Digitized by Google

КЊИЖНИЦА
Симо СИМИЋА

INDIANA
UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VRHBOSNA.

KATOLIČKOJ PROSVJETI.

GODINA VII.

UREDIO:

PR. ANDRIJA JAGATIĆ,
KANONIK VRHBOSANSKI.

КЊИЖНИЦА
Симе СИМИЋА

SARAJEVO.
1893.
TISAK „BOSANSKE POŠTE“.

Knjižara, antikvarijat, posebna biblioteka
J. SOKOL, ZAGREB, Marovska ul. 21.
Digitized by Google

BX 806
.B6V98
v. 7-8

INDIANA UNIVERSITY LIBRARY

Gdje je što?

I. Okružnice.

Strana

„Hrvatski Učitelj" 127
Izpiti 152
Kat. dječačko sjemenište u Travniku 179
Korizmena okružnica svećenstvu 33
„ „ vjernikom 38
Korizmeni post 42
Pitanja za kler nadb. Vrhbosanske 240
Proglas za krizmu 151
Uzkrsno vrieme 42

II. Pjesme.

Domovini (P . . . .) 200
Glossa (A. B. Jagar) 364
Hvaljen Isus (—r—) 17
Leonu XIII. — Diki našoj (—r—) 50
Moj dragi (—r—) 170
Na novu godinu (A. B. Jagar) 7
Na seoskom groblju (P . . . .) 330
Nad Isusom u jaslicami (A. B. Jagar) . . . 375
Paean jubilaris honoribus — — Josephi Stadler (P. P . . . . ć S. J.) 163
Pjesma o muci Isusovoj (iz zbirke Mirjaninove) 87
Resolucija katehetskog sastanka (A. B. Jagar) 234
Summo Pontifici Leoni XIII. (P . . . . ć S. J) 49
Svetomu Ocu Papi Leonu XIII. (—y.) . . . 58
Trojako: Budi! (V. P. Bršljanski) 340, 355, 371
U slavu pedesetgodišnjice Leona XIII. (S. Kranjčević) 81
Uzdah kraj lijercvijeta (—r—) 151
Vrhbosni 1

III. Dopisi.

Brčko (*† Franjković fra. Dominik*) 366
Brčko (*Razne stvari*) 190
Fojnica (*Blagoslov križa na novi toranj u Brestovskom*) 365
Izpod Vlašića (*Mlada misa prvijenaca*) . . . 223

Strana

Iz biskupije Krčke (*Sveto pismo*) 93
Iz Hrvatske (*Ljubimo Papu!*) 366
Iz ravnoga Posavlja (*Slavlje o. Martina Nedića*) 334
Rama-Šćit (*Blagoslov crkve i slike*) 351
Tuzla dolnja (*Naša nova crkva*) 365
U Hrvatskoj (*U slavu Bogorodice Marije*) . . 127

IV. Članci.

† Bezić Josip, arhidjakon kaptola Vrhb. (A. J.) 147
Katolička hierarhija (A. J.) 51
Katoličke misije (A. J.) 90, 107, 120, 136
Kršćanska djevica (Juraj Pušek) 8
Liberali i ženitba (Iv. Vučetić) 59
Ljubimo Papu (Em. Bougand — pr. A. J.) . 196
211, 228, 243, 259, 264, 275, 291, 307, 323
Muka Isukristova (P. P.) 99
Nagovori umirućim (Matija Šimat) 153
Narodi prirode (dr. Antun Jeglić) . 2, 18, 65, 82
115, 131, 164
Nekoliko čudesnih dogagjaja sa škapularom (Jos. Celinšćak, S. J.) 381
Nešto o S. Malakiji Irskom Biskupu i njegovim proročanstvim o Papam (O. T.) 372
Noćna razmatranja (pr. A. Blaževič) 70, 103, 140
171, 180, 201, 215, 253, 268, 283, 302, 314
330, 345, 359, 375
Povjest Pedagogike (Ocjena . . gl.) 43
Prah i pepeo (O. Colona, pr. A. J.) . . 23, 75
Rastava (Seb. Lisi; pr. Fr. Dominez) . . 220, 235
Riječ o Škapularu Majke Božje (O. Josip Celinšćak S. J.) . . 185, 230, 248, 279, 297
Semiliberali i ženitba (Iv. Vučetić) . . 124, 348
Semiliberali i rastava (Iv. Vučetić) 363
Strah Božji (—k) 316
Škapular Presvetoga Trojstva (Jos. Celinšćak, S. J.) 311
Škapular Muke Isusove (Jos. Celinšćak, S. J.) 341
Škapular Presv. Srca Isusova (Jos. Celinšćak, S. J.) 357

Digitized by Google

V. Viestnik.

I. Naša domovina.

Strana

Ando Ivan, lažibiskup 326
† Barić Mato 367
† Bezić Josip 159, 177
Blagoslov temeljnoga kamena za sjemeništnu crkvu 258
Bogoslovija u Sarajevu . 226, 272, 287, 288, 366
Bosanski Franjevci u Albaniji 326
Božićni praznici 14
Carski dan 317
Darovi 14, 29, 44, 62, 94, 112, 129, 144, 160, 177 193, 206, 226, 241, 258, 272, 288, 317, 353, 383
Directorium . . Archidioecesis Vrhbosnensis . 383
„Disputa“ u našoj bogosloviji 383
Duhovne vježbe i pučke misije u Senj. biskupiji 226
Dušni dan 353
Dvadesetipetgodišnjica nadbiskupa Vrhbos. 177, 192
† Feretić Franjo, biskup 112, 128
† Franjković fra. Dominik 367
Gimnazija u Mostaru 353
Gimnazija u Travniku 205, 240
Gradnje u nadbiskupiji 288, 317
Hrvati sv. Otcu 366
Jeglić dr. Antun 94, 129, 144, 366
† Jelić Mate 367
Jubilarna misa sv. Otca u Rimu 80
† Judikić Stjepan 367
Jubilej sv. Otca 14, 62, 80, 94
Kallay pl. Benjamin, ministar 272
Katchetski sastanak 205, 241
† Kiseljak o. Hiacint 367
Klečanje 62
Kninsko starinarsko družtvo 258
Konac godine 14
Korizmene okružnice 94
Korizmene propoviedi 62
Košćak dr. Ivan 129
Krstionice 15, 29, 44, 62, 94, 112, 129, 193, 367
Listopadska pobožnost 306
Mandić dr. Niko 353
Marković O. Marijan, biskup 159, 241
Mihačević O. Lovro 317
Milostinja za crnce u Africi 15, 383
† Oršolić fra Mato 367
† Pavlešić Janko, kapitularni vikar 288
Petrov novčić 335, 367
Previšnji rodjendan 272
Promjene 112, 129, 144. 240, 258, 317, 367, 383
Prosni dani 160
Prva sveta pričest 128
Pučka poslanstva u Djakovačkoj biskupiji . 367
Redjenje 94, 205
Samostan franjevaca u Sarajevu 240
Sastanak hrv. arheologa 177, 241, 272
Seng dr. Nikola, monsignor 193
Središnje sjemenište . 14, 29, 44, 335, 367, 383
Stadler dr. Josip, nadbiskup . . . 226, 272, 335

Strana

Svečanost Presv. Srca Isusova 160, 192
Svibanjska pobožnost 144
Tielovo 192
† Tordinac Juraj 205
Uzkrsni blagdani 128
† Vodopia Mato, biskup 111
Vrhbosna i hrv. episkopat 14, 29
Zahvala iz Dolca 193

2. Naša monarhija.

† Binder dr. M., biskup St. Pöltena 272
Crkveno polit. pitanje u Ugarskoj . . . 15, 112
Okružnica sv. Otca ugarskomu episkopatu . . 288
Schuster dr. Leopold, biskup Gradački . . . 353
Zakonska osnova o gradjanskoj ženitbi . . . 383
† Zwerger dr. Iv., biskup Gradački 272

3. Rim.

Benediktinski praopat 273
Djeca pred sv. Otcem 32
Djelo sv. Djetinstva 162
Godišnjica krunisanja sv. Otca 94
Kako živi Leo XIII. 144
Konferencije kardinala Parochia 206
Konsistorij od 16. siečnja 44
Leo XIII. i slobodno zidarstvo u Italiji . . . 31
Leo XIII. i uljudba 161
Okružnica sv. Otca o krunici 318
Okružnica sv. Otca o nauku sv. Pisma . . . 384
Rim i katolički sviet 206
Sbor kardinalâ 45
Sv. Otac kardinalom o Božiću 16

4. Englezka.

Englezka i sv. stolica 97
Kardinal Vaughan i socijalno pitanje 145
Katolički kongres 338

5. Francezka.

Hulst o kršćanskom uzgoju 207
Kako su naputci sv. Otca uspjeli 208
Leo XIII. i „Mala Crkva“ 367
Papa i zadnji izbori 336
Položaj u Franc. i papina politika 30
Sadanje težnje franc. svećenstva 354
Sv. Otac grofu Alb. de Munu 46
† Taine Hipolit 113

6. Italija.

Italija službena i papinstvo 30
Nova zak. osnova o ženitbi 46
Okružnice sv. Otca 96

7. Njemačka.

Državni katolicisam 61
Glavna skupština njem. katolika 306

Digitized by Google

Strana

† Hefele biskup Rottenburžki 209
Jubilej sv. Otca 97
Kongresi kat. učitelja 145
Maria-Lach opatija 274
† Reichensperger Petar 29
Zakon proti Isusovcem u saboru dokinut . . 385

8. Španjolska.

Katolička radnička družtva 210
Kolegij za španjolske klerike u Rimu . . . 354
Politika Leona XIII. 368

9. Ine države.

Belgija: Crkva i socijalno pitanje 64
Turska: Sultan Abdul Hamid Khan II. . . 322

10. Ini dielovi svieta.

Strana

Amerika: Katolički kongres u Chicagu . . 320
„ Sv. stolica i savezne države . . 47
„ Uspjeh Mons. Satolli-a 48
„ Vjerozakonski Kongres 321
Azija: Kina: Anzer biskup odlikovan . 242
„ Palestina: Euharistički kongresi u Jerusalemu 241
„ Persija: Shah sv. Otcu prigodom jubileja 242

Prosvjeta mal ne u svakom broju pratila je razvoj hrvatske bogoslovne knjige, a donosila je kad i kad znamenitije viesti iz bogoslovne literature drugih naroda.

Digitized by Google

VRHBOSNI.

Ti dosad si VRHBOSNO nam dična
Na obzorju kršćanske prosvjete
Milo sjala, sjajnoj zv'jezdi slična,
Razgonila tmine laži klete,
Tvoje zrake čarobne i bajne,
Slatke nade i okr'jepe trajne
Stišale su mnogom zemni vaj;
Putokaže u rajsku domaju
Bile su nam v'jek u divnom sjaju,
Vas hrvatski osv'jetljujuć kraj.

Al gle danas ko danica jasna,
I još ljepšeg i milijeg sjaja,
Javljaš nam se kićena i krasna
Pomlagjena žarom osjećaja;
Život, ljubav iz tebe nam zbori,
Zanose nas divni ti uzori;
Svetog pisma gle Hrvatu sad!
Svu božansku istinu, ljepotu
Ut'jelovi u r'ječ krasnu otu,
Da nam srcu rajski stvoriš sklad.

A nada sve rajske ti miline
Mladež grli — njoj su mana sveta —
Vruće srce, što za l'jepim gine
Mlada duša zanosnog poleta
Na sve što je uzorito, krasno,
Na sve što je mladom srcu slasno,
Što joj hrani vrele mašte plam:
Prisvaja si kršćanske i sjajne
Uzore ti ko i nebo trajne,
U svom srcu podiže im hram.

Ti VRHBOSNO žudnji duše mlade
Šalješ zrake pune rajskog milja,
Da s' ljepoti istine predade,
Da s' od v'ječnog ne odmiče cilja,
Da upozna, da nema od raja
Dražeg blaga ni l'jepšega sjaja;
Kad mladosti bajni mine san,
Što bje srcu l'jepotom zaslada,
Da je umu istina i nada,
Muževnosti kada svane dan.

Oj VRHBOSNO stoput zdravo da si!
Ti nam javljaš sreće doba pravo,
Tvoje ime nek mu čelo krasi.
Oj VRHBOSNO stoput da si zdravo!
Na novi se život preporodi.
Nov te život novom cvatu vodi.
A dok zvuči hrvatski nam r'jek
Svog će Hrvat ljubit zatočnika,
Ti ćeš v'jek mu slatka biti dika:
Danas zlatni ti nastupaš v'jek!

Digitized by Google

Narodi prirode.

I.

1. Rousseau i njegova škola mislili su i pisali, da su narodi prirode nevini, bezazleni, nekakav uzor-čovjek. Nu kad su ovi narodi bolje upoznati, izčeznuše njegove sanjarije poput magle pred svjetlimi sunčanimi traci. Ali pristaše Darvinove teorije stadoše tvrditi, kako je upravo divljak onaj prvotni čovjek, koji se je razvio iz roda majmunskoga, te iz kojega su se razvili svi najnaobraženiji narodi. Najnoviji ipak napredak u poznanju naroda prirode sve više dokazuje, da su ovi narodi u pogledu sustava tjelesnog i u pogledu sposobnosti duševnih ljudi poput svih ostalih naroda, dapače da su oni ne na stepenu, na kojem je morao biti prvi čovjek, nego na nižem stepenu, na koji su tečajem vjekova spali.

O tome želimo nekoliko članćića napisati prema naukam, što nam ih daje narodopisje (etnografija), pošto je narode prirode podrobno proučilo.[1]) Kao uvod pako neka ovaj članćić govori u obće *o mjestu, koje narodopisje opredieljuje sada tim narodom.*

2. Ponajprije možemo upitati, stoji li još tvrdnja, *da se je čovjek razvio iz životinjstva?* Jok! Proti njoj govore svi podatci, što ih je stekla znanost o čovjeku i o narodih. Nitko ne nieče, da ima u čovjeku nešto životinjskoga, što se izrazitije pojavi, kad se zanemare više sposobnosti njegove, ali čovjek ostaje uviek čovjek i unutarnjom se silom pojavljuje u njem i ona strana, koja dieli čovjeka od životinje. — Što su prirodoslovci pisali o crncib, kojim je noga poput majmunove, da mogu njom hvatati predmete, pronašlo se neistinitim; nigdje se ne može naći crnac, koji bi palac na nozi mogao tako okrenuti spram ostalim prstom, kako to može biti na ruci. — Ili, ako se mjeri lubanja, vidi se, da lubanja čovjeka, koji stoji na najnižem stepenu, ne može da se prispodobi sa lubanjom najbolje razvitog majmuna, nego da je posve blizu lubanji najnaobraženijih ljudi. — Dapače, složno tvrde narodopisci, da i narodi najviše zanemareni nisu nipošto poput mosta, koji bi vodio iz životinjstva do naobraženih naroda i da se nigdje nije našlo narode, koji bi živjeli u jatu bez ikakvog reda, kao što biva u životinja.[2])

3. Neprijatelji sv. pisma i zagovornici robstva uztvrdili su, *da su narodi prirode niže vrsti nego li naobraženi, da ne potiču svi narodi od istovrstnih praroditelja.* S toga je pleme bielo odredjeno da gospodari, a plemena obojene kože odredjena da služe, robuju, da se mogu iztrošiti, upotrebiti za svakovrstne pokuse, dapače da se mogu poubijati, jer se time ne pogubi čovjek, nego na čovjeka nalična životinja.

Ali napredak u narodopisju opovrgnuo je sve ove neosnovane tvrdnje. Svi su narodi iste vrsti (species), jer je isto bitno nepromjenljivo ustrojstvo svim zajedničko. I divljaku se sada pripisuje podpuna čovječja narav. Razlikuju se razna plemena prema svojstvu kose, boji kože, obliku lubanje, razlici poteza u licu, nu ove su razlike postale tečajem vremena s raznih spoljašnih ili unutarnjih razloga: hrana, način života, podneblje, naobrazba i drugo, sve to djeluje na razvitak tiela, te bude uzrokom, da se ista vrst podieli u razna plemena. Takvih promjena ima i sada. Sam Vogt, najljući neprijatelj tvrdnji, da je sav rod ljudski jednovrstan, mora priznati, kako crnac u Ameriki nije više onakav, kakav mu je brat u Africi. „Lične kosti mu toliko ne promaljuju, boja nije tako baršunasto crna, usne su manje debele, nosnice manje plosnate, lični kut manje šiljast, vuna manje gusta, izraz manje životinjski. Tečajem 150 godina provalili su dobar dio puta, što ih dieli od bielih.“ — Novi inglezi u sjevernoj Americi (Jankee) naginju već u drugom koljenu na oblik indijanski. — Godine 1816. naselilo se nekoliko obitelji iz Wirtenberga u Tiflisu, nu u trećem rodu ne može više da se razabere njihovo wirtenberžko porieklo. — Odatle možemo zaključiti, kako brzo se je mogao i morao promjenivati još mehki, neustaljeni tjelesni oblik u prvoj dobi svieta.

U istinu se je rod ljudski podielio u više plemena. Ali pleme nije od plemena posve odtrgnuto, nego ima mnogih prelaznih oblika medju njimi i to tako postepeno, da se prelaz jedva opaža. Sveza svih plemena mogla bi se samo onda

[1]) Obsežnije u knjizi: Dr. Wilh. Schneider, die Naturvölker. 2. Bd. Paderborn 1885.

[2]) Glasoviti Oscar Peschel piše (Völkerkunde): „Völkerschaften oder nur Horden in affenähnlichen Zuständen ist nirgend ein glaubwürdiger Reisender der Neuzeit begegnet. Dass sensationelle Berichte vom Gegentheil nicht nur geglaubt, sondern mit scheinbar wissenschaftlichen Ernste in die Anthropologie eingeführt und zur Begründung einer neuen Weltanschauung verwertet werden, ist ein trauriger Beitrag zur Geschichte der menschlichen Narrheiten.“

Digitized by Google

prividno i umjetno raztrgati, kad bi se uzeli uzor primjerci raznih plemena, te jedan uz drugi smjestili. Što više napreduju narodopisna iztraživanja, to je sve teže narode porazdieliti na plemena. Ne staje naime stalne temeljne oznake, prema kojoj da se razdioba provede. Boja kože, svojstvo kose, oblik lubanje i zdjele ne promieni se hipoma, nego se promjenjuje polako, niti se tako na jedno pleme ograničuje, kao što bi trebalo.[1])

I upravo kod naroda prirode imade toliko postepeno prelaznih oblika, da se pleme od plemena nikako razstaviti ne može. Indijanci sačinjavaju jedno pleme, nu pogledom na lubanju tako se razlikuju pojedine osobe, da bi mogli oblik lubanja svih plemena u njih dobiti. Isto valja o Evropejcih. I boja indijanskih rodova tako mienja, da im se nikako ne može dati ime „crvenokožci" (Rothhäute), jer je ponajviše smedja i to bliedo-, tamno-, crno-smedja. — Isto se može uztvrditi o Afrikancih. Što se više od srednjozemskog mora približuješ polutniku, to ti se jasnije prikazuje afrički oblik: sve veća biva kosozubnost, sve tamnija boja, sve kraća kosa, sve redja brada — da se pravo ni ne znade, gdje započinju pravi crnci. I kod ovih se malo kad nalazi onaj oblik posve životinjskog izraza, u kojem se crnci obično prikazuju. — Tko hoće da poreda afrikanske i amerikanske narode u plemena, to se više pomete i ne može uspjeti, što točnije ove narode proučava, budući razni oblici tjelesni kao i razni običaji, razna praznovjerja: sve to se nahodi pomiešano u svih. Dapače već se govori, da će napokon ne stati raznih plemena, te će se svakolika tečajem vjekova razvijena opet sastati u jedno pleme.

4. Znanost je dakle sama oprovrgla sve prigovore proti istini, da je sav rod ljudski iste vrsti. Nu stoje li još prigovori proti tvrdnji, *da su se svi narodi razplodili od istih praroditelja?* Ne stoje. Nego se je najnaprednije narodopisje i u tome opet posve približ lo biblijskoj povjesti.

Da je Amerika nerazrješiv čvor za tvrdnju biblijsku o istih praroditeljih svega roda ljudskoga, može sa Vogtom tvrditi jedino onaj, koji nikada nije čuo o pretežkom i odvažnom putovanju po moru, kao što ga često poduzimlju rodovi na obalah morskih ili po otocih i to u svojih čamcih od kore, ili koji ne pomisli, da se može iz Azije u Ameriku dospjeti za 24 do 36 sata ma u najjednostavnijih ladjah, da se mogu kod Behringerove ceste iz Azije opaziti obale Američke, i da su možda u davna vremena ova dva kontinenta spojena bila ako ne uzkim trakom kopne zemlje, to barem cielim nizom otoka.

Osim toga pripovieda nam poviest i priča o uzrocih, s kojih su narodi selili od mjesta do mjesta. Selili su, jer je ne stalo trave, jer su ih pritisnuli drugi narodi navalivši na njih, jer je i njih potjerao dalje nagon da putuju ili nagon da si osvoje novih pokrajina. Nisu se plašili, što je bilo putovanje težko, naporno. Bili su to narodi žilavi, priučeni svakoj nevolji. Osim toga čovjek je nemiran, nešto ga goni, da si promieni stanje, da si poboljša život i u obće ima u njega njekakva tajinstvena sila i želja, da ide u prostrani, nepoznati, tudji sviet. Za onakove seobe ne treba, da bude narod visoko naobražen. Dapače laglje ostave svoje boravište narodi, koji se hrane od prirodnina, što same rastu, te ih priroda gotove pruža, nego li narodi naobraženiji, koji zemlju obradjuju, poboljšavaju, te su si napravili ugodne i udobne stanove i time na svoju se zemlju bolje privezali.

Ima takodjer mnogo predaja, priča, običaja posve sličnih ili čak jednakih, što se nalaze po cielom svietu. Tako o šestdnevnom stvaranju, o zlatnoj dobi, o drvetu sa zmijom, o griehu žene, o potopu, o prokletstvu, što tlači rod ljudski, o spasitelju. Zar nama ovo i drugo slično ne posvjedočava zajedničko porieklo svih naroda? Jer to nisu puke ideje, o kojih bi se moglo misliti, da su se rodile posvuda slično iz duha našega, nego su povjestničke činjenice, koje su pradjedovi svih naroda, bivši još kao jedan narod, sami doživjeli, predajom potomkom sačuvali, premda tečajem vjekova maštom svojom promienili i krivimi nazori prepleli.

5. Ali *narodi prirode ne mogu obstati, nego gdjegod dodju u dodir sa narodi uljudjenimi pogibaju, izčezavaju:* dakle ne treba ih štediti i nije od zla, ako se ma kojimi sredstvi iztrebljuju. Tako govore osobito američki narodopisci.

Istina, da je više rodova divljih već posve izginulo i da se mnogi drugi svaki dan brojem umanjuju. Ali ne izgibaju s toga, što ne bi uljudbe i naobrazbe podnieti mogli, nego s toga, što im se to više ograničuje prostor, gdje mogu živjeti i hraniti se, što ih ubijaju mačem i olovom i otrovom, što

[1]) Do sada nije obćenito prihvaćen i odobren nijedan pokus, kako da se poreda narode u plemena, na kojem se god temelju kušalo; broj se plemena mienja: dočim gdjekoji ne primaju više nego dva, tvrde drugi da ih ima 4, 5, 6, 8, 12, 22, 60, dapače do 150.

Digitized by Google

ih priučavaju opojnu piću, otrovnoj bludnosti, što ih hvataju poput zvjeradi i kuju u lance sužanjstva.[1]) Može se kazati o svih ovih nesretnih narodih, što tvrdi H. Keller o budućnosti urodjenika brazilijanskih: „Borba za obstanak ne vodi se više, ili barem ne izključno smrtonosnim orudjem, vatrom i mačem, . . . nego se crvenokožce mrkog pogleda štedi, nu ipak će ih nestati. Otimlju im se njihove šume, njihov zavičaj, njihov drevni način života, njihova ćudoredna sviest, njihova snažna djelatnost i time svi uvjeti njihova obstanka; ne treba za njih rakije i kužnih bolesti, da izginu, nego oštra sjekira naseljenika, kojom se obara prastaro šumsko drveće, ona ista je sjekira goropadno presjekla životnu njihovu žilu.“

6. Nu neka bude, da se moraju svi narodi ubrajati u jednu te istu vrst, ako se motri njihovo tielo i tjelesna svojstva, ali zar ne pada ova tvrdnja, *ako se motri duševni život i duševne sile pojedinih plemena?* Tvrdi se, da *mnogi narodi prirode nikako nisu sposobni, da bi se mogli ikada ma kojim nastojanjem podići do uljudbe, naobrazbe.*

U tome se ne treba prenagliti i suditi, da je kakav narod nesposoban za uljudbu, ako te uljudbe nije još prihvatio od Europejaca, premda je mogao. Pitajmo najprije, kako se postupa sa narodi prirode? Zar siromašnih divljaka nije unapried osudila na smrt kolonijalna politika anglo-amerikanaca, tvrdeći dakako sebi u prilog, kako ove „crne vrane“, kako ovi „crni kurjaci“, kako ova „štetonosna gamad“ nije sposobna, da se pridigne iz divljačtva i kako je prema tomu zaslužno poubija li se? Zar nisu Inglezi u Americi mnoge krstili vodom, a još više krvlju? Iztrebili su poganstvo, a s njim takodjer mnoge rodove. I kako postupa savezna vojska proti Indijancem? „Jedino mrtvi Indijanac je dobar“, ova tvrdnja nekog generala pokazuje način, kako se riešava pitanje indijansko. Prije malo godina je zakonodavna vlast u Indahu zaključila lov na Indijance, te odredila za svaku glavu 50 do 100 dollara nagrade. U pustinjah Utaških baciše otrova u zdence. Istina je, što piše Fr. Hellwald, kako je Indijancu jedini prijatelj svećenik, koji ga štiti proti prevari, nasilstvu, uništavanju.[2]) Tek sudnji dan će odkriti sve poganštine i i grdobštine i sve što su naobraženi Europejci skrivili proti Indijancem. Je li ikoja ladja potražila nepoznate obale sa drugog razloga, nego da nadje novih vrela dobitku? Gdje ima nasobina, koje poviest nije krvlju pisana? Čudiš se neumornomu radu, kojim se šume i pustinje za malo godina promiene u livade i gradove, nu ne pomisliš, kako je tle napojeno krvlju poubijanih urodjenika.

Ako o tom postupku razmišljaš, zar nećeš moći da razumiješ, zašto divljaci odbijaju od sebe europejsku uljudbu? Posve malo ima primjera, da se je kušalo divlje narode predobiti ljubavlju, uljudnim ponašanjem i uztrpljivošću. Obično su bile rakija i pogane bolesti prvi darovi tim siromakom. Kad je napiti Indijanac ubio nekog Franceza, te s toga došao u tamnicu, kazali su srditi urodjenici: „Zatvorite u haps svoju rakiju, ona je, koja toliko zlo počinja!“

Ne, narodi prirode nisu nesposobni, da se naobraze. Ali na to puno djeluju spoljašnje okolnosti, koje napredak pospješuju ili zaustavljaju. Zar nema primjera da su podivljali isti Europejci, te prihvatili najgore, najužasnije običaje divljih naroda, u koje su zabludili? Rodove u Australiji drže, da su na najnižem stepenu i mislilo se, da Europejac ne bi nikada mogao spasti do njih. Ali eto šta bude od mornara James Morilla! On zabludi medju narode australske, gdje boravi 17 godina. Nakon 17 godina živjeli su ovi kao prije, a Morill postao kao oni, hranio se od ljuštura, spavao pod šatorom od grana, odbacio odjeću, zaboravio skoro posve materinski jezik. — Isto tako postane pobjegli zločinac Buckley nakon 30 godina posve divljakom, dapače njihovim glavarom. — Mornar Blanchard što je zaostao na Pelew-otocih, na skoro je odbacio odjeću i dopustio se tetovirati. — Sramota za Europejce je Charle Savage, koji je u ljudožderstvu nadkrilio iste urodjenike, te u svaku poganštinu tako duboko ugreznuo, da je dosadio istim divljakom, te ga ubiše i pojedoše. — Dapače ima primjera o ljudih znanstveno naobraženih, koji su postali posve divlji. — Eto koliko djeluju na razvoj ili pad čovjeka spoljašnje prigode, u kojih se nahodi.

Osim toga mnogi putnici prebrzo izrěku svoj

[1]) Ako to pomislimo, razumjeti ćemo smisao rieči: Die Atmosphäre der Civilisation wirke auf die farbigen Völker wie ein „giftiger tödtlicher Hauch.“ Kakva je to uljudba, koja djeluje nožem, puškom, rakijom, bludom! Baš sramota!

[2]) To nam medju ostalimi potvrdjuje primjer Mochoindijanaca u zapadnoj Boliviji. Dok su ih štitili i branili katolički vjerovjestnici, živjeli su dobro i posve uredno, ali od kad su svećenike protjerali, od onda ih Bolivijanci, osobito vlada, progoni, ružno s njimi postupa, te su posve zanemareni.

Digitized by Google

sud o duševnih sposobnostih ili nesposobnostih divljaka. Mnogim se dogodi, kao što istomu Darvinu, koji je sastavši se prvi put sa divljaci kazao: „Nikad ne bi mogao misliti, da postoji toli ogromna razlika izmedju divljih i naobraženih ljudi, veća je nego med životinjom divljom i pitomom . . jedva bi držao, da su to ljudi.“ Ali kad ih je točnije opažao, vidio je, da imadu ovi „posve goli“ „vragovom nalični“ stvorovi, koji za glada „prije svoje stare žene poubiju i pojedu nego li svoja pseta“, da imadu ovi u istinu čovječja svojstva, vidio je, kako im je čvrsta pamet, kako se razumiju u pazarenje, kako su osjetljivi, ako im se predbaci laž. Isto tako je uzkliknuo Baker ugledav prve divlje crnce: „Moj majmun je prema njim posve ugladjen!“ Ali pošto ih je dulje motrio, te su ga upitali, kakvi su divljaci u njihovoj otačbini, odgovorio je: „nevoljni, nu ipak bolji, nego bi bili Europejci u njihovu položaju.“ —

Od potrebe je, narode proučavati, s njimi boraviti, osobito poznavati njihov jezik, onda se može izreći istinit sud o njihovih sposobnostih i svojstvih; k tomu treba, da sudac nije samo bistroman, nego da s narodom postupa milo, krotko, ljubezno, ustrpljivo, jer mu se oni drugčije iskreno otvoriti neće. Tko radi drugim načinom, taj vara sebe i zavodi druge, te time ušulja u znanost premnogo krivih pojmova i nazora, koje je težko opet iztriebiti. Kako može n. pr. Serpa Pinta o južnih Afrikancih tvrditi, da su posve poput šumske zvjeradi, budući je jedva sat deset osoba opažao ne progovorivši s njimi ni riječi?

Nema naroda posve bez ikakve uljudbe, a još manje da ne bi sposoban bio za uljudbu. Točnija iztraživanja to dokazuju. I najdivlji narodi znadu spraviti hranu, načiniti odjeću, sagraditi stan, uzgajati koristne biline i životinje, izraditi veoma primjerno orudje i oružje. A šta da kažemo o jeziku? Životinja ne govori, čovjek govori. Rado bi znati za rod bez govora, ili za rod bez predstava nabožnih, bez ćućenja ćudorednih, ili bez čuvstva za liepo. Svi divljaci znadu brojiti, smiju se ili plaču, pjevaju, igraju, plešu; oni znadu za prijateljstva, pozdrave, uljudnost, dapače za nošnje i etiketu; oni slave dane rodjenja, vjenčanja, imadu mrtvačke svečanosti, plesove iza dobre žetve ili sjajne pobjede; oni živu u obitelji, imadu zakone za ženitbu i baštinu, te imadu svoje poglavare; dapače i gospodstvo raznih strasti u njihovu srcu i životu posvjedočava, da su svi istovrstni.

Da uzprkos tomu ostanu divlji, može se navesti još jedan razlog osim gore napomenutih. Manjka im volje, želje za napredak; ne mogu napustiti slobodnog života, te zamieniti ga sa uljudbom, što im se prikazuje u gadnoj odjeći. Da je tomu tako, razabrati možemo iz svakdanjeg vlastitog izkustva. Kako težko je potaknuti narod, da napusti svoje zastarjele navade i načine života, te poprime naprednije načine! Zato treba godine i godine uztrpljivog rada. Dapače divljak smatra naobraženog čovjeka sužnjem i robom: ratar, zanatlija, u obće svatko, koji je na svoj rad vezan, pričinja mu se nepodpun čovjek, samo komadić čovjeka: podpun čovjek, to je jedino divljak u šumi, budući je slobodan, ni na što vezan.

Glavara Osaga htjedoše u Washingtonu sklonuti, neka se prihvati uljudbe; nu šta on reče? „Vidim vaš život, vaše tople kuće, vaše njive, vašu marvu, vaša kola i hiljadu strojeva, kojih ne umijem, vidim, da pravite odjeću od trava i grmlja, i da vam ništa nemoguće nije. Možete si zasužnjiti svaku životinju, ali vi sami vi ste sužnji i sve oko vas okovano je u lanac robstva. Ako zamienim svoj život sa vašim, bojim se, da ne postanem takodjer robom . . . ne, u slobodi sam se rodio, u slobodi ću umrieti.“

Manjak čustva i volje za život, što je uredjen i smiera na idealne ciljeve biti će takodjer uzrokom, da narodi često padaju sa višeg na niži stepen uljudbe. Prirodjeni nagon za slobodnim životom po šumah povukao je već premnoge iz sjajnih odnošaja natrag u divljačtvo. Tako dovedoše nekog poglavara, Benelonga imenom, u London, uvedoše ga u najbolje obitelji i mnogo mu dadoše darova. Ali jedva se vrati u svoju otačbinu, odmah odbaci odjeću kao dosadan teret, i od svog putovanja, da se uljudi, ne zadrža ništa van silnu strast za pićem te postade nepopravljiv pijanica i razkošnik. — Dvoje djece odhrani neki Europejac veoma liepo i brižljivo; ali kad ponarastu, odluče se opet, da se vrate u divlji život svojih rodjaka. — Bonwick pripovieda o Australcu, koji je svršio gimnaziju, bio od najboljih djaka, te liepo govorio latinski, ali je utekao u slobodu šumsku, proklinjajući uzgoj, kojim je saznao za svoju biedu i nevolju. — Neymayer zatekao je god. 1861. posve golog crnca od 24 godine, koji je liepo inglezki govorio, te njemu točno put nacrtao i postaje čitljivo napisao; on je naime polazio školu blagovjestnika, ali prije 10 godina opet pobjegao k divljoj

Digitized by Google

braći svojoj. — Mladog dječaka od Botokuda primi dobra obitelj u Braziliji; dječak svrši gimnaziju i sveučilište te postane doktorom; ali nekog dana izčezne i kasnije se saznade, da opet med braćom svojom živi gol i kao divljak.

Nu sa druge strane možemo nabrojiti više rodova, koji su se pripitomili, koji su preuzeli europejske običaje i naš način života; ima ih, koji su bili prije na glasu, kako su ratoborni i okrutni, ali su se u kratko doba tako promienili, da ništa ne zaostaju iza njemačkih seljaka; prije bijahu siromašni, zavisni o svakdanjoj sreći, a sada vesele se u blagostanju, što si stekoše djelom svojih ruku. Sada uživaju sva gradjanska prava, te se mogu birati za najviše službe Indijanci, čijih su djedovi najvolili ljude derati. Od 1200 Indijanaca u Nebraski, piše ondješnji blagoviestnik, da ih ima jedva šest, koji ne vrše svojih kršćanskih dužnosti. Dakako da ima još naroda, koji nisu odložili ratne sjekire. — Nu i drugdje su se narodi prirode popeli na stepen europejske naobrazbe. Hugo Zöller[1]) piše: „Ne treba zaboraviti, da imade u južnom moru oko 50 malih državica, koje imadu svoj parlamenat i odgovorno ministarstvo, da skoro po svih otocih stanuju trgovci njemački, inglezki, amerikanski, da se mogu njeki gradovi prispodobiti srednjim kupkam u Europi, dočim na malo otoka još vlada kanibalizam.“ — Hawai je tečajem sto godina toliko napredovao, da mu treba već almanaka, koji izlazi svake godine u Honolulu, te je posve nalik na europejske. — Čuti ćemo kasnije takodjer, kako mogu napredovati narodi u Africi i Australiji.

Timi činjenicami obara se tvrdnja, da ima naroda nesposobnih za naobrazbu, jer da nemaju nikakve duševne snage.

7. Prevarili se dakle darviniste. Današnji divlji narodi nisu onaj pračovjek bez jezika i religije, kakav bi imao biti u ono prvo doba, kad se je popeo nad majmune. Nema naroda bez jezika i vjere. Ali protivnici objave Božje htjedoše ove divlje narode opet u drugu svrhu zlorabiti. *Divlji narodi najme neka razbistre tajne, kako je naobrazba u rodu ljudskome započela.* Jer učenjaci Darvinove škole ne mogu se nikako sprijateljiti s tvrdnjom, da prvi čovjek nije bio divljak, nego čovjek mnogog znanja i blagog, ćudorednog ponašanja, kojega je sam Stvoritelj uzgajao. Obnovili su epikurejsko maštanje, nakitili ga prividno znanstvenimi dokazi, te turili u sviet, kao da je to neoprovrziva istina. Lukrecij naime pjeva o prvom čovjeku, kao da je bio na pol životinja, kako nije znao za vatru i odjeću, kako se branio bobicami i žirom, kako se je kamenjem i toljagom borio proti zvjeradi, te živio poput njih od pliena. Tko bi mislio, da ima opet danas znanstveno naobraženih ljudi, koji izčekuju grožđje od trnja, smokve od drača, te koji proslavljuju životinjstvo majkom uljudbe i naobrazbe.

Darvin, Lubbock, Hellnald, Lippert i dr. pripisuju prvomu čovjeku najgadnije običaje, koji se sada nahode u najnižjh divljih naroda, te kažu o njem, da je bio kumirnjak, ljudožder, te imao žene zajednički. Lahko je prema mašti i prema krivim pojmovom pisati poviest o početcih roda ljudskoga, ali nije tako lahko, da se sve to dokaže. Isti Virchov veli, da su sva slična opisivanja jedino znanstveno nakićena izmišljotina. Nu ipak su se ti puki proizvodi mašte u odjeći znanstvenoj prikazivali, dapače slikami živahnije predstavljali. Istina, da nam geologija daje podataka, koji nam donekle bistre život prastarih naroda. Ali nipošto nije moguće, da se na tom temelju opisuje točno i podrobno sav život prvih ljudi. Dopustiti možemo, da u pogledu na materijalnu stranu života prvi čovjek nije bio mnogo drugačiji, nego li su današnji narodi prirode, jer njihov život sa ove strane u mnogih tačkah nalikuje na život patriarha. Ali odlučno odbijamo nagadjanje, kao da je bio prvi čovjek poput divljaka, ili čak poput onih divljaka, koji su najviše zanemareni, izkvareni, te stoje sada na najnižem stepenu.

Ovakove se tvrdje osnivaju na nedokazanom mnienju, da je čovjek uviek napredovao, počeo u najgorem stanju i po malo sam svojom snagom popeo se do stepena, na kojem stoji sada. Poviest pako pripovieda nam drugačije. Vidimo dakako, da rod ljudski u obće napreduje. Ali s jedne strane vidimo, da je u čovjeka propadao život vjersko ćudoredni, dočim je uljudba vanjskog života napredovala. I opet vidimo, kako su pojedini narodi nazad išli svestrano. Zar nisu stari kulturni narodi spali sa vrhunca, na koji su doprli? Pogledajmo mjesta mauričke umjetnosti i znanosti, kao Granadu, Sevillu, Cordovu: gdje su pitomci ovih velikana? To su arabski beduini, koji živu o pliemu. Ako gledamo, kako narodi propadaju, skoro bi uztvrdili, da biva u njih, kao u prirodi: život se

[1]) Rund um die Erde. Köln. 1881.

Digitized by Google

rodi, razcvate, donosi plod i opet propada, dok ne propane posve.

Osim toga narodoslovje samo govori proti mnienju neprekidnog razvoja. Proti tomu je već činjenica, da narodi prirode tvrdo ostaju u svom položaju, jedino glad i spolni nagon ih potiče, da se giblju i kreću. Onda se ne može pokazati na nijedan divlji narod, koji bi bio sam od sebe svojom voljom prihvatio uljudbu i naobrazbu. „Proti činjenicam pako nema prigovora," piše Livingstone, „i pametnije je, uvažiti što nam prva knjiga Mojsijina pripovieda o prvom čovjeku, kako ga je Bog sam podučavao, nego li vjerovati tvrdnjam, da je neuki divlji čovjek došao na izkustva, koja su njegovi potomci kroz tri hiljade godina pridržali, a nikad ne poboljšali. Napokon pripoviedaju nam ne samo priče i predaje, nego i kamen, da su sadašnji divlji narodi uživali ljepša vremena."

Stoji dakle to, kako pripovieda sv. pismo: prvi čovjek nipošto nije bio divljak, nego je imao mnogo znanja i blagog ponašanja; iz ovoga stepena krenuli su narodi trostrukim pravcem: nazad u divljačtvo oni narodi, koji su putujući zalutali u nepovoljne prirodne prilike, pak su bili trajno odsječeni od ostalih naobraženih naroda, te su jedino malo uspomena na prijašnje stanje sačuvati mogli; drugi narodi su nekako ostali pogledom na uljudbu na istom stepenu; treći pako su napredovali budući su došli na ugodnija mjesta i u ugodnije prilike.

Napokon evo još misli slavnoga Ottona Henne-Am Rhyna:[1]) „Oklen rod ljudski? Znademo, šta kaže Darvin i njegova škola; nu i to znademo, da nam Darvin i njegova škola nikako ne mogu naći razlog, kako to, da su se njeka od onih šumskih, po drvetu se penjajućih bića toliko podigla, da imademo od njih Apolla u Belvederu, Hamleta, sudnji dan, Requiem, Kosmos, parostroje, brzojave, fotografije, dočim su druga onih kosmatih životinjskih bića još dandanas u šumi i na drvetu, te nemaju vatre, ne znadu toljage izrezati, dapače ne znadu ni smijati se, te po svoj prilici neće nikada znati. Nu ipak imamo mi nješto životinjskoga. U istinu, još nismo odstranili onu liepu misao u Genesi, da je Bog prvomu čovjeku svoj dah udahnuo. Kad bi se to moglo smatrati činjenicom, sve bi bilo jasno."

Mi pako kažemo: *philosophia quaerit, religio possidet veritatem.*

[1]) Unsere Zeit 1881. S. 717.

Na novu godinu 1893.

Ukaza se zora, ružoprsta d'jeva,
Što predhodi vazda bogu sunčanomu;
Istim putem puti, da kolesi ravna,
Kud i ljeto prije ravnao je k domu.
Staro sunce sjaće opet
Sipajući nove trake;
S novim ljetom donjeće nam
Dane sreće svakojake —
Kako nekad, tako sad:
Komu radost, komu jad.

Prčio se negda Helios svijetli,
Vukli ga ko ludi vranci pod nebesi;
Dan navješto tako ljudske tražeć tajne,
Ko se nebu zgreši svojimi grijesi.
Sunce krepi, slasti daje,
Kako mu je kada volja:
Pusti trake — žarom pali,
Zemlja cvate, rode polja;
Čovjeku je slast ta sva,
Da ga sunce ogrija.

Drski se Phaeton poduhvo uz oca,
Da će stezat moći silu vilovnjaka;
Luda suncem ravno, očev zanat tjero,
Pa nasjeo ludo kô i luda svaka.
Vrijeme nam m'jenu nosi,
Sada sunce slabo grije;
Pod njim ledni bez slobode
Plaze ljudi kô i zmije.
Svako ljeto od nekad
Muke nosi, novi jad.

*

Vjekovi prolete — do sada smo stari
Dvadeseti vijek kršćankog života;
Krst nam sja i sada ko i prê što sjao,
Njegova nas jošte krijepi divota.
Krst nam vjera — sunce staro
Sipa k zemlji nove zrake,
I u novom daće ljetu
Milosti nam svakojake:
Komu slavu, počin svet,
Komu muke, žig proklet.

Digitized by Google

Nadati se svemu u časovih novih
Bez Božjega straha, bez Sunca pravice,
Bez vjere sloboda, gdje se čovjek diže
Ko Phaeton što se nad oca nadmiće.
Novo sunce već nam hladi,
Osanuće vrela živa;
Gdje se ćuti žig prokletstva,
Strast se radja, um počiva.
Hvala Bogu, što još dâ,
Da nad nama krst se sjâ.

Na to novo ljeto, kad ti ledno sunce,
Štono sada grije tebe, mili rode,
Želio bih da ti Božje Sunce sjalo,
Da pod njime došô vječne do slobode.
Novo ljeto donjelo ti
Novu sreću, bolje dane,
Megju njima dan tvog spasa
Jedan barem da osvane —
Neka zemlji ploda da,
Da pravicom procvjeta.

*

Životu Hrvata vjera sunce daje —
Bez krsta u tmini tumaro je prije;
Kada vjeru prezre, što će ga uznjeti,
Da snosi nevolje, u kojijeh žije.
Mrtva vjera, mili rode,
Zvojnost ragja, život ruši;
Novo ljeto nek donese
Krepkog žara tvojoj duši:
Živu vjeru, duh ti jak —
Djedâ da si potomak.

*

Ante-Bogoslav-Jagar.

Kršćanska djevica.

(Istinita crtica iz života.)

Kad si izpunio dužnost svoju, kako ti je milo i drago! Pa i onda još, dok je izpunjavaš, ćutiš blaženo njeko nutarnje zadovoljstvo. Pero pak nije jako da opiše ono blaženo čuvstvo, što ga novajlija osjeća pri izvršivanju svoga posla.

Ovako je meni bilo, kad me prvi put kô mlada kapelana pozvaše k njekoj bolesnoj ženi. Za pravo reći: ja nisam bonîka u svome životu dobro ni vidio. O bolesnoj ženi nisam dakle baš ni razmišljavao puno; a doista ne bi vam znao pravo ni kazati, kud se je sve zalijetala misao moja. Znam, da niti je bila potpuno sa Gospodinom, koga sam pod prilikom kruha bolesnici nosio, niti se je potpuno podala divoti lipanjskoga jutra; rekao bi ipak, da je njome obladala harmonička skladnost, koja bi se bila mogla završiti riječima: oj Bože, kako si velik i lijep! Bijaše dan, da si ga od Boga ne bi mogao ljepšega tražiti. Lipanjski dan sa svim čarima, svome koncu naginjajućega proljeća, potpunoma razvijenim, a ja mlad čovjek, zdrav, krepak, zadovoljan, svojim zvanjem ponosit; osvjedočen, da ljepšega u svijetu nema. Sve se je skladalo, sve je bila jedna ničim nepomućena cjelina, sve milo, sve ugodno, sve živo, vruće. I ono Božje žarko sunce, koje te mazilo svojom toplotom preugodnom, i ona mala mušica, što ti se je u lice zaletavala, i onaj krik guske za plotom i onaj — a ko bi to opisivao? — onaj veličanstveni mir, koji je lebdio nad tom materom zemljom, kojoj se iz njedara podizala zamamljujuća para. Budila se, ta crna mati zemlja, ko mlada majka, kada je, snom noćnim pokrijepljena ustala, da si čedo okupa, hrane mu dade i na dnevni rad podje. — Sve, sve to omamljivalo je moju mladu uzburkanu dušu, koja je treptila s ponosa, da vršim uzvišenu dužnost svoju. Tek kad sam se prikučio k maloj bijeloj kućici, pred kojom se je poput ćilima prostrla čista zelena tratinica, a iz nje gdje gdje provirivala bijelo ružičasta glavica tratinčice, tek sada, kad je moj pratioc malo jače kucnuo zvoncem i svoj običajni u takim prilikama „Evo nas!“ izustio, skupiše se moje misli u jedno:

Digitized by Google

šta ćeš sada naći u toj niskoj kućici? I glava mi se nehotice pognula niskim vratnicama, oko mi brzo preletilo sobom i dah mi se zaustavio. Žena srednjih godina leži na postelji, oko postelje tri četiri male plave glavice, sa stropa visi odebelo uže, koje je sirota žena prihvatila rukama, da se pridigne i pozdravi svoga Gospodina sa: hvaljen Isus! Ja nisam znao šta bi od mene? Šta sam mislio, šta osjećao, ne znam; samo se sjećam, da mi se nadalo na plač videći malu djevojčicu velikih plavih očiju sa žarkom suzom u oku, gdje stoji do postelje, i nemogući dohvatiti majčine ruke, grčevito je stiskala bijelu plahtu i u mene plaho gledala. To je bilo u prvi trenutak. Iza toga počeh se malo sabirati. Ukorih se u duši zbog svoje tobože slaboće, gdje ja, otac, tješitelj, sudac i ljekar, podajem se raznježenosti i suzama. Šta ćete? Čovjek vam je uvijek takav. Sve si nješto umišlja, sve mudruje, a ono, što srce govori, drži raznježenošću. A ja ipak dobro znam, da su godine i godine prošle od onoga časa, a ja se nikad zasramio nisam one suze, koja mi je onda na oko došla, gledajući onu malu plavu djevojčicu. Pak što mi je još čudno bilo, kako se je to malo siroče čedno ponašalo! Tuga mu izviraše na oči, odsijevaše na licu, a nije se ni najmanje krivilo, kako to obično djeca od prostijih ljudi čine. I drugo je dijete bilo takovo i treće — sve same djevojčice.

Ne znam, da li slučajno, ili po nagonu srca, ili po kakome zakonu sve mi se oči zaustavljale na onim malim crvićima, a najposlije zamijetih i četvrto stvorenje u toj jadnoj kućici — djevojku već odrasliju, kojoj nisam ni mislio na godine. Neka mi oprosti taj angjeo djetinske ljubavi; ali u prvi čas pomislih, da je tudje čeljade, tako mi se je nekako ladnom pričinila prema bolesnici i bez tuge na licu. Bila je najstarija kćerka sirote žene. Sad malo bolje pogledah. Sad bi joj bio već priznao, da je angjeo mira, koji ne hoda, nego lebdi zrakom. U čas je primakla stolicu do postelje za me, u isti čas podvila je ruku pod majčinu glavu, da je bolje namjesti; odmah će pogladiti malu sestricu i poravnati za tim joj kosu i sve to bez ikakve žurbe, bez ikakva šuma.

Onda sam još mislio, da bi možda bolje bilo, da sam nastojao, kako ću prije svega obaviti ono, što je duhovno, a da nisam imao ni oka ni uha za drugo. Moje se je mišljenje dakako od onda vrlo mnogo promijenilo i moram reći: na moje potpuno zadovoljstvo. Nakon tolikih godina moga duhovnog službovanja osvjedočio sam se, da duhovniku jedan pogled u stvari domaće daje zlatni ključ do srca, kome treba da duhovnik ulije ljekariju utjehe i pokrjepljenja; da mu i najmanja kolibica, s onim svojim siromaštvom, svojom skromnošću, s onim svijetom, nenaviklim skidati zvijezde sa nebesa, daje možda više upute za budući život, nego njekoliko sati predavanja o zvanju i dužnosti. Ja sam onda imao potpunu sliku u duši svojoj o svemu, kako mi valja opremiti bolesnika; ali evo, od jednoč mi stoji pred očima živa slika, posve različita od moje, koju sam ovamo donio; slika tako velika, da je moja duša nije mogla obuhvatiti sve. Teška potrebo! nikad te prije nisam vidio takove. I potreba duše i potreba tijela tako se je zasukala u jedno klupko, da nisi znao, s koje strane da prihvatiš, da to klupko razriješiš.

Božje sunce gledalo je svu tu bijedu i moju uzrujanost kroz malo okance; lijepi, topli lipanjski zrak kô da na lakim krilima dolazi k ovoj bijedi: i čudno! Sva ova tužna i čemerna lica u maloj kućici dobivala su jasnije, vedrije lice. Tko zna, šta im je šaputala toplina sunca i miris lipanjskog zraka! Za sigurno, da su to njima bili vijesnici lijepe nade zgora, odkle su došli, od vječnoga tješitelja nebeskog. Ja tvrdo povjerovah u taj čas, da je sam Bog ovako razpoložio ove duše, te ih pripravio, da uzmognu svi u ovom teškom času zatomiti nagon srca a pustiti u nj milost Božju. I spremih dječicu lagano na polje, i podijelih bolesnici svete sakramente.

* * *

— Djeco draga, a gdje vam je otac? pitao sam, kad se opet svi nadjosmo u maloj sobici. Vidio sam na licu bolesnice, da joj u srce dirnuh te se pobojah, sad će je na obliti suze. A Katica, najstarija kćerka, stisnu malo oči — valjda da suze potjera natrag (a i bilo je tako; ja sam se kasnije o tom osvjedočio) — i odgovori bistro: Oca nam nesreća zadesila prije osam dana. Radio kod gradnje nove škole, nesretno pade i prelomi nogu. Sad je u općinskoj bolnici.

— A kako onda živite sami? Imate li koga svoga?

Nemamo nikoga — poniknu Katica očima, kô da se je zastidjela — ja nješto zaradim kod bojadžije Švarca i oprostite, sad moram da idem odmah tamo, jer ću inače izgubiti nadnicu današnju.

Digitized by Google

I u čas se okrenu, u brzo nješto pospremi, poljubi ruku meni i materi, pomiluje male sestrice; najveću od osam godina ostavi kod majke, one druge male povede na polje na zelenu tratinicu, namjesti im tamo igru i žurnim koracima zamakne za ugao.

Dok se je mati malo utišala i suze si otrla, a ja svoje gutao, što sam bolje mogao, upitat ću je, ne bi li joj mogao čime pomoći? Žena se s bônim smiješkom uljudno zahvali i — odkloni Teško bi se time, reče mi, ražalila moja hraniteljica, moje dijete. Ona zaradi svaki dan kao najbolja radnica pedeset novčića, a to je svima, a i ocu u bolnici, dovoljno, da pošteno preživimo i tako se ni na šta nemam potužiti. Da uzmem sad od koga dar — i susjedi su dobri, pa nam svašta nudjaju — bila bi to uvrijeda za mog plavog angjela; ona bi mogla pomisliti, da nismo zadovoljni, pa bi se žalila u srcu, što ne može više da zaradi.

— A tko vam u kući sve redi i jelo zgotavlja?

Sve ona, odgovori mati, i mala Sofika — i pokaže na malu, što je kraj nje stojala. U jutro — pripovijedaše dalje — ranom zorom uredi i mene i djecu, kuću pospremi, mlijekom nas nahrani, sve pripravi, kako će Sofika moći da pristavi ručak i ode na rad. O podne se na sat odmora vraća kući, da se s nama opet umori i opet odlazi, da radi do sedam na večer. I kô da joj je Bog krila dao, nikad joj ne vidiš, da bi sustala. Kroz dan radi neumorno, da nam tijelo nahrani; na večer neće da legne, dok nam i dušu ne pokrijepi. Evo, (izvadi izpod jastuka dvije knjižice) jedna za molitve u drugoj su pripovijesti. Svi se najprije, kako večerasmo, molimo Bogu, a onda će ona ili čitat, ili na izust pričat; a zna ih svu silu; sve jedna ljepša od druge. Kadkad i pjeva s malim sestricama o majki Božjoj, o djetetu Isusu, o sitnoj ljubici, o crnom kosu i o malom miji i o liji . . . . . Očevidno se umorila žena, a ja se podigoh s obećanjem, da ću njim češće pregledati i oca u bolnici posjetiti.

* * *

Jela Dragićka — tako se zvala naša bolesnica — podlegla je teškoj boli svojoj. Privezala je se bila sušica, kad je jednom u ljutoj zimi mnogo rublje imala da pere, da i ona štogod kući privrijedi — Bog je bio dao sitne dječice. Sušica grizla i grizla; liječit se nije bilo odkle; počele oticati sad noge, sad ruke; jesen naglo nahrupila; dan za danom kiša pa kiša; sunčane zrake kô da magluština popi . . . . I Jeli Dragićki udari otrovna voda do srca i umrije mučenica veličajnim mirom na licu, naslonivši glavu na bijelu ruku svoga „plavog angjela“ i stisnuvši moju ruku s blagoslovljenom svijećom, dok sam joj klečeć preporučivao dušu.

I uzeše tri male curice i ponesoše iz Dragićeve kuće u susjedstvo, dajući im svakakve poslaštice, da ne plaču. Velike im očice plivale u suzama i sve pogledavale na onu svoju bijelu kućicu; nisu pravo znale, šta je; ali je njima za plač dosta bilo, što ih je Katica plačuć izljubila i od sebe odpremila. A tamo u bijeloj, maloj kućici obukoše žene mrtvu Jelu i namjestiše je na odar i dvije voštane svijećice zapališe i u čašu svete vode nališe i grančicu bosioka, što je već počeo venuti u svetu vodu metnuše, da pobožni puk mrtvo tijelo poškropi i za nj se Bogu pomoli, koji je, dok je ono srce vruće bilo, u njemu svoj prijestol imao.

I treći dan se sabrasmo na onoj tratini — već nije bila onako čista i zelena — pred bijelom malom kolibicom, da mrtvu Jelu ponesemo na vječni počinak.

Jesmo li svi? Jesmo, jesmo. Hajde u ime Božje . . . Katice još nema! ču se glas. Gdje je? gdje je? Sad će na doći — opet će onaj glas — odnijela ocu ručak. Svijet naklapao jedan ovo, drugi ono, a svi su žalili one sirote, što ovako ostaju same. — Evo Katice, evo Katice, spremajmo se sad. — A što ne donesoste i one druge sirotice amo, nek si barem zadnji put vide majku, — prigovarale njeke žene. — Ne, za Boga! puči će mi srce! — Oštri, zdvojni klik Katičin prodje mi svim tijelom kô oštri zimski zrak. Nije to čist posao, mišljah u sebi. Te djevojke nisam nikada, što je znam, vidio tako zdvojne. Mora da je nješto neizrecivo muči. „Katice, što je Vama?“ — Ah, ne pitajte! Ocu odrezaše nogu, jer da se je upalila . . . . . Ah, molim vas, ne kazujte sad nikome ništa; valja sad misliti na dragu majku, da joj posljednju izkažemo čast. . . . . Oh, oče moj, oče! Majka Božja nam se svima smilovala!

Da je mene u onaj čas tko zapitao: kako ti je ime? ja bi bio u njega izbuljio oči, kô lud — tako me je začarala ova jakost duše u onoj nježnoj plavoj curici, kojoj nitko, do jednog jeditog

Digitized by Google

čovjeka, nije brojio godina, nego je svi držali djetetom.

I u tom strašnome času morao je taj angjeo mira i ljubavi — oh, ljudska zlobo! — slušati opake glase još opakijih žena, koje svakako, samo ne lijepo i pošteno, iztraživahu uzroke, s kojih lijepa Kate neće da svoje male sestrice na majčinome sprovodu vidi. I reče jedna zmija: „mudra je lijepa Katica! Boji se, da je s tolikom sirotinjom ne zapazi gizdavi Janko, a onda z Bogom lijepi Jankovi dvori . . .“ I druge guje se k ovoj pritisnuše i smotaše u klupko i počeše hihotati, dok njim pogana ne začepi usta tužni cilik mrtvačkog zvonca i mrtvački: *Venite exultemus* . . .

I posljednji zrakom odjeknu Amen i spustim na lijes grudu žute zemlje a oči na angjela žalosti, što klečaše do groba sklopljenih ruku s preobraženim licem. I ona baci grudu zemlje na lijes i okrenu se i htjedoh već da je pridržim, misleći, da će pasti; a ona za čas stane pred Razpetim, što je bio u sredini groblja, obujmi ga rukama, opra mu svete noge vrelim suzama . . . Božji Sin razumio je sirotu i dao joj utjehe i ona za četvrt sata bez suze u oku ostavi tužno mjesto . . . . .

. . . . . .

— Je ste li vidjele sveticu? A, nu! kô je ne bi poznao! . . . A Janko? Kô da je to kaka tajna! . . .

. . . . . .

Da nije Božji Sin ucviljenoj Katici prišaptnuo, neka ide svojim putem i ne obazire se, možda bi bila sirotica začula siktanje ovih zmija i možda bi joj bilo puknulo srce.

* * *

Milićev Janko bio je najljepši momak u selu. Čestit on, čestiti mu roditelji, čestita mu i bogata kuća s poštenjem i blagoslovom Božjim. Janko je polazio četvrti razred, a mala Katica prvi razred pučke škole, za ono vrijeme svi zajedno u jednoj školskoj sobi. Janko je vrlo dobro učio; ali jedan put eto jada iz nenada! Bilo je u proljeću. Za onda su djeca muška u školi učila medju ostalim i kako se voćke oplemenjuju. Gdje su Himalaje i Ganges i Eufrates — to nisu znala moram priznati; ali su za to djeca izvrsno čitala i pisala i vrlo dobro poznavala pčele i košnice; znala, kad se koje povrće i žito sije; kako se voćke oplemenjuju i druge takove proste stvari. Ali šta ćeš? Opet su bili samo seljaci i surine i kožuhe su nosili. Tužili se nisu, to je istina, na svoj staleš. Imali su uvijek i suhih drva i kapljicu vina i masti u podrumu i suha mesa . . . .

Dakle, kako rekosmo: Janko je dobro učio. U proljeću su imali dječaci, da kaleme voćke. Svaki dječak imao je donijeti njekoliko mladica u odredjeni dan za kalemljenje. Donesao je i Janko svoje mladice. Ali, šta ti ja znam, šta je dragome Janku sunulo u glavu: on se je zaboravio, pa donio mladice u toplu školsku sobu (još se je ložilo, jer je bilo ladno rano u proljeća) i stavio ih na prozor. Za čas evo učitelja. Bio strog, ljutit graničar, no poštena duša, koji bi dao i desnu ruku za svoje maliće. Ne daj, Bože, da dirneš u koga od njih; ali on ih ljudski znao izmlatiti! — Čije su ove mladice? — Zaori gromki glas učitelja. — Moje su! — tiho se odazove Janko. — Na polje Janko! Molite, djeco! — I sklopiše ručice ti budući stupovi domovine i pomoliše se. Samo jedno nije molilo. Mala Katica. — Sjednite, djeco; ruke na klupu! I mala vojska ušuti. — A ti, nevaljanče, ovamo te! Šta govori „Poučnik“? Smiju li biti mladice na toplu? — šumio oštri glas učitelja. — Ne smiju, gospodine! ali ja se zaboravio, oprostite! — skrušeno vapi Janko. — A ja ću ti pamet otvoriti sa šest vrućih! — pukao sud nemilosrdna učitelja.

— Joj, ne Janka, ne! Samo njega ne! Radije mene! — Kô srebreno zvonce odjeknuo glas male Katice.

Učitelj se ustobočio. — A što ti, mala patkice? Šta je tebi Janko?

— Oh, Janko je dobar; samo ne njega tući, radije mene! —

— Vidiš ti nje! Ne moreš ti izdržati šest vrućih. —

— Mogu, mogu i dvanaest, samo ne Janka.

I sve djevojčice udriše u plač, a dječaci kô ukopani.

— Jesi li ti Jankova sestrica? — opet će učitelj malo tišim glasom.

— Jesam, jesam, gospodine učitelju. On je meni bio dobar. Polazili smo iz škole, a bila voda narasla u potočiću, a uska visoka brv. Sva djeca prodjoše, a ja ne smijem. I Janko prošao s njima. Djeca mi se smiju, a ja plačem: i strah me bilo i zima mi bilo. Janko je skočio prijeko k meni i ponio me preko brvi i ja kući dodjoh i ne smrzoh se, hvala Bogu; a bila bi se smrzla! —

Digitized by Google

— Na mjesto, Janko, smrsio učitelj i sve si nješto rupcem trisao lice i oči.

A ne bi on bio tukao Janka. Htio ga samo preplašiti. Bio je dobar s njegovom kućom, a i Janko je bio dobar dječak.

Ovo je prava, istinska povijest srdačnog djetinjeg prijateljstva izmedju Janka i Katice, izmedju Jankove i Katičine kuće. Jankova majka više put je nadražila Katicu: oj Kato, Katice, mali te Janko pozdravlja! Katica se samo znala nasmiješiti i malom ručicom mahnuti Jankovoj staroj majci.

Naša sadašnja generacija veli, da su ovo bila „patrijarhalna, primitivna vremena". Sada su naše djevojčice pametnije; ne bi se one razplakale za ovaku ludoriju; a naš današnji dječak valjda bi onaku malu curicu radije od objesti poturnuo u potok, nego li je prijeko prenio. Vremena se mijenjaju. A tko bi znao i po duši kazati mogao, šta je bolje?

Ovo vam je dakle onaj jedini čovjek, ovaj Janko, koji je dobro brojio godine Katičine.

Roditelji Jankovi ostarili već i pomišljali — onda za onih graničarskih vremena — kako će jedinac sinak preuzeti brigu s njihovih ledja; a mogli su mu tu brigu i predati — tà, bio je ne samo lijep, nego i mudar. I natucali mu o tome štogod, a moj Janko šutio i mislio: Bože moj, ako to mora da bude, kako bi meni dobro pristala ona sirotica, što me od batina izbavila i plakala rad mene.

I tako prolazio tjedan za tjednom i Janko vidio sve gorke muke i neprilike, što ih Bog dragi slao na Dragićevu obitelj. Nije on jedan put zamolio svoje roditelje, da im pomognu sirotama i bili bi oni pomogli i majka je stara Milička ponudila svojoj priji Jeli i ovo i ono, ali ona odbijaše, kako i meni na smrtnoj svojoj postelji. Jedan put se i sam Janko usudio, da Katici ponudi, neka se toliko ne brine, da bi im njegova majka rado pomogla. Katica se i opet samo nasmiješila i zahvalila se, jer da njima, hvala Bogu ništa ne treba, dok su u nje zdrave ruke.

I tako je išlo medju njima sve u poštenju, u iskrenom prijateljstvu, a znalo je i po mjesec dana proći, da se vidjeli nisu!

Tako dodje i Jelina smrt, koja je i njih do kraja raztužila. Nije to bila, ta žalost, ona društvena laž, koju u sto prilika danas gledamo. Premda dobri prijatelji, ni Janko ni njegovi roditelji ne progovoriše s Katicom toga dana mnogo riječi — njihove su oči govorile i oni se razumjeli!

* * *

Nastadoše tužna vremena po Dragićevu obitelj. Sofika je polazila školu; Jela, Margitica i Ana ostajale kod kuće, dok je Katica dan za danom polazila u tvornicu na rad, da zasluži kruha. Za oca Martina kazao je ljekar, da će, ako i ozdravi, biti za uvijek nesposoban za rad. K svemu tomu došla je još najveća muka. Katica je morala svaki dan do podne i po podne bar dva tri puta skočiti kući, da prigleda male sestrice, a to joj poslodavci uzeše za zlo tobože. Sirota, kô sirota! Pogani svijet misli, da sirotinja ne smije da ima poštenja ni časti. Misli, da je zlato, što se sjaji, da je gospodski ručak sve blago na svijetu.

Vidjeli su sirotu djevojku, pa su pogani mislili, da se dade lako kupiti. I ponudili joj plaću Judinu, da izda svoga dragoga božanskog zaručnika, kome je čista nevjesta bila. Ali se prevariše. Nije ona badava pri pogrebu majke svoje njega zagrlila; nije mu badava prala svete noge svojim suzama.

I baciše joj u lice tešku osvadu, da posao odnemaruje — a radila je za druga dva. Odbiše joj dvadeset novčića nadnice. Pa šta zato? Još je za njih dosta. Plavi angjelak sve snosio mirno i s pouzdanjem u Boga. A došlo je do najgorega. Martinova noga zbilja se je zapalila i Martin je umro. Katica pri svemu tomu zadržala je još uvijek onaj božanstveni mir na licu, koji čovjeku podaje sám Bog, dok mu u srcu prebiva. Kad je tvornićarev nadobudni sin nakon toga pomislio, da je Katičina bijeda na vrhuncu i laskavim joj se riječima primakô — to je bio jedini čas, gdje se je onaj angjeoski njezin mir pomutio; nu ona ga je opet našla. Na grobu svojih roditelja pokrijepila se je tvrdom odlukom, da će sadanju svoju službu ostaviti i zaradjivati kruh po kućama poslužujući. Joj, gorak ti je to kruh; ali — valjalo ga je zaslužiti!

Dok je Katica dragome Zaručniku svoje čiste duše u sredini groblja i opet odkrivala jade svoje i opet mu presvete noge suzama prala, jedno ju je oko gledalo i s njome zajedno ćutilo . . . Janko se je s tiha približio, a da Katica za njega znala nije. Sagnuo je koljena svoja, kô pritisnut nekom višom silom. I tko bi znao, kako su dugo oboje tako klečali.

Digitized by Google

I nije se prestrašila Katica, kad je ustala i spazila Janka, samo je malo začudjeno spomenula mu ime. Ta, šta bi se ona bojala Janka? Ta, to je onaj dobri crni dječarac (za nju još uvijek dječarac), koji je nju, malu curicu prenio preko vode.

— Katice, govorio je Janko, kad je ustao, žalim te puno. Ti mnogo patiš.

— A zar nije ovaj patio? odgovara plavo djevojče i ono modro oko milo diže k razpetom Spasitelju.

— A ne bi li se to dalo drukčije udesiti? govoraše Janko, za čudo nekako sigurnim glasom.

Djevojka nije odgovorila ništa. Mladić je podigao glavu, kao da sabire svu jakost i stane pred djevojku.

— Čuj, djevojko, sad ili nikad! Evo, ovdje razpeti Sin Božji, ovdje tvoji najmiliji, ovdje toliki pošteni ljudi iz našega sela vječni snivaju sanak — i po tome znaš, da ovo nije šala, što hoću, da ti kažem. Tebe stigle muke od svih strana; u mene, hvala Bogu, puna kuća, ali roditelji ostarili i hoće, da im u kuću pomoć dovedem; hoće, da se ženim. Ja smislio sve u jedno i Bogu se pomolio i rekô u sebi, da mi Bog da tebe. Ti si imala dobro srce kô mala curica i onda si zbog mene već zaplakala. Ja znam, da u svijetu bijede dosta ima. Ja se bojim, trebat će, da i ja svašta pretrpim. Ah, slatko ti je onda imati druga! Bi li ti, Katice, htjela, da mi drugom budeš?

I momak je poniknuo očima; obrazi mu se zažarili.

— Janko, ti si dobar, ja to znam, odgovara mirno djevojka. Tvoji su dobri, tvoja kuća poštena. Zavisti bilo bi dosta, da budem tvoja. Valja mi se okućiti — i to znam, ako dragi Bog drukčije ne okrene; ali čuj me! Prije svega odredio je Bog, da ispunimo dužnost svoju. Imam još tri sestrice; najstarijoj je četernaest godina. Ja sam im i otac i majka. Ja valja da radim i kruha nam zaslužim. Ovo je moja dužnost prva za Bogom. Sestra moja Sofika dobra je i ako ostane dobra ovako, za dvije godine moći će, da zaradi kruha sebi i dvjema sestricama mladjim. Ako dragi Bog da svoju milost — a nadam se, dati će — i ako je tebi moguće, da se strpiš za dvije godine, dok ja dužnost svoju ispunim i pomognem jošte, da se sestra ojači, evo mene! Božja i tvoja. Bogu se molimo za to vrijeme i činimo svoju dužnost. Ja te ni na šta ne vežem!

— Božji i tvoj! dahnuo je Janko i oba poljubiše sveti čavao, kojim su probite noge Spasiteljeve, podaše si ruke i podjoše svak svojim putem.

* * *

Dvije godine minuše, a u onom selu mnogo se promijenilo. Kata i Janko bili su svoji, a Jankova mati sve govorila: Bože moj, kako je ova jesen lijepa; ne sjećam se, da bi ikad ljepša bila. I starica nekamo uprla žive oči svoje; sve bi rekô: davno je to prošlo, što bi ona rado da nadje. Suza u oku govorila je, da je našla to vrijeme. Njezin „stari“ čudio se toj maloj promjeni, a ona mu ruku stisla: „Zar ne, stari, kako je ova jesen lijepa i . . . . naša Katica je jako dobra.“

* *

Milićevi imali, kô skoro svi Podravci izvan sela svoje „konake“. Tu im je bilo sve imanje. Janko proširio svoje gospodarstvo. Pčelinjak i voćnjak bila je najnovija privrjeda u Milićevoj kući nakon dolaska Katičina. — „Ne budeš li mi pazio na voćnjak — znala bi reći mlada žena — neću ti oprostiti šest vrućih, kako ti je ono bio oprostio g. učitelj na moje suze.“ —

I tako prolazili dani u strahu i svakom obilju Božjem.

* * *

Prošlo je i deset godina, kako me nije bilo u onome kraju. Sreća me opet nanijela tamo. Nadjoh stare prijatelje svoje. Dodjoh i na „Konake“. Tu ti je bilo čitavo seoce. Sve same lijepe i čiste kuće. Bila je baš nedjelja po podne. Do tridesetero čeljadi svake ruke sabralo se u maloj okrečenoj „kapelici“ na večernju. Župna crkva bila po daleko, pa nije mogao puk na večernju u župnu crkvu, nego se sabirao tamo, pjevao litanije i molio krunicu. To je bila kapelica sv. Katarine s lijepim njezinim kipom. Janko je to podigao a puk obljubio. Svatko je znao, komu je to na uspomenu. U Jankovoj kući bila i obćina i sud i dogovor. I bila to za pravo više nego jedna obćina, to je bila jedna obitelj, sretna i blagoslovljena. I sestre se Katine poudale za dobre gospodare, koji su svoja dobra imali uz Jankovo dobro. Ja sam u toj maloj hrvatskoj republiki ostao tri do četiri dana i kad sam se vraćao iz toga priprostog gnijezda, napunjena mirom i blagoslovom Božjim,

Digitized by Google

došla mi na pamet ona: „smrt mučenika, sjeme kršćanstva“ — a ja dodah: *„krepostan djevojački život pravi je i najčvršći temelj kršćanskoj obitelji, a po tome i kršćanskoj državi.“* I ja sam u duši svojoj čvrsto odlučio, da zborom i tvorom njegujem taj cvijet!

Viestnik.

Naša domovina.

(Jubilej sv. Otca.) Presvietli gospodin Križevački *Julij Drohobecky* okružnicom od 14. prosinca naredjuje, da se na drugi dan Božića narodu obširno protumači važno znamenovanje ove blagodati, koja je u dio pala sv. Otcu. Ujedno da mu se predoči tužno stanje sv. Otca, komu su sve oteli, tako da je u svojoj kući kao rob. Svi vjernici da se pozovu, neka svaki po mogućnosti doprinese „Petrova novčića“, a do 10. veljače sabranu milostinju neka svaki pošalje duhovnomu stolu. U predvečerje svečanosti t. j. 18. veljače 1893. neka u 3 sata sva zvona u 3 maha oglase narodu radost, koju mora svako kat. srce sutra oćutiti. Na sam dan t. j. 19. veljače ima se u obično vrieme odslužiti svečana blagodarstvena služba Božja, kaošto propisuje Službenik. Na koncu službe Božje prije odpusta iza svećenikova vozglasa: „Vozdadite hvalu i blagodarenije blagodjetelju našemu Isusu Hristu“ neka odpjeva narod veliko slavoslovije: „Slava vo višnih Bogu“, a iza odpusta mnogoljestvje. K službi Božjoj imadu se pozvati sve oblasti, a osobito neka prisustvuje školska mladež.

(Božićni praznici.) Sveti dani porodjenja našega Gospodina proslavljeni su liepo i dostojno u našoj ubavoj prvostolnici. Vjernici katolički rado su i u obilnom broju zalaziti u nju, da pred jaslicama, koje su složene na oltaru sv. apostola naših Cirila i Metoda, u duhu se klanjaju ljubavi Boga, koji nam je poslao Jedinorodjenca svoga. Uz ovaj predmet uznosilo je dušu k nebu i liepo razsvietljenje crkve koli na polnoćki toli na velikoj svetoj misi, koju je na Božić pjevao presvietli gospodin nadbiskup, te nas u besjedi svojoj poveo k jaslicama u Betlehem i otvarao nam ovu divnu knjigu, iz koje da naučimo, kako ćemo se odreći bezbožtva i svjetovnih želja, a da živimo triezno, pravedno i pobožno. Pod misom pjevali su stolni koraliste sa učenicami milosrdnih sestara *Dieboldovu* misu *Te Deum laudamus* u mješovitom sboru za 4 grla.

(Konac godine.) U subotu na zadnji dan stare godine napunila se opet naša prvostolnica pobožnih vjernika, koji dodjoše, da zahvale Gospodinu na nebrojenih dobročinstvih, što ih od dobrote Njegove primiše. U $5^1/_2$ sati poče preč. g. kanonik dr. Jeglić propoviedati, a za tim su koraliste sa učenicami milosrdnih sestara izpjevali litanije lauretanske Wittove (mješoviti sbor za 4 grla), a blagoslov je držao presvietli gospodin nadbiskup. Pjesmom zahvalnicom svršena je svečanost.

(Vrhbosna novom godinom i prečastni episkopat hrvatski.) Uslied odluke kaptola Vrhbosanskoga, da se prevod sv. pisma *Vrhbosni* prilaže preč. episkopat hrvatski toplo je preporučio list svomu svećenstvu. Preuzvišeni gospodin biskup *J. J. Strossmayer* okružnicom od 30. studenoga 1892. blagoizvolio je odrediti, da se svaka župska crkva na „Vrhbosnu“ počam već od godine 1893. predplati; častnu pako braću svećenike zamolio je, da se i oni sami mimo svojih crkava na „Vrhbosnu“ predplatiti izvole, jer i njima će čitanje „Vrhbosne“ a naoseb sv. pismo dobro doći, da se i ne spomene okolnost, kako privatna biblioteka nijednoga svećenika ne bi smjela biti bez toga prevoda sv. pisma. Pače revan će svećenik i o tom nastojati, da se imućniji i inteligentniji svjetovnjaci na „Vrhbosnu“, a za ljubav sv. pisma predplate. — Preuzvišeni gospodin kapitularni vikar *J. Pavlešić* naložio je svim župnim uredom nadbiskupije, da svoje župne crkve predplate na protumačeni hrvatski prevod sv. pisma. — Presvietli gospodin biskup Dubrovački *Mato Vodopić* razaslao je po biskupiji okružnicu, preporučujući predbrojbu na „Vrhbosnu“. — Presvietli gospodin biskup Spljetski *Filip Nakić* veoma je rado primio viest, da „Vrhbosna“ kani izdavati prevod sv. pisma, te je u tu svrhu priobćio poziv „Vrhbosne“ u svom diecezanskom listu i suviše posebnim pismom obratio se svećenstvu svoje biskupije, živo mu preporučujuć, neka se odazove pomenutomu pozivu.

(Središnje sjemenište.) Nj. c. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvolilo je za ovu našu gradnju premilostivo darovati 1000 for.; Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda Albrecht po drugi put 500 for.; knezbiskup Gradački iz ostavštine Lilienthalove 500 for.; N. N. 1 f.; barunica Ida Zschock opet 10 for.; A. Blažević 5 for.; Drag. Dojković 8 for. 50 n.; Stj. Kurill 10 for. — Preuzeše sv. misa: Polessi A. 10, dr. Frankl F. 5, Ožegović P. 3, Ilijašević M. 10, Regen A. 5, njekoliko prijatelja 10. Novom godinom novim žarom preporučamo toplim molitvam i blagodatnomu srcu ovaj naš prezamašni, ali i pretežki posao.

(Predplatnici „Vrhbosne“.) Za svoje predplatnike, koje je prošle godine Gospodin pozvao s ovoga u bolji sviet dala je uprava naša odčitati 3 sv. mise, a opetovno ih preporuča u molitve svojih prijatelja.

(Darovi.) Poslaše nadalje *Petrova novčića:* Drventa 5 for.; Doljani 7 for. 50 n.; Bežlja 2 for.; Žeravac 2 for.

Digitized by Google

(Milostinja za crnce u Africi.) Na praznik *Bogojavljenja* kupiti će se i ove godine prema odredbi Nj. Svetosti pape Leona XIII. po cielom katoličkom svietu milostinja za jadne robove u Atrici. Neka naše veleč. dušobrižno svećenstvo nastoji, da i mi pomognemo sirotinji, pa i time zavriedimo, da Gospodin nakloni plemenitih dobročinitelja i našim potrebam.

(Krstionice.) Uplatila je nadalje: Tolisa. Njeki veleč. Oci obrekoše pod jesen da će moći kod puka ubrati potrebnu im za to svotu. Molimo ih, da to učine što prije.

Ugarska.

(*Crkvenopolitičko pitanje.*) Grof *Ferdinand Zichy,* koji u obrani katoličkih načela prvo mjesto zauzima, ocrtao je u listu na njekoga prijatelja svoga ovo pitanje i jasno i točno, te ćemo mi evo njegove nazore u izvadku donesti. Obazirući se na program nove vlade, kako ga je razvio ministar-predsjednik *Wekerle,* veli grof, da crkvenopolitički dio toga programa nije ništa svagdanjega, nego nješto očito nova, naročito u programu ugarske vlade. Taj dio programa ne možemo prihvatiti, nego ga moramo odlučno odkloniti. Ne može se tajiti, da temeljna misao ovoga programa nije ni iztaknuta; ta temeljna misao nije sloboda vjere — jer nje ne priznaje program ne samo u zakonitih granicah, pače ju odlučno steže — nego je razstava države od crkve. Pa ako ovaj program i nije išao u svem tako daleko: ipak do toga logično i u istinu dovesti mora. U našoj domovini mogla je svaka zakonom priznata ili prihvaćena vjera prema svojim dogmam i prema svojim vlastitim nazorom živiti i razvijati se, ako i ne vazda posve po volji. To se mora zajamčiti i za buduće, i to koliko treba, i ja to zovem slobodom vjere. Odlučno valja odbiti nazor, koji niječe utjecaj svete stolice u poslove katoličke crkve ili hoće da taj utjecaj ograniči, neovlašteno se umješavajući; da je ovakav vrhovni utjecaj opravdan, to je ne samo temeljni osnov ustroja katoličke crkve, nego je takodjer dogmat, koji je vazda bio u skladu sa pravim razvojem državnoga obstanka, kao i danas što je, kako vidimo u Englezkoj, saveznih državah Amerike i u mnogih drugih državah, dočim se protivno, nijekanje toga dogmata nigdje nije pokazalo spasonosnim ni sposobnim za život. U našoj domovini ustroj katoličke crkve u uzkom je savezu sa ustrojem državnim i apostolska prava kralja ugarskoga potiču iz ove vrhovne vlasti svete stolice, te se od nje odieliti ne mogu. Razstava države od crkve razklimala bi pravni i državopravni odnošaj kralja i crkve, pače to bi posve uništeno bilo; mi pako hoćemo ovo da se uzdrži, pa držimo da je pogibeljan i štetan ovaj napadaj na prava crkve. — — Poglavita točka u programu je *gradjanska ženitba.* Kod nas ju je evangelička crkva odlučno odbila. Reformirci nisu ju primili, nego su odlučnu svoju rieč odgodili. Katolici i grkokatolici ne mogu je prihvatiti već prema svojim vjerskim načelom. Jasno je dakle već danas, njekoliko tjedana nakon što je program razvit, da gradjanske ženitbe neće ni jedna od trih velikih vjeroizpovjedi u zemlji: a time je pitanje riešeno; program pokopan. A mora li se to žaliti? Promotrimo de gradjansku ženitbu s drugoga gledišta. Obveznu gradjansku ženitbu stvorio je stranom prevrat, stranom borbe državne vlasti s katoličkom crkvom. U Francezkoj je ona diete prvoga prevrata, a borba Napoleona I. sa papinstvom uzdržavala ju je, njegovi pako uspjesi proširili su ju takodjer na druge države. U Italiji je izbila opet uslied borbe proti papinstvu i uslied toga postala je obveznom. U Pruskoj učinio je kulturni boj gradjansku ženitbu obveznom. U državah, koje imadu raznih vjeroizpoviesti, ne ima jedinstvene obvezne gradjanske ženitbe, barem ne tako, te bismo o tom mogli jasan pojam dobiti. Englezka, savezne države uredile su ženitbene odnošaje na temelju neobvezne gradjanske ženitbe. Tamo, gdje postoji obvezna gradjanska ženitba, pala je javna ćudorednost. To pokazuje dovoljno Francezka. U Belgiji ukazuje nam se ženitba u svjetlu imovinsko-pravnoga posla. U Berlinu unatoč svemu nastojanju vlade strašno je ponarastao broj bezkonfesionalaca. Može li dakle gradjanska ženitba izravnati postojeće oprjeke u državah, gdje su pomiešane vjeroizpovjedi? Na ovo pitanje ne može se odgovoriti podatcima iz života. U theoriji pobjeditelja je bilo ova bilo ona vjeroizpoviest, nu po našem uvjerenju obje su pobiedjene: svakako ona ne prija opravdanoj slobodi vjere. Pita se dakle: zašto je naša vlada uzela u svoj program obveznu gradjansku ženitbu? Vlada odgovara na to, da se zak. čl. 53: 1868 može izpraviti samo onda, ako ona uvedena bude. Nu ne ima nikakve unutarnje veze medju ovim dvim stvarima, što nije nuždno logični dokazivati, jer je nedvojbeno. Ali ova predmnieva vladina onda bi samo vriedila, kad bi se mogla smatrati povlasticom prema obveznoj gradjanskoj ženitbi, a takvom ju ne smatra ni jedna vjeroizpoviest, kako su se o tom već i izjavile obje protestantske vjeroizpovjedi. Ne može pako ni država da to smatra protuuslugom, jer za nju oba ova pitanja imadu samo toliko vriednosti, koliko im je daju same vjeroizpovjedi. U koliko je pako potrebno, da se naše ženitbeno pravo popuni ili izmieni, kako to traži razvoj naših interkonfesionalnih odnošaja, valjati će to da se uradi prema povjestnomu našemu razvoju. — Drugi temeljni dio vladina programa jest *vodjenje gradjanskih matica.* To bi bila posljedica gradjanske ženitbe. Nu vlada traži gradjanske matice još prije gradjanske ženitbe, da se bez povrjede savjesti katoličkih svećenika uzmogne provesti zak. čl. 53: 1868. Mi odlučno tražimo, neka se promieni zak. čl. 53: 1868, a to u smislu, da on odlučuje samo za takove slučajeve, gdje roditelji ne bi kod kršćenja drugčije odredili.

Digitized by Google

U ostalom vodjenje gradjanskih matica nije nuždno ni za to, da se provede ovaj zakon, jer se on može provesti i na osnovu samih crkvenih matica, čim se u maticah točno označi vjerska pripadnost roditelja. U tu svrhu ne treba novoga zakona, nego je dosta, ako se točno upiše vjera roditelja u maticah svih vjeroizpovjesti, u kojem smislu može se što odrediti . . . Vodjenje gradjanskih matica nije potrebno, a skupo je. Današnje vodjenje jest vjerozakonsko . . . te za to ima etički osnov, sljubljuje se s pučkim životom, svatko ga mal ne traži i zahtjeva, dočim je svakomu drugomu ošnov samovolja, samo se silom može provesti, pa ako se i uvede uz velik trošak i na teret puka neće ipak davati nikada toliko jamstva, koliko današnje, kako pokazuje primjer Francezke. Pisao je grof još i o recepciji jevreja, ali to već ne ide strogo u okvir našega lista.

Rim.

(Sveti Otac kardinalom na čestitku o Božiću). Kod ovogodišnje čestitke, koju sbor kardinala prinese sv. Otcu u oči Porogjenja Gospodinova, sv. Otac je u odgovoru upozorio na tužno stanje roda ljudskoga, kakovo se pokazuje danas. Svuda se dižu tmasti oblaci, koji priete, da će na družtvo sasuti u obilju neslućenih i nevidjenih nesgoda. Gdje će ljudi naći pomoć, gdje zaklon? Zaručnica Kristova, sveta crkva katolička u svom pokladu, povjerenom joj od božanskoga njenoga utemeljitelja, čuva divnu moć, kojom može izcieliti ma i pretežke rane današnjega družtva. Neka narodi k njoj dignu oči, neka pohrle u njen naručaj, neka crpaju iz njena nauka i iz ćudorcdja njenoga, pak će biti zdravi. Govori to svim, ali osobito narodu talijanskomu, koga on toliko na srcu nosi, te koga i opet upozoruje, neka se čuva tajnih sljedba, slobodnih zidara, koji samo grob kopaju njegovoj pravoj sreći, kako su ga već do sada doveli do ruba propasti.

Prosvjeta.

— *Devet služba presv. Srcu Isusovu u zajednici sa devet zborova angjeoskih po naputku bl. Margarete Marije Alacoque.* Hrvatskome puku priredio *Josip Celinšćak,* družbe Isusove. — Pod ovim je naslovom doštampana knjižica, kojoj prije bijaše naslov: *Način, kako da štujemo božansko Srce Isusovo.* Prvome izdanju dodan je ovdje *postanak* i *svrha* ovoga načina štovanja Bož. Srca, pa još i poglavitije crtice iz *poviesti* prekrasne ove pobožnosti spram Bož. Srca Isusova. Knjižica (u 16.) imade 80 strana, a stoji *samo 10 novčića.* Radi laglje odpreme prima uredničtvo *Vrhbosne* samo naručbe *od najmanje 6 komada.* Na manje naručbe ne može se obazirati. Preporučamo ju svesrdice, ne bi li i naš hrvatski puk što bolje upoznao pa i obljubio ovu pobožnost nad pobožnosti.

— *Dva vrela bogatstva.* Seljački razgovori napisao pop E. M. Vusio. U ovoj se knjižici razpravlja o diobi obć. dobara i o seoskih zadrugah. Ovaj drugi dio ima važnosti i za naše svećenstvo, koje po selih vrši duh. pastvu, a praktično odgovara na okružnicu *Rerum novarum.* Veoma bi koristno bilo, kad bi se stvorilo što više seoskih zadruga, koje bi pomagale narod u pogledu gospodarstvenom, dizale ga u ćudorednom. U knjižici je i pravilnik za takove seoske zadruge. Ciena knjižici (u 16. str. 100) 20 novčića, a dobiva se kod pisca u Zadru. Preporučamo ju veoma rado.

— *Povjest pedagogike.* Napisao dr. Martin Štiglić, j. r. prof. past. bogosl. pedagog. i kateh. u kr. sveučilištu Franje Josipa I. Radišni pisac doskočio je ovom knjigom opet jednoj velikoj potrebi našoj, jer povjesti pedagogike u strogo kršćansko-katoličnom duhu još imali nismo. Pisac nas lahkim pisanjem svojim vodi iz predkršćanske u dobu kršćansku, gdje nam riše, što je sve učinila crkva na tom preznamenitom polju. I djelovanje katoličkih pedagoga pisac je ocienio triezno. Hvale je vriedan trud, kojim je pisac obradio na koncu *školstvo u Hrvatskoj.* Knjiga (u 8. str. 272) stoji 1 for. 20 n.; poštarina 10 n. više. Ne treba ni spominjati, da ju najtoplije preporučamo.

Evo **Vrhbosne** na besjedi. Uz današnji 1. broj VII. tečaja šalje čitav arak prevoda sv. Mateja kao prilog svojim starim i njekolikim stotinam novih prijatelja. Zahvaljujući srdačno na ljubavi, kojom je njezin predlog prihvaćen, preporuča se još većemu revnovanju svojih prijatelja, jer učinjeni korak nije još tako osiguran, ter se ne bi morali bojati, da će nam valjati natrag! Samo što obilatija predplata na list može nas ne samo u odluci kriepiti, nego nas i sokoliti, neka neustrašivo idemo napried. Ciena lista (3 for. 50 n., za bogoslovce 2 for.) uz prilog toli je neznatna, da ni kod većih naroda ne ima u obilju ovako jeftina štiva. Tko ne želi ostati predplatnikom molimo ga uljudno, da nam svakako vrati ovaj broj, jer ćemo ga možda trebati za nove prijatelje. Tko ga ne vrati držat ćemo ga predplatnikom, pa se nadamo, da će svaki odazvati se i dužnosti svojoj, te predplatu što prije poslati. Naše su obveze i u materijalnom pogledu velike, te samo svjestno i brzo predplaćivanje očuvat će nas od ozbiljnih težkoća s ove ruke. O promjeni i nedostatku kod odpremanja lista valja ona stara: neka nam se svatko javi odmah, kada bude premješten, ali neka ne zaboravi javiti nam i broj, pod kojim prima list. Tim je nam prištedjeno mnogo truda i vremena, a prijatelji će nam vjerovati, da toga jednoga i drugoga trebamo i onako mnogo za važnije stvari. Istu točnost molimo i za reklamacije. Tko tek na koncu ili pače za godinu dana reklamuje neka ne zamjeri, dobije li poseban račun za tražene brojeve, ako ih u obće bude. U dobri čas dakle! Blagoslovio sve nas, naš trud i naše nastojanje predobri Bog, neka novom godinom bude što obilatijega ploda.

Sadržaj: Vrhbosni. — Narodi prirode. — Na novu godinu 1893. (Ante-Bogoslav-Jagar). — Kršćanska djevica. — Viestnik. — Prosvjeta.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL U VRHBOSANSKI.

Broj 2. | U Sarajevu 15. siečnja 1893. | God. VII.

Hvaljen Isus!

Šišla tama crne noći,
U plašt crni zemlju svila,
I san slatki u tihoći
Porazvino svoja krila:
Grobni, tamni pao mir.

Sitne zv'jezde stale sjati,
B'jeli mjesec bajno sije,
Malen dvorac tamo zlati,
I u sjaj ga rajski vije:
Zlatan dvorac kano raj.

Roli, roni mjesec b'jeli
U dva okna dvorca sjajna,
Ko da nješto vidjet želi,
Ko da u njih slika bajna
Svoj razvija divan čar.

Bajna slika! izba mala,
Tajna, tiha, puna milja;
Luč je milo obasjala,
Nebo svoje zlato šilja:
Milja, Bože — divan sjaj!

Gledaj tamo, kud se traci
Mjesečine čarni slili!
Bože dragi! u vis baci
Divna d'jeva pogled mili —
U postelji — lijer b'jel.

Leži d'jeva, do nje sjedi
Blago lice, milo oko:
Starac šapće, u list gledi,
Moli, moli, i visoko
Katkad vine pogled svoj.

Bl'jeda d'jeva — valjda gine
Trak joj zadnji sjajne zore,
Valjda ide, da joj sine
Ljepša zora tamo gore,
Gdje će vječni živjet v'jek.

Tiha, mirna: ko da sniva;
Samo katkad okom trene,
Katkad usne sm'jeh cjeliva,
A na jednom sva se prene,
Slatko dahne, digne glas:

Digitized by Google

„Oj divan si, bajni raju,
„Oj milinja, sad ću gore! —
„Zdravo, zdravo, rajski sjaju! —
„U nebeske sjajne dvore,
„U te, raju, sad ću — sad!“

„Oj kako mi srce bije,
„O moj Oče, ja miline! —
„Al' još jednu želju krije:
„Kakva da mi r'ječ se vine,
„Kad u l'jepi stupim raj?“

„Ne brini se, slatko dijete,“
Sluga Božji riječ pusti,
„Kad u rajske staneš čete,
„*Hvaljen Isus!* ti izusti,
„Hvaljen slatki Isus moj!“

„I raj će ti vas odzvati:
„Nav'jek, nav'jek, nav'jek. Amen!“
Starac reče. — D'jevi sjati
Lice stane ko živ plamen,
Svu je obli blagi žar.

„*Hvaljen Isus!!*“ šapne tio,
„Ostaj s Bogom, Oče dragi!“ —
Jošte jedan uzdah mio,
Jošte jedan pogled blagi —
Sinu d'jevi l'jepi raj. —

Roni, roni mjesec bl'jedi
U dva okna dvorca doli:
P'okoj d'jevi! — do nje sjedi
Sjetan starac: čas se moli,
„*Hvaljen Isus!*“ dahne čas.

— *r* —

Narodi prirode.

II.

1. Nedavno se još mislilo, narodi prirode da su takovi narodi, koji sprovode dane života svoga u prvotnoj snazi, ljepoti i milini, u djetinjoj bezazlenosti veselo i zadovoljno; mislilo se i tvrdilo, da baš takav morao je biti prvi čovjek, praotac naš u raju. Ali to nije bila slika istinita prema naravi, nego slika pretjerane mašte i sanjarije. Nu uzprkos tomu ima ipak još dandanas ljudi, koji su puno zanešeni, te ne mogu smoći rieči, da hvale i uzvisuju diete prirode. Pogledajmo dakle hvaljene prednosti naroda nenaobraženih, naroda, što živu slobodno u prirodi i od toga što im priroda daje, pa ćemo se osvjedočiti, da čovjek prirode u nijednom pogledu nije uzor-čovjek.

2. Obično se uzvisuje tjelesna ljepota i savršenost čovjeka prirode nad onu čovjeka naobraženog. U istinu, i kod manjastih plemena možeš naći ljudi liepa stasa, plemenitih poteza, ali ipak ne nadješ uzor-ljepote nigdje tako često kako u naroda sredozemskih.

Imaš doduše krasno uzraslih plemena indijanskih u Americi, isto tako drugih snažnih, tjelesno savršenih plemena, kao što su n. pr. pleme Moxo u Boliviji, Pampasindijani, plemena Tahitijska, gorostasni Patagonci, ali prečesto vidiš plemena kržljava i tjelesno nakažena: tako imadu iztočni Australci veoma tanke šibke i slabašne noge, mršavi su i suhi, sama kost i koža; drugi naginju na to, da prekomjerno odebljaju, n. pr. žene u Hottentotta, Bongoplemena; opet drugi su upravo ružni, prave grdobne prikaze, kao nekoji narodi amerikanski i afrikanski.

Nu isti uzori liepog tjelesnog stasa, kakvi ti dolaze u susret! Nečisti su, svakovrstno našarani ili skoro posve goli, rugobno nakazani, obojeni, nabockani, crne, crvene ili žute kože, često neopisivo surovih, dapače živinjskih navada. Tko n. pr. sudi Indijance jedino prema tome, kako ih je čitao opisane u romanih, on ima o njih slike, kakovih u istinu nigdje nećeš moći da nadješ. Tako se iznenadio inglezki častnik, imenom Duncan, te kaže, da mu je bilo, kao da mu je tko dobru čušku dao, kad je vidio prvoga Indijanca, kako je zamazan, sav u blatu, kako već s daleka zaudara, kako proždrljivo u se ulija rakiju — brzo mu je izčeznuo onaj uzor, što si ga je sastavio čitajući razne romane o njih.

3. Hvale se narodi prirode, da su čedni i zadovoljni time, što im priroda sama daje za hranu, da nikada ne traže više, nego im je baš od potrebe. Istina, ako prispodobimo nas i nenaobražene narode, puno više se brinemo mi, kako bi si radom i marom dobili potrebite hrane te je sačuvali, nego li oni. Ali ipak im nećemo biti nenavidni. Eto mnogo ih ima, koji žderu sve, na štogod se na-

Digitized by Google

mjere. Australci, Botokudi, Bongo-crnci, Indijani u Guyani jedu gomolje, korenje, netopire, gušterice, crve, gusjenice, ličinke, kukce, mrave i svaku najgadniju gamaz. Indijanci na rieci La Plata posve lakomo hvataju ušence; plemenom Djalonke i Bambarra u zapadnoj Africi su prava slast neke dugonoge i debeloglave muhe. A Eskimo? Najsladji mu je sobov želudac sa svim, što je u njem, koje poslastice ne bi dielio s nikim, osim sa najmilijim prijateljem. Indijan sjeverne Amerike pako voli osobito crieva i sve, što je u želudcu ptica ili sisavaca, sve to sladko pojede surovo i dok je još toplo[1]); kad je gladan, ne bira, dobre su mu zmije, gušterice, krastava žaba, mrcinar. Pleme imenom Bibenos izkopalo je osam pasa, što ih je putnik Serpa Pinto zakopao, te ih pojede. Neki Australci, Papua kod Humboldtovoga zalieva jedu zemlju, kojoj primiešaju masti ili smrvljeno korenje.

Eto kako je čovjek prirode ovisan o njoj, njezin rob, kao prosjak. Ne znade, kako je pozvan da zemlju obradjuje, nadvlada, te prisili dati mu potrebita; ne hodi poput kralja, nego poput siromašnog prosjaka tražeći, da li će moći naći dovoljno hrane. Takva zavisnost o prirodi nipošto nije dostojna, nego sramotna po čovjeka, i to sramotnija, što ju manje uvidja.

4. Gdje podnebje dopušta, naravni stid u ovih naroda nije toliko snažan, da bi ih prisilio napraviti si barem donekle pristojnu odjeću. U toplijih zemljah nose oni malu pregaču, koja često veoma slabo odgovara svojoj svrsi, da naime tielo donekle pokrije. Hottentotti, Bodokudi, Coraodosi, žitelji na novih Hebridah, u novoj Caledoniji i mnogi drugi imadu vrpcu oko bokova, na kojoj visi bundeva ili školjka ili kora od drveta ili po veći list. Često su djeca posve bez odjeće sve do svoje zrelosti, dapače želja zaodjeti se, porodi se tek za vjenčanja i udaje. Nu da odrasli ne bi nosili nikakve pregače, to nigdje nije obćenito, premda ima mnogo iznimaka, o kojih putnici pripoviedaju. Osobito neko pleme na Sambesiju u tom je glasovito. Čudnovato je gledati glavara plemena Bari, kako veličanstveno koraca, svjestan si svoga dostojanstva, nu bez ikakve odjeće, imajući jedino golem suncobran u znak svoga veličanstva.

Dosta, da smo to napomenuli. Misijonari dakako nastoje, da uvedu posvuda pristojnu odjeću. I za čudo, moderni obožavatelji golotinje se radi toga smućuju, te misijonare kude. Tako piše n. pr. Max Buchner, da je odjeća mužkih i ženskinja na Viti-otocima nepotrebna i bez ukusa, raduje se, kad su divljaci idući na ples ili ribe hvatati i ovo malo odjeće poskidali, te može on do sita gledati te čarobno liepe oblike ljudskog tiela!

Nu rečenica: *naturalia non sunt turpia* valja jedino o nevinom stanju čovjeka u raju, gdje je duh podpuno vladao nad tielom, te se ona oprjeka izmedju duha i putenosti jošte nije pojavila, a ne valja o pokvarenom čovjeku, koji uzdiše, što u tielu vlada zakon grieha, put se diže proti Bogu. S toga se zaodješe praroditelji odmah iza grieha, jer im se putenost odmah pojavila, te su se zastidili. Tielo ima svoju veliku ljepotu, jer je čovječje tielo najsavršenije djelo od tvarnih stvorenja; nu tielo je hram duše, te s toga pripada takodjer moralnomu redu, na koji se divlji narodi ne obaziru dovoljno, budući im je jedina učiteljica pokvarena narav, premda ipak dobro znadu, šta treba da se ponajprije pokrije.

5. Nisu još prestali nazivati čovjeka prirode djetetom. Jest, on jest diete, u mnogom pogledu; dapače nije samo neuzgojeno, nego upravo neotesano, divlje, okrutno diete. Grozno se osvećuju, krvna osveta im je običaj, dapače sveta dužnost. Oko za oko, zub za zub! Tko to ne učini, izgubio je poštenje. Tako izumrli rod Tasmanija, tako njima srodni Australci, kod kojih se ova najsvetija dužnost nikad ne oprašta. Tko se ne osveti, neprestano ga stare babe izsmjehavaju; ako je oženjen, žene ga ostave; ako je momak, ni jedna ga djevojka ne pogleda; majka bi plakala, što je tako pokvarenog sina rodila, otac bi ga prezirao i odasvuda bi u nj zadirkivali. — Isto biva u Africi. Dapače ovdje se dogodi, da tko iz osvete samoga sebe ubije „pri glavi drugoga", t. j. onoga učini odgovornim za svoje samoubijstvo, i taj će se onda sigurno pogubiti. U zapadnoj je Africi ovaj običaj: ako dva sela radi ubojstva ratuju, da se osvete, to neka onda jedno od ovih sela ikoga iz trećeg sela ubije i eto ti i treće selo mora da se s njim sveže i pomogne ga u ratu; tim se načinom krvavi osvetni boj silno širi, te su napokon skoro sva sela u boju; da se učini

[1]) Glasoviti Dodge došao je u Ameriku imajući glavu i srce puno slika o Indijanih, kao što je čitao o njih u romanih. Sav zanešen u prvi mah zavoli kćer nekog poglavara njihovog. Ali se brzo striezni, kad vidje kako taj „njegov uzor čarobne miline i nježnosti" rukom hvata u crievih ravno ubijenog vola, te crieva i gad u njih velikom nasladom jede.

Digitized by Google

kraj, spali poubije i uništi se podpuno jedno od sela, što su rat zapodjela. — Crnac je po sebi dobroćudan, nu uvriedjen tako se znade razljutiti, da upravo biesni. U njega je običaj za vrieme ratno, da se ima neprijatelj posve uništiti: kuća mu se spali, posjed otme, mužki poubiju, žene i djeca odvedu u sužanjstvo. Nema putnika po Africi, da ne bi mogao pripoviedati o grozotah pustošenja, paljenja i pomora. Ratovi iz osvete, gdje se dušmanin posve utamani, to su običaji u divljih naroda: tu se ne cieni ni vlastiti ni tudji život, upravo nasladom se dušmanin ubija i okrutnost tako je grozna, da čovjeka hvata drhtavica, kad samo o njoj čuje.

Najgori su u tom pogledu Indijanci. Čini se, da je njihovo tielo upravo za to stvoreno, da može podnositi najstrašnije muke; nu, oni su neizrecivo oštroumni, da nadju najnečovječnije muke, te ih mogu produljiti, da im ipak žrtva ne umre prebrzo; uz to su posve hladnokrvni i mirni, puše i razgovaraju se, kao da ništa osobita nema. Od mladih se nogu vježbaju u tome, da najvažnije muke gledaju i podnose. Vidjelo se djecu, kako drže na golim rukama živ ugljen kušajući, tko će dulje uztrajati. Djecu od pet godina vidjelo se posve sprženu a kako ipak hrabro pjevaju svoju smrtnu pjesmu. Malo kada se čuje, da bi Indijanac mrcvaren jaukao. Trpiti znade indijanac, ali još gore biesniti proti neprijatelju, kao da je divlja zvier. Okrutnost je njemu naslada, te znade nove muke izumiti ili poznate što više produljiti. Veoma točno znade, gdje treba udariti, zabosti, da bude bol što veća, koliko se može udariti, pržiti, rezati, ranjati, a da neprijatelj ne umre. Nu gora od muža jest njegova umazana krvoločna žena, koja znade kožu s tiela izguliti, nokte odtrgati, članove na prstih odkidati, oči izkopati, vatru pod nogu podmetnuti. Grozote pripoviedaju oni, koji su imali prigodu dulje Indijane opažati. Samo jedan primjer. Pomenuti već Dodge opisuje dogodjaj, što ga je gledao vlastitim očima gosp. Espinosa, koji je pao u ruke plemena Tonkaway, nu sretno utekao. Eto što kaže o mrcvarenju jednoga uhvaćenoga: „Jedan Tonkaway pristupi mirno k ranjenomu zarobljeniku, izvadi nož, te mu posve mirno odsječe kus mesa sa stegna, položi na žeravicu, da se speče. Isto tako čini drugi, treći. Kad bude meso pečeno, jedu ga mirno razgovarajući sa zarobljenikom i hvaleći ga, kako ima nježno, sladko, mehko meso. Zarobljenik im odgovara želeći, neka im se pretvori u otrov. Kad god se ozledila žila odvodnica ili dovodnica krvi, zaustavili su krv paleći ranu vatrom. Ovaj se užasni objed nastavljao sve do kasne noći, dok nisu skoro sve meso sa zarobljenika porezali i pojeli. Zarobljenik stade onda pjevati svoju smrtnu pjesmu, te umre taman u čas, kad svrši užasni objed.“ — I kako djavolski surova je osveta, što ju izvedoše Indijani god. 1862. u kući nekog naseljenika u Minesoti. Predvodio ih je Indijanac, koji je od iste obitelji primao premnoga dobročinstva, te se smatrao njihovim prijateljem. Nije moguće opisivati, kako je ubio otca i majku, kako je sa drugovima oskvrnjivao tri njihove kćeri, kako su ih napokon pribili na zid, kožu im svukli i na sto načina mrcvarili. Ali dosta o tome!

Punim pravom možemo upitati, predstavljaju li nam ove divlje zvieri bez plemenštine, bez zahvalnosti, predstavljaju li nam u istinu onu prvu, pravu čovječju narav? Jesu li to ona bezazlena djeca prirode? Nu ne samo Indijanci imadu takvu zviersku dušu, nego u svakom čovjeku prirode driemlje grozno divlja ćud, jao, ako se probudi, to znade proizvesti preužasne okrutnosti najvećom hladnoćom.

6. Izticalo se često o narodih prirode, kako im je sve zajedničko, kako da u nekakom sretnom komunizmu živu. Koliko je istinita ova tvrdnja, neka nam pripovieda Juraj Forster, koji je sam sanjario o sreći ovih naroda. Šta on kaže? Neka pisci i pjesnici govore o čovjeku prirode, o zlatnoj dobi, o prvotnoj vrlini i priprostosti njihovoj, neka ističu, kako je svim sve zajedničko: putnik ne može nigdje na cielom svietu, da nadje tako sretan i dobroćudan narod, premda mu se to obećalo u svakoj šumici. Neka nam se pokaže divljak, koji ne bi znao za moje i tvoje. Njegova je kuća, što ju je sagradio, njegov kožuh, što ga je sašio, njegov čamac, što ga je izdubio, njegov luk, što ga je izrezao, njegova mreža, što ju je spleo, njegovo drvo nad glavom, te mu donosi hlad, njegova životinja, što ju je ubio, njegova riba, što ju je uhvatio, njegov gozd, u kojem lovi, njegova obala, na kojoj ribari. Jao onomu, koji bi se usudio smetati ga u poslu.

7. Slavi se takodjer sloboda ovih naroda prirode. Ali uz tu slobodu vlada u njih sužanjstvo praznovjerja, nasilstva i mode. O nošnji hoćemo za sad da barem najznamenitije ocrtamo. Nošnja muči ne samo naobrazovane narode, nego i našu djecu prirode. Divlji narodi dobro poznavaju, kako

Digitized by Google

je tielo liepo, te nastoje, naravi samoj pomoći umjetnim načinom. Oni običavaju svakovrstno kititi se, kao što bismo kazali mi: oni kožu nabockaju, našaraju, probuše si usne, nos, uši, oboje si zube, ili ih oštro opile ili izbiju, kosu namažu, ošišaju ili spletu i napokon ćak lubanju umiju predrugačiti.

Lubanju nakaziti običavaju osobito Indijani. Mnogi znadu lubanju splosnuti, i čovjek okrugle glave mora da ostane rob. U plemena Tchippeweyana stišću majke glavu novorodjene djece tako dugo, te bude posve okrugla. Pleme Omagua na gornjoj Amazonarieci uzme po dvie daske, i njima učini, da bude glava djece posve šiljasta poput mitre. Na Samoa-otocih kuša majka, da dobije diete širu glavu, glava čunjasta bila bi najveća sramota.

Amerikanska plemena, što obitavaju na obalah morskih, običavaju probušiti si lice, usne, nos, uši, te u bušotine smjestiti malešne kolčiće. Botokudi imadu ime od čepa, portugižki: botoque, koji nose u probušenoj dolnjoj ustni ili u produljenim ušima. Pleme Charrua na Uraguayu probode mužkiću dolnju usnu, te urine dugačak ali tanak drven komadić, koji se ne izvadi nikad više. Više rodova Papuaških nose kamen u probodenom osredku nosa, da im taj osredak dopre do na gornju usnu. Ženam na Anachoretskih otocih dopiru uši ćak na ramena, budući nose u njih težke kolutiće od drveta. U crnaca nema manje gizdelina nego li u bielih. Najčudnovatiji, ali i najgadniji nakit jest kolutić u usnah imenovan: *pelele.* Gornja usna probode se blizu nosa, urine se unutra kolčić; kad rana zacieli, izvadi se, a stavi se mjesto njega veći; tako se radi više mjeseci, dok nema mjesta za kolutić od dva palca u promjeru. Putnici ne mogu da opišu, kako je to gadno: gornja usna promalja nad nos, kod smieha se povuče do obrva, a kroz kolutić se vidi nos i zašiljeni zubi. Kod starijih žena visi kolutić do izpod brade, a mladje ga neprestano ližu svojim jezikom. — „Zašto nose žene ovakove stvari?“ upita Livingstone nekog glavara. Sav začudjen odgovori: „Radi ljepote; muž ima brkove, žena ih nema, te kakva bi bila, da nema kolutića!“ Opet je žena nekog glavara kazala gospoji Baker, kako bi bila mnogo ljepša, da si izvadi četiri prednja zuba iz dolnje čeljusti, da ima kosu crveno omaštenu, da si probode dolnju usnu te nosi u njoj ugladjen kristal, bez kojega nije ni jedna plemenitija žena. Osobito gadan je običaj, da si žene probadaju gornju i dolnju usnu, a u rupi namjeste pločice od biele kosti ili od smole ili od roga, te im postanu usne poput širokog kljuna, pa moraju gornju usnu podići rukama, kad hoće piti.

A i kosu si divlji narodi mnogovrstno kite. Plemena unutarnje Afrike svako po svoju kosu udešavaju. Pleme Lattukas načini od kose čvrstu kacigu. Vunene vlasi naime preplete tankimi konci od kore, da mu je kao gusta mreža na glavi; jednako preplete iznova vlasi, koji porastu kroz tu mrežu, dok mu se ne napravi po dva palca debela kaciga, koju spreda štiti bakrena ploča. Za to treba osam do deset godina. — Mužki od plemena Schilluk liepe vlasi ilovačom ili gumijem sve, dok ne postanu poput kacige ili štita; mnogi nose poprečno vlasi sastavljene kao greben, koji ide od uha do uha; drugi nose po više ovakovih grebena. — Pleme Dinka šiša si kosu, da mu bude posve kratka, jedino na temenu ostavi perčin, koji nakiti nojevim perjem. Pravi Dinka-gizdelin treba do 14 dana, da si omasti kosu crveno, da ju razrazčešlja i usuče, te mu srši poput rogljeva na sve strane, što ga čini veoma divljeg pogleda. Mittu-narodi ne njeguju kosu, ali žene si moradu izčupati trepavice i obrve, što i u drugih naroda biva, jer tako zahtieva pristojnost. Žitelji od Lövalé sastave kosu, da im bude poput šešira, te ju zamažu ilovačom i uljem, da se čini nakit izrezkan iz drveta. U pokrajini Toga splete se kosa u tri roga, sa svake strane po jedan i jedan na čelu. Upsaroka-Indijanci imadu običaj, da nose žene posve kratku kosu, dočim je mužkim tako duga, da se po tlu vuče.

Ne može se navesti nijedna zemlja od sjevera do juga, u kojoj prvi žitelji ne bi imali običaja, nabockati se po tielu i našarati. Njeka Papua-plemena naprave si po četiri biele točke na svako lice, što im daje osobito divlji izgled. Nijedan Injanac ne drži, da je podpuno opremljen, dok si nije omastio lice. U Venezueli i Guyani je zapovied gostoljubivosti, da se gost iznova liepo našara. Da se izreče najveće siromaštvo, to kažu kod Orinoka: takva je sirota, da si ni pol tiela obojiti ne može. U nekojih pokrajinah Afrike oboje se vedjice, ili nokti ili zubi crveno ili žuto ili modro, dapače stid ih je, ako imadu „biele zube kao pas“. — Najljepši oblik u razširenom nabockanju tiela vidi se kod Polynesijana. Nabockavanje prouzrokuje velike bolove i troške, jer treba umjetniku dati

Digitized by Google

mnogo krmaka za rad; može proći do 30 godina, dok je u odličnijih čitavo tielo narešeno i našarano.

Ima ih, koji su upravo okovani u lance običajne nošnje svoje. U znak osobitog bogatstva i višeg dostojanstva nose žene na Kongu, a u Mittu-plemena mužki i žene gvozdene obruče tiesno okovane oko vrata, dapače po dva tri jedan na drugome. Povežu si takodjer vrat debelom višegubo sašitom kožom i jakom, da bi mogao lava na nju privezati. I kako ponosno koracaju poglavari nakićeni takvimi ovratnici, dočim im se tielo svietli od ulja, kojim su namazani i koje se ciedi po njih! Ovi su ovratnici tako smješteni, da ih nije moguće skinuti, van da dotičnomu odrežeš glavu. Kralj plemena Monbuttu, imenom Munsa, imao puno takvih obruča i lanaca od bakra oko vrata, na rukama, na nogama, na prsima. — Za čudo, u crnaca nose žene umjetni vanjkuš straga, na kojem imade mjesta malešnoj djeci, što ju tim načinom nosaju.

8. Isto tako okrutni si drugi običaji, kad djeca dorastu, kad se tko vjenča ili poslie smrti sahrani. — Koliko pati mladić u plemena Cheyenne, ako hoće da se uvrsti kaó muž u vojnike. Otac ili najbliži rodjak, ako je otac umro, probode mu nožem mišice na prsima, da nastane na svakoj strani prilična zareza; kroz ovu se zarezu provuče uže od grive, time se mladić priveže na kolčić te se bez milosrdja ostavi u najgorih mukah. Ako zajauče, kad se nožem bode, ili ako se od kolčića odveže te se ne oslobodi time, da si prekine one svezane mišice, odvedu ga kući, te mora da ostane medju ženama obavljajući njihove nizke poslove; ne smije, da se vjenča, da što god posjeduje, sve ga prezire. — Drugu neizmjerno mučnu kušnju treba da pate mladići i djevojke u plemena Makusi i Wapischiana, kad dorastu, ako hoće da mogu ostaviti djecu te pribrojiti se odraslim. Ima tu liečnik ili čarobnik veliku mrežu, u toj mreži ima zapleteno 60 do 80 velikih, ugrižljivih mravi tako, da im je na jednoj strani glava na drugoj trup. K njemu se dovedu mužkići i djevojčice. Poškrope se mravi još njekim omamnim pićem, te se pritisnu na golo tielo dotičnomu, dok se ne ujedu u kožu; to biva posvuda po tielu, da se čitavo izgrize. Koliki moradu da budu bolovi, jer već neizrecivo peče i dotično mjesto oteče, ako samo jedan mrav jedan put ugrizne. Ali tko toga ne trpi, a da ni ne zajauče, ostane medju djecom. — Kod Indijana u Venezueli zamota se djevojka, prije nego se proglasi doraslom, u plahtu te objesi u najviši čošak kuće, pa mora sva u dimu biti i strogo postiti; za tim ju skinu, a majka ju po cielom tielu nemilosrdno do krvi bičuje, a jao njoj, ako dade oduška bolu samo jednim uzdahom. U drugih dječake zubima divljega krmka sve izmrcvare po prsima i po rukama, i takodjer ne smiju ni jednim potezom u licu pokazati, da ih boli.

Veoma su mnogovrstni i često mučni takodjer običaji u slučaju smrti u znak tuge i žalosti. U Australiji i u više plemena Amerikanskih odrežu si bradu ili kosu ili oboje, kad im umre poglavar ili rodjak; na drugih mjestih obriju si samo dio glave u znak žalosti. U iztočnoj Africi postoji običaj, da se rodjaci i prijatelji pokojnoga sastanu, te ostanu skupa tri dana, da plaču i urliču, da se tuku po prsima i skaču kao biesni, i da si paraju obraz. Još su okrutniji običaji u plemena Charrua na Uraguayu. Žene, što plaču za pokojnim, probadaju si nožem ruke, dapače i prsi i bokove. Sina, komu umre otac, uhvati susjed, pridigne mu prstima kožu na ruci te provuče kroz nju triesku; to se započme blizu dlana i nastavi se čak do ramena, da su pojedine točke posve malo jedna od druge razmaknjene. Sad mora da žalostnik podje u šumu, gdje izkopa jamu, u kojoj mu valja cielu noć ostati. Kad svane, može si izvući trieske, nu još dva dana ne smije ni jesti ni piti, a deset dana ni rieči progovoriti. Na Viti-otoku sprže si žene što tuguju, ruke, da su im pune mjehurića; a u Novoj Caledoniji si osim toga još uši prerežu.

Ovi običaji ranjati se, još više običaj osakatiti samoga sebe, to su još ostatci prije običnih žrtava ljudi kod ukopa. U naroda amerikanskih, afrikanskih i drugih nalazi se često, da si u znak žalosti odsjeku po koji član na prstu. Putnik Wilkes pripovieda, kako je njeki glavar drugomu poslao više člankova odsječenih od prstâ u zadovoljštinu, što je sin njegov sina tog drugoga ubio i pojeo. Drugi putnik, Don Felix od Azare, pripovieda, kako je putujući po južnoj Americi opazio, da u plemena Charrua, što obitavaju na lievoj obali Uraguaya, nema ni jedne odrasle žene, koja bi imala prste čitave ili koja ne bi na tielu imala puno brazgotina od rana nastalih sulicom.

9. Mnogovrstno je napokon praznovjerje pogledom na jela. Na koralnih otocih vole žene meso njeke crne ptice, ali ni jedan mužki ne smije ga okusuti, jer bi onda sigurno pao s drveta, na koje bi se penjao. Žene plemena Mbaya nikako ne jedu meso od krave ili od majmuna; niti smiju u neko

Digitized by Google

doba jesti ma koju ribu, jer mogli bi onda na čelu izrasti rogovi. Ima crnaca, koji ne jedu mesa od koze, da im se koža ne bi ogulila, ne od kokoši, jer bi kosu izgubili, ne od ptica, jer bi djeca dobila krive noge. U Guyana-plemena muž ne smije nekih stvari jesti, dok mu je žena trudna, jer ako bi jeo njeke malešne životinjice, rodilo bi se diete mršavo, ako bi jeo od ribe, rodilo bi se sliepo, ako bi jeo od izvjestne ptice, rodilo bi se niemo, ako bi jeo pečenje od divljeg krmka, dobilo bi diete rilo. — Ima još drugih zabrana pogledom na jelo, koje proiztiču iz vjere i iz obožavanja životinja. Ne smije se jesti od životinja, koje su svete duhom-čuvarom, ili u kojih se drži, da stanuju bogovi ili duše pokojnih. U Australiji odabere si svaka obitelj koju rastlinu ili životinju sebi za amajliju (talisman), te njezino ime nadjene i sebi. Nitko neće ubiti životinju ili požeti rastlinu, koje ime nosi. Pleme Papua ne jede od kazuara, jer su se njihovi predji u otu pticu pretvorili; drugi iz istog razloga ne jedu govedine. Slično imadu Amerikanci tako zvani „totem", t. j. njekakav simbol duha-čuvara, s kojim drže da su u tajinstvenom savezu. Osobe, koje nose isti „totem" smatraju se, da su u krvnom srodstvu, ne mogu se medjusobno ženiti, niti smiju jesti od životinja ili rastlina, kojoj „totem" pripada. S toga se u njekih Indijana štuje los, u drugih sob, u drugih dabar ili mošuk-turovi. Marvom bogato pleme Dinka ne zakolje nikad kakvo govedo, hrani se samo od onih, koja poginu sama; bolestna goveda njeguju se ljepše nego li bolestni ljudi.

10. Eto kako je mnogohvaljena sloboda ograničena nošnjom i praznovjerjem. Ako uz to opišemo u člancih, što će doći, još vjersko praznovjerje, nasilje i grozne strastvenosti, te opačine nesretnih ovih naroda, to ćemo još zahvalniji biti, da nas je kršćanstvo od svega toga oslobodilo, te nas podiglo do prave slobode i osvjedočiti ćemo se, kako zbilja jedino istina oslobadja.

Prah i pepeo.

Crta iz života. Napisao **O. L. Coloma**, Isusovac.

„. . . pa kad se moj sin ne bi mogao odlučiti ni na kakovo zvanje, prisilio bih ga, da uči zanat, neka si lienošću ne kvari mladosti; pa neka bude i vriedan, da si život uzdržava pristojnim načinom. Danas sam doduše bogat, nu tko zna, hoću li i sutra biti" (Iz lista piscu.)

I.

Kad sam prviput vidio Manola H . . bijah diete; nije mi bilo ni dvanaest godina, a boravio sam u roditeljskoj kući prijatelja si Ferdinanda, koji mi medju svimi saučenici najmiliji bijaše. Stariji brat Ferdinandov bijaše tiesni prijatelj Manolov, te nas jednoga dana uze sa sobom na posjete u prekrasan njegov dvorac, da nam pokaže divnoga lava iz Saharske pustinje, koji bijaše zatvoren u pećini perivoja.

Kad smo došli na proplanak pred dvorcem, opazismo gdje pred mramornim stubištem, koje vodi u zapadno krilo, stoji više kola, medju kojimi probudi moju osobitu pažnju kočija, pred kojom upregnuta bijahu četiri konjica, irske pasmine, sa bogato urešenom ormom.

„Ah! Currito Pencas je ovdje!" klikne Ferdinand od radosti rukama pleščuć, skočivši jednim skokom iz kola.

Kad ga upitah, tko je taj Currito Pencas, reče mi, da je to glasoviti borilac s bikovi i tiesni prijatelj njegova brata i Manola, a predsjednik tauromahijskoga kluba, koga da su obojica članovi.

„A danas idu na majur Picota, da izberu bikove za borbu, koja će biti u četvrtak," nastavi Ferdinand. „Moj brat biti će *matador,* a Manolo *banderillero.* Ja sam još premalen, da pri tom sudjeljujem, ali kad veći budem, ja ću biti takodjer *banderillero,* a vještiji nego Manolo. Pogledaj me samo, evo već sam pustio da mi raste perčin.

I pri tom skide svoju škotsku kapicu, da mognem vidjeti malen snopić zlatomastih vlasi, koji je povezan plavom vrpcom u vis se dizao.

Ja uzmem smijati se i potegnem ga za perčin.

„Miran budi," reče mi, „inače će opaziti to moj brat, pa mi se rugati." Zagrliv me za tim rukom oko vrata, upita me. kad smo se penjali uza stube, hoću li i ja biti borilac s bikovi.

„Ne", odvratim ozbiljno, „ja ću biti mornar."

„Ludjače!" uzklikne Ferdinand, rinuv me od

Digitized by Google

sebe, „onda nećeš nikada imati tako liepu kočiju s tako liepimi konjici, kako Currito Pencas.“

Slegnem ramenima, te šuteć podjem za njim. Pošto smo prošli kroz više hodnika i kroz dvoranu za biljarenje, dodjemo u sobu, u kojoj je bio Manolo. Bijaše to veliki, osmokutni prostor, a u njem stolice i sjedalke iz umjetno izradjene hrastovine, prevučene korduanskom kožom; u četiri ugla sobe bijahu smještene četire podpune bojne opreme, jedna arabska, u kojoj je kaciga omotana bila bielim turbanom; bogato izvajana milanska oprema sa dvie gvozdene košulje iz 13. vieka. Po stienah bijahu takodjer četiri podpune bojne opreme, a nad dvim vratima od kože, koja su vodila u sobu, bijahu slike viteza urešena znakovi ključara reda od Calatrave, pa starije gospodje odjevene poput udovica 17. vieka; kraj nogu gospodje bijaše kovčežić s dragulji, a kako se čitalo na okviru, ona ih je 1630. darovala, da se osnuje bolnica.

Svi koji su vidjeli stol iz hrastovine izvajane, gdje je ploča bila ogroman komad, divili su mu se. Bijahu u toj sobi i dva ormara iz 17. vieka, umjetno izradjena i izvajana, a gori se vidilo grb Manolove obitelji.

Na ovo mjesto staroga i strogoga veličja nagomilao je Manolo, gizdelin našega doba, sve one nebrojene predmete, što ih daje nestalni običaj, dnevna mušičavost i ćudljiv ukus. Po stienah, na stalcih, u policah vidilo se izpremiešana tuča, porculana, oružja, lovskih sprava svake vrsti, bičeva, glasbila, slika, svjetlopisa glasovitih pjevačica i lahkoumnih ljepotica. Čudnovat dobitni znak bijaše smješten u jednom uglu sobe; bijaše tu više mačeva, njekoliko razkošnih *banderillas* i glava bikova s pozlaćenimi rogovi. Nad milanskom opremom bijaše razastrt crveni plašt borioca s bikovi, iz prozirke na kacigi virila je smotka, a oklopljeni kip kao da se oslanja na koplje, kakovo se rabi kod borbe sa bikovi: Manolo dao ga načiniti iz držka sulice jednoga svojih djedova, koji bijaše pao kod Aljubarrote. Pod slikom plemkinje iz 17. vieka bijaše svjetlopis francezke balet-plesačice, koju su štovatelji njeni prozvali „kćeri zraka“, a pod njim u zlatnom okviru i lovor-viencem ukrašena biela cipela od atlasa — ostanci ove radi nogu čuvene ljepotice, koju je Manolo u dvadeset i drugoj godini prozvao posljednim snatrenjem svoga života.

Moju djetinju pažnju jedno je osobito zanosilo; nad grbom jednoga ormara stavio je Manolo, potomak junačkoga roda, koji je od Isabele Katoličke primio svoju grofovsku krunu, kapu borioca s bikovi.

Ne znam, da li je bio slučaj ili inokaz, ali toliko je sigurno, da Manolo uresu štita svoje kuće nije dodao nikakav drugi znak, nego kapu borioca s bikovi, koji znamen u heraldiku još uveden nije!

Kad smo mi unišli, sjedio je Currito Pencas nogu unakrst na umjetno izradjenu stolcu, koji da je iz odaje Dubarry-ce, a Manolo ga kupio u Londonu za ogromnu svotu; baš je pripoviedao svojim slušateljem o borbi s bikovi, koju je imao u Parisu, te kako ga je pri tom razljutio Napoleon III. Pencas bijaše čovjek od četerdeset godina, oblikom tako savršen, ter bi dostojan bio Fidijeva dlieta. Potezi mu bijahu onako pravilni, kako se često nalazi kod uzora u puku, ali nisu bili bez njeke dragosti i dostojanstva, a po tom je pojava njegova djelovala prijatno.

Nosio je haljetak od crna baršuna, prsluk od iste tvari, iza kojega si mogao vidjeti bogato izvezenu košulju s velikimi puceti od brillanta, a sredinom ovio se pojasom od šarolike svile.

Manolo sjedio mu je s desna uz hrastov stol, a deset do dvanaest mladih ljudi, sam cviet družtva i oduševljeni članovi tauromahijskoga kluba, oko njega što stoje što sjede.

„Dalje, Currito, dalje!“ viknu Manolo Pencasu, kad je ovaj stao, prekinut u poviedanju našim dolazkom.

„Neprestano dogovaranje“, nastavi Pencas izvieštati, „hoće li borba s bikovi biti danas ili sutra, bijaše mi već dotužilo; cieli sam dan lutao po boulevardsih, a u večer sam zebao kao mokro pseto. Napokon je borba s bikovi bila — a to, gospodo moja, da pukneš od smieha! Gledalište bijaše kao lonac za pomadu, a kad je prvi bik došao, udarali su u guitarru.“

Svi udariše u glasan smjeh, dok Currito ne poče opet dalje da kazuje.

„Ubio sam prvu zvier jednim udarcem“, reče on, „da sam to učinio u Sevilli, Triana bi od zanosa pobudalila bila, a Giralda bi bila počela zvoniti sama. Ali tamo ne razumiju se u to ništa; ni ruka se jedna maknula nije, kad sam prolazio gledalištem, s bodežem u ruci, da se poklonim pred carskom stanicom. Tu je sjedio Napoleon, nepomičan više nego lutka od drota, sjedili su tamo i carica, nasljednik priestola, te njekoliko gospode i gospodja, koji su svi bili tako tanki i suhi, kao da

Digitized by Google

se hrane samom oblantom, neka ne budu debeli. Carica me zovnu, te me uvedoše u stanicu. Napoleon uze naočari, stane me promatrati od pete do glave, okrene mi zatim, kano da sam mačak, ledja, te zaprede razgovor sa susjedom svojom, ružnom staricom.

„Carica, Španjolka, postupala je samnom kao sa zemljakom. Reče mi, da me je prije vidila jednom u Granadi kod borbe s bikovi, te mi svjetova neka budem oprezan da me ne zadesi nesreća.

„Na to će stara kisela lica strahovitom španjolštinom izustiti: *Perro V. sangora mucho al torro!* (Al ste dobro biku otvorili žilu.)

„Ne želite li, da mu žilu pustim, odvratim, a vi pošaljite po liečnika, neka ga ubije homeopatijom.

„Ne znam, da li me je razumjela, jer sam govorio veoma brzo, ali je carica udarila na to u takav smjeh, te je kašljati počela. Dok je majka smijala se, a otac se razgovarao, dovuče se mali Napoleon do mene, dohvati se moga haljetka, pa će mi španjolski prišapnuti: „Hoćeš li mi pokloniti to liepo odielo?“

„Zašto ne, drago moje? Večeras još dobiti ćeš ga“, rekoh mu isto tako tiho, jer malo ovo stvorenje bijaše angjeoskoga lica, te kao bieli konjic.

„Što rekoh, ne porekoh; istu večer poslah dvoje djece iz družtva, da ponesu odielo u Tuilerie, a uz to kartu, gdje ukrašenimi slovi napisah: „Carskomu principu, Currito Pencas.“

„To ga je razsrdilo gospodo. Drugu večer, baš kad sam hotio da podjem u operu, dodje k meni g. Coliflor (Colfreuri), komornik carev, suh kao sv. Jeronim Moyski.

„Sennor Pencas?“ upita me.

„Na Vašu sam službu, prijatelju“, odvratim ja. „I nekoraknuv dalje, dvadeset puta se nakloni, ponavljajući kod svake druge rieči „Sennor Pencas“, uze mi g. Coliflor govoriti, a na koncu izvadi četiri banke od hiljadu franaka, predade mi ih, te reče, da mi ih car šalje za odielo, koje sam poklonio njegovomu malomu.

„Krv mi navali u glavu, gospodo, bilo mi je, kan da me je tko ćušnuo. Meni da se dade četiri hiljade franaka za poklon, što sam ga učinio! „Uzpregni se Currito“, rekoh si, „ovoga valja da fino operušaš.“

„Pa kan da je to papir bez vriednosti, bacim banke na stol, te mirno rečem g. Colifloru: „Sjedimo i zapalimo smotke.“ Tada izvučem kovčežić zlatnim žicama izprepleten, što mi ga kraljica poklonila bijaše.

„Oh prekrasna li alema!“ reče Coliflor.

„Nije hrdjav“, odvratim ravnodušno, „poklonila mi ga je kraljica Španjolska.

„A kako divne su smotke!“

„To su regularillos“, rečem, „kralj Portugalski poklonio mi ih je šest škrinjica.“

Kad je Coliflor to čuo, široko otvori oči. Tada najozbiljnija lica uzmem banke, smotam ih malo, te upalim na svetiljci i ponudim mu, neka si tim upali smotku.

„Sennor Pencas!“ zavikne on sav preneražen, „ta Vi palite novac!“

„Neka Vas to ne plaši“, rečem, „meni ostaje dosta unča zlata u kesi, da kupim caru sviralku na vreteno i majmuna, te si uzmogne privriedjivati potrebno za život, htjedne li poći u Španjolsku.“

„Što to znači, Sennor Pencas?“ upita g. Coliflor još u većem čudu.

„To znači, ako još ne znate, da Currito Pencas nije trgovac s odielom niti staretinar. Znajte, što Currito Pencas pokloni, to mu se ne plaća novcem, ni car Francezki, niti ikoji drugi car na svietu neće zastiditi Pencasa, razumijete li?“

„Ja se sgražam“, zavapi Coliflor.

„A Vi si operite glavu, da ne dodje nesvjestica“, odvratim ja i okrenem mu ledja.

Istu još večer odputujem sa svojom družbom, te kad sam stao na prozor kola zavičem: S Bogom, Paris, Cu rita Pencas nikad više vidjeti nećeš!“

Currito Pencas ušuti, a oduševljenje njegova slušateljstva dodje do vrška.

Liepa ova gospoda, koja bijahu vrući štovatelji onoga Parisa, što ga Veuillot zove sveučilištem sedam glavnih grieha, biesnila su, što je u istinu naobraženi i odlični Paris u njihovom idolu gledao samo ugladjena ciganina. Dostojanstveno ponašanje Napoleonovo dižali su zločinom proti tauromahiji, dočim su se divili preuzetnosti borilca s bikovi, kan da je to premac vitežkomu djelu grofa Beneventskoga, koji je svoju palaču zapalio, jer je u njoj našao zaklon izdajica domovine, connetable Burbonski.

„Živio, Pencas, dobro si učinio! Tako se visoko nosi barjak!“ zavape borioci s bikovi sa svih strana, a stolicu Dubarryjice, na kojoj je sjedio, dignu u vis, te ga stave na stol.

Digitized by Google

„Tko svakoga ponedjeljka smakne šest bikova, gospodo“, reče Currito s visine obožavanja, „mora ipak jednom u životu svome da operuša i cara.“

U taj čas otvore se vrata, a unidje crnac, dječak od petnaest po prilici godina; imao je odielo boje maslinaste, a u ruci mu pladanj, na kojem bijaše boca, tanjura, čaša. Bijaše to Manolov *groom,* koji je za mladu gospodu donio lynch.

Manolo nam dade peciva i vina, a tada zapovjedi crncu, neka nam pokaže lava, koji je zatvoren u pećini. Po svoj prilici prisutnost dvojice nevinih svjedoka, bila bi pometala gospodu u veselju. Nu Ferdinand, koji nije hotio da ode od Currita Pencas, uzprotivio se je tomu otvoreno, te se je tako opirao, da ga je brat mu morao silom niz stepenice nositi u baštu. Tu zapovjedi momku, neka nas prati k divljemu sužnju saharske pustinje, a onda da nas kući odveze, kako smo se i dovezli.

Malo za tim začujemo iz daljine liepo baritongrlo Manolovo, gdje uz zvcket čaša pjeva glasovitu zdravicu Maffia Orsinia iz opere „Lucrezia Borgia“:

Il secreto per esser felice
So io per prova e l' insegno agli amici

(Znadem ja iz izkustva tajnu, kako da budeš sretan, te ju učim prijatelje).

Kad ga je Ferdinand čuo, stisne zube od ljutine: „Da sam lav“, reče, „razkinuo bi rešetke i razderao bi brata svoga i Manola.“

Ne bijaše ipak druge, nego da suzpregne svoju ljutost, te se s menom popne na kola, dočim smo vidjeli, kako se gosti na četveroprežnih kolih, kojimi je upravljao sam Manolo, odvezoše prema majuru Picota.

Putem sretosmo još dvoja najmljena kola, na kojih je spuštano bilo platno; glasan smjeh i ženski glasovi čuli se odatlje. Momak, koji je s Ferdinandom veoma povjerljivo obćio, reče mu uz osobiti smjeh nješto, česa ja razumio nisam. Ferdinand mu nješto odgovori, česa takodjer razumio nisam, a onda se veoma zamisli. Da ga raztresem potegnem ga za perčinčić. „Pusti me“, reče zlovoljno, „ne budi diete.“

Zamišljenim pogledom zanio se za obimi koli, koja su taj čas udarila takodjer pravcem majura Picota.

Sirota Ferdinand! Tri mjeseca iza toga umro je nakon bolesti od malo dana, a da majka do njegove postelje nije pustila izpovjednika.

„Čemu da ga plašimo?“ reče ona. „Ta angjeo je on!“

Ah! djeca, koju majke od najnježnijega djetinstva puštaju u rukuh službe, u trinaestoj godini nisu angjeli!

II.

Poput niza pozlaćenih zvonova, veselo, bučno i glasno prolazili su Manolovi dani. Lienost dovela je sve opačine, a bogatstvo ovilo ih je zamamnimi dražestmi razkošja. Roditelji ne bi mu branili nikakva veselja, njegovoj mušičavosti ni najmanje se opirali, a neobuzdana ova narav rasla je bujno kao divljaka, poput kukolja na zlu tlu, a da nije izkusio, koli je potrebno i nuždno, da čovjek sama sebe nadvladati mora. Proniknut bludnjom, da je uživanje jedini cilj života, mislio je on, da i drugi moraju samo za to biti, da se udovolji njegovim hirom. Manolo ne bi samo govorio: „Jedimo i pijmo, jer sutra smo možda mrtvi“, nego je živio, kao da nikada ne bi imao umrieti!

Pošto je Manolo imao pet sestara, otčevina je poslie njegove smrti podieljena u šest djelova, i sad se je pokazalo, da bogatstvo nije tako ogromno, kako se obćenito držalo. Zla uprava i dugovi, koji bijahu posljedica razkošja, oštetiše posjed. Razmaženi mladi čovjek, koji se je držao jako bogatim, vidje sada, kako je ograničen na neznatnu glavnicu, pa ni nju nije dobio odmah u ruke. Prviput u svom životu bijaše prinužden, da svoje misli svrati na nješto drugo, a ne samo na konje, bikove, dvorane i lahkoumne žene, pa na svoj užas uvidje, da je mjesto bogatstva sada čedno blagostanje, koje se prebrzo može obratiti u biedu. Uz sve to nije ni pomislio, da se odreče razkošja i vesela života, pače mislio je na to, kako bi se oporavio savezom s kćerju kakova bankira ili trgovca, te sklopio onakovu ženitbu, gdje zet u kesi zlata tastova traži podporu, koja će mu očuvati kuću od propasti, dočim tast gotovim novcem kupi kćeri staropiemićko ime.

Nu, kako je Manolo običavao reći, ženitba je drvo, na koje se muž objesi, pa kad je došao čas, da si odabere drvo, na koje bi se imao objesiti, nije mu se ni jedno za to shodnim činilo. Tada je mislio baciti se na politiku, na sliepe igre, gdje svi mogu kušati svoju sreću, ali neznanje njegovo zatvorilo mu je put, koji vodi do visokih mjesta, dočim ga je njegova nestalnost i nikad nesvladana lienost udaljivala i od onih puteva, gdje slavohlepni

Digitized by Google

i odvažni često postignu cilj, do koga čedna zasluga doći ne može.

Medjutim je vrieme prolazilo, a s njim i Manolov novac; nakon dvie godine otčevina bijaše mal ne posve protepena. Uz sve to nije napustio svoga lagodnoga života, niti je smanjio svoje izdatke. Ograničio se je samo na to, da dugova svojih ne plaća, te tako je padao sve dublje, iz lahkoumnosti do prostote, dok se najposlie nije drznuo, da živi od bogatih dohodaka nesramnosti. Uzajmljivao je novac i svaki dan u tjednu pozivao se je k ovomu ili k onomu uglednomu rodjaku svomu; išao bi stranputicami, da se ne sastane s vjerovnici svojimi, niti sa svojim bricom ili trgovcem mirodija.

Založio bi dragocjenosti, pače i odielo, da kupi kitu od kamelija za čuvenu kakovu pjevačicu ili da udovolji drugomu sličnomu hiru, što bi ga držao dužnošću svoga stališa.

Kako težko mu je ipak bilo, da uguši onaj osjećaj časti, koji je živ u srcu svakoga čovjeka iz dobre obitelji, doklegod nije još posve propao! Kako li se je zacrvenio od stida, kad prviput nije mogao da plati dug! Kako mu je težko bilo, kada se je prviput uputio u zalagaonicu, da tu založi štogod svoga! Kako ljuto ga je peklo, kad je dočuo, da ga njegovi drugovi po stališu zovu mladim čovjekom „sa sedam kuhača.“

Već je Manolo bio dužan i košulju na sebi, a još se uviek nije mogao razstati niti od kola niti od konja svojih, niti je napustio predbrojbu za operu, te je mislio, da mu ne smiju manjkati nebrojene druge stvari, na koje od mlada obiknuo bijaše.

Jednoga dana upravljao je svojimi kolici, kad na jednom poderan i divlja pogleda čovjek, sa štapom u ruci, nasrne pred konje i težkom ih rukom prisili da stanu. Biesan radi toga mahne Manolo bičem, da kazni drznika, u kom nije upoznao nesretnoga stolara tauromahijskoga kluba, komu je za stolice, za štapove na barjačiće i za druge stvari bio dužan tri hiljade reala. Nu čovjek skoči kao biesna zvier na kola, te uhvativ Manola za vrat, vikao je od ljutosti: „Moja djeca umiru od gladi, a ti se voziš na šetnju! Plati ili ću te ugušiti!“ I kad to reče zamahne štapom, kan da će njim upoznati ledja mladoga velmože.

Poražen skoči Manolo na drugu stran kola, pun više straha i srditosti nego smetnje i stidljivosti, te izčezne u množtvu ljubopitnika, koji se sakupili bijahu oko kola, dočim je stolar vikao: „Nitkov, varalica! Sakrio se ti bilo ma gdje, ja moram svoj novac dobiti!“

Taj dogodjaj ustraši Manola, pa da biesni stolar ne izvede svoje prietnje, odlučio je, da će dug platiti. Ali odkle da uzme tri hiljade reala? Makar da je ta svota neznatna bila, on ju svojom praznom kesom namiriti nije mogao. Posve još obuzet tom skrbi, pošao je u večer, da mu vrieme prodje, prema dvorcu grofice Z., odlične rodice, čija kćer imala se za njekoliko dana vjenčati. Našao je gospodje u dvorani maurskoga stila, u koju se dolazilo s obiju strana kroz dva arabska stupa, medju kojimi su spuštene bile dugačke zavjese od mogador-svile. Tu bijaše izložena svatbena oprema zaručnice; prijateljice i rodice grofičine razgledavale su i procienjivale množtvo nagomilanih dragocjenosti, koje su vriedile do dva milijuna reala. Dragulji, rubenina, odielo bijaše ovdje izloženo kao na pazaru, a kod svakoga predmeta bijaše posjetnica i ime osobe od koje ga je dobila zaručnica na dar.

Grofica, odlična isto tako sa svoje pobožnosti i čvrsta značaja, kaošto i sa blagosti te razboritosti, pozdravila je Manola najsrdačnije. Nosila je odielo od crne svile, kako je to dolikovalo njezinu položaju i dobi, dočim je njena kao srebro biela kosa, koja je, pribrana velikim gagat-češljom, tvorila gustu uvojku, glavi joj podavala izgled rimskoga kipa.

Pošto je Manolo prve pozdrave izmienio s domaćicom priključi se gospodjam kod pregledavanja izloženih darova zaručnice.

„O, koli krasno!“ klikne jedna gospodja, te u čudu stane pored čipaka, koje su razastrte bile po jastuku od kao nebo plavetnoga atlasa.

„To je dar moje nećakinje lady M . .“, reče grofica, „ove čipke bijahu vlastnost kraljice Ane Stuart, one idu na rukave, a cicne ih na pet hiljada durosa.“

„Meni se čini, da nije nježni osjećaj u onoga, tko ide poklanjati nošene već stvari“, reče jedna obojena stara gospodja, koja je svemu imala što da prigovori.

„A ja držim, da izbor ovoga dara pokazuje baš mnogo nježna osjećaja“, opazi grofica, „jer je kraljica Ana poklonila ove čipke prababi moje nećakinje, a ona ih dala mojoj kćeri, neka ostanu u našoj obitelji.“

„Slobodno ti od mene, ti možeš pravo imati“, reče stara gospodja porugljivim glasom, slegnuv ramenima, „ja samo znam, da ne bi primila nješto

Digitized by Google

što već novo nije, pa makar to stoput došlo od kakve kraljice."

„Ovakovimi bi se stvarmi više nego jedna knjeginja rado okitila", mišljaše smiešeći se grofica, „nu neka vidiš, da moja siromašna nećakinja ne daje samo iztrošene stvari, pokazati ću ti evo, što popunjuje njezin dar."

To rekav digne grofica obim rukama srebrenu škrinjicu za dragulje, u kojoj nisu bili na vrpci nanizani, nego kao lješnjaci jedan preko drugoga položeni veliki biseri od Guzarate, stotina ih od prilike.

„Ta to je ciela glavnica" zavapi gospodja sva u čudu.

„Ja bisera ni brojila nisam" opazi grofica iskreno.

Kod tih rieči digne Manolo glavu, te gladeći si brkove promatrao je dragocjene bisere, dočim je skrbna starica ujedljivo opazila: „Njezin muž bio je podkralj Indije, stoga dobru lady ti biseri neće doći preskupo."

Grofica htjede na to upravo nješto da odvrati, kad li sluga unidje te najavi, da je u dvorani posjet. Grofica ostavi gospodjam na volju, hoće li ostati kod njene kćeri ili da s njom podju u dvoranu. Sve se odluče za ovo posljednje, a Manolo upotrebi tu sgodu, da se oprosti.

„Zar već hoćeš da ideš?" reče grofica pružajuć mu ruku.

„Da, hotio bi još malo da se prošetam, a za tim ću na predstavu Hugenotta. Tomberlick je divan kao Raoul!"

„Ali sutra ćeš kod nas ručati? Srieda je."

„Sigurno", odgovori Manolo, te okrenuv se prema ostalim gospodjam, primetne smiešeći se: „Gdje bi našao tako gostoljubivu domaćicu i takovo pečenje, kakovo je vašega kuhuča?"

„Ti znaš", reče grofica smiešeći se, „da sam ja veoma konservativna, pa da je svake sriede na mom stolu isto pečenje."

„To je veoma ljubezljivo!" klikne Manolo.

„Što ćeš, dicte moje?" odvrati grofica prijazno, „ta ipak je najveće veselje starih ljudi, da mladež razmaze."

Skapčajući si rukavice silazio je Manolo lagano niz stepenice; tada stane, potraži nješto, česa nije našao, sad u svom džepu od prsluka, sad u prsnom džepu kaputa, pa se opet vrati u maursku dvoranu, kano da se nada tu izgubljeno naći.

Ne bijaše tu više ostala ni jedna gospoja; Manolo, kad vidje da je sam, baci najprije bojazljiv izpitljiv pogled okolo, za tim se približi, hodajući na prstima, k stolu, gdje su bile čipke kraljice Ane i biseri od Guzarate; tu stane, bojazljivo pogledajući na sve strane; dvaput je segnuo drhćućom rukom i dvaput ju je potegnuo natrag; tada blieda uzbunjena lica, klecajući koljenima pruži ruku treći put te uzme četiri velika bisera iz škrinjice. Glas jedan, koji je zvučio kao na pol ugušeni krik, i šum svilenoga odiela začuje se tada s druge strane dvorane. Kradljivac uplašen krene glavom, te vidje, kako se zavjese medju stupovi po malo njišu, baš kan da je sada tko kroz nje prošao. Nesretnik stade časom, slika užasa, očiju uprtih u zavjese, kan da je prikovan, tada na jednom pohrli prema zavjesam i razmakne ih žestoko natrag. Nikoga ne bijaše, samo je na tlu ležala fina marama, kojoj je u uglu izvezeno bilo Z. sa grofovskom krunom. Bez dvojbe bila je to marama grofice Z.

Manolo držao je, da je izgubljen; pohiti niz stube, ne znajući, kamo ide, hrlio je ulicami i trgovi, držeći još uviek čvrsto medju prstima ukradjene bisere, dočim mu je u ušijuh neprestano zujio onaj na pol pridušeni krik i šum svilena odiela. U razpaljenoj njegovoj mašti svi prolaznici bili su kao ogromna slova, koja su se najraznovrstnijim načinom slagala, a uviek bi izašla rieč: „kradljivac."

Težko dišuć došao je do mosta D**, koji je u to doba samotan, te uhvativ se za stup baci biesan četiri dragocjena bisera u mutne valove vode.

U vanrednoj onoj sljepoći, koja čovjeka često zaludi, držao je odlični ovaj kradljivac, da je sada zaklonjen i od svake krivnje prost. Laglje je sada disao.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Središnje bogoslovno sjemenište.) Preuzvišeni gospodin biskup bosanski i sriemski Josip Juraj Strossmayer pritekao je opet u pomoć veledušnim darom od 2000 for. našim velikim potrebam; presv. g. biskup Senjski Juraj Posilović darovao je 300 for.; njekoliki dobročinitelji u Hrvatskoj, naročito u Zagrebu po dru. Košćaku 2206 for.; presv. g. biskup Pavao Szmrécsanyi sabrao u svojoj biskupiji 287 for. 71 n.; družtvo sv. Ladislava u Budapesti 50 for.; obćina Nova Gradiška 10 for.; župnici: Ivan Stišćak 1 for. 50 n.; M. Gašparlin 1 for.; M. Šimat preuze 5 intencija. Svim plemenitim dobročiniteljem najsrdačnije zahvaljujemo, ter se i na dalje njihovoj ljubavi preporučamo. Da ove godine kraju privedemo što je neobhodno potrebno, valja da nam se otvori mnogo dobrotvorno srce, a to po zagovoru sv. Josipa od Gospodina vruće prosimo!

(Vrhbosna novom godinom i prečastni episkopat hrvatski.) Presvietli gospodin nadbiskup Zadarski Grgur Rajčević uoblastio je crkovnarstva svoje nadbiskupije, da se predplate na list radi prevoda sv. pisma, što ga donosi u prilogu. — Presvietli gospodin biskup Šibenski Josip Fosco piše u svom *Folium dioecesanum:* Željni da svaki svećenik naše biskupije bude obskrbljen ovom zlatnom knjigom (prevodom sv. pisma), za to svakom na srce stavljamo nabavu iste, priporučujući da se pribroji novom godinom na list „Vrhbosna," koji i po sebi zaslužan je da ga se posjeduje, jer izobražava pamet a srdce odgaja. Takodjer svaki župski ured imao bi nabaviti navedenu njigu, da bude pri ruci svakom dušobrižniku; stoga priporučiva se, nek bi se pribrojio list „Vrhbosna" početkom nove godine, te platio iz crkvene blagajne. Nadati se je, da će se svi svećenici Šibenske biskupije ovom dragovoljno odazvati, pa makar u čemu imali podnieti koju malenu žrtvu, jer se bavi o nabavi najbolje i jedino koristne i potrebite knjige.

(Darovi.) Poslaše *Petrova novčića:* Dolac 10 for.; školska mladež milosrdnih sestara u Dolcu 1 for. 62 n.; Gučjagora 2 for; Orašje 5 for. 58 n.; Dželilovac 1 for. 80 n.; Pećine 2 for. Radunice 1 for. 50 n.; Čemerno 2 for. 15 n.; Crkvice 3 for. — *Za crnce u Africi:* Sarajevo 22 for. Dević Nino 5 for.; Tišina 2 for. 35 nov.

(Krstionice.) Sarajevsko polje 35 for.; Potočani 70 for.

Njemačka.

(† Reichensperger Petar.) Ne stalo je opet jednoga veterana u njemačkom središtu. Pokojni Petar Reichensperger bijaše živa poviest dvih odsjeka novije dobe njemačke. Od 1850. do 1870. njegov brat Augusto i još četiri zastupnika visoko su držali katolički barjak u pruskom saboru. Malena četa, ali puna vjere, ugleda, znanja, sloge. Kad je 1852. proširen bio pruski ustav našao se je tu i Petar Reichensperger, te je njegovo sudjelovanje kod toga rada za pravednost i za mir našlo priznanja na svih stranah. Taj je ustav napokon dao pruskim katolikom slobodu, a crkvi samoupravu. Nakon bure i nesklada, što se je u najvećoj mjeri pokazalo u dogodjaju s nadbiskupom Kölnskim, nadošlo je doba mira i plodna rada. Kralju i uplivu Reichenspergerovu valja zahvaliti, da se je tada Prusku smatralo klasičnom zemljom vjerske slobode. Petar Reichensperger i biskup Ketteler u to doba plodnoga rada bijahu kroz dvadeset godina najvjerniji tumači crkve, njenih želja i težnja koli na političkom toli na socijalnom polju. Nu kako sreća u obće, tako je i taj mir kratko potrajao. Godina 1870. smela je Prusku. Razbudila se stara misao o evangeličkom carstvu, a ponos radi izvojštenih pobjeda davao je nade, da će mu slavna biti budućnost. Protestantisam je, veljahu, pobiedio katolicisam kod Sadove i kod Sedana. Nakon borbe od dvadeset godina, pošto se je pruska država razabrala od svojih sanja, poučno je čitati osnove i izčekivanja njekadanja. Euduard Hartman, kao filosof budhista a kao politik bismarkijanac, razpaljivao je te nade svojimi filosofskimi zasadami; Menzel kao povjestničar; Strauss kao kritik, a podpirivali su vatru i Reusch iz Bonna a Doellinger iz Münchena. U svojoj oholiji sanjali su o tom: kako će u Njemačkoj stvoriti narodnu katoličku crkvu; svećenstvo odciepiti od Rima; hierarhiju podložiti državi, da bude poslušno koleso u birokratskom mekanismu; kulturna borba da bude medjunarodna, a na papu da se navaljuje svuda, neka na ruševinah papinstva pridigne se protestantisam. — Kad je naviešten ovaj boj stvoreno je njemačko središte. Malena četa Reichenspergovaca postade krilo vojske. Godine 1872. bijaše ih 50, a danas ih imade 110, te su osovina saborske većine. U toj divnoj borbi Reichensperger se povuče u drugi red. Tu se nadjoše Mallinkrodti i Windthorsti, odlučni borioci, ali mudri i vješti u sabornici. Nu Petar zadržao je odlično mjesto. U borbah bio je često puta savjetnik, mironosac. Liepim svojim znanjem, on odrješiti rimski jurista, savjestan i uztrajan, a uz to umjeren bio je u njemačkom središtu isto, što Theofil Foisset u stranci Montalemberta i Lacordairea. Posried kulturnoga boja izdao je knjižicu o crkvi i državi. Tu je on razvijao, kako crkva, pošto joj država radi o glavi, mora se latiti svoje prirodjene joj slobode. Mjesto konkordata i ugovora, kojimi se služe kao sredstvi, kako će ju zasužnjiti, neka zauzme mjesto posvemašnja razstava. To je riešenje radikalno, ali nuždno, doklegod si država prisvaja pravo, da katolicizam pobija i njim upravlja. Taj spis našao je odziva. Mnogo bo je pomoglo, te je

Digitized by Google

došlo do sporazuma, baš njegova iskrena, otvorena razprava. U dane najžešće borbe Reichensperger izčezava. Svuda izbija samo Windthorst. Bismarck i on pokazati će kao u dvoboju, tko je vještiji, tko domišljatiji, a tu borbu promatra Europa, dok na posredovanje papino ne svrši primirjem pa izmirenjem. Petar Reichensperger preminuo je na početku nove dobe. Mallinkrodt je pao na bojnom polju, Windthorst na zenitu svoga slavja. Sretan borioc umro je u zlatnom oblaku posried divljenja, kad je Vilhelm II. počeo politiku sbliženja. Petar Reichensperger mogao je još vidjeti nade i neiz vjestnosti novoga položaja. Težko je kazati, što krije to doba. Nu sigurno, da središte čeka osobita zadaća. Danas prikazuje se jedino crkva kao nepomična obrana proti anarhismu i liek proti razpadnuću. Ni jedna stranka, ni jedna sila ne ima njene sloge, njene stege, njena obećanja, da je svjetlost i život. Samo moćnim sudjelovanjem katolicizma moći će Njemačka da utiče u tečaj našega doba. Ako je Petar Reichensperger možda i drhtao na rubu groba pred neizvjestnošću položaja, mogao je ipak utješiti se, kad je vidio, da sjeme, koje je on bacio, nosi obilat, zlatan plod. On je bio čedan nu odličan radnik za veliku stvar crkve i Njemačke; sličan onim redovnikom, koji su tim obilatiji radom, čim su skrovniji.

Francezka.

(Položaj u Francezkoj i papina politika). Sablazan Panamska dala je povoda, ter se je mnogo govorilo i o posredovanju svete stolice u Francezkoj. Svi protivnici ovih naputaka upotrebili su ovu sgodu, da udare na mudre savjete rimskoga pape. Da nije tih naputaka, vele, sve bi išlo svojim naravnim tekom prema razsulu republike. Nu ne imaju pravo, koji ove sablazni pripisuju republici kao takovoj. Bio ma koji oblik vladavinski: monarhija, cesarisam, demokratski republikanisam — može biti, a i bilo je sad u ovom sad u onom liku sgoda, kakova je Panamska. To su griesi ljudi, a ne sustava. Osoblje, koje je imalo vlast u ruci, dobilo je silan udarac, ali ne oblik vladavinski. Političari, jakobinci, slobodni zidari: Floquet, Clemenceau, Rouvier, Baihaut prikazani su u pravom svjetlu. A tko će žaliti, da je pala krinka s lica ovih ljudi, da je pao mraz na obraz slobodnih zidara, jakobinaca? Jer ne ima dvojbe, da je ovo blato zaprskalo cielo lice najgorim neprijateljem reda, svim onim, koji su u inozemstvu i doma u pogibelj dovodili mir i sigurnost zemlje. Moglo bi se mnogo pisati o uzkom savezu slobodnih zidara sa ovom sablazni. Ljudi padaju, a sustav ostaje. Kad se odstrani pljeva, budućnost sustava biti će sigurnija. Stoga ovo poniženje osoba pokazuje tim jasnije, kako je opravdana i shodna politika papina. Nezadovoljstvo koje vlada u srcu, te se pokazuje i riečmi, vapi, kako je nuždan mir i poštena vladavina. Da je stranka reda bila ustrojena, danas bi već gotov čin bilo ono, što papa želi. Da se je udaralo ne na republiku nego na nevriedne i nepoštene ljude; da su se svi okupili, kako je Leo XIII. kazao, na ustavno republikansko stanovište, ne bi ih danas dielila neplodna borba stranačka, nego bi spremni bili, da u ovom presgodnom času preuzmu baštinu. Leo XIII. s visine je svoje unapried gledao budućnost. Nije li im kazao, da će doći sretne prilike, ako se bude gledalo samo na probitak vjere i družtvenoga reda, a na stran se metnula izlišna i pogibeljna sgoljno politička strančarenja? Nije li Providnost učinila, što je Leo XIII. unapried vidio: da su iztjerani jakobinci? Danas bi ove neprijatelje družtva mogli zamieniti, da su slušali papu. Ustrojila bi se republika poštena, svakomu otvorena, mudra, uredjena; mirna kod kuće, jaka vani. Ne bi danas bile takove prilike, da će možda socijaliste zauzeti mjesta, a ne kršćani, medju sobom raztrgani, koji su propustili da se za vremena ujedine, kako je to tražio Rim. — Papa je kazao, neka se ne udara na republiku, jer se tako ide na ruku protivnikom, koji kažu, da oni jedini brane ustanovljeni poredak. Nije se htjelo slušati ni to. Konservativci su razdvojeni; za sobom ne imaju čvrstoga, uredjenoga, ujedinjenoga množtva. Da je ciela desnica prihvatila naputke Rima, danas bi u njenoj ruci bio udes Francezke. Danas pako ne ima zajedničke radnje, da se spasi poredak, nego su svi u smetnji, a neslogom troše se sile. Izrabljujuć ove sablazni proti republici, nije se došlo do nikakova uspjeha, a to i opet pokazuje, koli mudro je posredovanje papino. Odličan državnik reče nedavno: „Kad papine politike ne bi bilo, valjalo bi ju zasnovati; jer samo ona mirno će riešiti ovaj zaplet. Samo ona uzčuvati će zemlju od diktature ili od katastrofe.“ Što se više razpliće ovaj čvor, sve bolje se to uvidja. Kad ovo blato odteče, dvie će činjenice izbiti na površinu: propast njekih osoba republike, pa onda sve to jasnija nužda, da se u granicah ustava udare temelji zdravoj politici, koja će zemlju ujediniti, ojačati. I tako će se opet u životu Francezke pokazati, kako se je već za vrieme Zaharije, Siksta V. i Pia VII., da joj u odlučnom času dolazi pomoć iz Rima.

Italija.

(Italija službena i papinstvo.) Prije pet godina, prigodom slavja zlatne mise Leona XIII., koje se duboko zasjeklo u dušu svakoga, koji bijaše sretan, te mogaše da bude prisutan tude, vlada je talijanska, na čelu joj Crispi, skinula načelnika grada Rima, vojvodu Torlonia, koji je počinio taj grozni zločin, da je pošao kardinalu namjestniku, te ga umolio, neka Nj. Svetosti k jubileju prinese čestitke Rima. Nasilno htjede tada Crispi da pore meti onaj sklad, kojim je sav sviet klicao u slavu sužnju vatikanskomu. Doklegod je trajalo ono slavje, u kojem je sudjelovao sav katolički sviet,

Digitized by Google

trajale su oštre navale službene Italije. U to doba medju mnogimi nepravdami valja spomenuti glasoviti onaj kazneni zakon, koji ima proti kleru i katolikom veoma drakonske ustanove, kad bi se drznuli, da se izjave u korist slobode papine. — Ima znakova, iz kojih je slobodno zaključivati, da će se ista igra odigravati i kod jubileja, koji je počeo već u Rimu. Iza njekoliko nedjelja, kad će četa pobožnih hodočastnika hrliti prema vječnomu gradu, a katoličkim će svietom ovladati zanos, sabor će talijanski razpravljati o zakonskoj osnovi vlade, koja cilja na to, da se ukine ženitba vjerska, a uvede gradjanska, te na taj način da se utre put razvrgnuću ženitbene sveze. Ona se dakle sprema da zadade oštar udarac osjećaju katoličkomu; ona oštri svoje bojno oružje, da opet počme neprijateljstvo proti crkvi u čas, kad će se vladari i narodi oko dičnoga starca vatikanskoga skupljati, da mu kažu, kako ga ljube, kako mu se dive. U radostno klicanje Hosana baciti će ona uzklik mržnje: *Propni ga!* Tim se dakako službena Italija tudji ne samo od cieloga svieta kršćanskoga, nego i od vlastite svoje zemlje. Vidivim, žalostnim načinom pokazuje, da ne ima nikakve sveze, nikakova dodira medju njom i vjernim pučanstvom one zemlje, koju je Bog odabrao, da bude sjedište Njegova nasljednika i čija je poviest tako čvrsto povezana sa samim životom papinstva. Ova oprjeka medju pučanstvom, koje ljubi i štuje papu, te medju onimi, koji ga zastupaju, pokazuje, kako je današnje stanje nenaravno, te ovako dugo potrajati ne može, kad je uz to škodljivo pravim predajam talijanskim, a da i ne spominjemo, kako nikako ne odgovara nezavisnosti i dostojanstvu rimskoga pape. Pošto je nemoguće, da današnji vlastodržci, kako su bez dvojbe mislili, kao upiju u svoju vlast kosmopolitsku vlast namjestnika Kristova, nije druge, nego da se o pećinu Petrovu razbiju svi ovi pokušaji, makar da to bude i puno kasnije, nego li bi ljudsko srce htjelo. Sporazumom, o kojem je sv. Otac toli često govorio, moglo bi se od one zemlje odkloniti mnoge težke posljedice, koje će svom težinom zahvatiti sve tamošnje družtvene odnošaje, ako se on odkloni.

Rim.

(Leo XIII. i slobodno zidarstvo u Italiji.) Na 8. decembra m. g. upravio je sv. Otac veoma važno pismo biskupom talijanskim, gdje pozivlje svećenstvo, neka pobija slobodno zidarstvo u Italiji. Ujedno je upravio i na talijanski narod pismo, gdje puk upozoruje, neka se čuva slobodnih zidara. Kao čuvar vjere, kaže sv. Otac, on bi se ogriešio o svoju dužnost, kad češće progovorio ne bi o borbi, u kojoj se hoće da se puku oduzme vjera, njegovo neprocjenivo blago. Svi znadete, u čem stoji ta borba, a kršćansko vaše i talijansko srce već je češće radi toga suze lievalo. Ne može doista da bude pravi Talijanac, a da požalio ne bi, kako se neprestano vriedja našu vjeru. Ta vjera učinila je Italiju velikom, ona je naša najveća čast, jer po vjeri Rim je postigao prvenstvo nad svimi narodi, ponio je duševno žezlo, kad je nad poganskimi ruševinami procvala kršćanska uljudba. Nikakova čustva katoličkoga ne bi imalo srce, koje zaplakalo ne bi, kad gleda, kako se u ovoj zemlji, koja je odabrana kao sielo kraljestva Spasiteljeva, udara na nauku Kristovu, njegovo bogoštovje, njegovu crkvu i namjestnika mu na zemlji, kako od vjere odpadaju tolike krvlju Kristovom odkupljene duše u puku, kako se nastoji, da puk zagrezne u bludnju i opačinu, dà u materijalno siromaštvo i u nećudorednost. Borba se vodi proti našoj nebeskoj i zemaljskoj domovini, proti vjeri naših otaca, pri čem se ne grieši samo proti Bogu, nego i proti ljudem. A tko vodi ovu žestoku borbu, ako ne slobodno zidarstvo, koje je sv. Otac ocrtao u svojoj okružnici *Humanum genus.* Upozoruje sada samo na kobne njihove posljedke u Italiji. Pod krinkom dobrotvornoga čovjekoljubivoga družtva, koje bi imalo da oslobodi našu liepu zemlju, podiglo se je ono nasiljem, zavjerami i pokvarenošću u toliko, te vlada danas ne samo Italijom, nego i Rimom, a znade se, koliko je nemira potaklo u ovo 30 godina. — U kratko vrieme snašlo je našu zemlju mnogo zla. Vjera naših otaca bje progonjena, pa hoće da ju nadomjeste naturalismom. Mjesto vjere valja se klanjati božici razuma, kršćansko ćudoredje treba izmieniti nezavisnim moralom, a tvar predpostaviti duhu. Svete zasade evangjeoske neka izčeznu, a ustupe mjesto pvavu prevrata; u školi neka se više ne spominje Bog, a isto tako ni u znanosti ni u umjetnosti. Provališe pače i do Božjega hrama, da mu otmu imovinu, a vojnom dužnosti klerika hoće da smanje broj svećenstva. Neće više sakramenata, nego traže gradjansku ženidbu i gradjanski pogreb. Nisu li još mogli posve uzeti crkvi uzgoj i nastavu mladeži, nastoje ipak, da škole svjetovne što više prošire, te ako i nisu katoličku štampu još uništili, rade ipak da joj uzmu svaki ugled, a to ocrnjivanjem i ruganjem. Slobodnomu zidarstvu sve se dopušta. Samostane zatvoriše, a broj loža bi umnožen. Ložam dalo se pravo udruživanja, a svećenikom ne. Kazalo se, svaka je vjera slobodna, a ono se udara samo na onu vjeru i prema onoj su nesnosljivi, koja je vjera Talijanaca. Da se očuva dostojanstvo i nezavisnost pape učiniše liepa i velika obećanja, a vidi se, kako svaki dan ruže osobu pape. Svako je mnienje slobodno izjaviti, samo katoličko nije. U samoj crkvi hoće da podupiru razkol, pobunu, odpad; poslušnost duhovnim poglavarom zovu činom, koji da se protivi slobodi ljudskoj, dočim se u ložah može tajnom zakletvom zakleti na posvemašnji sliepi posluh. Slobodno zidarstvo ne taji više, da je njemu u ruci vlada u Italiji i da postigne, što hoće. A kakav je plod od toga ubrala Italija? Svuda neredi u gradovih i po selih, siromaštvo, pobune, opačine i t. d. to su

Digitized by Google

posljedice. U novinah, u spisih kao i u školah, spomenici, kazališti, svjetlopisi i slikami kvari se narod, zavodi na opačinu i nevjeru, a tako pada lahko u ruke tajnih sljedba, koje vode svoju domovinu k propasti. Za to Leo XIII. opominje Talijance silno, neka se čuvaju nekršćanskih družtva, a osobito onih, koja postoje pod njekimi naslovi čovjekoljublja, književnosti, a nisu nego priprava, kako će se doći u slobodno zidarstvo. Čuvati se valja knjiga i nekršćanskih novina, a zamieniti ih valja dobrom katoličkom štampom. Slobodni zidari imadu velik upliv u školi. Ali ima katoličkih škola; tamo valja slati djecu, da se uče i uzrajaju. Crkva, završuje sv. Otac, neka ne bude služavka države, za to treba da na svaki zakoniti način radite o tom, kako će ona doći do svoje slobode i nezavisnosti. Nastoje, kako će razkinuti jedinstvo crkve, dočim nastoje i medju svećenstvom da posiju mržnju i razpru, te bi ga htjeli nahuškati, neka bude nepokorno crkvenim starješinam. Za to treba složnimi silami uviek vjerno uz crkvu pod crkvenimi poglavari stajati, da se izjalove zle osnove bezbožnika. Poput prvih kršćana treba da budu vjerni, jednoga srca i jedne misli. Neka budu dobri talijanci i dobri katolici, slobodni a ne svezani sljedbami, vjerni domovini, crkvi, njenoj vrhovnoj glavi, pa onda neka su sigurni, da ne može postojati nekršćanska, papi neprijateljska Italija. Na usta sv. Otca govori vjera i domovina. Posluhnite moj glas, te složno i odvažno bijte boj Gospodnji, jer ako je Gospod s vami, tko da vam se opre?

(*Djeca pred sv. Otcem.*) Nedeljom u osmini Bogojavljenja poče niz skupnih audiencija, koje će davati sv. Otac povodom svoga jubileja. Ganutljiv bijaše to zaista prizor, kad se je u dvorani za konsistorije sabralo do sedam stotina dječaka i djevojčica izpod deset godina toli iz visokih koli iz gradjanskih krugova. U družtvu malih, u bjelinu obučenih, bijahu im i roditelji. Djeca, koja ne mogahu doći radi malešna prostora, ovlastiše svoje male drugove, neka ih zastupaju, a na odbor poslaše svoje darove uz srdačne, napisane izljeve ljubavi svoje i odanosti prema sv. Otcu. U $11^1/_2$ sati uputi se sv. Otac u dvoranu, gdje ga dočekaju živi uzklici iz mladjahnih grla, koja je on rukom blagosivao. U isti čas zapjevaše gojenci papinskoga zavoda *San Salvatore in-Lauro,* kojim upravljaju školska braća, papinsku hymnu uz pratnju glasovira. Kad je sv. Otac sjeo na priestol, smješten ovom sgodom tako, te će malešni laglje moći do njega, zapjeva isti sbor drugu pjesmu u slavu Kristofa Kolumba. Sad pristupe k priestolu osamgodišnji dječak, iz obitelji Barsi i sedamgodišnja djevojčica iz obitelji Barghiglioni, te uzeše govoriti dvoslov, gdje se izticala njihova vjera i odanost k svetoj stolici, spominjalo se Isusa djetešce, angjele, pastire i tri kralja. Iza toga će na javu kćerka kneza Tome Antici-Mattei, pa će u umjetno izvezenoj kesici predati Nj. Svetosti jubilarni poklon, što si ga odkidoše i prisutna djeca i njihovi odsutni drugovi od onih darova, kojimi se o Bogojavljenju obično darivaju u rimskih obiteljih. Sveti Otac bijaše s toga duboko ganut, te je hotio, da svako diete do njega dodje, a on je svakomu rekao blagu rieč, blagoslovio ga, ruku mu na glavu stavio, te dao po srebrnu medaljicu bezgriešnoga začeća djevojčicam, a sv. Josipa dječakom. To je potrajalo dulje od dva sata, a sv. Otac milovao bi i ljubezno se razgovarao sa svakim djetetom, kad bi došlo do njegova priestola. Na koncu su pjevači opet zapjevali u slavu sv. Otca, a kad su se djeca stala razilaziti, dielio je odbor spomen-slike sv. Otca, koje će ih u najkasnije doba života sjećati ovoga sretnoga časa. Ali i za sv. Otca ovi časovi bijahu veoma utješni. Sužanj vatikanski morao je razdragan biti, kad se je našao kao posried obiteljskoga kruga, a u vrieme, kad nam je jošte u uspomeni tajna Betlehemska, te prevelika ljubav Spasiteljeva prema iskrenim, otvorenim dušam. Ovim zanosnim prizorom najljepše se počelo slaviti otca kršćanstva, namjestnika Onoga, koji je rekao: *Pustite, neka maleni dodju k meni!*

Prevod sv. pisma biti će priložen sliedećemu broju, a onda ćemo ga redovito donositi, da sv. Matej ove godine bude gotov. Prem će tumačenje biti veće, nego smo mislili (imati će do 15 tiskanih araka) uvjeti predplate ostaju isti, jer se nadamo, da će nas hrvatsko svećenstvo svestrano poduprieti. Gg. koja se predplatiše samo na sv. pismo molimo neka se uztrpe, jer će biti sgodnije, ako im pošaljemo njekoliko araka zajedno.

Sliedeći broj *Vrhbosne* obustaviti ćemo svim lanjskim dužnikom, pak stoga, da ne bude neprilika kod odpremanja, molimo ih, da dužnosti svojoj što prije udovolje.

Uprava „Propoviedi“ moli štovane svoje predplatnike, neka izvinu, što je ovaj put odprema odocnila, jer sbog tehničkih razloga nije se moglo napried. Ovom sgodom javljamo, da će se „Propoviedi“ Filipovićeve ove godine (1893.) svršiti, a onda uredničtvo njihovo namjerava izdati još četiri niza propoviedi: iz staroga i novoga zavjeta sv. pisma, tumačenje nedjeljnih evangjelja, propoviedi liturgične i o raznih istinah, koje se razmišljaju kod duh. vježbah.

Sadržaj: Hvaljen Isus! (spj. —r—). — Narodi priroda. — Prah i pepeo (O. L. Coloma). — Viestnik.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI VRHBOSNE

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 3. U Sarajevu 1. veljače 1893. God. VII.

Br. 58.

Josip,

po milosti Božjoj i svete apostolske stolice nadbiskup vrhbosanski svoj veleč. braći dušobrižnikom, koji su u svoj nadbiskupiji vrhbosanskoj, blagodat i mir od Boga Otca našega i Gospodina Isusa Krista.

1. Od potrebe je, da se bludnje spoznaju, odkriju, suzbiju i odstrane, hoćemo li da od njih očuvamo svoje stado. Što ne čine sve protivnici naše sv. crkve, da vjeru podruju, istinu prevrate, a one razdvoje, koje su spojile istina i vjera? Nema li na žalost i kršćana, koji hoće da se zovu dobrimi kršćani, premda ne vjeruju evangjelja Kristova nit se drže njegova zakona? A odakle to potiče? Odatle, veli sv. Ciprijan, što se k izvoru istine ne ide, što se ne pita za glavu, što se ne drži nebeski nauk naučitelja. A ipak govori Gospodin Petru: Ja ti kažem, da si ti Petar i da ću na toj pećini sagraditi crkvu svoju i da je neće vrata paklena prevladati. I ja ću ti dati ključe kraljestva nebeskoga: i što zavežeš na zemlji, bit će zavezano i na nebu, a što god razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebu. Tu je jedinstvo, tu vrutak istine, tu sva baština Isusova. Zato svi i upiru oči svoje na Rim, na našljednike Petrove, zato svaki šljedbenik Isusov i govori sa sv. Augustinom: „U svem želim slediti crkvu rimsku . . . Da u prevelikom metežu svih stvari ne budemo zavedeni sa puta istine i spasa, pristoji se i od potrebe je, da srcem i dušom čuvamo i sliedimo vjeru i život rimski“. Pogledajmo, braćo, i mi na Rim, na sv. Otca papu našega Leona XIII. osobito sada, kada on, i s njim sav katolički sviet, slavi petdesetgodišnjicu svoje biskupske časti; njemu je Gospodin svu svoju crkvu, ovce i janjce, biskupe, svećenike i sve vjernike povjerio; njemu u ruke predao je blago svoga božanskoga nauka i svih nebeskih dobara; njega je on postavio čuvarom objave, nepogrešivim naučiteljem i odgojiteljem svih naroda, posrednikom spasa za sav rod ljudski. Sjeme, koje je Krist u vrtu svoje crkve posijao, treba da koren uhvati u srcih svih ljudi, treba da ojača i postane gorostasno stablo; treba da kao kvas prodje svom crkvom ter se i izvana u životu pokaže; treba da se sav rod ljudski po milosti Božjoj preporodi, da po duhu Kristovu oživi, da se Krist u srcih svih ljudi satvori i svi da se u njega preobraze. A buduć da je riešenje toga zadatka dielom i nam povjereno, buduć da je i naša dužnost, da svoje vjernike uputimo i podučimo,

Digitized by Google

kako da se oslone na nepomičnu stienu sv. Petra, u koliko izpovieda pravu vjeru u Krista Gospodina, Sina Boga živoga, ter i sami kako da izpoviedaju tu vjeru u Onoga, bez koga se nitko pod suncem spasiti ne može: razglobimo upravo tu dragocjenu vjeru, nebi li se još više i sami za nju oduševili i vjernike na to sklonili, da ju ciene nada sve.

2. Vjera, koja je početak spasa, jest vrhunaravna kriepost, kojom uz Božju zadahnujuću i pomagajuću milost vjerujemo, da je istinito što je on objavio, a to ne zato, što naravnim svjetlom svoga razuma nutarnju istinu stvari spoznasmo, nego sbog njegova ugleda, što je on to objavio, koji niti može prevariti niti prevaren biti. To je ono, što običajemo moliti u činu vjere: „Vjerujem sve, što vjeruje i vjerovati uči sveta mati crkva rimokatolička. A sve to vjerujem zato, jer si to naviestio ti, koji si i neizmjerna mudrost i vjekovita istina, koji ne možeš prevariti niti prevaren biti, jer sve znaš i vidiš.“ Prema tomu u činu, kojim šta vjerujemo, ovo se opaža: 1. Najprije se predloži istina, koju treba vjerovati, objava njezina, te razlozi, koji dokazuju da u istinu obstoji objava gledom na istinu, koja se predlaže, da se vjeruje; 2. ti razlozi se izpituju i uvažavaju; 3. u razumu nastaje sud, kojim se tvrdi troje: da obstoji objava, da razboritost i dužnost iziskuju, da se vjeruje; 4. spoznavši da poštenje i dužnost iziskuju, da se vjeruje, volja od počitanja i podložnosti napram veličanstvu Božjemu k vjeri se skloni i slobodnim činom zapovjedi razumu, neka tvrdo pristane uz istinu radi ugleda Božjega, koji ju je objavio; 5. razum i zbilja odazivajuć se volji tvori čin, kojim tvrdo pristaje uz tu Bogom objavljenu istinu.

Da poslušnost naše vjere bude razborita, da odgovara razumu, htio je Bog sa nutarnjom pomoću Duha svetoga spojiti vanjske dokaze objave svoje, naime čine božanske, i to ponajprije čudesa i proročtva, koja, dok Božju svemožnost i bezkrajno znanje očito pokazuju, sigurna su znamenja božanske objave, koja odgovaraju svačijemu razumu. Naš spasitelj, kad mu Židovi ne htjedoše vjerovati, reče im: „Ako meni nećete da vjerujete, djelom vjerujte, da poznate i vjerujete, da je Otac u meni, a ja u Otcu“ (Iv. 10, 38). A to će reći: Ako nećete da vjerujete, da sam ja Mesija i Bog radi moga svjedočanstva, vjerujte, da su čudesa, koja ja tvorim, djela božanska, koja svjedoče za istinitost moga svjedočanstva, da po njih poznate, da je moje svjedočanstvo božansko ter vas ta spoznaja na to pripravi, da božanskom vjerom vjerujete, da sam ja Bog, radi božanskoga svjedočanstva. Prema tomu one rieči „djelom vjerujte“ ne naznačuju čina vjere božanske, nego čin razboritosti, koji nas pripravlja na čin vjere božanske. Tko dakle vjeruje, ima dostatnih razloga, koji ga na to potiču; potiče ga naime ugled božanskoga nauka utvrdjena čudesi, a što je još više nutarnjom milošću Božjom, koja k vjeri zove. Tko dakle tako vjeruje, ne vjeruje lahkoumno, tim više, što objava kršćanska ima toliko razloga, koji potiču na vjeru, tako da ne ima niti medju učenimi ljudi ikoga, koji se ne bi mogao uvjeriti o njezinoj istinitosti. Jer „crkva sama po sebi naime radi svojega čudovitoga razširenja, vanredne svetosti i neizcrpive plodnosti u svakom dobru, radi katoličkoga jedinstva i neprevladane trajnosti veliko je i neprestano poticalo vjerodostojnosti i krepko svjedočanstvo za njezino božansko poslanstvo. Odatle dolazi, da ona, kano znamenje podignuto za narode, i k sebi priziva one, koji još nisu vjerovali, i svoju djecu osvjedočava, da se vjera, koju izpoviedamo, osniva na veoma tvrdu temelju“ (Con. Vatic. sess. 3. c. 3. de fide).

3. Premda pristati uz istine objavljene spada na razum, iziskuje se ipak nabožno čuvstvo volje, koja ga sili na to, pošto volja može i vjerovati i ne vjerovati, sve da se točno pretresu poticala, koja kršćanske istine čine vjerodostojnimi. Sv. Pavao piše (Rom. 1, 5): „Primismo milost, da se pokorimo vjeri.“ A poslušnost ili pokornost spada na volju. A da ta poslušnost vjeri ovisi o čovječjoj slobodnoj volji, vidi se i odatle, što svi ne vjeruju evangjelju, i odatle, što mnogi prigrliše katoličke istine, a ipak svi su dužni vjerovati, ako neće da se izgube: Koji uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se (Marc. 16, 16). Glavari svećenički i fariseji vidješe bezbrojna čudesa Isusova i govorahu: Šta ćemo činiti, jer čovjek ovaj čini mnogo čudesa? (Joan. 11, 47) a ipak ne rekoše: Vjerujmo; a drugi opet vjerovaše u njega videći čudesa njegova, koja činjaše (Joan. 2, 23). Ako je to bivalo kod slušatelja Isusovih, koji su na svoje oči gledali njegova silna čudesa, koliko više mogu uzkratiti vjeru oni, koji za čudesa ne znaju drugče nego po ugledu povjestničkom? Prema tomu povrh očevidne vjerodostojnosti hoće se za vjeru nabožno neko čuvstvo volje i poticanje sbog težkoće tamna i vrhunaravna predmeta; jer nitko

Digitized by Google

ne vjeruje, bio ma kako osvjedočen, ako neće i ako ne podkuči razum pod poslušnost vjere, obazirajuć se na glavara, koji što treba vjerovati očituje i predlaže, a taj jest Bog po crkvi, koji vjerovati zapovieda, tako te se zovu neposlušni oni, koji ne vjeruju. Može tko dubokim proučavanjem kršćanskih istina doći do uvjerenja u svojem umu, da se proti nauku, ustavu, životu crkve katoličke ne da ništa prigovoriti; da su istinite tvrdnje kršćanske vjere; da se nitko spasiti ne može osim pravom vjerom u Isusa Krista u pravoj crkvi Božjoj na zemlji: pa ipak uza sve to neće još vjerovati, ostat će godine i godine u svojoj nevjeri. Evo što glasoviti apologeta Weiss u svojoj Apologiji piše (III. B. II. Aufl. S. 240): „Kolike godine nije plemeniti Stolberg ostao pred tim širokim jazom, pred tom gorom! On nije više mogao dobiti tvrdje osvjedočenje. On je još uviek s nova iztraživao te je dobio i opet, što je već davno imao, osvjedočenje, ali ne vjeru. Napokon mu bude jasno, dakako ne po njem, nego po milosti, po njegovoj i po molitvi drugih, da to ne biva ciglim osvjedočenjem, nego da k tomu još nešto drugo pripada, podložnost, i to podložnost glave, duha. U tom času imao je, što je od toliko godina sa suzami tražio, vjeru. Trebalo je, da najprije poniznost pristupi k osvjedočenju, da ono postane vjera. I tako biva uvick kod svakoga . . . Kada k savjestnu iztraživanju duha prava volja pristupi, t. j. istinita podložnost svemu, što vjera uči, razumio to duh ne razumio, i to ne zato, što čovjek misli, da sam to razumije ili da se nada, da će to u buduće shvatiti, nego jedino od poniznosti, od poslušnosti, od bezuvjetne odanosti Bogu, onda se vjera u srcu rodila, onda je kršćanstvo, cielo, živo kršćanstvo u čovjeku pustilo korenje sa životnom snagom. A tu vjeru, tu podlogu kršćanskoga i vječnoga života, ne pribavlja nikada samo proučavanje učenih djela, nego osim milosti Božje, o kojoj konačno sve ovisi, još puno više hoće se, da se čovjek ozbiljno odvrati od svieta, te u se skroz udje, da čita nabožne knjige, da čini dobra djela osobito djela ljubavi, da sebe zataji i mrtvi, a osobito da se goruće, ponizno Bogu moli.“ I tako vjera nije samo žrtva uma, nego je i žrtva volje ili srca.

4. Kada volja iz poslušnosti napram Bogu, koji je sama istina, i iz počitanja i dužnosti napram njegovu veličanstvu razumu zapovjedi, neka tvori čin, kojim da vjeruje t. j. kojim da objavljene istine prihvati kao istine, iz koga razloga vjeruje onda razum? što je, što ga potiče na vjeru? Jedini razlog, koji potiče razum na to, da prihvati istine objavljene, jest ugled Božji, koji istine objavljuje, kao što su predmet te vjere jedine i sve istine objavljene. Zato sv. Pavao i govori sada: Znam, komu sam vjerovao i siguran sam (2. Tim. 1, 12), a sad opet: Zahvaljujemo Bogu bez prestanka, što vi, primivši od nas rieč čuvenja Božjega, primiste ne kao rieč čovječju, nego kao što zaista jest rieč Božju (1. Thess. 2, 13). Komu da više o Bogu vjerujem, nego li Bogu? tvrdi sv. Ambrozij, a sv. Augustin: Božanski ugled jest, komu vjerujemo. A taj ugled Božji sačinjavaju njegova mudrost i istinitost. Kao što sam pojam vjere u sebi uključuje, da čovjek prihvati istine kao istine radi tudjega svjedočanstva; tako i pojam božanske vjere u sebi sadržava, da se istine prihvate radi Božjega svjedočanstva. Da čin, kojim razum prihvaća predložene istine, bude nepokretan i tvrd od potrebe je, da onaj, koji svjedoči, dobro zna samu stvar, za koju svjedoči, i da ju upravo onako kaže, kako ju zna. Buduć da je Bog neizmjerno mudar, sliedi, da se ne može prevariti; a buduć da je sama istina, sliedi, da ne može prevariti. Božja dakle mudrost i istinitost potiču nas na to, da vjerujemo njegovu svjedočanstvu. Osim toga dvoga potiče na to, da vjerujemo, i samo govorenje ili navieštanje Božje; jer se radi o tom, da vjerujemo upravo ono, što je sam Bog *kazao,* i upravo zato, što je *on* to kazao, koji je neizmjerna mudrost ter ne može biti prevaren, i koji je vjekovita istina, ter ne može prevariti. Zato i sam Isus govori: Koji me je poslao istinit (eto ugleda) je; i ja, što sam od njega čuo, to govorim (eto objave) u svietu.

Odatle se vidi, da je vjera sve, ne samo početak, nego u jezgri sve kršćanstvo. Ne veli se u običnom razgovoru uzalud, da se sva kršćanska religija i sav život kršćanski zove takodjer vjera; jer u istinu u činu i krieposti vjere, ako je ono što treba da budu, sve su nauke i sve vježbe kršćanstva sadržane. Tko se već odlučio, da vjeruje Bogu i u Boga ter mu time prinesao žrtvu samoga sebe i svih svojih sila, taj je već i sve drugo prihvatio, što god Bog nauča i zapovieda, bilo da mu to on sam po sebi nalaže, bilo da mu to po svojih namjestnicih kaže. Može se dogoditi, da takav ne poznaje svake pojedine objavljene istine ili svake pojedine zapoviedi Božje; nu ipak ima on u sebi svu vjeru i sve kršćanstvo, jer se je

Digitized by Google

vjerujući svega bezuvjetno Bogu predao, a u tom je sve ostalo uključeno. Prekrasno govori o tom apologeta Weiss (III. B. II. Aufl. S. 247): „Prava vjera tako je obćenita, tako osobita kriepost, tako je katolička, svesežna, da ona ne samo ovu ili onu izreku obuhvaća, nego da jedinim zagrlajem Boga samoga i svu neizmjernost onoga, što Bog u svojem spoznanju i hotjenju ima, da svaku misao, svaku želju, svako djelo Božje prigrljuje. Sakrivao Bog u sebi još ne znam koliko stvari, kojih nam neće da priobći, ne biva time vjera siromašnija; jer dok ona obuhvaća Boga bivaju njezina i ona otajstva, koja Bog sakriva u bezdnu mudrosti svoje. I kad bi Bog svaki čas nove dubine odkrivao, nove istine vjerovati i nove zapoviedi držati predlagao, ne bi se time onaj, koji vjere ima, presenetio niti bi se tužio, niti bi se po tom sama vjera bitno promienila. Ona ne može nikada više da obuhvati nego što Bog u svojem krilu sakriva. A ne može nikada ni da šta odbije, promieni ili zabaci, što je spoznala kao istinu, koja iz Božje riznice potiče. Kad bi se i jedan jedini diel iz te gotove savršene cjeline odvojio, to bi se tim jedinim dielom kraj učinio svoj vjeri.“

5. Napokon hoće se za vjeru, da crkva Bogom ustanovljena predloži istine objavljene. Crkva bo je vanjsko ravnilo, koje nepogrešivo predlaže, što je a što nije Bog objavio. Odatle sliedi, da je sve ono, što crkva predlaže kao rečeno ili objavljeno od Boga, upravo zato vjerodostojno što je ona to vjerovati predložila ter da volja ne samo razborito može, nego da je upravo dužna zapovjediti razumu, da tako predložene istine kao božanske vjeruje. Isus sam je ustanovio crkvu kano zavod spasa, komu je sve svoje objavljene istine, sva sredstva spasa, sve povjerio što je ustanovio i učinio boraveć na zemlji. Prema tomu svaki čovjek, koji hoće da se spasi, treba da se ponizi ter ponajprije stupi u taj zavod spasa; bez toga neće se spasiti. Upravo to poniženje, koje se u tom sastoji, da čovjek samo onda može k Božjoj milosti doći, ako se posluži crkvom i njezinimi sredstvi milosti u poslušnosti napram Bogu, čini crkvu pravim putem k spasu. Tko se njoj povjeri, može biti siguran, da je našao put u nebo; a tko bez nje hoće da nadje put oslanjajuć se na vlastitu mudrost, taj basa po stranputicah i neće postići svoga cilja, neće postići svoga spasa. A cilj svemu jest sam Isus Krist, koji je crkvu ustanovio. Mi se podvrgavamo ugledu sv. matere crkve, jer smo se predali Isusu u ruke, koji u crkvi nauča, u crkvi djeluje, u crkvi i po njoj gospoduje i kraljuje. Kad se njegovim tielom hranimo, činimo to, da nam ljubav umnoža, koju nam je zasadio u srce; kada koje djelo milosrdja učinimo, činimo to, da ude Kristove hranimo i odievamo; kada sami sebe mrtvimo i svoje strasti krotimo, biva to, samo da njemu slični postanemo. I tako što god u crkvi i po njoj biva glede njezinih članova, biva u svrhu, da se njezin utemeljitelj Isus proslavi. Njezina jakost, njezin život jest Krist. I tako ugled sv. matere crkve jest duhovna moć, te se osniva jedino na duhovnih sredstvih, na osvjedočenju duha, na podložnosti volje, na nježnoj savjesti, na poticalih vjere, sbog čega od svojih članova i iziskuje, da ju svi poštivaju, pošto je sam njezin utemeljitelj za nju kazao: Tko vas sluša, mene sluša; a tko vas prezire, mene prezire. Koli dakle zlo rade oni, koji se miešaju u crkvene stvari, a koji od Boga za to nisu postavljeni! Veoma je poučno, što o toj točki apologeta Weiss (III. B. II. Aufl. S. 438) govori. Evo njegovih rieči: „Zar ne sažaljuju i oni, koji skroz iskreno misle za crkvu, da one političke mudrosti, kojom su, kako oni misle, nekoć veliki pape velike stvari polučiii, više nema u onoj mjeri kao nekoć? Sve, što je prije crkva stvorila, svadja se na znanost njezinih naučitelja, na rječitost njezinih propovjednika, na poznavanje ljudi sa strane njezinih dušobrižnika, na moć i državnu djelatnost biskupa, na uspješno djelovanje redova i svećenstva. Daleko smo od toga, da sve to u kratko i sasvim zaniečemo. Ali ti uspjesi bijahu u svem daleko izpod predstava, koje si naša zavedena mašta o njih stvara. Vremena, kada je crkva imala najveću političku moć i najveći družtveni posjed, nisu pod nipošto bila ona, u kojih se je njezin ugled najviše iztaknuo. Pače čini se, da je Bog naumice opetovno upravo zato toliko poniženje i ruglo pripustio na biskupe i svećenstvo i na istu rimsku stolicu, da se svaki, koji oči ima, osvjedoči, da nije vanjska vlast, niti isto nutarnje počitanje ćudoredne prevlasti i estetičkoga i družtvenoga upliva, što tumači njezin pobjedonosan upliv na sviet, nego da je to ugled njezin, ona sila, koju joj je Bog dao ne iz ljudskih razloga, nego kano izljev svoje vlastite moći, ona moć, koje ne prikraćuje ni sbog ljudskih grješka onih, u kojih jest. Takovo shvaćanje ugleda opet pobuditi, jedan je od najglavnijih zadataka, koji nam današnji viek stavlja. Nitko očiju ni srca ne zatvara

Digitized by Google

pred zaista gorostasnimi napori, koje tolike plemenite duše čine s velikimi žrtvami, da promaknu dobru stvar crkve, vjere, ćudorednosti, znanosti, uzpostave stege i reda u državnom i družtvenom životu. Ali nitko ne može zatajiti i osvjedočenje, da uspjesi ne odgovaraju naporom. Tomu mogu biti razni razlozi, kojih ne treba tu iztraživati. A nam se čini, da je jedan od razloga, i to ne zadnji izmedju njih, taj, što se ti pokusi pojavljuju odviše na vlastitu ruku i samovoljno i što se premalo naslanjaju, ili da pravo kažemo, što se premalo podvrgavaju ugledu crkvenomu."

6. Kada je Isus svršio onaj svoj divni govor na gori, onda se, kako pripovieda sv. Matej (7, 28. 29), divljaše narod nauku njegovu, jer ih učaše kao onaj, koji vlast ima, a ne kao književnici. Eto ti velike nauke za nas! Nije dakle dosta, da tko sam za se kod kuće čita propoviedi; nije dosta, da katchetu tko drugi zastupa u školi. Tko može crkvu ili njezine namjestnike i službenike zastupati? Tko drugi može propoviedati i tumačiti poput Gospodina, koji vlast ima, ako nije od njega te moći primio, to jest ako nije od njega izaslan? Kako može takav kazati: Ja te opominjem kao namjestnik Kristov i zaklinjem te na mjesto Boga, ako nije od Krista za to opunovlašćen? Možda bi drugi tko ljepše govorio mjesto vas, koji u ime Božje navieštate rieč Božju; ali mu je trud sav uzaludan, jer njegovoj rieči manjka viša moć i narav sredstva spasa, dočim vaša rieč i u crkvi i u školi ima snagu božansku. Koli jako dakle grieše oni, koji u školah zanemaruju tumačiti kršćanski nauk pripuštajuć to učitelju ili komu drugomu, ne obaziruć se na to, da je Gospodin obećao, da će istina s onim biti, koje je on izaslao, da idu naučati sve narode, nu ne s drugimi, kojih nije za to ovlastio. A hoćemo li ne samo u školi, nego i izvan nje, a osobito u crkvi polučiti velike uspjehe, velike plodove, i da ti plodovi ostanu trajni, valja nastojati, da se tako vladamo ter dostojni budemo, da vazda sve svoje duhovne poslove obavljamo kao namjestnici Božji u ime Isusovo i vidit ćemo, da će nam se naše obćine preporoditi.

Drugo, što valja osobito narodu na srce staviti jest, da se svi ne samo u stvarih vjere i ćudorednosti naslone na crkvu, nego da joj se podvrgavaju u svih svojih djelovanjih. Vjernici naime treba da u svem djeluju i živu po vjeri. A pravilo i ravnilo i način življenja po vjeri treba saznati od službenika Isusovih, koje je on po svietu razaslao, da poduče ljude, kako da sve drže, što je on zapovjedio. To izuskuje red kršćanski i red spasenja, koji je ustanovio naš spasitelj, da se svi čini nutarnji i vanjski, skromni i javni, bilo da se odnose na stvari ljudske i zemaljske, uprave na zadnji cilj. A da se to kako valja sbude, od potrebe je osobito kada nastanu dvojbe o tih stvarih, uteć se k svojim pastirom. Kako nam sv. pismo pripovieda, vjernikom se nalaže, da sve na slavu Božju čine, ma jeli ili pili ili šta drugo činili. Prema tomu hoće sv. Pavao, da se djelovanje pastira proteže na sve ljude u obće i na pojedine svakoga spola, svake dobe, svakoga stališa, i da obuhvaća skrb ne samo za spas duša, nego i za mir i red u kući, za ovisnost žene o mužu, za spasonosnu porabu vremenitih dobara, za čednost i pristojnost žena u odievanju i držanju vlasi, za način djelovanja sluga. Tu ima i neznatnih stvari iz svakdanjega života, pa ipak sv. Pavao uči i na srce stavlja sve to, odakle se vidi, da se dušobrižničke dužnosti ne protežu samo na zapoviedi vjere i ćudorednosti, nego da upliv imaju na sav život njihov, tako te svaki prodje kroz vremenite stvari nepovriedjen i po svojih činih da se upravi k spasu te ga u istinu i postigne. Svaka crkva kako pojedina tako sva širom svieta je poput obitelji, u kojoj su dotični svećenici kao otci; pa kao što u dobro uredjenoj obitelji ništa ne biva bez otca obitelji, tako i u crkvi svećenici sve stvari svojih vjernika ravnaju, tako te nitko od njih ne poduzima i ne čini ništa proti njihovoj zapoviedi ili proti njihovu savjetu. Sbude li se to, postić će se pravo blagostanje, jer će se postići blagoslov Božji. Vjera bo vodi u svem putem spasa k istini, k svjetlu i k istini, k svjetlu i k životu. Kad ma šta ne znamo, vjera nas uči; kada šta iztražujemo, ona nam svietli; kad smo u dvojbah, ona nam ih razriešuje; kad smo u griešnoj pogibelji, ona nas iz nje oslobadja; kada se brinemo u napastih, ona nas jači, ona nas podiže, kada panemo. Vjera nas prati u svem našem životu i ravna i redi sve što činimo i puštamo, sve naše sklonosti, želje i nade. Kad stojimo visoko u časti, vjera nas sjeća poniznosti; kad smo potišteni, vjera nas odvraća od zloporabe, od oholosti i škrtosti; kad smo siromašni, uči nas podnositi nevolje ovoga svieta i jedino štovati pravo duševno bogatstvo; kada srcem prionemo za taštinu ovoga svieta, vjera u zloj slasti odkriva grieh, u griehu smrt, te pokazujuć na prolaznost svieta i ništetnost njegova sjaja

Digitized by Google

upire prstom na ono jedno jedino, što je u svietu potrebno: Bogu služiti. Vjera nam blaži muke, uzvisuje i posvećuje pravu radost, posvećuje sav život i osladjuje istu smrt. Naša vjera nije mudrost svjetska ni promjenljiva rieč čovječja, nego je jakost duha svetoga, nego je vesela viest s neba, nego je objavljena rieč Božja; zato i jest nepokretna u vieke. Može ju tko napasti, ali ne povrieditи, pobijati ali ne prevladati, obružiti ali ona ostaje uviek čista bez mrlje. Njezin utemeljitelj božanski naoružao ju je mačem duha i štitom nepokretne istine, da se na njoj ognjevite sulice trne (Eph. 6, 16), ter ju je postavio pod zaštitu crkve svoje, koju je zato i učinio stupom i temeljem istine i sagradio ju na pećini, proti kojoj ni sve sile paklene ne mogu ništa učiniti.

7. Naš Gospodin reče jednoć Židovom: „Ne možete mojih rieči da slušate. Vaš je otac djaval... ne stoji na istini; jer ne ima istine u njem; kad govori laž, svoje govori, jer je laža i otac laži. A meni ne vjerujete, jer ja istinu govorim... Tko je od Boga, rieči Božje sluša: zato vi ne slušate, jer niste od Boga“ (Iv. 8, 43—48). Eto timi riečmi osudio je Gospodin Isus mudrost ovoga svieta, koji odrekavši se Isusova života, ne sluša njegovih rieči, a time pokazuje, da nije od Boga; osudio je Gospodin mudrost onih, koji odrekavši se mišljenja njegova grade se mudrimi, što njemu neće da vjeruju, a time pokazuju, da su djeca otca djavola, otca laži. Oni što hoće vjeruju što neće ne vjeruju, i tako u istinu samo sebi vjeruju ter odbacivši nepojmljivom drzkošću svaki ugled sebe svakomu stavljaju za ugled i ne dopuštaju, da im se prigovori: Kad se gradjahu mudri poludješe, reče sv. Pavao apostol. Zato mi, braćo, sa svojimi vjernici upirajmo vazda oči svoje na otca istine, na papu rimskoga, naslonimo se na njega, na tu pećinu nepokretnu, i dok na njoj stojimo, dok njegovu vjeru izpoviedamo, dok se hranimo hranom duševnom, koju on nam kao dobri pastir svojim ovcam pruža, nećemo se dati pokrenuti u vjeri, a time ćemo pokazati, da slušamo rieči Isusove, da smo od Boga, koji prema rieči Isusovoj, i nebo otvara na rieč Petrovu ter će i nas pustiti unutra, kada nam ga sv. Otac otvori ključem, što mu ga je Isus povjerio, samo ako kao dobre ovce slušamo glas njegov, što nam svim obadvoje po zagovoru bl. dj. Marije udielio trojedni Bog Otac i Sin i sveti. Amen.

Dne 12. veljače valja narodu protumačiti značaj svečanosti, koja će se po svem svietu obdržavati dne 19. veljače, ter ga podučiti, kako će najbolje sv. Otcu ugoditi: sv. izpoviedju i pričešću, koju neka svi taj dan za sv. Otca prinesu moleći se za njega i za potrebe sv. crkve, da primi oproste, što je sv. Otac za taj dan podielio. Svećenci neka drugi koji dan, n. pr. 22. veljače, za sv. Otca misu reknu, a na sam dan neka se za puk obavi čim svečanija služba Božja, pod kojom neka se pročita na puk upravljeni pastirski list, ako koji veleč. otac dušobrižnik ne bi volio, da štogod puku o sv. Otcu Leonu XIII. posebice progovori. Dobro bi bilo, na taj dan s narodom ponoviti krstni zavjet ili bar s njim svečano izmoliti Vjerovanje u znak, da izpoviedamo vjeru Petrovu. Na sam dan u podne neka četvrt sata zvone sva zvona. Umoljavam sve župnike, da svi taj dan brzojavnu čestitku pošalju na kardinala Rampolu za sv. Otca.

Sarajevo dne 18. siečnja, na blagdan stolice sv. Petra 1893.

† **Josip** v. r.
nadbiskup.

Br. 59.

Josip,

po milosti Božjoj i svete apostolske stolice nadbiskup vrhbosanski svim vjernikom, koji su u vrhbosanskoj nadbiskupiji blagodat i mir od Boga Otca našega i Gospodina Isusa Krista.

1. Uviek, osobito u vrieme sv. korizme želi sv. mati crkva, da promatrajući muku i smrt našega Gospodina Isusa, koju je je upravo radi nas i za nas podnio, u se predjemo ter prezremo sve zemaljsko a odlučimo se ići za nebom, odlučimo se vratit se opet k Bogu, ako ga po griehu ostavismo, da radimo oko spasa duše naše. To sv. mati crkva tim radje čini, čim sa žalošću opaža, da joj se djeca upravo prije sv. korizmenoga vremena razuzdanosti i razpuštenosti podavaju; zato ju sada i zove iz tih ubitačnih radosti i okuplja ju oko sebe ter joj još sanenoj od strastvena uživanja svega, što griešnoj puti i oholosti života godi, ozbiljno govori: „Čas je, da ustanemo od sna; jer

Digitized by Google

nam je sad bliže spasenje nego li kad vjerovasmo. Noć prodje a dan se približi. Odbacimo dakle djela tmina, i obucimo se u oružje svjetla" (Rom. 13, 11. 12). Vjera vas je pozvala k istini, k pravednosti i k svetosti; vi ste djeca svjetla, hodite dakle kao djeca svjetla. Odbacite od sebe djela tmina, pa se obucite u oklop vjere i ljubavi i s kacigom nade spasenja (1. Therr. 5, 5). Izpitajte sami sebe, da li ste u vjeri, i pokažite vjeru svoju u dobrih djelih; odrecite se djelâ puti i nosite plodove duha. To je od potrebe da činimo uviek, a osobito ove godine, kada naš sv. Otac papa dne 19. veljače slavi petdesetgodišnjicu svoje biskupske časti. On u sve to vrieme, osobito od vremena, kako je postao glavar sve crkve, ide pred nami dobrim primjerom, jer obučen u oklop vjere i ljubavi i s kacigom nade spasenja ruši djela tmina, djela puti, djela ovoga svieta, kojimi svi složno na njega i na sv. crkvu navaljuju; ali svemožna ruka Isusova drži ga i brani ga i ne može njemu siedu starcu od 84 godine nitko uz najbolju volju svih protivnika ništa nahuditi, nego pače on ih sve predobiva pa u vrtu sv. crkve uz njegovo neumorno djelovanje cvatu djela svjetla, djela Duha svetoga: ljubav, mir, uztrpljivost, dobrota, dugo trpnost, krotkost, čednost, uzpregnuće, čistoća. Podjimo i mi tim tragom i povedimo se i mi primjerom našega sv. Otca pape ter se obucimo ne samo u oklop vjere, nego i u oklop ljubavi t. j. imajmo vjeru tvrdu, ali ne mrtvu, nego zadahnutu ljubavlju, koja tvori dobra djela.

2. Vjeru i sedam sv. sakramenata dao nam je naš Gospodin Isus, da razsvietljeni svjetlom vjere iz tih vrutaka milosti pijemo vodu uzlazeću u život vječni. Po toj vjeri i po tih sv. sakramentih htio je Gospodin da se njegovi vjernici u svih zgodah ovoga života, za radostnih i žalostnih dana poučavaju i opominju, razsvietle i na dobro pute, ojače i utješe, očiste i usavrše; htio je, da im sav njihov život od rodjenja do smrti po vjeri i po sakramentih blagoslovi, štiti i brani; htio je, da svi ljudi, koji su ma čim oterećeni u njega nadju duševne okriepe i svake pomoći. A da svi naraštaji i budućih vremena sve do njegova drugoga sjajnoga dolazka na dan sudnji budu dielnici odkupljenja njegova, ustanovio je crkvu svoju, povjerio joj je dragocjeno blago vjere i sakramenata, podielio joj je Duha svetoga da ju rukovodi i čuva od krivovjerstva i nevjerstva, učinio ju je čuvaricom svoga nauka i blagodati, stupom i temeljem istine, dieliteljicom svojih milosti. Crkva u njegovo ime nastavlja djelo odkupljenja kroz sva stoljeća; zato on i jest u njoj ustanovio naučitelje i pastire kao čuvare i upravitelje njegova nauka i njegovih sakramenata ter im je naložio, da u njegovu Duhu i po njegovu primjeru njegovom riečju kao dobri pastiri njegovo stado ravnaju i čuvaju, da ga nebi biesni vuci raztrgali; zato im je i dao moć, da mogu razriešivati i zavezivati na zemlji za nebo ter im je obećao, da tko njih sluša, njega sluša, tko njih prezire, njega prezire i njegova Otca, koji ga je poslao. A svu tu crkvu sagradio je kao mudar graditelj na pećini Petrovoj, da je ni vrata paklena ne prevladaju, a još manje sila kakova na zemlji, nego da usried oluje svakojakih nasrtaja nepomična i neozledjena uztraje uviek u jednom te istom Duhu, u jednoj te istoj vjeri, u jednom te istom krstu: jedna, sveta, apostolska, katolička pod jednim Gospodinom i jednom glavom, koji ju štiti i brani, dok u svojoj slavi ne dodje suditi žive i mrtve.

To je svjetlo, koje je došlo u ovaj sviet, da razsvietli sve narode; to je nauk, koji je sam Sin Božji s neba na zemlju donesao ter ga zajedno sa sakramenti u svojoj crkvi postavio na pećinu. Ta vjera je dragocjeno dobro, dragocjenije od svih dobara na zemlji. Ona bo se ne osniva na ljudskoj mudrosti, nego na jakosti Božjoj i uči nas, što ne možemo da saznamo od ni jedne svjetske znanosti i mudrosti, poznavati: Boga, sviet, nas same; uči nas ljubiti Boga nada sve a bližnjega radi Boga ter raditi oko vlastitoga spasa obdržavajući Božje i crkvene zapoviedi. Naša vjera je dragocjeno blago milosti Božjih; jer ona kako nas usrećuje u životu, tako nas tješi i u čas smrti; čini nas blaženimi na zemlji i u vječnosti. Kad udjemo u ovaj sviet na pragu ovoga života prima nas vjera i nosi nas na rukuh sv. matere crkve po sv. krstu u kraljestvo Božje i vodi nas od toga časa po crkvi za ruku sve do groba. Vjera nam govori kroz usta biskupâ i svećenikâ i navieśta nam rieči života, pokazuje nam put spasa. Kada šta ne znamo, vjera nas podučava; kada što iztražujemo, vjera nam svietli; kada o čem dvojimo, vjera nas dovodi na stazu istine; kada u nas borba nastane izmedju duha i puti, ona nas uči, kako da milošću Božjom prevladamo put; vjera nosi napried zastavu križa, da po njem pobiedimo sviet i grieh ter mir zadobijemo: mir s Bogom, sa svietom, sa samimi sobom. Vjera nas prati kroz sav život naš ter nam naše

Digitized by Google

najvažnije čine posvećuje svojimi svetimi sakramenti. Vjera uredjuje naše želje, naše težnje i nade, jer ih upravlja na samoga Boga kao na jedini im dostojni cilj. Vjera nam suzteže brigu i skrb preveliku za zemaljska dobra ter nas sjeća nebeskih koja su jedina stalna. Vjera nas tješi u siromaštvu i pokazuje njegovu prednost pred bogatstvom; ona nas čuva od oholosti u bogatstvu, jer nam u pamet doziva, da bogataši tvrdice neće uljezti u kraljestvo nebesko. Vjera ne da, da nas strasti sa sobom potegnu, ter nam odkriva tajnu, da je u njih grieh, a u griehu smrt. Vjera nas tješi u istom smrtnom času, ter nas goni, neka primimo sv. sakramente, da očišćeni od grieha i praćeni angjelom Božjim stupimo pred Gospodina na sud. A kad i umremo, vjera goni naše bližnje, neka podižu ruke svoje na oltaru za nas i po žrtvi sv. mise neka ublaže stroga sudca, da se smiluje našoj siromašnoj duši ter ju pusti u zajednicu svojih svetih. Koli je indi dragocjeno blago ta naša sv. vjera.

3. Ali uza sve to bila bi ta dragocjena vjera za nas bez koristi, sjeme njezino bi se osušilo na kamenu srcu našem, ako ga ne bismo prihvatili dragom voljom ter ga plodnim učinili po dobrih djelih. Vjera naime bez dobrih djela vjera je mrtva. Što bi nam koristilo, ako po vjeri saznamo za nauk i za volju našega Gospodina Isusa, a ako se toga nauka ne držimo, ako te volje Božje ne izpunimo? što bi nam koristilo svjetlo vjere i crkva, koja je kao sunce u svietu, ako mi sami zatvaramo oči ter usred svjetla djela tame činimo? što, zar naša sv. vjera iziskuje samo usta, a ne i srce? zar se ona zadovoljava ciglimi riečmi, a ne budi i ne goni na djela? zar smo mi kršteni jedino vodom, a ne i Duhom svetim i ognjem? Naša vjera, braćo moja, ide za djeli, za kriepostmi i to joj je snaga, to život. Zato nam naš Gospodin Isus i dovikuje: Neće svaki, koji mi govori: Gospodine, Gospodine, ući u kraljeljstvo nebesko, nego koji čini volju Otca mojega, koji je na nebesih (Matth. 7, 21). Budite tvorci rieči, a ne samo slušaoci, varajući sami sebe, govori nam sv. Jakob apostol (1, 22). Tko dakle hoće da bude dielnik djela odkupljenja, koje je naš Gospodin svojim naukom, mukom i smrću na zemlji boravec dovršio, treba da postane njegov učenik ne riečju samo, nego djelom; treba da se sebe odreče ter zagrlivši svoj križ ide za njim na križnom putu, ako hoće da s njime udje u slavu njegovu; treba da njemu za ljubav bude pripravan odreći se i otca i matere i braće i sestara i svega, što mu prieči, da bude sav savcat njegov, inače nije dostojan njega. Kraljevstvo Božje iziskuje silu, i samo će ga oni posjedovati, koji ga silom volje svoje po djelotvornoj vjeri na se pritegnu. Što vam dakle koristi vjera, ako je ne oživljuju djela, kada je vjera bez djela mrtva? Gle ti vjeruješ, da ima Bog, a ne služiš mu kao Bogu, a živiš kao da Boga nema: što ti koristi takova vjera? Ti vjeruješ, da ti je sam Bog stvorio i dao neumrlu dušu, ali tvoja djela svjedoče, da je ona milosti i Bogu mrtva. Ti vjeruješ u Isusa Sina Boga živoga i u njegovo djelo odkupljenja, a čamiš u tminah i okovih grieha. Zoveš se kršćanin, a i jesi kršten u ime Otca i Sina i Duha svetoga, ali i to ti je sve, da se tako zoveš, jer ti ne ideš tragom Kristovim, nego ideš putem poganâ u opakosti srca, u psovkah, u mržnji, u neumjerenosti, u slasti i strasti, u bludnosti, u svem, što vodi ne u nebo, već u pakao. Ti izpoviedaš, da si član jedino spasonosne crkve katoličke, vjeruješ u božansku snagu sv. sakramenata, tih sredstva milosti, koja joj je naš Gospodin povjerio, da ti oprošćenje i očišćenje, utjehu i jakost poda; ali tebe nema kod službe Božje, gdje sv. mati crkva svoju djecu oko sebe kupi; nećeš da dodješ ni blizu crkve na dane Gospodnje, koje onesvećuješ; nećeš da pristupiš k sv. sakramentom, po kojih se milost Božja prima, kano da ih nije spasitelj i za tebe naredio, kano da nije on i za tebe i za tvoje griehe na križu umro. Ah a kada i pristupiš k sv. sakramentom zar ne biva, da ustima griehe izpoviedaš, a srcem ih ljubiš? zar ne biva, da tielom primaš presv. tielo Isusuvo, a dušom si daleko od njega? I tako uz vrelo života ti si mrtav, kao što ti je i vjera mrtva. Hoćeš li dakle da budeš pravi kršćanin, a ti to budi ne samo riečju, nego i djelom, de pruži ruku sv. materi crkvi, da te ona kao svoje diete za ruku vodi, primi od nje blago sv. vjere i božanskoga nauka ter iz vrutka njezinih sakramenata crpaj s čistim srcem sv. milosti, ljubav k Bogu i k bližnjemu, i postići ćeš kraljevstvo nebesko.

4. Ne zaboravite ipak, da ste vi članovi crkve boreće se na zemlji i da ste pozvani, da svoju vjeru i javno izpoviedate ter za nju ako uztreba i progonstvo trpite. Ako vas i neće nitko za vjeru baciti u tamnicu, ali ćete možda i svaki dan imati prigode čuti, gdje vam isti zločesti katolici, gdje vam ista vaša rodbina, možda i najbližnja, dira u vaše svetinje i u vaše crkvom odo-

Digitized by Google

brene običaje i u vašu savjestnost, koja vas goni, da Božje i crkvene zapoviedi ako i s mukom ali ipak vršite ter više Boga slušate nego li ljude; ne dajte se smesti. Nego slušajte glas sv. Pavla apostola, koji vas odvraća od takovih ljudi riečmi: Molimo vas, braćo . . . da se ne date lasno pokrenuti od uma, niti da se plašite, ni duhom, ni riečju . . . da vas nitko ne prevari nikakovim načinom (2. Thess. 2, 1—3). Čudim se, da se tako odmah odvraćate na drugo evangjelje od onoga, koji vas pozva milošću Kristovom, koja nije drugo, samo što neki smetaju vas, i hoće da izvrnu evangjelje Kristovo. Ali ako i mi ili angjeo s neba javi vam evangjelje drugčije nego što vam javismo, proklet bio (Gal. 1, 6—9). Zato pazite, stojte u vjeri, mužki se držite i budite jaki, i sve što činite, činite u ljubavi (1. Cor. 16, 13).

5. U toj borbi, koja, dok smo u pokvarenom svietu, ne može izostati, ugledajmo se na stup vjere, na sv. Otca papu rimskoga, komu je Bog povjerio sve blago sv. vjere, nauka božanskoga i sv. sakramenata. Rimski biskupi ravnali su crkvom kroz sva vremena, i sv. Petar živi u njih i djeluje i ravna i sudi i govori. S rimskom crkvom drže se u jedinstvu sve ostale širom svieta; ona je glavna crkva svieta i Rima, ona središte vjere, s kojom u zajednici treba da budu sve crkve ovoga svieta. Rimska crkva bila je uviek a jest i sada zatočnica u sv. borbi kušnje za vjeru i po vjeri, koje nije ona izmislila, nego koju je ona kao baštinu primila od Gospodina; ona je bila a i sada jest djeliteljica sv. sakramenata, kojih nije ona naredila, nego koje ona kao od Boga dane vjerno čuva za sva vremena. Sv. Otac papa rimski jest pećina, na koju je Gospodin svoju crkvu postavio, ona je nepokretna i pobjedonosna u svakoj borbi, ma na nju navalile svega svieta sile, ma na nju ustala vrata paklena; rimski papa je vrhovni svećenik u svetištu Božjem, vrhovni i nepogrešivi naučitelj vjere, pastir pastira. Zato sve katoličke crkve, bile i ne znam kako prostorom udaljene, štuju rimsku crkvu kao zahvalne kćeri častnu svoju majku i s njom su vezom jedne vjere i jednoga krsta i jednoga Gospodina sjedinjene kao ud jednoga tiela sa jednom zajedničkom glavom; zato svi vjernici širom svieta u rimskom biskupu, toj častnoj glavi toga tiela, poštivaju kao svoga vrhovnoga naučitelja i pastira i svoga obćenitoga duhovnoga otca.

6. S tom rimskom crkvom i vi ste sjedinjeni vezom vjere i zajednice; ona je i vaša zajednička vrhovna mati crkva, a njezin biskup je i vaš vrhovni naučitelj i pastir i obćeniti otac. Kao što su udi jednoga tiela nešto jedno samo ako su sjedinjeni s jednom glavom, kao što je glava za sve ude glava, tako je rimska crkva i njezin biskup u tiesnoj zajednici s vami i vi s njim. Po rimskoj crkvi i po sv. Otcu papi vi ste jedno u nauku i u sakramentih, u vjeri, u ufanju i ljubavi, u glavi i u udih. Po rimskoj crkvi i po sv. Otcu papi vi ste apostolski, jer samo po njih vaši pastiri, vaši biskupi i svećenici imaju apostolsku posvetu i moć, i samo po njih ste uzidani u crkvu Isusa Krista na temelju apostola, na stieni Petrovoj. Samo po njih ste sjedinjeni u živoj zajednici sa svimi crkvami širom svieta, koje su bile, koje jesu i koje će još biti, i zato ste samo po njih ono, što se i zovete, katolički, udi sve katoličke crkve, sudruzi svih, koji vodjeni sv. Otcem bore se i trpe za kraljestvo nebesko, te sudruzi bezbrojnih svetaca, koji su blagoslivani od sv. Otca pape rimskoga i rukovodjeni od njega za svih vremena i medju svimi narodi ovoga svieta iza borbe i patnja udjoše u mjesto pobjede, u slavu vječnu. I ta jedna, sveta, katolička i apostolska crkva stojeća na pećini rimskoga pape jest ona, koja je od Krista i apostola predano blago vjere nepovriedjeno i vrelo sakramenata nepresahnjivo sačuvala kako za sva vremena i za sve narode, tako i za vas. Ona je, koja svoje posvećene sluge u vašu sredinu kao naučitelje i pastire šalje, da vas poduče u svih svetih istinah ter na vas izliju puninu milosti Božjih. Ona je, koja vas je po sv. krstu preporodila za kraljestvo nebesko ter vas od djece tmina učinila djecom svjetla. Ona je, koja vas je napunila Duhom svetim i svimi njegovimi darovi, da se razsvietlite i ojačite za sv. borbu. Ona je, koja vas je sa stranputica privela na pravu stazu spasa ter vam dala oprošćenje grieha. Ona je, koja je dušu vašu hranila božanskim tielom za život vječni. Ona je, koja vašu ženidbu blagosliva sv. vezom i sv. sakramentom u Kristu i u njoj. Ona je takodjer, koja vam je uz bok u onoj strašnoj smrtnoj uri, koja vas tješi i jači za zadnju borbu ter vas iza smrti prati i vodi pred vječnoga sudca moleći ga, da vam bude milostivi sudac. Sve to čini katolička crkva, ona to čini za vas kao ljubezna majka za svoju djecu, kao rukovoditeljica vaša u životu i smrti, ona nikada se ne umara, nikada ne miruje: vječno svećeničtvo u vječnom narodu. Ona nauča istinu a odbija bludnju i laž; ona sadi i čuva,

Digitized by Google

zida i brani, čisti i podiže, tješi i jači; ona se moli i blagosliva, bori se i trpi; ona kako je to kroz sva vremena činila, i danas nepokretna stojeći na pećini Petrovoj ide napried u sv. borbi i patnji, u kušnji i uztrajnoj uztrpljivosti i vodi sviet k pobjedi po vjeri. Kao što je djelo odkupljenja Isusa Krista najveći čin božanski, tako je naša katolička crkva najgorostasnije djelo Božje na zemlji, jer ona neprestano nastavlja djelo odkupljenja, dok se svi kroz sva vremena medju svimi narodi po njoj u vjeri prokušani, pročišćeni, riešeni grieha i posvećeni iz borbe i muka ne po dignu u crkvu slavnu, da prime krunu vječnu, koju i nam svim po zagovoru bl. dj. Marije udielio trojedni Bog Otac i Sin i Duh sveti. Amen.

Ovaj na puk upravljeni pastirski list ima se pročitati dne 19. veljače. Nu ako bi koji dušobrižnik tada radje sam govorio što o sv. Otcu Leonu XIII. neka to u ime Božje učini.

Sarajevo dne 22. siečnja 1893.

† **Josip** v. r.
nadbiskup.

Br. 91.

Korizmeni post.

Ovlašten od sv. Otca pape Leona XIII. odlukom od 15. siečnja 1891., koja vlast dana mi je na pet godina, odredjujem za post ovo:

1. Svim vjernikom dopušta se da smiju kroz cielu korizmu meso jesti nedjeljom, ponedjeljkom, utorkom i četvrtkom, i to nedjeljom više puta na dan, a ponedjeljkom, utorkom i četvrtkom samo o podne. Razumije se po sebi, da se kod istoga obroka ne smije jesti ribe i meso, pošto se upravo zato i dopušta, da se smije jesti meso, jer su ribe preskupe.

2. Dozvoljuje se, da svi vjernici smiju jesti jaja, sir i druga mliečna jela kroz svu korizmu, *osim velikoga petka.*

3. Svi vjernici smiju začinjati jela sviinjskom mašću kroz cielu godinu u petak i subotu, u sve zapovjedne postne dane i kroz cielu korizmu.

4. U ponedjeljak, utorak i sriedu velikoga tjedna dopušta se jesti meso i to samo o podne, a ne dopušta se u veliki četvrtak, u veliki petak i na veliku subotu.

5. Svim, koji se željeznicom voze bilo u korizmi bilo u druge postne dane, ili izvan korizme, kada se valja uzdržavati od mesa, dopušta se, da smiju jesti meso o podne i na večer, nu u zapovjedne postne dane samo jednoć do sitosti. Ta povlastica valja samo za one, koji su prinuždeni na putu objedovati ili večerati, a vriedi za cielu godinu, osim velikoga četvrtka, velikoga petka i velike subote.

Buduć da je sv. stolica tako velike povlastice dala, iziskuje ona izrično, da se to nadomjesti drugimi dobrimi djeli, naročito milostinjom, koju valja dati upravo siromakom, kako se ističe u povlasticah, danih od sv. Otca. Osim toga od potrebe je svaki dan, kada se tko ma kojom povlasticom posluži, izmoliti triput Otče naš i Zdravo Marijo, a jedanput Vjerovanje apostolsko sa Slava Otcu.

Ovo neka se sa propovjedaonice u nedjelju prije čiste sriede puku pročita i s njekoliko rieči sjeti ga se, kako se Gospodinu Bogu najbolje mili onaj kršćanin koji u svem, dakle i u postu, svoju volju podvrgava volji Božjoj i volji sv. matere crkve, pošto je Bog izrično zapovjedio, da valja sv. crkvu slušati. Treba dakle sjetiti puk na onu zlatnu rečenicu sv. Pavla: Tko ne jede, neka ne sudi onoga, koji jede. Ne sudite reče Gospodin, da ne budete sudjeni.

Sarajevo 25. siečnja 1893.

† **Josip,**
nadbiskup.

Br. 92.

Uzkrsno vrieme

počima za našu nadbiskupiju **prvom nedjelom korizme** (19. veljače o. g.), a svršava se **nedjelom presvetoga Trojstva** (28. svibnja), što se veleč. braći dušobrižnikom javlja po običaju za ravnanje.

Sarajevo 25. siečnja 1893.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Digitized by Google

Povjest Pedagogike.

Ocjena.

Povjest Pedagogike. *Napisao dr. Martin Štiglić, j. r. profesor etc. S dopuštenjem preč. Ordinarijata zagrebačkoga. U Zagrebu. Nakladom kr. sveučilišne knjižare Fr. Supana (Rob. Ferd. Auer). 1893. Ciena 1 for. 20 novč.*

Velikim zadovoljstvom objavljujem ovu „Povjest pedagogike." Kažem zadovoljstvom, budući sam odavna već svim srcem želio, da nam se i na jeziku hrvatskom sastavi pregledna povjest pedagogije ocjenjujući pojedine pojave u svjetlu kršćanstva. „Poviest pedagogije," što ju je velikim marom i trudom napisao gosp. Basariček, nikako mi se nije svidjala, jer nije pregledna i jer nema nikakvog značaja, ona je rekao bi Niemac „farblos," dapače pisana je nekim duhom veoma hladnim prema katoličkoj crkvi i njezinim zaslugam na polju školstva.

Nu sve drugačiji duh izvire iz knjige veleučenog protesora Dr. Štiglića. Veoma dobro je preč. gospodin 1) pogodio razdiobu povjesti, oslanjajući se na preliepo djelo njemačko: Kehreins Ueberblick der Geschichte der Erziehung und des Unterrichtes. Kršćanstvo, Karol veliki, Reformacija, Rousseau, Pestalozzi, to su punim pravom početnici novih odsjeka, jer novog života u razvitku školstva; 2) isto tako je liepo poredao pojedine ličnosti u raznih odsjecih više prema njihovom unutarnjom rodstvu, nego prema vremenu, u kojem su si sliedili, tako n. pr. zajedno humaniste, onda realiste, pietiste, naturaliste; opet zajedno pedagoge protestantske i pedagoge katoličke, te možemo suditi, koliko je katolička crkva od vajkada za uzgoj radila i žrtvovala; 3) veoma mi se svidja ocjena pojedinih sustava i pedagoga, osobito onih iz novijeg vremena, n. pr. posljedice reformacije za uzgoj i obuku str. 102 sq., Rousseau str. 155 sqq., Basedow str. 163 sqq, Pestalozzijeve zasluge i krivnje str. 184 sq., Fröbel str. 189; 4) drago mi je što se velikom ljubavlju bavi sa katoličkimi pedagozi, n. pr. nastojanje od strane katolika prema naputkom koncila tridentinskoga str. 128—147; kako zanimivo i istinito opisuju Overberga str. 198—213, Don Bosca str. 219—228, Kellnera 229—230; 5) dobri su pojedini „osvrti" i „prijelazi", gdje se u kratko iztiče značaj dotičnog razdoblja ili se pokazuje savez predjašnjeg razdoblja s našljednim, n. pr. osvrt na str. 11 o Misircih, na str. 18 o Špartancih, prijegled na str. 24 na grčki uzgoj, osvrt str. 71 na Karola velikoga te zapreke njegovomu nastojanju, prijelaz u drugo razdoblje na str. 98. Šteta, da nam veleučeni g. pisac nije ocrtao u kratkih potezih značaj svakog razdoblja, nutarnji savez razvoja te duh, koji je prevladavao, kako to osobito poučno crta Stöckl u svojoj „Geschichte der Paedagogik" n. pr. Vorbemerkungen zur Zeit der paedagogischen Reformen str. 256 sqq. ili Vorbemerkungen für die neueste Zeit str. 396 sqq.; 6) dobrim su načinom opisane pojedine osobe: život, djela, načela, što će puno olahkotiti, da si čovjek što više zapamtiti može; 7) ako iztaknem još to, da je na stranah zabilježen u kratko sadržaj, da je jezik gladak i lahak, da se knjiga veoma lahko, pa s toga rado čita, da nije ni preobsežna ni premršava, nego je taman pravu srednju mjeru pogodila, onda mislim, da sam iztaknuo najglavnije prednosti preliepe knjige.

Sudovi o pojedinih dobah i pojedinih sustavih mislim, da su posve istiniti, jer se osnivaju na načelih kršćanske vjere. Ako naime sudim, moram da imadem pravo mjerilo, prema kome udešavam sud; jer kad mjerilo ne bi pravo bilo, ne bi ni sud prema tome mogao biti pravi, nego bi morao biti pogrješan. Nu budući su načela kršćanske vjere, u koliko ih čuva te proglašuje crkva katolička, čista i nepomućena istina, s toga su jedino ova načela pravo mjerilo, prema kome treba prosudjivati pojedine uzgojne sustave i razvitak školstva uobće. S toga držim, da veleuč. g. pisac sve dobro procjenjuje. Ali premda stoji on na strogo katoličkom stanovištu, ili bolje, uprav zato, što stoji na tom stanovištu priznaje dobre strane takodjer onih sustava i onoga razvoja, koji je zabludio, te ne nieče zasluga stečenih sa ote strane za napredak u sve boljoj metodi. I to je hvale vriedna strana naše knjige, koju svim toplo preporučamo.

. . *gl* . .

Digitized by Google

Dopis.

Brestovsko 20. januara 1893.

(Javna zahvala). Čitateljem mile nam „Vrhbosne“ bit će poznato iz god. 1891. broja 21. strane 347. ne samo kako se svečano blagoslovi dne 8. Rujna te godine crkva Maloj Gospi posvećena, već takodjer i njezini doživljaji historički, njezino siromaštvo, sbog koga nit je dovršena još u gradjevnom pogledu, niti providjena u unutrašnjosti, ni u neobhodno joj potrebitim stvarima. Pa pošto, bar takova, *repetita placent,* neće proći bez duhovne utjehe, ako se iznovice pročitaju. Onim redcima onoga dopisnika, meni je sada nadodati: da se je od onoga vremena do danas u toj crkvici providnošću Božjom, pomoćju i poticajem One, koje se časti ista crkva nareče, mnogo nješta predrugojačilo dotle, da već sada ne izgleda kao uboga sirotica dobrotvornošću njekih kršćanskih duša, koje se mûkom mimoići ne smiju; a te su: Velč. ravnateljstvo Franjevačkoga samostana u Požegi, koje, osim što dade u svojoj nuždi za jeftinu cienu ponudjene crkvene stvari, nadodade još tome mnogo nješta badava, te i mene neopisivo bratski dočeka i pričeka; velč. g. Vatroslavu Horatu, ravnatelju sirotišta tude, koji me obdari jednim palliumom još uporabljivim i jednim velumom; čč. sestrama milosrdnicama, koje majstorskom svojom rukom napraviše i ovoj crkvi darovaše jedan fini ogrtač za ciborium i obećaše napraviti umjetničkom svojom rukom jednu kazulu uz uplatu samo materijala; velč. g. Toši pl. Kraljeviću, župniku u Stražemanu, koji pokloni ovoj crkvi: jedan oltar stari sa tabernakulom, staru veliku sliku sv. Mihovila Arkangjela, dva kipa: sv. Barbare i sv. Katarine sa dva angjela, takodjer u kipu, sve u dobru stanju; veleč. g. Ferdi pl. Kraljeviću, župniku u Štivici, koji nam darova sliku sv. Mihovila Arkangjela, koju je nedavno kupio za crkvu u Stražemanu za 150 forinti; sliku doisto umjetničku, koja zanosi i zatravljuje gledaoca učna i neučna; slavnoj direkciji željezničkoj u Sarajevu, koja kroz nadležno si visoko ministarstvo za prevozninu istih stvari iz bos. Broda do u Visoko dade velikodušno popust 75% od propisane takse; velčč. ravnateljstvu franj. samostana u Našicam, koje mi obeća pokloniti 14 slika starih svojih križnoga puta; a najzad dičnomu bratu momu, veleč. o. Jozipu Kovačeviću, vjeroučitelju u Požegi, koji se je toliko trudio, da mi stvari sve spomenute u ruke dodju, koliko ja sam nisam ni moliti ga smio, te koji ni dan danas nepopušta od svoje gorljivosti, eda crkva ova, kao i ona njegova u Požegi, osjeti se preporodjenom i urešenom prema zaručniku svomu. Svim spomenutim dobrotvorom: Onaj i Ona, čiju kuću obdarišc u Brestovsku, amo neka isplate tisućno svakom pravom srećom, a onamo uživanjem svoga nebeskoga Jeruzolima. Svesrdno ih moli, sa svojim župljanima

Otac Augustin Pargić, župnik.

Viestnik.

Naša domovina.

(Središnje bogoslovno sjemenište). Prinesoše u plemenitu ovu svrhu na dalje: Poglavarstvo grada Broda na Savi 50 for.; družtvo bezgrješnoga začeća u Beču 150 for.; grofica Drašković, rodj. Festetić 50 for.; preč. g. Stjepan Kos, kanonik Čazmanski 100 for.; njekoliki dobročinitelji u Zagrebu po dru Košćaku 1800 for.; svećenstvo dekanata Ofalvenskoga u Ugarskoj 9 for. 60 n.; Josip Löschner 10 for.; M. Ribtarić 5 for.; Tadić Fr. Ž. 4 for.; M. Galović 1 for.; A. B. 80 n.; Iv. V. 76 n.; N. N. 50 n.; A. Balon 5 for. Svim dobročiniteljem najsrdačnije zahvaljujemo i u buduće toplo preporučujemo sebe, a navlastito našega prečastnoga povjerenika, koji sada obilazi Hrvatskom.

(Darovi.) Za biedne *crnce* sabraše: Žabljak 1 for. 80 n.; Banbrdo 4 fr.; Ponievo 2 fr. 60 n.; Bežlja 4 fr.; Bugojno 5 fr. 50 n.; Drventa 4 fr. 40 n.; Crkvice 3 fr. 50 n.; Zenica 6 fr. 32 n.; Žepče 3 fr. 20 n.; Osova 1 fr.; Podhum 7 fr; Brestovsko 4 fr.; Uzdol 2 fr. 80 n.; Tuzla 3 fr.; Breške 3 fr. 10 n.; Morančani 3 fr. 10 n.; Golobrdo 1 fr. 11 n.; Sarajevsko polje 2 fr. 20 n.; Rama 3 fr.; Kreševo 7 fr.; Vareš 17 fr. — *Petrova novčića* sabraše: Potočani 3 fr. 50 n.; Pećnik 1 fr. 50 n.; Golobrdo 1 fr. 01 n.; Komušina 3 fr.; Presvietli Gospodin nadbiskup 50 fr.; dr. Jagatić 10 for.; dr. Košćak 10 fr.; Kaptol Vrhbosanski 20 fr.; Rama 8 fr.

(Krstionice). Uplatiše: Žepče 25 fr. (2. rok); Ulice 75 fr. 80 n.

Rim.

(Konsistorij od 16. siečnja.) U tajnom konsistoriju od 16. siečnja sv. Otac u alokuciji svojoj

Digitized by Google

spomenuo je najprije svoj biskupski jubilej. Providnost Božja, reče Nj. Svetost, koja uzdržava život i upravlja udesi ljudskimi, dostojala se udesiti, da pošto smo prije pet godina posried velikih dokaza obćega veselja, slavili godišnjicu svoga svećeničtva, možemo početi petdesetu godinu, što smo posvećeni za biskupa. Duša naša proniknuta je, častna braćo, veličinom toga dobročinstva; srce nas goni, da pred vašim dičnim skupom slavimo dobrotu Božju, koja Nam je dala povoljno zdravlje tečajem dugoga Nam života. Osobni ovi blagoslovi, što ih je Bog izlio na Nas, tim više razblažuju srce Naše, što su oni sgoda spasa za mnoge. Sviet se u istinu giblje, kad promatra tu dobrotu Božju, koji produljuje život svoga namjestnika; svraća svoje poglede s većim počitanjem i ljubavju prema sv. stolici, te u tom vidi zalog, da Isus Krist posreduje u korist svoga zastupnika. Tako biva, te ovaj čin, naravi sukromne i bez prevelike znamenitosti, postaje. po volji Božjoj, pobuda za vjeru, a to je zaista veoma shodno, ako se pomisli na današnje prilike vremena. Jer u istinu, posried tolikih zakletih neprijatelja vjere i kršćanskih uredaba, radi se najviše i bez prestanka, kako bi se rimskoga papu učinilo mrzkim i sumnjivim množtvu, zavadjajući ga pogibeljnimi bludnjami, kako bi ga posve odkinuli od crkve. — Dižemo dakle oči svoje k nebu, te u toj misli mudrosti i dobrote Božje nalazimo utjehu u Naših bolih, radost silazi u Naše srce te osjećamo, da Nam je duša pripravna boriti se i trpiti, koliko uztreba. Da još sretnijim učinimo početak ove godine odlučismo, da blaženimi proglasimo više častnih službenika Božjih, da dademo puku kršćanskomu novih primjera krieposti, neka ih sliedi, novih zaštitnika, neka ih zazivlje. Htjedosmo da se bavimo s Vašim dičnim sborom, častna braćo, da ga popunimo, te imenujemo kardinali osobe veoma častne i vrlo zaslužne za crkvu. Jedni stekoše zasluga upravljajući diecezami, drugi u nuncijaturah, a njeki su napokon puno zaslužni u službah rimskoga dvora svojim radom i svojom dobro poznatom vjernošću prema svetoj stolici. Ti su: *Josip Guarino,* nadbiskup Messine (rodj. 1827.); *Marij Mocenni,* zamjenik državnoga tajnika (rodj. 1823.); *Hamilkar Malagola,* nadbiskup Ferma (rodj. 1840.); *Angjeo di Pietro,* apostolski nuncij u Španjolskoj (rodj. 1828.); *Benedikt Sanz y Forés,* nadbiskup Sevillski (rodj. 1828); *Vilhelm Meignan,* nadbiskup Tourski (rodj. 1817.); *Benedikt Leo Thomas,* nadbiskup Rouenski (rodj. 1826.); *Filip Krementz,* nadbiskup Kölnski (rodj. 1819.); *Ignacij Persico,* tajnik Propagande (rodj. 1823.); *Alojsij Galimberti,* apostolski nuncij u Austro-Ugarskoj (rodj. 1836.); *Mihajlo Logue,* nadbiskup Armagha (rodj. 1840.); *Klaudij Fr. Vaszary,* nadbiskup Ostrogonski i primas Ugarske (rodj. 1832.); *Herbert Vaughan,* nadbiskup Westminsterski (rodj. 1832.); *Juraj Kopp,* biskup Breslavski (rodj. 1837.). — Još je sv. Otac imenovao druga dva kardinala i zadržao si ih je *in petto,* a obćenito se drži, da je medju timi i učeni Isusovac *Andrija Steinhuber,* o kom su i u vatikanu veoma upućeni listovi pisali, da ga je sv. Otac već i izviestio o želji svojoj, da ga vidi u sboru kardinala. — Za tim je sv. Otac prekonizovao više biskupa, medju kojimi za nadbiskupiju Bolonjsku kardinala *Serafina Vanutellia,* koji uz to pridržaje svoj dosadanji kardinalski titul: Sv. Jeronima Slovenskoga. Prekonizovan je jošte dr. *Kohn* za nadbiskupiju Olmučku; a dr. *Marčelić,* naslovni biskup Tauski, imenovan je apostolskim upraviteljem biskupije Kotorske.

(Sbor kardinala.) Uslied imenovanja, koja gori spominjemo, broji sbor danas 63 člana, mal ne kao kod smrti Pia IX (64). U Rimu stoluju: 6 kardinala biskupa, 6 kardinala djakona i 15 kardinala svećenika. Svi ovi su Talijanci osim Hohenlohea, Ledochovskoga i Melchersa. Od ostalih kardinala 12 je Talijanaca, 6 Franceza, po 4 iz Austro-Ugarske, Španije i Velike Britanije, po 2 iz Njemačke, Portugalske, po 1 iz Belgije i saveznih država. Najstariji član u sboru jest kardinal djakon Mertel, koji je u sboru od 1858. Hohenlohe je kardinal od 1866.; Monaco la Valletta, dekan sbora, kardinal je od 1868.; Oreglia, poddekan sbora, od 1871.; Ledochowski od 1875.; Serafini, Parocchi, Benavides i di Canossa od 1877.; Ziglara, Desprez i Ferreira od 1879.; Laurenzi i Ricci od 1880.; Bianchi od 1882.; Neto, Sanfelice, Celesia, Monescillo, Gonsalez i Verga od 1884.; Melchers, Capecelatro i Moran od 1885.; Taschereau, Langenieux, Gibbons, Place i Mazzella od 1886.; Serafin Vannutelli, Masella, Giordani, di Rende, Rampolla i Bausa od 1887.; Dusmet, Richard, Goossens, Schönborn, Vincenz Vannutelli, Machi, Apolloni i di Ruggiero od 1889.; Galeati, Dunajewski od 1890.; Gruscha, Ruffo-Scilla i Seppiacci od 1891. — I po dobi je Mertel starosta, jer je rodjen 1806;. Desprez je rodjen 1807., Serafini 1808., di Canossa 1809., Benavides 1810., Monescillo 1811., Melchers 1813., Celesia i Place 1814., die Ruggiero 1816., Dunajewski, Meignan i Bianchi 1817., Dusmet 1818., Richard i Krementz 1819., Taschereau i Gruscha 1820., Laurenzi i Bausa 1821., Galeati, Giordani i Ledochowski 1822, Morenni, Hohenlohe i Apolloni 1823., Capecelatro i Langenieux 1824., Monaco la Valletta, Guarino i Goossens 1826., Sanz-y-Forés, Oreglia i Bonaparte 1828., Ferreira 1829., Ricci i Moran 1830., Gonsalez 1831.; Macchi i Verga 1832, Mazzella, Parocchi i Zigliara 1833., Sanfelice, Gibbons i Seraf. Vannutelli 1834., Sepiacci 1835., Vinc. Vannutelli 1836., Rufo-Scilla 1840, Neto 1841., Rampolla 1843., Schönborn 1844. i Rende 1847., najmladji od svih. Novijim smo označili dobu u gornjoj viesti. — Leo XIII. imenovao je i u zadnjem kao i u konsistoriju od 30. decembra 1889. po dva kardinala *in petto.* Jednoga je proglasio u konsistoriju od 30. juna 1890. (Vinc. Vannutellia), a za drugoga se nije znalo, te se naslućuje, da je

Digitized by Google

nedavno preminuo u vatikanu. Tako imenuje sv. Otac zaslužne ljude, koje hoće da još njeko vrieme pridrži u službi, koju imadu. Ime i dan imenovanja napiše sv. Otac i zapečaćeno predade tajniku sbora za konsistorije, da to čuva. Umre li dotičnik ne dozna nitko, tko je to bio, a isto tako ni onda, ako sv. Otac imenovanje opozove, jer onda on zatraži natrag pismo, gdje je ime upisano i uništi ga. Bude li takav kardinalom proglašen nakon njekoliko godina zauzima u sboru ono mjesto, koje ga ide po vremenu, od kada je imenovan.

Italija.

(Nova zakonska osnova o ženitbi.) Nadbiskup Capue kardinal Alfonso Capecelatro upravio je zastupnikom naroda i senatorom javno pismo, u kojem se zrcali duh osnove, koju je o gradjanskoj ženitbi priredio ministar Bonacci. Služeći se slobodom, da je mnienje osobno slobodno izraziti, kardinal progovara ne kao biskup, nego kao sin Italije, zauzet za moralnu i družtvenu budućnost svoje mile domovine. Nova zakonska osnova, u bitnosti, hoće da kazni globom, zatvorom i oduzimanjem nadarbine svećenika, koji će blagosloviti ženitbu, koja ne bi prije odobrena i potvrdjena bila zakonom, pa i onda, ako taj svećenik radi samo po svojoj svećeničkoj savjesti. Mnogi izvinjuju ovu zakonsku osnovu veoma velikom bludnjom. Misle najme, da talijansko svećenstvo nagovara na takove crkvene ženitbe, poslie kojih ne ima gradjanske, dočim po svih talijanskih diecesah, naročito u Napuljskoj i Capuanskoj, strogo je župnikom zabranjeno, da ne blagosivaju crkvenu ženitbu, poslie koje ne bi sliedila gradjanska: biskupi su sami sudci u veoma riedkom slučaju, gdje bi to pravilo imalo iznimku. Bez dvojbe današnje zakonodavstvo ženitbeno treba popravaka, nu znači li popraviti, ako se podrma vezom ženitbenim, a ne priznaje ga se, kad ga je crkva u iznimnih okolnostih, gdje je zakon nemoćan, sklopila medju zaručnici, da očuva čast ili veoma važne probitke pojedine obitelji? Dva su razloga, s kojih kardinal drži, da je nova zakonska osnova tako pogibeljna, te može potresti temeljem gradjanskoga družtva u Italiji. Prvi razlog, s kojega je zakon koban, jest to, što on nastavlja i uoštruje nesretni odnošaj medju crkvom i državom. Ti odnošaji mogu imati samo tri oblika: oblik ugovora, oblik slobodne crkve u slobodnoj državi i napokon oblik, što ga je pronašla i prihvatila škola Giannonijeva i Tanuccijeva. Prvi je oblik najbolji, barem za Evropu, jer drugi još nije jasno označen, veoma ga razno shvaćaju. Treći je politički nesmisao, smiešan anahronisam u naše doba, gdje se u dokazih pozivlju vazda na zasade o slobodi! Taj silnički način, koji je u tom, da se država neprestano upliće u duhovne stvari, moglo se snositi u doba početnika mu, koji je revnovao dotlje, te je srušio crkvu pobožne njeke obitelji, što ju sagradila bez njegove dozvole. Danas nismo više u toj dobi, te se nikada shvatiti neće, da bi se moglo kazniti svećenika vriedna, koji bi blagosovio ženitbu, jer ga je na to silila saviest. — Drugi razlog, s kojega je ovaj zakon koban jest, jer će biti uzrok pokvarenosti, pošto će razširiti ranu priležničtva. Broj vjerskih ženitba, poslie kojih nije bilo gradjanske, ciene na 140.000 od prilike. Taj broj biti će možda pretjeran, ali svakako je znatan. Znade se, da je tomu stanju krivo to, što je gradjansko zakonodavstvo stvorilo zaprjeka, za koje ne zna ni vjera ni ćudorednost. Što će dakle biti od mladih ljudi, koje zakon gradjanski odbije, a oni, pošto ne mogu obratiti se svećeniku, htjednu ipak da sklope ženitbu? Hoće li oni svi ili većinom položiti zavjet čistoće? To nije vjerojatno, oni će pomnožiti broj nezakonitih saveza, a priležničtvo, koje truje i slabi naše družtvo, zaraziti će još puno više. Medju vjerskom ženitbom i priležničtvom ogromna je razlika i u socijalnom pogledu; vjerskom ženitbom utemeljena je nepomično obitelj, a sveti značaj zakriljuje dobro supruga. Dodajmo još, da su gradjanske zaprjeke često prolazne, te da promaknuće u viši čin ili umnoženi miraz, radi li se o ženitbi častnika, čini ženitbu zakonito mogućom danas, koja to nije bila jučer. U tom slučaju i u sličnih prilikah, nije li jasno, da će roditelji, sjedinjeni pred Bogom, požuriti se odmah čim im bude moguće, te dadu, da im djecu priznа i zakon? U kratko, primi li se taj zakon, razmahati će se Italijom načinom pošastnim rana priležničtva. Sredstvo, kako da se u životu lasnim učini, da zajedno postoje obje sveze, što je dobro s mnogoga gledišta, jest to, da se dokinu one bezbrojne zaprjeke gradjanske, koje nisu ni u kakvom savezu s moralom, zaprjeke uzete iz francezkoga zakonodavstva, a kojih ne ima ni u Englezkoj, ni u Americi, gdje ipak ne manjka dobrih častnika ni dobrih činovnika. Ukinite te zaprjeke, a pridržite samo one, koje se tiču morala, a uzeli ste ih iz crkvenoga prava; tim zaprjekam rodbinstva dodajte zaprjeku, koja potiče iz svečanoga zavjeta čistoće. Moral i družtvo dobiti će od toga neizmjerno mnogo, kad tako postane stališ svećenički i redovnički osiguran proti navalam, koje bi doći mogle od ljudi, koji gaze besjedu i čast. Država i družtvo biti će očuvano od onih u naše doba tako čestih strašnih kobnih dogodjaja, ustupe li zakoni veće i pravednije mjesto vjeri, moralu i slobodi, pravednošću prosvietljenoj.

Francezka.

(Sv. Otac grofu Albertu de Munu). Stioci našega lista znadu, da se je ovaj odlični borioc za katolička načela kao politik stavio na stanovište uputâ sv. stolice. I u zadnje doba, puno gorkih časova za rodoljube u Francezkoj, on je o tom progovorio u svojoj besjedi, što ju je držao polovicom decembra m. g. u St. Etienneu. Taj govor

Digitized by Google

bijaše on poslao preko državnoga tajnika Nj. Svetosti, a sv. Otac odgovorio mu je pismom od 7. januara o. g., komu pripisuju, naročito u današnjih prilikah, veoma veliku važnost, pak ga stoga evo donašamo štiocem svojim. „Govor taj, kaže sv. Otac, čitasmo s velikim zadovoljstvom. Prem smo imali često sgodu, da uvažimo tvoje znamenite sposobnosti kao govornika kršćanskoga i neutrudivu gorljivost, kojom braniš stvar katoličku, Mi smo, usljed ovoga zadnjega govora, osjetili s osobitom nasladom, koli iskrenu ljubav vjere i domovine prikriva bogato odielo tvoje plemenite rječitosti. Povezane zajedno, ove dvie ljubavi od vajkada su činile Francezku velikom i jakom, dočim bi joj se spremala propast, kad bi ih se odielilo, kako bi njeki htjeli, jer bi se uništilo najmoćnije počelo jakosti i veličine naroda, tim bi se podkopalo značaj moralni, a podrmalo samimi temelji družtva gradjanskoga. — I doista, kako se mi rado sjećamo, da dok su si crkva i gradjansko družtvo pružale ruke i složno stupale, svaka u svom vlastitom posebnom djelokrugu, narod francezki, siguran za nutarnji mir usljed sudjelovanja svih sila za obće dobro, mogao je vani izvesti veličanstvena poduzeća te ostaviti potomstvu slavno ime junačtva i krieposti. Nu gle! koli jasno nam takodjer svjedoči povjest, kad su kobni savjeti lažne politike u pogibelj stavili taj dragocjeni sklad, da je Francezka, razkidana strankami i bezplodnim natjecanjem, postala jadan plien sektiraca kratka pogleda i sebeljuba, koji izgubivši isti pojam dužnosti i poštenja na veliku štetu naroda staviše osobne svoje probitke nad obće dobro. Pred takovim stanjem stvari, tražeći jedino dobro dušâ, najviši cilj Naše službe, ganuti osjećajem otčinske ljubavi prema najstarijoj kćerki crkve, koja si je u tolikih sgodah liepih stekla zasluga za naobrazbu i za apostolsku stolicu, Mi smo višeputa upravili rieč svoju narodu francezkomu, da pokažemo svim ljudem dobre volje, koli je nuždno, da svi složno prihvate sada postojeći oblik vladavine, pošto je taj prihvat jedino sredstvo, da se dodje do toga, te se upotrebiv složno svu snagu uzpostavi mir vjerski, a time i sloga medju gradjani, poštivanje vlasti, pravednost i poštenje u javnom životu. Mi ne možemo nego da potvrdimo i opet iztaknemo iste osjećaje danas, gdje vidimo, da Francezka glasno vapi, više nego ikad, pomoć svih svojih sinova, poziva ih, neka na stran metnu osobne probitke i političke oprjeke, a sjedine svoje sile u obćoj pogibelji, domovinu svoju neka pridrže na sklizkoj strmini, koja vodi u njenu propast, nastojeći da u javnih uredbah prevlada sloboda, pravednost, poštenje i počitanje, koje se duguje vjeri velike većine Franceza. Na tom stanovištu isto tako širokom kako i mudrom lahko se mogu naći svi ljudi prosvietljeni i vriedni, koji ne žrtvuju obće dobro domovine osobnim koristim i kojih strasti ne zasljepljuju u toliko, te im ne dadu da vide zla, koja će poteći za zemlju ostvare li samoljubne osnove. Svi su, a osobito katolici, dužni da zaborave na prijašnje svoje nesloge, da se ujedine i urede radi obćega dobra. Bila bi doista velika pogrješka, kad bi tko prema tomu djelu spasa bio mlak, ravnodušan, a osobito kad bi mu se protivio. — Nije manje shodno, da katolici svrate pažnju na proučavanje socialnih pitanja, koja su svuda toli važna u ovo doba pokreta i straha. Puk bijaše vazda osobito mio crkvi, koja je majka; za radnika, koji trpi bilo što je napušten, bilo što je potlačen, valja se skrbiti neprestano i s velikom ljubavi, da se digne i izadje iz nevoljnoga položaja, u koji je doveden, a da se ne laća sile i ne misli porušiti društveni poredak. U toj nakani, bez ikakve sgoljno zemaljske svrhe, a jedino da izvršimo dužnost Svoje službe, nedavno smo priobćili Svoju okružnicu *De Conditione Opificum*, a za tim smo, prigodice, o tom istom predmetu, podali raznih otčinskih uputa i pouka. — A sada, ljubezni sine, lasno ćeš shvatiti, da nam bijaše veoma ugodno, kad smo čitali tvoj govor, poznavajući tvoju sinovsku dužnost i prosvietljenu revnost, kojom radiš, da nauke naše u puk proširiš, te ih uvedeš u život družtveni, da ih vrše. I dok Nam je milo, da Te hvalimo, kako si zaslužio, potičemo Te, da prosliediš svoje veledušno poduzeće. Kad bi se našlo ljudi, koji bi jednakom požrtvovnosti, kakva je Tvoja i tako široka pogleda, posve se posvetili, da dignu Francezku! U ostalom posve se uzdamo, da ćeš Ti u tako težkih i zamašnih pitanjih vazda biti vjeran pravilom, koje smo Mi ocrtali. Kao zalog Naše blagovolje iz dna srca podjeljujemo Ti Svoj apostolski blagoslov.“

Amerika.

(Sveta stolica i savezne države) New-Yorška novina *Herold* priobćuje razgovor, što ga je imao jedan njenih urednika sa nadbiskupom Filadelfijskim Mgr. Ryan-om. U bitnosti potvrdjuje sam nadbiskup tečaj toga razgovora, što ga priobćujemo svojim štiocem. Urednik želio je, neka mu nadbiskup razvije svoje nazore, u kakvom je odnošaju crkva prema republici, pa ne ima li u ustroju crkve štogod, te bi se posve protivili republikanskim ustanovam. Nadbiskup je najprije iztaknuo, kako se tamo osjeća crkva veoma sretna pod republikom. U drugih predjelih, u zemljah monarhičkih, uredjuje crkva svoje odnošaje prema tamošnjim prilikam. Po naravi pako svojoj crkva nije aristokratska, o čem se uvjerimo odmah, svrnemo li pogled na njezin početak; početnik njezin rodio se u jaslicah kao sin drvodjele, apostoli bijahu porieklom ljudi niska roda, pa i danas crkva uzima iz puka najhrabrije sile svoje. U Americi republika nam daje podpunu i posvemašnju slobodu, da vršimo poslanstvo svoje, spasavanje roda ljudskoga Mi smo u tom slobodni ne samo načelno, nego i u životu, slobodni ne samo od snošljivosti, nego jer nam to zajamčuje zakon. Što se više upoznavaju katolici i oni, koji to nisu, sve više izčezavaju

Digitized by Google

baštinjene ili od neznanstva nastale predsude, a time i zaprjeke širenju vjere katoličke. Mi smo svi Amerikanci, katolici se time ponose isto tako kao i sljedbenici bilo ma koje vjere. Papa se živo zanima za našu domovinu, a njegova prosvietljena brižljivost često se bavi položajem crkve u raznih republikah Amerike. U važnoj jednoj prigodi, reče nadbiskup, imao sam sgodu, da ocrtam sv. Otcu, kako je sretna crkva u republikanskoj Americi. Spomenuo sam, kako ne ima nikakvih zakonskih zaprjeka, te kako amerikanski ustav daje veoma veliku slobodu. Zanosom osvjedočenoga pravoga republikanca govorio sam sv. Otcu, te sam svoju obranu u korist crkve republikanske izrazio mal ne ovimi riečmi: „Dostojte se sjetiti, sveti Otče, da je puk, zastupan u pastirih Judeje, došao prije nego kralji s iztoka k Betlehemskim jaslicam, da Onaj, čiji ste namjestnik, nije bio izključivo kralj kraljeva, nego je dao, da ga drže sinom Josipovim, drvodjelom, da je on bio iz puka, da je kao prijatelj obćio s pukom.“ Kad sam svršio, papa je to potvrdio, te je uslied toga u rimskih novinah nastala i prepirka. Jedne su pisale, da sam ja time htio poučiti papu, koji „da više voli kraljeve, nego narode“, dočim su druge odmah iztaknule, da je papa bio vazda prijatelj republikanskim uredbam. Ja sam bio sretan, da iz papinih usta čujem rieči: „Vaš je narod velik, on imade budućnost, punu nada, Vaš puk je slobodan, vaša je vlada jaka, a predsjedniku se vašemu divim“. Nije težko, da budeš ultraradikalan ili ultrakonservativan, nu da sigurno napreduješ na putu konservativne slobode, da koracaš medju skranjostmi, treba da imadeš sigurna načela, jasne pojmove, srce posve čisto, prosto od svakoga upliva, te veliku dušu, da uzmogneš primjenjivati načela i slediti nazore. Sveti Otac imade ove velike vlastitosti; udivljenje, što mu ga ulievaju savezne države, bilo bi dovoljno, kad ne bi bilo drugoga razloga, da ga odvrati od svakoga pravca u vjerskom životu, koji bi ma i kako malo oprječan bio duhu naših uredaba. Republika i crkva katolička idu ruku o ruku, te ništa ne može da oslabi to jedinstvo. Na koncu govorio je nadbiskup o Cahenslimismu, to jest o nastojanju njemačkih katolika, da dobe svoju narodnu hierarhiju, a da se ne naturalisuju u novoj domovini. Priznaje, da su pri tom bile plemenite nakane Cahensly-a, ali da bi uslied toga bile nastale svakojake smutnje i neprilike, radi česa ni sveta stolica nije mogla toga odobriti, o čem je *Vrhbosna* izviestila štioce u br. 10. m. g.

(Uspjeh Mons. Satolli-a.) Prije njekoliko mjeseci poslao je sv. Otac odličnoga ovoga crkvenoga dostojanstvenika u Ameriku, te mu dao obsežne ovlasti, da rieši važna njeka pitanja. O njegovu uspjehu na polju crkvenom donosile su novine razne viesti, te dok ne bude službena izvještaja, težko je o tom odlučnu kazati. Njemački listovi, koji o biskupu Sv. Pavla Irelandu ne pišu najbolje, zamierali su Mons. Satolliu, što je u dvoru njegovu boravio četernaest dana, te su javili, da je u pitanju školskom propao, jer da se je većina biskupa izjavila proti njegovim predlogom. U novije pako doba javlja žica, da će biskupi Amerike zahvaliti Nj. Svetosti, što im je poslanika svoga poslala, iz česa bi se moglo zaključiti, da neuspjeh nije baš takav, kako su ga opisivali ovi listovi. Na tom (crkvenom) polju svakako je radostan uspjeh i to, što mu je pošlo za rukom, te je s crkvom izmirio svećenika Mac-Glyna, koji je radi svoje opornosti proti odlukam crkve bio izključen iz obćine crkvene, o čem je i *Vrhbosna* pisala godine 1889. (str. 104). — Na političkom pako polju javila je liep uspjeh žica na 16. januara. Diplomatski najmc sbor izjavio je, da je pripravan priznati Mons. Satollia članom svojim, prem medju saveznimi državami i svetom stolicom ne postoji nikakav služben odnošaj. Ovo je vrlo utješna viest, jer sv. Otac imade zastupnika svoga u onih krajevih, kojim se odkriva budućnost, o kojoj mi jedva i pomišljamo. Demokracija amerikanska ide orijaškim korakom napried, a bude li navraćena na dobru stazu, ona će blagosovno uplivisati i na družtvene prilike staroga svieta. Ovaj uspjeh valja pripisati umjerenoj i miroljubivoj politici Leona XIII., o kom je nedavno rekao jedan tamošnji državnik, da je on u saveznih državah najobljubljeniji čovjek. A valja ga svakako pripisati i obzirnomu te mudromu vladanju Mons. Satollia, koji je i svojim radom na crkvenom polju stekao si ljubav i štovanje obćinstva. Ovom pobjedom papine politike liepo je počeo jubilej Nj. Svetosti. U ovakovih prilikah bez dvojbe će krasno uspjeti i katolički kongres, koji će se povodom slavlja Kolumbova držati u Chicago. Tu će se razpravljati najprije o historijskom dogodjaju, koji se slavi: o odkriću novoga svieta; o Kolumbu, njegovu značaju i poslanstvu; o posljedicah odkrića za vjeru i naobrazbu; o crkvi i o poslanstvih u novom svietu; o uplivu crkve katoličke na uredbe političke, gradjanske i družtvene u saveznih državah; o Isabeli Katoličkoj. Na dalje o težkom i obsežnom pitanju socijalnom na osnovu okružnica Nj. Svetosti Leona XIII.: o pravu rada, o dužnostih glavnice, o pauperismu i lieku proti njemu, o javnoj i sukromnoj dobrotvornosti i radničkih zadrugah, o useljivanju, o pijanstvu, o sadanjem stanju i o budućnosti crnaca i indijanaca. Za tim će se razpravljati o katoličkom uzgoju u saveznih državah, te napokon o nezavisnosti svete stolice.

Sadržaj: Korizmena okružnica svećenikom. — Korizmena okružnica puku. — Korizmeni post. — Uzkrsno vrieme. — Poviest Pedagogike (. . gl . .) — Viestnik.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 4. | U Sarajevu 15. veljače 1893. | God. VII.

SUMMO PONTIFICI VERO CHRISTI VICARIO

LEONI XIII.

TOTIUS ECCLESIAE CAPITI OMNIUM CHRISTIANORUM PATRI ET DOCTORI ASSISTENTIA DIVINA ERRARE NESCIO

QUUM SUAE IN EPISCOPUM CONSECRATIONIS JAM DECIMUM LUSTRUM

OVANTE ECCLESIA TOTOQUE ORBE TERRARUM FELIX FAUSTUS FORTUNATUSQUE AUSPICARETUR.

LUMEN stelliferis splendidius polis!
Dulces deliciae, dulce decus, LEO!
Sunt quos evigilatam arte scientiam
Collegisse juvat; de Domino orbium
Conscriptus liber, et quaestio lucide
Enodata Dei, et grandiloquus sacri
Doctoris titulus coelicolum artibus

Digitized by Google

Excultum rutilos evehit ad polos.
Hunc densam nebulam si sapientium
Graecorum docili luce fugaverit.
Illum, si prior e legibus intimis
Naturae eruerit principium novum.
Morum doctor avet ponere terminos
Mundo et delineat flexibiles vias.
Gaudentem astrilogi ducere circulos
Nunquam demoveas, ut cathedram fori
Actor multiloquam multiloquus petat.
Mendum grammaticam transiliens procax
Odit grammaticus: grammaticae gráves
Metas fervidius ducit et effodit
Radices minimi non patiens vitii.
Est qui nec virides Musae hederas neque
Regnantis populi splendida munera
Spernit: laurigerae nunc penetralibus
Musae, judicio nunc recubans fori.
Haeret Christigerae pictor imagini.
Laudant castra duces et sonitus tubae
Mixtos terribili murmure bellici
Tormenti, refugûm tergaque militum
Valles, saxa et aquas transilientium
Cum plausu memorant. Navita cum rate
Ventos et pelagi monstra natantia,
Venator catulos caprisequos canit. —
Me mulcet LEO, me tangit amans PETRUS,
Me sublimem aquilam tollit in aethera.
In PETRA medius TU superemines
Sontes terrigenas inter et hosticum
Coelum suppliciter fulmina Numinis
Deflexurus: ades subsidio omnibus.
TU navim referes fluctivomae Angliae
In portus superos. TU Ausoniam novam
Germanosque bonos consilio erudis,
Gallos magnanimos fortiter edoces,
Demulces Japones et Numidas nigros
Slavis dissidio sepositis manus
Blandas porrigis et sollicitus doces
Pacis fructiferae suavius osculum
Ut fratri occiduo sol oriens premat.
O victoria Christi, haec Tua gloria!

Cecinit:
P . . . . é S. J.

Leonu XIII. — Diki našoj.

Oživi, dome moj hrvatski mili,
U milju tome i ti glas sjedini,
I slavu D i k i do zvijezda krili,
Ah, za svog Oca pogled k nebu vini!

Glas, braćo, gdje je naš hrvatski jasni:
Da jekom jekne dràgom i planinom,
Da slavom jekne našom domovinom!
Gdje, gdje si, plame zanositi, krasni,
Oj eveta vatro, sad nam, sad ne gasni! —
U divno kolo kad se sinci svili,
Kad svi se kraji kô u jedno slili:
Oj i ti, rode, sad mi se oglasi,
Oj ustaj, klikni, vjeran sinak da si:
Oživi, dome moj hrvatski mili! —

Gle! zv'jezde naše — prehodnice sjajne!
Oj divna li nam, krasna Uzornika,
Ah, divno li nam rasjala se *Dika!*
Sa svih se strana i od zemlje skrajne
Sve dalo vidjet sjajnosti joj bajne.
Na Sion Rimski lete harni sini,
Da vide *Diku* rajnoj u milini.
Da kliknu zv'jezdi svoje sreće prave! —
Ah, milja, rode, — nikad ljepše slave:
U milju tome i ti glas sjedini!

Digitized by Google

Oj b'jela vilo, vijek nam te bilo,
Sad romon-žice sitne daj oglasi!
Oj nikad p'jesni, nikad ljepši časi!
Zaori pjesmu do nebesa milo,
Odjekni slavu, rajska naša vilo!
I mi svi, braćo — tako živi bili,
U bratsko kolo — dajmo ruke vili:
Svak slavsku pjesmu slatkim glasom ori,
Svak za svog *Lava* ognjem-srcem gori,
I slavu Diki do zvijezda krili!

Ah, kome srce danas da ne bije
Za Oca našeg — divna našeg *Lava;*
Ah, ko mu danas da ne vikne: *Slava!*
Ta on nam mio kano sunce sije,
Ta on nas Slave iz nizina vije!
Ta on nas junak sve junake čini,
Ta on je Milko našoj domovini!
Pa za njeg, rode, da ti krv ne vrije,
I za njeg da ti srce, duša nije:
Ah, za svog Oca pogled k nebu vini!

—r—

Katolička hierarhija.

U Rimu, u srcu kršćanskoga svieta, ovih je dana svaka katolička duša. Tko nije tielom, a on se duhom zanosi, da razdragane duše promatra velebni prizor, komu je pozorište vatikanska palača i crkva sv. Petra. Oko dičnoga starca, koji svojim radom iznenadjuje, zatravljuje, okupili se cari i kraljevi po svojih zastupnicih; biskupi i svećenici sa svojim stadom. Uz odličnike družtva ljudskoga stoje izaslanici gradjana, obrtnika, seljaka. Tu progovaraju svi jezici ovoga svieta; tu se prelievaju običaji svih narodâ; tu su zastupnici svih plemena staroga i novoga svieta. Zaručnica Kristova slavi slavlje, kakovih poviest malo znade. Providnost Božja dopustila je, da se u naše doba, kad se na crkvu najljuće navaljuje, razvija pred svietom sav čar njezine božanske ljepote. Takovu divnu u svom božanskom sustavu, želi ju danas štiocem svojim prikazati *Vrhbosna,* koja je od postanka svoga najodanijom ljubavi pratila rad dičnoga sadanjega nosioca trokrune, velikoga *Leona XIII.* U ovom crtanju sliedit će zanosne misli pomnomu štiocu ovoga lista dobro poznatoga *Em. Bouganda.*[1])

I.

Kroz vjekove je rod ljudski naprezao svoj um, da pronadje najsavršeniji oblik vladavinski; a tri oblika družtvena natjecala su se, a i sada se još natječu o prvenstvo u čovječanstvu.

Najprije je oblik monarhički, najljepši od svih. To je oblik božanski, ustroj neba. — Za tim je oblik aristokratski, liep takodjer, više ljudski: vladanje povjereno cvietu naroda, onim, koji imadu u svojih predjih, u krvi, što su od njih primili, u predajah časti i krieposti kao takodjer u imovinskih prilikah, koje su s tim skopčane, jamstvo, te će upravljati što plemenitije, bez koristoljublja a ponosito. — Napokon je oblik demokratski, vladanje svih za sve. Veliko i veličanstveno vladanje, kad bi se koji narod mogao popeti do onoga stepena naobrazbe, krieposti, te bi svi sposobni bili, da stave ruku na upravljanje javnih posala.

Od ovih raznih oblika koji je odabrao Isus Krist? Stari mišljahu, kad bi zakonodavac koji, s neba nadahnut, mogao uzeti odmah ova sva tri oblika, te ih zajedno osnovati, on bi napokon došao do savršenosti. I baš na toj meti vidimo Isusa Krista. On uze najprije oblik monarhički, oblik božanski; njemu pripoji u mjeri takovoj, te ćemo se do malo diviti, koli je to liepo, dva oblika ljudska: oblik aristokratski i oblik demokratski; on ih osnova zajedno; izpravi jedan drugim, te ih izmješa toli umjetno, u razmjeru toli savršenom, da svaki pri tom gubi svoje pogrješke, svoje praznine, a nalazi ljepota, kakovih na njem nikada ne bijaše. Oblik monarhički gubi pri tom svoj absolutisam; oblik aristokratski svoju ponositost, svoju uzku i zavidnu izključivost; oblik demokratski svoju silovitost i svoje anarhične izgrede. Usljed toga nastade ustanova do onda nepoznata: jedna i nepomična kao monarhija, radina i vatrena kao demokracija; u isto doba gibka i veoma odbojna, vanredno nježna i nenadkrilive jakosti; s jedne strane veoma ljudska, a s druge strane posve božanska; a u ljudskom dielu, koji je manji, primjerak uzoran,

[1]) Le christianisme et les temps présents. IV. 36—57.

Digitized by Google

nu nedostižan, svih uredaba kod naroda od osamnaest vjekova. Otvorimo evangjelje i dokažimo misli činjenicami.

II.

U početku, prije svega Isus Krist uze monarhički oblik. On načini svoju crkvu na zemlji po primjeru svoje crkve na nebu. Jedno samo stado i samo jedan pastir. To je savršena ljepota. Hiljade zviezda razsipane po krajevih bez konca, a jedno samo središte, oko kojega se sve kreću u skladnih skupovih.

To središte odabrao je Isus Krist odmah s početka u osobi Petra i njegovih nasljednika, a ide na taj izbor promišljeno lagano, neka sviet dobro vidi, da ovdje nije ništa prenagljeno. Da je Petar bio došao prvi k Isusu, bilo bi se kazalo, da je to razlog svim njegovim povlasticam. Trebalo je dakle, da Andrija i Ivan dodju prije, i da Andrija podje tražiti svoga brata. Nu čim se je ovaj pojavio, počima se osnova odkrivati: A Isus pogledavši na nj reče mu: *Ti si Simon, sin Jonin; od sada ćeš se zvati Petar, koje znači stiena.*[1]) Eto prvi potez. Mjesto imena običnoga dobiva drugo značajno, slikovito, komu će značenje protumačiti budućnost.

Malo za tim Isus uzadje na brdo, te pošto je mnogo molio, odabra svoje apostole, brojem dvanaest; po svoj prilici na uspomenu dvanaest koljena, kan da će uciepiti svoju novu hierarhiju na staro stablo. *Evo dakle,* kaže sv. Matej, *imena ove dvanaestorice apostola. Prvi je Simon, koji se zove Petar*[2]) Zašto prvi? Prvi je sa Spasiteljem govorio sv. Ivan. Prvi je Andrija uzkliknuo: *Našli smo Mesiju.* Zašto je Petar prvi medju svimi? Zašto? Jerbo je tako hotio učitelj. Drugoga razloga tomu ne ima.

Nu nije li to možda puki naslov, puka prednost vanjska? Čitajmo i slušajmo dalje. Naš Gospodin zaklanja se u pustinju na svetih izvorih Jordana. Putem će upitati svoje apostole: *Što govore ljudi, da je Sin čovječji. A oni rekoše: Jedni, da si Ivan Krstitelj, drugi da si Ilija, a drugi Jeremija ili koji od proroka. Tada im reče Isus: A vi što velite, da sam ja? Odgovori Simon Petar i reče:* **Ti si Krist, Sin Boga živoga.** Čujte odgovor Isusa Krista. On je vanredno veličanstven, ugledan, jak, jednostavan, velik: *Blago tebi Simone, sine Jonin, jer tielo i krv nisu ti to objavili, nego Otac moj, koji je na nebesih. A ja tebi kažem:* **Ti si Petar i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju, a ni paklena vrata neće je nadvladati. I tebi ću dati ključe kraljestva nebeskoga. Štogod svežeš na zemlji biti će svezano i na nebu, a štogod razriešiš na zemlji, biti će razriešeno i na nebu.**[1])

Ovimi riečmi utemeljeno je papinstvo. U njih odsieva vječni gospodar neba i zemlje. Samo on može govoriti ovako. A kako nježno i vješto bile su pripravljene takove riječi! Simon je najprije iz množtva uzet, na stran stavljen. Prozvan je Petar. On čovjek, sin čovjeka, učinjen je stiena tom riečju, koja sve ono čini, što kaže. Za tim je ta stiena stavljena kao temelj crkve: *Ti si Petar i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju.* A tim je Petru obećana i trajnost. Temelj crkve vječne, nepomične, koje vrata paklena nikada nadvladati neće, zar će on moći izčeznuti? „Ne, primjećuje Bossuet, ono što mora da podržava vječnu crkvu ne može imati nikada kraja.[2])“

Ta crkva, koju Isus Krist osniva, obnova je vječnoga i obćega *družtva dušâ u svetom vezu ljubavi Božje;* družtvo početo na zemlji, ali koje će tek na nebu doći do svoga savršenstva. I za to dodaje Isus Krist: *I tebi ću dati ključe kraljestva nebeskoga. Štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebu, a štogod razriešiš na zemlji bit će razriešeno i na nebu.* Viditi ćemo kasnije podrobno sve, što se krije pod ovimi veličanstvenimi riečmi. To je upravljanje duša, upravljanje vrhovno, podpuna vlast nad svimi, bez razlike, bez granice: *Štogod svežeš.* Tko će stavljat iznimke, kad Isus ne stavlja ni jednu?

Nu kad je tomu tako, pošto Petar ima vrhovnu vlast, nije li nuždno, da on imade i podpuno svjetlo? Inače će zavesti duše; neće im pokazivati pravi put. Čujte dakle i gledajte, kako se sve po malo razvija osnova našega Gospodina. Posljednja je večera, te još samo njekoliko sati do razpinjanja. Isus se obrati Petru, pak će mu: *Simone, Simone, evo vas ište sotona, da bi vas činio kao pšenicu; nu ja se molih za tebe,* **da tvoja vjera ne prestane,** *a ti jednom pošto se budeš obratio, utvrdi braću svoju.*[3]) Evo nove povlasti. To nije više trajnost, koja čini, da fizično i materialno,

[1]) Iv. I, 41.
[2]) Matth. X, 2.

[1]) Ibid. XVI, 13—19.
[2]) Sermon sur l' unité de l' Eglise, I. partie.
[3]) Luk. XXII, 31—34.

Digitized by Google

poduzeli ma što neprijatelji, Petar izčeznuti neće kao prvi kamen u temelju sgrade; to je nepogrješivost: *Ja se molih za tebe, da tvoja vjera ne prestane;* tvoja vjera biti će vazda čista, vazda istinita, ni umanjena, ni potamnjena, ni oslabljena; nego čvrsta, nego svjetla; ne samo za tebe, da tebe prosvietli; nego da prosvietliš svoju braću, da ih učvrstiš, bude li se desilo te kolebaju, jer je to moguće. Ja bih bio mogao moliti za njih tu čvrstoću, ali nisam toga učinio. Samo za tebe sam to učinio. Dosta je učvrstio sgradu, tko joj je učvrstio temelj i vrhunac.

Nu nije dosta duše prosvietljivati. Badava bi im Petar pokazivao put, učio ih istinu, kad ne bi imao vlasti, da njimi vlada, te da ih svojimi zakoni, svojim neovisnim upravljanjem ne odstranjuje od pogibelji, koje im priete. Za to Isus Krist time dovršuje svoje djelo: A *kad objedovaše reče Isus Simonu Petru: Simone Jonin, ljubiš li me većma nego ovi? Reče mu: Da, Gospodine, ti znaš, da te ljubim. Reče mu Isus:* **Pasi jaganjce moje.** *Reče mu opet: Simone Jonin, ljubiš li me? Reče mu: Da, Gospodine, ti znaš, da te ljubim. Reče mu Isus:* **Pasi jaganjce moje.** *Reče mu trećom: Simone Jonin, ljubiš li me: Ožalosti se Petar, što mu je trećom rekao: ljubiš li me: i reče Isusu: Gospodine, ti sve znaš, ti znaš, da te ljubim. Reče mu Isus:* **Pasi ovce moje.**[1])

Ne bi se moglo svršiti, kad bi se htjelo kazati, kako su liepe i nježne ove rieči, kako se tu uz nježnost krije jakost, i kako je u skladu s poslanstvom crkve ovaj oblik, što ga je odabrao Isus Krist, da umjesti vrhovno kraljestvo nad dušami. Mi ćemo to kušati kasnije, te prema potrebi razviti. Sada ćemo samo iztaknuti podpunu vlast povjerenu Petru. Sve je stavljeno pod njegov pastirski štap: svi *jaganjci,* kao takodjer sve *ovce*; svi *vjernici,* a i svi *svećenici;* a i svi *biskupi. Biti će jedan samo ovčinjak,* kaza učitelj, *i jedan pastir.* Evo toga jednoga pastira. To je Petar, to je papa, koji imade podpunu vlast, da prosvjetljuje duše, podpunu vlast, da njimi upravlja, podpunu vlast, da odstranjuje sve zaprjeke; njega ne može nikada nestati u crkvi, ni u redu istine, ni u redu milosti; njemu nikada ne manjka vrhovna vlast kraljevska, koju viši nad svimi dušami. Njime počima Isus Krist graditi svoju crkvu. Kod stvaranja zviezdišta najprije se ukazuje središnja jezgra. U tielu čovječjem, prije nego li ono imade uda, postoji središte životno. Isus Krist sliedi isti zakon. On počima jezgrom, središtem. Počima papom.

[1]) Iv. XXI, 15—17.

III.

Nu pošto je na čelo svoga djela stavio oblik monarhički, najljepši medju svimi, Isus Krist ide korak dalje. Papa nije mogao ostati sam. Kako bi on došao do svih duša na svih krajevih prostora i vremena? On bi si bio mogao, bez dvojbe, da je Bog tako hotio, birati službenike, koje bi po volji postavljao i skidao. Nu to je odviše na ljudsku. To bi bilo prolazno. U tom ne bi bilo dosta božanskoga. Za to je Isus Krist uz papinstvo osnovao biskupstvo. On ga je učinio vječnim, stalnim, neprolaznim kao i samo papinstvo, isto je tako po utemeljenju božansko, ali ne ima jednake vlasti. Prve mu nosioce bira on. To su apostoli. On ih postavlja u isto vrieme kad i Petra, te sve zajedno, *per modum unius.* Rieči utemeljenja mal da nisu iste, jer u istinu poslanstvo je isto. *Kao što Otac posla mene i ja šaljem vas.*[1]) *Idite, propoviedajte svakomu stvorenju.*[2]) *Tko vas sluša, mene sluša, tko vas prezire, mene prezire.*[3]) *Primite Duha svetoga. Kojim oprostite griehe, oprostit će im se; i kojim zadržite, zadržat će se.*[4]) A napokon kad ih je ostavljao: *Idite, naučajte sve narode i krstite ih u Ime Otca i Sina i Duha svetoga i naučajte ih obdržavati sve, što sam vam zapovjedio. I evo ja sam s vami u sve dane do svršetka vieka.*[5])

Ovo su rieči svečane, uzvišene, kojimi je Isus Krist utemeljio biskupstvo, obvezano da pase, da vlada sa svetim Petrom i pod njegovom upravom puk dušâ. Nu uz tu sličnost rieči, upravljenih Petru i apostolom, gledajte velike razlike. Što je Isus Krist rekao Petru kazao mu je posebice, ne s drugimi apostoli; a što je rekao apostolom, nije im nikada kazao na samu od Petra. Osim ove razlike, što bi se moglo nazvati okvirom rieči, prispodobite rieči same. Petru bijaše rekao: *Na tebi ću sagraditi crkvu svoju;* apostolom je kazao: *Idite, naučajte sve narode.* Na Petru je postavio najprije temelj crkve; zatim udešava njen razvoj u prostoru. Petru bijaše rekao: *Štogod svezeš na zemlji biti će svezano i na nebu;* apostolom reče: *Štogod svežete na zemlji biti će svezano na nebu.* Ovo su jednake rieči, nu

[1]) Ivan XX, 21.
[2]) Mark. XVI, 15.
[3]) Matth. X, 40.
[4]) Iv. XX, 22.
[5]) Matth. XXVIII, 19. 20.

Digitized by Google

bile su kazane Petru samomu bez ostalih apostola; a zatim su kazane apostolom, nu zajedno s Petrom. Napokon kad je Isus Krist rekao: *Idite, naučajte sve narode,* nije toga kazao Petru bez apostola, ni apostolom bez Petra. Takovo dielenje nije moguće. Kazao je to Petru i apostolom, ujedinjenim onim nenarušivim jedinstvom, za koje je Isus Krist molio i dosljedno dobio ga, kad je kazao: *Otče moj, neka budu jedno, kao mi što smo jedno.*[1]) Nitko da se ne podufa dieliti biskupe od pape. Oni će biti za uviek sjedinjeni kriepošću molitve, ustanove od samoga Isusa Krista; ujedinjeni i nezavisni; i to jedinstvo, souverainstvo, ta nezavisnost čini crkvu, i proti njoj vrata paklena nikada uspjeti neće.

Papa i biskupi, je li to sva uredba crkve? Nije. Bilo biskupa ma koliko, a papa imao vlast, da ih umnaža bez kraja, još bi nješto manjkalo do ljepote, do stasitosti katoličke hierarhije, kad medju pukom i biskupi ne bi bilo posrednika. Eto zašto se je jednoga dana iz srca našega Gospodina vinuo uzdah: *Žetva je velika, a poslenika malo.*[2]) Zatim je pozvao sedamdeset i dvojicu učenika, kojim je povjerio poslanstvo, da idu propoviedati evangjelje u razna sela,te da ih pripravljaju za njegov dolazak. Kušalo se je rabiti u zlo veličanstvene upute, koje im je dao, da se svećenike, pastire župa, učini jednake biskupom. To je bludnja. Isus ne postupa s njimi jednako. On ne polaže na njih ruke. Ne udahnjiva im svečano u lice. Apostolom svojim ostavlja brigu, neka ih postavljaju sami, da dobro označi ovisnost, u kojoj treba da budu: ovce gledom na puk, jaganjci gledom na biskupe. Nu kao što vlast biskupa ne dolazi od pape, tako ni vlast svećenika ne dolazi od biskupa. Oni potiču izravno od Isusa Krista, prem ju ne vrše van u ovisnosti od biskupa. Svećeničtvo je božanskoga poriekla kao biskupstvo, kao papinstvo. Ono je isto tako vječno, nepobjedivo. Ili bolje, jedno je samo svećeničtvo, koje ga je punina u biskupstvu, a komu je i izvor i kruna u papi.

Tri su dakle stepena hierarhije: papinstvo, biskupstvo, svećeničtvo. To su kao kost crkve, te skladni i povezani drže njeno posvećeno tielo u najveličanstvenijem jedinstvu.

Označio sam malo prije crkvu: *družtvo duša u posvećenoj svezi ljubavi Božje.* Da oznaka bude podpunija, moram sada dodati: *pod vladanjem pastira od Krista utemeljenih, a naročito pape-kralja, njegova namjestnika.* To je doista crkva, ne više samo u počelih, od kojih sastoji, nego u posvećenih članciib, koji ju giblju i oživljuju.

[1]) Matth. XXVIII, 18. 19. 20,
[2]) Luk. X, 2.

IV.

Nu valja s bližega promatrati tu crkvu, to jedinstvo, taj liepi red, tu razdiobu vlasti, taj sklad trih stupnjeva svete hierarhije, sav taj skup toli jednostavan, toli naravan, tako primjenjen vjerskim potrebam dušâ, te kad im ga ne bi bio dao Isus Krist, kao kralj, kao Bog, niknuo bi posve sam, da tako kažemo, iz utrobe crkve, njekom naravnom izlučbom.

Uzmimo skup duša, najniži, što se zove župa. Stavimo da su sve duše tu žedne onoga nuždnoga svjetla i ljubavi, iz česa je niknula crkva. Kakav osjećaj će tu vladati? Taj, da nadju obilat i siguran izvor, gdje bi crpati mogle taj život božanski, a u isto vrieme budnu stražu, koja će ga čuvati i braniti. Taj dični stražar, taj nepodmitljivi branitelj, taj posvećeni izvor, što bi ga oni od nužde načinili bili, kad im ga Isus Krist ne bi bio dao jest svećenik.

Svećenik je čovjek dušâ. Uvodi ih u crkvu po svetom krstu. Hrani ih objavljenom istinom; ne svojimi misli, ne svojimi filosofskimi ili političkimi sustavi, nego čistom rieči Božjom, kojoj je on samo ciev. Posuda može biti od zlata, zove li se Bossuet; od srebra zove li se Massillon; od mjedi, zove li se Bridoni, ili jednostavno od zemlje. Nu bila od zlata ili zemlje, ono što je u njoj, što ona prenosi u duše, to je čista, objavljena istina Božja. Krštene i poučene, ako duše pogrieše, svećenik ih čisti u sakramentu pokore; sjedinjuje s Bogom po presvetom oltarskom sakramentu; moli s njimi; pomaže ih u borbah; tješi ih u bolovih; pokazuje im nebo, a ne ostavlja ih nego pošto im je stavio tielo u posvećenu zemlju groblja, a duše njihove u krilo milosrdja Božjega. Oh! divna poslanstva svećenikova! ne mora li pred njim potamniti svaka služba! On u sebi nosi sve duše. Oo je njihova sveza, njihova jakost u uzpinjanju prema nebu. Po njem sve duše uzlaze k Bogu. To je svećenik. On je jedinstvo župe u svjetlu i u ljubavi.

Nu to je tek početno zrno velikoga jedinstva katoličkoga. Kad bi se bilo ostalo pri tom, imali bismo na milijune malenih obćina, osamljenih, bez zajedničke sveze; crkava, ali ne crkve. Isus Krist

Digitized by Google

se je za to pobrinuo i evo kako. On je dao svećeniku ogromne vlasti, nu, u korist jedinstvu jednu mu je uzkratio. Svećenik ne može učiniti svećenika. Vidjelo se to u Japanu. Bijaše tu vjernika, vriednih, da budu mučenici. Bijaše tu svećenika odličnih, junačkih. Nu ne bijaše biskupa; a ogromno i veličanstveno kršćanstvo izginulo je. Samo biskup u' istinu može učiniti svećenike. Ta vlast jest vlastita, pridržana biskupu i ne može se prenieti. Po tom je on ne samo predpostavljeni starješina, nego hierarhijska glava; radi toga sve župe, sjedinjene, ujedinjene u svećeniku, moraju se kupiti oko biskupa, koji jedino može im dati život trajan, neprekinut, jer samo on ima vlast, da čini svećenike. Takav je biskup. Oko njega, po njem i u njem stvara se, živi drugi skup duša u crkvi: biskupija. Biskup je jedinstvo biskupije u svjetlu i u ljubavi.

Nu to još nije zadnja rieč jedinstva. Kaošto se svi svećenici ujedinjuju u biskupu, odkle vuku život, tako se svi biskupi ujedinjuju u papi. Preko prostora, koji ih dieli, crkve gledaju jedna drugu. Priznavaju se sestrami. Osjećaju, da isti sok teče u njihovih žilah, pa da one sve zajedno čine samo jednu veliku crkvu, crkvu Božju. Posried križanja svih tih želja za jedinstvom, nalaze one vrhovno središte jedinstva, koje bi si same bile učinile, da im ga Bog nije dao prije: a to je papinstvo. Papa je bitni i živi objam svega katoličtva. On je u isto doba neizcrpivo vrelo svega mu života, on sam može činiti biskupe, kaošto biskup sam može činiti svećenike. On sam može učiniti crkve neumrlimi, oživljući ih pri smrti svakoga biskupa. On sam napokon može naučati nepogrješivo. U njem nalazi jedinstvo dušâ svoju vidivu sliku i svoju obstojnost. Svi su vjernici u svećeniku; svi svećenici u biskupu; svi biskupi u papi. Evo jedinstva. Evo plima i oseka ljubavi. Štovanje, poslušnost, odanost, vjernost, vije se k svećeniku; a po svećeniku k biskupu, i po biskupu k papi. A opet sve, svjetlost, milosti, vlasti, povlastice, blagoslovi silaze od pape k biskupu, od biskupa k svećeniku, od svećenika k vjernikom. Papa je jedinstvo crkve u svjetlu i u ljubavi.

I tako kao sa tri uzla života božanskoga, sa tri sile svete privlačivosti, sve su duše obujmljene i okupljene, najprije oko svećenika u župi, zatim oko biskupa u biskupiji, napokon oko pape u obćenitoj crkvi. Na svakom višem stupnju život se prelieva obilatiji, a tajna se jedinstva raztvara.

V.

Nu još s bližega valja promatrati. Nije dosta viditi, kako su ovi posvećeni članci u tielu crkve liepi, u podpunom skladu s potrebami dušâ; treba viditi kako su čvrsti, nepomični, Bogom očuvani od svake navale ljudi, a ipak gibki, nježni, nezavisan jedan od drugoga, imajući svaki svoj vlastiti posao, prem uzko i čvrsto medju sobom povezani u hierarhiji.

Slaboća je ljudskih ustanova, što su promjenljive, čovjek bo može vazda promieniti, što je učinio. Da je dakle Isus Krist bio naredio apostolom, glavam crkve, neka joj dadu uredbu, naravno da bi im bio ostavio isto tako vlast, neka ju preudešuju i promjenjuju. Nu nije. On je učinio sve, kao kralj, kao Bog, bez sudjelovanja ljudi. Ista vlast, koja je razasula zviezde po obzorju, pozvala je Petra i apostole. Ista vještina, koja je dala zviezdam raznu veličinu i raznu svjetlost uz skladnu privlačivost, odkle potiče jedinstvo na nebu, dala je papi, biskupom, svećenikom vlasti, različne nu jednako božanske, te ih oni ne mogu ni promieniti, ni uništiti. Papinstvo, biskupstvo, svećeničtvo, sve je to izvan ljudi, nad ljudmi, vrhovnom moći naloženo čovjeku po onom, koji nije kazao apostolom: *Vi ćete sagraditi crkvu;* nego koji je kazao jednomu od njih: *Ti si Petar, i na toj stieni, ja, ja ću sagraditi crkvu.*

Nu uredba crkve nije nepromjenljiva samo za to, što je ona izravno, osobno, nepogrješivo djelo Isusa Krista, utjelovljene Rieči, nego je ona to na drugi još divniji način. Ove vlasti božanske, koje Isus Krist daje biskupom, svećenikom, on ih je kao urezao u njihovu dušu; tako te ih nitko ne može iztrgnuti odatlje. On je ustanovio sakramenat, kojemu je učinak, da utiskuje božanski biljeg u dušu njegovih službenika; biljeg vječan, koji se izgubiti ne može, te kad je jednom utisnut, nitko ga izbrisati ne može. Najniži svećenik, pošto su na nj položene ruke, svećenik je za uviek. Ni papa, ni biskupi, pa ni sakupljeni na obćem saboru ne bi mogli učiniti, da svećenik ne bude više svećenik; te ako i mogu, kad više u nj pouzdanja ne imaju, ne dati mu na dalje poslanje, ne označiti mu predjela ni podanika, pa tako učiniti, da njekih svojih vlasti vršiti ne može; ostaje mu ih više, koje posvjedočuju njegovo vječno dostojanstvo, a naročito najveća medju svimi, da može posvetiti tielo i krv Isusa Krista; vlast, koja ne može biti nikada uništena, jer je sam Bog njezin

Digitized by Google

uzrok. To recite i o biskupu; može mu se oduzeti stolicu, ali mu se ne može oduzeti značaj. On ostaje biskup za uviek.

Nu evo remek-djela: ako su obstojnost i veličina božanskih vlasti kao urezane u dušu službenika crkve biljegom neizbrisivim, a ono su i granice tih istih vlasti takodjer urezane. Na taj način nikad nije moguće, da pobrkana bude hierarhija u svojih stepenih, niti da segne jedan red u drugi. Svećenik prima u svom *redjenju* vlast da krsti, odrješuje, posvećuje, a ne prima vlasti, da redi, da čini svećenike. Ne imajući toga po svom svetom činu, ne može mu ga dati nitko, ni papa, ni biskupi, ma da budu sjedinjeni u obćenitom saboru. A uslied toga on je prisiljen, da se pokloni pred biskupom, koji je, pošto ima te veće vlasti, a svećenik ih ne ima, njegov poglavar po pravu božanskom. Isto je tako s biskupom. Kod svoje *posvete* prima on velebne vlasti: vlast da potvrdjuje, da redi, da čini svećenike. Nu jedna je vlast, koje on ne prima: da naime poučaje nepogrješivo. Svi biskupi zajedno ne imaju je kao ni pojedini biskupi; a usljed toga dužni su se pokloniti pred papom, koji sam imade obćenitu i nepogrješivu vlast.

Drugdje se ne vidi ništa takova. Dostojanstva, u gradjanskom družtvu, posve su vanjska. Vlast, koja ih daje, ne može ih utisnuti u dušu. Prema tomu evo što se dogadja. Dočim najmanje povjetarce prevrata ruši načelnike, predstojnike, pa na žalost i kraljeve same; najjači vihri ne mogu ništa proti svetome biljegu, utisnutu na čelo svećenika, biskupa. Protjeran, zatvoren, izagnan u progonstvo, svećenik je vazda svećenik; biskup je vazda biskup; a papa je vazda papa. Pokoravaju im se u zatvoru kao i na priestolu, a sveta hierarhija ostaje trajna.

Nu iz toga svetoga biljega ne potiče samo nepromjenljivost, nego i sklad u poštivanju, čast u ljubavi. Svećenik štuje biskupa, na čijem čelu vidi da sjaji punina svećeničtva. Biskup štuje papu, na čijoj glavi blista nepogrješivost i vrhovna vlast. Papa opet štuje biskupa, jednaka sebi po vlastih reda, a obojica štuju svećenika, koji nije niži ni od jednoga ni od drugoga u onom, što je najuzvišenije kod njih: da posvećuje tielo i krv Isusa Krista; pred kim prigibaju koljena obojica, da izpovjede svoje pogrješke, te primu od njega odriešenje. Na taj način štovanje, ljubav, čast, poslušnost, poput angjela u vidjenju Jakovljevu, silaze i uzlaze po toj božanskoj ljesvi katoličke hierarhije.

U ostalom, da bude tu gibanja i života, u uredbi crkve, uz njenu čvrstu nepromjenljivot, ima uz *redjenje* i *poslanje*. *Redjenje*, to je dar vlastî, što ga je dao Bog; *poslanje*, to je razvoj vlastî, što ga dopušta i uredjuje crkva. *Redjenje* ne koristi ništa bez *poslanja*. Nije dosta da tko bude svećenik, biskup, nego je potrebno da bude *poslan*. Isus Krist rekao je Petru i apostolom: *Kako Otac posla mene, tako ja šaljem vas*. Papa kaže biskupom: *Kako Isus Krist posla mene, tako ja šaljem vas*. Biskup kaže svećenikom: *Kako papa posla mene, tako ja šaljem vas*. Veličanstveno padanje vlastî i poslanjâ, što je dokaz života crkve, njenoga jedinstva. Nu *poslanje* predpostavlja drugo jedno pravo: najme nadzirati, suditi, premieštati prema potrebam crkve, a kad uztreba oduzeti. I evo to daje gibanje i gibkost hierarhiji katoličkoj, a u isto doba daje joj to vienac slave. Za to će svećenika, koji je u svojoj službi pogriešio, odmah biskup obustaviti, kao što će u sličnom slučaju opet papa biskupa, i za to najzadnji župnik, u kutu naših sela, ukazuje se kao crkva u osobi, te ga slušaju kao Isusa Krista.

VI.

U isto doba kad je Isus Krist postavio papu, biskupe, svećenike, on im daje oružje. Jer postaviti, poslati, dati poslanje, a ne dati sredstva da se ono izvrši, to bi bila djetinjarija! A kakovo im oružje daje? Dvoje: vlast i slobodu, vrhovnu vlast s nutra, podpunu slobodu s vana.

Kako ćeš dopustiti, da Isus Krist, koji je naredio svojoj crkvi, neka vodi duše u vječnost, nije joj dao svu vlast, zakonodavnu, sudbenu, upravnu, koju treba, te poslanstvo svoje izvrši? Ona bi bila niža od zadnjega družtva. S druge strane, kako bi tu mogla imati pravo i kakova vlast, kralj, car, republika, da se umieša, da zaustavlja crkvu u njenom velikom djelu posvećivanja dušâ? To je nemoguće. Ni pravo, ni sila, nitko toga imati neće nikada. Po nagonu se osjeća, da tko god se oprieči tomu veličanstvenomu i neodoljivomu hodu dušâ prema vječnosti, biti će, prije ili kasnije, srušen, slomljen.

Čitajmo opet zadnje rieči utemeljitelja crkve. One su pune svjetla. *Idite, naučajte sve narode i krstite ih u ime Otca i Sina i Duha svetoga, i naučajte ih obdržavati sve, što sam vam zapovjedio; i evo ja sam s vami u sve dane do svršetka svieta.*[1])

[1]) Matth. XXVIII, 19.—20.

Digitized by Google

Evo dokaznica nezastarjelih prava i potrebnih sloboština crkve.

Idite nasuprot svim i proti svim. *Idite,* ne krzmajte i ne bojte se. Budite sigurni, da vam ni kralji, ni cari, ni vlade neće moći uzeti prvo pravo i prvu sloboštinu, što vam ja dajem, a to je pravo i sloboština, da *budete* i da *idete.*

Naučajte sve narode; naučajte ih obdržavati sve, što sam vam zapovjedio. Evo drugo pravo i druga sloboština crkve. Ona je slobodna u svom naučanju. Sve vlasti ljudske ne mogu je ni smetati ni priečiti. Čine li to, onda je to svetogrdje; a biti će to na njihovu štetu i na njihovu sramotu; jer rieč Božja nije privezana, veli apostol. Laglje bi se privezalo, veli sv. Ivan Zlatousti, sunčani trak. Nuždno je, da ona prosvjetljuje sviet, unatoč svim zaprjekam i uzprkos svakoj srdžbi.

Krstite sve narode u ime Otca i Sina i Duha svetoga. Poslie svjetla, ljubav. Posvećujte duše, brišite im griehe, dielite im milosti, koje su im potrebne, da u život privedu svoje vječno opredieljenje. Eto treće pravo i treća sloboština crkve. Ona je bitno slobodna u dieljenju sakramenata.

A budući rieč Božja i milost ne smiju prestati da teku u svietu, te jer ih mora dieliti svećeničtvo, koje se ne radja po tielu i krvi, četvrtu je sloboštinu dao Isus Krist svojoj crkvi, najme sloboštinu *biranja.* Crkva je bitno slobodna u prenašanju svoje vlasti, u pribiranju svoga svećenstva, u biranju i posvećivanju svojih svećenika, svojih biskupa, u izboru svoga pape-kralja. Svaki pokušaj, da ju se u tom smeta, jest mrzka navala.

Ovo su bitne točke odnošaja crkve prema državam. Isus Krist nije rekao ništa više. On nije rekao crkvi svojoj: „Vi ćete se sdružiti s takvim ili onakvim oblikom vladavinskim; vi ćete predpostaviti monarhiju republici.“ On im je rekao: Idite, naučajte sve narode, krstite ih, čuvajte svoje božanske vlasti i svoje nuždne sloboštine, ja vam dopuštam s raznimi vladami sve odnošaje, koji im neće biti na štetu.

Nu on je upozorio svoju crkvu, da će to biti veoma težka stvar; da će na ta prava i na te sloboštine neprestano navaljivati; da će se jedva naći ovdje ili ondje vlada, koja će ih poštivati; te joj je ocrtao, kako da se vlada: neka bude pripravna na progonstva, neka se ničesa ne plaši, neka govori glasno i odlučno, te neka računa na prisutnost Duha Božjega, koji nikada neće ostaviti svoju crkvu, i koji će biti s njom sve do svršetka vieka.

VII.

Ova nam zadnja rieč pokazuje, da još nismo vidili, u svoj ljepoti, remek-djelo Isusa Krista. Vidjeli smo tvar, vidjeli oblik: božanski kip, divan kostur. Nu što je to van kostur? Treba život da nadodje, te ga oživi.

Sjećate se velebnoga onoga prizora kod stvaranja Adama. Pošto je u svoje častne ruke uzeo praha, pošto ga je smiešao, te od njega načinio tielo čovjekovo, na jednom, svečana li prizora! Bog uze iz svoga vlastitoga srca dah ljubavi, i gle, božanski kip se kreće, oči mu se otvaraju, srce mu kuca, a čovječanstvo počima.

Nesavršena slika onoga, što se je dogadjalo pri radjanju crkve. Stvorena je; božanski joj članci, velike njene žile učinjene su; nu gdje je posvećeni dah, koji će njom pokrenuti? Isus Krist obećao ga je prije nego li ga je dao. Govori o njem mnogo prije. *Još vam mnogo imam kazati, ali sad ne možete nositi.* **Ali kad dodje on duh istine, učit će vas svu istinu.**[1]) *Ovo vam kazah, dok sam s vami. A utješitelj* **Duh sveti**, *kojega će Otac poslati u ime moje,* **on će vas naučiti svemu, i napomenut će vam sve, štogod vam rekoh.**[2]) A napokon: Idem k onomu, koji me posla, ali neću vas ostaviti same; moliti ću Otca i On će vam dati utješitelja, koji će uvick ostati uz vas, *Duha istine.*

Sve ovo još je budućnost. To je tek obećanje; nu čekajmo uzkrsnuće, te kad napokon počme Isus raditi kao glava preporodjenoga čovječanstva. Slušajte: nikad više veličanstva, nikad više vlasti.

Dok su apostoli, kazuje evangjelista, bili sakupljeni oko Isusa, reče im on: Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Kao što Otac posla mene, i ja šaljem vas. I ovo rekavši *dahnu* nad nje i reče im: *Primite Duha svetoga.*[3])

Bog bijaše dahnuo u lice Adamu, te tako načinio od njega živ stvor.[4]) Isus Krist dahnu u lice crkve: *dahnu nad nje,* i učini od nje živo družtvo: *primite Duha svetoga;* pa eto zašto odmah, smjelom i svemožnom riečju, sprema ju u sviet: „Idite dakle, naučajte, krstite, činite djelo života, života Božanskoga.“ *Euntes* **ergo**. Veličanstven *ergo,* u kom je cielo bogoslovje!

U ostalom makar da je tako velik ovaj prizor, bijaše on ipak, u osnovi Spasiteljevoj, samo priprava

[1]) Iv. XVI, 13.
[2]) Iv. XIV, 25.
[3]) Iv. XX, 21. 22.
[4]) Gen. II. 7.

Digitized by Google

za još svečaniji umještaj. Bijaše potrebno, da taj Duh Božanski, ta duša oživljujuća crkvu, dodje te ju oživi ne tajno, u sukromnom družtvu, nego javno posried biela dana.

Deseti dan poslie uzašašća, buduć da su se apostoli, s Petrom na čelu, zaklonili u samoću, po zapoviedi našega Gospodina, kako bi se pripravili, te postanu glave crkve, najednom u jutro, oko deset sati, postade huka s neba kao od šumećega silnoga vjetra i napuni svu kuću. I u isti mah pokazaše se razdieljeni jezici kao oganj i sjede nad svakoga od njih. *I napuniše se svi Duha svetoga,*[1]) kaže evangjelista. *A Petar stade sa jedanaestoricom i podiže svoj glas i pristade u taj dan oko tri hiljade duša.*[2])

Pod dahom Božjim Adam se diže, te bijaše počeo pjevati u zanosu; pod dahom Duha svetoga, koji bijaše sašao nad nju, crkva se diže takodjer, ona govori, radi, obraća sviet. A u buduće u njenih naukah, u njenih činih, u njenih obranah, u njenih kriepostih, u njenih za čudo plodnih poduzećih, osjećati će se Duh, koji nije iz zemlje. Tielo crkve je liepo, gibko, skladno; nu što je još skladnije, još ljepše, to je njezina duša; Duh ju Božji oživljuje.

Neprijatelji crkve jako si utvaraju o njenoj jakosti. Što mogu oni napokon proti njoj? Zarobiti papu, protjerati njekoliko biskupa, dokinuti proračun za bogoštovje? Slabašna sredstva. Trebalo bi, da se oni domognu duše crkve, te da ju zadave. Nu kako će to, kad se ništa ne može učiniti ni proti duši djeteta! Oj progonitelji! oj mogućnici! Bog vam ostavlja tielo; nu ima nješto, do česa vi nikada doprieti nećete, a to je duša! Nju se ne može dohvatiti, primiti, oblik joj po volji dati. Ona izazivlje sve vlasti svieta. Tražite ju na ustih, ona se natrag povlači; tražite ju u očijuh, a ona trne vatru; ona hoće da šuti, kako ćete ju prisiliti da govori? ona hoće govoriti, kako ćete joj to zapriečiti? To je jedna rieč, jedan znak, jedan kretaj, jedan dah; to je još manje. Otvorite oči, pružite ruke. Što držite? Ništa. Duša je govorila.

Pa kad se ništa ne može proti duši, ni istoga djeteta, što će se moći proti Božanskoj duši crkve? Evo kuša se već osamnaest vjekova, a neuspjeh tolikoga naprezanja dokazuje, da se sve može proti crkvi, ali se ne može staviti ruku na Duh Božanski, koji ju oživljuje.

Cesar reče za bure svomu brodaru: *Sto se bojiš? Cesara voziš?* Uzvišena rieč. Ali ima još ljepša. To je rieč kršćanina, koji poznaje pravu uredbu crkve: *Što se bojiš? Isusa Krista voziš?*

Kad smo došli do ove skranje točke možemo sada dovršiti i usavršiti našu oznaku crkve: *Crkva je družtvo duša u vjeri i ljubavi Božjoj, pod nevidivim upravljanjem Isusa Krista, a pod vidivim upravljanjem pape, njegova namjestnika.*

A. J.

[1]) Djel. ap. II, 4.
[2]) Ibid. 14, 41.

Svetom Ocu Papi Leonu XIII.

Čudom se čudeć zrije krasotica ponosna Bosna
Mile si sestrice svoje u ruhu kićenu svuda
Gradu vječnomu gdje ih laka ljubavi krila
Donose Tebi;

Pa i ona hitra za čarima posiže svojim
Mukotrpna svoja da njima si ovije uda;
A u grudima žarke k Tebi — milome Ocu
Budi si plame:

Tvoje bo — sveti Oče — — i njeno danas je slavlje!
Milijunâ uzdah — — i njeni danas su glasi!
S Tobom ona se danas dičnim ponosi Ocem
C'jelim pred sv'jetom!

Kano bajno sunce na obzorju sveg čovječanstva
Žarke si prosuo trake uma svoga i srca,
Na njima svi se blaže; zapad — istoka rujnog
Daleki kraji.

Desnica možna Ti Tvoja ladjici dičnoj i slavnoj
Siguran podaje tek ka luki vječnog si spasa;
Stalna kanoti hrid u l'jepu njenu budućnost
Vodi ju smjelo

Neka se dižu vali veliki kanoti gore,
Neka se pjeni pakô i zemlja neka se tresе:
Desnica Tvoja će nju kroz valove burnoga mora
K cilju dovésti. — —

Digitized by Google

Velikih umova moć visoko je razvila krila,
Ali je Tebe Tvoja do zvjezdana podigla neba;
Miran s tiju visinâ udese ljudskome rodu
Nazireš blago:

Nemoćan — bolno gledi — vaskóliki rod čovječanski
Žuran kakono hiti k propasti svojoj sigurnoj;
Pa Ti morem tuge zaplovilo očinsko srce
S nesreće njegve.

Brzo stoga Ti svoju pomoćnicu podižeš ruku
Te se l'ječnik blagi nad nemoć nadvijaš njegvu
Melem svoj mu nebeski ranama privijaš njegvim:
Vjeru i ljubav

Stoga imenom Tvojim odjekuju istoka žali
Sinak zato oaza vrućih Te nazivlje Ocem
Zemlja zato Te c'jela ustima djece si svoje
Pronosi slavom;

Zato ovo Tvoje i Bosne danas je slavlje!
Milijunâ uzdah — — i njeni danas su glasi!
S Tobom ona se danas dičnim ponosi Ocem
C'jelim pred sv'jetom!!!

—y.

Liberali i ženitba.

1. „Članak je vjere, reče Pio IX., da je ženitba uzdignuta na dostojanstvo sakramenta po Isusu Kristu Gospodinu Našemu i članak je te nauka katoličke crkve, da sakramenat nije svojstvo nuzgredno, dodano ugovoru; već spada na bitnost ženitbe tako, da ženitbena sveza medju kršćanima nije zakonita osim u sakramentalnoj ženitbi, izvan koje postoji puki konkubinat.“[1])

Uslijed toga, naravni ugovor ženitbe i sakramenat ženitbe nijesu različite i razlučive stvari; dočim je sakramenat isti naravni ugovor tako, te je postao bitno savršen voljom ugovornika i njihovim kršćanskim karakterom. Dosljedno medju kršćanima naravni ugovor jest nerazlučiv od sakramenta, a sakramenat od ugovora; zato ženitba koja ne ima naravi sakramenta, ne može se držati valjanim ugovorom; ako je pako ipak pripoznata od zakonodavne moći, to je takova ženitba — „zakoniti“ konkubinat.

2. U isto vrijeme, kada je Isus-Krist uzvisio ženitbu na čast sakramenta — On ju je uzpostavio na savršenstvo prvobitne uredbe. U starom zakonu Bog je trpio višeženstvo i rastavu, nu Isus-Krist je ženitbi povratio jedinstvo i nerazrješivost.

Evo posljedica prve božanske uredbe i opet božanske uzpostave ženitbene:

a) Ženitba u pravom smislu spada izključivo pod vlast crkvenu. Sve duhovne i vrhunaravne stvari postavljene su u ruke crkve. Ženitba je jedan od sedam sakramenata novoga zakona. Dakle kano svi ostali sakramenti povjerena je od Isusa-Krista Sina Božjega upravi crkvenoj. „Ženitba, kako reče Pio VIII., ne smije se uvrštati u zemaljske stvari, već medju svete stvari; zato se imade kršćanski puk brižno podučiti, kako je ženitbena sveza izključivo podvržena crkvi.“[1])

b) Crkva sama imade moć postavljati zaprjeke razkidajuće ženitbu i izpitivati ženitbene parnice. Samo je ona vlastna u stvarima sakramenata. „Sama je crkva, pisa Pio VI., primila vlast nad sakramentima, te ima pravo i moć opredjeljivati formu ovoga ugovora, uzdignutog na čast sakramenta, te se izjaviti o valjanosti ili nevaljanosti ženitaba.“[2])

c) Niti sama crkva ne može preinačiti jedinstvo i nerazrješivost ženitbenu, kako je od Isusa-Krista uredjena. Ona ne može trpiti urote protiv božanskoga prava. Najvećma baš stoga, svaki pokušaj suprot jedinstva i nerazrješivosti ženitbene jest punim pravom ništetan, kano napadaj protiv Božjega prava.

d) Sve što država može u kršćanskim ženitbama jest to, da ravna gradjanskim posljedicama, polazeć od izhodišta valjane ili nevaljane ženitbe, uredjene po crkvenim zakonima. „Neka cesar čuva ono što pripada cesaru, reče Pio IX., a crkvi pusti

[1]) Lettre de N. S. P. le Pape Pie IX à S. M. le Roi de Serdaigne 19. sept. 1852.

[1]) Traditio Humilitat. — Encyc.
[2]) Epist. ad episc. Motul.

Digitized by Google

što je crkveno. Civilna vlast neka upravlja gradjanskim posljedicama, koje potiču od ženitbe; crkvi neka ostavi, da uredjuje valjanost ženitbenu medju kršćanima. Civilni zakon neka uzme za svoje izhodište valjanost ili nevaljanost ženitbe, kako već crkva odredi i neka se toga drži, da ova ne može opredijeliti (jer je izvan njena djelokruga), kako da ravna gradjanske odnošaje."

e) Ženitba ne može biti valjana, ako se ne izpune u obće svi uvjeti valjanosti, koje traži naravno, evangjeosko i crkveno pravo. A osim toga imade se ženitba sklopiti u formi propisanoj od sabora Tridentinskoga, t. j. u granicama gdje je taj dekret proglašen ili je od toga dispenzovano, u prisutnosti župnika, dvaju ili triju svjedoka. Ovo se tiče dakako kršćanskih ženitaba. Što se tiče ženitaba nevjernika, oni mogu, kako uči crkva, sklopiti pravu ženitbu, a da nije ili da ne može biti sakramenat. Glede ženitaba nevjernika država si može svojatati posebna prava.

f) Divimo se milosrdnoj dobroti Božjoj pri ustanovi sakramenta ženitbe! Naravni savez muža i žene postaje uspješno znamenje milosti. Zaručnici davajuć si zamjenitu vjeru, postaju službenici Isusa-Krista; a istim darom, kojim daju sebe jedan drugomu, posvećuju jedan drugoga. Ženitba nije više jednostavni naravni vez sa naravnim pravima i obvezama, već je s tim vezom spojeno vrelo milosti, koje očišćava i posvećuje samu zajednicu i koje, protežuć svoju krepost preko cijeloga života zaručnika, čini te je domaće ognjište za njih svetište i spasonosno utočište svetih i zaslužnih djela. Vjerenici nijesu ostavljeni naravnoj svojoj slabosti, već čin, koji ih je postavio u stanje ženitbe, osjegurava im svaku pomoć, koja će im biti potrebna. Ugovor, iz kojega su nikle dužnosti, podaje im i milosti, da ih sveto izvršavaju. Sakramenat stvara i posvećuje novu obitelj, a temeljeć ju na Isusu-Kristu, čini ju uredbom bitno vrhunaravnom.

O kako je ovo djelovanje milosti sveto i moguće! Ono donosi lijek suprot pohote, koja je posljedica grijeha; i sam grijeh, koji gospoduje čak od porodjenja ljudi i koji se začima pri njihovom postanku, skroz se uništava. Potomstvo kršćanskih vjerenika već je svetošću ženitbe odredjeno na milost krsta; i sv. Pavao ga zove „svetim" u ovom životu i u naprijed. Ženitba je toliko uzvišena u kršćanskoj vjeri po svom vrhunaravnom opredijeljenju — daje naime Bogu odabranike — i po svojoj milosti, koja ju prati i posvećuje, postaje kano u svojoj prvobitnosti, kadno u čovjeku sve bijaše uredno i čisto; zato i jest slika i simbol jedinstva Isusa-Krista i njegove crkve. Čisto čustvovanje kršćanskih vjerenika uzdignuto je do opošljedovanja Božanskog uzora. U ovom vrutku leži, što sve može vjerenička vjernost, njezine dražesti, zamjeniti obziri, čega poganski svijet ne poznaje — što može obveza zamjenita, koja ide čak do žrtve života: „Krist bo je tako ljubio crkvu, da se je predao za nju na smrt."[1])

3. Racijonaliste. Tko je gospodar ženitbe, taj je gospodar obitelji. „Do sada je crkva gospodovala nad obitelju, pošto je imala premoć u ženitbi. Mi hoćemo stvoriti zakon nad ženitbom, da postanemo gospodari nad obitelju." — Nastavljaju: „Crkva nije za drugo izumila svoju nauku o sakramentu ženitbe, već da skuči obitelj pod svoju vlast. Vrijeme je zato, da se njezine varke očituju i stečevine joj se oduzmu. Isus-Krist nije Bog, niti poslanik Božji; On dakle nije mogao ravnati gradjanskim posljedicama ženitbenim roda ljudskoga. Crkva ne ima niti početka niti moći Božanske. „Zato ona postavlja ženitbe, jer si prisvaja najvišu pravomoć nad kršćanskom ženitbom." Sam razum ima da upravlja svakom zajednicom zemaljskih stvari: „samo o njem" dakle ovisi obitelj kao i država. Država je „sekularizovana", mora biti i obitelj. Rekosmo: „ne treba državne religije", sada kažemo; „ne treba više sakramenta ženitbe." — Pa kakogod obitelji ne bi bile mogle samim zakonom razuma izvesti, da država izpovjedi evangjeoski zakon; tako niti pojedinci ne će se moći odreći vjere, dok obitelj ostane na vrhunaravnom temelju. „Mi ne ćemo, da bude više na svijetu kršćana; zato ne treba više kršćanskih obitelji." Dakle ženitbu čisto naravnu.

A kako će racijonalizam uvesti ženitbu čisto naravnu? Kroz sekularizovanu državu. Treba da posvjetovnjačena država posvjetovnjači ženitbu: da postane „lajička" zato treba uvesti „gradjansku ženitbu."

Ta vlast pripada državi s dvaju razloga. Kano država imade najvišu moć; imade dakle pravo braniti svoju premoć nad ženitbom, koju da si je posvojila crkva. Zatim kano „posvjetovnjačena" država jest „najveći službenik", „veliki svećenik" ili pače „personifikacija" razuma. Ona po tom ima

[1]) Eph. 5, 25.

Digitized by Google

dužnost oduzeti ženitbu crkvi, te ju pod svoju vlast staviti.

I tako država ima pravo i dužnost odrediti, da se ženitba, hoće li se valjanom smatrati, imade obaviti pred njezinim zastupnicima u formi i pod uvjetima od nje zato odredjenim; i to je dosta; ili drugim riječima, država može htjeti, da sakramenat ženitbe ne bude prava ženitba i da to svojstvo spada samo gradjanskoj ženitbi. „Krijepošću naravnoga ugovora može postojati prava ženitba pače medju kršćanima.“[1]) „Forma propisana od sabora Tridentinskoga ne obvezuje pod kaznom ništetnosti, kad zakon gradjanski propiše drugu formu i hoće da po ovoj formi bude ženitba valjana.“[2]) „Crkva ne ima vlasti postavljati zaprjeke razkidajuće ženitbu, već ova vlast pripada svjetovnoj vlasti, koja imade obstojeće zaprjeke odklanjati.“[3]) „Ženitbene parnice i zaruke po vlastitoj naravi padaju pod gradjansku sudbenost.“[4]) Jednom riječi, država ima prvo i izvorno pravo nad ženitbom; njoj pripada da bude po svojim zastupnicima prisutna kod sklapanja, njoj da stavlja uvjete valjanosti i da odlučuje u ženitbenim parnicama.

4. Kada treba, racijonaliste znadu i postupice kročiti naprijed. Država počima time, da najprije samo dopusti „gradjansku ženitbu“; onda ju nalaže. Pri tom zaručnici se najprije imadu predstaviti službeniku crkve, onda zastupniku države. Zatim traže, da „gradjanska ženitba“ bude prije vjerske ženitbe; nu dopuštaju, da se vjerenici predstave zastupniku vjerozakona.

U njihovim očima samo gradjanska ženitba jest prava i valjana; dočim čin vjerski jest obred praznovjeran; ne usudjuju se ipak toga zabaciti s razloga „slabosti duhova“ i radi „moći predsuda“. Rijetko je doista, da bi racijonaliste skroz kratili taj vjerski obred ženitbe; pošto drže, da bi takov postupak u današnjim moralnim okolnostima bio tako zlokoban, te bi se njeki duhovi uzbunili i tim bi više naškodili stvari, kojoj služe. Zato im se čini zgodnijim, indirektno napadati na vjersku ženitbu, samo da omraze uredbe crkvene i da tako posvuda potresu vjerom u dušama mladenačkim, te si obećavaju, da će već ljude uputiti, neka se ne vjenčaju više pred vjeskim službenikom, nego se zadovolje ugovorom sklopljenim pred gradjanskim činovnikom.

5. Naturalizam ne zadovoljava se time, što uredbom gradjanske ženitbe napada na sakramenat, ženitbe; već čim uzmogne, pripravlja mu strašni udarac — odobrenjem rastave. Mi rekosmo, da rastava dopuštena židovom „s uzroka tvrdoće njihova srca“, bje po Isusu-Kristu dokinuta: „Tkogod otpusti svoju ženu, a uzme drugu, čini preljub; i ako žena pusti svoga muža, a drugoga uzme, ona čini preljub.“[1])

Nu baš zato, što je rastavu pobijao Isus Krist, racionaliste ju hoće dopustiti. Država, kako da bolje učvrsti pravo nad ženitbom, dopušta ono, što Isus Krist zabranjuje i što crkva dopustiti ne može.

Čim bude moć rastave unesena u zakonik, sami kršćani tražiti će od države ženitbenu rastavu. Hoće li onda oni dvojiti o moći, kojoj će se sami utjecati u zaštitu? Kadagod se zakonodavac stavi u oprjeku sa evangjeoskim zakonom, samim činom pokazuje, da Isus Krist nije Bog. „Mi ćemo u naš zakonik unijeti rastavu, da to buće izjavom nezavisnosti našega uma“.

Nuz to, ako je obitelj uredjena bez utjecaja uvjeta po evangjelju propisanih, ona se mora otudjiti uplivu kršćanskom. „Mi hoćemo takove obitelji, koje će se pokoriti razumu, te su neprijatelj praznovjerja. Sve obitelji, koje će poteći iz rastave biti će s nama: dopustimo zato rastavu“.

A na koncu: Srca pokvarena već su po svomu nagonu neprijatelj Isusa Krista. Sakramenat ženitbe medju kršćanima jest veliki štit, koji suzdržaje požude i opire se njihovom bjesnilu. „Rastavom srušimo taj bedem, tad ženitba ne će više kratit nered pokvarenosti. Mi hoćemo pokvarenih generacija, pošto ne bude više kršćanskih generacija — dopustimo rastavu“.

To su poglaviti uzroci, koji neprijatelje Isusa Krista i crkve učiniše braniteljima rastave. Protivnici obitelji i reda družtvenoga imadu pri tom tom i drugih nakana. Oni predvidjaju u rastavi putokaz k rasulu obitelji i družtva. Ovim člankom htjedosmo upozoriti na prave neprijatelje obitelji i družtva.

Po franceskom: *Iv. Vučetić*,

[1]) Syll. prop. 73.
[2]) Syll. prop. 71.
[3]) Syll. prop 68.
[4]) Syll. prop. 74.

[1]) Math. 10, 11. 12.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Jubilej sv. Otca.) Njegova Svetost udostojala se je prigodom ove svoje slave podieliti sliedeće oproste: 1. podpun oprost svim hodočastnikom, koji dodju u Rim; 2. podpun oprost na 19. veljače ili drugi koji dan, opredieljen od biskupa, za vlastitu biskupiju, svim onim vjernikom, koji se u duhu sdruže s hodočastnici u Rim, *samo ako neprekinutih devet dana prije budu govorili treći dio krunice;* 3. podpun oprost svim onim, koji prisustvuju duhovnim vježbam ili svetim poslanstvom, ako bi ih bilo kroz godinu 1890., i to *ako se izpovjede, pričeste i budu molili po namjeni sv. Otca pape;* 4. oprost od 300 dana za svaki dan devetnice, duhovnih vježba ili poslanstva. Svi ovi oprosti mogu se namieniti dušam u čistilišću. — Na osnovu ove odluke drže se u našem gradu njekolike devetnice, a biti će i pričesti po nakani sv. Otca njeke prije, a njeke poslie 19. veljače. U zavodu kćeri Božje ljubavi biti će glasbeno deklamatorna zabava. U Travniku spremaju koli naši bogoslovci toli gimnazijalna mladež akademiju i predstavu radostnim ovim povodom. — Sbor „duhovne mladeži" u Djakovu priredio je 12. o. m. *svečanu večer* u proslavu biskupskog jubileja Nj. Svetosti. Sbor pjevača pjevao je dva sbora, što ih je uglasbio g. Drag. Trišler; tamburaški sbor udarao je 4 komada, a uz to bijahu dvie deklamacije, te predavanje veleuč. g. profesora M. Pavića o Sv. Otcu Papi. — Duhovna mladež u Senju priredjuje 19. veljače o. g. *spomen svečanost* u slavu petdesetgodišnjice. Tu će deklamovat č. g. Justić proslov; č. g. Polić Preradovićevu pjesmu: *Bogu;* č. g. Babić pjesmu P. Markovića u slavu Leona XIII.; č. g. Švob čitati će o životu sv. Otca; pjevači će pjevati tri sbora; biti će živa slika; predstavljat će se: *Toma Morus,* drama Silvija Pellika. Dobrovoljne prinose, namienjene za Petrov novčić, primaju sa zahvalnošću. — Presvietli gospodin Filip Nakić odredio je za svoju biskupiju još ovo: 1. Od 10 do 19. veljače slave zvona po svih župnih crkvah biskupije; 2. zadnja tri dana devetnice (16. 17. i 18.) biti će u svih župnih crkvah izložen presveti oltarski sakramenat, pred kojim će se moliti krunica, a po mogućnosti i držati prigodni govor; 3. na dan svečanosti biti će u svih župnih crkvah utanačena ura za obću pričest, koja će biti po nakani Nj. Svetosti; presvietli gospodin preporuči svećenikom, koji nisu dužni misiti za puk, da ili na dan svečanosti ili koji dan devetnice mise po istoj nakani; 4. sveta misa neka bude u dan svečanosti što svečanija u koliko dopuštaju obredi. U Spljetu će toga dana s blagoslovom Nj. Svetosti početi svoj rad odbor, koga je izabrao presvietli gospodin biskup, da doskoči jednoj od najvećih vjerskih potreba grada, najme gradnji nove stolne crkve. Nada se presv. gospodin biskup uz to, da će koli redovničke družbe toli obćine i vanjskim načinom što bolje proslaviti ovaj veseli dogodjaj.

(Korizmene propoviedi) držati će u stolnoj crkvi Presv. Srca Isusova svake nedjelje u 4 sata poslie podne veleč. O. Ignatije Strukić, tajnik redodržave Bosne srebrne.

(Klečanje.) Na nedjelju *Petdesetnicu* bijaše po običaju u našoj stolnoj crkvi izložen presveti oltarski sakramenat od 6 sati u jutro do 6 sati poslie podne, da mu se vjernici javno klanjaju i za uvrjede mu zadovoljštinu daju. Presvietli gospodin nadbiskup s ostalim svećenstvom izmjenice su klečali, a tako i ovdješnje č. sestre redovnice. Puka pribiralo se takodjer vazda. Poslie podne kod blagoslova pjevale su učenice milosrdnica i kćerî Božje ljubavi izmjenice nove litanije lauretanske, što se je puka veoma liepo dojmilo. — Dne 13. bijaše presveti sakramenat izložen u kapelici „kćerî Božje ljubavi" na Banjskom briegu, a 14. u crkvi sv. Vinka milosrdnih sestara, gdje se je ovdješnje svećenstvo, s Presvietlim gospodinom nadbiskupom takodjer izmjenjivalo.

(Darovi). Za *središnje bogoslovno sjemenište* darovaše nadalje: Družtvo sv. Ludovika u Münchenu 1000 maraka; družtvo sv. Bonifacija u Paderbornu 1000 maraka; grof Spiegel iz Wischenau u Moravskoj 100 for.; Belas Mirko, župnik u Stupniku 3 fr. Izričući plemenitim dobročiniteljem najsrdačniju hvalu preporučamo se dobrotvornim dušam najsmjernije i u buduće. — Ubraše *Petrova novčića*: Podmilačje 8 for. 60 n.; Zovik 4 for. 10 n.; Dobretići 6 for. 10 n.; Brajkovići 1 for. 30 n.; Tremošnica 10 for.; Dubrave 7 for. 10 n.; Špionica 1 for. 30 n.; Domaljevac 6 for.; Plehan 4 for. 51 n.; Bučići 2 for.; Bogoslovci Vrhbosanski 6 for.; Otinovci 2 for 46 n.; Brod bos. 3 for. 20 n.; Suhopolje 6 for. 30 n.; Foča 3 for. — Poslaše za *biedne crnce* u Africi: Fojnica 12 for. 16 n.; Gromiljak 3 for. 60 n.; Podmilačje 2 for. 30 n.; Zovik 2 for. 80 n.; Brčko 3 for.; Dolac 8 for. 30 n.; Orašje 2 for. 4 n.; Brajkovići 2 for.; Dobretići 1 for. 45 n.; Tremošnica 4 for.; Tolisa 6 for. 56 n.; Dubrave 5 for.; Domaljevac 5 for.; Vidovice 1 for. 10 n.; Plehan 3 for. 03; Foča 1 for.; Sol. Kula 3 for. 50 n.; Bučići 2 for.; Otinovci 2 for. 10 n.; Brod bos. 80 n.; Suhopolje 3 for. 10 n.; Gorice 1 for. 50 n.; Dželilovac 2 for. 30 n.; Vitez 2 for. 40 n.

(Krstionice.) Sarajevsko polje 45 for. (2. i 3. rok); Vitez 20 for. (2. rok). Molimo veleč. oo. koji imadu još štogod da uplate, neka svotu što prije pošalju.

Njemačka.

(Državni katolicisam.) U Šlezkoj ponieli su nedavno u grob vojvodu Franju Ratiborskoga, kneza

Digitized by Google

Corveyskoga, kneza Hohenlohe-Schirlingsfürsta, generala konjaničtva, predsjednika gospodske kuće, jednoga od najuglednijih Njemaca. Koli je znamenita ta osoba bila razabire se odatlje, što je sam car njemački hotio, da prisustvuje sprovodu. A osobito je znamenita smrt vojvode Ratiborskoga za katolike. Ona znači, da je nestalo *državnoga katolicisma*, toga političkovjerskoga krivovjerja. Danas se jedva tko već sjeća toga pokreta, a ipak njeko vrieme bijaše se razmahao, a namjenjivahu mu tu ulogu, da spriječuje rad katoličke crkve u Njemačkoj! Kratak osvrt na taj pokret baš povodom ove smrti biti će poučan za naše štioce. Na 14. juna 1873. godine njekoliko velmoža pruskih podnješe caru Vilhelmu preponiznu adresu, gdje su uz izraz svoga počitanja izrazili svoju posvemašnju podložnost i neograničenu poslušnost. Povod tomu bijaše okružnica katoličkih biskupa, koji su odrješito prosvjedovali proti prisilnim zakonom kulturnoga boja. Medju državom i crkvom bijaše buknuo ljut boj. Država bijaše pošla za tim, da si crkvu podvrgne, da ju uništi. Radi toga su se biskupi oprli odvažno, rekli bismo sdvojno. Puk katolički i svećenstvo radostno su pozdravili taj hrabri govor biskupa, te su se uzko povrstali oko junačkih svojih pastira, koji su imali da svoju odvažnost plate zatvorom, izgonom, smrću. Katolici pruski svi su ostali vjerni crkvi osim ovoga skupa velmoža, kojim je na čelu bio vojvoda Ratiborski, ta šačica čudnih vjernika, koji su držali, da u sukobu vjerskom valja više pokoravati se ljudem nego Bogu. Bilo ih je oko 150 — mal ne svi Malteški vitezi, koji su izdali svoju vjeru, da ne izgube milost dvora. Bijaše doista veoma neznatno: 150 proti 10 milijuna! Ali su oni imali za sobom svoje grbove, svoje bogatstvo, svoje časti, to jest sve ono, što na ovom svietu daje moć! Ovimi sredstvi mišljahu oni, da će dobiti mnogo pristalica. Prije svega radilo se o tom, da si nadju svećenstvo. Bez župnika ne ima obreda, bez obreda ne ima vjere! Može se imati vojvodu Ratiborskoga, ali on ne može zamieniti svećenika. Nu našlo se, da je svećenstvo prusko proniknuto ljubavlju prema crkvi. Badava im je država nudjala bogate nadarbine, časti, mir, pokoj! Oni su volili težko oskudievati, te dopustiti, da se s njimi najtvrdje postupa. Na stotine, pače na hiljade njih volilo je poći u zatvor, u progonstvo, nego da budu pristalice vojvode Ratiborskoga. Položaj bivao je veoma težak, a vitezi Malteški nadjoše se u položaju koliko smiešnom toliko žalostnom. Napokon dobili su dvanaestoricu župnika, koji su se odlučili, da idu s vojvodom Ratiborskim. Prije kulturnoga boja imalo je prusko svećenstvo nješto pritrube, koja je zajednici škodila. Prvo čišćenje bilo je, kad je crkva izbacila pjenu „staroga katolicisma“, izdajice. Nu to još ne bijaše dosta. Ostalo je mlakih, koji nisu bili jaki da uzdrže težke kušnje. Ove je povrstao vojvoda Ratiborski pod svoj barjak. Bilo ih je malo. U biskupijah zapadne Pruske nije bilo ni jednoga, koji ne bi bio volio zatvor nego bogate nadarbine. Nu na drugoj skranjosti carstva bijaše nješto slabosti. Gnesen-Posen dao je 12 župnika vladinovaca, Breslava 10, Chulm 2; u svem 24 od više nego 4000 svećenika. Strašno iznenadjenje bijaše to za vojvodu Ratiborskoga i za Berlinsku vladu. Zadovoljiše se s tom malicom, a da ih što više odpane, kancelar se je brinuo za državne župnike vanredunom brižljivošću. Nikad nije vrtljar njegovao tako svoje cvieće. Obilno su ih obsipali novcem; oštro zakonodavstvo štitilo ih je proti crkvenim kaznam biskupa i nezadovoljstvu vjernika; policija im bijaše na ruku, te im je služila kod žrtvenika; liberalci, koji nisu vjerovali u Boga, u zanosu slavili su ove svete svećenike državnoga katolicisma. Što li si sve utvarali nisu! Bismarck je za stalno držao, da se katoličko svećenstvo neće moći dugo opirati, pa da će skoro biti kraj ultramontanismu. S jedne strane novac, milost, zaštita za one, koji će se podložiti svibanjskim zakonom; s druge strane gubitak imetka, zatvor, izgon, glad za one, koji će se opirati: on je mislio, da se o izboru sumnjati ne može. I doista o izboru se sumnjalo nije. Dva duceta državnih svećenika bijahu pastiri bez ovaca! Od dana, kada je Pio IX. (5. februara 1875.) proti njim proglasio izobćenje, puk se je posve ugibao ovim izdajicam. U svom stadu imali su jedino vojvodu Ratiborskoga i njegove Malteške viteze, sve kršćane male vriednosti. Od česa da stvore crkvu? Malo kasnije uvidio je Bismarck, da je krenuo krivim putem, te je udario pravcem Canosse. Vojvoda Ratiborski nije hotio poći s njim. On je držao, da bi veliko poniženje bilo za takova velikana, kakav da je on, kad bi se papi pokorio i osobno molio, neka mu oprosti. On je bez dvojbe želio, da mu Leo XIII. sam od svoje domisli pošalje odriešenje, te neka mu se u njekoliko besjeda izpriča. Vatikan toga učinio nije, a stranka Ratiborova nije ni na dalje primala sakramenata pod upravom ovih državnih oženjenih župnika. Ovi su medjutim posve izčeznuli iz pozorišta. Njeki su umrli, drugi su se pokajali. Godine 1884. bila su samo trojica u Posnanjskoj diecezi. S toga izjalovljena pokušaja udarilo je obćinstvo u smjeh. Vlada se je požurila, da ih se rieši, te je u lipnju 1889. posljednji dao ostavku, te pošao u mir s godišnjom mirovinom od 6000 maraka. Tako je eto kukavno svršio pokus vojvode Ratiborskoga. Državni katolicisam živio je jedva 15 godina. Badava se je kušalo obnoviti ga 1888., kad su u Münsteru i Breslavi osnovali dva lista proti središtu. I to je propalo. Poviest „svećenstva državnoga“ poučna je s više razloga. Ona dokazuje čvrstim dokazom, da je crkva katolička od Boga, te nam prikazuje i neuspjeh Doellingerov. Na ljudsku sudeć koliko „stari katolicisam“ toliko i „državni“ imali su velike nade, te će uspjeti. Jedan i drugi uživao je najpodpuniju zaštitu Berlinske vlade. Što više, onaj prvi imao je za sebe znanstven glas Doellingera i svih profesora, koji su pošli za tim razkolom; ovaj drugi mogao se je osloniti na ugled vojvode Ratiborskoga i malenoga

Digitized by Google

diela plemstva pruskoga. Proti tomu strašnomu savezu zakona, novca, znanosti i plemenštine, crkva u Njemačkoj imala je samo svoje odvažne izpovjednike i svoje uztrpljive mučenike. Bijaše to borba slabašna sa silovitim. Slabašan je pobiedio, jer Bog bijaše s njim. U ljetopisih crkve katoličke vazda će se opetovati poviest Davida i Goliata.

Belgija.

(Crkva i socijalno pitanje.) Dulje već vremena razvija vanrednu djelatnost u Löwenu i u okolici profesor bogoslovja abbé Pottier. Još prije nego li je izašla okružnica sv. Otca *Rerum novarum* bijaše u Belgiji ljudi, koji su proučavali ovo pitanje. Nu odkada je ona saobćena, natječu se, kako će izvesti načela, u njoj izražena. Abbé Pottier glava je katoličkih tamošnjih demokrata, koji je počeo u život da uvodi naputke sv. Otca, pa daje radnikom sgode, kako će šteditі. Do sada je osnovao već razne udružbe radnika, a nedavno je i pokrenuo pučki list: *Bien du peuple,* kojim će zasade crkvene o pitanju socijalnom širiti u puk. Tim povodom upravio je na nj otvoreno pismo prof. Kuth, koga broje u najodličnije sile na sveučilištu Löwenskom. Evo, što piše on: Da se na put stane pogibelji prevrata, doba je već, da prijatelji puka odvažno podju k njemu, da mu se stave na čelo, pa mu pomognu, kako će se u družtvenom poredku, bez pobuloge i sile, zauzeti opet mjesto, s kojega ga potisnuše. Nu neće im biti lahko, da odmah dobe povjerenje množtva, opojena sanjarskimi nadami i hranjena nepomirljivom mržnjom. Trebati će da ga uvjere, te oni znadu drugi liek bolesti, s koje pati družtveno tielo, a ne samo uztrpljivost siromaha, a ljubav bogatuna. Trebati će, da mu donesu radnički program, u kom će izraženi biti svi zakoniti zahtjevi radničkoga pučanstva. To je jedino sredstvo, kako će ga iztrgnuti iz smrtnih zagrljaja socijalisma, te ga potaknuti, da štuje poredak i zakonitost. Takov pako program postoji; i vazda je postojao, to je stari program crkve katoličke. Što se je na nj puno zaboravilo bilo, tomu je razlog to, jer smo u gospodarstvenih pitanjih bili pod uplivom onoga liberalisma, koga smo se napokon posve otresli na polju vjerskom i političkom. Nu kaošto se u naravi ne gubi ni jedna sila, tako se ni u crkvi ne gubi ni jedna istina. Izsried duševnih tmina, što ih je gospodstvo krivih načela od 1789. nagomilalo oko nas, crkva je digla svoj nezavisni glas, te bistro, kako nitko, proglasila je vječne zakone, koji treba da uredjuju rad. Okružnica *de conditione opificum* jest, kao reče pokojni Janssen, najznamenitiji dogodjaj u modernoj povjesti. Budućnost pozdraviti će ju kao ustavnicu, koja oslobadja proletarijat, a potomstvo kazati će, da je ona meta, odkle se je i vratilo natrag k velikoj predaji katoličke prošlosti i pošlo u bolju dobu. U buduće oni, koji rade za puk morati će amo doći da crpaju misli, da ih puk sluša, morati će mu se prikazati s programom Leona XIII. u ruci. Vi ste to shvatio gospodine, i vi ste se dao na rad medju prvimi. Čestitam Vam taj vaš početak. Vaš je primjer djelovao, pa ste našli više sljeditelja u onom plemenitom svećenstvu, čije je srce, kao i božanskoga im učitelja, vazda kucalo, da privuče srce siromaha i potlačenih. Kao Belgijanac i katolik, ja se tomu radujem. Ja se mnogo nadam od apostolata vašega i vaših. Ja ne dvojim, te ćete uspjeti, da rieč pape kralja prodre i tamo, gdje se najviše otimlju blagoslovnomu uplivu vjere. Za sve one, koji se bave budućnošću uljudbe, tomu je siguran znak to, što vide, gdje u radničkih obrtničkih sborovih svi s počitanjem se okupljaju oko crne haljine katoličkoga svećenika. Njegova prisutnost tu zalog je umirenja družtvenoga i miroljubivoga napredka. Viši slojevi ne treba ništa da se boje puka, koji se oslobadja pod uplivom svoga svećenstva. Usuprot svašto valja da se plaši od množtva, do kojega ne bi mogli službenici Isusa Krista, te koje bi pušteno bilo divljemu huškanju zavodnika. Naši suvremenici dobro će učiniti, budu li na to pomišljali: do malo oni će moći birati samo ili demokraciju katoličku ili demogagiju socijalističku. Jao nam, zatvorimo li oči pred ozbiljnošću ovoga strašnoga dvobira.

Prosvjeta.

— Komisar sv. zemlje O. Alojsij Michieli u Mljetcih sastavio je u dva svezka album pod naslovom: *Album missionis terrae sanctae.* U oba svezka su 263 slike, po 35 cm. duge, a 25 široke. Uvezana su u tvrdu, ukusnu crvenu kožu, gdje je pozlaćenimi slovi otisnut gornji naslov i grb sv. zemlje. Slike su protumačene u raznih jezicih, pa i u hrvatskom. Štovatelji sv. zemlje naći će ovdje u liepom ruhu prikazana njena svetišta, pak im s toga djelo toplo preporučamo. Ciena je 21 for. i poštarina.

— *Ožujsko mjesečenje* (lunatio) *nemože biti mjesečenje vazmensko.* Napisao o. Vicko Tomašić, reda S. Frane. U Zadru. Brzotiskom „katoličke hrvatske tiskarne.“ Ciena knjižici (str. 128.) 50 n.

— *Crte iz hrvatske povjesti.* Napisao Stjepan Spalatin. Ovo je V. knjižica, a godina II. družtva „za ćudorednu i gospodarstvenu prosvjetu naroda: *Pučka knjiga.* Nagr. kamo-tiskarnica Vitaliani. Ciena 15 novč.

Sadržaj: Leoni XIII. (Ccinit P—ć, S. J.) — Leonu XIII. — Diki našoj (—r—). — Katolička hierarhija (A. J.) — Svetom Ocu Papi Leonu XIII. (—y) — Liberali i ženitba (Iv. Vučetić.) — Viestnik. — Prosvjeta.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 5. | U Sarajevu 1. ožujka 1893. | God. VII.

Narodi prirode.

III.

1. Žalosteći se radi grozota, u koje zabludiše narodi prirode i od kojih ću sada opet neke ocrtati, pomislio sam, kako je istinita tvrdnja, da ni jedna bludnja ne bi mogla tako čovjekom ovladati, kad barem njezina jezgra ne bi istinita bila. To opažamo u mudroslovnih sustavih. Istinita jezgra, što umu ili srcu prija, zaodjene se u neistinitu odjeću, izvode se iz nje krivi zaključci, koji su često tako slični pravim zaključkom, te jedino bistar um razliku razabrati može. I u naroda prirode pomutili su se nazori te onda običaji za života i smrti. Kad dakle čovjek motri takve pojave u naroda naobraženih i u naroda prirode, te vidi, kako duboko mogu ugreznuti pojedinci i narodi, nehotice pade u duhu na koljena te hvali Boga, što mu je u katoličkoj crkvi dao onu učiteljicu, koja ga sigurno vodi putem istine nepokvarene i nepomućene.

2. Dandanas ima još *ljudoždera* u tri diela svieta. Ciene, da ih ima pet milijona i pol. To nije baš mnogo, ali bio bi ovaj broj znatno veći, da nisu blagovjestnici mnoge narode od ljudožderstva odvratili.

Mnogo razširen bijaše taj običaj u *Australiji*. Nisu jeli jedino neprijatelje, nego i vlastitu djecu, osobito djevojčice. Dugo bi ih gojili i vlastita majka obično bi ih toljagom ubila. te s toga dobila najbolji komad: ruku i stegno. — Uzrok tome obično nije glad i popašnost. Neprijatelje jedu iz osvete i s toga, da si dotičnici osvoje snagu njihovu. Zato obično pojedu snažne muževe, da si oni, koji ih jedu, osvoje njihova svojstva, njihovu jakost, njihovu hrabrost. Osobito mast od bubrega daje čovjeku, da bude snažan i hrabar. U Queenslandu pojede često majka svoje diete, da si nadomjesti snagu, koju je nosećі diete izgubila. U južnoj se Australiji više puta dogodi, da prema savjetu roditelja stariji brat ubije i pojede mladjega, da si posvoji njegovu mladenačku snagu. — Lešine pokojnih jedu iz odanosti i ljubavi. Ako naime umre mlada žena ili djevojka, onda pojedu njeke dielove mrtvoga tiela mužki, koji su joj u rodu ili koji su ju volili, ali se prije pobiele. Prijatelji jedu mrtva prijatelja držeći, da mu time čine veliku uslugu. — O ljudožderstvu na Novoj-Britaniji, gdje uljudba cvate, svjedoči ingleski vjeroviestnik *Georg Brown* i opet *Wielfried Powel*. Ovaj je morao na svoje oči gledati, kako su klali čovjeka na počast njegovog dolazka. Svaki glavar ima po dva podvornika: jedan mjesto njega govori, a drugi ljude kolje. Nu ovdje riedko jedu muža istog plemena, ali prodavaju lešine drugim. Žena pako ne štede. Neki glavar

Digitized by Google

kupi mladu ženu, koja tugujući za svojimi, cieli dan plače, srdit glavar ubije ju i skuha, da se može s prijatelji veselo častiti. U Kiningununu uhvati neki poglavar dva supruga, ženu primi u broj svojih žena, muža pako zakolje, te mu bude dobra pečenka za svatbu. — Glasoviti ljudožderi su na Viti-otočju. Tu se nalazi čudno protuslovje: s jedne strane velika uljudnost, kao što se jedva u civilizovanih naroda nadje, a s druge goropadna okrutnost. Blagoviestnik *Young* se nije mogao lahko izkrcati, odmah mu priskoči njeki urodjenik, te mu posve ljubezno pomogne; Young skine šešir te mu se pokloni; ali na skoro sazna, da je upravo taj uljudni čovjek najgori ljudožder. Skoro svako znamenitije poduzeće započme i svrši ljudožderstvom. Veće svečanosti slave isto tako. Dogodilo se, da se za jedne obiteljske svečanosti kojeg glavara do sto žena i djevojaka poklalo, speklo te pojelo. Putnik *Williams* je poznao glavara, koji je oko devet sto ljudi već pojeo. Kad je glavaru Waraniju došla želja za ljudskim mesom, ubijao je ljude kao žabe, te nije prestao, dok nije sustao. Kralju Cakobau bilo je izvanredno drago, kad bi mogao glavu djece svojih neprijatelja razmrskati o kamen. Popašnici su više puta mrtvace izkopali, da ih izjedu. Vole pako meso žena više nego mužkih, i opet one crnaca više od mesa bielih, jer im je ovo preslano. — Vjerske klapnje, osveta, popašnost ih je poticala na ljudožderstvo, s kojim su bile sdružene gnjusne bezsramnosti. One, koji bi postradali na moru, smatrali su žrtvami, što im ih je gospodar mora poslao, ni jednoga ne bi smjeli po štediti. Ako bi se gradio čamac, poubijali bi ljude, neka budu hranom bogu, koji ih je prvi u toj umjetnosti podučavao. Isto tako se slavilo pobjede u čast ratnog boga. — Dočim se drugčije rukom jelo, upotrebljavalo se kod pomenutih svečanosti posebne viljuške, strogo je bilo zabranjeno u koju drugu svrhu upotrebljavati te viljuške ili posudje, u kojem bi se pripravljao *dugi krmak* (obično ime za čovječje meso). — Nu hvala Bogu, na tom su otočju blagoviestnici ovaj pregrozni običaj skoro posve izkorienili.

Isti običaj nalazimo *u Americi*. Imademo za to puno svjedoka starih i novijih, premda su filantripiste ovu činjenicu *a priori* zaniekali. Nu njima nije u prilog već ona okrutnost, o kojoj smo govorili u drugom članku. Izrazi kao „piti krv neprijatelja“, „pojesti njegovo srce“, to nisu puke rieči, nego su doslovce istiniti. — U sjevernoj je Americi Indijance ponajviše glad natjerao, da su se hranili čovječjim mesom. Tako se čita o mužu, koji je za glada ubio i pojeo svoju ženu i svoju djecu. — Kad i kad je praznovjerje tomu povod. *Longu* je pripoviedao neki jezuita, blagoviestnik, kako je neka žena odsjekla zarobljenom Inglezu ruku te dala djeci da piju krv, što je iz rane curila; kad ju radi toga blagoviestnik ukori, debelo ga pogleda i reče: da mi budu djeca dobri borioci, s toga ih hranim čovječjim mesom. — Ljudožderski narod bijahu takodjer Trokezi. „Hajd, da ovaj narod pojedemo“, tim geslom idu ratovati i saveznike svoje pozivlju „na čorbu od neprijateljskog mesa“. Iz obreda običnih, kad se ubija zarobljeni dušmanin, iz suza za one, koji su u boju pali, čini se, da su to žrtve za pokojne. — Ljudožderi su takodjer Mehikanci, premda inače veoma naobraženi; jedino u toliko se razlikuju od drugih ljudoždera, da je takva čast spojena uviek sa žrtvama, da imade dakle vazda religijozan značaj. Nu, u mehikanskih naroda bijaše obred neizrecivo okrutan. Žrtvu bi držali na svodu oltarskom, svećenik bi uzeo nož od kamena, razparao prsi, iztrgao srce, pružio ga prema suncu, onda položio k nogam kumira, a brzo zlatnom kašikom pridignuo te kumiru u usta porinuo; lešinu bi onda po stubah bacili, dali narodu neka ju pojede. Koliko je takvih žrtava palo, moglo se prosuditi pogledom na piramide od lubanja, koje su bile u svakom gradu i u kojih je bilo nagomilano po više hiljada lubanja, u Mehiki oko 130000. — Ima urodjenika imenom Otomi, koji su čovječje meso donosili na pazar, te su si na put za hranu uzimali pečenu djecu. — U Peru je gadni taj običaj iztriebljen, jedino se pleme Kaschibos još sada hrani čovječjim mesom. U njih je to užasno, da djeca ubiju svog starog otca, meso pojedu, kosti u pepeo sprže te za začinku upotrebe. — Ni narodi Brazilijanski nisu od toga čisti. Napominjem jedino Botokude. Velikom nasladom popiju najprije krv zarobljenog neprijatelja; onda ga razsjeku na komade, da ga mogu izpeći i pojesti; najsladje im je meso od noge i ruke, uzimlju si ga muževi, ženam ostane glava i drob. —

Treba li još da govorimo o narodima u *Africi?* Dokazano je, da imade širom Afrike mnogo plemena ljudožderskih, ne izuzam ni onih, koji su inače izvanredno radini, pametni, uljudjeni i poštenog ponašanja. Mnogi bi se dogadjaji mogli navesti, ali dosta o tome. Upitajmo se, što li je narode dovelo do gadnog tog običaja?

Digitized by Google

Vidjeli smo, da je *sada* tomu povod osveta, glad, popašnost, oblizavost, praznovjerje. Nu jesu li ovi povodi takodjer u početku bili, da se je ljudožderstvo kao iz njih rodilo? Ne, *nego je početak ljudožderstvu izkvarena ideja o žrtvah, što ih treba Bogu prinositi.*

Bogu kao najvišemu gospodaru htio i morao je čovjek pokazati, da mu se posve pokorava, da Ga priznaje vlastnikom svega, štogod jest i štogod imade. Poslie grieha je osim toga čovjek morao priznati, da je pred Bogom zaslužio smrt, da nema više prava živjeti. Nu čim je mogao čovjek taj dvostruki odnošaj prema Bogu izjaviti bolje, nego žrtvom? Darovao je, što mu je najmilije bilo i dao Bogu, da Ga pripozna najvišim Vlastnikom; žrtvovao je životinje ubivši ih, da prizna kako je sam sbog grieha zaslužio smrt, i da neka Bog kao znak toga unutarnjeg osvjedočenja mjesto njega primi smrt životinje. Sa žrtvovanjem bijaše obično skopčana čast, gdje su se darovatelji hranili dielom onoga, što su Bogu prikazali, time taj dio kao od Boga natrag primili, bili dakle kao gostovi Božji u znak njegovog prijateljstva i milosti.

Eto ovo je prava ideja o žrtvi. Ali, kako se pomutila i nakazila osobito u naroda prirode! Izgubili su pravu ideju svoga odnošaja prema Bogu, izgubili ideju, koja se žrtvom označivala, te spadši nizko u osjetnost zamisliše si takodjer bogove nekako osjetne i s toga ne mogoše se više obazirati na unutarnju žrtvu volje, koja se spoljašnjom žrtvom posvjedočavala, nego stadoše se obazirati jedino na žrtvu samu, te hoteći bogovom prikazivati ono, što je najbolje, što se najviše cieni, prikazivali su život čovječji. Osvjedočenje, da je čovjek bogove povriedio, da rod ljudski tlači veliko prokletstvo Božje — ovo se osvjedočenje nalazi kod svih naroda — poticalo ih je da učine sve, te se s bogovi pomire; ova je okolnost umnažala i još čestimi učinila žrtvovanja ljudi. To je temelj iz kojega se razvilo ljudožderstvo. Jer posvuda su narodi od istih žrtava jeli kao pozvani k stolu, što im ga spremio izmireni bog u znak prijateljstva i milosti. Ova je ideja narode prirode dovela do toga, da su se hranili mesom bogovom žrtvovanih ljudi.

To se dade dokazati i time, što je običaj žrtvovati ljude više razgranjen, nego li običaj od žrtava jesti, što su se naobraženiji narodi sačuvali od prostog ljudožderstva, ali su jeli od ljudi prikazanih bogovom u raznih prigodah, što su blagoviestnici laglje odstranili običaj, hraniti se čovječjim mesom, nego li običaj ljude za žrtve poubijati. — Samo što je ova početna, u sebi prava, ali u ovih naroda nakažena ideja tečajem vremena potamnila, te su osim vjerskih klapnja i drugi razlozi sklanjali, te još sklanjaju na ljudožderstvo.

3. Veoma tužne su takodjer okrutnosti proiztekle iz *pokvarene, surove predstave o drugom svietu poslie smrti.*

Najprije valja napomenuti običaj, da se umrlim dade dušu-pratilicu. O tome običaju imademo sasvim točne viesti iz indijskog otočja. Kad na otoku Borneo ukapaju plemenitiju osobu, treba da se žrtvuje rob, kojemu se preporuča, neka i na drugom svietu gospodara revno služi, neka ga tare, ako oboli i neka ostane uviek uz njega. — U Idana postoji vjera, da si svatko predobije toliko sluga u drugom životu, koliko ljudi poubije; s toga vole za roba platiti četverostruku cienu, samo da ga mogu vlastitom rukom ubiti. Putnik *Mayer* piše, da je sam god. 1871. doživio, kako za smrti nekog glavara njegovi sluge ne htjedoše u sumraku izaći na polje, bojeći se, da bi mogli izgubiti glavu. — Na istom se praznovjerju osniva lov na glave. Ako je otcu umrlo diete, izidje na lov, te ubije koga god susretne. Tuga radi pokojnika prestala je odmah, čim je pala ikome glava, jer je mrtvi time dobi svoga slugu.

Još su gore viesti iz otoka u južnom moru, osobito iz Viti-otočja. Oni drže, da je put u nebo dug i težak. Jao onomu, koji ide tim putem bez žene! Raztrgati će ga „velika žena“ boginja Bevalevu, jer strašno mrzi na svakoga, koji se nije oženio. Nu ako njoj izmakne, sigurno će ga na komadiće razmrskati grozni bog Nangga-Nangga. Žena pako može da putuje sama, ako si njezin čovjek odreže bradu te njoj pod lievo pleće položi. Kako će čovjek posvjedočiti, da je bio oženjen, treba da umru i žene te ga prate. Kada je glavar Ra Mbithi utonuo na moru, ubiše sedamnaest njegovih žena. Na otoku Viti morao je brat žene, kojoj je umro čovjek, odmah ubiti ovu preostalu ženu. Ako se udovica protivila, jao njoj, jer se sumnjalo o njezinoj bračnoj vjernosti. Nu riedko se žena protivi. Kad su pokapali kralja Ulivou, ugušili su pet njegovih žena i jednu kćer. Najglavnija žena je njekoliko oklievala, ali ju s toga dobro izruži novi kralj, nećak njezin; svojom rukom metne joj uže oko vrata, te ju udavi tvrdeći, da je ovu istu uslugu i materi svojoj učinio. Obično

Digitized by Google

idu žene veselo u smrt. Kad umre čovjek, žena poleti k bratu i govori: želim da umrem i svoga čovjeka pratim u zemlju, kud je pošao njegov duh; molim te, ljubi me i udavi me što brže, da ga pretečem. Ako joj nitko ne bi htio pomoći, ugušila bi se sama. Taj je običaj tako uvriežen u narod, da su ga jedva najstrožiji zakoni europejskih vlada iztriebiti mogli. U novoj Kaledoniji se sada mrtvomu žrtvuje i u grob položi voće ili koplje ili ratna sjekira. — Nu ima plemena, gdje idu u smrt za pokojnim ne samo žene, nego i majka, najbliži rodjaci, najvjerniji sluga; tako biva na otocih: Viti, Lifu, Janna i Hawai. Budući se onaj život sudi poput ovoga, s toga se ljubljenomu pokojniku daje u grob sve, što bi željeti mogao. Polože mu u grob oružje i svakovrstno orudje, da bi se mogao na drugom svietu naseliti i dobro prehraniti; žene, rodjaci, prijatelji, robovi idu s njim, da ne ostane sam, nego ima ugodno društvo i dobru njegu. Iz ljubavi ove osobe žele umrieti i jedva čekaju na čas, gdje će se opet sjediniti s onim, kojega su volili.

Kad i kad su ovi pomori upravo *žrtve pokojniku.* Sa vjerom naime na drugi život spaja se često i misao, da je pokojni uzvišen, ako ne primljen u red bogova, da je barem blizu njih, te da s njimi upravlja zemaljske stvari. Tako su ubrajali u bogove osobito umrle kralje i knezove, o kojih se već za života držalo, da su ljubimci ako ne baš sinovi božji. Odatle potiče naravno štovanje pokojnih. I samo čini takvog štovanja bijahu žrtve, što su se prinosile za smrti polineških knezova i velikaša. I zarobljenike u ratu bi poubijali ne samo z osvete, nego takodjer zato, da se ubijenim u ratu izkaže dostojna počast. Indijani pokojne izrično pozivlju, neka dodju, te se raduju gledajući krv svojih dušmana.

Gdjegdje obstoji grozni običaj, da se moradu s pokojnimi velmožami i glavari pokopati živi njihove žene i njihovi sluge. Tako je u Dahome-ju običaj, da idu u grobnicu kraljevu 24 žene, 50 vojnika i još oko 80 plesačica dvorskih s nalogom, da odprate kralja na drugi sviet. — Cameron nam opisuje pogreb njekog glavara u središnjoj Africi na gornjem Kongu: „Odvedu rieku iz korita, u koritu izkopaju veliku široku jamu, dno pokriju živimi ženami; sve žene dakle žive smjeste u grob osim jedne, koju prije ubiju nego li mora da legne u užasni grob; kad se to zbude, zakolju do 40 robova, te grob poškrope njihovom krvlju; zatim opet rieku puste da teče svojim koritom". Ovi se običaji sada umanjuju, to se mjesto živih ljudi u grob pokojnih često polažu kipovi od drveta. Ostatak je ovih grozota običaj u srednjoj Americi, da mora udovica samo za kratko vrieme k čovjeku u grob leći, ili bičevati se do krvi ili žilu si prerezati, da izcuri iz nje njekoliko krvi na grob.

Ne manje grozan je još drugi običaj, kojemu je takodjer izvor pokvarena ideja o stanju čovjeka poslie smrti. Na Viti-otočju misle, da *će čovjek na drugi sviet doći u onom istom stanju, u kojem je ovaj sviet ostavio, te s toga žele, da bi onamo došli bez tjelesnih mana.* Put je dug i pogibeljan, starac ne bi ga mogao prevaliti, nego bi podlegao neprijateljem te izgubio neumrlost. Da ga ova nesreća ne zadesi, eto s toga običaju još za dobre snage svojim očitovati, da žele smrt. Ako tko toga ne učini, to najbliži rodjaci sami stvar u ruke uzmu. Obitelj se posavjetuje, dan smrti se opredieli, grob se pripravi. Osudjenik mora da se uguši sam ili živ da legne u grob. Blagoviestnik Hunt pripovieda, što je sam na svoje oči gledao. Mlad čovjek ga zovne, neka mu dodje na ukop njegove majke. Ali se začudi, da u sprovodu ne vidi nikakvog mrtvaca. On upita tog čovjeka; a ovaj mu pokaže na majku, koja je posve zdrava i vesela uz njega koracala. Blagoviestnik se opet silno začudi. A divljak mu odvrati, da su se već častili radi smrti majke, koja je dosta stara, on i brat njegov misle, da je dosta živjela i da se može usmrtiti, majka sama je zadovoljna. Doda još, kako ga uprav djetinja ljubav na to nagoni, i da nitko drugi van on i brat njegov ne smije, da obavi ovu svetu dužnost. Blagoviestnik upotriebi svu rječitost svoju, kako bi mladog čovjeka odvratio neka ne učini, što je naumio, ali uzalud. Na grobu majka sjedne, djeca, unučad, prijatelji se srdačno od nje opraštaju, sinovi njezini ju užetom udave i prema običaju sahrane. — Prije nego se kršćanstvo razširilo na Viti-otočju, bijaše ovaj običaj tako obćenit, da mornar Wilkes u selu od više stotina žitelja nikoga nije našao, koji bi imao više od 40 godina, jer su sve starije poubili. — Na Kamčadki odoše starci u šumu, da umru tamo od glada; koji su željeli, da što prije umru, dopustili su, da ih bace psom, koji su ih raztrgali. Kod plemena Namollo izprose si slabe i starije osobe same od svojih domaćih, neka ih usmrte. Polože ih onda u jamu, zakolju životinju, krvlju jamu poškrope, dotičnika njekom žestokom stvari omame, polože u grob, te

Digitized by Google

mu prerežu žile i probodu srce. — Kod plemena Chepewajans mora najstariji sin otca toljagom ubiti. — Sve se ovo čini iz djetinje ljubavi.

4. Mnogo žrtava proguta *praznovjerje na čarke.* Narodi prirode ne znadu za providnost Božju; oni su kao djeca, te si ne mogu protumačiti prirodnih pojmova iz njihovih uzroka, pa s toga drže, da imade posvuda tajinstvenih bića; o svih predmetih kao o školjki, kamenu, drvetu misle, da su tajne sile, kojimi djeluje nadosjetno biće. Ova si bića predstavljaju, da su strastvena, osvetljiva, prevrtljiva, neprijateljska. S toga je čuvstvovanje ovih naroda turobno, mrko. Misle, kako bi se sačuvali, da im duhovi ne bi nahudili, te često ljude žrtvuju, da pomire zle duhove, oni čaraju, da si predobe duhove i njihove vidljive namjestnike tako zvane šamane, njeku vrst čarovnika, ili da im čarkami otmu moć, kako ne bi mogli nahuditi.

Dapače o bolesti, smrti misle, da je to učinjeno od zlih duhova, koji ulaze u žrtvu svojom voljom ili pozvani od čarovnika. U Australiji, Americi, Africi ima naroda, koji na naravnu smrt ni ne vjeruju, jer drže, da čovjek nikako ne može umrieti, osim da se silom ili čarkom života liši. Uvjereni su, da bolesti prouzročuje strani duh, koji si je osvojio tielo čovjeka, te mu podkapa zdravlje biesneći u bolestniku. Kad se grozničavi čovjek grčevito savija, kad uzpaljenom maštom svašta vidi te govori, kad kazuje silnu snagu, eto svi drže, da to radi strani duh i biesni demon, koji je unišao u njega. I ova vjera, da ima duhova, koji prouzročuju bolesti, da ima vještica i čarovnika, koji su sa onimi duhovi u savezu, ova se vjera nahodi kod svih naroda, te je povod, da se često puta nemilosrdno prolieva ljudska krv.

Plemena u *Australiji* se grozno boje, da ih ne bi tko očarao ostatci od jela; zato ih brižno pokupe i spale. Nu ipak dušman znade da ih dobije; ako ih on spali, eto mora da umre onaj, koji ih je ostavio. Strah od toga je tako grozan, da mnogi umru jedino od njega, ako obole i misle, da je bolesti čarka takvimi ostatci kriva. — Ako se misli, da je bolesti uzrok to, što se je čarkom salo od bubrega oduzelo, to se ubojici, na kojega padne sumnja, živomu izvadi njegovo salo, te se time bolestnik pomaže, da mu se vrati životna snaga.

Vjera na čarovnike i vještice je razširena osobito po *Americi* u koliko još nije kultivirana. Prema uvjerenju ovih naroda neprijatelji ljudski u savezu su sa zlimi dusi, sakupljaju se po noci, mogu se pretvoriti u životinje, dapače u kamen ili drvo, te bližnjemu zadati bolest i smrt. Vještice spale, kod Eskima pako razsieku na komade. Njeki stari Onondaga pripoviedao je, kako je po noći u zemlju ugreznuo, te pao u velik prostor, gdje je tri sto vještica obdržavalo noćni svoj sastanak. Drugog dana išao je s glavari od šatora do šatora te označivao one, koje je tamo našao. Sve su spalili. — Medju Indijani južne Amerike sve je puno vještica i čarovnika. Njihov je posao unosan ali i pogibeljan. Kod plemena Chiquitos ubili su često ženu radi smrti njezinog čovjeka; ili su bacili u vatru vješticu, to jest ženu, koja je proglašena, da je uzrok smrti. O Patagonih kaže Musters, kako više puta ljudi na umoru potvore kogagod, da je uzrok njihove smrti; bez milosrdja mora takav da se ubije. Osobito kužna bolest može da bude za čarovnike pogibeljna; često ih kao krivce proglase i onda poubiju.

Isto praznovjerje nahodi se u *Africi.* Grozan je ovaj postupak. Tko hoće, da se osveti neprijatelju, potraži „fitaura", t. j. duhovnog glavara obćine; donese mu darova, i velik crven lonac, u koji fitaur dušu neprijatelja zatvori. Obično progonjeni naskoro umre ili od straha, ili potajno otrovan od fitaura. — Ako kod plemena Balantes tko hoće, da bližnjega uništi, ustane po noći i prikuje mu kitu cvieća na njegova vrata; rano sazove sve ljude i pokazujući na kitu tvrdi, da je ukućanin čarovnik, te da ima sveze sa zlim duhom, koji po noći dolazi te mu donosi darova. Ako je ovaj siromašan, prodadu ga kao roba, ako je bogat, mora da pije otrov, koji mu neće nahuditi, ako se je pobrinuo za liepe darove; ako se nije pobrinuo, sigurno će umrieti, poglavari pako razdiele medju sobom njegov imetak. — Pleme Mpongwe pripisuje svaki slučaj smrti zlobnosti neprijateljskog čarovnika; ako se sumnja na roba, odmah ga ubiju, ako se sumnja na slobodnu osobu, mora da pije otrov. — Na Loango obali imade protučarovnika, kojim je zadaća čarovnike i vještice pronaći, da se preprieči pogubno njihovo djelovanje. Dogodila se kakva god nesreća, eto protučarovnika, koji treba da pronadje ono zlobno biće, od koga je nesreća potekla te da ga uništi. Protučarovnici vole krivim proglasiti onoga, o kojem narod sam već sumnja. Nakon raznih obreda pokaže protučarovnik na krivca. U njekih plemena je to dosta, a da krivca okrutno ubiju, u drugih pako mora da se podvrže sudu božjemu i pije otrovno piće. — Često obtužuju ljude, da

Digitized by Google

imadu pogibeljnog „fetiša“, koji upropašćuje susjede. O tome pripovieda putnik Cruickshank: njeki urodjenik tužio je staru ženu-vješticu, da je kriva, što mu je više rodjaka poumrlo. Upitalo se „fetiš-a“, što je tomu uzrokom; odgovorio je, da je tomu kriv zlobni fetiš dotične žene. Odmah su htjeli, da ju pogube, ali ona uteče. — U Camerunu vještice često progone. Tkogod je obolio ili umro, očaran je; ako ga je ujela zmija, raztrgao krokodil ili leopard, to je bila životinja očarana i okrivljeni mora piti otrov. Glasoviti lovac Chaillu bio je više puta svjedok takvim prežalostnim prizorom. U plemenu Mbuscha umre ugledan muž. Označiše sieda starca, da je svojom čarkom kriv smrti. Krvoločni narod zahtieva njegovu smrt. Chaillu ne uspije da ga izbavi. Odvedu starca na obalu rieke, jedan od njih se popne na drvo i viče ime djavla tog plemena, plemc pako navali na starca, te ga razsieče na komade. Ovakih je prizora doživio Chaillu još mnogo. — U mnogih crnih plemena, što stanuju uz rieku Ogove, i u drugih umre ih radi tog praznovjerja svake godine po više hiljada. Kad i kad mora radi jednog smrtnog slučaja poginuti čitava obitelj. — Žalostno je to, što nitko nije siguran, te ga ne potvore, da je čarovnik; s toga je u mnogih Bakongo-selih život prava muka. Obćenje sa Europejci nije u tom pogledu još mnogo koristilo. — U *unutarnjih predjelih Afrike* je čaranje pravi bič za stanovnike. Skoro na svakom mjestu se mogu naći tragovi o spalivanju vještica. Osobito stari ljudi su u pogibelji, da ih ne obtuže i na grozan način ne spale.

Veoma okrutno se postupa sa bolestnimi, dapače ih poubijaju, jer drže bolest posljedicom čarke. Bolestnika taru, biju, gnjetu, gaze, samo da iztjeraju iz njega vraga, što je u njem. Na Viti otočju postupa se sa bolestnikom, kao da je već mrtav. — Pleme Tahitija drži da je bolest kazna razjarenog boga, s toga nikada ne upotrebljavaju ljekova, nego ostavljaju bolestnike njihovoj sudbini; s toga haraju u tom narodu groznica i kužne bolesti. Na otoku Samoa priete sulicom djavlu, što je u bolestniku, a na otoku Tahiti bolestnika baš sulicom probodu ili ga živoga sahrane. Drugdje ih izbace iz kuće te ostave da umru od glada ill ih metnu u trošan čamac i puste na more. — Kamčadali bacaju često psom svoje bolestnike; kad Eskimo umire, sve bježi od njega, tu prestane svako rodstvo; kuću ostave, zatvore, a jadni bolestnik neka kukavno pogine. —

Eto kako je taman i tužan život u naroda prirode. Grozno praznovjerje ih pokriva kao maglom i raztužuje njihova srca, čuditi se moramo, kako mogu ovi narodi ikada veseli i radostni biti. Smilovao im se Gospodin Bog!

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Prva noć.

Djetinja ljubav.

Evo nas napokon na moru. Milo poigravaju talasi, vedro je nebo, povoljan vjetar; sve nam navieśta sretnu plovitbu. Za malo dana, bude li Višnjemu po volji, eto me u Afriki, gdje ću si domovinu opet vidjeti. Sve mi dalje odmiče Italija, jedva razaznajem pri bliedoj mjesečini obalu, od koje smo odjedrili. Ah Italijo!..... o bajna obalo!..... Kakvo me to čuvstvo najednoč obuzelo! Ah, kako se driemajuća bol iz nova probudi, pa čemernija nego ikada! Uzalud dakle nastojaše razum utišati srce, i svu tugu iz njega odstraniti. Ja mišljah, zacielila je ta duboka rana, a ona se otvara i iz nova krvari. Vječni Bože, kakova uspomena! Ah, duh je doduše voljan, ali tielo nas k zemlji pritište. Ja se otimam, ja neću; pa ipak osjećam, kako mi je lice suzami orošeno, kako mi i nehotično jecanje ne da govoriti. Pa ipak je sa svim pravedna moja bol. Tebe, ljubezna majko, ne ću više na ovoj zemlji vidjeti; ti ne ćeš više sa mnom svoje domovine posjetiti. Počivajte blago vi ukočena uda, vi mrtvi ostanci one, koja mi je život dala, ja vas ostavljam na Italskom tlu!

Oprosti, Bože, oprosti srcu sina ovaj izliev boli. Ti znaš, kakvu sam majku izgubio. Taj umrli život, to je najmanje, na čem joj hvalim. Oj kolikom je ona pomnjom neprestano nastojala, da me k nebeskomu životu privede! Jedva je počela u mojoj mladjahnoj duši svitati zora razuma, već je ona klijuće mladice navraćala k Tebi, najveće dobro moje. Oj koliko puta sam preko dana, oponašajuć materine rieči, djetinjim glasom tepao Tvoje presveto Ime! Koli često sam opetovao, a da Te

Digitized by Google

ni poznavao nisam, što su njezina usta preda mnom govorila, i obećao u djetinjoj prostodušnosti, da ću Te uviek ljubiti, nikada Te ostaviti. Nevjerniče! gje su ta toli pravedna obećanja? Rastao sam i postajao s vremenom sasvim drugi, nego li bi morao biti. Ona je bez prestanka sijala dragocjeno sjeme krieposti u moje srce, nu sijala ga je na nezahvalno tlo. Sve je moguće kušala majčina nježnost, da u meni pobudi ljubav k Tvomu svetomu zakonu, ali badava. Pa kad me je vidjela Tebi odtudjena, a zapletena u pogubno krivovjerstvo, tada bijahu njezine oči dva topla izvora suza. Nikada ne proli mati toliko suza na grobu svoga jedinca sina, koliko ih je prolila ona nad propašću moje duše, koja je u opačini zamrla bila. Cielo vrieme, — a trajalo je to mnogo godina, — što sam se sve većma od Tebe udaljivao, ne prestajahu boli srca njezina, kao da ne imadjaše više sina, već samo njegovu lješinu pred očima. Jedino Tebi su poznati oni duboki uzdasi toga prejadnoga srca. Ne bijaše dana, a da ne bi ona vodjena pobožnim nagnućem dva puta pohodila Tvoj sveti hram. Dok se je tamo prikazivala neokaljana žrtva, koja je svietu život pribavila, prikazivaše ujedno ona Tebi svoje molitve i svoje uzdisaje za moje spasenje. Ili ona slušala rieč nadpastira, koj je puku lomio kruh života; ili povukav se u se, u svetoj tišini promatrala istine vječne: uviek imadjaše mene pred očima, uviek moljaše za mene milost, oproštenje i pomoć. Nikada ne zarudi zora, nikada noć ne razastrje svoje crne koprene nad zemljom, da ne bi ona po ciele ure u tihoj sobici pred Tobom klečala. Tada spominjaše uzdišuć i plačuć ime moje, i zazivaše milosrdje Tvoje na opačine moje. Uviek bijaše tlo njezinimi suzami nakvašeno. Kolikim nasiljem moljaše najsvetije i najučenije sluge Tvoje , ne bi li me ipak oteli zabludam ludoga onoga nauka, čiji sam pogubni otrov u srcu nosio! Pa takovu majku da ja mogu nezahvalno zaboraviti? Ne, o draga majko, nikada ne ću zaboraviti one zabrinute tvoje ljubavi, one tvoje težke skrbi, one žuhke boli srca tvoga radi mene, onoga neumornoga tvoga nastojanja, da me k Bogu privedeš. Uviek ću se sjećati onoga dana, kad sam te nečovječno na afričkoj obali ostavio. Uboga mati! što nije sve pokušala, što nije sve u onom očajnom času rekla, da barem toliko od mene dobije, te me pratiti smije!

Duša mi pokrita tisućami grdih rana, srce mi sapeto čvrstimi okovi mnogogodišnjih mojih grieha, um zasliepljen pogubnimi bludnjami manikejskoga bezbožtva; a ja, daleko od Boga, idem u Rim, kamo me moja slavičnost mami. Moja bolest tako je već daleko dotjerala, te je već ni ćutio nisam. Al zato ju ćutila moja majka, koja je kod moga odlazka svaku nadu u moj popravak izgubila bila. Kako ju je ljubav gonila, pratila me je sve do mora. Pa kad je vidila, da ja moje nakane nikako promieniti ne ću, moljaše i zaklinjaše me, neka ju ipak sa sobom na put uzmem. Bijaše večer, te ja upravo njezinu pobožnost upotriebih, da ju prevarim, dočim se pretvarah, kao da ću njezinoj prošnji udovoljiti. Ja joj obećah, da ćemo u cik zore odjedriti, a ona medjutim neka noć provede u pobožnoj molitvi na grobu velikoga Ciprijana. Ona mi povjerova, a ja u to vrieme odjedrih i tako joj se ukradoh. Kako joj bijaše pri srcu, kada u osvitku zore u luku dodje, a moga broda više ne opazi, to znaš samo Ti, vječni Bože, koj si slušao njezin plač i uzdisaje, što su se obalom razliegali. Meni je, kao da ju gledam, kako se blieda, osamljena, pognute glave, tužnimi misli zaokupljena u Tagaste vraća, te tamo tužne dane i žalostne noći u biedi sprovadja, uviek nove zavjete praveć za spas nesretnoga sina.

Još mi je, kao da ju gledam, kako muževnom odvažnošću svoj rodni kraj ostavlja, te tegotnimi putevi ide, da mene ma do najkrajne granice Italije potraži. Pomisli si njezinu radost, kad ona, došav u biskupski grad velikoga Ambrozija, nadje mene izliečena od manikejskoga bjesnila, akoprem još ne bijah kršćanin. A kakov istom dan ne bijaše za nju, kada me vidje, obraćena k Tebi, izvore života, sa sinom mojim Adeodatom preporodjena po svetom krstu! Oj, tada joj bijahu sve želje ovdje izpunjene! Ti si mi to poslje kazala, predraga majko, i još se uviek sjećam okolnosti onoga razgovora. Putujuć u Afriku došli smo bili u Ostiju. Tamo naslonjeni na balkon zabavljasmo se pogledom na vrt, a razgovor nam se kretao oko vječnih dobara, koja nas u nebu čekaju. Nikada mi ne će iz srca zadnje one rieči, kojimi se naš razgovor završio. „Sinko moj, — tako ti onda govoraše puna nebeskoga uzhićenja — što se mene tiče, to za mene nema ovaj život više nikakova čara. Sve moje nade na ovom svietu izpunjene su; te ja ne znam čemu sam još ovdje, i što imam ovdje još činiti? Prije nego li u tamni grob sidjem, želila sam te pokrštena viditi. Nu Bog mi je to i preko moje nade podielio. Vidim te ne samo pokrštena, već takova,

Digitized by Google

koj podpunim preziranjem zemaljskih dobara za najvećom savršenošću kršćanske krieposti teži. Sada mi ništa više ne preostaje, već da u miru oči zaklopim".

Ne sjećam se više, što sam ti na to odgovorio; nu znam, da si ti pet dana iza toga na onoj zimnici obolila, koja te je za devet dana meni ugrabila. Pa tada, kad si se ti, žestokom bolešću već sasvim obnemogla te blizu smrti, težkom mukom okrenula, da mene medju okolo stojećimi potražiš; blieda lica, mutna pogleda, upalih očiju, glas hrapav, slab, prekinut ..... ah! srce mi puca, bol mi grudi stišče .... Plači Augustine, imaš i za što plakati! Majku sam izgubio, kakovih se malo nalazi, i to onda, kada sam ju jedva počeo poznavati i zahvalan joj biti. Oprosti, predraga majko! Smrt nas je rastavila, a smrt nas ima opet sjediniti. Ti stanuješ kano čisti duh u neizmjernih prostorijah vječnosti, a ja ubogo sirotče u ovom tužnom progonstvu. Draga majko, premda si daleko od mene, ipak si uviek preda mnom. Ja te gledam, ja te promatram u duhu, razabirem tvoj mili glas, a osobito one tvoje zadnje rieči, koje si govorila... Ta što sam počeo ja nesmotrenik! Timi riečmi još većma pobudjujem bol, a ja ju htjedoh utišati.

Otče nebeski, od koga jedinoga dolazi svaka prava utjeha, Ti moja ljubavi, Ti ljubavi majke moje! Čim joj ja mogu drugim naplatiti, van bezkoristnom tužaljkom? Ti joj jedini možeš pomoći, Ti jedini, u čijim rukama su duše živih i umrlih. Podieli pokoj njezinoj duši, podieli mir svojoj službenici. Za nju prosim milost po zaslugah krvi ljubeznoga Sina Tvoga. Ti znaš, da je ona u njega sve svoje ufanje stavljala; Ti znaš, kako mi je malo dana pred svojom smrću silno preporučivala, da se je kod svete žrtve uviek sjetim. Znam ja, da je ona, dok je ovdje boravila, Tvoju neprocienjenu ljubav uviek u srcu nosila; znam ja, da je Tvoj sveti zakon njezina neprestana naslada bila. Ali ona bijaše diete Adamovo, tielom zaodjenuta i u griesih začeta; a ta misao napunjuje me strahom, i ja drhćem pred tvojim vječnim sudom. Tvrditi ne mogu, da ona poslje svoga krštenja nije nikakove rieči rekla, koja je Tebi nepovoljna. Pred Tvojim očima niti nebesa nisu dosta čista; a ovo nečisto blato da si utvara, da je bez ljage? Ah, kad nas pred Tvojim sudom nebi milosrdje Tvoje branilo, o Bože, što bi iz nas bilo!

Ne spominjuć svetih djela službenice Tvoje, za koje Ti hvalim, jer su dar Tvoj, vapim pomilovanje radi grieha njezinih. Je li te kada uvriedila, oprosti, oprosti onoj, koju si sa ove zemlje pozvao; i ona je uviek od srca svojim uvriediteljem opraštala. Ako ipak pravednosti Tvojoj još štogod duguje, neka joj blagost Tvoja, kako si obećao, oprosti. Uzmi onu neizmjernu odkupninu, koju je naš božanski posrednik za nju već položio, a ona si ju vjerom prisvojila.

Ali kakova mi to sladka misao dolazi u dušu i razpršuje na jedan put sve tmaste oblake? Neobično svjetlo napunjuje mi dušu, razbistruje um i odgoni strah. Za onom burom uznemirujućih čuvstava pokazuje se dûga mira, sladko ufanje. Dobri Bože, samo blagi Tvoj pogled može tu promjenu proizvesti. Dobro poznam onaj blaženi glas, koj mi veli, da je moja majka primljena u vječni pokoj. Tebe, Bože ljubavi, koj poznaješ slaboću našu i toli rado sipaš nad nami blago neizmjernoga milosrdja svoga, Tebe poznajem, Tebe hvalim, Tebi se klanjam. Tko može pobrojiti Tvoja pomilovanja? A tko oprašta kao Ti? Zaista izkusi to svatko, tko ponizno i skrušeno preda Te stupi. Podignite se dakle visoko iznad zemlje vi moja čuvstva zahvalnosti, ljubavi, pokajanja, boli: vas privlači dostojniji predmet! Nije to više zemaljska, mrtva mati, nisu to više ona razpala uda, koja vas na ovu zemlju prikapčaju. K nebu se podignite, k nebu, komu sve pripada!

Oj Ti, koj, sam nepromjenljiv, sve upravljaš; Ti u vremenu i prostoru neograničeno biće; Ti, koga pred sobom imam, a ipak ne vidim; komu se divim, a ipak Te ne mogu opaziti; koga ljubim, a ne shvaćam; komu se kao nevidljivomu, nestvorenomu, bezkrajnomu, neizmjernomu, vječnomu klanjam; k Tebi se obraćam, o moj dobrotvoru, moj Otče, moj Bože! Ti si izvor, iz koga sam potekao, Ti more, u koje se vraćam. Ti si u svojoj mudrosti sve stvorio, i mene si jedino za Sebe stvorio. Oj, pa kolikimi glasovi zoveš me k sebi! Nepregledno pozorište Tvojih stvorova, koje mi prikazuješ; tolike ljepote, koje me sa svih strana obkoljuju, navieštaju mi Tvoju veličinu, Tvoju neizmjernu ljepotu. Toliki darovi, kojimi me obasu, bijahu mi tolika jamstva Tvoje blagosti i ljubavi. Sposobnosti moga duha, čuvstva moga srca, to su krila, na kojih sam se imao k Tebi vinuti. Cielo to pozorište Tvoga veličanstva uciepljivaše mi ljubav, pobudjivaše u meni vjeru, pokornost, štovanje i strahopočitanje prama Tebi. A ja ti svega toga ne izkazivah, već postadoh poput živine sliep i

Digitized by Google

gluh. Od moje šetnaeste godine, (ne spominjem prijašnjih zabluda), od šestnaeste moje godine ne življah više Tebi, već laži, griehu i opačini; to bijahu moji kumiri, kojim se u službu predadoh. Uzalud vikaše Tvoj vječni zakon, koga si mi u srce upisao, uzalud Tvoja sveta rieč; badava bijahu prietnje, kojimi me uzdrmati nastojaše. Nižja pohota sasvim me obuzela. O Bože, ja mogu na to misliti, i još živiti!

Vi nedužne životinje, vidite ovu neman, kakove nema med vami! Vi vesele ptičice, koje u zoru orošena krila lepršate i novi dan pjesmom pozdravljate; vi krotki jagnjci, koji skakutajuć na zelenoj livadi hranu si tražite; i vi stanovnici mora, po kojem plovim: vi slavite Boga svojim jezikom, vi se pokoravate svomu Stvoritelju. I vi vihri, oluje, tuče, munje i gromovi, vi uviek izpunjujete volju svoga Stvoritelja, koga i ne poznate. A ja, koj sam isto tako kao i vi Njegov stvor; ja, koj Njegovo veličanstvo poznajem; ja, koj kroz tisuću, vam nepoznatih, darova od Njega ovisim, i pozvan sam, da budem jednom dionikom Njegova blaženstva — zgrozite se preda mnom — ja sam Ga prezrio! Pa to ne bijaše možebiti kakova kratkotrajna ludost od njekoliko trenutaka. Dvanaest puta zaodjenu povjetarce drveća listom, dvanaest puta opustoši mrzli sjever zelene poljane: a ja neprestano moga Stvoritelja novom porugom podraživah. Vječni Bože, kako mogu drugčije ovu krivnju izpraviti, ako ne time, da uzdišuć Tvoja dobročinstva sa mojom nepravdom prispodobim, te ucviljen i skrušen prikažem Tebi žuhku ovu bol, koja mi sada dušu muči! Treće godine, od kako sam, podan pokvarenosti razblude, sve dalje se od Tebe udaljivao, predje kužni otrov iz srca u razum. Zamagli se i potamni u meni sveto svjetlo vjere, sve po malo izgubih nadosjetne stvari izpred očiju; te sada zasliepljen ne znam si ništa drugo predstaviti, van zemlju. Duh, postavši puten, ne diže se više nad nizke pohote. Dočim ja tako u tami tumarajuć iz jednoga ponora u drugi propadah, gašah si žedju mrtvom vodom iz kaljuže, u koju uronih, napajah si najme duh onim znanjem, koje napuhava i ludjakom čini. Kada se čovjek, oslonjen samo na svoja sjetila, usudi lahkoumno kratkom svojom mjerom Božje stvari mjeriti, onda ih ponizuje... Tako padoh ja nesretnik u bogohulstvo manikejsko. Kano što čovjeku, kad ga vrućica popade, najčudnovatije slike pred oči dolaze, te on u mahnitosti zdravim se drži: tako sam i ja veselio se mojoj vlastitoj ludosti, kano da je to visoką znanost, te kao mahnit vodio sam očiti boj proti momu Bogu. Ja sam niekao i pobijao Njegovu neizmjernu moć, Njegovo gospodstvo nad svemirom: prevaren i opet druge varajuć nametnuo sam se za učitelja i branitelja bezbožne ludosti. Tebi, Gospodine, izpoviedam ovu moju sramotu, ne da Ti kažem, što Ti već znaš; već da prisilim slabost moju, ne bi li priznala, tko sam ja, a tko si Ti.

A što si radio Ti, dobri Bože, dok sam ja u mojih griesih stario, dan na dan gorji postajao, i opačinu na opačinu gomilao? Možda je svakim danom i Tvoja pravedna sićba rasla, pripravljajuć mi kaznu i osvetu? Možda si, razsrdjen sa podloga moga izdajstva, pustio me Svomu gnjevu, da me nesretnu žrtvu osudi na vječnu kaznu? Bijaše to u Tvojoj vlasti, i Ti bi sasvim pravedno učinio, nebo i zemlja bi Ti povladjivala, da me je Tvoja ruka sunovratila bila. Ali dobrota Tvoja, o Bože, nije toga dopustila. Kako Ti mogu dosta zahvaliti na toj milosti? Mnogogodišnja nezahvalnost nije Te mogla izmučiti. Dočim sam ja, krivac, vjerolomno nemareć za Tvoju otčinsku ljubežljivost, od Tebe bježao, Ti si pomno išao za mnom i nisi me nikada prestao ljubiti. Kamo se god krenem, svuda bdije nada mnom i zakriljuje me Tvoje blago milosrdje, i vodi me puno uztrpljivosti i ljubavi istim pravcem, koj me je u smrt vodio, k momu spasenju.

Da stečem umišljenu zemaljsku slavu, iduć od grada do grada, prodavah svoje izprazne i nekoristne, nu kićene rieči pod liepim imenom govorničtva. Tašta umjetnost, ne služi li istini! Ali Ti, koj si upravljao korake moje od Tagaste do Kartage, od Kartage do Rima, a otale u srce Italije, doveo si me tamo, gdje je djelo ljubavi Tvoje imalo dovršeno biti. Kako mudro i pomno Ti k tomu sve navraćaš, odstranjujuć sve, što bi Tvojim namjeram na putu bilo. Ja plovim morem, da u Italiju dodjem; a Ti milostivo zauzdavaš vjetrove, utišavaš valove, ravnaš brodom, i dovodiš me kobali. Oboliv u Rimu, niti ja pitam za Tvoju milost, niti tražim spasonosne kupelji, da operem onu rugotu moga odurnoga života. I još Ti odklanjaš od mene žalac smrti, odstranjuješ bolest, vraćajuć mi prijašnje zdravlje. Gdje, ah, gdje bi ja bio sada, da sam onda ovaj život izgubio! Jedino sam išao za tim, da cilj mojih želja postignem; ali ti si i tu moju težnju znao Tvomu cilju privesti. Tako me nakon raznih sgoda i nesgoda, u kojih ja ništa drugo ne opazih, van što kratkovidan čovjek slu-

Digitized by Google

čajem, naziva, dovede k duhovnomu pastiru Ambroziju. Meni bijaše već njegovo ime, — budi Tebi hvala! — poznato. Ti pobudi u meni želju, da ga čujem, kako on sabranomu Tvomu puku Tvoju rieč tumači. Pa dok ja pomno pazim, budući on na glasu govornik, na oblik i kićenost njegovih rieči, djeluješ Ti, da ja i smisao njihov shvatim. Katolička vjera počima mi već draga biti, njezina istina postaje mi donjekle jasna, njezin me visoki ugled osvjedočava, ona mi se mili. Ali srce mi je još u okovih, volja mi je sapeta. Uzalud se ja mučim i napinjem, kada gospodujuća nada mnom pohota i ukorenjena navika tako su me sapele, te ja ne znam, kako bi jim se opro, kako oteo, kako oslobodio. Prejaki su moji okovi, a k tomu mi jako mili. Medjutim Ti me oslobodi. Ti me sjeti na slugu Tvoga Simplicijana, i potaknu me, da k njemu idem. Simplicijanu pako na srce stavi, da mi priobći život Viktorinov. On mi kaza, kako je Viktorin, veliki taj mudrac, poslušao glas Tvoj, i k Tebi se obratio. Već se počimam buditi, već ćutim ruku Tvoju, kako me se tiče; ali još se ne mogu sna otresti. Tada posla k meni dobroga Ponticijana. Taj dvoranin, Tebi toli mio i vjeran, imaše samo nakanu mene posjetiti; nu u istinu bijaše on poslanik Tvoga milosrdja. Slučajno se činjaše, da imadoh tada pred sobom svetu knjigu Tvoga apostola Pavla; ali ne bijaše to slučaj, već Tvoja providnost. Odatle izvede vjerni Tvoj sluga pobožni svoj razgovor. Po tom svede Ti govor njegov na to, te mi stade pripoviedati djela svetoga Tvoga Antona, otca i učitelja tolikih drugih svetaca u misirskoj pustinji. Tako mi Ti predoči pobožno živovanje, uzvišene krieposti velikih tih duša, koje iz ljubavi prama Tebi ostaviše čovječje družtvo, da samomu Tebi služe. Najprije se probudi u meni udivljenje, onda sram. U jasnom svjetlu tih toli liepih primjera spoznajem svoju grdobu; sgražam se, ali još je ne mogu odstraniti. Još nemam srca, da podjem za timi junaci. Po odluki Tvoje mudrosti, koja je govor njegov upravljala, podje dobri Ponticijan drugu jednu sgodu pripoviedat, gdje je on sam svjedokom bio, kad je cara u Trier pratio. Dvojica njegovih drugova, koji su kod jednoga Tvoga pustinjaka čitali bili život svetoga Antona, onaj čas odlučiše ostaviti i carski dvor, i mlade svoje zaručnice, i sve, što im je sviet pružao, ili obećavao dati, te na istom onom mjestu ostadoše, da u poniznosti i samoći samo Tebi živu. Njihove vitežke zaručnice, koje toli dragovoljno ovu visoku kriepost prigrliše, te se odmah zavjetovaše, da ne će nikada drugoga zaručnika imati izim Tebe: to bijaše strelica, kojom me napokon milostiva Tvoja ruka u srce pogodi. U tom zrcalu velikih vrlina na drugima vidim sve jasnije svoju grdobu, crne one pjege, one gnjusne rane, kojimi sam sav posut. Ja se sgražam, postajem sam sebi nesnosan, sramim se, proklinjem sam sebe, i predbacujem si svoju prijašnju sramotu. Tada se probudi u meni divlje čuvstvo borećih se strasti i nastade borba dvijuh protivnih volja. Ja hoću dobro, hoću i zapoviedam sam sebi, da ga činim; ali mlitava moja volja, zlu vikla, protivi mi se tvrdoglavo, i vuče me natrag k omraženomu zlu. Već se dižem, te skupljam sve sile, da sa svom odvažnošću podjem za onima, kojim se divim; ali opet klonem. Moja slaboća i težina okova, kojim sam priviknuo, pritišče me k zemlji i čvrsto me drži, te ja bez sviesti i obnemogao padam natrag u prijašnje moje stanje. Pa ipak škripam zubima, čupam si lasi, tučem se ko biesan po čelu, obima rukama obuhvaćam si koljena, kano da hoću stari jaram sa sebe sbaciti.

Dok se ja tako sam sobom borim, eto ti preda me s jedne strane one rulje nizkih pohota, koje mi njekoć toli mile bijahu; s druge strane pako u sjajnoj opravi a nebeskoj ljepoti svete čistoće. Prirodjenim lukavstvom počeše one sladkimi riečmi laskati i umiljavati se uzdišuć tužnim glasom: „Dakle ćeš nas ostaviti? Na vieke se s nami rastati? Pa ćeš ti moći bez nas živiti?“ — Ova nasuprot, okružena plemenitimi prijateljicami, veličanstveno se držeć a ipak prijazno, pruži mi djevičansku ruku i ljubezno me pozove, da idem za njom.

Dok je tako žestoka neodlučna borba u meni biesnila, a ja gorke suze točio: svidje se Tebi, da mi novu pomoć pošalješ po onom glasu, o kojem još ni danas pravo ne znam, odakle dodje. Bijaše to kao pjesma igrajućega se djeteta, koje opetovaše rieči: „*Uzmi pa čitaj! uzmi pa čitaj!*“ Dok te rieči u mojima ušima zujahu, osjetih ja u mojoj nutrinji drugi glas, koj me poduči, da je to tvoja opomena: Prestanem sada suze roniti i poslušam, te potečem na ono mjesto, gdje sam knjigu Tvoga apostola Pavla ostavio bio. Uzmem ju, otvorim i čitam, što mi prvo pod ruku dodje, i namjerim se upravo na ove rieči: *Kao po danu pošteno hodimo: ne u gostbah i pijanštinah, ne u*

Digitized by Google

ložnicah i nečistoći, ne u svadji i zavisti; nego se obucite u Gospodina Isusa Krista, i ne ugadjajte tielu po željah.

Dalje nisam čitao, a nisam niti hotio. Te Tvoje rieči razpršiše na jedan put poput nebeskoga svjetla svu moju dvojbu. Razbjegoše se moji neprijatelji, spadoše težki okovi moje robske volje, te prost i slobodan nalazim se na bojnom polju i sav se Tebi predajem. Tako se svrši borba, koju si ti započeo bio, da mene oslobodiš; tako boj što sam ga ja dugo vremena proti Tvomu milosrdju vodio.

Ti si pobiedio, Gospodine, Tebe ide sva slava! Evo od ovoga časa ja sam Tvoj plien, Tvoja dobit. Ali kakova dobit, moj Bože, kakav plien! Što si Ti u toj dugoj borbi, u tom težkom boju napokon izvojštio? — jednoga crva; a Boga ja sam dobio! Za moj spas si se Ti dakle borio; jedino da mene usrećiš, Ti si me sa svom vještinom Tvoje božanske ljubavi kroz toliko godina obsiedao! Dakle u cieloj toj borbi nisi Ti nikakove druge namjere imao, van da mene u Svoje krilo priveđeš, da mi Svoju ljubav, Svoja dobra, Svoje kraljestvo pokloniš te me uviek uza Se imaš u uživanju bezkonačnoga blaženstva! Da takova dakle bolestnika izliečiš, podnašao si moju jogunastu upornost i opake poruge! I bio si toliko zabrinut, kako ćeš me usrećiti! I nisi ništa hotio, van ljubav; ništa nisi tražio, van moje srce — i to sve u moju korist. Pa to si sve od mene tražio, kao potrebnik — Ti Bog, a ja crv! A ja, crv zemaljski, mogoh Ti to uzkratiti, Tebi, Bogu svomu! Pa Ti zaboravi sva ta moja velika nedjela sasvim, i primi me sa svom nježnošću u svoje krilo, i držiš, da Ti je tolika dugotrpnost ovoličkim dobitkom obilno nagradjena! I prihvaćaš moju ljubav, ako Ti ju i kasno ponudjam; i brišeš u tom času, kada Ti se predajem, sve moje prestupke. O moj dobrotvoru! o moje odurno srce! Pa kakove prestupke! o Bože . . . . Oj uztrpljivosti, oj ljubavi! Gospodine, Ti si pobiedio! evo me, Tvoj sam u vieke. Samo to sada hoću, što prije nisam hotio; druge želje nemam, van da Tebe ljubim. Pobiedio si, Gospodine! Evo me zarobljenika pred Tvojima nogama, što ponizno za milost prosi. Samo tu milost prosim, da mogu Tebe ljubiti, Tebe živote moj; da samo Tebe neprestano ljubiti mogu, i to takovom ljubavju, koja ne bi Tebe barem nedostojna bila. Ah, prekasno Te poznajem, Ti neizmjerna ljepoto, Ti najveće dobro! Sada uvidjam, da nema druge nevolje na svietu, van Tebe ne ljubiti, koj si jedini naše ljubavi dostojan, Ti, dragocjeni biseru srca moga. Sve, što je izvan Tebe ne vriedi mi više ništa. Kao ubogi stvor za Tebe stvoren, ne obazirem se više niti ne mislim na sebe. Sav sam Tvoj, sebi ništa više ne pridržajem. Ti si jedini moj, ja sam jedino Tvoj.

Gospodine! iz ljubavi toliko si od mene podnio, i oprašćaš mi sada toliko, i čuvaš za me tolika dobra na nebu: pa ja da Te ne ljubim? ja da . . . . Ali ne, o moj Bože! Darovi Tvoji nisu temelj mojoj ljubavi. Ja Te ljubim u Tvojih darovih, jer u njih spoznajem Boga moga. O najveće dobro, ja Te ljubim, jer si Ti u Sebi najveće ljubavi vriedan, jer Ti najveću ljubav zaslužuješ; ja Te ljubim, jer si Ti Onaj, koj jesi. Ja Te ljubim radi Tebe samoga, ja Te ljubim i bez Tvojih darova. Ja Te ljubim radi Tvoje ljubavi, i njoj bi dao sve, što imam najboljega i najljepšega. Gospodine, Ti vidiš, jezik mi je zaniemio, ja ne smažem više rieči; ali srce mi nije zaniemilo. Ti znaš, što ćutim, ali izreći ne mogu. Ljubim Te, Bože moj! ali srce mi je preuzko za toliku ljubav, i cielo moje biće je preslabo, da ju u cieloj njezinoj veličini obuhvati. Zato ostavljam ovu tiesnu ogradu, i zaronjujem sav u Tebe i gubim se sav u Tvojem biću, moj Stvoritelju, izvore svega dobra! Ljubavi moja, Bože moj!

Prah i pepeo.

Crta iz života. Napisao **O. L. Coloma**, Isusovac.

III.

Sliedeće jutro bijaše već jedanaest sati, a Manolo još ustao nije; ali ipak nije spavao. Oslonjen na jastuke, zurio je preda se, duboko zamišljen, pa je možda prviput bilo u njegovom životu, da je ozbiljno zagledao u sama sebe. Saviest njegova, koja se opet probudila, pokazala mu je bezdno, do kojega su ga dovele njegove strasti, a ono malo stida i poštenja, što mu još ostalo bijaše, potreslo je njim u dnu duše.

Sgražao se je sam pred sobom, da je dug hotio platiti kradjom, pa je mislio na sredstvo,

Digitized by Google

kako da se spasi od nevolje i sramote i mučio se, ne bi li zasnovao način, koji bi mu zajamčio mirnu i pristojnu budućnost. Nu sve snovanje i razmišljanje bijaše uzalud; razum njegov, zastrt najoprječnijimi misli, kolebao je nesigurno tamo i amo, kao svjetlo, koje hoće da se ugasi, a jedino mu bijaše jasno i bistro na pameti uzdignuti štap, kojim mu je zanatlija zaprietio, pa ona svilena zavjesa, koja se micala, da kao svjedok proti njemu svjedoči. Biesan bacao se Manolo amo tamo po postelji, te je sdvojan grizao jastuke. Tada opet baci poglede na sve strane, napne svoje misli, i nadje se iz nova u krugu sramote, u kojem su ga čvrsto držali njegovi drugovi i njegov zločin. Samo k nebu nije dizao pogleda svoga, jer o njegovu milosrdju nikad čuo nije. Samo k Mariji, utješiteljici svih žalostnih, koju nikad nije čuo majkom zvati, nije dignuo pogleda.

Poput tajinstvenih sjena nicali su tada pred njim oni dani, kada je živio veselo i lagodno, pa uz gorku bol, kojom se u nevolji sjećamo izgubljene sreće, javila se bolna saviest, da je vlastitom krivnjom tako nesretan postao.

Bijaše to bol, kojoj polakšice ne ima, koja peče kô ni jedna druga, a u duši onoga, koji trpi, budi čustvo slično nemoćnomu bjesnilu, kakvo kida srce osudjenih!

„Ah“, uzdahne nesretnik, „kad bih si samo mogao privrieditи, što mi je potrebno za život! Kad bih imao čvrstu volju, da se nadvladam! Oh, zašto me u djetinstvu kaznili nisu radi moje nesnosnosti i samovolje! Otac moj nije dopustio upravitelju, ni da me ukori, a sada prost čovjek diže na mene ruku. Majka moja nije dala, ni da mi zaprieti učitelj kaznom, a sada mi prieti kazniona!“

Nesretni Manolo sakri si lice u jastuke i zaplaka kao diete; njegovoj boli ne bijaše utjehe, jer ljudem se nije jadati mogao, a da u Boga traži utjehu tomu ga učili nisu. Kad bi roditelji njegovi s onoga svieta bili mogli vidjeti, u kolikoj je nevolji njihov sin, kako bi cieniti morali mudrost i uvidjavnost onih roditelja, koji uz sve bogatstvo svoje i odličnost ne drže, da nije prema njihovoj časti, ako djecu svoju tako uzgajaju, da im budućnost zajamčena bude za svaki slučaj promjenljive sreće. Koli spasonosna je strogost zavoda, koja mladića priuča radinosti i posluhu, a tim čuva muža od lienosti i oholosti! Koli je pravo Ludvig XIV. jednom, kad ga je neobuzdana njegova žestina zanesla, te se je tako srditim pokazao, da je kralja nedostojno bilo, pun boli zavapio: „Zar u mom kraljestvu nije bilo šiba, dok sam još diete bio!“

Iz gorkih mu misli trzne Manola kucanje na vratih. Nemirno, kakova već jest zla saviest, digne se, te počme bojazljivo prisluškivati kucanje, ne imajući srca, da odgovori. Tad se vrata otvore, a unidje njegov momak, te mu preda pismo. Manolo razgleda naslov sa svih strana; napokon se odluči, te otvori list, iz koga padoše na krevet četiri banke po 1000 reala. Manolo mišljaše da sanja; u pismu, kojim je novac popraćen, ne bijaše podpisa, a čitalo se ovo: „Poznajem borbe života i znam, kako su pogibeljne za mladost, koja ne ima nikakva izkustva, nikakve podpore. Dozvolite, te Vam se u pomoć ponudim, sjećajući se prijateljstva, koje me je vezalo s Vašim otcem. Od ovoga časa možete kod državnoga ministarstva potražiti mjesto, te budite uvjeren, da ćete ga dobiti. Ako ste sada možda u kakvoj neprilici, kakovih je obično kod mladih ljudi, primite ovaj ovdje neznatni zajam, koji neka ne povriedi Vašega nježnoga osjećanja. Čim Vam bude moguće, da ga vratite, javiti ću se.

Rad, moj dragi prijatelju, nije sramotan, pa mi dopustite, da Vas iskreno svjetujem, a ako Vas ovo i bude štogod bolilo, to će Vas i izliečiti. Onomu, koji je u bogatstvu bio možda ohol, težko je, da u siromaštvu bude pristojan; hoćete li, da Vam to bude laglje, vršite svoje vjerske dužnosti, a kršćanska odanost, ova jaka kćerka vjere, brzo će korenje pustiti u Vašem srcu.“

Manolo je čitao i opet čitao list, te van sebe od radosti skoči iz postelje; ali čustvo zahvalnosti prema tajinstvenomu dobročinitelju ne ganu se u njegovu srcu, iz duše njegove nije se vinula molitva zahvalnica prema Božjoj providnosti, koja mu se toli milostivom ukaza.

Sada je mogao platiti dug stolaru, koga se je bojao, sada je imao temelj, na kojem je mogao početi novi toli željkovani način života. Osjećajući se radi toga umirenim, nastojao je i uvjeriti se, da grofica ne zna za njegovu krađju. Zar nije mogao vjetar pokrenuti zavjesami? Nisu li zar one od svile, te je šušanj i odatlje mogao nastati? A marama možda je pala iz grofičine ruke, kad se je opraštala s Manolom. Pritušeni onaj krik, s kojega je prije pol sata uzdrhtao, kad se je na nj sjetio, bez dvojbe je samo utvara njegove uzbudjene mašte. Tada najednom munc mu glavom

Digitized by Google

misao, kojoj se je već prije mogao dosjetiti — da nije ovaj list baš od grofice? Ali kako je bio sam tjesnogrud, nije ni o drugih mogao misliti, te bi tako veledušni bili, pak pošto je još jednom pročitao list, izkrivljenimi pismeni pisan, reče si: „Ne, to ne može da bude! Ja bi na njezinu mjestu dao kradljivca baciti kroz prozor. Taj list mora da je od kakova prijatelja moga otca, do koga je morao doći glas o nesretnom dogodjaju sa stolarom.“

Takovi su ljudi prečesto, a takav bijaše Manolo vazda. Što je želio, tomu se je nadao, pa je napokon o tom bio tako čvrsto osvjedočen, te je, kad se je približilo vrieme za ručak, obukao se kao obično, i najvećom hladnokrvnošću uputio se prema kući grofičinoj. — „Odvažno! samo odvažno!“ reče si, da odstrani tjeskobu, koja ga opet obuze, kad se je približavao palači. „Ne zna li ništa, ne idem ni u kakvu pogibelj. Sumnja li, moja će ju odvažnost zavesti. Znade li pako sve, mogu ipak još uviek ili sve tajiti ili moliti, te mi oprosti. Ja ću onda udariti čustveno, a tomu se riedko mogu oprieti gospodje.“

Kad je stupao širokim pridvorjem, ustadoše podvornici, da ga s najvećim počitanjem pozdrave. Manolo je osjećao, da se je sav zacrvenio. Koljena su mu klecala, kad je uzlazio stubami, a kad je stao pred vrata od sameta, na kojih bijaše grb prejasne grofice, tako mu navali krv k srcu, te je njekoliko časova morao stati. Pošto se je opet sabrao, unidje signrna koraka grofici, a ona mu pruži ruku isto tako ljubeznivo kao vazda, ne odavajući u svom plemenitom licu ni najmanji trag čuda, zlovolje ili negodovanja, nego se je i danas u nje vidilo dostojanstvo kraljice uz blagost svetice.

Živo veseo s ovoga dočeka Manolo mal da se sam odao nije, nu ipak se je nadvladao, te se s gostovi grofice zabavljao ljubezno kao obično; ova mu je pokazivala istu pažnju, kao uviek, nudila mu je sama čuveno pečenje, koje je njemu toli milo bilo, pa kad se je Manolo u večer od nje opraštao, pitala ga je tako glasno, te su to svi čuti mogli, ide li u operu.

„Svakako, barem da čujem šestopiev“, odgovori on, „danas bo će „Luciu“ pjevati.“

„Tad mi možeš učiniti ljubav i prištediti mi trud, da ne moram pisati list“, reče grofica. „Barunica B.“ nastavi dalje, „biti će u operi, jer je danas njezin dan za ložu, potraži ju, te joj predaj ovu svotu za srećke, koje mi je jutros poslala.“

Rekav to predade Manolu kesu punu zlatnih novaca, te su svi vidjeti mogli. Taj dokaz pouzdanja razagnao je zadnje tragove tjeskobe u srcu Manolovu, te preradostan podje u operu, mal ne glasno govoreći sa sobom: „Ona ne zna ništa, ona ne zna ništa, spašen sam!“

Kad se je kao obično kasno kući vratio pročita opet list bez podpisa, a sada zamjeti nješto, česa prije opazio nije. List je mirišao istim mirisom, kojim vazda i grofičino odielo. — „Nije moguće!“ uzklikne Manolo, stiščući žestoko list u ruci, „da nije ipak od nje? Tada bi grofica morala biti demon himbe!“

Uzprkos ovoj sumnji ipak je Manolo sliedećega jutra ustao mirno. Osnova njegova bijaše gotova; prije svega valjalo je platiti biesnomu stolaru, čiji ga je štap i divlji govor napunio bio ozbiljnom skrbi, za tim je hotio ostale svoje prilike da uredi, te zatražiti mjesto kod konsulata u Ruskoj, jer još samo tu evropsku zemlju nije proputovao bio; nadao se je, da će tu živjeti mirno od svoje plaće, a uz to odplaćivati svoje dugove, pa uživati nepoznate mu još ugodnosti sjeverne.

U dvanaest sati uputi se Manolo, s novcem u džepu, da plati nesretnomu stolaru svoj dug; bojao se je, kad bi taj novac dao kojemu slugi svojemu, da bi ga taj mogao pridržati za plaću, koja mu još plaćena bila nije. Ne daleko od radionice stolarove stade Manolo, dok ne prodju kraj njega četveroprežna lovačka kola, kojimi je upravljao njeki odličnik. „Manolo“, vikne mu taj, sustaviv kola, „zar nećeš danas u trkalište?“ — „Ne, neću“, odvrati Manolo, koji se bijaše okrenuo, da ide, pošto je vidio, da su vozač i oni što bijahu u kolih njeki njegovi odlični drugovi. — „Što još, Manolo! Mi se vozimo k utrkivanju“, viknuše oni iz kola. Jedan pače skoči iz kočije, te primi Manola za ruku; drugi izvadi još zatvorenu bocu, te držeći ju od šale kao kuburu pred licem, vikne: „Hajde ili ću odapeti!“

Manolo je nastojao, da se ukloni njihovoj navali, kad li se vozač sagne sa svoga sjedala, te porugljivim glasom reče Manolu njemački: „Možda ne imaš novaca, da se kladiš?“ To pitanje, koje mu je došlo od jednoga *parvenu a,* bogatoga bankira, koga je Manolo u svojoj velmožkoj oholiji zvao *marques del ochavo,*[1]) tako ga je posve smelo, te je i on takodjer njemački najvećom drzkošću

[1]) Ochavo je malen bakren novac.

Digitized by Google

odvratio: „Pokazati ću ti, imadem li novaca za oklade.“ I ne pomišljajući više na svoje dugove ni na štap stolarov, unidje u kola, te se odveze s prijatelji na utrku za okladu.

Sat nakon *lyncha* već je Manolo izgubio tri hiljade stolarovih reala u raznih okladah, te je povrh toga morao njekoj markizici, koja je o jokeyih i konjih govorila kao najvještiji sportsman, kupiti njeki broj rukavica, što je izgubio u jednoj okladi s njom. Još istu večer kupi Manolo dragocjenu škrinjicu od sandalovine za pet stotina reala, stavi u nju rukavice, što je za nju kupio, te joj posla. Što je ostalo novaca, koje je dužan bio darovateljici toli nježnih osjećaja, protepao je kod souper-a, što ga je dao njekolikim prijateljicam, čuvenim iz družtva.

Koli malo može čovjek proti svojoj slaboj naravi, ne pomaže li ga Božja milost, pred kojom izčezavaju iz duše sjene grieha.

IV.

Na podnožju morskih Alpa, u Lombardiji, izvire sa strane jedne pećine, skoro u ponoru, ljekovito vrelo. Strm put vodi doli, bolestnike nose tamo na nosilih ili se vraćaju jašeći na mulah, uviek u pogibelji, da u dubokom ponoru ne nadju svestrano sredstvo za sve svoje boli. Ne daleko vidi se odavlje s lieva Monza, njekadanji glavni grad lombardijsko-mljetačkoga kraljestva, dočim put s desna vodi u Monaco, u glasovitu *corbeille de fleurs*, gdje se posried cvieća sakriva ona otrovna guja, koja je svu zemlju napunila grobovi samoubojica; igraonica iz Baden-Badena, pošto je iz Njemačke protjerana bila, udarila je svoj velebni dom u ovoj malenoj kneževini.

Uz ljekovito vrelo podigla je prometnost veliko svratište, u kojoj bolestnik neće dakako naći kapele, ali će naći dvoranu za ples, gdje se može pripravljati na smrt, te igraonicu, filialku one iz Monaca, gdje može dobiti novac za svoj sprovod. Koli strašno je, kad vidiš, da se ljudi, kojim će ukočena smrt skoro uda nepomičnimi učiniti, kreću prema zvuku glasbenoga komada za ples! Koli strašno je, kad vidiš, gdje usahla ruka stavlja na igru svotu novca, koja bi imala da bude već upisana u oporuci.

Zajedno sa vriednimi stranci, koji dodju da se lieče, ima ovdje igrača iz *contamine de monaio*, te svakojakih nevaljalaca i lupeža, gdje poput gadnih parcova, koji se na izmetine bacaju, obilaze oko igraćega stola. Tu čuješ sve jezike gdje govore, vidiš svakovrstan novac gdje kola, rugobe svake vrsti gdje se čine.

Kadkada nastane tu i smrt nenadano, da iz ove kaljužine bolesti i zločina odnese žrtvu, dočim u svratištu nastave plesati, igrati se i trpiti.

Kolovoza godine 18* došao sam u ovo svratište, jer sam pratio bolestnoga jednoga otca, brata po redu, koji je imao rabiti vrelo. Jedne večeri, kad je bolestnik osjećao se slabiji nego obično, pošao je ranije u krevet, a ja sjeo u sobi do njegove ložnice, da uz svjetlo lojenice pišem njekoliko listova. Još ni počeo nisam, kad njetko kucnu na moja vrata.

Bijaše sobarica svratišta, koja dodje, da me zovne k jednomu, što je na umoru. Ostao sam samo toliko, da uzmem propelo, te odmah podjem za služavkom hodnikom punim vrata, te je bio pravi nedohod!

„Zar je bolestniku sbilja tako zlo?“ upitam.

„Ja mislim, da je već umro“, odgovori djevojka lahkoumno. „Jutros mi je naredio, neka mu zovnem svećenika, koga je danas vidio na vrelu, a ja sam zaboravila. Kad sam večeras k njemu zagledala, te ga upitala, treba li štogod, nije mi ništa odgovorio. Strašno bijaše pogledati, kako je ležao otvorenih ustiju, pogleda gori uprta!“

Nije sada bilo mjesta, da po zasluzi ukorim djevojku, koja je zaboravila na svoju dužnost, pobrzam te ju upitam, da li je liečnik već tu bio i što je kazao?

„Da li je liečnik tu bio?“ reče ona, „ja ne znam. Bolestnik nije došao amo, da se lieči, nego da se igra, on je jadan siromah, te plaća samo tri lire na dan.“

Pošto smo se uzpeli na zadnji boj svratišta, stade moja voditeljica pred na pol otvorenimi vrati; oprosti se tu s menom, te mi reče, da mora o tom izviestiti gospodara u svratištu, neka dade odnieti lešinu čovjeka, za koga ona ni znala nije, da li je u istinu već mrtav.

Unidjem dakle sam u malešnu sobu, u kojoj cielo pokućtvo bijahu dva stolca, stol i postelja vojnička. Tu je težko dišući ležao čovjek otvorene rane, oči mu bijahu zatvorene, a ruka, nježna i liepa, kao u kakove gospodje, počivala je na pokrivalu, te grčevito čvrsto držala nješto stare rubenine, što je bez dvojbe bolestnik hotio da obuče. Pri svjetlu svieće, koja je tu gorila, pro-

Digitized by Google

matrao sam lice, na kojem je smrt već utisnula bila svoju značajnu biljegu.

Bolestniku moglo je biti preko 40 godina; crvene pjege, koje nastaju uslied neumjerena pića, a sada bijahu pocrnile, oštro se izticale na licu, blicdu kao smrt. To me ipak nije smelo; rekoh si, ovaj čovjek mogao je biti pijanica, dà zločinac, ali bezbožnik nije bio. Što je tražio svećenika, to je dokaz, da mu vjera nije još posve uginula bila, a to malo vjere čini nepremostiv jaz medju pravom bezbožnosti i medju tek lahkoumnim načinom života razkošnikova.

Dirnem ga najprije malo, zatim jače, a govorio sam u toliko jezika, koliko sam umio, jer nisam znao, koji je njegov jezik. Nu umirući ostade nepomičan, očiju zatvorenih, usta na pola otvorenih, disao je težko i mučno, kan da je hripanje smrtno, dočim mu je srce udaralo tako brzo i neuredno, kao ura, kad pukne lanac.

Ne bijaše moguće, dati mu zadnju pomast, jer je bližnje mjesto Roccabruna, dalje od sata, ležalo za strmim obronkom briega jednoga.

Pošto je umirući tražio svećenika te pokazao želju, da se izmiri s Bogom, dignem ruke nad njega, te ga *sub conditione* odriešim.

Tada mu metnem propelo na prsa, te sjednem uz postelju. Od časa do časa kvasio bi mu usta svojom maramom, koju sam prije umočio u vrč, pun vode. Više nisam mogao da za nj učinim.

Tako su minuli sati; iz dvorane za ples dopirao je amo zvuk glasovira, na kom su udarali polku. Nepoznati disao je sve težje i činilo se, da je smrt blizu.

Postade mi nesnosan zrak u uzkoj sobi, okužen izparivanjem bolestnikovim. Otvorim prozor, da malo odahnem; uprav bijahu otvoreni i prozori blagovaonice, što je nasuprot bila, te sam pod zelenimi zasjenami uljenica mogao viditi lica, puna užasa, koja su se nadvila nad kolo i nad novac nagomilan na stolu.

Tada začujem sa postelje bolestnikove neugodnu buku kao škripanje, pomislim, da on nokti poteže po zidu, te pohitim do njega. Nu on je nepomično ležao, kako sam ga ostavio bio, a buka, s koje sam protrnuo bio, začuje se sada opet.

Umirući škripao je zubi. Na glasoviru prieko udarali su napitnicu iz „Lucrezia Borgia“, a duboko alt-grlo pjevalo je uz to rieči: „*Il segreto per esser felice.*“

Srce mi se tako grčevito steglo, te nisam mogao suzpregnuti suze, pa pustiv mah svomu čustvu stavio sam propelo na suha usta umirućega, ali su ona ostala niema i nepomična i nisu ga poljubila.

U dva sata digao je umirući malo glavu te bacio krvi; deset časova iza toga nasta smrtna borba. Bacim se na koljena, te počmem za nj moliti. Kad sam došao do rieči: *Redemptorem tuum facie ad faciem videas — Veas a tu Redemte frente a frente* žestoko se potrese umirući. Otvori oči, pogleda me s užasom, te pošto mu je na usta i na nos navrlo opet mnogo crne krvi, preminu.

Sav protrnem i jedva sam mogao dovršiti molitvu.

Kad sam svršio, zovnem sobaricu, a do malo dodje i gospodar svratišta s liečnikom.

Pošto sam slutio, kako žalostni će se prizori sada odigrati, podjem opet u svoju sobu.

Malo za tim čujem, kako se otvaraju vrata, što vode na polje, a bila su baš pod mojim prozorom. Počelo je bilo svitati, te opazim dva čovjeka, kako se potajice iz kuće vuku. Jedan je nosio na ramenih lopatu, a drugi je desnicom vodio magarca, na kom bijaše u zamazanu plahtu uvita lešina. Ljudi udariše puteljkom, što preko brda vodi u Roccabrunu, stari grad Monaca, koji spada sada na Francezku. Kad su došli na zavoj puta, zadjene se plahta o grm, te pošto se razdere na jednom kraju, vidjelo se gole svezane noge trupla.

Bijaše to neznani, koga su već nosili na groblje.

V.

Te večeri potraži me gospodar svratišta u mojoj sobi, te me umoli, neka mu na talijanski prevedem njekoliko španjolskih pisama, što nadjoše u torbi pokojnikovoj. „Bijaše španjolski patvoritelj novaca“, reče, „pogledajte, što se našlo kod njega.“

I pokaza mi tada razne patvorene primjerke banknota iz Turina i Španjolske.

Bacim pogled na naslove njekolikih listova, koje nadjoše u ostavštini pokojnikovoj, te na svoj neizrecivi užas upoznam, da su svi pisani bili na Manola.

Tada mi dodje misao, neka napišem ovu poviest, te ju posvetim njekim roditeljem.

Pohrvatio *A. J.*

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Jubilej sv. Otca). Skromno ali vrućim srcem proslavismo i mi u Bosni radostan dan za sav katolički sviet: petdesetgodišnjicu biskupovanja Nj. Svetosti pape Leona XIII. Na dan slave (19. veljače) po cieloj su nadbiskupiji slavila zvona, te zanosila srca vjernika u Rim, k priestolu namjestnika Kristova, gdje se sjediniše s hiljadami poklonika, koji se toga dana oko svetoga Otca sakupiše iz cieloga svieta. Kod svete mise naš je dobri puk slao pobožne molitve i zahvalnice, što nam je dobri Bog dičnu glavu zdravu uzdržao i prosne, neka nam ga dugo i dugo još čuva, neka plemenite nakane velikoga njegovoga srca obilno blagoslovi. U stolnoj našoj crkvi toga je dana presvietli gospodin pjevao svetu misu, a u propoviedi prikazivao nam divno jedinstvo katoličke crkve, kakvo nam se prikazuje u božanskom svjetlu baš prigodom ove slave. Svečanost je ukrasila *Dieboldova* misa *Te Deum laudamus,* što su ju uz stolne koraliste pjevale učenice milosrdnih sestara, a svršena je pjesmom zahvalnicom, veličanstvenom skladbom Hallerovom za mješoviti zbor. U osmini (26.) su, kako već javismo, učenice kćeri Božje ljubavi proslavile svečani dan kratkom glazbeno deklamatornom zabavom, gdje je ravnatelj zavoda preč. g. dr. Antun Jeglić u kratkih toplih potezih ocrtao, kako se velikomu svečaru klanja ovaj čas sav sviet. — Veoma je liepo i svečano proslavljen jubilej u Zagrebu. Zaslužno pjevačko družtvo „Kolo“ priredilo je u cči svečanosti sjajan koncerat, koji se odlikovao biranim programom, vrstnim izvadjanjem najboljih pjevačkih sila, sudjelovanjem najodličnijih stališa, te toplim zanosom, kojim je obćinstvo pratilo liep proslov sveučilištnoga profesora dra. Aleksandra Bresztyenskya. Na sam dan otvorena je u nutrinji svojoj obnovljena i poljepšana prvostolna crkva, gdje je presv. gosp. naslovni biskup P. Gugler služio svečanu svetu misu. Veoma je radostan pojav, da su kod sv. mise sudjelovala sva družtva zagrebačka sa svojimi barjaci, te sve oblasti. Svečanu propovied rekao je preč. g. Ivan Krapac, kanonik, a na koru su pod ravnanjem vrstnoga Fr. Kostanjevca koralisti i klerici nadbiskupskoga sjemeništa pjevali uz misu njeke umetke iz *Musica sacra,* što nas naročito veoma veseli, jer se uzdamo, da je i to korak bliže k onoj našoj vrućoj želji, da se u Zagrebu osnuje *Cecilijanska družba* za crkvenu pjesmu, koja bi svim nam u velike koristiti mogla. U osmini (26) proslavila je duh. mladež nadbiskupije zagrebačke ovu slavu liepom glazbom, skladnim pjevanjem, te uz proslov još raspravom o Leonu XIII. — Mnogo je tom zgodom poslano u Rim brzojavnih pozdrava. Presvietli gospodin nadbiskup vrhbosanski podnio je srdačne čestitke u ime svoje, te u ime cjelokupnoga svećenstva i puka u nadbiskupiji, a Nj. Svetost dostojala se čestitku blagohotno primiti, te poslati blagoslov pastiru i stadu. Čestitao je brzojavno i kaptol vrhbosanski, preč. o. redodržavnik u ime Franjevaca, ovdješnji ženski samostani, njekolike odlične gospodje u ime mnogo svojih drugarica. I *Vrhbosna* usmjelila se pridružiti ovoj kiti, te je na pozdrav urednikov i na njegovu molbu za sv. blagoslov stigao ovaj odgovor: *Quas obtulisti gratulationes occasione jubilaei Sanctus Pater benigne excipiens tibi, coadjutoribus lectoribusque sedis apostolicae doctrinis adhaerentibus apostolicam benedictionem impertivit. Card. Rampola.* Zahvalnim i radostnim srcem izporuča ovim urednik blagoslov namjestnika Kristova svojim revnim pomoćnikom i marnim štiocem. — I iz ostalih mjesta naše nadbiskupije pozdravilo je svećensto i puk brzojavno Otca kršćanstva, a On je udostojao svakoga svojim otčinskim odgovorom i blagoslovom. —

(Jubilarna misa sv. Otca u Rimu). Crkva sv. Petra bijaše na 19. februara pozorište prizora toli velebna, te ih i njena dična poviest malo takvih znade. Namjestnik Kristov, siedi sužanj Vatikanski, ljubimac našega vieka, veliki papa Leo XIII. toga je dana na grobu svoga svetoga predšastnika, prvaka apostolâ čitao zlatnu misu svoga biskupovanja. A oko njega, otca kršćanstva, okupilo se u ogromnih prostorijah najveće crkve na svietu toliko vjernika, te je ona dubkom puna bila. Od rana jutra, od 4 sata grnuo je na hiljade sviet prema sv. Petru, koja u 8 sati već tako puna bila, da se je moglo naći mjesta samo u pokrajnih ladjah. I to množtvo od preko 60.000 ljudi zanosnim je klicanjem pozdravilo Nj. Svetost, kad je njekoliko časova prije 10 sati stupila u basiliku u sjajnoj pratnji kardinalâ i dvoranstva svoga. Pobožan narod pomno je pratio misu sv. Otca, koji bijaše veoma tronut. te oni, koji posve blizu bijahu, opaziše kano da sv. Otac kod pretvorbe od pobožnoga ganuća suze lije. Za tihe mise pjevali su čuveni pjevači Sikstinske kapele pod ravnanjem Mustafe, a poslje kada je sv. Otac zapjevao *Te Deum,* sav je ondje prisutan puk uzeo pjevati ovu divnu pjesmu zahvalnicu. Sveti zanos i oduševljenje opet izbi na javu, kad je sveti Otac podielio blagoslov *urbi et orbi,* te se u nosilci vraćao u svoju palaču blagosivajući narod, koji mu je neprekidno klicao. Kad se otvoriše vrata basilike na Petrovu trgu nadjoše se 100.000 ljudi sa svih strana svieta, kojim je jedno ime bilo na ustima: ime dičnoga svečara *Leona XIII.*

Sadržaj: Narodi prirode. — Noćna razmatranja u duhu s. Augustina (A. Blažević.) — Prah i pepco (A. J) — Viestnik.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA
BOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAV VU ARKU
CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI
Broj 6. | U Sarajevu 15. ožujka 1893. | God. VII.

U slavu pedesetgodišnjice Leona XIII.

(Proslov govoren na spomen-svečanosti u Senju 19. veljače 1893.)

Nad vječnim Rimom ponad Vatikana
Trepere sveta krila kerubova —
S nebesa pada neuvela grana
Od besmrtnoga stabla lovorova,
A širom zemlje, ovog suznog dola,
Iz divljih šuma, bajnih vilinstana
I preko mora od pola do pola
Sve klik se ori: Slava i Hosana!

Dà — kralj je ovo — kralj to slavu slavi
U duhu, što nas carstvu spasa nosi!
A s'jedi vlas mu sa nebesa plavih
Vjekovit Stvorac blagoslovom rosi.
I bl'ješti alem na sjajnoj tiari,
Ko čistim nebom kada zv'jezda sije —
I gore v'ječni Hristovi oltari,
Ko sunce ono, što sirote grije!

Ne — vječni grade — nij' to slava pusta
U tirjanske ti veličine tvorbi,
Triumf to nije Caesara Augusta,
Da okov kuje i „urbi et orbi".

To Petar onaj, ribar onaj prosti
Iz Galileje prešao je mora,
A sv'jet se smije tvojoj vječitosti
I prsi bije kamenjem sa fora!

To dusi tvoga roblja izmučena
Raspelo tvrdo na Golgoti grle,
I jadne žrtve cirka i arena
Na Petrov trg sa krvnom palmom hrle —
Ah, i to roblje prosvjetnog nam v'jeka,
Sto laž ga zani o krivoj slobodi,
Kroz tamu hrli s bliza i s daleka
I traži ruku, što k Istini vodi.

Ne, nije ovo slava samrtnika —
O, vjero sveta, tvoj je lovor ovo;
To pobjeda je boga — dobitnika
Kroz blagov'jesno slovo angjelovo!
U burnom moru, gdje na oštre bride
Sumorit talas u b'jesu se kreće,
On podigo je svojoj crkvi zide
I vrata pakla uzdrmat je neće!

Digitized by Google

A Ti, oj dive, što sa čvrstom p'jesti
Tuj gordo čuvaš tu golgotsku goru
Ti usno božjeg i duha i sv'jesti,
Što talas blažiš oluji i moru
O Ti, nad kojim danas trepti grana
Sa besmrtnoga lovorova panja,
Ti Hristov borče s praga Vatikana,
Pred kojim sv'jet se u zahvalu klanja,
O traj i vjekuj, širi i raznosi
To sjeme spasa, svetu branu vjere,
Kud mnoga usna jošte hljeba prosi,
Kud mnoga još se otrovnica vere
I desnicom nas svetom blagoslovi
I u srcu nam svoj raspali plamen,
Da uzbudemo borci Isusovi
U slavu Boga, srećo ljudi — Amen!

Spjevao:
Silvije Strahimir Kranjčević.

Narodi prirode.

IV.

1. Tamna je slika, što ju do sada prikazasmo o narodih prirode. Nu ne bi podpuna bila, da ne dodamo još jedne strane njihovog života. *Razpuštenost* svakovrstna, dapače i protunaravna, to je u obće od svih posljedca iztočnog grieha najgadnija, te rod ljudski najdublje ponizuje. Nizko uživanje u obće, i putenost napose poniznje čovjeka izpod nieme životinje. Najgore prolazi s ove strane nesretna žena! Škakljivo je ovo pitanje, težko se o njem razpravlja, nu birati ćemo izraze, da ne povriedimo nježnu stidljivost kršćansku.

2. Bezbrižno živi čovjek prirode. On ne znade, da je *raditi dužan, da u tome stoji vriednost* čovjeka. Nema naroda prirode, koji bi si zalihe za uzdržavanje života spremao poput naroda naobraženih. On uživa danas, što imade ne brineći se za sutradan. Radi, ide u lov, da se nahrani; on jede i legne, da može probaviti, dok ga opet glad ne natjera, da se pridigne, radi ili lovi. Nu dostojan za čovjeka je jedino lov i rat; sramotno bi bilo za njega raditi na polju, u kući ili obavljati kojigod ručni posao, to ostavlja svojoj ženi. — „Crni muž ne radi, jer je plemenit," kaže Australijanac. — Eskimo bi volio umrieti od glada, nego da prihvati za kućni posao. — „O brate moj!," kaže Indijanac Europejcu, „nikad nećeš znati, kako je to sladko, da ne treba ni raditi ni misliti, uz spavanje je to najugodnija slast. Takvi bijasmo prije nego smo se rodili, i biti ćemo poslie kad umremo." — Na otoku Tahiti utekoše blagoviestniku sve djevojčice, što ih je sakupio, da ih nauči koristnomu radu tvrdeći, kako njima priroda sve daje, što treba. — O crncih na ušću rieke Kongo P. Augouard: „Ovi su crnci pravi skakavci; ne brine se za budućnost, više plešu nego li rade; dok je dan, spavaju crnci, kad pako nastupi mrak, plešu." — Često mora čovjek prirode sbog nemarnosti svoje silan glad patiti; nu kad si opet napuni želudac, već je zaboravio na muke, te ostane lahkouman kao prije.

3. Tko da ocrta, kako ova plemena *samopašno žderu.* Što uhvate u lovu, kad i kad skoro surovo progutaju. Šta bi moglo biti za čitavu nedjelju, proždre se za jednog objeda, gdje se jede, doklegod šta u želudac može. Za čudo, kako dugo mogu Australci, Papua, Indijani, Hottentotti postiti, nu još je većma za čudo, kako ciele hrpe mesa izčezavaju pred njimi, kad stanu gladni jesti. — Sir John, putnik po Austriliji, rado pripovieda o izvrstnom teku vjernog svog sluge. Na večer je jednom pojeo: kilogram konjskog mesa uz kruh, zatim srce, jetra, pluća, želudac, i rep i dvije stražnje noge mladog kengurua; iza toga stane jesti od tučnjaka, što ga ubijenog našao na obali; kad proguta još kožu kengurua i tučnjaka, sjeti se, da mu je želudac pun; napravi vatru i legne, da spava. — Rodu Itelmi, koji živi u Kamčadki, najveća je radost, kad ima mnogo jestvina i pića, te znadu žderati, da moradu bacati kad i kad po više puta na dan. — Tri Jakuta mogu pojesti soba za objed, a za užinu ostave si crieva sa sadržinom. — Poznati su Eskimo sbog proždrljivosti svoje. — Ako ima Indijanac dovoljno hrane, već stane jesti, kad se probudi i jošte jede, kada dodje noć; prije nego legne spavat, metne komad mesa uz vatru, da se izpeče te može odmah jesti, čim se probudi. — Isto va'ja o Hottentottih i o Bušmanih. Za gladovanja stisne si Bušman želudac kajišem, nu razširi se želudac reć bi u veliku spremnicu, kad mu podje za rukom lov; on guta, mislio bi čovjek, da će se razpuknuti; nu iza kratkog sna opet može silne komade mesa u se sabraniti. U

Digitized by Google

crnaca je želudac veoma uvažen, te zahtieva uljudnost, da se upita, kako je želudac. — Plemena u sjevernoj Americi uzimaju podražice na bacanje, da se mogu opet i opet nasladjivati jelom.

4. Nije posve neopravdana tužba, da su mnogobrojna plemena upravo Europejci otrovali *opojnim pićem*. Nekoja su plemena s početka odoljevala piću, nu napokon podlegla toj strasti. — Pijanstvo postade narodna strast u Indijana; za čudo, da ne izumiru još više; upravo mahniti su za pićem. Ne pojme, kako može itko da pije umjereno i jedino za zabavu, nego nalaze nasladu upravo u tome, da se podpuno opiju. Za rakiju ti Indijanac učini sve, ma najužasnije, najgadnije čine. Za sklenicu nudio je neki Indijanac svoju mazgu vriednu do 150 dolara; glavar plemena Arrhapayo dao je za $4^1/_2$ litre opojne rakije po jednog konja; pleme Sioux i Hottentotti mogu dati za sklenicu pića svoju ženu. — Crnci zapadne Afrike poznati su pijanice; plemena medju Senegalom i Nigrom sve bi dala za rakiju. Nepristojno je u njih, ne opiti se. Tko se ne opija, taj ništa ne vriedi; tko primješava rakiji vode, to ti je diete. Stave se piti rano, a na večer još piju. Zato se u njih često nalazi delirium tremens. Ljudi mršavi, više nalik na smrt nego na život, te uvjeravaju, da se bez „ljute vode“ ovdje živjeti ne može; tako kaže, a oči su mu krvave, ruke drhću, jesti ne može, ali on ipak pije i piće hvali.

Nu ne bi istinu kazali, kad bi tvrdili, da je pijanstvo prije nepoznato bilo, i da ovi narodi, prem neznajući za rakiju, nisu imali svojih opojnih pića. Da napomenemo Polinesijce i Mikronesijce, koji dobivahu od otočja Viti opojno piće, tako zvani *kavapunš;* ovo piće opoji i napunjuje maštu veoma razkošnimi slikami; na pošljedku prouzroči slabost tjelesnu, drhtanje, mršavost i neke na gubu nalike čirove, koji se otvore te ostavljaju veoma grdne i ružne brazgotine. Nu to su častni znaci, jer samo plemenitiji su mogli piti, dočim se to ženam i običnomu narodu nipošto nije dozvolilo. — Mehikanski narodi bijahu veoma vješti spremati opojna pića, u kojim zauzima *metl* prvo mjesto. Kaznili su pijanstvo kao gadnu grjehotu, nu za svečanih prigoda opilo se sve, takodjer žene. Isto valja o Karibih, o Peruancih, koji običavahu opijati se u slavu svojih bogova. Pleme Payagua ne htjede ništa jesti u dane, kad htjedoše da se opiju i veoma se čudiše Španjolcem, koji da previše jedu, te onda plemenito piće nema mjesta u želudcu. — U čitavoj južnoj Americi jedva bi našao narod, koji ne bi znao za pijanstvo i prije, nego je Amerika odkrivena. O njih piše Lafitau: „Sakrijte se vi obične pijanice! što ovi divljaci mogu popiti, toliko vi ne možete! . . gledao sam ih, kako piju neprestano tri dana i tri noći, kako si silom izprazne želudac, te započmu piti iz nova. Iza ovih gadnosti ubiše po jednog zarobljenika te ga pojedoše.“ — Takodjer u Africi poznadu posve dobro domaća opojna pića. U plemena Killengues kroz čitava tri mjeseca skoro nitko nije trezmen, dokle naime ima ploda od Gongo, iz kojega se rakija tvori. Livingstone dodje u neko selo plemena Manganja, te nadje sve veoma napite i to biva, dokle god se žanje žito Mapira. Na Sambezi-obalah vare opojno pivo; ima plemena, koja sve žito u pivo upotriebe. Svečanosti svršavaju obično time, da se svi opiju.

5. Osvjedočivši se o jednoj strani strastnoga uživanja, u koje nadjosmo ugreznute narode prirode, pogledajmo drugu još škakljiviju stranu, na onu, o kojoj ima govora u šestoj zapoviedi Božjoj. — Ponajprije nalazimo u svih naroda prirode *mnogoženstvo* i *veliko ponižavanje žene*. Muž si kupi žena koliko hoće. Po najviše puta se ne gleda na sklonost djevojke, nego na ponudjenu kupovnu cienu; tko više plaća uzme si zaručnicu, da mu bude robkinjom. Žena je pokućtvo, blago, tovarna marva čovjeka svoga; čovjek može da ju proda, zamieni, pojede.

Sažaljivati se mora žena u Australiji. Ona mora sve raditi, a kad se jede, nikada ne sjedi s čovjekom, nego sa psom, te dobiva ostatke, koji joj se bacaju. Muž si kupi ili otimačinom dovede žena, koliko mu drago. Tko je bogatiji i ugledniji, osobito ako je otimač velika junačtva proizveo, tko je jači, toga neka bude djevojka. Ako upitaš mladića, zašto si traži toliko žena. odgovorit će ti, kako mora imati koga, da mu nosi vodu, drva, sprema hranu, te na putu prtljagu vuče. Težko ćeš naći ženu, koja ne bi po glavi imala mnogo tragova izcieljenih rana, ili po tielu brazgotina od rana zadatih sulicom. Ako žena osiedi ili iznemogne, umre zanemarena od gladi, ako joj se ne smiluje rodjak, te ju toljagom ubije. Lješinu baci u šuplje drvo ili u bližnji grm, da ju požderu psi ili divlje ptice grabilice. Ali uzprkos tome, eto žene su odane svome čovjeku, jer same o sebi drže, da nisu podpun čovjek, nego niže vrste.

Digitized by Google

Nije pogrješna tvrdnja, da svi Australci smatraju ženu nečistom, nesvetom.

Donekle blaže postupaju sa ženama Tasmoni. — U Papua imadu po više žena jedino plemenitiji i bogatiji. Isto tako biva u plemena Arfak i još nekojih. Na Solomunovih otocih ima svaki muž obično po dvie žene, na novih Hebridah po jednu. U novoj Kaledoniji, na otočju Viti postoji mnogoženstvo, nu ponajviše s vjerskog razloga, budući se muž žene ni dotaknuti ne smije, dok nosi i doji diete, a to se vuče kroz tri i još više godina. Mnogoženstvo je osobita prednost velikaša i bogataša. Ugled i bogatstvo se procjenjuje prema broju žena. S toga imadu glasovitiji glavari po dvadeset, petdeset, dapače po sto žena. Nu reći se mora, da su i ovdje žene velike sirote. Najteže poslove moradu obavljati, silno ih gospodari zlostavljaju i za žrtve bogovom ubijaju ponajviše žene. — Mnogoženstvo je razširenо takodjer u Polinesiji i Mikronesiji, nu jedino bogatiji mogu više žena uzdržavati. Sa glavnom ženom sve ostale živu prilično u miru; čovjek postupa s njima dosta blago, premda jih nikako ne smatra sebi ravnopravnimi.

Izvanredno težak je život žena Indijanskih. U njih žena prečesto mienja svoga gospodara. Za čovjeka svoga učiniti baš sve, u tome stoji njezin ponos. Indijanac ima žena toliko, koliko hoće ili može. Žena kuha, šije, krpa, suši meso, oprema konja; ako putuje, žena sve pripravi za put, na putu čuva i onda opet sve namjesti. Muž može da s njom po volji radi, može prodati njezinu kriepost, može ju ubiti. Tako biva po sjevernoj i južnoj Americi. Najgore se muče žene uz rieku Orinoko. Dan vjenčanja je zadnji dan, na koji ne treba, da krvavimi suzami oplakuju prežalostnu osudu svoga spola. Za kiše, za vrućine i studeni, makar diete nosila ili dojila, mora da težko radi, dočim čovjek u šatoru leži, pije i puši; ženu čovjek jedva pogleda; žena nikada sa čovjekom zajedno ne jede, nego joj valja čekati, dok se muž nahrani, te joj možda štogod ostavi.

Prežalostna je osuda žene u Africi. Crnac ima žena, koliko hoće, te postupa s njima, kakogod hoće; on mirno sjedi i puši, žena pako mora da obavlja najteže poslove. Skoro nigdje ne jede žena skupa sa čovjekom, u Dahomeju i Loangu mora klečeći mužu davati hranu. P. Holly piše, da se nigdje žene tako ne uzporedjuju sa marvom, kao u Africi. Blaže se postupa sa glavnom ženom i sa onom, koja je skuplja. — Gdje je zemlja plodna, te ne treba mnogo raditi, ondje se žene drže za nasladu i razkoš. Mnogoženstvom muževi mogu da obogate. Za jednu djevojku dobi deset krava, za deset djevojaka dakle 100 krava. Mnogo kćeri imati, to je radost i veselje. Ako žena nema djece, odpusti se, ali treba da se vrati kupovnina. — Što više žena, to veće bogatstvo. Izvanredno na glasu jest, tko ima mnogo žena, mnogo ruma, cilinder i vjeresije kod bielih. Kao što se u Europi posjednici ponose svojim mnogobrojnim stadom, tako se knezovi crnaca ponose svojimi mnogobrojnimi ženami. Kralj Bagirmski ima 500 žena, Ašantski 330, te ih dvorjanikom svojim poklanja. Stanley pripovieda o kralju Mtesi u ekvatorijalnoj Africi, da ima 7000 žena i 500 priložnica; on jih svaki dan poklanja i s neznatnih razloga ubija; putniku Felkinu ih je osamnaest ponudio. — Vjerojatno je, što tvrdi Brehm, da u nekih pokrajinah iztočne Afrike ženu manje ciene nego li domaću životinju. Pleme Lattukos na bielom Nilu je posve mirno gledalo, kad su trgovci otimali njihove žene, nu hrabro se stavi u obranu, kad započeše plieniti njihovu stoku. U Dinka vriedi krava više nego li žena i diete. — Kaffer si kupi djevojku za nekoliko volova, a ne pita ju, da li hoće za njega. Žena je posve u volji njegovoj, razlikuje se od marve samo u toliko, da mora glavaru platiti globu, ako ženu ubije. — Kod ostalih plemena južnoafričkih sude ženu donekle, dapače u Bušmana mnogo bolje.

Bez dvojbe je mnogoženstvo preveliko zlo, koje ruši dobre obiteljske odnošaje i koje stoji na putu da ne napreduje uljudba i da se ne širi kršćanstvo. Neki Batonga reče blagoviestnikom: „Rado ćemo primiti vas i vašu vjeru, ali dozvolite nam, da si uzmemo žena, koliko hoćemo.“ Sin poglavara plemena M pongwe, odhranjen od blagoviestnika, uze si samo jednu ženu, ali odma započmu da mu se rugaju, da ga grde, dapače upravo preziru. Mnogoženstvo uništuje dostojanstvo žene i ćudoredni značaj ženitbe; o bračnoj ljubavi, kao što ju propovieda kršćanstvo, nema govora. Nu za čudo, ima istih žena, koje mnogoženstvo hvale i zagovaraju; ima ih na Viti-otočju i u crnaca. Žena zapadno-afričkog crnca se raduje, kad god se njezin čovjek opet oženi, jer time i njezin ugled raste. Žene u plemenu Makolo saznavši, da imadu u Inglezkoj ljudi samo po jednu ženu, povikaše, da u takovoj zemlji ne bi ni živjeti

Digitized by Google

htjele, jer svaki muž treba da imade više žena, te tim može da posvjedoči svoje blagostanje.

6. Prema tomu možemo već napried nagadjati, da *ćudorednost* u ovih naroda neće biti baš na visokom stepenu. Gdje god obstoji mnogoženstvo, skoro posvuda mogu neoženjeni posve slobodno obćiti; djevojke se uzgajaju bezsramnimi pjesmami i plesovi; bračna vjernost se slabo poštiva, obično je na nju donekle obvezana jedino žena, dočim je muž, kao vlastnik žene, slobodan. Nu i protunaravni blud je bio poznat prije nego su Europejci došli, te ga još većma razširili.

Započmimo opet Australijom. O čistoći djevojaka skoro nemaju pojma. Mladež najnježnija upućena je već u sve tajne spolnog obćenja. Nu gleda se ipak na bračnu vjernost: nevjernu ženu ubiju, noži od kamena ju užasno paraju. Najviše je ćudorednost propala blizu europejskih naseljenika, nu ima i u ostalih plemena najružnijih običaja: žena se može odbaciti, promieniti, uzajmiti. Leichardu i suputnikom nudjali su muževi svoje žene na porabu; jedan je za nož htio da pokloni ženu svoju. Greffrath tvrdi (Auslad, 1882, pg. 431.). „Razkoš i blud je u južnoj i središnjoj Australiji tako neumjereno gadan, da se o njem ni pisati ne može". Izvanredno bezsramni su plesovi, bezsramne pjesme i svečanosti nekojih plemena. — Čišći bijahu bračni odnošaji u Tasmana; brižno se žene čuvaju, te ne bi dale mužu prigodu, da stane na njih sumnjati. A da se žene obrane, te ih ne napastuju mladići, bješe uvedeno uredjeno bluduičtvo, za koje su odredjivali udovice. Preljub su strogo pedepsali. — U Melanesiji su neoženjeni skoro posve slobodni bili; zaručnici ne poznavahu nikakvih granica više. — U novoj Guineji, novoj Kaledoniji, na Viti-otočju sačuva se ćudorednost time, da se djevojke posve mlade zaruče, te se onda obzirom na zaručnika i njegov rod strogo na njih pazi, da se tjelesno i ćudoredno ne bi pokvarile. Da ostanu djevojke čiste, dočim su mladići silno razuzdani, k tomu pripomaže takodjer misao, da bi preranomu užitku uzsliedila smrt. Nu obćenje sa Europejci je takodjer ovdje skoro sve pokvarilo. — Bračnu čistoću i vjernost zahtieva i cieni rod Papua; nevjeru kazne smrću. — Isto se mora uztvrditi o narodu na Viti-otočju. Buchner je bio prisutan kod noćnog plesa, nu nije opazio nijednog sablažnjivog i dvoznačnog pokreta, ali su se veoma bezstidno ponašala djeca i to na radost roditelja, osobito žena.

Najdublje su u razkoš i bezsramnost ugrezli bogati i naobraženi Polinesijci i Mikronesijci na Marijanskih otocih. Život njihov je gola bezstidnost; obuzdavati se, na to ni ne pomisle. I dandanas nisu još u tom pogledu najnježnijih osjećaja, nu mora se priznati, da ih je kršćanstvo mnogo poboljšalo, ako se pomisli, kakvi su prije bili. U istinu, gdjegdje vjera nije prodrla u srce, nego su u srcu ostali pravi pogani, samo da ne čine više javno, nego tajno svake nepodobštine. Sramotni govori, ružni plesovi, gadne pripovjesti jošte nisu izčeznule. — Ali kako je prije bilo u tih naroda? Mladež bješe posve razpuštena, nije poznavala nikakvih granica spolnomu nagonu. Djevojke su ljubav svoju izkazivale bez mjere i medje. Govori su bili obično o sramotnih stvarih. Nečisti plesovi, nečiste pjesme, tim su djevojke uzgajane. Putnici kažu, da su bili gori nego li živinjski. Uz prisutnost plemenitih žena, dapače iste kraljice sramotila su se djeca mužka i ženska. Žene i djevojke su običavale plivati k došlim tudjim ladjam, da se strancem ponude; pratili su ih muževi, otci, braća, te su hvalili prednosti svojih. Isti kralj Pomare I. nije držao izpod svoga dostojanstva, da je osobno najljepše djevojke dovodio na ladje i to za šaku baruta. Dočim su drugdje niži krugovi tako duboko spali, eto na Tahiti-otoku bješe najviše razuzdane upravo žene plemenitih kuća, bile su ponosne, da imadu više ljubovnika, te mogu s njimi živjeti u najgadnijem bludu. Nu djeca rodjena ovim putem odmah su udavljena.

Na sreću su ipak u Oceaniji bračnu vjernost više cienili nego bi čovjek mogao misliti sudeći prema razuzdanosti žena, kada su obćile sa stranci Ali je brak samo tako dugo trajao, dok je trajala medjusobna sklonost; posve je lahko onda razveden. Djeca su bračni savez bitno učvrstila. Nevjeru su kaznili jedino u žene. — Isti Nukahivanac, koji za dobitak ženu uzajmi, silno kazni nevjeru; smatra se neograničenim gospodarom njezinim. Kad se ženi, dobije tek onda podpuno bračno pravo na nju, kad se pojede pečenka spremljena za svatbu; do toga časka mogu gostovi ženu po volji upotrebljavati. — Gadna je bila ljaga na bračnom životu Polinesijca i Mikronesijca tako zvano „krvno prijateljstvo". Ako su dva mužka takvo prijateljstvo sklopila, sve je njima zajedničko bilo, iste žene, pa kad se jedan ili drugi ovim pravom služio ne bi, ljuto bi time druga uvriedio. Dapače ista je gostoljubivost vezala, de se dade ženu na razpola-

Digitized by Google

ganje. Na više otoka skvrnio se ženitbami isti rod. Da šutimo o sodomiji, napominjemo samo to, kako kaže putnik Ellis, da se posve točno može o ovih plemenih kazati sve, štogod kaže sv. Pavav o poganih.

Nećudorednost svake vrste nalazimo u Itelma na Kamčadki. Bludničtvo, preljub, sodomski i živinski grieh nalazi se kao običajan. Ako dobi zaručnik čistu djevojku, opsuje njezinu majku, kako ju je mogla u tolikom neznanju ostaviti, nu to se riedko kad dogadja. Čukči i Korjaci prepuštaju žene i kćeri gostom, pa bi bila silna uvrjeda, ponudu odbiti. Da se mužkići obuku poput žena, te sve rade, što mogu najgore bezsramnice, to nije ništa neobična, nego sve to biva očito. — Ista razkošna razuzdanost zavladala je u Eskima, Grönlandeza, Namolla i drugih sjevernih plemena.

Čudoredno čista plemena takodjer u Indijana nisu u većini, nego naći ćeš ih po cieloj Americi glasovitih bezsramnika, ne manje nego li krvoločnih divljaka. — Na iztoku mužkarac o čistoći skoro ni pojma nema. O tom piše Richard Dodge, koji je 30 godina sa Indijani obćio, da u Indijancu pohota i požuda vlada, da ju nikad ne obuzda, nego joj se prepušta posve i u svakoj vrsti. Nu ipak drži, da je tako strastna sklonost na blud slaboća, koju treba sakrivati. Od žena se pako strogo zahtieva, da su čiste, a to ne s razloga ćudorednih, nego moraju se čuvati jedino za svog muža, jerbo su one podpuno njegov posjed. Djevojke su obično čišće nego li žene, jerbo bi ih drugčije otac kaznio, budući bludom izgubile svoju prvu kupovnu cienu. — Indijanac može posve da odredjuje sa ženom svojom; može ju prodati, uzajmiti; žena, koja nema djece, ide od ruke do ruke. — Grozni su Sioux Indijani, koji bezsramnim Inglezom nude žene svoje za bocu rakije; gosta štuju prepuštajući mu ženu. Preljub je samo onda kažnjiv, kad se učini, da muž za to ne znade. — U Irokeza ima zakonito mnogomužtvo. — Silno razkošno živu Huroni. — Od žene se zahtjeva, da sama sebe čuva. To joj olahkoćuju neki običaji. Ako si u Cheyenna žena noge sveže i omota užetom, morao bi kao posilnik umrieti, tko bi ju zlorabio, a bez toga nigdje nije sigurna. — Nu lahkim se može načinom žena osloboditi od svog čovjeka; treba samo da pobjegne k drugome, koji hoće da ju primi i za nju plaća. — Slabi su bračni odnošaji na otoku Cuba, Haiti, u Botokuda i drugih. — Peruani nisu bolji. — Hvale Abipone radi ćudorednosti, nu i u njih ima muževa, koji mienjaju svoje žene, kao Europejci svoje košulje.

Kakvi su crnci u tom pogledu? Putnici nam iz zapadne Afrike donose veoma tužne viesti. Stidljivost se djevojaka ne cieni, bludnost je kao obrt skoro svuda uvedena; na zlatnoj obali drži svako selo tri do četiri javne bezsramnice, koje uživaju izvanredan ugled dok od gadne bolesti ne umru. Pa i bračni odnošaji nisu najbolji. Bračni vez posve lahko razkinu, dapače ima mjesta, gdje brak samo privremeno sklapaju ili gdje žena ide od muža do muža, te si odabere za stalno onoga, koji joj se najbolje dopao. U Bondu vrati čovjek ženu njezinom ujaku, ako mu dosadi; ujaku je to drago, jer ju može opet dobro prodati. Skoro svuda po ekvatorijalnoj Africi drže ženu u svrhu, da mogu njome mnogo steći. Mužkarci jedva znadu, što je oskvrnjivanje preljubom. Gabunesi rado prepuste ženu svakome, osobito strancu i to za posve malenu korist. Možebitnu djecu uzgajaju kao da su njihova. Kad bi žena tvrdokorna bila, već bi ju čovjek šibom umekšao. — Mnogi crnci drže uz svoje žene još priložnica, kojih djeca postanu njihovimi robovi. Zavodilac ovih treba da plati kaznu. Dapače naučene su, da zavode osobito one, kojim muž hoće da se osveti, ili od kojih se nada velikoj koristi. Zavedeni ni ne znade često, da je to udata žena, ali eto ti u pravi čas čovjeka, koji je o svemu upućen, i sad treba kad i kad platiti velike kazne. Žene u Bakongo ništa ne uvažuju ni čistoće ni bračne vjernosti, dapače im ugled raste, ako mogu obćiti sa bielimi. Plemena Babisa i Ajawa tako su duboko spala, da mogu muževi za veliki zub od slona prodati svoje kćeri i svoju možda tek zaručenu ženu. — U Teita mora za preljub da se plati trideset koza. — Prema afričkom običaju baštini našljednik kralja takodjer njegove žene. U njekih pokrajinah uživa to pravo najstariji sin. Nedavno uzeo je glavar Whydaški svoje dvie kćeri sebi za žene. O takvom rodoskrnstvu znadu putnici po sjevernoj Africi mnogo pripoviedati. U haremu Kasongosa, najvećeg vladara Uruaškoga, bijahu njegove punice, tetke, nećakinje, bratične, sestre, dapače njegova vlastita djeca. — U njekih plemena postoji mnogomužtvo. Tako u plemena Telingas i Malabara, gdje ima po više srodnih mužkaraca jednu i istu ženu; djevojka od 16 do 20 godina zaruči se sa pet šest godišnjim dječakom, te stane živjeti kao žena sa svimi starijimi rodjaci.

7. Preostaje nam još u kratko napomenuti,

Digitized by Google

kako *običavaju djecu poubijati i pometati.* Tako n. pr. pleme Todas običaje suvišnu djecu ubiti prije nego ih srce može da zavoli, jer u istinu puno volc djecu, što ostanu živa. Prva djevojka obično ostane u životu, druga malokad, treća nikad. Uzrok, da djecu u Indiji ubijaju ili umjetno pometaju, može biti siromaštvo, lienost, požuda, kanibalska oblizavost i bojazan majke, da ju čovjek ne bi zabacio. — Majke u Australiji puno ljube djecu svoju, nu ipak običavaju usmrtiti treću, kadkada i drugu djevojku, svu nakaženu djecu, djecu rodjenu u velikih mukah i svako mužko kopile. Ako umre majka, živo s njom sahrane diete, što ga doji. Od blizanaca ubiju uviek po jednoga. Zlobno pometanje djece posve je običajno. — Prevelika lienost je uzrok, da poubijaju djecu ili da unište u zametku na novoj Guineji, na novoj Kaledoniji. Veoma su žene vješte sastaviti potrebitih otrova, da popiju. — Na Viti otočju propada tim načinom dvie trećine djece, buduć da roditelji neće da uzgajaju više od dvoje, ali ovu prenježno ljube. — Na otoku Tahiti bile su upravo za ubijanje novorodjene djece posebne žene opredieljene. Mjesto ubijena djeteta žena često doji mlada pseta. — Pitali bi, odkle početak groznomu običaju? Nekoji drže, da iz razloga religioznih, neka bi naime dobili zagovornika u bogova, jer da su duše djece njima veoma mile i drage. Moguće da je to pravi i prvi povod, ali mora se kazati, da je kašnje čedomorstvo pospješavala i podržavala razkoš, lienost, bojazan od neprijatelja, siromaštvo i druge slične okolnosti. — Isti se običaj nalazi u Kamčadki i širom čitave Amerike.

Tamna je slika, koju nacrtasmo o narodih prirode baš prema tome, kakvi su u prirodi; nu u budućih ćemo člancih osvrnuti se na njihove veselije strane, da nam se tužni utisak barem donekle umanji.

Pjesma o muci Isusovoj.[1]

Isus bješe u vrtanjku[2])
I s njim bješe dvan'est v'jećnik',
Svi u jednoj baš odjeći,
Baš odjeći i obući
I pod jednom svetom slikom
Svetom slikom i prilikom.
Isus slavni govoraše
I Jakova dozivaše:
„O Jakove, brate dragi,
Pripravi nam ti večeru,
Da mi braća večeramo
I Bogu se pomolimo.
Te se bratski pozdravimo".
Čim to sveti Jakov čuo
Meštra svoga poslunuo
Svim večeru pripravio
I svi stali večerati.
Kad je bilo po večeri
Svima Isus noge opra
I ubrusom svojim otra.
Pa se stade s njim' moliti
Ovako im govoriti:
„Počujte me, braćo moja,
Ja sam trudan i umoran
Idem leći počinuti;
Nemojte me ostaviti
U zle klance postaviti
I nemilo kome izdat'
U židovske ruke predat'".
Sva mu braća riječ daše
I ovako govoriše:
„Mi ne ćemo, meštre dragi
Nikad tebe ostaviti
U zle klance postaviti
I nemilo kome izdat'
U židovske ruke predat".
Samo Juda niš ne reče
Neg preda se zemlju gleda.
Opet Isus zborit' stade
Svetog Petra dozivaše,
Pa mu 'vako govoraše:
„Petre, Petre, dragi brate
Nemoj mene zatajati,
Nit' istine pritajati".

[1]) Ova je pjesma prebilježena u Cimu i jedna je od najduljih nabožnih pjesama, što sam ih do sada sabrao, te se nalaze u mojoj sbirci: „Nabožne umotvorine hrvatskoga naroda svetriju vjera iz Bosne i Hercegovine.
[2]) Vrtanjak = vrto, gdja se Isus molio pred svoju muku. **Sabiraoc.**

Digitized by Google

Njemu veli sveti Pero:
„O moj meštre gospodine,
Ja te ne ću zatajiti,
Nit' istine pritajiti.
Pa bude li od potrebe,
Da za tebe muku trpim
I na drvu križa umrem
Ja ću sve to učiniti
I rad tebe ispuniti".
Kad te r'ječi Isus čuo
Od njih svih se udaljio
Al' ne ide na počinak,
Da okr'jepi trudno t'jelo,
Trudno t'jelo i umorno
Neg on nice pada zemlji
Pa se moli ocu svome,
Ocu svome nebeskome,
Da ga mine smrtna čaša
I na križu teška muka.
Pa dokle se on moljaše
Apostoli svi pospaše,
Samo ne će Jud nevjerni;
Koji meštra svog izdade
I žudijam' zlim prodade,
Neg on ide braći svojoj
Braći svojoj Žudijama.
Kad je braći dolazio
Ovako im govorio:
„Vi Židovi, braćo moja,
Šta ćete vi meni dati,
Da vam kažem za djetića,
Za djetića, za Isusa?"
Svi se oni začudiše,
U čudu se uhvatiše:
Otklen znati za djetića,
Za djetića, za Isusa,
Gdje li njega uhvatiti.
Svi se očim' promjeriše
I ovako govoriše:
„Išti, Juda, šta ti drago
Mi ćemo ti sve to dati
I bratski te pozdraviti".
Jud im ništa ne htijaše,
Nego trides' srebrenjaka,
Pa im 'vako besjegjaše:
„Znate l' gdje je Isus djetić?
Eno njega u vrtanjku
I s njim ima dvan'es v'jećnik'
Svi u jednoj baš odjeći
Baš odjeći i obući
I pod jednom svetom slikom,
Svetom slikom i prilikom".
Kad Židovi to začuše
Svi u jedan glas rekoše,
Judu gr'ješnog upitaše:
„Otklen ćemo njega poznat',
Ko će nam ga očitovat',
Kog li ćemo uhvatiti?"
Na to njima Juda reče:
„Nemojte se o tom brinut',
Ja ću vam ga pokazati.
Ovo nek vam znamen bude:
Koga godir ja pozdravim,
Ja pozdravim i poljubim,
To je Isus, drž'te njega".
Kad Židovi to očuše
Radosno se nasmijaše
Judi c'jenu izbrojiše.
Zamisli se Jud nevjerni,
Šta će s trides' srebrenjaka;
Ne smjede ih hazni[3]) dati
Od misničke poglavice,
Jer je ovaj dobro znao,
Da j' pravednu krv prodao.
Otle s' četa podignula
S nadžacima i s kopljima
I još s drugim oružjima,
A pred njome Juda gr'ješni,
Što j' pravednu krv izdao
I žudijam' zlim predao.
Pa dok Juda četu vodi,
Dotle s' Isus Bogu moli
Oči k nebu upravio,
A kad se je pomolio,
Učenicim' pristupio;
Sve ih nagje uspavane,
Uspavane, ko poklane
Samo Jude tu ne biše.
Nego o zlu on snovaše,
Kako ć' izdat' meštra svoga,
Meštra svoga predobroga.
Opet Isus udalji se
I svom ocu pomoli se,
Da ga mine gorka čaša
I na drvu križu muka.
Pa dok se je on molio
Krvavo se oznojio.
Za tim opet ustanuo

[3]) Hazna = blagajna, riznica.

Digitized by Google

Apostole oblazio
Sve ih nagje uspavane,
Uspavane ko poklane.
Probudi ih, te im reče,
Da se skupa mole s njime,
Al' dok on se udaljio
Svih njih sanak uhvatio.
Isus crnoj zemlji kleče
Bogu ocu svome reče:
„Oče Bože svemogući,
Može li me čaša proći,
Da je noćas ne popijem
I da zakon ne postavljam
Po svim zemljam' cesarovim'
I ostalim svimkolicim".
Otac Bog mu progovara:
„O Isuse, dragi sine,
Ne može te čaša proći
Čašu valja, da ispiješ
Novi zakon da postaviš
Po svim zemljam' cesarovim
I ostalim svimkolicim,
Da ti hvalu sv'jet uzdaje,
Da te hvali, da te slavi
Na početku i svršetku
Pri liganju, ustajanju
I pri svakom djelovanju."
Kad to Isus razumio
Bogu s' ocu priklonio
I otale ustanuo
Apostole oblazio.
Sve ih nagje uspavane,
Uspavane, kô poklane.
Nad tim s' Isus ražalio
Ovako im govorio:
„Učenici, braćo moja,
Vi spavate, počivate
Izdajica već je došo,
Da izdade meštra svoga
Koji mu je dosta valjô.
On u r'ječi tako biše
Četnici se pomoliše
A pred njima Juda zlobni.
Kad Isusu dolazio
U susret mu poletio
Te ga tri put poljubio,
Ovako ga pozdravio:
„Zdravo da si meštre dragi!"
Isus njemu odgovara
I ovako progovara:
„Prijatelju što si došô
I kuda si s četom pošô?
Kog pitate, je li mene,
Ja sam ovdje uzmite me,
Pustit' one bezazlene."
Kad to Isus njima reče
Ladan znoj ih sve poteče:
Ostadoše, kô kameni
I kô gromom udareni
Al' im Isus opet reče:
„Ištete li, ljudi, mene,
Ja sam ovdje vodite me."
Tad se četa sva ohrabri
Na Isusa sva navali
Udarcim mu bol zadaše
Konopim' ga zavezaše
Na sve strane potezaše
Tu se proli sveta krvca.
Zle žudije udarahu
Na Isusa svakojako:
Pljuvahu mu sveto lice
Razdirahu sveto t'jelo,
A otlen ga povedoše
Apostoli pobjegoše.
Vogjahu ga tamo, amo
Od Iruda do Pilata
Od Pilata do Kaifa
I do drugih poglavica.
Sugjahu ga krive duše,
Na njeg svašta iznosiše;
Kad mu krivde ne nagjoše,
Lažne duše dovedoše
Da prot njemu krivo zbore,
Da ga svačim ogovore.
Sve to Isus trpi mirno
Nit se tiče, nit se miče
Gorke muke snosi sveto.
Najveća mu muka bješe
Za djevicu majku svoju
I kad Petar njeg zataja,
Kô što mu je prorekao:
„Pri neg što tri put bude
Pjevac noćas zapjevao
Ti ćeš mene zatajiti
I istinu pritajiti"
Pa dok Isus muku snaša
I strpljivo sve podnaša
Dotle Juda nekud ode
Otkle nikad doći ne će,
Jer o drvu objesi se

Digitized by Google

Paklu dade grješnu dušu,
A da se je pokajao
Isus bi mu oprostio,
Kô što prašta svim gr'ješnicim'
I skrušenim pokajnicim'
Kad Zidovi ne mogoše,
Da Isusa kriva nagju
Poglavicam zapr'jetiše,
Ako li ga ne osude
Ne će biti prijatelji
Niti caru nit cesaru,
Jer se ovaj carem gradi
I po zemljam bunu diže
Još se sinom božjim zove
I prjeti se razoriti
Hram božiji oboriti,
Pa ga opet namjestiti
U tri dana podignuti.
Kad to čuše poglavice
Svi se skupa uzdrtaše,
Te Isusa osudiše,
Da se propne i razapne.
Tad Isusa povedoše
Kalvariji izvedoše.
Tu ga na križ prikovaše
I s njim do dva razbojnika;
Tu opazi Isus majku
Gdje pod križem gorko plače,
Pa je svetom Ivi dade
Da mu odsle majka bude
A on njojzi sinak dobri.
Još izusti sedam r'ječi
Sedam r'ječi zadnjih, svetih;
Na prsi mu glava pade,
Bogu ocu dušu dade.

A kad Isus slavni umri
Potrese se zemlja c'jela
Popucaše duvarovi,
Duvarovi svetog hrama,
Mrtvi sveti uskrsoše
Na nebesa uzigjoše
Bogu poklon učiniše,
Bog se kaza na nebesim'
I prekriži križem zemlju.
Kad židovi to vidiše
Svi bez traga pobjegoše,
A kršćani dolažahu
Sveto t'jelo otpinjahu
I u grob ga polagahu.
Tri dni sveto t'jelo staše
Usred groba pokopano,
Trećeg dana uskrsnulo
I s dušom se sjedinilo
Pa na nebo uzlazilo
Odaklen će Isus slavni
Doći sudit' živim', mrtvim:
Živim daće raj nebeski,
A mrtvima muke vječne
Muke vječne posred pakla;
Sačuvaj nas o Isuse
Vatre vječne i paklene
Nemoj niko da pogine
Svaka duša nek se spasi
Muke pakla sve pogasi
Nek te c'jeli svijet štuje
I hvale ti uzvisuje.
Hvaljen da si o Isuse
I na nebu i na zemlji
I u raju i u paklu
I megj' tvojim svim stvorenjim'.

Mirjanin.

Katoličke misije.

1. Tko živo osjeća kakovu blagodat znati će ocieniti, koli su nesretni oni, koji je ne imaju. Što je taj osjećaj u nas življi, tim je i želja jača, ne bismo li pomoći mogli svomu bližnjemu, neka bi ga se naužio i on.

Razgrievajući se mi na suncu kršćanske prosvjete; crpajući u obilnoj mjeri iz nepresahnjiva vrutka milosti Božjih, kako da svim srcem ne zaželimo, da svega toga što prije dielnici budu svi, koje je grieh i bludnja zavela daleko na stranputice; koji i danas još hodaju u sjeni i tami duševnoj.

2. Tu želju moći će ne u maloj mjeri uzbuditi u nas kratak pregled rada i uspjeha onih bogoljubnih duša, kojim nije zaprjeka ni nepregledno more, ni neprohodne gore, ni sva razlika podneblja, gdje se radi o tom, da se proširi kraljestvo Kristovo na zemlji. Po dosadanjem svojem

Digitized by Google

običaju mi ćemo zaredati starim i novim svietom, držeći se alfabetskoga reda.[1])

A. Afrika.

I. Abisinija.

3. Nakon bure dugotrajne čini se, te će nadoći mirnija vremena. Barem u minuloj godini mogli su vjerovjestnici, koji su i u doba ratno muževno uztrajali na svom mjestu, svoj rad i pro širiti. U kraju *Bogos* a u seocu *Carecki* diže se malena crkvica posried novoga stada, kojim upravljaju OO. Lazaristi. Dati će dobri Bog, te će krv, u obilju ondje prolivena, oploditi neumorni rad sinova sv. Vinka, pa će danas još slabašno stabalce biti drvo čvrsto, koga ni veća bura oboriti neće moći.

II. Afrika centralna.

4. Iz apostolskoga vikarijata *Victoria-Nyanza,* — napose iz kraljestva *Uganda* početkom minule godine stizale su povoljne viesti. Javilo se, da su ustrojene dvie nove postaje; da puk veoma rado dolazi na pouku, te vjerovjestnici, pošto ih je malo, jedva mogu dospievati, da svim željam udovolje. Uz te glasove stizali su ipak i drugi, iz kojih se moglo razabirati, da se nov neprijatelj sprema, kako bi zapriečio, te ne procvate ondje bujno život katolički. To je anglikanski protestantisam, koji da rukom o ruku ide sa Arapi, što u velike tjeraju lov na robove. Ti glasovi do skora su potvrdjeni bili, o čem je i *Vrhbosna* lani javila (br. 11, 13, 17 i 21). Na 31 postaji porušene su i opljačkane crkve i ostale sgrade vjerovjestnika, a materijalnu štetu time nanesenu računaju na milijun franaka. Takova su danas ona mjesta, gdje se je 5000 do 8000 katekumena pripravljalo, da unidju u ovčinjak Kristov. Biskup *Hirth* okuplja oko sebe i preostale vjernike i revne svoje pomoćnike, *biele Otce* nezaboravnoga Lavigeriea. Što je ostalo živih katolika plemena *Wagandas* neka je kvasac, koji će čuvati, da se ono ne pokvari posve, nego da se navrne opet na stazu, kojom je prije toli liepo koracalo. Vjerovjestnici pako, pošto im je rad ovdje veoma spriečen, odlučiše da započnu odlučniji rad kod plemena *Razibas.* Blagoslovio ih Gospodin, te dao i nasljednika preminulomu *O. Schynse-u,* koji je i kao narodopisac uživao velik glas. Mlad radnik (rodjen 1857. u Renskom) bio je član *bielih Otaca* Algirskih od 1882. godine, te je djelovao na Kongu, gdje je utemeljio postaju *Bungana,* za tim (od 1888.) u istočnoj Africi, a napokon na jezeru *Nyanza. R. i. p.!*

5. Apostolski vikarijat *Tanganjika* oplakivao je smrt svoje glave biskupa *Bridoux-a.* Revnom marljivošću bijaše on obišao sve postaje svoga vikarijata. Svuda bijaše radostnih pojava, kojim se je mogao veseliti. Kad se pako vratio, te htio da se odmara, posla Gospodin na nj groznicu, koja ga pokosi u 38. godini života. Nu dobar je Gospodin. Makar da je ovaj kraj pretrpio tolik gubitak, blagoslov je Božji nad njim, ter se kraljestvo Božje širi uz sve i druge težkoće. Prinosi *Djela Sv. Djetinstva* odkupljuju se robovi, te uzgajaju u raznih, u tu svrhu podignutih gojilištih.

6. Radišni Isusovac *Czimermann* revnuje neumorno u kraju *Sambesi.* Tu djeluje družba Isusova, a šalju vjerovjestnike i njemačka i austrougarska provincija. Prošle je godine brojem radnika ova misija ojačena, a djelovanje je svoje proširila. Osim postaje u *Boromi* imadu ju sada i u mjestu *Zumbo,* gdje hvale vriednom pripravnošću pruža pomoćnicu ruku vlada portugižka; za tim na gornjem *Sambesi* u predjelu *Juhambane* postaju *Bombe,* te na južnoj strani jezera *Nyassa* postaju u *Milanji*-gorah. Ponajveća zaprjeka do sada bijaše nezdravo podneblje, s koga je medju vjerovjestnici nemilostivo harala te mnoge žrtve tražila groznica. Čini se, te eto nadjoše tome lieka. Sada su najme vjerovjestnici iz nizine prenieli svoje stanove na brežuljak, gdje ima svježa zraka. Imajući povoljnije zdravlje moći će onda tim većim oduševljenjem nastojati oko sebi povjerene mladeži, za koju u *Boromi* imadu dva sirotišta, gdje uzdržavaju do devetdesetero siročadi obojega spola. Za mladež je uvedena redovita obuka, a za odraslije raznovrstne radionice. Obredi pako naše svete crkve djeljuju na pogane mnogo, te rado dolaze na svečanosti i pomno prate vjerske čine svoje po krvi braće, koja su već preporodjena po svetom krstu.

7. Onaj kraj, što leži medju *Kongo*-državom, portugiškom pokrajinom i slobodnimi državami južne Afrike posvojili su Englezi, te ga predali, da njima upravlja, britansko južno-afričkoj družini. Ta je družina u ovom kraju bila na ruku vjerovjestnikom u toliko, što je suzbijala kralja *Lo Bengulu,* te time od pljačkanja očuvala katoličke postaje. Englezi su pače pošli i dalje: zahvalni puno katoličkim redovnicam radi njege englezkih vojnika, ustupili su katoličkoj postaji velik prostor u

[1]) Izp. Quartal-Schrift. Linz 1892. Bd. I—IV; 1893: Bd. I.

Digitized by Google

zemlji *Betschuana,* gdje je O. Hartmann ustrojio postaju, te priučio redovitomu zajedničkomu životu *Mashonas* naseljenike. Nu odkad su u sviet doprli tužni vapaji iz Ugande, kojim su bez dvojbe sukrivci Englezi, napose spomenuta ova njihova družina, ne imaju vjerovjestnici velikoga povjerenja u ove darove, nego je apostolski prefekt *O. Dai gnault,* Isusovac pošao bio u Evropu, da pribere sredstva, kako bi se postaje što više učvrstile, ter i obranit mogle navali, došla ona ma odkle.

III. Afrika iztočna.

8. Prošle smo godine javili, kako je u postaji *Dar es Salam* groznica požela tri dragocjene žrtve, pa i apostolskoga prefekta *O. Bonifacija Fleischitza.* U mučnom radu njega je zamienio odmah mladi Benediktinac, kršni Tirolac *O. Franjo Mayr.* Danas nam valja javiti, da ni njega ne ima više medju živimi. U augustu m. g. doniele su novine „Echo aus Afrika" njegovo pismo, gdje crta rad svoj i svoje braće: kako dižu zgrade, odkupljuju djecu robova i t. d. Gospodin ga je kratko vrieme za tim pozvao, da u vatri nove kušnje revnost sinova sv. Benedikta bude to veća.

9. Iz mlade postaje na *Kilimandscharo* (ap. vikarijat *Sansibar*) stižu povoljne viesti. Kuća za vjerovjestnike gotova je, a u školu dolaze već djeca, pa i od poglavica tamošnjega plemena. Obradjivanje polja i bašće unosno je radnikom, a koristno pučanstvu. Ima pače nade, da će postaja *Kilemna* dobiti družicu u *Matschama* na zapadnom obronku ovih gora.

10. Postaja *Windhorst* u istom kraju bijaše u velikoj pogibelji, da će ju nakon poraza tamošnjih njemačkih „četâ za zaštitu" posve uništiti. Sultan *Meli* dao se ipak sklonuti, pa ju je poštedio uz odkupninu od 1000 maraka. Danas je pod zaštitom njekolikih poglavicâ plemenskih. Ova je postaja osobito zaslužna, što prima robove, otete trgovcem s robovi. Nedavno predale su joj njemačke čete 70, a englezke 8 takovih jadnika.

11. Otok *Mauricij* bijaše mal ne sav katolički, te imao i biskupa svoga *Leona Maurina,* porieklom Niemca. Kako Gospodin često težkom rukom po sjeti one, koje ljubi, tako je posjetio na 24. aprila m. g. i ovo svoje stado. Silan ciklon uništio je skoro sve. Nije samo da je životom nastradalo mnogo ljudi, nego je i sva žetva uništena, sve drveće izkorenjeno, mnoge kuće gomila ruševina. Na otoku bijahu 62 bogomolje, od tih je 19 porušeno, a ostale su veoma oštećene. U *Port Louis*-u razoreno je pet samostana i više crkvenih zavoda. Takova nezgoda dira srce, a dao Bog, te se mnogo srce našlo, koje će priteći u pomoć darom, pa i malenim.

IV. Afrika južna.

12. Apostolsku prefekturu *Cimbebasi* razdielila je sveta stolica u dvie prefekture. U sjevernom dielu rade dosadanji revnitelji, *Otci od Duha svetoga,* dočim je južni dio dodieljen *Oblatom bezgrješnoga začeća.*

13. U pokrajini *Basuto* nalazi se postaja *Betlehem.* Tu djeljuje *O. Deltour* (Oblat), koji je polučio liepih uspjeha. Dvie su godine, što je postaja podignuta, a već broji 58 odraslih kršćana, a 19 katekumena. Taj uspjeh bolje ćemo ocieniti, kad pomislimo, da je tu već 60 godina postaja protestanska, kojoj na ljudsku ne manjka ništa, te bi se mogla razvijati. Ali je ona kao nepomična. Još ljepša se otvara budućnost katoličkoj postaji. Nenadano je najme dovedena katoličkim vjerovjestnikom unuka kralja Masupa, sirotče bez otca, te im dopušteno da ju krste. Kad je svršila kušnju na veliku radost puka svečano je krštena. Nije potrajalo dugo, i već su molitve mlade kršćanke dovele u stado Kristovo novu, odličnu osobu: ženu kralja Masupa, koja je prije protestantkinja bila. Ovaj primjer imati će ugodnih posljedica, jer će se puk rado povesti za njim.

14. U *Natalu* razvija se djelatnost Trapista. Iz izvještaja, što odanlje stižu, može se razabrati, da nastoje u jednu ruku što bolje učvrstiti do sada stečene uspjehe, a u drugu ruku da lagano i oprezno idu napried. Nepromišljen, prenagao korak mogao bi mnogo pokvariti. Budućnost grade na mladeži, te njoj posvećuju najveću pažnju. Prošle godine polazilo je njihovu školu do 600 učenika, za 300 više, nego prije. Za dosadanji uspjeh svakako je puno zaslužan *O. Franjo,* te mi gojimo iskrenu želju, a i čvrstu nadu, da će on opet doći u onu kolotečinu, na kojoj svaki redovnik treba da bude i na kojoj jedino on može postići cilj svoj. Dao Bog, te bujno procvali zavodi ne trpili štete radi tvrde, inače veoma vriedne glave bivšega, a sada na godinu dana obustavljenoga priora Marianhillskoga.

15. U najjužnijem kraju djeluju *Dominikanke,* uzgajajući u svojih zavodih siromašnu zapuštenu djecu. U *King Williams-Townu* imadu do 200 ta-

Digitized by Google

kove gojenčadi, od kojih je većina već mogle primiti sveti krst. Požrtvovni ovaj rad oko mladeži ne može da bude bez uspjeha kod odraslih. I oni dakle rado dolaze k redovnicam, gdje uz mnogo djelo tjelesnoga milosrdja primu i djelo milosrdja duhovnoga: pouku u svetoj vjeri, pa milost preporoda po svetom krstu. Odavlje je otišlo njekoliko sestara u *Fort Salisbury* u zemlji Mashona, gdje rade u bolnici i u školi. Kao vjerovjestnici dolaze amo iz gornjega *Sambesi* OO. Nicot i Hartmann.

Dopis.

Iz Biskupije Krčke koncem Februara 1893.

(Sveto Pismo.) Sveto Pismo je najvažnija, najkoristnija, najsvetija knjiga, što je ikada sviet ugledala, po svakoga čovjeka, a po svećenika gotovo najnuždnija. Tu ne treba dokaza. Dosta je reći, da je sveto Pismo Bogom nadahnuto. Sv. Pavao pako piše k Timoteju: Sve Pismo od Boga nadahnuto koristno je za učenje, za karanje, za popravljanje, za poučavanje u pravdi . . (II ad Tim. III. 16.). Ovimi riečmi po nauku sv. Tome, označen je jasno četverostruki plod, štono ga bere onaj, koji sv. Pismo čita i uči: Ono naime uči istinu a pobija laž, ono odvraća od zla a na dobro puti.

Zato je svačije srce od radosti uzigralo, kad se je čitalo u dičnoj i vele uvaženoj „Vrhbosni", da onaj rodoljubni i zaslužni Kaptol kani obielodaniti malo po malo hrvatski Prevod sv. Pisma s tumačenjem.

Većina naših Biskupa već se je o tom djelu izjavila, pa je vruće preporučila svim viernikom a navlastio svećenstvu, da se na taj Prevod sv. Pisma predbroji. Osnovana je nada, da će se svećenici širom naše raztrgane ali liepe hrvatske domovine, rado odazvati pozivu svojih Pastira, tim radje ako uvaži da godišnja predplata na Prevod ne stoji nego sami 1 for. na godinu, za koji će dobiti na koncu godine knjigu od 15*) tabaka, a da predbrojnici „Vrhbosne" primati će ga kao prilog Listu — badava!

Ne možemo premučati, da je i naš Prečastni Biskupski Ordinarijat rekao o tom svoju. Okružnicom na ime 25. pr. Jenara Br. 1250/ex 92, doslovce veli: „Pred nekoliko dana izašao je prvi broj t. g. „Vrhbosne" u Sarajevu, lista one Vrhbosanske nadbiskupije, te u prilogu i u obliku knjige počeo donašati prevod i tumačenje evandjelja sv. Mateja i tako će po malo izaći protumačeni prevod sv. pisma iz pera onoga Presvjetloga g. Nadbiskupa Dra. Josipa Stadlera. List i prevod sv. pisma stoji na godinu 3 f. 50 n.

List onaj je po sebi znamenit i u hrvatskoj bogoslovnoj književnosti osjeća se već odavna potreba protumačenoga prevoda sv. pisma, te se ovim onaj list što toplije preporuča č. svećenstvu ove biskupije."

K ovoj rodoljubnoj preporuci mi nadodajemo: Primili smo do sada tri oglašena svežčića, pa možemo uvjeriti braću svećenike, da će svakomu knjiga stalno omiliti, samo da ju vidi i pročita. Tumačenje, osim što je učeno, jasno i obširno, pisano je tako prostim i lahkim slogom, tako čistim jezikom, kakovim može pisati samo zlatno pero veleučenoga pisca. Zato kad počmeš čitati, ne možeš prestati: ko da med sišeš.

Stoga i mi s naše strane pozdravljamo s uzhitom takav podhvat, pa mu želimo najsretniji uspjeh. Svećenici braćo: Mi smo, ako i siromasi, uviek pripravni na svaku žrtvu, kad ju od nas traži vjera i domovina, pa bila bi prava uvrieda i pomisliti, da će biti svećenika, koji neće poduprieti svetu, rodoljubnu nakanu Vrhbosanskog Kaptola. Hajde dakle, svi listom da se predbrojimo na Prevod sv. Pisma: dobaviti ćemo si najmiliju knjigu na svietu, koja će nam, budemo li ju čitali i razmišljali, razsvjetliti razum, ogrijati srce, razplamtiti volju, a mnogo put i osladiti mnogi čemerni čas u našem mukotrpnom životu — te ćemo u istinu biti svjetlost svietu i sol zemlji . . .

Dobro bi bilo da si Prevod sv. Pisma pribavi i svaka crkva svih naših Biskupija, gdjegod Hrvati žive. —ž—

*) Kako iz dosadanjega tumača razabrat mogoste, biti će toga mnogo više. Ur.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Jubilej sv. Otca). Sa svih strana gdje ima našega naroda, stižu radostne viesti, da je svečano, baš zanosno proslavljen znameniti ovaj dan. Osjećajući velike blagodati, što ih je sveta stolica bi reći sasula nad naš narod, on je i ovu sgodu prihvatio, da javno pokaže svoju i u prijašnjih vjekovih dokazanu vjernost, odanost, ljubav prema stolici sv. Petra. U biskupijah mostarskoj i banjalučkoj svećenstvo i puk najpripravnije se odazvaše pozivu svojih presvietlih pastira, te proslaviše taj dan prema našim prilikam ako i skromno, ali srdačno. Presvietli gospodin biskup banjalučki fra. Marijan Marković odputio se je u Rim, da i osobno čestita sv. Otcu. — U Djakovu, Senju, Križevcu, Zadru, Dubrovniku, Spljetu, Šibeniku, Hvaru, Kotoru, Krku, Poreču učinjeno je sve, što može djetinja ljubav da učini premilomu otcu svomu. Uz puk bijaše u ovih gradovih kod svečanosti zastupana i svjetovna vlast. Cjelokupno hrvatsko novinstvo donielo je članaka, proniknutih ljubavlju, zanosom, udivljenjem ili barem štovanjem prema velikomu svečaru. Velik dio izašao je tim povodom okićen pred svoje štioce. Kako doznajemo, sprema poseban odbor u Zagrebu za konac aprila ili početak maja hodočašće Hrvata u Rim, o kom ćemo donieti kasnije potanjih viesti, ne bi li se pojedinci od nas priključili njim, kad nam ovaj put nije moguće, da priredimo posebno svoje hodočašće. Početkom aprila ide u Rim hodočašće austrijsko, gdje će Slovenci biti u posebnom skupu, pak bi se i njim mogli pojedinci od nas priključiti, o čem može svakoga, tko želi poblizih podataka, izviestiti preč. g. dr. Ant. Jeglić, koji poslie Uzkrsa polazi takodjer u Rim. Dao Bog, te i ove svečanosti učvrstile u naših srcih svetu vjeru, koju nepogrješivo tumači nasljednik Petrov, pa kršćansku ćudorednost, kojoj je on nepogrješivi čuvar.

(Korizmene okružnice.) U obsežnoj svojoj ovogodišnjoj okružnici promatra preuzv. g. biskup Strossmayer Isusa Boga i spasa našega: 1. kao vječitoga svećenika po redu Melkisedeka; 2. kao vječitoga naučitelja, proroka i zakonošu roda ljudskoga; a 3. kao kralja i vječitoga pastira roda ljudskoga. Okružnica je pisana zanosom, kakvim su prožeti svi spisi velikoga srca Njegove Preuzvišenosti, a razjašnjene istine često su primjenjivane sadanjim prilikam družtva ljudskoga u obće, a javnomu životu u našoj državi napose. Ljubav prema svetoj crkvi i njegovoj glavi, pa onda prema našemu narodu dvie su vjerne pratilice vještoga pera Njegove Preuzvišenosti. — Presvietli gospodin biskup Senjski dr. Juraj Posilović tumači i ove godine, kako je i u dvih prijašnjih, rieči sv. Pavla apostola: „Javi se milost Boga Spasa našega svim ljudem, učeći nas, da odrekavši se nečastivosti i svjetovnih požuda, razložno, pravično i pobožno poživemo u ovom vieku.“ Duboki poznavalac sv. Pavla i njegovih poslanica presvietli gospodin crpa iz njega u velikom obilju pouke stadu svomu, kako treba na ovom svietu živiti, da se spasi. Naročito pokazuje, što je sve Isus za nas dao, i zašto je dao, jer kad se ovo dobro razumije i zdravo promisli, s božjom pomoći ne može biti, da tko ostavi Spasitelja svoga, ne sluša i ne sliedi njega, nego svoje najljuće neprijatelje. — Dne 13. o. m. preminuli biskup Vodopić tumači razloge, s kojih treba da se uzdržimo vjerni katoličkoj crkvi, da se to življe zgrnemo oko onoga stupa vjere, koji se nazivlje Petrova stolica i ukriepimo se u posluhu i tačnome izpunjenju njezinih naredaba, uvjereni da samo tako Božja milost biti će svedj do nas, da ćemo se paklenoj sili odhrvati i nećemo zaći s pravoga puta, koji nas vodi k spasenju.

(Darovi). Radnja je na središnjem našem sjemeništu početkom mjeseca marta uz pomoć Božju opet počela, te se već liepo razmahala. Pobožnim molitvam i blagodarnosti svojih prijatelja liepo se preporučamo. — Darovaše nadalje: Njekoliki dobročinitelji iz Hrvatske po dru. Košćaku 1900 for.; zastupstvo obćine Djakovo 20 for.; g. Mužinić M. 1 for.; g. Schmarda 100 for.; prva zagorska štediona u Krapini 30 for.; hrvatska eskomptna banka u Zagrebu 50 for.; Unionbanka u Beču 500 for.; Mandić Albe iz Bajmoka 2 for.; kanonik dr. L. A. Rumpler 55 fr.; M. D. Babić sabrao 7 fr. — Preuzeše sv. misa: A. Brašnić 10, J. Bobešić 10. — Poslaše *Petrova novčića:* Svilaj 1 for.; Šivša 2 for.; Koričani 1 for. 23 n.; Žabljak 2 for. — Za *biedne crnce* u Africi: Komušina 4 for.; Skoplje gornje 12 for.; Žeravac 1 for.; Šivša 1 for.; Potočani 2 for. 50 nov.; Pećnik 1 for.; Koraće 1 for.; Gradačac 3 for.; Doljani 4 for; Kiseljak 1 for. 30 n.

(Krstionice). Uplatile župe: Ovčarevo 50 for. (1. rok); Gorice 45 for. (2. rok); Bežlja 50 for. (1. rok).

(Redjenje). Prošlih kvatra, te na 2. nedjelju korizmenu zaredio je presvietli gospodin nadbiskup fra. Ferdinanda Radoševića u svećenike, te će mladomisnik reći prvu svetu misu u svom samostanu Kreševu.

Rim.

(Godišnjica krunisanja sv. Otca.) Na 2. marta primila je Nj. Svetost sbor kardinala, koji su mu čestitali i njegov rodjen dan (2. marta 1810.) i godišnjicu njegova krunisanja za papu (3. marta 1878.) Dekan sbora, kardinal Monaco La Valletta, u svom poklonstvenom govoru spomenuo je tri radostna dogodjaja, koji se malne u isto vrieme slave: osamdeset i trogodišnjišnji rodjen dan, petdeseta godišnjica posvete za biskupa, a petnaesta

Digitized by Google

njegova uzvišenja na stolicu svetoga Petra. Ova Božja dobročinstva potiču dobre vjernike, da s udivljenjem svraćaju poglede prema namjestniku Božjemu na zemlji, te naziru u tom liepe nade. Po cielom svietu slave Boga i zahvaljuju mu znakovi vanrednimi i zanosom djetinje ljubavi, vruće proseći dug život i krjepko zdravlje, kao takodjer i pobjedu istinâ, toli sjajno naučanih, i pravednosti, koju se brani onako ustrajno i onakom silom, kakova je namjestniku Isusa Krista vlastita. Vjernici se pravedno vesele tomu dogodjaju, a sbor kardinala veseli se tomu tim više, što u počastih, izkazivanih Nj. Svetosti, vidi, kako je sveta stolica dobila novu snagu, a kod naroda da se je pobudila vjera, ona vjera, koje nebesko svjetlo širi se po svem svietu s ove stolice i u kojoj se nalazi ona pobjeda, koja prevladava sviet. Ovih dana sv. Otac okupljen je neprekidno, da prima djecu, što dolaze, da mu izraze osjećaje svoga počitanja, pak i iz najdaljih krajeva. Sbor kardinala promatrajući dobročinstva, kojimi je Bog do sada obsipao Njegovu Svetost, želi mu još veće milosti za buduće, a osobito novu snagu, da se uzmogne boriti i trpiti za slavu Božju, pa da njegova nastojanja i sveta djela uz posebnu pomoć Božju a zagovor Gospin donesu spasonosan plod za sve narode. -- Sveti Otac odgovori, kako ona tri dogodjaja, što ih je kardinal spomenuo, i njega potiču, da diže oči k nebu, te zahvalnim srcem slavi dobrotu Božju. Doista je milosrdje Božje, koje produljuje njegove dane i Njegova je otčinska dobrota, koja Nj. Svetost u težkoj službi obćenitoga apostolata ljubezno podržaje, ublažujući neočekivanimi utjehami mnogobrojne gorčine. A nije mala utjeha, koju osjeća ovom sgodom, kad njegov jubilej radostno pozdravljaju i vanrednim veseljem slave u velebnom onom gradu, kamo se steklo puka, odaslanstva, zastupnika vlada, da mu čestitaju. Medju izjavami sinovske ljubavi nezaboravna će biti ona od 19. februara u sv. Petru. Ne ima ljepšega prizora, nego li je iskren zanos, dolazeći iz srdaca talijanaca i inostranaca bratinski povezanih u jednoj misli, nadošlih u tolikom broju, te se je najveća basilika na svietu premalenom činila, da ih sve primi. Rado ističe Nj. Svetost tu činjenicu, jer i ona služi slavi crkve, budi u njoj sjeme sretnih nada. U ostalom ove svečanosti imadu višu svrhu, nego li je osoba Nj. Svetosti; one izriču čast, izkazanu biskupu duša, poklon otcu velike obitelji kršćanske. Ovi osjećaji tako čvrsti i vrući u srcu jednih prije će ili kasnije, uz pomoć Božju, prokrčiti si put u srca drugih, jer posried tolikih obmana i tolikoga komešanja nazora i ćudoredja, sam osjećaj obćega spasa upućuje narode, neka se što uže privijaju uz crkvu, koja ima u svojih rukuh službu spasa, da čvrsto prionu uz taj temeljni kamen, izvan kojega pravednost i družtveni poredak ne mogu imati podloge. Neka se Gospodin dostoji uslišati želje, koje je kardinal izrazio, a sveti Otac prima ih vanrednim zadovoljstvom i zahvalnošću. A i on moli s neba najdragocjenije milosti za sbor kardinala, te od srca daje blagoslov i njemu i svim, koji bijahu tu prisutni.

(Zastupnici vladara kod namjestnika Kristova). I okrunjene glave, te nosioci svjetovne vlasti upotrebiše prigodu jubileja, da sv. Otcu ne samo čestitaju vlastoručnimi knjigami, nego da šalju i opredjeljuju posebne odaslanike, koji će izraziti velebnomu svečaru njihovu ljubav, odanost, štovanje. Spomenuti ćemo, jer nam je ograničen prostor, samo njeke. Dne 21. februara primio je sv. Otac izvanrednoga odaslanika Sultanova Mons. Azariana, koji je došao u vatikan praćen gizdavom kitom i točnih dostojanstvenika što crkvenih što svjetovnih. Uzoriti odaslanik dao je pročitati kratku adresu, gdje veli: Njegovo carsko veličanstvo Sultan, da se pridruži slavi jubileja dostojao se je meni predati dar za Vašu Svetost, a tim je hotio opet posvjedočiti koli visoko cieni i koli je iskren prijatelj pape-kralja i crkve katoličke. Carskom iradom Njegovo Veličanstvo naredilo mi je, da prigodom Vašega jubileja biskupskoga, prinesem Vašoj Svetosti veličanstven dar, da pokaže svoje osjećaje udivljenja za Vašu prejasnu osobu i za vanredna svojstva, koja cieli sviet cieni sve to više. Njegovo Veličanstvo dostojalo se je povjeriti mi častnu i ugodnu zadaću, da Vašoj Svetosti donesem njegov carski pozdrav, te da budem tumač njegovih osjećaja duboke susjeti i njegovih vrućih čestitaka prigodom Vašega jubileja. A da i još pokaže, koliko štuje Vašu Svetost, podielilo je Njegovo Veličanstvo dvojici odličnih članova svetoga sbora znakovo carskoga reda medžidije prvoga razreda. Polažući u ruke Vaše Svetosti carski dar i izričući iskrene čestitke, koje šalje Njegovo Veličanstvo za produljenje dana Vaše Svetosti, ja sam sretan, što mogu uztvrditi i ovaj put, da mi, hvala otčinskoj upravi našega prejasnoga, ljubljenoga i miroljubivoga vladara, i sada uživamo mir te posvemašnju slobodu u vršenju naše vjere, te da smo stekli cienu i blagovolju carske vlade. Mi ćemo neprestano slati nebu vruće molbe, da se uzdrži dragocjeni život našega prejasnoga gospodara, da cvate njegova moćna vlast, pa da život budnu njegove plemenite nakane, a mi ćemo nastojati, da budemo najvjerniji njegovi podložnici, povodeći se za naukom, što ga Vaša Svetost daje kršćanskomu svietu u svojih divnih okružnicah. Još je na koncu patrijarha izrazio duboko štovanje svoje i svojih podanika, te zamolio blagoslov. — Njegova Svetost odgovori, kako mu se srce veoma raduje, kad vidi katoličkoga patrijarha Armenaca, gdje mu je opet poslan s vrlo častnom zadaćom Njegovoga carskoga Veličanstva Sultana, koji je hotio da Njegovoj Svetosti načinom svečanim pokaže svoju vladalačku radost prigodom sretnoga jubileja biskupskoga. Sveti Otac prima s veoma velikim zadovoljstvom darove, prinesene mu u njegovo ime. Visoko cieneći ovu priklonitu pažnju mogućega vladaoca, sveti Otac vidi s velikim veseljem, da se tim učvršćuje za-

Digitized by Google

hvalnost, koju prema njemu već pokazuju svi katolici, podložni njegovu žezlu. Oni u istinu uživaju osobitu blagonaklonost Sultanovu i pažnju carskih vlasti, a tomu valja da zahvale, te u vršenju svoje vjere uživaju takovu slobodu, kakovu njeki drugi narodi uzalud postići žele. To je sv. Otcu jasan dokaz pronicava uma i prosvietljene razboritosti Njegova Veličanstva, pošto pravičnost i pravda, osobita dika najnaobraženijih naroda, umnažaju stalnost i blagostanje carstva. Sveti Otac pako otvoreno uvjerava, da katolici, njegova djeca, držeći se Božjih zapoviedi i njegovih uputa, dobro znadu svete dužnosti, koje ih vežu s njihovimi vladari, pak ne samo da neće rabiti u zlo toliku slobodu, nego će pače pokazati, da čim ih više carska vlada podupire u njihovih probitcih, tim više umiju oni na to odgovoriti svojom vjernošću i svojom ljubavi. Sveti Otac uzvraća Njegovomu carskomu Veličanstvu svoje pozdrave i čestitke, te mu prosi od kralja kraljeva dobra, koja najviše želi za pravu sreću svojih naroda; patrijarhu pako i njegovim vjernikom podjeljuje apostolski blagoslov. — Pošto su usljed nahlade sv. Otca primanja bila njekoliko dana obustavljena, prinio je tek 26. februara poslanik austrijski grof Revertera čestitke Nj. Svetosti u ime premilostivoga našega cara i kralja. U svom govoru iztaknu zastupnik najprije, kako mu je Njegovo carsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo povjerilo častnu zadaću, da Nj. Svetosti prinese njegove želje i želje ciele njegove prejasne kuće k radostnomu dogadjaju petdesetgodišnjice posvete za biskupa. Svi članovi kuće austrijske najživlje učestvuju u veselju, koje ovih dana zanosi srce katoličkih naroda. Njegova Svetost naći će to izraženo u pismu, što ga po nalogu svoga prejasnoga vladaoca predaje u častne njegove ruke. Poklon priložen ovomu pismu zalog je nepokolebive odanosti kuće austrijske svetoj stolici, kao takodjer njegove djetinje ljubavi prema velikomu papi, koga sav sviet s udivljenjem štuje pod imenom Leona XIII. Spomenuv i drugo pismo, kojim je imenovan vanrednim poslanikom za jubilejske svečanosti, poslanik je molio, neka Njegova Svetost udieli apostolski blagoslov cieloj austrougarskoj carevini, a u prvom redu osoblju poslaničtva, koje je ondje prisutno bilo. — Nj. Svetost vanrednom je radosti primila čestitke, koje je poslanik izrazio u ime Nj. Veličanstva cara austrougarskoga. To je novi dokaz djetinjega štovanja, koje Nj. Veličanstvo goji prema sv. Otcu, a to je još sjajnijim učinio priloženi dar te predano vlastoručno pismo. Srce se sv. Otca tomu veseli, ne jer je počast izkazana njegovoj osobi, nego radi počasti učinjene glavi crkve, a u ime carstva, komu je vjera katolička bila vazda najljepša dika i najčvršći oslon. I danas u osobi prejasnoga vladaoca toga carstva blista se vanredna pobožnost, koja Nj. Svetost posve učvršćuje u tom, da će vjerski probitci biti vazda zaštićeni, koja zaštita donosi obilan plod koli crkvi toli državi. Ako carstvo ima za to ugodnih dokaza u težkih prilikah, imati će ih jamačno i u buduće, pa bude li štovalo vjeru biti će jedinstvo vjernika sve uže, a biti će i jače zajamčena vjernost prema carstvu. Ovimi vrućimi željami srca svoga uzvraća sv. Otac Njegovomu Veličanstvu čestitke proseći svaku sreću prejasnoj njegovoj osobi i carskoj njegovoj obitelji. Poslanik pako neka bude kod Nj. Veličanstva tumač ovih želja, pa neka ujedno uvjeri, kako Nj. Svetost najvruće želi pravu sreću carstvu austrougarskomu i slavnoj Habsburžkoj kući. Njoj, prejasnoj njenoj glavi te poslaniku udielio je sv. Otac umoljeni blagoslov.

Italija.

(Okružnice sv. Otca). Povodom jubileja Nj. Svetosti izdao je biskup Nicastra Mons. Valensise okružnicu, u kojoj crta rad sv. Otca na temelju njegovih okružnica, te iztiče njihovu znamenitost i shodnost. Slavlje današnje Leona XIII. prispodablja biskup jubileju u starom zakonu. Jubilej Izraelaca nije bio samo radostna i vesela sgoda povodom tim, što se je obnovio opet stalan odsjek vremena, nego bi to bio početak novoj dobi, kad bi se opraštali dugovi, odpuštali zarobljenici, te tako utirao put miru, sreći i zadovoljstvu. Tako i jubilej Leona XIII. otvara svietu novo doba, prikazuje se družtvu XIX. vieka s knjigom okružnica, u kojoj je napisana rieč života, što je kadra da učini, te izadje iz svoga pobieljena groba današnje pokolenje, bolestno s dvoumlja i nevjere. Ova knjiga okružnicâ biti će zakonik našega doba, a slika velikoga pape, koji ju daje družtvu, označivati će novo doba u povjesti družtva. Biskup se divi, promatrajući u skupu papinih spisa podpun sbornik teološko-socijalne nauke, pa dokazuje, kako su pojedini dielovi logično povezani. Kao obći liečnik duša pratio je Leo XIII. tečajem 15. godina sve promjene vjerskoga i družtvenoga odsudnoga časa, u kom je i danas još sviet, te koji bi bez njega bio smrtna borba uljudbe. Okružnica *Inscrutabile* pere crkvu od nepravedna prikora, da je neprijatelj uljudbe, te pokazuje, da joj je ona majka, pa svaka uljudba, koja iz nje ne potiče niti se po njenih načelih ne razvija, nezdrav je porod. — Naturalisam rodio je socijalisam, a to težko pitanje razpravlja Leo XIII. u okružnici *Quod apostolici muneris.* — Sila može suzpregnuti ruku, ali ona ne ima snage na srce i na duh; tečaj rieke može se za čas sustaviti, ali valja poći dalje te začepiti izvor. — Okružnica *Arcanum* govori o kršćanskoj ženitbi, temelju svakoga družtva; ona *Diuturnum* o izvoru vlasti, a druga *Libertas* o naravi prave slobode. Ova dva posljednja spisa visoke socijalne politike nižu zasade, prema kojim treba da bude sklad medju vlasti i slobodom, kakav sklad i nije moguć van ondje, gdje vladaju velika kršćanska načela. — Papa je za tim razmišljao o budućnosti naroda, te u okružnici *Im-*

Digitized by Google

mortale Dei progovara svim narodom bez razlike plemena i vladavine; svjetlom evangjeoskih istina pokazuje im, kako će sa stranputice doći na pravi put, koji vodi do sreće i napredka. — Velika je zaprjeka, te narodi ne mogu postići svrhu, što su izkrivljena načela vjerskih istina, a ćudorednost što je pala. Zato okružnice *Exeunte* i *Sapientiae christianae* pokazuju na moćne ljekove proti toj smrtonosnoj bolesti. — Prem je sigurno, da obično srce pomete i pamet, pokazuje izkustvo i to, da su i krivi nazori bili razlog, te je propalo družtvo. Da našemu družtvu, koje je prožeto rationalismom, pokaže, u kakovom je skladu razum i vjera, Leo XIII. pisao je okružnicu *Aeterni patris*. Tu se papa diže proti sektircem, koji su poružili filosofiju, nakazili ju, te ju učinili robkinjom svoje mržnje. Popunjuje pako tu okružnicu *pismo* na ravnatelje vatikanske knjižnice o lažih, koje je njeka bezbožna i nerazložita metoda htjela naći u povjesti. — Sredstvo pakla u borbi podignutoj proti crkvi i družtvu, koje rabi tamno oružje, jest slobodno zidarstvo, a proti njemu baca Leo XIII. vatru rieči Božje. Drugi Leo Veliki, papa je pošao proti ovomu Atili, te ga je oborio svjetlom okružnice *Humanum genus*. — U okružnicah *Sancta Dei civitas* i *Catholicae ecclesiae* progovara Leo XIII. cielomu svietu, ne gledeći ni na razliku vjere. — Papa je svrnuo pogled i na mnogobrojnu djecu, koja još čame u varvarstvu i u tamah Afrike, a njegovo srce bi dirnuto, kad je čuo, da godimice 400 hiljada onih jadnika prodadu okrutni gospodari. — Pošto je pretresao okružnice biskup razpravlja i o drugih spisih papinih, te pokazuje, da je častni svečar u Rimu dobročinitelj i otac družtva.

Njemačka.

(Jubilej sv. Otca.) Njemački katolici, živući posried protestanta, nisu htjeli zaostati za ostalom braćom svojom u ovoj slavi. Oni pregnuše svim zanosom srca svoga, da pokažu, koliko ljube i štuju svoga otca, vrhovnu glavu svoje crkve. I za čudo! U tom ih njihovi sugradjani protestanti ne samo da ništa priečili nisu, nego su im se pače na mnogo mjestih pridružili. U Berlinu uz svečanost u svih crkvah, u koje je sviet u velikom broju dolazio, držali su članovi središta banket, gdje je medju drugimi odličnici i dostojanstvenici bio i general Radziwil. U Münchenu je kod pontifikalne mise bio prisutan regent, dvor, ministri, svi visoki dostojanstvenici u svečanom odielu. Na pučkom sastanku, koji je držan tim povodom, bijaše medju hiljadami puka i nadbiskup Toma, nuncij Agliardi, vojvoda Ludovik, nasljednik priestola Wittelsbachâ. Tu progovoriše čuveni učenjaci i besjednici, medju ostalimi barun Hertling, odlični filosof tamošnjega sveučilišta. I u Stuttgartu su katolici priredili u najvećoj dvorani grada sastanak, gdje ih je posjetom usrećio nasljednik priestola vojvoda Albert i vojvodkinja Margarita Sofija. U Karlsruhe bilo je isto tako. Veliki vojvoda nije se samo tim zadovoljio, da je poslao sv. Otcu vlastoručno pismo i bogate darove, nego prem protestant ipak je osobno prisustvovao crkvenoj svečanosti, koja je obavljena u jednoj crkvi grada. Sjetio se je on, da su dvie trećine njegovih podložnika, katolici, pak je i na taj način hotio da pokaže počitanje prema sv. Otcu. U oči svetkovine držali su katolici veliki sbor, na kom je bilo do 2000 ljudi, a svećenik Schädler, vriedni zastupnik na carevinskom vieću proslovio o „velikom socijalnom papi.“ — Na sjeveru bijaše još više zanosa. U Kölnu bijahu sve crkve pune kod službe Božje, a u večer sabralo se u najvećoj dvorani grada 5000 katolika na svečanu besjedu, gdje su mnogi govornici razjasnjivali razne strane u obsežnom djelovanju velikoga pape: kako se zauze za radnike, kako podupire znanost i umjetnost, kako je vješt državnik, mironosac u buri današnjega svieta. — U Trieru je nadbiskup pjevao svečanu misu, a u večer opet u velikoj dvorani „gradjanskoga družtva“ besjedio u slavu svetoga Otca. Grad bijaše okićen. Tako je proslavljen taj dan i u drugih gradovih: Koblenzu, Mainzu, Strassburgu, Metzu, Bonnu, Limburgu, Münsteru. U Strassburgu, Metzu i Kölnu bijahu osvietljene i glasovite crkve bengalskom vatrom. — U raznih govorih, što su besjedjeni tom sgodom, taknulo se i pitanje rimsko, o kom su s njekih razloga do sada tamošnji katolici kao na pol usta govorili. „Dinastija pape“, reče jedan govornik, tvorničar Aug. Vogens, najstarija je u Evropi, a osnovana je na nepriepornih naslovih . . . Nezadovoljstvo, koje je nastalo usljed otimačine sv. stolice neće prestati nikada . . . . Papa mora biti souverain. Nu gdje mu je zemljište, gdje grad, gdje sloboda? On ne može prekoračiti prag svojih vrata, a da izvrgnut ne bude pogrdam. Navalili su i na mrtvo tielo Pia IX. . . . Neka se dobro znade, da naš sveti Otac papa Leo XIII. ostaje kralj u našem srcu. Njegova rieč je rieč kraljevska . . . Bog, crkva, puk katolički tvore nepomični trojni savez; tko će nam se moći oprieti?“ I mnogi drugi govornici izticali su prava sv. stolice, koja da su nezastarjela, te ih uništiti ne mogu nikakove „gotove činjenice“, na koje se Talijanci i njihovi prijatelji toli često pozivlju. Kako nikad prije, ovom se je sgodom u Njemačkoj odrješito govorilo, da se sv. Otcu mora vratiti, što je njegovo; da on ima pravo na zemljištno souverainstvo, zemljištnu nezavisnost; da je njegovo današnje stanje nedostojno glave kršćanstva, te su hiljade i hiljade oduševljenih slušatelja prosvjedovale proti svakoj nepravdi, svetoj stolici nanesenoj. Uzme li se na oko, u kakovom je odnošaju Njemačka prema Italiji, onda su ove izjave svakako puno znamenite.

Englezka.

(Englezka i sveta stolica.) Čuveni Bossuet na-

Digitized by Google

pisao je u svojem divnom djelu: *Histoire des variations* o narodu englezkom i o njegovoj zabludi vjerskoj ove rek bi proročke rieči: „Narod toli mudar neće ostati u razkolu, štovanje, koje osjeća prema svojim djedovom i neprekidno vanredno iztraživanje starine privesti će ga k nauci prvih vjekova. Ne mogu vjerovati, da bi on uztrajao u mržnji, kakova ga obuze proti svetoj stolici, odkle je primio kršćanstvo. Vremena osvete i utvaranja proći će, a Bog će uslišati vapaje svetaca.“ U naše dane sve jasnije se vidi, kolika je istina u ovih besjedah. Medju Englezi širi se katoličtvo, a širi se ne uselivanjem, kako u Americi, nego obraćivanjem anglikanaca. Brojevi pokazuju to najbolje. Na početku vladanja Juraja III. crkva katolička imala je u Englezkoj i Škotskoj jedva 60.000 sljedbenika. Godine 1821. već ih ima 500.000, a danas ih broje samo u Velikoj Britaniji 2 milijuna. Pa kakovi su to katolici! Biser naroda: žive vjere, vrućega oduševljenja i zanosa, te velike požrtvovnosti, kakovo je kršćanstvo u svom početku. S druge opet strane pada sve jedna po jedna predsuda u taboru protivnika. Govorilo se prije, da katolici ne mogu biti rodoljubi, a život pokazuje, da u njihovoj sredini imade najzanosnijih rodoljuba. S toga su im u novije doba i otvorena vrata do svake javne službe, dočim im je to prije posve zabranjeno bilo. A taj pokret traje još uviek. Počeo je na sveučilištu Oxfordskom, dao je crkvi Manninga i Newmana, a rad ove dvojice toliko je obilno sjeme bacio na plodno ono tlo, te se plod ukazuje danomice sve obilatiji. Jedno vrieme mislilo se, da će preko mosta, što ga nauka Puseyeva udarila medju katoličtvom i anglikanstvom preći sav narod. Te su nade bile odviše široke. Nu ako i ne prelazi sav narod kao u skupu, a ono prelaze u velikih skupovih pojedinci. Ta promjena na bolje osobito je izbila na javu sada povodom slavlja našega svetoga otca Leona XIII. Kad je Pio IX. ustrojio bio hierarhiju u Englezkoj, koliko li nisu na nj graknuli Englezi. Prosvjedovali su u sve grlo proti ovomu „napadaju papinskom,“ svom su žestinom proti tomu govorili s besjednica, pisali u novinah, pače i slike su njegove palili. A danas? Evo navesti ćemo primjerice glas dvih novina, kako su pisale o jubileju sv. Otca. *Standard* list anglikanaca i toryjevaca piše ovako: „Jučer je velikim slavljem proslavljen biskupski jubilej pape ne samo u Rimu, nego i u raznih glavnih gradovih Evrope. Priobćujemo zanimiv izvještaj, što nam ga šalje naš dopisnik o veličanstvenom obredu u svetom Petru, gdje su hodočastnici, nadošli s ove zemlje, igrali znamenitu ulogu. Takovo bi hodočašće u svakoj prigodi pobudilo pažnju, jer papinstvo je velika i sigurno nepomična ustanova svieta, a za tim na papinskoj stolici sjedi sada papa, koji sili, da ga ljudi štuju, uzvišenim svojim značajem, čistoćom svojih nakana i obsežnimi svojimi darovi. Nu činjenica da je velik broj naših domorodaca, engleza, škota i iraca, imajući na čelu prvoga vojvodu englezkoga (Norfolka) i tri nadbiskupa ili biskupa, pošao u vječni grad i sudjelovao kod zanosnoga jučeranjega obreda, daje toj okolnosti vanrednu znamenitost. “ A *Westminster Gazette,* piše: „U prieporu medju Njemačkom i Španjolskom glede Karolinskih otoka papa je vršio službu obranika na zadovoljstvo obih stranaka. Njegova glasovita okružnica o radu pokazivala je veliku sućut za radnike; pa i druge prilike on je umio divno upotrebiti, da brani stvar siromašnih i razbaštinjenih . . .“ Da se razabere, kako su se prilike promienile u bolje, spomenut ćemo i ove činjenice. Kad je Wiseman imenovan bio kardinalom, vlada ga ni pod što nije htjela priznati, niti s njim imati bud kakova odnošaja. Pučanstvo pako bijaše toli uzrujano, te se on nije smio pokazati javno u crvenih čarapah, nego bi ih morao crnim presvući, samo neka ne bude javne sablazni. A s kardinalom Manningom obćila je vlada, pače mu u vieću jednom kraljica doznačila mjesto odmah iza nasljednika priestola, a pred svimi drugimi odličnici državnimi. Kako je pako obćinstvo bilo prema njemu, razabire se iz činjenice, da ga je ono izabralo obranikom u sporu medju radnici i gospodari. A dobro će doći razvoj katolicisma Englezkoj, koja se danas nalazi na razkršću i gdje se spremaju velike promjene. Stara sgrada britanskoga ustava, komu je crkva državna najglavnija točka, razklimana je sa svih strana; valovi demokracije neprestano su veći; socijalisam, koji je u Englezkoj s pauperizmom skopčan, taj žalostni zapis reformacije, diže prieteći se glavu; aristokracija, koja bijaše njekoć najčvršći oslon englezkoga ustava počima se kolebati. Čitav sviet hoće da iznikne, a mjesto da ostavi novomu. Ta sveobća smetnja, taj razpad staroga družtva, taj napredak četvrtoga stališa može samo uskoriti povratak katolicismu, koji jedini daje sigurno utočišće dušam patećim i jedini ima ključ, da rieši sva pitanja vjerska i socijalna, koja treba da rieši danas Englezka. Savoyardski filosof Josip de Maistre rekao je, da će se s crkvom katoličkom dogoditi velike stvari, kad ona bude govorila englezki i francezki, to jest, kad sve ono, što govori jezikom englezkim i francezkim, dade se u uzvišenu službu, koju je božanski utemeljitelj namienio svojoj zaručnici, svetoj crkvi. To vrieme možda nije odviše daleko; pače razabiru mu se već početci, jer na anglosaskom deblu izbila je i divno napreduje zelena grana katolicisma. Velika je to utjeha srcu dičnoga starca, koji danas drži kormilo crkve u ruci.

Sadržaj: U slavu pedesetgodišnjice Leona XIII. (Spj. Silv. Kranjčević.) — Narodi prirode. — Pjesma o muci Isusovoj (Mirjanin.) — Katoličke misije. — Dopis. — Viestnik.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI
VRHBOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU
CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI
Broj 7. | U Sarajevu 1. travnja 1893. | God. VII.

Muka Isukrstova.

Kroz ove žalosne dane velike sedmice misao kršćana i srce leti kao po nagonu put Kalvarija. Ali malo ih je, koji su u stanju da se zadubu u otajnosti zločâ, koje su se sakrivale u srcima gospode Sinedrija, a premalo ih, koji mogu otkriti strašne nezakonitosti, radi kojih je Jezus bio doveden pred suce i od istijeh osugjen na smrt.

Braća *Lèmann*, učeni obraćenici sa Židovstva napisali su dragocjenu knjigu, najpotpuniju što se je čitala nakon onoga što je bilo rečeno od razlaga laca Evangjelja o muci Gospodinovoj. Ja se služim ovom knjigom, prestavljajuć kao jedan nacrt njezin, da upoznam štioce *Vrhbosne* sa osobama, te su sačinjavale Dvor Židovski, i sa nepravdama, s kojim potlačiše Pravednika.

Da se prosudi vrijednost jedne osude red je paziti na dvoje: na *suce* i na *dokaze*. S toga da vidimo svu zloću osude, koja osudi Gospodina, reći ćemo prvo ko su bili *suci*, a za tim o *dokazima* ili aktima po kojijem izrekoše osudu.

A. Suci.

Ko su bili Suci?

Da se dovoljno odgovori, trjeba je malo izokolit. Sinedrije ili Vrhovni Židovski Sud sačinjavali su sedamdesetjedan član, računavši i presjednika: ovaj broj potvrgjiva i Josip i svi Zidovski povjesničari.

Za vrijeme Jezusovo ovo sedamdesetijedan drugova bilo je razdjeljeno u tri Komore; jedna sveštenikâ, druga pisalaca ili naučiteljâ, a treća starješinâ. U svakoj komori bilo bi obično po dvadestitri druga, ne brojeći presjednika.

Komora svećenikâ, kako se vidi i po samome imenu, sastojala je od osoba te su nosile kakvu čast u svešteništvu. Komora pisalaca skupljala je levite i svjetovnjake, koji su duboko poznavali zakon. Komora starješinâ bila je sastavljena od naj uglednijih lica u narodu.

Da je Sinedrije bilo sačinjeno od ova tri poglavita reda u Državi svjedoče nam svi suvremeni spisatelji, bilo kršćanski bilo židovski. Evangjelje nam točno označuje: *sakupiše se svi Sveštenici, Pisaoci i Starješine da sude Jezusa.*[1])

A *Majmonid*, duboki poznavalac predaja i običaja židovskijeh, kaže da „nebi se odabirali za suce u Sinedrije nego sveštenici, leviti i Izraelićani dostojni zarad plemenitog roda da sjede pokraj sveštenikâ.“[2])

[1]) Mark. XVI, 53; XVI, 1, — Mat. XVI, 21. — Ivan XI. — Djela Ap IV, 5.

[2]) Jud-Chazaka (moguća ruka), ili nacrt Talmuda, knjiga XIV, ili Ustav Sinedrija.

Digitized by Google

1. Komora Sveštenikâ.

Upisali smo: *komora Sveštenikâ,* ali Evangjeliste i dva Talmuda nazivlju je imenom Sabor *velikih Sveštenika i poglavicâ sveštenićkih.* Zar su se prevarili ili prećerano napisali? Nipošto. Vrhovno svešteništvo. po božjoj ustanovi nasljegjivalo se je u jednoj istoj obitelji i uzdržalo bi se za života, ali za vrijeme Jezusa moglo se je lako kupit, i obično bi se prodavalo za godinu. Irud prvi započne tu sablazan; namjesnici rimski ga proganjahu. S toga razloga u vrijeme Jezusovo brojilo se jedno dvanaestak velikih svećenikâ zbačenih, koji su ipak uzdržali naslov i imali su pravo sidjeti u visokoj Skupštini. Od ovijeh i drugijeh prostijeh svećenikâ povijest nam je dohranila imena. U opće govoreć, bili su svi da ih se malo časti pošto su im vrhovni svećenici bili uvučeni.

Povjesničar Josip, premda je na svaku ruku gledao da zabašuri velike krivnje ove Sjednice Sveštenikâ, ipak, ozlojegjen, napisao je: „u ovo vrijeme sveštenici prvoga reda, ili *veliki svećenici,* zavadiše se sa onim drugoga reda. Svakoga bi pratila četa smutljivaca i nemirnjakâ, te bi se ružili, bili kamenjima, dok ne bi žrtve ostali. Sveštenici prvoga reda podavali bi se na take *skrajnosti divljašta* i *silovitosti* da, bez ikakva srama, bi slali svoje sluge da kradu po hambarima desetinu, odregjenu prostim svećenicima.“[1]) Talmud ide dalje, navagjajuć donapokon i imena pojedinih sveštenikâ.

Takovi su ljudi sastavljali najplemenitiju komoru, onda kad se je raspravljalo o Jezusu. I nije ovo sve. Oni su većim dijelom pripadali farisejima, t. j. onoj vrsti ljudi, koji su prišivali zakonu mosajičkomu naredbe prećerane, opsluživanja nečuvena, samo je njima bilo dopušteno da ne čine ništa i da varaju bližnjega licumjerstvom. Nek promisli svak koliko je ova fela mrzjela Jezusa, koji je svaki dan otkrivao nečistoće i skidivao im obrazinu pred narodom.

2. Komora Pisalaca.

Izabirali bi se bez obzira od levitâ i svjetovnjaka; i sastavljali su tijelo naukovno naroda. Bijahu naučitelji u Izraelu. Njihova je komora bila naj sjajnija iza sveštenićke, ali slična onoj radi moralnijeh svojstava onih, što su je sačinjavali. Oholast je bila naj glavnija oznaka.

Predaja žudioska uzdržala nam je imena poglavitijeh pisalaca što su imali dijela u parnici Jezusovoj, i životopisi nijesu im posve dični. Kako dakle nadat se nepristranosti i pravdi od duhovâ tako oholih i nadutih? Sa kakovim strahom ne će se očekivati osuda ovoga sabora, osobito kad se napomene da Jezus, govoreć baš o njima bješe rekao puku: *Čuvajte se od Pisalaca, koji pod izlikom dugijeh molitava, proždiru kuće udovicâ.*[1])

Jedan sam bješe megju njima, čigova je pravda bila jednaka naučenosti i bješe Gamalijel. On ipak nije pristao na smrt Jezusovu.

3. Komora Staraca.

Starci su zauzimali naj zadnje mjesto u Sinedriju, i imao je naj manje upliva od sve tri. S toga razloga imena osoba, koje su je sačinjavale nijesu nam dospjela do danas nego u veoma malom broju. Izmegju ovih bijaše Josip od Arimateje i Nikodim. Ova komora nije vrijedila više od ostale dvije, buduć da je sastojala od naj imućnijeh drugovâ, koji u većem dijelu, bili su otrovani greškama Sadućejâ, onijeh biva što su učili da *duša umire s tijelom.* Mi se nalazimo dakle pred pravijem materijalistama. I kakvu će pravdu očekivat dakle Jezus, ako je pedepsao Pisaoce, nije manje osugjivao Sadućeje? Obaziruć se na same suce, može se reći *a priori,* da ispadak rasprave biće neugodan po okrivljenika. S toga, kad se budu sakupiti na Sjednicu tri komore Sinedrija, nećemo očekivat pravdu; pa niti kakvu dobrohotnost po Jezusa, niti sa strane Sveštenikâ, niti sa strane Pisalaca, niti sa strane Staracâ.

B. Dokazi.

Već smo došli dotle da možemo imat pojam Sinedrija i članova što su ga sastavljali. Mogli bismo sad odmah uljesti u dvoranu gdje se drže sjednice i biti na parnici Jezusovoj ujedno s mnoštvom. Ali počekajmo malo, jer nije baš da tu počimlju nepravednosti i pritisak opakog Suda.

Hoće zakoni, da bez velike sumnje porad zločinâ ne može se vezat čovjeka, osobito kad je cijenjen kod puka i porad glasa svetinje. Sad kad su htjeli zakovat Isukrsta, koji su znakovi bili, da su ga držali za zločinca? Bio je baš na vršku štovanja i časćenja; pet dana prvo mnoštvo puka bješe mu izašlo na susret sa maslinskim granama; putovi Jerusolimski ipak razlijegahu se porad

[1]) Starin. XX, VII, 8.

[1]) Luk. XX, 46 — Mat. XXIII, 5, 7 — Mark. XII, 83, 89.

Digitized by Google

hosanâ sinu Davidovu; opći je glas bio da je učinio dobra, te da je gluhijem činio čuti a nijemijem govoriti.

Kako dakle baš u onaj čas šalje se da ga utamniče kao grdog razbojnika i dava se dopust svjetini da š njim postupaju kako da su ga već osudili? Odgovor je lasan. Isukrst se prekaživa, uistinu, prvi put pred Sinedrije due 13. Marta, ali ne bješe prvi put da se vrhovno Sudište bavi š njim. O njemu su se bavili prvi put svrhom Septembra, izopćivajuć upravno pristaše a neupravno tužeć njega kao laživog proroka;[1]) a drugi put mjeseca Februara, porad uskrsnuća Lazarova, osugjivajuć ga na smrt;[2]) a treći put napokon 12. Marta, potvrgjujuć osudu, i ustanovljivajuć da ga svežu i izvrše osudu kad se desi prvi zgodni čas.[3])

Ako se sada čini da davaju osudu, nije to da vide je li Isukrst kriv ili ne, jer su to već priznali; ali je to da se š njim izrugaju, da ga izmuče prvo nego ga odvuku na Kalvarije. Uljezimo zbilja u onu dvoranu, i sa židovskim kaznenim zakonikom u ruci prisustvujmo raspravi i počujmo osudu. Sedamnaest je zakonâ, što vladaju zakonikom i osudom pod pedepsom uništenja i mi ćemo vidjeti da se gaze svikolici bezprimjernom nemarnosti.[4])

§ 1. *Vrijeme.*

Dvije sjednice bjehu odredjene u parnici Jezusovoj. Prva je bila u noći 14 *nizan* (marta), i pripovjedaju nam je Sv. Ivan, Sv. Matej i Sv. Marko; druga sakupljena u jutro ovog istog dana, i pripovjedaju nam je Sv. Matej, Sv. Marko, ali sam Sv. Luka nam je opisiva u svijem svojijem potankostima.

Dakle Sinedrije je sabrano. Ali ovog puta nije veće u otajstvu i na tajno; hoće da se Jezus sudi na javni način. Sve su tu na redu tri komore, i to nam pripovjedaju Evangjeliste Sv. Matej i Sv. Marko. „Bila je noć, govori Sv. Ivan, *erat autem nox.* Četa vojnika i poglavičkijeh poslužnika svećeničkijeh i fariseja, sa svjetiljkama, sa svjećama i s oružjem, povedoše Jezusa pred vrhovnog Svećenika".[5]) *Prva nepravilnost,* jer je židovski zakon zabranjivao sudit po noći. *Da jedan glavni posao,* ovako *Mišna, bude raspravljan po danu, a bude prekinut po noći.*[1]) A razlog što Majmonid navodi, jest da se od jednog glavnog posla zgadja što i od rane, koja se ne može pregledat dobro nego po danu.[2])

Evo nas iza večernje žrtve; *druga nepravilnost. Oni neće sidjeti nego iza žrtve jutrnje sve do večernje žrtve.*[3])

Prvi je dan praznika prijesnijeh hljebova, uoči smo velikog blagdana Vazma: *treća nepravilnost: neće suditi ni uoči subote, ni uoči kakve svetkovine,*[4]) a to da ne izlože suce da prekrše u sutrašnji dan zakon subotnji, ako se posao ne bi dovršio u oči svetkovine.[5]) Parnica je dakle ništetna za razlog vremena.

§. 2. *Svjedoci.*

A nije manje ništetna porad nepravilnosti što se tiče svjedokâ.

Po zakonu, nije se moglo primiti da svjedoči oni, što prije nije bio marljivo ispitan glede svojih vrsnoća i što prvo ne bi se zakleo da će istinu kazati. Ali ko gleda na ovo? Ono što je sucima stalo jest poslat medju svjetinu neke vojnike da traže svjedoke, pa i podmićivaju ih.

I uspjevaju, ali se njihova svjedočanstva ne slažu, jer su svjedoci laživi. Napokon se prekaživaju dva, oba laživa i *združeni* svjedoče, stvar što je proti zakonu, imajuć svjedočit na po se, jedan iza drugog. A što svjedoče? Evo što. „Ovaj je rekao: *mogu razoriti hram božji i u tri dni ga iz nova sagradit.*[6])"

Sad ovo svjedočanstvo nije bilo ni *istinito* ni *suglasno.* Nije *istinito,* jer Isukrst ne reče: *Ja mogu razoriti,* niti *ja ću razoriti,* dali *da biste razorili:* riječi ipotetične, s kojih ga se ne može tužit, jer su značile: *stavite da ovaj hram bude razoren* i ost., a odnosile su se na sve drugo nego na pravi hram. Nije pak suviše bilo *suglasno,* jer dok jedan osvjedoči da je Jezus rekao: *ja ću razoriti ovaj hram,* činio ga je krivcem jedne namjere navale biva na vjeru, drugi, sa svojim svjedočanstvom: *ja mogu razoriti hram božji,* nije prišivao Jezusu nego jednu oholu izreku. Dakle nije bilo suglasja u svjedocima, kako što je uprav zabilježio sv. Marko.

---

[1]) Ivan IX, 22.
[2]) Ivan XI, 45—56.
[3]) Luk. XXII, 1—3. Mat. XXVI, 3, 5.
[4]) Ovi se zakoni nalaze stranom u Pentateuhu, a stranom u Mišna (drugi zakon), djelo Rabi Jude.
[5]) Ivan XVIII, 3.

[1]) Trakt. Sined. gl. IV. br. 1.
[2]) Trakt. Sined. gl. III.
[3]) Talmud Jerusol. Trakt. Sined. gl. I. str. 16.
[4]) Mišna l. c.
[5]) Talmud Jerusal. Trakt. Ketubol str. 24.
[6]) Mark. XIV, 56—61 — Matej XXV. 60.

Digitized by Google

Bilo je dakle ovo dovoljno da se pušti slobodna Jezusa, po onome što se nalazi u *Mišna.*[1]) Zbilja zakon postupka židovskog odregjivao je, kako piše Majmonid, ako jedan svjedok reče da je vidio kakva Izraelićanina da se klanja suncu, a drugi da reče da nije nego mjesecu, premda oba dogagjaja dokazuju isto idolopoklonstvo, svjedočanstvo bi se odbacilo jer nepotpuno, a optuženik bi ostao riješen.[2])

Po ispitivanju svjedokâ, kako smo vidjeli, suci nijesu mogli ništa iskopat, što bi moglo potvrdit jednu opačinu, i što bi dalo načina da se učini jedna optužba, Isukrst dakle valja da bude puštan na slobodu: *actore non probante, reus absolvitur*, jest pravilo svijeh zakonika, počimljući od jevrejskog. Ali kako očekivati to od sudaca, koji a da ne čuše optuženika, već su izrekli osudu: koji čujuć ga obrću sve na njegovu štetu, pa i ista njegova svjedočanstva.

§ 3. *Krivac.*

I eto Kajifas počimlje preslušaj krivca, ovo je onaj Kajifas koji malo vremena prvo izjavi u općenitoj skupštini Sinedrija, prigodom Lazarova uskrsnuća, da opće dobro traži smrt Jezusovu. Sad kako može bit sudac dapače presjednik, ko je već tužitelj? Deuteronomij to izrično niječe, pa i svi zakonici.

A o čemu ga pitaju? Pita ga o učenicima i o nauku: *de discipulis et de doctrina ejus.*[3]) Ima li nečuvenije stvari nego hotjet znat po krivcu ono što ga se tiče, a da mu se ne prekaže kakav škljan od optužbe? Isukrst je sam hotio pokazat ovu nezakonitost sa *quid me interrogas?* kao da je hotio reći: hoćeš li ti zar da ja budem tužitelj sama sebe? Ali taj odgovor premda tako razložit, prouzrokova mu jednu zaušnicu po obrazu, a da se nijedan od sudaca ne oprječi, po čemu se sve jasnije vidi njihova zloća.

Kajifas ipak hoće na svaki način da se Jezus sam optuži, i evo šta radi: siluje ga da zasvjedoči sa zakletvom je li sin Božji: *adjuro te per Deum vivum, dic nobis si tu es Christus.*[4]) Ali to nije bilo dopušteno od zakona, da ne metnu optuženika u položaj ili da bude krivokletnik, ili da prouzrokuje sebi štetu, kako kaže *Mišna.* Što će učinit Jezus na taj upit? Ako on reče da je sin božji, tad je za stalno osudjen kao krivac psovke; ako zaniječe, tad je osugjen kao varalica, pošto u tri godine svoga apoštolstva nije drugo uradio nego naučavao protivno. Što će dakle učiniti?

§ 4. *Osuda.*

A Jezus reče: *da jesam ti si rekao.*[1]) Tad poglavica svećenički razdere haljine svoje, govoreć: „psovao je. Šta će nam veće svjedoci?“[2]) Ovdje se zbaca krinka a nepravilnosti se množe. Jedan sudac što dotle pobješnjuje da razdire haljine! Kakav li je to grdan prizor! Ovdje nema samo prekršaj blagoće i poštovanja, što zakon židovski nalaže sucu,[3]) ali ima ovdje i vjerski prekršaj, koji izrično zabranjiva velikom svećeniku da razdire haljine.[4]) Svaki Izraelićanin u znak žalosti mogo je razdrijeti svoje haljine; a vrhovnom svećeniku bilo je zabranjeno, jer njegova haljina, od Boga istog naregjena, bila je slika Svećeništva. A ti Kajifase, razdireš pomamno tvoje haljine? Mahnita glavo! Ne će proć ovaj dan, a koprena u hramu razdrijeti će se i ona u znak da svećeništvo Aronovo i žrtva Mojsijeva su ukinute, da ustupe mjesto vječnom svećeništvu Poglavice novoga zavjeta.

Psovao je! Dvije nepravilnosti u dvije riječi.

Prva nepravilnost. Okrivljuje se i sudi se odgovor prvo nego se je pregledao. Jezus je odgovorio na upit Kajifasa: ostaje da se vidi je li ili ne kazao istinu. Nek zapovjedi dakle Kajifas da se iznesu na srijedu svete knjige, i nek se rastvore posred suda i nek se ispitaju jedna po jedna oznaka Mesije, nek se proište naročito je li imao biti sin božji. Dovršivši ovu radnju, nek podadu sve oznake osobi što stoji pred njima, a ako i jedna manjka, tad nek se viče da psuje. Ali okrivit odgovor prvo nego se je ispitao, zove se prekršivat zakon, jest vrijegjat duševnost.[5])

Druga nepravilnost. Po Mišni, oblik glasovanja imao je biti ovaj: ja *odrješivam;* ja *osugjivam.* Ali nazivljuć Kajifas kao psovku odgovor optuženika, diže podložnim sucima svaku slobodu potpomaganja, obaziruć se osobito na oblast velikog svećenika, koja se je držala kao nepogrešiva.

Ali hodeć dalje, sve to veće nepravde rastu i

---

[1]) Loc. cit.
[2]) Loc. cit. gl. XX. i slj.
[3]) Ivan XVIII, 19.
[4]) Mark XVI, 61 — Matej XXVI, 63.

[1]) Matej loc. cit.
[2]) Matej loc. cit.
[3]) Mišna Trakt. Sota gl. I. br. 4.
[4]) Levitik XXI, 10.
[5]) Deuteron XIX, 18 — Mišna, Trakt. Sinedr. gl. IV. 45.

Digitized by Google

dižu se veoma u vis. *Šta će nama svjedoci?* viče Kajifas. Kako! Jedan sudac ima smjelosti da proglasi da se mogu izostavit svjedoci, kad to iziskuje zakon.[1]) I to nije dosta: Kajifas nadostavlja: *Što vam se čini? Quid vobis videtur?* Nu bilo je zapovigjeno u zakonu da se suci zapitaju jedan po jedan, ne svi ujedno. Bilo je dakle naravno da svi ujedno odgovore: krivac je smrti, *reus est mortis.* A evo drugih nepravilnosti. Osuda je izrečena isti dan kad je i parnica bila; pošto, po zakonu, imala je biti odgogjena sve do sljedećeg dana.[2]) Dva tajnika nijesu kupila glasove, jer suci nijesu glasovali jedan po jedan.[3]) Osuda je izrečena u kući Kajifasa, dok se naprotiv imala izreći u *dvorani osječenih kamena,* jedina odregjena za zločinstvene parnice pod pedepsom ništetnosti, kad bi se drugdje držale.[4]) Krivac napokon je osudjen po samoj svojoj ispovjedi, stvar koja po zakonu nije se mogla učiniti.[5])

Dopušta li se dajbudi Jezusu da se brani? Ne! Drugda je Nikodem pokušo da učini, ali mu nije bilo dopušteno. Obrana, koja mu bi dozvoljena, bi da ga predadu još za sjednice vojničkoj četi, da čine od njega što znadu. Sve se ovo zgagjalo u noći.

Kad razdani, Sinedrije se domisli ništetnosti osude; i tada, da joj poda juridični oblik skupi se iznova i čini prijeko postupanje.

[1]) Mišna l. c. gl. V. br. 1.
[2]) Mišna l. c. gl. IV. br. 3.
[3]) Mišna l. c.
[4]) Talmud. Vavil. Trakt. Aboda — Sara gl. I. list 8.
[5]) Mišna l. c. gl. VII. i drugdje.

Ali je i ova druga osuda ništetna zarad ovijeh razlogâ: 1. jer se Sinedrije sakupilo prvo jutrnje žrtve; 2. jer bješe uljegao dan Vazma, kad je bilo zabranjeno sudit se; 3. jer glasovanje bi učinjeno u skupu; 4. jer osuda bi proglašena isti dan; 5. jer proglašena po samoj ispovjedi krivca. Sa svijem tijem, Sveštenici, Pisaoci i Starješine dižu se skupa sa svojijeh sjedala, i veživajuć žrtvu, idu sa gjavolskim bjesnilom u Pilata da pitaju potvrgjenje i da se može odmah izvršit osuda. Ono što je poslije slijedilo svi znamo; i ti najviše znaš, puče izrajelski, koji od devetnaest vjekovâ nosiš zabilježen na čelu žig tvojeg ukora i tvoje osude.

On je krivac smrti, zaviče Sinedrije kad im Jezus bješe izpovjedio, da je sin božji, a isti dan bješe otpotezan na Kalvarije.

Po zakonu, pedepsa psovačima bilo je kamenovanje; Isukrsta su hoćeli propet da ocrne totvećma uspomenu mu. Krst naprotiv sa Golgockog vrha dozivaše k sebi sve narode; i narodi prekazivani od Ćenturijona, padali su ničice isti dan pred njegove noge ispovjedajuć da je on Bog.

Danas kad je godišnji spomen-dan ove smrti, uzagjimo i mi duhom na goru Kalvarija i izmegju buke rasrčene prirode kliknimo i mi sa Ćenturijonom: *Ovaj bješe doista Sin Božji.*

Dubrovnik u Korizmi 1893.

Napisao za „Vrhbosnu“: *P. P.*

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Druga noć.

Dva života.

Dočim sunce na nebu, daleko od nas, ove krajeve noćnoj tmini pripušća, dodji Ti, o vječno sunce, i donesi svoje svjetlo u ovu dušu. Daj, da u njoj blišti spasonosno svjetlo mudrosti, od koga toplinu i život primamo. Razprši daleko od mene tmine neznanja i bludnje. Odkrij mi Tvoje uzvišene i svete istine, koje kano vierne svjetiljke neka moje stope ravnaju, da me u Tvoje krilo privedu.

Brod moj jedri prema Afriki, svakim trenom nose me vjetrovi k onoj obali bliže. Ali, Augustine, ta zemlja nije ona blažena obala, koju ti tražiš; Afrika nije cilj tvoga putovanja. Pa što što smo mi ovdje u istinu drugo, nego budući dusi? Ti si, o najveće dobro, cilj naših želja. Svaka ura jest jedan vjetar, jedan val, koj me momu cilju bliže nosi, samo ako ja k njemu svoj brod ravnam; a od njega me udaljuje, ako srce moje drugi pravac uzme. Brodio ja kamo mu drago, ako se od Tebe udaljim, to se izkrcam na zloglasnoj obali Tauričkoj, gdje se stranci bez pomilovanja krivomu i groznomu božanstvu žrtvuju.

Oslobodimo duh svoj od obmane sjetilâ, odstranimo od njega to bezbrojno množtvo vidljivih stvari, koje ga u vječnoj raztrešenosti drže, te on sam sebi uviek ostaje stranac. Što je čovjek? Biće, stvoreno, da spozna, da ljubi vječno neizmjerno biće, Stvoritelja svoga. Cieli široki svemir, svi vidljivi stvorovi, koji toli mnogostruko njegove

Digitized by Google

misli i njegovo srce zaokupljuju, za njega su samo strane stvari. I doklegod on na zemlji živi, nije zemlja, koja ga ima zanimati, kojoj on ima svoju skrb i svoje misli posvetiti.

Pomislite si diete, rodjeno daleko od domovine svoga visokoga roda, gdje ono veliko bogatstvo posjeduje, a i priestol baštiniti ima. Čim poodraste, podje na put u domovinu. Ali jedva je njekoliko dana milovidnimi poljanami putovalo, zaboravi, zatravljeno pogledom na dražestnu okolicu, na težnju za otčinskim carstvom i na ljubav k domovini; sagradi si kolibicu i ostane tu. Čovječe, ti si nerazumno diete. Okani se te nizke kolibice, koja te na tvom putu zaustavlja. Ovo rodno drveće, koje vidiš, ovi izvori hladne vode služe ti samo za okrepu na tvom putu; ali nije to bogatstvo tvoje domovine. Tamo ti upravi svoje korake. Ako se ovdje zadržiš, skora zima zaledit će izvore, poljane će opustiti, drveće ogoliti, a ti ćeš, daleko od sretne zemlje, gdje bi vladati imao, u ovoj groznoj pustoši od glada i žedje poginuti.

Mi dolazimo na sviet, pa motreć ljepotu stvari, koje nas okružuju, zaboravljamo na neizmjernu Ljepotu i na blaženu sudbinu, koja nas tamo gore čeka. Istina ove su ljepote, i sve što god je dobra ovdje, samo okrepa, koju nam najvišje Biće na putu pruža, samo da srčanije i brže k njemu hrlimo.

Divimo se ovdje svježosti cvieća i sjaju svjetla, i osjećamo se očaranimi u toli dražestnoj okolici. Zlim ste putem udarili, moji putnici! To cvieće, to svjetlo uči nas, koli je dražestno ono cvieće i ono svjetlo na vječnih brežuljcih, kamo nas naš put vodi. Svjetlo i ljepota ovdje samo je zato, da nas namami i tamo povede, gdje je vječno proljeće i vječni dan.

Milozvučni sklad na zemlji uzbićuje nas i veseli. Ali šta su ti sladki glasovi, koji našu pustinju oživljuju, prama onim, kojimi blaženi stanovi Svevišnjega odzvanjaju, koj u sjaju i veličanstvu naše duše tamo prima!

Na poznati zvuk trublje uzplamti hrabrost u vojniku, i on hrli u bitku. Ona ga sjeća na povladjivanje domovine, koja će ga kao pobjeditelja pozdraviti; na pohvalu njegova vodje, i na slavje pobjede.

Gospodar svemira daje nam slušati ovdje milozvučni piev ptica, skladnoglasje glasbala, ne s drugoga uzroka, već samo zato, da nas osokoli u borbi ovoga života za vječnu domovinu. Čovječe, što sjediš tu bezbrižan i veseliš se, a zaboravljaš uz to na cilj, kamo si pozvan? Teci, bježi, bori se neumorno, misao uviek tamo upravljaj, gdje je tvoje opredjelenje. Kakov god sladki glas u ovom životu naše uho razveseljuje, to je samo hrapavi zvuk, samo neskladni jek višje harmonije, koja nam iz daljine iz vječnih stanova amo dolazi, gdje veliki kralj svoje odabranike bezkrajnim razkošjem razveseljuje. Čovječe, šta stojiš pred blaženimi vrati, lieno prisluškujuć? Ona su ti otvorena. Veliko veselje, koje ovaj možni Gospodar iz vana čuti daje, poziva svakoga, koj ga čuje, da dodje u nutra i bude mu dionikom.

Pružim li ruku za drvetom i uztrgnem si ploda, pa ga s veseljem uživam, te vidim još mnogo ploda na svojih poljih oko sebe; tada me veseli život, ugodan mi je život na zemlji i ja želim produljiti svoje putovanje. Biednoga mene! Produljiti želim svoje progonstvo i siromaštvo. Nije Stvoritelj moj plodove drveća i grožđje i druge plodine zasladio samo za prolazno sjetilno uživanje. To su darovi, koje mi njegova ruka pruža, da ja ovdje kao diete darovatelja svoga uviek ljubim i njega slušam. To su osjetljivi dokazi, koje mi pruža, ne bi l' me uputili na vječne radosti, na koje sam pozvan. Ovimi kapljicami sladkosti, koje On preko suhih goletih kapati pušća, hoće me primamiti, da njihovim tragom iduć uz brdo popnem se gore na vrhunac, odakle obilno vrelo tih sladkosti ključa.

I vi čarobni brežuljci, pokriti milovidnim biljem; i vi duboke doline, obraštene hladovitim drvećem; i vi široke ravnice, odjevene šarovitim cvećem; i ti lahoru, koj žareće sunčane zrake ublažuješ; i ti povjetarce, koje mrzli ukroćuješ sjever: vi ste radost i veselje ove zemlje. Ali ova zemlja to je samo zarasla staza, koja nas u sretnu domovinu vodi, gdje je naš vječni boravak. Kad nas svaka žuhkoća ovdje sjeća, da nam nema tu stalnoga boravišta; to nas svaka sladkoća živo sjeća na ona dobra, za kojimi nam je u ovom životu težiti. Pa ako nam se tielo i vuče još po ovoj zemlji, duh neka nam u nebu boravi.

Što radiš dakle, o čovječe? Kojim si pravcem krenuo na ovoj stazi života? Eto noći, kad se više ne bude moglo raditi. Težko si ga tebi, ako sunce tvoga života zadje, a srce ti je još izvan domovine. Noć, koja ga tako zateče, držat će ga čvrsto, te nije više nade, da će joj se oteti. Daleko od pravoga dobra, daleko od blažene zemlje, grozna će te tama zastirati. Svakoj ćeš zvieri u šumi plienom

Digitized by Google

biti. Gledaj da ti srce kod Boga bude; onda će ti, kad se večer primakne, izaći nevidjeno sunce, a ti ćeš biti tamo primljen, gdje nema više nikakve noći, nikakve tmine. Slobodno ti je ovdje hraniti se priprostom hranom, koju ti nebo ne krati; ali samo mimogred, samo da se ojačiš na putu; ne pako da bi se ti ovdje zadržavao i nasladjivao s otim. Dok tielo zemaljsku hranu uživa neka se i duh kriepi svojom hranom, a to je poznavanje i ljubav najvećega dobra. K tomu je stvoren um i srce. Poznavanje i ljubav Stvoritelja našega, to je hrana, što nas neumrlimi čini, a ta nam je neobhodno potrebna, doklegod smo ljudi. To je naš najpreči posao i u ovom umrlom životu, i u onom preko groba. Zemaljski ovaj život to je samo od Boga nam opredieljeni rok, gdje si imamo ono zaslužiti, što će nas na koncu usrećiti. Iz carstva tmine premješteni u carstvo svjetla tamo ćemo istom najveće dobro podpuno spoznati, jer ćemo ga jasno i otvoreno viditi, a kroz to gledanje neobhodno ćemo ga morati ljubiti. Ovdje nam je ono sakriveno. Mi ga ovdje poznamo samo u toliko, u koliko nam ga vjera i sjetila predočuju. Tražimo ga, ljubimo ga nevidljivo, akoprem nam je uviek prisutno; ljubimo ga, ako prem ga još samo u nadi posjedujemo. To krasno svjetlo uviek u sebi živo uzdržati, tu božansku vatru neprestano u sebi uzpirivati: to ima biti naš posao ovdje, mučan doduše posao, ali će nas napokon ovjenčati krunom neumrlosti.

Nepoznata ljepota ne zanima nas ništa, malo poznata donjekle. Čim um bolje uvažuje vriednost ljubljenoga predmeta, tim većom ljubavju prijanja srce uz njega. Hoće li čovjek, stvoren da najveću Ljepotu već i na ovoj zemlji po mogućnosti ljubi, toj svojoj dužnosti zadovoljiti; to mora svimi silami nastojati, da spozna vriednost njezinu. Tako ima ovom najvišjom ljubavju zaokupljeno biti ne samo srce, već i um naš. Čovjek dakle živi samo onda, kada duhom svojim u onih bezkrajnih prostorih stanuje, i tamo sliedi ono višje svjetlo, koje nas vodi, te idućć njegovim tragom, sve većma u ljubavi raste. Sjetila i ove vanjske stvari ne smiju nas raztresti, već nas moraju sve većma uvadjati u nevidljivu veličinu božanstva. Čovjek mora iz vjere živiti. Bezkrajnost neba, kojoj se toliko divimo, vidljivo nam predstavlja neizmjernu moć, koju nam vjera nevidljivo navieśta. Neprestana promjena dana i noći, godišnje dobe, koje na mig Svevišnjega neprestano jedna za drugom sliede, predočuju nam vidljivo u njezinom djelovanju onu uzvišenu mudrost, koju nas vjera uči, ali samo sakrivenu, zastrtu. Titrajuće zviezde, sjajno sunce, što ga rumena zora navieśta, zlato, biser, drago kamenje, to je sve doduše slaba, ali ipak očita slika vječne Ljepote, koju nam vjera pokazuje, ali nam ona ipak u neprozirnoj tami sakrita ostaje. Misao, razum, duh, sposoban tako velike stvari gledati i toli visoko se uzpeti; oči, kojima tolike divne stvorove poznajemo; zdravlje, život, zrak, što nas svojimi bogatimi proizvodi hrani; sve su to očiti darovi neizmjerne Dobrote, kojoj mi polag vjere svete srce svoje prikazivati imamo, prije nego ju budemo gledali licem u lice. Tako su nizke ove stvari okolo nas uredjene, da nas k velikomu Stvoritelju privedu. Vol poznaje gospodara svoga, pas izkazuje se zahvalnim prama onomu, koj ga hrani. A čovjek, razumom obdaren, usred tolikih stvari, koje mu Boga navieśtaju, usred tolikih darova, kojimi ga Bog obsipava, ako još ne će Boga spoznati i ljubiti: to je on nerazboritiji od nerazumne živine, on je rugota od nezahvalnosti.

Tko se može usuditi reći, da stvoritelja ne može ljubiti, jer da Ga ne pozna? To ga upravo osudjuje. Boga svoga ne poznati, to je zločin. Zar nam ne govori o Njem vjera, ta učiteljica uzvišenih istina? Zar nam Ga ne navieśtaju toliki krasni stvorovi? Čovječe, zašto ih ne slušaš, zašto ne učiš od njih tvoga Početnika poznavati?

O neizmjerna Ljepoto, meni poznata a ipak sakrita, ako mi nije dozvoljeno, dok sam još ovdje putnik i stranac, Tvoju božansku sliku gledati, to Te ja poznajem, u koliko me vjera uči, koja me posred sjene sigurno k Tebi vodi. Tebe vidim, Tebe gledam u svakom predmetu; kamo god korake svoje upravim, sve me k Tebi vodi. Vidim Te u visini gora, u neizmjernosti mora, u cielom svietu. Vidim Te u toli krasnih oblicih Tvojih stvorova, u vlastitostih bilina i plodova, u različitih nagonih životinja, u ogromnoj jakosti silâ naravi. Tvoj dah osjećam u duvanju vjetra, bio on blag ili silan. Tvoju pravednost vidim u munji, kojom nevidiva sila pećine lomi, drveće kršti, kuće plamenom uništuje. Zakon Tvoj vidim u oblaku, koji pun plodne kiše sad njive natapa, sad ih sniegom pokriva, sad opet tučom šiba. Tvoj upravljajući glas čujem u teku planeta, u gibanju zviezda, u proizvadjanju i djelovanju prirode.

Ali čovjek, vajme, prečesto duhom svojim silazi sa prave svoje vjere u djelokrug sjetilnoga

Digitized by Google

svieta, sa neba upravlja on svoje skrbi i nagnuća k zemlji, k životinji. Udaljuje od sebe misao na drugi život, ograničuje se na kratke dane svoga putovanja na zemlji, smatra ju svojom domovinom, i tu postavlja svoje blaženstvo. Sliep za višja dobra, za koja je stvoren, ne može se taj duh, sapet težkimi okovi, više od zemlje podići. Još se uviek u njem vidi ono plemenito biće, obdareno razumom; ali taj razum poput orla bez krila samo po zemlji gmiže. Njegova je mudrost zemaljska.

Čovjek je inovrstna smjesa dvajuh različitih bića. Jedno je plemenito, čisto, netjelesno; drugo je neplemenito, tromo, tvarno. Jedno je poput onih višjih duhova, koji okružuju kralja slave; drugo je dio one težke tvari, po kojoj nogama gazimo. Jedno i drugo ima svoju hranu, primjerenu njegovoj naravi. Hrana naše duše, duševnoga čovjeka, jest ona, što nutarnjima ustima sisa iz izvora života, nektar mudrosti i ljubavi. Čovječe, hoćeš li, da angjeo u tebi živi? To mu ne uzkrati hrane nebeskih misli i božanskih osjećaja. Ko što tielo svaki dan svoju hranu potrebuje, te time život i jakost uzdržaje, tako mora i duh tvoj živiti od one snage, koju ozgor dobiva. Manjka li mu ta njegova hrana, to on odmah opada, slabi, nestaje ga, i umire. Hoćeš li, da ti ostane krepak i jak, to ga priuči udisavati zrak neumrloga života. Priučen na tu veličinu i na to obćenje sa višjimi stvarmi, gadi mu se i dosadno mu je sve, što god mu zemlja pruža, pa makar to i lepo bilo.

Ko što se dvoraninu gadi priprosta kolibica siromaka, koj si prostim poslom svagdanji kruh pribavlja; isto tako i duh pomno motri okolo, ne bi li se mogao daleko odstraniti od svega, što bi ga još moglo uzdržati u ovom nečistom stanu, gdje prostačko srce zemaljskoga čovjeka svoju nasladu traži.

Sretni duše, koj tako živiš na ovoj nizkoj zemlji, imajući uviek pred očima visoko svoje plemstvo, ja te štujem, ja ti se divim. Ti već sjajiš nebeskim sjajem, što te ima jednom sasvim obko liti. Ti ne možeš neprestano, dokle si sa ovim zemaljskim tielom spojen, tamo gore stanovati, budući te tegotna služba i tvoja kukavna sudbina sa zemljom veže; ali tim ti ne postaješ zemaljski. Ti ne silaziš dole sa onih vječnih brežuljaka, van ko što kadkada angjeli salaze, ne po vlastitoj želji i težnji, već samo da višje zapoviedi obaviš, i brzo se opet tamo povratiš. Kada ti tielo svoje čuvaš, to si ti angjeo, koj dole silazi, da čuva životinju, nad kojom mu je Svemogući skrb povjerio; ali ne da se sam paseš. Nikada mu ne dopusti što drugo, van što mu je dozvoljeno od Onoga, koj ti je vlast nad njim povjerio. Hoćeš li na zemlji kuću graditi, razdielio si posao; nu ti si stanovnik neba, koj ovdje dolje kuće nema, koj svaki drugi stan prezire, izim onoga, u kojem sa blaženom obitelju i sa vječnim kraljem stanuje. Utrudjen prostim poslom vraćaš se svaki dan, ko seljak sa polja ili iz šume, natrag, da u nebu odpočineš. Smrt, što ju sliepi i zemaljski čovjek sa strahom i grozom smatra svršetkom svoga života i svoje radosti, ti se veseliš njezinu dolazku. Ona je tvoj rodjendan, što te k višnjemu svjetlu primiče, sretni čas, gdje te tvoj ljubezni Spasitelj u tvoj pravi život uvodi.

Mlake, mnogogodišnjim radom izsušene i plodnimi učinjene, jezera izkopana u suhom kraju, rieke umjetno napeljane, da mora, koja je narav raztavila, medju sobom spoje, razkopana i izravnana brda: to su hvale vriedna djela čovječje umjetnosti, koristna ili potrebita; ali to nije ono veliko djelo, radi čega je čovjek na zemlji; to je samo igra prema onomu, zašto je on ovdje. Tvrdjave, kraljestva, gradovi, to su samo zakloništa za čovjeka; ali čovjek nije za njih stvoren, nije on ovdje, da neprestano u njih boravi. Žezlo i kruna, to je samo ures zemaljskoga vladara, ali ovaj umrli život samo je obala, gdje se ljudi, iz ništavila izazvani, sastaju, da se ukrcaju i odplove u svoju pravu domovinu.

Razprši, o dobrostivi Bože, tamnu noć praznovjerja, koja još toli veliki dio zemlje pokriva. Ti, koj si zaštitnik i otac čovječjega roda, oslobodi od bludnje zemlju, koja još pod kumirstvom stenje. Pozovi k Tvomu svjetlu one, koji o Tvom velikom Imenu još ništa ne znadu, te koji ne poznaju Onoga, koga si Ti za spas svih na ovaj sviet poslao. Vidim ih, kako, sami sebe obožavajuć, ponositi sa svoje zemaljske sreće, tumaraju po noći svoje bludnje. Vidim ih, kako, zadubljeni u tužne misli, svoje podložnike broje, djecu Tvoju kano marvu smatrajuć, i sračunavaju, koliko ljudi pokapaju u smrtonosnih rudnicih, odakle se dragocjenosti vade, kojimi si svoju zemaljsku tamnicu ricse. Vidim ih, savladane onom mahnitošću, koju sviet, protivnik Tvoj, slavnom zove, kako broje, koliko hiljada čovječjih života mogu pod oružjem žrtvovati slavičnosti, tomu kumiru svoga srca. Oni u čovjeku ne spoznaju Tvoga ljubimca, oni ga drže poput

Digitized by Google

životinje, stvorena jedino na službu njihova taštoga veličja, kano puko orudje njihove prokšene samovolje, koje im je narav kano bogatu baštinu dala. Veliki Kralju svemira, razbistri jednom tamnu noć, koja Te njim sakriva, pokaži jim se, i očituj im Svoju vječnu mudrost, to jedino svjetlo, za kojim čovjek sigurno ide, ne bojeć se na stranputicu zaći.

Kraljevi zemlje ove, vas laskavci vaši nazivaju velikimi, nu oni vas kvare. Oni u vama štuju vladare kraljevina zemaljskih, slave knezove, kojim narodi danak duguju, puci vam se klanjaju. Oj vi kraljevi zemlje ove, sav je taj sjaj samo na oko. Prostranih tih poljana, zlatnim klasjem posutih; strmih tih pećina, što se iznad oblakâ koče; tih ponositih rieka i mora, što se po vaših državah prostiru, do skora će nestati. Nestati će zemlje, što se sad pod nogama vaše vojske trese, ne će se više vidjeti mora, kud sada vaši brodovi jedre, ne će se više poznati zemlja, kojom vi vladate. Kada jednom pokolenje čovječje za vječnost dozori, tada će ruka Svemogućega trošni stan, što ste ga sagradili bili, razoriti, i vi ćete onda gledati samo trajne stanove, kakovih ni jedno oko nije vidilo. Oj vi kraljevi zemlje, vašega veličja neće se niti viditi. Ono se ne pruža preko groba ništa dalje, nego li svakoga drugoga čovjeka. Pa ako vas trak nebeskoga svjetla čistim sjajem na zemlji obasjava, te vas svi ljudi časte: to nije tomu uzrok niti sjaj priestolja, niti grimiz, niti zlato, niti moć oružja; već to, što ste vi namjestnici Božji, koj vas je ovdje postavio, da upravljate ljudima, koji su slika Njegova, predmet ljubavi Njegove, a to On više cieni, nego li sve ostale vidive stvorove. Oni putuju sa zemlje u nebo, k svomu Kralju i Otcu, koj ih tamo čeka, da ih kano svoju djecu na priestolje podigne. Vam je naložio, da ih na tom putu vodite i nagradom i kaznom, al da ih dovedete onamo, gdje ih On čeka. Zastupnici i službenici najvišega Vladara, tko se usudjuje tvrditi, da ste vi vladari samo zato, da uživate sjaj zemaljskoga priestolja: taj je zlotvor, koj vas proti Bogu buni, taj je varalica, koj vas hoće u vječnu smrt sunovratiti. Tko se usudjuje tvrditi: vi ste ovdje postavljeni, da samo zemaljsko dobro svojih podanika promičete, taj je izdajica narodâ, što vam ih je nebo vašemu žezlu povjerilo. Taj vidi na čovjeku samo životinju; taj ne pozna u njem neumrloga bića, djeteta Božjega, koje je ovdje na zemlji, da k Svevišnjemu hrli, da se dostojnim učini one veličine, koja ga u vječnom kraljestvu čeka: taj vas smatra gončinî marve, a ne vodjami ljudî. Zemaljski otci i pastiri čovječje obitelji, kojoj je otac Bog, da vas napokon pravim vašim imenom okrstim, ako vi izpunjujete volju i izvadjate milostivu nakanu svojim vladanjem Onoga Kralja, koj vam je vladanje povjerio; to mi se više ne činite ništa drugo, nego angjeli Božji na zemlji. Vidim već uzdignuta priestolja za vas u nebeskom kraljestvu. Tamo vidim pripravljene za vas krune, kako se blište od neprolaznoga dragoga kamenja. Tamo ćete vi sjati kano blistajuće se zviezde na svodu nebeskom.

Katoličke misije.

V. Afrika zapadna.

16. Tu nalazimo u *Kamerunu* družbu *Pallotinaca,* koji su minule godine najprije učvrstili svoju postaju *Mariaberg* kod *Togotowna.* Ovdje stoluje apostolski prefekt *O. Vieter* sa sedam vjerovjestnika, dočim su po četiri u ostale dvie postaje: *Kriby* na obali morskoj i *Ebea.* Svaka ova postaja imade školu, a i stan za redovnice, koje isto tako hvale vriednom revnošću rade. Vjerovjestnikom je sklon i kralj *Toko,* a dosljedno i njegov puk. Rado im povjeravaju svoju djecu, te ih po četerdesetero polazi pojedinu školu. Uz rad školski dospievaju oni i na to, da se često upute u okolicu, gdje u bliži doticaj dolaze s poganskim pučanstvom. Pošto je ovaj kraj pod njemačkom zaštitom, odlučili su Pallotinci, da svoju misionsku kuću, koja je sada u Piemontu prenesu u Limburg. Tako se nadaju, da će dobiti podmladka iz njemačkih krajeva. A trebaju ih tamo tim više, što je smrt zamahnula i medju njimi svojom kosom, prem djeluju tamo tek dvie godine. Umro je najme u 24. godini dobe Bavarac *Josip Klosterknecht,* koji je tamo bio pošao 1890 sa prvimi vjerovjestnici, te veoma revno radio. O uzkrsu imao je primiti svete redove, ali ga je prije toga pozvao Gospodin preda se.

17. *Dahome* bijaše do nedavno mjesto užasnih, krvavih prizora. *Vrhbosna* je 1891. saobćila, kako je usljed toga, što Franeczi otvoriše novu carinaru, buknuo boj, u kojem su dva katolička vjerovjestnika

Digitized by Google

i zarobljena bila. Medju njimi bijaše i *O. Dorgère.* Prošle je godine opet izviestila, kako se je taj vjerovjestnik iz pogibelji izbavio, te kako se njegovoj razboritosti, a i odvažnosti imade pripisati, te je sklopljen mir medju kraljem *Behanzinom* i Francezi. Izvještaji iz lanjske godine javljaju, da je kralj poslie opet zatražio, neka dodje k njemu u *Abomey* ovaj odlučni sluga Gospodivov, te neka sa sobom povede i redovnice, jer da je kralj čuo, kako one u drugih krajevih puno dobra čine. Tri redovnice imadjahu srca, da se upute na to strahovito mjesto i kad su tamo došle bijahu vanredno svečano primljene. Nu jedva da su tamo za pravo i počele svoj rad, kada li novine javiše, da je opet potekla kršćanska krv. Dahomećani da su navalili na Evropljane, zauzeli *Badagny*, sgrade vjerovjestnika popalili, a njih šestoricu i tri sestre na lomači spalili! Viest ova nije, dok ovo pišemo, još potvrdjena, ali se bojimo, da će biti u njoj žalostne istine.

18. Dahomeu na zapadu leži kraj *Togo,* gdje su već prije djelovale dvie protestantske misionske družbe. Sveti sbor za širenje vjere povjerio ga je misionskoj kući sv. Gabriela u Mödlingu kraj Beča. Kao prvi vjerovjestnici pošli su tamo *OO. Dier* i *Schäfer.* Njemačka vlada dala im je kod *Lome* komad zemlje, gdje dižu nuždne sgrade. Ovu prvu postaju svoju posvetiše *žalostnoj Majci Božjoj,* koja im privela što više crnaca, da im dušu izperu u sakramentu svetoga krsta!

19. U apostolskoj prefekturi *Dolnji Kongo* imadu *Otci od Duha svetoga* liepu misionsku postaju u mjestu *Huilla* okružja *Mossanedes.* Tu radi deset otaca a do dvadeset brata. U školi je oko 200 odkupljene djece robova. Imadu i sjemenište, a u njem 40 gojenaca. *Sestre sv. Josipa* rade takodjer u školi, koju polazi do 100 djevojaka crnica, a ne zanemaruju naravno bolnice ni drugih djela milosrdja, čim veoma uspješno podupiru rad vjerovjestnika. — U *Belgijskom Kongo* predala je sv. stolica postaju Kwango belgijskim Lusoveem, koji su rad već započeli.

20. Apostolska prefektura *Zlatna obala* morala je uzdržati žestok boj proti sljedbi Wesleyanaca, te je mučni rad lionskoga družtva za afrikanske misije, što ga ono ulaže ovdje od 1880. okrunjen liepim uspjehom. U *Elmini* sagradjena je prostrana crkva, pri čem je izdašno pomoglo pučanstvo crnaca. Tu su i dvie škole, koje su već prepune. Rad redovnica zaslužio je i javnu pohvalu vladinoga nadzornika, koji je priznao, da škole, njihovoj ravne u onom kraju ne ima. Isto tako uspieva te službenu priznaju prima katolička škola u *Cap-Coastu,* gdje postoje jedva godinu dana, pa ima već 300 učenika, više nego sve tri škole Wesleyanaca, što su ih tu našli vjerovjestnici, kad su svoj rad počeli. U katoličku crkvu primljeno je ovdje 200 odraslih, a ima 100 katekumena. Odavlje su vjerovjestnici ustrojili postaju *Saltpond,* gdje je pučanstvo, a na čelu mu sam glavar, veselo ih pozdravio, te im do 200 djece u školu poslao. Osim ovih ima još mjesta, gdje stalnih vjerovjestnika ne ima, ali su oni tamo postavili *katehiste,* koji pripravljaju obraćenike pa i škole uspješno vode. Takova su mjesta *Alkyuin, Commenda, Chama, Adjua.* Obraćenici bili su većinom prije Wesleyanci. Ovolik napor troši sile sluga Božjih, pak zato broji ova prefektura u deset godinah 8 svećenika i 2 sestre, koje je pozvao Gospodin, da kod njega zagovaraju nasljednike svoje i njihovu duhovnu djecu. U novije doba rade osnovati postaju u *Aceri,* gdje imade 23.000 pogana, te dosljedno široko polje rada.

21. Misiju na dolnjem Nigru preuze nedavno družba *Duha Svetoga* i *Srca Marijina,* te mlada ova apostolska prefektura očevidno napreduje. O. *Lutz* zaplovio je Nigrom od postaje *Onitscha,* te došao do plemena *Aguleris.* Tu mu uspije, te skloni glavara *Idiga,* da je primio sv. vjeru, a s njim najprije petnaest članova njegove obitelji. Za članove svoje obitelji i za one svoje podanike, koji bi htjeli biti kršćani, osnovao je posebnu naselbinu, za koju se danomice javlja liep broj crnaca, koji žele da čuju obuku u kršćanskoj vjeri. U dostatnom broju krstio ih je već O. *Pacolas.*

22. *Thies,* postaja vjerovjestnika u apostolskoj prefekturi *Senegambija* na daleko širi obilat blagoslov. Mjesto leži u kraju veoma plodovitu i za to napučenu. Stoga su „Otci od Duha Svetoga" ustrojili ovdje i školu za gospodarstvo, a vlada im je predala upravu kaznione za naselbine. Uz duševnu hranu brinu se oni eto i za tjelesne potrebe, a i rade na tom, kako bi se u družtvo ljudsko opet zdrava vratila uda njegova, koja je strast i grieh dovela na put opačine. Ganutljivo je čitati, kako uspješno rade kod mnogih slučajeva medju kažnjenici. Strogo vjerovjestnički rad razvijaju sada osobito kod plemena *Nones,* gdje imadu do 100 katekumena, koji će udariti temelj novoj kršćanskoj obćini.

Digitized by Google

VI. Egipat.

23. Iz *Sudana* protjerani vjerovjestnici ne mogu ni danas jošte da se vrate u mjesto, gdje su toli liepo započeli bili svoj rad. Čekajući sgodan čas da se vrate, djeluju u Egiptu, kamo su prošle godine sretno došli O. Ohrwalder i dvie redovnice, koji su duže vremena bili u sužanjstvu Mahdijevu. Četrdeset ih je jošte tamo, te željno izčekuju čas, kad će se moći izbaviti patnja. Hoće li dočekati taj čas prije, nego li smrt učini svemu kraj?

S njihova boravka u Egiptu procvala je gdjeka postaja ovdje. Tako n. pr. *Heluan,* mjesto čuveno sa svojih ljekovitih sumpornih kupelji, radi čega i dolazi amo mnogo puka. Od velike je dakle važnosti ovdje duhovna pastva i pouka školska, a o tom revno nastoje redovnici i redovnice. Tu se diže liepa crkvica, u kojoj vjernikom pokazuju ljubav podkraljice dva bojadisana prozora, što ih je ona poklonila. Prošle godine izišao je iz te crkvice prviput tjelovski obhod, te je u podpunom redu svršen.

24. Postaja *Gizeret* bijaše sretna, te ju je mjeseca novembra 1891. posjetilo Nj. Veličanstvo, premilostiva naša carica i kraljica. Ovo područje vjerovjestničko stoji pod zaštitom austrijskom, pak s toga možemo pomisliti, koliku radost osjetiše redovnici i redovnice, a i katolički crnci, kad su u svojoj sredini vidjeli svoju veliku dobročiniteljicu.

25. Spomenimo ovdje još i težak udarac, što stiže Afriku smrću njezina primasa, kardinala *Lavigerie a.* Zanosom, kakav razgrieva samo francezko srce, pokojnik je sve svoje sile ulagao, da udari što čvršće temelje kraljestvu Božjemu na vrućem piesku Saharine pustare, u prastarih šumah prostranih vis-poljana, uz obale ogromnih rieka, nedogleduih jezera, čim obiluje Afrika. I liepe, krasne je polučio uspjehe. Njegova srca bolno se je doduše dojmio dogadjaj u Ugandi, ali kad je baš tom prigodom vidio, kako su njegova duhovna djeca ustrajna, kako ni u najtežih vremenih klonula nisu, tješilo ga je to u smrtnoj borbi, te mu davalo čvrstu nadu, da će u nedogledoj budućnosti s nebeskih visina gledati, kako sjeme, koje je on bacio, nosi plod stostruki. Njegov namjestnik kao primas Afrike biti će po svoj prilici odlični član *bielih otaca,* nu dok ovo pišemo imenovan još nije. Njegovu revnovanju, nadajmo se, poći će za rukom, te crkva katolička i u buduće liepim korakom napredovala bude.

26. Na ogromnih prostorijah Afrike rade, kako vidjesmo, razne družbe. Tu su otci od Duha svetoga (150) tu Isusovci (80), tu bieli otci (80), tu Oblati (60), tu članovi lionske družbe za misije (60), tu Lazaristi (15), tu Kapucini (15), Franjevci, Trapisti, Benediktinci i mnogi drugi. I razni su narodi tu zastupani. Svim je jedan cilj pred očima: kako će u one krajeve, gdje je grieh potamnio i zasade naravnoga zakona, gdje prema tomu ogroman dio pučanstva živi u veoma žalostnom stanju, donieti barjak Isusa Krista, te Njegovim svjetlom prosvietliti tmine neistine, Njegovim zakonom ljubavi izvidati težke rane, s kojih boluje, težko boluje tamošnje družtvo. Kud oni dolaze, plemenitiji nastaju običaji: brat razpoznaje brata svoga, te daleko od sebe baca ono ubojito oružje, kojim je uništavao, harao, palio, ubijao bližnjega svoga, jer nije znao, da i on ima istoga Otca nebeskoga, da je i on odkupljen istom dragocjenom krvlju Sina Božjega, da je i njemu namienjena ista slava nebeska. Divna zadaća, u kojoj i mi možemo biti dionici svojimi prinosi za družtvo širenja vjere, pa svojimi molitvami, koje neka danomice idu pred prestolje Božje i preporučuju Njegovoj svemožnoj zaštiti ovu zemlju, koja je i dičnomu namjestniku Njegovu, Leonu XIII. osobito na srcu, te za koju on i ogromne materijalne žrtve prinosi.

B. Amerika.

I. Amerika britanska.

27. Crkvena pokrajina *Sv. Bonifacija* imade uz nadbiskupiju još biskupiju *sv. Alberta* i dva apostolska vikarijata: *Athabasca-Mackenzie* i *Britansku Columbiju.* U ova dva obitavaju Indijanska plemena, medju kojimi rade katolički vjerovjestnici. U prvom iztaknuo se je u novije doba osobito Oblat *O. Giroux.* Iz postaje *Fort Good Hope* uputio se je on još 300 milja dalje prema sjeveru k *Loncheux*-Indijancem. Pogibeljan bijaše to put osobito radi ljute zime, ali ga je on prevalio sretno, a danas se on tomu putovanju u velike veseli, jer je skoro veći dio toga plemena primio kršćansku vjeru, a mladi kršćani vladaju se liepo. Tu *(u Peels-River)* osnovana je na ušću Mackenzia-rieke postaja za *Eskimose,* jake ljude, duhovno doduše slabo razvijene, ali dobroćudne, koji rado primaju Kristovu nauku. — I u drugom apostolskom vikarijatu radi se kod Indijanaca već od 1863. godine, pak se iz izvještaja biskupa *Duriena* razabire, da ih tu ima već 15.000 katolika.

Digitized by Google

28. Novi apostolski vikarijat *Saskatschewan,* o kom smo izviestili prošle godine, imade poglavara, biskupa *Pascala,* koji je svoj rad počeo time, da je obišao povjereni si kraj, te će prema upoznatim prilikam udesiti sada svoj rad. Misija je povjerena Oblatom (23 vjerovjestnika), prokušanim u onih predjelih radnikom u vinogradu Gospodnjem, jer oni rade i u Sv. Albertu (50 vjerovjestnika i 80 redovnica) i u *Athabasea Mackenzie* (50 vjerovjestnika).

II. Amerika južna.

29. U *Mexiko* bijaše se uputio *O. Unia,* iz družbe Salesijanaca pokojnoga don Bosca, da radi o tom, kako bi se tu osnovala kuća za njegovu braću. Došavši u *Aquas di Dios* u bolnicu za gubave tako se je njegova srca dojmilo tužno njihovo stanje, i tako je duboko u dušu njegovu prodro vapaj njihov, neka ih ne ostavlja, da je svoje starješinstvo umolio, ne bi li mu dozvolilo, da za uviek medju njimi ostane, te poradi o zdravlju duše, kad se o zdravlju tiela ni misliti ne može. I dobio je dozvolu, te već na svom obljubljenom mjestu radi taj živi mučenik kršćanske ljubavi.

30. Tu ćemo spomenuti odmah i drugi uzvišeni primjer ljubavi. U *Antillah,* a u mjestu *Cocorita* posvetiše se njegi gubavaca Dominikanke. Taj posao vrše one tolikom ljubavi, tolikom požrtvovnosti, te je to silno dirnulo u srce njeku odličnu udovu *de Herera* i njene tri kćeri, pak i one odlučiše, svoj život posvetiti tomu radu. Što odlučiše već i izvršiše. Danas su i one dominikanke, te već unapried prikazaše sebe Gospodinu.

31. U *Ecuadoru* imade takodjer misija za Indijance. Dugo vremena opirala su se ona plemena, koja živu više u srcu zemlje, svakomu pokušaju vjerovjestnika. U novije doba opaža se znatan pokret na bolje. Nije riedko, da pojedina plemena upravo mole vjerovjestnike, čemu mnogo pomaže liep uspjeh, koji se svakiput pokaže ondje, gdje oni svoj rad započmu. U puku se opaža, da je počeo drugčije, urednije živiti, da rado vrši svoje dužnosti vjerske, a to upliviše na druge, te ih potiče, da i oni podju njihovim tragom. Ali je zlo, što se osjeća prevelika oskudica svećenstva. U biskupijah, koje su pojedine veće od najvećih u Evropi, ima jedva desetak svećenika. Zar je dakle čudo, da na desetke godina prodje, dok u gdjeki kraj dodje katolički svećenik? Tamošnji biskup *Schumacher* vapi pomoć, ali mu se izdašno jedva pomoći može. Otvara se ipak i u tom pogledu jasnija i ljepša budućnost. Radišni *Oblati* ustrojili su u *Clairefontaineu* kod *Arlona* u Belgiji misionsku kuću, u kojoj uzgajaju svećenike baš za one krajeve južne Amerike, gdje ih puno manjka. Danas broji ta kuća već 70 gojenaca, pak će do koje godine u daleki sviet, svojoj po Kristu braći u pomoć.

32. Burna je vremena proživila *Brasilija* ne samo u političkom, nego i u crkvenom pogledu. Ne imaju ovdje doduše vjerovjestnici posla s pogani, ali s drugimi neprijatelji Kristova imena, proti kojim je i žešći boj, pa bi trebalo i više vojnika. Ali baš toga ne ima ni tamo. Ima postaja sa 24.000 stanovnika (*Tieté*), pače sa 30.000 (*Piracicaba*), gdje je samo jedan svećenik. Uz sve to hrabro se ipak drže Kapucini iz Tridentske pokrajine. Njihovi vjerovjestnici i biskupi ne dadoše se smesti političkimi smutnjami, nego su povjereno sebi područje marljivo obilazili, te puk opet priveli k crkvi, gdje sada to češće prima svete sakramente.

33. Jednaka neprijatelja imadu vjerovjestnici i u *Argentiniji.* Kako je tamo nagrnuo sviet sa svih strana, našlo se na okupu ljudî, koji za vjeru ništa ne mare. Zlo se širilo brzo i daleko, srce je padalo sve dublje u zločine, za vjerovjestnike malo se pitalo, a na mnogih se mjestih proti njim javno govorilo. Da je u tom krenulo na bolje, jasan su nam znak razne bratovštine, koje se ondje ustrajaju. Imadu oni već bratovštinu Presvetoga Srca Isusova, Društvo sv. Vinka i t. d. To je kvasac, koji će u kršćansko družtvo raznieti zdrav katolički život, koji da procvate što bujnije, udielio Gospodin!

34. U *Patagoniji* nastavljaju spasonosni svoj rad Salesijanci, sinovi pokojnoga velikana *Don Bosca.* Jedan od njih, *Don Savio,* obišao je ogromni prostor *Central-Pampas,* te sada rade po njegovoj osnovi, kako će redovnici ustrajati postaje, dizati škole i crkve. U znamenitu gradu *Bahia Blanca* podigoše školu i povjeriše ju redovnicam, u koju dolazi već do 200 djece. Uz to dižu vjerovjestnici radionice za razne zanate, te tako su već toliko privriedili, da su mogli dobitkom osnovati novu postaju u mjestu *Pringles.* Nova je i postaja *Roca,* te imadu ovi dobri redovnici u svojih školah već do 1000 djece. — I u južnoj *Patagoniji* uspieva rad. Postaje sa crkvami i školami podignute su na otočju *Malouin*skom, na otoku *Dawson* i u *Puntarenas,* gdje je središte rada vjerovjestnikâ.

Digitized by Google

35. Velika su blagodat za crkvu u državah južne Amerike razni katolički zavodi, osnovani za obuku i uzgoj mladeži. Većina ih je amo prenesena iz Evrope, naročito iz Njemačke za vrieme kulturnoga boja. Vlade u državah *Peru, Columbia, Ecuador, Bolivia, Chile* i *Argentinia* objeručke su ih prihvatile, te one danas rade tamo najljepše na polju znanosti i uzgoja, čim se naravno rad vjero vjestnika bitno pomaže.

III. Amerika sjeverna.

36. Crkvena pokrajina *Milwaukee* bilježi dva dogadjaja, koji uzbudjuju dva oprječna osjećaja u srcu: radosti i žalosti. Radostan je prizor, koji se sbio, kad je novi nadbiskup, *Friderik Katzer* primio pallium. Uz kardinala *Gibbonsa* bijahu tu 2 nadbiskupa, 17 biskupa, 1 nadopat, 1 general reda, 315 svećenika. Kud ćeš ljepši prizor, kad se sjetiš, da si na tlu, gdje je prije 50 godina bilo tek njekoliko crkvica za nuždu, a ni 10 svećenika, dočim danas nadbiskupija Milwaukee broji 450.000 katolika, 500 svećenika i primjeran broj crkava i škola. Valja k tomu te u obzir i to uzmemo, da je od toga zemljišta odciepljena još i biskupija sv. Pavla. — Drugi je dogadjaj smrt glavarice školskih sestara *Marije Karoline Fries.* Ime njezino u uzkom je savezu sa razvitkom kršćanstva u Americi. Prije 45 godina pošla je ona iz Bavarske u Ameriku, gdje se je njezin red toliko razgranio, te danas broji do 2000 sestara, koje su zavjete položile, dočim ih se preko 300 pripravlja, da svečane zavjete polože. Podieljene su u dvie provincije, u kojih imadu 194 škole po župah sa 60.000, 11 zavoda, a u njih 2500 gojenica, te 14 sirotišta sa 2000 sirotica. Ogroman doista uspjeh, za koji je u prvom redu zaslužna pokojnica, pa ju je Gospodin sigurno naplatio u svom kraljestvu za toli blagoslovan rad. *R. i. p.!*

37. Misije kod Indijanaca uspievaju i ovdje. Od 277.000 Indijanaca ima katolika 88.000, za koje je podignuto preko 80 crkava, 60 škola sa 3100 djaka. U *Dacoti* sjevernoj, u mjestu *Fort Berthold* ima zavod redovnica za Indijance iz plemena *Mohawk* i *Dacota,* a redovnice s predstojnicom same Indijanke iz ovih plemena. Kod *Sioux*-Indijanaca rade Benediktinci, medju kojimi je osobito zaslužan *O. Hunt* u *Devil Lake.* On je sastavio katekizam, molitvenicu i pjesmaricu u jeziku ovih Indijanaca, a sada izdaje novine u *Sioux* narječju. — U crkvenoj pokrajini *Quebec,* a u biskupiji *Montreal* rade za ostanke plemenâ *Algonkin* i *Irokesen* Sulpicijanci uz pomoć Trapista, koji nastoje naročito o tom, kako će Indijance priučiti redovitomu radu, da uzmognu onda i medju bielci služiti si kruh. Da se to polučiti može svjedok nam je područje *Oregon,* gdje je pokojni biskup d' *Herbomez* zaveo poljodjelstvo i obrt, pa je tu uredjen uzoran obćinski život poput onoga medju prvimi kršćani.

Koliko su ove misije medju Indijanci napredovale, najjasniji nam je dokaz njihov II. katolički sbor, što su ga držali koncem jula m. g. u *Forest Citty* u *Dacoti.* U velikom broju došli su amo Indijanci (iz plemena *Sioux* do 6000 borioca), gdje su mudro i duboko razpravljali o svom položaju u družtvu, o radu, o kućnom životu, o uzgoju djece, o samoupravi i t. d. Tom sgodom bijaše takodjer svečano posvećena crkva i misionska kuća, što ju je za Indijance osnovala *Miss Drexel.*

Uzporedo s tim ide i navieštanje nauka Kristova medju crnci. Danas imade preko 150000 katolika-crnaca, koji imadu do 30 crkavâ, preko 30 svećenika. Više od 5000 djece a 600 odraslih kršteno je u godini dana. U 111 škola imadu 6400 djece.

38. U *Montani,* kod Indijanaca u *Stienjak*-brdu djeljuju *Uršulinke.* Godine 1886. započele su rad, a danas imadu već postaje svoje u Sv. Petru, Sv. Francisku, Sv. Ignaciju, Sv. Obitelji, Sv. Pavlu, Sv. Labreu, kod raznih plemena, gdje svuda primaju djevojčice u svoje zavode, te pomažu svom snagom, kako bi se onaj narod priveo k uljudbi i kršćanskoj istini.

39. Spomenut ćemo ovdje još dva živa pitanja, koja su razpravljana prošle godine u krilu crkve katoličke: a to je pitanje o *narodnih biskupih* i *pitanje školsko.* Naš je list izviestio o tom svoje štioce, a spominje to i ovdje, da popuni ovu sliku o razvoju katoličtva. Kako je tamošnji episkopat proniknut uzvišenim svojim zvanjem, ne ima dvojbe, da će ovo jedno i drugo, kad se konačno rieši, učvrstiti stablo katoličkoga života još jače, te će ono moći pod okrilje svoje u sliedećem stoljeću primiti veći dio onih, koji mu se danas još tudje, ili možda za nj još ni ne znadu. Ljubav, kojom Otac kršćanstva prati tamošnji razvoj, te podpora, koju On tomu daje svojim velikim umom i zanosnim srcem, biti će blaga rosa, koja će tlo nakvasiti, neka donese stostruki rod.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(† Biskup Mato Vodopić). Posljednji broj baš smo svršili bili, kad nam javi žica, da se je u vječnost preselila krasna duša Dubrovačkoga biskupa. Rodjen na 13. decembra 1816. pokojnik je zaredjen bio u svećenike 1840., a službovao je kroz 38 godina kao župnik, dok 1882. i proti svojoj volji nije podignut na biskupsku stolicu u svojem rodnom mjestu. Plemenita duša skroz na skroz, živio je pokojnik za svoj narod, te njegovomu duševnomu razvoju i napredku posvetio bijaše sve svoje sile. Uz sav trud, što ga je neumorno ulagao, obradjujući vinograd Gospodnji, pokojnik je dospievao, da i na književnom polju pokaže, koliko mu je pjesničkim zanosom proniknuto srce. Hrvatska knjiga smatra biserom svojim njegovu „Tužnu selu", Robinjicu", a uvrstit će u to i njegovu „Mariju Konavosku", koju će izdati „Matica Hrvatska" dovršenu po kazivanju neprežaljenoga pokojnika. Za ove dielove naše domovine, za liepu Bosnu i kršnu Hercegovinu puno bijaše zanešeno njegovo plemenito srce. Upravljajući trebinjskom biskupijom, prem slab, ipak je obišao sve župe, te medju ostalim uredio i župničko pitanje, pak u liepom redu predao po odredbi sv. stolice upravu sebi puno drage duhovne djece biskupu mostarskomu. I pripoviest „Na Doborskim razvalinama" predmet je uzela iz života Bosne, gdje nas bistro upućuje na onu stazu, koja će nas dovesti i do zemaljske prave sreće. Zahvalna srca valja da spomenemo i veliku pažnju, koju je poklanjao našemu ovdješnjemu radu. Čim je naš list ugledao svjetlo, našao je u njem odlična zaštitnika, koji bi ga svećenstvu svomu svakom sgodom toplo preporučivao. Stoga naše srce, dirnuto s viesti o njegovoj smrti, šalje skromne molitve pred priestol Gospodinov: neka je milostiv sudac njemu, koji je vazda svom dušom svojom išao za svim onim, što je plemenito, uzvišeno, za crkvu svetu i narod hrvatski koristno. Presvietli gospodin nadbiskup i kaptol Vrhbosanski izraziše stolnomu kaptolu u Dubrovniku svoju najiskreniju sućut radi smrti neprežaljenoga biskupa i odličnoga književnika hrvatskoga. Preporučamo ga što toplije u molitve i ostalim prijateljem i štiocem ovoga lista. *R. i p.!*

(Obredi velikoga tjedna.) U sriedu, četvrtak i petak odpjevane su i ove godine tužaljke Jeremijine, a svaki dan pjevana je treća po *Dieboldu* u sboru za četiri mužka grla. Krasna skladba dojmila se puno u liepom broju sabrana puka. — Na veliki četvrtak posvetio je presvietli gospodin nadbiskup sveta ulja, a ovaj put i za biskupiju Djakovačku, gdje je u tom svetom poslu zapriečen bio preuzvišeni gospodin biskup Strossmayer. Po običaju prao je presvietli gospodin na taj dan noge dvanaestorici staraca, koje je nadario novim, na bosansku krojenim odielom, a podvorio ih ručkom kod gostoljubivoga svoga stola. — Obrede velikoga petka obavio je opet presvietli gospodin nadbiskup, a propoviedao je fra. Ignatija Strukić, ovogodišnji naš korizmeni propovjednik. — Danas poslie podne obavlja presvietli gospodin nadbiskup obrede uzkrsnuća, a prisustvuju tomu sve vojničke i gradjanske oblasti.

(Promjene.) Veleč. gospodin *Ivan Venhuda,* upravitelj župe u Sarajevskom polju i urednik „Glasnika Presv. Srca Isusova", riešen je na vlastitu svoju molbu od daljnjega službovanja u našoj nadbiskupiji, gdje si je svojom revnošću osobito kod gradnje župnoga stana i crkve stekao neizbrisivih zasluga. Velečastni gospodin vratio se je u Brno, svoju rodnu biskupiju. Upravu ove župe povjerio je presvietli gospodin nadbiskup svomu dosadanjemu tajniku veleč. g. *Matiji Pajiću,* koji je župu ovih dana već i preuzeo. Novim tajnikom imenovan je veleč. gospodin *Stjepan Hadrović,* do sada kateheta u školi milosrdnih sestara i organista u našoj prvostolnoj crkvi, koji će posljednju ovu službu zadržati i nadalje.

(† Feretić Franjo), biskup Krčki preminuo je 19. marta. *R. i. p.!*

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Kraljević Ferdo 4 for.; N. N. 10 for.; knez Ivan Lichtenstein 100 for. Preuze sv. misa: Doma Mihajlo 18. — *Petrova novčića:* Gorice 2 for. — Za *biedne crnce* u Africi: Bjelina 1 for. 71 n.

(Krstionice.) Uplatiše: Ponievo 40 f. (2. rok); Svilaj 70 f. (1. rok); Bjelina 95 f.; Sarajevsko-polje 15 f. (3. rok).

Ugarska.

(Crkvenopolitičko pitanje). Biskupi ugarski izcrpivo su o tom progovorili u svojih spomenicah na svetu stolicu, pa na ugarsku vladu, dočim su podjedno zamolili zaštitu u Nj. Veličanstva, čuvara prava i pravice, vjere i ćudorednosti. Svaki gradjanin, pišu oni vladi, pomno je promišljao o programu, što ga je ugarska vlada na usta svoga predsjednika razvila 21. novembra minule godine. Razlog toj pomnji bijaše narušeni već mir vjerski, koji je crkvenopolitičkim dielom toga programa još više narušen. Posljedne 3 godine radilo se samo o tom, kako da se naredba od 26. februara 1890. i § 12 zak. čl. 53: 1868 urede prema naravnomu pravu roditelja i prema slobodi savjesti, a sada su mjesto toga jednoga potaknuta 4 nova pitanja. Vlada je doduše izjavila, da će ustanove čl. 53: 1868, koje vriedjaju prava roditelja biti dokinute, ali je u isto doba naviestila, da će mjesto toga biti uvedene gradjanske matice, da će priznata biti jevrejska vjera, sloboda vjere i gradjanska ženitba da će se uvesti. Toga je toliko, te svaki ugarski državljan mora da prispodablja taj novi

Digitized by Google

crkvenopolitički program sa naredbom februarskom. Kad zakon od 1868. vriedja prava roditelja, svatko se pita, zašto ga neukinuti jednostavno? Pa kad mu se hoće oduzeti svaka valjanost, jer je protivan načelom vjere katoličke, zašto se hoće nadomjestit ga tako, te će nastati u narodu nove borbe? Pretresajući ovo u svom sastanku od 15. decembra 1892. biskupi su se uvjerili, da su ona 4 članka, što ih je vlada uzela u svoj program štetna vjeri katoličkoj i domovini samoj. Sada razpravljaju biskupi najprije pitanje *o vjeri djece, rodjene u mješovitoj ženitbi.* Obćenito se traži, da to pitanje bude riešeno, te je posve odieljeno od novoga programa. Tkogod je uvjeren, da se u domovini mora uzpostaviti mir vjerski, osvjedočen je, da se ovo pitanje jednom riešiti mora. Februarska naredba odredjuje u pitanju strogo vjerskom, kojoj će vjeri pripasti djeca iz mješovite ženitbe, jer uredba gradjanskih matica samo je posljedica ove odredbe. Zakon ovaj i ova naredba smutnja su na polju vjerskom, uvrjeda su crkve, te narušuju mir vjerski. Crkva katolička nikada nije odobravala mješovite ženitbe, uviek im se je opirala, te tražila, da ih zaprieči, a trpila ih je samo uz uvjet, da djeca obojega spola budu uzgajana u vjeri katoličkoj. Tih uvjeta crkva katolička ne može se odreći. Stoga razloga, ostane li u krieposti zak. čl. 53: 1868 i naredba od 26. februara 1890., gazi se sloboda katolika, te ih se prieči, da rade prema svojim vjerskim načelom u najznamenitijem času života. Biskupi drže, te ne treba dokazivati, koliko su silovite ove zakonske odredbe. Oni samo traže, neka se ugarskim katolikom dade sloboda, na koju imadu pravo pogledom na vjersku baštinu, koja im pripada od sv. Stjepana, te koja sloboda ne smije biti vriedjana ni u jednom slučaju, a naročito ne u slučaju mješovitih ženitba. Oni dakle pitaju, da naredba od 26. februara 1890. i čl. 53: 1868 bude tako izmienjeno, da zaručnici u mješovitih ženitbah uzmognu odlučivati o vjeri svoje djece. Ovaj zahtjev ne opire se ni jednoj ustanovi zakonskoj u domovini. Država ne može drugo činiti, nego kad dopušta nekatolikom da živu po svojih vjerskih načelih, to isto pravo da zajamči i katolikom. Država ima tu vlast, da brani ovo pravo na slobodu, nu ne ima prava da sudi o pitanjih vjerskih. Februarska naredba prekoračila je te granice, pa uslied toga toliki nered. Uzprkos tomu jedan član vlade otvoreno je izjavio u saboru, da će unatoč sporu s katoličkom crkvenom vlasti, ova naredba ipak ostati, pa na temelju njenom svećenstvo je uznemirivano i osudjivano. Iz ovoga neugodnoga položaja ne može se izići, van kad se zakon bude tumačio u duhu slobode savjesti. Zakon gradjanski ne može si prisvajati pravo, da silom upiše koga u koju vjeroizpovied. Mi tražimo slobodu crkve ne na štetu drugih vjera, nego jednostavno za to, da naša prava ne budu vriedjana više, nego prava drugih. Mole dakle, da uredba bude dokinuta, a zakon od 1868. da se tumači, kako su predložili. — Govore zatim *o gradjanskih maticah.* Oni ne dvoje, da država ima pravo, te zavede gradjanske matice rodjenih, umrlih i vjenčanih. Nu biskupi misle, da to nije koristno za zemlju, jer iz njih država neće doznati ništa više, nego li iz matica crkvenih, a stojati će to više milijuna. Dvojbeno je takodjer, hoće li činovnici u tom biti tako dobri svjedoci, kako su svećenici. Nu uvedenju gradjanskih matica biskupi se opiru, ako li bi se to htjelo uvesti u tu svrhu, da budu jači zakoni neprijazni crkvi. — Zakonu *o jevrejih* biskupi se ne opiru, u koliko se hoće, da im se dade slobodu vjeroizpovjedi, te da ih štiti zakon kao i sve druge gradjane. Jevreji imadu u zemlji sve, što gradjanin imati može i mora. Nu ako vlada hoće ustanoviti, da medju njimi i kršćani ne bude nikakove razlike, ako hoće i na njih primieniti zak. čl. 53: 1868. glede mješovitih ženitba, onda biskupi na zakon nikako pristati ne mogu. — Zakon *o slobodi vjeroizpovjedi* neće, kako se govori, uvesti onakovu slobodu vjere, kakova postoji u Americi. Nu dati će se pravo gradjanstva svakoj do sada trpljenoj sljedbi. Nego ako se i neće sada uvesti sustav amerikanski, otvara mu se ipak put, ter se pod sadanjom zakonskom osnovom prikriva misao o razstavi države od crkve. Radi toga se biskupi opiru toj osnovi, jer će otvoren biti prodor. — Biskupi se opiru, da uvedena bude *gradjanska ženitba* izjavljujuć, da je ženitba sakramenat, te spada dakle pod zakone crkvene i samo crkva ima pravo da odredi sve, što se odnosi na bitnost i na njene posljedke. Katolička ženitba jest nerazrješivi vez, a redovita i zakonita forma jest, da se privolja izrekne pred nadležnim župnikom. Po načelih gradjanske ženitbe ta sveza samo je gradjanski vez, ovisan o gradjanskom zakonodavstvu, posve podčinjen državi. Prava ženitba biti će dakle samo kao prikrpina, a gradjanska biti će bitnost, dočim je u istinu obratno. Biskupi dokazuju statističkimi podatci, kako obitelji gube kršćanski značaj, te dokazuju, da je to posljedica gradjanske ženitbe, pa preporučuju, neka se ne čine pogrješke, koje su učinile druge vlade.

Francezka.

(† Hip. Taine.) Preminuo je nedavno ovaj odlični pristalica positivisma u Francezkoj. Poznato je, da u ovoj školi valja razlikovati dvoje: način i nauku samu. Po nauci positivista, jedino činjenice vriede, dočim da u znanosti ne ima mjesta ni za što, što je nadosjetno: Bog, duša, bitnost i t. d. Pozitiviste niječu sve vrhuraravno, svaku metafiziku. Što se pako njihova načina, metode, tiče, oni drže, da u svakoj znanosti u obće, a u filosofiji napose valja samo izravno opažati činjenice. Ovo, ovako obćenito uzeto, krivo je, jer ima ovdje metafizičkih i moralnih obstojnosti, koji makar da nisu osjetne ipak postoje, što je isto tako sigurno, kako i za najočitije činjenice. Nu ako se ova me-

Digitized by Google

toda uporavlja, kako treba, savjestno, lojalno, onda ona može dovesti do zaključaka posve protivnih positivismu. Primjer za to baš je pokojni Taine. Počeo je on tu metodu primjenjivati književnosti, pa je u tom nazirao puku fisiološku činjenicu, puki proizvod plemenskih i družtvenih prilika. Tim putem bio je došao do fatalizma, te uztvrdio, da je kriepost i zločin proizvod, kako i šećer te kameno ulje. Već je Montesquieu uztvrdio, da na političke i moralne prilike puka djeluje podneblje, ali je Taine pošao u tom do skranjosti. Ovo svakako donjekle upliva, ali se tim ne može protumačiti sve. Drugčiji uspjeh ove metode pokazao se je, kad ga je Taine primienio na poviest, napose na poviest franceczke revolucije. Kad se je odlučio, da tu poviest piše, onda je hotio samo da bude svjedok, i to najnepristraniji svjedok. Držao se je pri tom one krasne riečenice Leona XIII. o povjestničaru: *ne quid falsi audeat — ne quid veri non audeat.* Hoteći ovako da bude samo svjedok, on je postao neumolni sudija, strahoviti tužilac. Njegovi spisi o tom skinuli su krinku, kojom su revoluciju htjeli da zaodjenu Thiers, Lamartine i drugi. Sam materijalista i nevjernik on ju je pokazao Francezkoj i svietu u svoj rugobi. Malo te neproglasiše Tainea natražnjakom, klerikalcem, jer je imao srca, da kaže istinu. U svojih povjestnih iztraživanjih on je uočio glavnu činjenicu, koja još vlada svom našom uljudbom, kršćanstvo, crkvu. On to kao činjenicu iztiče, te o crkvi, svećenstvu i redovnicih govori uprav zanosno. Nikad nije protivnik bolje pohvale napisao moralnomu i socijalnomu uplivu kršćanstva, kako on. Po njegovu uvjerenju naše moderne države mogu djelovati uspješno samo uz pomoć kršćanstva. Danas, veli on, poslie osamnaest vjekova, u oba svieta kršćanstvo djeluje kao njekoć, da mjesto ljubavi prema sebi stavi ljubav prema drugomu. Ništa se u njem promienilo nije; pod grčkom, katoličkom ili protestantskom napravom, ono je još za 400 milijuna ljudi, duhovni organ, dva velika neobhodna krila, koja dižu čovjeka nad sama sebe, nad njegov život i nad ograničeno obzorje, da ga ponesu preko uztrpljivosti, odanosti i nade, do vedrine, da ga zanesu po umjerenosti, čistoći i dobroti, do požrtvovnosti, do žrtve. Svagdje i svuda kroz osamnaest vjekova, čim su ta krila pala ili podsječena bila, pade i javna te sukromna ćudorednost. U Italiji za renaissance, u Englezkoj za restauracije, u Francezkoj za vlade konventa i direktorija vidjelo se, da čovjek postaje poganin kao u prvom vieku, kao za vrieme Augusta i Tiberija on je postao tvrd i razkošan: na zlo rabio je druge i sebe; živinsko sebeljublje, okrutnost i putenost širila se . . . Kad se s bližega promatra ovo, onda se mogu procieniti darovi kršćanstva, koje je u naše moderno družtvo uvelo stidljivost, blagost i čovječnost, koje u njem podržava poštenje, povjerljivost i pravednost. Njega u ovoj službi ne može nadomjestiti ništa: ni mudroslovje, ni književnost, ni vojničtvo nikakav zakonik, nikakva vlada. Samo ono može pridržati naše pleme, da se ne sunovrati u ponor, prema komu svojom prirodnom težom naginje. Staro evangjelje i danas je još najbolji pomoćnik družtvenoga nagona. Crkvu katoličku pako drži Taine glavnom, ako ne jedinom čuvaricom kršćanske nauke. Sa svoga stanovišta nastoji on doduše, da ovu gorostasnu činjenicu protumači posve naravnim načinom, ali u tom dakako uspio nije. Njegov rad na polju povjesti ipak je neprocjeniv. Iz njega probija istina, da je nuždan moralni, vjerski sviet, do kojega znanstveni materijalisam ne može doprieti, ali koji ipak postoji isto tako sigurno, kao što i sviet fizički, kojemu znanost tumači zakone, izpituje pojave. Taine je umro prije nego li je ovaj posao dovršio. Njegova ljubav k istini dovela ga bila na stazu, na kojoj bi do nje bio došao i svom ju dušom svojom zagrlio.

Prosvjeta.

— Velem. g. prof. crkvenoga prava na bogoslovnom fakultetu hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu dr. F. Belaj razaslao je sliedeći: *Poziv na predplatu na „Katoličko crkveno pravo“*. Već više puta izrazila se je i javno, a i meni privatno želja, da se napiše hrvatskim jezikom Katoličko crkveno pravo. Da i toj, a i svojoj želji udovoljim, napisao sam hrvatski Katoličko crkveno pravo, i izdat ću ga u dva sveska. U prvom svesku raspravljam o svim stvarima, koje zasijecaju u crkveno pravo, osim o ženitbi i o blagoslovinama, o čem će biti govor u drugom svezku. Prvi svezak već je pod tiskom i bit će doštampan u drugoj polovici mjeseca travnja o. g. Obuhvatat će 25—27 štampanih araka u povećem formatu. Cijena je prvom svesku u pretplati 2 for.; knjižarska će mu cijena biti 2 for. 50 novč. Tko se želi pretplatiti na prvi svezak, neka mi se javi, najzgodnije na dopisnici. Čim bude prvi svezak doštampan, dostavit će se pretplatnicima na njihov trošak uz pouzeće — ako tko inače ne odredi. Braća svećenici mogu dobiti prvi svezak i erga 5 sacra.

Svim svojim milim prijateljem, koji me se toli mnogobrojno sjetiše, te mi k imendanu svoje ljubezne čestitke poslaše ovim se putem najsrdačnije zahvaljujem, kad ne mogu, koliko bi i hotio, svakomu napose da odgovorim.

Sarajevo 20. marta 1893.

Dr. Josip Stadler,
nadbiskup i metropolita.

Sadržaj: Muka Isukrstova (Napisao za „Vrhbosnu“: P. P.) — Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina (A. Blažević.) — Katoličke misije. — Viestnik. — Prosvjeta.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 8. U Sarajevu 15. travnja 1893. God. VII.

Narodi prirode.

V.

1. U prijašnjih člancih vidjesmo, da čovjek prirode nikako nije onaj bezazleni, nevini, sretni, idealni čovjek, kao što se rado govorilo i mnogo pisalo. Nu čovjek prirode opet nije prelazni stepen od životinjstva do roda ljudskoga. On ima sve znake pravoga čovjeka, samo da se životinjska strana u njega više razvila, nego li duhovna. Da je čovjek prirode pravi čovjek, dio roda ljudskoga, te bitno različit od životinjstva, o tome nekoliko dokaza u sliedećih člancih, kojimi ćemo moći da se još bolje upoznamo s otimi narodi.

2. Već u starih pisaca nalazimo svakojakih bajka *o grdobno nakaženih ljudi,* kao da ima ljudi bez glave, bez nosa, bez ustiju, ljudi s jednim okom, jednom rukom, jednom nogom. Nu već *Herodot* i *Strabo* uztvrdiše, da su to bajke. Ali eto i u naše se doba pisalo o *repatom čovjeku.* Isti *Linné* u svojoj knjizi *Sistema naturae* spominje čovjeka repatoga *(homo caudatus);* dapače u drugoj knjizi *Amoenitates* ima čak i sliku takvog čovjeka. Odkuda slika? *Blumenbach* je iztraživao i našao, da ju je *Linné* uzeo od *Aldrovandija,* ovaj od *Gessnera,* a ovaj iz putopisa *Breydenbachova* u svetu zemlju od g. 1486.; uz to je našao, da je u ovoj posljednoj knjizi nacrtan pravi majmun, posve različan od čovjeka, ali su prepisači ovog majmuna sve više pretvarali u dvoručno biće, dok se je na papiru iz njega razvio čovjek, dakako repat.

Ovakove su se bajke prenosile do najnovijega vremena iz Afrike, gdje su crnci znaličnim Europejcem mnogo toga lažno pripoviedali, kakvih ima ljudi u sredini Afrike. Da, u iztočnoj Africi imali bi biti repati ljudi, koji živu u čoporih, ne poznaju vatre i stanuju na drveću poput majmuna.

Osobito tako zvani *Bušmani* u južnoj Africi smatrani su kao onaj stepen, preko kojega se majmun popeo na stepen čovjeka. Oscar *Peschel* rado pripovieda, kako je godine 1852. u Londonu vidio bušmane tako živinjskoga izraza, te bi svatko vidivši njih morao napustiti misao, da je svaki čovjek slika i prilika uzvišenoga bića. Nu glasoviti *Livingstone* opominjao je svoje zemljake, neka ne misle, da su ovi jadnici upravo najvrstniji predstavnici dotičnog plemena; jer navlaš su odabrana baš ona lica, koja su najgore nakažena, te se prema tomu ne može dobiti pravi pojam o narodu samom; bi li Afrikanci dobili pravi pojam o Inglezih, kad bi odabrali najružnije te ih u Africi kao u izložbi pokazivali? Livingstone tvrdi, kako se je blizu Ngami-jezera namjerio na mnogobrojne bušmanske

Digitized by Google

obitelji, kojih su članovi bili upravo dosta odrasle i posve liepe osobe. — Dodati možemo još opazku Gustava *Fritscha,* koji kaže, da govori proti teoriji mladih darvinaca to, što je bušmanom koža posve gola, a ne obraštena kao u majmuna. Dočim mnogi Europejac pod svojom odjećom sakriva dobro naravno krzno, vidimo kako je bušman posve gol: dokaz, da se na viši ili niži stepen uljudbe ne može zaključivati odatle, kakva je koža i od nekih drugih nebitnih podrobnosti, koje se nekim načinom nalaze takodjer u životinjstvu. Bušmani čini se, da su u tjelesnom razvitku zaostali, zakržljali, a njihovi predji posve su dovoljno razviti bili.

U Hottentotta i u bušmana nalaziš neka osobita fonetička svojstva u govoru. Oni imadu neku osobitu vrst glasova, tako zvane *mljeskave glasove* (Schnalzlaut), kojih drugdje nikako nema. Neki naliče donekle na glas, kojim gdjekoji Europejci izrazuju svoju zlovolju, drugi opet na glas, kojim se potiču konji, da tuče. Nu prirodopisci tvrde, da se nekako slični glasovi mogu i od majmuna čuti te zaključuju: eto taj glas i poseban ustroj za to, to je baština i ostatak od onog doba, kad se je čovjek od svojih životinjskih predja odieljivao. Tako *Hellwald* i drugi. — Nu o posebnom ustroju za takve glasove ne može se ni govoriti, jer vidimo slične glasove i u Bantu-jezicih, jer djeca bušmanska uzgojena od naseljenika vrativ se kući onih glasova nipošto izgovoriti ne mogu, i jer se izkustvom dokazalo, da djeca Europejska odrasla kod bušmana mogu one iste glasove izgovarati posve lahko i gladko. Može se uztvrditi, da ovi glasovi nisu baš izvanredno različiti od težkih grkljanih glasova, što se nalaze u mnogo jezika. I u obće stoji činjenica, da se glasovi u jezicih mnogo mienjaju. Tako je posve nepobitna istina, da su neki veoma težki, tvrdi i složeni glasovi n. pr. u slavenskih jezicih nastali iz prvotno jednostavnih i lahkih. Kolika razlika izmedju francezkoga, inglezkoga, českoga, njemačkoga jezika, kako je težko da ga stranac posve savršeno nauči, nu ipak se ovi jezici, ako idemo koje stotine godina natrag u povjesti, sve više približavaju, te su se vjerojatno razvili iz jednog prvotnog jezika. Zar se od obitelji aričkih jezika ne bi moglo zaključiti na slično promjenjivanje glasova takodjer u ostalih obiteljih? Zar nije baš promjenljivost zakon svakomu stvorenomu biću?

Robert Percival i drugi rado pripoviedaju svakojake bajke o Hottentottih i crncih. Jednu napomenusmo već s početka, onu naime *o repatih ljudih.* Ali najnoviji putnici riešiše ovu zagonetku veoma prozaičnim načinom. *Nachtigall* n. pr. piše, kako si poganska plemena Bagirmiška običavaju opasati oko bokova kožu od gazele, od divlje mačke ili od koze i to tako, da im rep bude straga na gore obrnut. Plemena Lattuka, Schir i Bari, i nekoja uz Tanganyika jezera nose straga na pojasu rep iz dugačko izrezanih kožnih komada ili od dugačke trave, te se čini, kao da im je konjski rep. Mora čovjek da se smije čitajući kako je neumorno danski prirodopisac *Karl Bock* po otoku Borneo tražio repatih ljudi, o kojih je *Kögel* tvrdio, da su ovdje mnogobrojni, pa treba u čamcih veslarske klupe izdubsti, kamo se taj nastavak hrbtenjače smjestiti može. Ali sav trud uzaludan! Dobro piše *Crocker:* „Tražilac repatih ljudi na Borneu nehotice nam je svojimi slikami protumačio, odklen bajka o repatih ljudih. Njegov lovac rodjen na Borneu — na slici je naime putnik naslikan, uz njega lovac njegov i još jedan momak — nosi kožu tako, da bi tko iz daleka kožin rep mogao smatrati, kao da je nastavak njegovog tiela; isto tako se čini pogledom na siromašnu odjeću momkovu. Kako lahko se dogodilo, da su urodjenici, koji se drugčije nose, one prve prozvali repatimi ljudmi, te ovakvim nazovom zaveli putnike".

3. Mnogo se ogriešiše *o crnce* svi oni prirodoslovci, koji bi rado dokazati, da su crna plemena bitno niže vrste od Europejca. Pravomu crncu se se pripisuje, da mu je kosa kratka, kudrava, vunena, mast crna, čelo plosnato, čeljusti napried strišeće, ustne veoma naduvene, nos splošten, ruke duge, noge tanke bez lista i stopalo plosnato. Nu poznavaoci crnaca kažu, da bi takvog crnca svi crnci sami smatrali kao nakazu. U istinu, tako tvrde, tko dodje prvi put iz Europe medju crnce, čine mu se ružni i svi jednaki, ali tko dulje vremena medju njimi boravi, sve se više osvjedočava, da nisu ni ružni ni toliko jednoliki, nego da se individualnost pojavljuje koli u cielom ustroju tiela toli u izrazu obraza. Treba samo objektivno i mirno motriti te prosudjivati. — Pleme *Wolof* u Senegambiji n. pr. dosta je liepo uzprkos sjajno crnoj masti, plosnatih nogu, zašiljenih peta, jer su oni vitki i snažni, obraz im pravilan i prijatan, oči otvorene, jasne, žive, nos dugoljast, ne splošten, ustne pune, a ne nakažene, ponašaju se slobodno i čedno, iz liepih poteza im govori razum, poštenje, vjernost. — I plemena, koja su baš upravo crnačka, često se jako približuju obliku kaukaškomu. U

Digitized by Google

istoj Senegambiji nalaziš veoma krasnih lica. *Adanson* je našao, da ima ženski spol u Senegaliji poteze od uzorne ljepote grčke. *Hado*-crnci osobito su crne masti, nu nipošto ružni; *Jozubanci* se odlikuju jasnijom bojom i pravilnimi potezi na obrazu, te mnogo naliče na kaukaški oblik. O *Haussa*-crncih se tvrdi, da se u njih upravo crnački oblik najtočnije izražava, nu *Hornemann* ih hvali, da se odlikuju prijatnimi potezi na obrazu i pravilnim tjelesnim ustrojstvom. O *Marghi* crncih, u kraljestvu Bornu, piše *Barth*: „Začudio sam se videći pravilnost i ljepotu njihovih poteza, gdje kod premnogih nisam opažao onog crnačkog oblika, premda su bile ustne svima izbočene, nu ne preveć, i kosa kudrava, osobito sam se čudio visokomu čelu". *Bajombe*-crnci imadu posve europejske nosove i čeljusti im nikako ne strše napried ili posve malo. Crnce na gori Gambaragara držao bi *Stanley* za Jugo-europejce, da im nije kosa bila kuštrava. Slično pišu najnoviji putnici skoro o svih crnačkih plemenih.

Naišlo bi se u crnačkih pokrajinah još na veći broj plemenitih lubanja i izraza na obrazu, da nije podnebje tako vruće, te čovjek postane mlitav, mlohac, da ne postoji tiranstvo praznovjerja, da ne vlada pohota, da nasilstvo mogućih i sramotno sužanjstvo ne ubija duh i ne prouzrokuje onih sploštenih glava, koje svjedoče te izrazuju duhovnu potištenost i biedu. Djeca roditelja puštenih na slobodu imadu ljepše poteze, mudrije oči, plemenitije držanje, nego li roditelji, što bijahu zasužnjeni. Mnogi opažaju, da se u crnaca, što su u boljih družtvenih odnošajih u Americi rodjeni, lubanja sve to više približuje obliku kaukaškomu. Opet tvrdi *Hugo Zöller*: „Gdje crnci živu poput Europejaca, kao n. pr. u sjevernoj Americi ili u Braziliji, to se njihovo tjelesno ustrojstvo još više mienja, nego li njihove duhovne sposobnosti". Suprotno dokazuju nam oni Irci, koje su okrutni Inglezi prije dviesto godina protjerali u zabitne planine, da može čovjeka do životinje poniziti upravo neznanje i glad. Nizak stas, unapried stršeće ustne, široka usta, splošten nos, velike lične kosti, krive noge, eto posljedica novog života. Irci su patili mnogo, nu ipak ne toliko, koliko siromašni crnci.

Znanstveno je dokazano, da u crnaca njihov oblik nije stalan, kako to tvrdiše poligeniste, niti nalik na majmunski, kako htjedoše Darvinovci; onda nijedno pleme nema sva značajna svojstva oblika crnačkoga i nijedno značajno svojstvo nije baš izključivo njihovo, a da se u drugih naroda ne bi opet javljalo.

Jedan od glavnih znakova je crncu *lubanja* i to visoka, sve uža, nekako jajolika; nu *Davis* nadje od 18 lubanja u equatorijalnoj Africi četiri *široke*. — Neliep znak je crncem *kosozubost*, uz koju im *čeljustnice napried strše*, te im bude glava gubičasta; ali ima mnogo plemena bez te nakaze, kao *Aschanti, Minas, Jorubani, M'pongwe* i drugi; u drugih se nadje uz ovaj nepovoljni znak glava grčkih, rimskih, semitskih. Nu kosozubnost ni u Europi nije nepoznata, nego se može dosti puti vidjeti, osobito u Ingleza i Franceza.

Iztiče se u crnaca posvema *tamno-crna boja*, ali u tome ima prevelikih i premnogih razlika. *Nachtigall* se čudio, što u bagirmiškom gradu Bugoman nije vidio ni jednoga posve tamno-crnoga čovjeka. „Posve crnih crnaca medju Senegalom i Kongom nema", piše *Zöller*, „nu samo prilično crnih, reć bi smedjih. Isto tvrdi *Livingstone* nakon višegodišnjeg putovanja po južnoj Africi, da ni jednog posve crnog crnca nije vidio. Već na spomenicih misirskih nacrtani su crnci masti crne i smedje. Boja rodova *Konembu* i *Bagirmi* prelieva se u rumeno. Rumenomanjastih crnaca ima mnogo u srednjem Sudanu. *M'pongwe* i *Bafiote*-crnci su bliedo-smedji, da možeš lahko razabrati, kad se stideći zarumene ili plašeći se probliede. *Stanley* je naišao više u sredini Afrike na boju južno-europejsku.

Kao što se mienja mast puti, isto tako se mienja i ona *kose*. Crvena kosa raste takodjer na glavah crnaca; plavokosih ima u *Dualla*-plemena. Vunena kosa ne nalazi se posvuda, nego se često ne vidja na glavah, kojim je inače baš crnački oblik. Osim toga tvrde vjerodostojni svjedoci, da se vunena kosa u crnaca američkih pretvara u dugačku. Istinito je, da se i kosa Europejaca u drugom podneblju promjenjuje; u Misiru potamni, te bude više mekana, tanka i hoće da bude kudrava. *Rennedy* piše o častnicih, koji su dulje služili na obalah Afrike, da im je kosa postala kudrava, te misli, da bi tečajem vremena mogla postati i vunena.

Takodjer ne stoji tvrdnja, da *nema rutavih, bradatih i brkatih crnaca*. Nego ima plemena prilično rutavih i bradatih. *Falkenstein* tvrdi, da ima trećina *Loango*-crnaca bradu; osobito se velikom bradom odlikuju *Monbuttu*-crnci. I *Stanley* tvrdi, kako je vidio nekog poglavicu, koji je nosio izvanredno dugu bradu.

Digitized by Google

Splošten nos, kojom nakazom crnce uviek crtaju, eto nalazi se u premnogo plemena samo iznimno, kao u *Batonga, Bajomba, Kissana* i drugih mnogih, koji nipošto ne zaostadoše za Europejci. — *Sirokih usta* ne ima u ljudožderih *Niamniam*-crnaca, ni u mnogih, što stoje više unutra u Africi. — Isto valja o *stršećih, naduvenih ustnah,* o kojih se može kazati, da ovakove ustne manje naliče na majmuna nego li europejske. — Niti to se ne može izticati, kao bivstven znak crnaca, što *na nogama nemaju listaka.* Opetovno opaža *Buchholz,* da to biva redje u crnaca na zapadnoj obali; *Zöller* posvjedočava isto o *Akkra-* i o *Minas*-crncih. Kod *Bafista* nije doljnje stegno tako mršavo, da bi ružno bilo. Isto valja o crncih u srednjem Sudanu, o plemenih kod Niassa-jezera; i *Nuer*-crnci imadu takav „trbuh na nozi", kao što kažu Loango-crnci. — Nu ipak se ne može zaniekati, da prečesto u crnaca stegno nad i pod koljenom nije dovoljno razvijeno, nego zakrižljalo, ali tomu je krivo, što crnci vole ščunjeno da se odmaraju i drže. — Pavao *Brocas* je prispodabljao *ruke i noge,* kako su u crnaca duge, te našao, da su ruke prema nogam surazmjerno kratke, dakle manje nalik na majmunske nego li u Europejaca. Ali i surazmjerna dužina članova veoma je promjenljiva, da se u tome mnogo razlikuju narodi istog plemena, dapače pojedinci istog naroda; način življenja na to mnogo utiče. Ne može se dakle ovaj znak osobito izticati; nu kad bi se izticao, eto onda bi prema tomu upravo oni narodi bili najviše odalečeni od majmuna, o kojih se tvrdi, da su im najbliži, naime Hottentotti i žene australske. — Eto kako je uzaludno naporno nastojanje, crnce posve odieliti od ljudskog roda, te ih smjestiti poput mosta izmedj čovjeka i majmuna. Točnije iztraživanje dokazuje, kako naša narav teži, da u jednom plemenu proizvodi takodjer znakove drugog plemena.

Ne imajući znakova, koji bi baš posvemašno crnce dielili od ostalih ljudi, uztvrdi *Falkenstein,* član njemačke ekspedicije na Loango-obali, da najsigurniji znak crnačkog plemena je onaj *osobiti vonj njihov,* koji postaje od nekog uljenog znoja, što im se odlučuje kroz njihovu kožu, ali mora dodati, da ne zaudara crnac, koji se često pere vodom. Nu ipak ima krajeva, gdje je izhlapljivanje tako obilno, te se može ćutiti već s daleka. — „Dobri Bog pozna svoga crnca po vonju", kaže neka njihova pjesma. Ali nije taj vonj crncem tako njihov, kao n. pr. vonj u mošutnjaka, niti je to vlastitost jedino kože crnaca. Kneoli imenuju slablji vonj kože Amerikanaca *catina,* da ga razlikuju od nesnosljivog i jakog vonja araukanskog plemena. Slično zaudara arabski trgovac vrativši se iz srednje Afrike, i kod tustih Europejaca nije baš ugodan vonj. osobito kad ih uhvati groznica. Podučavaju nas napokon psi, da ima svaki čovjek svoj osobit vonj, koji mogu njušiti ne samo psi nego takodjer Indijanci i Crnci. Izvježban trgovac sa kosom, kažu, da može po vonju razabrati, da li su vlasi od Ingleza, od Francesa, od Iraca ili kojega drugoga naroda.

Sliedeći *Burmeistra* i druge hvata se *Häeckl* još za jedan znak, kojim misli te će spasiti tvrdnju, da su se crnci baš od majmuna razvili. Tvrdi se naime, da imadu crnci *nogu, kojom mogu hvatati,* kao se to može rukom. Nu ako se ustrojstvo noge razlikuje od onoga u Europejaca, i to nije ništa izvanrednoga, ako pomislimo, kako su upravo kosti na nogama i rukama promjenljive i ako uz to uvažimo različit način življenja; odlučuje ovdje jedino onaj oblik, koji ostaje nepromjenljiv uzprkos pomenutoj promjenljivosti. Nu takvih nepravilnosti nema mnogo i površni su iztražitelji često pravilan oblik držali za nepravilan. Iz načina, kako n. pr. Australac hvata velikim prstom na nozi drvo, kad se na nj penje, moglo bi se zaključiti, da im je veliki prst na nozi razvijen poput palca na ruci. Nu točna iztraga je pokazala, da tomu nije tako. Umjetnost, služiti se velikim prstom na nozi, kao da je palac, umiju ne samo crnci, nego i druga plemena, dapače mnogi Europejci. Ima ih, koji pišući ili crtajući drže nogom pero ili kist. Koliko običaj utiče na to, u koliko se mogu prsti upotrebljavati, dapače i na to, kako jedan prema drugome stoji, to nam posvjedočavaju *Bajaderi* u iztočnoj Indiji. Na Javi običavaju majke već jednogodišnjoj djeci kretati prste i pojedine članke njihove na sve strane; s toga mogu oni prvi članak na prstu obaška gibati gore i dole, ruku načiniti da bude ugnuta bilo sa doljnje, bilo sa gornje strane, te da mogu cieli prvi dio ruke položiti natrag na onaj dio ruke što se zove podlakat; prste na nogama mogu upotriebiti, da hvataju, podižu, drže štogod, kao to činimo našimi prsti na ruci; i hrbtenjaču mogu okretati na sve strane. — Darvinovci veoma su nagli, te o svakoj nepravilnosti na čovječjem tielu tvrde, da je to atavizam, t. j. povratak na prvobitno životinjsko stanje. Ima plemena, koja imaju stan svoj na drveću. Nu odatle

Digitized by Google

se ne može zaključivati na majmunski način života, jer tako si gradi kućice na drveću n. pr. pleme Batta na Sumatri, koje je veoma naobraženo.

4. Ako nas napredak u poznavanju naroda sili, da ubrajamo u bajke sve, što se govorilo o majmunskih čoporih nekih plemena, moramo priznati, da postoje *patuljci*. Već Herodot znade o patuljcih pripoviedati; nu on govori o njih veoma umjereno. I Aristotel tvrdi posve odlučno, da ima kod velikih nilskih jezera pleme posve malenih ljudi i konja. U poviesti se opet i opet tvrdi o plemenih patuljaka širom Afrike. Od novijih je putnika bio *Chaillu* prvi, koji je naišao na patuljke imenom *Obongo* nedaleko od equatorijalne zapadne obale afričke. On kaže, da su prilično liepa stasa, jasnije masti nego li njihovi susjedni narodi, da im je tielo slabo porašteno dlakom, da im je kosa kratka. Zemljopisci ne htjedoše vjerovati, ali je to ipak posvemašnja istina. *Oskar Lenz* potvrdjuje izjave o patuljcih, nu oštro osudjuje slike o njih, kojimi je *du Chaillu* nakitio svoju putopisnu knjižicu, jer se ne slažu s istinom. O patuljcih se sada više puta čita, kako ih dovode u Europu. Prilično se dadu naobraziti. Tako je od italijanskog zemljopisnog družtva god. 1874. dvojicu uzeo grof *Erizzo* u Veroni. Liepo su se razvijali. Kad ih je g. 1876. pohodio neki putnik, piše o njih: „Liepo me pozdraviše, te dadoše mnogo dokaza svog napredka i svog znanja; čvrsto su pisali, gladko i pravilno čitali iz talijanske knjige, stariji je igračke naučio svirati na glasoviru, te je dobro, bez pogrješke odigrao jedan komad, premda malom rukom nije mogao da zahvati više od $^3/_4$ oktave; poslje podne vidjeh, kako znadu sa evropejskimi drugovi šetati“. — Napredak u poznavanju ovih patuljskih plemena je dokazao, da su patuljci ostatci od prijašnjih naroda, te se od susjeda svojih razlikuju jedino manjom veličinom, a da nipošto ne zaslužuju ime patuljak u podpunom smislu. Ne mogu se nazvati „ljudi od 2 stope“, „Ellenmännchen“ ili čak „Faustmännchen“. To su lovačka plemena, lukavija od naroda, medju kojimi stanuju; skitaju se od kraja do kraja, redko se bave stočarstvom ili ratarstvom, nu goje mnogu perad, te time opravdavaju način, kako su ih stari slikali: uz njihove šatore smješćivali su poviše kokošinjaka; nisu drzoviti, nego više bojazljivi; prodavaju se često i muhamedanski knezovi ih diže, da im služe kao za zabavu i igračku. — Odkle patuljci? Prirodopisci toga još ne znadu, nu naginju tvrdnji, da su to zakržljali ostatci naroda afričkih. Nu ljudi izvanredno zaostalih i malih nalazi se posvuda. Promjena stana, života mienja često u istom plemenu njihovu veličinu. Polinesci su visoki, a Malajci, njihova rodna braća, posve su malešni. Potomci Europejaca u Americi dosta su viši od svojih pradjeda.

5. *Šta možemo iz ovih i sličnih podataka zaključiti?* Anthropologija je prispodabljajući plemena i narode našla, kako se razlikuju pojedinci i plemena, nu nigdje nije našla plemena, koje ne bi imalo svih znakova, što su bitni čovjeku. Razlike pako postaju, ako se promieni obitalište, hrana, tjelesna njega, duhovna naobrazba, i time, da kakva posebnost iznenada postane na jednoj osobi, te ju onda stalno baštine potomci. Tako možemo svaki čas opažati, kako prelaze od roditelja na djecu temperamenat, darovitost, talenat umjetnički, razne sklonosti, nakaze, bolesti i dr. — Kako da su pojedina ljudska plemena postala, o tome možemo nagadjati iz sličnih primjera, gdje priroda sama pokazuje, kako teži za tim, da uvede razne razlike u pleme. Ima takvih razlika, koje su veće od onih, što postoje izmedju raznih plemena, i koje bi prividno još više dokazivale proti prvobitnom jedinstvu roda ljudskoga, da su se bolje učvrstile i razširile te novo pleme porodile. Tako je neki Inglez već kao diete imao po tielu mnogo bradavičica debelih poput uzice i dugačkih pol palca. Rodio je šestero djece, svima su ponarasle po čitavom tielu slične bradavice; isto tako se pojavile na djeci jednoga od ovih, koji je jedini ostao u životu. Baker, koji je to iztraživao, kaže posve dobro: „Mogli bi se od ovih roditi mnogi potomci, koji bi iste izra... imali; kad bi se to dogodilo, a zaboravio se početak, eto, za sigurno bi ih smatrali, da su posve druge vrsti (species) ljudi“. To nam puno razsvjetljuje početak novih plemena. Osim toga moramo uztvrditi, da je upravo u čovjeka još najmanja razlika izmedju plemena i plemena. Kako su ogromne razlike u životinjstvu, te čovjek ne može lahko na prvi pogled prosuditi, kojoj vrsti pripada taj ili onaj pojedinac — dočim u rodu ljudskomu to nije težko, makar imao pred sobom najviše nakaženu osobu. — Time se donekle razjasnjuje početak i razvitak pojedinih plemena u istoj vrsti.

Digitized by Google

Katoličke misije.

C. Australija i Oceanija.

40. Broj pučanstva raste ovdje puno koli naseljivanjem toli radjanjem. Ne računajući prastanovnike, koji u divljem još stanju živu više prema sredini zemlje, broje danas tamošnje pučanstvo na blizu 4.000.000, dakle se je u 20 godina podvostručilo. Prema tomu prirastu veći je i broj katolika, a i obraćenika. U tri crkvene pokrajine (Sidney, Melbourne i Polynesija) ima oko 630.000 katolika. Uredjene su pako katoličke misije dosta dobro: imadu crkava (1100), škola (sa 85.000 djece), i drugih zavoda kršćanske ljubavi. Ali je djelovanje vjerovjestnika veoma težko. U jednu ruku podneblje je za Evropljane veoma nezdravo, a u drugu opet, urodjenici veoma su duboko pali: do *ljudožderstva*, koje i danas u mnogih tamošnjih predjelih vlada.

41. Na kopnu Australskom, a u *sjevernom* dielu trude Isusovci. Prije bijahu na njekoliko mjesta osnovali manje postaje, ali se s vremenom pokazalo, da to nije najsgodnije: razcjepkane sile slabije uspievaju, a taj uspjeh još više umanjuje česta smrt, koja nemilice kosi u nezdravom ovom kraju. Stoga je starješinstvo reda dozvolilo, da se oni okupe više na jedno mjesto, pa odatlje, iz središta, da izlaze te razvijaju svoj rad. To svoje središte osnovali su na desnoj obali rieke Daly, gdje im je vlada odstupila znatan dio zemljišta. Tu oni rade i poljske radnje, zemlju teže, ne bi li skoro mogli osnovati naselbine urodjenika crnaca, te ih priviknuti uredjenomu životu, komu se inače veoma otimlju. U istom će pravcu djelovati i *Trapisti* iz Francezke, kojim je englezka vlada odstupila zemljišta, da urede tamo postaju poput one u Marianhillu u Africi.

42. Na otočju (crkvena pokrajina Polynesija) su tri dieceze i osam apostolskih vikarijata. U apostolskom vikarijatu *Fidschi*-otočja (200 brojem) slabo je uspievao trud vjerovjestnika sve dok nije blaženim proglašen *Petar Chanel,* koji je mučeničkom svojom krvlju oplodio suho ono zemljište. Njegov se zagovor očito opaža. U stanovničtvu od od 11.000 duša bilo je u jednoj godini 800 obraćenika. Vjerovjestnici imadu već školu mužku i žensku, a nastoje i o tom, kako da olakkote težko stanje mnogim robovom, koje dovode amo iz drugih otoka, a koji nevoljnici bijahu do pred 20 godina osobito slastna hrana urodjenika. Crkvice katoličke do sada bijahu od trstike i od bumbusa, a sada ih grade iz kamena, pri čem rado pomažu urodjenici. Kad je držana trodnevnica u čast bl. *Petra Chanela,* ganutljiv bijaše to prizor, gdje pred slikom onoga, koga su otci mučili, djeca prigiblju koljena, te ga mole, neka s nebeskih visina pošalje svjetlo, koje će prosvietliti i onu njihovu braću, koja vole i danas još da ostanu u tmini.

43. Apostolski vikarijat na otočju *Marquesas* proširuje takodjer granice svoje. Tu rade vjerovjestnici Presv. Srca Isusova i Marijina, a vikarom je imenovan *O. Rogacijan Martin.* Otočje ovo veoma je liepo a i plodovito, ali stanovničtvo u žalostnom položaju. Od 5000 stanovnika ima katolika 2800. Stanovnici otoka *Nuka Hiwa* i *Uapa* svi su katolici, po drugih otocih ima malenih kršćanskih obćina, a u svakoj ćeš naći crkvicu, ma i malešnu. Uspjeh vjerovjestnika bio bi i veći, da ne ima useljenih, osobito iz Francezke, koji svojim zločestim kršćanskim životom puno smućuju, te se desi, da katekumeni u vjeri ohladne, pače se proti učiteljem svojim dignu. Ali vjerovjestnici očekuju mnogo od svojih škola, u koje marljivo dolaze djeca urodjenika, a vladaju se tu veoma liepo, te pokazuje revnost i marljivost, da joj se diviti moraš.

44. Veoma je naporan i težak rad u apostolskom vikarijatu *Nova Guinea.* Prije 30 godina morali su tadanji vjerovjestnici napustiti taj kraj, jer ih je radi nezdrava podneblja silno morila smrt, a pučanstvo je vanredno divlje. Godine 1889. preuzeli su redovnici Presvetoga Srca Isusova iz *Issouduna* mučni ovaj rad, pri čem ih najpripravnije pomažu redovnice iz Sidneya. Djelovanjem ravna apostolski vikar *Navarre,* koji umije sebi povjereno stado čuvati i od napadaja anglikanskih propovjednika. Kod plemena *Roro* zauzeli su vjerovjestnici jedanaest sela, gdje su uredili malene obćine, te počeli već obučavati mladež. U postaji „Naše mile Gospe Inawske“ urediše redovnice bolnicu, gdje njeguju bolestne urodjenike, a uspjeh, koji tim polučuju otvara vjerovjestnikom vrata k plemenu *Kanaka,* tomu strahu i trepetu cieloga okoliša. Tako malo po malo postaju ovce oni, koji su nedavno još bili vuci grabljivi.

45. Izvještaji iz *Nove Pomeranije,* što ih odatlje šalje apostolski vikar *Coppé,* potvrdjuju užasnu činjenicu, da *ljudožderstvo* tamo i danas

Digitized by Google

još postoji. Na *Bainingu* živi pleme, koje se uviek hrani ljudskim mesom, a najglavniji mu je posao, lov na ljude. Druga plemena ne hrane se redovito ljudskim mesom, ali svečanosti bez toga ne može biti. Rabe za to robove, zarobljenike u ratu, pa djecu. Mi jedva razumijemo onu hladnoću, kojom su vjerovjestnikom, što djecu kupuju, odgovarali ljudi: da žale, što sada imadu samo njekoliko djece, jer su ih pojeli, pošto je slab bio ribolov! Neka dakle dragi Bog najobilatije blagoslovi rad onih junaka kršćanske ljubavi, koji odvažna srca odabiru i ove krajeve, da razviju barjak Kristov, te podanj okupe sve one patnike.

46. Ovakovih pojava ljudožderstva bilo je prije 50 godina i u području apostolskoga vikarijata *Centralne Oceanije.* Danas javlja apostolski vikar *Lamage,* da imade tu svećeničko sjemenište, u kojem se sami urodjenici pripravljaju za službenike Kristove. U vinogradu Gospodinovu rade već petorica iz toga sjemeništa, druga devetorica se pripravljaju, a u pripravnoj školi imade četrnaest gojenaca. Nije tu dakako sve prema uzoru naših sjemeništa. Tamošnji bogoslovci treba i rukom svojom da si zarade kruh, pa za to od knjige silaze oni u polje, te u znoju lica svoga stiču ono, što im je potrebno, da se uzdržavaju.

47. *Samojsko otočje* je polje, gdje rade Maristi: Na raznih otocih imadu 11 crkava, te više raznih crkvenih sgrada. Pošto vjerovjestnici ne dospievaju sami svuda odabiru si *katehiste,* koji ih uspješno pomažu. Iz *Tokolan*-otočja javljaju izvještaji, da imadu političku uredbu, kojoj su temelj zapovjedi Božje. Sretna li naroda! Uz ove ugodne javljena je odatlje i ova tužna: *O. Didier,* puno zaslužan i neumoran, kad je trebalo obilaziti vjernike po raznih otocih, pao je žrtvom svoje revnosti. Pod konac 1891. godine, kad je s bratom *Hiacintom* vozio se klisurastim onim krajem, našao je s drugom svojim smrt u valovih mora.

48. Apostolski vikarijat *Sandwih*-otočja oplakivao je smrt svoje glave, Mons. *Koeckmanna.* Rodjen u Münsterskoj biskupiji 1828. bio je član družbe Presv. Srca, a od 1881. biskup. O njegovoj revnosti govore sliedeći brojevi: Vikarijat imade 28.000 katolika, 35 crkava, 12 škola sa 1440 djece. Posljednje godine premašio je broj kršćenih 1500. Nasljednikom mu je imenovan O. *Gulstan Fr. Prbert* iz iste družbe. Dao Bog, te od 63.000 pogana i krivovjeraca, što ih još imade u ovom kraju, pod njegovom upravom otvori veći dio srce svoje djelovanju milosti Gospodinove.

49. Veselih dana doživio je apostolski vikarijat *Tahiti.* Siedi tamošnji vikar *Janssen* slavio je petdesetgodišnjicu svoga svećeničtva. Upravljajući već 35 godina vikarijatom uzgojio si je tav današnji naraštaj, koji je stoga prerado upotrebio sgodu, da svomu duhovnomu otcu izkaže, koliko ga ljubi i štuje, te koliko mu je zahvalan. Sa 24 otoka došli su izaslanici, da mu, godinami slomljenu, pokažu, kako mu trud ne bijaše uzaludan. I njemu i njegovu stadu velika je utjeha, što starac boravi u njihovoj sredini, prem je biskupske poslove predao mladjim rukam.

D. Azija.

I. Armenija.

50. Iz raznih biskupija armenskoga patrijarhata dolaze utješni glasovi, da se medju nesjedinjenimi opaža pokret povoljan za jedinstvo. Te viesti tim su utješnije, što se to ne opaža tek kod pojedinaca, nego da je ta težnja okupila ciele obitelji. Iz *Rumdiga* (biskupija *Kaiserieh*) javljaju, da se je u jedinstvo vratilo 30 obitelji: iz *Hodschana* javljaju isto za 330 obitelji; iz *Huseiniga* (biskupija *Charput*) za 100 obitolji; iz 14 postaja u biskupiji *Diarbekir* za 345 obitelji. Takovi glasovi stižu iz drugih takodjer biskupija, primjerice iz *Trebisonde, Erzeruma, Malattie.* Tu se i opet vidi, kolik blagoslov Božji prati rad svjestnoga, revnoga svećenstva, kakovo dolazi u ove krajeve iz medjunarodnoga zavoda za širenje sv. vjere u Rimu.

II. Ceylon.

51. Liepim je korakom pokročilo katoličtvo na ubavom ovom otoku. Biskupija *Colombo* bilježi u svojih ljetopisih ugodnu činjenicu, da je 1891. godine 1100 Budhista preporodjeno na svetom krstu, te da je broj katolika narasao na 140.000, U raznih postajah, poimence: *Morahela, Molligoda, Arrugoda* i *Dalupota* sagradjene su crkve, a u njekih udareni su im temelji. Osobito se je liepo razcvalo školstvo na tom otoku. Godine 1846. nije se još moglo ni govoriti o katoličkoj školi. Jedva je iza toga minulo pet godina i eto već se (1852.) broji tamo 13 katoličkih škola; za deset godina bijaše ih 96. Godišnji izvještaj za 1891. godinu broji ih 368, a u njih 24.000 mladeži i gojenaca. U školah ženskih djeluju četiri vjerske družbe, medju kojimi imade veoma mnogo domaćih sestara.

Digitized by Google

Najviše katoličkih škola (200) imade biskupija *Colombo,* te je njen dakako i najveći broj (16.000) djece. Od mužkih redova djeluju u biskupijah *Colombo* i *Dschaffnapatam* Oblati bezgrješnoga začeća, a u biskupiji *Kandy* Silvestrinci.

III. Haldeja.

52. Medju tamošnjimi Nestorijanci opaža se pokret sličan onomu kod Armenaca. Zaželili su oni najprije škola onakovih, kakove vide medju katolici. Poslaše dakle u *Mossul* odaslanstvo, koje je razprelo ujedno i govor o uvjetih, pod kojimi bi oni mogli doći opet u jedinstvo katoličke crkve. O važnom ovom pitanju razpravlja sveta stolica. — Ne davno je tu imenovan biskupom Mons. *Thomas.* Glavna mu je sada skrb, kako će u *Serthu* sagraditi crkvu, pa onda uzpostaviti sjemenište za patrijarhat, gdje bi se za Haldejce uzgajalo narodno, domaće svećenstvo. Siromašnomu pučanstvu valja da priskoče u pomoć blaga srca, te pomogun, da se kraljestvo Kristovo i medju njim što više učvrsti.

IV. Hauran.

53. U domovini patrijarhe Abrahama bijaše u prvo doba kršćansko veoma bujan kršćanski život. Poviest nam kazuje, da je tamošnji metropolita imao 24 biskupa-sufragana. Vjekovi su već, da je ondje pravo kršćanstvo zamrlo bilo. Hladan sjever krivovjerstva, nevjerstva nije dao, da opet proklije sve do u najnovije doba. Sjedinjeni Grci onaj su kvasac, koji će uz pomoć Božju proniknuti malo po malo sav onaj po naravi Bogom veoma blagosoveni kraj. U *Khahabi* je sielo njihova biskupa Mons. *Cadixa,* koji se sprema, da u svojoj prestolnici sagradi crkvu. Isto to misli učiniti i još na šest mjesta, budu li doticala sredstva, kojim se pouzdano nada i vruće ih moli.

V. Indija.

54. Biskupija *Bombay-Puna,* gdje djeluju Isusovci, dobila je znatnu pomoć u željeznici, koja presieca zemlju sjeveroistočnim pravcem od Bombaja do Calcute. Znatan broj radnika, što je za taj posao došao, pomnožao je broj katoličkoga pučanstva. Katolička obćina *Hubli* ima 800 vjernika, *Tamaricop* 550. Ova je obćina stoga znamenita, što polovica ovih katolika ne spada ni u jednu kastu, te ih stoga, prema tamošnjim ukorenjenim običajem, izbjegavaju svi drugi, koji pripadaju stalnoj kojoj kasti. Ovaj običaj vlada danas još i medju obraćenici, te vjerovjestnici imadu ovdje vanredna napora, da okupe cielo svoje stado bez razlike i k službi Božjoj. Vrieme i milost Božja izcieliti će i ovu ranu, pak stoga za budućnost crkve u onih krajevih može ova obćina biti veoma znamenita. Kad najme kršćani jedne obćine obiknu se smatrat braćom, ne gledeći na razne svoje kaste, učiniti će to onda laglje i po drugih obćinah. — Mlada je još obćina *Guledgud,* te medju 9000 pogana i 900 muhamedanaca broji samo 40 katolika, ali su ovi žilavi, odvažni, neumorni. Takovi će biti bez dvojbe i oni *Padatkalu,* gdje se radi, da se nova obćina osnuje. Ugodni glasovi stigoše i iz drugih postaja ove biskupije: *Alnavar, Godoly, Keudal, Wallan, Pathreh,* u kojoj posljednoj sagradjena je nova škola, pošto je stara već premalena bila. Isto je učinjeno i u postaji *Devlali.* Biskup *Beiderlinden* revno obilazi svoje područje.

55. U *Kalkuti* takodjer je napredak liep i neprekidan. Ovaj apostolski vikarijat osnovao je na dva mjesta *(Ranchi i Kurseong)* zavode za uzgoj domaćega svećenstva, koje će naravno puno uspješnije moći djelovati, jer bolje poznaje narav i ćud, pa i običaje svojih suplemenika. Do sada je osnovano 14 postaja za urodjenike, a kakovim uspjehom rade, kazuju brojevi. Prema predzadnjemu izvještaju bilo je 54.000 odraslih pokrštenika, a 37.500 katehumena. U škole vjerovjestnika dolazi 5000 djece.

55. U apostolskom vikarijatu *Meissur* djeluju vjerovjestnici iz Pariškoga sjemeništa. Ovdje je sv. Franjo Žav. puno trudio. Kasnije zameo se trag kršćanskom imenu, dok se vjerovjestnici iz Pariza ne latiše opet mučna, ali zahvalna posla. Danas je u mjestu *Bangalur* već sjedište biskupa, a vikarijat broji 13.000 katolika. Vjerovjestnikom su desna ruka redovnice od „dobroga pastira", a njihova škola već je stjecište djece Evropljana i urodjenika, pak će uz pomoć Božju ojačati ovo maleno stado Kristovo, koje je sa svih strana okruženo množtvom pogana i muhamedanaca. U nedavno doba trpilo je ovo pučanstvo mnogo i od gladi, a to je rad vjerovjestnika znatno spriečilo.

56. Kolik uspjeh mogu polučiti redovnice u dalekih onih krajevih svjedoči nam djelovanje „sestara sv. Josipa" u apostolskom vikarijatu *Visagapatam.* One su stranom u svojoj bolnici i ljekarnici, a stranom po kućah u jednoj godini njegovale mal ne bezplatno 12.677 bolestnika. Tu imadu dakako često sgodu, da nebu pribave nova stanov-

Digitized by Google

nika, naročito kod bolestne djece, koju u smrtnoj pogibelji krste. U jednoj godini dvie su sestre tako pokrstile 212 djece. — Uz ove sestre na tom su polju još i „katehistice bezgrješnoga začeća“ te „sestre sv. križa“, a rade koli u ovoj biskupiji, toli u biskupiji *Nagpore,* koja je 1887. od ove odieljena, broji pako sada 6500 katolika. Njihove škole imadu velik ugled, zavodi su im puni, na hiljade pogani dolaze u njihove „ljekarne za siromahe“, te svi udivljenjem promatraju, kako ove slabašne ženske ne žale truda, da i u dalekoj okolici potraže nevoljnike i pomoć im pruže, koju imadu.

57. Pravcem sjeveroiztočnim sve si više krči put blaga viest Gospodinova. U *Bengaliji* djeluju Benediktinci (na iztoku), Isusovci (na zapadu) i vjerovjestnici iz Milanskoga sjemeništa (u središtu). Sjeverni dio pako predan je kao novi apostolski vikarijat Kapucinom tirolske redodržave. Oni su preuzeli bili tri postaje, a sada su osnovali još dvie nove. Postaja *Chuknee* imade već sve, što je najnuždnije: crkvu, školu, sirotište i kuću redovnicâ; druga: *Somastipore* predmet je sada njege i pažnje, da se i ona uzmogne porediti sa svojimi družicami. Obraćenika i katekumena ima sve više, u školah djeluju vrstne sile. Kad čitamo, kako je svjež život onih kršćana posried deset milijuna pogana, onda nam obuzme srce njeka čvrsta nada, da će crkva Božja ovdje imati obilatu žetvu.

58. Još više sjeveroistočno, u apostolskom vikarijatu *Assam,* koji obuhva[illegible] pokrajine *Assam, Manipur i Buthan* počelo je sjeme kršćanske rieči Božje puštati prve žile. Obale Brahmaputre i klance Himalajske povjerio je sbor za širenje sv. vjere družtvu učitelja iz Rima još 1889. godine. Trebalo je s početka nadvladati svakovrstne težkoće, dok se je rad na javi pokazati mogao. Vjerovjestnici uzeše da uče razna narječja, kojih je u onom kraju mnogo; za tim staviše kupovati zemljišta, gdje će prve svoje sgrade podići. To je sve svršeno, te danas imadu već ove postaje: *Shillong* u brdinah, *Sawhati* u dolini Brahmaputre, *Khasi,* te u najnovije doba još i *Raliang.* Protestantski službenici bili su ovdje već prije, te imadu i vjernika, ali baš medju njihovimi vjernici-urodjenici našli se prvi plodovi katoličkoga truda. Osobito medju plemenom *Jaintia* opaža se liep pokret i vruća želja, da primi sladki jaram Isusov. U njihovoj sredini već boravi jedan sluga Božji, komu oni najpripravnije idu na ruku, nudeći svoju obilatu pomoć kod svake gradnje, a osobito kod škola. Prvi katekumeni (30) primili su već sveti krst.

VI. Japan.

59. Medju narodi Azije broje se *Japanezi* svakako medju najdarovitije i najnaprednije. Kad bi dakle kršćanstvo medju njimi ojačalo, bez dvojbe bi to blagoslovno djelovalo i na susjedne krajeve: zadnju Indiju, Koreu i Kinu. Ima i do sada prilična uspjeha, a nije tomu najmanji znak i to, što u saboru njihovu sjedi sedam kršćana. Broj postaja umnožen je, jer je nova podignuta na otoku *Kion-Sion.* Na ogromnih onih prostorijah trebalo bi mnogo i mnogo više radnika, ali se u tom baš osjeća veliko pomanjkanje. Uz tu zaprjeku poslao je Gospodin novu, veoma oštru kušnju: silan potres, koji je u sjevernom Japanu, a u pokrajinah *Owari* i *Mino* ogromnu štetu nanio. Vjerovjestnik *O. Tulpin* piše odavlje, da je uslied toga 20.000 mrtvih, 50.000 ranjenih, a 150.000 raznih sgrada da je stranom se srušilo stranom izgorjelo. Katoličke postaje imadu nenadoknadiva gubitka i na životu i na sgradah, te vape pomoć! — U pokrajini *Satsuma,* gdje radi od 1889. *O. Ferri* (iz družbe za vanjska poslanstva u Parizu) osnovane su tri postaje: *Sarayama, Sendari* i *Kagoschiana.* Zanimivo je, što se iz *Goto*-otočja javlja protestantski jedan naučnjak: da je tu našao medju poganskim pučanstvom mnogo ostanaka i tragova davnoga kršćanluka. Ti ljudi odlikuju se mnogo više ćudorednim životom od svojih sunarodnjaka-pogana. Moguće da su to ostanci onih kršćana, koji su tamo pribjegli za progonstva godine 1638. Do sada ne imaju svoga vlastitoga vjerovjestnika, ali su u savezu sa katoličkom postajom u Nagasani. — Spomenut nam je ovdje i opet jednoga velikana kršćanske ljubavi. U Japanu ima do 8000 gubavaca, kojim je svoje zdravlje i svoj život posvetio bio *O. Testevuide* iz družbe za vanjska poslanstva. Milostinjom, koju je izprosio sagradio je u *Gotembi* bolnicu za ove nevoljnike, kamo ih je kroz više godina sabirao, te im bio otac i majka. Gospodin mu nije udielio milost, da bude žrtva svoje ljubavi, kako O. Damianu na Molokaju, nego ga je posjetio drugom težkom boli, rakom na želudcu, radi koje je morao ostaviti svoje milo stado, te se na zapovjed svojih starješina zakloni u bolnicu Hongkonga, gdje je blago u Gospodinu usnuo. Nasljednik mu je kod gubavaca *O. Vigroux.*

Digitized by Google

Semiliberali i ženitba.

Koncesije što ih semi-liberali glede ženitbe priuštiše državi, bijahu vrelom neizrecivih zala za vjeru i družtvo; poklem su tima koncesijama prevrnuli pravo ćudoredje. Po nauku katoličkom, ženitba je jedan od sedam sakramenata novoga zakona, pak doslijedno spada kao sve svete stvari izključivo pod vlast crkvenu; a sva državna vlast u tom ograničuje se lih na ravnanje gradjanskih posljedica.

Čusmo prije, kako racijonaliste uče, da je ženitba kako kršćana tako i nevjernika — ugovor naravni, a kao takav podvržen pravomoći državnoj. Pače nekoji tvrde, da je ženitba zakoniti ugovor, koji se temelji ne samo na naravi, već i na pozitivnoj volji zakonodavca. Blaži liberali zabacuju ovu tvrdnju, učeći, da ženitba ne ima svoga izvora u volji zakonodavaca, već u samoj naravi čovječjoj; obitelj nije takova uredba, da bi ju gradjanska moć mogla promijeniti po svojoj volji; već uredba naravna, koja odgovara nuždno sadanjem stanju roda ljudskoga.

Semi-liberali ne bi rado s jedne strane poreći crkvi upliva na kršćansku ženitbu; a s druge strane uče, da država ima pravo, ne samo u gradjanskim ženitbenim posljedicama, već i na samu ženitbu.

Oni nastoje pronaći sredstva, kako bi crkva svoja prava glede kršćanskih ženitaba sporazumno vršila sa pravima moderne države nad svim ženitbama.

U ovoj stvari zastupane su četiri teorije po semiliberalima; nu sve četiri prećeravaju moć državnu na uštrb crkve.

Članak I.: Teorija prva.

1. Stanoviti semiliberali proslijeditelji jansenista, luče čisto naravni ženitbeni ugovor od sakramenta ženitbe. „Ničim se ne može dokazati, da je Isus Krist uzvisio ženitbu na čast sakramenata.[1])“ „Sakramenat ženitbe nije ujedno ženitbeni ugovor, već nuzgrednost ugovora, koji se može rastaviti; sam pako sakramenat sastoji lih u svatbenom blagoslovu.[2]))“ Drugim riječima: u sakramentu kršćanske ženitbe valja lučiti dvije bitno različite i razlučive stvari; naime naravni valjani ženitbeni ugovor i sakramentalni obred, koji kod kršćana slijedi iza ugovora. Po tom sam ugovor ništa nezasijeca u obred, a još manje obred u bitnost ženitbenoga ugovora. Ugovor prije, a obred poslije: prvi je zato, da ustanovi zakoniti vez muža i žene, a drugi je zato, da vrhu zaručnika dozove nebeski blagoslov.

2. Red naravni jest pod državnom pravomoćju, a vrhunaravni pod crkvenom. Po tom naravni ženitbeni ugovor spada u djelokrug svjetovne moći, a religiozni obred ili sakramenat ženitbe u područje vlasti crkvene.

A na koga spada ustanovljivati razkidajuće zaprjeke? Očevidno državi i samo državi; pošto zaprjeka razkida ugovor a ne sakramenat. Dakle: „crkva neima prava postavljati zaprjeke razkidajuće ženitbu, već ta vlast pripada moći svjetovnoj.[1])“

A dosadašnja crkvena praksa? Istina je, kažu oni: „Crkva je tekom stoljeća ustanovljivala zaprjeke razkidne; samo što to ona nije činila vlastitim pravom, već se služila onim pravom, koje je od svjetovne vlasti pozajmila.[2])“

A Tridentinski kanoni, koji anatemu bacaju na one, koji tu moć crkvi poriču? Odgovaraju: „Kanoni sbora Tridentinskoga, koji izriču anatemu protiv onih, koji se usude poreći, da crkva ima vlast postavljati zaprjeke razkidajuće, ili nijesu dogmatički, ili se imadu razumijevati ob ovoj uzajmljenoj vlasti.[3])“

Država indi može po nauci semi-liberala neograničeno postavljati uvjete valjanosti ženitbenoj.

Za valjanost ženitbe ustanovljuje sabor Tridentinski, da bude sklopljena pred crkvenim službenikom. Ako država odredi, da se ženitba obavlja pred njezinim službenicima, tada se zaručnici neće predstaviti svećeniku, da polože pred njim valjanu obvezu, već će ga zatražiti, da ženitbu već valjano sklopljenu, sakramentalno blagoslovi. „Forma propisana od sabora Tridentinskoga ne obvezuje pod kaznom ništetnosti, kad gradjanski zakon propiše drugu formu i hoće da posredstvom ove forme bude ženitba valjanom.[4])“

Tako nas evo pred gradjanskom ženitbom. „Krijepošću čisto naravnoga ugovora, može postojati prava ženitba medju kršćanima.[5])“ Moderni zakonoslovci mnogo drže do uredbe gradjanske

[1]) Syll. prop. 65.
[2]) Syll. prop. 66.

[1]) Syll. prop. 68.
[2]) Syll. prop. 69.
[3]) Syll. prop. 70.
[4]) Syll. prop. 71.
[5]) Syll, prop. 73.

Digitized by Google

ženitbe. „Ta ustanova, kažu, odgovara razlici naravnog i vrhunaravnog reda; ona daje državi, što je reda naravnoga, a crkvi ostavlja što je reda vrhunaravnoga.“

3. Većina ih se pokazuje protivnicima nekojih zaprjeka razkidajućih od crkve postavljenih; tako n. pr. zaprjeke duhovnoga rodbinstva, razlike vjere, javne ćudorednosti. Ove su zaprjeke, kažu, neumjestne i uštrbne družtvu, osobito u današnje doba; doslijedno „imade ih ukinuti državna moć.“

Po ovoj teoriji, ženitbene parnice, ugovor i zaprjeke spadaju pod svjetovnu pravomoć. U ženitbenim parnicama nije od potrebe znati, da li su vjernici primili crkveni obred; već da li su sklopili valjanu ženitbu ili ne. Nije potrebno iztraživati, da li su bili vjerni sakramentalnim obvezama, već onim ugovora. Dosljedno — onomu pristoji pravo da izriče, obstoji li ženitba i koje su joj obveze — komu pripada moć, da odredjuje ženitbene uvjete. S istoga razloga i zaruke su podvržene državnoj pravomoći, jer obećanje ženitbe podvrženo je onomu, koji imade pravo vr u same ženitbe.

Dakle „ženitbene parnice i zaruke po samoj svojoj naravi pripadaju civilnoj pravomoći.[1])“

4. Cijela ova teorija, koju ćemo odmah oprovrći jest ova: Ženitbeni ugovor ili za pravo ženitba jest prije ženitbenoga blagoslova i tudja ženitbenom sakramentu. Doslijedno: ženitbeni ugovor ili ženitba, a doslijedno razkidajuće zaprjeke, ženitbene parnice i zaruke, spadaju u djelodrug civilne vlasti; kao što religiozni obred ili sakramenat spada u djelokrug crkve. Takovo shvaćanje stvari jest grdna bludnja, koja se protivi sv. pismu, cijeloj tradiciji; pak je višeputa od crkve zabačeno; a osim toga je takovo umovanje sasvim pogrešno.

„Članak je vjere, reče Pijo VI., da ženitba, koja prije dolazka Isusa-Krista ne bijaše nego nerazriješivi ugovor, po dolazku Isusa-Krista postade jedan od sedam sakramenata evangjeoskoga zakona, ustanovljenih po našem Gospodinu Isusu-Kristu.[2])“

„Članak je vjere, opetuje Pijo VII., da je ženitba uzdignuta na dostojanstvo sakramenta po Isusu-Kristu našem Gospodinu i nauka je katoličke crkve, da sakramenat nije nuzgredno svojstvo dodano ugovoru, već da spada na bitnost ženitbe.[3])“

[1]) Syll. prop. 72.
[2]) Epist. ad episc. Motul.
[3]) Prije cit. Lettre . . . Pie IX. . . .

„Regaliste, reče Leo XIII. luče ženitbeni ugovor od sakramenta, kako da izruče ugovor svjetovnoj vlasti, a da pri tom ne zaniječu ugled crkve pogledom na sakramenat. Nu ta razlika — ili bolje rečeno taj metež — nije dopustiv; pošto se ne smije dvojiti o tom, da je u kršćanskoj ženitbi ugovor nerazlučiv od sakramenta i da to ne bi bila prava niti zakonita ženitba, koja ujedno ne bi bila i sakramenat. Isus-Krist je doista ženitbi podijelio dostojanstvo sakramenta; nu ženitba je pravno sklopljen ugovor, te u pravom smislu sakramenat, pošto kao sveti znak proizvadja milost, predstavljajuć tajinstveni vez Isusa-Krista i crkve. Ovaj vez jest slika i prilika uzkoga jedinstva medju mužem i ženom, a to je sama ženitba. — Odakle je jasno, da je svaka zakonita ženitba medju kršćanima, sama u sebi i po sebi sakramenat, i da se ništa toliko ne protivi istini, koliko to, kada se sakramenat predstavlja u svjetlu nuzgrednosti, u vlastitosti ekscentričnoj, koji bi se mogao po čovječjoj volji razlučiti od ugovora.[1])“

5. Dakle sakramenat ženitbe nije povodni obred ugovora, on je sam ugovor ustanovljen od Boga u početku svijeta, kojega je Isus-Krist uzpostavio na prijašnje savršenstvo i uzvisio na vrhovnu čast sakramenta. Isus-Krist ne posvećuje vez muža i žene blagoslovom, koji bi bio izvan samoga ugovora, već On čini od samoga ugovora posvetiteljno počelo. On nije opredijelio religiozni obred, koji bi ugovor slijedio, već je samomu ugovoru udijelio krepost proizvadjati sakramentalnu milost. Lijek suprot neurednih požuda, milost potrebna za izvršavanje težkih ženitbenih dužnosti, ne dolazi od same vjerske ceremonije različite od zamjenitog predanja obadvaju vjernika. Budući su vjernici privezani na svoju obvezu, pa ako li ih po nedokučivoj mudrosti Božjoj snadju pogibelji a obsiplju težke dužnosti, da u tom samom ugovoru nadju lijeka i svake pomoći.

Po tom ženitbeni ugovor krštenika budući sakramenat, spada pod upravu duhovne vlasti. „Isus-Krist, veli Leo XIII. budući do tolike i takove časti uzvisio ženitbu, to je sav posao u tom povjerio crkvi.[2])“ Crkva imade po božanskom pravu postavljati razkidne zaprjeke i iztraživati ženitbene stvari.

Protivnici kažu, da crkva nije mogla nego koncesijom vladara postupati u samim ženitbama;

[1]) Encyc. Arcanum Divinae, 10 Fbr. 1888.
[2]) Encyc. Arcanum Divinae.

Digitized by Google

nu Isus-Krist je ustanovio jedinstvo i nerazriješivost ženitbenu; zar je za to bio od vladara ovlašten? Sv. Pavao je osudio ženitbenu rastavu i rodoskvrnje; zar je to činio kano poslanik Tiberija, Kaligule i Nerona?

Pape i crkveni sabori su tekom vjekova odredjivali sa ženitbenim stvarima: da li su oni ikada zatražili u tom dozvolu kraljeva? Pače baš protivno, oni su višeputa učinili odredbe protivne onima svjetovnih zakonodavaca. Tako zaključuje Leo XIII.: „Crkva u svako vrijeme i na svakom mjestu vršila je svoju moć u kršćanskim ženitbama i to tako, da se je jasno vidjevalo, kako je ona to pod svojom vlasti držala ne samo koncesijom ljudi, već voljom svoga početnika.[1])“

Ovo su temeljna načela nauka katoličke crkve o ženitbi; takova su bila od postanka ovoga sakramenta, tako su ih propoviedali pastiri, a držali vjernici svih vremena, a tako ih potvrdiše sveti Pape zadnjih vremena. Stoga se imadu — semiliberali — odreći bludnja starih jansenističkih propovjedača, ili se moraju prestati zvati katolicima (Pijo VI.)

Članak II.: Teorija druga.

Druga teorija je većma zastupana nego li prva. Priznaje, da sakramenat ženitbe ne sastojl samo u nuzgrednom obredu ugovora, već u samom ugovoru. Samo tvrde, da se može dogoditi, da medju kršćanima postoji ženitbeni ugovor, a da nije sakramenat. Ugovor je, vele, bitnost sakramenta tako, da vjernici primaju sakramenat u samom i po samom ugovornom činu; nu da bitnost ugovora nije nerazlučivo vezana na sakramenat. Drugim riječima: sakramenat ne slijedi nuždno svaki ugovor medju kršćanima. Ako zaručnici neće dati ili primiti sakramenat, a ipak mogu i hoće učiniti valjan ugovor, tada oni valjano sklope ženitbu, a da ne podijele ili ne prime sakramenat ženitbe, kao što bijahu činili prije Isusa Krista; ili kako bi učinili da još nijesu pokršteni. Doslijedno — premda ugovor spada na bitnost sakramenta — on se kod kršćana može odijeliti i biti valjan, ako i nije sakramenat.

2. Po ovakovom shvaćanju, država ima vlastito pravo nad ženitbenim ugovorom, kano nad naravnom ustanovom; a crkva ima pravo nad sakramentalnim ženitbama, kano nad uredbom vrhunaravnom. Država može odredjivati uvjete ugovornim ženitbama i vlastitim pravom ustanovljivati zaprjeke dokidajuće. Crkva sa svoje strane opet imade pravo opredjeljivati uvjete sakramentalne ženitbe. U prošlim stoljećima država bije se služila svojim pravom, nu „nuždno je, da odsada to brani i uporabljuje.“

3. Uredba gradjanske ženitbe, kažu, odgovara pravu, što ga država imade nad ugovornim ženitbama, a ne protivi se ovomu crkvenomu pravu nad sakramentalnim ženitbama. Zaručnici se doista iznajprije predstave civilnom službeniku i u njegovoj nazočnosti sklope zakoniti ugovor, nu samo naravni; zatim se mogu predstaviti vjerskomu službeniku i ugovor pred njim ponovljen dobiva narav sakramenta. „Može dakle medju kršćanima krijepošću gradjanskoga ugovora obstojati prava ženitba.[1])“ To neće dakako biti sakramenat, ali će biti valjan ugovor.

Ako crkva proglasi nesposobnima za ugovor one, koje je država proglasila sposobnima ili ako stanoviti kršćani n. pr. racijonaliste pokršteni neće da prime sakramenat a imadu pravu nakanu sklopiti ugovor, to će sklopljena ženitba biti valjana, nu neće biti sakramentalna. „Pogrešno je dakle tvrditi, da je ugovorna ženitba medju kršćanima uvijek sakramenat, ili da ovaj ugovor nevalja ako nije sakramenat.“[2])

Pijo IX. osudjuje ovu teoriju ovim riječima: „Vez ženitbeni medju kršćanima nije zakonit osim u sakramentalnoj ženitbi, izvan koje ne ima do li pukog priležničtva. Takav civilni zakon, koji bi, predpostavljajuć razdijeljivost sakramenta od ugovorne ženitbe medju katolicima, prisvajao sebi odlučivati o valjanosti ženitbe, protuslovi nauci crkve, prisvaja si njezina neotudjiva prava i u praksi postavlja na istu čast konkubinat i sakramenat, posvećujuć jedan i drugi kano jednako zakonite.“[3])

Zaista ženitba kršćana bješe uzdignuta po Isusu Kristu na dostojanstvo sakramenta, po tom ne može medju kršćanima postojati druga ženitba, koja nije sakramenat. Još se tvrdi, da kršćani mogu sklopiti pravi ugovor, a da medjutim ne bude sakramenat; osim toga, kaže se, da se crkva vara kad vjeruje i uči „da je ženitba kršćana jedan od sedam sakramenata novoga zakona.“ Jer,

[1]) Encyc. Arcanum Divinae.

[1]) Syll. prop. 73.
[2]) Syll. prop. 73.
[3]) Lettre à Victor Emmanuel, 16. sept. 1855.

Digitized by Google

vele, crkva ne kaže „koje kršćanske ženitbe, da su sakramenat.“ Pače vele još „ženitba kršćana sklopljena pod stanovitim uvjetima jest sakramenat.“ Zato moramo zaključiti sa Pijom IX. da „ženitbeni vez medju kršćanima nije zakonit osim u sakramentalnoj ženitbi, izvan koje ne ima do pukog konkubinata.“

Svaki valjani ugovor medju kršćanima jest sakramenat; kao što je svaki sakramenat ugovor; više ne može biti pravog ugovora bez sakramenta; kaošto ne može biti sakramenta bez ugovora. Ugovor, ako hoće imati značaj kršćanski, mora biti sakramenat ili je nikakav.

„Svaka zakonita ženitba medju kršćanima, veli Leo XIII. jest u sebi i po sebi sakramenat.“ „U kršćanskoj ženitbi, kaže dalje, ugovor je nerazdijeljiv od sakramenta. To je uzrok, što ne može postojati pravi i zakoniti ugovor a da nije ujedno i sakramenat.“ Ako dakle okršteni racijonalista apsolutno odbije primiti sakramenat, a odluči se sklopiti zakoniti ženitbeni ugovor, to ne samo da ne prima sakramenta, nego on ne stvara ni ugovora. Nu ako naproti hoće apsolutno da sklopi valjani ženitbeni ugovor, a nikako ne želi primiti sakramenta, pošto apsolutna volja uvjetnu volju ukida, to on ne samo da sklapa ugovor, već i sakramenat prima, istinito doista, nu svetogrdno.

Nakon ove nauke, mora biti svakomu jasno: da crkvi, pošto imade svu vlast nad sakramentom, pripada postavljati i ženitbene razkidne zaprjeke. Po tom svaka ženitbena sveza učinjena mimo načina i uvjeta od crkve ustanovljenih, nije drugo, nego izlišna ženitba; a ako je takova i gradjanska ženitba: „to je ona pravi zakoniti konkubinat.“

Br. 280.

Velečastnomu svećenstvu!

Sedamnaesta već godina teče, što u Zagrebu izlazi časopis za sredinje i pučke škole Hrvatski Učitelj, koji zastupa čista kršćanska pedagogijska načela. Prema zaključku kateketičkoga lanjskoga sastanka u Zagrebu preuzeo je izabrani ondje odbor ovaj časopis za svoje glasilo, te će stajati od sada pod njegovim nadzorom. Znajući, koli je potreban ovakav hrvatski list, a poznavajući revnost odbornika, preporučujemo koli svećenstvu toli naobraženim svjetovnjakom, da list podupru svojom predbrojbom. List izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku; ciena mu je 3 for. na godinu, a 1 for. 50 n. na pol godine, te se šalje na „Upravu“ lista u Zagreb.

Sarajevo 13. aprila 1893.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Dopis.

U Hrvatskoj na Blagoviest 1893.

(U slavu prečiste i preblažene djevice Bogorodice Marije za zahvalnost.) Godine 1889. na blagdan sv. rozarija stupilo je k meni u službu čeljade sa najboljimi svjedočbami kroz preporuku mog prijatelja uzornog svećenika. Ovaj je tu okolnost smatrao sretnim i dobrim znakom, kako mi pisao na jednoj posjetnici. I zbilja odmah se pokazalo, da služinče odgovara svim crkvenim propisom, pa stoga odlučih isto za stalno u svojoj službi zadržati. Ali u kratko vrieme oboli to čeljade na toliko, da se bilo pobojati, te neće moći svojoj dužnosti odgovarati. Na svoju sreću imaše majku staricu sirotu, koju je smieralo od svoje i onako malene zaslužbe uzdržavati; nu bolest, koja je nastala, učini to nemogućim. Da ne moram služinče radi bolesti iz službe odpustiti, dadem pozvati majku istog, da ga zamieni. Ali čim majka stigne, bolest se pokaza u svoj grozoti, te se i nemalo prepadoh i mišljah, kako da se tog tereta oslobodim, pošto sam držao, da je bolest neizlječiva. Čeljade je naime više duševno nego li tjelesno obolilo. Dok ja ovako razmišljavah, uvjek mi nekakav nutarnji glas kazao, neka ne budem tako nemilosrdan, već neka čeljade makar bolestno pridržim, jer ako nitko neće pomoći, za stalno će pomoći preblažena i prečista djevica Marija.

Još se više prepadoh, kad sam doznao, da

Digitized by Google

je to čeljade prije toga već dvaputa na toj istoj bolesti trpjelo, ali nijedanput nije bolest trajala prieko godine dana. Ovaj put odmah prizvah liečnika, koji je kroz 6 mjeseca skoro svaki dan bolestnicu posjetio, kadkad i po dva puta, ali sve bez ikakvog povoljnog uspjeha. Osim ovog liečiše i drugi liečnici, ali sve bez uspjeha. Čeljade kadkada sdvajalo, a i meni je bilo skoro nesnovljivo. Nu u toj nevolji ne zaboravismo se uteći pod zaštitu preblaženoj djevici Mariji pod naslovom: *Naša mila Gospa od vječite pomoći.* Bolest je trajala skoro tri godine. Pošto mi je za vrieme bolesti često put na pamet dolazila ona epizoda sv. evangjelja, gdje se je stotnik za bolestnog svog slugu obratio na miloga nam Spasitelja i Gospodina našega Isusa Krista, da mu pomogne, to se ja za vrieme bolesti mog družinčeta zavjetovah, da ću u jednom hrvatskom glasilu na čast i slavu *naše mile Gospe od vječite pomoći* ovo objelodaniti, ako mi služinče ozdravi.

Pa pošto je prošle jeseni mila naša Gospa pokazala svoju moć, te je čeljade ozdravilo, premda su ga već mnogi držali izgubljenim, to se ovime zavjetu odužujem, na koljenih zahvaljujući preblaženoj djevici Mariji na izkazanoj pomoći. Još dodajem to, za utjehu svakomu biedniku, da sam i ja u više sgodah očevidno izkusio osobitu pomoć preblažene djevice Marije, pa glasno svakomu dovikujem, neka nitko ne sdvaja ma kakova ga nevolja stigla, već neka bezodvlačno zazove u pomoć *našu milu Gospu od vječite pomoći.* Neka ne dvoji. Ona će za stalno pomoći. Primjećujem samo još to, da je i ovo čeljade nabožno napram prečistoj djevici Mariji i sv. Josipu, kojemu ujedno budi čast i zahvalnost.

A. V. ž.

Viestnik.

Naša domovina.

(Uzkrsni blagdani) obavljeni su ove godine uz veoma obilno sudjelovanje puka. Na obred uzkrsnuća ne bijaše samo dubkom puna naša crkva, nego se i po ulicah, kuda je obhod prolazio, sleglo na hiljade naroda. Iza vojničke glasbe stupao je sbor pjevača, pomnožan ovaj put desetkom mladih Bošnjaka, koji su svojim jakim skladnim pjevanjem propisanih za ovaj obred psalama, znatno uzdigli svečanost samoga uzvišenoga čina. — Na Uzkrs pjevao je presvietli gospodin nadbiskup svečanu svetu misu, te mnogobrojno sabranomu puku propoviedao, kako i mi treba da činimo pravu pokoru, te da obraćenje svoje moramo i pred svietom pokazivati, kaošto je i Gospodin naš u istinu uzkrsnuo, ter se češće svojim pokazivao. Na koru pjevale su učenice milosrdnih sestara s pjevači stolne crkve troglasnu misu Molitorovu: *Redemisti nos,* dočim su umetci izvadjani u koralu. Sretni bijasmo, što je orguljar mogao u toliko složiti naše orgulje, ter je i vješti naš organista g. Stjepan Hadrović svojim krasnim sviranjem uznosio nam srce u nebeske visine.

(Prva sveta pričest.) Na bielu nedjelju primilo je do 100 što dječaka što djevojčica iz ruku presvietloga gospodina nadbiskupa prviput Gospodina svoga u mlado svoje srce. Velika radost opažala se na licu sretne ove djece, koja su pazljivo slušala nadpastira svoga, kad im je priprostom, toplom besjedom tumačio, kako je Gospodin naš dobri pastir, koji svoje ovce poznaje, hrani, brani, te dušu svoju za njih daje, a kako opet ona treba da budu ovce, koje slušaju glas pastira i svih njegovih namjestnika. Srčano su obnovila krstni zavjet i zapjevala pjesmu: *Čvrst stoj mi krstni zavjete . . .* Prije prikazanja svako je diete prikazalo presvietlomu gospodinu goreću voštenicu. Osobito ganutljiv bijaše prizor, kad su djeca čedno, pobožno pristupala k oltaru, te se opet isto tako vraćala na svoja mjesta, da djetinjom prostodušnošću i nepokolebivim pouzdanjem prinesu Gospodinu sve želje razdraganoga srca svoga. Učenice milosrdnih sestara pjevale su Hallerovu: *Missa sexta,* te umetnule sborove *Victoria* od *Fr. Nekesa, Regina coeli* od *Fr. Koenena* i *O panis angelorum* od istoga skladatelja. Poslie podne sabraše se u crkvici milosrdnih sestara prvopričestnice njihove škole, te se kod blagoslova posvetiše Majci Mariji, pa se zavjeriše, da će do groba ostati vjerne i njoj i njenomu božanskomu Sinu. Spomenut nam je i pohvalit radostan pojav, da se je ove godine s djecom pričestilo njekollko roditelja i vriednih učitelja.

(† Frančisk Anijan Feretić). U posljednjem broju mogosmo tek kratku viest donieti, da je vriedni biskup krčki, opat sv. Lucije u Baški, preminuo iznenada na Josipovo o 5 uri u jutro. Sve da i bijaše u godinama, piše nam o tom prijatelj, a uz to ovo zadnje vrieme nešto i smalaksao, ipak se nitko ne nadaše toli brzo tom tužnom glasu. Bijaše ponizan, pobožan, duboko naobražen u bogoslovnim znanostima. Nije se izticao. Rieč mu bijaše uviek priprosta, ali pravi odjek njegova znanja. Njegovo propoviedanje odavaše njegov um. Biskup Feretić spadaše k onim ljudima, koji nemare što o njima sviet govori, nego ištu pokoja i

Digitized by Google

zadovoljstva u mirnoj sviesti. Strog sam sebi — bijaše uviek blag sa drugima. Ni time nije žalibože svakome ugodio, jer je ljudima težko ugoditi. Vanjskoga sjaja nije trpio ni malo. Svjetina, kojoj se hoće blieštila, većkrat ga rad toga ogovarala. Ali toj njegovoj umjerenosti ima narod hrvatski da zahvali, ako je pokojnik nakupio onih 60 hiljada fior., od kojih je ostavio 50 hiljada za dječačko sjemenište sa nižom gimnazijom sa hrvatskim naukovnim jezikom, koje se ima utemeljiti na otoku Krku, a 10 hiljada za podpore učenicima svog roda. Time je biskup Feretić postao narodnim dobrotvorom, što izpraznim sjajem nebi bio nikad postao. Nek ga sliede, po svojim silama, svi oni, koji mu većkrat bijahu prestrogi suci. A ti Bože, daj hrvatskomu narodu takvih štediša mnogo i mnogo: — koliko mu ih treba! Pokojnik rodio se u Vrbniku (na otoku Krku) u težačkoj kući dne 3. decembra 1816. Redjen svećenikom dne 29. decembra 1839. Posvećen biskupom krčkim dne 23. maja 1880. Odlikovan bijaše i zlatnim križem za zasluge. *R. i. p.!*

(Darovi). Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Više dobročinitelja iz Hrvatske po dru. Košćaku 1676 for.; Iv. Venhuda, bivši upravitelj župe u Sarajevskom polju 25 f.; Dionička štediona u Križevcih 25 for.; O. Jesse Kujundžić u Subotici sabrao 7 for. 70 nov. Zahvaljući se najtoplije za svaki i najmanji dar, preporučamo se i u buduće. Radnja je preuzela odlučan mah, te se uz pomoć Božju nadamo, da će sgrada do odredjena roka biti svakako gotova. — Za *crnce u Africi:* Travnik 4 f. 10 nč. — *Petrov novčić:* Travnik 5 f. 40 nč., Fojnica 14 for.; Vijaka 7 for.; Triešćani 1 for. 30 nč. — Za *sv. grob u Jerusalemu:* Sarajevo 18 for.; Banjski brieg 4 for. 18 nč.; Rama 6 for. 74 nč.; Triešćani 77 nč.; Doljani 1 for. 46 nč.; Saraj. polje 4 for. 50 nč.; Žepče 7 for.; Osova 1 for. 20 nč.; Vareš 5 for.; Bugojno 11 for. 83 nč.; Podhum 6 for.; Domaljevac 8 for.; Radunice 2 for.; Suhopolje 5 for.; Otinovci 4 for. 32 nč.; Komušina 4 for.; Bežlja 5 for.; Dželilovac 70 nč.; Zovik 4 for. 65 nč.; Gorice 2 for.; Sutjeska 7 for. 40 nč. Žabljak 2 for. 67 nč.; Uzdol 3 for. 40 nvč.; Brčko 16 for.; Tišina 20 for.; Banbrdo 3 for. Ulice 11 for.; Plehan 1 for. 50 nč.; Drventa 11 for.; Bieljina 8 for.; Gradačac 10 for. — Za *Djelo sv. djetinstva:* fra. Angjeo Šunjić 2 for. 40 nov.

(Osobne viesti). Preč. gospodin *dr. Antun Jeglić* odputovao je 7. o. m. u Ljubljanu, gdje se je pridružio braći Slovencem, te pošao u Rim, da se pokloni namjestniku Kristovu. — U subotu 8. o. m. vratio se je u našu sredinu preč. g. *dr. Ivan Košćak,* koji je neumorno sabirao prinose za naše sjemenište u Ugarskoj i Hrvatskoj, te u tom poslu bio odsutan 10 mjeseci. Na kolodvoru dočekao ga je presvietli gospodin nadbiskup s urednikom ovoga lista, da ga najsrdačnije pozdrave, te mu i tim pokažu, koliko su mu za trud zahvalni i nadpastir i kaptol. Neka mu dobri Bog obilno naplati svu muku i sve patnje, s kojimi se je imao boriti, a od nas neka se zadovolji i skromnimi molitvami, koje ćemo za nj slati pred priestol Svevišnjega, pa ne samo mi, nego i svi budući stanovnici sjemeništa, koji će se vazda u molitvah sjećati svojih dobročinitelja, a medju njimi u prvom redu svakako je i prečastni naš drug.

(Krstionice). Radunice 53 for. (1. rok); Žepče 20 for. (3. rok); Drventa 50 for. (1. rok).

(Promjene u nadbiskupiji Vrhbosanskoj). Na kongregaciji redodržave Bosne srebrne, držane 10. aprila o. g. u Sarajevu učinjene su u dušobrižnom svećenstvu sliedeće promjene: Župnici su: fra. Jako Marić u Banbrdu; fra. Pavo Franjić u Bežlji; fra. Filip Oršolić u Bieljini; fra. Ilija Dražetić u Brajkovićih; fra. Pavo Pavlović u Brčkom; fra. Marijan Lovrić u Brestovskom; fra. Filip Poljaković u Breškah; fra. Martin Čović u Brodu bos.; fra. Stiepo Mašić u Bučićih; fra. Ivo Vujičić u Bugojnu; fra. Marko Ostojić u Busovači; fra. Filip Ljubas u Crkvicah; fra. Anto Androšević u Čemernu; fra. Franjo Omrčenović u Dobretićih; fra. Jako Matković u Dolcu; fra. Mato Prgić u Domaljevcu; fra. Ivo Marković u Dželilovcu; fra. Ambroz Mijić u Drventi; fra. Juraj Ćosić u Dubici; fra. Pavo Kovačević u Doljanih; fra. Ilija Oršolić u Dubravi; fra. Stiepo Čičak u Foči; fra. Mijo Batinić u Fojnici; fra. Ilija Lacić u Goricah; fra. Ivo Božić u Golobrdu; fra. Mato Oršolić u Gradačcu; fra. Augustin Purgić u Gromiljaku; fra. Joso Ćurić u Gučjojgori; fra. Rafo Čondrić u Kiseljaku; fra. Mijo Matić u Koraću; fra. Mijo Riešnjak u Komušini; fra. Lovro Mihačević u Kreševu; fra. Ilija Klarić u Koričanih; fra. Grgo Došen u Modriči; fra. Pavo Semunović u Morančanih; fra. Mijo Kopić u Osovi; fra. Anto Brešić u Otinovcih; fra. Anto Kolarević u Ovčarevu; fra. Anto Debeljaković u Pećinah; fra. Petar Arelić u Pećniku; fra. Ilija Filipović u Plehanu; fra. Blaž Pordušić u Podhumu; fra. Stjepan Ladan u Podmilačju; fra. Jozo Divić u Ponievu; fra. Mirko Šestić u Potočanih; fra. Angjeo Šunjić u Radunicah; fra. Bono Milišić u Rami; fra. Andrija Radielović u Rastovu; fra. Matija Baljić u Sol. Kuli; fra. Dominik Gojsilović u Skoplju gornjem; fra. Jerko Mihaljević u Suhopolju; fra. Franjo Franjković u Sutjesci; fra. Anto Cagelj u Svilaju; fra. Ivo Gjogašević u Sivši; fra. Florijan Nadarević u Špionici; fra. Bono Nedić u Tišini; fra. Ilija Ćavarović u Tremošnici; fra. Ivo Oršolić u Tolisi; fra. Andrija Tomić u Triešćanih, fra. Stiepo Ikić u Tuzli doljnoj; fra. Rafo Babić u Ulicah; fra. Stiepo Martić u Uzdolu; fra. Mijo Franjković u Varešu; fra. Augustin Šlišković u Vijaki; fra. Anto Ćurić u Vitezu; fra. Ilija Benković u Vidovicah; fra. Filip Jurišić u Zenici; fra. Dominik Franjković u Zoviku; fra. Stiepo Momčinović u Žepču; fra. Marko Baotić u Žabljaku; fra. Alojsij Kulašević u Žeravcu. — Kapelani su: fra. Petar Tomić u Banbrdu; fra. Rafo Barišić u Brčkom; fra. Grgo Odić u Breškah; fra. Niko Franješ

Digitized by Google

u Bugojnu; fra. Rafo Ostojić u Busovači; fra. Franjo Majdandžić u Dolcu; fra. Stiepo Grgić u Dubici; fra. Joso Ilaković u Foči; fra. Karlo Šumanović, fra. Jerko Tabaković i fra. Marijan Topić u Fojnici; fra. Marko Ružić i fra. Mijo Kalinić u Gučjoj gori; fra. Filip Majić i fra. Ferdinand Radošević u Kreševu; fra. Jako Božić u Modriči; fra. Bono Ostojić u Osovi; fra. Franjo Lujić, fra. Dominik Zubak, fra. Franjo Nikolić i fra. Petar Tolić u Plehanu; fra. Luka Kristić u Podhumu; fra. Jako Jurišić u Podmilačju; fra. Martin Šerkić u Ponievu; fra. Mijo Čabrići, fra. Mijo Lukić u Rami; fra. Mirko Kajić u Sarajevu; fra. Anto Palinić i fra. Stiepo Zlatunić u Skoplju gornjem; fra. Ignatije Mamić u Suhopolju; fra. Ilija Ilijić, fra. Anto Andrić, fra. Bernardin Batvić i fra. Grgo Jurkić u Sutjesci; fra. Ambrozij Rajković u Sivši; fra. Florijan Matuzović i fra. Ivo Pavić u Tremošnici; fra. Mato Živković, fra. Augustin Oršolić, fra. Pavo Knežević, fra. Jerko Vincetić i fra. Martin Vučković u Tolisi; fra. Tvrdko Andrić u Tuzli dolnjoj; fra. Grgo Dakić u Varešu; fra. Joso Vukadin u Vitezu; fra. Rudolfo Jablanović u Zenici.

Prosvjeta.

— Na poziv sbora duhovne mladeži u Zagrebu složila se hrvatska bogoslovna mladež još prošle godine, da izda *Almanak hrvatske bogoslovske mladeži* na spomen 50-godišnjice biskupovanja sv. Oca pape Leona XIII. Svi su hrvatski bogoslovi [Djakovo, Pečuh (bosanski Franjevci), Senj, Travnik, Zadar, Zagreb] stupili u jedno kolo, da kao sinovi one zemlje, koja je u prijašnja vremena dobila časni naslov „antemurale christianitatis", izkažu svoje štovanje spram glave kršćanstva, a kao budući svećenici odanost svoju i sinovsku ljubav spram vrhovnoga pastira. Uregjivanje „*Almanaka*" primio je „Zbor duhovne mladeži" u Zagrebu, te će ga on i svojim troškom izdati. Radnje (pjesme, pripovijesti, rasprave) su već posve uregjene za tisak. Almanak će obuhvaćati kakovih 20 araka, ako ne više, u velikoj osmini (format „Hrvatske antologije", što ju je M. H." ove godine izdala), a stajat će for. 1. —. „Zbor" nije žalio ni truda ni troška, samo da bude Almanak čim ljepši i dostojniji Onoga, kojega je spomenu namijenjen. S toga se nada „Zbor", da će svaki videći nastojanje mladih bogoslova i plemenitu svrhu pomoći, da se ova zamisao oživotvori, a to će najbolje tako učiniti, *da se pretplati na „Almanak"* i nagje još kojega pretplatnika. Pretplatu prima „Zbor duhovne mladeži" u Zgrebu. Sva p. n. gospoda, koja se žele pretplatiti, neka to izvole javiti dopisnicom (označivši točno ime, mjesto i zadnju poštu) odmah, da se stvar ne zategne.

— Velikim marom i neumornim trudom napisao je g. Stjepan Hartmann, kateheta u samostanu milosrdnih sestara u Zagrebu veoma obsežno djelo: *Školski zakon — — ili školsko pitanje u nas.* Zamašno ovo pitanje obradjeno je svestrano, te jedva ima i koja znamenitija izjava novijega doba o školi, a da mjesta nebi našla u knjizi. Naročito za potrebu konfesionalne škole imade u obilju priloga. Mi ju najtoplije preporučamo i jer je u sebi vriedna i jer je pisac uložio u ovo svoje djelo ne samo svoj trud, svoje liepo znanje, nego i znatnu svotu novca, koju treba svakako da mu vratimo revno kupujuć djelo, koje prem obsiže 867 strana u VIIIni ipak stoji *samo 2 for.* Kupuje se kod samoga pisca u Zagrebu.

— Veleučeni Isusovac O. Mihovio De Maria, profesor mudroslovja i nadstojnik nauka na gregorijanskom svenčilištu, izdao je dragocienjeno djelo pod naslovom: „*Philosophia Peripatetico-Scolastica. Ex fontibus Aristotelis et S. Thomae Aquinatis expressa et ad adolescentium institutionem accomodata;*" kojemu predstoji krasna posveta Angjeoskomu Doktoru, pod okriljem kojega bi izradjeno i dokončano toli obširno, važno i hvalevriedno djelo, na veliku korist današnje mladeži; sa divnim predgovorom: „*De philosophia christiana ad mentem S. Thomae Aquinatis instauranda.*" Glasoviti ovaj učenjak bi pozvan god. 1879. u Rim po izričitom nalogu S. O. Pape, da podučava mudroslovje po duhu i pravilih naznačenih u Enciklici „*Aeterni Patris.*" Stade on na rad, i za cielih 13 godina prouči duboko i postojano djela Aristotelova i S. Tome, te njihovom pratnjom pripravi i obogati naukom neizbrojenu četu mladih svećenika različitih naroda. Nezadovoljan ipak time, zače uz to misao, da izpiše mudroslovno djelo, koje bi vjerno i podpuno odgovaralo naukom Stagiritskoga i Aquinskoga filosofa. I u četrnajestoj godini svoga predavanja u Rimu, dokonča to djelo. Najbolji pojam a istodobno i najpodobnije svjedočanstvo o tom djelu jest znamenit *Breve*, što ga je Njegova Svetost upravila na veleučenog Isusovca. Djelo ima tri velika svezka (str. 662, 548 i 484). Ciena nam nije poznata.

— G. *Stanko Salković,* franjevac države sv. Ladislava dao je tiskati dvie knjižice: *Bratovština sv. škapulara,* gdje u kratko opisuje njezin postanak, milosti ili blagodati i dužnosti; za tim: *Govor,* što ga je on držao prigodom svečane proslave 50-godišnjice biskupovanja pape *Leona XIII.* u župnoj crkvi kr. sl. grada Varaždina.

— Družtvo *Pučka knjiga* u Zadru izdalo je za svoju II. godinu V. i VI. knjižicu. Prvu: *Crte iz hrvatske povjesti* napisao je *Stjepan Spalatin,* a drugu: *Glavni griesi,* pripovjesti za puk napisala je *Milena Sajvertova* iz Hrvatske. Rad ovoga družtva zaslužuje obilnu, svestranu podporu.

Sadržaj: Narodi prirode. — Katoličke misije. — Semiliberali i ženitba. — Veleča-stnomu svećenstvu (Okružnica). — Dopis. — Viestnik. — Prosvjeta.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. **Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.**

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 9. | U Sarajevu 1. svibnja 1893. | God. VII.

Narodi prirode.

VI.

Ne samo ustroj tjelesni, nego i pomanjkanje svake naobrazbe dalo je mnogim prirodopiscem povoda, te stadoše tvrditi, da narodi prirode nikako ne mogu biti istoga pokoljenja, kao što su naobraženi narodi. Uztvrdili su naime pomenuti prirodopisci, da narodi prirode ni kadri nisu popeti se na viši stepen naobrazbe, jer nemaju za to potrebitih duševnih moći i sposobnosti. Nu ako je tome tako, onda su oni niže vrsti od naroda naobraženih.

U istinu i duh mnogo djeluje na tjelesni ustroj. Ako zaostaje duševni razvoj, pojavlja se i u tielu više živinski izraz; ako se usavršava duh, eto i tielo, osobito lice i čelo postane plemenitije. Nu uzprkos tome ipak nije slobodno tvrditi, da je u naroda prirode živinski izraz s toga tako očit, jer nemaju nikakvih duševnih moći i sposobnosti. To bi se moglo tvrditi jedino pod uvjetom, da se taj živinski izraz ne bi mogao drugčije protumačiti i da se pomanjkanje duševnih moći kod svih divljaka dokazati može. Ali ne stoji ni jedno ni drugo. Nalazimo naime duhovitih lica i u ovih naroda, te opažamo, da postanu tjelesno ljepši, manje živinski, ako dodju u ugodnije podnebne i družtvene okolnosti.

U životinja se pojavljuje različitim ustrojem takodjer različitost njihovih sposobnosti i njihovih zadaća; a u rodu ljudskomu je tomu drugčije. Makar bili narodi na najnižem stepenu duševnog, ćudorednog i družtvenog razvoja, posvuda se opaža, da su sposobni, dakle i pozvani popeti se više. Posvuda opažamo jednake duševne moći i jednako duševno djelovanje razumom i govorom, posvuda opažamo vjerske potrebe, ćudoredna načela, družtvene sklonosti, posvuda opažamo trajnu obiteljsku ljubav, pojam o posjedu, o pravu, o obrani prava. Svi se narodi mogu uzgojiti i uzgojem podići na stepen naobrazbe. Dapače, ostatci prastare naobrazbe, što su ih još poput ruševina sačuvali, dokazuju nam, da ovi narodi nisu bili divlji prvobitno, nego da su iz višega stepena spali ili svojom krivnjom ili vanjskom kojom silom i nesrećom.

Božja Providnost dakako hoće, da se narodi jedan na drugoga oslanjaju, medjusobno obće, te primaju i davaju medjusobno, što imadu dobara tvarnih i duhovnih. Ali tečajem viekova je sretniji dio roda ljudskoga ovu svoju zadaću prema zaostaloj braći posve zanemario, dapače, mjesto da ih oplemeni i podigne, nastojao je samo izcrpsti njihovo prirodno bogatstvo, te otrovavši im njihov tjelesni i ćudoredni život uzrokom je njihovomu zatoru i uništavanju. Tko da prebroji zločinstva

Digitized by Google

naobraženih naroda proti narodom prirode! Donekle smo ih već napomenuli i kazali, kako su prečesto upravo ovi zločini uzrokom, što narodi prirode mrze naobrazbu evropejsku, te ju odklanjaju.

Da sve ove tvrdnje dokažemo, pogledajmo si još točnije život upravo onih naroda, o kojih se drži, da stoje na najnižem stepenu od svih.

2. Odlični narodoslovci tvrde, da na *najnižem stepenu roda ljudskoga stoje Australski urodjenici;* nazivlju se kad i kad, premda ne posve dobro: Australski crnci. Pogledajmo razne strane njihovog života; ponajprije njihovu *materialnu kulturu.* Putnici, koji njihov život poznadu, kažu, da su oni sigurno najbiedniji na cielom svietu; ali su ipak sretni, jer podnose biede života posve ravnodušno. Već smo čuli, kako im komadić odjeće jedva najveću golotu pokriva, kako neumjereno jedu, te jela baš ne biraju. Mnogo gledaju na to, da se nakite raznovrstnimi crtami, izbockanimi po tielu. Presiromašan im je stan. Naprave ga od prutića, te pokriju korom ili busenom, da je posve nizak i tiesan; dapače ima plemena na jugu, koja se sakrivaju jedino po grmlju i po špiljah. Stalnih prebivališta uobće ne mogu ni da imaju, jer se hrane od lova, te moradu često seliti od mjesta do mjesta. Samo gdjegdje se nalaze bolji stanovi. Na poluotoku York vidiš kućica na dva boja s krovovi od kora; na zalievu Moretonskom moreš naći poveća sela s prostranimi kućami. — Da ima plemena, koja ne bi znala napraviti vatru i kuhati, to nije istinito.

Spretniji su Australci, da si priprave svoje orudje i oružje. Kovina ne poznadoše još za vrieme, kad je Australija odkrivena; ali imadoše sva potrebita od kamena: čekiće, pile, sjekire, sulice. Veoma umjetno pletu mreže za ribarenje; ukusne su njihove torbice i džepovi iz zasukanih vunenih konaca. Žene imadu neku vrst vretena, gdje razumiju napresti i to veoma vještački debelu predju. I čamce znadu pripremiti; imadu čamce iz kore ili od izdubenih panjeva.

Ne mogu se Australci kuditi, što nemaju domaćih životinja, jer ih u obće u zemlji nema. Jedina životinja, što se može, premda ne lahko, pripitomiti, to je australski pas, koji pripitomljen služi za lov. Ali se može Australac izvrstno uvježbati, da čuva i njeguje marvu; na jugu vole doseljenici u tu svrhu urodjenike više nego Europejce. Australcem izvanredno služi sposobnost, da prepozna mjesto, oštar vid i neobična pamet, da može u čoporu od više tisuća komada svaki pojedini dobro poznati i lahko naći. Izvrstni su, da obuzdaju konje, te postanu brzo vješti i okretni jahači.

Ratarstvu se priučiti neće, premda umiju iz divljega žita dobiti mlivo, te izpeći kruh. Kad bi se latili ratarstva sigurno bi mogli brzo napredovati svestrano. Ali nisu imali za to dobre volje. Jer narod priučen na lov težko žrtvuje svoju slobodu, da bi se privezao na opredieljen komad zemlje. Tu ne uspieva pouka i dobra prigoda, mora nadoći sila, naime glad. Nu Australcem, kojih baš nije puno, sigurno ne više od 200.000 (njekoji tvrde, da ih ima jedva 50.000), davaše priroda dovoljno hrane. U moru i na obalah rieka hvatahu ribe i školjke; plodonosna drveća pružahu im obilat plod; a za gladnih godina nudjaše im zemlja svakovrstno premda ne osobito hranivo korienje. — Nu za ratarstvo i za stočarstvo ni zemlja u Australiji nije baš najsgodnija. Narodoslovci kažu jednoglasno, da upravo u Australiji opravdavaju nepovoljne podnebne prilike činjenicu, da zaostadoše Australci u svome razvitku. Zemlja nema ni razvedenih obala, ni visokih gorskih lanaca, ni velikih rieka, niti je zemlja u savezu sa ostalim kopnom. Zemlja nije plodna; kiša je veoma neuredna, pa eto s toga plodovi prirodni posve nesigurni. — Budući se Australija posve rano odielila od ostalog kopna, prije nego se bilinstvo i živinstvo razvilo do savršenijih oblika, nije bila njoj pristupna kultura naprednijih naroda, nit ima životinja, koje unapredjuju naobrazbu ljudsku. Nema zvieradi, nema papkara, premda bi se na prostranih travnicih ovce, goveda, konji, deve dobro hraniti mogle. Ali svi ovi po naobrazbu znameniti stvorovi ne mogoše više dospjeti u Australiju, budući se ova prerano odkinula od ostalog kopna. Australija je sviet za sebe, siromašan pogledom na koristne životinje i biline, upućen da ih dobije iz drugih zemalja, dobiti ih odatlje ne može, budući prerano odtrgnut od njih. Takovo osamljenje bijaše veoma kobno i po ljude, koji se doseliše iz nove Gvineje. Nu odkad je Australija obretena, služila je ponajviše u tu svrhu, da se na njoj izkrcavao sav smet ostalog svieta.

Nije čudo, ako Australija *nije napredovala u duhovnoj naobrazbi.* Kako bi duhovno mogao napredovati narod, koji mora svu snagu i sve vrieme svoje upotrebiti u to, da si lovom pribavi dovoljne hrane. On je pravi pravcati prosjak, koji svaki dan traži milostinju od prirode, zadovoljan, ako je

Digitized by Google

je našao toliko, da uguši svoj glad. — Nu posve krivo sude oni, koji tvrde, da se Australac naobraziti nipošto ne bi mogao i da ne bi bilo od zla, kad bi posve izumro. Odkad su narodoslovci Australce bolje upoznali, sude o njih posve povoljno i dobro. Dapače, tvrdi se, da su oni iz visokog stepena naobrazbe i uljudbe spali. I u istinu, ne vidi se na njih mladenačka živahnost i snaga, koja bi silila, da se sve više razvijaju, nego se prečesto nalaze tragovi propada i propadanja te dokazi, kako nizko mogu spasti narodi, koji moradu osamljeni i odieljeni od drugih živjeti na udalečenih otocih, na nepristupnih pustarah ili planinah. Naobrazbu, što ju odnesoše sobom, brzo izgubiše, a sredstva za nju neznadoše više upotrebljavati. Vidjeli smo, kako kukavno Australac živi, budući mu je sva priroda veoma oskudna. U svakdanjoj borbi za život nije drugčije moguće, nego da propada viši razvitak: velike svakdanje brige ugušuju svaki duševni pokret, zaostane i ukoči se ćudoredno-vjerski život, predstave o neosjetnom biću bivaju sve mršavije i tamnije. Uzprkoz tome nalazimo ipak u Australiji pojedine elemente duhovne naobrazbe. Jezik je njihov veoma bogat i oblici i izrazi. Ima četiri padeža više od latinskoga, ima osim jednine i množine takodjer dvojinu; glagol ima vremena toliko, koliko latinski, ima oblika za dvojinu, za sva tri roda i razne oblike aktivne, passivne, reflexivne, reciprokalne i kontinuativne. — Ali brojiti slabo znadu. Posebne izraze imadu jedino brojevi od 1 do 3; za pet imadu rieč, što znači „mnogo"; počam od šest sastavljaju brojeve, da mogu za nuždu nabrojiti 10. Nu putnik Ridley govori o tome ugodnije; on kaže: „Australci broje ovako: za 1 do 3 imadu posebne izraze, 4 izrazuju sa 2+2; 5 znamenuje „mnogo"; 6 sastave od 5+1 i t. d.; mogu time doći do 19; za 20 kažu: što pripada na obje ruke i noge." Nu moguće, da znadu i više brojiti, te brojeve znamenovati tako, kao što čine Afrikanci, koji za 20 kažu „čovjek", naime ruke i noge čovjeka, za 100 kažu pet ljudi. Nu ne znade se, da li tako rade. Australci broje malo, nu ipak broje. — Australci poznadu donekle zviezdnato nebo; imadu imena za pojedine zviezde, razlikuju razne nebne strane; vrieme opredieljuju po mjesecu, imadu i neku razdiobu godine. — Budući su Australci posve mirni ostali gledajući razne europejske predmete, osudiše ih, da su tupoglavi. Nu time bješe njima učinjeno krivo, jer se oni živo zanimlju za sve. Vanredno znadu oponašati, te lahko mogu naučiti druge jezike. Inglezki jezik govore bolje nego li Niemci, koji su već dugo obitavali sa Inglezi. Djeca su im bistre glave, te vole učiti. Nije istina, da su im duhovne moći posve slabe, i da se jedva štogod nad životinju popeti mogu. — Oni umiju donekle i crtati i poznavaju početke liepih umjetnosti. Njihovo pjesničtvo je lirsko; pjesme su kratki izlievi čustava, imadu donekle ritam i srok; sad su veselije, sad turobnije, sad šaljivo-zabavne, te se ustmenom predajom šire od roda do roda. — Poput naroda naobraženi imadu i ova djeca prirode svoje svečanosti i igre, svoje pjevanje i glasbu, te raznovrstne plesove; uz vatru sjedeći si pripoviedaju basne i priče i razne pripoviesti. — U družtvenom životu gledaju na uljudnost, te na premnoge načine, kojimi treba da se pozdravljaju.

Sir John Lubbock je uztvrdio, da Australci *vjere* ni ne poznaju, da nemaju ni pojma o Bogu Stvoritelju, svjedoku našeg života i pravednom sudcu. Ali dobro piše Tylos, da nam posvjedočavaju svi ozbiljniji narodoslovci, kako su Australci već za vrieme, kad se je za njih doznalo, veoma živo vjerovali, da ima duša, demon i božanska bića. Da se je Lubbock odrekao svoga Darvinizma, prema kojemu divlji narodi ne smiju imati vjerskih pojmova, mogao bi bolje suditi. — I u istinu, Australci imadu mnogo vjerskih nazora, jer tako tvrde vjerodostojni svjedoci. Dapače i to se može razabrati, da sadašnji njihovi vjerski pojmovi nisu drugo nego nakaza čistih prvobitnih istina.

Najprije hoćemo, da napomenemo vjeru ovih naroda u strašila i duhove i prikaze. Oni drže, da ima silesija nadosjetnih bića, koje treba štovati. Napunjuju ne samo nebo, nego i zemlju, u svakom grmlju, u premnogih vodah, na kamenitih krajih prebivaju. Vulkanske izmete pripisuju lukavoj i podmukloj „Ingni" i demonom, koji obitavaju pod zemljom, pale veliku vatru, te kad i kad žarke kamene bacaju na zemlju. Skoro svaki prirodni pojav im je djelo kakvog zlobnog demona; demoni su skoro svi zlobni, te idu za tim, kako bi siromašnome Australcu nahudili. Nu ima i dobrih duhova, koji se protive zlim duhovom. Na jugu se jedino dobrome duhu donose žrtve, na koje dakle potiče zahvalnost, a ne strah. Ali ipak ima zlih duhova više, koji su nekakvi protibogovi i od kojih se treba puno bojati. Čini se ipak, da su mnoge od ovih zlobnih duhova prije štovali kao dobre, koji su dakako i pravedno kazniti mogli;

Digitized by Google

a pomalo su na dobru stranu zaboravili, te im jedino ova oštra ostala u pameti.

Često se nalazi i pojam o stvorenju. Na jugu se stvorac zove Peiamei, te ga štuju kao „otca svijuh, koji prebiva na nebu.“ U zapadnoj Australiji, sjeverno od Svon Rivera štuju kao stvorca „Motogona;“ o njemu tvrde, kako je trebao samo da povikne: „Zemljo, ukaži se, vodo, ukaži se“, kako je samo puhnuo i poviknuo, te je sve postalo. A za čudo, da tog mogućnog Boga ne štuju spoljašnim načinom. Misijonari benediktini nastojahu proučiti vjerske običaje tog plemena, nu dugo ne mogoše naći ništa, što bi zaslužilo ime običaja vjerskoga. Nakon tri godine uvidiše, da ovaj narod vjeruje u svemogućega stvoritelja neba i zemlje, ali da ne pozna vanjskih obreda. — Odatle možemo razabrati, kako treba da budemo oprezni, kad čitamo, kako sude o vjeri ovih naroda razni putnici, koji su jedva koji tjedan kod njih boravili neznajući njihov jezik i ne uživajući njihovo pouzdanje. — Pleme Wellingtone drža stvoritelja svih stvari boga „Baiomai“ (baia = graditi) ili sina njegovoga „Burambina“; ovaj bog prebiva na udaljenom otoku, te se hrani ribami, koje pozvane dolaze k njemu odmah; svake se godine mjeseca februara štuje raznimi plesi i pjesmami. — Uobće nadjoše kod urodjenika iztražitelji izvjestne pojmove o nadosjetnih bićih, kao o Baiamai, koji je sve stvorio i kojega se glas čuje u grmljavini, o Turramullumu, vodji demona, koji je početnik bolesti, nesreća i mudrosti, te se ukazuje u slici zmije. — Pleme Boonoorgena vjeruje, da je „Bun-jil“ sve stvorio osim žene; njegov sin „Bin-beal“ i brat Pal-ly-yan mu pomagahu; kćer svoju „Karakarak“ je izaslao, da poubija zmije; uviek nosi on uz sebe nož, kojim je na zemlji izrezao gore, doline, rieke.

Ove su bajke nakažene ruševine starih pripoviesti, ostatci ljepše i bogatije prošlosti. Nu pristaše Darvinovi jednostavno nieču, da bi se u ovih divljih naroda našao tako čist pojam o stvorenju, jer se to nipošto ne slaže s njihovimi nazori o početcih roda ljudskoga. A šta to koristi, činjenice stoje i obaraju Darvinov sustav. Vjera Australskih urodjenika nije poput pupoljka, što se ima razcvasti, nego je poput cvietka, što je uvehnuo.

Australci poznadu takodjer sveta mjesta, svete špilje, svete gore; riedko imadu kumire od drveta ili kamena, koji su im sveti i koje štuju ne s toga, što bi njima pripisivali vrhunaravnu snagu, nego stoga, što ih drže kao sredstva i jamce vrhunaravne pomoći. — Oni štuju sunce, još više mjesec, kojega razne promjene svetkuju na jugu raznimi plesovi. Zviezde drže da su žive, kao sredstva i uda vrhunaravnih sila; oni pripoviedaju o velikom potopu, za kojega se ljudi premjestiše na nebo te postadoše zviezdami; sad utiču kao dusi na ljude, te im se ukazuju u raznih oblicih.

Na neumrlost skoro vjeruju svi, s toga se smrti ne boje. Nu ne misle svi jednako o životu duša poslie smrti. Najčišći pojmovi se nalaze na jugu; misle, da duše živu bez tiela i bez potreboća u velikoj špilji sa predji; drugi tvrde, da se duše popnu do oblaka ili zviezda ili do dobroga boga, koji ih časti. U Port-Lincolnu govore o udaljenom otoku, na koji čudnovata ptica mrtve prati; a nekoje duše borave posve blizu u pećinah, izlaze noću, te se hrane mravinskimi jaji; mogu se čuti, kako viču, a mogu se lahko protjerati. — U zapadnoj Australiji drže, da ne otidje odmah iza smrti u vječnost, nego da nekoliko vremena sprovede blizu mrtvog tiela; duša ubijenoga sulicom ili mačem ostane na tom oružju, dok se ne baci u vatru. Mrtvim se oružje položi u grob, na grobu se zapali vatra, da se mogu duše po noći grijati. Druge duše sjede na drveću, gdje pjevaju i plaču. — Mnogi Australci vjeruju, da duša poslie smrti putuje, da se mrtvi vraćaju u život kao bieli, s toga su mnoge biele držali za svoje pokojne predje. I o nebeskom raju su Australci znali prije, nego li su Europejci k njim nadošli. Mliečna cesta im je odsjev njeke rieke, na čijoj obali hvataju odabranici ribe. Pleme Wailwon vjeruje, da će dobri doći u nebo, zlobni pako da će biti pogubljeni. — Većina njih drži, da dodje čovjek na drugi sviet u onom istom stanju, u kojem je ostavio ovaj sviet. S toga običavaju mrtvomu neprijatelju odrezati palac, jer sad ne može bacati koplja, te ne može nahuditi. S toga smo već čuli, kako roditelje u najboljoj im snazi poubijaju, da mogu i u vječnosti dobro i liepo živjeti.

I o *ćudorednosti* i značaju ovih Australskih plemena putnici različito sude. Njekoji kažu, da su Australci pošteni, vjerni, krotki, zahvalni, ljudni, s malim zadovoljni; drugi pako tvrde, da su kradljivci, podmukli, razkalašeni, osvetljivi, okrutni, da bi se baš u pogledu ćudorednom morali smjestiti na najniži stepen od svih naroda. Nazori bi se sigurno slagali, da ćudorednost ovih plemena

Digitized by Google

nisu mjerili mjerom europejskom, da pojedine činjenice nisu prikazivali kao obćenite navade, da mnogim činom nisu podmetnuli neistinite namjere. — Narodoslovci tvrde, da su osobito plemena u unutarnjoj zemlji miroljubiva i prijateljska. Putnikom ne učiniše ništa na žao, dapače pomogoše im naći potrebite hrane, ići pravim putem; znalično iztraživahu stvari, što ih imadjahu stranci, nu ne pridržaše si ni jednog komadića. Ali tko bi se čudio, ako udaraju urodjenici na stada naseljenika, kad im ovi za svoju zabavu ubijaju kengurue i druge životinje, što im služe za hranu? U svojoj priprostosti drži Australac, da imade on toliko pravo na meso od goveda i stoke, koliko doseljeni Inglez na meso od kengurua. I tko će misliti, da će čovjek gladan i ne baš najnježnije savjesti tražiti crve, gušterice i drugu gamad, da se prehrani, ako si može svojim kopljem posve lahko pribaviti govedine ili janjetine? „Dajte nam mlieka, krava i ovaca, jer ste nam poubili kengurue, te mi sada gladujemo neimajuć hrane," doviknuo je njeki poglavar Europejcem. — Što su Australci neprijateljski navaljivali na Europejce, tomu su većinom ovi sami krivi bili, jer su ih postupanjem svojim izazivali; kad i kad je bila po sriedi krvna osveta, te su kasniji putnici morali odplaćivati nepodobštine svojih predšastnika.

Žene su Australske prave mučenice, nu ipak iskreno odane muževom svojim. Iz štovanja prema pokojnom mužu nosi žena njegovu kožu posvuda sa sobom, te pije iz njegove lubanje. Kod zaruka se najviše gleda na posjed i na osobni ugled, nu nalaze se takodjer sveze, što ih je sklopila prava ljubav. Spolno je obćenje neograničeno, nu jedino kod neoženjenih. Ali od žena se bračna vjernost strogo iziskuje; nevjernu ženu ubiju. Muževi su veoma sumljivi i to punim pravom, osobito ondje gdje postoji običaj, da se otimaju žene, što biva ponajviše blizu europejskih naseljenika. — Znamenit je zakon, prema kojemu se Australci ne mogu ženiti u istoj obitelji; bila bi to sramota, koju može jedino smrt da opere. Diele se naime Australci u opredieljene obitelji, kojim je isto ime; ime je od kakve životinje ili biljke, što se nalazi na obitavalištu dotične obitelji. Ova životinja ili biljka je obitelji sveta, te se štuje kao talisman. Nitko neće ubiti životinju ili odtrgati biljku, čije ime nosi. A najveće zločinstvo bi bila ženitba iz obitelji, jer bi se time izazvala srčba boga čuvara, koji baš u tom talismanu daje jamstvo svoje pomoći. Taj se običaj nipošto ne slaže, nego upravo protivi tvrdnji, da bi prema protivnom običaju sve žene jednog čopora bile vlast svih muževa; prema tome govori i taj običaj proti tvrdnji, da se je rod ljudski rodio iz životinjstva. — Strah od rodoskrvnja valjda je povodom čudnomu običaju, koji postoji na njekih mjestih, da se zet i punica ne smiju ni pogledati, kamo li, da bi jedan s drugim govorio. Kad kod Port Lincolna punica mladog zeta nadodje. od nah obkoliše ostali zeta, a on si pokrije obraz objem rukama.

Naši Australci živu pod uplivom vjere. Vidjesmo već, kako vjera ne dopušta ženiti se u istoj obitelji. — Isto tako je po naredbi višeg duha, kako treba da se mladić proglasi zrelim mužem: izbiju mu dva prednja zuba i režu ga po tielu nožem; dok to biva, ne smije dotičnoga ni jedna ženska glava da pogleda, jer bi ga mogla očarati ili učiniti nečistim. Gdjegdje se istim načinom i djevojke proglašuju dozrelimi. — Kod velikih plemena se nalazi obrezovanje, osobito na jugu i sjeveru, te se vrši pod zaštitom boga Midhalla, koji bdije nad time, da sve točno biva prema propisanim obredom. — Isto se opaža u „Tabu-u." Tabu naime znamenuje „posvećenje", t. j. znak, kojim se dotični predmet bogu posveti, koji ga osobito čuva i koji prema tomu nekim načinom u njem prebiva. Tako se posvećuju biljke, životinje, krajevi, kuće, osobe. Takav predmet jest time izuzet svakdanjoj porabi; jao onomu, tko ovaj zakon prekrši, bog mu se osveti, te on oboli ili čak umre. Tabu su australskim ženam kornjače, njeke ribe i njeke svečanosti. Imena mrtvih su svim tabu, te se ta imena nikada izgovoriti nesmiju. — Tako stoji Australac pod uticajem vjerskih nazora.

Urodjenici žive jedino za svoju obitelj, za svoj rod. Nepisani zakoni i običaji obiteljski su pojedincu sveti, korist obitelji jedino ravnilo njegovomu radu. Hladnokrvno poubija djecu, koja bi obitelji mogla biti na štetu; ali uz ovu protinaravnu navadu postoji takodjer prava ljubav. Diete, koje smije živjeti, majka više godina doji, otac ga nježno ljubi; kazniti se ne smije, jer bi to preokrutno bilo; ako umre, majka ne može, da se odieli od njega; mrtvu lešinu nosi posvuda sa sobom, dok ne preostaju jedino kosti, koje se onda sahrane ili sprže. U Queenslandu naprave si roditelji duboke zareze na tielu u znak žalosti.

Digitized by Google

Mladi Australac štuje starije, ljubi roditelje. — Australac je dosta dobre ćudi, nu krvna mu je osveta stroga dužnost. — Osebni posjed štuje; otimanje može dovesti do velikih bojeva. — Australac ne živi u čoporih bez reda, nego u obiteljih i zadrugah, koje imadu svoje zakone te ih strogo obdržavaju. Ovo je pokoravanje to znamenitije, što drugčije Australci svako nasilje, svaki zakon odlučno od sebe odbijaju. Budući Australci sve to podnose iz razloga vjerskih, pojavljuje se time prevelika ćudoredna moć vjere i ondje, gdje je vjera dosta nizka i surova. Tako premnoge odnošaje obiteljske i družtvene štiti vjera, te time učini mogućim zajednički život.

Sve to dokazuje, da su Australci iste vrste ljudi kao mi Europejci; boravio makar u sriedi najvećih divljaka, ipak će te mnogo toga osjećati, da boraviš medju razboritimi ljudmi, a ne medju nerazboritom marvom. Kazati se može i to, da urodjeni Australac i uobće divljak može u istinu biti neizrecivo surov, ali nije posvuda tako duboko spao, kao što pada u ćudorednom obziru više puta naobraženi Europejac; nu živinski čovjek stoji ipak više nego li poživinjeni.

Katoličke misije.

VII. Kina.

60. Koncem 1891. godine stigli su u Evropu užasni glasovi o pokolju kršćana. Na hiljade palo ih je žrtvom divlje mržnje na Krista i njegovu svetu zaručnicu. Onako žestok vihar, kakov je tamo biesnio, ne može da se utiša brzo. Uzburkano more bjesnila ne može da se umiri. Makar da su se vlasti evropske za kršćane zauzele; makar da je i kineska vlada izdala oštre odredbe proti buntovnikom, kršćani ipak nisu mogli ni sigurni biti za svoj život, a dosljedno ni razgranjivati se, koliko im je srce želilo. Nanizati ćemo ipak ovdje njekoliko viesti, koje će nam stranom popuniti sliku, koju o tamošnjem kršćanstvu imademo na osnovu opisa lanjskoga, a stranom će nam pokazati, kako ni najveća bura nije kadra da izčupa korjen bačenom sjemenu rieči Božje.

61. U iztočnom dielu Kine u provikarijatu južni *Schan-tung* posluju vjerovjestnici Steylski. Od 1886. pa do sada, kako izviešta biskup Anzer, obratilo se tu 4000 pogana; kršteno je u smrtnoj pogibelji 42.000 poganske djece; pripravlja se za krst do 11.000 katehumena; u dva sirotišta imade do 400 djece, a u 122 škole do 2000 učenika. U mjestu *Puoli* imadu sjemenište za uzgoj domaćega svećenstva, te već dva tuzemca rade u vinogradu Gospodinovu. Pošto je *Puoli* seoce, pa već s toga neshodno da bude sjedište biskupa, nastojao je on, ne bi li mu vlada u Pekingu dozvolila, da osnuje postaju u trgovačkom gradu *Tsi-ning*, kamo bi prenio i sjemenište i svoju stolicu. Vlada je na to pristala, po svoj prilici na zagovor njemačkoga poslanika, komu treba u zaslugu i to da se upiše, što se s kršćani ljepše sada postupa. Kad se svlada oporba pogana, te se ovaj premještaj izvede, nadaju se, da će kršćanstvo u ovom provikarijatu još bujnije procvasti, buduć je i u sadanjih težkih prilikah mogao *O. Pieper* svomu biskupu iz okružja *Mangin* javiti, da će se moći osnovati kršćanske obćine u *Lan-tja*, gdje se je obratilo deset obitelji i u *Hoy-ii*, gdje se je takodjer njekoliko obitelji javilo, da će biti kršćani. Isto tako imade nade, da će osnovane biti postaje u *Yentschofu*.

62. I iz apostolskoga vikarijata južnoistočni *Tscheli* stigle su povoljne viesti. Ovdje radi već 11 kinezkih svećenika, od kojih su petorica članovi družbe Isusove. Svećenici imadu veliku pomoć u katehistih i katehisticah. Ovi su većim dielom učitelji i učiteljice, a gdje to nisu, ondje pripravljaju katehumene, kojih u jednoj godini imade preko 3000. Vikarijat imade 1 svećeničko sjemenište, 2 dječačka, 230 pučkih škola, 6 sirotišta, a sve je liepo uredjeno. Kršćana imade sada oko 39.000. Kako revno primaju svete sakramente, vidi se, da nisu kršćani tek po imenu, nego baš od srca.

63. U *Mongoliji* su tri apostolska vikarijata (istočni, južnozapadni i srednji), a dodieljena vjerovjestnikom iz belgijskoga sjemeništa. Bura progona i pokolja biesnila je najljuće baš ovdje. Apostolski vikar *Rütjes* izviestio je, da su u postaji *Pakau* smaknuli jednoga svećenika urodjenika i do hiljadu kršćana, dočim su se ostali članovi postaje spasili. Nu i mnogi od ovih nadjoše kasnije smrt u šumah i gorah od gladi i studeni. Bližnji povod tomu pokolju bijaše doduše politički prevrat, što ga njeki izvesti htjedoše, ali da je pri tom glavnu ulogu igrala mržnja na kršćanstvo, razabire se odatle, što su prevratnici najviše navaljivali na kršćane,

Digitized by Google

te su sve upotrebili, ne bi li ih sklonili, da se odreknu kršćanstva.

64. Apostolski vikarijat južni *Se-tschuen* (zapadna Kina) broji sada 18.000 katolika, te je uzprkos nemirom bilo opet 1000 novih pokrštenika, mal ne samih pogana. Znamenito je, što odatlje javlja apostolski vikar *Chatagnou:* da u svih ovih pobulogah valja tražiti prste slobodnih zidara. Dok su se još osjećali slabimi, puštali su kršćane u miru; nu čim osiliše, te i kod vlade neki upliv stekoše, uzeše raditi, pak će proti kršćanom nahuškati i najdivlja plemena, košto su i kod posljednjega pokolja pleme *Lolos,* koje je ubijalo i palilo, kudgod bi segnulo.

65. Koli u zapadnom toli u južnom *Tongkinu* svi progoni ne mogu da sprieče širenje svete vjere Isusove. U onom se sprema do 8000 katehumena na sv. krst. Većinom je to siromašan puk, koji danju težki svoj posao obavlja, da poslie dobar dio noći posveti skrbi za svoju dušu i vječni svoj spas. U jednoj godini kršteno je preko 5000 pogana, a iz mnogih obližnjih mjesta moli puk, neka bi im došli vjerovjestnici ili katehiste. U južnom pako Tongkinu obratilo se takodjer u jednoj godini 5000 katehumena-pogana, te je tako broj katolika u ovom apostolskom vikarijatu narasao na 85.000.

66. Iz *Kokin-Kine* javlja apostolski vikar *Van Canvelbecke*: U pokrajini *Binh-Dinh,* a u kraju *Hoi-Din,* gdje su neprijatelji prije njekoliko godina smaknuli 1800 kršćana, te se već radovali, kako su ondje kršćanstvo posve izkorenili, danas su katoličke postaje jače, te u boljem cvietu, nego prije. Gdje prije nikakve kršćanske obćine bilo nije, osnovano ih je u zadnje dvie godine 7. Revnost mladih kršćana takova je, te i starije vjerovjestnike zanosi.

67. Spomenuti ćemo iz područja *Kine* još dva slučaja smrti: U zapadnom Tongkingu preminuo je apostolski vikar *Puginier,* koji je od 1858. tamo djelovao, a 23 godine bio na čelu težkoga a važnoga onoga predjela. — U *Hong-Kongu* preminula je predstojnica sirotišta Sv. Djetinstva. Dvadeset godina upravljala je ona ovim zavodom, te se u to vrieme i sgradami i stanovnici uprav podvostručio. Neumorno trudeći se za siromašnu, zapuštenu djecu, 14.000 ih je ona krstila i uzgojila. Medju današnjimi sestrami mnogo je od onih, koje je ona pribrala u ovčinjak Kristov, te sada i one rade u duhu svoje duhovne majke. *R. i. p.!*

VIII. Mala Azija.

68. Vjerovjestnici s raznih strana skladno javljaju, da je odnošaj katoličkih postaja prema turskoj vladi posve povoljan. Sultan je uvjeren, da su katolici njegovi najodaniji podanici, pak im daje podpunu slobodu vjere. Odatlje potiče i druga korist: pošto su tako uvaženi, u visoke porte uživaju u obće ugled, naročito njihovi prvaci. Dvie evropske vlasti rade uz to, da katolički živalj učvrste. Vlada naše carevine pokroviteljica je revnih i radišnih OO. Franjevaca, te ih najizdašnije podupire. Isusovci opet, pa Lazaristi i školska braća pod pokroviteljstvom su francezke vlade, koja im takodjer ide na ruku. Uslied toga već sada ima tamo liepih zavoda, bujnih obćina kršćanskih, a da ih bude to više, za to će se poskrbiti njeki nedavno ustrojeni zavodi Kapucina, poimence u Plovdivu, Carigradu i Buggii kod Smyrne, kojim je zadaća, da uzgajaju vjerovjestnike baš za ove krajeve. A i jest velika potreba, da se što većom pomnjom njeguje katoličtvo u Maloj Aziji. Budnomu oku najme ne može biti sakriveno, da se ruski upliv onuda sve više širi, te da zaokuplja i one krugove, koji u ruci svojoj imadu udes onih krajeva.

IX. Palestina.

69. U *Betlehemu* sbila se u *Bellonievu* zavodu promjena i veoma radostna promjena. Revni ovaj sluga Božji predao je svoj zavod glasovitim Salesijancem, družbi velikoga pokojnika Don Bosca, te je i sam postao njegovim duhovnim sinom. Družba je poslala tamo 9 svojih članova, 5 vještih poljodjelstvu, primjeran broj rukotvoraca, te 5 redovnica. Ako je zavod već do sada veoma koristio, njegov će rad u cieni sada znatno poskočiti, pa ne ima dvojbe, da će to katoličtvo znatno podići. A to je u Betlehemu potrebno možda više nego i gdje.

70. U *Gazi* radi dugo već vremena *O. Gath.* Radišan i poduzetan on je nastojao da prikupi što više posjeda, da sagradi mlin, ne bi li tako osigurao postaju proti oskudici vremenitoj. Nu razne nepogode stajale su na put marljivomu Otcu, te se je prošle godine odlučio, da sgrade i ostale obrtne predmete predade njemačkim naseljenikom u *Esdudu.* Tako je svalio sa svojih ledja znatan dug, te će moći svu svoju revnost uložiti u navieštanje ricči Božje. Značajno je u izvještaju ovoga vjerovjestnika, da i on opaža u ovih krajevih, kako se miču slobodni zidari, ne bi li i ovdje zamutili vodu, te si obilan ribolov pribavili.

Digitized by Google

70. U *Haifi* na podnožju Karmela podignut bijaše već prije tri godine samostan za Karmelićanke, na obali morskoj, a na mjestu, gdje da je njekoć bila kršćanska crkva i takav samostan. Mnogo se vremena htjelo, dok je samostan dozvoljeno bilo graditi i dovršiti, a opet je proteklo ga dosta, dok su redovnice mogle u nj unići. Danas već u tihih zidinah samostanskih pokornički život živi 8 redovnica od *Ecully* kod *Lyona.* — Ostali zavodi ovdješnji, poimence njemački gostinjac, napreduje, a pošto se odavlje ima da nadzire i onaj rad, što ga njemačko družtvo za Palestinu počelo u *Beithsaidi* na jezeru Geneseretskom, želili bismo, da se što više učvrsti, te u što bolje ruke dodje.

71. Franjevci u *Jaffi* ponosno mogu hodočastnikom pokazati novu crkvu, sagradjenu na najljepšem mjestu grada, a vještinom i trudom njihova po sv. redu brata fra. Serafina. Za ovaj grad biti će svakako važna željeznica, koja je prošle godine (26. septembra) otvorena, te vozi do Jerusalema. Time je opet puno olakkoćen put u svetu zemlju, te ne ima dvojbe, da će broj hodočastnika i s toga razloga porasti.

72. Od mnogo zavoda *Jerusalemskih* spomenut ćemo ovdje samo onaj *bielih Otaca* neprežaljenoga Lavigerie-a, kojim je povjeren uzgoj *grčko-sjedinjenoga* mladoga klera. Pisac ovih redaka tronutim je i razdraganim srcem gledao tu nadobudnu mladež, te se u njegovoj duši digla nada, da će ti mladi sokolovi u vinogradu Gospodinovu liepo i uspješno djelovati. Nada se njegova obistinila. Prvih osam mladih svećenika započelo je rad, a iz raznih diecezа, gdje im je polje rada, stižu u Jerusalem njihovim vriednim učiteljem najljepše i najutješnije viesti. Više biskupa, osobito iz *Haurana* moli, neka im se iz zavoda pošalje svećenika. Nu stegnut je još vazda prostorom, te ni najvećim potrebam ne može da udovolji. A velika je potreba takovih vriednih svećenika istočnoga obreda baš sada, kad se je medju nesjedinjenim pučanstvom pojavio pokret povoljan sjedinjenju. U *Dschudeidi, Maaredu, Suri* i *Scheneidi* molilo je pučanstvo, neka bi im došli katolički vjerovjestnici.

73. Jednako je ugodan pokret kod njekih plemena Beduina, da budu katolici. Težko je vjerovjestnikom, da ova putujuća plemena priuče redovitomu životu u zajednici, i onda, kad su već kršćeni. *O. Bieveru* uspjelo je ipak, te je u *Madabi* (s on kraj Jordana) takovu kršćansku obćinu osnovao. Njihov uredan život nije ostao bez upliva na njihove suplemenike, te se oni sve više sprijateljuju s mišlju, da budu katolici, a napuste dosadanji svoj nemirni život.

X. Sirija.

74. Maroniti dobrim su dielom pastiri, koji ljeti gone svoja stada na pašnjake vispoljana Libanonskih, a zimi opet zaklone se u šume *Yamoune* i *Behweitha.* Ovakav život zaprjeka je dakako kršćanskoj revnosti, jer oni riedko mogu u crkvu, da slušaju rieč Božju, da budu kod svete mise. Njihovoj potrebi radi da doskoči *O. Serafin Sacconi.* Zadnje tri godine on je bi reći vazda na nogama. Dvadeset i pet puta držao je u to doba duhovne vježbe svećenikom, koji po selih i dalekih mjestih službu čine, a sve ostalo vrieme probavio bi kod ovih pastira, da im tumači svetu vjeru, da jih jači u kršćanskom životu. I to je razlog, da su oni svojoj vjeri uvjek odani, a u svom životu pokazuju se pravi kršćani. Takav rad ne može da bude bez upliva na inovjerce, pak s toga i čitamo, da je *O. Sacconi* priveo u ovčinjak Gospodinov već više nesjedinjenih, pa da uslied njegova djelovanja protestantske škole gube sve više učenika, koji po želji svojih roditelja zalaze radje u škole katoličke.

75. Sveta stolica povjerila je biskupu *Geraygiri*-u, da uredi novu biskupiju *Paneas* (u evangjelju *Cesareja Filipa*). On je osnovao stolicu svoju u mjestu *Gedaidat,* gdje je sagradio školu, liepu crkvu na čast sv. Petru, a nastoji sada, kako bi podigao sirotište, te razne obrtne radionice. Njegovu i njegova svećenstva revnost priznavaju i inovjerci, te im se dive. Ako ih veledušje kršćansko podupre, te im podade materijalnih sredstva, moći će se oni skoro odazvati želji mnogih nesjedinjenih, neka bi ih primili u krilo katoličke crkve. U takovih najme slučajevih treba da se medju sjedinjenimi podigne crkva i škola, da uzmognu ostati vjerni, a za to se jedno i drugo hoće u znatnoj mjeri materijalnih sredstva.

76. Spomenimo još bič Božji, kojim je dobri Bog u jeseni i zimi 1891. posjetio zemlju, a naročito *Damasak.* Bijaše to kolera, koja je onuda nemilice harala. Tu se pokaza i opet, što je prava kršćanska ljubav. Sve je bježalo, bolestnike svoje ostavljalo, samo bi na svom mjestu ostali vjerovjestnici i redovnice. A ovi bi pomoć svoju pružali ne samo svojoj po vjeri braći, nego svakomu bez razlike. To se je dakako dojmilo srca inovjeraca, pa se uzdajmo u Boga, da je i znoj tih patnika

Digitized by Google

ljubavi kršćanske zalio sjeme rieči Božje, koja će u svoje doba donieti stostruki plod.

E. Evropa.

I. Skandinavski poluotok.

77. U sjednici od 22. februara 1892. podigao je sbor za širenje vjere apostolsku prefekturu u *Danskoj* na apostolski vikarijat sa sjedištem u Kopenhagenu, a vikarom je imenovan naslovni biskup *Euch* (rodj. 1831.), koji je 20. oktobra 1892. svečano ustoličen u Kopenhagenu na stolicu, upražnjenu od 1536. Kako se katolički život ovdje razvija pokazuje statistika. Prije 50 godina bilo je jedva 400 katolika, a danas ih ima više od 4000. Pokazuju to i govori Isusovca *Brinckmann*-a u protest. družtvu za jezik, *O. Lange*-a, Dominikanca, o kojih smo saobćivali i u prijašnjih svojih izvještajih. Kroz korizmu prošle godine dolazili bi protestanti na njegove besjede još u većem broju nego prije, a da su uspjele najbolje nam svjedoče protivničke novine, koje žestoko proti tomu pišu, a nadahnjuju ih zlovoljni protestantski propovjednici. Tu će katolici imati već drugu župnu crkvu (kraljice svete krunice), a OO. Isusovci crkvu Presv. Srca Isusova u *Stenosgade* (Kopenhagen).

78. *Norvežka* je takodjer u isto doba proglašena vikarijatom, a vikarom je imenovan naslovni biskup *Trondjemski* Mons. *Fallize*. Liepo se ovdje razvijaju postaje: *Christiania, Alten, Bergen, Christiansund, Tromsoë, Fridrichsthal, Fridrichstadt, Rosgrund, Trothgem* i *Hammerfest*. U svih (osimu Tromsoë pomažu u školah i u bolnicah redovnice, koje mogu posve slobodno i u svom redovničkom odielu hodati, pošto ih svatko štuje, te im ni inovjerci ništa na žao učiniti neće. Broj katolika je dakako još veoma neznatan: medju pet milijuna protestanta imade ih jedva 1000. Nu položaj im je uvjek povoljniji, a i protestanti su prema njim pravedniji. Prije su oni morali svojim novcem pomagati takodjer protestantske crkve i škole, a sada su od toga oprošteni. Prije su oni izključeni bili od svake javne službe, a sada je zakon, koji je to bio branio dokinut, te katolik može sada i javni službenik biti. Sve je ovo na korist katolicismu, za to i uzeše u novije doba protestantske novine kao upozorivati odlučujuće krugove na to. Do sada, vele one, bili su ovi naši krajevi na sjeveru tvrdja protestantisma, a u cieloj lutoranskoj Norwežkoj bilo je jedva 500 katolika. Danas se diže postaja za postajom, a sve tiho, da se jedva opaža! Katoličtvo napreduje pače i u *Lapplandsku*, gdje poganstvo nikad posve iztriebljeno nije bilo.

79. U *Švedskoj* je vikarom biskup *Bitter*, koji je u *Stockholmu* drugu župnu crkvu podigao. Ovom razdjelbom u tri apostolska vikarijata pošlo se je korak napried u misijah sjevernih. U Rimu drže, da su ovi krajevi veoma znameniti, te su odlučili misije najizdašnije podupirati, ne bi li skandinavski poluotok opet predobili za crkvu Božju. Iz onoga, što smo ovdje spomenuli smijemo se nadati, da će ovo nastojanje okrunjeno biti uspjehom.

---

80. Evropa je za katolička poslanstva s toga od vanredne važnosti, što je ona podigla raznih zavoda, gdje se uzgajaju vjerovjestnici za razne krajeve svieta, pa što ona liepom materijalnom podporom diže krila tim viestnikom mira. *Englezka* ima takav zavod u *Chorltonu* kod *Manchester*-a, gdje su ga osnovali vjerovjestnici sv. Grgura. — U *Holandezkoj* poznat je zavod *Steylski*. Da njemačka vlada uzmogne imati vjerovjestnika u istočnoj Africi ponudio se je ovaj zavod, da osnuje filialku na njemačkom tlu, i to u *Slezkoj*. Tim smo korak bliže, da u život stupi ona želja sv. Otca, upravljena njemačkim biskupom, neka nastoje, da se takov zavod osnuje u *Njemačkoj*. Uprava toga zavoda da će povjerena biti generalnomu superioru *Jansenu*, učitelju glasovitoga biskupa *Anzera*, koji je u Steylu učio, te koga smo spomenuli, opisujući poslanstva u Kini. Ovo nastojanje podupiru, s političkih dakako razloga, i liberalci, te inovjerci, a da je u ovom svetom natjecanju *Francezka* na čelu ne treba ni spominjati. Ravnateljstvo „sjemeništa za vanjska poslanstva“ izviešta, da su vjerovjestnici, koji spadaju na ovo sjemenište u jednoj godini (90—91.) krstili 37. 333 odrasla, a 177.052 poganske djece. — I *Španija* se diže, te šalje redovnike i redovnice na *Filipinsko* i *Karolinsko* otočje, pa u *Venezuelu*. Trud ovih mukotrpnih radnika blagosivlje Gospodin. Kako se iz izvještaja sbora za širenje sv. vjere vidi, obraćeno je u prvoj polovini 1892. godine 40.000 duša na katoličtvo. Većina ih po englezkih naselbinah u istočnoj Indiji.

81. I materijalno podupire Evropa misije izdašno. *Djelo sv. Djetinstva* izkazalo je u izvještaju od juna 1892. dohodka 1,306.873 for. Taj novac razdieljen je u 153 misijonska područja, a pomoglo se njime: 661 sirotište, 3418 škola, 293 obrtnih radionica; kršteno je prošle godine 481.535 po-

Digitized by Google

ganske djece, a u zavodih poslanstvâ uzgajalo se 145.400 djece. — Godišnji izvještaj *Djela za širenje svete vjere* izkazuje primitak 2,677.283 for., što je sakupljeno većim dielom u Evropi, a podieljeno Aziji i Africi, gdje su potrebe toli silne.

82. Kad promatramo ovaj mar katolika za duše bližnjih svojih, koji sjede još u tminah, srce nam se puni zadovoljstvom, te hvalimo Bogu, što nuka plemenite duše, neka od onoga što imadu prinesu za ovo veliko djelo. Žali nam duša ipak, što naš narod hrvatski u tom natjecanju slabo, veoma slabo sudjeljuje. Naš je list prošle godine donio liep članak o *Djelu sv. Djetinstva,* ali je, bojimo se, ostao glas vapećega u pustinji. Iz onoga članka razabrat može svatko, kako neznatnim u istinu darom može dielnik biti obilatih duševnih dobara, a uz to imati sladku utjehu u srcu, da je bud koju dušu priveo k vječnomu zaručniku naših duša. Naše nas siromaštvo ne može posve izvinuti, jer svakako valja i za nas ona Gospodinova: *Dajte i dati će vam se.* Mi s toga ne možemo dovršiti ovih redaka, a da opet ne dozovemo u pamet ono, što je *Vrhbosna* doniela u br. 7. i 8. prošle godine. Dušobrižnici na posao! Neznatan trud, a velika plaća! Vaš rad probuditi će bud koga, da vam se stavi na čelo, da vas oko sebe okupi, da vaše revnovanje blagoslov s neba orosi!

A. J.

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Treća noć.

Milost.

Tišinu i san razprostrla je noć nad brodom. Samo se čuje tužno štropotanje jedara, žviždanje vjetara i šum valova, što ih brod sieče. Sve počiva u dubokom snu; samo kormilar bdije, motreć vjetrove, nebo i more, da znade brodom ravnati. Oslobodjena dnevnoga meteža, kojim se sama sebi odtudjila bijaše, povraća se misao moja k uzvišenom promatranju Boga i čovjeka.

O jedini i prvi izvoru, zadnji i jedini cilju svih stvari, i ja ravnam moj čamac na bezkrajnom moru, ne bi l' se jednom na sigurnoj obali izkrcao. Ti jedini moja si luka. Sve je ostalo za mene pustoš, kano i ova pučina morska, po kojoj plovim. Zlato, radosti, časti, i sve, što nam sjajna sviet pruža, sve je to samo magla, koja pogledu neoprezna umrlika mirnu luku, blaženu obalu i sretnu zemlju obećaje; a u istinu je to samo uzburkano more, puno oluje i pogibelji. O Ti, koj sa visine svemirom vladaš, upravljaj sa mnom na tom moru, podieli mi povoljan vjetar, daj mi, da se grebenom ugnem, da sirenam izbjegnem, da oluje nadvladam. Pokaži mi pravac, kojim mi je ploviti, i daj mi na mjesto moga opredjelenja sretno prispjeti. Ti hoćeš, da budem oprezan na toj pogibeljnoj plovitbi. Evo ja pazim, sad se ogledam okolo sebe, sad se obazirem na Tebe. Ti mi pokazuješ pravac, i odkrivaš mi sakrivene pogibelji.

Ah! čovjek sam u sebi skriva bezbrojne za se pogibelji, on je sam početnik tužnoga svoga brodoloma. Zato uči se čovječe prije svega sam sebe spoznati. Pa ipak čovjek se muči, i kini, i izjeda, neprestano učeć, što mu ne koristi znati, pa tako živi i umre, a da sam sebe spoznao nije. Nu zar je to već dosta: čovjeka proučavati, da ga spoznaš? Ne, višje mora čovjek pogled svoj podići; promatrati ga treba pri onom jasnom svjetlu, što ga višje Biće nad njim razprostire, obratit se tu treba na njegova Početnika. On jedini, koj ga je stvorio, kadar je podpuno razjasniti njegovu narav i opredjelenje.

Nije čovjek ono, što mi na njem iz vana vidimo. Ono, što vidimo, da godinami raste i opet opada, što vidimo, da potrebuje hrane zemaljske, nije to čovjek, već samo ljuska njegova. Čovjek je sakriveno biće, koje ovu ljusku oživljuje. On je na ovoj zemlji stranac, putnik, niti hrana njegova nije zemaljska: on pripada višjim krugovom, hrana je njegova istina i mudrost, ljepota mu je kriepost, slika mu je prilika Svevišnjega, život mu je Bog.

Čovjek na zemlji postaje, ovdje počima svoj život, ali dana svoga ne vidi ovdje. Onda će se on istom roditi, kada oslobodjen i riešen tereta tvari ove zemaljske smrću se sa životom ovim rastavi. Pa kakov se tada rodi, takov će ostati u vieke. Ako liepa nevinost i hrabra kriepost njegove sklonosti ovdje obuzdavaju i voljom njegovom ravnaju, tada on dolazi na onaj sviet satvoren po najvišem uzoru prave ljepote. Tada boravi u njem Duh Božji, koj se nikada u nečistom stanu ne zadržava. Tada će se čovjek preporoditi i sjajiti od

Digitized by Google

sjaja u njem stanujućega Božanstva. On će se preporoditi, a kod njegova preporoda pokazat će se odmah sakriveno veličanstvo, koje ga nad sve vidive stvorove uzdiže i k Bogu primiče. Ali ako bjesneće i neukroćene strasti njim obladaju, te se on opačini poda: onda će on ostaviti umrlu ljusku svoju i preporodit se nagrdjen i ružan kano nakaza i nedonošče bez života, jerbo je Duh Božji daleko od njega. O nadnaravno svjetlo, o nebeska bakljo, kojom dobri Otac djeci svojoj u tamnoj ovoj noći svietli, upravljaj slabe moje korake uz viernoga provodića moga: sveto Pismo, i daj mi odkriti vječne istine, koje nam Bog zastire. On se objavljuje rado onomu, koj poniznim srcem glas njegov sluša; a sakriva se oholomu umrliku, koj samo stvorenu mudrost obožava. Ludjak nadje dragi kamen, i ne mari za njega, jerbo je još ne izbrušen; a nadje ga mudrac, i veselo ga digne, izbrusi ga, te ima dragulj. Tako ohola budala ne vidi u svetom Pismu ništa drugo, do li rieči čovječje, i prezire ih, dočim pobožno srce prima ih sa strahopočitanjem, te pod ljuskom običnih rieči odkriva jezgru sakrivenih misli i nalazi u njih blago Božanske mudrosti.

Brzim letom nosi me sada misao do sretnih dana prasvieta. Kano da još čujem jek svemožne one Rieči, koja je bezkrajni svod nebeski iz ništa izazvala. Zviezde blieskaju diveć se prvomu svomu svjetlu. Planete pokrenute prvi put svemožnom silom putuju bezkrajnimi stazami, koje im je Vječni označio. Zemlja okićena tisućami novih bilina diči se pod čistim i vedrim nebom još nikada nevidjenom ljepotom. Ribami napunjeno more prima od rieka prvi svoj danak. Sa obronka gora teku nova vrela romoneć u dolinu; a vesele ptičice u čistom još uzduhu slave Onoga, koj ih je netom stvorio. Ciela priroda istom je započela veliki onaj hvalospiev, što ga vječnomu svomu Početniku toli raznimi jezici pjeva. Čovjek bijaše tada još pravedan, takav je izašao izpod ruke Stvorčeve. Neokrnjeni sjajili su se u njegovoj duši uzvišeni potezi njegova nebeskoga Otca. Duh njegov bio je pun onoga životnoga daha, što su ga usta Božja u njega udahnula. On je živio, a svi razni stvorovi, što su ga okružavali, sa strahopočitanjem priznavali su u njem miljenca svoga Stvoritelja. Sretni vrtu, blaženi raju, kamo je Bog sva razkošja pozvao, da budu drugaricami liepoj nevinosti: ah, kako kratko vrieme si motrio čovjeka u tom sretnom stanju! U tvoju dražestnu okolicu dodje krivnja. Krasni stvor, koj spočetka toli dražestan bijaše, postade svojevoljnim plienom okrutne nemani, čija je kći smrt. Ubava okolico, ti si bila svjedokom one ohole promjene, kad je sin Božji, Njegov miljenko i ljubimac, podigao se proti Njemu kano buntovnik i neprijatelj. Vidila si cielu narav, kako se je, vierna svomu Gospodaru, oboružala, da se osveti nezahvalnomu i nevjernomu griešniku. I samoga nesretnika vidila si, kako, na ruglo svim ostalim stvorovom, prezren, potišten, okružen svakojakimi brigami i nevoljami, izagnan iz blaženoga stana svoga, u progonstvo ide. Grieh jednoga čovjeka prouzroči tada cielu poplavu od zala, koja od onda neprestano na nevoljne umrlike dolaze. Zemljo, ti tužna postojbino prognanika, kratki tek mojih dana ne dotiče, da oplačem sve jade tvojih stanovnika. Vidim ih, kako pognuti, izmučeni, okupani u znoju polja tvoja obdjelavaju, a ona im jedva nješto malo kruha davaju, te često mnogi i od glada skapavaju. Ovdje ih uništuje zima i snieg, ondje nesnosna vrućina, sad se nebo naoblači, pa prospe na njih pljusak i tuču, sad se podigne vihar i oluja; sad se ista zemlja pod njihovim nogama uztrese, a sad opet navaljuju na njih divlje zvieri i otrovne životinje. Vidim kugu i cielu povorku raznih bolesti, kako se na sve strane širi i ciele narode uništuje. Gdje je taj kraj, gdje nikada bolesti nije bilo? Gdje je ta zemlja, gdje se nije njezin prah sa pepelom umrla čovjeka pomiešao? O vi nevoljni umrlici, vas muči život, vas proždire grob; ali to još nije najveće zlo, koje na vami oplakujem!.... Još tužnija baština vas je zapala od onoga nesretnoga časa, kad je vaš praotac sagriešio. Potomci buntovnika radjamo se kano neprijatelji Božji, i Njegovu mržnju — a to je smrt mnogo gorja od one, koja ovo zemaljsko tielo uništuje — od prvoga časa svoga života nosimo na sebi.

Kano kada okrutna mati nježna uda, što ih u krilu svojem nosi, nemilo zlostavlja, te ih stiska i gnječi, dok duh i život iz njih neiztisne: tako se onda uvuče smrtonosni otrov nepokornosti u prvoga čovjeka, usmrti u njem njegov duh, dočim ga s Bogom razstavi, i usmrti u njem njegove nesretne potomke. Radi toga nesretni ovaj razstanak sa početnikom života proteže se na djecu njegovu, te mi od poroda svoga nosimo u sebi lješinu duha našega, koj se slabo drži tiela, jer je i ono smrti posvećeno. Ah, mi smo svi suhe i zabačene grane od suhoga i zabačenoga stabla. To je naša sudbina, i tako bi bilo nepromienjeno ostalo, da se

Digitized by Google

nije uvriedjeni Bog smilovao nevoljnomu griešniku i njegovu pokolenju. Oj vi stoljeća prasvieta, koja ste s udivljenjenjem motrila čudesa Božja, kada je jednim migom po praznih prostorih nebo kano šator razapeo, kad je zviezde tamo pričvrstio, kad je dan i noć stvorio i cieloj naravi nepromjenljive zakone propisao: čujte, ja vam obznanjujem još veća čudesa, čudesa ljubavi i milosrdja.

Gle, Bog salazi na zemlju, lišen neizmjernoga sjaja svoga veličanstva, u nizkoj spodobi griešnika, krivca, žrtve, posvećene vječnoj pravdi. Tako zastrt našom potištenošću boravio je više godina ovdje. Pa šta je hotio činiti? Vjero, razsvjetlujuća vjero, vodi me k onomu ozloglašenomu brdu, gdje je glavni grad Judejski zločince pogubljivati dao. Tamo vidim slabim tjelesnim okom samo čovjeka pribita na križ medju dva razbojnika. Pitam sviet, što k onomu groznomu pozorištu hrli, te vidim, da je Onaj, što tako umire, pravednik, koga je na takovu smrt osudila sliepa bjesnoća podivljaloga puka, osudila ga zavist velikaša, dovelo ga tamo podlo izdajstvo nemani u čovječjoj spodobi i to pod izlikom prijateljstva; sam sudac proglasio ga nevinim, pa ga ipak na smrt osudio. Vidim, da taj Pravednik nije ništa drugo radio, već da nezahvalni narod dobročinstvi obaspe, za njih On sada na križu visi, koji su ga malo dana prije svojim kraljem učiniti htjeli. Neobične su to stvari. Ali sunce, koje na jednom zemlji svjetlost svoju uzkraćuje i lice svoje sakriva, grobovi, što se nevidjenom silom otvaraju, zemlja, što se u temeljih svojih trese, sve to u meni pobudjuje druge misli. Vjero sveta, ti upaljuješ u meni svjetlo svoje, ti mi veliš i ja spoznajem, da je taj Pravednik, što tu umire, Bog, koj pod tvrdimi udarci vlastite pravde griešno čovječanstvo na sebi uništuje, On čovjeka, umrla za vječni život, ubija i oživljuje. O neizmierne dobrote Božje! O bezkrajne moći njegove ljubavi! Evo tu je nebo izkalilo osvetu nad Adamovim pokoljenjem. Griešni čovjek je pokopan, kazna je pretrpljena, krivca više nema nikakova. Nema više krivca, jer čovjek, koj sada živi, nije više onaj isti, što je prije bio. Doba postanka čovječjega pokolenja primiče se kraju, koprena zastire prošla stoljeća: a vi, vi prošla vremena obrnite svoj pogled k onomu vremenu, gdje pravi vaš početak počima. Izliečen je čovjek od nasljedne one bolesti staroga poriekla; uništeno je ono pokolenje čovječje, što je na obali Tigra i Eufrata od zemlje načinjeno bilo. Iz groba staroga čovjeka diže se za nas novi, nebeski roditelj, Bog-čovjek, Bog-otac. U njem se mi preporadjamo, pa tim preporodom postajemo vriedna Njegova djeca, prosta od veriga krivnje, nevina, nebeska i neumrla djeca, kojoj pripada Otčevo baštinstvo: vječnost, slava, bogoličnost.

Ali kako se može onaj, koj se je jednom rodio, opet preporoditi? Budalastih rieči dobroćudnoga, ali o tajnah Odkupitelja svieta još ne upućenoga židova! Otci vaši, reče Spasitelj, ugriženi od zmije umirali su u pustinji. Njihov vodja podigne pred njimi mjedenu zmiju, pa tko bi, ugrižen od zmije, ovu mjedenu pogledao, pa makar i smrtno ranjen bio, spasio bi se. Tako će jednom i pod spodobom čovječjom sakriveni Bog na sramotno drvo podignut, svakomu povratiti život, koj se, usmrćen od stare one zmije, k njemu obrati. Duh, što ga imamo kano djeca našega praotca, je duh bez života milosti. Onaj, koj je sam život, jedini može nam život opet povratiti. Do nas dakle stoji, da Njegov duh primimo, da se po Njem preporodimo i Njegova djeca postanemo. Ne samo duh, već i onu umrlu ljusku preobraća On i daje joj novi oblik. Ako je duh Njegov u nami, onda mi pripadamo nebu; ali u nebo ne ulazi ništa što je zločesto, što je umrlo, što je razpadljivo. Ovo zemaljsko i umrlo tielo, što ga od praotca imamo, pripada zemlji i smrti. U nebu dobit ćemo ga opet; ali takovo, kako nam ga je novi naš Praotac popravio; ne više tielo zemaljsko, životinjsko, razpadljivo; već duhovno, nerazpadljivo, neumrlo, okruženo krasotom, urešeno sjajem nebeskim, takovo tielo, kakovo dolikuje toli visokomu poriekla.

Ali, o vječni Bože, kolikom dobrotom spuštaš se do naše potištenosti, da nas podigneš do neizmjerne visine Tvoga veličanstva? Kad dolaziš, da nas spasiš, to opažamo u Tebi diete nam jednako; kada bezumnomu puku otvaraš riznice Tvoje vječne mudrosti, onda se služiš jezikom seljaka, ribara, pastira; a kada u nami proizvadjaš divna čudesa Tvoje moći, službenice Tvoje neizmjerne ljubavi, služiš se, samo da naše slabosti sasvim ne potištiš, običnimi znamenji, koja su primjerena kratkovidnosti našoj! Tako si hotio, da preporod Tvoje umrle djece biva u vodi, a ne u čistom sjaju, što Tebe okružuje. Ali, vječni Bože, koli si i onda još velik, kada se u nizkih stvarih sakrivaš! Stojim evo na pragu staroga Tvoga hrama, gdje je proročkom rukom novi narisan, gdje su obredi naprvo označeni, čini unapred znamenovani, dogadjaji pro-

Digitized by Google

rečeni; pa vidim jasno izraženu čudotvornu moć, koju si u novom svojem kraljestvu vodi podielio. Vidim narod Tvoj, potlačen od vladara Egipatskoga, kako usred valova, što ih je moć Tvoja razdielila, život i oslobodjenje nalaze, dočim je oholi tlačitelj u istoj toj vodi svoju propast i grob svoj našao. Neka se sada makne zastor, neka se poruši zid, što je stari i novi Tvoj hram dielio; to svietli u obima ista luč, isto svjetlo, ista vjera, jednomu jedinomu vječnomu Gospodinu tu se klanja, u obima se štuje jedan te isti Posrednik Božanski. On spašava oba izabrana naroda, i onaj što je bio prije Njega, i onaj što dolazi poslje Njega. Jedan Ga štuje, prije nego li se je pokazao, a drugi Ga spoznaje i štuje pošto se je već pojavio na zemlji. Dječak, što je na obali Nila umako propasti, koja bijaše svim hebrejskim dječakom dosudjena, taj osloboditelj svoga naroda, glasnik zakonâ, koji bijahu već prije u nebu napisani, taj čudotvorac, što je narod svoj putem, što mu ga je sam Gospodin označio, u obećanu zemlju vodio: dječak taj bijaše samo slika Onoga, za kim su otci naši iz daleka čeznuli. Sretni onaj dan, što su ga stari vjernici iz daleka gledali, zastrt tajinstvenom tminom simboličkih zakona, napokon je osvanuo i donio zemlji Onoga, na kojem se izpunjuju pralici starog vremena. Dječak hebrejski izmače pokolju, gdje ga je silnik hebrejski pogubiti hotio; ali Božansko diete podiže se na obranu i spas Izraela i svih naroda. Po Njem pobjedjuje čovjek u čudotvornoj kupelji paklenoga neprijatelja, te izlazi iz nje kao preporodjeni novi stvor.

Nu kad se čovjek kao nebesko biće preporadja, zašto ne ostavi odmah zemaljsko tielo i ne poleti onamo, kamo se je podigao njegov Odkupitelj, kad je smrt i grieh nadvladao? Iztražuj, čovječe, odluke Svevišnjega; pa ako si ih našao, štuj ih sa strahopočitanjem, a ne traži, da ti Bog račun polaže o svojoj nedokučivoj volji. Evangjeoska luč razpršuje stare oblake, razsvjetljuje pralike, trga tamnu koprenu; ali ista ta luč još ima svoju tamnu stranu. Veći dio vječnih tajna ostaje ovdje zapečaćen, te nam se neće prije odkriti, dok ne dospijemo onamo, gdje se istina bez koprene u jasnom svjetlu sjaji.

Podji sa mnom onamo gdje se mutni Nil kotrlja, pa idi za Izraelom, koj pred egipatskimi mačevi bježi, te čitaj sudbinu svoju u povjesti onoga naroda, koj je već bio tvoj pralik. Ne ćeš ti odmah, čim si pobiedio neprijatelja, unići moći u onu zemlju, što teče mliekom i medom. Medju njom i crvenim morem još je veliki prostor, treba tu nadvladati protivnike, koji ti prolaz tegotnim čine. Putuj dakle suhom pustinjom ovoga života, dok te nebo, koje je jedino pobrojilo dane putovanja tvoga, ne pozove u vječnu tvoju domovinu. Putuj, ali vierno sliedi vodju, oblačni i ognjeni stup, što ga je Bog pred tobom postavio, da upravlja korake tvoje. Putuj i ne obaziraj se pohlepnom željom i opakom požudom za jestvinami egipatskimi i kukavnom hranom staroga tvoga robstva. Ti nisi više rob, nisi sin ove zemlje. Nebesko jelo ima biti hrana tvoja; a pilo, ne mrtva voda iz kaljuže, već čista i bistra voda, što teče iz žive pećine, na kojoj vječni grad počiva. Putuj i hrabro prioni uz uzvišeno opredjelenje svoje, kamo te je nebo pozvalo, kad te je u sred vodâ očuvalo. Neuredne sklonosti, griešne požude više puta će se u tvojih grudih pobuditi, da te na zlo navedu i u smrt porinu. Ne kloni duhom; to su izboji iz onoga staroga stabla, iz one stare rane, što ti je već jednom smrt zadala; nesretni su to izboji, kojih Odkupitelj kod preporoda nije zatro na tvoje dobro i na tvoje veće proslavljenje. Kada nas je od pogubnoga jarma oslobodio, jer nas je hotio ostaviti izložene oružju neprijateljskomu, i to iz nikojega drugoga razloga, već da što sjajniju pobjedu izvojštimo i što veće slavje stečemo, pa da nas onda bogate na zaslugah i palmami ovjenčane k sebi primi. Stara zmija nadvladala je njekoč u sjeni nesretnoga drveta našu slaboću. Bog hoće, da naša slaboća na njezinu sramotu u sjeni novoga drveta pobjedu nad njom slavi. Mi smo po sebi slabi; ali Njegova pomoć uviek je uz nas, i po Njem možemo sve. Nikada nemoj poput plašivice oružja položiti; već, ako te stara zmija po tvojoj krivnji kada i smrtno rani i u prijašnje robstvo skuči, tada uzdiši i raztrgaj si u skrušenosti srce radi prekršaja svoga; ali se ne daj nipošto podjarmiti. Otac tvoj živi, On je neumrl; On te može opet oživiti, pa ako si i mrtav, u Njem možeš opet život naći. Skrušenim srcem, okom punim vjere promatraj Ga na križu, koj ti je postao drvetom života, i ti si već živ. Pa da si se i stotinu puta nezahvalno i nevjerno od neprijateljske aždaje namamiti dao: plači, uzdiši, drhći, uroni srce svoje u žuč bezkrajne pečali; ali nemoj da bi počinio najveću od svih opačina, te izgubio vjeru u svoga Otca, vodju i kralja. On živi uviek, te je kadar i mrtvoga sina oživiti. On

Digitized by Google

je uviek jači od svoga neprijatelja, te ima podpuno pravo na svoj plien, uviek ga može iz tudjih pandja oteti. Svemogućnu svojoj dobroti kano i u svojoj jakosti, nema rane, koje On ne bi izliečiti mogao, nema zloće, koje Njegova dobrota ne bi nadvladati mogla. Bog je uviek veći od svojih stvorova, te nema nevolje, koje On ne bi mogo izcieliti.

Eno Ga, gdje visi na križu poput zločinca, uzdignut kano mjedena zmija usred šatora hebrejskoga, da Ga mogu viditi svi narodi, svi puci, koji za vječnim kraljestvom teže. Tko ovdje živi, neka upravi svoj pogled na Njega, i ne će nikada umrieti. Tko je ovdje umro, neka se obrati k Njemu, i u Njem će naći život i spas. Dokle god nas na bojištu ostavlja, hoće nam, pa makar i nadvladani bili, ipak pobjedu pribaviti, i do konca nam svoju pomoć pruža. Smrt, što si ju duša navlači, čim se griehom obterećena od Boga udalji, nije neizliečiva, dokle god na ovom svietu boravimo. Dokle god duh umrli ovaj zastor nosi, Božjom jakošću može se iz smrti u život povratiti. Ali u kakvom stanju on razpadljivi ovaj život ostavi, u takovom će se za vječnost preporoditi, bilo to sada na vječni život ili na vječnu smrt.

Viestnik.

Naša domovina.

(Svibanjska pobožnost.) Sav katolički sviet zanosnim srcem počima danas da pozdravlja kraljicu svibnja. I u našem gradu dižu se djetinja srca prema nebeskoj nam majci, te ju mole, neka nam u pomoć dodje u svakoj potrebi. U stolnoj crkvi sabire se puk svaki dan u 6 sati u jutro, da krunicom i litanijami pozdravlja svetu Bogorodicu. U crkvici milosrdnih sestara razmatra mladež život Marijin, pozdravlja ju pjesmom i molitvom u dane radićake u 4, a u nedjelje i svetkovine u 4 sata poslie podne. Zavod na Banjskom briegu vrši pobožnost sa svojimi učenicami svaki dan u $4^1/_2$ sata poslie podne.

(Osobne viesti). Preč. gosp. dr. *Antun Jeglić* vratio se je sa svoga hodočašća 28. aprila.

(† Predplatnici „Vrhbosne.)" U Tordincih, Djakovačkoj biskupiji, preminuo je 8. aprila župnik *Stjepan Fabijančić.* U Zagrebu dne 18. aprila preselio se je u vječnost kanonik *Mijo Mikić.* Preporučamo ih toplo svim prijateljem u molitve, a napose braći svećenikom u spomen kod svete mise. *R. i. p.!*

(Darovi.) Za naše *središnje bogoslovno sjemenište:* N. N. 6 for.; N. N. 11 for. 80 n.; Hadrović Stjepan 5 for.; Hudoba Vinko, gostioničar u Senju 10 for.; činovnička zadruga u Senju 15 for.; grad Karlovac 50 for. Svim plemenitim dobročiniteljem srdačno zahvaljujemo, ter se i za buduće toplo preporučamo. — Za *crnce u Africi*: Koraće 1 for. — Za *sveti grob* u Jerusalemu: Foča 1 for. 44 n.; Ponievo 6 for.; Sol. Kula 3 for. 40 n.; Breške 3 for. 20 n.; Tremošnica 5 for.; Dubrave 7 for.; Špionica 1 for.; Vidovice 5 for. 50 n

(Promjene u Banjalučkoj biskupiji). Župnici su: Fra. Grgo Kotromanović u Banjaluci; fra. Vid dr. Miljanović u Barlovcih; fra Filip Dujmušić u Bihaću; fra. Angjeo Ćurić u Čukliću; fra. Bono Popović u Dubici; fra. Filip Jazvić u Glamoču; fra. Anto Elegović u Gradišci; fra. Ivo Jurić u Grahovu; fra. Ambroz Radmanović u Ivanjskoj; fra. Pavo Alaupović u Jajcu; fra. Lovro Kovač u Ključu; fra. Anto Matković u Kotorišcu; fra. Stiepo Barišić u Kulaših; fra. Anto Ćorić u Liskovici; fra. Rafo Ćaleta u Lištanih; fra. Ivo Mihaljević u Livnu; fra. Ivo Vucić u Ljubunčiću; fra. Jako Blažević u Novom; fra. Alojzij Mišić u Petrićevcu; fra. Anto Babić u Priedoru; fra. Tomo Maršić u Prnjavoru; fra. Marko Androšević u Sanskommostu; fra. Bono Kalamut u Sokolinah; fra. Petar Jazvić u Staroj Rieci; fra. Franjo Duljilović u Stratinskoj; fra. Anto Subašić u Varcaru; fra. Vladimir Dolić u Vidoših; fra. Joso Radman u Volaru; fra. Stiepo Krešić u Vrbanjcih; fra. Alfonso Bralić u Zelinovcu. — Kapelani su: fra. Bono Božić u Banjaluci; fra. Stiepo Gubić u Ivanjskoj; fra. Augustin Bilandžić, fra. Andrija Erceg i fra. Ivo Radić u Jajcu; fra. Pavo Mandić u Kotorišću; fra. Mijo Kutleša, fra. Anto Franjić u Livnu; fra. Ivo Ćosić u Ljubunčiću; fra. Serafin Jurić i fra. Petar Betunac u Petrićevcu; fra. Daniel Rimac u Vidoših.

Rim.

(Kako živi Leo XIII.?) Berlinskoj *Germanii* opisuje njezin rimski dopisnik ovako način svakdanjega života svetoga Otca pape: Svako jutro u 6 sati stupi prvi sobar u spavaonicu papinu, da čuje njegove zapoviedi. Malešna je to, žutimi tapeti prevučena soba, koja je u dvoje podieljena zastorom, za kojim je postelja i klecalo. Dok se u privatnoj kapeli sprema oltar za misu, oblači se papa. K misi, koju papa u jutro služi, a traje pol sata od prilike, mogu doći stranci riedko, i to samo odličnici. Rieči kod mise izgovara sv. Otac veoma jasno, ali se ipak može razabrati, da mu pomanjka kadkada dah. Težko se penje stepenicami na oltar, te mu pri tom pomažu dvje sluge. Nu kad počme

Digitized by Google

sv. misa držanje mu je izravno, a izraz lica živ. Čim svrši sv. misu popije Leo XIII. kavu s kruhom. Pri tom otvori svoje listove i brzojave, čita novine, te primi tajnike; zatim sjedne k svomu pisaćemu stolu. Kad sastavlja okružnicu ili kakav važan diplomatski spis radi pri tom veoma pomno i promišljeno. Najprije napiše pojedine opazke na velik arak papira. Opazke su posve kratke, jer papa težko piše, a pomaže si pri tom vješto udešenom posebnom spremom. Ove prve poteze kasnije obradjuje. Kad je to gotovo uzme sv. Otac više komadića papira, te na tom osnovu počne svoj spis, nižući rečenicu za rečenicom, a označujući brojem svaki pojedini papirić. Zatvori onda sve to u svoj stol, od kojega ključ uvjek sa sobom nosi. Kad misli, te je došlo vrieme, da se spis saobći, zovne k sebi tajnika, prema komu ima najviše povjerenja, te mu kazuje u pero, što je prije na papiriće pisao. Tajnik to izradi, te kad je gotov predade sv. Otcu, da pregleda. Većinom valja to više puta prepisati, dok sv. Otac odobri. Izvorno je sve sastavljeno u talijanskom jeziku, a onda se prevodi na latinski. — Četvrt sata iza 10 počima primati. Kad je to gotovo spremaju se na šetnju u vatikanske bašće. Na nosilci ponesu ga sluge, iz koje on kadkada sidje, osobito onda, kad hoće da razgleda kakovo posebno cvieće. — Sam poslie ruča, te pošto je pol sata odpočinuo, počima raditi kod svoga stola, odkle ne odlazi do sunčanoga zapada. Tada prima opet do 10 sati, u koje doba mole krunicu. Poslie večere svi odu na počinak osim sv. Otca, koji nastavi raditi. Rimljani mogu često vidjeti u kasnoj noći svjetlo na jednom prozoru u vatikanu. Tu radi Leo XIII. za dobro crkve sebi povjerene.

Njemačka.

(Kongresi katoličkih učitelja.) Godine 1889. ustrojen je u Bochumu velik savez katoličkih učitelja, koji je razdieljen u više pokrajinskih družtva. Svake gedine drže ova svoje skupštine, te ih je u novije doba više bilo, a svaka prikazuje nam liepu sliku, pa ćemo ih prijateljem svojim ocrtati u kratko. Učitelji okružja Wiesbaden bijahu se sastali u Limburgu. Sudjelovalo je preko 300 učitelja, a biskup Klein, da pokaže, koliko cieni ovaj sastanak, došao je takodjer s mnogimi odličnimi svećenici. I učitelji i svećenici u svojih su govorih izticali, kako je nuždno, da se uzgoj osloni na vjersku podlogu. Katolički učitelji Westfalske sastali su se u Münsteru, a našlo ih se je tu na okupu do 1500. Grad bijaše okićen kao u najveće svečanosti. I taj je sastanak počastio posjetom svojom biskup Dingelstad i mnogi crkveni dostojanstvenici. A bijaše i drugih odličnika izmedju svjetovnjaka. U besjedah slavili su Leona XIII., velikoga zaštitnika kršćanske škole, pa cara Vilhelma II. i ministra javne nastave. Nu još znamenitiji bijaše sastanak učitelja iz pokrajine renske u Coblenzu. Sav grad bijaše u zanosu. Do sastanka imalo je družtvo u ovoj pokrajini 1100 članova, a ovom prigodom upisalo ih se je opet mnogo, koji su do sada oklievali, pače se tomu opirali. Razumije se, da su i ovamo došle ugledne osobe iz stališa svećenikâ i svjetovnjakâ. U Njemačkoj je crkva sretna, te vidi, kako je podpun sklad medju svećenici i učitelji. Drugud mržnja dieli učitelja svjetovnjaka od župnika. Ovdje nasuprot učitelj ljubi i štuje svećenika kao uzgojitelja u prvom redu, svećenik pako pokazuje prema učitelju ono priznanje i sklonost, što ide onoga, koji obradjuje dušu djeteta. U Coblenzu pokazao se je taj srdačni sklad obojice uzgojitelja kršćanske mladosti. Biskup Trierski Korum nije mogao osobno da bude prisutan, ali je poslao predsjedniku pismo, gdje žali, što ne može biti u sredini svojih dragih učitelja. Ali je poslao zamjenika si, u osobi poznatoga pjesnika dekana i kanonika Weissbrodta, koji je učiteljem donio uz pozdrav i blagoslov biskupa. I kardinal Kölna Kremenz izpričao se je veoma ljubeznim pismom, što ne može da dodje. Kroz tri dana izmienilo se toliko liepih besjeda, te nam okvir našega lista ne dopušta, da sve iznesemo pred svoje štioce. Spomenut ćemo tek nješto. Učitelj Demmer govorio je o dužnostih kršćanskoga učitelja s gledišta vjerskoga. Učitelj treba, reče on: 1. da redovito bude prisutan službi Božjoj; 2. da savjestno nadzire učenike u crkvi; 3. da često prima svete sakramente. Koli sretno bi družtvo bilo, kad bi svaki učitelj nastojao, da u život privede ovaj uzor! Kako bi mladež bila bolje uzgajana! Koli moćan nasip bilo bi to proti bujici socijalisma. Drugi govornik Poetsch razpravljao je o *ulogi, koju namienjuje Leo XIII. školi u naše doba.* Liepo je razvio, koli velik je upliv, što ga imade papa na svako područje javnoga života. Kroz sve govore provadjana je misao, da će učitelji raditi na ovom polju u skladu sa crkvenom vlašću, kojoj su oni odana djeca. Štioci će iz ovoga već razabrati, koli je važan ovaj savez. Do sada su samo 3 ili 4 pokrajinska, ali imadu na hiljade članova. Čvrsta nam je nada, da će se širiti i jačati, a odatlje će i crkva crpiti veliku snagu i obitelji biti posve mirne za djecu svoju, jer će ju predavati u ruke vriednih kršćanskih učitelja.

Englezka.

(Kardinal Vaughan i socijalno pitanje.) Kad se je iz vječnoga grada vratio ovaj nasljednik velikoga Manninga, pozdravio ga je cviet katoličkoga družtva, komu je on odgovorio, te medju ostalim i razvio nazore o socijalnom pitanju. Pred nami su, reče kardinal, sve pogibelji velikoga socijalnoga pitanja. Vojska zla i nereda veoma je radina u inozemstvu, pa i kod nas. Izvor ovomu stanju jasan je. Kroz vjekove živili su bogati stališi u

Digitized by Google

samoživosti, zanemarivajući potrebe nižih od sebe; kroz vjekove su crkvu progonili i pljačkali u njekih zemljah, a ušutkivali u drugih. Medjutim se je radnički stališ množio preko mjere tako, te je danas postao gospodar položaja, pa nije moguće više ne' paziti na nj. Poviest nije pisana badava. Najbogatiji razredi englezkoga družtva priznavaju, da je veliko carstvo rimsko uništeno s toga razloga, što je neopisiv bio nehaj, pa pokvarenost i samoljublje gospodujućih slojeva. Oni znadu, da je oholost, taština i razkoš bogatuna, a bogatstvo i svjetovni duh svećenstva francezkoga u posljednjem vieku izvor prevrata, koji je poplavio Evropu lažnimi načeli, te koji se još izcrpio nije u razaranju. Dati će Bog, te Englezka neće poći tragom staroga Rima ni moderne Francezke. Ali ona ima puno još da se nauči. Prem po svoj prilici ne ima zemlje na svietu, gdje bi bogatuni više i veledušnije radili za dobra djela nego u Englezkoj, te gdje bi rad i osobna žrtva za obće dobro češće u skladu bila sa dostojanstvi i plemstvom, to ipak još nije sve, što je nuždno. Da se provede poboljšica u stanju množtva, da se svakomu čovjeku zajamči hrana, odielo i pristojan stan, sredstvom rada i pravedne plaće; da ga se uzgoji u poznavanju njegovih dužnosti prema Bogu, prema bližnjemu i prema samomu sebi; da mu se dade znanje prema njegovu stanju i njegovim potrebam; da mu se dade dosta počinka i prigode, kako će se poskrbiti za svoju obitelj a posvetiti svoju dušu; da ga se pouči, neka dragovoljno služi kruh u znoju svoga lica, te neka zadovoljan bude sa poniznim stanjem radnika, za to se hoće više nego dobra volja i carsko veledušje bogatih stališa. Hoće se nješto više, nego dvojbene znanstvene zasade gospodarstva, politike, ili otimanje posjeda jednomu stališu na korist drugomu; hoće se više, nego tehnički uzgoj javnih škola, nego zakoni umjerenosti, nego družtva (tradesunions), nego drugi kakav liek, što bi ga naći mogao moderni um. Ni isto naravno čovjekoljublje uz sve ovo ne može uspješno suzbijati protikršćanski socijalisam, koji je raznesen iz Francezke i iz Njemačke. Samo kršćanstvo može izagnati djavla. U nuždnom radu poboljšice socijalne, kojega se narod englezki latiti mora, treba da bude duh Kristov onaj, koji će sve udahnjivati, svim ravnati. Evo dakle vašega posla, vašega držanstva prema vani, kao katolici treba da narodu englezkomu pokažete svojom riečju i svojim primjerom, koli je moćno i uspješno kršćanstvo, te kako ono jedino može riešiti pitanje socijalno. Zato odrješito treba da sa sv. Pavlom kažemo: *Ne stidim se evangjelja,* jer je ono za svakoga vjernika moć Božja za spas. Znam ja, pak sam sretan, što to mogu priznati, kako iskreno ljube evangjelje razni skupovi kršćanskih muževa i žena izvan crkve katoličke, te kako se trude, da ga protumače. Ja ću samo pokazati, što je očevidno odlučno poslanstvo crkve katoličke prema narodu ove zemlje. Dvie rieči, čini mi se, da izriču program, koji nam je riešiti: *ljubiti i služiti.* Ljubav treba da bude korjen, iz kojega će niknuti služenje. Bez ljubavi ne može trajati služenje, koje traži truda i osobne žrtve. *Ljubiti* i *služiti* treba da bude program bogata, glavničara, program, koji će ga učiti, da dobra svoja smatra kao darove primljene u polog, a on da je nad njimi upravitelj, te častan djeljitelj. *Ljubiti* i *služiti* treba da bude program radnika. On će moći tražiti, da poboljša svoje stanje u svietu, kako bi mogao zajamčiti budućnost svoje djece; on će moći upotrebiti svoje umne sposobnosti, da se popne na viši stepen; on će moći odvažno braniti svoja prava, te se odrješito opirati nepravici i tlačenju; nu on neće metnuti s vida zakon božanski, a neće dopustiti, da ga zavedu te on prekrši njegove zapoviedi. Neće ga zavesti lažne zasade i prevarljiva obećanja socijalisma, nego će on razumiti i prihvatiti dekret božanski, koji odredjuje, da doklegod bude bolesti, patnje i smrti medju ljudmi, tako će biti tu nejednakosti položaja, biti će zla, siromaštva i potreba. Ove istine zabacuje sviet, te nastoji riešiti pitanje socijalno ne obziruć se na vjeru, a spočitavajući kršćanstvu staro praznovjerje. Tim više neka si ih u srce zasade kršćani, te prema njim udese družtveni svoj život.

Prosvjeta.

— G. *Antun Sasso,* profesor i kateketa na c. kr. vel. realci u Spljetu preveo je čuvene *Izpovijesti svetoga Aurelija Augustina,* te ih popratio uvodom, bilješkama i kazalom, a sada poziva na predplatu. Knjiga će izaći izpod tiska u Zagrebu, u osmini, imati će oko 520 strana, od kojih će po prilici dvije trećine zapremati prievod, a jednu trećinu uvod, bilježke i kazalo imenâ i stvarî. Ako se prikupi dostatan broj predplatnika, knjiga će imati njekoliko ilustracija od g. A. Bezića, profesora risanja u Spljetu. *Za predplatnike ciena je 1 for. 20 n., a potla će nastupiti povišena knjižarska ciena od 2 for.* Predplata se šalje prevodiocu u Spljet poštovnom doznačnicom. Radujemo se vrlo ovomu djelu, te želimo, da se pozivu odazovu u što većem broju ne samo braća svećenici, nego i svjetovnjaci, a napose odraslija naša mladež, koja će moći ovdje crpsti mnogu pouku za svoj život.

— *O Darvinizmu.* Napisao Luka Turčić, župnik kalnički. U Križevcih. Tiskara Gust. Neuberga. Ciena 50 novč.

Sadržaj: Narodi prirode. — Katoličke misije (A. J.). — Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina (A. Blažević.) — Viestnik. — Prosvjeta.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. **Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.**

Digitized by Google

KATOLICKO PROSJETA VRHBOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 10. | U Sarajevu 15. svibnja 1893. | God. VII.

Josip Bezić,

arhidjakon kaptola Vrhbosanskoga i arhidjakonije Sutjeske; rodjen 16./III. 1816.; zaredjen u svećenike 12./IV. 1840.; umro 29./IV. 1893.

Koli nježno ju je ljubio, nju, predragu našu majku, nebesku kraljicu, svetu Bogorodicu! Njegovo bi oko zasuzilo, licem bi se rumen milja prolio, kad bismo o njoj govor razpleli. A kolikim je žarom u svakdanjih domaćih sastancih krunicu molio; koli strogo njenim svetkovinam postio — u oči bezgrješnoga začeća o suhom kruhu i vodi! I gle! Ona, baš ona izbavila ga težkih muka, kraj je učinila dugotrajnoj boli hrabroga patnika kršćanskoga. Kad je katolički sviet svršavao kititi svibanjske oltare, u skromnoj izbici arhidjakona Vrhbosanskoga započe smrtna borba. Na pol sata prije tajinstvenoga sata noći zaklopio je blage svoje oči, pošto je više od tri godine bolovao, a više od godinu dana neprestano ležao ne mogav ni rieč da proslovi, ni želju bud kakvu da izrazi.

Što da o njem pišemo svojim milim prijateljem? **Josip Bezić** bijaše čovjek skroman, o kojem je javnost malo što znala i spominjala; a opet

Digitized by Google

takav, koji je u svojoj skromnosti počinio junačkih djela kršćanske ljubavi, uzornih krieposti kršćanskoga savršenstva.

Ne možemo štioca svojih voditi u pojedinosti njegova mladovanja, kad je u krilu i pod pazkom pobožnih roditelja primao prve utiske nježne pobožnosti, kojom se je poslie toli odlikovao. Pod blagim podnebljem **medonosne Olinte**, kako je on zvao svoju ubavu Šoltu, njegova pjesnička duša zanosila se je za uzvišenim stališem svećeničkim, da se tako posveti sav službi kralja kraljeva, gospodara neba i zemlje. I izpunila mu se vruća želja plemenitoga srca. Već godine 1840. otvorilo mu se široko polje svećeničkoga rada. Proniknut vrućom ljubavi za Boga, za njegovu svetu vjeru i nepogrješivu crkvu, a baš jer takav, i odan svom dušom narodu svomu, iz koga je niknuo, mladi je **Bezić** počeo tolikim žarom raditi, ter se je već u to doba sa strahom pomišljalo, da bi ovakav zanos mogao pokositi dragocjeni ovaj život. Ne bijaše riedko, kad bi danju većim dielom proboravio u izpovjednici, da onda noćju, sve do biele zore, kod svoga stola piše i udovoljava dužnostim, koje je imao, djelujući u biskupskoj pisarni uz biskupa Pina. Ovaj položaj doveo ga je u doticaj s raznimi slojevi družtva, a njegovo bi bistro oko brzo razabralo, u kolikoj se nevolji nalazi sviet, pa i takav, o kom bi, sudeći po vanjštini držao, da za oskudievanje ne zna. Gdjegod bi pako oko duše potrebu opazilo, blago i milostivo njegovo srce ne bi mirovalo, doklegod suze patničke otrlo ne bi. Provodič mu u ovom radu bijaše uz uzornika našega te njegovu presvetu majku još slavni mu zaštitnik sv. Josip, pa ona, koja se je u ljubavi k hranitelju Sina Božjega vanredno odlikovala — sveta Terezija. Upirući vazda oči svoje u ove sjajne zviezde, ne bi dao, da mu klone snaga ni posried najvećega napora, nego bi se danomice sve više zanosio, sve više bi revnovao, srce bi njegovo djelokrug ljubavi sve više proširivalo.

Takav bijaše i u **Omišu** kao učitelj i kao upravitelj sjemeništa, toga pitomoga razsadnika vjerske uljudbe. Želeći da ga pridigne prema potrebam našega vremena, on je zaredao gradovi naše carevine, te od dobrih ljudi sabirao milodare. Mladiće sebi povjerene nastojao je da zadoji ljubavlju k Bogu i vjeri, zanosom za nauku, pak je mnogo zrnce, što ga je plemenita njegova duša sijala, donielo liep plod i medju svećenici i medju svjetovnjaci, koji su kašnje našoj Dalmaciji privriedili mnogo.

Najveći dio njegova djelovanja siže u doba, kad je bio u **Makarskoj** kanonikom tamošnje sustolne crkve, a kroz šest godina i župnik tamošnje župe. Tko je poznavao njegovu svjestnost, čudit će se, da je kroz toliko godina mogao držat težki teret dušobrižničkoga pastirovanja, ali će podjedno znati ocieniti žrtve, što ih je kroz to vrieme prinosio Bogu i službi svojoj. Na propovjedaonici, u izpovjedaonici, kod bolestnih i umirućih, posried stradalaca svake ruke našao bi vazda njegovo blago lice. I mladjemu je volio priuštiti mir i počinak, nego li da sam odmara. Njegov skromni stan u kući bogobojazne udove Jelene Maštrović vazda bi mal ne obsiedali potrebnici. A on? On bi od svojih usta odkidao, samo da druge nahrani; sa sebe bi skidao, da druge zaodjene; sam bi oskudievao, da drugi patiti ne mora. On je u tom išao do one skranjosti, do koje samo vanredno pouzdanje u Božje providjenje ići može. Uz svoju slabašnu plaću (oko 600 for. godimice) on je ne na stotine, nego na desetke hiljada forinti razdielio sirotinji. Bijaše dosta sjetiti ga njegove lozinke: **Propala škrtost**; zamolit ga u ime sv. Josipa ili sv. Teresije, plačnim mu glasom ocrtati svoje biedno stanje — a naš pokojnik ne bi mirovao, doklegod ne bi našao načina, kako da pomogne. Znajući,

Digitized by Google

da u svojoj kesi ništa ne ima, ogledao bi se po sobi, razgledao bi svoje ormare, ne bi li ma gdje našao, čim bi mogao pomoći. Pri tom nije štedio ni onoga, što mu bijaše najdraže; ni onoga, što mu bijaše najnuždnije. A kad nigdje ništa našao ne bi, uzeo bi štap u ruke, da kucne kod poznata, komu je Bog dao, te ima, a kucnuo bi, ne da ga nagovori, neka pomogne sam, nego neka uzajmi njemu, jer bijaše mal ne ljubomoran na to, da baš on pomogne. A odkle će vratiti on, koji jedva toliko prima, da sam može tek oskudno živiti? Bog će providiti! ovako on vazda odgovara. I providio je. Namakla mu se jednom sreća, te dobi na lutriji 15.000 for. Tko radostniji od njega! Ni oni sretnici, koji su kroz desetak dana do njega mogli, da obilnu podporu primu, ni oni ne bijahu zadovoljniji od njega, koji je plivao u veselju, što tako obilno davati može. A kad je iza toga desetak hiljada uzajmio, da prosliedi dobro tvoriti, providio je Gospodin drugčije, te je mogao da udovolji pretežkim dužnostim, što ih je time preuzeo: presadio ga je u drugi vrtao, prenio u drugi dio vinograda svoga, stavio ga na čelo mladoga kaptola Vrhbosanskoga.

Poznat bijaše njemu ovaj ubavi kraj, jer je baš neposredno prije, nego li će naša carevina zapremiti ove zemlje, on s pokojnim biskupom Forlanijem, apostolskim visitatorom, kao bilježnik njegov kroz više mjeseci ovuda putovao, te proučavao ćud i običaje naroda, a osobito ovdješnje vjerske prilike. Vraćajući se odavlje krenuo je preko Zagreba, gdje ga prviput vidje mlad profesor hrvatskoga sveučilišta, komu veoma omili njegova pobožnost. Kad je Gospodin tomu profesoru namienio dičnu zadaću, da bude nadbiskupom Vrhbosanskim, a on se u molitvah svjetovao s božanskim Spasiteljem, koga da si odabere pomoćnikom, odmah se sjeti pobožnoga kanonika Makarskoga, te na njegov predlog imenovan bi arhidjakonom kaptola Vrhbosanskoga. O Petrovu 1882. dodje u Sarajevo medju mlade svoje drugove, a na Ilinjdan započe redovita služba kanonika, pošto je on ustoličio tada jednoga, a za četernaest dana opet drugoga kanonika. Starac od 65 godina nije hotio ni u čem da zaostane za svojimi mladjimi drugovi. Stanujući dosta daleko od crkve on se nije dao ničim smesti, a da ne dodje na časove, pače bi i znatno prije došao, da sam tim slobodnije izlieva osjećaje srca svoga Gospodinu u presvetom oltarskom sakramentu. Vičan toplomu podneblju, on je baš junački podnosio svu oštrinu veoma osjetljive studeni Sarajevske, a prvih godina mislio je pače, da će moći i bez peći ostati kroz svu zimu, kako je to i u Dalmaciji bilo. Milo mu bijaše propoviedati, te je kroz 7 godina svake nedjelje i svetkovine u 3 sata poslie podne makar i pred malobrojnim slušateljstvom tumačio nauk kršćanski i bistro i vatreno. Doklegod ga nije ostavio sluh sjedio bi ciele sate u izpovjedaonici, a dolazilo bi pokornika i s daljega, da pred njim skrušeno očituju svoje griehe. Svjestan savjetnik svoga nadpastira marljivo je dolazio u sedmične sastanke, a predusretan drug rado bi pomogao te zamienio, kadgod bi mu se želja kakova tek natuknula. I dielio je obilatom rukom prve i druge godine, stegnuo se je pako tek onda, kad je valjalo višu dužnost izpuniti. Nu i onda, zadovoljujuć savjestno pravici, nije posve zaboravio na miljenicu svoju, na ljubav, nego ako i u manjoj mjeri davao je ipak svim srcem poput evangjeoske udovice.

Što su više godine rasle, padale su njegove sile svake godine. To ga je od njekih vanjskih poslova oslobodilo, ali je on tada to više stao njegovati nutarnji život: pokore, molitve. Trapio bi tielo svoje strogim postom, duh svoj samozatajom, a popustio je u strogosti tek onda, kad su ga i starješine njegove upozorile, neka ne prikraćuje dane života svoga. To je na nj djelovalo, jer je želio živjeti,

Digitized by Google

a to najviše s ova dva razloga: da uzmogne podpuno zadovoljiti dužnosti pravednosti, a onda odreći se posve svieta, da čini pokoru i na smrt se pripravlja — najradje u Rimu ili Jerusalemu, kako je premnogo puta zaželio i od Boga si to prosio. U jednom je Gospodin uslišao glas sluge svoga: on je vjerovnike svoje namirio, te je makar i kratko vrieme mogao uživati radost, da se na nj iza smrti nitko neće moći da žali. Drugu želju morao je pregorjeti: Gospodin je odabrao Sarajevo, da tu svrši dane života svoga, a svrši ih načinom, kakova nitko očekivao nije. Na Uzkrs 1890. svečano je pjevao svoju **zlatnu misu**, za koju prigodu mu je sv. Otac papa dozvolio, da se može služiti biskupskimi znakovi kao **protonotarius apostolicus.** Desetak dana iza toga (17. aprila) udari ga kap. Od toga časa ne vidje ga više nitko u Sarajevu. Providjen odmah tada svetimi otajstvi, oporavljao bi se od vremena do vremena u toliko, te bi uz pomoć sluge mogao prošetati se po sobi ili po hodniku. U to doba često bi primao svete sakramente, a tužni svoj udes podnosio bi velikom uztrpljivošću i odanošću u volju Božju. Češće, kad bi mu lakše bilo, izbila bi iz srca njegova nada, da će ipak preboliti, te se k svojim dužnostim opet vratiti. Nu nada bi svaki put kratko potrajala, dok joj prošle godine na samu Blagoviest ne ote svaku podlogu opetovni udarac kapi, koji mu uze porabu jezika, a druge tjelesne sile toli oslabi, da odtada s kreveta boli nikada više sišao nije, dočim su i duševne sile puno jenjale. Čvrsta njegova narav otimala se smrti dulje od godinu dana, prem mu se udarci česće ponavljali i silno ga mučili. U takovih mukah višeput bi se braća našla oko njega preporučujući mu dušu, držeći, da oslabljeno tielo neće moći odoljeti muci. Ali je odolievalo, dok dugotrajno ležanje i njemu nije izcrpilo svu snagu. Tada, kad boli postadoše žešće, a tielo slabije, učini Gospodin kraj mukam čovjeku, koj bijaše, kako u sažalnici na svoj kaptol pisa presvietli gospodin nadbiskup Vrhbosanski, „strog prema sebi, blag prema drugim, muž molitve, sav za Boga, Krista Gospodina i njegovu i našu majku Mariju te za spas duša, za koji je revnovao, doklegod ga ne ostaviše sile tako te se njemu, da tako kažem, iznevjerila služba, koju mu uztegosmo, a ne on službi; bez obzira ljudskoga branič istine pred svakim i proti svakomu; nesebičan, zauzet za sirotinju, kojoj je uviek sve svoje davao, a sebi nije nikada zadržao ni što mu je nuždno — — mukotrpan kroz sve godine, a osobito za vrieme trogodišnje zadnje bolesti, za koje sam ga vazda čuo govoriti, dok je govoriti mogao: Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji: riečju čovjek prema Srcu Božjemu, ugodan Bogu i ljudem, dika toga preč. kaptola, uzor svećenika, biser sve nadbiskupije. .“

Kako su ove liepe rieči uzete iz premnogih srdaca, pokazalo se na sprovodu 2. maja, kad se na hiljade naroda sabralo, da ga na zadnjem putu sprovedu, te dubkom napunile našu stolnu crkvu, gdje je presvietli gospodin nadbiskup odpjevao svečane zadušnice. Odpratismo ga za tim na kolodvor, jer su mrtvi ostanci na želju pokojnikove rodbine, župe i obćine Grohote prevezeni na otok Šoltu, da ih primi rodna gruda, koju je on svim žarom ljubio, te u životu svomu mnogo i mnogo promišljao i snovao, kako bi joj pomogao u jednoj njezinoj velikoj potrebi. Praštajući se s njime uvjereni smo da će nas sve te sav naš rad preporučivati milosrdju i blagoslovu Božjem, kad se nadje licem u lice pred Onim, koga je toli žarko ljubio, a u družtvu s onimi, koje je u životu svomu tako rado gledao da nasljeduje. Neka taj čas uskore naše skromne molitve, a prosimo to i od svih svojih štilaca i prijatelja.

R. i. p.!

Digitized by Google

Uzdah kraj lijercvijeta.

Oj mirisu sn'ježna lijercv'jeta,
Što se tako naglo dižeš?
Ja znam, ti si lakokrilna l'jeta,
Sve do u raj mio stižeš;
Stani, slatki, pratio te Bog,
Tebe zove uzdah srca mog!

Ja znam tvoju želju slatku, živu,
Kud si toli pohitio;
Odzovni se srca mog dozivu,
I moj uzdah blag je mio!
I njeg kiti mili, žarki sjaj:
Baš za l'jepi odio se raj.

S tobom će mi jošte ljepše sinut,
Ko trak zv'jezde u pô noći;
S tobom će mi i laglje se vinut,
Ko angjelak u raj doći;
S tobom će mu slagji biti glas,
Svojim miljem raj će dirnut vas!

Ko rogjena, ko dva brata mila
Vinite se u vis gore,
Dokle n'jesu doletjela krila,
Gdje angjeli pjesmu ore:
Gdje mi Majci pjeva čitav raj,
Gje mi Majku grli sunčan sjaj!

Gdje mi Majka na pr'jesto'u sije,
Gdje okò nje raj se svija;
Gdje mi Srce ponajslagje bije,
Tvoje Srce, oj *Marija!* —
Milmirisu tamo, tamo daj;
Ti se vini u taj divni kraj!

Tu odahni s mojim uzdisajem,
Dahni slatko, dahni milo;
Nek se čuje vasionim rajem,
Šta mi srce Majci svilo:
„Za Te, Majko, za Te dišem ja,
Za Te srce meni žarom sja!“

Dahni onda, dahni slatko, milo,
Da i lijer za nju diše;
Sve se živo bratski uhvatilo,
Da joj diže slavu više:
Divno li se evo kiti cv'jet,
Krasan, Majko, s Tebe cio sv'jet! —

Oj mirisu, primi uzdah meni,
Pa ga svojim ovij miljem;
S njime u raj Majci mojoj kreni,
Kaži, šta joj na dar šiljem —
Iz dna srca sladki uzdah svoj:
„Tebe, Majko, ljubi sinak tvoj!“

— r —

Br. 342.

Proglas za krizmu.

Ove godine obavljat će se sv. krizma ovim redom:

1. Na dan 3. srpnja otić će Nadbiskup u jutro u 6 sati jutarnjim vlakom iz Sarajeva, pa će preko Vogošća stići u Čemerno oko 10 sati i tu će odmah sv. krizmu obaviti, a poslie podne će popoldašnjim vlakom stići preko Podlugova u Vareš.

2. U Varešu bit će sv. krizma odmah sutra dan 4. srpnja.

3. U jutro dne 5. srpnja otić će Nadbiskup u Vijaku i tu će biti dne 6. srpnja sv. krizma.

4. Dne 7. srpnja u jutro otić će Nadbiskup iz Vijake preko Vareša u Sutjesku i tu će dne 9. srpnja krizmat.

5. Dne 10. srpnja otić će Nadbiskup iz Sutjeske preko Doboja u Tuzlu i tu će dne 12. srpnja dieliti sv. krizmu.

6. Dne 13. srpnja u jutro odputovat će Nadbisku u Breške, i tu će biti sv. krizma dne 14. srpnja.

7. Dne 15. srpnja otić će Nadbiskup iz Brešaka preko Tuzle u Morančane, gdje će se sv. krizma dieliti dne 16. srpnja.

8. Dne 17. srpnja otić će Nadbiskup jutarnjim vlakom iz Tuzle preko Gračanice u Špionicu.

Digitized by Google

9. U Spionici bit će sv. krizma dne 18. srpnja.

10. Istoga dana 18. srpnja poslie podne otić će Nadbiskup u Dubrave.

11. U Dubravah bit će sv. krizma dne 19. srpnja.

12. Istoga dana 19. srpnja poslie podne stić će Nadbiskup u Tremošnicu, gdje će sv. krizma biti dne 20. srpnja.

13. Dne 22. srpnja u jutro otić će Nadbiskup u Gradačac i tu će krizmati dne 23. srpnja.

14. Dne 24. srpnja u jutro odputovat će Nadbiskup u Modriču i tu će se dieliti sv. krizma dne 25. srpnja.

15. Dne 26. srpnja poslie podne otić će Nadbiskup u Pećnik i tu će dne 27. biti sv. krizma.

16. Iz Pećnika ide Nadbiskup dne 28. poslie podne u Potočane i tu će krizmati dne 30. srpnja.

17. Iz Potočana u jutro dne 31. srpnja ide Nadbiskup u Svilaj, i tu će krizmati dne 1. kolovoza.

18. Iz Svilaja otić će Nadbiskup dne 2. kolovoza u jutro u Dubicu, gdje će se dieliti sv. krizma dne 3. kolovoza.

19. Istoga dana dne 3. kolovoza poslie podne odputovat će Nadbiskup iz Dubice u Tišinu, gdje će sv. krizma biti dne 4. kolovoza.

20. Istoga dana 4. kolovoza poslie podne otić će Nadbiskup iz Tišine u Domaljevac i tu će biti sv. krizma dne 5. kolovoza.

21. Istoga dana 5. kolovoza poslie podne otić će Nadbiskup iz Domaljevca u Tolisu, gdje će dieliti sv. krizmu dne 6. kolovoza.

22. Dne 7. kolovoza poslie podne ide Nadbiskup iz Tolise u Vidovice, gdje će dne 8. kolovoza biti sv. krizma.

23. Istoga dana 8. kolovoza otić će Nadbiskup iz Vidovica u Gorice, i tu će krizmati dne 9. kolovoza.

24. Istoga dana 9. kolovoza otić će Nadbiskup iz Gorica u Ulice, i tu će dne 10. kolovoza biti sv. krizma.

25. Dne 11. kolovoza u jutro otić će Nadbiskup iz Ulica u Zovik, i tu će dne 12. kolovoza biti sv. krizma.

26. Istoga dana 12. kolovoza poslie podne otić će Nadbiskup iz Zovika u Brčku, gdje će se dieliti sv. krizma dne 13. kolovoza.

27. Dne 14. kolovoza u jutro otić će Nadbiskup iz Brčke u Bjelinu i tu će dne 15. kolovoza biti sv. krizma. Iz Bjeline će Nadbiskup Savom vratit se preko Broda u Sarajevo.

Upozoruje se veleč. svećenstvo na ustanove nadbiskupskoga ordinarijata o sakramentu potvrde br. 174 g. 1882. te se službeno uljudno umoljava, neka se svi veleč. oo. župnici čim prije prijave, koliko im treba cedulja za krizmanike. Za 100 komada plaća se 50 novč.

Umoljava se veleč. svećenstvo, da se pobrine te se svi krizmanici za vremena izpovjede i pričeste, i tako čista srca i u obilju primu Duha svetoga.

Opazke. 1. Vrieme, kad će Nadbiskup služiti sv. misu i poslie sv. mise dieliti sv. krizmu, neka opredieli prema mjestnim okolnostim sam dotični župnik. No ne budi to vrieme kašnje od 9 sati.

2. Poslie sv. krizme neka sakupi svaki župnik djecu kod velikoga oltara, i tu će ju u prisutnosti Nadbiskupovoj izpitivati iz kršćanskoga nauka.

3. Sve župske knjige neka budu u pripremi, da se mogu odmah pregledati, čim se u koju župu dodje.

Sarajevo u oči Spasova dne 10. svibnja 1893.

Po nalogu presv. Nadbiskupa Vrhbosanskoga.

Stjepan Hadrović v. r.,
tajnik.

Br. 385.

Izpiti.

Za ovogodišnji župnički i jurisdikcionalni izpit odredjuju se dani **27.** i **28. septembra** i to tako, da će **27. septembra** biti izpit za jurisdikciju u sgradi kaptola Vrhbosanskoga, a ujedno pismeni izpit župnički u nadbiskupskoj pisarni. Dne 28. septembra biti će ustmeni izpit župnički.

Svi oni, koji žele polagati izpit župnički neka u smislu naredbe od 2. augusta 1885. br. 591. za vremena (**mjesec dana prije**) nadležnim putem pošalju svoje molbenice ovomu ordinarijatu. Oni, koji će prviput doći na izpit, neka u molbi izjave i to, hoće li se podvrgnuti izpitu iz svih predmeta, ili samo iz jedne skupine, u ovom slučaju pako treba

Digitized by Google

spomenuti, koju skupinu je tko odabrao prema odluci ovoga ordinarijata od 22. augusta 1888. br. 670.

One, koji su položili izpit iz jedne skupine, upozoruje ordinarijat na ustanovu naredbe od 22. augusta 1888. br. 670, prema kojoj se najdulje u roku od dvie godine imadu podvrći izpitu i iz druge skupine, jer inače nakon dvie godine gubi onaj prvi izpit svaku vriednost.

Sarajevo, 12. maja 1893.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Nagovori umirućim prema posljednjim riečim Spasitelja na križu.*)

Preveo **pop Matija Šimat.**

Uvod.

Kršćanska dušo! Raduj se, tvoj Gospodin je blizu; još časak — i kraj je tvojoj muci, kraj za uviek.

Ne plaši se smrti! ona ti se milo približuje; vodi te u bolji život.

Nemoj se ništa plašiti; već se stalno nadaj, da Ti je Gospodin sve oprostio. Sam Kriist, Sin Božji, postao je tvoj; s tobom je; — *a kad je On s nama, tko će proti nama?*

Zadnji je ovo boj; a ti si na nj oboružana posljednjom pomasti. Pomaže ti i katolička crkva; a ja sam tu u njeno ime. Uz tebe je Bog sam i njegova sveta majka; čekaju te sveci i mole za te.

Tješi se! naskoro će se sve svršiti; i naskoro ćeš biti tamo; tamo ćeš vidjeti Boga i Majku Božju. O koli liepo je tamo — *nije ni oko vidjelo, ni uho čulo.*

(Podaj umirućemu propelo, neka ga poljubi.)

Gle! ta Sin Božji je umro na križu za te. Gle, njegove razkriljene ruke pram tebi su razkriljene. Smrt će te dovesti u njegov naručaj.

2. Daj, recimo, u ime Boga Oca i Sina i Duha svetoga. Amen. Bilo tako. Hoću da umrem s Isusom, da umrem kao Isus.

Molim Te, Trojedini Bože, neizmjerno veličanstvo! Moj stvoritelju, moj odkupitelju, moj posvetitelju, moj početak, moja posljednja svrho i cilju! Molim Te, učini samnom, što hoćeš. Oče naš, koj si na nebesih, budi volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji.

O Isuse! moj Isuse! Koli si bio poslušan, poslušan do smrti na križu, a iz ljubavi spram mene. Oj biti ću i ostat ću Ti poslušan do smrti, iz ljubavi pram Tebi; — udieli mi milost Tvoju.

Ti si uzeo kalež muke iz ruku očevih, uzeo ga dragovoljno i izpio ga do zadnje kapi. Ja uzimljem svoj kalež iz Tvojih ruku dragovoljno. Nek se vrši Tvoja volja.

Dok ne umrem, živit ću za Tebe, za Tebe moj Isuse! a tad ću za Tebe i umrieti!

Moja smrt neka bude jednaka Tvojoj, Tvoje posljednje ričči nek budu i moje.

Prva rieč.

Oče! oprosti im; jer ne znadu, šta čine! (Luk. 23, 24.)

1. *Oče,* veliš Ti, moj Isuse, na drvu križa viseći, usried boli i muke, *oče, oprosti im; jer ne znadu, šta čine!*

Oj i ja kličem s Tobom, dobri moj Isuse, kao ocu: Oče, milosrdni Bože, oprosti! Ja sam sagriešio nebu i Tebi: oče oprosti! Skrušeno se bijem u prsi; moj grieh, moj preveliki grieh — oče oprosti.

2. Tebi kličem, mili Isuse, Isuse oprosti! Sine Božji, odkupitelju svieta, smiluj mi se, oprosti mi, mili Isuse! Jaganjče božji, koji odnimaš griehe svieta, uzmi i moje, štedi me, čuj me, odkupi me od mojih grieha, milosrdni Spasitelju, Isuse oprosti. Razpeti, toliko puta radi mojih grieha razpeti Spasitelju! kajem se iz sveg srca; budi milostiv meni griešniku! Isuse, sine Davidov, smiluj se meni.

---

[1]) Ovih mi dana dodje do ruku mala, nu prekrasna knjižica jednog svećenika briksenske biskupije, pod naslovom: Trostreiche Zusprüche an Sterbende nach den sieben Worten Christi am Kreuze. Brixen 1865. Čim ju dočitah, toli mi omili, da sam ju s mjesta odlučio pretočit u hrvaštinu, nebi li i time koje bar zrnce doprinjeo braći u pomoć pri toli tegotnoj duhovnoj pastvi.

Prevodioc.

Digitized by Google

Zaklinjem Te Tvojim križem i Tvojom mukom — oprosti mi!

3. Duše sveti Bože, moj posvetitelju, smiluj se meni, oprosti, Ti si me toli često razsvietlio i podučio, a ja sam te slabo, da ni malo slušao; milosrdni Bože, Duše sveti, oprosti!

Ja sam Te mnogo puta razžalostio, bezbožnimi govori; sliedeći zla nadahnuća djavaoska; Duše sveti Bože, oprosti!

Ti si me posvetio mnogo i mnogo puta u svetih sakramentih, a ja sam živio toli nesveto; oprosti mi Duše sveti! Znam ja, ovo je tielo hram Tvoj, a ja sam ga toli često oskvrnuo, oprosti Duše sveti!

Presveta Trojice! Oče, Sine i Duše sveti, smilujte mi se, oprostite mi!

Malo sam Te poznavao, malo na Te mislio, malo se Tebi molio; oj, koli Te kasno poznam! nu sada, moj Bože, Tvojom milosti poznam Te! o koli si dobar, milosrdan, pravedan i svet, moj Bože! Ti si moje najveće dobro, Ti si moj Bog, moje sve! ljubim Te nada sve! o da Te nisam nigda uvriedio! Griehu, prokleti griehu, sad Te poznam! Ti si neposlušan prama nebeskomu ocu, ti prezireš najveće dobro, ti vriedjaš neizmjerno Veličanstvo, ti si nezahvalan, silno nezahvalan dobromu Bogu. Kajem se za sve svoje griehe iz sveg srca; o da mi je još živjeti, nebi sjegurno više griešio, oprosti mi, milosrdni Bože, oprosti!

Isuse, moj spasitelju i suče, ne osudi me, budi mi Spasitelj danas na sudu, oprosti mi!

Ne sjećaj se Gospode pogrješaka ni zabluda moje mladosti, moje muževnosti i moje starosti; Isuse oprosti!

Svaku griešnu rieč, svaku griešnu misao, najmanji grieh, od srca žalim, oprosti mi o Isuse!

Oprosti mi, milosrdni Bože, sve što sam u mom zvanju zanemario, sve dobro, koje sam propustio učiniti, sve nepravde u trgovini, sve mržnje, svu oštroću prama bližnjemu, sve zle primjere, sve griehe riečju i činom! O da to sve popraviti mogu! — Isuse oprosti!

Žalim u duši zlo ponašanje u crkvi, hladnoću u molitvi, o da sam češće primao svete sakramente! o da sam ih primao dostojnije! — Isuse oprosti!

Oprosti mi moj Isuse! sve nedostatke u molitvi i svako zlo upotrebljivanje Tvojih milosti, dragocienog vremena i dobrih prigoda, Isuse oprosti! Nebrojeni su moji griesi, ko piesak u moru; sve veće je Tvoje milosrdje i neizmjerno je; — Isuse oprosti!

* * *

Isuse moj, moj Gospodine i Bože! Ti si mi oprostio, to se pouzdano nadam. Nude oprostite mi i vi svi oko mene! oprostite mi sve slaboće, uvriede, zla, najedanja i srčbe. Ah! već ne mogu sve to popraviti i nadoknaditi; o koli bi to rado! ja žrtvujem moju smrt da naplatim sve dugove prama Bogu, prama vam, i pram svim, koji su blizu i daleko. Dajte umolite ih, ko što i vas ja molim, da mi oproste! Naskoro ću doći pred sud božji; naskoro — naskoro doći će red i na vas. Oprostite mi radi Isusa; budite milosrdni, pa ćete milosrdje postići.

* * *

Ja svim iz svega srca sve praštam; svim bez razlike, sve bez razlike, oče oprosti im, velim s Isusom, oprosti svim mojim neprijateljem, svim uvrieditelјem, svim sve! Hoću da umrem s Isusom, u miru sa svimi, u ljubavi sa svimi; — oče oprosti!

Gospode Isuse! Ti si rekao: *Oprostite i biti će vam oprošteno,* evo me pred Tobom velika dužnika, moj božanski kralju! Svim sam oprostio sve, što mi bijahu dužni; Isuse, moj Gospode i moj Bože, oprosti i Ti meni! Oprosti mi duge moje, ko što i ja opraštam dužnikom svojim.

(Sad mogu ukućani i rodjaci umoliti umirućeg, da im oprosti, pa makar ga već bili i prije molili; ta biti će to po sve potresni trenutak.)

Druga rieč.

Zaisto ti kažem, danas ćeš biti sa mnom u raju.
(Luk. 23, 43.)

Tebi sam se obratio o Isuse, razpeti spasitelju, ja umirući, siromašni griešnik, poput onog razbojnika o Tvoju desnu! Oj obrati se i Ti k meni onako pun milosrdja, ko što si se prama njemu obratio! Danas i ja dovršujem na svom križu, ko što je i on na svomu; oj reci i meni, ko što si rekao i njemu: *Zaisto još danas biti ćeš samnom u raju.*

Rado trpim, što Ti hoćeš, kako hoćeš, i dokle hoćeš, jer Ti hoćeš; ja sam to zaslužio, još više zaslužio; no molim Te, ko on: Sjeti se mene! Čuj me, ko njega! Oj utjehe! Ti si uslišao razbojnika, Ti se nećeš ni meni oglušiti!

Ja se čvrsto nadam; ne radi mojih zasluga; ta ja sam siromašni griešnik, ko i onaj razbojnik; ta još sam veći griešnik od njega; nu ja ne dvo-

Digitized by Google

jim; *ja znam, da odkupitelj moj živi.* Ti si to, moj Isuse! U Te se ufam; pa neću biti osramoćen.

Uzdam se, ne u moja dobra djela, ne u moju pokoru, već u Tvoje milosrdje!

Uzdam se u Tvoje rane, u Tvoju krv, u Tvoju muku, u Tvoje zasluge, u Tvoje ime, u Tvoje srce, — o moj Isuse! Pun nade, pun utjehe, pun pouzdanja vapim Tebi s umirućim razbojnikom: Sjeti se mene u kraljestvu Tvojem!

Samo te molim: Sjeti se mene, i ja sam zadovoljan, kad se Ti mene sjetiš; ja sam spašen. Gospode Isuse sjeti se mene. Ti si u Tvojem kraljestvu — ja u smrtnoj stisci, sjeti se mene! Lebdim medju nebom i paklom, povuci me k sebi! Ti si obećao: *S križa ću sve k sebi privući,* a ja pouzdano gledam u Tvoj križ. Nedaj da padnem, povuci me k sebi, daj da budem kod Tebe!

Ja ne hlepim za Tvojim kraljestvom — ja želim samo kod Tebe biti! No Ti si u Tvojem kraljestvu — dodji kraljestvo Tvoje — sjeti se mene!

Oj Ti me nećeš zaboraviti, ja sam Tvoja ovčica, Ti si dobri pastir, *moj* dobri pastir! Ti si odkupitelj svijuh, danas, danas ufam se, biti ćeš naročito moj!

Vjerujem, priznajem, ko i umirući razbojnik, pred nebom i zemljom; Ti si odkupitelj moj, od kupitelj sviuh, pravi sin Božji, kralj nebeski, sudac svieta; Ti si nevin, svet, put, istina, uzkrsnuće i život!

Danas umirem, ostavljam sviet; pred — mnogo godina došo sam na nj', bio sam kršten; što sam Ti tom prigodom obećao? Mislim na to, o da sam bio vjeran! Nu želim umrieti Tebi vjeran! *Ne budete li ko djeca, nećete uljesti u kraljestvo nebesko.* Ja hoću da budem diete; što sam pri krstu obećao, ponavljam na smrtnoj postelji, u času smrti, za svu vječnost.

2. Pred Bogom i svimi svetimi, pred svim svietom, odričem se zla neprijatelja. O nećeš na meni imat diela, paklu! Odlazi od mene sotono! Isuse, Tebi živim; Isuse, Tebi umirem; Isuse, ja sam Tvoj živ i mrtav! Odlazi od mene sotono u ime Isusovo! Ja Te se odričem za uviek!

Odričem se svega tvoga sjaja! Svih razkoši, svih veselja svjetskih. O izpraznosti, o taštino! Sve je taština izim ljubiti Boga, i njemu jedinomu služiti.

Odričem se svih djela djavaoskih. Ta grich je, zli neprijatelju, tvoje djelo! Odričem se Tebe i svih grieha, svih tvojih nadahnuća i djela! Isuse Tebi živim! Isuse, Tebi umirem! Isuse, ja sam Tvoj živ i mrtav!

Pred Bogom i svimi svetimi, pred svim svietom, pred čitavim paklom, priznajem: Vjerujem u Boga Oca, svemogućeg stvoritelja neba i zemlje. Vjerujem u Isusa Krista, njegovog jedinog sina, našeg Gospodina, koji je rodjen, koji je trpio. Vjerujem u Duha svetoga, jednu svetu katoličku crkvu, obćinstvo svetih, oprošćenje grieha, uzkrsnuće tiela i život vječni. Amen. Amen. Amen.

Vjerujem i priznajem: da je samo katolička crkva prava, jedino spasonosna. Vjerujem sve, što katolička crkva uči; a zabacujem sve, što ona zabacuje. Opozivljem sve, što sam proti katoličkoj crkvi i njenu nauku govorio, mislio i radio. U vjeri sam katoličkoj, hvala Bogu, živio, u njoj ću; milošću božjom i umrieti.

Zadnje rieči će mi biti: umirem ko kršćanin katolik. O Bože! umnoži moju vjeru; o Bože! pojači moje ufanje, sjeti se mene, o Isuse, u kraljestvu Tvomu!

* * *

Sjeti se mene ove ure, ove posljednje moje ure. O koli često si se mene u životu sjetio! Zahvalno se sjećam svih Tvojih milosti, svih Tvojih dobročinstva, učinjenih mojoj duši i mom tielu!

Hvala Ti, presveta Trojice! Hvala, čast i slava Tebi: sveti se ime Tvoje!

Hvala Ti, trojedini Bože, što si me stvorio, što si me odkupio i što si me posvetio i pozvao pravoj vjeri!

1. Hvala Ti, nebeski oče, osobito, što si me uzdržao! Ti si me hranio, Ti si me pojio, Ti si me odievao. Hvala Ti na svih godinah, na svih dnevih, na svih urah moga života, na svakom času. O koli dragocjeno je vrieme, da svaki čas! o kud sreće da sam ga upotrebio! Sve si mi pružio, da se spasim, a sad posljednji čas, hvalim Ti, na svih časovih mog života.

Hvala Ti na obrani mog angjela čuvara; na Tvojoj providnosti, na svih tegobah, na svakom veselju, na svih Tvojih odlukah! U svem si dobro po me mislio. Oče naš, koji si na nebesih, sveti se ime Tvoje!

2. Hvala Ti, moj Isuse, osobito na tom, što si postao čovjekom, hvala Ti na nauku, na Tvojoj muci i smrti, na svakom Tvom koraku! Ti si bio moj dobri pastir, moja duševna hrana, moj po-

Digitized by Google

srednik kod oca, moj put u nebo; hvala Ti, o daj da Te slavim u vjeke i u vjeke Tvoja hvala nek bude u ustiuh mojih! sjeti se mene, u kraljestvu Tvomu!

3. Hvala Ti, Duše sveti Bože, na mojem posvećenju po svetih sakramentih, hvala Ti na sakramentih umirućih, na svih Tvojih milostih, nadahnućih, poukah, ponukah na dobro, na svih dobrih mislih, na svih spasonosnih naucih! Ti me uzdržaješ od grieha, i nukaš na pokoru! Moja vjera, Tvoj je dar, moje ufanje Tvoj je dar, moja ljubav Tvoj je dar! Tebi hvala na mojoj skrušenosti, i mom izručenju u božju volju! Tebi hvala na prvoj milosti, Tebi hvala na svih ostalih milostih, Tebi hvala na posljednjoj milosti, na uztrajnosti do konca! Amen. Amen.

Trojedini Bože; Otče, Sine i Duše sveti! ja Te hvalim, ja Te slavim, ja Ti zahvaljujem na svih milostih, na svih dobročinstvih, na svakom dobru i milosrdju meni i mojim izkazanom po Isusu našem Gospodinu i posredniku.

Otče naš, koji si na nebesih! Božji Sine, odkupitelju svieta! Bože Duše sveti! Sveta Trojico jedini Bože! Sveti se ime Tvoje, na zemlji, ko i na nebu. U nebu, u nebu, tamo ću Te slaviti i hvalu Ti pjevati, daj da to sad počmem i nikada neprestanem: Svet, Svet, Svet si Ti Bože, Gospode vojska! Slava Otcu i Sinu i Duhu svetomu, kako bijaše u početku tako sada i u vieke vjeka. Amen, Amen. Amen.

* * *

I vama hvala mili moji prijatelji, na vašoj ljubavi i vjernosti, na svakoj vašoj pomoći, na svih dobrih savjetih, na strpljivosti vašoj i liepoj pažnji sa mnom; hvala vam na trudu, na ljubeznoj skrbi i brizi, na svih utjehah u zdravoj dobi, na vašoj njegi, sućuti, posjetu u vrieme bolesti, Bog vam bio svim milostiv platac.

U nebu ću, kamo se nadam po božjem milosrdju doći, molit za vas! Ostajte mi s Bogom, nemojte me zaboravit! o dajte još mi je pravit pokoru — o težko će to biti, iz kreveta poći u oganj; vi mi možete pomoći; ne zaboravite me, ostajte mi s Bogom; dok se vidimo kod Boga u nebu!

(Bilo bi sad dobro privesti djecu k umirućemu, koja bi mu mogla obećati, da će za nj moliti i da ga neće zaboravit).

Treća rieč.

Ženo, eto ti sina! Sinko, eto ti matere!
(Ivan 19, 26—27.)

S griešnika polag Tebe, svrnuo si pogled na majku pod križem, dobri moj Isuse! Oprostio sam se sa svimi ljudmi; a sad me evo gdje dižem oči, suzne oči svoje, k majci Tvojoj i vapim joj: Marijo, pogledaj na svoje diete, a Ti mili Isuse, pogledaj na majku — ona moli za me.

Marijo! pogledaj na svoje diete, Ti si moja majka; pod križem svog sina postala si nam svima a i meni majkom. K Tebi se utičem, uzdišući i plačući, iz suzne doline, u smrtnoj stisci; obrati sad svoje milosrdne oči na me, majko milosrdja, živote slasti i ufanje moje!

Ja se u Te uzdajem; ta tko se je Tebi obratio, a da nije bio uslišan? Tebi hvalim na svih milostih, Tebi *majko božjih milosti!* od Tebe očekujem i posljednju milost — uztrajnost do konca; majko božje milosti nemoj me zapustiti! Majko milosrdja, budi mi u pomoći u posljednjoj borbi!

Marijo pomozi; ta Ti si bila Isusu vjerna do smrti; Ti me nisi nikad zapustila, nemoj me ni sad zapustit; Ti *djevice vjerna! djevice moguća! djevice milostiva!* majko moja pogledaj na svoje diete, nemoj me ostaviti!

Često sam Te nazivao — *uzroče našega spasa,* daj da Ti i ja budem mogo hvalit za moj spas — budi danas uzrok mom spasu. Gledaj na svoje diete, bolestno, umiruće, mila majko, Ti si *zdravlje bolestnih* — spas umirućih! Majko pogledaj na me i spasi me!

Siromašan sam griešnik, a Ti si — *utočište griešnika,* Tebe moiim, budi i meni utočište! *Pomoćnice kršćana,* Marijo, pomozi zadnji put; zadnja je ovo nužda i najveća nužda.

Ti si ona, koja možeš pomoći — o majko sad — primi me, pomozi, o Marijo, pomozi!

Ti utjeho žalostnih! Oj, budi i meni utjehom! Ti *tornju Davidov,* Ti *tornju bjelokostni,* Ti jesi, Ti ostani mojom obranbom proti gordom neprijatelju, čuvaj me od pakla, izbavi me od pakla!

Ti *zviezdo jutarnja!* Svietli mi u mojoj smrtnoj noći! Ti *škrinjo zavjetna!* primi me iz valova svieta ovoga! Ti *vrata nebeska!* Otvori mi ih! Čuj moj posljednji uzdisaj, zadnji kucaj moga srca neka se odrazi na Tvojem srcu, punom ljubavi, o vrata nebeska, čuj me, ustani; ruči gordi neprijatelj, hoće da proždre moju dušu; pusti me u nebo, spasi me, o Marijo! Ti si mi bila utjehom u životu, i po-

Digitized by Google

uzdanjem na samrti, Tebi se posvema izručam — oh odvedi me Bogu!

Marijo žalostna majko! Ti si stajala polag križa, smrtne postelje Tvoga sina; dodji i k mojoj smrtnoj postelji! Gledaj na svoje diete! Majko pomozi mi!

Gledaj na svoje diete gdje se bori sa smrću; — sad mi pomozi, da blaženo umrem, *Djevice — majko — kraljice!*

Zdravo Marijo.

Još jednom, zadnji put na ovoj zemlji, ali za uvieke, Marijo pomozi, u nebu ću Te pozdravit: *Zdravo Marijo!*

Zdravo Marijo! ja dolazim, nisam daleko, dodji mi u susret božjom milosti, Ti *milosti puna!* Ja sam sirota, smiluj mi se, Ti *milosti puna!* Dodji i ostani kod mene Ti, jer je *Gospodin s Tobom;* blagoslivljam Te, i uviek ću Te blagoslivljat — Tebe *blagoslovljenu medju ženami!* Nikad neću prestati da govorim: Blagoslovljena Ti i *blagoslavljen plod utrobe Tvoje — Isus! Isus!*

Oj, koli je sladko Tvoje ime — Isuse! Isuse! Isuse!

Sveta Marijo — majko Božja i majko moja, *moli za nas,* za me nevoljna griešnika — sad, sad me ne zapusti — *u času moje smrti.* Amen! Amen! Amen! Marijo Amen!

Sv. Josipu.

Sveti Josipe! branitelju Isusov, djevičanski zaručniče Božje majke, moje nebeske kraljice! Sjeti se svoje svete smrti u naručju Isusa i Marije, budi i meni u pomoći, dodji k meni, dovedi sobom Isusa i Mariju; oni su Te slušali na zemlji, a Tvoja zaručnica je moja majka.

O sveti Josipe! budi mi ocem i smatraj me svojim djetetom, preporučam Ti svoj spas, on budi Tvoja skrb; dielim se s ovim svietom, poprati me u nebesku domovinu, molim Te, po Isusu Kristu Gospodinu našem.

Isuse! Marijo i Josipe! pomozite!

Angjelu čuvaru.

Moj angjele čuvaru, ja ti hvalim iz sveg srca na Tvojoj obrani tečajem moga života. Hvalim Ti na Tvojih ljubeznih opomenah, na Tvojoj skrbi i strpljivosti sa mnom! O koli često sam Ti bio neposlušan i povriedio Tvoje svete oči; oprosti mi, ne moj me sad ostaviti; još malo i eto me u domovini; brani me, čuvaj me proti gordom neprijatelju; moj angjele čuvaru, ja Ti se izručam u ovaj čas, dok mi duša ne dodje u nebo!

Imenjaku.

Sveti *N.,* moj imenjače, moj vjerni, neutrudivi zagovorniče od djetinstva! Oj, premalo sam Te štovao, premalo nasljedovao; umiruć molim Te: Oprosti mi i moli za me ovaj čas; Ti si mi postao štitnikom na svetom krstu, oj, budi mi takovim i u času smrti.

* * *

Sveti angjeli! Sveti Mihovile! kneže angjeoski i pobjedniče paklenog zmaja! Svi božji svetci! pomozite mi; zjalo pakleno je otvoreno, čuvajte me, molite za me, pružite mi ruku, da dodjem Bogu i k vama.

* * *

Marijo, pogledaj svoje diete! Angjele čuvaru, pogledaj na svoga štićenika! Sveti imenjače, gledaj svog imenjaka! Svi angjeli i svetci, pogledajte na svog brata!

Isuse, pogledaj svoju majku, svog odhranitelja, mog angjela čuvara, mog imenjaka, sve svoje angjele i svetce, oni se svi Tebi mole za mene; čuj i poslušaj ih, budi mi odkupitelj, Isuse! budi mi Isus! Isus! Isus!

Četvrta rieč.

Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio? (Mat. 27, 46.).

1. Molitva Isusu.

O moj Isuse! Koli zapušten visiš na križu! Ti se ćutiš zapuštenim i od istoga Otca. Moj Bože, veliš, moj Bože, zašto si me ostavio!

Gospodine Isuse! Ti me nisi ostavio čitav život. Hvala Ti čast i slava! Ta kad i griešan bijah nisi me ostavio. O ja sam Tebe često ostavio, to priznajem, skrušeno priznajem pred Tobom, a Ti mene nikada; hvala Ti, čast i slava! Ti si me, dobri pastiru uviek tražio! O hvala Ti, čast i slava u vieke, kliče Tvoja ovčica.

Gospode Isuse, pastiru dobri, nemoj me sada ostaviti; ta evo ga, evo ga sad na zadnjeg mog trenutka; Isuse milost! ne moj me ostaviti!

Gle, o Isuse, gorda neprijatelja blizu mene! nemoj me ostaviti! Odlazi od mene sotono — kod mene je Isus; Isuse nemoj me ostaviti!

Digitized by Google

O Isuse! Tebe se držim, drži me, Tebi se utičem, nemoj me ostaviti. Evo napasti! još sada zadnji put Te molim; ne uvedi nas, nemoj dozvoliti da padnem, u napast.

Pruži mi ruku ko Petru, da dodjem k Tebi preko svjetskih valova; Tvoja ruka nek me podigne i vodi; ja se čvrsto nadam, pruži mi ruku, još samo njekoliko koraka; Ti si me dosele vodio; ne uzmiči, jer tad propadoh; *spasi me,* Isuse! nemoj me ostaviti! Povuci me k sebi na kopno, ja ćutim da sam kod Tebe; Ti me ne ostavljaš; stog kličem pouzdano: Isuse! nemoj me ostaviti!

Molitva Bl. Djevici.

Marijo, majko Božja, ne ostavi me! ostani kod mene, tad će i Isus ostati, *Gospodin je s Tobom!* Zaklinjem Te sedmerostrukom Tvojom žalosti — nemoj me ostaviti!

Sjeti se prve svoje žalosti, proročanstva Simeonova, i daj da mi Tvoje božansko diete bude danas uzkrsnuće.

Sjeti se svoje druge žalosti — biega u Egipat; poprati me, čuvaj me, sad *u času smrti moje!*

Sjeti se svoje treće žalosti — gubitka Isusova u hramu, nemoj da Isusa izgubim.

Sjeti se svoje četvrte žalosti — susretaja sa Isusom, nosećim težki križ; gle i mene obterećena težkim križem u smrtnoj stisci; dodji mi u susret i pomozi mi, da ga ponesem do vrhunca!

Sjeti se svoje pete žalosti, smrti Isusove, budi mi u pomoći pri zadnjem uzdahu!

Sjeti se svoje šeste žalosti, pri skidanju s križa, te primi moju dušu u materinsko svoje krilo!

Sjeti se svoje sedme žalosti, pokopa Isusova, i povedi me u pokoj vječni!

Molitva sv. Josipu i angjelu čuvaru.

Sveti Josipe, nemoj me ostaviti! Po tvojoj svetoj smrti u naručju Isusa i Marije, molim Te, nemoj me ostaviti.

Angjele moj čuvaru, sveti moj imenjače, svi angjeli i sveci, nemojte me ostaviti!

Isuse moj, pobjedniče smrti i pakla, moj Spasitelju, nemoj me ostaviti, budi kod mene; pomozi mi u posljednjoj borbi!

Gle Isuse, došla je noć, dan se je primaknuo koncu, već zapada, mrači mi se pred očima, ostani kod mene, nemoj me ostaviti sama, Isuse nemoj me ostaviti! Ja te ne puštam od sebe; Isuse Tebi živim, Isuse Tebi umirem, Isuse Tvoj sam, i Tvoj ću biti, živ i mrtav u vjeke. Amen. Amen. Amen.

Peta rieč.

Žedan sam (Iv. 19, 28.)

O moj Isuse, ljubežljivi i milosrdni Spasitelju, Ti me ne ostavljaš, Ti si kod mene, oj sladka utjeho! Tvoja me milost ne ostavlja, dok ne dokrajčim. Oj kud sreće da sam već mrtav! tad bi bio kod Tebe, a *samo kod Tebe je dobro.*

Žedan sam! vapiš s križa. Ti žedjaš za mnom, za mojim spasom; o i ja žedjam za Tobom, da Te vidim! O moj Isuse, moj Gospodine i moj Bože! Oče, Sine i Duše sveti, trojedni Bože i Gospodine! žedjam, oj koli žedjam! za vama, da vas vidim.

Ti si toli liep, oj uviek stara i uviek nova ljepoto! Ti toli mudar, pravedan, milosrdan, svet, dobrostiv, najveće dobro, moj stvoritelj, moj odkupitelj, moj posvetitelj, moj početak, moj cilj, moja svrha, moj Bog i sve moje; ja Te ljubim, jer si Bog, najveće dobro, oj da sam Te uviek vrhu svega ljubio! jer na nebu i na zemlji ne ima dobra vrhu Tebe; moj Bože i sve moje!

Ja žedjam za Tobom, iz ljubavi prama Tebi; ljubim Te svim srcem, svom dušom, svimi svojimi posljednjimi silami. O moj Bože! Ljubim Te; razpali, umnoži moju ljubav, ne daj da se ugasi, daj da Te ljubim u vieke! O Isuse! Ti mi veliš s križa *žedan sam,* a ja Ti se odazivljem: žedjam; moja duša žedja za Tobom, smiri danas goruću njenu žedju; ne daj da u paklu uviek žedjam za Tobom; radje ću danas umrieti i k Tebi doći, nego živiti uvieke odieljen od Tebe!

Želim razpasti se i biti s Tobom; Ti si moj život a smrt mi je dobitak, Ti si izvor života, za Tobom žedjam! Ti si kruh angjeoski, Tebe sam gladan! Ti si hrana odabranih, daj danas nasiti i mene, da nikada više ne gladujem! Otče naš, koji si na nebesih, u ime Isusovo Te molim, daj mi danas Isusa, daj mi ga za uviek, daj mi danas moj svagdanji vječni kruh!

Svojim gladovanjem u životu, Svojim žedjanjem na samrti, o moj Isuse, nasiti danas moju gladnu dušu, ugasi joj silnu žedju!

Otče naš, koj si na nebesih, pogledaj na me, svoje diete, okom svoga milosrdja. Ko siromašni Lazar uzdišem, želim biti nasićen od Tvog stola, kruhom života; udieli mi danas moj svagdanji i

Digitized by Google

vječni kruh! O moj Bože! Ja sam okaljan — griešan; a š o griešna može u nebo?

Dušo Kristova, posveti mene!
Tielo Kristovo, spasi mene!
Krvi Kristova napoj me!
Vodo Kristova rebra, operi me!
Žedan sam, daj da dodjem k Tebi!
Odielit se od Tebe ne pusti me!
Od zla neprijatelja obrani me!
U čas smrti, pozovi me!
Ob desnu moju stavi se!
O dobri Isuse, usliši me!
Da Te sa svimi angjeli hvalim u vieke, vieka.

Šesta rieč.

Svrši se! (Iv. 19, 30.).

O Isuse, Isuse, moj Isuse! mrači mi se pred očima, eto (još čas, — srce će pući) svršeno je. Tako veliš Ti: *svrši se!* Ti si svršio, svršio svoje djelo podpuno, svoj si život svršio. I moj je život svršio, primi ga Isuse, primi. Primi ga o Gospode, reci: *svrši se!* Pogledaj na srce, primi dobru mi volju, ja Ti poklanjam srce svoje, reci: — svršeno je! Milosrdni, dobri Bože, sveti, pravedni Bože, pogledaj milostivo na me, slugu svoga. Žrtvujem Ti sav život, sve ure, sve časove, sve boli, sva trpljenja; sve nek bude Tvoje, iz ljubavi prema Tebi. Sve primi, dobrostivo primi — svršeno je! Sve sdružujem s Tvojim životom, s tvojimi mukami; svršavam, jer tako hoću, u Tvojoj službi.

Dovoljno ću zadovoljiti Tvojoj bezkrajnoj pravednosti svojom smrću; primi ju, ta prikazujem ju ko žrtvu pomirnicu za sve svoje griehe; ko žrtvu zahvalnicu, za sva Tvoja dobročinstva, ko žrtvu hvale u slavu Tvog veličanstva, ko žrtvu molbe, za posljednju milost — uztrajnost do konca. Hoću da ovršim Tvoju svetu volju — svršeno je.

Ti hoćeš, da se spasim; *Ti ne ćeš smrti griešnika.* Budi volja Tvoja; ovrši je danas — nek bude ovršena; zle smrti, najvećeg zla, očuvaj ime od nje, oslobodi me od zla. Otče naš, koji s na nebesih — oslobodi me od zla!

Gospode Isuse, milosrdni Isuse! dovrši sada, — reci: *Svrši se!* Milost, mili Isuse milost — oprosti! Isuse moj spasitelju, svrši moj spas! Isuse, pobjedniče pakla, ovriši svoju pobjedu! Ja se čvrsto nadam, da ćeš reći: *svrši se!* O Isuse, hvala Ti, da — svršeno je; ja sam svoj život dovršio; Isuse ja sam Tebi vjerovao, svršeno je — moja vjera nije bila uzaludna; kruna pravde već mi se namiče, o Isuse pomozi mi, da ju dohvatim!

Marijo i Josipe, dovršite i vi vaš zagovor! Marijo majko milosrdja, pomozi mi u posljednjoj borbi!

Angjele čuvaru! sveti imenjače! pomozite mi, da sretno dovršim; dajte da se s vama radujem, da danas veselo uzkliknem — svršeno je.

Sedma rieč.

Oče, u ruke Tvoje, predajem duh svoj! (Luk. 23, 46.)

Svrši se, reko si Ti moj Isuse! i preporučaš Ocu svoju dušu; *u ruke Tvoje Oče, predajem dušu svoju!*

Svršavam i ja, svršeno je. Isuse moj Spasitelju, moj sudče! Duša mi se dieli iz ovoga tiela, dolazi k Tebi, ja ju izručam u Tvoje ruke; preporučam Ti ju; u Tvoje ruke, (pogledaj ih, kako su probodene iz ljubavi spram mene), u Tvoje ruke, o Isuse izručam dušu svoju!

Radi što hoćeš, ja Ti ju prepuštam po nadi i pouzdanju; u Tvoje ruke izručam dušu svoju! Bježte zli dusi! što tražite na meni? u Isusove ruke, u Tvoje ruke izručam dušu svoju.

Isuse! budi mi milostiv! Isuse, smiluj se meni! Rane Isusove, krvi Isusova! o Isuse — milost, milost! u Tvoje ruke, Isuse, u Tvoje ruke, Marijo, u Tvoje ruke sveti Josipe! u Tvoje ruke angjele čuvaru, u Tvoje ruke sveti moj imenjače, u vaše ruke, angjeli i sveci, izručam dušu svoju! Isuse, Marijo i Josipe pomozite! Amen.

Viestnik.

Naša domovina.

(O. Marijan Marković) presvietli biskup banjalučki boravio je u našem gradu 7., 8. i 9. o. m., te je bio gost veleč. OO. Franjevaca. Dne 10. maja vratila se je Njegova Presvietlost u Banjaluku s pratiocem svojim veleč. O. fra Grgom Kotromanovićem, župnikom Banjalučkim.

(† Josip Bezić.) Posljednji broj bijaše već u štampi gotov, kad je smrt zamahnula i u redove kaptola Vrhbosanskoga, te pokosila mu arhidja-

Digitized by Google

kona. Tečajem duge trogodišnje bolesti višeput smo mislili, da mu je kucnuo zadnji čas, pak to i bijaše razlog, da je smrt donjekle zatekla i njegove drugove, makar da je posljednje dane vanredno slabio i propadao. Nemogući on redovito primati brane, moralo mu je to pospiešiti kraj, što je nadošao nakon težkih bolova, koji su zadnja tri do četiri dana neprekidno trajali i svaku mu svjestnost oduzeli. Ranim jutrom sliedećega dana već se je Sarajevom pronio glas o smrti „staroga", a kad su o podne sva zvona naše prvostolnice oglasila tužnu viest, navalio je sviet u obilnom broju, da ga posljednjiput još vidi na ukusnu odru, što ga je u njegovoj sobi smjestilo i okitilo ovdješnje pogrebno družtvo *Pietas*. Staro i mlado, katolici i akatolici neprestano su do u kasnu noć dolazili i odlazili, a to isto se opetovalo i sliedeći dan, u ponedjeljak, makar da bijaše radićak. Na groblju sv. Mihovila bijaše već odredjeno odlično mjesto za grob, te su radnici ranim jutrom radnjom počeli, kad stiže brzojavno molba rodbine, malo zatim obćine, pa onda župe Grobote u Šolti, neka im se ostanci pošalju, da počivaju u rodnom kraju. Ako i težkim srcem ovoj molbi i želji odazvao se je presvietli gospodin nadbiskup Vrhbosanski sporazumiv se s pokojnikovimi drugovi, a vis. zemaljska vlada naša sporazumno s dalmatinskom, dala je dragovoljno nuždnu dozvolu. Na 2. maja počelo se već ranim jutrom množtvo kretati prema stanu kaptola Vrhbosanskoga, odkle ponesoše članovi pogrebnoga družtva pokojnika, pohranjena u krasan lies od mjedi na pogrebna kola, pošto je prvi blagoslov tiela obavio preč. gospodin kanonik dr. Antun Jeglić, koji je uz podvorbu vodio sprovod u stolnu crkvu. Pred svećenstvom stupali su pjevači, da izmjenice u četveroglasnom sboru, pa onda koralno pjevaju psalam *Miserere*. Pred njimi nošahu liep vienac tri mladića Dalmatinca, što su ga svomu zemljaku posvetili ovdje boravećі Dalmatinci; pred ovimi tri katolika Sarajlije s veoma ukusnim viencem, što ga svomu nezaboravnomu starini posvetiše katolici našega grada, koji uz to dadoše za izpokoj njegove duše odčitati 52 svete mise. Nadalje se poredaše u povorci gradjani, pa cjelokupna katolička mladež naših škola sa svojim osobljem, na čelu pako nošen je jednostavni drveni križ, a na njem skroman vienac s napisom: *Sirotinja neizcrpivomu dobrotvoru.* Po *Carevoj* i *Franje Josipa ulici* množtvo naroda bud čeka i gleda bud prati miloga pokojnika, čije mrtvo tielo voze na svečanih pogrebnih kolih četiri vranca, a na kolih su medju ostalimi vienci rodbine: obitelji Karaman i brata pokojnikova Pave Bezića. Iza liesa stupa zastupnik rodbine dr. Matić, nadsavjetnik vrhovnoga suda, Luka Karaman, ravnatelj tehničke škole, te zastupnici ovdješnjih Dalmatinaca. Kad je sprovod zakrenuo *Rudolfovom ulicom* liep se ukaza prizor na ulazu u crkvu Presv. Srca Isusova, gdje je Presvietli gospodin nadbiskup s podvorbom čekao, da miloga pokojnika primi, blagoslovi i u crkvu odprati. Tu bijaše spremljen mrtvački odar, kamo smjestiše lies, a tada započe presvietli gospodin svečanu sv. misu, kod koje bijaše prisutan i preuzvišeni gospodin gradjanski doglavnik barun Hugo Kutschera, administrativni direktor Sauerwald, savjetnik zem. vlade Hörmann. okružni predstojnik dr. Kukuljević, predsjednik okružnoga suda dr. Karlović uz druge mnoge činovnike i mnogo brojan narod, koji je dubkom napunio crkvu tako, ter je dobar dio školske mladeži morao ostati vani. Na koru pjevali su pjevači *Requiem* koralni. Poslie sv. mise blagoslovio je presvietli gospodin nadbiskup mrtvo tielo, a tada povede preč. gospodin kanonik dr. Jeglić uz podvorbu sprovod istim redom *Čemalušom* do vladine sgrade, gdje su pjevači odpjevali posljednju kiticu psalma, a onda se mladež i mnogi pratioci od pokojnika oprostiše, da ga svećenstvo, prijatelji i znatan dio naroda sprovede do kolodvora, gdje bijahu već pripravljena kola, koja će ga sutra dan odvesti do Metkovića, a onda će dalje ladjom. Iz *Makarske* stiže nam glas, da su mrtve ostanke svečano primili: biskup Pavlović s kanonici i ostalim gradskim svećenstvom, te množtvom naroda dodjoše na parobrod, pa blagosloviše tielo. Isto tako liep bijaše doček i u Spljetu, odkle ga prevezoše na Šoltu, da tamo čeka glas trublje, koja će nas sve iz zemlje probuditi, te nas pred Gospodina pozvati. Počivala u miru krasna ova duša, kojoj će neumrl spomen ostati svagdje, gdjegod je boravila!

(Prosni dani.) U oči Spasova u ponedjeljak, utorak i sriedu izišao je iz naše stolne crkve obhod na groblje sv. Mihovila, za tim u crkvu S. Vinka (milosrdnih sestara) i sv. Antune (veleč. oo. Franjevaca). Prisutan bijaše presvietli gospodin nadbiskup i sva katolička školska mladež, te nješto puka katoličkoga.

(Darovi). Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Ovdješnji Dalmatinci preostatak od kupljena vienca za pokojnoga arhidjakona Bezića 54 for.; M. Gašparlin župnik u Mihaljevcu 1 for. (opetov.); župa Teplicz u Ugarskoj 1 for.; Andre Mikiša, župnik u Lanišću (Roć) 10 for.; Gross Josip, c. kr. vojnički kapelan 5 for.; Pejčić Ante sabrao medju drugovi u Budapešti 2 for. 50 nč. — *Za sv. grob u Jerusalemu:* Brod bos. 8 for.; Tuzla 12 for.; Gromiljak 1 for.; Brestovsko 5 for.; Kreševo 4 for. 10 nč.; Kiseljak 3 for.; Fojnica 14 for.; Busovača 14 for.

(Svečanost Presv. Srca Isusova.) U našoj nadbiskupiji, a naročito u prvostolnoj crkvi Srca Isusova svetkovati će se ova svečanost 11. juna, na 3. nedjelju po Duhovih. Ordinarijat naš pobrinuo se je, da hodočastnici mogu 10. juna putovati amo uz sniženu cienu koli na pruzi Konjic-Sarajevo, toli na onoj Brod-Sarajevo. Neka prema tomu veleč. Otci župnici puk pouče i upute, da se uzmogne u što većem broju ovdje okupiti oko zastave Presvetoga Srca Isusova.

Digitized by Google

Rim.

(Leo XIII. i uljudba.) Makar i nješto kasnije donosimo evo prijateljem svojim liepe misli, što ih je o tom razvio kardinal *Parocchi,* generalni vikar Nj. Svetosti. Josip de Maistre izvrstno je rekao: „Papa je promicatelj, glava sveobće uljudbe.“ Nitko neće evangjelju poreći zaslugu, da je ono dalo polet uljudbi svieta. Prije dolazka Kristova uljudba bijaše samo više manje priprava skoromu evangjelju. Poslie Krista ne može se više oteti njegovu uplivu, pa zato svaki napadaj na život, punimu, slobodu evangjelja bio bi na propast uljudbe . . . Papa je apostol uljudbe, kakovu u svietu širi evangjelje. Svoju uzvišenu službu vrši on tim uspješnije, što upravlja čovječanstvom s visoke stolice, na kojoj počiva moć prvaka apostolâ. Posebna veličina papâ ovisi o tom, kako shvaćaju to uljudbeno poslanstvo, te kojom ga srećom u život privode. — Glasovita okružnica biskupa Perugijskoga — *crkva i uljudba* — obširno je razvijena u divnih okružnicah, te je ušla u praktični život nastojanjem Pecci-a, koji je postao Leo XIII. Neka bude dopušteno mimogredce spomenuti okružnice — *Diuturnum,* o političkoj vladavini — *Immortale Dei,* o kršćanskoj uredbi gradjanskoga družtva — *Libertas,* koja se može označiti velikom kartom političke sloboštine po evangjelju. I toliko drugih, ne manje divnih, kojim je svrha, da ožive u školah lovoriku angjeoskoga učitelja, da u zaštitu uzmu svetost kršćanskoga braka, da opredjele, prema pravednosti, razboritosti i ljubavi, dužnosti gradjana, da stanje radnika dignu na onu visinu, gdje ih hoće Isus Krist. Čini su u skladu s ovim ozbiljnim i uglednim naučanjem. Njemačka je umirena poslie obraničtva glede Karolinskih otoka; lanci robstva su prekinuti; diplomatski odnošaji s Ruskom povezani su; konservativni slojevi Francezke privedeni su k slozi; hierarhija uzpostavljena u Škotskoj, Bosni i Hercegovini, Japanu, Indiji; odlučeno, da je Goa pod portugalskom zaštitom; uzpostavljena vjerska sloboda u Brasiliji, mir u Irskoj; uvedena je apostolska delegacija u saveznih državah: sve činjenice, koje okružuju stolicu Petrovu viencem ne manje sjajnim od onoga, o kom su mudre glave unapried vidjele da će biti jednom okružen uslied odkrivena novoga svieta. Je li slika gotova? Može se reći, da je započeta. Na obzorju budućnosti pokazuju se u velikih potezih one uredbe, koje providnost namjenjuje sreći narodâ, da ih one izciele. Ako sve pokazuje, da će narodi u buduće krenuti prema demokraciji, recimo odmah, da će papa njom upravljati; jer ako ljudi nisu osudjeni, da budu uronuti u potop bezvladja, oni će morati da se poklone pred jedinom vlasti, koja može da ih sjedini u jednu rukovet (ljubav je pako, a ne mržnja, koja ujedinjuje ljude u rukovet); oni će morati da priznadu jedinu vlast, koja je moćna prema prevlasti strasti; oni će morati da pozdrave jedino sudište, gdje ne može da nadje mjesta ni bludnja ni varka, a to je povlast, kako kaže biskup Kartažki, stolice Rimske. Taj dan doći će prije ili kasnije. To će biti dan svečan i blažen za stolicu Petrovu. Nu taj dan neće biti manje srećan i ugodan za veliku obitelj ljudsku, razsijanu po cieloj zemlji. — S jedne strane vladanje sadanjega pape prispodabljaju vladanju utemeljitelja kolegija, pape Grgura XIII. U Apolinaru, sjedištu diecezanskoga sjemeništa rimskoga, osnovao je viši zavod za klasične nauke, talijanski, latinski i grčki, a u isto doba, kad preporuča, neka se proučaje mudroslovje sv. Tome Akvinskoga, olakkoćuje učenje istočnih i živih jezika; utemeljio je stolice za assiriologiju, egiptologiju, kršćansku arheologiju i prirodne znanosti. Sokoli i obsipava dobročinstvi onaj veliki arsenal svetih znanosti, to jest Gregorijansko sveučilište. U vatikanskom sjemeništu obnavlja nauku filosofije i književnosti i popunjuje ju tečajem bogoslovskim. Utemeljuje akademiju sv. Tome, da tako s vremenom poraste mladež, odlučna braniteljica skolastike. Pa kao da sve to ne bi dosta bilo, njemu imadu zahvaliti život i red u Rimu zavodi lombardski, češki, maronitski, jermenski, anselmski; izvan Rima dižu se i uredjuju katolička sveučilišta Waschingstonsko i Freiburžko; ustrajaju se nove stolice na sveučilištu Löwenskom, učvršćuju i mah dobivaju sveučilišta u Lilleu, Parisu i Lyonu. Veledušnost njegovu blagosivati će svećenstvo Indije, uzgojeno u sjemeništu Kendyjskom, koje je podignuto na najljepšem položaju Ceylona. Leo XIII. troši medju ostalim svake godine pol milijuna za katoličke škole osnovne, tehničke i klasične u svojem Rimu. Otvara za iztraživanje učenomu svietu ono blago povjestno, koje je u arhivih vatikanskih, osnivajuć u blizini, da pomaže u iztraživanju učenjakom, knjižnicu, glasovitu već medju učenimi, koji blagosivlju u Leonu XIII. papu, koji je dao da oživi veledušje Nikole V. i Leona X. prema znanosti. Nezadovoljan da obogati arhive, knjižnicu, muzeje darovi njemu poklonjenimi prigodom jubileja svećeničkoga; nezadovoljan da je podigao zviezdarnicu na kuli Leoninskoj, papa je kupio svojim vlastitim novcem knjiga, starinâ, rukopisâ, uzordjelâ umjetnosti, da obogati poklad umjetnički, znanstveni, književni, pohranjen u vatikanu; sbirku jedinu na svietu. Hoću li govoriti o radovih poduzetih žarom dostojnim Sixta V., a u doba tako žalostno za javno i privatno blagostanje? Spomenimo samo obnovu gorostasne abside u sv. Ivanu Lateranskom, pa onoga bisera umjetničkoga iz srednjega vieka, samostana, što se proteže duž južne strane arhibasilike; a ne računajmo mausolej Inocenta III. pa novu sakristiju i kanoničku kuću, sagradjenu dielom s temelja kraljevskim sjajem. Tako se pokazuje i riečju i činom djelovanje pape vazda pripravna za pomoć i dobra djela, kako je kazao apostol, dočim je pobožnost nasljednika sv. Petra, po rieči istoga sv. Pavla, koristna za sve. S njeke strane izjavila se nedavno želja, neka bi se Italija opet domogla prvenstva

Digitized by Google

u umjetnosti i obrtu. I kardinal od srca želi, da Italija stane na čelo, kako je njekoć i bila, znanosti i umjetnosti; neka bude cielomu svietu učiteljica vjere i naobrazbe; neka se svi naobraženi narodi s počitanjem poklone njenomu sladkomu žezlu! Ali badava bi bilo laskati si, da će se tolika slava vratiti, ako se ne počme obnavljati veličinu te priznavati veličanstvo rimskoga papinstva; nerazkidljiv je vez, kojim je Bog povezao papinstvo i Italiju. Ima dobrahno godina, što je pisao Pellegrino Rossi, da je papinstvo jedina živa veličina, koja ostaje Italiji, te radi koje ju štuje i počitaje Evropa i sav sviet.

(Djelo sv. Djetinstva). Apostolskim pismom od 3. februara o. g. *Humani generis* Nj. Svetost proširila je duhovne blagodati, namienjene onim, koji ovo sv. djelo podupiru. Prem se crkva jednako skrbi za svu svoju djecu, te ju istom ljubavi obuhvata, običava ipak milostivijim okom pogledati na djecu, rodjenu od roditelja nekršćanskih, koju bije svaka oskudica, pak su od najranije dobe u svakoj pogibelji i za život i za spas. Materinska ova ljubav nije nova ni neobična u crkvi, nego baštinjena od Isusa Krista, koji je za života djecu na zemlji vanredno ljubio, te nikad nije dopustio, da ju od njega odvraćaju. Zato nije čudo, da su rimski pape veoma rado i brižno podupirali sve, štogod je u crkvi osnovano bilo u pomoć djeci. Medju ostalim punim pravom i po zasluzi steklo si je osobitu blagohotnost papa a i krasan glas družtvo, koje je osnovano u Parisu na korist djece, osobito u Kini, a nosi ime i pod zaštitom je Djetinstva Isusova. Kad si sv. Otac u pamet dozove početak toga družtva, obuzme mu srce njeka ugodnost i radost. Kad je ono u malom osnovano, bijaše on tada apostolski legat kod kralja belgijskoga, te ga je podupirao, koliko ga je samo mogao; vidio je on već tada, koli je ono spasonosno te puno čovječnosti i ljubavi. Sada pako, kad ga je volja Božja podigla na vršak apostolskoga dostojanstva ljubi on isto tako Djelo sv. Djetinstva, koje slovi s broja svojih članova i sa svojih djela, pa mu je milo, što ono slavi petdesetgodišnjicu svoga postanka baš ove godine, kad i on petdesetgodišnjicu svoga biskupovanja. Zato kako je već treće godine svoga vladanja gledao da družtvo promakne, hoće sada ovom sretnom sgodom, da mu poda vječni dokaz ljubavi svoje. Odazivajući se s toga molbi karčinala Vincencija Vannutellia, pokrovitelja ciele ove družbe, hoće sv. Otac, da njeke povlastice, dane tomu družtvu privremeno, budu trajne. Uzdajući se dakle u milosrdje svemogućega Boga i u vlast sv. apostola Petra i Pavla, svim pojedinim svećenikom u ma kojem vieću družtva, ravnateljem, predstojnikom skupa od dvanaest članova, te koji vlastitim novcem plate milostinju običnu za dvanaest članova, ili prema apostolskoj dozvoli od 15. jula 1885. opredieljenu svotu jednom plate, te se ubroje u članove, koji se zovu trajni, daje sv. Otac dozvolu, da uz privolju svoga biskupa (bez koje privolje ništetna je ova povlast), načinom običnim u crkvi privatno mogu blagosloviti, izvan Rima, križeve, propela, medaljice, krunice, te malene kipove od mjedi Gospodina našega Isusa Krista, bl. djevice Marije i svetaca, spajajuć s tim sve i pojedine oproste, koji su navedeni u spisku, izdanom tiskom sbora za razširenje vjere 23. februara 1878., a što se krunica tiče, ne izključujuć ni onih oprosta, koji dolaze pod imenom sv. Brigite, samo ako su dotični svećenici redovito ovlašteni, da mogu izpoviedati. Nadalje svim i pojedinim gori spomenutim svećenikom, kadgod budu svetu misu služili za koju vjernu kršćansku dušu, koja je s ovoga svieta preminula spojena s Bogom u ljubavi, bilo na ma kojem žrtveniku, apostolskom vlašću daje sv. Otac, da takova sv. misa tri put svakoga tjedna duši ili dušam, za koju ili za koje bude služena, koristi isto tako, kano da je služena na povlaštenom žrtveniku, samo ako ne imaju već inače takove povlasti. Nadalje istim gori spomenutim svećenikom daje vlast, kojom mogu, samo ako su izpovjednici od biskupa odobreni, te dobiv prije dozvolu od svoga biskupa (bez koje dozvole je ova vlast ništetna), običajnim obredom blagosloviti te na vjernike stavljati skapulire bratovština presv. Trojstva, bl. dj. Marije Karmelske i Sedam žalosti, kao što i bezgriešnoga začeća iste djevice Bogorodice, spajajuć povlastice i oproste, koje uživaju članovi spomenutih bratovština, nu samo na onih mjestih, gdje ne ima samostana onih redovničkih družba, na koje po posebnoj povlastici apostolske stolice spada da ove škapulire blagosivlju i predavaju. Napokon pojedinim svećenikom, koji su gori spomenuti, da uz dozvolu biskupovu (bez koje dozvole ova je povlastica ništetna) daje vlast, da mogu vjernikom na smrtnom času, ako se skrušeno kaju, izpovjede i pričeste, ili ako toga ne bi mogli, barem skrušeno ime Isusovo ustima, mogu li, a ako ne srcem pobožno zazovu, a smrt kao kaznu grieha iz ruke Gospodinove uztrpljivo primu, podieliti apostolski blagoslov uz podpun oprost svih grieha, držeći se ipak obreda i propisa Benedikta XIV. Sve što je ovomu protivno ukida sv. Otac, a hoće, da ovo uviek traje. — Uzoriti gospodin pokrovitelj družtva kardinal Vinc. Vannutelli razaslao je ovo pismo svim biskupom katoličkoga svieta, te ih pozvao, neka uznastoje, da u njihovih biskupijah nadje družtvo što izdašniju podporu.

Sadržaj: † Josip Bezić, arhidjakon Vrhbosanski. — Uzdah kraj lijercvijeta (—r—.) — Proglas za krizmu (Okružnica). — Izpiti (Okružnica). — Nagovori umirućim prema posljednjim riečim Spasitelja na križu (Preveo pop Matija Šimat). — Viestnik.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

VRHBOSNA

KATOLIČKI PROSVJETA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj II. | U Sarajevu 1. lipnja 1893. | God. VII.

PÆAN JUBILARIS

HONORIBUS ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI DOMINI DOMINI

JOSEPHI STADLER

PHILOSOPHIÆ ET SS. THEOLOGIÆ DOCTORIS DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA METROPOLITANÆ ECCLESIÆ VRHBOSNENSIS

ARCHI-EPISCOPI

SOLIO PONTIFICIO ASSISTENTIS NOBILIS ROMANI MAGNA CRUCE ORDINIS FRANCISCI JOSEPHI DECORATI

QUUM SUÆ IN SACERDOTEM CONSECRATIONIS JAM QUINTUM LUSTRUM

PLAUDENTE TOTA BOSNA ET HERCEGOVINA FELICISSIME CLAUDERET.

Fer Bosna flores! fer violas, rosas!
Succide myrtos, collige lilia,
Sertis ut ornemus JOSEPHUM
Sacra piacula quinque Lustris

Digitized by Google

DEO litantem. Desine, desine
Turpare guttis flebiiibus genas:
Dextra paterna ter remulcet
Posthabitos sobolum capillos

Amor JOSEPHI. Vincit amor malum.
Quid debeas, o Bosnia, Praesuli,
Testis palaestrae exstructa moles
Travnicii, et Sarajeviae arces

Musis dicatae, et limina ad aethera
Educta Cordis magnanimi DEI, et
Campana slovena, miras
Quae sonitu meditatur artes.

Ille et bacello Pontificis pii
Innixus audens Christigeras oves
Pascit procul pulsa luporum
Saevitie et fremitu leonum.

Ceu blanda nutrix coelituum cibo
Fovet fideles ac avidam sitim
Verbi superni lenit oris
De superis saliente fonte.

Vultu sereno saltibus invia
Eques pererrat culmina Bosniae:
A fontibus Drinae fugacis
Usque Savum mala molientem.

Curae sagaces doctiloqui Patris
Crebros libellos evigilant, sacros
Tum codicum fontes laborant
Suavia flectere in arva nostra.

En Vaticani missus ab arcibus
Apostolorum luciferam facem,
Ut dissipet densas tenebras,
Extulit et gemebundus orat:

„Cunctis in umbra, Christe, sedentibus
Vitam redona luminis impetu!
Ter pono vitam, ter paratus
Vincere pro grege commorive.“

Incontinentes, Musa, lyrae sonos
Compesce, coeli munera nec bonum
Parvis modis tentasse: magnos
Magna decent, lyra, parva parvos.

Cecinit: *P . . . . é, S. J.*

Narodi prirode.

VII.

1. Mnogobrojni su *crnci* u Africi. O njih se tvrdilo, da se ne mogu ni uzgojiti, ni naobraziti, da imadu duševne sposobnosti bitno različite od onih, što ih ima podpuni čovjek. Za čudo, da su upravo Darwinci u tom smislu pisali. Darwinci, koji inače o istoj životinji tvrde, da je sposobna popeti se tečajem vremena do najvišeg stepena naobrazbe.

Nu kad je život crnaca bolje proučen, padoše one neosnovane i lahkoumne tvrdnje. Livingstone je osvjedočen, da je Afrikanac podpun čovjek, da oni imaju sve sposobnosti čovjeka, ali dodaje, da će se jedva u sto i sto godina u crnaca moći nadoknaditi i popuniti ono, što se u sto i sto godina sgriešilo nad njima. U obće sada nije više moguće posumnjati, da su plemena afrička u istoj vrsti sa narodi europejskimi.

Možda neće dosaditi nikome, ako u ovom članku pogledamo na crnce, na njihov život, pa ćemo se sami osvjedočiti, koli uman i bistar je crnac i da nipošto ne zaostaje za bielimi.

2. Kakva im je *materialna njihova kultura?* — Mnogi se crnci bave *ratarstvom, stočarstvom i mliekarstvom.* Koze i ovce su im domaće životinje; gdje ima pašnjaka, drže takodjer govedo. — Crnci u Senegambii vješti su *poljodielci.* O plemenu Sarrar pisalo se, kako je licno i neuko, nu pronašlo se, da je marljivo i da se odlikuje obradjivanjem pamuka. I Dahomanci su razumni ratari, umjereni i marljivi, premda su im drugčije običaji baš živinjski. Crnci imenom San marljivi su; imadu dobrih njiva, gdje im raste kukuruz, banane i drugo bilinstvo. Zaželi li, da imade nasada, otide u šumu, da potraži prigodno mjesto. Kad ga nadje, odmah stane sjeći grmlje i drveće sjekirom, što ju je sam napravio. On sve to izkrči za čudo brzo i uztrajno. Od rana jutra do kasne večeri radi dan za danom, dok si očisti dovoljan prostor. Onda

Digitized by Google

ostavi grane neka se posuše na suncu. Malo prije kišnog doba sve izpali; pepeo valja zemlji poput dobrog gjubreta. Kad se čuje prva grmljavina, poteku žene na mjesto, posade mladica od banana ili kasade i kiša nakvasuje gotov nasad. — Crnci na zapadnoj obali ne vole poljodjelstva, i to jer mogu *trgovinom* brže obogatiti i jer drže, da je obradjivanje zemlje rad za robove. Ove su nazore donieli robovi, koji su se pušteni na slobodu iz Amerike vratili kući. Slične se tužbe čuju iz crnačke republike Liberije. — Fellate hvale, da umiju njegovati *marvu,* te da su vješti poljodjelci. U Suta-Toro se isti kralj i odličnjaci bave ratarstvom, toliko se uvažuje. — Crnci u Flori znadu praviti dobar *sir.* Na pazaru u Garon-bautschiju možeš dobiti svakovrstnog povrća i poljskih plodova. — U Dinka-zemlji nalaziš *stada* od 2000 do 3000 komada. Dinka ne ubije nijedno marvinče, nego se hrani mesom onih, koja su sama poginula; oboljela odvedu u liepe kuće, te ih pomnjivo njeguju. U plemena Barri je običaj, da oplakuju poginulu kravu, kao da je umro čovjek; vlastnik nosi nekoliko dana oko vrata uže, kojim je bila privezana, te pripovieda svakomu groznu nesreću svoju. Još bi bolje uspjevalo poljodeljstvo i stočarstvo, da nema svake godine dušmanskih navala, gdje se uništavaju plodovi marljivog i napornog rada. — Pleme Bantu u južnoj Africi poznato je, da marvu veoma voli. Kod plemena Herero mora isti kraljević da čuva stado. Manganja-crnci na Sambeziju sade još i *duhan;* polje obradjuju mužki i ženske, iste se kraljice otimaju za poslom; polje je dobro obradjeno, korov marljivo čupaju, te vodu dovode proti suši. Vidjelo se mjestâ, gdje su divlje voćke *cieplјenjem* oplemenjivali. — Neki rodovi ne drže goveda. Oni prema Cuewzi za to ne, da su sigurniji od progonstva i otimačine, a drugi opet s toga ne, jer im štovanje fetiša zabranjuje odhranjivati volove i krave, a pleme Kibonda bi sagrešilo, kad bi pilo kravlje mlieko i veoma bi razljutilo svoje duhove.

Ako pogledamo na *obrt,* liepih ćemo proizvoda naći. Ne može se zaniekati, da su crnci mnogo toga svojim umom iznašli, i da im je osobito estetičan ukus. Odlikuju se crnci nad ostalimi narodi prirode obrtom sa *gvoždjem.* Pleme Wanyoro, iztočno od Mwutan-jezera ima spretnih kovača i *žičara;* pohvalne su njihove *lončarske* radnje, dapače i *igle* umiju praviti, samo da ušica ne probuše, nego načine, da konac saviju, čim se škuljica napravi. Ima plemena, koja se služe *ugljenom,* da tale rudu. — Za čudo su vješte žene plemena Djurskoga, i prostom rukom umiju *iz ilovače načiniti najljepše sudove* i to tako *simetrične,* te bi isti stručnjak mogao misliti, da su se žene strojem kakvim služiti morale. — Još izvrstnije nego ovo pleme obradjuju gvoždje južni njihovi susjedi, imenom Bongo, imaju mjehovinu i čekić od kamena bez držala, nakovalo od granita, dlieto i kliešta od drveta, pa eto time proizvedu radnje, kakvih se ne može lahko naći kod seoskih kovača u naobraženih zemljah; najljepše im podju za rukom šiljci za sulice i strielice. — Uz to ovo pleme dobro umije *rezbariju* od drveta; baš krasno znadu izrezati male stolice i stupe, gdje se može satrti žito; njihove kašike iz rogova moglo bi se donieti na svaki vašar. — Pleme Niamniam izvodi umjetničke radnje u gvoždju, lončarstvu, rezbariji, gradnji kuća i pletenju košara. — U tom se pogledu odlikuju nad svimi Monbuttu u srednjoj Africi, koji su i kao ljudožderi na glasu. — U obće dokazuje ovaj obrt, da iztočni Afrikanci nisu baš tako bez uma i duševnih darova, kao što bi njeki putnici htjeli, da ih ocrtaju. Kad umiju najjednostavnijimi sredstvi baš liepe umotvore izvesti, što bi tek izveli, da imadu bolja, vrstnija sredstva.

Tako bi mogli proći sva plemena, i vidjeli bi sve pojedine grane obrta, kojimi se razna plemena bave. Ne, crnci imadu mnogo pameti. Nisu baš upravo lieni, nego ako ne vole gdjegdje mnogo raditi, to je tomu krivo podneblje, koje je prevruće, te učini da bude čovjek tromiji; krivo je tomu tle, koje samo sobom obilat plod donosi; krivo je tomu i to, što se toliko na njih navaljuje, te im pale kuće, uništavaju polje, a njih same hvataju i vuku u robstvo; eto ova nesigurnost umanjuje i ugušava volju za rad. Krivo je tomu takodjer sužanjstvo. U robstvu postane crnac kao životinja, izgubi svoju sviest i svoju volju, te postane poput životinje. Pušten na slobodu, nu ne odhranjen za to prije, misli u svojoj budalaštini, da je poput bielog čovjeka, te kuša da se povede za Europejcem; obikao u robstvu gledati, kako je radnja jedino za robove, a ne za slobodnog čovjeka, mrzka mu je onda radnja, prezire ju, te u tome smislu zavodi svoje zemljake. Poput Europejaca hoće da se bave jedino trgovinom, te mogu tim putem što prije i što laglje steći si veliko bogatstvo.

3. Popnimo se više, te upitajmo, kakva je *duhovna kultura* u crnaca, ili barem sposobnost za

Digitized by Google

nju? — Crnac je za *trgovinu veoma razuman.* Europejac treba da izvanredno pazi, crnac će ga drugčije sigurno prevariti. On znade za svakojake varke, on znade veoma lukavo sa Europejcem postupati. Misli se, da bi crnci Europejce nadkrilili, kad bi imali sva sredstva napredne naše kulture; jer je tako vješt i prometan, da mogu isti Židovi i Armenci od njega još učiti. Nu prevareni Europejci osvećuju se kod kuće time, da na papiru tvrde, kako crnac nikakvih duševnih sposobnosti nema, dapače uztvrdili su, da upravo lukavština crnaca najbolje dokazuje, kako su duševno sasma ograničeni!!

Poznato je, kako djeca crnačka *lahko pamte* sve, što treba učiti, kako izvanredno lahko nauče *strane jezike.* Do dvanajste godine često nadkriljuju sve drugove, nu kasnije rado zaostanu. Devetgodišnja djevojčica izbavljena iz sužanjstva naučila je za 9 mjeseci posve liepo dva težka jezika. Osam do desetgodišnje djevojčice uzgajane u Monakovu posve su dobro naučile u kratko doba od deset mjeseci ne samo njemački govoriti, nego i čitati, računati, krasno pisati i to brže, nego ista njemačka djeca. Nu kasnije nisu baš puno napredovale. Pleme Gabonesa lahko i rado nauči sve jezike svojih susjeda; tko od boljih obitelji nije proputovao bližnja plemena, tko nije barem kroz njeko vrieme medju njimi boravio, te naučio njihov jezik, on ništa ne valja. — Dobar je znak, da su crnci sposobni, te se podpuno naobraze i to, što tako *rado djecu u školu šalju.* U inglezkoj naseobini Sierra Leone bijahu 1880. godine 82 škole sa 8543 učenika. Crnci vole i više zavode, gdje se urodjenikom podjeljuju dostojanstva i časti. I u crnačkoj republici Liberi šalju crnci djecu veoma rado u zavode za višu naobrazbu. O školah katoličkih na Benin-obali i u Sierra-Leonu veoma su se pohvalno izrazili inglezki guverneri. Uspješan je pokušaj, da se namjesti za učitelje crne urodjenike. U Lagosu ima srednjih škola, gdje se naobrazuju učitelji. Francezke škole u Agué polazi 80 dječaka i 60 djevojčica. Šteta je, što crnci vole naobraziti se za trgovce, nego za ratare i zanatlije. Pravom nastoje katolički misijonari oko toga, da sami rade i da budu njihove škole zajedno ratarske škole; jer jedino radom može se crnac uzgojiti i pridignuti, škola sama toga ne može. Budući katoličke misije na to gledaju, s toga se njihovi polučeni uspjesi puno iztiču. U Gabonu podučavaju misijonari djecu ne samo da znadu čitati, pisati, računati nego prema sposobnosti i nadarenosti takodjer u različitih zanatih. Oni znadu uzgojiti cipelare, krojače, stolare, tesare, kovače, strojnike, dapače urare. Osobito znameniti su nasadi zavoda. Sve je u njih posadjeno, štogod u tom podneblju uspievati može; nu dječaci treba da rade, te se priuče redovitom radu i zavole ga na obćenitu korist. — Napredak u školah oprovrgava neosnovanu tvrdnju, da su crnci samo receptivni i passivni, te da mogu jedino mekanički nješto naučiti. Misijonari tvrde iz vlastitog izkustva, da pogledom na duševne darove crnac nipošto ne zaostaje za Europejcem. Nu ako nemaju kulture, tomu nije krivo, što im manjka duševnih moći, nego su krive spoljašnje okolnosti: *neugodno podneblje, despotisam i praznovjerje.*

Prežarko podneblje prieči tjelesni rad, ali i duševnu naobrazbu, jer čini, da čovjek nekako smalakše i ne može da naporno radi. *Hugo Zöller* piše: „Premda sam upoznao skoro svako podneblje, eto ova vrućina prouzrokuje mi njekakvu tjeskobu i nerazpoloženje, neku osobitu tromost, da skoro ne mogu misliti, te moram tri do četiri puta više vremena upotrebiti za rad, nego li u Njemačkoj.“ — Opet treba pomisliti, da su ovi narodi veoma *tlačeni,* pa s toga ne bi pravo bilo, zahtjevati od njih, da im se razviju osobito produktivne moći više nego receptivne. Tko je tlačen i rob, znade, da gospodar za njega misli, a on treba samo da sluša; u tom su pogledu bieli robovi crnim posve jednaki. Dapače, ne samo da su crnci stotine godina robovali, nego su bieli gospodari silom gušili u njih svaki pokušaj da se naobraze. U Virginiji je 1830. zakonom odredjeno, da se ima baciti u tamnicu, tko bi se usudio roba podučavati, da nauči čitati. Vješt njeki crnac morade smrću platiti, što je naučio čitati. I upravo ovi su gospodari najviše vikali, da je crnac posve nesposoban, da se duševno podigne i naobrazi. — Nu još je više spriečavalo crnce tamno njihovo *praznovjerje,* da im se duh nije mogao popeti u svjetlije visine. Kako bi se od naroda ugrezlih u fanatičan i fatalističan fetišizam moglo očekivati uzvišena djela, kakova mogu niknuti jedino na tlu kršćanske slobode i kršćanske istine!

Prestrogo se afričke narode osudjuje, ako im se predbacuje, da nisu kadri osnovati *velikih država.* Bilo je i još ima u Africi velikih država, koje u istinu brzo narastu, ali isto tako brzo se razpanu. Što je tomu razlog? Ponajviše despotično vladanje. Glavar kakav odvažniji podjarmi si više

Digitized by Google

plemena ili državica, drži ih sdružene svojom silom i svojom snagom. Kad umre, nema jednako vješta i silna nasljednika, te se poglavari drugog reda stanu dizati, nastanu ratovi i država propade, razdieli se u više državica. — Mi smo obikli misliti, da mora biti anarhija, ako nema pisanih odredaba i zakona. Nu u crnih naroda postoji dobar red pogledom na vjeru, obitelj, ženitbu, posjed, baštinu, pravo, kazneni postupak, premda nije ništa napisano. Mjerodajna i uvažena je ustmena predaja. *Običaji i naredbe starih svim su svete,* te su opredieljeni posebni čuvari, da ih čuvaju, uporavljaju i tumače. Kod raznih razprava vlada velika *sloboda govora.* Europejci se čude spretnosti i okretnosti govornika, kao da su izučeni advokati. Ako je prieporno pravo, to se sudi točno prema starim običajem; ako dodje posve nov slučaj, zovnu sudce susjednih plemena, te ih pitaju za savjet; ako nitko ne znade za slučaj sličan, to se odgodi osuda, samo da se pogrješno kakvo pravno načelo ne bi uvuklo.

Ima u crnca i smisla za *ljepotu prirodnu i umjetničku.* Osobito narodi, što živu u unutarnjoj Africi, pokazuju mnogo smisla za red, umjetnost, prirodnu ljepotu, koji smisao skoro posve su izgubila plemena na obali u dodiru sa stranci. *Zöller* piše: „Čudio sam se, kad sam opazio, da ima skoro svako selo javnu sgradu. Kad sam u Abobbu prvi put vidio takvu sgradu, dugačku s triemovi, i kad sam pronašao, da stoji na jedinom nizkom brežuljku, odklen je bio na sve strane prekrasan i divan pogled, nehotice sam se upitao: imadu li crnci smisla za umjetnost?... Sličnih sam sgrada mnogo našao i kazati moram, da su i u gradjevnom pogledu liepe ili barem tako udešene, da bi uz malen još razvitak posve liepe mogle postati.“ — U Togo-pokrajini vlada baš uzoran red i uzorna *čistoća.* Ceste su pometene, velike rupe služe za nečist i smetlje, kad su pune zatvore ih i izkopaju nove. Pleme Mpongwe ima uz svaku naseobinu po dvoje kupke, za muške obaška i za ženske obaška, gdje se kupaju svaki dan najmanje jedan put. — — Kod naroda potlačenih ne možemo tražiti, da bude *pjesničtvo* osobito razvijeno. Ali eto u naroda afričkih nalazimo mnogo pjesama, koje slave junačke predje, mudre glavare, kriepostne žene, vjerne prijatelje, nježne majke, ili koje šibaju i ruglu izvrgavaju pogrješke i slaboće bližnjega. Time pjesme silno uplivaju u javni život, jer Afrikanac voli hvalu, nu boji se pogrdjivanja i rugla. Ima pjevača po zvanju, koji svojimi pjesničkimi proizvodi izražuju javno mnienje i ocjenjuju razne dogadjaje kao naši novinari. — Crnac voli takodjer *glasbu* i to strastveno. Umije si napraviti glasbila, te u njih preliti sva čustva svoja, te može da zaboravi na sve, na jelo i na piće, kad se pjeva i u glazbila udara.

Naći možemo napokon u crnaca takodjer ljudi izvanredno nadarenih, *pravih talenata.* Na glasu je crni general imenom *Toussaint Louverture,* koji bješe za mladosti sužanj, a kasnije mogao je da pismo Napoleonu I. započme riečmi: *Le premier des Noirs au premier des Blancs.* Slavljen kao državnik jest *Stephan Allen Benson,* predsjednik republike crnačke *Liberia.* Izvanredan je talenat za jezike imao kovač *Ellis.* Poseban učenjak bijaše *Antun Viljem Amo,* koji bješe kao rob doveden u Amsterdam, a postao je doktorom, te je uspješno predavao na visokih školah, nu kasnije pobjegnuo medju svoje natrag. Za računstvo slave crnca *Tomu Fullera.* Mnogo uvažen bijaše kao liečnik *Jakob D rham,* prije sužanj u Philadelphiji. Imade i glasovitih crnih svećenika i biskupa. U pjesničtvu odlikovala se osobito robkinja *Phillis Wheatley.* Kao predstavljač bješe veoma cienjen *Ira Aldridge.* Slikarstvo zastupa crnac *Higiemonds. Olaudah Equiano Vassa* dobi slobodu nakon 30 godišnjeg robovanja, nu u toliko se naobrazi, te je napisao u Londonu *Uspomene,* koje su doživjele mnogo naklada. Premnogi se crnci odlikuju kao vješti urednici političkih listova. Crni rod ima takodjer geni alnih iznalazioca: *Doalu Bukere* sastavio je alphabet iz znakova za glasove i slogove crncem na obali gornje Guineje. — Eto izvanrednih talenata u svakoj struci ljudskog znanja, dovoljan dokaz, da su crnci nam posve srodni. Ne pitajmo, šta su crnci do sada bili, nego šta bi bili mogli postati, da su živjeli u ugodnijih okolnostiu ili šta bi od nas bilo, da smo nesrećom porinuti bili u pretežke okolnosti, u kakvih su se mučili crnci kroz više stotina godina.

4. Ima pisaca, koji su uztvrdili, da ima naroda crnačkih posve *bez religije, bez vjere.* Nu o njih mora se kazati, da su baš površno iztraživali, ili da su iz činjenice, kako gdjegdje crnci nemaju vanjske službe Božje, prebrzo zaključili, da ni vjere nemaju, da za Boga ništa ne znadu. — Pleme *Balantes* nema spoljašnjeg bogoštovja, nu ipak misli, da ima čarovnika i život po smrti. Kamerunski crnci imadu čak imena za dva boga: Elung i Mungi. Ako tko naglom smrti umre, kažu Duallci:

Digitized by Google

Mungi ga uzeo k sebi. — O plemenu *Ganguellas* piše *Pinto:* o kakvoj religiji ni pojma nemaju, ali vjeruju u čarke. Isto tvrdi o plemonu *Bihenos,* dodavajući, da vjeruju i u neumrlost duše. — O *Nuer*-crncih se tvrdi, da su sačuvali vjeru u jednoga Boga, barem ime za Boga, *Nyeledit* čini se, da znači jednoga Boga, jer *Nyeledit* će reći: ono, što je najviše, najmogućnije. — U istinu se može naći plemena, koja ni imena za Boga nemaju, nu ne smije se na brzu ruku odatle zaključiti, da nemaju ni pojma o Bogu, jer točno iztraživanje posvjedočava, da i oni vjeruju u Boga i život poslie smrti. Često se čuju izreke kao: *Kako čudno je Bog sve načinio, nije umro, nego ga je Bog usmrtio.*

Istinito je to, da imena najviših bogova u južnoj Africi dokazuju, kako se *bogoštovje* spoljašnje, u koliko još postoji, odnosi osobito na *duše pokojnih.* Čini se, da su imena za bogove izgubila svoje prvobitno značenje i to tečajem vremena, kad se je sve više razširivalo štovanje duša pokojnih, te ime za najvišeg Boga izgubilo svoje pravo znamenovanje, pa se je tim imenom htio označiti samo najviši duh od svih duhova preminulih ljudi. Čišći su pojmovi prema sjeveru, i sve pokazuje na sjever kao na kraj, odklen su potekle vjerske predaje. *Posve je osnovana tvrdnja, da su sadašnji presiromašni vjerski nazori u crnaca jedino okrnjena ostavština bogatijeg posjeda za prošastih vremena.* Život ovih plemena u prijašnje doba posve nam je prikrit, posve zavijen u neprozirnu maglu; nu sve pokazuje na to, da ta prošlost ne bi bila baš siromašna pogledom na vjeru, kad bi mogli prodrieti do nje i motriti ju. To će ti posvjedočiti ove činjenice, što će sada slieditі.

Kad se točnije iztraživalo, pronašlo se, da crnci u pogledu vjerskom nipošto ne zaostadoše za ostalimi narodi prirode, dapače čini se, da stoje više od njih, i ako se možda ne bi moglo tvrditi, da su monotheiste, mora se ipak kazati, da su *monotheizmu posve blizu,* premda im je čista vjera dosta prepletena praznovjerjem. Najpouzdaniji i najsavjestniji putnici isto posvjedočavaju o mnogih plemenih, o kojih se kazalo, da se klanjaju fetišu. To valja o plemenih, do kojih muhamedanstvo ili kršćanstvo jošte doprlo nije. *Cruickshank* piše: „Osnovano je mnienje, da je ideja o velikom početniku, o stvoritelju svega kod plemena na obali najpretežnija bila; jer rieči *Yankompon* od *yankom* — *prijatelj* i *epon* — *velik,* i *Yamnie* od *yeech* — *napraviti* i *emi* — *mene,* kojimi označuju Boga, nekako dokazuju, da je pojam dobroga Stvoritelja postao zajedno sa jezikom.“ *Livingston* tvrdi, da ni jedno afričko pleme nije našao, u kojem ne bi uvriežena bila vjera u najviše biće. *Dapače,* tako nastavlja, *dapače čini se, da je prvotna vjera u Africi pokazivala na jednoga svemogućega stvoritelja neba i zemlje.*

Nu pomalo je ova *prvotna čista vjera propadala.* Čovjek je sam sve dublje ugrezavao u osjetnost, te mu je i njegov monotheizam postao *naturalističan*: ideja o Bogu preniela na vidljivo nebo i razni prikazi na nebu smatrali su se kao objave i pojavi tog najvišeg bića. *Ewe*-crnci nazivlju najviše biće: *Mawu,* t. j. onaj, koji sve nadvlada. *Mawu* je sve stvorio i sve uzdržava, jer svojom moći napunjuje sve. Prirodni se pojavi drže kao dielovi tog *Mawu a,* te se štuju kao osebni bogovi. Medju njimi je najviše *Dsi,* t. j. nebo kao djelitelj blagoslova i vršitelj sudova božjih. Kad zviezde lete, eto to je bojni bog, koji jaši kroz oblake. Munja i grmljavina (*Nebreso* i *Agtui*) to su vršitelji sudova božjih. Anyigba, zemlja, jest hraniteljica svega, što živi. U zraku (Yame) kraljuje neprijateljska sila, kojoj su podredjeni mnogi nečisti dusi, proti kojim treba čuvati se fetišem i amuleti. — Slično kod ostalih plemena.

Nu *duhove, neka posredna bića, osobito štuju i tamo, gdje postoji još vjera u Boga nevidljivog, Stvoritelja neba i zemlje.* Narodi na zapadnoj obali imadu dosta uzvišene pojmove o Bogu; imenuju ga Najvišim, Stvoriteljem, koji daje kišu i sunce, koji sve znade i pravednike poslie smrti k sebi uzima. Ali uzprkos tomu ga riedko kad štuju. Drže naime, da se je stvorivši sve povukao opet sam u se, te je gospodari dolina i brda, polja i šuma, rieka i jezera postavio duhove, koji su nalik na čovjeka, te mogu biti dobri ili zli. Mnogi od ovih duhova ne vole čovjeka; Bog pako tako je dobar, da ga ne treba ni prositi, ali je tako visok i velik, da je za vladanje svieta opredielio podredjene duhove. — Broj ovih duhova svendilj raste, jer im se dodieljuju duše preminulih ljudi, koje se pridruže ili dobrim duhovom ili zlim prema tomu, kakvi su za života bili. — *Eto, kako je bogoštovje moglo spasti na štovanje duhova i na štovanje duša pokojnih ljudi.* Osobito na iztočnoj strani je štovanje božje skoro izčeznulo, dočim je preotelo mah štovanje duša pokojnih. Nu uzprkos tome uzdiše ipak crnac često puta upravo k Bogu. — *Ideja dakle o Najvišem biću posvuda se nalje*

Digitized by Google

ali pomućena i nakažena; nigdje se ne može tvrditi, da se tek sada iz nižeg vjerskog stepena razvija, nego da je uvehli ostatak prvotnog čistog monotheizma.

Nipošto se dakle ne smije tvrditi, da je *fetišisam* prvotna vjera u crnih plemena bila. Najprije se ne smije zaboraviti, da fetišisam nije razširen po čitavoj Africi, nego skoro jedino po zapadnoj obali. Onda je začudo ovo, da u grubi fetišisam nikako nisu ugrezli baš oni narodi, u kojih je pojam o Bogu dosta nepodpun i zakržljan, ali da su unj ugrezli crnci, u kojih je ideja o Bogu prilično čista. Ali šta je fetiš? Da razne pojave mimoidemo, označiti ćemo jedino fetišisam u najužem smislu. Fetiš je predmet prirodan ili umjetan, o kojem se drži, da je božanstvo s njim sdruženo trajno ili privremeno i to baš realno, ne jedino moralno. Fetiš nije samo simbol božanskog bića, ne samo organ za djela božja, ne samo jamac božje pomoći: nego se u njem bog nahodi, osobno pojavlja, te mu se s toga treba klanjati. — Nu često crnac misli i drži, da po fetišu bog javlja jedino svoju moć; da premnogi crnci drže, da bog, sažaljujući rod ljudski, mnogim stvarim, bilo živim bilo neživim, podieli božansku moć, te da pojedinog čovjeka vodi, kako da si odabere predmet svomu štovanju; kad ga je odabrao, eto upravo taj predmet njemu je kao predmet štovanja boga: i to može biti klada, kamen, drvo, rieka, jezero, gora, zmija, svežčić krpa, ili štogod. Odkako je predmet odabran, od onda se utiče crnac u svakoj nuždi i nevolji k tomu bogu; donosi mu darova: vina, ulja; zakolje mu žrtava: perad, koze, ovce, škropi ga njihovom krvlju, te moli, neka ga usliši. Štogod mu sada dodje na pamet, to drži, da mu je nadahnuo bog i odmah mora da izvede. Tragove takvog praznovjerja možeš naći posvuda oko kuća crnačkih. — Varao bi se, tko bi mislio, da se crnac klanja predmetu materijalnomu, te tome pripisuje božansku moć; jer crnac ne drži, da je fetiš sam neko božansko biće, nego drži, da u fetišu djeluje te se pojavlja božansko biće. Dapače mnogi se fetiši drže jedino poput amuleta i talismana. — Da su se fetiši stali praviti, to polazi iz čuvstva, što traži Boga svoga, kojemu nije dosta Bog nevidljivi i nepristupni, nego koje baš hoće, da Boga vidi, da ga ima blizu, da može vazda s njim obćiti; s toga se drzne, čarom Boga praviti i navezati ga na izvjestne vidljive predmete. *Odatle vidimo opet, kako fetišisam nije neki stepen u razvitku, nego zabluda i nakaza pravih vjerskih ideja.*

5. Napokon treba da još o *značaju i ćudorednosti* crnaca govorimo. Razumije se, da u crnaca ne možemo očekivati, te bi oni točno obdržavali naravne, kamo li da vrše kršćanske krieposti. Ovom se mjerom ne može mjeriti njihova ćudorednost. Vidjesmo već, kako su u mnogom obziru opaki i izkvareni. Nu ipak nisu pokvareni tako, da se ni jedna kriepost u njih ne bi naći mogla. Dapače ima u njih veoma liepih strana. Ponajprije moramo uztvrditi, da su *ćudoredno nadareni poput svih ostalih naroda. Cuoonenbergs* piše govoreći o plemenu Matobelen: „O kad ćemo taj osjetni rod priučiti kršćanskomu životu! Svaki čas možemo rukami pipati, kako je za našu griešnu narav potrebita pomoć milosti Božje. Ali se ipak u duši ovih divljaka nalazi nešto od onoga, o čem kaže Tertullian, da posvjedočava, kako je duša od naravi kršćanska i imali bi više obraćenika, da ne vladaju čitavim obiteljskim životom čarovnici.“ *Livingstone* piše: „Pojmovi njihovi o ćudorednom zlu ne razlikuju se od pojmova naših. Da je griešno lagati, klevetati, mrziti, roditelje ne slušati, krasti, ubiti, preljub učiniti, to su znali svi još prije nego su k njim došli Europejci.“ Ima u crncu plemenitih klica, koje bi se mudrim uzgojem razviti mogle, ali su razvitak prepriečili prežalostni društveni odnošaji, osobito robstvo. Rob nema svoje volje, nego je spreman na sve, što god gospodar hoće, makar bila najveća poganština i opačina. Nu uzprkos tomu možeš u crnaca naći mnoge naravne krieposti.“

Crnac *ljubi domovinu.* Umirući želi, da se sahrani u domaću zemlju znajući, da će mu rodjaci želju izpuniti. — On ljubi i voli svoje *rodjake.* To se opazilo iza slobode, što se podielila crncem. Tko da opiše ganutljive prizore, kad su se sa svojimi sastali! — Prenježno znade majka da ljubi *svoje diete.* Dapače tvrdi se, da crna majka točnije i savjestnije vrši svoje materinske dužnosti nego li majke u naobraženih naroda. — Opet obratno voli *diete majku svoju.* Ne možeš crnca gore uvrieditiv nego kad mu opsuješ majku. O Kru-crncih pišu, kako sin probudivši se najprije na majku misli, njoj sve tajne srca svoga odkrije. — Ako djeca otca manje vole, tomu je uzrok mnogoženstvo. Ali veoma štuju u obće *starije.* Ako putnici znadu pripoviedati, kako su Dinka-crnci okrutni, to ne biva nikada prema roditeljem, braći, sestram. — I za *prijateljstvo* nadješ mnogo smisla. *Gregoire* pripovieda o crncu, koji si je odsjekao ruku,

Digitized by Google

da ne bi morao pomoći poubijati svoje zemljake. Uzko su svezani u ljubavi oni, koji su zajedno na istoj ladji odvedeni u sužanjstvo. — Djetinjski i objestni mogu biti crnci, nu nikako zlobno zlo česti. *Dicson* je proračunao, da od 120000 crnaca na Barbadi tečajem od 30 godina samo su tri silovitim načinom krv prolila, premda su okrutni gospodari surovi bili, te ih upravo izazivali na osvetu. I *nježna ljubav* nije crncu nepoznata. *Zölleru* su ozbiljni ljudi kazali, da bi volili ženu od crnaca, kad ne bi prisiljeni bili živjeti u europejskih krugovih. Kad čuje crnac ime drage svoje zaručnice, izveo bi najteže stvari. Da izbavi iz sužanjstva svoju ženu, za to bi crni muž sve žrtvovao. *Schweinfurth* pripovieda, kako milo i tužno su Niamniam-crnci vapili, kad su im lupeži žene oteli; premda su su to ljudožderi, ipak su takvi vapaji dovoljno posvjedočavali, kako su vjerno odani ženam svojim. Bakongo-crnci su ljubežljivi i mili, takodjer prema životinji, nu praznovjerje ili osveta može ih pretvoriti u prave djavle. Isti Dinka-vojnici, koji nikoga ne štede, niti mole, da ih drugi štede, veoma su pristupni milosrdju. Krutim nečovječnostim daje povoda ponajviše praznovjerje: kad crnac pobiedi, poubija on neprijatelje na čast svomu fetišu, koji mu je pobjedu dao i koji najvoli krv dušmansku; koliko krvi teče, kad umre odličnija osoba, kad se slavi žetva, kad su sprovodi i koliko žrtava zahtievaju razne čarke i vjera u njih! — *Kršćanske ljubavi* prema bližnjemu ne traži u crnaca, ali naći ćeš u njih prave gostoljubivosti. Ako putnika muči glad ili koja nevolja, to crnac brzo pomogne i rado i požrtvovno. Slavi se gostoljubivost istih Monbuttu-crnaca, koji su drugčije najgori ljudožderi. — Crnac *rado laže,* nemoj mu se *pouzdati, lukav je i prevarljiv,* osobito nekoja plemena, dočim se druga *vjernosti* svojom upravo odlikuju. I *kradu* veoma rado, nu opet nije to mana svih plemena. — Da ne govorimo o harnosti, poslušnosti, pravoljubnosti crnaca, iztaknuti ćemo još i to, da mnogi paze na *čistoću* u spolnom obćenju i na *vjernost* u braku. Ne stoji posvuda, da se djevojke u brak kupuju, nego sklapaju se takodjer brakovi iz medjusobne ljubavi. Djevojka znade roditeljem i uteći, samo da ne bude prisiljena ići za koga oni zahtievaju. Ima i plemena, gdje se žene prilično štuju i nikada ne zlostavljaju. U Tiapa se ne čuje nikada za preljub. Pleme Teda u Tibesti živi ponajviše u monogamiji; brižljivo čuva vjernost u braku, dapače i za zaruka. Tko bi učinio preljub ili zaveo djevojku, ubili bi ga. —

Kad bi htjeli izreći obćenit sud o crncih, kazati bi morali, da u pogledu ćudorednom nisu baš tako crni, kao što klevetnici o njih krivo govore. Isti *Baker,* koji crnce nipošto ne voli, kaže: „U istinu crnci su dosta opaki, nu ne toliko, koliko bi bili europejci, da živu u sličnih okolnostih," i dodajmo, ne toliko opaki, koliko postanu, kad dodju u dodir sa bielimi. — Šteta, da ne možemo obsežnije pisati, koliko su naobraženi narodi crnce pokvarili tjelesno i ćudoredno, kako ih lovili sve do danas, te ubijali i vlačili u sužanjstvo. Nu ovim, što napisasmo, dovoljno je dokazano ono, što smo namjeravali, da je naime crnac čovjek kao mi i da je on sa višeg stepena spao na nizki stepen, gdje se nalazi sada.

Moj dragi.

O znaš li, za kim duša moja diše,
I za kim, brate, srce moje bije? —
Ja ljubim divna kraljevskoga Sina,
Ja ljubim njega i nikoga više:
On u mom srcu, on mi samo sije,
On dika moja, želja mi jedina!

O gledaj moga srcu miljenika,
Gle na njem milja, trepeta i sjaja,
Gle, kako sladak, divan je i mio!
Ah, to je dika rajska, milolika,
Ah, to je krasnik sišo s l'jepog raja:
Na glavi rumen v'jenac mu se svio.

Ko su'jeg od'jelo vije mu se t'jelom,
I grimiz po njem prelio se milo:
Ko sjajna zora, kad najljepše sija,
Kad divna rudi po lijeru b'jelom;
A sunce zlatom lice mu oblilo:
Sjaj i divota dragog mi ovija.

Vas rajskim miljem ko angjeo sino,
Na dvije ruže zorojasne stao,
I dvije ruže u rukama nosi.
Bijele grudi milo si razvino,
I na njih cvijet ruže procvjetao:
Ah, divno li mi, dragi zasjao si!

Digitized by Google

Pa da mi živo srce još ne bije,
Za toli krasnim, rajskim milovnikom!
Da žarkim plamom za njim ja ne planem!
Ah, ja ga ljubim, za njeg krv mi vrije,
I gorim za njim, za najljepšom dikom,
I venem za njim, za njim dragim sanem!

O sjaj mi, dragi, v'jek mi divan s'jevaj,
Daj s Tobom, slatki, v'jek mi duši biti:
Ah, s Tobom, s Tobom — slatke, mile r'ječi!
Daj, srce ovo Ti mi v'jek razgr'jevaj,
Daj, Ti me žarom svoga Srca kiti,
Oj sunce moje, sunce mojoj sreći!

—r—

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blaževič**, župnik Pribićki.

Četvrta noć.

Vjera i filosofija.

Gdje sam? Ah, prenuo sam se... Ali kako je zrak okolo na okolo taman, a nebo već sasvim zviezdami osuto! Kada me san popao, bilo je sunce još nad obzorjem, a sada se noć već odmakla u svojem tihom teku. Veliki Bože, čini mi se samo tren, što sam još budan bio. Kako ure brzo teku! Kako ipak sve brzo prolazi na toj kukavnoj zemlji! Kako daleko sam odputovao, a da se nisam željnom cilju primako! Ah, sve nam naviešta, da nam nije ovdje stalnoga boravišta, te ćemo se na skoro odavle odseliti morati. Kako može čovjek srce svoje na zemlju ovu privezati, kako se može priliepiti prolaznim ovim stvarim?

Kamo se god okrenem, sve mi dovikuje, da zemaljsko prolazi, i svagdje opažam sliku moje razpadljivosti. Ranim jutrom dodjem na krasnu obalu. Bliede ljubice dižu veselo svoju glavicu iz biserne trave. Zrak je pun njihova miomirisa. Divna li boravišta! Čovjek bi u njem vjekovati mogo. Dodje večer, i — biedna mene! — krasnih ljubica nema više. Eno od sparine dnevne povenute leže bez traga prijašnje ljepote. Da se okriepim, podjem u krasni vrt. Tu mi se čini, da je sva razkoš. Sve mi se podsmjehiva, sve odiše veseljem. Znaličan poletim k mirisavu grmu; ali dok ja trgam jednu ružu, razpade se njih deset, te list po list opada na zemlju i kazuje mi svojim jezikom: svaka je ljepota nestalna, svaka radost prolazna, svako zadovoljstvo bjeguće. Eno blizu mene ovčara sa svojom mladom. Krasan par! Oboje u cvietu mladosti, puno milja i života, ljubeće i ljubljeno, mladi supruzi, samo ljubav odišu. Ne može ni časa jedno bez drugoga biti. Dubrava i livada nasladjuju se njihovom ljubavju. Svi jim ostali pastiri zavide. Nu jadnih li ljudi! Za koji desetak godina pohodim ih opet, te vidim na njima samo dva upala lica, dva nabrana čela, dva uvehla i preživjela lika, sa kojih je svega prijašnjega čara ne stalo. Pod starim pepelom zapretana je prijašnja vatra ovih srdaca. Sladke pjesni, njekoć izljev radosti i medjusobne ljubavi, sada su se tužaljkom prometnule. Sve im je dosadno. Mladeži su na ruglo, a svim na teret. Svatko im se uklanja i težko izgledje njihovu smrt. O nesretno carstvo obmame i obsjene! Jadni umrlici! To je dakle vaše toli hvaljeno blaženstvo? To li je taj kraj, gdje vi stalnu svoju sreću snivate?

Tu čujem na jednom sbunjeno šaptanje oholih mudraca. Svaki mi namiguje i obećaje ono, u što ja nemam ufanja: svaki me uvjerava, da će me osigurati proti nevoljam i bolim čovječjega života; tamo da ću, ako njim uzvjerujem, naći siguran mir i zadovoljstvo. Ali vi toli slavljeni mudraci, ako hoću vas sliediti, kako ću pogoditi pravu onu stazu, kad mi vi tolike medju sobom sasvim protivne pokazujete? Svaki mi veli, da je njegova prava, a drugih da je varava. Ako me jedna k obećanom cilju vodi, to će druge valjda daleko od njega voditi. Ali, vajme, da se niti ta jedna ne može naći, sve su varave!

Što mi ipak u tvojoj šali veliš ti, veseli Epikure? „Veseli se, dovikuješ mi, ugadjaj svojim pohotam. Srce ti je gladno, naslada je njegova hrana, i to jedina, koja ga zadovoljiti može. Život je kratak, beri si cvieće sa svake ruže, prije nego li uvene.“ Beri cvieće sa svake ruže? Ali prieteći glas u mojoj nutrinji zabranjuje mi to. Tà već sama pomisao na to, što mi svjetuješ, pobudjuje u meni mrzost i ogavje; pa ako bi se i prodrznuo to učiniti, grize i peče me savjest, a sram mi hoće na lice da izskoči. Pod tvojim cviećem ćutim bodljikavo trnje, koje mi hoće srce da raztrga. Iza tvoga sladkoga uživanja ja se sav u čemeru topim. Epikure, ta tvoja hrana tašta je hrana, ili

Digitized by Google

bolje rekuć ona je otrov. Veseli se? Ali kako, kad mi crna sudbina svako veselje uzkraćuje? Kad mi je dosudila neprestano se boriti sa biedom i siromaštvom? Kad me je postavila za nišan boli i nevolji? Veseli se? Pa kada da se veselim? Dok mi je tielo čilo i puno mladenačke snage? Ali, vajme, već vidim, kako se primiče ukočena starost sa cielom povorkom svakojakih bolesti, a za njom neumoljiva smrt, gdje već brusi crnu svoju kosu. Ti me, istina, vodiš u cvjetorodnu okolicu; ali za svakim grmom cvieća vidim razbojnika, koj će me oboriti; već vidim, kako mu svietli bodež, kojim će me usmrtiti. Gledajuć to prolazi me svako veselje i radost. Nema spasa iz tih okrutnih ruku. Ne preostaje mi drugo, van strah i tjeskoba. Pa ti hoćeš, da se u tom stanju sretnim scienim? mogu doduše snivati, da sam sretan, ali sudbina mi je u istinu gorka.

Pogodio si, imaš pravo, potvrdit će mi strogi Zeno sa svojom školom. Epikur je zanešenjak. Svaka naslada ili okalja nevinost, ili svakako ne podaje duši nikakve višje ciene. Jedina kriepost može nas podpuno usrećiti, te sretan udes samo je plod svete ćudorednosti. Ona me diže nad promjenljivost čovječjih stvari; pa kano što Olimp nepomičan stoji pod olujom i trieskom, tako i ja smjelo prezirem sliepu, promjenljivu sudbinu. Proti kriepostnu čovjeku, koj je jedini pravi mudrac, ne mogu udarci sudbine ništa opraviti. On ju jednako prezire, bila mu ona dobra ili huda. Ogradjen ne predobivom pećinom snažne svoje duše mirno on prkosi burnim promjenam svieta, nesreći i sudbini. On je sam sebi dovoljan. Zlato, žezlo, kruna i sve zemaljsko u njegovim su očima samo ništetne stvari.

Uzvišene misli, divna obećanja; ali ako ništa drugo k tomu ne dodje, više je sjena, nego li istina. Liepa je kriepost, krasna je ćudorednost. Božanski njezin lik uzhićuje me i vuče za sobom. Njoj treba da se pokloni i podloži svako srce, u kom svietli svjetlo razuma. Nu ako ti, Zeno, misliš, da me ona sama po sebi usrećiti može, to se ljuto varaš.

Koli često ju vidim u siromašnoj kolibici, obkoljenu biedom i nevoljom, a da ne može sirotinji ništa drugo pružiti, već tu tužnu čast: ja sam drugarica vaše nevolje. Ona mi istina jakost u dušu ulieva; ali zato ne pretvara mi tiela u željezo ni srca u kamen. Kad me nedužna zatvore u groznu tamnicu, pa sam si svjestan, da nisam nikada prekršio svetoga zakona liepe ćudorednosti: to je sladka utjeha.

Ali kad u ne izlječivih ranah ležim, te težko uzdišuć uzalud pomoć tražim sad od nježne dječice, sad od ljubljene supruge ili od miloga otca: zar ne ću tada osjećati težke udarce gorke sudbine moje? Kriepost i nedužnost jest uza me; ali kaži mi, gdje je tu blaženstvo? Skončaj se, dovikuje mi oholi Stoik, smrću prestaje ti svaka bol. Dakle uže, bodež, otrov . . . . Ali o Bože, groza me hvata, krv će se u njemu stinuti, sav štrepim. Ah, prevelik je naravski strah pred smrću, nego li da bi ga ja prevladati mogo. Grozni, crni pogled na nju sasvim me uništuje. Pa zemlju ostaviti? s ovim se životom razstaviti? . . . pa kamo? . . . Ah, koli je to grozan, dubok, taman govor! Noga ne usudjuje se njegova ruba dotaknuti, oko ne može u-nj pogledati; a ti hoćeš, da se dole sunovratim? Ali skončaj se! Smrću prestaju sve tvoje boli? Gdje je dakle ona jakost, koju mi kriepost u dušu ulieva, ona jakost, koju si mi uviek nad sve boli uzvisivao, i u svakoj kušnji mi ju obećavao? Dakle si me ulovio, i siliš me, da bojno polje ostavim. Pa gdje je sada ono blaženstvo, koje mi obećaješ, taj vjerni drug krieposti? Ako sam sretan, čemu da prikraćujem dane svoje; a ako ih prikratiti moram, zašto me varaš? Okrutni Stoiče, nevolja je moja bezkrajna! Siloviti liek daje spoznati veličinu zla. Oholi Stoiče, ti sam sebi lažeš!

To je samo tašto hvalisanje, javlja se slavodobitnim posmjehom druga jedna četa, koja se takodjer mudrošću ponosi. To je tašto hvalisanje: sreću tražiti samo u krieposti, a svako veselje od nje odstraniti. Kriepost pobudjuje u nama plemenitu radost; nevinost odstranjuje dosadnu grižnju savjesti, koju krivnja prouzrokuje; ali ona ne zatvara drugih vrata, kroz koja nevolja ulazi; a čovjek, koj nevolju trpi, očito je nesretan. Hoćeš li biti sretan, a ti uzgajaj u srcu svojem liepu ćudorednost; ali neka bude i veselje uz nju. One neprijatelje odtjeraj, koje i kriepost od sebe tjera, a sve drugo prigrli.

Vi učitelji mudrosti velike mi stvari obećajete; ali sreća, što mi ju vi pružate, moja je prava nesreća. Vi znate već, da me kriepost sama po sebi ne može usrećiti. I to znate, da me uživanje samo nesretnim čini. Pak to oboje sdruženo još nije kadro moga položaja promieniti. Nezasitne su požude srca, malo je dobara, pa i ta su skoro

Digitized by Google

sva daleko od mene. Kada mi zloba drugih ljudi put zatvara, kada me nužda gladovati sili, kada me težka bolest muči, onda s Bogom sladka moja srećo! Pa da posjedujem i Krezovo blago i sva dobra ovoga svieta, i da zla kob nikada praga moga ne prekorači, i svaka željica uviek da mi se izpuni: to ja ipak vidim u blizini svojoj hladni grob, tu neuklonivu medju svih čovječjih radosti. Radosti i veselja to su samo sladki napitak, što me uspavkuje. One mogu čuvstvo mojih boli donjekle omamiti, te me u veselu mahnitost zanesti; ali sudbine moje ne mogu promieniti. Tko ovdje živi, pa ma kako se on sretnim scienio, svaki dan ide u susret svojoj smrti. Gdje je tada, o mudrače, njegova sreća? Pozorno slušam dalje po redu ostala velika proročišta čovječje mudrosti, te vidim, da mi svi jednakim načinom samo sjajne tlapnje predstavljaju. Na koncu svih ovih nauka nalazim se uviek jednako udaljen od onoga, što tražim.

Sdvojna je dakle sudbina čovjeka, oj vi toli slavljeni mudraci, ako nema drugoga boljega ovdje od vas, te kraj svih vaših toli sjajnih obećavanja sreća i blaženstvo njemu je nepoznata, nepostiziva zemlja. S Bogom dakle, ostanite sretno, vi mudraci svieta ovoga, meni svieti bolje svjetlo.

K tebi se obraćam, uzvišena vladalice, sveta vjero, koja kraljevskom svojom nogom zemlje se tičeš, a glavom se iznad zviezda dižeš. Poput golubice, što ju je drugi otac čovječjega pokolenja iza pustošećega potopa iz svoje ladje izpustio razgledjem ovu zemlju, te ne nalazim nigdje mjesta, gdje bi sigurno odpočinuti mogo. Sve je gnjilež, koja me umara, sve močvara, koja mi izpod nogu bježi, i ja propadam i davim se u njoj. Samo tvoj slavodobitni čamac sigurno plovi po močvarnoj ovoj zemlji, te mi jedini on sigurno utočište pruža. Vidim, kako palače i gradovi sretnikâ ove zemlje njihovim grobom postaju; pa i najvišje kule sreće čovječje takodjer se ruše. Najvišji vrhunci zemaljske moći koče se koji čas, a tada sve uništujući potop pokrije i njih. A ti se dižeš sve više i više, čim višje vode rastu, i nosiš štićenika svoga u nebo.

Čovjek čuje glas sreće, gdje ga zove. Mudrost njegova muči se, da ju nadje; ali slabo njegovo oko motri ju u tmini, i ne može ju dostići. Epikur ju je spoznao, kad ju je usred naslade tražio; nu zabasao je, kad je pozvao čovjeka, neka ju na zemlji uživa. Istina je, sreća se nalazi u pravoj nasladi, i sjedište je njezino kod najvišje radosti; ali prava naslada i najvišja radost nije na zemlji. Epikurejac kraj svoje naslade ostaje nevoljan. I onaj, što traži sreću u mudrosti, motri njezin trak; ali zaluta, ako ju traži u zemaljskoj mudrosti. Duh čovječji, razumom obdaren, bez dvojbe je stvoren, da se do nebeskih stvari uzdigne, i on ne može biti sretan, ne podje li mu za rukom, da pije iz čistoga izvora mudrosti. Ali niti nas može sama mudrost podpuno usrećiti, budući srce naše i drugih ima želja, za kojimi teži; niti je ono malo izvorâ, što ih ovdje nalazimo, kadro tu plemenitu žedju sasvim ugasiti. Drugi opet smatra čovjeka sretnim, ako je prost od svih bieda. I to je jedan dio sreće, ali ne ciela. Podpuna sreća ne izključuje samo sve ono, što je neugodno, već sadržaje u sebi neizmjerno blago svih pravih dobara. Pusta je dakle obsjena, ako se čovjek nada ovdje biti prost od svake biede. To čovječjoj naravi nije ovdje dosudjeno. I ti oholi Stoiče, blizu si bio, kad si sreću nazvao kćerju krieposti. Još samo jedan korak, i ti bi ju dostigao. Ali mahnita tvoja oholost uzdržala te od toga koraka, i tako ti ostade daleko od cilja. „Samo kriepost može nas usrećiti.“ Dovle si istinu govorio; ali u tom si se prevario, što si sretno to stanje na zemlju postavio. Ti si mislio, kriepost je sama sebi dovoljna, a sreća to je njezin plod. I tu si se prevario. Kriepost, premda je kraljica, kojoj se ljudi pokoriti moraju, u svem svojem bogatstvu nema toga blaga. Sreća jest nagrada, kojom nebo kriepost nadaruje. U kratko, prevareni čovjek ne nalazi svoje sreće, jerbo je ne traži ondje, gdje bi ju naći mogo. On ju traži na zemlji, gdje ona ne obitava, pa mjesto nje nalazi sjenu i izdajničku utvoru.

Vjera, sakrivena mudrosti ljudskoj, dodje s neba, da nam ju pokaže. Podigni, čovječe, misli svoje, i promatraj razliku medju kukavnimi djeli slaba umrlika i djeli svemožnoga Bića, medju srećom, što si ju sam čovjek stvara, i srećom koju mu Bog pruža. Prezri život, koj samo njekoliko dana traje; zaboravi na zemaljsku visost, koja nije ništa drugo van potištenost; ne misli više na radosti, koje se sa ovim životom svršavaju, niti te mogu nasititi; izbij si iz glave onu mudrost, koju si čovjek ovdje skuplja, a koja je samo kap prave mudrosti, ili samo varava sjena, koja pravu mudrost oponaša. Vječni život prost od svake biede, vječna radost u krilu najvišega dobra, bezkrajna mudrost najvišega Bića, i Njegova bezkonačna ljubav, koju posjeduješ, i riznica Njegova bogatstva, koja ti je

Digitized by Google

otvorena, tebi gospodaru ciele naravi i baštiniku neba: to je, o umrliče, sretna tvoja sudbina, za koju si stvoren, sudbina, kamo te Stvoritelj tvoj zove glasom naravi, i glasom vjere, sudbina, koju je čovjek toli dugo tražio, ali je naći nije mogo.

Pravo ti srce tvoje veli, da, ako itko, a to kriepostnik zaslužuje, da bude sretan. Jedinu kriepost zapala je ta sretna sudbina; ali ne onu kriepost, koju si sviet utvara. Sviet je sliepi sudac, koj više puta okićenu opačinu odobrava, te obožava prividnu kriepost, pod kojom se opako srce skriva. Ne onu kriepost, koju si sam čovjek u svojoj taštoj mudrosti stvara; jer je on bedasti prosuditelj, rob svoje samovolje. Višeputa naziva on kriepošću kumire svoje taštine i strasti. Jedina mudrost, koje Bog nikakovoj bludnji podvrgao nije, nalazi stalnu i pravu kriepost, koja se po nepromjenljivih zakonih prosudjuje.

Tu mi odgovara jedan tužnim glasom i poniknuta lica: Zašto mi je toli sladka hrana spravljena u dalekoj nepoznatoj zemlji? Zar da kroz cieli svoj život budem kukavan i nesretan?

Ludjače, zar vječna radost nije vriedna, da se za nju kratko vrieme trpi? Ah umrli čovječe, podigni srce svoje, koje te čini robom sjetilâ i svakamo te vuče, što životinjskom biću ugadja. Usposobi se za pravu mudrost i pazi, što ću ti reći: Vjera ti na drugom boljem svietu obećaje sreću, kakove si ni pomisliti ne možeš. Nu hoćeš li, umrliče, sretan biti i na ovoj zemlji, gdje podpune sreće nema; i tu ti želju jedina vjera izpuniti može. Svako drugo dobro, koje si ovdje izvan krieposti tražiš, jest varavo dobro, sjena, varava kupica, koja ti usta pomoći slašću, a onda se opet u žuhkoću obrati. Jedina vjera može težko breme naše olakšati; jedina ona u carstvu ovom taštine i izpraznosti, gdje je samo laž i prevara, može nam trajnu radost pribaviti.

Ta sreća, koju nam vjera u vječnom svojem stanu odkriva, i koja će nas jednom u pravoj našoj domovini upokojiti, razblažuje nas već na putu. Odanle, akoprem iz doline, razpršuje ona nad nama svoje blagotvorno svjetlo; odanle šalje nam u pomoć nadu i ljubav, i kod njezinoga dolazka mienja sve svoj oblik.

Onda razprostire tamna noć svoje tmine nad ovom zemljom, sve se promiće u strašila. Najmiliji predmeti, zastrti crnimi oblaci, podaju oku samo strašne slike. Svuda vlada pustoš, tišina, te čovjek tumarajuć u tom groznom metežu nalazi samo strašila i utvare. Ma kako liepi stan imao čovjek, to ga ipak bez blagotvornoga svjetla vjere pokriva tamna noć straha i neizvjestnosti. Budućnost mu je neprozračnom koprenom zastrta. Za njom, a tko zna u kojoj daljini, sakriti su tužni i čemerni dogodjaji. Sve, što ima dobra, podvrženo je uplivu nestalnoga uzdaha. Svaki tren može ga orobiti, svaki vjetrić može njegovu sreću uništiti, svaki vihar može razpadljivo blago njegovo u valovih pokopati, može ga uništiti i razoriti kumire, kojim se klanja. Pa ako ono malo dobra, što ga u svojem siromaštvu još ima, izgubi, kakva mu ostaje onda utjeha? Pa ako on usred valova potone, i duboko ga proguta more, gdje, na kojoj obali, na kojoj klisuri će ga izbaciti?

Vjera upravlja čovjeka, da stan svoj tamo postavi, kamo ne dopiru tužni dogodjaji zemlje, koji kolibu sliepoga čovjeka, koj stan svoj samo na ovu zemlju ograničuje, tugom napunjuju. Tamo spravlja pobožan čovjek svoje neprolazno blago, što ga tati ne mogu okrasti. Tamo se povuče i tamo je siguran, ako mu ovdje oluja prieti. Pošto je sve izgubio, što se na zemlji cieni, preostaje mu još jedna suza za sretnike ovoga svieta. Prosjak zdvaja nad gubitkom jednoga novčića; a kralj izgubi grivnu zlata, pa se smije: nu onaj se tuži, jerbo mu nije ništa preostalo, čim bi si glad utišao, dočim ovaj još bezbrojno blago posjeduje. Tko je bez vjere, taj je prosjak. Pobožan čovjek jest kralj; ali kraljestvo njegovo nije podvrženo promjeni, kojoj su izložene krune ove zemlje, niti je ograničeno ovim kratkim vremenom. Jedini on može se smijati usred oskudice na zemaljskih stvarih; jedini on može odvažnim i veselim licem gledati, gdje mu tone ladjica umrloga života njegova.

Uzalud se čovjek vara veselom tlapnjom. Tko kaže, da ne može biede naći, koje je ipak sva zemlja puna, taj je pobenavio; on samo hini, da je sretan. Toga se ne bi nitko usudio reći, kad bi mu čovjek samo u srce zaviriti mogo. Čim stupimo na ovaj sviet, prvo svjetlo dana pozdravljamo plačem i suzami, otvorili mi oči u seoskoj kolibici ili u kraljevskoj palači. To je glas, što ga mudra majka narav, koja nikad ne laže, svakomu na usta postavlja; to je njezin govor. Istina je, da mi malo po malo zaboravimo. Čini se, da čovjek, kako raste, tako da mu se i suze suše. Al zato sudbina njegova nije ništa bolja. On se privikne budalastoj šali sa varavom sjenom krivoga dobra. Pak onda nije niti to riedko, da znadu

Digitized by Google

biti najdublje rane, koje najmanje krvare. Kad je mladić u najboljem naponu, utvara si sreću u budućnosti kano u dalekoj nepoznatoj zemlji; nu kad mu mladenačka krv ohladi, razplinu se utvaranja kano magla na vjetru, te on ostane kano putnik, što pustinju, po kojoj putuje, sve veću pred sobom vidi. Čim dalje ide, tim mu se nevolje većma umnažaju: strme i gole pećine, na koje se jedva uzpinjati može; suhe i neobradjene pustare, trnovite staze, zarašćeno neprohodno grmlje, duboke rieke i pogibeljne močvare, divlji i vrebajući razbojnici. Ogledje se simo i tamo, nu tko ga kriepi, tko mu pruža pomoć, tko ga brani? Vidi, gdje i drugi istom pustinjom lutaju, nu šta mu to pomaže? Tà svaki se bori sa svojom nevoljom, pa kako će drugomu pomoći, kad sam sebi pomoći ne može.

Pa tko bi i hotio pomoći, većinom ne može. Jedva da dobije na nesretnom svom putovanju od suputnika žalnu rieč. Ah kolike su naše nevolje neizbježive, a ujedno i neizlječive! Ti jedina, o sveta vjero, zavijaš mi jih sve ljekovitim melemom. Po tebi iz grozne tmine zemaljskoga stana moga dižem pogled svoj k zviezdam, te motrim nebo, i vidim, da nisam više sâm, bez pomoći. Vidim Svemožnoga, gdje korake moje broji, gdje ljubeznom skrbi nad svakim trenom života moga bdije. Za njega sam odredjen, On me čeka na koncu mukotrpnoga putovanja, te upravlja medju tim koli ugodne toli i neugodne dogodjaje na moje dobro. On me prati uviek na mojem putu. On čuje moj glas, skuplja moje uzdisaje, gledje pun sućuti na tugu srca moga. Siromaštvo me tišti, i ja stenjem ciele dane pod teretom biede i potrebe. Bogati škrtac baci na me mrki pogled, i prodje brže kraj mene. Velikaš svieta ovoga vidi na meni otrcano odielo, te se boji, da se ne bi njegov gospodski pogled obezčastio na meni. Nevolja moja ostale ljude od mene tjera; a Svemožni stanuje u mojoj kolibici i počašćuje me imenom svoga *prijatelja* i *sina*. On ima sućut nad mojom biedom, ljubezno se sa mnom razgovara, tješi me i jači. Pobožan čovjek, bolešću na postelju pripet, nije bez utjehe, akoprem ga sviet samo čemerom napaja; nebo mu ju pruža, a vjera ga vodi onamo, gdje se sada sretne čete nalaze, koje su njekoć dugo vremena ovdje u tjeskobi živile. Sad ih vidi okružene nebeskim sjajem. Vjera mu pokazuje, kako bogoljubnik, koj na ovoj potištenoj zemlji trpi, u onoj blaženoj zemlji vječne palme i neumrle lovorike bere; pokazuje mu, kako su okovi, trnje, strjelice, koje su se duboko u meso i krv zarinule onim, koji su Gospodinu svomu vierno služili, postale im sada znakom pobjede. Ona mu pokazuje krasno to carstvo, i dovikuje mu: gledaj nagradu onih, koji su ovdje bogoljubnosti vierni bili. Na te rieči spuštaju se ozgor u siromaški njegov stan nada, jakost i srčanost, i suše mu se suze, i izcjeljuju rane njegove, te podavaju srcu njegovu nebeski nektar od onoga blaženoga cvieća, koje nikad ne vene.

Kano kada divlja oluja oko vrletne gore uzaludno biesni, te se ova, dočim joj se po podanku munje kriese i gromovi udaraju, iznad tmastih oblaka ponosito koči i izpod vedroga neba s prezirom bjesneću oluju pod nogama si gleda: tako bogoljubnik bez brige i tuge sladki pokoj uživa i duhom se svojim u višjih krugovih nalazi, dočim mu krhko tielo pod uplivom podnebja strada.

Zemaljski čovječe, nutrinja bogoljubnika ostaje ti uviek tajnom, koje tvoje slabo oko nikada dokučiti ne će. Ali hoćeš li čudesa njegova promatrati, u koliko ih zemaljskim svojim okom shvatiti možeš; to si pogledaj onoga Idumejca — Joba —, gdje tamo na suhoj travi leži, sav ranami posut, iz kojih crvi vrve. Gledaj ga, kako je omršavio i oslabio, da je jedva živomu čovjeku nalik. Nisu tomu još ni dva mjeseca, što je pod gospodskim krovom živio, a stotina robova na njegov mig pazila. Lice mu cvalo zdravljem i zadovoljstvom. Blaga i ovaca ni pobrojiti si nije mogo. Stotine i stotine rali plodnih njiva i vinorodnih gorica punilo je njegove žitnice i podrume. Njega okruživala mnogobrojna djeca, najveća njegova radost i veselje. Sad su sve njegovo blago i bogatstvo raznesli neprijatelji. Njegove sjajne dvore i velebne zgrade uništio oganj, svu djecu pokosila nemila smrt. Ništa mu više preostalo nije, do li tužna uspomena na prijašnju sreću, i opaka žena i njekoliko himbenih prijatelja, koji su mu se samo rugali u nesreći njegovoj. Tolika poplava nesgodâ i nesreće kadra je skršiti i uništiti srce svakoga zemaljskoga čovjeka. Pa ipak ovo srce usred groznih oluja nepomično stoji, niti se ugiba, kad navali poplava, niti uzmiče, kad uzbjesne valovi. Čuješ doduše tužno jecanje, što ga silna bol na umiruća usta potiskuje; nu to jecanje odaje samo uzvišene misli postojana i neslomiva duha; a pod smrtnim bliedilom na tom bolnom licu sjaji se još umiljato veselje. Tko dade tomu srcu toli plemenitu i po-

Digitized by Google

stojanu hrabrost? Tko uli u ta davno već razpala uda toliku jakost? Ne zemlja, čovječe, ne narav. Jedino nebo i ona sveta bogoljubnost, ta kraljica svake prave krieposti, ona diže duh sa zemlje, gdje je sve sama žuhkoća, u nebo, u stan podpune utjehe. Ona mu pokazuje tamo u sjaju vječnoga svjetla onoga bezkrajnoga Duha, koj sve upravlja. Ona ga uvjerava, da su sve odluke Božje izljev njegove mudrosti, pravednosti i ljubavi. Ona mu pokazuje s onu stranu groba onaj drugi život, gdje čovjek dobiva nagradu za sve patnje pretrpljene u ovom životu; pokazuje mu Odkupitelja čovječjega roda, gdje na njega čeka sa velikom nagradom za ponizno podlaganje Njegovoj svetoj volji. Kod toga pogleda pada on pred noge predobroga Otca i sasvim se predaje Njegovoj odredbi, te mu se sa svom odanošću klanja. Ljubezno prima ruku Svevišnjega, te ju ljubi jednako, ili ga ona uzvisivala ili ponizivala, je li ga milovala ili šibala. Dok se je Tebi svidjalo, primao sam dobro sa zahvalnošću i priznanjem; od Tebe, svemožni Bože, sa zahvalnošću i priznanjem primam takodjer i zlo. Vazda neka bude blagoslovljeno tvoje sveto Ime! Tako govori bogoljubnik. Pa kod toga prizora šuti zapanjena zemlja, a nebo uzdiše: zemaljski čovječe, jesi li to vidio?

Hodi, pa prodji sa mnom rimske pokrajine počam od divljih vremena okrutnoga Nerona sve do Konstantina, toga sretnoga pobjeditelja Maksencija i Licinija. Gledaj, koliku grozotu razprostire svuda pogansko bjesnilo! Zadji u pustinje i tihe špilje, gdje su se prije samo divlje zvieri skrivale, a sada su napučene prognanici, kojim je sav zločin čista nedužnost. Sve, što težkoću ovoga života ublažuje, njim je oduzeto. Mrženi i progonjeni od svieta, oni su žrtva biede i bezkrajne patnje. Pa gledaj, hoćeš li na njih opaziti ikakov trag nezadovoljstva ili nemira? Motri, jesi li na licu sretnika ovoga svieta ikada vidio toli sladki mir, toli veseli posmjeh? — Spusti se u duboke rudnike, gdje se mramor izkapa. Tamo ćeš naći cieli narod, kroz sav život osudjen na tu kaznu. Nema tamo razlike medju stališem višjim i nižim, nema razlike medju mladićem i starcem; svaki mora jednako raditi, dok se iznemogao ne sruši. Jedan osakaćen na ruki, drugi na nogi; ovomu proboli oko usjanim željezom, onomu odrezali jezik; nesmiljeni nadziratelji zlostavljaju ih gorje, nego niemu živinu. Hrana im je pljesnivi kruh, piće kalna voda. Niti dišu čisti zrak, niti vide sunca Božjega, niti se nadaju, da će ikada odatle oslobodjeni biti, dok ih smrt ne izbavi. A zašto su na toli groznu kaznu osudjeni? Zato jerbo su kršćani. Pa premda tako strašne muke trpe, to ipak ne ćeš naći veselijega i zadovoljnijega naroda, nego je ovaj. Blagost i zadovoljstvo čitaš mu na licu, veselje prati ga k težkomu poslu; a kad usta otvori, ne proklinje gorke sudbine svoje, već hvali i slavi dobrotu Božju. — Zaviri u tamnice rimskoga carstva, prenatrpane ljudmi svake dobe i stališa, osudjenimi na smrt poput najvećih zločinaca. Jedan izdiše stisnut u tvrdoj kladi, drugi leži u nesvjestici, što mu je kroz otvorene rane skoro sva krv već iztekla, treći umire od gladi. Čovjek bi reko, to su zločinci, što štrepe od straha i grižnje savjesti; a to su sami junaci. Pogledaj im samo u lice, pa ćeš viditi nadčovječnu srčanost. Puni pouzdanja odsievaju njekim nepoznatim veličanstvom, pa to istim okovom njihovim njeko štovanje podaje. Slušaj, kako milozvučnimi pjesnami te tamnice odjekuju, kuda je prije samo grozno urlikauje orilo. — Podji sada drugamo, protiskaj se kroz množtvo gledalaca, te zadji u sudnice, na javne trgove i u ogromni amfiteater. Ah, tu je sve okaljano čovječjom krvlju i prenatrpano razmrcvarenimi lješinami. Tu se vidi okrutna smrt u tisuću užasnih oblika. Okrutnost, njezina službenica, uviek je spremna nove kazne izmisliti. Ovdje praska škripac, tamo škripe kotači; ovdje urliču divlje zvieri, tamo pucketaju biči; na jednom se mjestu bliskaju mačevi, na drugom sjekire; ovdje tihano gori vatra, tamo velike lomače napunjuju zrak crnim nepodnosljivim dimom od izgorjelih ljudi. Eto žrtve pred tobom; gledaj sada, jesi li ikada vidio takove pregaoce, toli neustrašive junake.

Ti mi slaviš Katona. Ali gle, ja ću ti pokazati na borilištu više milijuna, koji istom odvažnošću, kano i Katon, u smrt idu. U zviezde kuješ hrabrost vojnika, koj je pod oružjem odrasao. A ja ću ti pokazati nježne djevice, koje su u krilu majčinu odrasle, plahe djevojke, nejaku djecu i onemogle starce. Tvoj junak izmakne se na jedan put sudbini, koje ne može podnašati. Dočim ovim ne prieti nikakova crna kob; njihovi dani su u njihovoj vlasti, pa još k tomu laskava sreća milo ih poziva, da čuvaju svoj život. Put im je otvoren do svega, što čovjek ovdje ugodno uživati može. Pa ipak tolikom odvažnošću biraju oni smrt, pobjedjuju muke, te prije nego li bojno polje težke kušnje ostave, padaju doduše onemogli kano žrtva,

Digitized by Google

ali ujedno kano slavodobitni borioci Onoga, koj i narav potresti, i najsmjeliju odvažnost čovjeka skršiti može.

Proti njim diže se crna kleveta i kalja njihova imena sramotnom ljagom izmišljenih zločina, samo ako se neće pokoravati samovolji gospodujuće bezbožnosti. Tu se uči, sliepi obožavatelju ohologa Rima, poznavati pravu čast i poštenje. Vole nepoštenimi se smatrati, nego li Bogu se svomu iznevjeriti, te u očima prividne pravednosti živu kano krivci, da umru kano nedužni. Je li im dosudjena prieka smrt, evo, oni su pripravni. Pa je li ih sile, da u dugotrajnih mukah skapavaju, to će se prije izmučiti mučitelji, nego mučenici. Odsude li ih, da godine i godine trpe od samovolje kojega krvoloka, njihova postojanost nadvlada sve. Oni ne će kukavno patnje svoje prikratiti; već ih uztrpljivo podnose, doklegod mučni njihov život traje.

Ali čim bivaju ta kamenita srca nepobjediva? Hodi, zemaljski čovječe, pa spoznaj već jednom razliku medju oholim i bogoljubnim, medju zdvojnim i jakim, medju Stoikom i kršćanom. Vjera ih vodi u tih težkih tjeskobah, vjera oduzima im naravni strah pred najgroznijimi nevoljami, ublažuje njihove muke, olahkoćuje svaku biedu, te zasladjuje istoj smrti njezinu žuhkoću. Zemaljski čovjek u nevolji ima samo toliko snage, koliko mu je narav podaje. On podnosi teret, dok ga nositi može, a po tom se sruši i podlegne mu. Bogoljubnik diže se neizmjerno dalje iznad silâ naravi. Vjera mu pruža nadčovječju jakost, nebesku pomoć, argjeosku silu. Junak, koj zemaljski misli, u nevolji samo je čovjek. Bogoljubnik pako jest čovjek, oboružan Božanskom snagom. Mjera njegove snage jest moć neizmjernoga Boga. Vjera sklapa medju čovjekom i Bogom sveti savez, i tako postaje čovjek svemogućć po Božjoj moći.

Viestnik.

Naša domovina.

(Dvadesetipetgodišnjica nadbiskupa Vrhbosanskoga). Dne 6. lipnja biti će 25 godina, što je prvu svetu žrtvu prinesao Bogu presvietli gospodin nadbiskup Vrhbosanski. Svećenstvo i puk, providnošću Božjom njegovoj skrbnoj brižljivosti povjeren, kako vazda, tako će osobito toga dana slati vruće svoje molbe Gospodinu i Njegovomu Presvetomu Srcu, da nam dičnoga nadpastira u krjepkom zdravlju dugo još uzdrži, a velike njegove osnove da orosi obiljem nebeske svoje milosti, prateći ga na svakom koraku blagoslovom svojim. Proseći za nj, mi ćemo se zahvalna srca sjećati i namjestnika Kristova, velikoga Leona XIII., koji je vanredno razveselio cielu nadbiskupiju našu, odlikovav ovom sgodom našega svečara, uvrstiv ga u broj rimskoga plemstva, te ga imenovav svojim kućnim prelatom i assistentom priestola svoga. Prikazujući se danas svojim štiocem u kićenom ruhu Vrhbosna je i time htjela da pokaže, koliko štuje i ljubi onoga, koji ju razgrieva žarom ljubavi svoje, te kliče smjerno, ali oduševljeno, zanosno: **Ad multos annos!**

(Darovi.) Za *gradnju našega sjemeništa* darovao je *prvu krunu: Fridrik Vancaš,* nadobudni sin našega arhitekta Josipa pl. Vancaša. Za primjerom maloga našega dobročinitelja poveli se otac mu Josip pl. Vancaš, te Alfred vitez Hruby, činovnik kod Unionbanke. Živili, te našli što više nasljednika! — U istu svrhu darovaše: Sbor svećenika u Cerovniku (Hrvatska) po Josipu Brozu 7 for.; gradska obćina Varaždin 25 for.; nadbiskupija Ostrogonska 61 for. 41 n. Zahvaljujući od srca svim plemenitim dobročiniteljem, preporučamo se i nadalje njihovoj ljubavi. — Za *sveti grob u Jerusalemu*: Dolac 6 f. 78 n.; Dobretići 5 f. 20 n.; Bučići 3 f.; Pećine 2 f.; Podmilačje 1 f. 26 n.; Gornje Skoplje 8 f. 40 n.; Dubica 2 for.; Tolisa 6 f.

(Prvi sastanak kršćanskih arheologa) sazvan je u Spljet za početak septembra o. g., što će se kasnije točnije opredieliti. Tko želi sudjelovati valja da se javi Franji Buliću, redaktoru i direktoru u Spljet.

(† Josip Bezić). Kako su mrtvi ostanci našega miloga pokojnika primljeni u kršnoj Dalmaciji, u rodnoj mu zemlji, o tom donosi *Kat. Dalmacija* sliedeće viesti: „Na 4. maja parobrodom prošav izpod Makarske, gdje je pokojnik kanonikom bio, ono svećenstvo i gradjanstvo obavieštено, taku ljubav i počast svojevoljno izkaza, da je stvar neopisiva, kako putnici i g. kapetan poviedaše osobi, koja je pitala, od kuda ono svježe cvieće na mrtvačkom sanduku. — U kasno doba noći stiže pod Spljet, a ipak Prag. biskup Nakić, koji se nahodio

Digitized by Google

u svetomu pohodjenju u Trogiru, pohitio je u Spljet, te prije no će se tielo ponieti na Šoltu u 9 sati noćju dovezao se je sa predstavnicim preč. kanonicim Spljeta, Makarske, Trogira i više svećenika na parobrod, da udieli milom pokojniku pastirsko posmrtno odriešenje u prisutvu odličnih gradjana Spljetskih i više kapetana pomorskih inostranih, dočim preč. Kaptol Spljetski priredio je u stolnoj crkvi za 6. maja svečane zadušnice. Posebni bezplatni parobrodić poslie opiela prenio je tielo na Šoltu. Kažu da je pokojnik imao posebno bogoljubstvo prama svetoj Terezi i da je u velike zagovarao gradnju crkvice u luci Rogaču, pa providnost Božija htjede, da njegovo mrtvo tielo noć prodje u istoj crkvici položeno, kao što je obašao Makarsku, Omiš i Spljet, koje je živući krepostima prosvietlio, te da ona zemlja, na kojoj je prvi put Božije svjetlo ugledao, sahrani i njegov pepeo za dan uskrsnuća. Od rana jutra dneva 5. maja zvona crkava navješćivahu turobno sprovod, u 8 sati cielo pučanstvo dovrvjelo na obalu. Na čelu naroda bio je veleuč. c. k. povjerenik g. A. Botteri, upravitelj obćine sa svojim činovništvom i zdravstvenim povjerenstvom, koje, po propisim pregleda vanjski sanduk i dotične spise i dopušti, da se lies odkrije i prenese do župske crkve. Nije bilo pozivnica, predgovora i dogovora, kako to u sličnim prigodam biva, svak je radio po nagnuću svog srca, a ipak je vladao takav red i mir, komu bi se mogla diviti i znatnija mjesta. Baštinstvo pokojnika bili su siromasi, a toli ogromni troškovi prenosa i zadušnica nijesu ni malo neprilikâ prinieli. Stvar je izvedena jednostavno. Stigla brzo javka, da je preminuo, bi priobćen župniku Grohota, ovaj se spremi na put do Spljeta da pričeka i doprati tielo; po svojoj dužnosti, kazao drugovima svojima, zašto odlazi i kada će držati zadušnice, moleć ih da mu na župu pripaze; bilo to dosta, da svak doznade i doprinese počasti ostancim čovjeka, kog je tekar po glasu a malo tko osobno poznavao. — Oslobodjen lies vanjskog omota g. Upravitelj obćine prvi položi na lies krasni vienac kliknuv: tužna Soltanska obćina svomu najboljemu sinu, uzor svećeniku. U čas nagomila se mnoštvo vienaca, nadpisa i voštanica, da se moralo mahom uputiti povorku, koju je otvorio križ s mrtvačkom vrpcom i mladeži, za tim bratovština presv. Rozarija sa krunicom u ruci i voštanicam, a onda bratovština sv. Stjepana sa gorućim voštanicam preko 170 bratima. Sada za svojim križem stupaju učenici pučke učionice i oni svetačno-nedjeljne i mladići prvog pričešćenja, a za njima preko 50 momaka u crnini većim dielom iz porodice pokojnikove, a za ovima djevojčice prve pričesti s voštanicom i bielom koprenom. Do 30 djevojaka s puštenim pletenicami pod crnom koprenom sa sviećam, sliedile druge sa čempresovom granom iz porodice, a za ovima mnogobrojne krune nošene po trojki, a poklonjene od štovatelja pokojnikovih a onda pjevački sbor, svećenstvo, lies nošen od 12 pokojnikovih sinovaca u crnini, medju mnogobrojnim duplierim bratovština i Obćine. Za liesom hodila je mnogobrojna rodbina, a za ovima presv. g. Upravitelj Obćine sa glavarim i činovništvom, seoske ronde i činovnici i gospoda mjesta. Od obale do župske crkve imade dva kilometra uzbrdita puta, pa ipak sprovod prodje glavnijim ulicama, kud prozori bili crninom pokriveni, a nadpisi na vratim i uglovim. U crkvi je bio pripravljen visok i izkićen odar, kakva Šolta do sada nevidje, a na ovaj se položio skupocieni lies. Mjestni župnik dopratio lies do crkve i započeo svečano opielo, ostali dušobrižnici kroz tri noćnice izpjevali sveta štenja, svečanu Misu služio P. D. Luka Bavčević rodjak pokojnika, a odriešenje udielio dušobrižnik Srednjega sela. U 11 sati pred podne svrši se obred. Za sve ovo vrieme težaci obustavili svoju radju, trgovci pozatvarali dućane, činovnici obustavili svoje uredovanje, da sprovedu tielo uzor svećenika, velikog siromaha, glasovitog dobrotvora!" — Na trideseti dan nakon pokojnikove smrti (29. maja) priredio je prvostolni kaptol svečane zadušnice u prvostolnoj crkvi Presv. Srca Isusova za bivšega svoga arhidjakona, koje je odpjevao preč. g. dr. Antun Jeglić, a poslje dao odriešenje kraj odra, podignuta u sredini crkve, a liepo okićena svježim cviećem. *R. i. p!*

Prosvjeta.

— *Katoličko crkveno pravo.* Napisao dr. Ferdinand Belaj, profesor crkvenoga prava u Zagrebu. I. svezak. Ovo je djelo prvo svoje vrsti u hrvatskoj književnosti, a pisano je jasno i jezgrovito, udeseno prema našim posebnim prilikam, te će se svatko puno moći da okoristi njim. Prečastni episkopat hrvatski preporučio je djelo svomu svećenstvu. Ciena je 2 for., a mogu ga svećenici dobiti i erga 5 sacra kod pisca u Zagrebu.

— G. *Stjepan Vidmar,* prefekt i kateketa zem. sirotišta u Zagrebu pretiskao je iz „Hrvatskoga učitelja" svoju radnju: *Afrikansko roblje,* te ju posvetio uspomeni promicatelja kršćanske prosvjete i zatočnika ljudske slobode Leona XIII., čija slika i resi pročelje knjige. Djelce (str. 112) stoji broširano 20 novč., u platno vezano i sa zlatnim napisom 45 novč., te je veoma sgodna nagrada mladeži na koncu školske godine.

Sadržaj: Paean jubilaris honoribus Josephi Stadler (P—ć, S. J.) — Narodi prirode. — Moj dragi (—r—.) — Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina (A. Blažević.) — Viestnik. — Prosvjeta.

Urednik Dr. Andrija Jagatić. Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 K. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 12. | U Sarajevu 15 lipnja 1893. | God. VII

Br. 443.

Katoličko dječačko sjemenište u Travniku.

U nadbiskupsko dječačko sjemenište, s kojim je spojena podpuna velika gimnazija, primati će se i ove godine 12 mladića, koji će preko ciele godine uz poduku dobivati podpunu obskrbu, t. j. stan, hranu i odielo tako, da roditelji ne imaju nikakve više brige za vremenito uzdržavanje svoje djece.

Uvjeti, uz koje može tko primljen biti u sjemenište, jesu:

1. Mladići moraju biti rodom Bošnjaci ili Hercegovci, zakonitih roditelja, ćudoredni i posve zdravi.

2. Treba da su daroviti i da znadu toliko, te mogu zadovoljiti prijamnomu izpitu, t. j. da pravilno čitaju, pišu i računaju, da imadu njeko slovničko znanje, a naravno razumieva se, da moraju znati katekizam.

3. Primit će se ipak samo takovi mladići, koji imadu volju, posvetiti se svećeničkom stališu, što u molbenici valja izraziti.

4. Molbenica za prijam neka se upravi na ravnateljstvo dječačkog sjemeništa u Travniku, *i to što prije, a najkasnije do 10. augusta.*

5. Molbenici treba priložiti: a) krstni list; b) svjedočbu najvećega razreda pučke škole; c) svjedočbu siromaštva, izdatu od obćinskoga poglavarstva ili od župnika; d) svjedočbu lječnikovu ili župnikovu o podpunom zdravlju; e) izjavu roditelja ili skrbnika, da diete odredjuju za svećenički stališ; f) potvrdu župnikovu, da je mladić vriedan, da bude primljen u sjemenište radi sklonosti u svećenički stališ, radi dobroga ponašanja, darovitosti i drugih vrlina.

Digitized by Google

Mladići mogućnijih roditelja mogu i preko spomenutoga broja (12) biti primljeni u sjemenište, pošto im se roditelji sporazume s ravnateljstvom sjemeništa o godišnjoj plaći, ali budući da će ujedno biti s drugimi seminarci, to će se i oni odgajati kao budući svećenici, pak se s toga ne bi mogli primiti, ako niti sami, niti roditelji im ne bi nikako htjeli, da svećenički stališ odaberu.

Gimnaziju polaze i vanjski učenici kojegod vjeroizpovjesti, o vlastitom trošku po gradu nastanjeni; ovi ne plaćaju niti školarine, niti ikakvih pristojba.

U ostalom ravnateljstvo sjemeništa pripravno je uviek na pitanja o sjemeništu i gimnaziji odmah odgovoriti.

Sarajevo, 15. juna 1893.

† **Josip,**
nadbiskup vrhbosanski.

Narodi prirode.

VIII.

1. Svršavajući našu narodopisnu studiju valja nam iztaknuti još dvie izjave, kojimi neprijatelji sv. pisma kušaju pobiti, što crkva katolička nauča o početku roda ljudskoga. Oni tvrde, da ima mnogo naroda *bez ikakve religije* i da su *prvi ljudi živjeli bez ikakvog braka* i bez ikakvog obzira na rodstvo. Premda bi se već iz prijašnjih članaka moglo zaključiti, kako su ove tvrdnje neosnovane, mislimo ipak, da neće biti suvišno, ako upitamo, šta nam o tome kažu pouzdani poznavatelji narodâ prirode.

2. *Sir John Lubbock*[1]) piše, da nam posvjedočavaju mornari, trgovci, učenjaci, katolički i protestantski misijonari, te ima naroda bez ikakvih vjerskih nazora. Ova je tvrdnja kadra, da nas baš zabuni. Zar nije istinito, *što se od najstarijih vremena odlučno tvrdilo, da nema naroda bez religije?* da nema naroda tako propala, koji ne bi znao, te ima Bog, makar ne znao, kakav je Bog? U najstarijih predajah i pjesmah eto pjeva se radostnim kliktanjem o Bogu. Koji god se narod pojavio u povjesti, eto vjera mu nije strana, nego poznata, draga i mila. Upravo vjera je posebno svojstvo, koje rod ljudski razlikuje od životinja. Ali sada bi ove obćenito kao istina razširene misli imale biti posve oprovrgnute, jer se našlo mnogo naroda bez religije. Je li to istina, i ako nije, odklen izviru ove tvrdnje?

Najprije ne možemo pristati na to, što *Lubbock* tvrdi, da narodom prirode nije razum u toliko razvit, koliko treba za religiju. *Lubbock* se vara, jer *ideja o Bogu nije za duh čovječji previsoka, da ju ne bi mogao imati čovjek prirode.* Jer što se o Bogu znade, to nam Bog sam objavlja po stvorenju, iz koga se posve lahko razabire vječna moć i veličina Božja. Ima primjera, da su divljaci iz vidivog svieta prekrasno zaključivali na vidivog Stvorca.[1]) — *Livingstone* piše, kako je narod Bakuma izsmiehavao putnike, koji su o njih tvrdili, da su bez religije, jer kažu, da su od vajkada vjerovali u Boga i kako on upravlja svietom. I ako su Kaffre i Betschuane proglasili kao prave praveate bezbožnike (atheiste), to im se čini krivica, jer premda nemaju žrtava, molitava, kumira, uobće spoljašnjeg bogoštovja, oni ipak znadu, da ima Bog. — Pomisliti treba, da *praznovjerje* nije toliko, koliko biti bez vjere, jer praznovjerje priznaje odnošaje čovjeka prema nadosjetnim moćim, premda ih izkrivljuje. U svakom je praznovjerju dobra jezgra, koju valja potražiti. — Kada se govori o vjeri divljih naroda, ne smije se uzeti *mjerilo od*

[1]) Die Entstehung der Civilisation und der Urzustand des Menschengeschlechtes. Deutsch von Passon. Jena. 1875.

[1]) Evo izjave Grönlandeza, kako već najpriprostiji čovjek iz stvorenja zaključuje na Stvorca: „Istina, da nismo poznali Boga i Spasitelja. Ali nemojte misliti, da nismo prije vas o tom razmišljavali. Često sam mislio, luk i strelice ne postanu same, nego mora ih spretna ruka čovjeka napraviti. Nu najmanja ptica je mnogo savršenija nego najljepši luk, i nijedan čovjek je načiniti ne bi mogao. Ali čovjek je još umjetnije i spretnije sastavljen od životinja. Tko ga je načinio? Rodi se od otca i matere. Ali odklen prvi čovjek? Kažu, da je izrasao iz zemlje. Zašto sada nijedan više ne izraste iz zemlje? I odklen zemlja, more, sunce, mjesec i zviezde? Mora netko biti, koji je sve to napravio, koji je uviek bio, i koji ne može prestati, da bude. On mora mnogo pametniji, mogućniji i spretniji biti od čovjeka . . . O tko bi za nj znao, kako bi ga štovao i ljubio!"

Digitized by Google

naobraženih naroda, nego treba pomisliti, kako nadosjetne ideje ovise o cjelokupnoj posebnosti čovjeka, pa je stoga Bog nekako osjetan, krupan, divlji kod naroda, u kojih sav život stoji u posve osjetnih predstavah, težnjah i željah. Dobro piše *Waitz,* kako zbilja ne znadu svi narodi za nadosjetno biće, koje nadčovječjom snagom i mudrosti upravlja svietom; ali ako uzmemo za religiju osvjedočenje, te ima nevidljivih, tajinstvenih moći, koje utiču u tečaj svieta, da isti čovjek mnogo ovisi o njihovoj dobroj volji, to se mora tvrditi, da nema naroda bez nekakve religije. — Da se utjeraju u laž *Cicero* i *Plutarch* govoreći, te naroda bez religije nema, *izaslaše bezbožnici prošlog vieka svoje ljude, neka potraže narod bez religije. Nu uzaludno!* Jer posvuda, bilo na pustarah Azije, ili otocih južnog mora, ili u pustoših Australije, u šumah Amerike, na ledenih pokrajinah sjevera, na vrućih pustinjah Afrike, posvuda, gdje se nahodi čovjek, makar kao najgori divljak, posvuda duh njegov misli na Boga, srce njegovo kuca za Boga, ruke se dižu prema Njemu i jezikom Ga zazivlju u pomoć. — Putnici, koji govore o narodih bez religije, to su oni, o kojih se već prije 90 godina tužio *Meiner:* „Ako ne nadju svećenika, fetiša, svečanosti, misle, da dotični narod ne znade ni za Boga ni za bogoštovje, nu u isti čas navode o dotičnih narodih mnienja i običaje, koji se očevidno odnose na poznanje i štovanje viših bića.“

Tko hoće uobće da proučava divlje narode, naidje na *velike zaprieke,* n. pr. jer se ne pozna njihov jezik, jer se ne mogu dobiti pouzdani domaći izvori. Ali još veće su *potežkoće* za onoga, koji hoće da prouči religiju u narodâ prirode. Divljak se naime veoma *plaši* govoriti o vjerskih predmetih; na mnogo je mjesta strogo *zabranjeno* izustiti imena božja; čuvari svetih tajna izvanredno su *vjerni,* te ništa ne izdadu nepozvanim, osobito stranim osobam. Tako n. pr. Peruanac drži, da je griešno, kad bi se ime velikog Boga izgovorilo bez osobitog razloga; amazonsko pleme Tucuna čuva kao otajstvo rieč za božansko biće. Ili uzmimo žitelje na Tahitiju i Neuselandiji. Tu su stare vjerske predaje tajna svećenička, koju je otac jedino sinu odkrivao. Ovaj čuvar vjerskih tajna stajao je na čelu obćine. Ali povukao se u svetište, kad se stala gradjanska vlast dieliti od svećeničke. Nu tajnâ ovi svećenici ne htjedoše nikome odkriti, barem ne podpuno, makar su ih stranci za to pitali. Ali bez poznavanja ovih tajna, koje svećenici nose sa sobom u grob, ne mogu se razumjeti vjerske predaje naroda, jer su preveć izkvarene i maštom izkrivljene. Jedino gdjekojemu strancu posrećilo se je donekle, te je saznao svećeničke tajne vjerske predaje prije nego su zadnji umrli i tajne svoje ponieli u grob. Ali tko da opiše *strah ovih svećenika, da im se radi toga bogovi ne bi grozno osvetili!* — Koliko dakle vriede izjave brzih putnika o religiji naroda prirode!

Radi ovakovih potežkoća *prevariše se s početka isti misijonari.* Ako su n. pr. u Grönlandiji upitali, tko je stvorio nebo i zemlju, odgovorili su im Grönlandezi, da ne znadu, ili ne poznademo, ili uviek je tako bilo i ostati će. Nu kad se bolje upoznaše s njimi, uvidiše da znadu za neumrlu dušu, za duhove, da su zabrinuti za budući život, dapače razabraše, da su *predji* njihovi vjerovali u biće na visinah, te ga barem donekle vanjskim načinom štovali, ali da su njihovi potomci na to biće po malo zaboravljali, te napokon jasan pojam o njem izgubili. Ali i u ovih pronadjoše, da ideja o Bogu kao spava, jer brzo ništa ne prigovarajući prihvatiše nauke o Bogu i Njegovih svojstvih. S toga je istina, što najoprezniji motrioci tvrde, kako se u tom pogledu premnogo pogrješnih i krivih nazora uvuklo u znanost upravo s toga, jer putnici nisu mogli dobro obćiti sa narodom samim.

Dapače *ideja o Bogu može obstajati, premda nema rieči za ideju Bog.* To se opaža često puta, da *ima narod ideju, nu nema izraza za ideju.* Tako tvrdi *Lubbock* sam, da jezik algonkinski nema rieči za ljubav, te je Ellis prevodeći sv. pismo morao dotični izraz sam izumiti. To se nahodi u naših jezicih. N. pr. mi nemamo nikakvog pravog izraza da označimo njemački *Gemüth,* ili da označimo latinski *religio,* zar smo s toga *gemüthlos* i *religionslos?* Dosljedno se ne smije tvrditi, da narod nema pojma o Bogu, ako nema izraza za to. Da nema rieči za ideju Bog, to se može u narodâ prirode često protumačiti takodjer iz svetog straha, imenovati „Onoga velikoga nepoznatoga“, koji se je s početka ljudem objavio po prirodi i po savjesti.

Kad *Lubbock* dokazuje o pojedinih narodih, da su bez religije, njegovi su dokazi veoma slabi, jer ili se ne osnivaju na dovoljnom izpitivanju ili preveć zahtievaju. O Australcih i o erncih smo već govorili. Svjedokom, što ih navodi *Lubbock,* mogli bismo još druge dodati, nu svi pišu na temelju izkustva stečena za malo dana ili čak za malo sati.

Digitized by Google

Nije čudo, da ne mogoše naći ni traga o religiji ili da im divljaci upitani za ime Božje ne odgovoriše ništa ili negativno. Ne pomisliše ovi iztražioci, da su pitajući o Bogu mogli divljake povriediti, te im ovi povriedjeni u dno duše, ne htjedoše odgovoriti ili im odgovoriše naopako.

Da su *Aru-otočani* bez religije, tvrdi *Lubbock* oslanjajući se na *Wallace-a,* koji kaže: „Narod na Wanum-zaljevu i skoro svi žitelji na Aru-otocih gotovi su divljaci, kod njih ne mogoh naći ni jednog znaka za religiju.“ Ali nekoliko redaka niže izpovieda, da je kod njih boravio šest nedjelja, od kojih je polovicu bolestan kod kuće ležao i da nije mogao dobro spoznati običaje tog naroda. Onda tvrdi o sebi, kako su ga držali za biće, što ima vrhunaravno znanje i moć, za čarovnika, za polboga, koji znade mrtvoj životinji povratiti život i napraviti vrieme. Iz toga bi mogao posve lahko razabrati, da narod vjeruje u nadčovječja bića, pa da su njega upravo radi njegove biele kože držali za takvo biće. Mnogi naime Melonezi misle o ljudih biele kože, da su bogovi, jer ih biela koža sjeća na one svietle krajeve, gdje bogovi borave i od kojih kad i kad narode na zemlji pohode. — Od naroda na *novoj Guineji* poznato je pobliže pleme Arfaka. O njem se tvrdi, da ne pozna bogoštovja; nu budući drže, da neprijateljski dusi napučuju njihove tamne šume, te se množe dušami pokojnih, to će sigurno uz to vjerovati i u nevidljive duhe čuvare. U *Melanesiji* ima posvuda sviest religijska, premda je veoma mršava, te se slabo pojavlja bogoštovanjem. — Nu jača je sviest religijska na otočju *Nove Britanije.* Nalaze se kipovi kumira, dapače i sgrade nalik na hram božji. Misijonari za zaljevu Blancho pišu, da narod vjeruje, te ima najviše biće, od koga polazi sve dobro i sve zlo. — Tvrdilo se o plemenih na *Salomo*-otocih, da nikakve religije nemaju. Ali sigurno je, da ovi grozni ljudožderi ne vjeruju samo, da bitišu dusi, nego takodjer, da ima Bog. To bistro dokazuje njihov jezik. — Ako učenjak *Balansa* tvrdi, da plemena na *novoj Kaledoniji* ni pojma o Bogu nemaju, drugčije nas podučaje *Léques,* koji je petnaest godina medju njimi boravio. Ovaj tvrdi, da vjeruju, te ima Bog i drugi život; oni znadu o raju, pa kažu, plivajući u osjetnosti, da je raj mjesto, gdje je bogat ribji lov, gdje dobro rodi, gdje ima dosta jesti i piti, gdje se uviek pleše, gdje su žene uviek mlade i krasne, gdje se djeca i siedi pretvaraju u mladiće; bezbožci ne dolaze u raj, nego na mjesto, gdje će se morati sa divovi boriti i gdje će se puno šibati. — Na *novoj Seelandiji* nalaze se prekrasni miti o stvorenju, velikog zanosa, snage i dubljine; nu potomci zaboraviše na tog Stvoritelja, pa njih većina za Njega nije ništa više znala, kad su ove pokrajine odkrivene, već su onda štovali duše pokojnih i to prečesto u kumirih, te se predavali razkošnom uživanju i ljudožderstvu. Plemena na otocih južnog mora naliče sa više strana Hindus-plemenom, koja su prije više tisuća godina stala na visini mudroslovno-vjerske spekulacije, a sad su tako duboko spala, da na mnogih mjestih štuju majmune, krave i kumire. — *Tako bi se moglo o svih narodih Afričkih i Američkih dokazati, da imadu religiju, barem tragove o njoj, te da su im se čišći pojmovi tečajem vremena okrnjili i pomutili.* Da, tko se potanko i savjestno bavi proučavanjem narodâ prirode, osvjedočiti će se, da nisu ni bez religije, ni siromašni u tom pogledu. Čovjeka prirode religija upravo posvuda i vazda vodi. Cieli život, javni i privatni, kućni i obćinski jest uredjen čvrstimi zakoni, koji se svi temelje na religiji. Ovi se zakoni tako točno obdržavaju, da se moramo mi kršćani upravo zastidjeti. Čovjek prirode, to je diete jednog momenta i rob strasti, ali ima granica, koje divljak nikada ne prekorači, a to su upravo ovi običaji utemeljeni na religiji. Čovjek prirode nipošto ne bi počinio sacrilegij, nipošto ne bi dirnuo u posvećen predmet, ni pod što ne bi prekršio zakletve imenom božjim. Makar bili ovi običaji mučni i pretežki, nikako ih prestupiti ne će; ne znade za veću nesreću, nego uvriediti Boga; ako ga je uvriedio, to svom snagom nastoji, da se opet pomiri s njim. Ljudî bez religije naći ćeš laglje u naroda naobraženih.

3. Štogod se kod naroda prirode nalazi neurednoga, to se već obiklo tumačiti, da je ostatak običaja ili povratak na običaje iz vremena, kad se je rod ljudski počeo dizati iz životinjstva na viši stepen. Vidjesmo već, kako neosnovani su ovakovi zaključci pogledom na religiju. Iztaknuti moramo još jednu preznamenitu stranu ljudskog života, odnošaj naime muža prema ženi. Budući se u mnogo divljih plemena ne pazi na odjeću, ne cieni baš osobito čistoća, budući se bračne sveze lahko razriešuju, žena se prepušta gostu, ili zamieni, te postoji mnogoženstvo i mnogomužtvo, odmah se odatle zaključilo, da je sve to nekakav ostatak ili povratak na prvotne običaje, kad je rod ljudski, di-

Digitized by Google

žući se iz životinjstva živio jošte *bez ikakve bračne sveze, te su spolovi bez ikakvog obzira medjusobno obćili.* Odatle se onda ljuto udara na sv. pismo.

Nu slavni narodopisci drže, da su ovakovi zaključci veoma *nevjerojatni,* dapače isti Darwin zahtieva stalne sveze, brakove sklopljene barem za njeko vrieme i misli, da je s početka živio svaki čovjek sa jednom ženom, ili ako je bio kadar sa više od njih, koje su ipak jedino njegove bile. Osim toga pomenuto mnienje pobija se i time, što bi iz neograničenog obćenja uzsliedila podpuna neplodnost žena, te bi morao prestati rod ljudski. Osim toga ne slažu se dotični narodopisci, kako se je odnošaj žene prema čovjeku razvijao i razvio do monogamije (jednoženstva), ako je ono neograničeno obćenje početak spolnih odnošaja. Ako ih upitamo za dokaze tvrdnji, da je bio čovjek prvobitno životinja, eto pokazuju jedino na „ostatke u običajih". — Zar nije za nas sramotno, da je sviet sada toliko pokvaren uzprkos velikoj naobraženosti, zar moramo da podnosimo i tu sramotu, da su se našli ljudi, koji su sa svoga dostojanstva spali tako duboko, te se drznuli tvrditi, kako su nam ove zablude baš naravne? Ne, *ako motrimo narode prirode, opet moramo tvrditi, to su narodi spali sa višeg stepena.* Nu prije nego navedemo činjenice, upitajmo one iztražioce, kojim su grozne zablude ne propad nego zdravi razvitak, upitajmo ih, neka nam rieše ovu zagonetku: neka nam obrazlože, što je životinjske predje naše sklonulo, te su ostavili prve običaje neograničenog spolnog obćenja, pa se podigli do jednoženstva, dočim se sada narodi prirode uzprkos uputam i naukam ne mogu sklonuti na to, da napuste mnogoženstvo, i dočim smo iste žene vidjeli, kako brane mnogoženstvo? Kamo dodje čovjek ostavljen sebi i svojoj putenosti, o tom nas mogu bistro podučiti oni kruzi, koji su se odrekli vjerskih dužnosti, te su život svoj osnovali jedino na putenosti ljudskoj. U ovih se krugovih strogo jednoženstvo kudi kao nesnovljiv teret, miran brak im je dosadan, preljubi i zavadjanjem žena time se zasladjuje i poljepšava svakdanji život. Ako su nježna predaja, zakon kršćanski, naravna pristojnost jedva kadri barem donekle sačuvati svetost bračnih sveza, kako bi moguće bilo, da se je taj prvobitni živinjski čovjek, razmatrajući jedino korist svoju, popeo do monogamije? Neka ne govori o obuzdavanju požuda, tko tvrdi, da ima čovjek posvemašno pravo na neograničen pohotan užitak. — Ne, ako pogledamo na povjest poganskog braka i poganske obitelji, odmah ćemo vidjeti, da je to *povjest o sve dubljem propadu,* nu nipošto o napredku njezinom. Isti se prežalostni pojav opaža i u naroda prirode. Nisu se s početka brakovi samovoljno sklapali i razriešavali, nego je to uzsliedilo iza griha, kojega se grozne posljedice najviše upravo u spolnom nagonu pojavljuju. Isti Darwin drži, da je onaj prvobitni čovjek ćudoredno više stajao, nego li sada stoje narodi prirode. — Pogledajmo njekoliko činjenica, da se osvjedočimo, kako su tvrdnje naše istinite.

Ima učitelja mudroslovja, koji tvrde, da *prvobitni divlji čovjek nije znao, šta će reći stidljivost i čistoća.* Da dokažu ovu tvrdnju, pozivlju se na ona plemena, koja nemaju skoro nikakve odjeće. — Koliko vriedi ono malo odjeće, kojom si narodi prirode svoju golotu i sramotu pokrivaju, to *ne ovisi o naših, nego o njihovih nazorih.* Prema ovim eto *stide* se divljaci biti baš posve bez odjeće. Da, opaža se, kako ima u njih često više stida, nego li u hvaljenih europejskih nošnjah. Drže, da su u svojoj odjeći posve pristojni, kao što mi držimo, da smo u našoj. Posve bezstidni mogli bi se proglasiti jedino onda, kad bi u medjusobnih odnošajih sve javno obavljali, ali toga nipošto ne čine. Ovakove se bezsramnosti javljaju iz filipinskih otoka; nu to su ćudoredni izgredi poput orgija europejskih propalih pohotnika. — Kad se govori o stidu i pristojnosti, ne smijemo narode mjeriti i prosudjivati našimi nazori i pojmovi. Osim toga se za stidljivost i pristojnost ne zahtieva toliko kod ljudi majastih, koliko kod bielih; isto tetoviranje tiela naliči nekako na odjeću, da se golota puno manje osjeća, te se mnoga plemena upravo stide izaći napolje, a da nisu raznovrstno našarana. Tako n. pr. Indijanac ne će da ide „gol" iz kuće, t. j. da se nije prije namazao masti i bojom. — Odkuda odjeća? Tko da nabroji razne odgovore! Najvolili bismo još mnienje onih, koji navode estetične razloge; sve bolje spoznavano dostojanstvo čovjeka i želja, sakriti životinjsku stranu svoju. Ove nazore popunjuje sv. pismo, koje pripovieda, kako je bio u raju čovjek gol, te se nije stidio, bio je naime angjeo u tielu. Ali kad sagrieši, otvore mu se oči, on uvidi da je gol, zastidi se i splete si pregaču od lišća smokvina. Eto, kad se opazila tjelesna golotinja, odmah se pojavio stid, osjetila se potreba odjeće, jer je golotinja podraživala pohotu i požudu, koja se najjače pokazivala baš tamo, gdje čovjeka najviše muči stimulus carnis. — Stid je svakomu

Digitized by Google

prirodjen; i čovjek prirode se stidi, to se posvuda dokazati može, te si posvuda barem najgoru golotinju pokrivaju. Ako se nadje gdje iznimka, to ne može da obori našu tvrdnju, jer zar ne stoji istina, da je čovjek razuman, premda imade uviek ludjaka?

Čudimo se, što njekoji tvrde, da narodi prirode za *čistoću* ni ne znadu. Mi smo već čuli, kako ima *crnačkih mladića*, koji upravo zahtievaju, da im bude zaručnica čista. — Hvale se u tom pogledu grönlandežki *Eskimo*, kako se u njih nikada ne čuje sramotna rieč, ni kad plešu, ništa si ne dozvoljavaju, što bi pristojnost povriedilo, te su o bezstidnih strancih kazali, da su valjda poludili. — U *Omaha, Kansasa, Irokeza* su djevojke uobće stidljivije nego li žene. U Irokeza nam njeki star običaj posvjedočava, koliko se cienila djevičanska čistoća. Zaručnici moradoše čitavu godinu sprovesti kao brat i sestra; ako bi muž prije ženi dosadjivao, ljuto bi ju uvriedio, odbila bi ga, možda i ostavila. — Ferdo Appun je dugo živio sa *Indijanci u Guayani*, te ih puno hvali, kako su stidni ovi skoro posve goli ljudi, nitko se sa djevojkami ili ženami ne šali, jedino u pijanstvu se za prave granice ne znade. — Pater Dobrizhofer je sproveo sedam godina kod plemena *Abipona* u Paraguayu. Oduševljeno ih hvali, osobito u tome, da se uviek pristojno i stidno vladaju. Kaže, da nije nikada ni rieči čuo, koja bi najnježnije uho povriedila; o gadnom bludu, što se širi po gradovih europejskih, o tome Abiponi ništa ne znadu. Djevojke ostave odmah mjesto, na koje dodju momci. Ako u ratu uhvate kakvu žensku osobu, to je ona u njih posve sigurna, njezina čistoća ni najmanje neće povriedjena biti. — U istih naroda, u kojih se mladeži dozvoljava svaka razpuštenost, nije se stidljivost posve izgubila. Dapače i ozloglašeni žitelji na otocih južnog mora donekle štuju i čuvaju čistoću. Dakako, duboko su spali krivnjom svojom, nu dublje krivnjom Europejaca. O, mornari europejski su ove narode silno pokvarili i na najgore opačine naveli. — Mnogo imade slobode *melanežka mladež*, nu ipak se njihova čistoća raznimi sredstvi kuša da sačuva. U *Novoj Guineji*, na Salomon- i Loyaltiotocih postoji u velikaša običaj, da kćeri svoje veoma rano, kad i kad još prije poroda zaruče; a zaručnicu treba brižljivo uzgajati i čuvati, da ne zabludi, jer bi se time zaručnik strašno uvriedio. Ima pokrajina, gdje nevjernu zaručnicu ubiju. — Na *novoj Britaniji* djevojke barem bez dozvole od strane roditelja ne smiju nastupiti put bluda. Na stidljivost se ovdje i na *Viti otocih* tako strogo gleda, da bi ubili onoga, koji bi se usudio doći bez pregače. Isti najdivlji *Papua* se stidi skinuti sa sebe sve i pojaviti u podpunoj golotinji.

Svi se ovi pojavi protive misli, da je bio prvobitni čovjek u spolnom obćenju posve neograničen. Nisu ni bolji dokazi, koji se osnivaju na tome, da ima u naroda prirode *malo bračne ljubavi, te se može bračna sveza lahko razriešiti.* — U istinu mora se o ženi kazati, da je njezin položaj veoma kukavan, njezin udes veoma tužan. Divljaka vodi jedino pokvarena narav, pa se nije čuditi, ako mu bračna ljubav nije čista, nego ponajviše putena, te se ne gleda nego na užitak; ali ipak se mora uztvrditi, da se nadje i prave ljubavi. — Čini se, da muž ženu kupi, ali prečesto govori i srce. U istih *bušmana* mora da prosiocu privoli ne samo otac, nego i zaručnica; bušman ženu i djecu baš voli. — *Namahottentot* mora svojoj odabranoj raznimi sredstvi ljubav dokazati prije nego se vjenčaju. — U njekih *Indijanaca* postoji običaj, da ima djevojka, koju su u brak prodali, pravo vratiti se poslie dva ili tri dana, ako se zaručniku nije posrećilo dobiti njezino srce. — U *Pottowatomiesa* i *Odschibwa* mnogi se brakovi sklope proti volji roditelja. Mnogo se čita primjera o osobitih dokazih prave ljubavi. Dapače čuje se kod Indijanca o samomoru radi ljubavi. — Ako zavirimo na *Viti*, vidjeti možemo, da se barem u viših krugovih brakovi sklapaju prema sklonosti, prisiljenih je posve malo. — Na *Samoa* štuju žene, one se bave jedino kućanstvom, dočim se muževi bave težimi poslovi. — U južnoj *Indiji* postoji kod plemena *Todas* običaj, da imadu braća žene zajednički, ali ipak se ostavlja djevojci na volju, koga će si prvog čovjeka odabrati.

Postoje takodjer obredi ženitbeni, te se brak smatra prevažnim. Pleme *Mincopie* se opisuje, kako je ćudoredno duboko palo, ali drži brak preznamenitim, te zahtieva pripravu od jedne godine. — Pleme *Navajos* sklapa brak time, da zaručnici skupa jedu kašu od kukuruza. Ima pokrajina, gdje zaručnici najprije slobodnije živu, ali se kašnje svečano spoje, te se najmanji prestup kazni smrću. — U pokrajinah, gdje je mnogoženstvo, a ima jedna žena prednost, to se ona svečano vjenča; nu druge se žene uzimaju bez ikakvih običaja, pa ih ni ne smatraju kao prave zakonite žene. — Da ima jedna žena mnogo muževa, to je iznimka i to na mnogo mjesta uvedena potrebom, jer djevojčice prečesto poubijaju, te nema dosta žena za svakog mužkoga.

Digitized by Google

U *Tibetu* je prevelika štedljivost kriva, da imadu braća zajedno istu jednu ženu.

Napokon možemo smjelo uztvrditi, da se još nigdje nije našao narod, gdje bi muževom žene zajedničke bile. Nijedan vjerodostojan putnik nije naišao na takav narod, nego se dokazalo, da se dotične tvrdnje osnivaju na površnom iztraživanju i prenaglom sudu. U obće možemo kazati, tko potanko motri ženitbene odnošaje u naroda prirode, naći će, kako se *potvrdjuje izjava sv. pisma o griehu i njegovih posljedicah,* a ne one tvrdnje o razvitku iz nižeg stepena na viši. *Brak je nakažen,* ideja je pomućena ili zaboravljena; često su ostali samo slabi tragovi prvobitnog njezinog dostojanstva. Prema prvotnoj ideji brak je sveza jednog muža i jedne žene, koji se slobodno i svojom voljom za uviek sjedine u najtjesnije jedinstvo tiela i života. Nu kako se pobunio duh proti Bogu, pobunila se takodjer put (pohota) proti duhu, te se time otrovao, poživinio spolni odnošaj, kao što to vidimo u nekršćanskom i protukršćanskom svietu. Za silu je brak samo donekle sačuvao prvobitno dostojanstvo. Nu ipak vidjesmo, da ima posvuda brak, da se toj svezi posvuda pripisuje velika znamenitost, da neograničeno spolno obćenje nigdje nije dozvoljeno, osim gdjegdje kod nevjenčanih osoba, da se brak sklapa svečano uz obrede, da se skoro nigdje ne nalazi posvemašnji nehaj pogledom na vjernost žene, da *imadu prilično uzvišene pojmove o braku upravo plemena, koja stoje na najnižem stepenu.* — Sve to su dokazi proti tvrdnji o početnom neograničenom spolnom obćenju.

4. Time svršavamo opisivanje naroda prirode. Istinito ocrtasmo njihove slabe i dobre strane, te vidjesmo, da nisu ni tako bezazleni i nevini i sretni, a opet ne tako divlji, surovi, živinjski, kao što su tvrdili i jošte tvrdokorno tvrde neprijatelji sv. pisma, neprijatelji objave Božje, koju nepomućenu i neizkvarenu čuva sv. crkva katolička. Posvuda opazismo znakove, da su divlji narodi spali sa višeg stepena na niži u svojem cjelokupnom životu, da su spali osobito u pogledu ćudorednom, a da im je ipak ostala iskra boljeg osvjedočenja, koju ni najgora razuzdanost posve utrnuti ne može. Jao Europejcem, koji su divlje narode još više pokvarili — a dao Bog blagoslov i pomoć naporu katoličkih misijonara, koji jedini mogu, da ih dovedu uljudbi i istini.

Dr. Antun Jeglić.

Riječ o Škapularu Majke Božje.

Škapular Majke Božje — zalog blaženstva vječnog.

Općenito je mišljenje u crkvi Kristovoj, da pobožno i ustrajno štovati Majku Božju vrijedi toliko, koliko da bismo imali jur u rukama poklad blaženstva vječnog; kano da smo sigurni, da nas Bog unaprijed *odredio za život vječni.* Sve da i ne pitamo za *nutarnje razloge,* na kojima se osniva ovo mišljenje, već to opće *sudaranje vjernikâ* dostaje, te se ono može smatrati kanoti jedna istina sv. vjere katoličke. Sveti oci i naučitelji crkve s ushićenjem govore o pobožnosti k Majci Božjoj, a sv. je crkva ugledom svojim potvrdila ovo vjerovanje, dok je upravila na Majku Božju ono, što sv. pismo veli o Mudrosti Božanskoj i o Spasitelju svijeta.

Tako n. pr. govori Vječna Mudrost u knjizi Crkvenjaku (24, 25): *U mene je sva milost puta i istine, u mene sve ufanje života i krijeposti.*

Ove riječi Duha sv. stavlja crkva Majci Božjoj u usta, kano da bi htjela reći: u Majke je Božje sva milost, zašto nam po njoj dolazi milost svaka; u Majke je Božje sve ufanje, zašto po njoj dobijamo ono, što prosimo.

To je rašta se pravim štovateljima prečiste Djevice i Majke Božje od radosti nadimlju grudi; a mi bismo bili doista drzoviti, kad bismo i posumnjali o tome, da je štovateljima Marijinim u dušu bi reć utisnut znamen *preodregjenja* za blaženstvo vječno. Istina nijesu svekolike službe naše podjednako mile Bl. Dj. M., i dosljedno sve nam ne osiguravaju pojednako spas duševni; no za škapular *karmelitski* mi pouzdano tvrdimo, da nema ni jedne druge vježbe u čast Majci Božjoj, koja bi bila i njoj milija i nama spasonosnija. Otuda izvodimo, da nam je mimo sve druge vježbe bogoljubne na poštenje Bl. Dj. M. *ovu* navlastito prigrliti i u njoj ustrajati.

Koji su si kršćani svjesni, da od srca ljube Bl. Gospu, pa se toga radi i tješe uzdajuć se da su izmedju onih, što ih Bog unaprijed odredio za nebo: oni misle u istinu divno i razložito, zašto takovo mišljenje služi samo na čast miloj Majci

Digitized by Google

našoj. Ovo se naime mišljenje osniva na nepobitnoj istini, da nema vrline, koja ne bi resila Majku Božju; mora dakle da je ona i *zahvalna* te ne može a da ne ljubi i ne štiti onijeh, što se posvetili službi njezinoj.

Budući Bl. Dj. jednako mila Bogu, koji će nas suditi, kao strašna što jest neprijateljima duše naše: mi se za cijelo možemo *ufati spasu* svome, uzmognemo li se samo *dostići zaštite njene.* Već time, veli sv. *Bernard,* što pokaže Isusu prsi, kojima ga dojila, umiriće ona srdžbu njegovu; dosta je da joj se samo ime čuje, pa će u bijeg udariti sve čete paklene. A i čega da se boji onaj, koji je zaogrnut plaštom kraljice, što zapovijeda nad svim vlastima tminâ, a služi joj ista svemožnost božanska? Samo se pita, što nam valja činiti, da za se predobijemo ovako možnu zaštitnicu? Na to je lasno odgovoriti: *nosimo bogoljubno škapular njezin, i nosimo ga svegjer — do smrti.*

Nama nije ni na kraj pameti, da bismo htjeli ikoga odvratit ili u njega umanjit pouzdanje, što ga stavlja u druge bogoljubne vježbe, kojima on štuje Majku Isusovu. Samo neka su te pobožnosti odobrene od sv. crkve: sve su svete, sve možne da ganu srce „Majci milosrgja.“ Što mi tvrdimo jest ovo: kad Majka Božja ne krati ljubavi svoje i zaštite onima, što je štuju inim vježbama bogoljubnim, — za cijelo je ne će ustegnuti ni onima, što su sretni te su zaodjenuti haljetkom njenim. *Na to se obvezala Majka Božja sama, a mi si ju zadužujemo još više uzev škapular.*

Mi treba da upamtimo dobro, da bili kaki mu drago znaci, na kojima bismo rado zasnovali nadu spasa našeg: opet iz sviju ne možemo drugo van jedino ufati. Ovo ufanje makar nas tješilo i bodrilo, ono opet ne može, a ni ne smije oslobodit nas straha, u kome Bog hoće da živemo misleć vazda na sudove njegove nedohitne. Nema toga, — lijepo veli sv. *Grgur,* - - koji bi boraveć ovdje na zemlji mogao znati, što mu je dopitano gore na nebu, bilo glede preodregjenja njegova za blaženstvo vječno bilo glede odvrženja vječitog. To je baš ono žalosno stanje, u kojem živemo ovdje, što doduše za cijelo znamo, da nam je do skora ostaviti ovu dolinu suzâ, kanoti mjesto prognanstva našeg, a opet ne možemo reći za stalno, hoćemo li ikada vidjeti blaženu si domovinu.

Ovo svakako ne valja svrgnuti s uma, da ne bi ugreznuli u kojekakve pogubne bludnje oni, što nose škapular Majke Božje. Istina Bl. Gospa, kako je dobra majka, nije pouzdanju njihovu nikakvih stavila granica. Obećanje dato onima, koji *umiru u škapularu,* da će biti zaštićeni, ne sadržaje u sebi ikojeg uvjeta ili pogodbe ikoje. Gospa se obvezala, da *ne će dopustiti* te budu takovi *za uvijeke nesretni.* No time opet nije izrekla, da im podaje glede spasa duševnog veću sigurnost od one, koja se može imati na ovome svijetu, t. j. *ustraju li u službi njezinoj,* da će za cijelo *ustrajati i u milosti Božjoj.*

Kako svjedoči rimski časoslov (16. srpnja) Presv. je Djevica dala škapular *sv. Šimunu,* vrhovnome starješini reda karmelitskog, da bi se *nebeskim ovim haljetkom sveti onaj red razlikovao od drugih, a obranio od zala, što su mu prijetila.* Riječi pak one preznamenite i preutješne, što ih je Svecu kazala Majka Božja, ovako nam je povijest zabilježila: *„Poljubljeni sinko! Uzmi ovaj škapular reda tvoga, znak bratovštine moje, povlasticu tebi i svim karmelićanima. Ko u njemu umre, taj ognja vječnog kušati ne će. Evo znak spasenja, obrana u pogibeljima, zalog mira i ugovora vječitog.“*[1])

Nije li tude Bl. Gospa posve *jasno* govorila? Kad bismo mi sami hoteći se otresti svake neizvjesnosti glede spasa našeg kazivali Majci Božjoj, kojim riječima bismo htjeli, da nam se Ona obveže: zar bismo našli jasnijih nego ove što su, koje Ona kazala sv. Šimunu? *„Ko umre,* imajuć na sebi *škapular* (karmelitski), *taj ognja vječnog kušati ne će.“*

Znamo mi dobro, kako rječito umiju sv. oci hvaliti i slaviti Bl. Gospu kanoti majku sviju odabranih. *Sv. Anselm* kaže: „Komu je dopušteno, da često slatkom pomnjom na nju misli; za njega držim, da on ima velik znamen spasenja“. I opet: „Kakogod o Preblažena svaki, što se od tebe odvrati i odvrgne, mora da pogine: tako koji se k tebi obrati i na koga ti gledneš, ne može da se izgubi.“ A *sv. Bernard* ovako nas tješi: „Ako nju uzmoliš, nećeš izgubiti ufanja; ako te ona uzdrži, nećeš upasti; ako te ona zaštiti, nećeš se bojati; ako te ona uzvodi, nećeš se umoriti; ako ti ona milostiva bude, sretan ćeš biti“. *Sv. Bonaventura* piše ovako: „Nije moguće da utone, komu svijetli zvijezda ova.“ I opet: „Koga hoćeš da se spase,

[1]) *Dilectissime fili! Recipe tui Ordinis Scapulare, meae Confraternitatis signum, tibi et cunctis Carmelitis privilegium; in quo quis moriens aeternum non patietur incendium. Ecce signum salutis, salus in periculis, foedus pacis et pacti sempiterni.* (La Colombière d. C. d. G., Sermoni I., Venezia 1737, str. 274.)

Digitized by Google

onaj će se spasti; a od koga odvrneš lice, u propast će ići". Na isti način i sličnim riječima govore *sv. German* patrijarka, *sv. Efrem, sv. Epifanij, sv. Petar Damian, sv. Ignacij* mučenik. Krasno uporegjuje *sv. Bernard* Bl. Dj. Mariju korabljici Noevoj veleć, da je Noeva korabljica znamenovala uzvišeno dostojanstvo Majke Božje. Onu je načinio Noe, da se od potopa izbavi; ovu je pripravio Isus Krist, da rod ljudski otkupi. U onoj se spaslo samo osam duša, a po ovoj se svikolici zovu u život vječni. Lijepa doista prilika, što potvrgjuje riječi *sv. Anselma.*

Odista divne su to misli i moguće pobuditi u nas veliko pouzdanje k „Majci milosrgja". Nego opet bili kako mu drago veliki ovi Sveci i učeni ljudi, od kojih potekoše ta svjedočanstva: opet su oni samo *sluge* Bl. Dj. Marije, dok u obećanju gore navedenome *Bl. Gospa sama* sigurnu je obećala zaštitu svima, koji pobožno i neprestano nose škapular njezin. Mi nijesmo dakako nikad posumnjali o dobroti i mogućnosti Majke Božje; no uza sve to ipak nijesmo bili nikada tako sigurni, da će ona tu svoju moć upotrebiti baš za naše dobro, kao sada što smo, pokle se ona *izrijekom* na to *obvezala.* Prem su nas uvjeravali veliki Sveci, da se nemamo ničega bojati, dok nas štiti možna ruka Majke Kristove: to opet nije dostajalo, da se sasvijem umirimo u tjeskobama duševnim. Ali eto sada nas slobodi sama Majka Božja i zajamčuje nam zaštitu svoju tako jasno, da gotovo ni ne može jasnije. *„Ko umre imajuć na sebi škapular* (karmelitski), *taj ognja vječnog kušati neće".*

Pa je li onda čudo, što se tek pronio glas ob ovome divnom obećanju, a već odasvud pohrlili vjernici, da potraže one svete redovnike, što ih odabrala Bl. Gospa, da bi čuvali ovaj poklad nebeski? Malo i veliko, ljudi roda odličnoga i niskoga, svjetovnjaci i crkovnjaci: sve kanoti na jagmu hoće da uzme škapular Gospin, hoće time da si osigura spas duševni. Plam ovaj zanosa svetog još se silnije rasplamtio, kadno zasjede na sv. stolicu papa Ivan XXII. Prije nego li će on biti izabran za papu, ukaza mu se presv. Djevica prorekav mu, da će on zauzeti stolicu sv. Petra, ali uz taj uvjet, da potvrdi i raširi pobožnost škapularsku, koja donde nije imala temelja drugog, no jednu *osebnu* (privatnu) objavu. Pa tako se odista i dogodilo. Ivan XXII., kanoti *papa,* potvrdi posebnom bulom bogoljubnost sv. škapulara. Iza njega potvrdiše istu pobožnost i mnogi drugi sv. Oci pape; u razno doba podijeliše oni za ovu pobožnost bi reć bezbrojne oproste, tako te bi naše pouzdanje u nju jedva moglo biti čvršće zasnovano. Prije svega naime jedan je veliki *Svetac* primio škapular (karmelitski) iz prečistih ruku Marijinih. Onda je *Majka Božja* povjerila taj škapular jednome *redu duhovnomu,* što ga ona naročito odabrala, pošto ju vazda štovao na osobiti način. Najzad *Duh* je *Sveti* na usta *namjesnika Kristovih* tu pobožnost odobrio, vjernicima preporučio i podijelivši velike oproste i druge milosti nukao ih, da je prigrle. A ovi je doista svom dušom prihvatiše uvjereni, da uzimajuć škapular primaju ujedno i *zalog vječnog blaženstva.* A ima tomu jur više od 600 godina, što opstoji ta pobožnost u crkvi katoličkoj usprkos nebrojenim navalama ljudi opakijeh. Svakolika sumničenja i progonstva, što se podigla bijahu proti škapularskoj pobožnosti, nijesu mogla zapriječiti, da se ona diljem širi, bujno rascvate i donese plodova krijeposti i svetosti kršćanske.

Još da vidimo, nema li u ove pobožnosti i biljeg *nadnaravni,* koji bi u nas jošte umnožio pouzdanje u škapular. Drugim riječima: razgledajmo sad, da li je Bog sâm na glas *čudesâ* rek bi svečano potvrdio pobožnost škapularsku.

Istina je sv. vjere kršćanske, da *jedini Bog* može tvoriti čudesa. *„Blagosovljen Gospod Bog, Bog Israeljev, koji jedini čini čudesa"* (Psalm. 71, 18). Odatle izvodimo sa *sv. Augustinom,* da su svi čudesni dogagjaji — pretpostaviv dakako živu vjeru u kršćanina — poput tolikih riječi, kojima Bog potvrgjuje sad istinitost sv. vjere, sad opet temeljitost koje pobožnosti. Takovo (čudesno) svjedočanstvo, kako uče bogoslovci, ne može da služi za potvrdu laži. Od sviju dokaza, što u opće mogu djelovati na razum naš, biće da imaju upravo čudesa moć najveću, nepobitnu. Po tome dakle tvrdimo pouzdano: od svih pobožnosti, uvedenih u crkvi katoličkoj na poštenje Bl. Dj. Marije može biti da nema ni jedne druge, koja bi bila utvrgjena tolikim čudesima, kao što je *pobožnost škapularska.* Kolikih požara nije škapular Majke Božje ugušio? Koliko je on puta ostao neozlegjen usred najvećeg ognja? Koliko je on puta očuvao haljine, dapače i iste vlasi onima, što su bili sred strašnog plamena? Povijest škapulara zasvjedočava, kako on znade očuvati štovatelje Marijine dok ovi plove morem, a brod im se slomi. Ma da bura vije i strašno prijeti tutanj groma, haljetak (škapular) Marijin zaustaviće im silu, ugasiće im plamen, pa

Digitized by Google

bio on koliko mu drago silan i žestok. A ne ćemo ni da spomenemo groznice blijede i zarazne, bolesti neizlječive i krute; baš protiv njih znao je biti škapular ustuk najbolji. Mi ne bismo našli ni kraja ni konca, kad bismo htjeli da navedemo nevolje svake ruke, od kojih je škapular izbavio sluge i službenice Marijine. Čujmo tek jedan dogagjaj znamenit i užasan, što se zbio s jednim vojnikom. Njemu bila glava jur rascijepana na dvije česti, tijelo skroz i skroz izranjeno, krvi ne bilo u njemu gotovo ni kaplji; uza sve to još bi ga jednako neprijatelji golim mačem probadali. Mi si naravski jedva i pomisliti možemo, kako je taj jadnik jošte mogao da žive; ali je Majka Božja učinila to čudo; ona je nepokajanu dušu suzdržala u tijelu izmrcvarenu, da bi imala još kada s Bogom se izmirit. Dapače na smrt izranjeni vojnik krvnicima bi svojim jošte dovikivao: činite sa mnom, što vas volja; sjecite me na komade; ja sam dijete Majke Božje; mene brani haljetak njezin, i ja umrijet neću dotle, dokle god se ne ispovjedim. I čudnovato — on osta u životu, dok mu Bog dragi ne posla jednoga svećenika. Pred ovim se nesretnik lijepo ispovjedi, primi sv. odrješenje — i tek onda umrije.[1])

Može biti da će tkogod, kad ovo uščita, klimnuti glavom; no neka samo življe pomisli na preblago Srce Majke Božje, koju zovemo „majkom milosrgja"; neka ne svrgne s uma, da Majka Božja u Sina svoga upravo sve može; neće uskratiti vjere piscima učenim i bogoljubnim, koji su čudesni ovaj dogagjaj pribilježili na proslavu moći Marijine i ljubavi, što je nosi spram onih, koji je štuju bogoljubno i postojano.

Nego opet bila bi to prevelika *drzovitost* naša, kad bismo očekivali *čudesa* ove vrsti. Ima doista i drugih putova, po kojima nas more spasti Bl. Dj.; a opet ti putovi nijesu tako vanredni. U njezinoj su ruci sve milosti, te ona može da raspolaže njima po miloj volji. Od toga neizmjernog blaga znaće ti ona izabrati jednu milost dosta možnu, da ti promijeni srce, da ti ga skruši, da učini svecem tebe, koji si bio čas prije puten, lakom, pakostan. No ovo treba da upamtiš dobro: od života raspuštena, neuredna ne ide se u život blažen putem drugim, nego putem *pokore;* a Bl. Gospa, pošto je ljubezna majka znaće te u svoje vrijeme privesti na taj put, ma se ti i protivio tomu. Kada i najmanje na to misliš, ona će dati te će ti na jednom u duši zasjati svjetlo nadnaravno, što će u tren oka koprenu dignut sa srca tvog; što će ti srce ocijepiti od varavih slasti svijeta ovog; što će ti ih očemeriti i otkriti ništetnost njihovu. Ti ćeš onda uvidjeti, kako je neizrecivo nesretna duša, u kojoj nema ljubavi Božje i koje za to ni Bog ne ljubi. Kako Majka Božja ima svu moć nad neprijateljima tvojim, ona će im kanoti svezati ruke, da ti ne mogu nauditi; a ti ćeš se gotovo snebivati videći, gdje ti je sada slatkko, što si prije držao gorkim; videći gdje sada nikako ne haješ za ono, za što si se prije gotovo prilijepio bio.

Ali ako najzad uza sve te milosti ipak ostaneš uporan, te nikako nećeš život da si promijeniš na bolje; ako navlaš hoćeš te hoćeš svjetlu nebeskome da zatvoriš oči; ako se sam sobom predadeš neprijatelju tvome: riječ u jednu — ako baš hoćeš svom silom u grijehu da živeš i u grijehu da umreš: ti ćeš onda doista i umrijeti onako, kako umire grješnik otvrdnut, nepokajan, neprijatelj Božji. Zato lijepo piše *sv. Augustin,* da ni sâm Bog ne može (ili barem neće) da prisili opaku volju, koja *odlučno* hoće da se upropasti. Jest, ti ćeš umrijeti kano neprijatelj Božji i dosljedno neprijatelj Majke Božje; ali nećeš umrijeti imajući na sebi *škapular* Gospin. Kad već ona nije uspjela, da te suzdrži od grijeha tvojih, a ono će zaisto naći sredstva, kako da sa tebe skine odoru svoju, sv. škapular. Da, što je još groznije, ti sam zbacićeš sa sebe ovaj sv. haljetak prije nego li postaneš žrtva nemilog pakla. I o tebi će se onda moći kazati, što se pripovijeda o nesrećniku jednom. Ovaj u očajanju svome htjede da si skonča život. Jadan već bijaše skočio u duboku vodu i ne jednom nego više puta trudio se — no svegjer uzalud — da utone. Ne znajući kome da pripiše taj čudoviti pojav opazi napokon, da ima na sebi *škapular* Bl. Dj. M. Sada on nimalo više ne posumnja, da je *škapular* uzrokom, te ne može da izvede opaku namjeru svoju. S toga će se još jednom podignuti, *škapular sa sebe zbaciti* i onda u vodu se oborit; i gle — oni isti valovi — što ga doslije bijahu držali na površini, sad ga u tili čas progutaše i proždriješe. Tako pogibe taj nesretnik, a pogibe u grijehu svome; no nikako mu se ne dade umrijeti, dok je nosio na sebi *znak spasenja i obranu u pogibeljima,* sv. škapular, *u kome koji umre, ognja vječnog kušati neće. „In quo quis moriens aeternum non patietur incendium."*[1])

[1]) O. Colombière l. c. str. 278.

[1]) O Colombière l. c. str. 278.

Digitized by Google

Bez sumnje sad će nam biti jasno, *na koji se način* obvezala Majka Božja, da će se brinuti za spasenje naše. Jest, ona se na to obvezala i riječima jasnim, i djelima, što su još čudnovitija od samijeh riječi. Nego to nas neće ni malo iznenaditi, kad pomislimo da je pobožnost škapularska take naravi te — i ne gledeć na Gospino obećanje — već *sama sobom* Majci Božjoj bi reć nameće njeku dužnost, da nikako ne dopusti, te se izgube za uvijek oni, što bogoljubno i postojano nose *škapular* njezin.

Jednom će ženi Samaritanki reći Spasitelj naš: „*Ide vrijeme, i već je nastalo, kad će se pravi klanjaoci klanjati Ocu duhom i istinom; jer Otac hoće takovijeh klanjalaca*“ (Iv. 4, 23.) Koliko se iz ovih riječi razbira, da je vjera kršćanska — vjera *duha,* vjera istine: opet i to stoji, da *spoljašnja* djela, kojima priznajemo Boga vrhovnim Gospodarom, nijesu samo u kršćanske vjere kao i u svake druge bitna, već da su baš spoljašnja djela, što *pred ljudima* Bogu podaju njeku *slavu.* A ta je slava dobro golemo, za kojim Bog — ako se smije reći — puno žudi. „*Ja sam Gospod, to je Ime moje, i slave svoje ne ću dati drugome ni hvale svoje likovima rezanijem*“ (Isai. 42, 8.) Što tko više nutarnja svoja čuvstva o uzvišenosti Božjoj i s polja očituje, to više i ugadja njemu, slavi njega te se čini dostojniji milosti njegovijeh.

Ovo što rekosmo o spoljašnjem štovanju, koje smo dužni iskazati Bogu, može i mora se reći i o *Bl. Dj. M.* Nema sumnje, da i nju častimo priznajuć i štujuć *u srcu* svome vrline njezine i dostojanstvo njezino; no slabo bi bilo to štovanje naše, kad nam nutarnja čuvstva *s polja* ne bi našla izraza. A očitujuć mi s polja što *u srcu* osjećamo o Majci Božjoj, tim više doprinosimo u slavu njezinu što je veća gorljivost, koju pokazujemo u službi njenoj. Pa kako se ne da iskazati, koliko je Bl. Gospa *zahvalna* prema štovateljima svojim: to će ona obilno nagraditi one što joj služe, i ljubav će svoju prikloniti onima, što su joj od srca odani. A u ovome pogledu bez pogovora najprečiji su baš oni, koji, kako valja, svegjer nose *škapular* njezin. Ta čime bi još većma mogli na svjetlo iznositi svoju ljubav prema Majci Božjoj, nego li *noseć* upravo *odoru njenu?*

No ne samo zahvalnost nego i *čast* Gospina — na neki način — ište, da Bl. Dj. M. ovako postupa s nama. Svi mi dobro znamo, kako je ona na nebu moguća, kako ne ostavlja onih, što joj služe. Ima tomu jur tisuća i osam sto, pa i više godinâ, što ona bi reć nastoji oko toga, da ljudi vjeruju mogućstvo njezino; a Bog sam — to smijemo zaufano tvrditi — gotovo je tolika čudesa tvorio, da bi živo ufanje uzdržao kršćanâ u Bl. Dj. M., kolika je činio za potvrdu same sv. vjere kršćanske. Sve kad bi Majka Božja uskratila kad i kad pomoć svoju jednome od sluga svojih, ali *potajnih,* koji ograničuju svoju bogoljubnost k Majci Božjoj na *nutarnja* djela pobožnosti: opet to još ne bi oslabilo u nas pouzdanja, što ga stavljamo u dobrotu njenu. No kad bi ona ustegnula pomoćnicu ruku djetetu svome, koje dan i noć *nosi škapular* karmelitski, pa ga ne bi obranila u potrebi ma kojoj mu drago — tjelesnoj ili duševnoj — onda bi se moglo sasvijem drukčije misliti, da naime ne dostaje Majci Božjoj bud vjernost bud moć, da nam pomogne, a to bi svakako moglo umanjiti revnost i pobožnost prema njojzi. A da se to ne zbude, Bl. je Gospa znala kad i kad obraniti od srdžbe Božje i take duše, koje su sto puta zaslužile bile, da ih pravedni Bog zaradi mnogih grijeha ljuto pokara.

Evo to je, za što u čas prije navedenom primjeru Bl. Dj. M. ne htjede dopustiti, da onaj nesretnik sam sebe skonča *imajuć još* na sebi *škapular* njezin. Bez sumnje onaj jadnik ne bijaše vrijedan zaštite Gospine; suviše, ona ga upravo smetala, te nije mogao da izvede bogumrsku namjeru svoju; dapače on je još pogrdio zaštitnicu svoju: pa opet Gospa ga čuvala — već s toga, što je to iziskivala čast njezina. Majka Božja htjede, da smrt u koju je nevoljnik srtao; da gjavoli, kojima se svojevoljno bijaše predao, riječju: da sva priroda poštuje u onoga bjednika opravu (odoru) Gospodarice svoje, a sâm da si ne mogaše nauditi dotle, dok je na njemu jošte bio znak, da se i on broji megju sluge Marijine.

Nadalje mimo to što je škapular *javno svjedočanstvo* ljubavi naše spram Bl. Gospe, on ima podjedno na sebi i biljeg *postojanosti.* Izmegju drugih znakova, po kojima se može razložno misliti, da je pobožnost k Majci Božjoj doista *znak spasa,* ištu bogoslovci prije svega *postojanost* u službi Marijinoj. Ta bila bi to grdna bludnja i opsjena gjavolska, kad bi tko mislio, da je puno drag i mio Majci Božjoj i toga radi kano da već ima u rukû siguran poklad vječnog blaženstva, što je recimo jedan put postio ili se jedan put pričestio njojzi na poštenje. Neka takov bogoljubnik

Digitized by Google

Marijin proslijedi i ustraje u djelima bogoljubnim na čast Majke Božje; neka se na pr. pričešća u *svaki blagdan Marijin,* neka posti *svake subote,* neka *svaki dan* moli krunicu, i neka se ne dâ lako navesti, da bez dovoljna uzroka propusti ove bogoljubne vježbe. Time će joj podati živ dokaz, kako joj je odan i vjeran. No sad pitamo, tko ne vidi kako izmedju svih ostalih vježba bogoljubnih nema nijedne, koja bi se tako *postojano* obavljala kao ova škapularska? Njome se svake godine, svakog mjeseca, svake sedmice, svakog dana zasvjedočava štovanje i ljubav napram Majci Isusovoj. Ta je postojanost bez sumnje vrijedna svake hvale, a ujedno podaje čvrstu nadu, da ne će ostati nenagragjena. Gjavo ne smije da smuti onoga, koji često puta spominje Ime Marijino, silama paklenim svegjer strašno. Uza sve to imaju kad i kad časovi, za kojih ni čim ne štuješ Majku Božju; biće dani ili dajbudi ure, kad bi se teško dalo kazati, što upravo onda činiš, eda bi se smatrati mogao pravim slugom Marijinim. Pravi pako bratstvenik sv. škapulara *nikad* nije bez znamenja sluge Gospina; on ga jednako nosi dan i noć, u zdravlju i u bolesti. S toga nije moguće, da ovako *postojana* služba ne bude mila Bl. Dj. Navalio gjavo ne znam kako lukavo i hitro na ovakova slugu Marijina, svegjer će on njega naći dobro naoružana, svegjer zaštićena ovim štitom, opravom Presv. Bogorodice.

To su dakle uzroci, s kojih se Bl. Dj. M. brine za spas sluga svojih. Pa time eto nas pri kraju. U rukû je dakle naših sredstvo pouzdano, sredstvo lako, da si *osiguramo* spas duševni. Zašto da se ne služimo njime? Kad bi nam sve stalo do toga, da si obezbijedimo blaženstvo vječno: onda zaisto ne bi odviše bilo, da bismo prihvatili sve, što god bi nam naredila Majka Božja. Naaman, vojvoda kralja Sirskoga, oguba se. Žena njegova imaše jednu robinju Israelku. I robinja reče: „O, da je mojemu gospodaru da otide k proroku u Samariju, on bi ga brzo od gube izliječio!“ Tada Naaman otide u zemlju Israelsku i dogje proroku na vrata. A ovaj mu poruči: „Idi te zaroni sedam puta u Jordan.“ Na to se Naaman rasrdi i reče: „Ja mišljah: on će pristupiti k meni u ime Boga svojega, i metnuti ruku svoju, gdje je guba, i gubu otjerati. Nijesu li vode u Damasku bolje od sviju voda Israelskih?“ Ali sluge njegove stanu ga nagovarati: „*Da ti je kazao prorok što veliko, ne bi li učinio?* A zašto ne bi učinio, kad ti samo reče: okupaj se pa ćeš se očistiti.“ Tada sidje Naaman i zaroni u Jordan sedam puta, i tijelo njegovo posta zdravo kao u maloga djeteta (4. Kralj 5.) I Bl. Gospa pruža nam eto nješto lasno: opravicu svoju, da je nosimo — pobožno, postojano — do smrti. Ona se sama obvezala, da će se pobrinuti za spas duše naše. Riječi su Gospine jasne te ne daju mjesta ikojoj sumnji. Ona je to obećanje utvrdila — a i sad ga još utvrgjuje — takim čudesima, koja moraju da živo uzdrže ufanje naše. Na posljetku sve da se nije obvezala sama, mi bismo ju nekim načinom na to obvezali ističuć se *javno* i *postojano* slugama njezinim; noseć haljetak njezin, sv. škapular, što je *znak spasenja, obrana u pogibeljima, zalog mira i ugovora vječitog.*[1])

[1]) Po o. *Klaudiju de la Colombière D. I.*, slavnome propovjedniku, a još slavnijemu ispovjedniku sv. vjere, za koju malo te nije poginuo mučeničkom smrću u Engleskoj. Dovoljno je poznato, da je o. Colombièra sâm *Spasitelj* odabrao, da ujedno s bl. Margaretom Alacoque uvede u crkvu pobožnost k *Presv. Srcu* Isusovu. O. Columbière u velike je štovao *Majku Božju.* On umrije u glasu svetosti god. 1682., a upravo sada živo se o tome radi, da sv. stolica toga slugu Božjeg uvrsti u „Blažene“.

Dopis.

Brčko, mjeseca lipnja 1893.

Prečastni gospodine uredniče! Šaljuć Vam ovo njekoliko sitnica, s ovoga kraja, liepo Vas molim, da bi ste ih blagoizvoljeli uvrstiti medju stupce cienjene *Vrhbosne.*

1. *(Svibanjska pobožnost.)* Kao što je mjesec *svibanj* ugodan i veseo, koji svatko željno očekiva, da se ogrije njegovim sunašcem i naužije njegovih milina; tako isto i bl. Dj. Marija nazvana *svibnja Kraljica* slična je tomu mjesecu, jer njezinim dolazkom probudio se u nam novi život, život vječnoga spasa. Grieh je pravi život u nam usmrtio, a po tom je medju ljudmi nastala grobna i noćna tmina. Ali kad dodje Marija, dodje kao zora, dodje liepa kao sunce i čista kao mjesec (Cantic. 6, 9.). Dodje Marija, ali s njom dodje i sunce pravde Isus, koji svojom svjetlošću tmine rasprši, grieh potišti, te rodu ljudskomu podieli život milosti. Radi toga sv. mati crkva na čast nebeske Kraljice posvetila je najljepši mjesec u godini, mjesec *svibanj,*

Digitized by Google

u koji se danas širom biela svieta nemal u svakoj katoličkoj crkvi obavlja t. z. *svibanjska pobožnost.* Taj liepi način štovanja Majke Božje, zaveden je i u ponosnoj Bosni, te kao što je svagdje po našoj nadbiskupiji, tako i u ovoj trgovačkoj varoši ista je po savjetu našeg Nadpastira po mogućnosti obavljena. — Kroz cieli mjesec svibanj, poslje sv. mise, koja je točno služena u $^1/_2$7 sati, te pod kojom su ovomjestne častne sestre milosrdnice uz harmonijum sa ženskom mladeži pjevale hrvatske pjesme na čast Majke Božje, ovdašnji je župnik pred svietom molio krunicu Gospinu, s nadometkom različitih tajna: života, muke i slave, te litanije lauretanske s dotičnim molitvama i *Tantun ergo,* a po tom sliedio je blagoslov sa Presvetim.

2. *(Proslava Tielovskog obhoda)* — Sv. mati Crkva ni na jedan blagdan ne očituje toliko svoju radost, koliko na blagdan presv. *Tiela Isusova,* jer tada najsvečanije štuje Njegovu nazočnost u sv. hostiji. Jest! Njega ide jedino sva slava, Njemu treba da služi sve što je taj dan ljudem najmilije, čiju slavu propoviedaju nebesa, a ruku Mu djelo navješća nebeski svod. — Tielovski je obhod takav gôd, kada katolici najsvečanije u provodu prate svoga dragoga Spasitelja pod krušnom prilikom, u kojih sveti strah i neobično njeko počitanje proniče cielo žiće, dušom im se prepliću spasonosne i uzhićene misli; koljena se duboko prigiblju, glava se smjerno klanja, a oči svih pune suza radostnica gledaju u lice miloga Odkupitelja. — Taj se dan staro i mlado zaodjelo u svečano ruho, da tako što većma uzveličaju obhod toga blagdana. — Gle, divote, miline i veličanstva. Na 1. t. mj. dan bio krasan, — nebo vedro bilo kao ribje oko, te se narod već u $^1/_2$9 sati počeo skupljati pred crkveno dvorište, jer je naša mala crkva već prije toga dubkom napunita bila pobožnim pukom, kojega je bilo nadošlo i iz obližnjih župa: Dubrava, Ulica, Gorica, Vidovica i Zovika, a tako isto i iz prekosavskih susjednih sela, da ga je bilo više od 2000 duša. U 10 sati već se bili skupili činovnici sa vojničtvom, te razna ovomjestna družtva, a po tom odpočela je sv. misa, koju je služio ovdašnji župnik veleč. *O. fra. Pavo Pavlović,* a na koru pjevale su uz harmonijum hrvatski častne sestre milosrdnice. — Točno u 11 sati uz pratnju glazbe, što su ju blagohotno priredili ovomjestni vatrogasci, — krenuo je obhod sa Presvetim pod nebnicom, koju su nosila četiri člana parobrodskog družtva, a uzpored ju pratilo deset hulanera, dočim je više djevojčica obučenih u bielo odielo sipalo ružice i ino mirisavo cvieće pred sakramentom.

Pod cielim sv. činom red je obstojao posve dobar, na čemu budi najtoplija hvala onim, koji su ga uzdržali.

3. *(Zlatna misa na Ulicama.)* — Ubave Ulice treći dan Duhova (23. pr. mj.) doživjele su riedku zanosnu svečanost, na ime zlatnu misu veleč. O. fra. *Jeronima Zečevića.* Taj dan uz mnogobrojni narod, koji je bio nadošo iz svih obližnjih župa, skupila se i liepa kita svećenika iz obadvijuh ovomjestnih dekanija. Točno u 10 sati velečastni O. jubilarac uz podvorbu dvojice svećenika odslužio je sv. misu, te pod kojom je liepo i prama svečanosti udešeno rekao prigodno slovo veleč. *O. fra. Mato Prgić,* župnik iz Domaljevca. Poslje sv. mise sliedio je jubilarev blagoslov svim prisutnim, a po tom *Te Deum.* — Ciela svečanost završena je liepim objedom kod veleč. O. župnika, koga je svojim troškom bio pripravio svečarev misni dobročinitelj, *Ivo Ružić* iz D. Rajića, a prisustvovalo nas dvanaest svećenika i njekoliko odličnije gospode, na čelu im svečarev kum veleč. *O. fra. Ivo Oršolić,* eksdefinitor i gvardijan iz Tolise.

*

O. Jeronim Zečević rodio se na Ulicama 24. lipnja 1820.; stupio je u franjevački red u samostanu sv. Ivana Krstitelja u Sutjeskoj dne 30. siečnja 1838., te položivši svečane redovničke zavjete, 1839. starješinstvo ga pošalje na više nauke u Mletke u Talijansku, gdje god. 1843. po dopustu Grgura XVI. u 22. godini zaredjen za svećenika uzoritim gosp. *Jakovom Monachus om,* tadašnjim mletačkim stožernikom, rekne prvu sv. misu u mjesecu svibnju. — Godine 1846. vrativ se iz Talijanske u domovinu, služio je u duhovnoj pastvi kao duhovni pomoćnik, nedjelni propovjedaoc, samostanski vikar, te na raznim mjestima župnik, gdje je povjerene mu ovce učio sve što je dobra i koristna, a prednjačio im svojim uzornim redovničkim ponašanjem. Danas još dosti kriepostan i čil, sdušno vrši službu samostanskog koraliste u Sutjeskoj. — Svevišnji ga poživio još puno ljeta.

Fr. R. Barišić.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Dvadesetpetgodišnjica nadbiskupa Vrhbosanskoga). Bijaše to baš liep izljev dubokoga počitanja i djetinje ljubavi, što ga na 6. juna pokazaše nadpastiru svomu povjereno mu svećenstvo i puk. Po cieloj nadbiskupiji toga je dana dušobrižno svećenstvo prikazalo sv. misu za presvietloga svečara, dočim je puk sliedeće nedjelje u liepom broju pristupio k svetim sakramentom, te sv. pričet namienio za nadpastira svoga. U svih samostanih pjevana je sv. misa sa podvorbom na sam dan slave. Osobito liep prizor dade Sarajevo. Iz samostana, što su u našoj nadbiskupiji, te iz residencije Ramske dodjoše veleč. otci gvardijani, pa i liep broj drugih dušobrižnika, koji su u crkvi sv. Ante u 7 sati obavili službu Božju, a onda u 9 sati u podpunom broju došli u prvostolnu crkvu Presv. Srca Isusova, gdje je prečastni Otac redodržavnik fra. Andrija Buzuk uz podvorbu dvojice svjetovnih svećenika pjevao svečanu misu. Na prestolju svom prisutan bijaše Presvietli svečar uz podvorbu kanonika, a klupe napuniše veleč. OO. franjevci. I nadbiskupa i cjelokupno svećenstvo vanredno je obradovala počast, koju našemu svečaru izkaza Preuzvišeni gospodin poglavica zemlje barun *Appel,* došav k svetoj misi, kojoj je prisustvovao na svom mjestu u svetištu. Crkva se napunila pobožnih vjernika, da zahvale Gospodinu, što im je dao ovakova vodju, te da mu izprose od Njegovoga Presvetoga Srca što obilatiji blagoslov u velikom radu. Slavu je crkvenu povećala liepa misa Wittova za četiri ženska grla, što su ju izvodile č. sestre kćeri Božje ljubavi i njihove gojenice. Poslie sv. mise uputi se cjelokupno svećenstvo (a bijaše nas baš 25): redovničko, svjetovno i vojničko, koje mu je na usta preč. gospodina dra. Antuna Jeglića prinielo najsrdačnije čestitke. Dirnut već ovim izljevom naše ljubavi Presvietli svečar bijaše do suza ganut, kad mu je govornik u ime cjelokupnoga svećenstva predao krasan biskupski križ. Toplimi riečmi zahvalio se na ljubavi, te obećao, da će i on nas zadržati u ljubavi, kako je i do sada ljubio cielo svoje stado, za koje da je pripravan i život svoj dati. — Odmah za svećenstvom došao je preuzvišeni gospodin poglavica zemlje, da srdačno čestita Nj. Presvietlosti i u ime svoje visoke gospodje, koja je radi obiteljskih prilika toga dana odsutna bila. Dodje tada sbor gospodja, na čelu milostive gospodje: Olga Hörmann i Sidonija Kendjelić, koje su svečara opet iznenadile prekrasnim darom: ukusno izradjenim kaležem, što su ga kupile njeke obitelji odličnih krugova sarajevskih, velikih štovatelja Nj. Presvietlosti. Nastaviše se redati odaslanstva pojedinih škola i njihovih učiteljskih sborova, krugovi činovnički, medju kojimi preuzvišeni gospodin barun *Kutschera,* direktori i mnogi drugi visoki svjetovni i vojnički dostojanstvenici. Uz deputaciju župe Sarajevske i Sarajevskoga polja, dodjoše mnogi iz gradjanskih krugova, raznih vjeroizpovjesti. I velem. gospodin načelnik grada prinio je svoje čestitke. Davno bijaše već minulo podne, a čestitke još vazda stižu, medju njimi je i brzojavna Preuzv. gospodina ministra Benjamina pl. Kallaya. U 1 sat pribrao je kaptol Vrhbosanski k svomu stolu cielo ovdje sabrano svećenstvo, pa i Presvietloga svečara umolio, da ga za taj dan posjetom svojom počasti. Tu mu reče srdačnu čestitku preč. O. redodržavnik. U neprisiljenom, bratskom kolu rečeno je liepih zdravica, medju kojimi uz onu sv. Otcu spominjemo veleč. OO. Franjevcem, napose preč. O. redodržavniku, kaptolu Vrhbosanskomu. U sve to vrieme ne prestadoše stizati brzojavi sa svih strana prostrane naše domovine: prečastni episkopat, svećenstvo, vjernici, sve se natjecalo, da što žicom, što perom pošalje čestitke svoje, kad ne mogoše osobno doći, da pokažu, koliko štuju i ciene neumoran rad, namienjen procvatu svete vjere katoličke i boljku dobroga nam naroda hrvatskoga. Minuše ti liepi dani, ali neka ne mine naša srdačna molitva: *Ad multos annos!*

(Tielovo.) Sretniji bijasmo mi od mnogih većih gradova naše monarhije, jer je nam i ove godine dopustilo vrieme, te se je mogao liepo razviti zanosni ovaj obhod sa Presvetim sakramentom. Poslie svečane sv. mise, koju je presv. gospodin nadbiskup pjevao u 8 sati, a prisustvovali joj preuzv. g. g. podmaršal Hotze i barun Kutschera uz ostale vrhove gradjanskih i vojničkih vlasti, krenuo je obhod Čemalušom, Franje Josipa i Rudolfovom ulicom, gdje bijahu smještena četiri žrtvenika. Pred nebom stupali su pjevači prvostolne crkve, pojačani za ovu sgodu sborom mladih Bošnjaka zanatlija, koji su skladno pjevali liepe crkvene hymne iz našega rituala. Bogato naše nebo nosili su izmjenice vojnički podčastnici, a Presvietli gospodin nadbiskup i podvorba bijahu obučeni u krasno ruho, što su ga prije njekoliko godina vješto izradile milosrdne sestre u Zagrebu. Mnoge kuće bijahu okićene, a ulicami vrvio je mnogi sviet, da gleda slavu, koja se ovako liepo izkazuje Sinu Božjemu, koji je iz ljubavi prema nam hotio, da se sakrije pod prilike kruha.

(Svečanost Presvetoga Srca Isusova) Svake se godine sve to bolje vidi, da će ova liepa svečanost postati upravo obljubljena narodna svečanost katolika. Makar je vrieme bilo veoma nepovoljno cieli tjedan, sabralo se ipak u oči 11. juna sa svih strana Bosne, pa i iz Hercegovine toliko hodočastnika, koliko ih od posvete crkve vidjeli nismo. Sve dekanije, a mogli bismo skoro kazati i sve župe bijahu zastupane, pače iz njekih došlo ih je više stotina. Na čelu vjernikom bijahu dakako njihovi vriedni pastiri veleč. OO. Franjevci, pak nas je na dan svečanosti svih bilo na okupu 38. Liep broj

Digitized by Google

za naše prilike, koji pokazuje, koliko je svečanost ova srcu mila i draga. Bijasmo veoma sretni i veseli, što mogosmo tada pozdraviti neke odlične goste: preč. gospodina kanonika zagrebačkoga dra. *Franju Ivekovića,* velečč. g. g. župnike: *Gabru Meštrića* iz Draškovca, *Barišu Matkovića* iz Bajmoka, *Franju Tadića* iz Dubočca, g. *Edmunda Šlumpfa,* kapelana iz Draškovca. Po dosadanjem običaju svečanost je počela već u četvrtak večernjom, koja je i toga i sliedećih trih dana pjevana u $5^1/_2$ sati, koju je u nedjelju imao presvietli gospodin nadbiskup, a ostala tri dana preč. gg. kanonici. U petak, na samu svetkovinu, pjevana je svečana sv. misa u 9 sati, te poslie mise izložen presveti oltarski sakramenat, koji je tek poslie večernje toga dana pohranjen. U subotu stade stizati narod. Upraviteljstva bosanskih željeznica dadoše popust (50 i 25%), pa je toliko naleglo puka, da ne smogoše dovoljno kola, radi česa je na njekih postajah i ostalo dosta hodočastnika. U obhodu stadoše dolaziti u crkvu, gdje je već od 3 sata sjedilo njekoliko izpovjednika, a poslie večernje uzelo ih dvanaestorica izpoviedati u stolnoj crkvi, dočim je i u ostalih crkvah bilo u obilju pokornika. Što nije izpovjedilo se u večer, došlo je u jutro, gdje su prvi izpovjednici sjedili već u $4^1/_4$ sata, te je opet sve do velike mise izpoviedalo desetak izpovjednika. Možemo slobodno kazati, da se je na samu svetkovinu u petak, pa u nedjelju pričestilo do 2000 pobožnih duša. U to se približilo vrieme svečane sv. mise. Svećenstvo se sabralo u nadbiskupovu dvoru i tu se zaodjelo najsvečanijim ruhom. U 9 sati jeknu gromki, milopojni glas naših zvona, a iz dvora izadje križonoša, za njim do 20 službenika Gospodinovih, da zadju u ono more ljudi, što se talasa pred crkvom, a i u nutrinji njenoj, gdje se dubkom napunila i gdje gradska naša straža liep red drži. Svečan ulaz u crkvu uzvisuje jaki glas naših orgulja, koje slušaju vješto udaranje našega organiste g. Stjepana Hadrovića. Sveta misa započe, a s kora začuju se glasovi prekrasne mise *Pielove: Adoro te,* koju su izvodile uz pjevače prvostolne crkve učenice milosrdnih sestara, a koja je iz premnogoga srca izvila pobožan uzdah, te koja nam je i opet pokazala krasotu Cecilijanskih skladba. Ah, kad bi naš Zagreb htio razviti divan barjak družbe S. Cecilije! Ta želja i prošnja izlazi i danas iz našega srca i iz naših usta, a dao Bog, našla skoro prijatna odziva! — Nakon sv. evangjelja progovori presvietli gospodin nadbiskup mnogobrojnomu sabranomu narodu liepo slovo, u kojem mu je prikazivao ljubav, kojom Presveto Srce Gospodinovo gori prema nam, te nas pobudjivao, neka uznastojimo, da i mi u srcu svojem razgrievamo ljubav za ljubav. Poslie podizanja uzeše naši redatelji, da vrstaju u red silu sakupljena naroda, pa da obhodom poslie sv. mise krenemo gradom. I razvio se liep niz naših katolika, kad poče sipiti, pa padati kiša. Dragocjeno odjelo nije dopustilo, da izadjemo, pa tako evo po drugiput ne mogosmo na ovaj dan pokazati Gospodinu, koliko Ga štujemo, te kako smo voljni i javno čast da Mu izkažemo. Ne izadjosmo iz crkve, al odlučismo izaći na večer poslie večernje. Gospodin je ipak odlučio drugčije, jer poslie podne pade i jača kiša, koja pomrsi konačno sve osnove. Narod je ipak bio razdragan, te pun liepih uspomena i pokriepljen u srcu svom vratio se u ponedeljak kući, da pronosi širom Bosne ponosne slavu i čast Presvetoga Srca Gospodinova!

(Monsignor dr. Nikola Seng.) Revnoga našega vojničkoga župnika odlikovala je Njegova Svetost papa Leo XIII., imenovav ga svojim tajnim komornikom. Srdačno mu čestitamo.

(Darovi.) Za *gradnju našega sjemeništa* darovaše prve krune: Mons. dr. Seng, N. N. (2), Nechansky, N. N., Hascha, N. N., Hochmayer, N. N., kap. Löschner (2), N. N., major Jacobich (3), N. N., Holz (5), N. N., milosrdnice u Sarajevu. Po 1 for. gg.: Marušić, Kariolić, Krsnik; Rubetić Cvjetko 20 for., Gabro Meštrić 50 for., N. N. 5 for. Srdačno zahvaljujemo svim plemenitim dobročiniteljem, te se preporučamo i na dalje ljubavi svih svojih prijatelja. — Za *sv. grob:* Rastovo 1 for. 37 novč.; Dolac 5 f. 88 n.; *Petrov novčić*: Rastovo 1 f. 1 n.

(Krstionice.) Otinovci 50 for. (*2.* rok); Kreševo 20 f. Ima još župa, koje bud ništa ne uplatiše, bud samo djelomice. Neka nastoje, da udovolje ovoj dužnosti što prije.

(Javna zahvala.) Vriedni gosp. Franjo Lovrić iz Dolca, prošle je godine, iz sdušne naklonosti prama župnoj crkvi u Dolcu, Majki Božjoj posvećenoj, darovao 61 for. 30 novč., da se nabave dvie Dalmatike biele boje za istu crkvu, te koje su već iz Beča nabavljene; a sada opet darovao u gradnju oltara sv. Ante paduanskog 240 for. Bog milostivi stostruko mu platio ovdje na zemlji svojim svetim blagoslovom, a na drugom svietu vječnim blaženstvom! Dao Bog, pa se u njega ugledali i drugi župljani, koje je Gospod Bog ovozemnim dobrom obilnije nadario, da si istim i vječno blaženstvo zasluže i ovožupne crkve potrebam provide. — Gosp. Nino B. Duić, trgovac u Bos. Šamcu, blagoizvolio je za oltar sv. Ante, kao svoga kućnoga odvjetnika poslati 40 for. Gosp. Ivo Budimirović, trgovac u Travniku, poklonio je sve drvo za oltar u vriednosti 50 for. Gosp. Marko Grgić, trgovac iz Travnika, dao je u istu svrhu 10 for. — Svim dobročiniteljem javno izriče toplu hvalu župnik u Dolcu, želeći od srca, da im Gospod Bog njihov trud, posao, njih i njihove obitelji po zagovoru sv. Ante blagoslovi i unapredi, stostruko ih nagradi i vječnom slavom plati! Bog dragi množio ovakove dobročinitelje!

— —

Prosvjeta.

— *H. Hurter S. J. Nomenclator literarius Theologiae catholicae saeculum secundum post celebratum concilium Tridentinum.* Tomus II. 8°. str. 1846. LIII. Oeniponte. Wagner. 1893. — Učeni profesor

Digitized by Google

u sveučilištu Insbruškom daje nam ovim — kao što je obećao — drugi svezak u II. izdanju svoga Nomenklatora, koji obuhvaća 2. vijek poslije sabora Tridentskoga od g. 1664—1763. Rekli smo već svoju kod prvoga sveska, kako je naime pisac ovo svoje djelo napisao tako marljivo i s takvim znanjem prijedmeta, da ni malo ne sumnjamo, da će ono biti vrlo korisno svim, koji se bave književnošću bogoslovnom. A sad pridodajemo takodjer, da i oni, koji ne će da pogledaju dublje u razvitak i tečaj bogoslovne struke iza sabora tridentskoga, naći će u tom djelu izobila pouke i oduševljenja za uzvišeni ovaj studij. Za točnost nam jamči ime Hurterovo. S toga je dosta napomenuti, da je i ovaj drugi u svem jednak prvomu svesku. Mi smo dosta pažljivo prolistali taj II. sv. te pod dojmom njegovim velimo, da smo mnoga ne samo ponovili već i na nova naišli. Med silnim brojem bogoslovnih pisaca cijeloga svijeta našli smo i Hrvata Zdelarića, Peičića, jednoga Segedija († 1760.), a i našega Ign. Gjordžića (Georgius Ign.), o kojem pisac sumnja, da li je umro g. 1730. pa i pravom sumnja; jer odista Gjordžić umrije dne 21. januara 1736. Nu nijesmo znali si odgonetnuti zašto o pavlinu Malečiću († 1702.) nije zabilježio djela. — Razumije se po sebi, da nemamo u tom djelu tražiti biografije a niti smijemo, a da se poučnik i čitatelj ne optereti, pisac je vješto razredio ogromnu gragju u pet odsjeka, kojih svaki obuhvaća 20 godina. Možebit da se komu čini, da bi knjiga opsegom mogla biti manja. Pisac bi samo trebao, da ispusti kod znamenitih pisaca neke potankosti kao n. pr. nadgrobnice ili zamašnije njihove rečenice. Istina priznajemo, da je mogao to ispustiti, ali nam onda ne bi mogao tako lijepo i jezgrovito izraziti djelatnost ili duhovitost pisca, da često vidimo u takim rečenicama regbi izraženu cijelu historijsku ličnost. A osim toga bi se usudili posumnjati, da li bi se odista knjiga umanjila opsegom svojim. O opaskama, što su na svakoj stranici, velimo, da su zlatne, za svakoga, koji želi, da se dalje zanima. Napokon ćemo dodati, da je štamparska oprema i ovoga sveska uzorna u svakom pogledu. *Bx.*

— *Slovnica hebrejskog jezika.* Napisao dr. Juraj Dočkal, kr. j. izv. sveučilišni profesor. U Zagrebu. Tisak Ign. Granitza 1893. str. 152. — Pred neku godinu napisao je dr. Juraj Dočkal kao licealni profesor u nadb. sjemeništu Zagrebačkom liepu geoložko eksegetsku razpravu pod naslovom „Geologija i Mojsijev Hexaemeron“, koju je tada Vrhbosna popratila pohvalnom ocjenom; a sada kao profesor starozavjetnih biblijskih nauka u kr. hrvatskom sveučilištu daje isti pisac hrvatskoj književnosti prvu oveću hrvatskim jezikom pisanu Slovnicu hebrejskoga jezika. Pisac spominje, da je radeć oko ovoga djelca koristovao se ponajboljim gramatikama hebrejskoga jezika, od kojih znamenitije navodi poimence. Nu ko pozorno prati Dočkalovu Slovnicu, taj će se u brzo uvjeriti, da je on rad hebrejskih gramatičara učinio najprije svojim duševnim vlasničtvom te onda istom, uvažujući i uzorne gramatičare i svoje vlastito iskustvo, sastavio ovu slovnicu, koja svojom metodom te temeljitošću, kratkoćom, jezgrovitošću i jasnoćom pravila odgovara cjelovito svrsi svojoj: da bude priručna naučna knjiga akademičkim slušateljima hebrejskoga jezika. Sa piscem želimo i mi, da ovaj trud njegov bude koristan onima, koji žele, da u izvornom jeziku proučavaju sadržinu svetih knjiga. Što se tiče vanjske opreme knjige, to moramo priznati Granitzovoj tiskari, da je dostojno izvela svoj posao; jer je ne samo format knjige i tisak ukusan, već, što je glavno i dosta težko, razmjerno je vrlo malo ušlo pogrješaka pri tisku hebrejskih riječi, a i te su na koncu knjige ispravljene.

— G. *Marijan Vuković* izdao je *Iskustveno dušoslovje,* za koje je crpao gradivo iz stranih, pa i naših domaćih izvora. Knjiga se dobiva kod njega u Osieku (Slav.) za 1 for.

Javna zahvala.

Prigodom proslave dvadesetpetgodišnjice moga misničtva izkazaše mi Preč. Redodržavnik i sva braća franjevci kao i moj ljubljeni preč. Kaptol te mnogobrojni prijatelji i čitavi kotari iz Bosne, Hercegovine, Hrvatske, Dalmacije i Austrije svoju ljubav tako, da mi je upravo nemoguće, svim se pojedince zahvaliti; zato to činim eto javno obećajuć svim, da im neću te ljubavi nikada zaboraviti. Napose još upravo iz dna srca zahvaljujem kako svoj braći svećenikom ove nadbiskupije vrhbosanske, što mi tom prigodom svi za uspomenu pokloniše biskupski prsni veoma krasan križ, tako i svim sarajevskim gospojam, koje mi veoma liep kalež darovaše, a još im više i jednim i drugim zahvaljujem za ljubav, koja ih je na to sklonila, a koja će me poticati na to, da ću se njih spominjati prinoseć sv. žrtvu i noseći križ drage volje, koji mi Gospodin pošalje.

Sarajevo na blagdan Presv. Srca Isusova dne 9. lipnja 1893.

† Josip,
nadbiskup.

SADRŽAJ: *Katolićko dječačko sjemenište u Travniku* (Okružnica.) — *Narodi prirode* (dr. Antun Jeglić.) — *Riječ o Škapularu Majke Božje.* — *Dopis.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRH BOSANSKI.

Broj 13. U Sarajevu 1. srpnja 1893. God. VII.

Ljubimo Papu.

Svaki viek ima svojih potreba ili svojih pogibelji, pa onda prema tomu i udesen svoj zanos, svoje oduševljenje i pobožnost svoju. Istine su vjerske nepomične, ali je zanos srca različan, ne doduše u svom osnovu, jer je i on vječan kao i dogmati, ali je sad veći sad manji, danas je zahvatio uži krug, a sutra će nadoći prilike, pak će se razširiti u najdaljne krajeve.

Mnogi žalostni dogodjaji našega vieka kosnuše se katoličkoga srca: smrt Pia VI. u Valenciji, sužanjstvo Pia VII. u Fontainebleau, progonstvo Pia IX. u Gaëtu, otimačina papinske države, pa zatvor Pia IX. i Leona XIII.: sve ovo razbudjivalo je ljubav u srcu katolika, koja je danomice rasla, te se razvila u pravi zanos. Mi smo tomu i danas svjedoci, jer nam ga u najjasnijem svjetlu prikazuju prizori, kojim je od nove godine opet pozorište palača vatikanska.

Nu taj zanos neka ne bude, dà on ne smije da bude časovit, prolazan. Nebrojeni su razlozi, koji vežu srce naše s namjestnikom Isusa Krista, s glavom crkve, sa sužnjem vatikanskim. Pretresimo ih u nizu članaka, crpanih iz vrela našim štiocem već poznata[1]).

[1]) Le christianisme et les temps présents par l' abbé Ém. Bougand. IV, 453—599.

I. Isus Krist prisutan je u crkvi u svetoj euharistiji.

Nikad se nećemo dosta nadiviti skladu, što postoji medju vjerom katoličkom i dušom ljudskom. Jedna je stvorena za drugu. U vjeri ne ima zakona nijednoga, koji nebi korenja imao u najvećih dubljinah duše; s druge opet strane, duša ne ima ni jednoga poleta, ni jedne težnje, težnje dakako opravdane, čistih i plemenitih poleta, koji su na čast naravi ljudskoj, a da ih vjera katolička ne bi udovoljila, smirila. Moglo bi se dakle pravom kazati, da skup vjerskih zakona nije drugo van skup težnja srca ljudskoga, prenešena u višje strane i oplemenjena. Što se dakle više ljubi kršćanstvo i prema njemu živi, to se više uživa mir; pa ja ne znam, da li su svetci, ti junaci crkve, divniji sa svojih sjajnih prosvjetljenja i velikih svojih kriposti ili s obilja nepomućena mira svoga.

Nu ne sustanimo kod ovoga obćega zakona, te razgledajmo s bližega istinu, da je papinstvo, jedna od najvećih uredaba kršćanstva, u savezu s najžešćom potrebom naravi ljudske.

Obična je rieč, da je srce stvoreno, te ljubi, a i to je svakdašnje, te kažemo, da je vruća potreba srca, nek je stvarno prisutan predmet, što ga ljubi. Ljubav ne može da podnese nikakve rastave. Odatlje suze na rastanku, bol s duge odsutnosti,

Digitized by Google

neutješiva žalost na smrti, te sve ono žalobno ganuće, koje toli glasno govori, da se treba gledati, kad se ljubi, te ako je moguće nikada se ne rastati.

Ako dakle Bog ljubi čovjeka, kako to vjera uči, a ni razum o tom ne može dvojiti, a onda, ako je od svih ljubavi, u srcu ljudskom najdublje ukorenjena te neizbrisiva ljubav k Bogu: što li će imati da bude veliki zakon vjere, prvo joj počelo, te da tako kažemo, središte njeno? Zar ne taj, da stvarno bude prisutan Bog kod čovjeka, a čovjek kod Boga?

Pa na to i ide sve od prvih dana. Za tom prisutnosti uzdišu odmah iza stvorenja. Što više ljube Boga, patrijarsi i proroci vrúće uzdišu. Pa i idolopoklonski narodi tako duboko osjećaju tu potrebu, da ni bludnje idolopoklonstva ne imaju drugoga izvora. Oni hramovi, oni idoli što su drugo nego vapaj čovječanstva, koji dozivlje Boga, te mu veli: „Dodji, snidji k nam, učini se čovjekom, učini se mramorom, ako je nuždno, radje nego li da nam uzkratiš sreću, te ne budeš stvarno prisutan“.

Bog opet, koji više ljubi čovjeka nego li je ljubljen, jer to je vlastitost otaca da obsiplju djecu svoju ljubavju, koju im ona nikada vratiti neće, teži više nego li sam čovjek, da bude stvarno prisutan. Koliko je čovjek toga bio dostojan, Bog mu te sreće nije uzkraćivao, a sveto nam ga pismo pokazuje, kako se šeće po hladu Edena onako nježno i prijazno kao prijatelj i zaručnik. Prinužden, da se udalji, on je radi toga trpio. Rok od četiri hiljade godina, što mu ga naloži njegova mudrost, neka čovjek osjeti svoju pogrješku, ljubav njegova nije dala da ga drži. On se ukazuje neprestano ljudem pod raznimi oblici; po svojih im prorocih šalje rieči nježna sjećanja; nalazi hiljade načina, da prevari vrieme, a srce svoje da suzpregne uztrpljenjem, sve do dana označena u vječnih odlukah, kad je napokon mogao doći, učinit se čovjekom te stanovati medju nami, u podpunoj dragosti stvarne prisutnosti.

Eto velika činjenica vjere i svih vjera, jer svakoj je vjeri svrha savez Boga s čovjekom, a ta sveza ne može biti bez ljubavi, čim se pako ljubav ukaže, ona traži, da prisutan bude ljubljeni predmet.

Nu stvarna prisutnost Boga na zemlji po upućenju Sina Božjega imala je dvie velike slaboće. Bijaše odviše kratka. Kako? Trideset i tri godine, pa da onda bude kraj! To je prikaza, to je posjeta čovječanstvu; to nije ona stvarna prisutnost, što ju srce traži; jer ono hoće, da ona bude trajna; ono veli ljubljenomu predmetu: „Ostani, ostani vazda, ne ostavljajmo se nikada!“ Što više, ta prisutnost po upućenju bijaše veoma sužena. Što! Palestina, malen kut zemlje da bude vidjeti Spasitelja, a cieli sviet da dude lišen te radosti! A one hiljade duša, razsijanih po svih krajevih vremena i prostora, koje su takodjer prožete potrebom stvarne prisutnosti, nikad neće imati te sreće! To je nemoguće; i dosljedno Isus Krist, pošto je na zemlju došao, nije ju mogao više ostaviti; trebalo je da tu boravi sve do konca svieta.

Nu tu se pojaviše druge težkoće. Evangjelje bješe navieštenо, vjera razširena, crkva osnovana. Ljubav Božanska proniknula je sve duše. Što bi bilo, da je Isus Krist boravio vidiv na zemlji? One hiljade mučenika, koji su onako veledušno lievali krv svoju za nj, one djevice, koje su ga ljubile kao svoga jedinoga zaručnika, oni pustinjaci, koji su se zaklanjali u pustinju, neka ih ne mogne ništa odvratiti od blaženosti, da ne misle ni na što nego na nj, oni učitelji, koji su toli rječito njega uzvisivali, sve ove duše podignute na najviši stupanj saveza s Bogom, ne bi li one pohrlile bile u Palestinu? Pa kad se je, dvanaest vjekova kasnije, sva kršćanska Evropa bacila na iztok samo za to, da oslobodi grob Kristov, kad se vidilo, kako one ogromne vojske križara plaču kao slabe žene, obilazeći okò zidina Jerusalemskih, tko može predvidjeti, što bi se dogodilo bilo u slučaju, kad bi Isus Krist tu bio živ i vidljiv? Napredak u ljudskih prilikah i razvoj vremenitih družtva bio bi nemoguć!

A sloboda duša! Misli li se, da ona ne bi trpila bila od prisutnosti tako sjajne, kakova je upućenje! To bijaše dobro, dok Duh sveti nije razsvietlio bio sviet. Isus Krist vidiv u svom tielu bijaše zastrt nepoznavanjem sveobćim kao kakovim zastorom. Bio je posried ljudi, a ljudi ga nisu vidjeli; isti njegovi apostoli imali su zavezane oči do kraja. Nu prenesite se mišlju u vrieme iza Duhova, u čas kada pade zaveza; znate li, što bi se bilo dogodilo? Veći dio onih duša, o kojih sam baš govorio, nagrnulih u srce Palestine, da vide Isusa Krista, ne bi ga htjeli bili više ostaviti, pridružili bi se bili k njemu, brzo bi utvrdjeni bili u milosti, te uzdignuti na najviši stepen ljubavi Božanske. Može se takodjer držati, da velik broj, zanesen s prave nebeske ljepote, što je odsievala u Isusu Kristu, zaustavljen bi bio u savršenstvu radi previše osjetne radosti s takove prisutnosti, kako

Digitized by Google

se je to dogodilo apostolom, kojim se je naš Gospodin dao poznavati malo po malo, te koji su prijanjali uzanj odviše na ljudsku, čim se je više dizao zastor. Zato im i reče Gospodin: *Bolje je za vas, da ja idem.* S toga takodjer poslje svoga uzkrsnuća nije dao da ga se ticaju van oni, koji su dvojili, te česa nije hotio dopustiti ni Mandaleni, čija duša prosvietljena bijaše vjerom, bojeći se, da ta ljubav osjetna ne bi škodila savršenosti života žrtve.

Evo što bi bila, za pravedne, vidiva prisutnost Isusa Krista, nastavljena poslje Duhova. S druge strane duh se sgraža, pomišljajući na značaj, što bi ga dobio bio grieh i na brzinu, kojom bi se izvršivale bile osude. Neprekidne one navale, koje čine krvavu poviest crkve, oni progoni, one krive vjere, oni udarci na papu, to bi išlo Isusa Krista osobno. Svaki ovaj zločin bio bi zaodjenut značajem bogoubijstva, a usljed toga bilo bi potrebno, kao za puk židovski, očitih kazna, koje bi stizale do u najdalje koljeno zadnju kap krvi. To bi bio drugi sviet, nego li je onaj, što ga stvori Bog.

Isus Krist ukazao se je vidiv u tielu, dok ga sviet nije upoznao. U dan, kad će ga sviet upoznati, valjalo je da ode; ili bolje da ga ne nestane, jer ni on ni mi ne bismo mogli biti bez stvarne prisutnosti, on je ostao na ovom svietu pod zastorom, te je mjesto prisutnosti po upućenju stavio drugu prisutnost isto tako stvarnu, isto tako podpunu, nu druge vrsti, više u skladu s prilikami obstanka dušâ i družtvâ.

To je Isus Krist učinio ustanoviv svetu euharistiju. Zavjesu, koja bijaše na očijuh svih kroz trideset i tri godine njegovoga umrloga života, te koja je pala pri jasnom svjetlu Duhova, on ju je metnuo na svoju poklona dostojnu osobu, te umnožav čudesa, on je našao način, kako će boraviti sakriven pod tom zavjesom, prisutan u sve vieke, u svakom vieku na svih mjestih, a na svakom mjestu svim dušam.

Ja ne razpravljam; izjašnjujem. Ne tražim da osvjedočim one, koji ne vjeruju; ja kušam, da one, što vjeruju, podsjetim na ovu nedohitnu tajnu, koja je temelj vjere i njen najviši vjenac.

Kako sažaljevat treba one, koji hule na ovakovo otajstvo; koji ne razumiju, da je ovo remek djelo ljubavi; da ono odgovara svakomu zanosu, svim težnjam srca; da sve duše, koje ljube, snovale bi, kad bi se usudile, kako bi na svoju korist stvorile sličnu ustanovu; pa da je ljubav sdvojna, što ne može doprieti dotlje. Otac ste, predpostavljam; mala vaša obitelj raste oko vas. Dodje dan, kad vjetar razprši vaše sinove i vaše kćeri na sve strane pod nebom, daleko od ljubljenoga gniezda njihove mladosti. Sam ostanete na ognjištu od sada opusteljom. Uzmimo, da ste toliko moćan, kolika vam je ljubav; što biste učinio? Zar ne biste hotio, da budete sa svakim svojim djetetom i sa svimi? Pa nije li zar stoga, da idete, te budete jedan mjesec kod ovoga, drugi mjesec kod onoga, kušajući da prevarite svoje srce tom vrsti prisutnosti stvarne, nesavršene, slabe, vrlo kratke, koja nije dostatna, a s kojom treba ipak da se zadovoljite? Nu kad bi na jednom ova draga djeca, razasuta po raznih krajevih svieta, trebala vas; kad biste doznali, da su bolestna, na umoru, kad bi vas u isti čas pozvala sva, da im pomognete, što bi ste učinio? Kad biste se mogli podvostručit, umnožit, da budete na jednom u više mjesta, makar da biste pri tom morali i trpiti, zar ne biste bio sretan, da to učinite? A listovi, željeznice, brzojavi, što su drugo van divna iznašašća, da u pomoć dodju vašemu srcu, pa da vam stvore njeku vrst prisutnosti stvarne, isto tako razširene, kako su vaše težnje. Nu što! Sviet tvori to čudo; on do toga dolazi. Nakon vjekova veleum ga tvori; a čudite se, da je Bog učinio, što biste vi htjeli da učinite! Bog, koji je Otac, više Otac nego vi; koji ima djece na iztoku i na zapadu, u gradovih i po selih; djece, koja ne mogu biti bez njega, niti on može biti bez njih! Ah! nijekajte ako hoćete, da postoji stvarna prisutnost; ali je nemojte huliti. To je sanja najviše božanska; to je najuzvišenija ustanova ljubavi. Vi biste ju bio stvorio, kad biste bio mogao.

2. Isus Krist je prisutan u crkvi u Papi.

Kad je Isus Krist stvarno prisutan u svetoj euharistiji, je li tu podpuno prisutan? Drugimi riečmi, imamo li mi pod zavjesom hostije sve ono, što je Gospodin naš donio na sviet, kad je rodjen, sve ono, što su apostoli ljubili, čemu su se divili u njegovoj božanskoj osobi, sve ono što je potrebno dušam? Očevidno je, da ne imamo.

Prva stvar, koja iznenadjuje, kad se približujemo svetohraništu, gdje Isus Krist stoluje, jest mûk, koji ga okružuje. Isus Krist je tu stvarno prisutan, ali je niem; ne govori. O Isuse! gdje je tvoja rieč? Zašto nam ju nisi ostavio? Zar se u istinu tako nastavlja tvoja božanska prisutnost po upućenju, da boraviš niem medju nami?

Digitized by Google

Pa ne samo da Isus Krist ne govori na oltaru, nego on ni ne upravlja. On hrani duše; on ih ne upravlja. Njegova sveta služba, njegova duhovna vlast isto je tako odsutna kao i rieč. O Isuse! što si učinio od svoga pastirskoga štapa, pa kad si hotio, da boraviš vazda medju nami prisutan, zašto si nam ostavio samo polovicu sebe? Jer što se više približujem svetohraništu, što dulje upirem u posvećenu hostiju one duge, žarke poglede, koji proniču zavjesu, više mi se čini, da ima Isus Krist, koga tu ne ima.

Vidim ja tu djetešce s jaslica. Evo njegova božanskoga rodjenja, njegova mûka, njegova poniženja kao u Betlehemu. Vidim tu takodjer mladića iz Nazareta. Evo mu života skrovita, nevjerojatne njegove poslušnosti. Vidim tu još i miloga Razpetoga s Kalvarije; tielo je odieljeno od krvi kao na Kalvariji; pa ako iza ovih prilika smrti proniknem u dušu Spasitelja, prisutna pod ovimi prilikami odieljenimi i slomljenimi, to je ista prikazba, isti dar Bogu njegove žrtve za nas. Što ću napokon kazati? Evo božanskoga ukopanika. Svetohranište ima sliku groba; sveto platno to su plahte, pa kad se približujemo, govorimo tiho kao u sobi, koju je posjetila smrt.

Dà, svi ovi prizori života Isusa Krista su tu, na oltaru. Oni su danas naša radost i naša žalost, kako su bili prije osamnaest vjekova, radost i žalost Marije i apostola. Ljubav Isusa Krista svladala je vrieme; pobiedila je udaljenost. Slavim te, Spasitelju moj, što nam nisi ostavio prisutnost stvarnu, mrtvu, da tako kažem, nego djelatnu, oživljujuću, radinu kao njekoć, te što si učinio vječnimi i obćenitimi sve velike čine svoga života, svojih jaslica, svoga križa i svoga groba. Takova veledušnost u ljubavi zanosi me do udivljenja; ali to mi takodjer, Spasitelju moj, povećaje čudjenje i žalbe. Jer napokon ima dio tvoga života, što ga bijaše isto tako lahko vječnim učiniti kao i drugi, a koga ipak ne ima na svetom oltaru. Ima Isus, koga ja tražim pod posvećenom hostijom, ali ga ne nalazim.

Onaj Isus, koji je obilazio gradovi i seli Galileje, te koji je naučao istine javno, nepogrješivo i svim, gdje je on? Onaj Isus, koji je osudjivao bludnje, koji je razkrinkavao himbe i priečio, da duše ne budu žrtve neznanja ili sofisma, gdje je on? Onaj Isus, koji je birao svoje apostole, koji je polagao na njih ruke i govorio im: *Idite, naučajte sve narode; kojim oprostite griehe oprostit će im se,* gdje je napokon on?

Ciela dakle polovica tvoja, Spasitelju moj, manjka mi! te ju badava tražim u niemom svetohraništu, gdje ti ne govoriš. Pa koja polovica tvoja! Skoro bih rekao, nuždnija polovica. Ona nepogrješiva rieč, koja jedina može zapriečiti, da duše i narode ne baca svaki vjetar nauke; ona vrhovna vlast i sveta punomoć, bez koje bi, veli apostol, mi slični bili zabludjelim ovcam, koje ne imaju pastira. O Isuse! jesi li ti to hotio? Ti si nam dao sreću, da dodjemo k tvojim jaslicam i k tvomu grobu kao pastiri i svete žene, a da si nam uzkratio sreću, te sjednemo k tvojim nogam kao apostoli, slušamo istine gdje teku iz tvojih usta, prinosimo ti naše dvojbe kadkad težke, slušamo te i pokoravamo ti se kao našemu učitelju! To ne može da bude; pa ako se ciela polovica Isusa Krista ne nalazi u svetoj euharistiji, to je ona gdje drugdje.

I jest drugdje, u istinu; ona je u vatikanu; ona je u Papi. Papa je drugi način stvarne prisutnosti Isusa Krista u crkvi.

Sigurno bi Isus Krist bio mogao jednim samo otajstvom učiniti svoju stvarnu prisutnost vječnom i obćom. On toga nije hotio. Zašto? Ne iztražujmo toga sada; viditi ćemo to kasnije. Iztaknimo samo, da on toga nije hotio. Volio je, da se sakrije iza dvie zavjese. Da udovolji onu težnju srca, koja traži da ne ostavi onoga, koga ljubi, on je učinio dva načina stvarne prisutnosti posve različne — jer velikani učitelji nikad se ne opetuju — nedohitna oba, a koji, sjedinjeni, čine te se upućenje cielo proteglo, savršeno razvilo preko vremenâ i prostora.

O otajstvo dvih zavjesa, iza kojih se sakriva podpuni Isus Krist! dvostruko čudo, koje je ugaljnik cielomu kršćanstvu! tko će mi dati, da te shvatim, pa da onda bolje ljubim onoga, koga mi sakrivaš?

3. Kako se ova dva načina prisutnosti Kristove upodpunjuju.

Treba dublje da zaronimo u misao, nataknutu u prijašnjoj glavi, jer ona je glavna i malo poznata.

Isus Krist stavio je svoje tielo, svoju krv, svoje božanstvo u svetu euharistiju; nu nije tu stavio svoju rieč. Sakrio se tu niem; ne govori tu ni redovito ni ne redovito. Govorio je kadkada čudesno po križu, po kipovih; nikad po posvećenoj

Digitized by Google

hostiji. Ukazao se je u svetoj euharistiji pod likom djeteta, pod likom umirućega; nu sve su to bile prikaze nieme, usta, koja se nisu otvarala. Zašto? Jer su usta Kristova drugdje; jer je rieč Kristova u Papi.

U svetoj euharistiji sačuvao je Isus Krist samo jednu rieč, rieč prijateljstva, ljubavi; onu rieč, koja se progovara tihim glasom, koju šapće srcu, koja se čuje bez micanja usta. Treba li vam takva rieč, dodjite k svetoj euharistiji, vinite poglede svoje prema Spasitelju; on vam neće ništa kazati, a vi ćete sve razumjeti. Nu ako vas uznemiri vika krivih nauka, ako je vjerom vašom potresla nova knjiga, koju sviet hvali; ako kao suvremenik Arija, Lutera, Jansenija hoćete doznati, što treba vjerovati o božanstvu Sina, o potrebi izpovjedi, o djelovanju milosti, badava ćete doći k niemomu Isusu Kristu u svetoj euharistiji. Podjite k Isusu Kristu, koji govori; podjite k Papi. Tielo i krv Isusova jesu na svetom oltaru; nepogrješiva istina i božanska nauka su u vatikanu.

Pa kaošto Isus Krist nije stavio svoju rieč u svetu euharistiju, isto tako nije tu stavio ni svoj božanski ugled. Pošto je njemu *dana sva vlast na nebu i na zemlji*[1]) nitko ne može vršiti vlasti nad dušami nego onaj, komu je naš Gospodin kazao: *Kako je otac poslao mene, tako ja šaljem vas*[2]). Nu tu rieč, koju je njekoć Isus Krst govorio na jezeru Genesaretskom, gdje ju govori danas? Jer on ju govori neprestano; govori ju svaki dan hiljadam duša, koje je on podignuo na svećeničtvo; pa kad ju ne bi govorio, crkva bi propala; ne stalo bi djela odkupljenja. Gdje je dakle Isus Krist, kad govori tu kraljevsku rieč, koja daje svećenike i biskupe iztoku i zapadu? Zar u svetoj euharistiji? Ne, nego u Papi. Gori vam srce, da se posvetite službi Boga i duša; dodjite k svetomu oltaru, Isus Krist puhnuti će na tu žeravku; on će u srcu vašem upaliti onaj oganj ljubavi, koji čini veliku požrtvovnost. Da bolje služite Bogu i dušam, vi hoćete da čuvate čistoću, da žrtvujete sklonosti najsladje, najžešće; podjite k svetomu oltaru. Isus Krist taknuti će svojim neokaljanim prstom vaše srce; ono će postati mramor po čistoći, vatra po ljubavi. Nu pošto ste već dobili vlasti svećeničke, ako želite imati i punomoć za to, ne obraćajte se više na svetu euharistiju; svetohranište ne može ništa više za vas. Podjite k Papi. Sveta euharistija može činiti svetce; Papa sam može činiti biskupe i svećenike.

Što da još reknem, te ovu misao pokažem u jasnom svjetlu? Kaošto je Isus Krist istina i vlast, isto je tako vrhovna moć, na kojoj sve počiva: pojedinci i narodi, narodnosti i crkve. A tu moć gdje je on ostavio? U svetoj euharistiji? Ne; povjerio ju je Papi. On je na sveti oltar stavio samo onu nutarnju jakost, vlastitu svakoj duši, koja nas podržaje u naših časovih žalosti i malaksalosti. Oh! ta jakost, to je kao rieč prijateljstva i ljubavi, i mi ju nalazimo samo u svetoj euharistiji. Nu jakost, koja podržaje crkve, koja prieči, te narodi katolički ne panu u krivovjerje ili u razkol, koja čini episkopat nepobjedivim, ta nije tu; ona je u Papi. Vidjelo se to dobro, kad su pale velike one crkve u Aleksandriji, Antiohiji, Carigradu, s česa se je tako duboko potresao iztok u onih vremenih; vidjelo se to još bolje, kad padoše, u XVI. vieku, episkopat englezki i dio Njemačke. Padoše svi, ne što ne bi bili imali obćenja sa Isusom Kristom, prisutnim u svetoj euharistiji, nego što nisu bili dosta povezani s Isusom Kristom, prisutnim u Papi. Isus Krist prisutan na svetom oltaru može podržati dušu jednu i učinit ju nepobjedivom; Isus Krist prisutan u vatikanu može podržavati crkvu i učinit ju neslomivom.

Evo otajstvo kršćanstva; stvarne prisutnosti upućenja trajna i obćenita pod dvim zavjesama. Što Isus Krist nije stavio pod jednu, stavio je pod drugu; i nitko ga ne ima podpuna, ako ga zanos srca, ta jezgra života katoličkoga, ne povede od svete euharistije k Papi, a od Pape k svetoj euharistiji. Izvan ova dva otajstva, koja ne tvore van jedno, samo je umanjen Isus Krist (on je tako sam udesio), koji ne udovoljuje potrebam dušâ i družtvâ, koji ni sebe ne može braniti, te koga brzo ne staje kao noćnoga sna.

Pa što bi bilo, recite mi, od Isusa Krista, prisutna u svetoj euharistiji, bez njegova nuždna dopunjka, Isusa Krista, prisutna u Papi? Što može sveta euharistija prepriečiti? Hoće li zar prepriečiti bune, krivovjerje, duhove smjele, nemirne, novotare? I dosljedno, hoće li zar prepriečiti nemir savjesti, neizvjestnost duha, lažne nauke? Hoće li zar podržati svjetlo u svietu? Uzmite papu? Isus Krist, onaj Isus Krist u euharistiji nije više podpun; to je Isus Krist nedostatan, koji niem promatra razdiobu svoje crkve, te koji je, nemoćan i razoružan, na čelu uništavanja svoga djela.

[1]) Matth. XXVIII, 18; [2]) Iv. XX, 21.

Digitized by Google

Viek XVI. podaje nam za to znamenit primjer. Kad je Luter ostavio crkvu, sigurno nije se hotio odieliti od crkve, barem je tako govorio, pa mu se može vjerovati. Hranjen od prvih godina božanskom ljubavi, on je imao na srcu one zarastice, od kojih se ne izcjeljuje; a tjeskobe i grižnje posljednjih dana to dovoljno pokazaše. Hoteć dakle ne odieliti se od Isusa Krista, on je mislio, da je dosta, te odbaciv papu pridrži svetu euharistiju. Nu skoro se duhovi podieliše, bludnje umnožaše; ne ima više jedinstva, ne ima sigurne ovlasti, ne ima poslanstva nedvojbeno božanskoga, ne ima više rieči, koja bi mogla savjesti umiriti. Smjelost u jednih, opornost u drugih, smetnja u svih. Luter je kušao tada da posreduje; on je hotio zapovjediti, da šute; nu dovikuju mu sa svih strana: „Tko si ti? Tko ti je dao vlast? Odkle imaš svoje poslanstvo?“ Uzalud se on zove prorokom, apostolom, izvanredno poslanim od Isusa Krista. Pozivlju ga, neka pokaže svoje vjerodostojne naslove; a pošto ih ne ima, pošto se pozivlje samo na vidjenja, kojim nitko ne vjeruje, bezvladje se umnaža, a istine, na koje svatko napada, razpadaju se na komade.

A ipak je Isus Krist bio stvarno prisutan na oltarih reformirane crkve. Luter je posvećivao, griešnom dakako rukom, ali je posvećivao; i toliko svećenika, toliko biskupa, koje je on povukao u razkol nisu za to izgubili vast, da valjano posvećuju. Isus Krist bijaše dakle tu, stvarno prisutan, nu niem, nemoćan da uzdrži jedinstvo, istinu u krilu reformacije; nemoćan da brani sama sebe; sličan onim brodolomnikom, koji se izbave na kakovu visinu, te vide morske valove, gdje dolaze do njih, pa mogu brojiti točno časove, kada će ih odnieti. Na skoro je, u istinu, Isus Krist izčeznuo iz svetohraništa u crkvi reformiranoj, stranom što ruke, koje ga htjedoše tu pridržati, nisu više imale vlasti, stranom što su oni, koji bi još bili mogli valjano posvetiti, izgubili vjeru u stvarnu prisutnost. Jer u isto vrieme kad su kidali vjerovanje, navaljivali su na sakramente, nijekali su najsvetiji medju njimi; i tako je Isus Krist sašao s oltara reformacije, ali vazda niem, ne otvoriv usta svoja ni da se brani ni da se žali.

Težko bi bilo ocrtati zabunu njekih duša, manje zaslieplenih ili manje nedosljednih od drugih, koje pridržavaju svetu euharistiju, a zabacuju papu, pa si umišljaju, da mogu čuvati stvarnu prisutnost Isusa Krista u crkvi. Vidjelo se, gdje nemirni i ustrašeni idu na posao raztvarajući, a kod svake nove navale čulo se grkih tužba. Na koljena bi se bacali, te progovarali Bogu: „Gospodine, tvoje djelo propada; govori Gospodine.“ A kad je Gospodin i na dalje šutio pali su u strašnu malodušnost. Nu tko je kriv, da reformacija nije više čula rieči Božje? Zašto je podielila Isusa Krista? Zašto je zadržala zavjesu, pod kojom je on niem, a zabacila onu, pod kojom govori?

Što se godilo reformaciji, dogadjati će se vazda. Isus Krist je prisutan iza dvih zavjesâ; tkogod zabaci jednu od njih, neće učuvati ni drugu, pa će na skoro izgubiti Isusa Krista ciela.

Domovini.

Kliči vilo s Trebevića b'jela,
Nek te čuje na Vlašiću seka,
Klikni neka sluša Bosna c'jela
Kakvo vidiš slavlje, klikni neka
Jeke glas od gore gori javi
Kakvo slavlje domovina slavi!

Tiha Bosno, Vrbasvodo hitra,
Jav'te valom na sve četir kraja,
Nek veseljem svaka kaplja titra
Nek zablista c'jela nam domaja;
Krjepki dube, nježna potočnice
Šapći, snivaj pjesni radosnice!

Domovino, mila Domovino!
Aj kako mi srce silno bije
Što je opet vedar danak sino
Što ti opet sjajno sunce sije:
Prvi časi prve jave tvoje
Već ragjaju divne plode svoje!

Vode žive navela si vrelo
Usred srca smjestila ga svoga;
I od kad izvirat počelo
Miljenica dvora si rajskoga;
Jer u raju vrelo ovo vrije
Iz njeg nebo neumrlost pije!

Digitized by Google

Savila si usred milog krila
Meko gn'jezdo sokolom si mladim,
Njegguješ ih ko što majka mila
I griješ ih majke srcem radim,
I da treba — poput pelikana —
Pitala b' ih krvju svojih rana!

Al dan ovaj dan je nježne slave,
Kad sokole iz rodnog im gn'jezda
Prvi puta u visine plane
Letjet učiš i do jasnih zv'jezda;
Kad ih pojiš vrutkom vode žive
Da im sile budu neslomive.

Bistri vrutče moći neumrle,
Blagoslova nebeskoga vrelo,
Daj napoji sokoliće vrle:
Kr'jepi, jači, bodri srce smjelo,
Da požive mnoga mnoga ljeta
Čile snage, neumorna l'jeta!

Oj sokoli, ptice plemenite
Napijte se neumrlike ove,
Kril'te širom Bosne ponosite
Štiteć braneć krotke golubove
Otimajuć jastrebima pl'jene
I životom pojeć usmrćene!

Ponosita domovina mila
Radosti mi srce prepuno je: . . . .
Opet tvoja zv'jezda zasv'jetila
Divnoga joj sjaja zraka to je. —
Oj sjala ti jošte mnogo, mnogo . . . !
Bosno mila! . . . . Liro, iznemogo'!

P . . . .

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Peta noć.

Vjera i ljubav.

Dok poviest svjetska slavi velika djela kraljevâ i vojskovodjâ; dok se slavna imena pobjeditelja narodâ u zviezde kuju; dok zemlja diveć se bojevom, kojimi se priestoli ruše, promatra obožavane pobjeditelje: ja upravljam misli moje k višjemu predmetu, Moj junak jest siromak, koj sprovadja dane svoje nepoznat i u zabiti, ali u bogoljubnosti. Na one gledje zemlja, na ovoga nebo. One veličaju zavedeni umrlici, ovomu povladjuje vječni Sudac. Slavje onih svršuje ovim životom, slava pako bogoljubnika počima na grobu i traje kroz cielu vječnost.

Ti, koji si vječna istina, put i život, bez čijega svjetla sve je tamno i užasno, ah, pošalji jedan trak u tminu duše moje i razsvietli me. Daj mi svietlo, da sigurnim putem mogu doći na kraj ovoga progonstva moga. Vjera je, koja me ima tamo voditi. Taj veliki dar Tvoj promatrati ću u ovoj noćnoj uri.

To je ona ura, kada škrtac u tihoj samoći promatra sakriveno zlato. To je ura, kada mudrac ovoga svieta, odrekav se pokoja, podaje se dubokomu iztraživanju, koje podnećuje njegovu taštinu. U toj uri podiže se njekoč sa svoga ležišta David, otac najmudrijega kralja Salomona, da promatra Božju veličinu, te kod noćne tame ugleda on one visoke tajne Božje, koje je njegova proročka harfa opjevala. Ti, bezkrajni Duše, koj si nad njega sašo, sadji i u ovo moje srce, da uzmogne dokučiti duboki smisao Tvojih rieči i Tvojih vječnih istina. Ništa od svega onoga, što zemaljskoga čovjeka uzhićuje, ne može mene razveseliti. Neporočni zakon Gospodina moga jedina je ovdje naslada moja. Sveta vjera jedino je utočište, gdje srce moje mir svoj nalazi, dok u vječni pokoj ne dospije.

Bez vjere ne proteže se mudrost čovječja dalje od vremena i umrloga života. U tom uzkom okrugu giblju se sva čuvstva, što su u njegovu srcu: mržnja i ljubav, nada i strah. Tu počimaju i dokančaju se sve njegove osnove i djela. Kod bogoljubnika je samo tielo u te granice stisnuto, duh njegov diže se nad zviezde. Njegove zemaljske misli rasprše se odmah poput teškoga oblaka, što se samo dolnjim krajem zemlje dotiče. Bistro i jasno poput sunca svieti nad njim razum. On udiše

Digitized by Google

čisti zrak u višjem dahokrugu. Vječnost i nebo, to je onaj kraj, kamo on putuje. Gospodar svemira jest vrelo, iz koga sva njegova čustva potiču, i ujedno more, kamo se sva izlievaju. Bogoljubnik ne pripada više ovoj zemlji.

Kano što gusjenica s početka težko po zemlji plazi, poslje se zaprede i u uzkom stanu, što si ga je sama napravila, skine sa sebe prijašnju ljusku, tada okrilati i izplazi van, te na krilih digne se nebu pod oblake: tako i čovjek ima dvostruki život. Najprije vidi se u njem troma životinja, koja po zemlji hodi. Ali kada svuče sa sebe zemaljsku ljusku, tada će okrilatiti njegov duh, te se vinuti u nebeske visine, i sav svemir, i sva bezkrajna vječnost biti će njegov stan. Ovdje se razlikuje mudrac od ludjaka. Onaj u svem teži za pravim životom, i jedino za tim ide, kako bi se oslobodio zemaljskoga, životinjskoga tiela. Kano što leptir u proljeće, pošto se je izvukao iz kukuljice svoje, veseo lieće od cvieta do cvieta; tako i mudrac, kada u grobu tromo svoje tielo ostavi, na krilih uzvišenih krieposti vine se u divne one krajeve, gdje cvieta cvieće vječne radosti. Ludjak pako ostaje sakriven pod zemaljskom ljuskom, te se privezuje uz nju sve čvršćimi vezi. Medjutim dodje smrt, i zove ga prieko u drugi život; on pako zakržljavio i bez krila ostaje u tamnom zatvoru vječni sliepac. Eto kamo dolazi znanje ludjaka, kamo dovodi slavljena mudrost svieta ovoga! On na sebi poznaje samo ono, što je životinjsko i ne brine se za ništa drugo; jedino se brine za dobra zemaljska, i zadovoljan je, ako ih može do groba uživati, te se ruga mudracu, što živi strogo i umjereno. Jedan je kao čovjek, što u malo dana neumjereno živuć sav svoj žitak potroši, i pusti svoje polje ne posijano; drugi pako živi umjereno, da si štogod i za sjetvu pričuva. U vrieme žetve skuplja ovaj stostruki plod svoje štednje i truda, onaj pako umire od gladi.

Bog je stvorio čovjeka, da ga sa sobom sjedini i podpuno sretnim učini. Nu čovjek mora istom učiti, koliko mu još manjka, da uzmogne toli veliko dobro posjedovati. On mora, dok je još u daljini, vruću težnju imati za Onim, što će njegovo potpuno blaženstvo biti. Mora prije teško uceviljen za Njim uzdisati, prije nego li ga vidi; mora prije osjećati muke ljubećega srca, koje za ljubovnikom čezne, te premda je još daleko od njega, već sasvim u njem živi. Tako hoće ljubav najvišega Bića. Iz ljubavi skriva se Bog svomu stvoru, dok zemaljsku ljusku još na sebi nosi. Nu ipak u ovom našem progonstvu ne će nas sasvim zapustiti, ne će se sasvim od nas otudjiti. Veliku utjehu, veliku pomoć daje nam Njegova sveta vjera. Ta blaga tješiteljica otvara plemenito obćenje medju putnikom ovdje i Njegovim sakrivenim Bogom, te sbližuje srca i počima već ovdje u jedno ih stopiti. Ona uči čovjeka, kako ima pomnom ljubavi Boga tražiti. Ona nas priučava, da za Njim uzdišemo i da Ga ljubimo, prije nego li Ga posjedujemo, da tako budemo dostojni tjesnije se s Njim sjediniti. Plemenita djevica, zaručena sa kneževskim zaručnikom, koga mora i bregovi od nje razstavljaju, neprestano mu šalje pisma i poruke, te na tisuću načina uvjerava ga o žarkoj ljubavi srca svoga, koje je već sasvim njegovo. Tako je i sa životom čovječjim na zemlji: njegovo srce puno je uzvišenoga predmeta, što ima jednom njegovim biti. Vjera napunjuje grudi naše onimi plemenitimi osjećaji, kakove naše dostojanstvo iziskuje; ona podžiže i razpaljuje u nama onaj sveti plamen, što toli visoko prama gore teži. Pod njezinim vodstvom izkazuje čovjek svomu Gospodinu, koga još ne vidi, neprestano štovanje svojom vjerom, svojom pokornošću, svojim strahopočitanjem, svojom žarkom težnjom i ljubavju. Po njoj posvećuje se stvor sasvim svomu Stvoritelju, te se u svem odriče svoje vlastite volje, samo da jedino za Njega živi.

Blago si ga tebi, putniče, koj tako po zemlji putuješ! Tko se može s tobom uzporediti? Za tebe ovo mjesto progona nema ništa velika. Narav nema ništa, što bi tebe dostojno bilo. Svemogući dostoji se s tobom obćiti; On, Nevidljivi, stanuje u grudih tvojih, da ljubav tvoju nagradi. Ti si Njegov miljenko, a On tvoje najveće dobro. Na cieloj zemlji nema ništa više, što bi si mogo poželiti. U Njem posjeduješ već Gospodara nad svim; u Njem nalaziš sve. Tko Boga posjeduje, posjeduje sve, te cieli sviet nije ništa, kad se prispodobi sa ovim posjedom. Ljubav nas potiče, da se držimo onih stvari, koje nam bolju sreću obećavaju. Siromašni čovjek traži drugdje onu sreću, koje u sebi ne nalazi. Ali što će naći na djeci ove zemlje? Nesavršena bića, kao što je i sâm. Njihova je kriepost manjkava; želje njihova srca nisu čiste; sklonosti njihove su nestalne, kao i njihov život. Samo sjena sumnje može ono srce, za kojim on uzdiše, od ljubavi na mržnju obratiti. Ah, koli slabo se može postojana ljubav opirati promjeni, kojoj je sve na ovom nestalnom moru podvrženo! Tko se ljubeznim

Digitized by Google

pokazivao, dok se je sunčao na suncu milosti i blagonaklonosti vladareve, postane sada sasvim drugi, kad mu zavidni neprijatelj oblakom svoga crnoga ogovora ovo sunce zastre. Dok ti se sreća sa svih strana smije, nalaziš srdaca punih ljubavi; snadje li te nesreća, to ne nalaziš ništa, van srca od leda. Grda rana, neizlječiva bolest učini ljepoticu, koju je prije tisuću srdaca obožavalo, predmetom nehaja i ogavnosti. Pa onda, kako može ljubav promjenljivoga i nestalnoga bića moju cienu povisiti? Oba ostajemo umrli. Po ljubavi takova srca ne postaju dani moga života ništa dulji, ja ne postajem time ništa bogatiji na zaslugah niti na krieposti. Mi smo samo dva prosjaka, koji u svojoj nevolji zajednički posao obavljamo.

Ljubav moga Boga, ljubav, koja me s Njime veže, pokazuje mi Ga kano Biće, koje svaku pravu veličinu, svaku nadčovječju visost u sebi obuhvaća. On je praizvor svake prave krieposti, neokaljane i nepromjenljive čistoće, dostojan svake ljubavi. U Njem nalazim ljepotu, pred kojom nije sunce dosta čisto, koja je uzvišena nad svaku promjenu vremena i vječnosti. Njegova ljubav jest stalna, ne mienja se nikada i ne ostavlja me, dok ja Njega nezahvalno ne ostavim. U Njem nalazim vječnu viernost. On mene ljubi ne radi dobra, koje ja posjedujem, već radi smilovanja na moje tužno stanje, da me obogati svojim neizmjernim bogatstvom, te da samoga Sebe, kano najveće dobro, meni pokloni. On prihvaća moju ljubav, bio ja najpotišteniji od svih ljudi, ili okrunjen sjajnom krunom. On me ljubi jednako, bio ja prezren i ružen od svih ljudi, ili mi se, kano velikašem zemlje, sve klanjalo. Bio ja zdrav, ili me snašla težka i ogavna bolest, Njemu sam jednako mio i drag. U Njem nalazim podpuno, bezkrajno blaženstvo. Njegova ljubav obogaćuje me najvećim dobrom; ljubav Njegova čisti me od svega, što je zemaljsko i potišteno. Ono mi podaje smisao, volju i sklonost, da se upriličujem uzvišenomu Uzoru, ona me čini Bogu sličnim. Sveta vjero, tebi zahvaljujem blaženu tu sreću!

Premda još smrtnik, gledjem već kroza te moga Boga. Ti stvaraš u ovom smrtnom tielu novoga čovjeka, koj Ga počima kano stranac na ovoj zemlji gledati kroz pozirnu koprenu, koja Ga zastire. On govori s Njim i zaziva Ga svaki čas, i sluša Njegove rieči, a to su rieči mira, nade i ljubavi, koje uzpaljuju i razplamćuju srce njegovo. On Ga ćuti u svojih grudih, tamo Ga traži i nalazi Ga, k Njemu se priljubi i pun žarke ljubavi kliče: Tko će me rastaviti s ljubavlju Boga moga? Zar nevolja ili tjeskoba, ili glad, ili siromaštvo, ili pogibelj ili mač? O, sve ću to nadvladati ljubavju Onoga, koj je prije mene ljubio. Ne, niti život niti smrt, niti moć niti sila, niti zemlja niti nebo ne će me nikada s Njime razstaviti moći! Pa zato pun nezadovoljstva u prekomjernoj ljubavi dovikuje smrti, neka raztrga već jednom veze zemaljskoga ovoga života, da se napokon sve preobrazi i Bogu sličan postane.

To su tajne za onoga, koj u sebi samo zemaljskoga čovjeka nalazi. Medjutim i sada još nebo sliepce razsvjetljuje. Oj ti, što slabim svojim okom ne prodireš dublje, dodji pa vidi učinak onoga uzroka, koga ne razumiješ, pa iz učinka uči se i uzrok poznati. Ti poznaš zamamu ove zemlje. Naslade, časti i bogatstvo, to je živalj zemaljski mislećih ljudi. Ja ću ti pokazati druge ljude, kojim se sve to gadi. Siromaštvo ti je nesnosno, lišen biti zemaljskih dobara, prezren i potišten biti medju ljudmi, kukavan život sprovoditi: nad tim se sgraža narav. Dodji pa vidi druge ljude, kojim je sve to lahko i ugodno.

Eto gdje stoji njekoliko ljudi nizkoga roda, ali pristaše novoga zakona, što ima sve zemlje i sva kraljestva svieta podjarmiti, hramove kumirâ razoriti i cieli sviet obnoviti; ti ljudi stoje pred visokim viećem židovskim i na njihovu zapovied imaju se bičevati. Svjetina vani čeka, da ih izgrdi i izruži. Izšibani i pogrdjeni izadju sa veselim posmjehom izpred visokoga vieća. Oni se vesele, što su dostojni trpiti pogrdu i zlostavljanje radi onoga štovanja vriednoga Imena, komu su svu svoju ljubav posvetili. Novi zakon nalazi sada sve više pristašâ. Već se umnažaju i šire prijatelji njegovi u židovskoj zemlji. Ali čudnovata li naroda! Jedan se trsi, kako će sve prodati i svega se odreći, samo da prosjakom postane; drugi na zapovied oblasti lišen je imetka, a on se raduje nad tim i ide veseo u progonstvo. Po cieloj zemlji šire se pristaše toga nauka, svuda navieštajuć nikada nečuvene rieči nebeske, a za nagradu svuda dobivaju kamenovanje, bičevanje, brodolome, glad, okove, smrt. Pa ipak u tih, za zemaljskoga čovjeka toli groznih, prilikah njihova radost sve većma raste. Jednoga od njih čujem, gdje obružen i po cielom tielu ranami pokrit kliče, da je njegova radost mnogo veća, nego li boli njegove. Drugoga opet vidim, gdje s velikim veseljem grli križ, na kojem ima

Digitized by Google

umrieti, te ga naziva svojim željno izgledanim križem. Zemlja im trnje pruža, odatle njihova radost. Što je u njih zemaljsko, to trpi; ali što je nebesko, to se raduje neizkazanom radosti. Pa to je pravo čudo, da oni pogled cieloga svieta na sebe privlače. I sviet je napokon prisiljen tolikoj sili popustiti, i sve je puno ovih angjela na zemlji, ovih nebeski mislećih ljudi. Već grnu sa svih strana ljudi, da motre blaženstvo u tamnicah i na lomačah trpećih kršćana. Velikaš zemlje ove spušta se sa svoje visine, baca sa sebe znake svoga dostojanstva, koje sada prezire, te daleko od svega sjaja sprovodi sasvim zabitan život. Visoka gospodja baca bogati nakit, obilježje svoga visokoga stališa, iz svojih prostranih i sjajnih palača odstranjuje bogato pokućtvo i u njih nastanjuje siromake, a ona se laća priprostoga i siromaškoga života. Plemenita djevica veledušno prezire cviet mladosti i ljepote, odbacuje naslade svieta, odriče se svakoga zemaljskoga zaručnika, te sprovadja dane svoje samotna i sakrivena u domaćoj tišini, u strogoj samozataji, kao da i nije na svietu. Vjero, ti sprovadjaš sve ove duše iz zemaljskoga u onaj, što je u Bogu sakriven, život. One živu na zemlji, ali ne više za zemlju. Kano pitomci neba, kano pouzdanici Božji živu od Njegove ljubavi.

Blago tebi, pustinjo Tebajska, napučena sada toli slavnimi stanovnici; koliki je to za mene prizor utjehe, udivljenja, radosti i svetoga natjecanja! Tamo vidim ljudî na tisuće, udaljene od bučnoga života, koji su raztrgali svaki vez, što ih sa zemljom spajao. Nema tamo taštoga sjaja, ni razkošja, ni zemaljskih naslada. Zabačena je tamo svaka suvišna njega tiela, da se taj rob pod vlašću uzdrži. Komadić zločestoga kruha, ili rukovet zelenja iz pustinje, njekoliko voćaka ili malo sočiva, pa tekuća ili izvor-voda, to je njihova hrana, njihova okrepa. Gola zemlja ili malo suhoga lišća, to je pokojište za njihova izmučena uda. Kratak san, dugo bdienje. Naporom i znojem izmuči se tielo, da se tako utaže nagnuća, koja se proti duhu dižu. Uzbudjena sjetila sapinje duh, koj samo u nadosjetnom svietu živi. Svuda tišina, mir, sabranost duha. Svaki je marljiv poput radine pčele, da što više sabere meda nebeskih misli i nadzemaljskih osjećaja. Jedan duboko zamišljen riše si iz knjige naravi veličinu Božju, dočim mu u dalekih poljanah odkriva sunce razne predmete u najšarovitijih bojah. Drugi na podnožju visokoga briega očima i mišlju zadubljen u sveto Pismo iztražuje djela Božje svemogućnosti. Jedan pružen ničice na zemlju izlieva srce svoje pred Bogom sladkimi uzdisaji i nježnimi tužaljkami. Drugi opet ukočen i nepomično klečeć uprtih očiju i uzdignutih ruku prama nebu vapi iz dubine srca svoga k vječnomu svomu Gospodinu i hrli k Njemu gorućom željom. Ovdje se skupljaju pod jednim krovom mnogobrojne čete djevicâ, umakle sladkim obmamam nestalnoga života, te dan i noć pjevaju u slavu svom izabranomu Zaručniku. Tamo se diže velika četa samostanaca, da svetimi govori i pjesmami veliča ljubav Svevišnjega. Vidim daleke ravnice, brežuljke i gore, posijane seljačkimi kolibicami, trošnimi i nizkimi stanovi, čiji se stanovnici poput ptice samice do zviezda dižu. Sve je puno ljudî, koji ne živu više kano ljudi, već kao novi stvorovi, u kojih vječni Vladar s veseljem boravi. Nema tu natjecanja za onim, na što se toliki lakome; svaki traži svoje bogatstvo u odricanju svega onoga, što nije Bog, te je uz to pripravan uviek popustiti i sve bližnjemu svomu ostaviti. Nema tu turobne skrbi, da se gospoduje nad drugimi; svaki hoće drugomu sluga biti, i teži za poslednjim mjestom. Nikakovo strančarenje, nikakav razdor, samo jedna čista ljubav spaja sva srca medju sobom i s Bogom.

Zemaljski čovjek, koj nema nikakova smisla za višje predmete, prezire umjereno uživanje muža, kojim vjera i bogoljubnost vlada. Bogatstvu ne služiti, čini mu se neplemenito; poniženjem smatra, ako čovjek u zabiti ostaje medju onimi, koji se ne penju na vrhunac čovječje veličine, gdje popuhava povjetarce tašte slave; a ludjak mu je, tko se ne će da naužije prolaznih naslada. Sliepi i budalasti čovječe, kako slabo ti poznaješ pravu mudrost, čistu plemenštinu! Evo za jedan dan postao si mrav, nalaziš se u kupu ostalih kukaca, da sutradan opet zauzmeš mjesto u čovječjem družtvu, te se pojaviš kano velikaš ove zemlje. Pa u tom jednom danu već ne misliš na ništa drugo, nego na kukavno jelo tvojih sudrugova, tvoje je veselje s njimi se šaliti; tvoja slava, ako ti se oni klanjaju. Ti se odričeš medjutim svoga prvobitnoga opredjelenja, te ne misliš više na ono, što za njekoliko ura imaš biti. Kukavni, opredjelenja svoga nedostojni čovječe! Promatraj druge, sebi jednake, koji se za kratko vrieme u istom, kao i ti, stanju nalaze. Oni jedva kušaju to kukavno jelo, i to samo u toliko, koliko to potreba iziskuje, da si život uzdrže. Oni si ne sgrću ni-

Digitized by Google

kakva bogatstva, koje im za njekoliko časova ništa koristiti ne može, oni ne traže da u toj potištenosti veliki postanu. Oni preziru sve, što ih u tom prolaznom stanju okružuje, te pod tom ništetnom koprenom neprestano misle na svoje uzvišeno opredjelenje. Mišlju svojom dižu se do kraljevske palače, medju velikaše, u blizini priestola, koga će naskoro gledati. Vidiš, zemaljski misleći čovječe, ovaj u zabiti živući plemenitaš jest bogoljubnik, a onaj mrav, onaj kukac jesi ti.

Narav daje čovjeku početak, a vjera mu daje svrhu. Po naravi je on ograničeno biće u kukavnom stanju. Bogoljubnost diže ga nad sve stvoreno, i postavlja ga na najviši stepen veličine, gdje ga već ništa više sa Stvoriteljem njegovim ne razstavlja. Ti se misliš podići, kada se na bregove zemlje penješ. Ludjače, ne znaš, da svaka zemaljska visina nije ništa prema nebo; a nebu je tvoj stan. To je najveća sljepoća duha, svoju sreću tražiti u onom, što se ovdje blišti. Ali poniznost, koju nas vjera uči, i po kojoj čovjek ovu zemaljsku veličinu prezire, to je prava plemenština duha, komu je domovina u nebu. Siromaštvo, koje razsvietljeno vjerom prolazna dobra ne cieni, to je veledušnost čovjeka, koj je za višje stvari stvoren. Nizkim pohotam ne robovati, srce svoje od svega što je zemaljsko čisto čuvati, preko trnja i cvieća smjelo koracati, te bez prestanka prema blaženomu kraljestvu stupati: to je plemeniti ponos, dostojan one duše, kojoj ima jednom Bog zaručnikom biti. Jedina vjera jest prava mudrost, prava plemenština, jedini bogoljubnik jest blažen. Mudrac ove zemlje, čovjek bez vjere jest kukavan, potišten, bedast.

Viestnik.

Naša domovina.

(Sveto redjenje.) Presvietli gospodin nadbiskup zaredio je 24. juna u poddjakone gg. Nikolu Gjebića, Nikolu Odića i Andriju Predmerskoga; 25. u djakone ovu trojicu i fra. Juru Tvrtkovića, a 29. u svećenike ovu četvoricu i fra. Iliju Karlića. Mlade svećenike prizvao je Presvietli Gospodin k svomu stolu, gdje ih je pozdravio otčinskom srdačnom besjedom. Veseli ga, što je u svećenike mogao zarediti prve bogoslovce nadbiskupije Vrhbosanske; to veselje povećaje mu okolnost, što je ujedno mogao istom sgodom zarediti i dva mlada franjevca, a mogao ih je zarediti baš na Petrov dan, u crkvi Presvetoga Srca Isusova. Privezao im je na srce, neka svom snagom pregnu, da i oni uzmognu kazati s apostolom naroda: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* Moći će pako tako kazati, budu li prema tumačenju sv. Ivana Krizostoma nastojali, da srce njihovo bude srce Kristovo, ploča Duha svetoga i knjiga ljubavi. — Od bogoslovaca Vrhbosanskih pjevaju prvu sv. misu gg. Gjebić i Odić u crki sv. Alojsija u Travniku; g. Predmersky pako u rodnom svom mjestu (Brodu) na 9. jula. Čestitamo mladoj svojoj braći po redu, ter im i mi od Gospodina prosimo obilje svećeničkih milosti.

(Kateketski sastanak.) Prema IV. rezoluciji prvoga javnoga kateketskoga sastanka, obdržavana 24. i 25. kolovoza 1892. u Zagrebu sazvao je odbor *drugi* javni redoviti kateketski sastanak za ovu još godinu opet u Zagreb na 5. i 6. srpnja. Program sastanka jest ovaj: I. Dne 5. srpnja t. g. točno u 4 sata poslie podne bit će *privatni* predhodni dogovor, u kom će se razpravljati o samom sastanku i izboru častničtva. II. Dne 6. srpnja t. g. počima *javni* sastanak točno u 8 sati u jutro sa svetom misom i zazivom „Duha svetoga". III. Poslie svete mise: a) Pozdrav predsjednika odbora. b) Izbor predsjednika, podpredsjednika i dvaju tajnika. c) Izbor odbora, koji će do dojdućega sastanka biti centrala, na koju će se svi obraćati u školskim pitanjima. IV. Razprava *prve* teme: *Jesu li potrebni i kako treba da budu uredjeni internati, da se u njima postigne valjan uzgoj?* Izvjestitelj: *Dr. Ladislav Jambreković,* kateketa kr. gimnazije zagrebačke. V. Razprava *druge* teme: *Kako da namaknemo što zdravije i što bolje štivo hrvatskoj mladeži, napose odraslijoj?* Izvjestitelj: *Dr. Alojzije Homotarić,* prefesor i kateketa kralj. realne-gimnazije u Belovaru. VI. Razprava *treće* teme: *Važnost prve izpoviedi i pričesti u pučkim školama".* Izvjestitelj: *Ivan Vučetić,* kateketa gradjanske škole u Ogulinu. VII. Posebni priedlozi imaju se gotovi donieti u predhodni dogovorni sastanak. — Radujemo se ovomu sastanku, na kom je ovajput zastupana i naša Bosna. Bilo najobilitijega ploda, dao Gospodin!

(† Tordinac Juraj) velepredstavnik kaptola biskupija bosanske i sriemske, opat sv. Trojstva de Petrovaradino, glavni namjestnik biskupa, začastni komornik Nj. Svetosti preminuo je u Djakovu 15. lipnja u 81. godini nakon duge bolesti providjen više puta sv. otajstvi umirućih. Pokojnik bijaše u vrieme ilirskoga pokreta, pa i kasnije, marljiv radnik i na književnom polju. Naše djelovanje ovdje pomno je pratio i rado ga podupirao. Preporučamo plemenitu njegovu dušu u molitve svojih štilaca i prijatelja. *R. i. p.*

(Izpit zrelosti) položiše na našoj katoličkoj gimnaziji pred državnim povjerenstvom 27. i 28.

Digitized by Google

juna sva petorica abiturienta, jedan (g. Manojlović) s odlikom.

(Darovi.) Za gradnju našega *sjemeništa:* Prve krune darovaše: gospodjica Hochmayer, gospodja Makanec (2), N. N., dr. Košćak, g. Holz (5); dr. Matić, nadsavjetnik vrhovnoga suda 10 for.; redakcija „Magyar Allama" 5 for.; sbor hrvatskih svećenika sabran na Ivanje u Tounju 10 for. Zahvaljujući plemenitim svojim dobrotvorom srdačno, preporučamo se njihovoj ljubavi i u buduće. — *Petrov novčić:* N. N. 40 novč.

Rim.

(Konferencije kardinala Parochia.) Češće sakuplja učeni ovaj stožernik i glavni namjestnik sv. Otca oko sebe župno svećenstvo vječnoga grada, da ga svojom dubokom i žarkom besjedom što bolje pripravi za težak dušobrižnički rad. Nedavno je držao posljednju ovogodišnju konferenciju, u kojoj je crtao djelovanje Duha svetoga u vanjskom ustrojstvu crkve. Govorio je za tim o svećenstvu i puku. U svećenstvu župnici imadu posebno mjesto, budući su neposredni pomoćnici biskupovi u vršenju njegove pastirske službe, a uviek su u dodiru sa pukom. Župnika naravno ljubi puk kršćanski, jer ga drži otcem, prijateljem, tješiteljem u svih kušnjah života. Njegova Uzoritost je onda na tanje crtala položaj puka u uredbi crkve, na koji položaj često se premalo pazi. Puk kršćanski je bitna sastojina u crkvi, pače u njeku ruku on drži sveti poklad nauke, u kojem je bio poučavan; uzmemo li ga u cielosti on ima njeku vrst nepogrješivosti passivne, jer da on izgubi vjeru, trebalo bi, a to je nemoguće, da je vrhovna vlast, koja nauča istinu, izgubila sav spasonosni upliv. Odatlje dolazi, da se u puku kršćanskom nalazi dragocjeno i sigurno vrelo dogmatskih predaja, pa je dosta često, dok još crkva nije spružila svoju strelicu, krivovjerstvo palo pod udarci zdravih nazora katoličkoga puka, koji se digao proti njemu. Zato je Pio IX. prije nego li je definovao dogmat o bezgrješnom začetku Bl. Djevice Marije, poslao iz Gaete biskupom upute, gdje ih pozivlje, da o toj točki izpituju nauku, misao i osjećaj vjernikâ. Puk kršćanski je dakle u istinu *adjutor Christi,* pomoćnik Kristov u crkvi, te i on sudjeljuje u djelu posvećivanja, koja služba njoj je povjerena u svietu. Da ovo podkriepi kardinal je naveo formulu, kojom se posvećivalo kraljeve, te vanjske biskupe, te rodjene branitelje crkve: *Sicut nos,* kaže biskup-posvetitelj, *in interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, ita et tu in exterioribus . . strenuus contra omnes adversitates Ecclesiae christianae defensor assistas* (Pont. Rom.). U istom razmjeru, u kojem je puk dielnik dostojanstva kraljevskoga, on je dielnik i dužnosti, koje su skopčane s tim dostojanstvom. Otac u obitelji, učitelj u školi, gospodar u radionici, svi mogu biti pomoćnici Isusa Krista u crkvi: evo poslanstva, što ga ima puk. Poslanstvo svećenstva očito je puno veće, djelovanje mu krjepčije, raznolikije i mnogostručnije, jer ono u djelu naobrazbe kršćanske udara čvrste osnovne poteze, puk daje ljepotu i život. Važnost ove uloge, što ju ima puk u crkvi, rasti će sigurno, što više napredovala bude demokracija, a onaj puk biti će vazda sretniji i veći, koji će biti obzirniji i požrtvovniji pomoćnik i branitelj djela crkve: *Blago narodu, kojemu je Bog gospodar* (Ps. 143, 15).

(Rim i katolički sviet). Svršen je prvi dio u nizu jubilejskih svečanosti. Hodočašća, koja započeše prošle jeseni, obustavljena su radi velike vrućine, pa će opet zaredati pod konac godine. Svi oni nezaboravni prizori, kojim bijaše pozorište vatikan jednu nam glavnu misao progovaraju: da je papinstvo pravi moralni i vjerski stožer, koji k sebi privlači i oko kojega se kreće cielo čovječanstvo, da se ono podiglo nad sve sile i nad sve uredbe našega vieka do visine, gdje ga ništa doseći ne može. I sama materijalna slabost papinstva tim više iztiče, koli ogromna mu je snaga moralna. Po svih putevih svieta, kopnom i morem hrle narodi prema svetomu gradu i dolaze da pozdrave dičnoga namjestnika Kristova na zemlji. Pa nije to samo jedanput, nego tečajem polovice jednoga vieka Rim pokazuje svietu isti prizor, vječni grad je veliko stjecište svih naroda svieta. Ta žurba ima tim veću znamenitost, što je Rim prestao pripadati papi, da se hodočastnici koji u nj hrle ne smatraju više domaćimi, kako je to njekoć bilo, pa da moraju prije nego li prekorače prag vatikana, proći izpod jarma neprijateljske vlasti. Jerusalem je pao u ruke Turaka. Bog je dopustio, da novi Jerusalem bude predan prevratu, nu ništa ne može smesti pokret hodočastnika, jer ih potiče velika misao vjerska. A začudna je, ujedno je pako i dokaz, da katolik i protiprevratnik isto je, ta činjenica, što mir ni jedanput narušen bio nije; ono množtvo vjernika, što je kroz 10 mjeseca izmjenice punilo vječni grad, dalo je dokaza stege, umjerenosti i uredna ponašanja, te to priznavaju i čude se tomu isti protivnici. I ova činjenica veoma je poučna. Kad su 1891. buknuli nemiri, usljed žalostna dogadjaja u Pantheonu, graknulo se na „nesnosljivost" i na napadni duh klerikalaca. Danas se vidi, kako su ovi prigovori slabo osnovani bili. Dogadjaj u Pantheonu bijaše djelo antiklerikalnih slobodnih zidara. Tečajem više mjeseci susljedice vidjelo se, kako po ulicah vječnoga grada šeću katolici svake narodnosti iz svih zemalja, a da se ni najmanji nered dogodio nije. Nu da li za to ovaj mir i skladnost odobravaju novu vladavinu ili da li se za to može biti nehajnim prema položaju papinu? Ni pod što: nitko toga ne bi smio osbiljno očekivati. Svi katolici, koji su pohitili bili u Rim u prvom ovom odsjeku jubilarnih svečanosti, ako su se i mogli osvjedočiti, da je sklona i prijazna većina rimskoga pučanstva, uvjerili su se ipak i o tom, da je današnji položaj sv. Otca u vječnom gradu prisilan i neredovit. Svi su oni prstom mogli

Digitized by Google

pokazati, kako se vječni grad naružuje materijalno i moralno, sve je u srcu zazeblo, kad su vidjeli mnoge uvrjedljive prizore, a koji su posljedica, što je Rim otela prevratna vlast. A ipak su katolici umjeli zatomiti u sebi svoje osjećaje; nisu dali izraza svojoj boli i svomu nezadovoljstvu, shvatili su dužnosti, koje im nalažu prilike. Nu talijanski liberalci krivo bi imali, kad bi iz te skladnosti htjeli da povuku bud kakovu korist. Sav katolički sviet s bliza je vidio položaj pape, te tužno stanje, u koje je dovela nova vlada vječni grad. To će uroditi svojim plodom; katolici će u buduće bolje shvatiti, kako su zakonite i opravdane tražbine papine, te kako je velika nužda, da mu se uzpostavi pravo. Stoga gledišta može se kazati, da je jubilej povećao znamenitost pitanja o papi, te pokazao, kako je nuždno, da se ono rieši.

Francezka.

(Mgr. Hulst o kršćanskom uzgoju.) Učeni ovaj ravnatelj katoličkoga sveučilišta u Parisu razvijao je nedavno u svečanoj sjednici družtva za uzgoj i obuku, kojoj je predsiedao kardinal Richar, u poduljem govoru nazore o potrebi vjerskoga uzgoja na viših školah. Zavodi ove vrsti naravna su kruna kršćanskih srednjih škola. Kako se je u ovih počelo uzgajati katolički, tako se u onih taj uzgoj mora dovršiti; slabašna barka bijaše povjerena katoličkim kormilarom; tko bi ju povjerio drugim rukam prije nego li se dodje u luku, taj bi joj dao drugi pravac, te bi vjeru još neustaljenu i krieposti u razvitku stavio u pogibelj, da pretrpe brodolom, koji se izpravit mogao ne bi. Ima 25 godina, što je osnovano društvo, u kom je govornik besjedio. Uvidjavni ljudi vidili su, kako veliko zlo prieti družtvu, koje se s vana pokazivalo srećno i jako. Godine 1868., dvie godine prije velike katastrofe uslied njemačko-franceskoga rata, činilo se, da je francesko družtvo čvrsto i zdravo. A ipak je zlo već onda prietilo. Kakvo li je pako bilo to zlo, koje je prikrivala sjajna vanjština, nu koje je imalo skoro izbiti na javu? Bijaše to osobito pomanjkanje načela i siromaštvo na istinah u družtvu. Danas poslie dvadeset i pet godina mi ne možemo kazati, da je vanjština sjajna; nu možemo uviek, te sve više i više žalostno priznati, da je zlo u temelju, pače da je i na površini: a to je pomanjkanje istine, oskudica načela. Kad se govori o novom pokretu katoličkom što se hoće da kaže? Hoće se kazati, da si je katolička vojska, vodjena svojimi glavari, dragovoljno i sinovski podložna vrhovnoj vlasti namjestnika Kristova, preduzela, složnije i odrješitije nego li ikada, kako bi spasila to družtvo, komu manjkaju kršćanske istine, pa da uglavi zemlju, da ima pravo, te si dade takove uredbe, kakove hoće, a kad si ih je dala, da ih onda čuva i brani; nu da ove uredbe, bile ma kakove, pa i nove bile, ne mogu, kako nisu mogle ni stare, živiti bez istine i bez načela, bez kršćanstva i bez Boga, ako neće da bezvladje moralno rodi bezvladjem socijalnim te puk dovede do propasti. A u tom novom katoličkom pokretu imade li kakovu ulogu da igra viša slobodna kršćanska obuka? Ima i to dvostruku. Jedna smiera na osobe, a drugoj su ideje predmet. Prvo je poslanstvo pedagoško, a drugo znanstveno. Pošto je govornik dokazao, kako je nuždan vjerski uzgoj djece, nastavlja: Kada se hoće pripraviti uspješno sredstvo za preporod družtva, može li se pomisliti, da kršćanski uzgoj, toli potreban djeci i mladeži, postane nekoristan na pragu mladosti? Da bude bitno, dobro odabrati zavod, gdje će diete primiti prvu pouku, a sve isto, predade li se ovomu ili onomu učitelju, držali se oni ma kakovih načela, koja će konačno mladu dušu pripraviti za borbu u životu! Pitanje ovako postavljeno riešava se samo. Pa za to se ne može protumačiti nehaj njekih kršćana za ove mučne, nu nuždne zavode, koji su mogući uslied zakona od 1875., pošto on uklanja posljedne zaprjeke monopola glede sveučilišta, te slobodnom proglašuje višu obuku. Ne može se shvatiti mlakost mnogih, koju pokazuju prema onomu, što se može nazvati krunjenjem uzgojnoga djela, prema ovomu častnomu teretu, koji ide za tim, da družtvu pribavi vodje i uzore, da usavrši dušu onih, koji će jednom morati da vode svoje bližnje. Malo dalje reče govornik: Dvie su vrsti visokih škola: prave i krive, dobre i zle, koje se oslanjaju na istinu i koje su zadojene lažju. Ima škola slobodnih i kršćanskih, ima i drugih. Kršćaninu nije slobodno da bude ravnodušan u izboru glede njih. Podkriepio je za tim govornik svoje razvijanje činjenicami, pokazav na Belgiju, koja nam je dala već toliko velikih primjera. Zašto su oni pobiedili svoje protivnike? Zašto su oni mogli opet dobiti vlast i vršiti ju dostojanstveno, umjereno, pozivajući savjest svojih takmaca, a da ipak nikada nisu savili svoj barjak, niti izdali svoju stvar? Zašto su i nedavno mogli sretno proći iz strašne krize, te uzdržati stranku katoličku na čelu narodnjega udesa posried smjelih promjena, koje se pokazaše nuždne? Svi, koji su učili poviest one zemlje, kazati će u jedan glas, da veliki ovaj uspjeh treba tražiti u razvitku katoličkoga sveučilišta u Löwenu. Preudeseno prije šestdeset godina, ono je dugo životarilo, a poviest njegova mučnoga i težkoga početka, za nas je veoma utješiva. Tomu je tek osamnaest godina, što u Francezkoj postoje katolička sveučilišta. Katoličko sveučilište Belgijsko trideset je godina životarilo životom skromnim, kakav je danas još naš. Tek zadnjih trideset godina ono se razvilo, opet je probujalo, pa je na daleko razširilo svoje grane poput drveta, koje je dugo vremena hirilo radi nepovoljna podneblja, ali je onda ipak preuzelo mah. Govornik je za tim ocrtao znanstveni zadatak katoličkih sveučilišta, te je toplo prizvao na požrtvovnost katolika francezkih, neka ih podupru. Je li moguće, reče on, da katolik, ponosit na svoju vjeru, odreče se te slave i te koristi, što ima svoj

Digitized by Google

hram znanja i ognjište znanosti; je li moguće, da katolici izdajice budu i svoje časti i svojih najmilijih probitaka, napuštajući posve protivnikom svojim najdičniji rad oko duševnoga i znanstvenoga razvitka? Reklo bi im se tada, da su oni od toga odustali, jer im ne dade jaram njihove vjere, da vrše taj zadatak, pa da su se sami uvjerili, kako se ne može u sklad dovesti vjera i znanost. Bilo bi pako to i veoma štetno, jer kako se težnja za znanjem u svietu ne može sustaviti, kad bi katolici to polje ostavili, zauzeli bi ga posve njihovi protivnici, koji bi to izrabljivali i proti njim. Suzbijao je govornik napokon prigovor onih, koji govore, da je „razkoštvo“ ovo natjecanje na polju znanstvenom. Ima stvari, koje su u jednu ruku razkošne, a u drugu nuždne. Gdje se radi o tom, da se podigne, oplemeni družtvo, tu se ne može govoriti, da je razkošno ovo nastojanje, nego je ono upravo krvavo potrebito.

(Kako su naputci sv. Otca uspjeli u Francezkoj?) Ne ima ni godina dana, što su protivnici ovih naputaka samo porugljivo govorili o njih. Od njekoliko pako vremena ni o čem se toliko ne razpravlja, koliko baš o njih.. Dvaput je o njih govorio Dupuy, jedanput Leo Say, govoriše o tom opetovno Roussel, Jonnart, grof d' Haussonville, a netom opet knez d' Arenberg i Piou. Ljudi su ovi razna smjera političkoga, a njihove besjede kreću se eto oko jednoga središta. Znači li to, da su naputci nekoristni, pogibeljni, da su mrtvi rodjeni, kako su to protivnici izticali? Može li se zaboraviti ili može li propasti misao, koju tako sa svake strane tumače? Poslie govora Constansova i poslie navalâ Dupuy-a očekivalo se je, da će desnica republikanska odgovoriti. I odgovorila je na banketu od 20. juna, gdje je predsiedao knez d' Arenberg. Njekolikimi politički znamenitimi besjedami predstavio je on sastanku od preko 200 osoba Piou-a, koji je onda razvijao sve prilike „nove politike“. Kad je u oči izbora 1889. nikla ova politika, onda se držalo, da je to samo liepa misao. Skoro se ipak uvidilo, da ona odgovara potrebam našega vremena. Oko nje stali se okupljati muževi, a mnogo su tomu pripomogle i navale protivnika, danas pako ne ima političara, koji bi javno progovorio, a da najvećom pomnjom ne bi se obazreo i na nju. Sve je ovo ipak i danas još samo početak. Ostalo će donieti vrieme; dogodjaji pokazati će i najvećim protivnikom, da ona može najviše, a možda i samo ona da može očuvati konservativne probitke, što se tako dugo već nogami gaze. Oertav stanje današnje u Francezkoj, reče, da ono traži, te se svatko latiti mora onoga, što je najnuždnije; a najnuždnije je danas, da bude kraj razkolu, da se svi okupimo, te se opremo sektircem, nemirnjakom, nerazboritim novotarom, apostolom družtvenoga prevrata. A gdje drugdje da se okupljamo, nego na temelju ustava? Danas nije moguće, da se osnuje velika politička zadruga na osnovu dvolične kakove rieči. A radi se baš o tom, da se osnuje velika politička stranka narodna, gdje bi mjesta bilo svim raznim skupinam, gdje se nikoga pitalo ne bi, što je po političkom porieklu, po družtvenom položaju, po vjeroizpoviedanju, a koja bi iztakla lozinku: republika poštena, snošljiva, otvorena! U dan, kad će nas pojedinih nestati u redovih ove stranke, biti će to za nas dan slavlja. Ovako je shvatio naš položaj veliki papa, koji je danas najveći prijatelj Francezke u Evropi. On nam je kazao, kako valja braniti vjerske probitke, koji su njemu povjereni; a što valja o vjerskih, to valja i o drugih. Obazire se i na prigovor, što li je do sada u ovom pravcu postignuto. Nismo postigli, reče govornik, ni uplivna mjesta, ni časti, nu postigli smo za njekoliko mjeseci, te se počelo ono kidanje stranaka, uslied kojega će se moći na novo okupljati; postigli smo, te je danas i u redove vladine unišla besjeda o izmirenju i o snosljivosti, o čem oni prije ni čuti htjeli nisu. Ako se komu čini taj uspjeh malušan, neka pomisli, da nam on navješćuje nov pokret duhova. Političari ovako uvidjavni, kakovi su besjednici ovo zadnjih dana, ne bi onako govorili bili, kako smo ih čuli, da nisu osjećali, kako je javno mnienje izmoreno od smutnja i borba, pa kako ono traži, da mjesto vlade stranačke dodje vlada narodna. Prema ovomu pokretu duhova imademo i mi svoje dužnosti. Francezka hoće mir. Radimo, prema svojim silam, da joj se ta želja izpuni. Izbori će nam za to pružiti prvu prigodu, pa glasujmo za kandidata, koji će biti za politiku mira. Oni naši prijatelji, koji će izabrani biti, imati će još bolju sgodu. Budu li samo u manjini, njihova će jakost biti u nezavisnosti, što će ju znati da sačuvaju. Oni neće dopustiti, da budu samo tudja prikrpina, nego će biti kao pričuva. Posried borbe stranakâ najbolje je, da ostaneš sam svoj. Treba znati popuštati, ali ne tako, da postaneš tudji kažnjenik. Nerazborita je politika: sve ili ništa; ali je isto tako nerazborito polovično riešavanje. Govore protivnici mnogo i rade, da nam ne dadu ni pristupiti k vlasti. Uzaludna im muka. Vlast se može željeti samo onda, kad ju imaš posve, te ju vršiti možeš sa svojimi prijatelji. Drugčije je ona samo oslabljena, a ne ojačana, pak stoga neka se ništa ne plaše prijatelji monopola. Kad si u manjini nuždnije je, da misliš više na budućnost, koja može doći, nego na sadašnjost, koja spada drugomu; da se više uzdaš u izbore, nego u parlamentarne sposobnosti; da budeš vazda pomirljiv, ali držeći se strogo svoga programa, da budeš slobodan u djelovanju. Naš je program poznat. U njem je i mir vjerski. On je isto tako nuždan uslov mira, kaošto i dobra uprava financija. Taj mir neće uzpostaviti puke liepe besjede. Snosljivost ne može biti dugo vremena u djelu, ako je ne ima u zakonu. A ako unj dodje, to nije nazadak, nego napredak. Napredak ne stoji u tom, da se sila čini savjesti pojedinaca. Zašto da u osnovnih škola diete pučanina ne ima obuke u vjeri, koju ima diete gradjanina u srednjih državnih školah? Zašto

Digitized by Google

da se ne pazi na želju roditelja samo za to, što su oni siromašni? A glasovita ona proklamacija čovječjih prava, kojom se toliko ponose, ne kaže li, da do javnih služba ima pristupa svaki gradjanin, bio vjere ma kakove? Kojim pravom se dakle zatvaraju vrata državnih škola učiteljem i učiteljicam, koji su samo to krivi, što nose odielo, koje ne trpe slobodni zidari? Govorio je još i o vojničkom zakonu, te kratkimi crtami samo nješto spomenuo o vjerskom programu, koga pojedine skupine te nove političke republikanske stranke mogu i proširiti. Katolički listovi *Univers, Monde, Observateur français* živo povladjuju govorniku, koji se je odcjepio od nepomirljivih monarhista i stavio eto na stanovište republikansko. Nadvladana je dakle oporba, koja se digla bila proti naputkom sv. Otca.

Njemačka.

(† Rottenburžki biskup Hefele). S Karlom Josipom Hefeleom nestalo je posljednjega od velikih bogoslova, što ih je Njemačka dala katoličtvu ovoga vieka. Bijaše to četa u istinu jedina, u kojoj su uvrstali se exegete Haneberg, Schegg, Bisping, Wolter, kanoniste Phillipps, Vehring, Hergenröther, moraliste biskup Martin, Monfang, Müller, Lehmkuhl, dogmatiste Kleutgen, kardinal Franzelin, Hettinger, Scheeben, Jungmann, Heinrich, Hurter, historici Moehler, Doellinger, Alzog, Werner, kardinal Hergenröther — a da ne brojimo Kraussa, Brücka, Funka — napokon Hefele, glasoviti Rottenburžki biskup. Ni jedna zemlja u tom razmaku vremena ne ima tolik broj uglednika na polju bogoslovnom, pa ni Italija, makar ona ima Passaglia, Perronea, Palmieria, kardinala Capecelatra, Tostia i mnoge druge. Od 1845. do 1885. u Njemačkoj vidimo u pogledu znanstvenom prizor vanredan. Protestanti svojatali su si hegemoniju u vjerskoj znanosti, pa nisu htjeli dopustiti, da ima katoličkih bogoslova, koji bi štogod vriedili. To ponosito hvastanje rationalisma potaklo je revnost katolika, pa se na skoro opazilo, kako se ovi posljednji osvećuju, te obradjuju sve grane crkvene znanosti uspješno i odlučno. Za kratko vrieme oni su zauzeli takav položaj, ter je valjalo računati s njimi. Nije se moglo ni tajiti ih, ni prezirati, ni uništiti. Braneći se odvažno proti svojim protivnikom, oni se staviše na čelo bogoslovnom pokretu u Evropi, pa su to počastno mjesto zadržali do u posljednje doba. Premoć katoličke theologije u Njemačkoj potrajala je više od pol vieka. Tada nadodje smrt, koja je kosila jednoga za drugim, sve one, što su tako visoko držali bili znanstveni barjak. Većina učenjaka, što smo ih spomenuli, umrli su brzo jedan za drugim. Za manje od šest godina vidjesmo, gdje umrješe Franzelin, Scheeben, Jungmann, Werner, Doelinger, oba Hergenröthera, Hettinger, Moufang, Wolter, Heinrich. Napokon Hefele, koji je preživio bio sve učenjake, te doživio 84. godinu dobi. Hefele se pravom broji u najodličnije povjestničare u Njemačkoj. Njegova *Poviest sabora* (u 9 svezaka) jest djelo, komu je malo premaca. Prije nego li je započeo ovaj ogromni posao Hefele je izdao niz spisa razne naravi. Predavao je na sveučilištu Tübinžkom počam od 1836., gdje je na stolici povjesti nasliedio bio učenoga Moehlera, koj je pozvan bio na sveučilište u München. Kralj najme Ludovik I. bijaše prenio u glavni grad sveučilište Ludovico-Maximalianum, koje je žalostno životarilo u Landshofu. U isto doba naložio je glasovitomu liječniku Ringeisu, da pribere u München najodličnije katoličke profesore, što ih bude mogao naći. Ringseis je svojim liepim načinom uspio tako krasno, da je sveučilište u Münchenu brojilo medju svojimi profesori Goerresa, filosofa Badera, Klee-a, Moy-a, Philipsa, oba Döllingera itd. I Moehler je bio medju njimi. Prem mu je težko bilo ostaviti Tübingen, popustio je ipak molbam svojih bavarskih prijatelja, jer se radilo o viših probitcih. Nu prije nego li se je razstao sa svojimi učenici osigurao se je da mu Hefele bude nasljednik, pa da prosliedi predavati, kao i on što je predavao. Moehler se nije bio prevario; mladi profesor pokazao se je vriednim velikoga pouzdanja. On je izdao razne radnje: kako je zavedeno kršćanstvo u jugoistočni dio Njemačke, o apostolskih otcih, o poslanici sv. Barnabe, o kardinalu Ximenesu i druge. Napokon 1855. počeo je svoju *Poviest sabora* na čem je radio tečajem 30 godina. Takav svjetao um nije mogao ostati sakriven. Godine 1869. imenovan je biskupom u Rottenburgu. Časti njegove doniele su mu i kušnja. Bilo je u vrieme vatikanskoga sabora. I Hefele je tu sudjelovao, kako i većina njegovih drugova, medju ostalimi i Keteller, pa je glasovao s manjinom. Nije on bio protivnik nauke o nepogrješivosti papinoj, kao prijatelj mu Doellinger, pa Schulte, Reinkens, Reuss itd.; nego je mislio, da nije shodno, te bude proglašen kao dogmat. Podložio se je ipak kao svi ostali biskupi, na velik užas liberalaca i razkolnika, koji su računali na njegov odpad. Da se osvete za njegovu poslušnost, priobćili su 1872. jedan od njegovih privatnih listova, iz koga se moglo nagadjati, da on dvoji o samoj dogmi nepogrješivosti. Hefele je očitovao veoma plemenito u svojoj izjavi, koju je saobćio bio 15. oktobra 1872. „Ovo pismo“, reče on, „pisao sam u bitnosti za vrieme nutarnje borbe; nisam mogao izaći iz svoje subjektivnosti. Nu od tada ja sam držao razkol najvećom nesrećom, pa ne bi nikada hotio, da budem dionik u tom“. Pred ovom otvorenom i iskrenom izjavom kleveta je morala ušutiti, a Hefele mogao je živjeti mirno medju svojim stadom. Dok je kulturni boj biesnio u Pruskoj on se je otvoreno zauzeo za svoje drugove pruske, te je gostoljubivo otvorio svoju kuću mnogim svećenikom, koji su iz domovine svoje protjerani bili. Nadali su se, da će *miroljubivi* biskup Rottenburžki odobriti svibanjske zakone. Hefele je odlučno prosvjedovao proti tomu, pa je

Digitized by Google

pobijao sljedbu starih katolika. On je odmah na početku unapried kazao, da će stari katolici iz pobune preći u razkol, iz razkola u krivovjerstvo, pa da će za malo ne stati. Bijaše to besjeda smiona u doba, kad je željezni kancelar davao starim katolikom svu pomoć velike svoje vlasti. A ipak je Rottenburžki biskup imao pravo! Prije smrti doživio je tu utjehu, te je Doellingerove sljedbe u njeku ruku nestalo. Stari katolici postoje danas još samo po imenu. Od svega toga velikoga pokreta, ostalo je danas još dvanaestak oženjenih župnika i njekoliko stotina sljedbenika, koji se slažu samo u mržnji na katoličku crkvu. Za Hefelea imalo je to svoju vriednost: on je mogao umrieti mirno, sladko; uljenica se njegova utrnula, što nije ulja bilo; i dok su njegove oči promatrale zemlju, pogled oka njegova vijao se prema vječnomu svjetlu, gdje ne ima više nikakve dvojbe, tjeskobe, žalosti, a gdje vlada neizreciva ljubav Božanska.

Španjolska.

(Katolička radnička družtva) Posljednja dva katolička kongresa, držana u Saragossi i Sevilli, izticala su, neka bi se družtva radnička po diecezah sjedinila u diecezanski savez, a ovi opet savezi da se udruže u savez narodni. Prema tomu počelo se već raditi u diecezah Tortosi i Valenciji, a proslediti će se i u drugih biskupijah. Najveće zasluge pri tom imade Isusovac O. Vincent, koji je apostol radničkih družtva u Španjolskoj te predsjednik diecezanskoga saveza u Valenciji. Nedavno je više od sto radničkih družtva poslalo odaslanike u Valenciju, gdje se je o tom ustrojstvu vićalo pod predsjedničtvom nadbiskupa Valencije Sancha. Vićalo se tu i o tom, kako da se pokrene hodočašće Španjolskih radnika u Rim. Zaključeno je, da će na čelu svih radničkih družtva u svakoj biskupiji biti diecezanski odbor, koji će družtva nadzirati i njimi upravljati. Svako će družtvo ipak sačuvati svoj značaj i svoju slobodu, te se neće svim dati isti ustroj. Udružena će biti poput saveznih država. Glavna svrha odbora biti će da bdije, te nijedno družtvo ne udalji se od svoje svrhe, nastojati će, da postojeća družtva ojači, a nova da osnuje, napokon će promicati moralno i materialno dobro radnika. — Odbor narodni imati će istu svrhu prema pojedinim udružbam diecezanskim. Napose je pako njemu povjereno, da brani probitke radnika, da od javne vlasti traži zaštitu probitaka radničkih slojeva. Predsjednika u diecezanskom odboru imenuju udružena družtva; biskup diecezе imenuje duhovnoga upravitelja, a ova dvojica izabiru ostale dostojanstvenike. U odboru su pako kao članovi svi predsjednici pojedinih družtva. Isto je tako ustrojen i odbor narodni. Ovakav je odbor ustrojen privremeno za dvie godine u Valenciji, a poslie će se ustrojiti konačno sa sjedištem u Madridu. Ovako udesen složan rad, gdje se ujedinjuju tolike sile, donieti će bez dvojbe obilna ploda, tim obilatija, što je ovo učinjeno u duhu naputaka i savjeta sv. Otca Pape.

Prosvjeta.

— Na omotu našega lista oglašuje *Bosanska pošta* već njekoliko vremena: *Pjesnička djela* fra. Grge Martića, od kojih su sada gotovi *Osvetnici*. Pred nama je ova znamenita knjiga, koju bi trebalo da imade svaka hrvatska kuća. Naš list nije pozvan, a niti dorasao izreći svoj sud o vili čuvenoga našega pjesnika, ali to znademo, da se *Osvetnici* čitaju upravo s nasladom duševnom: tako je iz duše narodnje uzet predmet pjesmi, a zaodjenut biranim jezikom, dotjeranim oblikom. U predgovoru napisao je g. F. S. kratku ocjenu Fra Grginih djela, a tu će štioc naći, kako su i drugi, tomu poslu vješti ljudi, sudili o miljeniku vile Slovinkinje. Izdavateljica djela gospodjica Milena Mrazović zadužila si je hrvatsko obćinstvo, što mu je evo u jednoj kiti pružila pjesme, do kojih mladji naraštaj nikako nije mogao doći, a biti će ih i medju odraslijimi, koji su djelo tek po imenu poznavali. Do nas je sada i do naše podpore, da do skora dobijemo i ostale Fra Grgine pjesme. Preporučamo dakle toplo *Pjesnička djela,* kojim je pri koncu dodan rječnik, gdje su protumačene sve nepoznatije tudjice.

— Pop Petar Kaer želeći, da se pruži sveštenstvu u obće a župnikom po najviše sigurno sredstvo neka mogu sdušno, sviestno i bezbojazno opremati svoje poslove, bez potrebe moljakati se Petru ni Pavlu, da uštede vremena a kadkada i novaca, naumio je bio već od davna objelodaniti *Ručnu Knjigu* za župnike. Dosad nisu mu toga dopustile njeke osobne okolnosti i zaprjeke s viših čimbenika, a danas se uzda, da će moći pod boljom zaštitom uz tvarno sudjelovanje svojih kolega sretno dovršiti. *Ručna Knjiga* sastojati će se iz dva diela; u prvome sakupljeni su svi Zakoni, Odluke, Naredbe, Okružnice, odnoseće se župničkomu poslovanju, počamši od najstarijih (1809), koje nisu izgubile svoju vriednost, pak sve do tek. godine, i to po latinskoj abecedi kronologičkim redom. Prvi će dio izaći prilično u dva sveska u 12.i i od kakvih 300 strana svaki. Drugi će dio knjige sadržati *Župnički Perovodja,* te će biti obskrbljen svakovrstnimi oglednicami, molbami, dokaznicami, obraznicami, izpravami, i drugimi najobičnijimi spisi, nanizanimi redom zakona i naredba prvoga diela. — Ciena pojedinoga svezka 1 for.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Domorini* (P . . . .) — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA
VRHBOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAV ARKU
CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI
Broj 14. | U Sarajevu 15. srpnja 1893. | God. VII

Ljubimo Papu.

4. Dvie zavjese.

Sveta euharistija i Papa dvie su zavjese, što ih satkala bezkonačna ljubav, da prikrije prisutnost Isusa Krista u svietu.

Različite s premnogoga gledišta, ove dvie zavjese imadu jedan zajednički potez; sačinjene su jednako od sjene i svjetla. Obje sastavljene su od neprodirnih tama i uzvišenih svjetloba, koje su nedohitno ujedinjene i pomiešane.

To bijaše, u istinu, vječna odluka Isusa Krista, da se ne objavljuje van sakrivajući se; da boravi u svietu, nu tako, te ga tu nadju samo oni, koji ga ljube. Trebalo je dakle, te tu bude velikih čudesa, da od ljubavi i radosti zanese one, koji bi vjerovali; a u isto doba trebalo je, te ta čudesa vidiva budu samo vjeri, da ne padaju pod sjetila, da ih ona pače suzbijaju, neka ljubav bude sretna, te se žrtvuje vjerujući.

Bogoslovci, koji su pronikli u tajnu svete euharistije, ne slažu se glede broja čudesa, koja se tu pokazuju. Jedni ih broje dvanaest, drugi četernaest; Bourdaloue, najtočniji medju svimi, svadja ih na osam, prvoga reda doduše. Kad bi se brižno iztraživalo, možda ih se ne bi manje brojilo ni u ustanovi Pape. Jer, u istinu, o čem se je radilo? Radilo se o tom, da se uzme čovjeka, jednostavnoga čovjeka, pa od njega da se načini namjestnik Isusa Krista, sredstvo, kojim bi se on služio, da nauča sviet i zavjesa, iza koje bi se on sakrio, da ga posvećuje. A kolika čudesa nisu bila potrebna za to!

Kušajmo ih spomenuti.

Svaki čovjek, ponajprije, kaže sveto pismo, jest lažac: *omnis homo mendax.*[1]) Vara se i vara. Odatlje pako ovaj gorki zaključak: Ne uzdajte se nikad u čovjeka: *nolite confidere in filiis hominum.*[2])

A ipak biti će taj isti čovjek, podvrgnut bludnji, obsjeni, neznanju, varalica i prevareni, koji će podati svoja usta Isusu Kristu, da ona postanu nepogrješivi žlieb istine. Prvo čudo!

Čovjek, nadalje, nestalan je; koleba se, kao oblaci prema svakom vjetru. Danas niječe, što je vjerovao jučer; sutra će se klanjati onomu, čemu se je dan prije rugao. I taj duh nemiran, vjetrenast, pohlepan za novotarijami, biti će zavjesa i sredstvo nepomična duha Kristova. Drugo čudo!

Što više, recimo to prikrivajući si lice, čovjek je pokvaren; sklon je na zlo; sklon je kadkada strastveno i biesno; Boga izdaje radi naslade. Pa taj eto čovjek netaknuto će čuvati u svojih rukuh

---

[1]) Ps. CXV, 11; [2]) Ps. CXLV, 3.

Digitized by Google

i izlievati na sviet, bez slabosti i prekidanja, neokaljani izvor milosti i krieposti. Treće čudo!

Kad je čovjek izdao kriepost, znadete li koja ga se je uhvatila napast? Ta, da pokvari istinu, da oslabi načela, da u sklad dovede zakon sa svojim zlim životom; to se je opažalo vazda. Nu ovdje toga nikada biti neće. Bio ma kako osobno pokvaren čovjek, glava crkve, čuvati će ipak vazda čist i nepokvaren poklad istine i krieposti. Četvrto čudo!

Kolika eto već čudesa! Nu to još nije sve! Čovjek kratko živi; val je, što prolazi. Isus Krist pako mora trajati uviek. Istina i kriepost moraju ostati vazda na svietu; a dosljedno, pošto je učinjen takav jedan čovjek, trebati će načiniti ih stotinu, načiniti ih hiljadu, načiniti ih niz i lanac, koji će ići do najskranjih vremena, a da se ne slomi nikada. Peto čudo!

Pa ne samo da će Papa morati neumrl biti ili da se neumrlo preporadja iz svoga pepela, trebati će da on bude obćenit; da se dohvati svakoga mjesta, kaošto će biti u svakom vremenu, pa da se nepogrješivi naučajući glasovi u zajednici s njim povrstaju oko njegove stolice, te da njegov glas zamnije do skranjosti kruglje zemaljske. Šesto čudo!

I to još nije sve. Čim se takav čovjek pokazao bude, sve će se urotiti proti njemu; ne velim samo vrieme, slučaj, krhkoća naravna; kažem sve strasti, sva oholija. Htjeti će, da uguše istinu na ustima; slomit će mu zube; izčupat će mu jezik, neka ne govori više, a on će govoriti vazda! A ovo biće makar je tako maleno, tako krhko, tako gibko, tako drhćuće, nitko mu nikada neće oteti istinu s usta! Sedmo čudo.

Osjećaju se težkoće. Da se načini ova druga zavjesa treba razkinuti sve zakone svieta moralnoga, načiniti čovjeka neumrloga, nenadvladiva, koji razsvjetljuje sva vremena i sva mjesta, odolieva svim navalam, diže se nad sve slaboće, dakle čovjeka, koj više nije čovjek; kaošto je trebalo, da se stvori zavjesa svete euharistije, razrušiti sve zakone svieta tvarnoga, pa načiniti kruh, koji više nije kruh.

Evo prvi niz čudesa, koja bijahu nuždna, da se stvori Papu. Kažem prvi, jer da je Isus Krist stao ovdje, kod ovoga božanskoga sjaja Papinstva, što ga ocrtah, ne bi bio učinio jedno od onih zatravljujućih čudesa, pred kojimi ni vjera ne može ništa više. Čovjek nepogrješiv, čovjek nepomićan, čovjek proti komu se sve diže, a proti komu se ništa ne može, koji se preporadja iz svoga pepela, to je bilo previše svjetla; pa kako je sjaj toga čuda morao rasti tečajem vjekova, moglo se je nazrjeti vrieme, gdje bi očevidnost ugušila vjeru, te otela svaku zaslugu ljubavi.

Pošto je dakle ovako punom pregršti sijano svjetlo, trebalo je, te Isus Krist u to umieša sjenâ, pa je on to učinio načinom isto tako divnim; evo kako:

Ovimi toli božanskimi povlasticami on je Papu obdario samo kao Papu. Kao čovjeka ostavio ga podložna svim nevoljam, svim slaboćam, svakoj pokvarenosti čovječje naravi.

Kao Papa, dajući Bogu svoj glas da nauča sviet, Papa-kralj je nepogrješiv. U svem ostalom, u koliko je čovjek, podvrgnut je neznanju, obsjeni, bludnji, slaboćam i ograničenosti duha ljudskoga.

Kao Papa, on je svet, svuda nuždno širi svetost, a ne može da ju izda. Kao čovjek, on je slobodan, na zlo sklon, kamo ga privlači njegova volja, po naravi pokvarena. On može biti u potaji zao; on može postati u javi pokvaren.

Kao Papa, on je nenadkriliv i neumrl. Čovjek može popustiti, tresti se, plašiti se; Papa nikada. Čovjeka bacaju u zatvor; odsiecaju mu glavu. Papa ne umire; kao fenič on se preporadja na svojoj lomači.

Iz te smjese sjenâ i svjetlostî nastaje divna zavjesa, gdje su svjetle i tamne strane tako vješto izprepletene, da ni tečajem vjekovâ nije sklad nikada poremećen. Svaki dan raste svjetlo, a rastu danomice i sjene. Stotina Papa sliede jedan za drugim u istini, u nepogrješivosti, u nepromjenljivosti: kolik sjaj! Nu ova stotina Papâ ljudi su, imadu dakle slaboćâ, strastî, rodjakâ, obiteljî, častohleplja: kolika sjena!

Ova je zavjesa poput onih slikâ modernoga obrta, gdje vidiš dvostruko raznoliko lice, prema tomu, kamo okom upreš. Pogledajte Papu s jedne strane, viditi ćete samo čovjeka; stavite se s druge strane, viditi ćete Isusa Krista.

Mysterium fidei! evo ovu rieč treba kazati o Papi, pošto smo ju kazali o svetoj euharistiji.

Vjeruj da vidiš! evo ovo treba kazati pred jednom ili drugom zavjesom, koje nam sakrivaju podpuna Isusa Krista; bez toga sjene će prekriliti sve.

Pa u istinu, što vidite u svetoj euharistiji, ako ne imadete vjere? Kruh, ništa nego kruh. Ako razmišljate, vi ćete se bez dvojbe začuditi učinkom

Digitized by Google

toga kruha. Vi ćete opaziti, da mnoge osobe, svake dobe, svakoga stališa, svakoga sloja, koje blaguju taj kruh, vele, da tu nalaze svjetlo, utjehu, jakost, odvažnost. To ne dopušta, da se iznenadite. U tom broju naći ćete velikih duhova, dubokih mislioca, kakvi su Bossuet, Pascal, de Maistre, Lacordaire; pa da ne tražimo tako visoko, ljudi odličnih, možda svojih prijatelja, umovâ, kojim ne poričete poleta, srdaca, kojim iskrenosti ne poričete. Kako da se to protumači? I drugi napokon, koji iznenadjuju sviet velikom, junačkom svojom požrtvovnosti ili čistom ljepotom svoje duše, kao sv. Vinko Paulski, sv. Franjo Saleški, u sav glas kazuju, da svaka njihova kriepost dolazi odatlje. Morao bi biti trostruko sliep, tko se čudio ne bi takovim pojavom. Medjutim opetujem, nemate li vjere, nećete proniknuti zavjesu, a sveta euharistija, bila ma kako vanredna, biti će za vas samo kruh.

Predpostavite, nasuprot, da vam vjera prosvjetljuje dušu, kakav li se prizor otvara pred vašim zatravljenim okom! Pod tom tamnom zavjesom, eto Isusa Krista, jedinoga Sina Božjega, sakrivena od ljubavi. Kakav život u tom svetohraništu, koje se čini da je zatvoren grob! Život naravni s neprekidnim svojim klicanjem prema njemu je ništa. Amo dolaze sve duše; tu se utišava svaka žedja: sve rane nalaze ovdje balsam, a sva bolestna srca nadu. Odatlje potiču potoci života, koji iztraša duše, pa uništujući ih po njeki način, čini da se preporadjaju na vječnu ljubav. Sve ovo sakriveno je srcu, koje dvoji ili niječe; nu sve ovo je živo i vidivo onomu, koji vjeruje, koji se uzda i koji ljubi.

Papa pako imade isti uprav značaj. Tkogod ne ima vjere nikada neće vidjeti u njem van čovjeka, vladaoca kao svakoga drugoga. Čuditi će se bez dvojbe, da je taj vladar toli čvrst na tako slabom priestolu; pitati će se, kako to, da se može tako lasno srušiti kraljeve, a s ovim da se ne može doći na kraj. Ljutiti će se možda na upornost i, kako bi on rekao, tvrdoglavost ovoga svećenika, koji opetuje danas, što se je govorilo ima tomu već dvanaest vjekova, te koji neće da mienja svoje nazore, kad je sav sviet promienio svoje; poput nepomična kamena posried vazda uzburkanih valova čovječanstva. Evo sve, što će on viditi. Što više, ako ima njeku snagu da razmišlja, on će, radoznal i u čudu stati pred tim pojavom, pak će si kazati: „To je neobično; taj čovjek nije učinjen kao drugi što su.“ Nu da pronikne zavjesu, to može samo vjera i ljubav. Neka zatvori oči, neka vjeruje ponizno nepogrješivoj rieči Božjoj, pa će se tada, ovdje kao u svetoj euharistiji, otvoriti zavjesa. On će ugledati čudesa: Isusa Krista sakrivena iza čovjeka jednoga, kako razsvjetljuje sviet i prkosi mu, razpršuje sve magle a nepobjediv je na sve navale; toga čovjeka, kako daje Isusu Kristu, za njegovu službu, svoj glas, svoje djelovanje, svoju čovječju vanjštinu; Isusa Krista, kako tomu čovjeku daje svoju nepogrješivost, svoju božansku jurisdikciju, pa sviet, koji isto tako ne može da uništi toga čovjeka, kako ne može uništiti ni Isusa Krista sama, koji eto voli, da se sakrije pod tu zavjesu.

Evo pape, evo svete euharistije! To su dvie zavjese, veoma različne s jednoga gledišta, nu veoma slične s drugoga, sačinjene obje od svjetla i sjene, te koje, satkane jedna i druga ljubavi božanskom, može da shvati samo ljubav; pa to je pravo, jer samo ljubav može da shvati i okusi ono, što je iznašla ljubav.

5. Osobito jedinstvo postoji medju Isusom Kristom i Papom.

Sada si možemo stvoriti pravedan pojam o Papi. To je Isus Krist, sakriven pod jednom zavjesom, koji sredstvom čovječim nastavlja svoju javnu službu medju ljudmi.

Kad je Olier govorio o P. Condrenu rekao je: „On je bio samo prilika i kora onoga, što se je činilo da jest. On je bio kao hostija naših oltara. S vana se vide prilike kruha; nu s nutra je Isus Krist.“[1]) Evo pravi pojam, što si ga stvorit valja o Papi.

Bez dvojbe, osobnost Pape ostaje ciela. Čovjek postoji, sa svojom slobodom, svojom odgovornošću, u savršenoj svojoj cjelovitoj naravi. Nu u čas, kad ga crkva izabere za svoju glavu, on je, krjepošću samoga izbora, da uzmogne vršiti dužnosti svetoga namjestničtva na koje je pozvan, uzdignut do jedinstva s Isusom Kristom, jedinoga u svojoj vrsti, koje ne naliči ni na koje drugo.

Otvorite sveto pismo, iztražujte predaju, pa ćete se čuditi, diviti, kakovo je to jedinstvo.

Kad Papa govori, tada Isus Krist govori. Kad Papa nauča istinu, tada Isus Krist nauča tu istinu. Kad Papa potvrdjuje biskupa, tada Isus Krist potvrdjuje toga biskupa. Kad Papa progla-

[1]) M. Faillon, *Vie de M. Olier*, I., 838.

Digitized by Google

šuje koga svetcem, dieli oproste, izobćuje griešnika, tada Isus Krist sve ovo čini s njim. Valja ovo priznati; jer kad bi se moglo pomisliti i jedan čas, gdje papa djeljuje u upravi crkve, a Isus Krist da ne djeljuje s njim i po njem; kad bi se moglo kazati iskreno i opravdano, što se pripisuje Pascalu u navali srdjbe: „Ako je moju knjigu osudio Papa, odriešilo ju je nebo," tada bi odzvonilo crkvi i spasenju.

Da dade pojam o nedohitnom jedinstvu, koje je imao sa svojim Otcem, naš je Gospodin rekao: *Quod Pater operatur, et ego operor:*[1]) „Što Otac čini, i ja činim," mi to činimo zajedno. To se može, u razmjeru dakako, kazati o Isusu i Papi. Oni rade zajedno. Zajedno upravljaju crkvu. Zajedno ju podržavaju, razsvjetljuju, posvećuju. Ovo zajedničtvo rada pokazuje se na svakoj stranici evangjelja.

Evo gledajte: Kad nam se crkva riše u svetih knjigah kao kraljestvo, Isus Krist mu je nevidljiva glava, a Papa vidljiva. A budući prije svega crkva nije kraljestvo razdieljeno, budući da ne ima van jednu glavu, ne pokorava se van jednoj volji, zaključite odatlje na jedinstvo, koje postoji medju Isusom Kristom i Papom.

Ako je crkva stado, Isus Krist mu je pastir nevidljivi, Papa mu je pastir vidljivi; a Duh sveti žuri se, da doda, kako ne ima van samo jedan pastir, kan da se je bojao, te se ne bi dosta osjetilo, da Isus Krist i Papa nisu van jedno.

Je li crkva kuća? Isus Krist joj je temelj nevidljivi, Papa joj je temelj vidljivi; tako, te biste vi držao, da vidite kuću, koja počiva na dva kamena povezana i sljubljena. Jedan je na zemlji, vidi ga se. Drugi je doli; otimlje se pogledu. Nu prvi ne vriedi bez drugoga, te tko bi jednoga odielio od drugoga, sve bi porušio.

Je li napokon crkva prikazana kao prekrasna djevica; kao zaručnica čista i plodna? Isus Krist je njezin zaručnik nevidljivi, Papa joj je zaručnik vidljivi; a ipak ne ima van jednoga samo zaručnika. *Uni viro virginem castam exhibere Christo.*[1]) Vidite dakle kako je uzko, neizrecivo, u svojoj vrsti jedincato, jedinstvo medju Isusom Kristom i Papom.

To je njeka vrst medjusobne pronicavosti, a duh, zanesen otajstvom, koje tu vidi, nu ne zna, kako da ga izrazi, ne nalazi drugih rieči, van ove iz svete mise: *Per ipsum, et cum ipso, et in ipso.*

Tako je duboko to jedinstvo, da ne poznajemo van jedno samo još od njega veće. To je jedinstvo jedincato, vanredno, posve otajstveno, koje je postojalo i postojati će vazda medju Isusom Kristom i njegovom božanskom Majkom. Nu uz ovu iznimku, tvrdimo slobodno, da se ni jedno drugo jedinstvo ne može uzporediti s ovim, pa da ni jedan svetac, bio ma kako odličan, nije nikada bio sjedinjen s Isusom Kristom po milosti posvećujućoj tako, kako je Papa po dostojanstvu.

Tako i crkva, koja ima više smisla za božanske stvari nego mi, ne zna kako da govori o Papi. Ni jedan izraz ne čini joj se dosta jak, da izrazi ovu medjusobnu pronicavost, koja čini od Isusa Krista i Pape u isti mah vidivu i nevidivu joj glavu, jedinoga joj zaručnika. Na nj odnosi svu ljubav, koju osjeća za našega Gospodina. Okružuje ga istim počitanjem. Hoće da se pred njim na koljena bacimo, da mu noge poljubimo, pa da mu izkažemo štovanje, koje bi pretjerano bilo, kad se odnosilo ne bi na Isusa Krista, nevidivo i najuže sjedinjena sa samom osobom Pape.

Evo božanske rieči o dostojanstvu Papinstva, evo pravoga mu vienca. Papa je velik, dostojan našega neograničenoga počitanja, ne radi svoga visokoga položaja, svoga uma, svoje osobne krieposti, svoje političke vještine, pa ni radi usluga, što ih čini dušam i družtvu. On je velik, jer je namjestnik Isusa Krista, sredstvo, kojim se naš Gospodin služi, da nastavlja svoju božansku službu medju ljudmi, te zavjesa, pod kojom se on sakriva, da bude kušnja naše vjere i naše ljubavi.

[1]) Iv. V, 17.

[1]) II. Kor. II, 2.

Digitized by Google

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blaževič**, župnik Pribićki.

Šesta noć.

Vjera i narav.

„Što? Zar družtvo čovječje dakle da se razpane? Zar muž da ostavi ženu svoju? Sjajni gradovi zar da opuste, te od udobnosti i veselja družtvenoga života da u pustinje bježe i tamo surov i divljački život sprovode? Zar nisu i radosti ovoga života za čovjeka stvorene? Zar ga ne poziva narav, da uživa jestvine, koje su na ovoj zemlji pripravljene? Zar nije ono najveći silnik, koj hoće, da čovjek za tim velikim stolom gladan i žedan sjedi? Zar se takov pod izlikom bogoljubnosti ne protivi svetim namjeram naravi?“ Tako može vjeru obružiti onaj, koj ju zlo poznaje.

Ublaži, sliepče, svoje bedaste tužbe. Vjera usavršuje i posvećuje zakone naravi, ona ih ne ruši i ne ukida. Ali ti nemaš naravju nazivati, što je pogreška, što je krivnja čovječja. Narav te gladom i žedjom opominje, da okriepiš iznemogle sile tiela. Ti si pohlepno biraš jestvinu, koje ti se prohtjelo, nu koja ti bolest pribavi; preko mjere uživajuć piće pretvaraš si ga u otrov. Idi sada, pa tuži nedužnu narav. Zašto ne izbiraš po razboru i ne mjeriš po potrebi tiela? Nije li ti narav dala razum i zapovied, da nju uviek pitaš i njoj se pokoravaš? Zašto se ponašaš kano živina? Ne znači li baš to narav prestupiti?

Vjera i narav dvie su kćerke jednoga Otca; jedna i druga vierno navieštaju volju Njegovu, te si nikada nisu u protuslovju. Narav usavršuje čovjeka time, što usavršuje bolji njegov diel: njegovo srce, njegov duh, — te nastoji dobro tiela samo u toliko pospiešiti, u koliko ono duševnomu dobru prija, a ne da ga prieči. Vjera pako pokazuje nam pravu uzvišenost toga boljega diela u nama, i nalaže nam, da za tim težimo.

Kada tko u žestokoj vrućici silni glad i žedju osjeća, i veliku ima želju za nezdravim jelom i škodljivim pilom: nije to onda glas naravi, već glas nevolje, koja ga tišti, i bolesti, koja ga muči. Narav diže čovjeka nad varava dobra, u kojih bi on za kratko vrieme zemaljskoga svoga života nasladu svoju tražiti mogao; pa ako njega pohota njegova nuka, da u tih dobrih traži blaženstvo svoje, to nije onda glas naravi, već glas slabosti, glas stare one bolesti, koja narav kvari i njoj se protivi. Narav hoće — a razum nam to dovoljno dokazuje — da se čovjek po krieposti iznad one slabosti podigne. Pa ako se ne može u tom do jednake visine sa vjerom uzpeti, to nije tomu kriva njezina volja, već slabe njezine sile. Ali vjera pritiče joj u pomoć. Ona nas pomaže u plemenitom letu, te ne miruje, dok nas ne dovede do priestolja najvišega Bića. Zar ti ne veli narav po svjetlu razuma, zar ti ne veli tvoje srce sa svojimi željami, da dobra ove zemlje nisu kadra utišati glad, koj te uviek muči? Da dospjetan predmet ne zadovoljava tvojih težnja? Da umrli život ne izpunjuje tvojih želja? Da ništa, što ovim životom svršuje, ne može te usrećiti? Traži dakle, o čovječe, to neprolazno dobro, taj neumrli život, to bezkrajno, nepromjenljivo Biće. Nije li to glas naravi? Tu blaženu sreću, to uzvišeno opredjelenje, za koje te je narav stvorila, evo — veli vjera — ja ću ti pokazati s onu stranu groba, u novom životu, u neizmjernih dobrih, u Bogu. Hodi za mnom, ja ću te tamo dovesti. Ovdje narav povladjuje rieči uzvišene svoje sestrice: povjeri joj se, viče ona čovjeku, povjeri se sasvim! Dovle idu obe jedna drugoj na ruku, i jednako nam put pokazuju.

„To mi dakle narav nema više dozvoliti, da se veselim nad mojimi polji, nad baštinom, što su mi ju otci moji ostavili, da se služim pravi moga roda, i da uživam, što sam si marljivošću i naporom stekao?“

Niti ti toga zabranjuje narav, niti ti krati vjera. Slobodno ti je uživati dobra zemaljska, dok dobro duše u tom ne trpi; smiješ ih uživati, ali ne tražiti u njih svoje blaženstvo, koje je neizmjerno daleko nad njimi uzvišeno. Dok živiš na zemlji, smiješ od zemlje živiti, ali se ne smiješ sniziti do njezinoga roba.

Potrebe čovjeka, što ih narav iziskuje, spojile su obitelj čovječju družtvenim vezom, sela su i obćine utemeljile i gradove utvrdile. Narav je čovjeku put pokazala do umjetnosti i raznoga obrta. Uživaj, čovječe, plod naobraženoga duha, što ti ga je narav dala, da ti sladki i tihi život ne prolazi badava u krilu obilja, sigurnosti i mira. Vjera odobrava plemenitu skrb, što te na toli uzvišeno dobro potiče. Samo imaj na umu, da te još veće dobro čeka, k čemu ti ovo kano sredstvo služi; da se nemaš zadovoljiti s tim, što sada posjeduješ, te što je samo sjena od onoga, čemu se imaš nadati. Po-

Digitized by Google

trebe čovjeka, potekle od naravi, dale su narodom zakone, postavile poglavare, podigle priestolja pravednim na obranu, opakim za strah; jer je slabi glas razuma za ove preslaba ograda. Narav, koja pomno nastoji, da se čovječji rod na zemlji uzdrži, poziva nas neprestano na radosti bračnoga stališa. Narav napunjuje srce djece počitanjem prama roditeljem, a srce roditeljâ nježnošću prama svojoj djeci. Ona propisuje podaniku, vladaru, prijatelju, bratu, gradjaninu, čovjeku, svakomu svoje dužnosti. Svi razni načini uprave, razni običaji i navade, čim se narodi medju sobom razlikuju, u koliko ne stoje u protuslovju sa razumom, imaju svoj temelj u naravi. Ovamo dolazi vjera, ali ne, da bi te svete veze raztrgala, već ih još većma učvršćuje. K zemaljskim probitkom dodaje ona još nove razloge vječnoga spasa, te čovječji ugled zakonâ podupire ona Božanskom potvrdom. Čovječe, ti znaš već po glasu naravi, da ne smiješ nijednoga čovjeka vriedjati, već da ga imaš štovati kano sama sebe. Hodi, pa čuj, što vjera još jasnije uči. Ne samo da ti je zabranjeno drugoga vriedjati, već ga imaš i onda ljubiti, ako ti je i neprijatelj; ne smiješ ga mrziti, pa da te i ubije; imaš mu dobro činiti, sve ako ti je i nezahvalan i zloban. Griešiš, ako samo želju imaš, da mu se osvetiš. Već si u školi naravi učio, da je zločin povrediti zakonsku viernost. Vjera ti još dalje veli, da je odurni prekršaj već sama pomisao i želja nevjernim biti. Već narav ti kaže, da je osoba vladareva sveta. Vjera još dalje ide i veli, da je njezin život i onda svet, ako je on opak; i da svatko ima u njem štovati najvišega Vladara svieta, čija je on slika i službenik; da mu se ti pokoravati moraš ne samo iz straha pred zemaljskom silom, već iz straha pred Bogom, koj nepokornike proti njemu neće nekažnjene pustiti.

Zloba čovječja, koja sve izopačuje, izagnala je nekoč pravo bogoštovje sa zemlje, vjera napunila je tada sviet idolskimi hramovi. Kod onih sliepih naroda ostade pogledom na vjeru samo slaba sjena krieposti. Ona je štovala bogove samo vanjskim sjajem, palenjem tamjana, žrtvami i obredi. Ona je resila hramove, kitila kipove, ne starajuć se za ures srca; ovo dapače ostade okuženo najsramotnijimi požudami i najgroznijimi opačinami. Čovječja djela bijahu bez zakona; ali ništa se nije obavljalo bez religioznoga praznovierja. Dapače sama vjera sadila je u čovjeka klicu zloće, dočim mu je za uzor postavljala bogove: preljubnike, razbojnike, otcoubojice, i sa tisuću drugih opačina okaljane. Vječni Bože, grozna noć je prošla, hvala Tvomu milosrdju! Blagotvorno svjetlo Tvoga svetoga zakona očistilo je zemlju od toga groznoga nereda. Oslobodjena je narav od toga bezbožnoga silničtva, koje ju je pod izmišljenim proročištem poput robinje najsramotnijimi okovi sapetu držalo. Sad ona diše slobodno, spoznaje samu sebe i slavi svoga Osloboditelja. Braćo, dan se je približio; sliedimo svjetlo, koje nas razsvjetljuje.

Prava vjera ne zadovoljava se polovičnim štovanjem, polovičnom ljubavi; ona hoće cieloga čovjeka, a ne samo vanjski poklon dobrih djela. Cieloga čovjeka ona hoće, jer sve, što je na njem i u njem, ravna, upravlja i posvećuje ona najvišemu Biću. Ona je mati svake krieposti, te označuje svakoj njezin posebni djelokrug u načinu mišljenja i djelovanja svoga plemenitoga gojenca. Uzalud se pobožnim naziva onaj, koj uvriedi ma samo jednu tih plemenitih službenica uzvišene kraljice. Tko pogrdi nju, pogrdi kraljicu samu. Oj ti, što hoćeš k oltaru pristupiti, odstrani se, ako nosiš mržnju na brata svoga! Bog prezire tvoju žrtvu. Pomiri se najprije s onim, koga ne veže s tobom vez svete ljubavi. Bježi iz hrama sa svojimi darovi ti, komu su ruke grabežem i krvlju okaljane! Žrtva je tvoja Bogu odurna. Povrati prije, što si nepravdom uzeo; oplači i naknadi prije štetu, koju si počinio! Umukni drzniče, u čijem srcu sramotni plamen plamti! Ugasi najprije u srcu svojem onu iskru zabranjene ljubavi! To traži vjera prije svih žrtava i zagovora. — Uzaludne su tvoje duge molitve, uzaludan tvoj post, ako tjeraš od sebe gladnoga siromaka, a možeš ga nahraniti; ako njegove golotinje ne pokriješ; ako ga u bolesti ne obidješ. Bez milosrdnosti, dobrotvornosti i ljubavi bližnjega jest to, čim se ti gizdaš, samo prazna vanjska strana vjere. Kano što jedan jedini udarac s bodežem cielomu tielu smrt zadaje, akoprem ostali dielovi, koji nisu pogodjeni neozledjeni ostaju: isto tako jedan jedini prestupak i zanemarenje dužnosti oduzima cieloj vjeri djelovanje i život.

Čovječji zakoni protežu se samo na kratko vrieme smrtnoga ovoga života. Njihove nagrade su zemaljske, njihove kazne ne dostižu čovjeka više poslje smrti. Vjera je grozna u svojih kaznah. Mač osvetnik vječnoga Zakonodavca stiže čovjeka isto tako s onu stranu tamne one staze, kojom u vječnost putuje, kao što i za njegova života na zemlji. Okovi zločinaca, koje ona kao neprijatelje Božje osudi, vječne su trajnosti. Vječna tamnica, vječna kazna

Digitized by Google

čeka one, koji joj se opiru. Svojom srčanošću može čovjek ovdje progonstvo prezirati, smrti prkositi; ali strahotam i užasnomu glasu grozeće se vjere može samo bjesnilo i sliepa ludost prkositi. Kako u svojih kaznah, tako je vjera velika i u svojih nagradah, i ove su vječne i bezkrajne. Za napitak bistre vode, koju čovjek iz sućuti i ljubavi prama Bogu umorenomu putniku pruži, jest u nebu vječna, neprolazna nagrada pripravljena. Komadić kruha, što ga iz ljubavi prama nebeskomu Otcu gladnomu pružim, pribavlja mi stalno blago.

Čovjek si može ovdje kaznu donjekle zlatom izkupiti; sakriti može svoj zločin pred stražari, koje je država postavila; biegom može umaći osveti gradjanskih zakona. Ali pred vječnim Sudcem, što mi ga vjera kano osvetnika čovječje nepravde pokazuje, ne pomaže zlato, ni bieg, ni skrivanje, ni obrana. Za tamne mrkle noći šulja se potajno tat, i prisluškuje i vreba i pazi. Gle, sad se skriva, sad izlazi iz kuta, razmišlja i popostaje. Ali sad se je odlučio; eno ga, gdje nosi ljestve, prisloni ih i unidje u kuću, gdje sve u dubokom snu spava. Dočim sve mirno počiva, pipa on okolo, kupi i krade brzo, pun straha i nepouzdanja. Već je otišo, te je sa svojim pokradenim zlatom u sigurnosti. Smrtniče! ti si čovječjemu zakonu izmako; ali mnogo gorji sud čeka na tebe. Kradja je tvoja vječnomu Sudcu poznata. Kamo se ti god krenuo, svagdje si u Njegovim rukama. On čeka samo na smrt, da te ona vječnoj kazni preda. Ako se ne plašiš na glas zemaljskoga zakona, o, onda drhći na glas vjere.

Evo gdje ide drugi u gustoj šumi i zaustavi se na jednom u tamnoj gušćari. Spazi svoga neprijatelja, gdje sâm pružen na travi u dubokom snu spava. Ogledje se okolo, izvadi bodež, prikuči se tihano na prstih; već je nad njim, već je biesno podigo ruku . . . Stani, nesretniče, što to radiš? Ne diraj u taj život! Pa ako nijedno smrtno oko nije svjedokom tvoga nedjela, to te ipak gleda Sudac, komu izbjeći ne možeš, nepodmitljivi, svemogući Sudac. Ah, u istom času, kada ovoga probodeš, dopasti ćeš mnogo groznije smrti.

Tako dovikuje vjera i ondje, gdje čovječji zakoni i ne dopiru. Ona se grozi i osudjuje slaboga i jakoga, podanika i vladara. Svagdje se pokazuje ona čovjeku, koj zemaljske vlasti ne štuje, kano sudinja, tužiteljica i neizbježiva osvetnica. Tim glasom, timi prietnjami prognala je ona neizmjerno množtvo zločinâ iz ovoga svieta; pa kad je ljude upoznala sa dragocjenom nebeskom nagradom za njihovo poštenje, sklonula ih je na ljubav prama svakoj pravoj krieposti.

Kriepost je njezina ljepota. Kano što liepa slika oko tjelesno na sebe privlači, tako uzhićuje kriepost oko duševno, te u svako srce ulieva počitanje i ljubav; dapače i najsurovije i najdivljije ćudi izkazuju joj štovanje. Ali vjera razprostire nad njom višje, nebesko svjetlo, i podiže ju sa zemlje u nebo. Tko nju samu nadje, ne može joj nikako svoje ljubavi uzkratiti: tko ju pako sjedinjenu sa vjerom opazi na priestolu vječnoga Vladara, pada ničice pred njom i spoznaje njezino Božansko porieklo.

Bez vjere su krieposti bez obstanka, bez domovine i bez vodje. Njihova bogatstva, kad se prispodobe s onimi, što ih vjera podaje, samo su siromaštvo. Čovjek, koj za pravednošću teži bez vjere, posjeduje dakako u srcu svojem plemenito blago, — on je pravedan. I to ime nadilazi najveće počastne naslove na zemlji. Ali čim pravednost ima vjeru za majku, to je ona službenica Božja, od koga svaka kriepost proizlazi. Izim svoje vlastite ciene pribavlja mu ona dopadnost i naklonost Svevišnjega, tu vječnu nagradu krieposti, čini ga prijateljem i pouzdanikom Božjim. Scevola je hrabar iz ljubavi prama domovini, Koriolan oprašća iz ljubavi prama svojoj materi, Regul žrtvuje svoj život, da ne prekrši zadane rieči, Abradat žrtvuje sve svoje za svoje dobročinitelje. Ti stekoše slavu hrabrosti, blagosti, viernosti, priznanja, same krieposti, koje sve nadilaze, što čovječji ponos tako zove. Ali koli ljepše i uzvišenije bi bile, kad bi jih vjera pratila! Bogoljubnik hvata se oružja i bori se hrabro za domovinu kano i onaj, što samo zemaljski misli; ali on služi u svojoj domovini više vječnomu Vladaru, nego li zemaljskomu poglavaru. On oprašća ne iz ljubavi prama zemaljskomu biću, već iz ljubavi prama neizmjernomu Veličanstvu. On drži rieč, pa makar ga života stalo, ali da si sačuva prijateljstvo vječnoga Kralja. On prkosi mukam, istoj smrti, kada to iziskuje pravednost, zahvalnost, nedužnost i poštenje; ali dok on te krieposti vrši, srce je njegovo višjim predmetom zabavljeno, on ga posvećuje najvišemu Biću, praizvoru svega dobra.

Vjera mi odkriva angjeosku ljepotu kriepostî, ona mi pokazuje na jedan put praizvor njihov, vječnu Ljepotu. Kano kada pred izlazećim suncem zviezde potamne, tako pred ovom praljepotom svaka

Digitized by Google

druga ljepota potamni. Vierno idem njihovim tragom, ali srce moje ne može se više na njih nasititi. Svakoj krieposti dovikujem: O, vodi me u krilo bezkrajne Ljepote. Vjera u savezu s njimi vodi me do Božanstva i Njega držim se čvrsto.

I ti, sveta poniznosti, koja oduzimaš čovjeku oholo ludilo, čim se on pred licem svoga Boga napuhava, te sebi kano vlastitu zaslugu pripisuje, što je samo dar Njegove dobrote; koja uklanjaš od njega bahati prkos, kojim se oholo nad druge, sebi jednake, diže, te ih kao niža bića nogama gazi; koja nas učiš ujedno poznavati našu potištenost i našu pravu veličinu; ti, bez koje nam izvor istine zatvoren ostaje: ti bi bez vjere svietu još i sad ne poznata bila. Krotkost, tvoja kćerka, čuvarica ljubavi, koju mi svim ljudem dugujemo, toli blaga prama neprijateljem i usred pogrdah, i ona bi bez vjere bila tudja u našoj zemlji. A mjesto nje bi srčba, divlja mržnja i crna osveta svoja željezna žezla nad ubogimi ljudmi dizale; i tako bi se u srcih, koja se visokom plemenštinom ponose, nastanio hladni nehaj, cinički prezir i stoička oholost. I ti nebeski daru čovječjoj naravi, čim se smrtnik sa blaženimi duhovi natječe, — koji se sunčaju na tracih Božanstva i Njegove ljubavi nasićuju, — uzvišeno djevičanstvo, ni ti ne bi bilo med nami štovano, već prezreno, da nije vjera svietu objavila, koliko te u nebu ciene! Uzvišene duše, plamteće nebeskom vatrom, kojom se nad sve stvorove dižete, — uzvišene duše, koje na ovoj zemlji ništa, sebe dostojna, ne nalazite i nikojega drugoga zaručnika nę tražite, do li samoga Početnika naravi; vjera je to, koja vas je do tolike visine uzdigla. Vi ste najveći dar, što ga zemlja nebu daje.

Lienčina, koj mlitavošću svojom na putu zaostaje, jadi se neprestano na one, koji brzim korakom kraj njega prolaze, i spočitava onim, koji neće da budu drugovi njegove tromosti. Tako bi rado zemaljski misleći i tromi ljudi, koji poput zmije samo po zemlji plaze, najplemenitije darove, kojimi vjera pobožne duše nad njimi uzdiže, ocrniti ili sasvim uništiti. Kada narav — tako jedan od ovih umuje — odredi čovjeka članom velike obitelji, to vjera obara zakone naravi, kad ga trga iz družtva, i odredjuje mu samotan život. Ako narav hoće, da se čovječje pokolenje umnoža i neprestano obstoji, onda joj se vjera protivi, kada poziva čovjeka, da se odreče sladkoga imena: *suprug* i *otac*.

Budalo, ti ništa ne razumiješ, što govoriš. Izkusan umjetnik nadje neizbrušen dragulj, pa ga brusi i gladi, dok ne skine s njega hrapavo lice, te vještom umjetnošću načini iz njega krasan i skupocjen ures kraljevoj glavi. Kaži mi, kvari li tu šta umjetnost na naravi? Dobri seljak izkopa u šumi stotinu mladica i zasadi ih u bolju zemlju. Revnom marljivošću ciepi jih i oplemenjuje i tom umjetnošću prisili jih, da mjesto trpkoga i kiseloga ploda rode sladkim i tečnim rodom. Reci mi sada, hoće li narav, koja je ove mladice na nepovoljnom tlu posijala i pustila da kano divljake rastu, uvriedjenom se naći i tužiti se na umjetnost? Dapače narav zove umjetnost kano prijateljicu u pomoć i moli ju, da dovrši i usavrši ono, što ona sama nije kadra. Znaj, da narav nije sliepo biće bedastoga Epikura. Ona je djelo neograničenoga Duha, koj sve neizmjernom mudrošću ravna i sve najvećom umjetnošću spaja. Početnik naravi jest ujedno i Početnik umjetnosti, te jednu usavršuje drugom. Najvećom mudrošću naredio je On, da nema narav sama po sebi sve za čovjeka činiti, jer hoće, da se i čovjek muči. Početnik naravi hotio je, da ove mladice istom uz sudjelovanje umjetnosti boljim rodom rode, nego li bi od naravi rodile.

Vjera jest uzvišena, Božanska umjetnost, koja čovjeka oplemenjuje. Stvoritelj odredio je čovjeka, da donosi plod uzvišenih krieposti; nu k tomu mu njegova narav sama ne dotječe. On mu je opredielio visoko stanovište, doznačio mu je uzvišenu sudbinu; ali do nje ne može ga sama narav uzdići, zato mu je dao vjeru. Klicu vjere zasadio je u samu narav, uzgajao ju je pomnjivo ozgor, a napokon sašao je sâm s neba dole, da ju njeguje. Kano što na dobrom drvu ima više ploda nego lista, te kano što razborit vrtlar, da mu drvo bolje rodi, odreže mnoge grane, koje su takodjer djelo naravi: tako duhovno na čovjeku — njegova kriepost — nadilazi sve, što je tjelesno. Zato mu vjera, kad ga uzgaja, oduzme kadšto njegove prednosti i naslade, koje su inače naravi primjerene, samo da što bolji plod — krieposti — od njega dobije. Ti možeš bez grieha veliko bogatstvo posjedovati. Vjera te nagovori, i ti se svega lišiš. Ovo plemenito preziranje bogatstva čini te bogatijim, nego sva zemaljska dobra. Duh tvoj sakuplja si blago krieposti; vjera oduzme ti list i obogati te nadzemaljskim plodom. Ti možeš medju vladari ovoga svieta sjediti; vjera te zovne, ti sadješ s priestola i nastaniš se medju nizkimi ove zemlje. Ova veli-

Digitized by Google

čina duha riesi te većma, nego li grimiz i zlato, i diže te nad sve, što si ostavio. Možeš si suprugu izabrati; vjera progovori tvomu srcu, ti se odrečeš te slobode. Tim veledušnim nasiljem većma štuješ narav, nego li kada s drugimi običnim putem ideš. U tvojoj osobi uzdižeš narav nad nju samu.

„Ali ako bude svaki nizki stališ tražio, ako bude siromaštvo birao, ako bude neoženjen samotovao; to će se do skora čovječje družtvo razpasti, naše će pokolenje izumrjeti, zemlja će naša postati stanom samo za zvieri i ptice.“

Velikog proricanja nesreće; ali možda i proricanja pukoga neznanja! Mudar kralj hoće, da svi vojnici u vojski prvu čast zadobiju. Eto, reći ćeš, to će u cieloj vojski sami vodje biti; a gdje su prosti vojnici? Budalo, zar ne znaš, da nije svim dano, na najviši se stepen popeti? da je ono, što je savršeno, uviek riedko? Natjecanje, hrabrost, sve to goni napred. Svaki teži naprvo. Tko ne može prvo mjesto postići, zauzme drugo; tko se ne može ni ovoga domoći, teži barem za trećim ili za sliedećim. A tko se ne može niti iznad prostaka uzdići, nastoji, da barem svojim predpostavljenim ugodi, i medju jednakimi da ne bude najzadnji. Tako su svi razni stepeni popunjeni prema vještini i hrabrosti, kojom su se ljudi izkazali, a svi teže za *jednim* uzvišenim ciljem.

Početnik vjere, koj je ujedno i Početnik naravi, poznaje bolje, nego itko, sposobnosti čovjeka, i veliku umjetnost, kako da se usavrše. Svim stavlja za cilj najteža poduzeća junačke hrabrosti, sve dovodi na stazu uzvišene veličine. On zna, da će ih malo tamo dospjeti; ali na taj način dovodi mnoge do drugoga, trećega i tako dalje stepena. U kratko, On se skrbi, da ni jedan po svojoj lienosti ne zaostane, već da se svaki tako visoko penje, koliko mu njegove sile dopuštaju.

Narav je dala svim pticam krila; ali tim nije hotjela niti da sve jednako visoko lete, niti da sa zemlje, gdje im je hrana pripravljena, prognane budu. Tim se razlikuju od životinja na zemlji, što su od njih razlučene i što se svaki čas mogu iznad njih uzdići. Hoćeš ih uhvatiti: odmah razšire svoja krila, i traže slobodu. Premda sve imaju krila, ipak ne traže si hranu sve na jednaki način. Jedna spušta se samo na najvišje vrhunce strmih pećina, druga dolazi do polovice briega, treća spusti se na ravnicu. Jedna zadržaje se neprestano u nizkom grmlju, druga ne ostavlja nikada vrhunce najviših drveta, treća opet traži si hranu po zemlji.

Čovjek je stvoren za visoko opredjelenje, za svrhu, koja se iznad svega zemaljskoga proteže. Dok ovu zemaljsku ljusku nosimo, smijemo na zemlji boraviti i od nje se hraniti. Ali duh, što je u nama, ne smije od toga ništa kušati; nebo je njegov živalj. I njemu je na zemlji stanovati; ali uviek razlučenu od nje; uviek spremnu ostaviti ju, da postigne svoje visoko opredjelenje; uviek prostu i uzvišenu nad sva zemaljska dobra. To je, čim se čovjek od svih zemaljskih i nerazumnih stvorova razlikuje, što narav i vjera od njega iziskuje, te što njegovu narav usavršuje. Samo tako ostaje čovječje dostojanstvo i naša sloboda osigurana; tako ostaju prava naravi, koja ne smijemo povrieditи, neozledjena. Ali nisu svi od nas orlovi i lastavice, da bi se nad ovaj nizki uzduh podići mogli. Svaki upravlja svoj let onamo, gdje nebeski vjetrić lahori, kako ga daleko krila nose i kako mu daleko sile smažu. Vjera tu već ne zapovieda ništa, već samo svjetuje i ljubezno poziva. Nemaš li odvažnosti, bez vierne drugarice živiti? Nadji si ju, vjera ti ne krati, još ti dapače odobrava. Ljubi ju nježno, to ti vjera zapovieda. Ali ta ljubav ima biti podredjena onoj, koju Početniku svih stvari duguješ, koj ne samo za ovaj kratki život, već kroz cielu bezkrajnu vječnost ima tvoj Zaručnik biti. Narav hoće, a vjera ti to nalaže. Nemaš li srca ostaviti kuće i polja, što tvoje bogatstvo sačinjavaju? Zadrži si jih, vjera ti dopušća. Ali to ne smije tvojim srcem zavladati, koje pripada višjemu Biću, Gospodaru svih stvari. Možeš ih posjedovati, ali srce tvoje ima zauzeti Onaj, koj je cilj i svrha cieloga tvoga bića. Štuju te s počitanjem tvoji podanici. Primi to štovanje, ali ga cielo sačuvaj Svevišnjemu, komu svaka čast i štovanje pripada, čiji si ti najniži sluga. Hoćeš li ga sebi zadržati, to je onda drzovitost proti Njemu, to je kradja, koju vjera zabranjuje.

U obće vjera ne propisuje ništa glede raznih stepena u čovječjoj obitelji, što ih je narav ustanovila; nu ona ih posvećuje sve. Svagdje uzima u zaštitu plemenštinu čovjeka i prava Božja — plemenštinu čovjeka, koga nije dostojan nijedan drugi predmet izim Neizmjernoga; prava Božja, koja zahtievaju cielo srce Njemu posvećenoga stvora. Pa ako vjera jedan dio ljudi pozove, da izvan običnoga puta naravi Boga savršenije štuje, to ona time ne protuslovi naravi, već ju uzvisuje.

Digitized by Google

Rastava.*)

S taljanskoga preveo **Fr. Dominez.**

Od svijuh škola, koje si postaviše zadaćom, uzgajati čovječanstvo i voditi ga njegovoj vječnoj svrsi, ne može nijedna preoteti prvenstvo onoj Isusa Krista.

Njegova rieč dala je svietu dvojako obilježje: poriekla i obćenitosti. Nije On poput drugih mudraca govorio, pozivljuć se na znanost i razum, na politiku i društvo, već je govorio od svoga, da je On put, istina, uzkrsnuće i život. Ne upravlja svoju rieč samo na Jerusolim, na Izrael, nego na sav sviet, koji je izgubio pravi pojam o svom jedinstvu. Ne trudi se dokazivanjem pred množtvom poput starih filozofa, ne predaje svoj nauk, tajeć što ili izvrćuć; njegov bistri, obćeniti nauk neizrecivo je odsievao božanskim svjetlom istine. Kad je Krist došao na ovaj sviet, piše neki racijonalista našega doba, bile su sve vjere mrtve, a svi narodi na umoru. Njegova rieč udahnula je svojim krjepkim dahom svim tim lješinam nov život. Ako su se bezbožci našega doba i drznuli pobijati istinitost njegovih čudesa, uzkrisivanje tolikih mrtvaca, ne mogoše ipak zaniekati, da je On narod čovječanski svojom božanskom besjedom oživio, i da ga je izkopao iz strašnoga kaosa, u koji ga je bacilo poganstvo.

Pa nauci ovoga božanskoga učitelja, koji ulievaju balsam u svaku ranu, i snagu nam podavaju u svakoj nemoći, ne mogoše pustiti s vida ni obitelj, koja je izvor i naravskomu i gradjanskomu životu. A opet nije se mogla ta škola, koja je išla za obnovom svih stvari, oglušiti ni zdvojnomu vapaju žene, koja tužna i u okovih muževljega robstva, nosaše na čelu žig potištenosti i zapuštenosti. Ele Isus Krist dodje, da uzpostavi jedinstvo i nerazrješivost ženitbenoga veza, da dokine zakon o rastavi, koji je nakazao obitelj, to najljepše i najpoetičnije djelo Stvorčevo, pa svečano uztvrdi, da se ljudska ruka nek ne drzne rastaviti, što je Bog združio — Quod Deus coniunxit, homo non separet.

Pa ipak tko bi bio rekao, Gospodo, da će poslje devetnaest vjekova vjere i kršćanske uljudbe ta božanska škola biti prezirana i proganjana, da će ljudi, ti stvorovi njegove ljubavi, pobijati njegove nauke, i da će, obezčastiv kršćansku ženidbu, ići još i za tim, da joj otmu i zadnji znak kršćanstva, što no gà u nas sačuva vez ženidbeni? Kad je lišena bila ženidba onih milosti, koje dieli Isus Krist u onom Sakramentu, na koji ju je povisio, pokazala se je potreba, kako bi se naime pomoglo nesretnomu stanju tolikih obitelji, koje nije vezao vez ljubavi Božje. Pa umjesto, da se za tolike i tolike biede traži liek u milostih Sakramenta, nastoji se dan danas uvesti i kod nas rastavu, te se tako nakaže tom grdobom naše zakonodavstvo.

Stoga je nuždno razviti nauku Isusa Krista; pače je dužnost naše službe, da pokažemo puku u pravom svjetlu kukavnu tu robu, što no ju hoće da kod nas udomaće, te dokažemo, kako će tim sunovratiti obitelj u strašan ponor, koji u ovo naše toli razvraćeno doba i guta doisto sve nade Crkve i svaku sreću ljudskoga roda. Učiniti ću to dokazivanjem, kako je rastava 1) za Crkvu zločin, 2) za razum bezumlje, a 3) za ljudsko društvo poguba.

I.

Gledom na društveni život obitelj je tako znamenit i važan faktor, da zaslužuje pažnju ljudi svih vremena i svih mjesta. Ona je skup najčišćih osjećaja, u njoj se iztiču najvedrije radosti, ona daje čovjeku za burnih nezgoda života najnježnije utjehe. Lovor-vienac pobjede odsievao je rećbi većim sjajem s Epaminondina čela, kad bi ga sa zadovoljstvom pogledala majka mu; a Korijolanu je opet majčino radovanje činilo pobjedu sladjom. *U kući sam svojoj kralj,* reći će jednom netko od okrunjenih glava, koji se je naužio svih dražesti domaćega ognjišta. Djevičanska radovanja obiteljska su ona, koja nas čine ljubiti i slavu i život. Očinska kuća je svetište, komu svako dobro uzgojeno srce izkazuje neko upravo vjersko počitanje; u njoj je uvjek nebo vedro, zrak miran, povjetarac blag i rajski baš. Izvan njezinoga praga biesne svakojake oluje života, a u njezinom krilu ćuti čovjek, kako mu se preporadja nada, snaga i život.

A kako je nastala obitelj? Dal je bio slučaj, čovjek, dal je bila gradjanska oblast, koja je svojom stvarajućom riečju dala život ovoj velebnoj uredbi? Ta slučaj je prazna rieč bez svakoga značenja i ništica, koja ne može ništa proizvesti.

*) Govor sveć. prof. Sebastijana Lisi-a.

Digitized by Google

Dal čovjek? Tom tvrdnjom našli bi se u viru, u kojem se bezsmisleno motaju pojmovi, pred načelnim pitanjem, da li može čovjek da stvara čovjeka. Pa ako to nije u moći razumne naravi, još je manje u moći organične. Ona Büchnerova *snaga je tvar,* jest paradokson, komu se ne može vjerovati, jer organizmu, koji je po današnjem materijalizmu sposoban roditi razumno biće, morala bi biti majkom sila, koja je kadra proizvesti i misao i razum isti. Nije li bio nagon ljudske naravi onaj, koji je nagnao čovjeka, da stvori obitelj? A onda tko je usadio u nj onaj neodoljivi nagon, da se pridruži drugarici, da se od svega srca povjeri drugomu biću? Tko je bio onaj, koji je ustanovio to društvo s drugim bićem kao nuždni uvjet svake ljudske sreće? Gospodo, zametak obitelji ostaje zagonetkom, ne tražimo li ga gore, ne utečemo li se Crkvi i sv. Pismu, koji nam u tom daju doista obširno i podpuno riešenje.

Otvorimo prve stranice one vječne knjige, u kojoj je ruka Božja vlastitim prstom rećbi upisala zametak ljudskoga roda, pa nam eto najmilovidnijega prizora, koji nam se očima namiće. Eden je — onaj vrt pun razkoši — kamo je Bog postavio prvoga čovjeka, jedva što ga je stvorio. Bujna stabla, izabrane voćke, ubavo cvieće, bistri potočići, gladka jezerca, lahorčići puni sladkoga miomirisa čine ono mjesto rajem na zemlji. Pa ipak Adam, smješten u to više rajsko nego li zemaljsko prebivalište, uzdiše i tuguje, baš što je sam. Na hiljade misli vrve mu mozgom, na hiljade čustava uznemiruju mu srce. Pa ko što bujica-brzica, ne našav klanca, naraste i nabuja, tako se i Adamovo srce, jer nije imao, komu bi u srce prelio svoje misli i utiske, napuni tugom i nemirom na toliko, da je u svojoj samoći stao jadikovati. A Gospodin, koji je sa zadovoljstvom razgledavao djelo svojih ruku, čuo je ono jadikovanje, pa će sam u sebi reći: Nije dobro, da čovjek bude sam; učinimo mu pomoćnicu, koja će mu naličiti, drugaricu, koja će ga u nezgodah života tješiti. Na to udari Adama tajinstvenim snom; pak, dok je taj spavao u djevičanskoj sjeni nekoga stabla i snivao možda o drugarici, iztrgne mu Gospodin s boka tvar, od koje će mu ju učiniti. U čas neopisive poetičnosti eto ti Eve, krasne, pune svih rajskih čara i svih divota zemaljskih. Protrnula je prva žena od udivljenja nad čudnimi prizori Edena i drhtaše rećbi, uočiv čovjeka, koji snivaše tajinstven san. Bog ju uze za ruku, povede ju u onaj cvjetni vrt i predstavi ju Adamu, koji, probudiv se jedva i čudeć se uzhitu srca i uzdisanju duše si, u ljubavnomu zanosu reče: Kost si od mojih kosti, meso od moga mesa! Ljubav, koja me s tobom veže, tako je jaka, da će čovjek ostaviti i oca i mater i pridružiti se svojoj drugarici tako, te će biti dva u jednom tielu.

Gospodo! Promatraste li ovaj prizor toli bogat bibličkimi ljepotami? Nikakva pastirska idilla ne može se s njime omjeriti. Al jeste li dokučili do dna istinam, koje se u njem sadržavaju? Nije ne Eva, koja trči k Adamu, kako to hoće pristaše divljih ženidaba, apostoli razpuštene ljubavi; nu nije ni Adam onaj, koji sam traži Evu i za pomoćnicu si ju života uzimlje, već je baš Bog, koji traži ženu čovjeku i svu mu ju stidom oblivenu vodi — *et adduxit eam ad Adam* — i koji blagoslovi i posveti u Edenu prvi vez ženidbeni na zemlji. Obitelji je dakle začetnik Bog, jer je On naredio naravnu ženidbu, koja je vrelo obiteljskoj zajednici. Po tom je ženidba ugovor svoje vrsti — *sui generis* — koji u *prisutnosti Božjoj* veže *dvie volje,* i Bog je onaj, od koga taj ugovor dobiva svečanu potvrdu, snagu i život. Gdje u ovom za ljudski život važnom činu ne sudjeluje vjera, ondje ženidba svoj prvotni lik gubi, izrodi se i pogubnom postane.

Pa u isti čas, kad je Bog osobno posvećivao prvi ženidbeni vez, upisa u naša srca mudar zakon, a koji no je Adam pred Evom prvi proglasio, da ljubav naime ne može istom i svom snagom vezati *tri* bića, i da nema ljubavi van samo u dvoje — *erunt duo in carne una.* Iz tih rieči proiztiče ženidbeno jedinstvo, a zabacuje se višeženstvo. Isti taj zakon nadovezuje jošte, da ženidbeni vez imade biti vječan, i da imade vezati bezuvjetno i beziznimno kroz cieli život — *Et adhaerebit uxori suae.* Jedinstva dakle i nerazrješivosti, tih temeljnih uslova, ne dade se ženidbeni vez lišiti. Ne može se ljubiti u troje, ne može se ljubiti i popuštati od ljubavi — ljubav je izključiva, bezsmrtna. Odkada je čovječanstvo zaboravilo onu prvu svoju objavu, stalo je sliepo basati i srtati, a tako i ženidbeni vez izgubi one svoje velike značajke jedinstva i nerazrješivosti, pa posta, izgubiv svoj temeljni uslov, vrelom društvene propasti. Kućni taj prevrat prošao je i sve faze gragjanskoga života. Za zakon vriedio je samo otac obitelji. On je bio sve: Bog u kući, svećenik i vladar, a žena je provodila život robkinje i postala je sužnjicom, prikri si lice koprenom i stisnu se u najskradnji kućni kutić. Ko ukleta

Digitized by Google

božica ili osumnjičena robkinja sputala si je noge samo zato, da ne ide. Nije bilo institucije, koja bi imala i smisla i snage, da ju pridigne. Filozofija svojimi zasadami povladjivaše robstvo žene, i samu sebe pitaše, da li u obće može biti žena jednaka mužu, da li može biti krjepostna. Zakon nalagaše bludnost, a poganska ju vjera čaščaše gnjusnimi obredi tako, da nije bila sramota bluditi javno i u tobožnjih najsvetijih mjestih, pače podno i istih oltara. Venera, preljubnica i bludnica, imala je i hramove i svoj kult po svih stranah svieta. U Sparti bile su žene bez svakoga stida — po zakonu Likurgovom davale su se žene na izmjenu, samo da se tobož umnoži za državu broj djece. U Ateni su jih prodavali za gotov novac i zatvarali u svojih kućah, dok se nisu malo po malo priučile tomu načinu života i tako postale bludnicami. U Rimu su izgubile svoju juridičku osobnost i smatrale se za proste stvari. Nisu imale prava tražiti, što su posjedovale; odpuštalo jih se je pod kakvom takvom izlikom. Ako li je putnik sreo ženu i za daljnji ju put upitao, odgovorila bi mu — ne znam za nikakav, jer sam žena. Ženidba spala je na prostu trgovinu. Ah za ona tri zanosna čuvstva modernoga svieta: vjeru, ljubav i slobodu, stari sviet nije znao, a bez njih ni za velike zakone, koji ravnaju ljubavlju i nerazrješivošću! Različnost ćudi, mušičavost, razuzdanost, neplodnost žene, izgubljena mladolikost i ljepota — sve posljedice putenosti i razkalašenosti bile su dovoljan razlog, da se dade ženi odpustni list. Ženidba pala je tako u ponor najvećega prezira, a rastava posta tako obćenitom, da se je nije stidila nikakva, i da su odlične žene pače računale godine ne po konzulih već po svojih muževih. Rimsko družtvo palo je u kal razpuštenosti. Historija Tacitova i Svetonijeva, proklinjanje Senekino i Juvenalove satire najrječitiji su dokaz, kako je rastava izrodila prvotni pojam ženidbe, potištila ženu, u razuzdane pijanke pretvorila domaći zadružni život, a društvo bacila na tle i grdno ga nakazala.

Pristaše rastave rado se pozivlju na zakon mozajični, koji rastavu, ako ju je i dopuštao, ipak nikada nije odobravao, pa držeć se grčevito toga zlo shvaćenoga, a još gore oposljedovanoga primjera, nastoje dokazati, da ženidbenoj nerazrješivosti nije početak u pravu božanskom. Nu ako promislimo, Gospodo, da je Izrajelac za najveću nesreću smatrao, ako li nije imao djece, da je Jevrej živio od nade u budućnost i da je ljubav potomaka bila većinom ravnalom njegove sadašnjosti; ako li nadalje promotrimo okorjelu i surovu ćud onoga puka i naprasito mu srce, pripravno ubiti i vlastitu ženu na prvi prkos; i nadalje, da je i sam Bog to tako u Izrajelaca udesio, kako bi tim ko u slici prestavio razpust Sinagoge jedno, a drugo da je obustavio onaj zakon, kako bi prepriečio veća zla; ako promislimo napokon, da ženidba u Ebreja nije bila Sakramenat, na koji ju je istom Isus Krist povisio, onda u toj činjenici nema nikakve važnosti.

Isus Krist došao je, da povrati ženidbu u prvotno njezino stanje. Jer je narav ljudska bila izopačena i mehkoputna, zato je On ženidbu povisio na dostojanstvo Sakramenta, kako bi naime što bolje skučio srca suprugâ pod svete dužnosti, te sakramentalnom milošću učinio laganim i sladkim taj jaram. Ljubav suprugâ, posvećena po Njem na piru u Kani, nije se više smjela smucati po blatu izkvarenosti, nije smjela biti i dalje zamamljivom hranom mladosti i ljepote, nego je imala, obukav se — reko bi — u duhovno odielo, taj dar nebeskih blagodati Sakramenta, sačinjavati u buduće jedinstveni vez, koji veže ne toliko tjelesa, koliko više i naročito duše tako čvrstimi sponami, da prkosi i istoj smrti i u vječnosti se uvjekovječuje. Obnovljen i učvršćen tim božanskim magnetom milosti zadobio je ženidbeni vez po Isusu Kristu i opet svoje naravno obličje i svoje temeljne značajke jedinstva i nerazrješivosti. Nisu dva, učio je Isus, nego jedno samo biće — *non sunt duo, sed una caro.* Što je Bog svezao, čovjek nek se ne drzne razriešiti — *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* A Farizejem, koji Isusa Krista sjetiše rastave, dozvoljene mozajičnim zakonom, naznači On uzrok onoj obustavi zakona i pričvrsti opet svoju nauku na prvotnu ustanovu ženidbe — *Ab initio autem non fuit sic.* I apostol sv. Pavao proglašujuć nerazrješivost kršćanske ženidbe, nastoji svojim dokazom dati svu težinu božanskoga ugleda — *Praecipio non ego sed Dominus.*

A Crkva, vierna čuvarica nauka Isusa Krista, drži proti grčkim običajem i pogubam visoko barjak obnovljene nerazrješivosti ženidbene, ter kroz tolike jur vjekove, a naročito u prvo vrieme strpljivo i uztrajno dieli borbu, punu svakojakih dobara za društvo. Više puta mûkom mimoilazi, a da zato ipak nit ne nieče, nit ne poriče nauku Kristovu, koja je bez ikakve promjene živjela u dekretih Rimskih biskupa i u saborskih kanonih. Glasu cr-

Digitized by Google

kvenoga učiteljstva odzivlje se i kršćanska predaja. Justin prispodablja rastavu zločinu; Atenagora ne preporuča po smrti ženidbenoga druga novo vjenčanje, Origen veli, da se opire nauci Apostolâ, a Basilij otvoreno veli, da jedina smrt može razvezati ženidbeni vez. Krizostom se obara cielom kišom anatemata na onoga, koji bi se usudio pridružiti odpuštenoj ženi. Tertulijan, Teodoret, Ciprijan i Ilarij vele, da je bitni uvjet ženidbe nerazrješivost i svi uslovi, kojimi je Isus Krist popunio u tom Zakon Mojsijev. Veliki Augustin napisao je o tom cieli traktat, u kojem nerazrješivost ženidbe prispodablja neizbrisivomu onomu biljegu, šta no ga u duši našoj ostavlja sakramenat Krsta i Reda. Napokon Crkva, sabrana u saboru Tridentskom, proglasi cielomu kršćanskomu svietu tu veliku istinu, pored koje da rastava nije drugo van bludnja i grieh.

Prolistajte poviest, pa nećete naći rastave van kod onih, koji su se jur prije rastavili, odciepili od velike kršćanske obitelji. Lišivši ženidbu značaja, što joj ga daje sakramenat, začepiše izvor, iz koga ugovaratelji crpaju sakramentalne milosti. Prva posljedica tomu bijaše rastava, a kakovimi je posljedicami urodila ona, kazuje nam poviest njekih naroda, isto tako, pa i više još tužna, nego li je poviest naroda poganskih. Ženidba bje obezčašćena u Inglezkoj, Njemačkoj, u Grčkoj, i drugud po istoku, gdje ona spade na prosti ugovor, na mjenicu, koja vremenom dospieva; a nato su nastale one tužbe, da je naime mučno sklopiti vez, koji veže za sav život, pa stoga se je posvuda hvatalo za rastavu ko za polakšicu nesnosnoga ženidbenoga veza.

Pa zakon, koji proti Crkvenim naukam hoće, da sâm sklapa ženidbu, ustanovi po istoj neoborivoj i kobnoj logici razrješivost braka. Evangjelje i ugled Crkve bili su potisnuti u kut, al je tim bila i ženidba nakazana, izgubila bo je svoj čar, svoju dražest, svoju poeziju.

Gospodo! Nauk je naše Crkve jasan, a bio je i dobro protumačen i dobro označen od mudroga današnjega Pape, koji je sjetio ovaj razpušteni naš sviet nerazrješivosti kršćanske ženidbe. U očima učiteljstva Crkvenoga, čijoj je brizi Isus Krist povjerio udes obitelji i ljudskoga roda, rastava je velik grieh

---

Dopis.

Ispod Vlašića početkom srpnja.

(Slavlje u nadb. dječačkom sjemeništu prigodom mlade mise naših prvijenaca.) Jesi li kad bio, štioče moj dobri, u našem bijelom Travniku? Jesi li vidio naše drago sjemenište, kako se ponosito diglo na lijepoj ravni uz romon brze Lašve — a na podnožju kitne Vilenice? Okitilo nam se sjemenište svakim u Boga miljem, uvijek lijepo i milovidno, a kad ga sa istoči ogrle živi zraci zlaćena sunca: divnim ti se svjetlucanjem smije, kô da bi htjelo s našim dragim pjesnikom reći roda dobi novoj: „Ja ću svjetlom biti zemlji ovoj!“ Pa jesi li kad srećom koracio unutra, da pogledaš, kakvim se redom i napretkom ponijelo, da vidiš ona mlada i vesela lica, što se tu brižno uzgajaju, da budu danas, sutra ponos vjeri i domu svome? —

Veselo ti srce, žarka te možebit ponijela misô u onaj čas, kad si se divio srcu i njegovu zanosu, srcu punu blaga Božjega, srcu, što plamti u žaru ljubavi kršćanske, što zamišlja zamisli divne, da ih još divnije, zanosnije izvede na korist vjeri i narodu svome. Veselo ti srce, slatka ti možebit nada dušu obavila, da ćeš jednom, ako Bog dâ, ili sa milina hrvatskoga mora, ili sa obale hladne Save, ili iz drugog kojega kraja lijepe naše domovine poći k srcu zemlje ponosite, da joj vidiš, čim se ona toliko kiti i ponosi. Veselo ti srce i hvala Bogu, jer i moje evo nikad veselije pero. Ono će ti s toga, znam, brzo omiljeti, jer slika se, riječ veli, prilici veseli. Razdragalo mi se ko nikada u prstima pero, pa s toga i s uvodom tako oduljilo, makar i jedva čeka, da ga pustim, neka leti, nek ti, brate, povijeda, slatke, sretne čase, što mi neki dan u mom zavičaju ponajljepše trajali; nek ti kazuje veliko slavlje, što ga pod vilinskim Vlašićem slavila crkva, domovina, naša nadbiskupija, naše drago sjemenište.

Štioče moj dragi, kad ti ne zaboravih reći: znanci smo već otprije dobri, poznamo se prijatelji. I s toga mi daj bratsku ruku, draga srca i vesela lica povest ću te sada kô brata svoga pred lijepo naše sjemenište.

Nagibalo se sunce k zapadu, da do malo zagje ono i zadnji dan mjeseca lipnja. Na sjemenišnoj crkvi razvi se papinska zastava. Pred sjemeništem eno lijepe kite naših bogoslovaca. Eno i

Digitized by Google

sjemenišne glazbe. Dva puta zaori glasna trublja. Eto i velč. oca rektora sa drugim velč. ocima, eto i velike množine, čitave naše gimnazije. Neko se valjada očekuje. Iza tamnorujna oblaka proviri srećom plamenim licem radoznalo sunce. Baš u dobar čas!

Eno uz romon Lašve i konjskoga kopita. Poletješe brza kola. Eto ih za čas pred sjemeništem. „Živjeli!“ zagrmi u jedan mah sto i više grla, kad se iz kola pojaviše dva mlagjana lica — naši prvijenci, naši novomisnici, koji će prekosutra u Alojzijevoj crkvi prikazati Bogu svoju mladu misu. Žamor još ovdje, još ondje. Žamor umuknu. Veselo zaori glazba. Iza nje ozva se latinski pozdravni glas od brata bogoslova braći svojoj mladomisnicima. „Vivant neosacerdotes! Vivant!“ prviput se danas orilo pod nebom u našem Travniku. A onda prihvatio mlad gimnazijalac riječ hrvatsku, veselio se od srca sa svojim drugovima neiskazanoj sreći mladomisnikâ. I opet se orilo čistim zrakom: „Živjeli!“

Bili to ganutljivi časovi. Milo ih gledalo i ono na nebu sunce, a možebiti vidjelo kome i vrelu na oku suzu. Milo ih gledalo sunčano zlato i opet za oblake zamaklo, da sutra i prekosutra, ako Bog dâ, još ljepše i veselije na vedrinu izagje. — No ovo je samo prvi navjesni tračak našega slavlja i sjaja. Sutra na večer, u oči uzdisane prve srpanjske nedjelje, slavlje će naše tek zasjat, srca nam tek živo zakucat, cvijeće žarke ljubavi ponajljepše procvast. Ja milja, Bože, i radosti, kad zasine i mlada nedjelja! —

Pod večer sutra dan je bilo. Sve dotle se u sjemeništu bez odmora radilo i pripravljalo. Velika, milovidno bojadisana sjemenišna dvorana s miomirisom cvijeća sva se zadihala. Na pročelju dvorane stoji povišena lijepa pozornica: sad ti je ona krasan perivoj. Tu cvjeta plamna ružica. Podalje tamo digle se četiri piramide visoko izrasla bujna cvijeća. Ondje raste široki list, ovdje i karamfil i liljan; a tamo se kamena prihvatio gust busen zelene mahovine. U sredini se ponosito digla mirisava, granata lipa. Pravi malen perivoj. Čitavo sjemenište došlo, da ga gleda. Eto sa velč. ocem rektorom i velč. ocem vikarom iz Gučje gore, fra Ilijom Gjebićem i naših velč. mladomisnika: Nikole Odića i Nikole Gjebića. U perivoju stoji nekoliko djece i mladića. Stade pred lipu ovisok mladić sedmoškolac. Progovori i kaza nam, šta je ovaj perivoj, šta su one 4 piramide, šta je ono cvijeće, šta je ova mirisava lipa. Perivoj jest naša u Bosni i Hercegovini crkvena hierarkija, što ju zasnovao namjesnik onoga vrtlara, što jedanput govorio sa Marijom Mandalinom. One cvjetne piramide: biskupije naše. Ono u vrtu cvijeće: djela naših biskupa, divna djela našeg nadbiskupa. I ona kitnjasta lipa, s koje zaplovio perivojem blagi miomiris: to je velebno djelo nadbiskupovo — naše drago sjemenište u Travniku. Na lipi plod: to su naši mladomisnici. Sitnije i tanje grančice: to su djeca u sjemeništu, što se vesele, kad im brata, deblju granu, zadesi kakova sreća, jer onda se i grančice jače i čvršće prihvate debla.

Rado i prerado slušali smo tu divno zasnovanu alegorijsku akademiju. Izvagjala se malo po malo sad u kićenoj prozi, sad u dijalogu, sad na kriocu vile posestrime. Gledali smo lipu od časa, kad tek niknula, pa sve evo, kad stala i ragjat. Lijepo nas osladila ta mala akademija. Ja bih je nazvao zlatolikom čašicom, u koju mladi gimnazijalci izlili najslagje kapi svoje ambrozije, svoje žarke ljubavi napram mladomisnicima, napram svima u Travniku bogoslovima.

Zavjesa za čas pade. U to nas milosklad pjesme rajio. Opet se pokaza onaj perivoj. Žar i rumenilo bengalske vatre polilo ga svega. Šest angjela u bjelilu i plavilu gledaš sada u perivoju. Dvojica kleče sprijeda kô kerubi i drže po kalež. Pod lipom stoje dvojica: jedan nosi evangjelje, drugi raspelo. Još dvojica nosila liljane. Dok smo gledali u taj krasni tableau, živo se i veselo dvoranom orila pjesma zahvalnica: Tebe Boga hvalimo!

Do malo u dvorani bilo sve opet tiho i nijemo, no za to sad življe na dvoru. Našom dolinom odjekuje veliko zvono dubokim glasom. U crkvu Alojzijevu sve korak za korakom pobožna svijeta. Eno do malo u crkvi zazvoni zvonce, eno orgulje zagrmješe, eno k oltaru sjajne podvorbe, eno već, brate, mlada u srijedi novomisnika, eno majčino zasuzi oko, kad ugleda sina prvi put onako na oltaru, evo i meni zaigralo živo srce, motreć svoga druga velč. g. Nikolu Gjebića. Ali nek ostane u grudima srce sakriveno, nek ostanu otajna sva čuvstva, čuvstva i majke i rodbine, dok se orili u lauretanskim litanijama divni poklici našoj dragoj Gospi. Ušutješe eno orgulje, šutim o tom i ja, jer to je teško i preteško reći.

Lijepo već unišlo u tihu, nikad miliju večer. I zanoćilo bilo. A mužari udariše gromovno u Vlašić, i jeka im se iza gore dugo odzivala. A pred sje-

Digitized by Google

meništem na desnoj strani oživjelo prostrano igralište. Vrvjelo tuj mravom i mlado i staro, i žensko i muško. A bilo je tu šta i čuti. Mlagjana glazba pod vodstvom neumornoga našeg M. Vajca živo se tišinom orila. A bilo je tu šta i vidjeti. Igralište čas bi se zarumenilo rujem bengalske vatre, čas zaplavilo, čas zlatom zažarilo, čas bilo na njem tisuća iskrica, čas se okitilo sjajnim ognjenim vijencima, čas tamo na zelenoj obali znak križa kô sunce zablistao, čas vatra daleko u vis poletjela, da ozgor gromom pozdravi toliki pod sobom svijet i da ga odmah milo pogleda sa bezbrojem alem-očiju, što bile nama jasnije i od onih na nebu krijesnih zvjezdica. Lijepi nam tuj bili časovi, a trajali daleko u noć, sve dok iza gore oko jedanaeste ure ne zatreptio na plavetnom nebu plameni mjesec.

Osvanu nedjelja. Već u rano jutro stali mladomisnici svijet pričešćivati. Da ti, brate, ovdje kažem, koliko ih se danas svega pričestilo. Prelazi 900 duša. Oj hvala ti, Isuse, sto puta hvala ti, milosti Božja!

I minule brzo jutarnje ure. Blizu je, da odbije deveta. Svijet u rpama sve jednako grne k Alojzijevoj crkvi, sve mravom vrvi pred naše sjemenište. U crkvi je sve puno, puncato. Sjajno se sunce milo smiješilo, motreći toliki i veseo i pobožan narod pod sobom, gledajući i onu lijepu povorku, što stade izlaziti iz istočnih vrata sjemeništa. Naprijed se nosilo raspelo, onda se bijelila Alojzijeva zastava. Za njom sva naša gimnazija tiho stupala, i onda čuješ milosklad njezine glazbe. Orila se najprije pod Vlašićem skladno, zanosito naša rodna pjesma: „Lijepa naša domovina!“ Sad dolaze u bijelim košuljicama bogoslovi, Isusovci, med njima tri franjevca, a najzad izigjoše sa velč. rektorom i dva naša mladomisnika. Lako, lagano micala se povorka, živo glazba dolinom odjekivala. Eto nas kroz množinu u crkvi.

Hvala Bogu! Započe i prva mlada misa velč. g. Nikole Gjebića. Sve je bilo lijepo i sjajno. Lijepo pjevanje, sjajna i zanosna podvorba. Velč. otac fra Ilija Gjebić kumovao svom rogjaku mladomisniku.

Iza mise pope se na propovjedaonu naš dragi župnik velč. gosp. Juraj Pušek. Započe riječ, kad ugleda pred sobom u prezbiteriju dva mladomisnika. Započe naš župnik milo i svečano, progovori zanosito, kô što nam on samo u Travniku znade progovoriti. Doista njegove odmah prve riječi postigle, što tražile — razveselile vas bijeli naš Travnik. A onda stao prikazivati divotnu sliku. Na toj slici visoka gora, gora svakom na pogledu. Na nju se uspela eto naša dva mladomisnika, rodne mladice naše; u ruci im zastava, a na njoj: Za krst časni i slobodu zlatnu! Pa razvio govornik dalje kitnu riječ, i kazivao narodu uzroke, za što da štuje misnika svoga, i kazivo mladomisnicima čast i krunu njihovu, i putio ih, kako da pogju onamo, kamo ih Bog i domovina zove. I njegova riječ, vidio sam, zaokupila srce i mladomisnikâ i naroda; i njegova riječ, čuo sam, izmamila od srca suzu mnogome oku. — Da, divna je i zanosna bila riječ govornikova; divna i zanosna nije mogla ostati bez velikog ploda svoga.

Iza propovijedi pojavi se u prezbiteriju opet sjajna podvorba, pojavi se drugi naš mladomisnik g. Nikola Odić, da prikaže Gospodinu prvu sv. misu. Kumovo učeniku jednoć svome velč. fra Jako Matković, revni župnik i dekan u Dôcu. Razlijegala se crkvom opet višeglasna pjesma; razlijegao se lijepo s oltara i pijev mladomisnika; razlijevala se kô i prije sveta nebeska čuvstva u srcu majke, u srcima roda; razvijale se opet u mnogoj duši živahne, slatke slike, i mnogi, znam, kô i ja snivao o svom raju — o mladoj si misi. Na dvoru razgovarali se mužari ko i prije s jekom svojom iza Vlašića. A kad se svršila misa, pozdravljala se naša draga Gospa.

Sunce se spuštalo, spuštala se i tiha večer. Tiho i mirno — kô u nas na večer. Samo što Lašva sitno romoni, samo što kad i kad hitar korak u tišini odjekne. Do malo ti koraci prema Alojzijevoj crkvi učestali. Do malo milo odjeknuo tišinom glas Alojzijeva zvona, i mužari onda zagrmjeli. Za malo časa crkva gotovo puna, a orgulje sitno, glasovito zaorile, kad započe večernjica, što ju uz sjajnu podvorbu držao mladomisnik g. Nikola Odić. Milo se prelijevale pjesni, što ih kralj-prorok otkidao iz dubina svog srca. Te Deum i blagoslov sa presv. otajstvom dovrši ovo do sad nevigjeno slavlje.

Najzadnje večernje časove ujagmiše još bogoslovi. Oni započeše ovo slavlje, pa htjedoše, da ga i dovrše. I dovršiše ga u sobi dvaju mladomisnika, da skromno, medju se, ali zanosno. Tu je plamtjela mlada duša, tu je srce tonulo u rajska milja, tu se slatko orila višeglasna Gospina pjesma i domovinska pjesma, tu se riječi ustima otimale nikad ljepše, nikad milije, jer braća nebu prisizala ljubav, svetu bratsku ljubav, sve dok u njih srce

Digitized by Google

bije; jer se braća vjerila, da se nikad iznevjerit neće onoj zastavi, što ju danas naš dični govornik u crkvi toli divno, toli lijepo, toli zanosito razvio, da, onoj zastavi, na kojoj žarkim tracima vječnog sunca napisano: Za krst časni i slobodu zlatnu! Da, to geslo djedova bilo je kao zlatna nit, što nam ispreplela sve riječi, što se ne odmarale čitav sat i pô. Tu da je sve krasno i veselo bilo: kazalo nam oko; tu da je ljubav bratska bila i vladala: kucalo nam srce. Tu si braća raspaljivala srca i za najsvetiju ljubav k presv. Srcu Boga našega. A onda si čuo upit, ko nam donio prvi i na srce stavio tu ljubav, ko nam najviše razgorjeva u srcu taj vječni plamen: i svi ko jednim glasom pogodili i zaorili: Dika naša, otac naš i nadbiskup naš! Živio dr. Josip Stadler!

Eto, štioče moj, slavlja našega, radosti naše, eto najslagje od svih kapi, što nam do sada na srce kanule! Eto, za što mi se pero toli razveselilo! Eto, brate, za što sam ti bratsku ruku uhvatio: da ti ispripovjedim, što nam neki dan donijela zora bolje sreće, pa da ti evo sada na rastanku i s Bogom viknem, valjada, brate, zadnji moj s Bogom tebi ispod Vlašića, iz mog mila zavičaja. S Bogom, kô rogjeni brate!

Moli se za svoga dopisnika

Viestnik.

Naša domovina.

(Presvietli gospodin nadbiskup) odputovao je 3. o. mj. jutrašnjim vlakom, da dieli sakramenat svete krizme po župah dekanijâ Sutjeske, Tuzlanske i Toliške. Njegova Presvietlost vratiti će se 17. augusta.

(Duhovne vježbe i pučke misije.) Presvietli gospodin biskup Senjski dr. Juraj Posilović urekao je za svoje svećenstvo duhovne vježbe ove godine u Senju, diecezanskom sjemeništu, u mjesecu rujnu, koje će početi u večer 11. rujna, a svršiti se 15. rujna prije podne. Tko želi biti dionikom, neka se svakako do 1. rujna najavi ravnatelju sjemeništa, preč. g. kanoniku Josipu Šnidaršiću. Za obskrbu u sjemeništu neće se plaćati ništa. Presvietli gospodin živo želi, da navlastito oni dušobrižnici dodju, koji su podalje i ponajdalje od Senja, udruživši se po dvojica, i uredivši glede podvoza, kako će im biti najsgodnije i najjevtinije. Neće požaliti materijalnoga potroška gledeći na duhovni probitak, koji će po Božjoj milosti, a njihovoj dobroj i poslušnoj volji, slieditи iz duhovnih vježba za njih i za njihove župe. — Isti presvietli gospodin biskup poziva svoje svećenstvo, naročito podarhidjakone, da mu dojavljuju od vremena do vremena svoju želju glede pučkih misija, jer oni znadu najbolje, kada je pučanstvo, i mužko, doma, i kada bi najsgodnije vrieme bilo za pučke misije, kaošto i najbolje znadu, gdje je preča i silnija potreba ove duhovne pomoći. To treba da mu se javi obično oko mlade godine. U rujnu o. g. držati će se misije u udbinjskom kotaru.

(Naša bogoslovija.) Profesor moralke u Travniku veleč. O. Mihovil dr. Gatterer dobio je častan poziv, da ide na bogoslovni fakultet sveučilišta u Innsbrucku. Učeni mladi Isusovac ovih je dana već tamo odputovao.

(Darovi.) Za gradnju našega *sjemeništa:* Petrić Suzana iz Trsta 20 for.; bogoslovi u Senju 19 for.; prve krune: Hadrović Stjepan 1, Dolenec J. 10. Zahvaljujuć svim plemenitim dobročiniteljem, preporučamo se osobito sada, kad nam za konačnu dogradnju treba još znatnija svota. — *Petrov novčić:* Sarajevo 11 for. 67 n.; nadbiskupsko sjemenište u Travniku 20 fr. Busovača 8 fr. 50 n.; Brestovsko 4 for.; Podhum 8 for.; Vareš 37 for. 50 n.; Vidovice 4 for.

Prosvjeta.

— *Almanak hrvatske bogoslovne mladeži.* U spomen na petdesetgodišnjicu biskupovanja sv. Otca Pape izdaše hrvatski bogoslovci liepo opremljenu knjižicu pod gornjim naslovom. Ima tu pjesmica, pripovjedaka i rasprava, što potekoše iz ruku č. gg. Penića, Cesarca, Vugića, Špoljara, Gjanića iz Zagreba; Šarića i Odića iz Travnika; dra. Jakše Pliverića iz Djakova; Silvestra Jerčinovića iz Senja (Rim); fra. Vjekoslava Begca, bos. franjevca (Pečuh) i Ivana Kuničića (Zadar). Ciena je knjizi 1 for. Mi ju najtoplije preporučamo.

— Društvo Sv. Jeronima izdati će ove godine: *Kanižlićev molitvenik,* ali će ga članovi dobiti neuvezana. Tko bi želio, da mu se molitvenik pošalje uvezan, neka javi društvenomu povjereniku u svom kraju, a ujedno označi, kakovu će vrst uveza: po 25, 40 ili 50 novčića.

— *Kamenčić ćudorednoj prosvjeti naroda.* Mladen Barbarić napisao je pod ovim naslovom njekoliko kratkih ćudorednih pripovjedčica, a družtvo *Pučka knjiga* u Zadru izdala je dielce kao VIII. knjižicu svoju. Ciena je 15 novč. I smjerom i sadržinom vriedna je preporuke.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Rastava* (s taljanskoga preveo Fr. Dominez.) — *Dopis.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 15. | U Sarajevu 1. kolovoza 1893. | God. VII.

Ljubimo Papu.

6. Što osjećaš, kad se nadješ na koljenih kraj Pape.

Ako je istina, što smo kazali, to jest, ako se je s Papom najuže sjedinio Isus Krist, koji se je sakrio u svetoj euharistiji, onda odatlje sliedi, da kad se nadjemo na koljenih pred namjestnikom Isusa Krista, moramo osjećati utiske, koji nas proniču, kad smo podnu svetih oltara. Pa to se i dogadja.

Unišo si u crkvu. Ne vjeruješ li u stvarnu prisutnost, zanosi te jedino ljepota sgrade, skladni potezi, slike i rezbarije, što rese zidove. Pomisli, nasuprot, čovjeka vjerom prožeta, za nj je sve ovo tek na drugom mjestu. On će najprije potražiti zaklonjenu kapelicu, gdje je presveti sakramenat. On ju poznaje po maloj uljenici, što gori dan i noć; te prošav kroz crkvu, a da ju ni ne pogleda, klekne podnu svetohraništa. Bog je tu! Bog se je od ljubavi sakrio u tamnu ovu kapelicu! Za čas zaboravlja na sviet, zaboravlja na sama sebe, od radosti, što osjeća, da je prisutan Isus Krist.

Evo prvi osjećaj, što ga znadu duše. Nješto slična pako osjeća se i kraj Pape. Sjećam se, kan da bijaše jučer, dana davna već, kad sam prviput otvorio dušu svoju ovakim osjećajem. Bio sam tada još mlad; došao sam u Rim, srca puna vjere. Ima prva vjera, kaošto ima i prva ljubav. U duši sam imao onu svježu vjeru i ono mlado srce, što prolazi, jao! kaošto i sve drugo. Jedva sam unišao u glasovitu onu poljanu rimsku, pod koje krilom širi se vječni grad, kad se poče srce moje puniti neizmjernim njekim izčekivanjem. U Italiji do tada nisam vidio nego Rim; u Rimu nisam gledao više, nego Papu. Prisloniv glavu na prozorčić kočije, siekući očima zrak, tražio sam da odkrijem mjesto, gdje bijaše Rim. Na jednom, kad se zakretao put, kočijaš se sagne k meni, pa mi pokaže točku, koja se blistala kao dragi kamen na vršku obzorja. To bijaše crkva sv. Petra. U jedan čas ja sam na nogama; na sjedalo se popnem, neka mi se pogled bolje napase na prizoru, što je svaki čas veći bio pred menom. „Oj Rime, govorah si, dok smo prepolahko išli prema mojoj želji, ti znaš, što me vodi u tvoje zidine. Nisam ja bez srca za tvoje stare uspomene, ni za tvoju novovjeku slavu. Ni Scipio, ni Cesar, ni Rafael, ni Mihael-Angelo neće me naći hladna. Nu moje srce ne traži toga! Ono ište Petra. Ono hoće da vidi onu nepomičnu pećinu, na kojoj je Isus Krist sagradio svoju crkvu! Dičnu onu stolicu, gdje sjedi blago veličanstvo Onoga, komu bijaše rečeno: *Pasi janjce moje, pasi ovce moje!* On je tu; on živi, on stanuje njekoliko koraka

Digitized by Google

od mene.“ Evo koje misli zanješe moju dušu te učiniše, da je kliktala od radosti: „Oj Petre, da te vidim! da ti poljubim noge! a onda, neka mi zavežu oči, ako hoće; neka me izvedu; što mi je do toga? Biti ću vidio Rim, Rim živi, Rim vječni, Rim Isusa Krista! Uz ovaj, drugi je mala stvar!“

Čim sam došao, pohitim k Sv. Petru. Bijaše nadošla noć. Crkva je zatvorena bila. Vatikan se zavio u crno pod nebom čistim, kakovo si samo pomisliti možeš. Uzpnem se skalinami sv. Petra; poljubim mu vrata. Na jednom prozoru Vatikana gorilo je malo svjetlo. Bijaše li to soba Papina? Da li je Papa taj čas molio? Ganut, panem na koljena. Sjećam se još suza, koje su potokom tekle s mojih očiju; nu ne ostadoše mi u pameti rieči, koje su mi se otele s usta. Sjećam se samo, da su to bile rieči vjere, počitanja, posvemašnje odanosti crkvi i Papi.

Njekoliko dana poslie toga penjao sam se skalinami vatikana; Pio IX. bijaše milostiv, da me primi; pa zaboraviv na starca, kralja, svetca, učitelja, ja sam gledao samo namjestnika Isusa Krista, onoga što služi zavjesom i sredstvom tomu predragomu Učitelju; pa ganut, panem ničice do njegovih nogu, kao do nogu Isusa Krista.

Evo prvi osjećaj, što ga ćutiš kraj svetoga sakramenta i kraj Pape. Nu nije samo taj.

U sladku blaženost, da imamo Isusa Krista u svetoj euharistiji, mieša se mnogo divljenja i čuda. Što! Bog se je na toliko ponizio! Učinio se tako malen, da mene ne ostavi! Duša ne može proniknuti ovu misao a da joj divljenje ne prodje u zanos. Pa budući da u crkvi kao i kod pojedinca, svaki duboki osjećaj nuždno si traži oduška, nastala je usljed toga liepa svečanost Tjelovska. Njen značaj je slavlje. Kada obhod izadje iz crkve, kad zvona zazvone u sav glas, kad zasvira glasba a ugleda se, kako siromašan svećenik nosi Isusa Krista pod tako poniznimi prilikami, osjeća se njeka vrst zanosa.

Nu taj osjećaj, isto tako živ, osjećaš u Rimu na dan sv. Petra. Taj dan ne nosi se u slavlju Isus Krist, sakriven u svetoj euharistiji, nego Isus Krist, sakriven u Papi. Zvona takodjer zvone u sav glas, udara glasba, neizmjerno je množtvo na koljenih; pa kad se, nakon niza svećenika, biskupa, kardinala. ukaže Papa okrunjen trokrunom, a hiljade glasova zapjevaju: *Ti si Petar i na toj stieni sagraditi ću crkvu svoju,* tko bi nesretan bio, pa ne vjerovao, pao bi na koljena, zapanjen s tolika slavlja slabosti, a Boga bi slavio, što je takvu jakost i takovu slavu, kakove nikada imati neće ni najponosniji vladaoci, dao starcu bez oružja, koj predstavlja pravo, pravednost, slobodu duša. Nu ako vjera razsvjetljuje dušu, ako se taj starac ne prikazuje oku van kao zavjesa, iza koje je živi Isus Krist, onda su po njeki način veće rieči: *Ti si Petar.* One dobivaju bezkonačni smisao. Duša prelazi iz čudjenja u divljenje; iz divljenja u zanos. Čovjeka ne staje, ne vidi se više van Isus Krist, te zanesen s takova slavlja, ne znajući kako da ga dostojno proslaviš, pjevaš sa sv. Tomom:

Quantum potes, tantum aude;
Quia major omni laude,
Nec laudare sufficis.

Moglo bi se umnožat prispodobe, spomenut do jedno ganuće, koje puni dušu podnu svetih oltara, pa bi se našlo, da svako oživljuje, zanosi duše kraj nogu Pape. Spomenimo još jedno.

Osim slavnoga obhoda Tjelovskoga, ima još jedan obhod sa presvetim sakramentom s posve drugimi osjećaji. To je obhod na veliki petak. Tu ne ima više zvona, glasbe, ne ima onoga zanosa duše, što ga je sv. Toma izlio u svoj: *Lauda Sion.* Žalostni, šuteć sliedimo Gospodina k grobu. Duša je poražena sjećajući se njegove muke, njegove smrti, njegovih neizrecivih boli, koje se vazda obnavljaju, vazda povećavaju. Odatlje oni obredi zadovoljštine i naknade velikoga petka pred grobom, oni dugi, žalostni pogledi, što se upiru na svetu euharistiju, pa ona mukla bol gledajući toliku ljubav nepriznatu, prezrenu.

Evo ovo čustvo se kadkada živo osjeća kod nogu Papinih. Kad onaj val gorčine, koj udara o vatikan, digne se višje nego navadno; kad pogrde postaju brojnije i više krvave; kada se himbe, zlobe, izdaje, nepravde sporazume, da s nova razapnu namjestnika Kristova; tada zaokupe dušu osjećaji, o kakvih baš govorismo. Zaboravi se na trokrunu; ne vidi se nego trnova kruna. Isus Krist, koji trpi u svom namjestniku, postaje predmet ljubavi žalostne, mukle, nevidjene, ali duboke. Naknada častna brza na usta, a iz dna srca izviru želje izpravka i dokazi ljubavi, hiljadu puta ganutljiviji nego li je zanos, što smo ga osjećali u dan slavlja.

U tom smo stanju danas, a bol stoga bila bi porazna, kad ne bismo imali rieči našega Gospodina: *Evo idemo u Jerusalem, a Sin čovječji predat*

Digitized by Google

će se da mu se rugaju i bičuju ga i razpnu ga, **a treći dan će uzkrsnuti.**[1])

I tako, bilo da se duša približuje k oltaru, bilo da uzlazi na vatikan, vazda pokazuje isti sklad. Sad mir, sabranost, muklo divljenje, duboku radost, što osjeća, da je Isus Krist prisutan. Sad čudjenje, zanos, živu i ponositu blaženost, kad vidi, da je sviet nadvladan, sjetila ponižena, vlasti poništene, a Isus Krist slavan. Drugom opet žalost, častnu naknadu, ljubav, koja se hrani od boli, i suze ljubomorne, da budu jednake navalam.

Oj sladkih osjećaja, što se ćute podnu svetohraništa i uz Papu! Oživljujućega li balsama, što nam je toliko potreban posried svjetske prašine! Ne poznaje te ono množtvo, što ga sveti Pavao crta riečju: *Ne imaju Boga.*[2]) Mi, kršćani, mi ga imamo, on živi posried nas, stvarno prisutan u naših dušah, sakriven doduše, nu ne sakriva se van da nam dade radost, te se žrtvujemo ljubeći ga.

7. Pobožnost k Presvetomu Sakramentu i ljubav k Papi uzporedo se razvijaju.

Prem postoji bitna razlika medju pobožnošću k presvetomu sakramentu i ljubavlju k Papi, imadu one ipak medjusobna odnošaja, a to nam dokazuje, što imadu i u dušah i kod naroda isto odredjenje. Zajedno nastaju, rastu zajedno; umanjuju se i umiru zajedno; poput dva točka na jednih kolih, od kojih se jedan ne kreće, a da se ne bi i drugi, jer imadu istu osovinu.

Uzmite bud koje stoljeće, pogledajte, kakva bijaše tada ljubav k Papi, pa ćete po tom moći znati, kakva bijaše pobožnost k presvetomu sakramentu. Otvorite jednu dušu, tražite kako su nježni, vrući osjećaji za presveti sakramenat, pa ćete po tom znati, kako štuje i odana je Papi. Onaj srednji viek, na primjer, koji je imao onako živ osjećaj za svetu euharistiju, koji je, da ju pohrani, sagradio onako divne crkve, koji je, da joj slavi čudesa, sastavio velepjesni, u kojih odsieva onako živ zanos, kakovu li je ljubav imao prema Papi? Premalo bijaše, da mu k nogam dovede duše, pak mu je doveo kraljestva. Hotio je, da on bude kralj svieta, kako bijaše kralj crkve, pa ono, što su toliki sliepi i bezbožni povjestničari pripisali častohleplju Pape nije bilo van djelo ljubavi narodâ.

Isti prizor zamjetiti ćete i u duši svetaca. Njihova ljubav k Papi ne ima granica, kako ih ne ima ni pobožnost k presvetomu sakramentu. Čitajte one stare životopise svetaca, koji bijahu puni miomirisa i soka, prispodabljajte poglavje, gdje se piše o njihovoj pobožnosti k presvetomu sakramentu s onim, gdje se govori o njihovoj odanosti prema crkvi i Papi, isti je žar, ista nježnost, isti zanos; kad bi trebalo, oni bi se za jedno i drugo bili i žrtvovali.

A nasuprot, pogledajte stoljeća ili duše, u kojih pada pobožnost k svetoj euharistiji; viditi ćete, da tu pada, u istoj mjeri, i ljubav k Papi. Spomenuti ću jedan samo primjer, koji je bio glasovit a još nam je dosta blizu, da ga shvatimo. Govorimo o XVII. vieku, koji je imao tako velik pojam o veličanstvu Božjem, o svetosti Isusa Krista, o dostojanstvu njegova svećeničtva, te koji bi se brojio u vjekove najdublje u duhovnom životu, da je tako visoko shvaćao ljubav Božju. Na nesreću ne bijaše tako. Zato ćeš u duhovnoj mu upravi naći nješto tjesnogrudna, nesavršena; pa pošto nije razumio ono što je glavno, ljubav najme, jer u Bogu više još nego u nas sve dolazi od srca, odatlje ona njeka hladnoća i neistina, koja je priečila, te se ne razviše najljepša mu djela. Ne shvaćajući ljubav, zar je mogao shvatiti svetu euharistiju? Odvraćao je od nje vjernike pod izlikom počitanja. Dokidao je česte pričesti; pak se je nalazilo samostana, punih djevicami, koje su sve ostavile za Isusa Krista, gdje je skoro nestalo godišnje pričesti, jer nisu držale ni godinu dostatnom, da primu strašnoga Boga euharistije.

I čudna stvar, čim se je počelo udaljivat se od euharistije, počelo se takodjer udaljivat se od Pape. Stavljalo se pregrade medju svetim sakramentom i dušami; stavljalo ih se je takodjer medju Papom i vjernici. Pod izlikom počitanja, Isus Krist sakriven u euharistiji nije mogao više hraniti duše; pod izlikom slobode, Isus Krist sakriven u Papi nije više mogao upravljati crkvom. A kaošto su ga ograničivali na sveti oltar uz hiljadu izkazâ počitanja, tako su ga zatvarali u vatikan uz hiljadu dokazâ odanosti.

Pa kako su u to doba, pod izlikom da mole slastnije, izpravljali staru liturgiju crkvenu, upotrebili su to, da umanje, da snize počasti, kojimi je pobožnost vjernikâ obasula presveti sakramenat. U više diecezah Tjelovo nije više bilo svetkovina prvoga reda. Dokinuli su mu osminu; brisalo se ona mjesta, gdje su crkveni Oci slavili čudesa njegova. Malo još, pa bi skoro nestalo bilo sastavka

[1]) Matth. XX, 18; [2]) Ephes. II., 12.

Digitized by Google

sv. Tome, kriva stoga, što je o presvetom sakramentu govorio odviše živim zanosom. U isto doba, gledajte, poredice umanjivalo se, slabilo se sve, što je moglo jačati ljubav vjernika k Papi. Od dvih svetkovina, posvećenih uspomeni na stolicu sv. Petra, jednu su dokinuli; svetkovinu glave crkvene snizili su na niži stupanj; ukinuli su joj osminu; izbrisali su sve one divne redke, u kojih su sv. Irenej, sv. Jeronim, sv. Ivan Krizostom, sv. Leo uzvisivali, te bi tomu zavidio, veličine i povlastice Papinstva. I napokon, u velikom broju crkava prestali su posve moliti za Papu. Molilo se za kralja, za tim za biskupa; ali na Papu se nisu ni sjećali više.

Ovo uzporedno i postepeno slabljenje pobožnosti k presvetomu sakramentu i ljubavi k Papi već je značajno. Nu isto je takav drugi, veoma česti pojav u dušah, koji se je takodjer više puta jasno pokazao u družtvu. Ne samo da ove dvie pobožnosti slabe se i umiru zajedno, nego umirući ostavljaju one mjesto jednakoj mržnji. Spomenimo dva čuvena primjera: u XVII. vieku reformaciju; u XVIII. revoluciju.

Koli neobičan je pojav ona logična jakost naukâ, koja sve skučuje pod svoju vlast, te sili najodlučnijega čovjeka, da popušta! Osudjen od Pape, Luter niječe Papu, riga proti njemu pogrde, obasiplje ga svojimi preziri, te dopušta da se u njegovoj duši sakuplja mržnja, koja će skoro prevršiti u poružljive besjede, u sramotne nakarade. I odmah, kan da je stao na strminu, ne može više sačuvati ni pobožnosti, ni ljubavi, ni počitanja prema svetoj euharistiji. Ne znam, koja ga kobna sila goni da poništuje, umanjuje ovu tajnu. On niječe presućanstvenost; smije se žrtvi mise; ne dopušta nego stvarnu prisutnost, brzu, časovitu, u čas pričesti, što je moguće kraću. Hotio bi da ju može dokinuti odmah; a videći, velikim umom, kojim se je odlikovao i koji ga je učinio tolikim krivcem, uzki savez presvetoga sakramenta i Pape, on zavapi „da bi mu veoma ugodio, tko bi mu dao kakovo dobro sredstvo, da zaniječe stvarnu prisutnost, jer da mu ništa bolje koristilo ne bi u odluci, da škodi Papinstvu.[1])“ Ova dobra sredstva kojih Luter ne ima, našao je Kalvin. Sveta euharistija naskoro nije van znak, uspomena. Isus Krist nije tu prisutan; tu ne ima van kruh. Pa kako se ne može sustaviti na toj strmini, dolaze hule. Rugaju se svetoj euharistiji kao Papinstvu. Ovo je razpuštenica, a ona je idolopoklonstvo. A isti oni ljudi, koji idu da obsiedaju Rim, rigajući uzklike mržnje proti Papi, upadaju u crkve, obezčašćuju svetohraništa, bacaju posvećene hostije u vatru, te plešu oko vatre pjevajući sramotne pjesme, u kojih ne znaš, da li je veća mržnja na Isusa Krista, prisutna u svetoj euharistiji ili na Isusa Krista, sakrivena u Papi.

Nije prošlo jedno stoljeće, a sviet, razplašen s grozotâ reformacije, vidio je još veće, a gdje je, čudna stvar, isti zakon još sjajnije potvrdjen. Revolucija, koja se rodi od reformacije kao zla kćerka od opake majke, na skoro ju je nadkrilila u grozotah svake vrsti. Reformacija obijala je svetohraništa, da iz njih grabi posvećene hostije; revolucija je činila više. Pošto je oskvrnila svetohraništa, ona ih je opoganila. Stavila je tu gole razpuštenice, da kruhu angjela, da vinu, koje čini te niču djevice, učini najveću pogrdu, što si ju je naobraženo bezboštvo zamisliti moglo. Nu gledajte ponor; jedva je oskvrnuto svetohranište i već je oskvrnjen vatikan. Noćju navaljuju u nj, te vuku iz njega Papu; a isti oni republikanci, koji su oružanom rukom bili prisutni, kad je obezčašćivana euharistija, pljeskali su rukami, kad su vidjeli, gdje „bivši Papa,“ kako bi oni govorili, odlazi zlostavljen i umiruć u Franceczku.

Nu dosta toga; dovoljno je, da pokazasmo zakon. Više činjenica ne bi ga jasnijim učinile. Pobožnost prema presvetomu sakramentu vazda će u dušah proizvesti ljubav prema Papi. Mržnja na Papu vazda će k rasulu dovesti pobožnost k presvetomu sakramentu. A ne treba tomu da se čudimo, jer iza svake od ovih dvih zavjesa predmet naše vjere i naše ljubavi ista je, jedineata i poklona dostojna osoba našega Gospodina Isusa Krista.

[1]) Bossuet: *Histoire des variations*, II, 1.

Riječ o Škapularu Majke Božje.

O škapularu u opće.

1. *Škapular* — hrvatski: *naplećak*, ili *naplećnik*, jer se nosi na plećima — dolazi od latinske riječi „*scapula*“ hrvatski: „*pleće*,“ a rabi odnajprijeda se označi onaj haljetak, što ga nose neki redovnici (n. pr. Benediktinci, Dominikanci, Karme-

Digitized by Google

lićani) preko svoje običajne redovničke haljine. Taj haljetak pokriva obje pleći, *te visi na prsa i preko legja,* sad dulje sad kraće.

No kad razni redovi duhovni počeše i druge kršćane, što živu u *svijetu,* većma da pritegnu sebi privedavši ih u *bratovštine* redu svome srodne: onda im dadoše po koji spoljašnji znak *reda svog,* recimo: pojas, konopac i t. d. Tako postadoše *manji škapulari,* koji bi imali da budu poput haljine redovničke, a poglavito poput onoga *naplećka,* što je prema raznoj boji imao da označi veću ili manju svezu s dotičnim redom duhovnim.

2. Kakogod bo upravo redovi duhovni bijahu zasnovali i širili razne vrsti bud krunicâ bud bratovštinâ, tako i škapulari gotovo bez iznimke potječu od redova. Od tuda biva te su sve *bratovštine škapularske,* kanoti od „Gore Karmela," i od „sedam Žalosti Bl. Dj. M." usko spojene s dotičnim redom. Ali i takovi škapulari, za koje se baš strogo ne ište, da oni, što ih nose, pristupe kojoj bratovštini ili kojemu zboru, ipak se smatraju, da pripadaju ovome ili onome redu duhovnomu. Ovako je n. pr. s *modrim* škapularom, što ga daju Teatinci. Od tuda biva i to, da sv. stolica jedino takovim redovima daje punomoć, usljed koje *samo oni* mogu dotične škapulare blagosloviti, pa istu vlast i na druge svećenike prenesti.

3. Kod *nekojih* se dakle škapulara (n. pr. od „Presv. Trojstva", od „Gore Karmela" i od „sedam Žalosti Bl. Dj. M.") hoće da oni, što žele dobiti *oproste* tih škapulara, moraju da stupe u dotičnu *bratovštinu;* kod drugih opet (n. pr. kod „modrog — od bezgrješnog Začeća Bl. Dj. M." i kod „crvenog — od muke Isusove") ovo *nije* od potrebe. Na isti način *jedni* nam škapulari nameću njeke *dužnosti,* dok je kod *drugih* dosta, ako ih *samo* bogoljubno *nosimo.* Mi ćemo kasnije napose razpravljati o tim *osebinama* svakog škapulara, pa i o oprostima i povlasticama, što ih sv. crkva podijelila svakomu škapularu; za sad ćemo jedino da istaknemo ono, što je *svim* škapularima *općenito.*

4. Svaki škapular sastoji od *dvije krpice* (— od dva komadića) vunena sukna; a obje krpice treba da su s dvije vrpce ili pantljike izmegju sebe tako svezane, te jedna krpica *sprijed* visi na prsa, a druga *ostrag* izmed pleća.

Tvar za škapulare, t. j. za one dvije krpice sukna, što su poglavita sastavina škapularu, mora da je *od vune;* a ne smije biti od pamuka, platna, svile, — još manje od papira, kovine i t. d. Povrh toga mora da je vunena *tkanina,* a ne da je pletena, vezena ili na drugi koji način ugotovljena; takovi bo škapulari ne bi se mogli *valjano* blagosloviti. Ipak je dopušteno vuneni škapular *podšiti* bilo svilom bilo suknom razne boje; pa smije se i nakititi različitim vezom, pošto podstava nije glavni dio haljine, — samo treba paziti, da bude taj nakit *umjeren,* tako te bude vazda škapular i propisana mu boja poglavita sastavina.

Tako je dopušteno a i hvale vrijedno, da ima na prednjoj strani *slika* ili medaljica; no to nipošto nije od potrebe. Biće vrijedno upamtiti, da *ne valja* takov škapular, kojega vrpce na jednoj strani, — recimo na prednjoj — nose medaljicu ili sliku, a tek na drugoj propisanu krpicu sukna; niti bi valjao škapular, u koga bi bile obje krpice sukna *samo* s prednje ili *samo* sa zadnje strane prišivene na vrpce, već je *neophodno* nužno, da bude propisano sukno s *obje strane* prišiveno.

5. *Boja* je u raznih škapulara različita, a navešćemo je govoreć o pojedinim škapularima.

Gledom na *oblik* treba da je škapular od dva *četverouglasta* komadića vunenog sukna, a ova dva komadića na okrajcima svojim treba da su *spojena* izmegju sebe sa dvije vrpce ili pantljike načinom jur navedenim.

6. *Vrpce* ili *pantljike,* što spajaju obje krpice škapulara, nijesu mu bitne česti; pošto ih nema u velikih *redovničkih* škapulara, koje ovi mali predstavljaju. S toga mogu biti vrpce *od koje mu drago tvari:* od pamuka, konca, svile i t. d. pa i od koje mu drago *boje.* A mogu se izmijeniti, kako se već komu svidi ili bude potreba.

Ovdje valja izuzeti *crveni* škapular od „muke Isusove"; jer u ovoga škapulara i vrpce moraju da su *crvene,* pa od vune.

Koji dakle nose *više* škapulara, oni ih mogu sve na *jednu* vrpcu privezati; no ima li megju njima i *crveni* škapular od „muke Isusove", to njegova vrpca — koja može i za sve druge škapulare služiti, — svakako mora da je od *crvene* vune.

Kad velimo, da vrpce ili pantljike nijesu *bitne* česti škapulara: to mi time nipošto ne ćemo da reknemo, da more biti škapular bez vrpcâ i pantljikâ, a one dvije krpice sukna, da se mogu recimo prišiti na odijelo (košulju). Ne, tko bi to tako shvatio, on bi bio na krivome putu, niti bi mogao dobiti oprosta podijeljenih škapularu.

7. A da se ovi *oprosti* postignu, mimo ono, što je doslije navedeno, hoće se još ovo:

Digitized by Google

a) Da se svaki škapular, kad ga *prvi* put uzimamo, *blagoslovi* od svećenika *ovlaštena;* taj će nas *svećenik* ujedno i *zaodjeti* škapularom, t. j. na nas će ga stavit načinom propisanim.

b) Da škapular *nosimo svegjer,* biva: obdan i obnoć — i *načinom propisanim,* biva tako da jedan dio bude na prsima, a drugi na legjima; ovako, a ne drukčije.

Što se tiče prve dužnosti spomenute pod *a*) treba znati, da *samo prvi put,* kad uzimamo škapular, moramo si ga dati blagosloviti od svećenika *ovlaštena.* Poslije kad nam se škapular istroši, razdere ili izgubi i t. d. *sami* si možemo stavit škapular nov i neblagoslovljen. — Ipak je i tude izuzet „*bijeli* škapular od Presv. Trojstva"; ovaj treba *svaki put* da se blagoslovi, no *sami* si ga možemo stavit o vrat.

8. *Svećenik ovlašten* da blagoslovi škapular i da ga stavi na vjernike, pomno će pazit, da bude za taj čin *zakonito* opunomoćen od dotičnih starješina redovničkih ili od sv. stolice ili od obojice, kada se naime o tome radi, da istodobno više škapulara blagoslovi i na vjernike stavi služeć se pri tom jednim općenitim ali *kraćim* obrascem posvetnih molitava. Zato povlastica,usljed koje se može blagoslovit i stavit škapular *karmelitski,* ne daje istoga praca za škapular *modri* ili *crveni,* i obratno.

Na isti će način pazit, da se *točno* drži riječi, što mu podijeljuju dotičnu punomoć; osobito će pazit na *vrijeme* i *mjesto,* za koje mu je podijeljena punomoć. Napokon mora znati, da ne može vršiti te *lične* punomoći *prenoseć* je na drugoga svećenika, kad je *sâm* zapriječen ili nije voljan njome da se služi. Sobom se razumije, da bi to mogao učiniti, kad bi *i za to* bio ovlašten.

Ovo *u opće* vrijedi takim svećenicima; *napose* pako imaju se držati i slijedećih odluka sv. stolice:

a) Punomoć blagosloviti i staviti komu škapular *sama sobom* jošte *ne podaje* vlasti *promijeniti uvjete* nužne, da se dobiju oprosti ili povlastice spojene sa škapularom. Za to se hoće da i ta vlast bude *izrijekom* navedena u punomoći; ipak se sada obično daje *i ova vlast* ujedno s vlašću blagosloviti škapular i podati ga vjernicima.

b) Budući je kod škapulara od „Presvetoga Trojstva," od „Gore Karmela" i od „sedam Žalosti B. D. M." potrebno, da stupimo u dotičnu *bratovštinu*: za to ovlašteni svećenik *mora da upiše* u knjigu ove *bratovštine* imena onih, kojim daje blagoslovljeni škapular. Nema li takove bratovštine, onda treba da svećenik ubilježi ta imena u posebni *imenik*, te da ih *pošalje* ili u koji *obližnji dotični samostan* ili u bližnju takovu *bratovštinu.* (Sr. Odluku sv. zbora za oproste, 27. travnja 1887.).

Dapače kada i sama *sv. stolica* neposredno daje vlast blagosivati škapulare, ipak ona zahtieva, da vode svećenici poseban *imenik,* a imena upisanih članova da pošalju — što prije — na obližnju istoimenu bratovštinu, da se tude unesu u knjigu od bratovštine.

c) Ko je oponumoćen da *blagoslovi* škapular, ima podjedno i vlast *stavit* na vjernike i *upisat* ih u dotičnu bratovštinu; dapače *isti* svećenik, što blagosivlje škapular, redovno mora da ga i *stavi* na vjernike. „*Ab eodem sacerdote scapularia imponantur, a quo ipsa scapularia benedicuntur*" (Decret. auth. n. 430.) Nije dakle dosta, da svećenik vjernicima škapular samo *u ruke* dadne, ili još manje da im ga po drugome *pošalje;* nego treba da ga ovlašteni svećenik *sâm stavi* na vjernike, biva da im ga o vrat objesi;[1]) niti smiju vjernici da si sami *prvi put* objese o vrat škapular; — tako ne bi dobili oprostâ.

d) Odatle nužno slijedi, da oni što su radi uzeti škapular, dotično stupiti u bratovštinu škapularsku, budu *lično* prisutni kod primanja i upisivanja.

e) *Svi vjernici,* bez razlike dobe i stališa, mogu uzeti škapular. Tako običaju bogoljubne matere i malu si dječicu dati upisati u škapularsku bratovštinu i staviti ju pod osobitu zaštitu Majke Božje. Sveta je crkva izjavila da to dostaje, te djeca dobiju sv. oproste, kada k razumu dogju.

f) Svećenik opunomoćen, da može *svim* vjernicima bez razlike i bez ikakva ograničenja podijeliti škapular, može ga i *sebi* blagosloviti i o vrat si ga metnuti.

g) Svećenik ovlašten, da blagoslovi škapular, ima redovito i punomoć u *smrtnoj uri* podijeliti *blagoslov s potpunim oprostom* za one, što nose škapular.

h) Škapular se može podijeliti *na svakome mjestu;* tako se može dati bolesnicima u kući njihovoj, na krevetu i t. d.

i) Za blagoslov škapulara hoće se odregjena dulja ili kraća propisana *posvetna molitva.* Ne bi dakle dosta bilo samo prekrižiti škapular i svetom ga vodom poškropiti.

---

[1]) Svećenik može *valjano* staviti vjernicima škapular i na *jedno* pleće; navlastito duvnama i ženama (S. I. C. 26. rujna 1792.)

Digitized by Google

k) Hoće li se primiti u bratovštinu škapularsku *više osoba* a *u isto doba,* ili hoće li se samo stavit na njih škapular: onda se svi škapulari samo *jedanput (in numero plurali)* blagoslove; po tom se svakome *napose* stavi škapular. Ako je malo osoba, to se govori kod svake: *„Accipe vir devote*[1]) . . . . .;" najzad svi se u skupu primaju u bratovštinu riječima: *„Ego auctoritate . . . . . recipio vos ad confraternitatem . . .*" Kada je *mnogo* takih, kojima će se dati škapular, onda je dopušteno *jedan put* samo, a u višebroju, reći: *Accipite fratres, vel sorores* etc. Zatim se uzasopce i neprekidno na svakog prisutnika stavi škapular (S. I. C. 18. travnja 1891.)

9. Da se dobiju oprosti, još je *neophodno* od potrebe, da nosimo škapular *svegjer* a *načinom propisanim.* (Sr. 7. b.)

„Christi fidelis, qui . . . . . parvum habitum . . . . . semper deferunt e collo pendentem unaque sui parte pectus, altera scapulas contegentem, frui possunt omnibus indulgentiis a Summis Pontificibus concessis . . . . . dummodo tamen pia peragant opera injuncta in concessione earumdem" (Decr. auth. n. 279.)

Koja su to dobra djela, vidjećemo docnije kod pojedinih škapulara; a sad ćemo jedino da govorimo ob uvjetu, koji vrijedi za sve škapulare: da se naime škapular nosi *svegjer,* a *načinom propisanim,* biva tako da jedan dio škapulara visi *sprijed* na prsa, a drugi *ostrag* preko legja; a ne drukčije.

a) Škapular dakle mora da se nosi *svegjer:* obdan i obnoć, bili mi zdravi ili bolesni, — a nada sve *u čas smrtni.* Ne smijemo ga zato skinuti nit danju ni noću, pa bilo to s njekog počitanja ili drugoga kojeg uzroka. Kad bismo bili, recimo cijeli dan, bez škapulara, onda ne bismo dobili oproste za taj dan podieljene. Za kratko vrijeme, kada je to od potrebe, smijemo ga svakako skinuti; n. pr. kada se peremo, kupamo, preoblačimo . . . . .

b) Pošto se jedan škapular istrošio ili izgubio, prva neka nam je briga, da si što prije dobavimo drugi iste vrsti, kako ne bismo megjutim izgubili oprostâ i povlasticâ. Rekosmo jur gore, samo *prvi* škapular da se ima blagosloviti i od svećenika ovlaštena o vrat nam metnuti; iza toga može si svatko sâm stavit škapular, ma da i *nije* blagoslovljen. Za istrošeni škapular najbolje ćemo uraditi, ako ga u vatri spalimo.

c) Sve da bi tko *za dugo vrijeme* zabacio škapular, što ga jednom valjano primio, — pa bilo to iz nehaja ili iz drugoga sličnog uzroka: ipak nije od potrebe, da mu ga ovlašteni svećenik iznovice podijeli. Da bi opet zadobio oproste, dosta je da sâm opet uzme škapular i da ga svegjer nosi (Decret. auth. n. 379.)

Nego kad bi tko zabacio škapular *s prezira* ili *s nevjere,* i time se svojevoljno odrekao dotične bratovštine: onda bi u tome slučaju trebalo da ovlašteni svećenik škapular *iznova* blagoslovi i o vrat metne.

d) Ko je valjano uzeo *više škapulara,* on mora, kako se samo kaže, *sve* da nosi. Može se ipak više škapulara *ujedno spojenih* nositi i na *jednoj* dvostrukoj vrpci; nego o tome ćemo još govoriti (Sr. 10.)

e) Kako već više puta spomenusmo, škapular valja nositi tako te jedan dio škapulara visi *sprijed* na prsa, a drugi *ostrag* preko legja; inače se ne bi dobili oprosti. Ovo valja i za onda, kada tko nosi *više* škapulara.

Odatle je jasno, da se *ne dobiju* oprosti: nosimo li škapular u džepu (kao n. pr. krunicu) ili ga učvrstimo (n. p. prišijemo) bud sprijed bud ozad na odijelo, košulju i t. d. Možemo ga pako nositi ili do kože ili povrh košulje ili vrhu odjeće — po volji, — samo nek je o vratu, a s obje strane: sprijed i ozad.

10. Kakogod što se možemo upisati u više bratovštinâ i zadobiti sve njihove oproste, ispunimo li vjerno propisane uvjete: tako možemo istodobno nositi i *razne* škapulare te postići sve njima podijeljene oproste. S toga se već gotovo posvuda uobičajilo te se *razni* škapulari izmegju sebe spojeni nose oko vrata načinom navedenim. Tako biva i u samome Rimu na očigled sv. stolici, koja je odobrila taj običaj.

Tuj valja paziti na ovo, što slijedi:

a) I u takome slučaju moraju da su *dvije* krpice vunena sukna — što je bitno u svakog škapulara —; jedna visi sprijed na prsa, a druga ostrag preko legja; a ne smije samo *jedna* krpica od svakog škapulara visjeti bud spreda bud ozad, ali niti obje krpice ne smiju da budu spreda ili ozad.

[1]) S. C. I. interrogata: Utrum in adscribendis fidelibus Sodalitati s. scapularis liceat uti in plurali parva formula: Accipe vir devote? — respondit d. d. 5. febr. 1841. Affirmative.

Digitized by Google

b) Mjesto dviju vunenih krpica, koje se hoće za *svaki* škapular, ne može da bude samo *jedan* škapular, u koji su uvezene ili utkane *razne boje* prema raznim bojama škapularâ, što bismo ih rado nosili; takovi škapulari ne valjaju.

Pa ni tako ne smiju biti *razni* škapulari *spojeni,* da bi se moglo činiti te je samo *jedan jedini* škapular; bilo to da su škapulari posve prišiveni jedan na drugi (naokolo na rubu) te se tako sasvim pokriju; bilo da jedan škapular poput podloge, a na četiri mu kraja (ugla) drugi škapulari da se pričvrste. Ovako bo odlučio je sv. Zbor za oproste odlukom od 26. ožujka 1887., a sv. Otac Leon XIII. potvrdio je tu odluku: *„Scapularia sint distincta i. e. vere quinque scapularia sive totidem sive duobus tantum funiculis unita . . . . ., non vero unum tantum scapulare, in quo assuantur diversi coloris paniculi.“*

c) Prema toj odluci sv. stolice mogu se škapulari *aa*) svaki napose ujedno s vlastitom vrpcom jedan za drugi prišiti samo na gornjem rubu vunenih krpica (komada); *bb*) ili se mogu tako isto spojiti na gornjem rubu te nositi na jednoj jedinoj — ali dvojakoj — vrpci. Ima li megju ovako spojenim škapularima i škapular od „muke Isusove,“ onda mora da je ta dvojaka vrpca od *crvene* vune; *cc*) ili se najviše smiju još i prema *sredini* donjekle prišit, no tako te se jošte uvijek mogu izmegju sebe razlikovati.

U sva tri ova načina, osobito u trećem, paziti treba, da *bijeli* škapular od „Presv. Trojsta“ bude najgornji ili najdonji, kako bi se mogao vidjeti crveno-modri križ, što je na njemu; isto tako mora i škapular od „muke Isusove“ vazda da je skrajni, e se ne bi prikrile obje slike (Razapetog Isusa i Presvetih Srdaca Isusova i Marijina), za koje se misli, da su tuj upravo *bitne.*

d) Da uzmognemo nositi *više* škapularâ, spojenih načinom navedenim, *nije* tomu od potrebe osobita koja povlastica. Nego svećenik pa bio on i opunomoćen da blagoslovi *pojedine* škapulare, ipak mora da ima *posebnu* vlast blagosloviti sva četiri ili svih pet škapulara *jednom,* i to *kraćom* molitvom, onom na ime što ju sv. Zbor za obrede napose odobrio za „Redemptoriste.“

Pamti. Odlukom sv. Zbora za oproste (27. travnja 1887.) odregjeno je, da se u buduće škapular od „Gore Karmela“ *ne smije ujedno s drugim* škapularima (zajedničkom i kraćom molitvom) blagoslovit i na vjernike stavit, već ga valja *napose* i blagoslovit i metnut na vjernike; a to poradi osobite bogoljubnosti, koju treba da imamo baš spram ovoga škapulara mimo sve druge.

11. Može biti da je vrijedno navesti, da je Nj. Svetost Leon XIII. otpisom sv. Zbora za raširenje vjere 20. srpnja 1884. „u korijenu“ — štono kažu — iscijelila sve, štogod se donle — s iskrenom dašto voljom — od škapulara ili blagoslovilo ili uzelo, a ipak nije bilo u sukladu s propisima crkvenim. Usljed toga mogu oni, koji nose takove škapulare, zadobiti sve oproste podijeljene od sv. crkve.

12. Napokon *izrijekom* spominjemo za bojazljive duše, da *nijedna* od dužnosti, što nam ih nameću škapulari, ne veže u duši *ni pod kakov grijeh.* No za to valja znati, ako se bez važna uzroka zanemari *bitna* koja dužnost (uvjet); onda se — barem za onaj put — gube milosti podijeljene škapularu. (Sr. 9. *a. c.*)*)

*) Ko je rad u tančine upoznati se s propisima crkvenim glede škapularâ, njemu preporučamo klasičnu, od same sv. stolice *autentičnom* proglašenu knjigu: Fr. Beringer S. J.: Die Ablaesse. Paderborn 1893. I mi smo se točno držali ove knjige.

Rezolucija katehetskog sastanka

(u Zagrebu 5. i 6. srpnja 1893.)

Živjeti će narodna nam slava —
Prišapnô skoro genij mi Hrvata;
Jer narod budan prosvjetu što gaji,
Budućnost će mu ljepša da procvata;
Na djecu će mu vjenac pasti slave
Slobodom dičnom kiteći joj glave.

Još veći zalog narodom do sreće
Je vjera što ju u mlagjima njete;
Gdje pomlad nikô nehajan si vjere,
Pokročit ne će narod taj do mete;
Božanstvo samo kada nad njim bdije,
Procvjetat mora, zdvajati mu nije.

Digitized by Google

Od svijuh zato najveća nam briga
Odvajat mladost bezvjerstvu i tmici,
Usadit sjeme u te grudi svete,
Da niknu ljudi, sveti pobornici;
Za vjeru, dom svoj što će život dati,
I značaj biti: nikad smalaksati.

Ko u tom prječi svetom nas u radu,
Prokletstvo sije, propast domu svomu —
Taj složan stupa s demonom svog roda,
A jao tomu, jao si svakomu;
Jer Bog nam prvo crkvi pravo dade,
Da gaji mladost, duše njene mlade.

Strahota živa mladost je bez Boga,
Začetak strasti, razvratu i padu
Idejâ divnih, propasti morala —
To prošast zbori, narodi svi znadu;
Privagjat nama rod je svoj do sreće,
Pod stjegom Krista propasti tek ne će; —

A kada znamo program zloga duha,
Da mladost truje nehajem za Boga,
Pokazat nam se učitelji vjere,
Budućnost bolje čuvat roda svoga;
Pa svaki ma kô Makabejka mati
Uz djecu svoju morô pogibati.

Ante Bogoslav Jagar.

Rastava.

S taljanskoga preveo **Fr. Dominez.**

II.

Ako je za Crkvu rastava grieh, za razum je protuslovje, nesmisao, bezumlje.

Ostavimo teoložko polje, pa razmatrajmo ženidbu ne ko Sakramenat, na koji ju je povisio Isus Krist, čijimi se milostmi kršćanski supruzi bore proti vrtoglavim mušicam svakojakih strasti, već ju razmatrajmo ko gradjanski ugovor, kojim se dva bića ujedinjuju, da se ljube, združuju, da se medjusobno pomažu. Pa dobro! Što su dakle supruzi po sudu razuma? Dva prijatelja, malo ne uvjek istih godina, kojim je sve zajedničko: ljubav, nada, korist, svrha, a kako mudro reče gospodja Staël, i grob. Ono, što daje život tomu ugovoru, jest ljubav. Bez nje je ženidba ruglo po zakon, koji ju potvrdjuje, po vjeru, koja ju posvećuje, po narav, koja ju oživotvoruje. Ne recite, gospodo, sa pristašama rastave, da si volja, koja uglavljuje ugovor, pridržaje pravo, razkinuti ga, kad god joj se svikne. Ženidba je ugovor izključan i jasan, po kojem se jedno srce predaje drugomu i duša se s dušom veže, te san postaje istinitom ljubavi. A za ljubav je opet bitni zakon vječnost. Ljubav od danas na sutra, ljubav vremenita, hirasta jest parodija, nu nigda prava ljubav. Ljubiti, neprestano ljubiti, to je glas čovječjega srca, koje traži drugo srce, da se š njim na vjeke sdruži. Iskrena ljubav traži uvjek nešto bezsmrtnoga. Mi hoćemo, da i ista smrt, koja razčinja tjelesa, poštuje ovaj vez, koji spaja duše; mi hoćemo da ta čudotvorna zajednica, započeta u vremenu, i onkraj groba traje i u vječnosti vjekuje. Ljubiti, neprestano ljubiti, eto to je glas ljudske naravi, koji ulieva u toli važni čin ljudskoga života plemenitost, koja niti čim računa, niti si što pridržaje, niti što taji, a negodovanjem odbija onu *fakultativnu obvezu,* koja ne može svojom sumnjom, niti smije da povriedi svetost prisege, kojoj je isto društvo ljudsko svjedokom i koja bi se inače izvrgla u svečanu laž gledom na one nježne i plemenite želje, što jih ljudsko srce u taj ugovor postavlja.

Vjenčani dan, taj dan, o kom se je toliko sanjalo i za kojim se je toliko uzdisalo, nezaboravni je dan. Angjeo ljubavi, ko nebeski djever, sklopljenimi krili ogrne mladence i vodi jih k oltaru. Što biste kazali, gospodo, kad bi za one djevičanske trzavice, kojom ljubav veže dva srca, zaručnik ovako rekao svojoj vjerenici: — O draga, ti ćeš biti moja, ja sam te od tisuću njih odabrao, da te vjenčam. Vruća ljubav, koja je obuzela moje i tvoje plemenito srce, učiniti će od nas jednu osobu i ja ti prisižem pred zakonom i ljudi, da će naša ljubav biti vječna. Nu . . . . . (ah strašne li sumnje), kad povene cviet tvoje krasote, kad vrieme, koje sve mienja i preobrazuje, usiječe brazde u tvoje lice, kad moralni kaki nemir, koji je toli čest u duševnom životu čovječjem, zamieni drugom moju ljubav, tad si pridržajem pravo, ostaviti te! Što biste kazali, gospodo, o ženidbi, sklopljenoj takim nepovjerenjem, takom sumnjom, takimi predmnievami? Odgovorili biste mi, da si ne bi ni jedan čovjek želio u onom odlučnom času čuti takve zlo-

Digitized by Google

kobne predmnieve rastave. Nu zakon, u čije se ime i pod čijim se ugledom ugovara, tako govori zaručnikom i počinja nesmisao, sklapajuć ženidbu bez ljubavi i to ljubavi bez trajnosti, davajući prava bez dužnosti, sklapajuć zajednicu bez svakoga jamstva, dopuštajuć prisegu, koju je slobodno prekršiti i obećanje samo na oko, dopuštajuć tajno uvjeravanje, sramotno protuslovje, veliko bezumje.

Nije moguće pomisliti ljubav, koja ne bi bila vječna. Ljubav je povjerljiva, plemenita, ne trpi nikakih uvjeta, ne osvrće se na puke potrebe egoizma.

Ljubav umre, kad umru srca onih, koji se ljube i to uvjek pod uvjetom nade, da će se opet vidjeti ondje gori. Može se dogoditi, da usljed kakve pobune, koje su toli česte u ljudskom srcu, ljubav oslabi i drugi objekt zavoli, nu onakva strašna sumnja ne smije ipak da bude igda uvjet, pridržaj u ženidbenom ugovoru, jer mu otimlje i žar i svjetlo. Mlada se djevojka ne bi povjerila dragovoljno i čestokrat onako srdačnim zanosom svomu vjereniku, kad ne bi bila sjegurna, da je ona prisega jamstvo ne samo za sadašnjost nego i budućnost, i da onu iskrenu ljubav neće moći utrnuti nikakva nepogoda van samo smrt. Ele zakon, koji dopušta rastavu, što radi? Govori zaručnici od prilike: Budalo što radiš? Ti misliš steći sreću u ovoj zajednici, ti se u plemenitosti svojoj povjeravaš čovjeku, koji te je odabrao za drugaricu za sav život. Nu kad ne stane tvoje krasote, kad mine proljeće tvoga žića, doći će ti maglovita i turobna jesen, pustiti će te i odbaciti kao kakvu poderanu haljinu, pa će se onda ova radost, koja ti se s ustna smieši, promieniti u veliku zdvojnost. Iztrgnuti će ti iz naručaja djecu, iztjerat će te iz kuće, u kojoj misliš naći rajsku sreću, baciti će te na ulicu, biti ćeš biedna i od svih zapuštena. I ja isti, veli zakon, koji sada posvećujem tvoj vez, biti ću spreman proglasiti kobnu za te odsudu rastave.

Gospodo! Ženidba, koja se takovim gatanjem sklapa, ljubav, kojoj ne strast nego isti zakon takve tužne uvjete stavlja, nesmisao je, za razum je bezumlje!

Ako li želimo doprieti do vrela ženidbe kao ugovora, daje nam o njem genetičan pojam rimsko pravo, i osjegurava nas, da je ženidba izmjenična predaja pravâ. Čovjek žrtvuje svoje srce, svoju slobodu, svoju korist, ljubav očinsku, a žena k tomu još svoju ljepotu, svoje tielo, a ne riedko i isti svoj život. Po tom je rastava očita nepravda, jer daje jednomu od zaručnika povlasticu, riešiti se obveze, iza kako je izrabio prava druge stranke, a ta stranka većinom je kukavna zaručnica. Nit kriva nit dužna, pokle je zadovoljila muža si svojimi zagrljaji, pokle je toliko puta poljubila one sladke veze, koje su ju toli ljubko vezale s mužem, čuje najednom strašnu ricč, sličnu onoj rimskoga slobodnjaka — o čem nam govori Juvenal — kojom joj daje odpustni list: Jednaka si cunjam svoga odiela, odma da si mi se pobrala iz kuće, koja već nije tvoja. — *Collige sarcinulas, dicit libertus, et exi.* — Vidi se iztjeranom iz one obitelji, koju je oplodila svojom krvlju; otimlju joj se u ime zakona najsvetija prava žene i majke, koja je stekla cienom svoga djevičanstva, žrtvom svoje ljepote i svoje mladosti. Baca se na ulicu ona, koja je snivala o starosti, ovjenčanoj utjehom djece, njegovanoj čistom ljubavi muža; ostaje bez hljeba i krova žena, za koju propisuje i božji i ljudski zakon pazku i štovanje reć bi upravo vjersko. A rastava, taj zakon, što no ga stvori egoizam i bludnost, povladjuje to najveće bezakonje, dopušta tu silnu nepravicu; neće da čuje potresan vapaj matere, dočim zavijanje lavice, kojoj ugrabiše mlade, nalazi ipak odziva i u najtvrdjem srcu. Uboga ženo! Jadikovanja Enmegarde, oćerane od onoga kralja — što nam liepo opisuje Manzoni u svom *Adelchi,* nisu no slaba slika zvierske upravo strahote, u koju rastava baca ženu. Možda prognanica i ne nadje kao nesretna Enmegarda srce jedne Bertrade, u čijem bi zagrljaju mogla oćutiti onu neopisivu životnu snagu, gorko veselje, koje čustvo nije daleko od ljubavi; možda ne nadje u svojih suza napitak njeke rajske utjehe. Kako će providiti zakon sa potištenom, odpuštenom ženom? Kako će pridignuti ženu, taj nesretni porod, koji je pobjego od svoga tlačitelja, komu je junačtvo u broju, komu je razbor u osveti, pravo u krvi, a slava, što nema smilovanja? Rastava čini nejednakimi uvjete, baca u ždrielo strastim i uživanju sve, što imade najdražestnijega, najpoetičnijega na tom svietu.

Ako se, kad nestane ljubavi, od koje ženidbeni ugovor imade svoj život, okrnje prava jedne stranke u činu, kojemu je temelj izmjenična predaja pravâ, postaje tad rastava bezumjem za razum, jer promašuje svrhu ženidbenoga veza, porod naime djece.

U prvom redu rastava je uzrokom, da se ljudi uklanjaju ženidbi. Odvraća se svatko, pa tko da se i igra groznim tim strašilom? Ko bi ju i htjeo sklopiti? Ono, što je ženidbu činilo lakom, bio je

Digitized by Google

vez nerazrješivosti, koji je stavljao u zajednicu i ljubav i interese, veselje i boli. Kad je u Rimu rastava bila uzakonjena, piše Hume, postale su ženidbe tako riedke, da je August prisiljen bio obvezati narode, da se žene. Kad su u Francuzkoj proglašeni bili članci 89., okrsti Chaumette rastavu *kumirom Imenejevim.* Od tada stao je broj pučanstva tako strašno padati, da je to republici zadavalo i misli i brige, pa je stoga odredila nagradu od 50 lira za svaku ženu, koja bi postala majkom. Kad i ne bi rastava promašila cilj ženidbenoga ugovora, u koliko naime odvraća ljude od ženidbe i tim prieči porod djece, bila bi štetna, jer u propast baca ono, što je čovječanstvu najvažnije, odhranjivanje naime. Čovjek dolazi na sviet neprovidjen do stanovite neke dobe ničim, što mu je potrebito za njegovo uzdržavanje. Njegova nejakost, veli Lacordaire, njegov vapaj, njegove suze, da isto njegovo mučanje, koje nije no neka vrst molbe, pogibelji, koje ga okružuju, sve potrebe, kojimi mu za djetinstva udovoljava mati, hraneć ga, a otac, braneć ga, iziskuju nerazrješivost ženidbe. Rastava dakle otimlje djeci pomoć obijuh roditelja, izlaže ju nebrojenim pogibeljim, sili ju da se povjeri rukam najmljeničkim, u kojih čestoputa mjesto života nadje smrt. Čedomorstvo, gospodo, ta rieč, koja poput željezne ruke stišče svako pošteno srce, s koje nas prolaze trnci, na koju se zgražamo, ovdje je na pravom svom mjestu. Rapidno padanje pučanstva, u čem je Grčka med državami, koje zakonom usvojiše rastavu, prva, pa žalostni prizori, koji se vide u obrtnoj Inglezkoj, pokazuju jasno svakomu, koji je proučavao život onoga naroda u zabiti i u njegovih kućica potleušica, kako rastava, ubijajuć ljubav, krneć jednakost prava, promašuje svrhu ženidbenoga ugovora i time postaje u očima razuma bezumlje.

III.

Za družtvo napokon imade rastava još žalostnije posljedice, vodi ga naime u posvemašnju propast.

Rastava je liek, vele njezini branitelji. Čujte! Srce čovječje je takvo, da mu često novo čustvo, svladav i obmamiv ga, učini mrzkom i nesnosnom ženidbenu svezu; pa kada nova ljubav zagospodari srcem jednoga od supruga, postane tada brak kaznom, nesretnim vrelom osvetâ, razmiricâ i zločina. U takovih slučajevih je rastava obnova na nov život, skradnja potreba, da se uzpostavi i obiteljski i gradjanski mir.

Liek je, reći ćemo mi s naše strane, nu koji ne lieči ranu, nego ju još više truje. Zakon, koji povladjuje rastavu, odobrava strasti, daje povoda, da se zametne svaki trag pomisli u bezsmrtnost, begeniše kukavštinu srca, i udovoljava gadnim zahtjevom egoizma. Za neumrlost bo nije dosta, njeti li ju se shodnimi zato zakoni, otvara li joj se tobože široko polje, kako će, osjegurana zakonima, većim uspjehom moći držati ljude u strahu i na uzdi. Želi li se obzirom na nesretne zajednice, kakovih je amo tamo sve to više, baš jer je ženidba lišena nebeskih milosti Sakramenta, razkinuti vez nerazrješivosti i suprugom reći — *rastavljajte se* — mogao bi si zakon jednakom logikom, videći silne kradje, kao uspješni tobož liek usvojiti povlastica, ter dokinuti pravo vlastničtva i doviknuti svietu — *kradite.* Rastava se imade napram ženidbi, kako kradja napram vlastničtvu.

Badava! Ne može nas nitko obsjeniti. Rastava nosi družtvu posvemašnju propast, jer ga lišava onih podpora, koje podržavaju mir u obitelji, jer začepljuje vrelo najvećih krieposti, pa postavlja za pravilo života egoizam a za oznaku toga razkošje.

Obitelj je, gospodo, družtvo u klici, u počelu, u moći, jer se u njoj radjanjem ne samo uvjekovječuje život ljudski, nego se pače u njoj uobličuje, odgaja kriepošću onih tradicija, koje sačinjavaju slavu prošlosti, a davaju snagu za sadašnjost i nadu u budućnost. Domaće je ognjište izvor, koji ne dade, da presahne na zemlji rieka života družtvenoga; on je čar obitelji, koji nam toli milom čini otačbinu, koja od bića, stojećega na čelu obitelji, dobiva i ime i milje, i u nami budi ono plemenito, zanosno čustvo, što no se izlieva u onoj znamenitoj: *Pro aris et focis.* Prva i najmoćnija uzgojiteljica jest majka, i ona je, koja obitelju vlada. Čovjek, koji nema obitelji, pogibeljan je za družtvo. Pustoš, duševno ono mrtvilo, u kojem srce njegovo osjeća, da mora udariti na svako srce, koje ne pozna himbe i izdajstva, učini ga ogavnim, zmijom ljuticom i napunja ga zvierskom mržnjom proti družtvu, a svaki mu čin dokazuje, da s njim vlada sila živinskog nagona, a nipošto razum.

Narav ljudska imade dva lica, ujedinjena i nerazdruživa: muža i ženu. U tom jedinstvu zastupa muž spoznaju i jakost, žena ljubav i čustvenost. Kad bi muž, koji zastupa misao, uzeo za obranu si rastavu te rekao ženi — ja ne poznam drugoga zakona do egoizma moga srca, mogla bi mu žena

Digitized by Google

odvratiti — ja neću da živem van u razkošju, onda bi, usvojena li je zakonom rastava, rod ljudski svojim onim dvojakim licem predstavljao: Egoizam i putenost. Proti toj pustošećoj bujici, koja iz izvora svoga, obitelji, biesno teče, nema društvo nasipa, kojim bi joj se oprlo, niti ju može sustaviti naravska čednost, jer te ne staje poput dima na pogubnoj nizbrdici, kojom ju tjera rastava. Ta zarazna bolest prešla je jur u krv i meso družtvu, a jer u njegovoj organičnoj moći nema ni snage ni života, zato mu je smrt, ako i ide sporo, ipak neizbježiva.

Dopusti li se rastava, viernost je supruga izvrgnuta neprestanim napastim. Ako se bude ovaj sjegurni vez, kojim je žena privezana mužu, mogao razvezati, umnožiti će se zasjede ženidbenoj viernosti, prouzrokovati će se nestalnost suprugâ, umnožiti će se broj zavoditelja, učestati će groznice razpuštene ljubavi, olahkotiti će se oskvrnuće zakonske ložnice i priečiti će se s njom slobodan izbor suprugâ. Ako se je u Židova trpila samo rastava, tko bi znao izbrojiti, koliko je ona najžalostnijih zločina prouzročila? Prorok je Malakija rekao, da bi opačine pokrile čitavo odielo onih muževa, koji su odpustili svoje žene. Kad bi taj zlokobni zakon i u nas podigao glavu, što bi bilo od tebe, hrame svete ljubavi, ložnico kršćanska? Ne stalo bi one sramežljive ljubavi, čistoga odkrivanja ljubavi, povjerljivoga milovanja, plemenitoga obćenja, nego bi zavladala mahnita sumnja, neprestani strah, vjekoviti nemir, neizriecive pohote, putenost, čim ženidba gubi svoje čisto i nevino lice.

A što će biti od djece? Djeca, koja po prirodjenom si čustvu, po nepromjenljivom zakonu, što no joj ga je narav usadila u srce, imadu da roditelje ljube, biti će prisiljena mrziti jih. Muž, koji se rastavlja, učiti će djecu umjesto one nebeske ljubavi, kojom da ljube svoju majku, osveti i mržnji, nastojati će preokrenuti naravski red: činiti će da jim podivlja srce, čupajuć iz njega samonikla čustva, samo da izgube svaku ljubav prema onoj, kojoj su od srca odani baš, jer jim je dala život i učiniti će od djece barbare, zatomljujuć u njima, koliko je više moguće, glas krvi i naravi.

Nije to, gospodo, umjeće govorničko, nego na žalost prava i živa istina. Ako je to barbarsko i antisocijalno djelo zavladalo kod onih supruga, koji se rastavljaju samo na vrieme, što će biti istom, kada bude imala rastava po slovu bezbožnoga zakona biti vječna? Pa od takove djece, kojoj gnjusan uzgoj sije u srce divlja čustva, i ugušiti nastoji ljubav napram majci, sastojati će se buduće društvo!! Srca, koja ne znadu ljubiti krilo, koje ih je devet mjeseci nosilo, grudi, koje su ih za nejakih nogu dojile mliekom, srce, koje ih je pazilo velikom mukom i težkom brigom, kako će igda moći ljubiti domovinu, iskrnjega i sve plemenito i veliko, što je vriedno ljudske ljubavi? Eto! Uvesti rastavu u društvo znači uvesti egoizam, tu nakazu, koja tjera sve u zdvojnost, koja razvrgava svaku gradjansku zadrugu, što no ju sastavlja ljubav. Dosljedno, uguši li se svaki pojam požrtvovnosti, izkorjeni li se oživotvorujuće načelo nesebičnosti, spada društvo na prostu zajednicu bez ljubavi, i pretvara se po tom u jaz pakleni, jer je samo tamo dolje, kako mudro piše Serafina s Karmela, mjesto, gdje ljubavi nema.

A svrha takovomu družtvu, što ne zna za ljubav, koja može da bude? Ne tražite onda više u njegovim težnjama nikakav plemeniti ideal, ništa duhovnoga, nit ikakve kršćanske nakane. Sve je u njem propalo, pa i isti sram; sve u njem teži za doljnim, putenim — za nasladami. Eto svrhe, za kojom ide društvo, u kom je zavladala rastava. Razuzdana putena pohota, nezasitna proždrlost i lakomost za prolaznom ljubavi razpaliti će vatru, koja će zahvatiti ljudsko društvo i baciti ga u najdublji jaz pokvarenosti. U statistikah će se umnožiti i to brojkami, koje će jasno govoriti, broj nahoda i bludilišta; pred porotnim će se sudom vidjeti gnjusobe najgadnijih zločina, izmet i propalice društvenoga života.

Ako li je poviest — da rečem s Tulijem — učiteljica života i svjetlo istine, onda mi nemojte reći, da sam gatar nesreće. Pogledajte Francuzku za prevrata osamdeset i devete. Broj nahoda porastao je tako silno, da je zadavalo to i misli i brige, kako i kamo da se smjeste. Jedan dekret republike odredio je, da se nahodi imadu zvati *naravskom djecom domovine.* Ne recite mi, da će se samo mali broj, dozvoli li se zakonom rastava, njom poslužiti. Ta kad je u Francuzkoj bila zakonom uvedena, razpitalo se u gradu Parizu preko trećine ženidaba i to samo za vrieme od tri mjeseca. U Inglezkoj je bio dokidni sud, kad je rastava postala zakonom, preobterećen spisi, koji su tražili konačni pravorjek o rastavi, i na toliko je imao pune ruke posla, da je morao zatražiti, neka se uzpostave posebna sudišta, namienjena lih u tu svrhu. Popustiv sve uzde, tjerale su strasti pod egidom zakona, koji je bio bez vjere i temelja

Digitized by Google

tamo svakoga onoga, koji se nije držao Crkve i Isusa Krista.

Rastava je za društvo propast. Isti Proudhon piše, da je u tom pogledu na uhar društva najpovoljnije riešenje sv. Crkve. Sudbina društva ovisi o sudbini obitelji, sudbini obitelji temelj je u vječnom vezu. Jedino tada može biti žena dobra supruga i vrla majka, prva i najmoćnija uzgojiteljica ljudskoga roda, a bez nje i njezinoga rada mora društvo da propane.

Pa ako li ovaj zakon, kako ga nuto ocrtasmo, poput Damoklova mača visi nad glavami ljudi, što onda imadu da rade sinci Crkve?

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

U XVI. smo stoljeću. Ereza Luterova, koja je prijala strastim i koju su knezovi podržavali, zarazila je cielu Alemanju, nu koja je u pokvarenih običajnih i u narodnih bunah u brzo iskusila tužne posljedice razkola. Na Inglezkom priestolju sjedio je Enrik VIII., koji je ne samo zatvorio vrata svoga kraljestva eretičkim novotarijam Reforme, nego pobjedonosno pobijao djelo Luterovo i napisao vrlo učeno pismo knezovom Alemanje o pogibeljih Reforme po društvo. Pa danas, kad je Protestantizam dao na sviet socijalizam i stvorio od Europe jedan vulkan bjesnila i osveta društvenih, ne možeš da se dosta načitaš proročkih rieči toga novoga Balaama, koji se nije znao s njimi bolje okoristiti od onoga staroga. Nije prošlo nego nekoliko samo godina, pa će Enrik VIII., podav se nedopuštenoj i sramotnoj ljubavi, postavljajuć svoje neuredne želje na visinu teoložkih istina, zahtievati od sv. Stolice, da uništi ženidbu, sklopljenu s Katarinom Aragonskom, i da mu dozvoli vjenčati priležnicu Anu Bolen. Na papinskoj stolici sjedio je Kliment VII., koji je, buduć vjeran čuvar kršćanskih nauka, onom Krstiteljevom *non licet* odgovorio kralju, i bez nadutosti mu i neustrašivo razjasnio, kako čovjek ne može rastaviti, što je milost Božja sastavila. Ta neustrašiva uzkrata nije opametila kralja. Kralj, zasljepljen kako je bio, a i jer ga je nova ona Irudica hukala na odmazdu i silu, započe onu krvavu povijest. Sastavi novi simbol, sav protkan Luterovimi novotarijami i stade javnim oglasom zahtievati, da se čitavo kraljestvo pokloni idolu njegove oholosti, i da to bude jedina vjera u Inglezkoj — izrod-vjera, koja je niekala nerazrješivost ženidbe, samo da uzakoni rastavu. Ostaviv primat Rimske Crkve, zaodjeo je kraljevsku čast novom vlašću, usljed koje mogao je upravljati vjerskimi stvarmi. Neustrašivi katolici, koje je junačila vjera, ter se ne htjedoše pokloniti novomu simbolu, sudjeni su bili na vješala kao izdajice domovine. Medju timi mučenici i vjere i savjesti žarkim sjaji svjetlom veličanstvena pojava Tome Mora. Njegova neporočna pravičnost i velika nesebičnost dovela ga je na najvišu čast, velikoga državnoga kancelara i učinila ga desnim prijateljem kraljevim. Poslje uzkrate Rimske, ne cieneć ni samoga sebe ni sladki vez prijateljstva, zahtievao je kralj od Tome, da bude sluga i sliepo orudje njegovih strasti. Toma Moro, duboki poznavalac i ljudi i vremena, znao je dobro, kakva tužna budućnost čeka njegovu domovinu usvajanjem rastave.

Videći oluju, zahvali se Toma na mjestu, koje je toli pohvalno zauzimao. Nu kada ga je onaj okrunjeni tigar zatražio, da priznade rastavu i njegov primat u vjerskih stvarih, ne počasi Toma ni časa, već se odmah suprotstavi i razloži kralju uzrok svoga neposluha.

Odmah ga, razjaren Enrik VIII. rad uvrjede i zaboraviv na usluge, koje mu je izkazao, baci u neku Londonsku tamnicu, uzkrati mu svaku utjehu tako, te je njegova uboga obitelj, da bude mogla u buduće nekako kuburiti, prisiljena bila prodavati pokućstvo. Nu kraj svih tih kušnja, svih i najstrožih mjera i lažnih insinuacija pokaza se još čvršćom Tomina stalnost. Jednoga dana boluo zaciliknuše vrata tamnice; žena, shrvana sva od boli i petnajstgodišnja djevojčica za njom, dobiv dozvolu, udjoše u ono mračno mjesto i stupiše pred čarnoga uznika. Bace mu se k nogam, uhvate mu se drhćućim rukama oko koljena, pa ga stanu zaklinjati, da se pokori volji kraljevoj, te ne dopusti, da s njegovom sramotnom smrću propane i čast i život njegove obitelji. Toma ganut, al ne slomljen, odgovori, da bi ludo bilo radi vremenitoga izgubiti vječni život, i da se ne može i ne smije kršćanin pokoriti zakonu, koji rušeć obitelj ruši temelj društva i domovini sprema budućnost neizmjernih nesreća.

Koban je dan svanuo! Odsudjen bude na smrt. Ljubimica Margarita, kćerca njegova srca, baci mu se, kad je maramom povezanih očiju izlazio iz tamnice, rukama oko vrata, pa će mu potresnim povikom: Otče, nedužan mi ideš na smrt? . . . Toma ju blagoslovi, prodje odlučnim i čvrstim

Digitized by Google

korakom na stratište i pogine mučenik za veliku istinu, koja je jamstvo nerazrješivosti kršćanske ženidbe.

Gospodo! S popustljivosti, kojom se je legalna Italija težko ogriešila, namjerava sada počiniti isti grieh, što ga je na otoku Svetih počinila ona okrunjena nakaza Enrik VIII. Poslje kako se je oskvrnilo ženidbu, ide se za tim, da se pod svaku cienu uvede rastava i u bezdan se pokvarenosti turne obitelj, ta škrinja Nojeva, u kojoj je sreća i spas ljudskoga roda. Nasljedujemo Tomu Mora — prosvjedujmo otvoreno, prije nego se uvede ona sramota, koja je za Crkvu zločin, bezumlje za razum, a propast za društvo. Pokažimo svjetovnjakom, da je za Italiju obitelj svetinja i recimo svakomu, koga se to tiče, da je Isus Krist, koji je svojom krjepošću preporodio i spasio domaće ognjište, naš najveći učitelj, i da zakon ljudski ne može nigda rastaviti, što je nerazrješivom vezom povezao zakon Božji — *Quod Deus coniunxit, homo non separet.*

Br. 599.

Pitanja za kler nadbiskupije Vrhbosanske.

Pitanja, koja ima kler nadbiskupije Vrhbosanske riešiti i riešena na koronu donieti, jesu:

1. Na kojem se osnovu temelji crkveni zakon o residenciji nadarbenika? Koje su ustanove obćega, a koje posebnoga prava nadbiskupije Vrhbosanske glede residencije dušobrižnoga svećenstva?

2. Kako će si župnik, koji je sam na župi, pomoći, da uzmogne obaviti sve obrede velikoga tjedna, kako je to posebnom naredbom odredjeno za nadbiskupiju Vrhbosansku? Neka se prema tomu podrobno opišu obredi velikoga petka.

3. Propovied župljanom, da se medju njimi dokine opaki običaj samodošlâ ili uskočieâ. Gradivo za propovied može se uzeti iz okružnice od 20. siečnja 1884. br. 59., a izradba neka bude prema pravilom homiletike za propoviedi u užem smislu.

Sastanak, u kojem će se ta pitanja razpravljati, neka se obdržava prema odredbi dekanovoj ne prije svibnja, ne poslie rujna 1894.

SARAJEVO 24. srpnja 1893.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Viestnik.

Naša domovina.

(Nadbiskupska velika gimnazija u Travniku.) Koncem minule školske godine bilo je na našoj gimnaziji 140 učenika (za 16 više od lani). Od ovih bijahu 94 iz Bosne i Hercegovine, 35 iz austrougarske monarhije, a 11 iz drugih zemalja. U sjemeništu ih bijaše što bezplatno, što za plaću 111, a vanjskih učenika 29. Po vjerozakonu: 131 katolik, 4 istočno-pravoslavna i 5 jevreja. Svjedočbu I. reda s odlikom dobilo je: 35, I. reda 73, II. reda 12, III. reda 6, popravni izpit imadu 14. Uz pomoć Božju, a pod vještim ravnanjem velečastnoga Otca Fr. Slavića zavod se je ovaj liepo razvio, položaj svoj učvrstio, te mi rado prihvaćamo ovu sgodu, kada je po odredbi starješinstva ravnanje zavoda povjereno drugim, marnim i radišnim rukam veleč. O. Petra Pančića, da bivšemu ravnatelju od srca na trudu zahvalimo, novomu pako svaku pomoć Božju u obilju zaprosimo. Mi smo uvjereni, da će i pod novom upravom, kojoj je na čelu štiocem *Vrhbosne* dobro poznati pjesnik P– ć, zavod bujno cvjetati, te obilat plod donositi.

(Promjene u nadbiskupiji Vrhbosanskoj.) Kao kapelani idu: *o. Antun Jurilj* u Ulice, *o. Ivan Rašić* u Plehan, *o. Bono Veseličić* u Sutjesku, *o. Ilija Karlić* u Tolisu, *o. Josip Andrić* u Vijaku, *o. Srećko Petrović* u Podmilačje, *o. Jakob Jurišić* u Ramu, *o. Josip Garišić* u Zenicu, *o. Marijan Duić* u Dolac.

(Samostan franjevaca u Sarajevu.) O čem su njekoliki već revni redodržavnici Bosne srebrne radili i nastojali, eto će sada privesti u život poduzetni preč. Otac fra. Andrija Buzuk. U ponedjelak (31. srpnja) zakopalo se prviput na gradilištu kraj bivše župne, a sada franjevačke crkvice sv. Ante. Gradnju je preuzeo g. graditelj Ivan Holz, koji se nada, da će sgrada još ove godine doći pod krov. Veselimo se od srca, što će se evo izvesti vrućа

Digitized by Google

želja naše braće franjevaca, koji će od sada moći u svom krilu da odgajaju podmladak svoj, a to će s mnogoga gledišta djelovati veoma povoljno.

(Darovi.) Za gradnju našega sjemeništa: dr. Franjo Ivković, kanonik u Zagrebu 25 for. *in honorem S. Eliae;* prigodom prve sv. mise Andrije Predmerskoga u Brodu kod zdravice nadbiskupu Vrhbosanskomu sabrao M. pl. Kirchmayer 30 for.; mladomisnik Niko Gjebić 2 krune; Nj. Visost nadvojvodkinja Marija Raineria 200 for.; mladomisnik Matija Polić sabrao prigodom svoje mlade mise na Hreljinu 16 for. 50 n.; prof. Anton Zupančić iz Ljubljane 50 for. Svim plemenitim dobročiniteljem toplo zahvaljujemo, ter se i u buduće preporučamo. — *Petrov novčić:* Vijaka 13 f. 43 n.; Kiseljak 4 f.; Krešev o 8 f. 50 n.; Zabljak 3 f. 80 n.; Ulice 6 f. 20 n.; Bjelina 3 f.; Gromiljak 2 f.; Banbrdo 10 f.; Sol. Kula 3 f. 23 n.; Čemerno 90 n. — Za *sveti grob* u Jerusalemu: Zenica 5 f.; Crkvice 3 f.

(Kateketski sastanak u Zagrebu.) Na sastanku kateketa, koji je obdržavan 5. i 6. srpnja u nadbiskupskom sirotištu, prihvaćeni su sliedeći zaključci: Glede potrebe *internata,* te kako da budu uredjeni, da se u njih postigne valjan uzgoj zaključeno je prema predlogu izvjestitelja dra. Ladislava Jambrekovića: „1. Drugi obći kateketski sastanak, akoprem je uvjeren, da internati nisu absolutno nuždni, a ono ipak drži, da su, gledeći na sadanje družtvene prilike veoma potrebni, da se postigne valjan uzgoj mladeži. — 2. Sastanak drži potrebnimi samo valjano uredjene konfesionalne internate. A ovakovimi drži one internate, u kojih vlada religiosan duh, razborita stega i kojimi upravljaju valjani, pedagoški usposobljeni poglavari; a za ovakove drži sastanak, da su po svojem zvanju najsposobniji duhovnici.“ — Drugo pitanje bijaše: „Kako da namaknemo što zdravije i što bolje štivo hrvatskoj mladeži, napose odraslijoj?“ Izvieštao je kateketa bjelovarske gimnazije dr. Vjekoslav Homotarić, te je prihvaćen sliedeći zaključak: „Kateketski sastanak duboko uvjeren, kako je po mladež pogubno zlo štivo a nuždno i koristno dobro štivo zaključuje, neka katekete u sporazumu sa učitelji svimi silami uznastoje, da odklone od mladeži zlo štivo i da joj namaknu vazda što bolje i zdravije.“ — O trećem pitanju: „Važnost prve izpovjedi i pričesti u pučkih školah“ razpravljao je kateketa gradjanske škole u Ogulinu Ivan Vučetić, a prihvaćeni su sliedeći zaključci: „1. Za prvu izpovjed i pričest, dva znamenita dogadjaja u životu djeteta, treba djecu savjestno i dobro pripraviti. — 2. Prva sveta izpovjed neka se obavi redovito u trećem, a prva sveta pričest u četvrtom razredu. — 3. Sveta pričest neka se primi što svečanije.“ — Primljeni su još njeki predlozi, a na koncu izabran permanentni odbor, koji će opredieliti mjesto i vrieme budućemu sastanku. U tom su odboru: Prof. Cvjetko Rubetić, prof. Karlo Matica, Stjepan Hartman, Stjepan Vidmar, dr. Vjekoslav Homotarić, Stjepan Korenić, dr. Ladislav Jambreković, dr. Ivan Gjuranec i dr. Josip Lang.

(Prvi sastanak kršćanskih arheologa.) Javismo već u 11. broju, da je za početak mjeseca rujna urečen ovaj sastanak u Spljet. Sada oglašuje odbor, da će sastanak početi 4., a svršiti se 8. rujna. Dne 3. rujna dočekati će odbor strane goste; 4. krenuti će željeznicom u Solin, gdje će presvietli biskup Spljetski na grobovih mučenika reći sv. misu, a poslie razgledat će izkopine. O podne vraćaju se u Spljet, gdje će poslie podne razgledati znamenitosti po gradu. U večer u 6 sati imati će širi i uži odbor sjednicu, da utanači dnevni red prve javne sjednice. Ta će biti 5. rujna prije podne, a druga odmah istoga dana poslie podne. Treća i četvrta sjednica biti će 6., a peta i šesta 7. rujna. Na blagdan *Male Gospe* 8. rujna biti će sveta misa u starokršćanskom groblju u Solinu, te će tu svečano odkriti mramornu ploču na uspomenu ovoga prvoga sastanka. Program pako viećanja veoma je obilat: 1. Prikazati će se, koje kršć. starine bjehu do sada odkrivene, iztražene i izpitane u Dalmaciji i bližnjih pokrajinah. 2. Razjasnit će se, koliko se je do sada uradilo za razvitak nauke kršć. starina, bilo u samoj Evropi, bilo u zemljah van Evrope. 3. Razpravljat će se o utemeljenju kršć. museja i u kojih gradovih da to bude. 4. Upraviti će se molba na one, koji stoje na čelu posala bogoštovja i nastave u pojedinih mjestih, da podignu na sveučilištih i bogoslovnih zavodih stolice za kršćansku arheologiju i patristiku. 5. Nastojati će se, kako umjetnosti, koje se odnose na ures crkava, mogu i moraju udesiti na svoju porabu one plodove, što se crpe iz nauke kršć. arheologije. 6. Pokazat će se put, kojim se ima udariti pri iztraživanju kršć. starina; na koje pravilo treba paziti pri opisivanju starih stvari, te kako se knjige mogu prirediti i uresiti slikami, tako da budu i ukusne oblikom i jeftine cienom. 7. U sastanku iznieti će se predlozi o utemeljenju sbirke kršćanskih napisa *Corpus inscriptionum christianarum* i o časopisu, koji bi sadržavao opazke i učene razprave o kršć. starinah svih učenjaka na svietu.

(Presv. g. O. Marijan Marković), biskup Banjalučki boravio je koncem prošloga mjeseca desetak dana u Zagrebu, gdje je mjesto bolestnoga preuzvišenoga kapitularnoga vikara dne 22. podielio tridesetorici tonsuru a četerdeset i šestorici manje redove. Dne 23. zaredio je devetnaestoricu u subdjakone, 25. u djakone, a 26. u presbytere. Još je presvietli gospodin posvetio veliki žrtvenik u stolnoj crkvi te altaria portatilia za nadbiskupiju.

Palestina.

(Euharistički kongres u Jerusalemu.) Petnaest je već godina, što se ovi sastanci drže po raznih gradovih Francezke, Švicarske i Belgije. Za ovu godinu odredio je sv. Otac na predlog Lüttiškoga biskupa Doutreloux-a, da sastanak bude u Jerusa-

Digitized by Google

lemu. Odredio je pako to sv. Otac, jer je čvrsto uvjeren, kako piše u breveu od 3. maja 1892., „da će svi oni, koji se ovom sgodom uputili budu u svetu zemlju, moliti se, neka bi se narodi onih krajeva, koji nose ime kršćana, prem su od nas odieljeni, u podpunosti iste vjere k nam priključili.“ U novembru 1892. imenovala je Njegova Svetost kardinala Langénieux-a svojim legatom u Jerusalemu, koji je izdao program za taj sastanak, gdje odmah u početku veli: „Grci, naša braća, biti će ganuti, kako je bio apostol Petar s pogleda na Isusa, koga su oni ljubili, ali nisu umjeli da ga sliede i opet priznadu u osobi njegova namjestnika. Molimo se, da iz ovoga sastanka niknu oni plodovi providnosti, kojim se svi nadamo.“ Središte, oko kojega će se kretati sve razprave jest sveta euharistija. A tu su si istočnjaci i zapadnjaci braća. Glede presućanstva oni su složni. Synoda nesjedinjenih, držana u Jerusalemu 1672. zabacila je protestansku nauku, te proglasila stvarnu prisutnost. Ovaj dogmat približuje crkve. Pošto su uklonjene bile sve zaprjeke, koje su s raznih strana stavljane sastanku, pošlo je u svetu zemlju prvih dana mjeseca svibnja brojno hodočašće u sveti grad, kardinal pako Langénieux svečano je unišao u grad 13. svibnja na bieloj muli, okružen nepreglednim množtvom naroda raznih vjeroizpoviesti. Kao pred zastupnikom strana vladara stupala je počastna turska četa, a pozdravio je legata Leonova u ime nesjedinjenih patrijarha jedan arhimandrita. Taj dogodjaj poviest će znamenitim bilježiti, jer od križarskih vojna ovo je prviput, što papin odaslanik službeno dolazi u Palestinu. Uz njekoliko evropejskih bila su prisutna i tri amerikanska biskupa, za tim cielo sjedinjeno kršćanstvo, jer je bilo zastupnika grčkoga, melhitskoga, sirskoga, maronitskoga, bugarskoga, slavenskoga, armenskoga, haldejskoga, abesinskoga i koptskoga obreda. Zaključilo se odmah s početka, da se u razpravah ništa ne zalazi na polje diplomatsko i političko, pak diljem cieloga razpravljanja nije se govorilo o drugom, nego o obredih raznih sjedinjenih grana kršćanstva, ne osudjujući ni jedan od njih. O svakom govorilo se s počitanjem, jer svaki je odobren crkvom. Ovaj postupak blagotvorno će djelovati na istoku, gdje se je do sada držalo, da sv. stolica nemilim okom gleda na osebnosti njihove. Kad je 16. maja legat papin prisustvovao svečanomu bogoslužju grčkoga obreda svečano se je izjavio: „Crkva razlikuje ono, što je bitni temelj i samo sućanstvo bogoslužja, od onoga što je simbolički izraz i praktična formula. U katoličkom osnovu crkve prihvaćena je ova skladna razlikost obreda, jer ih se podnosi, ona je nuždna, jer u raznih zemljah odgovara postojećim potrebam, jer zaštićuje stečena prava i jer poštiva narodne sloboštine, koje se posve slažu s cjelovitošću nauke i podpunim vršenjem crkvene stege.“ Sastanak je svršen molitvom za istok.

Persija.

(Shah sv. Otcu prigodom jubileja.) Od mnogih vladaoca primio je sv. Otac čestitke o svom jubileju. Ali je osobito zanimivo pismo, što ga je persijski shah upravio namjestniku Kristovu: „Na osnovu prijateljskih sveza, piše on, koje nas s Vašom Svetosti vežu, i iskrene odanosti, koju gojimo prema Vašoj uzvišenoj osobi, odanosti, koju smo sretni svakom prilikom da pokažemo, upotrebljujemo sgodu jubileja Vaše Svetosti, da Vam čestitke svoje prinesemo u čas, gdje Vam se klanjaju svi duhovni dostojanstvenici i prijateljske velike vlasti. Ovaj list, zalog našega iskrenoga prijateljstva, donieti će Vašoj Svetosti želje, koje u dnu srca gojimo za dug Vaš život i Vaše duhovne uprave, koja je razlog sreći za sve narode. Vladanje Vaše Svetosti blagoslov je Božji za Vašu uzvišenu osobu, a mi se nadamo, da će ono dugo potrajati. Molimo Vašu Svetost, danas ne zaboravite u svojih molitvah, koje Bog vazda posluhne, pak ujedno da ga molite, neka učvrsti sveze prijateljstva, koje nas vežu. Upotrebljujemo ovu srećnu prigodu, da Vašoj Svetosti opetujemo izraze našega velepočitanja.“

Kina.

(Biskup Anzer odlikovan.) Nedavno su novine javile, da je podkralj upravitelju njemačkih misijâ u južnom Schantungu podielio čast *velikoga mandarinata trećega stepena.* Kinezki dostojanstvenici diele se u devet razreda, a čast biskupa Anzera ide u 3. razred, gdje su sudci za zločine i gjenerali pješačtva. Veoma su obilate povlastice ovoga dostojanstva: imadu naslov *ta sjen* (preuzvišeni), te nose odielo najvećega stepena mandarina. Stranac težko i zamisliti može, koliko ovakovo odlikovanje diže upliv kod Kineza, jer je ono kod njih predmet najživljega izčekivanja. Do sada je riedkim ova čast u dio pala, a i to većinom ljudem, koji su se odlikovali bud kojom strukom ljudskoga znanja. Ovo odlikovanje tim je znamenitije, što je dano najviše sbog misijonskoga djelovanja biskupova, a to znači mnogo dan danas, kad je u Kini toli velika struja proti Evropejcem. Pokazuje to pako i diplomatsku vještinu tamošnjega njemačkoga poslanika, koji je umio sve zaprjeke da nadvlada, što su ih višegodišnje predsude nagomilale bile, ter se na to ni pomisliti nije moglo. Carski ukaz o tom biti će na skoro štampan u Pekingu u službenom listu.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Riječ o Škapularu Majke Božje.* — *Rezolucija katehetskog sastanka* (Ante Bogoslav Jagar). — *Rastara* (s taljanskoga preveo Fr. Dominez.) — *Pitanja za kler nadbiskupije Vrhbosanske* (okružnica.) — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAV ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 16. | U Sarajevu 15. kolovoza 1893. | God. VII.

Ljubimo Papu.

Drugi dio: Papa i Crkva.

I. Sveti Otac.

Promatramo li ga u njegovu odnošaju prema Isusu Kristu, Papa je *tajna,* predmet duboke vjere. Promatramo li ga u njegovu odnošaju prema crkvi, Papa je *čudo,* predmet divljenju bez kraja. To je neprekidno čudo katolicisma.

Sve ono, što imade u crkvi veličanstvena i liepa, imade primiešena bud što jednostavna i poletna. Vidi se tu velik radnik, koji se bez naprezanja sigra posried težkoća. Nu ja ne znam, da li se gdje taj dvogubi značaj opaža u tako jasnih potezih u tolikoj mjeri, u kolikoj kod ustanovljenja Pape. Isus Krist najprije razsijava Crkvu na sve strane prostora i vremena; za tim ju ujedinjuje, okuplja i usredotočuje u Papi. Cielu Crkvu, obćenitu i vječnu Crkvu nositi će jedan sami čovjek, to je osnova Božja. To je jednostavno i smjelo.

Nu Bog nije samo crkvu stavio na Papu, nego ih je On ujedinio; pa ni to nije dosta rečeno, on ih je učinio *jedno.* „Papa i Crkva, to je jedno.“ Duboku ovu misao rekao je sveti Franjo Saleški. Ona sjaji poput draga kamena.

Hippokrat je kazao: „Kad bi čovjek bio jedan, on ne bi umro.“ I doista, kud bi se uvesti moglo nejedinstvo, žalostno dieljenje, u čem je smrt? Duša je jedna, jednostavna, bez djelova; ona je neumrla. Tako je i s angjelom. Tako je i s Bogom, otcem angjelâ i dušâ. Sve ono što je jedno ne poznaje smrti. Kad bi se moglo metnuti Papu s jedne strane, a Crkvu s druge, smrt bi bila moguća. Nu Bog ih je sljubio nerazorivom zamazkom.

Ljudi si stvaraju kadkada o Papi, glavi crkve, površne, netočne pojmove. Ima ih, koji u njem ne vide van kralja, kakovi su drugi na zemlji, upravitelja najogromnije ustanove crkvene. Ima ih, koji se dižu više, koji vide u Papi doduše prvosvećenika, odabrana od samoga Boga, koji ga je crkvi naložio, nu po neki način da je on izvan nje. Stavljaju Crkvu s jedne, a Papu s druge strane; ovaj da viši od crkve, nu odieljen od nje; on bi mogao zlo zapoviedati, a ona bi mogla ne slušati. Pače se je i u samih školah razpravljalo, što li bi se dogodilo, kad bi Papa pošao jednim pravcem a Crkva drugim. Nerazložnih razprava, koje dokazuju, kolikom je maglom zaodjenuto gdjekojemu oku remekdjelo Isusa Krista. „Papa i Crkva, to je jedno.“ Može ih se zajedno razdirati, ali ih se ne može dieliti. A dušu pravih kršćana baš to puni veseljem vazda živim, sigurnošću dubokom i bez oblaka. „Papa i Crkva, to je jedno.“

Digitized by Google

Nu kako su *jedno?* Gdje je ona vezica, koja ih ujedinjuje? Rekao sam netom, da je Isus Krist Crkvu najprije ustanovio, za tim da ju je ujedinio, učvrstio u Papi. Nu tajna je mnogo dublja. On je najprije naredio Papu. Učinio ga prije Crkve. Obasu ga je svjetlom, životom, božanskom munjinom; zatim mu je rekao: „Razprostiraj svjetlo, razprostiraj milost, razprostiraj vlast; učini Crkvu. Vadi ju iz svoje utrobe, ne jedanput, nego desetputa, nego sto puta, nego u svakom vieku, nego u svaki čas, nego vazda, sve do konca svieta.“ Evo tajne. Crkva je neprestano i neprekidno stvaranje Papino.

Kako Bog nije nas stvorio jedanput samo, nego nas neprestano stvara, ulievajući neprekidno u nas bistvovanje, pokret i život; tako stvara bez prekida Crkvu. U njoj ne ima ni jednoga tračka svjetlosti, ni jedne kapi života, ni jedne mrvice vlasti, koja ne bi svaku uru, svaki čas silazila na nju po službi Pape.

Crkva je kraljestvo svjetlosti; ona je njome poplavljena. Ja ne znam, koliko sjajnih potočića protiče kroz nju u svakom pravcu, te tu čine vječnu okrjepu duhovâ. A sve to dolazi od Pape. O njem valja kazati, što je rečeno o Ivanu Krstitelju: *On ne bješe svjetlo, nego da svjedoči za svjetlo.*[1]) Papa nije svjetlo; Isus Krist je pravo svjetlo. Nu Papa mu je svjedok. On ga proizvodi; on ga uvodi u djelo. Ogromno ono svjetlo, razpršeno, razgranjeno u evangjeljih, u predaji Crkava, u uspomeni čovječanstva, gdje čovjek prilieva svoje sjeme, Papa prihvaća; oslobadja ga i dieli od sjenâ; sipa ga na sviet, sjajno, bez oblakâ, oku milo, srcu toplo, za život plodno. Odstranite Papu, isto je kan da ste odstranili sunce. Svjetlo svjetluca još u tminah, ali ga tmine više ne razumiju. Kraj je družtvu dušâ u svjetlu.

Isto valja da se kaže o milosti posvećujućoj. Crkva je družtvo dušâ u ljubavi božanskoj. Nu ta ljubav ne živi, ne drži se, ne napreduje, ne postane uzvišena van onda, kada je orošena milošću. Brojte hiljade odriešenja, koja poput čisteće rose, padaju na to liepo drvo ljubavi božanske, okaljano kadkada, osušeno, nagrdjeno od prašine s puta, te ga još ljepšim dižu. Brojte hiljade pričesti, koje mu daju nov sok, bujan cviet, sladak plod, divno obilje grana, hladovine. Pribrojte sve one milosti, što padaju na Crkvu jedan dan, jedan sat. Sve krieposti dolaze odatlje: poniznost, čistoća, požrtvovnost, samopriegor, apostolstvo, mučeničtvo. Sve je posljedica oživljujućih ovih kiša, sladkih ovih rosâ milosti. Nu odstranite Papu, neće toga više biti. Bog ih je stavio u njegove ruke, da se po njem izlievaju na crkvu.

Kaošto je on žlieb svake milosti i svakoga svjetla, tako je Papa žlieb svake vlasti, svake jurisdikcije. On stvara biskupe, uredjuje i ograničuje njihove vlasti; a preko biskupa on stvara svećenike te protkaje crkvu onom mrežom vlasti, jurisdikcija, koja naliči liepomu onomu sklopu živčelja, kojimi je protkano tielo ljudsko.

Tako sve dolazi od Pape. On stvara Crkvu; a u njoj i po njoj on razsvjetljuje i posvećuje sve duše.

Nješto tomu slična bijaše u dane raja zemaljskoga, u čas, kad je rodjeno čovječanstvo. Bog je stvorio najprije Adama; učinio je od njega živu dušu, kako izrazito veli sv. pismo: *Factus est Adam in animam viventem.* A to će reći, da ga je učinio izvorom života, jedinim počelom svega ljudskoga bistvovanja. Pa da ta nakana bude očevidna, sam uzima iz njega ženu; a u njoj, po njoj i s njom daje za tim Adam život cielomu rodu.

Pa čim su na pola otvorene ove prve dubljine, ja već vidim gdje se pomalja pravo lice, posvećeni značaj Pape, te zašto ga mi tako nježno zovemo *Otče, sveti Otče.* Onaj je otac, koji daje život. Nu on mi ga daje; on ga daje momu duhu, momu srcu, mojoj savjesti. A što meni daje, daje svim. Stari, da izraze tajnu ovoga obćenitoga otčinstva, nisu bili zadovoljni, da Papu zovu svetim Otcem, nego su ga zvali Otcem Otaca, *Pater Patrum.* Ima ih pače, koji drže, da je rieč *Papa* samo kratica ovih dvih rieči: *Pa*ter *Pa*trum. Bilo tomu kako mu drago, ne ima uzklika, koji bi češće ozvanjao bio u saborih, nego li kada su sabrani *Otci* osjećali to življu potrebu, da kliču *Otcu Otaca.* Ne ima nauke, koja bi odrješitije izpoviedana bila, nego li je ona o podpunom, posvemašnjem, absolutnom i sveobćem otčinstvu Pape. Kad bi bilo u tom zakonu iznimke, kad bi se našlo gdje biskupa, nadbiskupa, patriarha, poglavara crkvenoga ma kakova, koji bi mogao dati život božanski, a da nije primio od pape; koji bi mogao valjano rediti biskupa a da za to nije, bilo pod ovim ili onim oblikom, primio vlast od Pape, što bi bilo od jedinstva crkvenoga? Nu ne; toga ne ima. Onaj svećenik moje prve pričesti, koji je krstio moju

[1]) Iv. I, 8.

Digitized by Google

djecu, koji upravlja mojom dušom, mio mi je; častim ga; zovem ga otcem; nu on to nije, on to ne može da bude, van što neprestano crpa, po posredniku biskupu, na onom vrelu života božanskoga, što se zove Papa. Onaj biskup, pred čijim se blagoslovom ja sagibam tolikom ljubavlju, u kojem se klanjam punini svećeničtva i velikim vlastim, kojih svećenik ne ima, i on tu takodjer crpa; pa sva ona korjenita vlast, da radja duše Bogu, koju prima kod svoje posvete, postaje bezuspješna i neplodna, ako nije povezana s Papom, i on ako je ne stavi u život. Sav dakle život dolazi u istinu od njega; a kraj tolikih veličina, moje srce dirnuto, tražeći kojim imenom da ga nazove, ne nalazi van jedno, koje odgovara mojoj ljubavi, momu počitanju, mojoj zahvalnosti: *Otče, sveti Otče!*

2. Papa je temelj i središte Crkve.

Je li potrebno, Kriste! da izjavimo prije nego dalje podjemo, da ti jesi i da ćeš vazda biti naš jedini Otac? Treba li tvrditi, da Crkva neće imati nikada drugoga temelja do tebe? Oj Spasitelju, život ovaj, što napunjuje naše duše, mora li da vapi, kako on dolazi od tebe i samo od tebe? Učinimo to; onda ćemo tim radostnije slaviti Otca, koga si nam ti dao, i temelj, na koj si nas stavio!

Bijaše nakon kršćenja našega Gospodina. Duh sveti bijaše sišao na glavu njegovu u slici goluba. Glas se začuo, koji je dolazio s visina nebeskih: *Ovo je sin moj ljubazni, koji mi je veoma u volji; njega slušajte.*[1]) A da nebo i zemlja ujedno proglase božanstvo Onoga, koji je u sebi nosio nebo i zemlju, čovječanstvo, u osobi Ivana Krstitelja, bijaše ga pokazalo prstom veleći: *Evo jaganjac Božji, koji odnima griehe svieta.*[2]) Sve su se zavjese u jedan mah odkrivale te označivale, da je za Isusa došlo vrieme gdje će prekinuti svoju šutnju, izaći iz svoje skrovnosti, te početi veliko svoje djelo.

Nu još nije imao učenika. Dvojica mu bijahu došla; nu ni djevičanska nježnost Ivanova, ni vruće oduševljenje Andrijino nije mu zaokupilo pogleda. Na jednom eto trećega. Taj nije došao svojevoljno; trebalo je poći tražit ga. Isus ipak stane; pogleda ga; promatra ga pomno, kako izrazito kaže sveto pismo, pa mu reče: *Do sada si se zvao Simon, sin Jonin; od sada zvati ćeš se Petar.*[3]) Što će to reći? Oj Isuse! Što znači ovaj prvi pogled?

[1]) Matth. III., 17; [2]) Iv. I., 29; [3]) Iv. I., 42.

Promatrao ga je, veli sv. pismo: *Intuitus eum.* Ima više glagola, kojimi se izriče pogled. Tu je glagol *videre,* vidjeti, vidjeti jednostavno, vidjeti koju osobu, kako vidimo sve na svietu. Tu je glagol *aspicere,* gledati, zapaziti, marno i pomno, razlikujuć u množtvu jedno od drugoga. Ima i treći glagol: *intueri,* zrjeti, motriti, preko vanjštine prodrieti u nutrinju, do na dno. Odatlje ona rieč *intuitio,* vrst pogleda pronicava, jaka, koji je vlastitost veleuma. I tom riečju služi se evangjelista: *Intuitus eum.*

Kaošto umjetnik promatra mramor iz kojega hoće da izradi remek-djelo; kaošto je Michael Angelo gledao preko kore kamena divnoga kipa Mojsije, koji je čekao njegov veleum, da iz njega izadje; kako je Bog morao gledati onu šaku praha u raju zemaljskom, iz koga će skoro biti čovjek, tako je Isus zrio Simona; vidio je Petra. Nije gledao ribara Galilejskoga; gledao je Papu: *Intuitus eum.* To nije dosta. Njegov pogled proniče dalje. On nije gledao Papu; gledao je Papinstvo, nasljednike Petrove, cieli niz poglavica crkvenih kroz dvadeset, petdeset stoljeća. Gledao ih je i gledajući odabirao ih je. Stavlja ih, u svojoj misli, u temelj svoje crkve. Evo dosega, veličine ovoga pogleda, te zašto su mu svete knjige sačuvale spomen: *Intuitus eum.* Oj Isuse, sviet se sada može burkati; djavao može da riče; sveta dinastija unapried je postavljena kao ravan potez, kojim neće ništa skrenuti, kao sklop nepomičnih pećina, o koje će uzalud udarati sve bure.

To znače rieči, kojimi je popraćen pogled: *Do sada zvao si se Simon, sin Jonin, od sada ćeš se zvati Petar.* Do sada zvao si se Mastai, od sada ćeš se zvati Petar. Do sada si se zvao Pecci, od sada ćeš se zvati Petar. Napustiti ćeš imena zemaljska, a primiti ćeš ime vječno. Petar, to će reći nepomičan, nepokretan, što ne svršava s čovjekom, što ostaje kao Bog.

To je smisao rieči *Petar.* Nu kako je kadkada različan smisao pojedine rieči od stvarnosti! Djevojčica se zove *Blanka,* a nije biela; zove se *Ruža,* ali je blieda poput cvieta u jeseni. Mladić zove se *Petar,* a krhak je poput trstike. Hoće li tako biti i ovdje?! Oh, ne, Bože moj! U tebi ne ima ništa lažna; imena koja ti daješ istinita su. Ti si promienio ime otca naroda židovskoga; nazvao si ga Abraham, to jest: otac vjerujućih,[1]) a on je

[1]) Gen. XIII, 5.

Digitized by Google

bio, u istinu, otac i glava nebrojenih pokolenja, koja su napunila sviet sjajnim dokazom svoje vjere. Simon je nazvan Petar, pa nakon mukâ kroz stoljeća naći ćeš ga nepomična za vazda.

Nu čemu Simonu tolika čvrstoća? Što hoće dakle Isus Krist da od njega učini?

Kad ustanovljuje Crkvu, kao kad je stvarao sviet, Bog radi veličanstveno lagano. Danas udara jednu biljegu, sutra drugu. A ne udara drugu, dok čovjek nije imao dosta vremena, da razumije prvu. Mnogo je dana proteklo, odkada je Isus rekao Petru: *Do sada zvao si se Simon; od sada zvati ćeš se Petar.* Ništa nije nadošlo, da razjasni tajnu ove promjene u imenu. Već je svršavala druga godina djelovanja Isusa Krista. Da se ugne buri, koja se sabirala oko njegove glave, pa da uživa malo mira, Spasitelj i njegovi apostoli bijahu se zaklonili u pustinju Cesarejsku. Razgovarali su o suvremenih dogodjajih, te o raznih nazorih glede osobe Učiteljeve, jer su jedni govorili da je Ilija, a drugi da je Ivan Krstitelj ili koji od prorokâ. *A vi,* zapitat će iznenada Isus Krist apostole, *šta velite, tko sam ja.* Te rieči doprieše do srca Petrova, te mu izviše uzklik: *Ti si Krist, Sin Boga živoga*[1]). Evo uzklika Petrova, evo uzklika Pape. Danas zamnio je prviput; razliegati će se vazda. Papa nije van za to, da ga raznosi širom svieta.

Nu čujte odgovor našega Gospodina: *Blago tebi Simone, sine Jonin! jer tielo i krv nisu tebi objavili, nego otac moj, koji je ne nebesih. A ja tebi kažem: ti si Petar, i na toj stieni sazidat ću crkvu svoju, i vrata paklena neće je nadvladati.*

Vidite li savez medju prvim pogledom Isusovim na Petra i drugim, pa kako prve rieči: *Do sada zvao si se Simon, od sada zvati ćeš se Petar,* priprava su za druge: *Ti si Petar, i na toj stieni sagradit ću Crkvu svoju?* Kan da je rekao: „Nisam te prozvao samo Petrom, nego sam te učinio Petrom. Ljudi slabi ne mogu van prozvati samo imenom; ja tomu dodajem stvarnost. Ti si dakle u istinu Petar, i na toj stieni sazidati ću Crkvu svoju. Koju crkvu? Svoju mrtvu crkvu? Oh! ne, svoju Crkvu živu, svoju Crkvu, koju vazda oživljuje onaj trak ljubavi, što izlazi iz moga srca, a koji će do Crkve doći samo po tebi.“

Pa da još bolje označi, u kolikoj mjeri u njegovoj Crkvi treba sve da počiva na Petru, nadostavlja naš Gospodin, izmjenjujuć sliku: *I tebi ću dati ključeve od kraljestva nebeskoga.* Kraljestvo nebesko, to je obćenito i trajno družtvo dušâ u ljubavi Boga. Petar ima od njega ključe. Nitko ne ulazi u nj, van po njem; nitko u njem ne vrši vlasti, ne ima tu diela od svjetlosti ni od života, van po njem. Inače ova liepa slika o ključevih ne ima smisla. Ključi grada predaju se kralju, da se time prizna njegova vrhovna vlast. Predaju se ključi vlastniku, da se prizna, e je kuća njegova. *I tebi ću dati ključeve od kraljestva nebeskoga.* Ovi su ključevi moji, ali ću ih dati tebi, i samo tebi ću ih dati. Tkogod dakle ne unidje po Petru ostati će izvan kraljestva nebeskoga, izbaštinjen, lišen svjetla i života, što se ondje uživa.

To kaže naš Gospodin još jasnije, kad nastavlja: *Pa štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesih; i štogod razdriešiš na zemlji, bit će razdriešeno i na nebesih.* Sve; naš Gospodin ne izuzima ništa. Pošto je Petra učinio živim temeljem Crkve, pošto mu je predao ključeve, koji nezavisno otvaraju i zatvaraju, daje mu podpunu, posvemašnju i bezuvjetnu upravu svega blaga, što ga u njoj ima. Očevidna je njegova odluka, da u njegovoj crkvi počiva sve na jednom samo. Nije si mogao pomišljati ništa smjelijega, gdje bi se očevidnije kroz vjekove pokazivala ruka Božja.

Pošto smo evo vidili donošaj ovih rieči: *Ti si Petar* i t. d., zamjetiti ćemo im i ton. Ima tu božanstvenoga zanosa. Kaošto je Bog, pošto je razasuo zviezde po svemiru, te ih napučio razumnimi bići, sebi odobravao, videći da je sve to liepo i veliko; tako i naš Gospodin, pošto je priredio dragocjeni kamen, koji će biti temelj njegovoj crkvi, malešni onaj kamen, na ljudsku govorcć, tako slab, krhak, a koji će nositi sgradu vječnu, popušta i on osjećaju radosti; povladjuje si; pogleda Petra, toga siromaka, nevježu, ribara, toga čovjeka, koji ne umije da se podpiše, pa mu se ote uzklik: Oh! *blago tebi, Simone sine Jonin!* Promatrajmo ovu susljedicu rieči tako neobičnu našemu Gospodinu; to je kao pjesan: *Blago tebi, Simone sine Jonin!* a za tim onu poznatu: *Ti si Petar, i na toj stieni sazidat ću Crkvu svoju.* Sve ovo u ustih našega Gospodina dubok je, božanski zanos.

Oj dušo moja, pridruži se ovomu zanosu! Pomišljaj, koli malešan je čovjek: prah: *Spomeni se čovječe, da si prah i u prah da ćeš se obratiti*; sjena: *velut umbra;* val što prolazi; pa opetuj, po njeki način kao u zanosu, rieči upravljene ovomu prahu, ovoj sjeni: *Na tebi ću sazidati crkvu svoju, i vrata paklena neće je nadvladati!*

[1]) Matth. XVI., 13—19.

Digitized by Google

3. Što će stajati Papu, da bude središte i temelj crkve.

Nu takovo djelo hoće li biti moguće? Sjena ova, što se čovjek zove, hoće li zar nositi Crkvu? Pod upravom ovoga bića, što prolazi, hoće li u istinu postojati vječno družtvo dušâ u svjetlosti i ljubavi? Onaj koji je, dvojeći o osnutku toga družtva, domogao se našega Gospodina, te ga ponio na brdo, kušajući da ga nadvlada, i koji je, pošto uspio nije, bacio se na nj, te ga prikovao na križ, ne bi li za uviek uništio njegovo djelo, neće li on zar ništa pokušati proti namjestniku Isusa Krista, proti Otcu kršćana? Neće li se on služiti zavadjanjem, lukavošću, potrebom, silovitošću? Ne uzmogne li učiniti, da pane, neće li zar tražiti, da ga ubije? Otvorimo evangjelje i poviest.

Jedva je naš Gospodin udielio Papi odlično mu dostojanstvo, kad baci na nj ne više radostan, zanosan pogled, o kom sam netom govorio, nego drugi pogled, ganutljiv, mio, pun božanske sućuti. *I Gospodin reče Petru: Simone, Simone*[1]). Dvaput ga imenuje, i to imenom mu, neka mu bolje pokaže svoju ljubav, te ga pripravi na strašnu povjerljivost, kojom će mu sad na kazati: *Eto sotona je tražio* **vas,** *da (vas) rešeta, kako se rešeta pšenica.* Koja smjelost! Da vas sve rešeta, kao žito pod mlatom, kao zrno pod mlinom! *Nu ja sam molio* **za tebe.** Svi će biti tlačeni, nu on je molio samo za jednoga, neka se dobro osjeti, da se nastavlja ista osnova, da se sve dogadja svim po jednom samo. *Molio sam za tebe, Petre.* A što je molio za nj? Da on ne bude tlačen, mliven kao ostali? Ne. Da on ne bude satrven, malodušan, uništen za rešetanja? Ne. Da ne učini nikakve pogrješke? Ne. *Molio sam za te, da ne malakše tvoja vjera.* Evo, što je molio.

Sve može malaksati u Papi, osim vjere. Sve može oslabiti, pa i kriepost. Krieposti može i ne stati; ona je u Papi osobno njegovo djelo. Vjera nije njegova. Ona je Crkve; ona je dušâ. Rešetani, lomljeni, uništivani, napastovani, malaksali, Pape će od pokoljenja do pokoljenja raznositi onu sjajnu baklju, koju nikakav vjetar neće moći da utrne. *Molio sam za tebe, da ne malakše tvoja vjera.* Evo molitve Onoga, koji je rekao: *Znam, Otče, da ćeš me uslišati vazda.*[2])

A zašto je Gospodin naš molio, neka ne malakše vjera Petrova? Za njega zar? Ne. Za koga dakle? Za druge, za Crkvu, da on uzmogne ojačati braću svoju: *Et tu conversus confirma fratres tuos.* Oni će takodjer biti trveni, mliveni, uništivani. *Sotona je tražio vas, da (vas) rešeta, kako se rešeta pšenica.* Biskup biti će lomljen, trven u svojoj biskupiji. Svećenik biti će poništivan, ocrnjivan, gažen u svojoj župi. Ova Crkva, Crkva Francezke danas, Crkva Španjolske, Italije sutra, proći će kroz vatru. Nu Petar će biti vazda tu, da ih podržaje. Kako one od njega primaju jurisdikciju, svjetlost, tako će primiti i jakost. Trveni podržavati će trvene. Uuištivani dati će uništivanim svetu odvažnost, koju će s neba primiti za njih. Isus podržavati će izravno jednoga samo, nu po njem sve druge.

Ima za to svaki dan pred očima božanski prizor. Stojeći u središtu svieta, sužanj u svom vatikanu, gdje je priestol slobodne rieči, Papa podržaje svoju braću. On sokoli progonjene biskupe; on kruni žrtve; strah zadaje krvnikom. Tko se ne sjeća sastanka cara Nikole i pape Grgura XVI. S jedne strane svemožni car, gospodar polovice Evrope, kako ponosno diže glavu, o čem sve još govori u Rimu, uzlazeći stepenicami vatikana, zaboraviv u svojoj oholosti, da je on progonitelj katoličke Poljske; s druge strane ponizan i siromašan starac. Nu kad je izlazio, ponositi vladaoc, bijaše blied i slomljen. Prviput začuo je vječnu istinu. Žrtve bijahu osvećene; progonitelj pogodjen. *Et tu conversus confirma fratres tuos.* Tko nije promatrao i s toga gledišta divio se životu Pia IX.? Koji niz okružnicâ i besjedâ u konsistorijih! Koju crkvu, napadnutu, lomljenu, nije on podržavao? Kojega biskupa progonjena nije on tješio, nagradio? Koji izgred prevrata nije on osudio? Njegov glas čuo se s jednoga kraja svieta na drugi. *Et tu conversus confirma fratres tuos.*

Oj velike li službe apostolske! Oj vječitih li papinskih bula, gdje je veličanstvo vlasti, koja opominje i osudjuje, ublaženo blagom ljubavi, koja uzdiše i prosi! Dobroga li Boga u naših nesgodah! Biti će dakle vazda, na ovoj tužnoj zemlji glas, koga ugušiti neće moći ni bludnja, ni strasti; glas, koji će tješiti žalostne, hrabriti žrtve, udarati krvnike, koji će plakati nad palimi, i koji će posried nijekanja istine, posried tlačene pravice, posried poništavanoga dostojanstva pravice, podržavati više, nego sva vika, istinu, kriepost, čast, pravednost, slobodu, uz klicanje duša poštenih, utješenih, osvećenih!

[1]) Luk. XXII, 31—34; [2]) Iv. XI, 42.

Digitized by Google

Riječ o Škapularu Majke Božje.

Škapular od „Gore Karmela."

(Karmelitski škapular.)

I. Što je i za što ga nosimo?

1. Škapular od „*Gore Karmela*" malešan je haljetak, što sastoji od dvije male krpice (dva mala komadića) *vunena sukna,* a od boje *rigjo zagasite (smegje).*

I *crna* je boja dopuštena *(Decret. auth. n. 272.)*

Koji nose ujedno i škapular „od *sedam žalosti Bl. Dj. M.,*" za koji je propisana *crna* boja: oni će bolje uraditi, uzmu li za *karmelitski* škapular boju *rigjo-zagasitu (smegju),* neka bi se time razlikovala ova dva škapulara.

2. *Vrpce,* što spajaju one dvije pruge vunena sukna, mogu biti od *koje mu drago* tvari i boje.

3. Škapular valja *nositi* o vratu, tako naime da jedan dio škapulara visi sprijed, na prsa, a drugi ostrag, preko legja. Pa to: *svegjer,* obdan i obnoć, poglavito *u čas smrtni.*

(Sr. Vrhbosnu str. 233 br. 9. *a—e.*)

4. Karmelitski škapular spada u one, što su najuže spojeni s *dotičnim redom.* Drugim riječima: tko je rad dobiti oproste i druge milosti spojene sa škapularom karmelitskim, on mora da stupi u bratovštinu od „Gore Karmela", koja je opet u najužoj svezi sa samim redom karmelitskim.

(Sr. Vrhbosnu str. 232 br. 8. *b.*)

5. Mi nosimo škapular, da u jednu ruku iskažemo dužno *štovanje* Majci Božjoj; a u drugu da same sebe potaknemo i priznamo za *sluge,* koji su se načinom osobitim posvetili službi ove premožne kraljice neba i zemlje. Zato liepo kaže veliki štovatelj Marijin sv. *Alfons* Ligori:

„Kakogod što se velika gospoda časte i diče, što imaju sluge te im nose odoru posebnu t. j. haljine, s kojih se na prvi pogled vidi, da pripadaju družini one gospode: tako je drago i Bl. Gospi, kad joj štovatelji nose škapular u znak, da su se posvetili službi njezinoj i da pripadaju družini njenoj." Uzimajući dakle škapular Majke Božje ti se posvećuješ, ne kao drugi kršćani, nego većma, *načinom osobitim,* službi kraljice neba i zemlje i ti stupaš u *njezinu službu,* a kanoti *spoljašnji znak* te službe neprekidno — danju i noći — nosiš na sebi škapular.

Čovjek istina može da služi, — i to veoma revno — prečistoj Djevici i ne noseć škapulara. Za cijelo bilo je mnogo vrlo revnih, da svetih sluga Marijinih, još prije nego li je nastala u crkvi škapularna pobožnost; pa tako će biti bez sumnje i sada mnogi i mnogi kršćani, što od srca štuju i ljube Majku Božju, a za škapular niti ne znaju, ili ga barem ne nose. No opet i ovo je živa istina, da su mnoge milosti i povlastice skopčane s time, što se pobožno u slavu Marijinu nosi škapular; pa i mnogim je čudesima pokazala Bl. Gospa, kako joj je mila baš *ova vrst* pobožnosti.

Odatle je jasno, da je bratovština *škapulara karmelitskog* za pravo „*bratovština Majke Božje.*" Nije li ju ona sama tako nazvala davši škapular slugi svojemu sv. Šimunu? „*Uzmi znak bratovštine moje!*" O kad bi samo svi, što nose škapular karmelitski, zaisto nastojali, da se i odlikuju u službi, u štovanju prečiste Djevice; kad bi joj što veću ljubav i poštovanje mišlju, riječju i činom vazda iskazivali; kad bi joj štovanje širili i drugima preporučali, da se mole Bl. Dj. M., da se upišu u bratovštinu njezinu, da djetinjim pouzdanjem pomoć u nje ištu u svim potrebama i tjelesnim i duševnim: a nada sve kad bi pošli tragom njezinih krijeposti, jer ju zaista onaj najbolje štuje, koji krijeposti njezine nasljeduje.

Ta *osobito* štovanje Marijino od vajkada se gojilo u crkvi; mnogima je sv. ocima „znak preodregjenja za nebo", a Majka im je Božja od Sina si Božanskog odregjena „dijeliteljica sviju milosti nebeskih." Zato oni, što bogoljubno nose škapular, često puta preko dana nek pozdrave Gospu pozdravom angjeoskim: „*Zdravo Marijo*" i t. d., pa i drugim molitvama, navlastito *krunicom.* Oni neka je tako nježno ljube, da bi drage volje i život žrtvovali, kad bi time iole što doprinesli, da joj se čast i slava umnoži.

II. Kako je škapular od „Gore Karmela" postao te se raširio?

Kakogod što si Bog premudri i presveti za velika djela obično bira i zgodna orugja, biva ljude velike u očima njegovim, ljude vanredno krjeposne: tako i Bl. Dj. M. hoteć uvesti pobožnost škapularsku, odabra si muža neobično sveta i s toga vrijedna, da mu povjeri taj poklad života vječnog. A ovaj vanredan muž bio — *sv. Šimun,* prozvan „*Stok.*" Razgledajmo za časak, kako ga Bl. Gospa jur od rane mladosti njegove pripravljala, kako

Digitized by Google

ga okitila darovima najdragocjenijim, prije no će mu povjerit taj amanet Božji — *sv. škapular*. Upoznav se tako s tim miljenikom Marijinim mi ćemo onda više cijeniti i sam dâr nebeski — pobožnost škapularsku.

Sv. Šimun rodio se g. 1164. u grofoviji Kentskoj (u Engleskoj), u gradu Hertfordu, a od roditelja plemenitih. Značajno je u Svetaca, da se rado ugiblju društvu ljudskome, te vole drugovat s Angjelima i sa Bogom samim — u molitvi sabranoj. Što više, mnogi bi se Sveci zaklonili u samoću, i tuj boravili vijek svoj jedino Bogu živeć i nastojeć oko spasa duše svoje. Tako je bilo i u sv. Šimuna. Još djetetom ćutio je u sebi neku osobitu sklonost, što ga vukla u samoću, da tamo živi život pustinjački, pokornički. Tek što je navršio 12 god., ode on u jednu veliku šumu. Gotovo je nevjerojatno, kako je strogo tude živio.[1]) Hrana mu bila slaba i loša: samo biljke i korenje. Za napitak mu služilo nješto vode hladne iz malešnog studenca. Bogomolja, stan, postelja — sve to bio tek jedan jedini izdubeni hrast; no tako nizak, te se teško mogao u njemu osoviti; tako tijesan, te se jedva u nj zaklonio. Sav mu ures bio: propelo, slika Majke Božje i knjiga psalama. Ne moramo se dakle puno čudit, što je u toj samoći provodio poput sv. Ivana Krstitelja život više nebeski nego li zemnji, a Angjeli s neba ne rijetko dolazili k njemu i pouzdano s njime općili. Bl. Dj. Marija, od njega toliko štovana i ljubljena, gotovo svaki dan bi ga pohodila i ljupko razgovarala. Sprovedavši ovako naš Svetac 20 godina u samoći opet će mu se jednom ukazati presveta Djevica, pa će mu javiti, da su iz sv. zemlje s „Gore Karmela“ u Englesku došli njezini sluge želeći se tude udomiti, a on neka im se pridruži stupivši u *red karmelitski*. Poslušan ovome glasu ostavi Šimun omiljelu si samoću, pa ode god. 1196. u „Karmelite.“ Po dovršenom novaštvu položi on tri obična redovnička zavjeta, i tako se još više priljubi sv. redu karmelitskome. Iza toga zaište mu srce, e bi pohodio sv. mjesta u Palestini, što ih naš Spasitelj posvetio proboraviv onamo vijek svoj smrtni i dovršiv tude veliko djelo spasa ljudskog. Šimun zamoli dakle poglavare, da mu dopuste te bi pošao u Palestinu, da tamo uz kolijevku reda svoga služi i Bogu i bližnjemu svome. Kad mu starješine ispunili želju, proputova Šimun bosonog sv. mjesta, a najzad prisjedne u glasovitome samostanu na „Gori Karmelu“, ne bi li ovdje kanoti iz vrela crpao onaj dvojaki duh, što bijaše osvojio sv. proroka *Iliju,* začetnika reda karmelitskog. U ovome je samostanu živio život još svetiji, nego što mu bijaše onaj u pustinji. Kažu, da se Majka Božja sama starala za hranu mu tjelesnu, a ova da je bila nalik na onu čudesnu manu, kojom je Bog u pustinji hranio puk svoj israelski.[1]) Nakon minulih 6 godina, što ih sv. Šimun boravio na „Gori Karmelu,“ poslali ga opet u Englesku; a on goreći od sv. ognja, kojim bijaše raspaljen i sv. njegov patrijarka (sv. prorok Ilija), posvuda ga raznosio tako te se novim kršćanskim životom zadahnuo vascijeli ovaj otok čudom se čudeći, gdje se obratili Bogu nebrojeni ljudi žarkom propovijedi Šimunovom, a još više potaknuti njegovim svetim životom.

God. 1245. bi izabran za vrhovnog glavara svemu redu karmelitskome. Ni sada ne presta on propovijedati riječ Božju i obraćati grješnike, a ponajpače nastojao bi iz svih sila, da pobožnost k Majci Božjoj promakne u svome redu, koji se u jednu ruku diči imenom Marijinim, a u drugu ide ga čast, što je prvi podigao oltar u slavu njezinu. No duh pakleni i neprijatelj svemu dobru pobudi silno progonstvo i protiv sv. Šimuna i protiv cijeloga reda, komu on bio na čelu.

Radeći svetac neutrudivo za spas duša dvoje mu je teško ranjavalo srce: jedno bila pomisao na *vječne muke u paklu,* što će za cijelo zapasti svakoga okorjelog grješnika, — a drugo, razmišljanje groznih *muka u čistilištu,* što ih trpe duše, koje nijesu još sasvim čiste e bi mogle gledati presveto lice Božje. Ove bi ga dvije misli jednako zabavljale; neprestano bi on razmišljao, kako da očuva ljude od ova dva neopisiva zla i neprekidno bi se molio Majci Božjoj, e bi ona, budući sve može u Sina svoga božanskog, izprosila ljudima milosti take, koje će ih očuvati to od pakla to od čistilišta. Najzad nakon dugih 6 godina vruće molitve i oštre pokore usliša ga milostiva Gospa.

Jednoga dana — bilo to baš u nedjelju 16. srpnja 1251. — ukaza mu se Majka Božja u rajskoj krasoti, sjajnija od sunca a u pratnji sile duhova nebeskih. Bl. je Djevica sama nosila u ruku prečisti škapular od „Gore Karmela“, onda ga stavila sv. Šimunu na pleća i po tom mu kazala ove

[1]) Sr. Colombière l. c. str. 273.

[1]) Sr. Colombière l. c. str. 274.

Digitized by Google

znamenite riječi: *„Poljubljeni sinko! Uzmi ovaj škapular reda tvoga, znak bratovštine moje, povlasticu tebi i svim Karmelićanima. ko u njemu umre, on vječnog ognja trpjeti ne će. Evo znak spasenja, obrana u pogibeljima, zalog mira i ugovora vječitog.“*[1]) Narediv mu jošte da o tome izvijesti i sv. o. papu Inocencija III. — iščeznu.

Suvišno bi bilo opisivati, kako je sada Svetac utješen i presretan s ove objave, uzeo svim žarom srca svog širiti *pobožnost škapularsku* i podizati *bratovštine škapularske,* kanoti sigurno sredstvo, da čovjek lakim načinom postigne spas duševni. Sv. Šimun umrije 16. srpnja 1265. u Bordeaux-u (u Francuskoj); crkva ga štuje kano Sveca odrediv mu za svetkovinu 16. dan mjeseca svibnja.

Pošto je i sv. stolica odobrila ovu pobožnost i podijelila joj mnoge oproste i milosti, kako ćemo vidjeti, u kratko se vrijeme raširila *škapularska pobožnost* po cijelome svietu. Eduard I., kralj engleski, bijaše medju prvima, koji su uzeli škapular. Sv. Ljudevit, kralj franceski, uze ga na samoj gori Karmelu. Car Ferdinand II., Filip II., kralj španjolski; Sebastijan, kralj portugalski; Sigismund, kralj poljski, i mnogi drugi kralji, knezovi i velikaši nošahu škapular Bl. Dj. M. Mnogi pape, kardinali i biskupi veoma bi štovali i preporučali škapular. Sv. Lovrinac Justinian, patriarka mletački; sv. Karlo Boromejski, sv. Franjo Saleski, sv. Alfons Ligori i mnogi drugi Sveci uzeše sv. škapular. Od redova crkvenih mimo Karmelićane osobito su Isusovci (n. pr. o. Colombière, o. Croiset, o. Raynaud) puno revnovali, da se raširi pobožnost sv. škapulara. Tako je u prijašnja vremena škapular Majke Božje puku kršćanskome veoma omilio. Kamo sreće, kad bi i dandanas naišli u svakoj kući kršćanskoj na *škapular;* kad bi i u ovo naše doba *škapular* i *krunica* Bl. Gospe bili poput spoljašnjeg obilježja djeteta i štovatelja Marijina, kao *propelo* što je spoljašnji znak pravoga kršćanina!

III. Koja nam korist od škapulara karmelitskog?

Velike su zaista milosti i povlastice,[2]) što su spojene sa škapularom; jer

1. Tko je uzeo te pobožno nosi škapular od „Gore Karmela,“ on si je već time odabrao načinom osobitim *Majku Božju za svoju majku* i gospoju. Odatle slijedi, da i Majka Božja njega smatra načinom osobitim za dijete svoje. Škapular je po tom s obje strane *znak ugovora,* te u jednu ruku Majku Božju, a u drugu, one što ga nose, opominje, da ima izmegju njih odnošaj, kakav je izmegju majke i djece; da i jedna i druga strana ima s toga dužnostî i majčinih i djetinskih. O koja je to čast, koja milost, biti *dijete Marijino!* A baš kano vidljivi znak djetinstva tog nosimo haljinicu Gospinu — *škapular.* Ne bismo li mogli tude uporaviti riječi sv. pisma na samu Majku Božju: *„Vidite, kaku nam je ljubav* dala Marija, *da se djeca* njezina *nazovemo i budemo.“*

2. Iz ove prve slijedi druga milost: biva možna *zaštita,* kojom Majka Božja djecu si štiti u potrebama, pogibeljima ne samo duševnim, nego i tjelesnim. Ta škapular je dat, a nosi se kano *„obrana u pogibeljima.“* I doista više je tisuć po škapularu zadobilo pomoć, a pomoć *čudnovatu* — u bolesti; u požaru; kad bijahu u pogibli, da se udave; kad bijahu na smrt ranjeni; kad bijahu u skrajnoj pogibli, da ih drugi zavede na grijeh; — riječ u jednu: u nebrojeno mnogim potrebama kako tjelesnim tako i duševnim bila im je bl. Gospa u pomoći zaradi *škapulara,* što su ga nosili. Povijest od bratovštine škapularske silu nam je takih dogagjaja zabilježila.

3. Oni, što nose škapular onako, kako valja, danju i noći, a navlastito *u čas smrtni* ne moraju da se odviše straše pakla. Jer je *izrijekom* obećala sama Majka Božja: *„Ko u njemu umre, on vječnog ognja trpjeti neće.“* A Svetac je, koji ne laže — za to nam jamči sv. crkva, — Svetac je, velju, koji nas uvjerava, da mu je *Majka Božja* obećala, da nitko, koji umire imajući na sebi škapular, neće biti osugjen na muke paklene. Ili zar jednomu *Svecu* ne ćemo da vjerujemo, da mu to obećala Majka Božja? Ili može biti *Majci Božjoj* ne ćemo da vjerujemo, da ona, što je obećala održati i hoće i može? Oh, Majka je Božja i premožna, da ovo svoje obećanje sveto održi, te djeci svojoj od Sina si Božanskog isprosi milosti tako izdašnih, te ova ili ustraju do konca u milosti Božjoj, ili, ako su u smrtnome grijehu, da se iskreno Bogu obrate, pa primiv dostojno sv. sakramente, ili bar savršeno se pokajav opet se s Bogom izmire — i tako u ovoj sv. haljinici pošav s ovoga svijeta

[1]) *„Dilectissime fili! Recipe tui ordinis scapulare, meae confraternitatis signum, tibi et cunctis Carmelitis privilegium: in quo quis moriens aeternum non patietur incendium. Ecce signum salutis, salus in periculis, foedus pacis et pacti sempiterni.“* (Sr. Colombière l. c. str. 274.)

[2]) Sr. Canisius-Stimmen. Freiburg 1879. str. 7. ss.

Digitized by Google

dostignu spas svoj duševni. Mnogo bi se dalo navesti primjera, kako jedni, ma bili oni i veliki grješnici, no koji su opet nosili škapular, ne umriješe prije nego će se s Bogom izmiriti. Drugi bijahu u smrtnoj pogibli, a ne bilo svećenika, da ih ispovjedi; pa gle Majka im Božja i čudnovatim načinom poslala svećenika, e bi se ispovjedili.

Odatle istina ne slijedi ni malo, da smijemo *preuzetno* ufati pa tvrdokorno i na dalje u grijehu živjeti uzdajuć se u škapular. To bi doista bio strašan grijeh proti Duhu Svetomu, a Majka Božja *za cijelo nije obećala,* da će svojim zagovorom *takove* očuvati od pakla. Ovo nas podjedno opominje, da *nikada* ne skinemo sa sebe škapulara, već da ga *svegjer,* obdan i obnoć, nosimo, pošto ne znamo, kad će nam kucnuti zadnji čas; e nas ne bi *bez škapulara* zatekla smrt i mi krivnjom svojom osujetili ovo dragocjeno obećanje Gospino.

Može biti da je vrijedno ovdje navesti ono što piše *Benedikt XIV.,* branećі ovo obećanje Gospino. Sv. pismo, veli ovaj učeni papa, znade kad i kad obećati spas duševni i vječni život zaradi nekih djela, koja doduše potpomažu, da postignemo vječno blaženstvo, no koja *sama po sebi* za to još ne dotječu, već se tomu hoće i drugih dobrih djela.

Tako čitamo n. pr. „*Mislimo, da će se čovjek opravdati vjerom*“ (Rimlj. 3, 28), i „*Nadom se spasosmo*“ (Rimlj. 8, 24), i opet: „*Milostinja izbavlja od smrti, čisti grijehe i čini te nagjemo milosrgje i život vječni*“ (Tob. 12, 9.). To isto uči i *Bellarmin,* kad veli: „Često prisvaja sv. pismo raznim djelima moć, da nas pred Bogom opravdaju ili da nas učine blažene; no opet im ne pripisuje te moći tako, kano da bi ta djela *sama sobom* mogla nas opravdati i blažene učiniti, nego što ona mogu doprinesti štogod opravdanju i blaženosti našoj. Uza sve to mora i drugo da bude, što se tomu hoće, recimo: da vjerujemo, da smo u milosti Božjoj, i da držimo zapovijedi.“ Još bismo mogli navesti i riječi Isusove: „*Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni*“ (Iv. 6, 54.); tude se razumijeva onaj, koji *dostojno* jede tijelo Gospodnje; „*jer koji nedostojno jede i pije sud sebi jede i pije, ne razlikujući tijela Gospodnjega*“ (1. Korinć. 11, 29.).

Na isti način, veli Benedikt XIV., ne čitamo u toj objavi, da će se onaj, koji je nosio škapular, *samo za to,* bez drugih dobrih djela spasti; ta hoće se još i drugih dobrih djela, u kojima treba da ustrajemo. „Braćo, čuvajući onu riječ u srcu svome nastojte da si dobrim djelima osigurate zvanje, i gledajte nikad da ne popustite. Bdijte i budite vazda zahvalni za toliku milost; a molite se bez prestanka, eda bi se riječ, štono je meni kazana, ispunila na hvalu presvetoga Trojstva, Oca, Isusa Krista, Duha svetoga i u vijeke blagosovene Djevice Marije.“ Ove je riječi dodao sam sv. Šimun, pošto je saopćio braći svojoj objavu, o kojoj smo govorili na strani 249. Tako i tome slično on je sam tumačio obećanje Marijino.

4. Oni, što nose škapular karmelitski, imaju dio od nebrojenih *molitava, dobrih djela i zasluga,* što si ih stiču toliki milijuni *članova ove bratovštine* raširene po širokom svijetu. Na ovaj se način lasno možemo dobaviti neizmjernog blaga zaslugâ; pa koliko to vrijedi, tek na drugome svijetu znaćemo, onako kako valja, procijeniti.

5. Povrh toga smatraju se i kanoti *braća i sestre sv. reda karmelitskog;* toga radi milostivo je dopustio sv. Otac papa Klement VII., da budu za života i na smrti dionici *svih duhovnih dobara i zasluga* cijeloga sv. *reda* karmelićanâ i karmelićankâ, biva: svih molitava, pokorničkih djela, milostinja, postova, bdijenja sv. misâ i časoslovâ. Ovo sve *izrijekom* se navodi u popisu sv. oprosta podijeljenih ovome sv. redu, a potvrgjenih 8. svibnja 1673. od pape Klementa X. To isto govori i svećenik, kad koga prima u bratovštinu škapularsku. Ovome redu pripadaju mnogi a veliki Sveci i Svetice Božje, kanoti: sv. Ivan od Križa, sv. Teresija, Sv. Magdalena Pazzijska i t. d. pa i sad još imaju u tome redu mnogi veliki sluge i službenice Božje; a njihovih molitava, dobrih djela i zasluga svi su dionici, što nose škapular od „Gore Karmela.“

Dapače pomenuti papa Klement VII. učini ih načinom osobitim dionike i sviju sv. misa, pričesti, molitava, djela pokorničkih — i da ne duljimo: *sviju dobrih djela i zasluga* svih samostana, bratovština, zborova, obitelji i pojedinaca *čitavoga kršćanluka,* — svega kolikoga blaga milosti, što je pohranjeno u sv. katoličkoj crkvi.

Ovu četvrtu, petu, a navlastito šestu milost bratovštine škapularske promatrajući o. Grassi u knjižici o škapularu tiskanoj u Rimu god. 1857. s natpisom „*Narrazione delle indulgenze*“ (str. 40.). sav ushićen ovako vapije: „Kako velike zaista milosti podaje škapular; dionikom biti svih molitava, bdijenjâ, milostinjâ, misâ, postova, hodočašćâ, umrtvenijâ, pokorničkih djela, svih napora, pa to sve

[1]) Summarium Ord. „Decimo quarto.“

Digitized by Google

tja do prolivenja krvi, do gubitka života za raširenje vjere megju nevjernicima; riječ u jednu: sviju dobara i sviju molitava, što se čine na širokome svijetu, u toliko manastira muških i ženskih, od toliko bogoljubnih svećenika i laika, u neizbrojeno mnogo crkava, bogomolja, bratovština, zborova, kanoti u jedan glas i na jedna usta u sto i sto mjesta cijeloga svijeta a po ruku presvete Djevice! U istinu, milost velika i vele znamenita preko škapulara dopasti tako nebrojeno mnogo dobrih djela i molitava od duša tako mnogobrojnih a Bogu milih, što su na ovome svijetu. Zato se mogu i glede članova bratovštine sv. škapulara riječi proroka Davida: „*Trude pukâ posjedovaše*“ (Ps. 104.), a svaki brat i svaka sestra može pravom reći s istim sv. prorokom: „*Dionik sam ja svih, koji se tebe boje i koji čuvaju zapovijedi tvoje*“ (Ps. 118.).

7. Čujmo sad i *oproste,* što ih sv. crkva upravo darežljivom rukom podijelila bratovštini škapulara karmelitskog.

a) Potpuni oprost, — za koji se hoće: sv. ispovijed, sv. pričest i molitva na nakanu sv. Oca pape — može se dobiti: 1. u dan, u koji tko uzme škapular i time stupi u bratovštinu škapularsku; — 2. na svetkovinu Bl. Gospe od „Gore Karmela,“ 16. srpnja, ili u slijedeću iza toga nedjelju, ili u koju drugu nedjelju mjeseca srpnja; kako je već običaj u dotičnome mjestu; — 3. na čas smrtni, ako se poslije sv. ispovijedi i sv. pričesti bogoljubno zazove presveto Ime Isusovo i to ustima, ako se može; ako se ne može, a ono barem srcem; — 4. na jednu nedjelju svakoga mjeseca, ako se prati sv. ophod (procesija), što ga s odobrenjem biskupovim obično drže članovi bratovštine škapularske; — 5. za one, koji lako ne mogu biti kod ovoga sv. ophoda, propisano je, da za to bogoljubno pohode kapelicu ili crkvu bratovštine; — 6. bolesnici, uznici, putnici, što ne mogu ni te kapelice da posjete, dobivaju oprost, ako za to izmole „malu službu Bl. Dj. M.“ ili 50 Oče naša i Zdravih Marija, pa ako barem skrušenim srcem odluče što prije da će se ispovjediti i pričestiti; jer je ovo svakako potrebito.

b) Nepotpuni oprosti: 1. *5 godina i 5 četrdesetnica* jedanput u mjesecu, ako članovi prime sv. sakramente pa se mole na nakanu sv. crkve; — 2. *5 godina i 5 četrdesetnica,* poprate li gorućim svećama presv. sakramenat, kada se nosi bolesnicima, pa se za njih bogoljubno pomole; — 3. *3 godine i tri četrdesetnice* na sve blagdane Majke Božje, što se slave u cijeloj crkvi. Uvjeti su: sv. ispovjed, sv. pričest u crkvi ili kapelici bratovštine, i molitva na običnu nakanu sv. crkve; — 4. *100 dana* za svako djelo bogoljubnosti ili ljubavi bližnjega (n. pr. pratiti do groba tijelo koga mu drago pokojnika, pomoći siromaku u potrebi njegovoj, izmiriti neprijatelje, podučiti neuke u stvarima duševnim i t. d.)

Svi se ovi oprosti mogu namijeniti i dušama u čistilištu.[1])

[1]) Sr. Fr. Beringer: Die Ablaesse 1893. str. 641. s.

8. Osim oprostâ i druge su još *povlastice* podijelili sv. Oci pape škapularskoj bratovštini:

a) Papa Pij IX. dopustio je 15. siječnja 1855. da mogu u svojoj *župnoj* crkvi dobiti članovi pomenute bratovštine sve oproste spojene s pohodom crkve bud karmelitske bud od bratovštine, dok su u mjestu, gdje nema take crkve. Time imaju članovi bratovštine škapularske i dio od mnogih *potpunih oprosta,* koji su podijeljeni crkvama karmelitskim. Premda mogu *svi vjernici* dobiti ove oproste, no opet oni, što se nijesu upisali u bratovštinu škapularsku, tek onda dobijaju te oproste, kad *pohode crkvu karmelitsku.* Mi ćemo u kratko da označimo dane, na koje se mogu dobiti *potpuni oprosti* (— uz obične uvjete: sv. ispovijed, sv. pričest i molitvu u karmelitskoj crkvi na nakanu sv. Oca pape): 2. i 4. veljače; 19. i 25. ožujka; veliki četvrtak; uskrsna nedjelja; zaštita sv. Josipa = 3. nedjelja poslije uskrsa ili koji mu drago dan osmine; Spasovo; 5. 16. 25. svibnja; 2. srpnja, 16. srpnja; ili koji dan u osmini, 20. i 26. srpnja; 7. i 15. kolovoza; nedjelja poslije Velike Gospojine; 27. kolovoza; 8. rujna; 15. listopada, ili u osmini; 15. studenoga, (padne li u nedjelju, onda 16.); 21.24. studenoga, ili u osmini; 8. prosinca; Božić; jedan dan od 40 molitvenih ura. Tuj su već uključeni potpuni „oprosti od stajališta,“ što ih je papa Klement X. 8. svibnja 1673. podijelio crkvama karmelitskim.

b) Sve mise, što se služe za ispokoj duša preminulih članova, imaju istu povlasticu, koju bi imale, da se služe na *„povlašćenu“* (privelogovanu): biva s njima je spojen potpuni oprost.

c) Uslijed bule Klementa VII. „*Ex clementi*“ od 12. kolovoza 1530. svećenici ovlašćeni da škapular blagoslove i drugima da ga dadnu, mogu podijeliti članovima bratovštine, u smrtnoj uri *papinski blagoslov* ujedno *s potpunim oprostom.* Pa kad ne bi bilo svećenika *za to* ovlašćena opet bi mogao podijeliti taj blagoslov i oprost *svaki* svećenik, komu je biskup dopustio, da sluša sv. ispovijed. No u svakome slučaju treba da se svećenici služe *molitvom,* koja je u opće za to *odregjena.*

d) Već smo *prije* naveli, da je po istoj buli Klementa VII. svaki, što nosi škapular karmelitski, ujedno i dionik *svih molitava, sv. misa* i *dobrih djela* čitavog *reda karmelitskog.*

e) Najzad uzmemo li i one dvije izvanredne povlastice dane od same Majke Božje, da će ona *sačuvati od pakla* te brzo *izbaviti iz čistilišta* one, koji kako valja nose škapular karmelitski: onda nema ni najmanje sumnje, da je škapularska bratovština jedna od onih, što podaju vjernicima najviše milosti i najviše utjehe.[1])

IV. Uvjeti, da dostignemo pomenute milosti.

Kada su dakle toliki *oprosti* i take *milosti* i *povlastice* spojene sa škapularom karmelitskim: kako ne bismo htjeli da se okoristimo ovim blagom duševnim? A za to je od potrebe da znamo *uvjete,* uz koje se jedino ono postići može.

a) Prije svega je potrebito, da za to *ovlašteni*

[1]) Sr. Fr. Beringer: Die Ablaesse 1893. str. 642 s.

Digitized by Google

svećenik škapular blagoslovi i *na nas metne.* Za to ovlašteni svećenici jesu: *aa)* svećenici reda karmelitskog; *bb)* predstojnici bratovštine škapulara karmelitskog; *cc)* drugi svećenici upravo za to opunomoćeni bud od sv. stolice bud od vrhovnog starjeješinstva (generala) reda karmelitskog.

Ovlašteni svećenik točno se ima držati onoga, što je rečeno „o škapularu u opće" (Sr. Vrhbosna str. 232. br. 7. 8.)

b) Onda treba, da nam *ime upiše* u imenik članova bratovštine škapularske. (Sr. Vrhbosna str. 232. br. 8. *b.*)

c) Napokon škapular valja *svegjer načinom propisanim* nositi; o vratu naime tako da jedan dio škapulara visi sprijed na prsa, a drugi ostrag preko legja. A to: *svegjer,* obdan i obnoć, poglavito *u čas smrtni* (Sr. Vrhbosna str. 233. br. 9.)

Pamti Premda se od strane bratovštine *ništa više* ne traži, osim ovo troje: *da uzmemo škapular* od svećenika ovlaštena, *da se upišemo u bratovštinu* škapularsku i da škapular *svegjer nosimo:* to opet treba ispunit i uvjete nužne, da se dobiju *oprosti.* Onda se još samo sobom razumije, da oni, što su uzeli *škapular,* Majku Božju *osobitim načinom* moraju ljubit i štovat. *Bratovština* opet sama ne nameće ni kakih *odregjenih* molitava, što bi se imale moliti bud svaki dan bud svaki tjedan i t. d. e bi se postigle milosti i povlastice spojene sa škapularom. Što će i koliko će svatko da moli, to se svakomu prepušta. Jur god. 1680. tiskana knjiga: „*Speculum Carmelitarum,*" najpouzdanija povelja, što je imamo o škapularu, navodi, da osim ona tri gore navedena uvjeta ništa više ne moramo da činimo od strane bratovštine. Tako je učio i vrhovni starješina (general) karmelitski o. Stratij u svome „*Naputku za Karmelićane*" *(Instructio pro Carmelitis)* tiskanome god. 1640. narediv Karmelićanima, neka oni ne bi naučali, da valja svaki dan moliti 7 Oče naša i t. d.; jer bi time vjernicima učinili škapular težim, nego što jest. Na isti način govori na str. 45. i rimska knjižica za bratstvenike tiskana god. 1857.

Lijepo je zaista i Majci Božjoj drago, ako se, kao što to mnogi bratstvenici i čine, svaki dan na poštenje Gospino izmoli 7 Očenaša 7 Zdravih Marija; ali — pamti dobro — *to nije nipošto propisano.*

Nego uza sve ovo vrijedno je i dostojno, da više puta učinimo štogod, čime bismo presv. Djevici iskazali dužno štovanje. Tako bismo n. pr. mogli izmoliti koju molitvicu na poštenje Majke Božje, litanije lauretske, same sebe njojzi posvetiti, krunicu moliti, ili onih 7 Očenaša i 7 Zdravih Marija na poštenje njenih 7 radosti u nebu; ili mogli bismo njoj za ljubav udijeliti siromahu milostinju, postiti, slušati sv. misu, primiti sv. sakramente i t. d. ali iznova velimo: ova i ovima slična dobra djela nikako *nijesu* propisana.

Iz svega, što je doslije rečeno, vidimo, kako ova bratovština škapularska u jednu ruku nameće dužnosti *male* i *lake,* dok u drugu podaje članovima svojim milosti *velike* i *mnogobrojne.*

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Sedma noć.

Providnost.

Tmasti oblaci zastiru nebo i povećavaju grozotu tamne noći. Sjever se diže proti drugim vjetrovom, te se čini, biesan će okršaj odatle nastati. Sve naviešta blizu oluju. Kako će se to svršiti? Hoćemo li se sretno na Afričku obalu izkreati, ili ćemo utonuti ovdje u bjesnećih valovih? Vječni Bože, budi volja Tvoja! Vjetar i valovi Tvoji su sluge i paze na Tvoj mig. Što mi se god dogodilo, bit će mi drago, jer je po Tvojoj volji. Progutaš li me ti, o more, ja ću još u tvojih ponorih umiruć ljubiti dragu ruku, koja mi smrt daje, i zadnji kucaj umirućega ovoga srca neka bude uzdah ljubavi prama Vječnomu, koj dokonča dane moje. Doista činila mi se je njekoč smrt strašnom, dok sam, zapleten u manikejsku bezumnost, smatrao ju djelom opakoga duha. Zaista bijaše mi ona puna straha i žuhkoće, dok sam živio u neprijateljstvu s Onim, koj me jedini može usrećiti ili unesrećiti, i dok sam nosio u grudih svojih kobnu osudu vječnoga prokletstva. Sada, o bezkrajna Dobroto, hvala milosrdnomu djelu Tvoje moguće ruke, nalazim se oslobodjenim od bezbožnoga krivovjerja, te premda kasno, spoznajem Te ipak. Poznam Te, ljubim Te, te ne nalazim u svojem srcu nikakova drugoga nagnuća, nego k Tebi jedinomu. Poznam Te i ljubim Te, o vječna Dobroto, znam

Digitized by Google

tko si Ti, te sa Tvojim svjetlom u nutrinji i sa Tvojom ljubavju u srcu na cieloj širokoj zemlji ne može za mene biti nikakove nesreće više. Uronjen u Tvoju ljubav svaka mi je nesreća sladka i ugodna, pa nastojao me sviet i pakao unesrećiti, ja ih se ne bojim.

Sliepi vi smrtnici, svaki trn vas boli, svaka vas sjena straši. Kako dugo ćete još biti igračkom varavoga svjetla, i srce svoje otvarati taštini i laži! Samo je jedno strašno: Bogu pasti u nemilost. Tko Njega ne ljubi, tomu ide sve po zlu; a tko Ga ljubi, tomu ide sve na dobro. Slučaj, sreća, to su samo prazna imena, rieči bez smisla, izraz čovječjega neznanja. Nikada se ništa ne dogadja slučajno. Vječni Razum, koj je sve stvorio, obuhvaća sve svojom jakošću, ravna i redi sve. U ruki svojoj važe svemir i ravna svaki kretaj njegov po svojoj volji. Tamo u nebeskoj visini zapisuje Svemožni sve, što se ima ovdje dogoditi, prije nego se dogodi, i bez Njegova miga ne biva ništa na zemlji. On donosi na krilih vjetra, oluju i tuču, On označuje oblakom njihov put i žarkoj munji njezinu stazu. Njegov neumrli dah sapinje rieke ledom, pokriva gore sniegom, te kano pepelom posipava ravno polje mrazom. Njegova glasa boji se more. *Dovle imaš doći,* veli On, i more sluša i ostaje u svojih granicah, a pjeneći se valovi povlače se sa strahopočitanjem natrag. Od vieka pobrojeno je cvieće, što ga ima livada proizvesti; ustanovljena je visina svakoga drveta, što u gori ili u šumi raste; odredjen je za svaku kap vode onaj čas, kada ima iz zemlje izteći i u more se izliti. Nad svakim trenom gospoduje volja Vječnoga i daje mu onaj uspjeh, po kojem će za budućnost znamenit postati, ili će ostati u tamnoj zaboravnosti pokopan. On dade praći u ruki mladoga hebrejca, Davida, takov pravac, da je ona ohologa Golijata u čelo pogodila. On ostavi čovjeku slobodnu volju, ali daleko nad njom stoji Njegova uzvišena namjera i slobodno djelovanje Njegova stvora ne može ju nikada osujetiti. Njegova jakost ruga se svakoj zloj namisli čovjeka, kojom Mu se opire, i razprši ju kao dim na vjetru. Od postanka svieta vidje On srce perzijskoga dvoranina Amana puno jala na izabrani narod, kako će on izdati osudu, da se narod ovaj pogubi; ali već tada odluči On narod svoj osloboditi od te propasti po pobožnoj Esteri. On odredi i noć, kada kralj Asver, ne slučajno, već po Njegovoj odredbi neće moći spavati, te će si dati ljetopise čitati, u kojih je zabilježeno, kako mu je vjerni podanik iz onoga naroda, što ima pogubljen biti, jednom život spasio. Još ne bijaše zemlje, niti zviezdâ na nebu, a već bijaše upisano u odluki vječne pravednosti, da za kaznu griešnoga naroda ima asirska vojska obkoliti grad Betuliju, te stanovnike njezine gladom prisiliti, da se odluče predati. Ali ujedno u odluki milosrdja Božjega bješe odredjeno, da će ruka pobožne žene Judite, Bogom ojačena, odsjeći glavu Holoferna, i tako Betuliju osloboditi. Duše Stvoritelja, Ti napunjuješ sve. Ti si svagdje, pred Tobom stoje prošla i dojduća stoljeća, bezkrajna vječnost! Ti ravnaš po svojoj volji sve na nebu i na zemlji, nema stvorene sile, koja bi Tvoje odluke promieniti ili preokrenuti mogla. Uzalud im se čovjek opire. Svaka mudrost biva osramoćena, svaka sila skršena, ako se Tvojoj volji suprotivi.

Brodar otisne brod od obale; ali ne zna, gdje će se izkreati. Usred plovitbe podigne se protivni vjetar, more se uzburka. Uzalud po čitave dane razapinje jedra i ravna kormilom brod; žudjena obala sve se dalje odmiče. Napokon mora protivnoj sili popustiti, te se predati valovom na milost i nemilost. More, koje je slabu ladju natrag potisnulo, pruža joj napokon utočište, dovodi ju u luku, ali daleko od one, kamo joj je pravac bio. Začudjeni putnici dive se na obali moći sudbine. Tako običaje čovjek nazivati ono, što mu se nenadano, neobičnim načinom i proti njegovoj nakani dogodi. Al ako je za vas bio slučaj, vi budalasti smrtnici, nije bio slučaj za Onoga, koj jedini ima vlast, upravljati dogodjaje. Vaša je nakana bila prama Kreti ploviti, ali Onaj, komu se more i svi življi pokoravaju, po svojoj vječnoj odluki hotio je, da se vi na Cipru izkreate. Vi ste svoju znanost i slabe svoje sile upotriebili, da odredjeni cilj postignete. Igrajuć se zadržao vas je, čim ste iz luke izašli, pa dočim je vjetrove sada zaustavljao, sada im mah puščao, doveo vas je napokon onamo, kamo je On hotio.

Kći kralja Egipatskoga spušća se u rieku Nil. Njezina je nakana, da se samo okupa; nu sasvim druga je nakana neba, koje ju tamo dovelo. U laganoj košarici pliva na valovih rieke hebrejski dječačić, koga je nebo za izvanredna djela opredielilo. Ona ga odkrije, i sažali joj se. Ovo sažaljenje čini se, da je naravski izljev ćutljivoga srca. Ali nebo zna dobro, što će iz toga biti. Egipatska kraljevna spasi, odhrani i odgoji onoga, koga je nebo odredilo, da raztrga okove

Digitized by Google

svoga potlačenoga naroda. Abrahamov puk bude oslobodjen; ali od kćeri neprijatelja svoga dobije Mojsiju svoga osloboditelja. Žena iz Samarije podje na Jakobov zdenac jedino tom namjerom, da vode donese. Nju pako vodi tamo nevidiva ruka Onoga, koj je radi izgubljene ovce s neba sašao. On ju tamo čeka, da joj dade one nebeske vode, koja čovjeka neumrlim čini. Na obali Genezaretskoga jezera vidim dobroga Simona, kako tužan mreže izpire, koje je cielu noć zabadava u vodu bacao. Ribaru, razveseli svoje tužno srce! Ništa se na zemlji ne dogadja bez Božje volje. Povrati se natrag u svoj čamac, ali s Onim, koj je do sada na obali propoviedao, te u Njegovo Ime baci opet mrežu. Sad ćeš nà viditi, kakov upliv On ima na dogodjaje zemaljske. Veliko čudo i otajstvo. Na jedan mah napune se dvie ladje, da su se skoro potopile. Ribar višnjim svjetlom razsvietljen, počima već uzvišene, tajinstvene stvari naslućivati. On uvidja, da to nije slučaj, već možni glas Gospodinov, po kojem ribe živu, što su se ove u noći od mreže razišle, a sada se u nju skupile. Zapaljen pada Bogu-čovjeku pred noge i veli: „Ah Gospodine, otidji od mene, jer sam griešan čovjek!“ Od tebe da se udalji? Pa ipak i radi tebe je došo taj nebeski Ribar. To čudo bijaše samo meka a ti si plien. To dragocjeno čuvstvo iskrene poniznosti, što ga u srcu nosiš, Njegov je dar, kojim Mu se moliš. Odsele ćeš ga slieditì, i On će te učiniti te ćeš ljude loviti. Jednom viditi ćeš veliku plahtu punu četveronožnih životinja i kukaca i ptica, kako se na četiri ugla s neba spušća, te taj znak kao i glas što ćeš ga uz to čuti, uvjerit će te, da će odsele svi narodi i svi puci zemlje tvojim plienom postati; te sretni svi oni, koji se u tvoju svetu mrežu ulove! Ona će ih iz himbenih valova nesretnoga ovoga mora tamo nad zviezdami sabrati, kano što će se sabrati sve one životinje u tajinstvenoj onoj plahti, koju ćeš jednom viditi.

Tako se igra s nami nedokučiva mudrost Onoga, koj je s tolikom lahkoćom svemir stvorio, te po svojoj volji ravna ga i upravlja, kano što čovjek vosku u svojoj ruki daje oblik, kakov hoće. Slabi naš um ne može dokučiti medjusobnog saveza stvorenih stvari, niti sakrivene ruke Svemožnoga, koja ih drži i giblje, te motri samo vanjsko lice njihovo. Pa buduć da poznaje svojstva samo vanjskoga lica, to njim pripisuje one učinke, kojim ne može dokučiti prvoga uzroka. Zemlja se uzdrma nutarnjom podzemnom silom; gradovi se ruše, i timi ruševinami zasipavaju se njihovi stanovnici. Zrak je pun otrovnih para, kuga se razširi po zemlji, i na tisuće padaju ljudi. Mudrost ljudska, koja se napinje, da svemu uzrok pronadje, naziva to pukim i jednostavnim učinkom naravi. A što razumievaš pod naravju, ti mudroznanče zemaljski? Stvorenje, sviet? To je veliko carstvo, al ono ima svoga vladara. Razumievaš li pod tim učinke raznih stvari, koje svemir sačinjavaju? To su samo zakoni; al ima zakonodavac, koj ih je propisao, te koj točno na njihovo izpunjavanje pazi. Nad svimi stvorenimi stvarmi vlada vječno, bezkrajno Biće, koje svakoj stvari njezinu silu daje, uzdržaje ju i ravna. Po svojoj volji oruža ili ukroćuje bjesnoću tigra i jakost lava. Zapovieda potresu zemlje, upaljuje munju ili ju trne. Podiže ili spušta uzburkane valove. O njegovu migu ovisi sve. Odredjen je položaj svakoga zrna pieska na obali i u dubini morskoj; niti val niti vjetar ne može niti jedno zrno odnesti bez volje Svevišnjega. Svemožni šuti, i svemir nit se miče nit pomiče. On zapovjedi, i svemir hiti, da izvrši visoki nalog. On hoće, da se sviet promieni, i odmah mienja on svoj oblik. Suha i gola je pećina, dok On hoće; ali kad On zapovjedi, da ona ima okriepiti Njegov žedni narod, odmah se suha pećina pretvara u izvor-vodu. Od kako je Stvoritelj prvu rieč izustio, ostaje more tekuća ravnica; al čim On zapovjedi, da Njegovu bježećemu narodu brzo prolaz napravi, razstavlja se i kano dva zida stoje njegovi talasi. Kobilice ostavljaju svoj obični tek, čim im zapovjedi, da se saberu na poljanah Egipatskih. Na Njegov mig zaustavlja se sunce na svom putu, te puk, koj se je po naredbi neba borio, i po noći veseli se njegovu svjetlu. Duše Lazara i kćeri Jairove ostavljaju tielo za vrieme, koje im je Stvoritelj opredielio; ali na Njegov drugi mig vraćaju se natrag u svoj stan, te će ga samo tada ostaviti, kada im iz nova zapovjedi.

Ovdje je ruka Svevišnjega osjetljiva, jer ju čovjek vidi i čudo priznaje. Ali zašto ju ne vidi, zašto joj se ne klanja u svih drugih učincih naravi, gdje je sakrita? Zar možebit nije ono, što se manje od običnoga teka naravi udaljuje, isto tako Njegovo djelo, kao i ono, što te se iznenada i izvanredno dojimlje? Ovisi li možebit ono, što se po obćenitih naravnih zakonih jednolično dogadja, manje o Njegovoj volji, nego li ono, što preko ovih zakona biva? Izvanredna ognjena kiša pada na opake gradove Sodomu i Gomoru. Slušajuć tu tužnu pripoviest, strahom te napunjuje osveta Gospodnja. Gledješ,

Digitized by Google

kako okolo na okolo kužna pošast napučene pokrajine u pustoš obraća, te zbog toga tužiš narav i tražiš pomoć od umjetnosti ljudske; a ne ćeš niti da oka podigneš sa zemlje, kano da volja Svevišnjega ne bi pri tom ništa imala. Ludjače, ne znaš li, da su kako oganj tako i bolesti izvršitelji zapoviedi Božjih? da niti oganj pali niti bolest usmrćuje bez naloga ozgor? Ali tamo spoznaješ ruku, koja to čini, a ovdje je ne vidiš. Njegova svemožna rieč pripravlja iz malo hljebova u pustinji hranu za bezbrojno množtvo. Ti vidiš tu čudnovato i hvale vriedno djelo. Isti taj glas umnaža u polju slabi tvoj usjev. Ti ga skupljaš i hraniš se njim, pa samo kišu i sunce nazivaš svojimi dobrotvori. Sliepi i nezahvalni čovječe, tako li priznaješ dar i darovatelja?

Nu ako se ništa bez Božje volje ne dogadja, onda je i zlo, što se u raznih oblicih na zemlji nalazi, Božje djelo. Tako se u još veći nesmisao zapliće onaj, koj nadnaravnih stvari pravo ne poznaje. Da si tu pomogne, pada sliepi Manikejac u ludost. Da bogohulstvu izbjegne, pada u još veću opačinu, te dočim hoće dva boga imati — jednoga početnika svega dobra, drugoga početnika svega zla — nema ni jednoga. Što je po tvojem sudu zlo? Bolest, nevolja, bieda, siromaštvo? To je za pravednika samo prilika za veću pravednost, to mu je izvor i povod sjajnijoj nagradi u vječnom životu. Za griešnika je pako liek, u koliko se hoće njim okoristiti, nu uviek je pravedna i zaslužena kazna. Pa što je to zlo? Zar smrt? Ona je samo prelaz čovjeka u vječni sretni ili nesretni život, kako si ga je svojimi djeli zaslužio. Jedino pravo zlo jest grieh; a on je uviek proti volji Božjoj, premda Bog sve dopušća, štogod se na zemlji dogadja. Kano najsvetiji i izvor svake svetosti izključuje Bog grieh sasvim od svoga nepromjenljivoga bivstva; a kano najpravedniji i izvor svake pravednosti hoće po svojem svetom zakonu da ga i od svojih stvorova odstrani. Poslje pada angjelâ, koji su sada u vječni ponor zatjerani, jedini je čovjek, koj može grieh na sviet donieti, kada mu srce svoje povjeri. Pa to je, što najvišji Sudac zabranjuje. Kada se čovjek iznevjeri zapoviedim Božjim, te opaku neman — grieh — u svoje srce primi, tada juriša na njega Svevišnji svakojakimi nevoljami i grozi mu se vječnimi kaznami. Ali zašto svemožna jakost Božja ne zakrči griehu put na zemlju, te ga s ovoga svieta sasvim ne potjera? Jer toga ne će Njegova neizmjerna mudrost, Njegovo neizmjerno gospodstvo, i Njegova neograničena moć. Kano borioc, komu je hrabrost sigurna za pobjedu, mogao bi On i bez borbe neprijatelja uništiti; ali ne će, da si tako što veće slavje pribavi. On ga pusti stajati; ali ako se proti Njemu podigne, dočeka ga nasred puta, pograbi ga, tresne njime o zemlju, sveže ga, te ga na veću sramotu učini svojim robom. Tako postupa Svemogući sa opačinom, koja se proti Njegovoj zabrani u sviet uvuče. Mogao bi joj doduše put zakrčiti, nu ipak toga ne čini, da si kašnje mjesto poruge vječno štovanje pribavi. Duboki, grozni ponoru, uzalud biesniš i dižeš se proti Onomu, koj te mukami i ognjenimi riekami poplavljuje. Tvoje su mrzke kletve i proti tvojoj volji hvalospjevi presvetomu Imenu, koje ti proklinješ. Tvoja vika, tvoje urlikanje isto tako uzvisuje vječno Veličanstvo, kano i harfe angjeoske. U tebi, kano i u nebu, sjaji se Njegovo bezkrajno gospodstvo. Nebo svojimi hvalospjevi slavi Njegovo milosrdje; a ti u zdvojnosti prinašaš vječnu žrtvu Njegovoj pravednosti.

Veliki Bože, koli su uzvišene Tvoje odluke! Iz iste opačine, koja je jedino zlo, izvadjaš dobro. Ne samo u ponoru paklenom prisiljena je, da Ti služi, već i ovdje, dočim se proti Tebi diže i hoće Te nadvladati, i proti svojoj volji radi po Tvojoj namisli i izpunjuje Tvoju odluku.

Još se puši zemlja od krvi kršćanâ, što ju je prolila bjesnoća krivobožaca, da uništi veliko djelo ljubavi Tvoje. Krv potokom teče i natapa sve zemlje, koje se Kapitoliju u Rimu pokoravaju. Zar je mogla sva ta prolivena krv, kako se je pakao nadao, potopiti i uništiti crkvu? Ona je dapače bila sjeme novih kršćana i njezino prolievanje pospješivalo je bujnost biljke, koju se je izkoreniti htjelo. Vječni Bože, kolika su se zločinstva u tom boju počinila, Tebi na sramotu i na zator izabrane Tvoje zaručnice! Pa što je sliedilo iza tolikih zločina? Što je dobilo pri tom bezboštvo? Zemlja se je napunila štovateljî Tvoga svetoga Imena, nebo svetimi, a cieli svemir Tvojom slavom.

Paklena zmija sunovratila je svojom lukavom prevarom cieli ljudski rod u ponor propasti. Milosrdje Božje spušta se na zemlju, da spasi nesretno ljudstvo; a zlotvor, zabrinut, da mu ne bi plien ugrabljen bio, sve svoje bjesnilo naperio proti Spasitelju. Poglavico tminâ, zar ćeš moći osujetiti volju Svemogućega? Da, on to hoće. Gle, kako sužnji njegovi cielivaju okove svoje, te kano vjerni sluge

Digitized by Google

tlačitelja svoga biesno se oružaju i dižu proti Onomu, koji ih je osloboditi došao. Ah, gledaj, kako je On postao nišanom bjesnila njihova, sav krvlju obliven i ranami posut; gledaj Ga, kako prikovan na sramotnom drvetu umire! Nova i nečuvena poruga za veličanstvo Višnjega, nova i grozna krivnja za već izgubljeni rod ljudski, te — o nesreće! — novi uzrok propasti za sve nas, koji smo time navukli na se smrtonosnu osvetu Božju. Nesretna zemljo, ti nesretno boravište ubojicâ Boga čovjeka, ah, u tvom krilu počiva mrtvo tielo Gospodara svieta! Prokleta od neba, prezrena od sunca, koje se tminom zavilo, da te više ne vidi, što će od tebe biti! Poglavico tminâ, tvojoj mržnji predana je vlast, koju si želio. Eto, tvoje je djelo izvedeno; jesi li pobiedio? Jesi li potamnio slavu Gospodara svoga? Jesi li osujetio Njegove milosrdne namjere prama zemlji? Sdvojnost te izjeda. Sam si si skovao okove; sam si sužnje svoje oslobodio; sam si opjevao slavu onoga Boga, proti komu si se toliko podigao; ti si sam uzvišene Njegove namjere izveo. Ti si započeo najcrnju opačinu proti Svemogućemu, pa iz te najcrnje opačine izveo je Svemogući najveće dobro. Ta opačina bijaše povodom, da je za izgubljena čovjeka poslana žrtva, koja jedina bijaše kadra ublažiti srčbu uvriedjena vladara svieta, te oprati sramotu, koju je čovjek Njegovu veličanstvu nanio. Ta opačina pribavila je Božjemu veličanstvu najveće štovanje, koje mu se izkazati može; štovanje, kakova vjekovi do onda ne vidješe niti će ga vidjeti; štovanje, dostojno velikoga Boga. Iz te Božje krvi, koja je ovdje prolivena, izraslo je bezbrojno množtvo izabrane djece, koja su predmet Njegove vječne blagonaklonosti, Njegove vječne ljubavi. Po toj Božanskoj krvi preporodio se je čovjek, bivši prije mrtav, na novi vječni život, postao je gradjanin neba i subaštinik neizmjernoga gospodstva, samoga Božanstva.

Uzvišena providnosti, tebi se klanja potišteni sin praha zemaljskoga! Višje, nego li se dižu zviezde nad zemljom, stoji Tvoja vječna odluka nad svakom stvorenom mudrošću. Badava joj se čovjek nastoji oprieti. Što on proti Tvojoj naredbi započme, to je ruševina, i ta ruševina služi za temelj Tvomu djelu. Gradio čovjek ili rušio, radi uviek za Tebe, pa ma i ne hotio, služi Ti i onda, kad Te pogrdjuje. Badava se diže onaj, koga Ti poniziti hoćeš; badava se napinje sav sviet, da ponizi onoga, koga Tvoja desnica diže. Udarili smrtnici kojim god putem, da se od Tvoje volje udalje, to ih Ti ipak na tom istom putu ravnaš, da uviek izvadjaju Tvoja djela.

Čovječe, ti si sam onaj, koj si škodiš; i jedina tvoja nesreća sastoji u tom, što si u neprijateljstvu sa Onim, komu se sve pokorava. Ako Njegovu dragocjenu ljubav u srcu nosiš, šta se onda bojiš sudbine? Sve zavisi o volji Onoga, koj te usrećiti hoće. Neka biesne oko tebe življi, neka ti se zemlja pod nogama trese, neka buče pod krhkom ladjicom valovi morski, neka se ciela vojska na tebe diže: ljudi, zemlja, ponor ne može ti ništa naškoditi. Sve su to sluge tvoga Gospodina; od Njega dobivaju oni svoju jakost, a ta ne zavisi nikada o njihovoj zloj volji, već o Njegovu migu. On je vjeran branitelj svojih prijatelja; on ravna onim, koji Ga ljube, sve na dobro. Njegova jaka desnica odbija od njih svaki udarac, te ih samo takov može pogoditi, koj im služi na spas i na vječnu slavu. Ti se plašiš svake nezgode. Ludjače, ne znaš li, da je često najbolji liek žuhak? Riedko je ovdje sladka hrana izabranika Božjih. Nebo ih ovdje kuša, vježba i oplemenjuje njihovu snagu, te im drugdje pripravlja blago razkoši i prave radosti. Gledaj onoga hebrejskoga dječaka, Josipa. Zavist njegove braće dosudila mu smrt, te bude prodan i odveden daleko od svoga ljubeznoga otca. Tamo mu bude tvrda tamnica nagradom za njegovu nevinost. Kolika povorka samih nesreća! kazati ćeš. Varaš se, kratkovidi čovječe. Čatrnja, prodaja i odvedenje u Egipat, tamo osumnjičenje i tamnica, to su samo stepenice, po kojih on do priestolja koraca. Gledaj ga, gdje sjedi na priestolju uz kralja egipatskoga, te prima poklone od narodâ. Eno i njegovih progonitelja, kako se plačući pred njim ponizuju. Nebo je već prije dalo znak, da će ga nad njimi uzvisiti. Njihova je zavist izpunila proročanstvo, dočim su ga oni osujetiti htjeli. Najvišje priestolje odredjuje nebo za svoje prijatelje i vodi ih tamo najtrnovitijimi stazami ovoga života. Gledaj pravednike, kojih sviet nije dostojan, kako bez stanka i pokoja blude po pustinjah, po gorah i špiljah, kako progonjeni i zlostavljani u biedi i nevolji život sprovode! Eno kako su izvrgnuti ruglu bezbožnikâ, ranami pokriti, batinjani, napokon izvedeni, da pod tučom od kamenja, pod mačem ili na lomači život završe! Otac njihov nebeski gledje i motri to sve, pruža im svoju pomoć; al ipak dopušća, da po trnju gaze, da tako obogaćeni junačkimi čini uzmognu vječno slavje slaviti. Pak i Ti, vječni

Digitized by Google

Sine vječnoga Otca, odsjeve Njegove moći i ljubavi, i Ti si hotio kroz rane i krv i kroz smrt na križu unići u slavu svoju, te si tako steći novi narod, opredieljen za Tvoje vječne stanove. Tako je htjela Tvoja vječna mudrost, koja je takodjer mudrost Tvoga Otca.

Uz takov primjer, uz takov uzor za svakoga, koj svomu vječnomu Kralju omiliti nastoji, koli si sladka, koli mila, Božanska providnosti, pak i onda, kada nas šibaš! Umrli čovječe, veliki Kralj, koj nas je iz ništa proizveo, hoće, da budemo sretni; a za izvedenje toga velikoga djela, — naše sreće, ne traži ništa drugo, van samo našu ljubav. Njega ljubiti neka bude dakle jedina naša misao. Svaka druga briga spada na Njega. On nam pruža sretnu sudbinu, koju nam je odredio. Ako Ga ljubimo, onda je veliko djelo dovršeno. Njegova je dobrota bezkrajna, a ljubav neizmjerna. Onim, koji Ga ljube, sve ide na dobro. I najtvrdja bieda pod Njegovim vodstvom služi nam na spas. Žuhkim kaležem često odstranjuje našu bolest ili joj predusreće. Blago svakomu, tko se ponizno povjerava nebeskomu Liečniku, te ne uzteže svojih usta od spasonosnoga kaleža, što vam ga On pruža! Trujem On ogradjuje biljke, koje želi u svojem vječnom vrtu zasaditi. Oj ti sladko, ti milo truje, kojim nas toli blaga ruka ogradjuje, da na nama svoje ljubezne namjere izvede!

Viestnik.

Naša domovina.

(Blagoslov temeljnoga kamena). Na blagdan uznesenja u nebo Majke Božje, blagoslovio je kanonik dr. Jagatić, ovlašten presvietlim gospodinom nadbiskupom Vrhbosanskim, temeljni kamen za sjemeništnu crkvu, koja će posvećena biti svetim apostolom slavenskim Cirilu i Metodu, pokroviteljem crkvene hierarhije u Bosni i Hercegovini, te našega bogoslovnoga sjemeništa. Tom prigodom progovorio je sabranomu puku shodno slovo, a poslie odslužio je sv. misu na prenosnom žrtveniku, koji bijaše za ovu prigodu podignut na samom mjestu, gdje će biti budući glavni žrtvenik. Pod sv. misom pjevale su častne kćeri Božje ljubavi. Dao Bog, te se što prije glasiti mogla prostorijami ove kuće Božje slava Boga trojednoga.

(Promjene.) Premješteni su duhovni pomoćnici: fra. *Jako Jurišić* iz Podmilačja u Ramu; fra. *Franjo Majdandžić* iz Dolca u Banjuluku; fra. *Bono Božić* iz Banjaluke u Plehan. — Dne 14. srpnja umro je, udaren od kapi, fra. *Pavo Kovačević,* župnik Doljanski. *R. i. p.!* — Župnikom u Doljanih imenovan je fra. *Ivo Radić.* — Starješinstvo franjevačko prenielo je bogoslovje svoje iz Livna dielom u Kreševo, dielom u Petričevac, a filosofiju iz Kreševa u Livno.

(Darovi.) Za gradnju *bogoslovnoga sjemeništa:* Preuzvišena gospodja barunica Appel 100 for., dr. Jagatić 20 kruna, Val. Radočaj župnik u Sv. Jani 5 kruna, Juraj Čvek, župnik Pod Belom 15 for.; Iv. Vučković, trgovac 1 for.; Ivka Ebert, učiteljica 50 n.; Kristina Hočevar, učiteljica 50 n.; F. Hefele, učitelj 1 for.; na poziv čestitoga gradjanina brodskog g. Florijana Krušca sabralo se u družtvu štovatelja mladomisnika g. Antuna Vukovića u Orioveu 6. kolovoza 7 for. 5 n. Zahvaljujuć najsrdačnije svim dobročiniteljem, preporučamo im se i u buduće, jer nam je sada, gdje se dogradnja zapadnoga diela primiče kraju, da do skora unidju u nj profesori i bogoslovci, potreba sve veća i osjetljivija. — *Petrov novčić:* Sutjeska 16 f.; Špionica 1 f.; Sar. polje 3 f. 51 n.; — Za *Djetinstvo Isusovo* N. N. iz Banjaluke 5 for.

(Kninsko starinarsko družtvo) drži svoju ljetošnju glavnu skupštinu u Kninu 24. kolovoza. Medju ostalimi predmeti razpravljati će se i o tom, da se ime družtva promieni u: Hrvatsko starinarsko družtvo. Na želju mnogih članova priredjen je za ovu sgodu i izlet na izkopine u Biskupiji.

Prosvjeta.

— G. dr. Josip Rieger priredio je drugo izdanje svojih *Besjedâ o bezsmrtnosti duše,* te dodao još njeke druge, što ih je besjedio u raznih prigodah u Djakovu i drugud. Knjigu je posvetio preuzv. gosp. biskupu Djakovačkomu. Ciena 1 for.

— Kanonik Makarski g. Mato Pavlović izdao je molitvenik za rimokatolike pod naslovom: *Biserce za pobožne duše.* Pisan je ikavštinom, a namienjen osobito mladeži, koja želi dati oduška žarkomu bogoljubstvu srca, e da bi postavila čvrst temelj nepokolebivoj ljubavi i štovanju prema Isusu trpećemu i miloj njegovoj majci bl. dj. Mariji. Čistu polovicu dohodka odlučio je pisac položiti za razpravne troškove o posveti sluge Božjega Nikole Biankovića, biskupa Makarskoga, pa želi s toga, da mu molitvenik bude brzo razpačan. Ciena nam nije poznata.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Riječ o Škapularu Majke Božje.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI BOSANSKI PROSVJETA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU

CIENA: 3 F. 50 N NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 17. U Sarajevu 1. rujna 1893. God. VII.

Ljubimo Papu.

4 Krvava dinastija.

Sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica. Kakva prošnja! Pa kako se je on služio dopustom!

Promotrite niz Papâ tečajem osamnaest vjekova. Imade ih dvie stotine i šestdeset. Koji je taj, te nije bio rešetan, mliven!

Od sv. Petra do Melhijada, suvremenika Konstantinova, broji se trideset i dva Pape. Svi su mučenici, *osim dvojice.* Pa i ta *dva* Pape bijahu za vjeru izagnani. Svi ostali platiše glavom, bijahu kamenovani, u rieke strmoglavljeni, pred zvjerad u amfiteater bacani. Da li je gdje takova dinastija, koja bi počimala sa trideset osudjenih na smrt. *Simone, Simone, sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica.*

S Konstantinom kršćanstvo je uspelo se na priestol; a od Konstantina do Karla Velikoga ima šestdeset i dva Pape. To je mir, zar ne, slavlje, plašt od grimiza, i kruna? Gledajte. Papa Liberij odveden je u progonstvo, u Berea, u Traciju. Inocentij I., Leo Veliki, izvrgnuti su bjesnilu Alarika i Genserika. Svetoga Simaha napadnuše oružanom rukom u ulicah rimskih, a njegove svećenike pogušiše oko njega. Ivana I. baciše u zatvor, gdje pade žrtvom zla postupanja. Agapit umrje u progonstvu. Silverija uhvatiše izaslanici carevi, pristalice krivovjerja, skinuše mu odielo papinsko, vukoše i odvedoše na otok, gdje je umro od gladi. Vigilija vukli su za kosu i bradu od oltara, što ga obujmio bijaše, te pogibe u progonstvu. Pelagij II. pade žrtvom kuge u svojoj palači, koju pretvorio bijaše u bolnicu. Grgur Veliki ukazuje se sav u suzah posried rimskoga carstva, koje propada. Sv. Martinā I. odvukoše iz Rima, u željezo okovana, te odvedoše u Taurički Chersones. Sergija I. digoše iz njegove palače, pa je sedam godina bio u progonstvu. Godilo bi se bilo tako i Ivanu VI., da se puk rimski nije ustao bio, te protjerao poslanike careve. Pape Konstantin, Grgur II. i Grgur III. vidješe, kako se carevi uroćuju proti njihovu životu, te borave vazda u smrtnoj pogibelji. Stjepan III. bio bi propao, da nije u sav glas zakriknuo, što začuše Karlo Martel, Pipin i Karlo Veliki. Grimizna haljina skoro je vazda poškropljena krvlju. *Simone, Simone, sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica.*

Nastavimo. Od Karla Velikoga do Ludovika svetoga osamdeset i četiri su Pape. A je li sada mir, slava, blažen život? Nije; Kalvarija se nastavlja. Svetoga Leona III., za živa Karla Velikoga, uhvatiše urotnici i polumrtva baciše u zatvor. Sveti

Digitized by Google

Paskal I. gleda, kako mu svećenike na očigled ubijaju, a on sam umače samo po čudu. Grgura IV. obkoljuju u palači mu Saraceni, koji plačkaju i obezčašćuju crkvu sv. Petra. Sveti Leo IV. razbio ih je kod Ostije; ali Ivan VIII. vidje ih opet gdje dolaze; zatvoren je kao uznik u crkvi sv. Petra, težkom mukom izbjegne i umrje od žalosti, gledajući žalostno stanje Italije. Stjepan VI. nadje Rim u ruševinah, crkve popaljene, samostane oplenjene, a na hiljade zarobljenika, da ih sabere i hrani. Leo V. umrje od oskudievanja u dnu zatvora, kamo ga bacio bijaše protipapa Kristof. Ivana X. zagušiše po nalogu Toskanskih markiza Marozi-a i de Guy-a. Ivan XI. ostao je sve do smrti svoje u zatvoru na angjeoskoj tvrdji. Benedikta V. obsiedao je Oto, koji je proti njemu postavio protipapu, te je umro u progonstvu. Benedikta VI. ugušiše u angjeoskoj tvrdji. Ivan XIV. umro je u zatvoru od gladi i nevolje. Grgura V. oplieniše i protjeraše iz Rima. Silvestra II. otrovaše. Ivan XIX. zahvalio se. Benedikt VIII. mora ostaviti mir i pobjeći čak u Sasku Grgur VI. vidi, kako buntovnike rimske podupire Henrik III., kralj Germanije; početak drugih pogibelji, koje su imale biti strahovite. Sveti Leo IX. pade pod vlast Normanâ. Viktor II. dvaput je u pogibelji da bude otrovan. Aleksandar II. progonjen Henrikom IV., kraljem Germanije, pogibe nevoljno a u biegu. Grgur VII., makar da ga je štitio njegov veleum i njegovo zdravlje, umrje prognanik u Salernu, govoreći: „Ljubio sam pravednost a mrzio zloću, zato evo umirem u progonstvu“. Viktor III. poginuo je otrovan, kako se kaže, po nalogu Henrika IV. Urban II. zatvorio se u kolosej kao u kakvu tvrdju, te tu čekao smrt od svojih progonitelja. Paskala II. pošto nije hotio posvetiti Henrika II., cara Njemačke, ako ne priseže, da će štovati sloboštinu crkve, ugrabi ovaj, svezana užeti poput zločinca, te umrje u Beneventu od napora i žalosti. Gelasij II., bačen u duboku tamnicu, težkom mukom izmače odatlje i umrje u Cluny-u. Inocenta I. utamničio je Roger, vojvoda Sicilije, te ga izvrgnuo smrti. Lucij II., udaren kamenom za pobune, umrje kao mučenik svoje odvažnosti, braneći prava crkve. Aleksandar II., da izbjegne silovitosti Fridrika Barbarose, pobježe u Francezku, obično utočište progonjenih Papâ. Lucij III. umrje u progonstvu. Urban III. umrje od žalosti, kad je dočuo, da je Saladin zauzeo Jerusalem. Dolazimo tako do Inocenta III., suvremenika Filipa Augusta i Ludovika svetoga. Ne znam što će srednji vick sačuvati za Pape. Nu do sada, koli krvav je niz! *Simone, Simone, sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica.*

Od svetoga Ludovika do Ludovika XIV. šestdeset su i dva Pape. Evo nas napokon, bez dvojbe, gdje dodjosmo do slavlja Crkve, gdje ona gospoduje svietom. Nastavimo promatrati Papinstvo. Jedva je Inocent III. umro i već počimlju kušnje. S visina angjeoske tvrdje gleda Grgur IX., kako crkve i samostane Rimske pale Saraceni, koje pomaže Fridrik II., te umire od žalosti radi tako opakoga ponašanja kršćanskoga vladara. Inocent IV. umače samo tako navalam istoga Fridrika, što se spasi u Francezku. Aleksandar IV. umro je prognan u Viterbo. Bonifaca VIII. ćušnuo je Filip Liepi. Benedikt XI. umro je otrovan, a kaže se, od iste ruke; što srećom dokazano nije. Klement V. došao je, da stalno ostane u Avignonu. Papinstvo je proboravilo tu sedamdeset godina u progonstvu. Hadrijan VI., koji se je vratio u Rim, doživio je velik razkol na zapadu te boli svake vrsti. Kad se svršio razkol na zapadu, započe protestantisam. Leo X. činilo se da ne sluti pogibelj, ali Hadrijan VI. umro je od žalosti, videći kako napreduje. Klementa VI. obsiedao je u Rimu Burbonac, čija vojska, složena od protestanta, pljačka crkve a Lutera proglasuje papom u samoj basilici sv. Petra. Za Pavla III., Julija III., Pavla IV., Papinstvo razpinje što protestantisam što islam. Sveti Pio V. slomio je ovaj posljednji. Ali pošto je vidio, kako se Englezka, Švicarska, Njemačka diele od crkve, Siksto V. drhće, kad vidi, da je došao red na Francezku, te i ona odpadne. Urban VIII. vidio je, kako se pojavlja jansenisam, a Aleksandar VII. galikanisam. Kušnja promjenjuje lice. Nije više mač, otrov, progonstvo; to je moralni zatvor, poniženje, poništivanje. *Simone, Simone, sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica.*

Treba li svršiti tu sliku, te crtati Papinstvo u XVIII. i XIX. vieku? Nu čemu? Klement XI., Klement XII. vidješe, kako svuda izbija obći ustanak proti Bogu i njegovoj Crkvi. Zatvorili su ih u Rimu, njihova pisma plienili. Nisu više dopuštali da rieč Papina dodje u Paris, Madrid, Napulj, Beč. Benedikt XIV. suvremenik je Voltaireov. Klement XIII. doživio je, da su Isusovci odasvud protjerani. Klementa XIV. prisiliše, da ih je ukinuo. Pia VI. odveli su iz Rima, pa je umro kao prognanik u Valenciji. Pio VII. plače u Fontenaibleauu. Pio IX. umro je u Rimu, pošto je prošao kroz Gaëtu te dočekao,

Digitized by Google

da su mu oteli svjetovnu vlast. Leo XIII. ne može se dati kruniti u svetom Ivanu Lateranskom, pa ni u sv. Petru. *Simone, Simone, sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica.*

Evo poviest Papâ. Sotona ih je dosta proganjao, lomio, uništivao. Koliko bjesnila! Nu u tom bjesnilu kolika slaboća! Što je mogao proti njim? *Petre, ja sam molio za tebe!* Sidjite u katakombe: trideset je Papa tu ubito. Stavite usta na te svete grobove; osjećati ćete tu njeki miruh života, ne znam kakav vonj neumrlosti, pak ćete čuti, gdje isto kamenje dovikuje: *Petre, ja sam molio za tebe.* Podjite da vidite tvrdje, tamnice, gdje zatvoreni bijahu Martin I., Leo III., Grgur VII.; gdje su oni umrli, jer su ljubili pravednost, a mrzili nepravdu, Kleknite u onih tamnih izbicah; tu ćete takodjer osjetiti onaj isti miruh života, onaj isti vonj neumrlosti, a na dnu srca vašega oglasiti će se isti pobjedonosni glas: *Petre, ja sam molio za te!* Dà, ako su ta vremena odviše daleko, podjite u Valenciju, hajdete u Fontainebleau, posjetite Gaëtu; ili radje, unidjite u vatikan, bacite se na noge kraj Leona XIII.; pa gledajući toga Papu, koga sve ostavlja, nu proti kojemu nitko ne može ništa, čujte, kako k vašemu uhu dopire a u srcu vašem zuji isti pobjedonosni glas: *Petre, ja sam molio za te!*

5. Beatitudo vestra.

Pa ipak uzprkos tolikim bolim, pozdravljamo Papu osobitom besjedom: *Beatitudo Vestra, Vaša Svetosti.* Zovemo ga: Sveti Otče, *Beatus Pater;* Presveti Otče, *Beatissime Pater.* Što to znači? Je li to ironija? Kakova je ovo nova tajna?

Ima ih koji misle, da zovemo Papu *Svetim* blaženim *(beatus),* jer ga je tako naš Gospodin prvi prozvao, kad je Petru rekao: *Beatus es, Simon Barjona: Blago* tebi, Simone sine Jonin! Drug drže, da ga zovemo *Svetim* (blaženim), uzprkos svim patnjam, radi uzvišena mu dostojanstva, koje ga tako uzko veže s Bogom. Nu ni jedno ovo tumačenje ne čini mi se dosta visoko. Po mom sudu, zovemo ga Svetim (blaženim), ne uzprkos njegovim bolim, nego upravo radi njih.

Zovemo ga blaženim radi one besjede našega Gospodina: „Blago onim, koji se žaloste". *Beati qui lugent.*[1])

Zovemo ga blaženim radi one besjede našega Gospodina: „Blago onim, koji progonstvo trpe radi pravde". *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.*[1])

Zovemo ga blaženim radi one druge besjede našega Gospodina, koja tako divno razvija ovu prijašnju: „Blago vam, kad vas budu proklinjali i proganjali i govorili na vas sve zlo lažeći sbog mene. Veselite se i radujte se". *Beati estis cum maledixerint vos, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me; gaudete et exultate.*[2])

Zovemo ga blaženim radi one besjede sv. Petra: „Budete li dionici muka Kristovih, veselite se". *Si vos communicaveritis Christi passionibus, gaudete.* Eto zašto ga zovemo blaženim, svetim.

Ima ih, koji u patnjah Papinstva ne vide drugo nego posljedice političkih dogodjaja, u koje bijaše upleteno. Veliki pjesnik Fiorentinac, Dante, imadijaše puno višji pogled. Preziri, izsmjehivanje, udarci, kojimi bje Papinstvo tečajem svoga obstanka obasuto, njemu se činilo da je to nastavak muke našega Spasitelja. „Vidim, zavapi on, Krista utamničena u osobi njegova namjestnika; drugiput opet vidim, da je izvrgnut smjehu; vidim, kako se obnavlja ocat i žuč; vidim, kako umire medju dva razbojnika. Vidim novoga Pilata, tako okrutna, da ga ovo ne zasićuje"[3]). Evo patnje Papinstva s višega gledišta: one su nastavak muke Spasiteljeve. Za to Papu zovemo blaženim, ne, opetujem, uzprkos njegovim patnjam, nego radi njih; radi njegovih poniženja, njegovih osjetljivih tuga, njegovih boli bez kraja, i tolikoga nasilja, što ga trpi neprestano: *si communicaveritis Christi passionibus, gaudete.*

Razpravljasmo već o tom, kako ne ima ništa tako velika i plodna, kako je bol; pa da samo on oslobadja i uzpostavlja.[4]) Da se izbriše zlo, očiste duše, da se one uzpnu u krieposti, u časti, za to nije dovoljan ni veleum ni slava. Za to treba krvi, *sine sanguinis effusione, non fit remissio.*[5]) Evo razlog, zašto vjera katolička, koja je s mnogo gledišta orijaš nad svim vjerami, gospoduje nad njimi osobito s toga, što je kod nje proliveno najviše krvi božanske, odkupne i pomirne. Odstranite čudesa, proročtva, dobročinstva, kraljestvo ljubavi, obnovu svieta; zaboravite sve ono, što posvećuje kršćanstvo te od njega čini vječnu vjeru roda ljudskoga. Ostati će mu križ, zasadjen posried vremenâ i u središtu zemlje, a na tom križu Bog čovjek, koji odkupljuje

[1]) Math. V. 4.

[1]) Math. V, 10; [2]) Math. V, 11, 12.; [3]) Dante, *čistilište,* XX. pjev.; [4]) Izp. krasne piščeve misli o tom u članku: *Kršćanstvo i bol,* Vrhbosna, 1892.; [5]) Hebr. IX, 22.

Digitized by Google

čovječanstvo trpeći i umirući za nj. Ništa neće nikada tomu biti slično.

A budući da takovo čudo, bilo ono ma kako veliko, nije moglo ostati prolazno, da bude vječno i obćenito, čujte dvie stvari, koje je Isus Krist učinio.

Katolici znadu ponajprije, da naš Gospodin u svetoj euharistiji nije učinio vječnom i obćenitom samo svoju stvarnu prisutnost, nego je takodjer učinio vječnom i obćenitom svoju žrtvu. Svaki dan, na žrtveniku, prilike kruha odieljene su od prilike vina; krv teče na pogled Boga, a naši stari slikari, koji su smieštali mile one angjele oko križa, da sabiru krv božansku s nogû, s rukû i iz srca, nisu zaboravili smjestiti te iste angjele oko oltara, da tu sabiru takodjer krv žrtve, koju onda idu da izlievaju na siromahe, nevoljnike, griešnike, te čak u sredinu vatre čistilištne. Jer ne zaboravimo, ako obstoji sviet, ako ga njegove strasti nisu proždrle, to je za to, što imade po gradovih pa i u najzabitnijem mjestu žrtvenik, kalež, krv božanska, koja se prolieva iz ljubavi, te koja važe, na temelju božanske pravednosti, hiljadu puta više nego rieke griešne krvi. Kalvarija je svuda; samo s griehom prestati će.

Nu to je samo prvi način, kako je naš Gospodin svoju žrtvu učinio vječnom i obćenitom. Sv. pismo nas uči, da osnivajući crkvu veliki ju je graditelj učinio tako, te može dopuniti ono, što manjka muci našega Gospodina[1]), to jest da k božanskim patnjam doda onaj dio patnjâ zgoljno čovječanskih, koje su imale dovršiti nuždnu pomirbu. On je dakle stavio svoju Crkvu na križ, sa sobom, uza se. Načinio je od nje kraljestvo dragovoljne patnje. Najljepše njene duše, i u razmjeru u kojem su liepe, jednu tek osjećaju želju, koja je nad svimi drugimi: „ili trpiti ili umrieti! trpiti, vazda trpiti, nikada umrieti!“ Svećenička služba, dostojanstva u svetištu imadu nuždno predvorje, da se javno valja odreći najzakonitijih radosti srca ljudskoga. Sveti zavjeti redovnički, što ih svaki dan polažu hiljade duša, tri su sveta čavla, što prikivaju sve redovnike, sve redovnice na križ našega Gospodina. Pa i sami vjernici, ako i nisu pozvani, da sudjeluju s tako bliza u njegovoj muci, nisu od toga izuzeti. Oni moraju, ovako ili onako, nositi na sebi brazge Isusa Krista. A napokon, u tom kraljestvu Crkve, predvorju kraljestva vječnoga, očekujući radosti koje nikada svršiti neće, svaki treba da znade, kako je najveće blaženstvo, pa i ovdje, blaženstvo suzâ, što teku od kajanja ili od ljubavi; blaženstvo slasti, koja se uztrpi i podnosi; blaženstvo progonstva, koje na križ razpinje: a povrh svega blaženstvo ljubavi, koja se žrtvuje. Evo Crkve; to je druga Kalvarija: muka čovjeka, kao uzvišena jeka muke Boga!

Na toj Kalvariji, u tom blaženom kraljestvu žrtve, Papa ima dakako ulogu kralja. On je glava okrunjena trnjem. Kako su se, za vrieme muke, sve pogrde razmahale proti uzvišenoj glavi, našem Spasitelju, tako se razmahuju proti Papi. Ni u čem ga ne štede, ni pljuskami ni pljuvotinami. U svakom vieku pije on kalež do dna. To je u Crkvi, kao njeka vrst neprekidnoga *Ecce homo.*

Ljudi svieta čude se, što Bog dopušta, da se tako postupa s njegovim namjestnikom; nu onaj, koj poznaje tajnu križa ne čudi se; on se divi. On shvaća, zašto se Papa zove blaženim, *svetim,* i zašto su sva stoljeća, njekim sućutnim počitanjem, ničice padala pred Njegovom *Svetosti* (blaženosti).

6. Novi i višji uvjet, da Papa može biti glava Crkve.

Nastavimo promatrati Učitelja, dok radi, kako će ustanoviti glavu Crkve.

Poslie onoga prvoga pogleda Isusova na Papu, u kom sjaji radost, slavlje: *Ti si Petar i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju;* poslie onoga drugoga pogleda, puna božanske sućuti: *Simone, Simone, sotona je tražio, da vas rešeta, kako se rešeta pšenica, nu ja sam molio za te,* evo trećega pogleda, još puno ljepšega, nego ova dva, te koji će nam napokon kazati, kako treba da shvaćamo Papu.

Bijaše poslie uzkrsnuća, u čas, kad je konačno davao Petru vlast, da upravlja Crkvom. *Petre,* reče mu naš Gospodin, *ljubiš li me?* Kao da mu je rekao: „Oj čovječe, kakov teret hoćeš da preuzmeš! Koju odgovornost hoćeš da prihvatiš! Ljubi me dakle, da ne padneš pod takovim teretom“. *Simone Jonin, ljubiš li me?*

Malo za tim pogleda ga s nova; ganu se drugiput, pa mu reče: *Petre, ljubiš li me?* Kan da mu je kazao: „Oj čovječe, kakovim bolim ideš u susret! kakvim patnjam! kakvim tjeskobam duše! Ljubi me dakle, da u mene nadješ utjehu i oslon. *Simone Jonin, ljubiš li me?*

A to još nije sve. Trećiput ga Isus pogleda; te, naglaskom žalostnijim, sućuti dubljom, reče mu:

[1]) Kol. 1., 24.

Digitized by Google

Petre, ljubiš li me? Kan da mu je rekao: „Oj čovječe, na onih vrhuncih, kamo hoću da te stavim, kakovim napastim možeš biti kadkada izvrgnut? A kad bi ti podlegao, kolik pad! Ljubi me dakle svom snagom duše svoje, da tvoj sukromni život bude na visini tvoje nepogrješive službe. A jer ti moraš biti veći nego i tko u Crkvi, ljubi me više nego i tko, da budeš svet više nego i tko. *Simone Jonin, ljubiš me više nego ovi?*

Evo zadnjega pogleda Isusova na Petra. Koli je nježan! Ali koli je žalostan! Kako se dobro osjeća, da je pod neizmjernom veličinom, čovjek slab, nemoćan, griešnik, koj može da bude napastovan, trven, savijan pod teretom. Naš je Gospodin s toga dirnut. Ah kako treba da smo dirnuti i mi! Slabost Pape! Ima ona nješto ganutljiva, častna! Suze Pape! One su posvećene; jao onom, tko ih gazi! Uzdisaji Pape! O njih valja reći, što sveto pismo kaže o uzdisajih majke. Slušamo ih s njekom grozotom; ne zaboravljamo ih nikada.[1]) Pogrješke Pape! oh dà, pogrješke Pape! On ih mora da ima, jer je čovjek. Mi ih imademo u običnom našem životu, zašto da ih ne ima on na svojoj visini? Ah ne treba ih gledati. Kad je Noa, drugi praotac roda ljudskoga, pao u tajinstveno ono pijanstvo, o kom govori sv. pismo, jedan njegov sin, koj je to vidio, rugao mu se je za to. Nu Bog je prokleo Hama, a svi narodi, sve savjesti proklinjati će ga vazda. Bog je nasuprot blagoslovio i cielo čovječanstvo s njim je blagoslovilo ona dva uljudna sina, koji dodjoše natražke, te spustiše s ledja svojih haljinu na usnuloga otca svoga: poučavajući ovako sviet, da je otčinstvo sveto bilo u obitelji, bilo u družtvu, bilo u crkvi, a da je najveći zločin, koji se najmanje prašta, ako diete nesrećom vidi pogrješke svoga otca pa je zlobno te mu se ruga.

Neprijatelji Crkve umišljaju si, da će nas osobito smesti, jer zadju li u najtamnije odsjene povjesti, nadju dva ili tri lica Papâ manje dostojnih uzvišene im službe. Sliepci, koji ne vide, da su to one sjene, o kojih sam govorio, pa ih Bog dopušta, da ublaži božanski sjaj Papinstva! Od dvie stotine i šestdeset Papa, osamdeset i dva proglasila je Crkva svetimi, trećinu dakle. Osamdeset ih je nosilo redovničku haljinu na priestolu; više od petdeset odabrano je u odsutnosti, prem su najživlje molili, da se rieše strašnoga ovoga tereta. Ako u toj sjajnoj listi svetosti, od dvie stotine i šestdeset Papa, dva ili tri, tri ili četiri, u strašno doba, ukazuju se manje dostojni veličine svoga značaja: što to dokazuje? Slobodu ljudsku, koju je dvie sto i petdesetšestorica drugih toli veličanstveno upotrebila na kriepost. Uzprkos ovim dvim ili trim ljagam, cieli niz Papâ, promatramo li ih kao samu osobu Petrovu, mogao je kazati, pošto je proživio osamdeset vjekova, a da se ne treba bojati, te će biti utjeran u laž: „Dà, Gospodine, ljubim te više nego i tko“. *Domine, tu omnia nosti: tu scis quia amo te.*

Naše doba, više nego i koje drugo vidjelo je taj prizor. Ono nije vidjelo na priestolu sv. Petra van žrtve u suzah. Pia VI., koj je počeo oživljavati vjeru u Francezkoj, a pokazivao joj, preko stakla na kolih, koja su ga vozila u zatočje, svoje lice puno dobrote i žalosti. Pia VII., koji je medju nami ostavio uspomenu nevolja, toli plemenito podnašanih; i Pia IX., čije vedrine posried bure ne može sviet da zaboravi.

Pa ne samo da mi nismo vidjeli van Pape u suzah, nego nismo ni vidjeli van Pape svete. Kad je Pio VII. uzlazio k oltaru, Parižki puk gurao se oko njega, da ga vidi, pa sav u čudu šaptao bi: „Oh! kako liepo čita misu!“ A jedva je Pio IX. zatvorio oči, kad je sviet nemirno izčekivao, da vidi, gdje ga staviše na oltar. Oj Bože moj, blagosivljem te i zahvaljujem ti, što si Papinstvo pokazao ovomu vieku u takvom svietlu, te ga je on mogao shvatiti; s nječim njekako neprispodobivim i dotjeranim, kako veli toli divno Bossuet, što nesreća dodaje krieposti. Bilo vazda tako; pa bila ma kolika žalost ovoga vieka, neka se oči naše vazda viju prema Rimu, uz radost, da mogu vazda štovati i ljubiti.

[1]) Eccles. VII, 29.

Digitized by Google

Riječ o Škapularu Majke Božje.

V. Subotna povlastica.

(Privilegium Sabbathinum.)

1. Što je?

Ma da i jest vanredna milost, što ju, kako vidjesmo, obećala Majka Božja, da će naime, *očuvati od pakla* one, koji bi umrli noseć škapular karmelitski: opet je to samo jedan dio od onoga, za što *sv. Šimun* bijaše molio presvetu Djevicu. Da bi se potpuno ispunila želja sluge Božjeg, trebalo je da mu Bl. Gospa usliša i drugi dio vruće prošnje; da *brzo oslobodi duše i iz muka čistilišnih.* I doista „majka milosrgja" i ovo učini.

Sv. Šimun jurve bio zamijenio ovu dolinu suzâ s rajem nebeskim, a 70 bilo godina proteklo, od kako je njemu Majka Božja bila podala škapular karmelitski. Na stolici Petrovoj sjedio tada papa *Ivan XXII.,* a u crkvi Kristovoj u to doba car Ljudevit IV., Bavarac, bijaše počinio grdni nered. Za to se sv. Otac papa utjecao u gorućoj molitvi baš onoj, koju rado pozdravljamo dičnim imenom „pomoćnice kršćana." Dok on jednog jutra opet Majci Božjoj vruće preporučao potrebe sv. crkve i za moćnu je pomoć molio, na jednom će mu se ona ukazati obasjana rajskim svjetlom, a zaodjevena u haljinu *karmelitsku.* Pošto je milostivo utješila sv. Oca, proti komu su baš najviše naperene bile strijele neprijateljâ sv. crkve, ovako mu stala govoriti. *„Ivane, namjesniče Sina mog! Kakogod što ću ja izbaviti tebe od neprijatelja tvojih, tako opet i ti moraš da potvrdiš redu mojemu Karmelitskome jednu milost izvanrednu. Dopadne li ko od reda karmelitskog ili od bratovštine karmelitske zarad svojih pogrješaka muka čistilišnih: to ću ja poput ljubezne majke u subotu iza smrti njegove saći u čistilište, pa koga tu nagjem, ja ću ga izbaviti i odvesti na sv. brdo života vječnog."*

Za istinitost ove objave jamči sâm papa Ivan XXII. u svojoj buli: *„Sacratissimo uti culmine"* (3. ožujka 1322.) Ovu papinsku bulu zovu obično *„subotnjom bulom," („Bulla Sabbathina"),* pošto se u njoj sadržaje obećana povlastica, po kojoj se bratstvenici škapularske bratovštine s pravom mogu nadati, da će se *u subotu* poslije svoje smrti izbaviti iz čistilišta, obave li za života ono, što je u tu svrhu naredila sama Majka Božja. Bula se svršuje ovim riječima: „Ja dakle primam ovaj sv. oprost; ja ga ukrjepljujem i potvrgjujem na zemlji onako, kako ga Isus Krist, poradi zasluga presv. Djevice Marije, milostivo podijelio na nebu."

God. 1609. Petar de Castillio, inkvizitor (istražni sudac u stvarima vjerskim) u Portugijskoj *zabrani Karmelićanima pripovijedati o toj subotnjoj povlastici.* S toga se ovi redovnici obrate u Rim, a sv. je stolica nakon trogodišnjega strogog i pomnog ispitivanja u toj stvari izdala odluku, potvrgjenu 15. veljače 1613. od pape Pavla V., usljed koje je dopušteno karmelićanima, da smiju javno propovijedati, kako se može bogoljubno vjerovati ovu povlasticu nebesku.[1])

Jedan od najučenijih papa, što su ikada sjedili na stolici Petrovoj, glasoviti Benedikt XIV., uzeo je da obrani i ovu *subotnju povlasticu,* kao što je branio i objavu, koju imade *sv. Šimun* Stok. Ovaj dakle učeni papa za tu zadnju objavu veli, da ju drage volje priznaje *istinitom,* i da mnije, svatko da ju mora držati za istinitu. A za *subotnju povlasticu* hoće, da se glede nje kršćani drže gore pomenute odluke sv. stolice.

Isto su tako javno propovijedali ili branili tu izvanrednu povlasticu i mnogi drugi sv. Oci pape, kanoti: Alexander V., Nikola V., Sixto IV., Julij II., Klement VII., Pavao III., sv. Pij V., Grgur XIII., Sixto V., Grgur XIV., Klement VIII., Pavao V., Grgur XV., Urban VIII., Alexander VII., Klement X., Inocencij XI., Benedikt XIII., i Klement XII.; a za cijelo ne bi toga činili, da nije bila u njihovim očima ta povlastica mimo svaku sumnju utvrgjena.

Čujmo još i svjedočanstvo *sv. Alfonza* Ligorija, učitelja sv. crkve. U divnoj svojoj knjizi: „Slava Marijina" govoreć o raznim pobožnostima k Majci Božjoj razpravlja svetac i o *škapularu,* pa tude veli: „Posvuda se znade za obećanje, što ga dala Bl. Gospa papi Ivanu XXII. Ukazav mu

---

[1]) „Patribus *Carmelitanis* permittatur praedicare, quod populus christianus possit pie credere de adjutorio animarum Fratrum et Confratrum Sodalitatis Beatissimae Virginis Mariae *de Monte Carmelo,* videlicet, Beatissimam Virginem animas Fratrum et Confratrum in caritate decedentium, qui in vita *habitum gestaverint,* et *castitatem* pro suo statu *coluerint, officiumque parvum recitaverint,* vel si recitare nesciverint, *ecclesiae jejunia observaverint,* et *feria quarta et sabbato a carnibus abstinuerint,* nisi ubi in iis diebus Nativitatis Domini festum inciderit, suis intercessionibus continuis, suisque sufragiis et meritis et speciali protectione post eorum transitum, praecipue in die Sabbati (qui dies ab ecclesia eidem B. V. dicatus est) adjuturam.

Quod decretum fuit publicatum die 15. februarii 1613. in palatio s. Officii.

Digitized by Google

se naredila mu je, neka svima, što nose škapular karmelitski, navijesti, da će se u subotu iza svoje smrti izbaviti iz čistilišta i t. d.“ ispune li dakako *uvjete,* na koje je vezana ta *subotnja povlastica,* i koje ćemo sad da razgledamo.

2. *Uvjeti joj.*

1. Oni, koji su radi postignuti subotnju povlasticu, svakako moraju za života da ispune ono, što je Majka Božja u tu svrhu naredila. A to je:

a) da *svegjer nose* škapular;

b) da prema stališu svome *čisto živu;*

c) da *svaki dan izmole malu službu* (oficij) Majke Božje.

Ko ne umije čitati, mora za to *postiti na zapovjedne posne dane,* i povrh toga *uzdržati se od mesa* svake *srijede* i *subote,* samo ako u te dane ne bi pao Božić.

Za *a)* smo već više puta rekli, da je to uvjet i najpoglavitiji: da se naime nosi škapular *svegjer* i *načinom propisanim,* a osobito *u čas smrtni.*

Za *b)* valja znati, da to nimalo ne smeta stupiti u *ženidbeni stališ;* samo se hoće i u tome stališu da učuva jedan drugome ljubav i zakonsku vjernost do smrti i t. d. Oni, koji nijesu u ženidbenom stališu i koji su obudovjeli, nikako ne smiju da sagriješe protiv sv. čistoće; no opet ako su možda sagriešili, neka čine pravu pokoru i s Bogom neka se izmire, pa će im i Majka Božja oprostiti, te će tako moći postati i oni dionici subotnje povlastice.

Za *c)* pamti, da si članovi škapularske bratovštine *ne mogu sami birati* po volji, hoće li izmoliti svaki dan „malu službu Majke Božje“ ili će postiti na zapovjedne posne dane te srijedom i subotom uzdržavati se od mesa; nego *aa) ko umije čitati,* onaj *mora moliti* „malu službu (oficij) Bl. Dj. M.“ (Sv. Zbor za oproste 3. prosinca 1892.)

Svećenici i redovnici, koji i onako mole *časoslov,* zadovoljuju potpuno tomu uvjetu moleć *svoj* propisani časoslov. Dosta je, kad moleć svoj časoslov imaju *nakanu* ispuniti podjedno i taj nužni uvjet za subotnju povlasticu[1]).

Isto vrijedi i za one *redovnike* i *redovnice,* što u smislu *pravila* svojih redovničkih dnevice mole „malu službu Bl. Dj. M.“ *(Decret. auth. n. 419.)*

[1]) Ne će li mimo drugo i misao na *subotnju povlasticu* potaknuti svećenika, da rado i pobožno moli *svagdanji* časoslov?! Ovu *nakanu,* moleć *propisani* časoslov htjeti podjedno ispuniti i nužni uvjet za *subotnju povlasticu,* valjalo bi kad i kad *obnoviti.*

Svjetovnjaci pako, ako umiju *čitati,* svaki dan treba da mole „malu službu Bl. Dj. M.“ Kažemo: „malu službu (officium parvum B. V. M.)“, a ne onu od „Bezgrješnog Začeća“, ili drugu koju, već „officium parvum B. V. M.“, što ima u *rimskom* časoslovu. A onda valja *cijela* „mala služba Bl. Dj. M.“ da se izmoli, t. j. tako zvani: „Nocturnus“ dotičnog dana, i „Laudes“ i svi „časovi.“ (Beringer: Die Ablaesse, 1893. str. 632. s.)

bb) Oni pako, koji *ne umiju čitati,* ili kojima bud poradi svagdanjih posala bud poradi bolesti ili drugoga važnoga uzroka teško moliti „malu službu Bl. Dj. M.“, treba da za to *poste na zapovjedne posne dane,* pa povrh toga da se još *uzdržavaju od mesa* svake *srijede* i *subote* (van ako bi u te dane dolazio Božić).

Dopušteno im je srijedom i subotom da jedu jaja i mliječna jela. (Sv. Zbor za oproste 3. prosinca 1892).

Samo se kaže, da se valja subotom *uzdržavati od mesa* i *onamo,* gdje je inače dopušteno u subotu meso jesti; no dopušteno im je u subotu i više puta na dan *do sita* se najesti.

Pošto i oni, koji mogu moliti časoslov, moraju da poste u zapovjedne posne dane (t. j. jedan put samo smiju se najesti *do sita):* to je očevidno, da je uzdržavanje od mesa srijedom i subotom kod onih, što ne umiju čitati, zamjena za časoslov.

Ovi, koji *poste* u zapovjedne posne dane, jer ne umiju čitati „male službe Bl. Dj. M.,“ *ne mogu* se služiti dispenzacijom, usljed koje se smije meso jesti u korizmi.

(Sv. Zbor za oproste 3. prosinca 1892.[1])

cc) Najzad koji ne mogu *ni moliti* „male službe Bl. Dj. M.“, *niti se uzdržati od mesa* srijedom i subotom: oni, ako su jednako zapriječeni, neka zamole u ispovjednika od *reda karmelitskog,* ili u drugoga za to *ovlaštenog* ispovjednika, da im mjesto toga koje drugo dobro djelo naredi, te im tako *zamijeni* ovu treću dužnost.

Ipak valja znati, da tek onda smiju moliti, neka im se *zamijeni* ova treća dužnost, kada im je doista *oboje* nemoguće: i moliti „malu službu Bl. Dj. M.“ i uzdržavati se srijedom i subotom od mesa. Tako n. pr. nije moguće od mesa se uzdržati, dok je čovjek bolestan, ili je slaba želuca, ili je na putu, ili je pozvan na čast a ne može lasno, da to odbije, ili sâm mora druge da počasti,

[1]) V. Acta S. Sedis. an 1893. pag. 430.

Digitized by Google

ili kad radi pa jede u drugova, ili je pod čijom vlašću te ne može da dobije za se posebnih jela, kao što su: supruge, djeca, služinčad, težaci, riječ u jednu: kad je u takim prilikama te ne može da posti, već mora da se prilagodi obitelji, u kojoj žive, i tako mora i on meso da jede. Na isti način ne mogu da se uzdrže od mesa vojnici, žene trudnice i. t. d.

Obično će narediti ispovjednici u takom slučaju, da se u zamjenu *svaki dan* moli 7 Oče naša i 7 Zdravih Marija na poštenje 7 radosti Gospinih; ili da se moli *svake subote* krunica Gospina i litanije lauretanske; ili da se *svakoga mjeseca* jedanput prime sv. sakramenti pokore i oltara (sv. ispovijed i sv. pričest,) ili da se *u dotični dan* sluša sv. misa; a u opće može ispovjednik narediti *svako* dobro djelo, što mu se pričini, da je probitačno gledom na dobu, stališ, zvanje i druge prilike pokornikove.

Vrijedno je da se znade, kako *svaki* svećenik, koji može primiti u bratovštinu škapularsku, *za to još nema* i punomoći, da *zamijeni* propisana djela onima, što su radi postignuti *subotnju povlasticu.* Tomu se hoće *osobita punomoć,* kako je to i sv. Zbor 22. lipnja 1842. odlučio. Ipak se sada daje uz punomoć primiti koga u bratovštinu škapularsku, naročito i vlast *„commutandi, ob justam causam, in aliud opus obligationes peculiares pro privilegio Sabbathino consequendo.“*

Tude dakako valja se točno držati riječi, *kakono glase* u punomoći. Pošto punomoć, što je daju bosonogi karmelićani, govori o ispovjedniku te hoće da dotični svećenik imade od svoga biskupa pravomoć slušati sv. ispovijedi: to se imaju, kako se čini, *u sv. ispovijedi zamijeniti* ona dobra djela, o kojima čas prije govorasmo.

„Tibi quoque, riječi su pomenute punomoći, *si jam ab Ordinario loci ad sacras fidelium confessiones audiendas sis approbatus, facultatem concedimus commutandi, ob justam causam, in aliud opus obligationes peculiares pro privilegio sabbathino consequendo.“*

2. Nadogje li pako koja (vanredno) velika *zapreka,* onda ne moramo niti postiti niti moliti časoslova ili „malu službu Bl. Dj. M.,“ pa niti od mesa se uzdržavati srijedom i subotom. Ali u takome dogagjaju biće uputno da se obratimo na ispovjednika umna i bogoljubna, koji će nam *drugo koje dobro djelo* nametnuti. *(Odluka 6. kolovoza 1841.)*

Oni dakle, *što boluju od teške bolesti,* a uzeli su škapular, dok bijahu jošte posve zdravi, te su sve do bolesti svoje ispunjali propisane uvjete, — ne moraju da si daju nametnuti u zamjenu ikoje drugo dobro djelo. Oni su — u tome stanju — sasvim izuzeti od dužnosti: da mole „malu službu Bl. Dj. M.“, da poste i da se uzdržaju od mesa u rečene dane. No opet se i njima savjetuje, neka mole razborita ispovjednika, da im naredi koje drugo djelo bogoljubnosti, što je primjereno silama njihovim. U takome slučaju nije ispovjedniku potrebita koja osobita punomoć; svaki bo ispovjednik za to je ovlašten.

Škapular karmelitski imali bi uzeti i taki bolesnici, koji ga *doslije* jošte *nijesu uzeli,* a sad teško boluju te nijesu u stanju niti moliti „male službe Bl. Dj. M.“, pa niti se uzdržavati od mesa. Jer jedno oni mogu biti dionici svih milosti, oprosta i povlastica; a drugo — prema onome, što je do sada rečeno — mogu i samu *subotnju povlasticu* postići, ako se toga radi obrate na svećenika, koji ima za to *posebnu punomoć,* i koji će im djela propisana *zamijeniti* u što drugo, i što većma dolikuje njihovu stanju.

Nikomu se dakle za dosta ne može preporučiti, neka, koliko iole može, gleda postići ovu povlasticu. Nije bo zaista malena milost, skoro iza smrti izbavit se čistilišta; a i *oprost* je siguran pošto ga i Majka Božja sama obećala i toliki ga sv. Oci pape potvrdili. No na žalost rijetki su, koji se trse točno ispuniti za to propisane uvjete; pa s toga i čitamo u životu bogoljubne „Franjke od presv. sakramenta“, i u životu bogoljubnog „Dominika od Isusa i Marije“, gdje se Bl. Gospa njima objavila pa se tužila, „što ih samo malo postizava *subotnju povlasticu,* prem ih je mnogo, što nose škapular. A uzrok tomu jest, „što ih samo nekolicina nastoji, da ispuni uvjete nužne.“ O ne dajmo da se ovako i na nas potuži Bl. Djevica Marija!

VI. Opomena vjernicima.

Zato, bogoljubni štioče, ded pohiti k svećeniku, koji te može *upisati* u *bratovštinu škapularsku;* uzmi i vesco se zaodjeni haljetkom Majke Božje; drži si to za sreću i za čast, što možeš nositi odijelo, koje te i *s polja* odaje za slugu Marijina, nemoj da ga ikada sa sebe skineš, osim onda kada valja stari, istrošeni škapular zamijeniti novim. Ako je moguće ni jedne ure nemoj da budeš bez

Digitized by Google

škapulara; jer gle svećenik ga blagosivlje, da ti bude *„štit protiv vidljivih i nevidljivih neprijatelja“*, da ti bude štit *„protiv svake protivštine“*; on ga blagosivlje, da ti škapular bude znak, kako si Bl. Gospi osobito odan, kako si joj postao slugom, da djetetom, kako te ona osobito štiti za života i na umoru, kako ti je ona svegjer prava majka — samo ako i ti hoćeš da joj budeš dobro, milo dijete. Provodiš li u istinu kršćanski život te podjedno nježno štuješ i Majku Božju, već jedino time, što si uzeo te nosiš — kako valja — škapular karmelitski, — bez drugih svakidanjih molitava, učestnikom bivaš sviju molitava i dobrih djela toliko milijuna članova škapularske bratovštine; dapače cijeloga reda karmelitskog i još k tomu — cijele sv. crkve katoličke; sve to ne samo za života, nego i u čas smrti!

Zatim koliko *oprostâ* možeš zadobiti, ako ovršiš ono malo, što su sv. Oci pape naredili bratstvenicima, koji su radi dobiti te oproste.

O kršćanine dragi! ded zavoli *škapular karmelitski!* Nosi ga obdan i obnoć, nemoj da ga ikada sa sebe skineš, — pa se onda ne boj pakla. *Vjeruj riječima Marijinim!*

I napokon ako si rad ispuniti i ono malo uvjeta, što se hoće za *subotnju povlasticu:* tad se pouzdano ufaj, da ćeš se barem *prve subote* po zagovoru Bl. Gospe izbaviti muka čistilišnih, sve kad ne bi s ljudske slaboće u smrtnoj uri zadobio potpunog oprosta. O ded promisli, kolike su to milosti!

Ali *nemoj sam* da se upišeš u bratovštinu škapularsku; nemoj sâm da nosiš škapular karmelitski, već nastoj da to isto učine i svi, nad kojima ti imaš vlast kaku ili upliv — djeca, sluge, podložnici, prijatelji, susjedi i t. d. Poglavito *djecu* gledaj da privedeš u ovu bratovštinu; djeca neka svegjer nose škapular Gospin, da se tim načinom posvete Gospi, da ih Gospa očuva od svakoga zla i duše i tijela. *Odraslima* pako preporučaj toplo i često ovu bogoljubnost škapularsku; koristi njezine živo im predočuj dotle, dok i oni zažele i svom dušom prigrle te uzmu škapular. *Svi nosite škapular,* — nosite ga svegjer, — nosite ga do smrti, — nosite ga pobožno, kako to dolikuje kršćaninu; jer *„ko u njemu umre, on vječnog ognja trpjeti ne će.“* Ponesite škapular u grob; molite, neka vam se ostavi i poslije ono, što vam je u životu sveto bilo. I isti grob neka vidi, da ste po križu kršćani, a po krunici i po škapularu sluge i djeca Marijina!![1])

VII. Riječ svećenicima.

Svećenika, koji je dušobrižnik, silno mora da potrese pomisao, da će Vječnomu Sucu strogo odgovarati za svaku dušu, što je izručena brizi njegovoj. Kako mora da mu je teško pri srcu, ako je rad usrećiti i ovdje na zemlji i tamo preko groba svaku Bogom mu povjerenu dušu, pa mora da čuje glas mrtvačkog zvona, što oglašuje, gdje se opet jedna ovčica iz duhovnog mu stada preselila u drugi život. Je li se spasila? Ne trpi li zar grozne muke čistilišne? pa kako dugo će još možda morati da trpi? Jesam li ja sve učinio, da ju spasim; da ju koliko moguće, očuvam i od čistilišta?

Kako je utješljivo po dušobrižnika, kada zna, da mu je povjerena duša za života zaodjenuta bila sv. haljetkom od „Gore Karmela,“ s kojim su spojena ona dva velika obećanja!

Ne će li brižni svećenik, da bi si umirio i utješio dušu, učiniti sve, što može, da pribavi vjernicima svojim ovaj dragocjeni haljetak Majke Božje? Pa ne će se tomu ni velikog troška, ni velikog truda. Vel. o. Provincijal reda karmelitskog u Austriji (— on stoji u Linzu —) zamoljen drage volje daje punomoć nužnu, da se škapular blagoslovi, na vjernike položi, a ovi se upišu u imenik škapularske bratovštine.“ (Ovaj se „imenik“ zatim šalje ili njemu samome ili drugomu kojem samostanu karmelitskom. (Sr. Vrhbosnu str. 232. br. 8. *b*).

Kako to tješi svećenika, kada može zaodjenuti ovim sv. haljetkom osobito takova bolesnika na umoru, čiji mu dojakošnji život slabu daje nadu vječnog spasa; škapular pako — kako to obećala sama Majka Božja — za cijelo će, izbaviti umirućeg od *„ognja vječnog“*.

Divno je zaista, kako znade škapular promijeniti ćud onima, što ga uzmu. Na mjesto prijašnje nehajnosti za stvari duševne, na mjesto nepouzdanja i očajanja: znade osvojiti takovu dušu pokajanje, ljubav i pouzdanje u Boga.

Ima revnih svećenika, koji kad ih zovnu k onima, što opasno boluju, prije svega pomno će ispitat, jeda li bolesnik ima *karmelitski škapular.* Ako ga nema, to oni umiju skloniti bolesnika,

---

[1]) Sr. Canisius-Stimmen l. c. pag. 13.

Digitized by Google

da ga iz njihovih ruku drage volje uzmu i tako pod zaštitom Marijinom lijepo se i kršćanski priprave na put u vječnost.

Bio jedan župnik,[1]) komu je bila zadnjih dana života njegova ne malena utjeha, što je mogao po duši reći: „Doklegod bijah župnikom u N., samo su mi *dvije* odrasle osobe umrle, koje nijesu u čas smrtni na sebi imale *škapulara karmelitskog.* Pa pošto su obadvije kršćanski živjele, to se pouzdano nadam, da su i one sretno u milosti Božjoj preminule; a o drugima ni malo ne sumnjam, jer je to obećala Majka Božja.“

Koliko će i tebe tješiti, o svećeniče i pastiru dušâ, uzmogneš li to i ti tako govoriti onda, kad si već i sâm blizu vratiju vječnosti.

„Aspice et fac secundum exemplar!“

[1]) Sr. Canisius-Stimmen l. c.

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Osma noć.

Blaženstvo.

Tko je kano sužanj u stranu zemlju odveden, ne imajuć nade, da će ikada svoj zavičaj opet vidjeti, jedino se tim tješi, što može barem u duhu mili si kraj pohoditi, kad ga tjelesno pohoditi ne smije. Toj utjehi posvećuje samotne ure, i sladkom obmamom ublažuje si bol. Sad stoji na vrhuncu briega, te se okolo na okolo razgledje i promatra onu obalu, koje tjelesnim okom doduše ne vidi; nu okom duše svoje jasno ju razabire. Tako nepomičan i sasvim izvan sebe, pričini mu se, kao da je u otčinskoj kući kod milih si roditelja i braće. Već vidi one, za kojimi je toliko čeznuo, već čuje njihov dobro si poznati glas, te ih zapitkuje za trista stvari, i pripovieda jim svoje doživljaje. Sad opet sjedi na obali rieke, i poniknute glave doziva si tihomice u pamet sladke dane svoje sreće, svoje prve mladosti, kako ga je majka tetošila, a braća ljubila. I onda promatra pojedince mladenačke godine, i suze mu orose lice, a težki uzdisaji zadušuju čemernu bol.

I ja, daleko od mile domovine, za kojom tužno ovo srce uzdiše, nastojim umrle oči zaklopiti, da mi se misli što slobodnije tamo vinuti uzmognu. Ti blaga, tiha noći, kada sviet počinkom utrudjena si uda okrepljuje, ti pospješuješ moje težnje. Nebo je moja domovina. K nebu sve moje misli teže, a ne za zemaljštinom, gdje nema ništa van samo tjeskoba i žuhkoća. Oj Ti, koj odanle cielim svietom vladaš, i koj nam dopušćaš, da Te sladkim imenom Otac zvati smijemo, vodi nas ljubezno u Tvoj vječni stan. Ti, bez čije pomoći nitko tamo dospjeti ne može, vodi duh moj do one blažene obale, za koju me je Tvoja vječna dobrota opredielila. Evo već ćutim, da sam sâm nada se uzdignut. Divni pogled sjajnih zviezda, već me privlači i diže moj duh, i oživljuje ga nebeskom jakošću. Blago vam, vi preminuli, kojim hladni pepel u grobu počiva, samo ako ste dostojni onoga prebivališta! Uminula je bieda, prestala je bol, nestalo je straha, usahnula je za uviek suza žalostnica. Nakon truda i muke uživate pokoj, pogibelj obratila se u pobjedu, borba u slavje, a bol u radost i pokoj.

Ah, biednih nas, koji se još uviek u tudjoj zemlji nalazimo, pogibeljnimi zamkami svuda obkoljeni, a u neizvjestnosti, hoćemo li za uviek pobiediti, ili za uviek propasti! Kakva nam utjeha u tom tužnom stanju ostaje, nego li suznima očima tamo gore prama onom blaženom kraju često gledati i za njim uzdisati! Blaženi kraju, gdje svako zadovoljstvo vlada; liepi kraju mira i veselja, nad kojim se nikakov tmasti oblak, nikakov burni vjetar ne diže; ja te vidim, ja te gledam, ali — vajme — samo iz daleka, za ove puste pećine; nu kada će mi biti dozvoljeno sigurnom nogom na tebe stupiti? Kada će duh moj tamnu ovu koprenu ostaviti, i uda ova uspavati, da se više ne probude, dok ih angjeo trubljom ne pozove?

Ali, ah! noć postaje sve tamnija, strah me hvata, srce mi štrepi od užasa u grudima, a leden znoj pokriva mi čelo. Ohola misli, koja mi vječnu ali ujedno i neizvjestnu budućnost predočuješ! Vidim te otisnutu u neizmjernosti neba i njegovom nepromjenljivom trajanju. Dakle do mala prestati će za mene vrieme, i vječnost primit će me u svoje krilo! Dakle za njekoliko trenutaka odlučit će se sudbina moja! Ili sretan ulaz u luku vječnoga mira, ili vječni brodolom u moru punu nesreće, bez spasa! Pak, da bude bezkrajna muka još veća, moram ja sâm biti početnik i krivac svoje gorke sudbine, ja,

Digitized by Google

od poroda rob grieha, na zlo uvjek sklon, a na dobro uvjek trom! Ah! uz takove misli neda mi se spavati, suze me oblievaju, i ja sam sdvojan.

O crna noći, kamo si mi misli zavela! Nu dok ja štrepim, i nad svojom se neizvjestnom sudbinom zgražam, možebit je ona nad kojim od mojih drugova, nalazeći se u smrtnoj borbi, već za uviek odlučena. O nebo, u ovom trenutku stupa možebiti koji blaženi duh na tvoj zlatni prag, a u istom trenutku možebit se otvaraju crna vrata carstva plača i leleka za druge nesretne duhove! Ali zašto se toliko žalostiš, dušo moja, čemu toliko očajavaš, i što te toli crna obuzima sieta? Pogledaj gore na svoga Gospodina, i otresi se crnih misli! Velika je, istina, tvoja pogibelj; al je velika i pomoć. Velika je sila, koja te hoće upropastiti; nu još je veća moć tvoga Boga, koj te drži, a neizmjerna Njegova dobrota. Tvoja sudbina leži u ruki onoga Otca, komu u ljubavi nema para na zemlji. U svih Njegovih djelih zrcali se Njegova slava, nu najvećma u djelih Njegove ljubavi. On te izvede iz ništa, samo da te sretnim učini. U zalog Svoje ljubavi postavi te gospodarom nad svim, što se miče i živi na zemlji, u zraku i dubini morskoj. On sadje iz krila vječnoga veličanstva, da tebe pohodi; a da te predobije, proli svu Svoju krv. A ti se tudjiš i nezahvalno sumnjaš o svojem Bogu? Osokoli se, podigni se iz te bolne nujnosti; jezik tvoj neka pjeva Njegovu slavu, glas tvoj neka se složi sa milozvuci angjeoskimi.

Vječni Bože, u Tvoje otčinsko srce uronjujem sav i ugušujem svaku žuhku sumnju o mojoj vječnoj sudbini. U mojem srcu neću ništa drugo trpiti, već Tvoju neprocjenivu ljubav. Ti, o sladko i tiho pouzdanje u moga Ljubovnika, čuvaj srce moje; pa bude li se hotjela u njega ušuljati turobna kakova misao, reci joj: Ne smiješ u nutra; jer u tom srcu gospoduje i sasvim ga napunjuje ljubav.

Podigni se dakle iznova prama nebu, dušo moja i promatraj vječna neizmjerna dobra, koja ti je Tvoj Bog obećao. Vjera i ljubav prate te u nepoznati kraj. Ti ćeš dakle jednom, sliedeć mig ljubeznoga Otca, ovu koprenu, koja te sada zastire, ostaviti, i podići se k središtu bivstva — k najvećemu Dobru. Nebo, komu se već sada diviš, akoprem je još u neizmjernoj daljini, biti će istom početak tome udivljenju, kada se otvori, i ti sa praga njegova ugledaš bezkrajno carstvo vječne krasote.

Pomisli si čovjeka, koj je od poroda pa do nastupa muževne dobe odrasao u tamnoj špilji. Nikada nije vidio drugoga svjetla niti drugih predmeta izim slabe svjetiljke i mračnoga onoga prostora. A sada na jedan put dovedu ga u krasnu prirodu. Svaka travka, svaki cvietak, svaki plod, svaki grmečak, svako drvo njemu je čudovište, i pobudjuje u srcu njegovu pozornost i ljubav. Za svakim korakom stane, pa promatra i divi se. Sad promatra ptičice, kako u grmlju skakuću, te nepomično gledje njihovo šarovito perje i svaki njihov kretaj. Sad se ne može sit nagledati potočića, kako se uz zelenu obalu žuboreć vijuga. Sad prisluškuje bajno šuštanje povjetarca, i divi se nepojmljivomu treperenju lišća. A od radosti i udivljenja sav je uznesen, kad spazi stoljetne hraste u bližnjoj gori, kako se njihove guste grane izprekrižale, a nad gorom kako se nadvili oblaci. Medjutim sunce se nagnulo k zapadu, i do mala nestalo ga. Tad se otvori njegovu presenećenomu oku novi prizor. Na obzorju vidi izlaziti novo svjetlo, to je brat sunca, što svoj noćni put nastupa. On gleda, čudi se i jedva vjeruje svojim vlastitim očima, kad promatra ono bajno titranje bezbrojnih zviezda, te sav izvan sebe kliče: sad istom počimam živiti, sad istom počimam živiti!

Još veće biti će začudjenje moje, kada ostavim zemaljsku ovu tamnicu, i stupim u onaj kraj, što mi ga je Bog za vječni stan odredio. Viditi ću izabranike u carstvu krasote; viditi ću bezbrojne čete nebeskih duhova i vojsku vječnoga Kralja. Viditi ću blažene stanove onih, koji su njeko vrieme u tjelesnoj kopreni na zemlji ovoj stanovali viditi ću vječne brežuljke i na njih uviek cvatuće, miomirisno grmlje, natapano obilnim izvorom vječne razkoši. Viditi ću krasne obale, dražestne sa svoga nikad neuvehla cvieća; disati ću onaj zrak, kojim neumrlost propuhava. Viditi ću nebeski Jeruzalem, sjajna njegova vrata i visoke zidove od jaspisa i safira i ostaloga dragoga kamenja, što ga nijedno čovječje oko ne poznaje, niti si ga ograničeni um čovječji predstaviti može.

Bože moj, ja sam nejako diete, govor mi manjka, ja tepam djetinjim glasom. Pa ipak govorim donjekle istim onim jezikom, kojim si Ti sâm govorio, da mi dadeš bar njekakov pojam ob uzvišenih onih stvarih. Znam ja doduše, da si Ti tako govorio, samo da se spustiš do moje potištenosti. Znam ja, da su pod koprenom simboličkih rieči sakrivene tajne Tvoje svemogućnosti, Tvoje

Digitized by Google

veličine i Tvoje ljubavi. Nu tko zna, da je Tvoj Božanski jezik donjekle samo slikovan? O vjero, o draga vjero, ti mi dolaziš u pomoć. Ti mi nazivaš ono neizmjernim krajem, kamo djeca Božja putuju. Kakove su radosti na blaženom onom otočju? Ima li tamo cvieća? Diše li tamo izabrani miomirisi? Hoće li tamo nektar i ambrozija, što pogani svojim bogovom za hranu davahu, zbilja biti hrana onim stanovnikom? Ovdje nas razblažuje žuborenje blagoga povjetarca; i tamo lahori blagi vjetrić, koj sretne one gradjane razblažuje. Ovdje nam pružaju dražestni brežuljci, zelene doline, šarolike livade, te izgled na more i pogled na nebo neopisivo veselje. Kakovi predmeti tamo začaravaju oko? Jesu li oni barem donjekle slični zemaljskim, ili će nam se sasvim novi pojaviti? O, bili oni kakvi mu drago, svakako moraju biti jako veliki, i tim dražestniji, čim će biti bolja tamo sudbina naša. O sveta vjero, daj mi razprši moju dvojbu. Kaži mi, hoće li još i onda biti tjelesne naslade, kada se tielo, koje je toli plemenito stvoreno, opet spoji sa onim duhovnim bićem, koje u nama misli i hoće?

Vjera govori, ali malo i to tamno i tajnovito. Ona mi veli, da ćemo u novom životu biti slični angjelom nebeskim, koji se niti žene niti udavaju. Po tom u budućem našem životu nećemo imati nikakovih nižih pohota i naslada, kako si ih puteni čovjek pomišlja. Vjera mi kaže, da će u novom životu ovo moje tielo biti duhovno, nerazpadljivo, preobraženo, neumrlo. Nu ona mi ujedno kaže, da će ipak biti pravo tielo, živo, neumrlo tielo; dakle ne sliepo, ne gluho, ne niemo, niti nakaženo, niti plemenitih svojih sjetila lišeno tielo. Koli velike, i koli čiste morati će dakle tamo njegove radosti biti, kada ih već tolike ovdje u svojem progonstvu nalazi.

Tada će biti prosto od svih zemaljskih nevolja; ne će više ćutiti tereta onemogle starosti; vječna mladost, cvatuća ljepota oživljavat će ova uda. Ne će biti trudno i umorno, da bi počinka trebalo, pa da bi iztrošene sile snom ojačiti moralo. Ne će tamo više biti promjene izmedju života i smrti; ne će biti tvrdoga sna i bezsanih noći na mehkom vanjkušu. Radosti dana, koga neće nikada izmjenjivati noć, podržavat će nas u razkošnom vječnom bdienju. Tamo se neće ništa znati za umornost. Sav naš posao biti će radost i sladki pokoj. Nikakova nesnosna bolest ne će nam dosadjivati, niti će nas kakova nevolja mučiti; vječno će nas zdravlje veseliti. Niti težki glad, niti nesnosna žedja neće tražiti okrepe za onemogla uda; život više neće tražiti svakdanje hrane, koju mu sada dajemo, da nas ne ostavi. Neumrla ova usta biti će za uviek zasićena takovom slašću, kakovu ne može podati nikakovo zemaljsko jelo, nikakovo pilo. Ovdje mora često seljak sbog sunčane žege ostaviti svoje djelo i tražiti hlada pod sjenatim stablom; a često opet ukoče mu se ruke sbog prevelike studeni, te tako opet ne može svoga djela obavljati. Tamo vlada vječno proljeće, tamo lahori uviek blago povjetarce; nema tamo oluje, nema pljuska, nema tmastih i crnih oblaka; nema blieska, nema grmljavine, nema groma ni striele, nema tuče ni leda. Nebo je uviek vedro, vječni mir vlada medju svimi življi. Nema tamo promjene izmedju dana i noći. Vječno svjetlo razsvjetljuje sve; nikakov tamni oblak ne potamnjuje obzorja. Nikakova dosadna kiša ili magla ne čini zrak težkim i sumornim. — Ovdje sprovadja jedan veselo dane u prostranih i sjajnih palačah, u sredini sretne djece svoje; a stotine drugih uzdišu u potištenoj kolibici, ili skapavaju od biede pod vedrim nebom. Siromaštvo ih tare i progoni svuda. Tamo će biti rieč siromaštvo sasvim nepoznata. Svaki će neizmjerno blago posjedovati, i više nego li mu srce i poželiti može. Nitko ne će na licu velikaša i mogućnika čitati prezira zbog svoga nizkoga stališa. Tašti naslovi zemaljske veličine sagnjiti će tada sa tielom. Naslovi mnogo veće časti zapasti će tamo pravu kriepost. Tamo ćemo svi biti nebeski knezovi, velikaši Božjega carstva i pouzdanici najvišega Kralja. Oj vi svi, koji na zemlji u kukavne dronjke obučeni, drhćete od studeni u zimi, podnašajte s veseljem sudbinu svoju; u onom vječnom carstvu čekaju vas najveće časti i dostojanstva. Vi ćete biti odabranici vječnoga Kralja. On sadje s neba na zemlju, i htjede biti vam jednak. Tamo će biti kratka nejednakost zemaljskoga poriekla ukinuta ili izbrisana. Tamo će svaki nositi obilježje vječnoga plemstva. Duh i tielo, iz groba preporodjeno, da u Bogu živi, oboje ponosi se time, da je iz neba poteklo, da je Božjega poriekla. Tada ćemo svi biti sinovi Svevišnjega. Jedina kriepost, koju sa zemlje tamo sa sobom ponesemo, označiti će razne stupnje i razliku u veličini. Naša slava biti će primjerena našemu visokom opredjelenju. Višje veličanstvo resiti će naše čelo. Nebeska blagost odsievati će na našem licu. Božanski sjaj činiti će nas sličnimi Gospodinu slave. Zemaljsko

Digitized by Google

ovo tielo biti će sjajnije od sunca, a u svojem gibanju hitrije od misli, koja u jednom trenutku sa zemlje do zviezda poleti, bezkrajne one prostore vječnosti, gdje nikada večeri nema, proputuje, — pa što će tamo viditi? — —

Viditi će stvari, kojih sada nijedan um čovječji ne shvaća, i naprama kojim se sve, što mi sada ćutimo i mislimo, kao ništa ukazuje. Ali od te nepoznate krasote sjetila će najmanje uživati. Ona su samo slabo gibanje duha, koj je sada u mračnoj tamnici zatvoren. Njih je malo, i svako ima svoje uzko obzorje, ograničeno na pojedine vrsti predmeta, koje duh odkriva i dublje iztražuje. Tako oku pripada oblik, boja i veličina tjelesa; sluh opet proteže se na glasove. Ali tada ovo zemaljsko tielo neće nam biti više na putu. Tada će biti duh prost i slobodan, okružen sjajnom koprenom poput prozirnoga kristala. Pa tko zna, kako daleko će se protezati naše znanje o stvorenih stvari? Morda mi u ovom tielu sada jedva jedan trunak od svega spoznajemo, te sve, što naša sjetila shvaćaju, morda je kano kapljica prama neizmjernomu moru. Morda ima još trista bića, koja su nam sada isto tako nepoznata, kao sliepcu boja i gluhoniemu govor, jer nam sjetila k tomu manjkaju. Tko zna, kakve se tajne skrivaju u bezkrajnom svemiru, koj nam se prazan čini, i kakvih sve bića nema na onih sjajnih kugljicah, koje poslje sunčanoga zapada nad nama trepere? Zemlja je toli mali dio svemira, pa ipak otvara nam priroda toli prostrano pozorište divnih čudesa. Sjetila odkrivaju tu malo. Malo mi znamo, i to jedva vanjsku ljusku od onoga, što mislimo da znamo. Bivstvo stvari, nutarnji razlozi njihovih svojstava, to su nam tajne. Sve naše znanje samo je nepodpuni izraz našega neznanja. Tamo ćemo sve spoznati, tamo sve motriti. Ovdje motrimo stvorene stvari ne onako, kako ih je ruka Stvoriteljeva sazdala. Na sasvim izvrstniji i uzvišeniji način biti će tada sve pred našima očima. Ako u tmini neizrecivih tajna svjetlo tražiti smijemo, to ćemo tamo pred sobom, uronjeni u more Božanskoga svjetla i postavši Bogu slični, vidjeti sve razokrito, vidjeti ćemo sve u Bogu i tako rekuć kano Bog. Tako je vidio čovjek na vječnoj Rieči, dok je u spodobi čovječjoj na zemlji boravila, tjelesnim okom samo pukoga čovjeka; ali u isto vrieme vidio je onim neizrecivim pogledom, komu je sve očito, sakrivenoga Boga.

Usred onoga uzvišenoga stana gledati će naše oko Sina vječnoga Otca u njegovoj čovječjoj spodobi, okružena sjajem Božanstva. Ali duh naš, razsvietljen Božanskim svjetlom, prodriet će dublje do samoga praizvora, do bezkrajnoga bića Božanstva, koje će bez koprene gledati. On će gledati Boga u čovječanstvu i u Bogu-čovjeku neizmjerno veličanstvo, neizmjernu ljepotu, dobrotu, mudrost, pravednost, ljubav i ostale bezkrajne savršenosti. Tu zaniemi svaki stvoreni jezik, i svaki ograničeni um postaje sliep i gluh. Zemlja nema nikakove slike, priroda nikakova nacrta, da predoči tu blaženu sreću. Željezo u vatru bačeno, te razžareno kano vatra, oblaci od sunca razsvietljeni i sjajući se kano sunce, to su samo nespretne slike, kojimi se niti iz daleka ne može predstaviti razkošje čovjeka u blaženom uživanju Božanstva. Sve, štogod zemlja ugodna pruža, sve radosti, što ih je rod ljudski od postanka svieta uživao, sve to skupa uzeto i prispodobljeno sa onom neizrecivom razkoši nije ništa drugo, van samo žuhkoća. O vjero, kojoj su povjerene tajne svevišnjega Kralja, ti nas možeš o tom uzvišenom stanju obaviestiti. Nu ovdje je umuknula i sama vjera. Ona nam je već sve rekla kada uči, da ćemo Boga gledati; kada uči, da ćemo Boga posjedovati; i tim, što će nam se Bog darovati, postat ćemo i mi na njeki način kano Bog. Sada dalje šuti vjera i pokriva koprenom ono, što čovjeku ovdje nije dozvoljeno znati. Ali koli neizmjerno bezdno pokazuje nam vjera i u ovo malo riječi! Neprestano, o smrtniče, neka ti lebde pred duhom tvojim, i razmišljajuć o tom, što ti je već otkriveno, uči se poznavati svoju buduću veličinu. Nu ti bi rado znati sve, što ti vjera sada još skriva. Smrtniče, možeš i to; obrati se samo k ljubavi. Ona, puna blagosti, udovoljit će željam tvojim. Ona će ti razokriti zastor, ali ne prije, nego li ti zemaljsku svoju koprenu zemlji ne predadeš. Ljubi svoga Boga, pa ćeš jednom viditi, koli je ugodno i sladko Njega gledati. To znati, samo je onomu dano, koj je odabran, da to izkusi; a samo onaj izkusiti može, koj ovdje znade ljubiti. Jedina ljubav otvara čovjeku pristup do toli velikih dobara; s toga, o čovječe, uteci se k ljubavi!

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Previšnji rodjendan) Nj. Veličanstva, premilostivog našeg cara i kralja Franje Josipa I. proslavljen je u glavnom gradu Bosne ponosne i ove godine svečano i dostojno. — Tako u oči 18. augusta med inim grad bijaše okićen raznobojnim barjacima, dok na večer nasladjivahu se oči baš krasnom razsvjetom. Gruvanje nadalje topova, te udaranje glasbe, kao i vojnička parada ukrasiše vele sutrašnjega dana vanjsku slavu, kojoj posluži ljetos med inim jošte prekrasno vrieme. — Na sam dan započe u 9 sati u prvostolnoj crkvi svečana sv. misa, koju odpjeva uz mnogobrojnu podvorbu presv. g. nadbiskup. Pod sv. službom skladno pjevaše revni naši koraliste; po tom zapjeva Presvietli „Tebe Boga hvalimo“, te sa „kraljevkom“ bješe zaključena crkvena svečanost. — Sv. misi prisustvovaše poglavica zemlje, preuzv. g. barun Appel, zatim podmaršal Hotze, te ini vrhovi gradjanskih i vojničkih oblasti, kao i liep broj pobožna naroda. — U 11 sati priveo je presv. g. nadbiskup pred preuzv. g. poglavicu zemlje katoličku mnogobrojnu, iz članova svjetovnog, svećeničkog i redovničkog stališa sastojeću deputaciju. — N. Presvietlost u svojoj sa zanosom izrečenoj besjedi zaželi Nj. Veličanstvu što dugotrajnije i slavnije na pravdi i milosrdju osnivajuće se vladanje, a Nj. Preuzvišenost zamoli, è bi previšnjemu priestolu podastrla osjećaje najsrdačnije ljubavi te nepokolebive odanosti cjelokupnog ovdašnjeg katoličkog pučanstva.

(Presvietli gosp. nadbiskup) proboraviv punih 45 dana na svom tegotnom apostolskom putovanju, vratio se je sretno dne 17. augusta u 11 sati prije podne željeznicom u Sarajevo. Na kolodvoru dočeka Nj. Presvietlost oveći broj vjernika sa cjelokupnim svećenstvom, med kojim opazismo ovaj put osim Pr. Gg. kanonika, te Pr. O. redodržavnika vč. ot. franjevaca, jošte vč. o. Ferd. Brixi-a, privr. poglavara ovdašnjeg bogoslovnog zavoda sa njekoliko vč. ot. Isusovaca, te više č. bogoslova, stranom domaćih, stranom iz susjedne zagrebske nadbiskupije. — U tom, što pratismo Nj. Presvietlost u grad, ozvanjahu s tornjeva prvostolne crkve miloglasna zvona naša, navieštajuć vjernikom radostan povratak presv. g. nadpastira, koji se taki uputi ka Gospodaru neba i zemlje u svetoshraništu se nalazećem, te mu se med inim na blagodati sretna povratka od svega srca zahvali.

(Preuzviš. g. ministar Benjamin pl. Kallay), prispjev ovamo od prilike prije dvie nedelje dana, nakanio je ove godine kako čujemo, u našoj sredini za dugo boraviti.

(Preč. g. Dr. Andrija Jagatić) odputovao je dne 20. augusta na neizvjestno vrieme iz Sarajeva.

(Kongres kršćanskih arheologa), koji se je od 4.—8. o. mj. imao u našem ubavom Spljetu obdržavat, kako je i „Vrhbosna“ u svoje doba (br. 11. i 15.) bila javila, odgodjen je na buduću godinu sbog pogibelji od kolere, koja, bi reć, sve više se širi. Potanje javit će dotični odbor u svoje doba.

(Sgrada bogosl. sjemeništa), t. j. jedno i to glavno krilo, načelno za bogoslovce opriedeljeno, božjom je pomoćju dogotovljeno izim velike dvorane, nu i ona će za njekoliko dana biti dotlje opremljena, te će se moći u njoj služiti sv. misa, jer ima privremeno služit za kućnu kapelicu, dok dragi Bog ne providi te se crkvica ne dogradi. Nu, ma da je posao i svršen, al nije posve izplaćen. Tu zapinje, to nam donjekle radost muti; pa zato i ovaj put budi nam dozvoljeno obratiti se na veledušnost plemenitih dobročinitelja, è bi se sjetili naše sirotinje i primjerenom milostinjom pripomogli, te se riešimo duga i veselje naše podpuno bude, te na taj način na izgradnju crkve i drugoga krila laglje pomišljati uzmognemo. — Blagoslov rečenoga dovršenoga krila obavit će se u prvoj polovici mjeseca rujna.

(Vč. Otci Isusovci profesori) u našem bogoslov. sjeminištu, pa klerici prispješe jur ovamo, te će se prvoga rujna zazvat pomoć Duha svetoga i započet taki redovita predavanja. „Veni sancte“ sa sv. misom odpjevat će u katedrali vlč. o. Ferdinand Brixi, privr. poglavar našeg bogosl. zavoda. Bilo sretno.

(Darovi.) Za gradnju bogoslovnog našeg sjemeništa dobismo od ovdašnjeg vojničkog župnika i komornika Nj. svetosti, Dr. Nikole Senga, ponovno liep dar od 100 for.; zatim je gospodična Gisela Sarkotić iz Travnika poslala 1 for. 50 n.; darovaše po jednu krunu: Josip pl. Vancaš, g. Svientochovsky, N. N.; i N. N. Veleč. Niko Mikić, župnik u Feričancih preuzeo 8 intencija. — Bog im platio, i novih nam dobročinitelja priveo. — *Petrov novčić.* Nadb. dječačko sjemenište u Travniku naknadno 5 for. 60 n.

Cislajtanija.

(† Biskup Dr. M. Binder i knez-biskup Dr. J. Zwerger); dva na glasu muža preseliše se nedavno gotovo u isti sat u blaženu vječnost. — Dne 14. kolovoza na večer preminu sveto Dr. Matej Binder, biskup St. Pöltenski; a već sliedeće noći u 11 sati usnu blaženo u Gospodinu knez — biskup Sekavski Dr. Ivan Zwerger. — Biskup Dr. M. Binder rodi se 19. kolovoza 1822. u Laach-u; zaredjen je u svećenike dne 23. srpnja 1845., a ljeta 1872. bješe imenovan nasliednikom glasovitoga biskupa Dr. Fesslera. — Od sve duše čestit i plemenit, od srca bogoljuban i za svoju službu oduševljen, nastojaše osobito, da mu se u cieloj biskupiji, a napose kod č. svećenstva duh crkveni što jače uvrieži, te u nabožnu životu svoju snagu pokaže i što ljep-

Digitized by Google

šim plodovima urodi. Na književnom polju proslavi se navlastito svojim „ženidbenim pravom“. — Za ljubav pravde valjalo mu mnogo patit, a posliednjih godina zemaljskoga putovanja bješe mu i križ tjelesne nemoći nosit. — Knez-nadbiskup Dr. Ivan Zwerger ugleda svjetlo božje 23. lipnja 1824. u Altrei-u u Tirolu. Dne 14. prosinca 1851. podieljen mu je red svećenstva, te je za tim obnašao razne važne službe do god. 1867, u kojoj bješe uprav na 14. kolovoza imenovan nasliednikom pokojnoga kneza-biskupa sekavskoga Ottokara grofa Attems-a. U svom prvom pastirskom listu, što ga upravi na svoje vjernike, izjavi svečano: „sve časove života svoga, svakolika nagnuća svoga srca žrtvovati ću onim posebnim dužnostima, što ih prema Vam imam“. — Što reče, ne poreče. Svjedoči njegovo dvadeset i šest godišnje uprav apostolskim duhom prožeto biskupsko djelovanje. Svjedoče tolika velebna djela, što ih izvede ponajviše po prostranoj biskupiji svojoj. Katolički život poče se posvuda neobično razvijat, ne izuzev ni Gradac, priestolnicu njegovu, koja se pravom ponosi sa svojim mnogobrojnim u svakom obziru odličnim samostanima. Na taj život upozoruju nas toliki zavodi, što su u najtjesnijem savezu sa družtvom sv. Vinka, te prekrasna crkva presv. Srca Isusova u Gradcu. Svjedoče o njem med inim tolike redovničke škole, tolika katolička djetička družtva, nadalje raznovrstne duhovne vježbe te misije, kojih je obdržavano za njegova biskupovanja blizu šest stotina (600). Svim srcem ljubljaše sv. crkvu i što je u naše prežalostno doba od najveće važnosti, svom dušom bijaše privržen sv. stolici tako, te je svake godine hodočastio u vječni grad k nasliedniku sv. Petra, prvaka apostola. Uz ljubežljivost, kojom osvajaše srca, bijaše u njega i odvažan, kriepak duh, te je u sgodno doba na obranu svetinja sv. vjere znao podići svoj glas, kojim kako razveseljivaše pobornike sv. stvari, tako razpaljivaše gniev liberalacâ, slobodnih zidara i slične družbe. Na književnom polju proslaviše ga razna njegova vrlo skladno napisana ascetičkog sadržaja djela. — Pod konac života posjeti i njega Gospodin težkom bolešću, koju je kroz više mjeseci podnosio divnom odanošću u volju božju te izvanrednom kršćanskom strpljivošću. — Bila im laka zemljica!

Rim.

(Novi praopat Benediktinaca). Sv. Otac izdao je nedavno novu jednu častnog reda Benediktinskoga tičuću se ustanovu, koja će na budući razvitak, te djelovanje njegovo nesumnjivo vanredno uplivat. Jezgra te ustanove jest: što će u buduće glava sveukupnoga reda Benediktinskoga biti t. zv. *praopat* (abbas — Primas). — Spomenuti red, utemeljen od sv. Benedikta, muža po sveobću prosvjetu i naobrazbu neizrecivo zaslužna — razvi se malo po malo, kako je poznato, do prekrasnog uresa sv. rimo-katoličke crkve. Počam od šestoga stoljeća pa napried kroz ovo trinaest vjekova, što djeluje, tko bi izbrojio nebrojene, u kratko da kažemo, raznovrstne zasluge njegove, koje kako crkvi tako i državi za uhar bijahu? — Već za prvih vjekova sjeme ne samo što niklo, nego se i do omašna stabla razvilo te bujnim plodom urodilo: na hiljade već tada naime taj red je brojio samostana, u kojim prema divnim od sv. Benedikta sastavljenim pravilima pojedini monasi — redovnici za svoj i obćeniti boljak djelovaše. Glava svakoga samostana bijaše opat, koji poput *otca* i *gospodara* upravljaše tako, te je bio od ostalih posve *neovisan.* Prema tomu ne bijaše dakle zajedničkog veza, koji bi pojedine kuće donjekle u njeku užju cjelinu bio spajao. — I zaista po vremenu pokaza se baš nužda takove sveze, te se često i pokušalo, è bi se njekako doskočilo rečenoj nestašici. — U to uze u svoje ruke tu stvar i sv. stolica. Najnovijom dakle ustanovom, o kojoj govorimo, najvišja oblast crkvena, kako u jednu ruku nipošto ne povriedjuje ni duh ni značaj niti reda niti prvobitnih pravilâ sv. Benedikta; kako zazire od bezuvjetnog ujedinjenja i sredinstva, tako u drugu ruku je u nje ta prednost, da bude njeka kao stožerna točka, koja će zaista toli nuždnomu jedinstvu gledom na *bitnost* na svaki način u velike pripomoći. — Stvar se medjuto razvila ovako. Prije no će sv. Otac svoju konačnu reći, uzeše glavni predstavnici č. reda Benediktinskoga o tom viećati. Svikolici opati sastaše se prije par mjeseci u Rimu u glavnu skupštinu, koje najvažnija zadaća bijaše, da se iznadje uputno sredstvo, kako bi se med toli mnogobrojnim samostanima vele razgranjene obitelji sv. Benedikta uzpostavila prava bratinska medjusobna hierarhička sveza, a da ne bude ipak na uštrb samostalnosti, što ju pojedini dielovi uživaju. — Zaključci, što ih glavna skupština usvoji, bješe podastrti Nj. Svetosti, koja ih breveom od 12. srpnja potvrdi, izjavivši se ujedno vrlo laskavo o dičnom redu sv. Benedikta. — Prema tomu sklapaju svekolike kongregacije t. zv. crnih Benediktinaca u istinu medjusobni bratski savez, nu tako, te jedna kongregacija ne biva drugoj podredjena. Vidljiva pako, da se tako izrazimo — središnja točka, vidljiv kao znak utanačenog saveza ima da bude glavar svih kongregacija, koga dopada naslov *praopata.* Novo to dostojanstvo, što će u buduće resit častnu obitelj sv. Benedikta, od prilike je, što i čast gjenerala kod ostalih redova. Rekosmo „od prilike“, u koliko naime samostanska pravila dopuštaju, jer se time niti ustav ne mienja, niti prava i povlastice pojedinih samostana i kongregacija ne krnje. — Praopat će stanovati u Rimu u veličanstvenom kolegiju sv. Anselma, što se započe graditi, ima par godina, na aventinskom brežuljku, a još će njekoliko godišta proći, dok se dogradi i posve uredi. — Papa ustanovljuje, da kod izbora praopata sudjeluju sve kongregacije tako, te svimkolikim skroz jednako pravo pripada, te se jedino gledje na sposobnosti, krieposti i zasluge dotične osobe, o koje izboru se

Digitized by Google

radi. — Praopat je ujedno glavar ili opat spomenutoga kolegija (sv. Anselma), kojega osoblje ne će pripadat posebnoj jednoj kongregaciji, već ima bit sastavljeno iz članova svihkolikih kongregacija. Prvoga praopata imenovao je sam sv. Otac, i to Preč. *Hildebranda de Hemptinne-a,* opata jednog Beuronskoj kongregaciji pripadajućeg samostana. Glede budućih pako praopata odredjuje Nj. Svetost najtočnije, na koji način imaju se birat, za koje vrieme (12 godina), te ina, što je s tim u savezu. Nad svaku je sumnju, te će ta skroz nova ustanova po razvitak sveukupnoga reda biti vanredno probitačna; ne ma sumnje, te će u mnogom obziru novi život se razvit, te red, kako Nj. Svetost u konstituciji „Summum semper" zabilježi: „onako procvast kako je njekoč bio, kad bijaše na vrhuncu slave svoje". — Pružen je tim nov dokaz med inim kako o životnoj snagi sv. katoličke crkve, tako o sjajnom umu sv. Otca, te o nježnoj skrbi i gorljivoj ljubavi, što ju Namjestnik Kristov prema presvetoj Njegovoj zaručnici nosi i goji.

Njemačka.

(Opatija — Marija — Laach,) koju je iznovice zaposjela Beuronska kongregacija, slavila je dne 15. augusta t. g. 800-godišnjicu obstanka svoga. — Uzvišeno u renskoj pokrajini obdržavano slavje uzveliča vele prisutnošću svojom Pr. g. Feliks Korum, biskup Trierski, koji je imao i veliku pjevanu misu, pod kojom držaše shodno prekrasno slovo. Za objeda usta takodjer glasoviti biskup, te u svojoj liepoj napitnici iztaknu ponajprije kako je katolička crkva znamenita škola zahvalnosti i počitanja, te med inim reče nadalje od prilike sliedeće: „Obuzet svetom iskrenošću, mogu reći: ako papa i car pripomognu, te religiozne postojbine procvatu, to ne samo što crkvi uslugu čine, nego i državi vele koriste. Jer zemaljska kraljestva mogu samo obstat, ako se temelje na božjem zakonu. Monasi (u našem slučaju č. Benediktinci), najljepši cviet evangjelja, bili su svedj najjači stupovi priestolâ; oni ljube zemlju, koja ih brani, te će uviek sa počitanjem onima, što sa sudbinom njezinom upravljaju, odani biti. — Nijedno domoljubje nije istinitije, mogućnije i snažnije od katoličkoga, jer mu je korien u božjem zakonu .... Kad se radilo, nastavi dalje, te na okupu budu borioci za Kristovu stvar, pape su vazda pokucali na samostanska vrata. Da pape u trinaestom stoljeću nisu o boku imali Cluny-skih monaka, nipošto ne bi bili uspjeli, te popravili i preobrazili tadašnji viek. Pa s toga se i mi biskupi radujemo, ako u našim biskupijama takvih pomoćnika imamo". —

Prosvjeta.

— G. Stjepan Kos, kanonik Čazmanski i ravnatelj Ursulinskoga samostana u Varaždinu dao je napose otisnuti svoju radnju iz ljetošnjega izvješća: *Kršćansko vladanje.* Pouka za svakoga, a napose za mladež. Komad stoji 3 novč., 10 kom. 25 novč., 50 kom. 1 for. 20 novč.; a 100 kom. 2 f. 30 novč.

„Javne škole" (Offentliche Schulen) u Englezkoj, počam od reformacije do današnje doba, zove se djelo, što ga nedavno napisao Atanasij Zimmermann dr. Is. na njemačkom jeziku. Stampano u Freiburgu u Brizgavi (Breisgau); strana VIII. 139; Mk. 1.90. — Knjiga ima 16 poglavja, te je vanredno zanimiva gledom na posebne u Englezkoj postojeće okolnosti. Tamo n. pr. nema ministra za nastavu i bogoštovje, školskih savjetnika, izpita zrelosti i t. d. Tu se govori i o tamošnjim, često žalibože vrlo rdjavim penzionatima. U obće povjest javnih škola u Englezkoj ne samo što nije utješljiva, nego je baš žalostna.

Za obaviest.

Buduć je ovogodišnji župnički i jurisdikcionalni izpit urečen na 27. i 28. t. mj. (vidi „Vrhbosnu", br. 10. str. 125); a svikolici, koji se podvrći žele župničkomu izpitu, imaju u smislu naredbe od 2. augusta 1885. br. 591., za vremena, t. j. bar *mjesec dana prije* nadležnim putem svoje molbenice poslati nadb. vrhb. ordinarijatu: dosele se pak jedvice dvojica prijaviše; upozoruju se ovim svi č. Otci, kojih se tiče, a voljni su na izpit doći, da čim prije spomenutomu zahtjevu udovoljiti se požure.

Glede jurisdikcionalnoga izpita prem ne postoji nikakva slična naredba, sasvim tim preporuča se svimkolicima, koji ga položiti žele, da svoju nakanu nadb. ordinariatu bar četrnaest dana prije, no će izpit započeti, prijave.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Riječ o Škapularu Majke Božje.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.* — *Za obaviest.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 18. | U Sarajevu 15. rujna 1893. | God. VII.

Ljubimo Papu.

7. Papa neprestano promiče katoličtvo Crkve.

Petre, ljubiš li me više nego ovi? Svi su apostoli doista ljubili našega Gospodina. Oni su umrli za nj. Oni još živu u onih velikih apostolskih crkvah, baštinicah njihova duha, pohraniteljicah njihova srca i koje su toliko učinile, da se upozna i obljubi naš Gospodin. Nu kad proučavamo proselitisam ovih velikih apostolskih crkava, manjkaju mu dva božanska traka, obćenitost i trajnost. Sve su ove crkve mrtve; ne propoviedaju više Isusa Krista. Ni u doba, kad su živjele, nikad nisu mislile ni prisvajale si, da ga propoviedaju po cieloj zemlji. Samo je Petar, čije je svjetlo koljeno dobilo dar proselitisma trajnoga i obćenitoga, tako trajnoga kako je vrieme, tako obćenitoga kako je prostor. *Petre, ljubiš li me više nego ovi? Dà, Gospodine, ti znaš, da te ljubim.*

I doista, promatrajte to sveto koljeno rimskih Papa. Jedva ga je Petar osnovao, već baca oko sebe trake ljubavi onoga, čiji je Papa namjestnik. To je vatra, koja se hvata toli brzo svih gradova Italije, te mu poviest napredka pratiti ne možemo. Nenadano, po njeki način, dižu se u cieloj Italiji biskupi Petrom poslani, posvećeni od njega za glave i otce narodâ, koje bi mogli osvojiti za Isusa Krista.

Badava se činilo, da Alpe čuvaju Galiju od toga prodirućega ognja. Već sveti Petar i njegov treći namjestnik sveti Klement bijahu poslali svetoga Trofima u Arles, svetoga Martiala u Limoges, svetoga Dionisija u Paris; pa ako su sveti Irenej i njegovi drugovi došli iz Grčke i iz srca svetoga Ivana, nisu zaboravili proći kroz Rim, da tu primu blagoslov, koji plodnim čini svaki apostolat. „Koja crkva, kliče Bossuet, rodila je toliko drugih crkava! Najprije cieli zapad potiče od nje. Ti si, Gospodine, pobudio sv. Petra i njegove prve nasljednike, da nam pošalju biskupe, koji su osnovali naše crkve.“[1]) A Inocent I.: „Očito je, da u cieloj Italiji, Galiji, Španiji, Africi, Siciliji, i po otocih sredozemskih, nitko nije utemeljio crkava, van oni, što su ih Petar i njegovi nasljednici podigli na svećeničtvo.“[2])

Poslie Galije dolazi Velika Britanija, te je otok svetaca takodjer izravno zauzeće Petrovo. Konačno obraćenje njegovo pada u dan, kad je slavni i sveti Papa, Grgur Veliki, opazio na svom trgu mlade robove, kojih ljepota iznenadila ga bijaše. „Tko su ovi mladi ljudi? zapita on — To su Angli. — Recite radje angjeli.“ Od toga časa njegovo srce sanja, da Isusu Kristu podari tako

[1]) *Discours sur l' unité de l' eglise*, II. partie; [2]) Innoc. I., Epist. ad Decent.

Digitized by Google

liepo pleme. On načini svoje osnove, odabra svoje vjerovjestnike, stavi im na čelo svetoga Augustina, toga velikana toli oduševljena i toli razborita, srce apostola u duši Rimljana, i Anglija je u brzo obraćena. Škotska ide za njom. Irska je već prednjačila. To je posred mora božanski tronog, iz koga izlazi svaki miruh vjere i ljubavi.

Isto takav je prizor, kad se promatra obraćenje Njemačke. Ne ima ni jednoga velikoga apostola sa sjevera, koji bi pošao u svoju misiju, a da nije molio i skoro uviek tražio u Rimu blagoslov Petra: sveti Wilfrid, koji je dvaput putovao u Rim, i koji blagosloven, podupiran, zakriljivan od Pape, sije rieč Božju u Frisiji i kod južnih Anglo-Sasa; sveti Wilbrod, koji je, poslie obilata već rada, došao u Rim, gdje ga je za biskupa Frisije posvetio papa Sergij u basilici sv. Cecilije; sveti Bonifacij, veliki vjerovjestnik Njemački, koga je Papa posvetio u crkvi sv. Petra, i koji se je, nadaren blagoslovom Pape, pošto je na grobu sv. Petra položio zakletvu vjernosti, vratio da se zavuče u šume Germanije, te tu dovrši veliko svoje djelo obraćenja Njemačke. Spomenimo, kako su isto tako došli, da se pomole na grobu sv. Petra, te mole blagoslov od njegova nasljednika, sv. Korbinijan, jedan od prvih propovjedaocâ evangjelja na obalah Dunava; sv. Kilijan, koji je navieštao evangjelje u Frankoniji; Pavao, Formos, Donat, Leo, Marin, koje je Nikola I. poslao k Bugarom; Egidij, koga je Ivan XII. uputio u Poljsku; i Wilibald, koji primio apostolsko poslanstvo za Vandaliju.

To valja i za svetoga Ansgara, koga je papa Grgur IV. učinio svojim legatom, da širi kršćanstvo u Švedskoj, Danskoj, Islandiji, i kod svih sjevernih naroda, udarajuć crkvenom kaznom svakoga, tko bi se drznuo, da ga sustavlja na putu; za sv. Cirila, utemeljitelja crkve kod Slavena, koji je došao da umre i počiva u Rimu; za sv. Adalberta, koji je prodro bio do Pruske, gdje je za vjeru bio mučenik, te gdje je iz njegove krvi niklo množtvo oduševljenih učenika, koji su dovršili njegovo djelo.

Tako je dakle uplivom Petrovim došlo susljedice evangjelje ne samo u Italiju, Galiju, Španiju, Veliku Britaniju; nego takodjer u Švedsku, Holandezku, Alemaniju, Prusku, Poljsku, Rusku, u neizmjerne prostorije sjeverne. Svud je Petar upoznao sa svojim Učiteljem. Trebalo je za to vremena. Trebalo je i krvi. Koliki su vjerovjestnici umrli na putu! Koliki bi bili uz put stali i sjeli, izmučeni, strveni, da Papinstvo nije bilo poput generala posred bitke, potičući jedne, sokoleći druge, podižući ove, blagosivajući, slaveći i časteći one, izmjenjujući vjerovjestnike stare svježimi četami, te napokon okupljajući Evropu u najčvršće jedinstvo, jedinstvo spoznaje i ljubavi Isusa Krista. *Petre, ljubiš li me?* — *Dà, Gospodine,* mogao bi odgovoriti sav zapad, *mi smo dokaz, da te ljubi više nego drugi.*

Iztok bi mogao isto tako kazati. Tko je oplakivao njegov pad uz suze više gorke? Tko je nastojao ustrajnije, junačnije, da ga otme razkolu, krivovjerju, da ga dade, da ga vrati Isusu Kristu? S visine toga Rima, koj bijaše kao zvjezdarnica smještena u sredini svieta, s visine one papinske palače, gdje je ozvanjao toli radostno prvi glas o križarskih vojnah, gdje je posljednji zamnjeo kao uzdah, Pape nisu prestali, kroz tri vieka, da pobudjuju Evropu, neka se digne i spasi iztok. Podmetnulo se Papam raznih pobuda. Čitajte njihove listove, njihove govore u saborih, njihove proglase. Jednu samo imadu svrhu: ne samo da otmu grob našega Gospodina iz ruku onih, koji su ga obezčastili, a tim bi se već izpunila rieč svetoga Petra: *Dà, Gospodine, ti znaš, da te ljubim,* njihovi su povodi mnogi viši: Oni hoće da otmu duše zavadjanju razkola i krivovjerja, da ih vrate našemu Gospodinu, pa da mu pribave i druge. Za to uz oružane one viteze, koji idu, da osvoje grob Kristov, vidite, i prije i poslie njih, one čete vjerovjestnika, koji tiho napried kroče po silnih prostorih Azije. Kamo idu? Tko ih šalje? Petar. A zašto? Da duše pribave Isusu Kristu.

„Mislilo se, veli de Maistre, da križarske vojne nisu uspjele; to je istina. Ni jedna nije uspjela. Nu sve su uspjele.[1])“ One su probudile ljudsku maštu. Odkrile su mu nepoznate krajeve. Dale su mu tajinstveno naslućivanje. Zemlji nije moglo tu biti kraj. Valja poći okolo nje. A kad je učinjen bio taj put, kad je Kristof Kolumbo odkrio Ameriku, pa dok je na glas o tom odkriću sviet kliknuo od radosti, a zlato, drage kamenje i druge dragocjene stvari podraživale maštu, u krajevih viših, mirnijih i svetijih, Pape nisu mislili nego na duše. Na njihov glas, množtvo vjerovjestnika i apostola pošlo je tragom Kristofa Kolumba i njegovih drugova. Ovi orosiše ove djevičanske

[1]) De Maistre *Du Pape,* 9.

Digitized by Google

krajeve svojom najčišćom krvju; oni zakriljivahu ove nevoljne stanovnike proti častohleplju i pohlepi Španjolaca; pa ako i nisu dokinuli svih zloraba, barem su, uz pomoć i blagoslov Pape, osnovali ondje kraljestvo Isusa Krista. Ne možemo ovdje zaći u sve potankosti, iznieti sve dogodjaje. Nebrojeni su i divni. To je jasan tumač uzklika Petrova: *Dà, Gospodine, ti znaš da te ljubim!*

Medjutim su Pape davno već osjećali, da valja misije urediti, izbavit ih one poduzetne revnosti, uzvišene ali popustljive, pa im snagu pomnožati, davši im jedinstvenu upravu. Stoga je Grgur XV. 1622. godine ustanovio sbor za *širenje vjere (de propaganda fide)*, a nasljednik njegov, Urban VIII. utemeljio je 1627. kolegij istoga imena, gdje će se uzgajati mladi ljudi, što dolaze sa svih strana zemlje, a odredjeni, da se u njih vrate; što govore u svih jezicih, ali imaju samo jednoga, Boga, jednu vjeru, jedan krst, jedno srce; sjajan znak obćenitosti Crkve i božanskoga joj jedinstva. Kad ljubimo, onda bismo rado napuniti sviet slavom onoga, koga ljubimo. To je pako jezgra života Papinstva od osamnaest vjekova. *Petre, ljubiš li me više nego ovi? — Dà, Gospodine, ti znaš, da te ljubim.*

8. Papa uzbudjuje i upravlja svetost Crkve.

Nu to još nije ništa, nego evo nješto većega. Rekao sam, da u ljubavi, bilo Boga bilo ljudi, ima raznih stepena. Ima stepena početnih, pa onda stepena uzvišenih. Razširiti na cieloj kruglji zemaljskoj poznavanje Boga prevelikoga i predragoga, koji ju je stvorio; uništiti bludnje, idolopoklonstva, predsude, koje kvare bogoštovje; učiniti da Ga poznadu i ljube; učiniti da uz Njega ljube kriepost, pravednost; ne dati se ničim sustaviti ni smesti, i to tečajem osamnaest vjekova; koj čovjek, ima li samo malo uvidjavnosti u srcu, neće se pokloniti nizu Papâ, koji se posvetiše tečajem osamnaest vjekova ovakovoj misiji? Nu ovo su samo početni stepeni ljubavi Božje. Tko će izkazati, što su Pape učinili, da joj razviju stepene uzvišene? Tko će ocrtati njihovo nastojanje, da zapale i podržavaju vatru požrtvovnosti, djevičanstva, posvete vlastitoga života na utjehu svake nevolje duše i tiela? Ne ima ni jednoga crkvenoga reda, počam od onih, koji se posvećuju odkupljivanju robova, njegovanju oko siromašnih i bolestnih, pa do onih, koji odabiru najstroži život razmatranja, koji u svom osnovu ne bi imao bullu Papinu, koja ga ustraja i uredjuje. Tko bi sabrao, u jednom svezku, sva pisma Papâ namienjena, da uzbude višu ljubav, imao bi najveličanstveniji dokaz za onu rieč Petrovu: *Dà, Gospodine, ti znaš, da te ljubim*

Medjutim mene u vladanju Papâ ne iznenadjuje toliko, što ovako uzbudjuju čiste, hrabre, poletne ljubavnike Kristove; više me zanosi njihova razboritost. U svakoj velikoj ljubavi, ima malo ludila. Ljubav zanieća; čini da si izvan sebe; pa stoga, svaka ljubav, pa i najljepša, pogibeljna je. Može se uzaći na nebo; moglo bi se, na žalost, opisati priču, koja se s početka čini da je polet, pa i jest u istinu, nu koja na skoro opisuje zavoj, što se vraća i dovodi na zemlju. Koliko je obsjenâ u tako nježnih stvarih! Kako je gdjekada malešan razmak medju poleti, koji se gube u nebu, i medju poleti, koji svršavaju u blatu! Nu nikada možda nije Papinstvo divnije bilo. Ima li i jedan takav lažan polet, da ga je ono i kada odobrilo? Ima li i jedan istiniti takav polet, a da mu se je ono protivilo? Ono je razborito; ono promatra; ono se ne vara. Kada plašljivi bogoslovi hoće susprezati svetu Teresiju, Papinstvo posreduje, te joj razvezuje krila. Kad se ljubki i sveti nadbiskup Cambraiški daje zavesti zamamljivom, ali krivom naukom o ljubavi čistoj, Papinstvo opaža pogibelj i pokazuje mu ju. Kad je sveti otac Muard donio u Rim pravilo strašno strogo: „Eh, reći će mu smijućke Pio IX., što vi to činite od životinje?“ I svojom papinskom rukom briše nemoguće strogosti. A svuda se podnosi jednako. Dva su u tom počela: nadčovječji žar, da se uzbudi zanos ljubavni, pa razboritost u istinu neizreciva, da njim upravlja i suspreže ga.

Ja ne znam ništa ljepšega, ako to nije ona božanska oštroumnost, koja se drži njegovoga nepogrješivoga učiteljstva, te kojom razabire, medju svimi ovimi poletnimi ljubavnici, one koji su to u podpunom stepenu, bez praznina, bez ljagâ, bez pretjeranosti; te koji, radi toga svoga savršenstva, zaslužuju da smješteni budu na oltare. Kojom razboritosti proučaje ono dokaze? Kako strogo izlučuje ona čudesa, gdje se je očito, nepobitno pokazala ruka Božja, od onih drugih, gdje je to dvojbeno! Kako ono razlikuje prave angjele svjetla od onih, koji su to samo na oko! Reklo se, da bi dostatan bio *katekizam*, da se dokaže božanstvo Crkve; nu dosta bi bilo i mučenikoslovje. Samo crkva katolička ga posjeduje; pa u tako nježnoj

Digitized by Google

stvari, ni strana jedna, ni redak jedan u toj nemogućoj knjizi, nije još oslabljen bio.

Je li se gdje našlo koljeno kraljevâ, koji bi radili jedino o tom, da čine te se upozna i uzljubi Bog? Prispodobite s ovom druge dinastije. Većina kraljevâ ne misle nego na sebe, na svoje pleme; najplemenitiji misle na svoju zemlju. Tko misli na čovječanstvo? Tko naročito upravlja viši pogled nad svoje materijalne probitke? Najveći dopiru do toga najvećega vrhunca, te misle, da razšire ono, što se prosvjetom zove. Nu tko misli na duše? Tko misli na Boga? Tko misli na vječnost? Tko misli da podigne ovaj nevoljni rod ljudski, tako ponižen, tako prignut k zemlji, pa da ga povede prema nebu? Ne ima ga do Papinstva. Evo osamnaest vjekova što već na tom radi. Dà, izuzmite što vas volja. Imenujte toga ili onoga Papu, koji je mislio na druge stvari: nu i misleći na druge stvari mislio je i na to; ogromna pako većina Papâ nije mislila nego na samo na to. Pa to bi dosta bilo, da cielo čovječanstvo, kad bi manje zaslieplјeno bilo, pane na koljena pred tom jedincatom dinastijom, koja tečajem osamnaest vjekova ne ima van samo jedan cilj: duše; jednu svrhu: poučavanje, čišćenje, oplemenjivanje čovječansko i božansko, te nadnaravno preobraživanje čovječanstva. *Petre, ljubiš li me više nego ostali? — Dà, Gospodine ti znaš sve; ti znadeš da te ljubim!*

Što smo dužni Papi, glavi Crkve.

Eto dakle, Crkva i Papa, to je jedno. Crkva ne počiva samo na Papi, kao na nepomičnom temelju. Papa je stvorio Crkvu, te joj neprestano ulieva život. On ju je učinio jednu, svetu, katoličku, apostolsku, on ju bilježi onimi velikimi znakovi, koji su joj vlastiti te se prenieti ne mogu. On je počelo njenoga jedinstva. On je poluga njena katoličtva. On je izvor nikad presušiv njene svetosti. Atlas nosio je sviet, te pao pod svojim teretom; Papa nosi Crkvu, pa nije od toga slomljen. Sve počiva na toj slaboći; sve dolazi od nje; sve živi po njoj; tako te kad bi, što je nemoguće, propala Crkva, Papa bi ju opet stvorio, a da se Bog, da tako rečemo, u to miešati ne bi morao, samom kriepošću svoga otčinstva, koje je u njem.

Odatlje se vidi, kakove osjećaje treba da nam ulije velebna osoba Pape: nepomućenu privrženost u božanskoj bistrosti. Njega nije moći nadvladati; nije ga moći izkorjeniti, On ima obećanja. Zemlja se može tresti, a njime da ni ne makne. Oj Petre, oj Papa, komu ćemo ići? ti imaš rieči vječnoga života.

I ne samo da je Papa nepomičan, nego je on *jedini* u Crkvi. Sve može pogriešiti, osim njega. On neće biti, recite, ni najdublji u bogoslovju, ni najučeniji u sv. pismu, ni najjači u crkvenom pravu, ni najodličniji u filosofiji i u umjetnosti; nu on je onaj, komu je Isus Krist rekao: *Ti si Petar.* On niti će biti sličan Tertulijanu što je govorničke jakosti, ni Origenu ili sv. Augustinu što je pronicavosti, ni Bossuetu što je besjedničtva; nu Tertulijan će pasti, Origen će postati sumnjiv, Augustin morati će da piše svoje *opozive,* Bossuet podpisati će *četiri članka,* koji će malo kasnije biti u oprjeci sa zaključkom jednoga obćega sabora: sam Papa ostati će čist od svake bludnje. Vode novoga potopa, žalostnijega nego li bijaše prvi, moći će potopiti visine; nu nikada neće dosći do Vatikana, odkle će vazda gospodovati Papa. I dosljedno, k njemu, k njemu samomu treba se priviti iz dna srca, jedinstvom tako čvrstim, da nas nikakav dogodjaj, nikakav prekret, nikakva nesgoda ne uzmogne nikada od njega odieliti. *Gospodine komu ćemo ići? rieči vječnoga života imaš.*[1])

Istina je, da Papinstvo prolazi kadkada kroz vanredne kušnje; navaljuju na nj strašne oluje; nu što za to, kad su te kušnje predvidjene, prorečene, unapried naredjene tako, te mjesto da pokrenu Papinstvom, one čine, da još više prosjaji? Što mogu biesneći valovi proti toj pećini, koju je Bog zasadio posred mora? *Sicut mons in medio maris.* Liepo je gledati ga u čvrstoći mu i stalnosti, u doba vedrine, kako valovi dolaze s počitanjem, da ih kraj njegovih nogu ne stane; nu koli ljepše je, čvršće, ili barem koli ljepšom se njegova čvrstoća ukazuje, kad se more diže, pjeni, te se biesno oko njega diže, a da njime pokrenuti ne može! Kušnje dakle Papinstva ne samo da ne mogu smesti dušu, koja se oslanja na obećanja Isusa Krista, nego usudjujem se reći, da te kušnje jačaju njenu vjeru, učvršćuju odanost. Gledajući Papu lišena svake pomoći ljudske, ostavljena, izdana od onih, koji bi ga braniti morali; znajući da je on izcrpio sva sredstva; da on niti ima za sebe što više izčekivati niti se nadati; ta duša čim je više satrvena sa strane stvorova, tim više jača vjeru svoju na obećanjih Isusa Krista; te kad ju prisile da učini

[1]) Iv. VI, 69.

Digitized by Google

skranji napor te baci, da tako reknemo, nov plamen, ona se osloni tim većom odlučnošću na božansku riječ, kojoj sve manjka sa strane zemlje. Evo prave odanosti k Papi, odanosti božanske, nadnaravne, koja kida srce, ali slavi Boga.

Ne nadajmo se medjutim, da ćemo i kada doći do ove čvrstoće, do ove jakosti, do ove radosti u kušnjah, do ovoga svetoga poleta naše duše, ako nam odanost ne bude posve nakvašena ljubavlju, kako kažo sv. Franjo Saleški. Samo ljubav može se popeti tako visoko; pa i ona stavlja na te visine samo njeke odabrane duše. Ah! ljubiti u sreći, to nije težko; pa to dakle nije riedko! Nu liepo je, riedko je, u istinu božansko, ljubiti u žalosti; to znači ostati vjeran onomu, koga ljubimo, posred napuštenja, prezira, izdaje svih. Srce to osjeća dobro; te vidi posve dobro, da se samo u boli može javiti ljubav, da ona po nagonu traži sgodu. Ona kaže ljubljenoj osobi: „Ne želim ti zla; Bog znade, da bi život svoj dao, da ga od tebe odvratim; nu ako te stigne, viditi ćeš!“ Kan da je kazao: „Do sada sam te ljubio samo u veselju, ti još ne poznaješ moje podpuno srce; Ti ga nećeš poznati van kad te ljubio budem u boli!“

Pjesnik jedan poganski rekao je doduše protivno. On je držao, da bol ne samo ne prizivlje prijatelja, nego da ih odgoni:

Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Nu ja ga osudjujem, što je tako kazao. Bol čini, da ne staje prostih prijateljstva; sva ostala on oplemenjuje. Množtvo odatlje bježi; nu što ostane, to je birano. Vidite našega Gospodina, kad u slavlju ulazi u Jerusalem, koji prijatelji! Tri dana poslie toga, kad ulazi na Kalvariju, što je ostalo? Jedva trojica ili četvorica, priznajem; nu u trojici ili četvorici ima više ljubavi, nego u neizmjernom množtvu. Eto poviest Crkve. Oh! koliko imade prijatelja, kad je u časti! Nu dodje nesreća, popuhne bura, proglasi se progonstvo, traže ih; malo ih se nadje! Istina je, da ono što ostane, neprispodobivo je. Tada mučenik silazi u katakombe, te se pripravlja, da prolije krv. Tada Papa sjedi na svom priestolu, te kaže: Ja ću tu ostaviti svoju glavu. Tada mlad čovjek ostavlja svoju obitelj, uzimlje pušku, te veli: Dok sam živ, neće ga se dirnuti. Tada skromni radnik radi dan i noć, pa veli: Siromašan sam, ali za Petrov novčić evo moga prinosa.

A uz ovu požrtvovnost nižu se divni izljevi vjere i ljubavi. Posred bure jedne uzkliknuo je Bossuet: „Ako te i kada zaboravim, sveta Crkvo rimska, zaboravio na sama sebe! Jezik mi usahnuo i nepomičan bio u mojih ustih, ne budeš li ti vazda prvo moje spominjanje!“ A Fenelon, još satrven od udaraca Crkve, pa zato još veći: „Oj Crkvo rimska, majko i učiteljice svih crkava, ti ćeš biti vazda predmet pjesama i hvalospjeva moje ljubavi!“ A N. Lacordaire: „Oj Rime, ja još na te zaboravio nisam, što sam te vidio u buni. Poništen, ponižen, učinio si mi se još ljepšim, nego u dane, kada si vladao. Bura, koja te ostavila mirna, jer Duh Božji u tebi disao, prokazao te oku jednostavna vjernika, manje vična na promjene stoljeća, nječim što je njegovo divljenje učinilo sućutnim.“

Evo što proizvode, u velikih dušah, bolovi Crkve i Papinstva. Oni ne slabe vjere, a čine, da prosjajuje ljubav.

Riječ o Škapularu Majke Božje.

Škapular Bl. Dj. M. „bez grijeha začete“.
(Modri škapular).

I. Što je i za što ga nosimo?

Modri škapular ili kako ga još zovu škapular *Bezgrješnog Začeća Bl. Dj. M.* jest škapular od dva mala komada vunenog latka (sukna), a od boje *modre.* Ova se boja *svakako* hoće. *(Decr. auth. n. 307 ad 1.);* a svejedno je, bila ta modrina svjetlija ili tamnija. Nije trijebe da bude slika Bezgrješnog Začeća, no može se namjestiti. *Vrpce* mogu biti od *koje mu drago* tvari i boje.

U ostalome i tude vrijede pravila, što ih navedosmo govoreć o škapularu u opće. (Sr. Vrhbosn. str. 231., 4.)

Na što treba da pazi, koji nosi ovaj škapular istodobno s *drugim* škapularima, vidi Vrhbosn. l. c. 10.

Svećenik, koji je rad dobiti punomoć, da može valjano blagosloviti *modri* škapular, mora da se u to ime obrati na preč. generala *Theatinskog (Roma, S. Andrea della Valle).*

Koji uzmu *modri* škapular, oni *ne moraju* da stupe u koju bratovštinu ili koje bogoljubno društvo; toga radi *nije ni trijebe,* da im se upišu

Digitized by Google

imena. Istina, Theatinci običaju upisati imena onih, što primaju *modri* škapular; no to čine s toga da bi se ovima znao broj, a po tome i kako napreduje ta pobožnost.

Dvojaka je pako *svrha,* poradi koje se nosi *modri* škapular: 1) da se time štuje Bezgrješno Začeće Bl. Dj. Marije.; 2) da se isprosi milost, te bi se Bogu obratili grješnici. Za to nijesu propisane ni koje osobite molitve i dobra djela, već se prepušta svakomu, da se služi onima, koje će mu udahnuti ili bogoljubnost njegova ili će mu ih svjetovati ispovjednik, e da bi u jednu ruku zadovoljio pravdi Božjoj, a u drugu isprosio grješnicima milost, da se iskreno obrate k Bogu. U tu svrhu preporuča se da se često rekne *strjelovita* molitvica: *Blagosovljeno budi sveto i Bezgrješno Začeće Bl. Dj. Marije, Majke Božje.* (Svaki put 300 dana oprost). Mimo to veoma je lijepo, ako se svaki dan moli tako zvana *kruničica Bezgrješnog Začeća* Bl. Dj. M.[1])

Uzimajuć dakle, bogoljubna dušo, *modri* škapular ti se obvezuješ: a) da ćeš načinom osobitim štovati *Bezgrješno Začeće* Bl. Dj. M. — živuć nevino i *čisto;* b) uza to da ćeš se moliti zajedno s prečistom Djevicom i Majkom Božjom, eda bi Bog podijelio milost svim grješnicima u opće, a napose onima, što su sužnji grijeha najgadnijega — bludnoga, da se u istinu obrate; nevinima pako neka bi dao milost, da suzbivši sve napasti putene, svjetske i gjavolske, nevinost neokaljanu sačuvaju te danomice rastu u krijeposti i svetosti. Svaki je kršćanin istina već usljed krsnoga zavjeta dužan čuvati se nečistoće, pa bilo to tek u misli; svaki kršćanin mora da nastoji, kako će krsnu nevinost očuvati sve do groba. Nego baš zato što u velike cijeniš krijepost sv. čistoće, a iz dna srca mrziš na odurni grijeh bludni, koji po riječima apoštolovim u kršćana da se i ne spomene (Efes. 5. 3.); pa onda što znadeš, kako je srce nevino milo Majci Božjoj: za to hoćeš da nosiš ovaj *modri* škapular neka bi te jednako opominjao, da ti valja *bdjeti* i *moliti* (Mark. 14, 38.), kako bi se mudro uklonio svima grješnim prilikama, gdje bi ti mogla nastradati nevinost. *Škapular* neka ti je znak, koji će te sjetiti na Majku Božju, poglavito za vrijeme napasti, da njojzi i Sinu njezinu Božanskome ostaneš vjeran.

Ali neka ti je škapular takodjer znakom, da ne smiješ svrgnuti s uma ni onijeh nesretnika, što ih sramotne požude već sasvijem zaslijepiše i u njima otupiše bi reć sve osjećaje nadnaravske, i tako ne će da jedared prestanu Boga vrijegjati, duše ubijati, nego kano u ludilu smijuć se i igrajuć hite u vječnu propast, sebe i druge bacajuć u ponor pakleni. I za ove nesretnike treba da u Boga moliš milost, neka najprije uvide strašnu pogibelj, u kojoj se nalaze — a po tom neka se iskreno obrate k Bogu.

Ali ako si kojom nesrećom i sam možda izgubio krsnu nevinost; ako si svojom krivnjom ugrezao u glib nečistoće: opet ti nemoj klonuti duhom, nemoj reći „*modri* škapular nije više za mene.“ Jest i sada valja ti ga uzeti. Izgubljeno vrijeme istinabog ne vraća se opet; ali što te smeta, da ne zamrziš svom snagom duše svoje na sve, što je nečisto. Pa nije li ti zar od potrebe da imaš, u koga ćeš se ugledati, koji će te jednako živo opominjati, koji će te bodriti, kad već hoćeš duhom da kloneš? Nije li ti zar od potrebe koji znak, da u tebi pozadržava mržnju na grijeh, da pothranjuje oduševljenje za krijepost, da te potiče na borbu proti samome sebi? Ne dolikuje li baš tebi, da ti se ražale oni, što su još uvijek sapeti lancima grješnim — tebi, koji si iskusio, kako je upravo nesnosljivo breme grijehâ? Nuto gle, sve to naći ćeš u škapularu *Bezgrješnog Začeća,* s toga drži za osobitu milost Božju, što možeš na se uzeti taj sv. znak.[1])

II. Kako je postao modri škapular?

Ovaj je škapular početkom 17. vijeka Bog objavio časnoj *Ursuli Beninkasi,* koja je u Napulju osnovala red *Theatinakâ.* Sv. Filip Nerij u velike je cijenio ovu bogoljubnu službenicu Božju, a sveta je crkva na usta Pija VI. odlukom od 7. kolovoza 1793. krijeposti njezine proglasila „viteškim“. Još za njena života toliko bi je štovali, da je, budući ona na umoru, k njoj došlo sedam najodličnijih gragjana Napuljskih moleći je, neka bi u Boga

[1]) Evo kako se moli ta „kruničica:“
U ime Oca i Sina † i Duha svetoga. Amen.
(Prvo koljence). Blagosovljeno budi sveto i Bezgrješno Začeće Bl. Dj. Marije. —
1 Oče naš, 4 Zdrave Marije i 1 Slava Ocu.
(Drugo koljence). Blagosovljeno budi sveto i t. d. —
1 Oče nas, 4 Zdrave Marije i 1 Slava Ocu.
(Treće koljence). Blagosovljeno budi sveto i t. d. —
1 Oče naš, 4 Zdrave Marije i 1 Slava Ocu.
Pamti. a) Oprost od *300 dana* dobiva se svaki put, kad se ova kruničica pobožno izmoli; b) *Potpun oprost,* jedanput u mjesecu, kada mu drago, ako se svaki dan kruničica moli. Uvjeti: sv. ispovjed i sv. pričest. (Pij IX. 22. lipnja 1855.)

[1]) Die fünf hh. Scapuliere. Soest 1854. pag. 62. ss.

Digitized by Google

bila zagovornica gradu Napulju. Ursula svakolika se bila razgorjela od ljubavi Božje i od želje, da se proslavi Bog, a duše da se spasu. Jednom na Svjetlo Marinje bi ona ushićena te vidje Prečistu Djevicu. Bl. je Gospa nosila na rukama Dijete Božansko, a bila je zaogrnuta u bijelo ruho i u modar plašt. Uz Majku Božju vidje Ursula još i cijelu povorku sv. djevica. Kako to ljubezno može samo majka zače Bl. Gospa razgovarati Ursulu. Mimo drugo kaza joj ove znamenite riječi: „Oslobodi se, kćeri moja, a suze daj si otari. Na mjesto tužnih uzdisaja čisto će ti veselje obuzeti srce. Vidi de na rukama mojim Isusa moga; On je i tvoj; a sad pazi de dobro na ono, što će ti On kazati.“ Iza toga stane Isus Ursuli govorit i naredi joj, neka u samoći sagradi kolibice, gdje će po pravilu pustinjačkom živjeti trideset i tri duvne, baš onako obučene kao što je i njegova Presv. Majka, a pod naslovom njezina *Bezgrješna Začeća.* Svima, što će odabrati ovaj način življenja i što će po docnijim propisima život svoj urediti u ovome skloništu, obeća Spasitelj izvanredne milosti i obilje darova duševnih. Prem je ovo vigjenje u veliko ushitilo službenicu Kristovu, opet joj srce obuze neka sjeta, videć gdje su te milosti stegnute na tako *malen* broj dušâ. Ursula dakle iznova se baci na koljena pred Majkom Božjom, te ju poče usrdno moliti, da bi podijelila te milosti i onima, što živu u svietu, a ipak hoće da štuju njeno Bezgrješno Začeće, dužnosti stališa svojeg savjesno da vrše i da nose *modri škapular.* Ta usrdna i pouzdana molitva Majci milosrgja gane srce, ona s mjesta uslišа Ursulu, i da bi to potvrdila vidljivim znamenjem, dade te Ursula vidje množtvo angjela, što su na zemlji dijelili *modre škapulare.*

Poslije ovoga vigjenja gradila bi službenica Kristova male *modre* škapulare; onda ih dala svećeniku, da ih blagoslovi, pa bi ih tad sama dijelila megju vjernike. Ovi pako sve na jagmu bi ih uzimali, pobožno ih nosili, — a na življenju njihovu se mogli zamijetiti divni plodovi pravoga kršćanskog života. Časna je Ursula bila sretna te je još prije smrti svoje vidjela, kako se posvuda raširila ova pobožnost.

A da bi se utvrdila i umnožala, podijeli papa Klement X. 30. siječnja 1671. Theatincima vlast, da male *modre škapulare Bezgrješnog Začeća* blagoslove i vjernicima dadu. Papa Klement XI. podijeli 12. svibnja 1710. neke oproste onima, što će ovaj škapular nositi. Najzad Pij IX. 19. rujna 1851. opunomoći vrhovnog starješinu (generala) Theatinskog, da može svakomu svećeniku iz klera svjetovnog i regularnog dati istu vlast, da *modri* škapular blagoslovi i na vjernike stavi.

III. Koja nam korist od modrog škapulara?

1. Već je to ne malena korist, što smijemo nositi haljetak Majke Božje „bez grijeha začete“; jer nam je škapular vidljivi znak, da smo se posvetili službi njezinoj.

2. Onda bivamo *dionici svih molitava* i *dobrih djela Theatinaca.*

3. Sv. je crkva podijelila i mnoge oproste, koji se *svi mogu namijeniti i dušama u čistilištu.* (Pij IX. 7. lipnja 1850.) Obični uvjeti za potpune oproste jesu ovi: sv. ispovjed i sv. pričest, pohod crkve[1]), i molitva na nakanu sv. Oca pape.

A. Potpuni oprosti: 1) U dan, u koji tko uzme modri škapular. — 2) U dan, kada ovakav svećenik prvi put služi sv. misu. — 3) U čas smrtni. — 4) Kada se čine duhovne vježbe — jedanput u godini. — 5) Prve nedjelje *svakoga mjeseca.* — 6) Svake subote u korizmi. — 7) U nedjelju gluhu i u petak iza ove nedjelje (na žalosnu Majku Božju.) — 8) Na veliku srijedu, veliki četvrtak i veliki petak. — 9) Na Božić, Bogojavljenje, Uskrs, Spasovo, na Duhove, na sv. Trojicu. 10) Na svetkovinu Bezgrješnog Začeća, Narogjenja (Mal. Gospoj.), — Očišćenja (Svjetlo Marinje), Navještenja (Blagovijest) i Uznesenja Bl. Dj. M. (Velik. Gospoj.) — 11) Na poglavitije svetkovine Theatinaca t. j. 7. kolovoza 14. rujna, 10 studenoga, 19. ožujka, 24. ožujka, 3. svibnja, 17. lipnja, 24. lipnja, 29. lipnja; u zadnju nedjelju mjeseca srpnja; 2. kolovoza, 28. kolovoza, 29. rujna, 2. listopada, 15. listopada, 1. studenoga, 13. prosinca. — 12) prvoga i zadnjega dana devetnice svetkovini Porogjenja G. N. Isusa Krista; kad se izloži presv. oltarni sakramenat za klanjanje kroz 40 urâ, jedanput u godini; jedanput u godini, kada mu drago; jedanput u godini u dan, što ga odredi preč. o. general Theatinski (kao takov je od njega odregjen 12. travnja.) — 13) *Oprosti od stajališta* rimskih crkava, kako je ubilježeno u misalu rimskom. Za ove se oproste hoće navlastito, da se pohodi crkva Theatinska i tuj da se moli. Sravni ono, što rekosmo u opasci. — 14) Dva puta u mjesecu *oprosti sedam glavnih crkava* što su u *Rimu,* kako se molimo pred sedam oltara koje Theatinske crkve. — 15) Dva puta u mjesecu *isti oprosti,* što ih dobiju oni, koji *hodočaste u sv. zemlju i ka grobu Spasiteljevu,* kako se molimo u crkvi Theatinskoj. — 16) Povrh toga mogu se dobiti *svi oprosti od sedam glavnih crkava, što su u Rimu,* oprosti od *Porciunkule,* od *Jerusolima* i *sv. Jakoba u Compostelli,* ako se izmoli *6 Oče naša i 6 Zdravih Marija i 6 Slava Ocu* na poštenje Presvetoga Trojstva i Majke Božje bez grjeha začete, a *s namjerom,* da Bog da te se sv. kat. crkva dnevice pro-

[1]) U opće govoreć hoće se ovdje pohod crkve *Theatinske;* nema li take crkve, onda je dosta ako se pohodi koja crkva, gdje ima oltar Bl. Dj. Marije. (Pij IX. 3. prosinca 1847.).

Digitized by Google

slavila novim pobjedama, krivovjerstva se iskorjenila, te mir i sloga izmegju kršć. vladara se uzdržala.

Još je sv. Zbor za oproste odlukom od 31. ožujka 1856. izjavio, da se gore navedeni oprosti od sedam glavnih crkava, što su u Rimu, pa od Porciunkule, Jerusolima i sv. Jakoba u Compostelli mogu zadobiti *toliko puta*, koliko se god puta izmoli 6 Oče naša, 6 Zdravih Marija i 6 Slava Ocu, pa to *svagdje*, bilo gdje mu drago, — ali opet tako te se drži Odluka sv. Zbora za oproste od 7. ožujka 1678. *„Delatae saepius“*[1]) potvrgjena Inocentijem XI. — a da ne moramo pri tome klečati ili još drugo što moliti, niti se moramo ispovjediti i pričestiti: tako te dostaje *samo izmoliti* 6 Oče naša, 6 Zdravih Marija i 6 Slava Ocu, kako malo naprijed rekosmo; i ovi oprosti da se mogu namijeniti dušama u čistilištu. Tu je odluku Pij IX. 14. travnja 1856. potvrdio.

B. Nepotpuni oprosti: I. *60 god.*, ako za pô ure pobožno promatramo.

II. *20 god.*, ako pohodimo bolesnike, da bismo im udijelili koju milostinju bilo tjelesnu, bilo duševnu; ili kada to ne možemo, ako mjesto toga izmolimo 5 Oče naša i 5 Zdravih Marija i 5 Slava Ocu; — na osmine svetkovinâ Gospoda našeg; — na svetkovinu Svetaca iz reda pustinjakâ sv. Augustina, iz reda sv. Dominika, iz reda Karmelitskog, iz reda Presv. Trojstva za iskup zarobljenikâ, i iz reda Sluga Marijinih (Servitâ).

Takove svetkovine padaju u mjesecu:

siječnju na 19., 22., 23., 28.;
veljači na 4., 8., 10., 12., 13., 14., 15., 25.;
ožujku na 6., 7., 13., 17., 29.;
travnju na 5., 8., 20., 29., 30.;
svibnju na 4., 5., 10., 16., 17., 21., 25.;
lipnju na 12., 14., 19.;
srpnju na 13., i 20.;
kolovozu na 4., 7., 13., 16., 23., 27., 30.;
rujnu na 2., 5., 10., 18., 25.;
listopadu na 10,, 16., 21., 26., 30.;
studenome na 13., 14., 20.;
prosincu na 14. i 16.

III. *7 god. i 7 četrdesetnica:* Na druge manje svetkovine Bl. Dj. M.; — kada se god ispovjediš i pričestiš; — kada god pratiš presv. olt. sakramenat do bolesnika; — kad izmoliš 7 Oče naša, Zdravih Marija i Slava Ocu za bolesnika, koji se pričestio; — na sve svetkovine u godini, na koje se može dobiti potpuni oprost, ako se pohodi crkva Theatinska (Sr. na str. 281. opasku), a nije trijebe ispovjediti se i pričestiti; — u koji mu drago dan pri večernji, ako se izmoli „Salve Regina“ a uza to Bogu preporuče potrebe sv. crkve; — od nedjelje sedamdesetnice pa do cvjetnice jedanput na dan, ako se primi sv. pričest te izmoli 7 Oče naša, Zdravih Marija i Slava Ocu za potrebe sv. crkve; — na svetkovinu Našašća i Uzvišenja sv. Križa, dadne li se koja milostinja; — u 3 petka svakog mjeseca, primi li se sv. pričest; u 7 dana devetnice k Porogjenju Gospodina našeg; — svakog ponedjeljka, pohodi li se presv. oltarni sakramenat.

IV. *5 godina i 5 četrdesetnica:* svaki dan, pohodi li se crkva Theatinska, ili druga koja, pa se izmoli 5 Oče naša, Zdravih Marija i Slava Ocu.

V. Oprosti od više dana: Svaki dan u osmini od Duhova, 300 dana; — sluša li se riječ Božja, 200 dana; — učini li se koje bogoljubno djelo, 60 dana; zazove li se pobožno presv. ime Isusa i Marije, 50 dana; — ako se izmoli u kojoj crkvi 1 Oče naš, Zdravo Marija i Slava Ocu za žive i mrtve, 50 dana.

4. Napokon je *oltar povlašćen* (privilegovan), kada se god na njemu služi sv. misa za pokojnika, koji je za života nosio, onako kako valja, blagoslovljeni *modri* škapular.

IV. Uvjeti, da dostignemo te milosti.

1. Škapular mora da je valjano *blagoslovljen* i da se *svedjer nosi načinom propisanim.* (Vidi Vrhbos. str. 233, br. 9.).

Već prije spomenusmo, da *Theatinci* valjano blagosivlju *modri* škapular; drugi svećenici valja da se toga radi obrate na vrhovnog starješinu Theatinskog.

2. Kad se prvi škapular istrošio ili možda

[1]) Ova odluka od 7. ožujka 1678. glasi ovako: (S. Congregatio declarat), semel dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

Raccolta (t. j. službeni zbornik „svih molitava i bogoljubnih djela, što ih je doslije obdarila sv. stolica oprostima“) ovako prevodi tu odluku: „pôtpun oprost, što ga mogu dobiti oni, koji u odregjene dane pohode crkvu, kao što i oprost, koji je podijeljen onima, što učine koje dobro djelo, može se zadobiti samo jedan put na dan“.

A kako se ova Odluka ima uzeti prema namjeri sv. Zbora, — ima li se naime tako razumijevati, da se *potpuni* oprosti 7 glavnih crkava rimskih i t. d. izmolivši 6 Oče naša i t. d. mogu zadobiti samo jedan put na dan, a nepotpuni više puta preko dana, ako se više puta izmole ove molitve; ili jeda li je time rečeno, da se oni potpuni oprosti, koji su privezani na pohod gore pomenutih crkava na *odregjene* dane, mogu dobiti samo jedan put na dan, a svi drugi, potpuni i nepotpuni, i više puta preko dana, o tome se ne može ništa izvjesno kazati, pošto glede toga na žalost nema jasne izjave. (Sr. Fr. Beringer: Die Ablaesse 1893. str. 378.)

Digitized by Google

izgubio, valja ga zamijeniti drugim sličnim, koji se više ne mora blagosloviti.

Osobite kake molitve i vježbe bogoljubne *nijesu* propisane, van što se imaju točno ispuniti uvjeti nužni za *oproste;* ali opet duh ove bogoljubnosti hoće, da oni, što nose *modri* škapular:

a) Na osobiti način štuju bez grijeha začetu Majku Božju.

b) Da živu život čist i neokaljan.

c) Goruće da se mole Bogu za obraćenje grješnikâ, a poglavito onijeh, koji grieše bludno.

Ne može pako čovjek goruće moliti za nješto, čega on jako ne želi. Zato će ova želja, da bi nam život u kršćanâ okrenuo na bolje, svakoga, koji nosi škapular, potaknuti da prema prilikama svojim uznastoji te bi nam vladanje — a po tom i duh vremena postao bolji. *Roditelji* će dakle sinove si i kćeri, osobito za pogibeljnih godina — od 14. do 21. — mudro i brižno nadgledati. *Majke* će kćerima usaditi u srce još za rana veliku ljubav k sv. čistoći, k čednosti i skromnosti; ne će one dopustiti, da im se kćeri odviše kite i upoznaju s onima, koji bi im mogli nevinost krsnu i čast djevojačku ugrabiti. *Djevice* će same jedna drugu poticati, da vijenac djevičanski nikako ne ozlijede, a da se odlučno i postojano klone svega, što je opasno djevičanstvu; kao što su: prerane zaruke, kad nema prilike, da će se doskora vjenčati; učestane plesne zabave, osobito kad se zavlače u kasnu noć; drugovanje s osobama lakoumnim istoga spola i iste dobe; nikad same da ne budu s osobama drugoga spola, van kada je prijeka nužda i t. d. *Mladići* napokon neka se čuvaju te neka ne idu kojekuda; neka neumjereno ne piju žestoka pića, a najmanje rakije — jer onda nije moguće, da ostanu nevini — jednom riječju: sv. nevinost kako na sebi tako i na drugome neka cijene nada sve i toga radi neka se okane svega, što bi joj i s daleka nauditi moglo; amo se broje neslane šale i riječi, što šibaju na ono, s čega čisti mladić mora da porumeni. *„Zli razgovori pokvariće dobro srce“* (1. Kor. 15. 33.).

Ovo, bogoljubna dušo, daj si upamti. Kadgod ugledaš *modri* škapular ili baciš oko na plavetno nebo, moli prečistu Djevicu Mariju, da slabosti tvojoj u pomoć priteče te uzmogneš djelom izvesti ono, što si u srcu odlučio tvome. *„Blago onima, koji su čista srca, jer će Boga vidjeti“*. (Mat. 5. 8).

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Deveta noć.

Mudrost Božja u carstvu prirode.

Kako se nebo prama jutru sjaji! Blistajuće zrake dižu se iz mora i postaju svakim trenom živahnije. Cielo se nebo rumeni. Sad će nà sunce izaći i razpršit noćnu tminu. Gle, već se pomalja. Po malo diže se iznad valova, i napunjuje cielo površje svojim svjetlom. Blago i žuboreć poigrava se labor sa talasi, i svaki talas trepti u sjaju. O koli neizmjerno i bezkrajno pokaznje se sada more! Slabomu oku pričinja se, kano da se spaja sa dalekim nebeskim svodom, koj sve pokriva; i jato zviezda, kojimi je taj svod posut, čini se, kano da svaki dan iz vode izlazi, i na koncu svoga puta kano da u mokro krilo mora utone. Divna li prizora! Stvoritelju, spoznajem Tvoju nevidivu ruku, te pun svetoga strahopočitanja padam na koljena i klanjam Ti se. Svemir je velika knjiga, otvorena za pouku Tvojim razumnim stvorovom. Ali tupoglavi čovjek ili ju ne pogleda, ili, ako se je koj put i odlučio, u nju zaviriti, slabo mari za nauk, što se u nutri nalazi. S toga iz knjige mudrosti crpimo skoro uviek samo ludost. Stari Kaldejci i Egipćani proučavali su tečaj zviezda, i obožavali stvorove. Oni su ciele noći probdili motreći zviezde, a malo se brinuli, da pronadju, čemu su one.

Mudrače svieta, ti se napinješ i mučiš proučavanjem prirode, te poznaješ tajnu silu, koja more za plime i osjeke u gibanje stavlja. Ti znaš, zašto ocean sada bjesneći šumi, i nieme svoje stanovnike uznemiruje, sada opet blago i tiho miruje. Ti poznaješ ljekovitu moć raznim bilinam i plodovom. Tebi je poznato, gdje Tigris i Eufrat izviru, kako se svemir u krilu pećinâ stvrdnjuje, kako u dubljini morskoj biser postaje; znaš, zašto Nil, toli obilan vodom, koju od drugog dobiva, zemlji Egipatskoj onu plodnost daje, koju joj nebo, toli škrto na kiši, uzkraćuje. Motreći ti široko polje svoga znanja, sâm se u njem nasladjuješ i napuhavaš, a srce ti, puno visokoga pojma tvoga blaga, sâmo sebi govori: „Mudrost je moja; po njoj se uzdižem nad ostale smrtnike, po njoj gospodujem nad bez-

Digitized by Google

krajnim carstvom prirode!“ Oholi crve! Ti sâm sebe gradiš kumirom, koga obožavaš; jer u sljepoći svojoj ne poznaješ Onoga, pred kojim bi koljeno prignuti morao. Vini se gore do praizvora, podigni se do Svevišnjega, te klanjajući se položi pred Njegove noge svoju mudrost, koja je samo jedna kapljica Njegove bezkrajne mudrosti, koja cieli svemir obuhvaća. Ali ti, koj se toliko hvastaš, ne znaš li, da tvoje znanje naprama onomu, čega još ne znaš, te što bi još naučiti morao, nije ništa? Znadeš li, koliko je zrnâ pieska u moru, koliko sunčanih prašaka u zraku, koliko zviezdâ na nebu, koliko kapljicâ vode na cieloj zemlji? Je li ti poznat temelj, na kojem svemir stoji, znadeš li, kako se daleko svemir proteže? Znadeš li onu silu, koja cieli svemir u gibanje stavlja? Znadeš li medju izmedju ništa i stvorenja? Poznaješ li prostore, koji prirodu okružuju? Znadeš li sve trenutke vremena? Jesu li ti poznate neizbrojne i brzo prolazeće godine, što ih vječnost u svojem krilu skriva? Ah, kako ovo tamno svjetlo potamnjuje i kako sva ljudska mudrost izčezava pred Onim, koj je jedini mudar! Čovječja mudrost počima i svršuje se s tim, da se priznaje ludošću pred neizmjernom mudrošću.

Oj Ti učiteljice ljudî, bez koje sve ljudsko znanje nije ništa, Ti, koja djecu svoju toli različitim načinom podučavaš, te nam, koji smo samo oživjeli prah, odkrivaš vječne tajne Svevišnjega, govori Ti, nestvorena Mudrosti, ovomu srcu, koje Te u poniznosti zaziva. Neka šute proročišta svieta ovoga, te neka zamuknu mudraci zemlje, samo Ti daj, da čujem Tvoj nebeski glas. Tebi se mili tišina, te ne običaješ svoga nebeskoga glasa miešati sa bukom zemaljskom. U samoći odkrivaš čovjeku svoje namjere. Evo, ova je ura tomu prikladna: duboka tišina pokriva zemlju, a tvrdi san drži utrudjene smrtnike u sladkih okovih. Ja sâm stojim, te ne skidam svojih očiju sa Tvojih usta, tražeći svoj pokoj u Tvojih svetih riečih. Ne tražim ja sa oholom molbom, da mi nebo otvoriš, pa da mi tamo glas svoj čuti dadeš, kano što si njekoć učitelja narodâ, svetoga Pavla, u treće nebo uzdigao, i ondje mu svoje tajne odkrio. Ne tražim ja, da me tamo preneseš, gdje ti na sjajnom priestolju sjediš, te prirodi zakone propisuješ. U ovoj zemaljskoj dolini govori ništetnosti mojoj. Dok ja ovdje Tvoja djela promatram, daj, da u njih Tvoju stvarajuću ruku spoznam. Daj, da razumijem govor, kojim mi u djelih Tvojih progovaraš; pa dok ih oko pomno promatra, neka se rieči Tvoje kano plodna rosa u srce moje spuste, te suha zemlja — to srce moje — koja sada samo trnjem rodi, neka se oplodi dragocjenim plodom čistoće, pravednosti i straha Božjega.

Oj vi djela Boga moga, koli mi sladku zabavu pružate, koli mi milo navieštate tajinstvenu veličinu Njegovu, dočim On sâm u nepristupnom svjetlu stanuje! Oj kako ćutim srce moje sa zemlje uzdignuto, kada vas promatram! — Ne samo što nam se veliko čini, da nosi tragove vječne mudrosti; ona se odsieva jednakim načinom u najsićušnijih stvorovih; pa ako ju čovjek na sunčanom kolobaru jasnije vidi, nego li na sićušnom kukcu, to nije ona stoga ništa manje velika, samo što je oko kratkovidno. — Hodi sa mnom ti, koj se mudrosti Božjoj rado diviš, da se prošećemo po livadi. Tu ćeš viditi, obično sudeć, jednostavne stvari, raznu travu, koju svaki dan nogama gaziš i živini ju za hranu daješ. Pak ipak, ako nisi sliep, koliko ti ta trava gradiva pruža, da se diviš! Gle, oko tebe diže se tisuću raznih bilina. Sve sisaju iz iste zemlje svoj životni sok, pa ipak svaka ima svoj posebni oblik, svoj posebni tek, svoju posebnu moć; svaka nosi svoje posebno sjeme, da oko sebe slične si biljke razprostrani. Bez svakoga okusa vlaga i mrtvo blato pretvara se ovdje tajnom umjetnošću u tisuću raznih oblika. Med njimi vidiš sasvim različito korenje, lišće, cviet i plod; naći ćeš podpunu različnost u obliku, u boji, u mirisu i teku. Tko će sva njihova svojstva i vlastitosti razpoznati? Pa ipak sve su to djeca jedne matere; ista zemlja radja ih, nosi, hrani i uzgaja. Ali kraj sve toli velike različnosti gledaj, kako svaka biljka ostaje vierna svojoj naravi, te nikada neće njezinih granica prekoračiti; niti jedna ne će uzeti cvieta druge biljke, ili zaodjeti se njezinim lišćem, ili prisvojiti si tudji plod. Premda su nerazumne pokoravaju se ipak sve zakonu, koj ih je medju sobom rastavio od prvoga časa, kada su iz ništa proizašle.

Gdje je sada ona bena, koja se prodrzne sliepu narav i slučaj posaditi na priestol Božji? Gledaj okolo i promatraj, kako uzrok i učinak, sredstvo i svrha u savezu stoje, kako sva bića iste vrsti uviek jednako djeluju. Motri i divi se visokomu Razumu, koj sve ravna i obuhvaća. On je sastavio osnovu svemira, On je po toj osnovi svemir udesio, On po prvoj toj osnovi sve ravna i upravlja. Ti držiš čovjeka razumnim bićem, jerbo

Digitized by Google

znade udesiti sredstva, koja k cilju vode. Ti ga držiš pametnim, jer vidiš, kako oprezno ondje sije, gdje se nada žetvi; kako podstavak ondje meće, gdje kani stup podići, a stup opet postavlja ondje, gdje nagnuti krov upora treba. Pa ti nećeš vjerovati, da je najvišji, jedini, neizmjerni, vječni Razum spleo veliki lanac uzrokâ i učinaka, koj neizmjernim obsegom sve obuhvaća i cieli svemir skupa drži? Pa ti se budalasto drzneš narav stvoriteljicom nazivati? Kolika ludost! Onaj, koj je oko satvorio, stvorio je takodjer svjetlo i boju; a svjetlo i boja imaju po odredbi višnjega Uma istu svrhu sa okom. Onaj, koj je u čovjeku pobudio potrebu za jelom, stvorio je i potrebne k tomu biline; a zemlja, na kojoj one rastu, i sunce, koje ih grije, i kiša, koja ih natapa, te čini, da one uspievaju i dozore: sve je to od Njega. Tko čini, da nas žarko okružuje sunce, i svojimi toplimi traci sve oživljuje? Tko ublažuje njegov žar, da nas svojom žegom ne spali, već blago okrepljuje? Je li to možda sliepa narav, što nježni život mladih životinja čuva brižnom njegom starih? Tko čuje glas blejećega janjeta i dovodi mu majku, da ga nadoji? Tko pokazuje lavu u pustinji njegov plien, te ga s tim plienom dovodi k špilji, gdje mu se mladi nalaze? Tko zove lastavicu prije zime u toplije podnebje, i tko joj pokazuje put preko širokoga sinjega mora? Ako je sliepa narav, sliepi slučaj stvorio svemir, tko ga onda upravlja i drži sve u starih granicah? Tko čini, da sunce uviek istom stazom putuje, koja mu je od izkona naznačena? Tko čini, da planete na svojem putu jedna drugu ne prieče, da na stajačice ne udare, da se zemlja ne sruši, da se redovita izmjena godišnjih doba ne poremeti, da nema pometnje medju danom i noćju? Tko čini, da sliepi slučaj opet ne proizvadja onoga, što je po mnienju bezbožca već prije proizveo bio; da sliepa narav svojih djela svakim danom ne umnaža, da mi svakim danom novo sunce ne vidjamo nad sobom, da nove vrsti bilinâ zemlju ne pokrivaju, te nove životinje, kojih prijašnji sviet nije poznavao, šume ne napunjuju, da se ne pojavljuju nove ptice, zmije i ribe, kojih nikada prije nije bilo vidjeti? Pustimo taj nesmisao! Ili nema nikakova bezbožca, ili ako ga ima, on nije naravski čovjek. Ima kadkada medju ljudmi nakazâ, koje tielom više životinji naliče. Ako ima ljudî, koji Boga nieču, to su oni nakaze čovječjega uma. Um njihov nema svoga naravskoga oblika t. j. razuma, već je živini nalik.

Nu povratimo se opet na livadu. Bezbrojna četa krilatih kukaca sve je prekrila, te igrajuć se prši od jednoga cvieta do drugoga. Koja vještina dade tim crvićem njihova krila? Tko ih nauči, kako će ih brzo razširiti i na njih se nihati, sad se podići u vis, sad se dole spustiti, te svoj brzi let sad ovamo sad onamo upraviti? Vječna Mudrosti, stvarajuća Mudrosti! tko da te ovdje ne upozna?

Nu kakovo to milo skladnoglasje odjekuje u šumi? Tu čujem mili piev nedužnih ptičica. Koli različiti glasovi! Svaka obitelj ima svoj posebni glas, svaka vrst svoj posebni napjev. One poznaju umjetnost, kako će grlo udesiti, glas podići ili spustiti, sad gromko i veselo, sad tihano i tugaljivo. Najvišja Mudrost njihova je učiteljica i voditeljica. One se samo pokoravaju nagonu, što im ga je Stvoritelj dao.

Gle, kako iz šume dolieću na livadu. Jedna leti ovamo, druga natrag. Jedna nosi u kljunu suhu travičicu, druga kakova kukca. Jedne si grade gniezdo, druge opet nose hranu svojim mladim. Pa kako su okretne, kako hitre, kako radine i marljive! O ti vječna, divna Mudrosti!

Ali kakova je to najednom nastala vika, kakvo krieštenje! Ah, nije to više veseli piev, to su glasovi straha i boli. Kakva to nenadana promjena! Sve ove neboge ptičice posakrile se u grmlje. Što se to dogodilo? Ah, u visini gore vidim jastreba.

Gore u visu kruži on livadom, i sad će se nà dole spustiti na svoj plien. Cielo jato manjih ptičica sakuplja se oko razbojnika sa užasnom krikom i vikom. Ja ne znam, da li ga one više draže ili proganjaju; ne znam pravo, da li taj nesigurni let i ta zdvojna krika odaje strah ili srčanost. Uboge životinjice! Možda ste vi otci i majke, pa ste zabrinute za svoje nježne mladiće? Osjećate li i vi okrutno čustvo ljubavi i straha? Nalazi li se i u vaših nedužnih grudih sladki osjećaj braka, nježno čustvo roditelja? Kad sam vidio, kako se vi branite i borite proti razbojniku, koj vam vaše mladiće odnese, opazio sam, kako tjeskobno oko gniezda liećete, kolebajuć medju strahom i srčanošću, sad nasrćuć na razbojnika, sad se opet udaljujuć. Vidio sam, kako se vi jatomice skupljate oko onoga mjesta, gdje je jedna od vas ubita ili ranjena na umoru ležala; kako oko mile si družice liećete i svaki put ju krili dotaknete, a uz to cieli okoliš svojom tužaljkom napunjujete. Hoćete li prijateljici svojoj u pomoć

Digitized by Google

priteći? Dozivate li i druge u pomoć? Znade li i vaše malo srdašce što je sućut?

Ali jastreb već odlazi. Vječna Mudrosti, zašto dopuščaš, da ovi okrutni razbojnici uznemiruju nedužno veselje, te strahom i užasom napunjuju miroljubive stanovnike u gaju? Da orli, jastrebi, škanjci, kobci . . . . . Što govorim ja bezumnik? Šuti, sliepi smrtniče, te ne iztražuj, što je za tebe previsoko. Uzrok svih stvari je zatvoren u grudih Onoga, koj ih je iz ništa izveo i uredio. Tko se može usuditi Svevišnjega za to na račun pozvati? Dosta ti je znati, da bezkrajna pravednost i dobrota Njegove odluke ravna. Ti, osjećajuć svoju ništetnost, klanjaj se neprestano tim pravednim i svetim odlukam.

Dok čovjek na ovoj zemlji boravi, daleko je od onoga kraja, gdje je pravo svjetlo. On se ovdje nalazi u tamnom kraju, vidi ovdje samo jedan trak vječne Mudrosti, koj mu pokazuje put onamo, gdje će ju u podpunom sjaju gledati. Dosta je putniče, ako znadeš put, te njim ideš. Kada jednom k vječnomu cilju dodješ, onda ćeš viditi i znati sve. Pa kano što će uživanje najvišega dobra i punina ljubavi biti tamo nagrada tvoja zato, što si ovdje krotio neumjerene požude i strasti srca svoga i čuvao se od svake razuzdanosti: tako će ti i uživanje vječne mudrosti i vječne istine biti nagrada zato, što si ovdje neumjerenu težnju svoga uma u svetih granicah držao.

Ali ti ne trpiš jastreba niti škanjca? Čuvaj se dakle, da sâm ne postaneš jastreb ili škanjac. Grabežljive ptice sliede samo nedužni nagon naravi. Orlovi i jastrebi u čovječjoj spodobi, koje grieh i opačina takovimi čini, ti zaslužuju mržnju i progonstvo. Strogi Špartanac priučavao je svoju djecu na umjerenost time, što im je predočio protivnu opačinu pijanstvo, pokazujuć im pijane robove. Božanska mudrost pokazuje ti veliku školu krieposti u tvojih robovih. Ona ti pokazuje na životinjah, nad kojimi si ti vlast i gospodarstvo dobio, jasnu sliku krieposti, kojimi se resiti, i opačinâ, koje izbjegavati moraš. Ti vidiš, kako se njeke životinje u blatu valjaju, pa sa odurnošću odvraćaš svoj pogled od njih. Eto ti slike; misli na to! Mnogo nedostojnije radi čovjek, koj se u kalu nizkih požuda valja. Grabežljivi vuk napade tvoje stado; lukava lisica šulja se oko tvoga kokošinjaka, da što ukrade. Ne jadi se zato. To su samo slike zločinaca. Grabežljivi vuk, lukava lisica to je čovjek, koj svomu bližnjemu javnim nasiljem ili podmuklom prevarom škodu i nepravdu čini. Čuvaj se, da takov vuk ili lisica ti ne postaneš. Vrana ti dosadjuje svojim kreštanjem. Uči se odatle obuzdavati svoj brbljavi jezik. Gledaj krotko janje, pa se od njega uči krotkosti; čista golubica uči te nedužnost poznavati. Psetance, koje zahvalno svomu gospodaru ulaguje . . . . . Vječni Bože, u koli malih stvarih predočuješ nam uzvišene predmete, velike krieposti! Tko može pred velikim Zakonodavcem svoja zla djela braniti? Dapače Njegovi, nam podvrženi stvorovi, uče nas to, što nam On zabranjuje ili zapovieda. Pas zastidjuje nezahvalnika. Pas uči nas priznavati ljubav i dobrotu našega Stvoritelja. Čovječe, zastidi se! Jesi li ti svomu Bogu tako vieran, kano ta životinja što je onomu, koj ju hrani? Ti se ljutiš i mrmljaš, kada te tvoj ljubezni Gospodar kazni, da tvoje smrtne rane izcieli. Pas liže ruku, koja ga bije, te pod šibom razsrdjena svoga gospodara savije se pokorno pred njegove noge. Promatraj psa, i obuzdaj svoj bogomrzki jezik i kleta proklinjanja svoga srca, čim samo osvetu neba na sebe zazivaš. K mravu lienčino, k pčeli nemarniče idi u školu! Dapače usred šume i usred polja dostoji se vječna Mudrost s nami govoriti. Blago si ga čovjeku, koj svagdje sluša njezine rieči, koje su skupocjenije, nego li je zlato i drago kamenje, te ih u srcu svojem čuva, i po njih život svoj upravlja!

U bližnjem grmu opet nastao mir. Podjimo tamo, da život njegovih pjevača pobliže promatramo. Predjimo preko potoka. Divna li pogleda! Tu vrvi sve od ribâ. Koli su živahne i vesele! Strjelovitom brzinom križaju simo tamo po vodi, tako te ih pravo niti razpoznati ne moreš. Tko ih je u toj brzini izjvežbao? Tko im je toli okretna vesla podao? Kako mogu živiti u takovu životu, u kojem se svaka druga životinja zaduši? Tko ih tu obskrbljuje hranom? Viekom divna Mudrosti, svagdje te vidim, svagdje te nalazim! Ubogi pastiru, koj neprestano stado svoje paseš i janjiće svoje timariš; priprosti seljače, koj jedva što više znadeš, nego li što je polje i livada i tvoja nizka kolibica, ne zavidi na visokoj mudrosti učenjaku, koj te prezirnim okom gleda. Da nadješ Onoga, komu se sniženo klanjaš i moliš, nije ti od potrebe, kao učenjaku, da ciele noći probdiješ, napinjuć se zakučastimi pitanji i zamršenimi računi, kako ćeš izmjeriti put zviezdam, kako ćeš proračunati vrieme njihova pomrčanja. U tvojem nizkom okolišu susreta te Njegova Mudrost. Kamogod okom skreneš, svagdje ju nalaziš. Ona je uviek uza te, javlja ti

Digitized by Google

se dan i noć, i daje ti se spoznati, i želi te privesti u blaženstvo.

Ali približimo se grmu. Promotrimo stanove tih pjevača šumskih. Tamo sjedi jedna ptičica i još leže; ovdje su se mladići već izlegli. O koli su liepo napravljene njihove posteljice! Najprije su iz vana zaodjenute tvrdom slamom i tanjim šibjem, za tim dolaze sve tanje niti od suhe trave, po tom perje i dlaka, napokon fina pahuljica, prilagodjena za nježne ove golišavce. Tko to ipak pokazuje ovim malim umjetnikom sgodnu gradju za njihovu gradnju? Tko ih uči nacrt i osnovu, kako će graditi? Tko im daje orudje za njihovu malu gradnju? Pa ipak kolikom vještinom umiju one to sve izvesti i utvrditi! Jedna gradi na zemlji i skriva si gniezdo u gustoj travi; druga gradi radje u šupljem drvetu; treća opet traži svoju sigurnost medju tankimi granami. Tko im odredjuje vrieme, kada imaju započeti, da bude gniezdo gotovo, kada treba jaja nesti? Svaka si vrst drugčije svoje gniezdo gradi. Zar ima zakon, koj svakoj vrsti propisuje, kako si ima gniezdo praviti? Ali gle, sad dolazi brižna majka, da svoju dječicu nahrani. Nedužni stvore! Tko te je naučio umjetnost, kako ćeš mlade svoje uzgojiti? Čuvaj se, ubogi stvore, u šumi i na livadi ima mnogo i mnogo različite hrane, koja je za tebe i tvoje mladiće otrov. Pazi, da mladim svojim prekasno hranu ne doneseš, da ti ne bi od glada poginuli. Pokri ih dobro svojim perjem, jer su još preslabi i golišavi; noćna rosa mogla bi im naškoditi . . . . Luda li mene! Šta se ja brinem za to? Već se je Jedan prije za sve pobrinuo. Sve im je to mudra ruka Stvoriteljeva neizbrisivo utisnula. Sve pozna Njegov glas, koj je jedini sve proizveo. On uči nerazumne stvorove, i oni Ga slušaju uviek. O, kako se vesele, kad opaze hranu! Kako se svi podignu i pohlepno otvore svoje male kljuniće! Kako im spretno umije mati hranu podati! Dobra životinjice! Kako je ona toli pametna, toli oprezna, toli vierna svojoj dužnosti! Neizmjerna Mudrosti, koli izvrstno podučaješ te svoje stvorove! Zašto ne podučiš tako i čovjeka?

Ah, uzdisat bi nam trebalo sbog naše opakosti, a ne tužit se nepravedno na nebo. Mudrost Božja, koja četveronožnim životinjam nije dala krila, niti ribam perja, koja sve prema njegovoj naravi rukovodi, rukovodi i čovjeka načinom, njemu primjerenim. Plemenitim darom Božjim, razumom i slobodnom voljom, stojimo mi nad ostalimi stvorovi. Prednost naša stoji u krieposti; pa želimo li, da djela naša vriednost imaju, to moraju ona slobodna biti, a ne prisiljena. Zato nas Bog podučava i nagovara na trista načina, ali nas ne sili sliepim nagonom, kao nerazumnu živinu. On nas poziva, da činimo ono, što je pravedno i pošteno; ali nam ipak ostavlja uviek slobodan izbor. Nu, ako čovjek bezbrižno zatvara uši svoje ljubeznomu glasu Božjemu, ako on uza sve to tvrdokorno i prkosito stupa stazom zloće i opačine: tko je onda tomu kriv? Što sve ne čini Mudrost Božja, i što sve nije učinila, da taj stvor svoj k sebi primami! Nebo i zemlja i cieli svemir svjedoči o Njezinoj ljubeznoj skrbi, kako nas k sebi mami. Pošto nam je govorila glasom naravi i tisućom glasova onih, koji su nam Njezinu volju navieštali, zar Ju nismo vidili samu u čovječjoj spodobi s neba na zemlju saći, da nas sve oko sebe sakupi, te nas sve u svoje carstvo uvede? Nismo li Ju čuli, kako nam sama pokazuje put, što tamo vodi? Nije li Ona sama pred nami išla kao vodja naš? Još i sada imamo Njezin nauk. Dapače je postavila i nepogrešivu učiteljicu na zemlji, da Njezin spasonosni nauk čuva i tumači. Još i sad pozna se trag, što nam ga je označila. Tu je za naše dobro ostavila i ključe kraljestva nebeskoga. Tu su nam otvorena spasonosna vrela, da se njimi kriepimo na svojem putovanju. Tu nam je pripravljen liek za svaku našu nevolju; dapače ista gostba neumrlosti nam je priredjena. Budalasti smrtniče, ne tuži se na Mudrost Božju, već se tuži na svoju budalaštinu. Ne samo da te uči, njeguje i kriepi bezkrajna Mudrost Božja, već Ona ti se hoće sama i za hranu dati, samo da te svega u sebe preobrati.

Viestnik.

Naša domovina.

(Otvorenje bogoslovnoga sjemeništa u Sarajevu.)

Na prvi dan tek. mj. sa velikim ćemo veseljem za dugo pomišljat. — Rečenoga naime dana, nadobudna naša bogoslovna mladež, sa svojim poglavarima i profesorima, Č. otcima Isusovcima, okupljena u prvostolnoj crkvi oko Presvietloga g. nadpastira, kao brižnoga otca svoga, sazva u Sarajevu *prvi put* u pomoć Duha svetoga, è bi ju u njezinom radu i nastojanju, u nauci i pregnuću

Digitized by Google

za svetim životom nebeskim svojim darovima i unapried jačio i tješio, bodrio i liečio. — „Veni Sancte“ zapjeva vč. o. Ferdinand Brixi, sadašnji poglavar zavoda; prosliedila je velika misa, pod kojom je mladež naša prema crkvenim propisima vrlo skladno pjevala. — Dok se jedni medjutim Duhu svetom moljahu i pomoć Njegovu u pomoć prizivahu; ne ma sumnje, da se drugi, svjetovnjaci i svećenici, nebu pod oblake odašiljali mnoge vruće uzdahe — tolike molitve zahvalnice —, te smo po neizrecivom milosrdju božjemu postali eto i mi dielnici one neobične u istinu milosti, da po razvitak najvećih naših svetinja vidimo u našoj sredini podignut i otvoren jedan od najvažnijih zavoda — bogoslovno sjemenište. Tko da ne goji nade u budućnost, sve ljepšu, sve bolju? — S Bogom napried, i nada nas ne će prevarit. — Kličući i mi iz dubine srca: „Bogu Velikome hvala“ želimo svima i svakom najsretniji uspjeh.

(Posveta bogoslovnoga sjemeništa.) U dane velikih briga ulieva nam dobrota Božja počešće i sladke utjehe u srce. Takvom utjehom prelilo se ono i na blagdan preslavnoga *Imena Marijina,* kad pogledasmo na dogotovljeno zapadno krilo središnjega sjemeništa, koje nam osnovanu okićeno narodnimi barjaci uz barjake Nj. Svetosti Pape i prejasne carske kuće. Čim se više približavao 10. sat, sve više je puk hrlio u privremenu sjemeništnu kapelicu, gdje se je već sakupilo bilo svećenstvo, te dočekalo presvietloga gospodina nadbiskupa. U 10 sati započe blagoslov kapelice i svetohraništa, za tim sjemeništa s vana, pa s nutra, a nakon toga svečana sv. misa, kod koje su bogoslovci pjevali koralno, uz vještu pratnju na harmoniju veleč. g. Stjepana Hadrovića. Iza evangjelja razvio je presvietli gospodin sabranomu svećenstvu i puku razloge, zašto treba da svi, a napose mi svećenici, štujemo i ljubimo majku nam Mariju. Poslie sv. mise sabrali se bogoslovci sa svojimi učitelji u privremenoj dvorani, gdje je presvietli gospodin nadbiskup najprije učiteljem stavio na srce, neka budu vazda vjerni svomu geslu: *Sve na veću slavu Božju.* Za tim je častnim bogoslovcem toplo privezao na dušu, neka nastoje, te se zadoje u ovih posvećenih zidinah pravim duhom Kristovim: um neka si izbruse pravim znanjem, srce oplemene nježnom kriepošću. Potaknuo ih je, neka obljube siromaštvo; neka se spremaju, da kaneći se svakoga duha strančarskoga, kao pravi domoljubi uzmognu donieti obilatu korist narodu svomu. U 1 sat sabralo se kod stola veleč. OO. Isusovaca otmeno družtvo, gdje se izmjenjivale srdačne zdravice presvietlomu nadpastiru i njegovu kaptolu, preč. o. redodržavniku i svim franjevcem, te slozi i ljubavi svih radnika u vinogradu Gospodnjem, izticalo se liepe uspjehe g.g. naših arhitekta i graditelja, a sve se slievalo u želju, da nam zavod ovaj bujno procvate, da nam donese stostruki rod. Zaslužni red Isusovaca poznat je prošlosti naroda hrvatskoga. Dao Bog, te sadanji potomci onih vriednih radnika u školi i na knjizi, podju starim utrenikom, te nas usreće novimi plodovi svoga znanja.

(Nove gradnje.) U Tuzli doljnoj i u Domaljevcu napreduje liepo gradnja ove godine započetih crkava, te uz povoljne okolnosti, uz revan mar i nastojanje veleč. OO. župnika fra. Stiepe Ikića i fra. Mate Prgića mogle bi ove godine doći pod krov. Dao im Bog plemenitih dobročinitelja, da započeto djelo uzmognu kraju privesti. — U Modriči nastojanjem i požrtvovnošću veleč. O. fra. Grge Došena sagradjen je ukusan župni stan, koji će sad za sada posve liepo odgovarati potrebam župnika.

(† Pavlešić Janko.) Zagrebačka nadbiskupija izgubila je i drugoga svoga kapitularnoga vikara. Dne 9. o. m. usnuo je u Gospodinu u 79. godini posvećeni biskup Biogradski i Smederevački, prepošt kaptola Zagrebačkoga, prior Vranski. Pokojnik bijaše kanonik od 1854., te je obnašao sve službe, a pokojnomu kardinalu Mihaloviću bijaše obći namjestnik, pa je dieleći sv. potvrdu obašao cielu onu prostranu nadbiskupiju. Za svoje zasluge odlikovan bijaše redom željezne krune, a Nj. Veličanstvo imenovalo ga je i svojim tajnim savjetnikom. *R. i. p.!*

(Darovi.) Za *gradnju sjemeništa* poklonio Aleksander Waldman, prislušnik kod okružnog suda 4 for. Misnih namjena preuzeše M. č. gospoda duhovni pomoćnici: *Sajko* Osvald iz Lukača, te *Bučar* Viktor iz Terezovca, svaki po 12.

Ugarska.

(Okružnica sv. Otca episkopatu ugarskomu). Na 2. septembra o. g. upravio je namjestnik Kristov svim biskupom u Ugarskoj veoma znamenito pismo. Kao što je Ungarija, veli sv. Otac, vazda odana bila apostolskoj stolici, tako su rimski pape njoj vazda u obilju pokazivali blagovolju svoju. Pa i sadanji sv. Otac takovu je naklonost pokazivao u svakoj sgodi, napose onda, kad je prije sedam godina, kad je Ungarija slavila hiljadugodišnjicu, upravio biskupom pismo, gdje je spomenuo staru njihovu vjeru, njihove vrline i slavna njihova djela, pa ih ujedno svjetovao u raznih pitanjih, koja su na korist i napredak naroda u ovo naše za stvar katoličku neprijazno doba. S istoga razloga odlučio je i sada da im piše. — U sadašnjih bo prilikah, kad su u ovo zadnje doba duhovi tako uznemireni, traži od njega apostolska mu služba, da biskupe i svećenstvo potakne, neka budu uztrajni, složni, neka marljivo poučavaju i svjetuju povjereni si puk. A zabrinut je sv. Otac i za to, *što vidi, da tamo prieti katoličkoj vjeri sve veća pogibelj.* Ovo pako kao što je njega zabrinulo, tako traži od njih, da što revnije porade, kako bi se pogibelj odstranila. — Što se tiče u obće dužnosti katolikâ, valja da danas, gdje se na kršćanske uredbe udara tako oštro i lukavo, svi ozbiljno promotre, koliko je potrebno, da u ovih svakojakih promjenah, cjelo-

Digitized by Google

vita i nepomućena ostane u državi vjera, pa kako je potrebno, da se čuva u tom podpun i savršen sklad. Tà radi se o najvišem i najvećem dobru, o vječnom najme spasu ljudi, pa i o tom, da se uzčuvaju i brane one takodjer stvari, koje treba i družtvo, da bude mirno i sretno. Tako su mislili svi oni dični muževi, vriedni da živu u zahvalnoj uspomeni potomstva, koji su pokazivali veliko svoje srce u svako doba, kod svih naroda, te se za dom Božji postavili kao zid, spremni za stvar vjere i crkve da dadu ne samo sve svoje, nego i svoj život. Ovakovih primjera imade i Ugarska, i to mnoge te iz najdalje dobe. Pače, što je ostala čvrsta i stalna u katoličkoj vjeri, koju je primila od Stjepana kralja i apostola, to je, uz osobitu milost Božju, plod onoga uvjerenja, koje je vazda u puku čvrsto bilo, da se radi o slavi i sreći samoga plemena, kad se je o vjeri radilo. A takav osjećaj duše radjao je one uzvišene vrline, koje su u najvećih pogibeljih, u najtežih prilikah Ungarce činile hrabre i uztrajne. Ojačeni ovimi vrlinami oni su suzbili opetovne navale Tatara i Muhamedanaca. Tim su zaslužili, da su ih u onih pogibeljnih borbah podupirali strani narodi, vladari, a osobito rimski pape, jer se radilo ne samo o kraljestvu Ungarije, nego o vjeri katoličkoj, da se spasi zapad. — Isto je tako u posljednje doba, kad su susjedni narodi puno štetovali, Ungarija čitava ostala, prem je i ona mnogu ljutu ranu zadobila; pa i u buduće ugnuti će se pogibelji, bude li samo, kako valja, cienila vjeru, te svak uvidio svoje dužnosti da ih točno vrši. — Nu veoma žalosti sv. Otca, što je opazio ne samo, da zakoni Ungarije nisu u suglasju sa pravi crkve, te da spriečavaju njeno djelovanje i zaprieka su izpoviedanju vjere katoličke, nego je takodjer zadnjih godina javna vlast štošta odlučila i učinila, što je isto tako crkvi i vjeri katoličkoj pogubno; a kakovim se je pravcem sada pošlo, veoma se je bojati, da će za vjeru nadoći pogibelji kud veće. — Što se napose tiče onih pitanja, koja se u posljednje doba često iztiču, biskupi će složno i revno nastojati o tom, da svećenstvo i svjetovnjaci dobro upoznadu, što smiju, a česa im se je čuvati, da ne povriede zasadâ naravnoga i božanskoga zakona. A jer ih je većina dušobrižnikom zapovjedila neka čekaju sud sv. stolice, poučiti će ih sada, da po savjesti ni za dlaku ne odstupe od onoga, što je apostolska stolica odredila ili zapovjedila: što pako nije dopušteno svećenikom, jasno je, da nije dopušteno ni svjetovnjakom. — U ostalom, da se zaprieči mnogo zlo, dušobrižnici neka ne prestanu nikada puk opominjati, da ne sklapa ženitbu s akatolici, koliko je to samo moguće. Neka vjernici znadu i duboko si u srce zasade, da crkva od takovih ženitba vazda odgovara s toga, jer su prilika obćenju u svetih stvarih, što je zabranjeno; pogibelj su za vjeru ženitb. druga; zapreka su, te se dobro ne uzgajaju djeca, a često dovode do toga, te ljudi počmu držati, da su sve vjere jednake, pa ne razlikuju istinito od lažna. — Nu prastaroj vjeri Ungarije prieti veća pogibelj. Neprijatelji crkve katoličke ne taje, da će upotrebiti sve, kako bi crkva i stvar katolička došla u gorje prilike. Zato sv. Otac privezuje biskupom najtoplije na dušu, neka ne štede truda, da od povjerena si stada i od domovine svoje odvrate pogibelj. Naročito neka nastoje o tom, da svi, osokoleni njegovim primjerom i ugledom, hrabro uzmu braniti vjeru katoličku. Dogadja bo se neriedko, da gdjekoji katolici, kad bi morali najodlučnije i najuztrajnije braniti prava crkve, povedu se za njekom prividnom ljudskom razboritosti, pa ili se uklone, ili postanu plašljivi i popustljivi. A jasno je, da to otvara vrata velikim pogibeljim, osobito ako su takovi oni, koji imadu vlast u ruci ili velik upliv u puku. Time ne samo da se napušta dužnost, nego se često daje drugim smutnja, a zatvara put do one sloge, koja isto osjeća, isto djeluje. *Ništa pako ne može toliko koristiti neprijateljem katoličke stvari, koliko ovaj nesklad i nesloga katolika.* Tim se utire put, da sve na gore idu. Potrebno je doduše u svih stvarih da smo razboriti i umjereni; crkva hoće da tako branimo istinu; ali daleko je od prave razboritosti, kad se pušta, neka se na vjeru bez kazne navaljuje, a spas naroda u pogibelj stavlja. — A da se učvrsti sloga, te katolici na revan rad potaknu, mnogo pomažu, kako izkustvo uči, godišnji njihovi sastanci, gdje se pod vodstvom i okriljem biskupa vieća o stvari katoličkoj, o procvatu svake vrsti uredaba. Za to sveti Otac želi, da se razvija ono, što su biskupi glede toga u zadnje doba odredili. Sv. Otac ne dvoji, da će ovi sastanci i ovdje veoma koristiti, kako su i drugud, gdje ih je on takodjer pokrenuo. — I o tom treba da rade, kako će u sabor doći muževi, koji su spremni, da vazda ustanu na obranu pravâ crkve i katoličke stvari. — Upozoruje za tim sv. Otac, *kako se služe novinami i knjigami* oni, koji su razstavljeni od crkve, da na daleko razgrane u puk otrov bludnje i krivih nauka, ćudorednost da pokvare. a narod da odvrate, neka ne živi na kršćansku. Neka dakle i katolici znadu, da je doba, te se i u tom pravcu nješto više učini, pa po svaki način da se spisi pobijaju spisima, koji će biti dorasli veličini borbe, te udešeni liek prema zlu. — Osobito pako želi sv. Otac, da biskupi uznastoje oko uzgoja djece i mladeži. Raditi valja o osnivanju osnovnih škola, a župnici treba uviek da budno nad njimi bdiju a u vjeri revno mladež poučavaju. A tu službu, plemenitu i težku, neka ne prepuštaju drugim, nego samim njim budi najdraža, jer uzgoji li se dobro mladost onda o tom visi dobrim dielom sreća ne samo obitelji, nego i družtva ljudskoga. Sgodno će biti i to, da se u svakoj biskupiji imenuju školski nadzornici: diecezanski i dekanatski, s kojimi će biskupi svake godine viećati o stanju škola, pa i o drugih pitanjih, koja se odnose na vjeru, ćudorednost i na dušobrižničtvo. Bude li nuždno, da se osnuju nove škole ili postojeće da se prošire, sveti Otac se

Digitized by Google

nada, da će se za to spremnom pokazati prokušana već darežljivost biskupa i svjetovnjaka. — A radit valja i o tom, da ono sjeme, što se bacilo u srce djece, ne uguši se u srcu mladića. Neka dakle biskupi rade i mole, koliko mogu, da se odstrane takove pogibelji: učitelji vjere neka budu prokušani i učeni muževi. Prem sv. Otac znade, da biskupi složno paze, te pod vlasti crkve i biskupâ ostanu ona učilišta, koja su kao takova utemeljena, potiče ih ipak, neka u tom, kako im je i dužnost, uztraju. Jer što se dopušta akatolikom, ne bi pravedno bilo, da se zaniječe katolikom: a javna korist traži, da ono, što su predji osnovali toli mudro, ne bude na štetu crkve i vjere katoličke, nego na obranu i zaštitu obojega, pa dosljedno i na korist same države. — Stavlja za tim sv. Otac na srce biskupom mladi kler i svećenike. Ako biskupi moraju mnogo truda ulagati u to, da se dobro uzgoji mladež u obće, koliko više treba na to da paze kod onih, koji hoće da se posvete službi crkve. Svu brižljivost i pomnju neka posvete sjemeništima, da procvatu, te imadu sve, što im je za napredak nuždno; pod pazkom odabranih starješina neka mladež napreduje u ćudorednosti i krieposti, neka se obogati znanjem bogoslovnim i svjetskim. A da svećenstvo uzmogne uspješno djelovati, biskupi treba da su složni u upravljanju, revni i ljubazni u svjetovanju i opominjanju, odlučni u obrani crkvene stege. Svećenstvo pako treba da vjerno stoji uz svoje biskupe, prima njihove upute, a pomaže ih u naumih; u vršenju, pako svoje svete službe neka ne žale nikakova truda, poduzeta na vječni spas duša, pri čem neka im je ljubav provodič. Pošto pako u svem najviše može *primjer svećenika* najprije neka uznastoje, da budu kršćanskomu puku uzor krieposti i samopriegora. Oprezni pako neka budu, da se odviše ne upliću u poslove gradjanske i političke, kako to uči i apostol naroda. Kad je vjera u pogibelji, onda dakako valja upotrebiti sve, da se pogibelj odkloni, ali voditeljicom neka je razboritost i velika opreznost. — Župnici neka savjestno i dobro upravljaju crkvenom imovinom, a veoma će mnogo koristiti *družbe i bratovštine svjetovnjaka,* jer će takova družtva mnogo koristiti biskupom i svećenikom, da se puk potakne na pobožnost i kršćanski život, a sloga da se uzdrži i učvrsti. — A sva ova sredstva tim će uspješnija biti, ako o tom biskupi budu složno vićali, te zajednički odlučivali ono, što shodnim držali budu, da se izvede. Nada se pako sv. Otac, da će svi uviditi pogibelj, u kojoj živu, pak da će se poticanju njegovu najradostnije odazvati. A sav ovaj trud blagosloviti će Bog, poduprieti pako *bl. Djevica Marija,* kojoj neka se utječu kao i zaštitniku svomu svetomu Stjepanu. Na koncu podjeljuje sv. Otac blagoslov papinski, zalog svoje blagohotnosti i otčinske ljubavi biskupom, svećenstvu i puku.

Prosvjeta.

— Iz našeg Dubrovnika primismo skorice slijedeća dva djelca: 1. **Pobožnost prama Sv. Antunu od Padove** priredio *O. Augustin Pavlić,* franjevac. U Senju 1893. str. 67. Brzotiskom H. Lustera. Cijena 15 novčiča. Prodava se kod Franjevaca u Dubrovniku. Ova, u veoma lijepom obliku, knjižica, sadržaje kratak ali jezgrovit životopis Sv. Antuna, tog najpopularnijeg Sveca u kršćanskom svijetu (do str. 16.). Na drugom mjestu je *Pobožna zabava trinaest utornika na čast Sv. Antunu.* Utornik je megju danima u sedmici osobitim načinom posvećen od davnijeh vremena Sv. Antunu. Ovi običaj potiče odatle, što ima dvanaest vrsta milosti, koje po njegovu izmoljenju Bog dava pobožnicima, imenovane redom u pjesmici „Si quaeris", koju je sastavio Sv. Bonaventura, te se prilaga jedan dan u zahvalu Presvetome Trojstvu (do str. 35.) Završiva knjižica sa *„Devetnicom na čast sv. Antunu;"* tu se svaki dan razmišlja kakva poglavita krijepost svečeva (do str. 62.) To je u kratko sadržaj ove knjižice, koju na početku resi i slika svečeva, i koju vruće svakome preporučamo a osobito mladeži, eda u pogibeljima svijeta po čudotvornom svecu ohrabri se i k njemu se uteče. — 2. **Mjesec novembar na korist svetijeh duša Čistilišta** po Franu Vitali, ponašio *O. Augustin Pavlić.* U Dubrovniku nakladom knjižare D. Pretnera 1893. str. 240. Cijena 50 nč. Radišni Franjevac O. Augustin Pavlić izim rečene knjižice *o Pobožnosti Sv. Antunu* darovao je našem narodu i ovu liepu knjigu. Knjižica pod gornjim naslovom od kanonika Fr. Vitali-a jest dosad prevedena na sve poglavite jezike evropejske, te je jedna od ponajboljih od te vrsti. I mi smo imali prijeku potrebu od ovake knjige, eda tako veleč. župnici urede onu prirodjenu bogoljubnost prama mrtvijem. Knjiga sadržaje 30 zgodnijeh razmišljanja, u kojijem se kaže što i koliko svete duše u Čistilištu trpe, kako im mi možemo pomoći i kako su one harne svojijem dobročincima. Svaki dan nam se pripovjeda umjestan i po svakoga više manje poučan primjer. I ovu knjigu mi toplo preporučujemo svakomu.

Molimo uljudno dužnike za „Vrhbosnu," a osobito za sv. pismo, da račun svoj što prije namire, jer je godina već na domaku. Čisti računi, čista savjest.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Riječ o Škapularu Majke Božje.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI
BOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU
CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI
Broj 19. U Sarajevu 1. listopada 1893. God. VII.

Ljubimo Papu.

Treći dio: Boravište Papino.[1])

I. Ljubav katolička dala je Papi Rim.

Promatramo li dakle Papu bilo kao namjestnika Kristova, bilo kao glavu Crkvu, on je predmet vjere, sinovske odanosti, ljubavi, koja se svakoga stoljeća to više pokazuje. Nikad ne bi svršili, kad bi sve dokaze za to htjeli navesti. Biti će dosta, da spomenemo jedan, vanredno velik, i na koji treba kršćani, osobito u naše doba, osobitom pomnjom da paze. To je ljubav, koja je Rim dala Papi, koja ga je uredila, vjerskom brižljivošću okitila, neka bude dostojno boravište namjestnika Kristova.

Činilo bi se naravnim, da je Petar osnovao svoje boravište u Jerusalemu, pa da namjestnik Kristov uči sviet s visine onoga brda, gdje učitelj njegov umro bijaše. Bilo bi to ganutljivo liepo, te bi čovjeka, ostavljena samomu sebi, nuždno zanieti moralo. Nu što bijaše nepoznato Petru, to je znao njegov učitelj. Sviet je imao dobiti drugo središte. Ni Babilon, ni Aleksandrija, ni Antiohija, ni Jerusalem, neće za dugo držati nikakva obćega upliva na čovječanstvo. Svjetlost prešla je s iztoka na zapad; pa ako mu i jesu tek prvi traci obasjali Galiju, Španiju, Alemaniju, Angliju; ipak je istina da će se kroz dvie hiljade godina i više ova djelatnost ljudska usredotočiti na ovoj strani. Što bi Papa bio radio u Jerusalemu? Bio bi predaleko, težko bi se moglo do njega; ne bi mogao raditi uspješno. Za to jedva je Gospodin naš umro, njeka nevidiva sila odvela je Petra daleko od Jerusalema i dovela ga u Antiohiju. Antiohija je velika varoš, glavni grad istočnoga svieta, pun židova, stjecište trgovine svih narodâ. Petar osnuje tu svoju stolicu; odatlje će bolje djelovati na sav istok. I doista tolik ih se broj obraća i tolika im je sveta gorljivost, da je tu početak imenu *kršćanin*. Nu to je ipak samo privremeni boravak. Na skoro ga ista nevidiva sila uze iz Antiohije, kako ga je uzela iz Jerusalema, te ga vodi u Rim, kamo je došao u prazkozorje. Sada je doista u središtu svieta. Hoće li tu ostati? Ne. Buknu progonstvo, a Petar ostavlja Rim. Trebalo je, da mu se Gospodin ukaže, te ga opet u nj dovede, bi reći i proti njegovoj volji, da tu ostane, te osnuje svoju neumrlu stolicu. Ovo kolebanje i oklevanje Petrovo pokazati će tim više odluku providnosti.

Ista tajinstvena sila, koja je Petra dovela u Rim, odstranjuje iz njega careve. Tu su oni kod

[1]) Ovaj dio donio je *Kat. List* 1891 br. 28—34 u liepom prevodu g. Šafrana. Mi ga ipak saobćujemo i ovdje, neka nam ova liepa radnja bude što podpunija.

Digitized by Google

sebe, od davninâ, u središtu svieta. Sagradili si tu bogate palače a blago sabrali od svih naroda. Najednoć odlaze; prenose svoj priestol drugamo, u Milan, u Padovu, u Ravenu, u Trier, u Carigrad. Koja ih ruka goni tako iz Rima? Ruka Božja, bez dvojbe, koja bijaše pripravila Rim, da bude boravište namjestnika Kristova, ali takodjer katolička ljubav, sklonost narodâ prema Papi, odlični onaj osjećaj kršćanske skladnosti, koj im je kazivao, da ne mogu imati Papu podložnikom oni, koji su mu djeca.

Primjetiti ću k ovim mislim opazku iste naravi. U početku, svi biskupi, osobito patrijarsi, zovu se *Pape,* Otci: sladko ime, koje puni crkvene sgodopise prvih vjekova; Papa Antiohije, Papa Aleksandrije, Papa Jerusalema. Koja sila nagoni biskupe malo po malo da ostavljaju taj naslov? Glede toga ne ima ni odluke, ni ustanove saborâ, sve potiče od ljubavi, od sklonosti, od onoga istoga osjećaja skladnosti, o kom sam govorio. Do malo izčezla su sva ova imena; ostalo je samo Papa Rimski, ili bolje, Papa. Isto tako sve su zvali s početka „Vaša Svetosti;“ a svi, mal a malo, napuštaju taj naslov, pa ga ostavljaju onomu, koji ih sve nadkriljuje u dostojanstvu, u otčinstvu.

U isto doba, kad je djetinja ljubav i katolička skladnost prisilila i najveće i najsvetije, neka se povuku, neka izčeznu pred Papom, pokazala se je u drugom jednom obliku. Poznat je onaj divni prizor, što ga pripoviedaju *Djela.* Petar susreta siromaha, te staviv mu ruku na glavu reče: „Zlata ni srebra ne imam, ali što imam, dati ću ti. U ime Isusa Krista, ustani.[1])“

Videći to vjernici, novi obraćenici, rekoše Petru: Ti ne imaš srebra ni zlata, ali imaš svjetlost, imaš milost, imaš vlast, liečiš bolestne, činiš da hromi hodaju, uzkrisuješ narode. Oj bogalju, pravi namjestniče Isusa Krista siromašnoga, dok ne postanu narodi kršćanski, koji će se brinuti za svoga Otca, primi naše zlato i naše srebro.“ *Et afferebant et ponebant ante pedes apostolorum.*[2]) A što su učinili vjernici Jerusalema učinili su i kršćani carstva rimskoga. Kroz tri stoljeća, Petra je ljubav na stan primala, ljubav ga odievala, ljubav ga hranila. I danas još pokazuju u Rimu kuće, gdje su odvažni kršćani častnim držali, da diele svoj stol i svoj stan sa namjestnikom siromašnoga Isusa Krista.

[1]) Djel. ap. III., 6;
[2]) Ibid., IV., 34;

Medjutim je ovaj bogalj vršio svoju dužnost; sijao je svjetlo, razprostirao kriepost, okrjepljivao duše, obitelji, obnavljao sviet. Jednoga pako dana, kršćanski narodi, koji postadoše i koje je on krstio, rekoše mu: „Ti si naš otac, a mi tvoja djeca; nuto dakle, mi nećemo dulje da ti ljubav stan pripravlja.“ A kako su bili djeca, koja su želila, da starac im otac bude blizu njih, sagradiše mu u središtu svojih zemalja kuću, gdje će moći živiti u slobodi i u časti, narodi kršćanski dadoše namjestniku Kristovu grad; a taj grad bijaše Rim.

Još ljepšim pako čini taj dar način, kojim je udieljen: ne na prječac, u jedan mah, od jednoga naroda ili jednoga vladara. Rim su davali Papi mal a malo, susljedice, u potankostih i svi. Danas polje; sutra kuću, palaču; preksutra zaselak u okolici Rima, grad, pokrajinu. Ne imamo svih darovnica; nu imademo ih mnogo, a sve počimlju ovimi od prilike riečmi: „Želeći da počastimo svetoga apostola Petra u osobi njegova nasljednika, i t. d.“ To je niz oporukâ, gdje prosjajuje, u potezih jednostavnih ali divno žarkih, nježna ljubav narodâ, prema namjestniku Kristovu.

U to doba dolaze varvari, pljačkaju gradove, pučanstvo bježi, bez koristi moljaka svoje vladare nemoćne i odviše udaljene; pa tako ono, što je s početka bilo dar ljubavi vjerske i djetinje odanosti narodâ, postade nuždan zalog u rukû onoga, koji jedini može zaštititi i spasiti pučanstvo, posred obćenita poraza.

Evo kako je Rim darovan Papi. On nije ništa kupio, ništa tražio, ništa oteo, sve je dobio. Dugo vremena se je opirao, dugo ustručavao; on je pozvao, u pomoć, oslabljenomu pučanstvu, careve, rimske velmože. Tečajem jednoga stoljeća govorio je, da nije dorasao tomu teretu, jer ne ima ni vojske, ni uprave gradjanske i političke. Nu sve nije uspjelo. Podiže ga na priestol, i proti njegovoj volji, oduševljenje jednih, tjeskobni vapaj drugih, katolička ljubav svih. Koje souverainstvo bilo je i kada takove naravi?

A kad je to učinjeno, te je Rim bio tako darovan Papi, namjestnik pako Kristov bio je tu ustoličen častno i dostojno, imao je on onaj mladi narod kršćanski netom pokršteni, koji je stavio ruku na svoj mač, pa rekao: „Dok sam živ, nitko ga dirnuti neće!“

To bijaše Francezka, prvorodjena kćerka Crkve.

Digitized by Google

2. Rim.

Već kod prvih Otaca nalazimo misao, da je Bog stvorio Rim za svoju Crkvu, a sve u njem, od najvećega do najsitnije potankosti, koli grimiz njegovih konsula i njegovih cesara toli liepi njegovi brežuljci i nebo, da je opredieljeno bilo, kako će uresiti priestol, gdje će sjesti namjestnik Kristov.

Izabrana, da bude središte Crkve obćenite, Italija bijaše položena u zemljopisno središte svieta, jednako daleko od iztoka i zapada, sižući do svih obalâ. Ne leži, kao Malta na otoku; odviše bi težko bilo do nje doći. S istoga razloga ne gubi se, kao Berlin, duboko u zemlji. Bog ju je produljio, u sretnom obliku poluotoka, posred dva mora; jedno, more sredozemno, oplakuje obale Francezke, Španije, Afrike i Egipta; drugo, more jadransko, koje po Dardanelskom moreuzu i po crnom moru graniči s cielim iztokom. Ležeći tako medju dva mora, Italija je uprla svoju glavu o velike gore, koje ju spajaju s Franceczkom, Švicarskom, Austrijom, a po njih s cielim evropskim kopnom; a u isto doba pruža svoje noge, liepe svoje noge, prema obali Afrike i Egipta. Lieva joj obala kupa se u svjetlu izlazećega sunca, pa s te strane pruža mnogo krasnih zaljeva, počam od Mljetaka do Brindisi-a, ladjam, koje dolaze s iztoka. A kad sunce prodje preko bezkrajnoga neba, pa bliede svoje trake baci na drugu obalu Italije, zadnjom svojom vatrom pozlaćuje zaljeve u Genovi, Livornu, Gaeti, Napulju, koji prizivlju k sebi ladje zapada. „Ni jedna zemlja ne ima u tom pogledu, veli Napoleon, tako divna položaja. Ona ima, ako se računaju veliki njezini i mali otoci, dvanaest stotina milja obalâ, dakle trećinu više nego Španija, a polovinom više nego Francezka.“[1]) To je položaj jedincat. Ni Jerusalem ni Antiohija, ni Babilon, ni Atena u starom svietu; ni London, ni Petrograd, ni Beč u novom svietu, ne bi se mogli prispodobiti s Rimom. Jedino Paris možda ili Madrid mogli bi; ali su oba odviše daleko od iztoka.

Dokaz da je Bog, stvarajući Italiju takovom, opriedielio ju, neka bude, po Rimu, središte obćenitoga kraljestva, jest i to, što je on oduzimao joj sredstva, te bude velik poseban narod. Italija imade dvadesetipet milijuna stanovnika; više ih neće imati nikada; a to ju već stavlja u položaj vlasti trećega ili četvrtoga reda. Što više, ona ne ima ni jednoga uslova za veliko bogatstvo: ni rudokopa zlata ili srebra kako velike vlasti iztočne, ni rudokopa ugljena ili željeza kako velike vlasti zapadne. Žita imade za sebe, ali samo za sebe. Vina imade takodjer, ali malo, pa se težko izvozi. U takovih prilikah, kad ništa ne može dati drugim narodom u zamjenu za ono što od njih traži, mora ostati niža vlast, kad nikako ne ima nuždnih izvora za velike stvari. To bi se bilo dogodilo i samo rimskoj republici, da nije poslie prvoga si odsjeka ujedinjene Italije, gušeći se na svojih obalah, smjelim poletom duha, navalila u sviet te ga učinila ovisna o sebi. Italija ili neće biti ništa, ili će biti kraljica te kao stjecište cieloga svieta.

Nu u isto doba, kad je Bog uzkratio ovomu dražestnomu poluotoku velike uslove za narode velevlastne, zlato, ugljen, željezo, dao mu je u obilju bolje darove. Stvoren da posjeduje središte obćenite vjere, svetoga i božanstvenoga družtva dušâ, što ih je Isus Krist uzdignuo nad zemlju i nad njih same, ona je morala imati ne uslove onoga, što se kida, što se savija i puza po zemlji, nego uslove onoga što diže, što razblažuje, što svim stvarim daje pjesnički polet. Središte vjere imalo je da bude domovina liepa pod svakim oblikom. I doista Italija ima, za svoje klesare, bogate kamenolome najljepšega mramora u Europi. Ona ima za svoje glasbene pokuse neprekidnu maticu najdivnijih grla. Ona ima za svoje slikare, u vazda se obnavljajućoj ljepoti svojih stanovnika, u čistoći svoga obzorja, u sigri svoga zamamljivoga svjetla, u dražesti svojih brjegova, uzvišenih uzora. Sve je u njoj liepo, skladno, sve divno pristaje onoj vjeri, koja mrzi što je nizko, prisilno; koja, držeći duše da su orlovi, ne nalazi ih nikada na dosta velikih visinah, i koja ljubi umjetnosti baš za to, jer su to krila, koja nas uznose daleko nad magle i nad slaboće ove tužne zemlje.

Na tom pjesničkom i dražestnom tlu, ipak je Bog jednom postavio carstvo najtvrdje: carstvo što ga prorok označuje čeljusti željeznom, koja sve uništuje i što su ga Rimljani sami označivali likom biesne vučice. Nu Bog je to učinio hotice. Htjede time pokazati, u jednu ruku kako je Italija bila divno načinjena, ne da bude po sebi veliko carstvo, nego središte carstva obćenitoga; a za tim, kako to carstvo osnovano krutom silom, bijaše ne samo manje liepo, nego i manje obćenito, manje vječno, manje trajno nego carstvo, utemeljeno vjerom i ljubavi. Sladka vlast Kristova, što su ju propoviedali siromasi, nadkrilila je, na svih svojih

[1]) Napoléon, *Memoires*.

Digitized by Google

medjah, silovitu vlast cesara; pa dok ova nije trajala nego tri ili četiri vieka, ona postoji već osamnaest stotina godina, a ništa ne pokazuje, da će skoro svršiti.

U isto doba, kad je Bog pripravljao Rimu ovaj iznimni položaj, prema kojemu imao je da bude ništa ili središte svieta, uredjivao mu je, prema istoj zamisli, okolicu i obzorje. Okružio ga pustoši i šutnjom. Utušio je oko njega svaku svjetsku galamu. Više sati prije nego se dodje u Rim, bilo da se dolazi iz Fiorenze, bilo da se putuje iz Napulja, ne nalazim ništa nego velike poljane neobradjene, ogromne njive usahnulih bilina. Ne ima sela, ni majura; pače ni drveta ni ptica; jedva, ovdje ondje, njekolika krda velikih bielih volova ili divljih konja. To je veličanstvo pustinje, raztuženo s odsutnosti ljudi. Ono sili putnika da se sabere, pa da ne ulazi u Rim, kako se ulazi u London ili u Paris.

Takav okoliš, Bogom pripravljen za sveti grad i u savezu s njegovim poslanstvom, smetao je puno Rimu staromu, Rimu carskomu; on ga je ponizivao. U više navratâ, svemožna kraljica narodâ, pokušala je, da ukloni prilaze, nje nedostojne, nu badava. Mogla je tuda prosjeći svoje slavne ceste; provesti divne svoje vodovode; posijati ih grobovima; ali nije tim mogla da svlada neplodnu i divlju prostoriju. Ona je to umnažala, ako pomislimo na dan, kad će njene izprekidane ceste, njeni slomljeni vodovodi, njeni razvaljeni grobovi prevelikoj samoći ovih pustara dodati turobnost ovih razvalina. Sklad medju strogom priestolnicom katoličtva i njenom okolicom, doprla je, u taj dan, do savršenstva.

Putnika, koj se približuje Londonu ili Parisu, uhvati njeka vrst nesvjestice od oholije. Djelovanje strojeva, mnogostručni dim razžarenih peći, množtvo palača i zaselakâ. razsijanih po dražestnih perivojih, uzbudjuju sanju, da je čovječanstvo veliko i svemožno. Posve drugi se osjećaji bude u okolici Rima. Nije moguće tuda prolaziti a da ne osjećaš, kako je malešan čovjek, kako mu je kratak život, izprazno naprezanje, kako je svakako nestalno sve ono, što nije u savezu s Bogom. Težke i ozbiljne misli dižu se same u duhu putnika, dok mu noge gaze po tih pustah od straha i ruševinâ roda ljudskoga.

Ogromne ove ravnine, mukle i turobne na skoro se, ipak, dižu. Svršavaju naokružnim gorjem, koje čini, oko Rima, kao ogroman okrug. Ništa nije tako liepo kako ove brdine; blage njihove kose, vanredno čiste, stoje uz bok nebu zanosno bistromu. Nepoznato svjetlo u naših hladnih krajevih obasjava im obrube, ublažuje im sjene, brzo sljubljuje najrazličnije im boje, te prema tomu kako sunce izlazi ili zapada, baca na te prozirne skupine lahku koprenu zlata, dúge ili grimiza. Na tom ogromnom okrugu jedan je samo prorez prema zapadu. Napunjen je morem, koje blišti, u tom prostoru, kao srebrna žica, i koje dotjeruje ljepotu toga prizora, izmjenjujući ga.

Molitva, razmišljanje, ozbiljne i vjerske misli, koje se toli lahko radjaju na rimskoj poljani, dižu se s ovim čistim obzorjem, te se s njim gube u nebo.

3. Što je ljubav katolička učinila Rimu, da uzmogne biti boravište namjestniku Kristovu.

U isto doba, kad je ljubav katolička dala Rim Papi, da taj grad, posvećen lažnim bogovom, okaljan tolikimi zločini, postane dostojan te bude boravište namjestniku Kristovu, ona ga je uredila veoma ukusno; očistila ga je, i da tako reknemo, namještaj u nj stavila; utisnula mu je značaj prema novomu njegovu opredjelenju. To je duša, koja stvara tielo. To je čovjek, koji si pravi boravište. Nježna duša ne stanuje u jednakom tielu kako duša neizgladjena. Ni Eskimi ni crvenokožci ne imaju onakova boravišta kako vaspitani Grk. Na tielo kako i na kuću upliviše biće, koje tu stanuje.

U tom pogledu Rim je neprispodobiv. Kaošto Bog, kad je hotio da čovjeku načini boravište, latio se toga s daleka, te je u naslagah položenih na kruglji zemaljskoj, ostavio dokaz dugoga svoga i tajinstvenoga rada; tako bismo rekli, da ima i u Rimu naslaga susljednih, što ih je uredila njeka, ni sam ne znam koja, nježna i umiljata ruka, da od njega načini mjesto jedincato, u skladu s onim, koji tu stanuje.

Prva naslaga, najdublja od svih, sastavljena je od ruševinâ i od pepela carstva rimskoga. Ne može se ni koraknuti u gradu a da se ne spotakneš o glasovitu ruševinu. Tu se diže stup osamljen posred hrpe kućâ. Tamo su opet te kuće sakrivene i kao okvirene lukovi trkališta. Sidjite na kapitol, prodjite preko ostanaka foruma, uputite se uz velebne ruševine Palatina s jedne strane, a hrama mira i sloge s druge, dodjite do ogromnoga koloseja; pa pošto ste tu časom odpočinuli, ajdete da zadjete i izgubite se u poljanah punih sasâ, što se steru od

Digitized by Google

svete Marije Veće do sv. Križa Jerusalemskoga. Ili ako volite, posjetite orijaške ruševine Karakallinih kupelji, pa kupeljî Titovih ili zlatne kuće Neronove. Eto dakle, što je ostalo od gorostasa rimskoga. Čudan li je temelj ta naslaga od pepela mrtvih i ruševinâ carstva, za onu vječnu Crkvu, koja govori samo o krhkoći ljudskih prilika i o preziranju onoga što prolazi! Budi velik, ogroman; satri sviet svojim sjajem; evo što ćeš ostaviti: pepeo, ruševine, okrnjene stupove, slavoluke što propadaju; to jest veličanstvene dokaze o ništetnosti čovjeka, što je prvi dogmat katolički! Pomislite si mjesto, koje bi bilo shodnije boravište namjestniku Kristovu, nego li je ono, koje govori narodom, družtvom, ono što najskromniji svećenik kaže najponiznijoj duši: „Sjeti se da si prah i u prah da ćeš se obratiti.“

„U ono vrieme, veli prorok, vidjeh ogroman kip, komu glava uzlazi do neba. Na jednom malen kamenčić odvali se s brda, te on udari o kip; a kip se smrvi u prah.“ To su ruševine onoga kipa, što čine u Rimu prvu naslagu tla, na kom počiva stolica sv. Petra.

Nu te ruševine promatrajte ih dobro; one ne imaju smrtne hladnoće. Topli ih dah kršćanstva proniče. Poput onih suhih kostî, što ih je prorok taknuo, kršćanstvo je dahnulo na te ruševine, te im vratilo život, rabeći ih za bogoštovje. Pogledajte na forumu ona tri liepa stupa sloga korintskoga; njekoć su vodili oni u hram Castora i Polluxa, danas su triem u crkvi sv. Kuzme i Damijana. Gledajte nasuprot Palatinu ruševine hrama Venerina; one su procvale, te je iz njih niknula, kao neočekivani plod, kuća i crkva sv. Franciske Rimske. Uzpnite se do *Ara Coeli,* uz velebne skaline od mramora; donesene su iz hrama Numina. Unidjite u sv. Mariju od Angjela, u sv. Lovrinca izvan zidina, u sv. Mariju u Cosmedinu. Odkle oni krasni stupovi, oni mosaici, oni taraci od dragocjena mramora? To su ruševine palačâ, hramovâ carstva rimskoga, što ih je kršćanstvo uzelo, očistilo, te ih upotrebilo na službu i na slavu Božju. Ta smjesa svetih spomenika i poganskih ostatakâ, te stare ruševine, što su došle u crkve kršćanske; te crkve kršćanske, što se podigoše posred ruševinâ svjetovnih; spomenici idolopoklonstva što služe kao oslon spomenikom kršćanstva, a koji opet njih podržavaju i čuvaju, čine njeku vrst prizora, što se vidi samo u Rimu, te čija ganutljiva i duboka ljepota daje sgode razmišljanju bez kraja.

Nad ovom prvom naslagom, ima tu druga, koju sačinjavaju isto tako ruševine i pepeo, nu pepeo preobražen po mučeničtvu. To su u ogromnom podzemju i u još nepoznatih djelovih katakombâ, ostatci onih, koji su umrli za Boga. Prebrojiti ih se ne može. U VII. vieku, kada je posvećen Pantheon, Bonifacij IV. dao je odatlje izvaditi, uz hiljadu pjesama iz uz suze radostnice, tri stotine i dvoja kola puna svetih kosti. U VIII. vieku Pavao III., u IX. Paskal I., Leo IV., Stjepan VI., nastaviše ovo sveto izkapanje, a ne mogoše ga dovršiti ni Grgur X. u X. vieku, ni Silvestar II. u XI. vieku, ni Paskal II., Gelasij II., Anastasij IV. u XII. vieku, ni Martin V. u XV. vieku, i koja ni s daleka još dovršena nisu. Danomice nalazi se novih hodnika, novih žilâ za sv. moći. Nad gustom naslagom ruševinâ i razvalinâ carstva rimskoga, evo dakle druga naslaga praha. Samo što prva raztužuje dušu, jer joj pokazuje ništetnost čovjeka, dočim ju druga razblažuje i tješi, jer joj progovara ufanje i neumrlost.

Bilo medjutim ma kako mnogo ovih svetih moći u katakombah, ipak je to samo manji dio bogatstva Rima u tom pogledu. Ne znam, koji li je nevidivi ljubitelj sabrao oko stolice svetoga Petra najdragocjenije moći. Skoro svi apostoli došli su, da počivaju oko ove nepogrješive stolice. Sveti Petar i sv. Pavao su u Vatikanu; sv. Jakov mladji i sv. Filip u crkvi Svetih Apostola; sv. Matija u sv. Mariji Većoj; sv. Bartol u crkvi na otoku, koji nosi njegovo ime; sv. Simon i sv. Juda u sv. Petru; ruka sv. Mateja u sv. Mariji Većoj; glava sv. Andrije u Vatikanu; prst sv. Tome u sv. Križu Jerusalemskom. To je kao neprestani sabor Dvanaestorice, što udahnjuju s dubljine svojih grobova, onoga, u kom se oživljuje sav sbor apostolâ. A uz apostole, toliki učitelji i tako glasoviti: sv. Ignacij Antiohijski, sv. Justin, sv. Grgur Nazianski, sv. Krizostom, sv. Leo, sv. Grgur Veliki! Tolike djevice: sv. Domitila, sv. Pudencijana, sv. Praxeda, sv. Agnes, sv. Cecilija! Tolike sv. žene: sv. Jelena, sv. Monika, sv. Franciska Rimska! Toliki sv. utemeljitelji redova: sv. Ignacij, sv. Filip Nerij, sv. Pavao od Križa, te množtvo drugih, koji se potanko spomenut ne mogu.

A ne imamo samo njihov hladni prah, nego imamo u Rimu njihove žive ostatke: kuće u kojih su stanovali, sobe u kojih su molili i plakali, zatvore u koje su ih bacali, verige koje su nosili, hiljadu posvećenih spomenika, gdje diše njihova

Digitized by Google

duša. Eno kuća gdje je stanovao sv. Pavao, podnu kapitola, blizu polja Martova, kad je došao u Rim, da traži svoja prava kao gradjanin Rimski. Eno palača gdje je senator Pudens primio sv. Petra, oltar gdje je prvi Papa govorio sv. misu, tarac od mramora kud su stupale njegove noge, pa i stolica gdje je on sjedao, da uči prve vjernike. Eno kupelji, gdje je ugušena sv. Cecilija, gdje je pala u onom divnom položaju, što ga je vječnim učinio veliki jedan klesar. Evo samostan, gdje je sveti Grgur Veliki nad rimskim carstvom lievao svoje neumrle suze. Ovdje se sastadoše sv. Franjo Assiški i sv. Dominik; ovdje je sv. Dominik uzkrsao mrtvika; evó naranča, koju je on zasadio svojom rukom, te koja je potjerala mladicu u čas, kad je slavni o. Lacordaire obnavljao njegovo djelo. U malenoj onoj sobici zatvarali su sv. Filipa Nerija dok bi misu govorio, da puk ne smeta svojim klicanjem sladkoga mu zanieća. Sv. Karlo Boromejski zadivio je Rim oštrom svojom pokorom. Tu je umro sv. Ignacij, tu su molili i učili, zajedno s rimskom mladosti, angjeoski oni mladići sv. Alojzij Gonzaga i sv. Stanislav.

Vidio sam, u Fiorenci, u crkvi Sv. Križa, spomenike podignute Danteu, Michael-Angelu, Galileju; posjetio sam s većim još ganućem kuću, gdje je stanovao Rafael; samostan blaženoga Angelika, fra. Bartolomea, Savanorole; kamen, gdje bi siedao pjesnik *Divine Comedie,* na podnožju tornja Giottova; te sam osjećao velik dah pjesničtva i umjetnosti, koji je njekoć širio se plemenitom ovom zemljom. Vidio sam, u Parisu, u museju vladarâ, ostatke franceczkoga kraljestva, počam od priestola Hilperikova do postelje prvoga konsula s tabora kod Arkole; počam od molitvenika sv. Ludovika do podnožka iz zatvora Ludovika XVI., pa sam razumio zašto njeki ljudi nisu mogli podnieti ovaj slavni i ganutljivi prizor. Nu ovdje ima nješto puno ljepše nego li je musej kraljevâ u Parisu; nješto puno rječitije nego kuća glasovitih muževa u Fiorenci, a to su, u Rimu, sveti ostanci, žive uspomene, kuće i grobovi svetaca, to jest dušâ najzanosnijih, najplemenitijih, najčišćih, i da sve reknemo, najvećih što ih je ikada bilo.

Pa kan da ne bi dosta bili ovi sveti ostanci, da Rim učine neprispodobivim musejem, ljubav katolička bijaše u Jerusalemu, da potraži još veće dragocjenosti. Jaslice gdje je Isus rodjen jesu u sv. Mariji Većoj. Stol na kom je ustanovio velebnu tajnu svete euharistije jest u sv. Ivanu Lateranskom. Stup uz koj bijaše bičevan, jest u sv. Praxedi. Sulica, koja mu je probola srce, jest u sv. Petru. Skaline, niz koje je sišao, da podje na Kalvariju jesu na Lateranskom brežuljku. A posve blizu, u sv. Križu Jerusalemskom, jest znamenit komad križa, više trnja iz krune, jedan čavao, koj mu je probušio ruke i noge, te naslov, u tri jezika, koji je bio povrh križa. Što ću još spomenuti? A pošto se je htjelo Rim učiniti boravištem Pape, zar se je moglo urediti ga božanstvenije?

Na tom blagu, na tih dragocjenih moćih našega Gospodina i svetaca bujno su se razvile crkve rimske. Kažu, da ih ima i danas još tri stotine šestdeset i pet, koliko dana u godini. A brojeći sve one, koje su gradjene u Rimu tečajem vjekova, dolazimo do ovoga čudesnoga zaključka: svakih petnaest mjeseci sagradjena je jedna crkva, i to susljedice tečajem stoljeća![1]) Nu više još nego li njihova davnina, povremeno njihovo postepeno dizanje, njihova ljepota ili njihovo bogatstvo, svjedok ljubavi koja ih je držala, iznenadjuje njihov izvor. Svi su narodi pri tom sudjelovali. Svi su htjeli da u Rimu imadu svoja svetišta, svoje svetkovine, svoje narodne grobove. Što kažem, svi narodi? Valjalo bi kazati sve pokrajine. To nisu samo Španjolci u obće, to su Aragonci, Katalonci, Valenci, Majorkani; to nisu samo Franceczi, nego Burgundi, Bretonci, Flamandi; to su, u Italiji, Napuljani, Fiorentinci, Lombardi, Venecijani i Luccani; to su, u Velikoj Britaniji, Englezi, Škoti, Irci; to su Germani, Ugri, Slaveni, Goti, Armenci, Abysinci. Boga slave u svako doba dana, svi narodi i u svih jezicih. Rim nije samo najveličanstveniji moćištnik, nego je on najveća crkva. Oj vanredna prizora, dok drugdje žurni i strastveni tečaj stvari snužduje duh, te ga silom priteže k zemlji, ovdje ti sve govori o Bogu, sve ti diže misli prema vječnim krajevom. Počam od pepela pod tvojim nogama do zvona nad glavom ti! Rječit prizor onoga što prolazi uz neprekidno objavljivanje onoga, što traje uviek! Eto Rim. Koli sgodno je to boravište namjestnika Kristova!

Zabilježimo zadnji još potez, koj dotjeruje ljepotu. Dok se tako molitve dižu iz blagoslovljenih hramova i iz nebrojenih crkava Rimskih, podnu njihovu razcvjetava najljepše cvieće vjere, ljubavi, pokore. Onimi putevi, kuda su prolazili tlačitelji narodâ, idu neprestano službenici siro-

[1]) Gerbet, *Esquisse de Rome chrétienne,* t. I., ch. III.

Digitized by Google

makâ, oni koji navieštaju mir. Mladi onaj čovjek, što ga vidite, sjaji od veselja, čelo mu još mokro od svećeničkoga pomazanja, odlazi u Kinu, u Koreu, da nadomjesti mučenika. Starac onaj, što ulazi u Rim lahka koraka, stari je biskup iz Afrike, a došao da moli Papu, neka razdieli biskupiju, koju je prije dvadeset godina osnovala njegova revnost, a gdje je njegov trud tako umnožao broj katoličkoga pučanstva, te je sada nuždno da budu dva ili pače tri biskupa. Svećenik onaj s veličanstvenom bradom, u bieloj haljini, vraća se u vruće pustare Afričke, odkle se ovaj put vratiti neće. Eno sestre sv. Vinka Pavlova, poniznih sestara za siromake, koje prolaze kroz Rim, te idu da osnuju škole, bolnice u Kairu, Alepu, Mossulu, Carigradu. Eno Karmelićankâ, u duge plašte ovitih, koje idu čak u Indiju da tamo osnuju ognjište pokorničko. Skoro svi glavari redova stoje u Rimu, odkle upravljaju pokretom; poput onih kerubina o kojih nam prorok kazuje da uzpravno stoje pred prestoljem Božjim, spremni da podju ili da pošalju svoje čete, na najmanji znak volje nebeske. Novi ovi osvajači zamjenjuju stare. Predstavljaju kraljestvo reda do sada nepoznata, kraljestvo poniznosti, dragovoljnoga siromaštva, nježne sućuti za ljude, nadnaravnoga zanosa dušâ. Malo po malo, pod svimi ovimi svetimi utjecaji, poganski je Rim promienjen. Učinjen je prema slici novoga svoga kralja. Postao je boravište dostojno njega!

Riječ o Škapularu Majke Božje.

Škapular od sedam Žalosti B. Dj. M.

(Crni škapular).

I. Što je i za što ga nosimo?

Crni škapular ili — što je svejedno — *škapular od sedam Žalostî Bl. Dj. Marije* jest naplećnik od dva mala komada *vunenog* sukna, a od boje *crne*. Ova su dva komada izmegju sebe spojena s dvije *vrpce*, što mogu biti od *koje mu drago* tvari i boje.

I za nj vriedi ono, što je rečeno naprijed u Vrhbosni str. 232. i 233. poglavito 7. a. b. 9.

Crni je škapular usko spojen s redom tako zvanih „*Sluga Marijinih (Servitâ)*“; toga radi *moraju* da se u *bratovštinu od sedam Žalostî B. Dj. M.* upišu, koji uzimaju *crni* škapular, hoće li da zadobiju *oproste* ovoga škapulara. — Gdje nije „kanonički“ podignuta bratovština od sedam Žalostî Bl. Dj. Marije, tamo treba da ovlašteni svećenik upiše imena članova u poseban *imenik*, pa će ih od vremena na vrijeme pravoj *bratovštini* istoga imena (ili kojemu samostanu *servitskom*, kao što je to izjavio preč. o. general Servitâ 14. lipnja 1881.). (Vidi Vrhbosnu str. 232., 8. b.)

Za *blagoslov* toga škapulara ima *poseban* obrazac; pa tako ima i *posebna* molitva, kada se *predaje* škapular te se prima u dotičnu *bratovštinu*. Zato se hoće za *valjanost*, da se reknu barem one riječi obrasca, što izrazuju blagoslov, predaju i primanje. (Sr. Vrhbosnu str. 232., 8. i.)

Bratovštinu od sedam Žalostî Bl. Dj. M. može „kanonički“ podignuti sâm preč. o. *general Servitâ*. Jedini on može i *oproste* saopćiti kako podignutim bratovštinama, tako i škapularu crnome; pri čem treba da se drži propisâ bule Klementa VIII. „Quaecunque“ 7. prosinca 1604.

Po najnovijim odredbama ne mogu *biskupi* podizati ovih bratovština s oprostima.

Onamo, gdje nema svećenikâ Servitâ ili gdje nije „kanonički“ podignuta bratovština od sedam Žalostî Bl. Dj. M., daje general Servitâ svećenicima, što za to mole, punomoć, da blagosove *crne* škapulare, da ih postave na vjernike i tako ih primu u bratovštinu od sedam Žalostî Majke Božje.

Crni škapular *nosimo za to*, da bogoljubno štujemo sedam *Žalostî Bl. Dj. M.* bolno se opominjuć *Žalosne* Majke Božje.

Plemenito doista odaje srce, ko nosi *crni* škapular. Žalostiva biti srca — svakoga krasi čovjeka i toliku ima moć nad onim, koga žalimo, te ga gotovo sili da nas obljubi. A kada smo već srca milostiva, na koga da se smilujemo većma nego li na onu plemenitu i svetu gospoju, koja, — kako pripovijeda sv. Alfons Ligorij[1]) — imala sina jedinca. Ovaj sin bio najljubežnjiviji čovjek, što ga zamisliti možemo. Bijaše on nevin, krjepostan i krasan. Osobito nježno ljubio on majku svoju a ne bi je ražalostio nikada, pa ni u najmanjoj stvari; naprotiv on bi je uvijek najdublje štovao, najtočnije joj se pokoravao, najusrdnije ju ljubio. Nekako se dogodilo te su toga sina neprijatelji lažno i zavidno

[1]) Slava Marijina, II. svez. 9. razgovor.

Digitized by Google

optužili; a sudac ma da je uvidio, pače i priznao nevinost optuženika, opet ga po želji neprijatelja njegovijeh osudio na smrt najsramotniju, samo da se ne bi zamjerio ovim neprijateljima. Sirota mati morade da vidi, kako ovaj njezin premili i poljubljeni sin u najvećem naponu pogiba smrću nepravednom i okrutnom; morade bo izdahnuti na sramotnome križu pred ogromnom množinom svijeta prolivši i zadnju kap krvi usred muka najgroznijih. Oj! za cijelo bićeš jur pogodio, ko je ta plemenita i sveta i bolna majka. Pa kad pomisliš, da je ona *i tvoja* majka, i sve ove boli da podnosi za to, kako bi mogla postati majkom tvojom: ded mi tada reci, ima li ko pod ovim nebom, koji bi bio dostojniji sažaljenja tvojeg, nego ova što je *Žalosna Majka* i Srce njeno probodeno od sedam mačeva oštrih! A najzad pomisli i ovo, da ćeš si žaleć ju Srce njezino predobiti i sasvim si ga osvojiti! Ta kad srce tvoje, što je sebično i svojevoljno i oholo, ne može uskratit ljubavi svoje onome, koji se u boli tvojoj na te smiluje: kako će istom Srce Marijino obljubiti one, koji žale s njome u žalostima njezinim?

II. Kako je postao crni škapular?

Sedam odličnih a bogoljubnih gragjana iz Firence grada: *Buonfiglio Monaldi, Buonagiunta Maretti, Manetto dell' Antella, Amideo degli Amidei, Uguccione Uguccioni, Sostegno de' Sostegni i Alexij Falkonieri*[1]) podržavahu izmegju sebe sveto neko bratimstvo u čast Bl. Dj. Marije. God. 1233. na blagdan Uznesenja Marijina u nebo[2]) bijahu po običaju svome na okupu, da bi proslavili slavlje Majke Božje i kraljice neba i zemlje. Tad se ukaže Prečista Djevica svakome od njih napose i zapovjedi im, neka ostave svijet a prigrle savršeniji život kršćanski. Oni bez odvlake slijedovahu glasu nebeskome i posavjetovav se prije s biskupom firenckim bl. *Ardingom,* odreknu se svojih časti, prodadu imanja svoja, porazdijele novac megju siromahe, obuku se u prosto, pepeljasto odijelo i na blagdan Porogjenja Marijina zaklone se u jednu siromašnu kolibicu izvan grada. Svaki put, kada bi dolazili u Firencu da se posavjetuju s biskupom u stvarima potrebnim, saletio bi se narod oko njih, a malići bi jednako vikali: *„Gle sluge Marijine! Gle sluge Marijine!“* Izmed ove djece bio i sv. *Filip Benizzi,* komu onda bilo jedva pet mjeseci; a docnije i njega pozvala Gospa, da obuče haljinu „sluga“ njezinih. Kako ih je ta naloga puka odviše smetala, zaključiše da će se zakloniti na mjesto ljudma manje pristupačno. Blažena im Gospa u tu svrhu pokaza vrletne visi gòre Senario. Tude oni življahu šest godina zabrinuti jedino za spas duše svoje preoštru činećі pokoru i neprekidno promatrajući gorku muku Isusovu i žalosti Majke mu Presvete.

Biskup *Ardingo* bijaše ih ne jednom nukao, neka zasnuju jedan *red,* što bi se posvetio službi Bl. Dj. M. No sve bilo uzalud, dok napokon ne dogje nalog s neba. Jedne večeri na veliki petak bijahu se ovi „sluge“ Marijini gotovo utopili u duhovno razmatranje, kadno ugledaše Majku Božju, gdje silazi s neba praćena velikim množtvom blaženih duhova, od kojih su jedni nosili *mučila* Isusa Krista, a drugi *pravila* sv. Augustina. Jedan od njih nosio u ruci paomenu granu, a drugi kážu (cimer) s natpisom zlatnim: „Sluge Marijini“; napokon treći imao u ruci crno odijelo kroja neobična. Pustinjaci naši budući izvan sebe s ovoga vigjenja i puni strahopočitanja izgledahu, što će im kazati Bl. Dj. Po tom dogje k njima kanoti „Majka od Bolesti“ i ljubezno pokazav na čas prije pomenute prijedmete ovo im reče: *„Uzmite ovo odijelo, što vam ga dajem; pa i pravila sv. Augustina, koja ćete držati, eda bi urešeni imenom sluga mojih, jednom zadobili nagradu vječnog života, koja će vam se dati.“*

Sv. pustinjaci s mjesta uzeše odijelo novog reda, komu je svrha da i sebe i druge posvete promatrajuć neprekidno gorku muku Isusovu i ljute boli njegove preblažene Majke. Ujedno uzeše osnivači ovoga reda dijeliti male, *crne* škapulare onima, što ne će ili ne mogu baš stupiti u taj red, no ipak su radi na osobiti način pokazati se da su „sluge“ Marijini i da hoće vavijek pred očima imati boli njezine.

To je dakle početak i postanak *crnog* škapulara i *bratovštine* od sedam Žalostî Majke Božje. Isti su redovnici počeli širiti i pobožnost *sv. krunice od sedam Žalostî* Marijinih.

Što više se raširio red *„sluga Marijinih“* — a tomu je osobito puno doprinesao *sv. Filip* Benizzi i sv. *Julijana* Falkonierija — to se jednako i posvuda množila i bratovština od sedam Žalostî Majke Božje. Car Rudolf I. Habsburški zajedno s caricom, car Karlo IV. takogjer s caricom Anom,

[1]) Svi se ovi štuju u crkvi katoličkoj kanoti *Sveci,* a svetkovina im je na 11. veljače. [2]) Sr. časoslov rimski.

Digitized by Google

i docnije vrlo mnogi članovi prejasne kuće Habsburške; onda kraljevi Portugalski, Kastiljski, Aragonski i Navarski; kraljevi Poljske i druga kneževska lica bez broja uzeše škapular od sedam Žalostî Majke Božje. Sv. kralj Ljudevit IX. francuski, sjaje upravo kanoti alem-kamen izmegju ostalih članova ote bratovštine.

Mnogi su sv. Oci pape potvrdili *red „Sluga Marijinih“*, onda *bratovštinu od sedam Žalostî* Bl. Dj. pa i *škapular crni,* podijelivši mnoge milosti duhovne i oproste.[1])

III. Koja nam korist od crnog škapulara?

Sv. Alfons Ligorij pripovijeda[2]), da je objavljeno sv. *Elisabeti,* kako je sv. *Ivan* evangjelist zaželio da opet jednom vidi Majku Božju, pošto je ona već bila uznesena u nebo. Njegova bi želja uslišana, i tako mu se ukaza prečista Djevica ujedno sa Sinom si Božanskim. Tada razumje sv. Ivan, kako je Majka Božja od Spasitelja Bož. molila za osobite milosti onima, koji uštuju navlastito *boli* njezine; a Isus im obeća poglavito ove četiri: *a)* koji će zazivati Majku Božju zaradi boli njezinih, oni će zadobiti milost, da prije smrti čine pravu pokoru za grijehe svoje. *b)* on će ovake braniti u nevoljama njihovim, a navlastito u čas smrtni. *c)* on će im utisnuti uspomenu na muku svoju, a u nebu će ih za to nagraditi. *d)* on će take bogoljubnike predati u ruke Marijine, neka ona s njima čini po volji svojoj, i neka im isprosi sve milosti, kako ju volja.

2. Majka je Božja obećala sv. osnivačima reda servitskog, a navlastito sv. *Aleksi,* da će one, koji bogoljubno uštuju boli njezine, *čuvati u svim prigodama života;* no osobito u čas smrtni.

3. Osim ove mile a možne zaštite predobijaš si na način osobit Srce Marijino, a po tom i *ljubav osobitu* Majke Božje. A šta će to reći — ded jednom uzmi o tome razmišljat! —

4. Opominjuć se češće boli Marijinih ti bivaš sve milostiviji i time ljubežnjiviji spram Majke Božje; pa time ti srce u opće biva milosrdnije i ljubežnjivije spram bližnjega. A kad ti jednom bude i srce i oko i ruka milosrdna prema iskrnjemu tvojem — onda blago tebi, jer ćeš i ti u Boga *„milosrgje postići“* (Mat. 5, 7).

5. Misliš li češće na boli Marijine, to nije moguće a da ne *zamrzneš* na one, što su majci tvojoj tolikih zadali jada; — a to su *grijesi* tvoji. Pa kad jedared zamrzneš na grijeh, ti ćeš se i bojati svake griješne prigode; ti ćeš joj se po tom *uklanjati.* Time si uklonio s puta najveću zapreku, koja ne da milosti Božjoj da djeluje u srcu tvome; a pošao si u isti mah putem *ustrajnosti* u dobru.

6. Bivaš *učesnikom svega dobra,* što se zbiva u redu „Sluga Marijinih.

7. Možeš dobiti mnoge *oproste.* A to su:

A. *Potpuni:* 1. U dan, u koji uzimaš škapular *crni* te pristupiš bratovštini od sedam Žalostî Marijinih, ako se ispovjediš i pričestiš. — 2. Na glavnu svetkovinu bratovštine. Uvjeti: sv. ispovijed, sv. pričest, pohod crkve od bratovštine, — počevši od *prve* večernje, — molitva na nakanu sv. crkve. — 3. U čas smrtni, pošto si se ispovjedio i pričestio; ako to nije moguće, valja ti barem skrušenim srcem zazvati Presv. Ime Isusovo[1]). — 4. Kad su članovi pri ophodu svečanom, koji se s dopuštenjem biskupovim drži jedne nedjelje u mjesecu. Uvjeti: sv. ispovijed, sv. pričest i molitva na nakanu sv. crkve. — 5. U glušnu nedjelju, kad se članovi bratovštine ispovijede, pričeste, na nakanu sv. crkve mole, crkvu od bratovštine pohode — počevši od *prve* večernje — i tuj pobožno razmišljaju o sedam Žalostî Bl. Dj. i osobito o muci Isusovoj.

B. *Nepotpuni:* 1. *7 god. i 7 četrdesetnica* na svetkovinu Porogjenja, Navještenja, Očišćenja i Uznesenja Marijina. Uvjeti: sv. ispovijed, sv. pričest, pohod crkve od bratovštine (počev od 1. večernje), i molitva na nakanu sv. crkve. — 2. *7 god. i 7 četrdesetnica* u svaki petak. Uvjeti: sv. ispovijed i pričest i 5 Očenaša i 5 Zdravih Marija na poštenje muke Isusove. — 3. *5 god. i 5 četrdesetnica,* kada pratimo presv. oltarni sakramenat k bolesnicima i za ove se pomolimo. — 4. *100 dana,* ako se izmole zajednički „časovi“ Bl. Dj. Marije u crkvi od bratovštine. 5. *60 dana,* kada su god članovi prisutni, dok se pjeva „Salve regina“ i Litanije Majke Božje — što biva svake subote poslije „večernje“, ili ako u isti dan izmole 7 Oče naša i 7 Zdravih Marija na poštenje 7 Žalostî Bl. Gospe, — ili ako su kod sv. misâ i druge službe Božje, što je drže članovi u crkvi od bratovštine, — ili ako se dogje bilo k javnim bilo k privatnim sastancima od bratovštine, — ili ako se sprovodi mrtvaca ka grobu, ili ako se učini drugo koje djelo bud bogoljubnosti bud ljubavi. — 6. *100 dana,* čine li se preko godine bogoljubna razmatranja o sedam Žalostî Bl. Gospe i o muci Isusovoj, poglavito ako se izmoli *Oče naš* i *Zdravo Marija* ujedno sa *Stabat Mater (Stala majka);* i ako se obave druge bogoljubne vježbe, kako se običaju obavljati u crkvama od bratovštine, pa ako se uza to moli još i na nakanu sv. Oca pape.

C. Još mogu članovi dobiti t. zv. *oproste od stajalištâ,* pohode li u odregjene dane crkvu ili kapelicu svoje bratovštine te se tude pomole.

---

[1]) Sr. Die fünf hh. Scapuliere. Soest 1854. Pag. 14. ss.
[2]) Slava Marijina, II. svez., 9. razgovor.

[1]) Članovi mogu dobiti *na samrti* blagoslov *s potpunim oprostom* od svećenika iz reda „Sluga Marijinih“; nema li taki svećenik, to može onda *svaki drugi* svećenik podijeliti taj blagoslov s potpunim oprostom po obrascu što je u rimskom Ritualu.

Digitized by Google

8. *Povlastice.* *a*) Koji članovi ne mogu pohoditi crkvu od bratovštine poradi bolesti ili poradi drugoga zakonitog i dovoljnog uzroka, oni mogu dobiti sve dotične oproste, kad im ispovjednik promijeni pohod crkve u drugo koje bogoljubno djelo. — *b*) Svi naprijed pomenuti oprosti mogu se namijeniti i dušama u čistilištu. — *c*) Sv. O. papa Leon XIII. dopustio je te članovi bratovštine od sedam Žalostî Bl. Dj. mogu dobiti sve oproste pohodeć župnu si crkvu, na mjestima, gdje nema crkve od reda „Sluga Marijinih", niti crkve pomenute bratovštine. Usljed toga mogu članovi te bratovštine zadobiti još cijelo kolo potpunih i nepotpunih oprosta.

Mi ćemo ovdje samo da navedemo dane, u koje se mogu dobiti oprosti potpuni: 1. Uskrs. 2. Uznesenje Marijino. 3. Porogjenje Marijino. 4. Treća nedjelja u rujnu. 5. Jedanput svake godine, kad se obavlja pobožnost, što je zovu „molitva od 40 urâ". 6. U jedan od sedam dana prije ili poslije svetkovine od sedam Žalostî Majke Božje (u petak prije Cvjetnice). 7. Na Tijelovo. 8. Na svetkovinu: sv. Filipa Benicija (23. kolovoza); sv. Peregrina Laciosa (30. travnja); sv. Julijane Falkonierije (19. lipnja); sedam sv. osnivačâ reda Sluga Marijinih (11. veljače); u jedan djelatni dan, što slijedi neposredno iza „dušnoga dana", kad se s dopuštenjem biskupovim drže svečane zadušnice za pokojne članove bratovštine od sedam Žalostî Bl. Dj. M. — 9. Na svetkovinu sedam Žalostî Majke Božje (u petak prije Cvjetnice). — Uvjeti, koje valja uvijek ispuniti, jesu: sv. ispovijed i sv. pričest, pohod crkve — kako je naprijed rečeno — pa molitva na nakanu sv. Oca pape.

Kod broja 1. 2. 3. treba osim toga da se izmoli 7 Oče naša i Zdravih Marija ili „večernja za mrtve".

III. Uvjeti da dostignemo te milosti.

1. *Crni* škapular treba da je *blagoslovljen* od svećenika za to ovlaštena; i taj će isti *svećenik* stavit na nas ovaj škapular.

Već gore rekosmo, da samo preč. o. *general Servitî* može svećenicima tu vlast podijeliti; u *njega* dakle ili neposredno u *sv. stolice* treba zaiskati ovu punomoć.

2. Pošto je *crni* škapular usko spojen s *bratovštinom* od *sedam Žalostî* Majke Božje, to je neophodno potrebno *upisati* se u ovu bratovštinu.

3. Škapular valja *svegjer nositi;* za to kad se jedan istrošio ili izgubio valja ga zamijeniti drugim, koji se ne mora više blagosloviti.

4. Ima li onamo *bratovština* od sedam Žalostî, to neka nastoje članovi, da koliko mogu, točno ispune dužnosti njezine. Svaki dan neka izmole 7 Oče naša i 7 Zdravih Marija na poštenje sedam Žalostî Majke Božje. Umre li koji član od ove bratovštine, to će ostali članovi za ispokoj duše njegove izmoliti 7 Oče naša i 7 Zdravih Marija.

Pamti. Ovo što je navedeno pod br. 4. nije *bitna* dužnost, kao ni ono, što slijedi u br. 5.

5. *Sv. Alexij* Falkonieri, jedan od osničavâ reda „Sluga Marijinih," često bi kazivao: članovi bratovštine od sedam Žalostî Bl. Gospe neka ne misle da su udovoljili dužnosti svojoj razmišljajuć samo boli Marijine i žaleći s njome; već ovo razmatranje treba da ih potakne te oni čvrsto odluče na pravi uzrok boli njezinih, na grijeh naime da zamrze, da ga okaju i da ga se svom pomnjom čuvaju. Taj duh bogoljubnosti pothranjivaće u sebi raznim vježbama duhovnim, u koje ide i t. zv. *„krunica od sedam Žalostî Bl. D. M."*

Dodatak.

Krunica od sedam Žalostî Bl. Dj. M. potječe od reda „Sluga Marijinih," i sastoji od sedam koljenaca, a svako koljence od *1 Oče naša* i *7 Zdravih Marija,* na poštenje sedam Žalostî Marijinih, koje valja da razmatramo moleći ovu krunicu.

Ova se krunica po „Raccolti" moli načinom slijedećim:

Djelo skrušenja. O moj jedini i preljubezni Gospodine, gle kako sam pred licem tvojim presvetim sasma zastigjen razmišljajući mnoge a teške pogrde, što sam ti ih nanesao. Svim srcem te molim, daj mi ih oprosti, pošto se iz čiste ljubavi napram tebi za njih kajem i radi neizmjerne dobrote tvoje mrzim na njih te ih kunem i proklinjem. Kao što bih rad bio da sam tisuću puta prije umro, nego da sam te uvrijedio: tako sada čvrsto odlučujem tisuću puta radije život izgubiti, nego li te iznova uvrijediti. O moj propeti Isuse, ja tvrdo odlučujem da ću što prije u sv. sakramentu pokore očistit si dušu. A tebe, o preljubezna Djevice, majko milosrgja i utočište grješnikâ, molim, za tvoje pregorke boli, isprosi mi žugjeno oproštenje mojih grijeha. Moleći pako po nakani sv. Oca pape da dobijem sv. oproštenja podijeljena krunici tvojoj ja se ufam po njima zadobiti oproštenje kaznâ, što sam ih zaslužio za grijehe svoje.

I. Obodren ovim ufanjem promatram *prvu* bol, što ju ćutjela Bl. Dj. i Majka Božja, kadno u hramu Sina svog Isusa davši u ruke starcu Simeonu ču od njega, da će joj mač probosti dušu; čime je prorekao muku i smrt Sina njezina Isusa Krista. —

1 Oče naš i Zdravo Marija.

II. *Drugu* je ćutjela bol Bl. Dj., kadno je morala da bježi u Egipat, da se ukloni progonu nesmiljenog Iruda, koji htjede da joj poljubljena Sina Isusa pogubi.

1 Oče naš i Zdravo Marija.

III. *Treću* je ćutjela bol Bl. Dj., kad je o vazmu sa zaručnikom svojim sv. Josipom i poljubljenim Sinom Isusom pohodila hram u Jerusolimu, a kući se vraćajuć ne našav Isusa tri ga je dana žalosna tražila.

Digitized by Google

1 Oče naš i Zdravo Marija.

IV. *Četvrtu* je ćutjela bol Bl. Dj., kadno je susrela Sina svoga Isusa, gdje nosi teški križ na goru Kalvariju, da bude ovdje raspet zaradi spasa našeg.

1 Oče naš i Zdravo Marija.

V. *Petu* je ćutjela bol Bl. Dj., kada vidje, gdje joj Sina Isusa na križu u vis digoše; gdje mu krv presveta iz svih žila curkom curi; gdje napokon umrije, pošto je tri ure na križu visio.

1 Oče naš i Zdravo Marija.

VI. *Šestu* je ćutjela bol Bl. Dj., kada Sinu njezinu sulicom probodoše rebra; kada ga skinuše s križa i metnuše u prečisto krilo njezino.

1 Oče naš i Zdravo Marijo.

VII. *Sedmu* i zadnju je ćutjela bol Bl. Dj. Marija, Gospoja naša, osobita zagovornica sluga svojih i sviju nevoljnih grješnika, kada vidje, gdje u grob polažu presv. tijelo Sina njezina Isusa.

1 Oče naš i Zdravo Marijo.

Zatim se mole još *3 Zdrave Marije* na poštenje onijeh suza, što ih proli Bl. Dj. u bolima svojim, eda bi nam od Boga isprosila milost pravoga pokajanja za grijehe naše, — i dobili sv. oproste.

V. Moli za nas Djevice žalosna!

R. Da postanemo vrijedni Kristovih obećanja.

Pomolimo se. Molimo te, Gospodine Isuse Kriste, neka sada i u vrijeme smrti naše za nas posreduje u milosrgja tvoga Bl. Dj. Marija, Majka tvoja, kojoj je dušu presvetu za vrijeme muke tvoje probo mač boli. Po tebi, Isuse Kriste, Spasitelju svijeta, koji s Ocem i s Duhom svetim živiš i kraljuješ na sve vijeke vjekova. *R.* Amen.

Za ovu krunicu podijeliše ili potvrdiše sv. Oci pape Benedikt XIII. breveom „*Redemptoris Domini*“ 26. Rujna 1724., Klement XII. breveom „*Unigeniti Filii Dei*“ 12. prosinca 1734. i Pij IX. otpisom sv. zbora za oproste 18. srpnja 1877. slijedeće *oproste:*

1) *200 dana* za svaki *Oče naš* i za svaku *Zdravu Mariju* — svima, što mole ovu krunicu poslije skrušene sv. ispovijedi ili barem s čvrstom odlukom, da će se ispovjediti, u kojoj crkvi reda „Sluga Marijinih“.

2) *200 danâ* (za svaki Oče naš itd. vidi gore naprijed), ako se ta bogoljubnost obavi, — bilo gdje mu drago, — u petak, u koji dan korizme, i na svetkovinu od sedam Žalostî Bl. Dj. M. i u osmini njenoj.

3) *100 danâ*, (za svaki Oče naš itd. vidi 1), ako se ta bogoljubnost obavi na koji drugi dan u godini pa bilo gdje mu drago.

4) *7 godinâ i 7 četrdesetnicâ*, kada tko bud sam bud s drugima moli ovu cijelu krunicu.

5) *100 godinâ* oprosta dobivaju svaki put oni, što su dobili ovu krunicu neposredno od kojega svećenika reda „Sluga Marijinih“, kada ju god mole poslije skrušene sv. ispovijedi ili barem s čvrstom odlukom, da će se ispovjediti.

6) *150 godinâ* oprosta dobivaju oni, što ju poslije skrušene sv. ispovijedi mole u ponedjeljak, u sriedu i u petak i na zapovjedne svetkovine, ako su tu krunicu dobili čas prije (5) rečenim načinom te ju sobom nose.

7) *200 godinâ* dobivaju oni, što iza dobro ispitane savijesti i poslije skrušene sv. ispovijedi mole tu krunicu, pa se još pomole na obične nakane sv. Oca.

8) *10 godinâ* dobivaju oni, koji krunicu od sedam Žalostî Bl. Dj. sobom nose i često ju mole, kada god poslije skrušene sv. ispovijedi i sv. pričesti bud da slušaju sv. misu ili propovijed, bud da prate presv. oltarni sakramenat k bolesniku, bud da izmire neprijatelje, bud da grješnike sklonu na pokoru, bud da mole 7 Oče naša i Zdravih Marija, bud da obave koje djelo tjelesnog ili duhovnog milosrgja na poštenje Gospodina našega Isusa Krista, ili Bl. Dj. Marije ili jednoga od svojih Svetih zaštitnika.

9) *Potpuni oprost* jedan put u godini mogu dobiti oni, što običaju četiri put na tjedan izmoliti ovu krunicu, i to u dan, koji mu drago, kad tu krunicu mole iza skrušene sv. ispovijedi i sv. pričesti.

10) *Potpuni oprost* jedan put u mjesecu mogu dobiti oni, što mole ovu krunicu kroz mjesec dana. Uvjeti: sv. ispovijed, sv. pričest i molitva na običnu nakanu sv. Oca pape.

Da se dobiju ovi oprosti, samo sobom se hoće, da se mole propisani *Oče naši i Zdrave Marije;* po tom da se boli poglavitije, što ih pretrpjela Majka Božja za života i kod smrti Isusove, *govore i promatraju.*[1]) No kako ne samo manje naobraženi već i taki, što su dobro podučeni ne mogu uvijek da razmatraju: to je Nj. Svetost papa Leon XIII. otpisom sv. zbora za oproste 15. svibnja 1886. dopustio, da sve gornje oproste, *izuzev* samo one, što su označeni u *br. 6. 7. i 9.,* mogu dobiti i oni vjernici, koji bilo s koga mu drago uzroka ne mogu, dok mole krunicu, niti da čitaju niti da razmatraju sedam Žalostî Bl. Dj. M., samo ako druge propisane uvjete ispune.

Dalje treba da su krunice *blagoslovljene* od poglavarâ reda „Sluga Marijinih“ ili od drugih svećenika istoga reda, što su od svojih poglavara za to ovlašteni.

Prije se davala taka punomoć izvan reda servitskog jedino predstojnicima bratovštine od sedam Žalostî Majke Božje, ili župnicima, u čijih je župa bila podignuta taka bratovština, i to samo za ona mjesta, gdje nije bilo samostana od reda „Sluga Marijinih“, pa samo za članove one bratovštine. Docnije je dopustio general Servitâ, da se mogu blagosloviti one krunice i za take vjernike, što ne pripadaju bratovštini od sedam Žalostî; na isti način je i *drugim* svećenicima dao istu punomoć, kad su već bili ovlašteni, da primaju vjernike u bratovštinu od sedam Žalostî Majke Božje. A pošto se u novije doba počelo sumnjati glede ovih raznih

[1]) U breve-u Klementa XII. čitamo: „cum peculiari Dolorum hujusmodi explicatione et meditatione.“ Sr. Beringer: Ablaesse Str. 339.

Digitized by Google

ovlaštenja, to je Nj. Svetost papa Leon XIII 19. siječnja 1884. veće sigurnosti radi „iscijelio“ sve punomoći, što ih bijaše podijelio preč. o. general Servitâ gledom na blagoslov krunicâ, i podjedno je izrijekom dao punomoć generalu Servitâ, da može ovlastiti *svakoga* svećenika (i iz klera svjetovnog) za blagoslov krunica od sedam Žalostî Majke Božje.

Jur jednom napomenusmo, da svećenik mora kad hoće da blagoslovi ove krunice, uzeti propisani *obrazac posvetni,* makar on neposredno od sv. stolice imao vlast te krunice blagosoviti i njima podijeliti dotične oproste.

Krunice, što ih dijele *Servite,* imaju mjesto 7 Oče naša 7 medaljica, od kojih svaka predstavlja jednu od sedam Žalostî. Kako to opetovno izjaviše generali Servitâ, nipošto *nije trijebe* tih medaljica, da se dobiju oprosti; za to dostaju i obična zrnca.

Ni ove *krunice* ne mogu se (iza posvete) *prodati* ili drugome *uzajmiti s namjerom* da bi *i ovaj* na njima se moleć *dobio oproste.* U ovome bi se slučaju oprosti namah izgubili.

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević,** župnik Pribićki.

Deseta noć.

Mudrost Božja u carstvu milosti.

Ali kakovo novo pozorište čudesa Božjih otvara se tu preda mnom! Da se od moga svetoga snebivanja oporavim, htjedoh svoje zapanjene misli odvratiti od carstva prirode, pa gle, tu u blizini nalazim bezkrajno carstvo milosti. Tko se može u tu bezkrajnost zaputiti, a da ne zabludi? Tko da ne osliepi pred tolikim sjajem, koj sve razsvjetljuje? Vječna Mudrosti, ja Ti se klanjam na Tvojem priestolju, ali ja i uzmičem natrag. Dopusti, da moje ništetno biće pred tobom sakrijem. Pa ipak zoveš me k sebi i hoćeš, da promatram Tvoja divna čudesa. Ti hoćeš, da se u životu svojem bavim ne samo promatranjem Tvoje Božanske moći kao Stvoritelja i praizvora svih stvari, koje su, proizašav iz ništa, postale u šest dana stvaranja; već hoćeš, da promatram i ona Tvoja velika djela, koja su sasvim novi red na svietu uvela. Gdje da počmem? O tužnom početku ljudske nevolje, kako je Tvoja razsrdjena pravednost nad palim čovjekom smrtnu osudu izrekla, dočim je Tvoje blago milosrdje velikoga Spasitelja obećalo, koj je imao jednom početniku smrti glavu satrti? Ili ob onoj častnoj špilji, gdje je Spasitelj u prvom svojem djetinstvu za spas svieta mučni svoj put nastupio? Koliki predmeti gomilaju se tu na jedanput pred mojim očima! Vidim brdo Golgotu po bielom danu crnim oblakom zastrtu; vidim kako je prestrašeno sunce pomrčalo, kako se pećine razpadaju, vidim. . . . . Vječna mudrosti, Ti me vodiš tamo, gdje um čovječji bez višjega svjetla sliep postaje, te ne može ni koraka napred. Ti ravnaj mojim putem.

Nedužnost čovjeka na zemlji bijaše samo jedan bliesak, za kojim je sliedila duboka tama. Kao što angjeo u nebu, tako poremeti čovjek na zemlji liepi sklad, kojim je neizmjerni sbor svih stvorova slavio svoga Početnika. Ti tamna noći, sjećaš me na tužno ono stanje, u kojem se je rod ljudski iza prvoga grieha našega praotca nalazio. Kada umorno sunce zapane, te u krilu mora ili u sjeni gorâ počinak traži; tada izčezne s njim liepo svjetlo i boja i oblik svih stvari. Tamna koprena zakrije zemlju, te sve, što na njoj živi: u šumi, u zraku i u vodi, pada u naručaj sladkomu snu. Meljutim sove, ušare, šišmiši i druga noćna strašila izvlače se iz razpucanih zidova, iz starih kula i gradina, iz zapuštenih i nepristupnih pećina. Tmina, što spavajuću prirodu pokriva, to je njihov ugodni živalj, to je vrieme njihova okrutnoga haračenja. Smjelo šire one svoja krila kroz tihu, tamnu noć, i teku lukavo za plienom i grabežem. Njihova pjesma je samo tužna krika, koja strahotu tamne noći još povećava, i ubogim ptičicam propast navieśta.

Tako se je razprostrla tamna noć nad rodom ljudskim, kada nam je vječno sunce, svjetlo našega uma, po griehu praotca, zapalo. Već dolažahu iz tamnih zatvorâ bezdna, na vječnu noć odsudjeni, dusi i razprostirahu se po tamnoj i neprijaznoj zemlji, da nas upropaste. Vječni mogaše se daleko od nas držati, te nas pustiti, da postanemo žrtve grieha, da ostanemo djeca smrti. On to mogaše, ali ne htjede. Njegova neizmjerna dobrota u savezu sa Njegovom visokom mudrošću pripravljaše veliko djelo odkupljenja, dok On sâm ne dodje, i svjetloga nam dana ne donese i djelo spasa ne izvede. Vjero, ti bijaše spasonosna zora, koja razprši sjenu

Digitized by Google

smrti sa svieta. Ti odmah upravljaše pogled ubogih smrtnika onamo k iztoku, gdje se je blagotvorno Sunce pokazati imalo, i težnja za Njim nadomjestila im je pravi Njegov dolazak. Napokon pojavi se veliki Izbavitelj, i veliko djelo odkupljenja bijaše dovršeno.

Tebi se klanjam, sveti Križu. Ti si tvrdokornim Židovom sablazan, a oholim poganom ludost. Hvala velikomu milosrdju! U tebi vidim more od svjetla, u kom se gube ne samo slabi smrtnici, već i oni uzvišeni dusi, koji okružuju priestol vječnoga Kralja. U tebi vidim neizrecivim načinom sjedinjeno bezkrajno milosrdje i strogost, pravednu kaznu i oproštenje, mržnju i ljubav. U tebi nalazim sjedinjene najprotivnije stvari: visost i potištenost, nedužnost i krivnju, sramotu i čast, i čudo nad čudesi: Boga u čovječjoj spodobi!

Oholost čovjeka bijaše izvor svoj našoj nevolji; poniženje Boga-čovjeka bijaše tomu lick. Prvi čovjek usudi se drzko podići i uzkratiti posluh Bogu. Spasitelj, kao uzor najdublje pokornosti i posluha, ponizi se i uze spodobu sluge, te podnese na svojoj vlastitoj osobi kaznu toga nepokornoga sluge. On se predade sâm u sramotu i u muke, koje je onaj zaslužio bio, i prikaza se uvriedjenomu vječnomu Veličanstvu. Stvor je opet postavljen u pravi odnošaj prama svomu Stvoritelju, krivac je kažnjen; ali kažnjen je u onom, koj se nedužan za njega na smrt predade. Izbrisana je sramota, koju je crv zemaljski Svevišnjemu nanio; al Onaj, koj ju je izbrisao, bijaše uvriedjenomu jednak. Kazna uvriedjenoga Božanstva jest neizmjerna; al je zadovoljština veća, nego li krivnja; veća je u toliko u koliko je veći Bog, koj zadovoljštinu daje, od čovjeka, koj grieši; u koliko je veća dobrota, koja oprašća, od krivnje uvreditelja. Sretna krivnjo staroga praotca, koja donese propast na pokolenje ljudsko; ali sretna zato, što dade priliku Bogu-čovjeku, da nam spas donese. Njegova krv tecijaše preko smrtne rane, i donese bolestniku ne samo zdravlje i život, već ga obasu i drugimi bezbrojnimi dobri.

Dok čovjek u raju zemaljskom nedužan bijaše, bijaše miljenko Božji. Bog vidje u njem odraz svoga duha, svoju sliku i priliku, remek-djelo svoje svemožnosti. Ali tim, što ga Odkupitelj u prijašnju nedužnost postavi, pope se čovjek u višji red, on sada većim pravom pripada Bogu, te ima novo pravo na njegovu ljubav. Božanska krv, kojom se on preporadja, čini ga nebeskim bićem, čini ga sinom Svevišnjega, rodjakom i bratom Njegova vječnoga Sina, prijateljem i ljubovnikom Duha Svetoga, koj je jedno sa Otcem i Sinom. Ali čovjek, poznaje li i on to svoje dostojanstvo?

Nesretna putenosti, ti ga izdaješ i podjarmljuješ, ti ga odvraćaš od onih misli i osjećaja, koje bi ga pitomca neba, oživljavati imale. Kano kada se u dolini pare u bielu maglu sgustnu, te putniku zakriju nebo, sunce i ostale predmete, koji se za čista zraka u velikoj daljini okolo na okolo vide: isto tako u tmini tumara onaj, komu su zli dusi putenimi željami i nasladami um potamnili. On vidi samo poznate predmete oko sebe, i duh njegov, sliep za višje stvari, samo za njimi leti. Probudi se, o čovječe, pa se podigni u čišće krajeve, na vrhunce brdâ, gdje je nebo vedro, a zrak čist: popni se na Golgotu, pa ćeš viditi, kako sve, što ti sada obožavaš, i za čim srce tvoje teži, duboko pod tobom leži. Vidit ćeš, kako se daleko obzorje tvoje proteže, kako čist zrak ti udisavati imaš, koli ti krasno svjetlo ima svietliti.

U toj zemlji bolî, gdje se ti nalaziš, ide svaki za svojimi ludimi tlapnjami. Putenost, pod krivom izlikom blaženstva, vuče za sobom bezbrojno množtvo prevarenih smrtnika. Glavu si okitila nježnim cvićem, pa ih vodi zavodljivim putem u prekrasnu tobože okolicu. Gdje ona nogom svojom stane, čini se, kao da je sve ružicami posuto. Silna rulja tiska se za njom, te nemirno srće njezinim tragom; ali sakrito trnje krvavi zemlju njihovom krvlju, te se onesviešćen ovdje sruši jedan, tamo leži drugi, jedan se sunovrati ovdje, drugi ondje u ponor, koj je cvićem i zelenom travom zakrit. Drugo množtvo opet nosi na čelu biljeg skrbî i brigâ. Ovi ne spavaju po ciele noći, već se neprestano napinju i muče, kako bi si što više imetka sgrnuli, pa makar to i prevarom bilo. Zlato, to je njihov kumir, komu se oni klanjaju, i za koga misle, da će ih jednom usrećiti. Oni štede i na stranu meću za stare dane, za koje misle da su još daleko; ali ti dani, za koje oni štede, ne dodju nikad, jer smrt uviek prije dodje i sve im ugrabi. Drugoga opet vidim, kako se napinje, da se izmedju svjetine protura i na što višje mjesto popne u čovječjem družtvu; i jedva se je uzpeo, sruši se sa svoje visine, i u krilu groba pomieša se sa prostom svjetinom. U kratko, svaki teži ili za putenom nasladom, ili za prekomjernim imetkom, ili za onim, što oholosti njegovoj ugadja, naime za visokimi častmi i dostojanstvom; a sve to prieči jim unići

Digitized by Google

u ono blaženstvo, koje im je nebo u drugom životu pripravilo.

Božanska Mudrost dodje iz ljubavi k nam, da nam bude učiteljicom, da razprši obsjenu, koja nas je zavaravala; dodje, da nas k blaženstvu privede. Ona bijaše malena, da se do naše ništetnosti spusti. Da nas osokoli, da njezinim tragom idemo, zaodjenu se našim tielom, pa da nam u svojem primjeru jasan i stalan primjer dade, postade kao jedan izmedju nas. Ali u toj kukavnoj kopreni, kojom se radi nas zaodjenu, ne htjede sakrivena ostati. Svatko Ju može gledati. Ne, tu ne treba niti visokoga uma, niti grčke mudrosti. Ona se očituje neuku, prostu čovjeku, dapače ista sjetila potvrdjuju njezinu sakrivenu veličinu. Po Njoj dižu se kostobolni na svoje klecave noge, hromi stupaju sigurnim korakom, sliepi otvaraju svoje oči svjetlu nikad nevidjenu, gluhi čuju, a niemim se jezik razriešuje, dapače iz groba dižu se razpali mrtvaci, da novi život započmu. Njekoliko hljebova umnaža se u Njezinoj ruki, i nasićuje tisuće ljudi. Vjetrovi i bjesneći valovi morski slušaju glas Njezin i utišaju se. Na jedan Njezin mig bježe dusi pakleni, i ciela narav sluša Ju i pokorava Joj se.

Ti Ju vidiš, o čovječe, vidiš vječnu Mudrost u umrlom tielu. Slušaj dokle pozorno Njezin nauk, i hodi Njezinim tragom. Pogledaj na to Božanstvo, koje je tu čovjekom postalo, i vidljivo se na ovoj zemlji pojavilo. Ono ide posebnim putem, daleko od mudrosti svieta ovoga. Ono stupa odmah s početka častnim putem siromaštva, poniženja i patnje. Sliepi Židovi očekivahu, da će njihov Spasitelj pojavit se na sjajnom priestolu, okružen sjajnom pratnjom dvorjanika i silnom četom oružanih vojnika, slavodobitan poput Cira, Sesostrisa i Aleksandra. A On se pojavi na ovoj zemlji tih i sakriven pod nepoznatim imenom sina siromašne djevice i tesara. Cieli grad nema za njega konaka. Uboga štalica Njegovo je rodno mjesto. Zima, oštar zrak, mrzla i tamna noć označuju prve korake Njegova umrloga putovanja. On raste, ubog i nepoznat, ide okolo i sije dobrotvorno sjeme vječnoga života, praćen oskudicom, naporom i preziranjem, klevetom i sramotom. Napokon na koncu svoga umrloga života ostavlja nas, ostavlja nas gol, porugom nasićen, od boli umoren.

Probudi se, o čovječe, i pamti! Sve prolazne stvari ovoga života jesu za neumrlo biće samo san. Zemaljska moć i veličina za nas je samo oholo uboštvo. Čovjek, koj to smatra ciljem svojih težnja, te za tim gramzi, ponizuje se, i spušća se s neba, da se na naše nizke brežuljke uzpne; postaje crvom, da se medju crvi velik pokaže. Bogatstvo je para, jest cviet, što samo jedan tren cvate, a često je i otrovan cviet; to je otrovni med, što ga na ovoj zemlji skupljamo; to je meka i udica, kojom se neumrli duh lovi, koj je ipak odredjen za nebo i za višja uživanja. Čovjek je odredjen za druga dobra, za druge radosti i druga uživanja. Ona su uzvišena nad sve vidljivo, i nalaze se u krilu Božanstva.

Ali tko nam daje krila, da se tako visoko popnemo, tko nam daje jakost za tako visoki let? Upravo ta Mudrost, što je jednom s neba sašla, da nam cilj odkrije i put pokaže, kojim nam je ići. U onom velikom djelu odkupljenja bijaše Ona jedno vrieme naša učiteljica, i dade nam jakost i pomoć, da to izvedemo. Novim i svečanim zavjetom obvezala se je Ona, da će nam biti u pomoći, i uz Njezinu pomoć postajemo mi svemogući. Izabrani narode Svevišnjega, ti si vidio njekoč Sinaj okružen Njegovom slavom. Tamni ga je oblak zastro, te je sievalo i grmilo bez prestanka. Ti si stajao prestrašen na podnožju briega. Gospodin govorio je iz oblaka, sklopio s tobom savez, i dao ti svoj sveti zakon, napisan na kamenite ploče. Ti bijaše tada Njegov narod, a On bijaše tvoj Bog.

Ali gle, s druge strane čujem novi urnebes. Zemlja se već trese, i diže se već strašna oluja. Već je novi Mojsija, ne više puki čovjek, već dielnik Božanske naravi, sa Svevišnjim sklopio savez na drugom briegu, novi savez za mnogobrojni narod, zapečaćen, ne više krvlju jarića i telića, već svojom vlastitom krvlju. Apostoli novoga saveza čekaju po Božanskoj zapoviedi u Jeruzalemu na dolazak Duha svetoga. Već je nadošla ura, gdje oni svi u prostranoj dvorani sabrani srca svoja prama nebu upravljaju. Eto gdje silazi sila Svevišnjega na njih. Božji Duh dolazi k njim uz šum vjetra, i daje im novi zakon, ne više na kamenitim pločama, već u srcih upisan. Već se pripravlja za navieštanje toga zakona. Ognjeni jezici spuštaju se na njh. Ognjeni jezici, zato govore k srcu i razpaljuju srca. Već se čuje, kako govore stranim jezikom; čuje se, kako nepoznatimi jezici svim narodom navieštaju veličine Božje. Već hrle k njim na tisuće Parćani, Medjani, Frižani, Egipćani, Rimljani, i svi ovi u svojem narodnom jeziku primaju zakon Boga, koj je s neba sašao.

Vječna Mudrosti, kako jako Ti osramoćuješ

Digitized by Google

oholost čovjeka! Mali broj neukih i prostih ljudi, koji se samo u veslo i mrežu razumiju, to su junaci, što imaju sviet pod Tvoj uzvišeni jaram skučiti; to su navjestitelji Tvoga novoga zakona, vodje novoga puka, što ga imaju svi narodi sačinjavati; orudje Tvojih velikih djela, tumači i sluge Tvoje vječne volje. Luda si ti, čovječja mudrosti, slaba si, čovječja moći, i slabo je sve, što se na tebe oslanja. Bog jedini jest velik, jedini on jest mudar i jak, te velik i mudar i jak jest onaj, koj svoju vlastitu nemoć priznaje, te se ponizno pred Njegove noge baca, pa od Njega bude ojačen višjom snagom. Tako se utvrdjuje veliko carstvo Božje.

Božansko carstvo na zemlji, kakovim nebeskim svjetlom si ti okruženo! Vidim sva prošla stoljeća, kako pozorno na tebe gledaju. Ti si jim doneslo svjetlo dana. U tebi vidim izpunjene pralike, s kojimi je Bog naše otce već upoznao. U tebi vidim uzvišeni priestol Višnjega i Njegov šator med nami smrtnici. U tebi vidim raj zemaljski, gdje se čovjek za nebo radja. U tebi vidim nebeskoga Adama, za nas uzor pokornosti i posluha prama Stvoritelju, početnika i izvor preporoda za pokolenje ljudsko, početnika i izvor milosti i spasa. On zaspe, i iz Njegova otvorena boka načini Svemogući tu uzvišenu zaručnicu, koja kao mati svih živućih vječni život daje. Tu vidim drvo spoznanja i života. Njekoć htjede oholi čovjek ruku svoju pružiti proti Božjoj zabrani, i navuče na se smrt. Ovdje poziva dobrota Božja čovjeka, da jede i uživa, te po tom uživanju postaje on dionikom Božjega života i Božjega poznanja. Ovdje je spasonosna kupelj, kojom čovjek, kad se službenikom neba pokaže, postaje čist od gube svoje. Ovdje je žrtva, koja se za griehe puka izvan vratâ prikazuje. Ovdje krv Janjeta, koja od propasti čuva. Ovdje je otvoren zastor u svetište hrama, koje je prije zastrto bilo. Ovdje je čista žrtva, koja se od iztoka sunca do zapada velikomu imenu Gospodnjemu prikazuje. Ovdje izlazi zakon od Siona, i rieč Gospodnja od Jeruzalema. Ovdje je kuća Božja, sagradjena od kralja mudrosti i mira, veličanstvenija od Salomonova hrama. Ovdje sveta škrinja zavjetna vječnoga zavjeta. Ovdje nebeska mana, kojom čovjek bezsmrtan postaje. Ovdje je vječno svećeničtvo, kruh i vino, koje kraljevski svećenik Melkizedek Gospodinu prikazuje.

O kruše, o vino, u kojem Božanska Mudrost velika čudesa svoje moći skuplja, i dragocjenosti svoje ljubavi prama nam skriva; možemo li mi na zemlji što većega tražiti, nego li nam ti u nebu otvaraš? U tebi je skriven Onaj, koj cieli svemir svojom slavom napunjuje i stanovnike nebeskoga Jeruzalema usrećuje. Dakle Bog, koj je radi nas ovamo došao i čovjekom postao, Bog, koj je svojom smrću u svojoj krvi nam spas i život donio, daje se sada pod ništetnom spodobom kruha i vina nam za hranu? Veliki Bože, tu se snebivam, i dolazim izvan sebe! O noći, koja si njekoć Spasitelja svieta vidila za stolom sa Njegovimi učenici, kada se je hotio k Otcu povratiti; koja si vidila, kako je on zadnje čase svoga umrloga života označio divnim darom, koj sve darove nadilazi, oj viekom nezaboravna noći! Tim svetim darom nosimo mi u sebi klicu neumrlosti, posjedujemo cienu i zalog vječnoga baštinstva, posjedujemo početnika i izvor blaženstva, nosimo u svojih grudih Onoga, koj cieli prostrani sviet obuhvaća, nosimo svemogućega i neizmjernoga Boga. Dodji, o čovječe, i spoznaj, do kolike te veličine Bog podići hoće! Ti ju izmjeriti možeš dubokim poniženjem, do kojega se je On radi tebe spustio. Promatraj to čudo, pa iz njegove veličine predstavi si konačni cilj. Tko da mi otvori nebesa, da se mogu tamo diviti veličanstvu čovjeka! Tko da mi odkrije i donjekle samo veličinu toga bića, koje će tamo presadjeno biti! Ti diete Svevišnjega, dioniče Božanske naravi, zaboravi na svoje porieklo i svoj rod sa njegovimi potištenimi željami! Prikuči se svomu novomu božanskomu Roditelju, živi dostojno Njega, budi Njemu sličan, Njega sliedi, Njegovim se duhom oboružaj. Preziraj zemlju, te podigni srce svoje k nebu, i živi za ono blaženstvo, koje te tamo čeka; živi za ono carstvo, gdje će se Onaj, koj se sada iz ljubavi prama tebi pod spodobami kruha i vina skriva, kao Bog slave objaviti, te gdje ćc se stvor, na Njegovu sliku stvoren, a ovdje zemaljskomu crvu jednak podići na stolicu djeteta Božjega.

Vječni Bože! Promatrao sam Te i klanjao Ti se u sjeni nizkoga stana u carstvu prirode; promatrao sam te u tajinstvenom carstvu milosti. Koli mi se velik tu pokazuješ! Hà, što ćeš mi istom biti u carstvu slave!

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Listopadska pobožnost.) Danas započe u cieloj našoj nadbiskupiji pobožnost ova, na koju nas i ove godine toli ganutljivo potiče sv. Otac. Kako i medju nami imade onih zala, s kojih današnje družtvo svuda boluje i proti kojim je, kako kaže sv. Otac najbolji liek baš sveta krunica, prionimo svim srcem moliti ju naročito diljem cieloga ovoga mjeseca. I ljubav k dušam u čistilišću neka nas na to potakne, jer ovoga mjeseca možemo dobiti i njim namieniti: podpun oprost, ako se izpovjedimo i pričestimo o današnjoj svetkovini sv. krunice ili u njenoj osmini, a zatim ako barem 10 puta ovoga mjeseca u crkvi ili, s važna razloga kod kuće obavimo ovu pobožnost; oprost pako od 7 godina i 7 četrdesetnica za svaki pojedini put, kad izmolimo krunicu s propisanom molitvom na čast sv. Josipa.

(Izpiti.) Na jurisdikcionalni izpit došlo je 27. septembra 13 duhovnih pomoćnika, te su odobreni: 1 *ad tempus indeterminatum,* 5 na 5, 1 na 4, 3 na 3 i 3 na 2 godine. Na izpit župnički došla su tri kandidata, od kojih su fra. Miko Šestić i fra. Franjo Nikolić drugom skupinom popunili svoj župnički izpit, a fra Bono Oršolić sada je položio iz jedne skupine. Izpit župnički za fra. Mirka Šestića vriedi za neopredieljeno vrieme, radi veoma dobra uspjeha, koj je polučio u svih predmetih; za fra. Franju Nikolića na 4 godine, a fra. Bono Oršolić položio je izpit iz ove skupine s veoma dobrim uspjehom.

Njemačka.

(Glavna skupština njemačkih katolika) obdržavana je ljetos po *četrdesetiput* od 27. do 31. kolovoza u gradu Würzburgu u Bavarskoj Kako prošastih godina, tako je i ovaj put veliki te znameniti taj sbor na očigled cieloga naobraženoga svieta svečanim, odlučnim i složnim načinom podao najsjajnije svjedočanstvo katoličkoj samosviesti. — U velike pomršeni su na taj način računi mnogobrojnih neprijatelja svete stvari. U najnovije doba pomoliše se, kako je znano, u glasovitom „centrumu“, t. zv. *nepredobivoj* tvrdjavi, toj najjačoj stranci njemačkoga sabora, njeka nesuglasna mnienja tako, te se činilo, da će narušeno biti jedinstvo i prema tomu malaksati toli snažan dosele odpor neumornih pobornika katoličke stvari. Protivnici njihovi već klicaše od veselja, a protukršćanska štampa proricala je unapried, da će razne struje se sukobit, te dosadanja sloga neslogi mjesto ustupit. Na tom temelju gradiše sada kojekakve kule; nu na svu sreću bješe podignute u zraku, jer im i temelj bijaše od papira, i tako neprijatelj osta na cjedilu, ponižen i zasramljen. — Prema onoj sv. Augustina: „In necessaris unitas“, vladaše gledom na *bitna* pitanja podpuna jednodušnost. Krasno je to posvjedočio Dr. Lieber u svom zaključnom govoru, naglasiv od prilike med inim: da je gledom na katoličke stvari s Ballestrem-om i Huene-om jedne misli, jednoga osvjedočenja. Nadu gojit ili bojati se, te bi u rečenom pogledu med katolicima razdor nastati mogao, u jednu je rieč: djetinje sujevjerje. Na koncu će još spomenut, što no pokojni, bl. usp. stožernik Geizel njegovu (govornikovu) otcu jednoga dana reče, naime: „*Slavje Petrovih veriga gledom na me mogu doživjeti, ali da uzmaknem te popustim, toga lje ne doživješe.*“ — Toga gesla držat će se i njemački katolici, to neka znadu gospoda liberalci, vladinovci i socialni demokrati. Što se tiče same povjesti te skupštine, još nam je javit, te je mjestni odbor u rečenu svrhu ustrojen, dne 16. srpnja umolio Nj. Svetost Leona XIII., da se udostoji glavnoj skupštini svoj apostolski blagoslov podieliti. Jur deseti dan iza toga, dne 26. spom. mjeseca stiže preko papinskoga poslaničtva od Nj. Svetosti odgovor, u kojem sv. Otac izjavlja, da se raduje urečenom sastanku, te kako odboru, tako i svim učestnicima podjeljuje svoj blagoslov. — Odboru glavne skupštine sveti Otac preporučuje poglavito dvie stvari: jedno, da sve to više unapriedi i učvrsti *jedinstvo* med njemačkim katolicima; drugo: da se bave t. zv. *socijalnim pitanjem.* — Pa dobra djeca se i odazvala ljubežljivom pozivu brižnoga Otca. — Buduć ne možemo o potankostima spomenute skupštine ovdje razglabat, iztičemo nad inim, da se je razpravljalo o visokim školama i katolicizmu; katoličkim redovima, te izagnanim redovnicima da bude opet dozvoljeno u svoju se domovinu povratit; kako da se podigne t. zv. srednji stališ, i tako jaz, što puko med bogatašima i siromasima, što uži postane, te o inim više manje važnim na dnevnom redu stojećim pitanjima. — Ali prije no zaključimo, spomenut nam je ipak, da se je i ovogodišnja glavna skupština osvrnula na glasovito rimsko pitanje, o čem osobito sliedeći njezin zaključak svjedoči: „Nezastarivo pravo na *zemljištnu neovisnost i suverenitet svete stolice* u Rimu, gledom navlastito na položaj, što istoj u svietu pripada, njemački katolici najizrazitije izjavljaju, da ima jednako neokrnjeno ostati, te valjanost opet zadobiti“. — Te: „Odboru od lanjske gl. skupštine za to ustanovljenomu, da *bratovština sv. Mihalja* iznovice procvate, četrdeseta gl. skupština njemačkih katolika ovim nalaže, te i u buduće interese sv. stolice unaprjedjuje.“ — Učestnika bijaše vrlo mnogo, te je i naša carevina bila zastupana. U ime austrijskih katolika grof Sylva-Tarouca sgodnu je rekao o današnjem socijalnom pitanju. — Bilo sretno i blagoslovljeno!

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Riječ o Škapularu Majke Božje.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 20. | U Sarajevu 15. listopada 1893. | God. VII.

Ljubimo Papu.

4. Sveti Petar u Rimu.

Nu ima u Rimu samom osobito boravište Papino, gdje je ljubav katolička nagomilala čudovišta. To je basilika sv. Petra i Vatikan do nje. Žalio bih onoga, koji hodajući po ogromnih prostorijah sv. Petra ne bi tu osjećao dah katoličke ljubavi prema Papinstvu i kao najmoćniji odsjev velikih biljega crkve katoličke, kojoj je ovdje središte.

Osamnaest je stoljeća minulo, što su pobožne ruke skinule sv. Petra s križa, te ga tiho ukopale u grobnicu, gdje i sad počiva; i od tada stoji nad njegovim grobom podignuta crkva. Neprestano je rasla, ljepšala, do dana, kad je po svojoj novoj poletnoj osnovi, po svojih ogromnih razmjerih i po velebnom svom veličanstvu postala najljepša crkva na svietu, crkva bez premca.

U tom gradjenju i neprestanom napredovanju basilike, valja iztaknuti osobito tri odsjeka.

S početka je tu samo grob, zaklonjen u tamnu podzemnicu, nadkriven malenim svodom. U ponutrici uresen je njekolikimi slikami, a razsvietljen jednom uljenicom; do njega ukapali su Pape katakombâ. To je prvi odsjek; trajao je tri stotine godina.

Došao je Konstantin, a prva mu briga bijaše, da taj grob iznese iz tame, u kojoj je bio. Ne dirajući u lies, ne pomičući ga s mjesta, gdje je bio, okružio ga velebnom oblogom od ciparske mjedi, a povrh njega zasadio zlatni križ; za tim ga je prikrio svodom, što ga dao sazidati, a povrh toga podigao je veliku basiliku, koja je počivala na sto stupovâ, a urešena bila mosaici i dragocjenim mramorjem. Lies taj dakle posvećeni, u kom je tielo sv. Petra, jest u temelju crkve, te kao radjajuće njeno počelo. Nikada se u nj dirnulo nije. Nikad ga pače ni vidjeli nisu, osim jednom, koncem XVI. vieka, kad su popravljali tarac u basilici. Klement VIII., doznavši da je usljed udaracâ kladivom Konstantinov svod razkopan, a grob sv. Petra otvoren, odmah je doli pohitio s Bellarminom i s više kardinalâ. Kleknuo je, promatrao njeko vrieme, uz svjetlo baklje, zlatni križ usadjen na oblogu od mjedi; za tim je u svojoj prisutnosti dao, da se otvor taj sazidje, a od onda ne bijaše više otvaran.

Pred velikom ovom crkvom, koju je Konstantin sagradio na grobu sv. Petra, bijaše triem u obliku trokuta, urešen mosaici a nad njim usadjen križ. Crkva bijaše u obliku rimske basilike, te je počivala na sto stupova. Tu bijaše već, u sredini, *konfesija* sv. Petra, gdje su gorile uljenice. Tu već

Digitized by Google

štovali su malenu drvenu stolicu, ukrašenu likovi od slonove kosti, na kojoj je sv. Petar sjedio, da uči u katakombah. Amo, počam od V. vieka, dolazili bi, da cjeluju nogu njegova kipa od mjedi, njekoć kip Jupitra Kapitolinskoga, što su ga po nalogu sv. Leona prelili prema slici poglavice apostolâ. Tu počeše Pape da se dadu ukapati, pošto su njihovi predšastnici napunili podzemnicu. Amo su napokon neprestano dolazili hodočastnici iz cieloga svieta. Jedan od ovih hodočastnika bijaše Karlo Veliki. Doveo ga amo Leo III. na Božić; te pošto je pred *konfesijom* slušao sv. misu, digne se, kad papa, po njekom nenadanom nadahnuću, pridje k njemu, te mu svečano stavi na glavu carsku krunu Konstantinovu, uz povladjivanje cieloga puka.

Karlo Veliki ne ode, a da ne plati svoj dug. Videći da se Konstantinova basilika na sto stupova odviše širi po zemlji poput poganskih spomenika, a da ne ima dosta poleta prema nebu, dade neka se sagradi dosta visok toranj, obojen zlatnim i plavetnim bojama, a na vršku da mu je križ. To je drugi odsjek gradnje i napredovanja sv. Petra u Rimu. Trajao je dvanaest vjekova, od IV. do XVI.

Napokon, godine 1506. u čas kad su počela za Crkvu toli burna vremena, kan da je valjalo, te grob sv. Petra, središte jedinstva katoličkoga, prosjaji to većim sjajem, ogromna basilika, što ga krije, postade još veća. Promalja iz strahovitih temelja; svodove njene diže veleum Michel-Angela, a na njene vrhunce već toli visoke, smjela njegova ruka postavlja pantheon Agripin i kruni ga križem na tolikoj visini, na kojoj ga ni jedna još umjetnost stavila nije.

I dok visinom nadmašuje sve spomenike, basilika sv. Petra nadilazi sve i prostranošću. Umna bijaše misao, da je na podu, počam od svetišta, naznačena duljina najvećih basilika na svietu. Imade ih, koje sižu tek do poprječne ladje; druge, malo dulje, do prvoga presvoda u ladji; njeke do drugoga; a sve u zamjernoj daljini od vratâ. Njekolike preliepe nisu van jednostavno predvorje. Ima takova crkva, kad bi se moglo dignut ju kakvim gorostasnim strojem, pa pustit da pane na jedan od ona četiri stupa, što drže kube, stala bi ondje posve.

A ipak, kad unidješ u crkvu sv. Petra u Rimu, nisi iznenadjen njenom prostornošću. Ogromna ova crkva čini se da je kao i druge. Gdjekoja gotička crkva, rekao bi, da je i prostranija. Treba da podješ i pohodaš po njenih ladjah, te vidiš, kako je puno veća nego li se čini. Odkle to? Je li to usljed podpune skladnosti svih djelova sgrade, kako se kaže? ili je prije usljed mušićavosti kasnijih neimara, koji su povećali višje prostornosti na uštrb nižim, pa su tako umanjili razgled? Bilo tomu ma kako, obsjena traje kratko. Kad se uzme sedam stotina četrdeset i osam pilova što nose ili ukrašuju sgradu, tri stotine osamdeset i devet kipova, kapele, od kojih je „jedna sama velika kao kakova katedrala“; kad se od znatiželjnosti sustaviš kod ove ili one pojedinosti: kod angjelâ škropionice ili kod podnožja onih kipovâ, što su medju pilovi; osobito ako okom upreš u kube, osjećaj ogromnosti pojavljuje se u svoj jakosti. Što više napried ideš taj je osjećaj dublji. Poražen si; a na koncu čine ti se razmjeri basilike velebniji, nego li da su se takovi pokazali odmah na pragu.

Osjećaj čudjenja i divljenja, što se radja, kad vidiš prostornosti sv. Petra, još je veći, kad gledaš krasno gradivo što je upotrebljeno. Izključilo se kamen, a rabilo se samo mramor, i to bieli mramor. Divni urešeni stupovi, koji se u jednom komadu dižu do svoda, lukovi što ih vežu, zidovi i veliki kipovi nanizani što ih prikrivaju, ogromne kamenite ploče u koru i u ladjah, sve je od biela mramora. To svemu podaje lice čisto, mladjahno, nješto sjajna i slavna. A da se sjaj nastavi, svodovi su razdieljeni u prostrana polja, biela i zlatna, a kube prekriliše slike u mosaiku divne ljepote. Nu nisu posve izključili bojadisani mramor, a ima ga veoma liepa i veoma dragocjena: zelenkasta talijanskoga, i starinskoga zelenoga, grimiznoga; nu smjestiše ga u pobočnih ladjah, da se to više iztakne čista bjelina velike ladje.

Uz mramor rabili su samo još dvoje gradivo, pozlaćenu mjed i mosaik. Žrtvenici, stupovi nebnice, stolica sv. Petra i četiri učitelja, što ju nose, shodovi poprječne ladje od pozlaćene su mjedi, a to im podaje dostojanstvo i velebnost te ih razlikuje od bjelila i zlata velike ladje. Nad svaki žrtvenik stavite najdragocjenije mosaike, od kojih je svaki stajao barem 150.000 franaka, pa ćete imati njeki pojam o veličju sv. Petra. Nu o čem nećete imati nikad pojma, ako sami vidjeli niste, to je podpuni sklad ovih oblika, slogova, boja. Ništa ne ima neskladna, ništa neukusna. Ne znam koja umjetnička ili pjesnička duša razmieštala je te razne boje te ih salila u divno jedinstvo. Kad sam mladji bio snatrio sam, da bi bilo puno ljepše, kad bi nam se sv. Petar prikazao starom crkvom, poput, na

Digitized by Google

primjer, sv. Marka u Mljetcih, pun teretâ i praha vjekovâ kao kršćanstvo. Nu ja sam odustao od te misli. Ako kršćanstvo i jest staro kao sviet, ipak je vazda mladjahno; pomladjuje se u vatri kao samolet. A ovu posebnu biljegu Crkve — jer sve stari, ništa se ne obnavlja, do nje — dozivlje nam i prikazuje vječna i velebna mladolikost sv. Petra u Rimu.

U ostalom prosjaju je tu takodjer trajnost i davnina Crkve katoličke. Do groba sv. Petra došao je susljedice da počiva velik broj Papâ. Izpuniše oni podzemnicu gdje je grob, za tim su se uzpeli u gornju crkvu, te su ju redom napunili. Zanimivo je promatrati narav njihovih kipovâ. Najstariji polegli su na svoje grobove, oči zaklopili,[1]) ruke savili, uronili u tminu i san. Za tim, malo po malo, dižu se, naslanjaju se na svoje grobove, te se spremaju da promatraju množtvo. Na skoro siedaju na svoja prestolja, trokruna im na glavi, ključi u ruci, šire ruke kan da još svršili nisu svoje poslanstvo. Mnogi se pače dižu, stoje uzpravce; govore, blagosivlju, zapoviedaju; čini se da još vladaju unatoč smrti. Nu noviji Pape uzimlju ponizniji položaj: Klement XII., Pio VI., Pio VIII. kleče, sklopljenih rukû, mole i prose. Vanredno si dirnut pred grobom Papâ, kad se sjetiš na burni im život, težke kušnje, gdjekad izgone, slavni im povratak, te kada kan da prstom upireš na nenadkrilivu trajnost Crkve.

Vidi se tu isto tako i njena svetost. Medju velikimi pilovi što nose lukove, smjestiše dva reda izdubinâ, te u njih smjestiše ogromne kipove svetacâ. Svaki je od biela mramora i četiri metra visok. Po liepoj domisli odabraše utemeljitelje redovâ. Sv. Benedikta i sv. Brunona; sv. Dominika i sv. Franju Assiškoga; sv. Ignacija Loyolskoga i sv. Franju Saleškoga; sv. Vinka Paulskoga i sv. Teresiju itd. To je neprekidna poviest svetosti, velike svetosti, one koja se zove četa, koja radja bataljune svetaca. Pa da se izpovjedi vjera Crkve u tu svetost, što neprekidno raste, ostaviše njekoliko izdubinâ praznih. Ove čekaju na utemeljitelje budućih redova.

Druga domisao zanosne ljepote iztiče drugu biljegu Crkve, njenu obćenitost. To su izpovjedaonice u sv. Petru; imade ih za sve jezike. Razgledajte ih redom, pa čitajte napise, što su na svakoj: *pro lingua graeca, — pro lingua illyrica, — pro lingua polonica, — pro lingua anglica, — pro lingua lussitana, — pro lingua gallica,* itd.

Tu imade vazda svećenika, koji mole, čitaju, šetaju se oko izpovjedaonica, te čekaju grješnike; poput stražara, što ih se šalje za bure na obalu morsku, na pogibeljna mjesta, da poberu brodolomnike. Ti svećenici imadu sve Papine povlastice; oni su, da tako reknemo, Papa u izpovjednici. Ne ima zločina, bio ma kako velik, a da tu našao ne bi srce sućutno, ruku, koja odrješuje. Koliki ustadoše iz svoje nevolje, svoje sramote, svoga grizodušja, te pod izlikom putovanja od zabave, došli su u sv. Petar, da odlože teret, koji ih je tištio! Dolazi ih tako, ja znam, iz najudaljenijih šuma novoga svieta, pa i od krajeva Kaukaških; nu još više iz pokvarenih zakutaka Parisa, Beča ili Londona. Divne li vjere, koja tako dobro poznaje narav ljudsku, i koja toli razborito i blago dira rane.

Nu još više nego li trajnost, svetost i obćenitost Crkve katoličke, prosjajuje u sv. Petru njeno jedinstvo; vječna ona čvrstoća temeljnoga joj kamena; nenadkriliva ona stvarajuća rieč: *Ti si Petar, i na toj stieni sagraditi ću Crkvu svoju.* Taj hram, toli visok, toli prostran, toli ogroman, toli sjajan, izpunjuje posve prisutnošću svojom sv. Petar. U njemu on još živi; još u njemu govori; a živ utisak o tom čine osobito tri spomenika.

Kad unidješ u basiliku, pošto si malo napried pošao u ladji, opaziti će kod zadnjega stupa na desno, jednoga od ona četiri što drže kube, kip sv. Petra. Od mjedi je, u naravnoj veličini, sjedi na staroj stolici od biela mramora a pod nebnicom od crvenoga i zlatnoga mosaika. Uljenica gori tu vazda. Reklo se, da to bijaše kip Jupitra Kapitolinskoga. Istina je to, da je u V. vieku, u zahvalu što je Rim oslobodjen od Atile, Leo sveti dao preliti kip Jupitra Kapitolinskoga te ga preudesiti prema staromu licu sv. Petra iz predaje. Rimska toga skoro je posve ostala; nu ključevi zamieniše strielu, a ruka, što je prietila, postade ruka, koja blagosivlje. Desna noga, koju neznatno prikriva toga, odkrivena je, te ju apostol pruža hodočastnikom, neka ju cjeluju. Tko će kazati, koliko je poljubaca primila kroz trinaest stoljeća! Mjed je iztrošena, bez oblika. A pod čijimi je poljubci toliko iztrošena? Pod poljubci svetaca, apostolâ, biskupâ, djevicâ, velikih ljudi svih naroda i svih jezika; pod poljubci vjere, ljubavi Božje, odanosti prema sv. Petru i Crkvi!

[1]) De Brosses.

Digitized by Google

Pošto smo se taknuli čelom i ustima noge sv. Petra nakon njekoliko koraka eto nas kod *konfesije.* Ovdje počiva, već osamnaest stotina godinâ, tielo sv. Petra. Doli se snilazi ogromnimi dvojimi stubami jajasta oblika od biela mramora. Sto četerdeset i dvie uljenice od pozlaćene mjedi, bacaju svjetlo dan i noć na ovo stubište. Kip Pia VI., kako kleči i sklopljenih je ruku, stoji nasuprot vratima od mjedi, iza kojih je grobnica. A tko li je taj čovjek, čiji grob predmet je tolikoga počitanja? Skromni je to ribar Galilejski, koji je došao, ima tomu osamnaest vjekova, iz malene svoje zemlje, i koji je na križ razpet umro na Janikulu. Skromni ribar, siromašni čovjek, nu komu je Krist, gospodar neba i zemlje, kazao: *Ti si Petar, i na toj stieni sagraditi ću Crkvu svoju.* Tražite grob Cesara, Augusta, tražite onaj Neronov, pa prispodabljajte!

Kad smo se pomolili i poklonili, dignemo se, te nastavivši svoje hodočašće, doći ćemo u svetište crkve, gdje nas čeka nov prizor. To je stolica Petrova, stolac drven na kojem bi on sjedio u katakombah, da uči puk. Stolica ova bijaše već u Konstantinovoj basilici; često je mienjala mjesto, te stavljena sad u predvorje, sad u crkvu, služili su se njom Pape kod svoga krunenja, na Uzkrs i na Božić, da svečanost bude ganutljivija. Nu na skoro, bojeći se, da se toli dragocjeni ostanak ne iztroši, oviše ga oblogom od mjedi; te po uzvišenoj domisli staviše ju na dno basilike, na dično mjesto, gje je danas: nad njom lebdi golub, okrunjena je trokrunom, okružena angjeli, a lahko počiva na rukû četvorice velikih učitelja crkvenih: sv. Ambrosija i sv. Krizostoma, sv. Atanasija i sv. Augustina. Ogromni njihovi kipovi od pozlaćene su mjedi. Žalit je samo, što ih nije izveo Michel-Angelo. Želili bismo, da su mirniji. Tihoća i mir ove basilike tražio bi više, da im liepa haljina bez nabora pada na noge, kao kod Grka, a to je slika vječne vedrine Crkve. Nu kad su ih učinili kao posried burna vremena, koje zanaša odielo, ali ne uznemiruje duše te u podpunom miru ostavlja stolicu sv. Petra, možda je umjetnik imao drugu misao. Biti će da je hotio prikazati žestinu vjetrovâ, što se razmahaše proti Crkvi, a kako je uzaludna ta žestina. Bilo tomu ma kako, ukupni dojam je zanosan, a neprestano se nameće opet pitanje: „A gdje je priestol Augustov, gdje je Neronov priestol od slonove kosti? Što je sa stolicom, s koje su carevi harali po svietu?“ Sve je slomljeno, uništeno; svega je nestalo, osim skromne drvene stolice, gdje je sjedio sv. Petar na dnu katakombâ.

U čudu s tolikih divota, upitaš li razlog tomu, podji do *konfesije;* podigni oči prema kubetu, koje zatravljuje, toli ogromno po promjeru, toli skladno u bojah, koje čini se da je sjajna kruna, stavljena na grob siromašnoga ribara. Po dnu toga kubeta vije se širok rub od mosaika na kom vidiš velika zlatna pismena, sedam stopâ visoka. Čitaj ih. Tu je tajna, koju tražiš: *Ti si Petar, i na toj stieni sagraditi ću crkvu svoju.* Evo to glasa sgrada i to je njen viši smisao.

I još nije dosta. Nikada nećeš razumiti basiliku sv. Petra ni onaj viši smisao, što sam ga spomenuo, ne vidiš li ju u čas kad je u njoj Papa. Sveti Petar boravište je Papino. Tu on stanuje, kako je njekoć veliki svećenik stanovao u hramu. Amo dolazi na svečane dane, da čini službu, nosen na *sedii,* okružen poslanici svih naroda, u povorci uztalasanoga bezbrojnoga množtva. Amo dolazi i da potajice moli. Prije današnjih burnih vremena, često bi ga tu našao, bez ikakvog sjaja, skoro sama, kad bi došao da poljubi nogu sv. Petra, da klekne kraj *konfesije,* te moli razsvietljenje, milosti, nadnaravne snage, što bi ih trebao. Sveti Pio V. silazio bi amo često noćju, obilazeći bosonog i uz mnoge suze sedam žrtvenika, koji su oko konfesije. Pio IX. došao je amo da uzme posvećenu česticu, koju je metnuo na svoja prsa u čas, kad je pobjegao u Gaëtu. Kad je Papa strven od muke, tajni ga nagon dovede u sv. Petar. To nije samo njegovo boravište, to je njegova tvrdja. Tu su svete kosti prvoga Pape, neprekidnoga prosvjetitelja i branitelja Papinstva. Tu počivaju skoro svi Pape, osobito posljednji, Pape velikih tegobâ. Tu se dižu iz grobova, silaze sa svodova, najživlje uspomene, primjeri božanski. U tom dahokrugu, duša se Papina ojači; vraća se osokolena, pripravna na svaku kušnju.

Drugi dani donose opet druge prizore. U sv. Petar dozivlje Papa vjernike cieloga svieta u doba velikih jubileja, k proglašivanju svetaca, zaključivanju dogmata. Sv. Petar prima šestdeset i pet hiljada osoba. U takovo doba, nije dosta prostrau: prelije se. Srećom, te je on kao produljen u sjajan onaj veliki trg sv. Petra s ogromnimi triemovi, krasnimi vodometi, rječitim obeliskom, nad kojim je modro nebo. Izadju iz crkve; smjeste se po skalinah; prikupe se pod triem od dvie stotine osamdeset i četiri stupa; izpune ogromni prostor.

Digitized by Google

U taj čas, Papa izlazi iz crkve; pokaže se na velikom shodu, moli s cielim pukom, koji nije mogao s njim moliti u basilici. Za tim razkrili ruke, te što ni jedno biće na svietu, ni kralj, ni car, ni osvajač, nikada kušao nije; česa se ne bi usudio učiniti ni nadbiskup Canterburyžki ni metropolita Moskovski, on to čini. Daje svečani blagoslov gradu i svietu: *Urbi et Orbi.*

Tomu prizoru ne ima ništa slična. Odlaziš ganut, oduševljen, opetujući u svom srcu rieči, što su ih hiljade ljudi pjevale ovaj čas: *Ti si Petar, i na toj stieni sagraditi ću Crkvu svoju.*

Škapular Presvetoga Trojstva.

(Bijeli škapular.)

I. Što je i za što ga nosimo?

Bijeli škapular (škapular *Presv. Trojstva*) jest naplećnik od dva mala komada *vunenog latka,* a od boje *bijele.* Tuj na bijelome dnu mora da bude *križ;* popriječni mu trâk neka je od *modre,* a uzdužni od *crvene* vune. Redovito ima *bijeli* škapular taki modro-crveni križ na oba komada: ali dostaje, ima li ga samo na *prednjoj* strani, što visi na prsa.

Vrpce mogu biti od *koje mu drago* tvari i boje.

Ovaj je škapular nerazlučivo spojen s *bratovštinom Presv. Trojstva.* S toga koji uzimaju taj škapular, ako su radi dobiti oproste i povlastice s njime skopčane, moraju da se *upišu u bratovštinu* Presv. Trojstva. (Vidi Vrhbosnu str. 232., 8 br.) Take bratovštine s oprostima i povlasticama može „kanonički" podizati samo red „Presv. Trojstva" ili t. zv. „*Trinitarci*".[1]) Biskupi mogu ovake bratovštine s oprostima podignuti samo onda, kad imaju za to *posebnu punomoć.* —

Onamo, gdje nijesu podignute ovake bratovštine ili ne mogu da se podignu, daje naprijed kazani vrhovni starješina Trinitarski svakome svećeniku, koji za to zamoli, punomoć, da primi vjernike u bratovštinu Presv. Trojstva i upiše, da im blagoslovi i položi *bijeli* škapular s križem modro-crvenim, da im u odregjene dane podijeli blagoslov ujedno s potpunim oprostom (t. zv. opće odrješenje = generalnu apsoluciju) i u čas smrtni dotični potpuni oprost.

Za blagoslov i položenje *bijelog škapulara* i za primanje u *bratovštinu Presv. Trojstva* propisan je *posebni* molitveni obrazac, koga se svakako valja držati — barem u točkama bitnim.

Hoćemo li *bijeli* škapular ujedno s *drugim škapularima* i na jednoj jeditoj dvostrukoj vrpci da nosimo, to nam valja na to paziti, da bude bijeli škapular ili *najgornji* ili *najdônji,* kako bi se vidio modro-crveni *križ,* što je na njemu.

Ostalo vidi u Vrhbosn. str. 233., br. 10. itd.

Danaske mi nosimo *bijeli škapular,* da bi time 1.) iskazali dužno štovanje i poklon Presvetome Trojstvu, glavnome otajstvu sv. vjere kršćanske. Toga radi članovi ove bratovštine nastoje, da koliko mogu, proslave ovo Presv. otajstvo raznim vježbama bogoljubnim a bogumilim životom da ga svegjer uštuju. 2.) Da bi se vježbali u djelotvornoj ljubavi spram bližnjega — u duhu reda Presv. Trojstva —, poglavito dijeleć milostinju za otkup kršćanâ, što su zasužnjeni od nevjernikâ; pa i za otkup nevoljne crnačke djece, što se u Africi na prodaju izlažu. Red Presv. Trojstva doslije bi kupovao tu djecu, da joj mimo slobode udijeli još i blagodat uzgoja kršćanskog. Za tu plemenitu svrhu valjalo bi da članovi bratovštine Presv. Trojstva milodare svoje šalju „bosonogim" Trinitarcima, pošto je njima Pij IX. otpisom od 21. ožujka 1855. povjerio otkup crnačke djece.

II. Kako je postao bijeli škapular?

Sv. Ivan Matski, osnivač reda Presv. Trojstva, u kućnoj je kapelici „pariskog" biskupa — angjeoskom odista pobožnošću — služio *prvu sv. misu.* To bilo god. 1193. Cijeli dvor biskupov bio kod ove prve Svečeve mise. Za toga presv. čina vidio naš Svetac vigjenje sasma izvanredno, što bi povodom osnutku reda „Presv. Trojstva" za iskup kršćanâ, koji čame u sužanjstvu nevjernikâ, poglavito Saracenâ. Ovi bo bijahu baš tada zagospodovali mnogim zemljama, a kršćane — sužnje progonili bi i tlačili na grozan način. *Sv. Ivan* vidje dakle *angjela u bijeloj sviti,* na kojoj je bio *modro-crveni križ.* Angjeo raširio ruke nad dva sužnja: nad

---

[1]) U Rimu su opunovlašteni za podizanje takih bratovština generali „obuvenih" i „bosonogih" Trinitaraca; pa tomu još i generalni-povjerenik congregacije španjolskih Trinitaraca. General „obuvenih" Trinitaraca sjedi u „S. Trinità in Via Condotti"; „bosonogih" u „S. Crisogono (Trastevere)"; a generalni-povjerenik u „S. Carlo alle Quattro Fontane".

Digitized by Google

jednim kršćaninom i nad jednim Mavrom, što bijahu s obje strane angjela. To je čudnovato vigjenje zanelo Sveca, i on u tomu nazrijevao volju Božju, eda bi iskupljao sužnjeve ispod vlasti nevjernikâ.[1])

No da bi se, kako valja, pripravio za posao tako znamenit i mučan, ode *sv. Ivan* u pustinju na molitvu i pokoru. Tuj mu se iza njekolike godine pridruži i *sv. Felix* Valoaški. Ovoj će se obojici jednog dana ukazati jelen; usred rogova bio mu modro-crveni križ, baš onaki, kakva vidje *sv. Ivan* u onoj prvoj sv. misi. Svetac i jedan i drugi uze sad još usrdnije Bogu se moliti; a Bog im posla angjela, koji im reče, neka pogju u Rim, te namjesnika Kristova neka zamole za *„posebna pravila"*, po kojima će si urediti život. Sjedio onda na stolici Petrovoj Inocencij III. Pošto i ovome velikomu papi u sv. misi Bog očitovao red „za iskup sužanja" i uredbu njegovu: to Inocencij zaodjene *sv. Ivana* i *sv. Felixa* u bijelu svitu s križem modro-crvenim baš onako, kako se bijaše ukazao angjeo. Po tom naredi sv. Otac, da se taj novi red prozove red „Presvetoga Trojstva" po trovrsnoj boji, što je ima svita tih redovnika.[2])

Taj novi red neprestano se starao, da kršćanima zasužnjenim po mogućnosti poda pomoći kako tjelesne tako i duhovne; da ih uzdrži čvrste u sv. vjeri kat., i da ih sasma izbavi iz sužanjstva. Doista su nebrojena djela viteške ljubavi kršćanske, što ih počiniše ovi redovnici u sv. zvanju svome. Pa da bi kod toga dičnoga djela učestvovali takogjer i oni kršćani, što živu u svijetu: zasnovaše Sveci naši *bratovštinu Presv. Trojstva* za iskup kršćana zasužnjenih, a članovima te bratovštine dadoše istu redovničku svitu, no u liku škapularskom. Ovu je bratovštinu sv. crkva docnije odobrila, vjernicima toplo preporučila i mnoge joj oproste podijelila.[3])

III. Koja nam korist od bijelog škapulara?

1. Već je to ne malena dobit, što možemo učestvovati kod djela, komu je uzvišena zadaća, da skrši krute *lance* što sapinju braću našu po vjeri; i pridružit se onima, što se bore za *pravu slobodu* braće svoje. Tijem se budi i u nas samijeh smisao neki, pa i volja za ličnu slobodu našu. A u koga srce živo bije za sopstvenu slobodu, taj će ispod svoje časti držati, da učini štogod, što bi ga učinilo robom gospodara nezakonita. **„Svaki, koji čini grijeh, rob je grijehu"** (Iv. 8. 34.).

[1]) Vidi rimski časoslov, 8. veljače.
[2]) Vidi rimski časoslov 20. studenoga.
[3]) Sr. Die fünf hh. Scapuliere, Soest 1854. Pag. 2, ss.

2. Dobijamo mnoge oproste podijeljene od sv. crkve.

A. Oproste, što ih podijelio Pavao V. 6. kolovoza 1608. *Potpune.* 1. U dan, u koji stupimo u bratovštinu te uzmemo škapular bijeli. Uvjeti su: sv. ispovijed i sv. pričest. — 2. U čas smrtni. Za to se hoće mimo sv. ispovijed i sv. pričest, da se još zazove Presv. Ime Isusovo, barem skrušenim srcem, ako već ne možemo ustima. — 3. Na blagdan Presv. Trojstva. Uvjeti su: sv. ispovijed, sv. pričest, pohod crkve (kapelice) reda ili bratovštine Presv. Trojstva, i molitva na nakanu sv. crkve. — 4. Članovi bratovštine dobivaju potpuni oprost, kada se ispovijede i pričeste prije nego će se dati na put u zemlje nevjerničke, da tude iskupe kršćane — sužnje. — 5. I otkupljeni sužnji dobivaju potpuni oprost, ako se ispovijede i pričeste tokom mjeseca, kada su iskupljeni. — 6. *7 godina i 7 četrdesetnica* dobivaju članovi bratovštine, koji bogoljubno nose bijeli škapular: a) svaki dan, ako izmole 6 Oče naša sa Slava Ocu i 6 Zdravih Marija sa Slava Ocu na nakanu sv. Oca pape; b) ako pohode crkvu reda ili bratovštine, i kako poviše spomenusmo, na nakanu se sv. Oca mole na Božić, Uskrs, na Uznesenje Bl. dj. M. u nebo (Velik. Gospojn.), i na drugu svetkovinu sv. Janje (28. siječnja, kanoti na dan, u koji je osnovan red Presv. Trojstva); c) ako su poslije sv. ispovijedi kod škapularnog ophoda (procesije), što se drži svakog mjeseca u nedjelju, koju će starješine reda opredijeliti a biskup diecezanski potvrditi; d) kad ovrše koje djelo bogoljubno bilo to duhovno bilo tjelesno za pokoru svojih grijeha i za otkup sužnjeva iz sužanjstva Turaka ili drugih nevjernika; e) ako poslije sv. ispovijedi, ili ako barem odluče da će se ispovjediti, prisustvuju kod ophoda, što se drži, kada se u crkvi (kapelici) reda ili bratovštine Presv. Trojstva dočikaju iskupljeni sužnjevi. — 7. *7 god.* jedanput na godinu, u dan koji mu drago, iza sv. ispovijedi i sv. pričesti, ako čitavu godinu svaki dan izmole *3 Oče naša, Zdrave Marije* i *Slava Ocu* i *1 Zdravo kraljice* itd. te se mole za kršćane zarobljene, da ne bi zatajili sv. vjere Kristove, nego da bi u njoj čvrsti ustrajali te što prije izbavili se iz ropstva. — 8. *5 god. i 5 četrdesetnica,* ako gorućom svijećom, ili ako to ne mogu, bez nje, presv. sakramenat prate do bolesnika, i za ovoga se Bogu mole. — 9. *100 dana* a) kadgod sprovode na groblje pokojne članove bratovštine, ili druge pokojnike, pa se mole za ispokoj duša njihovijeh; b) kadgod su kod sv. mise ili kod druge službe Božje u crkvi (kapelici) od bratovštine; c) kadgod učestvuju kod javnih ili osebnih (privatnih) sastanaka bratovštine; d) kadgod su gostoljubivi prema siromasima ili ovrše drugo koje dobro djelo bogoljubnosti i ljubavi kršćanske.

B. Oproste, što ih podijelio Pavao V. 11. studenoga 1620.: 10. *Potpuni oprost,* ako su poslije sv. ispovijedi i sv. pričesti kod ophoda, što ga bratovština drži u crkvi (kapelici) reda ili bratovštine Presv. Trojstva svaki mjesec, a u nedjelju, u koju to već dopusti biskup diecezanski; povrh toga treba da se mole na običnu nakanu sv. crkve.

C. Oproste, što ih podijelio Klement X. 11. veljače i 3. lipnja 1673., te Inocencij XI. 14. prosinca 1678.: 11. *Potpuni oprost,* ako se ispovijede, pričeste, crkvu reda ili blatovštine Presv. Trojstva pohode i tude se pobožno mole na običnu nakanu sv. crkve, pa za otkup sužnjeva i da ovi

Digitized by Google

stalni ostanu u sv. vjeri kat., — u ove dane: a) na Porogjenje Marijino i na Svjetlo Marinje i u drugu nedjelju mjeseca listopada; b) na čistu srijedu (pepelnicu); c) na drugu svetkovinu sv. Janje (28. siječnja); d) na svetkovinu sv. Ivana Matskog (8. veljače) i sv. Felixa Valoaškog (20. studenog); e) na svetkovinu sv. Katarine (25. studenog.)

D. 12. Isti je papa Klement X. podijelio naprijed pomenutim breveom od 11. veljače 1673. svim članovima bratovštine Presv. Trojstva i *oproste stajališta rimskih.* Za ove se hoće pohod crkve reda ili bratovštine Presv. Trojstva.

E. Pij IX. podijelio je 22. ožujka 1847. slijedeće oproste: 13. *7 god. i 7 četrdesetnica* onima, što nose bijeli škapular, svaki dan, ako kroz godinu danomice izmole 3 Oče naša, Zdrave Marije i Slava Ocu na poštenje Presv. Trojstva; — no ako iste molitve običaju moliti dnevice kroz cijeli mjesec, 14. *potpuni oprost* svakoga takog mjeseca, u dan koji mu drago, ako se u taj dan ispovijede, pričeste, javnu koju crkvu pohode i tamo se Bogu pomole na nakanu sv. crkve.[1])

F. Oprosti, što ih mogu dobiti članovi bratovštine, pa i svi drugi pravovjernici, ako se ispovijede, pričeste, pohode crkvu (kapelicu) reda Presv. Trojstva i tude se mole na nakanu sv. Oca jesu: 15. *potpuni oprost* 28. rujna; 16. *potpuni oprost* na svetkovinu Presv. Otkupitelja, kada se ona slavi s dopuštenjem biskupa diecezanskog, 17. *potpuni oprost* na svetkovinu sv. Mihovila od Svetaca (5. srpnja); i 18. *potpuni oprost* na svetkovinu bl. Ivana Krstitelja od Začeća (14. veljače). Ova su dva zadnja iz reda Presv. Trojstva.

Povlastica. Onamo, gdje nema crkve reda ili bratovštine Presv. Trojstva, mogu po otpisu Grgura XVI. od 5. travnja 1843. i po breveu Pija IX. od 30. siječnja 1872. članovi bratovštine Presv. Trojstva sve gornje oproste dobiti (za koje se hoće pohod crkve reda ili bratovštine Presv. Trojstva), ako ispunivši druge uvjete pohode svoju *župnu* crkvu. Tako je odlučio i sv. Zbor za oproste 27. travnja 1887.

Svi ti poviše spomenuti oprosti mogu se namijeniti i dušama u čistilištu. (Pij IX. 17. lipnja 1847.; 30. rujna 1852.; 18. prosinca 1857.; 26. siječnja 1858.)

3. Mimo ove oproste šv. je stolica dala članovima bratovštine Presv. Trojstva a) milost, da im, i *samo njima,* u odregjene dane upravitelj bratovštine može podijeliti *blagoslov;* obično ga zovu *„opće odrješenje“.*[2]) Benedikt XIV. dopustio je 10. svibnja 1752., te se ovaj sv. čin može obaviti u svim crkvama *bratovštine* Presv. Trojstva, makar one ne pripadale kojemu ogranku reda Presv. Trojstva.

Taki odregjeni dani jesu slijedeći: svetkovina Presv. Trojstva; čista srijeda; veliki četvrtak; dan osnutka reda Presv. Trojstva (28. siječnja); svetkovina sv. Ivana Matskoga (8. veljače); svetkovina sv. Felixa Valoaškoga (20. studenoga); svetkovina sv. Katarine (25. studenoga); svetkovina bl. Ivana Krst. od Začeća (14. veljače); svetkovina sv. Mihovila od Svetaca (5. srpnja).

Prenesu li se oprosti, koji su dopušteni za te dane, na druge svetkovine ili dane: to je ujedno i ovaj *blagoslov* prenesen na iste svetkovine i dane.

Od 7. srpnja 1882. počevši prijašnje „opće odrješenje“ sad je *blagoslov s potpunim oprostom,*[1]) koji se daje na iste naprijed spomenute dane; no za to valja uzeti posebni propisani obrazac, što se počinje sa „Intret oratio mea etc“.

b) Članovima bratovštine može upravitelj bratovštine ili drugi za to ovlašteni svećenik podijeliti u čas smrtni oprost na umoru, ali po općem obrascu, što je u obredniku (ritualu) rimskom.

c) Breveom Grgura XVI. od 15. veljače 1832. i Pija IX. od 30. siječnja 1872. oltar od bratovštine „povlašten“ je za sve preminule članove, i za vazda.

U dan, kada umre ili se ukopa koji član bratovštine; ili u dan, u koji stigne vijest o smrti njegovoj; ili, ako se u taj dan po propisima crkvenim ne smiju držati zadušnice, u prvi slobodni dan: kada se za pokojnika drže zadušnice, svi su oltari u crkvi od bratovštine povlašteni za one mise, koje se služe tude za pokojnika (Grgur XVI. i Pij IX.).

IV. Uvjeti, da dostignemo te milosti.

1. *Bijeli* škapular treba da je blagoslovljen od svećenika za to ovlaštena, i da ga on na nas položi.

2. Neophodno je potrebno, da se upišemo i u *bratovštinu* Presv. Trojstva.

Jur s početka (1) govorismo opširno o te dvije točke.

3. Bijeli škapular valja *svegjer* nositi. Vrhbosn. str. 231.—233., br. 7., 8., 9. i 10,

4. Već sâm duh ove pobožnosti zahtijeva, da bogoljubno štujemo najveće otajstvo sv. vjere naše, *Presv. Trojstvo.* Osobite kake molitve nijesu propisane. *Preporuča se,* da se na poštenje Presv. Trojstva svaki dan izmole 3 Oče naša, 3 Zdrave Marije i 3 Slava Ocu, da bi se što prije iskupili kršćani zarobljeni, ili barem čvrsti ostali u sv. vjeri katoličkoj.

---

[1]) Otkada je Pij IX. podijelio ovaj oprost, vrhovni starješine reda Presv. Trojstva samo ova 3 Oče naša, 3 Zdrave Marije i 3 Slava Ocu naregjuju članovima bratovštine za molitvu svagdanju. Te je molitve molila č. službenica Gospodnja, *Ana Marija Taigi,* sestra 3. reda Presv. Trojstva. Ona je umrla u Rimu na glasu svetosti 9. lipnja 1837.

[2]) Za taj blagoslov ima propisan *poseban obrazac:* Formula benedictionis cum indulgentia plenaria pro Tertiariis saecularibus etc.

[1]) Kako je na iste dane i svetkovine, u koje se može dati blagoslov s potpunim oprostom, i onako već podijel... potpun oprost članovima bratovštine Presv. Trojstva: to mogu, kako se vidi, u te dane članovi dobiti 2 potpuna oprosta, ispune li propisane uvjete. Za oba potpuna oprosta dostaje samo jedna sv. ispovijed i jedna sv. pričest.

Digitized by Google

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Jedanaesta noć.

Mudrost čovječja.

Dakle ste mrtvi, ti Cezare, Aleksandre, Hanibale i vi Scipioni! Znamo, da ste njekoč bili, ali vas više ne vidimo. Hasdrubale, Metelu, Leonido, Sesostrise, i vas je smrt pokosila. Nikakova hrabrost, nikakova jakost nije vas mogla pred njom obraniti. Temistokle, Miltiade, Epaminondo, i vi ste odavle izčeznuli. Njekoč se je o vami govorilo, ali vas više nema. Ah, kako ipak sve ima svoj kraj i konac, kako je ipak sve pod suncem nestalno i promjenljivo! Tako pada u jesen nakit šume. a pastir nalazi se pod prostim nebom, gdje je za sparnih ljetnih dana u hladnoj sjeni veselu svoju pjesmu pjevao. Nismo mi u svojoj domovini. Zemlja je samo gostiona, kamo dnevice novi gosti dolaze, koji u njoj kratko vrieme proborave, a tada opet odputuju, da se nikad više ne povrate. Ali je li vas vaše svjetlo ime, vaša moć, vaša slava odpratila tamo, gdje se sada nalazite? Ah, kako se sasvim drugčije misli i sudi u onom velikom kraju, nego li to misle i sude stanovnici ove zemlje; kako je tamo sasvim drugačija vaga, na kojoj se prava vriednost stvarî važe! Na ovom pustom otoku, što ga sada obitavamo, prometni novac jest glina; a kamo imamo doći, vriedi samo zlato. Pa ipak vidim, kako se sav sviet napinje, da si što više sakupi toga zločestoga novca, koj nas samo kroz njekoliko časova obogatiti može. Medju stotinami jedva jednoga nalazim, koj bi se iz onoga meteža na stranu povukao, te ne mario za ono, za čim se ostali jagme; jedva jednoga, koj bi tražio, što mu je samo najpotrebnije za vrieme ovoga kratkoga boravka; koj bi, ne mareć za glinu, koju većina toli visoko cieni, za tim išao, da na pustoj ovoj obali malo poznato i prezirno zlato u piesku traži i sakuplja. Veliko množtvo izsmjehiva ga, zove ga ludjakom. Ali dodje medjutim vrieme odlazka. Svaki hrli sa svojim blagom na brod. Vjetar popuhne, i evo ih u jednom trenu na obali drugoga bezkrajnoga svieta, odakle više povratka nema. Svaki iznese na obalu, što je sa sobom ponio. Neobične li promjene! Onaj što si je zlato u piesku sabirao, tu je bogat, a cielo ono množtvo prometnulo se u prosjake.

Budalasta mudrosti sinova ove zemlje, koja skrbi bezsmrtnoga bića prikapčaš na prolazni život, eno tamo će ti biti krinka skinuta s lica. Na dalekoj onoj obali, kojoj nikako umaći ne možeš, čeka te vječnost. Tamo će ti se sliepoj oči otvoriti, tamo ćeš biti prisiljena sâmu sebe osuditi na vječni plač i vapaj sbog svoje bezkrajne nesreće.

Oj ti, što se dan i noć mučiš mišlju, kako bi si što više blaga sakupio, podji sa mnom na obalu mora, koje ti je svojim neprestanim gibanjem, svojimi olujami, grebeni i brodolomi prava slika kukavnoga ovoga života. Gledaj onaj brod, što onako ponosito od obale na pučinu morsku jedri. Za njekoliko trenutaka eno ga daleko, te ga već okom niti razabrati ne možeš. Pokaži mi sada na površini vode put, kojim je otišao, i trag, što ga je ostavio. Val, što se je pred brodom razdvojio, spline se za njim opet skupa, te ne vidiš nikakova traga, kuda je brod projedrio. Tako će ti jednom proći i bogatstvo, komu se sada klanjaš. Viditi ćeš uru, kada će za smrtnike svemu biti kraj, te kada ćeš i ti morati ostaviti, što sada imaš. Gol ćeš biti premješten u vječnost, kano što si se gol i na ovaj sviet rodio; pa što će ti koristiti tamo novac, koj više neće biti tvoj? Što će ti koristiti čast, za kojom sada toliko gramziš, kada hladna smrt sjetila tvoja za laskanje ljudske hvale bezćutnimi učini? Razuzdani mladiću, koj sa prezirom primaš mudre opomene učitelja svoga, teci samo bezumno stazom svojih opačina, do skora ćeš pasti žrtvom smrti, plienom trulosti. Kano što ti se sigurno primiče noć groba, tako će te ostaviti i nesramne one zabave, kojim si nevinost svoju prodao; svejedno kano što i licumjerni prijatelji u nesreći bježe od onoga, koga su u dnevih sreće upropastiti pomogli. Mjesto zabavâ i prijateljâ pratit će te siromaštvo, osamljenost i grižnja savjesti. Ništa više ne ćeš naći, do skrajne biede i nevolje.

Oj ljudi, kakvo li vas ludilo zasljepljuje! Vi tečete za zamamljivimi utvorami, koje vas u ponor vode. Vaša radost jest bludnja, vaše smijanje san, što se plačem dokonča. Od svega što vas ovdje razveseljuje, ne možete ništa ponieti sa sobom u vječnost, koja vam je toli blizu. Svako prolazno dobro, kojim vam je sada srce na zemlji privezano, biti će vam oduzeto. Upravite dakle drugamo svoje razborite skrbi, i priredite si tamo vriedan stan, gdje vam je viekom stanovati.

Digitized by Google

Prolazni smo svi, i prolazno je sve, što nas na zemlji okružuje. Najveličanstvenija poduzeća ljudske moći jesu kao sgrada od leda, što se na suncu razpane. Vrieme ih uništi i izbriše njihovo ime. Kraljevinam su isto tako godine izbrojene, kao i čovječjoj djeci, te u knjigi Vječnoga naznačena je propast carstvâ i carevâ. Theba, glasovita Theba, taj ures Egipta, leži pokopana u ruševinah. Pala je ohola Niniva, da se nikad više ne digne, već od onoga vremena, koje je prorok Božji prorekao. Sad je ona samo pustoš, grozno boravište divljih zvieri i noćnih ptica. I ti, ponositi Babilone, koj si si kraj svojih visokih zidina vječni obstanak utvarao, i ti si pao, te počivaš u dubokoj zaboravnosti. Nestalo je slave velikih kraljeva Egipatskih; kao dim izčeznulo je kraljestvo Asiracâ; slomljeno je žezlo Medijanaca i Perzijanaca; u prah je smrvljen priestol Macedonaca, tih osvojitelja Azije. Preslab je napor smrtnikâ, da godine zaustave. One u svojem teku dovode one neočekivane dogodjaje, koji mienjaju lice zemlje. Sve pod suncem prigiba se pod njihovom silom. Badava se napinjemo, da našemu gospodstvu stalnost i vječnu trajnost pribavimo, te da bujici zemaljske nestalnosti neprekoračive nasipe podignemo. Kad je djelo naše vrhunac veličine postiglo, te svatko sa udivljenjem kliče: sad je gotovo; tada se sve razpade, i svojim nenadanim padom potrese cielu zemlju. Zemljo vječnosti, bezkrajna zemljo, ti jedina obuhvaćaš, što je trajno i veliko. Tko veličine svoje na tebi ne gradi, taj radi badava, te si pripravlja propast. Tko svoje sreće u tebi ne traži, taj pada u bezkrajnu nesreću.

Sve na ovoj zemlji odjekuje imenom mudrosti, ali gdje je taj pravi mudrac, što ju podpuno shvaća? Smjelim letom podići se, te proračunavati gibanje nebeskih tjelesa; na zemlji poznavati razne narode, njihov jezik, njihovu ćud i običaje; znati svojstva raznih podnebja; upoznati se sa tajnimi silami živalja; prodrieti u tajne prirode, te odkriti sakrivene uzroke njezinih divnih učinaka: to se ovdje na zemlji zove mudrost. Prevareni umrlici! To sve samo je znanje; ali nas još ne oslobadja od ludosti, a kamo li da bi to mudrost bila! Kano što je visoko nebo nad zemljom, tako se visoko diže prava mudrost nad svakim drugim znanjem. Ona vlada kano kraljica nad znanjem, te ga vodi i ravna k onomu uzvišenomu cilju, do kojega jedina ona može ljude dovesti. Ona nam propisuje sve, što nam pomaže, da postignemo jedini svoj cilj na zemlji, da budemo naime Bogu slični. Ona nas čuva od svega, što nam k tomu ne služi, ili nas čak u tom prieči. Bez nje je umjetnost i znanost tašta, a učenost neplodna, puna samo uvenula lišća. Ti jedina, blaga mudrosti, rukovodiš nas kod velikoga izbora, od koga zavisi vječna naša propast, ili naša vječna sreća. Mudrosti, ti jasno svjetlo Božje, ti čisti odrazu vječne bistrine, ti čisti trače svetoga prasvjetla, ti razpršuješ čovjeku obsjenu sjetilâ, ti ga uvodiš u svetište vječne istine, ti nepogrešiva učiteljice i mudra savjetnice, učiš nas pravo cieniti nebesko i zemaljsko, ti nam pokazuješ pravu vriednost svakoj stvari.

Čovjek je iz ništa izazvan, da se nakon kratkoga boravka u progonstvu s Bogom sjedini. Kamo se god on krenuo, ako ne ide za svojim uzvišenim ciljem, da se naime s Bogom sjedini, to je ludost njegova voditeljica, i sunovraćuje ga u propast. Što si on god drugo svojim ciljem odabrao, vodi ga na stranputicu i u ponor.

Na putu ovoga života mudrost je zviezda, koja nam odkriva onaj kraj, za kojim nam je težiti; ona nam pokazuje put, što tamo vodi, i što nam ga je zakon Božji označio. Mudrost resi čovjeka nebeskimi kriepostmi, i skuplja mu dragocjeno blago ondje, gdje ga niti moljac niti hrdja ne izjeda. Mudrac primiče se k svomu uzvišenomu cilju, dočim se nit njegovih dana odmata. Sve, štogod on radi, primiče ga k tomu cilju bliže; dočim ludjak, sliedeć sliepo svoje strasti, uviek se muči, a niti za korak naprvo se ne pomakne; čim dalje ide, tim se većma gubi u tamnom labirintu, dok se onemogao ne sruši, da se nikad više ne digne.

Bog i čovjek, to su dva velika predmeta prave mudrosti. Čovjeka k Bogu voditi, to je njezino veliko djelo. Mudrost nas uči Boga i sebe same poznavati. U njezinom svjetlu vidi čovjek pravu svoju sliku, svoje dužnosti, svoje opredjelenje, te se trsi, da poteze Božjega lika na sebi što savršenije predoči.

Isti Onaj, koj je biline u toli različite vrsti i rodove razdielio, razdielio je i ljude u razne stališe. Svaki u svojem stališu treba posebno znanje, svaki ima posebni posao i službu prema stepenu, što ga u ljudskom rodu zauzima. Ali veliki posao, komu su svi drugi posli podredjeni, sastoji se u tom, da postanemo Boga dostojni. To je medju svimi raznimi dužnostmi zajednička, obćenita, to je svrha i plod svega našega rada. Jesmo li to postigli, biti ćemo podpuno sretni; jesmo li to izgu-

Digitized by Google

bili, sve nam je za uviek izgubljeno. Mi smo u ovom svom životu putnici u nebesku domovinu. Pa kano što svaki putnik, kad kamo ide, ne će se dugo zadržavati u gostioni, već samo dok se okriepi i odpočine; tako i mi na ovoj zemlji ne smijemo se zadržavati, već uviek moramo putovati i to pravim putem prema opredieljenomu cilju. Vladar, podanik, gradjanin, vojnik, brat, prijatelj, otac, suprug, to su samo puka imena, koja u ovoj stranoj zemlji vriede. *Čovjek* je naše vječno ime, pripojeno našemu biću i od njega nerazdruživo. Ime *čovjek* označuje biće, što je iz ruke Božje proizašlo, da se opet povrati k Bogu; označeno uzvišenom slikom Božjom, jer jedino Njemu pripada, jer je Njegova baština, Njegov podanik, Njegovo diete. Od Adama imamo odielo ništetnosti, što ga ovdje nosimo; ali cielo naše biće jest od Svemogućega. Ovdje na zemlji sačinjavamo svi samo jednu putujuću obitelj; ali ova obitelj jest samo jedan dio neizmjerne obitelji vječnoga Vladara. Visoki poziv, koji na sve glasi, jest, da se svi u nebu imamo sastati. Ma što zaustavljalo čovjeka na putu, da tamo ne dodje, to je on bjegunac, uskok, nepokoran prama svomu Vladaru, te će na svojem biegu naći sâm kaznu svoje nevjernosti.

O koli je uzvišen čovjek, koj se od prave mudrosti dade ravnati i voditi! On sieva Božanskim sjajem, i ciela zemlja nije ga dostojna, on pripada nebu, njegova slava počima ondje, gdje zemaljskoga čovjeka slava prestaje. Zaniemi slava obožavateljâ ovoga svieta, nestane slave taštoga mudraca, hrabroga vojnika, silnoga pobjednika; ali slava pravoga mudraca živi uvieke. U njekoliko trenutaka razpade se sva sreća, što si ju je čovjek ovdje pribavio. Ali ona sreća, što si ju pravi mudrac u ovom životu za onaj sviet pribavlja, ne mienja se nikad. Ludost je dakle, skupljati si prolazno blago; ludost je, trčati za sjenom ljudske časti, koja se kao dim razpline; ludost je, tamo se dizati, gdje je sve smrti podvrženo; ludost je, um si onim znanjem napunjivati, koje samo napuhava, a ne diže nas u vječne stanove. Ludost je, za razkošjem težiti, koje će se do skora u vječnu žuhkoću obratiti. Sve je ludost, osim umom i srcem uz najviše Dobro prijanjati, te dan i noć njime se baviti.

Strah Božji.

1. Dobar je strah, kaže naša poslovica, komu ga je Bog dao. Al nada sve: strah Gospodnji, strah Božji. — Pak kako štujemo i ljubimo dragoga Boga, buduć je Otac, tako nam ga se i bojati, jer je vrhovni gospodar naš. — Strah naime Gospodnji, ne robski, već sinovski, opaše li dušu našu, to se je ona štitom oboružala, o koji valja da se odbiju i najoštrije strjelice naših krvnih neprijatelja.

Mnogo bi se dalo o tom važnom predmetu razmatrat, nu za sada obazrimo se na onu Duha svetoga, gdje kaže: *U strahu Gospodnjem budi po vas dan, jer ćeš imati nade u najposljednjem času.*[1])

2. A tko si ne bi želio, da mu duša u posljednjih časovih, kad stupi na prag vječnosti, ne bude puna ufanja, te će izmaknut ognju paklenomu, a dostati se vječnoga blaženstva? Živimo u strahu Gospodnjem, i mi ćemo sjegurno ubrati taj divan plod. Obćenito to pravilo potvrdjuje svagdanje izkustvo.

Promatraj samo ljude, koji, prem vjere imaju, ipak su lahkoumni, pače, reći ćemo, i smjeli te drzoviti tako, da grieše dan na dan na laku ruku misleći i govoreći: „ta dobar je Bog, veliko njegovo milosrdje, jur će nas pomoći.“ Pa što bude na koncu? Kad vide da nije kud kamo, te će za malo ugasit svieća njihova života, nije li istina, da se obično ne usudjuju zazivati i uticati se milosrdju Božjemu? A razlog je: jer im na dušu lego kamen zdvojnosti, ili ako to nije, pritislo ju sa svih strana žalostno nepouzdanje.

Usuprot u kojih je bila tanka i nježna savjest, koji upirahu vazda oči u Gospodina, bojeći se Njega, mirna su srca; ne ima tu nepouzdanja, nekmoli zdvojnosti, već stojeći na stieni Božanske nade, spokojno čekaju čas, kad će im duša poput golubice prhnut u naručaj Božanskoga zaručnika.

3. A da se poluči pomenuta svrha, nije dovoljan samo običan strah, više se traži, ima bit svoje vrsti, strah zaista velik, neobičan.

Ne veli Duh sveti: *neka je u tebi strah Gospodnji cieli dan,* nego: *Budi u strahu Gospodnjem po vas dan.*

Rečeni strah ima biti kao pučina morska, u

[1]) Priče Salam. 23, 18. 19.

Digitized by Google

koju da te se baci, ne možeš kud kamo, nema izlaza, ili se kreneš desno ili lievo, sa svih te strana voda obkoljuje. Tako valja da te zaokruži, obuhvati strah Gospodnji. A kako dugo ima trajat? Ne samo jedno vrieme, u pojedine dane, već dan na dan od rana jutra do kasne noći, t. j. po vas dan. — Ne samo često, nego neprekidno ima trajati.

4. I onu Duha svetoga valja pamtit, gdje kaže, da ćeš imati *nade* u posljednjem času. Ne kaže naime, da ćeš uživat *sjegurnost,* već samo, da ćeš imati ufanja.

Sjegurnosti ovdje nema, makar ti bio uviek, kako rekosmo, u strahu Gospodnjem. To će zavladat, kad jedared budemo u posjedu neizmjernoga dobra, prije nikada.

Vriedno je, da se u to zamislimo. Što će dakle biti od onih, koji ne imaju nikakva straha? Ako će isti svetci moći samo o ufanju govorit, zar će opaki i bezbožnici moći sjegurnosti se podat?

Što ćemo ozbiljnije shvaćat u obće ovaj zamašaj, navlastito posljedice posljednjega časa, to ćemo jasnije razumievat duboku istinu, što ju sadržavaju rieči Duha svetoga.

5. Gojimo i njegujmo dakle u srcu našem što više možemo tu divnu biljku. U posljednjem času jačat će nas proti neprijatelju, njezin plod će se zvati „divno kršćansko ufanje.“ A i ne može drugačije da bude. Jer što pruža hrane ponajviše svakojakim tjeskobam, nemirom, nepouzdanju i očajanju ako ne *griesi* naši, te užasne posljedice, što opačinu uzastopce sliede u vječnosti? Digni uzrok, pak si i posljedice maknuo; ubi i satri grieh, pak ti se nije bojati ni pakla ni vragova. — Pa buduć je tako, tko se boji vas svoj viek Gospodina, taj se nedobitnom ogradom opasao protiv grieha. — Ta dok se ova neman ne ušulja u dušu tvoju, ništa te ne može smutit, ništa narušit mir tvoj. — A kad ukloniš spomenuti strah, oborio si zid onaj; je li čudo, da ti neprijatelj na skoro zasjedne za vrat, te oćutiš svu oštrinu njegova zla.

Tako pravom umujemo, a učvršćuje nas u sudu vječna istina po svom Crkovnjaku, koji veli: *Ne budeš li se postojano podržavao u strahu Gospodnjem, brzo će se strovaliti kuća tvoja.*[1])

Dok je kuće, ima i milosti; a na ruševinah ugniezdio se grieh. On goni milost, on usmrćuje dušu, on ruši i strovaljuje, on zastrašuje i uznemiruje, on je izvor i vrelo svakoga zla. — Zato postojano živi u strahu Gospodnjem, te će za života stajati kuća tvoja; na posljednjem času imat ćeš ufanja, da ju ni sav pakao neće moći strovalit, nego će ti bit zalog, te ćeš i iza smrti u domu Gospodnjem uviek stanovat.

k.

[1]) 27, 4.

Viestnik.

Naša domovina.

(Carski dan.) Na 4. oktobra, imendan premilostivoga našega cara i kralja pjevao je presvietli gospodin nadbiskup svetčanu sv. misu, kod koje bijaše prisutna Nj. Preuzvišenost poglavica zemlje barun Appel uz ostale vrhove vojničkih i gradjanskih vlasti, razne škole sa svojimi ravnatelji i učiteljskim sborom.

(Odlikovanje.) Nj. c. i kr. apostolsko Veličanstvo odlikovalo je vitežkim krstom reda Franje Josipa fra. *Lovru Mihačevića,* gvardijana Krešev-skoga, koji se ovih dana vraća iz Albanije, gdje je toli revno i uspješno radio više godina.

(Darovi.) Za središnje *bogoslovno sjemenište* darovao je N. N. 10 for.; g. dr. Homotarić preuzeo je 20 sv. misa; obitelj Marković-Lajer 20 kruna; N. N. 3 krune. Zahvaljujući plemenitim dobrotvorom, preporučamo se blagotvornim dušam za što izdašniju pomoć, koje za ovo plemenito djelo mnogo još trebamo. Sbog pomanjkanja sredstva veća radnja ovih je dana obustavljena.

(Pomjene.) Fra Petar Betunac ide za duh. pomoćnika iz Petrićevca u Suhopolje, a mladomisnik fra. Ivo Rašić u Žeravac.

(Nova crkva u Domaljevcu.) Prijatelj našega lista piše nam o tom ovo: „Župa ova odielita je od župe Toliške godine 1861., od koje godine vodi i Matice Župne. Kako je naša Posavina dična i slavna, poznato je gotov po cielom svietu, poradi svoje plodnosti, to onda nije čudo tomu, da se je samo kroz 32 godine toliko naroda pomnožilo, da sada već izlazi broj na 2.500 duša. Kako je ovdje u Bosni pod vladom Muslomanskom odredjeno bilo, da se samo drvene kuće i bogomolje podizati i graditi mogu, to je isto i u Domaljevcu pomenuta gradja tako učinita. Godine 1878. dodje za župnika v. č. o. *Ivo Oršolić,* izsluženi savjetnik Redodržave, te sa župljanima podiže novi župni jednokatni stan od solidne gradje, kako je običaj bio u bivšoj granici. Prije 4 godine u župnom poslovanju nastupi v. č. o. Pavao Knežević, koj svojski uze pribavljati gradju za novu crkvu, koje obilno te-

Digitized by Google

čajem 4 godine pribavi. Kad je naše brižljivo franjevačko starešinstvo sporazumno sa prečastnim Ordinarijatom postavilo ovdje ove godine župnikom Matu Prgića, uze ovaj zrelo i ozbiljno promišljati, — kako da se željno i od toliko godina očekivano, — djelo odpočme i k svrhi privede? I pošto je još obstojeće njeke potežkoće riešio i odstranio, u ime svemožnoga gospodina Boga, dne 5. srpnja t. g. licem na svete naše slavjanske Apostole Cirila i Metoda, najprije u 6 sahati rekavši svetu Misu, glasno reče: „Momci! počmimo u Ime Presvetoga Trojstva, i nerazdjelivog jedinstva, Otca i Sina i Duha svetoga.“ Štovani čitatelju! da ti je bilo vidjeti, koliko veselje, koliko li oduševljenje zavlada onda, kada čili momci uz silnu ciku počeše zemlju simo tamo razbacivati“. Pošto je sv. Ana, mati Majke Božije, žaštitnica sela i župe Domaljevačke, to je župnik odlučio, da se baš upravo na taj dan svečano blagoslovi temeljni kamen crkve. Ovo vrieme svakomu se od velikoga veselja i radosti preveć dugo učini! Nu kroz to željno vrieme ne samo da se temelji iz zemlje izidaše, nego takodjer i zidovi svuda na okolo za čitav metar od površja zemlje ustadoše. Napokon dan po dan, i to željno očekivano vrieme nadojde: 25. naime srpnja. Oko 7 sahati pod večer izpraviše majstori na prezbiteriju ogroman križ, po obredniku za sutrašnji blagoslov. Čim su križ izpravili, mužari na daleko oglasiše narodu, da sutra osviće dan sv. Ane, Gospine Majke, kad se ima temeljni kamen blagosloviti. Sutra dan, t. j. 26. srpnja, počeše opet mužari iz ranoga jutra svietu oglasivati, da je već osvanuo dan željno očekivani. Sa svih strana, iz 4—5 župâ, poče se sila narodâ, u svomu čistomu narodnomu odielu obučena, sakupljati. Ovdje bje vidjeti od svakud naroda, iz susjedne Slavonije, najviše iz Babinegrede, Gundinaca, Štitara i iz ostalih bližih susjednih selâ. Divno bijaše gledati ovaj jednokrvni i medj sobom koli u nošnji i običaju, toli u narječju govora jedan narod, koji se bijaše u tolikoj množini sakupio, da cio nemogaše u župsku avliju stati; nego moradijaše se sv. služba Božja na polju kod seoskoga križa pod vedrim nebom činiti. Dovršiv službu Božju, svećenik oglasi narodu, da će sada odmah biti blagoslov temeljnoga kamena, te usljed toga naredi, neka napred idje križ, za križom zastave, zatim svećenik, a za njim cio narod po redu. Ah mili Bože, kad svećenik zapjeva *Tebe Boga hvalimo,* zaori pjesma, a duga povorka krene, da ti srce zaigra od dragosti. Došav na lice mjesta nadjemo već mjestnog župnika sa još trojicom sveštenika obučena, gdje je narodu prozborio kratko, ovomu činu udešeno slovo: Za tim uz dozvolu Prisvietloga Gospodina Nadbiskupa obavi ovaj sveti čin blagoslova, poslie toga pročita narodu sakupljenomu običajnu *spomenicu,* koja se imadijaše u temeljni *kamen* spustiti. Ciela svečanost završena bijaše prijateljskim objedom kod veleč. župnika, kod koga se našlo toga dana 7 svećenika i još veći broj odličnije gospode.

Rim.

(Okružnica Sv. Otca o krunici). Na Malu Gospojinu o. g. izdala je Nj. Svetost okružnicu na cjelokupni katolički episkopat, u kojoj razpravlja, kako najvećemu zlu današnjega vieka može najbolji liek da donese sveta krunica. Radost njegova, kaže sv. Otac u uvodu, koje bijaše ova godina njegovoga biskupskoga jubileja puna, tim je veća, što su se s njim kao djeca s otcem svuda po svietu veselili, te mu svoju vjeru i ljubav svoju pokazivali. Zahvalna srca priznaje u tom sv. Otac odredbu providnosti Božje, koja je prema njemu tako dobrostiva i koja će crkvi donieti korist; nu isto ga tako srce potiče, da radi toga dobročinstva pozdravi i slavi najbolju posrednicu kod Boga, predičnu njegovu Majku. Njezinu veliku ljubav osjetio je sv. Otac često u razno doba dugoga svojega života, a osjeća ju danomice više, pa mu to srce razblažuje, a učvršćuje u nadčovječjem pouzdanju. Glas je nebeske kraljice, koji ga hrabri u pretežkih okolnostih crkve, koji ga obilnim savjetom pomaže, kad na obći spas što ustanoviti valja, koji ga opominje, neka u kršćanskom puku uzbudi pobožnost i svaku kršćansku kriepost. Milo mu je, što se je ovim željam po dužnosti često put već odazvao. Medju plodovi pako, što ih je on, pod njenim okriljem, postigao, spominje, kako se svuda sveta *krunica* to više štuje; u tu svrhu njeke su bratovštine umnožane, a njeke osnovane, izdani su u puk učeni i shodni spisi, a liepe su umjetnosti svoju doprinjele k tomu. — Sada pako, kan da čuje prebrižne Majke glas: *Clama, ne cesses,* opet će progovoriti biskupom o krunici u oči oktobra, što ga je on posvetio molenju njoj predrage krunice, udieliv za to oproste. Neće pako da hvali ovu po sebi preizvrstnu molitvu, niti će poticati vjernike, da ju što revnije prigrle; nego će govoriti o njekih većih plodovih, što ih po njoj može ubrati i naše doba i ljudi. Sv. Otac najdublje je uvjeren, da je krunica, bude li se valjano rabila, te pokaže prirodjenu si snagu i jakost, donieti preveliku korist ne samo pojedincem, nego i svakoj državi. — Svatko zna, koliko je sv. Otac nastojao, pa će, uz pomoć Božju i u buduće nastojati, da se promakne dobro družtva gradjanskoga. One bo, koji su na vlasti, često je opominjao, neka samo takove zakone stvaraju i po njih rade, koji su udešeni prema božanskomu Umu; gradjane pako, koji su nad drugimi, bilo umom, bilo usljed stečenih zasluga, bilo plemstvom i bogatstvom, često je nukao, neka se slože te zajedničkimi silami neka brane najveće i najpreče probitke državne. — Nu mnogo je toga, što u današnjem ustrojstvu državnom, slabi sveze javne stege, a puk odvodi, da ne ide za pravim ćudoredjem. Najpogibeljnije pako za obće dobro čini mu se da je ovo troje: *mrzak je čedan i radin život; ne ljubi se trpiti; zaboravlja se na budućnost, koju očekujemo.* — Tužimo se, a priznaju to te žale i oni, koji sve odnose na naravno svjetlo i na korist, da je velika rana na družtvu ljudskom od

Digitized by Google

toga, što se zanemaruju dužnosti i krieposti koje rese priprost i obći način života. Usljed toga u obitelji djeca tvrdokorno uzkraćuju poslušnost, što ju sama narav traži, ne trpe nikakove stege, van što im je povoljno i ugodno. To je razlog te radnici ostavljaju svoj zanat, ugiblju se radu, nezadovoljni sa svojim položajem teže za višim, tražeći da dobra budu pojednako razdieljena: mnogi idu za istim, ostavljaju rodno si selo, a traže gradsku halabuku i mnogobrojne naslade. Stoga medju stališi u državah ne ima nikakve ravnoteže; sve se pomiče, duhovi su uznemireni usljed neprijateljstva i zavisti, pravo se javno gazi, a oni napokon, koje je nada prevarila, nastoje bunom da poremete javni mir, a onim da se opru, koji valja da ga čuvaju. — Proti ovomu neka se traži liek u krunici Marijinoj, koja sastoji od stalnoga poredka molitava te od pobožnoga spominjanja tajnâ Krista Spasitelja i Majke. Neka se najme dobro razglase *radostne tajne,* da u očima ljudi budu uzorci kriepostî: svatko će uviditi, u kolikom obilju imade tu poticala i koli ljubko mami to dušu, da se život pošteno uredi. — Gleda se kuća Nazaretanska, taj zemaljski i božanski dom svetosti. Kolik je u njoj uzor za svakdanji život! koli je to posve savršena slika domaćega ognjišta! Tu je život bezazlen i iskren; srca vazda složna; red nikad poremećen; jedan drugog časti; ljubav napokon, ne ona lažna i neiskrena, nego koja se pokazuje u neprestanom vršenju dužnosti, te zanosi oči motrilaca. A uz to um posve miran, a srce veselo, što oboje vazda je uz čistu savjest. Primjer ovih krieposti, čednosti najme, poniznosti, uztrpljivosti u poslu i blagohotnosti prema drugomu, točnoga vršenja svakdanjih dužnosti, pa i primjer drugih krieposti, čim se osjete duboko se u srce zasieku, pak će doista promieniti način mišljenja i života. Tada će svakomu njegove dužnosti biti mile i drage, a ne nesnosne i težke: pa svjestan si svoje dužnosti svaki će se oduševiti za dobro. Usljed toga posvuda će ćudorednost postati blaža; obiteljski život biti će mio, a družtvenost iskrena i ljubezna. Pa kad se ovo od pojedinca prelije daleko u obitelj, u državu, u cieli puk, pa se prema tomu preudesi život, jasno je, koliku će korist odatlje crpati država. — Drugo preveliko zlo, koje se prežalit nikad ne može, jer se danomice to više širi, jest to, što se ljudi ugiblju boli, te živo odklanjaju od sebe što je neugodno i težko. Veći broj ljudi ne drži mirnu slobodu dušâ onim, čim bi trebalo, nagradom, što je obećana onim, koji vrše kriepost, te su neustrašivi u pogibeljih i u radu: nego misle, da je to umišljeno njeko savršenstvo države, koja odstranjuje sve, što je nesavršeno, a obuhvata ugodnosti ovoga života. Usljed ove pako velike i neobuzdane težnje, da se dobro živi, krči se put tomu, da slabe umovi, pa ako ih i ne nestane posve, izrode se ipak, te podavajući se zlu životu, jadno zahire. — Pa i u ovoj nesreći, veliku pomoć, da se osokole duhovi, smijemo očekivati od Marijine krunice: ako se *žalostne tajne* već od mlada, pa i kasnije marljivo promatraju. Prikazuju nam one, da je Krist, *početnik i dovršitelj vjere* naše, *počeo raditi i učiti;* da u njem nadjemo primjer onomu, o čem je on rod naš poučavao glede bolova i patnja, jer je on dragovoljno odabrao da trpi ono, što je trpiti teže. Vidimo, da ga je tako obhrvala žalost, te je s njega potekla krv kao znoj; vidimo, da ga u verige sapeše, poput razbojnika; najgori mu sude; navaljuju na nj ružnimi pogrdami, lažnimi obtužbami. Vidimo, kako ga bičuju, trnjem krune, na križ razpinju; ne vriednim ga drže da dugo živi, nego da umre na poklik puka. Uz to promatramo žalost presvete Majke, čiju *dušu mač boli* nije samo dirnuo, nego *presjekao,* te se zove a i jest majka bolî. — Tko uzore ovolike krieposti često promatra, koli će ga zaista srce zanesti, da ih sliedi! Makar da je i njemu *prokleta zemlja* pa mu *radja trnje i kupinje,* neka um smućuju žalosti, tielo bolesti muče; svako će on zlo, i zavist ljudi, i navalu djavola, javne i sukromne nesgode, nadvladati uztrpljivošću. Odtud ona rečenica: *raditi i hrabro trpiti to je kršćanski;* jer tkogod je pravi kršćanin, ne može a da ne sliedi trpećega Krista. Uztrpljivost pako zovemo ne izprazno hvastanje, da je duša otvrdnula za boli, kako su to činili njeki stari filosofi; nego je uztrpljivost, ugledavajući se u onoga, koji je na križu umro, te prosećі od njega pomoć, neuklanjat se patnjam i težkim, pače ih želiti, pa kad si pretrpio bud koliko, da to smatraš dobitkom. Katoličtvo je imalo, a i sada ima preslavnih učenika ove nauke iz svakoga stališa muževa i žena, koji su po primjeru Krista Gospodina za kriepost i za vjeru pretrpili svaku nepravdu i gorkost, ponavljajući više činom nego besjedom onu Didymovu: *Ajdmo i mi, te umrimo s njim.* Množile se ovakove sjajne činjenice, te doniele državi pomoć, a umnožale crkvi snagu i slavu! — Treće veliko zlo, komu valja tražiti liek, nalazi se osobito u ljudih našega doba. Ljudi bo prijašnjih vjekova, ako su i volili previše stvari zemaljske, nisu ipak posve prezirali nebeske: pa i isti razboritiji pogani učili su, da nam je ovaj život samo pristanište, ne dom, gostionica, gdje ćemo samo boraviti, a ne stanovati. Današnji pako ljudi, prem su uzgojeni na kršćansku, većinom tako teže za prolaznimi dobri ovoga svieta, te hoće ne samo da se na bolju nam domovinu u vječnom blaženstvu zaboravi, nego da je nikako i ne bude, pa ih badava opominje Pavao: *Ne imamo ovdje stalna obitališta, nego buduće tražimo.* Kad iztražujemo razloge ovomu pojavu, opažamo najprije, te mnogi misle, da misao na budućnost uništuje ljubav domovine na zemlji te narušuje blagostanje države: a ništa nije nesgrapnije. Narav bo onoga, čemu se nadamo, nije takova, ter bi um tako zaokupilo, da ga posve odvrati od skrbi za ovozemska dobra; jer kad je Krist kazao, da valja tražiti kraljestvo nebesko, rekao je, da ga tražimo najprije, a ne da drugo posve napustimo. Jer ako poraba dobara ovdje, te dopuštene naslade, koje

Digitized by Google

u tom uživamo, pomaže da krieposti budu umnožane ili nagradjene; ako je sjaj zemaljskoga družtva prema onomu družtva nebeskoga; nije u tom ništa, što bi se opiralo razumu, što ne bi bilo prema Božanskim odlukam. Bog je najme početnik naravi i milosti; ne da jedna drugoj škodi i da se medjusobno pobijaju, nego da budu u prijateljskoj svezi, da povodeći se za obima, lagljim putem uzmognemo postignuti neumrlo ono blaženstvo, za koje smo stvoreni. — Nu ljudi pohotni, koji samo sebe ljube, koji se snizuju te misli svojimi uronjuju u stvari prolazne, a ne mogu da se vinu više, oni ne samo da od dobara, što ih uživaju, ne dižu pogleda prema vječnim, nego ih posoe izgube s vida, te u nedostojno stanje panu. A Bog ni ne može teže kazniti čovjeka, nego kada mu, pošto vječnih dobara ne spominje, dopusti, da u cielom životu uživa samo naslade. — Toj će se pako pogibelji sigurno odkloniti onaj, koji moleći krunicu, pobožno i često razmišljao bude *slavne tajne.* Ona bo kršćanskomu umu pokazuju, kako će polučiti ona dobra, koja prem očima ne vidimo ipak sigurno vjerujemo, da ih je Bog pripravio onim, koji ga ljube. Uče nas, da smrt ne uništuje svega, nego da je ona samo putovanje i promjena života. Uče nas, da je svim otvoren put u nebo; pa kad vidimo, gdje tuda Krist hoda, sjetimo se utješnoga njegovoga obećanja: *Idem da vam pripravim mjesto.* Uče nas, da će doći vrieme, gdje će *Bog otrti svaku suzu s naših očijû,* pa *neće više biti ni žalosti, ni jadikovanja, ni boli;* nego *ćemo vazda biti s Gospodinom, slični* Bogu, *jer ćemo ga viditi kakav jest; napojeni riekom njegovoga blaženstva, gradjani Svetaca,* u blaženom družtvu velike Kraljice i Majke. — A kad duša ovo promatra valja da bude razgrijana, pa da opetuje one rieči svetoga muža: *Kako mi je mrzka zemlja, kad gledam na nebo!* pa da se tješi tim što nam časovita i lahka muka pribavlja vječnu slavu. I baš ovako se sgodno sjedinjuje ovo vrieme s vječnim, zemaljsko kraljestvo s nebeskim; a veliki dusi idu samo ovim putem. Pa imade li ih mnogo, to je častno po državu; evasti će što je istinito, što je dobro, što je liepo, uredjeno prema onomu uzoru, koji je najviše počelo i vječni izvor svake istine, dobrote i ljepote. Evo kolika je snaga krunice i kako ona može donieti lieka najvećim bolim, te odkloniti najveće pogibelji od današnjega družtva. Nu ovu jakost osjetiti će dakako najviše oni, koji su upisani u bratovštine krunice, te u bratskom savezu štujući presvetu Djevicu njoj se preporučuju. Ova najme bratstva, odobrena od rimskih Papa, dobila su od njih povlastica i oprosta, imadu svoja pravila i starješinstvo, pa sastanke u stalno doba, a to ih u životu kriepi, pa i družtvu ljudskomu donose korist. Ovo je kao povrstana vojska, koja bije boj Kristov po njegovih tajnah uz pomoć i pod vodstvom nebeske kraljice: a kako ona rado usliša njihove molbe, obrede, svečanosti, prejasno je vazda pokazivala, a najvelebnije kod Lepanta. Valja dakle veoma revno nastojati, da se takova bratstva osnuju, razšire, urede, i to ne samo sinovi sv. Dominika, prem je to po njihovu pravilu njihova dužnost, nego i svi dušobrižnici, osobito po onih mjestih, gdje su ona zakonito već osnovana. A želja je sv. Otca, da u tom smjeru mnogo rade i oni, koji idu u sveta poslanstva, da nauku Kristovu ili kod nenaobraženih naroda razgrane ili kod naobraženih učvrste. — A njim će rado u pomoć priteći mnogi vjernici, bilo da su već upisani u bratstva, bilo da vruće žele postignuti ona dobra, koja u sebi ima krunica. Primjer pako bratstvenika proširiti će štovanje i ljubav prema krunici i kod drugih vjernika, pa će tim ponukani pregnuti i oni, da u obilju dionici budu spasonosnih ovih dobara, što je sv. Otcu toli jako na srcu. — Tomu se sv. Otac nada, pa to ga i tješi u velikih pogibeljih družtva; a da se izpuni, neka izprosi ona, koja je krunicu pronašla i učila ju, majka Boga i ljudi, Marija. Nada se pako, da će svi biskupi nastojati, da njegova pouka i želja donese korist obiteljim, mir i svako dobro narodom. — Na koncu udielio je sv. Otac apostolski blagoslov svim biskupom, svećenstvu i puku.

Amerika.

(Katolički kongres u Chicagu). Veoma su važne resolucije stvorene u tom sastanku, pak ih evo priobćujemo. Glede *nezavisnosti* Papine kongres je ponovio zaključke Baltimorskoga sastanka od 11. i 12. novembra 1889. Izjavio je iskrenu svoju odanost Sv. Otcu Leonu XIII.; zahvalio mu, što je poslao posebnoga svoga odaslanika, pa je oduševljeno pozdravio apoštolskoga delegata, koji da je zalog, koliko sv. Otac ljubi Ameriku i njene uredbe, pa se otčinski za njih brini. Kongres je uvjeren, da namjestnik Kristov mora uživati podpunu nezavisnost, da vrši uzvišeno ono poslanstvo, koje mu je providnost Božja namienila. — Viećali su o *socijalnom stanju, o uzrocih mu i o ljekovih.* Prem da su znaci današnjega vremena, kaže kongres, puni nade, a materijalni napredak veći nego li u i koje doba, ipak bi hotomice bio sliep, tko ne bi vidio, kakova pogibelj prieti crkvi, družtvu, radi česa potrebna je osobita pomnja. Ponajveća je pogibelj u tom, što je danomice veće nezadovoljstvo medju onimi, koji si služe kruh radom svojih ruku. Medju davaoci rada i radnici nastao je njeki spor, koji je imao težkih već posljedica. Različite ljekove ističu, da se izcieli ta rana, ali ti ljekovi nikakova uspjeha imati neće, budu li protivi načelom istine i pravednosti. U tom pogledu upozoruje kongres na okružnicu sv. Otca od 15. maja 1891. o stanju radnika. Svaki prihvaćeni lick treba da poštiva pravo zasebnoga vlastničtva i ljudske slobode. Glavnica ne može ništa bez rada, a rad ništa bez glavnice. Kad se prizna ova uzajamnost, pa se stane na temelj kršćanskoga zakona o ljubavi i medjusobnoj uztrpljivoj snošljivosti, onda će nastati onaj mir, što ga vruće želiti mo-

Digitized by Google

raju svi ljudi dobre volje. Preporučuje kongres obraničke sudove u sporovih medju gospodari i radnici, jer time će se moći stati na put obustavi radnje, a kongres je izabrao odbor, koji će proučavati sredstva, kako da se do toga obraničtva dodje. Pozivlje kongres svećenstvo i svjetovnjake, neka primjenjuju prava načela kršćanskoga moralu na socijalna pitanja, pa neka se zauzmu svojski, da se osnuju, ili gdje obstoje da se prošire katolička družtva, koja će širiti zdravu knjigu, te poučavati ljude i u pitanjih gospodarstvenih, tako će se srušiti pogubni učinci naučane bludnje. Napose preporuča kongres neka se šire okružnice sv. Otca o *političkoj vlasti,* o *ljudskoj slobodi* i o *uredbi državnoj.* Položaj mnogih djevojaka i žena, koje rade po gradovih takav je, ter ih izlaže velikim i ozbiljnim napastim i pogibeljim, biti će dakle zaslužno djelo ljubavi i pravednosti, ako se ustroje katolička družtva, da im pomognu i obrane ih. Potiče kongres i na to, da se sve bolje razvijaju dobrotvorna družtva katolička, koja zajamčuju život. Velik razlog nevolji i nećudorednosti jest, što se mnogo radničkoga svieta pribire u varoši i velike gradove, te prenatrpani stanovi, gdje mladež od najnježnije dobe vidi tolike zle primjere, ter je izvrgnuta zlu uplivu. Na to zlo svrnulo se zakonodavstvo u drugih zemljah. Kongres drži, da razborita ljubav pomaže siromaku, neka se pomogne sam i dosljedno prihvaća takove mjere, koje mogu osokoliti obitelji, te ostanu u selih. Prema naputku sv. Otca zdrava politika nastoji, da oni, koliko je samo moguće, postanu vlastnici svoga dobra. Vršeć veliku ovu dužnost ljubavi kršćanske, katolici mogu, a i moraju obilno pomagati ono divno djelo, što ga vrše vjerske družbe, posvećene ljubavi, pa ih kongres zaklinje, neka se upisuju u družtva sv. Vinka ili u druge družbe, koje redovito podupiru siromake.. Dozivlje u pamet svim stari običaj kršćanski, da se od dohodaka opredieli stalna svota na korist ljubavi. — Velik razlog, što puk mnogo trpi, jest grieh *neumjerenosti.* Prem kongres misli, da bi svakoga u tom ravnati mogli propisi budne savjesti, ipak živo preporuča, neka se rabe sva ona sredstva. koja mogu učiniti, te radnik proniknut bude ne samo o tom, kako mu je štetno kad je neumjeren, nego i kad jednostavno rabi opojno piće. U tu svrhu odabrava i preporuča družtva umjerenosti i posvemašnjega uzdržavanja, kakova su ustrojena već u mnogih župah, te želi, da se ojače i prošire. Podupire, neka se stvore zakoni, koji će stezati pravo točenja opojnoga pića, a katolike pozivlje, neka se ga odreknu. — *O pitanju školskom, te o potrebi škola po župah* zaključio je kongres: Narodni će se obstanak očuvati, pa i ustav pod kojim živu uz sva prava i sloboštine gradjanâ, ako puk napredovao bude u znanju, krieposti i ćudorednosti. S toga valja te nastoje o tom, da se razviju njihove škole po župah, pa katolički zavodi, neka sva uzgojna pitomišta katolička dodju do što višega stepena. Poučavanje pako katoličko ima da bude prema dekretom sabora Baltimorskoga i svete stolice. Utjecaj višega uzgoja katoličkoga može biti najjača poluga, da se dobro rieše socijalna pitanja, koja danas taru glavu ljudem. Dokaz je velike mudrosti sv. Otca i amerikanskoga episkopata, što je u glavnom gradu podignut katolički zavod za više nauke. Kongres se nada, da će biti mudro upravljan, kako to traže potrebe naše dobe i tamošnje zemlje; obećaje mu svoju pomoć, ne bi li postao najveća slava crkve katoličke i republike amerikanske. Pozivlje sve gradjane i sve vjere, neka mlad naraštaj uzgajaju u ljubavi, počitanju i strahu zajedničkoga nam Stvoritelja, a u srca neka mu ulievaju zdrava načela morala, bez kojih neće moći da se održi tamošnja slavna politika slobode. Uvažavajući brigu sv. Otca i biskupa za obuku, kongres opetuje, „da samo zvono škole i zvono crkve može produljiti jeku zvona slobode“. Kongres preporuča u Americi katoličke škole, kakove su nedavno ustrojene u Lake Chomplani; jer su izvrstno sredstvo, da se promakne obuka, preporučuju, neka se osnivaju katoličke družbe , koje će u pomoć priticati kod obuke. Priznaje kongres, da je *Catholic truth Societhy* posljedica prvoga katoličkoga kongresa u Americi, da odgovara posve potrebam vremena, pak ga preporučuje svjetovnjakom, kojim će pomoći u dičnom poslu, da šire istinu katoličku. — Digoše glas i proti *nećudorednosti.* Nećudoredna knjiga je i u Americi, kako i u Evropi, poglavit razlog, da propada vjera i ćudorednost, za to pozivlje kongres katolička i akatolička družtva, neka zajednički izcjeljuju tu ranu, pokazivala se ona sada u obliku zlih knjiga ili novina te slika. — Izrekav još svoje uvjerenje o potrebi, da se svetkuje nedjelja po propisu crkvenom, kongres je izjavio svoje uvjerenje, da je potreban *obranički sud,* koji će rješavati medjunarodne sporove. Milo je kongresu, što je ovo staro načelo naše majke Crkve imalo već liepih posljedica, pak se uzda čvrsto, da će biti prošireno, pa da će i pogibelji rata biti sve manje, dok ih posve ne nestane. Napokon kao dobri gradjani izriču svoju ljubav i počitanje prema dičnoj svojoj republici, te svečano poriču, da bi ikada moglo biti oprieke medju njihovim dužnostim prema Crkvi i dužnostim prema državi. Lozinka njihova biti će rieči apostolskoga delegata: „Napried! s evangjeljem Kristovim u jednoj ruci, a s ustavom saveznih država u drugoj“. Znajmo uztrajati na putu krieposti i vjere — tako svršuju — da nam dobročinstva naših narodnih sloboština, nastala usljed odvažne hrabrosti i moralnosti naših Otaca, očuvana budu za uviek kao sveta baština.

(Vjeroizpovjedni kongres). U Chicagu bijaše polovicom septembra velika „dvorana Kristofa Kolumba“ u zavodu za umjetnosti stječište zastupnika svih vjeroizpovjestî. Našlo se tu na okupu ljudi od dvadeset plemena, svećenika šestnaest vjerozakona sa svih strana svieta u najraznolikijem odielu.

Digitized by Google

Uz kardinala Gibbonsa bijaše grčki nadbiskup iz Zantea; uz anglikanskoga biskupa budhista iz Japana; uz jevreja brahminac. Ni krv, ni jezik, ni vjera nije spajala članove kongresa, već ih je na okup pribrala ona težnja ljudskoga srca, koja nagoni svakoga čovjeka, da svoje oči digne prama nebu, te tu da traži pomoć od nevidljiva bića. U prvoj sjednici pošto je sbor odpjevao liepu pjesmu: *Hvalite Boga, od koga dolazi svaki blagoslov*, došao je na govornicu kardinal Gibbons, te glasno izmolio u englezkom jeziku *Otče naš*, što je množtvo od 3—4000 ljudi pomno slušalo. Za tim je predsjednik odbora pozdravio članove kongresa: Prvi ovaj parlamenat vjeroizpovjedi dogadjaj je u povjesti, reče on, komu ne ima slična. Ne traži se ni od koga, da se odreče svoje vjere. Ovdje rieč „vjera“ znači: ljubav i štovanje Boga; ljubav i pomoć ljudem. Mi bismo želili, da sklopimo sveti savez svih vjerâ proti nevjeri, a sve da do toga dovedemo, te budu kao sestre za moralno dobro. Za tim je Dionisije Lataz, nadbiskup Zantea, zazvao blagoslov Božji na sastanak. Presbyterijanac Barrows, koji je u odboru mnogo radio, spomenu, kako se bez pomoći Božje ne bi bile mogle svladati težkoće, koje su se dizale bile proti ovom sastanku. Duh „ljubavi, sloge i bratimstva“ treba sve da pronikne. Za tim su govorili katolički nadbiskup Chicaga Mons. Feehan i kardinal Gibbons. Ovaj je razvijao, kako nam je Krist u priči o Samaritancu dao tako liepu pouku o snošljivosti, te si ljepšu ni pomisliti ne možemo. Progovorila je i gospodja Augusta Chapin, prva Amerikanka, koja ima doktorsku diplomu za bogoslovje. Spomenula je Isabellu Castiljsku, koja je podupirala poduzeće Krištofa Kolumba, te kan da njekim proročkim duhom predvidjala ne samo novi sviet, nego i nov razvoj u družtvenom položaju žena. Besjednica je pohvalno iztakla Amerikanske odnošaje, koji otvaraju ženi svuda vrata, pa i do časti svećeničke. Govorio je na tom prvom sastanku i Mozoomdar iz Calcutte, najčuveniji učitelj brahmosamojski, koj spomenu, kako su propala velika carstva Assirsko i Egipatsko, Macedonsko i Rimsko i svi spomenici njihove vojničke i materialne moći, dočim Indija, častna majka evropskih plemena, sačuvala je nepovriedjeno blago svoje prastare naobrazbe. Zašto? jer je u njoj vazda živ osjećaj vjerski, plodna misao filosofska. Predstavljeni su bili i zastupnici mnogih drugi vjeroizpoviedi. — Drugi dan razpravljalo se o tom, da postoji biće božansko. Sloboda bijaše dakako najširа, te se čulo najraznoličnijih nazora. U jutro su razvijali nazore govornici katolički, protestanski i jevrejski. Starješina Paulinaca iz New-yorka razglabao je dokaz ontologički i kosmologički o tom, te pokazao, kako je theodiceu Platonovu i Aristotelovu razvio Plotin, a poslie ju dovršio, te kao temelj stavio kršćanskoj dogmatici Toma Akvinac. U razvijanju Anglikanca najzanimivija je strana ona, gdje dokazuje, *da Bog ne bi bio mogao stvoriti savršen sviet bez patnje.* — Treći dan govorilo se u kongresu o ulogi čovjeka u svietu, o značenju budućega života, te o bratinstvu medju raznimi vjeroizpoviestmi. I tu su zastupnici svih vjera razvijali svoje nazore. Islam na kongresu nije bio zastupan. Njeki drže, da je uspjeh kongresa povoljan, pa da će naročito za komparativnu poviest vjerâ dati mnoge dragocjene podatke.

Turska.

(Sultan Abdul Hamid Khan II.) slavio je dne 31. kolovoza t. god. osamnaestgodišnjicu svoga vladanja. Tom prigodom evo što uvaženi rimski list „Moniteur de Rome“ izjavi doslovce u hvalu njegovu: Nije to samo turska svečanost; ona zauzima savkolik naobražen sviet. Miroljubiv, mudar, dobar kućanik, vrstan za preinake i preustrojbe, plemeniti je vladar moćan čimbenik po svoju zemlju i po mir. — Što se nas katolika tiče, mi ne možemo zaboravit njegovu upravu, koja poštiva naša prava i naše sloboštine. Bijaše časova, kad je u Europi bio on jedini zaštitnik vjerozakona i katolicizma. Ime njegovo blagoslivljaju posvuda vjerovjestnici naši. Diveć se Leonu XIII., nije propustio nijedne sgode, a da Rimu ne pruži dokaza svoga počitanja i dobrovoljnosti. Da Bog blagoslovi vladara!“

Prosvjeta.

— G. prof. Karlo Matica izdao je prema zaključku drugoga katehetskoga sastanka knjižicu pod naslovom: *Katehetski sastanci.* Tu je okupljeno sve, što se radilo u ovom važnom pokretu naših kateketa, pak će svatko čitati ju rado i s korišću. Ciena je knjižici tvrdo uvezanoj 40 n., s poštom 45. Dobiva se i naručuje kod samoga pisca u Zagrebu. Tko više knjižica naruči poštarina je manja.

— U br. 17. *Vrhbosne* m. g. javismo, da g. F. K. Š. poziva na predplatu na djelo M. Marulića: *Poniženi i uzvišeni Isus.* Sada čitamo, da je taj prevod tiskan, te se može dobiti kod uprave *Katoličke Hrvatske tiskarne* u Zadru.

Molimo uljudno dužnike za „Vrhbosnu“, a osobito za sv. pismo, da račun svoj što prije namire, jer je godina već na domaku. Čisti računi, čista savjest.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu.* — *Škapular Presvetoga Trojstva.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Strah Božji* (k.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLICKOJ BOSNI PROSVETI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 21. U Sarajevu 1. studena 1893. God. VII.

Ljubimo Papu.

5. Vatikan.

Vatikan je nastavak sv. Petra. To je svjetsko boravište Papino, kaošto je sv. Petar njegovo sveto boravište. Ovdje on prima poslanike svih naroda. Tu on vieća s katoličkimi biskupi o prilikah njihovih biskupija i ciele Crkve. Tu su obični vjernici kadkada sretni, da ga vide, ljube mu noge i ruke, te primu, za sebe i za svoje obitelji, najsrdačniji blagoslov.

Rekao sam prije, da čovjek stvara sebi boravište; tu on stavlja svoju sliku. S toga gledišta, zanimivo je proučavati Vatikan. Pri svakom koraku vidiš veličinu Papinstva, njegovu moć, kako jednostavno živi, kako mu je ukus poletan i plemenit, kako ljubi ljepotu i umjetnosti, pa to čini Vatikan vanrednom palačom.

Ne zna mu se pravo početak. Ime Vatikan možda dolazi odatlje, što su, u pogansko doba, kao po nekom božanskom naslućivanju, na tom mjestu gonetljivimi izrekami gatali. Vjerojatno je, da su od doba, kad je Petar tu dobio grob, i čim je progonstvo to dopustilo, nasljednici njegovi imali ovdje bilo ma kakav stan. Drži se, da je tu stanovao sv. Anaklet. Nu sigurno je, da je tu Leo III. primio Karla Velikoga, dok je ovaj boravio u Rimu. Ali ipak, tek kad su se Pape vratili iz Avignona počeše one ogromne sgrade, koje danas vidimo.

Kaošto je sv. Petar u Rimu najveća crkva u svietu, tako je i Vatikan najveća palača na svietu. U duljini ima više od dvie stotine i petdeset metara. Broje dvadeset dvorišta, osam stubišta za svečanosti, dvie stotine skalina za službu i trinaest hiljada soba. Radili su tu najveći graditelji kroz četiri stotine godina.

Gradnju je započeo papa Nikola V., pa i danas pri svakom koraku nalazimo tragove moćne njegove poduzetnosti. Godine 1447. zatražio je, da mu Bernardo Rossellini podastre osnovu za ogromnu palaču. Sliedeće godine latio se posla Alberti, podigao jedan dio prostranoga ovoga sdanja, okružio ga visokimi zidinami, koje su kasnije srušili. Godine 1473. dogradio je Baccio-Pintelli Sikstinsku kapelu. Godine 1506. počeo je Bramante one sgrade, koje su oko dvorišta sv. Damasa, nu nije dospio van da izgradi samo prizemlje. Nad tim prizemljem podigao je Rafael, 1568., tri reda otvorenih triemova jedan nad drugim (loggie), nu i on je umro prije nego li je mogao svršiti; on je načinio samo onaj dio prema gradu; dva ostala svršena su za Grgura XIII. Godine 1546. sagradio je San-Gallo kapelu Paulinsku i kraljevsku dvoranu, koja je predvorje

Digitized by Google

ovoj kao i Sikstinskoj kapeli. Napokon, 1650., sagradio je Bernini kraljevsko stubište (scala regia), kuda Papa na nosiljci silazi svečano u sv. Petar.

Evo njekoliko važnijih gradnja, jer poslie je sagradjeno dobrahno i drugih, da se smjeste museji, za Klementa XIII., Pia VI., Pia VII. itd. . . Vidi se, da radnja nije prekinuta bila kroz četiri stoljeća. Ne ima stubišta, dvorane, kapele, gdje upisano bilo ne bi ime velikoga graditelja koga. To je prednost; ali odatlje takodjer i pomanjkanje. Želio bi da nadješ više jedinstva. S druge strane palača se ne prikazuje dobro. Sakriva ju stupovlje. Ne vidiš joj ljepote, prostranih i veličanstvenih razmjera, van kada si u dvorištu sv. Damasa.

U isto doba kad su Pape prizivali najveće neimare da palaču grade, prizivali su i najveće slikare, da ju urese. Nikola V. dao je i u tom, kao i prije, primjer. On je dozvao iz Fiorenze blaženoga brata Ivana iz Fiesole, prozvana *Angelico,* radi uzorne čistoće njegove duše i njegovih slika, te mu naloži da slikami na ljepu uresi njegovu kapelu. Već tada nosio je blaženi Angelico dvostruku svoju krunu velikoga svetca i nedostizivoga slikara. Od svoga samostana sv. Marije, u Fiorenzi, on bijaše načinio neumrli musej. Papa je često dolazio da vidi kako radi; divio se njegovoj pobožnosti, njegovoj uzhitnoj sabranosti. Da gubi manje vremena, volio je da s njim ruča, pa bi se smiešio prostodušnosti svetoga redovnika: buduć se često izpričavao, da mu nije dopušteno ovo ili ono, ne krzmajući da podvoji, da li bi vrhovna vlast Papina mogla nadomjestiti vlast njegova starješine. Slike na ljepu, koje je naslikao na zidu, prizori su iz života sv. Stjepana i sv. Lovrinca. Težko bi si mogao zamisliti skupine sastavljene s više umjetnosti, osobe zaodjenute toli plemenito i ukusno. Pod onim liepim odielom željeli bi doduše vidjeti malo više tiela; nu na licu je tolika vedrina, blagost, milota nedužnosti, nebeski izraz, da te uznosi i čini sve da zaboraviš.

Malo poslie, oko 1503., Pio III. pozvao je u Vatikan Perugina, prvaka i glavu umbrijske škole, učitelja Rafaelova. Kaže se, da je pod konac svoga dugoga života, preneražen radi smrti Savanorolline, Perugin dopustio, te mu propane i duša i um; da nije slikao van za novac i kao skeptik, opetujući do dosade iste likove, ne umjevši da im poda izražaj. Nu onda bijaše u svom sjaju svoga divnoga dara. On je baš naslikao bio onu sobu *Cambia* u Perugii (1500—1502), skoro dostojnu da stane uz bok *odajâ* Rafaelovih; a usljed dvih velikih slika na ljepu *Cambia: Poklon pastira* i *Preobraženje,* nastade onaj dugi uzklik divljenja, koji se izcrpio nije. Rim je već poznavao Perugina, koji je tamo bio došao u svojoj mladosti, te tu ostavio velebne tragove svoga boravka. Papa, uzhićen što može rabiti takova vještaka, dao mu je više odaja svoga stana, da im zidove slika na ljepu.

Dok je Perugin došao iz Perugije, drugi umjetnik, takodjer veoma glasovit, Dominik Ghirlandojo, došao je iz Fiorence, gdje je divno naslikao kor crkve St. Maria-Novella (1485—1490). Prikazao je tu život sv. Ivana Krstitelja i blažene Djevice, toli velebnim a jednostavnim načinom, uz liepo prelievanje boja, te već počimješ razabirati dražest u držanju, gibkost u zaodjevanju, istinit izražaj u licu, što je baš čudo bilo u ono doba. On bijaše učitelj Michel-Angela, ako se smije kazati, da je Michel-Angelo imao učitelja.

K ovoj dvojici velikih umjetnika dodajmo Pinturrichia, posljedovatelja i prijatelja Peruginova, veoma lahka kista, nu bajne zamisli i osjećaja puna nježnosti. Kardinal Piccolomini (poslie Pio III.), bijaše mu naredio, da slika na ljepu, u *Librerii* Sienskoj, poviest ujaka mu Pia II. Čini se da je dao, neka mu pomogne izvesti ove slike na ljepu Rafael, tada još veoma mlad, jedva dvadeset godina. One su ipak dobrahno izpod onih divnih slika na ljepu u St. Maria del Popolo, koje su remekdjelo Pinturichia, kod kojih samo to manjka, te k njim ne mora doći svatko tko ljubi ljepotu, jer su obnovljene nespretno. On je takodjer ukrasio slikami četiri odaje stana Borgijina; nu ove uništiše za Leona X.

Mnogo drugih slikara, takodjer glasovitih, upotrebilo se u to doba, da urese Vatikan. Spomenimo glavnije:

Tu je Luka Signorelli, iz Cortone, čijoj velikoj slici na ljepu, o *zadnjem sudu,* u stolnoj crkvi u Orvietu, toli znamenitoj s veličanstvene osnove i liepa izražaja, bijaše se divio Michel-Angelo, te koja je očevidno njega zadahnula. Drži se, takodjer da je jednoga angjela, onoga koj udara u baskijski bubanj, posljedovao Rafael, u slici *Svete Obitelji,* koja je u Louvreu.

Jest i Boticelli, koji se odviše drži ukočenosti i suhoparnih poteza starih škola, nu preporučuje ga velika nježnost i ljepota njegovih djevica i svetaca.

Bijaše Filippino Lippi, koji je dovršio, u crkvi

Digitized by Google

del Carmine u Fiorenzi slike na ljepu onoga Masaccia, koj je umro u dvadesetišestoj godini, i pred koje su dolazili, da uče redomice Perugini, Rafael, Leonardo da Vinci i Michel-Angelo; malne jednako, u ostalom, prema uzorku, ili ih je barem tako dovršio, ter je težko kazati, gdje počimlje njegovo djelo ili gdje svršava Masacciovo.

Bijaše napokon Antonio Razzi, prozvan Sodoma, veoma malo poznat u Francezkoj, nu čije slike na ljepu u crkvi sv. Katarine Sienske, osobito ona *Spasimo,* dostojne su i najvećih umjetnika.

Kako se vidi, Vatikan bijaše tada, za slikarstvo, ono što bijaše, u XIII. i u XIV. vieku, crkva sv. Franje Assiškoga i Campo Santo u Pisi. Tkogod je slovio u Fiorenzi, Perugii, Sienni, Orvietu, Cortoni, u cieloj Italiji, kao kakav glasovit slikar, odmah ga je pozvao Papa, da uresi Vatikan.

Većina ovih umjetnika radila je zajedno, kad jednoga dana tamo dodje mlad slikar, koga je Julij II. našao u Perugii, i čiji prvi pokusi iznenadili ga bijahu. To bijaše Rafael. Bijaše mu jedva dvadeset i sedam godina, pa već ne bijaše broja remek-djelom, što ih je oko sebe sipao. On bijaše od one vrsti bića, koja možeš nazvati božanskimi, koja poljepšavaju sve, česa se taknu, te mu podavaju njeki cviet zanosne ljepote. Julij II. dao mu je odmah dvoranu i predmet (1511.). Naredio mu, neka naslika ono, što se nepravo zove *Prepirka o presvetom sakramentu,* a zvati bi se moralo promatranje i klanjanje presvetomu sakramentu. Rafael je brzo svršio, za njekoliko mjeseci, ovu ogromnu sliku na ljepu, gdje se šestdeset i pet osoba, svetaca u nebu, Papâ, biskupâ, redovnikâ na zemlji, sjedinjuje u jednom istom klanjanju. A odmah iza toga, kan da hoće bolje da iztakne temeljnu joj misao, naslikao je njoj nasuprot *Školu Atensku.* Bijaše to dugi uzklik divljenja. Dvie slike na ljepu nisu si naličile ni u čem, te tim više dizale si vriednost. S jedne strane, podpuno jedinstvo, mirno razmatranje, žarki, tihi, nebeski mir. Cielo nebo i zemlja uprlo u osobu našega Spasitelja: ondje prisutna u slavi, ovdje sakrivena pod euharističkom zavjesom.

U *Školi Atenskoj* sve je protivno. Nikakva jedinstva. Samo su skupine. Na vrhuncu su Plato i Aristotel, nu nitko se ne brine za njih; svaki ima svoj sustav, čini skupinu, školu. Podpuna slika onoga što bijaše stara filosofija, gdje je bilo toliko sustavâ koliko glavâ.

Nu u obje slike ista je savršenost u slikanju; isti život tjelesâ pod odielom; isti zanosni sjaj na osobah; mladi ljudi cvatu od ljepote, starci pokazuju božansku vedrinu, a svud ona neizreciva dragost trieznosti i milote, kako su to umjeli Grci.

Papa Julij II., kad je došao da vidi te dvie slike, bijaše s njih tako uzhićen, da je naredio, neka se odmah izbriše sve što je do tada naslikano bilo, pa da se Rafaelu predadu sve odaje u Vatikanu. Nu plemeniti mladić opro se je tomu; on je zadržao slike na ljepu na stropu, što ih je izveo njegov učitelj Perugin, kao i razpored zasnovan Sodomom, pa razne predmete iz bajoslovja, što ih on slikao, ter ih je shodno upleo u svoje djelo.

Dok je Rafael prodirao ovako kao gospodar u Vatikan, počeo je tu odaje *(stanze),* a pripravljao se, da podigne, a za tim da slika triemove *(loggie),* pozvao je Julij II. takodjer drugi veleum, isto tako vanredan, da slika, kao na silu, strop u kapeli Sikstinskoj! Bijaše to Michel-Angelo. Ne treba prispodabljati Michel-Angela s Rafaelom; to su dva veleuma uzvišena oba, nu po naravi posve si protivna. Jedan božanski umjetnik, umjetnik s mjesta; drugi radnik svojeglavi i tvrdokorni. Ovaj je sipao skoro bez napora svoja najsavršenija djela, zreo plod, koji se trga od stabla; onaj nikada nezadovoljan, svoja djela opet i opet prima u ruke, ne može da zamisao svoju izvede, pa ostavlja skoro sve nedovršene. Rafael, blažen, smijući se umrje u trideset i sedmoj godini u naponu svoje mladosti u punoći svoga veleuma; Michel-Angelo, koga ne stade na koncu velike starosti, mrk, strven radi bolî svoje domovine, nezadovoljan ni s čim, pa ni sa svojom umjetnošću, ima u svom obličju nješto od one gorke žalosti, što je utisnuta na licu učitelja mu Dantea.

A za pravo, Michel-Angelo bijaše više klesar i graditelj nego slikar. Želja Pape, koj je tražio, da on uresi kapelu Sikstinsku, njemu se činila neugodna mušičavost, a možda i rovanje njegovih neprijatelja. Dugo se je uztručavao. Prisiljen da se toga lati, kako još nikada nije slikao na ljepu, dozvao je prokušane vještake, da mu pomognu. Nu skoro, nezadovoljan s njihovom površnosti, odpusti ih, zatvori se u kapelu, poče raditi sam, ali polagano. Julij II. bijaše s toga neuztrpljiv. „Hoćeš li kada svršiti? pitao bi često umjetnika. — Kad budem sam sobom zadovoljan, odgovarao bi Michel-Angelo. — Ne svršiš li skoro, dati ću te baciti doli s tvojih lazila“. Michel-Angelo nije se bolje žurio. Uztrajan, neumoran, živući samo o kruhu i vodi, radeći uz vanredni napor svoje glave, svršio je

Digitized by Google

strop Sikstinske kapele u četiri godine. Kad ga odkriše, Julij II., na žalost, bijaše već mrtav; nu upornom svojom voljom, poput one Michel-Angelove, on bijaše ovoga prisilio, da učini nedostiživo djelo. Strop Sikstinske kapele jest, u slikarstvu, remekdjelo Michel-Angelovo, hiljadu puta ljepše, nego njegov *Obći sud,* imajući sve njegove prednosti, velebnost, ponositost, smjelost, gorkost muke, a ne imajući pogrješaka ili samo tek neznatne u početku. Diviti ćemo se vazda onim biblijskim prizorom, toli živo prikazanim: kako Bog baca kruglju u prostor; stvara sunce i mjesec; hoda po vodah; stvara divno Adama; kako prvi čovjek pada te je iz raja iztjeran. Može se kazati, da je Michel-Angelo podigao ljepotu sv. pisma. Promatraj takodjer proroke i sybille: Jonu, u onako velikih potezih; Jeremiju, komu glava pada na ruke pod težinom onako gorke boli; sybillu Kumansku, kako upire žarke oči u knjigu, što ju drži ponosito otvorenu pred sobom. Gledajte sve osobe preko prašine od tri vieka, dima od svećâ, u visini od stotinu stopa što vas od njih dieli, pa recite, može li se učiniti djelo veličanstvenije a ujedno skladnije.

Medjutim je Rafael nastavljao svoje djelo. Kao neimar, podigao je triemove *(loggie);* kao slikar, uresio ih je. Dozvao bijaše k sebi mlade si učenike, uzhićene s njegova veleuma: Julija Rimljanina, Ivana Udinjanina, Pennia itd. Dao je, neka oni rade, i on je radio s njimi. U obće, on je sam činio osnove, izradjivao prve nacrte, njeke dielove dovršivao i dao da ih dovršuju pod njegovim nadzorom. Odkriše tada kupelji Titove, pune dražestnih arabeska. On si ih prisvoji, poljepša ih još uz pomoć neizcrpive sjajne svoje mašte. Michel-Angelo podao je vještački prevod prvih biblijskih prizora. Rafael je prihvatio isti taj predmet na drugi način, ne hoteći da se natječe sa slikarom Sikstinske kapele, osim u dva, tri li predmeta, gdje se je pokazao na visini najsmjelijih osnova Michel-Angelovih. Na žalost, Rafael nije mogao dovršiti. Jednoga dana, kad je bio u svojoj radionici, doznav da Papa želi s njim govoriti, pohiti odmah u Vatikan, prodje dok je pripicalo sunce kroz trg sv. Petra, te kad je došao do velike dvorane što je prije sobe Papine, morao je ovoga čekati, jer je bio zaokupljen. Prozebe, vrati se grozničav, te umre za njekoliko dana u trideset i sedmoj godini. Papa dodje neutješiv da ga posjeti na smrtnoj postelji, te suznim očima poljubi ruku, koja je učinila tolika remekdjela. Njegovi učenici dovršili su, kako su mogli, odaje i triemove po nacrtih, koje im je ostavio veliki učitelj, te koji su, u ostalom, izvršeni najvećom pomnjom.

Medjutim Sikstinska kapela ne bijaše dovršena; ostao je još ogroman prostor, na kom je danas *Obći Sud.* Papa je želio, da na taj zid dodje velika slika na ljepu, a nikoga ne bijaše bez dvojbe, komu bi to bio mogao povjeriti do Michel-Angela. Jedini on mogao je staviti takovo djelo pod onaj strop, što ga je toli umno ukrasio, a izčezla bi bila svaka druga slika. Nu Michel-Angelo nije pomišljao na to. On bijaše tada zaokupljen i posve zabavljen oko grobnice Medicevaca i nije hotio ni čuti, da ga odstrane od djela, što ga je tolikoput već prekinuo bio. Papa je morao ugovarati s Medičevci, izposlovati da grobnica bude jednostavnija, bez njekoliko kipova, što bi tražilo mnogo rada i vremena, pa da mu pošalju Michel-Angela što prije. A budući se činilo da umjetnik, došavši u Rim, nije imao više volje, da se prihvati ovoga djela, uputi se Papa jednoga dana u njegovu radionicu, u pratnji desetorice kardinala, da ga kao vladar posjeti. Taj postupak skloni Michel-Angela, te se on lati slike na ljepu o *Obćem sudu,* kaošto se bijaše latio slikanja na stropu, mal ne proti svojoj volji.

Nu vrieme se bijaše dobrahno promienilo; Michel-Angelu ne bijaše već trideset i šest godina; bijaše mu ih skoro šestdeset. Što više, zadnjih dvadeset i pet godina on bijaše proučavao kiparstvo staroga doba, razudbarstvo, trupove grčke i rimske. Napokon, prem bijaše kršćanin, pun vjere, njegov um i njegova ruka poprimiše poganski pravac, kojim je morao ići, ma što radio. Vještaci opažiše na toj slici očite biljege brzanja. „Prije nego li je djelo dovršio, neuztrpljivost obuze radnika; dolnji dio je slab, bilo što ga je, nezadovoljan sa svojim radom, ostavio nedovršena, kaošto i grobnicu Medičevaca, bilo što je umjetnik, da se raztrese i potakne e bi svršio, latio se maštanja, ma to bila i nakarada".[1]) Bilo tomu ma kako, kad je ta slika odkrivena, ne bijaše više onoga dugoga uzklika udivljenja, s kakovim je primljen strop; mnienja bijahu raznolika; mnogi kimaše glavom, a nakon tri stoljeća, jednodušne pohvale ne ima ni danas.

S kršćanskoga gledišta ovo je djelo manjkavo. Krist nije Bog evangjelja, nego Jupiter gromovnik. Blažena Djevica nije *Djevica moguća,* u koju se uzdaju kršćani; ona drhće kao i drugi. Angjeli,

[1]) Signalosi, 279.

Digitized by Google

bez svojih krila, znoje se noseći križ, stup. A toliko golih tjelesa, pobacanih jedno na drugo, izpremiešanih, pomršenih u položaju najškakljivijem; pa ona tjelesa uzkrsnulih, koja mjesto da budu lahka, duhovita, treba konopci vući do pred Sudca; i ona ladja na Caronu, pa Styx i svi oni spomeni poganski; sve je to stavilo u čudo, sablaznilo. Malo je trebalo, da Pavao IV., natjeran prigovaranjem nezadovoljnih, dade izbrisati ovu sliku. Najveću gdjekoju golotu zaodješe, te ona ostade. Zahvalit treba za to papi; jer uzprkos očevidnim pogrješkam, djelo je ipak od jakoga i strašnoga utiska. Boja je premahnula na crno, sjenovanje je nestalo; dim svieća i vremena bacio je na ogromne osobe njeku vrst crnkasta sumračja uz plavkaste žile; a medjutim, gledajte ih malo vremena, pomno, odielite jednu skupinu od druge; zaboravite na predmet, pa promatrajte samo svaku osobu pojedince, vi ćete naći takovih, koje se vrstaju medju najljepše, što su učinjene. Starac Adam kako preponizno prosi, jaka Eva, koja privija uz svoje krilo uplašenu jednu svoju kćer, u položaju starinske Niobe; osudjenik prožet svojom sdvojnošću, koji si meće ruku na oči, neka ne vidi ponor, u koj pada; pa onaj drugi zmijom opasan, nepomično stoji i gorko se smieši: eto ogromne slike, eto zamislî veleuma sličnih najljepšim stranicam Dantea te nadahnute kao i ove.

Nu, dosta o ovom predmetu, za koj bi trebali knjigâ. Pošto su dali da im palaču sagrade najveći neimari, Pape su takodjer dali, neka ju ukrase najveći slikari. Gdje ćeš naći što slična? Sjeti se na Tuilleries-e prije nego su popaljene bile; na Versailles, kad je u njem stanovao moćan kralj; na palaču sv. Jakova u Englezkoj; tu ćeš naći dragocjena pokućtva, divnih ogledala, zlata na pretek. Nu gdje ćeš naći onu jednostavnost, onu velebnost, ono veličanstvo dobroga ukusa i velike umjetnosti? Pokaži mi palaču, u koju bi morali hodočastiti svi umjetnici, gdje bi se kralj morao zakloniti, da ostavi mjesta množtvu strastvenih i zanesenih znatiželjnika, koji upadaju u njegove odaje, te hoće tu da mirno promatraju remek-djela, kojimi ju je on obogatio?

Nu ipak nije to jedino čudovište, koje privlači strance u Vatikan; ima još drugo, barem ovomu jednako, pa ako nije od njega veće, ali je neobičnije. To je veličanstvena sbirka starinskih kipova, prva na svietu, kako kažu svi poznavaoci, začeta za Julija II. i Leona X., nastavljena za Klementa VII. i Pavla III., a napokon svečano umještena za Klementa XIV., Pia VI. i Pia VII. Klement XIV. sagradio je dvorište Belvedersko i četiri one sobe na ćoškovih, koje stoje tako sgodno, da se mirno razgledavaju remek-djela, što su u njih. Pio VI. sagradio je više velikih dvorana, te smjestio u njih dvie hiljade kipova; a napokon Pio VII. dovršio je veličanstveno ovo sdanje sagradiv *Braccio-Nuovo,* što je, njega samoga, stajalo dva milijuna i pol.

A ne diviš se samo bogatstvu dvoranâ, koje su taracane bielim mramorom, podignute na stupovih od granita i porfira, bogate na predragocjenih mosaicih; nego i prekrasnoj razporedbi. „Kipovi najdragocjeniji u posebnih su sobah, bojadisanih tamnocrveno, tako te oči nisu ništa raztresene a kip je posve razsvietljen. Ures je ozbiljan i na starinsku trezmen; predaje su uzčuvane ili obnovljene ovdje bolje nego drugdje; Pape i njegovi neimari veliki su bili u svom ukusu, čak u XVII. i XVIII. vieku.[1])“

Nu sve, i ogromnost dvoranâ i vještu razporedbu, nadvisuje množtvo, pa vriednost remek-djela, što su tu. „Vjerojatno da je ovdje, kaže dalje Taine, najveće blago staroga klesarstva, što ga ima na svietu.[2])“ Musej Vatikanski, kaže Ampère, prvi je muzej na svietu, u njem ima najviše i najvećih remek-djela staroga svieta. Duh se smete u prvi mah s njihova broja i s njihove ljepote.[3]) Spomenimo njeke od njih u dvorištu Belvederskom: Laokona, u koga je bol što graniči do sdvojnosti, nu, česa moderni nisu uviek shvatili, uzčuvao je ljepotu u boli; Apolona, koji ako i nije jednak Veneri Milonovoj, ipak je radi ubave cjeline i radi prekrasne glave čudovište stare umjetnosti; Antinoa manje glasovita od Apolona, nu možda većega radi veće jednostavnosti i poleta u izradbi; Meleagra, lovca i borioca, okretna i jaka, posve dražestna; trup Belvederski, što ga je Michel-Angelo toliko proučavao i toliko mu se divio. U *Braccio Nuovo,* veličanstven kip Augustov, pa onaj isto tako liepi Demostenov; kip Pudicicije, toli čište u dugom joj odielu; starodobni brzoteča, držeći u lievoj si ruci maramu, da si otare znoj; kip Minerve, što ga nadjoše XVI. vieka na Eskvilinu; gorostasan kip Nila i šestnaestero mu djece, slika šestnaest stupnjeva njegova dizanja. Ne bismo svršili, kad bi

[1]) Taine, Voyage en Italie, t. I., p. 133.
[2]) Id., *ibid.* p. 144.
[3]) Ampère, t. II., p. 27.

Digitized by Google

htjeli nabrojiti remek-djela, što su ih Pape pribrali s toliko ljubavi, baratali s njimi s tolikim počitanjem, te ih smjestili toli sjajno u svoju vlastitu palaču. Spočitnulo se Papam, da su dali obući njekoliko kipova u sv. Petru i u Sikstinskoj kapeli. Nu to bijaše u crkvi, kod žrtvenika, pod okom ženâ i djece. Ovdje nisu ništa takova učinili; prikazali su umjetnine grčke i rimske u staroj jednostavnosti, oku ozbiljna motrioca, koji će htjeti da ih proučaje.

Spomenimo samo mnogo drugih museja, što ih ima Vatikan: musej etruški, musej egipatski, musej svjetovni, musej crkveni, sobu papyrusa, prostrane triemove poganskih i kršćanskih napisa, te podjimo do drugoga opet čudovišta u palači Papâ: do knjižnice.

Nikolu V. valja smatrati utemeljiteljem knjižnice; on je sabrao devet hiljada rukopisa. Siksto V. sagradio je današnju sgradu 1588. A na skoro velik prirast, što je razborito nastao, podigao je vatikansku knjižnicu u red prve sbirke rukopisâ.

A ovdje je odstranjeno sve, što je obično bilo, što se je moglo naći i drugdje. Zadržalo se samo ono, što bijaše najredje i najdragocjenije. Tako se došlo do dvadeset i tri hiljade pet sto sedamdeset i sedam rukopisâ, toli iztočnih, koli grčkih i latinskih, a sve prvoga reda.

Broj tiskanih nije veći od petdeset hiljada od prilike, nu ovdje ćeš naći možda sbirku najljepših izdanja, što ih ima na svietu. Ne govorim o arkivih, koji su neprocjenivi radi množtva i vriednosti komada.

Eto palača Papina. Katolikom neće biti nemilo, kad se iztakne, da je ona od svih kraljevskih palača u Evropi najumnija, najumjetnija, najviše udesena prema stvarim duše i duha; gdje sve odiše jednostavnošću, velebnošću, gdje ne ima lažne razkoši, gdje sjaju na svih zidinah predaje dobra ukusa i velike umjetnosti.

U toj ogromnoj palači, Papa ima jedva njekoliko soba, najčednijih od svih. „Grgur XVI. primio me je, piše Chateaubriand, u malenoj uzkoj sobi, sjedeći kraj stola, nad kojim je visio križ. Pakazao mi je, da čita *Genie du christianisme,* od kojega bijaše jedan svezak otvoren pred njim. Ne možeš viditi boljega čovjeka, dostojnijega prelata i jednostavnijega vladara“.

Tako su vidjeli Pia IX.; tako vide Leona XIII.; a ta jednostavnost u veličini, to siromaštvo posred tolikoga bogatstva darovana svietu, umjetnosti, znanosti, dovršuje u duši sliku Papinstva, onakovu, kakovu nas vjera uči i kakovu srce želi.

6. Što je ljubav katolička danas dužna Papi?

Pa ipak Rim nije više boravište Papino! Postao je njegovom tamnicom. Što je ljubav katolička dala Papi, ljubav katolička nije znala, da mu to zadrži. Ako se izuzme šaka junaka, kojim je više bilo do vjere i do časti nego do bud kakove pogibelji i koji su od tjelesa svojih učinili utvrdu za napadnuto Papinstvo, ljubav je katolička svuda malaksala.

Malaksala je u Austriji, gdje radi žalostnoga pitanja o Veneciji, ne htjedoše ni rieč da progovore, niti da se maknu, čim bi pokazali Papi i Crkvi, da krv Hohenstaufovaca još tu teče.

Malaksala je u Španiji vazda toli katoličkoj, toli plemenitoj, nu koja, raztrovana gradjanskim ratom, satrvena i oslabljena svojom neslogom, nije mogla da Papinstvu u pogibelji pošalje van puste želje i još bolje puste sažalnice.

Malaksala je i u Francezkoj, gdje je to, valja priznati, bilo osobito žalostno; jer tim je klonula straža, postavljena na mjesto od dvanaest već vjekova, i koja je, za prvi put, stojeći pred neprijateljem, zatakla mač u tok i otišla, sramotno, ne usudjujući se ni glavom krenuti. Istina je, da je kazna stigla odmah nevjerni narod. Razbijen bijaše na dvadeset bojnih poljanah, glava mu sbačena s priestola, a mladi baštinik carstva, makar da ga je zakrilivala njegova nevinost, ljepota i plemenitost duše mu, umro je u dvadesetoj godini, kako je umro sin Napoleona prvoga i kako će vazda umirati sinovi onih, koji će ruku stavljati na Papu ili će ga ostaviti njegovim neprijateljem.

Nu nigdje ipak nije ljubav katolička toliko malaksala, kako u Italiji. Ta povlaštena zemlja, kojoj je Bog učinio veliku čast, te ju odabrao, da bude zemljopisno središte njegove Crkve, nije samo gledala, kako pada sgrada od vjekovâ, njena veličina, njena slava; ona je sama k tomu doprinieela. Ona je svojom rukom potresla posvećeni spomenik, ona nije mirovala, dok ga nije vidjela na zemlji. Prevrat je zasnovao taj veliki udarac. Želeći uništiti Crkvu, uze gadjati u glavu, a da mu Italija ne bude stavljat zaprjeka, zasliepio ju je. Zablieštio joj oči varavim snom o umišljenoj veličini. Kazao joj je, da je prvi narod na svietu, prvi radi svojih državnika, svojih književnika, svojih pjesnika,

Digitized by Google

svojih umjetnika, a što ne igra nikakove uloge u Evropi, tomu da su dva uzroka: najprije je tu Papinstvo, koje, budući u sredini, vječna je zaprjeka njenomu jedinstvu, za tim je Austrija, čije željezno žezlo da davi njene najljepše pokrajine, od Milana do Mljetaka. Odstranite ta dva utega, a Italija će se podignuti i uzpeti na vrhunce, kao ladja, kad si iz nje izvadio teret, pod kojim se je savijala.

Na te rieči, domoljubjem podpirivane, njeka vrst groznice zahvati Italiju, pa je bilo lahko nagovieštati, da ništa neće moći sustaviti taj narod u trzavici.

Nije toga mogao ni pokušaj pape Pia IX., na koga pače graknuše, da je i on, kako da su Pape u obće bili neprijatelji sloboštinâ i veličine Italije; proti čemu prosvjeduje ujedno poviest i razum. Dvie stranke redomice imale su u rukû udes toga naroda: Guelfi, prijatelji slobodne Italije, i Gibelini, pristalice Njemačke. Papa je pako bio uviek Guelf! Zlorabe slobode nisu ga nikada mogle učiniti Gibelinom, kako su učinile Dantea. On je ostao prvak medju Talijanci, promicatelj sloboštinâ i veličine Italije, neustrašivi branioc narodne nezavisnosti. On se je borio za nju do konca, pa ako nije mogao prepriečiti, da ne pane, uzrok je tomu njegova slabost, a ne njegovo srce.

Istina je, da kad Papa ima svoju trajnu stolicu u Rimu, valjalo je ili se odreći, da Italija ne bude jedna vlast, ili središte joj tražiti drugdje. Ovo su govorili svi razboriti ljudi. Nu kad je narod uzbunjen, zar se sluša razborite? Pošlo se dakle dalje, a na tom putu spotakoše se o tajnu odluku Providnosti. Nije davno, što se je to sbilo, a posljedice to potvrdjuju. Nezadovoljstvo je obćenito, vjere pomanjkalo je, a to i one, koji su na upravi, upozoruje, da se je došlo u sukob s višim poredkom. To će se osjećati sve više, viditi će se to bolje, da prava sreća Italije ne bijaše u tom, te bude jedna; da se tomu protivi njen ustroj, pa sve da i bude Rim glavni grad, vazda će biti preslaba snaga, koja bi morala vezati Napulj i Palermo s Milanom i s Mljetci. Viditi će se, da se nije učinilo narod bogatim i cvatućim, nego siromašnim, prezaduženim, koji ne može nikada da se obogati. Žalit će se doba sjajnih republika ili jakih kneževina, koje su se natjecale; doba, kad se je živilo u Rimu bez novačenja i bez poreza; a pogrješke otčinske uprave, proti kojoj se je toliko vikalo, pokazati će se malešne uz nesnosne terete jedinstva. Kada ove misli dozriju, katolička ljubav Italije imati će veliku ulogu da igra.

Nu ne valja da ona čeka taj čas; treba da se pripravlja; treba riečju, perom, glasom, štampom, svakim sredstvom vlasti i upliva, da diže glas prosvjeda u ime prava i pravice. Treba da preprieči zastaru; treba da radi, kako će izmiriti ove dvie svete stvari: Italiju i Papinstvo, i da privede čas, gdje će ona, bez oružane snage, ne prizivajući se naročito ništa na inozemstvo, samom snagom vjere i obnovljene ljubavi u dušah, vratiti Papi Rim.

Da Papi vrate Rim slobodni glasovi katoličke Italije: eto velebno djelo budućnosti.

Medjutim katolici drugih zemalja neće zaboraviti na siromaštvo Papino. Ako je izgubio dohodke svoga kraljestva, zadržao je sve terete kao Papa. On se brini za sve crkve, za one koje nastaju i za one, koje progonstvo hoće da razori. On mora uzdržavati vjerovjestnike, koji u svakom smislu oru šume Chine, Japana, Coreje, pa biskupe, koji su postavljeni na stražu sve do skranjih granica Indije. Uzdržavati mora sjemeništa propagande, kojoj su prodali imetak, da presahne vrelo apostolata. To još nije sve. Njemu je na teret onaj veliki sbor kardinala, koji mu pomaže svojim savjetom, i koji je kao drugo veličanstvo Papinstva; pa još više, ona crkvena sudišta, oni veliki sborovi, koji treba da rieše svako pitanje theološko, kanonsko, liturgično, po svem svietu i u svih jezicih, i kojih nam slabu samo sliku daju uredi naših ministarstva. S dužnim počitanjem mora on da uzdržava Sv. Petra u Rimu, Sv. Mariju Veću, Sv. Ivana Lateranskoga, Sv. Križ Jerusalemski, ove četiri basilike, ostavljene na teret Papi, a koje su u Rimu ono, što su u Parisu Versailles, Fontainebleau i Compiègne. Napokon ne smije dopustiti da propane Vatikan i čudovišta Rafaelova i Michel-Angelova, kojimi su ga uresili njegovi predšatnici. Proračun kraljev ne bi za to bio dosta, a on ne ima ništa! I poslie osamnaest vjekova dobročinstva, lišen svega, on nam pruža ruku.

Oj Otče, tko bi mislio, da ćeš ti na to doći, da ćeš morati, pošto si obratio, naobrazio Evropu, kazati joj, kako je jednoć Petar: „Zlata ni srebra ne imam, nu što imam, dati ću vam. Istinu imam, koja još razsvjetljuje svojimi traci iz zatvora uzburkanu Evropu; imam milost, koja tajinstveno kola po dušah, te tu uzbudjuje one krieposti, koje jedine ostaju i koje su dostatne da vas spase. Imam vlast, koja podržaje ono što vam ostaje od

Digitized by Google

vlasti; ja stvaram poslušnost, koju vi rušite, ja podržajem nad vašom glavom trak veličanstva, kojega niste dostojni.“ Oj Otče, mi osjećamo ova dobročinstva. Oj nasljedniče Isusa Krista, poniženi i proslavljeni, prema preziru, kojim si okružen, mi te nećemo ostaviti. Mi ćemo se boriti s tobom do konca; mi nećemo štediti ni našega novca ni naše krvi; a dok potraju ove prilike, mi ćemo se sjećati ovih velebnih rieči sv. Ludovika:

„Draga djeco, ne zaboravite nikada Papu rimskoga i podjite mu u pomoć u svih njegovih potrebah.“

Time ćemo pokazati, da iz dna srca svoga *ljubimo Papu!* *A. J.*

Na seoskom groblju.

Utrudjeno sunce hiti
Za obzorje počinuti . . . .
I nebeski more puti,
Kamo l' ne će težke biti
Zemne staze slabim nam! . . .

I ti humi stan su hladni
Nebrojena, silna puka,
Što pod trhom truda, muka,
Starih ljeta, dana gladni'
Popadaše trudni tu . . . .

A Bog dobri — njegve grudi
Sažalile stvora svoga —
Lišio ih trha toga,
Pustio ih da se tudi
Od svog žića odmore . . .

Vjerni pak im pratioci
Stavili su križ vrh groba:
Kad im svane drugo doba
Na nebesih križ visoci'
Da je njima kažiput.

Oj vi hrasti starovjeki,
I pod njimi zelen-travo,
I cvijeće mirisavo,
I ti mahu laki, meki,
Što čuvate mir im svet;

Aj kako bih i ja rado
Pod vaš zaklon počinuti;
Al mi duša s neba ćuti,
Da mi žiće jošte mlado
Treba dobru roda mog . . . .

I sunce je svoje veće
Zatvorilo jasno oko;
A sutra će na visoko
Nebo opet da izšeće
Novog dana noseć sjaj . . . .

Pokojnici, počinite;
A kada se na nebesi'
Dičnog križa sjaj zakr'jesi,
Prenite se, pozdravite
Rajske sreće vječan dan! . . .

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blaževič**, župnik Pribićki.

Dvanaesta noć.

Prava ljudi: ljubav prama bližnjemu.

Što je životinji nagon, to je čovjeku razum. Nagon vodi nerazumne životinje po volji naravi, što je takodjer volja njezina Stvoritelja. Razum odkriva čovjeku vječni zakon istoga Gospodina, koj mu pokazuje djelokrug, primjeren njegovu biću, da ga on znanjem i slobodnom voljom izpunjuje. Ko što nerazumna životinja uviek sliedi nagon naravi, tako bi i čovjek morao u svakom svojem djelovanju vierno slieditи razum. Ali gdje je taj čovjek, koj uviek ono čini, što bi morao? Mana, koja nas tjelesno nakazuje, drži se sramotom. Ah, kad bi obličje duha našega vidljivo bilo, koli bi mnogo odurniji izgledao čovjek, što proti razumu radi. Tko lieno u neznanju svojih dužnosti driemlje, nije li to sliepac, što se svakim korakom popikava i težko se time ozledjuje? Tko se od svojih strasti obladati daje, nije li to umobolnik, što u bjesnilu svako zlo počinja? A tko svojim pohotam u

Digitized by Google

svačem ugadja, što je taj drugo, nego li grda neman, pol čovjeka, pol živine; neumrli duh sa živinski divljimi običaji, Božja slika sa živinskimi sklonostmi? Da smo sposobni znati i misliti, to je tek početak naše veličine, pa se može našom krivnjom i u sramotu obratiti. U tom sastoji naše dostojanstvo, da prema našemu opredjelenju živimo. Što hasni, da nam nebo istinu predočuje, i nebesku ljepotu krieposti pred očima nam odkriva, ako mi hladni i bezćutni korake svoje drugamo upravljamo? Što nam hasne visoki darovi, kojimi nas je nebo odlikovalo, ako se mi potišteno njih odričemo, ili ih u griešne svrhe zlorabimo? Ah, tada bi bolje za nas bilo, da smo nerazumni od naravi, nego li po opačini i zločinu. Iz sasvim mudrih obzira uzkratio je Stvoritelj životinjam razboritost i okretnost čovjeka. Ta one bi onda bile grozan bič za nas. Ali što Stvoritelj iz ljubavi prama čovjeku nije učinio, to čini čovjek sâm svojom zlobom i opakošću. Što su zlotvori drugo, nego li divlje zvieri sa razborom i okretnošću čovjeka? Medvjedi i tigri u šumi jesu neškodljivi, kad se sravne s ovimi, što u čovječjoj obitelji stanuju, i u čovječjoj spodobi zemlju pustoše. Grabežljive zvieri oboružane su zubî i pandžami, te će samo onda napasti, kad im se je braniti, ili kad ih glad na to natjera. One ljube svoj rod, te ne će nikada napasti životinju sebi jednaku, niti će njezinu krv prolievati. Čovjek je drugomu čovjeku vuk, i raztrgat će brata svoga. Razum, što mu je dan, da po njem bude na zemlji živa slika neizmjerne Dobrote, upotrebljuje često samo na to, da drugoga čovjeka upropasti. Iz utrobe zemlje vadi željezo, i kuje od njega oružje, kojim će druge ubijati. Gdje jakost ne smaže, da svoje grozne podhvate izvede, tu zove umjetnost u pomoć. On umije sladkom jestvinom svomu bližnjemu potajno smrt zadati. On ga znade mêkom hinjenoga prijateljstva u zamku navesti, koju mu je sâm podmetnuo. On razumije nesretnoj žrtvi svoje mržnje varavim cviećem sakriti bodež, pokriti jamu, koju joj je pod nogama izkopao. Čovječanstvo, rodbinstvo, zajednica, sladka imena, sveti vezi, što ste vi podivljalu čovjeku? Okrutnik sve to gazi svojima nogama. Bježi; nesretni otče, sakrij se, čuvaj svoje zadnje dane života, koji nezahvalnu sinu predugo traju. Bježi, čovječe, pred svojim lakomim bratom. I ti, dobroćudna zaručnice, čuvaj se one ruke, što ti je vječnu viernost prisegla; pod zagrljajem sprema ti otrov. Sine, čuvaj se opake matere; supruže, čuvaj se svoje supruge; čovječe čuvaj se sebi jednaka čovjeka. Ima leopardâ i lavova u čovječjem obliku. Bježi, oj daleko bježi od stana ljudî! Evo gdje ide, o Bože, razdor i nesloga u svojem groznom obliku: glava joj je samimi gujami i ljuticami izprepletena; ona buči i urliče, te je visoko u vis podigla crnu svoju zublju i uzpaljuje njom harajuću vatru. Za njom ide bjesneća srčba, mržnja i osveta, oboružana krvavimi bodeži. Eto i škiljeće zavisti, što samu sebe izjeda, sa konopci i otrovom u ruci, ili se šulja okolo potajno i neopazice, te napunjuje zrak svojim otrovnim dahom, što radja opet nove zločine. Za njimi uzastopce sliedi potajno izdajstvo, zasjeda i napokon smrt. Ah, kolike su to grozne nemani! Vajme čini se, kao da je pakao svoja vrata širom otvorio i sav se po zemlji razlio. Ali kakova to užasna tutnjava zaglušuje mi uši i svraća mi začudjen pogled na drugu poljanu, oblakom od praha pokritu? Oj žalosti! Eno miroljubive pokrajine, cieli narodi bježe, polja lješinami pokrita, gradovi puni čovječje krvi, slabi starci i njeka djeca poubijana, zdvojne matere, očajavajuće zaručnice, sve u strahu i plaču! Grozota! Eto dolazi razbojnik državâ, ubojica narodâ, oholi i silni pobjeditelj. Poput crnoga oblaka nosi propast, kuda god prolazi. Pred njim ide strah i trepet, uz njega smrt i propast. Ponosito podbada biesna si konja preko toplih lješina, a ovaj bez obzira svojim kopitom gazi umirućim po licu i po na pol ugaslim očima, koje za zadnji put još za milosrdje prose, i po krvarećim grudima, da prije duša iz njih izadje. Gle, on slavje slavi, dočim okolo pod tisućami mačeva padaju žrtve njegove okrutnosti, i njegova radost tim je veća, čim je veći broj onih, koji zemlju, što ju on unesrećuje, ranoj smrti predaju. Okrutniče, što tražiš sa bodežem u ruci po razmrcvarenoj utrobi braće svoje? Ah razumijem te, ti tražiš zlato ili slavu. Ti hoćeš dakle biti onaj muž, komu sviet daje ime junaka, koga sviet hvalami obsipava i u zviezde kuje? O sunce, što zemlju razvjetljuješ, i ti mjeseče, što svojimi traci noćnu tminu ublažuješ, sakrijte svjetlost svoju. Zastrite se radje u vječnu noć, nego li da toli crne opačine razsvjetljujete. Pa ipak, o nebesa, to je sbor, što je razumom obdaren iz ruke Svevišćjega proizašao.

Ne tuži se ti, čovječe, na narav, već na svoju opaku volju radi svojih zločina. Narav ti je dala srce sklono na ljubav prama tebi jednaku,

Digitized by Google

Ona je usadila u grudi tvoje sladku klicu dobrotvornosti i sućuti. Dala ti je srce, koje ćuti bol brata svoga i sažaljuje ga, te je sklono pomoći mu. U tom, što je tebi milo ili mrzko, poučila te je, što imaš ti drugomu činiti ili ne činiti. Još k tomu javlja se zapovjedajući glas u grudih tvojih, da je kazne vriedno, zlostavljati drugoga čovjeka. To je sveti glas naravi, a po tom i glas velikoga Početnika same naravi. Grku, Britancu ili Sciti, Afrikancu ili Rimljanu, svim ona govori istim jezikom. Svaki razumije taj jezik, svaki ga nalazi nevidivom rukom napisana u srcu svojem. A ti si onaj, što to dragocjeno djelo uništuješ.

Vi smrtnici, vi ste sami početnici toli velike nevolje. Neobuzdana pohlepnost jest koren svemu zlu. Odatle niču sve otrovne mladice, iz kojih kašnje nastaju najveći zločini. Po pohlepnosti hoće čovjek da bude sretan i da blažen život sprovodi ondje, gdje je samo bieda i nevolja. Radi toga žuri se svaki, da ugrabi i sakupi ono malo dobra, što ga zemlja proizvadja, pa buduć da nitko ne može tim utišati svoga glada — pohlepnosti, to smatra jedan drugoga, da mu je on u tom zapreka, da mu je suparnik, neprijatelj. Sbog toga grize, mrcvari, ubija jedan drugoga. Sbog toga su tolike bune, toliki ratovi na zemlji. Budalasti ljudi, zašto sami sebe osiromašujete? Zašto dajete prostora u srcu svojem toj sramotnoj žedji, koja vam srce toli okrutno ubija? Zašto se koljete medju sobom za ništetno blago?

Ta okrutna sitnica — pohlepnost — pokrila je zemlju najtamnijom noćju. Ona je prognala od čovjeka misao i uspomenu, da je on za nebo stvoren. Ona je svratila brigu njegovu od duha na tielo. Ona mu je crnim plaštem praznovjerja zakrila pravoga Boga, Boga krieposti, uzor i početnika nebeskoga života, i stavila mu pred oči krive bogove, uzore i dražila griešnoga i sramotnoga života. Uz takove vodje okaljao je čovjek zemlju gadnimi i više nego li živinskimi nedjeli, i natjecao se u okrutnosti sa tigri i gujami. Nebo je vidilo, kako su pastiri narodâ skupili narode oko sebe, oboružali ih, i, kano da će nješto slavna poduzeti, doveli ih, da ubijaju razumna bića. Vidilo je nebo, kako su se jači narodi ohrabrili, da prolievaju krv slabijih, koji su jedino to bili krivi, što su bili slabiji. Sa odurnimi kipovi bogova podigoše se ujedno odurni kumiri krivih krieposti, da si prisvoje štovanje zavedenih ljudi. Srčanost bez pravednosti, budući sretna u oružju, divlja okrutnost, koja nedužan narod napada, ovjenčava pobjedom, steče ime *jakosti* i *hrabrosti*. Sliepi sviet slavi svojim povladjivanjem najodurnije opačine pod sjajnim imenom junačtva, slavi osvajanja državâ, poraze narodâ, te laskajuća slava daje veću čast onomu, koj je čovječanstvu najdublju ranu zadao. Najnaobraženiji narodi liepo ime ljubav domovine pokrivahu mržnjom na sve druge narode. Rimljani ne priznavahu nikoga čovjekom, koj ne bijaše rimski gradjanin. Inostranac bijaše im neprijatelj, rob, marše. Dočim su skoro sve ostale narode barbari nazivali, slavljahu oni takove čine, koji su zaista smrtnu kaznu zasluživali. Dočim su razbojnika, koj je putnika orobio, na smrt osudjivali, slali su sami svoje legije, da druge narode robe i kraljeve jim ubijaju. Dočim su velikom točnošću odmjerivali kaznu krivcu, dosudjivali su propast narodom iz puke pohlepe i slavičnosti. Pa napokon privikli uz rat i razbojstva po svem svietu izvadjati, u vrieme mira ne nadjoše si ugodnije zabave, nego li u amfiteatru gledati, kako se ljudi medju sobom ubijaju, i kako ih divlje zvieri mrcvare. Gostbe njihovih velikaša bijahu bez začina, ako nije pri tom čovječja krv tekla.

Ali odvratimo oči svoje od toga, u opačini ugreznula, svieta. Neka se koprenom vječne zaboravnosti pokriju one, liepim imenom junačtva slavljene okrutnosti. Ožigosano je kod Perzijanaca ime Kserses, kod Grkâ Aleksander, u Egiptu Sesostris, kod Rimljana Cezar. Izbrisan je pojam o lažnoj veličini, za koju je čovjek mislio, da je postigao, kad je drugoga srušio. Pojavilo se je napokon svjetlo, sve se k njemu obraća, pa, pošto su bludnje izčeznule, uči se napokon, što je čovjek čovjeku dužan. Početnik naravi postade kao jedan izmedju nas; ali On ne dodje ovamo, da kraljestva osvaja i narode upropašćuje, te da svoje ime pobjedami proslavi; već on dodje, da se žrtvuje, te sve usreći. Priklonimo uho nebeskoj mudrosti, koja je ovamo sašla, da u grozni ponor propali sviet izbavi.

Sav rod ljudski ima jedno zajedničko stablo. Razni narodi, što na zemlji živu, jesu grane toga stabla. Premda u razne žile navedena, ipak iz istoga izvora teče krv u žilah Tračana, kao i Cimbra i Crnca. Tamo na poljanah Armenije primi prvi stanovnik zemlje iz Božje ruke oblik i život. On je naš zajednički otac, a mi smo svi braća. Kako se usudjuješ, čovječe, nejednakost ondje uvadjati, gdje zajednička narav vlada? Jesi li velik, silan,

Digitized by Google

to potegni svoju ljubav k bratu svomu, što duboko pod tobom uzdiše. Šta se napuhavaš, kad vidiš potištenost drugoga? Okrutniče, jerbo njegovo stanje sažalenje zaslužuje, ti ga prezireš? Narav, zajednička mati svijuh, ljubi ga ne manje, nego li tebe. Ona nam pruža življe: zrak, vodu, svjetlo, kao zajedničko dobro. Ona proizvadja žito za sve, i krmu za njihovu stoku. Pa ako se je prama tebi podatnija pokazala, te ti u većem obilju svoje darove dala, to promisli, da drugi niti najpotrebnijega nemaju. Ona ne obogaćuje tebe, da druge gladovati pusti. Tebi povjerava diel drugih, jer hoće da im ti u njezino ime dieliš. Tvoja pohlepa izjeda tvoga brata, Ti gubiš izpred očiju zajednički početak, i držiš se samo one jednakosti, koju je promjenljiva sreća med smrtnike doniela. Znaj dakle, da tom promjenom ravna neizmjerni Duh, koj sve vlada; ali da ravna na obće dobro, a ne propast onih, kojim je sreća manje naklona. Čuvaj se, da se ne uzprotiviš Njegovim namjeram, i da ne poremetiš reda Njegovih visokih odluka. Raznimi stepeni u čovječjem družtvu hotio je svim kriepostim prosto polje otvoriti, hotio je nas sve nerazrješivim vezom spojiti. Gdje bi u istinu bio posluh i štovanje, što se volji drugoga kao zakonu pokorava, te poredak na zemlji i sklad i sloga medju narodi utvrdjuje, kad ne bi nebo ugleda i časti na zemlji postavilo? Gdje bi bile plemenite brige i skrbi velikaša, gdje velikodušno nastojanje vladara, da se sudbina nižjih razreda pučanstva poboljša, kad ne bi medju stališi nikakve razlike bilo? Da nam je narav sve u obilju dala, to bi mogli jedan drugoga nepotrebnim smatrati. Zajedničke potrebe vežu nas skupa. Vječna Mudrost kroz oskudicu privadja nizkoga k visokomu; ali Ona hoće takodjer, da se ovaj po ljubavi spusti k onomu. Ona hoće, da se oni, nad kojim si ti uzvišen, pouzdanjem, zahvalnošću i ljubavju k tebi priljube; ali Ona hoće takodjer, da im ti dobrotvornošću, blagošću i ljubezljivošću budeš otac. Ako i jesu u čovječjoj obitelji stupnji i dostojanstva različita, to smo ipak svi jednaki pred vladarom svemira. Ali ti se ipak hvastaš visokim naslovom, te se čini, kano da te častno ime, što si ga od svojih predja baštinio, čini bićem druge vrsti. Dobro, zaslieplјeniče, razprši tamnu maglu, što ti oči zastire. Svaka razlika, što ju vrieme medju čovjekom i čovjekom čini, s vremenom će takodjer i prestati. Ona traje samo dok izadjemo iz ovoga života. Ulaz čovjeka u ovaj život nije njegov pravi rodjendan. Od svojih roditelja primamo mi samo razpadljivu ljusku, koja nas samo kratko vrieme pokriva, a onda se ima kao nekoristna razpasti, da se opet nova stvori. Pravi naš rodjen-dan jest onaj, kada duh naš od Svevišnjega ovaj višji život primi.

Cieli čovječji rod jest djelo Onoga, koj je zviezde i tvrdinu veliku stvorio. On je svim Otac, te jednako ljubi svakoga čovjeka, bio on nizkoga ili visokoga poroda. Ko što izčezava razlika u veličini medju raznimi bilinami, što se zelene na poljani Tesalije, kada ih čovjek sa visine Olimpa promatra; tako izčezavaju pred Svevišnjim razni stupnji roda ljudskoga na ovoj nizkoj zemlji. Svi su pred Njim jednaki, podanik i kralj, onaj što u sjajnoj palači počiva i slavne djedove broji, i onaj što u dolini tudje stado pase, a za djedove mu se niti ne zna. Veličina čovjeka sastoji u tom, što je on čovjek. Nijedan zemaljski naslov nije tomu imenu ravan. Tu gledaj, velikašu ove zemlje, pravu svoju plemenštinu; tu gledaj plemenštinu onoga, koga prezireš, jer je u prnje obučen! Hoćeš li se još hvalisati pred njim prednošću svoga poroda? Gle, on je svojim porieklom veći, nego li si ti i pomisliti možeš.

Taj vječni Gospodin, koj je već tim, što je čovjeka iz ništa izveo, bio Otac njegov, hotio ga je novim vezom k sebi pričvrstiti. On uze našu krv, da uzmogne imati s nami umrli život. Pa pošto je tu našu krv u sebi Božanskom učinio, opet nam ju je dao, da nam time Božanski život podieli. Radi toga smo mi s Njime s dvostrukoga gledišta u rodbinstvu. U vlastitoj osobi dade nam uzvišeno ime *sinovi* i *braća*. Idi sada, pa se hvastaj kukavnim svojim naslovom, te preziraj čovjeka, koj je tebi jednak.

Narav i milost čine nas sve djecom istoga Otca. Badava misli čovjek, da će svomu Bogu omiliti, ako jednomu jeditomu svoju ljubav uzkrati, ako jednoga jeditoga tvrdim i bezćutnim srcem prezire. — Sam Vječni nam je jamac za čast, koju nam je obrekao. Svoje neizmjerno veličanstvo daje u zalog, da ga svaki štuje. Čini li ti se tvoj bližnji malen i nizak, pomisli, s kim je u rodu. Ti, što prezirno sa svoje visine siromaka motriš, znaš li, koga u njem pogrdjuješ? Pogrda tvoja pada na samoga Boga. On je to, što se u onih dronjcih skriva, te za milostinju prosi; On je to, koga ti ljubezno primaš, ili osorno od sebe tjeraš. Doći će dan, kada će Gospodin, ne više prezren i pogrdjen od svoga stvora, na oblacih doći, da

Digitized by Google

traži od ljudi račun o svih njihovih djelih. Skupiti će se oko svoga kralja sve nebeske čete, i sav sviet oboružat će se, da osveti svoga Stvoritelja. On sjedi na priestolu svoga veličanstva, nošen na krilih vjetra, a pred Njim stoje svi stanovnici zemlje. Viditi ćeš, kako se prema zaslugi svojoj jedni postavljaju na desnu, drugi na lievu stranu. Tada će se višnji Sudac obratiti k onim, koji su mu na desnoj strani, te će im onim blagim pogledom, kojim oluje utišava, nebo razsvjetljuje i stanovnike njegove usrećuje, progovoriti: „Hodite blagoslovljeni Otca moga, primite kraljestvo, koje vam je pripravljeno od postanka svieta! Jer gladan sam bio, a vi ste me nahranili; žedan sam bio, a vi ste me napojili; putnik sam bio a vi ste me na stan primili; gol sam bio, a vi ste me zaodjeli; bolestan sam bio, a vi ste me pohodili; sužanj sam bio, a vi ste me tješili.“ (Mat. 25, 34—37.). Ali tada će se drugim licem i drugim glasom obratiti k onim, što su mu na lievoj strani. Kada grom zatutnji, pa se od njega bregovi potresaju, oblaci lome, zemlja drma, more u svojoj dubini pokreće, a u prodolih jeka njegova ori; tada je to samo tiho, blago povjetarce prama onomu Božanskomu glasu, što će bezbožnikom vječnu propast naviestiti. „Bio sam med vami gladan i žedan, gol i bolestan, sužanj i bez stana; a vi nemilosrdnici niste mi pomoći pružili. Odlazite dakle od mene, prokleti, u oganj vječni, koj je pripravljen vragu i angjelom njegovim.“ (Mat. 25, 41—43.). Eto osude, tu je pred tobom nagrada i kazna, zasluga i krivnja. Ali kako mogu ja momu Bogu u pomoć priteći, pitaš, i kad mu ja uzkraćujem moju pomoć? Kada ti čovjeku, bio on tko mu drago, to činiš, ili mu to uzkraćuješ. Gospodin sâm je reko: „Što ste najmanjemu braće moje učinili“. To je on dao po svojih učenicih po svem svietu razglasiti, da se svaki uzmogne čuvati, te izbjegne strašnoj toj osudi. Štogod čovjek najmanjemu braće svoje čini, to je samomu svomu Bogu učinio. Rieči su to Svevišnjega; nebo i zemlja će proći, ali od Njegovih rieči neće niti jedna slovka neizpunjena ostati.

Sa gledišta zakona, što nam takovu ljubav i dobrotvornost prama svim ljudem preporuča, dodji sada ti, mudrače svieta ovoga, sa svojim srcem od leda; pa mi se pohvali sa svojom ljubavju prama bližnjemu. Ti hoćeš, da razum ljude dobrotvornim čini. I ja to hoću. Ali ti hoćeš veliko svjetlo toli uzvišenoga zakona odlučiti od razuma, te si prisvajaš pravo, da ćeš ti razsvjetljivati razum svojim naukom, i naukom onih, koji se s tobom ljudem za učitelje namiću. O budalo luda! Ti hoćeš, da bude ovdje svjetlo; ali hoćeš sunce ugasiti, te razsvjetliti sviet tamnim svjetlom baklje, koje je često varavije, nego li sama tmina. Prečesto je zemlja vidila, u koli grozni ponor čovječanstvo pada, čim razum izgubi viernu zaštitu Božjega zakona.

Dopis.

Iz ravnoga Posavlja 15. listopada 1893.

(Preriedko slavlje u samostanu Tolisa, prigodom draguljske sv. mise vrloga starine m. p. o. Martina Nedića.) Prečastni Gospodine Uredniče! Ustupite malko prostora u našoj dičnoj *Vrhbosni,* da veleštovane čitatelje iste u kratko obznanim o vrlo riedkom slavlju, koje mi ovdje u Tolisi dne 15. listopada t. g. doživismo. Naš velezasluženi starina, m. p. o. fr. *Martin Nedić* rodom Tolišanin, bivši savjetnik redodržave Bosne Srebrene, pa izsluženi redodržavnik iste, još 10. rujna t. g. navršio bijaše šestdesetu godinu svoga misničtva: ali toga dana nemogadijaše obdržavati svoju draguljsku sv. misu, dielom radi prevcć oslabljenih svojih tjelesnih sila, dielom pako radi drugih postojećih neprilika, i tako je isti bio naumio tu velecienjenu riedkost skromno obaviti i muče nepoznatom propustiti. Ali nagovorom svojih prijatelja i drugih misnika bijaše potaknut, da taj toli veliki dar Božji, koj se vrlo riedko komu dopušća, ni podjedan način muče ne propusti.

Usljed toga bijaše urečen dan 15. listopada t. g. licem u mladu nedjelju, a na svetkovinu *Čistoće* mile nam Majke Božje, da vrla starina držeći u drhtavoj ruki *šćap starosti,* poslie srebrene, zlatne, jošter draguljsku žrtvu Svevišnjemu Otcu nebeskomu na oltaru prikaže! Na to pako pod večer u oči mlade Nedjelje, poslie Angjeoskoga pozdrava, mužari tutnjavim svojim jekom glas dadoše po ravnom i plodnom Posavlju, da sutra dan osviće dan onaj, u koji se obaviti ima ona svečanost, ono slavlje, kakova još nikada, ne samo Tolisa ubava, nego takodjer još mnogi i mnogi samostani skoro obavili nisu:

Digitized by Google

Sutradan ranim jutrom, kad je žarko sunce sa istoka istom počelo svoje sjajne i divne zrake po obzorju i zemaljskom krugu razprostirati, jatomice poče se svjetina iz obližnjih posavačkih župa sgrtati, u čistom svom narodnom odielu liepo obučena. Sve hrli, mlado i staro, mužko i žensko, da vidi čudo još nevidjeno, da gleda slavlje, medju njima još nikad neproslavljeno, a najviše stoga, da se hranom Jaganjca nebeskoga pokriepi, pak sbilja tom prigodom, što u večer, što u jutro izpoviedi se i pričesti na 600 dušâ.

Napokon u nedjelju milozvučna zvona na tornjevih i mužari na ulici treći put glas dadoše, da je na sahatu odbilo pol na deset, te da je jur nadošlo ono vrieme, kadno *venerabilis senex cum baculo senectutis* k žrtveniku Božjem pristupiti ima, da u svojoj draguljskoj misi neoskvrnjenoga Jaganjca Otcu Nebeskomu žrtvuje! Pa sbilja, pravo u sahat pol na deset, krene se iz svoje sobe velečastni starac, osloniv se na dva štapa, u dvje ruke, podupret sa dvije strane još dvojicom pomoćnika, i tako težkim naporom splazavši se niz stepenice dodje u sobu doljnjeg sprata, gdje u pripravi bijaše crkvensko ruho.

Sada mili čitatelju, da ti je bilo stati, pa pogledati, kako velečastni starina, klimavih nogu i drhtava ciela tiela, obučen u crkvensko ruho, pod viencem na glavi, a u ruci držeći *štap starosti,* uz podvorbu velečastnih i častnih oo. Frana Flor. Nedića, jubilata i licenciata, kao rukovodje, Ive Oršolića, gvardijana i ravnatelja sv. obreda, zatim Pavla Kneževića i o. Martina Vučkovića, kao Djakona i Subdjakona. Ciela ova povorka svećenika doljnim hodnikom uputi se za križom put velikih vrata crkvenih, pa pjevajući pred starcem *Te Deum* kroz silnu svjetinu mravovim korakom težko težkice k velikom žrtveniku dodje. — Ovamo došav, dok v. č. o. Ivo Oršolić gvardijan, u kratko ocrta važnost i riedkost ove svečanosti, u tomu starac mogadijaše malko opočinuti. Zatim uz skladno pjevanje na koru, kojim je ravnao v. č. o. Mato Živković, ravnatelj kora, započe čin sv. službe Božije. Iza sv. pako Evangjelja pope se na propovjedaonu naš mn. p. jubilat, Fran Flor. Nedić, te kao rukovodja krasno i zanosito slovo sakupljenom puku izreče: Ocrtavši kratki tečaj ljudskoga života na zemlji, iztaknu kratki životopis svečarev i njegove neumrle zasluge, koje je isti, na veću slavu Božiju, na spas duša, te na korist i dobrobit reda i redodržave u obće, a najosebce za mjesto ovo u Tolisi i na Plehanu učinio.

Poslie svršene službe Božje, sliedilo je ljubljenje ruku. Silna množija svjetine, ljubeći ruke, mal što ne udavi starca, tako da smo trojica nas jedva mogli štititi i braniti velečastnog starca od težke navale. Kolika je prostrana crkva Toliška, pa opet ni polovinu svjetine pod krov obuhvatiti nije mogla.

Nakon pako toga sliedio je objed, što ga je veleč. o. gvardijan liepo pripravio. Pod cielim objedom sjedio starac pod viencom na glavi mirno i veselo, slušajući i gledajući bratske nazdravice i hrvatske milozvučne pjesmice. Divno je bilo gledati i motriti već oslabljenoga starca od 84 godine, kako mu se kroz pleteni vienac čarobno bjelucka biela kosa, kano sjajnoga mjeseca biele zrake, kad kroz jelovo injevito granje odsievaju! Ovu pako svečanost povećaše svojom prisutnošću: veleč. oo. fr. Ilija Filipović, gvardijan samostana Plehanskog, o. Lovro Grlić exdefinitor, zatim o. Ilija Lacić, župnik iz Gorica. Bilo je još svjetovnih osobâ, političkih činovnika, i drugih otmenih seljaka. Najposlie pako razidosmo se u velikom veselju, zadovoljstvu i u bratskoj ljubavi, hvaleći, slaveći i uzveličavajuć premilostivog Boga, koji je vjernoga svoga slugu i neumornoga radišu u svojem vinogradu vanrednom ovom milosti nagradio!

Viestnik.

Naša domovina.

(Presvietli gospodin nadbiskup) odputio se je 21. listopada u Rim u važnih službenih poslovih sebi povjerene crkvene pokrajine. Polovicom ovoga mjeseca nadamo se da će se vratiti preko Beča. Preporučamo njega i važan njegov rad u molitve prijateljâ, naročito svećenstva ciele naše crkvene pokrajine.

(Središnje bogoslovno sjemenište). Preuzvišeni gospodin biskup J. J. Strossmayer sjetio se je i opet gradnje naše, te veledušno darovao 1000 for. Neka dobri Bog obilato naplati našemu najvećemu dobročinitelju i ovaj znameniti dar. — G. Gejza Schmid darovao je 2 krune. Zahvaljujuć mu, preporučamo molitvi i podpori ovu našu veliku potrebu.

(Petrov novčić). Suhopolje 6 f. 10 n.; Otinovci 2 f. 14 n. Upozorujemo na prošlogodišnju naredbu ordinarijata, da se svake jesenі kupi ovaj milodar

Digitized by Google

za sv. Otca, koji će mu se sliedeće godine poslati. Najsgodnije za to vrieme odredjuju pojedine dekanije u koronah.

(Ivan Audo.) Pojavi li se u području naše nadbiskupije pod ovim imenom biskup Kaldejski, neka mu velečastni župnici ne dadu nikakve podpore, niti mu dozvole misu služiti.

(Bosanski Franjevci u Albaniji). O povratku O. fra *Lovre Mihačevića* iz Albanije donosi *Glas Hercegovca* sliedeće podatke o tom radu: „Kad je god. 1831. usljed vladajućih neprijatnih okolnosti propala njekoć toli slavna albanežka redodržava, te proglašena misijom, nalazili su se u istoj i njeki franjevci redodržave Bosne srebrne, poimence: fra *Petar Pinotić,* fra *Mato Radoš* i fra *Jako Jakovljević,* koji su si preuzeli svetu zadaću, da onaj zapušteni albanezki narod materijalno, kulturno i moralno pridignu, učvrste i osvieste. Ovi Otci sa preostavšim još albanežkim franjevcem fra Jozom Ghiadrijem puno usluga učiniše sv. vjeri, redu i narodu. Nu kada ovi izumrješe, albanežka misija bi predana talijanskim franjevcima, koji nastojahu, da odgovore onom očekivanju i povjerenju, koje vjeroplodnica bješe u njih postavila. Njihovo djelovanje baš ne urodi obilnim plodom, što ne poznavahu jezik i običaje onoga naroda; s toga se je sve viša potreba osjećala narodnoga svećenstva. G. 1880. oba apoštolska prefekta zamole vjeroplodnicu i preč. o. generala reda franjevačkoga, da bi se za uspješniji i svestraniji odgoj albanežke mladeži otvorio tako zvani „Probandat“, u kojem bi se mladež u nižim gimnazijalnim predmetima podučavala i nakon svršenih tih nauka u novicijat odpremala. Ovi sdogovori urode dobrim plodom, jer se g. 1882. u mjestu Trošanu, 7 sati od Skadra udaljenu, otvori probandat, u koji se namah smjesti 12 mladića, koji bijahu pod rukovodstvom talijanskih franjevaca, i uzdržavani od austro-ugarske monarkije. Dakako, da se namah u početku niesu mogli postići kakvi sjajni uspjesi; nu kada dne 30. rujna g. 1883. voljom starješinstva ode u Trošan fra Lovro Mihačević, rodom iz Kreševa, brzo se preobrazi taj zavod, jer lativši se posla za kratko vrieme prisvoji znanje talijanskoga i arnautskoga jezika, koje mu bijaše veoma nuždno, da može koristno djelovati. U ovim jezicima toli uspješno napredova, da je poslje 7 mjeseci svoga dolazka na albanežko zemljište, rekao prvu propovjed na albanežkom jeziku. Podučavajuć dvie godine u svojstvu lektora, postane upraviteljem probandata i župnikom u Trošanu. Da mu bude uspješniji rad, starješinstvo reda šiljaše uz bok fra Lovri još njeke bosanske franjevce, kao fra Ivu Božića (7 god.), fra Rafu Barišića (1 god.), fra Bonu Božića (2 god.), fra Blaža Ikića (2 god.) i fra Paškala Dumančića (3 god.). Ovi Otci obuzeti jednakim žarom kao i vriedni njihov vodja, znamenitih usluga učiniše albaneškoj misiji, koja sad izključivo bijaše u rukama bosanskih franjevaca, jer odgojiše 23 mladića, koje već poslaše u Bosnu u novicijat (najprije u Gučju Goru, a poslie u Fojnicu), a drugih još 15 obučavaju u Trošanskom kollegiju. Prvi mladići, koji postaše svećenici, izadjoše ove godine, kada u Livanskom samostanu dobrim uspjehom dokončaše svoje bogoslovne nauke. Težko je kratkim ovim potezima orisati sve fra Lovrino djelovanje. On prvi odpoče u Albaniji redovito propoviedanje rieči božje nedjeljama i svetkovinama; on mladež seosku pozivaše, da im tumači sv. istine vjere, on staru sgradu zavoda poljepša, proširi novim krilom i na ruševinama stare crkve podiže novu ukusniju, ljepšu i solidniju; on uredi kućno gospodarstvo i obezbiedi zavod svojim revnim i uspješnim djelovanjem, on pokupova liepe pašnjake, posadi vinovu lozu i masline, podiže, da se i u materijalnom pogledu čim bolje osigura njegovo miljenče — zavod. Kad je već tekom punih 10 godina tako revno djelovao i krunu stavio svomu radu, starješinstvo reda imenova ga gvardijanom u Kreševu, a naš premilostivi vladar za njegovo dugotrajno poslovanje odlikova ga vitežkim redom Franje Josipa I. Dne 1. listopada o. g. reče oprostno slovo svojim milim župljanima i svojoj mladeži, koji ga svi plačući izpratiše do zadnjih granica župe, njeki pako sve do morske luke zvane S. Giovanni di Medua, gdje se s njim možda za uviek oprostiše i suzama u očima ponovno zahvališe na tolikim uslugama, ljubavi i požrtvovnosti. Značajno je, da je naš fra Lovro isti onaj dan ostavio Trošan, kad je prije 10 godina stupio prvi put na albanežko zemljište.

Francezka.

(Papa i zadnji izbori francezki.) Makar da je dulje već vremena proteklo, što su obavljeni izbori za francezku komoru, mislimo ipak ugoditi štiocem svojim, ako im saobćimo nazore, što ih o tom razvija čuvena *Civiltà cattolica* u svezku od 7. oktobra o. g. Crta se tu najprije na osnovu službenih izjava Papinskih, u čem stoji ta toli razvikana politika sv. Otca, koja nije van izljev otčinske njegove brižljivosti, da se u Francezkoj očuvaju najveća dobra vjere i družtva. Onim, koji su slušati htjeli, glas sv. Otca bijaše glas vlasti, ali prijateljski, otčinski. Glas vlasti, jer samo on mogao je onako govoriti, pošto on ima pravo i dužnost, da čuva vjeru katoličku po cielom svietu; glas prijateljski, jer se radilo o najvećem političkom takodjer dobru toga naroda; glas otčinski, jer je izljev ljubavi prema onomu narodu, koji je zaslužio s mnogo razloga, da se sv. stolica brine za nj. Na nesreću ta brižljivost nije prihvaćena svuda, kako bi trebalo. Mnogi su se oprli živo, a žalostnije je u tom, što se nisu oprli neprijatelji vjere, nego ona stranka u Francezkoj, koja je nastojala, da zemlju oslobodi od zala vlade strančarske, ali nikako nije htjela uvidjeti, da ne uspieva s toga, što je nesložna, pa ne može da obori ustav; da bi mu dakle valjalo popraviti zakone. — Pošto se je nakon zadnjih izbora s mnogo strana spomi-

Digitized by Google

njalo da je politika sv. Otca poražena, poriče to uvažena ova novina. Ne, nije poražen onaj, koj pokazuje put pobjede, nego je poražen onaj, koji tim putem neće da ide, nego trči putem, što vodi do gubitka. Kad bi se dopustilo, da je poražena ta politika, valjalo bi kazati, da je poražena konservativna stranka u Francezkoj, jer nije htjela slušati glavu Crkve, kad je ona pokazivala uspješno sredstvo za pobjedu; poražen pako ne bi bio sv. Otac, koga slušati htjeli nisu. Da se dokaže, e je poražen Leo XIII.. valjalo bi dokazati, da se je on varao, kada je katolikom Francezke pokazao način kako da rade, te kada bi njegove upute izravno vodile ne do pobjede, nego do poraza. Nu tko će moći ovo da dokaže? Ta nismo li vidjeli, da su u taboru protivnika, koji imaju zemlju u vlasti, ostali smeteni, kada su dočuli one upute i savjete, koje je Leo XIII. držao najuspješnijimi za spas Francezke? Ne bi čovjek vjerovao, ali na žalost istina je: nakane sv. Otca prije su i bolje shvatili neprijatelji, nego dobar dio prijatelja. Spasonosnoj zamisli Leona XIII. poklonili su se prije sektirci, nego drugi, koji se kažu katolici i revnitelji za vjeru svojih djedova. Na to se pravom tuži sv. Otac u listu na kardinala-nadbiskupa Bordeaux-a. Nu *Civiltà cattolica* poriče, da je politika Leona XIII. poražena kod zadnjih izbora. Svaki će se o tom uvjeriti, kad pomisli na ovo dvoje. Prvo: Ovaj put pitanje o ustavu, o kom se je prije svakiput toliko govorilo, nije ni taknuto. Svaki kandidat katolički ili konservativni, spadao ma kojoj stranci, nije se usudio doći na biralište kao protivnik republike. Izabrano je, istina, više poznatih i vriednih monarhista; ali ipak ne kao monarhisti, nego prem monarhisti, nisu ipak izticali oporbe republici. A baš to je sv. Otac opetovno katolikom francezkim privezivao na dušu; na to ih je on najviše nagovarao za ljubav mira i sloge. Tko bi smio uztvrditi, da nije baš njegova zasluga, što je prestao boj proti postojećoj vladavini? Tko bi mogao zanijekati, da je baš taj boj bio povod neprijateljstvu, mržnji, borbi proti Crkvi, jer se govorilo, da ona na nj potiče? Kad Leo XIII. ne bi bio uspio van samo u tom, mogli bismo se tomu veseliti kao jamstvu, da će on uspjeti i u drugom. Drugo na što valja paziti jest ovo: Dok su katolici i konservativci uztegli se u svojih programih da ističu pitanje o ustavu, njihovi protivnici posve su se uztegli od protikršćanskih napadaja, kojim su se prije onako ponosili. Izbori dakle od 1893. pokazali su, da je nadvladala stranka, koja hoće uzčuvati republiku, ali ju ublažiti te udesiti i prema slobodi katolika. Ovaj pako drugi uspjeh, u kom je obilato sjemena za izmirbu i slogu u buduće, očevidno je takodjer dičan za Leona XIII. i za njegove upute u Francezkoj. — Osvjetljuje za tim *Civiltà cattolica* prigovor, da je malo „slogaša“ *(ralliés)* izabrano, te da su propali njeki njihovi najodličniji vodje. Upozoruje na svakojaka, pa i nedopuštena sredstva, kojim se borilo proti onim, što su otvoreno stali na ustavno stanovište. Treba za tim uvažiti, da se je 20. augusta preko 32% izbornika uzteglo od glasovanja, a ova, do sada nečuvena činjenica ne znači doista, da su svi ovi protivnici papinih savjeta, nego da su neodlučni, da hoće još pričekati dok ne vide, kako će ovajput uspjeti pokušaj, da katolici prionu uz republiku. U ostalom, pošto je izabran velik dio konservativnih republikanaca, može se očekivati, da će se u francezkoj komori ustrojiti složna stranka ustavnih katolika, uz koje će u mnogih važnih pitanjih vjerske slobode pristati monarhisti, pa i njeki od „oportunista;“ pošto sada već republici ne prieti pogibelj od monarhistâ, koji su položili oružje, nego od radikalaca i socijalista, koji udaraju isto tako na sadašnju gradjansku uredbu u Francezkoj kako i na vjeru. Oni, koji su bili najneprijazniji prema Papinim uputam izdali su već unapried u svojih listovih lozinku, da se valja sporazumiti s katolici i s konservativnimi „slogaši“ *(ralliés)*, kojih ima preko 40, da se očuva još ovo malo vjerske slobode, a tim otvori put, kojim će se doći i do većega. Time su pako i oni priznali, kako je mudra i razborita politika sv. Otca u Francezkoj. Plemenita dakle želja sv. Otca, koju je izrazio Francezkoj, počela je da se uvodi u život. Zastupnici, bilo ih danas i malo, koji su slušali njegove nazore, znati će bez dvojbe, da kaošto su u sabor unišli kao katolici i ostanu tu takodjer pod barjakom katoličkim. Tim se neće kazati, da tu nije bilo i prije katolika. Bilo ih je, nu pod raznimi barjaci, a to je njihovomu katoličtvu podavalo njeku političku boju. Posljednji izbori uveli su samo muževe, koji su prije svega i nada sve katolici. Ako se izbori od 20. augusta i 3. septembra razmotre s ovoga gledišta, onda se razpršuju sva tumačenja, izmišljanja, neistine. Katolici, kao takovi, htjeli su da unidju u sabor pa su i unišli. Tu pod sjenom ustava, odlučili su braniti stvar vjere, pak će ju i braniti. Leonu XIII. bilo je do toga, da to postigne, pa je i postigao. Njegova misao uvodi se u život. Ostalo će poslie doći. Papa, ovako završuje *Civiltà cattolica*, označiv katolikom Francezke put, kojim da u javnom životu idu, nije se uplitao u čistu politiku; nu posredovao je, da brani vjeru. Sljedbam slobodnih zidara valja iztrgnuti iz ruku izliku, kan da su katolici neprijatelji države, jer su se pokazivali neprijatelji poprimljenoj vladavini, čime su škodili Crkvi, te ju mrazili pred pukom. Razkrinkat je napokon valjalo ljubav domovinsku, pod kojom se krilo ljuto progonstvo. Valjalo je, da najveći Učitelj i vrhovni Čuvar vjere pouči vjernike, te im pokaže sredstvo, da predusretnu najkobniju propast. To je učinio Leo XIII. a učinio je tako divno, tako dobro, te je čuveni Melchior Vogüe, koji je takodjer izabran, kazao: da je spas domovine u tom, što se zove politika Leona XIII., kad ne ima Franceza, koji bi bio umio, da tomu svoje ime dade.

Digitized by Google

Englezka.

(Katolički kongres.) Družtvo „za razširivanje katoličke istine“ *(Catholic Truth Society)* priredilo je koncem septembra šestnaesti katolički sastanak u Portsmuthu, kamo je došlo preko 2000 osoba iz raznih biskupija Velike Britanije. U prvoj sjednici progovorio je kardinal Vaughan, te ocrtao, kako će se riešiti socijalno pitanje. Nuždno je, reče on, da se uzpostavi što uži odnošaj medju bogatuni i siromasi. Komunisam i atheisam sve se više širi medju radnici. Demagoge, koji zavode puk, treba razoružati ljubavlju i zanimanjem katolika za radnike. Govornik je dodao, da danas, gdje je manje biskupa, svećenika i redovnika, a i slabiji su im dohodci, u tom radu treba da ih podupiru odličniji i uplivniji svjetovnjaci, da se spasi družtvo. — U drugoj sjednici upozorio je biskup Portsmutha, da je baš sto godina, kako je francezki jedan svećenik počeo ovdje sijati gorušično zrno evangjeoske istine. Danas je ono poraslo do stabla u toliko, te stolna crkva nije više dostatna, pa će trebati na skoro da se sagrade dvie nove crkve. — Potanje razpravljalo se na sastanku o pitanju mornarskom, u koliko najme moraju katolici nastojati, da ova vrst radnika duševno ne zahiri, nego da i na dalekoj pučini uzimade duševne hrane. Razpravljalo se i o tom, kako da se spisima vjerske istine donose i u one krugove, koji ne dolaze u crkve. Isto tako treba razpršivati spisima predsude, koje su zavladale u puku, te pritrusile neistinâ u samu katoličku nauku o pričesti, sakramentih, čistilišću. — Spomenut ćemo ovdje i godišnju glavnu skupštinu istoga ovoga družtva, koje je priredilo kongres. Svrhu svoju, da širi katoličku istinu, polučuje ono knjigami, broširami, listići, koji poučavaju puk. I tu je progovorio kardinal Vaughan „o ključu socijalnoga pitanja“, kojim da se načinom ono rieši. Socijalno je pitanje zapleteno, pak se iztiče više načina, kojim da se rieši. I socijalisam ima svoj način. Kardinal štuje i časti radnike, pa govorom svojim neće da ih povriedi, nego samo iztražuje sam početak ovoga pokreta, da prema njemu označi liek. Segne li se pako u sam početak, naći će se, da su izvor ovomu pokretu kriva načela viših razreda i njihov zao primjer; što njeki bogatuni i velikaši ovoga svieta premalo razmišljaju te ne imaju srca. Kakav će dakle biti liek? Liek će donieti ona načela, što ih je Crkva proglasila u čas, kad je rimska naobrazba padala, a na njenih ruševinah ona osnovala naobrazbu kršćansku. Pet je ovih temeljnih načela. Prvo je, da je ženitba nerazrješiva, a domaće ognjište sveto. Drugo je, da postoje dvie vlasti, vjerska i gradjanska, nu obje su od Boga. Treće je, da je rad častan. Radnici imadu pravâ, a imadu i dužnostî. Četvrto je, da su svi ljudi slobodni i jednaki pred Bogom. Posljedica toga jest, da jaki i bogati moraju pomagati slabe i siromašne; individualismu treba staviti granice i njeki sklad mora da vlada medju radom i glavnicom. — Peto načelo odgovara uzoru, o kom je snivao Plato, kad je izrazio želju, e bi se u svietu pojavilo savršeno biće, koje bi u svom životu i radu pokazalo primjer onih krieposti, o kojih bi naučalo. I Cicero je imao jednaku želju. Taj san, tu želju poganskih filosofa, privela je u život kršćanska Crkva, a Bog je dao čovječanstvu, u osobi našega Gospodina, uzor, prema kojemu treba svi, bogati i siromašni, da udešuju svoj život. Hoće li družtvo da bude spaseno, ono može biti samo po kršćanstvu; a ako kršćanstvo mora spasiti pojedinu zemlju, to je Crkvi katoličkoj namienjena ta zadaća.

Prosvjeta.

— Pop *Petar Kaer* pokušao je u knjižici *Skematizam spljetsko-makarske biskupije* nanizati i izpraviti razne hronologičke pogrješke, što ih je našao u imeniku biskupâ onih biskupija. Svoje opazke osniva na izvorih, te obećaje, da će se u kasnijih pokušajih baviti i biografijom.

— Revno družtvo Zadarsko: *Pučka knjiga* izdalo je i 9. već knjižicu, koju je napisao fra. Mate Ivanišević pod naslovom: *Pripovijetke za hrvatski narod.* Znajući, da je narodu našemu vjera bila vazda svetim amanetom, a svećenici da su mu najvećma srcu prirasli, zahvatio se je s dva tri poteza u njihov život, te mu o njih savio kitu cvieća, da uvidi, da su svećenici onaj stožer, koji nose u njegove dvore prosvjetu, koji stoje uz njega, koji ga potiču na svjestan rad, koji ga tješe u težkih kušnjah, koji su mu otcem, bratom, prijateljem. Knjižica stoji 15 novč.

— Fra Rafo Barišić, kapelan i kateheta u Brčkom najtoplije zahvaljuje svim prijateljima, znancima, te štovateljem presv. Srca Isusova, koji su ga pomagali u razpačanju knjižice: *Devetnica presv. Srcu Isusovu*, te ju i danas još kod njega traže, kojim javlja, *da je ciela zaliha tih knjižica od 1800 otisakâ posve razprodana,* te se kod njega, a ni na drugom mjestu više dobiti nemogu.

— *Glasnik Presvetoga Srca Isusova.* Čujemo pouzdano, da će od nove godine izlaziti ovaj list pod uredničtvom velečastnih naših otaca Isusovaca u Travniku. Velečastni gospodin sadanji urednik toliko je svojimi zvaničnimi poslovi zaokupljen, ter uz najbolju volju ne može da taj teret i na dalje nosi. Doznajemo, da će novo uredničtvo list proširiti, a cienu mu sniziti. Mi se nadamo, da ćemo naskoro moći o tom potanje izviestiti.

SADRŽAJ: *Ljubimo Papu* (A. J.). — *Na seoskom groblju.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Dopis.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.
Broj 22. U Sarajevu 15. studena 1893. God. VII.

Trojako: Budi!

Sinovlji prikaz Ocu: Njegovoj Svetosti slavnome papi Lavu XIII. za konac biskupskoga jubileja.

Uvod.

Gažu zemlju čudesnih divota
Po druguda jošte nevidjenih,
Al ja velju, da je vasiljena
Sa stvorovim od malog do veljeg,
Od kamečka pa sve do timora,
Od travice do zelen-gorice,
Slavuj tice do kralja oblaka,
Od rosice do šumne bujice,
Bučnog mora i strašnih prodora,
Od kriesnice do jedne zviezdice
Remek-djelo jednog umjetnika,
Koga um naš može da nagadja
I svuda mu traga nahoditi,
Al mu bića dokučiti ne će.
Djelo ni je ko su ljudska djela,
Od iskona jur je zamišljeno
I od vieka jurve izvedeno
A trajno je do njegove volje,
On sam trajan vječno i po njemu.
Veliem glavam dižu spomenike,
Tvorom svojim on si sam ga digo
I što stvori sve mu hvalu poje.
Kad sačine obični umovi
Il prije no kraju su doprli
S veljim duhom valja da se diele;
Ovaj pako jedini veleum
Kad je bio malo ne stvorio
U jedan stvor duha svog udahnu,
Od ostalih da je ponajljepši,
Da za ovog cielog si vijeka
Velepjesan sa drugima slaže
Jednom Tvorcu, koj ostaje dovjek,
Koji Tvorac Bog je, a tvor čovjek. —

Stara priča! reći će kogodar.
Stara priča, ali njene glase
Rado sluša, ko se ne ogluši,
Kome ni je srce pustoš jedna
No glazbalo, koje dirnut samo
Da zastruji krasno, miloglasno,
Pa kad ti se uho naviknulo,
U titraju tog suglasja raznom
Istovjetan slavopoj razbireš
A duši ti tako slatko, voljko
Da kad trudne sklope ti se oči,
Od tjelesne vine se težine
S onim zvucim gori u visine
Bliže Onom, koji ih usklada

Digitized by Google

Da ne zamru bajni već nikada.
Ali jao srcu, kô s' ogluši,
Mješte žica gdje bjesne oluje,
Gdje tek pustoš tamna, nedogledna
Oh, tu duši ne porastu krila;
Ne daju joj puteni okovi,
Iz kojih ju može da iztrgne
Samo milost da utaži pravdu.

Tvorac-tvor je, rekoh, Bog i čovjek,
Ona glazba divna, milostrujna
Vjera nam je jedna prava, sveta,
Što uskladi i uzdiže dušu
S prvog daha pa sve do izdaha
I kriepi ju vrelom zaboravi
I u svjetlu liet joj ravna pravi
Prek ponora jeda ne posrne.
Ti ponori tamni, nedogledni
To su sumnje, što dušu opsjene
Kad će razum ljudski da pronikne
Koju tajnâ Božjega zakona
Više no je pronići ju dano —
Zadubljujuć većma se odmiče.

Sve te tajne Božjega zakona
Na tri glavne srediti se mogu,
Koje no sam posmatrati rada
Ja crv sitni Tvorcu svom u hvalu
I da griešnu dušu si razgriešim. —
Prosti pako jedin istiniče
Plitkom umu, što se k višem drznu!

Prva tajna: stvaranje svemira,
Druga tajna: dieva Božja mati,
Treća: Bog i čovjek će da pati;
Ote tajne tri pak poglavite
Svest se daju na jednu rieč: Budi!

I.

Reče že Bog: da budet . . .
I bisi . . . (Knj. Post. 1.)

Od radosti šire nam se grudi,
Od milošte igraju nam oči,
Kad se nečim veličajnim pasu:
Kako istom ogledat se moro
Prvi čovjek pri pogledu svieta.
O za cielo usklik mu se vinu
Tajput, ako prije zborit ne znô.
Gledamo li samo išta vriedna,
Što smrtnički um gdje sazda:
Tvrde kule ili mramor-dvore
Sa stoborjem i vitim stupovjem,
Uvajano, il u kalup slito,
Bilo kista vjestačke poteze
Ama samih rajskijeh obličja,
Mah za ime pitamo vještaka,
S počitanjem izgovaramo ga,
Pri spomenu tek mu se klanjamo,
Od tvorina maći nam se ne da.
A kako je zvjedljivo motrio
Prvi čovjek velebnu tvorinu
Prvog tvorca Boga iskonika.
Niesu li mu sklopile se zjene
Od nolika sjaja i ljepote? —
Sve se giblje odaje života
I na zemlji, vrh nje i u vodi;
Još treperi biser ranog jutra
Što ga zlati nekovano zlato.
Sve ko njeg da veselit je spremno,
Ko da njegov mig već očekuje
Naslućujuć u njem gospodara.
Niem od čuda koraknut se boji
Pa ko diete tapa da ne zgazi
Nježnu travku ili sitnog mravka.
A on pogled pošte i zahvale,
Kad je prvom svoju drugu zgledô
Pravo onud, odkuda se proču
Glas mogući Božjeg blagoslova:
„Radjajte se a i množite se,
Vama zemlja da ju napunite;
Vaše sve je, što u moru, zraku
I na tlu je živa i neživa!“[1])
O sad pojmim povik on nenadni:
Gle od kosti kost, od pùti pùt mi.[2])
U čas eto i razumješe se
I okolo on ju vodit stao
Da joj kaže perivoj ubavi,
Što pripravan jurve za njih dvoje,
Jeda budu liljani u njemu,
Što nit predu, niti se ne trude
A sjaju se u obući svojoj:
U grimizu od vječne mladosti,
U bjelini — duše nevinosti —
Ta djeca su carstva Božijega.
Pa on voda svoju milu drugu
Ko vještiji plahoga nevježu
I priča joj, što još nije čula:
O dobroti Boga iskonika,
Koji no je sve to udesio

[1]) Knj. Post. 1, 28.
[2]) Knj. Post. 2, 23.

Digitized by Google

Kuda idu a i šta gledaju,
U šest dana a jedan čas na dan
Ničim drugim, no uz samo: „Budi!“
Kud prolaze, svaku stvar joj kaže
I imenom svojim označuje,
Ona sluša, motri, ter se čudi.
Njenom smiešku ko da se oživlju
Zelen list na vejanje lahora
I ptičice veselim žuborom,
Nieme zvieri svojim umiljanjem,
Samo jedan stvor se ne raduje
Već ko da i sreći im zavidja.
Medjuto i dan zamieni noćca
A nebu se modri plašt izmieni
Jednakijem al srebrom protkanim.
Nesta dnevnog tisuć glasnog šuma
A slabiji noćni mir prekida,
Još si oni ne dopovjediše,
Istom kad već redje bile zviezde
Sred 'nog mira bajna, veličajna
Od sebe su na koljena pali
I u bratskom, nevinom snatrenju
Na sreći su nebu hvalu dali
A ono je kano prosuzilo
Proza rosu, što je sipit stala
Vrh te sreće, što potrajat neće
Rad zavisti zavodnika kleta
I zbog ploda kobnoga drveta.

Škapular muke Isusove.

(Crveni škapular.)

I. Što je i za što ga nosimo?

Crveni škapular ili kako ga još zovu: škapular *muke Isusove* jest naplećnik od dva mala komada *vunenog latka,* a od boje *crvene.*

Take (od *crvene vune*) moraju da su i one dvije *vrpce,* što spajaju izmegju sebe ona dva komada vunenog latka, iz kojih sastoji škapular.

Na jednom od ta dva komada treba da je slika *Propetoga Spasitelja,* a na drugom Presv. *Srce Isusovo* i *Marijino.*

Nosimo li *crveni* škapular ujedno s *drugim* škapularima, to mora svakako ovaj škapular imati svoje *crvene* (od vune) vrpce. Te vrpce mogu služiti i za sve *ostale* škapulare. (Sr. Vrhbosn. str. 231., 6.)

Crveni škapular *nije spojen* ni s kakvom bratovštinom. Toga radi *nije trijebe* upisati imena onih, što primaju taj škapular; niti se to želi. Tako bi izjavljeno 5. ožujka 1862.

Za blagoslov ovoga škapulara ima *poseban* obrazac. Vidi u rimskom obredniku: *Benedictio scapularis rubri Passionis et Sacratissimi Cordis D. N. J. C. nec non et Cordis . . . B. Mariae Virginis immaculatae.* (Propria Congr. Missionum.)

Otpisom od 21. ožujka 1848. Pij IX. dao je vrhovnome starješini *Lazaristâ* (ili t. zv. Congregacije za sv. Poslanstva) vlast, te on može svakoga svećenika — iz klera svjetovnog i regularnog — opunomoćiti za blagoslov *crvenog* škapulara.

Crveni se škapular nosi na poštenje pregorke *muke Isusove;* da bi se naime promatrajući muku i smrt Gospodina našeg potakli te mu uzvratili ljubav za ljubav, a podjedno se sjedinili s trpećim *Srcem Isusovim* i s bolnim Srcem Žalosne *Majke Božje.*

Gle, kako je ta *svrha* lijepa, uzvišena, sveta, — i tebi vele korisna! Ima li, čime ćeš si većma osvojiti Srce Isusovo, nego opomenuv se često i bogoljubno pregorke muke njegove? Za svoje gorke muke i smrti Sin Božji tebe je ljubio onako, kako te nije ljubio još nijedan prijatelj. A nijesi li jošte zaboravio na tu ljubav; misliš li rado baš na ono, čime ti je Isus zasvjedočio vršak ljubavi svoje; nosiš li pače spomen-znak na tu ljubav, eda je nikad ne bi zaboravio: onda bije u grudima tvojim *zahvalno* srce. Pa to je dika, to preporuka svakome čovjeku; s nezahvalnikom nitko ne će da ima posla.

Onda Gospodina našeg *u velike veseli,* opominješ li se zahvalnim srcem svih *muka* njegovih. Ded reci, nije li i tebi milo, kada drugi ne će da zaboravi na dobro, što si mu ga učinio, već svakom zgodom gleda, kako da ti se pokaže zahvalnim? Što tek Isus mora da ćuti naišav na srce odista zahvalno? Oj, kako ljupko će se on nagnuti takome srcu, da ga napuni obiljem milosti, kojima je on izvor!

To je zašto je *Spasitelj* naš Božanski kanoti *posljednju volju* svoju, prije nego će se predati za nas na smrt, ostavio crkvi neprekidnu uspomenu na muku i smrt svoju. „*Ovo činite meni za spomen*“ (Luk. 22, 19.). Mi znamo, ova se uspomena čini u sv. misi. „*Kadgod jedete ovaj hljeb i čašu ovu pijete, smrt Gospodnju obznanjujete, dokle ne dogje*“ (1. Kor. 11, 26.). Kojih 300.000 svećenika danomice

Digitized by Google

u *sv. misi* vrše onu posljednju volju Isusovu prikazujuć na oltaru istu žrtvu, što je jednom sâm Spasitelj prikaza na križu.

A *crkva* sveta čini sve što može, samo da si vjernike opomene na gorku *muku Isusovu.* Ona će zasaditi propelo na svaki oltar, na svaku propovjedaonicu; neka se zna, da se u sv. misi čini spomen muke Isusove, a sa sv. mjesta da se ne propovijeda drugo van Isus Propeti. Ona će križ zadjesti na zastave, usadiće ga čelo groba, metnuće ga na raskršća te će njime ovjenčat zvonike hramova svojih. Ona si gradi hramove u podobi križa; kad si djecu blagosivlje, ona to čini znakom sv. križa; na ruhu misnom i na posudama svetim sjaje se križ. Pa mimo sve to kršćani u opće još malo misle na *muku Isusovu,* te Majka Božja u jednom vigjenju morade kazat strašne ali za cijelo istinite riječi: „*Svijet hrli u propast, jer ne misli na muku Kristovu*".

Nije li dakle i ovo nov dokaz ljubavi beskrajne, što nam Spasitelj Božanski *crvenim škapularom* podaje nov spomen-znak, koji će nas podsjećat na muku njegovu? Jest, Isus nas ljubi, te čini sve moguće, da ga i mi uzljubimo; da s ljubavi njegove blaženi budemo. Nego bez *muke i smrti* njegove nikad se ne bismo dovinuli blaženstva vječnog; a opet nam ne koristi ništa njegova muka, ako se je ne spominjemo bogoljubnim i zahvalnim srcem. S toga uzimajuć *crveni* škapular i gledajuć da i druge na to sklonemo, mi ispunjamo jednu želju *Srca Božanskog,* pa i Srca *Majke* mu Presvete, koja najbolje znade, što djeci njezinoj prudi.—

II. Kako je postao crveni škapular?

U veče, u osmini *sv. Vinka* Paulskog, 26. srpnja 1846. vidje jedna milosrdnica vigjenje, o kome ovako priča vrhovnome starješini Lazaristâ:

„Bila sam prije večernje pobožnosti pošla u kapelicu, i tada mi se pričinilo kano da vidim Gospodina. U desnoj je ruci držao *skrletan* (crven) *škapular* — na dvije isto tako crvene vrpce od vune. Na jednome škapularu bila slika *Propetog* Isusa, u dnu križa bijahu *mučila:* bič — čekić — svita, što pokrivaše krvavo tijelo Gospodnje . . . . Okolo propela mogle se čitati riječi: *Sveta muko Gospodina našeg Isusa Krista, izbavi nas!* Drugi škapular od iste tvari imao je sliku njegova *Presv. Srca* pa i Srca *Presv. Majke* njegove; u srijedi kano da je iz njih iznikao *križ,* a naokolo bio natpis: *Sveta Srca Isusovo i Marijino, branite nas!*"

„Gotovo 18 mjeseci docnije, — nastavlja ista sestra — dok sam u sv. misi razmišljala o muci Isusovoj, pričinilo mi se kano da vidim Gospodina na *križu.* Lice mu bilo tako blijedo te me se tako dojmilo, da me skroz i skroz probio ledeni znoj, a ja zahladnjela i ukočila se kao led. Gospodin bijaše poniknuo glavu; ja sam mislila, dugačko trnje, štono je prikrilo njegovo poklona vrijedno čelo, uzrokom je tomu nezgodnomu položaju. U isti čas — što sve ne može Gospodin! — na jedanput podiže on glavu, a trnova kruna svom silom probi mu čelo i sljepočice . . . . Nikada ne ću zaboraviti pokreta ovog! Mora da je bila užasna bol, koju je osjetio Gospodin, kadno je svetu si glavu silovito pritisnuo na križ! Ja sam bila sasma izvan sebe, a cijelo mi tijelo drhtalo . . . I Bl. *Djevica* bila je tude!... O Isuse i Marijo! kolike li boli!... Od to doba muka mi Isusova jednako lebdi pred očima. „*Ti si*" — kaza mi Gospodin — „*što moraš da me tješiš u bolima muke moje. Ti moraš da pribereš česti moga u pretoriju rastrgana tijela, pa i svu krv moju, što sam je prolio na Kalvariji*".

„Svaka riječ Isusova bila mi jedna rana . . . . Ja gotovo ne mogu, a da jednako ne mislim na to i da se ne zabavim gorkošću i slatkošću, koju pri tome osjećam. Muke sv. čovječanstva njegova silnije potresaju sa mnom nego li sjajnost u slavi njegovoj, i ja ne bih toliko željela za prijestolom, koji, kako mišljah, ima u nebu za mene, kad ne bih onamo vidjeti mogla biljege sv. rana, što kanoti sunca oko njega sjaju! Oh, Gospodin je znao, da sve kad bi i mogla oprijeti se uzvišenosti i veličini njegovoj, opet bi morala sasvijem se predati njegovoj muci. Ja nikad ne bih mogla dokučiti, da može duša okusiti nješto neizrecivo, kad pomisli na muku njegovu; no on sam kaza mi ovo: „*Ti ćeš moju ljubav dokučiti tek u muci mojoj, a sila ljubavi ove u toliko će ti pomrsiti bol, da se posve u ljubavi izgubi*". Ja ne znam, da li su mi riječi dovoljno izrazite; no opet vidim, kako mi je srce tako stegnuto, tako tijesno, te često ništa ne osjeća s prevelikog ćućenja . . . ."

„Kako silno želi Gospodin, da mislimo na muku njegovu! . . . Kako to jako želi njegova Presveta Majka!... Jedne nedjelje u veče molila sam „križni put"; kod 13. postaje pričinilo mi se, kano da mi na ruke polaže Bl. Dj. M. sveto tijelo moga poklona vrijednog Učitelja, a pri tome da mi kazuje: *Svijet hrli u propast, jer ne misli na muku Kristovu; o ded učini, što možeš, neka ljudi*

Digitized by Google

na nju misle; učini, što možeš, da se spase!" . . . Ja ne znam, kako se to zbiva; no ne mogu izreći ono, što u srcu ćutim za vrijeme, kad mislim da vidim Gospodina. Meni je kano da sasvijem zaboravim na ono, što ima na svijetu; kano da sam u posvemašnoj samoći — ja sama i On; meni se čini, te prijedmet, što me svu zaokupio, vidim očima svojim; tako n. pr. mi se činilo, da u ovaj par osjećam kako je hladno mrtvo tijelo našega Božanskog Spasitelja, kako mu vidim otvorene rane.... Znam i za to, da je gorka muka Isusova, što obraća grješnike, a na novo oživljuje vjeru pravednima.... Ko bi se mogao oprijeti Bogu, što je iz ljubavi za ljude umro?... Mene je barem Gospodin svegj obasuo preobilnim milostima, kad mi je u srce utisnno življu spomen na muku njegovu. Drže me za bolesnu, a to nijesam; no mnogo trpim i puno sam zadovoljna . . . . O zašto ti htjede, moj poklona vrijedni Spasitelju, da bez prekida moram misliti na muku tvoju?... Zašto te moram toliko puta gledati na križu?... Oh, nijesi li rekao, da nemaš ko bi ti pomogao „*gaziti u kaci*"? (Is. 63, 3). O kako je rad milostivi Spasitelj, da nosimo *škapular*, što mi ga pokazao, i da se ogrnemo njime i da poput njega zavolimo križ!... Sv. *križ* tako je moćan da obrati nevjernike i da gane krivovjerce!... Kako bi jedan oprost za svaki petak dostatan bio iznova oživjeti u srcu svih ljudi spomen na gorku muku Gospoda našeg Isusa Krista!... Bože moj, koje boli u toj krvavoj muci!... „*Vidi me na križu,* — reče mi Gospodin — *pa sudi da li me ljudi moraju ljubit!*" . . . Ova ljubav k Isusu uništava me sasvijem; kad i kad mislim, da osjećam žâr gorućih zraka, što istječu iz sv. rana. Drugda opet kano da sam zatvorena u varnoj peći ljubavi Srca Božanskog, te nemam riječî, da izjavim, što osjećam tude".

„U nedjelju Presv. Trojstva dade moj Bož. Spasitelj te ja vidjeh u molitvi rijeku krasnu i nada sve bistru. Sila ljudî, što se odasvud sakupili, stajahu na obalama njezinim; svi što uroniše u tu vodu, iz nje se pomoliše blistajuć u izvrsnom sjaju; iz rûkû im činilo se da izlaze zrake sjajne kao zlato i alem dragi kamen. Oni pako, što se uklanjali rijeci, biše crnom parom obliveni tako te su bili kao nakaze prave. Za sve bi ja molila miloga Spasitelja; pa tako ga moljah, neka mi protumači i ovo. Onda će mi ovaj Božanski Učitelj dušâ, koje ga ljubiti žele: ova božanstvena rijeka prikazuje milosrgje Božje, koje je svegjer spremno da primi grješnika skrušenoga i djelima njegovim da podijeli vrijednost, koju im samo ona podijeliti može. O Isuse moj! kako se slabo poznaje milosrgje tvoje! Kako se malo misli na tvoje muke, koje nam zavrijediše milosrgje Božje!..."

Gospodin se više puta prikazao službenici svojoj, a svaki put imao u ruci *škapular crveni.* Na blagdan *Uzvišenja sv. Križa* god. 1846. opet je vidjela č. sestra Spasitelja, koji joj reče ove utješljive riječi: „*Svima što će nositi ovaj škapular, neka se svakoga petka jako umnoži vjera, ufanje i ljubav.*"

Kada se spomenulo č. sestri, da ne će biti lako toj pobožnosti dobiti potvrdu od crkvene oblasti, otpovrnu ona: „Naš je Bož. Spasitelj rad uvesti *škapular muke svoje;* ja o tome upravo ne mogu da sumnjam; on će već znati u čas, koji je njemu samome poznat, ukloniti sve zaprijeke, što se obično podižu protiv novih pobožnosti, pa će učiniti od dana smrti svoje dragocjene takov dan, koji će crkva obogatiti blagom svojim. A ja sam sretna, kad samo pomislim, da će to biti jedan dio bogatstva „congregacije od Poslanstva". —

Vrhovni starješina Lazaristâ nije isprva mnogo držao do svega toga; no kada je u lipnju god. 1847. boravio u Rimu opet je mislio, da mora o tome izviestiti i sv. stolicu. A kako se sada čudom čudio, gdje Pij IX. velikim zanimanjem slušao sve, štogod mu pričao o *crvenom škapularu.* Sv. Otac dapače izjavio kako bi mu veoma drago bilo, kad bi se ovim novim sredstvom uzelo raditi za obraćenje grješnikâ.

Kako se vidi, sv. Otac glede onoga vigjenja ostavio je stvar, kao što je bila, i po tome odobrenje papino ne odnosi se na nj. Ona vigjenja bez sumnje vrijedna su, da im se vjeruje, pošto su vjere dostojne osobe, koja nam ih kazuju. Crkva o tome nije rekla svoju. Pij IX. vidio tude samo izvrsno sredstvo za obraćenje grješnikâ, i kao takovo odobrio ga te mu podijelio oproste. Otpisom od 25. lipnja 1847. podijeli on svim svećenicima „Poslanstva" (Lazaristima) punomoć, da blagoslove i vjernicima dijele *škapular muke Isusove.* Drugim otpisom od 21. ožujka 1848. ovlašten je vrhovni starješina Lazaristâ, da pomenutu vlast podijeli i drugim svećenicima iz klera svjetovnog i regularnog.

III. Koja nam korist od crvenog škapulara?

1. Uzimajuć *crveni* škapular ti se zaodijevaš rek bi službenim odijelom tvoga kralja, što kraljuje s *križa,* a ne lije krvi tugje, već *svoju,* niti je rad

Digitized by Google

osvojiti carstva svjetska, nego *srca* ljudska, za koja si dade vlastito Srce sulicom probosti. Ti ideš u vojnike, koji vojuju pod stijegom križa, što je *„Jevrejima sablazam, poganima bezumlje, onima pak koji su izabrani, Božija sila i Božija premudrost“*. (1. Kor. 1, 23., 24.) Ti dakle ponavljaš načinom osobitim i svečanim ono, što si jur na sv. krstu i kod sv. potvrde obećao. Pa nije li to dobit velika?

2. Češća spomen na gorku muku Isusovu — a na to te dovodi baš *crveni* škapular — podržava i umnaža u tebi čuvstva zahvalnosti, skrušenje, duh umrtvenja. Sve je to pred Bogom dragocjeno blago, što više vrijedi od zlata i kamenja dragog.

3. Noseć *crveni* škapular ti stupaš „putem križa“, a u društvu Žalosne Majke, ljubimca — učenika sv. Ivana i skrušene Magdalene. Ovi su prvi pošli „putem križa“ slijedeći stope Kristove. Je li moguće, da se u takome društvu ne teče milost Božija?

4. Što više, pored Bl. Dj. M. i sv. Ivana ti si izabiraš mjesto pod križem. No tude je upravo izvor milostima i milosrgju, početak one rijeke prejasne, što ju vidjela ona č. sestra milosrdnica. U tu vodu ko uroni mora da izagje čišći i sjajniji nego što je bio prije.

5. Gospodin je obećao, da će se *svakoga petka* priploditi *vjera, ufanje* i *ljubav* u onih, što bogoljubno nose *škapular crveni*. Pa kako sve dobro, što pred Bogom teče platu vječnu, iz vjere, ufanja i ljubavi nadnaravne mora da niče: to je lasno proračuniti golemu korist, što ju podaje *crveni škapular*, kad se bogoljubno nosi.

6. Na posljetku možeš dobiti i *oproste* sv. crkvom podijeljene onima, koji nose škapular muke Isusove.

A *Potpuni oprosti.* 1) *U dan, u koji se uzme škapular.* Uvjeti: sv. ispovijed, sv. pričest, pohod crkve ujedno s molitvom na nakanu sv. Oca. — 2) *U čas smrtni.* Uvjeti: sv. ispovijed i sv. pričest, ili barem pobožno zazvati Presv. Ime Isusovo, i to skrušenim srcem, kad se već ne može ustima (Pij IX. 19. srpnja 1850.). — 3) *U sve petke* preko godine. Uvjeti: pobožno nositi škapular, sv. ispovijed, sv. pričest, kroz neko vrijeme promatrati muku Isusovu i moliti na nakanu sv. Oca. — Oni, koji s razložitog uzroka ne mogu da u petak ispune ove uvjete, mogu potpuni oprost dobiti i u slijedeću nedelju. —

B. *Nepotpuni oprosti.* 1) *7 godina* i *7 četrdesetnica* u svaki petak. Uvjeti: sv. ispovijed, sv. pričest, *5 Oče naša, Zdravih Marija i Slava Ocu,* i kroz njeko vrijeme promatrati muku Isusovu. — 2) *3 godine i 3 četrdesetnice* svaki dan, koji mu drago, kad skrušenim srcem barem pô ure bogoljubno promatramo muku Isusovu. — 3) *200 dana,* kadgod poljubiv škapular skrušenim srcem molimo: *„Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti“. „Tebe dakle molimo, pomozi slugama tvojim, koje si otkupio dragocjenom krvlju svojom“.*

IV. Uvjeti, da dostignemo te milosti.

1. Treba da *crveni* škapular bude *blagoslovljen* i da se *svegjer* nosi načinom propisanim.

2. Pošto se jedan škapular istrošio, valja nam drugi uzeti, koji nije trijebe da se blagoslovi.

3. Duh ove pobožnosti već sam sobom donosi, da nikad ne svrgnemo s uma cilj, radi kojega nosimo škapular muke Isusove. (Sr. br. I.)

Prema tomu nastojaćemo, da se često spomenemo gorke muke Isusove i da je rado promatramo — poglavito u petak — sa Žalosnom Majkom Božjom i sa ljubimcem-učenikom, sv. Ivanom.

Još više ćemo gledati, da budemo i u radine dane kod *sv. mise,* gdje se načinom osobitim spomen čini krvave žrtve i muke Isusove na križu. Malo, oj malo bi nam koristila svaka druga spomen na muku Kristovu, kad bismo slabo ili nikako cijenili ovu čudesnu spomen ljubavi njegove.

Navlastito za vrijeme napasti i u raznim potrebama mi ćemo se pouzdano zakloniti u sv. Rane Isusove te ljubeć škapular molićemo: *Tebe dakle molimo, pomozi slugama tvojim, koje si otkupio dragocjenom krvlju svojom“.*

Na posljetku, kadgod oko baciš na *crveni* škapular, ti ćeš nanovo zamrziti na onoga, koji je bio sukrivac gorke muke Isusove — biva na samoga sebe: na slijepu pohotu svoju, što te ludo nagnala megju krvnike te si pomagao — besramnim mislima, željama, riječima i djelima Presveto Tijelo Gospodina tvoga razgaliti i bičevima grdno izmrcvariti; oholim mislima i namjerama i zlom ćudi i tvrdinom prema bližnjemu — plesti trnovu krunu a lakoumnošću i neraskajanošću nabijati je na glavu Gospodinovu; pijanstvom — pomiješati žučju i octom vino sa smirnom; bezumnom i taštom i često puta nećudorednom nošnjom, lakoumnim, nemilim i bezbožnim jezikom — mukotrpnome Spasitelju podrugivati se i huliti na njega; mnogim grijesima tvojim, u koje često upadaš na križ ga pribijati; a najzad dugo neraskajanim i otvrdnutim srcem za toliku ljubav Spasiteljevu — Srce mu Božansko sulicom probosti. O *uzmi* toga grješnika; uzmi ga iz časti njegovih, uzmi ga iz bogatstva njegova; uzmi ga iz udobna življenja njegova — pa ga *propni* na križ pokore! Zato živio Isus! Njemu čast, hvala i slava u vijeke![1])

[1]) Die fünf hh. Scapuliere. Soest 1854. Pag. 78. ss.

Digitized by Google

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Trinaesta noć.

Prava ljudi: ljubav prama bližnjemu.

Bog ostaje uviek isti, te je sam po sebi blažen. Stvorovi nisu ništa i nemaju ništa, van što od Njega prime. Tko može stvoritelju što dati? Tko Svemogućemu pomoći? Treba li on dobara ili pomoći drugoga? Pa ipak pronašao je On način, kako će Mu čovjek, kao kakovu biedniku i potrebniku, pomoći. To je On učinio, da postane našim dužnikom, pa da nam se na neizmjernu odplatu obveže. On je hotio, da čovjek u svom bližnjem Njega samoga upozna, pa što jedan drugomu čini, vriedi toliko, kao da je samu Njemu učinjeno. Božanska mudrosti, dostojna najveće dobrote, tko se može tvojoj mèki oteti, tko izbjeći tvojoj mreži, što ju je razapela ljubav Boga, da nas usreći? Dakle nalazim ja Boga moga u svakom neumrlom duhu? Dakle ja hranim Boga moga, kada gladnoga siromaka k svomu stolu pozovem? Ja tješim Boga moga, kada trpećemu bratu svomu u pomoć pritečem? A kada ne povijem rane nevoljnoga nesretnika, onda zametavam moga Boga? O čovječe, ti dragocjeni predmete moje nježne ljubavi! Ah, tko će mi dati, da za te život svoj žrtvujem, da za tvoje dobro svu svoju krv prolijem, da za te u smrt podjem! O čovječe, bio ti tko mu drago, što smieraš, što kaniš? Čemu tratiš dragocjeno vrieme? Neumorno hiti i trsi se, da pružiš Bogu svomu dokaz ljubavi svoje. To možeš samo u ovom životu. Ne propusti jedne krieposti, na kojoj ti nebo zavidi; svaki čovjek, koga sastaneš, pruža ti k tomu priliku. Ne možeš li ništa drugo učiniti, a ti ga ljubi, te pun ljubavi moli nebo, da ga usreći svimi pravimi dobri. Tvoj Gospodin prima želje tvoje sve jedno, kao da si jih za Njega prikazao.

Ja ljubim neograničeno Biće, odvraćaš ti; ali čovjek, nesavršeni stvor, potištena smjesa opačine i neznanja, budalast u svojih odlukah, promjenljiv i nestalan u svojih željah, tvrdokoran, nepravedan i nezahvalan, on ne zaslužuje moje ljubavi. Kako? Ne zaslužuje on ljubavi tvoje? Onda se ti badava hvastaš, da ljubiš najviše Dobro. Tko ljubi, njegova je volja jednaka sa voljom onoga, koga ljubi. Tvoj Gospodin ti zapovieda, da ljubiš svoga bližnjega, u svakom čovjeku pokazuje ti svoga zastupnika; pa ti mu možeš svoju ljubav uzkratiti? O grdobo od prostote! Ti niti najmanje ne ljubiš Stvoritelja svoga. Zar čovjek ne zaslužuje ljubavi tvoje? Ali kakovo čuvstvo, kakovo srce imaš ti, kada te se tako sveti razlozi ne mogu dojmiti? Pa tko si ti pred svojim Stvoriteljem? Bogu svomu ne izkazuješ ljubavi, koju On od tebe traži po čovjeku, što je tebi jednak, po čovjeku, komu je On svoje pravo na tebe predao; pa ti hoćeš, da Bog tebe ljubi, ti potišteni crve zemaljski, ti naduta i nepokorna oholice! Kukavče, ti si u najvećoj nemilosti kod velikog zakonodavca, te imaš od Njega samo strah i trepet očekivati.

Čovjek je stvoren za ljubav, jer je stvoren za Boga. Ljubav je, što čovjeka k najvišemu dobru vodi. Stvoritelj svemira postavio ju je u nas, da nas k sebi privuče. Ali mi sami kvarimo taj plemeniti nagon, dočim ga na druge predmete obraćamo i želje njegove utvorami zasićujemo. Samo Boga imali bi ljubiti, a mi se od Njega daleko udaljujemo, te stvorove obožavamo. Škrtac ljubi sjajnu kovinu; častohlepnik praznu paru, koja ga ne zasićuje, razbludnik putenu nasladu, koja brzo prolazi, te samo bol za sobom ostavlja. Čovjek je uvjek na ljubav sklon, ako je ona griešna; a opire joj se, ako je kriepostna. Kad nam Bog zapovieda, da čovjeka ljubimo, to nam ne zapovieda, da bude čovjek glavni predmet naše ljubavi. On hoće, da u Njegovih djelih Njega samoga ljubimo. Ne zaslužuje li dakle čovjek tvoje ljubavi? Ta u njem ljubiš Onoga, koj je jedini vriedan svega nagnuća srca tvoga. To traži On, kad ti zapovieda, da brata svoga ljubiš. Ljubi u čovjeku ruku, koja ga je stvorila, ljubi u njem sliku Stvoritelja, ljubi Njegove darove, Njegova dobročinstva, što ih je nad tim stvorom izlio. U čovjeku ljubi odluku vječnoga Kralja, što ga je izabrao dielnikom svoje slave; ljubi ime brat i sin, koje mu je podielio; ljubi krv Boga-čovjeka, što je za njega prolivena; ljubi muku i patnju i težko zlostavljanje, što je za njegov spas pretrpljeno. Ako se srce tvoje na te rieči ne gane i ljubavju ne uzplamti, o, onda idi, nemani bezćutna, i sakrij se u Kavkazke pećine, da te ne vide ostali smrtnici, da te ne grije sunce Božje, da te ne gledje nebo, koje se sgraža nad tobom. Ti nemaš ni iskrice ljubavi Božje, ti si zaboravio na Boga, već sve sramotnim

Digitized by Google

kumirom posvetio. Čovjek ne može živiti, a da ne ljubi. Ljubav je živalj njegova srca. Tko ne ljubi po propisu Božjih zapoviedi, ljubi proti volji velikoga Zakonodavca; tko ljubavi svoje ne posvećuje Gospodinu, taj se buni proti Njemu.

Kod ljubavi dolazi sve na red. Red čini čovjeka pravednim i sve njegove krieposti ćudorednimi. Nered čini ga opakim i prouzrokuje sve prekršaje i zločine. Pobožni traži uviek u svojoj ljubavi početnika svih stvari, opaki traži samoga sebe. Pobožni ljubi svoga Boga, gdje Ga god nadje: ljubi Ga u Njegovih zapoviedih, u Njegovih namjerah, u protivštinah, koje mu šalje, u istih udarcih, kojimi ga bije. Zemaljski čovjek postavlja sebe u središte ljubavi, te ju uzkraćuje Svevišnjemu. On se odriče ljubavi bližnjega, ako čuje, da ga radi Boga ljubiti mora; pa ipak nije radi toga srce njegovo odklonjeno od ljubavi čovjeka. On ljubi čovjeka, ali radi samoga sebe, te u njem traži samo zasićenje svojih želja. On smatra čovjeka kano slugu svojih pohota, te ga ljubi ili mrzi prema tomu, kako su one ili prema njegovoj volji, ili su mu protivne. Po njegovoj vlastitoj koristi ravna se zasluga ili krivnja drugih ljudi. On ljubi samo sebe.

Ljubav se pokazuje u djelih, što ih izvadja, u zaprekah, što ih nadvladjuje, u teretu, što ga nosi. Je li ona jaka, to joj je cieli predmet, komu služi, lahak. Ona ravna ljubavniku hrapavi put, ona mu ublažuje sunčanu žegu i ciču zimu, ona mu zasladjuje žuhke boli. Ona stupa sigurno posred oružja, oduzima ranam njihovu bol, pače istoj smrti njezinu grozotu. Čovjek veli, da ljubi Boga, a ipak ne zna Bogu za volju drugoga ljubiti. Slabi, kukavni ljubovniče! Božjoj volji predpostavljaš svoju oholost, koja čini, da čovjeka ne smatraš vriednim svoje ljubavi. Ti hoćeš, da ti u srcu vlada ljubav Svevišnjega; ali da bude na drugom mjestu, te podložna tvojoj samosilnoj oholosti i osvetljivosti. O ti drzniče! Uvriedjena uzmiče ljubav Stvoriteljeva prije, nego li bi se do toli podloga robstva ponizila.

Što sve ne čini čovjek za stvorenu ljepotu, čiju ljubav uživa? A neizmjerna ljepota ne samo nam dozvoljuje, već nam i zapovieda, da ju ljubimo. Ona nam se sasvim podaje. Nad takovim poklonom snebiva se sav sviet. Nakon tolikoga preobilja dobrote pitam ja čovjeka, da li on ljubi svoga Gospodina? On odgovara: dà. Ti Ga ljubiš; ali misliš možda, da izvor-vodi dobročinstvo izkazuješ, ako ju svojim ustam primakneš, da si žedju ugasiš, koja bi te bez vode usmrtila? Misliš li možda, da Bogu milost izkazuješ, ako mu svoju ljubav poklanjaš? Tko može biti čovjek, a ljubav mu svoju uzkratiti? Srce nam naše glasno govori, da smo za Njega stvoreni, te nas k Njemu sili. Tko može neizmjernoj dobroti, bezkrajnoj ljepoti, neograničenomu blaženstvu svoju ljubav uzkratiti? Ako nam se ništa na put ne stavlja, ako ništa drugo ne ćemo, nego niz rieku ploviti, kamo nas naše nagnuće i želja goni; što je onda u tom težko, da sliedimo sladki i neodoljivi nagon naravi, koje samo naše vlastito dobro traži? Ali sasvim pravedno ne zadovoljuje se vječna Ljepota takovom ljubavju, koja bi nam samo željno uživanje pružala. Ona hoće, da se mi kod naše ljubavi i nadvladamo, da ju mi ljubimo, ako se naša slaba volja tomu i protivi. Ona hoće, da ju ljubimo u čovjeku, koj se često naše ljubavi nedostojnim pokazuje, te komu se naša ljubav samo strahom i zazorom približuje.

Hvali predobromu Bogu, o čovječe, što ti daje povoda, da Mu svoju ljubav zasvjedočiš. Obuhvati sav ljudski rod, pa čim te tvoje nagnuće manje potiče, da braću ljubiš, tim se većma na to sili. U njih ljubiš najveće dobro. Čim plamen ljubavi tvoje nalazi manje tudjega njetila, tim ostaješ čišći, tim se brže diže gore u svoje krugove. Ako u čovjeku ljubiš svoga zaštitnika, dobrotvora i prijatelja, to ljubiš često uz Stvoritelja ujedno i stvor. Ali u čovjeku, koj ti ništa ne koristi, koj te mrzi i vriedja, ljubiš Boga samoga.

Što to činiš, dobrotvorna djevice, što te sili, da se lišavaš zla, što medju ljudmi toli visoku cienu ima, te se usred obilja svoga blagostanja ponizuješ do toli ogavna posla? Vidim, kako brižno kriepiš strance, koji se na tvoj pusti otok izkrcaju; vidim, kako ih primaš u svoje zidine. Ne možeš se odtrgnuti od postelje bolestničke, ti stojiš uz njih i tješiš ih kano ljubezna mati. Njihove boli ćuti i tvoje srce, veledušno podnasaš njihovu nesnosljivost. Neugodna duha njihovih rana ne slabi tvoje ljubavi, ne vriedja te i ne udaljuje te od njih. Bjesnilo njihove vrućice ne pobudjuje u tebi zlovolje, već sažalenje. Što čini, te su ti ti stranci toli dragi? Ah, dobro poznam plemeniti uzrok tvoje revnosti. To su sluge tvoga Zaručnika. On je daleko, a ti u njih spoznaješ Njegovu sliku. Oni su Njegova slika. Oni su Njegovi vierni podanici, pa za njih traži On tvoju pomoć. Dok ti njim služiš, služiš svomu Bogu,te čim je potištenija

Digitized by Google

služba, do koje se ponizuješ, tim je veći zalog tvoje ljubavi prama Njemu. Veledušna djevice! Tvoj Gospodin i Zaručnik motri te iz daleka i povladjuje ti u toj potištenoj službi. O kako si Mu mila, kako veliku stičeš Njegovu naklonost u mukotrpnih djelih milosrdja! Tu Mu se pokazuješ ljubeznija, nego li u onom trenutku, kada se gubiš u promatranju Njegova ljubeznoga lika. Tu si skupljaš blago Njegove ljubavi; doći će jednoč vrieme, kada ćeš ga uživati. To kraljevsko srce, ta visost već je sasvim tvoja; jednom će ti On tvoje darove i tvoju ljubav uzvratiti. Ti si Ga ljubila, dok si još daleko od Njega bila u težkom i mučnom poslu, ljubila si ga velikom požrtvovnošću; naskoro ćeš Ga ljubiti na svoju sreću u Njegovom uzvišenom stanu, u razkoši, u sjaju Njegova kraljevskoga priestola, ljubit ćeš Ga kano svoga Zaručnika.

Čovječe, ti dobro znaš, da je tvoj bližnji više nego li rob Onomu, koj te jednom podpuno usrećiti ima; On ga ljubi više nego li roba. Nije On daleko, već blizu njega, te vidi i prima dokaze ljubavi, što mu jih ti izkazuješ. Pogledaj gore na Onoga, čija te vjera razsvjetljuje, te spoznaj u stvoru Stvoritelja. On traži cielo srce tvoje samo za Sebe; sačuvaj mu ga cielo. Ali djela milosrdja i blagosti, što su dokazi ljubavi tvoje prema Njemu, hoće da čovjeku izkazuješ. Ako tvoj bližnji proti tebi pogriješi, to je slabost, što sažalenje zaslužuje, a ne mržnja ili zloba; ta brat je to tvoj, što te vriedja. Ako ti sada svu ljubav prama njemu odbaciš, ako . . . . ti Tiho! Možda on nije niti kriv; možda krivnja njegova nije niti iz daleka tako velika, ko što si misliš. Tko je mjerio njegovu nepravdu, tko je vagao zlobu njegove volje? Ti sâm, o čovječe, komu je ipak nutarnjost bližnjega tvoga sasvim sakrivena, te sliepo o srcu njegovu sudiš; a još k tomu svjetovala ti je u tom tvoja neuredna ljubav i tvoja oholost. Nepravedni sudče, obustavi osudu svoje srčbe! Tko god žestokoj strasti služi, ne smije tako suditi. Bi li ti hotio svoju pravdu predati sudcu, koj je tvoj neprijatelj i zlotvor? Što bi rad, da se tebi dogodi, čini i ti drugomu. Ali tvoj uvreditelj prvi je pogriešio, bio je nepravedan, nezahvalan, okrutan proti tebi. To oplakuj njegovu nesreću, ako imaš čovječje srce. Gorje, nego ikakve bolesti, jesu bolesti duše, grieh i opačina. Ti trpiš neprispodobivo manje, nego tvoj protivnik, koj te zlostavlja. Udarac, što je tebe pogodio, zadao je njemu dublju ranu; njegov duh umro je od toga. Pa ti još žedjaš za osvetom? Divljače! Nepodmitljivi sudac ne će tebi nanešene uvrede bez kazne pustiti. Tko je tebe pogrdio, ili će se prije smrti za to pokajati i pokorom to popraviti, ili će pogrešku svoju pod kaznećom rukom Božjom u groznom zatvoru oplakivati. Žali njegovu nesreću. Ali još ti nećeš popustiti? Idi dakle, ti nečovječe, zadovolji paklenskoj želji svojoj, pa mu se osveti. Osveti mu se, ali ogledaj se prije okolo, nego li osvetu izvedeš. Crni plamen, što u grudih tvojih plamti, potamnjuje ti um, zastire ti pamet, te ti u protivniku svom samo čovjeka vidiš. Nesretniče, stani! Ti dižeš ruku svoju na Svemogućega. U neprijatelju Njega napadaš i raniš Ga. On ti dovikuje: Moja je osveta, te u mojim rukama mora ti osoba neprijatelja tvoga sveta biti. On sâm dakle moli za njega milost i oproštenje. Ludjače, ublaži se! umiri se! Baci pod noge mržnju, što te izjeda. Oprosti svomu neprijatelju, štuj i ljubi u njem Boga svoga. Ali kada ti, podivljalo srce, na te rieči još otvrdnuto ostaješ, onda idi, nesretni ubojice Boga, idi, te izvedi djelo svoga bjesnila, idi, pa zapleti samoga Boga u svoju osvetu. Skoro će doći dan, kada će On sâm biti tvoj sudac u vječnosti. Osudu svoju već znaš. Ti ju podpisuješ svojim nemilosrdjem. „*Sud bez milosrdja onomu, tko milosrdja nema.*“ Taj zakon stoji neizbrisivimi slovi i u alem-kamen upisan pred Božjim sudištem. Po tom zakonu odlučit će se vječna sudbina smrtnikom.

Čovjek nastoji izpričati svoju mržnju pretrpljenom nepravdom; ko da tudji zao primjer opravdava naše pogreške, te tudji griesi izpričavaju naše. Tako opačinu uviek sliedi ludost. Ona joj krči put do srca, te ga otvrdne glasu razuma i vjere. Dakle jerbo te je stvor uvriedio, ne ćeš više u njem Stvoritelja ljubiti? Zar je On pogrješkom stvora postao manje vriedan ljubavi? Zar ti je On ustupio pravo, pa Njegova dobročinstva i Njegove namjere prezireš i proti Njemu se dižeš? Ti nećeš Bogu svomu popustiti, kad i proti Njemu svoju zlovolju pokazuješ, te sebi nanešenu uvredu na Njem osvetiti nastojiš. Ako je čuvstvo osvete već tako te prevladalo, te si već tako daleko zalutao, onda ja više s tobom govoriti ne mogu.

Čovječe, koj si čuvstvom i razumom obdaren, hodi pa se nauči, kako ti postupaš sa neprijateljem, komu je otac Bog. Bog nam sâm u tom daje primjer. Već od vjekovâ bijaše sviet sve gorji poput pustošeće rieke, koja se tim većma razlieva,

Digitized by Google

čim se dalje od svoga izvora udaljuje, te čim više drugih rieka u se prima. Crna, grozna poplava digla se već do zviezdâ. Vječna pravednost, osvetnica uvrjeda nanešenih Svevišnjemu, imala je napokon izliti kaznu na opaku zemlju. Mač osvetnik nad Egiptom, angjeo smrtonosac Asirske vojske, oganj, što je opaku Sodomu uništio, i voda obćega potopa čekahu samo na jedan mig. Već bijaše smrt pripravna, već se ponor otvorio, da proguta svoj plien. Ali nadvlada milosrdje, te dok je čovjek najznamenitijimi pogrdami Božanstvo dražio, dade Ono te se izpunilo najdivnije djelo ljubavi prama njemu. Sam Bog salazi s neba dole, te obsipava čovjeka svimi dobri nebeskimi, dà, samoga Sebe žrtvuje. Mogao nas je kazniti, te pravednom osvetom nad griehom podići svoju čast. Ali ne htjede, već se ponizi, uze na se spodobu sluge, da neprijatelje svoje potraži, te ih k spasu privede i na svoj vječni priestol podigne. Ljubezno idjaše za svojimi neprijatelji, prijateljski ih susretaše, naviesti im mir, te pred vječnom pravednošću izbrisa njihovu krivnju. On, nedužan, dodje da iz ljubavi prama njim kao krivac umre. Tako postupa Bog sa čovjekom. O neizmjerne dobrote! Ali nije dosta, čovječe, da se diviš čudesom Njegova milosrdja, koje ti nebo otvara. Početnik svih tih dobara dodje k nam ne samo kao Spasitelj, već i kao Učitelj. On najprije idjaše putem spasa, što nam ga je označio; samo onaj, tko za Njim ide, dolazi k cilju. Badava hoće onaj biti Njegov, tko nije Njegova duha. Nebo je otvoreno čovjeku, ali samo onomu, tko je Bogu-čovjeku sličan. Ništa zemaljskoga ne ulazi u nutra. Mi se moramo svih nizkih želja odreći, te si prisvojiti ono mišljenje, koje nam je priobćio nebeski Liečnik, kada mrtvi bijasmo. Zemaljski čovjek ljubi prijatelja i dobročinitelja. Čovjek, koj jednom u carstvu vječnosti vladati hoće, ljubi i svoje neprijatelje, te razprostire nad njimi svoja dobročinstva po primjeru Onoga, koj sunce Svoje izlaziti daje i kišu Svoju spušća na polja pravednika i na vinograde griešnika. Time se razlikuje sin tmine od djeteta svjetla, koje je baštinik onoga Praizvora ljubavi.

Čovječe, oprosti, ti nisi više potišteno stvorenje, ti si već nebeski čovjek, te nosiš već na zemlji sjajni znak uzvišenoga svoga opredjelenja. Ne, nikada nije zemlja šta većega vidila, nego čovjeka usred pogrdâ. Badava ga zemaljska mudrost oponašati nastoji. Stoik tako je daleko dotjerao, te je mogao usred progonstva uvreditelja prezirati i mirno se držati. Kršćanin jedini može se toliko nadvladati, da miran ostaje, dočim uvreditelja svoga ljubi. Samo Bog mogaše podati čovjeku primjer i jakost, da se do takove veličine podigne.

Semiliberali i ženitba.

Članak III.: Teorija treća.

1. Neki semiliberali priznavaju, da je svaki ženitbeni ugovor medju kršćanima sakramenat, pak ipak hoće opravdati pretenzije modernih država vrhu ženitbe. „U sakramentu ženitbe je, vele oni, neki *dvostruki* karakter, moglo bi se reći, neki **dvostruki** elemenat, onaj ugovora i onaj sakramenta. Kao ugovor sačinjava predmet naravni, koji dosljedno ovisi od države; kao sakramenat on je stvar sveta, polazeća kao takva od ugleda crkve. Ženitba je na jednom podvržena dvjema vlastima, s različitih uzroka i država može upravljati ženitbu — ugovor; crkva ženitbu — sakramenat, premda su jedan i drugi u istinu nerazdruživi.“ Dosljedno vlast gradjanska i crkvena imadu opredijeljivati suglasno razkidne zaprjeke. U pomanjkanju toga, država može sa svoje strane, kao god što crkva sa svoje, postavljati razkidne zaprjeke i suditi u ženitbenim parnicama. Zaprjeke državne razkidaju ugovor, kao što crkvene obezkrjepljuju sakramenat; pa kao što je ugovor od sakramenta nerazdjeljiv, ženitba ne će biti ugovorom i sakramentom, tako dugo dok ne bude obavljena pod svima uvjetima odregjenima od obadviju vlasti.“ Po ovom sustavu, država ima pravo narediti, da se ženitba obavi pred gradjanskim činovnikom, kao što i crkva može tražiti, da to bude pred službenikom vjere. Ako se država i crkva služe svojim pravima, ženitba ne će imati svoje vriednosti, dok ne bude obavljena na način propisan od države i opet na način odregjen od crkve.

2. Od semiliberala čujemo: „Religiozni redovi jesu ujedno ustanove vrhunaravne i družtva ljudska: kao uredbe vrhunaravne potiču od crkve; kao družtva ljudska ovise od države.“ Isti je argumenat i ovdje: „U ženitbi je nešto svetoga, a nešto naravnoga; kao sveto podpada crkvi; kao naravno državi“.

Digitized by Google

Crkva ne prihvaća te distinkcije ili više te razdiobe: „Ženitba, označuje Pio VIII., ne smije se ubrajati megju stvari zemaljske, već megju stvari svete; zato se mora puk kršćanski brižno podučiti, da je ona izključivo podvržena crkvi.[1])“

Sama je crkva, uči Pio VI., kojoj je povjerena sva briga vrhu sakramenata, kojoj pripada apsolutno pravo opredijeliti formu ovomu ugovoru, podignutomu na vrhovno dostojanstvo sakramenta i dosljedno izjavljivati se o valjanosti ili nevaljanosti ženitaba.“[2])

Ženitba je po samom svom karakteru naravnom sveta, veli Leo XIII., zato se pristoji, baš s toga gledišta, da njom upravlja i rukovodi ne vlast knezova, već božanski ugled crkve, koja ima svu vlast u svetim stvarima. Nu ženitba kršćana nije ostavljena u svojem naravnom odnošaju; ova je primila to rijetko plemstvo, što je ustanovom Isusa Krista postala sakramentom. Osim toga, sva disciplina kršćanske ženitbe jest izključivo područje crkveno; jer voljom Isusa Krista, sama crkva ima moć i dužnost stvarati osnove i zakone vrhu sakramenata, tako, te bi bilo nakazno dopitati jedan dio, pa ma i najneznatniji, te vlasti onima, koji upravljaju gradjanskim družtvom.“[3])

3. Više puta htjedoše vladari postaviti zaprjeka razkidajućih ženitbu. Tako je Theodosije stvorio neki zakon, da obezkrijepi stanovite ženitbe. „Taj zakon, učinjen od kneza laika, veli Benedikt XIV., po sudu svih kanonista, bijaše bez vrijednosti[4])“.

Moderne države su upeljale gragjansku ženitbu; suvereni pape nijesu prestali prosvjedovati, kako je bračni vez megju kršćanima, utvrgjen samo formom gragjanskom: „zakoniti konkubinat.“ „Sveta stolica, govoraše Pio IX., nije nikada ostala nehajnom spram ustanove civilne ženitbe, ona je uvijek izjavljala se suprot zakona, kojom ju uvadjahu, od časa, kad bi joj poznato bilo da postoje. Dokumenti, gdje su te izjave zabilježene još se čuvaju u našim archivima.[5])“ Crkva uči daklem jasno, da je ženitba podvrgnuta samo njenoj vlasti.

Pak doista, može li u ovom pitanju biti dvojbe? Ženitbeni ugovor kršćana, naredbom Isusa Krista nije li postao pravim sakramentom? Sedam sakramenata novog zakona nijesu li izključivo pod duhovnom vlasti? Očevidno, ako država ne ima nikakove vlasti nad krstom i Eucharistijom, to je ne ima niti nad ženitbom. Mi ćemo reći našim protivnicima: Vi ste prisiljeni uztvrditi sa pristašama prve teorije, da je ugovor sakramentu tudj, ili barem sa onima druge teorije, da je on u stanovitim okolnostima razdjeljiv od sakramenta; ako to ne, vi morate priznati, da ženitba spada izključivo u crkveno područje. Protivnici kažu: „U sakramentu je elemenat vremeniti i elemenat duhovni, akoprem nerazdjeljivo: država si svojata pravo nad ženitbom uslijed razloga prvoga, a ostavlja crkvi prava, koja joj pripadaju uslijed razloga drugoga“. Megjutim neka nastave svoje umovanje i kažu: „U krstu se upotrebljava naravna voda, a kako je sve što je vremenito, podvrženo svjetovnoj vlasti, država po tom imala bi bditi nad uporabom vode; pak zato ima ona pravnu njeku moć i na krst.“ Pa onda: „U crkvi, naravni elemenat, t. j. narav ljudska, što od Adama dolazi pomiješana je sa elementom vrhunaravnim t. j. sa milošću primljenom od Isusa Krista; nu država ima vlast nad elementom naravnim svuda gdje se taj nalazi; dosljedno, sama je crkva onda podvrgnuta državi.“ Za tim: sve što god se tiče općega mira, družtvenoga reda, vremenitog dobra spada u djelokrug države; ništa ne ima tolikog upliva na blagostanje naroda, kao vjera; dakle vjera je punim pravom podvržena državi.“ Evo u cijelosti racijonalisma. Niječu protivnici vrijednost ovog umovanja, primijenjena vjeri, crkvi, krstu; pa zašto onda tvrditi mu valjanost, kada se radi o sakramentu ženitbe? Ako država ne ima nikakve moći vrhu krsta, vjere, crkve, uzprkos njihove ljudske strane, to ona ne može si braniti pravo kakvo vrhu ženitbe, s uzroka što da ima i vremenitu svoju stranu: ako ona ima prava vrhu ženitbe s razloga ugovora, to ona ima slična prava nad svim redom vrhunaravnih ustanova. „Sve ono, što je medju ljudskim stvarima, reći ćemo daklen na novo sa Leonom XIII., kojim god načinom sveto, *quoquo modo sacrum,* sve što se tiče spasa duša i bogoštovja, bilo po svojoj naravi, bilo po odnošaju na svoju svrhu, sve to spada u djelokrug vlasti crkvene: *id est in potestate arbitrioque Ecclesiae.*“[1])

4. Semiliberali predbacuju: „Težko se je uvjeriti, da vladari kršćanski manje imadu vlasti, nego li je imadjahu poganski prije Isusa Krista;

[1]) Pius VIII. Encyc. Traditio Humilitati.
[2]) Epist. ad episc. Motul.
[3]) Encycl. Arcanum Divinae.
[4]) Encyc. Arcanum Divinae.
[5]) Lettre a Viktor-Emmanuel, 19. sept. 1852.

[1]) Encyc. Immortale Dei, 1. nov. 1885.

Digitized by Google

nije manje težko dopustiti, da kraljevi imadu manje vlasti vrhu kršćanskih podložnika, nego li je još danas imadu nad svojim nevjernim podložnicima. Nije li daklem nepravo, što crkva svaku godinu pjeva, da onaj koji „dariva kraljestva nebeska, ne otima kraljestva zemaljska?“

Istina, ženitba nevjernika bijaše prije Isusa Krista valjan ugovor, a da nije sakramenat: to uči crkva. Nego ipak, da li sada država imade ili je ikada imala moć postavljati zaprjeke razkidajuće, ženitbeni ugovor? Vrlo je dvojbeno. Najveći broj katoličkih učenjaka drži, da se moć vladarâ vrhu ženitbe nevjernika ograničuje na uredjivanje gragjanskih posljedica i da bdiju, te se ovrše uvjeti valjanosti, propisani naravnim i božanskim pravom. Sretnih li vladara, pa i onih kršćanskih, kad bi mogli megju narodima nevjerničkim, a posebice u kolonijama, gdje su kršćani pomiješani sa nevjernicima, postići, da budu ženitbe sklapane, uvijek odgovarale zakonima naravnim i evangjeoskim! Nu, pa ma kolika god bila vlast države nad ženitbom nevjernika, to je ta moć baš nikakva, vrhu ženitbe kršćana. Što je pridignuto u stanje vrhunaravno, prestaje biti stvarju naravnom i postaje vrhunaravnom: prestav biti stvarju naravnom, ona izilazi izpod pravomoći države; postavši stvarju vrhunaravnom, ona prelazi pod vlast crkve. Daklem „članak je vjere, uče pape, da je ženitba uzvišena po Isusu Kristu na dostojanstvo sakramenta;[1]) i prestav se daklem brojiti megju stvari svjetovne, a zauzev mjesto megju svetim stvarima, ženitba onih, koji su kršteni, izstupila je izpod gospodstva vlasti svjetovne, a stupila je pod onu moći duhovne.

Predbacuje se: „Prava vladara dakle vrhu ženitbe zar su umanjena?“ Da, u hipotezi, inače nevjerojatnoj, da su vladari imali prije Isusa Krista moć postavljati razkidne zaprjeke. Nu što odtalen slijedi? Ne moraju li protivnici priznati, da vladaoci državni ne imadu sada više istih prava nad vjerom? Pod zakonom naravi t. j. u krilu svih naroda, sve do Mojsijeva zakona, i poslije u krilu poganstva, država imadjaše veliku moć, neki kažu, vrhovnu moć, nad sveštenicima, žrtvama i cijelim bogoslužjem; oni toga ne imadu više poklem je Isus Krist utemeljio svoju crkvu. To se je zbilo isto i sa ženitbom. Isus Krist je povjerio sav posao vjere, svetoj hierarhiji koja ovisi jedino od Njega i od tad izčezla su sva prava vladara nad religijom; slično je uvrstio ženitbu megju sakramente, i tako su imala prestati prava države. Crkva će zato nastaviti pjesmu, da Sin Božji dijeleći kraljestva nebeska, ne otima ona zemaljska, pošto je kao prije dolazka Spasiteljeva, sav red stvari čisto naravnih ostao izključivo pod moći vladara.

Mogli bismo doprinijeti i drugih dokaza protiv teorije, koju pobijamo. Tako n. p. može li se dopitavati crkvi i državi vlast posebna i neovisna vrhu ženitbe, a da se ne izazivlju vječni sporovi megju jednom i drugom? „Moći od Boga postavljene, veli sv. Pavao, uredjene su“ a bi li bile takove, kada bi crkva s jedne strane, a država s druge, mogle djelovati zasebice i vrhovno u stvarima ženitbe?

Članak IV.: Teorija četvrta.

1. Jedna je opet vrst semiliberala, koji traže primirje megju pravima crkve i zahtjevima moderne države, ali da popusti prva. Oni priznavaju, da je ženitba, budući sveta stvar, područje vlastito i izkjučivo vlasti duhovne i da njoj pripada navlastito i izključivo pravo, da postavlja razkidne zaprjeke i izpituje ženitbene parnice. Nu oni bi htjeli da crkva ukine ili barem preudesi zaprjeku potaje, postavljenu saborom Tridentinskim, opredijeliv nuždnim svjedokom ženitbe, ne službenika crkve, već činovnika gragjanskoga. Tim postupkom, vele oni, bi se s jedne strane očuvala u načelu sva prava crkve: pošto je ona sama, koja usposobljuje zaručnike, da ugovaraju pred civilnim službenikom i s druge bi strane udovoljila moderne države, koje toli uporno drže za gradjansku ženitbu, udovoljila bi javnomu mnijenju, kojemu ne prija forma Tridentinska, napokon i posve bi dokinula kobne učinke civilne ženitbe, davši joj karakter sakramenta pravoga, a time bi doprinijela da korijenito iztrijebi zakoniti konkubinat onih, koji se neće da predstave službeniku bogoštovja.

2. Jao! kada bi crkva udovoljila želji ovih semiliberala, obitelj bi se ćutila duboko ranjenom, a cijelomu družtvu zaprijetile bi strahovite nevolje. Bog je postavio za temelj ljudskomu družtvu uredbu obiteljsku; obitelj je utemeljio na ženitbi. A da se obitelj duboko pokrijepi vrhunaravi, i odtalem da prosvjetli cijelo družtvo, Isus Krist je ženitbenom ugovoru kršćana, pridijelio sakramentalnu milost. Daklem, da namjere Isusa Krista ne budu uzaludne, a da se zaručnici posvete samim njihovim vezom,

[1]) Pio VI. Epist. ad episc. Motul.

Digitized by Google

to je apsolutno nuždno, da ženitba ostane podvrgnuta crkvi i da svojom vlašću i svojom nazočnošću pribiva kod podijeljivanja toga sakramenta. Što bi postalo od svezâ ženitbenih, ako se zaručnici ne bi morali predstaviti svešteniku, ako bi sva religiozna ceremonija morala izostati; kad ne bi više bilo nego civilnih obreda? Ženitba posvema bi se obeščastila, mjesto sakramenat, bio bi svetogrdje izvorom obitelji.

Mi primjećujemo. Kad bi i mogla u drugim epohama crkva učiniti državi te koncesije, koje ona traži, ona to ne bi nikako mogla u našim dnevima. Što je uredba gragjanske ženitbe po mnijenju njenih početnika i poglavitih branitelja? Mi smo drugom zgodom kazali, da je to sekularizacija ženitbe, drugim riječima, uništenje kraljestva Isusa Krista vrhu ženitbenog jedinstva, ili još drugim riječima: odstranjenje svakog vrhunaravnog elementa i sakramentalnog od izvora obitelji. To su racijonaliste, koji htijuć dovesti čitav red ljudskih stvari u stanje čisto naravno, zahtjevali su i još zahtjevaju, da ženitba dospije pod svjetovnu vlast, da ženitba civilna bude posljedica „civilisacije" t. j. apostazije obitelji i tako pospješi „civilisaciju" ili apostaziju čitavoga družtva.[1])

Daklem, kada bi crkva ikada podijelila civilnoj ženitbi valjanost sakramenta, racijonalizam bi pobijedio. Ne bi se reklo: „Država je pripoznala crkvena prava: ženitba spada navlastito u područje duhovne vlasti: ona je sakramenat." Već bi se reklo: „Crkva pripoznaje, da ženitba ovisi o državi, da joj država predstoji i ravna, i napokon, da je ona ugovor naravni, sličan svim drugim gragjanskim ugovorima." Crkva bi lijepo mogla reklamirati proti takovom tumačenju; nu njene riječi ne budući više ukrijepljene samim ustanovama, bile bi držane za izlišne deklamacije; a narodi bi malo po malo prestali smatrati ženitbu sakramentom, ne videći u tom više nego naravni gragjanski ugovor.

Na svom putu, mogao bi kliktati i socijalizam. Ženitba ne bi više bila pod pazkom nepromijenjivog ugleda crkve rimske; već bi se našla pod milošću civilne vlasti, toli promijenljive i svojeglave. Vez vjerenički ne bi imao više značaja vrhovnog sakramenta; to bi bilo sjedinjenje svjetovno. Obitelj ne bi više počivala na milosti Isusa Krista, već na jednostavnom naravnom suglasju dviju volja. Odsada bi ženitba i obitelj bile uredbe čisto ljudske, više manje ovisne, u samoj svojoj eksistenciji o moći državnoj, spremne izčeznuti u kakvoj god družtvenoj revoluciji. I tako bi tražene koncesije, a da ne bi izliječile nikakvog zla, dopeljale družtvo vrhu ponorâ.

Zato držimo, da u sadašnjim okolnostima, ne ima niti jednog biskupa, koji bi sklon bio odobriti: podignuće gragjanske ženitbe na sakramenat. Uzaludno se s toga semiliberali izcrpljuju, tražeć sredstva pomirbe medju pravima crkve i pretenzijama revolucije. Sloga je nemoguća, osim pod jednim uvjetom: da se država zadovolji pravom ravnati gragjanskim posljedicama ženitbe, a crkvi da prizna potpunu i izključivu vlast nad samom ženitbom, nad razkidnim zaprjekama, da ne dira u ženitbene parnice i zaruke. To je ono, što je izjavio Pio IX. „Neka cesar čuvajući što je cesarevo, ostavi crkvi, što je crkveno: drugog sredstva pomirbe ne ima".

Vlast gradjanska neka ravna gradjanskim posljedicama koje izviru iz ženitbe, a crkvi neka ostavi da upravlja valjanošću ženitbe megju kršćanima. Zakon gradjanski neka si uzme za izhodište valjanost ili nevaljanost ženitbe, kako to crkva opredijeli, i odtalem polazeć neka ona ne bi mogla ustanoviti — jer je je to izvan njene sfere — da ona upravlja civilnim posljedicama."[1])*)

[1]) Encyc. Arcanum Divinae.

[1]) Lettre de Pie IX. à Viktor-Emmanuel, 19. sept. 1852.
*) Cfr. Les erreurs modernes, Benoit, II. p. 467 ss.
— Prvi dio ove razpravice štampan je u br. 8. *Vrhbosne* o. g.

Dopis.

Rama-Šćit početkom novembra 1893.

(Blagoslov crkve i slike.) Ubavi kraj Ramski bijaše na 1. novembra o. g. svjedok krasna prizora. Dvadesetgodišnji rad i trud mnogih velečastnih Otaca franjevaca i revno, požrtvovno sudjelovanje puka, počelo je ubirati plodove. Na mjestu, posvećenu mučeničkom krvlju franjevaca, te mnogih kršćana, koji za Krista i njegovu svetu vjeru ne žališe i život svoj žrtvovati, diže se danas milovidna crkvica, a uz nju vitak toranj, te pozivlje mnogobrojni katolički živalj tamošnji, neka pod njenom sjenom dušu si okrjepljuje, srce zanosi za svetu

Digitized by Google

crkvu Božju. Na Antunovo 1873. položen bi temelj crkvi, posvećenoj Blaženoj Gospi, koju sagradi, uz nastojanje pokojnoga veoma zaslužnoga Antuna Vladića, sadanji gvardijan Gučanski fra. Joso Ćurić, staviv ju 1881. godine pod krov. Tim bijaše donjekle doskočeno potrebi puka, koji je kroz stoljeća bio bez crkve, te prisustvovao službi Božjoj i slušao rieč Božju po raznih selih, gotovo pod prostim nebom, na svakoj nepogodi vremena. Za nuždu našlo se štogod i za nutarnju opremu, ali sve to nije odgovaralo njekadanjoj znamenitosti ovoga mjesta, gdje je stajala današnja čudotvorna slika Majke Božje u Sinju, na koju je i danas živa uspomena ne samo u Ramskom kraju, nego i daleko po Bosni, odkle puk hodočasti, da se pokloni i preporuči Gospi Ramskoj.

Nasljednici fra. Jozini nisu nikada smetnuli s uma potrebu, da se crkva što prije dopremi i što bolje okiti. Oni su u tom pravcu učinili mnogo, a najviše sadašnji župnik, bivši redodržavnik Bosne srebrne, fra Bono Milišić. Treća je već godina, što se on svojski zauze za to, pri čem je našao revna pomoćnika u osobi sadanjega savjetnika redodržave i katehete na Sarajevskoj gimnaziji fra. Jerke Vladića, sinovca pokojnoga fra. Ante. Pobude, poticanja i obilate podpore našao je on i kod Presvietloga gospodina nadbiskupa Vrhbosanskoga. Znajući Njegova Presvietlost vruću želju pučanstva Ramskoga i smjernu njihovu a usrdnu prošnju, da se čudotvorna slika opet u njihovu sredinu vrati, zamisli liepu misao, koju dade da vještim kistom svojim izvede Rimski umjetnik Adalbert Rhoden: kako najme angjeli donose u Ramu sliku Gospinu, koju s uzhićenjem i u velikom zanosu pozdravljaju župljani sa svojim župnikom.

Sve ovo bijaše u toliko dogotovljeno, ter je na 1. novembra mogao biti blagoslov posve obnovljene i dogradjene crkve i slike. Ljubeznomu pozivu župnikovu rado se je odazvao kanonik Vrhbosanski dr. Andrija Jagatić, koji je dozvolom Presvietloga gospodina nadbiskupa došao na Šćit već 30. oktobra u pratnji veleč. O. fra. Jerke Vladića. U oči Svih svetih došao je susjedni župnik iz Gračaca fra. Andrija Tomić, za tim dekan Ramski i župnik Gornjega Skoplja fra. Dominik Gojsilović, a s njim odaslanik Fojničkoga samostana fra. Marijan Miličević, koji je i kod blagoslova temeljnoga kamena bio prisutan. U sam mrak prispio je i željno izčekivani fra. Jozo Ćurić, a s njim i starinom Ramljak fra. Angjeo Franjić, veoma zaslužni upravitelj franjevačke gimnazije u Gučjoj gori.

Crkvu s nutra očistiše i okitiše, oko nje tlo poravniše; sliku otvoriše, te već sada imadosmo sgode da se divimo prekrasno izvedenoj zamisli Presvietloga Gospodina nadbiskupa. Njeki primjetiše, da je slika Gospina premalena. Nu pisac ovih redaka ne misli tako. Valja najviše imati pred očima samu temeljnu misao slike. Ne predstavlja nam ona najme Gospu, nego prenos *slike* Gospine, te zanosni, uzhićeni pozdrav te *slike* sa strane Ramljana. S toga slika ta mora da bude ovdje tolika, koliko je ona u Sinju, a takova baš i jest. Lice Gospino liepo je i točno prema izvorniku izvedeno; vjerno je naslikan i puk u narodnom svojem odielu, te sadanji župnik fra. Bono posred njega.

Dan 1. novembra osvanu nam liep, kako ga samo zaželit mogosmo. Ranim već jutrom stane se puk okupljati, a oko 10 sati prikrio je sav onaj veliki prostor oko crkve. U opredieljeno vrieme sav se narod sabra pred crkvom, a iz župnoga stana krenu povorka svećenika pred glavna crkvena vrata, te poče obred blagoslova. Kad svećenstvo udje u crkvu nagrnu silno množtvo za njim, te za čas napuni veliku i prekrasnu crkvu, koju uzeše blagoslivati s nutra; a za tim blagoslovište svetohranište i sliku na velikom žrtveniku, koju je puk s pobožnim veseljem promatrao. Sada svećenstvo podje da u svečanom obhodu donese u crkvu presveti oltarski sakramenat, koji bijaše privremeno pohranjen u bivšoj takodjer privremenoj sakristiji. Tada pred izloženim presvetim oltarskim sakramentom započe svečana sveta misa, kod koje je iza evangjelja progovorio preč. gospodin kanonik mnogobrojnom narodu besjedu, gdje je razvio, kako treba da blaženu Gospu zazivamo i nasljedujemo, ako hoćemo, da ona ovo mjesto opet posveti vanrednimi znakovi svoje moći, kako je to i njekoć milostivo činila. Na koru pjevali su uz pratnju harmonija njeki čuveniji pjevači franjevci. Poslie sv. mise puk je još podrobnije promatrao krasnu sliku na velikom oltaru, razbirući pojedina, poznata si lica na njoj. Preporučivši se još i poslie podne kod blagoslova odvjetovanju pomoćnice kršćana, narod se je vratio kući, razdragan s ljepote, koju je vidio; mnogi pokriepljen svetimi otajstvi, što ih je primio, a svatko razgrijan i bolje još ljubavlju prema presvetoj Majci Božjoj.

Svečanost povećaše i sva gospoda činovnici iz Prozora, koje je gostoljubivi domaćina okupio

Digitized by Google

oko stola sa pridošlim svećenstvom, te gdje se izmjenjivale srdačne zdravice ne samo poglavarom našim crkvenim i svjetovnim, nego i svim, koji su svoj trud ulagali u to, te se moglo crkvu dovlje dotjerati. A razidosmo se što istoga, što opet sliedećega dana, pošto je i svaki od nas u zaštitu moćne nam zagovornice stavio tolike potrebe svoje duše, a čvrsto se uzdajući, da će uz njenu pomoć skoro doći dan, gdje će se crkva posvetiti, a nov samostan moći blagosloviti. —ć.

Viestnik.

Naša domovina.

(Dušni dan) bijaše i ove godine rječitim svjedokom, da je uspomena na mile pokojnike kako obćenita, tako duboko usadjena u srcih naših vjernika. — U oči dana, na Sve svete po podne uputismo se po krasnom baš vremenu na groblje sv. Mihovila, gdje po liepo izkićenih grobovih vidjesmo na stotine i stotine smještenih gorućih svieća, dok te okolo na okolo zaokružio silan sviet, koji stranom dolazi, stranom odlazi, opraštajuć se od počivališta milih si pokojnika. Milovidan bijaše to pogled, koji te tim ugodnije dira, što te nehotice sieća na mnogobrojne vruće uzdahe te žarke molitve, što se med inim prigodom kićenja grobova iz dubine gorljivih kršćanskih srdaca vinuše nebu pod oblake. S večera pako bijaše divan zvuk zvonova prvostolnice naše, što nam oznani znamenitost sutrašnjega spomen-dana, komu medjuto ne posluži jučeranje liepo vrieme, rad šta i odpade svetčanost, što bi se bila imala po običaju na groblju obdržavat, nu zato je bila prvostolnica, u koje sredini bijaše čedan, nu ukusno zelenilom i cvećem urešen mrtvački odar smješten, dubkom puna pobožna obćinstva, koje dodje, da prisustvuje svečanim zadušnicam, koje započeše u 9 sati. Iza službe božje, što ju obavi preč. g. dr. I. Košćak, a za koje pjevaše koral naši klerici, sliedio je velebni „Libera“; i tim bješe zaključena ta kako uzvišena, tako i ganutljiva svečanost.

(Odlična promocija.) S veseljem bilježimo, da je g. *Niko P. Mandić,* prislušnik kod okružnog suda u Sarajevu dne 4. t. mj. poslije podne u $4^1/_2$ sata u svečanoj dvorani sveučilišta u Beču promoviran „sub auspiciis Imperatoris“ za doktora prava. — Sretno!

(Velika gimnazija u Mostaru) bijaše svečano otvorena dne 26. proš. mjeseca. — Znamenit taj čin obavi pred množtvom obćinstva tamošnji okružni predstojnik, presvietli gosp. barun I. Benko, predavši novi zavod u ime i po nalogu Visoke zemaljske vlade u vješte i vjerne ruke gosp. upravitelja Bedjanića, koga će za sada u njegovu kako odličnu, tako s velikom odgovornošću spojenu zvanju pomagat gosp. Pihler, bivši učitelj na mostarskoj trgovačkoj školi. — Na polju poglavito prosvjete i sveobće naobrazbe veliko je to bez sumnje djelo; pa je naravno, te je pomenuti dogodjaj ugodno se dojmio ciele naše domovine, ali na osobiti dakako način uzradovaše se dični naši Mostarci, kao i ostali junački hercegovački Hrvati. — Novomu zavodu od srca želimo svaku sreću, svaki blagoslov, pa kako će uviek biti odličnim svjedokom otčinske skrbi premilostivoga cara i kralja Franje Josipa I., te uspješna rada Visoke zemaljske vlade, tako da vazda bude, daj Bože, sigurnim jamstvom i zalogom ponajprije istinite naobrazbe i prava uzgoja povjerene mu mladeži, a po tom trajne sreće i blagostanja miloga nam naroda.

(Darovi za gradnju Sjemeništa.) Veleč. g. Franjo Jemeršić, župnik u Gošću; te Č. g. Franjo Hager po 1 for.; g. Josip Simić iz Foče 50 nvč.

Cislajtanija.

(Novoimenovani nadpastir biskupije Sekavske.) Sekavska biskupija bješe, kako je poznato, smrću blaž. uspom. knezo-biskupa Dr. J. Zwergera, koja uzsliedi dne 14. kolovoza t. g.; obudovljena. — Ovih dana već dopade ju zavidna sreća, te je mogla žalobno svoje odielo zamienit sa haljinom radosti, te novoimenovanog, po Srcu Isusovu odabranog si nadpastira, u osobi *Dr. Leopolda Schustera,* veselim srcem pozdravit. — Dne 20. listopada imenova ga naime Njeg. Preuzvišenost knez-nadbiskup solnogradski *Dr. J. Haller,* knezo-biskupom Sekavskim, o čem bijaše kapitularni Vikarijat biskupije Sekavske taki obavješten. — Novoimenovanom knezo-biskupu ima 51 godina, a u svećenike bješe zaredjen 9. srpnja god. 1865. Najprije je jednu godinu kapelanovao, zatim obnašaše službu nadstojnika i profesora u dječačkom sjemeništu; poslije bijaše vjeroučiteljem na gimnaziji, dok god. 1876. ne posta profesorom crkvene povjesti na gradačkom sveučilištu, gdje je takodjer i dekanom i rektorom bio. A u najnovije doba, dne 10. aprila 1890. dopala ga i čast prepošta, postavši ujedno župnikom kod „Presv. krvi“ u Gracu. — Dr. Schuster napisao je med inim njekoliko učenih djela. — Obćenito hvale njegovu vanrednu čednost i umiljatost, te je ne samo od svećenika, nego i od svjetovnjaka vele štovana osoba. — Čestitamo sretnoj biskupiji, te, buduć osvjedočeni u dnu duše, da je od neizrecive važnosti po svekolike uzvišene i dragocjene kako crkvene tako i narodne interese, ako biskupiji

Digitized by Google

jednoj na čelu stoji muž, koji diše duhom Isusovim; muž vedre i bistre pameti a vruća srca po crkvu i narod; muž ljubezan i ozbiljan; muž bogoljuban i odvažan: u svoj smjernosti želimo i mi od svega srca, te bude biskupiji, kako liepo reče Nj. Preuzviš. knez-nadbiskup Dr. J. Haller: *„svojom gorljivošću, svojom ljubavju i požrtvovnošću, jedan pastir po srcu božjem! „forma facta gregis ex animo“.* — Kapitularni Vikarijat naredio je prema tomu, te se u svoje doba po svih župah biskupije Presvcto izloži, puk o važnom dogodjaju obaviesti, poduči i potakne, te se gorljivo moli za novoga nadpastira, što mu ga dosudi providnost božja. Na mnogaja! —

Francezka.

(Sadanje težnje francezkoga svećenstva) Još mjeseca decembra 1892. napisao je bio Dominikanac Schwalm članak o *osamljenosti francezkoga svećenstva.* Tu je on dokazivao, kako je neistinita i pogubna liberalna nauka od 1830., koja svećenika upućuje samo na sakristiju, te pravi od njega pustinjaka posried družtva, kojemu treba nasuprot on da bude apostol i duša. Nedavno se je on opet na to pitanje osvrnuo, te ističe, kako je, Bogu hvala, svećenstvo počelo shvaćati, da župnik imade i drugih zadataka uz opremanje bolestnika, izpoviedanje pobožnih duša. Nova se težnja opaža osobito medju mladjim svećenstvom; oni osjećaju, da je oko njih cieli puk, koga treba obratiti i spasiti, da treba odlučno k njemu poći, živiti njegovim životom, ići smjerom njegovih težnja i potreba, pa ga iztrgnuti iz ruku bezbožtva. Nu ovaj pokret hoće opet da neplodnim učine krivi nazori. „Da uzmognemo imati upliv na puk, valjalo bi da bude vjera poštivana i štićena; da imademo vladu, koja pazi na crkvene zakone, bogat stališ, koji bi nas svojim blagom i svojim uplivom podupirao u našem radu. Onda bi se moglo nješto učiniti“. Na to odgovara odvažni redovnik: „Apostoli nisu čekali dobra cara, dobru vladu, da podju navieštati evangjelje po carstvu. Oni su propoviedali siromahom, robovom i po malo svim stališem, prije nego li su imali dobara patricijskih, oni su vjerovali najprije moći svoga svećeničtva i svoga poslanstva, potrebi, da za to žrtvuju slaboće svoga značaja, pa prema svojoj vjeri i prema svomu velikomu osjećaju oni su govorili i radili. Patriciji i carstvo postadoše kršćani u svoje doba“. Njekih ne smetaju ove težkoće, te se oni odvažno laćaju posla; nu i pri tom malo ih je, koji shvaćaju svoj zadatak. Dobro je osnivati družtva, bratstva; nu sve ovo namienjeno je odabranim, koji se ne plaše kazivat kršćani. A za druge, za protivnike, za puk što se čini? Smijemo li se umiriti besjedom njekih župnika, koji kažu: „Mi toga postići ne možemo?“ Govori u sastancih, to je sredstvo, kako svećenstvo može doći u doticaj s pukom. Njeki su svećenici to odvažno učinili, te su smjelo prkosili buri javnih sastanaka; ali šta je to? Jedan sami govor je li dosta, da svjetlo unese u glavu radnika polunaobražena, koja je puna nesuvislih i osakaćenih praznih rieči novinarskih? Lahko je uzdahom jednim srca i vjere oduševiti, te potaknuti, da se povladjuje našemu Isusu Kristu; nu poslie osam dana slobodnozidarski govornik polučiti će isti uspjeh. Ne treba ovako raditi, misli O. Schwalm, nego onako, kako rade pravi vjerovjestnici, čvrsto stati posried puka, govoriti mu ne prolazice samo, nego stalno. Stampa je takodjer koristno sredstvo, kojim svećenstvo može udovoljiti svojoj dužnosti. Nu sve ovo samo su pomoćnici svećenikovi; ništa bo ne može nadomjestiti njegova izravna djelovanja, njegova osobnoga utjecanja, što je poluga apostolskoga rada. Ako se svećenstvo zakopa u svoja djela, ostati će osamljeno, a to mu slabi snagu, te osjeća već, kako su tomu kobne posljedice. Svećenik treba da zadje u puk, da računa na svoju osobu, a ne zanaša se na ostale, ni na vladu, ni na druge.

Španjolska.

(Kolegij za španjolske klerike u Rimu.) U broj mnogih kolegija, kojimi se razni narodi u vječnomu gradu punim pravom ponose, uvršten je u najnovije doba i onaj za španjolske klerike. — Tom prigodom upravio je dne 25. listopada t. g. sveti Otac papa Leon XIII. na častni španjolski episkopat krasno pismo, u kojem pobliže razpravlja o pomenutom po crkvu i državu znamenitom podhvatu. — U svom pismu sv. se Otac obazire na dva razdobja; za jednog od kojih prevladavaše duh kršćanski, za drugog pako protukršćanski. Dok je prvo bilo prijatno i za uhar katoličkoj stvari u obće, bješe za drugog stranom oštećeno, stranom utamanjeno velebnih te prekrasnih plodova katoličke uljudbe i prosvjete. Med inim vele nastrada katolička znanost, težki udarci snadjoše katolička sveučilišta te sjemeništa. — Sada se ima nastojat, te se gubitak ponapravi u koliko je moguće, što je sv. Otca i potaknulo, da u vječnom gradu kolegij i za španjolske klerike ustroji, gdje će dotični mladići moći u viših naucih se izobrazit, te sa istinitim svakolika oživljujućim duhom Isusovim se zadojit. — Gledom na tu svrhu doznačuje im jedan diel palače *„Altieri“*, gdje će se privremeno smjestit, dok se ne presele u palaču *„Altemps“*, svojinu sv. stolice, gdje će im biti trajan stan, koju medjuto za rečenu svrhu priugotovit valja. — Napokon pozivlje sve biskupe, da ljubavju prionu uz to novo djelo, te se što skorije učvrsti i kraju privede.

SADRŽAJ: *Trojako: Budi!* — *Škapular muke Isusove.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Semiliberali i ženitba.* — *Dopis.* — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 23. | U Sarajevu 1. prosinca 1893. | God. VII.

Trojako: Budi!

Sinovlji prikaz Ocu: Njegovoj Svetosti slavnome papi Lavu XIII. za konac biskupskoga jubileja.

II.

Reče že Marija ... *budi* mně
po glagolu tvojem. (Luk. 1, 38.)

Kratki danci one prve sreće
A proklestva dugih četrest vieka!
Nad biednim se rodom čovječanskim
Od osvete nebo prolomilo,
Smrt je strašna kosom zaredala,
Sve je nekud sjetno, neveselo
Žaleć sreću raja izgubljena
I sama je priroda satrta
Ko po jakoj nedavnoj oluji.
Vele se je dobar nam pokazô
Višnji Tvorac u stvaranju svieta,
Silna sržba Njegova po grichu
Al još veća samilost u taj čas,
Gdje pedepšuć k jednu pomiluje.
O dobrote, kakoj ravne nema,
Očajnicim što nade uliva,
E bi lakše snašali si lance,
Kojih no su hoteć dopanuli,
Ta kan da to i nijeste kazna
Prama teškoj kletvi te je stigla
U onome kobnom času umah
Zlobnoga nam unesrećitelja;
Pa utješno otac svoj odvjetak
Ko zavjetom veže na umoru
Koj će i on porodu svom predat —
Čvrstom vjerom u dan od slobode
I proroka, što će dić ukletvu,
Da pod trhom klonuo ne bude
Kupajuć se u znoju svog lica.

Za razvrći ote kobne čine,
Što su stisli bjedno čovječanstvo
Trebalo je jedne trave, cvieta,
Što je nikô skromno, u zatišju
Podalje od sunčane pripeke,
Ljutog vjetra i mrazne oštrine. —

U cvietnjaku[1]) pravo nazivanom
Drvo jedno raslo čudnovato,
Dobi mu i ne bi pametara
Sve da znadu za nj obični ljudi.
Sa zemljom je jednoga vijeka
I s oblacim pod koje se penje.
Što je čedar spram njeg na Livanu,[2])
Viti čempres na gori Sionskoj,
U Kadisu pôma uznosita[3])

[1]) Nazaret izvadjaju od rieči, koja znači cviet, a ne prispodabljamo li mladost i ljepotu cvieću?
[2]) Crkvenj. 24, 13.
[3]) Ib. 14.

Digitized by Google

I u polju maslina pitoma?
Šta je miris Jerihonskih ruža,
Balzam dragi, kâd i kora slatka[1])
Prama onom jedinog mu cvieta?
Med[2]) i vino[3]) najplemenitije
Napram slasti šta je njegva ploda? —
Tog će sjeme razvrć kobne čine —
To izdanak debla Jesejeva[4]) —
Dieva jedna u ubožnim dvorim,
Ne resi ju ni grimiz ni kruna
Već ju resi stid i čista duša.
Blago onom, oj tri puta blago,
Ko ubere taj pupolj ubavi,
Al su puti jedni nedohodni.
Ta cviet čudni nebo je ubralo,
Da on divan jedin ukras bude
Priprostome stanu kraljevića,
Žuljevima što kruh sticat mora.

Kadno dieva stidna i zbunjena
Neslućenu prihvati jabuku
Na ponudu krilatog poruka
Uza samo tajinstveno: „Budi!“[5])
Kano da je odahnuo uznik
Pod bremenom teškijeh okova,
Što će jednom granut mu sloboda.
Uslišan je onaj vapaj davni:
Svih naroda želju daj rosite
I daždjite oblaci s nebesa![6])
I na radost cielog jadnog roda
Domala se od rajskih duhova
Proču pjesma nečuvena, nova,
Slava Bogu gori na visini
Pravednima mir pak u nizini![7]) —
Iza noći tuge i priegora
Smrzloj zemlji ciknu rujna zora
Navješćujuć skoro sunce mlado —
Sakupit će pastir svoje stado!

III.

Otče . . . obače ne moja volja
na tvoja *budi*. (Luka 22, 42.)

Svojima je došo a svoji mu
Ni pristanka nehtjeli da dadu;
Tri mudarca iz dalekih strana
Na poklon mu s darima dohode[1]).
Kud prolazi zadivi čudesim
Pa još hoće da ga kamenuju
A kako je srca milostiva
Suze roni gorke, žalostinke
Domaje si nad blizim rasulom,[2])
Hljeba lomi on hljeb živi, pravi,[3])
Dušu vrelom istine napaja
Al se od nje oni odvraćaju
Zemnim blagom što su opojeni,
Ta on nema gdje naslonit glavu.[4])
Protiv svieta ovog tirjanina
Nejačku on šačicu okuplja
Oružanu molbom i uzdanjem
U pobjedu, koju joj proriče
Prorok veli, premda mu suparnik
Grdnu bojnu osnovu zamišlja
Nejunački da odnese mejdan:
Razgnat stado udrivši pastira,[5])
Pa mu nije mrska ni izdaja.
Al je vodja borac iskušani
Pa sokolit četu svoju mari
Nek je spremna i svoj život dati,
Jer je dičan lovor mučeničtva
Kad je za stvar svetu i pravednu[6])
A prvi se ne boji ga odniet
Da junački spomen mu osvete.
Na pošljedku pak ih preporuča
Nebu od kog pripomoć je svaka
U zavjeru, da bi jedno bili[7])
I u oči te krvave borbe
Na osami, gdje se naoruža
Kano da mu jur malakšu sile,
Što on neće moći podnijeti
Gorke čaše, koju ispit mora. —
Ali eto ozgora okrepe
Pa je gotov do dna iskapiti
I tu čašu, da vrši rieč danu.
A stanite, kako ju već prima?:
Budi, oče, kako ti ćeš, ne ja![8]) —
I uz ote tajinstvene rieči
Diže kletvu, razvrgava čine.

Aoh, već ga dušmani latiše,
Na nevinom osudu svršiše;

[1]) Crkvenj. 24, 15.
[2]) Ib. 20.
[3]) Ib. 17.
[4]) Izai. 11, 1.
[5]) Luk. 1, 38.
[6]) Izai. 45, 8.
[7]) Luk. 2, 14.

[1]) Mat. 2, 2.
[2]) Luk. 19, 44.
[3]) Iv. 6, 35.
[4]) Ma . 8, 20.
[5]) Ib. 26, 31.
[6]) Luka 21, 9—16.
[7]) Iv. 17, 21.
[8]) Luka 22, 42.

Digitized by Google

A kada se sa životom dieli
Priroda ga sama požalila:
Stienje puca i pomrča sunce,[1])
Nepravice ko da nagleda se,
A čovječje srce toli tvrdo! —
Po čem strani umuje mudarac:
Il Bog pati, il se svijet ruši,[2])
Dočim poj se onkraj groba ori:
Gdje ti, smrti, ostan i pobjeda?[3])

[1]) Mat. 27, 51.
[2]) Dionizije Areopagita.
[3]) Ozija 13, 14.

Od četice danas ciela vojska,
Štono vjerna ostav svome vodji
Dosta jurve lovora ubrala,
Uzdanje joj konačna je dobit.

U navratce tri su ovo tajne
Poglavite, što ih uči vjera,
O kîm sloni, kô o stožerima
A gdje umu lutati ne prudi
Nego: il je prihvatit po znanoj —
Vjeru vjeruj, spasit će te vjera —
Il besmrtnu pogubiti dušu.

Škapular Presv. Srca Isusova.

I. Što je i za što ga nosimo?

Uzmemo li riječ „škapular“ u *strogome* smislu, to ne možemo reći za škapular *Presv. Srca,* da je *pravi* škapular. Tako je izrijekom izjavila i sv. stolica nazvavši ga u breve-u od 20. lipnja 1873. samo *„znakom“ („signum“).* Nego u *širem* smislu običajemo zvati škapularom Presv. Srca *sliku* Bož. Srca bilo uvezenu bilo upisanu ili molovanu u komad tkanine. *Boja* toj slici kao i *oblik* joj spoljašnji nikako nijesu odregjeni. Toga radi ne idu amo naredbe, što se tiču *pravih* škapulara, a navedene su u Vrhbosni br. 15. str. 231.—234. Poimence *nije trijebe,* da se škapular Presv. Srca blagoslovi, niti da nam ga svećenik prvi put objesi oko vrata, niti da se upišemo u koju bratovštinu. Dostaje, da na *prsima nosimo* ovaj *znak* od bijele vune a sa *slikom* Bož. Srca.

Kad se već hoće blagosloviti ovaj škapular, onda to može svaki svećenik uzevši bud *formam benedictionis imaginum,* bud *benedictionem cujuslibet indumenti honesti.*

Svrha, u koju se nosi škapular Presv. Srca, jest: a) da nam bude svegjer pred očima i u srce da nam se duboko utisne neizmjerna *ljubav* Božanskoga Srca Isusova; svekolike *žrtve,* na koje ga je ta ljubav potakla; sve *muke,* što ih je za nas pretrpjelo; sva *ćućenja milosrgja* spram nas, kojih je prepuno bilo; b) da se raspale srca svih ljudi pravom, djelotvornom ljubavi spram Spasitelja dragog; c) da se u nas sve više umnoži *štovanje* i *pouzdanje* u Presv. Srce.[1]) Koliko se i diče navlastito članovi „apoštolstva molitve“ noseći *na srcu* taj škapular kanoti *obilježje* svoje, opet će i drugi vjernici obeseliti Bož. Srce uzevši škapular njegov. Ovo je pouzdanje bilo ne jedan put čudesnim načinom nagragjeno, poimence u *pošasnim* bolestima, kako ćemo docnije vidjeti.

[1]) „Ad magis augendam fidelium *devotionem* ac *fiduciam* erga SS. Cor Jesu“ (Rescript. 28. octobr. 1872.).

II. Kako je postao te se raširio?

Još bl. *Margareti* Alacoque Bož. je Spasitelj više puta izjavio, kako on želi, da bi se izložila *slika* Bož. Srca njegova, neka je štuju vjernici; no ne samo u *crkvama,* nego i u svakom *stanu* njihovu. Gospodin nadalje reče, da bi mu drago bilo, kad bi ovaj znak ljubavi (sliku Presv. Srca) ugledao *na srcu* mile si djece (vjernikâ). To je, zašto bl. Margareta u svome listu od 2. ožujka 1686. upravljenom na č. m. de Saumaise moli, neka bi ova dala priugotoviti mjedenu pločicu za *sličice Presv. Srca, što bi se dale nositi,* jer da *„Gospodin želi, da mu prijatelji nose ovu sliku baš na srcu svojem“.*[1]) I nema sumnje te se ovako doista i učinilo; zašto u jednoj knjizi od o. Croiset-a D. I., tiskanoj god. 1692., već ima i molitva, koja će služiti onima, što *nose na sebi* sliku ili škapular Presvetih Srdaca: Isusova i Marijina. A i sama je bl. Margareta napravila takijeh slika i podala novakinjama svojim, da ih nose.

Nego što je pobožnost *škapulara od Presv. Srca* sve veći zahvaćala mah te se sve više širila, zasluga je to č. sestre *Ane Magdalene Remusat,* duvne od Pohoda Bl. Dj. M.[2]) Dok je naime god.

[1]) Sr. Messager du Coeur de Jésus. Tome 32. pg. 677. ss.
[2]) Vidi kratak opis njezina života: „Ljubav k Presv. Srcu Isusovu“ od Dra. J. Stadlera nadbiskupa vrhbosanskog Einsiedeln 1892. str. 115 ss.

Digitized by Google

1720. u Marsilji (u Francuskoj) bjesnela užašna kuga, koja bi po svjedočanstvu samoga biskupa Masiljskog dnevice po 1000 ljudi udavila[1]), živjela je onamo u samostanu — u glasu svetosti — čas prije pomenuta sestra *Ana Magdalena,* vrijedna nasljednica bl. Margarete Alacoque i vanredna štovateljica Presv. Srca Isusova. Ona je svjetovala biskupu Masiljskomu, da grad i cijelu biskupiju posveti Bož. Srcu, e bi tako otklonio od nesretnog naroda taj strašni bič Božji. Posljedice ove posvete bijahu tako vanredne i pomoć s neba tako brza, da se općenito držalo za pravo čudo, što je kuge posvema nestalo. U toj je dakle skrajnoj nevolji sestra *Ana Magdalena* svima preporučivala, da na prsima nose kanoti sigurnu „obranu" protiv kuge sliku Presv. Srca uvezenu u bijelu tkaninu, a s natpisom: *„Stani! Srce Isusovo je sa mnom!"*

Malo poslije, samo u drugom obliku nalazimo škapular Presv. Srca u službi same *rimske* crkve. Pomenici bo od god. 1748. pričaju o jednome daru, što ga papa Benedikt XIV. poklonio bogoljubnoj kraljici francuskoj *Mariji Charlotti Leczinskoj.* A taj dar izmegju ostaloga sastojao je i od mnogobrojnih slika Presv. Srca zlatom uvezenih u crveni tafet.

Puno jednostavniji bio škapular Presv. Srca našast u krjeposne, no nesretne kraljice francuske *Marije Antoinette.* U nepravednoj parnici izniješe protiv ove kraljice kanoti dokaz jedan škapular, što ga bijahu zamijetili u prejasne uhićenice. Bio to fin papir, na krajcima izreckan i rukom izmolovan. Presv. Srce, nad kojim bijaše križ, bilo je trnjem okrunjeno i sulicom probodeno, a naokolo bile riječi: *„Presveto Srce, smiluj nam se!"*

Posve slični bijahu i škapulari nagjeni u žrtva *vendejskih* (u Francuskoj). Prema zadnjoj želji mučenika — kralja (kako Francuzi vole zvati Ljudevita XVI.) pobožni žitelji Bretagne i Vendeje utekoše se k Presv. Srcu Isusovu, netom počeše silnije udarati valovi revolucije. Slika Bož. Srca imala je da bude ovim revnim kršćanima poput sigurne obrane; no — kako su nedohitni putevi Božji! — ne bilo tad više vrijeme milosrgju i pomilovanju, već krvavoj pomirbi i žrtvama mnogobrojnim. Podigavši se tamošnji katolici na obranu najvećih si svetinja, oltara i kućnoga praga, uzeše oni *škapular Presv. Srca* u znak ujedinjenja i tijem posta ovaj spoljašnji znak sv. vjere podjedno uzrokom izgonu i smrti. Na tisuće bi tuj mučenici krvlju svojom okropili *sliku Presv. Srca;* a tomu revolucionarni arkivi u Nantes-u podaju nepobitnih dokaza.

Ti *vendejski* škapulari u opće bijahu načinjeni od crnoga sukna, kad već ne bijahu uvezani u samo odijelo onijeh, što ih nošahu. (Taj je običaj prevladao osobito u Bretagni.) Crveno srce lijepo bi se isticalo; često bilo zaokruženo raznim strojevima pregorke Muke, a mimo to bio još i koji bogoljubni rijek.

Od mnogobrojnih žrtava, što padoše u velikoj revoluciji francuskoj, a za Presv. Srce, vrijedno je bar da spomenemo jednu plemićku porodicu imenom *Leloup de la Biliais.* Plemeniti otac i glava toj mučeničkoj obitelji bi pogubljen 11. siječnja 1794., zašto je na svome dvorcu tobože podao zaklonište jednomu prevrijednomu svećeniku, koji vjeran svome zvanju uskrati gragjansku zakletvu „republici". Majka pako sa dvije kćeri: *Klarom-Eugenijom* (od 20 god.) i *Marijom-Karolinom* (od 20 god.) bijahu naročito optužene, da su *gradile i dijelile škapulare Presv. Srca.* 7. ožujka 1794. poginuše u Nantes-u pod oštrim nožem užasne guillotine ove tri nevine žrtve za Bož. Srce. Još u čas, kada se uspinjala Marija-Karolina na krvni odar, nevinost i mladost i divna ljepota njena, što joj tad neobično licem zasjala, potrese i istoga časnika republikanskog, koji je imao da izvede smrtnu osudu. Toga radi on pristupi k njojzi te joj obeća, da će ju izbaviti od smrti htjedne li samo da pogje za njega. Ali djevica — mučenica prezre takovu ponudu rekavši: *„Ja volim umrijeti",* pače toliko ona zavoli sv. djevojaštvo, da si još kanoti zadnju milost u samoga krvnika isprosila, neka se ruka njegova nikako ne bi dotakla djevičanskog vrata njezina.

Četiri mjeseca kasnije — 19. srpnja 1794. — smaknuta bi u Parizu gospogjica *Viktoria de Saint-Luc* u 33. god. vijeka svog, zašto je širila slike Presv. Srca.

O blaženih, kojima je dopitana tako dična smrt — za Presv. Srce Isusovo!

Kadno najzad otpoče t. zv. „era hodočašća" k prošteništu u Paray-le-Monial, u samostansku crkvu od Pohoda Bl. Dj. M. gdje se Presv. Srce toliko puta ukazalo bl. Margareti Alacoque i preko nje objavilo se svijetu: onda bi bogoljubni hodočasnici sa svih strana svijeta, a osobito iz Francuske, uzeli u ruke krunicu Majke Božje, a na prsa sliku

[1]) Sr. Glasnik Presv. Srca. 1892. str. 206.

Digitized by Google

(škapular) Presv. Srca kanoti vidljivi znak, da oni hodočaste u Paray. Baš ovako bijahu njekoč i križari uzeli križ u znak, da idu osvajat sv. zemlju iz ruku nevjernikâ.

III. Potvrda i oprosti podijeljeni škapularu Presv. Srca.

Tek prije dvadesetak godina sv. je stolica podarila oproste ovome škapularu, i time ga odobrila. Revni kardinal-nadbiskup dublinski imenom Cullen hoteći naime širiti megju duhovnim stadom svojim pobožnost k Bož. Srcu zamoli u Rimu za potvrdu i oproste škapularu Presv. Srca. Pij IX., i sâm velik štovatelj Presv. Srca i promicatelj pobožnosti spram njega, podijeli vlastoručnim otpisom od 28. listopada 1872. oprost od 100 dana svim vjernicima, koji će nositi sličicu Presv. Srca Isusova uvezenu u bijelu vunenu tkaninu ili na nju učvršćenu, a s natpisom: *Stani! Srce Isusovo je s nama!*

Uvjeti tomu oprostu jesu: a) da se *nosi škapular* tako te on visi na prsa, od prilike onako kako se nose i drugi škapulari; b) da se skrušenim srcem *izmoli* 1 Oče naš, Zdravo Marijo i Slava Ocu.

Taj se oprost može zadobiti samo *jedan put* na dan, a može se namijeniti i dušama u čistilištu. (Sr. Breve od 28. ožujka 1873. i Rescript. auth. pag. 663.)

Istina je, da ima obično na škapularu Presv. Srca i rijek: *„Stani! Srce Isusovo je sa mnom!“* Nego je sv. stolica breve-om od 20. lipnja 1873. odredila, da ne treba te bude ovaj rijek na škapularu; prema tomu može se dakle izostaviti.

Ne potraja dugo a vrhovni upravitelj *apoštolstva molitve* ishodio je (14. lipnja 1877.) u sv. stolice oprostâ za članove pomenutoga apoštolstva molitve, koji će da nose *škapular* Presv. Srca. Na *takijem* škapularima opet *mora* da je geslo apoštolstva molitve, biva treća prošnja u „Oče našu“: *„Dogji kraljestvo tvoje“*. Oprost pako jest dvojak: a) od *100 dana,* svaki put, kada ustima ili barem srcem izmole članovi apoštolstva molitve *„Dogji kraljestvo tvoje!“* b) od *7 godina i 7 četrdesetnica,* nose li škapular Presv. Srca kod javnih sv.-ophoda (procesija) tako te se škapular i s polja vidi. Isti oprost dobivaju, kada se pred izloženim Presv. Sakramentom pô ure klanjaju.

I ovi se oprosti mogu namijeniti dušama u čistilištu.

Mimo ove oproste oni, koji pobožno i vjerno nose škapular Presv. Srca, zaufano se mogu nadati, da će ih Srce Isusovo osobito čuvati u životu i na smrti, u potrebama tjelesnim i duševnim. Tako čitamo, da se Presv. Srce vanredno milostivim pokazalo onima, što su nosili njegov škapular, baš u *zaraznim* bolestima. U Lombardiji n. pr., u Srednjoj Italiji, u Francuskoj god. 1866. (u Amiens-u, u Roubaix-u), u Kairu, kada se bila pojavila *kolera,* nosili bi *škapular* Presv. Srca kanoti sigurni ustuk proti kratelju. Ali Bož. Srce umije svoje štovatelje škapulara radi obraniti i u drugim potrebama. Ovako se n. pr. opazilo u Francuskoj, da su za posljednjega rata (1870.) bile nekako osobito zaštićene baš one kuće, gdje je *nad vratima* bila slika Presv. Srca. Isto je tako neka nevidljiva ruka čuvala one, koji su *na sebi* nosili poput škapulara sliku Bož. Srca[1]).

[1]) Sr. Sendbote des göttl. Herzens. Innsbruck. 1873. pag. 121.

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Četrnaesta noć.

Prava ljudi: ljubav prama griešnikom.

Nije mi dozvoljeno ne ljubiti čovjeka, koj me vriedja, koj mi škodi, koj mi o životu radi; nu zar ga ne smijem mrziti, kada on najvišje Veličanstvo vriedja? Zar neprijatelj Božji da nije i moj neprijatelj? Ne iziskuje li to ljubav Svevišnjega, da mrzim svakoga čovjeka, koj se proti Njemu diže? Ukroti, čovječe, tu neobuzdanu žestinu, koja je samo iz neznanja potekla. I opaki čovjek može se jednom popravljen povratiti u krilo svoga Otca; pa dok ti misliš, da mrziš svoga neprijatelja, mrziš Njegova Sina. Dok čovjek na ovoj zemlji živi, njegov je svršetak sakriven u nedokučivoj dubljini Božjih odluka. Ti često vidiš samo Petra, koj se ne usudjuje učenikom Gospodinovim očitovati; ali tko u budućnost gleda, taj već vidi u njem mučenika, koj svoju pogrešku suzami, a napokon svojom krvlju briše. Veliki Zakonodavac traži od tebe blažije mišljenje. Stani ti, koj hoćeš na uvreditelje Boga-čovjeka oganj s neba sazvati. Ti još ne poznaješ srca i namjerâ velikoga Boga, za čiju slavu

Digitized by Google

toli revnuješ. On ne će smrti griešnika, već da se obrati i u vieke živi. On sadje s neba, ne da griešnike pogubi, već da ih podigne i prijatelji svojimi učini. On dodje, da ih krvlju Svojom odkupi. On postade Liečnikom, koj je njihove rane liečio, a Njegova vlastita krv bijaše ljekarija. Ti mrziš grieh? Mrzi ga; ali mržnja tvoja neka se ravna po Božjoj volji, te ne lutaj mahnit, kamo te strast tvoja goni. Sve dobro dolazi u srce čovječje iz izvora dobra, iz izvora svjetlosti; njegov trak razbistruje i umiruje duh, a ne zakriva i ne potamnjuje ga. Ako ti zlovolja radi pogrešaka brata tvoga smućuje duh, te te zaslieplјuje, umiri se; jer isti vjetar, što nosi plodnu kišu, podiže takodjer u močvarnih predjelih crne oblake i prieteću oluju. Prečesto nas vara sjaj dobra. Tko mu se povjerava, podaje se bezbrižno neurednim sklonostim, te dočim misli, da ide za kriepošću, sliedi opake strasti, koje ga od cilja daleko odvode. Izvan svetoga grada vidim čovjeka, kako revno čuva haljine onih, koji kamenuju levitu, sv. Stjepana, pristašu njemu omražena nauka. Odavle vidim ga, kako hiti prietećim i smrt navještajućim pogledom, da pohvata nove štovatelje Božje. Saule, zašto biesniš toliko proti njim? Levita, što pred tvojima očima umire, nedužan je. Oni, koje ti obiestno proganjaš, nisu nikakovi zločinci. Ako te uzplamćuje gorljivost za zakon Božji, zašto neprijateljski postupaš proti onomu, koj je vieran istomu zakonu, koga ti krivo shvaćaš? To je kriva revnost. Strastmi vodjen i zaveden, svršuje on nepravednošću i nečovječnošću. Ah, kako tvoj nemirni duh oblik stvari poremećuje! Kriepost nije nikada sliepa. Razum je njezin trajni prijatelj. On je baklja, što nam na putu ovoga života neprevarljivim svjetlom rieči Božje svietliti ima. Tko nestrpljivo pred to svjetlo hiti, tumara u tmini, te se svaki čaš popikava. Nesretan je svaki, tko se nad pogreškami drugih prebrzo žesti. Često pomiša dobro sa zlim, te u sliepoj gorljivosti proti griehu zlostavlja nedužnost. Saul dade uslied toga iz prave gorljivosti život svoj za Gospodina, koga je prije iz krive gorljivosti progonio. Istina uništi u njem krivnju neznanja, a kriepost stupi na mjesto sliepoga fanatizma.

Ti mrziš na grieh? Mrzi slobodno, tako hoće i nel[illegible]. Nepomirljiva, vječna neka ti bude mržnja. Ali čovjeka ljubi, to ti na isti način zapovieda nebo, te hoće, da tvoja ljubav bude vječna, i da svim kušnjam odolieva. Niti je dopušćeno iz ljubavi prama čovjeku sklapati mir ili primirje sa griehom, niti smiješ iz mržnje prama griehu mrziti na čovjeka. Samo ludost može toli različite stvari medjusobno zamieniti. Čovjek je stvor Onoga, čija su djela uviek savršena, on Mu je toli drag, da ga je Svojom krvlju odkupio. Grieh je djelo čovječje zlobe. Bog ga odurava neizmjernom mržnjom, jerbo se protivi Njegovoj svetosti, te je neprijatelj čovjeku, Njegovoj živoj sliki. Ti mrziš na grieh? Nebo ti u tom prednjači i uči te, kako daleko ima tvoja mržnja sizati. Naviesti mu vječni rat, te ga odbijaj daleko od sebe i od svoje braće. Prognaj ga iz njihove sredine. Svemogući sadje s neba, da ih njegova težkoga jarma oslobodi; On probavi ovdje dane svoje u neprestanom naporu, i dade napokon u strašnih mukah život svoj, samo da ga od svojih stvorova progna. Ali ne traži On od svih, da toli groznom smrću umru. Nego ovdje ti kolebaš, te si neodlučan? Tiha tuga obuzima ti lice? Ti se zapanjuješ? Na taj izgled mržnje na grieh tvoja se mržnja utrnjuje, mjesto da bi još većma uzplamtiti morala? Ah ti možeš mrziti, kad je mržnja divlja strast; a ne možeš, kad je ona čista kriepost! Ti si pripravan na opačinu navaliti, ako se od tebe traži samo izliev srčbe, brzo upaljena vatra u tvom srcu, ako ta navala tvoga bližnjega ide; ali ti se povlačiš natrag, kad se od tebe ne traži vanjsko očitovanje srčbe, već naporno djelovanje, da se carstvo grieha medju ljudmi uništi, a oni za Boga sačuvaju. Niti ti oduravaš grieh, niti ljubiš bližnjega svoga, a malo ili ništa ne brineš se za čast Gospodinovu.

Biesan medvjed navali na brata tvoga, pa ga drži čvrsto svojimi okrutnimi šapami, te hoće da ga raztrga. Ti se oboružan svališ na njega. Ja odobravam tvoju srčanost, tvoju odvažnu i brzu pomoć. Ali što to činiš, nesretniče? Kako te bjesnilo nagoni, da sa divljom zvieri ujedno i čovjeka ubijaš? Razstavi ih jedno od drugoga, a nemoj ubijati čovjeka. Tvoja mržnja neka se proteže na divlju zvier samu, a ne na nesretnika, koj ti mora drag biti. Ljubav prama njemu mora tvoje bjesnilo ublažiti. Oprezno ajde na djelo, sruši zvier, ali spasi onoga, što je u njezine šape dospio.

Ako je istina, čovječe, da ti na grieh mrziš, to nastoj, da ga izkoreniš; ali k tomu neka te vodi ljubav k Stvoritelju i k Njegovu stvoru, do čijega spasenja Mu je toliko stalo. Neka pane okrutna zvier, ali sačuvani imaju ostati oni, za koje je Kralj neba samoga sebe žrtvovao.

Krieposti su blizanci, nikada nema med njima

Digitized by Google

razdora. Gorljivost bez ljubavi bližnjega jest lažna. Prava gorljivost nije ništa drugo, nego čista sveta ljubav, ljubav pod raznimi imeni. Ona je čista vatra, što u grudih naših plamti, te k najvišjemu dobru teži; ona je plamteći i svjetleći plamen, što se prama svomu središtu miče, toplinu svoju oko sebe širi, i svaku zapreku nadvladjuje; ona raste, ali se ne mienja. Boga moramo ljubiti, jer je On ljubavi dostojan, jer nam On to zapovieda. I čovjeka moramo ljubiti, jer ga Bog ljubi, jer On to zapovieda. Sveta ljubav izpunjuje tu dvostruku dužnost. Gorljivost, vazda vierna družica toj uzvišenoj službenici neba, podupire revno tu dvostruku službu, i pruža joj svoju nebesku vatru. U čijem srcu prava gorljivost plamti, taj upravo sbog toga ljubi ljude pripravnije i vatrenije, što postojano ljubi Boga svoga, koj mu to zapovieda.

Ali Finees, Mojsija . . . osvećivahu ipak strogo uvrede Božje . . . . Uzalud tražiš timi primjeri iz staroga doba opravdati svoju neurednu gorljivost u novom zavjetu. Tamo zahtievaše Božji zakon krv, ovdje pako milosrdje; onaj zakon bijaše za robove, a mi smo djeca u kući Božjoj; kod njih vladaše strah, a kod nas ljubav. Pa ako poslje dolazka Spasiteljeva namjeriš se gdje na kakova Finees, nebom pobudjena, to se čuvaj, da te tvoja zlovolja ne prevari, te ljekariju u otrov ne obratiš. Najvišji Zakonodavac i upravitelj svih stvari uviek je gospodar nad svojimi zakoni, te ih može svaki čas opet ukinuti. Kadkada vodi On narav nepoznatimi putevi, da sviet upozna, kako se sve Njemu pokorava, i sve mora Njegov svemogući glas slušati. Tako navieštaju valovi Arabskoga zaljeva, što se razdieliše i kao zid ustobočiše, tako navieśta sunce, što se preko reda na svodu nebeskom zaustavilo, i vatra, što je u razžarenoj peći tri mladića neozledjene pustila, i lavovi, što su poput mirnih janjića proroku Danielu pred nogama ležali, svi ovi navieštaju zemlji, da se vlast Božja proteže nad cielom naravi. Kako u vidljivom svietu, tako On vlada neograničenom moći i u carstvu milosti. Tu vidiš, kako mrtvi padaju Petru pred noge lakomi lažci. Ti već plamtiš gnjevom na zločince. Čekaj, uči se bolje poznavati odluke Božje. On ti tu pokazuje grdobu, ali ne uzor nasljedovanja. To ti je pokazano u Njegovu zakonu, a taj zakon jest zakon ljubavi, koj ti nalaže sve ljude ljubiti. On je nepromjenljiv, vječan, te ga može samo Onaj promieniti, koj ga je dao. Sada ako ti nisi kadar sunce u njegovu teku zaustaviti ili more razdieliti, izim da ti to Vječni zapovjedi i moć ti k tomu dade: zašto ti onda pod izlikom gorljivosti ideš na brata svoga mrziti, dok sâm Bog izvanrednim znakom svoga zakona ljubavi ne promieni, te dopušćenim ne proglasi, što je prije zabranjeno bilo? Ma kako žarka bila tobožnja gorljivost tvoja, to je ona samo slaba iskrica prama gorljivosti Onoga, koj je iz čiste ljubavi s neba k nam sašo.

Sadji Ti, o Jaganjče Božji, pa uništi uvredu vječnoga Veličanstva i povrati Mu opet dostojnu čast, ali ne propašću griešnikâ, ne žrtvama, koje cielu zemlju pokrivaju. Ti si došao ovamo i ponudio prekršiteljem oproštenje, i pozvao griehom obterećeno čovječanstvo k spasu, i išao si neprestano za onimi, što su daleko od Boga tumarali, žrtvovao si se za njihova zlostavljanja, da oni ne propadu. Jedina žrtva u neumrlom djelu spasenja bijaše ne krivac, već dobrovoljna i nedužna žrtva bijaše Onaj, koj je bezkrajnom revnošću za slavu Božju plamtio, a to si bio Ti sâm, o ljubezni Gospodine. Ti si poduzeo težko i mučno djelo: nas u nebo uvesti. Ti si podnosio za nas muku i tegobu. Ti podnio kaznu naše zloće. Ti si umro satrt od boli; al tim si utanačio pomirenje medju Bogom i čovjekom. Tako bijaše djelo najveće gorljivosti ujedno djelo najveće ljubavi prama čovjeku.

Ali mi nosimo u grudih svojih nesretnu klicu, koja sve kvari svojim potajnim otrovom, sliepu, potajnu oholost. Čovjek ljuti se na griešnika, jer sâm sebe boljim smatra, te misli, da se je popeo krieposti na vrhunac, kad se na krivca razžesti. Prije nego pograbiš kamen, da griešnika kamenuješ, popitaj svaki svoje srce, je li ono zakonu Božjemu vazda vierno bilo; pa tko se tako nedužnim pronadje pred očima Svevišnjega, taj baci prvi kamen. Tu se utišava vika onih, koji za osvetom griešnikâ viču. Vidim, kako krivi revnitelji, jedan za drugim, tiho i pokunjeni izmiču. Njihova savjest dosta jim ozbiljno govori. Pa ako se tko i usudjuje uztvrditi, da nije kao ostali ljudi, da nema nikakva grieha na sebi, to čujem grmiti glas s neba, koj ga u laž tjera. Oj ti, bio tko mu drago, komu savjest što predbacuje, prigni ponizno glavu pred Svevišnjim. Ti želiš, da bi on imao obzira s tvojimi pogreškami. Pokaži dakle svomu bližnjemu isto milosrdje, koje od neba tražiš. Napunjuje li grieh drugoga zlovoljom tvoje srce, te ga otvrdnjuje prama tvomu bratu, to se nebo takodjer srdi na

Digitized by Google

tvoje pogreške, i zabacuje tvoju molitvu. Kakovom mjerom mjeriš, takovom će ti se i odmjeriti.

A ti, što se čist smatraš pred Onim, pred kojim ista nebesa nisu dosta čista, što se u budalastoj nadutosti kočiš nad bližnjim svojim, ne drži se ništa boljim od svoga slabijega brata. Ako je on svojoj bolesti sâm kriv, to tvoje zdravlje nije tvoje djelo, već dar ozgor, od Darovatelja svega dobra. Povrati Mu Njegove darove, pa ćeš viditi, da si bogac kao i drugi.

Slabo oko čovječje misli često, da vidi kriepost, gdje je samo prividna kriepost. Krivo se hvali vojnik, koj u tvrdjavi zatvoren neprijatelja ni vidio nije, ranami, koje da je u sto bitaka zadobio. Ti se hvališ svojom hrabrošću, jerbo dobro stojiš. Promieni svoj udes sa onim, koga prezireš; pred Bogom se ukazuješ možda mnogo gorji, nego li on. Da se potištenijim pokažeš od njega, manjka ti možebiti samo mir, u kojem je on živio. Da si ti onim sklizkim putem ići morao, možda bi još češće pokliznuo, nego li on. U tvojem tielu bio bi on možda angjeo, a ti u njegovom vrag.

Nedokučive odluke vječne Mudrosti! Tko može sa ove zemlje k Tebi podići duh svoj, a da ne uguši klicu oholosti štrepeć kod samosviesti svoga ništavila. Jedini Vječni vidi težinu ljudskih prekršaja, jedini On razaznaje granice ljudske krieposti. Tko tu stoji, ne preziraj onoga, što je pao. Sad je još rano; tečajem dana možeš ti sâm pasti, a onaj se drugi podići. Svaki ima uzroka, da se boji. Blaga čednost i ljubav pobudjuju u čovjeku sažalenje nad ranami drugoga, koje svaki čas i njega dopasti mogu, te tako može i on trebati sažalenja, koje sada oholo drugomu uzkraćuje.

Oj vi, što vas je Kralj neba mjesto Sebe na zemlju postavio, da liečite boli duševne; ne udaljite se od puta Onoga, koj vas je svojimi službenici učinio. Da se čovjek težke kužne rane oslobodi, treba kadkada spasonosnoga zarezaja, a ne jarosti i okrutnih udaraca, već vještine, te okretne i uztrpljive ruke liečnikove. Jaki podnašaj slaboće drugih, zdravi ne srdi se, već pružaj rieč bolnomu. Nebo podnaša uztrpljivo zlobu čovjeka, i čovjek neka ju podnaša. Nebo čeka na onoga, koj je gluh na glas, što ga od opačine odvraća; ono čeka vrieme, da se on jednom sklone i milosrdje zasluži. Čovjek neka se ne srdi, ako se njegov brat ne odazove odmah njegovoj želji i skrbi za njegov spas. Neka se ne ćuti odmah uvriedjenim, te plemenito poduzeće za njegov spas ostavi. Tvrdokornost neka nadvlada postojanošću, a zlobu drugoga svojom blagošću.

Često čovjek smjelo prkosi pogibeljim, a uzmiče pred navalami nestrpljivosti. Veća je hrabrost svoja vlastita nagnuća obuzdati, nego neprijateljske tvrdjave i gradove osvojiti. Tko je rob svoje neobuzdane strasti, badava se zove pobjeditelj narodâ. To je pravi vladar, koj srcem svojim vladati zna. Najplemenitija pobjeda jest ona, koju nad svojim vlastitim srcem stečemo; najsjajnije slavje ono, do koga dodjemo pobjedom nad samim sobom. O da ne bi čovjek nikada nemilosrdnim plamenom uzplamtio! Dodji ovamo, Duše Božji. Duše ljubavi, sadji k nam i napuni nam srce blagotvornim žarom svete revnosti, koja grieh uništuje, ali griešnika štedi, koja bolest odstranjuje, a bolestnika iznova oživljuje.

Vi službenici Gospodinovi, vi glasnici vječnoga milosrdja, izabrani, da grad Božji tamo gore sagradite dragocjenimi, svetimi, živimi, nerazpadljivimi kameni, vam je naloženo, da ih izklešete i za uzvišenu gradju priredite. O nepustite ih zato, što su kadkada blatni i zamazani, iz lienosti i zlovolje prezirno širom na svakom uglu ležati. Kralj neba očistio ih je svojom krvlju; operite ih vi barem svojim znojem. Velikim naporom nastavite vi ovdje Njegovo veliko djelo. On ga prati s neba dole duhom ljubavi, koja sviet obnavlja. Budite iste misli, koje i Gospodin, čiji ste poslanici. Hoće li neuka ovca ostaviti stado, te ne paziti više na ljubezni poziv pastira? Ne, ona ne će podnašati kazne svoje zle ćudi. Dobri Pastir dade za nju svoj život. On trči za njom i nosi ju, jer mu je toli draga. Ne vuče ju silom u ovčarnicu. Dobri Pastir nosi ju ljubezno na svojih ramenih. Ne plaši se On nikakove muke, te vraćajuć se u svoj dom povjerio vam je njezin spas. Tako je Njegova ljubezna skrb postala vaša, a Njegov primjer vam zakon.

Digitized by Google

Semiliberali i rastava.

1. Neki semiliberali igjahu tako daleko, da dopitaju državi pravo te može dozvoliti ili pače proglasiti rastavu t. j. razkinuće ženitbenog veza: „Po naravnom pravu, vez ženitbeni nije nerazrješiv i u raznim slučajevima prava rastava može se potvrditi od civilne oblasti[1])“. Kada je jedna stranka nevjerna, kažu, da je pravedno, da druga stranka odkaže svoju obvezu. Vrlo nesretnoj ženitbi jedini praktični lijek jest rastava. Bolje je da država potvrdi rastavu ženitbe, nego da pusti, da se zaručnici medju sobom dave“ etc. Ovo su svakako pisci, kojim je sakramenat samo nuzgredan i razdijeljiv obred ženitbe, koji brane državi pravo na rastavu.

Jedni katolici tvrde posve, da država ne može razvrći ženitbe na nutarnjem sudištu, ali da ju može dozvoliti u stalnim slučajevima na sudištu vanjskom. Njihova bludnja, premda manje pogibeljna, nego li prediduća, ipak je puna ružnih posljedica.

2. Zar je vjerojatno, da katolici ne znadu, da je ženitba nerazrješiva pravom božanskim? „Mojsija je sbog tvrdoće vašega srca, reče Isus-Krist farizejima, dopustio vam odpustiti vaše žene; nu tako nije bilo od početka[2])“. Doista „nijeste li čitali, da onaj, koji u početku stvori čovjeka, stvorio je muža i ženu, i reče: zato će muž ostaviti svoga otca i svoju majku i on će se priljubiti svojoj ženi i biti će dvoje u jednom tijelu? Zato nijesu više dva, već jedno tijelo. Čovjek neka ne rastavlja daklem, što je Bog svezao[3])“.

„Ja vam kažem, da kojigod odpusti ženu svoju, osim u slučaju preljuba i tko“ i u tom slučaju, „uzme drugu, čini preljub, i da onaj koji uzme odpuštenu, takodjer čini preljub[4])“. „Svaki čovjek, koji odpusti svoju ženu i uzme drugu, krivac je preljuba, i kojigod uzme onu, koja je od svoga muža odpuštena, krivac je preljuba[5])“.

Ženitba u svojoj prvobitnoj ustanovi u početku svijeta bila je nerazrješiva; i pošto je takovom prestala biti poslije Mojsija oprostom Božjim, opet je uspostavljena po Isusu-Kristu na svoju prvotnu savršenost.

„Onima, koji su oženjeni“, reče sv. Pavao, „nijesam ja, već Gospodin je, koji im je dao zapovijed: žena se neka ne dijeli od svoga muža; ako se odijeli, neka ostane a da se ne ženi, ili neka se pomiri sa svojim mužem. Isto tako i muž neka ne ostavlja svoje žene[1])“.

„Žena je vezana na zakon ženitbe, doklem njezin muž živi; ako joj muž umre, ona je slobodna, neka se ženi, kako hoće, samo da to bude u Gospodinu[2])“.

Daklem — rastava se protivi pravu Božjem. —

3. Tako je isto, barem u nekom stalnom stupnju i proti naravnom pravu: jer ako ona i ne čini najednom nemožnima glavne ciljeve ženitbe, to ih sprječava, a drugotne ciljeve onemogućuje. Poduka i odgoj djece se kompromitira; zamjenična ljubav se prekida; osmjeli se nevjera, ženitba krene neputem; mir obiteljski izvrgava se silnim smutnjama; žena bi imala postati predmetom pohote, koju bi čovjek mogao odbaciti, čim je više ne bi trebao[3]).

Zakonodavci ne mogu dopustiti dozvolu rastave za nekoje slučajeve, a da ne budu prisiljeni dopustiti ju u premnogo drugih slučajeva. „Niti jedna uzda, opaža Leo XIII., nije dosta moguća, da se uzdrži već jednom dopuštena dozvola rastave, u granicama odredjenim i unaprijed predvidjenim. Velika je sila zločestih primjera, nu još veća je ona strastî. Pod ovim dvojakim uplivom, dozvola rastave, sigurno razširiti će se po malo, a na koncu zahvatiti će množtvo, kano priljepčiva guba, ili kano rijeka, koja provali svoje nasipe[4])“.

Po tom se ženitba nalazi izručenom svim napastima strasti. Obitelji se raztvaraju kano blato. Najrazuzdaniji običaji poplavljuju privatni i javni život. Družtveni red je potresen čak do skrajnosti. Zloglasne teorije socijalista i komunista spremne su, da posvuda slave pobjedu. Zapita li se povijest: to je svuda i uvijek rastava poremetila obitelji, a rasula države. U Rimu su običavale gospoje brojiti godine, ne nasljedstvom konsula, već po broju svojih muževa. Većina protestanskih sela, gdje je rastava dopuštena, daju nam sliku takove raspuštenosti običaja, da su ljudi ćutljivi i pošteni imali više puta zgodu čuti vapaj strahote. Pošto je Kon-

[1]) Syll. prop. 67.
[2]) Math. 19, 8.
[3]) Math. ibid. 4—6.
[4]) Math. ibid. 9.
[5]) Luc. 16, 18.

[1]) 1 Cor. 7, 10—11.
[2]) Ibid.
[3]) Encyc. Arcanum Divinae.
[4]) Ibid.

Digitized by Google

štituanta dozvolila rastavu, više se je hiljada ženitaba razriješilo već prve godine; žalostne posljedice te bezčastne slobode, tako su se glatko razvijale i sa tako grdnim obilježjem, da je mnogo revolucijonaraca odsudilo mrzko taj zakon, i nekoliko godina poslije, svi plemeniti narodi veselili su se ukinuću takova zakona.

4. Kolikom silom nijesu se Pape opirali tekom jednog vijeka, proti svima pokušajima sektaraca, da uvedu rastavu u razne države! Neka se samo pročitaju rasprave i listovi Pija VI., Pija VII., Pija VIII., Grgura XVI., Pija IX. i Leona XIII. Kako su to svečane obavijesti! Pak, kakovom energijom nisu se borili u svim epohama, da obrane nerazrješivost ženitbe, proti navalam strasti i pohlepe vladara! Treba si samo u pamet dozvati uzvišene borbe Nikole I. proti Lotaru; Urbana II. i Paskala II. proti Filipu I.; Celestina III. i Inocenta III. proti Alfonzu i proti Filipu Augustu; Klementa VII. i Pavla III. proti Henriku VIII.; Pija VII. proti svemožnomu Napoleonu I. Doista, mora zaključiti svaki katolik, uslijed ovakovih dokaza i činjenica, da treba upotrebiti sve talente, upliv i život, da se odstrani od njegove domovine ustanova rastave, ili ako je dopušteno, neka se promjeni zakonodavstvo.

5. Da li mi tvrdimo, da se nikada i u nikojem slučaju vez ženitbeni ne može prekinuti? Ne, on se može u nekojim, iznimnim slučajevima prekinuti; ali u nikojem slučaju, odlukom svjetovne vlasti.

Teolozi na ugledu sv. Otaca crkve i saborâ razlikuju doista tri slučaja, gdje se može ženitba razvezati:

1. Ženitba pa makar dovršena, medju nevjernicima, razriješava se obraćenjem jedne stranke na vjeru, ako je sustanovanje nemožno, ili pogibeljno za obraćenu stranku;

2. ženitba nedovršena vjernika, razriješava se svečanom profesijom religoznom jednoga od zaručnika;

3. ženitba nedovršena vjernika može se razriješiti dispenzom, ili odlukom pape ili sabora s vrlo važnih razloga.

Po tom ženitba dovršena nevjernika razrješava se u jednom slučaju; ženitba dovršena vjernika nikada; ženitba vjernika nedovršena samo: svečanom religioznom profesijom i sbog vrlo važnih razloga oprostom.

Izuzamši ove tri iznimke, ženitba je nerazrješiva. Ženitbeni se vez ne može prekinuti po nauci sabora Tridentinskoga, niti u slučaju preljuba, niti herezije, niti sile ili produžene odsutnosti.[1])

Samo u slučaju preljuba, herezije, velike silovitosti, i u nekim drugim slučajevima, crkva može dopustiti pače propisati rastavu vremenitu ili doživotnu medju zaručnicima. Nije nam namjera o tom razpravljati potanko, nego naglasujemo, da je rastava dostatna, da izliječi nedostatke, koji su u nekojim krajevima, kano u Francezkoj, bili izlika, da se zakonitim putem dopusti rastava. —

Iv. Vučetić.

[1]) Sess. XXIV, can. 5.

Glossa.

Nad zemljom našom, siroticom b'jednom
Već mnogi oblak prosuo se jada;
Al sinuti će i njoj sunce jednom,
Kad krvca njena obnovi se mlada.

M. Leman.

Veselja nije, gdje slobode nema,
Gdje udes gorki tužnu sudbu skovô —
Gdje propast zije narod da proguta
U ždr'jelo smrti, krilo djavolovo.
Hrvatu nebo jedno samo dade,
Da snaša jade pouzdan u Boga —
Nad mladost da će prosjati mu zora,
Da digne iz sna duha hrvatskoga;
Po njoj će Bog se smilovati jednom
Nad zemljom našom, siroticom b'jednom.

Izjadali smo mnoge jade veće
Nad sudbom kletom, što nam narod bije; —
Na grudi krvi nikli smo Hrvati,
Gdje razdor procvo, gdje slobode nije.
U nadi ipak — žive još smo vjere
U sunce pravde, što nam sjâ s visine:
Ta Bog će dobri čuti glase naše,
Kad tužba gore do neba se vine —
Nad domom našim vijek što no strada,
Već mnogi oblak prosuo se jada.

Digitized by Google

Poželjeli smo davno časti svoje,
I kleli grijeh mrtvih nam otacâ;
Što oni marni ne bješe si časti,
To mladost će da k svijesti koraca; —
Da ime opet prosine Hrvata
U slavi što ju imadoše prije,
A domovina proslavljena tako
Procvjetat mora s krasa vlastitije' —
Ma da je u tom zagrljaju lednom,
Al sinuti će i njoj sunce jednom.

Po tebi samo junačka mladosti
U nadi žive majka ti Hrvatska;
Pokazat moraš ti svijetu svuda,
Što sloga čini, rad i ljubav bratska.
To čeka ona ozebla ko sunca,
Ko vrutak žedna okrepe životu;
U tebi joj je uzdanje i miso,
Da ti ćeš njenu otkriti divotu —
Da procvasti će isred toga jada,
Kad krvca njena obnovi se mlada.

Ante Bogoslav Jagar.

Dopisi.

D. Tuzla 10. studenoga 1893.

(Naša nova crkva.) Uvjeren, da je svim našim dobrotvorima milo znati odnošaje o gradji ovdašnje nove crkve, za koju smo pomoć tražili i od njihovih darežljivih desnica podporu primili, to im veselo javljamo: da je crkva jur došla pod krov; te crkveni opis ovdje u kratko predočujemo: Dužina je crkvene šupljine iz nutra od krstionice do prezbiterija 24·50 m., širina 11·50 m., prezbiterij 4·50 m., sakristija 4·80 m.; visina crkvenoga zida 9 m., visina zvonika do na vrh križa 35·50 m. Gradnja je liepa i biti će gizdava. Istina je, da smo u dug pali, dok smo ovo djelo pod krov doveli, a do konca možda će i veći dug narasti; ali ne gubimo nade u pomoć Onoga, koji sve može i nadahnuje srca darežljivih ljudi, te ćemo se i duga mentovati i liepu crkvu imati. A sada osobito zahvaljujemo svim onim dobrotvorom iz našega ubavoga grada i ostalih mjesta Bosne ponosne svih vjera i svih stališa, pa i onim iz slavne naše monarhije austrijske, koji nas svojom podporom okriepiše, da smo djelo počeli i pod krov doveli, a kojim je na čelu visoka naša vlada, koja nam u ovu svrhu pokloni 3000 for.

Fojnica mjeseca novembra 1893.

(Blagoslov križa na novi toranj u Brestovskom). Zahvaljujući Bogu i čestitom cesaru, Bosni se sve to većma povraća njezin prvašnji sjaj i stari kršćanski značaj: crkve niču kao gljive, samostani se obnavljaju, zvona opet gluše bosanske doline, a sv. krst sja se nad našim gradovima i selima, kao znak vječite Isusove pobjede nad moćmi tame i kršćanske naobrazbe. — U živoj će biti još uspomeni ova župa kod bosanskih katolika, kao sijelo posljednjih apostolskih vikara i biskupa, te kako su se radovali što je opet izgradjen župski stan sa crkvom, tako će se veseliti, da je tomu postavljena kruna, dozidavši vrlo ukusan zvonik, po nacrtu čuvenog arhitekta Vancaša. Ove naime godine obilnom potporom visoke zemaljske vlade, i dobrovoljnim prinosima pobožnih župljana, okretnošću pako i požrtvovnošću vrloga župnika o. fra. Marijana Lovrića dozidan je i posve dogotovljen crkveni zvonik, koji služi na ures i ponos cijele ove ubave okolice. Nedjelja presv. rožarja opredijeljena je bila, da se svečano postavi pozlaćeni križ na vrhunac tornja. Oko 10 sati prispješe župljani Kiseljaka i Gromiljaka u svečanom sprovodu, sa crkvenim zastavama i župnicima na čelu, te uz glasno molenje sv. krunice; a u isto doba nagnuše oni od Busovače i Fojnice, te iz susjednih sela. Blagoslov križa obavio je o. gvardijan iz Fojnice, a skladno pjevao na novom koru o. Marijan Miličević. Blagosivaoc ocrta pobjedu križa, koja je ujedno dokaz božanskog porijekla kršćanstva, te pozva prisutne, da časte ovaj znak sv. vjere svojim životom i osobitom pobožnošću; pa buduć križ pokazuje put u nebo, samo da svi teže i trude se gori uspeti.

Nakon dovršene sv. mise stade se u vis dizati križ, uz neopisivu radost i čežnju prisutnih, veseleć se, da su i to vrijeme doživjeli, te da će se odsele nješto slobodniji smatrati, znajući, da su pod zaštitom ovog Božijeg znaka.

Iza toga domaćina okupi oko stola sve odličnije, te zaredaše nazdravice sv. Ocu Papi, caru oslobodiocu, dičnomu nadbiskupu, veledušnoj zemaljskoj vladi, dobromu kotarskom predstojniku i graditeljima. Izmegju ovih sjetismo se utemeljitelja ove crkve i župskog stana o. Ive Vujičića, čija će

Digitized by Google

uspomena ostati neumrla; zatim arhitekta Vancaša i graditelja Ivana Holza, koji su nacrtim i savjetim omogućili ovo slavje, napokon i prisutnog Aloisa Haicmana, izradioca krova, koji evo peti križ diže na čedne bosanske crkve.

Bio nam svima ovaj križ kažiput u nebesku otačbinu. *B.*

Brčko 20. novembra 1893.

(† Fra. Domin Franjković,) redovnik redodržave Bosne srebrene i bivši župnik u Zoviku, opremljen sa svetotajstvi umirućih, dne 18. t. mj. umro je od sušice. Pokojnik rodio se u župi Varešu 4. travnja 1851.; stupio je u franjevački red 12. rujna 1867. Mudroslovne i bogoslovne nauke s ostalim bosanskim pitomcima svršio je u djakovačkom sjemeništu. Zaredjen za svećenika 1874. služio je u duhovnoj pastvi kao kapelan i učitelj u Varešu; g. 1886. bio je samostanskim vikarom u Sutjeskoj, a kao župnik bio je u Bežlji, Brčkom, Morančanima, Vijaki te napokon u Zoviku. Sahranjen je uz grobnice ostalih tu umrvših Franjevaca, uz učestvovanje mnogobrojnih župljana, po brčanskom župniku veleč. *o. fra. Pavi Pavloviću.*

R. i p.!

Iz **Hrvatske** koncem 1893.

(Ljubimo Papu!) Dozvolite, gospodine uredniče, da krasnim člankom *Vrhbosne* pod gornjim naslovom dodadem liepi dogodjaj iz 1866. godine, što sam ga našao u *„pučkom razlaganju o 7 svetih sakramenata“* od Aleksija Spedaliere, professora teologije u Napulju a glasi: „Bilo je godine 1866. Veliki papa Pijo IX. bio je težko obolio. Sav sviet bio je u stravi, sve je za Nj molilo. Naročito sabirali su se Njegovi najbliži sinci, rimljani po crkvah. Siromasi, koje je On utješio, plakahu pred Isusom u Presv. Olt. Otajstvu i moljahu, da im ne bi dobri Otac umro. Nalazila se je tada u Rimu neka francezka djevojka, koja je oćutila u svomu srcu vatru ljubavi spram svoga vrhovnoga pastira, kakvu no osjećaju i svi njezini domorodci, pa će od svega srca zamoliti Pija IX., da bi joj dopustio žrtvovati se za Njegovo zdravlje. Sv. Otac, duboko ganut, nije znao u prvi mah, što da odluči, zatim uzme pero i drhćućom rukom napiše: Učinite, što Vam je Duh Sv. nadahnuo. Djevojka se obveseli, pričesti se, i ponudi se Isusu ko žrtva za zdravlje obljubljenoga Pape. Prošla su od toga tri dana. Pijo IX. ustane s kreveta čil i zdrav, a ona djevojčica sadje tielom u grob, a dušom podje u Raj. Pitate: kako se zove ta junakinja? — Ime joj je upisano zlatnimi slovi u knjizi života. Zvala se je *Amalija Leautard!*“ Tako pripovieda rečeni professor, pa završuje: „Ah! sliedimo ju u ljubavi, jer smo to dužni Papi. Traži to od nas i Evangjelje i poviest. Tko ljubi Papu, ljubi Isusa Krista, čiji je on namjestnik i zamjenik.“

Viestnik.

Naša domovina.

(Arhidjakon kaptola Vrhbosanskoga.) Njegova Svetost Papa Leo XIII. dostojala se je na predlog Njegovoga Veličanstva cara i kralja apostolskoga Franje Josipa I. imenovati arhidjakonom kaptola Vrhbosanskoga dra. Antuna Jeglića, kanonika i generalnoga vikara Nj. Presvietlosti nadbiskupa Vrhbosanskoga. Prečastni gospodin položio je propisanu prisegu, te uveden na svoje mjesto.

(Previšnji imendan.) Na 19. novembra, imendan prejasne naše carice, odpjevao je u stolnoj crkvi svečanu sv. misu preč. gospodin kanonik dr. Ivan Košćak uz podvorbu. Službi Božjoj prisustvovao je preuzv. gospodin poglavica zemlje s vrhovi vojničkih i gradjanskih vlasti. U crkvu se pribrala liepa kita naroda, da se moli za svoju majku.

(Presvietli gospodin nadbiskup) vratio se je 23. novembra s puta u povoljnom zdravlju. Na kolodvoru dočekalo je Nj. Presvietlost svećenstvo i liepa kita štovalaca-svjetovnjaka.

(Hrvati sv. Otcu.) Presvietli gospodin kapitularni vikar zagrebački Pavao Gugler predao je osobno Preuzvišenomu gospodinu apostolskomu nuniciju u Beču Mons. *Agliardiu* ukusno uvezanu adresu, kojom ciela crkvena pokrajina čestita Nj. Svetosti k biskupskomu jubileju. Uz ovu predao je Presvietli gospodin još i adrese grada Zagreba, Petrinje, župne obćine Kutjevačke, te 10.000 franaka Petrova novčića, sabrana u zagrebačkoj nadbiskupiji.

(Duhovne vježbe.) Vrhbosanski bogoslovci obavili su osamdnevne duhovne vježbe od 5.—13. novembra pod upravom revnoga i vještoga Isusovca O. Jeramaza. Dao Bog, te bačeno sjeme donielo stostruk rod!

(Pučka poslanstva.) U Djakovačkoj biskupiji započeše opet čuveni Dominikanci: *Miškov i Vlahović,* misije za puk u onih župah, gdje su prošle godine radi zarazne bolesti morali prekinuti.

(Pokojni predplatnici Vrhbosne.) U posljednje

Digitized by Google

doba preminuše: Stjepan Judikić; o. Hiacint Kiseljak; o. Dominik Franjković; o. Mato Oršolić; Mate Jelić, bogoslov, Mate Barić, klerik; o. Lujo Radoš. Preporučamo ih u molitve svojih prijatelja. *R. i. p.!*

(† Fra. Mato Oršolić.) župnik u Gradačcu, naglom smrću došav u Tolisu umro je. — Rodio se u Tolisi 18. ožujka 1838.; stupio je u red sv. Franje 25. rujna 1855. a redjen je za svećenika 1861. Bio je na raznim mjestima župnikom te gvardijanom u samostanu Tolisi. *R. i. p!*

(Središnje sjemenište.) Baranašić Gjuro, župnik u Kratečkom preuzeo je 10 sv. misa; F. S. darovao 20 for.; jedan bogoslovac Vrhbosanski 1 krunu; N. N. 5 for.; Hradkowsky, župnik 3 for. Zahvaljujuć toplo svim dobročiniteljem, preporučamo se toplo i daljnoj blagovolji i darežljivosti.

(O. Bono Oršolić) imenovan je župnikom u Zoviku.

(Petrov novčić.) Presvietli gospodin nadbiskup 50. for.; dr. Jagatić 10 for.; Skoplje gor. 8 for. 82 n.; Triešćani 1 for. 10 n.; Brčko 5 for.; Gorice 5 for.; Tuzla 10 for. 80 n.; Breške 12 for.; Tišina 3 for.; Golobrdo 1 for. 72 n.; Žepče 6 for.; Osova 6 for. 60 n.; Ponievo 7 for.

(Krstionice.) Golobrdo 15 for.; Ovčarevo 20 for. Molimo župe, koje još što duguju, da pošalju što prije.

(G. August Posilović) slikar u Zagrebu izradio je veoma ukusno u narodnih bojah i po narodnih motivih *Otče naš,* te se može dobiti kod njega za 2 for. Preporučamo toplo ovu liepu radnju, kao i njegov poziv na predplatu za *Zdravu Mariju,* koja će takodjer stajati 2 for.

Francezka.

(Leo XIII. i „Malena Crkva“). Kad je nakon prevrata u Francezkoj Pio VII. uzeo liečiti težke rane, što ih je dobila katolička crkva, smatrao je shodnim medju ostalim da od njekih biskupa zatraži, neka se zahvale, miru za ljubav. Ako su njeki od njih i težko, posluhnuli su ipak, te se odazvali želji namjestnika Kristova. Ali ne bijaše takve poslušnosti u jednom dielu vjernika. Njeki od njih, osobito u Lionskoj i Poitierskoj biskupiji počeše učiti, da se biskup ne može odstraniti od svoje biskupije i skinuti sa svoga dostojanstva; sloboda crkve da traži, te biskupi ostanu stalni na onom mjestu, koje jednom zauzmu u crkvenoj hierarhiji. Pristalice ovih ljudi, prozvaše se „Malom Crkvom“ *(La Petite Eglise),* a danas im je na čelu njeki Marij Duc. Njegovu nastojanju po svoj prilici valja pripisati, da se u ove malešne sljedbe osjetila težnja, e bi se opet sjedinili s katoličkom crkvom. O tom pisao je sv. Otcu pod konac prošle godine Josip Foulon, kardinal i nadbiskup Lionski. Pošto je on medjutim preminuo, piše sv. Otac biskupu Poitierskomu, koji će opet to saobćiti novomu biskupu Lionskomu, čim on zauzme svoju stolicu. Pošto se u ovoj sljedbi opaža dobra volja, jer su postojano odbijali svaki pokušaj drugih, ne bi li ih u svoje kolo primamili, dosta će biti, ako im se mirno i triezno izjasni nauka njihova. Slobodu i prava crkve sigurno ne brani nitko više, nego li majka svih crkava, sveta rimska crkva, kojoj treba da se pokoravaju sve ostale. Istina je, vlast svjetovna ne može maknuti ni jednoga biskupa s njegova mjesta i njegove časti, ali može to sveta apostolska stolica, koja ima vrhovnu vlast nad ovcami i nad jaganjci, i to uviek, kada traže težke prilike i najveće dobro Crkve. Sveti Otac spominje liepi primjer Grgura Nazianskoga, koji je dragovoljno ostavio svoju stolicu u Carigradu za ljubav miru. A papa Melhiad, da uguši razkol Donatista, odredio je ondje, gdje su usljed razkola imenovana dva biskupa na istoj stolici, onaj da će biti potvrdjen u svojoj časti, koji je bio prije redjen; drugomu će se dati druga stolica. Odatlje sliedi, da je katolički biskup morao ostaviti svoju stolicu na korist biskupa, koji se je odrekao razkola. I baš za to zove ovoga Papu sv. Augustin: čovjekom veoma dobrim, sinom kršćanskoga mira, otcem kršćanskoga puka. Ne ima dakle oslona nigdje nauka „Male Crkve“, a sljedbenici njeni valja da nastoje, kako će opet doći u sveto jedinstvo katoličkoga svieta. Neka se ne oslanjaju na to, da je ćudorednost kod njih još nepokvarena, pa da se inače vjerno drže i stege i vjere. Sve ovo bez ljubavi nije ni za što. Ni jedan ih biskup ne smatra svojimi ovcami, niti ih upravlja. Odatlje mogu zaključiti, da su oni pobjegli iz ovčinjaka Kristova. Dozivlje im u pamet rieči dičnoga mučenika sv. Ignacija: „Pisati ću vam opet, doznam li, po milosti Božjoj, da ste svi i svaki bez iznimke sjedinjeni u istoj vjeri pod samim Isusom Kristom, pokoravajući se biskupu i njegovim svećenikom, lomeći u jedinstvu istoga duha jedini kruh, u kojem se nalazi izvor neumrlosti“. Pa opet: „Čuvajte se škodljivih biljka, što ih ne uzgaja naš Gospodin Isus Krist; nije ih nipošto zasadio Otac. Tkogod je od Boga i od Isusa Krista jest s biskupom, a tkogod se vrati po pokori u jedinstvo crkve jest od Boga i živi po Isusu Kristu. Ne varajte se u tom, braćo moja, ako tko sliedi pristalice razkola, taj nije ni pošto baštinik kraljestva nebeskoga“. Oni ne mogu, kaže sv. Otac, ubirati nikakovih milosti i plodova od neprestane žrtve i od sakramenata, jer pošto ne imaju svećenikâ, diele sami jedino sv. krst, koji kršteniku donosi korist, ako poslie, kad dodje k razumu, ne prione uz razkol, ali je smrtonosan za one, koji ga podjeljuju, jer dieleći ga dragovoljno čine čin razkola. Promisle li sve ovo, oni će se sigurno odazvati želji crkve katoličke i apostolske, majke koja toliko želi spas djece svoje. Radi se tu o bitnom dobru, o spasenju svih, jer, završuje sv. Otac riečmi sv. Augustina, „što ćete više? Ne radi se ni o vašem srebru, ni o vašem zlatu. Vaše zemlje, vaša dobra, zdravlje vašega tiela nije nikako u pitanju. Radi se o tom, da se dobije život vječni a izbjegne vječnoj smrti. Na vaše duše mi prizivljemo; izadjite dakle napokon iz vašega sna“.

Digitized by Google

Španjolska.

(Politika Leona XIII.) Makar da je prošlo već njekoliko vremena, što je u Madridskom atheneju bivši ministar i predsjednik zastupničke kuće Pidal govorio o crkvi i o političkih te socijalnih pitanjih našega vremena, njegove besjede rado se i danas opet i opet iznose na javu. Govor došao je u dobri čas, baš kad se u Španjolskoj razpravlja, kojim pravcem treba katolici da udare u obrani crkve. Nepristran čovjek valja te prizna, da crkva i vjera ne predstavljaju ni silničtvo ni razpuštenost, nego red; jedna i druga protive se svakoj zlorabi vlasti, kaošto i svakomu izgredu slobode, pa ne samo da ne laskaju ni mogućnikom ni množtvu, nego pokazuju svakomu dostojanstveno i odvažno polje njihovih prava i dužnosti, a za to baš i jesu predmet raznolikih tužba te neprekidnih progona. — Kad zamuknuše zadnji glasovi velikih progona, kojimi se oboriše absolutne monarhije posljednjega vieka na crkvu, smatrajuć ju neprijateljicom svoje vlasti, u doba velike zavjere protikršćanske, iz koje niknuše moderni prevrati, moćni pobjeditelji podigoše ovakav svoj glas proti crkvi, prikazujući ju, da je ona sukrivac onih, kojim monarhije padoše žrtvom. Obćenito se je onda govorilo, da se je crkva složila s absolutismom; bijaše geslo tajnih sljedba, da vjeru prikažu odgovornom i sukrivom za političke zločine, pa dočim su neprijatelji oltara navaljivali na nju, jer da je tobože istovjetna s priestoli, priestoli su opet, koli oni koji su ostali toli oni koji su se obnavljali, nastojali, da živu od nje rastavljeni, kako bi se ugnuli osudi. Napokon priestoli su se ponieli tako, da je gospodarom postao prevrat, što su ga oni hranili. Demokracija ili utvara ona, koja si je njeno ime prisvojila i nju zastupati uzela, domogla se je svih položaja, te razpolažući po svojoj volji vlašću, izvela je svoje zadnje posljedke. Što bijaše dužnost vjere, crkve u tih prilikah? Zar je ona mogla zaboraviti na svoje vrhunaravno poslanstvo, smetnuti s oka spasenje duša, a posvetiti svoje duševne sile, da uzpostavi političke propale uredbe? Mogla je biti doduše težnja stranaka i nada onih vlada, koje izčeznuše, da u neizcrpivom soku crkve, u njenoj neslomivoj živosti, u obećanjih koja su joj dana za budućnost, pa i u pomoći što ju dobiva od Boga, traže tajnu nenadkrilive snage, koja bi život dala uginulim njihovim težnjam. — Nu to nije mogla biti želja crkve. Stare ove stranke samo su vriedjale crkvu. Odbacile su kao kužne njene spasonosne nauke; a pošto je bila žrtvom tih stranaka, kad je usljed toga postala žrtvom i njihovih neprijatelja kao tobož sukriva s njihovih zloraba, ona nije mogla da žrtvuje svoje nadnaravno poslanstvo i svoja moćna obćenita sredstva, prikazujući se družtvu ne kao put i život dušâ u duhovnom redu, nego kao put i život političkih reakcija, koje očevidno nisu u odluci Božjoj. — Crkva nije zatajila svoju nauku, nije promienila svoje vladanje, ona je samo potvrdila jedno i drugo. Crkva, koja svojim božanskim zakonom potvrdjuje zakon naravi kao primjenjivanje zakona vječnoga, izlažući svoj nauk, ograničila se da vrši svoje poslanstvo, zavukla se u svoju službu, te sjećajući se, da Bog daje i uzimlje priestole i krune, ona je obnovila svoje upute, na koje se zaboravilo, svoje zasade, koje se prezrelo, te pokazujući svoju veledušnost i svoju odvažnost, svoje pouzdanje u obećanja božanska, te svoju poslušnost na glas utemeljitelja svoga, koji je označio put njenih neumrlih zadatakâ, ona je sa svoje strane digla svaku izliku nepouzdanja, svaki povod za progon, te radeći razborito, mudro, veledušno i zanosno, kako već radi tko diže svoje oči prema nebu a prezire veličinu zemaljsku, ona je progovorila kao čuvarica dušâ, da okupi djecu svoju oko križa, a zaprieči, te ne zadju na stazah pogubnih ostavljajući istinu, da sliede prolazne sjene. Divan je prizor, što nam ga danas pruža crkva i vjera. Pio IX., veliki Pio IX., odlučno se je stavio na čelo plemenitih težnja svoga stoljeća, a njegovo stoljeće nasuprot dopustilo je da umre kao sužanj, nu Pio IX. ponio je u svoj grob ne samo barjak plemenitih težnja stoljeća, nego poderane i skinute krinke svih lažnih nazora o veličini, slobodi i časti, kojimi su htjeli neprijatelji vjere da se pokriju. Leo XIII., koji je zauzeo poslie njega papinski priestol, videći svojatalca priestola, koji je radi bojâ barjaka odklonio kraljestva, a tako i sgodu da uzpostavi u svojoj domovini kršćansku monarhiju; monarhične stranke, nemoćne radi nesloge; progone, poduzete pod izlikom da je crkva u savezu s neprijatelji osnovane vladavine, podiže svoj glas, da nauča vječnu nauku. „Ne, crkva nije vezana ni na jednu vladavinu, crkva nije opravnik ni jednoga gradjanskoga meteža, crkva ne ima zadaću, da uzpostavlja prava bud kojega svojatalca; ne, crkva ne može mučke trpiti, da se samo radi te činjenice, što ona dozivlje u pamet ljudem svoju nauku, mogu kovati siloviti zakoni, izradjeni u ložah slobodnih zidara, iz zlobne mržnje sektiraca, proti svetim i duhovnim probitkom, koje joj je sam Bog dao u pohranu“. Ona će dakle podsjetiti na vječna načela družtvenoga i vjerskoga poredka; ona će obnoviti uzvišenu nauku prava naravnoga i božanskoga; ona neće prestati, da se čuje njezin materinski glas pun velikih i svakdanjih primjenâ zakona čudorednoga; ona će širiti blago svoje mudrosti, što prosvjetljuje znanosti juridičke i političke, gospodarstvene i družtvene, besjedom i perom svojih učenjaka, uzgojenih pod strogom stegom u samostanih njezinih redova; nu, kao u Americi, ona će hvaliti savez, koji joj zajamčuje slobodu u njezinoj službi; ona će, kao u Belgiji, podupirati ustav, koji joj ostavlja prosto, da zadje na bojište, da bije duševni boj Križa; ona će, kao u Njemačkoj, izjaviti, da se pokorava zakonitoj vlasti carevine, posried grozotâ kulturnoga boja; ona će, kao u Španjolskoj, slati svoje prošnje za nevino sirotče i za dičnu raztuženu udovu, koju je stroga sudbina

Digitized by Google

povjerila lojalnosti španjolskoj; ona ne će, kao u Francezkoj, posred grozotâ najsilovitijega, najnepravednijega i ujedno najmanje političkoga progonstva, proti svemu onomu što nosi znak križa, sokoliti političke težnje, dinastička prava, izborne osnove stranaka protivnih ustavu, nego će pozvati djecu svoju, neka pohite u pomoć duhovnim probitkom, okupiti će ih oko križa, pokazati će im, da valja *pro aris et focis* biti dobar boj, kako je potrebno pokazati se ne *strančarom* niti sumnjivim da se ide za drugim čim van da se brani pravednost, pravo i sloboda, kakva se pokazuje u kršćanskom poredku. Svi pravi katolici lahko će uviditi, da se na osnovu ovih uputâ sv. stolice sprema liepa budućnost modernomu družtvu, jer mu je spas samo u tom, ako se vrati kršćanstvu. Za to će svi kao jedan čovjek odazvati se glasu Leona XIII., te sliedeći svoje biskupe, boriti će se na zakonitom stanovištu s ljubavlju i razborito, pravednošću, slobodom i obćim pravom za svoju vjeru i za svoja načela. U Francezkoj, u Belgiji kao i u Španjolskoj, lasno je ići tim putem; valja samo htjeti — — Primjer nam je pred očima, okrunjen najsjajnijim uspjehom. Da se vidi, što može katolicisam učiniti s političkimi sredstvi našega doba, ne treba zalaziti do O' Connella, neutrudiva apostola potlačene Irske. Dosta je sustaviti se i promatrati, što je veleum i uztrajnost Windthorstova mogla izvesti sa središtem katoličkim u strašnom protestantskom carstvu — — Prema ovim uspjehom izčezavaju uspjesi katolikâ ondje gdje su razdvojeni usljed političkih pitanja. Govornik suzbija na koncu razne prigovore, što se i medju katolici dižu proti politici Leonovoj, te završuje primjetbom, da se oko zastave križa okupiti valja i stoga, da se uzmogne duhom kršćanskim proniknuti demokracija, koja orijaškim korakom napreduje, a koja danas svoje nazore crpa u ložah slobodnih zidara.

Prosvjeta.

— *Staroslavenski Misal.* Prečastni Monsigr. Dragutin Ant. Parčić, kanonik pri sv. Jerolimu u Rimu, i poznati vještak u staroslavenskom jeziku, koji je priredio najnovije izdanje staroslavenskoga Misala, poslao je jedan primjerak te knjige Njegovoj Preuzvišenosti g. biskupu Strosmajeru sa sliedećom popratnicom, koju donosi Djakovački „Glasnik“: *Preuzvišeni Gospodine!* Evo već punih 17 godina izteklo je, odkad sam se nastanio u ovom vječnom gradu, a za taj moj boravak svakolika idje hvala samo Vašu Preuzvišenost, jer se je blagorodno udostojala ovdje me namjestiti. Uviek i neprestano težio sam za tim, da se gledam odužiti i odazvati otčinskoj Vašoj skrbi, i osobitoj sklonosti prema mojoj malenkosti. Mnogo se je protivnosti i potežkoća, kako je Vašoj Preuzvišenosti dobro poznato, imalo nadvladati, pâk evo napokon uz Previšnju blagodat, i uz blagu prospješnost svete Stolice došli smo do toga, da se je moglo objelodaniti ovo novo izdanje slovenskoga misala, jeda bi se udovoljilo živim željam i prekoj potrebi naših Crkava, gdje još tinja slavensko Bogoslužje. A tomu je nedvojben dokaz, što netom izašlo na sviet sa svim se razpačalo ovo izdanje; pak evo što je sveta stolica dala nalog Propagandi, neka se opet ovo djelo pretiska; a ja da se (što je vele požrtvovno za moju dobu) podvrgnem iznovice na pregledavanje tiskarske radnje. — Čast mi je, i sinovlja mi harnost nalaže, da poklonim jedan iztisak te radnje Vašoj Preuzvišenosti kao svomu jedinomu dobrotvoru, da ga u Svojoj knjižnici, na spomen, sačuva. Javiti mi je još i to, da se sad dotiskava i Rimski Ritual, koji sam priredio i poizpravio za one Crkve, gdje se taj prema sgoljnom latinskom Ritualu Rimske crkve, podpuno nahodi u porabi; pak i toga ću, kad bude gotov, dostaviti jedan primjerak Vašoj Preuzvišenosti, uz još drugih 50 iztisaka, naručenih po duhovnom Stolu Vaše Biskupije.“ — Na ovo pismo odgovorila je Njegova Preuzvišenost sa oviem liepim listom: „*Častni moj gospodine!* Hvala Vam liepa na glagolskom misalu, kog sam jurve primio. Ja bih bio želio imati barem jedno desetak primjeraka te svete knjige, ali nisam za vremena znao, kud se imam u tu svrhu obratiti. — Sad mi je vrlo drago čuti, da se po milosti Svete rimske Stolice, drugo izdanje te svete knjige sprema, ter Vas već unapried molim, da za mene 10 exemplara zadržite, koje ću ja, odmah, kako ih dobijem, izplatiti. Pravo imate, da se Visokoj želji i odredbi Svete rimske Stolice rado odazivate, to bo je za svakoga svećenika prva i sveta dužnost, a osim toga sama ta stvar u sebi crkvi je našoj i svećenstvu je našemu vrlo potrebna i vrlo koristna. Što me pako na pose veseli, jest, da je sveta rimska Stolica u svojoj mudrosti i pravednosti, odbila od sebe sve one nerazborite i često put zlobne napadaje, kojimi se je na to išlo, da se naše svete knjige unište i da se svaki trag u svakoj službi Božjoj zatare. Uzvišenom odlukom i nakanom svete rimske Stolice, prestalo je za vazda vrieme, kojim se je višeput po ljudima, koji do same crkve i vjere mnogo držali nisu, tvrdilo: ko da bi baš staroslavenski jezik u zapadnoj službi kod Slavena jedinstvu svete crkve božje protivan bio, a moje je čvrsto uvjerenje, da ako bi tečajem vremena, po darovima i znakovima božje providnosti vjerojatno postalo, da bi se staroslavenskim jezikom u svetoj liturgiji Slavena do jedinstva u svetoj crkvi i vjeri dospjeti moglo, da bi tada sveta rimska stolica, po svetom biću i opredieljenju svomu naš staroslavenski jezik u liturgiji zapadnih Slavena potvrdila i svetim svojim blagoslovom u izvor i zalog vječiti izmirenja i ujedinjenja dvajuh velikih crkava pretvorila. U to ime: Bog pomozi i blagoslovi. Još jedan put: hvala Vam! Sa osobitom ljubavlju i privrženosti ostajem Vam za vazda otcem — *Josip Juraj,* biskup.“

Digitized by Google

Poziv na predplatu.

Jedna od najtežih godina u mladom životu **Vrhbosne** naginje evo kraju. Kako je prvim brojem ove godine smjelo poletila, te ne povisiv predplatne cijene obrekla, da će donositi stalne priloge, mogao joj je prvi onaj zanos podrezati životnu snagu, da ne bijaše čvrstoga pouzdanja u milost Onoga, čiju slavu želi da proširuje, pa u ljubav prijateljâ, koji ju bez podpore ostaviti neće.

I Gospodin je blagoslovio, prijatelji se u liepom broju odazvaše, pa evo zdravi mogosmo da dočekamo konac godišta. Ali iskrenost joj ne dopušta, da ne prizna, kako joj težko bijaše boriti se sa raznimi težkoćami, te da će udarenom stazom moći pokročiti i čvrstim korakom hodati samo onda, ako se njezinu pozivu odazove znatan još broj prijateljâ. Lani je zamolila, da joj se prijavi barem 1000 ili 1200 novih predplatnika, a ljetos moli ih barem još 500, jer lanjskomu pozivu odazvala se jedva polovica. Po raznih hrvatskih krajevih ovaj se broj lahko može naći, pa s toga pouzdano molimo dosadanje naše prijatelje, da nam ih **za vremena** namaknu, jer jave li se kasnije, pošto odredismo već listu nakladu, onda imademo samo nepotrebna troška, što svakiput znatno osjećamo.

Pozivljemo dakle na predplatu na **Vrhbosnu** s prilogom prevoda sv. Pisma naše revno svećenstvo i naobraženije svjetovnjake, koji će i u listu i u prilogu naći hrane duši svojoj. Ove godine ako u prilogu i nismo štampali cielo evangjelje Matejevo, učinili smo ipak više, nego obećasmo, jer smo donieli 23 mjesto 15 obećanih araka, a to je samo na korist samoga tumača, koji je sada podpuniji, pa i bolji. Do godine uzdamo se sigurno, da će se dovršiti evangjelje Matejevo i Markovo. Ciena **Vrhbosni** sa prilogom jest 3 for. 50 novč. na godinu, a 2 for. za bogoslove i mladež srednjih škola. Novi predplatnici mogu dobiti, **u koliko ima u zalihi**, sve do sada izašle arke prevoda sv. pisma **za cienu od 1 for.**, da im prevod bude podpun. — Kaptol prima predplatu i na sam prevod sv. Pisma, a ciena mu je **1 for. na godinu.** Ovi predplatnici dobivati će posebice prevod u zamotcih po 8 do 10 araka zajedno.

Zahvaljujući dakle ponajprije Gospodinu na dosadanjem blagoslovu, pa prečastnomu episkopatu hrvatskomu, koji nas je toplimi preporukami i izdašnimi svojimi odredbami podupirao, prinosimo srdačnu hvalu i svim ostalim prijateljem, koji su nas ljubezno i požrtvovno pomagali, pribirući nove predplatnike, namjenjujući svoje liepe članke našoj **Vrhbosni.** Vremena, u kojih živimo, ne dopuštaju nam, da se zadovoljavamo s onim, što imademo i što stekosmo. Sve ovo traži od nas, da napredujemo, da za višim težimo, da veće uspjehe polučiti uznastojimo. A uspjesi na polju vjerskom najbolje zajamčuju narodu našemu pravo blagostanje, sretnu budućnost. Složan pako i odlučan rad naš donieti će plodova, obilnih plodova našoj majci crkvi i domu.

SARAJEVO 24. novembra 1893.

Dr. Andrija Jagatić,
kanonik Vrhbosanski i urednik „Vrhbosne".

SADRŽAJ: *Trojako: Budi!* — *Škapular Presv. Srca Isusova.* — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Semiliberali i rastara* (Iv. Vučetić). — *Glossa* (spj. A. B. Jagar). — *Dopisi.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.* — *Poziv na predplatu.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI VRHBOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU

CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 24. | U Sarajevu 15. prosinca 1893. | God. VII.

Trojako: Budi!

Sinovlji prikaz Ocu: Njegovoj Svetosti slavnome papi Lavu XIII. za konac biskupskoga jubileja.

Zaglavak.

Laviću Juda . . . palica vladalačka ne će se odvojiti od Jude . . . (1. Mojsij. 49.) — I tako Petra čuvahu u tamnici, a crkva moljaše se za njega Bogu bez prestanka. (Dj. Ap. 12.) — Ti svjetlo na nebu. (Staro proročanstvo.)

Nekada puci u Delfima
Proročki iskahu odvjet,
Sada ga u Tebe traže,
Kojim do istine prave.

Kad bi Te samo svi slušali!
Al Ti na žalost su često
Najbolji očinski svjeti
Glas u pustinji vapećeg.

Što Te još većma ogorčuje:
Najveć Ti zadaju jada,
Najveć što primiše — krv Ti,
Tvojega plemena sinci.

Ali je tako bit moralo,
Jere od iskona traje
Borba već svjetla sa tminom
I ća do konca će trajat.

Sad, bi reć, vrag razverugani,
Aždaja stara da prieti
Najviše, ali nek drma —
Ti si nepomična skala.

Već što nasrće, to smjeliji
Glas Ti je, kojim no ravnaš
Ladjicu malu a oči
U Tebe uprte svih su.

Nit Te siedîne suzdržaju,
Prava si slika nam starca,
Duše što, misli po staroj,
Prevažo ù carstvo sjenâ.

Jednakom ljubvi prigrljuješ
Svih Ti nas, Višnjeg pût Oca,
Pače i Tvoji što niesu,
Ljubazno susrićeš i njih.

Prava Te djeca i slušaju,
Za Te u skrajne će strane
Riečju, bez oružja, prodrt —
Divan li pobjednik Ti si!

Mnogo med ostalim duguje
Tebi, koj luč si na nebu,
Brojeni narod Slovienâ,
Žalibog neskladan dosta.

Digitized by Google

Prvi pokazô Dioskure
Njegove drugima Ti si,
O da bi njinom pri sjaju
Našli si željenu luku!

Napose i Ti zadužuješ
Kano i prednici Tvoji,
Priznajom povlasti drevne
Svedje rod tišten Hrvatâ.

Haran i vjeran on ostaje
Tebi ko i njima prije,
Obrana kršćanim bio —
S Petrom ste vi bili njemu.

Za to s' on s Tobom sad zajedno
Žali te k jednu veseli,
Prava jer djeca sa ocem
Diele i radost i tugu.

Žali te s vjernicim s' utiče
Višnjem za slobodu Tvoju
Kô za prvaka što crkva,
Kad je u okovim bio.

Vladičtva pako pedesetom
Godu Ti radostan slavnom,
Kako no i petnaestom,
Što si već pastir pastira

S darima sjajnim ne pristupa,
Ali Ti od srca kliče:
Svaka se Tvoja ispuni,
Bog daj! — Na mnogaja ljeta![1])

V. P. Bršljanski.

[1]) Prema koncu biskupskog redjenja pjeva novo redjeni tri puta: Ad multos annos! — Na mnogo ljeta!

Nešto o S. Malakiji Irskom Biskupu i njegovim proročanstvim o Papam.

Malakija o komu se ovdje govori, življaše u XII. vieku, bješe biskup, suvremenik i veliki prijatelj S. Brnarda, obdaren darom čudesa, i proročanskim duhom. Ovomu se pripisuju proročanstva o 111 · nskih papâ: biva od Celestina I. († 1143.) sve do Petra II., koji bi imao biti najzadnji papa. Ova proročanstva već odavna su se razniela od usta do usta, te se na daleko i široko razprostranila, ne samo izmedju čeljadi srednje naobrazbe, doli izmedju samoga priprosta puka. — Kako ćemo potla vidjeti, ona niti su Malakije, niti kakva drugoga proroka, koji je duhom proročnim bio obdaren, nego su puka izmišljotina, bog zna za koju svrhu turena u svijet. Škoda bi bila ne mala po puk, da opojen sličnim djetinjim igricama, uzpoznav potle njihovu netemeljitost osudi laž s istinom: biva prava proročanstva sa krivim, proroke duhom božijim, sa onim duhom laži nadahnutim; tim veće što Lateranški Koncilj V. (1512.—1517.) strogo osudjuje, dapače zabranjuje da se lakoumno ne turaju u svijet ne istinita proročanstva.

Evo dakle ja sam naumio da dokažem, da ta proročanstva nijesu nipošto Malakijina, da o proročanskom duhu toga proroka, bio on ko bio, ima se jako sumljati.

Je li dakle S. Malakija koješta o Papam proricao? Trieba je da nam ovdi dodje u pomoć povijest; ali ne kojekakva, doli vjerodostojna. Ta povijest doduše obstoji, što nam je ostavi njegov suvremenik S. Brnardo, u kojoj na dugo i široko riše, ne samo najglavnija Malakijina djela, neg suviše i svaku malenkost. Govori o proročnomu njegovu duhu — *claret etiam prophetiis* (c. 29), al o proročanstvima, o kojim nam je govor, neima ni riječi[1]). Da tražim uzrokâ, što je nagnalo S. Brnarda, da je o ovakovim proročanstvim, koja nam slikaju 111 budućih Papa, mučke mučao, ne bih znao drugo reći već ovo: ili da S. Brnardo nije za njih znao, ili da nije htio o njima govoriti, ili da S. Malakija nije ništa o Papam proricao. Prvo nije moguće i pomisliti, ko na um uzme, da je S. Brnardo sa Malakijom stojao u najtijesnijoj svezi prijateljstva i medjusobne ljubavi, te da mu je skrovitost njegova srca podpuno poznata bila, što je nedvojbeno iz samoga predgovora (de vita Malachiae op. c.): *me inter speciales amicos ille sanctus habebat, ut nulli in hac parte gloriae secundum fuisse me credam;* i da je uz njega bio sve do zadnjeg časa života — *accurri ego ut benedictio morituri super me veniret.* — Drugo bi bilo uvredljivo

[1]) De vita S. Malachiae episcopi Hiberniae. Parisiis 1642. tom. IV. pag. 124.). —

Digitized by Google

po Brnarda: govoriti o drugim malenkostima, a proročanstva ovakove zamašitosti izpustiti nebi bilo ni pravog prijatelja, ni vierna biografa. Da bi se i pripustilo da je S. Brnardo, bog zna, iz kojekakvog uzroka mučao, što bi odatle sliedilo? Ne drugo, nego da se za to proročanstvo nebi znalo; jerbo ne obstoji, u koliko se dade znati, ni jedan suvremeni pisac, koji o tim proročanstvim govori. Ne bi vriedilo prigovaranje, da za istinitost kakva dogodjaja ne treba da do nas dopru suvremeni pisci, jerbo mnoga fakta drže se dan danas istinitim, a o njima se ne sumlja, sasma da nam ih priobćivaju ne suvremeni pisci. Što slična moglo bi se dogoditi i o Malakijinim proročanstvim. Na ovo odgovaram: u toliko je vjerodostojno svjedočanstvo poznijih pisaca, u koliko se oni osvrću na prediduće i vjerodostojne pisce, kojih pisma potla izginuše; al prvi izdavatelj (u koliko se misli) Arnold Wion, g. 1596. toga ne čini, niti može učiniti; nijedan bo povjestničar Crkve, koji je živio prije 16. vieka, ne zna nam ništa o tim proročanstvim kazati. Izpuštajem druge, a pozivljem se na Baronija, neumornoga iztraživaoca crkvenih stvari, otca Crkvenih *Annales* — zasluge kojega su dobro svakomu poznate. On o svojim *Annales (ad annum 1148.)* govori na dugo o Malakiji, a o proročanstvim, o kojim nam je govor, neima ni riječi. Na što se je Arnold naslanjao, kada je u Mlecima izdao Malakijina proročanstva, ne bih znao reći; svakako on se nije pozvao na nijednoga historika ni 12. ni 13. ni 14. vieka; i tim bi bila dostatno dokazana dvojbenost njihova. Al da moje čitaoce ne ostavim u tami, izniet ću mnienje biskupa J. Dwenga[1]), koji misli, da su ta proročanstva sastavljena bila u Conclavi g. 1590., kad je papom odabran bio Grgur XIV. — Iz ovoga što sam do sada reko, mislim da bih mogo zaključiti: ako S. Brnardo ob ovim proročanstvim muči, ne radi neznanstva i nehajstva, da muči zato jer S. Malakija nije ništa takova proricao.

Tko stane pa čita ova proročanstva, uvidjet će, da ona što se protežu od Celestina II. († 1143.) pak sve do Papâ, koji življahu do konca 16. vieka, na dlaku se sudaraju sa poviesti tih papâ; al tako ne biva sa Papam susljednih vjekova: neke devise tako su nejasne, da nam baš ništa ne govore, neke tako elastične, da ne jednomu doli svim papam mogu se pripisati, a neke takove, da ako se otežu i raztežu moći će nam predočiti kakovo i to ne glavno svojstvo prorečena pape, neke na svrhu posve su protivne životu, zanimanju i djelovanju tih papa. Zašto i odakle ovakova razlika? Nek se misli kako se hoće, al zdrav razum zahtieva, da ako su proročanstva o 111 Papa jednoga te istoga, ne bi imalo biti medju njima takove razlikosti, koja no se opaža: prorok dakle nije bio Malakija, doli kakav zanešenjak, komu je dobro pošlo za rukom da proreče prošlost, a nipošto budućnost.

Da niesu Malakijina ova proročanstva, cienim da je dostatno dokazano; a da su takova proroka, o duhu koga imalo bi se mnogo sumljati, ostaje mi da progovorim. I evo namah pitam: ko je taj prorok, gdje njegovo rodno mjesto i doba njegovih proročanstva? Ako mi se na ova pitanja ne odgovori, ja bih ostao pri svojoj: sumljao naime o njegovu obstanku: jer proročanstva niti obstoju, niti mogu obstojati bez proroka. — Ako se baš i sgodilo, da nam se je prorok sakrio, bit će mi dopušteno iz njegovih rieči suditi o vanrednom njegovom zvanju i proročanskom duhu. — Ovdi se neću osvrtati na pojedine pape, niti na one, koji življahu prije 16. vieka, jer o njima, kako rekoh, prorok vrlo dobro proriče. Osvrnut ću se na neke od onih, koji življahu ovkraj 16. vieka, o kojim sve inačije bješe prorečeno, nego bješe u istinu.

Benedikt XIII. (1724.—1730.) nazvat je *miles in bello.* U kakvu se je ratu nalazio Benedikt, da bi ga se moglo ovakovom devisom karakterizati, ne znam. Da je prorok htio nazvati Pija VI. ili VII. vojnikom u ratu, tomu se ne bih, možda, protivio; al Benediktu ta devisa nikako ne ide: poznato bo je da je on mirno od Karla VI. primio grad Komak, da je posve mirno poravno prepirku *de monarchia Sicula*[1]), da se je iztaknuo nastojeć da poboljša nutarnje stanje crkve, kupeć Rimski Koncilj (1725.), preporučujuć biskupima odgoj svećenstva u smislu kanona, odlikujuć se učenosti, svetosti života, i žarkom revnosti pro *Domo Dei.*[2]) Iz ovoga vidi se, da je prorok sve inačije prorekao o Benediktu nego li je u istinu bilo.

Kliment XIII. (1758.—1769.) nazvat je *Rosa Umbriae.* Ovaj Papa rodom Mlećanin za 4 godine bi upraviteljem grada Jana, a kroz 5 godina grada Rieti; potla podje u Rim, gdje postane Slušateljem S. Rote. Nazvat je, govore, *Rosa Umbriae,* jer je upravljao Umbrijom; što ipak nije istina: poznato

[1]) Die Zeitschrift „Wahrheitsfreund von Cincinnati" 1885. b. 26.

[1]) Sentis. Monarchia Sicula.
[2]) Borgia. Benedicti XIII. vita. Roma 1762.

Digitized by Google

bo je, da za onoga vremena glavni grad Umbrije bješe Spolet, gdje su Papini upravitelji stanovali, a nigdje se ne nalazi da je Klement Spoletom upravljao[1]). Istina je, da kad Papa Pio VII. svoje zemlje podieli u 13 legacija, pridruži grad Rieti legaciji Umbrije, al se ne bi moglo reći, da je prije toga vremena pripadala Rieti Umbriji. Rieti baš uprav stajala izmedju medjaša Sabinskih, Saninskih i Umbrijskih. Bi li se dakle mogao Kliment nazvati *Rosa Umbriae,* ako se nije ni rodio, ni odgojio, ni veći diel svoga života u Umbriji proveo? —

Benedikt XIV. označen je sa *animal rurale* što, nek se izvija koliko se hoće, ni malo ne pristoji ovomu Papi. Što bi značio taj *animal rurale?* Da je bio možda seoske porodice? Al nam poviest govori, da je on bio rodom iz Bononije plemićkoga roda[2]). Možda zato, jer su mu falile umne sposobnosti, koje no su resile njegove predje? Trudno da bi to tkogod i pomislio, ko je samo i prelistao malo strana mnogobrojnih njegovih djela. Učenost, oštri i pronicavi pogled njegovoga uma prava je karateristika, koja ga luči od drugih papa i koju je prorok morao malo drugčije označiti, a ne svojim *animal rurale.*

Pio VII. nazvan je *Aquila rapax.* Zna se što je ovi Papa trpio za Napoleonova vremena: na silu mu oteto kraljestvo: u sužanjstvo poveden: obećanjima i prietnjom silovan da odobri zaključke Parižkoga Koncilija[3]); al on nepokolebiv neustrašljivo branio svoja prava, spreman te i svoj život žrtvovati za dobrobit, ugled, uzdignuće potlačene Isusove zaručnice. Pijine tjeskobe i pretrpljeni trudi ne mogu se nimalo označiti s *aquila rapax.* Orao golema tiela, neopisive smjelosti i jakosti, nedosiživa leta, gospoduje, te ne ima straha da mu tkogod uznemiri spokojnost njegova u nepristupnim vrletima gniezda. Tkogod bi htio uvidjeti u onoj *Aquila* onu nenadnju promjenu medju Pijom i Napoleonom: kad naime Pio sužanj, utamničen, lišen svoga kraljestva, postane najednom slobodnim. Pa baš, ako bi se i moglo reći o Piju, da se poput orla izvio iz Napoleonovih ruku, te steko opet svoju slobodu, al, pitam, zašto onaj pridjevak *rapax?* Ta, jasno je, da *rapax* znači: otimati tudje. — O Grguru XVI. rečeno je *De balneis Etruriae.* — Što bi ova devisa značila, ne bih znao reći. Nek se čita sva poviest ovoga Pape, pak će se lako doći do toga uvjerenja. Tkogod bi htio reći, jer je rodom iz Toškane, al to se poviesti protivi: on bo se rodi u Belluno Mletačke. —

Kliment XI. nazvan je *flores circundati.* Hćelo bi se reći, da je ovi Papa bio izvržen silnim progonstvima, ter toga radi da ga je prorok označio *flores circundati,* što nije baš tako: poviest nam bo kaže[1]), da je dosta mirno vlado Crkvom, manje napadaja pretrpio neprijateljskih nego drugi papa. Istina je, da je koješta morao da pretrpi za Josipa I.; al Petrova plav, koja nije nikada po tihu moru plovila, da je i za vremena ovoga Pape bila potiskivana od protivna vjetra, to bi bilo posve ništa, kada bi se hćelo posve prispodobiti sa sliedećim vremenima.

Naš dakle prorok od 13 papa prošlog i ovog vieka znao je o šest sve inačije proreći, nego kaže njihova poviest. A devise drugih sedam, reći će se, na dlaku su se izpunile. Odvraćam: sve te devise tako su elastičnog i universalnog značenja, da bi mogle odavati proroka kakva bi se iznašlo kod Delfisa, Dela i Dodone. Evo n. p. Klimenta XIV. zove *visus velox.* Neću niekati, da mu se to ne može pripisati; al ovi Papa nalazio se je u nekim osobitim okolnostima, u kojim, mogu reći, nijedan do tada ni potla, što je prorok imao označiti.

Pijo VIII. je *vir religiosus.* Ova devisa, kako se vidi, pristala bi ne jednomu i samomu Piju, doli svakomu.

Leona XII. nazivlje *canis et coluber,* biva: vjeran i razborit. Mislim da se nije ni jedan Papa Crkvi iznevjerio, a svaki manje više bi obdaren razboritošću u vladanju.

Završujem dakle ovo malo redaka, za stalno držeć, da sam dokazao, što sam naumio da dokažem; upozorujuć čitatelje, da nebi lakoumno prionuli uz kojekakve nauke, što se ne razborito turaju u sviet, i kojih istinitost nije ni najmanje dokazana; jere bi se tim ne malo škodilo prostu i neuku puku: ostajuć svedj istinom ona, nekog francuskog pisca, da čudesa malih svetaca (htjede reći podbačena čudesa) vode k nevjerju u čudesa velikih svetaca (u prava čudesa).

Iz Dubrovnika *O. T.*

---

[1]) Moroni. Dizionario di erudizione storica ecclesiastica. Vol. 15 pag. 76.
[2]) Rohrbacher. Storia della chiesa vol. 14. p. 487.
[3]) Pacca. Memorie storiche. Roma 1830.

[1]) Badev. Leben u. Thaten Clem. XI. Frankfurt 1720.

Digitized by Google

Nad Isusom u jaslicami.

Vesela se pjesma ori
Po nebeskih svetih dvori',
I s nebesa dolje pala,
Gdje angjela četa stala
Nad jaslice Božjeg Sina,
Koji sagje sa visina:
Slava Tebi, Kriste mali,
Što se rodi Ti u štali.

Ljubav Tvoja sveta sada
S neba sigje zar da strada
Na toj zimi, tvrdoj slami,
U drvenim jaslicami;
Kralj si svega: zemlje, neba,
Zar da Tebi trpjet treba;
O ljubavi svete Tvoje,
Što Te povi u povoje.

Majka Tvoja, d'jeva čista,
Ljubi Tebe, Boga — Krista —
Ljubi, grli — slatko poje:
Zdravo milo čedo moje;
Ko da kaže radost meni
Grleć Tebe u peleni —
Ti jedini svet si, Bože,
Ljubit ko te dosta može.

Josip sveti čudo gleda:
Bog mu svoga Sina preda;
U krilo ga svoje uze,
Milo ljulja, roni suze:
Što da Tebe, Božji Sine,
Skloni k nama sa visine;
S Tvoga oka sjaj se blista,
Ti si ljubav Božja čista.

I pastiri od svog stada
Pjesmu čuli blizo grada;
Sjaj im kaza svete čete,
Da se rodi Bog — dijete:
Zdravo da si, kralju mladi
Živa željo našoj nadi —
Blažen Ti si k nama pao,
Bog Te davno obećao.

Uljuljala majka d'jete
Pjesmom svoje duše svete,
I angjeli pripjevali:
Spavaj slatko, kralju mali . . .
Prvi sanak Isus snio,
Da se oblak nad njim svio —
A ljubav mu, dok je spavo,
Otkri vedro nebo plavo.

Ante Bogoslav Jagar.

Noćna razmatranja.

Napisana u duhu sv. Augustina; preveo **Adam Blažević**, župnik Pribićki.

Petnaesta noć.

Obitalište duhovâ.

Draga majko, ti si dug naravi platila. Raztrgani su okovi, razoren zatvor, u kojem si ovdje čamila, prosta i slobodna dižeš se u višje krajeve. Ali jesi li ti s tom promjenom stana i mišljenje svoje promienila? Sjećaš li se još u svojoj novoj blaženoj postojbini onoga, koj ti je ovdje toliko tuge i žalosti zadavao? Sjećaju li se još stanovnici neba onoga, što im je ovdje na srcu ležalo; ili se ne dižu naše skrbi tako visoko, ostavljamo li mi sa zemaljskom ljuskom i zemaljske predstave? Ljubezna majko, za tobom mi srce čezne; na tebe me sjeća ne više nerazborita bol, ne više tuga, što te ne ću u tvom običnom obliku više gledati, već pogled na nebo, i težnja za mudrošću. Oj ti, što si mi malo dana prije svoga odlazka iz ove suzne doline toli gorućim čeznućem o vječnih dobrih govorila, sada, kad ih uživaš, dodji i pripoviedaj mi ob onom, čega u smrtnom tielu gledati ne mogu. Nu gdje si ti? Vidiš li mene? Čuješ li me? Kako je daleko odavle tvoje obitalište? Stanuješ li u ovom vidivom svemiru? Stanuješ li u onoj modroj visini, gdje se zviezde oku čovječjemu gube, ili preko granicâ svoda nebeskoga? Gdje je postojbina blaženih, gdje obitalište preobraženih? Nalazi li se ono u onih prostorih, što ih zviezde azsvjetljuju, ili u još udaljenijem kraju neizmjernoga stvorenja? O kako se povećavaju moje misli, kako se ćutim sâm nad sobom uzdignutim! Misao se moja diže i hrli krilata u nepoznate krajeve. Ona traži i nalazi tisuću novih krajeva nad vidivim

Digitized by Google

svietom, te čim se višje diže, tim se veće pred njom otvara polje. Ali vječni Bože, nije li to puki san? Veliki san, veliko vidjenje! Ali ako se tada probudim, koli je malo taj san istine postigao! Ma si čovjek Bog zna kako velika šta pomislio, to je naše mišljenje prama moći Božjoj još manje, nego li praška sunčana prama cielome svietu. Samo jedan mig Svemogućega, i eto diže se iz ništa tisuću većih svjetova, tisuću većih čudesa, nego li si ikoji ograničeni um u hiljadu godina pomisliti može.

Dakle bi moj san ipak bio istinit? Pa su sbilja obstojali veliki svjetovi, što sam ih netom vidio? Tko zna, kako se daleko protežu djela Gospodinova? Tko ih je mjerio? Tko zna medju izmedju stvorenja i ništavila? Mi smo ovdje samo u kukavnom progonstvu, pa ipak zemlja, kamo smo prognani, proteže se u toli neizmjernom obsegu. Kako istom velika mora biti prava naša domovina! Zavičaj, gdje se nalazimo, dok smo smrtnici, to je samo postojbina za naše tielo, pa to ju ne može cielu obići; za toli veliki put život je njegov prekratak. Kako daleko će se istom protezati stan našega duha, koj je najplemenitiji naš dio, te brzim letom teče i cielu vječnost živi! Ovdje smo mi slicpi, te stanujemo u mračnoj, tamnoj kolibi, blatom umazanoj. Pa premda slicpi i u tmici vidimo ipak mnogo i mnogo djelâ Božjih. Koli velika dakle ne će biti ona djela, koja budemo jednom u carstvu svjetla gledali; koli daleko će se one krasne poljane pružati, koje su nam sada još zakrite! Hoću li to kada postići, ili sliedim samo varavoga vodju u onu zemlju, koja se toli daleko nalazi? Ne sakriva li mi Svevišnji najveći i najljepši dio stvorenja, da mi ga jednom na veliku i novu moju radost odkrije? Tako hoću vjerovati, i u toj vjeri utvrdjuje me sveto Pismo. Kad dakle jednom smrt duh moj od tiela razstavi, i ova moja sjetila u grobu utrnu, to ću ih kod uskrsnuća podpuno opet zadobiti sa istim ovim tielom, koje će tada biti duhovito i nerazpadljivo. Tielo ovo, tada promienjeno i preobraženo, te ne više zapreka duhu, koga sada okružuje, proputovat će daleku okolicu vidivih stvari, diveći se kod svakoga koraka novim čudesom Božje svemožnosti. Sad će zaroniti u promatranja jednoga uzor-djela ruke Tvorčeve, sad će strjelimice proletiti zviezdano nebo s jednoga kraja na drugi, da se divi novim predmetom, iza kojih sjaji isto tako mudrost i moć Stvoriteljeva.

Kano kada tko diete, koje još nikamo iz otčinske kuće izlazilo nije, povede uzduž zelene obale ukrašene raznolikim proljetnim cviećem: kako će se ono kod prvoga cvietka, što ga nadje, sasvim razblaženo zaustaviti, i ne će ga se moći dosta nagledati; a onda će pružiti svoje ručice, pa će si ga nabrati, što bude moglo više ručicama zahvatiti. Ali eto za dva tri koraka nalazi opet novo cvieće. Od radosti ko izvan sebe motri sad jedno sad drugo, i ne može se odlučiti, koje li je ljepše. Napokon baci ono prvo, premda nerado, u travu, i stane drugo brati. Ali jedva je malo popošlo, vidi mnogo drugoga raznolikoga cvieća, kakova još nikada vidilo nije, i opet ostane zapanjeno. Tako ide dalje i svakim korakom se zaustavlja, i trga sad ovo sad ono, pa se divi, dok napokon ne dodje na veliku livadu, gdje se pruža nepregledan sag, izvezen tisućami prekrasnoga šarovitoga cvieća. Sada zapanjeno gleda sad ovamo sad onamo, i pljeska ručicama od radosti, i ne može se sito nagledati. A što bi bilo, da se otvore pred njim u neizmjernom prostoru, i dalje još nego li mu oko dosiže, kraljevski zabavni vrtovi? Pa kad bi opazilo ne samo ovdje ondje po koj prosti i divlji cvietak, već umjetno poredano samo pitomo i milovidno cvieće, ovdje obkoljeno plemenitim grmljem, ondje zaokruženo umjetnim busenom, tamo što ga razblažuje bistra izvor-voda, ovdje što ga natapa žuboreći gorski potočić, a izmedju cvieća ponamješteni umjetni mramorni kipovi? Tako će neumrli čovjek brzinom vjetra projuriti zemaljskomu čovjeku nepoznate krajeve, te će svakim korakom brati novo cvieće razkoši i udivljenja; dočim će duh njegov, ne više tminom zastrt, već sasvim prost i slobodan, čist i nebeskim sjajem zaodjenut, promatrati Istinu vječnu.

Dalje se mičite svi vi, koji se samo sjetilnimi predmeti nasladjujete, a duhovne stvari su vam previsoke, kojim je razum dosadni zapovjednik, a vjere ne poznajete. Dalje se mičite svi vi, koji mrzite na onaj dan, koj ovdje čovjeku odkriva njegovu budućnost. Vaše misli plaze po zemlji, ograničene su vremenom, i ne mogu se podići tamo, kamo mene sada nadzemaljski sjaj mami. Ne tražim više tjelesnoga stana blaženih gradjana, ne tražim više, gdje se nalazi novo nebo i nova zemlja, koja ih na izmaku ovoga biednoga života čeka; drugo obitalište privlači moje misli k sebi, obitalište njihovih duhova. Tim predjelom lete oni stanovnici strjelovitom brzinom, i ne mogu mu nikada na kraj doći. Prema tomu predjelu sve stvoreno

Digitized by Google

jest ništa; tu nema niti prostora, niti vremena, niti tvari. Sve je bezkonačno, a taj veliki stan jest Bog.

Oj more, u kom se sve gubi, što se ovdje velikim naziva; more bez dna, bez obalâ, tko može tvoju neizmjernu veličinu opisati, tko tvoju dubljinu izmjeriti? Ne samo sve što je stvoreno, već i bezbrojno množtvo mogućih bića, sve je to u tebi uključeno. Sve što obstoji, postalo je tvojom voljom iz ništa; sve je obstojalo već prije u tvojoj svemožnosti i mudrosti, pa i sada obuhvaćaš sve kano zrno pieska u bezkrajnom moru. Pravednik, savršenik, što na drugom svietu nikakve ljage čistiti nema, zatvara svoje oči ovomu životu, a otvara ih vječnoj radosti. Tamo vidi sve bez koprene, gleda Vječnoga, komu je on slika, i od radosti zanešen . . . . . O, u ovoj smrtnoj kopreni ćutim se već blizu onomu uzvišenomu cilju! Koprena pada, duh krši njezine okove, već uronjuje u dubine Božanstva, koje mi se objavljuje.

Gdje sam? što vidim? kakov novi vidik otvara se momu duhu? Kakva nova sjetila dobivam najednom? Novo svjetlo blišti mi pred očima i obasjava me, i čini me višjim bićem. O bezkrajna mudrosti, što me otvoreno i bez koprene okružuješ! Kakove velike slike dižu se oko mene? Koli bezkrajni lanac uzrokâ i učinakâ, kojih prije nisam poznavao? Koli mnoga bića, kojih si nikada pomisliti nisam mogao? Koli mnoge vrsti nepoznatih predmeta i novih neslućenih bića? Koliki višji svjetovi, koji istom postati imaju? Ah, šta su bila moja sjetila, moje predstave, moj um i jezgrica moga znanja? O koli mračna i uzka bijaše moja špilja! U kakvoj sam okolici obitavao? Bio sam sliep, ali sada vidim, i čim dalje putujem, tim više nalazim, čemu da se divim. Gdje je prijašnje moje boravište, zemlja, gdje meni poznati sviet? Zar ona točka? A gdje je vrieme? To je druga točka, mjerilo onoga. Prošlost, sadanjost, budućnost prošla i buduća stoljeća tonu i gube se u tom neizmjernom moru. Sa svih strana pokriva ih bezkrajnost, a vječnost proždire ih u svojih bezdanih. Nu podjimo dalje, pa gledajmo kraj tih velikih čudesa. Ali uviek veći pojavi, čudesa nad čudesi. Gdje se dokonča to more od čudesâ? Idem, a ne mičem se s mjesta. Već je sunce, što moju zemaljsku domovinu razsvjetljuje, hiljadu i hiljadu puta veliki svoj put kroz dvanaest znamenja obišlo, dočim ja ovdje naprvo težim, a nisam se još ni za korak dalje pomako. Još uvjek imam neizmjerne prostore proći. Gledam i promatram i u promatranju stoljeća mi prolaze, a uviek mi je, ko da sam istom ovaj čas počeo. Svaki tren izvire iz neizcrpivoga zdenca hiljadu i hiljadu novih predmeta, a vrelo ne biva manje, ne presahnjuje, ono teče viekom dalje. Ah, nisam ja više u carstvu ograničenosti, okolo naokolo okružuje me bezkrajnost, to je moja postojbina. Tu će se ipak napokon duh moj, uviek težeć za novimi predmeti, zasititi, tu će se neugasiva moja želja za mudrošću napokon utišati . . . . Kakvo to trostruko, pa ipak jednostruko Sunce, koje sve razsvjetljuje, proizvadja, oživljuje i okružuje! O, ja ne mogu podnositi sjaja toga Sunca. Prema tomu svjetlu je sunce, što zemaljsku kruglju razsvjetljuje, tamna noć. Oj koli mnogostruki, divni sjaj! Prema njemu sjajna je duga samo jedna boja. Je li to vječna Mudrost, što tako sjaji? Je li to Pravednost, što se u toli različitih, pa ipak nerazdjeljivih zrakah odsieva? Je li to Dobrota, što to svjetlo i tu toplinu razprostire? Eto to je praizvor toli velikih čudesa, praizvor mudrosti i krieposti. Je li to Božansko lice, to Prabiće? O veličine, o ljepote, o veličanstva! Kojim jezikom, kojimi riečmi da se izrazim? Vi nebeska bića, vi dusi, što u tom neizmjernom moru plivate, kojim jezikom govorite vi? Kako zovete vi ovdje Onoga, koga slabo Adamovo pokolenje na zemlji Bogom zove? Ali nijedan mi ne odgovara, nijedan ne pazi na moje rieči. Sve je ovo niemo pred najvišjim Bićem, sve u njem uronjeno, te nikakova glasa čuti nije. Nije ovo zemlja, gdje bi se u slikah predočivalo; Svemogući nema nikakova imena, koje bi ga dostojno označivalo. Jedini jezik, kojim se ovdje govori, jest: ljubav, strahopočitanje, udivljenje, začudjenje. Ovdje čovjek gleda, i nikad se ne će sit nagledati. Bezbrojne čete blaženih duhova već stoljeća i stoljeća promatraju najvišje Biće, izvor svoga blaženstva, pa ko da su Ga sad istom počeli promatrati, nitko si ne može o Njem slike stvoriti. Jedini Bog vidi i spoznaje Sebe podpuno.

Veliki Bože! Tko si Ti ipak? Tko se može pohvaliti, da Te pozna? Poražen veličinom Tvoga veličanstva osjećam svoju ništetnost. Dok se prispodabljam sa stvorenimi bići, mislim, da jesam nješto; al pred Tobom sam samo praška sunčana. Dok promatram svoje vlastito biće i svoje sposobnosti, čini mi se, da nješto velika na sebi opažam. Kralj zemlje, to je naslov, što laska taštini mojoj. Velik mi se čini duh, što ciele kraljevine, što dubine mora i trajanje vjekovâ obuhvaća. Ali pred Tvojom veličinom gubim se, nestaje me i sa mnom nestaje moje misli. Gdje je sada pozorište slave za čovjeka,

Digitized by Google

što se drži velikim bez Boga; gdje je junak ove zemlje, gdje dobitnik, gdje kralj? Tu je sav sviet izčeznuo, pa ipak hoće čovjek da bude nješto velika? O, sva veličina čovjeka sastoji u tom, što je sposoban, da se može vinuti k Onomu, koj je jedini velik. Najvišja visina, do koje se ograničeno biće uzpeti može, najvišji polet razumnoga stvora sastoji u tom, da se, osjećajući svoju ništetnost, pred Svevišnjim ponizi. Čovjek, koj toga ne umije, jest ništa. Ma kako se daleko razlijegala slava njegova na zemlji, u kojoj obitava, on ostaje ipak kukac bez krilâ, sliepi crv, ništetni prah. On nema niti pojma o pravoj veličini, a njegova oholost pokazuje njegovo ništavilo.

Ali ah, sad se vraćam opet u moju tamnu špilju. Tu se nalazim opet sasvim izmučen na zemlji. Koli grozno boravište! O koli težko breme moram ovdje nositi! O koli kukavan sam sâm pred sobom u tom potištenom stanju! Kolika tmina izvana, kolika sljepoća iznutra! Tjelesne moje oči vide ovdje samo sjetilne stvari. Pogled duha moga jest ograničen i gustim oblakom zastrt. Jesam li ja još onaj isti, što se već u svom vječnom stanu nalazio? Ipak sam ja to doista; ali kako se moje stanje promienilo! O kakova je razlika medju ovom nesretnom zemljom i stanom blaženih duhova! Tamo je sve jasno, ovdje sve noćnom tminom zastrto. Mi ovdje nismo u pravom svojem življu. Sve se ovdje urotilo, da nas k sjetilnim stvarim privuče. Okružuje nas zemljena koljebica, tamni uzki stan poput tamnice.

Nisam li ja duh? Nisam li stvoren za višju svrhu? Ovdje boravim ko nesretni uznik, ko zapušteni pustinjak. Hiljadu brigâ i nevoljâ okružuju me sa svih strana. Gusti i nezdravi zrak pritište me k zemlji i zadušuje me. Kolike pošasti, koliki grozni načini smrti ne prietc mi! Kolike se okužene pare dižu, da me otruju! Kolike su mi mreže postavljene! Kolikih zamkâ moram se čuvati! Preveć sam kratkovidan, da bi mogao ponore spoznati; sjena me vara, a obmama je zavodljiva. Niti jedan tren nisam ovdje siguran, te ništa ne nalazim, što bi me tješiti moglo. Daleko od Praizvora moga blaženstva prisiljen sam baviti se stanovnicî zemlje i zemaljskimi stvarmi. Koli potišteni posao! pa ipak hotio je tako Bog za moje dobro. Vlastitom jakošću nisam ništa, pa ne nalazim takodjer ništa na tih ništetnih stvarih. Sve znam i izkusujem od drugih. S toga su mi dana sjetila kao orudje. Ona su moji sluge, moji glasnici. Iste duše ljudî ovdje su medju sobom rastavljene umrlom koprenom, nemaju medju sobom nikakova saveza, one su si nevidive i nepoznate. Samo po sjetilih razumiju se i priobćuju se medjusobno. Sve poznajemo samo po sjetilih, zato ih svagdje trebamo, svagdje se na njih oslanjamo. Jedini Bog, početnik naš i svrha, neposredno obći sa našim duhom; jedini On govori našemu duhu neovisno od sjetilâ i ravna ga po svojoj volji. Jedini On je njegov pravi gospodar, jedini On vidi ga onaka, kakov je, i gleda njegove otajne misli. Pa ako kadkada i preko naših sjetila govori, to nema nikoje druge namjere, već da nas upozori na Svoj nutarnji glas, na Svoja nevidiva djela. Oj ti uzvišeno obćenje medju Bogom i čovjekom, kraljevsko pravo našega Stvoritelja, Božansko odlikovanje razumnih bića na zemlji, ti si mi u ovom stanju jedina utjeha moja. Po tebi uživamo već naše pravo opredjelenje, po tebi stanujemo već u našoj vječnoj domovini. Po tebi smo onim blaženim duhom jednaki, samo da oni otvoreno bez zastora gledaju, što je nam još sakriveno. O kako se tu iznova uzdignutim ćutim! Tu vidim u sebi sretnu klicu buduće veličine. Vi stanovnici zemlje, vi ptice u zraku i ribe u vodi, vi pitome i divlje životinje i svi vi stvorovi zemlje ove, meni pripada štovanje i počitanje. Akoprem se pod ovom nizkom koprenom vam jednak činim, to sam ipak nebeski duh, što ovomu zemaljskomu stanu samo na čast služi, angjeo, što nepoznat medju vami boravi. Nu što velim ja? Komu ja to govorim? Nepravo tužim se na vas, vi nedužni stvorovi. Ja sâm sebe ne štujem, kako bi trebalo. Vi ste meni podredjeni, vi ste čovjeku podložni i pokorni, kako je to Bog odredio; pa ako se vi proti nam podignete, to smo mi sami tomu krivi, jer vi nas oponašate. Mi smo jedini stvorovi, koji ovu zemlju obezčašćujemo. Čovjek dade prvi primjer neposluha, dočim se proti Bogu podigao; pa ako vi čovjeku posluh uzkratite, to mu je sasvim pravo. Vi ga kaznite za njegov prekršaj proti Gospodinu; vi mu plaćate, što je on svomu Stvoritelju učinio, i to po Božjoj odredbi. Pa što nam vi i činite zla, vi nedužni stvorovi? Vi možete doduše raztrgati moju opravu, al moje pravo biće ne možete ozlediti. Ja sâm ozledjujem i pogrdjujem u sebi čovjeka, ja ponizujem u sebi angjeosko biće do najpotištenijega robstva, i ubijam ga. Često zavadjam ga na potištene naslade tiela. Ostavljam visoki stepen nebeskoga gradjanina, i miešam se s tjelesnimi nasladami, i postajem da-

Digitized by Google

pače njihov rob, da se s njimi hranim najprostijom hranom životinjâ. Vi zamamljujući i lukavi robovi, vi bi rado vašega gospodara poniziti, da sami gospodstvo postignete i budalastu si slobodu izvojštite. Ali vi ćete se kajati za svoju nevjernost, a čovjek će se kajati za svoju zloću. Doći će vrijeme, kada će Svemogući gospodara, što vam ga je dao, natrag tražiti; jer on je Njegov sin. Pa ako ga vidi izopačena i toli visokoga dostojanstva nedostojna, težko si ga vam, vi laskajući i lukavi robovi! Vaša sudbina će biti kao i vašega gospodara, koga ste zaveli. Vječna kazna stići će njega i vas. Ali ako on vječnomu Gospodaru vieran ostane, to ćete vi vječnu nagradu s njime dieliti.

Poslednja noć.

Spoznanje samoga sebe i povratak k Bogu.

O koli je sladak počinak, koli okrepljujući san na obali nakon duge i tegotne vožnje po moru! Noć je u svojem tamnom tečaju odmakla, tielo se odpočinulo, posvetimo ostalo vrieme duhovnim stvarim.

Augustine, ti si sada u Afriki i na istoj obali, odakle si prije malo godina u Italiju odplovio. Ovdje si njekoč prevario majku, koja te u Italiju pratiti hotjela. Tu je ona sprovela noć u pobožnih molitvah, čekajuć na osvitak zore, da s tobom odjedri. To je ona obala, što ju je ona svojimi suzami nakvasila, kada je, prevarena, u osvitku dana vidila u daljini naš brod gdje jedri. Ah, već mi dolaze suze na oči. Ah kolike nježne uspomene bude se u mojoj duši, koliki različiti osjećaji obuhvaćaju me na jedanput! Veliki Bože. ja imam doista zašto plakati. Oj Ti, koj u nutrinji srca moga čitaš, dočim suze moje teku, primi niemi govor bolnoga kajanja, zahvalnosti i ljubavi. Kano neprijatelj Tvoj ostavih ovu obalu; a sada, Tebi je znano i hvala Tvomu milosrdju, vraćam se sasvim drugčiji. Ti znaš, kako Te ljubim i kako mi krvavi srce, kad pomislim na ono, što sam prije bio. Vi dusi, što okružujete priestol Svevišnjega, te Mu molitve smrtnikâ kano ugodni miomiris prinosite, prinesite ponizni moj vapaj pred Njegovo lice. I vi mučenici, zaštitnici Afrike, vi junaci Kartage i Scite, svi vi, što ste Gospodinu viernost svoju krvlju svojom posvjedočili, budite moji zagovornici kod Njegova uzvišenoga priestola. Predugo sam živio kano buntovnik proti svomu Stvoritelju. Sada ne tražim ništa više, već da za Njega umrem. Izprosite mi kod Njega tu milost, da ovu zemlju, koju sam obezčastio, svojom krvlju oprati mogu. Ovdje se još Njegovo presveto Ime pogrdjuje, Njegova sveta otajstva nogama gaze, Njegovi nebeski darovi od mnogih preziru. Manikejska kuga biesni i mnoge upropašćuje. Bjesnilo Donatistâ trga iz naručja crkvi njezinu djecu. Crna četa krivovjeraca zavadja duše u propast; kumirstvo nije još sasvim prestalo. Tolike pogrde na moga Boga čine mi život nesnosnim. Toli tužnih stvari ne mogu više gledati. Ja sam si sâm dug lanac sramotnih grieha zapleo. Sada neka sviet takodjer vidi, kako ja moje pogreške opozivam, kako ja uzdišuć priznajem moju nezahvalnost i Božje milosrdje, te kako ja iz ljubavi prama Njemu umirem. Što Ti drugo mogu dati, o moj Bože, za tolike uvrede, nego svoj život, da druge od grieha zastrašim? O ne prezri ove žrtve, ako Te i jest jako nedostojna. Ja se dižem na neprijatelje Tvoga Imena . . . . Ali što to vidim? Kakvo me to neobično svjetlo obasjava? O Bože, ja sam od straha izvan sebe. Kakva mi se to nebeska spodoba ukazuje u biskupskom odielu? Ah, ti si to, častni duše velikoga biskupa Kartažkoga, tebe vidim opet i padam u strahopočitanju preda te na koljena. Sjajni mučeniče afričke crkve, plemeniti branioče spasonosne vjere, veliki Ciprijane, ti si dakle u tmini svetoga groba, ili bolje rekuć u nebu, gdje duh tvoj stanuje, čuo glas moj? Iz ljubavi prema Onomu, za koga si ti u ovoj zemlji živio i krv svoju prolio, izprosio si mi tu milost, da i mene jednaka sreća zapane. O da bi Svevišnji život moj za žrtvu primio! O da pogani ovo tielo moje žrtvuju, a onda da Tebe, svoga Boga, spoznadu! Ti mučeniče Božji, usliši moj vapaj! Znam ja, da moja krv nije vriedna tolike časti; ali ova bol, ovo žuhkoćom napunjeno srce neka pobudi sažaljenje u tebi. Ti me milo gledaš? Dakle se smijem nadati? Ah ne, ne gleda Gospodin na moju nevriednost, već na Svoje veliko milosrdje. David ga uvriedi, i zaplaka, i dobi oproštenje, i zavriedi Njegove uzvišene tajne opjevati. Petar ga uvriedi, i zaplaka, i dobi oproštenje, i postade stup crkve. Magdalena Ga uvriedi, poteče k Njegovim nogam i zaplaka, i dobi od Njega oproštenje, i postade Njegova, nježno ga ljubeća, čista prijateljica. Jesam li Boga moga većma uvriedio, nego li oni, to će se On i u oproštenju veći pokazati. Mučeniče Božji . . . Ali ti mi pokazuješ trublju i pero i . . . izčeznuo si . . . Vječni Bože! bacam se ni-

Digitized by Google

čice pred Tobom u prah, i klanjam Ti se. Sav sam presenećen i smeten, strepim od straha i radosti. Ali kad si me nevoljnoga čovjeka već udostojao te prikaze, to dopusti, da u tom i Tvoju volju spoznam. Govori, Gospodine, crvu, koj je pripravan slušati Te. Dobrostivi Bože! na koliko si mi već sada Svoju volju objavio? Govori, moj Bože, sluga Tvoj je pripravan svaki Tvoj mig izvršiti. Ali već razaznajem u grudih svojih glas Svemogućega, nebesko svjetlo napunjuje duh moj. Čujem Te, razumijem Te, pa nebo i zemlja neka Ti na tom mjesto mene hvali. Ti hoćeš, da ja veličine Tvoje pismeno i ustmeno navieštam. Ja ću ih navieštati. Ti hoćeš, da u dvojakoj borbi opake bludnje pobijam, koje se proti tebi dižu. Ja ću ih pobijati. Eto sav je moj život Tebi posvećen. Ali Ti, koj me sada na velika djela pozivaš, daješ mi takodjer potrebnu jakost i činiš me sposobnim za izvedenje težkoga zadatka. Kada ja budem, doklegod živim, narodom Ime Tvoje navieštao; kada budem narodom Tvoju veličinu i svemu krugu zemaljskomu Tvoju dobrotu razglašivao: to neka sav sviet vidi, da u svem, što ja činim, jedinome Tebi sva čast pripada. Prije svega ću odkriti moju nevriednost i pred cielim svietom priznati moje opačine i moju nezahvalnost. Budući naraštaj neka znade, kakov je bio Augustin prama Bogu, a kakov je bio Bog prama Augustinu. Ljude ću učiti Tvoje puteve, pa u tom neka se uče Tebe ljubiti. Griešnikom ću odkriti Tvoje ljubezne namjere, a oni će se opet k tebi obratiti. Iz mojih opačina uvidit će, da si Ti Bog milosrdja, pa će Te puni skrušenosti, nade i ljubavi za milost prositi.

K tomu si me dakle sačuvao, kada si moj dugi, griesi prenatrpani, život podnašao? Angjeli nisu dostojni slavu Tvoju navieštati, a Ti se dostojiš k tomu Augustina pozvati? O Bože, sada Te spoznajem; Ti Bože bezkrajne ljubavi, sada Te vidim onako, kakov se u tvom svetom Pismu pokazuješ. Sada spoznajem dobroga Otca, razsipnoga sina, koj je baštinu svoju sramotno protepao. Poznajem nezahvalnika, kako odrpan na pola gol, izgladnio sa svinjami se za žir otima. Bieda i glad doveli su ga do spoznanja i sklonuli na povratak u otčinsku kuću. A dobri Otac, čim ga opazio, poteko pred njega, pao mu oko vrata, zagrlio ga, pritisnuo ga na svoje srce, i orosio ga svojimi suzami. Bieda i nevolja natjeraše moje nezahvalno srce k Tebi, Ti posu žuhkoćom zločestu moju hranu, do koje me griešni moj bieg ponizio bio. Pustio si dušu moju u oskudici pogibati, dočim sam ja daleko od Tebe uživao hranu živinsku. Uznemirivao si me domišljatom ljubavju, dok se nisam povratio k Tebi, Ti jedina utjeho i pokoju moj. Potekoh k Tvojim nogam neobičnim i izvanrednim načinom, vodjen od Tebe samoga, pak o koli su sladje suze pred Tvojim nogama, nego li sve radosti, što ih čovjek daleko od tebe uživa! Spoznaj, o griešniče, toga milostivoga Otca, spoznaj Ga, i pomisli na radosti, koje te, ako se obratiš, u nebu čekaju. Zašto ostaješ daleko od Njega? Šta se bojiš k tomu se Srcu obratiti? Ono te ljubi, a ti od Njega bježiš, Ono te traži, a ti se skrivaš? Nepouzdanje, strah, što te uzteže, da ne potečeš k Njegovim nogam, jest pogrda, grozna pogrda Njegove ljubavi. Vidiš, kako On prima tvoju priliku, razsipnoga sina. Pun radosti vodi ga u svoju kuću, i ne može ga se sit nagledati; tragovi biede i nevolje, što ih na njegovu licu i razdrapanih prnjah nalazi, pobudjuju u Njem sažaljenje, pa daje donieti sjajno odielo, da ga obuče, dragocjeni prsten meće mu na prst, i prostire mu gospodski stol, i poziva prijatelje, da se s njime goste i vesele.

Ah, kad bi sviet svoga Boga poznavao, tko bi se još usudio vriedjati Ga? Pa kad bi Ga oni, koji su Ga uvriedili, poznali, bi li se i jedan jedini uztezao pasti Mu pred noge? Ti, koj si Ga uvriedio, pa bio ti tko mu drago, spoznaj u Njem barem odsele svoga ljubeznoga Gospodina, te popravi pogreške svoga neznanja. Ne prestraši se pred Njim, Bogom pravednim, već poteci k Njemu, k Bogu milosrdnomu. Ako ti se s onu stranu groba pokazuje pravedni sudac, o, to nije nikakov dokaz strogosti, već je to vještina Njegove otčinske ljubavi, kojom te na svoje Srce vuče, jer je On u ovom životu nježno ljubeći Otac.

„Bog neće smrti griešnika, već da se obrati i žive“. Dobrota Svemogućega podiže za sve na ovoj zemlji svoj priestol i poziva sve, da kod nje svoj spas traže. Život je zato opredieljeno vrieme. Ona oprašća svakomu, tko se k njoj uteče. Ona uništuje naše krivnje, a njezino bogatstvo je odkupnina, što ju najvišja pravednost za nas traži. Kada god se bezbožnik k njoj uteče, biti će primljen, obranjen i spašen. O neka se dakle svaki boji, al neka se boji samo Boga ostaviti, a ne da bi se bojao k njemu se obratiti. Nitko neka ne nasljeduje Augustina, koj se od ljubavi Božje udaljuje; nu tko ga je u njegovoj bludnji nasljedovao, taj se baci ničice pred Boga, i oplakuj s njim svoje opačine.

Digitized by Google

Nekoliko čudesnih dogagjaja sa škapularom.

I. Nosi svegjer škapular.[1])

Prečista Djevica podav škapular „od Gore Karmela“ sv. Šimunu Stock-u kaza mu podjedno i ove preutješljive riječi: „*Ko u njem umre, on vječnog ognja trpjeti ne će.*[2])“ Odatle slijedi, da nam je *vazda* nositi škapular, i da nam ga je što prije zamijeniti novim, pošto nam se istrošio već stari. Na to neka nas potakne i slijedeći dogagjaj.

U nekom francuskom uzgojilištu pogje tamošnji nadstojnik, o. Leblanc D. I., da jedno veče razgleda spavaonice. Idući tako spazi on gdje pred krevetom klečeći pobožno se Bogu moli jedan posve mladi pitomac. — „Dijete“, reći će mu nadstojnik, „što je te još nijesi legao spavat?“ A mališ prostodušno otpovrnu: — „Dao sam vrataru svoj škapular, e bi mi ga ispravio, pa mi ga jošte nije vratio; a ovako bez škapulara ne smijem da pogjem spavat, jer nijesam rad da me bez škapulara zateče smrt.“ — „Ne boj se ništa, dijete,“ reče mu nadstojnik, „sjutra će ti se donijeti škapular; a ti sad hajde samo na počinak, pa spavaj mirno.“ — „Oče dragi, ja nikako ne mogu bez škapulara da legnem; može biti da ću još noćas umrijeti,“ — a to dorekav briznu u plač. Ovakvo bogoljubno mišljenje u maloga djeteta nije moglo a da ne gane nadstojnika; s toga on s mjesta ode do vratara i donese pitomcu svome škapular. Ovaj ga pobožno poljubi i o vrat si ga objesi, pa onda još jednom zaufano u pomoć zazvav Majku Božju mirno usnu.

Sjutradan u jutru opet će isti nadstojnik zaredati spavaonicom da vidi, jesu li svi pitomci točno i na vrijeme ustali. Tako obilazeć dodje on i do kreveta ovoga dobrog djeteta, pa kad vidje, da dijete još nije ustalo, pristupi bliže k postelji i zovne maloga po imenu; no — uzalud. Onda hoteć ga probuditi, uze ga za ruku, — ali kako se prepade osjetiv da je ruka posve hladna i ukočena. Mali se preko noći bio jur prestavio, a škapular Majke Božje „od Gore Karmela“ svegjer držao u rukama, te ga bez sumnje još jednom poljubio prije no će duh svoj predati Bogu.

Majka je Božja bez sumnje htjela da nagradi djetinje pouzdanje mladoga si službenika, zašto nije dala, da on umre ne imajući na sebi svetu odoru njezinu. Ded priviknimo i mi te poljubimo bogoljubno sv. škapular prije no ćemo usnuti, moleći time Bl. Gospu za milost, da i u čas smrtni imademo na sebi škapular „od Gore Karmela.“ Nemojmo da ga ikada sa sebe skinemo, jer dokle god ga nosimo, mi već time imamo neko osobito pravo na moćnu zaštitu i pomoć Presv. Djevice.

[1]) Po Huguet-u: Die Andacht zur sel. Jungfrau in Beispiellen. II. Regensburg 1887. pg. 54. ss.

[2]) Sr. Vrhbosna str. 250.

II. Čudesno obraćenje.[1])

Sv. Alfons Ligori, naučitelj sv. crkve, pripovijeda slijedeći istinski dogagjaj. Jedan od svećenika, moj drug, slušao je u crkvi sv. ispovijed, kad u istu crkvu dogje neki mlad čovjek. Unišavši u kuću Božju ne oda on istina a ma baš ničim bogoljubna srca, no opet spoljašnje mu lice bilo tako te se očito vidjela duševna borba, za koju je onaj svećenik mislio, da joj je pogodio pravi uzrok. S toga će izaći iz ispovjedaonice i približiv se k neznancu upitaće ga umiljato: „Prijatelju! Zar ne, vi ste rad ispovjedit se?“ A ovaj odgovori, da jest, samo da će mu ispovijed prilično duga biti, i toga radi želio bi, da ga ispovjednik odvede na zabitno mjesto i tuj da ga ispovjedi.

Kada već bijahu na samu, onda uze tugjinac ovako pričati. „Časni oče! Ja čovjek sam inostranac, te nikako ne mogu vjerovati, da ću ikada steći pomilovanje u Boga, koga sam toliko puta uvrijedio opakim životom svojim. Da ništa ne reknem o ubistvima i drugim bezbožnostima svake ruke, što ih počinih, hoću samo da vam ispovjedim, kako sam se podao grijehu ne toliko da udovoljim požudama svojim, koliko da ružno vrijegjam Boga i oduška dadem mržnji, kojom ga mržah. Ja bih prije sobom nosio propelo, ali ga već davno prezirno odbacih. Još jutros . . . sve me groza hvata, kad samo na to i pomislim . . . pogjoh k stolu Gospodnjem, da bih počinio strašno svetogrgje. Moja je naime nakana bila sv. hostiju nogama zgaziti, i već htjedoh to grozno nedjelo da izvedem. . . Jedino me pomelo, što bijahu kraj mene drugi ljudi.“ Istom što to doreče, predade svećeniku sv. hostiju zavijenu u papir. „Kad evo progjoh mimo ove crkve,“ — nastavi on — „oćutjeh, gdje me nješto goni, da ugjem u crkvu; a tako silno, te bi bilo zaludno svako opiranje. Podjedno stala me strašno žuljati duša, a u srcu mi se nekako porodi

[1]) Sr. Huguet l. c. pag. 64.

Digitized by Google

želja, da se ispovjedim. Ja dodjoh do ispovjedaonice; ali kako bijah zbunjen i slabo se uzdah u milosrgje Božje, već se gotovo riješih, da se opeta vratim. Pa bio bih se zaista povratio, da me nije neka nevidljiva ruka zadržala . . . Tad eto Vi, časni Oče, dogjoste do mene . . . o gledajte samo, gdje klečim . . . hoću da se ispovjedim . . . a doista ja sâm svega toga ne pojimam". . . .

Po tom stade ga ispovjednik ispitivati, nije li možda otolič koje dobro djelo učinio i koju pobožnost obavio, pa je time zadobio toliku milost. Može biti, reče, da ste Majci Božjoj za volju štogodj žrtvovali, ili ste ju u pomoć zazvali? zašto takova obraćenja umije izvesti samo ova moguća a i premila Majka. „Ja da budem išta pregorio ili štogodj se molio!" živo će inostranac, „oh, kako se varate, časni oče! Ta ja mišljah, da sam jurve u paklu".

„No dederte ipak nješto malo razmislite", reče ispovjednik. „Uh, časni oče!" — pa onda posegne rukom u njedra, otkrije ih i „vidite", reče, „to je sve, što uščuvah" te pokaza škapular Majke Božje. — „Nu, sinko moj", povika tronutim glasom svećenik, „gledajte — Presveta Djevica ovu Vam je milost od Boga ishodila . . , Morate da znate, da je ta crkva, u koju stupiste potaknuti nutarnjim glasom, posvećena našoj premiloj majci".

Čuvši to udari inostranac gorko plakati, i uzdahne duboko. Bila to zraka milosti Božje. Po tom skrušeno ispovjedi svekolike grijehe, a kako mu duševna bol za počinjena bezakonja bivala sve to jača, najzad se obeznani te pade do nogu misnikovih . . . . Pošto se opet osvijesti, nastavi sv. ispovjed, i dobi svećeničko odrješenje. A još prije no će se vratiti u domovinu, dopusti ispovjedniku, da posvuda razglasi ovu preveliku milost, što mu je iskazala Majka Božja.

III. Škapular i zrno puščano.[1])

O. Crasset pripovieda, da mu je kazao jedan kapetan kako je na svoje oči vidio, gdje za vrijeme bitke posve iz bliza pucaju na trubača. Pošto ovaj izjavio, da ga zrno ranilo u prsa, uze sam kapetan da ranjeniku razgleda prsa. I zaista nagje, kako se puščano zrno zaustavilo o škapular Bl. Dj. M., što ga je trubač nosio, a nije mu dublje prodrlo u tijelo. Onda kapetan izvadi to zrno i pokaže ga svima, što bijahu nazočni.

[1]) Sr. Keller: 150 Marien-Geschichten. Mainz. Kirchheim. 1889. pg. 59.

IV. Škapular spas umirućemu.[1])

Isti učeni i bogoljubni pisac (o. Crasset) kaže, da se mnogo priča o čudesima, što ih Bog tvorio, da bi potvrdio pobožnost sv. krunice i škapulara Majke Božje. A navodi i ovaj vanredni dogagjaj, koji se zbio na mjestu, gdje je bila bitka Senefska (u Belgiji).

Neki časnik, jednako pošten i hrabar, vrativši se iz boja, pričao je o. Crassetu ovo, što je sam doživio.

Kadno treći dan iza bitke dobih nalog, da pogjem na bojište i ranjene vojnike u bolnicu da otpremim, ugledah usred mnogobrojnih mrtvaca i jednoga vojnika, koji je nosio škapular, a u rukama držao krunicu te molio za svećenika, da bi se ispovjedio. Ja pristupih bliže i vidjeh, kako je mimo druge rane i na glavi teško ranjen od sablje; pa još mu zrno puščano probilo čelo tako te mu se s obje strane mogao vidjeti mozak. Videći ga tako jadna rekoh momcima svojim: „Ovo je mrtvac, pa ga valja ostaviti". A čuvši to jadnik, stao me smjerno moliti, da bih ga s ostalijem ranjenicima na kola metnuo, dodav neka ga slobodno ostavimo na polju, gdje nam drago, samo kad se ispovjedi pred prvim svećenikom, koga će zateći. Ova bi mu molba uslišana. Istom se odvezli jednu milju daleko, kad se namjeriše na jednoga kapelana vojničkog. Umirući vojnik lijepo se ispovjedi i primiv sv. odrješenje podigne oči prama nebu, zatim šapne presv. Ime Marijino i — spokojno se prestavi.

V. Škapular spas utopljeniku.[2])

Neki siromašni arapin iz župe, što ju služe čč. oo. Karmelite u Kajfi (u Palestini) ukrca se na jedan austrijski parobrod i pogje u Jafu sa nekoliko drugova, koji su mu imali biti svjedoci kod ženitbe, što ju kanio sklopiti onamo s jednom mladom arapkinjom — Maronitkom. Čim je parobrod pošao, poče dubati vjetar; a iza toga nastade dosta jaka oluja. Prispjevši u Jafsku luku i ne mogavši se ladja zadržati moradoše se putnici iskrcati odmah na toj morskoj dubini i pred onom tako pogibljivom obalom. Dodjoše dva velika čamca, da izkrcaju što prije putnike. U prvi ih stade 18 i s velikom mukom prispiju kraju. U drugi stade do 28. Istom se odmakô oko 6 metara od parobroda, zahvati ga silni val i prevrnu

[1]) Sr. Huguet l. c. pg. 71.
[2]) Iz „Glasnika jugoslav. Franjevaca" god. 1893. br. 11. str. 177.

Digitized by Google

ga sa svim putnicima. Sa visina Jafskih gledaše okupljena svjetina sažaljujući utopljenike, kako se rvu s valovima, a da im nitko ne može priteći u pomoć. Medju njima bijaše i mladoženja, za koga gore rekosmo. Ne znajući on plivati nosiše ga valovi kano mrtvo već truplo, kad na jednoć jedan veliki val razbivši sve druge valove baci ga na piesak, dok druge nesretnike proguta morska dubina.

Probudivši se Sahbat (ovako je bilo ime mladoženji) kao iza sna kleče i razkriljenim rukama zahvali Presvetoj Majci Mariji, svojoj spasiteljici. Prenesavši ga u jednu obližnju kuću ispripovjeda svima, koji ga posjetiše, da ga je spasila „Karmelska Djevica“, koju je pritisnuvši čvrsto na prsima sveti naplećnik (škapular); odnah zazvao u pomoć, čim je opazio, da je u pogibelji. On kaza, da je osjetio, kako ga je držala nečija nevidljiva ruka nad vodom. Najposlije reče, ja s najvećom sigurnošću tvrdim, da sam na čudesan način spašen; a to mi je čudo učinila „Karmelska kraljica“, kojoj sam se svegjer molio. —

Viestnik.

Naša domovina.

(Directorium . . Archidioecesis Vrhbosnensis.) Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski javlja ovim veleč. oo. župnikom, da za svaki primjerak direktorija, što će ga o novoj godini dobiti za svoje župe pošalju iz crkvene blagajne 50 novč.

(Milostinja za crnce). Na Bogojavljenje buduće godine po odredbi Nj. Svetosti Pape kupiti će se po župah naše nadbiskupije ova milostinja, u koju svrhu neka to veleč. oo. župnici u nedjelju prije Bogojavljenja puku oglase.

(„Disputa“ u našoj bogosloviji). Na 2. decembra imadjahu naši bogoslovci u zavodih veleč. oo. Isusovaca običajnu *disputu.* Iz *dogmatike* branioc bijaše č. g. *Svetozar Rittig,* a protivnici: č. g. g. *Stjepan Ezgeta, Pavao Pajić i Evgenij Tvrtković.* Iz *filosofije* branioc bijaše č. g. *Ivan Mitrović,* a protivnici č. gg. *Andrija Kaparović, Ladislav Kreneis.* Za tim je č. g. *Nikola Odić,* bogoslov IV. tečaja čitao historijsko-kanoničku razpravu: *De conditione et juribus ecclesiae in Bosna et Hercegovina.* Zanimivu ovu *disputu* počastio je posjetom svojom presvietli gospodin nadbiskup s kanonici. Presvietli gospodin izrazio je na koncu svoje zadovoljstvo koli veleučenim profesorom toli bogoslovcem.

(Promjene). Župnikom u Gradačcu imenovan je fra. *Martin Vučković.* — Fra. *Mirko Šestić,* župnik u Potočanih dobio je na neizvjestno vrieme dopust, da može sabirati milodare za franjevačko sjemenište u Sarajevu. Za to vrieme zamjenjuje ga fra. *Franjo Lujić,* vikar iz Plehana.

(Središnje bogoslovno sjemenište). G. Ivan Holz, graditelj poklonio je 5 for. Zahvaljujući srdačno svim plemenitim dobročiniteljem, preporučamo se i na dalje njihovoj blagovolji i požrtvovnosti.

(Darovi). Za crkvu Presv. Srca Isusova u Sarajevu: Uredničtvo „Hlasa“ u Brnu 2 for. — Za *Djetinstvo Isusovo* N. N. 5 for. — *Petrov novčić:* Ulice 10 for.; Zenica 6 for. 58 nvč.; Crkvice 4 for. 7 nvč.; Gučjagora 3 for.; Komušina 4 for. 90 nvč.; Šivša 3 for.; Iv. K. 3 f.

Ugarska.

(Zakonska osnova o gradjanskoj ženitbi). Što se je davno već obećavalo s ministarskih stolica, a česa su se katolici Ugarske plašili, dogodilo se: 1. decembra podnesena je zastupničkoj kući i zakonska osnova o *gradjanskom braku.* Osnova ima 169 paragrafa. Za utjecaj crkve na ženitbu ona dakako ništa ne zna; sve je u rukuh države. Država stavlja zaprjeke, ona dieli i oproste, ona ima u obće svu vlast i to izključivo. Sklopiti se može valjana ženitba samo pred državnim činovnikom, a medju takove činovnike broje se: a) vodilac maticâ u svom kotaru; b) prvi činovnik obćinski, u području obćine; c) veliki sudac u svom kotaru; d) načelnik gradski u gradovih sa uredjenim poglavarstvom za područje grada; e) austro-ugarski poslanici i konsuli. Gradjanski sud može izreći razvod ženitbe. Dušobrižnik, koj bi vjenčao prije, nego li je ženitba sklopljena pred državnim činovnikom, krivac je prekršaja i kazniti će se globom do 1000 kruna; opetuje li to isto: biti će zatvoren 1—2 mjeseca i platiti će globu od 1000 kruna. Zaručnici svake vjeroizpovjesti mogu prije nego li sklope ženitbu ugovoriti, u kojoj od zakonom priznanih vjera uzgajati će se djeca. Ugovor ovaj imade se saobćiti i pismeno uglaviti pred državnom oblasti ili pred javnim bilježnikom. Potanke propise, kojih se valja držati kod tih ugovora i kako ih valja u maticah predbilježiti, izdati će naredbenim putem ministar za bogoštovje i nastavu, odnosno ministar pravde i nutarnjih posala. Svi ugovori, sve obveze i odredbe, koje se protive ovomu zakonu, ne imaju nikakove pravne vriednosti. — Još prije nego li je osnova doprla u javnost, mogao ju je proučiti kardinal Schlauch, koji ju je potankim spisom razdrobio, te pokazao kako i cielim smjerom svojim i pojedinimi svojimi ustanovami vriedja razne katoličke istine vjerske. To i jest razlog, da se je katoličko pučanstvo na sam glas o osnovi u javnih sborovih odlučno proti njoj izjavilo, a sada će i prečastni episkopat izdati skupni pastirski list na vjernike, koji će, nadajmo

Digitized by Google

se, katolike ugarske ujediniti, ohrabriti, da na obranu svoje svete vjere ustanu odlučno. To očekuje od njih i sv. Otac, kako se razabire iz njegove zadnje poslanice ugarskomu episkopatu.

Rim.

(Okružnica S. Otca o nauku S. Pisma.) Dne 18. novembra o. g. izdao je sv. Otac veoma krasno, obsežno (u 8ni 43 strane) pismo, u kojem, kao obično, duboko i oduševljeno razpravlja o tom, kako da se uči S. Pismo. Mi ćemo ovdje navesti tek glavne točke, o kojih govori. Da na ovaj nauk što bolje potakne, ističe *koristi,* koje ćemo odatlje crpiti; sjeća nas na primjer Krista Gospodina i njegovih apostolâ, koji su S. Pismo veoma cienili, te ga rabili, da pouče, ukore, opomenu, privedu slušaoce k svakome dobru. U taj primjer neka se ugledju i oni, koji za sv. službom u crkvi teže i oni, koji katoličke istine imadu izjašnjivati bilo pred učenimi ili pred neukimi. Nigdje neće, koliko ovdje, crpati obilno gradivo o Bogu i njegovih djelih, o spasitelju roda ljudskoga, o Crkvi svetoj, o svem što zasieca u ćudoredan život. — S. Pismo daje i ugled govorniku, koji dokaze svoje iz njega crpa, te on može bolje uvjeriti, protivnika svladati, pa za to ne rade dobro, koji kad govore više se oslanjaju na dokaze svoje nego na božanske. Najslavniji su govornici oni, koji su revno učili i razmišljavali S. Pismo. — Znali su sve ovo sv. Otci, pak su za to vazda S. Pismo hvalili, korist njegovu izticali: ono da je najobilatiji poklad nebeskih nauka, neizcrpiv vrutak spasa, obilat pašnjak i preugodan vrt, u kom će se stado Gospodnje divnim načinom okriepiti i nasladiti. — Znajući to, Crkva je naredbami svojimi pobrinula se, da ovaj poklad, što ga je Duh sveti u velikom veledušju povjerio njoj, ne ostane zanemaren; odredila je, da njeni svećenici znatan dio svaki dan čitaju i razmišljaju; u stolnih crkvah, u samostanih i drugih družtvih da ga vješti ljudi tumače; po nedjeljah i svetkovinah da se vjernikom evangjelje razlaže. — Sada riše sv. Otac poviest ove grane katoličkoga bogoslovja: kako su muževi, koji su se odlikovali učenošću i svetošću, ulagali svoj trud u nauku S. Pisma. U tom se odlikuju odmah učenici apostolâ, pa apologete; za tim katehetičke škole u Aleksandriji i Antiohiji: Iztok i zapad ima u svakom vieku odličnih zastupnika ove znanosti. Osobit polet dadoše ovoj nauci *Scolastici,* koji su najveću pomnju ulagali u tumačenje. — Ocrtav poviest do najnovijega doba sv. Otac razlaže, kako treba da udešena bude ova nauka. Ponajprije valja imati na pameti, da se danas valja boriti najviše proti rationalistom, koji niječu posve objavu i nadahnuće knjigam svetim, tvrdeći da je sve izmišljotina i bajka, a tvrde to u ime *slobodne znanosti.* A danomice rade protivnici to više: knjigami, spisi, novinami, govori, razpleli su pako svoje mreže i medju puk, pa medju mladež. — Potrebno je dakle, da se Sv. Pismo predaje po svih sjemeništih i akademijah. U tu svrhu valja pomnjivo birati učitelje, koji se ovom strukom od ljubavi dulje vremena bave. Poskrbit im se valja i za zamjenike, te mladim, sposobnim ljudem valja dati sgode, da obširnije mogu učiti S. Pismo. Učitelj pako neka najprije izjasni *uvod u sv. Pismo,* da se učenici uvjere o pravosti i cjelovitosti sv. knjiga. Za tim osobitu pomnju neka uloži u tumačenje, pa kad se ne može sve protumačiti, neka se čuva dvih skranjosti: neka ne sliedi onih, koji iz svake knjige tek nješto uzmu, niti onih, koji predugo ostaju kod stalnoga kojega mjesta. Učenikom valja podati kao primjer, prema kojemu će oni kasnije sami proučavati. Tumačenje neka bude na osnovu *Vulgate,* čime sv. Otac neće ipak da posve izključeni budu i drugi prevodi, osobito gdje se nadje što dvojbena ili nejasna. — Crtajući način, po kom valja da se udesi tumačenje, upućuje sv. Otac, da se valja držati Crkve svete, koja je najsigurniji vodja i najbolji učitelj u čitanju i tumačenju sv. knjigâ. Time se napredak u iztraživanju nipošto ne steže, nego se u granicah suzdržaje, te od zablude čuva. To valja o mjestih, gdje je Crkva svoju misao već izrekla; a u drugih valja se takodjer držati nauke crkvene i njena duha. — Učitelj valja da je proučio dobro i druge grane bogoslovja, a napose da poznaje tumačenje sv. Otaca i učiteljâ te najboljih tumačiteljâ. Velik je ugled sv. Otaca, koji su Crkvu iza apostolâ sadili, gradili, pasli, kadgod jednodušno tumače, da se ovo ili ono mjesto sv. pisma proteže na vjeru ili ćudorednost, jer taj sklad pokazuje, da su to kao katoličku nauku dobili od apostolâ. A i onda, kada kažu što kao učitelji, valja njihove nazore cieniti, jer je Bog njim, radi njihove svetosti i težnje za istinom dao više razsvietljenja i milosti. Nu neka se drži učitelj i alegoričkoga tumačenja sv. Otaca, jer ga je i crkva, kako svjedoči njena liturgija, odobrila. Rabiti može dakako i druge pisce katoličke, nu svakako neka ne rabi često akatoličkih knjiga, jer nepokvarena smisla sv. Pisma izvan Crkve ne ima. — Osobito je pako potrebno, da poraba S. Pisma bude kod svih granâ bogoslovja duša i srce, kako to opažamo u svako doba kod Otaca i kod najvrstnijih bogoslovaca. — Govori za tim sv. Otac o pomoćnih kod ovoga znanosti: o istočnih jezicih i o t. zv. kritici. Osobitim marom valja nastojati, da se prouče i *prirodne znanosti,* iz kojih danas protivnici vade razne navale proti vjeri i crkvi. Naidje li gdje na oprjeku medju tvrdnjom S. Pisma i poznatim zaključkom prirodnih znanosti, valja si dozvati u pamet, kako Gospodin govori prema dohvatu ljudi, te s toga valja imati pred očima sve okolnosti, u kojih je takova tvrdnja izrečena. I glede *povjesti* daje sv. Otac podrobne upute, pa na koncu spominje, kako ovaj rad oko tumačenja S. Pisma mogu podupirati i oni, kojim je Bog dao materijalnih sredstva: najbolje će ih uložiti, ako ustroje ili pomažu družtva, koja će ovakovo nasto-

Digitized by Google

janje podupirati, kad se danas od javne vlasti to manjoj pomoći nadati možemo. Budu li se držali ovih naputaka donieti će stvari katoličkoj onu pomoć kakovoj se crkva pravom nada od svoje djece.

Njemačka.

(Zakon proti Isusovcem u saboru dokinut.) Ni danas jošte, prem je žestina kulturnoga boja znatno jenjala, nije dopušteno ni Isusovcem ni njim srodnim redovom vratiti se u njemačke pokrajine. Katoličko pučanstvo živo osjeća potrebu tih redova, a njegovi zastupnici iz središta opetovno su kušali svojimi predlozi, da se zabrana digne, a redovi ovi da uzmognu opet razviti spasonosno djelovanje svoje. Dugo nisu mogli u tom uspjeti, pa ni vještina i okretnost pokojnoga Windthorsta nije mogla slomiti odpora s protestantske strane. Ali je uztrajnost ipak izvojštila makar djelomičnu pobjedu. Znalo se je, da će središte u ovom zasiedanju opet izaći na sriedu s predlogom o toj stvari. A kad je u istinu izašlo, počelo se odmah iz raznih stranaka sabora raditi proti tomu, pače se donjekle i prietiti. Izticalo se, da su ohladnili odnošaji medju Njemačkom i svetom stolicom, jer da ova, a osobito kardinal Rampolla, zauzimlje stanovište odviše nepovoljno trojnomu savezu, a povoljno savezu rusko-francezkomu. Središte dakle da bi bolje učinilo, kad bi svoj upliv upotrebilo, da taj pravac politike sv. stolice okrene na bolje, jer inače da će hladni sada odnošaji posve pomućeni biti. Sve ovo nije ipak moglo središta smesti, te je ono uztrajalo kod predloga, o kojem se viećalo 1. decembra. Grof Hompesch u kratko je obrazložio, da predlog odgovara pravu katoličkoga puka; da ga opravdava i obzir prema Isusovcem, koji su iz ove kušnje neokaljani izašli. S toga da će središte nepokolebivo uz predlog stajati. Za tim izjaviše govornici konservativne, narodnoliberalne, slobodoumne i drugih njekih stranaka, da će predlog odkloniti. Tada uze govoriti zastupnik dr. Lieber u ime središta: Cielokupno katoličko pučanstvo osvjedočeno je, da je zakon proti Isusovcem najnesnosniji i najteži od svih zakona kulturnoga boja. Katolička crkva treba Isusovce i njim srodne redove, da podpuno vrši svoje božansko poslanje. „Mi pobijamo protestantisam“, reče on, „ali štujemo one, koji iz osvjedočenja pošteno ga brane. Vjerski mir ništa toliko ne pomućuje, nego kad većina tlači vjersku manjinu“. Suzbio je za tim prigovor, kan da sv. stolica tjera politiku protivnu njemačkim narodnim probitkom. Nedavno je kardinal Rampolla izjavio, da će se sv. stolica pomno čuvati, te se ne uplete u politički ustroj niti trojnoga ni proti njemu naperenoga saveza. Pošto su onda izjavili govornici Elsaški, pa Welfi, Poljaci, socijalni demokrati, da će glasovati za predlog središta, pošlo se k 1. pa 2. čitanju, te je predlog primljen sa 173 proti 136 glasova. — Nisu dakako svi ovi glasovali od ljubavi prema katoličkoj crkvi i prema Isusovcem. Socijalni demokrati neprijatelji su svakoga iznimnoga zakona, pa dakle i ovoga. Nu kod onih, koji su glasovali proti, većinom je odlučivala mržnja na katoličtvo. U redovih protestantskih stranakâ sve dublje se uvrježuje misao o evangeličkom, protestantskom carstvu. Uspjeh, što ga je zadnjih godina polučio protestantizam na relativnu štetu katoličtva u tom ih to više sokoli. Na središte se one obaziru još u toliko samo, u koliko misle, da ga trebaju, te uzmognu provesti razne zakone, što ih sadanje doba traži. Sada se čini, kan da drže, te ga više ni za to neće trebati u tolikoj mjeri, pa stoga ovaj odpor, iz kojega katolici naslućuju, da im se spremaju crni dani, ako i ne u onoj mjeri i žestini, kako je to bilo za kulturnoga boja. — Udes pako samoga zakona proti Isusovcem nije još ovim glasovanjem odlučen. Imade još svoju da kaže savezno vieće, a tu se obćenito drži, da će stvar zapeti. Kad bi se u saveznom vieću za ukinuće zakona izjavila pruska vlada, onda bi se vjerojatno Isusovci mogli vratiti, jer bi savezno vieće zakon i ukinulo. Nu velika je bojazan, da se pruska vlada neće tako, nego protivno izjaviti. Katolički zastupnici neće ipak sustati u obrani nezastarjelih prava svete crkve.

Prosvjeta.

— *Glasnik Presvetoga Srca Isusova.* Što smo u 21. broju *Vrhbosne* naviestili, to se eto i dogodilo. Velečastni Otci Isusovci u Travniku preuzeše uredjivati novom godinom *Glasnik,* koji je posve prešao u njihovo vlastničtvo i u njihove ruke. Iz *Poziva na predplatu,* koji nam je za prijašnji broj prekasno stigao, makar da smo tri dana otezali razašiljati list, razabrati će naši štioci, da će list oživiti novim životom. Isusovcem je sam Gospodin namienio tu uzvišenu zadaću, da šire pobožnost k Presv. Srcu. Oni će dakle svim zanosom duše svoje *Glasnikom* nastojati, da toj svojoj dužnosti udovolje po svih stranah Hrvatske. Mi ga dakle najtoplije preporučamo! Ne bilo kuće hrvatske, u kojoj ma jedno čeljade umije čitati, a da se u njoj *Glasnik* ne udomi. On će biti naš učitelj, naš savjetnik, naš tješitelj — naše sve. Poduprimo ga dakle izdašno, primimo srdačno. Ciena mu je na godinu *samo* 36 nč. s poštom, a naručbine prima *samo nakladna knjižara Antuna Scholza u Zagrebu (Margaretska ulica br. 6).* Urednik je O. Josip Celinšćak, profesor u Travniku, komu valja slati sve rukopise.

— *Franjevački bogoslovi redodržave Kapistranske u Baji (Ugarska)* smatraju si dužnošću, sinovskom odanošću i čistim hrvatskim duhom proslaviti onog slavnog junaka, koji se je toli hrabro borio za spas sv. vjere Isusove i hrvatske domovine, pa pozivlju cijenjeno hrvatsko općinstvo na pretplatu *spomen-spisa* fra. Luki Ibrišimoviću, koji će skoro ugledati svijetlo u „dioničkoj tiskari“ u Zagrebu, a koji su uz pripomoć prvih hrvatskih književnika napisali i vlastitom nakladom dali otisnuti, namijeniv čisti prihod društvu „sv. Cirila Metoda“ u Istri. Cijena po primjerku 1 for. Tko sakupi 10 pretplatnika, dobiva jedanajsti primjerak na dar.

Digitized by Google

Poziv na predplatu.

Jedna od najtežih godina u mladom životu **Vrhbosne** naginje evo kraju. Kako je prvim brojem ove godine smjelo poletila, te ne povisiv predplatne ciene obrekla, da će donositi stalne priloge, mogao joj je prvi onaj zanos podrezati životnu snagu, da ne bijaše čvrstoga pouzdanja u milost Onoga, čiju slavu želi da proširuje, pa u ljubav prijateljâ, koji ju bez podpore ostaviti neće.

I Gospodin je blagoslovio, prijatelji se u liepom broju odazvaše, pa evo zdravi mogosmo da dočekamo konac godišta. Ali iskrenost joj ne dopušta, da ne prizna, kako joj težko bijaše boriti se sa raznimi težkoćami, te da će udarenom stazom moći pokročiti i čvrstim korakom hodati samo onda, ako se njezinu pozivu odazove znatan još broj prijateljâ. Lani je zamolila, da joj se prijavi barem 1000 ili 1200 novih predplatnika, a ljetos moli ih barem još 500, jer lanjskomu pozivu odazvala se jedva polovica. Po raznih hrvatskih krajevih ovaj se broj lahko može naći, pa s toga pouzdano molimo dosadanje naše prijatelje, da nam ih **za vremena** namaknu, jer jave li se kasnije, pošto odredismo već listu nakladu, onda imademo samo nepotrebna troška, što svakiput znatno osjećamo.

Pozivljemo dakle na predplatu na **Vrhbosnu** s prilogom prevoda sv. Pisma naše revno svećenstvo i naobraženije svjetovnjake, koji će i u listu i u prilogu naći hrane duši svojoj. Ove godine ako u prilogu i nismo štampali cielo evangjelje Matejevo, učinili smo ipak više, nego obećasmo, jer smo donieli 23 mjesto 15 obećanih araka, a to je samo na korist samoga tumača, koji je sada podpuniji, pa i bolji. Do godine uzdamo se sigurno, da će se dovršiti evangjelje Matejevo i Markovo. Ciena **Vrhbosni** sa prilogom jest 3 for. 50 novč. na godinu, a 2 for. za bogoslove i mladež srednjih škola. Novi predplatnici mogu dobiti, **u koliko ima u zalihi**, sve do sada izašle arke prevoda sv. pisma **za cienu od 1 for.**, da im prevod bude podpun. — Kaptol prima predplatu i na sam prevod sv. Pisma, a ciena mu je **1 for. na godinu.** Ovi predplatnici dobivati će posebice prevod u zamotcih po 8 do 10 araka zajedno.

Zahvaljujući dakle ponajprije Gospodinu na dosadanjem blagoslovu, pa prečastnomu episkopatu hrvatskomu, koji nas je toplimi preporukami i izdašnimi svojimi odredbami podupirao, prinosimo srdačnu hvalu i svim ostalim prijateljem, koji su nas ljubezno i požrtvovno pomagali, pribirući nove predplatnike, namjenjujući svoje liepe članke našoj **Vrhbosni.** Vremena, u kojih živimo, ne dopuštaju nam, da se zadovoljavamo s onim, što imademo i što stekosmo. Sve ovo traži od nas, da napredujemo, da za višim težimo, da veće uspjehe polučiti uznastojimo. A uspjesi na polju vjerskom najbolje zajamčuju narodu našemu pravo blagostanje, sretnu budućnost. Složan pako i odlučan rad naš donieti će plodova, obilnih plodova našoj majci crkvi i domu.

SARAJEVO 24. novembra 1893.

Dr. Andrija Jagatić,
kanonik Vrhbosanski i urednik „Vrhbosne".

SADRŽAJ: *Trojako: Budi!* — *Nešto o S. Malakiji Irskom Biskupu i njegovim proročanstvim o Papam* (D. T.). — *Nad Isusom u Jaslicami* (spj. A. B. Jagar). — *Noćna razmatranja u duhu sv. Augustina* (A. Blažević.) — *Nekoliko čudesnih dogagjaja sa škapularom.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.* — *Poziv na predplatu.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

VRHBOSNA

KATOLIČKOJ PROSVJETI.

GODINA VIII.

UREDIO:

PR. ANDRIJA JAGATIĆ,

KANONIK VRHBOSANSKI.

SARAJEVO

1894.

TISKARA „BOSANSKE POŠTE.“

Digitized by Google

Gdje je što?

I. Okružnice.

Strana

Glasnik jugoslavenskih franjevaca 273
Glasnik Presvetoga Srca Isusa 45
Izpiti 204
Katoličko dječačko sjemenište u Travniku . 193
Korizmena okružnica svećenstvu 33
Korizmena okružnica vjernikom 17
Korizmeni post 23
Oratio in gratiarum actionem 45
Pitanja za kler nadbisk. Vrhbos. 242
Pristojba za vjenčanje 274, 383
Uzkrsno vrieme 22

II. Pjesme.

Ave Maria († Vlad. Klopović) 145
Ave Maria (Jadranski labud) 382
Dva groba (A. Bogoslav Jagar) 361
Duhovi (A. Manzoni-Jagar) 161
K mladoj misi (Iv. Ev. Sa—r—ić) 24
Kod slapa Plive (A. Bogoslav Jagar) . . . 362
Majka zora (—r—) 129
Nad grobom sestre (P.) 198
„Naša diko, naša slavo“ 82
O majčinu godu (V. P. Bršljanski) 13
Pjesmi (A. Bogoslav Jagar, ... 377
Prava majčina radost (Po narodnoj) 181
Sursum corda (Al. Rožić) 65
Sv. Alojziju (L. V. Bjelovarac) 184
S vilom domovini (—r—) 5
Turobnice († Vlad. Klopović) 228
U sumraku (Al. Rožić) 313
Velikom učenjaku dru. Fr. Račkomu (O. A. Pavlić) 101
Vicisti Galilaee (A. Bogoslav Jagar) 49

III. Dopisi.

Brno *(Prvi sastanak českoslovanskih katolika)* 254
Drenovci (*Mlada misa)* 256
Dubrovnik *(† Budinić Maksim, dr. Is.)* . . 60
Gradačac *(Blagoslov novoga groblja)* 171
Ispod Vlašića *(Jubitej apoštolstva molitve* . . 388
Iz biskupije Krčke *(Trublja Sv. Križa)* . . 140
Iz biskupije Krčke *(Staroslov. jezik i nove knjige)* 218
Iz biskupije Krčke *(Ustoličenje novoga biskupa)* 309
Iz Posavine *(Porcijunkula i hodočašće u Tremošnici)* 273
Rezno (*Četernaesta glavna skupština Cecilijanske družbe)* 256
Sa ušća Bosne *(Crkva u Domaljevcu)* . . . 387
Zagreb *(Došao nam je nadbiskup)* 220

IV. Članci.

Apostolski list Leona XIII. svim vladarom i narodom 209
Ave maris stella (Allegoria) 152
Božić (O. A. P.) 7
Četiri duhovna govorenja o Došašću . . 356, 383
Čudo u Lourdesu i Kritka Emilija Zole (Pr. O. A. P.) 337, 345
Družtvo francezke kat. mladeži u Lourdesu (Fr. Dominez) 82
Družtvo svećenika klanjaoca presv. olt. sakramentu (St. Kropek) 146
Cianbattista de Rossi (P. P.) 323
Hrvatska knjiga za razmatranje (dr. A. Jeglić) 252
Jošter njekoliko riječi o proror. o Papam, što se pripisuju S. Malakiji (O. T.) 117
Kako valja uzgajati djecu (dr. A. Jeglić) . . 246, 259, 279, 297, 329
Katoličke misije (—k) 39, 53, 69, 85, 102, 120
Katoličke novosti iz ital. književnosti (M.) . . 59
Konac života Poncija Pilata (C. Gruber) . . 368
Marija (S. M. Trbojević) 322
Marijin mjesec (P. P.) 358
Naš učitelj — Gospod Bog (K.) 183
Ne klevetaj (O. L. Coloma — A. J.) . 9. 27, 42
Nješto o crkvenom pjevanju 269, 290
Obzir ljudski — ljuta rana našega doba (dr. Ivan Košćak) 228, 242, 262, 282, 302, 314, 333, 352, 362, 378
Oglas u novinama 186
O Križu (O. T.) 66
Osam blaženstva (Kard. Capecelatro — M.) 91, 106, 123, 138, 154, 170, 185, 202
Plemeniti putnik (Stöger — Iv. Ev. Š . . . ć) 27
Proročanstva o Papah biskupa S. Malakije (C. G.) 56

Digitized by Google

Strana

„Rajski vijenac“ (Iv. Ev. Šarić) 386
Sveto pismo i najvažnija otkrića u Misiru i u Kaldeji (P. P.) 365
Tajna velikih djela (A. Weiss; pr. Fr. Glavaš) 319
Tumačenje sv. mise za svećenike (Ante Barač) 199, 215, 250, 266, 286, 306
Uspomeni † Petra Bučara (Jur. Pušek) . . . 92
Valentin ili prepriečeno zvanje (Bosco-Košćak) 134, 148, 166
Vjera (J. M. Moigno — A. J.) . 1, 50, 97, 113, 130, 163, 177, 194, 225
Za Noemovom arkom (A. Bogoslav) 72

V. Viestnik.

I. Naša domovina.

Albrecht nadvojvoda 157
Ambrinac Alojzij 173, 204
† Antonac Angjeo 371
Arheološki kršćanski sastanak u Spljetu . . 142
† Ašperger Dragutin 371
† Benković fra Ilija 78
† Biankini Fran 371
Blagoslov franjevačkog sjemeništa 311
Bogoslovno sjemenište Vrhbosansko . 15, 95, 204
† Buzolić Stjepan 204
Crkva svete krunice u Lepantu 311
Crkva u Sanskom mostu 45
Crkva u Tuzli 311
Čudovit slučaj u Komušini 276
Danilo vitez Ivan jubilarac 325
Darovi 15, 31, 45. 62, 78, 95, 108, 125, 157, 173, 188, 204, 222, 239, 295, 311, 325, 342, 352, 371
Duhovne vježbe za kler nadb. Zagrebačke . 275
Duhovski blagdani 157
Dušni dan 359
Dvadesetpetgodišnjica redovničtva 324
† Erceg fra. Andrija 359
† Gabrić Vjekoslav 371
† Gažić Mirko 371
General franjevaca u Bosni 157, 173
† Gjebić-Marušić fra Ivo 95
Gugler Pavao, biskup, generalni vikar . . . 239
Hadrović Stjepan 95, 371
Instalacija rektora na hrv. sveučilištu . . . 342
Izpiti 311
Jagatić dr. Andrija 222
Jeglić dr. Antun 221, 274
Kallay pl. Benjamin, ministar 274
Kapitul franjevački 173
Katehetski sastanak 108, 204, 274, 295
Klečanje 62
Konac godine 15
Korizmene okružnice 62, 77, 107
Korizmeni post (izpravak okružnice) 78
† Kuril Josip 31
† Lechner M. Franciska 142
Listopadska pobožnost 311
Liturgija staroslavenska u Senjskoj biskupiji 141
Marčelić Josip, biskup Dubrovački . 77, 173, 222
† Mihaljević fra. Jerko 157
Mladi doktori 359
Musić fra. Anto 325
Nadbiskup Vrhbosanski . 221, 258, 294, 311, 324
Nakić Filip, biskup Spljetski 342
Nilles O. Nikola, Isusovac 274
Petrov novčić 294
Početak nove godine 15
Pokojni predplatnici „Vrhbosne“ 15
Posilović dr. Juraj, nadbiskup zagrebački . 124, 141, 173, 221, 228
Potočnjak Ivan, kapitul. vikar Modruški . . 222
Predmersky Andrija 312
Premuš dr. Dominik 239
Previšnji imendani 274, 371
† Prgić fra. Mato 78
Promjene u nadbiskupiji . . . 31, 78, 173, 188
Proslava novih blaženih Isusovaca u Travniku 125
Prva sveta pričest 125
Pušek Juraj, upravitelj dekanije 204
† Rački dr. Franjo 62, 77, 238
† Radoničić dr. Tripo, biskup kotorski . . . 324
Redjenje 222
Redodržavnik O. O. Isusovaca 188, 276
Stolna crkva u Spljetu 31
Svečanost Presv. Srca Isusova 187
Sterk Andrija, biskup Krčki 77, 173
Strossmayer J. Juraj 62
Tielovski obhod 173
† Tomić fra. Andrija 157
† Tomić fra. Petar 325
† Tvrdković fra. Ivo 325
Uccellini Franjo, biskup 77, 173. 275
Uzkrsni blagdani 107
† Vincetić fra. Jerko 157
Vinsky Ignatij, kapit. vikar Senjski 222
Vjenčanje 294
Zahvala iz Brčkoga 108
† Žagar Augustin 45

2. Naša monarhija.

Broj katol. svećenstva prema kat. pučanstvu u Cislajtaniji 15
Crkvenopolitičke zakonske osnove u Ugarskoj 325
Čebašek Andrija jubilarac 258
Glavna skupština družtva Sv. Stjepana u Budapešti 158
Katolička družtva u Beču 157
Krist i njegova nauka 95
Krist i njegov puk 78
Osmi sastanak ug. katolika u St. Biogradu . 372
Papinsko pismo austrijskim biskupom . . . 277
Pismo apost. nuncija Ferd. Zichyu 240
Prvi kat. sastanak za dolnju Austriju u Beču 371
Rössler biskup o kateketičkoj poduci . . . 277
Sastanak katolika u Budapešti 47
Skupni pastirski list ugarskih biskupa . . . 46
Socijalna predavanja 188, 276

Digitized by Google

Strana

Svečana sjednica kat. školskoga družtva u Beču 372

3. Rim.

Crkva sv. Joahima 390
Harmel Leon u Rimu 174, 189
Istočni patrijarke u Rimu 373
Okružnica Poljskim biskupom 108
Okružnica sv. Otca o sv. Krunici 312
Papa i sporazumak francezko-ruski 48
Papa, Rim i vlasti 126
Stogodišnjica Pia IX. 205
Sv. Otac kardinalom o Božiću 32
Svršetak jubileja 78
Španjolsko hodočašće 143

4. Belgija.

Izbori u sabor i u senat 359
Kršćanski demokrati 63
Pastirski list biskupa Doutreloux-a 79
Svjetovna vlast sv. stolice 327

5. Francezka.

Crkva i demokracija 190
Crkva i viek 158
Djevica Orleanska 127, 159, 174
Konferencija Ozanam 206
Kršćanski radnički sastanak 175
Lasserre Emil. Zoli 342
„Novi duh“ 110
Novi duk u crkvi 343

6. Italija.

Slobodno zidarstvo primiče se razsulu . . . 325

Strana

Sv. Otac kardinalu Capecelatru 109
Znamenito očitovanje 79

7. Njemačka.

Katoličko pjesničtvo 144
Nejednakost u Pruskoj i ex-jezuita Hoensbroek 191
205
Obća skupština njemačkih katolika 293
† Schlözer A. 176
Socijalizam njemački 325
Triersko družtvo za seljake 344
Tristogodišnjica Palestrine 222

8. Rusija.

Aleksander III. i sv. stolica 390
Legacija ruska kod sv. stolice 191
Odnošaji prema sv. stolici 223

9. Španjolska.

Biskup Vicha o položaju 126
Skupni list episkopata 192

10. Švicarska.

Katolici i djelovanje socijalno 111
Svetogrdje slobodnih zidara 206
Švicarski savez radničkih družtva 326

Amerika: Kongres vjeroizpovjedi 374

Prosvjeta je pratila mal ne u svakom broju razvoj hrvatske bogoslovne knjige, a donosila češće viesti iz stranih književnosti: francezke, njemačke i talijanske.

Digitized by Google

Vjera.

Ne bijaše moguće, da premudri Stvorac naravnoga i nadnaravnoga poredka nije poznavanje stvari vidivih tako udesio prema shvaćanju istinâ, što ih je on objavio, te čovjek, koga je stvorio radi sebe, upozna ono što je u njem nevidivo, po onom što je stvoreno. S toga kaošto je častno Božja djela objavljati i priznavati; isto tako je svake preporuke vriedan, tko se prihvati, da taj divni red znanstveno razloži i izjasni. A što je vazda bilo koristno, to učini baš potrebnim oholost sadašnjega doba, koje opetuje staru onu *Non serviam,* te nastojeći da odstrani Boga od stvari ljudskih, prezire njegovo gospodstvo, huli njegovo veličanstvo, te štogod po naravi upozna, ili je primilo od njegova veledušja, bezbožno okreće proti njemu. Nu taj plemeniti posao veoma je težak i posve mučan: jer od onoga, koji ga se je latio, traži da temeljito i obsežno poznaje ne samo predmete svete nego i fisične, da pročita skoro nebrojene knjige pisane u raznih jezicih, odkle će moći crpati stranom stare i nove laži-zaključke, što se dižu proti redu, stranom nov svakdašnji napredak prirodnih znanosti, koje će svjetlom svojim raztjerati magle, što su ih oni nagomilali.

Ovo je pisao slavno vladajući papa Leo XIII. učenomu Francezu Josipu M. *Moigno,* kanoniku sv. Dionisija 3. jula 1879., kad mu je uprav čestitao, što je duboko i svestrano razpravljao o vjeri prema znanosti i prema razumu u svom glasovitom djelu: *Les splendeurs de la foi.* Učeći i tumačeći dulje vremena bogoslovne i mudroslovne znanosti, on je prionuo i uz prirodne tako, te se obćenito hvalilo sve, što je on javno iz svih njihovih grana pisao i tumačio. Za to i imade ovaj njegov učeni trud velik ugled kod svih, koji ljube istinu, dočim oni, koji istinu mrze, ne mogu ga prezirno odbaciti, jer on vješto i hladno razpravlja razne, važne i težke predmete.

To i jest razlog, te mi odlučismo, da tečajem ove godine, u više navratâ, poskitimo našim cienjenim štiocem po koji struk, ubran na ovom prostranom polju. Pitanja, koja razpravlja, zasiecaju u svakdanji život, pa mogu i kod nas Hrvata gdje razbuditi, a gdje učvrstiti i razplamtiti sveti osjećaj vjerski.[1])

1. Vjera je potrebita.

1. *Tko uzvjeruje i pokrsti se spasit će se; nu tko ne uzvjeruje osudit će se.*[2]) — *Tko ne vjeruje*

[1]) Rabimo ovdje 4. izdanje od 1888. godine.
[2]) Mark. XVI, 16.

Digitized by Google

u jedinoga Sina Božjega već je osudjen. On neće viditi života. Srčba Božja počiva na njem[1]).

Tko je, govoreći sam o sebi, izrekao ovu tako odlučnu rečenicu? Isus Krist. — Na koga je sv. Ivan mislio, kad je pisao ovu strašnu prietnju? Na Isusa Krista.

2. Ivan, ljubljeni apostol, ocrtao je ovimi uzvišenimi riečmi dolazak Isusa Krista na ovaj sviet: On je Rieč, Sin Božji; on bijaše u Bogu prije svakoga početka, i on je Bog. Sve je po njem učinjeno, i bez njega nije učinjeno ništa od onoga, što je učinjeno. Ljudi imadu od njega život i razumievanje. On je pravo svjetlo, koje razsvietljuje svakoga čovjeka, što dolazi na ovaj sviet. On postade tielom i prebivao je medju nami, pun milosti i istine.

Predteča Gospodinov pozdravio ga ovako: Došao je poslie mene, a bijaše prije mene. On je jedini Sin Božji, koj živi u krilu svoga Otca. Ja nisam dostojan, da mu razriešim remenje na obuči. Evo jaganjac Božji, koji odnima griehe svieta. Ja ga nisam poznavao, kada je, medju množtvom grješnika, došao na obale Jordana te tražio od mene krst pokore. Nu onaj, koj me je poslao da krstim vodom reče mi: Onaj, koga vidio budeš da silazi i nad njim da boravi Duh, krstiti će Duhom. Ja vidjeh, da Duh silazi s neba u slici goluba i nad njim da boravi; ja sam čuo glas s neba gdje govoraše: Ovo je sin moj ljubazni, koji mi je u volji, pa sam mu ja dao svjedočanstvo, da je on Sin Božji.

3. Isus Krist bijaše dobrota sama. Njegov glas nije odjekivao gromko na javnih mjestih. On nije hotio da prekine trsku na pol slomljenu. Jaganjac Božji, pozivao nas je, neka od njega učimo, te budemo blagi i ponizni srcem. Zvao se je našim otcem, našim bratom, našim prijateljem, zaručnikom duša naših. Prikazivao nam se je pod ganutljivimi pričami otca razmetnoga sina, Samaritanca, gospodara vinograda, koji je do skranjosti veledušan. Da uzbudi u nas neograničeno pouzdanje, on se je sakrio pod slike, što najviše privlače. Ja sam voda živa i čista, koja ugasuje žedju za uviek; slastan kruh, koj neumrlim čini one, što ga blaguju; vrata uviek otvorena, kroz koja se ulazi na obilatu pašu; put uzak, ali siguran, koj vodi u blaženo boravište; plodan trs, koji svakoj grani daje život i plodovitost; svjetlo blago i sjajno, pa tko za njim ide zabluditi neće. Često je on zavapio: Imam biti kršten krstom krvi; pa težko izčekujem da prolivena bude do zadnje kapi ta krv, čiji žarki plam me izjeda. Sa svakim se čovjekom istovjetujuć, govorio mu je: Zaista, zaista kažem vam, štogod učinite najmanjemu od mojih, meni učiniste. Tko udara na nj, udara na zenicu oka moga.

4. Sav njegov život bijaše samo jedan dugi čin ljubavi prema Bogu i prema ljudem. Sva njegova poviest stoji u dvie besjede: prolazio je čineći dobro, to jest ljubeći ljude. Svaki njegov korak bijaše označen novim dobročinstvom, čudom ljubavi. Hromu je zapovjedio neka hoda; sliepomu je vratio vid; gluhomu je učinio da čuje; niemomu da govori; gubavcu da ozdravi; njekoliko malenih hljebaca umnožio je tako, te se nasitiše hiljade ljudi; sina kneza sinagoge pozvao je s ruba groba; kćer Jairovu, sina udove Naimske, Lazara je uzkrisio; Samaritanku je poučavao i obratio; Zakeja pozvao je k vjeri i obratio ga; Mariji Magdaleni otvorio je srce na pokoru i na kriepost i t. d., i t. d.

5. S njegova bića prosievala je božanska moć, koja je izcjeljivala svako zlo. Sve je u njem toli liepo pokazivalo blagost i dobrotu, da su se djeca sakupljala oko njega i umiljavala mu se, da je puk željan njegove besjede, išao za njim daleko u pustinju, zaboravljajući na sve potrebe života. Uz to je njegovo toli dostojanstveno veličanstvo ulievalo počitanje i njeki sveti strah. Kad se je bjesnilo njegovih neprijatelja najviše razmahalo, on ih je suzpregnuo pogledom, izbavio se iz njihovih ruku, koje postadoše nepomične i ode.

6. Patnja tjelesna ili čudoredna nije ga se mogla dohvatiti van u čas, što ga je dragovoljno odredio u bezkonačnoj svojoj ljubavi prema Bogu otcu si i prema ljudem braći svojoj. Jer nas je ljubio i jer je to htio: rodjen je u štalici, u kojoj se oglasilo bolno njegovo uzdisanje; proživio je trideset godina u skromnosti radeći u siromašnoj radionici. Kroz cielo svoje javno djelovanje on je trpio siromaštvo, progone, pogrde velikoga broja nepomirljivih neprijatelja. U vrtu Getsemanskom duša njegova bijaše žalostna do smrti; spopala ga smrtna stiska; a krv potekla iz svih njegovih žila, te nakvasila zemlju. Izdao ga je učenik nezahvalni i svetogrdilac, koji ga je cielivom predao njegovim krvnikom; njegovo božansko lice pljuskahu i na nj pljuvahu. Tielo njegovo izderano je

[1]) Iv. III, 18 i 36.

Digitized by Google

od udaraca, glava trnjem okrunjena, žezlo mu je trska, kraljevski plašt krpa grimizna; predpostavili su mu buntovnika ubojicu.

7. Osudjen bje na smrt. Na Kalvariju je išao oterećen sramotnim orudjem svoje kazne, izgubiv snagu, potezan od nečovječnih vojnika. Pružio se po oltaru žrtve ne tužeći se. Podignut medju nebom i zemljom, viseći na krvavih ranah, slušao je hule učenjakâ i velikašâ, koji su ga ružili; zavedena puka, koji ga je proklinjao. Njegova duša u gorkost uronjena nije dobila od Otca mu nebeskoga zatraženu utjehu. Umro je u najtežih bolih povikav glasom velikim!

8. Primajući zadnji njegov uzdah nebo je potamnilo, zemlja se potresla u svojih temeljih, pećine se razpukoše, zavjes hrama se razdera, stotnik i njegovi pomoćnici udarahu se u prsa i govorahu: Ovo je zaista Sin Božji.

Uzkrsnuvši on je dolazio svojim učenikom, da im rekne: Ja sam! Ne bojte se! Mir vam donosim! mir vam dajem. A kad je uzašao na nebo, te se uklonio njihovim pogledom, prije ih je još blagoslovio, te srce njihovo napunio nebeskom radosti.

9. A to je onaj što reče: *Bog je toliko ljubio sviet, te je za nj dao svoga jedinoga Sina, da svi koji vjeruju u nj ne poginu, nego uzimadu život vječni. Tko vjeruje u nj neće biti osudjen, nu tko ne vjeruje u nj kao u jedinoga Sina Božjega, već je sudjen i osudjen.* — A predteča Božji, najveći i najsvetiji medju ljudi, vapio je: *Tko vjeruje u Isusa, Sina Božjega, imati će život vječni! Tko ne vjeruje u Isusa, Sina Božjega, neće viditi života; srčba Božja leži nad njim.*

Oštre li striele! Ljudi, koji više ne vjeruju u Isusa Krista, koji su glede prošlosti nehajni, sa sadašnjosti zadovoljni, za budućnost nebrižni, oni su sudjeni! Oni neće vidjeti života! Srčba Božja počiva nad njim!

Isus Krist rekao je takodjer Marti, sestri Lazarevoj: *Ja sam uzkrsnuće i život! Tko vjeruje u me, živiti će i onda kada umre! A tkogod živi i vjeruje u me neće umrieti nikada!* A Marta zavapi: *Vjerovala sam, da si Krist, Sin Boga živoga, koji si došao na ovaj sviet da ga spasiš.*

10. Vjera je potrebna! Sva kršćanska vjera stoji u ovom strašnom dvobiru: Tko vjeruje i tko je kršten spasit će se! Tko ne vjeruje osudit će se! Naši kršćanski simboli počimlju ovom svetčanom izjavom: *Svaki čovjek, koji hoće da bude spašen, mora držati vjeru katoličku, jer ako ju ne drži cielu, i neokrnjenu, on će bez dvojbe poginuti za uviek!* A svršuju ovako: *Ovo je vjera katolička, tko ju ne vjeruje vjerno i čvrsto ne može biti spašen.*

11. Vjera u Boga je bezuvjetno potrebna, jer bez nje, reče sv. Pavao, nije moguće omiliti Bogu. Prvi korak što ga učiniti mora onaj, koji hoće da se približi k Bogu, jest, te vjeruje, da on bitiše i da nagradjuje one, koji ga traže. Vjera je jedini vez što veže čovjeka s Bogom, zemlju sa nebom.

12. Vjera u Isusa Krista bezuvjetno je potrebna, jer je samo u Isusu Kristu spas, te ne ima drugoga imena do imena Isusova, po kom bi ljudi mogli biti spašeni.

13. Vjera je bezuvjetno potrebna pojedincem. Neka je tko otvorio srce svoje griešnim strastim; neka nije mario za zakone vjere naravne ili objavljene; neka je dugo nogami gazio zakone Božje; njegove svete Crkve! Ako ostaje vjera ili oživi, još su otvorena vrata pokori! A kada službenik izmirenja dodje da nas posjeti na našoj smrtnoj postelji, moći će da nas ohrabri vapeći Bogu prosećim glasom: Ne opomeni se, Gospodine, njegovih pakostî! Zaboravi na nesvjesticu, u koju ga je često bacio kvas zlih želja; jer prem je griešio, mnogo griešio, nije zaniekao Otca, ni Sina, ni Duha svetoga! Nego je vjerovao! vjeruje! kaje se! — sve je spašeno.

Bez vjere, zemlja nije više progon, prolazni zatvor, nego vječna robija, početa u vremenu, a koja će se nastaviti u vječnosti, bez i kakva traka nade za nesretne joj stanovnike!

14 „Ti si sterao tamu, veljaše Bogu kralj-prorok,[1]) i noć je nastala, a sve šumske zvieri prolaze svuda u njoj. Lavići, hlepeći za svojim plienom velikim rikanjem, traže od tebe pašu svoju. Sunce je ogranulo, a oni su se opet sabrali, te su opet zauzeli mjesto u svojoj jami! Čovjek onda izadje na svoj rad i bavi se svojimi poslovi do noći.“

Ako dakle čovjek ne ima vjere, ako ne može pogledati u nebo pogledom punim nade i ljubavi, u čem se udes njegov razlikuje od udesa životinje? Neće li on biti nesretniji od nje, jer si je on više nego ona svjestan zalâ, što ga stižu. Kada zorom vidim po dugih i širokih gradskih ulicah, ružnoga zimnjega dana, ono zabavljeno

[1]) Ps. CIII., 20.

Digitized by Google

množtvo ljudi, žena, mladića, djevojaka, koji idu na četiri strane svieta da traže toli si nuždan kruh, pa kada, sabrav se, moram si kazati, da ih je velik dio izgubio vjeru; da dosljedno za ove jadnike ne ima više žrtve, što bi ju mogli prikazati za svoje griehe, srce mi stegne smrtna bol, te zaplačem! Pa se ljutim na one hiljade lažnih apostola, koji se neprestano uroćuju proti Spasitelju ljudi, da izbrišu njegovo ime iz zemlje svetî, te mu zatvore svaki pristup u srce čovječanstva.

Bezbožnjaci, slobodni mislioci, pisci nečistih i taštih stvari, pristalice tajnih družba, što činite svaki dan sa siromašnim Abelom, bratom svojim? Izgubljena njegova vjera, više još nego prolivena krv, vapi osvetu proti vam. Bog ga bijaše uzdigao na vršak častî; bijaše ga učinio mal ne slična angjelom, obasuo ga dobročinstvi i slavom! Zaveden od vas, nije više shvaćao svojega visokoga opredieljenja, snizio se je do površine nerazumnih stvorova, učinio se slična životinji. Ah! koji je bio svetost i dobrota sama rekao je o vama: „Tko sablazni jednoga od malenih što vjeruju u me, bolje bi mu bilo da si ovjesi o vrat mlinski kamen, što ga magarci vuku, i da se utopi u dubljinu morsku!“

15. Vjera je bezuvjetno potrebna narodom i puku. Ah, ne govorite o narodih i o puku bez Boga, bez Isusa Krista! Ne zovite ga sretnim, veljaše David. Možda su im sinovi poput novih nasada puni mladosti i u naponu; kćeri da im napreduju u ljepoti; — blagajne prepune zlata; ovce im preobilno plodne; stada im sabiveno izlaze iz pojatâ; volovi im upitani; kuće im bez pukotinâ, a zidovi gradski bez otvorâ; neka ni jedan uzklik žalosti ne jekne njihovimi javnimi trgovi: to nije sreća! Blažen je samo onaj narod, komu je Bog Gospodin ljubljeni i blagoslivani!

16. Za narode početne, koji bi prekinuli s Isusom Kristom, te se vratili u poganske bludnje, moglo bi na oko u tom biti možda kakve sreće. Nu koli strašan bi bio udes odpadnika naroda prosvietljena, uzgojena, osudjena na neumoljive potrebe modernoga prometa i napredka. Nevolja i razpuštenost preotela bi strašno mah; tu bi na skoro bilo, da se poslužim riečju Isusa Krista, mrzost opustošenja. Bieda postigla bi stepen, kako ga još sviet vidio nije. A da Bog, u svojoj ljubavi prema svojim odabranim, ne bi skratio ove dane obćenite nevolje, cielo bi čovječanstvo propalo fizički i moralno.

S toga će, prije nego li vjere posve ne stane na zemlji, kucnuti svietu posljednji čas. Sunce će potamniti, mjesec izgubiti svoj sjaj, zviezde se na obzorju potresti; Sin čovječji ukazati će se na oblacih, okrunjen moćju i slavom; angjeli će sabrati sa četiri strane svieta slavni skup njegovih odabranika, koji će s njim unići u život vječni; dočim je nečist skup bezbožnika ili grješnika bačen u ponor pakla.

17. Ali smjela škola positivisma i nezavisnoga morala, ponosito hoće da učini razum i znanost izvorom ne samo svake istine, nego i svake svetosti te svake sreće.

„Zakon je naravi, kaže ona, da znanost i materialni te moralni napredak čovjeka zajedno se nerazdjelivo razvijaju.“ Napredak materialni? dà, do njeke stalne točke, do stalne njeke granice! jer pretjerani napredak materijalni, oslobodjen življa vjerskoga, dovesti će nuždno do barbarstva; kažemo mi. Zar ne vidimo već, da siromaštvo očevidno raste? Napredak moralni? ne, hiljaduputa ne. Znanost, bez vjere, bez milosti ne može, obćenito, učiniti čovjeka ćudorednim!

19. Dodaje ona: „Znanje i gospodstvo naravi, stečeno trudnim radom misliocâ, ili tajnom snagom, što se ulieva u njih nenadano, vazda su u savezu načinom nerazkidljivim s kriepostmi obiteljskimi i gradjanskimi, te sa svimi drugimi čimbenici, iz kojih potiče sreća narodâ.“

Tko ovako govori ne poznaje ništa ni narav ni strasti srca ljudskoga. Pisci vieka Augustova, Lukrecij, Cicero, Senaka, Plinij i t. d. zadivljuju nas i danas visokimi svojimi osjećanji. A sv. Pavao, u listu Rimljanom, crta poviest mudracâ toga velikoga vieka. To je svjedok očevidac, vriedan da mu se posve vjeruje. Mjesto kriepostî, koli ružne opačine! Povrh toga znanosti biti će, htjeli mi ili ne htjeli, vazda baština veoma slabe manjine. Množtvo neće nikada biti učeno. Kad bi znanje bilo kriepost, onda bi kriepostan bio veoma malešan broj. A ne dokazuje li nam svakdanje izkustvo, da se znanje i zloća ne izključuju vazda?

20. „Sretna ćud duše može učiniti sretnim i pravednim onoga, koj živi u neznanju; nu češće, živinski i divlji dio čovjeka, uzbudjen i mučen silovitošću stvarî, kojim se ne umije jednako opriečiti, sbaci uzdu savjesti i digne se proti dužnosti.“

Smiešne li naivnosti u toj nevjerojatnoj predpostavi, da nepoznavanje prirodnih i naravoslovnih znanosti vodi prečesto do pobune proti družtvu; a da usuprot poznavanje ovih znanosti more jedino obuzdati divlje nagone čovjeka. Nu evo sljepote na vrhuncu:

Digitized by Google

21. „Ne može se predpostaviti, da čovjek (ako nije lud) hoće, znatice, učiniti ono, što mu škodi izravno ili neizravno, muteći razvoj družtva, komu je član!“ Na ovom stupnju positivisam je nerazborita utopija, koja pokazuje posvemašnje nepoznavanje čovjeka i povjesti, koja hotimice neće da pogleda u lice sadašnjemu svietu. Ima li činjenica jasnija od sunca, a to je ta, da čovjek, bio i naučan, uzgojen, svojom je voljom i nesrećom samoubojica, ubojica. Što! ti ljudi toli jaki u svom znanju, ne poznavaju više glasovitu onu rečenicu Ovidovu, u kojoj je velika tajna ljudskih težnja: *Video meliora proboque, deteriora sequor;* znam i odobravam što je bolje, ali činim ono što je gorje! Pa onaj bolni vapaj velikoga Pavla: *Non enim quod volo bonum hoc facio: sed quod nolo malum hoc ago;* ne činim ono dobro, koje bi htio, nego ono zlo, koje neću!

22. „Kod zakonâ dakle naravi a ne drugdje, valja tražiti pravila, koja mogu učiniti čovjeka boljim i sretnijim. Možda će i ista ljudska volja manje biti napastovana, da ih se otrese, kad znala bude, da joj tih zakona nije nametnula *slobodna volja (Bog);* nego da oni sačinjavaju neobhodno nuždan uslov za posvemašnji naš razvitak, za naše brže usavršivanje!“

Šuplje li misli! nerazborita li sna! sljepila li što ubija! Ja ljubim znanost, divim joj se, prisvajam si ju više od vas, koji se njom toliko hvastate! Ali, imena vam, pustite meni moju vjeru i moga Isusa odkupitelja! Poviest prošlosti i budućnosti sva je u ovo njekoliko poteza sv. Pavla: *Gdje Isus Krist nije vladao, ili gdje Isus Krist vladati neće, ima ili biti će u obilju opačinâ, a s njimi smrt! Gdje je Isus Krist vladao, ili gdje će vladati, pobiediti će milost, a po milosti pravda i život na ovom svietu i vječnosti!*

23. Šuplji su dakle i znatni krivci apostoli nezavisnoga morala! Čujte, kako im je sliku i poviest ocrtala vješta ruka jednoga od najljepših umova i najvećih srdaca ljudskih, sv. Augustina: „Bilo je i biti će filosofâ, koji se trude te pokažu ljudem da dobro živu, a da nisu više kršćani; razpravljaju o kriepostih i o pogrješkah bučnom i prevajanom tančinom; diele, raztvaraju, označuju, gomilaju jedan na drugi razloge najoštrije, pune knjige, glasno, zvukom trublje, razglasuju znanje, koje pretiče u njih, rado kazuju svojim suvremenikom: hoćete li da budete sretni, sliedite nas, prionite uz našu družbu! Jao! oni ulaze u ovčinjak ne kroz vrata, kao dobar pastir, nego kroz prozor, kao vuk razdiraoc! Oni hoće da pogube, uguše, ubiju!“

24. Poput ovih i vi, njihovi sljedbenici, *pogubiti ćete, ugušiti ćete, ubiti ćete!* Vi nas nerazborito upućujete „na doba, gdje će, hvala znanju, čovjek imati prevlast na stvari, gdje će, na zemlji vladati sigurnost života, pravednost, dobrota, ljubav“. Vi izričete hinbenu nadu, da će „tada prestati naša srditost, da ćemo biti sretni i ponosni, što uživamo dobre one plodove *znanosti slobodne i same*“, da ćemo mi pisati s vami: *Znanost slobodna i sama jest vlast i kriepost.* Obsjena! obsjena! Vaše zlatno doba nikada doći neće! Doba znanosti slobodne i same biti će sve više *doba željezno!* Preziruć vjeru ili neprijateljica njena, kako vi hoćete, znanost će, htjela ne htjela, prezirati čovječanstvo i biti neprijateljica njegova.

25. Vjera je neobhodno nuždna. Ah! kolika nesreća, kad bi lažna znanost mogla posve ugušiti glas onoga, koji reče: Dodjite k meni svi, koji stenjete pod težinom rada i patnje, a ja ću vas utješiti.

26. Ponovimo. Osoba povjestnička i sveta, neprispodobivi uzor strogosti, koji je odjeven krpom kože devine, opasan komadićem strune, hrani se s malo šumskoga meda i njekoliko poljskih skakavaca, pokazuje svim čovjeka mladjega njekoliko mjeseci od sebe, te vapi: *On* treba da raste, a *ja* da padam! Tko ne vjeruje u nj kao u jedinoga Sina Božjega neće se spasiti.

Najsvetiji, najljubkiji medju ljudmi, zove se Sin Božji, jednak Bogu; dopušta da mu se klanjaju kao Bogu, tvrdi da onaj, tko ne vjeruje u nj, jedinoga Sina Božjega, već je sudjen, osudjen! A vjera u nj te ljubav prema njemu prekrilila je sviet!

S vilom domovini.

Već odavno niesam pjevo,
Lira moja sanak snila:
Kad al eto zlatokosa
Probudi me biela vila.

Dirnu žicu, šapnu tiho:
Kamo tebi letna krila,
Gdje je tvoja domovina,
Gdje joj tvoja pjesma mila?

Digitized by Google

Oj zdravo mi, sejo, bila,
Na srcu mi domovina,
S tobom moja pjesma mila,
S tobom vilo Hrvatico!

Zapjevo bih domovini
Što bi grud mi jače dala,
Al mi lira slaba glasa,
I u tvrdi sanak pala. —

Ustaj, milče, kliknu vila,
Tanke žice, zaigrajte,
Slatkoj majci domovini
Slatku pjesmu zapjevajte!

Lira od sna prenu mi se,
Tanke žice zaigraše,
Vila svoje cvieće sipa,
Milo kiti glase naše.

Domovino moja mila,
Tebi evo pjesma hiti;
Razvij, pjesmo, svoja krila,
Majku divnu slavom kiti,

Leti, leti, pjesmo sveta,
U nebeske gor' visine,
Tu se višnjem moli Bogu
Za spas moje domovine.

Da joj svane zora sreće,
Da joj zlatno sunce sine,
Da joj pod njim cvate cvieće,
Da se sjaja svog dovine.

Da joj sini svi Hrvati
Doviek cieli budu ljudi,
Da se sloga med njih vrati,
Da ih ljubav sve probudi. —

Vratila se slava tvoja,
Junakinjo uviek časna,
Dična bila, bila svoja,
Oj Hrvatska moja krasna!

Zasjalo ti žarko s neba
Božje sunce bez zahoda,
Sinula ti zlatna zviezda:
Vjera, majko, i *sloboda!*

Božić.

Gloria in excelsis Deo, et in terra
pax hominibus bonae voluntatis.

1. Već se utišala trašna oluja dugijeh vjekova i bjesnilo nevjere, zamuknula je urnebesna buka talasa, nastupi sretna tišina i željeni pokoj. Dà, i sami Gjanov tempal zatvoren je. Otajstvena sfinga starodrevnosti očajano previja se već u zadnjim časima svojega žića, dok puca zora i pomalja novo veselo sunce iznad okoline malenoga Betlehema.

Krst, vječna istina, kraljevsko milo Dijete, koje silazi sa prejasnoga svoga prijestolja, i u bijedama ljustva hoće svoju božanstvenu narav da uplete, donosi radosni mir, prekriva zemlju nedokučnim svjetlilom iskrene slobode.

2. Obradujte se, narodi; nestade mračnosti u mislima, ljucka pamet već nazire prostrano obzorje istine. Obradujte se, narodi; vječni zakon prava i pravice nadjačao je brutalnu snagu, uzdaha u potištenijem ljudima nema veće, snažna negda mišica usilnika ne prijeti, ne tuče, ne obara: singjiri kukavnoga ropstva razlamaju se; veliki dol gnjusa, koji pred svojim nogama vidi vijerne privrženike u smrtnome blijedilu istrošene sramotom u bakanalskoj strasti, trese se i pada sa svoga podnožja. Uzdrman je i materijalizam, onaj bezćutni bogo, a nova se prikaza vidi, stupa bijela Djeva sva svijetlilom obavita, ona umrlicima kaže izgubljenu stazu raja — Crkva. Obradujte se, narodi; Krst je Bog i došao je da narav ljucku popravi, došao je da oplemeni, došao je da joj pomogne. *Consolamini, consolamini, popule meus.*

Ej zoro prejasnoga veselja, ej svjetlosti blistajuća slavom nebeskom!

3. Evo gle, čudne zvijezde, spušta svoje primamljive zrake više priproste kućarice, gdje na šačici sijena položen je Bog. On se zaodio bijedom i slabom odorom našega tijela, trpeći naravska postepena razvijanja, malen tijelom nalazi se, ali mu dragašni, nježni, nebeski posmjeh proviruje na jagodama, dozivlje k sebi pastirsku prostadiju, a to je eto začetak njegova apostolskoga rada, rada mira i naobrazbe.

Digitized by Google

Prije no mu dopru pokloni, posjeti i dragocijeni darovi kraljevâ, radije se zabavlja primanjem srdačne udvornosti seljačke. Ah jest upravo božanstvena dobrota mojega Jezusa! Ovo je neizmjerno otajstvo! Stvoritelj ljuckoga roda od Djeve primi ljucku odoru, i dostoja se poroditi! *O ineffabile mysterium! Creator generis humani, corpus sumens de Virgine, nasci dignatus est!* A pošto se porodi, već on ne traži ne, ni sjaja, ni zlata, ni srebra, ni gospockog pričeka, ni kraljevskog nakita; nježnome njegovu tijelu nema pokrivača do same slame, što je pića krotkome osliću. Pronosi se slava, u zvijezde se kuje, usljed Božjega poroda, siromaštvo, nakaza toli prezirana, toli izbjegavana; a Bog nama dokaziva primjerom i uvjerenjem, da je milija njegovu srcu sirotinja nego sva u svijetu bogastva i bogataši; i teško onijem, koji sirotinju plešu i preziraju, te je upotrebljavaju kao kukavni naslon svojijem nogama i podlo oružje svojoj slavi i oholim težnjama. Jaoh! Krst ne rodi se po njih . . . .

4. Koliko zgoda i prigoda, koliko pobjeda i poraza, koliko bolesti, koliko veselja zemljom prošeta, otkada ona sretna duga pomirenja, što se zove Božić, dan Isukrstova rogjenja, razveseli naše nebo sa svojim divnim zamamljivim sjajem!

Zanago ti velikijeh stvari znaješ, davni Božiću; ljucki su poslovi i dogagjaji tebi dobro poznati u svakoj pojavi. Denu prevrni one stranice tvoje čudne povijesti, gdje su ubilježena tvoja slavna dobića; de pričaj mi sve suze, koje si otario, poletna uzdanja, koja si pobudio i razmahao po srcima umrlika, pa povijedaj mi i oštra grizodušja i previsoke utjehe duše. Ti nama donosiš na prejasnom oblaku u silnoj svjetlosti Boga Djetešce, pak nam uzgredno raspršavaš tmine i pobune srdašca. Ti si uzdarje, koje oživljuješ visoke i nježne ideale, te razpaljuješ želju mira, suglasja i ljubavi, kao ruže, koje se promiču iz bodastoga busa, ili kao ljubice, koje se čedno pokazuju uz mekanu travicu u kraj romonećega potočića. Ti si ona ugodna i dobrotvorna struja, koja vijuga, eto je osamnaest punanijeh vjekova, preko sve okoline na prijekrst, gdje se ljustvo nahodi, na hiljadu se smjerova dijeliš, pristaješ i uvlačiš se i do spržene zemlje, i tako neki maloumnici misle, da te je nestalo, da si izčezla, da si se iztrošila; ali se opeta prikazivaš, bistra, čista, plodna podjeliteljica jakosti i dobrote. Ti ljubiš obitelj, do nje dolazeći, darivaš mir, veselje: ti ljubiš najskoli malene, uvlačiš se u ona srdašca, i tu neki zvek ostavljaš, neku jaku svjetlost podarivaš, što vremenom može oslabiti te postati slabašni odziv, kukavna svjetlost; ali koliko će puta onaj odziv, ona svjetlost pobuditi čustvo utjehe duši zapletenoj u tami dvojbe, nesreće, zablude! Uz vjekove vigjela si bučnu oluju, gdje se talasi nadimnju i na njima se muče ljucki dogagjaji. O Božiću! vidio si kako dospjevaju veliki zapletaji prigodâ kod naroda i kod carstva, vidio si grdnu borbu starijeh i novijeh težnja, želja urednijeh i neurednijeh, pohlepa uzvišenijeh i sramotnijeh; ti si vidio dosta obećanijeh veselijeh zora, poludnevnijeh sjaja i žega, pa i tihanijeh zapada. Ali u svemu i nada svemu vidio si gdje gospoduje vječiti zakon, nepomični onaj Božiji, kog nam ti donosiš, onaj Crkve, kojoj on, Dijete Jesus, kad velikim postane, zasnova početak, zapisivajući svojom krvi odluku, koja je ojačala i ohrabrila naše spasenje.

5. U veličajnosti obreda katoličkoga nalaze i sami nevjernici udivljenja! „Dakako, crkva katolička posjeduje neko previsoko bogoštovlje, što ganjiva, zanosi i do neba dušu podiže; ima neku estetiku dostojnu božanstva, u kojoj otsijeva život, naobrazba i blagostanje cijeloga puka. Katolička Crkva sa svojim vratima vazda rastvorenijem, sa svojim voštanicama vazda gorećim, sa hiljadama svojijeh glasova, koji vavijek govore, sa svojijem pjesmama, sa svojom misom, sa svojim obljetnicama i svetkovinama, opominje nas njekom brigom uprav patetičnom i ganutljivom, da nas amo kao prava majka razkriljenijem rukama čeka, da je vavijek spravna olakotiti breme onome, koji pod težinom stenje, da je amo svakome ukusna gozba priregjena, gozba ljubavi, da je napokon pravo zaklonište i ob dan i ob noć.“

6. Katolička Crkva baš zgodno obavlja sretni god, *Božić,* Djetešce Jesusa, tu svečanost velebnu, divnu, punu nježnosti, neka svake godine napomene najveći povjesnički dogogjaj, neka bi nam se napomenulo najuzvisnije otajstvo naše vjere. Crkva, tumačeći svu estetičnu divotu, bogastvo i sjajnost svojijeh divnijeh obreda, napominje nam onaj čas za ljustvo najsretniji, kada, *Isukrst Bog vječni i Sin vječnoga Oca,* šćaše svijet posvetiti svojim dolaskom, začeo se radom i kreposti Duha Svetoga, te od slavne Djeve Majke rodi se u Betlehemu u gradu Judinu, u sred tminâ mrkle noći. Napominje nam onaj veliki čas, kada Riječ utjelovjena sagje sa svojega prijestolja i na svijet bane; u kojemu

Digitized by Google

se sva proročanstva potpuno obistiniše; tmine zabluda, koje vrhunac i u tamnilu i u obsegu postigoše, pred zrakom vječnoga sunca istine i pravde iščeznuše; u kojemu onaj starina, davni svijet, prene se, strese se na odziv imena Djetešca Betlehemskoga; u kojemu ljudi i angjeli okupljeni oko sirotne kolijevke pokloniše se skupa u radosti Djetetu, koje je postalo Otac novoga svijeta, Djetetu, koje utvrdi vječni ugovor megju ljustvom i Bogom, megju nebom i zemljom. Poslušni glasu Crkve, mile Matere, brzaju do templa vijernici, te se klanjaju omotanu sirotnim ruhom Sinu prejasne Djeve Judine.

7. Da, vijernicima Božić, god dolaska Mesijina, nešto znači, napominje mnogo, uči, nagovara. Ovi sami vide i kušaju neku previsoku silu, u onome, koji je ojačao cijelo ljustvo na zemlji, silu, biva, upravljenu na dobit sjegurnu svoje zadnje, prave, vječne sreće, koja, radi preobilnosti zadovoljstva i duševne radosti upliviše odvažno i na tijelo, da vanjskim iskazima pokaže odziv svojega unutrašnjega duševnoga veselja. Ali ko se zgrozava vrhunaravnoga razmišljaja, i ko pali tamjan slabašnoj ideji naturalizma, ovo pojmiti ne zna, ne može, takovome je Božić nesmisao.

Zato je vijernicima Božić sinonim mira; jer znaju da je u ovoj prigodi ono Djetešce — Bog, koji se nazivlje Otac budućega vijeka, proglasio nebeski i značajni mir svim ljudima: *pax hominibus,* megju koje stigao je, da im te nebeske hrane, mira, uzalud do onda po svijetu tražene, obilatom mjerom podijeli, on kojemu je ime Kralj mira: *Princeps pacis.*

8. Novi na svijetu pojav! Stigao je na svijet onaj prorokovani kralj mira: zelenu granicu masline u ruci noseći. Angjeli poklisari, poslušnici Božji govore rado: maleno dijete nama se rodi, zvati će se imenom *Čudnovat, Savjetnik, Bog, Jaki, Otac budućega vijeka, Kralj mira:* pak se okolinom Betlehema ori glas nebeskoga pjevanja: *Slava Bogu! Mir ljudima!*

Mir, otajstveni lanac, koji veže Boga s čovjekom; mir, stalni ugovor danas se prvom navješta, kad Bog s čovjekom se rukuje, te jamči megju nebom i zemljom tvrdo prijateljstvo.

9. S toga je *Božić* najveselija prigoda čestitanja kod naroda pobožnoga, koji pojmi veliki ideal, pred kojim svi su ostali puko ništa. Pojmi i razumijeva, da god rogjenja onoga malenoga Djeteta nanosi ljudima pokoja, hrabrosti, veselja, kaonoti dar posrednika i Savjetnika: e da bi ono maleno Dijete, pred kojim sve protivne sile hramlju, jer je istodobno Čovjek i Bog, duševnim načinom porodilo se u srcu svijeh dobrijeh katolika, k sebi ih prevelo i obogatilo svojim pobranim milostima. Dakako katolicima trebuje jakosti, trebuje mira, jer mnogo mučeni, na hiljadu načina progonjeni; trebuje Bog da ih ojača, da im misli do najvećeg stepena popne. Trebuje Bog Djetešce, kojega vremenito porogjenje spominju, da im bude jaki vogja, te im podrži živo ufanje u budući vijek; vijek pokoja nedospjetnoga po vremenitoj ovoj borbi. Zna pobožni narod, da ono Božanstveno Djetešce jest moguće, podati hrabrost i jakost, da se u borbi s grijehom i neznanstvom ne podlegne. Zna, da je proglašeni mir u porodu Jesusovu, bio oznakom cijeloga Mesijina umrloga života, tako da početak i svrha istoga jesu u odnosnomu suglasju: zar se ne sudara *Mir na zemlji* u porodu, sa *Mir vama* po uskrsu.

10. Ah! mir ne postiza se ne sa veće ili manje ozbiljnim sastancima ili ugovorima, niti sa milijunima oružanika i ubojitoga oružja, nego samo putem pravde, ljubavi, istine, reda; koje stvari Djetešce Jesus nama s neba donese, i koje nam svagdano dariva preko svete katoličke matere Crkve.

Sada ti, *Božiću*, de gledaj ovu Crkvu vavijek veliku baš i u sred tvrdijeh kušnja; sa svake strane navaljivaju na nju oni, koji zlobno i maloumno namjeravaju oboriti rad tvojega Isukrsta. Ali ti, Božiću, koji si sjegurno jamstvo budućega ufanja, ljubezno obeseli nas, daj da počujemo duševno i tjelesno božanstveni glas one pjesme, koju Angjeli pjevaju, one pjesme slavodobića, što navješta mir ljudima dobre volje, onijem, biva, ljudima, koji traže kraljestvo pravde, koji danas progonjeni, sutra će biti dobitnici, te će ushitno opetovati riječ slave i mira: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis!*

U Dubrovniku svrhom 1893.

O. A. P.

Digitized by Google

Ne klevetaj!

(Napisao O. L. Coloma, Isusovac.)

Venum aspidum sub labiis eorum.
Otrov zmijin na njihovih ustih

I.

Samo šum mora i hrkanje vojvode prekidalo je tihoću mirne ljetne večeri, koja je vladala u plavoj dvorani vojvodina ljetnikovca. Biela pjena mora, koje se u svom pjeskovitom koritu ljuljalo, poškropila bi kadkada rešetke od tuča, koje su bile oko krasne bašće ljetnikovca, a vojvoda je hrkao, ne mičući se u svom ljuljajućem naslonjaču, dočim je pred njim stolić od porculana s nogom od tuča, na kom su ležali listovi i novine, što je u večer stiglo. Šum mora bijaše usljed oluje, koja je čas prije biesnila. Hrkanje vojvodino nasuprot dokazivalo je, da je svoj ručak dobro prokuhao, a ova dva pojava, od kojih je jedan pokazivao uzbudjenost u naravi, a drugi mirno uživanje čovjeka, nisu mogle odvratiti pažnju vojvodkinje od posla, što ga je imala u rukuh.

Vitki njeni prsti, koji su virili iz svilenih polurukavica, pomicali su neutrudivom marljivosti pet ocjelnih igala, kojimi je iz finoga crvenoga konca sgotavljala malen predmet, što bi ga svaki čas raztezala i onim osobitim smieškom promatrala, koji je licu gospoje davao značajni potez babe; malešan predmet, što ga je vojvodkinja s tolikom ljubavi radila, bijaše prva čarapica za najmladje joj unuče.

Sjedila je vojvodi nasuprot blizu velikih vrata, što su prema vrtu vodila, a sada su širom otvorena bila, da uzmogne unići morsko povjetarce puno cvjetnoga mirisa iz bašće.

Po svom običaju, kad bi ljeti boraviti običavao u svom krasnom ljetnikovcu na obali morskoj, vojvoda je u osam sati večerao, a pri tom pretjerao nješto više, nego li bi to dozvoljeno bilo u njegovoj osamdeset šestoj godini, a uz njegov na kap skloni ustroj. Vojvodkinja bi od časa do časa pola nestrpljivo, pola zabrinuto bacala prema njemu poglede, pa kad je čula, da je zahrknuo nješto jače nego prije, vikne tapajući nogom o pod od parketa: „Juanito! Juanito! — evo za čas deset sati a ti još uviek spavaš!“ Juanito se zaljulja u svom naslonjaču, otvori mučno oči, pa nasmiešiv se onom ugodnošću, kakove se nadje u starih proždrlica, kada se podadu snu, nastavi driemati dalje.

„Da, tako je“, reče vojvodkinja neuztrpljivo, „kad se jede najprije jaja, zatim pola pileta pa komad teletine, onda mjesto poslastica eto kapi. Juanito!“ klikne s nova, udarajući nogom o pod. „Koliki pribaviše si smrt ovakom večerom!“

Vojvoda se najprije nasmije, a onda opet zahrkne, kan da ništa čuo nije, vojvodkinja pako nastavi svoj posao, kretajući igle na svaku ruku i čarapicu protežući, dočim si je pomišljala, kako će liepo biti pogledati nožice malešna joj unučeta u crvenih čarapah, kakove su do onda samo stožernici nosili.

Iz ovih njenih maštanja babe trgnu ju najednom kamenčić, lagano bačen s vrta unutar, što je pao na pod do njenih nogu.

Vojvodkinja digne glavu i upre pogledom u otvorena vrata, ali ništa nije vidjela do noćne tame, koju je prekidalo samo svjetlo, što je s dvorane dopiralo pred kuću. Pogleda zatim prema stropu, nije li se tu što odlupilo, pa kad ništa naći nije mogla, nastavi raditi dalje.

Njekoliko časaka za tim pade drugi kamenčić, još vještije dobačen, najprije na njezine prste, a zatim u nabore odiela. Vojvodkinja digne opet iznenadjena glavu i sada opazi u svjetlu pred vrati lik baskičke seljanke, koja se oprezno približavala kući. Gospodja skoči sa svoga sjedala, te nehotice joj se vinu iz ustâ: „Isuse!“

Činilo se, da je to seljanku uplašilo, pa staviv uz tjeskobni kretaj prst na usta, izčeznu u tami, davši još vojvodkinji znak, da ju čeka u bašći. Medjutim protare si vojvoda oči, te reče zievajući običnim nehajem: „Što je? Što se dogodilo?“

„Ništa, iglom sam se ubola u prst“, reče vojvodkinja bacajući hinjenom ljutitošću čarapicu unučeta na stol. Kad vidje, da se je vojvoda izpravio te mehanički bacio pogled prema bašći, podje ona do vrata. „Bog mi pomogo!“ uzdahnu, sisajući iz svoga prsta, „a to boli do kostî!“

Vojvoda pruži noge, zaklopi opet oči i reče mirno: „Pošalji k župniku neka te opremi!“

„Dà, dà, tebe dakako ne boli!“

„Mene ne boli, Klarito? Ja kažem, kako je kazala Madame Sevignè svojoj prijateljici: Ubo sam se u tvoj prst“.

Digitized by Google

Vojvodkinja se porugljivo nakloni pa odvrati: „Idem samo da tražim englezki melem, neka se rana ne upali.“

„Imaš pravo, diete moje! Nu još bi bolje bilo, kad bi pozvala ranarnika, koji bi ti prst rezao“.

Pri tom zievne vojvoda opet, te upre s nova pospane oči prema bašći. Vojvodkinja, koja se spremila bijaše da podje, ostane stajati, te sisajući još uviek iz svoga prsta reče ozbiljno:

„Što je osjetljivosti u boli, to tebi u tom nitko premac nije. Radi obloga gorušicom, što no ti ga pred njekoliko dana staviše, čulo se na milje daleko gdje vičeš“.

„A ti tako pretjeravaš, kan da si Andalusinka, a ne Baskinka“.

„Pa zar nije tako bilo?“

„Oblog gorušicom čini „gradjansku ranu“, a radi takove smije se tužiti veteran. Rane, koje sam dobio na bojnom polju, drugčije sam podnašao.“

Vojvoda bijaše kod tjelesne straže kralja Ferdinanda VII., te se je njekom ratobornom ugodnošću sjećao, da je mirišao prah kod umjetnih vatra, što bi se palile za dvorskih svečanosti.

„Misliš li na prskavicu, koja ti je opalila odielo kod poklonstvene svečanosti kraljici?“ reče vojvodkinja, kradimice pogledajući prema bašći. „Da si drugu kakovu ranu dobio, ja se sjetiti ne mogu“.

„Ne samo odielo, moje diete, nego i koža bijaše opaljena! A infant Don Francisco, koji je do mene stajao, mal da nije pri tom oko izgubio.“

„Čuj, Juanito“, reče vojvodkinja, želeći da razgovorom bude kraj, pošto se uvjerila, da se odavlje ni trag seljanke opaziti ne može. „Da si ti postao kralj, nazvali bi te ne „Juan Bojovnik“, nego „Juan Miroljubivi“.

Pa okrenuv vojvodi ledja, ostavi sobu, da izvidi što li znači, da je došla seljanka, za koju je mislila da ju znade.

„Bez dvojbe bijaše Pahika iz Azcoeta“, mrmljala je pred sobom.

Pošto je brzo, prema svojoj dobi od petdeset godina, prošla njekolikimi hodnici, unidje kroz vrata straga u bašću, da tu potraži Pahiku. Nije trajalo dugo, sretne ju ova. Tiho digla se sjena iza struka bazga, ruka se jedna dohvati nenadano vojvodkinje, te glas pun tjeskobe prišapne joj na Baskijsku:

„On umire, Sennora, on umire!“

„Tko?“ krikne sdvojno vojvodkinja.

Na pola pridušeni glasovi, koji su išli na jecanje i plač, izviše se iz grudî seljanke, dočim je vojvodkinju sve dublje povlačila u bašću. „Ali što se sbilo, Pahiko, govori, moje diete?“ pitala je vojvodkinja puna straha.

Medjuto se vojvoda posve razbudio, te uzeo u ruke novine, da čita najnovije viesti o gradjanskom boju, koji je tada pustošio krasne i ponosne pokrajine. Stvar bijaše ozbiljna; stegi nenavikle gomile siromašnih seljaka, koji su uz klicaj: „Bog, domovina i kralj“ u Guipuzcoi razvili barjak Karla VII., prometnuše se malo po malo u bataljune za boj izvježbane, koji su vojnike republike ne samo u napredovanju priečili, nego ih pače na uzmak prisilili; a to ne bijaše samo u baskijskih pokrajinah, nego takodjer, kako se u novinah moglo čitati, u Kataloniji, Aragoniji, Navarri, Kastiliji te čak u Andalusiji.

Te viesti protjerale su san s očiju vojvode, te ga uzbunile, koliko je to u obće dopuštala njegova nehajna narav. „Nuto djavola! nuto djavola!“ mrmljao je taruči si nos.

Dakako, da su Karlisti nametnutoj republici učinili kraj, to bi njega silno razdragalo, ali kad bi oni prepriečili, da se ne izvede namišljana osnova, te se uzpostavi Alfonso XII., to bi za nj bilo veoma kobno. A kad bi ovi bataljuni, što su baš sada ustrojeni bili, nadvladali republikansku vojsku, kad bi oni, što ih je s prozorâ svoga ljetnikovca na vrhuncih Talaymendia mogao vidjeti, doprli do njegove dvorane, te mu prinos razporezali! Kolik strah! Kako bi to priečilo njegovu probavu! Kad je pomislio na pogibelj, koja je prietila njegovim pohlepnim užitkom, uzvrpolio se je hladnokrvni gospodin, te taruči si opet nos, vikne neobično žestoko opet: „Nuto djavola! nuto djavola!“

U taj čas unidje vojvodkinja; bijaše veoma blieda i vanredno se naprezala, da prikrije grčevito drhtanje, koje je proniklo cielo njezino tielo, a pravom ženskom vještinom pretvaranja nosila je naprstnjak na kažiprstu desne ruke, gdje se je tobož ubola. Spusti se na malen divan, te nasloniv glavu u jastuke, reče u nadi, da će joj se muž odazvati:

„Pasti ću od sna!“

Ali vojvoda, koji je do sada spavao kao puh ili kao *mus alpinus,* kako ga Plinij zove,

Digitized by Google

nije pokazivao volje, da ga se prima želja žene mu za spavanjem, pa ne metnuv s ruku novine, reče:

„To dokazuje, da rana nije znatna.“

„Za sada još neću izgubiti ruku,“ reče vojvodkinja, kretajući amo tamo sakriveni prst, a zirkajući na vojvodu, koji kako je ona na žalost opazila, nije ničim pokazivao, da kani otići.

Sada nastade stanka, vojvoda ne diže očiju iz svojih novina, vojvodkinja je isto tako nepomično gledala na krasnu uru-nihaljku, od koje je odjekivao pravilan njezin tik-tak, kazalku joj, koja se sretniku čini prebrzom, dočim nevoljniku polagano ide, a čije redovito kretanje toli je strašno za onoga, komu pokazuje, da mu se smrt približuje.

Dvaput je vojvodkinja otvorila usta, da nješto kaže, a dvaput ih je opet zatvorila onom neodlučnošću, koju nalaže obzirnost, te neće da s usta izadje i koja neoprezna rieč.

Napokon reče dobro prihinjenom otvorenošću izpraviv se malo na divanu:

„Reci mi, Juanito, nije li sin Pahike iz Azcoete otišao kao sluga sa Dieguitom?“

Vojvoda metne novine na stol i odgovori tako zlovoljno, kako je to dozvoljavala njegova hladna narav: „Ne govori mi o Karlistih, Karlito, ja neću čuti ni da ih se imenuje. Ta odviše je smiešno, da ja, koji svom snagom radim te se uzpostavi Alfonsa XII., u isto doba moram biti štitnik ove baskijske gospode, samo jer moja žena još se nije kanila karlističkih težnja, što ih je prije petdeset godina usisala s mliekom dojkinje.“

„Ali mužu, ta ja ne tražim od tebe ništa . .“

„Tvoj gospodin nećak Dieguito i onaj nevaljanac, njegov sluga, baš su ti pravi uzorci! Biti u tridesetidrugoj godini pa uz to kao pukovnik topničtva preći u Karliste!“

„Zar je možda imao čekati, dok mu bude šestdeset godina.“

„Da je učinio i u osamdesetoj godini, bilo bi još prerano. Dan, kad je na glavu stavio *bojnu**), bijaše za mene dan njegove smrti, a to sam rekao njemu i guščici, njegovoj ženi, pa i u Biaritzu. Dieguito — rekoh mu — za mene si mrtav. Baštinu Kvinona ostavit ću ti u svojoj oporuci. — Jer je vitežki čovjek, toga mu nitko poreći ne može. — Evo ti dvadeset hiljada realâ, ako ti se što dogodi, a u Burdeosu imati ćeš vjeresije kod moga bankira. Uztrebaš li što, piši mi samo; ali za ujaka si svoga mrtvac!“

Vojvoda baci prema ženi svojoj ponosit pogled zadovoljstva sa samim sobom, te nastavi onda žestoko poput ograničena čovjeka: „Mislio sam, moj nećak postidjen da će mi do nogu pasti, nu on, utjelovljeni Karlista, u lice mi se nasmije, zagrli me i uzme lakrdisati s menom. Krv mi uzavrije od ljutosti svakiput, kad na to pomislim! A najviše me ljutilo bilo to, što se je on smijao, dok sam ja plakao!“

Vojvodkinja nije se mogla takodjer suzpregnuti od smieha, kad je vidila, da joj je muž u takovu vatru došao, nu pošto je doznala, što je doznati želila, uzme u ruke u baršun .rvezenu knjigu sa zatvorom, što je pred njom na stolu ležala, te reče: „Dobro, ne govorimo više o Karlistih, te daj da mirno pročitam svoje poglavje iz *Nasljeduj Krista*“.

Vojvoda upre porazni Jupitrov pogled na svoju ženu, pa će strogo reći:

„Ako poglavje govori o tom, da ljubav prema pustolovnim nećakom mora popustiti obziru na politiku, onda bi to osobito išlo tebe“.

„Večeras, reče vojvodkinja mirno, otvorivši knjigu, čitati ću poglavje, gdje se kaže: Stari muževi moraju na večer umjereno jesti i brzo poći na počinak. Hoćeš li možda, da ti ga pročitam?“

II.

Sat na tornju odbio je ponoći, te kazivao siromahu i bogatomu, da je minuo jedan dan njihova života, pa da su se dakle za dvadeset i četiri sata primakli vječnosti, gdje se ne oplakuje „jučer“ niti u strahu izčekuje „sutra“.

U to doba bijaše, kad je vojvodkinja, oslobodivši se napokon nerazborita govorkanja svoga muža, unišla u svoju spavaonicu, te odpustila sobaricu, ne tražeći od nje pomoći. Kad je sama bila, pokaza se na njezinu licu izraz boli, što je do sada nastojala da prikrije. Brzo otvori velik ormar za rubeninu od mahagoni-drva, komu su vrata bila prekrasno ogledalo, te izvadi iz njega više košulja od holandežkoga platna, pa još nekoliko platnenih komada, koji su dobri bili za omatanje ili za strugotinu, načini od toga velik svežanj, posred kojega složi raznih bočica sa arnikom i melemom, kao takodjer malu ranarničku spremu, a sve ovo umotala je u veliku svilenu

*) Kapa što ju Baski nose.

Digitized by Google

maramu. Tada obuče dugačku zagasitu kišnu kabanicu, a glavu i dio lica pokrije liepom crnom vunenom maramom. Sa svežnjem pod pazuhom ostavi tiho i oprezno sobu.

Tiho i mirno bijaše već u cieloj kući, vojvodkinja verala se tiha koraka hodnici i tielo bi napried naginjala, ruku, koja svežanj nosila nije, napried bi pružala, često bi stala da prisluškuje, neće li je kakav daleki štropot kazati, da je u pogibelji, te će biti izdana. Pred njenim okom, od tjeskobe široko otvorenim, igrale su one hiljade tajinstvenih likova, što se u tami vide, čula je one neizvjestne glasove, koji tihoću noći više prate nego narušuju, a iz tame nicale bi pred njom maštovite prikaze, kakove stvara mašta pod uplivom tjeskobna nemira.

Eto je napokon u prizemlju, gdje bijaše samo soba za primanje, a jer je ovdje manja bila pogibelj, da će koga sastati, poče vojvodkinja sigurnijom da se osjeća. Pipajući okolo tražila je visoki, rezbarijom bogato urešeni stari ormar, koji bijaše u jednom kutu pridvorja, te prošav po njem rukom, naidje na vratašca, koja je tiho otvorila. Tu bijaše kućni žrtvenik; uljenica od porcelana u obliku tulipana gorila je pred kipom presvete Djevice *de la soledad*, koja bijaše na oltaru; dragocjena žepna marama s čipkami, koju je vojvodkinja nosila kod vjenčanja, počivala je u liepih rukuh kipa, s kojih je takodjer visila prosta ali uzko naredana krunica. Bijaše to u obitelji poštivani ostatak, jer je krunica baštinjena od njenih predja, od jedne gospodje, koju su zvali „svetom vojvodkinjom“ i koja je umrla na glasu svetosti kod „bosonogih karmelićanka“.

Vojvodkinja pade na sametom presvučeno klecalo od ebanovine, te prikriv lice grčevito prekriženimi rukami, molila je kratko vrieme. Tada upali četiri svieće, koje su stajale u težkih srebrnih sviećnjacih na oltaru, pa upraviv svetoj Djevici pola nemirni pola pouzdani pogled, uzme iz njenih ruku krunicu, stavi si ju o vrat, gdje je sakrivena bila pod nabor njene kabanice. Tada ode a ostavi svieće da gore, kao znak svoje prošnje Djevici.

Sada više drhtala nije; čvrsta koraka pošla je u bašću, do jednih vratašca u ogradi, pred kojimi je na tlu se složila Pahika, čekajući na nju. Obje gospodje udare putem prema brdinam. Pahika poče da kazuje dugu poviest u baskijskom jeziku, u kojem je često sebe prekidala žestokim mahanjem i uzklici. Vojvodkinja slušala ju je pazljivo, pognute glave, ne sustajući ipak u hodu; kadkada stavi joj njekoliko kratkih upita, istim jezikom, što ga je učila u djetinstvu svojem. U odličnih baskijskih obiteljih plemenit je običaj, da djecu svoju upoznavaju s ovim osobitim jezikom, koji je i pitanje za učenjake i ujedno obrana jednostavnih običaja ovoga kraja, jer plemeniti Baski nikada nisu obezčastili svoj jezik, da bi u nj uzeli rieč nečišta značenja.

Noć bijaše studena i vedra; s desne pružalo se more, a u tami se bištalo, kan da se iz njegovih valova dižu ogromni stupovi svjetla. S lieva dizalo se brdo Santa Barbara, koje je strmo presiecalo plavetnost obzorja, na kojem su svjetlucale zviezde onim vedrim veličanstvom, te si se nehotice sjetio rieči kralja pjesnika: *Opera manuum tuarum annuntiat firmamentum.**)

Obje gospodje prošle su cestu, te udariv uzkom stazom, što je vodila kroz šumicu jabukâ, penjale su se uz brdo. Vojvodkinja upirala se na Pahiku, pa prem je put bio zločest i neravan, išla je ipak lahko i bez naprezanja.

Kad su došle na vrh brda, s koga se vidilo u dolinu, stane Pahika nenadano, te pruživ ruku prema visočinam Talayamendia, reče prigušenim glasom, koji je ljutost još dubljim učinila: *Echakoaodria. — Ara beltzak***), „žurimo se“.

Crni obrubi Talayamendia odmakli se od plavetna zvjezdasta neba, a na njegovu obronku, ili bolje na zelenih brežuljcih, koji su se pružali od brda do brda slikovito poput valova te naličili zelenu moru, vidjelo se, kako iz šumâ hrastovâ i kestenjâ plamsaju pojedine vatre, kan da su oči maštovitih životinja, koje ovdje leže na straži.

Bijahu to vatre republikanskih četa, što su ih dan prije potisnuli Karlisti s visočinâ Talayamendia.

Vojvodkinja pobrza, pogledajući nemirno na sve strane, kan da se je bojala, da će vidjeti, gdje iza svakoga drva pomalja republikanski vojnik. Pahika je išla za njom, glasno kadkada uzdahnuv i stisnutom se piesti prieteć, kan da je pogled na ove vatre uzbudio u njenom srcu najdublju mržnju.

Četvrt sata po tom izmili pred njimi iz tame šumske veća sgrada, bijaše to majur Azcoeta.

Pahika pomože vojvodkinji, te se popela uz deset kamenitih stuba, što su vodile do drvenih vrata, kroz kojih pukotine prodiralo je svjetlo;

*) Obzorje naviešta djelo tvojih ruku.

**) „Gospojo! Crni!“ Ovako su zvali za posljednjega boja u Baskijskih pokrajinah čete liberalaca, koje su se takodjer zvale *guiris*.

Digitized by Google

seljanka pokuca tiho na vrata, a svjetlo se odmah utrne. Tada se otvori prozorčić na vratih, a ženski glas reče tiho: *Beori ulda ama — Bay ni naide . . Iriki zazu*)*.

Tad se začu, kako se pomno poteže zasunka, popriečnica se snima, vrata se lagano okrenu na peticah, a velik taman prostor zievnu.

Jasan vonj pojate osjeti se, uz običan štropot, što ga čine krave i voli, kad preživaju svoju hranu.

Dvie ženske unidju, a vrata se kao čarobijom opet iza njih zatvore, te ih ostave u dubokoj tami.

Ova opreznost, koju je seljanka upotrebila od straha pred republikanskimi uhodami, koji bijahu cielu okolicu poplavili, veoma je uzrujala vojvodkinju; obim rukama prihvatila se Pahike, pa ju je onda tek pustila, kad je u njenoj ruci zasjalo svjetlo sumpornjače, te kad je pred sobom ugledala drugu žensku od 30 po prilici godina, koja je pružala željezni sviećnjak sa sviećom, da ju upali opet, kad ju je bila utrnula prije nego li će otvoriti vrata. Sa svih strana visilo je ratarsko orudje; u jednom kutu ležale su četiri krave na svojih daskami ogradjenih postelja od gnoja; s traga vidjelo se crvotočne drvene skaline, a pod njimi opazila je vojvodkinja, kako iz kupa paprati vire četiri plavokose glavice dječje, koja su svoje čuda mal ne straha pune oči prema njoj uprle.

„Sirotice," reče vojvodkinja, kad je pred djecom stala i u plač udarila.

„Dà, sirotice!" opetova Pahika, puhajući od jeda poput razdražene lavice.

Bijahu to djeca Hominova, prvorodjenca Pahikina, a žena, što im je otvorila vrata, bijaše im majka.

*) Jesi li ti, majko — Jest, ja sam, otvori mi.

Ova je svietila svojoj punici i vojvodkinji, lagano penjale su se uz trošne stube, kojih su [illegible] nice pod njimi pucale. Dodjoše za tim u prostor pod krovom, koji je većim dielom bio napunjen sienom i paprati.

Pahika odstrani snažnimi svojimi rukami hrpe žita, koje bijahu u najzabitnijem kutu, te sizale do krova, a iza njih opazilo se sada malešna vratašca.

Drhćući poput jasikova lista pristupi sada vojvodkinja do njih. Ali nije više drhtala od straha, nego od sućuti, koja ju obuze od slutnje, da će naći veliku nesreću.

Pahika otvori vrata, a vojvodkinji se prikaza prizor isto tako riedak kao i grozan. Na slamnjači, vunenim pokrivalom ovit, ležao je čovjek, komu potezi bijahu pravilni i bliedi kao u Belvederskoga Apolona od mramora; noge mu bijahu pokrivene krvlju poškropljenom odorom sa znakovi pukovnika i početnimi slovi Karla VIII na ovratniku i na pucetih.

Gospodja mlada još kao djevojka, krasna i plemenita, makar da neuredno obučena bijaše, klečala je uz ovaj žalostni ležaj, upriev se jednom rukom na nj, dočim je oči neizrecivim strahom uprla u vrata. Pojava njezina bijaše toli dražestna, te se oponašat ne može, a odavala je plemenitost.

Vojvodkinja stade na vratih, te ne mogav ni rieč da progovori, pruži samo ruke. Mlada gospodja uzklikne, te uzburkana srca poput brodolomnika, koji se prihvatio daske, baci se vojvodkinji u rame.

„Tetko," zavapi, „tetko Klara, mila, sladka tetko!"

O majčinu godu.

(Na Silvestrovo 1892.)

Majčice draga, majčice mila,
Pust li mi bez tebe sviet!
Ja sam ko tić, kom ne smažu krila
U vise zračne još liet.

Ne vidim tvoga obličja divna,
Oka ti vedri on zrak,
Angjelsko bješe, kažu. Sad kivna
Tama ga krije i mrak.

Uzglavje meko tvoje mi krilo,
Sladko li snivah na njem,
Nigdje mi toli voljko ne bilo,
Tuj mi odlanu u svem.

Vilinskim pievom svedjer obaja,
U san uljulja me ti,
Smieška pak, čim ti protepah: maja!
Tol' mi već iskrena ni.

Digitized by Google

Prijatelj ti mi, savjetnik dobar,
Al mi te otela kob,
Plakah tad gorko. Sada ko grobar
Suha sam oka uz grob.

Nekada imah vrla i druga,
Dielih š njim radost i jad,
Ali kad za me — i ta još tuga!
Više ne mari on sad.

S tobom je sve mi prekrila blago
Rake neodklona noć.
Koga mi ne će niko za nago
Odkrit ni procienit moć.

Kad za vedrine zvjezdane, čarne,
Lučî vas motrim on sjaj,
Onda i tvoja, mislim, da žarne
Žaleć se na ov mi vaj.

Sjaji mi, sjaji luči si blagom,
Tebi ću upirat gled,
Dà se ojačam ponovno snagom,
Kad mi prevrši se jed.

Budi ko prije vodić mi uzdan,
Pravi da ne zgriešim put,
Raspuća ima sviet ov razuzdan
Dosti a neljudsku ćut.

Uz te mi gori i svih nas mati,
Pomoć što pravu će mah,
Ovdje pak svojom zemlju mi zvati,
Gdjeno mi prvi bi dah.

Srcu ću privit sveto nam ime,
Da bi ga privili svi!
Priet se za jezik, kojemu si me
Majko, naučila ti.

Bogu i rodu svome ću služit
Sile što budu mi smoć,
Tebi za mlieko tim se odužit,
Zadnja dok smrkne mi noć.

V. P. Bršljanski.

Viestnik.

Naša domovina.

(Božićni praznici.) Zanosni praznik svetoga rodjenja Spasiteljeva, koji veseljem puni svako kršćansko srce, i u našem je gradu proslavljen tako, te nitko osjetiti mogao nije, da smo tako daleko na iztoku. Veselje počelo je medju sirotinjom, koje se baš sgodno pred ovaj praznik sjećaju plemenite duše, kojim je Gospodin udielio zemaljskih dobara, te koja bi one jedva ljepše, zaslužnije upotrebiti mogle. I u dvorih preuzvišenoga poglavice zemlje, pa u gospoji skom družtvu i u svih naših školah dielilo se siromahom odielo, a i druge koristne stvari. Naši katolički djevojački zavodi i ove su godine upriličili tom sgodom svečanosti, neka se mladeži što dublje u srcu uvrieži ljubav prema Djetešcu Isusu. U zavodu milosrdnih sestara predstavljale su učenice svetu *Doroteju,* mučenicu kršćansku. Zavod kćeri Božje ljubavi sabrao je ove godine odličnu kitu slušaoca u prostranoj dvorani svoje nove, liepe kuće, koja je po nacrtu neimara g. Josipa pl. Vancaša ove godine ukusno u Čemerlina-ulici izvedena. Uz pjesmu, besjedu i prikazivanje malešne djece teklo je vrieme brzo. — Središte pako svečanosti bijaše naša milovidna prvostolnica, gdje su se ove godine obredi još ljepše i podpunije obavljati mogli, jer imademo bogoslovce u svojoj sredini. Na badnji dan u 3 sata pjevalo je svećenstvo svečanu večernju, koju je držao preč. gosp. dr. *Ivan Košćak.* Prije pô noći pako u 11 sati počelo se pjevati *jutrnju,* poslie koje je preč. gospodin dr. *Antun Jeglić* uz podvorbu pjevao pônoćnicu, pod kojom su bogoslovci pjevali koralno, dodav pri koncu hrvatski: *Svietu se porodi,* kako je to za četiri grla liepo udesio pokojni Hinko Hladaček. Još je svećenstvo nakon toga izmolilo *slavoslovje,* a tada se razišao puk, koji je već u 11 sati dubkom napunio crkvu, te se više od 2 sata veoma liepo ponašao. — Na sam praznik opet se u 9 sati napunila crkva, kad je Presvietli Gospodin Nadbiskup pjevao svečanu sv. misu, kod koje je propoviedao, kako Djetešce Isus u srcu našem hoće da uzbudi ljubav i pouzdanje, kojim treba da k Njemu pristupljujemo u svakoj potrebi našoj. Učenice milosrdnih sestara pjevale su, s njekolikimi pjevači iz obrtničkoga stališa liepu misu Pielovu *Adoro te,* a na koncu i one su dodale: *Svietu se porodi,* udešeno za mješoviti sbor od pok. Hladačeka. Poslie podne pjevalo je svećenstvo opet *večernju,* koju je držao preč. gosp. dr. *Antun Jeglić.* Da nam je cielo ovo vrieme razblaživalo dušu vješto orguljanje našega *Hadrovića* jedva treba i spomenuti. Naplatilo božansko Djetešce obilno svim

Digitized by Google

i svakomu, koji su se trudili, da kršćanskomu srcu prirede što ugodnije hrane duševne i što obilatiji užitak ovih praznika.

(Božićna čestitka Presvietlomu nadbiskupu.) Naši bogoslovci prirediše 28. decembra *svojemu natpastiru i milostivomu ocu božićnu čestitku,* kojoj su uz Nj. Presvietlost prisustvovali preč. O. redodržavnik fra. Andrija Buzuk, vrhbosanski kanonici, veleč. OO. franjevci, gradski župnik i veleč. OO. profesori bogoslovja. U museju bijahu namještene *jaslice,* a u njih prekrasno djetešce Isus. S obje strane jaslica poredaše se č. gospoda. Svečanost započe pjesmom: *Ajdmo, ajdmo svi Betlemu.* Sveč. *Andrija Predmerski* pozdravi zatim prisutne i kratkom, vatrenom besjedom ocrta značaj dana. Tada se uze izmjenjivati liepa naša božićna pjesma, kako ju je za četiri mužka grla udesio većinom pok. H. Hladaček, s čustvenimi besjedami naših mladih sokolova. Pjesmu: *Čestit svietu* izmienila je besjeda č. g. *Sv. Rittiga: Ponoć kod betlemske špilje.* Pošto je sbor odpjevao: *O pastiri, čujte novi glas* prikazao nam je č. g. *Pavo Pajić: Pastire pred malim Isusom.* Iza pjesme: *Istom počeh* svrnuo je č. g. *Ivan Šarić pogled na maloga Isusa u betlem. špilji.* Kad pjevači odpjevaše *Radujte se narodi,* č. g. *M. Tvrtković* prinio je Isusu *molitvu za nadbiskupa i sjemenište.* Nakon sbora: *Veselje ti navješćujem* sveč. g. *Nikola Odić* izrekao je kratku, toplu čestitku Nj. Presvietlosti i za novu godinu. Sbor je odpjevao još tri pjesme: *O Betleme, — O pastiri. čudo novo — Danas se čuje,* a onda je Presvietli gospodin potaknuo č. g.g., neka se poput betlem. pastira dadu poučiti od svojih nastavnika; a onda neka poput istih pastira podju do Gospodina, te pred njim izliju srce svoje, da uzmognu i oni slaviti Gospodina. Družtvo se razišlo zadovoljno, razdragano skladnom pjesmom, te nježnom ljubavi prema božanskomu Djetetu i prema nadpastiru, koja je prosievala iz svake pjesmice, iz svake besjede.

(Konac godine.) Na Silvestrovo bijaše u našoj prvostolnoj crkvi zahvalna večernja, koju je u $5^1/_2$ s. držao presvietli gospodin nadbiskup. Preč. gospodin dr. *Antun Jeglić* pobudjivao je srca svojih slušatelja na zahvalnost prema Stvoritelju, podsjećajući ih i na dužnosti, što ih imadu prema Njemu. Učenice milosrdnih sestara pjevale su s njekolikimi pjevačiobrtnici Wittove litanije lauretanske, Hallerov *Te Deum* i Dieboldov *Salve Regina.*

(Početak nove godine.) Prema naredbi našega ordinarijata od 8. prosinca 1882. br. 737. pievalo se ili molilo u svih župah naše nadbiskupije prije pučke mise: *Dodji, Duše Presveti,* da Svemogući udieli, te nam dobro započme nova godina i da ju dovršimo u milosti Božjoj, u miru, u skladu, u bratskoj ljubavi.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* A. Schneykart sabrao 12 for. 60 n.; N. N. 1 for.; M. Fržić 1 krunu; F. H. O. 5 for. Zahvaljujući toplo svim dobročiniteljem preporučamo i u buduće blagovolji i darežljivosti njihovoj ovu našu veliku potrebu. — *Petrov novčić:* Fojnica 17 for. 30 novč.; Foča 5 for. 14 novč.; Drventa 5 for.; Plehan 2 for.; Dubica sa župnikom 10 for.

(Pokojni predplatnici „Vrhbosne".) Za izpokoj onih duša, koje je Gospodin iz reda naših predplatnika tečajem prošle godine pozvao u drugi sviet, uprava našega lista dala je da se očitaju 3 sv. mise, a mi ih i opet preporučamo u molitve svojih velecienjenih prijatelja.

Cislajtanija.

(Broj kat. svećenstva prema kat. pučanstvu.) Salzburžka *Kirchenzeitung* donosi u 99. broju na prvom mjestu članak, u kojem puki brojevi takovim glasom govore, te mu se ni jedno katoličko srce oglušiti ne može. Spominje najprije, kako u sjevernoj Americi raste katoličko pučanstvo, a prema tomu i broj katoličkoga svećenstva. To se opaža ne samo u onih pokrajinah, koje podupire družtvo za razširenje vjere, nego i u takovih, gdje to družtvo ne daje već 20 godina nikakve podpore. U britičkih pokrajinah sjeverne Amerike bijaše početkom 1873. godine u 4 nadbiskupije, 16 biskupijah i u 2 apostolska vikarijata: 1,500.000 katolika i 1441 kat. svećenik; početkom pako 1893. u 7 nadbiskupijah, 20 biskupijah 5 apost. vikarijatah i prefekturah: 2,198.000 katolika i 2589 kat. svećenika. Prema tomu prispodablja sada stanje u našoj monarhiji: U *Českoj* brojile su 4 biskupije, ne računajući što Pražka nadbiskupija imade u Pruskoj, godine 1849. oko 4,103.700 katolika, a 4627 svećenika. Početkom 1893. imale su: 5,735.830 katoličkih duša i 4326 kat. svećenika, *dočim se je dakle u 44 godine kat. pučanstvo umnožilo za 1,632 100 duša, pao je u isto doba broj kat. svećenika za 301.* U biskupiji *Cjelovačkoj* narasao je broj kat. pučanstva od 228.800 na 347.250, dočim je broj kat. svećenstva od 461 pao na 416. U biskupiji *Mariborskoj* naraslo je kat. pučanstvo za 163.743, dočim je broj svećenstva pao za 23. U biskupiji *Ljubljanskoj* naraslo je kat. pučanstvo za 76.000, a broj svećenstva umanjio se za 123! Takav se pojav opaža u Beču, St. Pöltenu, djelomice takodjer u Linzu, Brixenu, Trientu. U Beču je broj pučanstva narasao za 900.000, a broj svećenstva pao za 184; u St. Pöltenu broj pučanstva narasao za 103.000, broj svećenstva pao za 325! To isto opaža se i u biskupijah Ugarske, gdje na veoma znamenitih mjestih, kao u Budapešti, broj župa ni najmanje ne odgovara broju kat. pučanstva; u drugih opet biskupijah broj svećenstva ne može da udovoljuje dužnostim, koje mu nalaže velik broj inovjeraca, medju kojimi se nalaze. I u Galiciji ne opaža se radostnija slika. Sve ovo nas upućuje, da se u ove činjenice osbiljno zamislimo, te promislimo, kako da se zlu doskoči.

Digitized by Google

Prosvjeta.

— *Glasnik Presv. Srca Isusova.* Sbog njekih težkih zaprjeka, kojih ne bijaše moguće za vremena odstraniti, *ne može 1. broj još izaći,* te se velecienjeni predplatnici neka uztrpe.

— *Družtvo za prosvjetu puka.* U Spljetu osnovano je družtvo ovoga imena, komu je svrha, izdavati *Pučki list,* te podupirati, širiti pučku pouku izdavanjem knjiga malenoga obsega, u kojima iznašajući opise mjestâ, dogodjajâ, životopise znamenitih ljudi, upućivati naš puk u poznavanje domaće povjesti; unapredjivati gospodarstvo; naputcima o radišnosti, štedljivosti, kršćanskom ćudorednom življenju, čuvanju zdravlja, o gradjanskim dužnostima promicati prosvjetu u nižim slojevima našega naroda, ciljem da mu se pamet izobrazi, čustvo oplemeni, materijalno i moralno njegovo stanje da se poboljša. — Utemeljitelj toga družtva plaća 25 for., obćine, čitaonice i družtva 50 for. Tada ima pravo dolaziti na skupštine, ulaziti u upraviteljstvo, te dok je živ primati će bez plaće *Pučki list* i knjižice, što će družtvo izdavati.

— *Katoličko crkveno pravo.* Napisao *dr. Ferdinand Belaj,* prof. crkv. prava u bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Svezak II. Budući da se je publika pišćevu pozivu na predplatu na prvi svezak *Katoličkog crkvenog prava* u velikom broju odazvala i budući da je strukovna kritika iz pera sveuč. profesora crkvenog prava u pravoslovnom fakultetu hrvatskoga sveučilišta dr. L. Marjanovića veoma povoljno ocienila prvi svezak *(doista malo imade djela u crkvenom pravu ovako kratkih, a ujedno podpunih):* to je ponukalo pisca, te je prije, nego li što je nakanio, dao u štampu drugi svezak. U ovom svezku dao je spreda abecednim redom otisnuti neke latinske izraze i pridao im hrvatski prevod, da se vidi, kako ih je preveo; isto tako dao je u dodatku otisnuti neke važnije izprave, a na kraju dodao stvarno kazalo. — Budući da nauk o sakramentima ne spada strogo u crkveno pravo, stoga je pisac u prvoj glavi razpravljao o sakramentu ženitbe, a u drugoj o sv. činih (prisega, zavjet, crkv. pokop). Ciena ovomu svezku jest: 1 for. 50. n., s poštom 1 for. 60. Svećenici mogu ga dobiti *erga 4 sacra* franco dostavljen. Preporučamo ovu liepu radnju i mi toplo svojim štiocem.

Na ubaviest.

Na pragu VIII. godine svoje šalje **Vrhbosna** srdačan pozdrav svim svojim velecienjenim prijateljem, koji su joj do sada i perom i predplatom pomagali, te se je mogla razvijati i godimice sve više dizati. To joj daje čvrsto pouzdanje, da će se ona na vatri njihove ljubavi i na dalje grijati; da će joj njihov mar i gorljivost priticati osobito sada u pomoć, kada se nalazi kao na razkrsću kakovu, pogledajući u svoju budućnost pouzdano doduše, ali i s njekim strahom. Taj strah potiče u jednu ruku **s prekasna prijavljivanja** novih predplatnika, a u drugu ruku **s njekoga nemara u izvršivanju predplatničkih dužnosti,** koji nemar osjetismo u većoj mjeri baš minule godine, gdje su nam troškovi mal ne trećinom veći bili nego li prije, prem mi nismo ni malo povisivali ciene. Naročito medju predplatnici na **prevod sv. pisma** ima znatnih zaostataka, te ćemo se mi i ove godine držati običaja, **da se dužnikom ne šalje ni list ni prevod, dok ne udovolje dužnosti staroj. Tko dakle želi, da ne bude nikakove pometnje, molimo ga, da zaostalu predplatu pošalje što prije.** I uz točno plaćanje mi ćemo moći ostati kod dosadanje ciene **samo onda, ako se broj predplatnika i na list i na prevod znatno umnoži.** Pozivamo dakle opetovno na predplatu, koja je za **Vrhbosnu samo** 3 for. 50 novč. (za bogoslovce **samo** 2 for.) na godinu, za prevod pako sv. pisma **samo** 1 for. na godinu. — Točnost kod administracije biti će samo onda: ako nam svaki predplatnik **odmah** prijavi promjenu svoga obitališta, te ako **odmah** zatraži broj, koji mu ne stigne za vremena. Čudno je, ali istinito, da nam se kadkada promjena ne saobći **ni tečajem ciele godine,** a redovito se javlja tek nakon njekoliko mjeseci. Kod takove prijave molimo opet i opet, **da nam se saobći broj naslova, pod kojim tko prima list.** To nam veoma olahkoćuje izpravljanje knjiga, dočim bez toga broja trati se mnogo dragocjena vremena. Pomoć Gospodnja nas tečajem nove godine pratila i vazda s nami ostala!

SADRŽAJ: *Vjera.* — *S vilom domovini!* — *Božić* (nap. O. A. P.). — *Ne kleretaj!* (nap. O. L. Coloma, Isusovac). — *O majčinu godu* (spjev. V. P. Bršljanski). — *Viestnik.* — *Prosvjeta.* — *Na ubaviest.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI VRHBOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU

CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 2. | U Sarajevu 15. siečnja 1894. | God. VIII.

Br. 20

Josip,

po milosti Božjoj i svete apostolske stolice metropolita i nadbiskup vrhbosanski svim vjernikom, koji su u nadbiskupiji vrhbosanskoj blagodat i mir od Boga Otca našega i Gospodina Isusa Krista.

1. Dogodi se, da sv. Pavao apostol dodje u Efes, i našavši neke učenike reče im: Jeste li primili Duha svetoga, kad ste vjerovali? A oni mu rekoše: Nismo ni čuli, da ima Duh sveti (Act. Ap. 19, 1—3). Bez sumnje nema takova neznanja medju vami. Znati ćete vi za staluo, da ima Duh sveti; često čujete gdje se o njem u crkvi govori, a i sami dan na dan u apostolskom vjerovanju govorîte: Vjerujemo u Duha svetoga. Ali malo će vas biti, koji znate, da Duh sveti svu crkvu napunja, gradi, oživljuje, u djelovanje stavlja, ravna i upravlja; bit će vas malo, koji znate, da je Duh sveti vrutak i početnik svim milostim i darovom, što su nuždni za upravu, uzdržavanje i procvat sv. crkve; malo će vas biti, koji znate, da sve svjetlo nebesko, sva radost potiče od Duha svetoga. Jest Duh sveti je onaj, koji preporadja čovjeka na život vječni, koji ga oslobadja izpod robstva djavolskoga, koji ga čini djetetom Božjim, baštinikom kraljestva nebeskoga, udom živim Isusa Krista. Jest, Duh sveti je onaj, koji nas sv. krizmom jači proti neprijateljem našim ter nam daje, da održimo pobjedu nad njimi. Tko je onaj, što nam daje milost, da nam je slastan kruh nebeski, kojemu je svrha, da hrani duše naše ter nas slične angjelom učini? Duh sveti. A u sv. sakramentu pokore nije li i opet Duh sveti, koji nam srce potiče na pokajanje, koji nam daje skrušeno i ponizno srce, kakovo Bog nikada od sebe ne odbija? Duh sveti osvaja srca djevica pa im dušu svu preuzme i prenačini tako ter postanu prave zaručnice Gospodina Isusa. On je, koji po sv. sakramentu ženidbe daje duh jedinstva, mira i sloge; on je, koji po zadnjoj pomasti jači umirućega proti strahotam smrti. A kad Bog Otac u vinograd svoj šalje poslenike svoje; kada te poslenike Sin Božji posvećuje ter im naloge daje, kakove je i sam od Otca primio: onda je Bog Duh sveti, koji im razpaljuje srca ter im obećaje, da će on sam na njihova usta govoriti.

Od tih bezbrojnih milosti Duha svetoga jednu ću samo gledati u ovo sveto korizmeno vrieme stavit vam na srce, jednu samo, koja će vas i napuniti straha Božjega, i odvratit vas od mnogih griha, i ulit vam u srce počitanje napram vlastitomu tielu i potaknut vas na to, da štujete mrtva

Digitized by Google

tjelesa svih kršćana poimence svoje najbliže rodbine. Čujte nebesa i slušaj zemljo; podignite i vi oči svoje, da vidite tu milost i obradujete se te vam se srce udivi i razširi, kad vam se odkrije. A eto očituje vam ju ne ja, već sv. Pavao apostol (1. Cor. 6, 19) ovimi nečuvenimi riečmi: Ne znate li vi, da su udi vaši, naime tjelesa vaša, hram Duha svetoga, koji je u vas, kojega imate od Boga? Jest, govori isti sv. Pavao (2. Cor. 6, 16): Vi ste hram Boga živoga, kao što Bog reče: Ja ću u njih prebivati. Strahota! Duh sveti stanuje ne samo u duši, nego preko duše i u tielu, tako te su tjelesa naša hram Duha svetoga, koga primismo od Boga, kako to tumači sv. Augustin. Upravo tu istinu želim da si u srce duboko usadite, da ju u pameti vazda svježu zadržite, da ju uviek pred očima imate: da su tjelesa vaša hram Duha svetoga.

2. Sv. mati crkva upravo onako, kao što običaje posvećivati hramove, kano kuće Božje, gdje će sam Bog prebivati; tako običaje i tjelesa vjernikâ mazati sv. uljem i znamenovati sv. križem, neka se zna, da su tjelesa naša pravi hram Duha svetoga, gdje će on sam stanovati. A buduć da je svaki čovjek po griehu iztočnom rob djavolski, zato sv. mati crkva, prije nego će koga pokrstiti, govori: Izadji, nečisti duše, iz ovoga čovjeka, i ustupi mjesto Duhu svetomu, utješitelju. Zato sv. Pavao apostol (1. Cor. 3, 17) i govori: Hram Božji je svet, a to ste vi. Po posvećujućoj milosti biva svaki pravednik hram Duha svetoga. Ne znate li vi, govori sv. Pavao apostol, da su udi vaši hram Duha svetoga, koji je u vas, kojega imate od Boga? Očito se tu razlikuju darovi Duha svetoga od njega samoga; očito se ističe, da je sam Duh sveti onaj, koji u udih to jest u tjelesih pravednikâ kano u svojem hramu prebiva. Jedinomu Bogu smiju se u čast hramovi podizati, a ne njegovim darovom; sam dakle Duh sveti stanuje u nas kano u svojem hramu. To je, što je još u starom zavjetu sam Bog po Joelu proroku naprvo kazao govoreći: I bit će u posljednje dane, govori Gospodin, izlit ću od Duha svojega na svako tielo . . . dà ja ću na sluge svoje i na služkinje svoje izliti Duha svojega (Act. Ap. 2, 17—19). To je, što je Gospodin izpunio na duhove, kada je Duh sveti sišao na svakoga apostola i na svakoga, koji s njimi čekaše dolazak njegov tako te se svi napuniše Duha svetoga. A buduć da je Duh sveti sašao u svrhu, da ostane uviek s crkvom svetom i sa svimi njezinimi udi, to je, zašto apostoli i njihovi nasljednici ruke polažu na vjernike, neka bi i oni primili Duha svetoga, neka bi se i u njih kano u hramu svojem nastanio Duh sveti.

U nikom nije u onoj mjeri stanovao Duh sveti, kao u čovječjoj naravi našega Gospodina Isusa. A glete taj isti Duh sveti sjedinjuje našega Gospodina s nami u jedno tielo kao glavu sa ostalimi udi istoga tiela, tako te smo zajedno sa Gospodinom Isusom hram Duha svetoga. Vi ćete se sjećati, kako je sv. Pavao apostol prije svoga obraćenja progonio kršćane; a kad se je Gospodin Isus njemu ukazao ter mu rekao: Saule, Saule, zašto me progoniš? odgovori Pavao: Tko si ti, Gospodine? A Gospodin reče: Ja sam Isus, koga ti progoniš. Koli je to nježno, koli utješno za svakoga kršćanina! Pavao progonio kršćane, a Isus kazuje, da on progoneć kršćane njega samoga progoni; jer Gospodin kao naša glava ne stidi se nas smatrati udi svojega vlastitoga tiela, tako te mi s njime sačinjavamo jedno tielo, pravi hram Duha svetoga. Zato isti Pavao i govori Korinćanom (I. Cor. 6, 15) a preko njih i nam: Ne znate li vi, da su tjelesa vaša udi Kristovi? . . A tko se drži Gospodina jedan je duh s njim. Tko će pojmiti tu čudovitu, tu uzvišenu čast, do koje je podigao Duh sveti naša tjelesa? Tko će pojmiti onu svetost, koju Duh sveti iziskuje od istih tih tjelesa, koja postaše udi Isusa Krista? Sjedinivši se naime Sin Božji sa naravju čovječjom sjedinio se je tako uzko Isus Krist s nami, da smo s njim jedno te isto tielo, jedan te isti duh: on je glava toga tiela, a mi njegovi udi. Zato se sv. Pavao (1. Cor. 6, 19) i ne ustručava kazati svim, koji sv. krst primiše: Vi niste svoji. Ne, kršćanin nije više svoj od onoga časa, od kada ga je Duh sveti zaposjeo, od kada je obuhvatio njegovu dušu i njegovo tielo, da od njega učini ud Isusa Krista. Bog sam nas je odkupio; nismo dakle svoji, jer smo kupljeni za veliku cienu. I da Gospodin Isus nije to učinio, nebi Duh sveti u nas došao, ne bismo bili hram njegov. Ovako smo udi Isusa Krista, hram Duha svetoga.

3. Prva misao, što proizlazi iz te nauke, jest ova. Tielo naše je svet hram, hram Duha svetoga. Treba dakle da ga takovim smatramo; treba dakle da ga tako počitujemo, kao što počitujemo hram, koji je Bogu posvećen i koji sam Bog svojom prisutnošću posvećuje. U koliko u naših tjelesih sam Duh sveti prebiva, valja da nam se duša na-

Digitized by Google

puni straha Božjega; a u koliko se isti taj sveti Duh dostoji naša tjelesa odabrati za stan svoj, za prebivalište svoje, od potrebe je, da počitujemo vlastito svoje tielo čuvajuć ga od grieha i upotrebljujuć ga za vršenje raznih krieposti. Pa zbilja prvo, što Duh sveti od nas iziskuje, jest počitanje napram njemu, koji je u nas prisutan; a u tom se i sastoji strah Božji. Kad mi s jedne strane pogledamo na svoju ništetnost, a s druge strane na veličinu Božju, na veličanstvo Božje, onda se u srcu našem poradja strahopočitanje pred Bogom, koje se strah Božji zove. A što i može biti bez straha Božjega u čovjeku, bez straha Božjega, toga dara Duha svetoga, što je početak prave mudrosti? Mudrost je ona, koja redi naš život prema nazorom Božjim, prema volji Božjoj; a prvo što Bog od nas traži jest, da mu počitanje izkazujemo i da mu se podvrgnemo. I roditeljem prvo što dugujemo jest strahopočitanje. Mi dakle Bogu izkazujemo počitanje po daru Duha svetoga, što se strah Božji zove; to je dar, bez koga nebi ni drugi darovi Duha svetoga mogli plod nositi. Može li i govora biti o mudrosti, o jakosti, o nabožnosti ondje, gdje nema straha Božjega? „Punim pravom, govori, sv. Bernardo, zove se strah Božji početak i vrata mudrosti, jer našoj duši počima sladak biti dragi Bog, kada ga se počme bojati. Bojiš se pravde Božje, plašiš se njegove moći; ti učiš Boga poznavati kano pravedna i moguća: strah je, koji tu slast u tebi radja. A znanje, koje je slastno, vodi k mudrosti. Znanje pripravlja dušu našu; ali bez straha Božjega znanje srce nadimlje i napunjuje ga samoljublja. Nu strah ugušuje ponos i opire se vrutku svega zla, oholosti.“ Strah Božji nije samo dar Duha svetoga, nego je i mati i čuvar svih krieposti, jer se strah Božji opire griehu, izgoni ga iz srca, a time nas spremne čini, da primimo milosti Božjih i da si pribavimo krieposti, što su nam od potrebe za postignuće spasa. I tako čovjek, koji zna i vjeruje, da mu je tielo hram Duha svetoga, napunja mu se duša straha Božjega: ona proniknuta tim strahom, ako i kada pogrieši, odmah se zastidi pred Bogom, razžali joj se u srcu, ter sva poništena i razkajana nastoji, da se grieha oslobodi. Misao, da je uvriedila svoga Boga, ne da joj mira te joj žalost i tuga paraju srce; ona se moli, ona zaziva na se milosrdje Božje, ona nema mira ni pokoja, dok ne čuje od Boga ovu utješnu ricč: Umiri se, ja sam ti oprostio, ja te još uviek ljubim. Zato i kazuje Duh sveti: Slava bogatim, uglednim i siromašnim jest strah Božji (Eccl. 10, 25). A na drugom mjestu: Strah Božji jest kao raj blagosloveni (Eccl. 5, 28). Jest, tako je. Što koristi bogatim i mogućnikom njihovo bogatstvo i njihova moć bez straha Božjega? a siromašni kud neće sve dospjeti bez straha Božjega, kada ih grižnja savjesti saleti, kada ih sramota progoni, kada ih žig rugote prati? A glete siromahe, koji istina trpe, ali imaju straha Božjega: u srcih njihovih raj je blagosloveni. Slava starcu, koji samo da ne dovrši život svoj, jest strah Božji. Blago vjerniku usred bludnja i sablazni ovoga svieta, jest strah Božji. Ništa nema nad onim, koji se Gospodina boji: jer strah Gospodnji je kano raj blagosloveni. Nije onda čudo, što Duh sveti sve poziva govoreći: Dodjite, djeco, čujderte me: naučit ću vas strah Gospodnji (ps. 33, 12).

4. Ali ta sv. istina, da su naša tjelesa hram Duha svetoga, da su udi tiela, komu je glava sam naš Gospodin Isus, treba da i te kako odvrati nas od svakoga grieha poimence od grieha, kojim se skvrni samo tielo. Kad je sv. Pavao apostol o toj katoličkoj nauki razmišljavao, ter opazio, gdje po koji oskvrnjuje tielo svoje griehom protivnim sv. čistoći, evo kako je uzplamtio, evo kako je goreć od ljubavi k Isusu nastojao odvratiti žig sramote od svojih vjernika: Hoću li, pisaše on Korinćanom (1. Cor. 6, 15), uzeti ude Kristove i od njih načiniti ude bludnice? Te rieči, kao i ove, što je Rimljanom (12, 1) poručio: „Molim vas dakle, braćo, milosrdja Božjega radi, da date tjelesa svoja u žrtvu živu, svetu, ugodnu Bogu,“ uče nas svemu, što Duh sveti iziskuje od svakoga kršćanina gledom na njegovo tielo. O tko može dosta i pojmiti opačinu, kojom kršćanin onesvećuje svoje tielo po griehu? Ta ako su naši udi, naša tjelesa postala udi tiela našega Gospodina Isusa, onda naše tielo nije naše. A ako naše tielo nije naše, kakovo onda imamo pravo na njega; kako onda smijemo onesvetit ga, obezčastit ga, služit se njime kod takovih čina, koje upravo odurava sveto evangjelje i sveta naša vjera? Tko smije obezčastiti ono, što je tudje, osobito ako je Božje? A tko obezčašćuje svoje tielo, on obezčašćuje hram Duha svetoga, on, koliko je do njega, obezčašćuje isto klanjanja vriedno tielo Isusovo, on poružuje sliku i priliku samoga Boga. Ah, braćo, ako su i te kako utješne rieči sv. Pavla: Ne znate li vi, da su tjelesa vaša udi Kristovi; tako su i te kako strašne rieči, koje iza rečenih sliede: Hoću li uzeti ude Kristove i od njih načiniti

Digitized by Google

ude bludnice? Može li se Gospodinu Isusu veća sramota nanieti, nego ta, da mu se silom otima tielo, koje je bilo njemu posvećeno, koje je on po svojoj milosti posvetio, s kim se je on kao sa udom svoga tiela uzko sjedinio? Nije li to velika pogrda za Boga? ne znači li to nogama pogaziti sv. krst, po kom upravo biva naše tielo hram Duha svetoga i ud Isusa Krista? I ako se uslied toga prije sv. krsta govori: Izadji, nečisti duše, ustupi mjesto Duhu svetom utješitelju: zar onda ne govori činom onaj, koji se podaje bludnomu griehu: Izadji iz mene Duše sveti, i ustupi mjesto djavolu, razžalostitelju? Svaki bio bi pravom kažnjen, kad bi obezčastio ma čiji stan. A još puno gorje bi se pedepsao svaki, koji bi se usudio obezčastiti palaču kraljevsku ter ju učiniti razbojničkom špiljom. Koliko smo dakle više mi dužni počitovati svoje tielo, koje je Duh sveti odabrao za svoj stan, koje je Gospodin Isus učinio udom svoga božanskoga tiela? Koji god pojmi čast svoga tiela, nastojat će, da mu bude bez ljage, bez skvrne pred Božjim očima; nastojat će, da ga dade u žrtvu živu, svetu, ugodnu Bogu. Bit će ta žrtva živa po kriepostih, koje tielo rese, pošto je ono mrtvo po griehu. Jest bit će ono živo, jer će dušu njegovu obuzeti ljubav napram Isusu Kristu, a u njem samom pokazat će se život Isusov, pošto će se žrtvovati svaki čas motreći i odričući se sjetilnih slasti, koje bi mu zadale smrt. A bit će tielo naše ujedno i sveta i Bogu ugodna žrtva, ako se njime poslužimo kod čina, koji se Bogu mile, kojimi se Bog hvali i slavi; ako u svojem tielu nosimo Krista ter mu budemo vazda na čast. „Kako može, pita sv. Ivan Zlat., tielo naše da bude žrtva? Oko neka ništa zla ne gleda, i žrtva je; jezik neka ništa ružna ne govori, i žrtva je; ruka neka ništa opaka ne načini, i žrtva je. Pače to nije dosta, nego je od potrebe, da i dobra djela tvorimo: od potrebe je, da ruka milostinju dieli, da usta blagoslivaju onoga koji nas vriedja, da sluh neprestano sluša Božje govore. Žrtva nema ništa nečista, žrtva su prvenci svega. I mi dakle ruke, noge, usta i sve drugo prikažimo Bogu kao prvence: takova žrtva mili se Bogu“ (In ep. I. ad Cor. 12, 1).

Kada je sv. Pavao tako podučio svoje vjernike, kako im je sveto držati svoje tielo, pošto je ud tiela, komu je sam Gospodin Isus glava, onda je vatreno poviknuo: Bježite od bludnosti! I ja vidim, gdje mnogi i mnoga izmedju vas, kada dodje vrieme sv. ženidbe, bježi istina, ali ne bježi od bludnosti, nego bježi kano pomamna k bludnosti, i oni se na sramotu svete matere crkve, na sramotu sve župe u mjesto da udare u plač, još time ponose, što samodošle pribjegoše k svojim zaručnikom. Uzalud viče sv. Pavao: Bježite od bludnosti! uzalud on govori: Bludnici neće uljesti u kraljestvo nebesko! uzalud on vapi: Ah ne znate li vi, da su tjelesa vaša udi Kristovi? Hoću li uzeti ude Kristove i od njih načiniti ude bludnice? uzalud on govori: Ne znate li vi, da su udi vaši hram Duha svetoga? uzalud on vam dovikuje: Ne znate li vi . . . da vi niste svoji? jer ste odkupljeni za veliku cienu? uzalud on vam na srce stavlja: Proslavite dakle Boga u tjelesih svojih i u dušah svojih, što je sve Božje: ne, vi u tom ne slušate svojih pastira, ne slušate sv. Pavla, ne slušate Gospodina Boga; e pa dobro, i ja neću slušati vas, kada vi hoćete u crkvu uvesti djevojku sa djevojačkom koprenom, koju kao samodošlu odvedoste, ne neće uljesti u crkvu s tom koprenom, koju vi duvak zovete; pogaziste djevojačku čast, što će joj onda i djevojačka koprena? Vi ne poslušaste sv. Pavla, gdje vam je govorio: Ne znate li vi, da su udi vaši hram Duha svetoga? e pa dobro, ni ja neću poslušati vas, kada dodjete sa svatovi, ako je zaručnica samodošla, niti ću dopustiti, da svatovi idu u hram Božji; oskvrnuste hram Božji, ne dopuštam, da se vjenčate u hramu Božjem kao ostali, nego ćete se vjenčati u prisutnosti dvajuh svjedoka i to izvan svete mise, a pod njom nikako; a ako ima više pari za sv. ženidbu, ostali neka se vjenčaju pod sv. misom ili skroz za se, a vi, koji vodite samodošle, vjenčat ćete se obaška bez svojih svatova, koji treba da ostanu izvan crkve. Vi si ne uzeste k srcu časti, da su udi vaši udi tiela, komu se dostoji sam Gospodin Isus biti glava, nego prezirajući tu čast uzeste ude Kristove i od njih načiniste ude griha, e pa dobro onda nećete ni te časti imati, da sklopite ženidbu pred oltarom, gdje se u presv. sakramentu nalazi presv. tielo Isusovo; ne tu, nego na pobočnom oltaru, na strani gdje, tamo ćete vi sklapati ženidbu, koji vodite samodošle. Vi prečuste glas sv. Pavla, kojim vam je doviknuo: Bježite od bludnosti! pa ne bježaste od nje, nego vodeći samodošle bježaste k njoj, e pa dobro odsele neće se za kaznu takovi kroz šest mjeseci vjenčati računajući od dana, kada se samodošla vrati k svojim roditeljem ili na sigurno mjesto opredieljeno od župnika. Prema tomu ako malodobni to učini, čekat će svoju dobu i još

Digitized by Google

će šest mjeseci trebati, dok mu se ženidba dozvoli. Ja se ipak nadam, da neće tih kazna kod vas trebati; nadam se, da ćete vi, sviestni si visoke zaista časti, što su vaša tjelesa hram Duha svetoga i udi tiela Isusova, ostavit se poganskoga i djavolskoga običaja, pa se držati Gospodina, koji na usta sv. Pavla govori, da je ženidba veliko otajstvo, da predstavlja ljubav, koju Krist ima napram svojoj crkvi; zato ju i valja sveto sklapati, hoćete li, da primite blagoslov Božji.

5. Odatle, što su tjelesa naša hram Duha svetoga, što Duh sveti u njih stanuje, još se jedna velika, temeljna istina vjerska izvodi, što nas i te kako na to potaknuti mora, da u veliko cienimo tjelesa svojih mrtvih. Tielo je za Gospodina, a Gospodin za tielo, govori sv. Pavao (1. Cor. 6, 13). Čudovite li sveze, uslied koje se Gospodin podaje ne samo našoj duši, nego i našemu tielu! Naše tielo je njegovo, kao što je kuća onoga gospodara, koji ju je kupio. I Gospodin pripada našemu tielu, da mu poda sve vlastitosti svoga slavnoga tiela, jer će ga jednoć učiniti dielnikom svoje slave i svoje bezsmrtnosti. Zato mi „spasitelja očekujemo Gospodina svojega Isusa Krista, koji će preobraziti naše poniženo tielo, da bude jednako tielu slave njegove“ (Philipp. 3, 20. 21). Na dan uzkrsnuća preobrazit će se naša tjelesa; ona će bit svjetla, bistra, prodrijiva, duhovna, a neće moći ništa trpjeti. Kao što je život tjelovnoga čovjeka skroz zemaljski i životinjski ne samo po tielu nego i po duši, tako će život duhovnoga čovjeka onda biti skroz duhovan ne samo po duši, nego i po tielu. A i pravo je, da naše tielo, pošto se je uviek skroz pokoravalo duši, postane duhovno, te jednako bude kao i tielo slavno Isusa Krista, kano što je i na zemlji bilo jednako njegovu umrlomu tielu, kada je dielnikom bilo njegovih muka i boli; jer ako s njim trpimo, govori sv. Pavao (Rom. 8, 16. 17), onda ćemo se s njim i proslaviti. A sve to tko će izvesti? Duh sveti, koji prebiva u nas. Evo kako to sv. Pavao (Rom. 8, 11) opisuje: „Ako Duh onoga, koji je uzkrisio Isusa od mrtvih, prebiva u vas, onaj, koji je Isusa Krista uzkrisio iz mrtvih, oživit će i vaša smrtna tjelesa radi svoga Duha, koji stanuje u vas.“ Takovo uzkrsnuće iziskuju naša tjelesa, jer su hram Duha svetoga. Duh sveti po svojoj već naravi sve oživljuje. Ako on dakle sam glavom i djelovanjem svoje ljubavi stanuje bez prestanka sve do naše smrti kako u našoj duši tako i u našem tielu, onda će nas on i uzkrisiti na život vječni. Buduć da Duh sveti u nas stanuje za vrieme našega smrtnoga života, čisti i posvećuje on sve dielove našega tiela, da ih usposobi za slavno uzkrsnuće. Ako je grieh Adamov smrti podvrgao sve, koji su sagriešili, i u kojih je on stanovao; to je pravo, da Duh sveti, čija je moć skroz protivna moći grieha, za uviek poda život našim tjelesom, koja on ovdje posvećuje i u kojih on do naše smrti stanuje. Ako se slavno uzkrsnuće tjelesa naših i može pripisati dostojnomu primanju presv. tiela Isusova, smije se ipak kazati, da tielo Isusovo duhovni i tjelovni život daje samo po Duhu svetom i da ono po njem u duši vjernikâ čudovito djeluje. Duh sveti je dakle kako za Isusa Krista, tako i za nas vrutak i početnik životu, pa kao što je on Isusa Krista uzkrisio iz mrtvih, jer je u njem prebivao, tako će on na koncu vieka uzkrisiti i naša tjelesa iz mrtvih, ako do naše smrti u njih stanuje. A buduć da je Duh sveti u Isusu Kristu svom puninom svojih darova prebivao, morao je Isus Krist uzkrsnuti u punini slave, koja sve nadmašuje; dočim će u naših tjelesih ta slava odmjerena biti prema milostim i darovom, što nam je Duh sveti za našega života dao. Čim nas je Duh sveti sličnijimi učinio Isusu Kristu, tim ćemo biti više dielnici ljepote i slave preobraženoga tiela Isusova.

A sada ja ovako govorim. Eto vaša tjelesa sv. mati crkva često za vašega života raznovrstno posvećuje. Sam Gospodin Isus ne stidi se naša tjelesa smatrati udi svojega vlastitoga tiela. Bog Duh sveti, koji od Otca i Sina proizhodi, odabrao je i vaša tjelesa za hram svoj, za prebivalište svoje. Duh sveti je onaj, koji će i vaša tjelesa na slavni i vječni život uzkrisiti iz mrtvih: a vi često tjelesa svoje djece, za koju znate, da su bez sumnje u nebu, jer ne mogahu još griešiti, za koju dakle znate, da će im tjelesa slavno uzkrsnuti, bacate u raku bez pratnje svećeničke, kao da nisu razumna bića. Vi tako često pokapate tjelesa i svojih žena ili muževa ili roditelja ili drugih srcu vašemu dragih. Velite, da ih rad imaste, plačete za njimi kao za svojimi najvećimi dobročiniteljі, a eto ih pokapate načinom, kano da su vam bili vaši najveći neprijatelji, kano da su vam najveće zlo činili za svoga života, kano da su bili pogani a ne katolici. Neću ja sad tu da navodim, kako je sam Bog bio, koji je svete patrijarhe poticao, neka se još za života pobrinu za svoj ukop; neću sad ja tu da iztičem, kako je Bog sam sklonio svoj narod

Digitized by Google

israelski, kako da pokapaju svoje mrtve; neću ja sad tu da nabrajam dogodjaje iz sv. pisma, odakle se vidi, kako je pokapanje mrtvih prema dotičnim ustanovam bilo djelo veoma zaslužno pred Bogom, a uzkraćenje propisanoga ukopa vazda se smatralo velikom sramotom i kaznom pred Bogom i ljudi, nego ću samo navesti propis sv. naše matere crkve, kojim se obvezuju župnici, kako da vaša mrtva tjelesa pokapaju, a po tom kojim se i vi obvezujete, kako da dadete sahraniti svoje mrtve. Eto toga propisa, koji se u rimskom obredniku navodi za svaki sprovod: „Svete ceremonije i obrede, kojimi se uslied prastare predaje i ustanova rimskih papa sveta mati crkva katolička kod sprovoda sinova svojih služiti običaje, kano prava vjerska otajstva i znamenja kršćanske ljubavi te kano prespasonosne zagovore za vjerne mrtve, župnici svom pomnjom moraju obdržavati i u običaju uzdržati.“

Ako su dakle vaši župnici dužni te obrede obdržavati kod ukopa vaših tjelesa, onda ste vi dužni, dati pokapati tjelesa mrtvih svojih. To je prastara predaja katoličke crkve, to su prastare ustanove rimskih papa. A pošto ste i vi sinovi te katoličke crkve, vezani ste i vi na te ustanove, dužni ste i vi prema njim davati mrtva tjelesa i djece vaše i odraslih vaših pokapati, sve ako su prijašnje težke okolnosti i bile povod, da ste ih pokapali drugče, jer su hvala Bogu te težke okolnosti prestale, koje su upravo onemogućile držat ih se. Ali ne samo to vas obvezuje, da mrtva tjelesa svojih dajete pokapati uz pratnju svećeničku i držeći se svih propisa svete matere crkve, nego vam tu dužnost nameće osobito to, što su ti obredi po nauku svete matere crkve „prava vjerska otajstva i znamenja kršćanske ljubavi te prespasonosni zagovori za vjerne mrtve“. Jest, braćo, ti sveti obredi kriju u sebi prava otajstva naše sv. vjere, jer nam iztiču stvorenje svieta i grieh i njegove posljedice, pošto se iztiče, da valja tielo staviti u zemlju, od koje je načinjeno; da se tielo mrtvo povjerava zemlji kao na čuvanje, a zemlja da ga Bogu povrati na dan sudnji, kada ga bude uzkrisio iz mrtvih. Jest, obredi kriju u sebi velika otajstva naše sv. vjere: i grieh i način, kako nas je Isus odkupio od njega, i uzkrsnuće tiela, i smrt i sud i pakao i kraljestvo nebesko. Jest, braćo, — kod tih sv. obredâ, kod kojih se i svećenstvo i rodbina i ostali narod sabiru, da zadnju čast izkažu pokojniku, pokazuju se oni pravi znaci kršćanske ljubavi, po kojih se prema nauki Isusovoj razpoznaju pravi kršćani. Jest, braćo, ti sv. obredi, pri kojih sv. mati crkva na usta svojih svećenika za pokojnika moli, pri kojih i narod sa svećenici spaja svoju sv. molitvu za njega, sadržavaju u sebi u istinu prespasonosni zagovor za mrtve. Kako dakle možete biti tako zaboravni, tako nehajni, tako bezćutni i bez ljubavi, da svoje zakapate bez svećenika, pa ih time lišavate zagovora i molitve sv. matere crkve, što više vriedi od sve vaše molitve, jer je to molitva zaručnice Isusove; pa oduzimate Gospodinu Bogu čast, koja mu se pri svakom sprovodu izkazuje; pa ne dadete, da živi, koji sa svećenikom na groblje pokojnika prate, i svoju ljubav pokažu napram Bogu i pokojniku, i sebi sami koriste razmišljavajući i nehotice o svojih zadnjih stvarih, i svoga bližnjega svojim primjerom potaknu na dobra djela. Nemojte, braćo, tako, nemojte. Duh sveti je sam onaj, koji je sv. crkvu rukovodio, da je ona toli krasne obrede uvela pri pokapanju mrtvih; Duh sveti je dakle onaj, koji i od vas iziskuje, da ne priečite sv. crkve u izvršivanju njezinih ustanova, nego da vi i sami sve učinite, neka se čim savjestnije vrše. Nemojte se dakle opirati Duhu svetomu; nemojte se dakle opirati svojoj svetoj materi crkvi, koja najbolje zna, što je za pokoj duša pokojnikâ spasonosno.

6. I tako, braćo moja, iz one velike i utješne istine, da su naša tjelesa hram Duha svetoga i udi tiela, komu je glava sam Gospodin Isus, izvedosmo, da je ona toli važna i obsežna, te može svakoga, koji ju razmatra, i napunit ga straha Božjega i odvratit ga od mnogih griehа i ulit mu u srce počitanje napram vlastitomu tielu i potaknut ga na to, da štuje mrtva tjelesa svih kršćana poimence svoje bližnje rodbine. A buduć da sve to, kako vidjesmo, Duhu svetomu imamo zahvaliti, zato braćo moja, ako vas srce vuče za pravom srećom, a vi zazivajte dan na dan Duha svetoga moleći bar sedam puta Otče naš i Zdravo Marijo te Slava Otcu u svrhu da si izprosite sedam njegovih darova; a vi ga primite u se kao u kakovo svetište, koje je njemu posvećeno; a vi se bojte najviše toga, da ga ne uvriedite griehom ter ga iz sebe ne iztjerate; a vi ga zazivajte u dvojbah za savjet u svem i ne odbijte ga nikada, kada vam srcu govori po svojih nadahnućih; a vi pazite na svaki njegov potjecaj, na svaki njegov mig. Dodji otče sirota, dodji dielitelju darova, dodji svjetlo srdaca, govorite često Duhu svetumu sa sv. crkvom, pa će

Digitized by Google

Duh sveti izpuniti svoja obećanja i sve vas obilatimi milostmi nadariti i učiniti vas dielnici slave i sreće vječne Isusove, koju nam svim po zagovoru bl. dj. Marije dao trojedni Bog Otac i Sin i Duh sveti. Amen.

Ovaj na puk upravljeni pastirski list ima se po svih župah nadbiskupije vrhbosanske pročitati sa propovjedaonice prve korizmene nedjelje.

U Sarajevu na bogojavljenje ili sv. tri kralja dne 6. siečnja 1894.

† Josip,
nadbiskup vrhbosanski.

Br. 36

Korizmeni post.

Ovlašten od sv. Otca pape Leona XIII. odlukom od 15. siečnja 1891., koja vlast dana mi je na pet godina, odredjujem za post ovo:

1. Svim vjernikom dopušta se, da smiju kroz cielu korizmu meso jesti nedjeljom, ponedjeljkom, utorkom i četvrtkom samo o podne. Razumije se po sebi, da se kod istoga obroka ne smije jesti ribe i meso, pošto se upravo za to i dopušta, da se smije jesti meso, jer su ribe preskupe.

2. Dozvoljuje se, da svi vjernici smiju jesti jaja, sir i druga mliečna jela kroz svu korizmu, *osim velikoga petka.*

3. Svi vjernici smiju začinjati jela svinjskom mašću kroz cielu godinu u petak i subotu, u sve zapovjedne postne dane i kroz cielu korizmu.

4. U ponedjeljak, utorak i sriedu velikoga tjedna dopušta se jesti meso, i to samo o podne, a ne dopušta se u veliki četvrtak, u veliki petak i na veliku subotu.

5. Svim, koji se željeznicom voze bilo u korizmi bilo u druge postne dane, ili izvan korizme, kada se valja uzdržavati od mesa, dopušta se, da smiju jesti meso o podne i na večer, nu u zapovjedne postne dane samo jednoć do sitosti. Ta povlastica valja samo za one, koji su prisiljeni na putu objedovati ili večerati, a vriedi za cielu godinu osim velikoga četvrtka, velikoga petka i velike subote.

Buduć da je sv. stolica tako velike povlastice dala, iziskuje ona izrično, da se nadomjesti drugimi, dobrimi djeli, naročito milostinjom, koju valja dati upravo siromakom, kako se ističe u povlasticah danih od sv. Otca. Osim toga od potrebe je svaki dan, kada se tko ma kojom povlasticom posluži, izmoliti triput Otče naš i Zdravo Marija, a jedanput Vjerovanje apostolsko sa Slava Otcu.

Ovo neka se sa propovjedaonice u nedjelju prije čiste sriede puku pročita i s njekoliko rieči sjeti ga se, kako se Gospodinu Bogu najbolje mili onaj kršćanin, koj u svem, dakle i u postu, svoju volju podvrgava volji Božjoj i volji svete matere crkve, pošto je Bog izrično zapovjedio, da valja sv. crkvu slušati. Treba dakle sjetiti puk na onu zlatnu rečenicu sv. Pavla: Tko ne jede, neka ne sudi onoga, koji jede. Ne sudite, reče Gospodin, da ne budete sudjeni.

Sarajevo, 12. siečnja 1894.

† Josip,
nadbiskup.

Br. 37

Uzkrsno vrieme

počima za našu nadbiskupiju prvom nedjeljom korizme (11. veljače o. g.), a svršava se nedjeljom Presvetoga Trojstva (20. svibnja o. g.), što se saobćuje veleč. dušobrižnomu svećenstvu za ravnanje.

Sarajevo 12. siečnja 1894.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Digitized by Google

Plemeniti putnik.

U malešnoj komori leži na umoru pobožna, kreposna žena. Leži posve mirna i tiha. Pô je noći. Već odbilo dvanaest ura noćnih. Svijeća njezina života dogorijeva. Još malo, pa će se utrnuti. Smrt stoji pred vratima. Tada joj upravo bijaše donio svećenik Božji u vezenoj kesici sakrament ljubavi, i Isus je već unišo u njezino srce. Cijela obitelj oko nje zaplakanih očiju. Cijela ju obitelj voljela. Visok, lijep mladić, najstariji majki sin, i tronuta mladica, najstarija kćerka, drže majku ispod ruku. Čovjek joj i druga djeca stoje okolo uz postelju. Prizor, koji u srce dira, koji se lako ne zaboravlja. Svi su bili teško ganuti kod zadnjega majčina daha. Svi su plakali: jedni tiho, a drugi, da se iz kuće čulo. Samo jedna kćerka, baš ona, koja majku najviše ljubila, koja majki prva miljenica bila, ostala bez suza. Ali ona ne može da stoji. Ona pala i leži na tlu pri dnu majčine postelje. Ona je kao izvan sebe.

Na to majka rasklopi svoje mile oči. Radost joj sijeva po blijedome licu, i blijedo joj se lice zažari. „Sad sam zadovoljna. Oj hvala ti, predobri Bože moj!“ progovori majka slabim glasom. „Ti si mi evo sve milosti iskazao, što sam ih od tebe prosila za ovaj zadnji čas. Kako mi je milo i voljko! Kako mi sad mirno i lako kuca srce! — Budi sveta volja tvoja. Daj da službenica tvoja pogje u miru. Draga djeco, umirite se, ne plačite! Znam, do malo ne ćete više imati majke svoje. Poći mi je. Božja je volja. Ali mi ćemo se, ako Bog dâ, opet vidjeti. Budite samo radost i utjeha milom si ocu. Marija neka vam bude na mjesto mene, neka vam bude majka. O moj Bože! Ja više ne mogu.“ — I pogleda majka zlato svoje uza se, i ote joj se mutno oko za onom kćerkom pri dnu postelje, i milo kô majka sve okom obagje. „S Bogom, djeco, s Bogom do vigjenja; mi ćemo se opet vidjeti u raju kod dragoga Boga.“ — Miloj bolesnici ustavi se riječ u grlu, pusti majka suzu ljubavi — jednu pa drugu, zaklopi oči, još jedanput glasno dahnu — i izdahnu.

Do vigjenja! Da, do vigjenja i to u vječnosti! Ovaj „s Bogom“, koji nam pravednik dovikuje, kada se s ovim svijetom dijeli, kad stoji na vratima smrti, jest živi izjav osvjedočene samosvijesti i našega plemenitog odregjenja. O besmrtnosti! Ti si ono visoko odlikovanje, kojim trojedni Bog učini čovjeka sličnim samome sebi, kraljem svih stvorova. Koliko odlikovanje! U raspadljivom tijelu, što će danas, sutra biti prah i pepeo, besmrtan duh, duh nalik angjelima, duh koji doduše imade početak, ali nigda ne prestaje, duh jednostavan kô Bog, besmrtan kô Bog, duh, koji može, samo ako hoće, uživati sreću i blaženstvo u Bogu i s Bogom. To je naša duša, poglaviti dio našega bića. Koja čast i najviša, koja dragocjenost i najveća može se isporediti sa uzvišenosti i plemenitosti evangjeoskoga putnika na zemlji? Sve je drugo za nas stvoreno, na službu i uporabu našu. A duša naša pripada Bogu i ostaje, kao i On, vječna i besmrtna.

Prije jedno trideset godina umrije u Americi neki misijonar.[1]) On bijaše sve ostavio, da slijedi svog Isusa. Mnoge je godine s križem u ruci pronosio Amerikom luč svetoga evangjelja i osvajao duše za Krista Gospodina. Svuda po slobodnim državama slovilo mu ime sa rječitosti, stavljali ga megju najčuvenije govornike. Isti protestanti ne samo da su mu se divili, već ga i toliko štovali i pazili, te su ga zamolili, da im bude biskup u nekoj pokrajini. Ovome slugi Božjem pade kap baš, kad je vršio svoju apostolsku zadaću, i umrije doviknuv prijatelju, što mu pohitio u pomoć: „Sve je prošlo!“ — I pravo je rekao. U onaj čas, kad ga je ledena i nenadana smrt uhvatila, bilo je doista za njega i za njegov zemaljski život sve prošlo: vrijeme života, vrijeme milosti, vrijeme pomirenja, vrijeme djelovanja, vrijeme zasluga. Sve je prošlo sa zadnjim dahom, sa zadnjim kucajem srca. Pa ako i jest pokojnik stupio pred sud Božji kao pravednik i u taj se čas preporodio za novi, ljepši, blaženi, nebeski i vječni život: ipak se još punim pravom može reći :„Sve je prošlo!“

Slične riječi čuju se često puta i u naše današnje vrijeme, no u posve drugome smislu. One su psovka u ustima bezvjerca i bezbožnika. Čim umrem, sve je sa mnom prošlo. Kao da me nikad nije ni bilo. Ko ovako od zbilje govori, taj baca sama sebe na smetište, taj se protivi svojoj čovječjoj naravi, udara na se pečat najvećeg bezumlja i prezira, niječe Boga, njegovu dobrotu i pravednost, riječi njegove i samu povjest svijeta.

Krasan i slavan sin mogućna kralja, ponižen

[1]) P. Larkin D. I.

Digitized by Google

do zadnjega roba na svijetu, nije ni iz daleka toliko ponižen u svome ugledu, nije nipošto toliko pao u svojoj časti, koliko je pao i ponižen plemeniti putnik na zemlji, kad uznositu kraljevsku čast svoje besmrtnosti zamjenjuje sa dušom nijeme živine, koja nema ni razuma ni slobodne volje. Kako je teško čovjeku pri srcu, kad mu kažu, da je kô glupa marva, kô nijema, nerazložna živina? A ovu porugu, nesretniče, navlačiš ti sâm na se, kad ozbiljski veliš: „Smrću sve prolazi.“

Odatle dolazi, da od pameti svako čovječje srce više, manje teži da bude vječno, besmrtno? Umjetnik eno slika sliku. Htio bi, kô Apelle, da je naslika za vječnost. Bogataš gradi divotnu palaču. Hoće, da se potomstvo divi njezinu sjaju. Seljak kalami voćku. Hoće, da mu unuci s nje plod uberu i djeda se svoga spomenu. Državnik i vojskovogja rade i rade — i perom i sabljom. Htio bi svaki da svakako bude muž na glasu, velik i slavan u povjesti. Učenjak vas u knjigama: čita, razmišlja, gleda da se ovjekovječi svojim umom i učenosti svojom. Svi bi ljudi htjeli, da živu u uspomeni svojih potomaka. Ništa te toliko ne boli, koliko pomisao, da ćeš možda brzo zaboravljen biti. Ta pomisao, ako i malo znaš za se, naoblači ti u životu i najvedrije nebo, ulije ti i u najslagju čašu ljudske sreće kaplju gorkoga pelina. Odakle to? Ta odakle bi bilo, nego od nutarnje naše sklonosti i težnje za besmrtnosti? Kad mene više nema poslije smrti, kakva korist, ako mi na grobnom humku gledaju stari i slavni grb koljena moga, ako mi glavu i poprsje urese lovor-vijencem, ako mi uspomenu slavi i raznosi zanosnica pjesma, ako mi se slavno ime čuje i čuva u povjesnim knjigama. „Nikad ti ne bih ja,“ piše neki poganin, „toliko radio i žrtvovao za svoju domovinu, kad bih ja znao i mislio, da će moja slava zajedno s mojim životom u grob leći. No moj se duh, ne znam ni sâm kako, nada se u vis vije i vjeruje i sciljeni, da će on tek onda pravo započeti život, kad ostavi ovaj život.“ — Dakle, jadniče, kad veliš, da smrću sve prolazi, onda niječeš nutarnje bivstvo čovječje naravi, udaraš na se pečat najveće rugobe i ludosti, izdaješ svoje neznanje o najshvatljivijem prijedmetu zdrava čovječjeg razuma, ne znaš razlike megj duhom i naravi, nijesi kadar da učiniš valjan zaključak po prvim zakonima mišljenja, stojiš na takovu stepenu prosvjete, da te i stara, ti ih zoveš mračna vremena, i stari eto poganski svijet zastidjuju, tebe, koji si u devetnaestom prosvijetljenom vijeku, u vijeku, što se hvali, da promatra svaku stvar do dna. U toli pametnom vijeku, pa ti pamet tako ne valja. Odatle nastaje, da ti i srce i značaj sve više i jasnije izlazi na dan: pa te stanu i prijatelji sve više i smjelije kô kakova izroda prezirati, pa stanu od tebe bježati kô od kakve žive kuge. I nikakvo čudo. Ti u svojim načelima isti, u riječima se dalje pomičeš. Ti se dižeš, da štitiš i obraniš najpogubnije kletve, da ruješ i kuješ jače i očitije protiv vjere i najvećih njezinih svetinja, da kužnim dahom mutiš onaj rajski mir, što ga Bog donio s neba ljudima — plemenitim putnicima na zemlji. Oštriš jezik za najkobnija bezbožna načela. I nevjera i bezbožnost i nepravda i ćudoredna pokvarenost i samoubojstvo i bezdušnost, sve je to u tebe bez ikakve zle posljedice s onu stranu groba. To bi ti htio da se danas drži i vjeruje u čovječjem društvu. Pa kad dižeš i gaziš svaki red i posluh, sva prava i zakone, svaku krepost i ćudoregje: onda hoćeš, da se odmah i vjeruje, da nema savjesti, nema plaće, nema kazne, nema neba, nema pakla, pače veliš, nema ni Boga. To ti je sve samo sladak i ružan san, samo laž i obmana. Kud si već zašo, čovječe božji, gdje si!

Nu zaludu. Takove klevete, moj dragi, padaju same od sebe. Sve je to prvi snijeg o suncu. Pogledaj malko i vidi, šta ti oko kaže. Zdrave oči, miran, ozbiljan pogled u taj život, u taj svijet, u vlastito svoje srce pokazuje mi slovima jasnijim od sunca, da ova zemlja nije moja prava domovina. „Peregrinamur a Domino.“[1]) Mi smo na putu, putnici na zemlji, daleko još od Gospodina. Besmrtnost tamo iza groba, to je svijetla zvijezda, što toli divno kiti srce putniku na ovoj zemlji; to je ono zlatno sunce, što ga toli krasno i sjajno na putu obasjava; to je onaj mirisav cvijetak, što uz teški, trnoviti put ovdje, ondje cvatne, da ga razvedri i okrijepi; to je onaj glas angjeoski, što mu svaki čas šapće i kaziva, da je ova zemlja samo put, trnovit put; da grudica zemlje, što ga drži, nije njegova prava majka domovina; da je on na njoj samo putnik, plemeniti putnik u obećanu zemlju, rajsku domovinu. — Sunce, što me ovdje grije, zemlja, što me sada nosi, zrak, što ga evo sišem, sve stvoreno, što mi služi, kazuje mi jasno i glasno, da je sva nijema narav stvorena na službu i porabu čovjeka, koji jedini imade razum, da Boga svoga upozna, koji jedini nosi u

[1]) 2. Cor. 5, 6.

Digitized by Google

njedrima plameno srce, da Oca i Stvoritelja svoga žarko ljubi. Mirna, zdrava pamet, miran, ozbiljan pogled u se, u nutarnjost svoju, kazuje mi jasno kô sunce, da je ovo malo vremena, što mi proleti svijetom bezobzirce, odveć kratko za me, za najplenitijega stvora Božjeg; kazuje mi i od sunca jasnije, da mi težnje za srećom i zadovoljstvom ne utiša ništa od onoga, što mi taj svijet daje i može dati; kazuje mi jasno i izvjesno, da moj duh može po volji izabrati i dobro i zlo, što hoće, da u ovome životu nema čiste sreće ni pravice, da često puta kleveta slavlje slavi, a nedužnost na pravdi podnosi. Punog blaženstva ni u čem, lijepo reče naš pjesnik, na ovom svijetu nema. Skidaj ti zvijezde sa neba, ako nemaš drugog posla, ali ih nikada na zemlju ne skide. Na zemlji sve jednako pritište svakojaka nevolja. Na zemlji nikad ti ne će biti ono i onako, kao što ti hoćeš. — Samo tamo iza groba proslavit će Bog svoju pravicu; samo tamo dat će nam dobri Bog pravo po svojim djelima; samo tamo smirit će se srce naše, utišat će se težnja naša za potpunom, nikad neprolaznom srećom; samo tamo otvorit će nam se vrata rajskoga mira. Tamo nas jedino upućuje i sveto Pismo gotovo svakim svojim listom. Na toj strani groba, na vječnome i besmrtnom životu osniva se i Evangjelje Božje i svako obećanje kršćanske nade.

I po tome nije teško shvatiti, što od iskona nije bilo naroda, a da nije vjerovao u ljepši budući život, a da mu nije padao na pamet pravedni sudac onoga života; što ova vjera, koja je već od naravi svim narodima u srce upisana, a kršćanstvom i posve jasna i očita postala, nalazi lijepa odziva i u riječima svetoga Pisma; što čisto i nepokvareno ljudsko srce nije još nikad o besmrtnosti ni najmanje posumnjalo; i što je jedino griješna samosvijest i spoznaja svoje učinjene krivice i zaslužene kazne, pa strah pred sudom i želja odatle, da nema Boga ni pravedna suca, što je, velim, jedino to moglo savjest grješniku tako jako umrtviti, te je on mogao ne slušajuć, šta mu svaki čas i slab razum šapće i kazuje, tu glavnu osnovu kršćanstva, tu najvišu plemenitost bića svoga: vjeru u besmrtnost tajiti, zabaciti i prezreti.

Koga strast toli zaslijepi, te pogje, da počini najstrašniji od svih zločina, da si na ime životu prekine nit, kojoj su krajevi jedino u ruci Božjoj, i tako se svojevoljno sâm strovali u pakleno bezdno: taj ne zna, šta je to besmrtan biti, taj ne vidi plemenite visine besmrtnosti.

Neki star gospodin lijepu svoticu uputio u javnoj štedionici. Dogje dan, da se računi dadnu. Jadan starac uvidi, da mu nema ni otkle pomoći, nitko ne obećava nikakove nade: njegovi će nečisti poslovi svakako na vidjelo, a onda šta ga čeka, znade. Usplaši se nesretnik. Mislio starac, mislio, ali se ne zamislio u plemenitost besmrtnosti i dan prije — ubije se.

Neki opet Francuz, star, smiješan, satrt čovuljak, bijaše baš sa svoga nakazna tijela svima poznat po Petrogradu. Tu se bio nastanio i živario. Jednoga dana susrete se na trgu sa jednim Talijanom, koji nosio na prodaju kipiće od gipsa. Talijan ko svakome pa i našem Francuzu ponudi svoje kipiće. Starac na svoju nesreću opazi med kipovima i svoje nakazno, zgureno tijelo, isklesano, da nije moglo smješnije. Ne reče ništa. Samo krenu malko glavom, zadrhta, ode jadnik — i baci se u Nevu. Siromak nije znao cijeniti plemenite svoje besmrtnosti.

U sjajnoj povelji plemenitog putnika na zemlji ova se čast i uzvišenost i još time povećava, što je ne samo naša duša, već i svaka naša misao i svaka naša riječ i svako naše djelo, pače i raspadljivo tijelo naše pozvano na besmrtnost. Kako smo mi visokoga roda, djeca Božja i braća Isusu Kristu, i kako se mi sa Spasiteljem i Bogom svojim sjedinjujemo srcem i dušom u presvetom oltarskom sakramentu: to su i sve naše misli, riječi i djela, vrhunaravne cijene i vrednoće. I misli i riječi i djela, pa makar su u vremenu postala, uvijek će još trajati, kao i čovjek, njihov početnik. Sve će biti zapisano u knjigu suda ili knjigu života. Sve će se ocijeniti, sve će se naplatiti. Moj sine, jedanput će nam Gospodin reći u nebu, ovo si činio, ovo si mislio, ovo govorio, dok si na svijetu bio; ja se toga dobro sjećam, ja te za to ljubim, ja ću te s toga evo i nagraditi na očigled čitavu nebu. I kao što grijeh, ako ga nije oprala krv Isusova i naša suza pokajnica, ostaje uvijek zlo pred licem Božjim, tako i dobro, što smo ga tijekom svoga putovanja učinili, traje uvijek u svojim posljedicama; a na svrhi svijeta, kad trublja angjeoska pozove sve na općeni sud, dijelit će i tijelo s našom dušom kaznu ili nagradu.

Kralj nečovjek, Antiok, dade sedmoricu Makabejske braće okrutno mučiti i ubiti, jer volješe umrijeti, nego li protiv zakona Božjeg zabranjeno jelo jesti. Već je bio prvi Makabejac nakon žestokih muka izdahnuo. Tada upitaše drugoga, hoće li on

Digitized by Google

jesti? „Toga vam ni ja nikad ne učinih,“ odgovori mladić ponosito. I odmah mu s glave zderaše kožu, osakatiše mu i ruke i noge i baciše ga na vatru. I kad je bio da izdahne, poviknu okrutniku: „Bezbožniče, ti nam do duše otimaš ovaj smrtni život, no kralj svijeta uskrisit će nas na drugi vječni život, jer umiremo za njegov zakon“. Tako hrabro i pouzdano progovori i treći, kad pruži jezik i ruke, da mu ih odsijeku. „Ova uda od neba sam dobio; sad ih više ne cijenim radi zakona Božjega; a uzdam se tvrdo, da ću ih od Boga opet dobiti.“

Kad i ovaj izdahnu, uzeše i četvrtog na sličan način mučiti. I on zavapi blažen, kad je umiro: „Čvrsto se nadamo u Bogu, da će nas On opet uskrisiti.“[1]. U tome osvjedočenju umriješe i ostala tri brata junaka; a napokon i plemenita im majka, što za blaženu besmrtnost lako i prelako preboljela sve svoje drage sinove — i bez suze i bez bolna jecaja.

Sretnih li nas kršćana! Uskrsnuće našega Spasitelja utvrdilo nas je posvema u nadi, da će nam duša i tijelo na vijeke živjet. U uskrsnuće Isusovo možemo se mi uzdati ko u najtvrgju pećinu, koja nikada ni pod čijom nogom klonuti ne će. Mi ćemo svi s dušom i tijelom na vječni život uskrsnuti. I kad budemo na pomolju smrti, stajat ćemo na pragu života.

Po Iv. Nep. Stögeru *Iv. Ev. . . . . ć.*

[1]) 2. Mach. 7, 14.

Ne klevetaj!

(Napisao O. L. **Coloma**, Isusovac.)

III.

Tajinstvena viest kolala je večeras u salonu grofice B . . . Razširila se bijaše od igraćih-stolova do mladih gospodja i gospodičića. Kod tajinstvenoga toga govorkanja spominjalo se Diega de Kvinones i njegovu ženu Pilar Trelles, rodjake vojvodkinje, a više njih njekim je zlobnim glasom zapitalo, zašto ove ne ima već četiri večeri kod zabavnih sastanaka.

Na blebetanje najviše sklone, koje su najvještije bile uhodarenju, mišljahu, da su na obzorju ocrnjivanja nješto obrele, što će ih za dokolice ljetne zabavljati i odštetiti ih za plesove, koji su tih dana, na zahtjev „fanatičkoga“ jednoga svećenika imali prestati. Tvrdio je naime taj svećenik, da se ne dolikuje, te bi se zvuci plesne glasbe miešali s vatrom pušakâ Karlistâ i republikanaca, koji se na dvie milje daleko odavlje borahu.

Tada eto nenadano posred dvorane, kao da je s neba pao, markezita Pimpolla, koji je javio najvišim glasom svoga pištećega grla, da imade saobćiti „zanimive novosti“.

Pa u čudu, kako je ova viest djelovala na družtvo, ostane u dvorani sa smieškom u ustih, dignuv prst k n da zapovieda, neka se šuti, te se nasladjivao znatiželjnošću, kojom su njegove viesti izčekivali.

Zaniemio je svaki razgovor, nije se čulo ni smieška ni šapta, kod igraćih stolova bijahu prestali, pa i isti Chilie, amerikanski psić grofičin, koj inače nikada nije ostavljao krilo grofičino, potrčao bijaše suprot ovomu Merkuru, glasniku tajinstvenih novosti, te je, kao da pita, dignuo svoje capice u vis.

Njeko vrieme svi su šutili izčekujući, a tada se digoše zatvori znatiželje. S više od pola stotine pitanjâ navališe na markezita, koja je zanimivi gospodičić znao uzvraćati svojimi pogledi i micanjem svoje glave da neće.

„Jesu li Karlisti unišli u Tolosu?“ upita grof, dočim je bez okolišanja zašao u stvar.

Pimpollo nastojao je svom ozbiljnosti svojih dvadeset godina, da uzčuva dostojanstvo svoga položaja — od tri mjeseca čitalo se na njegovoj posjetnici *attaché diplomatique* — odgovoriv zakučasto kao Talleyrand a odlučno kao Metternich: Karlisti niti su unišli u Tolosu, niti će i kamo unići, moj dragi grofe. Oni moraju najprije ustrojiti diplomatsko tielo. Ja sam to kazao Valdespini, ali on toga nije hotio vjerovati.“

Tiho porugljivo smijanje začulo se s više strana, ali mu je zeleni diplomata prkosio, rekav: „Canovas i ja bijasmo u tom jedne misli“.

Smjeh bijaše veći, a bio bi postao gromkim, da markezito nije nastavio te kazao: „Novost, koju vam imadem saobćiti, ne odnosi se na politiku, a ne spada ni u bezazlen viestnik izvjestitelja u ljetno doba, nego spada u *chronique scandaleuse*“.

„U *chronique scandaleuse!* — Isuse!“ I poštovane gospodje te lahke gospodjice zatvoriše uši, pružiše vratove, te bliže okružiše diplomatu.

Digitized by Google

Pimpollo pogleda pogledom zadovoljstva oko sebe, te pruživ ruku strastljivim kretom, reče: „Radi se o otmici!“

Ah! koli veselo bismo pisali, da je tu sablaznjivu riječ stotina grla s negodovanjem odbacila, pa da se je više od stotine ruku u isto doba diglo, da pokaže vrata bezsramniku, koji se je usudio izgovoriti ju, te tim ovu častnu kuću uvrieditі. Nu na žalost ne bijaše tomu tako; čulo se samo dva upita, što su se javljala u najrazličnijih glasovih. „Tko je Paris?“ pitale su sve Helene grčevitom njekom žurbom i znatiželjnosti, koja se nadala, da će joj se skoro udovoljiti.

„Tko je Helena?“ pitao je svaki Paris porugljivim glasom, koji je pokazivao, da onaj što pita već znade ili sluti, kako će mu se odgovoriti:

„Helena je“, nastavi markiz promišljeno, „obće poznata gospodja, koja spada u cviet madridskoga družtva. Paris je njeki pruski grof, koji je amo došao, pošto se nasitio lova na vepre u litvanskih šumah, da traži pustolovine u logoru Karlistâ. Helene je iz Biaritza ne stalo, ostavivši si djecu kod Aje, dočim se njen Menelaj, koji nije kralj Spartanski, nego pukovnik u Don Carlosovoj vojsci, bori dva koraka daleko odavlje u brdinah Guipouzcoa.“

Fitilj bijaše stavljen, a lagum prasnu. Zlobna prijava ovoga bezsramnika, koji je čas prije uzbudio smjeh svih prisutnih, sramotom je okaljao odlično ime, ime Pilar Trelles, koje je do tada bilo čisto i neokaljano. S ustâ svijuh čulo se sada ovo ime uz izraze čuda, poruge, prezira i slavja. Nikomu ni na pamet došlo nije, da podvoji, je li istinita činjenica i da razmisli, koli je malo pouzdana osoba, od koje je viest potekla. Jer danas je već u običaju, te se o bližnjem misli najgore, da se lažcu, koji je pripoviedao izmišljene sramotne čine, mnogo laglje vjeruje, nego iskrenomu, koji kazuje prava kriepostna djela. Pokvareno naše družtvo tako je obiklo na zrak sablazni, te kod svakoga predmnieva zablude i zloće, kojih si je sviestno, da ih je počinilo samo. A ništa ne ponizuje toliko, koliko pohlepa za ocrnjivanjem, grieh, koji se nikada dosta osuditi ne može, koji se i pobožnih duša prima, grieh, što će ga Bog tako strašno kazniti, jer on, kao Bog mira i milosrdja, kaže da je krivac vječnoga ognja, koji svomu bratu kaže „raka“.

Samo starac jedan, komu su veliki bieli brkovi pokazivali, da je veteran, digne se naglo, kad je tu klevetu čuo, te zavapi, približiv se skupu, koj. se je razgovarao: „To je laž! priesna laž!“

Nu kan da se je bojao, te ne dade povoda sablazni, suzpregne se neobičnom snagom, te šuteć slušao je druge. Glas njegov nisu čuli, izgubio se u buki stotine glasova, koji su potanje o dogodjaju pitali zlorado i zavistno.

„Gospodo i gospodje, *relata refero,*“ reče markiz, koji je svomu govorničkomu daru pripisivao uspjeh, što su ga polučile njegove rieči. „Zna se, da se je Helena prije pet danâ u svojoj kući u Biaritzu dugo razgovarala s pruskim Parisom, koji je baš došao bio iz karlističkoga logora, zna se, da se je Helena još iste večeri oprostila od svoje djece i njihove Aje, miss Blacke, rekav, da će brzim vlakom odputovati u Paris, kamo ju zove prevažni posao. Bijaše uzbunjena i plakala je — i, upamtite dobro, — nije dopustila, da ju itko prati na kolodvor.

„Helena je jedva ostavila kuću, kad je miss Black stupila u sobu za odievanje, te opazila na stolu krasnu novčarku iz ruske bagarije, kamo je, kako je vidila, gospodja njezina stavila novac potrebit za put. Dobra miss mislila je, da je novčarka zaboravljena, pa jer je držala, da će na kolodvor stići prije još nego li vlak ode, poteče s novčarkom tamo, da ju predade Sennori. Uzalud! Helena je doduše Spartu ostavila, ali je na kolodvoru ne ima. Miss Black traži, pita, ište — ali Sennore ne ima. Vlak je došao, otišao, a miss Black gleda otvorenih usta, s novčarkom u ruci, nu Sennore nigdje! Vratila se je kući, da će Helenu tu naći, svu sdvojnu sbog toga, što je zaboravila novac, te zakasnila na vlak. Nu Helene ne ima ni kod kuće, niti miss Black doznaje što o njoj. Sav se je Biaritz uzbunio, a napokon dodje svjetlo u tajinstvenu ovu poviest. Nevina Helena bez dvojbe je unišla u krivi vlak, pa mjesto da je odputovala u Paris, odvezla se je u San Juan de Luz i odsjela u Hotelu Marson, kamo je takodjer slučajno prispio pruski Paris njekoliko sati prije. Noć bijaše vedra; ona je romantična, on pretjeran, pa su se oba odvezla u Jocoa. gdje su ušli u ladju. Njeki kažu, da su se s uljenicami zavezli u more, da ribe love . . . Drugi tvrde, da su odputovali u Berlin, kako će skloniti velikoga kancelara, neka Njemačka uloži svoj upliv na korist Karlosa VII. Tako je, gospodo, a vi si sada mislite sami, kako se drama razvijala dalje.“

I pogladiv si jedva niklu bradu, markiz je

Digitized by Google

svršio svoj govor, rekav pištećim glasom: „Rekao sam“ te ostavi svojim slušateljem, da si po volji izhitre konac njegove pripovjesti. Pošto je svaki držao, što mu se htjelo, bijaše gotov konopac, koji je imao ugušiti čast ove gospodje, koja bijaše jedino to kriva — čujte, siromašne gospodje — da je njena ljepota i dražest prekoračila granice, gdje prestane udivljenje a počima zavist.

IV.

Dok je markiz ovo govorio, grizkao je starac bielih brkova svoje nokte, okretao se na jednoj nozi na sve strane, kan da ga legija djavola obsela; a da si ni jedne kose izčupao nije, bilo je to samo zato — što bijaše ćelav.

Ne daleko od njega sjedio je drugi star gospodin: lice mu bijaše prosto, a odielo po starom kroju. On je slušao razgovor kao onaj, koji prisluškuje pljusak kiše; iz njegova osobitoga lica nije se moglo razabrati, spada li k onoj vrsti samoživih, koji se ne dadu buniti u svojoj ravnodušnosti i kad vide da se bomba razprskala, ako dakako ne može pogoditi njihovu lubanju, ili se brojio u one malodušnike, koji radi svoga podredjenoga položaja ili radi tjesnogrudne kukavštine nikada ne brane prijatelja proti moćnomu neprijatelju. Bijaše to vojvodin upravitelj. K ovomu čovjeku pristupi brza koraka onaj bielih brkova. Kao po njekom nenadanom nadahnuću primio ga je za ruku, te mu nješto prišaptnuo u uho. Drugi taj lagano je ustao, a onaj brkajlija povukao ga van rekav mu: „Ajdete, D. Matija, i vratite se brzo, saobćite sve vojvodkinji, a medjutim ću ja zabavljati ove zmije.“

Markiz, koji je svoju pripoviest svršio i baš se obratio gospodji, koja se je više nego druge s te sablažnjive povjesti sgražala, te njeka posebna pitanja na nj upravila, vidje na jednom pred sobom gospodina bielih brkovâ.

Ovaj ga na prijateljsku udari po ramenu, te spustiv se na jedan stolac, što bijaše blizu, reče mirno, staviv noge unakrst:

„A ja vam kažem, moj dragi markiz, što ste netom pripoviedali, klupko je laži bez smisla.“

Ove jakim glasom izgovorene rieči popratilo je mrmljanje negodovanja, a markiz, koji se od straha bijaše potresao, poput miša, kad se namjeri na mačku, izlazeći iz spremice, gdje se je dobro založio uzklikne: „Laži bez smisla, generale! U ovom slučaju mogu samo kazati što i Boileau: *Rien moins vrai que la vérité*:“

General nije držao vriednim, da mu odgovori, kako Boileau toga nikada kazao nije, nego odvrati samo: „Kažite mi dakle, tko vam je to saobćio.“

„Večeras je to kazivao sav San Sebastian.“

„A tko bijaše truba San Sebastiana? Zar ždrielo njegovih kanona ili svjetionik u luci njegovoj?“

„Ne, Sennor, nego dvadesetipet hiljada jezikâ njegovih stanovnika, jer ih toliko po prilici ima.“

„A kako su se zvale osobe, koje su to vam kazivale?“

„Casanova pripoviedao je to pred svim i u Casinu?“

„A tko je kazivao Casanovi?“

„U kući Tablagarda ni o čem se drugom govorilo nije.“

„A tko je novost donio u kuću Tablagarda?“

„Što znam ja?“ odgovori Pimpollo srditim glasom. „Novost širila se od ustâ do ustâ.“

„Sada ste, prijatelju moj, gdje vas htjedoh imati. Po sriedi je dakle *on dit*: kazuju, a ne činjenica. Nikoga mi kazati ne možete koji je vidio, da su se Prus i Kvinones ukrcali u Jocau, da kraj svjetla uljenice ribare na otvorenom moru ili tko bi ih iznenadio u razgovoru sa velikim njemačkim kancelarom, dočim htjedoste, da ste o njem točno izviešten. A tomu *on dit*, što se ne osniva ni na kakvoj pravoj činjenici, mogu ja suprostaviti pravu činjenicu.“

„A ta bi bila?“

„Obće poznata kriepost Pilar Trellesove i njezin neokaljani život.“

Markiz se je sućutno smijao prapovjestnoj naivnosti ovoga Nestora, koji je mogao vjerovati u kriepost Lukrecije a nijekati otmicu Sabinkâ. — „Generale,“ reče on, okrenuv mu ledja, *vox populi, vox coeli*. Stotine jezika ne opetuju viesti, kojoj izvor ne bi bio positivna činjenica.“

General skoči sa svoga stolca, kan da je u nogu imao pera od ocjeli, te staviv ruku na rame markizovo kan da ga hoće sustaviti, reče: „Ja ću vam dokazati, markizu, da sadržaj najjednostavnije priče bude posve promienjen, kad ju pripovieda dvanaest osoba.“

„To biste vi težko dokazao.“

„Posve lahko. Zanimivom sigrom. Dopustite grofice, da počmem.“

Družtvom se oglasi i opet mrmor negodovanja, a potiho se šaptalo porugljive opazke. „Ah!

Digitized by Google

general možda hoće, da se sigramo „sliepe krave,“ primjeti njetko u smjehu. „Ne,“ odvrati na to drugi isto tako tiho, „on će htjeti da se sigramo „skrivača.“ Od Karlista je to general naučio. Poslie toga je od miruha pušćanoga praha materničav. Za to je odabrao koplje Don Quijota, te se nametnuo za branioca uvriedjenih.“

Grofica je opazila ne bez bojazni, da je stvar krenula na sbilju; bijaše joj u jednu ruku težko za markiza, komu je general došao bio do živa, a opet nije htjela da na sebe preuzme odgovornost, što se u njezinoj kući uvredljivim načinom govorilo o obitelji vojvodkinje, do čijega prijateljstva bijaše joj mnogo. Sjetila se je, da je Alkibiad svomu psu odrezao rep, kako bi Atenjane odvratio od ozbiljnijih razgovora, pa prem nije pomislila, da rep svoga Chilica žrtvuje časti svojih prijatelja, upotrebila je ipak sgodu, koju joj je kao u naknadu za to pružao predlog veteranov o sigri. Diže se dakle i reče smiešeći se:

„Dà, dà, generale! Počmite! Dugočasimo se i onako, kad ne smijemo plesati.“

„Veoma je zanimiva sigra“, reče general; „vanredno umna i poučna za sve, koji su skloni, da trubačem novosti prebrzo vjeruju. Jer vjerujte mi, grofice, laž je kao patvoreni novac, što ga nevaljanci kuju a pošteni ga ljudi šire.“

Pa oduševljeno, kako se to riedko vidi u odmakloj dobi, uzme dobri stari gospodin izvoditi sigru, pri čem mu je grofica pomagala.

„Sigra je stara, ali poučna“, reče on. „Naučio sam ju u Parisu od dobre kraljice Amalije 1846. Ona sama uvela ju je u Tuilerije, kad je jedne večeri dvorska njeka gospodja u uzkom krugu kraljevske obitelji kazivala poviest, koja je veoma slična bila onoj, što nam ju je Pimpollo netom saobćio.*)

Medjuto se svi prisutni poredaše u polukrug, samo markiz ostade u sredini, izjaviv glasno, da je pouka naperena proti njemu, pa za to mora da kod te predstave preuzme ulogu obćinstva; tiho dodade, da je to sigra, što potiče iz vremena Chachuha i Tripili, veoma zastarjela, te nedostojna ozbiljna muža, koji je savjete davao Valdespini a koga je Canova pitao svjet.

General napisa za tim na papiriću malenu poviest, koju je tiho prišapnuo osobi, što bijaše na jednom kraju polukruga, pa pohrani zatim oprezno papirić u svoju bilježnicu. Ova prva osoba morala je poviest tiho saobćiti svomu susjedu i tako je zaredala okolo, dok nije došla do osobe, što je sjedila na drugom kraju polukruga. Ova posljednja morala ju je kazati glasno, a pošto je pročitan izvornik, moglo se najbolje vidjeti, u koliko je poviest promienjena.

Poviest generalova poče kolati od ustâ do ustâ, praćena šalom, smjehom, te više manje izravnim nabacivanjem, dok nije došla do grofice, koja je sjela na kraj. Smješeći zaslušala ju je ona, te uz izraz šaljiva užasa uzklikne: „Strašno! to nas sjeća na pripoviesti o vukodlacih!“

„Kazujte grofice, što ste čula!“ klikne grof, vadeći iz svoje bilježnice pohranjeni papirić.

„Ali je to strašno, prem na sreću neistinito“, reče grofica smješeći se. „Za klevetu neka je odgovorna Cecilija, koja mi je to kazivala, a ja kažem kao Pimpollo: *relata refero.* Rekoše mi, da je do dvoboja došlo medju markizom Pimpollo i generalom Albano radi jedne gospodje, koju su obojica htjeli vjenčati. Župnik neki hotio je mirno da posreduje, te predložio razne vrsti zadovoljštino, ali nije uspio. Dvoboj bijaše sa hitci iz kanonâ, a general da je mrtav ostao. Markiz pratio je tielo na groblje, vjenčao se je sa damom, te na istom groblju pirovao.“

Sa svih strana oglasi se smjeh; uzklici prosvjeda, odobravanja i veselosti križali se. General pako klikne: „Čujte sada izvornik pa sudite onda sami, što se godi povjesti, koja ide od ustâ do ustâ. Evo, što sam ja napisao:

„Državnik njeki i častnik prepirahu se pred crkvenimi vrati, u kojoj bijaše vjenčanje i sprovod. Državnik je tvrdio, da je dovoljan zapisnik, da se uzpostavi mir izmedju dvie vlasti; častnik je izjavio, da mir trajni učvrste samo hitci kanona, bačeni u sgodno vrieme. Dok su se oba glasno prepirala, izadje župnik iz crkve: „Častnik imade pravo“, reče on; „ove dvie vlasti“ nastavi pokazajući na zaručnike, „baš su sklopile mir, a ovaj zapisnik, reče pokazav na punicu, „skoro će izazvati medju njima nesklad. Ovaj siroma nasuprot“, reče pokazajući na mrtvika, „živio je u neprekidnom boju, a kanon smrti, koje je bio nabiven bolestmi, dao mu je vječni mir.“

„Državnik i častnik pružiše si ruke i pratiše

*) Pisac bi se scienio sretnim, kad bi prijatelji sablaznjivih novosti i neoprezni, koji ih drže istinitimi, pokušali ovu nevinu sigru, te se tako osvjedočili, kako malo vjere zaslužuju takove poviedke od ustâ do ustâ. Nedavno je ovako u salonu jednoga velikaša spanjolskoga oprovrgnuta strašna kleveta.

Digitized by Google

mrtvaca na groblje, da onda odmah budu na piru zaručnika."

Obći smjeh oglasi se, kada je veteran dočitao svoju poviest, a sa svih strana javljale se dvojbe, da je baš tako.

„Ali to ne može biti", klikne grofica.

„Ali ipak je tako", odvrati general, podav joj pobjedosno papirić, koji je sada zaredao od rukû do rukû.

„Ja sam to unapried znao", reče on veseleći se svojoj pobjedi te hodajući sjedne strane na drugu. „Trebalo je samo, da u povjesti dodje častnik i državnik pa će onda sigurno biti Pimpollo i ja. Iz prepirke rodi se dvoboj, u koj je naravno upletena žena, i tako se onda izmislilo jednu stvar za drugom, dok se nije došlo do toga, da sam ja mrtav, a markiz se oženio. Što dakle kažete vi, moj prijane," dodade general sastaviv se pred Pimpollom, koji je, rukû unakrst, ponosna i prezirna pogleda slušao, gledao i šutio. „Jesam li svoj zadatak dokazo? Ili zar je istina, da ste vi na mojem grobu svoj pir slavili?"

Družtvo se podielilo u skupove, smijalo se markizu, generalu i njegovoj povjesti, ali u obće govor se svraćao opet na sablaznjivu pustolovinu, koju se izmislilo o Pilar de Trelles.

U družtvu, gdje ćeš kod svakoga koraka naići na sablazan ili na klevetu, kako se to sgadja u njekih nesretnih zemljah, nalazi se za svakim grmom štipavac ili ljutica, te je svaki jezik tako sklon na klevetanje, kako se magnetička igla naginje k polu.

General je sa svoje strane polučio svrhu. Pružio je sgodu vojvodkinji, koju je o svem njezin upravitelj izviestio, da dodje u družtvo, te tu prije još nego li se razidje, oprovrgne klevetu vjerodostojnimi dokazi, koje je samo ona podati mogla.

Najednoć uzklikne general pobjedonosno, te uzme trti ruke, kan da želi pleskati na povladjivanje.

Na vratih ukaza se vojvodkinja, stupajući dvoranom poput kraljice, uzdignute glave sa smieškom na ustih. Kad ju opaziše, zamukoše svi, te u sobi zavlada grobna tišina, kano od straha.

„Ah! jadnici, dolazim baš u dobar čas!" reče vojvodkinja, a da joj smieška nije ne stalo sa ustnâ.

Klevetnici bijahu ukočeni, kad su vidjeli, da su iznenadjeni posred svoga klevetničkoga blebetanja, jer klevetnik nije odvažan poput lupeža na otvorenom polju, on je kukavica poput kesokradice, koji podmuklo iza ledjâ grabi i krade.

Viestnik.

Naša domovina.

(Gradnja nove stolne crkve u Spljetu.) Promicateljni odbor za gradnju nove stolne crkve u Spljetu, komu je predsjednik pres. gospodin biskup *Filip Fr. Nakić* razaslao je nedavno uz *pravilnik družtva za gradnju* takodjer i *poziv,* gdje se obraća i na sve okolo stojeće pokrajine, koje su jednom spadale pod jednu biskupiju, pod prostranu i znamenitu metropoliju Spljetsku, jednoć Solinsku, *prvostolnu crkvu Dalmacije i ciele Hrvatske,* kojih stanovnici toliko su doprinašali sjaju one starodavne crkve, neka pokažu danas djelom svoju harnost prama bivšoj materi crkvi, koja je njihove otce u vjeri gojila, jačila i hrabrila; neka dokažu sada obilnimi prinosci za novu stolnu crkvu, da religiozne povjestničke tradicije, koje su ih jednom s njom spajale, nisu moralno oslabile, niti se sasvim razvrgle. — Prema *Pravilniku* družtva *utemeljitelji* prinose najmanje 200 for. u jedanput ili za 10 godina najmanje 25 for. na godinu; *promicatelji* najmanje 50 for. u jedanput ili na godinu najmanje 6 for. za 10 godina; *doprinašajući* 1 for. na godinu ili barem 10 novčića na mjesec. Ako bi družtvo razpušteno bilo prije, nego li postigne svrhu, imetak ostaje kao posebna zaklada za gradnju nove stolne crkve. Uprava te zaklade imade se povjeriti crkovinarstvu sadašnje stolne crkve u Spljetu, pod nadzorom ordinarijata, a to dok se ne sastavi drugo družtvo istog smjera, komu će dotična glavnica pripasti. — Preporučamo toplo ovo plemenito a i veoma potrebno nastojanje naše braće, koje da Bog obilato blagoslovi!

(† Kuril Josip.) U župi, gdje je 41 godinu veoma revnovao i uzornim životom na daleko svietlio, preminuo je 8. o. m. vriedni ovaj svećenik nadbiskupije Zagrebačke, a oduševljeni promicatelj našega ovdješnjega rada. Plemenitoga starca preporučamo u molitve svojih prijatelja. — Umro je Ivan Bujan, župnik u Kaludjerovcu. *R. i. p.*!

(Promjene.) Župnikom u Gradačcu imenovan je fra. *Martin Vučković.*

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* A. Starec 2 for. 50 nvč.; sveć. P. 2 for.; N. N. 6 for.; milosrdne sestre iz Livna 3 for.; Fr. Ivković 25 for. (opet). Zahvaljujući najsrdačnije svim plemenitim dobročiniteljem, preporučamo u molitve i u pomoć svim svojim prijateljem ovu našu veliku nuždu. — *Petrov novčić:* Kaptol Vrhbosanski 24

Digitized by Google

for.; dr. Iv. K. dalje 2 for.; Bežlja 6 for.; Travnik 6 for.; Pećine 3 for.; Dobretići 3 for.; Bučići 2 for.; Dolac 10 for. 30 nč.; Korićani 1 for. 64 nvč.; Dželilovac 1 for. 88 nvč. — Za *biedne crnce* u Africi: Sarajevo: 20 for. 92nvč.; Fojnica 7 for. 80 nvč.; Vareš 25 for.; Sol. Kula 1 for. 65 nvč.

Rim.

(Sv. Otac kardinalskomu sboru o Božiću). Na pozdrav kardinala *Monaco La Valletta,* koji mu je izrazio čestitku k svetkovini porodjenja Kristova i k novoj godini, odgovorio je sv. Otac, kako su bez dvojbe mnoga i velika dobročinstva, za koja imade zahvaliti ljubezljivoj božanskoj providnosti, pa mu je milo, da ta dobročinstva s njim sveti sbor priznaje i za njih zahvaljuje; jer njegova hvala i zahvala da bi sama za sebe premalena bila za toliko obilje milosrdja. Ruka je Gospodinova, koja ga drži u tolikoj starosti; koja mu daje preveliku radost, što svojom milošću čini, te vidi, kako je sve življa odanost narodâ prema svetoj stolici; koja mu ne dopušta da klone posred brigâ svoje službe, koja da bi i u manje težkih vremenih i prilikah bila pretežko breme za njegova ledja. I dočim on misli na to, kako će važne njene dužnosti prema svojim silam izpuniti, ništa mu ne bi milije bilo, nego da, kako je to i kardinal u svojoj čestitci kazao, uzmogne biti uspješnim načinom darovatelj i nosioc mira za Evropu i za sviet. Ta stalno je, da je on već po naravi svoje visoke službe ovlašteni njegov promicatelj i glasnik; jer mir koli u pojedinom čovjeku toli u ljudskom družtvu diete je pravednosti, a pravednost živi iz vjere: „Pravednik živi iz vjere.“ Pošto je pako kršćansko veliko svećeničtvo nepogrješivi čuvar vjere i najveća obrana svake pravednosti, to je ono dosljedno apostolat jedinstva i mira. Dajte, da taj apostolat, koj ima poslanje s gora, ide svojim putem; prihvatite bez sumnjičenja rieč, koju vam progovara; dopustite te pronikne slobodnu savjest gradjanina, svezu obiteljsku, upravu državâ, pa ćete skoro vidjeti, kako cvate red i poredak, ta najveća težnja i najživlja potreba narodâ. Nutarnji razlog sadanjih mutnih vremena najviše valja tražiti u slabljenju žive vjere. Kad je oko duševno izgubilo s vida nebo, onda uroni posve na zemlju, onda ne staje ljubavi, koja ujedinjuje, a prevladjuje samoljublje, koje razdvaja. Odatlje nastaju žalostne svadje, prikrivene varavim licem, izmjenična ljubomornost i razuzdano častohleplje, sve veći nemir u svih družtvenih slojevih, pohlepa za novotarijami, koja se svuda javlja, puna pogibelji i borbe. U tom stanju po nagonu osjećaju puci i narodi potrebu mira, te ga nemirno traže; ali pravi mir ne dolazi, jer su previše zaboravili onoga, koji mu ga jedini dati može. Ne ima li zar nikakve nade, da će se vjera razbuditi, a po tom i mirni dani? O dà, ima nade, pače valja se tome čvrsto nadati, jer Isus Krist ne ostavlja čovječanstva, koje je odkupio. Kao što je Duh Božji u prvi dan stvaranja lebdio nad novimi vodami i plodnimi ih učinio, tako će on u čas, što ga je njegovo milosrdje odredilo, sići na narode i svojom moći i djelatnošću crkve opet će oživiti ugušenu ili zamrlu klicu božanske vjere. S tim sladkim pouzdanjem u srcu prima sv. Otac ljubezne osjećaje, što mu ih je sv. sbor na usta govornikova izrazio. A i on će uzvišenih i milih svetkovinâ onih dana moliti božansko Diete, da se dostoji nad sveti sbor obilno izliti svoje nebeske darove. A kao zalog otčinske svoje ljubavi podielio je sv. Otac od srca apostolski blagoslov sv. sboru, biskupom i raznim crkvenim dostojanstvenikom, koji bijahu prisutni.

(Konac jubilejskih svečanosti.) Središnji odbor za svečanosti jubileja sv. Otca sastavio je sliedeći program, po kom će se ove svečanosti završiti: 1. Na 11. februara biti će u Lourdesu misa zahvalnica i *Te Deum,* a u glasovitom svetištu smjestiti će se uljenica, što će vazda goriti u zahvalu katolikâ iz svih naroda, koji su sudjelovali u *duhovnom hodočašću,* što no ga bijaše pokrenuo središnji odbor, a na čelo mu se bio stavio sam sveti Otac, blagosloviv ovo hodočašće. — 2. Dne 16., 17. i 18. februara biti će u Rimu u crkvi *al Gesù* trodnevna pobožnost, da se zahvali Bogu i bezgrješnoj Djevici, što je sačuvan sv. Otac i što su svečanosti jubilejske uspjele. — 3. U nedjelju 18. i. m., u ime Nj. Svetosti, koji siromahe smatra odabranim dielom stada Kristova, pobrinuti će se odbor, da se u Rimu podieli dvadeset hiljada doznačnica za kruh; a predlaže, neka se ovakovo dobro djelo svagdje čini, jer molbe i blagosivanje siromaka osobito je uspješno kod Boga, da uskori pobjedu crkve. — 4. U dan, koji će se odrediti medju 16. i 19. februara, dostojati će se Nj. Svetost te primiti katolike talijanske, koji će biti na kongresu Napuljskom od 11. do 15. februara; a primiti će i ostale hodočastnike iz Italije, koji im se pridruže u Rimu. — Ponedjeljak 19. februara, zadnji dan jubilejske godine, pjevati će se u sv. Petru *Te Deum* u zahvalu, te će svečanosti svršiti. — 6. Odbor predlaže, da 19. februara svećenici čitaju sv. misu za sv. Otca i za slobodu Crkve, a svjetovnjaci da se tom namjenom pričeste, poziva napokon sve, da pošalju dar za Petrov novčić. Odbor će predati taj dar Nj. Svetosti i ujedno album, gdje će upisana biti imena svih onih svećenika i vjernika, koji budu sudjelovali kod ove izjave djetinje ljubavi, a svi prinosnici dobiti će dražestnu spomen na jubilejsku godinu. Darove valja slati predsjedniku odbora za jubilej Nj. Svetosti u Rim, Torre-Argentina, n. 76.

SADRŽAJ: *Korizmena okružnica puku.* — *Korizmeni post.* — *Uzkrsno vrieme.* — *Plemeniti putnik* (po Iv. Nep. Stögeru Iv. Ev. . . . ć). — *Ne kleretaj!* (nap. O. L. Coloma, Isusovac). — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI
VRHBOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 Fr. 50 N NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.
Broj 3. U Sarajevu 1. veljače 1894. God. VIII.

Br. 121.

Josip,

po milosti Božjoj i svete apostolske stolice metropolita i nadbiskup vrhbosanski svoj velečastnoj braći dušobrižnikom, koji su u nadbiskupiji vrhbosanskoj blagodat i mir od Boga Otca našega i Gospodina Isusa Krista.

1. A kad dodje utješitelj, koga ću vam ja poslati od Otca, Duha istine, on će svjedočiti za mene (Joan. 15, 26). Te rieči, koje je naš Gospodin kod zadnje večere svojim razžalošćenim apostolom kazao, pokazuju koli bijaše nuždno, da im se Duh sveti pošalje. A što ih je i čekalo, poslie kako je Gospodin uzašao na nebo k svojemu Otcu? Mržnja i progon čekahu ih u svietu punu prievare, koji ne poznavajući ni Otca ni Sina u svojoj zasliepljenosti vjeruje, da će Bogu ugodno djelo učiniti, ako ih smakne. Usred toga duhovno sliepa i niema svieta trebalo je da apostoli svjedoče za Krista, jer s njim bijahu od početka. A kako da se to sbude? Što, zar će sviet, koji je mrzio na Krista, koji je Krista progonio i zabacio, primiti, posluhnuti i ljubiti učenike njegove? Hoće li on rieč Božju, koju je nesmotreno prezirao i opako joj se opro, dok su ju navieštala presv. usta Sina Božjega uz čudesa i proročtva, primiti i vjerovati, kad ju ribari Galilejski propoviedaju? Oholo i pobjedonosno gledahu poglavice svećeničke i književnici, kada Krista razapeše ter djelo njegovo, kako oni mišljahu, u tili čas razoriše. Sa bojazljivimi učenici mišljahu brzo biti gotovi, ako bi se usudili za nj svjedočiti. Eto po nisliše, u rukuh nam je vlast i moć i sav narod; mrtvi ne vraćaju se više, a grob je niem. Oni očito zaboraviše na Duha svetoga, utješitelja, koga je uzkrsnuli Krist svojim učenikom obećao i za koga je izrično kazao, da će za nj svjedočiti.

Naš Gospodin reče i za apostole, da će i oni za nj u svietu svjedočiti. To nije protivno obećanju, da će Duh sveti svjedočiti za Krista; jer upravo preko apostola Duh sveti svjedočanstvo daje za Isusa. Da se naime nutarnje, nevidivo, božansko svjedočanstvo pokaže i izvana pred ljudi, poslužio se je Duh sveti apostoli dvojako: prvo u koliko ih je Krist pozvao i odabrao za naučitelje, pastire i svećenike t. j. u koliko su predstavljali crkvu naučajuću, a drugo u koliko su bili učenici njegovi, koji su sami njegovoj rieči vjerovali ter ju držali. Apostoli istina pomrieše, iza kako po svem širokom svietu svjedočiše za Krista, i primiše obećanu si od Gospodina krunu života; nu crkva i kao naučajuća i kao slušajuća osta iza njihove smrti i ostat će do konca vieka ter će s njom i po njoj vazda svjedočiti za Krista Duh sveti.

Digitized by Google

I mi smo, braćo, članovi naučajuće crkve, s kojimi i po kojih Duh sveti hoće da usred opaka svieta svjedoči za Krista. Zamjerna li zadatka! Utješna li razmišljanja u sv. korizmeno vrieme za nas! Nuždna li rada za nas, koji ni sami ne pomišljamo na to, kako Duh sveti ravna crkvom, ravna svietom; nuždna li rada za nas kad i kad usred mlitavih kršćana, od kojih mnogi puzaju i gamze po zemlji, a težkom se mukom podižu do nadnaravnih stvari, radi kojih i jesmo na svietu. Nije onda čudo, što i svećenici i narod malo misle na Duha svetoga, a još manje ga kakovom pobožnošću štuju, premda bi on morao sve naše misli, sve srce naše obuzeti, kad sav život nadnaravni upravo o njem ovisi. Mi ne uvažavamo dosta ni vanrednoga ni redovitoga djelovanja Duha svetoga u crkvi, u svietu: ne vanrednoga, jer i mnogi svećenici, kada će razgovarati sa kakovim nadrimudracem, koji o vjerskih stvarih manje zna od prostoga seljaka, toli oprezno uklanjaju se čudesom, proročtvom i svakomu utjecaju nadnaravnomu, te sv. Terezija ne ustručava se kazati: oni se ni iz daleka toliko ne plaše ni najružnijih nadahnuća djavolskih koliko se boje najmilostivijih utjecaja Duha svetoga. Još manje uvažavamo redovito djelovanje Duha svetoga; a ipak nas vjera uči, da mi sami po sebi ne možemo ništa spasonosna učiniti, nego da nam je za to od potrebe milosti Duha svetoga. Ta zaboravnost sama već štetna je po našu dušu. Da mi više na Duha svetoga i njegove darove mislimo, kud i kamo više bismo napredovali u duhovnom životu. A kad tko promisli, da sva snaga, sav život sv. matere crkve i njezino sve djelovanje ovise o Duhu svetom, koji i svim sakramentom svu jakost daje: zaista bi više nastojao, da ljubi sv. mater crkvu, i Duha svetoga, koji ju rukovodi. Koli nas zastidjuje, što piše glasoviti apologeta Weiss u svojoj apologiji (5. sv. str. 114), ali nas ujedno i poučava: „Kojim sv. strahom štovahu stari svetci i vjernici i najmanji diel bogoslužja! U tom smatrahu oni živo djelo samoga Duha svetoga. Zato bogoslužje i providiše onakovim vienccm razboritih obreda, koji na pobožnost pobudjuju. I oni sami opet oćutješe, da su proniknuti od Duha svetoga tako te im je sve, svaki blagoslov, svaka duhovna pjesma, svako gibanje bilo pravo djelo Božje, kojega ne izvedoše oni na slavu Svevišnjega, nego koje se udostoja izvesti Krist, vječni vrhovni svećenik, i Duh sveti po njihovih rukuh i na njihova usta . . . Mi jedva pojmimo pronicavi pogled prijašnjih kršćanskih stoljeća. U kapi sv. vode, u oltaru svečano posvećenom oćutjela bi njihova vjera više svetoga nego li naša hladnokrvnost, skoro bih rekao, u presv. sakramentu. I ne samo nutarnji život crkve, nego i njezina vanjska poviest ukazivala bi im se kano nadnaravno djelo Božje izvedeno naravnim, a često ni skroz naravnim sredstvom. Koli smo daleko od takova shvaćanja!“ Rad bih vam zato predočiti, zašto je Duh sveti dan crkvi, nebi li se vaše srce potreslo, da se vazda njegovoj milosti odazovete ter s njim svom dušom nastojite, obnoviti i prenačiniti duše vam povjerene.

2. Djelovanje Duha svetoga u apostolih i njihovih nasljednicih odgovara skroz djelovanju našega Gospodina na zemlji. Spasitelj podučavao je i naobražavao je apostole, on im je bio u pomoći kod prvih napasti apostolske službe, napokon ih je tješio u protivštinah. Upravo to treba da Duh sveti čini.

To se u obće vidi iz same svrhe, zašto je Duh sveti u sviet poslan. Gospodin Bog stvori sve na svoju slavu. Druge svrhe nije si mogao ni staviti, jer bi bila njega nevriedna. Stvorenjem svieta htjede očitovati svoje vlastitosti i time se proslaviti. Čovjek bi pozvan, da u toj čudovitoj knjigi naravi čita, stvoritelja svoga spozna i promatra ter ga hvali i slavi. Griehom potamni um nesretne djece Adamove; većina ljudi ne vidje više Boga u njegovih djelih i ne htjede podvrgavat se njegovu gospodstvu. I tako nije odgovaralo stvorenje stvoritelju svomu. I eto primi vječni Sin Svevišnjega od svoga Otca nalog, kako on to sam spominje: Otac moj posla me (Joan. 5, 32). A koja svrha bijaše tomu poslanju? Opet proslava Božja: Ja tražim slavu onoga, koji me je poslao (Joan. 5, 30). Čudovitije nego po stvorenju svieta, uzpostavi Isus Krist po griehu pale ljude ter ih usposobi, da se mišlju i srcem do Boga uzdignu: i tako mogahu oni Boga proslaviti. I to se djelo Božje, zadatak Sina Božjega, dovrši za trideset i tri godine. A kad je bio gotov da ostavi ovaj sviet, mogaše Otcu svomu kazati ove uzvišene rieči: Otče, ja tebe proslavih na zemlji. Djelo svrših, koje si mi dao da radim . . . Očitovah ime tvoje ljudem (Joan. 17, 4—6). A na skoro sa vrha Kalvarije povika spasitelj iza svega glasa: Dovršeno je. Zadatak Sina Božjega bi dovršen. Djelo stvaranja trajaše šest dana, a sedmi počivaše Bog. Djelo odkupljenja trajaše trideset i tri godine, a onda

Digitized by Google

Gospodin Isus bi u nebo uzet, i sjedi ob desnu Bogu, da na vieke bude slavljen. Sada počima zadatak Duha svetoga. A taj se zadatak sastoji u tom, da Duh sveti dušam poda nadnaravni život i spoznaju i ljubav k Bogu i k Isusu prema rieči spasiteljevoj: Ovo je život vječni, da poznaju tebe jedinoga Boga istinoga i koga si poslao Isusa Krista (Joan. 17, 3). A svrha poslanju Duha svetoga jest proslava Isusa Krista: On će me proslaviti, reče Isus o Duhu svetom (Joan. 16, 14). Proslavit će pako Duh sveti Isusa Krista Sina Božjega ovim čudovitim djelom: od odabranika načinit će žive slike Isusa Krista, jer će im duše napuniti misli i čustvi njegovimi; jer će ih poticati na vršenje onih krieposti, koje je Isus Krist najprije obavljao; jer će izvesti, da omile Otcu nebeskomu kao što mu je omilio sam Gospodin Isus. Eto kako će se Sin Božji proslaviti uslied poslanstva Duha svetoga.

Duh sveti dolazi dakle, da ljudi uče poznavati Isusa Krista, da ga očituje, da utemelji njegovo gospodstvo u srcih ljudskih; on dolazi, da odkrije blago, što je sadržano u samoj klanjanja vriednoj osobi Isusa Krista, u njegovih otajstvih, u njegovu nauku; on dolazi, da reć bi ono obavi gledom na Isusa Krista, što je Isus Krist učinio glede Otca svoga nebeskoga. Taj zadatak Duha svetoga trajat će do konca vieka, kada će Duh sveti ono isto moći kazati, što je Isus Krist kod zadnje večere kazao: Ja sam ime tvoje ljudem naviestio; ja sam djelo dovršio, koje si mi naložio; ja sam tebe na zemlji proslavio: sve je dovršeno. Onda će istom započeti mirovanje u vječnosti. Prema tomu božansko djelo posvećenja dušâ jest osobito djelo Duha svetoga, a sastoji se u tom, da odabranici isti život imaju sa Kristom.

3. Ali ne samo obćenito, nego napose odgovara djelovanje Duha svetoga djelovanju Gospodina Isusa. Sam spasitelj proreče, kako će Duh sveti poučavati: Duh sveti, reče, kojega će Otac poslati u ime moje, on će vas naučiti svemu i napomenut će vam sve, što vam rekoh (Joan. 14, 26); on, kad dodje, uputit će vas na svaku istinu... i javit će vam, što će biti u napredak (16, 13). Duh sveti svoje naučanje nadovezuje na naučanje spasiteljevo; on čuva što je već objavljeno i protumačeno, a pridodaje i novih istina; on doziva u pamet što je već gotovo, te prikazuje to u novom obliku i u jasnijem svjetlu; on dovrši objavu vjerskih istina te gleda, da se to blago čim bolje pojmi. Istina, da su knjige novozavjetne bogodube pa druge istine, nepokvarenost istinâ predanih, pravo tumačenje sv. pisma, čuvanje svega objavljenoga nauka bio pisan ili ne, nepogrešivost kod opredieljivanja i naviešćanja koje vjerske nauke po papah i obćenitih crkvenih saborih, sve svjetlo što se sjaji u knjigah sv. otaca i kod bogoslovaca, sav napredak i sva naobrazba u vjerskih istinah: sve je to učinak Isusova obećanja a i djelovanje Duha svetoga.

Drugo što je Gospodin Isus apostolom činio, jest, da ih je pomagao kod prvih napasti njihove apostolske službe. Tomu odgovara djelovanje Duha svetoga, kojim on pomaže apostolom, da mogu svoj zadatak, svoju apostolsku službu usred opaka svieta i svietu naproti izpunjati. Tu sviet znamenuje ljude, koji se Kristu i crkvi opiru, židove i pogane. Sviet treba da je u položaju te se glede kršćanskih istina može odlučiti. Tu pomoć Duha svetoga naviešta spasitelj ovimi velevažnimi riečmi: „I kad on (Duh sveti) dodje, osvjedočit će sviet o griehu, o pravdi i sudu. O griehu naime, što u me ne vjerovaše; o pravdi, što idem k Otcu i vi me više nećete vidjeti; o sudu, što je knez ovoga svieta već sudjen“ (Joan. 16, 8—11). Duh sveti dakle preko apostolâ daje svjedočanstvo u svietu za Gospodina Isusa. I *najprije* o čem valja sviet osvjedočiti, jest, da je grieh ne vjerovati u Isusa; i da sviet grieši upravo zato, što ne vjeruje u Isusa; i da je dakle sviet u griehu tako dugo, dok u Isusa ne vjeruje. O tom Duh sveti osvjedočuje sviet po nutarnjem glasu savjesti i po gotovih činjenicah. Sviet dobro zna, da vjera ništa u sebi ne sadržaje niti čemu uči, što bi bilo proti zdravom razumu, pače da pruža istinâ, kojih zdrav razum ne može odbiti. I to uvidja sviet, da je po vjeri u Krista bezbrojno množtvo griešnika postalo sveto, dočim sviet ne može ni jednoga griešnika obratiti, pače ležeći sam u kalu grieha radja strahote od grieha i opačina. Iz tih učinaka i posljedica vjere u Krista vidi se očito, da je sviet kraljestvo grieha, a crkva da je kraljestvo Duha svetoga, te da se ljudi grieha osloboditi mogu jedino onda, ako se priključe vjeri u Krista. *Drugo,* što svjedoči Duh sveti, jest, da ima pravda, da je ta pravda u Kristu, pače da je sam Krist ta pravda, jer je on k Otcu otišao u slavu i tu ostao. Apostoli naviještaše to svjedočanstvo za uzkrsnuće i uzašašće Isusovo i potvrdiše ga svojom krvlju. Silazak Duha svetoga, koga je spasitelj poslao, obstanak crkve i njezina nenadkriljivost, njezino propoviedanje savjesti i pravde: sve to svjedoči, da nije Krist

Digitized by Google

griešnik, kojim ga je sviet proglasio i kao kakova zlotvora razapeo na križu, nego da je sâm sviet nepravedan i u toj nepravdi da je ubio početnika života, a da može doći do pravde i svetosti jedino vjerom u Krista. *Treće,* o čem Duh sveti osvjedočava ovaj sviet, jest sud. Već sbog rečene nepravde sviet je sudjen, jer je sud o knezu ovoga svieta već u istinu izrečen, onda naime, kada je Isus umro na križu; tada je slomljena moć sotonska glede svih, koji hoće da vjeruju u Krista, a obstoji samo za one, koji joj se drage volje podvrgavaju. Da je sotonska moć slomljena, da je sotona kao knez ovoga svieta već sudjen, potvrdjuje ta činjenica, što kraljestvo Isusovo, crkva, uza sve to, da je početnik njezin umro, kao zlotvor, na križu, sveudilj obstoji te se dan na dan širi i učvršćuje, premda sviet i sotona sve rade, da ju razore. Tim sudom nad sotonom poče i sud nad svietom, a istinitost toga suda očituje se jasno iz nutra u grižnji savjesti i u strahotah srca, a iz vana u nemoći njegovih nasrtaja na crkvu i u njihovoj oporbi proti tomu kraljestvu Kristovu ter u pojedinih čudovitih upravo slučajevih Božjega suda i njegove kazne, koja strašna kazna od vremena do vremena zahvata kolovodje te sotonske mržnje na crkvu ter se ukazuje kao predteča i slika i sjena sudnjega dana. Tim dakle trostrukim načinom poučava i osvjedočava Duh sveti ovaj sviet o griehu, o pravdi i o sudu: „Sviet je oterećen griehom, a bez pravde je, zato podpada sudu. Griešno nevjerstvo proti vječnoj istini, zabačenje i smaknuće pravednoga, ubitačni sud: ta tri udarca s čekićem jedan jači od drugoga padaju na savjest svieta. To je tročlana pouka, nije razdieljena vremenom ni u tri različita čina; dokazi proniču se izmjenično, istine dozivaju jedna drugu, razlozi križaju se i spajaju se, kano što kod sievanja munje munjevne iskre sad tu sad tamo zasvjetlucaju, križaju se, zasine jedne u druge te se sjedinjuju u veliku ognjenu sliku. Sada se više iztiče jedna točka sada druga, a nikada ne manjka takovih svjetlih pojava Duha na tamnom obzorju svieta, niti se plamenovi njegovi dadu izbrisati iz poviesti čovječanstva. Poviest crkvena zaista je strašna sudija svieta“ (Meschler die Gabe des h. Pfingsfestes str. 491 et seq.).

To je svjedočanstvo Duha svetoga u svietu i proti svietu. A oni, preko kojih Duh sveti svjedoči, jesu apostoli i crkva. Njihovo svjedočanstvo spaja se sa svjedočanstvom Duha svetoga, te sačinjava veliko svjedočanstvo. Zato spasitelj i reče: Duh istine svjedočit će za me, a i vi ćete svjedočiti, jer vi bijaste s menom od početka (Joan. 15, 26. 27). Ali i nepogrešivost svjedočanstva sv. apostola i sv. crkve kao i njihova nenadkriliva snaga i jakost dolaze od Duha svetoga. To čudovito svjedočanstvo, što Duh sveti po apostolih i crkvi daje, ide za tim, da proslavi Krista, kao što je Krist svojim djelovanjem išao za tim, da proslavi Otca svoga.

Pa zbilja crkva već svojim obstankom naviešta vjeru svoju u Krista. Gdje bi ona uslied tolikih progonstva bila bez njegove pomoći? Po njem uslied dolazka Duha svetoga od gorušičnoga sjemena posta veliko stablo, koje je svoje grane razprostrlo po svem obraćenom svietu, te pod čijimi granami hiljade hiljada iz svih naroda neprestano slave dolazak Duha svetoga. Da je crkva onakova, kakova jest, pokazuje moć, mudrost i dobrotu Kristovu svim, koji hoće da gledaju i slušaju. Njezina ustanova, njezina uredba, njezini zakoni, njezina vrhovna glava, njezino razčlanjenje, njezino djelovanje, riečju sav njezin obstanak jest neprekidno navieštanje vjere u Krista.

Tu vjeru u Krista naviešta osobito bogoslužje sv. crkve. Što zar se ne sjedinjuje sve u njoj i na njoj u svrhu, da posvjedoči svoju vjeru u Krista? Nije li razpelo i klanjanje onomu, koji je na njem visio i umro za spas svieta, središte njezina života? Svaki zvuk zvona, svaki glas orgulja, svako svjetlucanje svieća, svaki oltar, svaki ures, svaki piev: sve to naviešta Krista, njegovu čast i slavu. Sv. sakramenti daju se samo u njegovo ime, u njegovoj jakosti. Sv. misa je nekrvna obnova njegove muke i smrti. Njemu se sve klanja pred prilikom kruha i vina, njemu je sve u crkvi posvećeno, od njega proiztiče sav blagoslov; svetci, koje mi štujemo samo zato što ih je on učinio svetimi, samo zato jer se je on sam u njih i po njih proslavio, jesu njegovi svetci, s kojimi se mi sjedinjujemo, da mu se klanjamo bez prestanka. On je crkvi početak i svrha, a ona ga naviešta kako svojim obstankom, tako i svojim bogoslužnim životom.

Vanrednim načinom sv. crkva vjerna zapoviedi Isusovoj: Idite i propoviedajte svim narodom evangjelje, naviešta od svoga postanka svim narodom po svem širokom svietu veselu viest o spasu, Krista razpetoga ter je milione miliona oko križa njegova sabrala. Njezini bezbrojni službenici propoviedaju i danas istoga Krista po svem širokom svietu slobodno i očito svim, koji hoće da slušaju. Nema druge propoviedi osim te o vjeri u Krista razpe-

Digitized by Google

toga, jer u ničem drugom nema spasa za vrieme i za vječnost. A uviek je Duh sveti, koji po crkvi i njezinih službenicih vjeru u Krista naviešta i time svjedočanstvo za njega daje.

Isti je Duh sveti, koji tako crkvu rukovodi, da ona priznaje i javno izpovieda Krista: već svojim obstankom; po čudesih osobito čudesih milosti, od kojih je najveće spas duša i oproštenje griha i posvećenje naše; po svojih mukah i protivštinah, koje preuzima na se na spas narodâ ter za njih nosi križ uztrpljivo i radostno; po svojoj borbi za njegovu čast i slavu, za njegove istine i njegova djela, u kojoj stupa u bitku providjena njegovom mudrošću, da postidi svjetsku mudrost, u njegovoj moći i jakosti, da postidi zemaljsku moć; po svojoj pobjedi, koju ona uviek održi, sve ako se svietu čini, da podlegne kad i kad gdje je mnogo pretrpljela, a ne znaju, da joj je i u tom pobjeda, jer ona ubire najljepše vience pobjede na križu, kojim je prevladala sviet; po svojih svetcih, svojoj djeci, koji Isusu za ljubav predobiše sebe i sviet, ter od njega ovjenčani krunom slave vječne hvale ga i slave bez prestanka.

Kako po crkvi tako i po vjernoj djeci te crkve Duh sveti svjedoči za Krista. Duh sveti je naime, koji nam daje milost, da u Krista kao svoga odkupitelja i spasitelja vjerujemo; on je, koji nam tu vjeru usred djavolskih nasrtaja i pogibelji i napasti ovoga svieta čuva i jači i ne da da je izgubimo, dok se ne preselimo u nebo. Bez svjetla i pomoći Duha svetoga nebismo u Krista mogli vjerovati, kao što su i apostoli istom onda u vjeri se utvrdili, kada je Duh sveti na njih sišao i njihovo srce milostmi napunio. Malovjerni i malodušni, svakoj pogibelji bludnje i svakomu duhu laži izvrženi, kako već jesmo, mi smo bez Duha svetoga kao trska, koju ljulja svaki vjetar; istom onda, kada nas ojači Duh sveti vjerujemo mi sa sv. Petrom, da je Krist Sin Boga živoga i da samo on ima rieči vječnoga života. A takovom vjerom uslied jakosti Duha svetoga svjedočimo mi za Krista ter ga javno pred svimi ljudi izpoviedamo ne stideći se njegova sv. evangjelja, i priznajemo ga svojom nadom i priznajemo ga svojimi djeli ljubeći ga svim srcem svojim do konca života svoga.

Treće što Duh sveti apostolom i njihovim našljednikom čini, jest, da ih tješi, sbog čega se i zove utješitelj. A i trebovali su apostoli utjehe u svojem težkom zvanju, u svojih mukah, što morahu podnositi od svieta. Spasitelj im i nije budućih protivština sakrivao, pače nikada nikomu nije jasnije kao njim prorekao i naglasio buduće nevolje i protivštine; ali zato im je upravo naveo prekrasne razloge za utjehu, koji malo ne svi potiču od Duha svetoga. Obećaje im ponajviše mir. Eto ti pravoga razloga utjehi: Mir vam ostavljam, svoj vam mir dajem, ne kao sviet što ga daje ja vam ga dajem (Joan. 14, 27). To je mir, ne kako ga sviet daje u riečih praznih i u varavih obećanjih bez prave jezgre, nego kako ga sam Krist ima, pravi, trajni, bitni mir, koji potiče iz jedinstva sa Otcem u Duhu svetom. Taj mir je sam Duh sveti, jer je on sama ljubav, a dan je apostolom na duhove. Drugi razlog utjehi jest radost duhovna, koju spasitelj apostolom obeća: Zaista vam kažem, vi ćete se žalostit i plakat ćete, ali će se vaša žalost okrenuti na radost. Ja ću vas opet vidjeti i radovat će se srce vaše i vaše radosti nitko neće uzeti od vas (Joan. 16, 20—22). Ta radost započela je, kad su opet Isusa vidjeli poslie uzkrsnuća, a postala je podpuna, kada je došao Duh sveti, koji kako je bitni i neporušivi mir, tako je i trajna radost, koja se neda pomutiti, jer je on sama ljubav. A ta radost razširuje se kod apostola time, što potiče iz jedinstva i ljubavi, kojom su medju sobom i sa vjernici spojeni. Ne samo apostoli treba da budu jedno u Otcu i Sinu, kao što je Otac u Sinu i Sin u Otcu ter imaju radost podpunu u sebi, nego k tomu jedinstvu, k toj radosti treba da se vjernici pripuste. To veliko i krasno jedinstvo jest crkva, a uzrok, duša i vez toga jedinstva jest Duh sveti. Zato Isus i govori Otcu svomu: „da ljubav, kojom si mene ljubio, u njih bude, i ja u njih“ (Joan. 17, 26). Otac i Sin su jedno i ljube se u Duhu svetom, tako treba da su i vjernici jedno medju sobom i s Otcem i sa Sinom u istom Duhu, koji je vez mira i jedan te isti Duh u jednom tielu: Po tom razpoznajemo, da u njem ostajemo, i on u nas, što nam je dao od Duha svojega (1. Joan. 4, 13).

To je pomoć, koju Isus obeća apostolom s Duhom svetim. A Duh sveti je pomoćnik, koji je po naumu Božjem imao djelovanje spasiteljevo kod apostola i crkve naknaditi, dopuniti i dovršiti. Spasitelj sve to spaja u jednu rieč u svojoj svećeničkoj molitvi kod zadnje večere: Otče, posveti ih istinom. Ta svetost, koju spasitelj prosi za apostole, nije samo njihova osobna svetost, nego i providjenje svim, što služi u svrhu, da se i drugi posvete. Oni treba da budu sredstvo za obavljanje službe sveće-

Digitized by Google

ničke, proročke i kraljevske, kao što je i sam Krist tu trostruku službu obavljao. Svim tim oni providjeni bijahu za apostolsku službu s dolazkom Duha svetoga, koji je plod smrti Isusove. Onda se svom istinom posvetiše za svoje zvanje ne samo značajem službenim, kriepostmi službenimi i milostmi, nego i saobćenjem Duha svetoga. On je Duh istine i svetosti te početnik vlasti službene. U tom smislu reče spasitelj: Dobro je za vas, da ja idem, jer ako ja ne otidem, utješitelj neće doći k vam; ako li otidem, poslat ću ga k vam (Joan. 16, 7). I što je spasitelj obećao s poslanstvom Duha svetoga, to se je sjajno izpunilo na prvoj crkvi i na apostolih. U svih pitanjih svoga zvanja rukovodjeni bijahu svjetlom Duha svetoga, oni su propoviedali pouzdano rieč sv. vjere pred nevjernim svietom i židovi, na njihove molitve odgovaralo je nebo divnimi čudesi, uz svu svoju nevolju i uz sve svoje progonstvo radovali su se u Duhu svetom puni njegove utjehe i slasti, koja potiče od medjusobne ljubavi. I tako prva crkva nosi čudovito u svih svojih potezih sliku Duha svetoga te je izpunjenje velikoga obećanja Isusova.

4. Eto, braćo, što je Duh sveti izveo preko apostola; eto, što je on preko sv. crkve činio; eto, što ima i što hoće da čini i preko nas, koje je upravo u tu svrhu i postavio kao glavare našemu narodu. Kada je David u duhu vidio, što će sve Duh Božji u crkvi spasiteljevoj uraditi, sav zanesen poviknuo je: Poslat ćeš Duha svoga, i (na novo) stvorit će se; i obnovit ćeš lice zemlji (ps. 103, 39). Kada prvi kršćani ostaviše blagovaonicu, gdje sabrani čekahu dolazak Duha svetoga, ter se pred narodom pojaviše, svi se zapanje od čuda gledajući, kolika u njih nasta promjena: vidješe nove ljude, nepoznat sviet, nikad nečuvene i nevidjene pojave. Nije li spasitelj sve djelo spasa i za nas svojom smrću zaslužio? I za nas. Nije li duh sveti poslan, da te zasluge Isusove dragocjenom krvlju njegovom stečene nakloni i dušam našoj brigi povjerenim? Jest i zato poslan, da i njim te zasluge nakloni. Nema li Duh sveti prave volje, da i preko nas vjernike nam povjerene prenačini i preporodi u nove nadnaravne stvorove, da od njih satvori narod Božji? nema li on nauma, da i Bosni obnovi lice? Ima pravu volju, da od nas sinova Adamovih učini sinove Božje, on, koji je učinio, da je Sin Božji po njem od Marije Djevice postao Sin Adamov. Pa odakle onda dolazi, da nam narod ne postaje nebeski, kako je drugi Adam nebeski, nego da se povadja za prvim, koji je od zemlje zemljan? odakle dolazi, da naši vjernici ne postaju nova stvorenja, odakle to, da im se ne obnavlja obličje? Duh sveti ima zadatak, da uputi vjernike na svaku istinu, a gle mnogim našim vjernikom sam Gospodin Isus je kao zatvorena knjiga, premda sve što god nam dobra čine ljudi, angjeli, bl. dj. Marija, isti Bog: sve to imamo Gospodinu Isusu zahvaliti; sve to od Boga primamo jedino iz ljubavi i iz počitanja napram Gospodinu Isusu. Duh sveti ima vjernike naučiti i napomenuti im sve, što je rekao i zapovjedio sam Gospodin Isus. A eto mnogi vjernici naši ni ne znaju, da se po obdržavanju zapoviedi Božjih pokazuje prava ljubav k Bogu; neki si nisu ni sviestni, da su dužni recimo prisustvovati službi Božjoj, nego misle, da je dobro u crkvu ići, ali tako te nije ni zlo ne doći; njih srce ne boli, ne žaloste se, kada na sramotu sv. matere crkve, koju Gospodin kao zaručnicu svoju voli, prije vjenčanja odvode djevojke i time na se i na svoju djecu prokletstvo navlače, kada bi im najviše trebovalo blagoslova Božjega. A ipak naš Gospodin nas toli jako voli, te je, da nam svoju ljubav pokaže, zapovjedio svim ljudem i svim angjelom, neka nas ljube: Ljubi bližnjega svoga, kako sam sebe. I tako su dužni svi nas ljubiti, da Isus sam na one zamrzi, koji nas ne ljube; ali njemu nije bilo dosta, da nas svi ljudi i angjeli ljube, nego je on i svoj život za nas dao u svrhu, da s nas sve skine, što je Otcu nebeskomu mrzko, i da nas svojom milošću i svojimi zaslugami tako naresi, te nas i njegov Otac skroz obljubi. Duh sveti ima zadatak, da se Gospodin Isus useli u svačije srce te se i obljubi i proslavi od svakoga: kako to, da se mnogim od naših vjernika ne mili Gospodin Isus, premda je on istomu Otcu nebeskomu omilio, pošto do rieči Isusovih i obećanja njegovih i do savjeta njegovih neće oni puno da drže, jer protivno rade onomu, što on obećaje, savjetuje, zapovieda? Ako će tomu biti krivnje i dosta u mnogih vjernika, bit će je bez sumnje po nešto i u nas, pošto je Duh sveti upravo nas postavio, da preko nas i s nami djeluje na narod. Ne varajmo se. Bez nas, bez našega truda i muke, bez naše požrtvovnosti neće se naš narod popraviti nikada. Samo Duh sveti i mi, koje je on udostojao odabrati sebi za suradnike, može naš narod poboljšati. Koli se dakle svatko vara, kada se razgleda okolo, da mu svietovna sila u tom božanskom poslu pomogne. Duh sveti, i nitko drugi,

Digitized by Google

jest onaj, koji preko nas i s nami to božansko djelo izvodi. I mi smo dužni sve učiniti, što je u naših silah, kano da sve samo o nas ovisi, i skroz se dati rukovoditi od Duha svetoga, kano da sve jedino o njem ovisi, ne gledeći na to, ima li, nema li naš rad uspjeha, pošto je sam Bog sebi pridržao pravo, da rast dade djelom našim, ako i kada on hoće, ako i kada se njemu svidi.

Koji su u tielu, ne mogu Bogu ugoditi. A vi niste u tielu, nego u Duhu, ako je samo Duh Božji u vas. A ako tko nema Duha Kristova, on nije njegov. Tako piše sv. Pavao apostol Rimljanom (8, 8. 9). Da tko omili Bogu, treba da pripada Isusu Kristu; a da tko bude Isusov, od potrebe je, da je njegov Duh u njem. Život dakle u duhu, život duhovnoga čovjeka nije drugo nego život Isusov, u koliko ga duhovni čovjek promatra, usvaja, nasljeduje; u koliko duhovni čovjek ima jednake misli, jednaka čuvstva, jednak govor, jednaka djela s Isusom. Prema tomu Gospodinu ne mogu biti dragi oni, koji se podaju tielu, koji se dadu voditi od svojih putenih želja; jer tjelesno mudrovanje je smrt, kao što je duhovno mudrovanje život i mir; tjelesno mudrovanje neprijateljstvo je Bogu, jer se ne pokorava zakonu Božjemu niti može (Rom. 8, 6—9). I eto vam razloga, zašto se nesretne samodošle i oni, koji ih odvode, ne mile Bogu. Njihovo djelovanje jest prema tielu, ne pokorava se zakonu Božjemu, neprijateljstvo je Bogu ter mu je konac smrt duhovna. Ali vi niste u tielu, nego u Duhu, i taj Duh Božji, koji je u vas, oduševio vas ter svaki sam sebi rekao: To ne smije odsele tako biti; to se mora dokinuti; valja sve učiniti, da se tomu poganskomu običaju kraj učini. A ja s težkim srcem naredjujem, kako sam već u svojem pastirskom listu upravljenu na narod iztaknuo: da se samodošle i oni, koji ih vode, za kaznu ne smiju prije vjenčati, dok ne prodje šest mjeseci, računajuć od dana, kada se samodošla povrati kući ili na drugo sjegurno mjesto opredieljeno od župnika. Učine li to malodobni, valja najprije čekati do zakonom opredieljene dobe, a onda treba još šest mjeseci da proteče do vjenčanja. Osim toga samodošle ne smiju doći pokrivene djevojačkom koprenom (durakom); svatovi ne smiju unići u crkvu, nego treba da vani čekaju, a zaručnici u prisutnosti dvajuh svjedoka valja da se vjenčaju, i to izvan mise, ne pred velikim oltarom, nego kod pobočnoga oltara ili na strani gdje u crkvi, ako nema pobočnoga oltara. Kada ima za vjenčanje više pari, onda se najprije imaju vjenčati oni, koji nisu zakona crkvenoga pogazili, a istom onda obaška samodošle. Uza sve te oštre mjere valja da prigibate koljena svoja pred Duhom svetim, neka bi vjernikom ulio duha čistoće ter mu omile i ne navuku na se srčbu njegovu. Hoćete li u tom velevažnom djelu kao i u svih svojih djelih Gospodinu ugoditi i velikih uspjeha polučiti, a vi gojite dan na dan veliku pobožnost naprama Duhu svetom i bl. dj. Mariji, znajući, da je Duh sveti upravo zato poslan, da proslavi Gospodina Isusa; zato, da se Gospodin Isus useli u svačije srce; a Gospodin Isus, gdje god je, jest djelo Duha svetoga i bl. dj. Marije. Niti dakle mi ne možemo izvesti, da tko Gospodina Isusa obljubi, bez koga nema spasa, da se Gospodin Isus u čije srce useli bez djelovanja Duha svetoga i bl. dj. Marije. Lahko ćete to izvesti, ako promislite, da smo mi dužni slabosti slabih nositi, a ne sebi ugadjati; da smo dužni ugadjati bližnjemu na dobro za dobar izgled; jer i Gospodin Isus ne ugodi sebi, nego za nas primi na se ruglo i smrt na križu. De, braćo, motrimo dan na dan potreboće i nevolje naroda svojega, obrnimo pogled svoj i na svoje slaboće, a onda uprimo oči svoje u Duha svetoga pa odlučimo tvrdo, da postanemo svim sve, da sve spasimo, sbog čega odrešito svaki sebi i govorimo sa svetim Pavlom apostolom (1. Cor. 10, 33): I ja u svačem svim ugadjam, ne tražeći što je koristno meni, nego mnogim, da se spase. Amen.

U Sarajevu na blagdan presv. Imena Isusova dne 14. siečnja 1894.

† **Josip**, v. r.,
nadbiskup vrhbosanski.

Katoličke misije.

1. Dok je Isusove crkve, a bit će je do konca svieta, ima i njezina sveta i blagoslovljena rada, kojega jedna od glavnih značajka jest: te i u najzabitniji kutić zemlje dopre nebeska luč sv. evangjelja i s njom luč prave prosvjete, istinite naobrazbe. Dok je crkve, vidjet ćemo po svoj širokoj kruglji zemaljskoj brižnih pčela Gospodnjih, razsutih, trsećih se, da se košnice napune što sladjim

Digitized by Google

i obilatijim medom; vidjet ćemo naime mnogobrojnih neumornih vjeroviestnika, što nastavljaju djelo svetih apostola, da svi puci i narodi, bili još kako udaljeni i divlji, *poznaju jedinoga istinitoga Boga, i koga je poslao Isusa Krista;*[1]) da svikolici dospiju pod blago žezlo nebeskoga kralja i na taj način dielnici budu svake sreće, ne samo zemaljske, već što je glavno, i vječne, dielnici da budu *vječnoga života.*[2])

Više puta pozabavila se „Vrhbosna" s tim predmetom; budi joj dozvoljeno osvrnuti se malo i sada na polje katoličkih misija, te povući kao glavne njeke crte velebne slike, što nam prikazuje neutrudivo poslovanje katoličkih vjeroviestnika poglavito za prošle godine po svih dielovih svieta.[3])

A. Afrika.

I. Abisinija.

2. Katoličko poslanstvo bilo uhvatilo čvrsti korjen i stalo se krasno razvijati; kad u tili čas pripusti providnost božja, te oštre kušnje snadjoše sveto djelo i hrabre mu zatočnike. Što ratovi, što progonstva, što ine nevolje mal da skroz ne unistiše katoličku misiju, koja po malo bješe uzpostavljena tako, te vjeroviestnici goje čvrstu nadu, da će se ne samo natrag dobit što bješe izgubljeno, nego će i sjajnijih još uspjeha polučit.

3. U postaji *Keren* ima bogoslovno sjemenište, iz kojega već 1889. izadje 18 urodjenika bogoslovaca, što se posvetiše obradjivanju vinograda Gospodnjega. Sada ima oko 40 mladića u zavodu; po sebi ne baš malen broj, ali gledom na okolnosti mogao bi i pet puta veći biti. Ciela sela izjaviše se, časom da bi prigrlila sveti zakon, samo da dobiju katoličkog svećenika. — Ima *osam* postaja, što su providjene crkvom i školom, gdje baš na vanredan način dobra stvar napreduje.

4. I pučanstvo mjesta *Haddich-Addi,* o kom se obćenito mišljaše, te se ne će nikad oteti nasilju opake nauke, otvorilo i ono napokon vrata svoja viestnikom nebeskoga mira, nosiocem evangjeoske, božanske luči!

II. Algir.

5. Med inimi zli, od kojih da nas sačuva Gospodin, jedno od glavnih je *glad;* a baš ta neman strašno je u Algiru prošaste godine biesnila. Tim povodom mnogi su roditelji, ne mogavši prehranit svoje djece, izručili istu našim redovnikom i redovnicam, koji što mogoše, to i učiniše za biedne stvorove. — U samoj naseobi sv. *Ciprijana* našlo je utočišća za par tjedana oko 150 djece.

6. Biskup *Constantine — Hipponski* Msgr. *Bartélemy Combes* imenovan je nadbiskupom Kartažkim i primasom Afrike, te po tom nasljednikom prezaslužnoga i nezaboravnoga stožernika Lavigerie-a. Doista: kako njekoč duh velikoga Ilije predje na proroka Elizeja, tako od sve duše želiti će svako plemenito srce, te i novi nadbiskup bude zadojen duhom bivšega glasovitoga apostola prostrane Afrike. U to ime, da Bog blagoslovi težke trude i žrtve njegove.

7. Med ostalim liepo uspievaju dva sirotišta, jedno *sv. Karla u Kubi,* utemeljeno od pokojnoga Lavigerie-a za crnke; drugo, prozvano *Maison Canée,* za mlade crnce. Potonji žene se obično s djevojkami iz sirotišta sv. Karla, te na taj način napučiše dva velika kršćanska sela, sv. *Ciprijana* i sv. *Monike,* koja su kao njeka središta ostalih okružujućih ih kršćanskih obćina.

III. Egipat.

8. U apost. prefekturi *Nil-Delta* revno posluju č. otci *franjevci,* koje već od 1877. podpomažu *misionari* t. zv. *lionske družbe* za afrikanske misije. Mnogi se gradovi diče njihovimi naseobinami, tako: *Sagasig, Tantaa, Ziftak, Damanhur, Masallah* i *Mansurah.* Na osobit način blagoslovio je dobri Bog njihove trude u školah i sirotištih tako, da im se isti inovjerci, te muhamedanci dive, koji ne samo djecu svoju našim misionarom rado povjeravaju, nego i od odraslih mnogi marljivo zalaze u katoličke crkve, u kojih se za čudo vladaju tako, te bi čovjek mislio, da gleda revne kršćane.

Ponajbolji djaci šalju se još obično u Franczku na viša učilišta. Ima i redovnica, koje, stranom njegujuć bolestnu čeljad, stranom svojimi ljekarnami za siromake, *misiji* vrlo koriste.

9. Mnogi misionari, buduć prognani iz *Sudana,* pribjegoše u *Kairo,* gdje se ponajviše bave uzgajanjem crnacâ. Iz jednoga pisma što ga upravi apostolski vikar Msgr. *Sogaro* u Solnograd na predsjedničtvo afrikanskog družtva, razabire se, da ima puno dragocjena ploda.

U onom predjelu grada, što im ga dodieliše, gdje još nedavno stajahu blatne, nizke kolibice muhamedanske, vidjaš sad krasnu crkvu presv.

[1]) Iv. 17, 3.
[2]) Na i. mj.
[3]) V. Quartal-Schrift, 1893, I., II., III. i IV. Heft.

Digitized by Google

Srca Isusova, ima tu škola te inih liepih kršćanskih kuća. Sve je kao preporodjeno, mjesto mrtvila ima života; skrovišta kojekakvih opačina pretvoriše se u postojbine kršćanske uljudbe, krieposti, napredka. Posvud vlada red, čistoća, sve kazuje o pobjedi uzvišena stiega Kristova.

Krasan primjer kršćanskoga života, što ga pružaju njekoja odlična gospoda, kao poslovodje njemačke i talijanske vlade, a poglavito vladanje austrijskog glavnog konzula, baruna *Heydler*-a, koji svake nedelje i svetkovine službi božjoj prisustvuje pravi je blagoslov po tamošnje katoličko pučanstvo.

10. Iz *Suakina,* na crvenom moru, stižu takodjer radostni glasi. Prije deset godina vladaše tamo gledom na vršenje katoličke vjere još gusta tama, pustoš, tuga i nevolja. Bog sačuvaj, te bi se ma koji katolik usudio javno izpoviedat vjeru svoju; a misionar, netom bi se ukazao, bijaše nišan poruga i psovaka. Danas Bogu hvala ima katolička misija u rečenom mjestu svoju crkvu, kuću za vjeroviestnike i školu, koju je glavni namjestnik čak javno pohvalio.

11. U *Kairu* i oko njega postoji *koptička* sljedba, koja imaše i vlastitu crkvu. Buduć med sobom nesložni, bješe ista zatvorena, što je moglo samo unapriedit njihovo razsulo i propast. Dobri ti ljudi, unatoč bludnje, što ih zahvatila, prisustvovahu u svečane dane vanredno točno službi božjoj. Buduć ne imaju u najnovije doba, kako rečeno, svoga hrama, zalaze njeki u crkve sjedinjenih Grka, drugi se pridružuju Sirijanom, a mnogi, n. pr. u mjestu *Buš,* zatražiše katoličkoga svećenika, koga i dobiše, te je uspjeo već tako, da se je više uplivnih obitelji vratilo u krilo svete katoličke crkve.

12. U *Port Said-u* blagoslovio Bog sveto djelovanje revnih *Sestara od dobroga pastira.* Bolestnici i mladež duguju im osobitu harnost. Ima ih svega 46, porazdieljenih u šest kućah. Najprije jedna je bolnica sa sto postelja; nadalje zavod za pokornice, gdje se djevojke, što se bjehu zaputile stranputice, podučavaju u vjeronauku i ručnom poslu te u obće kako im valja uredan način života vodit; zatim rukovode sirotište sa 80 djevojčica; osim toga postoji zavod za djevojke iz boljih obitelji; te napokon još su dvie sirotinjske škole. Za potonju svrhu gradi plemenita jedna dobročiniteljica iz Pariza krasnu veliku kuću, gdje će se spomenute sirote podučavat, te ujedno mnoge od njih i obskrbu nuždnu dobivati.

IV. Kamerun.

13. Apostolska ta prefektura povjerena je t. zv. *Pallotincem,* koji do sada djeluju u tri naseobine, koje se zovu: *Marienburg, Edea* i *Kribi.* Svaka od njih obskrbljena je školom te prostranom kućom takodjer za č. sestre. U *Kribi,* bi reć, rieč božja našla najprikladnije tlo, te radnici Gospodnji izčekuju najobilatijih plodova. Ne samo da je mjesto po sebi zdravo, nego što je važnije, i pučanstvo je darovitije, te pokazuje više volje i ljubavi za svetu stvar katoličke misije.

V. Madagaskar (otok).

14. Grozomoran cyclon, što je biesnio koncem siečnja, nanjeo je u obće strašnih šteta, a što sve ne pretrpješe naše misije, ne da se izkazati. Svekolike pokrajine oćutiše taj težki udarac, jedna više, druga manje. Kud pogledaš, vidjaš ruševine prijašnjih liepih, što zgrada, što nasada te inih plodova čovječjeg truda. Dosta je napomenuti: u samoj pokrajini *Betilco* oboreno je 17 misionskih kuća, a školâ još više. Bože se smiluj!

15. Iz izvješća englezkog svećenika *H. Vaughan-a,* koji je dulje vremena boravio na otoku, proučavajuć potanko tamošnje okolnosti, priobćiti možemo sliedeće: Godine 1861. pojaviše se prvi put na Madagaskaru katolički misionari. Katolika nije bilo ni jednoga; danas ih ima 35.000, sve pokrštenih pogana. U glavnom gradu *Tananarivi* imaju krasnu katedralku, a u cieloj zemlji 414 postajâ, 350 crkava te 650 osnovnih škola, u kojih školska braća, redovnice te domaći učitelji podučavaju. Prem je u obće rad č. misionara i njihovih pomoćnika hvalevriedan, a to baš udivljenje zazivlje njihov mar oko gubavaca te sirotâ — uznikâ, što čame u državnih tamnicah. A na znanstvenem polju odlikuju se č. Isusovci, te kako su im veličanstveni zavodi, tako su i uspjesi vanredni osobito na astronomičkom i geografičkom polju.

VI. Niger-dolnji.

16. Nedavno ustrojena je uz rieku *Niger* apostolska prefektura, koju rukovode članovi t. zv. kongregacije od *Duha svetoga i srca Marijina.* Početak je vrlo dobar. O. *Lutz-a* djelovanje blagoslovio dragi Bog tako, te je uspjeo poglavicu *Idiga* na plemena *Aguleris* predobit za sv. vjeru, a u nj se ugleda drugih petnaest obitelji. *Idigo* bijaše sretne misli, kad odluči za članove svoje obitelji te ine podanike, koji bi htjeli prigrlit ka-

Digitized by Google

toličku vjeru, posebnu naseobinu utemeljit. I gle: mnogi crnci iz okoliša dodjoše s molbom, te bi i oni mogli bit podučavani u sv. vjerozakonu Ima nade, te će s vremenom broj kršćana sve više se umnožat.

VII. Senegambia.

17. Apostol. prefektura Senegal ima i postaju u *Thies,* koja se zaista središtem vele blagodatna rada smatrati može. Sva je okolica vanredno plodna i napučena; nu još više nas raduje, što se u njenoj sredini smjestiše zatočnici sv. nauke Kristove, častni misionari od *Duha Svetoga,* koji osim misionskih kućah, što služe poglavito za vječne probitke pučanstva, posjeduju i krasnu gospodarsku školu, te posluju uspješno i u jednoj ovećoj kaznioni. O. *Guerin* osobito hvali u svojih izvještajih mlade kažnjenike, koji baš veselo slušaju duhovne svoje vodje, vršeći rado raznovrstne duhovne vježbe. I okolica ciela znala bi pripoviedat o dobrih svojih bielih dobročiniteljih; tako se n. pr. od plemena *Nones* — 100 javilo, koji žele po sv. krstu preporoditi se, te novim kršćanskim životom živit.

Ne klevetaj!

(Napisao O. L. **Coloma**, Isusovac.)

V.

Grofica ustade brzo, kan da ju ujela guja, te podje u susret novomu si gostu.

„Hvala Bogu!“ klikne, „da se izgubljena opet pokazala! Kad bi u našem gniezdu bila kakova novina priobćili bismo te u spisku izgubljenih.“

Pa uhvativ vojvodkinji ruke, dade joj na usta poljubac Judin.

Ona joj ne izkopa oči, nego joj uzvrati poljubac isto tako nježno.

„A šta si radila ovo pet dana i pet noći?“

Vojvodkinja otvori oči, zaljulja glavom, te staviv bradu na hladiljku, reče tajinstvenim smieškom:

„Moje diete — važni državni poslovi!“

„Ah! zmijo!“ odvrati druga. „Jesi li sbilja u savezu s Karlisti?“

„Šuti i ne izdaj me! — inače dati će general da me uhvate,“ odvrati vojvodkinja, mahnuv ljubezno hladiljkom prema njemu.

Pa pošto je sad s jednim sud s drugim izmienila njekoliko onih ljubeznih besjeda, kojimi gospodje u družtvu isto tako mnogo kažu koliko i zašute, približi se igraćemu stolu, te sjedne na obično svoje mjesto.

„Jeste li me u to vrieme zamjenjivao, Don Lorenzo?“ upita ona, sjednuv, gojna gospodina, koji se je ozbiljno igrao.

„I sretno, vojvodkinjo!“ odvrati Don Lorenzo, predavši joj karte. „Ako ste zaista u uroti, možemo Karlistom dati zajam uz deset postotaka!“

„Deset postotaka! Isuse! To ne bi tražio ni Samuel Levi, rizničar kralja Don Petra. Ne, u tom slučaju radje bismo dali poklon, zar ne generale?“

„Učiniti ću, kan da ne vidim vojvodkinjo!“ odgovori veteran. „Znati ću to samo kao vitez, a ne kao kralj,“ kako reče veliki Karlo V.

„Pazite generale, uzimam vas za rieč“ odvrati vojvodkinja, uzev svoje karte.

I ne miešajući se više u razgovor, činilo se, da je svu svoju pažnju svratila na igru, što je već neuztrpljivim učinilo generala, koji, manje lukav od gospodje, nije razumio ovu osnovu. Ona je mislila na mudru rečenicu Baconovu: *Non alas, sino plomo,* te je, da obrani dade veću snagu, čekala navalu, pa na to se nije dugo ni čekalo. Počela je gospodja jedna. „Vojvodkinjo,“ reče ona pjevajućim glasom, upotrebiv časak šutnje, da se udarac njezina noža bolje osjeti. „Vojvodkinjo kakove viesti imadete od Pilarite?“

Već pol sata očekivala je vojvodkinja taj napadaj, pa ipak, kad se dogodio, srdito su joj zasjale oči, a medju prstima joj puče znamenka od bjelokosti. U tom ko med sladkom pitanju koliko otrova! Brzo se okrene, te ponosno čelo pokaže mnogim znaličnikom, koji su uz porugljiv izraz svratili prema njoj oči.

„Kako da bude sirotici!“ odvrati tugaljivim i ozbiljnim glasom. kako dolazi od bolna sjećanja. „Ni jedan časak ne odlazi od ležaja Dieguitesova — od tri dana jedva je danas prviput na moju molbu dva sata spavala.“

Veoma začudjeni slušali su svi ovu neočekivanu viest, a gospodja, koja je pitala, reče nemirno:

„Zar je Pilar u tvojoj kući?“

Vojvodkinja kan da časak promišlja, a onda reče odvažno: „Jest, već je pet dana sa svojim mužem u mojoj kući sakrivena.“

Digitized by Google

Znaličnost, koja obuze sada sve slušatelje, bijaše tako velika, te su svi toli napeto očekivali daljne viesti, pa bi u onoj gluhoj tihoći, koja je zavladala, mogao čuti udarac krila muhe jedne. Nitko nije vjerovao rieči vojvodkinje, koja je htjela braniti odsutnu, pobiti klevetu, ali to, što je kazala, pobudilo je toliku znaličnost, koliku odlučnoga kakova dana govor odgovornoga ministra, koji ima da oprovrgne upite, što stolicu njegovu u pogibelj stavljaju. Vojvodkinji bijaše dosta poznato polje, na kom se je kretala; oboružala se dakle lukavošću zmije, jer ona bijaše vješta, a da nije zatajila priprostost goluba, jer bijaše pobožna, te je umnom jednostavnošću, koja vazda prosjajuje istinu kao odraz s neba, kazivala sliedeću poviest, kod koje je savršenim majstorlukom birala rieči i računala na utisak.

„Diego de Kvinones na čelu svoga bataljuna bijaše suzbio republikanske čete, koje bijahu posjele visočine Talayamendia. Diego borio se kao lav, divlji, skoro nečovječno zvučeći uzklici izvijali se iz njegovih ustâ, kakove može izmamiti samo ratno bjesnilo, žedja za osvetom, užas, krv što teče i prah što se puši. Neoprezno udalji se od svojih te dospije u blizinu majura Azcoeta, koji je još u republikanskom području. Tada opazi na jednom, da su ga neprijatelji obkolili, a samo Chomin, njegov brat po mlieku, sin Pahikin, koj mu bijaše sluga, jedini se nadje uz njega. Iza njih bijaše strmina, kojom se doli obojica spustiše, te se u gustom šikarju sakriše. Neprijatelji, nevješti položaju, počeše se natrag vraćati, tada Diego ustade neozledjen, dočim si je Chomin slomio nogu. Pukovnik ni časak nije promišljao, nego uze momka na ledja te potrča, sakrivajući se medju drveće i grmlje, pravcem prema majuru Azcoeta, koji je jedva četvrt sata odavlje daleko zaklonjen u šumu. Tada puče iznenada puška s druge strane ponora, a obojica padoše na zemlju, momak mrtav a pukovnik bez sviesti, s kugljom u prsijuh.

„Kad se je Diego opet osviestio, bijaše u majuru Azcoeta, kamo ga njegovi ljudi donieli bijahu. Uz njega stajaše Pahika, njegova dojkinja, koja mu je liečila rane, ni suze ne točeći. Prve rieči, koje Diego progovori, bijahu upit za Chomina. *Junac-jon — Diegochu,**) odgovori Pahika sabrano. I nikada više nije govorila o svom sinu. Pilar de Trelles dobila je doista viest o rani Diegovoj od pruskoga častnika, koji se je sbog ratnih prilika desio u Biaritzu. Ljubav supružka ulila je ovoj nježnoj, dobu dječju jedva preživjeloj ženi srčanost, da izvede junačko djelo.

„Željeznu snagu podaje bol mnogim dušam, za koje misliš da ih je sreća razmazila. Bojeći se uhodâ, nikomu nije kazala svoju osnovu, te se još iste noći ukrca u Jocai na ribarsku brodicu, samo najstariji Pahikin sin, koji je kod nje služio, pratio ju je, pa pošto se ugnula velikim pogibeljim došla je u seoski majur. Rana Diegova ne bijaše po sebi pogibeljna, ali žena njegova nadje ga skoro na umoru. Nije dao, da se i koga ubaviesti o nesreći, bojeći se, da s neopreznosti kakove neprijatelji ne doznadu za njegov zaklon. Bez druge pomoći do one, koju mu je pružala Pahika bijaše eto u smrtnoj pogibelji.

„Po nalogu Pilarove morala je Pahika, još istu večer kad je ona došla, odnieti vojvodkinji viest o Diegovoj rani, a mi već znamo, kako se je plemenita žena odazvala ovomu pozivu. Pohitila je k svomu nećaku, uzev si najdragocjenije, što je imala, krunicu pobožne vojvodkinje, koju je ovjesila o vrat ranjenika, proniknuta onom pobožnom vjerom, koja je za patnike vazda utjeha a često i liek.

„Ne gubeći ni časak vremena, saobćila je tada vojvodkinja svomu mužu, u kako žalostnom stanju bijaše Diego. Dobričina bijaše posve poražen; počeo je plakati kao diete, a samo s mukom mogla ga je žena mu odvratiti, da odmah ne ode u Azcoetu, te sam u kuću svoju opet dovede nezahvalna nećaka, koji za nj bijaše mrtav, odkad je nosio baskijsku kapicu. Vojvodkinja obrati se na generala Urbana, te njegovim posredovanjem dozvoli zapovjednik vojske, da se ranjenik smije prevesti kući, nu to je imalo dogoditi se potajice, jer bi zapovjednik, kad bi se Diega našlo, morao s njim postupati kao sa zarobljenikom u ratu. Tada je vojvoda pisao vrhovnomu zapovjedniku, koji mu je jutros odgovorio ljubeznim pismom, gdje Diegu daje podpunu slobodu, čim je ne stalo svakoga razloga daljnemu sakrivanju.“

U malo rieči kazivala je vojvodkinja sve ovo, onom jezgrovitom rječitošću, koju umiju žene razviti u težkih prilikah, prem nikada nisu učile ni Plutarha ni Tacita. Vješto kao besjednik u saboru naglasila bi one činjenice najviše, koje su najbolje oprovrgavale klevetu; njezin vazda blago zvučeći glas, postao je toli srdačan, topao, kad je

*) „Koji odoše, ne vraćaju se više;“ baskijska rečenica, a znači: „Mrtvi se ne vraćaju više.“

Digitized by Google

govorila o Diegovoj odvažnosti, Pilaričinom junačtvu, te o žalostnom stanju siročadi, Pahikine unučadi, da je njeke prisutne to dirnulo. Pa i ona bijaše tronuta, a velike njene, suzâ pune oči gledale su bez ljutnje i zlovolje okolo, jer je mislila, da svako srce s njenimi osjećaji ćustvovati mora. Ala zla kob htjede, da je vojvodkinja, baš kada je svoj izvještaj svršila, opazila dva koraka od sebe daleko markiza Pimpolla, koji je slušao uz smiešak nevjerujućega. Tada se javi u njoj žena, te se nije mogla oprieti napasti, da se osveti. Sjena Fulvije, koja je zlatnom iglom probola jezik rimskomu govorniku, morala je u taj čas pojaviti se pred njenim okom.

„Evo," reče ona, vadeći iz džepa list, „pismo vrhovnoga zapovjednika. Vriedno je da se pročita, jer se u njem pokazuje kao pravi vitez."

Pa pošto si je otrla suze, pruži markizu list najvećom iskrenošću. „Učini mi ljubav, pa ga pročitaj," reče ona, „pripisak odnosi se na tebe."

Markiz mišljaše, da će od oholosti razpuknut se kad je razumio, da se vrhovni zapovjednik njegovom osobom bavi, pa staviv na desno oko naočar, što ga donio bijaše s puta u Englezku, poče čitati glasno svečanim glasom:

„Predragi vojvoda! Nikada Ti oprostiti neću, što nisi imao dosta pouzdanja u mene, te mi odmah nisi pisao o slavnoj nesreći, što je stigla nećaka Tvoga; pa da Te za to kaznim naredjujem Ti, da me svaki drugi dan izvieštaš, kako mu je. Ja sam zapovjedniku Z. već žicom javio, da je Diegu posve slobodno poći kamogod hoće, a da ga nitko uznemirivati ne smije. Boriti se s neprijateljem, kakav je tvoj nećak, na čast je vojsci, pa ti možeš nećaku svomu kazati, da ako mu Don Carlos dade krst reda sv. Ferdinanda, kako je zaslužio, ja ću mu pokloniti zviezdu, što ju na prsih nosim. Klari i Pilari izrazi moje štovanje, pa se vazda uzdaj u — svoga staroga prijatelja A —."

Markiz uze okretati list na sve strane, pa kada nigdje nije našao pripiska, reče uzbunjeno vojvodkinji:

„Ali gdje je pripisak, što mene ide?"

„Ne vidiš li ga, čovječe?" klikne gospodja, uzev mu list iz ruke, te pokazujući prstom na bieli prostor pod podpisom, metnu list Pimpolli pred oči, te reče poluglasno jedkom okrutnošću:

„Lahkoumni klevetnik Tvoje nećakinje ne zaslužuje, da ga kazni mač kojega viteza. Klara neka mu svojimi škarami odreže šiljak jezika."

VI.

Je li vojvodkinja uspjela, da istinitim i vjernim kazivanjem posve oslabi klevetu markizovu? Nećemo to tvrditi, a nitko se neće usuditi da uztvrdi, jer kleveta ne napušta lahko ime, što ga je počela kaljati.

Nu kada se je te večeri družtvo razilazilo, pristupi stara jedna gospodja k vojvodkinji, suznih očiju, pruživ joj njekoliko zlatnih pjeneza, da ih u ime njezino dade Pahikinoj unučadi.

Ali isto je tako vjerodostojno, da su iste večeri živahna jedna udova i sjetna jedna gospodjica, koje su se zajedno iz družtva kući vozile, u svojih kolih razprele sliedeći razgovor:

„Jesi li kada vidjela tako vještu predstavljačicu?"

„Ja sam se ukočila od užasa. Ona se takmi s Matildom Diez i Adelaidom Ristori."

„Poviest o Diegovoj rani sigurno je priča."

„Ja ne mislim tako. Rana će biti u istinu, ali drugi joj uzrok."

„Kako to misliš?"

„Sliep mora biti, tko ne vidi, odkle rana."

„Ah! razumijem! Dvoboj!"

„Ta da, to je barem jasno. Diego je progonio bjegunce, stigao ih, a tad bijaše dvoboj i — tableau!"

„Da, da sigurno, tako je bilo."

„Meni je, kan da sam to na svoje oči gledala. A kakovo klupko laži znala je Klara iz toga izpresti! Svu poviest, da su supruzi u njenoj kući, ona je izmislila."

„Biti će prostodušnih, koji će to vjerovati."

„Ja sam prestara, a da bi me tko mogao varati."

„A što je Pimpollu kazala, to je previše."

„Čuj, meni bijaše siromašnoga mladića žao. Ja ne razumijem, kako može grofica dopustiti, da se u njenoj kući gostu jednomu takove prostote kažu."

„*Enfin,* moja draga, čovjek u istinu ne zna, u koga da se pouzda."

„Imaš pravo. Sutra ću svojoj sestri pisati, da je upozorim. Ona ima kćeri, pa je dobro, da bude na oprezu."

„A i ja ću pisati Tijeri, koja se je već vratila u Madrid, te joj kazati svu poviest od početka do kraja."

Kola stadoše, a udovica reče još pri koncu: „Tu se vidi, što je postalo od Pilarite s njenim licem kao Filoteja."

Na što je gospodjica, uzdignuv oči k nebu odgovorila uz stidljiv uzdah:

„*Ah! bon Dieu de la France!*" *A. J.*

Digitized by Google

Br. 122.

Svim dušobrižnikom na ubaviest.

1. Pošto je, Bogu hvala, pošastna bolest kolere u području naših krajeva posve prestala, dokida se ovim naredba ovoga ordinarijata od 27. listopada 1892. br. 997. (*Vrhbosna br. 21.*). kojom je naredjena u stalne dane molitva *pro vitanda mortalitate.* Da se pako Gospodinu zahvalni pokažemo, te nas je poštedio, a ujedno da zavriedimo njegovu blagost i u buduće, naredjuje ordinarijat, da od onoga dana, kada ova naredba dodje veleč. dušobrižnikom u ruke, uzimlju molitvu „in gratiarum actionem" i to kroz osam dana, držeći se dakako obćih propisâ crkvenih glede zapovjedane molitve. Na zahvalnost neka veleč. župnici potaknu s njekoliko besjeda i puk prvom sgodom, kada se nadju s njim zajedno.

2. *Glasnik Presvetoga Srca Isusova* preuzeše novom godinom uredjivati veleč. oo. Isusovci u Travniku, a tiska ga u svojoj nakladi Antun Scholz u Zagrebu. Ciena mu je s poštom na cielu godinu 36 novčića. Pošto je naša nadbiskupija posvećena presvetomu Srcu božanskoga nam Spasitelja, pa želimo, da štovanje njegovo i pobožnost njegovu promaknemo i pomognemo svakom sgodom i koliko možemo, naredjujemo s toga, da se na *Glasnik Presvetoga Srca Isusova* iz crkvene blagajne predplate sve župe naše nadbiskupije; da ga veleč. župnici na koncu svake godine dadu uvezati i pomno ga čuvaju u župskoj knjižnici. Predplatu neka šalju *izravno* u Zagreb nakladniku: Margaretska ulica br. 6., a najlaglje će to biti, ako velečastni župnici preuzmu i to lahko i sladko breme, da u svojoj župi nadju što više predplatnika, pa s njihovom predplatom da pošalju i svoju. Isto tako preporuča ordinarijat, da velečastni župnici na svoju osobu primaju *Glasnik* i za svoje župljane, te im ga kad stigne podiele, jer će u premnogih župah jedva tko moći to da učini lasnije i sgodnije. Svaki i najmanji trud naplatiti će božansko Srce najobilatije.

Sarajevo 25. siečnja 1894.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Viestnik.

Naša domovina.

(Crkva u Sanskom Mostu.) Prošle godine pomoćju vis. zem. vlade i dobroga puka pod krov je stavljena u ovom gradiću katolička crkva, koja još mnogo treba, da postane priuba dostojan stan Gospodinov. Da se ta svrha poluči pozivlje odbor, komu je na čelu župnik *fra. Marko Androšević,* plemenite duše, neka bi se ma i malim darom sjetile njihove potrebe, a on će točno u javnosti saobćiti svaki dar. Preporučamo vruće ovo dobro djelo svojim prijateljem.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište: Matija Rihtarić,* c. i kr. vojni kapelan 5 for.; barunica Ida Zschok 10 for.; F. S. 10 for. Zahvaljujući srdačno svim dobročiniteljem preporučamo im i u buduće ovu našu veliku potrebu. — *Petrov novčić*: Tolisa 7 for.; Podmilačje 3 for. 41 nov̆č.; Brajkovići 1 for. 20 nov̆č.; mladež milosrdnicâ u Dolcu 1 for.; Brod 2 for. 70 nov̆č.; Radunice 3 for.; Rama 7 for. 40 nov̆č.; Morančani 4 for. — Za *Djelo Sv. Djetinstva:* Rama 3 for. 80 nv̆č.; Doljani 1 for. 20 nv̆č.; Triešćani 57 nč. — Za *crnce* u Africi: Brestovsko 4 for. 63 nv̆č.; Banbrdo 5 for.; Foča 1 for. 71 nv̆č.; Drventa 2 for.; Gromiljak 1 for. 50 nov̆č.; Dolac 4 for. 44 nov̆č.; Brčko 4 for. 50 nč.; Gorice 1 for. 60 nč.; Tišina 4 for.; Suhopolje 5 for.; Ponievo 4 for. 63 nv̆č.; Osova 3 for.; Žepče 4 for. 75 nv̆č.; Tolisa 5 for.; Zenica 6 for. 9 nv̆č.; Crkvice 3 for. 25 nv̆č.; Sutjeska 6 for.; Morančani 5 for.; Tuzla 4 for.; Breške 4 for.; Ulice 6 for. 13 nč.; Podhum 5 for. 40 nč.; Triešćani-Gračac 1 for. 57 nv̆č.; Brod 86 nv̆č.; Komušina 4 for.; Bežlja 1 for.; Radunice 2 for.; Pećine 4 for.; Bučići 3 for.; Dželilovac 1 for. 60 nv̆č.; Podmilačje 2 for. 54 nv̆č.; Brajkovići 1 for. 60 nv̆č.; Otinovci 2 for. 30 nv̆č.; Plehan 2 for.

(† Žagar Augustin) začastni kanonik Senjski i župnik u miru preminuo je u Kupjaku kraj

Digitized by Google

Delnica 12. siečnja o. g. u 82. godini. Revnoga štioca našega lista preporučamo toplo u molitve svojih prijatelja.

Ugarska.

(Skupni pastirski list ugarskih biskupâ.) Na Bogojavljenje pročitan je po svih župah skupni list, što su ga ugarski biskupi izdali na vjernike usljed zakonskih osnova crkveno-političkih, podnesenih zastupničkoj kući. Sam Isus Krist, božanski utemeljitelj naše crkve naredio je, kažu biskupi, da se oni revno brinu za spasenje povjerenih im duša, da brane prava njegove svete zaručnice, katoličke crkve. Ta dužnost sabrala ih je oko svetih moći narodnih, sv. Stjepana, utemeljitelja države, da u ovo težko doba viećaju, kako bi se odvratile nanesene već štete sv. katoličkoj vjeri, najdragocjenijoj baštini svetoga kralja Stjepana, u kojoj je sv. kralj, kad ju je narodu dao, našao najčvršći temelj za obstanak, blagostanje i slavu zemlje. Sastali se, da viećaju, kako će se odkloniti pogibelji, koje usljed onih šteta u buduće još više priete vječnomu spasu neumrlih duša i slobodi savjesti, koja je vjernikom zajamčena i državnim ustavom. Poznato je najme, da se katolička crkva dulje već vremena bori proti naredbi, koja ju nepravedno tišti, kojoj ona nikakva povoda dala nije, a koja se opire vjerskim načelom, pravom od Boga danim katoličkoj crkvi i slobodi savjesti. Štetna ova naredba neće priznati, da roditelji u mješovitih ženitbah mogu dati, te im se djeca uzgajaju u katoličkoj vjeri. A jer se duboko raztužena katolička srca na tu težku povrjedu prava tuže, pa jer duhovni pastiri, sjećajući se svete nauke i primjera apostolâ, da valja Boga više slušati nego ljude, vjerni svojim svećeničkim dužnostim uzkratiše posluh ovoj protipravnoj i štetnoj naredbi, makar ih se je za to kaznilo: hoće sada da uvedu nove odredbe, koje su štetne našoj crkvi, njenomu svetomu nauku i sredstvom milosti te slobodi savjesti katoličkih državljana, kaošto i obćemu dobru. Državnomu saboru podnesene su zakonske osnove, koje duboko vriedjaju nauku naše crkve, kojih jedna protivi se temeljnoj nauci kršćanstva, na kojoj je sagradjen družtveni poredak Ugarske; druga daje mjesta te širom vrata otvara u kraljestvu sv. Stjepana svakoj krivoj nauci vjerskoj; treća pako o ženitbenom pravu oduzimlje kršćanskoj ženitbi narav sakramenta i nerazrješivost, ne obazire se na pravo, što ga je Isus Krist dao crkvi, da odlučuje i u pitanjih, koja se tiču bitnosti ženitbe, pa da zakone o tom stvara, a odredjuje, da je ženitba samo takav ugovor, što ga muž i žena učine pred državnim činovnikom; ne priznaje pako ženitbu valjanom, ako se sklopi prema kršćanskomu crkvenomu običaju pred vlastitim duhovnim pastirom. Proti ovim pogibeljim za sv. crkvu i vjeru biskupi su se do sada branili, popuštajući ipak po otčinskih i mudrih savjetih namjestnika Kristova, do skranje granice. Te granice jesu nepovrjedivost katoličkih dogmata i nezastarjela prava crkve, koja se temelje na dogmatih i koja joj je Bog dao. Ovih granica ne smiju preći, neće li da budu nevjerni i zataje biskupske dužnosti, koje im je naložio Bog. Njihovo nastojanje uz svu moguću popustljivost nije uspjelo; s toga drže, da su sada dužni podignuti svoj pastirski glas proti ovim odredbam. Pozivlju dakle svećenike i vjernike, neka im se pridruže; neka se okupe oko svojih biskupa, da jedni u vjeri, složna srca brane prava svoje svete crkve i slobodu svoje savjesti; jer i vjernici su dužni braniti svoju crkvu, kako je to iztaknno i sv. Otac u okružnici *Sapientiae christianae.* I doista najveća je pogibelj za crkvu, ako se medju njenom djecom nadje niemih i nehajnih vjernika, kod kojih, osim imena, imade jedva još što katoličkoga; njihov žalostni nehaj možda je pogibeljniji, nego očita navala neprijatelja; jer ravnodušnost u vjeri sokoli neprijatelja te je smjeliji. On napreduje znajući, da mu nitko napadaja suzbiti neće. A niema sukrivnja onih, kojim bi dužnost bila, da štite katoličku crkvu, svetu katoličku vjeru, katoličku slobodu savjesti, moćni je saveznik neprijateljâ crkve. Crkvi je doduše obećao njezin božanski utemeljitelj, da ne može a i neće propasti, ali i uz ovo božansko obećanje ostaje sveta dužnost katoličkih vjernika, da pojedince i zajedno brane svoju majku, katoličku crkvu, njenu nauku i njena sredstva milosti; zanemare li to, izvrgnuti su pogibelji i pojedinci i narodi, da će izgubiti blagodati vjere i crkve. To je već ovdje na zemlji kazna bojazljivosti i nehaja. Neka dakle vjernici priznaju ponosito, da se ne stide evangljelja, jer je ono jakost Božja za spasenje svakomu; neka brane slobodu crkve; neka se čvrsto drže svoje vjere i ne dopuste, da se miloj domovini oduzme dragocjena baština sv. Stjepana, blagodati crkve. Vjeru njihovu neka upozna sav sviet, neka ju izpoviedaju dostojno, odlučno i odvažno, ali vazda umjereno i onim počitanjem, koje smo dužni svjetovnoj vlasti. Osobito pako neka ne dopuste, da se kršćansko-katoličku ženitbu snizi do pukoga gradjanskoga ugovora, pa da se u kraljestvu sv. Stjepana nevaljanom proglasi ženitba, sklopljena pred Bogom i pred crkvom. Vodjeni od svojih dušobrižnika i drugih poštovanja vriednih katoličkih muževa neka dižu svoj opominjajući glas proti ovim štetam. Glas njihova srca dopro i do onih muževa, koji su usljed njihova povjerenja i izbora na to pozvani i obvezani, da brane najviša prava i probitke zemlje. Neka oni doznadu njihovu vjeroizpovied, da u državi, koju je osnovao sv. Stjepan, žele živjeti po vjeri sv. Stjepana. To nije napadanje nego boj za obranu. Nitko ne može ni to kazati, da se tim narušava mir; rieč biskupâ pače diže se proti rušiteljem mira a na njegovu korist; biskupi brane samo kršćansku predaju, kakova živi u duhu njihovih vjernika i kakova je sraštena s cielim njihovim bistvom. Nitko ne smije im u toj borbi ni rodoljublja poreći. U plemenitoj samo-

Digitized by Google

svjesti može se svakomu, koji se tom obtužbom nabacuje, odvratiti sa sv. Basilijem: „Mi izpoviedamo vjeru svojih Otaca, prigovarajte nam to.“ Mi izpoviedamo vjeru naših otaca, vjeru crkve katoličke, koja si je stekla neprolazne zasluge utemeljujući i promičući blagostanje država. Ona je stvorila prosvjetu, kad je u duše narodâ izlila svetu nauku i milost Isusa Krista. Ona je prije mal ne hiljadu godina Ugre po sv. krstu u svoje materinsko krilo primila, te ih njegovala materinskom vjernošću. Ona je pribavila državi ugled, unesla u nju pravo i red, poučavala je narode i vladare o njihovih dužnostih i kako valja da ih savjestno vrše; ona je dizala škole, znanost i umjetnost, sokolila je siromahe, podupirala napuštene, učinila je obitelj svetištem; vratila je ženi njeno dostojanstvo, te je žrtvovala sve, što je nuždno za dobrobit i napredak državâ tako, ter se čini, kako kaže sv. Augustin, da ona za dobro narodâ ne bi ni onda bila mogla više učiniti, kad bi njezina zadaća jedino u tom bila, da promiče i zajamčuje vremenite probitke. U ovoj borbi idu biskupi tragom slavnih otaca, koji su srcem punim vjere i milosti domovinu branili i do danas uzčuvali. Nitko ne može ni to prigovoriti, da je to navala na državnu vlast. Vjera naša uči, da moramo državnu vlast poštivati i slušati ju. Ali državna vlast, koju je Bog ustanovio, ne smije prekoračiti granice, odsječene joj božanskim zakonom. I počitanje prema državnoj vlasti sili ih te dižu glas proti takovim naredbam, kojih ona nije vlastna uvadjati, jer se protive zadaći, koju je Bog državi namienio, istinam vjerskim, koje od Boga potiču i pravom naše svete crkve te katoličkoj slobodi savjesti. Nitko ne smije okriviti ih ni kao neprijatelje napredka. Osnove i naredbe, proti kojim se bore, ne znače moralni napredak, nego nazadak. Ne ima napredka proti Kristu. Države ne mogu graditi na ruševinah kršćanskih načelâ. Navaljujući na crkvu ne promiče se ni napredak ni prosvjeta. Neka se dakle katolici Ugarske zauzmu revno i uztrajno za svetu stvar svoje vjere. Zahvaljujući Bogu, što ih je primio u svoju crkvu, neka uz milost Božju u ovo žalostno doba pokažu djeli, da su vjerni i skloni ovoj slavnoj majci. U stvarih vjere neka ne priznavaju nikoga drugoga učiteljem, do jedinoga učitelja Krista, koji naviešta svoju svetu nauku po crkvi; neka se sjećaju, da sveta nauka Kristova, koju naviešta crkva i namjestnik Kristov, ne smije ostati sakrivena u srcu, u tihoći skromnoga života. Te vjere treba se držati u javnom životu, kad vrše svoja gradjanska prava i svoje gradjanske dužnosti, pa zato treba da se muževno i brižno čuvaju svega, što se protivi toj svetoj vjeri. Napokon preporučaju se biskupi, neka ih vjernici podupiru svojimi molitvami. Kralj svih kraljeva prosvietlio svojom svetom milošću zakonodavce, podupirao ih volju i jačio, da brane zajamčena prava naše svete crkve, naše svete vjere i katoličke savjesti. Osobito neka se preporučaju Djevičanskoj Majci Božanskoga Utemeljitelja naše crkve, da ona izprosi zaštitu pred priestolom svetoga Sina. I sv. Stjepana neka zazivlju, da milostivo pogleda na njih, te moćnim svojim zagovorom kod Boga, očuva dragocjenu baštinu, kojom je domovinu usrećio. A i biskupi će moliti za vjernike, da ih Isus Krist, nevidiva glava naše svete crkve jači i bodri u obrani vjere. — Liepu ovu okružnicu podpisali su svi katolički biskupi.

(Sastanak katolika u Budapešti.) Veoma svečano, uz neočekivanu navalu katolika sa svih strana Ugarske vićeao je odličan ovaj sbor dne 16. i 17. siečnja. Burno povladjajući govore kneza-primasa, te ostalih besjednika, sastanak je prihvatio sliedeće resolucije: I. *Dužnosti katolika:* Nije dosta, da svaki za sebe vjerski život živi, te prema zapoviedi crkve dielnik bude sv. sakramenata, nego mu je i to dužnost, da svoju vjeru u javnosti izpovieda. S toga su roditelji dužni, da odgajaju svoju djecu u katoličkoj vjeri, gdje je i kako to moguće da ih šalju u katoličke škole, te paze na vjerski im život. Svaki dakle neka koliko može radi, da unapriedi katolički družtveni život, da sudjeljuje kod sborova katoličkih družtva za mladež, djetiće i radnike, pa i kod kat. dobrotvornih družtvâ. Neka ide na izbore za obćinu, grad, sabor, te glasuje za pouzdane kat. muževe, a kad njih ne ima samo za takove, koji ne udaraju na kat. vjeru i crkvu, nego obećaju, da će ju braniti, pa odvažno onda to i radili budu. Za to mi ne možemo ni u kojem privatnom ili službenom položaju zatajiti svoju vjeru, nego ćemo i tu vjerno držati uz svoju crkvu. Pošto zakonski članak 53.: 1868., a osobito naredba glede dieljenja krsta i vodjenja matica vriedja naše vjersko načelo, dužnost je svakoga katolika, da vazda nastoji, te se ta naredba opozove, a zakon promieni. Napokon izjavljamo takodjer, da katolik ne može sudjelovati kod stvaranja takova zakona, koji otvara put izstupu iz vjerske zajednice, tudjenju od sakramenta te bezvjerstvu. — II. *Autonomija crkve:* Sastanak izjavljuje, da crkva, bez uštrba na patronatsko pravo apoštolskoga kralja i nadzor države — da što prije u život stupi katolička autonomija — po svojih vlastitih organih uredi sve one poslove, koje se sada poteže u djelokrug parlamentarne vlade. — III. *Škole:* Gdje je potrebno valja se brinuti, da imademo katol. zabavišta. Kat. osnovne škole što već postoje moramo uzdržati, te svagdje, gdje broj katolika dopušta, da se podignu, o tom nastojati. Uzdržati se moraju i naše kat. srednje škole i pravoslovne akademije prema ustanovam zakladnicâ, tako te ne budu samo po imenu, nego i u istinu katoličke, pa zato moramo želiti, da upliv katoličke crkve bude i tu odlučan. Katoličko sveučilište Pazmanovo želimo da imamo kao katoličko, da katoličke sveučilištne zaklade služe katoličkomu sveučilištu. — IV. *Ženitba:* Mi koji domovinu svoju tako ljubimo kako našu crkvu, te ljubav crpamo iz svoje vjere — zahvalno se sjećajući, da je naš prvi kralj, Stjepan Sveti, na osnovu kršćansko-

Digitized by Google

katoličke vjere utemeljio ugarsku državu, pa da je ona. hvala providnosti Božjoj, mogla preživjeti mal ne hiljadugodišnje bure, naobraziti se i ojačiti — znademo i držimo, da se dobro shvaćena korist države ne može protiviti koristi katoličke crkve. Takovu politiku dakle, koja dovodi zakone domovine u oprjeku sa vjerskimi zasadami naše crkve, te koja već tim izključuje jednako pravo za svoje gradjane mnogih vjera i različitih jezikâ, ne znamo mi sljubiti ni s našom vjerom, ni s našom ljubavlju domovinskom. Ženitba je za nas sakramenat, te spada u pravno područje crkve. Crkva je i dosada u materijalnih prilikah ženitbe uzimala obzir na zahtjeve države, država pako štitila je njene družtvene i materijalne posljedice, pače je i ženitbenomu pravu ostalih konfesija dala ista prava te ih uredila. Kod toga sudjelovati ćemo vazda pripravno. Nu drugčije je sa gradjanskom ženitbom. Ova povlači u stvarih ženitbe pravni djelokrug crkve u pravni djelokrug države. A s time se mi barem katolici nikada složiti ne možemo, pa da se to ne uvede u zakon, mi ćemo se boriti na svaki zakoniti način i svakim zakonitim sredstvom, pa ako bi se to ipak sbilo, mi nećemo prestati, da se promieni, nastaviti taj boj i dalje na istom zakonitom putu. — Posljedice ovoga sastanka čini se da će biti veoma zamašne i nadajmo se povoljne.

Rim.

(Papa i sporazum francezko-ruski.) S mnogo strana upisivalo se u grieh papinskoj diplomaciji, jer da je izravno uplivisala, te dodje do saveza medju Francezkom i Rusijom. Sporazum ovaj dakako da je nepoćudan svim, koji za trojni savez ulažu sav trud, ali se papi ipak ne može opravdano i osnovano spotaknuti bud kakovu pogrješku u tom pogledu. Uzmimo, da je on sbilja izravno pri tom sudjelovao. Ni onda mu se zamjeriti moglo ne bi. Ako on naime uznastoji, da nadje sredstvo, kako će odvratiti od sv. stolice udarce, što joj se namjenjuju s jedne strane i to pomoćju saveza, pa traži radje savez sebi koristan drugdje, a da pri tom ne oslabi ništa svoga duhovnoga otčinstva i svoje gorljivosti za dobro dušâ bile one ma gdje, tko bi ga mogao prekoriti radi toga? Sv. Otac ima nepreporno pravo, da ugovara. A je li on sbilja ugovarao što glede toga? *Osservatore romano* priobćio je pod konac lanjske godine njekoliko spisa, iz kojih se razabire, da sv. Otac izravno na to ništa uplivao nije, ali obćenit upliv priznaje. Moralni najme ugled Papinstva takav je, te mu nije nuždno uplivisati izravno, nego mu je dosta samo, ako kadkada kaže svoje odluke, svoje nazore. Evo što se razabire iz onih spisa, saobćenih u rimskom listu. Car Aleksandar dugo je oklevao, da preuzme bud kakve obveze prema Francezkoj. Držao je, da je odviše nemirna, vladavina joj neustaljena, budućnost joj, usljed rovarenja raznih sljedba mutna. Činilo mu se je, da se carstvo u bitnosti konservativno ne može sporazumiti sa republikom pretjerano demokratičnom; mislio je povrh toga, da ne smije podrediti načela reda družtvenoga i predajnoga probitkom reda političnoga i medjunarodnoga. U to prispije na carski dvor povjerljiva osoba kraljice Englezke, koja mu je pismeno saobćila, da Njemačka misli udariti na Francezku, kako bi ju satrla prije nego li ojača njena ogromna vojska. Nadodje za tim glasovita okružnica Leona XIII., kojom je pozvao francezke katolike, neka lojalno prihvate republiku. Poznato je, da je car doznav za to uzkliknuo: „Vidim sada, da francezka republika nije ni utopija, ni pogibelj“. Tada je zaključeno, da francezka mornarica učini posjet u Kronstadtu. Zna se, da je krenula u Portsmouth prije nego se vratila u Francezku. Da je Civitavecchia još u vlasti papinoj, možemo slutiti, da bi francezka mornarica i tamo bila pošla, te se Papi opet i vruće zahvalila. Evo to je sav upliv Pape na savez! Misli ove, nanizane u onih spisih potvrdjuje i govor čuvenoga Solovjeva, koji je nedavno u Parisu rekao u katoličkom jednom družtvu: Neočekivana pomoć Crkve, koja ostaje, uzprkos svim navalam, velika moć i velika vlast, povukla je na Francezku pažnju najživlju ostalih zemalja, pa i nesjedinjenih. Ta pomoć utjelovila je onu ljubav, koju smo prema vam gojili. U nas u Rusiji duboko je vjersko čuvstvo . . Za to poziv Leona XIII. nije mogao ostaviti naš narod hladan.

Prosvjeta.

— *Glasnik Presv. Srca Isusova.* Pošto su u posljednje vrieme uklonjene sve zaprjeke, izlaziti će od sada ovaj listić uredno, samo br. 2. neće još moći u vrieme stići na ruke svojih prijatelja, koji neka ga i ovaj put blago izvinu.

— Velečastni Otac *Lovro Mihačević,* starješina franj. samostana u Kreševu (Kiseljak) izdao je malešno, veoma vriedno dielce: *Redovničtvo,* u kojem je nanizao misli sv. Tome Akvinskoga i sv. Alfonsa Ligvorskoga *o ulazu u sveti red.* Liepa je želja pišćeva, da dragi Bog takne koje mladjano srce, kad uzčita ovu knjižicu, da prigrli red svetoga Otca Franje. Preporučamo dielce, komu će, ukusno opremljenu, biti ciena malena.

— Javismo već prošle godine, da se sprema, pa da je i svršen hrvatski prevod liepoga Marulićeva djela: *Poniženi i uzvišeni Isus.* Sada je pred nami ovaj trud F. *Cherubima Šegvića,* pa ga štiocem svojim toplo preporučamo. Knjiga obsiže 380 str., a stoji 1 for. i 10 nov. poštarine. Naručbe valja slati na velečt. prevodioca u Kotor ili na samostan oo. Franovacâ u Zadar.

SADRŽAJ: *Korizmena okružnica svećenikom.* — *Katoličke misije.* — *Ne klevetaj!* (nap. O. L. Coloma, Isusovac). — *Svim dušobrižnikom na ubaviest* (Okružnica). — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLICKOJ PROSVETI
VRHBOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 F. 50 N NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.
Broj 4. | U Sarajevu 15. veljače 1894. | God. VIII.

Vicisti Galilaee

(pjesma socijalistom).

Jupiter razbludni nije gospodar na nebu više,
Niti Venere nema, ni kradljivca boga Merkura;
Uskrs je svano svijetu i svjetlo istine svete,
Koje se neda šakom prikrivati sa ove zemlje.
Dvadeseti vijek će stupit ko borilac ljuti
Protiva nebu, proti slobodi kršćanske sv'jesti;
Ipak će ista čuti se pjesma — ista ko prije:
Čast i slava Ti, Kriste — na zemlji je pobjeda Tvoja.

Trista je ljeta zjalo ko propast préteći krstu,
Krv se lila zemljom ko potoci kršćana prvih;
Sjeme poraslo, luč se ražarila istine jače,
Kršćanstvo prosja svjetlo nebesko Božjega Sunca —
I one zv'jezde, što sjale nad obzor prije zemaljski,
Zamrkle sjajem svojim pred trakom istine vječne:
Što bi pričao Sokrat, što Plato, što Aristotel
Mudrost slušajuć s neba ko preporod svojijeh sanja —
S njihovih usna istu bi pjesmu jasnije čuli:
Čast i slava Ti, Kriste — na zemlji je pobjeda Tvoja.

Današnji vijek misli zar skršiti odluke Božje,
Plaštem zastrti svjetlo sa neba istine vječne;
Prošlo devetnajst skoro vjekova — istina vlada,
Oblakom zastrtu zemlju rasvjetlili traci s nebesa.
Vi ćete, sinovi tmine, razoriti djela Božanska,
Vi pokrenuti stožer zemaljski drugim smijerom;
Luda vam misô kano dječarcu sunu u glavu,
Sjajno u vodi sunce da zgrabite slabašnom rukom.
Julijan odmetni vama uz mnoge grohotom se smije:
Nesta Voltaira, nesta i silnog Napoleona,
Nesta vladara silnih i naroda odmetnih vjeri —
Jedan ostaje vazda ko vječni suditelj svima,
Kojemu slavu pjeva s nebesi svemirje pusto:
Čast i slava Ti, Kriste — na zemlji je pobjeda Tvoja.

Ovo je onaj, koga navjestiše ljudem nebesa,
Ovo kamen živi i pećina jakosti silne;
Kralj je ovo od Oca nad Sion postavljen vječni
Pobjednik slavan da vlada ko lav iz plemena Jude.
David, Jeremija davno su rekli unapred sv'jetu
Silu i propast na zemlji mu grdih neprijatelja:
Mnogi će srtati složni na njega grozeć se smrću,
Kruh će otrovati njegov sa zemlje mu ime da satru;
Ruglo će biti, prezir svijeta nogama zgažen,
Ali će krotak ipak nadvladati dušmane sve si —
Kraljestvo njegovo bit će od jednog do drugog mora,
Državu silnu će narod nastanit sviju plemena....
Riječi krotke krunom su vjenčane istine svete:
Krist je zavladao, vlada i vladat će po sve vijeke.
Jupiter razbludni nije gospodar na nebu više,

Digitized by Google

Niti Venere nema, ni kradljivca boga Merkura;
Uskrs je svanô svijetu i svjetlo istine svete,
Koje se neda šakom prikrivati sa ove zemlje.
Vi ćete, sinovi tmine, razoriti djela Božanska,
Vi pokrenuti stožer zemaljski drugim smijerom;
Luda vam misô kano dječarcu sunu u glavu:
Sjajno u vodi sunce da zgrabite slabašnom rukom.
Dvadeseti vijek će stupit ko borilac ljuti
Protiva nebu, proti slobodi kršćanske svjesti;
Ipak će ista čuti se pjesma — ista do vjeka:
Čast i slava Ti, Kriste — na zemlji je pobjeda Tvoja.

A. B. Jagar.

Vjera.

2. Vjera je riedka.

1. *Doći će vrieme, kad zdravu nauku neće trpiti, nego će si sabrati učitelje po svojih željah, kao što ih uši svrbe, i od istine odvratiti će uši, a svratiti ih na bajke*[1]). Vjera je riedka, veoma riedka. Ne utvarajmo si, mi se približujemo onoj žalostnoj dobi, o kojoj je božanski Učitelj kazao: *Kad Sin čovječji dodje, mislite li, da će naći vjere na zemlji?*

Zrak što ga udišemo u većem dielu gradova, što ga, na žalost, počesmo udisavati i po gdjekih selih, to je zrak ne samo vjerskoga nehaja, nego zrak smrti duševne, zrak nevjere ako i ne u umu, a ono u životu, česa kobnu posljedicu svi osjećamo.

2. Vjera živa riedka je, veoma riedka. Dokaz je tomu, što su sakramente mal ne posve napustili, osobito muževi. Muževi! a ipak su oni starija braća Kristova; prvi sjedoše oni za stol euharistički u osobi apostolâ. Zar su oni, poput Esava, prodali svoje pravo prvorodjenstva? Jesu li oni odlučili, da blagoslov Božji i neba ustupe svojim drugaricam i djeci svojoj? Jesu li se oni kobno prepustili prokletstvu i paklu?

3. Znanje vjersko riedko je, veoma riedko. Dokaz je tomu, što velik dio ljudi imade nazore posve protivne evangjelju, načela posve oprječna nauci Isusa Krista. Gdje ćeš danas naći vjeru prostodušnu, koja otvoreno prijanja uz istine, koje nam je Bog objavio po Isusu Kristu, te koje nas uči njegova sveta Crkva?

4. Vjera, rieč u jednu, u svakom obliku riedka je, tako riedka, te se nehotice pitam, imade li je još izvan malenoga skupa odabranikâ.

Izuzmite iz broja vjerujućih one, koji otvoreno izpoviedaju svoju nevjeru i mržnju na Crkvu Isusa Krista. Izuzmite one, koji hoće još kazati, da vjeruju, ali se brane da nisu kršćani. Izuzmite one, koji ne vjeruju tajnâ, dogmatâ i čudesâ evangjelja; koji glasno govore, da vjera jako ponizuje njihov razum; da je ona dobra, za žene možda, za djecu, za prost narod, nu da njim nije potrebna, jer da se oni dobro vladaju, jer im je posve dosta svjetlo njihova znanja i nagnuće njihove duše.

Izuzmite one, koji su kršćani samo po krstu i po prvoj pričesti, na koju se više ne sjećaju: koji za cieloga svoga života jedva njekoliko puta dodju u crkvu, pa i onda uviek, da svojim nevjerojatnim držanjem dokažu, te ne znaju više, da je crkva kuća molitve!

Izuzmite one, kojim je duša putena te ju uznemiruje dvojba, koje, poput praznih oblaka o kojih govori apostol sveti Juda, na sve strane bacaju vjetrovi bludnje i strasti!

Izuzmite one, koji vjeruju poput stroja, a da ne znadu ni što vjeruju ni zašto vjeruju, koji dubokim neznanjem pokazuju vjersko svoje naobraženje, a posvemašnjim nehajem svoju vjersku revnost.

Što će ostati? Kad Sin čovječji dodje na zemlju, mislite li da će na njoj naći vjere? Ljudi, koji imadu vjere, jesu poput onih dasaka, što ih je bura poslie brodoloma razbacala po ogromnom površju oceana: *apparent rari nantes in gurgite vasto.*

5. Pitajte nasumce o vjeri ne čovjeka neznalicu i bez uzgoja; nego jednoga od onih učenjaka, od onih mudraca, koji su radost i slava našega modernoga družtva. Poznaje li glavne članke one svete vjere, koju su naši djedovi tolikimi kriepostmi proslavili? Da ih nauči, valjalo bi mu zato potrošiti dragocjena vremena, što ga on treba za druge mnogo važnije poslove! Nu kakova mu je vjera, kakovo bogoslužje? Ako ga pričekate, te ako se udostoji odgovoriti vam, čuti ćete da protrnete. Držati ćete, da ste preneseni u doba Atene i Rima. Ja se klanjam, kazati će vam, vrhovnomu biću, koje je sve stvorilo i sve uzdržaje, nu koje u boravištu svoje slave miruje, te zatvara oči, neka ne vidi djela svojih stvorova, jer su posve nedostojna, da on upre pogledom u njih! Evo dogmata!

[1]) II. Tim. IV, 3. 4.

Digitized by Google

On vjeruje u Boga umišljenoga, što ga se drznu prozvati Bogom dobrih.

6. Ja nastojim, da drugim ne učinim ono, što ne bi želio, da se učini meni! Promičući svoje probitke, ja štujem, koliko je moguće, takodjer probitke drugih! Evo mu sav moral! A uz to je posve zadovoljan sa sobom, jer se drži i kaže poštenim čovjekom! Unidje li u crkvu, on će poći izravno k oltaru, te ponosna čela zavapiti će: „Hvala ti, Bože, što nisam kao drugi ljudi, tat, nepravednik, samoživ, preljubnik! nego sam dobar muž, dobar otac, dobar gradjanin!“ Prezirno će se smijati očitniku, koji bi, ničice na zemlji, udarao se u prsa i tražio, neka mu Bog oprosti, jer da je velik grješnik! Ništa se on uznemirio ne bi, što je iz crkve izišao, udaren mržnjom, kojom Bog mrzi jadnoga oholicu, dočim će očitnik vratiti se opravdan u svoj ponizni dom! Pošten čovjek farisej! eto značajno obilježje devetnaestoga vieka.

7. Vjera je riedka, veoma riedka! Nu baš što je riedka, to je dokaz više, da je božanska: jer time se očevidno izpunilo, što je prorekao Isus Krist, kaošto i proroci te apostoli.

Vječna je to poviest, što ju povieda Isaija, o djeci, koju hrane, pitaju, uzvisuju, a koja na koncu vazda majku svoju izdaju, preziru!

Vinograd je to iz svakoga doba! Okružilo ga ogradom za obranu, očistilo ga brižno od kamenja, što razasuto bijaše po njegovu tlu; posred njega sazidalo toranj za stražu i tjesak, da se sok izvadi iz njegova groždja; obradjivalo ga s ljubavlju, obrezivalo vješto, pa mjesto berbe kakovu se očekivalo, urodio je samo kupinjem i trnjem.

Sveti Pavao vidio je, da će doći vrieme, gdje ljudi neće trpiti zdravu nauku; gdje će poći za nerazboritimi težnjami, želeći ugoditi si uhu, okružiti će se učitelji po svojoj volji, bježati će istinu, a obratiti se k bajkam!

Isus Krist je rekao: Kada dodjem, mislite li da ću još naći vjere?.. U dane obćenite nevjere, koji će biti prije svršetka svieta, da Bog, iz ljubavi prema svojim izabranim, ne bi skratio ovo vrieme kušnje, sva bi vjera propala!

8. Vjera je riedka, veoma riedka. Mi to bolno priznajemo, ali ne dopuštamo s našimi protivnici, da je ona u buduće nemoguća, te da je ona pobjegla pred znanošću, kako bježi noćna ptica pred svjetlom. Nije davno, što je francezki jedan akademik i senator mladomu liberalnomu katoliku pisao ove žalostne, ali neistinite rieči: „Žalilo se ili ne žalilo! vjere je nestalo, znanost ju ruši, reklo se ma što! Nije više moguće da vjeruju u stare poviesti i u stare biblije jaki dusi i mislioci, koji se hrane povješću, oružaju se kritikom, proučavaju prirodne znanosti. Tko u ovoj krizi ne želi poginuti i pasti, jedno mu preostaje da učini: brzo da prodje i brzim korakom da ide prema poredku nazorâ razboritih, vjerojatnih, suvislih, koji daje osvjedočenje mjesto vjere, te koji ostavlja doduše vjeri svu slobodu, svu sigurnost, ali kod svih novih i jakih duhova pripravlja uporište za budućnost. Pomalo stvara se ćudorednost i pravda s temelja nova, ne manje čvrsta nego li u prošlosti, pače još čvršća, jer u nju neće unići ništa dječinskoga straha djetinstva!“

9. Vjera je riedka! Ne staje je danomice više i više! To je istina, prava istina, koju mi priznajemo. Na skoro kazati ćemo iskreno i uzroke, s kojih je ne staje. Ali je posve krivo, što ćemo takodjer očevidno dokazati, da je znanost ubila ili da nuždno ubija vjeru. *Nezavisni moral,* ta prazna rieč, ako ju odieliš od naravne vjere, ne može podati spasonosne daske za brodoloma, niti uporišta za budućnost.

Kad budemo dokazat, da je čovjek danomice manje ozbiljan, više diete i to zločesto diete, bolje će se shvatiti, kako je smiešno, kad tko misli, da će ga učiniti ćudorednim, ako ga liši dječinskoga straha!

10. Ubija vjeru, a ubiti će bez dvojbe znanost, ćudorednost, naobrazbu, te nas na silu dovesti do varvarstva, materialisam i materialistička književnost, koja ima danas oduševljenih apostola, medju kojimi bijaše i pisac žalostnih onih rieči. Ne opaža li se, kako znanost sve više pada? Može li se u naše doba naći u raznih granah i prirodnih znanosti, ljudi velikih, koji će načeli svojimi osnovati svoju školu? Upitate li starije i velike učenjake, oni će vam kazati, kako se više nego za vjeru, boje za znanost, da će njom ovladati kobni positivisam, prekomjerna smjelost tobožnjih jakih i prosvietljenih duhova, pustih kritičara, koji ne mare za zakone nego samo za činjenice naravi, te od znanosti čine hram bez Boga, tielo bez duše, smjesu pojavâ bez uzrokâ i bez cilja.

11. Ljudi, koji su sav život svoj posvetili znanosti, sačuvali su uz sve to čistu i neokaljanu vjeru mladosti svoje. Proniknuv u razne grane ljudskoga znanja nisu ni u jednoj istinitoj zasadi znanstvenoj ništa našli, što bi u oprjeci bilo s vjerom

Digitized by Google

kršćanskom i katoličkom. I danomice osjećaju više, da vjera, koja je zvjezdozor našega razuma i našega srca, u velike umnaža obzorje i težnje znanosti.

12. Kad je Moigno mjeseca septembra 1845. boravio u Londonu, u tom središtu i vrhuncu materijalne uljudbe, evo kakovi osjećaji pronicali su njegovu dušu: „Moju maštu živo je razplamtio pogled, kakovu na svietu premca ne ima, na one stotine parobroda, koji su vanrednom brzinom presiecali valove velike rieke! na parovoze, koji su žviždanjem svojim presiecali zrak! na kovinaste žice pune munjine, koje su nosile na sve strane viesti brzo kao bljesak! na hiljade dimnjakâ, viših nego li obelisci staroga svieta, koji na ogromni grad bacaju more svoga žalobnoga dima! Nu moj um prosvietlivalo je svjetlo vjere više nego ikada! Nu moje srce kucalo je radostnije nego ikada radi sklada utješnih i u istinu čovjekoljubivih potaknućâ vjere kršćanske. Više nego prije razumio sam onu nebesku nauku: Slava Bogu! Mir ljudem dobre volje! Samo kraljestvo Božje može donieti na zemlju kraljestvo pravednosti i sreće! Jedina prava sloboda jest sloboda djece Božje i braće Kristove! I evo, koje se misli u meni uzbudiše. Čovjek je još veći gorostas, kad je izumio brzojav, nego kada je počeo rabiti parobrode. Nu sveto nam pismo pripovieda, da je on bio gorostas već u prvo doba. Dà, bijaše već vrsta gorostasâ, a njihova žalostna poviest može biti, ako na to ne budemo pazit, našom. Diete Božje vidje, da su liepe kćeri zemaljske! Nerazborita ljubav pokvari mu od jednom srce i potamni razum. Duh se na žalost poistovjeti s puti. To nerazborito i griešno sjedinjenje rodilo je gorostase! — I doista, kad um ljudski okupi svu svoju djelatnost, svu svoju žilavost u tvar, kad ju on po njeki način oduševi dahom svoga božanskoga života, postane kao gorostas! Nu i tada, opojen sa svoga slavja, on se scieni Bogom; ne diže više svoje oči prema nebu; uvuče se u sebe; utjelovi se više i više u tvari, dok ga ona napokon ne progutne. A odmah eto strašnoga suprotnoga djelovanja. Tvar je postala kraljicom, pa slabi i tlači svoga kralja! Duh pako izgubi svaki polet, kad ga je tielo zasužnjilo, ponizilo! Znanost se gubi! obrtnost izumire! ponavlja se varvarstvo!“

Žalostno je, ali je ovo kratka sadržina povjesti čovječanstva! Kadgod angjeo svjetla razastre svoja krila te poleti prema novomu kraju, da mu s vjerom donese dobročinstvo uljudbe, izadje iz svoga ponora takodjer angjeo tmine, te ide da podkapa zemlju, koja će se prije ili kasnije otvoriti, da progutne izkvareni narod!

13. Vjera je riedka, nu riedka je samo u granicah, koje ocrtasmo prije, pa to, što je riedka, nije prigovor proti njezinoj božanstvenosti, kako smo prije kazali! Postoji bo u istinu Crkva, gdje je vjera još zdrava i živa; gdje je broj onih, što vjeruju vjerom iskrenom i djelotvornom, razmjerno veoma velik. To je Crkva katolička, apostolska, rimska. Kad joj je Isus Krist, božanski njezin utemeljitelj, glavarom postavio samoga poglavicu apostola, rekao je: Ti si Petar i na toj stieni sagraditi ću crkvu svoju, a vrata paklena neće ju nadvladati. Rekao je takodjer: Ja sam molio za tebe Petre, da ne malakše tvoja vjera. Napokon kad se, polazeći u nebo, razstajao od Petra i ostalih apostola, rekao im je: Idite, naučajte sve narode, krsteći ih u ime Otca i Sina i Duha Svetoga. Učite ih, da drže zapoviedi, što sam vam ih dao, i evo, ja sam svami u sve dane do svršetka svieta. Petar i apostoli uputiše se, krstili su, naučali i učili držati zapoviedi, katolička Crkva razširila se po svem svietu i danas je tu! A svuda je jedna po svojoj vjeri, jedna u svojih članciih vjere, jedna u svom ćudoredju, jedna u svojoj stegi, jedna u svom bogoslužju. Katolici što vjeruju, mole, primaju sakramente po cielom svietu, sačinjavaju i danas znamenit broj.

14. Makar da ima na svietu pojava žalostnih, veoma žalostnih, ne manjka ni utješljivih za srce kršćansko. Plače ono, kad čita, da vodje slobodne misli upriličuju sastanke, gdje će i na veliki petak jesti meso. Ali se i raduje, kad vidi, da se na tih sastancih u pojedinih mjestih nadje jedva njekoliko stotinâ, pa i od njih se mnogi stide, što se u takovom kolu nadjoše, dočim znade, da se u isto doba hiljade i hiljade pobožnih duša po cielom svietu približuju stolu Gospodinovu.

15. Isto je tako radostan pojav ono oduševljenje, kojim se baš u naše doba slave namjestnici Kristovi, glave Crkve svete. Ljubav kršćanskoga svieta prema pastiru duša kan da ne zna granica. Pokazuje ju vanjskimi darovi, koji dosižu bajnu cienu od mnogo milijuna. Pokazuje ju hodočašći, koja prevršuju u jednoj godini broj od sto hiljada hodočastnika. Pokazuje ju živim zanimanjem za položaj glave crkve, pa ne propušta sgode, da se na njezinu korist ne izjavi u svakom i malo većem sastanku svomu. A to je znak, da je Bog uviek

Digitized by Google

sa svojom Crkvom; da on bdije nad njom, pa čim nastanu teža vremena, on joj odabere glavu po svom srcu, koja će biti uzor svake vrline i krieposti. Tko neće s velikim počitanjem spomenuti imena: Pio VI., Pio VII., Leo XII., Pio VIII., Grgur XVI., Pio IX., Leo XIII.!

Vjera je riedka, ali to baš dokazuje, da joj je izvor božanski!

Katoličke misije.

VIII. Sudan

18. Postaja *Suakin* apost. vikariata Sudan, bijaše do najnovijeg doba u vrlo kukavnih okolnostih; sve je gotovo manjkalo, č. otci boraviše njekako u tudjoj, najmljenoj kući. Nu osvanuše napokon i za nju ljepši dani. Dosta prostrano zemljište je nabavljeno, na kojem stoji ne samo liepa crkva sv. križa, nego i misionska kuća te škola. Sad im je na srcu, da ponutricu kuće Božje urede te jedno utočište za crnu sirotčad podignu. — Znatno bješe oštećena od Nilske povodnje kuća č. otaca misionara kolonije za crnce *Geziret,* koja dozvolom sv. Otca njegovo slavno ime nosi. U to nadodje 17 djece, koja, sbog rečene nezgode, valja da privemeno u *Kairu* školu polaze.

IX. Tanganjika

19. Uzprkos velikih potežkoća, kojimi se je toj misiji zadnjih dviju godina valjalo borit, nijedan posao ne samo što nije zapeo, nego je i liepo se razvio. Iz prinosa djela t. zv. Djetinstva Isusova godine 1891. izkupljena su 242 roba, ponajviše mladjarije, te svikolici dobiše u naših kućah i poduku i obskrbu.

X. Uganda

20. Kad pomislimo na najnoviju poviest kraljevstva Uganda, srsi nas prolaze, srce baš zebe. — Tko se ne sjeća užasna krvoprolića, što se zbi god. 1892.? Što li ne prepatiše jadni katolici? Slegla se biesna oluja, krvav mač počiva u koricah, izvor zala ne postoji više, ali potonjih nije nestalo; sad je istom kucnuo čas, da se prije svega vidaju ljute rane, da se podigne što je obataljeno, ponapravi što porušeno, uredi što poremećeno, a onda moći će se po malo i nove osnove izvadjat. Britsko-afrikansko družtvo uprav je narinulo sirotam katolikom ugovor mira, za koji su biednici morali čak moljakat, prem je sastavljen tako, te je sadanji položaj katoličkih *Vagandas* mal ne takav, što tišti prave robove. Nova misija u pokrajini *Buddu* izručena je takodjer skroz samovolji Anglikanaca.

21. U apostolskom vikariatu *Victoria-Nyanza,* gdje je baš sve gotovo sa zemljom sraženo, razviše neobičnu djelatnost naši misionari. Čovjek se mora divit neograničenoj odanosti njihovoj u volju Božju; duhom ni malo ne klonuše, te baš izvanrednom požrtvovnošću i podvostručenimi, da tako kažemo, silami iznovice počeše radit oko proslave presvetoga imena Gospodnjega.

Otci *Guillermain* i *Gaudibert* uputiše se, uzprkos golemih potežkoća, opet u *Rubagu,* gdje bi rado uzpostavili porušenu misionsku kuću, što bi za razpršene katolike bila velika blagodat.

O Kralju *Mvangi* mnogo se pisalo, samo na žalost, više zla nego dobra. Taj kralj mienja vjerozakon kao odielo. Prošle je godine bio pokoran sluga englezke misionske družbe. Njekoji od njegove pratnje povedoše se za vetrenjakom gospodarom, nu jedan diel dvorana osta vieran, pače po kušnji učvrstiše se još više u svetoj vjeri.

22. Na veliku radost podižu se i nove postaje, koje prati, bi reć, izvanredan blagoslov Božji. — Tako je n. p. postaja *Kagera.* Nevjerojatno skoro, kako crnci k našim hodočaste; te premda su misionari oprezni osobito glede poduke, mogu ipak u jednom mjesecu 150—200 osoba sv. krst podielit.

33. Postaja, zvana *Draga naša Gospa od polutnika* blizu rieke *Katonga,* broji više od 500 pokrštenih i 2000 katekumena, ponajviše bjegunaca s *otoka Sese.* Čestiti ljudi, a posebne hvale vriedan njihov poglavica, komu protestanti, ako se odrekne naravno katoličke vjere te prigrli protestantisam, obećavahu svega i svašta obzirom na zemaljska dobra: ali im on ne ode na liepak. Dokaza, da se od srca zavjerio Isusu-Kristu, da mu je dobro sv. vjere nad sva ina dobra; slava Krista-Boga nad svu obsjenu izprazne poput dima prolazeće slave zemaljske.

24. Blizu *Bukobe* utemelji Msgr. *Hirth* postaju, koju prozvaše liepim imenom *Marijin brieg.* — Pa i iz drugih mjesta dopiru radostne viesti; posvud hvale č. otci revnost obraćenika i kateku-

Digitized by Google

mena tako, te se sad jasno razabire, da je grozna oluja, nanievši u istinu velikih materialnih šteta, u ostalom pak pročistila zrak, plamen ljubavi ne samo da nije utrnula u srcih naših vjernika, nego ga još jače razbuktila, te sirote katolici hvaleći vazda dragoga Boga, po netom minuloj nesreći njemu bolje se priljubiše i u sv. vjeri još jače učvrstiše.

25. Iz pokrajine *Kyaggve* polaze mnogi urodjenici, što pokršteni, što katekumeni u *Buddu,* gdje se sada nalazi sielo katoličke misije. — Mi možemo jedno samo željet: te bi nastavak svedj trajao i jednak bio početku rada č. otaca!

XI. Iztočna Afrika.

26. Iz postaje *Mhonda-Nguru,* koja spada na apost. vikariat *Sjeverni Zanzibar,* javlja o. *Lutz,* da je u tri mjeseca 54 pogana primilo sv. sakramente krsta i potvrde, a 38 moglo ih je pristupit k prvoj sv. pričesti. Gledom na tamošnje okolnosti, bi reć, te je vanredan uspjeh polučen, jer č. otac popratio je rečeno izvješće ovim preradostnim uzklikom: hvaljeno budi tisuć puta presv. Srce Isusovo, što nas sa tolikimi nevoljami se boreće, takvom utjehom usrećilo!

XII. Južna Afrika.

27. Apostolska prefektura *Cimbebasi* razdieljena je od sv. stolice na dvie pole, u sjevernom dielu poslovati će dosadašnji misionari, č. otci od Duha svetoga, a južna je strana povjerena Oblatom od neoskvrnjenoga začeća.

28. Misija *Bečuana* zemlje, koja broji malo ali izvanredno revnih kršćana, izlučena je takodjer od rečene prefekture i pripojena slobodnoj državi *Oranje.*

29. Iz *Mashona* zemlje javlja se, da su misionari Isusovci na osam mjesta nastanili se, te se hvale, da ljudi rado slušaju kršćanski nauk a i glede poljodjelstva liep se napredak opaža.

30. Iz *Marianhill-a* u *Natalu,* gdje si je strogi red trapista neumrlih zasluga stekao, dolaze redovito vrlo povoljne viesti. Glavni pokretač tamošnjih u velike zasnovanih poduzeća je č. opat Franjo *Pfanner,* koga je nasliedio O. *Amand Schölzig,* koji u svom izvještaju spominje: kako se je sv. Otac osobito radovao, kad mu je javljeno, što sve trapiste u Natalu rade i polučuju.

31. U apost. vikarijatu *Oranjska republika* ima misija u *Basuto-kraju,* koja je povjerena Oblatom od neoskvrnjenog začeća, a broji 12 postaja, u kojih ima osam otaca, šest bratića i 32 sestre. U 26 godina obraćeno je oko 3000 kafra. Po sebi neznatan broj, ali omašan obzirom na postojeće potežkoće, od kojih možda ponajveća potiče od strane protestanta, koji imaju 120 škola za širenje svoje bludnje. Vele je utješljivo, što katolike ne resi samo slavno ime, već su i činom pravi, dobri te gorljivi kršćani.

32. Reći nam je sad koju o *Sambesijskih* misijah, koje, uzprkos neobičnih neprilika, liepo se razvijaju. — Najveća pažnja posvećuje se dakako u svakom pogledu ljubimcem Isusovim, djeci, mladeži u obće; jer na tom temelju jedino može se sa stalnim uspjehom raditi. U *Boromi* dva su sirotišta, u kojih će biti oko 100 djece, za koju se staraju stranom misionari, stranom redovnice.

O. *Fridrik,* koji podučaje do 80 djece, veli: da je sa njihovom podukom i uzgojem vrlo potežko, te se hoće velike i uztrajne ustrpljivosti, pa ima nade, da će makar kasno, i kod crne djece plodovi se ubirat, kojimi uzgoj biele djece radja. Od odraslih pokršteno ih je 73 posljednje godine. Za materialnu obskrbu misiji služi i gojenje pamuk-drva, oko čega nastoje braća, koju pomažu mladi crnci.

33. Izvrstan radiša je i o. *Czimermann,* Isusovac, koji je u družtvu brata *Rieder-a* utemeljio na *Aruangi,* pritoku Sambesi-a postaju *Sumbo.* Pri tom važnom poslu podupirala ih je i portugizka vlada. O prvom dojmu i uspjehu, č. otac ovako od prilike kazuje: Bavit mi se je pukom, koji je jako, baš neobično duboko pao, te po ljudsku sudeć, malo je nade, da će se štogod polučit. A što se odraslih tiče, on scieni, da će se trud savkolik gotovo izjalovit, te bi ih čovjek mogao za kršćanstvo predobit. Čini mi se, piše on, te sam ribar, koji na obali brze rieke s udicom u ruci sjedim, te što strahom što nadom obuzet pazim, hoće li ma koja ribica htjeti da zahvati, ili će mi voda udicu ugrabiti. Medjuto pokrstio je svečano šestoricu odraslih na sam Uzkrs, a petorici i prvu sv. pričest podielio. Laglje je naravno s djecom, te ih je 40, pošto ih je marljivo podučio, mogao i sv. krstom usrećiti.

34. Postaja *Sumbo* dobila drugaricu, prozvanu *Ricico.* Postanak svoj ima i ona zahvalit radinoj ljubavi o. Czimermanna. Ovaj ga put, na radost, bojazni prevariše. Slabašne su bile nade s početka i htjede, te mu pri tom poslu u pomoć priskoče domaći

Digitized by Google

ljudi, t. j. crnci; sva je prilika, mišljaše radnik Božji, te će moj glas ostati glas vapijućega u pustinji. A kad tamo i imao što izkusit, imao čemu se radovat. Ne njekolicina, već množina, ne na silu i nehajno, već dragovoljno i žurno pohitiše na lice mjesta, te slušajući vodju svoga, vrlo brzo podignuta je misionska kuća, blizu nje kapelica, nedaleko vidiš sirotište i školu. Sve te zgrade stavljene su pod zaštitu apostola crnaca, *sv. Petra Clavera,* kojega se i imenom pravom ponose. Pa što je još radostnije, dobroj eto stvari služi i poznati poglavica *Mor Makatenha,* koji je bio istoj vladi portugižkoj nepoćudan, kojega se bojalo i malo i veliko; to velju strašilo, koje priekim ogledom mjerilo svukoliku družbu misionarsku, sad je kao mirno janje. O. Czimermanu dozvoli, te je krstio ne samo osmero njegove djece, nego i djecu njegovih znanaca i rodjaka. Prema sredstvima nastoji sluga Isusov da što više djece siromašnih robova izkupi, te djevojčice šalje k sestram u *Boromu,* a dječake pridrži u *Ricico.*

35. A hoće li se sav taj crni narod jedared riešit užasnih poganskih okova, te dostati se božanske slobode posinaka Božjih? Na to odgovara drug netom spomenutoga misionara, O. *Menyharth,* takodjer član družbe Isusove, posve izrično: da hoće. Velika je, tvrdi on, i temeljita nada naša. — Svoje mnienje obrazlaže od prilike ovako: misionari, podučeni izkustvom, veli on, udariše putem, kojim se polagano doduše ali sjegurno k cilju dolazi. Misionari nastoje iz svih sila, da prednjače molitvom i radom, da obavljaju što dostojnije svukoliku službu Božju, te tako crnce sklonu, da prigrle i obljube kršćanski život. Uz to će i podučit biednike svakom sgodom o koristi kršćanskoga rada, kršćanske uljudbe. Dopuštaju, da pogani prisustvuju molitvam, crkvenom pjevanju te inim vježbam, ali što se podieljivanja sv. sakramenta krsta tiče, mudro i oprezno postupaju i onda, kad ih mole za nj. Na taj način diže se njihov ugled, upliv im raste, a kršćanstvo se predočuje, što i jest, kao velika milost, za kojom nam je svom dušom i srcem težit. — U svoje doba napokon, kad se scieni te se više stotina katekumena može sv. krstu pripustit, bude to i izvedeno, te je tim ujedno temelj položen posvemašnjoj jednoj kršćanskoj obćini. Tako č. otac.

36. Jedna od najvećih potežkoća je tamošnje po naše nezdravo podnebje. Tko se odluči za rečenu misiju, taj se je uzko sprijateljio sa samom smrću. Tamo otići i za malo odputovat iz ovoga svieta, mal ne je jedno te isto. Posljednjih dvanaest godina pokosila je smrt što u misiji *Dolnji-Sambesi,* što u onoj *Gornji-Sambesi,* u svem 35 osoba. Svakako vrlo znatan broj. U novije medjuto doba grade se kuće ne u nizinah, nego po brežuljcih, a to će, sude, biti po zdravlje u obće vrlo povoljno: osobito gledom na groznicu bit će od zamašnih posljedica, jer ona je našim neumoljiv neprijatelj. Od nje ponajviše i patiše i pomrieše.

XIII. Sjeverna Afrika.

37. Ciela napose Afrika a osobito sjeverni njezini krajevi oplakuju neprocjenjivi gubitak svoga nadpastira, velikana stožernika *Lavigerie-a,* koji se dne 26. studenoga 1892. preselio u blaženu vječnost. Pokojni ugleda svjetlo božje 1825. u gradu *Bayonne.* Još kao mlad svećenik zasje profesorsku stolicu na slavnoj *Sorbonni* u Parizu. Godine 1863. bješe uzvišen na biskupsku, a 1867. na nadbiskupsku čast, što ju je obnašao u *Algiru,* dok mu 1884. nije povjerena i briga za novo ustrojenu nadbiskupiju *Kartažku* s naslovom primasa od Afrike. U dvadeset i pet godina svoga biskupovanja u Africi, koliko se velebnih osnova rodilo u njegovoj glavi, koliko uzvišenih djela nije izvela njegova posvećena desnica, kojom ravnaše plemenito ono srce, koje je sav viek svoj kretalo se, da tako kažemo, u idealnih visinah, što su toli uzvišene nad zemaljsku prašinu, do kojih ne dopire jal, mržnja i nenavist ljuta, koje u jednu rieč ne imaju svezâ sa nijednim od neprijateljâ ljudskoga roda: nego u kojih vlada mir Božji, ljubav i sloga, ti neizrecivo dragocjeni darovi Božji, ti pokretači najplemenitijih osnova, ti sjegurni zalozi prave sreće, ta nepresušna vrela svakog blagostanja? Zaista, ako čovjek malo samo promatra ona djela, što ih je pokojni stvorio, te se obazre makar površno na nebrojene posljedice njihove, od kojih jedna ljepša i spasonosnija od druge, na tolike divne plodove plemenitih od njega zasadjenih stabala: tad ti je nehote uzdignuti oči prama nebu, a u isti čas vinuti će se uzdah, koji kaže: Bože hvala ti do neba, što nam udieli takvoga *velikana,* po čijem posredovanju kukavni ovaj rod, a napose toli zapuštena crna čeljad dostala se tolikih po tielo i po dušu vanredno spasonosnih dobročinstva. — Dok bude svieta i vieka, dok bude Afrike i napose crnoga svieta, njegovo će ime slovit i blistat poput presjajne zviezde na obzorju katoličke crkve. U

Digitized by Google

čvrsti kamen veličanstvene stolne crkve kartažke uklesano je blagoslovljeno ime pokojnika našega, al još dublje u srcih njegovih duhovnih sinova upisano je ime revnoga im Otca i utemeljitelja. Dà: družba t. zv. misionara Algiržkih diči se njim kao utemeljiteljem svojim, kojim uz bok se poredaše jošte družba č. sestara, onda družba t. zv. saharske braće te mnogo inih crkvenih zavoda. Krasna ta četa kršćanskih junaka i junakinja koliko su zla prepriečili, koliko suza otrli, koliko gladnih i žednih nahranili i napojili, koliko pogana obratili, koliko robova oslobodili, koliko zabludjelih ovaca za Pres. Srce Isusovo predobili; u kratko su sve uradili i što će još dobra učinit, tko bi znao kazat? — A klicu svega toga traži u presretnoj velikoga Lavigerie-a duši, kojoj Bog na nebesih bio obilati platac, kako mu je na zemlji našla vriedna nasljednika i zamjenika. Da počiva u miru! Misionskim družtvom njegovih vrlo dobro poznatih, t. z. bielih Otaca upravlja apostolski vikar Ugande, biskup *Livinhac.*

XIV. Zapadna Afrika.

38. U novoj misiji *Togo* započeše otci: *Dier* i *Schäfer* svoje djelovanje, njemačka im vlada darovala kod *Lome* liep komad zemljišta; tu će sada smjestit svekolike zgrade, a mladih Arapa i Arapkinja na pretek tako, te je s njimi dosta brige i muke. Prvu tu postaju prozvaše: *K žalostnoj Majci Božjoj.*

39. U *belgijskom Kongu* utemeljiše milosrdne sestre iz Belgije raznih zavoda, stranom bolnica, stranom za uzgajanje djece. Savkolik ih puk u velike časti i poštiva.

U najnovije doba zauzeo se belgijski kralj, da se tamo nasele i *trapiste.* Želju svoju očitovao je sv. Otcu, koji će ju naravno izdašno podupriet, te se tako nov temelj što prije položi brzu i uspješnu razvitku katoličke tamošnje misije. Misionari iz mjesta *Scheut* podigoše zapuštene tamošnje škole, kojimi će sestre ravnati, a vlada im dopušta, te si svu djecu iz sužanjstva oslobodjenu pridrže.

Iz *Dahomey-a* stižu povoljniji glasovi. Odkad bjegnu ljuti kralj *Behanzin,* oživiše i naše misije. Misionari zaposjednuše iznova razorenu postaju *Weida,* uzpostaviše škole i radionice, te i kuću sestara liepo opremiše; al nu, netom jedna nesreća izmaknu, nadodje nova: vatra im naime cielu kuću uništi, te tako biedne službenice Gospodinove ostaše bez kuće i kućišta.

40. Iz apost. prefekture *Dolnji Kongo* javljaju misionari postaje *Huilla,* gdje je za dugo vladao glad, da su posljednje godine novu misiju otvorili u mjestu *Tyiringnyro,* koja u jednoj za poljodeljstvo osobito sgodnoj okolici leži te se nadaju, da će biti dostatan izvor gledom na živež te ine potrebe. U *Huilli* na blagdan sv. Rozarija primilo ih je 35 što djece što mladića sv. krst.

41. U francezkom *gornjem Kongu* u postaji *Brazzaville* podignuta je minule godine crkvica, u kojoj se već i služba Božja obavlja. Apost. vikaru. Msgr. *Agouard*-u, koji je njekoč vojnik bio, dojavljena je radostna viest, da su njegovi njekadanji subojnici, potaknuti od gjenerala *de Charette,* zaključili, è će za novu crkvicu glavni žrtvenik darovat.

Proročanstva o papah biskupa sv. Malakije.

Sv. Bernard — veliki ugodnik Božji opisao nam je život velikoga patnika i svetca Malakije, nadbiskupa i primasa Irskoga, koga je Bog radi osobite svetinje obdario osobitimi takodjer darovi čudesa i proročanstva. Da je isti svetac sbilja počinjao čudesa prezamierna, tvrdi životopisac mu Bernard, prem ne nabraja svako čudo naposeb, nego govori na dokaz životne svetinje ugodnika božjega u obće o čudesih, koje je tvorio. Tako isto govori sv. Bernard i o daru proročanstva sv. Malakije, a da pojedine slučajeve ne napominje i ne navadja pojedina djela proročka ovoga svetca. Ne ističe dakle, posve dosljedno sv. Bernard osobito proročko djelo sv. Malakije o papah, što ga usploh crkveni učenjaci pripisuju ovomu svetcu, a što mu to djelo sv. Bernard kao životopisac izrično ne napominje, ne sliedi, da ne potiče od njega, ili da je to djelo kasnijega kojega zanešenjaka. Vulgarna tradicija pripisuje to djelo sv. Malakiji, a ne znamo baš po ničem, zašto nebi bilo ovo djelo Malakijino, ili zašto da od njega ne potiče, šutnja jednostavna sv. Bernarda ne odlučuje tu ni pro ni contra.

Nije dakako usliepo povadjati se za kojekakvimi proročanstvi na brzu ruku ali opet ne valja na brzu ruku ni odsuditi, što vul-

Digitized by Google

garna tradicija drži, nego uzeti je stvar, kako sbilja obstoji i viditi pravo i udubsti se duboko u povjest, da li odgovara istini — u duhu proročkom. Sv. Malakija u tom svojem proročanskom duhu prorekao je o svakom papi poslje pape Celestina II. do konca svieta u kratkih jim naslovih budućnost papa i crkve. Ne smijedu se dakako ta proročanstva lahkoumno prosudjivati i uzimati, ali svakako za nje odlučuje mnogo ta okolnost, što su se na vlas sbila i na dlaku se sudaraju sa poviesti svakoga pape. To se dakako mora uzeti u „proročkom" duhu da je rečeno, pa što je rečeno u proročkom duhu, to odgovara i sbilja povjesti svakoga pape bez ikakvoga natezanja. Valja ovo dobro razumjeti i ovoga se držati, a kad bi jednostavna šutnja kojega biografa odlučivala principijelno u stvari, sbilja bi veoma malo toga znali, a ipak posjedujemo faktično mnoga autentična djela stanovite ruke neobazirajuć se na šutnju dotičnih faktora.

Razumieva se sobom, da su često izrazi proročkoga duha više manje u sebi nejasni i elastični, nu na sve to proročke devize o papah sv. Malakije posve dobro i istinito odgovaraju povjesti i činjenici papa i prošlosti i budućnosti, i papa prije 16. vieka i papa za 16. viekom. A pošto su na taj način rečena proročanstva veoma važna, i vulgarna jih tradicija usploh pripisuje sv. Malakiji, te nema baš tako temeljitoga uzroka, a da nebi poticala iz ruke Malakijine, držati nam je začetnikom jim ovoga Božjega ugodnika, čudotvorca i Božjega proroka. Bog upotrebljuje u razna vremena i u raznih potrebah razna sredstva po svojoj volji i odredbi, kako hoće i kako znade, a naša je stvar primati sve to onako, kako obstoji, ne lahkoumno, nego kritično ispitujuć sravnjujuć povjestnička fakta.

Da se ubiedimo što bolje o samoj stvari, počmimo s papom *Klementom XI.* (1700—1721). O njem proreče sv. Malakija devizu *flores circumdati.* Kobno doba njegovoga papovanja riše nam dovoljno povjest, a u tom trnovom vrtu Gospodnjem bio je taj papa sbilja dičnom ružom, pa i grb njegov porodični nosio je omotanu ružu izričnim još k tomu napisom: *flores circumdati.* Ako se to proročanstvo sv. Malakiji, komu ga ciela vulgarna tradicija pripisuje, odriče, neka nam se barem dokaže, tko je tu devizu ili izmislio ili tako uredio, da papi Klementu toli temeljito odgovara?

Nasljedniku mu papi *Inocentu XIII.* (1721.—1724.) daje sv. prorok naslov: *de bona religione.* Taj papa bio je posve slabe tjelesne naravi i težko bolestan, nu takvom kršćanskom i svetom strpljivosti podnašao je najteže nevolje na dokaz čitavomu svietu, da je i sbilja *de bona religione,* kako o njem proreče prorok.

Za njim dolazi papa *Benedikt XIII.* (1724.—1730.) proročkim naslovom *miles in bello.* Bio je iz kuće Orsini-Gravina — dominikanac, te kako su bila težka vremena po crkvu, težko se je odlučio, da primi papinstvo, nu i sada živio je posve strog samostanski život. Nije bio doduše zapleten u vanjski rat, ali tim više borio se je u ratu duhovnom, koj je često teži od rata vanjskoga, te ga je revnost za kuću Gospodnju svega izjela. Zašto da mu dakle ne patri punim pravom proročanski naslov *miles in bello.*

Papu *Klementa XII.* (1730.—1740.) nazivlje sv. prorok proročkim imenom *columna excelsa.* Vojevao je u sav mah proti slobodnozidarskoj hidri i proti njoj uporabio je najdrastičnija sredstva, te zahvalan mu katolički narod podiže sjajni i visoki spomenik, kako je i bio svojim junačkim rodom sjajni sbilja stup na proslavu i branik istine katoličke.

Benedikt XIV. (1740.—1758.) nosi proročki naslov *animal rurale,* što mu patri navlaš glede vanjštine tiela, jer je vanjski lik toga pape bio posve prost da rečem tielo mu bijaše posvema kržljavo i prostoga lika, dok mu zato duh bijaše veliki genij njegove dobe i što je prorok hoćeo rečenim naslovom označiti.

Papi *Klementu XIII.* (1758.—1769.) daje prorok devizu *rosa Umbriae.* Bio je sbilja upravitelj grada Rieti (stari Reata), koji je bio grad Umbrije, ako i ne glavni grad, pa je i danas biskupsko sielo povjestnom gradinom. Narod ga je osobito voljeo radi velikih mu krieposti i cienio kao svetca, koj je inače dosti progonstva pretrpio za ime Isusovo. Zašto dakle, da mu ne patri naslov proročki *rosa Umbriae?*

Nasljednika mu na sv. stolici *Klementa XIV.* (1769.—1774.) zove prorok *Ursus velox aut visus velox* što tomu papi podpunoma odgovara, jer visokim svojim duhom i umom zadivio je čitavi sviet, kako bijaše pronicav i okretan.

Papa *Pio VI.* (1774.—1799.) nosi proročki naslov *peregrinus apostolicus.* Bolje ga nije mogao orisati sv. Malakija i to pred 600 godina. Poviest nam trnovim viencem progonstva, koja je trpio

Digitized by Google

taj papa svjedoči, kako je i sbilja bio kat ehsohen *peregrinus apostolicus* — krvavi putnik i zatočnik za crkvu Božju, dok nije 82godišnji mučenik svojih težkih muka lišen.

Papu *Pia VII.* (1800.—1823.) okrsti prorok naslovom *aquila rapax.* Znademo, koliko je ovaj papa imao trpjeti od grabežljivih ruku Napoleona, nu silnik car svršio je, kako je zaslužio, a sv. patnik Božji uzvinuo se je opet kao „jaki" orao do svoje sv. slobode i moći, i *rapax* u tom smislu ovdje glasi, što je osobitom Božjom providnosti i silom nebeskom nadvladao sva progonstva i sve za se predobio. Proročke rieči i izraze valja simbolički i tipički uzimati, a ne doslovice.

Leona XII. (1823.—1829.) nazva Malakija *canis et coluber.* Pas je simbol viernosti a zmija mudrosti. Budite mudri kao zmije (Mat. 10. 16). A takav baš bijaše taj papa do kraja vjeran i u sav mah mudar boreć se za svetinje vjere i prava sv. stolice.

Vir religiosus papa *Pio VIII.* (1829.—1830.) nazvan je prorokom ne zato, što bi ta deviza pristala svakomu papi, nego na osobiti način pristaje baš papi onomu, kako se je osobitom pobožnosti odlikovao u punoj mjeri, a da mu povjest i ne zna dati bolju oznaku kao karakteristiku.

Nasljednik mu *Grgur XVI.* (1831.—1846.) zove se proročkim naslovom *de balneis Hetruriae,* što mu podpunoma odgovara obstojnosti, kako je bio rodom iz Belluno današnje Toskane provincije ili bolje provincije Mletačke, što je prorok u širjem smislu za ono doba sve uzeo u okvir stare „Hetruriae", današnje Toskane na medjašu mletačke provincije. U tom mjestu bijahu glasovita kupališta, s kojih je to mjesto na daleko slovilo, i Rimljani se dičiše sa svojim Bellunum. Ne pristaje li dakle ta deviza papi Grguru XVI.?

Kako mu je nasljedniku papi *Piu IX.* (1846.—1878.) odgovarao proročki naslov sv. Malakije *crux de cruce*, poznato nam je iz najnovije povjesti, i još nam je živo u pameti. Papi našemu današnjem *Leonu XIII.* (1878.—) pristaje u punom smislu naslov *lumen in coelo*, da ga bolje prorok nije mogao nazvati, kako on svieti svietu poput žarke nebeske luči u tolikoj inače svjetskoga grieha tami — u svakom pogledu kao na osobiti način providencijalni muž našega vremena. Što će reći protivnici ob ovomu naslovu našega pape? Sve predsude na stran, pa priznajmo istinu, te joj se duboko poklonimo. A kako do Leona XIII. svakomu papi posve dobro da rečem na dlaku odgovaraju pridane jim i sv. Malakijom proročene devize, gojimo opravdanu nadu, da će i još sliedećim papam — deset jih na broju — do konca ovoga svieta, usljed toga proročanstva odgovarati. Kad bude konac svieta, to znade pozitivno samo Bog, ali po istom položaju stvari, već kao umna bića možemo računati, da taj konac nije tko zna kako daleko, biva da vidimo ovaj sviet svakim danom to slabiji. U ostalom kako dugo će još papa poslje Leona XIII. upravljati crkvom božjom, ne govori prorok, nu nabraja još deset naslova, koji će nositi pape i koji će jim odgovarati u karakteristiku života crkve.

Za naslovom *lumen in coelo* sliedi *ignis ardens* onda *religio depopulata, fides intrepida, pastor angelicus, pastor et nauta, flos florum, de medietatae lunae, de labore solis, gloria olivae,* i konačno veli prorok: *in persecutione extrema sanctae Romanae ecclesiae sedebit Petrus Romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus, quibus transactis civitas septicoliis diruetur et judex tremendus judicabit populum suum.* To bi bio zadnji papa Petar II.

Kako će se kod svakoga tih deset papa poslje Leona XIII. obistiniti pojedini jim proročkim duhom prorečeni i pridani naslovi kao karakteristika, nije naše suditi i reći, to će odlučiti budućnost, nu nimalo nam ipak nije sumnjati i dvojiti, a da se neće na dlaku ispuniti proročtvo sv. Malakije, jer kad se je sve po njemu osobitim darom nebeskim prorečeno po napomenutih deviza kroz skoro deset viekova ispunilo na dlaku o svakom papi, čvrsta je nada i sigurno pouzdanje, da će se sve istim načinom prorečeno obistiniti i o još dojdućih papa crkve Kristove do na konac svieta. I makar nas Bog o znanju budućnosti i koncu svieta ostavlja u tamnoj otajstvenosti, znade nam Gospodin ipak — ako i slabom svjetlosti posvietiti na dotična proročanstva u tu tamu, neka stojimo svedjer pripravni na sud Božji, a postojano budemo ubiedjeni, kako je sv. crkva Božje djelo, i kako će na sva makar još krvavija progonstva iznieti slavnu i vječnu pobjedu. *Et portae inferi non praevalebunt adversus eam.*

C. G.

Digitized by Google

Katoličke novosti iz ital. književnosti.

Stovanim čitateljem, koji su vješti ital. jeziku, mogla bi dobro doći jedna ili druga od knjiga i časopisa, što ću ih ovdje spomenuti. Bit će sigurno svake preporuke vriedno još više toga; ali za sada ograničit ću se na ono što je meni poznato i što je nedavno tiskano.

Foglie sparse (Siena, Tip. editr. di S Bernardino, str. 438. L. 2 = 1 fr.) naslov je dostojnoj spomenici na biskupski jubilej sv. Otca. Izradio ju Mons. Brunelli, prof. u perusinskom sjemeništu, koji je već odprije slovio kao originalni pjesnik (*Foglie d'ellera.* Ibid. 2 fr. — *Il Medagliere di Leone XIII.* s pjesničkimi prevodi na lat., franc., španj., njem. i engl. i s književnim životom sv. Otca. Roma, Tip. Desclée Lefebvre e C. 5 fr.) a kao prevoditelj lat. pjesama sv. Otca (*Leonis XIII. Carmina* collegit atque italice interpretatus est Jeremias Brunelius. Udine, Tip. del Patronato: sjajno izdanje 12 fr. 50 nč., ekonomičko izd. 6 fr.) dobio nagradu izmedju više od 50 natjecatelja. — U novoj nam knjizi pruža on sbirku svojih spisa u prozi: 2 se protežu na samoga sv. Otca a ostali se bave ponajviše suvremenimi književnici iz Umbrije. Za crkvenu i kulturnu povjest našega vieka osobito u Italiji to je djelo vrlo znamenito. I nakladna tiskara zaslužuje svaku pohvalu radi krasne opreme i nizke ciene. Tom sgodom budi najtoplije preporučen i crkveno — politički tjednik *Il Paese,* koji je god. 1876. počeo izlaziti po želji sv. Otca, ondašnjega nadbiskupa. Adresa za predplatu od godišnjih 3 for. 30 novč. glasi: Amministrazione del *Paese* di Perugia. Da taj list donosi često i književnih, vrlo pomnjivo sastavljenih članaka, jedva treba i spomenuti, kad mu je urednikom sâm Brunelli. I lat. pjesme sv. Otca gotovo sve su najprije u njem ugledale svjetlo.

Prigodom biskupskog jubileja sv. Otca i na ponuku njegovu nastade u Rimu (Via Torre Argentina, 76) vrlo važna *Rivista internazionale di scienze sociali e discipline ausiliarie.* Učeni joj urednik Mons. Talamo uz vješte suradnike iz Italije i iz vana (odatlje naslov), medju kojimi dosta je da se spomenu sveuč. prof. Toniolo, Olivi, Milanese, Prisco, Rodriguez De Cepeda, Semeria i t. d. posebnimi razpravami, sgodnimi izvadci iz svih svjetskih socijalnih časopisa, književnom smotrom, bibliografičkimi bilježkami i obilnim viestnikom nastoji, da upozna štioce svoje sa svim, što se odnosi na socijalne i pomoćne znanosti. Na mjesec izlazi 1 svežčić od 120 str., a na godinu stoji 12 fr. 50 nč. — To je bez dvojbe jedan od najpoučnijih i najobsežnijih časopisa te vrsti.

Sad navodim XV. svezak Capecelatrovih djela (Roma e Tournay, tip. liturg. di S. Giov.: Desclée, Lefebvre e C. str. VI i 650) pod naslovom: *Scritti varj.* 4° popravljeno izdanje. Ciena je knjizi 2 for. Krasno je opremljena, kô što već biva nakladi ove revne tiskare, koja je uz belgijsku maticu nedavno podigla podružnicu i u Rimu. U ovom svezku sabrao je učeni kardinal većim dielom svoje prijašnje 2 knjige: *Sklad med vjerom i srcem, i razne religiozne i socijalne spise,* a dodao im je više novih, a to su spomen-spisi na mile pokojnike, mnogi polem. članci iz raznih časopisa, više listova, ocjena i t. d. — Isti je uzoriti pisac otvorio po svom običaju i ovu školsku god. u svom nadb. sjemeništu vrlo važnim govorom: *Gli Studj del Clero* (Capua, Tip. del seminario), u kojem preporuča svećenstvu krieposti i nauku, jer bez krieposti ne bi svećeniku sve znanje ništa koristilo; ali uz kriepost mora si svećenstvo pribaviti što više znanja, najprije bogoslovnoga, a onda i svjetskoga, da uzmogne o vjeri svojoj račun dati svakomu protivniku, pobijajući ga njegovim vlastitim oružjem, i to onako kako nam sv. Augustin nalaže: *Interficite errores, dilligite errantes* (Uništite bludnje, a ljubite zabludjele). Taj krasni govor priobćen je najprije u Glasniku capuanske nadbiskupije: *Campania Sacra* (Ibid.), koji u mjesečnih svežčićih od 32 str. donosi okružnice i govore sv. Otca, pastirske poslanice, homilije i druge spise Capecelatrove, za tim više teoretičnih i praktičnih članaka iz bogoslovnih i drugih znanosti, a na godinu stoji samo 2 fr.

Još ću spomenuti 4 svake hvale vriedna časopisa i 2 izvrstne knjige. Ilustrovani tjednik *Ateneo,* koji je već sretno navršio 25. godinu svoga zaslužnoga obstanka, obiluje vrlo poučnimi apologetičkimi, polemičkimi, znanstvenimi i književnimi članci, i tako pruža svećenstvu i katoličkim svjetovnjakom jezgrovito štivo prama današnjim prilikam, izvješćujući o vjerskom, znanstvenom i socijalnom pokretu i o svih znamenitijih dnevnih pitanjih. Svaki broj donosi i kratko razmatranje o sv. evangjelju buduće nedjelje. Uredjuje ga neumorni kanonik Luigi Biginelli (Torino, via Orfane, 11). Godišnja predlatnina iznosi 6 fr. 25

Digitized by Google

nč. *Il Cattolico* može dobro doći svakomu vjeroučitelju i propovjedniku. Od god. 1877. izlazi oko polovice svakoga mjeseca po 1 svežčić od 64 str. (Piacenza, Tip. Vescovile: god. predpl. 3 fr. 75 nč.) pod zaštitom ondješnjeg revnog biskupa, a počastiše ga svojimi članci kardinali Capecelatro i pokojni Mermilod, nadb. Corrigan, biskupi Scalabrini, Bonomelli, Mauri, Sarnelli, Mola i drugi glasoviti pisci. —

Prijateljem sv. Benedikta i njegova reda preporuča se sâm sobom novi mjesečnik: *Il S. Benedetto o la Cronaca Cassinese,* koji je počeo na dan toga velikoga svetca izlaziti lanjske godine (Montecassino, Caserta). Donosi mnogo liepih, vrlo poučnih članaka i zanimivih viesti, a stoji na godinu samo 1 for. 30 nvč. —

Prije spomenuta nakladna tiskara sv. Bernardina sienskoga počela je lani izdavati poučni i zabavni časopis za mladež pod naslovom: *Roma letteraria.* Tu je zastupana katolička beletristika iz ciele Italije. Uredjuje ga svećenik Vincenzo Boccafurni, licealni prof. u Rimu, koji se već prije iztaknuo svojimi pjesmami: *Primi fiori* (Ibid.). Kô što mu je pjesme u pripomenku pohvalio slavni filosof i pisac Augusto Conti, tako mu on i časopis perom podupire; uz njega se javljaju Prudenzano, Ermini, De Felice Lancellotti, Fogazzaro i drugi mladji pisci. Svakih 10 dana izlazi vrlo ukusan svežčić od 20 strana; ciena mu je godišnja 4 for. 50 nvč. Uprava i odpravničtvo: Roma, Via Vittoria 24.

Krasnu božićnicu prijateljem vjerovjestnika nudjaju suradnici izvrstnog časopisa: *Le Missioni francescane* in Palestina ed in altre regioni della terra. Urednici toga ilustrovanoga višejezičnoga mjesečnika jesu Fra. Marcellino da Civezza, glasoviti povjestnik franjevačkih misija, i Fra. Teofilo Domenichelli, koji je napisao više knjiga o sv. Zemlji. *Direzione:* Roma, Collegio S. Antonio, Via Merulana. Amministrazione: Firenze, Editore Arturo Venturi, Via Ghibellina, 53—55. Za godišnju cienu od 6 for. podaje svojim predplatnikom vjernu sliku svega onoga, što je vele zaslužni franjevački red uradio i sveudilj radi, da se svigdje razširi kršćanska vjera i uljudba; priobćuje doživljaje i putopise, ponajviše od samih vjerovjestnika, i više drugih moralnih, povjestnih, književnih i umjetničkih članaka. Pod naslovom: *Religione e Civiltà* (Firence, ibid.) božićnica toga časopisa sadržaje mnogo vrlo važnih sastavaka: od samih urednika ima ih 4, od ostalih 18 spominjem barem najglavnije. Conti brani nerazrešivost ženitbe proti novotarom, koji bi htjeli uvesti razstavu; Alfani izvješćuje o napredku misionarskih škola u Egiptu; Brunelli posvećuje liep sonet uspomeni onomadne umorenoga franjevca u Betlehemu. Uz druge 2 originalne ima 2 njemačke i 1 englezku pjesmu (od pokojnoga kardinala Newmana) s prevodom, za tim 2 franc., 1 španjolski i mnogo dr. ital. članaka.

Sve prijatelje kršćanske filosofije u velike će zanimati Pluzanski svojom učenom knjigom o oštroumnom školastiku: *Saggio sulla filosofia del Duns Scoto* (Firenze, ibid. str. VIII i 300.) ciena 1 fr. 25 nč.). Preveo ju s francezkoga upravo klasičkom talijanštinom glasoviti prof. Alfani, jedan od najboljih Conti-evih učenika i prijatelja, pravi član akademije della Crusca i pisac mnogih krasnih djela, o kojih ću drugom sgodom, ako Bog da, nešto natuknuti. *M.*

Dopis.

Dubrovnik, 20. januara 1894.

(† C. Maksimilijan Budinić D. J.) — *„Verba movent, exempla trahunt“* veli stara, ali svegj istinita i veoma korisna poslovica. Nastojao sam da sa ovim retcima sebe i svoju braću probudim na pravu ljubav napram crkve i svetog čina ili već goruću ljubav jače rasplamtam, da tako naše poslanje bude s blagosovom i za nas i za druge i ovdje i uvijek na nebesima. Veći dio života O. Budinića je poznat, kao i život milijona dobrih svećenika, samo Bogu, a dobra su mu djela zabilježena u knjigu života, koja će se očitovat na dan sudnji cijelome svijetu. Što sam o pokojniku doznao rado priopćivam čitateljima mile „Vrhbosne“.

O. Maksimilijan Budinić rodi se dne 15. februara 1825. na otoku Lošinju od veoma pobožnih roditelja a na 17. Februara 1848. bi regjen za svećenika, te zatim postane naučiteljem teologije. Godine 1853. dogje prvi put Budinić u Dubrovnik kao tajnik biskupa Jederlinića, a u isto vrijeme bio učiteljem u gimnaziji radi nedostatka Pijarista. Otole bi pozvan na svečilište u Padovu kao profesur Pastirskog Bogoslovlja, otkle ode u Isusovački Red: te kad Dubrovačka gimnazija bi predata

Digitized by Google

Isusovcima, mi nalazimo O. Budinića megju profesurima. Od tada on je gotovo svegj boravio u našem gradu, koji mu bješe čudo mio, te je uvijek molio da ga odavde ne maknu želeći da u njemu svoje kosti ostavi.

Netom dogje kao profesur u Dubrovnik odmah stane učit dubrovačke klasike i tako ih dobro izuči, da mu pogje za rukom onako krasno napisat molitvenik „*Gospa od Lurda*". Pa ako je istina, da najveća pohvala jednome nastavniku sastoji u dobrom uspjehu njegovijeh, učenika, zaisto veće slave i dike nije mogao doživljeti naš o. Budinić, nego vidjeti tolike svoje nekadašnje uzgojnike na najvećim mjestima ljuckog društva.

Dostojanstvenim svojim ponašanjem, dubokim znanjem, ljubležlivim i uljudnim načinom, i kreposnim življenjem, omili ončas svakome u Dubrovniku.

Dali ipak O. Budinić nije se jedino zabavljao našijem jezikom, on je krasno pisao i govorio i latinski i talijanski i njemački. Bijaše i duboki poznavalac svetoga Pisma i sv. Otaca, a navlastito Sv. Alfonsa de Liguori, te bi se uprav rijetkom vještinom služio njihovijem svjedočanstvima u sv. ispovjesti. Radio je od nekoliko godina i na istorijskomu polju sabirajući iz grackog arhiva razne podatke za dubrovačku povijest, te ima toga dosta u rukopisu, a vrijedno bi bilo da se objelodani. Napisao je pak bogoljubnu knjigu sa naslovom „*Gospa od Lurda*" — Povijest i molitve. Treće izdanje u komu su priložena i druga bogoljubna djela za svaki dan, za Sv. Misu, Pričešćenje, i za šest Nedjelja svetoga Luigja, uz druge bogoljubnosti. U Dubrovniku nakladom knjižare D. Pretnera. 1887. (cijena 60 nvč.). Iz velike podnižnosti, koja mu je dušu resila, nije metnuo svog imena. Ova krasna knjiga od 269 stranica sadrži u sebi sve što probranijeg može tražit pobožnost kršćanska. Pravo je to blago duhovno, što bi imao svaki dobri kršćanin nosit sobom, kako se nose stvari mile, da je svegj imamo gotovu kad hoćemo da se pameću i srcem zabavimo u svetim nebeskim stvarima. Jezik mu je čist i pravilan koono ti u onoga, koji je neprestano učio glasovite Dubrovčane a osobito O. Ignata Gjorgjića, O. Brnarda Zuzzeri i O. J. M. Mattei; a stil gibak, lagahan, živ, krepak, prozračan; u nj kako u sjajno zrcalo ugleda se bistri um i čisto srce Budinićevo.

Nu vigjimo kakve ga svešteničke kreposti resijahu. Velika njegova uprav andioska čistoća bila je sdružena sa čvrstim podniženstvom, znajuć da je to temelj svijem ostalijem krepostima. On se je cijenio za najnižeg od svijeh. Razgovarao bi se i slušao bi i najprostijeg seljaka, tako da je opće mnenje o njemu bilo: „Oh kako je podnižan Otac Budinić". —

Svegjer tačan i redovit u moljenju časoslova i onda kad bi po vas Božiji dan ispovjedo. Sveta krunica bila mu je svagdašnja hrana, kao i pohagjanje Jezusa u Sv. Sakramentu.

Veoma je pomnjiv bio u podučavanju nauka kršćanskoga, i ustrpljiv sa djecom, što bi kad i kad spravljao na prvu svetu Pričest. Gorljiv je bio u Propovjedanju, bilo to da propovjeda puku kroz korizmu, bilo klericima da čini duhovne zabave, bilo dumnama da drži egzortacije. Nu koliko je blag u ispovjedaonici, toliko je naprotiv bio oštar u žigosanju opačina na propovjedaonici; a svegj mu je propovjedanje bilo prosto, temeljito, sveto kako i njegovo življenje.

Znao je veoma dobro, da gorljivost u propovjedanju valja da ide upored sa revnosti u ispovjedaonici, jer drugčije zvalo bi se da se mislimo za sijat a da ne vodimo brige o žetvi. O. Budinić bio je svegj u ispovjedanju. Oh koliko bi dana on od ishoda pa do zapada sunca ispovjedo. Oh koliko je on tisuća pokojnika kroz njegov svešteničkі život s Bogom pomirio, te im podao milost ovog Sakramenta božijeg milosrgja. Koliko Dubročana imalo jo u njemu svog pravog duhovnog oca.

Govorio je obično sv. Misu zorom sa takom pobožnošću, tako da bi se reklo, da on čita prvu ili zadnju sv. Misu svog života. Rubrike je najtačnije izvršavao.

Dne 14. o. m. prosu se po gradu, da je opasno bolestan o. Budinić od *influence;* a na 15. u jutro stade žalosno klecat zvono navještajući tim da je o. Budinić, pokrijepljen svetotajstvima umirućijeh, otišao pred sud božiji. Mnogo je čeljadi i suzu prolilo žaleći smrt svog dobrog ispovjednika. Mrtvo mu tijelo bilo je izloženo u sakristiji crkve Sv. Ignacija i tu je neprestano vrvljelo mnoštvo gragjanstva svake ruke da vidi još jednom ovog uzor-sveštenika. Na 16. u jutro na 9 i pô bila je svečana mrtačka Misa, koju je otpjevao negdašnji pokojnikov učenik a sad kanonik Sv. Jeronima u Rimu *Ms. Nikola Gjivânović*: a po podne istog dana oko 4 ure bi mu držano svečano opijelo uz prisustvo bezbrojnog mnoštva. Niz „ulicu Jezuvita" te preko „Gundulićev trga" i preko „Place" bi

Digitized by Google

odnešeno pokojnikovo tijelo uz pratnju svijeh redovnika i Franjevačkog i Domenikanskog reda, klera i kaptola te položeno u grobnicu na *Dauće* uz pokojne OO. *Odakovski i Bonomi.*

Slava dakle O. Budiniću na nebesima, a njegova će uspomena živjet svegj neizbrisivo u srcu svijeh Dubrovčana.

P.

Viestnik.

Naša domovina.

(Osamdesetgodišnjica). *Dne 4. veljače slavio je preuzvišeni gospodin biskup dr.* ***Josip Juraj Strossmayer*** *svoj osamdeseti rodjen dan. Velikomu dobrotvoru katoličke crkve u Bosni a napose središnjega bogoslovnoga sjemeništa Vrhbosanskoga prinosi najsmjernije čestitke i svećenstvo i puk crkvene naše pokrajine. Dao Bog, te se na suncu njegove ljubavi dugo još grijali.*

(† Dr. Franjo Rački.) Pri samom zaključku lista javila nam je žica iz Zagreba žalostnu viest, da je 13. o. m. u jutro preminuo kanonik prvostolnoga kaptola *Rački* u 66. godini života. Viest ova ne samo da je raztužila onaj slavni sbor, komu je pokojnik bio predični član, nego i cieli narod hrvatski, koji se je ovakovim sinom ponosio, cieli slavenski sviet, koji je ime njegovo s počitanjem spominjao, cieli učeni sviet, koji je njegov znanstveni rad poznavao i u velike cienio. Poviest novijega života naroda hrvatskoga uzko je prepletena sa životom velikoga pokojnika, koji je svoj uzorni život, svoje duboko znanje, svoj neumorni rad posvetio samo njemu, njegovomu napredku i procvatu duševnomu. Rački bijaše prabilježnik i kućni prelat Nj. Svetosti, opat sv. Andrije Bističkoga, predsjednik ženitbenoga suda, dugogodišnji predsjednik akademije i član mnogih znanstvenih družtva i u inozemstvu. Njegova blaga pojava prisvojila mu je srce svakoga, tko je bio sretan, da pobliže s njim obći. Pokoj mu plemenitoj duši!

(Klečanje.) Na nedjelju petdesetnicu bijaše u stolnoj crkvi Presv. Srca Isusova izložen na javno klanjanje presveti oltarski sakramenat od 6 sati u jutro do 6 sati poslie podne. Presvietli gospodin nadbiskup na čelu ostaloga svjetovnoga svećenstva i veleč. oo. Franjevaca sa našimi bogoslovi izmjenice su činili poklon Gospodinu. Svečano je presveti sakramenat pohranio poslie podne presvietli gospodin nadbiskup uz mnogobrojnu podvorbu svećenstva i svih bogoslovaca. Zanosan bijaše doista pogled na sjajno razsvietljen veliki žrtvenik, pa na vienac svećenstva oko njega. Svečanost podigoše skladnim pjevanjem učenice obijuh naših ženskih zavoda i njihove učiteljice. — Dne 6. o. m. bijaše presveti oltarski sakramenat javno izložen u crkvi Sv. Vinka, gdje se je isto svećenstvo izmjenjivalo, a gdje je u 9 sati pjevao svetčanu sv. misu preč. Otac redodržave fra. *Andrija Buzuk.* Poslie podne pohranio je tu presveti sakramenat preč. gospodin kanonik dr. *Ivan Košćak.*

(Korizmene okružnice). Preuzvišeni gospodin biskup *Josip Juraj Strossmayer* obradovao je i ove godine ne samo svoj puk i svoje svećenstvo, nego i širje, osobito naobraženo občinstvo, obsežnim pastirskim listom, u kom promatra: I. Grieh, njegov prvobitni izvor, njegovu narav; kako smo se od grieha oslobodili, kako se i sada oslobadjamo; kako se od grieha čuvati, te put i krv našu svladati imamo. To isto čini preuzvišeni gospodin II. glede onih muka i nevolja, koje na ovom svietu podnašamo, pak III. to čini istim načinom glede smrti, a to sve u svjetlu svete muke, svetoga križa i svete smrti Isusove, to jest u svjetlu svete vjere naše, koja u svakom slovu i nauku svome nedvojbeni znak božanskoga poriekla ima. Pastirsko pismo prepleteno je mnogim dragocjenim primjenjivanjem izjašnjenih istina na sadanje prilike svete crkve katoličke i naroda hrvatskoga. Toplo preporuča preuzvišeni gospodin biskup u molitve sv. Otca papu, pa i domaću crkvu, kojoj da Bog što prije udieli vrhovnu glavu i to po srcu svome i po onoj slici i prilici, koju nam o pastiru crkvenom Isus sam (Iv. gl. X.) predstavlja. Preporuča napokon u molitve i sebe, da do posljednjega časa svjestno i sveto vrši dužnosti svoje. — Presvietli gospodin kapitularni vikar zagrebački *Pavao Gugler* govori svećenstvu *o vjerskom indiferentismu,* koji se je uhvatio ne samo naobraženih krugova, nego je počeo pod raznimi izlikami i u raznom odielu zalaziti i u niže slojeve: medju radnike i u puk. Neka svećenstvo ne žali nikakva truda, da ovaj korov čupa iz stada svoga, rabeći neumorno sredstva spasa, što ih je Krist Gospodin ostavio crkvi svojoj. Potiče naročito na molitvu, koja dovodi na naš rad milost, s koje on postaje plodonosan. Neka se mole za sv. crkvu i vrhovnu joj glavu, za apostolskoga kralja, a napose, da Bog pošalje tri godine već obudovljenoj nadbiskupiji nadpastira po srcu svome, koji će u pomoć priteći svim potrebam i bolim, te ih povesti putem vječnoga spasa.

(Darovi). Presv. gospodin biskup Senjski dr. *Juraj Posilović* darovao je i ove godine 50 for. kao podporu kaptolu Vrhbosanskomu za izdavanje hrvatskoga prevoda S. Pisma. Plemenitomu dobrotvoru najsmjernije se zahvaljujemo. — Za *središnje bogoslovno sjemenište: Ivan Holz,* graditelj 5 for. Zahvaljujući dobrotvoru preporučamo ovu našu veliku potrebu plemenitim dušam, kojim je Bog dao, te mogu ma i koliko dati. — Za *Djelo S. Djetinstva* V. B. 3 for. — *Petrov novčić:* Vitez 5 for.; Tre-

Digitized by Google

mošnica 9 for.; Špionica 7 for.; Ovčarevo 4 for. 69 nvč.; Žeravac 1 for. 35 nvč.; Uzdol 6 for. — *Za crnce u Africi:* Vijaka 3 for.; Vitez 3 for.; Bjelina 1 for. 25 nvč.; Gradačac 5 for.; Vidovice 4 for.; Zovik 3 for. 27 nvč.; Tremošnica 4 for.; Ovčarevo 5 for. 49 nvč.; Žeravac 1 for. 85 nvč.; Kiseljak 5 for. 7 nvč.; Uzdol 2 for.

Belgija.

(*„Kršćanski demokrati“*). Mi smo prošle godine u br. 4. spomenuli pohvalno nastojanje profesora moralnoga bogoslovja u Lüttichu *Pottiera*, da u život privede zasade, što ih je sveti Otac papa Leo XIII. razvio u svojoj okružnici o *stanju radnika*. Taj njegov rad naišao je na odpor i medju konservativci te medju liberalnimi katolici. U svom glasilu *(Gazette de Liége)* ne samo da ne štede neumornoga profesora, nego si dopuštaju i razne primjetbe o samoj okružnici; ne priznaju joj najme ugled glede činjenice, koja nam crta žalostno stanje radnikâ, jer da takovo *u obće* nije; pa onda ističu, da okružnica u obće nije naravi dogmatičke, da nije *ex cathedra*. Pošto se je pako naslućivalo, da nauku i rad Pottierov odobrava njegov biskup, urednik onoga lista ističe, da imade pravo, te i u tom slučaju prosudjuje i ocjenjuje rad njegov. A kada je biskup naviestio, da će izdati okružnicu o socijalnom pitanju, gdje će ocrtati, kako će se katolici u tom vladati, najavio je urednik, da će o istom predmetu napisati knjižicu, pridržav si odlučnu rieč u gospodarstvenom dielu toga pitanja. Pokret je segnuo i dalje. Konservativci javiše u sviet, da njeki katolici biskupije Lüttiške odlučiše, te neće više podupirati katoličkih družtva, jer da im je uprava udarila krivim pravcem. pa da oni nikada neće pristati na program „demokratske zadruge u diecezi Lüttiškoj“. Na obranu Pottierovu ustao je biskup u Löwenu M. *Harlez* liepim pismom, što ga je upravio na nj, gdje protivnike njegove upućuje, kako je pogibeljno stanovište, na kojem oni stoje. Spominje najprije, kako je nuždno, te se svi zadojimo iskrenom ljubavi i dubokom sućuti prema onim, koji trpe i muče se uz nas, kojim je providnost dala bolji položaj. Činimo ono, što bismo htjeli, te se nam čini, kad bismo bili u stanju bezkućnika. Oni što misle, da je na svietu sve dobro, pa da valja samo uzčuvati ono što postoji, a tek njeke malene promjene uvesti, na skoro će uviditi, da se ljuto varaju, pa ne samo da nisu bili čuvari društvenoga reda, nego su stavljali slabe zaprjeke bujici onda, kad je trebalo proti njoj podići nasape. Žalostno je pogledati, kako konservativci postupaju s onimi, koji bolje shvaćaju položaj, pa nastoje predobiti pouzdanje puka, te mu dokazati, da im je na srcu isto tako njegova korist vremenita kako i spasenje duša. Navaljuju na njih, ocrnjuju ih, zlo tumače njihova djela, nastoje uništiti njihov upliv, makar da nam se time može puk posve izmaknuti iz ruku. Suzbija biskup neosnovanu bojazan onih, koji se plaše pukoga imena demokrat. Kršćanski demokrati neće ništa drugo, van da puku dadu ono, za čim on ima pravo težiti, pa da mu pokažu svoju ljubav i sućut, uzeše ovo ime, koje ne znači danas ono, što je značilo 1793. Prigovara im se, da podpiruju borbu, jer priznavaju bolest, s koje boluje društvo, pa mu traže lieka. Nu zar će liepe besjede uvjeriti puk, da on ništa ne trpi, nego si samo umišlja, da postoje njeke biede, te da se nikada ne smije nadati, te će mu biti bolje? Ne vidi li se zar, da ga još više razdražuje, tko niječe, da on trpi? Ali što će kazati dobri gospodari, primjećuju konservativci, kada čuju gdje se govori proti krivicam, što ih čine zli? Kazati će, odgovara biskup, sigurno ono, što kažu i triezni kada čuju, gdje se govori o pijanicah, što kažu ljudi darežljivi, kad čuju, gdje se govori o škrticah. Zar je Krist mislio na dobre bogatune, kad je kazivao priču o Lazaru ili je rekao strahovitu prietnju: *Jao vam bogatim!* Ne moramo li si ih mi svaki dan dozivati u pamet, te prema njim udešavati naše dužnosti? Puk su otudjili crkvi, prikazujući ju, kako je vazda u savezu sa bogatimi i mogućimi. Smijemo li podržavati taj nezasluženi glas, da puk posve otresemo s njezina krila? Bi li to bilo razborito kršćansko postupanje? Biskup zaklinje svoje sugradjane, neka ovo pitanje ne uzimlju s uzkoga osobnoga gledišta, neka si srce zadoje velikom ljubavi prema siromašnoj i potrebnoj braći svojoj, neka ju crpaju kod stola Boga ljubavi, te neka znadu odlučiti se na nuždne žrtve. Nisu one tako strašne. Valja o tom da ozbiljno nastoje i radi sebe te radi budućnosti svoje. Na skoro oglasiti će se puk u novom saboru. Hoće li oni onda k njemu doći, pa mu kazati: „Mi zastupamo prava, vlast gospodarâ i dužnosti puka; mi vam hoćemo doduše dati nješto, ali što najmanje možemo i samo ono, što traži od nas stroga dužnost. Glede ostaloga uztrpite se; to je odredba Božja?“ Misle li, da bi na ovakav način uspjeli? Neće li puk — osobito onaj, na koji ne uplivišemo izravno, a to je velika množija — radje slušati one, koji mu obećavaju neprestani raj i uživanje na zemlji? Hoće li zar voliti one, koji dolaze k njemu mal ne praznih ruku? Tko poznaje slaboće puka, znati će bolje, kako je nuždno predobiti ga, pa se neće opirati radu onih, koji o tom nastoje, makar da se inače u svakoj točci s njimi ne slaže. Ne valja ih kuditi, nego se s njimi složiti, pomagati ih u požrtvovnosti; tako bi se moglo ugnuti svakoj pogibelji, te riešiti socijalna pitanja bez većih potresa. Neprestane borbe medju katolici samo će puk od njega udaljiti. Samo složan rad može odkloniti strahovite posljedice. Njekolicina samo šta neće moći da učine proti bujici? Tko hoće da pouči puk, koji je bud neprijatelj bud nehajan, valja da ga najprije pritegne k sebi, uzbudi u njem pouzdanje prema sebi, a to će biti onda, kada bude vidio, da se mi, ne tražeći svoje koristi, brinemo samo za njegov napredak

Digitized by Google

materijalni. Kojim putem da se glede toga ide i koja sredstva da se upotrebljuju kaže program „katoličkih demokrata“, a na čelu mu Pottier. Prigovaraju konservativci, da taj program naginje prema socijalismu. Prigovor nije osnovan. Socijalisam je zao, jer ruši vjeru, obitelj, naravna prava. Ali nije baš sve posve zlo u njem; inače ne bi tako silno uspjeo u svietu. Ima li on sgodnih predloga za radničke slojeve, smijemo li ih odbaciti, jer ih je on iztaknuo? Kada te predloge mi usvojimo, oduzimljemo socijalismu svaku podlogu, da obstoji medju vriednimi radnici; mi im tada možemo kazati: Dodjite k nam; sve što vam dobra obećaje socijalisam, imati ćete i kod nas, pa i više još. Ostavimo li socijalismu monopol za ono, što može tražiti vriedan puk, dajemo mu neslomivu snagu. Odričemo li se zar svih onih istina, koje su nam zajedničke s protestanti i pogani? Radimo dakle odvažno, veledušno za dobro puka, te znajmo u tu svrhu prinositi i neobhodne žrtve. Biskup pokazuje na primjere u Löwenu i Gandu, gdje je u tom pravcu učinjeno mnogo. Ocrtav još njeke svoje opazke na program Pottierov zaključuje biskup: Neka konservativci ne zaborave, da nam se otvara novo doba. Vremena se mienjaju, povlastice izčezavaju sve više i više. Tko bi hotio netaknute da ih uzčuva, izvrgao bi se pogibelji, da izgubi sve. Mi smo do sada bili skrbnici puka; sada je on proglašen doraslim. Odavlje nastaju dužnosti i te nove dužnosti ne smiju se zanemarivati bez pogibelji. Ujedinimo se; neka je više osnova; ali djelovanje neka je odvažno, *obćenito.* Koracajmo zajedno poput vojnikâ, da za boljak puka upotrebimo one shodne i uspješne mjere, što nam ih preporuča zajednički Otac. Sugradjanom svojim, koji će pobijati ove moje rieči i ovo moje toplo poticanje, želim jednu samo kaznu: snilo im se jednom, da su radnici u rudokopih, staklanah, pa da imadu brojnu obitelj, koja ne zna, što će od nje sutra biti; a za tim, kako sakati, oslabljeni umiru u tudjem naručaju u državnom zakloništu, pa u tom strahovitom snu da osjete ono, što se osjeća u ovih slojevih pučkoga života. Kad bi ih ta móra pustila, ne bi se onda tako čvrsto držali one *summum jus,* jer je to često *summa injuria.* Pitanja će socijalna riešiti i sretno svršiti pogibelj, što nam prieti, ne samo strogo pravo, nego pravednost, to jest pravda prosvietljena bratskom ljubavlju kršćanskom, pa onda žrtva njekih prije stečenih povlastica. — Što o tom piše biskup *Doutreloux* priobćiti ćemo budući put.

Prosvjeta.

— Franjevački bogoslovi redodržave kapistranske izdali su oglašenu već spomenicu: *Ibrišimoviću,* gdje su marljivim trudom nanizali sve, što je hrvatska knjiga do sada sabrala o junačkom radu velikoga franjevca. Uz plodove iz pera radišnih bogoslovaca imade i radovâ proslavljenih hrvatskih pjesnika: fra. Grge Martića, Ilije Okrugića, Jovana Hranilovića, Miroljuba. Ciena je djelu 1 for.

— *G. Stjepan Vidmar,* prefekt i kateheta zemaljskog sirotišta u Zagrebu pozivlje na predplatu na molitvenik: *Idite k Josipu.* Da ne sižemo daleko, kaže u pozivu, evo nam pismo sv. Oca pape Pije IX. od 8. prosinca 1870. gdje nam kazuje o sv. Josipu: „U svako je vrieme crkva svoga vjernoga službenika Božjega poslie djevičanske majke Marije hvalospjevi i veleštovanjem počastila“ Jednako liepo govori sv. Otac Leon XIII. u svojoj okružnici od 15. kolovoza 1889. o sv. Josipu, „kako je uzvišen i kako veliku čast imade medju stvorovi ljudskimi, jer da je po vječnoj odredbi Božjoj imao biti braniteljem Sina Božjega i ljudi da ga ocem Isusovim držahu; on da je napose zaštitnik sv. crkve katoličke, a ona se zato posvema povjerava njegovoj možnoj zaštiti, što je on muž Marije i odhranitelj Isusa Krista“. Uz to želi sv. Otac, da što dostojnije proslavimo cieli mjesec ožujak na čast sv. Josipu i da bi shodno bilo, da se u svakom gradu u glavnoj crkvi drži trodnevna pobožnost pred glavnom svetkovinom, te da se 19. ožujak, gdje na taj dan nije zapovjedni svetak, koliko je moguće, posebnom pobožnošću proslavi. Svi ovi razlozi, pa nebrojena čudesa i dobročinstva, što ih ljudi u najnovije vrieme primaju na zagovor sv. Josipa, te zahvalnost, da se barem u nečem oduži za onu pomoć, koju je često i sam primio njegovim moćnim zagovorom, prinudiše ga, da priredi molitvenik pod imenom: „Idite k Josipu“. Pa kako se približaje mjesec, ožujak, drži on za cielo, da će molitvenik: „Idite k Josipu“ naći otvoren put u mnogu kućicu i da će ga mnogo srdaca veselo pozdraviti. U njem biti će uz život sv. Josipa, potanje navedeno: zašto da ga štujemo i kako da ga štujemo? Uz svagdanju pobožnost za cieli mjesec ožujak, niže se devetnica, trodnevnica, časovi, psalmi, pobožnost 7 žalosti i 7 radosti; k ovim pridolazi pobožnost sv. obitelji; pobožnost za svaki dan u tjednu i druge razne molitve lih na čast sv. Josipu; a ne fale ni jutarnje ni večernje, a ni misne molitve. Molitvenik zapremati će oko 350 stranica uz vrlo neznatnu cienu, jer će tvrdo i sav u platno vezan stajati samo 20 nvč., s poštom, ako se novac unapried pošalje 25 nvč. Moli sve štovatelje sv. Josipa, da blago izvole taj molitvenik što više raširiti medju hrvatski puk u sve slojeve, a siguran je, da će im sv. Josip obilno naplatiti trud njihov. Naručbe i novci moli neka se šalju *tiskari Antuna Scholza,* Margaretska ulica br. 6. Zagreb, koja će oko 20. veljače početi razašiljati molitvenik naručiteljem.

SADRŽAJ: *Vicisti Galilaee* (pjesma socijalistom, spj. A. B. Jagar). — *Vjera.* — *Katoličke misije.* — *Proročanstvo o papah biskupa sv. Malakije* (C. G.). — *Katoličke novosti iz ital. književnosti* (M.). — *Dopis.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ BRIHBOSNI PROSVJETI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAV VU ARKU

CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 5. | U Sarajevu 1. ožujka 1894. | God. VIII.

Sursum corda!

Crni se eno oblaci dižu,
S daljine, slušaj, tutnji već grom,
Pak gledaj munje gdjéno užižu
Oblake sjekuć žestinom svom.

Strašan se vihor s Dunava sprema,
Komu na zator, komu to zlo?
Znate, dakako, oj dobro znate,
Braćo u Kristu Vas ide to.

Digo se dušman Krista da sgazi,
Da mu izčupa spomena trag,
Plaštem slobode lukavo plazi,
Srce mu trovno, obraz mu blag.

Nasilnom rukom hoće da kida
Crkve nam svete zakon i spas,
Lišit Vas hoće očinjeg vida,
Kršćani, hoće uništit Vas!

Vas — čiji zakon — ljubav je sveta,
Čije je geslo — bratinstvo — mir,
Vas — čije ime širinom sv'jeta
Satrlo robstva — tiranstva vir.

Oj — gore srca! Junačtvom treba
Da se opašc sada Vas svak,
U boju štitit Bog će Vas s neba,
Pogažen bit će savjesti vrag.

Oj gore srca! Nema tuj straha
Gdjeno se pita za dušâ spas,
Stojte svi hrabro do zadnjeg daha
I nitko nitko ne svlada Vas!

Oj gore srca! Nebo Vas vodi,
Dolazi hora — dušman će past,
Skršiti glavu lažnoj slobodi,
Sv'jetom će orit Kristova čast!

Aleksij Rožić,
zlatarski kapelan.

Digitized by Google

O Križu.

Arheologične opazke.

Arheolozi koji izpituju bilo kršćanske starine, bilo one Staroga Uvjeta, svi, ili gotovo svi, kad stanu da nabrajaju mučila, kojim su bili podvrgnuti kod žudija osudjenici na smrt, govore o kamenovanju, glavosječju, zadavljenju, sprženju, dihotimiji, timpanizmu i drugim vrstima, kao takovim, koji su se običajno u staromu uvjetu rabili; al o kakvoj pedepsi križa nema ni spomene: pedepsu bo ovu smatraju kao izključivo Rimsku, unešenu za njihova vremena u Palestinu, i poprimljenu od vladajuće Hasmonejske obitelji. Da je propinjanje na križ kod Rimljana u običaju bilo, te da dosiže do u najstarija njihova doba ne da se sumnjati; na isti način, da je pedepsa križa, na koju je bio osudjen Isus, uzmu li se u obzir sve druge okolnosti prateće tu pedepsu, uprav Rimska bila, trudno bi se moglo dvojiti. Nu zadje li se u staru povjest Žudiosku, stane li se listat S. Pismo S. U., nabasat će se na neka fakta, koja, hćelo se, ne hćelo, rek bi da se tomu protive. Nastalo bi zato pitanje: da li je u S. U. bio u običaju križ, na koga bi se osudjivali zločinci; drugo: u slučaju da bi se dalo jestno odgovoriti, bi li se moglo tvrditi, da pedepsa križa, na koju je bio osudjen Isus, bila je žudioska, ili rimska.

Mnogo se je ob ovomu izpitivalo, i pisalo; al uzprkost radnja Lipsius-a[1]), Gaesterius-a[2]), Bernitius-a[3]), Bertschneider-a[4]), Fabricius-a[5]), Baudis-a[6]), Schlichter-a[7]), Augusti-a[8]), Pellicia[9]), Didroma[10]), Giorgi-a[11]), Munter-a[12]), Mamachi-a[13]), Lange-a[14]), pitanje bar prvo nije sveosve na čistu. Uvažujući resultate njihovih iztraživanja, pokušat ću iznieti na sviet neke opazke, koje, mislim, da će čvor ne samo razjasniti, dali ga razriešiti; i neke tačke dokazati, koje nijesu bile, u koliko ja znam, dokazane, doli samo naprosto nagovještane, razlozima dosta vjerojatnim.

Prije nego odgovorim na pitanja gori postavljena, reći mi koješta o križu u obće i njegovim vrstima. Resultati dojakošnjeg iztraživanja o vrstima križa, mogli bi se svesti na sliedeće tačke; križ u smislu kao mučilo, što no je bio u porabi kod raznih naroda, bio je dvojake vrsti: križ prosti *(crux simplex)* i križ sastavljen (*crux composita* ili *compacta)*. Prva vrsta nije drugo bila već jedno dugo drvo, na koje bi se zločinac pribijao, ili na to drvo dobro zaoštreno nasadjivao na taj način da prodirajuć mu kroz ledja, zaoštreni ert kroz usta bi mu izlazio. Ovu vrst mučila, i kruto mučenstvo nalazimo na dugo opisano kod Seneke[1]); gdje suviše isti pisac primjećuje, da kod mnogih naroda nije se to mučilo baš na isti način upotrebljavalo; dočim kod nekih naroda zločinac bi se pribijao sa glavom okrenutom put zemlje, kod drugih nasadjivao bi se, kako već gori rekoh.

Križ sastavljen *(crux compacta)* opet je bio trovrstan.

Prva, ovako zvana — *crux decupata* — naličila je slovu *X*. Kašnje kod kršćana bi nazvana križ S. Andrije; i to jer po nekoj dosta vjerodostojnoj predaji, drži se da je S. Apostol bio pribjen na križ takove vrsti. Nazvat je takodjer i Borgonski križ. —

Druga vrsta naličila je slovu *T*. Kršćanski pjesnik Sedulio petoga vieka, o njemu govori. Nalazi se ovaj znak izmedju Egipatskih jeroglifa i kunciforma, te bio bi, kako bi neki hćeli, neki mistično-religiozni znak. Nu pošto je to puko nagadjanje, lišeno svakoga vjerojatna temelja, i pošto baš u naš predmet ne zasieca, o tomu ne treba da ovdje govorim. —

Treća vrst križa je ona, koju dan danas može svak viditi: biva na koga je Isus razapet bio; i zove se Isusov. —

Pošto sam u malo rieči iznio na sriedu resultate iztraživanja o križu; odgovorit mi je na prvo pitanje: da li je u Staromu Uvjetu u običaju bilo ovo mučilo. Koliko se drugi eksegete i Archeolozi trudili da bi dokazali protivno, ili naprosto tvrdili da u S. U. to mučilo nije bilo zakonom propisano; ipak ja mislim, i ne bez dosta tvrda razloga, sve inačije.

O stvari ovoj što mislim, moglo bi se na tri točke svesti. Prva da je već u S. U. obstojala neka

[1]) De cruce. u Vol. IV. op.; [2]) De cruce Christi; [3]) De cruce. Num hebreorum supplicium fuerit; [4]) Studien und Kritik; [5]) Bibliografia antiquiaria; [6]) Crux Christi ex historiarum monumentis constructa; [7]) De cruce apud Judeos, Christianos et Gentiles signo salutis; [8]) Handbuch der kristlich. Archeologie; [9]) De christianae Ecclesiae politia; [10]) Sur le crucifix . . . : Manuel d' iconografie chrétienne grecque et latine; [11]) De monogramate Christi; [12]) Dictioner d' Iconografie des monuments de l' antiquité chrét. du moyen d' agè; [13]) Origines Antiquitatum; [14]) De infami quo Christus est affectus supplicio.

[1]) Consolat. ad Marc. c. 20.

Digitized by Google

pedepsa križa, koja je u tomu sastojala što bi se zločinac ili objesio ili pribio na križ. Druga, da je jošter u običaju bilo mrtvo tielo kakova zločinca objesiti na križ. Treća, da se ta pedepsa nalazi i kod drugih naroda, s kojim žudije dolazijahu u doticaj.

Što se tiče prve tačke, potvrda se nalazi u knjizi Josue[1]), gdje se govori: *Regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam, et solis occasum. Praecepitque Josue, et deposuerunt cadaver ejus de cruce: projeceruntque in ipso introitu civitatis congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in praesentem diem.* Što se ovdje ne govori o križu doli o „patibulo" gr. ξύλον, niti o propinjanju doli — *suspensione* — gr. ἐκρέμασεν, nebi, mislim, bilo ni potreba: zadosta je da je ovoga mučila bila smrt posljedicom.

Drugu potvrdu nalazimo u Mojsijinoj knjizi[2]) gdje govori: *Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulo, ut avertatur furor meus ab Israel.*

Odavle moglo bi se izvesti, da je za Mojsijina vremena ova pedepsa već bila uvedena, i da se je, naslanjajuć dakako na običaju uvedenu od vrhovnog žudioskog zakonoše, protezala i na buduća vremena. Kakve vjerojatnosti imalo bi se smatrati mnienje velikog broja eksegeta, koji misle da u S. U. vladao je običaj, i to zakonom propisan, da se zlikovci, pošto su se ili kamenovanjem ili kojekakvim drugim načinom usmrtili, objese mrtvi na drvo, da bi tim zadali straha i pobudili trepet u puku, te ga što veće odalečivali od zločinstva, i prekršaja zakona; lako se uvidja: ovo mnienje, kada bi se uzelo kako stoji, bilo bi doduše istinito, kako ćemo potla vidjeti, ali samo u ekskluzivnom smislu, nemože se nikako da održi. Ovim eksegetim, ako bi što u prilog hodilo, bilo bi jedino to, što se čita u Mojsijinoj knjizi[3]) *adjudicatus morti, appensus fuerit in patibulo,* ili bolje po originalu, što do slovce Sedandesetorica prevadjaju „ἐὰν δὲ γένεται ἐν τινι ἁμαρτία κρίμα θανάτου καὶ ἀποθάνῃ, καὶ κρεμάσητε αὐτον ἐπὶ ξύλου" gdje bi se moglo pomisliti, da pošto zakon nalaže na ovomu mjestu da se tielo već mrtvo na drvo objesi, da se tim svaka druga pedepsa križa izključuje. Al tako bi se moglo možda i misliti, kada ne bi bilo kojekakvih drugih činjenica, koje bi inačije dokazivale: negativni dokazi vriede, i već krat dosta vriede; al to samo kada ne ima pozitivnih: u tomu slučaju gube svaku vriednost.

[1]) Jos.: 8, 29; [2]) Numerorum 25, 4; [3]) Deuter: 21. 22.

Neka dakle vrst križa obstojala je u Staromu Uvjetu. Moglo bi se namah pitati: kakva i koja je bila ta vrsta križa, pošto, kako smo gori kazali, nije jedna, doli mnogovrstna bila. Na ovo pitanje mislim da ne bih pogriešio, kada bih odgovorio: da je bila prve vrsti, biva: komad duga drva, na koga bi se ili pribio ili objesio zločinac. Sasma da neimam na pretek tolikih i takovih dokaza, što bi potvrdili, kao kakav matematički teorem, stvar o kojoj govorim; ipak imam pri ruci takovih, koji bi mi to dosta vjerojatno dokazali.

Nema sumnje da su se agiografi N. U., glede grčkoga jezika, u mnogo čemu povadjali za prievodom S. U. Sedamdesetorice: tako da jezik grčki N. U. mogao bi se glede rieči i forma smatrati kao jedan te isti, sasma da mladji jedno 200 godina. Moglo bi se zato tvrditi, da ako je križ kod pisaca S. U. (odnosno prievod LXX) bio jedne te iste vrsti, kao i oni za Rimskoga vladanja u Palestini, kada su bile napisane knjige N. U., jamačno bi se imao nazivati jednim te istim imenom. Ali tako ne biva: u Starome Uvjetu križ je uvjek ili gotovo uvjek označen riečju „ξύλον", dočim kod pisaca N. U. svedj se upotrebljava rieč „σταυρον"; takodjer propinjanje u S. U. glasi κρέμαμαι (obješen sam), tako n. pr. „κρεμάσητε αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου"[1]), — „ἐκρεμάσεν ἐπὶ ξύλου"[2]), — „ἦσαν κρεμάμενοι ἐπί τῶν ξύλων ἕως ἑσπέρας"[3]), a kod pisaca N. U. upotrebljava se rieč: σταυροω. Ovakovo pisanje nije slučajno; te zato i mislim da križ oni, koga pisci N. U. zovu „σταυρον" nije jedne te iste vrsti kao i „ξύλος" staroga uvjeta: ako se za stalno zna da — σταυρον — znači križ, koji je bio u običaju kod Rimljana, biva treće vrsti, takov ne bi imao biti oni Staroga Uvjeta. Nu koje je vrsti bio taj križ Staroga Uvjeta? Odvraćam: prve vrsti. Ako se uzme na um žudioska rieč, koju LXX. prevadjaju „ξύλον" a ne znači drugo no komad duga drva, mislim da je sveosve opravdan ovaj moj zaključak. Da li se zločinac pribijao ili nasadjivao na to drvo, neda se doduše izvadjati iz rieči „κρέμαμαι"; ali bi se smjelo nagovještati, da je u porabi bilo i jedno i drugo. Pribijanje kod nekih naroda, a kod nekih nasadjivanje, zna se da je bilo u običaju: kod historika, što no su do nas

[1]) Deut. 21, 23.; [2]) Josue. 8, 29.; [3]) Josue 10, 26.

Digitized by Google

doprli obstoje nedvojbeni dokazi o Persijancim, o Grcim[1]), o Egipćanim[2]), o Rimljanim[3]) i o drugim narodima[4]); moglo bi se zato držati, da se nijesu ni žudjeli odalečivali od te sveopće prakse.

Za potvrdu druge tačke: da je naime bilo u običaju mrtvo već tielo kakova zločinca vješati na križ, nalazi se dokaza u knjizi Jozua, ondje gdje se govori: *Percussit Josue, et interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites, fueruntque suspensi usque ad vesperam*[5]). — Takodjer: *Praecepitque itaque David pueris suis, et interfecerunt eos, praecidentesque manus et pedes eorum, suspenderunt eos, super piscinam in Horeb*[6]). — *Acceperunt spolia eorum in praedam; et caput Nicanoris amputaverunt, et dexteram ejus, quam extendebat superbe et attulerunt, et suspenderunt contra Jerusalem*[7]). Ovo isto potvrdjuje i Talmutd[8]). —

Treća tačka: da je i kod drugih naroda sa kojim su žudjeli dolazili u doticaj u običaju bila pedepsa križa, ima potvrde ondje gdje se govori: *Dentur nobis septem viri* (ovo govore Gabaonite) *et crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quodnam electi Domini; et crucifixerunt eos in monte coram Domino*[9]). — *A me ergo* (Artaxerse) *positum est decretum, ut omnis homo, qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, et errigatur, et configatur in eo*[10]). — Sličnih dokaza nalazi se u knjizi Esther[11]).

Združe li se sada ove tri tačke u jednu, dovadjaju se lako u sklad, i nestaje svakoga nesuglasja izmedju raznih i medjusobno protivnih mnienja o pedepsi križa: pojedina mnienja zauzimlju ono mjesto vjerojatnosti, što im ide, ne izključujuć ni druge, niti im niečuć onaj stepen istine, što im treba pripoznati. Mnienje ono, koje hoće da u S. U. nije obstojala pedpsa križa, bit će doduše istinito, ako se uzme u obzir takova pedepsa, kakovu nalazimo za vremena Rimljana u Palestini; takodjer i mnienje onih Arheologa, koji misle da to što se spominje u S. U. o križu, ima se odnositi na druge narode, ne bi se moglo sveosve zabaciti; jer doduše, kako smo vidjeli, neka mjesta S. U. govore o narodima s kojim su žudjeli dolazili u doticaj; al ovo mnienje bilo bi samo do ovdje istinito, što ne bi bilo nikako u eskluzivnom smislu. Imali bi takodjer pravo donekle i oni Arheolozi, koji tvrde, da su se u S. U. vješali na križ zločinci, koji su već prije, na koji drugi način usmrćeni bili: što je odoista istina, al samo u nekim pojedinim slučajima.

Dovedavši u sklad razna mnienja, proći mi je na drugo pitanje: da li je pedepsa križa na koju je bio osudjen Isus, bila Rimska ili Žudioska. Da je bila Rimska, trudno bi se dalo niekati, uzmu li se na um sve okolnosti, koje su običajno pratile propinjanje kod Rimljana, te ih se uzporedi sa onim, koje su pratile Isusovu muku.

Pedepsa križa da je bila u običaju kod Rimljana već u staro doba, tamo možda u sedmomu vieku pr. I., da se razabrati iz Tita Livija[1]). Tarquinij nazvat oholi, najzadnji kralj Rima, uglavi da svaki osudjenjak na smrt ima se smaknuti propinjanjem na križ. Kudgod se je širilo Rimsko Carstvo, uvadjala se je ova pedepsa; te bi i u Palestini uvedena, sa svim, dakako, onim pratećim okolnostima, od kojih neke bile su zakonom propisane, a neke od dugotrajne prakse već poprimljene. Osudjenjak morao je da bude najprvo bičevan[2]), te prisiljen da sam nosi ili ciel križ ili samo jedan diel do mjesta odredjena za propinjanje[3]). Takovo mjesto običajno bilo bi izvan grada, al na takovu položaju, gdje bi se sviet ili svraćao ili prolazio[4]). Tek bi stigao na odredjeno mjesto, predao bi se vojnicima[5]); koji bi mu pružili piti vina izmješana sa nekim mirisavim travama, i to baš namjerom da osudjenik zamantran silovitosti toga pića ne bi osjetio svu onu krutu bolest pribijanja[6]). Vjerojatno je da su ovo piće pripravljale, i na mjesto propinjanja donosile ugledne gospodje, da bi tim pružile najzadnju uslugu svoga milostiva srca

[1] Curtius. IV, 4.; J. Flavius. Antiquit. XIII; [2]) Plutarco. In Cleomene; [3]) T. Livius. I, 26; [4]) Seneca. Consolat. ad M. c. 20; [5]) Josue. 10, 36; [6]) II. Regum. 4, 12; [7]) I. Machab. 7, 12; [8]) Sanhedin. f. 45. 46; [9]) II. Reg. 21, 6; [10]) I. Esdrae. 6, 21; [11]) Esther. VII, 9. 11. — i IX, 13. 24.

[1]) D. U. C. 1. 26; [2]) Livius. l. 36. 26. — i Prudent. Ench: XII, 1; [3]) Plutarco. De tard. Dei vind. 9. — i Artemide II. 41; [4]) Cicero. Verr. 5. 66. — ad Quint. fr. 1. 2; [5]) Tacitus. Ann. XV, 60. — Lactantius. IV, 26; [6]) Talm. Babil. Sanhedrin. f. 43. — Moglo bi se pitati: zašto Evangelista S. Marko zove ono piće što su vojnici dali Isusu piti: *„vinum myrathum“*, a Matej zove: ocat izmješan sa žuči (ὄξος μετὰ χολῆς). Ja mislim da bi se moglo odgovoriti, da Matej zove to piće: ocat sa žuči izmješan, ne jer je bilo uprav takovo, doli samo jer je u sebi hranilo neku gorku žestočinu, kakva je doduše bila u mješaniji vina i mire. — Ako se ne bi komu svidjalo ovo tumačenje, evo ću navesti jedno drugo, koje se nebi smjelo naprečac osuditi i zabaciti. Poznato je da je S. Matej napisao svoje Evangelije na Aramejskom jeziku: moglo bi biti da je u matici bilo napisano *halemor*, što bi značilo vino sa mirom; a potla da su prepisači sbog jednoličnosti slova zamienuli sa *hala*, što znači: ocat. Rieč *mor* na mnogo mjesta (Jer. 8. 14. 9. 5. Deut. 29. 18) prevedeno je χόλη (žuč); te zato nebi bilo čudo da je prevodilac na grčki jezik preveo prepisačevu pogrješku: ὄξος μετὰ χολῆς ocat sa žuči. —

Digitized by Google

tužnim osudjenicima[1]). Nakon svega ovoga svlačio bi se osudjenik iz svojih haljina, koje prolazile u svojbinu vojnika[2]), te bi mu se pribijale razapete ruke sa dva čavla, a kadkad i noge[3]). Bilo je slučajeva da bi se tielo naprosto konopom privezalo na križ[4]). Na sred križa bio je komad drva, nazvat μεγμα, na komu je tielo jahalo, te tim priečilo, da njegova težina ne razkine šupljotinu ruka[5]). Na vrhu križa bila bi tabla, na koju bi se napisao uzrok osude i smrti zločinca. Više puta pospješivala bi se smrt prebijanjem koljena[1]). Tako bi se ostavljala tjelesa na križu sve dotle, dokle bi im ptice meso izkljuvale, ili se razpala te se kosti o sebe razasule po zemlji[2]). Straža bi stojala kod križa da se ne bi kogod usudio skinuti i pokopati mrtvo tielo[3]). Kod Žudija ipak bila je velika pomnja da se skinu i pokopaju prije zahoda sunca, kako im već to nalagao zakon[4]).

Sravni li se sve ovo što do sada navedoh sa evangelskom historijom, odmah se uvidja da pedepsa križa, na koju je bio osudjen Isus, druga nije bila neg ona što je bila u porabi kod Rimljana. Neke stvari o kojim govore Evangeliste kao n. p. krunjenje dračom, poruge, i druge okrutnosti, imadu se pripisati mahnitomu fanatizmu vojnika ili bolje svjetine, koja, kako se zna, htjede i silimice izvojšti od Pilata osudu smrti. —

Iz Dubrovnika *O. T.*

[1]) Talm. Babil. Sanhedrin. 1. c. — Neki Archeolozi zovu ovo piće posve netačno „*Posca*", te tim ga očito zamjenuju sa onim, što ga vojnik poda Isusu kad je već na križu visio, i rekao: žedan sam (v. Mat. 27, 48. i Mark. 15, 36.). Ovo su dva posve različita pića: prvo je bilo, kako e rečeno, mješanija vina i mire, te se je davalo piti prije pribijanja na križ; drugo je sastojale iz octa i vode: obično piće, koje je svaki Rimski vojnik morao da sa sobom nosi, kada bi se opremao na put; i zvano „Posca". Ovoga pića vojnik, što je kod križa bio, pruži na spužvi Isusu, pošto je izrekao: žedam sam. (Sparziano. Vita di Adriano. 10.); — [2]) Dig. XLVII. 20. de bonis damnatis; [3]) Tertul. adv. Judeos. X. Lactantius IV. 13. — Da li su se noge pribijale sa jednim, ili sa dva čavla, nije stvar na čistu: ipak naginjem kao na vjerojatnije mnienje, da su se sa dva čavla pribijale; [4]) Plautus. Mostellaria II. 13. i Lucano Phars. VI. 543; [5]) Justinus Mar. Dial. cum Tryphone 91. — (Svetonius. Col. 38).

[1]) Cicero. Philip. XIII, 12; [2]) Horatius. epist. I, 16. 48. — i Plautus. Mil. Glor. II. govori „*non paves in cruce corvos*"; [3]) Plutarc. Cleomene 39. — Petronius. Satyr. III, 6. — Seneca. epistola 101; [4]) J. Flavius. De bello Judaico.

Katoličke misije.

C. Amerika.

XV. Južna Amerika.

42. Mnogo viesti, što se tiču južno-amerikanskih država, glase u istinu vrlo žalostno, nu ima Bogu hvala i radostnih.

Prije svega možemo spomenuti raznovrstne crkvene zavode, u kojih se mladež u kršćanskom duhu liepo uzgaja. Mnogi od tih zavoda prenešeni su iz staroga u novi sviet, ne možda slučajno, ili jer bi ih u Evropi na pretek bilo, već je to posljedica pretužnih okolnosti, koje skoro vladahu u njemačkom carstvu, a nisu mogle izostat uslied zlokobnog kulturnog boja, što ga zametnu bivši „željezni" kancelar Bismark. Crkvu nije skučio ni uništio, al joj zada težkih rana, nanje preogromnih šteta. — Dok je dakle trajao kulturni boj, prognani su iz svoje otačbine najvrjedniji muževi, najvrliji zatočnici sv. vjere i državnih interesa. Stotine i hiljade čestitih redovnika razpršeno je po širokom svietu; mnogi pribjegoše u južnu Ameriku, a vlade tamošnjih država n. pr. *Peru a*, *Kolumbije*, *Ekuador-a*. *Bolivije*, *Čile-a* i *Argentinije* primiše veselo ove muževe, pobornike znanosti i prosvjete, narod pako sretnim se scieni, što se njihovom naukom i kriepošću te bogatim izkustvom okoristit i obogatit može. Ako taj posao i nije misija u strogom smislu, a to je od vanredna zamašaja po razvitak kršćanskoga života, koji se tim jača i učvršćuje, što i jest najbolja obrana te najizvrstniji nasip protiv rovarenja i spljetkarenja tamošnjih mnogobrojnih neprijatelja pres. imena Isusova, med kojimi se odlikuju nesretni slobodni zidari.

43. U *Argentiniji* povjereno je brizi naših misionara ogromno polje, koje je do zla Boga zanemareno, korovom i dračem zarašteno. Velika zaista zadaća, a što je najžalostnije, da nije to pogansko već baš kršćansko polje. — Kršćanski naime živalj od vajkada zapušten što se tiče religioznog života, duboko je pao: idealno shvaćanje izhlapilo, a kako i ne bi, kad je srce pusto a um prazan, ovomu ne sjaje luč sv. evangjelja, a ono ne grije ljubav kršćanska. Gdje se neznanje sljubilo s nehajnošću, što može tu da uspjeva? — Ovim je dosta jasno izraženo, kakav su posao misionari imali obavit. I zbilja uztrajnim radom

Digitized by Google

dobroj je stvari prokrčen put i liepo se stala razvijat, a osobitu pažnju posvetiše Č. Otci raznovrstnom udruživanju, tako su ustrojene bratovštine Presv. Srca Isusova, družtva sv. Vinka od Pavla i druga, kojim na najveću radost muževi iz najodličnijih obitelji pristupiše.

Neprijatelju ljudskoga roda bilo je to trn u oku i njegovi privrženici na zemlji udri radit proti našim svećenikom, ovi se dakako ne uplašiše, već nastavljaju svoje djelo, koje je ipak donjekle okrnjeno i oštećeno; nu ufamo, da u ovom slučaju neće tmina ipak svjetlost pobiedit i iztisnut.

44. Poznato je, kakav strašan udarac stiže u najnovije doba *prostranu Braziliju.* Od silovita prevrata sve je više manje trpilo, te se od te nesretne trzavice još ni danas ta biedna država osloboditi nije mogla.

Uslied povoljnih novotarija bješe odieljena posvema crkva od države, svakako tužno i jadno stanje, koje se po sebi ne može željeti, ni odobravat. Al opet kad je čovjeku birati izmed dva zla, te iz toga škripca ni kud ni kamo, svatko će prema zahtjevu i zdrava razuma biti za manje zlo i ovom se više radovat nego onomu — većemu. Stanje katoličke crkve bijaše i prije prevrata nevoljno i rdjavo: sada, pošto je na razvalinah njekadanjeg carstva zagospodovalo paklensko žezlo slobodnih zidara, mišljahu ovi, da je odzvonilo crkvi katoličkoj, to da je po nju gotovo smrtan udarac.

Nu ljuto se prevariše: istina, nije joj udobno, i dobro, ali riešena prijašnjih veriga, sada slobodnije se može kretati i zbilja savkolik položaj njezin može se snosljivijim i boljim nazvati. Biskupi imaju slobodnu rieč, te muževno brane sveta prava crkve Kristove, a puk Bogu hvala stao se okupljat oko svojih pastira, te slušajuć pomnjivo svete istine, poče razabirat laž od istine, lukavost i himbenost od iskrenosti i pravoga puta, što vodi do sreće i blagostanja, poče obljubivat katolicisam te po malo shvaćat svoja prava i dužnosti. Na žalost je samo svećenika u obće jako malo, te bar donjekle da se tomu manjku doskoči, odputilo se tamo u prosincu 1892. iz Njemačke 36 članova Franjevačkog reda; i to 21 svećenik i 15 braće. Javlja se, te će naknadno i drugi za njimi.

U južnoj Braziliji ima i množtvo njemačkih doseljenika, kojih duhovnu pastvu vode Č. Otci Isusovci. Ali jadni tamošnji Poljaci baš kubure, dok ne imaju svojih svećenika.

45. I u *Patagoniji* širi se polagano kraljestvo Isusa Krista. Ima i tužnih viesti: ta gdje je pšenice tamo je i kukolja; gdje se Bog slavi, tu traži i nečastivi tamjana; kad su Isusa progonili, neće ni njegove apostole štedit, to je obćenito pravilo, pa ovi i očekuju križeva, znajući, gdje ih čeka prava nagrada. Nu sada koju o njihovu radu.

46. *U sjevernoj Patagoniji* apostol. je vikar Mngr. *Cagliero,* iz čijega izvještaja razabiremo, da vrli sinovi *Don Bosca,* koji skoro u one krajeve dodjoše, prekrasno svojoj zadaći udovoljavaju, te da su već mnogo izvrstnih plodova svoga truda ubrali.

Jedan od njih, Č. *Don Savio* proputovao je prostrani kraj *Central-Pampasa,* te na temelju njegovih opažanja i doživljaja snuje se, kako bi se temelj udario redovitoj misiji, u koju svrhu se prije svega valja pobrinuti za škole i potrebne crkve. U povećem gradiću *Bahia-Blanca* otvorena je škola, u kojoj podučaje sedam sestara a polazi više od 200 djece; a osim toga podignuta je radionica za umjetni obrt. — Svi Č. Otci, što im je iole moguće, posvećuju se misionskomu poslu; jedan od njih dodje s jednim kateketom i tri sestre čak do vrlo udaljenog mjesta *Roca,* gdje je u tili čas utemeljena misionska postaja, u svih školah ima više od 1000 djece. Obrtne škole izdašne su za materialne potrebe tako, te će se timi sredstvi nov zavod u *Pringles* podići moći.

47. I u *južnoj Patagoniji* posvud je živahno, radi se na sve strane. Po tamošnjih otocih, n. p. otoku *Davson, Puntarenas,* te drugih, postoje skladne i sa svim potrebnim uredjene postaje, imaju liepih škola i crkava. Tako javlja salepanski misionar Č. O. *Don Borgatello* sa otoka *Davson* (ognjena zemlja), da otočani dokazuju najbolju volju, s najvećom revnošću slušaju kršćanski nauk, u crkvi dostojno se vladaju te službu božju uzveličavaju liepim crkvenim pjevanjem. Dobročinitelji iz *Čile-a* posjetiše jednoga dana tu gorljivu čeljad i s raznimi darovi vele ih obradovaše. Okrunjena bješe uzvišena radost, kad je tom sgodom 17 odraslih bilo usrećeno neprocjenjivom blagodati sv. krsta! Bilo sretno!

XVI. Mexiko.

48. U brjegovitoj pokrajini *Chihuahua* živi pleme *Tarahumaras.* Godine 1892. posla vlada u taj kraj O. *Gerste-a* družbe Isusove poradi narodopisnih studija i k jednu da nabavi starinâ, što bi se poslale u Madrid na izložbu, što se imala u počast slav. Kolumba otvorit. Č. Otac ne samo

Digitized by Google

što je svoju zadaću presjajno riešio, nego je suviše vrlo mnogo vidio i izkusio, što je tiesno spojeno sa misionskim djelovanjem u onih krajevih. Evo što med inim u glavnom javlja. On scieni, da spomenuto pleme može od prilike 40.000 osoba brojit, od kojih se tako jedna polovica kršćani zove. Valja naime znati, da su oni potomci starih misionara Isusovaca, koji ih obratiše na vjeru Isusovu i s njimi mnogo obćina napučiše, koje su se bujno razvijale. U to se dignu, prošloga vieka kuka i motika, da razore cvatući vinograd Gospodnji, sliedeć onu žalostnu: Udari pastira i raztepsti će se ovce, postigoše neprijatelji svetoga križa svoju paklensku svrhu. Njihove duhovne vodje i pastire proćeraše, a Kristovo stado bješe lišeno svake tako rekuć duhovne pomoći, sebi pripušteno. Malo po malo kršćanski se značaj plemena gubio, službe Božje nije bilo, kršćanski nauk izhlapio, jezgre ponestalo, tek nješto kore preostalo; sačuvaše se njeki od kršćanskih običaja, koji su više manje u savezu sa zemaljskim životom. Med inim uvjeri se č. Otac, te zaziru od kradje, ruševine starinskih crkava kao i grobove njekadanjih misionara smatraju donjekle za svetinju, kojoj se valja s njekim strahopočitanjem približiti. Upitalo ih se, da li bi voljni bili iznovice prigrlit kršćansku svetinju, a oni ne baš da bi zaniekali, već ponajviše bi izticali ovu da kažemo sumnju: „da ne će bit tati, kakvi su bielci, koji izpoviedaju kršćansku vjeru.“

Za našu gospodu nije baš laskava spomenuta rečenica, te očito kaže, da će, ako se misija ustanovi, što će i biti, jer je tako zaključeno, da će, velju, biti neprilika i potežkoća, nu koje će vrstni misionari, ufamo u Boga i u njihov mudar rad umjet odstraniti i predobiti. — Bog blagoslovio!

XVII. Sjeverna Amerika.

49. Misija u *sjevernoj Dacoti* diči se već krasnimi uspjesi. Duvne, pa indianskog podrietla, zar nije to krasna stvar, vrlo liep znak i utješljiva pojava? Bez sumnje. Da ti se je dragi čitaoče potrudit do mjesta *Fort-Berthold,* našao bi ondje i krasan samostan, u kojem redovnice — Benediktinke — i to Indianke kršćanski žlvot sprovode, sve je skladno, uredjeno kao i u europejskih samostanih. Redovnice revno posluju, te se trse, da im se nad crvenimi suplemenici upliv što bolje učvrsti, čineći u obće djela milosrdja, a napose podučavajući marljivo njihovu djecu.

50. Iz *južne Dacote* vriedno je napomenut, što tamošnji misionar, O. *Bosch,* Isusovac o načinu života ondešnjih indianskih dječaka i mladića, smještenih u zavodu *st. Franciz* (*Rosebud Agency*) javlja.

Indianski živalj, to je od prilike smisao njegovih rieči, u obće je tvrda, kvržnjava značaja, te prema tomu hoće se i vanredne muke, dok se ta ćud umekša, te bude pristupna evangjeoskoj nauci. Nu s druge strane je opet to dobro, da je stalna i čvrsta u svojih novih odlukah, koje znadu vrlo obilatim i dragocjenim urodit plodom. — Takvi su bili stari Indianci, takva im je i mladjarija. Što se nauka tiče, oni su baš marljivi i valjani, ali inače je sa radom. Njim je prirodjeno lienčarit, ne radit već klatarit se i dangubit. Takav način života dakako da ne valja i ne može da donese blagoslova. Priučit ih dakle mirnu, stalnu i radinu životu, izvoru dalnjih dobara, glavna je briga i muka misionara. Bogu hvala, ako i kasno i s mukom ipak im uspjeva napor, te se je nadati s vremenom obćenitomu, posvemašnjemu preokretu.

51. U *Montanskom* kraju rade za boljak Indianaca, napose ženske mladeži, dobre *Uršulinke*, koje su 1886. iz *Toleda* u Španjolskoj onamo došle, te prvu postaju *Sv. Petar* utemeljile. Bilo je svega 6 sestara, a eto poslje samih šest godina broje već novih pet postaja, posvećenih plemenitomu nastojanju, kako bi se oni sirote divljaci po kršćanskoj uljudbi i ćudorednosti oteli posvemašnjoj propasti, koje bi žrtvom inače prije ili kašnje postale.

52. Pleme *Oneidas-Indianaca* u dosta je kukavnom stanju. Njekoć ogranak mogućega plemena *Irokeza,* bijahu i sami siloviti te oporni tako, te je pokrštenje s najvećimi borbami i potežkoćami provedeno. Po malo poče malaksat snaga njegova i brojno padat, te što ih je još preostalo sabra se — bit će tomu oko 50 godina — kod *Green-Bay,* a brižna tobož vlada namjesti im anglikanskih propovjednika, koji bi ih imali prosvietlit i usrećit. Prem padoše u naručaj krivovjerstva i time katoličkoj stvari velika zaprjeka stvorena, zauzeše se ipak naši tim većom ljubavlju za njihovo dobro, te u istinu uspješe i godine 1890. više njih vjernost svetoj materi crkvi i Isusu Kristu svečano obećaje, u kratko doba pomnožao se broj obraćenika tako, te im je valjalo prostranu crkvu sagradit. Radi se sada, da dobiju i stalnoga dušobrižnika, što bi po razvitak katolicisma vanredno koristno bilo.

Digitized by Google

53. Iz *Indianskog-Territorija* stižu vele ugodne viesti. Tamošnja misija Benediktinska „od Presvetoga Srca“ u mjestu *Oklahoma* u kraju *Potovatovies* zvanu, jedna je od najbolje upravljanih i najblagodatnijih postaja. — Skoro posjeti ih gjeneral saveznih država *Pierce,* praćen od sudca *Clardy*-a, te obojica, prem nekatolici, izraziše se o svemu, što vidješe, izvanredno pohvalno, a napose valja to o školah, kojimi č. družba ravna. „Ako je svrha tih indianskih škola, tako piše rečeni gjeneral, da se mladi divljaci usposobe za novovječnu uljudbu tako, te uzmognu danas sutra dužnosti, što čekaju valjanoga gradjanina, izpunjavat, tada je izkustvom dokazano, da se u katoličkih školah u tom obziru polučuju *deset puta* veći uspjesi, nego kod svihkolikih inih družbah sjedinjenih država, koje se bave podukom i uzgojem mladeži.“ — Što napisa, tiče se i inih škola, u kojih djeluju katoličke redovnice. Spomenuta pokrajina, koja broji 4500 katolika, od kojih ima 3200 Indiaca, podignuta je skorice na apost. vikarijat.

Jedno se samo mora vrlo žalit, što je vlada i bielcem dozvolila tamo se nastanit; žalit se kažemo mora tim više, što postoje i pismeni prisegom potvrdjeni ugovori, da na svekoliko zemljište jedini Indianci pravo imadu. U toj borbi nije čudo, ako sirote indianici budu prikraćeni, na razne načine oštećeni i tako prisiljeni svakojake uvriede trpiti. Što bi počeli, da još ne ima vjere, te svećenika, koji ih ljube, koji i nastoje, kako da im boli ublaže te uvjere, da će svaku i najmanju za ljubav Boga podnešenu, On na nebesih sjegurno sto i hiljadostruko naplatit.

54. Iz misije *Providence,* koja spada na apost. vikariat *Athabasca-Mackenzie* javlja č. O. *Lecorre,* da je mala crkvica napokon dogradjena. Dà: napokon; jer, kako veli, ne da se izkazat, kakve je to muke stajalo, kolike i kako težke su se potežkoće morale svladati. Sad još valja ponutricu uredit: daj Bože, te bude što skorije! Ljeti je glavni posao, postarati se za potreban živež kroz zimu, kad se izključivo obavlja sav misionarski posao. Prema okolnostim valja te je rad tako udešen.

55. Prema izvještaju kardinala *Gibbonsa,* nadbiskupa *Baltimorskoga,* stanje katoličke crkve u Americi bilo bi sliedeće: Prije 100 godina moglo je bit u svem oko 30.000 katolika; danas ih ima do 10 miliona. Onda je bio jedan katolički biskup, koga je pomagalo 30 svećenika; sada 13 nadbiskupa, 73 biskupa te 8500 svećenika, a u katoličkih školah i zavodih bit će prieko 800.000 djece. Punim pravom prozva sv. Otac papa Leon XIII. Ameriku *jednim od najdragocjenijih dragulja u kruni zaručnice Isusa Krista.*

Za Noemovom arkom.

(Spomen na djačke dane.)

. . . imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. Act. VII. 17.

Ostavljajući nas ljubimac duša naših na osušenoj grudi zemaljskoj zali ju zadnji čas krvavim potom svojim, da se osvježi novom krepčinom. Duh da nam ne klone kraj nesmiljenih rana vremena najveći nam zalog dade ljubavi svoje — sveto obećanje, duha jakosti i istine. Primiše apostoli Duha svetoga i okrijepiše se, a vjerne im duše progledaše novim svjetlom rasvjetljene. Srcu njihovom ko da zapriječi nahraniti ovce svoje svetom hranom, koju im dade vječni Pastir. „A kad čuše apoštoli, koji bijahu u Jeruzalemu, da je Samarija primila riječ Božju, poslaše k njima Petra i Ivana . . . i moljahu se za nje, da prime Duha svetoga.“ To je onaj sveti zalog najveće ljubavi, kojom se jača kroz vjekove stado božanskog Pastira po posvećenim rukama, po nasljednicima svetih apoštola.

Usrećio se i ja jednoč; primiše me kao pomoćnika u pratnju vjernoga apoštolskog namjesnika. Ne utrudih si noge kao sveti apoštoli, niti se naužih glada i nevolja. Uz današnje dostojanstvo biskupa i ja se kao djak bez prebite potucao po slavoskim „fošponima“ od jednoga slavoluka do drugoga. Milo mi bilo pri srcu, kad sam započeo sveti taj put kao štaponoša i zaredao selima kroz ravnu Slavoniju; a tako i mojem pobratimu i seljanu. Dogovorismo se, kako ćemo i što ćemo; ali nesreća nas snagje već kod prvoga koraka. Moradosmo u bližnju župu; on ode po konje u šumu, ali ga nikad natrag. Konji podivljali, ne možeš ih za živu glavu uhvatiti. Jedva se domogosmo drugih gjogata, i pojurismo, da ne zakasnemo na doček. Za sat eto nas; dogjosmo u mjesto željno, u prvu

Digitized by Google

slavonsku župu. Sve je već u redu; narod kod slavoluka. Za čas eto i nas u sjenicu, u kojoj će domaći župnik pozdraviti presvjetlu glavu. Čekamo i jedva dočekasmo. Narod navrvio sa svih strana, i mlado i staro — sve uprlo oči onamo, otkud nam dolazi biskup. Župnik se namješta u ornatu svom, riječ mu na jeziku; a onamo vatrogasci i panduri rede i viču. Napokon evo ti prve vijesti; zastavnik na konju juri, a za njim uočismo velik stup prašine, što ju uzvitlaše jahači pred kočijama. Iz prašine naskoro razaznasmo uznojne konje i jahače u narodnom svečanom odijelu i sa malim hrvatskim zastavicama. Evo i prve kočije; u njoj sjedi predstojnik kotara. Za njim evo nekake velike zatvorene kočije sa četiri konja. Topot i tresak kočije odavao nam nešto uzvišenoga. Stadoše kod slavoluka; vrata se otvoriše, a iznutra se ukaza milo i ljubezno lice biskupa. Viki i klicanju naroda nikad kraja. Topovi zagruvaše; a župnik — pokoj mu duši — pozdravi živo Božjega poslanika, koji donaša okrepe stadu njegovom. Pozdraviše se i pogjosmo uz zvonjavu sa narodom do župne crkve. Dobismo blagoslov i svršismo taj dan predstaviv se starijim u blaženom miru.

Sutrašnji dan osvanuo nam vedar ko ribje oko. Ko da opiše radost moju, kada sam gledao tu množinu svjetine. Sve ti je u svečanom ruhu. Kumovi i kumice vode za ruku kumče svoje; milina ih gledati, sve se šareni mlado i staro. Ovaj put mi se svigje odjev ovoga naroda, akoprem je previše natrpan crvenim vezom. Ovdje su kajkavci, zato ih moji seljani nazivlju Hrvatima. Megju čistim slojem narodnjim opazih mnoge doseljenike, a najviše Čeha, koji pouzimaše posjede mnogih obitelji, što ne ostaviše djece iza sebe. Sjećam se i sam, da sam vidio u ovom mjestu mnogo velikih drvenjara; a pripovijedaše mi kasnije, da je nestalo silesija velikih obitelji. Nestalo ih. Sada vidiš nekake kolibice pokrivene slamom. Na žalost sjetih se diobe, koja je narod naš ubila. Sirotinja ga srušila na prosjački štap, a tugjinci dolaze i posjednici ispreka, koji skoro zabadava posjednuše hrvatsko zemljište . . .

Dogje čas, da započmemo sveti svoj rad. U pratnji sa biskupom izagjosmo iz župnoga dvora. Zvona i topovi navjestiše, da će početi služba Božja. Sve navalilo kao pomamno, da vidi, kako biskup služi misu. Bez šale mnogo se oko nabacilo i na štaponošu. Koji me nisu poznavali, e ti su si svašta mislili, da sam i ja izmegju velike gospode — sjajan zlatni i srebrni štap — tako su bakice oko mene šaputale. U lijepo okićenoj crkvi vidjesmo svu mladež na okupu. Započe katekizacija. Presvjetli donesao darova dobroj mladeži: krunica i molitvenika, a i lijepih sličica. Pitalo se najviše o sakramentima: potvrdi, ispovjedi i ženidbi, a svagdje upletena lijepa opomena mladeži i roditeljem. Svidjele mi se osobito umiljate riječi biskupove, a narod ih zoba kao grožgje, koje je donešeno sa drugoga kraja.

Progje i sv. misa; narod pjevao, što je mogao bolje. Poslije mise započeše sveti obredi potvrde, koje je svaki odrasao katolik vidio. Uokolo crkve poredasmo narod i zaredasmo svaki u svome poslu. Poslije rada čas je okrepe i počinka. Ozbiljno lice biskupovo znalo je osvojiti ugodnom riječju i srca mlagje si braće. Ovdje ti pane koja šala, ondje kakov lijep govor; a mi mlagji brzo se sprijateljismo. Pozvaše nas i dalje na put kao pratnju; da ne budemo u poslu bez posebnoga imena, nazvaše nas ketuši i oberketuši, a imadosmo i svoga meljavca, staroga fetera, poznatog na daleko i široko. Megju pozvanim prijateljima domaćine vidjeh i štovanoga književnika Kozarca, čovjeka stvorena za rad duševni, za knjigu — ne za viku i velike govore, pune lijepih i kićenih fraza bez kraja i konca.

Poslije odmora pogjosmo dalje svečano otpraćeni do druge župe. Moj prijan sa mnom slijedili smo Noemovu arku, kako okrstiše veliku onu kočiju. Lijep put kao obično kroz Slavoniju. S jedne i druge strane zasjenjuju nas stoljetne lipe i drugo drveće. Sve je lijepo i ugodno, ali te prašina izjede. Nu i to je lahko podnjeti: rubac na usta, a oči stisni — a šta ti je i stalo, kad si u ovako svečanoj pratnji; još malo i eto slavoluka. Ovaj put se brzo dovezosmo na drugo mjesto. Uz put vidješe, koji su imali bolje oči, više pastira i pastirica, koji klečeći pozdravljahu biskupa tražeći njegov blagoslov. Putem kroz sela pozabijano granje, narod pozdravlja biskupa i nas — i tako u slavlju sve do drugoga slavoluka. Poskakasno dolje, da čujemo novi pozdrav. Šta ćeš smisliti drugojačije: dobro nam došao i živio! Lijepo dodao još župnik, kako narod potrebuje Božjega poslanika i blagoslova kao suha oranica tople i blage kiše. On se veseli, da će ga Duh sveti ojačati kao vojnike Kristove, kojima treba nove snage i nove okrepe. Govor svršen, a ceremonie se nastavile. Ovdje nije šale: velika gospoda sa svih strana i svih oblasti u rukavicama i velikim kapama, kako to

Digitized by Google

Slavonac naziva. U dvoredu vidiš vatrogasce sa glazbom. Velika parada, koju vidi siroma seljak u rijetke petke dočikajući svjetle glave visoke vlade. Glazba zasvira po selski; krenusmo do crkve i kao prije probavismo i taj dan.

Veselilo me osobito, što su mnogi hvalili moje seljane radi lijepoga odjeva. Lijepa i udesita bjelina bez prenatrpanoga veziva, lijepo skrojena. Mnogi su mislili: ovo je imućan narod — ta glegji samo mlagje, sve su u svilenim maramama. Imućan da; neznam, kako da bude, kad niko do Boga ne daje, a svi ga natežu. Poznavao sam kao dječarac mnogo kuća bogatih, punih — kako kažu — rogatoga i ušatoga; a sada ... sirotinja posvuda. Hrvatu osobito u Slavoniji je glavno, da bude ne samo pristojno odjeven; on je i rasipan u tomu. Otac ma ne imo kruha mora ipak uzeti djevojci svilenih marama i cvijeća za nakit. Da to ubija naš narod, jasno je svakomu; ali je i dično za njega. Hrvata lahko razpoznaješ megju tugjincima: on je čist kao u kući tako i u poslu, a osobito na blagdane. To je ostalo narodu — kako kaže Vuk — u običaju, da se lijepo odjeva, jer je u zlatna vremena nekada mogao nositi svilu i kadifu. Pa ko da narod odvrati od toga. Ta ga krijepost rijesi posvuda — — — nu pogjimo dalje.

Drugi dan kao i ostali na daljnjem putovanju slični su onomu prvom; ništa osobita. Ovdje nam svirala glasba i kod stola. Bili smo veseliji, ali i tomu dogje kraj, moradoh sa svojim pobrom naprijed u drugu župu, a drugi ostadoše još koji čas. Mi ćemo da dočekamo sa narodom došljake. Uz put se naslagjivasmo gledajući krasan drvored, koji nas zasjenjivao sa obe strane. Sa sjevera prostrla se gusta šuma. Ugjosmo brzo u novo selo, kojemu nikad kraja. Selo uz selo i tako se voziš i dva sata, nikada konca ne vidiš. Ovuda uočih nešto nova: pred svakom kućom pozabijano granje, a prozori načičkani peškirima. Narod je u većini grčko istočne vjere. Progjosmo i slavoluk do župnoga stana. Ovdje moradosmo stresti prašinu. Stari nas feter zadržao: ta nije sila, ne će biskup tako brzo za nama — tješio nas on, a mi se mlagji pokoravasmo — ali evo nesreće. Mi pošli do slavoluka, ali se upropastili: presvjetli već čeka. Nesmotrenost velika, ali šta ćeš; staroj se sijedoj glavi i to oprostilo.

U novom mjestu svidje mi se kod službe Božje narodno pjevanje uz orguljaša seljaka. Za odmora bilo je puno šale sa našim starinom, a i veselo domaćinovo srce oživilo nas ugodno. Čovjeku ako i je ugodno družtvo, ali ipak zaželi samoće i mira; tako i ja. Htjedosmo nas dvojica natrag kući, ali nam ne dadoše. Želio nas i sam presvjetli uza se. E dakako ne može svako biti štaponoša, a moj prijan mitru nosi. Pokorismo se i odlučismo dalje. Svagdje nešto nova vidiš i čuješ; a čemu pusti djački dani u praznike — zar da ljenčujemo, kad nas trebaju. Svi nas radosno primiše, a na svoju dušu uze nas i dekan ovoga kotara. Pogjosmo na drugu župu, koju već ime izdaje, da je sirotinja; iz nje se spustismo u Posavinu.

Za jedan sat eto nas pred starom tvrdjom; iz daleka već vidiš visoke jablanove, koji okružuju bedeme. Skrenusmo na desno i osvanusmo na obali Save. Eto ti slavonskoga mora, što se zgrnulo u korito. Blag povjetarac i svježiji zrak rashladio nas, a oko nam palo na megju, što nas dijeli sa braćom ispreka. Vidiš tamo nekoliko kuća, tvrgju i džamiju — skrenusmo u dvorište župnoga stana. Domaćin nije štedio ni pušćanoga praha; pucalo se sve u šesnajest. Župni stan sjao se od milinja, što primi visokoga dostojanstvenika. Kraj župnoga stana lijepa školska zgrada. Idući lijepim šetalištem uokolo tvrgjave naigjosmo na grob turskoga proroka Gajbije. Turci mu prenesoše kosti amo, da zadovolje onoj: gdje budu Gajbijina legja, tamo bit će turska megja. Zavirih na rešetke u tu tajinstvenu grobnicu, ali ne možeš ništa vidjeti, jer su prozori nečisti. Iza nje ugjosmo odma u tvrgju preko velikoga drvenog mosta. Tvrgja cijela i jaka, u njoj mnogo zgrada državnih sa crkvom, — vojničtva vrlo malo, a tako i drugih živih stvorova. Naproti našoj tvrgji vidiš kao u grabi bedeme turske tvrdje; uz nju se proteglo podulje bosansko tržište sa džamijom; kada odža zapjeva čuješ ga i na drugu stranu, a objesni vojnici odvikuju mu na dlanove.

Narod u Posavini kao drugdje, tako i ovdje — rekao bih — dosta siromašniji, nego onaj, što se nastanio poviše uz brda i glavni drum. Vidiš to i po odjevu, i po kućama, što se na stupovima naglegju u krilo Save. Sava kad nabuja, prelije se iz korita u polja i eto nevolje i glada. — A što da reknem o komšijama ispreka. Pregjoh i tamo: drugi svijet, drugi adet — sve mi je novo. Po ulici šetati gotova bolest osobito za onoga, koji ima dobar njuh; derančad te okupi: daj paru, nemam šta jesti — i nemaš mira, dok mu ne uzmeš komad lepinje. Kuće u neskladu do neko-

Digitized by Google

liko na našu gragjenih. Brzo se zasitismo svega, ma da smo iskolačili oči na sve uokolo; zavirismo u kavanu, a kava, brate, kao da je iz Busovače naručena. Ugjoh sa pajdom u lagjicu nadajući se, da ćemo zgodom opeta préko na drugom mjestu. Vozio nas nekaki Jevrem. Pitasmo ga svašta, a on u kratko i jezgrovito, prema nam nezadovoljan, a u drugim prilikama bez dvojbe zadovoljan sa Švabom!

I ovaj dan moradosmo naprijed — iz varošice u selo, ubogo selo — iz kuće dobroga gazde u siromaški kućerac. Sve to nadomjestilo prijateljsko srce župnika; ta dao bi ti srce iz njedara. Blažena narav, koja je s malim zadovoljna; blažen dušobrižnik, koji živi rado uz siromaški narod svoj. Ovo je siromaška, ali hrvatska kréa; u njoj se uzvila mnoga miso i želja za narodnjom srećom. Amo dospješe sutradan istom u jutro očekivani gosti. Malena župa i brzo svršismo; dani kratki, posao velik — pogjosmo dalje. Na putu pratio nas dalje štovani naš književnik Becić kao predstojnik kotara — čovjek ozbiljan, komu ni na putu nije pero mirovalo.

Posavske se župe malo razlikuju. Narod jednakih običaja i nošnje, koja mi se ni zere nije svidjela, jer nije narodna radnja. Putevi su, da te Bog oslobodi. Da ne bjesmo u tako uzvišenom poslu, brzo bi se povratili. Uživao sam više u tomu, što smo se sastali sa nekimi čeličnimi Hrvati, koje smo samo po imenu poznavali; što smo čuli zanosnih govora i uživali ljubav otaca otih. U rodnom mjestu slavonskoga miljenca Relkovića posjetismo kuće njegovih domara, što se rascjepkali u troje i četvero. Kuće nove, kroz koje ne puše vitar; prozori stakleni — u selu škula, ali prelo i kolo još ostalo. S nama mlagjima išao i pratilac naš književnik. Sjetih se na žalost, kako Slavonac sve manje mari za Satir. Niko mu ga ne nudi, pa ga je rijetko naći po kućama. Ko je kriv, da se Slavoncu ne izda jeftino Satir — naš narod rado čita, samo da mu knjigu u kuću turiš.

Putujuć dalje uz Savu zglédasmo se počesto na drugu stranu. Pred nama vrlet Motajice, koja se nagnula nad tihu vodu savsku. Divlja pustoš ne dače nam života, niti poleta; ali se ipak zaželjesmo uvući u tu tajinstvenu samoću, gdje vidiš rijetko koji živi stvor. I dočekasmo tu sreću. Na granici biskupije zagrebačke odluči i presvjetli, da predjemo u nedaleku varošicu, gdje je baš toga dana bio veliki sajam. Na putu se priključili i ketuši sa meljavcem — preplovismo, pa skači u naručena kola, da te Hrvat-Bošnjak poveze. Popesmo se uz brdo i krenusmo uskim, ali uglagjenim putem, dok u neke nekavice ne ugledasmo na brežuljku varošicu, koja mi se pričini kao oaza u toj pustari. Narod grnio kući sa službe Božje — sami hrišćani; a ma da bi ti rekli: pomoz Bog — ni mukaet. Mrko te poglegju, pak dalje putem. Glegješ ih i čudiš se, pa za pravo i ne čudiš se, kad se sjetiš, kako je kultura daleko odavlje do novijega doba bila. Odjelo ti upada u oči kao vatra; škude na ženama hoće da te zagluše, kada u skupu prolaze. Jedva se izvukosmo iz toga šarenila i zveketa do kuće ujaka i sestara opatica. Silno se razvališe i pokazaše sve svoje imanje: crkvu oveliku; u njoj jedan oltar, kor bez orgulja i to ti je sve. Ispratiše nas i snigjosmo nizbrdice kaldrmom; koljena ti hoće da popucaju. Zagjosmo u vašar. To ti je dar-mar, bez reda, vika sa pjevanjem, čuješ gusle i tamburicu, tamo verglec sa okretaljkom. Poljegosmo na kola siti svega.

Po Bosnoj ako putuje čovjek uživa u samoj naravi, koja je puna prirodnih krasota. Onu Božjom rukom ukrašenu prirodu da je obdjelala čovječja ruka, krasne li romantike. Može se ipak pohvaliti trud i rad u novije doba poslije okupacije. Putevi osobito tako su uregjeni, da ih čovjek ne može boljih željeti — o tomu se uvjerih i kasnije putujući u kolima dalje iza Travnika, a da se nisam pošteno ni uprašio.

Ovaj put naš kočijaš zaostao za drugima — zasjeo pod šatrom i postao govorljiv. Svaki čas se okreto, a sada mu opazih iskrivljena usta. Sada se i ispričao, što nas nije poljubio u ruku, a znao je, da smo i mi ujaci samo bez brkova. U razgovoru i šali popesmo se opet na zaravanak Motajice, otkud nam puknuo pogled u Posavinu. Veseo sam pogledao na obalu napojenu svetom krvlju djedova svojih za krst i vjeru. Ona upitomljena polja, one lijepe zidanice sjale mi se u oku kao blagoslovan plod krvave sjetve. Svuda naokolo vidiš sela. Božiji hramovi blješte se na daleko; pogledasmo prama djakovačkoj katedrali, ali je ne dokučismo pogledima. Mislio sam si onda: krasan je naš narod; jednostavan, ali mio kao blaga ovčica pred dobrim pastirom. U glavi mi se redali slavoluci, putevi granjem okićeni; marne Slavonkinje načičkale prozorčiće peškirima. Još mi više omilio narod sjećajući se pastirâ uz svoja stada kako kleče moleći blagoslov; a narod mi pred očima iskrena i radosna lica. Što više — narod odan vjeri

Digitized by Google

nabožan. Osobito u bližnjim krajevima narod u prohodu glasno moli krunicu; dogješ li u crkvu, isto čuješ. Ovdje se hvali župnik: dosta imam škapularkâ i trećoredaca i t. d. Pripovijedaše, da je to zasluga velika požeškoga samostana. Hvale vrijedno. Naš narod u Slavoniji dosta osugjuju radi nemorala — ima toga svagdje i medju najboljim kršćanima. Slavonac je ipak sklon riječi Božjoj kao i drugi Hrvati; mnogo poštiva riječ dušobrižnika; ako nije na boljem stupnju moralnosti i narodnje svijesti, nije si sam toliko kriv, koliko žalosna prošast njegova. U Slavonca je ipak poštenje, volja za red i rad.

Mozgajući tako spustismo se k obali Save. Posred nje poredali se mlinovi pričvršćeni, da ih voda ne odnese. Posjetismo i nje, obigjosmo meljavce; razgovorismo se s njima i s njihovim ketušima i okupasmo do mile volje u toploj vodi savskoj. Poslije počinka pogjosmo novim smjerom dalje. Vozila nas dva vranca za drugom pratnjom. Na megji triju općina dočeka nas kup jahača sa bilježnikom, koji nas oslovi srčano i junački. Jahači odletješe sa zastavicama mašući; ala miline gledati. Svi mladi, jedri ljudi, a konji dobri, za čas ih ne stade, dok ih istom ne stigosmo: dvojicu u grabi kraj puta, a ostale kod slavoluka.

Za rana drugi dan vidjesmo narod u procesijama kako grne iz filijalnih crkava pjevajući litanije; nekoji pod zastavama mole krunicu. Dirnulo me to u srce i mišljah, kolike ugodnosti ima dušobrižnik uz narod žive vjere. Poslije rada nagledasmo se i slavonskoga kola; uz cijuk tamburice čuješ krasan dvopjev. Najprije pjevaju djevojke, onda mladići iliti gerzi posebno; a kada čuješ onaj sklad obiju grla, dušom ti progje harmoničan zuj Eolove harfe. — Putujući dalje u oči nam upadale dobro obragjene gorice sa vinorodnom lozicom, koje ako i nisu glasovite, ipak zadovoljuju potrebam naroda, jer Slavonac više mari za kliparom. Dogjosmo na glavni put i mnogim se selima nadivismo; to su ti male varošice — kuće zidanice, bijele i u redu, a narod čil. Slavonac je lijen! Pa otkuda blagostanje u njemu. Plodna polja ko obradi; sama njiva ne rodi bez truda i rada, a otkuda voze toliko žita u druge zemlje? —

Nagledavši se i zlatne požeške doline iz vrta poznatoga rodoljuba župnika, koji je nekada i postradao radi gorljivosti svoje, obigjosmo još nekoliko župa, dok se napokon ne približismo do zadnje župe, gdje ćemo završiti svoj posao. Dan prije bijasmo u samostanu braće Franjevaca, a odovud pogjosmo u varoš. Dočekaše nas po gradski: vani sve sjajno i dostojno, ali oduševljenja u gragjanstvu ne vidjesmo kao u narodu. Ovdje će biti pontifikalna misa, i mlagja braća sastadoše se u priličnom broju. Potrudismo se, da posjetimo svoga suputnika Becića, a on nas kao mlagju braću bratski dočeka. Pregledasmo lijepu i solidno gragjenu župnu crkvu; u njoj uočismo staru izderanu zastavu, pod kojom su negda vojevali slavni Graničari. Vidjesmo i starodrevnu kapelicu Marije Terezije, koja se iztiče svojim neobičnim tornjem. Samo mjesto vrlo je pravilno gragjeno, čisto i zdravo, a položajem svojim natkriljuje i mnogo veće gradove hrvatske.

Brzo prošla ovdje i posljedna dva dana rada. Bilo se napokon rastati sa svima. Ja i moj brajo sami ćemo svojim putem; drugi kud kamo: Noemova arka otišla skoro prazna u bijeli Zagreb. U njoj lijepi štap, s kojim sam se već pobratio. I on će u prestolnicu, da opočine u kojem kutu. Kako sam bio žalostan rastajući se sa blagoslovljenom ovom palicom, koja me povukla kroz velik dio Slavonije. S Bogom, pratilice moja, šapnuh joj — i mi se rastadosmo.

Tri tjedna putovasmo i zaželjesmo se živo kuće. Imadosmo šta pripovijedati, a u duši krila nam se živa slika, duboko usagjena, na presvjetloga biskupa, — koji sada već sniva vječni san. Sjećao sam se njegovoga umjerenog i apostolskoga života; sjećao sam se, kako je cijelim putem osvajao dušobrižnike i narod vedrinom i ozbiljnošću svoga lica; a prijaznošću svojom priljubio si i mlagji kler; — sjećao sam se napokon lijepih onih poduka, koje je davao narodu prigodom katekizacije. Rane narodnje pekle su i njegovo plemenito srce, a riječ njegova melem je bila narodnjoj duši. Koliko sam se divio podukama onim, koje je davao majkama i djevojkam govoreći o svetosti sakramenta ženidbe; dužnosti bračne, svetinju materinstva, koju dosta naš narod oskvrnjuje, stavljao im presvjetli gospodin duboko k srcu. Dao samo dobri Bog, da narod naš okrijepljen podukom ovom, onako ju vjerno i vrši, kako želi zakon Božji, e da se ne iskoreni porod hrvatski — — a propovjedniku volje Božje vječna slava!

Hrvatski narod naš u Slavoniji okrijepljen darovima Duha svetoga dao Bog, da uznapreduje i do svijesti narodnje. Mnogo mu je dobri Bog dao, ali mu mnogo još manjka, da ga usporedimo

Digitized by Google

sa drugim narodima. Mnogo je napokon odgovornosti i na onima, koji mu predstoje. Narod uz blagoslov Božji dolazi i do svijesti, on se spoznaje i budi, on jača i postaje slobodan. Ima li onih, koji mu primjer daju, koji ga osvješćuju, onda kroči i dalje k cilju vječnomu. Bude li se i kod nas više marilo za sreću narodnju i blagostanje njegovo, onda će se moći reći jednoč i Slavoncima: imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum t. j. vogje narodnje brigali su se za narod i on se osvijestio. Tako neka bude. —

A. Bogoslav J.

Viestnik.

Naša domovina.

(Novi biskupi.) Biskupija Dubrovačka i Krčka primiti će skoro u svoju sredinu nove svoje pastire. Biskupom Dubrovačkim imenovan je dosadanji upravitelj biskupije Kotorske presvietli gospodin *dr. Josip Marčelić;* a Krčkim prečastni gospodin *Andrija Sterk,* kanonik-dekan stolnoga kaptola tršćanskoga i župnik stolne crkve sv. Justa u Trstu. — Upraviteljem biskupije Kotorske biti će imenovan veleučeni gospodin *dr. Franjo Uccellini,* profesor dogmatike u Zadarskoj bogosloviji. Novi pastiri odlikuju se uzornim svećeničkim životom, temeljitim znanjem, vrućom ljubavlju za svoj narod, pak dok se radujemo, što je dobri naš tamošnji puk dobio ovakove duhovne vodje, prinosimo i smjerne svoje čestitke presvietloj gospodi: *Ad multos annos!*

(Dr. Franjo Rački.) Sprovod nezaboravnoga ovoga pokojnika pokazao je, koliko narod hrvatski umije cieniti neokaljani značaj, pa trud neumorni, uložen u korist svete crkve i domovine. Oko odra Račkova okupio se hrvatski narod sav u svojih zastupnicih, te ga iz akademijske palače do Mirogoja popratio onom svetom tugom, koju nam iz srca izbija crna slutnja, da će nam kasno moći tko izpuniti prazninu, koju nam Rački ostavi. Čitao si tu tugu u ganutljivih i krasnih besjedah dra. Markovića i Tadije Smičiklasa, pa na licu nebrojenoga množtva iz svih stališa i slojeva, koji su ostanke pokojnikove pratili. Presvietli gospodin kapitularni vikar *Pavao Gugler* pjevao je svečane zadušnice u stolnoj crkvi *praesente cadavere,* a onda vodio sprovod do Mirogoja, gdje su mrtvi ostanci privremeno pohranjeni u skupnoj arkadi Iliraca, dok se ne smjeste konačno u posebnoj, što će ju akademija kupiti za mnogogodišnjega svoga predsjednika i dušu cieloga svoga rada, na čiji trošak bijaše i sprovod priredjen. Zahvalan narod podignuti će mu spomenik, te se već počeše sakupljati prinosi u tu svrhu, u koju i *Vrhbosna* prilaže 20 for. — Povodom smrti poslao je preč. kaptolu zagrebačkomu presvietli gospodin nadbiskup Vrhbosanski *dr. Josip Stadler* sliedeću sažalnicu: „Dopustite, da izrazim sućut svoju, što Račkiem izgubiste uzorna druga, sveta svećenika, velikoga učenjaka, koji je sve sile, sve vrieme svakom sgodom crkvi i domovini posvećivao. Bog bio njemu miostiv, a tomu kaptolu dao puno takovih članova“ — *Kaptol Vrhbosanski* pisao je preč. prvostolnomu kaptolu Zagrebačkomu: „Neka dozvoli taj dični sbor, da mu najmladji brat izrazi najiskreniju duboku sućut nad gubitkom prevriednoga mu člana dra. Franje Račkoga. Rana, što ju tim žalostnim povodom osjeća prečastni taj prvostolni kaptol, duboko se zasjekla u tielo cieloga hrvatskoga naroda, komu je nezaboravni pokojnik posvećivao sve svoje sile i prekrasne sposobnosti kao uzoran svećenik, pravi učenjak, plemeniti dobrotvor, umiljati drug, neumorni pregalac za sve, što je zanosno, poletno, uzvišeno. Neka se taj prečastni prvostolni kaptol tješi sladkom opravdanom nadom, da će ljubav, koja je vezala velikoga pokojnika sa slavnim tim sborom i s cielim bićem hrvatskoga naroda, nastaviti rad svoj pred Onim, koji je ljubav sama, te da će od Njegovoga Presvetoga Srca izprositi obilati blagoslov za rad toga prečastnoga kaptola, za velike, osobito sadanje potrebe nadbiskupije, za procvat našega dragoga naroda hrvatskoga. Izričući opetovno svoju iskrenu sućut obećaje podpisani kaptol, da će se koli velikoga pokojnika toli cieloga toga slavnoga sbora sjećati u svojih slabih molitvah, pa podjedno preporuča sebe i cieli svoj rad molitvam i blagovolji prečastnoga toga kaptola.“ I veleč. g. župnik Sarajevski Ivan Göszl poslao je sažalnicu preč. prvostolnomu kaptolu. — Preuzvišeni gospodin biskup Josip Juraj Strossmayer naredio je, da se u svih župah njegove biskupije, gdje je pokojnik bio njeko vrieme kanonik — štioc, drže svečane zadušnice za pokojnika. — Senjski kaptol držao je takodjer svečane zadušnice, jer je pokojnik bio rodjen i zaredjen u biskupiji Senjskoj, a drže se i drugud na mnogih mjestih, takodjer izvan uže Hrvatske. Pokoj duši neprežaljenoga pokojnika!

(Korizmena okružnica.) Presvietli gospodin biskup Senjski i Modruški potiče u ovogodišnjoj svojoj okružnici opet svoje stado, da otvoreno izpovieda svoju vjeru. Ima za to ovaj put i poseban razlog, što je u kraljevini ugarskoj, s kraljevinom hrvatskom po nagodi sdruženoj, spremila vlada neke zakone, koji su našoj sv. vjeri, naročito životu po vjeri, vrlo pogibeljni. Kad bi ti zakoni u Ugarskoj dobili valjanost, brzo bi provalili i preko medja hrvatske kraljevine, ne samo za to, što bi to ugri zahtievali porad državnoga saveza s njimi, nego što bi to s veseljem dočekali gdje koji, mordą

Digitized by Google

i mnogi, narodni zastupnici na hrvatskom saboru. Budući dakle pogibelj tako blizu, pokazuje presvietli gospodin kao pastir duša, što je vjernikom njegovim činiti. Tumači zatim bistro i umno naročito *civilnu ili gradjansku ženitbu,* koju im je sveta dužnost odbijati kano protivnu, neprijateljnu i pogubnu vjeri i životu kršćanskomu. A navala proti vjeri ima se odbijati otvorenim, kriepkim izpoviedanjem vjere božje, vjere kršćanske, katoličke. Okružnica je puna praktičnih naputaka, pa spominje i to, kako katolici treba da paze kod izbora u občinska zastupstva i u sabor, pa ne biraju van one, za koje dobro znadu ili koji im jasno i bistro izpovjede, da neće ništa raditi, što bi bilo proti svetoj vjeri. Potaknuta je i misao o sastanku katolika u Hrvatskoj, čemu su liep primjer podali katolici Ugarske.

(*Umrli.*) I opet je zamahnula blieda smrt oštrom svojom kosom u redove dušobrižnoga svećenstva u našoj Posavini: umrješe velečastni otci župnici: *fra. Mato Prgić* Domaljevački i fra. *Ilija Benković* Vidovički. *R. i. p.*

(*Promjene.*) Imenovani su župnici: *fra. Mato Živković* u Domaljevcu i *fra. Pavao Knežević* u Vidovicah.

(*Darovi.*) Za *bogoslovno sjemenište:* Uredničtvo „Sendbote-a“ u Innsbrucku sabralo od svojih štilaca: 263 for. 36 nč.; Cvjetko Rubetić, profesor u Zagrebu 20 for. (opet.); Stjepan Matosović 7 for. 82 nč. Zahvaljujući najsrdačnije svim dobročiniteljem toplo preporučamo i u buduće njihovoj blagodarnosti ovu našu veliku potrebu. — *Petrov novčić:* Busovača 6 for. 94 nov.; Pećnik 80 nov.; Svilaj 3 for. 43 nov. — Za *crnce* u Africi: Busovača 5 for. 78 nv.; Pećnik 1 for.; Svilaj 3 for. 7 nv.; Rama 3 for. 80 nč. — Za *Djelo sv. Djetinstva:* fra. Jerko Vladić, kateheta na gimnaziji sabrao 6 for. — Za *crkvu Pres. Srca Isusova.: St. Matosović* 7 for. 82 nč.

(*Korizmeni post.*) U 1. točki okružnice o korizmenom postu (vidi 2. broj *Vrhbosne* o. g.) otisnuta je prva rečenica nepodpuno tako, te je nepodpun smisao. S toga ju ovdje priobćujemo podpunu: „Svim vjernikom dopušta se, da smiju kroz cielu korizmu meso jesti nedjeljom, ponedjeljkom, utorkom i četvrtkom, *i to nedjeljom više puta na dan, a ponedjeljkom i četvrtkom* samo o podne“.

Cislajtanija.

(*Krist i njegov puk.*) Isusovac *Abel* drži u Beču korizmene propoviedi za muževe, gdje razpravlja u zaporci označeno pitanje. Izjašnjujuć pojam rieči *puk* reče, da ova rieč u najširem smislu znači množtvo mnogih živućih bića, osobito ljudi. U užem smislu je puk množtvo u koliko je jedinstveno. Osniva li se to jedinstvo na zajedničkom porieklu i jeziku, onda je „puk“ i „narod“ isto. U najužem smislu „puk“ znači množtvo, koje ujedinjeno imade istoga gospodara, u kojem smislu govori se i o „austrijskom puku (narodu).“ Često kad se govori o puku misli se na puk, koji radi, koji si svagdanji kruh služi u znoju lica svoga. Pošto je izjasnio pojam o „puku“ prešao je da tumači izraz: *Krist i njegov puk.* Tko je puk Kristov? Najprije onaj puk, komu je pripadao Isus po svojoj čovječanskoj naravi, po svom rodjenju od Djevice Marije. Majka Božja je iz potomstva Semova, Abrahamova, Davidova. Po svojoj čovječanskoj naravi spada Isus Krist k židovskomu narodu. Tko je taj puk izabrao? Bog Gospodin, koji bijaše odlučio, da iz njega izadje druga osoba božanska po svojoj čovječanskoj naravi. Kada je pako Mesija došao prestao je narod židovski biti narodom izabranim, tim više, što je Mesiju zabacio, nije Krista priznao Gospodinom i Bogom. S toga su danas kršćani puk Kristov. Nego kaošto ne bijahu svi potomci Semovi, ni svi potomci Abrahamovi narod odabrani; tako, na žalost ne mogu se ni danas svi oni, što primiše krst, brojiti u nj. Tko primi krst, a srcem ne prione uz kršćanstvo, tko je kršten, a iz srca je izčupao kršćanske osjećaje, nije član naroda odabranoga. Krist smatra *svojim* pukom množtvo onih, koji su ujedinjeni *vjerom* u Isusa Krista. I s pukom svojim vazda je bio Isus Krist. On ga je vazda branio. On je umro za nj. On se je vazda zauzimao za nizke, za slabe. Liečio je sliepe, hrome, gubave, uzete. Uzima u obranu grješnicu iz puka. Poučaje puk u pričah, a kad bi se dan rada i truda nagnuo kraju, majke mu donose djecu, a on ih miluje i blagosivlje. Za one pako, koji se stide, brojiti se u puk, za fariseje i nećudoredne Saduceje ima on samo oštre rieči. Zove ih: gujinje leglo, grobom, što je s vana obieljen, ukrašen, a nutra pun nečisti. Spasitelj stoji uz svoj puk. Krist je za svoj puk, a njegov je puk za nj.

Rim.

(*Svršetak jubileja*). Na 18. februara ranim jutrom počeše na stotine kočija hrliti ulicami Rima prema sv. Petru, dok su se istim pravcem kretale pješice hiljade i hiljade duša. Nepregledno množtvo talasalo se na trgu sv. Petra, a basiliku zapremilo do 8 sati oko 50.000 vjernika, koji su i ovaj put pružali isto tako milu sliku svojom odličnošću i raznolikošću kao prije godinu dana na samom početku svečanosti, samo sada ne bijaše vanrednih zastupnika stranih vladara. Nješto prije deset sati donesoše sv. Otca, okružena sjajnom svitom, a u zvuk srebrnih trublja umieša se uzklik srdačan i zanosan, kojim djeca pozdraviše Otca. Razdragan s tako oduševljena pričeka blagoslivao je sv. Otac s lieva i desna uz ljubezni posmjeh. Odmah započe tiha sv. misa, kod koje su izvodili razne motete pjevači Sikstinski i sv. Petra pod ravnanjem maestra Mustafe. Za podizanja oglasiše se divno srebrne trublje s kupole, a njihov moleći miloglasni zvuk vinuo se k priestolu Svemožnoga poput molitavâ nepreglednih vjernika, koji su taj dan uz zahvalu slali i vruće prošnje svoje za namjestnika Mu na zemlji. U $10^1/_2$ svršena je sv.

Digitized by Google

misa, a kad je sv. Otac poslie zapjevao *Te Deum* nastavi oduševljeno dalje izmjenice u dva sbora pjevati cielo ono množtvo pobožnoga naroda. Podieliv blagoslov *Urbi et orbi* vratio se sv. Otac u odaje praćen uzklici prisutnih, koji su hvalili Gospodinu, što im je u tako povoljnu zdravlju uzčuvao Otca, a molili, da nam ga dugo još uzčuva na korist svoje svete zaručnice, crkve Božje. Ostale svečanosti obavljene su prema programu, što smo ga priobćili u 2. broju o. g.

Italija.

(*Znamenito očitovanje.*) U Italiji rek bi da su počeli otvarati oči. Nazad dvadesetak godina digao se liberalizam, da u ime narodne slobode, nezavisnosti, juriša na crkvu i poruši onaj Petrov kamen, koji se ne da porušiti. Italija postigla narodno jedinstvo i nezavisnost u političkom pogledu, ali mu slabu osnovu postavila te danas izgleda sasvim klimavo. Kada se je nasilno vlada dočepala Rima prva joj bijaše propastna svrha, da zatvori vrata crkvi i njezinim božanskim ustanovam. Tako u pučkim školam nedala pristupa podučavanju nauka kršćanskoga, divne zgrade; crkve, zavode stala *per fas et nefas* otimati. napram drugim državam u Europi hotila se pokazati velikom, pak ta njezina megalomanija dovela ju do propasti. Najbolji svjedok buna u Siciliji, nevolja, oskudica po svoj zemlji. U javnim službam, u privatnom životu ne ima vjere, morala, pouzdanja, a neredi u zadnje doba na talijanskim novčanim zavodima grozan je znak bezdušnosti u Italiji. Protiva tomu počeo se dizati glas po javnim novinam. U tom pogledu veoma su zanimiva ova dva očitovanja potekla iz pera dvaju talijanskih glasovitih muževa u najvažnijoj *revue „Nuova Antologia“*. Sveučilištni profesur Enrico Neucioni govoreći o novoj knjigi ruskog romanopisca Tolstoja „Moja Izpovjest“ baveći se o socijalističnim pokretima u Italiji veli: „Pomišljati raj na ovoj zemlji jest prava umišljotina.“ Socijalisti hoće da poprave velike skupove (masse), a ne misle na uzgoj pojedinca, na uzgoj njihove duše. Ni povećanje plaće nit skraćivanje sati radje neće spasiti, zadovoljiti puk. Život valja iznutra popraviti. Sviet počiva ne na *znanosti* već na *saviesti,* a prosvjeta jest djelo skroz morala“. — U IIom svezku „Nuova Antologia“ druga veoma uvažena talijanska ličnost Rugjer Bonghi piše o svojoj domovini: *Sursum corda!* Žali nevoljno stanje Italije, uzrok tomu nalazi i on u oskudici vjere, morala. Podloga narodu, veli on, jest vjera. Jedna vjera stoji napram drugoj u razmjeru moći i djelatnosti. Po tomu nadodaje: „Kršćanska vjera najjača je, jer moć njezina prelazi njezinu djelatnost, te se mora tvrdo držati, da takove vjere neće nestati, kako njeki misle da hoće“. Bože daj te se ovim napomenam okoristili u Italiji!

Belgija.

(Pastirski list biskupa Doutreloux-a.) O istom pitanju, o kojem govori naša viest u prošlom broju, progovorio je i biskup Lüttiški, gdje se je ta razpra medju „katoličkimi demokrati“ i „katoličkimi konservativci“ živo razmahala bila. Razborito i odvažno govori biskup svojim svećenikom, a neizravno i svjetovnjakom, te niže svoje savjete i upute, prema kojim da se vladaju, pokoravajući se nauku sv. Otca. Pastirskomu listu svomu dodao je biskup okružnicu *Rerum novarum,* breve Leona XIII. na nadbiskupa Kölnskoga (vidi *Vrhbosnu* 1890. str. 191), govore Leona XIII. hodočastnikom francezkim radnikom iz 1889. i 1891. godine; pismo Nj. Svetosti de Munu o njegovom govoru u S. Stjepanu; pismo Decurtinsu, pismo Guilbertu o dužnostih vjernikâ osobito novinarâ te druge njeke spise papine. Iz znamenite ove okružnice saobćujemo važnije misli: Svećenik treba da ide za istinom i za mirom. Ali za onakvim mirom, o kojem sveti Augustin kaže, da je „pokoj u poredku.“ Što se istine tiče, ona mora naići na protivštinu i na progon tako, te ju po tom znaku razpoznati možeš medju svimi onimi naukami, koje hoće da su izljev istine: ona osniva kraljestvo mira . . . ona je vazda na udarcu navalam ljudskih strasti. Biskup govori za tim o okružnici, te joj spominje glavne poteze. Prvo i najvažnije im svjetuje, da što točnije prouče okružnicu *Rerum novarum;* neka je čitaju opet i opet, neka ju uče, promatraju, proniknu u nju tako duboko, te ništa u ovih pitanjih neka ne govore, ne misle, ne pišu, ne poduzimlju, što ne bi bilo u podpunom skladu s naukom, što će ju tu naći. Nabraja onda spise, koji se mogu smatrati kao dodatak ili tumač misli sv. Otca o tom prevažnom predmetu, i koje spise je biskup svomu pastirskomu listu dodao. Počimlje sada da govori o udruživanju po obrtih. Podsjećajući na rieči Nj. Svetosti o tom primjećuje Doutreloux: Sve ove rieči valja ozbiljno vagnuti, te bez dvojbe, da su to učinili svi katolici srcem i umom podložni ugledu S. Otca Pape, prestala bi sva prepirka o tom, da li su takove udruge shodne. Biskup iztiče razloge, zašto su shodna družtva radnička prema riečim Nj. Svetosti. Neposredna im je svrha, da se promakne i tjelesno blagostanje uz razvoj duševni, a ponajglavniji im je cilj, da se članovi usavrše u vjeri i u ćudorednosti; u zemljah pako, kakova je Belgija, i ta im je svrha, da preprieče, te radnika ne potegnu socijaliste. Dobro bi bilo, kad bi se gospodari, njihovi činovnici i upravitelji upisali u ta družtva, koja su po osnovu vjerska, pa tu da primjer dadu radnikom svojim životom udešenim prema zapovjedim evangjelja. Nu gdje ma s kojega razloga nije moguće osnovati ovakova mješovita družtva, valja ih osnivati za radnike same. I ona moraju biti s temelja vjerska, nu ipak svećenik, pa i za dulje vremena, neka se stegne samo na njeke vanjske čine, koji su strogo nuždni, da družtvu dadu značaj kršćanski, kako će jedne k družtvu privući a da uz to drugih ne odbije. Gdje se ovakova družtva osnovati ne mogu, bilo bi sgodno, da se osnuje savjetno vieće, u kom bi članovi bili polovinom gospodari a polovinom radnici. —

Digitized by Google

Družtva katolička, što su postojala do sada, izvrstna su. Ali ona ne sižu do „množtva.“ Do njega može se doći sliedeći uputu Leonovu, da mu se materijalno stanje „poboljša.“ Da na kraj stane razpravi, kako valja tumačiti rieč „većinom u nevoljnom stanju“ i „nezaslužena bieda,“ o čem govori Nj. Svetost, biskup upozoruje one, koji niječu, da takovo stanje postoji u Belgiji, kako se tu ne razumieva samo stanje onih, koji gladuju, nego i nesigurni položaj njekih; da je čovjek po naravi sklon, te procjenjuje svoje blagostanje ili svoju nevolju, prispodabljajući se s onimi, koji su oko njega; da često slab kršćanski duh gospodarâ otegočuje stanje radnika u velikih tvornicah usljed patnjâ srca i duše radi tjelesnoga oskudievanja. Nu u njeku ruku veoma je nježna zadaća svećenikova u ovih družtvih, gdje mu je svakako mjesta, kada se ona osnivaju, uredjuju i upravljaju. Biskup pokazuje najprije, kako se varaju oni, koji ne računaju dovoljno s činjenicom, da socijalisam obstoji, pa misle da je dosta, ako šute o zakonitih zahtjevih. Podaje za tim njekolika pravila prave razboritosti. U obće valja govoriti radniku onako, kako jest, ne pretjerivajući ništa, ni ne opetujući ono, što oni imadu pravo tražiti tako, ter bi tim skroz proniknuti bili, a na sve drugo zaboravili; ali ne valja ni umanjivati tako, te bi istina izgubila tim svoju snagu. Gospodari i radnici imadu uzajamce pravâ i dužnostî. Možemo li i pomisliti, da bi što više protivno bilo svrhi, duhu, rieči Papine okružnice, nego li želja, da se radniku govori samo o njegovih dužnostih, kako ga valja popravljati glede vjere i ćudoredja, kako valja da on bude odan svomu udesu, pa onda o njekih koristnih doista pitanjih gospodarstvenih, primjerice o štednji, o uzajamnom podupiranju. Onaj koji nas hoće osvjedočiti, da danas valja postojeće stanje smatrati nepomičnim, jer da je izljev zakona naravnoga i ustanova, kakovu je providnost hotjela, neka pomisli, da je u položaju radnika, otca obitelji, pa će mu se onda prikazati u podpunom sjaju smisao Spasiteljeve zapoviedi: Ljubi bližnjega svoga *kao sama sebe.* — Drugo pravilo razboritosti jest, da ne valja imati sa socijalisti nikakova ni dogovora ni saveza. Idu li oni za nekimi opravdanimi zahtjevi, nije to razlog, da se mi ustručavamo poći za njimi; ali pustimo ih, neka oni rade sami, a mi ćemo opet sami. Družtvo s družtvom neka ne ima nikakova odnošaja; nu druga je glede obćenja osobnoga. Kloniti se valja takodjer, koliko je samo moguće, da se jednako govori i postupa, pri čem misli na neke kritike, koje ne imaju osnova, kada idu ljude učene i krjepostne. Ocrtav im razboritost, koju će slieditì, spominje biskup na koncu i razboritost, koju ne bi valjalo da sliede. To je najprije razboritost tromih i plašljivih. Ima li ljudi, koji se prebrzo i nepromišljeno laćaju posla, ima takodjer, koji su nehajni ili si pače umišljaju njeki strah. Ima i druga još vrst nerazboritosti: a ta je duhova preuzetnih, pa neće u mnogih točkah, gdje je ovo pitanje u savezu sa vjerom i ćudoredjem da sliede upute svojih biskupa i nauku Nj. Svetosti. Upozoruje ih na priloge, iz kojih se razabiru dužnosti crkve naučajuće prema crkvi slušajućoj. Napokon kriva bi bila razboritost i lahkih duhova te optimista, koji birajući sredstva u radu ne bi htjeli dobro računati s činjenicami, koje u istinu postoje, a te su: moć socijalisma, pokret obćeniti demokracije. Napokon spominje biskup, što mu je Nj. Svetost odgovorila, kada je mjeseca augusta izjavio bojazni, što se radjaju kod mnogih radi osnivanja ovih družtvâ po obrtih. „Zar će dopustiti, da radnici podju k socijalistom i prevratnikom,“ pa za tim savjet, što ga je Nj. Svetost dala Doutreloux-u za njegove svećenike: „Naročito svećenike svoje valja da upućnješ, neka idu medju narod; oni ne mogu ostati zatvoreni u svojih svetištih, valja ih zadojiti duhom *apostolskim,* duhom sv. Franje Žaverskoga.“ Okružnica ova učinila je velik utisak i u inozemstvu, te se već spremaju prevodi u raznih jezicih.

Prosvjeta.

— Velečastni *O. Josip Kovačević,* vjeroučitelj u Požegi, razaslao je *Poziv na predbrojbu,* gdje javlja, da izdaje *Tumačenje maloga katekizma* propisanoga po osnovi za II. razred katoličkih pučkih škola. Protumačeno je svako i pojedino pitanje, a razjašnjeno crticami biblijske poviesti, i nekojimi primjeri iz života svetaca. Za selske škole biti će skoro dovoljno ovo tumačenje i za III. razred uz malo popunenje. Tumači ponajviše praktično po vlastitom izkustvu, a gdje je bilo od potrebe, da se stvar bolje razjasni, rabio je najbolje autore, koji se bave tim tumačenjem. Moli dakle gospodu svećenike i vjeroučitelje, da podupiru ovo izdanje što mnogobrojnijom naručbom, pak će ih do skora usrećiti i dalnjim tumačenjem katekizma za III. i IV. razred, i tako ćemo popuniti ono, što još do sada manjka u hrvatskoj književnosti. Traži, da mu se pokriju samo tiskarski troškovi, s toga je i udario cienu tumaču samo 1 for., a obsizati će 20, možda i koji više, tiskanih araka. Ujedno preporučuje i katekeze za I. razred, koje je izdao 1891. a stoje 75 novč. s poštom. Tko naruči katekeze za I. i II. razred zajedno dobiti će ih za 1 for. 50 nč. Novci i predbrojni arci neka se šalju izravno na njega. *Svakoj naručbi treba priklopiti još 10 novč. poštarine.* Tko naruči 10 primjeraka, dobiva jedan za nagradu. Za preparande i klerike obadvoje katekeze stojati će samo 1 for. 20 novč.

SADRŽAJ: *Sursum corda!* (Aleksij Rožić, zlatarski kapelan.) — *O Križu* (O. T.). — *Katoličke misije.* — *Za Noemovom arkom* (A. Bogoslav J.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

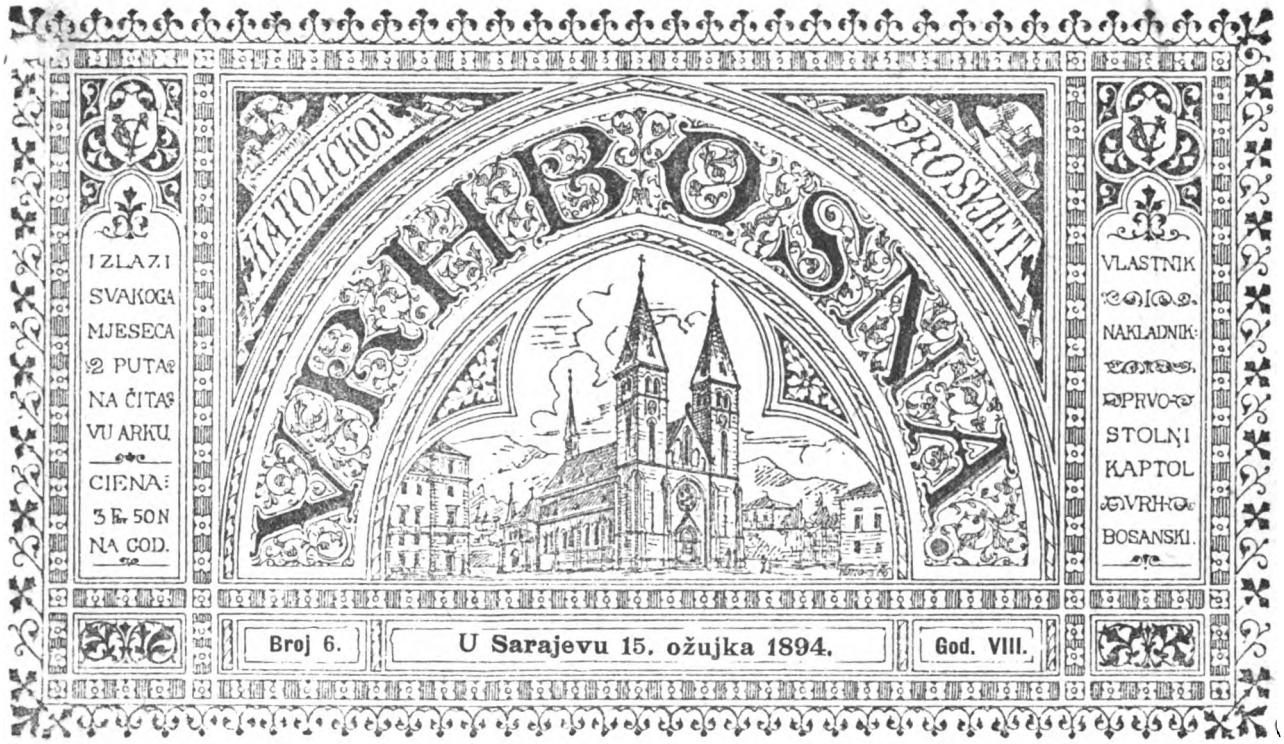

„Naša diko, naša slavo!“

Na Josipovo presvijetlome Gospodinu, dru Josipu Stadleru

Vrhbosanski bogoslovi.

Hvaljen Isus! Oče mili,
Evo Tebi Tvojih sina,
U kolo se uhvatili,
Digli pjesmu do visina.

Ajde kolo, vodi vilo,
Jednim glasom svako pievni,
Naša pjesmo, jekni milo,
Naše srce, žarom sievni! —

Srce gori, pjesma ori:
Zdravo, zdravo, naša glavo!
Kolo leti i romori:
„Naša diko, naša slavo!“

Za Te danas plamte grudi,
Za Te piev nam u vis leti,
Za Te srce čuvstva bûdi,
Za Te misli po pameti.

I molitvu za Te sîni
Put nebesa šalju gore;
Biela vilo, ti je vini
U zanosne rajske dvore!

Bože pazi i pomáži
Našeg Oca, našu diku,
Daj mu, štogod moli, traži,
Podaj svome ugodniku.

Bože dragi, nek nam žije
Jošte dugo naša glava,
Nek nas grije, nek nam sije
Jošte dugo naša slava. —

Tako, tako, druzi mili,
Tako naša ori vilo!
Al još malo — živi bili,
Da pjevamo Ocu milo.

Zoro naša, još nam zori,
Jer nam s Tobom eto danka;
Sunce naše, još nam gori,
S Tobom Bosni nema sanka!

S Tobom eto i nas žarom
Ogrijanih za križ sveti,
Zaneseni Tvojim čarom
Eto i nas — bilo mrieti!

Digitized by Google

Za to dugo još nam sjao
Goneć sjene vječnog mraka,
A jednom Ti Višnji dao
Sjajnu krunu viš oblaka! —

To su srca uzdisaji
Naše vile Milovanu,
To nam pjesme poklicaji
Našem Ocu k imendanu.

A sad s Bogom, naša glavo,
S Bogom, Milko domovine,
Naš Pastiru, naša slavo,
Blagoslovi svoje sine!

Družtvo „francezke katoličke mladeži“ u Lourdes-u.

Toplo preporučamo niže navedeni članak, ne samo našoj mladeži, nego i svim, kojim je ona povjerena u svrhu, da joj ne samo prosvjetljuju um, hraneć ga znanošću, nego da joj oplemenjuju i srce *kršćanskim* uzgojem, ter živimi kršćanskimi primjeri. Svi bo osjećamo jako dobro, da će se današnja u svakom pogledu zla vremena, tek onda promieniti na bolje, kad od naše mladeži učinimo kriepostne kršćane, kršćane ne samo po imenu, nego kršćane životom — djeli. Da pako nije dostatna za to samo rieč, bilo živa, bilo pisana u knjigah, namienjenih srcu mladenačkom, nego da se hoće rada — djela, i to svatko znade. U radu je život! Radom se, a ne samom ponukom, samom riečju, ide k prosvjeti i napredku! Evo zato primjera francezke mladeži i njihovih duševnih vodja.

Mjesečnik *Eco di Lourdes* pripovieda nam u broju od studena prošle godine, kako je družtvo „francezke katoličke mladeži“ posjetilo prošteništе *Naše drage Gospe od Lourdesa* i zavjetovalo se, da će ne samo kršćansko biti po imenu, nego i životom, djeli.

A sada evo, kako i što piše cienjeni onaj list:

J. J. Rousseau, koji sjegurno nije imao najnježnijih osjećaja gledom na moral, piše: „Dajte mi mladića, koji je u svojoj dvadesetgodišnjoj dobi nevin, i on će biti, ako li se nije opak rodio, najdražestniji od svih ljudi“.

Što bi on kazao u prisuću petsto i šestdeset mladića, kojim je s dvadesetgodišnjega čela sievao trak čiste im duše, muževljega žara i kršćanske plemenštine?

Dvadeset je tomu godina, što su mladići po dovršenih naucih živjeli osamljeni i pripušteni sami sebi, tako da su mal ne svi samo za tim išli, da pomnože broj indiferentista, i da su, podavajuć se razbludnomu životu, pa opojeni otrovom moderne slobode, u brzo podliegali dvostrukoj pogibelji dobe mladenačtva i pokvarenosti. Nu — hvala Bogu — dodjoše ljudi od srca sa gosp. grofom *Albertom de Mun* na sretnu misao, da prikupe oko sebe sve kršćanski odgojene mladiće, čim iz kolega izstupe, ter stvore od njih družtvo, kojemu bi bila zadaća, očuvati ih nauci sklonimi a za borbu radinimi.

Godine 1886. izdan je u tu svrhu prvi poziv, komu su se samo šestorica parižkih mladića odazvaše; ali već u svibnju 1891. našlo ih se je 5000, koji radeć svaki u svom zanimanju o svojoj boljoj sreći, pod upravom biskupâ oživotvoriše francezko katoličko družtvo *za Boga i domovinu.* Tako je eto nastalo družtvo francezke katoličke mladeži.

Uspomena na blagoslov, što no ga je dobilo g. 1891. u Rimu, oduševi i potakne nekoje članove, da podju k nogam Naše Gospe od Lourdesa, kamo ih se sbilja i uputilo 24. rujna pr. g. 560 s križem na prsih, a pod družtvenom zastavom. Njihova zastava kaže, koja je misao, što no ih zadahnjiva u korist družtvenoga uzkrsnuća. S jedne je strane slika sv. Ljudevita u vitežkom odielu i s križem na prsih uz geslo vrloga kršćanskoga kralja: *Sluga sam Kristov.* S druge je strane srce s ovim napisom: *Srce Isusovo spasi Francezku.* Uz tu nosili su jošte i narodnu, i to onu istu zastavu, što su ju držali kraj priestola Lava XIII. za vrieme četverosatnoga saslušaja. Vidjale su se jošte i zastave gradova: Liona i Pariza, Orleans-a i Moutluçona. Te zastave za vrieme službe divno su pristajale s jedne i s druge strane oltara, a u čas, kad se je dielio blagoslov, prignuše ih u znak poklona kralju svih kraljevâ.

Ti su se mladići spoznali poput učenika u

Digitized by Google

Emausu, kod lomljenja kruha; pristupljahu naime neprekidno kroz tri dana k sv. stolu, e da zadobiju razuma, volje i snage potrebite za vršenje svoje oživotvarajuće zadaće.

Vrlo je ganutljiv bio prizor kad su se ti dvadeset i tridesetgodišnji mladići primicali mužkim držanjem k svomu Bogu, da ga primu.

OO. Tournade i Le Tellac, družtveni nadstojnici od strane Crkvene, davali su im vrlo sgodne i praktične pouke, koje su tekle bez svakoga obzira ljudskoga, tako, da su se vidjali učenici, obrtnici, profesori, odvjetnici i lječnici, kako sklopljenih ruku mole za razširenje svoga djela i za povratak Francezke ka kršćanskomu družtvenomu redu. Nekoji vrli govornici prilagali su svoje besjede k onim hodočastničkih vodja; a Nanteški kanonik Touchet reče im: „Draga moja mladeži! pamti, da budeš uvjek čista i ponizna kao i Marija. U mladiću bez poniznosti nije ništa veliko, a bez čistoće nema on snage, da u borbi uztraje. Jest, da se netko uzmogne braniti, raditi, boriti se i trpjeti, hoće mu se čista srca. Takov pako dar zaisto ćete dobiti od Marije, budete li ju živom vjerom zaprosili.

„Čujte ovaj ulomak iz legende naših svetih Nantežana Donacijana i Rogacijana. Nantes bio je obsjednut od Normana. U času, kad se je imao da predade, vidješe barbari jedne noći, gdje iz jedne i druge crkve, one sv. Similijana i one sv. Donacijana po jedna procesija izlazi. Jedni i drugi susretajuć se, izmienjivahu si pozdrave, prigibahu po tom koljena u znak molitve, a onda se razilažahu. Barbari uplašeni tim prizorom, pobjegoše. I vi ste došli sa raznih strana Francezke i ovdje ste se na ovoj svetoj grudi sastali. Pred licem si Marijinim izmieniste bratske pozdrave i pomoliste joj se; a sutra ćete se opet liepo razići, pa sam sjeguran, da ćete većom snagom i slogom biti pripravni, da se neumorno borite protiv neprijatelja Boga i vjere, koji vas mrzkim okom ovdje prostrte gledaju, i da ćete danom sgodom biti spremni i umrieti na braniku vjere i časti Francezke.“

M. Č. g. Roche iz Liona reče im: „Junaci! pozdravimo u Mariji naš ideal čistoće te nadnaravne i uztrpljive radinosti. Svim nam ovdje treba ideala, jer bez njega ne može nikakva duša gospodovati tielom, komu daje život. Hoćete li da postanete ljudi soja i kroja današnjega vieka? Al današnji viek nije vam viek ideala. Za modernoga vam je čovjeka dvojak život, onaj snatrenja i onaj istine. Pa pošto se je do mile volje naužio u atmosferi utvarâ, umjetnosti i znanosti, srće namah na vrat na nos u realizam grozničavoga rada i pozitivnoga užitka. Ah! kako su riedki u našoj Francezkoj ljudi čistoga ideala. Jest u zemlji velikih misli, plemenitih osjećaja, a i med nami, sinci mučenikâ i križarâ, sinci razpetoga Boga, vrlo je malo onih, koji bi se znali zanieti za savršenim idealom. Nu na putu, koji k Bogu vodi, imate vi liepu sreću naći Mariju, ideal čistoće. Ona se ukaza Bernardici, obučena u bjelini, znaku čistoće, i reče: *Ja sam Neokaljana* — a to je čistoća u najsavršenijem smislu.

Ona je bila i uzor nadnaravne radinosti, nu ta je bila za života u Nazaretu otajna i tiha, a javna i u svem mahu za tri godine Spasiteljevoga apoštolskoga života. Budite dakle, gospodo moja, sliedeć stope Marijine, viek vierni sluge Božji. Radinost Vaša nek bude žarka, osnovana na čistoći i plemenitosti, pa bude li nju zadahnjivao kršćanski ideal postati će nadnaravnom. Ostavite, nek se drugi vladaju poput goluba, koji gučuć jadikuje, kad mu se približuje orao ili lovac, a vi oponašajte hrabre one ptičice, koje leteć na lahkih krilih, i vihru i oluji prkose i srčano se sa uzbjesnjelimi življi bore.

Ako li stoga želite pobiediti, valja da znate trpjeti kao i Marija, koja *uzpravno* stoji pod križem. Prije no ostavimo ovu svetu zemlju, zavjerimo se, da ćemo uvjek ostati ljudi od ideala. Utecimo se molitvom srcu Neokaljane Marije, da nas obdari čistoćom i radinošću, ta ona nam ovdje u Lourdesu zaista ništa neće uzkratiti.

Gospodo! zavapit ću vam s O. Piantier-om, vi ste cviet Francezke, Francezka sutrašnja, Francezka buduća. Gledajte, kako se sve oko vas ruši u propast, nu vi ćete spasiti domovinu, budete li pod barjakom kralja Isusa, budete li četnici vojske, koja se bori za dobro. Lourdes je čistoća, snaga i nada. Mladeži budi uvjek čista.

Kukavica je od uvjek svakomu mrzak. Zato, želite li biti čisti, pristupajte često na pričest, blagujuć kruh jakih. Pričest je oduvjek hrana, koja radja djevice. Ja bi želio, da svaki od vas pred ovom špiljom svečano obeća, da će biti pravi vojnik Kristov i da usvoji geslo naših otaca: *Ljubi Boga i u tom napreduj!*

Još ćemo ovdje spomenuti govor, kojim je Naudet elektrizirao tako rekuć svoje mlade

Digitized by Google

slušatelje, ali samo u jezgri, jer nam drugčije nije moguće. Evo, kako je govornik započeo svoj govor, pun vjere i domoljublja.

„Gospodo! čuo sam juče nekoga od vas gdje reče: *Francezka težko boluje, pa se jedino čudom može spasiti.* I to ćete čudo izvesti baš vi, jer ste mladi, jer ste katolici, jer ste od onih katolika, koji neustrašivo izpoviedaju čitavo vjerovanje, i kojim je geslo — *Rieč Papina, nauk je Božji.* —

„Gospodo, u krasnoj pomorskoj romanci Fenimore-a Couper-a veličanstvena vam je jedna stranica. Fregati „Vigilante" bilo je upravo, da se čas-na čas pogubi . . . . . tjesnac je sav bio pun podmorskih klisura, oluja užasna, a k tomu se pridružilo još veće zlo: noć bila tako mrkla, da se nije vidjelo ni prsta pred okom, a kamo li štete, koje je brodu po bokovih nanielo biesno valovlje. Pave Gonez, koji je na kormilu, naloži da se dignu jedra, na što se brod pod snagom vjetra nagne jednim bokom u more. Mornari, svi u strahu i trepetu zavape brodovodji — budeš li tako radio, potopismo se — na što će on, uzpraviv se —: Jezik za zube, ovdje samo ja zapoviedam, koji sam vodja broda. Na to dade dignuti i druga jedra. Fregata se je malo ne sasma izvalila na bok, topovi srču more, momčad užasno viče — Vodjo, pogubit ćeš nas, mi te nećemo slušati. — Ovdje samo ja zapoviedam, vodja sam. Prizor se nastavlja, i divno je opisana tamo ta strava. Nu ujedared se brod, koji za malo da nije utonuo u more, uzpravi, proletiv kroz tjesnac i izmakav hridinam. Mornarica se spasi.

„Gospodo! na svietu vam je divan brod, u kom su sve nade ljudske, a ime je brodu Crkva, u kom je Papa kormilar. Pustimo dakle njemu, da skrbi za sve i upravlja, jer je on, i to on sam vodja broda. Ne bojte se ni malo, jer su brod i vodja odoljeli jur i drugim olujam, imajuć za se obećanje neumrlosti.

„A onda, vi ste mladići i takovi ostati ćete uvjeke, jer ćete radinošću, prirodjenom mladeži, u život privadjati svoj program molitve i rada. Dá, draga mladeži, molite, da vas Bog pomogne, te se nož i sablja nigda ne slome u vaših rukuh. Učite, jer katolici moraju biti u svem prvi; nastojte, da svaki u svom zanimanju, bilo ono koje mu drago, zauzimate prvo mjesto. Članovi ste odličnoga družtva, pa stoga nuder nastojte upoznati sve tegobe i potrebe osobito sada, kad se toliko govori o pitanjih družtvenih. Proučavajte ih bez svake pristranosti, ljubite narod, pomagajte ga, i nastojte da se u vašoj duši čuje glas Isusovih rieči: *Misereor super turbam* — Milo mi je naroda.

Ne zaboravite, da vam je raditi. Naš Gospodin Isus Krist utemeljio je crkvu pod trostrukim oblikom: crkvu slavodobitnu na nebu, crkvu trpeću u čistilištu, a ovdje crkvu vojujuću. Ne stupajte, dakle Gospodo, u red onih, koji bi htjeli stvoriti crkvu *spavajuću.*

Na svršetku moga govora, sjetit ću vas velebne ideje, koja vas je dovela amo u hodočašće. Nekoliko milja od ovih planina zieva vam škrapa, nazvana Roland-ovim prolomom. Evo što veli priča. Bila je kobna noć, a za vrieme bitke kod Roncevaux-a. U ravnici povalilo se na počinak dvadeset hiljada junaka, dočim je zapovjednik na osami, ćuteć da mu se samrtni čas približava, stavio jurve svoju ruku u one tužne si vjerenice, koju je vjenčanje čekalo u grobu, kad al na jednom uzme svoj rog i stane udarati posljednji zov, ne bi li dozvao Karla Velikoga, koji se je od onud dolje primicao sa svojimi vojnici k *dragoj Francezkoj.* Jekom ponavljao se je zvuk, otiskujuć se od hridine k hridini sve tamo do najviših vrhunaca Pirenejskih, nu Karlo ga ne ču, pa s toga Roland videć, da mu je sve napinjanje uzalud, pade ničice. Plače s gorke žalosti, pa ogledav na to svoju dragocjenu demeskinju, skoči na noge, i pograbiv ju čvrsto rukami, pokuša slomiti ju o pećinu, na koju se je bio naslonio. Nu ocjel se ne slomi, pače otvori u hridini dubok prolom. Na to Roland skupi sve svoje sile, pograbi za šiljak težki komad ocjela, pa da ne dopane ruku nevjernika, zamaše njim po zraku ponositi vojnik i odbaci ju svom silom veleć —: Dá, nosi mi se s očiju, nu poklanjam te Djevici Mariji, Ona će te jur znati sačuvati. Priča se, da je ta demeskinja, bačena snažnom desnicom, a nošena tajinstvenom silom prelećela, pršeć zrakom, ravnice Guasconne, prešla preko dola i gora, razsvietljenih od sunca, da pane na oltar naše Gospe od Roquemadeur-a u dolini Alzon-skoj a u tvrdji Queruj-skoj, gdje da ju je Karlo Veliki i našo.

Gospodo! i vam je voditi ljuti boj; i vi ćete se kadikad ćutiti slabimi, osamljenimi i zapuštenimi, pobiedjenimi, reć bi, nu ne sdvojte nigda. Uzmanjkati će vam možda pomoć ljudska, nu desnica će vam Božja priteći uvijek na pomoć.

Gospodo! ako li se vaša duša, kojom se borite, snadje u pogibelji, dozovite si u takom času

Digitized by Google

u pamet dane, sprovedene u Lourdes-u, spomenite se učinjenoga obećanja, prihvatite rukama, kako je to učinio Roland sabljom, svoju dušu, pa joj recite: *Idi, dà idi, ja te poklanjam Djevici i Ona će te čuvati*".

Taj krasni govor izušćen je pod vedrim nebom, a ne u svetom mjestu, pa je stoga bio prekidan zanosnimi poklici.

Članovom katoličke mladeži nije bilo dosta, pohraniti si te mudre savjete u svoja srca, već su htjeli, da prisustvuju viećanju, u kojem se je razpravljalo, kako da ih se privede u djelo.

Simpatični družtveni presjednlk grof Robert Roquefeuil, zaprečen dužnostima svoga zvanja, nije mogao da prati hodočastnike, zamienio ga je stoga Martin, licencijat u matematičkih znanostih i jedan od podpresjednika; a vidjelo se je, da mu to nije prvi pokušaj, buduć da je znao vrlo vješto voditi razprave. U nekojih glavnih skupinah pohvalom se je dao račun o uspjesih, polučenih u dotičnih strukah i zahtievalo se, neka se nastoji, kako bi se mladež prikupila, prije nego li izstupi iz kolega, da se upozna sa družtvom.

Bili su za to vrieme u Lourdesu dva biskupa, koji su blagoslovili milu onu mladež: Presv. g. Frérot d' Angouteme, i Mons. Rovney biskup od Captovm-a. Obćim zadovoljstvom prati družtvo francezke katoličke mladeži vladajući sv. Otac Papa i episkopat, a to je dokazom, da je udarilo zdravim pravcem i da se je od njega nadati obilatu plodu.

* * *

Dao Bog dragi, te i u nas ne ostane samo kod krasnih pobuda, liepih novinskih članaka, ter katehetskih sastanaka, nego da se sličnim načinom što skorije i u naših krajevih mladići oko Kristova barjaka okupe, da od njih danas sutra budu životom i djeli pravi *kršćani*, a po tom čisti *značaji*, ter vrli gradjani i otačbenici.

Fran Dominez.

Katoličke misije.

C. Azija.

XVIII. Arabija.

55. Vrlo povoljnih viesti dobismo o misiji *Aden* od apost. vikara Msg. *Lassene-a,* reda kapucinskoga.

Ponajprije ima kod luke liepa crkva; osim toga otvoriše *Marijina braća* školu, koju polazi oko 30 djaka. Nadalje pokušaše otvoriti dvie nove postaje; jedna je t. z. *Berbera* na afrikanskoj obali, te stoji pod britskim vrhovnim gospodstvom. Druga takodjer na afrikanskoj obali, nalazi se u *Hodeidah* gradu, koji broji oko 20.000 stanovnika uz malu iznimku sljedbenika Islama. Bijaše to mučan posao, zaprjeka izvanrednih, što je valjalo svladat. Ima naime u mjestu mnogo žitelja iz Abisinije, koji, lišeni kršćanske pomoći, bili bi u najvećoj pogibelji, te u vjeri prionu uz većinu, a koja je na svaku ruku gledala, da osujeti naseobinu kršćansku. Nu Bog dragi udieli našoj stvari baš junačinu u osobi kapucina O. *Edmunda,* koji se je uztrajno i svom žestinom zauzeo za svetu stvar, spreman za nju i svoj život položiti. On osta nepomičan, dok na posljedku ne podpisa sultan glasovit ferman, kojim se dozvoljava naselbina, o'n[illegible] misija.

XIX. Iztočna Indija.

56. Ima njekoliko viesti iz pokrajine *Maisur,* gdje žive oko 5 miliona duša. Prostrano zaista polje rada. Njekoč je tamo djelovala sveta desnica velikoga apostola Indianskog sv. Frane Žavera; mnogo je mladica zasadila, zalievala, i odgojila, koje su cvale i plod liep donosile. Al po malo nesta svjetla i toplote sv. kršćanske vjere, te nadošli mrazovi i vjetrovi, koji ofuriše i uništiše težku muku katoličkih misionara.

Poslje duge tamne noći poče i zora pucat; nadajmo se — bit će dana. Prije 40 godina zauze se naime parižko družtvo za izvanjske misije iznovice za rečeni zapušteni kraj tako, te se je i biskupija sa sielom u *Bangalore* podići mogla, sada broji od prilike 13.000 katolika. Kriepko pomažu našu misiju *sestre od dobroga pastira,* koje su u najnovije doba i škole otvorile; i netom to učiniše, prijavi se množtvo djece, stranom europejske stranom domaće tako, te su prisiljene podići novu školsku sgradu bar za 300 djece. U 25 godina kršteno je više od 8000 (od tih 3000 djece). Dobre se sestre i za to skrbe, da im se gojenice, kad odrastu, udaju za kršćane, na koji se način mnoge kršćanske obitelji utemeljiše. Ako pomislimo, te je ta šačica katolika poput otočića okružena

Digitized by Google

od velikog mora što pogana što naročito musulmana, onda shvaćamo, kakvih neizrecivih blagodati dielnici postadoše.

57. Iz *sjeverne Bengalije* javit nam je najprije, da je velik komad iste izlučen, te kao apost. prefektura povjerena č. *Kapucinom* tirolske redodržave. — Revni poslenici Gospodnji na onih nepreglednih poljanah preuzeše tri postaje, koje Bogu hvala već za dvie umnožaše. Jedna se zove *Chuknee,* a druga *Somastipore.* Ona je obskrbljena posvema: ima crkvu, školu, sirotište i sgradu za sestre; ova će ju, ufamo se, brzo dostignuti.

Život je katolički vrlo bujan: učitelji su vrstni, katekumena broj i obraćenika sve veći; te ako i nastavak bude prema početku mogao bi neznatan broj katolika za ono 10 miliona pogana, što ih okolo na okolo ima, postat uprav u strogom smislu vrlo snažan evangjeoski kvasac.

58. U biskupiji *Nagpore,* koja je 1887. odieljena od *Vicagapatam* pokrajine, nalazi se sada 6500 katolika. U toj misiji ima mnogo redovnica; posluju tu *sestre od sv. Josipa, kateketkinje od neoskvrnjenog začeća i sestre od sv. križa.* Ove posliednje nastaniše se u *Amraoti,* gdje je sirotam kroz više godina valjalo baš nosit izvanredan križ. Poput sv. Petra bacale su mrežu sad ovamo, sad onamo, al badava; ma čega se latile, sve se izjalovilo. Blagoslova vidljiva ne opažahu, jedna nevolja sliedila uzastopce za drugom, nu vrle sestre ne klonuše duhom i tako dočekaše sretne dane, te im je zato sada to veća utjeha i radost. — Škole su im na glasu, sirotišta prepunjena, u njihove „ljekarne za siromake“ dolazi na tisuće pogana, te su svi veseli i zahvalni sestram za trud što ga ulažu, koje po svoj okolici putuju, da biednim i zapuštenim sirotam svaku moguću pomoć pruže, te ne samo tjelesno nego i gledom na dušu njihovi angjeli — spasitelji budu.

I kad čovjek ozbiljno sve to promatra, priznat će, te je stožernik Simeoni pravom uztvrdio: „da sestre redovnice u katoličkih misijah širenje kraljestva Božjega tako promiču, kako i svećenici.“

59. Misija *Shillong* med plemenom *Khasi* napreduje. Predstojnik iste traži češće, te mu se pošalje novih sila. Njegovoj je molbi udovoljeno, te je mjeseca studenoga prispjelo onamo više misionara iz kolegija katoličkog učiteljskog družtva.

60. Katoličke obćine *Wallan* i *Kendal* oplakuju gubitak zasluženoga radnika, O. *Daling-a,* Isusovca, koji se mjeseca oktobra 1892. preselio u blaženu vječnost.

Nova postaja ustrojena je u mjestu *Sangammer,* biskupije zvane Puna, gdje marljivo posluje O. *Weishaupt,* Isusovac. Uzprkos velikih zaprjeka obratio je ipak sretno u osam mjeseci 107 odraslih pogana, a ciela obćina broji 215 duša. — Spomenut nam je ovdje, te tamošnji misionari Isusovci nastoje svojim ovčicam istine sv. naše vjere pomoćju religioznih pučkih igrokaza predočit i razjasnit. Dokazano je, te je to izvrstno sredstvo, kojim se vrlo uspješno na um i srce djeluje. Kršćanom je na veliku radost, a pogani se čude, što ti ga sve njihovi zemljaci ne naučiše; vide svojim očima, što može da poluči kršćanska vjera. U dvie i pol godine pomnožao se je broj obraćenika za 842 osobe, te ih sada ukupno imade 1300, misija se protegnula i na *Taluka* mjesto, gdje već postoje i tri škole.

61. U apost. prefekturi *Radsehputana* utemeljiše Kapucini novu misiju. — I tu se obistinjuje ona: svaki početak težak; nu promislimo li, da je ono njekoliko katolika okruženo od 14 miliona pogana, a što je još gore, da im se je boriti i sa raznimi protestantskimi sljedbami, koje imaju svake vrsti zavoda, tad ćemo prilično razumjeti, kako ih breme tišti. — Otci, svjestni si svega toga, upriet će sve sile, da osobito na polju školstva što sjajnije svoju zadaću izpune, što će njihovoj stvari najviše koristit. U ostalom posvetiše se obraćenju brdjana, od plemena *Bhils.* Ovi ljudi, možemo uztvrdit, jedva po imenu vjeru njeku poznaju, te se donjekle ponose, što u njih ne ima ni crkava, ni oltara, ni svećenika. To je svakako velika potežkoća, a druga je, što su ćudi sirove i grube, nu buduć su uz to čestita i tvrda značaja, a ne podmukle, lukave lije, nadaju se misionari, te će po vremenu biti obilata blagoslova. Do 20 katekumena, koji su sada valjda već kršteni, bio bi prvi vidljiv plod njihove ruke.

U grad *Mhov,* gdje je temelj udaren njihovoj misiji, dodjoše skoro i redovnice sv. Franje, koje je puk objeručke dočekao, radujuć se, što će te dobre duše brinuti se za njihovu djecu i bolestnike.

62. Iz *Assam-a,* se javlja, da misionari katoličkog učiteljskog družtva sretno uspješe u gradu *Sheka,* što leži na rječici *Bogapani,* a broji oko 5000 duša, gdje utemeljiše novu postaju. Puk ih je liepo primio, a glavar grada znatnu novčanu pomoć za to obećao.

Digitized by Google

63. U biskupiji *Coimbatur*, brjegovitom predjelu *Nilgerri*, gdje se misijom bave otci iz parižkog misionskog sjemeništa narasao je broj katolika za posljednjih 30 godina od 300 na 30.000. Godine 1892. kršteno je 276 pogana, a ima žetve za kakva 2 miliona. Misionsku školu *Coimbatursku* polazi u svem 730 djece, od kojih je preko 200 pogana.

64. Brdjani *Uraos* imati će stalne misije. Na zapovjed nadbiskupa od Calcutte odoše onamo otci: *Maene, Cardon* i brat *Lemoine*. Ogroman ovaj kraj razdieljen je u 7 dielova, od kojih svaki broji oko 70 sela. Da bar koliko svojoj zadaći udovolje, valjat će, te im u pomoć dodje njekoliko kateketa, koji će okolo putovat i one sirote podučavat.

65. Radostna viest javljena je iz sela *Srivilkiputur* biskupije *Madurske*. Selo, gdje je misionar O. *Verdier*, Isusovac, broji oko 8000 duša, od kojih stanovit broj pripada kasti *Panikers*. Ovi se nješto posvadiše sa svojim brahminom, te će u javnoj skupštini zaključit, da će svi preći na katoličku vjeru. — Misionari bijahu vrlo oprezni; medjuto njih 300 uče i pripravljaju se baš ozbiljno, te ima ufanja, da će ih i drugi sliedit. Tako bi se kršćanska obćina, koja istom broji 40 obitelji, znatno povećala.

66. Zlatnimi slovi bit će ubilježen u povjesti prostrane Indije dogodjaj, što se dogodi 27. juna prošle godine, kojega je naime dana izdana okružnica sv. Otca, u kojoj govori o *ustrojenju sjemeništâ u Indiji*. Svi biskupi cieloga svieta pozivlju se, te podupru to plemenito djelo, da Indija dobije svojih domaćih svećenika. Po katoličku stvar od neprocjenjive koristi, te najuspješnije sredstvo protiv razširene protestantske propagande.

XX. Zapadna Indija.

67. Na stabalcu katoličke misije, što se obavlja u apost. vikarijatu *sjeverna Birmanija*, nov se pupoljak ukazao, znak novoga djela, kakvim se samo ljubav katoličkih misionara podičit može, a to je zavod za *gubavce*.

Podignut je u mjestu *Mandelay* baš prije dvie godine, te upraviteljem imenovan misionarski svećenik *Wehinger*. S prvine bilo ih 20, nu za kratko vrieme već ih se brojilo 90. Da im je nesretna guba ne samo tielo nego i dušu trovala, razabiremo odatle, što ih je, pošto su dakako dobro podučeni u sv. vjeri, 63 na broju usrećeno sakramentom sv. krsta.

68. Iz *Kokin-Kine* tamošnji apost. vikar Msgr. *Van Cametbecke* najnovijimi svojimi viestmi sve je katolike uprav uzradovao. U okolici *Hoi Diu*, tako on, pokrajine *Binh-Dinh*, gdje je prije njekoliko godina blizu 2000 kršćana umoreno, što je naše u dnu duše raztužilo, dok su neprijatelji klicali od veselja, misleći, ć je oboren za uviek slavan stieg katoličke vjere, danas eto — čovjek ne bi gotovo vjerovao — bujnije no prije razvija se kraljestvo Božje. Gdje prije nisi mogao naći traga kršćanstvu, u roku od same dvie godine niče 7 kršćanskih obćina, u kojih oko 1200 obraćenih pogana tako uzornim životom svietle, te se sjajnoj njegovoj luči isti stariji prokušani misionari dive.

69. Za prastaru kršćansku biskupiju *Malacca* osvanuše, bi reć, sretniji dani. Život katolički budi se, novom snagom opasan na najboljem je putu, da udari čvrste temelje krasnomu radu, mnogu pobjedu da izvojšti za presvetu zaručnicu Isusa Krista. Sada broji samo oko 13.000 katolika, ali za čudo, kako se pomnožao broj; nu glavna nada počiva u postaji Presv. Srca Isusova na otoku *Pulo-Pinang*, gdje se u velikom sjemeništu više od 100 mladića u duhu Isusovu uzgaja, koji će se danas sutra prihvatit rada oko spasavanja duša. Posljednje godine ukrašena je postaja novom crkvicom.

70. U *Tongkingu* u najnovije doba mogu novi kršćani pravom o sebi kazat: plod smo prolivene krvi svetih mučenika. Dosta je dugo vladalo nesretno trzanje, nesigurnost velika; jedna bura jedva se slegla, već se druga pojavila, po kršćane nov razlog straha i trepeta.

Uzprkos tomu u *zapadnom* je *Tongkinu* misija napredovala, do 8000 katekumena pripravlja se za sv. krst. Većinom su sirote, koji po danu težkim poslom zabavljeni mogu tek na večer posvetit se poduci o istinah sv. vjere. Godine 1892. primilo je 5170 pogana sv. krst, a iz mnogih sela velik ih se broj prijavio, te mole, da im se misionari ili bar katekete pošalju.

I u *južnom* dielu vladahu više manje isto tako nepovoljne okolnosti, pa je ipak godine 1892. na novo 5000 pogana primljeno u krilo katoličke crkve. Prema tomu bi u tom vikariatu broj katolika iznosio oko 85.000.

Javlja se još iz *Tongkina*, da je 25. aprila prošle godine tamošnji apost. vikar Msgr. *Puginier* blaženo u Gospodinu usnuo. U strogom smislu rieči pokojnik je bio jedna od najznamenitijih pojava, jedan od najglavnijih stupova katoličke

Digitized by Google

misije. Gojenac parižkog misionskog sjemeništa, radio je neumorno od 1858., kad 1869. posta nadpastirom, te je kao takav kroz 24 godine vazda, nije manjkalo ni strašnih borba te progonstva divnom postojanošću stajao na braniku katoličkih svetinja, te prednjačeć braći svojoj primjerom neutrudive radinosti. Bilo je tako kritičnih časova, te se može njegovom zaslugom smatrat, da katolička stvar ne samo ne propade, nego je iz boja pomladjena i jača proizašla. Počivao u miru, a Bog mu bio obilat platac.

XXI. Japan.

71. U pokrajini *Satsuma,* koja bješe 1889. povjerena misionaru *O. Ferri-u,* članu parižkog družtva za izvanjske misije, utemelji isti dosada tri med sobom vrlo udaljene kršćanske obćine, i to u *Sarayama, Sendai,* i *Kagoschima.*

72. Misija *Tokio* na otoku *Nippon,* obskrbljena je, kako javlja nadbiskup Msgr. *Olouf,* Bogu budi hvala, sa svim dobro; ima liep broj misionara, redovnica, crkava, škola, viših učevnih zavoda te inih sredstva. Godine je 1892. primiše sv. krst 1263 odrasla pogana, sad će bit svega oko 9000 katolika, koji su revni i valjani kršćani.

Misionar O. *Corré* snuje sad o tom, kako bi ustrojio zavod za katekumene, koji bi se temeljito podučavali u kršćanskom nauku, te bi danas sutra i sami — ako bi potrebno bilo — službu katekete ili učitelja obavljat mogli. Osnova je praktična, te će se izvest, ako ne uzmanjka novčanih sredstava.

Redovnice u *Tokio* i *Yokohama* marljive su kao pčele, te je njim zahvalit, što je u jednoj godini 225 pogana, od kojih polovica odraslih, moglo bit pribrojeno članovom crkve. Navlastito se mladeži ima izdat presjajno svjedočanstvo. Skoro biesnio je u *Tokio* strahovit gost — kolera — koja je oko 45.000 osoba napala i na krevet bacila. Više od trećine, 31.000 naime podleže tomu ljutomu biču Božjemu. Naravno svi od naših bili su vanredno zabavljeni, al uz sav napor nisu mogli odolit, bilo ih premalo. U toj neprilici evo što uradi predstojnica sestara sv. *Mavra.* Na savjet O. *Brotelanda,* koji je danju i noćju stajao uz krevete bolestne čeljadi, predloži ona mnogim odraslim djevojkam, njekadašnjim gojenicam sirotišta, neka bi se bar njekoje odvažile na veliku svakako žrtvu, koja bi mogla potražiti i isti život, te se zauzmu za biedne samaritance, njegujuć ih i ujedno na duše njihove da ne zaborave. I gle, koliko se ni očekivalo nije, toliko ih se prijavi, te je za onolike nevoljnike vazda bolničarkâ bilo, a svoj posao, doista vanredno tegotan, obavljahu takvom ljubavlju i požrtvovnošću, da su isti pogani bili začudjeni, te je 48 od njih bolestnih, promatrajuć ovo, izjavilo se, da će i oni prīgrlit sladak jaram Isusov, koja ih milost već i dopala.

Opaki poprieko gledahu na sve to, pravi trn u njihovu oku, te stadoše vikat, da se sirote bolestnici uznemiruju bez potrebe; digla se, kako bi kazali, ciela liberalna hajka. Medjuto pošast popustila, nu za njeko vrieme opet stala biesnit, al dà, sada su bile opet dobre prevrle djevojke, pa makar se ovaj put njih 50 javilo, da žele bit kršćani, nije se ničemu prigovaralo. U zavodih sestara sv. *Pavla* u mjestu *Ogavamachi, Hokodati* i *Nirgata,* bilo ih je takodjer 200 kršteno. Misionske škole pohadja jedno 1000 djece.

73. Na jednom od *Nagasakiа* 200 milja udaljenom otočju, katolička je misija prema izvještaju apost. vikara Msgr. *Cousins-a* prekrasno uspjela. Mnogobrojno tamošnje stanovničtvo zamoli u misije *Satsuma,* neka bi im se poslao misionar. Oko nove godine prispje tamo željno očekivani viestnik Božjega evangjelja, te za kratko vrieme vidje se okružen mnogimi katekumeni tako, te je na Uzašašće Gospodinovo oko 200 mogao krstiti. U nje se ugledaše stanovnici i inih otoka, te sad ima tamo već dva svećenika, koje podpomažu dva katekete, i ako svi znaci ne varaju, nadati se je vele obilatoj žetvi.

XXII. Kina.

74. Eto nas i kod „nebeskoga“ carstva. Koje li sreće, da je sbilja nebesko, nu tolike prežalostne činjenice viču i dokazuju, da se u tih nebeskih prostorijah sgadja svega i svašta. Ima, Bogu hvala, i „nebeskoga“ kvasca, kako se pravom svete naše misije nazvati mogu, i Bog dao, te vremenom obuzme i zahvati svekoliko preogromno to kinežko carstvo.

75. U apost. vikariatu *Južni-Sutschuen* broji katolička misija sada 18.000, ponajviše obraćenih pogana. Uzprkos mnogih i oštrih potežkoća bilo je ipak u katekumenatu ovo posljednjih godina 1400 pogana, od kojih je 1000 već sv. krstom usrećeno. Kakvih je tu bilo neprilika i muka? Gdje četa podmićenih divljaka robeć i paleć na sve strane više manje slobodno se kreće: tu ne treba dalnjih razgovora i razjašnjenja. Tako je bivalo

Digitized by Google

u spomenutom vikariatu, a Msgr. *Chatagran* u svojih izvještajih nepobitno dokazuje, da je sva ta rulja i njezin crni posao maslo slobodnih zidara, kojih na žalost i u „nebeskom“ carstvu imade. Dok je te gospode malo bilo, te kod vlade zlo bili opisani i suviše kao tajna družba pravom se bojati mogahu, da ih kakav udarac s jedne ili s druge strane ne ošine, nisu se iz svoga kuta micali, i s kršćani su u miru živili. Al im po malo ponarasla krila, te kuj i ruj, oni i u vladinih krugova naišli na simpatije i sad se povoljnije sudi. Kucnuo dakle njihov čas, krinku sbaciše, te smišljaj, kako će toljagom po katolicih i djelih njihovih. Naravno, sami ne će oprtit ni pušku ni motiku, al ima novaca i hrdjave čeljadi; podkupi ju, poduči ju, pa neka udara, a ti iza busije gledaj, kako se ruši sad ova kuća, sad ona sgrada, kako se razliega i čuje od svih strana jauk i lelek kukavnih, nesretnih — za svoje neprijatelje molećih se kršćana. Žalostan prizor i u srce dirajući, al „slobodne zidare“ ne dira; njihova se duša nasladjuje i o novih nedjelih rovari, na štetu i sramotu svih prosvietljenih i poštenih ljudi.

K jednoj tugi nadošla druga, ljuta glad. Ovaj je mučio kršćane, al ne poštedi ni pogana. A katolička misija? Snovaše o osveti, al ob onoj, što se i pred Bogom pravednom zove: ona podigla novih dobrotvornih zavoda, u koje toliki gladni i zapušteni pohrliše, gdje ih je zaista vrlo mnogo obskrbljeno potrebnim živežem i odielom, a njekoji, potaknuti milošću Božjom, upoznaše još i svjetlo vječne istine te i dušu u neprocjenjivoj krvi Jaganjca Božjega okupat mogoše.

76. Apost. vikariati: *Južno zapadni Hupe* i *južnog Honan a* bijahu u najnovije doba svjedoci groznih nesreća, užasnog progonstva. I ovaj put zaoštriše se zlobni jezici te na svu žalost bijahu povodom, da se podigla buna protiv kršćana tako žestoka, te bi bila sve s korjenom izčupala, da nije u sgodan čas vojska se bila umiešala.

Neprijatelji naši nahuškaše ludu i zaslieplјenu svjetinu, da su kršćani tobož krivci, što se kolera pojavila: da njih ne ima, bilo bi je davna već ne stalo. Zublja bijaše bačena, a šta da sliedi nego vatra, s njom ruševine, prah i pepeo, zlo i naopako. U *Yan-k-u* uništi plamen misionske sgrade; u postajah: *Miao-tan zeho, Ly-Tway i Saghoi* robilo se i ubijalo bez straha i računa. Na sreću, kako rekosmo, posredova vojska, koja skrši odpor razbojničke čete.

Isto tako sgodi se i u apost. vik. *Sjeverni-Šensi,* osobito u glavnom gradu *Ngan-Tim.* Hrpa divljaka navali na školu, te udri zlostavljat katekete i djecu, a kad će o. *Hugo,* franjevac, jednomu mandarinu doviknut, neka bi se za zlostavljene zauzeo, onaj čas oboriše se na nj poput divlje zvieri, te njega i još dvojicu kršćana kamenjem strašno izraniše i izubijaše tako, da ih mal ne usmrtiše.

Vlada, ako i nije sve učinit pokušala i strogo dužnosti svojoj udovoljila, ipak se je donjekle bila zauzela za biedne kršćane i njihov vjerozakon, kojega im je slobodno vršenje zajamčeno.

77. Iz *iztočnih* krajeva *Mongolske* dojavljeno je nješta, što vrlo zaudara ne po puščanu prahu, nego po trulom zapadnom liberalizmu. Čulo se naime, da je misionaru O. *van Dyck-u službeno* javljeno, te će u buduće uzgoj iste one djece, što su smještena u zavodih „Djetinstva Isusova“, ona sama preuzeti i u svoje ih sgrade smjestiti, a u ostalom, kažu ta visoka gospoda, biti će djeci slobodno, da posjećuju katoličke crkve, te ih se ne će priečit, da podučena budu u kršćanskom nauku. Sve je to liepo, ali mi velimo: daleko im kuća, ne treba nam usrećitelja takvih. Na jeziku med, a u srcu jed.

78. Sada njekoliko rieči o *Južnom Šantung-u.* Dne 15. augusta 1892. sastaše se misionari na poziv biskupa *Anzera* u *Puvly-u,* gdje viećajući o svojih poslovih, zaključiše, i to, da pismenu zahvalnicu podastru carskomu njemačkomu konzulu u Kini, g. Brandtu, kojega se ponajviše trudu i posredovanju ima zahvalit, što kršćani u posljednje doba slobodnije disati mogoše, te ih i vlada i pučanstvo kinežko bolje pazilo, s njimi pravednije u obće i dostojnije postupalo. S toga je vrlo vjerojatno, te će se napokon dozvolit našim, da i u mjestu *Yentschofu* misiju uzpostave. Medjuto dva misionara razstaše se s ovim svietom, a njihova mjesta zauzeše otci: *Klaphek* i *Šrouff.*

79. U posljednjem svom izvješću orisa apost. vikar biskup *Anzer* živahno, kakvimi nevoljami dostoja se premili nebeski Otac 1892. posjetiti svoje stado. Razabire se iz svega, da je malo krajeva prostranoga carstva bilo poštedjeno. Pa ipak misija je te godine ljepše uspjela, nego se je očekivat moglo. Svakolika misija njegovoga vikariata broji 15.432 duše, od kojih od prilike ima dvie trećine katekumena. Posljednje godine prijavilo ih se 3700, do 900 odraslih pogana primi sv. krst, a u smrtnoj pogibelji pokršteno je 7715 djece, što se ponajviše ima zahvalit kateketam, koji kao liečnici,

Digitized by Google

ljekari umješe povjerenje steći u poganah i na taj način u njihove kuće doći.

Namjeravalo se misije uvesti u njekojih gradovih, ali se dugo tvrde glave Kinezi opirali, te što je napokon led probijen i svrha polučena, zasluga je u velike odrešite pripomoći zastupnika njemačke vlade. Katolici prema tomu mogoše, dobivši dozvolu od podkralja *Lihungdschang-a,* nastaniti se u gradovih: *Zining, Idschoufu* i *Schen-Chien* i zemljišta njekoja kupiti. Odpor dvajuh gradova: *Tschü-fu* i *Jendschou-fu,* nije se mogao jošte skršit. Možda će ipak i tu vremenom sveta stvar korjen uhvatit.

U *Ziningu* na Duhove svečano je svakolika prostrana tamošnja misija posvećena Duhu svetomu. Ta okolnost, te skoro spemenuto zajedničko vieć anje misionara dva su izvrstna sredstva gledom na to, da misija kao takva sve bolje se uredi, ujedini, učvrsti, da procvate i snažnijom bude.

80. Spomenut nam je još, da je skoro biskupa *Anzera* dopalo vanredno .odlikovanje, što je sve prave prijatelje sv. poslanstva u velike razveselilo. Nj. Veličanstvo naime, car kinezki podielio mu je „uvažujuć velike njegove zasluge po mir pučanstva, i da se sloga med kršćani i nekršćani uzdržala“, *Veliki Mandarinat* trećega razreda. Valja znati, da u povjesti „nebeskoga“ carstva sličan slučaj nije zabilježen. U kinezkom carstvu postoji naime devet razreda obzirom na dostojanstvenike. U prvi su razred uvršteni članovi kabinetskog savjetničtva i ministri; u drugom ćemo naći podkralje i namjestnike pokrajina; u trećem se nalaze činovnici, koji po časti redaju se taki za gore navedenimi; i ovi uživaju izvanrednih povlastica, koje dopaše eto i našega vrloga biskupa. Uvažimo li, da mu je to odlikovanje podieljeno uprav obzirom na njegovo apostolsko, misionarsko djelovanje, nadalje da kod Kineza slična šta mnogo više vriedi nego li kod drugih naroda, ima opravdane nade, te će ova svjetovna čast biskupa Anzera i njegovu radu znatno na uhar biti.

XXIII. Korea.

81. I na tom poluotoku bila nikla, hvala Bogu i maru bogoljubnih misionara, čedna i miomirisna biljka sv. katoličke vjere. To ne može da bude zazorno, a kamo li škodljivo, pače sve protivno: pa ipak zakleti neprijatelj roda ljudskoga svom žestinom obori se na to djelo božanske ljubavi, te je gotovo čudo, da ga nije skroz razorio i raztepo.

Bit će tri do četiri godine, što je obustavljeno silovito progonstvo protiv katolika. Ne bi valjda ni tada mač u korice, al nu: protivnik scienjaše, da je grob izkopan katoličkoj vjeri, uništen i posljednji od onih, koji vjeruju u razpetoga Bogačovjeka. Medjuto u tri godine, što mir vladaše, ona šačica misionara ponosi se sa 25.000 obraćenika a ne prodje skoro dan, te se ne sbude nova koja prijava. Sada je svega 23 misionara, te na veliku radost podignuto je i sjemenište, u kojem se uzgaja 35 mladića. U glavnom gradu *Kjöng-u* nastoji se medjuto, te se jedna crkvica sagradi, a bit će toga i po drugih mjestih, dok samo dosta novca priteče.

XXIV. Mala Azija.

82. Stranom u europejskoj, stranom u maloazijatskoj Turskoj posjeduju Franjevci u svem sada devet postaja, te jesu: *Carigrad, Smirna, Burnobat, Magnesia,* te na otocih *Prinkispo, Metelino, Cipar, Rodu* i *Tinosu.* Misionara je 26, a braće 15. Radi se posve ozbiljno i o tom, da se na brežuljku kod *Ajazoluk-a,* gdje je vjerojatno preblažena Djevica Marija u svoje doba obitavala, misija otvori. O. *Jung,* reda Lazarista, bio je tamo i za stvar se svojski zauzeo, pa buduć to i sv. Otcu na srcu leži, nadamo se, te će radost svih gor ljiyih štovatelja bl. Gospe što skorije podpuna biti.

XXV. Mezopotamija.

83. Prigodom potresa, što je koncem ožujka prošle godine u gradu i okolini od *Malatijah* velike štete nanjeo, razorivši posve više od 2700 kuća, a oko 1400 znatno oštetio; dosta je prepatila i tamošnja armensko-katolička misija, kojoj su takodjer crkva, škole te ine sgrade oborene.

Digitized by Google

Osam Blaženstva.*)

I. Blago onim, koji su siromasi duhom.

Gospodine Isuse, rado se sjećam, kako si Ti njekoć uzašao na njeku goru u Palestini, koja bi kašnje prozvana gora blaženstva, da pokažeš, kako si hotio da nas umom i srcem uzdigneš vrlo visoko. Odanle dao si nam kratkimi riečmi poklad mudrosti, koja razsvjetljuje djecu tvoju, premda se čini da je tmina djeci ovoga svieta. Odonda je prošlo mnogo stotina godina, a svjetlo istine i ljubavi, kojim si onog dana obasjao sviet, još je živo i sjajno; mislim pače da ljepše danas svietli nego onda, kad je prvi put sinulo.

Hvala Ti, Gospodine, liepo je, veselo je, živo je, presjajno je ono svjetlo, kojim si nas obasuo s gore blaženstva; ali gdje su ljudi, koji si njim daju um razsvjetljivati, i srce grijati? A za što ne bih barem ja bio jedan od onih, koji sliede tvoj glas i za to su blaženi? Govori, Gospodine, srcu mojemu, jer te sluga tvoj ponizno sluša.

Blaženi siromasi duhom; reče Ti, Gospodine. Ova tvoja sveta rieč činila mi se s početka tamna i neshvatljiva; za tim, malo po malo, razmišljajući o njoj, sinu mi pred duševnim okom novo svjetlo; a danas je tvoja blagodat, tvoja je milost, što ju podpuno shvaćam. Blaženi su siromasi duhom. Nego stvori mi se više puta u duši ova misao: Za što da su blaženi siromasi, koji nemaju onog bogatstva, što si ga Ti stvorio? Zar nisi Ti stvorio, zajedno s nebom i zemljom, zlato i srebro, ili zar ga nisi stvorio za čovjeka? Sva materijalna dobra ovoga svieta i bogatstvo, koga nema siromah, zar nisi to sve Ti iz ničesa učinio za me i za sve ljude? Što više? nisu li donjekle i sama ta tvoja dobra odsjev božanske tvoje dobrote? ne govore li o tvojoj slavi? ne veličaju li svaki čas niemom rječitošću svojom ime tvoje? Kako dakle to, da ja ne mogu biti blažen, ako posjedujem ono, što si Ti za me stvorio, a da jesam blažen, ako toga ne posjedujem?

Oprosti, molim Te, Gospodine, slaboći uma mojega, što ne vidim jednim mahom svjetlo rieči tvoje; oprosti mi tim više, što sam misli svojoj dao, da putem ovih dvojba toliko puta luta upravo za to, da joj napokon sine podpuno svjetlo tvoje. Ali do mala pojavi mi se u duši druga misao, koja mi od tebe dolazi, jer po njoj shvaćam i i ljubim mudrost tvoju. Ti si stvorio materijalno bogatstvo za nas, istina; ali si ujedno stvorio drugo mnogo uzvišenije bogatstvo, a, što je još više, osposobio si za nj srce moje. Duhovno bogatstvo, to jest istina, dobro, sveta ljubav, mir, čistoća, jakost, umjerenost, krotkost, to je ono neprocjenivo blago, koje si meni predstavio, da se njim obogatim. Sva druga zemaljska dobra samo su sjena ovoga dobra. A ipak priliepi li mi se srce uz materijalno bogatstvo, to si me Ti sam naučio, da toga duhovnoga blaga tvojega ili ne poznam ili ga ne vidim ili ga ne ljubim. Strasti moje, uzpirivane neurednom težnjom za materijalnimi dobri, ili mi zastiru ljepotu tvoga duhovnoga blaga, ili, što je još više, silom mi ga otimlju iz srca. Živo ljubiti zajedno jedna i druga dobra, to je nemoguće.

Dakle što da učinim? Zar da se odreknem duhovnih dobara poradi materijalnih dobara? Bila bi ludost. Pa onda, tko se odrekne onih radi ovih, zar je podpuno zadovoljan? Ni po što; ako je zadovoljan, za što želi uviek druga dobra? Za što teži sad za ovim, sad za onim? Za što jadikuje i tuguje i onda, kad obiluje ovimi dobri?

Ali reci mi, Gospodine, odakle potječe ovo težko i žalostno protuslovje, da čovjek ne može srca svojega priljubiti ujedno uz duhovna i vremenita dobra, i da se sveudilj bore medju sobom jedna i druga dobra, premda si ih Ti stvorio, i to stvorio za to, da ih čovjek uživa? To protuslovje i ta borba ne potječu od tvojih dobara, Gospodine, a kud i kamo manje od tebe, nego od mene sâma; jer ja osjećam, da to protuslovje i ta borba ne dolaze iz vana, nego ih nosim u sebi, u svojem umu, u svom srcu, u svojih sjetilih, u cielom svom biću i žiću. Vjera me tvoja uči, da to polazi od grieha prvoga čovjeka; a ja to čvrsto i stalno vjerujem. Ali kad i ne bih toga vjerovao, što bi mi to koristilo? Zar bih mogao poreći samu činjenicu ili se oteti njezinim žalostnim posljedicam?

I drugu još činjenicu rado priznajem sad ponizno pred tobom, premda me ponizuje i obara u moju ništetnost. Ali ta činjenica na žalost postoji: kadgod sam pokušao da se obilnije naužijem tvojih materijalnih dobara, ma da sam uz milost tvoju

*) Ova razmatranja prevedena su iz prekrasne Capecelatrove knjižice: *Sursum Corda*, koja je u kratko vrieme 2 puta na pose tiskana, a kao 3. izdanje uvrsti ju nedavno Uzoriti pisac u 14. svezak svojih sabranih djela (Roma e Tournay tip. di S. Giov. Ev. Desclée, Lefebvre e C., 1885 ss.) O toj sbirci, ako Bog da, reći ćemo koju drugom sgodom. *M.*

Digitized by Google

prošao bez ikakvoga grieha, to su mi se duhovna dobra u srcu umanjila, ljepota mi njihova potamnjela, a ja sam oćutio da nisam tako slobodan ni tebe vriedan ni tebi drag. Mnogo truda i napora stoji, da čovjek posjeduje mnogo materijalnih dobara, i da bude siromašan duhom i blažen, kako me Ti učiš. Istina, taj napor uz milost tvoju kadkad ne ostaje bez uspjeha; a velika je blagodat tvoja kad vidimo bogataša, komu nije srce priraslo bogatstvu; ali to je takva blagodat, koju samo Ti možeš podieliti i koja samo od Tebe može doći. Bez tebe, jao bogatašem!

S velikom sam radošću vidio, da si tu blagodat izkazao onim, koji su ju zaslužili svojimi kriepostmi. O kako je liepo vidjeti kako bogataš, hoteći da bude tebi za ljubav siromašan duhom, pozivlje k bogatomu stolu svomu siromašne tvoje, te ih prima i ljubi kao braću i djecu svoju! O kako je liepo vidjeti bogataše, koji ne mare za zlato rudnika tvojih, da se obogate zlatom ljubavi tvoje! O kako je liepo vidjeti bogata i siromaha, kako se bratski u tebi ljube, kako primaju jedan i drugi nevolje i radosti svoga staleža, kako vjeruju i misle da je bogataš rodjen za siromaha, siromah za bogataša, a svi za Boga. Tko nas je ikad naučio ovu utješnu i neizrecivu istinu, ako ne Ti? A tko može dati pokvarenomu i jadnomu čovjeku, da ju shvati i oživotvori, ako ne Ti?

Evo me, Gospodine, gdje ponizno klečim do nogu tvojih, moleći te da mi dadeš da bolje shvatim i izvršim ovu tvoju presladku rieč: *Blaženi siromasi duhom!* Gospodine, po tvojoj milosti znam, da je ta rieč moj spas i moj mir, bio ja bogat ili siromah na materijalnih dobrih ovoga svieta. Ako sam bogat, ova me rieč tvoja uči, da ne ljubim bogatstva, nego da se njim služim, da dobročinstva i ljubav izkažem siromahom. Ako li sam siromah, tvoja me rieč uči, da ti se zahvalim, što si mi olakkotio time da postignem duhovno bogatstvo, bogatstvo mira, a napokon blago slave. Ali, bio bogat ili siromah, što mogu ja bez tebe? Ako mi Ti ne pružiš pomoćnicu ruku, ni najčvršće odluke moje ne će mi dati da ne padnem. Duša će moja reći: blago siromahom; nego težnja života moga ići će za tim, da si stečem zemaljsko blago i bogatstvo. Samo ako živim s tobom i u tebi, Gospodine, mogu se služiti bogatstvom i siromaštvom na slavu tvoju i na vječni spas moj. Amen.

Uspomeni † Petra Bučara,

svećenika i hrvatskog književnika.

Prečasni gospodine Uredniče! Prvi urednik „Vrhbosne“ moli Vas, da mu izkažete tu ljubav, te u dragoj našoj „Vrhbosni“ otisnete ovaj mali spomenik iskrene ljubavi i sinovskog počitanja njegovome principalu na Mrežnici Petru Bučaru, pravomu svećeniku Božjemu i pravoj korjeniki hrvatskoj.

Zaboljelo me mnogo puta u duši, kad je crna zemlja primila u utrobu svoju koga svećenika Božjega i gorljivoga Hrvata od onih starih vremena, pak mu se na žalost u našim katoličkim listovima jedva ime spomenulo. Uzaludno je opirati se struji pogubnoj našoj sv. crkvi i svetom redu našemu tako dugo, dok se mi sami medjusobno ne budemo znali bolje cieniti, dok se mi sami riečju i činom i čitavim bićem svojim ne budemo bolje zauzimali jedan za drugoga.

Kad sam si u Sarajevu bio kupio sliku „Krunisanje kralja Zvonimira“ i promatrao na njoj *bradatoga hrvatskoga biskupa* medju drugom dvojicom obričenih, uviek mi je dolazio moj Bučar pred oči. On je svojim čitavim životom bio onaj stari priprosti Hrvat. Čitavi moderni sviet ostavljao je tragove svoje samo u njegovom bistrome umu; ali njega promienio nije. Sa suzom u oku spominjem se pravih primjeraka ovakovih starih panjeva, koje je moje duševno oko već zamietiti i srce primiti moglo; a to su bili pokojni Petar pop Bajsić, župnik u mome rodnom mjestu i otac moj — pokoj im duši! — dva dobra prijatelja, dva stara panja hrvatska.

Mladji naraštaj ne poima više tih ljudi, jer ili ih nije nikako ni vidio, ili ih pako nije mogao ni htio pojmiti. Koliko je od tud nesporazumaka, poimence kod nas svećenika, medju župnicima i kapelanima nastajalo, ja dosta toga znam; ali nije vriedno, da se te rane odkrivaju. I Petar Bučar progutnuo je mnogu gorku zbog takvih nesporazumaka. Bio je ipak muž tvrda starinskoga značaja, pak se nije tužio na to pred nikim, premda je dobro znao, da mnogi opaki jezik zabada u nj upravo zbog toga, što se ga htjelo prikazati kao

Digitized by Google

starca samoživca, kao čovjeka, koji se je preživio, koji nije shvaćao novoga svieta. Ali upravo to, što je starac bistrim okom svojim vrlo dobro promatrati znao taj novi sviet i štampom ga drugima priopćivati, a ne dati se zavući u vrtlog njegov, jest znak, da je Bučar bio vriedan, da žive i dragi Bog ga je uzdržao do tolike starosti te mu dopustio, da pod stare dane bude odlikovan javno i od svojih starijih i od svoga naroda i od vrloga gradjanstva svoga rodnog grada Karlovca.

Sedam mjeseca bio sam s Petrom Bučarom na župi, pak je samo jedan jedini put preda mnom glasno žalio se na mladji sviet, pa i na one u svećeničkom staležu, zbog toga, što se kao suviše podavaju u vanjštini modernome svietu a izrugivaju se navadama starih hrvatskih popova, a da i ne nastoje zaroniti u one prilike njihove, u kojima su živjeli, a da ne iztražuju onih ciljeva, koje su oni pred očima imali. Nije pravo ni dostojno, da tko bilo u čemu naruži onoga, čije plodove uživa.

I pokojni Bučar — ja danas uvidjam — imao je podpuno pravo. U starim navikama, recimo baš i u gostoljublju naših hrvat. svećenika moglo je biti gdjekad i neurednosti, što nije nikakovo čudo; ali razboriti sudija neće zbog toga naših starih navika osudjivati, nego će radje požaliti, da onih srdačnih, veselih, živahnih sastanaka više nema, ili pako vrlo riedko; zduševni promatraoc sadašnjih hrvatskih prilika naći će, da je s onim starinskim našim navikama ponestalo dosta i onoga starinskoga žara za svetinje naše. Nismo mi, braćo draga, jošte došli do onoga blaženoga položaja, da narod samo ladnom i trieznom propoviedju podučavamo; za narod treba još vatre i oduševljenja, jer je jedva s velikim naporom stigao do pô puta, pa bi mogao malo i stati, što bi svakako bio golem nazadak.

Ja sam isto tako uviek osudjivao i one mlade ljude, koji su se svojim starim župnicima izrugivali zato, što oni nisu toliko znali, koliko mi, o raznim pobožnostima, što nisu umjeli takovom pompom obavljati mnoge ceremonije. Ovo je sve liepo i dobro, da se zna; ali ne razumijem, čemu bi se tko hvalio s time, da to zna? Svakako pak istina se priznati mora, da nas stari u mnogo čemu nadkriljuju, osobito pak svojom čednošću i onom milom prostodušnošću.

Bilo je to u korizmi 1883., kad ja napomenuh svome starcu Bučaru, kako ćemo sa prvom pričešću školske mladeži? On me u čudu pogleda. Izpovjedit će se i pričestit! kazat će starac. A ne ćemo li to malo svečanije učiniti? priupitat ću ja.

Starac se u neprilici našao. Ja sam to opazio, pa da svršimo o tome govor, zamolih ga, neka on to meni prepusti, jer sam ja i onako vjeroučitelj. Drago mu bilo. A da ste vi ljeli starca, kad je na dan sv. Alojzija pribivao toj njeznoj svečanosti prve sv. pričesti! Kad mi je iza toga moju mršavu bliedu ruku stisnuo svojom runjavom košćunatom desnicom, čisto mi je pri srcu toplo bilo.

Ovi naši starci bili su uz svoju čednost i prostodušnost jako uputljivi u sve, česa oni nisu znali. Osim toga bili su vrlo zahvalni za svaku uputu, kad su samo uvidjeli, da je ono dobro i liepo.

Bože sačuvaj, da se ja hvalim, da sam ja Bučara u što upućivao. To ne. No ja sam Bučaru bio vjeran drug, koji nisam nikada ništa učinio u svojoj službi, a da nisam njemu kazao, pitao ga i sporazumio se s njime, ma da je on meni ponovno govorio: to nije potrebno. Držim, da odtud potiče ona upravo roditeljska nježnost, kojom su me pazili koliko on, toliko njegova vriedna sestra, starica Cilika i kućanica njegova, pobožna udova. Izmedju ostaloga osobita će mi za uviek ugodna uspomena biti na one zimnje večeri, kad je nas sve četvero bilo ukupno oko stola iza večere. To je bilo pravo pravcato staro hrvatsko sielo. Dok su ženske zabavljale se svojim ručnim poslom, starac bi znao čitati sada što poučna, sada opet što šaljiva, drugi put opet što pobožna. Ovo bijaše prava naslada. Umno je znao u ta čitanja uplitati svoju šalu, koja je bila vazda pristojna i krepka; odkrivati svoje srce, koje je bilo zadojeno ljubavlju bez afektacije za Boga i domovinu; zdrav njegov sud i čisto poštenje uviek mi je kod tih prilika razgrijavalo dušu i sililo me na sve to veće počitanje prema starcu malena rasta, nabranih lica, gustih obrva, izpod kojih milo gukahu plave male oči. Nikad ja nisam niti od njega, niti od kućanicâ tražio osebujnosti; oni su meni uviek u susret dolazili. Koliko li je puta starac po podne iza ručka znao meni reći: hajdete malo u Karlovac, pa pozdravite gvardijana i našega fra. Mirka. A kad bi se ja ustručavao, on bi izišao iz sobe i doviknuo: Jozo, zaprezi! kapelan ide u Karlovac. Koliko li su puta mile staračke ruke sestre Cilike i kućanice gje. Barbare umatale noge moje, kad sam polazio k bolesniku ili kamo u službenom poslu, te me u ljutoj zimi svojim maramama zagrtale, dok ja si-

Digitized by Google

romašak nisam imao ni poštena zimska kaputa. I kad se povratih, jedna mi je nosila toplu vinsku čorbu, druga čiste čarape, da se presvučem i ne ozebem. Suzo čista, što mi i sad na tu spomen iz oka izmiljaš, ne stidim te se. Kroz tebe vidim onog dobrodušnog starca Bučara, koji je, da bude družtvo podpuno, prišao k nama, veselio se toj njegi te mi pružao njekoliko izpisanih araka: „Evo, kapelane, i od mene milošta mala. Dok ste se vi trudili za Boga i duše, nisam se ni ja htio lijeniti, pa evo napisah nješto, neka naš dragi narod čita. Pogledajte, valja li šta god; ako ne, a vi podpalite peć i tako se zabavite i u moje ime!“ —

Kolike li čednosti od starca, koji se punim pravom broji medju muževe ilirske dobe! I on se nikad nije stidio, da mi dade pregledati svoj sastavak i da zatraži moj sud.

Ja sam mu ljubav ljubavlju vraćao, koliko sam mogao, pa sam i ja znao kad i kad donieti sastavak svoj, da ga čitam na našem srdačnom prêlu. Četrdeset punih godina dobe rastavljalo nas; ali je starac mene mladića gledao toli zaljubljenim mladenačkim očima — tà ja sam i gledao uviek samo te dobre oči — kao da on odobrava to mladenačko maštanje; a držim za stalno, da je on samo htio, da me potakne na ozbiljni rad. „Gle — znao bi se nasmijati i reći — moj kapelan malo da me ne ponese medju naše stare Ilirce! Bože, Bože, kakova su to vremena bila“! . . . . I on bi pričao, pričao o onim ljudma, njihovim mislima i željama, na svoj posebni način — i vječna šteta, da nije toga napisao.

Bučar nije nikada bio bezposlen. Ustajao bi u 5 sati svaki dan, te bi, ovršivši svoje duhovne poslove, uzeo pero, da štogod privriedi knjizi hrvatskoj. Ja nisam pozvan, da o njegovu radu sud izričem; ali to moram kazati, da je Bučar bio savjestan radnik, a pri tom vrlo čedan. Njegovih radnja u rukopisu nisi smio raščinjati gramatikalnim nožem; nu zato te je sadržina i duh jezika tim više osvajala. Ovo će najbolje znati posvjedočiti i oni, koji su se, redigujuć u Zagrebu njegove radnje, dosta i namučili; ali mu radnjâ nikad odbijali nisu upravo poradi zdrave sadržine, poradi njegova jezika, koji je on potanko poznavao i kojim si je on znao otvoriti put do srca puka, pa zato punim pravom zaslužuje ime: *pučki pisac.*

Ne valja ipak pomišljati Bučara piscem od zanata. Nikad se on nije silio, da piše. Kad bi se pak desila prigoda pametnu razgovoru, Bučar je odmah odložio pero, da prihvati živu rieč. Osobito je on volio da govori sa svojim priprostim župljanima, koji su kô negdašnji graničari otvoreni bili. Nikad on nije prepušćao nutarnje duhovne službe kapelanima, dapače i nedjeljne crkvene službe bratski je s kapelanima dielio i u visokoj starosti svojoj, pri čemu je opet vanrednu čednost pokazivao. Ako je on propoviedao, ja sam pjevao pučku misu i obratno. I tako smo uviek zajedno bili kod čitave službe i nikad nije propustio, da kod ručka ne traži od mene sud o propovjedi, koji mu sud nikad nije bio dosta oštar. On je sudio i moje propovjedi; ali je taj sud, kako si svatko može pomisliti, bio doista očinski sud; jer je starac uviek i uviek nastojao, da u drugome pobudi što veći mar i ljubav k poslu za duhovno i tjelovno dobro puka našega. S toga istoga razloga znao je, kad je samo liepi dan bio, saći medju puk prije mise i večernjice, a osobito iza večernjice, gdje bi se i do mraka znao voditi razgovor.

Bučar je po čitavome svom biću bio čovjek druževan; ali u moje vrieme slabo je s kime drugovao, osim franjevaca karlovačkih, kamo smo redovito dolazili u tjednu po jedan put. Neću iznositi razloga, zašto se je Bučar onda nješto kao tudjio od svieta. Zlobnicima, koji su tomu podmetali nečiste razloge, najbolji odgovor dadoše velike počasti ne samo kod sprovoda, nego i ovo njekoliko pošljednjih godina, što mu ih sugradjani njegovi izkazivahu; čemu je povod dao ne samo njegov rad, nego i njegova lična susretljivost prema njima.

Ako je Bučar volio knjigu, da njom pomogne narodu svome, koga je iskreno i žarko ljubio bez frazâ, kako već rekoh; ako je Bučar volio još više živi razgovor, poimence sa prostim narodom, da mu zaviri u srce i oplievi tu njivu Božju; ako je Bučar, gdje god je mogao podpomagao i voljom i činom svako pošteno pregnuće za narodnu hrvatsku stvar: to Bučar nikad i nigdje nije propuštao budi pod kakovom izlikom svoje duhovne dužnosti, službu duhovnoga pastira. Bog, vjera, duša, čisto poštenje naroda prije svega, a onda stvari zemaljske. I tako je bio Bučar pravi apostolski vojnik: „*Za krst časni i slobodu zlatnu.*“

Petar Bučar bio je i vanjskim svojim držanstvom i svojim kućanstvom pravi stari hrvatski svećenik. Njegova kuća čista i uredna bez nepotrebnih nakita, koje je on iz dna duše mrzio; nje-

Digitized by Google

govo odielo čisto i priprosto, ali uviek dostojno; njegov stol jednostavan gradjanski bez traga škrtosti kao i bez traga razmaženosti.

Ovo je sve bezdvojbeno doprinjelo, da je Petar Bučar poživio *sedamdeset i devet* godina štovan i čašćen od najplemenitijih svojih sugradjana Karlovčana, iskreno ljubljen kako od svojih drugova u vinogradu Gospodnjem, tako i od svojih ovčica, koje je duševno pasao zlatnom svojom riečju i čistim, priprostim, ali uzornim u svakom pogledu životom.

Dobri starče! Moj odani prijatelju i pravi oče! Oprosti njegdašnjemu svomu mladomu drugu i pomagaču na njivi Gospodnjoj, što glasi ime čestito Tvoje izpod kršnoga Trebovića dičnim sinovima Bosne ponosne, koju si Ti ljubio tako žarko, tako pošteno — Ti nisi nikad ljubio izticanja. Počivaj dakle u miru. Laka Ti bila zemljica crna. Molim Te, dobri oče moj, na rastanku s Tobom za jednu samo ljubav još: Pred priestoljem Božjim moli se za cjelokupni narod naš — ali nas ovdje osobito imaj na brigi — da dragi Bog dao, te spoznamo poput Tebe, da je prvo i najpotrebitije svakome čovjeku znati da ima jedan Bog i jedna duša i jedna vjera i jedno ljudsko poštenje — pošten i dobar narodni glas. Nema li toga, neka voda nosi i zlatan pâs! *Petru Bučaru čast i poštenje!*

Viestnik.

Naša domovina.

(Disputa u našoj bogosloviji.) Na praznik sv. Tome Akvinatskoga, zaštitnika svoga, prirediše vrhbosanski bogoslovci opet javnu „disputu“, kod koje bijaše prisutan presv. gospodin nadbiskup s kanonici i tajnikom, preč. o. redodržavnik sa svojim tajnikom, Mons. dr. Nikola Seng, vojnički župnik, dr. Hromadka, vojnički kapelan, te veleč. oo. profesori bogoslovja. Pitanja *theologiae dogmaticae* branio je č. g. *Andrija Kaparović* proti č. g .g. *Ivanu Mitroviću* i *Marku Tvrtkoviću;* pitanja *theologiae fundamentalis* branio je č. g. *Marijan Vujnović* proti č. g. g. *Stjepanu Oršiću* i *Ivanu Šariću;* pitanja *ex philosophia* branio je č. g. *Pavao Pajić* proti č. g. g. *Ladislavu Krenelsu* i *Matiji Bekavcu.* Na koncu je bogoslovac č. g. *Evgenij Tvrtković* čitao razpravu: *Celibat za prvih 6 stoljeća na istoku i zapadu.* Zanimivu razpru pratili su prisutni pomno, te se zadovoljni rastali, a presvietli gospodin nadbiskup sa svakim je bogoslovcem ljubezno izmienio njekoliko besjeda.

(† Fra. Ivo Gjebić-Marušić.) Iz Carigrada stiže nenadana viest, da je 28. februara preminuo, udaren od kapi, mladi ovaj bosanski franjevac, koji je onamo boravio od zadnjega kapitula franjevačkoga. *R. i. p.!*

(Göszl Ivan.) Bivši prvi tajnik nadbiskupa Vrhbosanskoga, a za tim kroz dulje od 10 godina župnik Sarajevski, vraća se danas u nadbiskupiju zagrebačku, gdje mu je privremeno povjerena župa Kutina. Velečastni gospodin odlučio se sam da napusti službu u nadbiskupiji Vrhbosanskoj, gdje je mnogo trudio, u prvo doba i mnogo patio. Za svako dobro sjeme, što ga je ovdje posijao, neka primi i od nas iskrenu hvalu, a plaća mu bila obilata milost Gospodnja, koja ga pratila u novom mu djelokrugu. Upravu župe Sarajevske povjerio je presv. g. nadbiskup privremeno svomu tajniku veleč. g. *Stjepanu Hadroviću.*

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište: Janeczek Milan,* duhovnik u Lippi 15 for.; N. N. na slavu Božju 7 for. 40 nvč. Zahvaljujući toplo svim dobročiniteljem preporučamo i u buduće njihovoj blagovolji ovu našu veliku potrebu. — Za *crnce u Africi:* Koraće 1 for. 70 nvč.; Korićani 2 for. 57 nvč. — *Petrov novčić.:* I. K. 1 for.

Cislajtanija.

(Krist i njegova nauka.) Isusovac *Abel* razvijao je pred mnogobrojnim slušateljstvom svojim liepe misli o tom. Nije čudo, reče on, što mnogi Isusa ne ljube, kada ga pravo ne poznadu. Muževi kršćani valja da nastoje, kako će ga upoznati, a učeni redovnik pokazao im ga je u njegovom nauku, koji da bijaše puku namienjen i prema njegovim potrebam udešen. Isus Krist sam ne taji, da je njegova nauka najprije za puk i za one, koji nisu oholi, koji se ne stide puka. Ivan Krstitelj svojom pojavom i propoviedanjem svojim u velike se dojmio židova. Tada se javi Krist, te poče učiti po cieloj zemlji. Učenici Ivanovi s ljubomora rekoše Ivanu: „Učitelju, odakle ovomu pravo da propovieda?“ A on će im: „Pitajte ga sami!“ i tako poslaše oni k Isusu odaslanike, koji će ga pitati: odakle mu vlast da uči? Spasitelj im odvrati: Idite k Ivanu i recite mu: Sliepi vide, hromi hodaju, gluhi čuju, siromašnim se propovieda evangjelje. Ivan će to već razumjeti. Kao značajnu biljegu stavlja Spasitelj to, da se množiji siromašnoga puka naviešta blaga viest. A i inače pokazivao je on svoju namisao, da radi za puk. Mi ne možemo svojih roditelja birati. Nu Isus bio bi si mogao odabrati posve drugčije roditelje, nego li bijahu Marija i Josip, siromašani drvodjelac.

Digitized by Google

Da je Krist bio sin odličnih roditelja, kod svih velikaša bila bi stvar ukusa, da budu dobri kršćani. Nu jer si je odabrao siromašnu majku, a hraniteljem siromašna drvodjela, srame se mnogi da budu sljedbenici Kristovi. Nu tko hoće da iskreno stoji uz svoj puk, mora baš za to ljubiti Spasitelja. Isus je imao dosta jakosti, da s priestola svrgne kralja i silnika Heroda; nu djetešce Isus htjede pripustiti, da sa siromašnimi svojimi roditelji bježi u Egipat i gladuje u pustinji. U Nazaretu ostaje u radionici sedamgodišnji dječak, sedamnaestgodišnji mladić, dvadesetsedamgodišnji muž. Gradjani Nazareta svi ga znadu, on im mora nositi u kuće stolove, klupe, ormare, što su kod Josipa naručeni. Svi siromašni ljudi drže: on je pučanin, djetić drvodjelac. Kad je kasnije pojavio se kao učitelj, čudili su se tomu fariseji i pitali: „Odkle ovomu znanje? Nije li on sin drvodjele?“ Spasitelj se naime nije stidio, da ga drže radnikom, a to je baš ponos kršćanskoga puka, da je Sin Božji, gospodar vječnosti, sišao na zemlju, te hotio biti siromašan radnik. Božanski Spasitelj broji se u puk i time se tumači, da mu ljudi prinose otvoreno, pouzdano srce. Kada je napokon Spasitelj počeo javno učiti reče: „Lisice imadu svoja duplja, ptice svoja gniezda, a Sin čovječji ne ima o što da nasloni glavu.“ Ni tu se ne stidi svoga siromaštva. — Nadalje *način,* kojim je Gospodin učio, bijaše udešen na pučku. Puk ljubi priče, prispodobe, poviestice; puk voli ono, što je u umjetnosti naivno. A u načinu Gospodinovu prevladjuje ono, što je jednostavno, naravno. Govori u pričah i prispodobah, prem je mogao prikazati duboke istine vjerske uzvišenim, dubokim, naučnim načinom. To razumije puk, a može i naobraženi, ako je ponizan. — Puk ljubi da bude otvoren, iskren, pošten, pa prije i neuljudan, nego neiskren. Ova otvorenost jest temeljni potez u načinu, kojim Isus uči. Otvoreno on kaže, da njegova nauka nalaže težko breme, da je put u nebo strm, vrata uzka, da ih malo tim putem ide; on otvoreno zahtieva samozatažju i ljubav križa. Ne igra se kitnjastimi besjedami i izpraznimi obećanji, nego naviešta svojim učenikom progonstvo, svojim apostolom mučeničku smrt. — Isus uči na pučku, jer javno progovara puku. Ništa on ne ima da drži tajno. Na to se je i pred Kajfom pozvao. — Spasitelj naš ne izlaže drugih mjesto sebe, nego sebe sama, dočim svoje učenike brani i štiti, pa bi i Judu još hotio spasiti, da ga fariseji nisu ostavili u sdvojnosti. — Da je nauka Isusova udešena za puk, svjedok je i *sadržina* te nauke. Bogatomu mladiću, koji htjede da bude savršen, preporuča Gospodin, neka sve proda, te razdieli siromahom. Na to se nije mogao mladić odlučiti, a Spasitelj pogleda ga milo i reče: Oj, kako je težko, da bogataš unidje u kraljestvo nebesko. Isus je ljubio mladića i sažali mu se nad njim. On zove blaženimi siromahe duhom, jer je njihovo kraljestvo nebesko. Siromah ne može si priuštiti nasladâ, pa to baš i jest njegova najveća sreća, što on kadkada s neznanja nesrećom smatra, jer mu i zdravlje tjelesno čuva i veću mu nagradu na nebu sprema. Spasitelj propovieda *zakon pravednosti* prema siromahom, prema radnikom. Dok se nauku Kristovu priznavalo, siromahom je puno bolje bilo; srednji viek je za zanate zlatno doba. Odkada vjeru izčupaše iz srca puka, počeše padati radnički stališi. I *zakon ljubavi* propoviedao je Spasitelj n. pr. u priči o siromašnom Samaritancu. A kako divno je Crkva taj zakon do danas vršila n. pr. u družtvih sv. Vinka, sv. Jelisave! Svako siromaštvo i svaka nevolja ne dade se odstraniti, ali nam valja činiti, što možemo. Tko našega Spasitelja ljubi, zaključio je govornik, ima i srce za puk, pa se vi, muževi kršćanski, u svojoj kršćanskoj vjeri ne dajte smesti prigovaranjem, vikom, piskaranjem, stojte čvrsto uz Isusa Krista, on ostaje prijatelj siromašna puka, radnikâ sada i do sudnjega dana!

Prosvjeta.

— *Upravljajući odbor* književnoga družtva sv. Jeronima saobćio je: Glavna skupština društva sv. Jeronima prihvatila je prijedlog upravljajućega odbora, da se davaju svakogodišnje knjige društvene *seljacima, obrtnicima, radnicima* i *školskoj mladeži* za 50 novčića. Molimo dakle u ime pučke prosvjete sve prijatelje puka i naše knjige, koji živu u puku, da nam što više ovakovih pretplatnika saberu. No da se uzmogne naklada knjigama točno opredijeliti, primat će se ove godine takovi pretplatnici samo do 31. ožujka t. g.

— Družtvo *Pučka knjiga* izdala je X. knjižicu (god. III.): *Zrcalo čudorednoga života.* I. dio. Napisao fra. Mate Ivanišević. Pisac šalje ovo dielce narodu hrvatskomu, da ga još jače učvrsti u svetoj vjeri, da mu primjeri iz života pokaže, kako mora živiti i raditi, kako mora ljubiti svetu vjeru, ali i svoju milu otačbinu Hrvatsku.

— Uredničtvo *Nevena* u Subotici odlučilo je izdavati *Pučku knjigu* za bunjevce i šokce, kojom želi pobudjivati ljubav za štivo. U I. svežčiću donielo je kao *Preljski dar* jedan dio umjetnih pjesmica iz *Nevena,* da u prvom redu svojim pjesnikom i ovako zahvali. Ciena je knjižici 10 nvč.

— Prof. na bogoslovnom fakultetu hrvatskoga sveučilišta dr. *Ivan Bujanović* izdao je dogmatičku monografiju pod naslovom: *Eshatologija,* a kani izdati i cielu specijalnu dogmatiku. Preporučamo tu liepu knjigu. Ciena 1 for. 50 nvč.; svećenici mogu ju dobiti erga 4 sacra kod pisca; klerici za sniženu cienu od 1 for. Kupiti se može u svih knjižarah zagrebačkih.

SADRŽAJ: *„Naša diko, naša slavo!“* — *Družtvo „francezke katoličke mladeži“ u Lourdes-u* (F. D.). — *Katoličke misije.* — *Osam blaženstva.* — *Uspomeni † Petra Bučara.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI LIST BOSNA PROSVJETA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 7. | U Sarajevu 1. travnja 1894. | God. VIII.

Vjera.

3. Obći razlozi, s kojih vjera pada.

Poganski duh.

1. Koban razlog, s kojega vjera pada onako, kako to ocrtasmo, jest taj, što se šire poganski i prevratni nazori.

Poganski duh zagospodovao je opet u petnaestom vieku, u doba „preporoda“ (Rennaisance), a nastavlja haračiti na polju književnom, gdje nije prestao da gospoduje i zadahnjiva. Prevratni duh provalio je 1789. proglasiv čovječja prava, a bani se svaki dan više i više.

2. Ova dvostruka zaraza nazorâ poganskih i prevratnih učini, te je sviet kao uronjen u posve pokvareni vazduh, a ujedno da njime žestoko pokreće sensualisam, što se sa svih strana javlja; nezavisnost uma i volje, što zanosi svaku dušu. U krilu ovoga izopačenoga vazduha, vjera ne samo da je izgubila svoja dva bitna počela: *osjećaj i naviku nadnaravnoga,* te *počitovanje i ljubav ugleda;* nego povrh toga tako njome potresaju, na nju navaljuju, nju pogrdjuju i progone, te nuždno slabi i pada danomice to više.

3. Duša ljudska, u devetnacstom vieku, slična je neplodnoj i odviše rahloj zemlji, izvrgnuta na površini žestokim vjetrovom. Dobro sjeme evangjelja, vjera, može tu jedva niknuti, te potjerati stabljiku tanku i slabu. Dogodi li se kadkada, te je pustilo duboko korenje, da budne stablo, a tada vihar postane tako žestok, te blagosoveno drvo izčupa i slomi! Danas su vjernici, što vjeruju, poput Daniela u jami, ili kao mladići u peći. Treba čudovito posredovanje Božje ili njegovih angjela, da ih se obrani od razdirućih zubova lavskih ili od proždiruće žeravke ognjene.

4. Govoriti ćemo najprije o duhu poganskom, te o nepredobitnih zaprjekah, što ih nalazi vjera u današnjem svietu na polju naučanja i uzgoja. Poganstvo u naučanju dobro je nazvao uvaženi pisac *crvotočem.*[1]) Knjiga je njegova mnoge razpalila; radi nje imao je on mnogo da trpi, a to znači, da je on na duboku i pokrivenu ranu stavio prst, oštar nož, goruće željezo, pa usljed toga to glasno zapomaganje. A glas njegov bio bi mogao izcieliti veliku ranu, da ga na nesreću prečuli nisu.

5. Govoriti nam je ovdje jezikom nepoznatim, ili barem posve zaboravljenim, što ga više ne razumiju ili neće da razume, jezikom *nadnaravna.*

---

[1]) *Le ver rongeur des sociétés modernes,* ou le paganisme dans l' éducation, par M. Gaume. — In 8o, VII — 414 p. Paris, Gaume frères, 1851. — La revolution. Recherches historiques sur l' origine et la propagation du mal en Europe, depuis la Renaissance jusqu' à nos jours, par M. Gaume, 12 vol. in 8°, Paris, Gaume frères.

Digitized by Google

Nadnaravno, to je kao zrak za ptice, kao voda za ribe, za one, što živu u njegovu krilu, pa ga kao izvrstnu stvar blagosivlju. Nu oni, što su po naravi ili od navike pošli drugim pravcem, bježe i kunu ono, što je nadnaravno. Evo tajna, zašto se danomice to više odbacuje vjera.

6. Kada biće kakovo nije bilo nikada, ili dugo već potreseno naravnim svojim gibanjem, kvari se, trune. Ribe i korepnjaci, što živu u podzemnih vodah, kamo svjetlo nikada doprlo nije, kaošto ptice, koje se hrane u dubokih i tamnih solarah, sliepe su; njihovo oko, ostavljeno sebi samomu, ostaje nerazvijeno.

Isto tako ne mogu da shvate nadnaravno oni, koji su usljed nesretnoga svoga poroda, svojih družtvenih odnošaja, žestine svojih strasti, posebnih svojih nauka ili razlikosti svojih posala dovedeni u sviet, kamo svjetlo vjere više doprieti ne može. Čovjek živinski, kaže veliki apostol, ne razumije ono, što je duha Božjega; to je za nj ludost; on toga ne može shvatiti, jer bi morao suditi prema duhu, a on je postao put. Oko njegova razuma, ako i nije posve sliepo, a ono je bolestno, pa ga svjetlo zabliešti, utrudi i rani.

7. Ljudi prosvietljeni, koji bi u poredku znanostî i umjetnostî držali da ih vriedjaš, kad bi govorio o ručku bez kuhača, o uri bez urara, o slici bez slikara, o kipu bez kipara, o pjesmi bez pjesnika, o knjizi bez pisca, bez slagara, bez tiskara, progutnu kao vodu nesgrapnost: sviet bez Boga, čudesno uredjenje bez vrhovnoga vještaka, pojave i zakone gibanja i života bez prvoga pokretnika, bez daha stvarajućega, bez zakonoše neovisnoga. Čim ih izvedeš iz malešnoga svieta, gdje se zatvorili bijahu, njihov razum prihvaća samo taj sustav bez smisla: učinke bez uzroka. Stadoše na stanovište nemogućnosti, a na tom stanovištu laž imade pravo, a istina krivo.

8. Oni ili ne razumiju ili se smiju svemu, što je za nas najjednostavnije, najnaravnije, bezuvjetno sigurno, bitno nuždno: da postoji Bog, dobri i zli dusi, da je duša naša neumrla, da ima budući život, pa vječnost blažena i nesretna. To je njim kan da govoriš sliepcu o svjetlu i bojah, a gluhu od poroda o zvuku i o skladu! Kad bi barem bili čedni kao sliepac i gluhi! Oni ne preziru, ne žale se na braću svoju sretniju, što vide i čuju; oni im priznavaju, te imadu pravo, da oplakuju njihov udes.

9. Da pokažemo, koliko upliviše družtvo, navika i uzgoj na naš sud i na naše nazore, spomenut ćemo primjer, koji nam pokazuje, dokle je segla poplava duha poganskoga. Fenelon bijaše si tako prisvojio klasičke ljepote Atinske, te je u svojih listovih o besjedničtvu izrekao ovaj čudnovati sud: „Izumitelji neimarstva, koje se gotičkim zove, mislili su bez dvojbe nadvisiti neimarstvo Grčko. U grčkoj sgradi sve je jednostavno, sve izmjereno, sve uredjeno prema porabi, ograničeno na pravu potrebu. Usuprot gotika diže na veoma vitke piljeve ogromne svodove, što sižu do neba; sve je izrezuckano kao iz papira, sve je prozirno, sve je u zraku. Nije li naravno, te su si prvi gotski neimari laskali, da su svojim taštim tančenjem nadkrilili jednostavnost grčku! . . . Lucijan morao je naravno držati, da je veći nego Sofokle. Tasso mogao se je nadati, da za sobom ostavlja Virgila i Homera!“ Gorostasi oni dakle, što su stvorili divne one spomenike, kojim se jednodušno u zanosu divi naš viek bez vjere, u očima su duhovnoga pisca *Telemaka,* knjige kršćanske u obliku posve poganskom, bijahu prema neimarom bajoslovja ono što Lucijan prema Virgiliju, Seneka prema Sofoklu, Tasso prema Homeru! Nu ajdmo na stvar.

10. Vjera kršćanska bijaše nadvladala poganstvo, nesmiljenu silu, laži-mudrost i krivjerstvo; osvojila bijaše napokon sviet! Kad su u krilu carstva, kojim upravljahu uškopljenici, a navaljivahu na nj varvari, umovi i značaji najsramotnije zabludili, Oci crkveni, Atanasij, Ambrosij, Augustin postadoše rječita i prihvaćena jeka najčišće nauke, najuzvišenijega ćudoredja. Njihov veleum jedini uzpravan stoji, dok sve naokolo pada. Oni se uzpravljaju kao utemeljitelji posred razvalina. Tako su oni u istinu graditelji velike sgrade vjerske i političke za budućnost. Rimsko se carstvo srušilo; Evropu je evangjelje prosvietlilo.

11. Ostade jošte da se izkorjeni zadnji ostatak divljačtva i prostote. Nu družtvo je već kršćansko u svom jeziku, u svojih uredbah, u svojih umjetnostih. Duh, shvaćanje, maštanje naroda dobilo je pravac. Strasti su još žive i žestoke; stari kvas poganstva nije još posve odstranjen; on vrije i u svetištu Crkve, u krilu svećenstva, koje ne živi vazda uzorno; ali vjera gospoduje nad svim i po njoj umanjena je sablazan veoma. Svaki si dozivlje u pamet ove rieči božanskoga Učitelja, koji trpi Judu u svom družtvu: Činite ono što vam kažu, a ne činite ono, što oni čine.

12. Vladajući svietom više od hiljadu godina,

Digitized by Google

kršćanstvo stvorilo si je jezik za sebe, da izrazi svoje misli jednostavnije, sladje, uzvišenije, dublje. Ne njeguje jedino oblik, što je potrebno bilo poganstvu, da prikrije neugladjenu i siromašnu jezgru; usuprot oblik izčezava koliko je moguće, da ne potisne na drugo mjesto veličanstvenu ljepotu jezgre. Množtvo veleuma, sv. Leo Veliki, sv. Grgur Veliki, sv. Anselmo, častni Beda, Lanfranc Cantorberyški, sv. Bernard, sv. Franjo Assiški, sv. Bonaventura, sv. Toma Akvinski pučkim su učinili savršeno izražavanje mislî i osjećajâ kršćanskih. — Popievke trubadurâ, priče, vitežki romani, pjesme Dantea i Petrarka otvaraju mašti i liepoj knjizi novo obzorje.

13. Prvih već vjekovâ srednjega vieka kršćanski sviet bijaše stvorio remek djelâ umjetnosti, nu početkom XI. vieka rekao bi, da je božanskim zanosom proniknut. Medju narodi nastade uzvišeno takmenje, tko li će podignuti ljepših spomenika. Nikada Rimljani nisu toli obilno sipali novac, da podignu svoje ogromne, nu trome sgrade, svoje vodovode, svoja trkališta, svoja borilišta, koliko naši pobožni djedovi, da sagrade i ukrase svoje stolne crkve. Tri su vieka jedva minula, a Europa zasja od nedohitnih djelâ neimarstva, kiparstva, slikarstva, rezbarstva. Nepoznati velikani pružaju u zrak ladje, tornjeve gotike gorostasnih ali posve skladnih razmjerâ. Kipari božanskim dahom zaneseni, režu nebrojene šiljke, kojih vitki vršci čini se da se viju k nebu, te iz kamena ili marmora izvode ciele čete kipova divnih s veličanstvena držanja, naravnosti u odielu, a izvornosti i uzvišenosti progovarajućih glavâ. Kist slikarâ, Cimabué-a, Fra Angelica, Pisania, Giotta, Bellinia, Hemmelincka, Alberta Dürera, Vanuccia itd. piše načinom odlučnim divnu velepjesan kršćanstva, te izražaj lica dotjeruje do savršenstva. Mozaisti prave podove i prozore u naših crkvah u hiljadu boja; slikari na staklu poviedaju dogodjaje iz evangjelja u potezih svjetla i vatre uznosne. Rezbari, zlatari, draguljari, vezilje natječu se s toliko žara i uspjeha, te ne ima priproste crkve, siromašna samostana, koji ne bi imao u riznici umjetničkih predmeta. Zapad postade ogroman muzej, muzej čist i ćudoredan remek-djelâ, što ih je zamislila nadčovječna umjetnost.

14. Razum kršćanski, poučljiva kćerka vjere, uzev izhodištem istine, što ih je naučio u ovoj nepogrješivoj školi, tražio je, da im odkrije prikrivene odnošaje, pokazivao je njihovo bogatstvo i neizmjernu različitost, te je tražio obilno ih primjenjivati uz koristne plodove. Znanosti uzko povezane sačinjavale su obitelj posve podredjenu. Bogoslovje bijaše majka i kraljica; druge znanosti bijahu joj kćerke i podložnice. Majka je zapoviedala i davala pravac; kćerke su radile svaka u svom djelokrugu za obće dobro. Odatlje onaj velebni sklad, što čini od djelâ sv. Augustina, sv. Anselma, sv. Alberta Velikoga, Aleksandra Halleškoga, sv. Izidora, a osobito sv. Tome Akvinskoga, sjajnu zoru, što svojim sjajem razsvetljuje sva pitanja najzakučastija vjerska, politička, gradjanska, obiteljska. Znanosti umstvovanja, kao baštinice mudroslovja crkvenih Otaca, oslonjene na nepomične vjerske zasade, složne i stalne u njekih načelih, dosegle su u pitanjih svjetovnih visinu i obseg, kakova nikada poslie. Mudroslovje bijaše tada sjajna baklja, koje je poput bieloga dana razsvietljivalo sva pitanja gledom na Boga, na čovjeka, na družtvo. Valjalo je samo još izpitivati tajne svieta tvarnoga i životinjskoga, pa eto već se pojavljuju na površinu osnivači kemije, fisike, astronomije i fisiologije, Roger Bacon, Rajmundo Lulle, Paracelse, Guttemberg itd. Um ljudski bijaše već obreo sjevernicu, pušćani prah, tiskarstvo itd.

15. Sriednji viek dakle, ili bolje *viek vjere,* toli ponizivan, toli ocrnjivan, bijaše u istinu velik. Badava ćeš tražiti u poviesti cieloga svieta većega kralja nego li bijaše Karlo Veliki ili savršenijega nego li je sveti Ludovik; um dublji i svestraniji od Tome Akvinatskoga; pisca zanosnijega i besjednika rječitijega od sv. Bernarda; spomenike, koje bi više oživljavao duh kršćanski, nego li su to stare katedrale; urese sjajnije i duhovitije, poučnije, nego li su slike na staklu po naših basilikah; veledušniji polet i pravu odvažnost nego li kod križara, neustrašivost bolje vitežku nego li kod vitežkih redova; veću samozataju i ljubav za puk nego li kod prosjačke Braće; ljubav uzvišeniju nego li kod redovnika zavjetovanih da oslobadjaju robove. Ne, nikada ne bijaše toli velikih djelâ i tako velikih muževâ, jer nikada ne bijaše svetaca toli junačkih krieposti.

16. Poganstvo je posve svladano i kao izbrisano sa zemlje. Koliko je samo moguće osnivalo se ovdje kraljestvo Božje, kraljestvo Isusa Krista, koje je upravljalo, vladalo, zapoviedalo po svojoj svetoj crkvi. Sva Evropa pokazuje se prema njoj puna podložnosti i sinovske odanosti u svojoj vjeri, u svom životu javnom i sukromnom, u svojih uredbah, u svom mudroslovju, u svojih umjetnostih,

Digitized by Google

u svom jeziku itd. To je u istinu njiva gospodareva posve očišćena, duboko poorana, osobito ognojena, vanrednom pomnjom zasijana. Iz svega smio si zaključivati, da će biti obilate žetve.

17. Nu na žalost njekoliko godina iza toga nadodje pogibelj, te će izčeznuti sve ove sjajne nade. Čuvari polja, odviše povjerljivi, zadriemaše; neprijatelj dodje i posija kukolj obilatom rukom. S početka ne pokaza se ništa, ali kada su stabljike porasle, klasovi se načinili, opazi se, da je u pšenicu ušlo ljulja. Uplašeni stražari pohitiše k gospodaru i s daleka zavapiše: Nisi li ti posijao na svoje polje dobro sjeme? bez dvojbe! Odkle dakle kukolj? To je djelo neprijatelja, duha paklenskoga, koji je uztrpljivo očekivao čas gdje će moći osvetiti se.

18. Oko 1453., protjerani iz Carigrada, što pade pod udarci Muhameda II., dodje velik broj naobraženih Grka u Fiorencu, donesav djela mudroslovja, besjedničtva, pjesničtva, umjetnosti poganske, čemu su se oni oduševljeno divili, te kliknuše: Barbare uči! Evropom je tada potresao duh prevratni, posljedica vjerskoga razkola zapadnoga; zavodljivomu glasu novih apostola odazva se ogromna jeka. Proteklo je jedva njekoliko godina, pa se već ne pita van samo za pisce i umjetnike Rimske i Atinske, za djela iz dobe Augustove i Periklove. U sav glas hvali se ono što zovu *renaissance-om,* a što nije u istinu van kobni povratak k poganstvu.

19. Drvo se pozna po plodovih, sudimo renaissanceu po njenih plodovih, pogledajmo letimice što je učinila na polju književnosti, umjetnosti, filozofije, znanosti, obuke, vjere.

20. Čim počeše učiti i tumačiti neumorno književna djela starodrevnosti, prihvatiše njihova načela, proniknuše njihov duh, a u nazorih nastade ogroman prevrat. Ljepotu, divotu svetih knjiga osudiše za vazda; moderni um postade skutonoša poganske estetike, a tako postade književnost, koja ponizuje um, snizujući ga da bude puki nespretni prepisar.

21. Poganski pokret uze velik mah, on povuče sve. Bajoslovje, poganstvo zadahnu književnost, unidje na pozorišta. Oko će ga svagdje zamjetiti, uho svagdje čuti, ono usječe u duše slikâ, načelâ, osjećaja posve tjelesnih. Stari učitelji postadoše vrhovni upravitelji života i težnjâ. Erazmo, jedan od kolovodjâ renaissance, uzkliknu: „Cicero, božanskom svojom rječitošću i svojom svetošću (svetost Ciceronova!) čini me boljim“. Poganski fanatizam obuze duhove: književnost je poganska, pjesničtvo pogansko, isti jezik je poganski.

22. Umjetnost opet udari pravcem još više poganskim. Kist slikarâ zadahnjuju samo božanstva i bajke poganske. Bogovi i božice poganske, posve gole, rese javne galerije i muzeje ili sukromne palače velikaša. Svuda samo Venere, Nymphe, Gracije itd. Pogrdiše i samu svetost hramovâ pravoga Boga. Angjeli postadoše goli geniji; svetci, svetice, krieposti ljudske žene su jedva obučene. Kolik skup puti, primjerice, na glasovitoj slici Michael Angelovoj o posljednjem sudu! Ne bi li rekao, da su to gorostasi, koji gomilaju Pelion na Ossu, pa stadoše uplašiv se srditosti Jupitra gromovnika! Unidjite u najglasovitije svetište poganske umjetnosti Renaissance, u palaču Pitti u Fiorenzi, u kojoj ima dvanaest dvoranâ, svaka posvećena božanstvu poganskomu, što se sjaji na stropu uz nečista mu svojstva. U priedmetih svjetovnih savršenost, koju nasljedovat ne možeš! Razmjeri pravilni, položaj naravan, lice izrazito, boje prema istini i bogate, oblici liepi, osjećaji nježni, pa ništa, posve ništa ne možeš poželiti. Ali u predmetih vjerskih koli žalostna oprjeka! Slikar ih je učinio prema svojoj slici ili češće prema slici svojih poganskih uzoraka. Svetci, svetice, angjeli, mučenici imadu lice slično Apolonu, Jupitru, junakom i junakinjam starodrevnosti. Svuda je misao poganska, svuda put, koja se odkriva drzko, te stidljivost mora nikom poniknuti a kriepost zacrveniti se. Za Perugina ili za prvih godina Renaissance ne ima slike, koja moli, koja u srcu budi kršćanske osjećaje, koja kliče *Sursum corda!*

23. Kiparstvo opet natječe se da stvara bogove i božice od tuči, mramora, kamena, ilovače, sadre. Jupitar, Apolo, Venera, Gracije, Nymphe, Satyre ponosno se koče po trgovih gradskih, rese vodovode, smieštaju ih po šetalištih, javnih bašćah; nalaze podnožaka i u samom ognjištu domaćem itd. itd. Rezbarstvo čini još milijim slikarstvo i kiparstvo. Ono diže do obožavanja putenost i grieh.

24. Vidi se dakle, da je u književnosti i u umjetnosti podpun prevrat; razpušten život svuda niče, proslava je to puti. A tko je nepomirljivi neprijatelj vjere? Put. Čovjek vazda dolazi do nevjere, kada pobiedi put. Prije nego u svom zabludjelom umu, kaže bezbožnik u svom pokvarenom srcu: ne ima Boga. Put je veoma slaba a nadahnuća njena su smrtonosna. Njena zlokobna djela, kaže veliki apostol, jesu preljuba, nečistoća, bludnost, zavist, nesloga, srdjba, ubojstvo. A sv. Petar dodaje: Oni što sliede put, postaju kao životinje bez razuma, puni sami sebe, preziru vlast,

Digitized by Google

drzoviti su i bundžije. Kada je Bog odlučio, da će uništiti rod ljudski, žaleći što ga je stvorio? Kad čovjek postade put! Tko bi mogao kazati ogroman broj duša, kojim je poplava duha poganskoga ugrabila i još im danomice grabi vjeru kršćansku i katoličku!

25. Glasoviti papa, koji se proglasi oduševljenim zaštitnikom poganske književnosti, koji nije krzmao da plati pet biljada franaka, svotu onda ogromnu, za rukopis prvih knjiga Tacitovih, koji je oduševljenimi svečanostmi slavio, kad se našlo njekoliko starodrevnih kipova, koji je zaslužio, te viek Renaissance prozvaše viekom Leona X. ili Medicisâ, koji je dopustio, te ga vjernici njegova doba mogu zvati Papom po odlukah neumrlih bogova — taj papa dosta je živio, da vidi strahovite posljedice svoje nepromišljenosti, pa da čuje strašan prikor, što mu ga neustrašivo namieni pobožni kardinal Pallavicini: „Pogriešio si proti svojoj dužnosti, kada si zanemario učiti knjigu kršćansku. Povećao si pogrješku svoju, kada si se strastveno dao na to, da njeguješ bezbožnu starodrevnost. Pravedno si kažnjen za ovu dvostruku pogrješku, kojih pogubne posljedice stigle su crkvu samu“.

Velikomu Učenjaku

Dr. Franji Račkomu,

pri svečanim zadušnicama u Dubrovniku na 15. Marča 1894.

Franjevci.

Sunce ljepo, Svemožnoga dare!
Kada griješ napunom svjetlošću
I neba se prostorijam šećeš,
Zracim sjaja svoga blagonosna
Tracim žara plodonosne sreće,
To na uhar živućemu svjetu.
Divno sunce, oživljaju jaki!
Ljepe sreće mnogom silu nudiš,
Slaba hrabriš, povećavaš hrabrost,
Oganj mrznu, toplu požar sipaš,
Mrtvom život, snaga živom ti si.
Božje sunce, ti po nedoglednom
Svodu izraz velebnosti jesi
Svemoguće desnice i jake,
Te no smjesti tebe, da naravi
Cjeloj budeš život, sreća sveta;
Jer bez tebe sve je pusto, bjedno
Sve je mrtvo, što se srećom kiti
Žića, pak je ino gusta tama,
Izba, ponor, uprav âd nemili . . . .

Vela je tuga,
Nije joj druga,
Iz više Juga
Slavjanskog!
Sunca već nije
Da ga kô prije
Zracima grije
Kukavnog!

* * *

Nije veće tebe velikane.
Sjaju divni, predvodniče mudri:
Sunce bajno odveć rano zagje,
U proljeću naše budućnosti;
Osta zastrt oblačinom crnom
Naš svjet kao udova bijedna,
Bez uresa i nakita sjajna,
Bez životnog žara, ogrijaja.
Prazno nama! nesta velikana
Veleuma nedosežnog Frana
Račkog, mudre glave, div genija.

Ne . . . On živi,
Kô u njivi
Sjeme jako
Što jednako

Vještom rukom posijano
Žarkom zrakom ogrijano,
Isklijaće, rodno biće.

* * *

Lak ti sanak bio, vrjedni pokojniče
Kô i život sveti, uzor-svešteniče
Tam' u Panteumu divnom Mirogoju
Ništa ne smetalo tvojemu pokoju.
Spavaj mirno, jesu, o radišo, dani
Čestitim uspjehom tvoji ovjenčani:
Jeste već nagradu i primio stoga
Duh tvoj čili, jaki od Svemožnog Boga.
A dokle bude kod slavjanskog svjeta
I kod nas će tvoja spomen biti sveta.

O. A. Pavlić.

Digitized by Google

Katoličke misije.

XXVI. Palestina.

84. Iz svete zemlje, spram koje gorljivu ljubav gojit, znak je preodabranja, kako se izrazio sv. Otac papa Leon XIII., ne ima ovaj put baš mnogo viesti. Najprije da spomenemo jedan za one krajeve vrlo važan dogodjaj, koji je, ako ne baš izravno, a to posredno u tiesnom savezu sa misionskim djelovanjem. U jesen 1892. dne 26. rujna, predana je javnomu prometu željeznička pruga, što vodi iz *Jafe* u *Jerusolim*. Sve su novine o tom pisale. A kako i ne bi; ta nije se to sbilo u Europi, već u Aziji! Desetke godina o tom se snovalo, dok nije napokon na mjesto želja i osnova gotovo djelo stupilo. Obaziruć se jedino na interese svete stvari, t. j. naših misija, možemo sjegurno uztvrditi, da će joj to biti na uhar.

85. Misija u *Gazi* prodala je razne sgrade za obrtna poduzeća u *Esdud* u njemačkim naseljenikom. Na taj si način svalila s vrata oveći dug, te sada može iznovice kud i kamo uspješnije radit oko misionskih posala.

86. *Trapiste* nastaniše se, kako prije rečeno, u *Amoas*, te po malo napreduju u svakom obziru. Prva im briga bijaše, te se obezbiede za svagdanje uzdržavanje. U tu svrhu uredjena su polja i krasni vrtovi, a za tim se mogoše latit i misionske radnje u strogom smislu. Za prvi početak otvorena je škola, koju djeca iz okolice marljivo posjećuju, sada se ima podići sirotište, gdje će se mladež podučavati redovito o svem, što se tiče gospodarstva.

87. Tko nije čuo o glasovitom *euharističkom sastanku*, što je prošle godine obdržavan u Jerusolimu medju Uzašašćem Gospodinovim i Duhovima? Veličanstveno bijaše to djelo, velebno očitovanje kršćanskoga jedinstva gledom na sv. euharistiju! Svake se godine glavna skupština sastaje, a gdje da to bude, brine se „družtvo svećenikâ.“ Svrha je družtva jasna: unapriedjivat štovanje presvetoga oltarskoga sakramenta, a tim ujedno da se podigne, oživi, razvije i učvrsti kršćanski život. Družtvo je prije pet godina jedva brojilo 3000 članova, danas ih ima 24.000, medju njimi 52 biskupa i dva stožernika. — Buduć je prošle godine slavljen biskupski jubilej sv. Otca, odabra družtvo baš sveti grad, Jerusolim, za sastanak, grad, gdje je temelj udaren, gdje je izvor i početak presvetoga sakramenta, toga središta svih svetinja, što ih katolička crkva posjeduje. — Izbor bijaše sretne ruke. Sam sv. Otac posla tamo svoga zastupnika, te sa svih strana svieta pohrli onamo velik broj učestnika. Savkolik sbor obavljen je uprav na veličanstven način.

Jasno je, te je taj dogodjaj obzirom na tamošnje misionske svrhe od prevelike važnosti, pa to i jest razlog, zašto se na nj osvrnusmo. — Sveti je Otac izrično naglasio, da on tu skupštinu smatra kao svetkovinu *sakramenta jedinstva*, u kojem su svi kršćani jedno u Isusu Kristu, te se nada, da će ovo djelo za sve od katoličke crkve odcieplјene kršćane biti i ostati rječit poziv, da s nami jedno budu i u vjeri te ljubavi svetoj!

88. Da se obazremo još za čas na *katoličke zavode*, što su ovih posljednjih deset godina u Jerusolimu podignuti, te koji su više manje sa misijami u tiesnom savezu. — *Latinski patriarkat* ima veliko sjemenište; Otci *franjevci* izgradiše iz temelja crkvu *sv. Spasitelja* i samostan, osim toga i prostranih radionica te sirotišta za dječake i djevojčice. *Afrikanski misionari* dogotoviše takodjer gradnju misionskog sjemeništa; *sestre sionske* proširiše dječačku školu sv. Petra, te još njeke ženske redovničke zadruge imaju sada svoje samostane i zavode.

XXVII. Perzija.

89. Sa sadašnjim stanjem katoličkih misija u Perziji možemo se posve zadovoljit. — Šah, *Nashr-Ed-din* ne samo da je kršćanom podielio podpunu vjersku slobodu, nego ih on suviše krjepko brani proti raznim napadajem, te se u obće trsi, da im pomogne, gdje i kako može. Svojim činovnikom bez razlike vjere nalaže najstrožije, da budu vazda pravedni napram kršćanom; sv. Otca štuje i časti vanredno, isto tako sve zastupnike sv. stolice, što ih ona tamo šalje.

90. Ima u Perziji još sljedba Nestorianaca. Da se vrate u krilo katoličke crkve, radi ova sada ozbiljno prieko svojih zastupnika. Nu Anglikanci, videći nastojanje naših misionara, poslaše k zalutalim takodjer svojih propoviednika. Al nu, što se dogodi! Jedan od njih, *David Benjamin*, napusti obraćati Nestoriance, a prigrli sam sv. katoličku vjeru, osvjedočen, da je samo ona jedina, prava, istinita Kristova nauka.

XXVIII. Sirija.

91. U sedam godina, što je misija ustanovljena u *Cheik-Mohamedu*, pokrajine Akarske, odvrglo se

Digitized by Google

od grčke nesjedinjene crkve 84 obitelji, koje dobiše i svoga svećenika, a imaju i školu, pa je i zemljište za crkvu nabavljeno. Kad će početi crkvu graditi, ne zna se, buduć su naši, koji od nesjedinjenih imadu štošta da podnose sirote, te ne smažu potrebnih za to sredstva.

XXIX. Razni otoci.

92. Na otoku *Borneo* ima više misija, od kojih se jedne brže druge laganije razvijaju; a kod njekih ima baš izvanrednih potežkoća. K ovim valja na svaki način ubrojiti onu medju t. zv. *Dajaks*. Ti su ljudi uprav divlje ćudi; palit, robit i ubijat obćenit je i običan posao. Velika se napora hoće, nu koji ipak nije badava uložen.

U misiji *Kanowit*, gdje misionari u velike kavu sade, običavaju oni od davna ustupit na uživanje pojedine parcele mladim odraslim ljudem, koji svršiše nauk. Ovi položiše na taj način temelj kršćanskoj obćini, koja se prekrasno razvija, te kojoj se rado utiču djeca i mladići, kojih se sve više za školu javlja.

Liep je napredak i kod *Dusano* u t. zv. *Papar* misiji: u *Limbahanu* ima mnogo odraslih katekumena, što se poučavaju u sv. vjeri, a medju njimi nalazi se i više poglavica tamošnjih plemena. — U mjestu *Negapas* izjavilo se je sveukupno pučanstvo, da će rado prigrlit sv. vjeru Isusovu. Najvećom radošću latiše se naši posla, te odmah otvoriše školu.

93. Ima misija opet vanredno siromašnih, koje baš oskudievaju. Tako n. p. o. *Haidegger*, kako sam izvješćuje, ima u dva zavoda 80 djece, koja trebaju sve. Pripomoć, što ju dobiva, vrlo je neznatna i na glavu kroz cieli mjesec 80 novčića! Sada od toga živi, hrani se i odievaj! Osim toga smještena je škola u rdjavom škednju, jak vjetar da puhne, sve bi obatalio. A mladićem, koji iza dovršenih nauka stupaju u sviet, da svojim radom svakdanji kruh zasluže, valja s prvine ipak ma kakav novčić pružit, da si bar najpotrebnije stvari nabave. Osim toga ima još kojekakvih potreba, a novca ne ima.

94. Na *Ceylonu* sve je u vrlo liepom redu. Ima nadbiskupija *Colombo* i dvie biskupije, *Dschaffna* i *Kandy*. Ovom upravljaju Benediktinci, a druge dvie povjerene su Oblatom od neoskvrnjenog Začeća.

Nu na krasnoj slici medju najsvjetlije točke valja svakako ubrojit zavode za gubavce, koji su najsjajnije svjedočanstvo, te duh žive, goruće ljubavi Isusove u sv. crkvi nije još izumro. Takav zavod ima nadbiskupija *Colombo* u *Hendela* mjestu. Tamošnji predstojnik, O. *Tarmenude*, valja da se brine i za misiju *Wattala*, što nije šala, ako se pomisli, da je tu svega 9 sela sa 7000 katolika. O nabožnom životu onih nevoljnika jedva se je govorit moglo, nu nov je život zavladao, odkad je o. predstojnik podigao kapelicu, pri čem sudjelovaše kućni liečnik, prem protestant, i njekoji revni katolici. Sad im je moguće da svoje pobožnosti dostojno obavljaju, sv. misu slušaju, sv. sakramente primaju, te ne samo što sirote katolike to raduje i duševno kriepi, nego se i pogani tomu čude, uzbudjuje se u njih čuvstvo štovanja i nagnuća ka katoličkoj crkvi, što je i prvi početak daljnjega spoznanja, odnosno njihovog obraćenja.

95. Tamošnji bivši nadbiskup, Msgr. *Bonjeau*, dokonča blaženo svoje zemaljsko putovanje 3. kolovoza 1892. Za njegova vladanja mnogo je učinjeno, te dugo i dugo će se spominjati spasonosno djelovanje blage uspomene nadpastira. Kroz osam godina broj katolika narasao je od 120.000 na 150.000, a medju obraćenici ima izvanredno mnogo budista. U školah je broj djece poskočio, a u njegovu se sjemeništu mnogo radnika Gospodnjih uzgojilo, koji se sada trude i znoje za spas nevoljnih u tmini još čamećih pogana. U najnovije doba, njekoliko mjeseci prije svoje smrti, ozbiljno je smišljao kako da podigne kolegij za više nauke, nu u to ga pozva Gospodin k vječnoj svatbi. Veliki taj muž bio je prije apost. vikar *Dschaffne*, gdje je takodjer mnogo toga zamislio i izveo. U petnaest godina nasta novih 9 postaja, katolici se pomnožaše za 25.000, škola je 80 više ostavio nego našao, broj sestara za odgoj mladeži i dvorbu bolestnika oprcdieljenih isto tako za 40 se pomnožao. Osim kolegija za nauke bogoslovnog sjemeništa, njegovim je marom ustrojena štamparna, gdje se i jedna katolička novina tiskala. *R. i. p.*

96. Na *Goto*-otočju živi pogansko pleme, koje nedavno posjeti njemački učenjak, protestant, koji tvrdi, da, prem pogani, ipak znatno da su bolji i čestitiji od susjednih pogana. Veli, da je našao kod njih znakova kršćanske vjere, te iz svega, što je mogao opazit i izkusit, razabire se, da su to potomci njekadašnjih kršćana, koji su svakako morali biti vrli i valjani. — Pobliža poviest poznata je samo dragomu Bogu. — Sada ne imaju još katoličkoga svećenika, koga da što skorije dobiju, vruće žele i prose svi dobri.

Digitized by Google

D. Australija (s oceanijom).

XXX. Nova Gvineja.

97. Tko je i malo promatrao poviest katolčikih misija, mogao je razumjeti, da je to u obće vrlo tegotan posao; nu misija *Nova Gvineja,* reć bi, da je na osobiti način od Boga odabrana, te bude svjedokom svih mogućih patnja i nevolja. Svakovrstni križevi tu se sastaše, kako nas ondašnji apost. vikar, naslovni nadbiskup Msgr. *Navane* uvjerava. Ma i približno, težko je vjernu sliku podati o svemu, što naši misionari valja da podnose. Bit će 36 godina, što su katolički misionari napustili svoje djelovanje, stranom sbog ubojna podnebja, stranom radi divljačtva tamošnjih stanovnika. Tek 1889. zauze se iznovice rečene misije družtvo *Issoudunsko,* kojemu priskočiše u pomoć redovnice iz *Sidney-a.* Predstavimo si stvar od prilike ovako: rada u obilju, te bi moglo bit zabavljeno deset puta više misionara, a kad ih ne ima, valja i ona šačica ljudi da njekim načinom potrostruči svoju snagu ne samo duševnu, nego i fizičku. Nu na žalost, ova manjka, slaba je i iznemogla. Pa kako da ne bude, kad se reda bolest jedna za drugom, a napose tvrdoglava groznica ljuto hara, te ne pita ni za rad ni za broj žrtava, ni za tužne posljedice. Pa da bi sirote imali bar kakav — takav stan, ali žalibože i na tom polju tek je najnuždnije stvoreno. Pa kad se promisli, da ni glad nije izvanredan gost, tad ćemo donjekle shvatiti, što će reći biti misionar u Novoj Gvineji. A sve to bilo bi još pol jada, da ne ima surovosti i divljačtva urodjenika s jedne, a zlobe i nenavisti protestanskih propovjednika s druge strane. Da navedemo jedan primjer. O. *Veryus-u* bješe dojavljeno, da je imenovan apost. vikarom *Nove Britanije,* kad je baš gazeć po baruštini pomagao braći, što su se mučila te si pribave nješto dnevna materiala za svoje potrebe. Ljuta ga bolest baci na krevet, koji mogaše samo za par sati ostavit u skranjoj nuždi, da podieli sv. redove. To je bio čin izvanredne zaista samozataje i najvećeg napora. Glede biskupskog ruha javit nam je, da je bilo nješto malo, što su sestre mogle sastavit. Pastirska palica priugotovljena je iz komada drveta, po čem se može sudit o tamošnjem sjaju i bogatstvu. O spomenutom O. *Veryus-a* javit nam je još, da je posjetio sv. Otca, koga je u velike razveselio svojimi darovi: slovnicom i rječnikom, katekizmom i bibličkom posvješću u t. zv. *Roro* — jeziku, što je on sam sastavio. — Narušeno svoje zdravlje htjede si oporavit kod svoje kuće u *Ollegio* u Piemontu, al već mjesec dana iza rečena saslušaja kod Pape svidje se providnosti Božjoj, da nadobudna misionara pozove s ovoga svieta.

XXXI. Nova Pomeranija.

98. Tamošnja misija mlada je biljka, koja će brzo do snažna stabla uzrasti, te sve to ljepšim plodom radjati. Da se na Bismarkovu ostrovlju svetomu poduzeću put prokrči i uspjeh što bolje osjegura, posvetiše naši osobitu pažnju uzgoju mladeži. Početkom 1892. prispje onamo biskup *Couppé,* i u to kratko vrieme dobra stotina djece polazi škole, a što je glavnije: vriedni su misionari i sa napredkom vrlo zadovoljni. Na tom polju radit će se dalje i gledat, kako bi se i sa bližnjih otoka sve više djece prijavilo, koja bi danas sutra, svršivši nauke, kod kuće bili stup i podpora svete stvari. — Od srca želimo mladomu poduzeću od dragoga Boga najobilatiji blagoslov.

XXXII. Nova Selandija.

99. Bogu hvala pa neumornomu nastojanju Marista, naših misionara, katolička se je misija po malo tako učvrstila i razvila, da se je mogla i crkvena hierarhija ustrojiti. Ima nadbiskup sa sielom u *Wellingtonu,* te tri područne biskupije. Namjestnik lord *Glasgow* izda putem novina presjajno svjedočanstvo radu požrtvovnih katoličkih misionara, te ujedno pozivlje sve redovničke družbe, da zajedničkimi silami ustanu proti bezbožtvu, koje na žalost i tamo na javu stupa, da okuži i raztvori družtvo, te ga u ponor nesreće i varvarstva baci.

XXXIII. Sjeverna Australija.

100. Ovdje vrše evangjeosko poslanstvo otci Isusovci i to Austrijanci, te kako se iz *Daly-River* javlja, sa dobrim uspjehom. Najveća je potežkoća, što su dotični žitelji selilački narod, te dok se ne smjeste na jednom mjestu, ne može se ni pomisliti na ozbiljno podučavanje, na valjan uzgoj te kršćanski život, koji bi što vriedio. A dok im čovjek sve to dokaže, o tom ih uvjeri, te s njimi poluči, da se kane neprestanog selenja, hoće se vanredne muke i strpljenja. Konačno ipak ono pobiedi, te su na taj način častni misionari već liep broj tih ljudi u obsegu misionskih postaja smjestili i urednu životu priučili. I sa djecom sluge su Božji zadovoljni: dobro uče, te su i crkvenomu pjevanju vješti.

Digitized by Google

XXXIV. Razni otoci.

101. Preradostna viest stiže sa *Fidji*-skog otočja. O. *Brecheret* slavio je skoro svoj 50-godišnji jubilej. Bože dragi, riedke li i divne li u istinu svečanosti! Medju onimi divljaci proživio je častni apostol punih petdeset godina. Što ćemo tomu pridodat? Ta jedna činjenica rječitije sbori, nego li ciele knjige, što bi se o tom napisale. — Za sve one uzdahe i molitve, trude i muke, za sve suze radostnice i žalostnice, za dugi viek nebrojenih samozataja i priegora znade samo Svemogući, koji će mu i biti preobilna plaća za sve vieke na nebesih.

Sve, mlado i staro, što se kršćanskim imenom diči i što nije s njim u očitoj zavadi i oprieci, pohiti, da u prvom redu častnomu starcu dokaze velikoga štovanja, odanosti te ljubavi izkažu, pa onda i cieloj misiji kao takvoj da poklon i priznanje podadu. Velebno to očitovanje silno je djelovalo i na pleme *Tokatoka* — i to bijaše bez sumnje kruna svečanosti — tako naime, te je napokon i posljednja ograda njihova odpora i oklievanja pala. Svikolici, njih 2000 na broju izjaviše, da su voljni sladki jaram Gospodnji nosit, te sa lahkim bremenom njegovim se sljubiti. Iza izjave, stala im se odmah podieljivat poduka u kršćanskom nauku. Isti poglavica *Suwa* bio je sklon tomu, pa i njekoliko članova, iz kraljevskih obitelji bješe usrećeno sv. krstom. Tko da opiše svakolika čuvstva duševnog užitka, što zavladaše srci svih dobrih, napose misionara a osobito rečenoga prevriednoga starca? Što je sve zlato i srebro, što lasti i slasti, što sve taštine ovoga svieta prama ovomu jednomu činu, njegovu zamašaju, njegovim prespasonosnim posljedicam?

102. Otočje je to skup nebrojenih svakojakih otočića, na kojih ćeš naći pravu smjesu ljudi. Ima tu pogana, pristaša raznih kršćanskih sljedba, te u većem ili manjem broju razsijanih takodjer katolika. Misionarom valja naravno obilazit sve te otoke, što je po sebi sbog nemirna mora te množine grebena, vrlo tegotan posao, često spojen s kojekavimi čudnimi doživljaji i sgodami. Nu sve te neprilike i križevi stostruko su nadoknadjeni onim blagoslovom Božjim, što njih i njihov rad uzastopce sliedi. Kad promatraju onu dječicu, što nevinim ustima slave presveta imena Isusa, Marije, Josipa i ostalih sveti; kad se obaziru na posljedice kršćanskoga života, što ga odrasliji vode: lahko se tada zaboravi na sve, što je pretrpljeno, pače ljubkim smieškom popraćena je odluka, što je u isti čas u vrućem srcu nikla: za premiloga Isusa dragovoljno i unapried još veće muke podnašat, sve žrtvovati samo neka se izpuni ona: da se sveti ime, da i na zemlju dodje te učvrsti se njegovo sveto kraljestvo. Ima dakako više već skroz uredjenih katoličkih obćina, a na drugih mjestih položen je temelj za to. Često se tamo pojavljaju biesni cycloni, i to je svakako jedna od najgroznijih nesreća po rad naših otaca: jer naravno takva užasna bura mora da nanese materialne štete. Tako je cyclon pod konac 1892. u misiji *Loreto* dvie škole razorio, sve nasade uništio. Isto tako i u *Naiseralagi-u,* gdje je još i crkva oborena, te su sirote misionari osim običnih briga prinuždeni iznovice starati se, da dobiju potrebita novca, a tek onda da pomišljaju, kako će podignuti nove sgrade. Vrlo je utješljiva te radostna i ta, što se medju obraćenici pojavila ljubav za redovnički život tako, te je ne samo više njih stupilo u novake redovničkih družtva, koje tamo postoje, nego su naročito za nje nove njeke slične zadruge utemeljene. — Tako postoji jedna, što se zove *mala braća* i druga *male sestre.* U onoj su mladići, u ovoj djevojke; jedni i drugi su dakako pod pazkom, strogih zavjeta ne polažu, te je u obće ciela stvar vrlo skladna, i zaslužuje liepo priznanje. Svakako prekrasan plod milosti Božje! Ima opravdane nade, te će i misionarom odatle liep podmladak se uzgojit!

103. Mjeseca rujna 1892. dobilo je *sandvičko* ostrovlje svoga biskupa, Msgr. *Golvana Roperta,* člana *Piepus kongregacije.* Njegova biskupija broji oko 90.000 stanovnika, od kojih jedna polovica od prilike urodjenika. *O. Schrad,* komu je povjerena postaja *Waianac,* nastoji sada, da još jednu, *Waialna* zvanu ustroji. Puk je smjesa od urodjenih Kanaka, zatim doseljenih Portugiza i Amerikanaca. Prema tomu misionari valja da znadu tri jezika. Najveća je nesreća, što se doseljuju i Kinezi i Japanezi, a ta čeljad umije krasna zemljišta kupiti baš u necjenu. Pa da bi bar onda bili dobri, blagodarni, te na korist domaćim, al o tom ni traga, nego baš sve protivno. Bahati kako jesu, baše se poput pauna, vjera im je deveta briga, a sva mudrost i sreća, da se naužiju drjemaka (opium), te razkalašen život vode, što je kako na njihovu sramotu i propast, tako žalibože i na nesreću veliku biednoga puka.

U ostalom ima nade, da spomenuto otočje zaposjednu sjedinjene sjevero-amerikanske države. U tom bi slučaju odzvonilo gospodi kinežkoj, a za katoličku misiju zaufano osvanuli bi ljepši i radostniji dani.

Digitized by Google

104. Još njekoliko rieči o *Siferskom* otočju. Ova misija broji 17 marista-misionara i 67 kateketa. Po otocih ima 11 crkvica osim drugih za bogoljubne svrhe opredieljenih prostorija. — Na *Tokelanskih* otocih liepih si je zasluga stekao o. *Didier,* koji je obraćenikom osim vjerskog poklada i glede drugih stvari u velike koristio. Tako im je uredio obćine, od njega potiče i njeke vrsti politički ustav, kojemu su temelj deset zapoviedi Božjih. I ovdje su u ostalom misionari velikim morskim pogibeljim izvrgnuti, te nije ni za čudo, što je koncem godine 1891. čestiti otac sa bratom Hiacintom u dubini morskoj svoj grob našao.

Osam Blaženstva.

II. Blago krotkim.

Druga tvoja rieč, Gospodine moj Isuse Kriste, kaže: *Blago krotkim.* Na prvi mah ne shvaćam podpuno ni ove rieči; osobito za to ne, što ne uvidjam jasno, kako bi tko mogao biti u isto vrieme krotak i jak. Liepo je, dakako, obuzdavati srditost, koja ponizuje čovjeka. Tko obuzdava srditost, živjet će umom i srcem u blagom miru. Ali ne želim biti samo krotak, hoću da budem i jak, a jakost treba da smjelo nadvlada zapreke, koje se riedko i težkom mukom dadu svladati bez srčbe. Što je dakle istina, Gospodine? Kako mogu živjeti, kao dobre sestre, krotkost i jakost u jednom te istom srcu?

Ja gledam na tebe i od tebe se to učim. Ti reče: *Učite se od mene, koji sam krotak i ponizna srca.* Ti si bio najkroći i najjači uviek od kolievke do križa. S prekrotkom jakošću svojom pobiedio si sviet; pa tko se je za 19 viekova opro tvojoj preblagoj i premiloj jakosti, a da ne bi bio svladan i poražen? Jakost, prava dakle jakost, koja potječe od tebe i tebi nas prilikuje, ne smije niknuti iz srditosti, nego ju pače mora obuzdati; jer Ti se nisi nikad razsrdio, a uviek si tako jak, pače si kralj jakosti. Pa onda, zar se srde djeca tvoja? Zar se ikad razsrdiše svetci tvoji? A ipak tko je moralno jači od njih?

Gospodine, Gospodine, moje preblago i najistinitije svjetlo, razsvietli me Ti i daj da upoznam, da ću tada, kad budem krotak, podpuno vladati samim sobom; da ću po tom više nego po ičem drugom biti sličan tebi; da samo onaj, koji vlada samim sobom, može plemenito i sveto vladati svietom po istini, po krieposti i po ljubavi. Ja osjećam istina u sebi navale srčbe, koje buče poput oluje i htjele bi poput oluje prodrieti. Ali uvidjam i to, da nikada nisam tako velik i tako blizu tebe, kô što kad ih obuzdam i svladam. Koliko puta, kad bi mi ljudi u svojoj zlobi zadavali kojekakvih neprilika ili mi same stvari dodijavale, uzavrela bi mi krv u žilah te bih sav protrnuo! Koliko je puta opet u čas, kad sam već hotio da oduška dadem srčbi svojoj, pritekla u pomoć neizmjerna tvoja dobrota, te sam zagledao u duhu tebe, prekrotki Jaganjče, koji si umro za griehe moje; a na taj pogled zastidih se u sebi, briznuh plakati i obuzdah se! Tada sam tek oćutio da sam jak i uvidio sam, da je krotkost prava jakost.

I doista kada sam se napinjao da obuzdam srditost, činilo mi se na prvi mah kano da na novo pobudjujem u sebi srčbu. Ali gle, kolik mir nasta u duši mojoj poslie borbe i poslie težko stečene pobjede! Kolikom se tada slašću osladi i kolikom jakošću okriepi tada srce moje! Kako me obradovalo, što sam svladao onu srčbu, koja mi se prije prikazivala kao prirodjena njeka nužda! Tad si mi opet Ti, Gospodine, Otče, došao u pomoć i podučio si me, da nije to nužda naravi, kakovu si Ti stvorio; nego je nered u naravi, koju je pokvario i pogoršao prvi grieh. I tako počeh pravo shvaćati, što je srčba, što li krotkost.

Srčba, kako ju osjećamo u sebi, budući da nastaje od neurednog samoljublja i pokazuje se naprasita vladarica slobodne volje, sada je nješto podla i neuredna: nije više, kô što bi bila u čovjeku da je ostao nevin, i kô što ju vidimo u tebi, Gospodine, kad se bez uzrujanosti srdiš, napor jakosti prost od strasti, koji savladava zapreke. Srčba je usuprot u pokvarenoj naravi njeki izliev kukavštine, koja potamnjuje razum i nepravedno njim gospoduje; za to i onda, kad se čini da pobjedjuje potežkoće, u istinu ih umnožava.

Ali o kako je težko čovjeku, da bude u istinu krotak, pobiediv srditost, tu najgoru neprijateljicu, koju u sebi nosimo! Kako je težko, da budemo u istinu krotki u oči nepravda, varka, laži toga svieta! Padam, Gospodine, pred noge tvoje i ponizno Ti priznajem, da sam prvih godina života svoga bio

Digitized by Google

vrlo sklon na srditost, te bi svaka mala protivština pobudila moju prirodjenu srditost. Ali, uz milost tvoju, nastojao sam da ju ugušim. A čim sam se u mladosti svojoj obratio k tebi, da ti služim i da te ljubim, pogled na preuzetne opačine i drzke zločine uzpaljivaše krv u žilah mojih i poticaše me na srčbu. S jedne mi se strane činilo, da takove srčbe valjda ne osudjuješ Ti, koji si sâma Pravednost i Dobrota; ali s druge strane lebdijaše mi uviek pred očima tvoj primjer; gledao sam te ponizna pred književnici, farisejci, pače pred samim izdajicom Judom i pred onim, koji te čušnuo u oči naroda, komu si toliko dobročinstva izkazao: vidio sam te uzorom preblage krotkosti i onda, kad si veličanstvom božanskoga pogleda svoga protjerao oskvrnitelje iz hrama. Prodjoše godine i godine, a malo po malo dotjerah, Gospodine, dotle, da tebi za ljubav obuzdajem srčbu i onda kad vidim, da se tko drzovito i oholo razmeće tvojimi darovi i diže se proti tebi. I s ovimi htjedoh da budem krotak, nadajući se, da će moja krotkost, od tebe blagoslovljena i poduprta, pobiediti tvoje neprijatelje.

Ti si mi rekao, Gospodine, da će krotki baštiniti zemlju; a ja sam u siromašnom životu svojem ove rieči tvoje shvatio ovako: da si krotkošću tvojom imam pribaviti srca ljudska, da ih privedem k tebi. Ti si mi svjedok ove moje nakane; a ja ju spominjem samo da tebe proslavim. Pred licem tvojim spominjem i one plodove, što sam ih ubrao od krotkosti, koju sam od tebe naučio i od tebe dobio. Koliko puta je blaga i krotka rieč utrnula srčbu u srcu moga ili tvoga neprijatelja! Koliko je puta vjera tvoja, ćudoredje tvoje, nauk tvoj prodro u srca, jer ih je ukrasila prekrotka blagost tvoja! A Bog zna, koliko bih još puta bio bolje uspio u službi tvojoj, da sam bio spremniji obuzdat i one lahke navale srčbe, koje se pojavljuju na licu, u pogledu, u držanju i u svem? Gospodine, Gospodine, koliko sam se god trudio do sada, osjećam da nisam još krotak, koliko bih hotio i kako bih morao! Samo Ti možeš mi dati da budem krotak po srcu tvojem, i da tako vladam samim sobom, te srčba malo ne posve izčezne iz moga srca. Pa ono, što Ti možeš dati, za što ne bi dao meni, kad te za to ponizno prosim, klečeći do nogu tvojih? Dodji dakle novim obiljem milosti u srce moje, i učini me krotkim, kako Ti hoćeš da budem. Amen.

Napisao kard. *Capecelatro,* prev. *M.*

Viestnik.

Naša domovina.

(Uzkrsni blagdani.) Uz obilno sudjelovanje katoličkoga pučanstva obavismo žalobne obrede velikoga tjedna, pa veseli praznik Uzkrsnuća Gospodinova liepo, prema našim prilikam tako, te je svako katoličko srce ostalo razdragano, zadovoljno. — Na *veliki četvrtak,* pjevao je svečanu sv. misu presv. gospodin nadbiskup, te je uz podvorbu svoga svećenstva posvetio sv. ulja, a na koncu prao noge dvanaestorici staraca, kojim je dao novo, na bosansku skrojeno odielo i u svom ih dvoru poslie osobno sam podvorio. — Na *veliki petak* obavljao je obrede isti presvietli gospodin nadbiskup, a sabranomu pobožnomu puku crtao je u propoviedi trpećega Spasitelja kanonik Jagatić, koji je tečajem cieloga korizmenoga vremena u svojih propoviedih bodrio slušatelje svoje, neka razkinu sveze griešne; neka prigrle sredstva milosti i spasa; neka se skrušenim srcem vrate k Otcu nebeskomu. Posjet grobova bijaše taj dan u svih javnih crkvah veoma obilat, te je trajao do kasne noći. — Obrede *velike subote* u jutro obavio je kanonik Jagatić, koji je i svečanu sv. misu pjevao. Poslie podne *obred uzkrsnuća* obavio je presvietli gospodin nadbiskup, komu prisustvovahu: preuzvišena g.g. baruni Appel i Kutschera, te ostali vrhovi vojničkih i gradjanskih vlasti, a množtvo puka. Prem se bojasmo, da sbog nepovoljna vremena nećemo moći izaći iz crkve, desilo se ipak, te je obhod mogao krenuti običnim putem, kuda se smjestilo nepregledno množtvo naroda. — Sve obrede velikoga tjedna pratili su skladnim pjevanjem vriedni naši bogoslovci, koji pod upravom ravnatelja svoga veleč. o. *Ferdinanda Brixi-a* uvježbaše treću tužaljku Jeremijinu po *Dieboldu,* krasan *Miserere* po *Wittu,* po kojem su kod obreda *Uzkrsnuća* pjevali takodjer *Tantum ergo* i veličanstveni *Regina coeli.* Pjevali su osim toga u četiri grla *Benedictus* svaki dan, *Improperia* na veliki petak, *Venite exultemus, Benedicite* i *Haec dies* kod obreda Uzkrsnuća. Trud njihov i ljubav, kojom su se pripravljali za to, naplatiti će sigurno ljubav trpećega Spasitelja, a od svih nas im srdačna hvala. — Na *Uzkrs* pjevao je svečanu sv. misu presvietli Gospodin nadbiskup, te propoviedao narodu, koji je dubkom napunio našu crkvu. Na koru pjevale su učenice milosrdnih sestara s njekolikimi pjevači liepu skladnu misu *Dieboldovu* „Te Deum laudamus“ za četiri grla u mješovitom sboru. Poslie podne pjevao je *Vesperas* preč. gospodin kanonik dr. Košćak.

(Korizmena okružnica.) Presvietli gospodin grkokatolički biskup Križevački *Julij Drohobeczky*

Digitized by Google

razpravlja u svojoj korizmenoj poslanici o postu, te podkrjepljuje ovu uredbu crkvenu mnogimi rečenicami sv. pisma i naukom sv. Otaca. Poslanica pisana je toplim čustvom i ljubavlju prema crkvi.

(*Kateketski sastanak.*) Koncem mjeseca siečnja o. g. sastao se je odbor za kateketske sastanke, te zaključio, *da se ovogodišnji sastanak drži u Osieku 22. i 23. kolovoza.* Pitanja, o kojih će se razpravljati, jesu ova: 1. *Koji je uzrok propadanju discipline medju školskom mladeži i kako bi se dalo tomu zlu doskočiti?* — 2. O *crkvenom pjevanju* u pučkih, učiteljskih i srednjih školah. — 3. Praktično predavanje ili katekeza o *Izpitivanju savjesti.* Izvjestitelji biti će: prof. *Antun Sassi*, kateketa kr. realke u Spljetu; prof. *Stjepan Djaković,* kateketa kr. gimnazije u Osieku i *Antun Kotlarski,* kateketa dolnjogradske pučke škole u Zagrebu.

(*Javna zahvala.*) Iz *Brčkoga* piše nam veleč. župnik o. *Pavo Pavlović:* Dne 21. siečnja t. g. u 8 sati i 30 časova, daklen nakon njekoliko časova iza rane sv. mise, opazio se dim u ovdašnjoj crkvi, te čim su se otvorila crkvena vrata, bukne plamen kod velikog žrtvenika. Brzo se sletivši tude mjestni župnik, kapelan i obližnji susjedi oganj ugase, koji je ipak cvieće pod oltarom, predoltarnik i oltar svojim plamenom za nješto ozledio. Dugo sam mislio, kako bi tu oštetu naknadio, te se radi toga i više puta s dobrim prijateljima posavjetovao; pak gle! nadjoše se u tu svrhu dvije pobožne gospoje, supruge dvojice ladjarskih kapetana, naime: *Regina Lochert* rodjena *Dealbini* i *Serafina Tomšić* rodj. *Müller,* te u sporazumu sa mnom odvažiše se sabirati milodare, kojim bi se oltar popravio i poboljšao. U tu plemenitu svrhu sakupiše najprije 86 for. a kašnje 4 for. 70. novč. ukupno: 90 for. 70. novč. Puno dakle više nego li je štete bilo. Iz tih novaca popravlja se oltar i nabavit će se njeke oltarske nuždnije stvari. Kako svim velikodušnim dobrotvorom na plemenitim milodarim, tako i ponajbolje spomenutim milostivim gospojama na njihovom velezaslužnom trudu: u ime svoje i svojih župljana ovim se najusrdnije zahvaljujem. — Bog im plati!

(*Darovi.*) Za *crnce* u Africi: Dobretići 3 for. — Za *Djetinstvo Isusovo:* fra. *Jerko Vladić* 2 f. 50 n.

Rim.

(*Okružnica Poljskim biskupom*) Na Josipovo izdao je sv. Otac okružnicu *Caritatis providentiaeque nostrae,* gdje govori biskupom cjelokupnoga naroda Poljskoga. Davno je već želio sv. Otac, da progovori narodu ovomu, koji se je vazda odlikovao svojom ljubavju za vjeru, na čiju obranu proti neprijatelju kršćanskoga imena, on je hrabro ustao i u prvih se redovih borio. Sv. Otac imao je sgode, da dade oduška svojoj ljubavi, kada su prije njekoliko mjeseci doveli biskupi znatan broj svojih vjernika, da mu prinesu čestitke. Hoće pako da i jasnije pred Crkvom pokaže svoju pažnju prema njim, biskupom pako da u pomoć dodje u njihovom nastojanju, te se učvrsti vjera i kršćanski život. — Sv. Otac crta najprije izvrstnost i korist božanske istine i milosti, koju je rodu ljudskomu donio Isus Krist vjerom svojom. Ništa se na svietu s time mjeriti ne može. I pojedinci i skupovi, družtvo obiteljsko i gradjansko crpaju odatlje korist za svoju vremenitu i vječnu sreću. A dok toliku korist od vjere crpaju, treba te narodi katolički i na veliku dužnost misle, da vjeru ljube i poštivaju. Ne smiju pako ni pojedinci ni države u tom raditi prema svojoj domisli, nego se u svem valja ravnati onako, kako je to naredio božanski utemeljitelj njezin i kako uči njegova Crkva, koja je stup i uporište istine, te uz koju će On biti sve do konca svieta. — Poljaci su vazda svom dušom prijanjali uz svetu vjeru, odani bili sv. apostolskoj stolici. Odatlje su oni crpali u prošlosti, a nalaze i danas u težkih prilikah veliku pomoć. — Poznato je, koliku korist crpaju narodi i vlasti, kada Crkvu katoličku časte, a koliko trpe, kad ju vriedjaju. Nauk i zakon evangjelja uči ono, što je koristno, da se čovjek spasi i usavrši koli u znanju toli i u vršenju vjere. A budući da taj nauk i zakon, po pravu božanskom, imade učiti i podkrjepljivati Crkva, za to ona, po milosti Božjoj, imade velik upliv u upravljanju družtva ljudskoga, te tu ona goji veledušne krieposti, a izvadja mnoga dobra. — Nu Crkva, kojoj je na čelu rimski Papa, ne samo da u tudja prava ne dira, nego često i od svojega milostivo popušta; jednako se brini za najviše i najniže, svim se pokazuje brižljivom majkom. Za to su nepravedni, koji dižu proti njoj stare, nebrojeno već puta suzbijene prigovore. Isto tako ukora su vriedni, koji se ne uzdaju u Crkvu, te podižu sumnju proti njoj kod onih, što su na vlasti, pa u saborih. Ništa ona ne uči ni ne zapovieda, što bi se bud kako protivilo veličanstvu vladara, te blagostanju i napredku naroda; usuprot iz poklada kršćanske mudrosti iznosi mnogo toga, što je za obće blagostanje veoma koristno. Tako na primjer: da su vlastodržci slika vlasti božanske na ljude; da vladanje njihovo mora biti pravedno, ublaženo otčinskom ljubavlju, te smierati jedino na korist države; da će oni jednom Bogu račun davati, a taj će biti tim stroži, što su oni viši. Podložnici pako moraju vladare vazda štovati, vjerni im biti, pokoravati im se; državne zakone vršiti; medju urotnike i butovnike ne zalaziti, te sve činiti, da vlada mir i pravednost. Gdje se na sve ovo pazi, ubiru se neprestano preliepi plodovi, a to obilatiji kod onih narodâ, gdje Crkva uživa veću slobodu. Tko se pako Crkvi opire, volji se božanskoj opire, te odbija veliko dobročinstvo. U takovoj državi ne može da uspieva blagostanje i čestitost, sve propada, a narod i vladaoc živu u neprekidnom strahu. Prema tomu neka biskupi kod svoga stada nástoje, da se ne dade zavesti od onih, koji rade da obore vlasti, nego vjerno da bude svojoj državi i vladaru svomu. Govori za tim sv. Otac o obitelji, o poučavanju mladeži i podmladka svećeničkoga, te o načinu, kako da se vrši kršćanska ljubav. — Obi-

Digitized by Google

telji, iz kojih teče zdravlje u žile družtva svjetovnoga, ostati će nepovriedjene i čestite, bude li se poštivalo svetost ženitbe, koja po zapoviedi Boga i Crkve treba da bude jedna i nerazdjeliva. Dužnosti i prava suprugâ valja da uredjuje ljubav i sklad. Roditelji neka nastoje o uzgoju djece svoje, kojoj treba naročito da prednjače primjerom svojim. Glede naobrazbe djece svoje neka su osobito oprezni, te ju ne šalju ne samo u takove zavode, gdje se očito uči bludnja, a vlada razpuštenost, nego ni u takove, gdje se o kršćanstvu ništa ni ne spominje kao nepotrebnoj tobož stvari. Svaki bo, koji ide za naobrazbom i umjetnošću, treba da je i u vjeri poučen, jer je stvoren ne samo da služi državi, nego da upravlja korake svoje prema vječnoj domovini. Čim mladež postaje odraslija, tim više valja o vjerskoj nastavi raditi, jer takova mladež i veću imade težnju za naukom i većim je pogibeljim izvrgnuta. Pravom si pako Crkva prisvaja utjecaj, da odlučuje o načinu, kako da se predaje nauka vjere, o sposobnosti i vriednosti učiteljâ vjere, o izboru knjigâ, jer ona ima strogu dužnost, da bdije, te se ne podkrade nikada ništa, što bi škoditi moglo vjeri i ćudorednosti kršćanskoga puka. Pouku školsku neka popuni pouka u crkvi i u župnih kućah. — Tim više nastojati im je oko nastave podmladka svećeničkoga, koji hoće da budu *sal terrae* i *lux mundi,* pa i starijih svećenika. U naše doba, po Crkvu tako nepovoljno, gdje neprijatelji njeni sve bezočnije se dižu, a kuga se nećudorednosti širi, očekuje se mnogo više od svećenika, pa zato i on treba da se većom pomnjom i vježbom spremi za borbu. Što se obuke tiče neka se biskupi drže onoga, što je sv. Otac već govorio o raznih strukah bogoslovja i mudroslovja. Duhovnici pako neka o tom rade, da mladež danomice u krjepostih napreduje, a naročito da obikne razboritosti gledom na svoj odnošaj prema svjetovnoj vlasti. A da se očuva, što je crpao um a upilo srce, neka svećenstvu biskupi dadu i poslie sgode, da obnovi što je učilo i ojači se u kriepostih. — Ni obitelji ni države ništa ne podržaje toli čvrsto, kako ljubav, kojom si uz to kršćanin najviše zaslužiti može. Sliedeći nagon ljubavi, mnogi katolički zavodi pomažu u raznih nevoljah, ublažuju biedu, nose pouku i u najniže slojeve. Za to sv. Otac preporuča djela ljubavi kršćanske i Poljskim biskupom, kako je to i u drugih sgodah, a naročito u okružnici *Novarum rerum* učinio u obće. — Sada progovara sv. Otac posebice raznim dielovom Poljaka. Najprije onim, što su pod *Ruskom.* Hvali njihovu stalnost u vjeri i potiče ih u tom da ustraju. Vjera mora da bude kršćaninu nada sve, od nje nikada ne smije da odstupi, a svom snagom valja da ju brani. Vjera će mu biti utjeha i pomoć u svakoj prigodi. Na njihove potrebe misli sv. Otac, te im nastoji i u pomoć priteći. Neka se samo uzdaju u njega, a ne slušaju onih, koji bi nepouzdanje medju njimi posijati htjeli, lažnimi viestmi. Sliedeći stope svojih predšastnika i sv. Otac uložio je svoj upliv kod carske vlade, pa je 1882. učinjen ugovor, po kojem biskupi slobodno upravljaju prema crkvenim zakonom sa sjemeništi; crkvena akademija Petrogradska, u koju dolaze i Poljski mladići, predana je posve vlasti nadbiskupa Mohilovskoga, te je i na bolje preuredjena; a zadana je takodjer besjeda, da će u brzo biti stranom dokinuti stranom ublaženi oni zakoni, proti kojim se je svećenstvo tužilo, da su prestrogi. Od tada je sv. Otac svakom sgodom zahtievao, da se ugovor vrši, pa je zahtjeve ove podnio i samomu caru, o čijem prijateljstvu prema sebi te o pravdoljubivosti je sv. Otac uvjeren; a neće prestati za njih se moliti Bogu, jer je srce kralja u ruci Božjoj. A biskupi neka i nadalje brane s njimè prava vjere katoličke, koja onda može uroditi svojimi plodovi, kada je sigurna te uživa slobodu i zaštitu. Neka nastoje naročito o tom, da se u svećenstvu i puku što bolje uvrieži počitanje prema vlasti i državnim uredbam, kako će se oduzeti svaki povod raznim tužbam. Potiče ih još, da upotrebe sve, što je potrebno za spasenje puka: vjernici da imadu dovoljno duševne hrane; djecu i mladež da katekizuju svećenici; za sjaj kod bogoslužja, za ljepotu crkava neka se brinu. Nastane li kakav nesklad neka se obrate pouzdano na sv. stolicu. — Poljakom *Austrijskim* preporuča viernost prema dičnomu vladaru i zahvalnost. Privezuje im na srce Krakovsko sveučilište; razne družbe vjerske. *Rusinom* preporuča red Basilijanaca, koji će uz pomoć Božju doviti se opet svoje stare slave. S Rusini pako neka Poljaci živu u skladu, jer ih veže ista vjera, prem su im obredi razni. Kao što ih ljubi Crkva kao djecu svoju, te im dopušta zakonite njihove običaje i obred, tako neka ih i biskupi Poljski sa svećenstvom smatraju i ljube kao braću, neka im je jedno srce i jedna duša, kao što im je ista svrha, da proširuju slavu jednoga Boga i Gospodina. — Poljakom u pokrajini *Gnoznanskoj i Poznanjskoj* preporuča, da slušaju glas svoga pobožnoga, mudroga i ljubavi puna biskupa, koji je iz njihove sredine. A biti će na korist vjere i odanost te ljubav prema uzvišenomu vladaocu, koji je opetovano pokazao svoju sklonost prema njim. — Pouke ove neka smatraju kao izljev ljubavi. Budu li ih katolici vršiti, odvrnuti će mnogu pogibelj od vjere, sačuvati dične stečevine svojih otaca. Obilate ove plodove ubrati će po zagovoru Djevice Marije, sv. Josipa, svetih zaštitnika Poljske, kojim neka se utiču sa sv. Otcem. A On od srca daje njim, svećenstvu i cielomu puku apostolski blagoslov, zalog blagohotnosti svoje.

Italija.

(Sv. Otac kardinalu Capecelatru) upravi sjajni Breve, da mu pohvali najnovije djelo: *Vita di Sant' Alfonso M. de' Liguori* (Roma, Desclée Lefebvre e C.), koje je baš ovih dana izašlo u 2 svezka. Evo papine poslanice u prevodu: *Leon P. P. XIII.* Ljubljenomu Našemu Sinu Alfonsu Capecelatru

Digitized by Google

Sv. R. C. Kardinalu Svećeniku Nadbiskupu Capuanskomu. *Ljubljeni Naš Sine, pozdrav i apostolski blagoslov.* Drago nam je doista, što ćeš do malo izdati život sv. Alfonsa Marije de' Liguori, što si ga ti napisao, i željno izgledamo taj novi plod tvoga rada. Odličan si predmet odabrao, a nimalo ne dvojimo, da si ga dostojno obradio; jer poznamo um tvoj i srce tvoje. I sbilja mislimo, da je vrlina uma i srca zajedno potrebita onomu, koji hoće da potomstvu oriše život sv. Alfonsa; jer se tolika kriepost ne može ni opisati bez oštroumlja ni skrozimice shvatiti bez dubokoga nabožnoga čuvstva. A da ti imaš obedvie ove prednosti, za to dovoljno svjedoče pojedina tvoja djela, poimence Život sv. Katarine Sienske i sv. Filipa Neri-ja; njihove si bo krieposti, njihovo žiće i biće baš majstorski prikazao, opisavši po izbor dogadjaje s onim svojim sjajem i pravom krasotom sloga. Stoga ćeš sigurno izpuniti Naše izčekivanje i do kraja zadovoljiti učenjakom, koji te u velike štuju. U ostalom, kad si već tako vrstan pisac, svejednako piši i daljnih si, kako si navadan, steci zasluga oko znanosti i ćudorednosti. U zalog nebeskih darova i u znak otčinske Naše ljubavi tebi, ljubljeni Naš sine, i svećenstvu i narodu tvojemu podjeljujemo svesrdno u Gospodinu apostolski blagoslov. — Dano u Rimu kod sv. Petra, dne 21. Lipnja god. 1893. Papovanja Nasega šestnaeste. *Leon P. P. XIII.*

Francezka.

(*„Novi duh“.*) U francezkoj komori sbio se „dogodjaj“. Na besjednicu popeo se govornik (Brisson), upozorivao je, kolika pogibelj prieti zemlji od „klerikalizma“ i nije mogao polučiti nikakva uspjeha! Petnaest je godina tomu, piše *Journal des Debats,* što se ni stari parlamentarci ne sjećaju, a da uspjeha ne bi bilo svakiput, kad bi se bud što progovorilo proti svećenikom, jesuitismu, papi, crkvi! A sada eto na takove besjede većina ne pljeska, a s ministarskih stolica čuju se glasovi, da je doba već, te u upravi, u javnom životu francezkoga družtva zavlada „novi duh“. Govorila su dva ministra: Spuller i Perier. Prvi govorio je kao državnik, drugi kao političar. Izjavami njihovimi nisu posve udovoljeni mnogi, ali svakako je, piše *L' Univers* sjednica od 3. marta znamenita, što su oba ministra izjavila, da zemlja treba mira vjerskoga, a vlada treba da joj ga dade. Ovo priznanje dovesti će ih dalje nego oni sada i hoće. I danas najme kažu, da se u njeke zakone republike (zakon školski i o vojničtvu) dirati ne smije, pa ni vjerskomu miru za ljubav. Ne očekujemo mi, kaže na to *L' Univers*, od sadanje vlade, da ona dokine ove zakone, jer joj toga, kad bi ona to i htjela, ne bi dopustila ni zastupnička komora ni senat. Ali zemlja već glasno počima govoriti i tražiti, da se ti zakoni dokinu. Zemlja dakle prisiliti će vladu, da joj prinušti pravi mir, a dosljedno dokine ono, što ga najviše smeta. Ne vriedi mnogo, što oni danas zovu te zakone „baštinom republike“. Republika ne ima baštine, koja se promieniti ne bi mogla. Njeni zakoni, njen ustav, sam obstanak njezin, visi o obćem glasovanju. Taj put je pristupan, a katolici znati će udariti na njem onim pravcem, te će moći udarit i na tvrdju, što ju i danas još nepobjedivom drže.

(*Crkva i demokracija*). Kardinal-nadbiskup Rouenski *Thomas,* koji je netom preminuo, razpravljao je ob ovom važnom pitanju u svojoj ljetošnjoj korizmenoj okružnici. Dok je nejednakost bila osnov uprave, puk je manje osjećao podčinjenost svoga položaja. Odkad je pako jednakost postala prvi članak svih novih ustavâ, on ne razumije, da se povlastice dadu imetku, kada ih je izgubio rod. Poslie ravnoteže pravâ, traži on ravnotežu dobara. To je napredak četvrtoga stališa, koji traži za bogatstvo, kao što je njekoć treći tražio za plemstvo, noć 4. augusta. Takav je danas socijalni pokret. Uprava, koja ga je rodila, ima li sredstva, da ga sustavi i njim upravlja? Ima li ona u svom sadanjem ustroju riešenje pitanja? Puk je, kaže sv. Augustin, udruga razumnih bića, sdruženih zajedničtvom probitakâ i ljubavi. To je živi ustroj, a pojedini dielovi su mu u skladu, da zajednički rade za istu svrhu: za razvitak života i blagostanja svih. Nu načelo modernih družtvâ jest individualizam, to jest nijekanje dužnosti, što ju imadu gradjani iste zemlje, da budu složni, te da jedan drugomu pomaže. Popucale su sveze, koje vežu jednoga čovjeka s drugim. Svaki za sebe, mjesto stare lozinke: Svaki za sve i svi za svakoga. Kušajte ujediniti ove razpršene jedinice, pa neće odatlje nastati družtvo, nego samo smjesa, množija; jedinica izčezava u množtvu, pojedinac u državi. Kardinal opisuje za tim dobročinstva, što ih je crkva učinila puku, koja je prva proglasila jednakost pučkih sloboština, jednakost pred Bogom te nepovrjediva prava savjesti. Tada puk bijaše u crkvi, na svih stepenih hierarhije. Taj liepi sklad bijaše prekinut, s jedne strane, kada je kraljestvo postalo nevjerno svojim predajam, zaboravilo na svoju otčinsku pažnju, te se dalo zauzeti absolutnom vlasti, s druge opet strane, kada je crkva preuzkimi vezi spajala svoju vremenitu sudbinu sa sudbinom vlasti kraljevske, pa da ovu podupre, oslonila je svoj oltar na pomične uredbe, dozvolila mogućnikom svieta, neka budu počastni stražari na putevih svetišta, dopustila, da njena dostojanstva i nadarbine budu prečesto baština roda, te se činilo da ne ima više one nježne ljubavi za prvorodjence crkve, za ponizne i siromašne. „Koji je dvor u Evropi, rekao je Lacordaire, pa i najviše katolički, a da nije tečajem četiri stotine godina, svojimi poduzeći oslabio uredbu kršćansku, takovu kakovu je Bog učinio, ili da nije tražio više ili manje, te ju oslabi?“ U Francezkoj naročito, uzko bijaše jedinstvo medju dvie vlasti. Za to prema tomu kako je jedna ljubila svoju vlast i svoj sjaj, opažala je i druga, da se umanjuje njezin upliv i glas. U odlučnom času mal da nije priestol u svoju propast potegnuo žrtvenik. Odviše

Digitized by Google

povjerljiva, crkva francezka bijaše poput bršljana ovila svoje zagrljaje oko dvanaeststoljetnoga hrasta monarkije; a kada je bura od Boga poslana, izkorenila veliko drvo, nestalo bi bilo crkve, kad bi ona poginuti mogla. — Pošto je iz jednoga govora biskupa Irelanda iznio dio o vanrednom djelovanju Leona XIII., te upozorio na dužnost milostinje, kardinal tumači nuždne uvjete, da se uzpostavi kraljestvo pravednosti. Da se ono uzpostavi, izdao je Leo XIII. nezaboravnu okružnicu, radi koje je zaslužio ime slavnoga pape radnikâ. Crkva je na usta svoga prvosvetitelja doviknula modernomu družtvu, koje pogiba od egoizma, da zakoni božanski i čovječanski zabranjuju izrabljivati siromaštvo i biedu, pa da bi bio grieh u nebo vapeći, uzkratiti radniku štogod od onoga, što je zaslužio. Nije istina, da je gospodar izpunio sve svoje obveze, pa da drugo nije dužan, čim je zaslužba odredjena s jedne i druge strane. Rad nije mrtva stvar. Kad bi radnik i pristao, da mu se plaća snizi, čovjek imade dužnosti, kojih se odreći ne može, da uzdrži svoj obstanak i da si pribavi za to sredstva. Nad ugovori utanačenimi medju kupcem i prodavaocem ljudskoga rada, imade zakon naravni pravednosti, uzvišeniji i stariji, naime da plaća ne smije biti nedostatna, te uzmogne živiti triezan i čestit radnik. Pravedno je takodjer, da rad bude primjeren prema snazi radnika. Tielo traži počinak svaki dan i odmor svake nedjelje. Duša, taj odsjev božanski, hoće dokolice da uči i razmišlja, hoće časovâ za obitelj i prijateljstvo, dan Gospodnji za molitvu i slobodu. Kada će dakle ostaviti majku ognjištu njezinu a diete majci mu? Je li pravedno, da žena ostavlja domaće poslove za rad, koji nije prema njenoj naravi ni prema odredjenju njezinu? Je li pravedno, da diete zahiri u pokvarenom često zraku radionice? Rimska pohlepa bojala se, da rob ne pane pod pretežkim bremenom, hoće li moderno družtvo, izgubivši duh kršćanski, biti okrutnije nego li je bio poganski sviet? U ime crkve dakle, pravednost radnikom, žrtvam utakmice, svim potlačenim! Nu ne pomrsite glas milosrdja sa bukom srditosti, što dolazi kadkada iz zavedena množtva. Pravednost crkve jest *pravo* kao i pravednost Boga, pa prem je njezino srce više sklono siromahu, ona drži jednaku ravnotežu medju njimi i bogataši, jer pravednost je čvrsta i stalna volja, dati svakomu što ga ide. Da tko bude pravedan posred sukobâ, koji nas razdiru, treba mira i hladne krvi: strast, pa i najplemenitija, ima vazda dvie mjere i dvie utege. Da tko bude tumač i obranik, ne smije da se pouzda u ono, kamo ga zanosi mašta, da se povodi za mušičavosti i za onim što se zove javno mnienje. U žestokoj borbi stranaka hoće se vrlo mnogo razboritosti. Pravednost drži ravnotežu pravâ i probitakâ. Samo ljubav približuje i ujedinjuje srca, a po načelu udruživanja stvara sve one razne skupine, koje u cjelini sačinjavaju domovinu, što su ju naši otci toli liepo zvali veliko prijateljstvo.

(*„Mala Crkva“*.) Mi smo u br. 23. prošle godine spomenuli, kako je u toj sljedbi nastao pokret za sjedinjenje. Sada javljaju iz Poitiersa, da se ubiru već plodovi toga nastojanja. Na 16. januara o. g. odličan član ove sljedbe Marij Duc izjavio je sa devetoricom svojih rodjaka i prijatelja u nadbiskupskoj kapeli, da priznaju zakonitimi one biskupe, koje je sv. stolica u Francezkoj imenovala. Za njim se je poveo sam Josip Bertaud, glava „Male Crkve“, koji pri tom odlučnom koraku nije pazio, ni što mora materialno njeke žrtve prinieti, ni što na nj graknuše njegovi prijatelji. Na glušnu nedjelju došao je prvi put sa svojim nećakom na veliku (pučku) misu u župnu crkvu, što je veoma razveselilo katolike. M. Duc i I. Bertaud radili su već od oktobra minule godine, da sve svoje suvjerce privedu do sjedinjenja; nu na žalost nisu mogli uspjeti. Ali njihov primjer silno se dojmio mnogih, koji još nisu odvažni dosta, da podju za njimi. Nemir, što će ga ovaj korak njihov uzbuditi u mnogoj savjesti, privesti će malo po malo do katoličkoga jedinstva svaku dušu, koja je dobre volje. Njegova Svetost Papa Leo XIII. veoma se uzradova, doznavši za ova obraćenja, te je poslao otčinski blagoslov svojoj novoj djeci.

Švicarska.

(Katolici i djelovanje socijalno.) Više već godina ide čuveni *Decurtins,* narodni savjetnik u Trunsu, za plemenitim ciljem. Godine 1889. zatražio je on, neka savezno vieće poduzme korake kod evropskih vlasti, da se uvede medjunarodno zakonodavstvo, koje bi uredjivalo sliedeće točke: 1. najnižu plaću; 2. rad ženâ i djece; 3. trajanje dnevnoga rada; 4. odmor nedjeljni. Ova pitanja mogu se doista uspješno riešiti samo suglasnimi obćenitimi zakoni. Savezno vieće je, prema ovomu predlogu, što ga je jednodušno odobrilo bilo i vieće narodno, razaslalo okružnicu na razne vlasti. Bijaše stigao znatan broj izjava, koje se pozivu odazivlju, pa se držalo, da će kongres državâ skoro početi pod okriljem Švicarske. Poznato je, kako je tada uzela to pitanje u svoje ruke vlada njemačka, te je pod njenim okriljem bio sastanak Berlinski. Tu se napustila misao o medjunarodnom zakonodavstvu, pa stoga ne bijaše druge, nego da to pitanje uzmu u svoje ruke oni, kojih se tiče. Za to je „radnički savez švicarski“ na kongresu u Bielu (u aprilu 1893.) po predlogu Decurtinsovu stvorio više zaključaka o medjunarodnom zakonodavstvu radničkom. Savez je glede toga i želju izrazio, da se sazove medjunarodni kongres, pa naročito katolici neka nastoje, da se što više prošire u njihovom krugu zahtjevi, izraženi u okružnici Leona XIII. Svojim breveom od 6. augusta 1893. na Decurtinsa sv. Otac papa izjavio je, kako je vanredno zadovoljan sa zaključci kongresa u Bielu, naročito glede medjunarodnoga kongresa, da se svrati pažnja vlastî, kako je nuždno jedincato zakonodavstvo na zaštitu radnje ženâ i djece. Evo što doslovce govori pismo Nj. Svetosti

Digitized by Google

o Bielskih zaključcih: „Sa zadovoljstvom smo doznali, da je kongres zaključio raditi o tom, te se skoro sastane novi znamenitiji još kongres radnika; svrha mu je, da svrati pažnju svjetovnih vlasti na to, kako je nuždno, da se svuda načine jednaki zakoni, koji će štititi slabost ženâ i djece proti pretjeranomu radu, te u život privoditi upute, što sam ih ja dao u svojoj okružnici. I doista, traži li velika i neporeciva korist vlastî, da gledju braniti prava radnika, ta korist puno je veća i puno ozbiljnija, kada se radi, da u pomoć dodju slaboći djece i žena. Tu je početak ili nada budućega pokolenja, te na njih mora da gradi većim dielom narod svoju budućnost i svoje blagostanje. S druge strane, očevidno je, da radnici neće nikada naći uspješne zaštite u zakonih, koji su različiti u različnih mjestih. Pošto naime proizvodi raznih obrta često se sabiru na istom mjestu da nadju prodju, dogodilo bi se sigurno, te bi posebni raznovrstni zakoni pogodovali proizvodom obrta na korist jednoga, a na štetu drugoga naroda. Te težkoće i druge iste naravi ne mogu se svladati jedino jakošću ljudskih zakona. Neće se moći, van tada, kada ljudi budu upoznali i poštivali pravila života, kakova daje kršćanstvo, te udesili svoja djela prema nauci crkve. Tada će obće dobro naći moćnu pomoć u mudrih i pomirljivih zakonih, te u sudjelovanju svih sila, što ih ima svaki narod“. Kako se vidi, sv. Otac ističe, da treba medjunarodnih zakona za obranu ženâ i djece. A tko je vrjedniji, da digne svoj glas na korist siromašnih i slabih nego vrhovni čuvar kršćanske uljudbe? Nije li vatikan stavljen kao svjetionik i kao središte sabiranja nad takmenjem i natjecanjem narodâ? — Medjunarodni kongres, o kom bijaše govora u Bielu, biti će ove godine u Züriehu. Pošto je sv. Otac tu misao pohvalio, katolička družtva biti će sigurno dobro zastupana. Potrebno je, da se iz svih slojeva pučkih digne jaki glas, koji će tražiti takove medjunarodne zakone, a koje je i Berlinska konferencija priznala nuždnimi, ali ih se nije usudila izdati, s razloga diplomatičke naravi. Bojazljivi duhovi misle, da ne ima nade, te bi kongres uspio, pa da će se tu naći katolici mal ne sami, pošto su njemački socijalisti odlučili, da neće prisustvovati. Nu to je razlog više, da katolička radnička družtva ulože svu snagu, te namisao bude izvedena, neka ne misle njemački socijalisti, da je medjunarodni pokret radnički nemoguć bez njihova sudjelovanja. Uz družtva švicarska naći će se tu na okupu i zastupnici radničkih družtava katoličkih iz Francezke, Belgije, Holandije, Austrije, Njemačke i iz Italije. Kongres u Züriehu razpravljati će samo o medjunarodnom zakonodavstvu na zaštitu radnikâ, pa o sredstvih, kako da se izvede. Program dakle njegov posve je na osnovu zdrave politike socijalne u smislu i u duhu okružnice *Rerum novarum*. Krivo bi imao, tko bi rekao, da kongres u Züriehu neće imati nikakove praktične vriednosti. Veliki zakoni preustrojni, koji obuhvataju cieli sviet ne dolaze u obće s visokih slojeva; izvor im je u puku, kako je veoma dobro opazio kardinal Manning. U krugovih pučkih radjaju se i razvijaju nazori ljepše budućnosti. Medjunarodni kongres u Züriehu biti će velika moralna sila, koja će vlade prisiliti, da računaju s njom, tim više, što će tu biti zastupane sve stranke i svi pravci sadanjega socijalnoga pokreta. On će pokrenuti u svakoj zemlji mirnu agitaciju u korist medjunarodnih zakona na zaštitu rada. To će biti najuspješnije sredstvo, da se vlade sklone, te napokon u život privedu ovu veliku misao. A osnovu za taj pokret dati će kongres.

Prosvjeta.

— Veleučeni gospodin profesor i kateketa velike realke u Zagrebu *Cvjetko Rubetić* izdao je prošle godine u 2. izdanju *Svibanjski ružičnjak*, što ga je još kao bogoslovac preveo bio po Isusovcu *Vazeru*. Knjiga je puna krasne nauke, podkriepljene za svaki dan primjeri, što su uzeti većim dielom iz života svetaca. Preporučamo ju s toga i opet toplo za pobožnost u mjesecu Marijinu, koji nam se eto približuje. Knjigu mogu dobiti kod veleč. pisca u Zagrebu. Ciena joj 40 nč. i poštarina.

— Pokojni *fra. Fr. Iv. Jukić* i dični naš starina *fra. Grgo Martić* bijahu sabrali i još 1858. izdali sbirku *Narodnih pjesama* iz Bosne i Hercegovine. Tu sbirku ponovno je izdao g. *Marko Šešelj*, knjigoveža u Mostaru, te se može dobiti kod njega za 1 for. 20. n., poštom 1 for. 30 n. Predgovor prvoga izdanja, premda ne odgovara sadanjoj dobi, ipak je odobrio fra. *Grga Martić*, da se tiska u cielosti, „neka vidi naš mladji naraštaj — kaže fra. Grgo doslovce u pripomenku k 2. izdanju — kakovi onda bijahu osjećaji u nas Hrvata u Ilirsko doba.“

— G. *E. M. Vusio* napisao je talijanskim i hrvatskim jezikom: *Životopisne crtice pragospodina Vjekoslava Cesara viteza pl. Pavišića*, koje su prevedene i u jezik njemački. Žiće ovo u sva tri jezika sabrano je u jednom svežčiću.

Srdačno zahvaljujem svim svojim milim prijateljem, koji me se sjetiše čestitkom k momu imendanu. Kad ne mogu svakomu napose, šaljem im evo ovim putem uz zahvalu i bratski pozdrav u Gospodinu, koji neka im je obilat platac za njihovu ljubav.

Sarajevo 20. ožujka 1894.

† Josip,
nadbiskup Vrhbosanski.

SADRŽAJ: *Vjera.* — *Dr. Franji Račkomu* (O. A. Pavlić). — *Katoličke misije.* — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.
Broj 8. U Sarajevu 15. travnja 1894. God. VIII.

Vjera.

3. Obći razlozi, s kojih vjera pada.

Poganski duh.

26. Ne može se tajiti, da je renaissancea bila majka tobožnje reformacije protestantske. Reformatori Luter, Zwingli, Kalvin, Melankton, Henrik VIII. ne bijahu ni theolozi ni filosofi, nego književnici, ili kako se je onda govorilo, humanisti, strastveno zauzeti za poganske pisce, obožavatelji puti, koji su ustali proti prestrogim za sebe zakonom crkvene stege, proti postu, bezženstvu, svetosti ženitbe. Erasmo, toli brbljav i žestok, govorio je svuda u sav glas: „Renaissance-a je jaje, a reformacija ptica, što se je iz njega izvalila“. Sam Zwingli je kazao: „Novo svjetlo, što je renaissance-a književnosti razprostrla, slabi vjeru puka, otvarajući mu oči nad množtvom praznovjerja, pa prieči, te ne prihvaća sliepo, što ga uče svećenici“. Beda, odvažni upravitelj bogoslovnoga fakulteta u Parisu 1526., kaže: „Krivovjerje šire književnici, zakleti neprijatelji srednjega vieka i ponosni na svoju glavu (Erasma). Pošto znadu površno štogod liepu knjigu, drže te su vriedni da svoju reknu o svakoj grani svete znanosti. Usljed toga zlu se može tim teže naći lieka, što humanisti preziru liečnike, koji su pozvani, da ga izciele, svećenike najme, jer da ništa ne razumiju ono što uče. Svrha ovih grkâ jest, da se prikažu pravimi učitelji svete znanosti. Mi, govore oni, učimo sveto pismo u izvornom jeziku . . ., mi čitamo djela starih učitelja . . . Evo naslovi, što si ih svojataju humanisti . . .; a u isto doba učitelje škole zovu smetenjaci, prostaci neznalicami glede liepe knjige, a po tom neprijatelji svjetla“. Na pokon protestantski povjestničar Bühl piše: „Glasoviti onaj prevrat, kojim 1517. pokrenuše Martin Luter, Filip Melankton i njihovi prijatelji ili pristalice, uskorio je napredak u filosofiji, posljedica renaissance književnosti.“ A dodaje: „Sijte humaniste, pa ćete žeti protestante“. Danas ne ima ni jednoga iskrenoga pisca, koji s Alloury-em ne bi rekao: „da budne požar, valjalo je zublju reforme zapaliti na baklji renaissance.“

27. Evo prvi plod uzkrsnuloga duha poganskoga. Trgnuo je od vjere kršćanske, nakon potoka krvi i valovâ vatre, polovicu Evrope: Njemačku, Englezku, Holandesku, Švicarsku, Dansku, Švedsku i Norwežku. Kažemo vjeri kršćanskoj, a ne samo katoličkoj. Kobna zasada o nepogrješivosti S. Pisma, ostavljena tumačenju svakoga pojedinca, bez i kakva ugleda, smrtni je otrov, što ubija vjeru u korjenu. Narodi protestantski kršćanski su narodi, više kršćanski, nego mnogi drugi, kod kojih reformacija nije dublje zahvatila. Vladari Njemačke, Englezke,

Digitized by Google

saveznih država, prizivlju svoj puk, u ime Isusa Krista, na javne molitve, obći post, česa drugdje ne ima. Ali ako su ovi narodi kršćanski, ogromna većina pojedinaca ili dušâ nije više. Svuda se je razmahao socinianisam, to jest nijekanje Kristova božanstva i svih tajna kršćanske vjere. Uzdižući vjeru na toliko, da joj pripisivahu, te opravdava bez djelâ, oni ju u istinu uništiše.

28. Reformatori bijahu već odrasli, kad ih je zahvatio vrtlog renaisance. Duh poganski ne bijaše još u izvoru pokvario mlad naraštaj, pa dosljedno, samo početak velikih nevolja bijahu oni milijuni dušâ, koje silovito otrgnuše od vjere. Obuka daje obilježje pokolenju. Mlad čovjek obično ostane onakav, kakav je ostavio školske klupe. Mladić neće ostaviti stazu svoju ni kada ostari, vazda je istinita rečenica sv. pisma. Uzgoj čini čovjeka, čini družtvo gradjansko i vjersko. Ne ovisi malo, nego sve ovisi o tom, kako je tko uzgajan djetetom. Zato si svaka struja, pa i zla, bilo na polju političkom bilo na crkvenom, nastoji osvojiti upliv na obuku i uzgoj mladeži. Svatko znade, da će ono žeti, što sije.

29. Monasi zapadni s poštovanjem sabirali su i prepisivali birana djela književnosti, pjesničtva, povjesti, filosofije staroga doba. Nu ta djela rabili su kod obuke veoma malo. Čekali su, dok nazori budu zreliji, srce uredjeno, život da dobije stalan pravac, a onda da ih se dade mladeži u ruke. „Ne bi li bilo okrutno do skranjosti, govorili su tada učitelji mladeži, baciti na borilište poganske književnosti, medju tolike zaklete neprijatelje, siromašnu djecu, koja se ne mogu još braniti sama?“ Tečajem srednjega vieka klasične knjige bijahu izključivo kršćanske. Obćenito bijahu uvjereni, da knjiga poganska ni pošto ne odgovara duhu vjere Kristove; da valja učiti onu, koja po naravi niče iz kršćanstva, koja mu je vjerni izraz te diše njegovim duhom; jedino sredstvo, te dobijemo kršćansko pokolenje, da je to, bude li plivalo strujom čisto kršćanskom. Uspjeh bijaše sjajan, kako smo vidjeli, te okrunjen onako umnim i veledušnim natjecanjem.

30. Nu jedva je proteklo njekoliko godina, nakon renaissance u književnosti, ne ima više u obuci govora van o poganskih piscih Rimskih i Atenskih. Na stran kršćanski klasici! Poviest bogova na Olimpu, basne Fedrove i Esopove, Quinto Curcij, Ovid, Virgil, Homer, Xenophon, Demosten, Cicero, to će biti u buduće učitelji katoličke mladeži. Budućnost će se čuditi, reče protestantski njeki pisac, kako je družtvo kršćansko dalo, te mladež sedam ili osam liepih godina uči samo poganske pisce. Zaboravilo se, a stranom i hotomice se prečulo opomene iz kršćanske predaje, koje su pokazivale, koli je pogibeljno, da mladež uči diviti se onim junakom staroga doba, koji su odani svakoj strasti (Kriz.); odkle potiče sensualisam (Basil.). Nije se htjelo zamisliti u duboku rečenicu sv. Jeronima: Zločin je, piti u isto doba iz kaleža Kristova i kaleža djavlova (Ad Eustoch.); ni u rieči Augustinove, koji je poučen vlastitim žalostnim izkustvom napisao: „Učiti djecu pogansku knjigu, ne znači samo naučiti ih nekoristne stvari, nego oteti ih Bogu a žrtvovati djavlu. Zar su to uzori, koje im valja prikazivati? Ovako radeći ne žrtvujete ni ptice, ni životinje, pa ni samo ljudsku krv, nego, što je još groznije, žrtvujete nevinost mlade dobe na žrtveniku sotone“ (Ad Nect.). Književnost starodrevna, koju je viek vjere dopuštao učiti samo onda, ako nije više pogibeljna bila, te u tu samo svrhu, da uresi svetište plienom Misira, postade dakle kao mlieko, s kojim je mlad naraštaj sisao otrov poganstva.

31. Kobne posljedice ovoga duha poganskoga pokazaše se skoro i na polju filozofije, jer tu treba tražiti izvor filosofiji osamnaestoga vieka, voltairianismu. Rousseau izrično veli, da je štijući Plutarha postao onakov, kakov bijaše. I prodjemo li redom sve one, koji prionuše uz tu filosofiju, opaziti ćemo, da su pogani u svojih nazorih, pogani u svom životu, pogani u svom vladanju, pogani i na samrti. Što uče o Bogu, o svietu, o duši, o moralu, o krieposti, o mukah, o družtvu, o vladavinskom obliku, sve je to jeka, koja nam ozvanja iz poganstva. U svakom pitanju oni iznose na javu nesgrapnosti poganske. Uzori, što ih valja slediti, to su Herkul, Kastor, Cerera, Baho, Romul, Sokrat, Scipio, Aristid, Timoleon.

32. Koli poguban bijaše taj pravac, pokazalo se za francezkoga prevrata, koji i opet nije drugo, nego razputana kćerka Renaissance, kako to izrikom priznavaju sami apostoli toga pokreta, a što i činjenice potvrdjuju. Barjaktari prevrata snivaju samo o blaženstvu onakovom, kakovo su uživale Sparta i Atena. Oni hoće, da svaki sugradjanin nosi pod svojim plaštem nož Brutov; da mladež vazda upire okom na žeravku Scevolinu, smrt Ciceronovu, mač Katonov! Zahtievaju pače, da se država povede za Kretom i Spartom, te si prisvoji

Digitized by Google

čovjeka od koljevke, pače i prije poroda! Nije li izljev ovoga duha poganskoga predlog, neka se podigne hram slobodi, a u njem žrtvenik, gdje će mlade Vestalinke vazda podržavati vatru! Jezik, običaji, sav život prevrata, to je sve uzeto iz poganstva. Odatlje svečanosti poganske, svećenici naravi; odatlje decemviri, triumviri, konsuli, prokonsuli; odatlje hram razuma, božice, geniji, igre olympske itd. itd.!

33. Ova bura nije dakako poštedila vjeru, pače ju je korjenom izčupala iz svakoga srca, koje je onim pravcem pošlo. A kad se bura utišala, izgredi pako otvorili oči i najviše zaslieplјenim, nevjera je ipak dugo jošte gospodovala. Prošlo je i više od desetak godina, što se pojedinci počeše dizati, te se laćati i u životu kršćanskih načela, vjerujući u srcu svome zasade vjerske. Svećenstvo i škola uzeše liečiti rane, ali brzomu zdravlju nadat se moglo nije, jer izvor svemu bijaše u zabludah uma ljudskoga. A zablude uma ljudskoga teže su, pogibeljnije su, nego rane i zablude srca. Nećudorednost je velika bolest, bez dvojbe, ali nije posve neizlječiva. Ako je um otvoren za istinu, za temeljna načela, na skoro će se osjetiti žalac neurednosti, dotužiti će nemir srca, pa će se zabludjela ovca skoro vratiti na put kriepostі. Nu kada je zašao um; kada je čovjek izgubio svaki osjećaj za istinu; kada su razrušeni temelji sigurnosti i izvjestnosti; kada medju najoprječnijimi tvrdnjami ne znaš razabrati istinu od laži; kada se naročito svuda drži, da ni ne ima absolutne istine, nego da su istina i laž samo pojavi osobe, mjesta ili vremena: može li se onda tko obratiti bez očevidnoga čuda? A današnja nam filosofija pokazuje takav žalostan prizor: nigdje zajedničkoga temelja istini; nigdje načela, glede kojega bi umovi bili posve složni. Zar je čudo, da je u tih prilikah vjere nestalo, te da se u jednakih okolnostih pridignuti neće? Pogledajmo pobliže, dokle je duh poganski doveo filosofiju.

34. Kada su Grci, kaže protestant Matter, protjerani iz Bysanta, došli u Italiju, Evropa je imala jednu retoriku, jednu logiku, jednu filosofiju, jednu teologiju, jednom riečju znanost svieta . . . Svuda ista vjera, isti prvosvetitelj, otac svih vjernika. Moralni i politički položaj svih bijaše jednak, u svačijem srcu javljale se iste želje. Kršćanstvo bijaše osnovalo i naobrazilo sve države . . . Svećenstvo je utemeljilo i upravljalo svimi školami; a mal ne sve uredbe bijahu njegovo djelo. Evropom je tako vladala vjera, da je nad zakonikom gradjanskim prosievalo pravo crkveno, koje je uredjivalo u isto doba i države i obitelji . . . Ovakav poredak počivao je na svetom osnovu, na zakonih božanskih te dosljedno vječnih. Prebjeglice iz Bysanta dodjoše, da mu podrmaju temeljî, da razkinu ugovor vjere s filosofijom, politike s kršćanskim moralom, da mjesto ugleda stave razpravljanje, mjesto nepomičnosti napredak!

35. S početka premahnuše dva sustava filosofska: Platonov idealisam i Aristotelov empirisam. Nu duh poganski toli je brzo napredovao, te se je nakon jednoga vieka moglo već kazati onu Ciceronovu: Ne ima nesmisla, što ga ne bi branio bud koji filosof. Poviest moderne filosofije prava je mješavina: načelo za načelom, sustav za sustavom niče, jedan oprječniji drugomu, te niti im znadeš izhodište niti cilj. *Descartes* postavio je jedinim temeljem filosofije ugled razuma, pravo što ga svatko imade da iztražuje te prosudjuje svaku vrst nauke. A to znači učiniti filosofe protestantî u filosofiji, kaošto je Luter potegnuo kršćane, neka budu filosofi u vjeri. *Locke* tražio je izvor svake misli u osjećanju; a niz pisaca u osamnaestom vieku obnavlja nesmisle materialisma staroga doba, dok ne dodjoše da gospodstvo dadu Epikurovoj zasadi: istine ni ne ima, ona je obsjena; naslada, to je jedini zakon, najviša dužnost. Bijaše i takovih, koji su učili, da su živci počelo misli, uzrok ideam, da je dakle čovjek stroj kalorički, kemički ili električki. Došlo se i do toga, te se proglasilo, da je najveći zakon naravi ljudske: uzdržati sama sebe; dobro je sve ono, što služi, da se uzdrži ustroj ljudski; a zlo je sve, što hoće da ga oslabi ili uništi . . Najviše dobro, jest život, zdravlje; najveće zlo, jest patnja i smrt.

36. Našlo se je doduše umova, koji opaziše, u koliki ponor srta rod ljudski, poprimi li moderni epikureisam, pa počeše da obnavljaju spiritualisam. Ali ne imajući vjere zabasaše u elektisam i panteisam, a to je isto tako za čovjeka pogubno, jer vodi do skepticisma, te oduzima podlogu svakoj sigurnosti. Nezadovoljni sa svimi sustavi filosofskimi, oni se kažu nezadovoljni i sa svakom vjerom, pa i s kršćanstvom. U svakom sustavu i u svakoj vjeri hoće da nadju, što li je tu istinita, a od svega toga sastaviti će obćeniti simbol. S početka smatrahu filosofiju i vjeru kao dvie sestre, rodjene istoga dana, kada je Bog stavio vjeru u srce čovjekovo, a filosofiju u njegov um, te koje moraju da žive jedna

Digitized by Google

uz drugu. Nu logici poganstva skoro skinuše krinku, te proglasiše filosofiju kraljicom, a vjeru kao načelo mračnjačko potisnuše! — Poslie elektisma, eto Saint-Simonova panteisma: Bog je sve, što postoji . . . Sve uredbe moraju danas imati tu svrhu, da sè popravi fizično, intelektualno i moralno stanje najbrojnijega i najsiromašnijega stališa . . Sustav ovaj posvećuje uživanje sjetilno, proslavljuje obrt, uzpostavlja put. Počelo se sustavno poštivati čovječtvo, a nijekati i bitisanje bića metafisičnoga, koje se zove Bog i poviestni život Kristov.

37. U Englezkoj i Njemačkoj zavela je poganska filozofija i dublje. *Hobbesu* ne postoji stvarno ništa, što se ne može matematički dokazati. Po *Hume-u* temeljne zasade o uzroku, o slobodi, o krieposti, o počelu bićâ ili o Bogu stvoritelju, puke su predmnieve bez osnova. Svieta tvarnoga ne ima, uči *Berkeley,* samo duhovi postoje. Jedna je samo bît, a biti konačne nisu različne od biti bezkonačne, hoće *Spinoza.* Od izvjestnosti subjektivne, ne možeš zaključiti na izvjestnost objektivnu, uvjerava te *Kant.* Naši nazori o duši, o svietu ne imaju nikakve objektivne sigurnosti, ne postoje izvan nas. S njim je i *Fichte,* a ne ide od njega daleko ni *Hegel.*

38. A može li bez vanrednoga čuda, da se vjera razvija posred ovako bezbožnih nauka, što ih šire svakim sredstvom, bacaju ih na sve strane u srca prazna, bez čvrstih načela, bez nepomičnoga osvjedočenja, uronjena od djetinstva u more bludnjâ.

39. Iz filozofije prešao je poganski skepticisam posve naravno i u znanost, koja se diže proti vjeri, da ju napokon iztjera iz modernoga svieta. Današnja znanost ne samo da je protikršćanska, nego hoće i radi da bude bezbožna. Daleko je bacila od sebe, te neće ništa zajednička da imade s mišlju o slobodnoj i razumnoj volji, o Bogu stvoritelju i vrhovnom upravitelju svieta. Ona hoće samo narav da zazivlje, neosobni skup svih bića. Ona se uklanja svakomu pitanju o početku i koncu, o izvoru i svrsi, o uzroku, jer da je postojeća činjenica posve dovoljna te nas uvjeri o stvarnosti života. Ona pače ne shvaća, kako se tko još može zanimati za konačne uzroke ili za osnovu, koja da je podloga svim naravnim pojavom. Liepoj misli Aristotelovoj: „konačni cilj svih stvari jest dobro, jer dobro je uzrok svega što se proizvodi“ suprotstavlja ona ovu zasadu Baconovu: „konačni uzroci suspregli su potraživanje uzroka fizičkih; čovjek nije dosta poučen, da ih dohvati; povrh toga odnosi ih više na svoju narav, nego na narav svieta, te ih u primjenjivanju rabi puno na zlo!“ Ona se smije Ciceronu, koji se usudi napisati: „Arhimedova kruglja dokazuje, da postoji radnik razumni, koji ju je učinio, a postojeći sustav svieta, što ga ovaj stroj samo posljeduje, da ne ima te snage!“ Smije se i Voltaireu, koji je samo protumačio prave osjećaje, kad je kazao: „Najveća nerazboritost i nesmisao golemi, što niče u ljudskom umu jest tvrdnja, da oko nije načinjeno da vidi, ni uho da čuje“.

40. Posljedica tomu jest, te ogromna većina književnika i učenjaka sniva san, da je sviet vječan, da bića sliede jedna iza drugih, i da će se tako izmjenivati bez kraja; da je čovjek vazda bitisao i vazda da će bitisati; da će se život ljudski nastavljati vazda nizom nekih pretvorba, koje će ga privoditi k njekomu uzoru, koga ipak nikada dosegnuti neće. Barjaktari moderne znanosti hoće pače, da se je kršćanstvo preživjelo, da je ono danas puka obsjena, a jedini mogući izvor moderne vjere da su pozitivne znanosti, prirodne i socijalne.

41. Upitamo li pako život, viditi ćemo, da su posljedice duha poganskoga pogubno djelovale na obitelj, na družtvo, na vjeru. Dokle je došla obitelj, svjedoče nam razstave bez broja, kojih imade svuda. Odiclišе ugovor ženitbeni od sakramenta, po kojem je ženitba dignuta do velikoga dostojanstva; a do mala počeše udarati i na ugovor sam, jer da je nesreća, kadkada pače zločin! Za život priležnički ne smažu prikora, pače smatraju ga redovitim odnošajem medju mužem i ženom, pa se nadaju, da će zavladati obćenito. Diete nije više sveti cilj ženitbenoga veza, središte roditeljske ljubavi, nego nješto slučajno, česa se nastoje što brže riešiti, predavši ga plaćenim rukam. Domaće ognjište bajka je, krasna uspomena iz prošlosti, koja ne postoji. — U družtvu je zavladala mržnja: mržnja na Boga, mržnja na svećenike, mržnja na kraljeve, mržnja na ugled, mržnja na svaku stegu. Prevrat hoće sam svemu da gospodari. — A glede vjere ljudi idu da se podiele u slobodne zidare nedosljedne i dosljedne. Nedosljedni hoće da sruše vjeru bez nasilja; dosljedni proti njoj biesne i mrze ju. Ovi posljednji neće da znadu za ikakav obzir u borbi proti vjeri. Izaći će oni i iz stanovišta, koje sami proglasiše zakonitim, kada treba udariti na katolike. A da svoj cilj poluče, rade o tom, te se svaki vjerski značaj uzme porodu, ženitbi i pokopu čovjekovu, da se dakle odbijaju sakramenti.

Digitized by Google

Uzor im je čisti rationalizam, koji istinu traži samo po naravi i razumom.

42. Evo na što spade obitelj, družtvo, vjera, odkada je duh poganski zadojio obuku mladeži; odkada je otrovano u vrelu ono mlieko, kojim hranimo mladež svoju. Našoj mladeži treba dakle drugih uzorâ, koji će ju oduševiti za život po vjeri; koji će ju navratiti u stope Kristove, da nam duhom njegove nauke opet poniknut bude život obiteljski i družtveni.

Jošter nekoliko riječi o proročanstvima o Papam, što se pripisuju S. Malakiji.

Prije svega treba je upozoriti čitatelje, da ovo malo redaka što evo hoću da napišem odnose se, i tvrdo su svezani sa onim što je već prije bilo pisano u ovom listu[1]) o istom predmetu: oni bo drugo niesu nego dielom popunci, a dielom izpravci. Ko bi zato htio da ih potpuno shvati, bilo bi mu od potrebe da pomnjivo pročita što je već u dva spomenuta broja bilo objelodanjeno.

Obaziruć se na vrlo omegjašeni krug umnih sila pojedinca čovjeka, a nezaboravljajuć istodobno da neke okolnosti manje više svakoga prate, te veće puta namaknivaju mu maglu na oči da ne vidi ono što je, za koju on niti zna, niti se dosljedno nje može da okani; od potrebe je da mu drugi u tomu slučaju bude pri ruci i da ga potpomože: odatle protiče da se je čovjeku savjetovati, mirno i bezstrastveno slušati tugje mnijenje, pretresivati protivne razloge i t. d. Ovo je jedini put koji bi umrliku mogao nekom sigurnošću jamčiti, da po svoj prilici nije udario stranputice, te da može bez bojazni tvrditi: jest ili nije, a da se ne bi ogriješio o zdrav razum. Ovo je meni bilo pred očima, kada sam se latio pera da napišem ono malo redaka o proročanstvima, što se pripisuju S. Malakiji; ovo me i sada vodi da ovo napišem; ovo je, za stalno držim, vodilo i g. C. G. da napiše ono o istom predmetu u br. 4. ovoga lista.

Evo dakle što ja mislim.

Istina bi doduše bilo da što S. Brnardo[2]) kao životopisac ne napominje izrično Malakijino proročanstvo o Papam, ne bi slijedilo da ne protiču od istoga; al istina bi bila to u samomu slučaju, kada bi koji drugi vjerodostojni historik ili biograf o tomu govorio: negativni dokaz S. Brnarda proti pozitivnim ne bi odoista vrijedio, te bi se moglo reći da ne odlučuje ni *pro* ni *contra*. Al slučaj o komu je govor inačiji je: ne samo da o tim proročanstvim S. Brnardo šuti, dali nema, bar u pisanim spomenicima, o tomu ni riječi, sve do konca šesnaestoga vijeka; mislim zato da bi u ovomu slučaju, obziruć se suviše na sve druge okolnosti, mogao mnogo polučiti.

Reći će se da je opstojala vulgarna tradicija; ali to bi bilo reći, a ne poduprijeti, ma bilo kakvim manje više vjerojatnim dokazom. Ne bi se nimalo kritično postupalo, kada bi se ovako razložilo: dan danas opstoji *ta tradicija,* dakle ona dosiže sve čak do jedanaestoga vijeka.

Da se dan danas o tomu govori, ja drage volje pripuštajem; al da se ta tradicija proteže sve do S. Malakije, ne mogu tako lako da povjerujem, jer, u koliko je meni poznato, ne ima ma bila kakva otražka, ili zabilježena slovca u svoj, inače bogatoj historičkoj i teologičkoj literaturi. Bi li bilo razborito i pomisliti da svi oni koji su se do 16. vijeka bavili crkvenom historiografijom, nijesu znali za tu tradiciju, ili ako su i znali, da su ju tako omalovažili, te ne hćeli o njome ni riječi da progovore? Svakako ako se i prigrli koja od ovih tačaka, bilo isto što i posjeći žile autentičnosti tih proročanstva.

Tradicija, pripoznam, ne ima se svegj naprečac zabaciti i osuditi; al opet je istina da joj se ne ima dati veće vrijednosti nego joj ide. Kada bi se znalo da ta tradicija o proročanstvima dosiže sve do S. Malakije, mogla bi možda nadopuniti prazninu pisanih dokumenata; al kada bi ona dosizala, kako se zna, do svršetka 16. vijeka, i to usljed Vionove knjige, zdrava kritika punim pravom niječe joj svaku vrijednost, te će joj i nijekati sve dotle dok se inačije ne dokaže.

Nije se trudno u koječemu prevariti, ili što izmisliti, te lakoumno ili lukavo turiti u svijet; sličnih činjenica nudi nam i svjetska i crkvena povjest.

---

[1]) Vidi br. 24. prošle god. i broj 4. ove god.

[2]) S. Brnardo u „*Vita S. Malachiae*“ navagja čudesa, koja je počinio S. Malakija, takodjer navagja i proročanstva, o kojim u cijela dva pog. govori, biva u p. 29. i 30.

Digitized by Google

Pada mi na um jedna bajka iz Crkvene Povjesti: biva *de Papissa Joanna,* koja evo i u ova zadnja vremena iznašla je svojih branitelja i zagovaratelja: smijeram na djelo izdano otrag malo godina na novom grčkom jeziku sa naslovom Η παπισσα Ιωανναμεσταιωνικη μελετη. υπο Ε. Δ. Ροϊδου.

Već u trinaestom vijeku ovaj vanredni i uprav čudnovati i nevjerojatni dogogjaj smatrao se je pravom istinom, tako da Stjepan de Dellaville javno je sa propovijedaonice govorio, kako se može vidjeti u jednomu njegovih govora, što je g. 1260. izrekao pred lijepom kitom slušalaca svake ruke[1]). U tomu svomu govoru ovo ovako se bješe izrazio: „*Accidit autem mirabilis audacia, immo insania circa annum Domini 1100, ut dicitur in chronicis* (smijera na kroniku J. de Mailly) *quaedam mulier litterata, et in arte nandi edocta, assumpto virili habitu, et virum se fingens, venit Romam et tam industria quam litteratura, facta ut notarius curiae. Post diabolo procurante, cardinalis, post Papa. Haec impregnata peperit. Quod cum novisset Romana justitia, distracta est extra Urbem, et ad dimidiam leucam a populo lapidata, et ubi fuit mortua, ibi fuit sepulta. Et super lapidem supere apositum scriptus est versiculus: Parce Pater Patrûm Papissae Pandere Partum*".

Koliko u svemu ovomu ima istine, svakomu će biti poznato, ko je prelistao crkvenu povjest: ne bi trebalo zato da ja o tomu ovdje govorim. Ovo samo hoću da odatle izvedem: da je opstojao taj glas, ili tradicija u 13. vijeku o toj tobož Papesi, komu glasu povjerovali su i sami učeni ljudi, dapače mislilo se je da ima dobru i valjanu potvrdu u pisanim kronikam, podignutim spomenicim, o kojim govori Dellaville. A kad tamo sve to nije drugo nego ili lukava izmišljotina ili bezazlena prijevara sdružena sa lakoumnim tumačenju nekoga natpisa što je glasio: *Pap. pat. Pat. P. P. P.*[2]) Ovim dovoljno je jasno kakva i kojim slučajima ima se davati vrijednost vulgarnim tradicijam.

Pripoznajem drage volje da u opće šutnja jednoga pisca ne odlučuje o istinitosti kakova fakta, jer se muk ne može smatrati nipošto kao nijekanje onoga što drugi izrično tvrde, te u obratnom slučaju jako bi se malo što znalo; ali u slučaju kakav je naš, kada bi svak šutio, pitam, što bi se tada moglo znati? Nebi nikako bilo opravdano postupanje onoga, koji bi držao kakovo djelo autentičnim a ne bi se osvrtao bilo neposredno i posredno na izvor odakle je protekao, jer bi to postupanje stavljalo u pogibelj da okrenemo stranputice, i da lasno zamijenimo jedno s drugim: niti zdrava kritika, niti Crkva, kojoj inače ne bi bilo ni potrebe, bivši obdarena nepogrješivosti, na taj način postupa; ne bi ni mi imali inačije postupati u ispitivanju autentičnosti Malakinijih proročanstva.

Ovim, mislim, da sam nadopunio i ispravio, što je bilo da se ispravi i nadopuni o pitanju: da li je proročanstvo o papam S. Malakije.

Sada na drugu tačku: da li su se ova proročanstva na dlaku ispunila. Kolike nejasnosti, i ako se hoće zvati, elastičnosti može se pripustiti proročanskom izrazu, a da mu se ne zaniječe upliv božanstva; i odakle običajno ta nejasnost na osob kod Proroka S. U. protiče, već su o tomu na dugo i široko govorili bogoslovci, ne mislim zato ja ovdje opetovati iste stvari. Samo ću napomenut da ne bi imali biti tako elastični, da bi se na svaku ruku mogli tumačiti, jer u tomu slučaju promašili bi svoj cilj; nategli bi na se pravom sumnju prevare; brisali bi jednu od najglavnijih karakteristika, što no valja da opstoji izmegju božanstvenih proročanstva i onih što no ih ima izmegju poganih.

Poznato je ono što Cicero piše: *sed jam ad te venio S. Apollo! Tuis enim oraculis Chrysippus totum volumen implevit, partim falsis, ut ego opinor; partim casu veris, ut fit in omni oratione saepissime partim flexiloquiis et obscuris, ut interpres egeat interprete, et sors ipsa ad sortes referenda sit*[1]).

Deviza Klementa XI. (1700—21.) bila bi *flores circundati* te se misli da je prorok dobro pogodio, jer Klement uprav je bio dičnom ružom u ono kobno doba; pa i grb njegove porodice nosio je omotanu ružu izričnim natpisom: *flores circundati.* — Na prvi dijel ne bi ni trebovalo odgovora: ta nije trudno tu uvidjeti universalnost izraza, koji, pošto nam mnogo govori, ne govori nam uprav ništa. Što se tiče grba porodice P. Klementa (Albani), opazit mi je da na grbu ne ima nikakove niti ruže, niti cvijeta: na njemu se vidi s gornje strane zvijezda, a s donje tri brda. Ovaj se grb može vidjeti naslikan u djelu D. Filadelfo Mugnos[2]).

---

[1]) P. Echard. Biblioteque p. 367.
[2]) Lelievue-Revue des questions histor. 40 liv. 1876.

[1]) De divinatione II. 56.
[2]) Teatro della nobiltà del mondo. Napoli 1680. t. 1. p. 376.

Digitized by Google

Reći će se možda, kako se je mogla tako golema neistina o grbu i natpisu *flores circundati* turiti u svijet?

Taj poso baš na mene ne bi spadao da iztraživam; reći ću ipak što mislim. Kada je bio odabran Papom Klement XI. kao spomen bio je skovan novac na kojem s jedne strane bila je Klementova slika sa natpisom *Albanum coluere Patres, nunc maxima rerum Roma colit* — Niže *Clemens XI creatus 23 Nov. 1700.* Sa druge strane vidi se grb Klementove porodice, sa Papinom Tiarom, okružen pletenicom cvijeća, koja se je opet dijelila u četiri dijela, od kojih je svaki predstavljao po jednu od ovih četiri kreposti: Justitia, Pietas, Prudentia, Eruditio. Naokolo vijenca obavijale su se riječi iz Sv. Pisma (Eccles. 24. 23.) *flores mei fructus honoris et honestatis.* Na donjoj strani bio natpis *flores circundati*[1]). Moglo bi lasno biti, ako se nije hćelo lukavo da se izvrće, da ovaj natpis što je na novcu, da se je mislilo da spada na grb Klementove porodice. Svakako bilo kako mu drago, uzme li se na um, kakav je bio grb porodice Albani, i kojom se je prigodom pojavio natpis *flores circundati* odmah se uvidja sumnjiva, da ne rečem nikakova vrijednost toga proročanstva.

Prorok označuje Klementa XIII. sa *Rosa Umbriae.* Govori se da je bio upraviteljem Rieti, što je bio grad Umbriae, ako i ne glavni. — Opazit mi je, da u Spoletu, a ne u Rieti, stolovao papin upravitelj Umbrije. Kada je Pio VII. podijelio svoje zemlje u trinaest Legacija, tek tada bi združen grad Rieti legaciji Umbriae: ako bi se zato moglo reći da u potonje vrijeme grad Rieti spadao je Umbriji, ne smije se reći da je tako bilo za Klementova vremena. Ob ovomu može se vidjeti Moroni[2]).

Benedikt XIV. nazvat je *animal rurale* jer je bio, govori se, prosta lika. Začudo mi je da se to može istaknuti kao karakteristika toga velikoga Pape: karakteristika što ga luči od drugih; i da je to zapelo u oči Proroku. Ne govorim ob ovomu na dalje, nego se opozivljem na ono što sam u ovomu listu br. 24 o istomu predmetu pisao.

Deviza Pija VI. je *Peregrinus Apostolicus* te se misli da ga je Prorok tako divno opisao, da nije znao bolje. Meni se ipak sve inačije svigja. Da ga nazvao *captivus et martyr apostolicus* ne bih se možda tomu protivio; al u onomu *Peregrinus apostolicus* ne vidim nikako, ni nasilje i progonstva što je pretrpio, ni nepravednosti, što su mu se počinile, niti smrt njegovu u progonstvu.

Pio VII. nosi devizu *Aquila rapax.* Opaža se da proročke izraze valja uzeti simbolički i tipički, te da zato onaj *rapax* znači to što je Pio osobitom Božjom Providnosti nadvladao sva progonstva i sve za se predobio. — Dakako da se ne imaju tumačiti do slovce proročki izrazi, dali simbolički i tipički gdje su simboli i tipi; i doduše nije niko do sada ovu devizu protumačio *ad litteram,* jer nije nikomu palo na um da bi orao kao ptica mogao postati Papom. *Aquila rapax,* grabežljivi orao, čega je simbol, nije trudno hvatiti: dosljedno nije trudno ni razumjeti, ako se neće tu nešta tražiti što neima, može li se pripisati Piju.

Grgur XVI. nazvat je *de balneis Hetruriae.* Misli se, da je prorok u širem smislu zahvatio Belluno današnje Mletačke u okvir stare Hetruriae, te da zato posve dobro odgovara to proročanstvo Grguru, koji rodom bio iz Belluna. — Reći mi je da Belluno ni po starom ni po novom geografičkom položaju, ni crkvenim ni civilnim odnošajima imao je šta da čini sa Hetrurijom bilo starom, bilo današnjom Toskanom. Nek se ob ovomu vidi Moroni[1]).

Pio IX. *crux de cruce.* U ovomu Papi ima nešta što ga luči ne od nekih, dali od svijeh 246 papa: dugotrajno naime njegovo vladanje sa Isusovom Crkvom: 31 godinu nije nijedan papa papovao. Ovim, mislim, da sam dosta rekao. — Što bi se imalo reći o drugim papam, to je već rečeno u broju 24. ovoga lista prošle godine. —

Ovdje kao zaglavak nadovezat ću neku refleksiju, što bi slijedila da su istinita proročanstva o Papam. —

Dakle nakon Leona XIII. sjedaće na Petrovoj Stolici deset drugih Papa? Nakon toga dakle sudac će suditi svoj puk, bi će svrha svijeta? Vrijeme dakle svrhe svijeta, ako ne sa svom matematičkom točnosti, a ono za cijelo *approximative* moglo bi se dosta vjerojatno ustanoviti? Ipak, obaziruć se na pog. 24. S. Mateja, na tumačenje bogoslovaca, na crkvenu predaju, ne da mi se to povjerovati. Ovako se čita u Mateju: Sedente autem eo (Jesu) super montem Oliveti, accesserunt ad eum dissipuli secreto

[1]) De vita et rebus Cl. XI l. 1. par. 53. pag. 51. kod Sandini „Vitae Pontificum Romanorum Ferrariae" Pars Secunda p. 701. —

[2]) Dizionario di erudizione storica vol. 15. p. 76 i Castellano „Lo stato Pontificio" p. 276.

[1]) Dizionario . . . . v. 4. p. 299.

Digitized by Google

dicentes: Dic nobis quando haec erunt? et quod signum adventus tui et consumationis saeculi? Et respondens Jesus dixit eis . . . . . De die autem illa et hora nemo scit, neque Angeli coelorum nisi solus Pater, (kod Marka 13. 32. stoji neque filius nisi solus Pater) Sicut autem in diebus Noe, ita erit adventus filii hominis . . . . Ne nadodajem nikakova tumačenja, jer glavna stvar ovih riječi dovoljno je jasna. —

Iz Dubrovnika . *O. T.*

Katoličke misije.

E. Europa.

XXXV. Danska.

105. Ako i vlada još zima gledom na katoličke misije te razvitak katolicizma u obće, ipak nije onako kruta i ljuta kako njekoč: led je reć bi probijen, najteža vremena su prošla i približavamo se ljepšim i toplijim danom. To vriedi više manje za sve krajeve i zemlje na sjeveru, od kojih jedna je i kraljevina Danska.

Biskupska stolica Kodanjska izpražnjena je od 1536., dakle više od 350 godina. Velik zaista na žalost odsjek. Kad eto 20. listopada 1892. zasjest će ju apost. vikar Msgr. de *Euch,* posvećen za biskupa u *Osnabrück-u.* Tko će izkazat radostna čustva katoličkih srdaca nad tim znamenitim dogodjajem? Svekoliko novinstvo, koje je naravno u nekatoličkih rukuh, pisalo je dobrohotno o tom činu, komu one važnost poricat ne mogoše. Dne 13. studenoga posvetio je novi biskup drugu katoličku crkvu u glavnom gradu.

XXXVI. Englezka.

106. Katolička Englezka! Divne li misli, divna li rada na polju misija, koji Bogu hvala sve više se širi, sve bolje dozrieva, koji će prije ili kasnije okrunjen biti posvemašnjim uspjehom. Prije sto godina moglo se to smatrati groznom utopijom ili najblaže govorcć djetinjom neizvedivom sanjarijom; danas je to pitanje vremena. Noć je prošla, zora je tu, još koje vrieme pa eto i željno izčekivana sunca — dana. Tko nepristrano promatra sve, što se tamo sbiva, mora priznati, da katolička vjera i što je s tim spojeno sve dublji korjen hvata, sve to čvršće temelje stavlja, na kojih se misli podignuti veliku sgradu katoličkoga jedinstva. Ugled častnoga jubilarca, što sjedi na stolici sv. Petra, koji za stvar katoličke crkve te razširenje sv. vjere Isusove jednako oprezno kako i stalno radi, što mora da udivljenje probudi; ugled velju sv. stolice sve to više raste, u sve to ljepšem i milovidnijem sjaju istim Anglikancem se prikazuje; a to je činjenica od vanrednih posljedica. Skoro napisa anglikanski biskup Dr. *Ryle,* kad je imao ocrtati stanje svoje crkve i ovo: „Pogibelj, što nam prieti jest naše sjedinjenje s Rimom. Mnogi svećenici javno izpoviedaju, da žele, te se to sbude i prema tomu su voljni napustiti reformaciju; mnogi su opet nehajni glede toga, te se ni misi ni izpoviedi ne će opirati.“ To je bar jasan govor; tako piše njihov biskup od svoje domisli. Mi možemo samo najvruće želiti, te se tu izražene bojazni što skorije izpune.

107. Dne 29. lipnja prošle godine obavljena je u Londonu vrlo krasna svečanost, koja je u najtjesnijem dodiru sa katoličkim poslanstvom. Toga je dana Englezka na najsvečaniji način posvećena Bl. *Djevici Mariji,* te poglavici apostola, sv. *Petru,* koja je posveta poslije obnovljena po svih župah. Prisutni su bili kod tog čina i svi katolički biskupi. Na Anglikanske je krugove naravno ta stvar neugodno djelovala, kako je naše s druge strane vrlo razveselila. Tako je novina *Cathol. Times* tom prigodom u uvodnom članku ovu temeljnu misao osobito bitno naglasila: „da dobri Bog uskori te svane onaj dan, kad će se Englezka opet zvati vjerom prebl. Djevice, a cieli jedan narod bude iznovice najčvršćimi duševnimi svezami sjedinjen sa stolicom sv. Petra.“ Vrlo je zanimiva činjenica, da anglikansko svećenstvo sve više i to jasno oponaša sve, što je katoličko. Pokušali po malo odievati se po našem, a sada biva to i u crkvi: vidjet ćeš, kako kod službe božje više njih sudjeluje, ciela podvorba, jednako odielo i ostala tako, te je jedan izvjestitelj novinarski na koncu rekao: „ne ima druge, van pokatoličiti se.“

XXXVII. Italija.

108. Na izložbi u *Genui* bijaše posebni odjel za narodopisne predmete iz misionskih pokrajina. Najviše izložiše misionari iz južne Amerike. *Dr. Seler,* auktoritet na narodopisnom polju, opisujuć rečenu izložbu izrazio se o katoličkih misijah

Digitized by Google

u obće vrlo laskavo. Jedan ulomak njegove ocjene glasi: „Narodopisna znanost duguje mnogo katoličkim misijam . . . Misionar, koji godine i godine s ljudmi svoje pokrajine obći, njihovim jezikom govori, njihovu načinu života se prilagodjuje, u istinu je sposobniji nego mnogi drugi, da bude istinit i vieran izviestitelj naravskih pojava te svega što se na puk, što ga podučaje, odnosi, *te je dokazano, da su katoličke misije gledom na osebujnosti tudjih naroda od vajkada bile sretnije, te umjele bolje se iznaći, bistrije i temeljitije sve shvatit nego li ostali činbenici.*"

XXXVIII. Limburg.

109. Iz nove misionske kuće *Pallotinaca* na *Lahni* pohitiše mjeseca jula prošle godine prvi propoviednici rieči Božje u daleku Afriku, u *Kamerun. U svem petero braće,* a med njimi i učitelj *Höver,* koji je rado napustio službu svoju u *Kirn-u,* gdje je kroz pet godina vrlo pohvalno radio, da uzmogne jadnim crncem svoje sile posvetiti. Na čelu misije je O. *Kinsche,* Englez, koji, prije no je prigrlio svećenički i redovnički stališ, učio je u Londonu medicinu. Bilo blagoslovljeno!

XXXIX. Macedonija.

110. Prije 25 godina od prilike mogao si u Macedoniji amo tamo razpršenih katoličkih Bugara naći oko 300. Velikoj pogibelji izvrženi, valjalo ih je obranit koliko je bilo moguće proti bujici osobito krivovjerstva, te u obće katoličkoj stvari volj koliko u pomoć priskočiti. — Godine 1883. ustrojen je u tu svrhu apostolski vikariat, pod koji danas spada do 30.000 katolika. — Svakako vrlo utješljiv pojav, a valja dotičnim katolikom podat tim sjajniju pohvalu, što su se obraćenici često za ljubav sv. vjere imali boriti s ogromnimi potežkoćami i doprinieti najtežih žrtava, što je jasan dokaz, da je na njihovu odluku obzirom na prelaz iz krivovjerstva u krilo katoličke crkve odlično uplivala ljubav k istini, ljubav prama sv. katoličkoj crkvi. Nesjedinjene svaki i najmanji napredak naših vrlo ljuti. Ima slučajeva, gdje se laćaju najnižih sredstava. Navesti ćemo jedan samo slučaj. U *Kukuš-u* imali katolici školu, koja nesrećom posta plienom nesmiljene vatre. Apost. vikar Msgr. *Mladenov* gorljivo se zauze, što je i posve naravno, da se nova sgrada podigne. Ali dà, bilo tu trista jada. Revna u zlu nebraća škrinuše zubmi i odlučiše po što po to svu osnovu osujetiti. A sredstva? Ako ne pomožć lukavost, hoće — tako si umišljaju — silovitost. Te oni nahuškaše svjetinu, koja po običaju zavedena i prevarena od bunitelja stala psikat i zviždukat, galamit i groziti se. Nu to bijaše tek početak gungule. Hrdjava čeljad stala sizat za štapovi, nabacivat se kamenjem, bilo tu prietnja i zlostavljanja, a sve je nišanilo, da prestraše biskupa i od svete ga nakane odvrate. Nu ljuto se prevariše. Naš muž razvi najveću odvažnost, odlučiv, boriti se do zadnjega časa, ne popustit ni za živu glavu. Uspjeh Bogu hvala nije izostao, pače stvar je dokončana po katolike tako dobro, kako nitko možda ni slutio nije. Pruće stranke pozvaše se napokon na najviše sudište, i cicla stvar bude prikazana sultanu. Ovaj uvidi, da je pravda na strani apost. vikara, pa mu dade presjajnu zadovoljštinu. Izdade naime neopozivi Ferman, kojim mu se ne dozvoljava možda samo, te može onu jednu školu podići, nego mu se zajamčuju svakolika prava i povlastice, što ih svi u turskom carstvu službeno priznani biskupi uživaju. Ta su prava i povlastice dosta zamašne tako, te će to katoličkoj misiji vremenom u svakom obziru vele koristiti. —

XL. Njemačka.

111. Njemačka državna vlada dozvolila je družbi bielih Otaca Algiržkih, da mogu gledom na uzgajanje misionara njemačke narodnosti za iztočnu Afriku u Pruskoj utemeljiti misionski zavod. Vladi za to svaka čast, a djelu želimo najbujniji uspjeh.

XLI. Norvežka.

112. U tom kraljestvu naša je stvar svladala takodjer ponajglavnije težkoće. Temelj je udaren, na kojem se lagano ali sjegurno dalje radi. Žalibože zapinje i tu često s toga, jer ne ima novca, a kadkad baš ni za glavne i neodoljive potrebe. — Ima po običaju i radostnih i žalostnih viesti.

Jedna od najvažnijih je ova. Norvežki ustav bijaše s prvine vrlo oštar glede katolika, nu po malo bješe dokinute nepovoljne ustanove: osta samo jedna, kojom se branilo katolikom do bud kakve državne službe. Sada je i taj kamen smutnje odstranjen. Nadalje je viećano o tom, da se zabrana glede redovničkih družba dokine. Sve to jasno dokazuje, da naša stvar napried kroči, te da mržnja neprijateljâ ako se već nije umanjila, a to su bar prinuždeni obazirati se i na obstanak katoličke misije.

Digitized by Google

113. Žalostna je pak druga vićst, kojom nam je javljeno o velikoj nesreći, što je zadesila jednu tamošnju katoličku misiju. U pomorskom gradu *Christian Land* buknu grozna vatra, koja je polovicu rečenoga mjesta u pepeo pretvorila. Tu nastrada vrlo osjetljivo i naša postaja, jer je izgorila ne samo crkva, nego i župni stan, škola i kuća sestara. Daj Bože, te se što prije oporavi od tog preljutog udarca. U *Stokholmu* posvećena je druga župna crkva.

114. Apost. vikar Msgr. *Fallize* javlja, da je norvežka misija prošle godine slaveć jubilej sv. Otca slavila jubilej i svoga petdesetgodišnjega obstanka. Bilo je 6. ožujka 1843., kad je napokon kralj dozvolio, te se u *Kristianiji* može katolička obćina ustrojit; uslied čega je svećenik I. *Montz* na samu Cvjetnicu prvu iza reformacije svetu misu odslužio. — Tada je u cieloj Norvežkoj bilo oko 50 katolika. Poslie su dokinuti njeki nepoćudni zakoni, te od 1845. godine imadoše naši misionari slobodnije ruke glede obraćivanja, i Bog blagoslovi njihov trud tako, te se 1869. za norvežku misiju mogla podići apost. prefektura. Godine 1887. preuze Msgr. *Fallize* upravu, te danas ima svaka od 11 postojećih postaja svoju crkvu, školu te kuću za sestre. Osim toga dobila je misija tiskaru, u kojoj se štampa jedan katolički tjednik, te katolički spisi osim drugih stvari. Svećenika ima 19, apostolski vikar posvjedočuje, da crkva uživa podpunu slobodu, vlada da joj je blagonaklona i prijazna; hvali takodjer i novine tamošnje, koji katoličke interese brane protiv napadaja fanatičkih protestantskih propovjednika. Dok joj bude ova sloboda zajamčena, crkva će sjegurno cvasti i prekrasno u svem napredovat; tu bo jedinu stvar želi i traži ona i od najljućih svojih protivnika s njom se i zadovoljava.

XLII. Pariz.

115. Družtvo za izvanjske misije ima u svom posljednjem godišnjem izvješću zabilježeno, da je u pokrajinah podčinjenih njezinom djelovanju u svem primilo sv. krst 38.000 odraslih pogana, 462 krivovjernika primljeno u krilo katoličke crkve, te 182.276 poganske djece pokršteno.

XLIII. Rim.

116. Iz posljednjeg glavnog izvješća, što ga je objelodanio svjetskog glasa zavod *Propagande* razabiremo, da je u prvoj polovici 1892. u cielom misionskom području katoličke crkve prieko 40.000 osoba prigrlilo sveti Isusov zakon. Najveći diel obraćenika odpada na englezke kolonije u iztočnoj Indiji.

XLIV. Rumunjska.

117. I u rumunjskom kraljestvu počela zora svitat. Ima liepih znakova, te je katolička stvar korjen uhvatila. Stabalce je istina još malešno, ali je zdravo i po malo raste i grane svoje širi.

Od tamošnjih katoličkih škola, kojmi upravljaju ponajviše redovnice, može se uztvrdit, te su najjača podpora katoličke misije, koja sve više put utire onomu divnomu cilju, što ga ustali sam Sin Božji: da bude jedna ovčarnica i jedan pastir. Redovnice (englezke gospojice) imaju u Bukareštu gojilište, u kojem se nalazi 200, a u drugom područnom zavodu 300 djece; zatim su dvie pučke škole sa 580 djece. — U *Braili* ima takodjer zavod i škola, koja je u istinu vrlo malešna, prostorije tiesne i nedostatne, ali je bar utjeha, da su vrlo dobre. Kad je skoro rumunjski ministar za bogoštovje tamo bio, valjalo mu javno priznati: „Naše su, kaže, škole rdjave; ako hoćemo, da djeca štogod nauče, tad nam ih valja slati u katoličke škole.“ U *Crajovi* imaju sestre takodjer školu, koju podigoše i uzdržavaju kako i sve ostale zavode milodari dobrih ljudi!

---

118. Na konca još njekoliko rieči o prekrasnom *Djelu Djetinstva Isusova,* te onom o *Razširenju sv. vjere.* — *Djelo Djetinstva Isusova* slavilo je prošle godine takodjer svoj petdesetgodišnji jubilej. Utemeljitelj mu je, kako je poznato, biskup Nansijski Msgr. *de Forbin-Janson.* Divna ideja divnim plodom urodila. Prve godine družtvo je za korist poganske djece imalo gotovih 22.900 franaka, a ovih posljednjih godina narasle svote na četiri do pet miliona franaka. U ovo 50 godina sabrano je svega oko 85 miliona franaka (oko 42 miliona forinta). — A što se je tim polučilo? Znamo, da je prieko 12 miliona poganske djece kršteno, 660 sirotišta i 3418 škola što sagradjeno što uzdržavano. Nadalje podignuto je mal ne 900 ljekarna za siromake te 300 radionica. Ima i drugo koješta, što je samo Božjem oku poznato i njegovom desnicom u knjigu vječnoga života upisano. Posliednje pako izvješće (godine 1892.) glasi, da je sabrano 1,306.873 forinta, koja je svota porazdieljena med 153 misionska kotara za svrhe, o

Digitized by Google

kojih bijaše govor. Rečene je godine pokršćeno 481.553 poganske djece, a 145.400 djece dobilo je uzgoj i obskrbu u raznih misionskih zavodih.

119. *Djelo za razširenje sv. vjere* primilo je iste godine (1892.) 2,677.783 for., koja je svota i porazdieljena.

120. To je samo njekoliko rieči o djelu, u istinu, gorostasnom. To je gotovo more suza, muka i patnja, za koje sam dragi Bog znade, koji će u svoje doba i na svoj način svaki posljednji uzdah preobilato naplatit. — S neumornimi nasljednici sv. apostola i onimi muževi, koji ih pomažu, dao Bog, bili i mi sjedinjeni. Pomagali ih žarkimi molitvami! Sjedinjeni s njimi u duhu, sjedinjeni u ljubavi, želimo im od svega srca svako dobro, svaki uspjeh, spremni takodjer kako preporukom, tako novcem i inimi sredstvi da podupremo koliko naše slabe sile dopuštaju, nad sve uzvišeno i sveto poslanstvo katoličkih misija.

—*k.*

Osam Blaženstva.

III. Blago onim, koji plaču.

Gospodine Bože moj, žalost i radost i srditost strasti su jedna od druge različite. A ipak svaka od njih, ako je samo malko jača, izvabi mi suze iz očiju. Kako to? Zar je dakle i plač tajna, kad vidimo da ga najoprečnije stvari vode? Nadalje, kad sam ponižen, izdan, obružen, tad i proti svojoj volji gorko plačem. Medjutim poniženje, izdajstvo i pogrda štete su i strasti duševne; za što se dakle dojimlju tiela? Za što napokon ne djeluju na moju ruku, na usta, na nogu, a oko usuprot nabrekne i suze roni?

To nije dosta: ima i drugu tajnu plač. Ne znam za što, plač nas ponizuje; pa svi gotovo, kad plačemo, sakrivamo lice u ruke, ili bježimo da nas ljudi ne vide. Što više, mi kažemo da je plač znak slabosti; pa ipak može i najjači čovjek u jedan mah zaplakati kao diete. Pa onda plač kao da ne ovisi o našoj volji; a ipak gdjekada možemo ga uzpregnuti, gdjekad opet ne.

Gospodine, Gospodine, što da čovjek zaključi, kada sve to promatra? Ne znam što bi odatle izveli mudraci ovoga svieta. Što je do mene, evo me opet do nogu tvojih, gdje ti iz dubine srca svoga ovako govorim: I plač sa svojimi tajnami odkriva nam svemoć tvoju; jedna jedincata suza dosta je, da posrami svu mudroliju ljudsku; jer čovjek, ako je zaista mudar, ne može što drugo da čini, nego da stoji pred licem tvojim kao zapanjen, dok te u dnu srca svoga blagoslivlje i tebi se klanja.

Ali, Bože moj, ponajglavniji razlog plaču je bol: u sv. pismu zamjenjuje se gotovo uviek jedno s drugim; a ipak Ti kažeš da *su blaženi oni, koji plaču.* Kako to? Zar nema protuslovja med blaženstvom i bolju? Na prvi mah činilo bi se da ima; jer ako se radujem, ne trpim; ako li trpim, ne radujem se. Nego ako pravo shvaćam rieč tvoju, *blaženstva,* o kojih Ti govoriš, to su kriepost; pa Ti nazivlješ blaženimi one, koji tuguju, jer po tvojoj neizmjernoj mudrosti poslie prvoga grieha nalazi se na svietu i kriepost boli.

Iz svoga vlastitoga izkustva znam, a sada do nogu tvojih priznajem, da sam se osjećao sklonijim na dobro u žalostne nego u radostne časove. Više puta bol, kad sam ju uz pomoć milosti tvoje strpljivo podnosio tebi za ljubav, dade mi jakost, plemenštinu i odvažnost da bijem težke bojeve ovoga života. A koliko puta poslie radosti ćutio sam se slabim; a jakim usuprot pošto bih s tobom i za tebe bol pretrpio. Ti si me s početka stvorio da budem i u sadanjem životu velik, kriepostan i svet u uživanju radosti. A sad jao! radi grieha mojega u svakom uživanju nalazim zamke, napasti, prevare; a iz svake boli niče mi spas. Pa napokon zar me nisi Ti naučio, da si bez boli vrlo težko stičemo zaslugu kakovu pred licem tvojim, i da djeca tvoja siju u žalosti ovdje na zemlji, a beru u radosti na nebu? O kako silno zazirem od boli! a ipak to je najbolji liek moga zemaljskoga života, a bez njega gotovo nisam za ništa.

Ali odakle dolazi, Gospodine, ta neizreciva i tajinstvena sila boli, te nas oplemenjuje i posvećuje? Kad bol niče iz grieha, kô što loza iz čokota, kako to da nas bol čini dobrimi i svetimi? Kad si na dalje Ti stvorio čovječju narav takovu, da ona ne će da tuguje, kako biva da baš tuga usavršuje taj isti stvor tvoj? I to je tajna; nego je to tajna dobrote, milosrdja i ljubavi tvoje.

Ti prva Mudrost i Ljubav vidiš, da poslie grieha može iz boli niknuti jakost, kriepost i zasluga, samo ako je posvećena božanskom bolju i

Digitized by Google

ako ju dragovoljno prihvatimo. Za to postaješ čovjekom, trpiš i posvećuješ u sebi svaku bol; pa hoćeš da ju prihvatimo tebi za ljubav, a ujedno nam podaješ želju i jakost da ju podnesemo. Hvala Ti, Gospodine, za ovo tvoje premudro milosrdje; u ovaj čas prihvaćam sve boli života moga. Samo žao mi je, što ih morda nisam do sada savršeno podnašao: žao mi je, a siguran samo da mi to rado opraštaš Ti, koji si tako blag i milosrdan stvorovom svojim. Nego čini mi se, da je premalo, ako sadašnje i buduće boli prihvaćam; hotio bih, ako je moguće, da ih tebi za ljubav i ljubim. Ako si Ti nevin trpio, zar nije pravo da ja griešnik trpim? Ako si Ti trpio za moje dobro, nije li pravo da ja trpim za to, da te častim i hvalim? Ako si ti toli gorku muku trpio i na križu umro, zar da ja živim plivajući u radosti?

Medjutim, Bože srca moga, kad razmišljam o rieči tvojoj: *Blago onim, koji plaču,* želio bih da me Ti naučiš i to, nije li bol, posvećena od tebe, ne samo kriepost, nego do njekle i klica radosti. Ima li, Gospodine, i u tvojoj školi radosti ili bolje blaženstva boli? Jest, ako se ne varam, ima blaženstva boli; a meni se čini, da sam ga po tvojoj velikoj dobroti i ja izkusio: a Bog zna koliki drugi su ga oćutili sa mnom! To je takovo blaženstvo, koje ne uništuje boli, nego ju tajinstveno popraćuje; ne preuzimlje njezina mjesta, nego joj, rekao bi stoji o boku. Kô što mati, sred boli poroda, trpi na tielu; a ipak se raduje, kad pomisli, da će do mala primiti u naručaj svoj i cielivati svoje milo djetešce: tako može kršćanin tugovati i radovati se u isto vrieme.

Pa doista, koliko puta dok su me bolesti mučile te sam na tielu trpio, radovao bih se misleći da će mi ta bol i muka, podnesem li ju strpljivo, biti njeka zadovoljština za počinjene griehe, a ujedno i poklad zasluga! Koliko bih puta trpio i na duši radi nanesenih mi uvreda, nepravde i poniženja, a opet veselila bi me misao, da me takva poniženja sve to više približuju tebi, sve to više upriličuju me tebi te bivam tako nješto vriedniji tvoga pomilovanja! A koliko puta, dok bi mi srce razdirao gubitak majke, otca, brata, prijatelja, uživao bih dižući se umom i srcem u visine: a radovao bih se i zato, što mi se činilo kao da vidim mile svoje okom duha svoga na nebu, da obćim s njimi, da im se molim i da se s njimi ljubezno grlim.

Ti si, Gospodine, učinio da mi duša bude tako tajinstveno velika, te može u jedno te isto vrieme osjećati strasti i čuvstva ne samo različita, nego do njekle i oprečna. Ali izkusiti kako je bol blažena, to je vrlo riedko i težko, ako nam Ti sâm, Gospodine, toga ne daš. Da je bol blažena toga ne možemo bez tebe, Gospodine, ili nikako razumjeti ili vrlo sporo i slabo. Samo uz milost i uz ljubav tvoju, da pače uz obilje milosti i ljubavi tvoje možemo shvatiti i izkusiti ono što je o sebi rekao Apostol tvoj: *Izobilan sam radošću u svakoj svojoj nevolji.* Ali, Gospodine, da ovo uztražim u neprekidnih bolih života ovoga, to se ne usudjujem; jer znam da toga ne zaslužujem. A da se i dostanem takove radosti, Bog zna ne bi li ju zlorabio? Nego Ti, koji si mi Otac i toliko me ljubiš, zar mi ne ćeš dati barem toliko takve radosti, da mi srce ojači te uzmognem strpljivo nositi križ moga zemaljskoga života? Tomu se od tebe nadam i za to te najponiznije prosim. O Marijo, Majko žalosti, izprosi mi ovu milost od svoga blagoslovljenoga Sinka! Amen.

Napisao kard. *Capecelatro,* prev. *M.*

Viestnik.

Naša domovina.

(*Nadbiskup Zagrebački.*) Hrvatski narod, napose puk i svećenstvo nadbiskupije Zagrebačke vesela srca pomišljaju i opetuju rieči Duha Svetoga: *Blago čovjeku, koji podnosi kušnju, jer kada prokušan bude primiti će krunu.* Trogodišnje tople molitve, vruči uzdasi okrunjeni su: premilostivi naš car i kralj previšnjim riešenjem od 17. ožujka o. g. imenovao je nadbiskupom Zagrebačkim dra. *Juraja Posilovića,* biskupa Senjskoga. Kolik je to dobitak za svetu našu vjeru i crkvu, te za cieli narod hrvatski, dobro osjećaju svi, koji novoga nadbiskupa pobliže znadu. Njegovo je znanje duboko i svestrano; njegovo srce plemenito i puno ljubavi; njegovo vanjsko obćenje umiljato i blago; njegova razboritost čavena. Sva ova svojstva kako su na onom visokom mjestu neobhodno potrebna, tako će bez dvojbe donieti i željena ploda: razbuditi život katolički, ojačati vjersko osjećanje u narodu, koji slovi kao predzid kršćanstva. Njegovo imenovanje uzbudilo je najiskreniju radost i u nadbiskupiji Vrhbosanskoj, koja je u više prigoda osjetila darežljivu mu desnicu; napose kod *Vrhbosne* i radnikâ oko nje, koje je često svojom preporukom

Digitized by Google

bodrio i sokolio, a svojom darežljivošću podupirao. Presvietli gospodin nadbiskup Vrhbosanski, čim je doznao službeno imenovanje, poslao je brzojavno sliedeći pozdrav: „Veseleć se više nego itko drugi Vašemu naimenovanju, molim Boga, da pod Vašom mudrom upravom svećenstvo postane vere regale sacerdotium, a sva zagrebska nadbiskupija gens sancta, populus acquisitionis.“ Kaptol Vrhbosanski pozdravio je Nj. Presvietlost ovimi riečmi: „Iz dna srca čestita i moli Boga čelično zdravlje i obilje nebeskih darova za rad mukotrpan ali spasonosan te koristan za svetu crkvu i narod hrvatski, koji ga očekuje kao ozebao sunce.“

(† Fosco A. Josip.) Noćju izmedju 25. i 26. marta preminu iznenada biskup Šibenski, koji je na sam Uzkrs pjevao svečanu misu, te bio i vanredno veseo, jer je isti dan slavio i svečanost, što je krasna tamošnja stolna crkva dobila naslov basilike. Pokojnik bijaše rodjen u Šibeniku 1826. na 19. ožujka. Zaredjen u svećenike 29. jula 184[illegible]; kanonikom Šibenskim postade 1866., a 1875. imenova ga Nj. Veličanstvo biskupom u Šibeniku. Obćenito se hvalila njegova vruća ljubav prema povjerenom mu stadu, njegova revnost, učenost, svet život. *R. i. p.!* — Kapitularnim vikarom izabran je jednoglasno kanonik *Ivan Vidović,* našim štiocem dobro poznati prevodilac Herveyevih Razmišljanja, a pisac *Štivâ* iz Sv. Pisma. Čestitamo srdačno!

(Prva sveta pričest.) Veseli dan prve svete pričesti obavljen je i ove godine uz ganutljivu svečanost. I nebo se razveselilo bilo, pokazavši nakon nepovoljna i nestalna vremena, milo svoje lice, da mladeži, razdraganoj s prevelike sreće, koja ju čeka, poveća nepomućenu radost. Preko sedamdesetero što mužke što ženske mladeži smjestilo se u svetištu naše ubave za ovu sgodu liepo urešene prvostolnice, kamo je u 9 sati prispio presvietli gospodin nadbiskup, da čita tihu svetu misu. Poslie evangjelja protumačila je Nj. Presvietlost znamenitost ovoga trenutka, ocrtav milosti i darove, što će ih mlade duše za kratko vrieme primiti od Gospodina, te podavši shodnih uputa, što će od Spasitelja tražiti, kako li se u životu i u buduće vladati. Nakon propoviedi mladež je obnovila krstni zavjet, držeći voštanice u rukuh, te složno zapjevala: *Čvrst stoj mi krstni zavjete.* Svečanost poveća pjevanje bogoslovaca, koji su pjevali *Kyrie* i *Sanctus* iz Wittove mise *S. Francisci Xaverii;* offertorij troglasni *Angelus Domini* od Müllera, a poslie podizanja razne mottete u 4 grla: *Adoro te devote* od Witta; *Domine non sum dignus* od Hallera; *O Deus ego amo te* od Kothea i *Panis angelicus* I. H. Stunza. Poslie podne ženska mladež u oba naša zavoda posvetila se Bl. Djevici Mariji u zavodskih crkvicah.

(Proslava novih blaženika Družbe Isusove u Travniku.) Druge nedjelje poslie Uzkrsa naleglo je u tihi naš Travnik nepregledno množtvo katoličkoga svieta iz svih obližnjih župa, da prviput izkaže javnu počast nedavno blaženimi proglašenim članovom družbe Isusove: Antunu Baldinucci, Rudolfu Aquaviva, Alfonsu Pacheco, Petru Bernu, Antunu Franciscu, Franji Aranki. Već u predvečerje oglasi gruvanje mužara svečanost, koja poče propoviedju O. Fr. Slavića, gdje je ocrtao život blaženika. Za tim su u sjajno razsvietljenoj crkvi odkrivene slike na pobočnih oltarih i odpjevana večernja, što je obavio kanonik Jagatić, koji se je rado odazvao pozivu veleč. O. ravnatelja, te za tu sgodu došao u Travnik. Na sam dan jedva se razdanilo, kad pobožan narod stane puniti crkvu, gdje je sedam izpovjednika slušalo izpovjedi, te izmjenjujući se sjedilo u izpovjednicah do 2 sata poslie podne. Blizu 1000 duša okriepilo se tielom Gospodinovim. U 10 sati poče svečana sv. misa, koju je pjevao dr. Jagatić, a iza evangjelja reče župnik Travnički Juraj Pušek liepu besjedu puku, koji je ne samo dubkom napunio crkvu, nego i sav prostor pred njom, pače i onaj na lievoj obali Lašve. Skladno pjevanje pitomaca sjemeništa mise stranom *Singenbergera,* stranom *Mitterera,* a osobito umetaka, liepo se dojmilo srca slušatelja. Poslie podne svršena je svečanost u crkvi pjevanom večernjom — a za tim uputismo se u dvoranu zavoda, gdje su nam zasladili časove naši pitomci sjemeništa *svečanom besjedom,* što su ju upriličili na čast blaženika. Mila nam bijaše njihova besjeda, jer su ju sastavili sami (Jos. Hušner V. razr., Antun Lovrić VII. r., Alojzije Knor VI. r.), te nam u sastavcih svojih prikazali Rudolfa Aquavivu, kako ostavlja bogatstvo i sve slasti ovoga svieta, da odabere siromaštvo i sve patnje vjerovjestničkoga života, pa da i krv svoju prolije za Onoga, koji je svoju za sve nas prolio na drvu križa. A bijaše nam mila i za to, jer su mladići i vješto i čustveno predstavljali i to svi koli mali toli veliki. Predstavu su začinjali pjevači skladnim pjevanjem Zajčevih, Eisenhutovih i Kreutzerovih skladba. Ciela svečanost duboko se dojmila svih, koji prisutni bijahu, pa mi od srca zahvaljujemo koli veleč. oo. Isusovcem, toli i veleč. braći Franjevcem, koji su prisutnošću i sudjelovanjem svojim umnožali sjaj svečanosti, jer će bez dvojbe i ovo opet razplamtit žar ljubavi božanske u srcu našega naroda.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište: Josip Novaković,* profesor i prefekt u nadb. sjemeništu u Zagrebu 10 for. (opet). Zahvaljujući toplo dobročinitelju preporučamo srdačno svim svojim prijateljem ovu našu veliku potrebu. — Za *sv. grob u Jerusalemu:* Sarajevo 26 for. 62 n.; Fojnica 11 for. 25 n.; Žepče 7 for.; Osova 1 for. 10 n.; Komušina 4 for.; Zovik 6 for.; Banbrdo 4 for. 10 n.; Trieščani 1 for. 62 n.; Zenica 6 for. 72 n.; Crkvice 3 for. 31 n.; Brčko 16 for. 44 n.; Gorice 1 for. 22 n.; Ulice 4 for. 24 n.; Brestovsko 6 for.; Svilaj 2 for.; Bežlja 6 for. 50 n.; Vareš 12 for.; Tuzla 12 for.; Breške 3 for. 50 n.; Podhum 3 for. 70 n.; Gromiljak 3 for.; Skoplje gor. 10 for.; Dželilovac

Digitized by Google

2 for. 20 n.; Bučići 3 for. 71 n.; Dolac 6 for. 73 n.; Vidovice 5 for. — Za *Djetinstvo Isusovo:* fr. J. Vladić 1 for. 80 n.

(O. Lovro Kavor.) Velečastnomu dušobrižnomu svećenstvu javlja ordinarijat ovim, da spomenuti franjevac države sv. Ladislava ne može u ovoj nadbiskupiji vršiti posve nikakove duhovne službe, radi česa neka ga ni jedan župnik ne prima, te ni ne dopušta, da ostane u njegovoj župi.

Rim.

(*Papa, Rim i vlasti.*) Pavao *Guerin* izdao je prije dvie godine spis o *svjetovnoj vlasti* papinoj, koja je nedavno izašla u drugom izdanju. U predgovoru k novomu izdanju kaže, da se danas osjeća veća potreba, te se rieši ovo pitanje, a to i za to, što je financijalno stanje Italije blizu razsula, i za to, što se po cieloj Evropi anarhija silno razgranila. Pisac za riešenje toga pitanja prizivlje samo razum i razboritost, a ne podžiže strasti, ne pozivlje na osvetu, ne njeti mržnju. Ne želi on rat, koji bi urodio prebolnimi posljedicami. Nije on ni neprijatelj jedinstva talijanskoga. Stvar je sgoljno talijanska, te je do talijanaca samih, da vide, je li im bolje pridržati jedinstvo, koje može podati pravih koristî, ili vole osnovati savez više država, da brane zemljište svoje. On, a i svi katolici svih zemalja i svih stranaka, traže da talijanska vlada vrati papi, i sporazumno s njim, ono što mu je silom oteto ili barem ono, što je neobhodno potrebno, da se glavi katoličke crkve zajamči načinom dostojnim i stalnim, neodvisnost njena i sloboda u obćenju s drugimi narodi i s njihovimi vlastmi. To žele i pravi Rimljani, rodjeni u Rimu, koji se vazda još drže, ako i ne činom, a ono po pravu podanici pape, kralja Rima, Rima grada *svjetskoga,* grada obćenitoga, priestolnice svieta kršćanskoga, što ga sretna Italija ima na svom zemljištu. Ovi Rimljani neće da ih tlači ni Francez, ni Niemac, ni Piemontez, pa ni onaj prevratnik, koji viče: *Živila preporodjena Italija,* a bez domovine je — *Živila vjera očišćena,* a slobodni je zidar — *Živio kralj* ili *Živila republika,* a anarhista je, pa neće *ni Boga ni gospodara.* Pravi ovi Rimljani traže, neka im vrate Papu i njegovu vladu otčinsku i dobrotvornu. Oni ne traže nipošto, da se poruši jedinstvo talijansko; ne opiru se savezu, komu bi oni dio bili ili ne bili, kako bi se već utanačilo. Ako li bi pako ovaj sporazum bio nemogućć, onda pisac predlaže, neka velike vlasti u *kongresu* urede svjetovni položaj Pape u Italiji; da taj položaj bude medjunarodan, kako ga je uredio i kongres Bečki 1815., pa da ga ne uzmogne riešiti jedna samo vlast po svojoj volji. Evropejske vlasti mogle su, radi obće koristi, neutralnom učiniti Švicarsku, Belgiju, veliku vojvodinu Luxemburg, Congo, dio Jonskih otoka, a ne bi mogle učiniti neutralnim maleno zemljište Papino, kada to traži obća korist! Ovo riešenje drže svi najboljim, pa za ljubav njekolikim sektircem, koji zlo rabe narodnostnu misao, ne bi se smjelo od toga odustati. Još manje smjelo bi se to za ljubav slobodnih zidara, koji hoće da progone crkvu katoličku po čitavom svietu, a misle, da će najlaglje doći do svoga cilja, te uništiti svaku vlast svjetovnu u obće, ako potlače Papu. Narod jedan, povodeći se za prevratnici, uništio je djelo medjunarodno, veoma važno i znamenito, Evropa dakle ima pravo te pokaže, da djelo njeno valja štovati ili ga uzpostaviti uz promjene, što ih traži sadanje doba. Evropa ne bi smjela da se klanja volji njekolikih sektiraca, koji joj se rugaju: „Vi znadete, veljaše 1860. Cavour Courcellesu, vi znadete, da smo mi davali savjete Evropi, kada smo bili tek narod od 5 milijunâ; mislite li, da ćemo biti popustljiviji, kada budemo imati 22 milijuna gradjana?“ Diplomacija evropska do sada je vazda rimsko pitanje držala otvorenim, valjalo bi napokon da se ono konačno rieši, a stalno bi riešenje bilo, da se Rim proglasi neutralnim, a država Papina za sva vremena neutralnom. Ova je misao posve moderna; ona je djelo XIX. vieka, a divno je uspjela. Ona je zajamčila mir i blagostanje Švicarskoj i Belgiji, a odgodila je pogibelj rata za mnogo godina. Neutralnost ovih zemalja čini danas dio javnoga prava Evropejskoga, a tako će biti i sa zemljištem, koje će se dati Papi, da mu se načinom redovitim zajamči neovisnost i dostojanstvo. Ovakovo riešenje ne mora se tražiti ni u ime trojnoga ni francezkoruskoga saveza, nego u ime naobrazbe i čovječnosti. Ono je nad takmenjem i zavidnošću narodâ; ali je u savezu sa većinom velikih pitanja, koja ovaj čas uznemiruju sviet, pak i s razoružanjem Evrope, koje je sve nuždnije te sa socijalismom, koji prieti miru narodâ! Kaošto se nalazi državnika, koji sazivlju sastanke, da medjunarodno urede pitanja o novcu, o mjeri, te o drugih važnih pitanjih od obće koristi, tako će ih se naći i za ovo toli važno pitanje. Pisac se nada, da slobodni zidari još nisu zaveli ni pokvarili na toliko, te državnici ne bi pošli ovim pravcem, a poveli za sobom i puk, koji će ih rado sliediti u poslu, gdje valja slobodu zajamčiti pastiru dušâ.

Španjolska.

(Biskup Vich-a o položaju.) J. Monrgades y Gili, učeni biskup Vichski i apostolski upravitelj Solsone nedavno je izdao krasni pastirski list, u kom crta sadanji žalostni položaj družtva ljudskoga. Pokazuje najprije, kako se je današnje družtvo udaljilo od Isusa Krista, a time je odpalo takodjer od Crkve, njegove zaručnice, od one Crkve, koja jedina može donieti mir družtveni i umiriti saviest. Odpad ovaj družtva po zaslugi je kažnjen. Današnje družtvo često je palo i često se vratilo opet na ono, što je izbacilo, pa bi zaslužilo, da mu Gospodin progovori, što je njekoć po Isaiji progovorio narodu Israelskomu: „Idi, pa kaži tomu

Digitized by Google

narodu: Slušajte (što vam govorim) i ne razumijte; gledajte (što vam pokazujem) i ne razabirajte. Zasliepi srce toga naroda, zagluši mu uši, te mu zatvori oči da možda ne vidi očima, a ušima svojim ne čuje, a srcem svojim ne shvati, pa da se ne obrati i ja ga ne izcielim. A, Gospodine, reče Isaija: Dokle će trajati tvoja srdjba? — Dotlje, odvrati on, dok gradovi ne budu opustošeni bez gradjana, a kuće bez stanovnika, a zemlja ne ostane pusta (Isai. VI, 9 i sl.)". Velika ova opomena ne pristaje li sadanjemu družtvu? Je li moguće naći većih rana u kojem družtvu? A ono množtvo, što svake godine ostavlja Evropu, da nadje utočišća u Americi i u svih drugih dielovih svieta, ne ima li i ono posebno značenje? Oni vapaji nevolje i mržnje, koji dolaze iz krajeva do sada mirnih i bogatih ne imaju li veliku važnost? Pa nisu samo proroci prorekli velike nevolje, što se imadu sasuti nad družtva, koja se diele od našega Gospodina i njegove Crkve, nego su to naviestili i veliki filosofi. Donoso Cortes razmišljajući o budućnosti sadanjega družtva i predvidjajući, da će skoro pasti, to jest da će napustiti vjerska svoja načela, zavapio je: „Vidio sam ogromne sgrade, tornje Babilonske, vidio sam takodjer narode podignute do najvišega stepena naobrazbe: prve su pale na glas trubalja apostolskih, posljednji past će na glas trubalja prevratnih. Zemlja, koja se bude braniti naobrazbom sgoljno filosofskom biti će prokleta, postati će zemlja pokvarenosti i krvi." Od časa, kada je Donoso Cortes izrekao ove rieči (a bijaše to god. 1849.) družtvena se je nevolja još mnogo više razširila: socijalismu pridružila se je anarhija a zvuk trubalja zamieni prasak bomba. A drugčije nije moglo biti, pa nevolje, koje danas tište družtvo, plod su njegove nerazborite i griešne misli, te ono vjeruje, da se može upravljati samo, pa da mu ništa ne treba Boga a dosljedno ni Crkve Isusa Krista. Evo nerazboritost, što ubija siromašno naše družtvo, pa doklegod ne bude izaći iz ovoga nesretnoga ponora, ono se neće nikada ugnuti smrti, koja mu prieti. Nijedan, koje će prizvati da izprave što je narušeno, neće ga čuti, a svi, o kojih se mislilo, da ga pomažu, pobjegnuti će na prvi znak bure . . . Doći će dan, kada će pasti u skranjost, a onda će prizivati mir, nu mir neće doći, jer on ne dolazi u družtvo, koje ne posjeduje ni pravednosti ni vjere. Uzaluda će ono tražiti slobodu, jer će se njegovo robovanje širiti sve više do časa, gdje će moći primieniti na sebe ove rieči sv. Pavla: „Gospodin je pako duh, a gdje je duh Gospodnji, (ondje) je sloboda" (II. Cor. III., 17). Badava će tražiti bratinstvo, jer pravo bratinstvo ne može postojati van u narodu, koji ljubi Boga, a dosljedno i sliedi evangjeoske zapoviedi. Nu socijalisam i bezbožtvo ne raztrova samo politička družtva, nego nisu poštedjene ni obitelji same, koje su osnov svakomu družtvu. Odatlje i veći nered družtveni, usljed toga ne stade posve poštivanja svakoga prava. Pravo htjedoše zamieniti silom, a to baš i jest najveća rana našega doba. U krilu obitelji osjećaju svuda, da ih tišti mora. Biti će veliko djelo ljubavi i pravi liek za družtvo, ako ju odstrane što prije. Prevrat, da laglje poluči svoju svrhu, uviek je upirao okom na obitelji: vazda je želio, da im uzme svaki vjerski osjećaj, učini ih nećudorednimi. Sjetimo se ovih rieči čuvenoga Mazzinia Garibaldiu: „Malo ćeš učiniti, težko ćeš uspjeti da razsadiš svoje prevratne nazore, ako se odmah ne pobrineš, da u krilju obitelji ne stane svakoga vjerskoga osjećaja; kada jednom to polučiš, onda ćeš poslie doći do cilja . ." Pošto se dakle dovode družtveni neredi time, te se obitelji uzima kršćanski značaj, onda treba, da se družtvo spasi, upotrebiti sva sredstva, kako će se ovo posvećeno ognjište preustrojiti, valja ga učiniti *jednim, nerazrješivim, svetim, vriednim štovanja . . .* Da se to postigne, preporuča biskup Družbu Sv. Obitelji, koju je mnogoputa preporučio Pio IX., a isto ju tako cielomu svietu na dušu privezuje Leo XIII. Neka svaki dom odabere uzorom Isusa, Mariju i Josipa. To je pravo ogledalo kršćanske obitelji! To je takodjer jedino sredstvo, da opet nadje izgubljeno dobro. U krugu ove obitelji Nazaretske ima primjera za svakoga: muževi naučiti će da ljube svoje žene i postupaju s njimi kao s kršćankami a ne kao s robkinjami; žene naučiti će, da se pokoravaju svojim muževom kao glavi i kao prijatelju; djeca napokon nasljedovati će božanskoga našega Spasitelja, pa će se i ona vazda pokoravati dobrim savjetom svojih roditelja. Tada će ovo sredstvo okriepiti družtvo, izmoreno od svih ovih nevolja, pa će se ono vratiti opet Bogu, koga danas jedva poznaje.

Francezka.

(Djevica Orleanska proglašena blaženom.) Sva Francezka uzdrhtala je od radosti, dočuvši, da će namjestnik Kristov uvrstiti u broj blaženika junakinju, koja je u XV. vieku spasila svoju domovinu. Čudna stvar, kaže tim povodom kardinal-nadbiskup Pariški Richard, naredjujući da se svečano Bogu na tom zahvali, oko Ivane d' Arc kod godišnje slave na 8. maja ujedinjuju se sva srca Francezke. Tu se zaboravlja na svaki stranački nesklad. Svi stališi u zemlji, puk, vojska, činovničtvo, svećenstvo natječu se, da ju proslave. Tada se prikazuje Francezka u svoj veličini sa svojimi predajami vjerskimi i narodnimi. Svečanost Ivane, to je svečanost narodna. A vanredna je Božja providnost, te je kanonisacija Ivane baš sada, gdje to djeluje više, nego li bi u ikoje drugo vrieme. Pučanstvo izmoreno pokušaji protikršćanskih sljedbâ, koje htjedoše da mu otmu vjeru od vjekovâ, osjeća potrebu da se vrati k Bogu, a evo mu Ivane, koja mu kazuje, kako je nuždno, da se sjedini u vjeri kršćanskoj i ljubavi domovinskoj. Ivana pokazuje, u svom životu isto tako jednostavnom kako i junačkom, tri velike snage družtvene: obitelj, domovinu i vjeru. Slava Ivane pripada cieloj Francezkoj,

Digitized by Google

ali kardinal spominje, da prvostolna crkva Naše Gospe u Parisu ima i posebna razloga, da se raduje. Prošle su 24 godine poslie Ivanine smrti. Na nju se i zaboravilo bilo, kad papa Kalisto III. naredi, da se osnuje pravni odbor, koji će pregledati i parbene spise. Na 7. novembra 1455. u crkvi Naše Gospe sjede nadbiskup Reimski, biskup Pariški i dominikanac Ivan Brehal, iztražioc u Francezkoj. Isabela, majka Ivanina dodje s jednim od svojih sinova, te im preda dopis Papin, koji ovlaštivao je, da započme iztraživanje. Poslie četiri vieka Leo XIII. upodpunjuje veličanstveno djelo svoga predšastnika, te izdaje odluku, da se može proglasiti blaženom.

Prosvjeta.

— Dne 10. prosinca t. g. slavit će se *600-godišnjica prenosa sv. kuće bl. Dj. Marije u Loreto.* — Bit će prilike, da o tom još češće i pobliže izviestimo. Za danas bismo najtoplije preporučili štovanim čitateljem, koji su vješti ital. jeziku, ilustrovani mjesečnik, koji donosi sve viesti o pripravi na tu proslavu. Godišnja predplata teče od lipnja do svibnja buduće godine, iznosi 1 for. 50 novč., a šalje se alla Direzione del Periodico „La Vergine di Loreto“ Loreto (Ancona).

— Ponukom rimskoga sbora *Bezgrešnoga Začeća* slavit će se do godine *300-godišnjica blažene smrti sv. Filipa Neri ja,* toga velikog apostola vječnoga grada, koga sve tako štuje, da se smatra drugim zavjetnikom grada Rima. Zastupstvo Oratorijanaca iz svega svieta hodočastit će u Rim na grob svetog Utemeljitelja svojega, gdje će se svečano proslaviti blagdan 26. svibnja s cielom osminom. Sv. Otac primit će u audienciju hodočastnike. Tom prigodom držat će se razne akademije, izdat će se sgodna djela na čast svetčevu i dielit će se mnoge podpore siromakom, koje je sv. Filip toliko ljubio. U tu svrhu počeo je izlaziti ilustrovani časopis *San Filippo Neri* (Roma, Via Torre Argentina 76). — Mnogu pouku i duhovnu slast pruža učeni i pobožni Oratorijanac Kardinal Capecelatro svojim prekrasnim djelom: *Vita di S. Filippo Neri* (Roma, Desclée Lefebvre e C. 1889. treće izdanje u 2 svezka), koje je pisano, kako pravo kaže A. Conti (*Religione ed Arte.* Firenze, Barbèra edit. 1891. pag. 208) „milinom sv. Filipa, a kritikom glasovitoga povjestnika Baronija“, koji bijaše, kako je poznato, takodjer Oratorijanac. Prevedeno je već na više jezika, a na njem. preradjeno po Dru Lageru (Freiburg i. B. Herder, 1886). Nedavno ga i piščev mnogogodišnji drug u napuljskom Oratoriju R. Buonanno skratio u 1 svezku: *S. Filippo Neri Apostolo di Roma* (*Napoli, Tip. dell' Immacolata, 1893*).

— *Uzkrs 1894.* Na 25. marta, kako ove godine, neće biti Uzkrs do 1951. Odkada je kalendar izpravljen, desilo se tako 1883., 1742., 1731., 1674. i 1663., a biti će opet 1951., 2035., 2046., 2103., 2187. i 2198. — Uzkrs može biti i 24. marta, ali od 1582. do 2200. samo dvaput pada na taj dan: 1779. i 1940. — I kasnije 23. marta može biti, a pade ovih godina: 1636., 1704., 1788., 1845., 1856., biti će pako: 1913., 2008. i 2160. — Napokon na 22. marta bijaše Uzkrs 1598., 1693., 1761. i 1818., a neće biti više prije početka XXIII. vieka. — Najkasnije može biti uzkrs 25. aprila, a to se desilo: 1666., 1734., 1886., a desiti će se: 1943., 2038. i 2190. U vrieme Nostradamusa držalo se, kažu, da će biti konac svieta, kada se to dogodi. Nu ovo je Nostradamusu podmetnuto, pošto je on umro 1566., dakle prije nego li je kalendar popravljen (1582.), a uslied toga u njegovo doba nije mogao Uzkrs pasti na 25. aprila, pošto je u XVI. vieku taj dan odgovarao 15. aprilu.

— U Spljetu osnovano je družtvo *Bihač hrvatsko družtvo za iztraživanje domaće povjesti.* Družtvo svratiti će pažnju na Spljet i njegovu okolicu, u kojem predjelu leže spomenici bogoljubnosti naših praotaca u opatijah i zadužbinah, od njih utemeljenih. Tu je Bihač i Solin, siela hrvatskih kraljeva, sv. Petar od Klobučca, Sustjepan, sv. Mihovil, sv. Juraj u Putalju, opatije sv. Mojsije, sv. Stjepana de Pinis, sv. Marije, sv. Petra Gumajskoga i t. d. Dapače u crkvi sv. Petra u Solinskom polju bi krunjen blagi kralj Zvonimir, a grobnice mnogih vladara leže medju ruševinami crkava Solinskoga polja, poglavito crkve sv. Marije u Solinu. Promicateljni odbor, u kom su odlična lica iz Spljeta i okolice, pozivlje na prinose za ovo družtvo, koji neka se šalju *Odboru družtva „Bihač“* na ruke dra. Ante Trumbića u Spljet. Družtvo ima tri vrsti članova: a) *počastne,* koje bira skupština; b) *utemeljitelje,* koji u jedanput ili u godini dana plate 25 for.; c) *godišnje,* koji plaćaju 3 for. Uz ostala prava dobivati će još svaki član badava sve ono, što družtvo objelodani.

— *Ljetopis.* Ogledalo po hrvatskom narodu. Pod ovim naslovom pokrenuo je g. Milan Grlović u nakladi C. Albrechta u Zagrebu list, koji izlazi svakoga mjeseca najmanje na tri tabaka. Ciena za cielu godinu 5 for., a šalje se nakladnoj tiskari u Zagreb, Duga ulica br. 26., gdje je i odpravničtvo.

Uljudno molimo dužnike koli za *Vrhbosnu* toli za *prevod S. Pisma* i ostale od kaptola naručene knjige i stvari, da dužnosti svojoj što prije udovolje.

SADRŽAJ: *Vjera.* — *Jošter nekoliko riječi o proročanstrima o Papam, što se pripisuju S. Malakiji* (O. T.). — *Katoličke misije* (—k.). — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 9. | U Sarajevu 1. svibnja 1894. | God. VIII.

Majska zora.

Sve je življa naša gora,
Sad će mlada svanut zora;
Nebo biser na cviet sipa,
Miomiri naša lipa:
Sad će sinut majska zora.

Nešto šapće list u gori,
I potočić tih žubori,
Pričuh glasak i u travi,
Valjda hoće da mi javi:
Ajd u susret majskoj zori.

Još i slavulj zabiljisa,
I lier slagje zamirisa;
I tih lahor jače piri,
U sviet božji glase širi:
Eto majske zore s visa.

Sve mi zbori, sve mi ori,
Pošlji i ti pozdrav zori;
Ja se digoh, zora sinu,
Moja pjesma k njoj se vinu,
Cjelunu se s njom na gori.

Zdravo, zoro, zdravo bila,
Kako si se okitila!
Nikad tako zasijala,
Nikad toli niesi sjala,
Što si, zoro, tako mila?

Šapnu zora iz svog sjaja:
Jutros sam ti s onog kraja;
Tvoja Majka odjela me,
Rajska Djeva poslala me,
Da ti javim glase s raja.

Sav raj danas Majku slavi,
I taj cviet u niskoj travi,
I tî slatki pticâ pievi; —
I ti s toga rajskoj Djevi
Vienac slave Majci savi!

—r—

Digitized by Google

Vjera.

3. Obći razlozi, s kojih vjera pada.

Prevratni duh.

1. Žalostna posljedica duha poganskoga, duh prevratni ide na to, da vjeru uništi. Taj duh izbio je na javu 1789. i 1791. proglasiv čovječja prava. On je uzpirio buru od 1791. do 1793., te razklimao sve: crkvu, vjeru, družtvo. Vlastiti njegovi izgredi izcrpili su mu djelomice žestinu od 1795. do 1799. Probudio se je poslie 1830. i 1848., a diže svoju glavu i danas u demokratskom komunismu, koji je pogibeljan sigurnosti i imetku, pa u anarhismu, koji se baš u naše dane sve to češće, a vazda užasnim načinom javlja.

2. Kad kažemo duh prevratni, onda ne razumievamo duh liberalni, kojega je izljev ono, što se danas zovu *neumrla načela* od 1789. Temelji pravâ i dužnostî čovjekovih, kakove štijemo u ustavih od 1791., 1793. i 1795., ako ih pobliže razmatrimo, nehotični su izljev osjećaja kršćanskoga, u njih se zrcali duh naroda, koga je kršćanstvo kroz više vjekova vodilo. Temeljne zasade: *Svi ljudi radjaju se i umiru slobodni i jednaki u pravu. Svaki čovjek može preuzeti obveze glede svoga rada i vremena, ali ne može ni prodati se ni prodan biti. Medju čovjekom, koji radi, i onim, koji ga rabi može biti samo odnošaj podložnosti i priznanja. Sve dužnosti čovjeka i gradjanina potiču iz ova dva načela, što ih je narav urezala u srce: Ne čini drugomu, što ne bi rad da se tebi čini; uztrajno čini drugomu dobro, što bi htio od njega da primiš itd.* sve su to zasade evangjeoske. Tko ih veliča, taj možda i nehotice slavu daje dostojanstvu, slobodi i bratinstvu kršćanskomu. *Čini drugim, što bi hotio tebi da se čini!* To je ona junačka ljubav, što ju je Isus Krist donio na zemlju. Život mnogih ugodnika Božjih, koji pregnuše, da nasljeduju božanskoga Spasitelja, sav je u ove dvie besjede: prolazili su dobro tvoreći, to jest činili su drugim ono, što su htjeli te se i njim čini. A isto tako jeka su katoličkih nazora i ove zasade: *Valja se pokoravati zakonom i poštivati one, koji ih izvode — Nitko nije dobar gradjanin, ako nije dobro diete, dobar otac, dobar suprug, dobar prijatelj — Nitko nije dobar čovjek, ako ne vrši zakone otvoreno i svjestno itd.* Ovo su načela iz 1789., pa to mi ne zovemo duhom prevratnim.

3. Prevratni duh, to je ona kobna težnja, koja je u onih izjavah o pravih i o dužnostih čovjekovih, pa u ustavih klonila se i spomenuti izrično Boga i Isusa Krista, da poslie hinjeno zazivlje vrhovno njeko biće! A to vrhovno biće bijaše narav ili neosobni bog pantheistâ! Duh prevratni, to je nijekanje svake objavljene vjere, što se prikriva pod zvučnimi besjedami: sloboda misli, sloboda iztraživanja, sloboda savjesti, sloboda vjere, sloboda štampe itd. itd. A sve ovo nije moralo biti nuždna posljedica načelâ iz godine 89.; ta su načela usuprot suzbijala ove izgrede. Jer pretjeranu onu slobodu štampe, koja hoće, *da svaki može govoriti, pisati i štampati slobodno, samo da za zlorabu ove slobode imade odgovarati u slučajevih zakonom označenih* — ne osudjuje li unapried već ova oznaka slobode: *Sloboda nije van u vlasti, da smiješ činiti sve, što ne škodi drugomu;* pa ova zapovied ljubavi: *Ne čini drugomu, što ne bi htio, da se tebi čini?* Duh prevratni, to je ono žalostno protuslovje, koje dovodi vlade, te u jednu ruku razstavljaju crkvu od države, uztručavaju se da prinose za bogoštovje većine gradjanâ, pa i pošto su oteli crkvena dobra; a u drugu, svetogrdno hoće da uredjuju bogoštovje, kako se to desilo čuvenom onom gradjanskom uredbom svećenstva; dokidaju svaki prinos, što su ga katolici dragovoljno davali glavi crkve; propisuju i način, kako da biskupi obće s papom i u čisto duhovnih stvarih; proglasuju, da se redovnički zavjeti, taj zakoniti izljev slobode savjesti, protive naravi; izrično ili neizrično niječu, da je ženitba sakramenat, dozvoljuju razvod itd. itd. Ovaj duh prevratni nije li očevidni razlog i uzrok, te vjera pada? Kršćanin katolik ne može da šuruje s njimi; ne smije da bude i da se zove liberalni katolik. Težnja, da se država i družtvo posve odciepi od svake vjere, s gledišta kršćanskoga ne može se opravdati, crkva ju mora osudjivati. Razgledajmo to pobliže.

4. Dozovimo si najprije u pamet njeka načela, na koja sviet žalibože danas zaboravlja. Vjera kaže, da su vrieme, sadanji život, darovi naravi i duha, dobročinstvo uzgoja i naobrazbe, bogatstvo, sloboda, znanost, napredak u obrtu, u umjetnosti itd. itd., da su, velju, to prava dobra, koja ona cieni, nastoji ih pribaviti i u istinu ih pribavlja, kada se ne stavljaju zaprjeke, da se ona širi. Nu ta dobra samo su drugotna, pa moramo biti pripravni da ih žrtvujemo za bitna dobra i probitke vječnosti! *Kakova korist od toga za vječnost . . ?* Velika

Digitized by Google

zapovied kršćanska jest ova: *Tražite najprije kraljestvo nebesko i njegovu pravdu, a ostala dodati će vam se.* Kršćanin mora da bude na svaku žrtvu spreman, samo da si dušu spasi. Sve mora odstraniti, što ga u tom prieči, pa kad bi mu valjalo i oko izvaditi, i ruku te nogu odsjeći. Kršćanin znade za besjede Kristove: on da je došao ne mir da donese nego rat, pa mora da se dieli sin od otca, kćerka od majke, snaha od svekrve svoje, jer su domaći često najveći neprijatelji čovjekovi. I dok je vjera imala premah u svietu, onda se čulo iz kršćanskih ustâ: Ovdje sieci, ovdje, Gospodine, pali u svietu, što prolazi, samo me poštedi u vječnosti.

5. A zapovied, da moramo braniti vjeru svoju i vjeru drugih i uz velike žrtve, ako uztreba, to je zapovied evangjeoska, Kristova, a ne samo zapovied Crkve. Kršćanska je i evangjeoska vjerska zasada, što nalaže, da moramo za vjeru i život svoj žrtvovati, pa i sve, što ima najizvrstnijega i najmilijega na svietu. A tim više moramo žrtvovati stvari drugotne, ako se desi, te budnu zaprjeka spasu. Tko vjeruje u Isusa Krista, u neumrlost duše, u vječnost blaženu i nesretnu, taj ne smije oklevati, kada uztreba, da za život budući žrtvuje život sadanji i sva njegova dobra, sva prava čovjekova, slobodu, imetak itd. itd. U tom je sva filosofija kršćanstva.

6. Stanimo na ovo stanovište, pa će onda nestati svake težkoće. Može biti zahtjev vremena, gledeći na pravac, kojim udariše umovi i na stanje, u kojem je srce ljudsko, da se država razstavi od crkve, da država bude bez Boga, da su pred zakonom sve vjere jednake, da bude vjerozakonska sloboda, pa sloboda misli, sloboda iztraživanja, sloboda savjesti, sloboda štampe. Nu jasno je, da se time vječnomu opriedieljenju naroda slabo koristi. Ova težnja za neovisnošću pokazuje, da je vjera pala, a izticanje ovih načela svjedoči, da je život sadašnj i prevladao život budući, a vrieme vječnost. Tko bi hotio prisiliti Crkvu da ovo stanje proglasi redovitim za kršćansko družtvo, taj bi tražio, neka ona kidiše sama na svoj život, neka se zataji.

7. Crkva katolička ima poklad vjere i ona ju tumači. Nju je osnovao božanski joj Utemeljitelj, da u njoj i po njoj vjerni njegovi učenici nadju sredstva, koja će ih privesti u nebo. Ona bitiše dakle samo gledom na spasenje dušâ i na vječnost. Uzmite vječnost, uzmite spasenje duša, Crkva više ne ima razloga da bitiše. Kako dakle da ona prihvati, a odlučno da ne suzbija ono, što bi učinilo, te nevjerna bude božanskoj svojoj svrsi, pa ne mogne da spasava duše, koje joj je povjerio božanski utemeljitelj njezin!

8. Opazit ćemo najprije, da Crkva ne osudjuje i ne suzbija činjenicu, nego načelo. Činjenica je, kada država, koja se još kršćanskom gradi, proglasi, da je Crkva posve razstavljena od države; da su pred zakonom sve vjere jednake; da je u svem posvemašnja sloboda. Načelo je i pitanje pravno, da je sve ovo dobro, da se po tom poznaje najsavršenija država, jer da udovoljuje zahtjevom državljanâ i zahtjevom vremena. Činjenicu ostavlja Crkva državi, da za nju odgovara, pošto ju je ipak prije ljubezno upozorila na pogibelji; tu činjenicu ona prihvaća, pošto je dovršena. Ali je zlokobno načelo o neograničenoj slobodi države i pojedinaca, pa Crkva to i kaže glasno. Protivnici Crkve prvi priznavaju, da je novo pravo njoj neprijazno. To pravo oni burno traže, dižu se da ga osvoje, samo kako će se riešiti nje, kako će joj oteti vlast na duhove i na srca. Tko bi dakle tražio, da ona to odobri, silio bi ju, da se kukavno odmetne. Nesnosno bi nasilje bilo, kad bi se htjelo, da ona predje granice činjenice, pa da zadje u pitanje pravno. To bi bio čin proti slobodi saviesti i proti vjeri.

9. Možda je kobna nužda našega vremena, da vlast bude liberalna ili pače prevratna, jer množija pojedinaca neće da bude drugčije vladana. Svjetovna vlast, ustanovljena da se brine za materijalni i moralni napredak, mora kadkada popustiti zahtjevom, kojim da ne udovolji, omrzla bi i postala nemogućom. Hoće li Crkva ustati proti ovoj zlokobnoj popustljivosti? Hoće li ona oboružati svoju djecu proti ovim prevratnim vlastim? Hoće li ih izobćiti? Hoće li riešiti od posluha, koji smo im dužni? Hoće li im uzkratiti prisegu vjernosti? Oh neće! Ona neće prestati a da ne vidi u njih poklad božanske vlasti; ona će kazati svojoj djeci: Pokoravajte se vlastim, koje s vami upravljaju, jer ne ima vlasti, koja ne dolazi od Boga. Tko se opire ustanovljenoj vlasti, opire se uredbi Božjoj, a tko se opire uredbi Božjoj, privlači na sebe osudu. Pokoravajte se ne samo od straha i srdito, nego radi savjesti. Plaćajte im porez kao slugam Božjim, jer njemu služe, kada s vami upravljaju. Svakomu dajte, što ga ide: porez, tko ima pravo da ga nametne; gradski pripis, tko ima pravo da ga primi; strah, tko je u položaju da ga zadaje; čast onomu, tko ima znakove vlasti. Dok

Digitized by Google

vlasti ne traže ništa, što je protivno vjeri ili vječnomu spasu, one će naći u djeci Crkve katoličke svoje najvjernije podanike, koji će se trsiti, da se pokore zakonom. Ako je ono, što zapoviedaju, protivno njihovoj vjeri, oprieti će se, pa će govoriti s apostoli: Ne možemo! Sveta je naša dužnost, da se pokoravamo više Bogu nego ljudem! Ali se buniti neće, niti se laćati oružja; pustiti će nasuprot, da im se život uzima, pa bilo ih i legija, legija thebanska. Pupuste li dakle vlasti, od nužde, ovoj nevolji, te se urede na prevratnu, pa dadu maha svakomu pravu čovjeka, i pretjeranomu, Crkva neće proti njim zamahnuti mačem, pa ni duhovnim. Ako sloboda segne do nje, ona će ostati; ona će se prilagoditi, koliko bude potrebno, novomu poredku; ona će ograničiti svoj djelokrug, sretna što se može još posvetiti najvećoj slavi Božjoj, spasu duša, na korist vlasti same. Crkva dakle prihvaća činjenicu uztrpljivo, jer joj božansko njeno poslanstvo čini strogu dužnost, da se brini za spas dušâ pod svakom vlasti.

10. Nu u pitanju načelnom ona je nepomična. Ona je odvažna, te otvoreno govori, da se ni za materialnu korist ne može brinuti vlast, koja zanemaruje korist nadnaravnu narodâ i podanikâ. Ne čuva li Bog kuću, grad, vlast, slabo je čuvana vlast, grad i kuća. Na bučne zahtjeve modernih naroda, neka bi ona posve razkinula sveze, koje su već znatno popustile, a vežu državu s njom, odgovara ona svojimi okružnicami, u kojih razvija vječne istine, pokazuje na prikrivene u tom pogibelji, upire prstom u ponor, kamo ti narodi srtaju, izdaje *syllab.* Ona drugčije ne može činiti. I neprijatelji morali bi ju prezirati, kada bi ugovarala s prevratom; kad bi slobodan put otvorila bujici nezavisnosti i nevjere; kada ne bi prosvjedovala proti nauci, koja hoće da joj nemogućim učini, te vrši božansko poslanje svoje, da spasava duše.

11. Vjera je blago neprocjenivo, a mi ga nosimo u krhkih posudah. Lahko se gubi, možda laglje nego nevinost. O njoj valja ona: tko ljubi pogibelj, poginuti će. Gle kako se Petar uzda i odviše u sebe, a na glas služavke eno ga nevjerna. Zaklinje se i kune, da ne zna onoga, koga je priznao Kristom Sinom Boga živoga, iz čijih ustâ da dolaze rieči života vječnoga. Hotomično dvojenje, neodlučnost gubi kadkada u čas nadnaravni dar vjere. Nu pošto je ona neobhodno potrebna; pošto je onaj, koji ne vjeruje u jedinoga Sina Božjega, već osudjen, neće viditi života, a srdjba Božja počiva nad njim, zato svatko od nas mora da bude spreman sve učiniti, sve žrtvovati, te vjeru svoju očuva. U svjetlu ove istine razgledajmo one stečevine, kojimi prevrat hoće da usreći naše doba.

12. *Razstaviti hoće Crkvu od države.* Neposredni i zadnji predmet volje Božje, što ga je stvorio na svoju slavu, opredielio ga za blaženstvo vječno, to je *čovjek pojedinac.* Za pojedinca Bog je uredio *obitelj,* koja postoji po pravu božanskom. Iz obitelji, kao iz pojedinaca, bitno izvire *družtvo.* Družtvo ustanovljuje medju pojedinci i obitelji *probitke sukromne i obće,* koje valja *urediti i zajamčiti.* Nužda, da se ovo uredi, zajamči, dovodi do *vrhovne vlasti,* koja je nad svimi obitelji. Vlast ne postoji u bitnosti, kao obitelj, po pravu božanskom. Nju ustanovljuje ili neposredno volja Božja, kako je to bilo kod sudaca i prvih kraljeva Israelskih; ili ju bira zajednička volja onih obitelji, kojimi ona upravlja. Nu nitko neće nijekati, da se vlast svaka vrši u ime vlasti božanske; da svaka vlast mora vladati u ime Boga, koji je stvorio probitke sukromne i javne; u ime Boga, koji je početak svakoga bića i svake vlasti; u ime Boga, koji potvrdjuje, zajamčuje i osvećuje svako pravo.

13. Najprije dakle *Bog,* pa *pojedinac, obitelj, država.* Ovo je poredak, što ga razum mora prihvatiti, volja poštivati. Prestati će vlasti, prestati obitelji, samo Bog i pojedinac ostati će u vieke. Pojedinac mora težiti prema Bogu, koji je njegova svrha; obitelj mora mu pomagati u ovoj božanskoj težnji, što je pravo Božje a dužnost pojedinaca; vlast ili država mora učiniti mogućom i lahkom obitelji onu svetu zaštitu, na koju imade pravo pojedinac a dužnost je obitelji. Medju državom dakle i pojedincem postoji obitelj, pa je nesmisao, kad se kaže, da pojedinac pripada državi, kaošto bi nesmisao bio, kad bi se kazalo, da cilj pripada sredstvu.

14. Korjen svakomu pravu države jest korist sukromna ili javna obiteljî i pojedinacâ, odnošenje njihovo jest zamjenito. Ona u obće ne ima vlasti, van onu, što je strogo i neobhodno nuždna, te ove koristi budu uspješno uredjene i zajamčene. Čim zapovieda ili zabranjuje štogod izvan ovih sukromnih i javnih probitaka, prekoračuje svoja prava, otima; nepravedna je, nasilna, kada na ove probitke ne pazi ili ih nogami gazi.

15. Savršena vlada bila bi sigurno ona, koja bi uzela čovjeka onakova, kakova nam prikazuje narav, razum i vjera: čovjeka tvarnoga i duševnoga,

Digitized by Google

čovjeka za vrieme i za vječnost, za narav i za milost, pa bi pregnula, da sve probitke tvarne, ćudoredne, vjerske i nadnaravne uredi i zajamči, jer su joj svi jednako sveti. U vlade sasršene zakon je države vjera, koju skup obiteljî spoznaje i prihvaća kao jedinu pravu, jedinu božansku. Ne u tom smislu, kan da bi zakon mogao segnuti u područje savjesti, zapoviedati nutarnje čine, kazniti prekršaje, što se ne pojavljaju s vana. Svetištem savjesti može upravljati samo Bog. Ali vjera je u tom smislu zakon, što ovaj sudi svaki neposluh proti vjeri, koji se pokazuje vanjskimi čini; što zakon mora kazniti vanjsku navalu proti vjeri pojedinca, kaošto kazni navalu proti njegovoj časti ili proti njegovoj kesi. U takove vlasti imade posredno sudište medju državom i pojedincem, koje će zakonitimi i poštenimi sredstvi iztraživati vanjske prekršaje zakona vjerskoga, koje će ih suditi i kazniti, kaošto imade sudištâ, koja kazne prekršaje proti osobi, njihovoj časti ili imetku. U takovih okolnostih, pojedinac koji prijavi onoga, što se ne boji zamke stavljati njegovoj vjeri, isto je tako u svom pravu kao onaj, koji prijavljuje navalu na svoju osobu ili na svoj imetak.

16. Ovakova vlast sklona je vjeri. Ona uspješno nastoji, da ju uzčuva i ojači. K njoj onda sve hiti, sve teži. Nu, na žalost, kraljestvo dobra, kao kraljestvo Božje nije od ovoga svieta! Kada u zemlji ne ima jedinstva u vjeri, kada se počinje poricati, da su najprječi probitci nadnaravni, onda vlasti bud neće bud ni ne mogu da imadu pred očima van čovjeka za vrieme a ne za vječnost, probitke materijalne i socijalne. Država vidi onda u čovjeku samo njegovu sadašnjost, njegov imetak, njegovu čast, a neće se zanimati nikako za njegovu vjeru, za njegovu vječnu budućnost. Tako se dolazi do zasadâ o razstavi države od Crkve, o jednakosti svih vjera pred zakonom itd. itd. Vjera tada ne može da uspieva; probitci njeni valja da ustupe probitkom materijalnim i socijalnim. Kada država postane nehajna za vjeru, prelazi od nje taj nehaj na obitelji, pa na pojednice. Vjera slabi sve više, ali u istom razmjeru i država gubi svoju snagu i svoj sjaj. Ona ne ima više u onom stupnju značaj vlasti božanske; ona je puka činjenica materijalne sile; vezi, što ju spajaju s obiteljî i pojedincî, popuštaju; anarhija se učvršćuje danomice, a u pogibelj dolazi družtveni poredak.

17. Poput zasade o razstavi pogibeljni su vjeri i ostali zahtjevi prevratnoga duha. *Slobodu iztraživanja* traže. Da se do istine dodje, treba, kažu nevjernici, iztraživati i prispodabljati sve vjere, sve sustave. Nećemo spominjati, da je ogromna većina ljudi nesposobna, da iztražuje, prispodablja. Nu tko to traži, taj je sličan lječniku, koj bi naredio, neka bolestnik kuša i zdrave i nezdrave jestvine, dok ne nadje, koji li je najbolji način života. Oni hoće, da prije nego li će tko prihvatiti dogmat, mora izpitivati, da li je istinit sam u sebi, a po tom suditi, da li ga je Bog objavio. Nu to je nesmisao, jer Bog ima pravo, da nam objavi i što ne razumijemo, pa i On sam je duboka tajna. Protestanti tvrde, da valja tražiti, uči li sveto pismo koju istinu, pa prema tomu da ju onda treba prihvatiti ili ne. Posljedice pokazaše, kako je pogubno ovo načelo. Tertulijan rekao je prije šestnaest stotina godina: „Tko istinu traži, još je ne ima, ili ju je već izgubio. Tko traži kršćanstvo, nije kršćanin; tko traži vjeru nevjernik je. Kad bi valjalo razpravljati o svakoj bludnji na svietu, vazda bismo tražili, a nikada ne vjerovali.“ Sloboda iztraživanja nijekanje je i propast katoličtva, koje je u bitnosti vjera ugleda. Poviest je puna velike ove nauke.

18. *Sloboda misli.* Duh vieka ne samo da hoće slobodu, te ništa ne vjeruje i nikakve vjere ne ima, nego traži pravo, da propovieda nevjeru, da govori, piše, navaljuje na vjeru; da rogobori proti zakonom i proti vlasti. Slobodu ovu zovu pravom naravnim, a i ona posve niječe svaki ugled i svaku vjeru.

19. *Sloboda saviesti.* Duh prevratni ne razumieva ovu slobodu samo tako, te bi njekoliki gradjani mogli zasebice štovati Boga, kako se dogovore; nego je to sloboda, da svaki razkolnik javno može vršiti svoju vjeru, da dakle može dizati oltar proti oltaru. Ali ova borba vjerâ očevidno slabi sve. Povrh toga sloboda savjesti samo je sigra u rieči. Gdjegod su protestantisam ili kalvinisam domogli se posvemašnjega gospodstva, kao u Škotskoj, Švedskoj, Danskoj, Norvežkoj, nisu nipošto trpili, da se vrši katolička vjera.

20. *Sloboda štampe.* Tko bi mogao poreći, da je ona pomogla, te je nadvladalo zlo i bludnja, a potlačeno dobro i istina? Neprijatelji Boga i družtva najživlje su ju tražili i nesmiljeno ju izrabljuju. Duše čestite i kršćanske dovodi ona u kobni položaj. Kolike hiljade duša godimice gube i nevinost i vjeru, štijući spise proti vjeri, romane nećudoredne! Kolike umove pomete čitanje novina

Digitized by Google

prevratnih, protivjerskih! Znadu neprijatelji, kolike udarce zadaje vjeri sloboda štampe, pak ju za to i traže toliko. Ali za to i Crkva stoji na oprezu, pa upozoruje svoje vjernike na pogibelji, što se u ovih rečenicah prevratnih kriju, te priete da im podkopaju vjeru. Glas takav jest i čuveni *syllab*, koji podrobno spominje sve krive nauke, pogibeljne zasade, te je u naše doba najbolji putokaz, koga treba da se nepomično držimo, nećemo li da zadjemo, da se izgubimo.

Valentin ili prepriečeno zvanje.

Istinit suvremeni dogodjaj. Pripovieda Don Bosco.

I. Domaćica.

Odlučih se, da opišem istinit dogodjaj, nu jer su upleteni djelomice ljudi, koji živu, sudim, da će biti najbolje, ako premučim imena osoba i mjesta. Bila dva roditelja, ne u staračkoj već dobi, ali odmakli već mladosti. U njih se našao sin jedinac, ime mu Valentin. Taj bi imao baštiniti znamenit njihov imutak. Majka bijaše dobra kršćanka, te je iz sve snage radila, da si sina što bolje odgoji. Za mnogo mu godina bijaše sama učiteljicom. Iz mala učila ga molitvi, glavnim istinam sv. vjere, te čitanju i pisanju. Buduć žena naobražena i izkusna, nastojaše svom pomnjom, da joj se diete ne priljubi bezposlici, ne pridruži razpuštenim dječakom.

„Dragi Valentine, običavala mu reći, sjećaj se vazda, da je danguba izvor svih pogrješaka, a nevaljani drugovi da upropašćuju i sebe i one, koji se za njimi povode. Jao tebi, ako bilo kada ova dva nesretna neprijatelja budu gospodari tvoji!“

Dobroj majci kvario je ponješto račune muž njezin. Bijaše on čovjek neobično udvoran i pošten, škodio nije nikad nikomu, a u koliko je mogao pomagao bi svakoga. Al uz sve to znatna mu zabluda zaokupi um. Utuvio si naime u glavu, *da si može sina uzgojit tako, te bude čestit gradjanin i stalan u krieposti, ma i ne bio dobar kršćanin.* „Dragi Valentine, reko bi mu kad i kad, budi dobar, pa će te svi ljubiti i štovati; jer, dok smo živi, valja da uviek pomišljamo na čast, štovanje i dobar glas.“

Za mladjahne dobe nije Valentin mnogo razmišljavao o savjetih otca si. Kriepostna majka, želeći izpraviti i oplemeniti upute svoga čovjeka, rekla bi često Valentinu: „Moj sinko, spomeni se, da Bog sve zna i vidi. Kriepostnu djecu blagoslivlje On na ovom svietu i nagradjuje u vječnosti; naproti prokletstvo Njegovo prati opake, skraćuje im život, a ondje ih kazni vječnimi mukami.“

Svakoga jutra primila bi ga za ruku, i odvela u crkvu, poškropila ga blagoslovljenom vodom, pokazala, kakò će se prekrižit. On bi tada liepo kleknuo do nje, a ona bi mu otvorila molitvenik i pokazala mu molitve za sv. misu. A u nedjelju i zapovjedne blagdane bio je vazda s njom kod sv. mise, kršćanskoga nauka i sv. blagoslova. Bilo je stalno doba opriedeljeno i za sv. sakramente; njekoliko dana bi ga na to pripravljala, i dopratila čak do izpovjedaonice. Kad bi svršio, zahvaljivao je mali dragomu Bogu na velikoj milosti, dok bi mati uz njega molila. Poslie pako rekla bi i ona svoju, umjestnu dakako, kako to već dobre i ljubezne majke umiju. Kako joj se razžalilo, kad vidje, da se prije ili poslie jela nije ni prekrižio, ni malo Bogu se ne pomolio, kako dobri kršćani činiti običavaju. Jednoga će dana Valentin opet na to zaboraviti, ali ga majka oštro ukori. „Dragi Valentine, reče, pomisli, da samo nerazumna životinja pristupa pohlepno k jelu, a da ne zna, tko joj hranu daje. Mi imamo život i hranu od Gospodina, pa s toga valja da smo mu uviek zahvalni, a osobito kad se služimo ovimi blagodati; kad naime jedemo, da si život sačuvamo.“ Premda je Valentin rek bi kadkad bio nepažljiv, upamtio je on sve ljubezne nauke, što mu ih je nastojala brižna majka zasaditi u nježnu dušu. A da djetetu kadšto ne dotešća pobožnost, umjela bi ju izpreplesti i umjeriti ugodnimi zabavicami. Razne sigre, šetnje, darovi kojekakvi, raznolike igračke i svakojake slastičarije bila su sredstva, kojimi je vriedna majka umjela što obodriti svoga sinka, što nagraditi njegovo hvale vriedno vladanje. Tako zaokupi ona srce svoga miljenka, a za nj bijaše najveće veselje, kad bi mogao šetati, razgovarati i zabavljati se s njom.

Ali kad bi mu majka bila od najveće koristi, zadesi ga velika nesreća, te ju je izgubio! Bijaše jedva navršio jedanaestu godinu, kad mu se ljubljena majčica težko razboli. Poslie nekoliko dana ležala je već u hladnom grobu. — Na brzu ruku bješe joj pružena posljedna utjeha sv. vjere. Zatim pozva

Digitized by Google

Valentina k sebi, i progovori mu ove zadnje rieči: „U tvojoj najpogibeljnijoj dobi moram te ostaviti. Sjećaj se vazda, da ti se valja čuvati bezposlice, izbjegavat zločeste drugove. Svjetovao te ma tko drugčije i nagovarao te, znaj da je neprijatelj tvoje duše. Bježi od takove zmije, od zasjednika. Ja ti neću više biti majka na zemlji, ufam se, da ću ti biti na nebu od pomoći. Unapried budi tvoja majka preblažena Djevica Marija. Često joj se moli, neće te ona ostaviti. Bog te blagoslovio. . . . .

U to joj pozli tako, da nije mogla više govorit; nakon njekoliko časaka nije bila u životu. Silna tuga obuze s toga gubitka srce Valentinovo. Takva sjeta mučila ga je kroz više mjeseci, pa se mislilo, da će i on podleći. Jedino su ga donjekle tješile i blažile razne molitve, milostinje, po koja pokorica, i što je mogao slušati mnoge sv. mise na izpokoj duše oplakivane majke, na koju za života nikad zaboravio nije, premda su ga razne a i težke sgode češće snašle.

II. Prva godina u zavodu.

Otac osjećao je dobrano, što je izgubio u ženi, osobito gledeć na uzgoj sina, s kojim se nije mogao mnogo baviti. Što poslovi svakojaki domaći, što razne trgovine, što zabave po kavanah i gostionah priečile su ga u tom poslu. — Valentin bijaše svršio početnu obuku, a jer nije bilo u rodnom mjestu viših škola, valjalo ga je smjestiti u kakvu zavodu, da nastavi nauke.

Izabra zavod na glasu. Govorkalo se, da se tu u znanosti, ugladjenosti i ćudorednosti divni polučuju uspjesi. Liepe odore, perjanice, gajena kosa začaraše gojence i roditelje njihove. Valentinu bijaše drago, kada začu, da će tamo, pa se uputi u zavod, da nastupi novu stazu na putu života svoga.

Iz prva bijaše koje šta potežko, valjalo se koječemu priučit. Mjesto nježne majčice imao je ravnatelja; čovjeka prijatna doduše, nu i odrešita, koji je ozbiljno zapoviedao, a u svojih zahtjevih i inače gledeć na kućni red bijaše strog. Uzprkos svemu tomu zavoliše Valentina poglavari mu, a on obiknu novomu stanju.

Pomnjivo je slušao i vršio zapovjedi, točno je svaki sat upotrebio, bilo u školi bilo kod kuće tako, da ni mrve vremena ne potrati. Nu s naukom nije žalibože bogoljubnost napried koracala. Dok nije bio prekoračio prag zavoda, ne prodje dan, da ne bi prisustvovao sv. misi; svaku je večer čitao s majčicom štogod iz kakve pobožne knjige; redovito se je izpoviedao svakih petnaest dana, a k stolu je Gospodinovu pristupao, kadgod mu je izpovjednik dozvolio.

Svega toga nije bilo u zavodu. Nije bilo ni razmišljanja, ni čitanja duhovnoga; molili su svi ukupno i to jedan put na dan, stojeći, a sve se je obavljalo na vrlo brzu ruku. Sv. misi prisustvovahu gojenci samo u zapovjedne blagdane, izpoviedali su se jedan put na godinu, o uzkrsu.

Sve to mučilo je srce Valentinovo. Suviše, dok majka u životu bijaše, ne dodje mu do ušiju nikakova nepristojna rieč. A sada? — Mladi njegovi drugovi govorili su, što i kako im se prohtjelo, nepristojne rieči ne nadjoše kazne. Stvari krenuše pače takovim pravcem, da su se mladići poprieko trovali štivom bezsramnih knjiga i novina. Sve je to vidio Valentin, groza ga hvatala, te on napisa list svomu otcu, gdje mu potanko orisa sve pogibelji, što priete duši njegovoj, iztaknuv navlastito, kako štetonosno djeluje na nj takav život u zavodu. Nu jer je u pismu valjano prorešetao stegu i ponašanje kućno, ravnatelj je odlučio, da pisma ni ne pošalje već kod sebe zadrži. Malo poslie toga posjeti otac sina, a ovaj mu tada prostodušno i obširno odkri jade svoje. Otac nije shvatio ozbiljno njegovih rieči, rekavši: „Ta šta će ti te mušice u glavi, otresti ti se valja kojekakvih predsuda. Ne možeš li moliti, izpoviedati se i svaki dan biti kod sv. mise, to ćeš sve za vrieme praznika naknaditi. A dok si u zavodu, budi veseo i živi sretno i zadovoljno poput tvojih sudrugova.“ Valentin bijaše dječak ljubka značaja i podatljive ćudi; smiri se dakle uslied otčevih rieči, te započe i on čitat sve, što mu pod ruku došlo, ne pazeć ni malo na buduće kakve posljedice. Sad nije birao drugova, svi su mu bili u volji, slušao bi njihove razgovore, koji su kadkad bili bez važnosti, riedko dobri, a jako često zločesti. Prodje tek njekoliko tjedana, a njemu takovo nevaljano drugovanje nije već mrzko bilo, pače nastojao je iz petnih žila, da se tako zabavlja. Sad nije više naravno mislio ni na sv. izpovjed, ni na sv. pričest. Nu premda se je bio tako pokvario, nije opet mogao zaboraviti na majku i njezine opomene, te ga je savjest ipak znatno uznemirivala, što je stranputice krenuo. Jedne večeri, pomišljavajuć što je zla učinio a što dobra propustio, sažali mu se vrlo i proplače gorko. Nu i opet nastavi nevaljano drugovanje. Jedno je ipak uviek radio: svaki dan u večer prije nego

Digitized by Google

će leći na počinak, izmolio bi molitvu za dušu pokojne svoje majke. A kako je napredovao u naucih? Kad ćudorednost pati, težko je i nauci. Čim se je više Valentin riešavao predsuda, košto reče otac, popuštajući uzdam svoga života, tim je bolje okretao ledja nauci tako, da je vrieme posljednjih pet mjeseci upravo bilo izgubljeno. Prvi tečaj bijaše dobro dovršio; zadovoljan otac darova mu liepi sahat. Ali je zato drugog tečaja bio zabilježen na crnoj knjizi i naš bi Valentin bio morao opetovati razred. Otca je to vrlo razžalostilo, jer i novac bijaše bačen u vodu, i godina izgubljena. A to ga je tim više bolilo, jer mu se je Valentin dosele vazda odlikovao, te je bio uvjeren, da bi bio dobro svršio, da je darove svoje koliko toliko upotrebio.

III. Za školskih praznika.

Što rekosmo, bijahu križevi za otca; nu mnogo će gorčiji dani tek nadoći po nj za školskih praznikâ, kad se Valentin kući vrati. Prvi je pozdrav bio, što prekoračivši domaći prag nije se upitao ni za zdravlje svoga roditelja. U razgovoru reći će otac dvie, tri o lošoj svjedočbi: odgovor je odmah bio tuj: „Učinih, što mogoh, reče, te se više od mene ne može tražit, a da sam znao, da ću radi toga biti ukoren, nebi bio ni došao kući.“ Istu onu večer svoga povratka spremi se na počinak, a da nije izmolio običnih svojih molitava, pače nije se niti prekrižio. Sutra dan, u mjesto da na dobu ustane, da pohiti, u crkvu te kod sv. mise dvori — a kako je to rado prije činio — on se proliečario. Bio već davno bieli dan, a on još u krevetu. Napokon ustane, sjedne k zajutraku, a poslie bila mu prva misao, gdje i kako da se sastane s njekojimi drugovi, s kojimi bijaše mu pokojna majka strogo zabranila drugovati. Jednoga dana, prohtje se otcu, da ga povede sa sobom na šetnju, ali Valentin reče čisto i bistro, da ne ide, jer da ima ročište sa svojimi drugovi. Tako se htjede tobož izpričati. Prije bila mu najmilija knjiga *Život svetaca,* a sad ju neće ni u ruke uzeti. Sad se nasladjivao raznimi bezobraznimi romani, što mu ih prije nego je otišao iz zavoda pokloni jedan njegov nazoviprijatelj. Otac osta uslied takovih pojava ko zapanjen, te premda nije dosele baš nikada bio osobit prijatelj nabožnosti, ljubio je ipak, da sinu omili bogoljunost, da se ne izkvari. Medju inim ponudi mu otac, da posjete prečastnoga prepošta, koga je on njekoć jako ljubio, te mu bio skroz odan. Valentin odbije i tu ponudu, rekavši, da se k prepoštu ide o uzkrsu, kad se hoće obavit vazmena izpovjed, a kroz godinu suvišni su slični posjeti. Jednoga dana zabavljao se Valentin sa drugovi, kad blizu njih prodje prepošt. Valentin brže bolje okrenu se na drugu stranu, tobož da ga nije vidio, te se htjede naprosto udaljiti. Prepoštovo oko sve je vidjelo i prosudilo, nu pričini se, kao da nije opazio lakrdiju. Približi mu se i reče: „Zdravo Valentine, kako si putovao, je li gospodin otac zdrav?“ Zabunjen ponješto, odzdravi na brzu ruku, te promucav, da će ga već posjetiti, ode svojim putem, da prosliedi zabavu sa prijatelji. Da mjera bude puna, uvjeri se otac, da se u srcu njegova sina vrlo pogibeljne navike udomile: lagao je, krao i strastveno igrao.

Bolnim srcem reče raztuženi otac jednoga dana sinu: Dragi moj Valentine, gdje je ipak pravi povod i uzrok, da si se toli silno promienio?

— Ta Vi mi rekoste, šta će mi mušice u glavi, prost valja da budem od predsuda, ja mislim, da pregoh za onim, što mi vi rekoste.

— Nisam ja to tako mislio . . .

— Ali sam ja to tako shvatio, pa ako me nerado gledate u kući, ja znam kud mi je poći.

Otac opominjao ga je i korio po više puta, pače i kaznio ga je, ali sve je to bilo badava. Nevaljani sin odvrati jednoga dana bezobrazno upravo otcu, drugi put opet pobježe, te osta tri dana izvan kuće.

Otac nije si mogao nikako protumačiti, kako se je mogao njegov sin, koji je bio toli nabožan, poslušan i prijatan, za deset mjeseci u toliko izkvariti, da je postao drzovit, da nije mario za vjeru i zakon, da se prometnuo u kućnog tata. Razmišljavao što da uradi: malo te ne dozrje misao, da bi ga spremio u javnu kaznionu. Nu misao, da bi se tim častno ime njegove obitelji oskvrnulo, odvrati ga od toga, te se lati blažega sredstva. „Prošle godine, tako umovaše sam sobom, odlučih se za zavod, koji je tobož po novom kroju; stvari vanjske zasliepiše me, koje ni znanosti ni ćudorednom vladanju ni malo baš ne pomogoše. Potražiti ću drugi zavod, u kojem je vjera najvažnija stvar, gdje se uči, preporučaju vjerske dužnosti. *Valja priznati, da, zahiri li vjerski uzgoj, mladež se uzgajat ne može.* Ali eto nevolje! Hoću li moći sklonuti Valentina, da prosliedi nauke u drugom vriednom zavodu, kad ga jednom obuzeše takve zle navike?“

Digitized by Google

Bijaše blizu konac praznika, odgadjat se dulje nije moglo, valjalo se odlučit za mjesto, kamo će Valentin.

Otac, da izvede svoju nakanu, a sina pomalo na to pripravi, odluči s njim odputit se jednog dana na polje. Zapovjedi, da se tuj priredi dobar ručak, kakav voli Valentin, a i liepo ga je darovao, ljubezno s njim postupao, u obće nastojao, da ga razveseli te izpuni što bi on zatražio. Prispjevši na večer kući, zovnu ga otac u svoju sobu, te će mu ovako:

— Dragi Valentine, sjećaš li se još svoje majke?

— Dakako, da se je sjećam, i na nju neću nikad zaboravit; svaku večer, prije nego ću leći na počinak, izmolim štogod za njezinu dušu.

— A i ljubiš ju?

— Vrlo, a kako nebi ljubio toli dobru, toli ljubežljivu majku?

— Bi li ti nješto učinio, što bi i njoj drago bilo, a po te jako koristno?

Tim ga dirnu u srce; suza mu zacakli u oku, briznu gorko plakati, te bacivši se otcu o vrat, reče: — Dragi otče, Vi dobro znadete, što sve dugujem majci, kako sam ju ljubio. Kad bi ona sad živila, skočio bi za nju u vatru i u vodu, samo da joj ugodim. Vi želite dakle kazati mi nješto, što bi njoj milo bilo? Oj, otče moj, govorite otvoreno, sve sam pripravan učiniti, svaku žrtvu njoj za ljubav doprinjeti.

— Valentine, želio bih upozoriti te na zavod, što mi ga uprav ona preporučila bila; zavod, gdje ćeš moći gojiti znanost i nabožnost, kako si njekoč za sretnih dana oplakivane tvoje majke činio.

— Dragi otče, ja sam skroz vaš; sve što mislite, da ljubi moja majka, ljubim i ja, te sam na svaku žrtvu spreman, da se učini, kako bi ona želila.

IV. Novi zavod. Valentin okrenu se Bogu.

Da će ova promjena toli brzo nastati, tomu se otac nije nadao; prizna i sam, da je tuj bio prst Božji. Znajući, da valja željezo kovat, dok je vruće, odputi se već sliedećeg dana k ravnatelju onoga zavoda, da se sve konačno uredi i utanači.

Začudi se baš ravnatelj, kad je ugledao Valentina. Vidje na njem liepe, kićene haljine, šeširčić na kalabrežku, u ruci štapić, na prsih svjetlucka lančić, kosa razdieljena, ugladjena, nakindjurena. Sve je to pokazivalo, da se donjekle bani taština u njegovoj glavi, da mu se u srcu ugniezdila izpraznost. U pogodbah glede primanja u zavod brzo se sporazumiše. Na to se otac udalji, ode za poslom, i ostavi sama sina s ravnateljem. Ravnatelj držao je, da ne bi uputno bilo, te tako načičkaranu dječaku govori o svetih stvarih, pa ga je razpitivao o njegovih zabavah, šetnjah, utrkivanju, tjelovježbi, mačevanju, pjevanju i glasbi. To mu se svidjelo, godilo mu, zanešen bijaše, oči mu igrale, krv se uzmiešala. U to vrati se otac, te jedva mogaše, da na samu s Valentinom njekoliko rieči izmjeni: „Kako ti se svidja, reče, ljubi li ti se mjesto; što kažeš o ravnatelju?“

— Mjesto mi se jako mili, ravnatelj baš mi ugadja, samo jedno mi je upravo mrzko.

— A što je, de reci, još je na dobu, da promjenimo i uredimo posao.

— Cieli njegov postupak ljubi mi se, ali on je svećenik, a na to mi se koža ježi.

— O ne gledaj na to, što je svećenik, nego radje pazi na njegovu kriepost i vrline, što ga rese.

— Ali obćiti sa svećenikom znači, da valja moliti, izpoviedati se i pričešćivati. Njekoliko rieči kaza, iz kojih razabirem da me pozna . . . . . u ostalom, obećao sam, održati ću rieč, pa da vidimo što i kako će bit.

Poslie njekoliko dana bijaše Valentin gojenac novoga zavoda. Otac je scienio nuždnim i pravo, da ravnatelja o svem izviesti. Primjeti takodjer, kako Valentin neprestance svesrdno ljubi pokojnu svoju majku. Ovdje sada nije imao zločesta štiva pri ruci, odieljen bijaše od nevaljanih drugova te upućen na dobro družtvo. Uz to u školi se drugovi natjecahu. U zavodu gojila se glasba, bijaše milosbora, dramatičnih igrokaza na kućnom pozorištu, a sve ove okolnosti djelovahu povoljno na nj tako, te do mala izbrisan bi svaki trag raztrešenu životu, što ga je vodio kroz godinu dana. Majčinih opomena: *čuvaj se dangube i zločestih drugova,* često se je sjećao, i tako ga se lasno primi duh prijašnje pobožnosti. Jedna bijaše samo težkoća: nije se mogao odlučiti, da se izpovjedi, premda su jur dva mjeseca prošla, što je bio u zavodu. U to doba obavila se po koja devetnica, bilo je i drugih svečanosti, svi gojenci primiše sv. sakramente, ali Valentin osta neodlučan, sv. izpovjed bijaše njegov krvavi zalogaj. Jedne večeri zovnu ga ravnatelj k sebi i znajući, koli mu je draga spomen na pokojnu majku, i kako može

Digitized by Google

na nj uplivat, reče mu: Dragi moj Valentine, znadeš li, na što te sjeća sutrašnji dan?

— Dakako da znadem. Sutra je godišnjica smrti moje majke. O preljubljena majčice, kad bih te bar još jedanput mogao vidjet, jedanput čuti tvoju rieč!

— A bi li ti učinio sutra nješto, što bi joj nedvojbeno bilo drago, a po te baš spasonosno?

— Bi, ma bilo što mu drago.

— Pedji sutra k sv. pričesti, te ju žrtvuj za izpokoj njezine duše; oj, kakva će joj to biti utjeha, ako se možda još muči u strašnom plamenu čistilišća.

— Rado ću učinit, ali tada valja, da se i izpovjedim . . . . U ostalom ako se to mili majci, ja ću i to učinit, pa eto me spremna, da ovaj čas kleknem pred Vas, ako držite da je to dobro.

To je i izčekivao ravnatelj. Pohvali mu odluku, pričeka, dok se smiri, zatim ga još malo pripravi i tad mu sasluša izpovjed, što razveseli obojicu. Sutra dan pričestio se pobožno, te se je i mnogo molio za dušu ljubezne majke.

Od onoga dana bijaše ravnatelj s njim vrlo zadovoljan, i svom pomnjom nastojaše pripaziti na novo svoje duhovno diete.

Valentin imajući uza se još njekoliko knjiga, što zabranjenih, što škodljivih za mlade duše, odnese sve do jedne ravnatelju, da ih baci u vatru, rekavši: „Ufam, kad izgore u vatri, da neće biti uzrok, te moja duša gori u paklu.“ Bijaše još sačuvao njekoliko listova, u kojih je bilo i zločestih savjeta, što ih je dobio od svojim starih drugova. Sve je to razderao na više komada.

Prionu zatim marljivo uz nauku, te na vanjskoj strani knjiga napisa spomen svoje majke: *Čuvaj se dangube i zločestih drugova.* O novoj godini posla otcu liepu čestitku, a ovaj videći, da se je popravio, te misli i ćuti, kao njekoč kroz više godina, bijaše blažen. Na taj eto način sproveo je vrieme, dok je polazio gimnazij.

Sjećao se Valentin, da ima u otčevoj kući njekoliko zločestih knjiga i novina, a on nije mirovao, nego pisa ponovno otcu o tom. Za školskih pako praznika gledao je da otca osobito razdraga i razveseli. Kako se je Valentin popravio, dokazuje i ovo. Otac njegov mrsio je na zabranjene dane, a ništetne izgovore tomu je za razlog navadjao. Valentin nije mirovao. Stranom svojim ponašanjem, stranom liepimi riečmi, a naročito molbami, uspje u toliko, te je otac napustio stari nevaljani običaj, a od sada na sve odredjene dane obsluživao treću crkvenu zapovjed, što i mora da čini svaki dobar kršćanin.

Osam Blaženstva.

IV. Blago onim, koji gladuju i žedjaju pravde.

Gospodine Bože moj, u dnu srca svoga čujem glas, koji mi dovikuje svaki čas: Daj svakomu što gà ide; a uvidjam ujedno da je to tvoj glas. Ako se tomu glasu odazovem, bit ću pravedan pred tobom, i duša će moja mirovati sâma u sebi, jer se pokorava tebi, Gospodine, koji si ju stvorio i vriednom učinio da ti se može slobodnom voljom pokoravati. Ali, Gospodine, jesam li uviek bio pravedan u života svojem? Jesam li uviek dao siromahu i bogatu, nemoćniku i moćniku, vjerniku i nevjerniku, prijatelju i neprijatelju ono što ih je išlo? Ili sam može biti ljubio pravdu samo, kad mi je lahka i ugodna bila iz kojekakve privrženosti ili prirodjene sklonosti ili iz ljudskoga obzira? A strasti, navale pokvarene naravi, mržnja, srčba, zlovolja i prezir, nisu li kadkad učinile te sam bio nepravedan prama bližnjemu svomu? Gospodine, Ti, koji čitaš u skrovištu srca ljudskoga, Ti to dobro znadeš. Ja se nadam da nije tako bilo. Nu ako sam, Bože srca moga, bio kada nepravedan, evo me sad gdje padam plačući do nogu tvojih, stidim se i ponizujem se pred licem tvojim vapijući: *Gospodine, smiluj mi se!* O kako je velika i neizreciva nesreća, kada tko u cielom životu svojem počini ma i jednu samo težku nepravdu! Koliko odatle grižnje savjesti!

Nego da i nisam očito počinio kakvu težku nepravdu pred tobom, Otče nebeski, ne bih uza sve to bio posve opravdan. Ti hoćeš da pravdu tako ljubim, da budem za njom gladovao i žedjao. Morao bih ju onako živo i sebi i drugim željeti, kô što gladan želi da se nahrani, a žedan da se pilom okriepi. Ja sam nasuprot gladan i žedan za nasladami, za bogatstvom, za taštom slavom; a kad mislim na pravdu, ostajem posve hladan i bez svake težnje za njom. Kako to? Toga sâm po sebi nikako nemogu shvatiti.

Nego me tvoja rieč uči, da možemo donjekle

Digitized by Google

spoznati i štovati pravdu onim svjetlom razuma, kojim si Ti razsvietlio dušu našu; nego da ju ljubimo iz svega srca i da ju živo želimo, kô što gladan želi krušac svoj, to dolazi samo od Tebe. Bez Tebe, koji si nam vrhunaravno svjetlo, bez milosti i ljubavi tvoje, nitko na svietu pravo ne gladuje i ne žedja za pravdom. Ti dakle, koji si neizmjerna pravda, Ti, u kom je pravedno sve što je pravedno, daj mi, molim Te, tako jaku i živu ljubav k pravdi, da nadvlada u meni svaku drugu ljubav. O da imam takvu ljubav! O da ju imadu mnogi i premnogi na svietu, o kako bi sviet drugčiji bio nego što jest!

I u svetom pismu, koje je pisano po tvom nadahnuću, pravda znači sve moralno dobro, koje zovemo kriepošću. Pravedan je pred Tobom onaj, koji je dobar, kriepostan i svet. Ti sam, preblagi Isuse, koji si poklad svih krieposti, zoveš se Pravednikom; za to je tvoj ljubljeni učenik rekao: *Imamo odvjetnika u Otca, Isusa Krista pravednoga* (I. Iv. 2. 1). Dakle kad u svojoj uzvišenoj gorskoj besjedi nazivlješ blaženim onoga, koji gladuje i žedja pravdu, tim veliš da je blažen nada sve onaj, koji gladuje i žedja za tom tako obsežnom pravdom tvojom, naime za kriepošću.

O krieposti, krieposti, kako je blagoslovljeno ime tvoje! Ima li gdje na nebu ili na zemlji veličine, plemenštine i ljepote, da se izporedi s kriepošću? A ipak koliko ih ima, koji bi te na tom svietu istinski ljubili? Koliko ih ima, koje bi ti zaniela milinom svojom? Ljepota krieposti posve je nutarnja i duhovna; a mi na žalost idemo kud i kamo radje za tjelesnom ljepotom, koja začarava i zamamljuje naša osjetila te ih zavadja, a kadkad ih i u propast dovodi! Duševno oko ne vidi kako je kriepost liepa, ako se malko ne zaustavi, da ju mirno razmotri. A dosta je da na tjelesnu ljepotu pogledaš, i već te svladala. Kriepost je liepa samo onomu, koji je čista, plemenita i poštena srca; tjelesna je ljepota usuprot zamamljiva za svakoga. O Gospodine, Otče nebeski, ta za što to? Ako je kriepost zakon tvoj, a zakon si Ti sâm, kako to, da tako lahko vidim ljepotu, kojom si ukrasio tjelesa, što si ih stvorio, a duhovnu ljepotu, u kojoj se sama tvoja ljepota zrcali, težkom mukom vidim? I to je tajna, pred kojom se ponizujem! I ta me tajna sve to više uvjerava, da nisam danas onakav, kakva si me Ti stvorio; nego da je narav moju smrtno ranio neprijatelj, koji ju je ranio u njezinu prvom korjenu.

Ali Ti si me naučio, Gospodine, a ja sam više puta i sâm na sebi izkusio, da *gdje je obilovala krivnja, ondje je preobilovala milost tvoja.* Kad se ponizujem pred Tobom, kad primam Tvoje svete sakramente, kad se Tebi goruće molim, malo po malo vidim ono česa prije nisam vidio, i osjećam ono čega prije nisam osjećao. Ti koji si rekao: *Tražite i dobit ćete, kucajte i otvorit će vam se;* Ti silaziš kao blago svjetlo u moj razum, jačaš ga i razsvjetljuješ tako, da sâm po sebi hrli za ljepotom krieposti, pa kad ju zagleda, svom ju dušom prigrli. Gdje si Ti, kriepost biva prekrasna; gdje Tebe nema, tu je samo tmina. A sred tmine tko je ikad vidio svjetlost?

Gospodine, ako bih ja mogao uviek vidjeti nadčovječnu ljepotu krieposti tvoje, to bi bila velika blagodat; ali to još ne bi smirilo srca moga. Više puta vidio sam tu ljepotu krieposti; ali sam s druge strane uvidio, da mi je valjalo trpjeti na tielu i na duši, zatajiti i žrtvovati sama sebe, da se za njom povedem. Više puta, da budem kriepostan, vidio sam da mi valja pokazati se ili neukim ili bedakom ili ludjakom na oči svieta. Vidim više puta gdje kriepost tvoju zamjenjuju opačinom, te onoga, koji se za njom povede, smatraju za opaka, a u zviezde kuju onoga, koji ju nogom pogazi. O Bože moj, priznajem ti ponizno, da mi je onda ljepota žića tvoga gotovo izčeznula iz duše, a u dubini srca svoga podnio sam strašne i ljute borbe. Da mi nisi Ti pritekao u pomoć, bio bih propao u ponor opačina, što ih sviet toliko uzvisuje, a ostavio stazu krieposti, za koju sviet ne mari, pače ju prezire i zametava. Ali Ti, koji si mi tako ljubezan Otac, Ti si učinio, te sam čuo u dnu srca svojega tajni glas mira i utjehe, koji mi govoraše, da si Ti sa mnom. Tada sam Ti se molio s neopisivom radošću, privinuo se srcu tvomu, pa nisam ja, nego si Ti pobiedio u meni.

Za to Ti se ne mogu dosta nahvaliti; ali se ipak bojim za budućnost. Kad se samo sjećam onih borba, što sam ih pretrpio da kriepostno živim, strah me i trepet obuzima. To su borbe ljute, strašne i neprestane; a s druge strane vidiš kako sam slab, mlak i neizmjerno kukavan. Ako mi Ti ne dodješ u pomoć, ja pogiboh. Ako li me Ti pomogneš, ako budeš uza me te me podupreš, pobiedih; pobjeda ne će biti moja, nego tvoja, dà tvoja, Gospodine, koji si svemogućí i pobjedjuješ vazda. Amen.

Napisao kard. *Capecelatro,* prev. *M.*

Digitized by Google

Dopis.

Iz Biskupije **Krčke** mjeseca aprila 1894.

(*Trublja sv. Križa.*) Za katoličku i hrvatsku prosvjetu veoma zaslužna *Vrhbosna,* obdari svake godine svoje čitatelje krasnimi izvještaji o djelovanju katoličkih poslanstva. Ti se članci veoma rado čitaju, al najradje oni o sv. zemlji. Samo ime *Palestina* probudi ti bezbroj najmilijih čuvstva . . . tà ondje se je rodio, ondje je živio, ondje svoju svetu neprocjenjenu krv prolio, ondje umro dragi naš Spasitelj Isus — to je dosta. Zato i najsitnija viestica iz onih krajeva svakoga kršćanina veoma zanima.

Radi toga neka nam bol srce zaokupila, kad smo godine 1892. čitali u dičnoj *Vrhbosni* u broju 8., kako slabo napreduju sv. poslanstva u onoj zemlji. Živo nas dirnule ove rieči: „Katolička se stvar ima boriti sa žilavim i vrlo moćnim i zakletim neprijateljem, koji korak po korak napreduje, položaj sve to jače učvršćuje, te prema jednomu cilju jedri, najme: jedno, da svekolike nesjedinjene sljedbe pod rusku kapu spravi; drugo: da katolikom svakolika svetišta uzastopce otme. Nisu to možda samo kojekakve bojazni, nego gotove činjenice, kojimi se naše tvrdnje podkrepljuju. Još početkom ovoga stoljeća bila su mal ne sva svetišta u posjedu katolika, a danas? Najčastnije postaje zauzeše, il posve il djelomice nesjedinjeni.“ Navadjaju se zatim dvie otimačine. Godine 1890. neprijatelji iztisnuše iz zemljišta kod „špilje smrtne stiske“ č. otce Franjevce; a da nije Sultanovog upliva, bili bi Franjevci izgubili i ulaz u svetu špilju betlemsku, u kojoj se Isus rodio, i koju su katolici od vajkada imali. . . Ruski rublji tu se siplju. . . Ondješnji katolici, veli se na koncu, nastoje koječemu doskočit, al ne mogu odolieti svim potrebam. Zato treba izvanjske pomoći i podpore, navlastito sa strane katolika u Evropi.

Sad u suglasju s ovim upozorujemo braću svećenike i sve častne čitatelje *Vrhbosne* na ovu činjenicu. Naš Prečastni Biskupski Ordinarijat svojim Odpisom 15./9. 1890. Br. 699 razaslao je na sve Dekanate po nekoliko iztisaka knjižice, kojoj naslov: Trubja(!) sv. Križa. To bi bilo glasilo čuvara sv. groba u Jerusolimu, a ona knjižica bio bi prvi svezak. Komisarijat naime svete zemlje u Beču odlučio je obielodaniti svake godine šest takovih knjižica od 32 strane u jezicih: hrvatskom, českom, njemačkom i magjarskom, a primao bi jih onaj, koji bi barem 1 for. na godinu doprinašao na uhar svete zemlje. U slučaju, da se ne bi oglasio dostatni broj predplatnika, tad bi izašao samo po jedan svezak, a za šest godina zasebice.

Ista Prečastna Oblast preporučila je veleč. Dekanom, da se živo zauzmu za tu stvar, te pribave i med svećenstvom i med svietovnjaci što veći broj dobrotvora, da se naum izvede i što bujnije procvate. Svrhu pako izdavanja takvoga glasila ocrtao je bistro i jasno sam Komisarijat u pozivu tiskanom na početku lista. Ondje se veli, kako obstanak čuvara sv. zemlje ovisi osobito u današnjih okolnostih izključivo o milodarih. Zato se osnovalo *Trublju sv. Križa.* Glasnik će donašati svakovrstne viesti iz sv. zemlje, da se s istom kršćani što više upoznaju, da shvate njezine težke potrebe, pa da jim velikodušno doskoče. Ondašnji generalni komisar sv. zemlje O. Fr. S. Angeli bolno poručuje: Turci prodavaju sv. mjesta, a ta će doći u inovjerske ruke, jer protestanti i razkolnici razpolažu obiljem novaca. Sad bi bila ura, da se ona sv. mjesta, prepuna najmilijih uspomena iz Isusovog života, kat. crkvi pribave. . . Zato se hoće dobrotvora, zato se hoće što više predbrojnika na Trublju sv. Križa, inače ona su sveta mjesta za nas propala, za nas navieke izgubljena. . .

Koga da ne ganu te žalobne poruke, te vatrene molbe, oti tužni uzdisaji! Uzporediv ovo s onim, što je pisala *Vrhbosna* u br. 8. god. 1890., kako smo gore spomenuli, vidi se da je položaj katolika u sv. zemlji sve to opasniji i tužniji. Ako još k tomu dodamo ono, što je prošle godine pisala *Vrhbosna* u br. 9., da se žalibože i u onih krajevih po izvještaju O. Gath-a iz Gaze, pojavili slobodni zidari, ako uzmemo u obzir onaj pokret k sjedinjenju što no se med nesjedinjenimi zadnjih godina opaža, a za oto se hoće požrtvovnih radnika u vinogradu Gospodnjem, to ćemo reći, da je samo sveta providnost Božja nekoga nadahnula, da osnuje i izdava *Trublju sv. Križa.* Ipak? Crven nas obliva! Onaj svežčić bio je na hrv. jeziku prvi i poslednji! Mi smo se i popitali što će reći, da se više ne tiska, al odgovora nismo dobili. To bi moralo značiti, da med svimi Hrvati nije se našlo niti toliko predbrojnika, koliko bi jih trebalo da se pokrije trošak za izdavanje glasnika, premda — i ovo je dobro zapamtiti, premda se u tu svrhu ne tražilo nego jedan forint na godinu, i premda su dotičnim dobročincem udieljena i duhovna dobra — neka oproštenja.

Istina, jezik je u onom prvom svezku nevaljan,

Digitized by Google

al da je i još lošiji, barem mi svećenici i redovnici širom sve naše ljubljene domovine, imali smo se svi do jednoga na nj predbrojiti. Tu se nije radilo, da se sladimo knjigom pisanom u krasnom, gladkom jeziku, već da promaknemo sv. cilj. Rdjavi jezik bio bi se lahko s vremenom izpravio. Ako je dakle *Trublja sv. Križa* prestala izlaziti s nestašice predplatnika, jedva bi nas tko radi toga mogao temeljito izvinuti — to bi na zlo slutilo. Nismo dakle vriedni niti jednog forinta žrtvovati za uzdržavanje sv. mjesta u Palestini . . ., a koliko se novca baca u ludo . . . Protestanti u tu svrhu baš siplju novac. Sama Englezka, kako se od mala čitalo, izdava godimice oko 50 milijuna franaka za svoja poslanja razsijana po svoj zemlji! Ona to čini dakako u političke svrhe, nu svakako ti brojevi morali bi zastiditi katoličke vlasti. Ako se ove neću da prenu, prenimo se mi pojedinci, prenimo se sada, a ne čekajmo dana: cum Dominus ad judicandum venerit, kako je navještala žalibože umuknuta *Trublja sv. Križa*[1]).

—ž—

[1]) Žalimo i mi ovu činjenicu, ali znamo pouzdano, da i česko izdanje zapinje. Komisarijat dobro bi učinio, da se razpita za vriedne osobe, koje bi posao htjele preuzeti i koje ga ne bi lasno pustile iz ruke. Uredničtvo.

Viestnik.

Naša domovina.

(Nadbiskup Zagrebački.) Dne 11. aprila položio je previšnje imenovani nadbiskup Zagrebački presvietli gosp. dr. Juraj Posilović prisegu u ruke Nj. apostolskoga Veličanstva, a poslie i kod preuzv. gosp. apostolskoga nuncija Agliardi-a. Iz Beča vratila se Nj. Presvietlost preko Budimpešte u Senj, te čeka prekonisaciju u bližnjem konsistoriju. Vrieme za konsistorij još službeno odredjeno nije, pak se za to još ne zna točno, kada će presvietli gosp. zasjesti novu svoju stolicu. Medjutim je odbor za svečani doček Nj. Presvietlosti ustanovio za taj dan u glavnih crtah ovaj program: Na svečano izkićenom drž. kolodvoru dočekati će na peronu presv. gospodina nadbiskupa gradsko zastupstvo i gradsko poglavarstvo sa gradskim načelnikom i drugimi dostojanstvenici te će, kad presv. gospodin izadje iz vagona, istoga u ime glavnoga grada načelnik pozdraviti sa nekoliko rieči. Na peronu uzeti će presv. gosp. nadbiskup na se štolu i odavle u pratnji spomenutih odličnika poći u kola. Na trgu pred državnim kolodvorom, biti će smještena zagrebačka pjevačka družtva, koja će nadbiskupa pozdraviti prigodnom pjesmicom. Uz zvonjenje zvona i pucanje mužara dovesti će se nadbiskup kolodvorskom cestom, Zrinjskim trgom, Marije Valerije ulicom, Jelačićevim trgom, praćen povorkom kočija, kroz špalir uniformiranih družtava i svih škola i zavoda, do kapelice u bolnici milosrdne braće, gdje će se novi nadbiskup obući u svoje svečano crkveno odielo i prvi put metnuti na se palium. Odavle će poći procesija sa nadbiskupom u stolnu crkvu. U procesiji, koja će krenuti iz kapelice milosrdne braće, ići će mlade djevojčice, odjevene u bielo, sa palmama i cvećem, koje će posipati cvećem put, zatim duhovna mladež, domaće svećenstvo, deputacije svećeničke iz zemlje, redovi te napokon nadbiskup uz pratnju pod nebom, a opet kroz špalir škola, zavoda i družtava. Pred stolnom crkvom dočekati će nadbiskupa kaptol i tu će mu uz propisane ceremonije predati kapitularni vikar ključeve stolne crkve. Kad unidje nadbiskup u stolnu crkvu, započeti će pjevanje antifone, Te Deum, a iza toga sliediti će blagoslov. — Na večer istoga dana sabrati će se kod sgrade Kola i Sokola sva uniformirana i pjevačka družtva pod svojimi barjaci, sveučilištna omladina i gradjanstvo, te će prirediti novomu nadbiskupu serenadu i bakljadu. U jutro i na večer držati će red 50 gradjana, koje će izabrati odbor. Sliedeći dan u jutro biti će u stolnoj crkvi svečana pontifikalna misa i intronizacija novoga nadbiskupa, ka kojoj će visoka vlada pozvati dostojanstvenike zemlje i grada. — Odbor je ovih dana priobćio svoj zaključak svim družtvom, da se priprave za dostojni doček novoga nadpastira.

(Liturgija sa staroslovenskim jezikom u biskupiji Senjskoj.) Presvietli gospodin biskup Senjski izdao je okružnicu od 25. ožujka o. g., u kojoj javlja svećenstvu, da je odlučan korak učinjen, te se u onih diecesah uzpostavi slovensko bogoslužje, što je on želio od početka svoga biskupovanja, za što je i predstavaka činio i s najvišega takodjer mjesta ponuka primao. Najviše s nestašice misala slovenskoga uveden je u biskupijah Senjskoj i Modruškoj u bogoslužje živi hrvatski jezik za one dielove mise, koji se pjevaju, a za sve ostale, koji se tiho mole jezik latinski. Pošto je sada ljubav Leona XIII. poskitila nam o svom jubileju prekrasan dar, misal slovenski, ne ima razloga, da ovaj običaj i na dalje ostane, pa za to presvietli gospodin biskup uvodi taj misal u svoje dieceze kano jedini zakoniti misal za službu Božju slovenskim jezikom, bila ova svečana ili samo pjevana ili tiha. Nalaže ujedno svim svećenikom, da ga naročito za svečanu ili pjevanu svetu misu, u mjesto dosadanjega šćaveta s običnim hrvatskim jezikom, spojena s latinskim misalom, čim se može prije u porabu stave. Pošto ovo podpuno, u svih stranah, izvedeno bude, zabranjenom se izjavlja poraba šćaveta ili običnoga hrvatskoga jezika u sv. misi, kao i miešanje latinskoga jezika bilo s hrvatskim ili staroslovenskim u istoj misi. Misa glede jezika ima biti čitava ili slovenska ili latinska. Latinske naime mise čiste, s latinskim misalom onako, kako je od davna već došla u porabu u onih diecesah, ne zabranjuje

Digitized by Google

biskup, nego hoće, da se i na dalje uzdrži, i svi svećenici da su dužni i u buduće naučiti misu latinsku, te ju višeput kroz godinu tiho čitati za to, da u drugih krajevih, izvan svojih diecesa, u kojih ne obstoji privilegij staroslovenskoga jezika, uzmognu lasno svetu misu latinski čitati. Glede izvadjanja daje presvietli gospodin svomu svećenstvu potrebite odredbe. Da svećenstvo privikne čitati slovenski misal poskrbio se presvietli gospodin biskup, te je pokojni prof. dr. Ivan Broz sastavio, a prof. Radetić u Senju i kanonik Parčić u Rimu popunili su *Mali azbukvar* za pravilno i jednolično čitanje glagoljice u novih crkvenih knjigah po hrvatskoj recensiji. Taj *azbukvar* i *Čin mise* razaslan je svećenstvu zajedno s okružnicom.

(† M. Lechner Franciska.) U Breitenfurtu kraj Beča preminula je 14. aprila o. g. utemeljiteljica i glavna nadstojnica družbe *Kćeri Božje ljubavi*. Pokojnica rodjena je 1833. u Eidlingu u Bavarskoj. Godine 1868. na 21. novembra osnovala je družbu i položila zavjete. Njezinim neumornim trudom i bogoodanim nastojanjem družba se je tečajem 25 godina vrlo razgranila, te danas imade kuća u obe pole naše monarhije. U Bosni započeše spasonosno djelovanje svoje 1882. i to najprije u Sarajevu, gdje danas imadu dvie kuće i gospodarstvo u Slatini kraj Sarajeva. Godine 1883. osnovaše školu u Dolnjoj Tuzli; 1884. u Breškama, a 1885. podigoše gospodarstvenu postaju kraj Dolnje Tuzle. Revnovanje glavne nadstojnice hotio je Gospodin i ovdje nagraditi, pa joj je dao radost, te je koncem prošle godine mogla sa svojimi kćermi slaviti dvadeset i petu godišnjicu obstanka družbe. Nj. Veličanstvo premilostivi naš car i kralj odlikovao ju je sam zlatnim križem za zasluge sa krunom. Slavlje ovo kano da joj je zadnju snagu dalo, jer je nakon toga počela odmah ozbiljnije pobolievati, dok ju Gospodin ne pozva preda se, da joj bude plaća veoma velika On sam. Presvietli gospodin nadbiskup brzojavno je poslao sažalnicu, čim je doznao žalostni dogodjaj, pa je 17. aprila pjevao svečane zadušnice u ovdješnjem zavodu na Banjskom briegu. I kaptol Vrhbosanski žicom je izjavio družbi svoju sućut. *R. i. p.!*

(Prvi sastanak kršćanskih arheologa u Splitu-Solinu.) Buduć glasovi, koji se bijahu prvih dana kolovoza lanjske godine 1893. prosuli o koleri, osujetili držanje *prvog Sastanka kršćanskih arheologa*, koji je bio već urečen, promicateljni Odbor najuljudnije poziv lje na ovi Sastanak, koji se ima držati u Splitu-Solinu dne *20., 21. i 22. kolovoza:* 1. štovanu gospodu, koja se bave kršćanskom arheologijom, crkvenom povjesti i patrologijom ili povjesti i starinama Dalmacije (*socii genuini*); 2. sve one, koji podupiru ove nauke i sve prijatelje ove veoma zanimive zemlje, koji pristupaju kao članovi sudionici (*socii participantes*). Drugi, izim kršćanskih drugova (pravih članova i sudionika), nemogu biti pripušteni. Sastanak će 1. prikazati, koje kršćanske starine bjehu dosad odkrivene, iztražene i proučene u Dalmaciji i u bližnjim pokrajinama; 2. razjasnit će, koliko se je u zadnjem deceniju uradilo za razvitak nauke kršćanskih starina bilo u samoj Evropi, kano na pr. u Austro-Ugarskoj, Italiji, Francuzkoj, Njemačkoj, Švajcarskoj itd., bilo u zemljama van Evrope; 3. razpravljat će o utemeljenju kršćanskih muzeja i u kojim gradovima da budu; 4. sporazumjet će se, što se ima učiniti, da se na sveučilištnim i u bogoslovnim zavodima podignu stolice za kršćansku arheologiju i patristiku; 5. dokazati će, kako umjetnici, koji uresuju crkve, mogu i moraju udesiti na svoju porabu one plodove, što se crpe iz nauke kršćanske arheologije; 6. označit će put, kojim je udariti pri iztraživanju kršćanskih starina; na koja pravila treba paziti pri opisivanju starih stvari, i kako se knjige mogu na najbolji način prirediti i uresiti slikama, tako da budu i ukusne oblikom i jeftine cienom; 7. u Sastanku iznieti će se predlozi: o utemeljenju sbirke kršćanskih nadpisa za Austro-Ugarsku (*Corpus Inscriptionum christianarum Austro-Hungariae*) i o časopisu, koji bi sadržavao opazke i učene razprave o kršćanskim starinama svih učenjaka na svietu. Gospoda, koja namjeravaju učestvovati ovomu Sastanku, neka pismeno obavieste povjerenika Mgra. Franu Bulića, ravnatelja c. k. gimnazije i arheologičkoga Muzeja u Splitu, koliko oni, koji su lani prinos izplatili, toliko oni, koji kane stupiti sada kao članovi. Ovi zadnji neka pošalju istomu Mons. Frani Buliću svotu od 10 kruna austr. (ili 5 fior.), a ti će iza toga primiti izkaznicu. Listove pako, kojim će naviestiti svoj dolazak istomu povjereniku, neka pošalju najkasnije kroz mjesec lipanj, da Promicateljni Odbor, koji pripravlja potrebito, bude imao u pregledu već početkom srpnja broj članova i u koje dane imaju doći, kako ih pričekati i konak im prema stališu odrediti itd. Izkaznica odborova biti će od te koristi, da će članovi imati polakšicu na parobrodima, koji putuju po Dalmaciji (uobće platiti će za drugi red, a uživati prvi). Izkaznice lani izdane, vriede i ove godine. Novi članovi primiti će novu izkaznicu. Na svoje vrieme priobćiti će se putovanje parobrodarskih družtava, da članovi budu mogli na vrieme stići u Split. Točniji program pitanjâ, koji će se razpravljati u kongresu, priobćiti će se članovima kasnije. Da se pako može ovi program utanačiti, želi odbor, da oni članovi, koji kane o gore navedenih točkah govoriti obavieste najkasnije do konca mjeseca svibnja ili povjerenika u Beču gosp. prof. Dra. W. A. Neumana (Wien, Garnisonsgasse 18) ili povjerenika u Splitu Msgra. Franu Bulića o predmetu, sadržaju i naslovu svojih govora i predloga.

(*Darovi.*) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Redakcija *Sendbote-a* u Innsbrucku opet 33 fr. 71 n.; kapetan Mašić 5 fr.; F. S. 10 fr. Zahvaljujući toplo svim dobročiniteljem, preporučamo blagodarnosti svih svojih prijatelja ovu našu veliku potrebu. — Za *crnce* u Africi: Rastovo 1 for. — Za *sv. grob u*

Digitized by Google

Jerusalemu: Rastovo 2 for.; Banbrdo 2 for. 15 nč.; Radunice 2 for. 40 nvč.; Sutjeska 7 for.; Brod bos. 11 for.; Drventa 10 for.; Foča 1 for. 58 nvč.; Pećine 2 for. 50 nvč.; Tišina 14 for.; Suhopolje 6 for. 70 nvč.; Bjelina 7 for.; Sol. Kula 3 for. 50 nvč.; Tolisa 5 for. 50 nvč.; Rama 4 for.; Busovača 15 for.; Gradačac 5 for.

Rim.

(*Španjolsko hodočašće*). Preko 13.000 Španjolaca poklonilo se namjestniku Kristovu. Otčinska ljubav sv. Otca pokaza se tom sgodom i tim, što je odredio, te se baš u vrieme, dok borave Španjolci u vječnom gradu, proglase blaženimi dva njihova brata po rodu, i to u samoj crkvi sv. Petra, gdje se to od 1870. obavljalo nije. Hodočastnici su dolazili u povećih skupinah, pak su prvi već 15. aprila mogli prisutni biti velebnoj svečanosti, kad je blaženim proglašen zemljak njihov d' Avila. Ako je crkva vrvila hodočastnici kod same ove zanosne svečanosti prije podne, nagrnuli su oni još više poslie podne, kad je sv. Otac došao, da se pomoli pred slikom i moćmi blaženoga. Jedva je nepregledno množtvo opazilo sv. Otca, kad sa svih stranâ jeknu oduševljeno klicanje. Nj. Svetost kleknu pred slikom, izloži se za tim presv. sakramenat, te uzeše moliti krunicu. Pošto je udieljen blagoslov, primio je sv. Otac obične darove: veliku kitu umjetna cvieća, slika svečevih krieposti, životopis njegov ukusno uvezan i srebrni moćnik sa sv. moćmi blaženoga. Razdragano množtvo pri odlazku je još življe, još oduševljenije klicalo. Dne 18. aprila sv. Otac je primio svečan poklon hodočastnika. U sv. Petru šarolika je slika, naročito medju radnici iz raznih krajevâ Španije. U jednom skupu vidiš tridest crnaca, a u sredini je njihovoj barjak s napisom: *Filipinski otoci Leonu XIII* To nam kazuje, odkle su crnci. U svečanoj pratnji donesoše sv. Otca u 9 sati, te on poče čitati sv. misu. Poslie zahvale podje Nj. Svetost na priestol, a kardinal nadbiskup Sevillski pročita u španjolskom jeziku adresu. Iz svih biskupija i iz svih pokrajina, reče kardinal, dodjoše zastupnici, da se poklone namjestniku Kristovu. Sjedinjeni su tu biskupi i svećenstvo, učitelji i mladež te pitomci njihovi, plemstvo i obrtnici, napokon radnici. Osobito je velik broj ovih posljednjih. Medju hodočastnici većina je ljudi, koji si svakdanji kruh služe u znoju svoga lica. Koji nisu mogli doći osobno dali su podporu radnikom, da ih oni zastupaju. Adresa zahvaljuje Papi, što je za onu sgodu odredio, te budu blaženimi proglašeni Juan de Avila i Diego Jose de Cadiz, čiju uspomenu blagosivlje narod španjolski. Kardinal spomenu zahvalno i to, što je veledušje Leona XIII. dozvolilo, da se rabi palača Altempo za kolegij španjolskoga klera. Poviest Španjolske, reče kardinal, dokazuje, da se ona može za pravo katoličkom zvati. Sadanji naraštaj nastojati će, da se vriednim pokaže velikih svojih Otaca. Slušati će voljno pouke Nj. Svetosti, jer Ga je Bog postavio Učiteljem istine i pravednosti, a rieči Mu odjekuju do najdaljih točaka svieta. Na koncu prosvjeduje adresa, što se prava Nj. Svetosti nogami gaze i sv. Otac u pretužno stanje dovodi. Odgovor Nj. Svetosti proštio je Mons. Merry del Val, sin španjolskoga poslanika. Veseli se srce sv. Otca, kad gleda pred sobom cielu Španjolsku toli dično zastupanu. To je jedan od najljepših prizora, koji su se izmjenjivali prigodom njegova jubileja od strane svih naroda katoličkoga svieta. Posred pretežkih kušnja i velikih borbâ proti nekrstu i krivovjernikom, Španjolska je očuvala čistu svoju vjeru i odanost k svetoj stolici. Ona je crkvi u svako doba podala sjajnih svetacâ, medju kojimi se odlikuju i dvojica, što ih je baš Leo XIII. stavio na oltar. Španjolska je dala slavnih utemeljiteljâ vjerskih redovâ, dičnih učiteljâ, medju kojimi sjaji Isidor Sevillski. A Toledski njezini sabori sami zajamčuju joj odlično mjesto medju narodi, koji su prezaslužni za crkvu. Sve ove velike katoličke predaje potvrdjuje danas Španjolska ovom novom izjavom vjere svoje. Kad kraj toga pomisli, koliko je narod trpio usljed raznih političkih i socijalnih struja, srce mu se puni žalosti. Neka dakle nikada ne zaborave, da se veličina Španjolske ne može odieliti od čvrstoga prijanjanja uz vjeru, kako se to i u prošlosti vidilo. Domovina će im dakle biti i ostati velika i jaka, budu li čvrsto držali i u životu se vladali prema načelom i zapoviedim vjere. Sv. Otac veseli se što vidi, da se je tim pravcem pošlo, a on će i u buduće učiniti sve, da se taj pokret proširi i pospješi. Okružnice njegove prizivlju narode, da vrše evangjelje. Radnikom je pokazano, da će im kršćanstvo donieti liek i jedino ih utješiti u nevolji. Podsjetio ih je, da je Crkva njihova brižna majka, te ulio nade u njihovo srce, da će naći u njoj zaštitu i pomoć. Tim je sv. Otac pokazao siguran put, da se spasi družtveni poredak, komu danas tolika pogibelj prieti. Hodočašće ovo rječit je izljev one žive želje sv. Otca, da sveza bratinska poveže sve družtvene slojeve pod okriljem ljubavi kršćanske, koja je vez savršenstva. I bogati i siromašni zajedno ovdje izpoviedaju vjeru svoju, te pokazuju, kako prava i dužnosti jednih i drugih nalaze u vjeri najsavršeniji svoj sklad. Spomenuo je još sv. Otac, da ga je ljubav prema Španiji potakla, ter je osnovao u Rimu kolegij za mladji kler. Na koncu pozvao ih je, da budu složni i jedni. Neka na stran metnu političke razpre, koje ih slabe. Složni neka pod vodstvom biskupâ svakim zakonitim i čestitim sredstvom nastoje koristiti vjeri i domovini, a opiru se bezbožtvu i neprijateljem družtvenoga poredka. Pokorni neka budu ustanovljenoj vlasti, a to tim više, što im je na čelu dična kraljica, koja se toli odlikuje pobožnošću i odanošću prema Crkvi. Ovim otčinskim savjetom dodao je sv. Otac kao zalog nebeskih blagodati apostolski

Digitized by Google

blagoslov kraljici, njezinu sinu, episkopatu, svećenstvu, prisutnim i svemu narodu španjolskomu. — Druga skupina primljena je isto tako svečano 24. aprila.

Njemačka.

(Katoličko pjesničtvo.) Katolička knjiga izgubila je nedavno muža, koji ju je dično proslavio. U 80. godini preminuo je pjesnik *Weber,* čije ime reda se medju najslavnije njemačke pjesnike. Bijaše po zvanju lječnik, koga je njegovo, vjerskim žarom razgrijano srce, gonilo osobito krevetu siromakâ. Još kao djak proputovao je mal ne svu Evropu, gdje je njegova bujna mašta nalazila sve više pobuda. Pokušao je najprije prevoditi švedske pjesme. Najznamenitije mu je djelo *Dreizenlinden.* Zamislio je tu da opjeva onaj vjerski preokret, komu pozorištem bijaše njegova domovina u IX. vieku, kad se sukobilo s kršćanstvom poganstvo sa sjevera za vrieme bojeva medju Sasi i Franci, kojim posljedica bijaše pobjeda kršćanstva. Mnogo je godina radio pri tom, a kad je djelo 1878. ugledalo sviet, zaneslo je upravo svu katoličku Njemačku. Djelo je klasično, te zaprema mjesto medju najodličnijimi zastupnici klasicisma, medju Goetheom i Schillerom. Neprijatelje katoličtva djelo je razljutilo. Kulturni boj bijaše u najboljem mahu. Htjelo se je uništiti romanisam, a na njegovih razvalinah podignuti poganski protestantisam. Pa eto gle! Velik pjesnik, novi Tyrtej, ustaje medju katolici, o kojih se držalo, da su već u kut potisnuti, te novu snagu daje katoličkoj stranci. Weber je upodpunio djelo Windthorstovo i Jansenovo. On je osvetio katolike na polju liepe knjige, kako ih je Jansen osvetio na polju znanosti, a Windthorst na polju politike. Desilo se pako, da je u isto doba drugi katolički pjesnik, Behringer, izpjevao veliku pjesan: *Die Apostel des Herrn,* u kojoj ima odsjeka, što ih broje u najveličanstvenije, najljepše, najuzvišenije u njemačkoj književnosti. To dade povoda, te medju katolici ustade sve više pjesnika, pa taj odsjek prozvaše *proljećem katoličkoga pjesničtva.* Weber je u *Dreizenlinden* postigao vrhunac, na kom se je uzdržao takodjer i u svojih *Gedichte* (1881.), te u *Goliath*-u, što je izašao prije 2 ili 3 godine. Prednosti njegove priznavaju i liberalci pa protestanti, makar je u njega duboko vjersko kršćansko čustvo. Katolici njemački a i cieloga svieta mogu se njim ponositi. *R. i p.*

Prosvjeta.

— *Gdje je istina?* Riječ u zgodno vrijeme nakon konferencije školskih nadzornika. Napisao Stjepan Korenić, kateheta na zagrebačkom liceju. Ciena 20 n. Pisac ističe njeke slabije strane današnje osnovne nastave, te prema tomu stavlja njeke predloge, prema kojima bi valjalo tu nastavu prekrojiti. Knjižica se dobiva u Knjižari Dioničke tiskare u Zagrebu.

— Upravo je izišao prvi svezak *Propoviedi* dra. Martina Štiglića. Djelo izlazi nakladom sveučilištne knjižare (R. Auer) u Zagrebu, te se samo kod nakladnika dobiti može *uz gotov novac* (1 for. 40 n.), a ne kod pisca niti *erga absolvenda sacra.*

— Za pobožnost Svibanjsku preporučamo i sliedeće liepe knjige: *Marijin mjesec.* Niz govora uz druge pobožne molitve za mjesec maj. Po Isusovcu Muzzarelliu sastavio *Vicko Palunko.* Može se dobiti kod pisca u Dubrovniku, biskupsko sjemenište, uz cienu 1 for. ili 2 krune. — *Svibanjsko cvieće* od o. *Josipa Kovačevića* u Požegi. Vrlo su shodno protumačene Gospine litanije po župniku *Ottu.* — *Mjesec listopad* od o. *Jerka Vlahovića,* Dominikanca. Razmatranja otajstvâ krunice liepo pristaju i za pojedine dane u svibnju. — *Gospa od Lurda.* Po Laseru preveo *Krsto Milas,* svećenik biskupije dubrovačke. Može se razdieliti u pojedine dane mjeseca svibnja, te protumačiti puku vrlo zanimivi početak prošteništa u Lurdu.

— Amerikom i Englezkom kola njeki pamflet, koji hoće ruglu da izvrgne tumačenje sv. knjiga. Pisac H. L. Hastings oštro i jedko udara na exegete, te hoće dokazati, da od svih znanosti exegesa je najnestalnija, u kojoj ćeš naći najviše nesuglasja i protuslovja. Da to dokaže spominje, koliko hypotesa bilo je o piscih i o vjerodostojnosti svetih knjiga staroga i novoga zavjeta počam od 1850. do danas. Evo ih: Za *Postanje* 16; *Izlazak* 13; *Levitik* 22; *Brojeve* 8; *Zakon ponovljen* 17. Za *Petoknižje* dakle u sve 76. — Za *Josua* 10; *Sudce* 7; *Rut* 4; dvie knjige *Samuelove* 20; za dvie knjige *Kraljeva* 24; za dvie knjige *Dnevnika* 14; za *Esdru* 14; *Nehemiju* 14; *Esteru* 6. Za *povjestne knjige* dakle ukupno 113. Za knjigu *Job* 26; za *Psalme* 19; *Priče* 24; *Propovjednika* 21; *Velepjesan* 18. Za *pjesničke knjige* ukupno 108. — Za *Isaiju* 27; *Jeremiju* 24; *Plač* 10; *Ezekijela* 15; *Danie'a* 22. Za *velike proroke* ukupno 98. Za *male proroke* ukupno 114. Za *cieli Stari Zavjet* 599. — U *Novom Zavjetu:* Za *Marka* 10; za *Luku* 9; za *Mateja* 7; za *Ivana* 15. Ukupno za *Evangjelja* 41. Za *Djela apostolska* 12; za *Listove sv. Pavla* 11; za *Listove sv. Jakoba sv. Petra, sv. Jude i sv. Ivana* 44. Ukupno za *cieli Novi Zavjet* 208; a za *cielo sv. Pismo* 747. Hartings ističe sa zadovoljstvom, da je od ovih hypotesa 609 već leglo u grob, pa se nada, da će i ostale 144 za svojimi sestrami. Ako se i ne može odobriti smjer ove radnje, dobro se ipak iz nje razabire, na kakove i kolike stranputice zadje um ljudski, kada ostavi pravac, što ga daje nepogrješiva čuvarica i tumačiteljica sv. sv. poklada: crkva Kristova.

SADRŽAJ: *Majska zora* (—r—). — *Vjera.* — *Valentin ili preprečeno zvanje* (pripovieda Don Bosco). — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Dopis.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI LIST
VRHBOSNA
PROSVJETA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 10. | U Sarajevu 15. svibnja 1894. | God. VIII.

Ave Maria.....

Ponosno javlja se zora, bieloga glasnica dana,
Kano što krasan se cviet, iz pupoljka razvija svog.
Vrhunci se gora blistaju sjajnošću zorice krasne,
Jutarnje rosice kâp, usjeve umiva sve,
Kano što majčice ruka djetinja umiva lišca,
Kada ih bieli već dan, od sladkoga probudi sna.
U tome divnom trenutku, zvonova glasi se čuju . . . . .
Čaroban zvona je zvuk, čaroban njegov je jek.
U pòzdrav majci nebeskoj, — majci našoj milòstnoj,
Zvonóva ori se glas, u divan, božanstveni sklad.
Tihano tad si šapućem molitvu „Ave Maria“ . . . .
Tiho mi puni se grud, božanskom armónijom tom.

Dobràno jur sunce na nebeskom zamaklo svodu
Jak mu je ognjeni žar, jer podnevnog doba je sat,
A seljak stane na polju i težki si odloži poso,
S lica si taruči znoj, molbe mu čuje se glas,
Kad mu sa obližnje crkvice, zvonašce najavi tiho,
Podnevni da je sad čas, k majci da uzdiže glas.

Sjajnim, purpurnim ruhom, zaodjeo svod se nebeski,
Al' samo još kratak čas, i divotno sunce će zać.

Digitized by Google

Za časak eto ti mjesec sjede na priestolje svoje,
A biserni njegov se lik, u jezeru odsieva tom,
Što no je milo i gladko kô nevinog djetešca lišce,
Kada ga na svoju grud, blagi privije san. —
Tisuć se zviezda za njime u odori ukaže sjajnoj,
I zapale nebeski svod, vatrenom svjetlošću svom,
Kano što rano u proljeće proljetno okiti cvieće
Livade, šume i gaj, miòmiris šireći svoj.

Već mrku je koprenu svoju počeo sterati sumrak,
Bieli zastirajuć dan, a svietu navještajuć noć.
U tom tajinstvenom, božanstvenom prirode hramu,
Kucaje zvonca je čut, sve tiše i tiše, čuj,
Kano srce kad umire te laglje i laglje kuca, ...
A najednom nadodje čas kad kucajem izidje kraj, . . .
Tihano tad si šapućem molitvu „Ave Maria“ . . .
Tiho mi puni se grud, božanskom armonijom tom. —

Spjevao † *Vladimir Klopović.*

Družtvo svećenikâ klanjaocâ presv. oltarskoga sakramenta.

Već odavna želio sam, da dična *Vrhbosna* spomene ovo krasno *družtvo svećenikâ,* kojemu je glavna svrha: unapriedjivat štovanje i čašćenje presv. oltarskoga sakramenta. Ponješto i u kratko bje spomenuto ovo družtvo u opisu *Katoličke misije,* gdje se i spominje, da ovo družtvo broji danas 24.000 članovâ. Nu jer je meni kao članu ovo družtvo točno poznato i jer je moja vruća želja, da i naši svećenici upoznadu tim bolje krasno ovo družtvo, koje je sada već razšireno po čitavom svietu, te broji danas više od 30.000 članovâ, medju kojima su i 63 biskupa te 2 kardinala, zato liepo molim slavno uredničtvo dične nam *Vrhbosne,* da mi odstupi toliko mjesta, te uzmognem o njem govoriti.

1. Družtvo *svećenikâ klanjaocâ presv. oltarskoga sakramenta* ustanovio je prije sedam godinâ u Francezkoj *č. O. Julijan Eymard,* utemeljitelj *Kongregacije Otacâ presv. oltarskoga sakramenta,* te bude kanonički ustanovljeno u Rimu dne 16. siečnja 1887. Već pokojni sv. Otac papa Pijo IX. blage uspomene liepo je preporučio i pohvalio ovu zamisao, kad je njekom sgodom istomu utemeljitelju ovo kazao: „*Misao ova dolazi iz neba. Čvrsto sam uvjeren, da je to nuždno za Crkvu. Treba bo sva sredstva upotrebiti, da se štovanje presv. sakramenta tim većma razširi.*“ Sadašnji pako sv. Otac papa Lav XIII. odobrio je to družtvo posebnim breveom, te uz Njega odobriše ga više od 200 biskupâ razširenih po čitavom svietu.

Družtvo je ustanovljeno napose za svjetovne svećenike, te mu je *glavna svrha:*

a) da zadovolji gorućoj želji presv. Srca Isusova, koje vruće želi, neka ga pohadjamo i klanjamo mu se u presv. oltarskom sakramentu. Da postigne tu uzvišenu svrhu, priziva pred sveto shranište svećenike, koje Isus najvećma ljubi i koji se punim pravom nazivaju Njegovi prijatelji;

b) da uzbudi i unapriedi u dušobrižnom svećenstvu duh molitve na najjednostavniji i najuspješniji način, klanjanjem naime Bogu sakrivenu prisutnu u presv. oltarskom sakramentu;

c) da pribavi svećenikom nove pomoći, toli u životu koli i poslie smrti, sdružujući molitve i zasluge, te čineći, da budu dionici mnogih oprošćenjâ;

Digitized by Google

d) da izprosi bolja vremena svetoj Crkvi Božjoj, upotrebiv vrhunaravne sile najuspješnijom molbom mnogih svećenikâ, koji kleče prostrieti pred nogami Isusovimi, mole neprestano, da dodje u njih i svemu svietu kraljestvo Njegovo.

2. Tko pako želi, da bude upisan u ovo družtvo, mora da zadovolji *sliedećim propisom:*

a) mora biti svećenik ili da se barma nalazi u viših redovih;

b) da mu ime i prezime bude upisano u družtvenu knjigu, jer inače ne može biti dionik raznih oproštenjâ;

c) da svaki tjedan jednom kroz cielu neprekinutu uru čini poklon pred presv. olt. sakramentom budi da je javno izložen ili samo sahranjen u sv. skrovištu, kad samo *vječno svietlo* pred Njim gori;

d) da na dan upisa posebnim načinom se posveti presv. Sakramentu, kako se to komu svidja ili barma onako, kako će dobiti *„posveiu"* od istoga družtva;

e) da koncem svakoga mjeseca šalje svoj *„libellum"* na ravnateljstvo družtva, komu je povjerenikom za Austriju *u Beču veleč. g. Karlo Krasa, duh. pomoćnik župe Altlerchenfeld VII, 3;*

f) da jednom na godinu i to po mogućnosti u osmini svih vjernih mrtvih prikaže jednu sv. misu za pok. subrate, koji su tečajem one godine umrli;

g) da jednom na mjesec oprost dotične ure prikaže za duše subraće, koji su prošlog mjeseca umrli.

3. Glede samoga *upravljanja družtvenog* valja znati sliedeće:

a) svaki svećenik, kad se upiše u ovo družtvo, dobije družtvenu *potvrdu* ili *sigillum* sa upisanom posvetom, kako se mora posvetiti presv. Sakramentu;

b) mjesečno dobiva svaki član družtveni list: *SS. Eucharistia* i listu priložen *libellum.* To mora koncem svakoga mjeseca poslati družtvenomu povjereniku, označivši dneve, u kojih je učinio uru poklona pred presv. Sakramentom;

c) svi ovakovi *libelli* šalju se po tom na glavno ravnateljstvo u Pariz i prilažu preporuke, te se izlažu na oltaru, gdje je presv. Sakramenat izložen danju i noću. Tu ostaju kroz cieli mjesec u znak najdubljeg poklona, što je presv. Srcu Isusovu veoma milo, te u znak ljubavi i vjernosti njegovih svećenikâ i u znak neprestane prošnje, da se dobe milosti;

d) svaki član dužan je doprinieti godišnji prinos 1 for. ili 2 krune za družtvene potrebe i troškove;

e) tko bi dao na godinu 5 for. ili 10 krunâ, taj bi imao: α) naslov *dobročinitelja;* β) pravo primati kroz cielu godinu badava mjesečni list: *Le Très Saint Sacrement,* što ga izdavaju redovnici presv. Sakramenta; γ) biti dionikom jedne sv. mise, koja se služi svakoga mjeseca u prvi četvrtak, a ime njegovo bilo bi upisano u *srebrnom srcu,* što je položeno pred presv. Sakramenat;

f) tko bi dao jednom za uvjek 125 for. ili 250 krunâ, dobio bi naslov *utemeljitelja,* te bi bio za uvjek dionik svih onih povlasticâ, koje se daju dobročiniteljem. Povrh toga njegovo ime bilo bi upisano u *zlatnu knjigu,* u kojoj je upisano ime sv. Otca Pape Lava XIII., uzorit. kardinala Parochi-a i mnogih drugih crkvenih dostojanstvenikâ, kojimi se ponosi družtvo kao svojimi dobročinitelji;

g) svaki svjetovnjak, koji izpuni ove propise, što se odnose bilo na dobročinitelje bilo na utemeljitelje, dionik postaje svih ovih povlasticâ.

4. Članovi ovoga družtva dobivaju i *velika oproštenja,* i to napose:

a) *obilati oprost svaki dan,* koliko puta čine jednu uru poklona budi pred izloženim budi pred zatvorenim presv. sakramentom, kad barma pred Njim gori *vječno svjetlo;*

b) *obilati oprost* na dan, kada pristupe u družtvo;

c) *obilati oprost* na smrtnoj uri, kad samo zazovu skrušenim srcem presv. ime Isusovo;

d) *obilati oprost* na blagdan sv. trijuh Kraljâ i na Tielovo, kad samo kroz njeko vrieme čine poklon pred presv. Sakramentom u kojoj družtvenoj ili župnoj Crkvi.

Opazka. Članovi dužni su na svršetku svake ure moliti po nakani sv. Otca Pape za razširenje sv. Crkve, da uzmognu dobiti obilato oproštenje.

Svi ovi oprosti mogu se i namieniti dušam u čištilištu.

Povrh svega toga članovi ovoga družtva postaju dionici ne samo svih zaslugâ svoje subraće, nego i učestnici su svih dobrih djelâ, što ih čine svi *Redovnici presv. Sakramenta.*

5. Čujmo sada štogod *o duhu ove družbe.* Liepo govori o tom sâm utemeljitelj ovoga družtva blage uspomene pokojni O. Julijan Eymard*):

„Svećenici, članovi presv. Sakramenta, neka živu život eukaristični Isusa Krista, koji je osobito

*) Vidi djelo: *Le Prêtre de l' Eucharistie du R. P. Eymard* i u spisih njegovih, koji se nalaze kod č. O. Ravnatelja družtva *27, Avenue de Friedland* u Parizu.

Digitized by Google

u tom, da zataje same sebe i da žrtvuju ljubav svoju.

Uvjek neka se spominju, da su dužni razširivati svimi silami kraljestvo eukaristično Gospodina na zemlji, te da su poslani u sviet, da ga sve to većma uzpale, neka ljubi Njega. Svoju nauku, revnost i pobožnost neka upravljaju neprestano na presv. olt. Sakramenat. Neka imaju uvjek na pameti, da im je prva dužnost, te najprije sâmi čine česte poklone presv. Sakramentu: *Nos autem orationi instantes erimus,* te plod svoga djelovanja neka traže u molitvi.

Potom neka silaze od presv. Skramenta k puku kakono Mojsija iz gore, i kakono Apostoli iz blagovaonice puni goruće revnosti, da navieštaju rieč Njegovu i da razšire slavu Njegovu: *Orationi instantes . . . . et ministerio verbi.*

Nek uznastoje, da traže u svih stvarih jedino Isusa i da uvjek brane čast njegovu, a po mogućnosti da sve to većma razprostranjuju često pohadjanje i primanje Isusa u presv. olt. sakramentu.

Napokon u svih svojih djelih i radnjah neka živu u zajednici sa vječnim Svećenikom, koj mora da bude izgled i slava svih svećenikâ.

6. Iz svega što do sada rekosmo moramo punim pravom zaključiti, da je doista veoma uzvišena svrha i cilj ovoga družtva. Ono najvećma nastoji, da u srcih svećenikâ pospješi i pomnoži sve to veće štovanje i čašćenje presv. oltarskoga Sakramenta. Pa ima li zar gdje svetije i božanstvenije svrhe od ove? Doista ne ima! Punim pravom moramo priznati, da je presveti oltar. Sakramenat pravi temelj ciele naše svete vjere, a uz to i najbolje središte i vez jedinstva — *vinculum unitatis* — svijuh katoličkih svećenikâ! Pa što bismo mi bili bez ovoga Sakramenta? Sve naše dostojanstvo i sva naša čast, da posjedujemo tu neograničenu i nebesku moć, te možemo isto nebo otvarati i zatvarati, sve nam to dolazi od ovoga uzvišenoga Sakramenta! Po ovom nam presv. Sakramentu Spasitelj izlieva sva bogatstva svoje ljubavi. Samo u ovom pres. Sakramentu nalazi se pravi izvor svake pobožnosti i svetosti, koja je napose potrebita svećeniku. Ovaj bo je presv. Sakramenat ona *njiva evangjeoska,* u kojoj je sakriveno neprocjenjivo bogatstvo, koje da si pribavi osobito svećenik, koj je pravi *Čovjek Božji* (I. Timot. 6, 11.), potrebito je da ide i prodade sve svoje što posjeduje i da si kupi ovu njivu.

Sve ovo neće li zar biti kadro, da uzbudi i potakne naše svećenike, te čim prije stupe u družtvo, kojemu je svrha toli sveta? Nećemo li i mi biti pripravni *jednu uru* na tjedan sprovesti dragovoljno pred sv. skrovištem? Ne bismo li tada punim pravom zavriedili prikor od samoga Spasitelja, kako je njekoć prikorio svoje Apostole: *jednu uru niste mogli bditi samnom!* Nismo li mi upravo svećenici ubrojeni medju prijatelje njegove, kojim je hotio očitovati sve tajne svoje?

Ne oklevajmo nego stupimo čim prije u ovo *sv. družtvo svećenikâ.* Tad ćemo moći uvjek raditi sa Isusom i za Isusa, te tako pospješiti vruću želju ovoga družtva, koje ništa toliko ne želi, nego da bude kraljestvo eukaristično na ovoj zemlji! — *Adveniat regnum tuum Eucharisticum!*

St. Kropek.

Valentin ili prepriečeno zvanje.

Istinit suvremeni dogodjaj. Pripovieda Don Bosco.

V. Zvanje.

Pet godina sproveo je Valentin u zavodu tako, da su roditelj i poglavari bili skroz zadovoljni. S početka bijaše malo potežko, dok je priviknuo novoj stegi, ali poslie sve se izravnalo. Razmišljavajuć, da je tako njekoć s majkom radio, bijaše vrlo zadovoljan i veseo. A za školskih praznika bio je takodjer prava utjeha i radost svomu otcu, koji, čim je stariji bivao, tim je bolje mislio na svoga sina, tim veće nade u nj stavljao. Nadodje i posljednja godina njegovih gimnazijskih nauka. Vladao se i učio izvrstno, ali za onih svih pet godina nije nikada govorio o zvanju. Više je puta upitao ravnatelja zavoda za savjet, što da počme, kad svrši gimnazijske nauke. „Budi dobar, odgovorio bi mu, uči, moli, a u svoje će ti doba već dragi Bog očitovat svoju volju, što bi bilo bolje po tebe.“

— Što valja da radim, da saznam Božju volju glede svoga zvanja? — Sv. Petar kaže, da si dobrimi djeli možemo osjegurati zvanje i izbor našega stališa.

Digitized by Google

O uzkrsu petoga godišta, prije nego će početi duhovne vježbe, izjavi, da bi želio tom sgodom razmišljat o svom zvanju. Istina je, reče, da me od njeko doba srce vuče, te prigrlim svećenički stališ, ali se bojim, ne će li mi biti tu zapriekom moj prvašnji nevaljani život.

Ode medjutim onih dana k ravnatelju, te se medju njimi razprede sliedeći razgovor, što ga je on sam zabilježio na papiru:

— Koji su znaci, reče Valentin, po kojih se razpoznaje, je li koji mladić zvan ili ne, da zagrli svećenički stališ?

— Za to se hoće dobro vladanje, znanje i pravi duh crkveni.

— A kako se znade, da li je zadovoljeno zahtjevom glede ćudorednog vladanja?

— To se razpoznaje osobito po tom, kako umijemo održati pobjedu nad sklonostmi, koje se protive šestoj zapovjedi, a tuj odlučuje mnienje našega izpovjednika.

— Izpovjednik mi reče, da mi ćudorednost nimalo ne smeta, da prigrlim svećenički stališ. Ali kako je sa znanjem, toga se bojim.

— O znanju tvomu za tu svrhu valja da sude poglavari, koji će te već u svoje doba izpitu podvrći.

— A što je to duh crkveni?

— Kad se govori o duhu crkvenom, razumieva se stalna njeka težnja te dragost ili naslada, koja nas obuzima, kad smo kod crkvenih obredâ, koliko to podnosi naše doba i zanimanje.

— Je li to sve?

— Razumieva se još nješto, i to je najvažnije. Spada naime na nj i ono nagnuće k pomenutomu stališu, koje čini, te onaj, koji hoće da ga prigrli, predpostavlja ga svim ostalim stališem, ma bili oni još unosniji, dičniji i častniji.

— Mogu reći, da sam sve to izkusio. Moja je majka vruće želila, da budem svećenik, a ja sam još jače za tim težio. Kroz dvie godine bio sam izgubio volju za to, kako dobro znadete. Nu sada me srce baš nikamo drugamo ne poteže. Otac bi moj doduše želio, da nastupim kakvu gradjansku službu, i s te će strane biti potežkoća, nu ufam se u Boga, da ću Njegovom pomoćju sve zaprjeke ukloniti.

Ravnatelj ga nadalje upozori, da svećeniku valja odreći se naslada zemaljskih, zatim novca i bogatstva, on ne smije mariti za svjetske časti, ni pomišljati na sjajne službe; da ima bit spreman podnieti koje mu drago vrsti prezir i porugu od sinova tmine, te pripravan, sve učinit i sve podnesti, da proslavi Boga, da spasi duše braće svoje a najprije svoju vlastitu.

— Sve te opazke, odvrati Valentin, uprav me sile, da stupim u svećenički stališ. Ta ostali stališi puni su nebrojenih pogibelji, kojih ni s daleka kod svećeničkoga ne ima. — Nu glavna potežkoća dodje od otca.

VI. Zaprieke.

Mjeseca svibnja one godine napisa Valentin otcu list, u kojem mu očitova svoju odluku, moleći ga, da privoli na to. „Otče moj, tako je pisao, pomnjivo sam razmišljao o svom zvanju. Posavjetovah se i sa svojimi poglavari, naročito s izpovjednikom, a konačno odlučih: da budem svećenik. Uvjeren sam, da me ljubite, i svako mi dobro želite, zato ufam, da ćete i Vi biti tim zadovoljan. Kao maloga dječarca odvede me moja majka jednoč pred Gospin oltar, koji je u našoj crkvi. Tu je molila i molila, a u to čuh, kako je opetovano rekla: O Marijo, daj, da ovaj moj sinak bude uvjek tvoj, pa ako se ne protivi njegovomu duševnomu dobru, daj, da bude danas sutra revan svećenik. Ufam, da će želja moje majke i Vaša biti.“

Taj list raztuži vrlo dušu otčevu. Imao je znamenit imetak. Valentin jedini je baštinik. Gledajuć na njegove vrline i liepe umne sposobnosti, radinost, dobro srce, živahnu i povodljivu ćud, sve u jedno bijaše mu kao poruk, da će u javnom životu vanredno uspjeti. Za to je i želio otac, koji ga je vrlo ljubio, da javno u svietu pokuša sreću, te tako proslavi i uzdrži obitelj, a njemu samomu pod stare dane da bude na utjehu i okrjepu. Ljutit lati se pera i napisa mu oštar list. Požali, da ga je smjestio u onaj zavod. Priekoravao je poglavare, što su na vjerski značaj odviše pazili. Naloži mu, da se bez odvlake kući povrati i da mu o zvanju nikada ni riečice ne spomene. Kasnije smisli drugu. Uvidio je, da bi to sjeme moglo gorkim uroditi plodom. Zato mu ne posla to pismo, već sastavi drugo, kojega evo doslovce.

„Dragi sinko! U tvom listu očitovao si jasno, da si voljan prigrlit svećenički stališ. Sudim, da ti je odluka nezrela. U svojoj dobi ne moreš da shvatiš zamašaj tvoje nakane. Ti nisi ni pod čijom van pod mojom vlasti. Otac sam ti ja, jedino ja mogu i hoću sretnim da te učinim. Biti ćeš imućan. U svietu čeka te liepa sreća. Kao zrela jabuka

Digitized by Google

pasti će u tvoje krilo. Ne pazi ni na koga, nego izključivo na svoga otca. Odmah mi odgovori, te mi bistro javi, što misliš i što ćeš učiniti".

Valentin pročita pismo, pa odgovori posve mirna duha ovako:

„Vaše mi je pismo novim dokazom, da me košto uviek i sada vrlo ljubite. Želite mi, otče, sreću. Ali ja sreću vidim u svećeničkom stališu. U njem ću jedino naći mir i pokoj. Druge časti, službe i bogatstva nikada me ne usrećiše. Otče moj, i moj i Vaš gospodar jest Bog, koji stvori nebo i zemlju. Ako on hoće, da budem njegovim službenikom, zar ćete se Vi protiviti? Ne nadvisuje li dostojanstvo svećenika svekolike zemaljske časti? Ako si osjeguramo spas duše, ne posjedujemo li tada najveće blago, što ga čovjek na zemlji postići može? U ostalom uvjeravam Vas, da Vas neću ostaviti, pa odlučio se ja na što mu drago. Dok budem u životu, ljubit ću Vas, častit ću Vas, te iz petnih žila se trudit, da Vaše dane što ljepše i sretnije sprovedete".

Otac razumje, da opiranje i prigovori ne bi privelo k cilju, niti mu sina tobož opametio. Odluči dakle lukavo ne odkrivat svoje misli, nego pričekat, dok dodju školski praznici. Prema tomu i odgovori. Njegov list da ga je obradovao; neka bude dobre volje, te kad svrši izpite, neka umah kući dodje. Tada će moći ustmeno izmieniti si misli, pa će se tako svršetkom školske godine sve liepo izravnat. Valentin je položio izpit izvrstnim uspjehom, ali ne mogaše se odlučit, da ravno k otcu ode, jer se bojao, da će ga koječim uznemirivat glede njegova zvanja. Kad je vidio otac, da sina ne ima, ode osobno po nj, da ga sa sobom povede. Nu prije odlazka dogodi se vrlo ganutljiv prizor. Valentin je želio, neka bi ga otac, prije nego li ostavi zavod, umirio, da je zadovoljan, te bude svećenik. Ali on ne htjede ništa obećati, i tako osta sin neodlučan. Napokon se otac nječemu domisli, te reče: „Ako je tvoje zvanje od Boga, neću se protiviti, i onda podpunoma i bezuvjetno privoljujem. Nu jer se bojim, da ne pojmiš zamašaj tvoga nauma, za to tražim, da ideš kući. Tamo ćemo poslie njekoliko dana otvoreno govoriti i razpravljati, pa ne promieniš li odluke, neću ti suzprezat slobodu, pače gledati ću, da svimi sredstvi pospješim i učvrstim plemenit tvoj naum". — Na te rieči i obećanja Valentin popusti. Kad se opraštao, reče mu ravnatelj: „Dragi moj Valentine, velika te borba čeka. Čuvaj se zločestih drugova i nevaljana štiva. Marija neka bude vazda tvoja majka, često pomišljaj na nju. Piši mi na brzo". Valentin bje vrlo ganut i obeća, da će sve tako učiniti. Tada krenu kući. —

VII. Nesretni vodja.

Najveća je nesreća za mladića, ako se namjeri na zločesta druga. I takvomu pade žrtvom žalibože i naš Valentin. Ruka mi drhće, dok ovo pišem. Ni sebi samomu ne bi vjerovao, da dogodjaj nije istinit i nad svaku dvojbu. Dao Bog, te druge bar taj grozni slučaj opomene i koristi im.

Došavši Valentin kući, pusti mu otac prvih dana na volju. O zvanju ne pade ni jedna rieč. Nije se medjutim otac mogao otresti svojih misli, da mu sin mora pošto poto održati ime obitelji. Pošto ga ta želja uprav zasliepila bila, odluči, da će sina svakako od njegove namisli odvratiti. I da uzmogne uspjeti, prionu baš uz djavolsku nakanu. Sina će izručiti opaku čovjeku, neka mu sirota jedinac usiše otrov nećudorednosti. Jadna li otca, koji u nadi, da postigne tobož njeku vremenitu korist, upropašćuje kuću, poštenje, tielo, istu dušu svoga djeteta.

Povjeri dakle Valentina njekomu Marij-u, neka putuje s njim po svietu, kako bi ga što bolje upoznao, a onda se odlučio, na koju će stranu. Taj Marij bijaše prilično u godinah. Svoj je viek sproveo time, da se je zabavljao i kojekakvim zabludam podavao, i samo njegove godine prisiliše ga, te je sad živio triezno i mirno. Reče mu dakle otac: „Dragi moj Marije. Vazda ste bio iskren prijatelj mojoj obitelji. Želio bi sada jednu važnu stvar na srce da Vam stavim. Moj Valentin hoće, da bude svećenik, a ja toga neću . . . . Vi me dovoljno razumijete. Uzmite ga i putujte s njim, neka vidi sviet; neka se naužije svega, što ima ugodna i liepa na svietu. Savkolik trošak ja ću namirit. Pripazite samo na njegovo zdravlje".

„Bit će moja briga, odgovori Marij smiešeći se. Dobro sam Vas razumio. Prikladnije osobe za taj posao do mene izabrat ne mogoste. Nastojat ću, da udovoljim sinu, a i Vam željenu uslugu da izkažem." Odputovaše dakle: a Marij se dakako pobrinu, da Valentin niti jedne pobožne knjižice sa sobom ne ponese. A da se ne dugočasi na putu, pripoviedao bi mu na stotine kojekakvih lakrdija o redovnicih, svećenicih i redovnicah. S prvine bile su stvarčice male vriednosti, nu malo po malo nadodjoše i bezsramne. Pružio bi mu kad i kad koju

Digitized by Google

knjigu, dakako punu neslanih i bezobraznih šala i ludorija. Iz prva naježila se Valentinu koža, i mrzko mu je sve to bilo. Nu postupice došlo i do čitanja. Valjalo je prikratit si vrieme, a nješto je opet znatiželjnost zahtievala. Ne prodje ni mjesec dana, a sirota Valentin bijaše već prilično zagreznuo u blato. Priviknu i slušat i čitat svake vrsti ludorija. Jedna jedina rieč na srce mu stavljena od vjerna prijatelja u onaj sgodan čas bila bi ga možda od gotove propasti spasila. Ali takva prijatelja ne bijaše. I tako nevjernomu Mariju podje napokon za rukom, te je nesretnoga mladića prevario, pa da mjera puna bude, zaveo ga u onu opačinu, o kojoj sv. Pavao veli, neka se ni ne spomene medju kršćani, pošto je s jadnikom prije obašao razne gostione, kavane, kazališta, prisustvovao kojekakvim zabavam i igram, putovao po raznih gradovih, mjestih i zemljah.

Valentinu puče pred očima ponor, prema komu je brzao. Iz početka silno ga pekla savjest. Više je puta htjeo, da se izpovjedi. Ali nesretni pratioc umjeo je to uviek prepriečit. Jedne večeri htjede po svaki način otići u kapucinski samostan, nu opet je bio Marij kriv, da su zašli s pravoga puta, te napokon stupili u nevaljanu kuću. Raztuži se jadan Valentin, duša ga je bolila tako, da ga obuze i rek bi savlada duh sdvojnosti. Pohiti k prozoru, te bi se bio s trećega boja gostione bacio dole, da nije Marij onaj čas pritrčao i pridržao ga za haljinu. „Onaj čas, tako je Valentin kasnije kazao, ja sam sudio, da je ista smrt manje zlo od grizodušja, što me je onda mučilo.“ Nu te duševne muke ne potrajaše dugo. Malo po malo priuči Marij Valentina na sve. Slušao je bezsramne razgovore, čitao gadne knjige, te sjećajuć se ugodnih tobož dana, što ih je prve godine proživio u zavodu, priljubi se svakoj nevaljanštini tako, da poslie šest mjeseci neuredna života ne samo, što se nije opirao Mariju, nego ga je rado pače u svakom zločestom poslu sliedom sliedio. Videći Marij, da su se stvari u toliko razvile, te uvjeren, da je svoju djavolsku zadaću izvršio, ne bijaše mu druge, nego da Valentina otcu natrag odvede.

— Mislim, da sam Vas poslužio, reče Marij, pozdravivši otca.

— Zahvaljujem Vam Marije. Vi ste bio vazda prijatelj mojoj obitelji, a sad imam razlog više, da Vam se blagodarnim izkažem.

— Oj otče, reče Valentin i pohiti k otcu, da ga zagrli, otče moj, eto me: ja ću skokom, kud Vi okom.

— Ne ćeš dakle u svećenike?

— Sjegurno neću, sve ću biti, ali svećenik nikada.

— Hvala Bogu, ja sam doista sretan otac. Za sutra pozvati ću sve prijatelje da proslavimo tvoj povratak.

Misli otac, da mu je sreća u ruci; misli, da šeta po krasnom, samim cvećem i liepim zelenilom posutom putu; a ne zna jadan, da mu pod nogami zieva grozan ponor; dà, nikada ni u snu ne bi bio pomišljao, da će baš povratak Valentinov biti po nj znak i vrelo neizrecivih jada.

VIII. Tuga i žalost otčeva.

Otac bijaše blažen, što si je sin izbio iz glave svećenički život. Nije pomišljao, da je žalibože sve vrieme, što je bio s Marijem, sproveo daleko od Boga, sliedeć svoje strasti, valjajuć se u kalu gnjusnih grieha. Valentinu bijahu sv. sakramenti deveta briga. Na drugo je sada mislio: kako će se zabavljati, igrati, zločeste knjige i novine čitati. Prijatelji kod obilna stola i druge grdobe, to su bile njegove naslade, u tom je živio.

Ali za to se hoće pune kese novaca — a gdje ga uzet? S prvine davao bi otac. Nu kad uvidi, da davat dosta ne može, stisnu ruku. A i Valentinu treba novaca, ili iz oka ili iz boka, pa danas založi svoju uru, sutra prodaj kakovo odielo, pa i po koju vreću žita. Bit će toga i više. Jednoga dana podje mu za rukom, da je kovčeg otčev otvorio, i kesu punu zlata ukrao. Otcu se tada skroz oči otvoriše. Spozna, kakve mu je bagre sin. Valja ga svakako, misli, rastaviti od njegovih drugova i od istoga Marija. Odluči dakle, da u jednom gradu uči filozofiju. Nu ne uspje. Bilo je već prekasno. Valentin je svendilj neuredno živio. Novac, opredieljen za hranu i druge potrebe protepe kruglјajući se. Tad bi uzajmljivao ovdje, ondje, a biedan otac sve bi uplatio, samo da mu sina ne vucare kao zločinca po sudovih. Razžalošćen roditelj, akoprem je bio čovjek u godinah, po više bi se puta odputio u onaj grad, te moli, svjetuj, opominji sina na sve moguće načine, preporučujuć mu najtoplijimi riečmi, neka bi malo i na Boga mislio, pobožnost po malo opet obljubio i tako da sreću nadje, košto ju je njekoć uživao.

— Otče, odvrati Valentin, nauke Marijeve donose svoje plodove. Ja ne mogu i ne mogu više

Digitized by Google

natrag. Znam, da sam na putu, koji vodi ravno u propast. Ali badava, valja ga proslediti.

— Dragi Valentine, reče otac suznim očima, poslušaj me. Vrati se kući, pa radi što te je volja, samo napusti jednom taj opaki život. Na taj te način čeka bieda, nevolja i sramota, a mene ćeš prije dobe strovalit u grob.

Valentin uprie oči u njega, ko da bi ga upozorio, da je sam svemu kriv, i reče: „A zašto me zapriečiste u zvanju.“ Jedva je dovršio, ostavi otca posried trga, ode k jednomu mjenjaču, da uzajmi veću no ikad dosele svotu novca, a tad da nastavi staro svoje drugovanje. Otac osta, ko da si mu mačem srce probo. Sad je shvaćao grozne posljedice, što je prepriečio zvanje. Zamrzi prijateljstvo izkvarenoga Marija. Oj, kako je oplakivao onaj čas, kad mu je povjerio dragoga sina. Nu to kajanje bijaše jalovo. Shrvan od boli uzme plakat, te idući ulicami onoga mjesta, vapijaše: „O da mi se Valentin samo kući vrati. Neka bude slobodno svećenik, redovnik, što mu drago, zadovoljan sam. Samo da krene sa nepoštena puta! Oj, nesretna otca i biedna sina, što vas obojicu sve ne čeka!“

Došavši kući potraži župnika, da se s njim razgovori, s njim posavjetuje. Župnik pokuša tim, da je pisao Valentinu, ali ovaj na sve šuti. Obratio se i na njeke svoje prijatelje, koji su stanovali u mjestu, gdje je Valentin učio, neka pokušaju sve, ne bi li se osvjestio, sašao s puta krive slobode. Nu medju to, dok se o tom ugovaralo, stiže glas, da se je Valentin s još njekoliko zlikovaca složio, te da su si okaljali ruke strašno ogavnim djelom. Čulo se nadalje, da ga zatekoše kod samoga zločina, na što bješe on i družba mu odvedena u zatvor. To bijaše pretežak udarac za otca. Mal da ne će s uma sići, tim više, što je bio jurve u godinah, a osjetljiva srca. Onesvješćen pade u naručaj prijateljâ, koji dotrčaše, da bi ga utješili. U čas, kad se opet osviestio zaviknu: „Oj, prokleti Marij! oj, nesretna mene, nesretna sina moga! Ja polazim, da Bogu račun podam . . . o zvanju, što sam ga prepriečio!“ To reče, te se iznovice onesvjesti, i zaskočen od silovita biesa — izdahnu.

„Ave, maris stella!“

(Alegoria.)

Nagnulo se sunce k onoj na zapadu zelengori. Divotna zapada! U zlatu i rumeni zasjalo se to večernje sunce. I gora ona od večernjeg rumenila sinula. I to more — kao da se zlato rastopilo. Divna prizora!

Malo potrajalo: iza one gore nešto se tamna pomalja. Gusta, crna oblačina izvire sve malo po malo. Sve se više diže i tiska kao pomamna. Niz goru se brzo na more spusti, i zlatno sunce sada u njoj gine, trak za trakom gine, dok eno posve ne potamnje.

Kao silna da izgorje ladja
Na pučini na zapadnoj strani. *P. Pr.*

I večernji romon crkvenog zvona na obali ušuti. I pastirska pjesma s onog brežuljka ušuti. I grlovita ptica tamo u prodolu ušuti. Na neba ni zvijezde ni mjeseca blijedog, da slabašnim svojim tracima prepliće onu crnu tminu, što tilim časom zapodjela zemlju i sinje more. Crn se oblak sve više po svuda hvata — a vjetri i vihrovi silni se digli, da ga gone dugim i širokim nebom. U crnoj noći sve jače i jače gromovno tutnji nebo: bore se vjetri siloviti, gdje da prolome onaj oblak crni. — Teško kraju, gdje se spusti. — Svud unaokô tama, a brzo je prekida blijesak plahe munje. — Već gromovi biju, već našlo božje vrijeme, gdje da saspe silu svoju.

Gle ono sinje more! Kako ti se pogledom na nj raji žarko oko! Ja miline! A divote, kad u proljetnoj noći, a za bijele mjesečine upija u se sa prozirnih visina ono slatko more sitnih zvijezda! Milota ga tada pogledati! A srce ti kliče, kad te po glatkoj, plavetnoj pučini divnim letom zanese u krasnu večer lagja hitroplovka, lakim dahom vjetrića otisnuta. I malo prije vitka, milovidna brodica pliskala morem. I malo prije razlijegala se po njem pjesma iz razdragane duše veselog putnika. Malo prije slušo si iz daljine radostan „oj“ u susret zvijezdi slatke nade. No nesta na nebu zlata i sunca — pa nesta na plavilu mora i onoga slatkog suglasja; prikri zemlju noć — dubok mrak — pa prikri i sinje more tajna tišina — sinje more usnu tminom i tišinom. Nigdje nikoga, ni otkle nikakva glasa. Sva je zgoda, oj sinje more moje, da ćeš noćaš nešta doživjeti. — Iz daleka čuješ kao jeku silnih groma. U daljini

Digitized by Google

gledaš nebo ovijeno oblakom crnim. Vjetar sve jednako duva, i sve bliže amo k moru i sve strašnije nad morem stoji neba stravična huka. Leti vihor, i vali se morski dižu, oblačine olovnate prikrile more. Čas, dva — i vrijeme, da te Bog sačuva! Teško putniku u dalekoj pučini tamo na valovju morskom!

Čuj, kako ljuta urla bura:
Sad cvili, sikće, zviždi, zuji,
Sad grmi, treska, ruče, bruji. *Aug. Šen.*

Urnebes strašan nebom drma, trijes za trijesom: te pomišljaš, ode, prolomi se nebo! I tako tilim časom na sinjem našem moru:

Sve se povi u tišinu
I u gustu noćnu tminu. *I. S.*

U noć po daleko zašlo. Na olujnom nebu oblak se bije s nekim svjetlucanjem iz nutra. I prsnu crna oblačina, a na more pade sjajan pokrov, i vali — bregovi morski — prosinuše u gluhome mraku. Kroz oblak provirio tihi mjesec, rasijeca gustu tminu, da uhodi noćne tajne u prirodi. I noćas bolje sreće bio: vlažni mu traci, što se ponad more slili, ne ronili svi u dubine crne; dva, tri daleko tamo u pučini pustili se u igru sa strmenim bijesnim valima: čas eno ih — potonuše, čas izninuše — a vješto oko na nešto sluti pa gleda i pazi i tone u pučinu tamo. Gle, opet traci potonuše. Strava te hvata. Šta? . . ti doista blijediš? — I trenom traci opet izninuše, i oko ti sve jednako roni i roni tamo u valove, kud opet klonuše blijede mjesečine traci. Srećom ispod mjeseca dunuo zgodan lahor vjetra sa sjevera, i za čas zasja se more burno, a oko se vrati s onih valova: mutno je, nemirno je? — Slutnja bit će mu postala zbilja. —

Bila ono brza jedroplovka, po kojoj titrali sjajni traci mjeseca. Drhtala po bijesnim valima: sad u oblake poletjela, sad se u ponor svalila. Veseo putnik iz tvrde tugjine pohitio preko sinjeg mora na milo majčino krioce. I malo prije vijala mu se iz plamenog srca pozdravnica domovini dragoj. Malo prije raspjevala mu se duša u susret zvijezdi slatke nade. No sad usnuo i on i pjesma; bijedan gleda, a ne vidi, kuda k domovinskom žalu? Zdvojan sluša i čuje uz mukli šum iz dubina morskih još i gromove jasne iz crnih oblačina. Usnuo putnik u misli: da li će igda prispjeti u željno pristanište. Nepomičan ko mrtva sjena stoji, ukočen, nijem ko grobni kamen. No gle, kako se prenu, kad mu na oko sjela ona dva, tri blijeda traka. Životom zasja mu lice, kad ono dunuo sretniji lahor, i sinje zasinu more još življim sjajem zlatne mjesečine. Čuj! U pustoj tišini razlijega se opet rajski, mili pijev, u visoko nebo krili se opet pjesma slatka i dalekočujna:

„Ave, maris stella!“

Od sreće zaigralo putniku živo srce, i milo u vis zaroniv oko čeka, da mjesec razvedri oblačno nebo. Zanesen, ko da već vidi milotreptaj i zlatne zrake zvijezde svoje, kliče joj u susret preslatki pozdrav:

Zdravo, zvijezdo mora!

No eto nesretna vihra, crne potjera oblake, i mjesec mune u svoje dvore, a vrata za sobom tresne gromovnom jekom. Opet — vrijeme božje, gromovi ko iza sna biju, da im se silni valovi odzovnu: užasniji tutanj stoji neba i morskoga bezdna. Opet:

Val se vije, s vjetrovi se bije,
Ponor vrije, gladna smrt se smije. *P. Pr.*

A putnik? — A putniku nada još ne poginula; zračica nade, što je malo prije ugledao, još mu se ne utrnula. Lagjica mu razgoni vale, junački otima se ponoru i udarcima silnim, što se zagonili sa svih strana. Još putniku, hvala Bogu, ne ponestalo sila, i po mraku siječe more, kud mu malo prije pokazali stazu mjesečevi traci. Još u vis šalje veseo poklik — a srcu svačijem sažaljiv. Kako se već ne ražali blagome nebu? Nemilostivi vihar sve jednako bruji, i gladno more ne prestaje bučit, i vjetrovi sileni biju, da mu pritaje glase i jeku čarostrujne pjesme. No čulo ga ipak blago nebo, čula mu pozdrav i njegova zvijezda sjajna — slatka zvijezda mora.

U otajnim gore visima odjeknuo milosklad bezbrojnih glasa, pa najmilija sestrica u najljepšem milinju svome pogje u susret jedinom si bratu. I sve pohitjelo, da što kitniju i sjajniju izvedu rumenu Zoru u susret bratu joj suncu. Sa istoči na lakim krilima digo se vjetar i trenom protivnike drugove svoje stjero u zidine ljute, da tuj čame i ublažuju bijese svoje. I more eno glatko, mirno. Trenom sinulo i tajstveno modro nebo, trenom se razvio čist i vedar svod nebeski. A zvijezda slatke nade zasja nad putnikom svojim, zasjaše i ostale njezine drûge, i sinje prosinu more trepetom bezbrojnih luči. I zadivljen putnik otiskiva se veselo domovini svojoj i sluša šapat tiha povjetarca, što sio na bijela jedra i s njima milo zbori o krasoti jutarnjice sjajne, i gleda putnik u sjajnu zvijezdu svoju i kliče: „Ave, maris stella! O kako si lijepa, zvijezdo moja, o kako si lijepa! Sva si

Digitized by Google

lijepa, prijateljice moja, i ljage na tebi nema!“ A zlatovlasa Danica divna još jednom ko nevino čedo milo se nasmiješi na putnika svoga, još jednom zasja mu trepetom zlatnim i s vidika nebeskoga zagje, da joj ružoprsna seja draga jače i divnije sine.

I gle sjaja i Zorina osvita! Divote, Bože, kad se Zora rumeno-zlatnim rukama ovi bratu oko sjajnoga vrata! Oj slatka žara i sunčana cjelova! — I glatko more kao zlato. I putnik zanesen kliče, jer ugledo srećne kraje, otadžbinu svetu tamo eno, gdje no se pomolilo proljetno blago sunce. Srećan putnik — eno sa obale kao iz rajske pokrajine čuje romon zvona crkvenog: „Ave, Maria!“ Srećan putnik — sad će u milo majčino krioce! Srećan bajnome suncu u njegovu uskliktao sjaju:

Sunce žarko, sunašce prekrasno,
Nikad meni u sve dane svoje
Ne prosinu tako milo-jasno! —*r*—

Srećan i blažen, jer eno ga na domovinskom žalu: ruke milo raširio, pred rajem svojim na koljena pao i pozdrav majci visokim podigo glasom:

Zdravo da si, domovino mila,
Moja majko, zdravo, zdravo bila! P. Pr.

* * *

Štioče slatki! I tvoje se eto razgorjelo srce, i tebi kao da se vije iz grudî slatki pozdrav najdražem milju tvome — lijepome eno raju. I duša ti tiho, mirno u počine rajske pala — ah za malo — trgoše te silni vali, još si na pučini sinjega mora. Naprijed, brate, putnik si onaj! Nek bjesne silni vali — neprijatelji spasa i duše tvoje: ti ne zdvajaj, ti ne puštaj iz ruku vesla! Ne padaj u san, jer zlobnici tvoji nikad ne spavaju, već obilaze i traže, da te umorna zateku na toj pustoši morskoj — na tankoj niti žića tvoga, kojom još zamahale i divlje svakojake strasti. Smjelo dalje — i kroz crne oblačine prosinut će tebi zračak zlatne mjesečine — milost Božja, što u stegi srce tješi i rasvjetljuje, žalost tjera i razbija. Za njom, brate, kud te vodi! Eno ruja, eno zore, eno suncolikog sjaja — ljubavi milosrdnog Oca tvoga; vjeruj, tamo će te dovesti! Samo plamenito i zanosno diži pozdrav u nebeske visine k onoj zvijezdi slatke nade, nek te čuje, nek milo pogleda na te sa vedroga neba. O kad ona sine, zasjat će ti i vječno sunce — milosrdni Bog tvoj, da te uvede u vječne, sjajne dane, u ljepote bajne, u domaju tvoju pravu — gore u lijepi svoj raj. Dotle nek iz grla leti pozdrav zvijezdi mora, nek se ore divni glasi: skladan pozdrav, skladni glasi s onim zvukom i romonom krasna, mila, srebroglasna zvona na uznositu brežanjku, s onim klikom — uzvišenim, nježnim klikom, kojim zače vijest s neba pod vedrinom najljepša: *Ave, Maria!*

Osam Blaženstva.

V. Blago milosrdnim.

Koliko sam se puta, Gospodine Bože, u težkoćah i nevoljah života svoga utekao u neizmjerno Tvoje milosrdje! A danas rado priznajem, da mi ga nikada nisi uzkratio: razkrilio si mi otčinske ruke svoje, a ja sam pohrlio u naručje Tvoje, ko što diete hrli k naručju majke svoje. Kadkada, izpoviedam, Gospodine, razžalostio bih se; jer mi se činilo, da Tvoje milosrdje oklieva ili me zapušta. Nego hvala Ti, Bože, što si mi dao te sam uvidio, da se u tom vara slabi i tamni razum moj. Ali premda sam se žalostio, upravo u tom bilo je milosrdje Tvoje, što si oklievao da me odmah uslišaš. Da si me uslišao, vječni spas moj bio bi u pogibelji; a ima li većega gubitka nego li je taj? Budi dakle tisuću puta blagoslovljeno i slavljeno i hvaljeno neizmjerno milosrdje Tvoje, Bože, koji si jednako milosrdan i otčinski dobar i onda, kada namah pomoć pružaš i kad ju odgadjaš, kad ju podjeljuješ, i kad ju uzkraćuješ, kad si milostiv i kad se pokažeš oštrim.

Pa Ti si, Bože moj, tako neizmjerno dobar, te mi daješ da budem vriedan milosrdan biti prema drugim, kô što si Ti milosrdan prama meni. Nego tko sam ja, da mogu biti drugim milosrdan? Zar nisam i ja sâm toli biedan i nevoljan? A k tomu, ako imam srce milosrdno, ako me gane pogled tudjih nevolja, ako trpim s onimi, koji trpe, i plačem s onimi, koji plaču, nije li i to blagotvoran učinak tvoje dobrote, tvoga milosrdja i tvoje osobite milosti?

Doista čim se udaljim od Tebe, srce mi potamni i otvrdne; marim sve više za sebe sama, a slabo ili nikako me ne boli bieda bližnjega mojega. Ako li se ipak prirodjenom sklonošću donjekle i ganem na smilovanje, to moje smilovanje ostaje pusto i neplodno. Usuprot, Gospodine, ako se mo-

Digitized by Google

litvom uzdignem k Tebi i sjedinim s Tobom, ljubavlju i dobrimi djeli, to me svaka nevolja bližnjega boli kao da je moja nevolja, te u sebi ćutim biedu, nevolju i stisku braće svoje kao da mene tište. Onda se spominjem da Ti nisi milosrdan samo sborom, nego i tvorom; pristupam k braći svojoj, i onim koji plaču i onim koji su siromašni ili bolestni, i onim koji su sakati, sliepi ili niemi, pa ih privijam k srcu svomu, milo ih cjelivam i za njih se žrtvujem kao brat za brata svoga, dà svom ljubavlju duše svoje. Rado se sjećam, Gospodine, Samaritanca u evangjelju tvojem, koji je tako ljubezno i milostivo pomagao ranjeniku na putu u Jeriho; pa mi je milo činiti onako kako je on činio.

Ali, Gospodine, koliko sam puta opet ja, koji sam po milosti Tvojoj milosrdje izkazao braći svojoj, od braće svoje izkusio milosrdje? Pa zar nije i to po velikoj blagodati Tvojoj? Tko mi se ikad pokazao milosrdnim, a da ga nije Tvoja rieč podučila, i Tvoja milost na to potaknula? Pa nisam samo ja, koji sam tako biedan pred Tobom, Gospodine, bio potreban milosrdja braće svoje, nego svi ga trebamo. Bio tko bogat ili mogućć ili učen ili knez ili kralj, zar sami sebi dostaju? Zar ne trebaju i oni kadkada, da im bližnji pritekne u pomoć?

I te kako trebaju. Zar ne trpe i oni? Zar nemaju i oni poput drugih ljudi srce, koje trpi kad ga razdiru razna čuvstva? Nije li i njihovo tielo izvrženo raznim nevoljam? Zar nema i u njihovu životu dana i časova punih tuge i gorčine? Zar ne umiru i njima roditelji, djeca, braća i prijatelji? Ako dakle tuguju, to im treba okrepe i utjehe? a okrepu i utjehu gdje bi i mogli naći, ako ne u Tvojem milosrdju, Bože mili, i u milosrdju braće svoje?

Dao si mi, Gospodine, da na svoju korist vidim više puta i najmogućnije i najučenije ljude, gdje trebaju da im koji siromah ili slaba ženica koja izkaže milosrdje. Hvalio sam Te za to, a i danas Te hvalim, što ponizuješ ovako oholost mogućnika, a približuješ malene velikim. Istina, oholice kad ih strast zasljepljuje te se razmeću tašt:mi nasladami, misle da ne trebaju tudjega milosrdja; paće sâma ih rieč milosrdje srdi i ozlovoljuje. Nego i za njih osvanu tužni i žalostni časovi; a onda, o kako se promiene! Gospodine, Ti si mi dao gdjekada, da pribivam smrti takovih ljudi. Po tvojem milosrdju vidio sam ih onda, kako ih je svemogućа ruka tvoja slomila u nadutosti njihovoj, te se ponizno u dobar čas pokajaše. Na to bih od radosti plakao i u srcu te svojem blagoslovio, Otče nebeski. Tada bih Ti obećao da ću uviek, stojalo me što mu drago, milosrdje izkazivati bližnjemu svomu; a sad Ti ovdje do nogu Tvojih rado ponavljam to obećanje.

Ali ima i drugo milosrdje, koje Ti, Gospodine, tražiš od kršćanina i koje je teže; ali upravo je za to i plemenitije i svetije i ljepše. Ti hoćeš da budem milosrdan i neprijatelju svomu, i onomu koji me vredja, onomu koji me grdi, onomu koji me klevećе, i onomu, koji mi nezahvalnošću vraća moja dobročinstva. A kad Ti to hoćeš, zar mi nema biti već to dosta da to učinim, i to iz svega srca da učinim? Tebi se pokoravati, nije li to sva veličina i slava moja? Pa onda, na onaj blaženi dan kad si Ti mene djetešce primio u naručaj svoga milosrdja te si me svetim krstom učinio djetetom svojim, zar nisam ja po iztočnom griehu bio neprijatelj Tvoj, komu si izkazao ipak milosrdje? A koliko puta opet za života svoga postadoh griehom neprijatelj Tvoj, a Ti si mi izkazao milosrdje svoje oprostivši mi griehe i davajući mi nove milosti! Napokon milosrdje izkazivati neprijatelju Tebi za ljubav, milosrdje izkazivati neprijatelju za to, da se on skrušeno pokaje i poput djeteta uteče k naručju neizmjernoga milosrdja Tvoga, nije li to sladko i presladko dušam oplemenjenim i posvećenim milošću Tvojom?

Gospodine, ja Ti se neizmjerno zahvaljujem za to, što po milosti Tvojoj nije u mojem srcu mržnja nikad prebivala. Ali mi to još nije dosta. Udieli mi tu milost, da uzmognem sborom i tvorom ljubiti neprijatelje svoje, izkazujući im milosrdje i dobročinstva. Daj mi Ti za to sgodu i priliku. Gdje su ti moji neprijatelji? Zašto nisu ovdje uz mene, da ih privinem na grudi svoje? Uz pomoć milosti Tvoje to ću ja učiniti, Gospodine, jer znam da su oni djeca Tvoja, na Tvoju su sliku i priliku stvoreni, a Ti ih, mili Otče, svendilj ljubiš ter im izkazuješ milosrdje. A onda treba i meni milosrdje Tvoje, osobito to, da mi budeš milosrdan na samrtnom času. Kad me sve na okolo ostavi, molim Te, Gospodine, budi milosrdje Tvoje uza me sve do zadnjega daha života moga, i primi dušu moju u blaženu vječnost! Amen.

Napisao *Kard. Capecelatro;* prev. *M.*

Digitized by Google

Marijin Mjesec.

Bogoljubnost mjeseca Marijina raširena je dan-danas svukud, tako je postala karateristična bogoljubnost ovog vijeka. Nema grada, nema sela, u kome nije svibanj posvećen Kraljici Angjela i vjernici se zgrću više nego ikad u naše crkve, suprostavljajuć sadašnjoj nevjernosti slavodobitnu izjavu njihove vjere i sinovske ljubavi k Majci Božjoj.

Ali u ovome svetome obredu najpotrebitiji elemenat jest propovjed; i može se reći da ona kroz ovaj mjesec pobire najobilatiju žetvu nebeskih blagosova na polju duševnom nego ikad kroz cijelu godinu.

Bog, koji je odredio Djevici jedan dio tako velik u otkupljenju, podava nam svegj po putu nje najljepše milosti; ali Svibanj regbi da je postao osobiti izvor. Ima mnogih, koji će ti nehajno puštiti ostale svetkovine kršćanske, ali se ganu i povrate na ispunjanja bogoljubnih djela kroz ovaj mjesec; a tolike slabe duše, koje ne trpe strogost korizme, njima Svibanj prekaživa vjeru i ćudorednost kršćansku pod oblikom, regbi, zamamljivijem i simpatičnijem, koji privlačeć ih, vodi ih k obraćenju. Oh! Neizmjerna ljubav ima tolike puteve, za koje mi ne znamo! I danas dok vjera propada, pobožnost slabi, ljubav k iskrnjemu se hladi, mi vidimo da milost, uvlačeć se u srca, novijem putem, priteže ih i ganjiva sa božanstvenim pjesništvom kršćanske pobožnosti, i prohodi vrh njih, slatka kao dah Zefira, jaka kao sunčana zraka. Propovjed ima bit odjek i otajno orugje ovih djelovanja milosti, ter nadahnjivajuć se duhom crkve, valja trudit da se postigne svrha kršćanstva, koja jest spasenje duša.

Ove su zanago misli vodile Prečasnoga *Vicka* prof. *Palunko* u sastavljanju *Marijina Mjeseca* ili *Niza govora za mjesec maj* (Tiskom H. Lustera u Senju).[1])

Jedna je želja piščeva u ovoj knjizi kako nam sam kaže u predgovoru ovim riječima:

„Ne ištem ovim djelcem nikakve slave za se, niti sebi pripisujem ikakve zasluge, već jedino slavu Božju i duhovnu korist kršćana“.

U knjižici su poredani predmeti po mjesecu Svibnju o. Muzzarelli D. J. jer njegova zlatna knjižica bila je procjenjena kao najzgodnija i koja potpuno odgovara svrsi ove svete ustanove; a dokaz budi velika popularnost, koju uživa. U velike je praktičan, i pokazuje na razmišljanje vjernika najveće kršćanske istine i spasonosna Evangjelska načela. Kud ćeš predmeta boljeg da ti većma uzdrma duh i dovede do obraćenja nego *spasenje duše, cijena vremena, velika cijena duše, smrtni grijeh, Najposljednja, Put u raj, odgagjanje obraćenja?* A opet kud ćeš slagjijeh i ganatljivijeh predmeta nego *Marijina bogoljubnost, Božja posvudnost, sv. Pričest, Isus djetešce, Propeti Spasitelj, Majka bolesna, ljubav prama Isusu?* Ima li zanimljivijeh predmeta nego li su *o broju osugjenih, o sablazni, o obziru na svijet, o dvama gospodarima?* Koliko spasonosnih utisaka neće prouzrokovat u našim dušama? Ove vjekovite istine prekazane su onako kako g. pisac zna da je *milo prostome narodu, koji ga je uvijek rado slušao i medju kojijem je živio a opet je i sam iz prosta naroda nikao te pozna duh njegov i što mu je milo i korisno.*

Nakon govora, slijedi primjer. Nemožeš izostavit izgled u propovjedanja Marijina mjeseca. Izim ploda, što je naravski, i radi čega jedna istina se tovećma usagjiva u dušu primjerom nego sa najvećom raspravom ćudorednom, puk je tako naučan slušat ih i milo mu je čuti izjave mogujstva i ljubavi Marijine, tako da dan-danas nemožeš se proći bez njih. Slijedeć metodu Muzzarellijevu, primjeri imaju veću korist da postignu svrhu. Istina kršćanska, ćudoredna zapovjed, rastumačena u govoru prouzrokuje jak utisak i živo upliviše na duh: primjer, što ga slijedi, zapećaćiva nauk primljeni i pobugjujuć u srcu bogoljubnost Gospi, nagoni duše da se uprav i iskreno obrate. — Izmegju primjera, što su odabrani iz crkovne povjesti ili iz vjerodostojnih izvora, ima ih veći dio gdje se vrhunaravna strana prekaz je manje očita, cijeneć da su zgodniji u svrhu ostalijeh svijeh pobožnijeh djela, a što su poboljšanje življenja i ćudoredna savršenost. Čudesa, što ih Bog tvori po putu svoje majke, okreću se u dvostrukom polju, u onome naravi i u onome milosti. Oni su regji, a ovi običniji. Prvi prekazuju čovjeku kako je Bog sam gospodar naravi; ovi kazuju u dno duše moć vrhunaravnu i pokazuju nam da je Bog podavatelj milosti. Ipak, razmatrajuć ih pri vjerskoj svjetlosti, ovi nam otkrivaju sve tovećma božje svemogujstvo. Narav je podložna zakonima Spasitelja, ovisi o njegovom migu, i kad on hoće ovi su zakoni obustavljeni ili promjenuti. Ali je

1) Može se nabaviti kod g. spisatelja u Dubrovniku' biskupsko sjemeniste, uz cijenu od 2 krune.

Digitized by Google

čovječja duša slobodna, po nesreći ona može, ako hoće, zloupotrebit svoju slobodnu volju: i jedno obraćenje nam kaživa divno djelo milosti, koja, bez uvrjedit ljucku slobodu, priteže k sebi grešnika kroz otajne i slatke put. I kad nam se u primjerima prekaže Marija, koja dolazi da usliši molitve svojih sinova, ne samo u vremenitim, ali mnogo veće u duševnim potrebama; koja se čini posrednica za spasenje grešnika: koja se pokazuje kao otajni žlijeb kroz koji božanstvene milosti dolaze nama, oh! onda se poragja u našoj duši duboko čuvstvo pouzdanja; nje bogoljupstvo pruža to jače žile u našem srcu.

Cijenim da će rečena knjiga dobro doći braći u njivi Gospodinovoj, te da će nastojat raširit je u narodu, te i na taj način pomoći dušama, *„nada sve danas, kod svake otrovne knjige kolaju na poraz vjere i moralnosti našega dobroga naroda.“*

Dubrovnik u oči Svibnja 1894

P. P.

Viestnik.

Naša domovina.

(*Njegova carska Visost nadvojvoda Allrecht*) usrećila je naše krajeve i priestolnicu mu po drugi put nakon osam godina visokom svojom posjetom. Njegova carska Visost prispjela je u Sarajèvo 11. maja, gdje ga na kolodvoru sa strane katolika dočeka i presvietli gospodin nadbiskup, preč. otac redodržavnik, arhidjakon kaptola vrhbosanskoga. U nedjelju na Duhove prisustvova Nj. Visost vojničkoj misi u stolnoj crkvi, koju je čitao preč. gospodin dr. Antun Jeglić, dočekav visokoga gosta pred crkvenimi vrati i uvedavši ga pod nebom na priredjeno mjesto u svetištu. U milovidnoj našoj crkvici razgrievala se pobožna duša Njegove carske Visosti uz bistar, skladan zvuk vojničke glasbe. Poslie sv. mise dostoja se Njegova Visost posjetiti ona mjesta i zavode, koji bješe podignuti nakon Njegovoga visokoga prijašnjega posjeta: zemaljsku bolnicu u Koševi, muzej, zavod kćerî Božje ljubavi kod S. Augustina, bogoslovno naše sjemenište i šerijatsku školu. U zavodu Sv. Augustina pozdravio je Nj. Visost i presvietli gospodin nadbiskup sa svećenstvom. Sve, što je visoki gost našao, u velike je udovoljilo Njegovomu plemenitomu srcu, koje se udostoja to blagohotno i izraziti. Na 2. dan Duhova opet je Njegova carska visost prisustvovala sv. misi, koju je čitao Presvietli Gospodin nadbiskup, dočim su na koru pjevali naši bogoslovci njeke dielove Wittove mise *S. Francisci Xaverii* i dva sbora. Poslie mise odputova Njegova carska Visost u Mostar. Pučanstvo našega grada toplim je srcem pratilo visokoga svoga gosta na svakom koraku, te si Njegovu ljubežljivost i dobrotu duboko zasjeklo u dušu.

(*O. Alojsij de Parma*), general franjevaca boravljaše u našem gradu 5. i 6. maja. Dne 4. prispje željeznicom iz Mostara u pratnji preč. oo. *Augustina Zubca*, generalnoga definitora, fra. Nikole Šimovića, provincijala hercegovačke redodržave, fra. Andrije Buzuka, provincijala redodržave Bosne srebrne, fra. Frane Komadanovića, definitora i fra. Ignatije Strukića, tajnika ove redodržave. Na kolodvoru dočeka ga presvietli gospodin nadbiskup, preč. g. dr. A Jeglić, superior Isusovaca o. Ferdinand Brixi s O. Kulunčićem, ovdje boraveći oo. franjevci, mnogo odličnih katolika. Pozdraviv se srdačno, krenu u kočiji sa Presvietlim gospodinom nadbiskupom u crkvu S. Ante, gdje ga dočekaše trećoredci, na čelu im fra. Jerko Vladić, koji ga uvede u crkvu. Iz kora se ozva skladan glas učiteljskih pripravnika, a častni redovnik zahvaliv od srca svim, koji ga primiše, podieli blagoslov svim prisutnim. U subotu i nedjelju činio je preč. O. general posjete, a u ponedeljak ode u Gučjugoru, gdje će 21. o. mj. biti kapitul. U Travniku usrećio je posjetom i naše dječačko sjemenište, gdje je veoma ljubezno obćio kako s veleč. oo. tako i s mladeži. Pozdravljajući ga srdačnom dobrodošlicom molimo Gospodina, da sve njegove plemenite nakane blagoslovi, te bude od njih obilata ploda za naše zaslužne franjevce i za dragi nam puk, u kom oni djeljuju.

(*Duhovski blagdani.*) Na Duhove pjevao je presv. gospodin nadbiskup svečanu sv. misu i propovieđao, a poslie dielio sakramenat sv. krizme. Naši bogoslovci pjevali su na koru Wittovu misa *S. Francisci Xaverii.*

(*Umrli.*) Redodržava Bosne srebrne žali opet nad grobom trojice svojih članova: U Suhopolju presta kucati srce fra Jerka Mihaljevića, toga bisera medju svojom braćom. — U *Gračacu* pokosila je smrt posred neutrudiva rada fra. *Andriju Tomića,* gdje se baš spremao, da dovrši i crkvu, kako je lani sagradio župni stan. — U *Tolisi* preminu fra. *Jerko Vincetić* u jakoj još muževnoj dobi. R. i p!

(*Darovi.*) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Njekoliki dobrotvori po Hrvatskoj na ruke g. Iv. K. 700 for. Zahvaljujući srdačno svim plemenitim dobrotvorom preporučamo i daljnjoj ljubavi ovu našu veliku potrebu. — Za sv. *grob u Jerusalemu:* Saraj. polje 3 fr. 99 novč.; Podmilačje 1 fr. 38 nč.; Bugojno 25 for. 50 novč.: Golobrdo 4 fr. 40 nč.: Uzdol 3 for. 35 novč.; Tremošnica 4 for. 50 nč.; Domaljevac 4 fr.; Žabljak 3 fr. 73 nč. — *Petrov novčić:* Iv. K. 1 fr. — Za *crnce:* Žabljak 1 fr. 30 nč.

Cislajtanija.

(*Kat. družtva u Beču.*) Sve bujnije razvija se

Digitized by Google

katolički družtveni život u Beču. Dokaz su tomu česti sastanci raznih družba, koji se na brzo izmjenjuju jedan za drugim. Tako je dne 29. aprila držalo družtvo „arhangjela Mihovila“ svoju 30. glavnu skupštinu. Kako svake godine, tako i ove sabrao se je tu cviet katoličkoga družtva iz najotmenijih i najviših krugova. Predsiedao je uzoriti kardinal Gruscha, a medju besjednici bijaše i čuveni Isusovac Abel. — Isti dan držala je podružnica njemačkoga školskoga družtva u Gumpendorfu sastanak u sgradi katoličkoga djetićkoga družtva. — Osobiti dokaz za taj napredak jest sastanak, što ga je 19. aprila upriličio grof Ernest Sylva-Tarouca, da sabrani prijatelji viećaju, kako bi se došlo do zajedničke kuće za katoličke sastanke. Tu su sudjelovali članovi raznih katoličkih družtva Bečkih, kaošto i više zastupnika na carevinskom vieću. Pošto je predsjednik ocrtao, o čem se radi, uze rieč prof. Schindler, da pokaže, koli je zamisao ova važna i od kolikoga bi domašaja mogla biti za razvitak katoličkoga života. Povela se za tim razprava, kod koje su sudjelovali mnogi od prisutnih, te se u načelu za samu stvar složiše. Uz misao prionuše već mnoga družtva Bečka, a nalazi odziva i medju pojedinci, te se već upisaše kao učestnici i kao podupiratelji, koji će i prinosom svojim pomoći, da osnova skoro u život privedena bude. Izabran je i posebni odbor, koji će posao uzeti u ruke, pa neće biti bojazni, da bi misao ovako liepa mogla zaspati ili odgodjena biti.

Ugarska.

(*Glavna skupština družtva sv. Stjepana*.) U dvorani središnjega sjemeništa u Budapesti našo se 19. aprila cviet katoličkoga družtva: biskupi, plemstvo, svećenstvo, odlični svjetovnjaci. Družtvo sv. Stjepana držalo je glavnu skupštinu, koju je otvorio kardinal-primas Vaszary vrlo liepim govorom. Govorio je o obitelji, a izjašnjivao je svoje nazore svjetlom znanosti i svete vjere. Obitelj je najnježnije djelo Božje, najdragocjenije blago čovječanstva. Po izvoru svomu ona je ustanova božanska. Iz nje izvire život države. Obitelj je razsadnik družtva gradjanskoga i crkve. U tom vrtu treba da život i toplinu daje vjera, pa će onda sve uspievati poput biljkâ, do kojih dolaze blagi traci sunčani. Zašao je za tim govornik u poviest rimsku, te njekolikimi primjeri izjasnio, kako država s obitelju stoji i pada. Ocrtav tužno stanje obitelji poganske crta svjetlimi bojami obitelj, koju oplemenjuje kršćanska vjera. Pokazav ovu jednu i drugu sliku svojim slušateljem pozvao ih je, neka nastoje, da na ognjištu obitelji vazda plamsa vatra vjere i ljubavi prema domovini. Zna besjednik, da je poviest učiteljica života, pa iznosi pred svoje slušatelje žalostni primjer Poljske, iz konca prošloga vieka. Moćan narod, koji je kraljem svojim jednom birao ponajvećega ugarskoga kralja pa najodličnijega vojvodu Sedmogradskoga, iščeznuo je. Tlo, *patria*, postoji još doduše, ali je prestala narodna, poljska prevlast. Danas se kaže, da je političko obzorje čisto. Nu ne može li nadoći bura iz onih oblaka, koji se sakupiše na nebu našega družtva? Velikomu njekoć narodu nije moglo domovinu vratiti ni iskreno sažaljenje svih slobodnih naroda, niti u zakonodavnih skupštinah izražena sućut zakonodavalaca. A taj plemeniti narod, koji je izkusio, da ne može domovinu svoju k životu prizvati niti iz vlastite snage, niti uz ljudsku pomoć, ide s hiljadami svojih obitelji u crkvu Gospodnju, a milijuni usta šapću: „Pred Tvojim oltarom klečimo i molimo Te: Vrati nam slobodnu našu domivinu!“ Što je pisano u knjigi budućnosti plemenitoga ovoga naroda, ne znamo, ali je njegova prošlost pred nami otvorena, a ova nam kazuje, kamo mogu dovesti družtvene vjerske i stranačke borbe. Od tih borba moli govornik Gospodina, da očuva njegovu domovinu.

Francezka.

(*Crkva i viek.*) U Parisu štampana je nedavno knjiga pod ovim naslovom (*L' église et le siècle*), gdje su priobćene besjede, što ih je pred odličnim parižkim družtvom govorio prije dvie godine nadbiskup S. Pavla iz saveznih država Mons. Ireland. Smjer i sadržinu knjige ocrtao je u predgovoru F. Klein. Vjerni učenici evangjelja, kaže on, Otacâ Crkve, velikih učitelja srednjega vieka i Leona XIII., pružamo suvremenikom, braći svojoj, ruku iskreno prijateljsku, svjestni si da čuvamo sami vjeru svoju netaknutu, a da ne tražimo od njih te žrtvuju ikakvu težnju svoju. Medju crkvom i viekom ne radi se o tom, te jedan drugomu da popuštaju, nego iskreno da se sporazume. Ako se do sada, nesrećom radi pogrješaka s obje strane, nisu poznavali, vrieme je došlo danas, da se vide onakvi kakvi su, da se ljube. I doista skranje je vrieme tomu, osobito u našem starom svietu. Potreba da se slože svaki je dan veća. Crkvi je to potrebno,da ne zahiri u opustjelih crkvah, da ne izgubi veliko množtvo puka, koje zaboravlja na Boga. Vieku je to potrebno još više, da ne žrtvuje duh tvari, da se preuredi bez prolievanja krvi, da posred kriza uzčuva najveće dobro čovječanstva: poštivanje moralnoga zakona. A tko da učini prvi korak pri tom svečanom sastanku, koji će biti ponos našega mladoga naraštaja, i koji će, nakon tolikih izpraznih tužba, dovesti do slobodnoga izljeva i srdačnoga sporazuma medju najboljom djecom crkve i vieka, medju vjernici skromnimi evangjelja i medju nevjernici od osvjedočenja? Srećom te je ovo pitanje suvišno! Ne moraju li za tim jednako težiti, s jedne i druge strane, svi oni, koji žele bratski sklad, koji osjećaju, da je nuždno, hoće li se oprieti zlu, te se ujedini sva duševna snaga i da se sljube svi osnovi djelatnosti? Djelo je u ostalom već počelo, pa ne treba tek poticanja na to. Posred bezbrojnih vapaja, što

Digitized by Google

vazda prate napredovanje čovječanstva, jedan, sladak kad ga čuješ, diže se sve više: valja odstraniti predsude! Muževi vieka, najpohlepniji da kunu Crkvu, tuže se žestoko, da im sve ovo izjašnjivanje otima sredstvo vladanja; obćenito zavadjanje. Konservativci, najpohotniji da kunu viek, radi njegova duha znanosti ili demokracije, oni, koji kako kaže Ireland ne misle van da vrate Niagaru u jezero njeno, sa svoje strane opet jadikuju, držeći da je vjera propala, jer neće da njih sliedi, pa da sve propada, jer propadaju oni. Treba dakle, da se ojači povjerenje i da se radi, s jedne i s druge strane, svaki u svom bližnjem krugu, kako bi se razpršili uzroci mržnje a uništio nesklad. Medju nevjernici iskrenimi i prosvietljenimi mnogo ih se je latilo posla. Oni su oko sebe oživili osjećaj dužnosti, počitanja, blagovolje i ljubavi. Pošto su čitali poviest, uvidili su a i kazali, da je kršćanstvo najčvršći oslon čovječanstva; pošto su čitali evangjelje uvidili su a i kazali, da se u Isusu nalazi najviši ideal kako života tako i nauke. Neka nastavljaju tako širiti svjetlo i mir. Neka na stotine umnože, za obćeniti sklad duhova, broj vjernika nepoznatih, koji sačinjavaju najveću i najljepšu ustanovu božansku, ono tajinstveno i sveto družtvo, što se zove duša Crkve. Jednako nastojanje opaža se i medju nami, da se sbliži Crkva i sadanje vrieme. Providnost je prema koncu našega vieka na naš spas podigla muževe: Kettelera u Mainzu, Lavigerie-a u Kartagi, Manninga u Westminsteru, Gibbonsa u Baltimoreu, Leona u Rimu i u cielom svietu. A oko ovih vodja vidimo neprestano, da se umnaža hrabra vojska onih, koji pregnuše, kako bi bacili most nad dubokom dolinom, koja dieli viek i Crkvu, kako bi razpršili oblake, koji vieku sakrivaju pravu narav Crkve, napokon da Crkvu dadu vieku a viek Crkvi. Crkvu vieku a viek Crkvi! To je najmilija lozinka biskupa Irelanda. To je, kaže pisac predgovara, i naša. Mi smo spremni sliediti ga i kazati s njim: „Uzprkos njegovih pogrješaka i bludnja, ja ljubim svoj viek; ljubim njegove težnje i odluke; mile mi se njegova djela junačtva, obrta, iznašašćâ. Zahvaljujem mu za obilato dobročinstvo prema mojoj braći, prema puku više nego prema vladaocem i mogućnikom. Ne tražim, da podjem prema prošlosti preko oceana stoljećâ. Gledati ću vazda napriedl. Vjerujem te Bog hoće, da sadašnjost bude bolja od prošlosti, a bućnost bolja od sadašnjosti.“ A da se pri tom sudjeluje, da se sadašnjost učini boljom od prošlosti, a budućnost boljom od sadašnjosti, ništa nije tako uspješno, koliko da se izkorjenjuju predsude, što diele ljude. I jer to svojimi besjedami hoće biskup Ireland, za to se šalju u sviet neka budu oružje, te do pobjede dodje vjera, družtvena pravednost, znanost i svaki napredak.

(*Ivana d' Arc.*) Svakim francezkim srcem potresala je i prije, a potresa danas i više uspomena na Bogom pozvanu djevicu, koja je domovini pritekla u pomoć u najopasnije doba i spasila ju. Znamenitost njenu za prošlost i sadašnjost liepo je nedavno ocrtao Dominikanac Feuillete u besjedi, što ju je rekao pred najbiranijim francezkim obćinstvom, koje se oko kardinala Richarda okupilo bilo u *Notre Dame,* da zahvali Bogu, što je obnovljen postupak, da se Ivana blaženom proglasi. Poveo je štioce u trinaesto stoljeće, kada je srednji viek bio u cvatu. Crkva bijaše uzko povezana s državom, a ta sveza dade francezkoj poviesti sjajno ono doba, komu se danas dive i mnogi od onih, što su ga prije varvarskim i mračnjačkim proglasili, pripisujući njemu vlastite pogrješke svoje. U tom vieku sv. Ludovika natjecale se umjetnost i vjera, te u skladu podigoše nebu pod oblake vitke one svodove iste crkve, u kojoj je govornik uznosio slušatelje svoje. Uz tu sjajnu sliku podao je zatim govornik i drugu, tamnu. Stoljeće iza Ludovika svetoga, a pobjedonosni neprijatelj potamnjuje slavu Francezke, uništuje njeno blagostanje. Englezi osvojiše glavni grad i Reims, gdje su kraljevi primali sveto pomazanje. Naskoro Karlo VII., zatvoren sa svih strana, vlada samo krpom francezkoga zemljišta. Jedino se još drži Orleans; nu hrabri grad već se je izcrpao, te se javljao već dan, gdje će biti propast Francezke okrunjena. Taj toli duboki i toli brzi pad morao je imati uzrok, razlog nad odlukami kraljeva i nad snagom njihovih vojska. Taj razlog iztaknuo je besjednik: razkinut je bio ugovor svjetovni medju Crkvom i državom; jedan kralj francezki bijaše poružio rimskoga papu, a Bog, da osveti svoga namjestnika na zemlji, bijaše poslao na Francezku Engleze. Nu u osnovi Božjoj ne bijaše, da Francezka izbrisana bude iz broja narodâ. Kada je zemlja bila na rubu propasti, a pobjeda neprijatelju sigurna, Bog je pružio svemožnu svoju ruku i pozvao Ivanu d' Arc. Pozvao je pastiricu Domremysku, te Francezom dade jasan dokaz, da ih je On sam oslobodio, činom svemoguće dobrote svoje, kakovu primjera ne ima u povjesti narodâ. Tko Mu je branio, da junačtvo stavi u srce Karla VII., a veleum velikih zapovjednikâ u pamet kraljevu? Zašto nije povjerio zadaću, te spase Francezku, kojemu od onih hrabrih vojnikâ, Dunois-u, La Hireu ili Xaintrailles-u, koji su zapoviedali s ostatkom vojske? Ne! Bog je hotio, šiljajući Djevicu, podati nepobitno, neumrlo svjedočanstvo svoje ljubavi za rarod francezki. Govornik crta za tim u glavnih potezih djelovanje Ivanino. Vodio je slušatelje svoje od Domrémy-a, gdje ju je nebo pozvalo na velik posao, do Chinona, gdje joj je kralj povjerio mač Francezke; od Orleansa, za njekoliko dana oslobodjena, do ratnih poljana Jargeau-a, Meunga, Beaugency-a, Patay-a, gdje su Englezi poraženi bili; od Reimsa, čija vrata otvorila je kralju mlada ova djevojka, ojačena snagom s neba, do Compiègnea i Rouena, gdje je Ivana, već posred vatre s lomače uzklikom potvrdila, da ju nebo poslalo! Živo crtanje besjednikovo svraćalo je misli odličnih slušatelja i na današnje prilike Francezke. Još jednom, dugo iza

Digitized by Google

toga, razkinut bijaše vez medju Crkvom i Francezkom. Francezka je poružila Crkvu, a mač svoj, koji je njekoč Crkvu branio, predala je neprijateljem Božjim. Ne ima dvojbe, primjećuje na to *L' Univers*, zemlja je naša na oko sretna; makar da na njoj krvari živa rana, ona je opet dobila upliv u Evropi; Papa dostoja se blagosloviti ju; velik narod njoj se je približio; pogled na njenu vojsku, jaku i obnovljenu, zadahnjuje joj srce ponosnom nadom. Ali, jao! sa svoje veličine moralne ona je duboko pala, a podje li se malo dublje od površine i njeno je materijalno blagostanje u velikoj pogibelji. Kako su njekoč Englezi, tako je danas poplavila zemlju kuga antiklerikalna, slobodnozidarska, koja joj izjeda utrobu, te nastoji da presuši njena prijašnja obilna plodovitost. Svuda vidiš samo ruševine krieposti i savjesti. Francezka se izerpljuje u sdvojnih trzajih, da sbaci neprijatelja, koji ju gazi. Pa kaošto je njekoć Karlo VII. napustio borbu, ima i danas kršćana, koji se podavaju griešnomu pokoju, vapeći da je sve propalo, te odbijajući i otčinsku ruku glave Crkvene, koja hoće da Francezku spasi. I eto po drugiput šalje im Bog Ivanu d' Arc, da ih spasi. Uviek je ona živila u francezkih srcih; ali od njekoliko godina ranjeni patriotisam francezki tražio je u spomeni na Djevicu i štujući ju da nadje lieka krvavoj rani od jučer, pomoći za sadašnjost, nade za budućnost. Slika Ivanina rasla je u povjesti francezkoj, te su se obraćali k toj svetici domovine, k tomu živomu svjedočanstvu neizrecive dobrote Božje za Francezku; pružali su prema njoj ruke, a pogled na nju razgrievao je duše te razplamtio najčišću vatru domoljublja. A taj zanos za nju hoće da Gospodin kao posveti, te pokaže i opet, da će samo po njoj biti i danas spašeni, kad namjestnika svoga prosvjetljuje, neka opet povede razpravu, te blaženom bude proglašena Ivana. Gospodin će uskoriti čas, te će ciela Francezka moći kleknuti pred kipom blažene, te svim srcem uzkliknuti: „Sveta Ivano d' Arc, moli za nas!"

— —

Prosvjeta.

— Veleč. g. *Ivan Becić*, župnik u Aljmašu (pošta Dalj u Slavoniji) priobćuje sliedeći: Poziv na pretplatu! Kad sam prije tri godine izdao *Duhovne govore na sve zapovjedne svetkovine*, obećao sam, da ću do skora opet izaći na javu s novim sveskom, u kojem sam mislio obraditi neke predike za manje svetkovine, koje se ovdje ondje svečanije slave. Evo me, da ispunim zadanu riječ. Ali promjenom mjesta i zvanja, postavši medjutim župnikom u Aljmašu, promijenio sam ponešto i nakanu svoju, te mjesto obećanih, priredio sam druge, naime nedjeljne predike. A da cjelina bude potpunija, uvrstiti ću opet, *dakako nove*, svečane predike. Tako će nova knjiga nositi naslov: „*Duhovni govori za sve nedjelje i blagdane u godini.*" Više obzira i razloga sklonulo me, da rečene predike izdadem *u dva sveska*. Prvi svezak obuzimati će predike od prve nedjelje Adventa do Uskrsa; a drugi ostale, do zadnje nedjelje poslje Duhova. Prvi svezak predan je u štampu, dakako uz prethodnu censura te blagohotno odobrenje Prečastne duhovne oblasti. — *Cijena mu je 1 for.* a imati će 15 do 16 tiskanih araka. Čim taj svezak bude dotiskan i ponešto bar raspačan, doći će drugi na red. Pozivljem ovim čč. braću svećenike svih naših biskupija na pretplatu za prvi svezak „*Duhovnih govora za sve nedjelje i blagdane.*" Tko se bude pretplatio ili predbrojio na prvi svezak, smatrati ću ga predbrojnikom i za drugi. *Pretplata 1 for. i 10 novč. poštarine*, molim nek se šalje piscu u Aljmaš. Na želja moći ću oskudnijima dati svezak *erga tria sacra*.

— Novom godinom pokrenula je zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu: *Školski Vijesnik*, stručni pedagoški list. Izlazi u mjesečnih svezcih od najmanje dva štampana tabaka. Uz to donosi zvanični dodatak, u kom se objavljuju sve naredbe zemaljske vlade, koje su do sada izašle i koje će od sada izlaziti na polju školske uprave. Uredjivanje povjereno je vještoj ruci tajnika zem. vlade *Ljuboja Dlustuša*. Ciena je *Školskomu Vijesniku* 2 for. (ili 4 krune) na cielu godinu, a šalje se administraciji (zemaljski ekonomat) u Sarajevo.

— G. V. *Bek*, tajnik družtva *sv. Vida* u Zagrebu toplimi besjedami prizivlje braću Hrvate i Srbe, da se što brojnije upišu u članove toga družtva, koje ima plemenitu svrhu da se brine za odgoju i nastavu sljepaca, kako bi im se tim žalostan udes koliko se može ublažio. Godišnji prinos članova jest 2 for. Pravila družtvena i pristupnice daje tajnik (Zagreb, Vlaška ulica br. 62.)

— Družtvo „Pučka knjiga" u Zadru izdalo je 11. svoju knjižicu: *Pod lipom* o korisnim *izumima. I. dio.* Učitelj *Josip Žerav* pripovieda u sedam nedjeljnih razgovora puku o *papiru, pismu tisku*, o *strojevih* u obće i napose o *željeznici*. Ciena 15 novč.

— *Filipovićeve Propoviedi.* Uredničtvo ovih *Propoviedi* javlja, da će mjeseca augusta biti doštampane propoviedi, što ih je napisao Filipović sam. Oglašene za ovu godinu propoviedi iz S. Pisma staroga zavjeta neće se štampati sada. Nu predplatnici primiti će mjesto njih krasnu Grignonovu knjigu o štovanju blažene Djevice Marije. Time će oni biti i preobilato odštećeni.

SADRŽAJ: *Ave Maria* . . . . . (spj. † Vladimir Klopović). — *Družtvo svećenikâ klanjaocâ presv. oltarskoga sakramenta* (St. Kropek). — *Valentin ili preprečeno zvanje* (pripovieda Don Bosco). — „*Ave, maris stella!*" (Alegoria.) — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Marijin Mjesec* (P. P.). — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

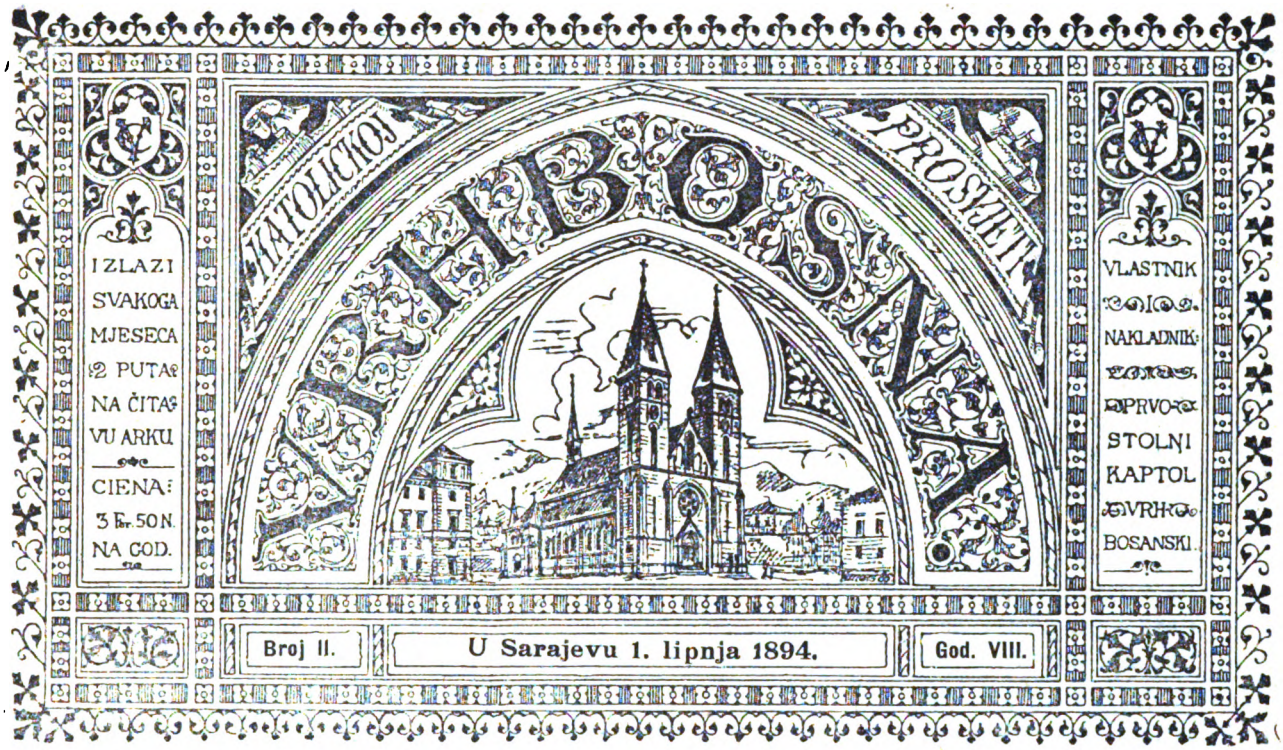

Duhovi

hymna Alexandra Manzoni, pr. A. B. Jagar.

Majko Svetih, sliko živa
Višnjega na nebu grada;
Vjekovita čuvarice
Čiste krvi bez raspada;
Ti — koja se kroz stoleća
Moliš, boriš u svih mukah,
A šator ti Božja ruka
Posvud širi razapet;

Polje nadom zasijano,
Crkvo sveta živog Boga,
Gdje si bila, gdje na zemlji
Za postanka prvog svoga,
Kad ti kralja povedoše
Navrh gore da pogine,
Krvlju kada sa visine
Oltar poli, humak svet?

Kad iz mrkle noćne tmice
Povoj baci s mrtvog t'jela,
Kad ga sila noćnog duha
Drugi puta oživjela;
Kada milost dragocjenu
Donoseći nama dolje
Iz prašine na prestolje
Uzašao k Ocu svom;

Posestrimo ti vapaja
Vikla svojoj otajnosti,
Gdje ti bila palma slave,
Kćeri Božje vječitosti —
Probdjela si u svom strahu
U zabiti pouzdana,
Dok dočekaš ovog dana,
Da ostaviš tajni dom;

Dok ne dogje sa nebesa
Novi život — Duh presveti,
U ruci ti da za vjeke
Svjetla svoga luč rasvjeti;
Na goru te da postavi,
Uzor dičan narodima
I nijemim ti ustima
Mudrost svoju ulije.

Kano sunca trake štono
Kroz oblake guste sinu,
I urese dugom nebo,
Svemir silan i nizinu —
Tako Parte, Arabljane,
Sirce sveti Duh rasvjeti,
Da uzmognu razumjeti
R'ječ naroda drugijeh,

Digitized by Google

Vi što c'jelom po svijetu
Klanjate se idolima,
Čujte sveti glas što zvuči
Po svih strana od Solima:
Proživjeli puk se neka
K njemu opet natrag vrati,
I vi koje sreća prati
Ljepšim žićem ovdjeka,

Zaručnice čedom što ste
Nenadano zatrudnjele,
Kada svane čas poroda,
Straha čas i boli vele, —
Ne zovite tad Pronubu,
Boginjicu laži-ženâ,
Čeda vaša posvećena
Svetinja su nebeska.

Što uzdiše majka muka,
Robinjica grleć čedo;
Što zavidi, da joj sinak
U slobodi sad progledo —
Ne zna još da Bog se svima
Nevoljnikom smilovao,
Da je za nje krvcu dao
Spasit željan Evin rod.

Navještaju svud nebesa
Nov naraštaj nova prava;
Pobjede to plodovi su,
Iza boja nova slava;
Mir taj novi nepomućen
Nije strahom ni omamom,
Nit je dano sv'jetu samom,
Uništiti mu porod.

Duše sveti, skrušeni smo
Svi pred tvojim oltarima;
Sami usred pustog mora,
Lutajući po luzima;
S mraznih Anda do Libana,
Sve do Haite od Erina —
Po svoj zemlji ko jedina
Po tebi smo srca svi;

Sagji opet — molimo te,
Duše sveti, k nama s neba;
Milostivan vjernim svojim,
Braći kojoj vjere treba;
Sadji, goji i oživi
Srce što u vjeri dvoji,
Da u borbi vjerni tvoji
Nagju spas svoj u tebi.

Ti, ljubavi, sagji — blaži
Ohol gnjev u svih duhova;
Ti umiri misli teške
U čas zadnji svih bolova;
Svakog neka blago krepi
Desna tvoja milostiva,
K'ošto sunca traka živa
Iz sjemena budi cv'jet;

Uvenut će na livadi,
Niti će ga ubrat iko,
Niti će se rascvast kada
Miris cvatom šaroliko,
Ako sunce ne zasine
Toplim trakom odozgora,
On mu tajni život mora
Ko svačemu oživjet.

Uslišaj nam, prosimo te,
Duše naše teške boli,
Sa utjehom sagji k nama,
Dahom svojim nas 'sokoli:
Sagji s vatrom plamne moći
Proti sili oholosti,
Da joj drhće strah u kosti
Tvoje tražeć milosti.

Ti učini, da nebogim
Nebo bude cilj i nada,
Tužnog miso da veseli:
Komu nalik posta sada
Ko je bogat blagom silnim,
Siromake da dariva
Tajno, srca milostiva,
Darom prave vrednosti.

Ti zadahni djeci našoj
Posmjeh blag na rumen-lica,
Ti užeži i obraze
Grimiz plamom svih djevicâ;
U tajnosti djevam što su
Radost ulij mira čista,
Ljubav da se sramna blista
U ljubljenim grudima.

Ti ustegni polet smjeli,
Što u mlagjih plamsa grudih;
Ti naume svih muževa
K cilju pravom ravnaj, budi;
Ti naresi kose sjede
Željom svetom sreće prave,
Na čas smrti carstvo slave
Da im sja pred očima.

Digitized by Google

Vjera.

4. Posebni razlozi, s kojih vjera pada.

1. Često se čuje pitanje: da li je naš viek gori ili bolji nego li bijahu prijašnji? Najbolji je odgovor na to: da svaki viek imade svojih krjepostî i svojih pogrješaka; svaki dakle viek ima i svjetlu i tamnu stranu. Naš je bez dvojbe prosvjetljeniji, vaspitaniji, načitaniji; gradovi su bolje zračni, stanovi zdraviji, život poprječno dulji, običaji u obće blaži; medjusobni saobraštaj manje pogibeljan; pa se nalazi medju odličnici dušâ, koje se brinu za siromake, sučustvuju sa slabimi i pomažu ih, te žele svim da učine život lagljim i ugodnijim itd.

2. Nu svaki viek imade takodjer posebnu svoju značajku, a značajka našega vieka sigurno je ta, u jednu ruku, da vjera pada i da je sve rjedja; a u drugu, da imade grieha, koji se čine hladnokrvno. Griesi ovakovi, to su griesi Judini, koji je svoga božanskoga učitelja izdao hladnokrvno svetogrdnim i djavolskim cjelivom. Griesi ovi promišljeno i hotomice odbacuju istinu, što se prikazuje umu; to su griesi, koje evangjelje zove da su proti Duhu svetomu i da neće biti oprošteni ni na ovom ni na drugom svietu. Griesi ovi, to su griesi, koji se čine ne samo hotomice i promišljeno, nego i proti razumu, proti naravi, kadkada i proti strasti, a da na to nisu silile ni vanjske prilike, ni žestina strasti, ni vatra naravi, ni zabluda sjetilâ.

3. Zlo je, kada se grieši usljed žestine strasti, vatre naravi, zablude sjetilâ. Mi osjećamo, da smo i za to odgovorni, jer naše pohote pod vlašću su naše volje, te mi možemo vazda da im budemo gospodari. Kazao je to Gospodin sam Kainu. Nu ove pogrješke, prem hotomične i griešne, jesu kao naravna i samonikla posljedica naše naravi. Naša ih slaboća ako i ne izpričaje zakonito, ali ih barem ublažuje. Mi smo slabo tle, a to slabo tle donosi slabe plodove, pa skoro moramo to i očekivati. Bog će nam oprostiti; on znade, da smo u pakosti začeti; da su sjetila i misli čovjekove na zlo sklone od njegove mladosti. Griesi od slaboće ne čine, te bi se vjera gubila; usuprot veliki i težki pad često nas probudi i obrati nas, dočim nas ponizuje. Poviest i izkustvo dokazuje, da je zanos strastî donjekle običniji i žešći u krajevih i u dobi, gdje je i kada je vjera bolje živa.

4. Nu kada se grieši hladnokrvno, onda valja predpostaviti, da vjera već slabi ili da je mrtva. Ovakovi griesi u velike pomažu, te se ona izgubi posve; reći ćemo slobodno, da ju oni ubijaju. Takvi griesi hotomice i promišljeno niječu Boga, te dosljedno ugušuju u srcu svako djelovanje Duha svetoga. A jer ovakovih grieha u obilju imade naš devetnaesti viek; jer u njem ti griesi kolaju kao novac, nuždna je onda kobna posljedica, da je vjere mal ne posve nestalo.

5. Ponajglavnije ovakove griehe, s kojih danas toliki ljudi prekinuše na žalost posve s Bogom, mi ćemo u ovom člančiću nanizati. A jesu: rad u nedjelju, koji čini narode bezbožnimi; odmor u ponedjeljak, koji je na sramotu obitelji i s koje one propadaju; hotomična nepažnja na crkvene zapoviedi o postu i nemrsitbi, koje su toli opravdane i sa zdravstvenoga kao i sa gospodarstvenoga stanovišta; krive mjere i vage, patvorenje svakojake hrane, ružni zločini proti čovječanstvu, koji viču osvetu; nedopušteno prisvajanje novca kod kupovanja i prodavanja, na štetu gospodara, koja domišljatost i prevejanost ugušila je u duši slugâ svaki osjećaj poštenja; napokon povrjeda zakona, koji ima da upravlja svezom muža i žene, ružni zločin, pogana borba bezbožne opreznosti proti vjeri, proti razumu, proti naravi, pa i proti strasti, zlosretni izvor mnogomu zlu, rak-rana koja se opaža već na srcu gdjekojega naroda.

6. Prije nego li počmemo dozovimo si u pamet njeka temeljna načela, bez kojih slabo bismo shvatili istine, što ćemo ih razvijati, a ni težkoće ne bi bile riešene, kako valja. Kad bi istinita bila nauka bezbožca ili deiste, kad Boga ne bi bilo, ili kad se Bog ne bi ništa brinuo za svoje stvorove; kad Providnost Božja ne bi upravljala svietom, ne bi bdila nad svakim bićem i skrbila se za bitne im potrebe, da ih dovede do konačnoga im cilja, ne bi se više pitalo za kršćanstvo ni za vjeru. Mi ne možemo staviti se na stanovište onih, kojih je danas velik broj, pa opetuju, misleći da su to oni pronašli, što Municij Felix stavlja u usta poganskoga mudraca Cecilija: „Kršćani hoće, da njihov Bog, zvedljiv, nemiran, sumnjičav, nerazborit, svagdje se nadje, sve znade, sve vidi, pa i najtajnije misli čovjekove, u sve se upliće, pa i u njihove zločine, kan da bi njegova pažnja dostatna bila i da upravlja svietom u obće i da se podrobno bavi sa svakim pojedincem. Nerazborite li misli! Narav

Digitized by Google

ide svojim vječnim putem, a da Bog u to ne pača; dobra i zla slučajno padaju na dobre i zle; udes često više tare ljude, koji vjeruju, nego bezbožnike. Kad bi mudra providnost upravljala, stvari bi bez dvojbe išle drugčije". Mi prihvaćamo što nas uči objava, da se Bog brine za svoje stvorove; da providnost njegova upravlja svemirom; da se njemu sve pokorava, pa i slučaj, u tom smislu, da se kocka baci u žaru, ali odluka dolazi od Boga.

7. Ne, ne recimo s bezbožnikom, da ne ima providnosti. Bojmo se, da se Bog ne razljuti na naše besjede, pa iztepe cielo djelo iz naših ruku. Koga plaši bezbroj potankosti, koje valja da zaokupe otčinsku njegovu dobrotu, neka se sjeti jednostavnih onih rieči velikoga apostola: U njem jesmo, mičemo se i živimo. Smućuje li se komu srce, kada vidi gdje je griešnik miran a pravednik nesretan, neka pomisli na njihov konac! A zatim neka vine pogled prema Isusu, gdje umire na križu, napušten od Otca, te glasno vapi. Mi ne možemo proniknuti tajnu, kojom se zaodjela božanska mudrost, ali kao što je ona sve učinila, prema broju, utegu i mjeri, tako siže od jedne skrajnosti do druge jakošću, a sve uredjuje blagošću. U koga je zadriemala vjera u Božju providnost, neka ju razbudi pomišlju na liepe besjede Gospodinove, kojimi je ocrtao skrb Otca nebeskoga za ptice nebeske, za ljiljane poljske; neka se sjeti i one Spasiteljeve: da će Otac nebeski doista dobar duh dati onomu, tko ga uzprosi, kad ljudi, koji su zli, umiju dobre darove dati onim, koji ih mole. Uz providnost Božju i s naše strane treba da se nadje ovo troje: Najprije valja da smo vjerni u njegovoj službi: sve će nam se dati, tražimo li najprije kraljestvo nebesko i pravdu njegovu. Za tim i mi treba da sudjeljujemo u tom najme smislu, te mi u jednu ruku sa svoje strane učinimo sve, što je do nas, kan da bi udes naš ovisio samo o nas; a u drugu, nadamo se svemu od Boga, kan da sami posve ništa ne možemo. Mi valja da učinimo sve što možemo, ali uz duboki osjećaj, da smo sluge nekoristne. Treće napokon treba da molimo. Isus Krist opetovno je kazao učenikom, neka mole i dobiti će, neka traže i naći će; neka kucaju i otvoriti će im se. — A sada zaredajmo nizom grieha, što se hladnokrvno čine.

8. *Odmor nedjeljom.* Što je Gospodin naredio odabranomu svomu narodu na Sinaju, da svetkuje subotu, tomu nalazimo tragove kod svih naroda. Sedmi dan valja da počiva i divljak Američki, kako i u naobrazbi ostarjeli Kinezi i Japanci. Kršćani već u apoštolsko doba počeše svetkovati nedjelju. U taj dan bi se oni, kako nam poslie kazuje sv. Justin, sabirali na stalnom mjestu kako po gradovih tako po selih, pa bi čitali spise prorokâ i apostolâ. Kao što čovjek imade pravo, da radi šest dana u tjednu, tako imade i strogu dužnost, da nedjeljom počiva. Taj počinak je bitna okolnost i znak saveza medju božanstvom i čovječanstvom. Tko to čini, taj se priznaje djetetom i slugom Božjim; tko to krši, uzimlje Bogu ono što je njegovo, te što si je on pridržao uz prietnju kazne. Zapovjed ova dostojna je Boga. On je čovjeku dao zadnji cilj, da ga pozna, da ga ljubi, da mu služi. Bijaše dakle dužan sam sebi, te dade vidive znakove, po kojih će čovjek upoznati njegovo vrhovno gospodstvo, pa vrieme, kada će biti obvezan, da vrši svetu dužnost podložnosti, klanjanja, ljubavi, molitve.

Zakon ovaj primjeren je posve naravi ljudskoj. Čovjek je živi vrlo savršeni stroj, ali stroj ograničen u svojoj snagi, koji traži svakoga tjedna svoj dan počinka, kako traži svaki dan časove za hranu, svoje noći za san. Mi znademo samo obćenito, da ljudski stroj treba vrieme odmora, nu Bog, koji pozna točno sve, što iz njegove ruke dolazi, znade da je sedmi dan najshodniji za odmor. Ta zapovjed napokon u podpunom je skladu, s drugom naravi čovjekovom, koji je biće družtveno, koji je jedino u družtvu ono što jest i što ima da bude. Naredjeni odmor u istinu je odmor sveobći, odmor pojedinca, obitelji, države, koji priznavaju, da pripadaju Bogu, kada ga vrše. Zabavljeni ostale dane svojimi poslovi, daleko jedan od drugoga, članovi velike obitelji ljudske treba te se približe i ujedine taj dan, da dadu maha svojim osjećajem o zamjeničnoj ovisnosti, o jednakosti i bratinstvu. Taj odmor traže i mnogi drugi razlozi čovječnosti, kako je to liepo ocrtao i J. J. Rousseau u svom glasovitom pismu na D' Alamberta.

Odmor dakle sedmoga dana ili nedjeljni u najpodpunijem je skladu sa naravi ljudskom. A ipak današnje družtvo smatra taj odmor mrzkim silničtvom, proti kojemu najodlučnije prosvjeduje. Nije daleko vrieme, a brzo bi se moglo obnoviti, da opet oživi, kad se bezbožtvo drznu, da izvede svetogrdnu odluku svoju: Dokinimo na zemlji svetčane dane Gospodnje. Dokinuše nedjelju, a zapovjediše, da se strogo drži odmor desetoga dana. To bijaše ma i nehotični poklon uredbi Božanskoj. Danas je u njeku ruku gore, jer mnogi prot

Digitized by Google

svakomu razumu i proti svakoj vjeri izvinjuju jednako i one, koji od pohlepe ne odmaraju nikada, i one, koji po domisli svojoj odmaraju, kada im se hoće, i one, koji po zlosretnom običaju rade nedjeljom, a odmaraju ponedjeljkom. A sve to, samo neka vjera ne ima nikakva posla s čovjekom u njegovu vladanju i odlučivanju. Sve je dobro, neka samo ne ima spomena ni na Boga, ni na dužnost, ni na zakon. Kad Crkva od sedam dana traži jedan, eto na nju vike, da otima siromahu kruh. Nu baš iz krugova ovih siromaha čuju se u novije doba glasovi i zahtjevi, da sedmi dan bude odmor. Rad u taj dan, kažu oni, jest u bitnosti svojoj antisocijalan i protivan stalnoj težnji čovjeka za slobodom. Čovjek ima pravo a i potrebu, da u sedam dana jedan bude dan odmora od rada.

9. Radnici traže taj odmor, da uzmognu proučavati svoja prava kao gradjani, upoznavati se, ljubiti se i jedan drugoga braniti. Traže ga, da uzmognu taj dan posvetiti svojim roditeljem, braći, ženi, djeci, domaćemu ognjištu. Traže ga, da uzmognu oporaviti svoju tjelesnu snagu svježim zrakom; da duhu svomu dadu širi polet, oslobodiv ga bar tada od sponâ radionice. Ove njihove razloge popunjuje kršćanstvo, sjećajući ih na kršćanske dužnosti. Odmor nedjeljni, *ako se ne svetkuje nedjelja,* otvara vrata svakoj zlorabi. Odmor bez svetkovanja neće ih učiniti slobodne. Oni će usuprot postati najprije robovi strasti, a tomu je opet nuždna posljedica robstvo stvarno, kako je već Epiktet rekao. *Svetkovanje nedjelje* stroga je zapovjed, oslonjena o narav, o razum, o vjeru, te baš stoga i lasno nam je, te ju vršimo. Mi trebamo Boga. Da se udovolji potrebam pojedinca, obitelji, družtva, neobhodno nam je nuždna njegova pomoć. Jednakost, bratinstvo, sloboštine ljudske ne nalaze nigdje toliku podkrjepu, koliku u svetkovanju nedjelje. Zanesimo se mišlju u prvo doba kršćansko. U jedno bi se mjesto sabirali gospodari, sluge, robovi, da svi čuju jednu nauku: Svaki, pa i najveći čovjek, prah je i u prah će se obratiti. Svaki do jednoga imade jednu dušu da spasi! Bog gleda kod svakoga samo ili na krieposti ili na pogrješke. Oholim se on protivi, a poniznim daje svoju milost. Ta nauka, koja pred Bogom sve izjednačuje, učinila je, te su vlasti postale blaže, pokornost manje težka, patnje manje gorke. Nedjelja pako bez Boga ostavlja čovjeka sebi samu, vlastitoj njegovoj snagi, njegovim strastim, njegovim zlim sklonostim, a odatlje se brzo radja neukrotiva mržnja na družtvo. Odmaranje bez svetkovanja nedjelje polovični je samo korak. U Englezkoj skoro nitko ne radi nedjeljom, ali na žalost na milijune se broje tamo, koji nikada ne prekoračuju prag crkve, niti se ne mole. Ali za to raste pijanstvo, propada ćudorednost, a siromaštvo se baš užasno širi. Jednaki uzroci roditi će svuda, pa i kod nas, jednake posljedice.

10. Čim se je više napuštalo kršćansko odmaranje nedjeljom, izbijalo je na javu *odmaranje ponedjeljkom,* koje je toli ubitačno za obitelj, za družtvo, za napredak. Kršćansko odmaranje nedjeljom zajamčivalo je gospodaru šest punih radnih dana, a radniku cieli jedan dan odmora. Danas ni jedan ni drugi na to računati ne može. Radnik rob je gospodara; gospodar rob radnika; a obojica su robovi onoga, koji je najviše odan piću, razpuštenosti, lienosti. Ovi odlučuju prečesto o tom, koliko će se dana raditi a koliko odmarati. Svojim zlim primjerom, nagovaranjem često bi ovakav delija izpraznio radionice, jer da ne dolikuje raditi, dok ima u džepu parâ. A onda se mnogi zavraća i nedjeljom u radionicu, da nadoknadi, što je ponedjeljkom zanemario, pa tako ne ima nuždnoga odmora, troši previše sile svoje, skraćuje si život. Dok se je kršćanski odmaralo nedjeljom, bijaše već subota dan radosti za obitelj. Majka se radovala, pomišljajući, kako će platiti sve, što je kroz tjedan potrebna za kuću kupila; da će moći posvetiti dulje vremena potrebnu razgovoru i izmjenjivanju misli s mužem, koji je kroz tjedan rek bi časomice samo mogao posvetiti pažnje obiteljskim prilikam. A djeca? Koliko su se radovala nedjelji, gdje će ih otac moći uzeti na svoje krilo i dulje se vremena s njima sigrati. Sva obitelj veselila se danu, gdje mogoše otrti znoj i prašinu, što se nabrala kroz tjedan na čelu; gdje se mogla uputiti u crkvu, da si okriepi dušu, da Bogu izruči potrebe svoje; gdje su poslie podne svi izašli u liepu Božju narav, da joj se dive, da se odmore. Ali odmaranje ponedjeljkom ne donosi nikomu ni odmora, ni utjehe, ni sreće! S takova odmora žena tuguje, djeca plaču, jer kruha ne ima, ili će ga brzo nestati. U mnogom, prije toli kriepostnom srcu, javlja se u takvih prilikah sdvojnost, koja tjera stranputice, na velike ćudoredne zablude.

11. Protivnici odmora nedjeljom kazati će nam: *da puk treba kruha a ne svetkovina!* Dà, puk treba kruha, ali treba i svetkovina; treba rada, ali treba i odmora. Rousseau pisao je o tom u spomenutom listu na D' Alemberta: Misao, da puku

Digitized by Google

ne treba svetkovina lažna je i okrutna. Zlo je, ne ima li puk vremena van samo da si služi kruh. Valja da ima vremena, te taj zasluženi kruh u veselju blaguje, jer inače neće ga služiti dugo. Pravedni i dobrostivi Bog hoće da on radi, ali i da se odmara. Narav njegova isto tako traži od njega rad i odmor, napor i zabavu. Nesklonost na rad ubitačnija je za siromaka nego rad sam. Tko dakle hoće, da puk bude radin, valja da mu dade svetkovinâ. Podajte mu zabavâ, radi kojih će obljubiti svoj stališ, a neće zaviditi onim, kojim je bolji udes. Ovakovi dani nisu izgubljeni, jer se onda drugih dana marljivije i s većim veseljem radi. Za to ćemo kod svih naroda naći dane za odmor. Laglje ćeš naći narod bez jezika, nego bez svetkovina. Nu uz sve to najviše važi volja Božja, koja za sebe traži dio vremena, što nam ga je dobrota Stvoriteljeva dala. Na tu volju čovjek treba najviše da pazi.

12. Kazati će nam nadalje: *Čovjek treba svaki dan da živi; dakle treba svaki dan da radi.* Veoma bi nesretan bio čovjek, pa bi o njegovu udesu valjalo sdvojiti, kada si on u šest dana ne bi zaslužio toliko, te uzmogne sedmi dan počivati. Mogli su to radnici prije, zar danas da ne mogu! Zar je prosvjeta tako strašno nazadovala? Zar je napredak u obrtu postao toli koban, ubitačan za čovjeka? Ne ima li čovjek vremena, da si zasluži, što mu je za život potrebno, onda je to znak, da je na putu, što vodi u propast, pa bi valjalo na svaki način odatlje ga izvesti. Osjećaj takove nedostatnosti može niknuti samo ondje, gdje se za Boga ništa ne znade. Bez Boga čovjek nikada neće moći da udovolji sebi i obitelji svojoj. Ne traži li prije svega kraljestvo Božje, mnogoputa manjkati će mu i ono, što je nuždno. Samo Bog može mu dati svakdanji kruh. Veliku je istinu izrekao već kraljpjesnik: da će oni imati zemlju baštinom, koji Gospodina blagosivlju; a oni da će sdvojiti, koji ga kunu. Ostario sam, reče on, pa u cielom svom životu nisam vidio, te bi pravednik napušten bio, a djeca njegova da prosjače kruh svoj. Obća nevolja, siromaština, što se u naše doba svuda javlja, to je nuždna posljedica zaboravi na Boga. Zabluda je dakle velika, poticati čovjeka, da novac stiče, a ne učiti ga, kako će ga potrošiti. Odatlje i druga zabluda našega vremena: da se troši i kad se ne ima, troši se mnogo više, nego li se privriedi.

13. *Tko radi, taj moli.* Jest, moli tko radi u redu božanske providnosti, u ovisnosti od Boga. Moli siromašni otac od koga žena i djeca prose kruha što ga ne imaju, a on radi žaleći kobnu nuždu, koja ga sili. Ali ne moli, nego huli, tko radi bez nužde. Svetkuj dakle nedjelju, hoćeš li očuvati vjeru, najdragocjeniji dar, što ga Bog ne uzkraćuje nikomu, koji ga moli. Ne radi, ne plauduj, izletajući tek u polje, u lov, na puke zabave. Moli srcem, a moli i ustima. Slušaj sv. misu, možeš li zajedno s cielom obitelju i slušaj rieč Božju. Čitaj ne knjige, koje samo razplamćuju maštu, a ništa ne poučavaju niti bodre, nego knjige ozbiljne, iz kojih ćeš obogatiti svoj um, a razgrijati svoje srce. Ne uzimaj ni u ruke nikakva spisa nećudoredna ni bezbožna, pa ni novina, koje nisu odlučno kršćanske. Hrani svoju dušu kruhom, što je s neba sašao: izpovjedi se i pričesti barem na poglavitije svetkovine u godini. Ako i jest ovo težko slaboj naravi, blago ipak tebi, ako se nadvladaš i učiniš ovako, te bojeći se Boga staneš koracati putem Gospodnjim. Hraniti ćeš se plodom ruku svojih; biti ćeš sretan, i sve će ti na dobro poći. Žena ti u kući biti će kao plodan trs; djeca kao mlade uljike okupljati će se oko stola tvoga. Viditi ćeš, gdje mir s neba kraljuje u Israelu i nad tvojom unučadi.

Valentin ili prepriečeno zvanje.

Istinit suvremeni dogodjaj. Pripovieda Don Bosco.

IX. Posljednje viesti o Valentinu.

Poslie smrti otčeve prijaviše se vjerovnici Valentinovi, tražeći da im se plati dug. Valjalo je dakle dio otčinstva prodati na javnoj dražbi. Ostalo usvoji državna blagajna, da se namire stranom razni parbeni troškovi, stranom dugovi uplate, a stranom odštete oni, kojim bijaše Valentin prouzrokovao znatan kvar. Tako se savkolik imutak protepe. O Valentinu znalo se je samo toliko, da je sad u ovom sad u onom zatvoru morao čamiti, da je osuda po njega vrlo nepovoljno glasila tako, te bi skoro bio i zaglavio. Poslie toga minu više godina, a da nitko nije bio ništa o njem čuo. Napokon dobije ravnatelj zavoda, gdje je svršio gimnazijske nauke, pismo od njega po pošti i tuj podrobno kazuje, što je sagriešio i kakva ga kazna

Digitized by Google

stigla. Sudim, da će najbolje biti, ako cieli list priobćim: *Uviek ljubljeni gospodine ravnatelju!* Pisac ovih redaka Vaš je stari i njekoč Vam mio gojenac, koji je sada odsudjen na robiju. Groza neka Vas uhvati. Oprostite mi i čitajte. Kad se razstah od Vas, da sa biednim svojim otcem kući podjem, i tamo se za školskih praznika zabavljam, bio ste toli dobar, te mi rekoste dvie tri za uspomenu. Sretna mene, da sam sve izvršio! Ali eto, lud bijah, zanemarih sve, a na nedoknadivu svoju štetu. Rekoste neka Vam brzo pišem. Nu toga ne učinih ni onda, ni poslie. Tomu bijah ponješto i sam kriv, a stranom nisam ni mogao to izvesti. Sad mi se pružila sgoda, da vam odpošaljem ovo pismo po pouzdanu čovjeku. Stoga zadovoljavam svojoj dužnosti, spreman, da se izjadam i očitujem Vašemu otčinskomu srcu sve rane duše svoje, pošto sam u svoje doba sve tajne svoga srca Vam povjeravao. — O kako žalostni dogodjaji sbiše se poslie našeg razstanka! Nesretni moj otac, da preprieči moje zvanje, povjeri me opaku čovjeku, koji me na lukavi i zamamljivi način bacio u blato svakojakih zloća. — Groza me vazda hvatala, grizodušje me po danu i po noći uznemirivalo, ali nikako ne mogoh se odlučit, da započmem prijašnji život. Posljednji moj zločin bijaše, — priznajem, da mi se koža ježi — razbojstvo. O Bože! grozne li rieči! Jedan Vaš gojenac, koga je sbog ćudoredna vladanja dopala prva nagrada, koji je bio voljan zagrlit svećenički stališ, ili barem u gradjanskom životu odlično mjesto zapremit, prisiljen je, da krije obraz, što počini jedno od najmržih djela, da ga zovu razbojnikom. Čujte! Pošto proživih njekoliko godina veselo i razkošno, vidjeh, da sam upao u dugove, i vjerovnici mi se objesili o vrat. Živeć u nadi, da bi mogao koji put igrajući zagrabit oveću svotu novca, sprovedoh tako jednu noć u družtvu njekolikih klateža.

Dogodi se u to, da su nam se svim kese izpraznile. Pa će jedan od njih predložiti, da se uvučemo u jednu kuću, i tu stanovitu svotu ukrademo, dok će gospodar spavati. Svi upriesmo oči u nesretna savjetnika. Svaki je od nas drhtao na taj ogavan predlog. Ta svi do jednoga bili smo sinovi poštenih obitelji. Nu ni jedan se ipak ne odvaži, da protuslovi. Pomogoše nam stranom odpirači, a stranom provalismo, te tako bijasmo već prodrli u sobu. Željezna je blagajna već razklimana, pružismo posve ruke, da se dočepamo znatne svote novaca, kad li se probudi gospodar. Zapomaganje njegovo čuju sluge. Stade i njih vika, te hvataj jedan za motkom, drugi za štapom, treći za bravom, što je ko već mogao da brže bolje dohvati. Jedan od mojih drugova, da tobož svlada tu kriku i viku, a u drugu ruku da pokuša obraniti se, izpali nesmotreno upravo pištolj, a zrno pogodi u rame ženu gospodarevu, koja se sirota od svoje bolesti nije bila jošte oporavila. Sad nasta još veća vika. Iz svakoga se kuta na nas buči. Pokušasmo, da izmaknemo, ali je bilo već prekasno. Oružnici zaokupiše sve izlaze, i tako nas petoricu pohvataju. A sirotu bolestnicu obuzeše grčevi. Bijaše i onako bolestna, a sada nadošla nova rana, ponješto djelovao je i strah, te ona sutra dan izdahnu. Medjutim vukli nas iz jednoga zatvora u drugi. Poslie dvie godine napokon jednoga od mojih sudrugova odsudiše na doživotnu, a mene i ostalu trojicu na petnaestgodišnju robiju. Ima sad tri godine, što sam ovdje. Pošto sam se dobro vladao, oproštene su mi dvie godine. Tko zna, da mi kaznu iznovice ne prikrate povodom kakva sretna dogodjaja. Oj dragi otče duše moje, tko bi bio mislio, da će jedan Vaš gojenac, koji je toli rado slušao Vaše upute, koji je na svoju korist i utjehu izkusio toli često Vaše milovanje, da će velju taj isti jednoga dana probuditi se kao galijaš? Od rana jutra pa do na večer prinužden sam težko i naporno radit. A plaća za to: muka izmjenjuje muku, medju koje se dosta često i debele batine uvuku. Spavam na tvrdoj slamnjači, hrana mi je zdjela variva; sol jedini začin, k tomu nješto kruha i vode, i tako je dan na dan. Nu to su još šale. Mržnje, preziri, gadan bezobrazluk, strašne psosti i proklinjanja, to su tek prave strahote, po kojih je ovo mjesto nalik samomu paklu. Sramota, što ju nanjeh obitelji, sramota, što je pala na moj vlastiti obraz, rdjava moja budućnost i smrt ljubljenoga otca, koja ga pokosila prije dobe, sve su to gorke pečali, koje kidaju obdan i obnoć dušu moju. — Možda ćete kazat: a kako se moglo slučit, da si ti, koji si se kroz pet godina kod nas tako dobro ponašao, postao tako opak? Ja niti sam bio, pa i sada nisam u strogom smislu opak, kukavan dà i nesretan mladić jesam, ali zlobaṇ nisam. Najprije se je otac protivio mojemu zvanju. Po tom me preda u ruke bezbožnog čovjeka, tako zalutah medju izkvarene drugove, i napokon strovalih se u bezdan, gdje se sada nalazim. Nu uz prkos tomu, sv. vjera vazda me pratila. Bio zapleten u koji mu drago zločesti posao, uviek sam se sjećao onih

Digitized by Google

Vaših toli ljubeznih rieči, što sam ih sto i sto puta čuo: *Izgubiješ li dušu, sve je izgubljeno, spasiš li ju, sve je za uvieke spašeno.* Sada spoznajem strahotu svojih opačina. Klanjam se Gospodinu Bogu, koji me udari. Iz njegove ruke primam na se sve patnje, kao pokoru za moje griehe. Što me još čeka, što mi se pripravlja, ne znam. Nu kucne li ikada sretan onaj čas, da odem iz ovoga mjesta sramote, odmah, neposredno pohitit ću do Vas. Vaši će savjeti biti po me odlučni za cieli život. Pače čvrsto se nadam, da ću po velikoj Vašoj dobroti u Vašoj kući dobit ma kakvu službu, pa bila stvar od ništa, samo da uzmognem štogod raditi, pokoru činit, i spasiti dušu svoju. Preporučajte molim Vas medju to što toplije svim roditeljem mladeži, neka savjestno izpituju i što bolje pripaze, u koji će zavod slati svoju djecu. Neka pitaju, da li se i kako se goji tamo vjerski i ćudoredni uzgoj. Neka se nikada ne protive njihovu zvanju. Preporučajte takodjer molim Vas mojim njekadanjim drugovom i drugim mladićem, koje vi nadzirete, navlastito ove dvie stvari: 1. neka se čuvaju zločestih drugova, tih zlokobnih neprijatelja, koji upropašćuju i tielo i dušu; 2. kad se odlučuju, koji li će stališ prigrliti, neka o tom ozbiljno razmišljaju, Bogu se za to mole, i posavjetuju se o tom s mužem, koji je nabožan, učen i mudar. Ako medjuto naidju na zaprieke, što im ih roditelji stavljaju, oj, kažite im, neka ne sliede moj primjer, neka se smire, neka se neprekidno mole, a u to neka rade mirno ali i postojano oko roditelja, da poluče svoj cilj i tako dugo uztraju, dok ne svladaju sve potežkoće te se uzmognu stvari razvijati po najsvetijoj volji Božjoj. Molite se Bogu za me, te mi udieli milost, da uzmognem opet vidjeti ljubezno Vaše lice, slušat i sliedit otčinske Vaše savjete, da uzmognem kršćanskim životom izpravit moje sablazni, dok prispije čas, da po velikom milosrdju Božjem ostavim ovu dolinu suza, a iza toga poletim u naručaj stvoritelja svoga, da ga hvalim i slavim u vieke.

X. Smrt Marijeva.

Kad je oteu Valentinovu bio kucnuo posljednji čas, bio je i Marij ondje. Čas prije toga, bio ga je, kako rekosmo, strašno prokleo, i u to ga pogleda toli prietećim i strašnim okom, da je Marij bio kao ubijen. Kao da mu je onaj pogled govorio: *Marije, ti si uzrok moje nesreće i moje smrti.* I premda je bio baš sam kriv, jer nije nikada smio povjeriti svoje diete tako bezbožnomu čovjeku, istina je pak i to, da je Marij bio kobno sredstvo strašne one pakosti. Ni on nije smio nikada pristati na ludi predlog svoga prijatelja. A valja znati, da se je Marij hvastao, da je tobož glede sv. vjere prost od predsuda. Nikada nije ničim pokazao, da se boji bilo živih, bilo mrtvih. Ipak poslje smrti Valentinova otca činilo mu se, da ga grozan pogled njegov prati danju i noćju. Kad i kad ustao bi na jednom od ručka i pobjegao. Uplašio bi ga, kako je kazivao, mrki pogled Valentinova otca, koji mu je prietio.

A i noćju dogodilo se često puta, da se je probudio i počeo vikati i sluge dozivat, neka dodju što brže i odstrane strašilo i sjenu. Ta sjena i to strašilo, sudim, da nisu bili van jednostavno grizodušje, koje zna i najizkvarenije ljude mučit.

Marij ne mogavši osvjedočiti se, da to nisu slikanja mašte, nastojao je, da se raztrese igrami, gostbami i drugimi zabavami i tako oblakša svoje nevolje. A sve to ne pomože. Jedva se vratio kući, i eto pojaviše se strašila, sjene, prividjanja. Mučile ga gore no ikada. Stari njegov prijatelj ipak reče mu jednom, neka ode župniku i njega za savjet upita. „Svećenici imaju, reče, njeke tajne stvari i blagoslove, kojimi se može često vrlo uspješno utažiti slična nutrnja nesjeta.“ Marij nije bio pouzdano družio ni sa župnikom ni sa ostalimi svećenici, premda je bio sa svimi uljudan i udvoran. Prepošta svoga nije doduše mrzio, nu, bio mu je prieko volje, u koliko obično svjetski ljudi nerado obće s duhovnici. Pričeka dakle njekoliko dana. Nu videći, da mu boli rastu, pečali se umnažaju, odluči, da će posjetiti svoga župnika. Dobri sluga Božji dočeka ga vrlo liepo. Razgovarajuć se s njim, sasluša sve njegove muke i jade. Poslie nastojaše dobri pastir, da ga umiri. Iztaknu, da se to pojavlja, jer ga je vanredno dirnulo, što je izgubio prijatelja. Napokon primi ga srdačno za ruku i reče: „U ostalom, dragi moj Mariju, preporučit ću vam izvrstno sredstvo, kako sudim, za vaše boli, i koje će Vam znatno pomoći!“

— Oj recite samo, što je, upotrebiti ću. Vazda sam Vas vrlo cienio, te i povjerenje napram Vam gojim.

— Za Vašeg prošlog života niste vrlo mario za vjeru. Možda su Vas i Vaši poslovi u tom priečili. Sad slušajte svoga pastira. Pripravite se, obavite dobru izpovjed, to će biti za Vaše jade izvrstan melem.

— Marija je to iznenadilo. Promieni se u

Digitized by Google

licu, pogleda oštro župnika, maši za šeširom, ustane i reče: „Gospodine prepošte, Vaš sam sluga. Tako se ne govori Mariju.“ Reče i vrlo ljutit se udalji.

Došavši kući, čudo ga opet snašlo, kad spazi list od — Valentina. Tuj mu spočituje najoštrijimi izrazi nevjerne njegove savjete i nagovore, kojimi ga spravi na put opačine i sramote. „Bezbožnimi Vašimi uputami, tako je zaključio list, upropastiste moju kuću, rinuste dragog mi roditelja prerano u grob, a iz poštena mladića učiniste galijaša.“

Ovi ukori ošinuše jur poništeni duh Marijev poput striele. Strašilo Valentinova otca pričinjalo mu se još groznije. Grizodušje, da je upropastio Valentina strašno se sad pojavi. Grozan bijaše odsele njegov život. Nije mu se ljubilo ni jelo ni pilo. Snaga ga za to brzo ostavi. Spopala ga groznica, upalila se crieva, nadošli njekakovi čirovi, sve posljedice prijašnjih griehe.

Posried tih nevolja kucnu čas, te Marij poče ozbiljnije promatrati sebe i svoje stvari. Vidio je da će čirovi po malo zahvatiti isto grlo. A i na jeziku ponikoše mnogi prištići, pa jer su počeli otjecati, pravom se bojao, da ne izgubi govor. Videći to, razumije, da je bolest jako opasna. „Biedni Marije! tako ga čuše, gdje sam sobom govori — sve će za te svršit! Tebi valja odputovat — a kamo ćeš dospjeti? Tielo će bit položeno u grob, ali duša tvoja — kamo će ona? Oj, jadan li si Marije! Oj, da si, kad je na doba bilo, mislio na taj čas, koja bi to utjeha po tebe bila!“

Moli, neka mu pruže ljekariju, al ju progutnuti ne može. Na mig udaljuju se sluge i prijatelji, ne bi li malo počinuo, ali jedva je zadriemao, već je budan, zapomaže.

„Moji dragi, govori svojim prijateljem, eto ovaj čas prikaza mi se strahovita sjena Valentinova otca. Očitova mi, da ću skoro umriet i strašnomu se sudcu predstavit. Možda je već prekasno. Ipak ću pokušat. Hajdite brzo prepoštu. Molite ga, recite mu, da je došla posljednja ura, neka čim prije dodje.“

Prepošt potrudio se svakog dana do Marija. Razpitivao je, kako mu je, ali do njegova kreveta nije došo. Bijaše zabranjeno. Kad se ono sbi, stajao je baš pri vratih od kuće, da unidje. Odmah ga odvedoše k bolestniku.

— Gospodine prepošte, reče Marij, dirnut i začudjen, što se toli brzo stvorio blizu njega. Oprostite sve uvriede, ja Vas obružih . . . . .

— Da Vam oprostim! Ne govorite o tom. Vi me nikad ne uvriediste. Uviek sam Vas ljubio, a sada ste mi osobito drag, jer mi se vanredno mili, što dozvoliste, da Vam se približim.

— Gospodine prepošte, nastavi Marij, i briznu plakat; ima li još nade, da ću se spasit?

— Dakako, dragi Marije. Božjemu milosrdju ne ima kraja. Od Njega Vam vrieme, Vaša dobra volja. On je tako uredio, da sam kod Vas, da Vam pomognem. Ne plašite se, prijateljske Vas ruke nastoje.

— Hoće li mi dragi Bog oprostiti mnoge i velike zloće?

— Dà, dragi Marije, uvjeravam Vas u ime ovoga Spasitelja, kojega Vam neizrecivu dobrotu predočuje ovo razpelo. To reče, pa mu pokaza križ, što je uviek sobom nosio, kad je naumio posjetiti koga bolestnika.

— Što mi je dakle radit?

— Dobro se izpovjedite.

— Ne mogu, odveć sam slab.

— Ne plašite se. Ja sam Vaš prepošt, ja ću Vam pomagati, a Vi jasno na moje upite odgovarajte.

Započe sv. izpovjed pomoćju revna i oduševljena duhovnog pastira. Ovaj je pitao, onaj odgovarao, a kad bi se Marij rek bi smeo ili zabunio, prepošt bi ga divnom svojom prostodušnošću osokolio, te izpitavajuć ga pomogao bi mu i odgovarat. Nu eto nevolje! Jedva započeše, a Marij vrlo oslabi, pa i jezik mu tako jako nabreknu, da je jedva jedvice mogao govoriti. Uzprkos tomu mogao je ipak, akoprem jako težko, dovršiti svoju izpovjed.

Poslie toga bude Marij znatno mirniji. Premda je vrlo patio, bijaše ipak vrlo vesela lica, kako ga nitko kroz tolike godine vidio nije. Dozva tada svoje rodjake i prijatelje, te skupivši svu svoju snagu, izusti ove posljednje rieči: „Sablažnjivao sam vas. Oprostite mi. Svoje muke i svoju smrt žrtvujem kao pokoru za svoje griehe. Oj Bože moj, zahvaljujem ti — Bože moj — milosrdje.“ Vruće je želio primiti presveto tielo i krv Gospodina našega Isusa-Krista, ali i grkljan i jezik bijahu tako nabrekli, da ga ne mogahu pričestit. Iza toga živio je još dva dana. Sviest nije niti jedan čas izgubio. Govoriti ipak nije mogao. Trpio je mnogo i težke boli. Ali bijaše posve odan i nastojao jedino, da izvrši volju božju. Prepošt osta kod njega i danju i noćju, a čim je pokušao, da se za koji časak udalji, odmah bi ga Marij

Digitized by Google

primio za ruku, i ljubeć mu ju od srca, znakovi bi javljao vruću svoju želju, neka ostane. Često bi poljubio razpelo. Kadkad bi mu se kazala koja strielovita molitvica, a on bi onda pogovarao to, kako je najbolje mogao.

Njekoliko sati prije smrti, činilo se, da je jako uzbunjen. Htjeo je govorit, ali mu nije bilo moguće. Poljubi razpelo, pogleda zatim okolo, pa jer ga rieč izdala, poče plakat. Prisutni prestraviše se. Nisu ga naime razumjeli, te će mu doniet pero i papira, da, uzmogne li, napiše, što misli. Marij pokaza, da mu je to drago. Uze pero, te poduprt od svojih prijatelja i podslonivši se rukom na ruku prepoštovu napisa ovo: „Valentine, oprosti sablazan moju. Živi kao dobar kršćanin, a kad dodje smrt, blago si ga tebi. Ja umirem razkajan. Božje milosrdje zapalo tebe i mene. Izčekujem te u vječnosti.“ Na to mu pade pero iz ruke. Nasmješi se, ko da će reći, da mu je vruća izvršena želja. Smjesti se na svom uzglavku — i tada poče smrtno hrvanje. Kan da je u nesvjesti. Prepošt okriepivši ga malo prije posljednjim pomazanjem, poda mu sada papinsko odriešenje. Dok je molio *„Podji dušo kršćanska“*, duh se Marijev razstavi od tiela, da nastupi svoj viek u vječnosti, gdje je stekao milosrdje, košto se nadamo u Gospodina Boga svoga.

Dr. Ivan Košćak.

Osam Blaženstva.

VI. Blago onim, koji su čistoga srca.

Gospodine Bože moj, ima li igdje čovjeka, koji bi bio posve čist pred Tobom? Nejako djetešce nije čisto pred licem Tvojim; Ti nalaziš ljagu čak u angjelih svojih, kud i kamo više u nama, koji smo začeti u grichu, a živimo u tielu, koje bi htjelo, da nam sapne neumrli duh kao u kakvoj kući sazdanoj od blata? Pa onda, zar nije istina, da smo prah i da ćemo se u prah pretvoriti i postati hrana crvom? Ali znam, Otče, Ti si nas stvorio čiste, pa za to hoćeš da i poslie Adamova grieha budemo čisti, i zoveš nas blaženimi, ako smo čisti! Kako to?

Ti doista znaš i vidiš da je grich i nečistoća prodrla čak do naših kosti; ali ako Ti hoćeš da nas učiniš čiste, tko da se protivi svetoj volji Tvojoj? Njeku živu želju za čistoćom osjećamo u sebi, kao nehotice. Pa ta sâma želja velika je blagodat Tvoja, Gospodine, a još je veća blagodat, što nas Ti čistom i svjetlom milošću svojom vadiš iz blata pokvarene naravi, privlačuješ k sebi, ter nam daješ da budemo dionici neizmjerne čistoće Tvoje.

Nego dopusti mi, višnji Otče, dopusti mi da proniknem nješto dublje u tu prelicpu kriepost, koju sv. pismo i svetci Tvoji u zviezde kuju i do neba uzvisuju. Što je dakle čistoća srca? Kriepost je to svakako dragocjenija od najčišćega zlata i najsjajnijih dragulja: ali za pravo što je ona? Ako se ne varam, to je vrlo tajinstvena kriepost. Kadkad ju živo želimo, ljubimo ju, osjećamo ju u sebi, blaženi smo što ju posjedujemo, a ipak gotovo ni ne znamo reći što je ona, ili ju opisujemo vrlo nesavršeno. Više nego sâmu kriepost, koja nam je gotovo nevidiva, vidimo njezin odsjev bilo u očima nedužne djece, bilo na licu stidljivih djevica, bilo na vedrom čelu svećenika, ili na cielom ponašanju kojega vjernoga sluge Tvojega. Već sâm taj odsjev dosta je, da nam srce zanese za kriepošću, koja nam se u onom odsjevu zrcali; ali uza sve to ona ostaje tajnom.

Sa svim tim, Gospodine, kriepost čistoće, ako se ne varam, nije ništa drugo nego žarka ljubav k Tebi; pa kô što svaka ljubav, tako i ova krije u sebi njeku tajnu. Ono srce, koje Tebe žarko ljubi, a u Tebi ljubi stvorove Tvoje, čisto je pred Tobom, pa prosipava poput preugodnoga mirisa po tielu i po cielom svemiru dah svoje čistoće. Usuprot ono srce, koje ljubi stvorove izvan Tebe, te ih za to neuredno ljubi, nečisto je pa riga iz sebe tmaste i mutne plame, koji užižu sjetila, okaljaju plemenštinu srca, i zasiedaju čistomu i svetomu obiteljskomu vezu. Oj blago dakle, i tri puta blago onomu, koji Te ljubi, Gospodine, te je tako čistoga srca! Kako su vedra i plemenita i nježna njegova čuvstva! Kako je uredno njegovo življenje! U koli divnom miloskladu živi on s bližnjim svojim! I mladići i starci, i djeca i djevice i gospoje — svi su nam častni, kad im je srce čisto; a svi su kaljuža i blato, kad robuju tielu i svjetskim nasladam.

Ali, o Bože srca moga, Otče nebeski, za što ne postignemo nikada bez težkih i ljutih borba ovu vedrinu, ovu plemenštinu, ovu slast čistoga srca? Tko je dakle onaj, koji zasieda srcu našemu, da

Digitized by Google

ga rine u blato? Duboke li tajne pokvarene naravi! Sâmo ovo srce i sjetila i ljubav za nasladami, dà cieli čovjek zasieda sâmu sebi, i baca se u propast. Neprijatelj ove kriepost nije izvan nas, nego je u nas samih; dovoljan je najmanji povod da se probudi, i onda kad nam se čini da je uspavan ili mrtav. Bez Tebe, o Gospodine, ne svladaše ga ni nabori na licu ni siede vlasi ni dugotrajno izkustvo. Izbjegavanje prilika, obuzdavanje sjetila, pokora, molitva, poniznost i post, — sve to u toliko pomaže našemu srcu da prevlada, u koliko nas približuje Tebi i čini dionici Tvoje jakosti. Da nam Ti, Otče, ne priskočiš u pomoć milošću i ljubavlju svojom, svaki naš napor bio bi uzaludan. Lukavi neprijatelj srca našega navaljuje na nas na sto raznih načina. Da nas nadvlada i pobiedi, sad se sakriva pod plaštem kriepostí, sad se služi jakošću, sada ljepotom, sad prirodjenom sklonošću na uživanje, sad onom kriepošću ljubavi, koja bolje nego išta drugo očituje Tebe, Gospodine, koji si vječni izvor ljubavi svemu svietu. Sve, što si Ti, Otče, stvorio za naše dobro, sve može pokvarenoj naravi našoj biti poticalom na nečistoću, ako nam Ti sâm ne dodješ u pomoć. Tko ima veće obilje Tvojih darova, taj je gotovo uviek jače napastovan, da ih izgubi i okalja nečistoćom. Oj kako je strašno i užasno bezdno to ljudsko srce!

Ova slabost srca moga i ova neprestana pogibelj, da ogreznem u kal nečistoće, dok me u jednu ruku zasramljuje, to me u drugu ruku, Gospodine, sve više potiče, da se utečem pod okrilje Tvoje i da se uzdam jedino u Tebe. Rado se sjećam, da sam već od djetinstva svoga, kad bi mi ili majka moja ili koji bogoljubni svećenik preporučivao čistoću, počeo ljubiti ovu liepu kriepost, premda nisam podpuno shvaćao što je ona. Moja majka ju ljubi, ljubi ju svećenik, za koga znam da je dobar; za što, govorah u sebi, je ne bih ljubio i ja? Pa onda, oni govorahu o njoj tako krasno i oduševljeno, pa mi se činilo gotovo nemoguće da je ne bih ljubio. Tada, a toga se radostno sjećam, moljah Ti se, Gospodine, ponizno da mi dadeš ovu milu i liepu kriepost, koju, kako mi govorahu, Ti cieniš nad svakom drugom kriepošću.

A sad se opet radujem, kad pomislim na to, da sred tako pokvarenoga svieta ima ipak i danas mnogo majka i mnogo svećenika, koji nastoje užeći mlada srca ljubavlju k svetoj čistoći. O da mogu ja riečju svojom, pokorom svojom, molitvami svojimi, suzami svojimi i uzdisaji svojimi umnožiti broj takvih majka i takvih svećenika! Daj mi, molim Te, Gospodine, tu utjehu, da smijem po istini misliti, da sam i ja bio kadkada sredstvo milosrdja Tvoga time, što sam tebi sačuvao koje srce nevino i čisto, ili ga oprao od blata nečistoće, koje ga je bilo okaljalo.

Medjutim, o premili Isuse, gledaj me ovdje, gdje ponizno klečim do nogu Tvojih pa usliši molitvu moju. Ti, koji si neizmjerno čist kao Bog, jesi bezkonačno čist i kao čovjek; Ti, koji si jedini Sin Djevice, te zrakom čistoće svoje činiš čiste Angjele, Svetce i raj, sjeti se da sam ja, po milosti tvojoj, brat tvoj, prijatelj tvoj, sin tvoj. Ja ti priznajem, koliko god želim da budem čist, koliko se god trudim i nastojim srce svoje ukrasiti ovom kriepošću, da bez tebe ne ću biti nikada čist. Dodji Ti dakle, i kraljuj u umu mojem, u pameti mojoj i u srcu mojem; dodji i vladaj opornimi sjetili mojimi; dodji i vladaj mojim žićem i bićem. Pokaži mi očito, koliko je već moguće u tom biednom svietu, ljepotu lica svoga. Daj da Te ja svakim danom sve to više ljubim. Daj da u svjetlu ljepote tvoje srce moje bude čisto i dostojno da nat vieke živi u onom vječnom kraljestvu, gdje neizmjerna Tvoja čistoća svojim svjetlom i ljubavlju i blaženstvom sve razblažuje. Amen.

Napisao *Kard. Capecelatro;* prev. *M.*

Dopis.

Gradačac mjeseca svibnja 1894.

(*Blagoslov novoga groblja.*) Prečastni Gospodine Uredniče! Molim pokorno, ustupite mi malko prostora, da slavne čitatelje naše dične „Vrhbosne," o sadanjem položaju našega Gradačca obznanim. Gradačac, ubavo mjestance, leži u plodnoj ravnici okružen čarobnimi krasnimi brežuljci, koji su zasadjeni plemenitimi stabli raznovrstnih voćakâ, osobito izvrstnom šljivom, plemenitom trešnjom i sladkom kruškom te jabukom, a pogdješto i vinovom lozom. Gradačac je gniezdo glasovitoga zmaja Bosanskoga „Husein kapetana," koji je ujekoć toliko možan i snažan bio, da je istomu Sultan-Caru u bielom Carigradu puno jada zadavao kuša-

Digitized by Google

jući sa istim, na bojnomu polju — kod Ipeka (Diolea) i na Palima više Sarajeva sreću junačku! Koga vieka i tko li je Gradačac sagradio, to se ne može jasno dokazati. Ali da Gradačac potječe iz starodrevnih vremena, vjerojatno se doznaje iz predaje pučanstva. Kako kršćani tako i Muhamedanci prepoviedaju, da poslie velikoga rata Bečkoga, kad su Turci protjerani bili iz Madjarske i Slavonije, pak kad su se u plodnu, ali za onda pustošnu Posavinu naselili, tada su Gradačac našli u šipragu bielimi lozami i vinjagami zarašćena. Ova je predaja pučanstva sasviem vjerojatna, dočim i dandanas, od sjeverne strane grada, iz strmenitoga i vrletnoga griča biele loze u tolikom obilju rastu, te se penju uz visoke zidine tja gradu na bedeme, pa od sjevera gledeć, reko bi, da je veća strana zidinâ zelenimi sagovî pokrivena i zastrieta. Još mi je istaknuti i to, da u Gradačcu, niti okolo njega, nigdje nije vidjeti kakvih starinskih spomenika, niti sarkofaga, niti nadpisâ, premda je poslije okupacije velik dio grada srušen, a i dandanas se ruši. Tako su ovih danâ srušili veliku kulu, u kojoj se je pohranjivao peksimit (dvopek kruh).

U tom ubavom mjestancu prije ne daleka vremena imadjaše jedna samo obitelj katolička svoje stalno obitavalište, pod imenom *Martina Miljak,* obće *zvanoga Odobašić,* od silnih aga Odobaša, kod kojih je Martin njegda seis (sluga) bio. Ove age Odobaše toliki su upliv, i toliku vlast kod Husein kapetana uživali, da je k njim, kad bi Huso kogagod na smrt osudio, rodbina osudjenog za pomilovanje se utjecala, pa s uspjehom. Od ovoga Miljak — Odobaše Martina, kasnije samostan Toliški 1868. odkupi miljać i kuću, te iste godine ustroji novu župu u Gradačcu, odciepiv ga od župe Tremošnice, a njekoliko selâ, kao Bare, Ledenice i Bjeljevinu od župe Garevačke, kasnije pako još i dva sela Kornicu i Čardak od iste župe priluči Gradačcu. Pomenutu kuću i miljać, kupi samostan od Martina, za 150 žutih dukata, te iste godine početkom listopada, uz dozvolu presvietloga gosp. Paskala Vuičića, vikara apost prvoga župnika ovdje postavi v. č. o. fra. Filipa Oršolića. Godine 1886. postavljen bude temeljni kamen nove crkve, koja bude god. 1888. dogotovljena. A godine 1893. v. č. o. pok. Mato Oršolić načini s pukom novi župni stan.

Nu danas je ovdje već liep broj katolika. Kroz kratko ima više od 39 obitelji katoličkih raznih narodâ i slojeva naseljenih. Ovdje ima trgovaca i svakovrstnih zanatlija. Ima Madjara, Niemaca, Hrvata, Pemaca.

Kao što je u početku bila malica katolika ovdje, tako im je mjesto za groblja bilo slabo. Ne samo što je bilo sputno i odstranjeno, nego i tako glibovito, da zimi, i kad je kišovito, nije bilo moguće mrtvoga bez velike muke i napora u groblje dopratiti. Ali premilostivi Bog, koji svekolike stvari sudbine i promjene snažno i sladko preodredjenoj si svrhi i cilju upravlja i dovadja, učini takodjer i oto, te svojim vjernikom na pomoć priteče i njihovomu u tomu pogledu teretu kraj učini! Kada se naime prošle jeseni ovdje nemila kolera pojavi, tada slavna kotarska oblast uvidivši nezgodu i tegotu biednih katolikâ, poče se svojski zauzimati i starati, da u tomu pogledu biedi katolika doskoči, i da im bolje mjesto za groblja opredieli i providi. Pa zbilja baš upravo otčinskom brižljivošću i junačkom u tom slučaju požrtvovnošću vrloga i dobroga predstojnika bijaše za neznatnu cienu kupljeno najljepše u Gradačcu mjesto *Berbero Brdo* zvano za novo groblje. Ovo je mjesto pokraj same teste, koja na Šamac ide, na čarobnom brežuljku, prema jugo-zapadu okrenuto. Izpod istog žubori ricka Gradačnica, te se u istu pod grobljem novim saljeva potočić od Ilidže. Tlo je pako tako liepo i plemenito, da mu treba nadaleko para tražit. Zemlja je žuto-vapnena pjeskulja, sa kamenom tocilašem pomješana, tako suha, da ni uz najveću povodanj ne ima vlage, niti močvarine. — Premda sam još početkom siečnja t. g. bio dobio oblast od Prečastnoga ordinarijata, da mogu blagosloviti novo groblje, ipak toga svetoga čina nisam mogao obaviti, čak do 25. travnja iste godine. Glavni uzrok tomu bješe taj, što je pomenuta oblast samo pod uvjetom data bila, *kad bude groblje ogradjeno, da se blagosovi.* Pošto je pako ovo dogradjeno, oberem za taj sv. čin dan 25. travnja, u koji pade sv. Marko Evan. koji je odvjetnik ove crkve i župe. A to sam baš upravo zato učinio, da kad je sv. Marko odvjetnik ovomjestne vojujuće crkve, neka bude takodjer zaštitnik i onoga mjesta, kamo će se postavljati tjelesa i ostanci onih dušâ, koje će se preseljivati bilo u crkvu slavodobitnu, bilo u crkvu trpeću. Jerbo kakogodj nas naša milostiva Majka vojujuća, čim se rodimo prima u svoje materinsko krilo, i goji nas hranom zdravoga nauka, pak tečajem cieloga života kriepi nas snagom sv. sakramenata, da na putu u život vječnji ne smalaksamo, tako

Digitized by Google

isto neka zemlja majka, na častnomu mjestu prima tjelesa naša, koja su bila *hram Duha svetoga,* gdje u privremenom pokoju neka očekuju slavno uskrsnuće. Medjutim licem u oči Markova otidjem na groblje te naredim sve, što se u obredniku za blagoslova novoga groblja propisuje. Sutradan na sâmo Markovo, obavivši sv. službu Božju u crkvi, poslie u obhodu puka i činovnikâ, gospoja i gospode *pjevajuć Litanije svih ss.* svečano iz crkve krenemo testom put novomu groblju. Obavivši sveti čin, svjetina se sa groblja kud tko razide, slaveći i hvaleći pridragoga Boga, a iskreno zahvaljujući sl. kotarskoj oblasti, a osobito vriednomu i revnomu predstojniku, što je tako liepo i plemenito mjesto za pokoj mrtvih providio!

fra. *Martin Vučković*
župnik.

Viestnik.

Naša domovina.

(*Tielovski obhod.*) Na *Tielovo* pjevao je presvietli gospodin nadbiskup svečanu sv. misu, poslie koje izišao je obhod sa Presvetim Čemalušom, Franje Josipa i Rudolfovom ulicom. Mnoge kuće katoličke bijahu liepo okićene pobožnimi kipovi i slikami, cvećem, upaljenimi svećami. Svetomu činu prisustvovale su gradjanske oblasti, na čelu im preuzvišeni gospodin gradjanski doglavnik, barun Hugo Kutschera, te vojničke s generalom I. Tomičićem na čelu, koji je zastupao odsutnoga poglavicu zemlje. Množtvo puka obhod je pratilo, a još više naleglo je po ulicah i po prozorih, kuda je prolazio. Naši bogoslovci pjevali su kod mise koralno uz umetke: Graduale sa Sequentiom i Offertorium u četiri grla po Koenonu. Na samom obhodu pjevali su hymne iz našega obrednika, a kod 2. i 4. postaje u četiri grla sborove: *Sacris solemniis* i *O panis angelorum.* Vrieme bijaše povoljno, red veoma dobar. Platio Bog obilato svim, koji se trudiše i žrtvovaše, da se Gospodinu što ljepša počast izkaže. — U nedjelju izišao je obhod sa Presvetim kraj povoljna vremena iz crkve sv. Vinka milosrdnih sestara.

(*Novi biskupi.*) U zadnjem konsistoriju od 18. i 21. maja prekonizovani su: dr. Juraj Posilović nadbiskup za Zagreb; dr. Josip Marčelić za Dubrovnik; Andrija Sterk za Krk i dr. Franjo Uccelini kao biskup *in partibus* (Bende) za upravitelja biskupije Kotorske.

(*Preč. o. Alojsij de Parma*), general franjevaca obaviv posao na kapitulu ostavio je našu redodržavu 26. maja, te se uputio preko Zagreba u Beč, odkle će u Italiju, gdje se sprema za generalni sastanak reda, na kom će se na skoro prviput naći na okupu sinovi sv. Franje sa svih strana svieta. Njegov pratioc: preč. o. generalni definitor fra. Augustin Zubac pošao je odavlje u Galiciju kao povjerenik generala.

(*Ambrinac Vjekoslav*), svećenik biskupije bosanske i sriemske dobivši odpust od preuzvišenoga gospodina biskupa J. J. Strossmayera, primljen je u svećenike nadbiskupije Vrhbosanske, te imenovan župnikom Sarajevskim. Pozdravljamo ga srdačnom dobrodošlicom, želeći mu obilat blagoslov s neba u težkom a zaslužnom radu, što ga je u Gospodinu već započeo.

(*Franjevački kapitul.*) Dne 21. svibnja obavljen je pod predsjedničtvom samoga generala reda kapitul redodržave Bosne srebrne, te je izabrano za novo trogodište sliedeće starješinstvo: *Fra. Stiepo Čičak,* redodržavnik; *fra. Jako Matković,* čuvar; savjetnici: *fra. Ilija Oršolić, fra Lovro Mihačević, fra. Ivo Vujičić i fra. Augustin Čengić.* Bilo sretno i na uhar glasovitoj redodržavi. — Tajnikom izabrao si je preč. o. redodržavnik *fra. Ivu Kozinovića.*

(*Promjene u nadbiskupiji.*) Na zadnjem kapitulu učinjene su sliedeće promjene: Banbrdo: fra. Andrija Buzuk; Bjelina: fra. Pavo Pavlović; Brčko: fra. Bono Oršolić; Bugojno: fra. Dominik Gojsilović; Crkvice: fra. Jako Jurić (privremeno); Dolac: fra. Filip Ljubas; Foča: fra. Joso Ilaković; Kiseljak: fra. Jako Marić; Moraučani: fra. Rafo Babić; Osova: fra. Stiepo Momčinović; Otinovci: fra. Stiepo Krešić; Pećine: fra. Ilija Gjebić; Podhum: fra. Mato Baljić; Podkraj: fra. Pavo Alaupović; Podmilačje: fra. Filip Dujmušić; Rama: fra. Jerko Vladić; Solakova Kula: fra. Pavao Kolar; Skoplje gornje: fra. Karlo Šimanović (privremeno); Suhopolje: fra. Anto Brešić; Špionica: fra. Tadija Miličić; Triešćani: fra. Ante Palinić; Ulice: fra. Luka Vidaković; Vidovice: fra. Ivo Oršolić; Zovik: fra. Augustin Oršolić; Žepče: fra. Mijo Kopić.

(*Darovi.*) Za *središnje bogoslovno sjemenište*: Njegova carska Visost prejasni nadvojvoda Albrecht prigodom svoga visokoga boravka u našem gradu: 500 for.; sabrano po biskupijah Ugarske 630 for.; njekoliki dobročinitelji po Hrvatskoj na ruke g. Iv. K. opet 700 for. Zahvaljujuć toplo svim plemenitim dobročiniteljem preporučamo im i u buduće ovu našu veliku potrebu. — *Petrov novčić:* Iv. K. 1 for.; Šivša 2 for. — Za *Sveti grob* u Jerusalemu: Ovčarevo 3 for. 84 nvč.; Dubica 2 for.; Koraće 1 for. 70 nvč.; Sivša 1 for. 50 nvč. — Za *crnce u Africi:* Dubica 2 for.; Ponievo 4 for. 40 nvč.

Digitized by Google

Rim.

(*Leon Harmel u Rimu.*) U vječnom gradu boravio je sin netom umrloga Julija Harmela, čuveni ne samo u Francezkoj, nego i daleko izvan nje „otac radnika". Sv. Otac primio ga je vanredno ljubezno. Iz Njegovih je ruku primio sv. pričest, te bio sretan kao riedko tko, da ga je sv. Otac pozvao na doručak, gdje se je Nj. Svetost o djelovanju Harmelovu vrlo pohvalno izrazila. A koliko je ta pohvala namjestnika Kristova osnovana, vidilo se na konferenciji, koju je Harmel upriličio u samostanu Uznešenja Majke Božje, kod koje su prisutna bila i tri kardinala. Pozdravljen toplo od prisutnih a na usta O. Emanuela Baillya, zahvalio je Harmel, što je ovaj sastanak udešen baš na petdesetgodišnji dan, kada su se u istoj ovoj palači sastali bili kardinal Mastai i nadbiskup Perugie, Pio IX. i Leo XIII. Ocrtao je za tim upliv lista *La Groix* (*Križ*) na radnike, kod kojih širi nauku Leona XIII.: tješi ih, poučaje, vraća dušu svakomu, koji ju je izgubio bio, zaroniv u tvar, zagreznuv u nećudorednost. Iztaknuo je za tim, kako kod njegovih radnika u „Val des Bois" upliva propelo, pa prešao da ocrta, kojim je načinom on počeo u svom djelokrugu da rješava radničko pitanje. Polje, na kom je on raditi počeo, bijaše veliki njegov rudnik u Val-des Bois, gdje radi oko 700 radnika. On je odlučio, da se zauzme najprije za dušu svojih radnikâ, da im u srce stavi nješto, što će ih dignuti nad njih same, nad slaboće družtvenoga im položaja. On je odlučio, da od svojih radnika načini kršćane, više nego ljude, uvjeren, da se radnici uglibe toli često u zemlju, jer ne ima muževnosti, značaja, žilavosti, jednom riečju duše. Velika bijaše to zadaća: vratiti dušu stvorovom, koji izgubili bijahu osjećaj za to i praktično poznavanje Boga. To je izvesti mogla samo ludost Križa. U kraju, gdje je rudnik Harmelov, još su 23 druga, od kojih se 1861. ništa razlikovao nije njegov. Radnici ne bijahu doduše pogani, nu na kršćanski život nitko ni pomišljao nije. Dugo je Harmel molio i trudio se, dok je našao trojicu, koji odlučiše, da će noćju poći u Reims, jer se danju ufali nisu, te tu izmiriti se s Bogom. Ova trojica, nješto hrabriji kašnje, dvie su godine vršili apostolsko poslanstvo medju svojom braćom, nu bez uspjeha, pače bilo se bojati, da će medju njimi biti Juda. Harmel nije klonuo duhom. Napokon obraćenja zaredaše, pače učestaše, a uviek uslied djelovanja radnikâ samih. S radnici mislio je Harmel da će najprije obratiti radnike. On je hotio, da obraćenje bude njihovo djelo, da tu ne sudjeluje drugi učitelj van Bog i njihova savjest. U tu svrhu ustrojene su zadruge za razne dobe: za djecu, mladiće, muževe, pa iz jedne prelaze apostoli u druge. Tako se došlo u „Val-des Bois" do kapele, sagradjene dobrotom kardinala u Reimsu, u koju se danas okuplja svake nedjelje do 1400 radnika, a podieli se do 20.000 pričesti na godinu. U duši ovako uredjenoj niče najnježnije i najljepše cvieće pobožnosti. Zadruge i sborovi medju radnici prikrivaju, poljepšavaju najljepšim i najsladjim cvićem, što u duši kršćanskoj niknuti može, položaj njihov; njihov duh dižu k višim nazorom. A kako se ova ljepota duše pokazuje u svakoj prigodi života, tako prosjajuje osobito na samrti radnika u „Val-des Bois." Osjećaj o nadnaravnom toli je živ, te je to često pravi svečani dan, Ovo su uspjesi prvoga diela Harmelova rada: da podigne dušu radnikâ. Ali je on polučio uz to i druge krasne uspjehe glede materijalne im poboljšice i glede družtvenoga dostojanstva. Ljubav k Bogu bijaše temelj i osnov njegovomu daljniemu, radu, o kom ćemo izviestiti budući put.

Francezka.

(*Jeanne d' Arc.*) Štiocem našim mislimo da nećemo dotužiti, podsiećajući ih opet i opet na vanredan ovaj pojav u povjesti narodâ, u kom i mi mogli bismo naći dosta pouke za sebe. Evo im danas liepih misli biskupa *Angoulemskoga,* koje je upravio svojim vjernikom povodom odluke sv. stolice, neka se opet povede razprava, da se Ivana proglasi blaženom: Vanredan je i tajinstven lik Ivane d' Arc! Nješto osobita je taj lik u povjesti narodâ, pred kim bliede i oni, što ih pjevaju naše svete knjige. Lik, koji je stvoren, da uvršten bude u svetce, te koji nas ponosne čini, jer kad o njoj govorimo, možemo kazati: „Ne, ne, ne ima naroda tako velika, kako je naš, za koji bi se Bog tako zauzimao, kako se je zauzimao za nas." I doista, koji se može dičiti, da imade takovu izbaviteljicu!.. Kada čitamo njezin čudesni život, ne znam, kakovi trnci prolaze tvojimi žilami, tako je Ivana izvan svakoga dosega redovite povjesti. Do suza si dirnut, kada vidiš malešnu ovu pastiricu Domremysku, gdje čudesa čini, koja unapried točno kazuje, koja ne znajući čitati i pisati, jednim pogledom suzbija osnove zapovjednika najizkusnijih. Kada posjetiš kuću, gdje je rodjena, unilaziš kao u svetište, tako joj je njezin boravak dao nješto nadnaravna. Eto nizka sobica, u kojoj je stanovala sedamnaest godina; eto njezin maleni prozorčić, kroz koji vidiš prozor stare crkve, kamo je ona toli često dolazila. S postelje svoje vidjela je svjetlucanje uljenice, što ju je sjećalo na prisutnost Boga, čij glasonoša imala je ona da bude. Do nje je malena bašća, gdje je začula prve pozdrave. Bijaše joj četrnaest godina. Čula je: „Ivano, djevice i kćeri Božja, budi vazda čista, polazi u crkvu; uzdaj se u Gospodina. Ivano, ti moraš ići u Francezku." „Ti moraš ići u Francezku. Valja spasiti Francezku. Ti ćeš ju jedina spasiti." To joj bijaše zadaća. Glas s neba dozivao joj je to kroz tri godine i nukao ju, da izvrši odluke Božje. Sa svih strana samo su težkoće i zaprjeke; nu ona će pobjedonosno izaći iz svih neprilikâ, koje će nastati s nerazboritosti ili slaboće ljudske. Božjemu pozivu

Digitized by Google

ona se odazvati mora. . . Moram otići, kaže ona, „s pomoćju i bez nje; makar izgubila noge do koljena! Nitko do mene ne može opet osvojiti kraljestvo Francezko, prem bi ja volila, da čuvam stado otca moga, da pomažem majku svoju i s njom predem. Nu Bog to hoće.“ Da, siromašno diete, Bog to hoće. On hoće, da Francezku vratiš njoj samoj. Čuj što ti kaže: „Hajde, kćeri Božja, hajde, hajde, ja ću ti biti pomoć.“ Svuda oživljuje srčanost. Nesretni Karlo VII. izlazi iz svoje tromosti i neodlučnosti. Orleans je spašen. Vitezi postaju odvažniji, vojnici ti se pokoravaju kao angjelu s neba. Orleans, zadnje utočište Francezke, junački grad sa svoje obrane, u slavju će te pozdraviti. Hajde. Oh, kako ju rado slušaju, kad veli: „Jašite bez straha, nećemo mi u bieg, nego englezi. Kad bi oni bili u oblacih, mi bismo ih stigli. Moji mi glasovi zajamčuju, da su oni naši, a da će pobjeda stajati Francezku malo krvi.“ Kako ona ljubi i štedi krv Francezke! Plače, kad vidi gdje teče. U njezinoj duši dvie su velike ljubavi: ljubav k Bogu, na njenoj bieloj zastavi sjaje se ime Isusa i Marije; ljubav k Francezkoj, koju mora osloboditi od neprijateljâ. Često dio noći ostaje u molitvi, a život njezin toli je čist, toli trapljen i svet, da joj se vojnici i pük njekim načinom klanjaju, što povrjedjuje njezinu poniznost. Bog je očevidno s njom. Za to je u one dvie godine, od 13. februara 1429. do 31. maja 1431. toliko velikih djela, slave i pobjedâ; ali takodjer kušnjâ, za tim dolazi patnja pa napokon mučeničtvo. Djevica toli pobožna i hrabra, imati će takodjer po primjeru svoga božanskoga Učitelja, svoje težke patnje, svoju kalvariju i muku; a s lomače njezine, njegovo se ime s usta njezinih vije uz veliki uzklik, kada izdiše veliku svoju dušu. Ona je pobiedila, ali treba krvi, da se dobi oproštenje. Neumoljiv je zakon: ne ima oproštenja, dok se ne prolije krv. A treba čiste krvi, da se izpere niz grieha onoga naroda, što ga je Bog po njoj hotio spasiti. Ona je to unapried ćutila. Njezini glasovi rekoše joj jednoga dana: „Prije sv. Ivana, Ivano, ti ćeš biti uhvaćena. Bog to takodjer hoće. Ne daj, da malakšeš. Klanjaj se njegovim odlukam. Uzdaj se u njegovo milosrdje.“ A malo za tim reče ona: „Prodaše me. Ja ću biti predana. Smrt je moja blizu.“ Bijaše joj 19 godina. A ipak ona je želila, da ostavi oružje, vrati se k otcu i majci, da čuva ovce sa svojom sestrom i s braćom, koji bi ju toli rado opet vidjeli. Ali ne, tako neće biti. Ona neće više vidjeti svoje ubavo seoce, ni zelenih mu livada, ni stare crkve u Domremy, ni blieda svjetla uljenice, što je odsievalo kroz njezin maleni prozorčić, ni drva kraj kojega su joj tolikoputa govorili sveti. Hajde, hajde sada, kćeri Božja, ne k pobjedi, nego k lomači, prošav kroz grozote suda, sastavljena od neprijateljâ Francezke i Crkve. Ti si prizvala na Papu proti njihovoj sablažnjivoj osudi. Dobro si učinila. Ohrabri se, jedan će Papa proslaviti tvoje ime. Poslie drugi Papa, veći, proglasiti će te častnom, dok te ne uzvisi i ne stavi pobjedonosno na naše oltare . . .

(*Kršćanski radnički sastanak.*) U Reimsu prirediše ljetos o Duhovih kršćanski demokrati drugi svoj sastanak, koji je bio u istinu, kako i onaj 1893., što mu ime kaže: radnički i kršćanski. Iztaknuo je to u svom govoru Robert, zanatom bravar. Zahvalio je Bogu, što je uspjeh prvoga sastanka osokolio duhove. U buduće, reče, moći ćemo se dati na plodan rad; naše osjećanje može polučiti praktičnih uspjeha te razsvietliti velika pitanja socialna. Ne treba se čuditi, što se oko radnika kupi svećenstvo, zastupnici visokih krugova, koji nam donose dragocjenu pomoć svoga znanja i svoga izkustva, što je nam neobhodno potrebno. Kad imademo ovakove savjetnike uza se, ne može nitko ni pomisliti, da ćemo poći stranputicom ili zaključiti štogod nespretna ili pogibeljna. Za to je govornik toplo u ime sabranih radnika zahvalio ovim pravim prijateljem puka, koji se dostojaše, da sjednu s radnici zajedno u klupe, te s njimi zajedno kao braća razpravljaju. Osobitu pako hvalu izriče veledušnomu kršćaninu, komu većom stranom valja pripisati ovaj sastanak, jer ga je on pripravljao uz velike žrtve i neizcrpivu požrtvovnost, onomu, koga otcem radnika zovu, Leonu Harmelu. Ni najveća strast neće moći, da sastanak smatra prevratnim i demagoškim, kad je u njem tako odlično zastupano svećenstvo uz više krugove. Za tim Robert odgovara odlučno onim, koji radnikom poriču pravo, da razpravljaju o prilikah stališa svoga. Jedni nas, reče on, odbijaju s njekim nezadovoljstvom, kan da nam prezirno govore: Šuti neznalice! Bez dvojbe, radnik ne ima znanja kao onaj, koji je svršio sveučilište; nu on ima praktično znanje; on je u životu naučio pravo poznavati stvari; nije mu do praznih rečenica, nego hoće uspjeha; valja ga dakle saslušati, kada se radi o socijalnih pitanjih, koja se njega tiču više nego ikoga drugoga, jer su to za nj pitanja na život ili smrt. Crta za tim govornik, kakav duh treba da vlada medju učestnici sastanka. Mi ćemo stati na kršćansko stanovište, da proučimo pitanja, koja su nam stavljena. Mi ćemo tražiti u nauci crkve i u okružnicah Leona XIII. riešenje socijalnoga pitanja. Mnogi ga traže drugdje, te odbacuju kao stranačku nauku Crkve. Mi mislimo, da bi za nas bilo posve nerazborito, kad ne bi posluhnuli jaki ovaj glas, što se čuje po cielom svietu i koji progovara u ime najvećega moralne vlasti na svietu. Naš sastanak pokazati će, da pravo kršćansko, bolje nego nauke prevratne, može služiti kao temeljni kamen družtva, obitelji, i u obće svake ustanove; da individualisam, što su ga stvorili naši zakoni, neobuzdana utakmica, borba glavnice i rada moraju prestati, kada se osnuju zadruge po obrtih, vieća kojim će vlada dati veću slobodu i prava; da radnik mora u ovih zadrugah i u djelih, što ih one ustrajaju, tražiti blagostanje, na koje imade pravo, više nego li u zahtjevih, koji

Digitized by Google

su isto tako protivni razboritosti kaošto i pravednosti te pravomu bratinstvu. . . S gledišta dakle kršćanskoga proučavati će sastanak pitanja, koja se danas nameću u svietu rada. Hoće li se time pokazati izključnim? Nipošto, odgovara predsjednik. Na sastanak kao i u Družtvo za nauke socijalne pozivamo sve ljude dobre volje, bili oni ma kojega mnienja, ma koje stranke; vrata ovoga zakloništa širom su im otvorena; biti će primljeni kao braća, koju ujedinjuje zajednica rada i patnjâ, te koji ne smiju nerazboritim neskladom da otežčaju teret, što je na njih! Velika ova snošljivost, koja je dio našega programa, ova bratska ruka, što ju pružamo svim čestitim radnikom, mogla je zavesti mnienje o nama i o naših zasadah. Stare sveze mnogih medju nami, osobno prijateljstvo, što su ga uzčuvali, njeki su dovoljnim držali, da dvoje, jesmo li čvrsti u osvjedočenju, pa da nas sumnjiče kao socijaliste ili radi drugih socijalnih zabluda. Ja mislim, nastavi Robert, da nije potrebe te se izvinjujemo, ni ja, ni moji drugovi; ja za sebe ne osjećam ni potrebe ni želje. Tvrdim samo, da ćemo mi ovdje razvijati samo jednu nauku, kakova se nalazi u spisih papinskih; tu smo našli istinu, amo pozivljemo braću našu, neka je traže. Usljed toga mi nećemo dopustit nikomu, da dvoji o našoj besjedi. Robert je završio svoju liepu besjedu ovako: Znamenita ova pitanja i druga, koja su s njimi u savezu, čine veličanstven program, što ga imadosmo zajedno da razvijamo. Ne može li to potaknuti i razgrijati plemenite duše i veledušna srca? Naša socijalna sgrada uzdrmana je; treba ju ne samo učvrstiti, nego ju dobrim dielom popraviti. Budimo radnici kod toga djela družtvenoga popravka; a kada se rastanemo, moći ćemo dati sami sebi svjedočanstvo, da smo si stekli zaslugâ za vjeru i za domovinu.

Njemačka.

(*† Schlözer A.*) U Berlinu preminuo je 13. maja ovaj muž, koji je u poviesti kulturnoga boja igrao znamenutu ulogu. Izučen u školi Lutera, Hegela, Momsena i Bismarka bijaše on i osobita pojava. Sila i uspjeh, to bijaše njemu nada sve. Poznavajući ga dobro u dušu, znajući, da će on znati upotrebiti svaku sgodu, da poluči kakove uspjehe, makar i uz povrjedu načela, Bismark ga je poslao u Rim, mjesto veoma težko. Tu je on boravio od 1882—1892. Do godine 1886. bijaše borba diplomatička medju Rimom i Friedrichsruhe. Bismark je hotio mir, a da ništa ne napusti. Leo XIII., hotio je mir, a da ništa ne žrtvuje. Jednom pričini se Bismarck, da se ljuti: Napisao je članak, gdje objeduje Leona., da ne ljubi iskreno mir, van samo na oko. Poviest će medjutim jednom pokazati, koliku je uztrpljivost, vještinu uz veliku uztrajnost pokazao Leo XIII., da dodje do cilja. I došao je do njega. Tu je radio Schlözer u ime svoga učitelja vještinom modernoga diplomate. Kažu, da je ostavio dnevnik. Biti će u njem zanimivih sgoda iz one dobe toli žalostne po državu i crkvu. Kada je upliv Bismarckov pao, te se on povukao u mir, ne bijaše ni Schlözeru više obstanka u Rimu. Od godine 1892. živio je u miru.

Prosvjeta.

— *Opća metafizika ili Ontologija.* Napisao dr. Ante Bauer, sveučilišni profesor. S dopuštenjem duhovne oblasti. U Zagrebu: Tiskara i litografija C. Albrechta. 1894. Ciena knjižarska 1 for. 50 nov. Klerici i redovnici dobivaju je kod pisca za 1 for., a svećenici *erga absolvenda sacra.* Marljivi profesor obradio je ovdje težka pitanja metafizička lahkim, vrlo razumljivim načinom. Držao se je, kako je i naravno angjeoskoga učitelja i njegovih danas najboljih tumača. Kako u svih svojih dosadašnjih liepih radnjah, tako je i ovdje pisac pokazao, da je vrlo vješt duhu hrvatskoga jezika. Knjiga je namienjena u prvom redu slušateljem g. profesora, ali će ju svatko s korišću uzeti u ruke, tko hoće, da proučava pitanja filosofska. Preporučamo ju najtoplije.

— Nakladom sveučilištne knjižare Franje Suppana (Rob. Ferd. Auer) u Zagrebu izišao je i II. svezak *Propovijedi za sv. nedjelje i blagdane* od marljivoga pisca dra. Martina Štiglića. U ovom 2. svezku su propoviedi za blagdane. Ciena je ovomu svezku 1 for. 30 nov; u platno vezanu 1 for. 60 nov., a poštarina 10 novč. Tko naruči oba svezka na jedanput plati poštarine za oba svezka 15 novč. Razproda li nakladnik toliko ovih *Propovijedi,* da mu se troškovi bar donjekle namire, izdati će do godine od istoga pisca *Propovijedi za razne prigode.*

— *Ljubav k presv. Srcu Isusovu.* Liepoj ovoj knjižici, ukusno uvezanoj snižena je sada za njeko vrieme ciena, te se može dobiti za 90, 60 ili 50 novč. u nadbiskupskoj kancelariji u Sarajevu, kamo se neka izravno obrati svaki, tko si ju želi nabaviti.

— Prof. *Gutberlet-a* filosofija doštapmana je u 2. izdanju, koje je veoma pomnožano i izpravljeno. Najviše promjena ima u zadnjem svezku, koji razpravlja o naravnoj filosofiji. Uzeti su najme u obzir i najnoviji posljedci prirodnih znanostî, te je prema tomu valjalo njeke prijašnje odsjeke bitno promieniti i proširiti. Usljed toga je ovaj svezak obsegom još jedanput toliki, koliki bijaše u 1. izdanje (176 i 316 strana).

SADRŽAJ: *Duhovi* (hymna Alexandra Manzoni, pr. A. B. Jagar). — *Vjera.* — *Valentin ili preprečeno zvanje* (pripovieda Don Bosco). — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Dopis.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI I HERCEGOVINI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU

CIENA: 3 F. 50 N NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 12. | U Sarajevu 15. lipnja 1894. | God. VIII.

Vjera.

4. Posebni razlozi, s kojih vjera pada.

14. S velikom se hladnokrvnošću dan danas grieši *patvorenjem* mal ne svega, što čovjek treba bilo za svoje uzdržavanje, bilo pače i za zdravlje. Ta činjenica dokazuje, da se na Boga posve ništa ne misli; posljedica joj je pako, da se osjećaj vjerski do mala posve izgubi. U doba, kada je vjera bila živa, taj bi se zločin riedko kada pojavljivao, a zakon bi ga veoma oštro kaznio. Danas to nije riedko. Patvori se mal ne obćenito i svuda. Jedva bi mogao naći tvar nepatvorenu. Ima i omašnih rječnika, u kojih će ljudi bez savjesti naučiti, kako će patvoriti. Tvari njekoć bez vriednosti, koje su tek rabile kod patvorenja, danas su dragocjene, pa i njih naučiše već patvoriti. Na raznih izložbah bijaše i stroj za patvorenje, pa se vlastnici natjecali, da radi njih nagradjeni budu. Uz zaborav na Boga, mnogo je k tomu dopriniela griešna pohlepa, neobuzdana utakmica, pa posve nedostatno zakonodavstvo, koje to smatra jedva prekršajem. A ima u tom krivnje i u pučanstvu samom, koje glede mnogih tvarî i želi da kupi patvorene uz sniženu cienu, pa će i prigovoriti vlasti, koja kadkada nješto oštrije mjere proti tomu poduzme. Po vjeru pako mora to roditi kobnimi posljedicami. Tko učini zlo, ma i od slaboće ljudske, boji se svjetla već po naravi; uklanja mu se, jer mu pokazuje pogrješku njegovu, te hoće da uzbudi u njem grizodušje, česa on ne voli. Nu tko zlo učini posve znatice, promišljeno, mora svjetlo upravo odbacivati, mrziti ga, rat mu naviestiti. Evo, zašto griesi, što se hladnokrvno čine, dovode do nevjere. Svaki korak na putu patvorenja jest korak iz kršćanstva. Kada se sjetimo, da je danas tih koraka bez broja, onda ćemo razumiti, zašto je danas toliko ljudi bez vjere.

15. Zakon o *nemrsitbi* i *postu* skoro je tako star kako i sviet, a osnov mu je bio vazda dobrobit čovjeka i družtva. Bog je zabranio Nou i djeci njegovoj, da se hrane krvlju, jer bi to čovjeka moglo učiniti okrutnim. Mojsij je zabranio meso nečistih životinja, jer je bilo nezdravo koli po sebi toli radi podneblja, pa je moglo biti povod težkoj bolesti, kao gubi ili trakavici. Svećenikom bijaše zabranjeno piti vina, doklegod bi službu činili u hramu, da kod svetih obreda uzčuvaju posve bistar um. Kako stari tako i novi zavjet često hvali i preporuča post kao spasonosnu trapnju, milu Bogu i veoma zaslužnu. Isus je kazao, da se postom izgone djavoli i pogrješke; hotio je sam da posti četrdeset dana u početku javnoga svoga djelovanja; po njegovu primjeru apostoli su se postom i mo-

Digitized by Google

litvom pripravljali za dičnu svoju službu. Trapnja duha i tiela zahtjev je i bitna kriepost kršćanstva.

Crkva koja mudro tumači prava Božja, a potrebe i koristi čovjekove, želeći jedino da duša zadrži prevlast nad tielom, da duh ne bude podjarmljen puti, da biće duhovno ne bude iztisnuto od bića tvarnoga, uredila je vrlo blago kršćansko trapljenje, ustanovivši nemrsitbu na njeke dane u nedjelji, pa post i nemrsitbu u kvatre i kroz korizmu i njeke druge pojedine dane tečajem godine.

a) Čovjek je bolestan, u njem se i moralno i fisično javlja smrt na svaku ruku. A bolestniku što je nuždnije nego li umjeren način u hrani. Čovjek je borilac u strašnoj borbi, u kojoj se radi o vječnosti. Ali će borilac pobiediti samo uz neobhodni uvjet, da mu umjerenost dade snage.

b) Odredbe crkvene o nemrsitbi i postu podkrjepljuju i razlozi zdravstveni. Liečnici broje mnoge bolesti, što nastaju, kada se tko hrani izključivo jako hranivimi jestvinami, kaošto je meso. Jestvine postne da su s mnogo razloga koristne. Uvjet zdrave hrane jest, da bude različita, za to je vrlo zdravo, ako tko jednom ili dvaput u tjednu ne jede mesa. Liečnici složno tvrde, da proljeće, kada se sve u naravi budi, i na čovjeka djeluje. Tada krv življe kola, pa može biti vrlo ubitačno, ako se podaje tielu još vrlo hranovih jestvina. Isto je tako u kvatre. Nemrsne pako jestvine tada su vrlo zdrave, te je zakon crkveni prema tomu posve u skladu i s potrebom naravi ljudske.

c) Iz gospodarstvenih razloga opravdan je ovaj zakon, pa bi to svatko priznao, kad bi se oslobodio predsuda proti vjeri. Meso biti će vazda skupo, a kad bi moralo biti nuždna hrana za svakoga, ciena bi mu bila ogromna. Ali ono nije nuždno, van kad u posve kratko vrieme valja obaviti vrlo mučan posao. Kako upliviše na zdravlje meso, a kako hrana biljevna, moglo bi nas poučiti i svakogodišnje novačenje, koje pokazuje, da je najviše nesposobnjaka medju djecom iz grada, gdje se hrane mal ne izključivo mesom. A i to dobro ima zakon o postu i nemrsitbi, što podupire razne obrte, koji bi bez njih zahirili, kao ribogojstvo.

d) Nu kraj svega toga, mi treba da najviše pazimo na glas crkve, naše majke. Ona zapovieda post i nemrsitbu za svoju djecu, kad ne ima važnih, zakonitih razloga, te budu od toga oprošteni. Ona ima pravo, da od nas taj posluh traži, jer božanski utemeljitelj kazao je: tko nju ne sluša, tko se njoj ne pokorava, taj je grješnik, kao poganin. A nije težko ovu zapovied vršiti. Tko ju krši ne čini to od nagle, žestoke strasti. Krši li ju, onda ju krši hladnokrvno. Usljed toga svaki prekršaj biti će nov korak ili u bježanju od svjetla ili u mržnji na nj. Tim se pako naravno vjera umanjuje. A koliki su u naše doba, koji ništa ne mare za zapoviedi ovako mudre! Ne čudi se dakle nitko, da je vjera riedka.

e) Pa to je malenkost, kažu nam, čemu da se radi toga uznemirujemo? Malenkost! Pa baš to je razlog više, da slušaš! S malo truda izvršit ćeš zapovied. Naaman hoće ljutit da ode, jer Elisej nije ni iz sobe izišao, nego mu samo po svom slugi poručio, neka ide i sedam se puta okupa u Jordanu, pa će biti čist od gube. Nu srećom ga umire sluge njegove ovim naravnim razmatranjem: Kad bi ti prorok naredio bio i težu stvar, trebalo bi da ju učiniš. Tim više pako treba da slušaš, kad traži stvar tako neznatnu. I Naaman je pošao na Jordan, sedam se je puta okupao, te je izišao čist od gube kao novorodjeno diete.

Malenkost je to! A ipak je Eleasar volio slavno umrieti nego sramotno živiti kao izdajica svoje vjere, pa jesti meso. A sav bies Antiohov nije mogao isto takovu nevjeru zapovjediti dičnoj majci Makabejaca i djeci njezinoj.

f) Ljudi slabe vjere, koji misle, da ne imaju snage, te bi tu zapovied vršili, neka se sjete na poviest Danielovu. Vjeri svojih otaca odan, nije on nikako hotio, da blaguje jestvine i pije vino sa stola kraljeva, kad je znao, da je prikazano bilo idolom. A kad se nadstojnik bojao, da ne omršavi, što bi kralja ozlovoljilo, odgovori Daniel, neka kuša samo deset dana. I pokus je uspio. Nakon deset dana, prem su se mladići hranili samo bilinskimi jestvinami, lice im bijaše svježe, zdravo. Tako se mi često plašimo, na svoju se slabost obaziramo, te zaslužujemo, da se i nas zapita: Slabiću u vjeri, zašto si dvojio?

g) Ne kalja čovjeka, što ulazi u usta, nego što iz usta izlazi. Ovom doskočicom hoće gdjekada da se umire. A ne slute, da hule Gospodina, kada njegove rieči tumače u ovom predmetu na svoju korist. Kako valja tumačiti rieči božanskoga zakonoše, to valja da čujem crkvu, a ne ljude, koji do zakona Božjega u životu svojem ništa ne drže. Ne, ne kalja srce materijalna hrana, ali ga kalja neposluh prema zakonu Božjemu. Liep i dobar bijaše plod znanja dobra i zla, ali bijaše zabra-

Digitized by Google

njen; postao je za čovjeka tvarno i duševno smrtonosni otrov.

h) Još su smjeli, pa nas se sjećaju na rieči Spasiteljeve, koje je kazao apostolom: *Jedite, što pred vas iznesu.* Rieči te znače: Ne tražite odviše, ne budite sitni, nego zadovoljni budite s onim, što vam dadu. Apostoli bijahu siromašni; možda ih je Gospodin ovlastio, kao siromahe, neka jedu, što dobe u ruke. Tako je shvatila sveta crkva rieči božanskoga učitelja.

16. Griesi, što se čine hladnokrvno, našli su već ulaz i u niže slojeve družtva ljudskoga, da i njim otmu vjeru, jedino jamstvo, da ostanu čestiti, najmoćnije poticalo da slušaju, a najjaču utjehu u težkih kušnjah njihova stališa. Bilo je zla, o kom ćemo govoriti, možda vazda, ali u onolikoj mjeri, kako danas, i tako obćenito nije ga bilo. Razumijemo da služinčad, stranom od pohlepe, taštine, a stranom i od strasti, ukrade štogod. Toga bijaše a i biti će vazda. Kradja je to kao i druge, ali ju zakon ipak strože kazni, jer je zloraba povjerenja. Ali ima još nješto, što se čini bez strasti, promišljeno, hladnokrvno. Malene su stvari, čine se polagano, jedna za drugom, te u to strast ne upliviše. To je više stanje nego čin kradje. S jedne strane trgovci, da privabe služinčad, kod svačesa, što kupe, popuste, njoj na korist, nješto, ili daju postotke, kojih gospodarom dali ne bi. S druge strane služinčad opet zahtieva sebi na korist njeke popuste, prieteći se, da će ići kupovati drugamo. Kadkada opet služinčad sama povisi za njekoliko postotaka cienu predmeta, što ga je kupila. Danas je ovakov nedopušten postupak postao kao druga narav. Ali je to prava kradja, što se čini hladne krvi, vrlo je griešna, pa podkapa ne samo čestitost, nego i vjeru služinčadi. Na oko je to malenkost; pa će se tkogod i čuditi, da to ovdje spominjemo. Nu u sebi je to velika stvar, te pravi bič modernoga družtva. Na žalost mnogi slojevi družtveni ovo i podupiru. Podupiru trgovci, davajući svojim mušterijam i darove višeputa kroz godinu. Podupiru ekonomisti, koji nepromišljeno hvale služinčad, kad donosi u štedione uložke dvaput veće, nego li im dopušta plaća. Podupiru gospodari sami, koji službi svojoj daju očevidno nedostatnu plaću, pa ju tako i mućke ovlaštuju, da se naknadi sama. Zlorabu ovu ne valja trpiti, jer će s nje nadoći kobne posljedice najprije na gospodare. Pane li ćudorednost i poštenje u ovom tako nuždnom stališu, neće se moći skoro naći vjerne službe, pa će gospodari morati da se služe sami.

17. Najteži grieh, što se danas hladnokrvno čini, jest povrjeda zakona, koji uredjuje odnošaj ženitbenih drugova. Živinska strast, kojoj premnogi dadoše mah, hoće da si udovolji, a da ne bude posljedicâ, za koje je Bog svezu ženitbenu ustanovio. Usljed toga u vieku, kada je ugasla vjera, a samoljublje preotelo mah, kako u ženitbi tako izvan nje, ušla je u običaj njeka griešna opreznost u obćenju, koja je prava rak-rana, što izgriza već srce modernoga družtva.

Osnov ovoj činjenici samo je nevjera. Čovjek koji ne vjeruje i ne ufa u Boga, računa samo na svoju snagu, pa je s toga brojna obitelj za njega teret prevelik, strašilo, koje ga svuda progoni. On neće, da mu se baština dieli medju mnogu djecu, pa da panu s onoga družtvenoga položaja, što no im ga zajamčuje čin njegov i imetak. A žena je često zli angjeo muža, jer duši, koja ne poznaje više što je kršćanska samozataja, odviše su težke dužnosti materinske, pa nisu u skladu sa zahtjevi svieta.

Koli drugčije uči vjera. Djeca su baština Gospodinova, znak i pečat njegova blagoslova, nagrada krieposti i plod utrobe. Od Boga očekuje vjera kako veliku obitelj tako i blagostanje. Zato je Bog razplod roda ljudskoga podvrgao mudrim zakonom. Prema tomu, kada se pazi na zakone naravi i vjere radja se više mužke nego ženske djece u razmjeru: 22 : 21 ili 17 : 16. Tako je prosječni broj djece za ženitbu 4 do 5. To je posve u skladu sa zakoni umiranja, pa je zajamčeno, da će pučanstvo rasti vazda blagotvorno. Ovo je i posve u skladu sa zahtjevi srca muža i žene. Kada se ljubav otčinska, a još više materinska, ima da proširi na troje ili četvero djece, obično je savršeno uredjena. Nu kada se izlieva samo na jedno ili na dvoje djece, vrlo se je bojati, da će biti pretjerana. Takova neuredna ljubav ne oživljuje djeteta, nego ga gubi, a diete opet nesreća je otca i majke, koji su mu izigrali budućnost svojom nerazboritom i griešnom opreznošću. Eto odkle dolazi, te su danas tolika djeca na sramotu svojih roditeljâ i tjeraju ih u sdvojnost. A s druge opet strane, kako se u žalostnom razmjeru pojavljuje kobna činjenica, te se ženitbeni drugovi boje otčinstva i materinstva.

Promatramo li pomnjivo zakone umiranja, viditi ćemo, da onaj, tko ima troje ili četvero djece

Digitized by Google

može biti moralno siguran, da će jedno od njih obraniti od tolikih pogibelji, što mu životu priete, te ga na noge podići. A roditelji, koji se opiru volji Božjoj, koji se oglušuju glasu naravi, skoro se nefaljeno izlažu pogibelji, te će gledati, kako im smrt otima diete, što je imalo da bude njihova čast, njihova radost, a često i njihova podpora. Koli je tada žalostan taj manjak djece, osobito kada tko mora te kaže, da je sam kriv, što je djecu izgubio.

U našem vieku materialističnom, ideal je, imati dvoje djece: sina i kćer! Nu to, što je čovjeku, koji se drži ove kobne opreznosti, najveća sreća, uzrok je boli čovjeku, koji ima vjeru, jer se boji, da je to znak, te ga je providnost Božja ostavila, ili ga bar izvrgla velikoj tjeskobi. I kad bi to postalo obćim pravilom, skoro bi bio i kraj rodu ljudskomu. Usuprot brojna obitelj, gdje vlada Bog i vjera već je i na ovoj dolini suzâ kao raj, obilati izvor čiste i trajne radosti.

Prijatelji ove kobne opreznosti iznose vazda kao strašilo, da je napredovanje čovječavstva bez toga pogibeljno, te da mu valja i tim stati na put. Nu to je nauka bezbožna, jer je Bog rekao čovjeku, neka raste i umnoži se. Ona je i proti izkustvu, jer kako već gori spomenusmo, poprječno na ženitbu ide četvero do petero djece. Protivi se i razumu, jer je doista nerazumno, veseliti se svakomu prirastu i kod nerazumnih životinja, a jedino se bojati, da se rodi čovjek!

Ta nauka kaošto nije čovječna, tako nije ni kršćanska. Kršćanstvo i apostoli naobrazbe po evangjelju poznavali su hiljaduputa bolje narav ljudsku, nego filosofi, ekonomisti, filantropi. A poznato je, što o tom piše Korinćanom sv. Pavao (gl. 7, red. 3—6).

Uzmemo li sve ovo na oko uviditi ćemo, da je ova nesretna opreznost:

a) Napadaj proti Bogu, nijekanje njegove providnosti, griešna i nerazborita borba proti njegovoj volji. Promišljeno vole dvoje ili troje djece s prokletstvom Božjim, nego brojnu obitelj, koju bi blagoslovila ljubav Božja. Hotomice i naumice ugiblju se bitnim činom vjerskim, izpovjedi i pričesti. Istina je, da gdjekoji čuvaju još sjenu vjere, te preuzetno govore, da će se obratiti k Bogu u starosti. Ali je to skoro nemoguće.

b) Napadaj je to proti obitelji. Čovjek zaboravlja, da je vazda sluga bez koristi, radio ma što, te sama sebe čini početnikom sreće svoje djece. Na ništavilo osudjuje djecu, kojoj prieči, te se ne rode. Često osudjuje na preranu smrt takodjer onu, koja je sukriva u tom zločinu, kaošto i žrtvu njihove bezbožne opreznosti. Kolike opet mlade žene umiru danas u porodu od groznice, jer Bog, pun milosrdja, nije hotio dopustiti, da se mlade majke dohvati ovaj obćeniti otrov. Uzeo ju je Bog iz sredine grješnika, da joj ne potamne razum, a ne pokvare srce.

c) Napadaj je to proti družtvu. Množenje pučanstva u njeku je ruku znak, te narod napreduje i jača se; umanjuje li se, znak je da propada. Djeca su veliko poticalo na rad, pomisao na njih daje snagu roditeljem. Kada velik broj gladnih usta traži kruh, rano se ustaje, neumorno se posluje. Kobna ova opreznost učinila je, te ne ima dosta težaka, a mnogi seljak mora skupo plaćati najamnike, koji mu rade gdje bi mu mogla od pomoći biti vlastita djeca. Za mnoge poslove ne ima dovoljno ženskih ruku u domaćem obrtu, pa ga nadomještaju tvornice i strojevi.

I dok ovo zlo umanjuje broj zakonite djece na štetu roditeljâ im, raste u većem još razmjeru broj djece nezakonite. Narav i strast gone silom da si zajamče gospodstvo; ne mogu li na jednoj strani, učiniti će to na drugoj. A u drugu opet ruku, prevelika ova bojazan djece uzrok je pobacivanja ploda i ubijanja djece. U krajevih, gdje je vjera pala, čuje se već užasno pitanje, kakovo se nedavno štilo i iz jednoga našega kraja: gdje je zakon koji bi mogao zabraniti ženi, da se liši svoje djece? U našem vieku silno se razmahao positivisam, pa je potamnio pojam dužnosti, a kod velikoga diela pučanstva svaki je drugi osjećaj ugušila težnja za ugadjanjem i za materijalnom korišću. S toga obitelj smatraju teretom, te nastoje na svaku ruku, da ga se lišc. Diete mutilo bi mir otcu, a svaki čas bi smetalo majci! Zato ako se i rodi, brzo će ga predati u tudje ruke, ne žaleći ništa, ako se odatlje nikada ni ne povrati. A pobrinula se pakost ljudska mnogoputa i za to, da se baš hotomice ma i po malo ubija siromašnu ovu nejačad.

d) Napokon je to napadaj na samu narav i strast. Tko bi mogao pomisliti, da će čovjek silovito raditi proti ljubavi i proti najmoćnijoj težnji! Kada bi vjera kazala potoku: dovlje ćeš ići, ali ovdje valja da se slome biesni tvoji valovi — kako bi se graknulo na nju! A tako čine zlosretni pristalice bezbožne ove opreznosti. Danas jedino

Digitized by Google

vjera katolička brani težnju naravi, družtvo, čovječanstvo, obitelj, Boga. Oni, koji dragovoljno Bogu za ljubav odabraše bezženstvo, danas ostadoše sami na braniku pravâ ženitbe.

Nu ako družtvo zatvara svoje oči na napadaje, što se čine proti naravi, ne zatvara ih narav sama. Ona glasno prosvjeduje na usta težkih bolestî, koje prije bijahu nepoznate, a danas su toliko zarazile, te se ne može ni kazati. Uz to se time otvaraju vrata neizrecivoj razpuštenosti u ženitbi i izvan nje, koja snizuje čovjeka izpod životinje. Živinsku strast ne obuzdava onda ništa više. Griesi proti naravi u običaju su, pa jer su u uzkom savezu s gubitkom vjere, drmaju silno samim obstankom družtva, u kojem se uvriežiše. To je tim pogibeljnije, što je mal ne nemoguće vratiti se iz ovoga ponora, jer i sotona tu strast sve više podpiruje a na popravak ne dade ni pomisliti.

I tako je danas nestalo svetišta obiteljskoga, domaćega ognjišta. Otac mu je kao tudj. Ranim jutrom odlazi, kasno se u večer vraća. Jedva dospieva k zajedničkomu stolu. Služba, sastanci, klubovi, kavane, zaokupiše ga posve. Jedva je došao, kad mu se već žuri da ode.

A žena! Svuda joj je u kući pusto, kada djece ne ima, pa gleda da odstrani dosadu, koja se stoga radja. U takovih prilikah hoće li biti dosta jaka, da živi životom vjere, životom pravednika? Ne otvara li to vrata slobodnijemu kretanju, obćenju, propasti?

Kada s ovoga tužnoga prizora svratimo oči svoje i vinemo ih prema onoj vjeri, koja se i danas odvažno bori proti tolikim ljutim neprijateljem svojim; koja uz sve to ima ipak vjernih duša, koje ju slušaju, njenomu se glasu najdragovoljnije odazivlju, onda moramo iz dna srca zahvaliti, što smo u njoj rodjeni, te moliti Gospodina, neka joj pomogne do konačne pobjede.

Prava Majčina radost.

(Pjesma po narodnoj.)

Žarko sunce jošter ne bijaše
Pomolilo sa vedra istoka
Do bijela grada Kastiljona,
Kada usta plemenita Marta
Dobra majka boljeg Aloíza
A srce joj jako uzigralo
Nenadanom začudnom radošću:
U snu šnjela, da vidi svog sina
Čista kako prebijeli liljan,
Okrunjena slavom zamjeritom,
A do njega Božji miljeniče
Po imenu Stanislave Kostka,
Aloíza slika i prilika
Aloíza po Redu brajana,
Koji no se stade radovati,
Aloizu 'vako govoriti:
„Slava tebi, o blaženi Sine,
„Isusove Družbe plemenite,
„Danas će ti i doli na zemlji
„Sinut slava, sinuti golema
„Štovat će te malo i veliko:
„Tvojim slikam i imenom tvojim
„Dičit će se i Crkve i škole,
„A mladež će svega sv'jeta tebe
„Uzor gledat za života svoga.
„Ali opet uza svu tu radost
„Kakva radost bit će majci tvojoj,
„Što dočeka za života svoga,
„Da joj sina na oltare dižu
„I da njega božjim svecem štuju?“
Na te rječi diže Svetac oči
Pa ovako stade govoriti:
„Bože dragi, na svemu ti hvala:
„Što si mene uzvisio stvora. . . .“
U to sanak pritrgnula majka
Nesta sanka, nestalo vidjenja.

*

Malo dana pošlje toga bilo
Dominika Svetog velji Sinci
Bijeloga grada Kastiljona,
Pozivahu starce bijele brade,
I mladiće, žene i djevojke
Na štovanje blaženoga sinka
Isusove družbe Aloíza.
Iskupi se tada sila puka,
Iskupe se starci bjeloglavi
I mladići, žene i djevojke,
A med njima sretna majka Marta.

Digitized by Google

Čedna ide a srce joj kuca
Od radosti misliti kad stane
Kamo ide i što će vidjeti.
Netom stiže na prag crkve divne
Uzme za se sakrovito mjesto,
Jer već suze tecijahu same
Videć crkvu osobito sjajnu
Na čast sinka: sinka uprav svoga!
Nevinoga blâga Aloiza,
Koga mnogi starci bjeloglavi
Poznavahu, i suze roneći
Klanjahu se njemu sad ko svecu.
Majci hoće da joj pukne srce
Diže oči i bijelo lice
Boga hvaleć u srdašcu svomu
Sama sobom stade govoriti:
„Dušo moja, slavi Boga tvoga
„Što ti sreću taku danas dade
„Tebi, dušo, koja nijesi vrjedna
„Ni pogleda Višnjeg Stvorca tvoga,
„A kamoli da t' uzvisi čedo
„Uzorite na oltare svoje. . . . .“
Htjela mati da produlji molbu
Al zakuca zvonce potihano
Svi se dignu otaru svi suze
Vlažne oči misniku okrenu
Svi do jednog: starci i nejaki
I mladići, žene i djevojke,
Da uzčuju hvale, žiće slavno
Gradjanina, Božjeg dvoranika. —
Stade njemu fra Silvestar bjeli
Život sveti da u zvjezde kuje:
Čistoću mu najprija pohvali,
Koja kano liljan prebijeli
Netaknutu stvorcu svom povrati
Kakvu primi na rodjeni danak. —
Potom prezir zemaljskijeh stvari,
Što imaše velikan Gonzaga:
Prezre blago, prezre svjetske slave,
Jer on spozna, da to vrjedno nije
One slave za kom čeznijaše
One slave, što se rajskom zove. —
Ne propusti poniženstvo njeg'vo
Što ljubljaše kano oči svoje,
Niti onu zamjernu pokoru,
Kojom svoje umrtviva tielo
Preko cielog nevinog života. —
Uznese mu ljubav Božjoj Majci
Koju nježno on ljubljaše vazda
Kano majku koja ga pozove,
Da se Družbi Isusa posveti. —
Još spomenu fra Silvestar fratre
Kak' u slavno Tielo Isusovo
On se biše toli zaljubio:
D' Aloiza najslagji boravak
Najmiliji uz oltar je bio;
I gdje vazda kako vjerna straža
Tu bi stao, tu dvoriti htjeo;
Tudjer Srce Isusa strjeljaše
On sa svojom prižarkom ljubavi,
Kako svetoj Mariji de Pazzi
U vidjenju objavljeno bilo.
Pa sve one strjele prigoruće,
Kad Aloiz na nebo odleti —
Ražarene od Božje ljubavi
Povraćene Aloizu bjehu
I u duši njemu počivahu. —
— 'Vako reče otac Redovniče,
Pak se vrne majci slavnog sina,
Te joj ove rječi progovori:
„Sretna majko, eto sada vidiš
„Obkoljena slavom na oltaru
„Onog sina, koga ti si često
„Zazivala: Angjele moj mili,
„Kad si tvojim njeg' dojila mljekom
„Dok je nejak u naručju bio;
„Kog' si Boga naučila štovat
„Kad je u zivci sklapa' ruke nježne
„Da se Bogu i Mariji moli;
„Ti si njemu put kazala raja,
„Po komu je d' ove slave stig'o.
„Sretna majko sretnijega sina,
„Moli za nas mezimče ti tvoje,
„Jere sada zanijekat' neće
„Majci svojoj kad ga ona prosi. . . .“
Kad je ove rječi čula majka
Još ju veća radost priuzela
Od mila joj same suze teku
Od radosti i u nesviest zagje
Na klupu se ona htjela spustit
Al na ruke sluga nju dočeka.
A kad božja služba sva završi
Ode majka pram bijelu dvoru;
Al ju prati malo i veliko
Cjeli puče majci se veseli
Slavi majku a veće joj sina
A još veće Boga velikoga. —
Kad stigoše do bijelih dvora
Žarko sunce već odmaklo bilo
Od slavnoga grada Kastiljona. —

Digitized by Google

Majke, sinci, hoćete li pravog
Blaženstva vi naći na svijetu?
Miljenica budi Vama Crkva,
Ljubite ju kao pravu majku,

Slušajte ju kao zaručnicu
Onog Boga koji nezna varat',
Obećanja nikomu uzkratit
Kom' se Njemu u svem pokorava.

Naš učitelj — Gospod Bog.

1. Umjeće i znanje, buduć u tiesnom odnošaju sa čovječjim duhom, zapremaše vazda jedno od najodličnijih mjesta u povjesti naobraženih narodâ. S toga su škole i učiteljstvo važni čimbenici gledom na prosvjetu u obće; te čestiti i glasoviti učitelji bijahu od vajkada ljudskomu rodu na osobiti ponos i diku.

2. O svjetskoj naobrazbi nećemo sada gogoriti, nego ćemo se osvrnut na školu, gdje se uči jedan od najglavnijih posala, što ga čovjek na svietu ima, naime: kako će kršćanska duša usried sriedi srca porazgovoriti se sa Bogom svojim, ili kraće: njemu se pomoliti. Škola je to nad sve ine, jer je božanska; učitelj dotični nenadkriljiv, jer nije drugi, već sám dragi Bog. *Ja sam Gospodin Bog tvoj,* tako nam eto poručuje po svom proroku Izaiji, *koji te učim, što ti je koristno*[1]). On je dakle naš učitelj, a mi učenici njegovi.

3. Razgledajmo pobliže taj odnošaj. Kad namjestnici Božji sbore o svetom zakonu, kad tumače rieči Boga — Spasa: i onda je Gospod Bog naučitelj naš; ali u tom slučaju podučuje nas javno te prieko drugoga, a ne samo nas, nego više njih. Nu kad se je duša po molitvi podigla do prestolja Božjega, tada se je Svevišnji u istinu tvojemu srcu privinuo, u najvećoj blizini. On sam neposredno je lih baš tvoj naučitelj.

Veseliš se dušo kršćanska, a imaš i čemu; potresena si, kad pomišljaš, kako se veliki Bog do tebe sirote spušta. U velike se ponizuje, samo da tebe uzvisi i počasti.

Ali dok se kao kršćani tim ponosimo, upitajmo se: Kako ljubimo Gospodinovu školu, je li rado i često u nju zalazimo, jesmo li poslušni te povodljivi učenici njegovi? Pozabavimo se časak s tim predmetom, te vidimo, što je, kakva mu jezgra?

4. Gospodin nas uči, kako veli prorok, što je koristno po dušu. Ne ljubi Mu se dakle podučavati te o kojekakvih čudesih, te što bi moglo samo tvojoj znaličnosti udovoljiti; ne rači Mu se upuštati se ni u t. zv. tančine, niti razpravljat o visokih, uzvišenih stvarih. — Čuj dakle, što će biti probitačno po te. Tihanim ali skroz sjegurnim glasom upozoruje te Bog tvoj na glavnu strast srca tvoga i po tom na glavni izvor tvojih toli mnogih što pogrešaka, što grieha. Možebit je to oholost života ili neuredna pohota za dobitkom ili pako za putenimi nasladami. Na svaki način jasno razabireš svoju golotinju, svoju ranu. Ljubko ti spočitaje nadalje, što se brižno ne čuvaš bližnjih prigoda grieha; uči te, kako imaš susprezat i mrtviti svoja sjetila, zatim maštu, um i slobodnu volju. Propovieda nam dragi Bog posve razumljivo, kako nam se je ugledati u život Isusa Krista, Boga i čovjeka i njegovo vladanje, ako želimo osloboditi se svake sljepote srca, te da u istinu prosvietljeni, uzmognemo uznapredovati u svakoj krieposti, te usavršivajući se u ljubavi Gospodinovoj s Njim, koji je počelo i svrha naša, na taj način sve to tiesnije se sljubiti i sjediniti.

5. Ovim je ujedno iztaknuto i glavno *obilježje,* po kojem ćemo razpoznati, je li nije li bila dobra naša molitva? Dobrota njezina ne ovisi ni o suzah ni o razsvietljenju ni o miru, što ga ćutiš; već se izključivo gleda na *plod,* kojim je ovjenčano tvoje djelovanje. Što ti se dublje usjekla u srce mržnja proti griehu, što više ljubiš božansku kriepost, što radje moliš i na Boga misliš i onda, kad te snadju patnje bilo tjelovne bilo duševne, što zažganije pristupaš k sv. Sakramentom, šta ti više duša čezne i uzdiše za dragim Bogom: to je sjegurnije i očevidnije, da si dušo kršćanska marljivo zalazila u školu božansku, te bila prava učenica Gospodina — Boga. Nu ako se ne miče s mjesta, ako si uviek jedna te ista, ako ne vidiš plodova navedenih, onda nije neopravdana sumnja, da je molitva bila loša, jezikom ali ne srcem obavljena. U ovoj bo školi nauka valja da je u skladu sa životom.

6. A što da reknemo o našem *Učitelju?* Što su Aristoteli, što Salamuni, što svakolika mudrost ljudska prema utjelovljenoj Rieči, Isusu — Kristu,

[1]) 48, 17.

Digitized by Google

Bogu — čovjeku? Nezadovoljan, da nam upali divnu luč Božanske rieči, htjede suviše, što sve reče inom, svojim takodjer potvrditi činom. Bog od vieka, primi u vremenu i čovječansku narav, te kao takov prebivaše na zemlji trideset i tri godine, da, kako veli Apostol naroda: *u svačem izkušan bude kao i mi osim grieha*[1]). U knjizi života njegova nailazimo prema tomu na nebrojene primjere, od kojih jedan uznositiji i divniji od drugoga; dokazi su to neizmjerne vriednosti za onu nauku, što ju s neba na zemlju donje, a za našu pravu prosvjetu, uljudbu te neopisivu sreću. Pa zato pravo kaže veliki sluga Božji Tomo Kempenski, najveća nam budi briga, *razmatrati život Isusa-Krista*[2]). Radio ti što mu drago; snašle te patnje, nevolje, napasti, križevi Bog zna kakvi; u svakom slučaju u jednu rieč, imaš oči tvoje uprieti u naučitelja svoga. Nastoj samo proniknuti u njegov duh, razmatraj što i kako je On ćustvovao, mislio, govorio, radio, trpio, i udilj ćeš imati najjasniji i najtemeljitiji dokaz za svoje ravnanje. Život Kristov budi dakle naš kažiput, naše pravilo. Ono je jednostavno i sjegurno sredstvo gledom na svrhu, što ju želimo postići — spas duša naših. Sva ostala pravila su više manje varava i nejasna.

7. U našega učitelja ima napokon još jedna *prednost,* kojom se On samo podičiti može. Ostali učitelji mogu nam poduke davati, nu je li u njihovoj vlasti, da odnosnu nauku mi takodjer shvatimo, razumijemo? Glede toga su nemoćni. Obratno je u Božanskog učitelja, koji nam za oboje jamči. *Poznavanje,* veli po svom proroku, *dat ću tebi, i podučiti ću te*[3]). Bio ti pismen ili nepismen, naobražen ili priprosto, neuko čeljade, svatko će — ako samo htjede — u toj školi vele se okoristit. Čuti će glas učiteljev, razabirat njegove nauke i ujedno ih razumievat, poznavat. — Tko ne bi dakle pohrlio u takvu školu, tko se uz bok takvoga učitelja ne bi sretnim scienio? Nu možda te pomisao na tvoju slabost i kukavštinu smućuje, te odvraća od Njegove poduke? Razumjeti ću, tako umuješ, što mi bude moj učitelj govorio, ali toga ja jednostavno ne izvedoh. A koja korist, u teoriji poznavat, a u praktičnom životu po tom ne radit?

8. Ali i taj prigovor ne ima temelja. Svega ima u našega učitelja. Od njega poduka, poznavanje iste i — *snaga,* što se hoće, da sve liepo učinimo te izvedemo, što se njemu ljubi. — *Pravedni sluga moj* (Spasitelj budući), tako nas uvjerava Bog po svom proroku, *opravdati će mnoge poznavanjem svojim.* Tko je zaista kao Bog? Od njega dakle znanje, poznavanje i *opravdanje.* Kaže nam, kakovi moramo da budemo i čini nas takvimi, Dá: Isus Krist sa znanjem zajedno te opravdava, jer u isto doba, dok te za molitve podučaje, ulieva ti u dušu svoju milost, probudjuje u dubini srca tvoga ona čuvstva, koja se odnose na krieposti, što ih trebaš. On jači vjeru tvoju, On podiže tvoje ufanje, On uzpiruje goruću tvoju ljubav, On ti podaje dar pravog skrušenja, kajanja tako, da od molitve kao preporodjen ustaješ, jer si k prestolju milosrdja Božjega pristupio možda kao griešnik, a vraćaš se kući — svet, pravedan.

Tko da ne cieni takovu školu, tko da ne ljubi svim zanosom duše svoje takovoga učitelja? Ako mi kao kršćani ne bi marili za spomenute blagodati nebeske, ne bi li to bila skranja sljepoća, ne bi li se pokazali kao najnezahvalniji stvorovi?

K.

[1]) Žud. 4, 15.
[2]) Nasljeduj Krista: I. knj., 1. gl., 1. toč. — Filetićevo izdanje.
[3]) Ps. 31, 8.

Sv. Alojziju.

Čisće no l'jerak — žarče no plam
Srdašce Tvoje bilo je v'jek;
Zjene Ti sjale dragi kô kam —
Žiću Tvom nevin bio svedj t'jek!

Presjajnim u grob legô si t'jelom —
Čvrsti i jaki otaj Tvoj štit
Čuvo je dušu žiću u c'jelom —
Svjetske od bure znao ju krit.

Dragulj taj skupi Višnji Bog stavi
K pr'jestolu svom u divotni raj:
Tuj da mu blista rajskoj u slavi,
Kojoj ah! nigda ne će bit kraj!

L. V. Bjelovarac.

Digitized by Google

Osam Blaženstva.

VII. Blago mirotvorcem.

Gospodine moj Isuse Kriste, kneže mira i kralju mirotvorče, reci mi Ti, koji sve znaš: Kako to, da svi traže tako željno mir na tom svietu, a vrlo malo ih ga nadje? Nisi li Ti čovjeka miroljubiva stvorio u raju zemaljskom? A kad je po nesreći griehom izgubio taj mir, zar mu ga nisi Ti opet poklonio na onaj dan, kad su Angjeli oko Tvoje kolievke pjevali: *Mir ljudem dobre volje?* Zašto dakle mir ne razblažuje sve ljude, nego rekao bi što sviet biva stariji, to se od dana do dana više od njih odmiče Tvoj blaženi mir? Doista želja za njim nije se u nikoga umanjila; a ipak ga ne nalazimo; ili ako ga kad težkom mukom nadjemo, to nam domala poput sjene izčezne.

Razlog, za što mira ne nalazimo, jest u tom, što ga posvuda tražimo, samo ne ondje, gdje se u istinu nalazi. Jedni ga traže u bogatstvu, drugi u nasladah, osobito tjelesnih, a treći opet u časti i slavi. Ali nas ni bogatstvo ni naslada ni slava podpuno ne zadovoljavaju niti nam daju pravoga mira. Bogatstvo, naslade i slava skoro uviek pobudjuju u srcu ljudskom nebrojene požude i strasti, koje su neprijateljice mira; pa mu za to rado zasjedaju, navaljuju nanj i upropašćuju ga. Koji je pametniji i mudriji, rado bi mir našao u onom što ima čovjek najplemenitijega, naime u vlastitoj duši. Takav je bez dvojbe bliže istini nego oni drugi, ali mira ipak ne nalazi; jer tko se oslanja sâm o sebe, lahko ga proždre oholost i samoljublje; a gdje ima oholosti i samoljublja, ondje nema mira. Kako dakle i gdje bi čovjek našao taj toli željeni mir, Gospodine Bože moj? Ako sam dobro shvatio nauk Tvoj, Otče nebeski, pravi je mir u nas, u našem je srcu; ali samo onda, ako u našem srcu jesi Ti. Bez Tebe naše je srce uviek nemirno; samo s Tobom preblago miruje; jer Ti si naš mir, kô što si mir cielomu svemiru.

Priznajem Ti to, Gospodine da mi ova uzvišena istina prvih godina života moga nije bila tako jasna i izvjestna, kô što mi je ona danas. Blagodat je Tvoja, što sam ju, rastući dobom, malo po malo sve bolje upoznao i u srcu ju svojem oćutio. Pače za stalno mislim, da si mi Ti dao te sam ju najprije živo i blago oćutio u srcu svojem, a onda mi tek postade posve jasna. Prije zamjenjivao bih često u misli svojoj mir sa srećom; pa, ne našavši sreće, činilo mi se da nisam našao ni mira. Ali kašnje dao si mi da spoznam kako mir može biti i uz bol; da pače onaj mir je plemenitiji, svetiji i sladji, koji je sdružen s boli. Malo ili ni malo ne osjećamo veselog, burnog mira; jer ga svladava naslada, na koju je narav tako silno sklona. Usuprot kud i kamo bolje osjećamo pouzdani, strpljivi i bolni mir; jer onda, dok nas bol tišti, mir nas lieči, te biva pravi melem našoj boli.

Ti svakako to znaš, Gospodine, a ja Ti sad rado priznajem: Nikad Te nisam blagoslivao i hvalio tako živo za blagodat mira Tvoga, kô što u najteže i najbiednije časove žića moga. Trpjeti na tielu, a ipak mirovati; tugovati u srcu za smrću otca, majke, braće, prijatelja, a ipak mirovati; biti uvriedjen, ponižen, oklevetan, a u dnu srca svoga ipak ćutjeti slast mira Tvojega, Otče nebeski, to je takova milost, da se veća neda ni pomisliti. Kad je duša u takvih prilikah, onda tek može podpuno shvatiti i izkusiti istinitost onih Tvojih rieči: *Blago miroljubivim!*

Ali, višnji Otče, ja bih želio još bolje spoznati što je taj Tvoj toli željeni mir, koga je težko naći; koji kao da je sreća, a ipak nije, nego se toli često pridružuje boli. — Ako u nj nešto dublje zavirim, to je po nauku onog Angjela Tvoga, koji razsvjetljuje Crkvu tolikom mudrošću, mir Tvoj *tišina u poredku.* A razumijem po tom onaj miran i nepomućen red u tielu, koje služi duhu, a ne zanemaruje sebe sâma; miran i nepomućen red u duhu, u kojem razum, volja, pamet i fantasija živu u blagom skladu medju sobom, ter se kao dobre sestrice zamjenito pomažu. Ako li se razum ili volja ili fantasija uzvrpolji, ili jedna od duševnih moći zadje u područje druge, nestade mira. Još gore biva, ako koja od ovih moći hoće da zavlada svimi ostalimi, a ne će da bude podložna Tebi, Bože moj: gle kako se onda sve dižu, bore se medju sobom i razdiru slabašno srce ljudsko! Za što dakle ne bih do nogu Tvojih priznao ono, što sam tisuću puti u sebi izkusio, naime da si Ti, i nitko drugi, pravi mir srca mojega? U istinu srce je moje takovo, da je bez Tebe ne samo nemirno i nezadovoljno, nego živi u neprestanoj borbi sa samim sobom.

Nadalje Gospodine, koliko god bio liep i svet i sladak Tvoj mir, meni nije dosta da ga ja posjedujem, ako mi ti nedaš da ga prospem i izvan

Digitized by Google

sebe u duše braće moje. Oj kako me žalosti, Bože srca moga, prizor današnjega svieta! I medju kršćani posvuda ne vidim gotovo nego rat. Čovjek, u kom se uzvitlale strasti, zarati se sa samim sobom, te zameće razdor u obitelji, u družtvu i u Crkvi. Domaći mir, taj toli dragocjeni dar Tvoj, sve to više ostavlja kršćane. U družtvu ljudskom ljuto se medjusobno i neprestano bore bogati i siromasi, učeni i neuki, vladari i podložnici. Nema više nigdje mira. Vojuju medju sobom znanost i vjera, naravno i nadnaravno, sloboda i oblast, napredak i predaja. Što više, (a tko bi to ikada vjerovao?) na Crkvu, premilu Majku našu, odapinju ubojite strjelice vlastita djeca njezina! O Bože, zaprieči Ti, koji si svemogućć, toliku propast.

Otče ljubavi i mira, evo me ovdje do nogu Tvojih, pripravna da Ti služim i da mir Tvoj razprostranim po cielom svietu, stajalo me to i života. O kako bi me veselilo, kad bih mogao ma količko Tvoga mira razsuti po svietu; tà ovaj sviet nikada nije toliko želio mir a nikada toliko oskudievao njime koliko danas! U ime Tvoje dakle, Gospodine, doviknuti ću onomu, koji je u sebi nemiran: mir, mir; iz dna srca svoga opetovat ću mir, mir onim, koji su u borbi medju sobom. Mir ću poimence zaželjeti onim, koji kušaju da ga trgnu iz krila Crkve, koja ga ipak podpuno čuva u sebi sred tolikih boli, tolikih jada i tolikih nepravda, što ih podnosi. Ako li bi ova rieč, pače ovaj vapaj za mirom, u ustiju mojih, bez Tebe ostao neplodan, jalov i bezuspješan, to će podkriepljen milošću Tvojom postati rieč i uzklik radosti i blagoslova za sve.

Gospodine, evo me gdje ničice padam pred lice Tvoje. Mir je i ljubav i požrtvovanje i oproštenje i podpuno odanje u volju božju. Da ga prospem kako bih želio, u duše braće svoje, treba da imam duha ljubavi, duha požrtvovanja, duha oproštenja i podpunoga odanja u volju božju. Samo onda ću sigurno i stalno posjedovati mir u sebi. Obdari me. Gospodine, ovimi darovi i čuvaj mi ih uviek u srcu. Ovu prošnju opetovat ću Ti iz dubine srca svoga svaki dan; a Ti ćeš mi dati, sigurno se nadam, da uviek u miru Tvojem živim, i da u cjelovu mira Tvoga predam dušu svoju Tebi, Stvoritelju moj! Amen.

Napisao *Kard. Capecelatro;* prev. *M.*

Oglas u novinama.

Jednoga dana izagje u pariskim novinama *La Lanterne* svečan oglas, debelim pismenima natiskan, da svakome štiocu upane u oči.

„Ko hoće da vidi čudesâ, neka samo izvoli u četvrtak i u nedjelju na večer od sedam do osam sati u crkvu „Naše drage Gospe od pobjeda!“

Došao oglas i na oči jednome znatiželjnu starcu gospodinu — i on ti odmah u četvrtak na večer u crkvu, da vidi čudesâ. Svećenik baš bio uzišo na propovijedaonicu, da propovijeda o milosrgju Marijinu i o nadi grješnikâ. Propovjednikova svaka riječ kô strijela prodirala u dušu i srce starog gospodina. I eto! Marija slavlje slavi nad grješnim njegovim srcem, nad starčevim srcem, što tolike godine za sve drugo u njegovim njedrima kucalo, samo ne za nebo, za dragoga Boga. Svećenik svrši, a naš stari za njim odmah u sakristiju.

„Velečasni! Molim lijepo, da se ispovjedim.“

„Odmah?“

„Jest, velečasni, odmah! Da Vam kažem istinu i kako je bilo. Pred Vama je sijed, okorjeli grješnik. Novine *La Lanterne* javiše, da se ovdje svakog četvrtka i nedjelje može čudesâ vidjeti. Dignu me radoznalost. I ja prije pô sata dogjoh u crkvu, da vidim ta čudesa. Vaša mi riječ kô strijela srce prorazi. Milost me Gospodnja taknu. Majka me Božja i draga naša Gospa od pobjeda posvema pobijedi. Eto pravoga čuda! Što sam tražio — eto sam postigao. Hvala Majci Mariji: Molim dakle, da se ispovjedim.“

„Izvolite!“

Kad se lijepo starac izmirio s Bogom, progovori svećeniku: „Tolika mi je sada radost srce obuzela, te upravo želim, da prinesem kakovu žrtvu na Gospinu oltaru. Kažite mi je, molim Vas, velečasni gospodine, Bog mi je, hvala mu, dao, te imam dosta. Pripravan sam na svaki dar iz zahvalnosti napram onoj, koja me spasla.“

„Samo jedno želi od Vas Majka Božja“, odvrati ispovjednik staviv starcu ruku na rame. „Na poziv novinâ *La Lanterne* došli ste Vi danas u crkvu. U nedjelju dovedite mi amo urednika tih novina *La Lanterne.*“

„Ah, velečasni, to nije moguće,“ odvrati s

Digitized by Google

mjesta stari gospodin. „To nikako ne ide. Kamen ori i toga urednika u crkvu zovi: svejedno. U moju kuću ne zaviriše odslije nikada njegove novine, ja više s njime nemam posla.“

„Ali čujte! Naša draga Gospa traži to od Vas,“ ponovi i potvrdi mirno svoj zahtjev dobri svećenik.

Starac na to ništa ne odvrati. Zamisli se. I svećenik više ništa ne primijeti. Ostavi zamišljena i neodlučna novoobraćenika.

Brzo se starac umirio. Srce mu šapnulo: pa s Božjom pomoći neka i to pokuša iz ljubavi k Majci svojoj. —

Sutradan pokuca neko uredniku plaho na vrata. Unigje u sobu naš stari gospodin.

„O sreće za moj „Vjesnik“! Nikad Vas u bolji čas!“ poviknu urednik, kad ugleda na vratima našeg obraćenika. „Izvolite, sjednite! Baš evo pišem „Vjesnik.“ Ima li šta novo?“

„Nikad Vam još ne dogjoh s ljepšom i novijom vijesti,“ odvrati veseo starac. „Jučer na večer poslušah Vaš oglas i odoh u crkvu Gospe od pobjeda.“

„Ha, divno, izvrsno!“ nasmija se u sav glas urednik. „Kazujte brže bolje, kakvih tamo sve bilo čudesa! Evo, dosta još ima mjesta. Kazujte samo, da opet malo ubodemo te popove!“

„Doista, bilo Vam tamo čudesâ,“ prihvati ozbiljno obraćenik, „no ja bih želio, da ih i Vi vidite; i s toga Vas lijepo molim, da me u nedjelju pričekate; ja ću po Vas doći u sedam sati. Kad sam ja Vas poslušao, poslušajte i Vi mene!“

Urednik gledao svakako, da se izvine odzivu; u pomoć mu priskočilo i to lijepo i dragocjeno vrijeme. No kad opazi, da stari nikako ne popušta, popusti on i prista.

„Dobro! Budi po Vašem. Izvolite po me u nedjelju,“ primijeti urednik po dosta mrko i hladno na rastanku. —

U nedjelju malo prije sedam i pô eto obojice u crkvi. Prve časove posveti urednik gledanju na okolo i slušanju crkvenih pjesama. Čudio se oltarima, divio se lijepim slikama, pa će svome drugu na uho: „Sve dobro i lijepo; pjevanje divno, crkva krasna, non plus ultra — ali gdje su već ta čudesa?“

„Molim, ustrpite se malko, samo još nekoliko časova, pa ćete ih vidjeti,“ odvrati mu stari pratioc.

U to izagje svećenik na propovijedaonicu. Kad ga urednik ugleda, okrenu se zlovoljno svome drugu: „Ah, još ću slušati toga popa; njegove mi prodike još treba!“ I pogleda propovjednika okom najvećeg prezira. „Ja idem, s Bogom! Možebit da ću malo kasnije opet doći.“

„Nikako, nipošto,“ upade stari gospodin, „baš sada valja da ostanete, gospodine uredniče, jer se za propovijedi dogagjaju čudesa.“

Ne bi druge, i osta u crkvi urednik više radi pristojnosti, nego da vidi čudesâ. Riječi propovjednikove slušao isprvice hladno i nehajno. Poslije primamiše ga lijepe i od srca riječi propovjednikove. I sad ga eno gleda i sluša pozorno. Ne stoji već onako nehajno kô prije. Čudnovata rumen poigra mu kad i kad na licima. I sve jednako šuti i pozorno sluša. Napokon pogledaj mu i vrelu suzu na očima, i dubok mu se uzdah vinu iz prsiju. I malo prošlo, i naš urednik klečao pred nogama propovjednikovim — ispovijedao skrušeno grijehe svoje.

Od onoga časa list je urednikov čisto katolički, pero je urednikovo jedino za istinu: za vjeru svetu i svoju domovinu. I hrvatsko se pero tome veseli, i *Vrhbosna* evo s toga kliče: Hvala milosti Božjoj i našoj dragoj Majci Mariji!

Viestnik.

Naša domovina.

(Svečanost Presv. Srca Isusova) Omiljela našemu puku svečanost pribrala je i ove godine u ubavo naše Sarajevo obilat broj pobožnih duša, vrućih štovateljâ Presv. Srca Isusova ne samo sa svih strana Bosne, nego takodjer i iz bližnje Slavonije, gdje nješto okasno začuše za naše prošteništc. Katolici Sarajeva imadjahu već od četvrtka sgode, da izkažu svoju zahvalnost ljubavi Božanskoj, obavljajući trodnevnu pobožnost, kod koje su pjevale izmjenice milosrdne sestre i kćeri Božje ljubavi litanije o Presv. Srcu Isusovu po Halleru, Pielu i Wittu. U petak, na praznik Srca Isusova, uz cjelokupnu školsku mladež pričestilo se više stotina vjernika. Svečanu sv. misu pjevao je u 9 sati dr. Jagatić, kod koje su naši bogoslovci pjevali Wittovu dvoglasnu misu *Septimi Toni; graduale* od našega organiste Stj. Hadrovića; *offertorium* od P. Utta Kornmüllera, a na koncu liepi sbor pok. našega Hladačeka: *Oj srce pridi.* Poslie sv. mise klanjali

Digitized by Google

smo se Gospodinu javno izloženomu do 6 sati na večer. U subotu poslie podne opazio se već bujniji život po Sarajevu, kad dodjoše prvi hodočastnici iz obližnjih župa. Taj život znatno je porasao, kada su stigli vlakovi željeznički u 4 i 5 sati, koji su ih dovezli svu silu. Mnogi se pred gradom okupili, te moleći krunicu i pjevajući pjesme udjoše u crkvu, gdje je već prije večernje izpoviedalo 6 svećenika, dočim ih poslie i desetak sjelo, da slušaju izpoviedi do kasno u noć. Posljednji pokornici odoše u 9 sati. Sutra dan ranim jutrom počeše izpoviedati, a to se nastavljalo uz male iznimke do podne, te smo i ove godine opazili s veseljem, da se je presvetim tielom Gospodinovim nahranilo do 2000 hodočastnika. Srce ciele svečanosti bijaše svečana sv. misa, koju je u 9 sati pjevao presvietli gospodin nadbiskup, došavši u crkvu iz svoga dvora u pratnji bogoslovaca i mnogobrojnoga svećenstva, stranom domaćega stranom onoga iz župa, koje se je takodjer u liepom broju odazvalo pozivu nadpastira svoga. U propoviedi razvijao je presvietli besjednik, kako nas Srce Isusovo uči veliku i preznamenitu nauku o poniznosti. Pobožnost je kod mise znatno raznjetilo pjevanje učenica milosrdnih sestara, koje su s njekolikimi pjevači pjevale iz mise Palaestrinove *O admirabile commercium: Kyrie, Sanctus i Benedictus;* iz mise Pielove *Adoro te: Gloria i Credo,* a iz mise Dieboldove *Te Deum laudamus: Agnus Dei.* Dielovi iz mise Palaestrinove htjedosmo i mi ovdje skromno da proslavimo tristogodišnjicu ovoga velikana u crkvenom pjevanju. Utisak na slušaoce bijaše veoma povoljan, a naš zanos za družbu sv. Cecilije znatno se ojačao. Mi se čvrsto nadamo, da će ona i kod nas probiti led, na koji nailazi jošte u gdjekih takodjer crkvenih krugovih. U našem Sarajevu danas već ne možemo ni slušati skladbu, koja ne bi bila u duhu Cecilijanskom. — Poslie sv. mise izadjosmo iz crkve, da u javnom obhodu javnu počast izkažemo Gospodinu. Po ulicah sa strane nepregledno je množtvo, a redatelji veleč. oo. franjevci u dugom nizu povrstaše hodočastnike i svu našu školsku mladež, iza koje su stupali naši bogoslovci, pjevajući hymne na čast presv. sakramenta iz našega rituala. Za njimi je mnogobrojna podvorba u sjajnom odielu, a pod nebom, što ga nose četiri bogoslovca, presvietli nadpastir pobožno se srcem klanja Srcu Boga svoga, te Mu preporuča i one duše, koje se evo potrudiše, da ga javno proslave, i one, koje kod kućah svojih s nami se sjediniše, i sve stado svoje. Večernjom, koju je presv. gospodin nadbiskup služio svrši se svečanost, iz koje su pobožni hodočastnici ponieli najljepši utisak, da o njoj pričaju svojoj djeci, te u njoj uzbudjuju želju, e da i ona uzmognu jednom amo doći. — O istoj svečanosti javljaju nam iz Travnika: Uz najkrasnije vrieme i silu naroda, koji se bio iz svih sela naokolo sakupio, svečanost Presv. Srca Isusova se najsvečanije obavila. Izpoviedi je bilo do preko 8 stotina. Izpovjednici su bili u petak, subotu i nedjelju obterećeni. Crkva nadb. sjemeništa bila izvana i iznutra krasno urešena. Izvana više crkvenih vrata bilo je golemo Srce Isusovo u samih zlatnih tracih namješćeno, a unutri na velikom oltaru kip Spasitelja sa Srcem na prsima. Procesija bila divna, koju je glasba nadb. sjemeništa pratila. Mužari su već u subotu gromko navješćivali veliki god, a u nedjelju su cieli gotovo dan radosno slavili Presv. Srce Isusovo. Naš je narod veoma obljubio Presv. Srce.

(Promjene u nadbiskupiji.) Koraće: fra. Franjo Nikolić; Osova: fra. Joso Divić; Ponievo: fra. Stiepo Momčinović. — Preč. O. redodržavnik fra. Stiepo Čičak došao je već u Sarajevo, te preuzeo poslove. Bivši redodržavnik fra. Andrija Buzuk otišao je na svoju župu u Banbrdo, praćen prijateljskimi osjećaji mnogobrojnih svojih štovatelja.

(Državnik veleč. OO. Isušovaca) veleč. O. Seywald boravio je osam dana u našoj sredini, te je i prisustvovao svečanosti Presv. Srca Isusova. Dne 7. o. mj. odputovao je dalje u službenom poslu kroz Zagreb u Ugarsku.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište :* M. D. Babić 30 for.; M. Wohlgemuth 20 for.; Gj. Vrignanin 20 for.; Jungwirth 10 for.; N. N. 10 for.; N. N. 5 for.; Dr. Fischer 5 for.; I. Spahić 5 for.; Eschenbacher 3 for.; Kinčić 3 for.; Kunerth 3 for.; Pospišil 2 for.; H. Frank 2 for.; po 1 for.: M. Weller, K. Oertel, Ad. Kamenar, N. N., Demetrović, N. N., N. N., pl. Bacho, N. N., N. N.; G. Kraemer, lazarista sabrao u Beču 31 for.; preč. g. kanonik Gabro Babić 10 for.; gradjanin Kunštek iz Bjelovara 1 for. 90 nč. Zahvaljujući toplo svim dobročiniteljem preporučamo im i u buduće ovu našu veliku potrebu. — *Petrov novčić:* Iv. K. 1 for. — Za *sv. grob u Jerusalemu:* Kiseljak 2 for.

(Krstionice.) Foča 30 for.; Tišina 20 for. Ima njekoliko župa, koje još nisu posve udovoljile ovoj svojoj dužnosti. Neka se veleč. župnici pobrinu, da joj što prije udovoljeno bude.

Cislajtanija.

(Socijalna predavanja.) „Družtvo Leonovo“ priredjuje u Beču niz predavanja o pitanju socijalnom za naobražene slušatelje svih stališa, te je za to odredilo dane 7., 8., 9. i 10. augusta. Svrha mu je, da učestnikom u nizu suvislih predavanja ocrta glavne točke današnjega socijalnoga pitanja, te uzmognu, svaki u svom položaju, pokrenuti jedinstveni rad, da se ta pitanja mirno rieše. Iza svakoga predavanja povesti će se razpra, kod koje će moći sudjelovati svaki učestnik, da se uzmogne riešiti svaka dvojba, koja bi nikla, a svako pitanje svestrano izjasniti. Predavati će stručnjaci u ovih pitanjih, ali takovi, koji iz života znadu, što se izvesti može, a što opet ne može. U Njemačkoj udešuju takove tečaje već više godina koli katolici toli protestanti, kod kojih sudjeljuje osobito mnogobrojno mladje svećenstvo te mladi bogoslovci. Ne ima dvojbe, da ovoj činjenici valja pripisati, što

Digitized by Google

njemačko svećenstvo onako revno i razumno vrši svoj socijalni zadatak. Pokretači prvoga austrijskoga socijalnoga tečaja čvrsto se nadaju, te će moći i izmedju austrijskoga svećenstva mnoge sabrati na ovom dobro promišljenom sastanku, pa time štogod doprinieti, da se u Austriji dobro rieši ovo veliko pitanje našega vremena. Tko želi te bude učestnik na tom tečaju, neka *do 30. jula* o. g. javi „družtvu Leonovu" (Leo-Gesellschaft) u Beču (I. Annagasse 9) svoje ime i adresu i 2 for. pošalje, da se uzmognu namiriti troškovi. Tko želi, da mu se nadje stan u kojem boljem a cjenijem svratištu, neka i to podjedno javi. Iz programa razabiremo, da će predmet predavanja biti: Temeljne zasade o nauku o družtvu; temeljne zasade nauke gospodarstvene; poviest i razvoj današnjega družtvenoga i gospodarstvenoga položaja u obće; stanje i uzroci *agrarnoga* pitanja; nastojanje o preustroju agrarnoga pitanja s osobitim obzirom na Austriju; stanje i uzroci pitanja *obrtnoga;* nastojanje o preustrojstvu pitanja obrtnoga s osobitim obzirom na Austriju; razvoj i stanje pitanja *radničkoga* te nastojanje, da se ono preudesi prema okružnici Leona XIII. o radnicih; socijalisam; socijalno-demokratički pokret u Austriji i kako da se suzbija; kršćanska ljubav, te koja joj je dužnost u naše doba; socijalni zadatak svećenstva u naše doba. Za vrieme tečaja imati će 7. augusta sastanak katolička *djetićka družtva,* a 9. augusta kršćanska *radnička družtva.* U obe prigode govoriti će se o družtvih ovih. Program je, kako se vidi, veoma zanimiv, te je vriedno, pozivu se odazvati.

Rim.

(Leo Harmel u Rimu.) Drugiput našao se je velikan ovaj na polju radničkom u ogromnoj dvorani radničkoga družtva u *Testa Spaccata.* Mnogobrojnim slušateljem poče crtati oduševljeno, koliko djeluje na množtvo ime Isusa Krista, te kako znak kršćanski, barjak odvažno razvijen i pred manje spremnim množtvom, predobije ga i za sobom povede. Koli je moćno ime Isusa Krista, pokazao je Harmel poviedajući, kako se je obratio Reims. Poznato je, kako je i Jules Simon smatrao Reims uz St. Quentin što se tiče života vjerskoga najgorimi francezkimi gradovi. Tri je odsjeka spomenuo Harmel u radu, kojim je taj grad priveden k Gospodinu. Bijaše 1887. kad je njekoliko gradjana, klečeći do nogu Leona XIII., koji je slavio petdesetgodišnjicu svoga misničtva, zasnovalo misao, da se Reims osvoji. Više već godina novine su kidale iz srca svaki osjećaj vjerski. Radnikom, koji su zaboravili moliti kruh svakdanji, davala je bezbožna štampa svaki dan otrov bludnje, klevete i griha. Pod izlikom, da brane državne uredbe, bezbožnici navaljivali su na oltar i njegove službenike, ne videći u njih i ne prikazujući ih puku drugčije van kao rodjene stupove i branitelje priestola. Tada se pojavi malen listić, koji je stao odmah uz Leona XIII., te tražio samo jednu stranku u Francezkoj, stranku katoličku, priznavajući jednoga samo vodju, križ, što mu bijaše na čelu. List *Croix* širio se brzo u jednom predgradju grada. Iz početka radi svoje malešne ciene imao je više štilaca nego prijatelja. Radnici drugih predgradja tražili su list, koji ih je za 10 centima (5 novč.) na tjedan poučavao o svem, što su oni želili znati. Tako je La *Croix* unišao u Reims, a radnici na skoro opaziše, da ih je list osvojio. Oni opaziše, da su ustrojeni, a da za to ni znali nisu; medju njimi je podpuna stega; oni se pokoravaju i najmanjoj besjedi, koju čitaju na čelu lista: Krist je dobio svoje čete u gradu Reimsu. Sada je valjalo, da se počme te čete uredjivati, učiti, pa preko njih da se predobije množtvo radnika. — O tom se počelo raditi poslie hodočašća 1889. Ponukani Leonom XIII. urediše radničke sastanke. Jednoga dana pozva La *Croix* sve radnike na konferenciju. Bijaše u oči izbora, pa je svatko mislio, da će to biti sastanak politički. Na stotine radnika u običnom odielu došlo je iz svih predgradja, a svi željni da vide one, koji im dvie već godine u listu govore jezikom, što ga do sada čuli nisu: o njihovih pravih probitcih, a da ne siže rukom u njihov džep niti ih pitaju, koji li su im politički nazori. Njeki su mislili, da će se sada svećenici razkrinkati, te se pokazati neprijatelji republikanskih uredba. Nu koli su se začudili, kad začuše, da govornik ne pita za njihovo političko mnienje. „Bili vi konservativci ili republikanci, propasti ćete nesumnjivo, ne bude li vas branio Isus Krist." Vješti besjednik pokazao im je, kako je vjera nad strankami, da svećenik ne mora baš biti monarhista, pa da može njetko biti dobar katolik, a uz to ipak republikanac bilo kojega smjera. Dobri radnici veselili su se, kad su čuli, da mogu i u buduće klicati: „Živjela republika," ako im je to s voljom. Milo im bijaše, kad doznaše, da svećenike svoje od sada mogu smatrati braćom svojom, koji su prije svega pristaše Isusa Krista. Poslie ovoga prvoga radnici su jedva čekali vrieme sedmičnih ovakovih sastanaka. Tu im se je govorilo većinom o vjerskih stvarih, a u radnicih pobudi se živa želja za Isusom Kristom. U isto vrieme osnovali su katolici t. zv. „sekretarijat puka," koji se je imao brinuti za materijalne probitke radničkoga stališa. Reims su podielili u 40 okruga, a u svakom odabraše ponajboljega medju radnici, da bude sekretar puka. Četerdesetorica tajnika svakoga se tjedna sastaju. Tu kazuje svaki, što je mogao učiniti u svom okrugu; izmjenjuju nazore, što ih dobiše obćeći dnevice s braćom svojom, kako bi se popraviti moglo stanje radnika. Sekretarijat ovaj pruža neprocjenivu korist radniku, našao se ma u kakvom položaju vjerskom i ćudorednom. Tajnik je na službu svakomu, te dovodi radnika u odnošaj s odborom, gdje su osobe, koje po svom položaju i po svom znanju jamstvo su za povoljan razvitak stvari. — Treći

Digitized by Google

odsjek u ovom nastojanju, da se Reims osvoji, čine t. zv. „družtva kršćanska za socijalne nauke.“ Osnovana su nakon velikoga hodočašća 1891. Prvo ovakovo družtvo osnovala su u Reimsu dva anarhista, koji su poput sv. Pavla svim zanosom duše svoje počeli raditi za stvar, koju su prije progonili. I oni su se upitali: „Zašto nas gone, da progonimo Isusa Krista?“ I odgovorili su si sami, te od tada čete radnika u Reimsu ne imaju vodja odvažnijih, nego li su ova dvojica. Harmel je prispodobio stanje radnika prije pa onda poslie osvojenja Reimsa, te je slušatelje upravo uzhitio ovom prispodobom, koji su mu na usta kardinala Vincentija Vannutelija zahvalili na trudu a i čestitali na cielom njegovom radu, gdje gleda u život da privede nauku Leona XIII.

Francezka.

(Crkva i demokracija.) U Marseilleu držao je 4. juna prvu svoju glavnu skupštinu „sekretarijat Puka,“ o kom govori i naša gornja viest iz Rima. Vriedni odvjetnik iz Aix-a g. H Boissard liepih je misli nanizao u svojoj besjedi. Veliko je zlo naše zemlje, reče on, te oni koji njom upravljaju, nisu shvatili, da na razvalinah, što ih oni prouzročiše, ostadoše samo demokracija i crkva, pa da je nuždno, te one budu u skladu, hoće li se u Francezkoj uvesti vlast, koja će stalno proslediti dične njezine predaje. Kada je 1789. pala stara sgrada, valjalo je udariti čvrste temelje gradu novomu, gradu radnika, okupljenih pod križem. Mjesto toga izcrpljivali su se, gradeći iz papira gradove. Stotinu godina uspavavali su nas i zasljepljivali čuvenom naukom o ravnoteži vlasti. Na jedno su samo zaboravili, da se za tu ravnotežu hoće uredbâ posvećenih vremenom, aristokracija opravdana dugimi uslugami. Svaki sloj, što ga je plima pučka iznjela na obalu uzkliknuo je: „Aristokracija sam ja;“ nu dok još nije ni obiknuo nositi to svoje odielo, pade hvaljena jednakost pod njim. Tečajem stotine godina mi smo svjedoci ovomu prizoru, koji se izmjenjuje a narod izcrpljuje: jedan sloj, jučer gospodar vlasti, koji ju je izgubio svojom krivnjom, uzdiše, srdi se, nestaje ga; drugi sloj, koji se je domogao vlasti podkapajući svaki družtveni ugled, te koji pošto je postao gospodar, hoće da uzpostavi ono, što je srušio, kako bi vlast uzčuvao; opet sloj, koji će sutra biti gospodar, koji silno napreduje, oslanjajući se na demokraciju, da ju izdade, pošto se bude njom poslužio. Vidjeli smo sloj 1830., sloj carstva, sloj Gambette: evo sada demokracije, izrabljene, vazda varane, koja se sprema, da na svojih ledjih podigne novi sloj vlastohlepni. Mi koji smo kao na stran potisnuti, mi bismo se zadovoljili bili, kao i naši predšastnici, da bez koristi uzdišemo, kad nam Leo XIII. ne bi bio otvorio oči. Ima ljudi koji još neće da ga shvate, a ipak je njegov govor divno jasan. On nam kaže: ne gubite vremena, žaleći se na prošlost, ne trošite svoje snage, da rušite što će pasti sutra. Vinite pogled dalje. Ajdete k demokraciji. Do danas upotrebljavali su ju samo kao oružje da ruši; učite upotrebljivati ju kao plodnu snagu da osnuje, na kršćanskih uredbah, družtvo, gdje će moći da stoje svi pošteni ljudi. Demokracije mogu se domoći samo dvie struje: ili materijalisam ili kršćanstvo. Valja birati. Materialisam do malo će donieti kraj naobraženomu svietu. Kršćanstvo će ga opet pridignuti. Materialisam, bilo pod kojim imenom, smatra ciljem uživanje na ovom svietu, poslie kojega ne ima ništa. Čovjek klanja se pravu, da učini sve, kako će izvršiti svoje opredieljenje. Riešiti je to lahko. Onomu, koji ništa ne ima, kažu: Otmi onomu, koji ima. Pokretači ovakovih nazora kod puka, znadu da bi tomu posljedica bila gradjanski rat i obćenita nevolja. Nu što je njim do toga! Oni ne imaju što da izgube, pače misle, da će u obćenitom neredu dobiti, domogav se najboljega diela, pa ako ih bude poslie puk proklinjao kao izdajice, oni će se tješiti, jer su svoje postigli. Uloga katolika stroža je. Oni kažu demokraciji: Mi nećemo rat, nego mir. Mi te ne potičemo na nasilje proti posjednikom, nego ćemo ih uvjeriti, da bogatstvo nije užitak, nego da ima dužnosti; mi ćemo ih skloniti, da te dužnosti točno vrše. Ne obećajemo ti maštovitu jednakost, proti kojoj je nejednakost svih ljudi, u kojoj se radjamo. Uzevši sviet takav, kakav jest, mi hoćemo dnevice u njem da razvijamo, kako će vladati pravednost i bratinstvo. Biti će to dakako vazda nesavršeno na ovom svietu, ali, Bogu hvala, tvoja sudba nije privezana ovdje doli, ideal podpunoga blaženstva, koji je u tebi, i koga zemlja izdovoljiti ne može, biti će zadovoljen gori. Uloga dakle naša teža je nego socialista. Mi slušateljem svojim ne možemo dati družtvo za plien. Mi im obećajemo samo ono, što možemo držati. Pa ipak mi ćemo pobiediti, budemo li pravi kršćani jer imademo za sebe istinu te onu nepobjedivu snagu, što ju daje vjera, ufanje i ljubav. Evo uloge, koju nam namjenjuje sv. Otac. Da ju izvršimo, da demokraciju povedemo za sobom, valja joj uliti pouzdanje. U tu svrhu nije dosta samo ljubiti ju, poštivati, valja joj služiti. Služiti to će reći shvatiti u cielom obsegu našu socijalnu ulogu, na koju smo toliko bili zaboravili; shvatiti ju i vršiti. Naša uloga nije uzdisati: uzdisateljâ demokracija ne ljubi, ona je mlada, puna je ufanja, ona gleda u budućnost onim pouzdanjem, što ga ulieva napon života. Naša uloga nije, rušiti ono što postoji. Rušitelja biti će vazda; to je lahki posao. Naša uloga nije tjerati puk u sdvojnost, pokazivajući mu rane družtva, a ne označujuć mu ujedno ljekove. Okrutni su, koji tako čine; oni muku povećavaju mjesto da ju olakšaju. Naša uloga jest, da budemo obkopnici puka, podčastnici one demokracije, koja napreduje, da joj pripravimo sgodno boravište, nećemo li, da se ona tu nastani kao u osvojenoj zemlji; da budemo graditelji nove

Digitized by Google

one sgrade, koju svatko opaža na obzorju, graditelji radini, neumorni, odvažni, ne hraneći puk obećanji, nego istinom, laćajući se bez straha svakoga pitanja, ne padajući u nesvjest, kao njeki, plašeći se njekih rieči, da uzmognemo pokazati demokraciji, kada nas uztraži, podpuno opremljenu sgradu. Evo uloga, koju nam namjenjuje Leo XIII. Ima li na svietu ljepše, dostojnije plemenitih srdaca? Evo tumač one katoličke štampe, koja od njekoliko godina svuda proučava potrebe demokracije, da joj bude na uslugu, te ju pripravi, kako će bez nasilja izvesti veliku svoju zadaću. Evo tumač onih družtva, onih seoskih blagajnâ, kojih pod upravom oduševljenih ljudi ima mnogo po Francezkoj. To je tumač i „sekretarijata puka", koji je baš ovom sgodom držao godišnji sastanak. Djelo je ovo preizvrstno, jer okuplja sve slojeve družtva, tražeći od svakoga, da čini što može. Učeni ljudi daju puku svoje znanje; koji poznavaju potrebe puka te su vješti, da mu uslugu učine, a da ga ne ponize, posreduju, da učvrste odnošaj medju radnikom i učenjakom; ovo češće obćenje radja medjusobnim počitanjem, pa se brzo razume, obljube, uvide kako su svi ujedinjeni u jednom cilju: u napredku čovječanstva. Bog nije stvorio demokraciju za zlo, nego za dobro. Ona nije stvorena, da pustoši sviet, nego da ga plodnim učini.

Njemačka.

(Nejednakost u Pruskoj i ex-jesuita Hoensbroeck.) Što se je vazda opažalo kod svećenika-odpadnika, to se u naše doba opaža i kod grofa Hoensbroecka, komu je družba Isusova, iz ljubavi i zahvalnosti prema otcu mu, dvaput otvorila vrata, a on njoj dvaput okrenuo ledja. Kada ih je drugiput ostavio, nije mogao dugo da pritajiva svoju mržnju, nego je upotrebio prvu sgodu, kako će se blatom nabaciti na njih. Odabrao si je protestantske *Preussische Jahrbücher,* koje su mu dragovoljno otvorile svoje stupce, nadajući se, da će iz njegova pera poteći nješto, što će smrviti družbu, na koju se u protestanskih krugovih toli priekim okom gleda. Članak ovaj dugo su unapried navieštali, neprijatelji se puno veselili, te jedva izčekivali broj, gdje će ga novina donieti. A kad je članak priobćen, što se dogodi? Hoensbroeck hotio je da smrvi družbu, a kad tamo njegov članak je mal ne slavospjev družbi. Dogodilo se, kao i kod Balaama s magaricom. Naumljeno prokletstvo postade blagoslov. Reklo se: ako proti Isusovcem ne može ništa drugo da kaže ni onaj, koji je u njihov i najtajniji život upućen, onda ih se ni raniti ne može. S toga do mala zamuknuše i protestanti o tom članku. Ali ne mogaše mirovati Hoensbroeck. Prigovarao je najprije Isusovcem, pa će onda i Crkvi, baš kao i kašnje skrušeni o. Curci. Izvan Crkve bio je on odmah, kada je prviput pao, ali je s početka prikrivao, koli je dubok njegov pad. Pokazivao se katolikom, makar da je prestao biti Isusovac i svećenik. Ali kako kod drugih odpadnika, tako ovakova igra nije mogla dugo trajati ni kod njega. U njega je živa želja da piše, pa će pero svoje umočiti, da piše proti njemačkim katolikom. Prošle zime štampa katolička puno je pisala o „nejednakosti" u Pruskoj. Iz članaka, pa i iz razprava saborskih vidilo se jasno, da katolike svuda zapostavljaju po osnovi, te da ih sustavno izključuju iz javnih služba. U toj razpri htjede svoju da reče i grof Hoensbroeck, pa i opet u *Preussische Jahrbücher.* Njegove nazore suzbijaju u posljednoj svezci *Historisch-politische Blätter* u Münchenu. Želeći da piše proti katolikom evo kako piše za njih: „Reklo se, veli on, mnogo besjedâ s govornice i s ministarske stolice. Konservativci i središte poslali su u vatru svoje najbolje borioce. Ministar bogoštovja, okružen svojimi savjetnici, dobro je uzdržao navalu. A što je posljedak toga rada i govorničkoga ovoga kreševa? Zašto da ne kažemo? Posljedak je ništica. Pitanje o jednakosti ostaje pitanje. Ono postoji još u našem javnom životu kao crna točka, kao ranjavo mjesto, a vlada okoliša kao mačka oko vrele kaše. Da je tomu tako, znade cieli sviet, pa i vlada sama. Ili zar ministar bogoštovja u istinu misli, da su djeca, rodjena od katoličkih roditelja, manje sposobna za državnu službu, nego rodjena od otca i majke protestantske. Jer napokon to ona hoće, kad izjavljuje, da se ne javlja dosta katoličkih kandidata za upravu. Ja znam, da se je ministar mogao pozvati na statistiku, da opravda svoju tvrdnju. Dokazano je, na osnovu brojeva, da razmjerno manje katoličke djece polazi liceje i sveučilišta. . . Isto je tako istinito, da se nije dovoljno suzbilo katolike, koji se tuže, da ne ima jednakosti. Uzprkos statistike o srednjih i viših školah, ne ima dvojbe, da je još ipak znatan broj katoličkih kandidatâ, koji se javljaju za javne službe. Vlada to znade bolje nego itko. . . Postoji li dakle u istinu nejednakost u Pruskoj? Jesu li katolici izključeni od uprave, kako se radi toga tuže? Jest, o tom se dvojiti ne može. Morao bi biti sliep, tko toga ne vidi. Nije moguće ovu činjenicu izbrisati, pa bi dobro bilo pobrojiti mjesta i službe, što ih drže katolici, pa se neće zavesti nikoga. . . . Nejednakost dakle u Pruskoj postoji. Ta nejednakost niti je posljedica nesposobnosti kod katolika, niti slučajna, nego svjestna, hotomična. Država pruska sustavno izključuje katolike iz visokih služba. To je istina bez nakita". Daljne njegove misli priobćiti ćemo budući put.

Rusija.

(Legacija ruska kod sv. stolice.) Službeni list kancelarije Ruske *Journal de Saint-Pétersbourg* javljajući, da je Iswolski imenovan ministrom residentom kod sv. stolice piše doslovce: „Nikomu izmaknuti neće, koli je važno, te su uzpostavljeni službeni odnošaji medju Ruskom i svetom stolicom. To je u isto doba i znak, da je obćenje medju njimi

Digitized by Google

redovito i pravilno, i jamac, da će u budnće biti mir i sklad. Hvala prosvietljenim nakanam Pape i njegovomu pomirljivomu duhu, ta uzpostava, postavši napokon moguća i poželjna, dobiva osobitu vriednost, te će bez dvojbe spasonosno uplivisati na katoličko pučanstvo Rusije, podržavajući i na dalje u svećenstvu i u vjernicih one osjećaje lojalnosti, koje im je i nedavno preporučio duhovni glavar katoličtva u svojoj okružnici na biskupe Poljske." Iz ovih se rieči razabire, kolika se važnost daje sv. stolici u Ruskoj, kako ona svuda u vjerskom i političkom smjeru djeluje pomirljivo. Okružnica na biskupe Poljske, kojom je sv. Otac pokazao, koliko se brine za svu svoju duhovnu djecu i brani slobodu Crkve, odstranila je posljedne zaprjeke, koje su se stavljale dugim prjegovorom o toj uzpostavi.

Španjolska.

(Skupni list episkopata.) Biskupi, koji su na čelu bili hodočašću, što je došlo bilo k priestolu namjestnika Kristova, izdali su okružnicu na hodočastnike i na one, koji su ih pratili svojimi molbami ili pomagali veledušnimi svojimi darovi. Taj list slavospjev je, koji će vječnim učiniti u povjesti Španjolske ovaj veliki dogadjaj. Biskupi spominju, kako su španjolci učinili velik utisak u svetom gradu. Njihova pojava bijaše kao misije u Rimu. Okružnica saobćuje cielomu puku španjolskomu osobito blagohotne rieči i vladanje Leona XIII. „Rekao sam kardinalu-tajniku državnomu, reče Leo XIII. hodočastnikom, neka mi ove dane dade dopust, ja neću da mislim van samo na vas, evo ja sam španjolac: *hispanus sum!*" Vrlo rječito crtaju biskupi moralne posljedice ovoga hodočašća. Novo doba otvara se za Španjolsku s gledišta vjerskoga, družtvenoga pa i političkoga. Španjolska digla se je svetija, jača, bolje ujedinjena od nogu namjestnika Kristova. Glas i ruka Petrova imadjahu za španjolske hodočastnike i za narod, kojega bijahu prisutni zastupnici svih stališa i svih stranaka, dobročinstvo rieči i blagoslova samoga Isusa Krista.

Prosvjeta.

— U Zagrebu, tiskom i nakladom Antuna Scholza štampana je: *Devetnica na čast Presv. Srca Isusova,* složena od sv. Alfonsa Liguorija, biskupa i naučitelja Crkve. Ova devetnica dvaput je već bila prevedena u jezik hrvatski. Prviput u Dubrovniku 1787., a preveo ju franjevac Krisostom Klešković; drugiput u Mletcih, a preveo ju Isusovac Ivan Marija Matei. Ovo treće hrvatsko izdanje priredlo je s dopuštanjem duhovne oblasti uredničtvo „Glasnika Presv. Srca Isusova," te još u prilogu otisnulo, kako treba da činimo devetnicu i litanije o Presv. Srcu Isusovom. Ciena knjižici (32°, str. 72) 5 novč., s poštom 7 novčića. Preporučamo ju štiocem svojim najtoplije. Dobiva se kod nakladnika u Zagrebu.

— Jugoslavenska akademija u Zagrebu podielila je S. Kočondi izključivu dozvolu, da u svojoj galeriji nalazeću se sliku Preuzvišenoga utemeljitelja akademije, slikanu po Vlahi Bukovcu chromolitografijom reproducira i razprodaje. G. Kočonda poslao je i nam na uvid jednu takovu sliku, koja je doista veoma liepo izvedena. Poprsje je u životnoj veličini (55 cm. široka a 60 cm. visoka bez okvira). Ciena je slici u lijepom $10^1/_2$ cm. širokom pozlaćenom okviru 15 for. na obročnu odplatu, a uz pouzeće ili uz gotov novac 13 for 50 novč.

— Uredničtvo *Glasa Hercegovca* u Mostaru izdalo je knjižicu *Razbistrimo,* u kojoj su iz lista pretiskane *Crtice iz prošlosti i sadašnjosti za budućnost*

— U Rimu izdao je kardinal Josip M. *Granniello* knjižicu: *De lege civili matrimoniali, pro Hungariae regno petita,* etc. Specimen generalis catholici judicii. Knjižica je malešna (44 strane) ali obilna sadržinom. U prvom dielu crta nauku katoličku o gradjanskoj ženitbi, navodeći izjave i pouke Pia VI. biskupom Francezke i Švicarske; Pia VII. biskupom Francezke, Švicarske i Poljske; Leona XII. kralju Ljudevitu XVIII. Ima izvadaka iz okružnice Pia VIII. *Ad universam Ecclesiam,* Grgur XVI. od 13. augusta 1832; Pio IX. u raznih posebnih prilikah i za cielu Crkvu Leona XIII. spominje okružnicu *Arcanum* (1880) zatim na biskupe Italije i Ugarske (22. augusta 1886). Nanizao je pisac zaključke svih pokrajinskih sabora Italije, Francezke Belgije, Austrije, Njemačke, Holandije, Englezke, Amerike sjeverne i južne te Kolumbije. U drugom dielu izvodi zaključke iz ovih mnogobrojnih i svestranih izjava. Ti zaključci jesu: 1. Gradjanska ženitba predpostavlja, da crkva katolička ne uči pravu nauku o ženitbi; 2. predpostavlja da crkva katolička može pasti u bludnju u pitanju vjere; 3. opire se nepogrješivosti i svetosti crkve katoličke. Uzoriti pisac suzbija razloge onih, koji zagovaraju gradjansku ženitbu u obće, pa onda i u ovom posebnom slučaju. Tu je osobito pokazao, koli je vješt bogoslovju, napose crkvenomu pravu. Znanje i čednost, koja se opaža u ovom spisu, isto je tako velika kao i dostojanstvo, što ga pisac zauzima u crkvi.

SADRŽAJ: *Vjera.* — *Prava Majčina radost.* (Pjesma po narodnoj.) — *Naš učitelj* — *Gospod Bog* (K.). — *Sv. Alojzij* (spj. L. V. Bjelovarac). — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Oglas u novinama.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 13. | U Sarajevu 1. srpnja 1894. | God. VIII.

Br. 464.

Katoličko dječačko sjemenište u Travniku.

U nadbiskupsko dječačko sjemenište, s kojim je spojena podpuna velika gimnazija, primati će se i ove godine 12 mladića, koji će preko ciele godine uz poduku dobivati podpunu obskrbu, t. j. stan, hranu i odielo tako, da roditelji ne imaju nikakve više brige za vremenito uzdržavanje svoje djece.

Uvjeti, uz koje može tko primljen biti u sjemenište, jesu:

1. Mladići moraju biti rodom Bošnjaci ili Hercegovci, zakonitih roditelja, ćudoredni i posve zdravi.

2. Treba da su daroviti i da znadu toliko, te mogu zadovoljiti prijamnomu izpitu, t. j. da pravilno čitaju, pišu i računaju, da imadu njeko slovničko znanje, a naravno razumieva se, da moraju znati katekizam.

3. Primit će se ipak samo takovi mladići, koji imadu volju, posvetiti se svećeničkomu stališu, što u molbenici valja izraziti.

4. Molbenica za prijam neka se upravi na ravnateljstvo dječačkog sjemeništa u Travniku, *i to što prije, a najkasnije do 10. augusta.*

5. Molbenici treba priložiti: a) krstni list; b) svjedočbu najvećega razreda pučke škole; c) svjedočbu siromaštva, izdatu od obćinskoga poglavarstva ili od župnika; d) svjedočbu lječnikovu ili župnikovu o podpunom zdravlju; e) izjavu roditelja ili skrbnika, da diete odredjuju za svećenički stališ; f) potvrdu župnikovu, da je mladić vriedan, da bude primljen u sjemenište radi sklonosti u svećenički stališ, radi dobroga ponošanja, darovitosti i drugih vrlina.

Digitized by Google

Mladići mogućnijih roditelja mogu i preko spomenutoga broja (12) biti primljeni u sjemenište, pošto im se roditelji sporazume s ravnateljstvom sjemeništa o godišnjoj plaći, ali budući da će ujedno biti s drugimi seminarci, to će se i oni odgajati kao budući svećenici, pak se s toga ne bi mogli primiti, ako niti sami, niti roditelji im ne bi nikako htjeli, da svećenički stališ odaberu.

Gimnaziju polaze i vanjski učenici kojegod vjeroizpovjesti, o vlastitom trošku po gradu nastanjeni; ovi ne plaćaju niti školarine, niti ikakvih pristojba.

U ostalom ravnateljstvo sjemeništa pripravno je uviek na pitanja o sjemeništu i gimnaziji odmah odgovoriti.

Sarajevo, 21. juna 1894.

† **Josip,**
nadbiskup vrhbosanski.

Vjera.

5. Vjera subjektivna. Posve je razborito, da um prione uz objavljene istine.

1. Što je vjera? Bogoslovje kaže: Vjera je vrhunaravna kriepost, kojom čvrsto za istinu držimo sve, što je Bog objavio, jer je on to objavio i jer je istina sama, te ne može prevariti ni prevaren biti. Vjera je kriepost, jer je zaslužno i vrlo zaslužno vjerovati. Vrhunaravna je to kriepost, dakle dar, milost, jer Bog se javlja komu se hoće, jer on jedini može učiniti, te slušamo njegovu rieč i rieč njegove svete Crkve. Kriepost je to bogoslovna, jer joj je Bog neposredni predmet i jer joj je razlog savršenost božanska, bezkonačna najme istinitost Božja. Predpostaviv, da Bog bitiše i da ima objava božanska, vjera, kako ju označismo, nije samo nuždna, nego je i posve opravdana i razborita. Jer komu ćemo vjerovati, ne vjerujemo li bezkonačnoj istinitosti božanskoj?

2. Nu sv. Pavao označuje vjeru drugčije, a iz te oznake prosjajuje preznamenita ova istina, da ništa nije razboritije, častnije u sebi i častnije za čovjeka, nego da um po vjeri prione uz objavu božansku. U velebnoj svojoj poslanici na Rimljane veli, da je vjera bitnost stvari, koje moramo ufati, jezgra istinâ, koje se ne vide: *sperandarum substantia rerum, . . . argumentum non apparentium.*

3. Vjera je jezgra istinâ, koje se ne vide! Očitovano je dakle i udešeno prema našemu dohvatu ono, što je za nas nevidivo, ono česa naš um svojimi silami ne bi mogao odkriti. Očitovano je dakle ono, što bi za nj za vazda ostalo nepoznato, nepristupno, nedohitno; ono, rieč u jednu, što našemu razumu nije protivno, jer ono, što je razumu protivno nemoguće je ili ne postoji, nego je povrh razuma i nad njim, a ipak je preznamenito za nas, da to upoznamo i vjerujemo.

4. A ima li u istinu stvari, kojih mi ne bismo mogli odkriti samim svjetlom razuma? Sigurno! Nerazborito bi bilo, to niekati.

a) Naravoslovcu je naše biće vrlo ograničeno, u svemiru zauzima ono vrlo malešno mjesto, gori doli, s lieva s desna, ne ima ništa više od nas. Oko najbistrije, glas najgromkiji, uho najćutljivije ne siže dalje od njekoliko kilometara.

b) Po moralu naše biće nije manje ograničeno. Što je kriepost najkrepostnijega i mudrost najmudrijega? Eno vam Davida preljubnika i ubojice; eno Salomona razpuštenika i idolopoklonca; eno svi mudraci, svi filosofi Grčke i Rima, pa i isti Cicero, ostaviše uspomenu okaljanu sramotnimi grješkami. Nije li Bog, koji do dna poznaje biednu narav ljudsku, izašlu iz njegovih ruku i oživljenu njegovim dahom, na usta mudraca kazao: sklonosti, sjetila, želje čovjekove naginju na zlo od njegove mladosti. Nije li sv. Job, duboko osjećajući nevolju svoju, zavapio: „Bože moj, zašto si me učinio protivna sebi?“ Nije li sv. Pavao, zanesen do trećega neba i upućen u tajne Božje, gorko uzdisao, što ne čini dobro, koje je želio, nego na suprot čini zlo, koje je osudjivao? Nije li zlovoljan bio na angjela nečistoga, koji je napadao njegovu slaboću? Sa sobom su zadovoljni samo fariseji, osudjeni, koji su se razkrstili sa svakom kriepošću. Prvi korak na putu krieposti jest, da paneš na

Digitized by Google

koljena, udariš se u prsa te vapiš: Oprosti, Gospode Bože moj, jer sam veliki griešnik.

c) A hoće li naše biće biti manje bezkonačno gledom na znanje? Nesmisao bi bio, i časak samo to povjerovati. Stavimo se najprije na stanovište znanosti, koja je, bar na oko, dohvatna za čovjeka. Što znademo u znanostih prirodopisnih, prirodoslovnih, matematičkih? Ništa ili jako malo. Ni o čem još nije zadnja izrečena. I doista, što je napredak u znanostih? Umnažanje nepoznata i tajnâ. Naši otci smatrahu sviet materijalni četverostrukom tajnom, sastavljen od zemlje, vode, zraka i vatre. Voda ili zrak bijahu tajne jednostavne. Mi pako znademo šestdeset počela, i više, pa nam je sviet zakučasta tajna, petnaest puta više nepristupna; voda je, pošto znademo da je sastavljena od kisika i vodika, dvostruka tajna; zrak, sastavljen u jednakom skoro razmjeru od kisika, dušika i ugljika, trostruka je tajna. Duh, tvar, vazduh, prostor, vrieme, privlačivost, teža, munjina, toplina, svjetlost, svjetlopis, brzojav itd. itd. sve su to rieči, kojih je smisao za nas neprodirna tajna, zagonetke su i nepoznanice težke.

d) Na polju filosofije isto tako znademo jako malo ili je zlo, što znademo. Neprestano uzimamo lažno za istinito, a dokaz tomu, jasniji nego dan, jesu bludnje i protuslovja, kojih je pun sviet. Koliko ljudi, toliko imade, rekli bismo osvjedočenjâ ako i ne mnienjâ. Već je Cicero rekao za svoje vrieme, da si ne možemo pomisliti nesgrapnost, koju ne bi kazao bio kakav filosof, a da nije pretjerao to smo mi izkusili. Koliko imade istinâ u poredku razuma, glede kojih bi svi umovi bili skladni? Malo, a ne bismo se ufali uvrstiti u taj broj ni istinu da Bog bitiše, a duša naša da je neumrli duh. Ima bo četa ljudskih bića, pa i medju učenjaci, koji svakako hoće da se učine bezbožci i materijalisti. Dvojba zaokuplja duhove i najprosvjetljenije i najrazboritije.

5. Cicero na koncu svojih listova o starosti, poslie zanosne pohvale na neumrlost duše, nujno pomišlja na sebe, pa kliče: „Ako se varam, vjerujući neumrlost duša, varam se radostno, pa neću da mi se oduzme bludnja, koja je slast moga života.“ Na drugom mjestu opet kaže: Skoro svi filosofi, najglasovitiji, Sokrat, Demokrit, Anaxogora, Empedoke, tvrdili su, *da ništa nisu poznavali, ništa pronicali, ništa znali . . .; da je istina uronjena u dubok zdenac, pa da nije bilo mjesta za nju.* Sokrat, pošto je izjasnio neumrlost duše, kaže svmu drugu: „Bez dvojbe ti držiš ovo izjašnjivanje kao san starca u ludilu i ti ga prezireš. Prezirao bi i ja, da sam u svom potraživanju našao stvar spasonosniju i sigurniju.“ Seneka se žali ovako na nehajnost svoga doba prema istini i na slaboću filosofije: „Ne samo da se ne odkrivaju istine, starim nepoznate, nego se danomice gube stare istine. Ah! i onda, kad bismo mi tomu posvetili sve svoje sile, kad bi mladež sudjelovala tu svojim žarom, a starost svojimi savjeti, što ih je brižno sabirala za nova pokolenja, i onda bismo došli tek do ponora, gdje se istina sakriva.“ Seneka, čiji su nazori kadkada tako uzvišeni i tako kršćanski, te htjedoše da ga u savez dovedu sa sv. Pavlom, u toliko se zaboravlja te vapi: „Mrtvi ne osjećaju nikakvu bol, a strahote pakla su bajke. Smrt je izbavljaj i konac svih boli.“ Baš on je iznio na javu bezbožnu rieč, kojoj su toliko povladjivali u Rimu Klaudijâ i Neronâ: „Poslie smrti ništa, i smrt sama nije ništa: *Post mortem nihil, ipsaque mors nihil.* Osamnaest stotinâ godina poslie, glave eklektivne filosofije sastaju se na kongres u Parisu, te se u ovih istih pitanjih o Bogu i o neumrlosti duše razilaze, pa si ne mogu stvoriti ni većine.

6. Hoćemo li, da se rieše ove velike zasade, k izvorom razuma dodati izvore znanosti, nećemo doći više napred. Glasoviti naturalista Huxley napisao je mjesesa siečnja 1869. ovo neutješno priznanje: „Filosofi se spremaju na odlučnu bitku o zadnjem i najvećem spekulativnom pitanju: Narav ljudska imade li počelo slobodno, obdareno voljom, ili nije li tek najvještije sačinjeni stroj, kakove proizvodi narav? Njeki, medju koje se brojim i ja, misle da će bitka ostati za vazda neodlučna.“ Jedan od najodličnijih naravoslovaca moderne škole, I. Tyndall, u besjedi, što ju reče mjeseca augusta 1868. u Norwirchu, kaza: „Pitanje o sjedinjenju tiela i duše tako je neodlučeno, u modernom svom obliku, kako je bilo u vremenih prije znanosti . . . Pitate li, odakle dolazi tvar . . ., kako i tko ju je razdielio u čestice i tko joj je utisnuo nuždu da sačinjava organičke skupove, znanost je bez odgovora na ova pitanja. Nu ako je znanost u tom niema, tko ima da odgovori? . . . *Onaj, komu je objavljena tajna!* Prignimo svoje glave i priznajmo svoje neznanje, jednom za vazda . . .“ Napokon sam poglavica positivne filosofije, Augusto Comte priznaje u predmetih, kojimi se misao ljudska bavi, dvie vrsti, *poznatno* i *nepoznatno*; priznaje dvie vrsti nepoznatna: nepoznatno u znanosti i nepoznatno u

Digitized by Google

vjeri, pa dodaje: „*Nepoznatno,* što je nad positivnim znanjem, bilo materijalno, kao prostor bez granice, bilo u umu, kao niz uzrokâ bez kraja, nepristupno je umu ljudskomu. Nu nepristupno ne znači: ništa ili što nepostoji. Neizmjernost koli materialna toli intelektualna uzkim je vezom povezana s našim poznavanjem . . . To je ocean, koji udara o naše obale, a za koji mi ne imamo ni ladje ni vesalâ.“

7. Ako je obzorje našega znanja tako ograničeno na polju istina naravskih i ljudskih znanosti, što će dakle biti, kada se ono nadje pred istinami nadnaravnimi i pred znanošću božanskom? Tko bi hotio svaku da pronikne, neka se sjeti sv. Augustina, gdje u misli udubljen šeta kraj mora, pa angjela Božjega, koji mu je umnom slikom predočio, koli je uzaludno i nespametno njegovo proumljavanje. Doista, velik je ocean svega onoga, što ne poznajemo, što nam je tajna, a naš je um prema tomu malešna rupica, pa kako ćeš, da sve to u nju metneš!

8. A medju stvarmi, kojih mi ne vidimo, kojih mi ne možemo znati sami po sebi; medju tolikimi tajnami i nepoznanicami imade li takovih, koje nam je vrlo koristno spoznati i prihvatiti? Imade sigurno! Bog, mi sami, naše porieklo, naš zadnji cilj, naš budući udes, naše dužnosti, put što će nas dovesti do blaženstva i to do blaženstva vječnoga itd. itd. Dobro će nam dakle doći onaj posrednik, koji će nam te stvari naviestiti, koji će ih udesiti prema našemu shvaćanju, te ih našimi učiniti! Učiniti ćemo dakle razborito i mudro, budemo li ga primiti dobro; pa ne samo da se radi toga nećemo stiditi, nego ćemo se morati sveto ponositi, što smo ga primili. A taj slavni i dobrotvorni posrednik, to je vjera. Vjera je ladja, vjera je veslo, koje nas jedino može prenieti do nedohitna.

9. U ljudskih znanostih i u redovitih prilikah života, kada nam se predmet kakov ne ukazuje, ili je kakovo poduzeće nad naravnom našom snagom, mi pohitimo, da naknadimo svoju slaboću, pa makar, uztreba li, dugo tražili i mnogo nas to stojalo. Da pronikne visine nebeske, zviezdoznanac ni čas jedan neće oklevati, da na slabo oko stavi zvjezdozor, koji povećaje predmete ili skraćuje razmak. Naravoslovac laća se sitnozora, da naravi izmami tajnu o nutarnjem ustrojstvu tjelesa, pa da dozna podrobnosti u ustroju, koji se radi maljušnosti njegovu oku posve izmiču. Kapetan broda na moru i zapovjednik vojske na bojnom polju sretni su, kada dalekozorom mogu umanjiti razmak, pa mnogo puta odstraniti pogibelj. Jednooki, kratkovidi, ljudi svjetovni u kazalištih, kod javnih svečanostih rado uzimaju naočari svake ruke, da si pomognu prema svojim potrebam. Što bismo kazali nerazboritu čovjeku, koji bi ustao proti zvjezdozoru, dalekozoru, sitnozoru, naočarom itd. pod izlikom, da je sve to uvrjeda dostojanstvu ljudskomu ili da je štetno za oko? Prispodobili bismo ga Omaru. Nu vjera, u onom smislu, kakov joj daje sv. Pavao, nije drugo van zvjezdozor, dalekozor, sitnozor našemu umu, pa ga stostruko usavršuje. Dakle je vjera razborita i dična. Ustati proti njoj, to je zločin, to je samoubojstvo uma.

10. A što smo kazali o oku, istina je za sve naše udove. Snagu naših ruku pomažemo svimi silami naravi, vodom, vjetrom, munjinom. Sporosti naših nogu pritičemo u pomoć dvokolicami, željeznicom, brzojavom, a uhu pomaže u najnovije doba telephon. Pa što je napokon svrha i zadaća veleuma i obrta? Da umnaža i neprestano usavršuje orudje, kojim će čovjek pomoći slaboću svojih udova. Posebna je značajka čovjeka, nepobitni znak njegove premoći nad svimi živućimi stvorovi, što si on jedini umije stvarati orudje. Gorila braniti će se granom otrgnutom sa stabla ili kamenom dohvaćenim sa zemlje, ali si nikada nije on načinio buzdovana, pa ni uoštrio kolca. Orudje dakle, kojim čovjek pomaže nedostatnost svoje snage, ne samo da ga ne ponizuje, nego je to po nj dično. Prema tomu pako evo kako jednostavno ali nepobitno umujemo.

11. Pošto možemo a i moramo, a da se ne plašimo te ćemo poniziti svoje sile naravi, pače uvjereni da ćemo ih usuprot usavršiti, pomnožati, postostručiti, neprestano sizati za orudjem, što ga um ljudski danomice iznalazi; mi možemo i moramo, da budemo dosljedni sami sebi, upodpuniti naše znanje i naš razum, pomnožati i postostručiti dodavši istine objave božanske, uz jedini uvjet, da je sigurno dokazano, te u istinu postoji ta koristna i izvrstna objava. A ta objava postoji; kako je pako izvrstna, vidi se iz toga, koli mnogobrojne trake širi u našem umu. Isus Krist kazao je velike ove rieči: *Kada duh dodje, učit će vas svaku istinu.* I doista, duh, objava, vjera je došla, te naučila svaku istinu čovjeka dobre volje. Istinu o Bogu, istinu o bližnjem, istinu o našoj braći, istinu o nas samih.

12. Istinu o Bogu: Njegovo bitisanje, njegova narav, njegovo štovanje.

Digitized by Google

a) Bitisanje Božje! razum bijaše kao slab da to dokaže i dopusti. U svojoj knjizi o naravi bogova, Cicero sam veli: „Ti hoćeš da dokažeš samim umovanjem bitisanje bogova . . . Ti tražiš oslon razuma; daj dakle da moj razum pobija tvoj . . . Ti rabiš svake ruke dokaze, da dokažeš, te ima bogova, a umujuć ti samo dvojbenom činiš istinu, koju jedino predaja naših otaca (to jest praobjava) stavlja nad i najmanju dvojbu.“

b) Narav Boga. U toj glavnoj točki razum je dotlje sašao, te sve bijaše bog, osim Boga samoga. Pijanstvo, rodoskvrna, otmica, preljuba, blud, varka, okrutnost, bjesnilo, bijahu im svojstva, upisana na čelu njihovih žrtvenikâ; jedino Bog istiniti nije imao žrtvenika van pod imenom *nepoznata Boga.* Usuprot koli divan pojam daje nam vjera o Bogu, o njegovoj vječnosti, o njegovoj neizmjernosti, o njegovoj svemožnosti, o njegovoj svetosti, o njegovoj bezkonačnoj dobroti, o njegovoj providnosti . t. d. Kolikimi uzvišenimi i zanosnimi slikami kazuju nam svete knjige njegove veličine i crtaju nam njegovo veličanstvo! Kolikim oduševljenjem uzvisuju njegova dobročinstva.

c) Štovanje Boga. U bogoslovju razuma, štovanje se protože samo na tielo, duša tu ne ima diela, van po strastih i griesih, kojimi je to štovanje vrvilo. Što bi se čovjek stidio čuti, to se pogani Rima, veli Seneka, ne stide kazati svojim bogovom; oni su si tako svjestni svoje sramote, te zamuknu, ako ih tko može čuti. Iznose na svjetlo dana ono, što se u običnom životu sakriva u najdublje tmine. U tajnih kutovih hramova čine se strahoviti zločini proti naravi. Vjera uči nas, da se klanjamo Bogu u duhu i istini, počitanjem, ljubavlju i nasljedujući njegove bezkonačne savršenosti. *Budite savršeni,* kaže nam ona, *kako je savršen Otac vaš nebeski.*

13. *Istina o našoj braći.* U školi razuma, tri četvrtine ljudi bijahu robovi; a narav je tražila, govorili bi, ne samo da jedni budu slobodni, a drugi u bitnosti robovi, nego da se rob jedva razlikuje od životinje. Zakon ne samo da ga je proglasio potištenim, nego je naredjivao, da ga se smatra kao ništa: *non tam viles, quam nulli sunt.* Zato su gospodari imali posvemašnju vlast nad robovi. Glasovita naredba Konstantinova označila je dnevnimi izgredi, kada je zabranila, da ih ne okivaju unakrst, da im kopljem ne zadavaju smrtnih rana, da ih ne vješaju, ne truju, da ne dadu te ih divlja zvjerad razdire pandžami, da im gorućim uglevjem ne pale uda.

Koli užasan je pogled na gladiatora, osudjena da si proreže vrat za zabavu gradjana svih stališa i svake dobe! Pa ipak, isti Trajan, čiju dobrotu toliko hvale, da proslavi svoju pobjedu nad Dačani, naredio je gladiatorske borbe, koje su trajale *sto dvadeset i tri dana,* te gdje se izmrcvarilo *deset hiljada* gladiatora i *jedunaest hiljada* divlje zvjeradi. Najveći car rimski primio je, da ni uzdahnuo, niti se postidio nije, svetogrdni oproštaj plemenitih žrtava, koje će se ubiti vlastitom rukom. A to u najljepše doba Rima, tada kada je razum i filosofija doprla do svoga vrhunca.

Od koljevke svoje, nasuprot, vjera nije vidila u robu van diete Božje. „Ako siromaštvo prinuždi brata tvoga da ti se proda, ti ga nećeš tlačiti, mučeći ga, nego ćeš postupati s njim kao sa slugom za plaću. On će raditi kod tebe do godine jubilejske; tada će izaći, sa svojom ženom sa svojom djecom, te će se moći vratiti k svojoj obitelji i na baštinu svojih otaca[1]) . . .“ Na svjetlu objave, svi, židovi i pogani, robovi i gospodari, jedno smo samo tielo, jednim duhom oživljavano, a kojega smo s istoga razloga svi članovi. „Oko ne može kazati ruci: ne trebam tvoje usluge; ni glava nogam: niste mi potrebne. Nasuprot baš, uda tiela, koja se čine najslabija, često su najpotrebnija . . Potrebno je dakle, da se sva jednako brinu za druga, kada je jedno udo počašćeno, sva se druga s njim vesele.“ Za tim dolazi divna zapovied o kršćanskoj ljubavi.

14. *Istina o nas samih.* Ona se kobno izmiče razumu, dočim nas vjera čini sigurne, da postoji naša duša, da je ona duh, da je neumrla, da će biti za uviek blažena ili nesretna, da će tjelesa uzkrsnuti i t. d. Ona nas uči dužnosti, što ih imademo da izvršimo prema Bogu, prema nam samim, prema bližnjemu. Ona nam daje potrebne milosti, da ih vjerno izvršimo.

Naše *vjerovanje* bogata je riznica istinâ spekulativnih i praktičnih, zasadâ vjere i ćudoredja, iz koje naš um crpa obilati poklad svoga znanja. Dočim je za razum, dok je sam sebi ostavljen, sve duboka tama, neprekidno protuslovje, poništujuća dvojba, nestalna mnienja, koja se pobijaju te jedno ruši drugo, sve je preobilato svjetlo za razum vjerom upodpunjen; to je sjaj sunca u pô dana. Diete kršćansko, koje dobro umije svoj mali

[1]) Lev. XXV.

Digitized by Google

katekizam znade hiljaduputa više istinâ vjerskih i ćudorednih nego Plato, Sokrat, Cicero, Seneka i svi filosofi staroga doba.

15. Tko od nas nije susreo na putu sliepa brata. Često ga vodi diete ili malešni psić, vjerni drug njegove nevolje. Kadkada pako ne ima druga van svoj štap, kojim neprestano udara na pločnik, da bude siguran, te ide pravcem dobrim. Nu nikada nisi vidio, da sliepca vodi drugi sliepac; dobro oni znadu, da bí obojica pali u ponor, kad bi se jedan oslanjao na drugoga, a taj pad bio bi težak.

Ne bi li ti bio zlovoljan, kad bi vidio, gdje posred javna trga, kuda brzaju mnoga kola, opak čovjek najednom dolazi k sliepcu, te ga silovito razstavlja od djeteta, psića, štapa, što ga voda, pa ga ostavlja sama, znajući te će skoro biti pogažen? Koli okrutno! kazao bi ti. A ipak ima i gora još stvar. Još više opak je onaj, koji pod izlikom, da će iz sliepčeve torbe uzeti sitan novac, hladnokrvno stavi u nju bakren komad na mjesto zlatnoga, za koji sliepac ni slutio nije da ga ima, nu koji bi mu bio velika pomoć u nevolji.

16. Sliepac je siromašni razum ljudski, uronjen u duboke tmine, tapajući u tami, vazda u pogibelji da zadje i pane u najžalostnije bludnje. Vjera za nj nije samo štap, vjerni psić, bistro diete ili požrtvovni drug; to je angjeo svjetla, koji ga brani od svake pogibelji, vodi ga do konca njegova puta, te mu predaje posjed, za kojim toliko teži.

Razstaviti sliepca od neobhodno nuždna vodje, to znači uzeti duši baklju vjere, ostaviti ju njoj samoj, njenim tminam, njenim slabućam, njenim strastim, njenim pogreškam, svim napastim, što su oko nje, te učiniti, da dodje do ponora nevjere i pokvarenosti.

Uzeti iz torbe sliepčeve zlatan novac, koji je ovdje blistao liepim sjajem, te ga nadomjestiti bakrenim, to znači staviti mjesto vjere filosofiju, drugoga sliepca, koji ne samo da ju ne razsvietlji, zasjeni ju možda za čas, nu da ju do mala zaroni u tmine još dublje, te ju strovali u zablude, kojih znala ne bi, da je koracala sama u životu.

Ah! ostavite, dobri ljudi, duši angjela stražanina i prosvetitelja, vjeru. Neogrešujte se ružnom kradjom iz sliepčeve torbe; preuzeti ćete na sebe odgovornost vrlo strašnu.

Nad grobom sestre.

Pod tim križem blagi sanak snije
Angjelka — oj ime slatko, milo!
Jošte živoj raj si nam'jenilo . . . .
Ah, njoj stanka tu ni bilo nije . . .!

Za čim opet tečete mi, suze?
Šta je opet, moje srce biedno?
Za sretnimi plakat nije vriedno,
A nju raj u svoje krilo uze . . . .
Kleknuti ću na te hladne grude,
Neka molba žarka mi se vije —
Ma ne za nju, nego njoj, što tude
Pod tim križem blagi sanak snije.

Na nebesih ti si, sestro mila,
Kroz dver groba digla si se raju,
Izsred patnjâ k vječne sreće sjaju —
Ah, sjeti se, da si ostavila
Komu nesta humkom pod ovime
Mnogo, što je njegva radost bilo . . . .
Tek na križu ostalo mu ime
Angjelka — oj ime slatko, milo!

Da, sad znadem, srce, boli tvoje:
Ti ne suziš nad njom, već nad sobom,
Što za ovim sakrio ti grobom
Angjeo jedan jasno lice svoje . . .
Al ne tuži — jer angjelče čisto,
Da bi brže na pomoć ti bilo
U raj letnu — ta i ti joj isto
Jošte živoj raj si nam'jenilo . . .

Duša njena angjeoska bila,
Lice njeno rajskog lik angjelka,
Ime njeno majkina Angjelka,
Ko angjelak svakom draga, mila . . .
Tiho srce — stani suzo tužna —
Ta moglo si sjetit se i prije,
Da j' angjelke zemlja nebu dužna . . .
Ah, njoj stanka tu ni bilo nije . . .!

Digitized by Google

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava I.

Poglavita razmatranja svećenikova o sv. Misi.

Svećenik, koji želi pobožno i dostojno obavljati božansku žrtvu sv. mise, treba da ne zanemari sredstva, što su za ovu svrhu potrebita. Sredstvo najprikladnije, dapaće sasvim nuždno, jest često razmišljanje o toli uzvišenoj i strašnoj tajni. Ne razmatra li i ne prosudi li pomnjivim i čestim razmišljanjem, *koja* li je ova žrtva, *kakvu* će hostiju prikazati, *komu* i u *koju svrhu* će je doprinieti; neće je zaista obavit onim počitanjem i pobožnosti, koja se za to zahtieva.

Da se osvrnemo malko na te važne točke.

1.

Sv. misa prava je žrtva, u kojoj se Bogu Otcu prikazuje samo tielo i krv Isusa Krista pod prilikama kruha i vina; zbog česa treba da misnik pazi, kako kod ove službe zastupa osobu G. N. Isusa Krista, i to ne samo u ime svoje i sve vojujuće crkve, već takodjer u ime pobjedonosne. O tom red je da nješto posebice kažemo.

Kako rekosmo, svećenik najprvo zastupa osobu Isusa Krista, jer mu se svetim Redom ne podaje samo ime vlasti, već prima pravu vlast, da doprinosi žrtvu u ime Isusa Krista.

Što je Isus učinio pri zadnjoj večeri, to svećenik u ime istoga čini u svakoj svetoj misi. Kod tog otajstva Krist je, koji poglavito djeluje, dočim svećenik djeluje drugotno. Svećenik je dakle Namjestnik G. N. Isusa Krista, od čije strane i u čije ime prikazuje žrtvu Bogu Otcu Svemožnomu.

Koje i koliko je ovo dostojanstvo, jezik ne može dovoljno izkazati, nit čovječji um dokučiti!

Da indi svećenik dostojno obavi ovu službu, treba, u koliko mu je više moguće, da se istovjeti sa samim Kristom, ne samo predstavljajući nazočnome puku Njegovu osobu; već takodjer i ponajpače nasljedujući njegove kreposti, ljubav naime i poniznost, kojom je Isus sebe na križu žrtvovao. U tom treba da Isusa sliedi, moleći se za puk onom pobožnosti i žarkosti, kojom se je Isus za nas na križu molio; te nastojeći priljubiti se u svem Isusovoj namjeri.

Nu dočim čovjek ne može da posvema dostigne do tolike kreposti, red je da svećenik nastoji, kako će čuvstvom i željom sdružiti svoje djelovanje sa djelovanjem Isusa Krista. Treba da prikaže ovu žrtvu u „jedinstvu“ sa onom ljubavi, kojom ju je Isus prikazao, moleći se u „jedinstvu“ sa onom poniznosti i pobožnosti, kojom se je Isus za nas molio. Napokon sve što kod ove službe čini, treba da čini u „jedinstvu“ sa onom namjerom i ljubavi, kojom je Krist ono ili slično činio. Tako će pravo zastupati i nasljedovati osobu Isusa Krista.

* * *

Misnik obavlja ovu tajnu u ime sve Crkve koli vojujuće, toli pobjedonosne; jer je dužan ne samo u ime svih vjernika na zemlji, već i onih na nebesima prikazati žrtvu Previšnjemu Stvorcu. Nema sumnje, da je misnik u prvom redu službenik vojujuće Crkve; zato i prima red Prezbiterata: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis,* to jest, za griehe puka u ime same Crkve, i za sve vjerne žive i mrtve. Počem je na njeki način uoblašćenik ove vojujuće Crkve, da prikazuje žrtvu Bogu Otcu na pomirbu sa vascielim pukom.

Ko što je svećenik Zakona nosio griehe puka, tako i sad, u vrieme milosti, svećenik ima nositi sve griehe puka kršćanskoga. I kô što je onaj nosio na plećima i prsima napisana imena sinova Izraeljevih, tako i ovaj treba da ima upisana imena sviju sinova Crkve, razsijanih po čitavoj zemlji; ne samo na „plećima“, noseć naime njihove potreboće duševne i tjelesne, da se pred Boga stave, već i u „prsima“, u srcu naime, jer mu se je najjačom ljubavi moliti za njihovo spasenje, ne samo u obće, već i napose.

Zato se misnik ima smatrati kano službenik, kojeg sva vojujuća Crkva šalje Bogu Otcu na pomirbu sa cielim pukom, po onoj uzvišenoj žrtvi, u kojoj se Isus pravo i realno prikazuje Bogu Otcu. — Povrh toga službenik je takodjer Crkve pobjedonosne, u koliko doprinosi žrtvu Bogu Otcu na čast svih Angjela i Svetih u nebu, te na zahvalu za dobročinstva, kojima ih je Bog obdario i kojima će ih obdariti. Zato velimo u Kanonu, da prikazujemo ovu žrtvu *obćeći* (communicantes) sa svetim stanovnicima neba i njihovu uspomenu časteći. Svećenik je dakle kano njeki glasnik, poslat Bogu Otcu od pobjedonosne Crkve, da u njeno ime prikaže žrtvu hvale i slave uzvišenome Proslavitelju sviju Svetih: i tako dakle zastupa Crkvu toli vojujuću koli pobjedonosnu.

Digitized by Google

Napokon prikazuje ovu žrtvu i u svoje ime, za svoje griehe i nemare.

Iz svega ovoga razabiremo, kako je misnik dužan prikazati žrtvu, prvo u ime samoga Isusa Krista, čiju osobu zastupa; zatim u ime ciele Crkve pobjedonosne i vojujuće, čiji je on službenik; te napokon i u svoje vlastito ime.

2.

Misnik treba zatim da razmatra *koja* i *kakva* je hostija u toj žrtvi, i *komu* će ju doprinieti. Ovo razmatranje najviše čini, pače nadmašuje sva druga razmatranja, da se ova strašna i sveta žrtva dostojno, pomnjivo, bogoljubno i pobožno obavi. Misnik dakle, prvo što pristupi k oltaru, nek pomisli u poniznosti srca svoga, da je ona hostija, koju će prikazati i koje će se svojim rukama doticati, da je, rekoh, Tielo Isusa Krista sina Boga Otca svemogućega, koji sjedi ob desnu njegovu, jednak Otcu po božanstvu, manji od Otca po čovječjoj naravi. Ovo je ista žrtva, sveta, čista i neporočna, koja bi jednoč na križu prikazana, i koju sad misnik na žrtveniku doprinosi.

Nek u to ime promišlja, kako je ovaj čin častniji, plemenitiji, savršeniji i Bogu miliji negoli skupa sve stvorenje, i neizmjerno bolje, nego svi darovi toli naravni koli vrhunaravni.

Ta hostija, veli sv. Toma[1]), sadrži suštinu tiela u najvišoj savršenosti, tielo naime i krv G. N. Isusa Krista, što je uzvišenije od cielog neba i zemlje i sveg stvorenog na njima. Sadrži zatim suštinu duše po isti način u najvećoj savršenosti, dušu naime Kristovu, urešenu tolikim milostima, darovima i krepostima, da bez razmjerja nadkriljuje sve duhove angjelske i svete duše. Napokon ova hostija sadrži božansku narav, koja po sebi naravno i vječno obuhvaća svako dobro. — Razmišljaj povrh svega na uzvišenost božje naravi, te ćeš najbolje upoznati uzvišenost ove presvete hostije

U svetoj misi dakle doprinosi se najuzvišenija hostija, tielo naime i krv Isusa Krista, te presveta duša njegova, urešena svim krepostima, darovima i milostima; zatim osoba G. N. Isusa Krista sa njegovim božanstvom i svim božanskim savršenstvima; napokon sve zasluge, kreposti i presveta djela Isusa Krista, i sve muke, boli, patnje i pregorka smrt, koju se je dostojao za nas pretrpiti. To je hostija, koju svećenik u sv. misi doprinosi! Nego *komu* se ta hostija prikazuje? Samomu Bogu Svemogućemu, Stvoritelju svih vidljivih i nevidljivih, bezsmrtnom Kralju kraljeva, uzvišenom Gospodaru svega stvorenja, kog se ima neizmjerno ljubiti, štovati i bojati se; prama kojemu stvorenje je skoro ništa i izprazno; čijoj se ljepoti sunce i mjesec divi; čije neizmjerno veličanstvo hvale angjeli, klanjaju se Gospodstva, drhću Vlasti; komu Herubini i Serafini neprestano glasom kliču: svet, svet, svet Gospod Bog Sabaoth, puna su nebesa veličanstva slave tvoje. Tolikomu se dakle Veličanstvu tolika hostija u sv. misi doprinosi. Ovo nek misnik pomnjivo i sa strahopočitanjem prosudi, promišljajući, kako on nevoljan grešnik, koji je toliko Boga uvriedio, te vječno proklestvo zaslužio, smije prikazati takovu hostiju takovom veličanstvu: ujedno nek hvali božju dobrotu, što je baš njemu podielio tu vlast, da može doprinositi toliku žrtvu tolikom veličanstvu.

3.

Pošto je žrtva sv. mise najviši čin pklona, kojim se Bog kano takav časti, prva joj je svrha: pripoznanje neograničene božje vlasti nada svim stvarima. Stoga se i doprinosi samo Bogu, a ne Svetima.

Mi svi, dočim smo od Boga stvoreni, dužni smo poznati i pripoznati, i to ne usiljeno, već drage volje, neograničenu božju vlast nad samim sobom i nada svime. Dužni smo po isti način ponizno pripoznati svoju podložnost napram Bogu, kano najvećem našem Gospodaru, radujuć se u velike, što je on sam najveći naš gospodar, koji može s nama razpolagati po svojoj volji, toli u vremenu koli u vječnosti; i ujedno veseliti se, što smo mu sluge i podložnici u svemu i posvema.

Ovo pripoznanje ništim se zgodnije i savršenije neda izkazati do li presv. žrtvom sv. mise. U ovoj žrtvi prikazujemo Bogu Otcu život i smrt jedinorodjenog i premilog mu Sina, čija je žrtva na križu smrti bila preuzvišeno pripoznanje previsoke božje vlasti. — Žrtva ponovljena u sv. misi, jedno je što i ona na križu; i zato ne može a da ne bude predivno pripoznanje iste vrhovne vlasti. — Uslied česa dužan je misnik prikazati ovu žrtvu u ime Isusa Krista, zatim u ime ciele Crkve, kano i u svoje, na pripoznanje vrhovne božje vlasti nada svim stvorenim. Njom mu je svečano zasvjedočiti i pripoznati, da je sam Bog početak, izvor i vrutak, od koga svako stvorenje ima svoje

[1]) Op. 63, de Beatitudine, cap. 2.

Digitized by Google

bivstvovanje; da je sve kroz njega postalo, i da bez njega nije ništa postalo, nit postati može; da je vrhovni gospodar nad našim životom, koji nam može oduzeti kakogod i kadagod hoće, a da nam nikakve nepravde ne nanese; da napokon od njega bitno odvisimo, i da nas po svojoj volji može obratiti u ništa, kô što nas je iz ništa i stvorio.

Treba nadalje prikazati ovu žrtvu na hvalu, slavu i čast božju; — prem se ova svrha napokon svadja na gori navedenu; — jer od toga što se prikazuje na pripoznanje vrhovne božje vlasti, sliedi naravno, da se prikazuje na hvalu, slavu i čast njegovu.

Bit će dobro, pravedno i dostojno, bude li misnik prikazao ovu žrtvu na ime Isusa Krista, ciele Crkve i svoje punim čuvstvom radosti zbog vječnog, neizmjernog i nedokučivog blaženstva, slave, veličanstva, dobrote i svih savršenstva Gospodnjih.

Medjuto pripoznanje vrhovne Božje vlasti prva je i poglavita svrha, u koju se žrtva sv. mise Bogu prikazuje. Kad je u ovu svrhu prikazana zovemo je poklonstvenom ili latreutičnom žrtvom.

* * *

Druga svrha u koju svećenik ima prikazati ovu žrtvu u ime Krista, Crkve i svoje, jest na zahvalnost rad dobročinstva, što smo ih od Boga primili; — i u ovom ju smislu nazivljemo žrtvom zahvalnicom ili euharističnom.

Bog je naš najvelikodušniji dobročinac, koji nas neprestano obasiplje nebrojenim darovima, i od koga nam sva naravna i vrhunaravna dobra. Tom velikom dobročincu dužni smo zaista najveću zahvalnost: koju pošto ne možemo primjereno dovoljno izkazati, ostaje nam ova neprocjenjiva žrtva kano naknada za našu nedostatnost.

* * *

Treća svrha u koju se ova žrtva ima prikazati, jest, za „zadovoljštinu grieha“, stoga se i nazivlje pomirbena (Sacr. propitiatorium, satisfactorium, expiatorium).

Zove se pomirbena, jer se Bogu prikazuje za oproštenje grieha i kazna po njima zasluženih[1]). Radi česa misnik, proniknut živom i čvrstom vjerom, da u rukama drži neprocjenjivo blago, Isusa Krista naime, sa svim njegovim zaslugama i neizmjernim zadovoljštinama, neka ga velikim pouzdanjem prikaže Bogu Otcu svemogućemu, za podpunu zadovoljštinu svojih grieha i svih onih, za koje je dužan ili hoće posebno namieniti žrtvu, te za griehe čitavog svieta.

Ovu žrtvu treba na osobiti način prikazati i i za duše u čistilišću, za zadovoljštinu naime njihovih nedostataka, rad kojih su u toj tavnici mukâ pritvorene. — Svećenik je uzdignut na red Prezbiterata, da prikazuje žrtvu toli za žive, koli za mrtve. Nek se dakle smiluje ovim dušama, i pomisliv na grozne njihove muke, nek za nje prikaže zasluge, zadovoljštine i muku Isusa Krista; e se tako njihov dug podpunoma namiri, te se čim prvo izbave od težke tavnice. — Mnogi svećenici obavljajuć ovu službu, imaju uši, a ne čuju njihov vapaj: „smilujte se, smilujte, bar vi prijatelji moji.“ — Jao takovima, jer će im se istom mjerom odmjeriti!

* * *

Četvrta svrha u koju se ova žrtva ima prikazati, jest, da izprosimo od Boga sva dobra duševna i tjelesna, koja nas vode k spasenju duše; zato ju nazivljemo žrtvom prošnje ili impetratornom.

U ovoj žrtvi ne prosimo samo po zaslugama Isusa Krista, već se sam Isus, koji sjedi ob desnu Boga, moli za nas; te pokazujuć mu svoje rane, potvrdjuje misnikove prošnje. — Svećenik dakle sa velikim ufanjem i pouzdanjem nek pristupi k ovoj službi; i žarko nek se moli za cielu Crkvu, za sve vjernike razsijane po zemlji, a osobito za koje je dužan da žrtvuje. — Nek iz dna srca svoga vapije na vratima božjeg milosrdja, i suzama orošen nek se moli za duševni i vječni spas iskrnjega svoga, te za dobra, što su njemu i drugima potrebita za spasenje.

Dužan je da razmatra, kako je ova sveta žrtva njekaka živa predstava života, muke i smrti Isusa Krista; i kako su motritelji ove predstave presv. Trojstvo, čovječja narav Isusa Krista, koja prebiva na nebesima, te angjeli i blažene duše.

Kolikim li počitanjem, pobožnošću, dostojanstvom i čistoćom duše neće misnik, kao zastupnik Isusov, obavljati ovu divnu predstavu?!

Glava II.

Bližnja priprava k sv. Misi.

Neću spominjati daljnju pripravu bez koje misnik ne može biti gledeć na njegov stalež svećenički u kom treba da je snabdjeven dovoljnim znanjem, te ukrašen uzornim ćudoredjem i svetim životom. Predpostavljam, da je u svemu tomu uredit i dobro upućen, kano i u svim rubrikama i ceremonijama, koje su propisane za ovu uzvišenu

[1]) Conc. Trid. sess. 22. cap. 2. et can. 3. de Sacr. Missae.

Digitized by Google

službu. Ako u ceremonijama nije točno i podpuno uvježban, treba da svom marljivosti i pomnjom nastoji, kako bi ih vršio što upravnije i točnije, dok se ne privikne na onu lakoću bez koje se neće uzpeti do višeg stupnja, da radi naime ne samo naprosto poleg naredbe, već takodjer sa osobitom žarkosti; — da misao prati i razmišljava otajstva, što se u njima kriju; te se ujedno u srcu pobude pobožna čuvstva primjerena i skladna s tim činima.

Bavit ćemo se dakle u ovom poglavlju samo o bližnjoj pripravi k svetoj misi. Pripravit će se misnik pobliže, bude li se prvo svete službe molio, i to najviše pameću, razmišljajuć na one tačke, što smo ih u prvom poglavju naveli. Tako razmišljanje razpalit će u njemu sveti žar, i pobuditi najpobožnija čustva poniznosti, bogoljubstva, vjere, ljubavi i ufanja, te druga krepostna čustva, koja najbolje razpolažu za obavljanje tolikog otajstva.

Cieniš li da ti je takova molitva težka, jer ne možež da skupiš pamet, ti prihvati koju nabožnu knjigu, u kojoj su molitve prije svete mise ili pričesti. Čitaj ih svom mogućom pomnjom i pobožnosti; čitaj ih, velim, više pameću već glasom; dapače čitaj samo pameću ne izdajuć nikakva glasa, nego prateć ih unutrnjim nabožnim čustvima.

Drugo sredstvo za bližnju pripravu jest i ovo, da razmišljaš one molitve u svetoj misi, što na pamet znadeš, kano: *Suscipe, sancte Pater* ..... *Offerimus tibi calicem* ..... *In spiritu humilitatis* ..... *Suscipe sancta Trinitas* ..... *Te igitur* ..... Budeš li ove molitve prvo svete službe pomnjivo i pobožno razmišljao, samu ćeš svetu žrtvu najpomnjivije i najpobožnije obaviti.

Zatim evo ti još jedne važne preporuke, da se naime prije svete mise sakramentalno ispovjediš i od najmanjeg poznatog grieha. Premda nisi dužan da se sakramentalno izpovjediš, već onda kad si smrtnim griehom okaljan, ipak je dobro da pristupiš k svetoj izpovjedi, da se očistiš od sadanjih lakih grieha, opereš od prošastih smrtnih i da se ogradiš od budućih. Nek uviek zveči u ušima duše tvoje ona apoštolova: „Čovjek da izpituje sebe, pa onda od hljeba da jede i od čaše da pije. Jer koji nedostojno jede i pije, sud sebi jede i pije.“ (Cor. I. 11, 28).

Zato prvo nego pristupiš k ovoj svetoj žrtvi, izpitaj se skrušenom izpovjedi i stalno odluči, da ćeš se popraviti. Nego pazi da se ne izpovjedaš samo tako od navade ili bez boli i odluke, već uviek marljivo nastoj, da sa izpovjedi spojiš pravu odluku. Želiš li to postignuti; pazi, da prvo izpovjedi pobudiš u sebi pravo i podpuno pokajanje, koje je najbolje da imaš u samoj izpovjedi. Nakon svete izpovjedi izvrši odmah čim prvo pobožno i vjerno zadanu ti pokoru.

Osam Blaženstva.

VIII. Blago onim, koji progonstvo trpe radi pravde.

Što je pravda, Gospodine? Prava i neizmjerna pravda si Ti; a kriepost je pravda u toliko, u koliko dolazi od Tebe i u koliko je dionica Tvoje pravde. Budući da je pravda dakle tako blizu Tebe i tako liepa, tko bi vjerovao da bi ju sviet mogao progoniti? Ipak je to, ako i žalostna, ali i živa istina. Čovjek je na žalost tako zaslieplen strastmi svojimi, da često proganja pravednika. Nego biva još i gore. Na taštom pozorištu ovoga svieta tko je pravedan i Tebe ljubi, Gospodine, često trpi progonstvo; a naći ćeš često opaka i nepravedna, kako ga ljube, štite i slave. O Bože, Bože! kakva je to nepravda? Pa Ti, vječna Pravda, to dopuštaš? Ne dižeš pravednika s blata, u koje ga ruše opaki? A ne rušiš ohole cedre libanske, koji se dižu na Tebe, a ipak su bogati, mogući i miljenici ovoga svieta? Taj prizor lahko bi nas smutio, da nam Ti, Otče, ne dodješ u pomoć blagim svjetlom svoje svete rieči.

Tvoja rieč kaže: *Blago onim, koji progonstvo trpe radi pravde;* a budući da Ti to kažeš, treba da je to prava pravcata istina. Nego prodirem li ja lahko u tajinstvene dubine Tvoje rieči? Bez Tebe ja se smetem; da pače bez Tebe blaženstvo onoga, koji progonstvo trpi, prikazuje mi se skroz i skroz taštom utvarom. Ali gle, kad me Ti razsvietliš, ja se saberem duhom i pomislim na to, da je svako Tvoje blaženstvo posebna kriepost. Tko dakle progonstvo trpi radi pravde, onaj ljubi pravdu toliko, da za nju prihvaća bol progonstva, koja je obično jedna od najstrašnijih i najžešćih boli. A tko ljubi tako živo pravdu, da svojevoljno trpi za nju, zar on ne ljubi Tebe, Gospodine i Otče svake pravde? A tko Tebe ljubi, zar nije

Digitized by Google

blažen? S toga kada zlobnik progoni pravednika za to, što ljubi i vrši kriepost, dakako zlo radi; nego, o duboka tajno naravi ljudske! Baš ta opakost njegova, po Tvojoj blagodati, Gospodine, potiče pravednika da Te sve više ljubi i da teži za savršenstvom svojim.

Tebe ljubiti, Gospodine, i u Tebi kriepost ljubiti, to je sveta stvar i onda, kada sviet hvali i nagradjuje našu ljubav i kriepost. Ali je tisuću puti svetija, plemenitija i ljepša ljubav k Tebi i krieposti, kad ne dobiva drugo za uzdarje od svieta nego progonstvo i prezir. Gospodine, s veseljem priznajem pred Tobom ono, što sam toliko puta oćutio u dnu srca svoga. Nije mi se kriepost nikad činila toliko vriedna štovanja i ljubavi, koliko onda, kad sam vidio, da ju tko priznaje i vrši otvoreno i postojano sred progonstva svjetskih. Onda sam ju vidio u njezinoj pravoj ljepoti; vidio sam da ona ne treba povladjivanja i hvala ljudskih, nego ih zanemaruje i prezire. Tad sam spoznao da mnogi od onih, koji ljube hvaljenu i slavljenu kriepost, više nego sâmu kriepost ljube hvalu i slavu, koju im ona pribavlja. Tad sam se uvjerio, da ponizan, čist, krotak, milosrdan, pobožan, u obće pravedan ne može nikada biti posve siguran da posjeduje pravdu Tvoju, ako ju prije ne vidi prokušanu u srcu svojem vatrom protivština, a nada sve ognjem progonstva. Blagoslivljem Te dakle, Gospodine, iz svega srca, što me ta kušnja progonstva nije minula u mom životu, premda je lahka bila i mnogo manja nego sam zaslužio. A danas kad priznajem pred Tobom biedu i nevolju svoju a milosrdje Tvoje, rado se sjećam progonstva, što sam ih pretrpio i zahvalno Ti izjavljujem da sam, po milosti Tvojoj, često u dnu srca svoga izkusio kako je istinita rieč Tvoja: *Blago onim, koji progonstvo trpe radi pravde.*

Osjetih u dubini duše svoje i drugu blagodat Tvoju, na kojoj ti se vruće zahvaljujem. Gdjekada ćutio sam kako mi je ljubav prama krieposti mlitava, a nisam pravo znao kako da si pribavim tako žudjeno blago, kao što je jako i strpljivo srce. Utekoh se k Tebi molitvom svojom, a Ti, koji si uviek vjeran obećanju svojemu, uslišao si molitvu moju. Nego kad si mi u težkom času progonstva Ti, koji si znao za moju biedu i nevolju, posebnom milošću pritekao u pomoć, tad sam dakako osjetio da sam u istinu jak i strpljiv. Druge kušnje boli prama ovoj su lahke; pa tko hrabro i strpljivo nosi križ progonstva dobru za ljubav, taj je sigurno od Tebe, Gospodine, dobio dar jakosti i strpljivosti. Vidio sam kadkada da je tko progonstvo trpio radi pravde mirno, krotko i strpljivo, a sviet ga smatraše mlitavcem i kukavicom. Ali Ti znaš, Gospodine, da je on baš tada bio jači nego ikada i nepobjediv.

Kada Ti, koji poznaš sve tajne čovječjega srca, vidiš da smo mlohavi proti vatri progonstva; da nam dadeš živu i silnu jakost predstavljaš pameti našoj ono množtvo plemenitih muževa, koji su bili progonjeni pravici za ljubav; ter činiš, da uvidimo kako je liepo i plemenito povesti se za njihovim primjerom. Ti nam pokazuješ prije svega božanskoga Sina svoga, Pravednika, bijena, potištena i progonjena sve do smrti na križu, zatim njegovu najmiliju djecu, pa opet mučenike, napokon samu Crkvu, blagoslovljenu njegovu zaručnicu. Ti nam pokazuješ da se uviek isto progonstvo obnavlja od godine do godine, od dana do dana, pače od časa do časa kroz devetnaest viekova medju onimi, koji Te više ljube i koji u Tebi ljube pravdu. Mi mislimo da su svi progonjenici radi pravde kao udovi jednoga te istoga tiela, da pače jedne te iste osobe, a to si Ti, blagoslovljeni moj Isuse. Pa onda trpjeti progonstvo radi pravde ne samo da nam se čini častno, nego smatramo to za najveću i najdragocieniju čast. Ako nas progone za to, što smo govorili i ljubili istinu, mislimo da su baš Tebe progonili za to, što si istinu ljubio. Ako li nas progone za to, što smo odkrili opačinu, koja se pretvarala i pritajivala, mislimo da su baš radi toga progonili Tebe.

Ali, blagoslovljeni moj Gospodine, uza sve to bojim se da ne ću uviek jednako odvažno odolievati navalam i progonstvom, ako Ti dopustiš da me biju. Poznam dobro sâma sebe, pa znam da je nevolja i slaboća prodrla do u mozak i u kosti moje. Za to padam pred noge Tvoje i prosim Te za pomoć i milosrdje za dane progonstva, koji svakoga čekaju, što hoće da ide za Tobom. Bog zna ne će li u ovom kratkom vieku života, što mi još preostaje, progonstva biti teža nego dosele? Nu da su ta progonstva i najlaglja, ako Ti, Gospodine, ne živiš u meni, ne ću ih nikad podnieti hrabro i strpljivo. Evo me dakle, Gospodine, u naručju Tvoga milosrdja, pak te ponizno prosim za milost da Te nasljedujem do zadnjeg uzdaha života moga u hrabroj mukotrpnosti, kojom si Ti trpio progonstvo radi pravde! Amen.

Napisao Kard. *Capecelatro;* prev. M.

Digitized by Google

Br. 465.

Izpiti.

Za ovogodišnji župnički i jurisdikcionalni izpit odredjuju se dani *26. i 27. septembra* i to tako, *da će 26. septembra* biti izpit za jurisdikciju, a ujedno pismeni izpit župnički. Dne *27. septembra* biti će ustmeni izpit župnički. Izpiti biti će pred imenovanim od presv. gospodina nadbiskupa povjerenstvom u sgradi središnjega bogoslovnoga sjemeništa.

Svi oni, koji žele polagati izpit župnički, neka u smislu naredbe od 2. augusta 1885. br. 591. za vremena *(mjesec dana prije)* nadležnim putem pošalju svoje molbenice ovomu ordinarijatu. Oni, koji će prviput doći na izpit, neka u molbi izjave i to, hoće li se podvrgnuti izpitu iz svih predmeta ili samo iz jedne skupine, u ovom pako slučaju treba spomenuti, koju skupinu je tko odabrao prema odluci ovoga ordinarijata od 22. augusta 1888. br. 670.

One, koji su položili izpit iz jedne skupine, upozoruje ordinarijat na ustanovu naredbe od 22. augusta 1888. br. 670., prema kojoj se najdulje u roku od dvie godine imadu podvrći izpitu i iz druge skupine, jer inače nakon dvie godine gubi onaj prvi izpit svaku vriednost.

Sarajevo, 21. lipnja 1894.

Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski.

Viestnik.

Naša domovina.

(Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda Albrecht) sjećajući se srdačna dočeka, kojim Nj. Visost pozdravi središnje naše bogoslovno sjemenište, dostoja se preko presv. gospodina nadbiskupa podariti zavodu prekrasnu svoju sliku uz vlastoručni podpis.

(Presvietli gospodin nadbiskup Posilović) stignuti će u Zagreb dne 7. srpnja posebnim vozom, te će dne 8. biti svečana inštalacija.

(Ustoličenje gradskoga župnika) Na Ivanj-dan, omiljeli praznik našega naroda, radostno bijaše uzbudjena župa grada Sarajeva. Taj dan odabra novi župnik, da bude ustoličen. Vjernici pohitiše u liepom broju u crkvu, shodno okićenu. U ime veleč. otca dekana obavio je obred preč. gospodin *dr. Jeglić,* koji je, zapjevav *Veni creator Spiritus,* kratkom besjedom razvio puku dužnosti prema novomu župniku, izvodeći ih iz dužnosti župnika, kakove mu nalaže Gospodin naš i Crkva sveta. Privezao je onda i novomu župniku na dušu novo stado i njegovo spasenje. Započe sv. misa, pod kojom je novi župnik prviput progovorio vjernikom svojim, predstavivši im se kao svećenik, učitelj, otac, duhovni pastir. Kod svečanosti bijaše prisutan i preč. o. redodržavnik fra. Stipo Čičak. Na koru pjevali su naši bogoslovci Wittovu misu *S. Francisci Xaverii.* Poslie primao je veleč. gospodin čestitke u svom domu, gdje ga je usrećio posjetom svojom i presvietli gospodin nadbiskup. Prinoseći mu i mi iskrene čestitke, molimo mu od Gospodina obilje blagoslova s neba, koji da orosi i plodnim učini svaki njegov korak.

(† Buzolić Stjepan.) U redovih hrvatskoga svećenstva u Dalmaciji nastala je velika praznina. Dne 10. o. mj. preminuo je u Zadru nakon kratke bolesti umirovljeni ravnatelj učiteljske škole u Arbanasih, vješti besjednik, vrstni pjesnik, revni svećenik Stj. Buzolić. U posljednje vrieme razvijao je obsežan rad i u javnom životu svoga naroda, komu je od rane mladosti svoje posvetio bio sve sile. *R. i. p.!*

(† Kosar Fran.) U Iki preminuo je prevriedni ovaj starac, dekan kaptola, koji je i kod nas dobro poznat od posvete naše crkve, kad je došao kao kapitularni vikar. Bijaše vriedni rodoljub i desna ruka trojici biskupa Lavantskih. *R. i. p.!*

(Upravitelj dekanije Travničke) Presvietli gospodin nadbiskup povjerio je upravu dekanije Travničke veleč. gospodinu *Juraju Pušeku,* župniku u Travniku.

(Kateketski sastanak.) Odbor javlja, da će treći obći kateketski sastanak biti 22. i 23. kolovoza o. g. u Osieku. Tko želi, da mu se stan nadje u Osieku, neka se obrati na *dra. Josipa Horvata,* profesora i katekctu kr. realke u Osieku. Radnje i izviestitelje priobćili smo već u br. 7. Želimo najbolji uspjeh ovomu mladomu poduzeću, koje

Digitized by Google

može donieti preliepa ploda. Neka se naši katekete nadju tu u što većem broju.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* N. N. 10 for.; više prijatelja po Hrvatskoj na ruke g. Iv. K. 700 for. Srdačna hvala dobročiniteljem, kojim i u buduće toplo preporučamo ovu našu veliku potrebu. — Za *Djetinstvo Isusovo* sabrao je veleč. o. fra. Jerko Vladić medju mladeži gimnazijskom opet 1 for. 65 nvč.

Rim.

(Stogodišnjica Pia IX.) Ljubav kršćanska mogla je ove godine da javno proslavi stogodišnjicu rodjenja velikoga pape Pia IX. U tu svrhu odbor katoličke mladeži pobrinuo se, da je katolički sviet dostojno ukrasio skroman grob, što si ga Pio odabrao bijaše u crkvi sv. Lovrinca i gdje je po njegovoj želji imao da bude jednostavni napis: *Ossa et cineres Pii IX. P. M. Orate pro eo.* Osnovu za ukras grobnice načinio je mladi maestro Seitz, uz kojega su radili mnogi umjetnici, te stvorili remekdjelo umjetnosti XIX. vieka. Na 30. maja blagoslovio je grobnicu kardinal Parochi, koji je tom sgodom toplom besjedom u kratkih jezgrovitih crtah opisao život velikoga pokojnika. U isto doba sakupilo se do 4000 hodočastnika, da tu stogodišnjicu proslave u vječnom gradu. Sam sv. Otac Leo XIII. dostojao se je čitati sv. misu u Sikstinskoj kapeli u prisutnosti ovih hodočastnika. U 10 sati prije podne primila je Nj. Svetost glave odoslanstvâ medjunarodnoga hodočašća, te je veoma pohvalno spomenuo ovo slavje, koje proslavljuje crkvu Kristovu samu. Božja providnost vodila je i podržavala velikoga pokojnika, da učini toli znamenita djela, koja će biti dična za njegovu uspomenu, a to sve za slavu Crkve i za njezin razvoj. A vjernici danas ubiru plodove toga rada, što pokazuje naročito utješna ova činjenica, da počituju i pokoravaju se pastiru svojih duša, od koga ih sa svih strana hoće da odiele. Spomenuo je sv. Otac, kako je njemu vazda bila častna spomen na pokojnika. Kada je u februaru 1878. svojim vjernikom u Perugii javio bio smrt njegovu ocrtao mu je neprecjenive zasluge, što si ih je stekao za obću nam majku sv. Crkvu, njegov rad, njegove kušnje, koje je podnosio toli uztrajno, njegovu apostolsku stalnost, njegovo plemenito srce, vanrednu mu pobožnost k presv. Djevici, kojoj je izkazao veliku počast, proglasiv ju bez grieha začetom. Kada je opet providnost Božja označila njega nasljednikom Piovim, izkazao mu je svoje štovanje u prvom konsistoriju, gdje je iztaknuo njegovu neslomivu odvažnost u obrani istine i pravice; njegovu neutrudivu i uzornu brižljivost u upravljanju Crkve; sjaj njegovih krieposti, kojimi je prodičio apostolsku stolicu. Sve ove pohvale sv. Otac i sada prerado ponavlja prigodom ove svečanosti. Poslie odgovora sv. Otac blagoslovio je prisutne, pa se onda dostojao kazivati razne sgode iz života Piova, te o svom odnošaju prema velikomu predšastniku svomu.

Njemačka.

(Nejednakost u Pruskoj i exjezuita Hoensbroeck). Vidjesmo posljednji put, kako on otvoreno priznaje, da katolike sustavno izključuju u Pruskoj od svih većih služba. Priznavajući to kaže dalje: A imadu li oni pravo, da se na to žale i da li su opravdani zahtjevi zastupnikâ, pa odgovara: *ne!* Ne imaju pravo spočitavati Pruskoj, da ne ima jednakosti. Ne čini im se krivo, kada ih se hotomice izključuje iz javnih služba. Nu imadu pravo, da doznadu pravi razlog, zašto ih sustavno izključuju. Pošto vlada može imati obzira, te u saboru ne kaže sve, što bi nepovoljno bilo toli jakoj stranci, kakova je središte, on misli da kao publicista ne ima se obazirati ni na što, pa će kazati otvoreno ovu nakaznu rečenicu: *Bitnost moderne države i nauka katolička o odnošaju medju državom i Crkvom čine, te je jednakost nemoguća,* pa primjećuje: na mjestih, o kojih se radi, država se ne može služiti vam ljudmi, koji imadu iste nazore, ista načela kao i ona, koji su dakle jednakoga uvjerenja. Otvorena ova njegova izjava, koja osudjuje 10 milijuna katolika na ulogu parijâ, izdala je ono, što se je u njekih krugovih pogovaralo već od dobe kulturnoga boja, kada su 1870. htjeli da osnuju „protestantsko carstvo“, gdje katolici ne će imati jednaka prava s protestanti. Na ove njegove izjave odgovaraju *Historisch-politische Blätter:* Davno smo već znali, što grof Hoensbroeck iznosi na javu. Nu prije to nije tako jasno izbijalo na površinu, pa ni u vrieme kulturnoga boja. „Novi tečaj“ tako je očistio zrak, te je svatko mogao bistro viditi, što se u kući sbiva. Više činjenica pokazivalo je katolikom, da ne živu u državi *mješovitoj,* nego *protestantskoj.* Nu kad grof Hoensbroek piše, da bi katolici isto tako radili, kada bi imali većinu u zemlji, poviest ga suzbija. U Austriji, Ugarskoj, Bavarskoj, Francezkoj i t. d. ima ministara, upravitelja, predstojnika, koji su protestanti. A ipak je u tih zemljah katoličtvo u većini. U Pruskoj nasuprot katolici ne mogu do viših služba, jer tu gospoduje protestantisam. Obća poviest slabo pomaže exjezuiti. On si dozivlje u pomoć zahrdjalo oružje iz doba kulturnoga boja, kojim su pravnici Bismarkovi htjeli da unište katolicisam. Njegovo umovanje isto je tako slabo kao i otrovno. Hoensbroeck tvrdi, da je *dokazano,* te katolička Crkva prieči činovnike da ne vrše dužnosti svoje. A kako on dokazuje ovu svoju tvrdnju? Ne svjedoči li poviest baš protivno? Je li vjersko osvjedočenje priečilo katolike, da vrše dužnost svoju prama državi 1848., kada su spasili Prusku od propasti, 1870. kada su veledušno dali domovini krv svoju i imetak svoj? Za to ni danas vjersko osvjedočenje ne bi priečilo katolika, da bude izvrstan ministar. Nije dakle zaprjeka u

Digitized by Google

osvjedočenju vjerskom, nego u načelu protestanskom. Tečajem 15 godina protestantska većina tlačila je pruske katolike. Tužili su ih, da su neprijatelji države, pak su s njimi kao s takovimi i postupali. Njihove biskupe i svećenike vukli su na sudišta, bacali u zatvore, uzimali im zakonite dohodke, gonili ih u progonstvo. Samostane i uzgojne zavode zatvarali su, a mjesto njih ustrajali zavode protestanske. Katolici imali su da podnesu progonstvo i sramotno i oštro, kako je domišljatost samo izhitriti mogla. A jesu li ove prevelike nepravde odvratile katolike od njihove dužnosti? Jesu li se upuštali u prevratne dogovore? Tko ih je vidio, da su se vezali s neprijatelji Pruske, kako su u sličnih prilikah činili mnogoputa protestanti? Doista, katolici su bili uzorni podanici u najpogibeljnijih časovih i onda kada su ih najžešće progonili. Na koncu svoga članka zaklinje Hoensbroek vladu, neka metne u službe što više katolika, ali *liberalnih*. Dakle opet stara igra: odkinuti katoličku Njemačku od Rima, a za Judinu plaću. Htio bi, da se obnovi žalostan prizor, što ga je već izigrao *državni katolicisam,* to mezimče kulturnoga boja i otca mu kneza Bismarcka. Štioci *Vrhbosne* znadu (iz br. 4.: 1893., str. 62.), kako je nastojanje o „narodnoj crkvi“ svršilo, pa su državnici tamošnji domišljatiji od savjetnika im Hoensbroecka, te neće htjeti, da se izlože ponovnomu ruglu. Katolici su mu pako u jednu ruku i zahvalni za ove članke, jer je i on morao priznati, da nejednakost postoji, a onda odkrio i nehotice možda, za čim se ide na onih mjestih, gdje se zatvaraju katolikom vrata do viših služba.

Francezka.

(Konferencija Ozanam.) U Parisu držala je 16. juna konferencija Ozanam generalnu svoju godišnju skupštinu. Predsjedao joj je *Decurtins,* član narodnoga vieća švicarskoga, štiocem našim poznati sociolog. J. Menard ocrtao je u kratko poviest ove udruge, duh joj i cilj. Spomenuo je glasovite one muževe, koji su se ovdje vježbali, da se uzmognu dostojno prikazati u javnosti, te braniti prava družtva kršćanskoga. Pun liepih i vremenu shodnih misli, bijaše govor Decurtinsa. Veseli ga puno, što vidi, gdje mladež u glavnom gradu naobražene Evrope izjavlja svoju katoličku vjeru, a veseli ga tim više, što ovo nije osamljen pojav, nego se opaža obći pokret medju mladeži, koji ju vodi k vjeri otaca, proti kojoj se je dugo dizao oholi i smjeli duh nijekanja. Danas ne djeluje više onako silno na mladež nastojanje materijalista, da rieše bitno pitanje našega života. Uvidilo se, da se ni danas još ne može protumačiti, što li je život, makar da su mnogi fisiološki pojavi protumačeni mehaničkimi zakoni. Tko ne ima srca, da govori o duši, dopušta njeko životno počelo. Uvidilo se i to, da je puko maštanje, izhitreno za potrebe jedne struje filosofske, čista ona tvar, koju htjedoše da bogom učine, označiv ju izvorom svega života. Onoj bahatoj odrješitosti materialisma nestaje traga, a opaža se njeko triezno razmišljanje, koje priznaje, da smo i danas još daleko, te bismo mogli riešiti najglavnija pitanja. Poznato je, kako je glasoviti Pasteur u svom nastupnom govoru kao akademik upozorio na čednost, koja treba da resi učenjaka; kako je on svečano izjavio, da najobsežnije znanje ne izključuje vjeru. To je ono, što je kazao i Helmholtz, veliki stručnjak na polju prirodoslovja: *Ignoramus et ignorabimus.* Htjelo se za tim mladeži zamazati oči, rekav joj: nastojmo tumačiti pojave, koji se opažaju, koje možemo nadzirati, mjeriti, vagati; a ne bavimo se prvobitnimi počeli, koja su uzrok svim pojavam obćega života. Ali to nije moglo udovoljiti mladež, koja vazda pita: Odkle dolazimo i kamo idemo? Na ova pitanja odgovara nepobitno škola čisto katolička, koja sliedi filosofiju tomističnu. Nov život, što se opaža u raznih znanostih, dokaz nam je, koli je sretna bila misao, da se vratimo k filosofiji srednjega vieka. Glasoviti pravnik njemački Ihering kazao je, da ne bi bio pisao svoju čuvenu knjigu: „Cilj u pravu“, kad bi poznavao bio filosofiju sv. Tome. Isti Renan je priznao, da doklegod postojala bude crkva, filosofija sv. Tome biti će oružana, u kojoj ona ima najbolje oružje svoje. Razumije se, da uz nauku sv. Tome valja proučavati i posljedke modernih iztraživanja, kako je to i on sam u svoje doba činio. Mladež ne smije se zadovoljiti hladnom njekom znanošću, koja baca svjetlo poput mjeseca u zimskoj noći. Za nju znanost treba da bude svjetlo, kakovo daje sunce za liepoga ljetnoga dana. I baš za to ovo družtvo ostavilo je polje abstraktne znanosti, te je zaplovilo širokim morem pitanja socijalnoga. Isti pojav vidi se i po drugih zemljah, bez razlike nazorâ i vjere. Tomu se valja veseliti, jer kada bi mladi ljudi prestali biti vitezi pravednosti i zaštitnici slabosti, onda ne bi predstavljali mladost i prebrzo bi ostarili. Naročito kat. mladež ne može ostati prekrštenih ruku, kada je naš sv. Otac, veliki Leo, pozvao sve ljude dobre volje, da se opet dodje do socijalnoga mira, koji je nuždan osnov svake prave kulture. S visine stolice svoje vidi on zoru nove dobe, dočim ljudi u dolini ne razabiru van oblake. Dubokom učenošću i mladenačkim žarom ocrtao je on u okružnici *Rerum novarum* socijalni program, što će ga izvoditi više pokoljenjâ. Tu je progovorio osobito mladeži, poučio ju gledom na buduće socijalne borbe. To je *magna charta* socijalnoga katolicisma, pa govornik spomenu sada, kako su u Švicarskoj izveli njeke naputke sv. Otca, koji su po sebi težki. Već početkom 1870. izdani su ondje zakoni na zaštitu radnika. Uredjeno bijaše i posebno nadzorničtvo, kojemu bijaše povjereno, da bdije, hoće li se zakoni vršiti. Ta uredba pokazala se kako u Englezkoj tako i ovdje vrlo koristnom. Samo tako bijaše moguće uz neumoran trud i uz težke borbe, da je u tvornicah zabranjen bio rad djeci izpod 14 godina, a

Digitized by Google

isto ženam i djeci u obće u noći; zajamčen bijaše ženam u porodu dopust od 4 tjedna; a za svaku vrst obrta sveden je rad na 11 sati u danu. Prigovaralo se radu ovomu mnogo, pa i u Francezkoj, osobito Laboulay — ali je uspjeh pokazao, da je udareno dobrim pravcem. I neprijatelji su morali priznati, da usljed toga nije oslabljena snaga Švicarske na medjunarodnom tržištu. Zakon je prešao u krv naroda, pa bi se on sav digao, kad bi se pokušalo promieniti ga. U isto doba izdan je i drugi zakon, koji je uredjivao obvezu gospodara za slučaj kakove nesreće. Veliko je i zamašno to pitanje. Kad bi plaća, što ju utanače slobodnim ugovorom radnik i gospodar dovoljna bila, te bi si radnik, pošto je namirio nuždne potrebe, mogao još i prištediti štogod za starost i nesgode, onda država ne bi imala prava da se upliće u taj dvostrani ugovor. Nu redovito taj ugovor nije slobodan. Već sama narav robe, što ju radnik ima da proda stvara mu posve druge prilike, nego li je to kod drugih prodavalaca. Nije to roba različita od njega i izvan njega, nego su to njegove sile, sama sebe prodaje na njeko vrieme kupcu. Kupac razpolaže silami radnika, u istinu radnikom samim, stalno njeko vrieme, te mu odredjuje mjesto i posao što će ga raditi. Najredovitije radnik ne ima izbora u načinu kako da proda svoju robu, to jest svoje ruke. On ne može očekivati kod kuće, bezposlen, sgodu da radi uz povoljnu cienu; jer da sile svoje uzdrži, mora ih prodavati od dana u dan. Radnik ne može se poslužiti onom slobodom trgovine, koja otvara trgovcu sva tržišta narodna i medjunarodna. Naročito kada imade obitelj, vazda je vezan na službu, na kuću, na mjesto, gdje je preuzeo prvu obvezu. Prema tomu radnik, koji traži posao, mora primiti uslove, što ih za njegovu robu postavlja kupac. Po nauci najodličnijih ekonomista, plaća radnika u obće je dostatna, da hrani njega i obitelj, ali nije dovoljna da se prištedi štogod za starost i za nesgodne prilike. Ovo je nauka stare klasične škole. Pošto dakle ugovor o radu nije vazda slobodan, država ima pravo i dužna je, te naredi gospodarom njeke obveze za slučaj nesreće, pa tako da nadoknade ono, što manjka plaći, jer bi inače ugovor o radu bio nećudoredan i nepravedan. Švicarski zakon o obveznosti gospodara naredjuje im, da oštete svakoga radnika i njegovu obitelj, ako je ranjen ili ubijen. Najveća odšteta ustanovljena je na 5000 franaka. To su obvezane učiniti sve tvornice, željeznice, rudokopi, kod dizanja nasapa, gradjevinâ itd. Postupak je brz i bezplatan. Sada se u Švicarskoj radi o osiguranju bezplatnom po njemačkom i austrijskom sustavu; nu ta reforma traži od države više milijuna podpore, da uzmogne biti pravi napredak prema zakonu o obveznosti gospodara. Ovi švicarski zakoni nisu djelo jedne stranke političke ili vjerske. Pri tom su sudjelovali složno svi pravi prijatelji socijalne reforme; pa baš za to su oni ušli u duh i u život puka. Socijalni pokret u Švicarskoj označuje slogu svih radničkih stranaka, koje traže postepenu socijalnu reformu. Mi danas imademo samo medju ovim da biramo: ili neprekidna osnovana reforma ili revolucija. A prevrat ovaj mogao bi biti samo na ruševinah naobrazbe. Mi koji hoćemo reformu socijalnu i koji se moramo boriti za nju, treba dobro da znademo, te ona nalaže svojim pristalicam težak rad. Svakdanji je to žestoki boj. Mi stupamo poput putnika, kada se slabašno proljetno sunce bori još sa gorostasi zime, koji kan da hoće opet gospodstvo da preuzmu. Put je hrapav, vremena zla; nu putnici ipak idu napried, jer se nadaju najljepšim danom proljetnim. Govornik je po tom završio: Čuvajte, mladi moji prijatelji, cviet svoga idealisma i svoje vjere. Branite to proti divljemu bjesnilu nihilisma i smrtonosnomu mrazu epikureisma. Neka je to svježe poput ružice mojih gora, koja se bori proti vihru i sniegu, što je neprijatelj svakomu životu.

Švicarska.

(Svetogrdja slobodnih zidara.) U posljednje vrieme mnogo se govorilo o crnih misah i o luciferskom slobodnom zidarstvu. Javnost bijaše iznenadjena, kada je doznala, da imade, kao u srednjem vieku, nesretnika zavedenih, koji djavla zazivlju, klanjaju mu se, izkazuju mu štovanje, koje sastoji naročito u svetogrdju, u oskvrni posvećene hostije. O tom se mnogo govorilo u Švicarskoj, povodom sudbene jedne razprave, koja se mal ne godinu dana otegla, a nedavno je riešena presudom saveznoga sudišta. Evo činjenice. Njeka gospodjica Lucija Claraz došla bijaše mjeseca jula 1893. u maloj župi Gruyère (kanton Freiburg) k stolu Gospodnjemu. Kada je svećenik do nje došao stade i javno joj uzkrati pričest. Usljed toga nastade velika sablazan. Svećenik imadjaše razloga, da tako učini, pa ih je i kazao. Gospodjica bijaše pročelnica loža Freiburžke *Regenerée* (Preporodjena), pod imenom: R.·. L.·. Znalo se je pako, što valja držati o svetogrdnih djelih velikoga broja članovâ iz ove radionice. Ružni se glasovi širili o toj družbi. Blizu prostorija bijaše gostiona zla glasa. Ova kuća zla glasa držala se s jedne strane velike bašće uz kuću, gdje bijaše hram slobodnih zidara. Loža je medjutim pala u stečaj. Vjerovnici dadoše vlastničtvo zaplieniti, tada dodje svašta na vidjelo. Bijahu tu dva posve odieljena hrama. Prvi, prema sokaku, bijaše po obćenitom običaju velika pravokutna dvorana, opredieljena za sastanke naučnjakâ, drugova i učiteljâ. Loža bijaše škotskoga obreda. Nu u zadku duge uzke bašće bijaše drugi hram, izduben u pećinu i posve drugčije urešen. Bijaše točno načinjen poput katoličke kapelice: ladja, veliki žrtvenik, besjednica, orgulje, parodija stola itd. Ures bijaše dakako sotonski. Slobodni zidari imali su vremena, da odstrane velik dio onoga, što im je rabilo kod sotonskoga štovanja; ali ono, što su zaboravili, dovoljno je to štovanje dokazivalo. U sredini ladje, nješto dalje od glavnoga žrtvenika,

Digitized by Google

s kojega odnesoše idol bijaše malen trouglasti oltar od drva, vanredno izvajan, jedva 80 centimetara visok, koj bijaše pun udaraca od noža ili bodeža. To bijaše bez dvojbe žrtvenik oskvrnjivanja, poznat po opisivanju raznih pisaca, koji su odkrili tajne sotonskoga štovanja, žrtvenik, na koji bi stavljali posvećene hostije, da ih probadaju udaranjem noža ili bodeža. Našlo se i vrata sakrivena hodnika, koji je spajao gostionu zla glasa i ovaj podzemni hram. Ovuda su unilazile sestre slobodnozidarke. Razumjeti će svatko, kako je ovo uzbunilo Freiburžke katolike. Crkvena vlast očistila je oskvrnjeno mjesto, naredila je razne pobožnosti u naknadu. Napokon je kapela djavolska postala kapelicom redovnicâ franjevkâ, koje su ondje podigle samostan. Nu loža nije posve izčezla, nego se smjestila drugdje. Medjutim doznavalo se to više, što li se je radilo u androgynskoj prostoriji do lože. Iztraživalo je to posebno povjerenstvo, kojega je posljedke priobćio De la Rive u zanimivom svom spisu: *La femme et l' enfant dans la franc-maçonerie universelle* (Žena i dicte u slobodnom zidarstvu). Tvrdnje kat. pisca podkriepio je javno čuveni točni poznavalac ovakovih tajnâ Huysmans, koji ih opet znade, kako kaže od očevidca. Loža androgynska obavljala je obred luciferski, unešen iz Amerike, prozvan obred patrijarkâ Old-felows drugoga razreda. Po tom obredu služilo se svetogrdnu misu, koju zovu ubojstvom Gospoda. U toj misi ne samo da se oskvrnjuju posvećene katoličke hostije, te probadaju nožem na malom trouglastom žrtveniku, nego još veliki patrijarha, koji služi, pričešća crnimi hostijami, posvećenimi luciferu. G. g. De la Rive i Huysmans kažu i to, da su sestre slobodnozidarke kod toga obreda prisutne „u odielu Evinu prije grieha.“ Gospodjica L. Claraz, dobro poznata u Freiburgu, vidje, da ju sve bježi, čim se je doznalo, da je pročelnica lože *La Regenerée.* Ipak bijaše smjela, da na javnu sablazan nedjelom pristupa k stolu Gospodnjemu. Vjernici bijahu zlovoljni ali i satrveni, jer, redovito, svećenik na oltaru ne smije poznavati, koga pričešća. Znalo se je, u koju groznu svrhu rabi posvećene hostije ova jadnica. Kada joj je svećenik Gruyèrski uzkratio pričest, bijaše na zaselku, te je obće poznato bilo, da je ciele noći sprovela u razkalašenu družtvu. Ljuta radi ove sramote, što joj se javno naniela, tužila je svećenika i tražila deset hiljada franaka odštete. Htjela je pako tužbom naročito postići to, da sud prizna pravo, te se može svetogrdno pričestiti. Tužba je prošla tri molbe i sve su ju zabacile, posljedna na 27. aprila o. g. Prem su sudci većinom protestanti, izjavili su, da je svećenik imao pravo, a tužiteljica morala je platiti sudbene troškove. Vriedno je, da se ovaj slučaj što dalje dozna, jer štovanje sotone, kod slobodnih zidara, sve više se širi, te se vrši mal ne u svih većih gradovih Francezke, Englezke, Španjolske, Belgije, Ugarske, Njemačke, Ruske, Italije.

Prosvjeta.

— Organista prvostolne crkve u Zagrebu prof. *Vatroslav Kolander* i prebendar *Karlo Kindlein* žele izdati za štampu jur priredjeni *Napjevnik crkvenih pjesama.* Mole dakle i pozivlju sve prijatelje crkvene glasbe, napose pako p. n. gg. skladatelje, svećenike, učitelje-orguljaše, da im *što skorije* pripošlju vriedne i još do sada neštampane crkvene napjeve, koje bi uvrstili u svoju sbirku.

— Župnik na Kalniku (pošta: Sveti Petar Orehovec kod Križevca u Hrvatskoj) napisao je opet knjigu: *O postanku, razvitku i koncu svijeta po posljedcima prirodoslovnih znanosti i biblije.* Knjiga je upodpunjujući dio ostalim trim knjigama, koje je već prije napisao: *O porijeklu čovjeka — Stanovnici zvijezda* — i *O Darvinizmu.* U njoj je sabrao, preinačio i upodpunio, što je još kano theolog čitao u „Sboru duh. mladeži,“ pa što je pisao u „Kat. Listu“ i u „Hrvatskoj.“ Ciena je knjizi (8⁰ str. 123) 70 novč; ostalim knjigam istog pisca, što ih spomenusmo, ciena je: 50, 20, 50 novč. Knjiga se može kupiti i u ovdješnjoj medjunarodnoj knjižari Ivana Šarića. Preporučamo ju svim prijateljem.

— *Savjeti pitomcu sjemeništa za vrijeme praznika* po M. Goudel-Moscoviti za hrvatske seminariste udesio *Ante Barač,* svećenik bosansko-sriemske biskupije. Ova radnja preštampana je iz *Vrhbosne,* a izdala ju je u svojoj nakladi i svojim tiskom hrvatska dionička tiskara u Mitrovici. Ciena knjižici (16⁰ str. 56) 20 novč. Preporučamo je svim bogoslovcem, pa i drugoj mladeži, jer će naći u njoj doista liepih naputaka, koji će ih od mnoge stranputice sačuvati.

— Bivši profesor u našem bogoslovnom sjemeništu a sada na sveučilištu Innšbružkom Dr. Mih. Gatterer, S. J. napisao je homiletičku studiju: *Der selige Querricus, Abt von Igny und seine Sermones.* Opisav život i djela blaženoga ovoga Cistercite, ocjenjuje njegove govore te im crta narav i oblik. Poglaviti predmet njegovih govora bijaše Isus Krist, njegov život, njegova smrt, njegova slava, njegove tajne, njegovo Srce.

Na početku smo drugoga polugodišta, pa molimo, da predplatu obnove, kojim je iztekla. Dužnike za bud kakove predmete sjećamo dužnosti, pa se nadamo da će joj udovoljiti što prije. Samo onda moći ćemo i mi da zadovoljimo svojim.

SADRŽAJ: *Katoličko dječačko sjemeniište u Travniku* (okruž.). — *Vjera.* — *Nad grobom sestre.* — *Tumačenje sv. mise za svećenike.* — *Osam blaženstva* (prev. M.). — *Izpiti* (okruž.). — *Viestnik.* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA
BOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU
CIENA: 3 Fr. 50 N. NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.
Broj 14. | U Sarajevu 15. srpnja 1894. | God. VIII.

LIST APOSTOLSKI LEONA PAPE XIII.

SVIM VLADAROM I NARODOM

LEO PAPA XIII.

POZDRAV I MIR U GOSPODINU!

I. Sv. Otac zahvaljuje.

Presjajna svjedočanstva u javnih čestitkah, što kroz svu prošlu godinu poradi uspomene na početak našega biskupata odasvud primismo, a što u zadnje vrieme odlična nabožnost Španjolaca dopuni, ovaj nam ponajprije radostan plod donesoše, da u toj jednakosti i podudaranju volje zasja jedinstvo crkve i njezina čudovita sveza sa papom. Činjaše se onih dana, kao da je katolički sviet, zaboravivši na ostale stvari, jedino u Vatikan upro oči i srce. Poslanstva vladarâ, česta hodočašća, listovi puni ljubavi, svete svečanosti to jasno zasvjedočiše, da su svim katolikom srce i duša jedno u odanosti napram apostolskoj stolici. A to bi tim ugodnije i milije, što je odgovaralo veoma našim naumom i odlukam. Poznavajući naime vremena i opominjuć se dužnosti, kroz sav tok svoga vladanja ovo imasmo neprestano pred očima i koliko naučajuć i djelujuć mogosmo nastojasmo, da sve narode i puke čim uže s nami sjedinimo ter spasonosnu i svesežnu silu papinstva predočimo. Zato ponajprije zahvaljujemo i hvalu dajemo božanskoj dobroti, čijim darom i dobročinstvom do te starosti zdravi segosmo, a onda vladarom, biskupom, svećenstvu i svim posebnikom, koji god mnogostrukim zasvjedočenjem ljubavi i odanosti nastojaše, da osobu i čast našu poštuju a nas zasebno sgodno utješe.

2. Sv. Otac izriče temeljnu misao lista.

K podpunoj i trajnoj utjehi manjkalo je dakako mnogo; jer usred dokaza obćenitih radosti i odanosti opažavaše se silna množina, koja ne bješe dielnica složno veselećih se katolika stranom što je skroz lišena evangjeoske mudrosti, stranom što je, prem kršćansko ime nosi, daleko od katoličke vjere. To nas je boljelo, to nas boli jako; jer nije moguće, bez nutarnje boli pomisliti na tolik diel roda ljudskoga, koji, daleko od nas, kao stranputicom hodi. — Nu buduć da smo mi na zemlji mjesto svemožnoga Boga, koji hoće, da se svi ljudi spase i k poznanju istine dodju, i buduć da nas visoka i od brigâ gorka starost k smrti dogoni,

Digitized by Google

čini se sgodno povest se primjerom odkupitelja i učitelja našega Isusa Krista u tom, što on, kad će se domala vratiti u nebo, goruće zamoli Boga Otca, da učenici i sljedbenici njegovi i mišlju i srcem budu jedno: *Molim . . . da budu jedno, kao ti Otče u meni, a ja u tebi, da i oni u nas budu jedno* (Joan. 17, 20. 21). A buduć da ta molitva i to zaklinjanje Božje ne obsiže samo one, koji onda u Isusa Krista vjerovaše, nego i sve one, koji god su u buduće imali vjerovati, zato nam daju shodan povod, da svoje želje pouzdano očitujemo, ter koliko možemo nastojimo, neka bi se svi ljudi bez razlike poriekla i prebivališta pozvali i pobudili k jedinstvu božanske vjere.

3. Progovara nevjernikom.

Pošto poduzeće to goni ljubav, koja onamo brže hrli, gdje je veća nužda pomoći, ponajprije duh leti k onim najnesretnijim narodom, koji ili ne primiše nikako svjetla evangjeoskoga ili primljeno utrnuše od bezbrižnosti ili sbog udaljenosti: zato Boga ne poznaju te se u najvećoj bludnji nalaze. Buduć da sav spas od Isusa Krista proizticе, *jer ne ima drugoga imena pod nebom danoga ljudem, kojim bi se mi mogli spasiti* (Act. Ap. 4, 12), najveća nam je ta želja, da bi se svi krajevi zemaljski mogli brzo proniknuti i napuniti presv. imena Isusova. Crkva nije nikada u toj stvari propustila dužnosti sebi od Boga povjerene. Čemu je naime kroz devetnaest stoljeća radila, za čim je išla većom revnošću i uztrajnošću, ako ne za tim, da k istini i k ustanovam kršćanskim privede narode? I danas često prebrode mora uslied našega ugleda viestnici evangjeoski, da podju do skrajnih miesta, a svaki dan takodjer molimo od Boga, neka bi se dostojao milostivo umnožati sv. službenike, dostojne apostolske službe, koji se ne ustručavaju za razširenje Kristova kraljestva žrtvovati koristi svoje i zdravlje i isti život, ako bi to stvar iziskivala.

A Ti, spasitelju i otče roda ljudskoga, Isuse Kriste, pohiti amo: ne odgadjaj izvesti, što jednoć reče, da ćeš učiniti: da ćeš naime, kada te povise sa zemlje, sve k sebi pritegnuti. De dakle napokon sidji pa se pokaži bezbrojnoj množini, lišenoj još uviek prevelikih dobročinstva, koja si po krvi svojoj ljudem stekao; probudi one, koji sjede u tminah i u sjeni smrtnoj, da zrakami mudrosti i sile tvoje razsvietljeni u tebi i po tebi budu sasvim jedno.

4. Upravlja besjedu nesjedinjenim kršćanom.

A dok o otajstvu jedinstva mislimo, eto nam u susret svih naroda, koje je božanska ljubav od dugotrajnih bludnja od davna privela k evangjeoskoj mudrosti. Ništa zaista toliko ne služi ugodnoj uspomeni niti sjajnijoj hvali brižljivoga Boga, koliko uspomena na stara vremena, kad se je od Boga primljena vjera posvuda smatrala obćenitom i nerazdjelivom baštinom; kad je sve naobražene narode različne mjestom, duhovnimi darovi i ćudorednošću, makar se ne slagaše često u ostalih stvarih, te se boriše, u vjerskih stvarih ipak vjera kršćanska spajala. Spominjuć se toga težko podnosi srce, što tečajem stoljećâ uslied sumnjâ i neprijateljstvâ nesretne okolnosti vremena odkinuše iz krila crkve rimske velike i cvatuće narode. Bilo kako mu drago, mi uzdajući se u milost i u milosrdje svemožnoga Boga, koji jedini zna vrieme pomoći, i u čijoj je moći, onamo kamo hoće nakloniti volju ljudsku, obraćamo se upravo na one iste narode, pa ih opominjemo i zaklinjemo očinskom ljubavlju, neka bi, učinivši kraj razdorom, povratili se k jedinstvu.

a) Vjerskim družbam na istoku.

A ponajprije osobitom ljubavi obaziremo se na iztok, odakle je svemu svietu u početku došao spas. Željno naime očekivanje Naše daje nam ugodne nade, da nije daleko, te se iztočne crkve, glasovite s djedovske vjere i stare slave, povrate onamo, odkle su se odcicpile. A to tim više, što ih ne rastavljaju velike razlike: pače, izuzev malo, tako se u ostalih slažemo, da i u samoj obrani katoličkoga imena, ne riedko vadimo svjedočanstva i dokaze iz nauka, ćudoredja, obredâ, kojima se iztočnjaci služe. Glavna je točka razdora: o prvenstvu rimskoga biskupa. Ali neka se obazru na početak, neka pogledaju, kako su njihovi predji mislili, kakva je predaja u dobi najbližoj početku. Jer se odanle jasno dokazuje, da se ono svjedočanstvo Kristovo: *Ti si Petar i na toj stieni sagradit ću Crkvu svoju* proteže na rimske biskupe. Pak i starina vidjela je ne malo njih, koji su izabrani Papami iz samoga iztoka, napose Anakleta, Evarista, Aniceta, Eleutherija, Zosima, Agathona: od kojih se većini desilo, te su mudro i sveto upravljanje svega kršćanstva posvetili prolivši krv. — Dobro se znade vrieme, uzrok i početnici, koji zametnuše taj nesretni razdor. Prije onoga vremena, kad je čovjek razstavio ono, što Bog spojio bijaše, sveto

Digitized by Google

je bilo kod svih kršćanskih narodâ ime Apostolske Stolice, te su se Rimskomu biskupu, kao zakonitomu nasljedniku sv. Petra, a po tom namjestniku Isusa Krista na zemlji, tako iztok kao i zapad skladno bez ikakve dvojbe pokoravali. — Radi toga, ako li se obazre na početak razdora, Focij sam se je pobrinuo za poslanike, koje će u Rim za svoju stvar odpremiti: a Nikola I. prvosvetitelj šalje iz Rima u Carigrad svoje poslanike, *da točno izpitaju stvar Ignacija Patriarhe, te Apostolsku Stolicu podpuno i istinito izvieste, a da nitko nije prigovorio:* tako da čitav tečaj stvari očito potvrdjuje primat rimske Stolice, s kojom je onda razdor nastao. — Napokon je poznato, da su u velikih saborih, Lionskom II. i Florentinskom, vrhovnu vlast rimskih biskupa lahko i jednoglasno svi, latini i grci proglasili kao dogma.

To smo namjerice radi toga naveli, jer je kao poziv, da se mir uzpostavi: a to tim više, što nam se čini, da su sada iztočnjaci mnogo blaži prama katolikom, dapače na neki način i skloni im. To se je imenito nedavno pokazalo, kad smo vidjeli, da su naši, koji su s pobožnosti pošli na iztok, osobitom susretljivošću i prijaznošću primljeni bili. — Stoga usta naša progovaraju vam, kojigod ste, bilo grčkoga ili drugoga iztočnoga obreda, odieljeni od Crkve katoličke. Osobito želimo, da svaki razmišlja u sebi onaj govor Bessarionov k otcem vašim pun ljubavi i ozbiljnosti: *Kakova nas čeka kod Boga odgovornost, radi toga što smo se odielili od braće, radi koje je, da ju ujedini i u jednu ovčarnicu dovede, sam sišao s neba, utjelovljen bio i razapet? kako ćemo se opravdati kod potomaka naših? Premili otci, ne mojmo trpjeti toga: ne mojmo ostati kod te misli, ne mojmo se tako slabo skrbiti za sebe i za naše.* — Koji su zahtjevi naši, prosudite ih dobro same po sebi i pred Bogom. Potaknuti, ne doista kakvim ljudskim obzirom, već ljubavlju Božjom, i željom za zajedničkim spasom, savjetujemo izmirenje i ujedinjenje s Crkvom rimskom: razumievamo ujedinjenje podpuno i savršeno: jer takovo ne može na nikakav način biti ono, koje ništa više ne donaša, nego stalno neko suglasje dogmata, koje treba vjerovati i zamjeničnu bratsku ljubav. Pravo ujedinjenje medju kršćani jest ono, koje je početnik Crkve Isus Krist ustanovio i hotio ga, a sastoji u jedinstvu vjere i uprave. A ne treba vam se bojati, da ćemo za to mi ili naši nasljednici odkinuti štogod od vašega prava, od povlasticâ patrijarških, od običajâ u obredih pojedine Crkve. Jer to je takodjer bila i bit će uviek namjera i način Apostolske Stolice, da se na osebnosti i običaje svakoga naroda po pravu i pravici nemalo obazire. — A kad se uzpostavi jedinstvo s nami, divno je doista, koliko će vaše crkve uz blagoslov Božji dobiti časti i ugleda. Tako dakle premilostivo uslišao Bog molitvu vas samih: *Daj da prestanu razkoli crkava*[1]) i *Sakupi razpršene i privedi zabludjele, i pripoj svetoj tvojoj katoličkoj i apostolskoj Crkvi*[2]): tako se povratite k onoj jednoj i svetoj vjeri, koju je drevna starina jednako nam i vam za stalno predala; koju su otci i predji vaši neokrnjeno čuvali; koju su sjajnimi kriepostmi, velikim umom, prekrasnom naukom revno proslavili Atanazij, Bazilij, Grgur Nazijanski, Ivan Zlatousti, oba Cirila, i mnogi drugi velikani, čija se slava jednako proteže na iztok i zapad, kao neko zajedničko nasljedstvo.

b) Slavenom.

A neka nam je ovdje dozvoljeno, poimence progovoriti vam svimkolikim narodom Slavenskim, kojih slavno ime potvrdjuju mnogi povjestni spomenici. Poznato vam je, koli su za Slavene zaslužni sveti u vjeri otci Ćiril i Metodij, za koje smo se mi sami prije nekoliko godina pobrinuli, da njihovu uspomenu dostojnom čašću povećamo. Njihovom vrlinom i trudom došla je k mnogim od plemena vaših naobrazba i spas. Tim se je postiglo, da je medju Slaveni i rimskimi biskupi dugo obstojala prekrasna uzajamnost s jedne strane dobročinstva, a s druge strane najvjernije ljubavi. A što je velik dio predja vaših biedna nevolja vremenâ odtudjila vjeroizpoviesti rimskoj, to promislite, kolika je dužnost vratiti se k jedinstvu. I vas Crkva neprestano zove k svomu krilu, pripravna, da vam dade razna sredstva spasa, sreće, veličine.

c) Protestantom.

Ne manjom ljubavi pogledamo na narode, koje je u novije doba, neobični neki pokret stvarî i vremenâ od crkve rimske odielio. Zaboraviv na razne sgode prošlih vremena, neka podignu misao nad sve što je čovječansko, i duhom željnim jedino istine i spasa, neka promatraju Crkvu od Krista

[1]) Παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν (In liturg. S. Basilii).

[2]) Τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε, τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε, καὶ σύναψον τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλεσίᾳ (Ib.).

Digitized by Google

ustanovljenu. I hoće li s njom uzporediti svoje družbe, i promisliti na kom je stupnju u njih vjera, lahko će dopustiti, da su u mnogih i prevažnih stvarih, zaboraviv na prvobitno, otišli za novošću razno bludeći; a neće ni tajiti, da od one tobožnje baštine istine, koju su početnici novotarija dieleći se sa sobom odvukli, skoro nikakova stalnoga i uglednoga obrazca vjere kod sebe zadržali nisu. Dapače se je dotle došlo, da se mnogi ne boje isti temelj podkapati, na kojem se sva vjera i sva nada ljudî osniva, a taj je božanska narav Spasitelja Isusa Krista. Isto tako, onim knjigam staroga i novoga zavjeta, koje su prije držali, da su božjim nadahnućem napisane, sada takav ugled niječu: do česa se je doista moralo doći, kada se daje svakomu vlast, da po svojem sudu i volji tumači. — Na taj način svakomu je njegova savjest jedini vodja i pravilo života, zabaciv svako drugo pravilo djelovanja: odatle dolaze razna medjusobno protivna mnienja i mnogovrstne sljedbe, koje prečesto prelaze u nauku *naturalizma* i *racionalizma*. Radi toga, pošto se je sdvojilo te bi se složila mnienja, zato navješćuju i preporučuju sjedinjenje bratske ljubavi. Pa i pravo zaista; pošto svi medjusobnom ljubavlju sjedinjeni biti moramo. To bo je Isus Krist zapovjedio, i to htjede neka bude znak njegovih sljedbenika, da se medjusobno ljube. Nu kako može srca sjediniti savršena ljubav, ako vjera ne učini složne umove? — S ovih razloga mnogi od onih, o kojih govorimo, zdrava suda i žudeći za istinom tražili su siguran put spasenja u Crkvi katoličkoj, kad su jasno uvidili, da nipošto ne mogu sjedinjeni biti sa Isusom Kristom kao glavom, kad ne bi udruženi bili sa njegovim tielom, koje je crkva: niti pravu vjeru Kristovu postići, kad bi odbijali njegovo zakonito učiteljstvo predano Petru i nasljednikom. Oni bo u crkvi rimskoj izrazitu sliku i priliku prave Crkve uočiše, kakva se jasno razabire po danih od početnika Boga znakovih: pa z. to su mnogi medju njimi oštra i pronicava suda u iztraživanju drevnosti, koji su neprekidnost rimske crkve od Apostola, cjelovitost dogmata, stalnost ćudoredja sjajnimi spisi izjasnili. Po primjeru dakle ovih muževa neka vas sklone više srce nego li besjeda, braćo naša, koji ste već tri vieka s nami u kršćanskoj vjeri razstavljeni, isto tako vas, kojigod ste se mà s kojega razloga od nas odcjepili. *Podjimo si u susret svi u jedinstvu vjere i spoznanju Sina Božjega* (Eph. IV, 13.). Na ovo jedinstvo, koje nikada u crkvi katoličkoj manjkalo nije, niti može na ikakav način manjkati, dopustite, da vas pozovemo i prijateljski vam desnicu pružimo. Vas već odavna zove k sebi crkva, ta zajednička majka, vas bratskom ljubavlju očekuju svikoliki katolici, da s nami sveto štujete Boga, povezani u savršenoj ljubavi, izpoviedajuć jedno evangjelje, jednu vjeru, jedno ufanje.

5. Potiče na revnost katolike.

Da se podpuno postigne željeno jedinstvo, preostaje, da onim upravimo govor, koji su po čitavom svietu, za čiji se spas dugo skrbimo i razmišljamo: katolike mislimo, koje izpoviedanje rimske vjere, kako čini podložne apostolskoj stolici, tako ih drži sjedinjene sa Isusom Kristom. Njih, istina, ne treba nagovarati na pravo i sveto jedinstvo, kojega su već po božjoj dobroti dielnici: no ipak ih valja opomenuti, da nebi zbog raznih pogibelji, koje odasvud priete, najveći božji dar nemarom i nehajem narušili. — Radi toga neka prema potrebi uzimaju pravilo mišljenja i života iz onih naputaka, koje smo mi sami dali narodom katoličkim bud svimkolikim bud pojedinim: ponajpače neka si to uzmu kano najviši zakon, da se učiteljstvu i ugledu crkve valja u svih stvarih pokoravati ne tjesnogrudno, ne nepouzdano već svom dušom i iskrenom voljom. U tom pogledu neka vide, kako je veoma štetno po jedinstvo kršćansko, što su razna kriva mnienja na daleko potamnila, uništila pravo znamenovanje crkve. Jer ona je po volji i nalogu Boga stvoritelja družtvo u svojoj vrsti savršeno: čija je dužnost i zadaća, da naviešta rodu ljudskomu zakone i ustanove evangjeoske, i štiteći čistoću ćudoredja te vježbajuć u kršćanskih krepostih dovede ga k onoj sreći, koja je svakomu čovjeku na nebu opredieljena. A jer je, kako rekosmo, družtvo savršeno, stoga ima silu i snagu života ne izvana crpljenu već odredbom božjom i po svojoj naravi usadjenu, s istoga razloga imade prirodjenu vlast izdavati zakone i kada ih izdaje, pravo je, da nikomu nije podložna: isto tako treba da je slobodna i u drugih stvarih, koje spadaju na njezino pravo. Ta slododa ipak nije takova, te bi povoda dala ikakvoj razmirici i zavisti. Jer crkva ne teži za vlašću niti ju potiče ikakva njena pohlepa, već to hoće, to jedino traži, da štiti medju ljudmi nuždne kreposti i tim načinom, tim putem skrbi se za njihov vječni spas. S toga običaje upotrebljavati materinsku blagost i popustljivost; pače ne riedko se takodjer dogadja, da propušta

Digitized by Google

služiti se svojim pravom obazirajući se na prilike države: što doista obilno dokazuju sami ugovori često puta s državami sklopljeni. — Ništa od nje nije tako daleko, kao prisvajati si štogod od prava države: ali obratno treba da država štuje prava crkve te pazi, da si ih ni dio ne svojata. — Sada pako, ako se promotre stvari i činjenice, kakva živimo vremena? Premnogi počeli su naime crkvu sumnjičiti, prezirati, mrziti, zlobno osudjivati: što je još gorje, to čine svom silom i naporom, da učine, te služi vlasti državnih vladara. Usljed toga njezina su joj dobra ugrabljena i sloboda stegnuta: odavle težkoće, s kojimi je skopčan uzgoj pitomacâ za sveti red: izvanredno strogi zakoni izdani proti kleru: razpršene, zabranjene redovničke družbe, ta najbolja obrana kršćanskoga imena: u kratko odredbe i čini *regalistâ* oštrije su ponovljeni. A to znači silu nanieti najsvetijim pravom crkve: to pako najviše donosi državam zla, jer se očito protivi odredbam božanskim. Početnik bo i stvoritelj svieta Bog, koji je premudro ljudskomu družtvu dao vlast i svjetovnu i duhovnu, htio je istina, da one ostanu različite, ali je ipak zabranio, da budu razstavljene i da se medju sobom bore. Pače kako volja samoga Boga tako zajedničko dobro družtva ljudskoga svakako zahtieva, da se vlast državna u vladanju i upravljanju s crkvenom slaže. Država dakle ima svoja vlastita prava i dužnosti, a crkva opet svoja: no potrebno je, da ona sa ovom bude sdružena vezom sloge. — Tako će se izmjenični odnošaji crkve i države osloboditi onoga zamršaja, koji je sada s mnogo razloga štetan i svakomu dobromu tegotan: i ujedno će se postići, da državljani dadu caru što je carevo a Bogu što je božje, a da se tim ne pomiešaju niti ne razdruže područja ni jedne ni druge.

6. Upozoruje na sljedbu slobodnih zidara.

Na isti način velika je zapreka jedinstvu od one sljedbe ljudi, koja se zove *slobodno-zidarska,* čija pogubna sila osobito narode katoličke već odavna tišti. Pogodovana burnimi vremeni, ponoseći se silom i bogatstvom i uspjehom nastoji svom silom, da svoje gospodstvo što čvršće ustali i dalje razširi. Iz skrovišta i zasjedâ svojih provalila je već u javnost po gradovih i kao da hoće istoga Boga izazvati, smjestila se je čak u našem gradu, glavi kršćanskog imena. A najgore je to, da gdjegod je zahvatila mjesta, prodire u sve državne redove i uredbe, ne bi li napokon svu upravu u svoju vlast predobila. Prežalostno je to, jer je očito, kako su joj opake misli i zlobne nakane. Pod izlikom da obrani ljudska prava i uzpostavi gradjansko družtvo, udara neprijateljski na kršćanstvo: zabacuje od Boga predanu nauku: kudi nabožne dužnosti, božanske sakramente i ovakove uzvišenije stvari kao da su praznovjerne: svojski nastoji, da ženitbu, obitelj, uzgoj mladeži, zasebnu i javnu stegu liši kršćanskog značaja, a iz srca naroda da izčupa sve štovanje prema svakoj ljudskoj i božanskoj oblasti. Uči pako, da mora čovjek štovati prirodu i jedino prema njezinim načelom udešavati istinu, ćudorednost i pravdu. Time se čovjek, kao što je posve jasno, nagoni na vladanje i običaje života poganskoga, pače radi pomnoženih zamamâ na običaje još više pokvarene. — S toga nas, premda smo već na drugom mjestu posve ozbiljno kazali, ipak apostolska budnost navodi, da opet i opet opominjemo, kako u toli blizoj pogibelji ni jedno obranbeno sredstvo nije takovo, te se još veće ne bi poduzeti moglo. Milostivi Bog neka preprieči zlobne namjere: ali ipak kršćanski narod neka osjeti i uvidi, da se jednom već nevriedni jaram ove sljedbe smetnuti mora: a odlučnije n a ga odbacuju oni, koje gore pritiskuje, talijanci naime i francezi. Kojim oružjem i kojim načinom bi to bolje mogli, već smo im mi sami pokazali: pobjeda nije nesigurna, uz pouzdanje u onoga vodju, od kojega imamo božansku rieč: *Ja sam nadvladao sviet* (Iv. 16, 33.).

7. Plodovi uputâ sv. Otca.

Kad bi se oboja pogibelj odstranila, a vlasti i države opet se privele k jedinstvu vjere, koli divan i uspješan liek proti zlu nastao bi odatlje i koli obilata dobra. Da samo najglavnija natuknemo.

a) Sloboda Crkve na korist države.

Prvo se tiče dostojanstva i djelovanja crkve: ona bi najme opet dobila dolikujući stepen časti, te kao djeliteljica evangjeoskih istina i milosti išla bi svojim putem prostim od svake nenavisti i učvršćenim pravom slobodom, i to na osobitu dobrobit država. Budući je ona učiteljicom i voditeljicom rodu ljudskomu od Boga dana, to može dati pomoć osobito sposobnu, da se najveće preinake ovoga vremena udese prema obćenitom dobru, da se prilike ma kako zapletene ugodno rieše, da se unapredjuje pravo i pravedno, što su najsnažniji temelji državi.

Digitized by Google

b) Mir i sklad medju narodi.

Sjajno bi se onda učvrštio onaj vez medju narodi, što ga osobito današnje vrieme želi, da se uklone užasne pogibelji ratovâ. — Pred očima nam lebde odnošaji u Europi. Mnogo već godina živimo u miru više prividno, nego li u istini. Pošto medjusobno nepovjerenje pritiskuje, skoro svi narodi natječu se, kako bi se za rat spremili. Neizkusna mladež udalečena od savjetovanja i poučavanja roditeljskoga baca se u pogibelji vojničkog života: najsnažniji naraštaj k oružju se privlači od ratarstva, od najboljih nauka, od obrta, od umjetnosti. Usljed toga veliki troškovi izcrpiše blagajne, satrše blagostanje država, oštetiše bogatstvo pojedinaca: pa onaj nekako oboružani mir, kao što je sada, dulje se skoro više podnositi ne može. Je li po naravi takovo stanje gradjanskog udruživanja ljudi? Ali odatle ne možemo izaći i pravi istiniti mir polučiti, van dobrotom Isusa Krista. Jer da se suzpregne slavohlepnost, pohlepa za tudjim i nenavist, ova najglavnija poticala na rat, nema ništa, što bi shodnije bilo do krieposti, osobito do pravednosti kršćanske: jer jakošću ove krieposti mogu koli prava narodâ i svetost ugovora biti netaknuta, toli čvrsti ostati vezi bratinstva, budući je istina, da *pravednost podiže narode.* (Prov. 14, 34.).

c) Najbolje će se riešiti socijalno i političnо pitanje.

Nu i kod kuće imati ćemo usljed toga puno sjegurniju i jaču obranu za obću dobrobit, nego li nam ju zakoni i oružje pružiti mogu. Nikoga bo nema, koji ne bi vidio, kako svaki dan sve to teže bivaju pogibelji za javnu sigunost i mir, jer kako nam česti užasni zločini posvjedočavaju, buntovničke sljedbe uročuju se da prevrnu i unište države. Velikom se naime vatrom pretresa dvojako pitanje, koje se imenuje *socijalno* i *političnо.* Svako je bez dvojbe vrlo težko: pa prem su, da se oboje mudro i pravedno rieši, na pretres iznešeni pohvalni napori, ublaživanja i pokušaji, ipak ništa ne će toli shodno biti, nego li kad se nutarnjim načelom vjere kršćanske dovedu duhovi do svjesti i pravilâ svoje dužnosti. — O *socijalnom* pitanju prigodice smo razpravljali prema načelom uzetim iz evangjelja i naravnog razuma. — O pitanju pako *političnom,* gdje valja složiti slobodu i vlast, koje mnogi pogledom na njihov pojam kao u jedno pomrsuju, a pogledom na stvar predaleko razstavljaju, može se iz mudroslovja kršćanskoga prekoristna pouka crpati. Jer, bio oblik države bud kakav, ako stoji, i ako svi suglasno potvrdjuju, da je svaka oblast od Boga, odmah uvidi razum, da je u njekih pravo zapoviedati zakonito, a u drugih time u suglasju dužnost slušati, i da se to ne protivi dostojanstvu, jer se istinitije sluša Bog nego li ljudi: od Boga pako proglašen je *najstroži sud za one, koji vladaju,* ako ne bi pravo i pravedno osobu Njegovu zastupali. Sloboda pako pojedinaca nikomu ne može da bude sumljiva i uzrokom nenavisti, jer ne škodi nikome a biva samo pogledom na ono, što je istinito, što je pravo i što se sa javnom sigurnošću slaže. — Ako se napokon i ovo promotri, koliko premore Crkva, majka i miriteljica naroda i vladara, utemeljena da oboje ugledom i savjetom svojim pomaže, onda će se najbolje pokazati, kako bi za obće dobro koristno bilo, kad bi svi narodi pregnuli o vjeri kršćanskoj da isto misle, isto izpoviedaju.

d) Polet za svaku čestitost razlio bi se na daleko i široko.

Kad mi to razmišljamo i iz svega srca želimo, s daleka gledamo, kakav bi bio budući red na zemlji i ne znademo ni za što, da bi sladje bilo od razmatranja dobara, što bi odatle nastala. Jedva se može u duhu zamisliti, kakav bi se u jedan čas posvuda opazio polet za svaku čestitost i sreću, kad bi se uzpostavio mir i pokoj, kad bi se znanosti pobudile, da napreduju, kad bi se u duhu kršćanskom, prema našim propisom, utemeljile i pomnožile zadruge ratara, radnika, obrtnika, uz čiju pomoć suzbilo bi se proždrljivo lihvarstvo, a proširilo polje za koristna nastojanja.

Moć ovih dobročinstva ne ograničena samo na narode naobražene i prosvietljene, razlievala bi se poput obilate rieke na dugo i široko. Jer kao što napomenusmo s početka, i na to valja pomisliti, kako narodi brojem preveliki više stoljeća i i vjekova već čekaju, odklen da mogu svjetlost istine i uljudbe primiti. Zaista, što se tiče vjekovječnog spasa naroda, to su naumi vječnog Boga što više od razuma ljudskoga udaljeni: ali ipak što je po raznih pokrajinah zemlje jošte sada nesretno praznovjerje razgranjeno, tomu nisu najmanje krive razmirice nastale o vjeri. Jer u koliko umrli razum može da prosudjuje iz raznih dogadjaja, te se posve jasno čini, da je Bog Europi odredio zadaću, neka kršćansku naobrazbu naroda po malo u sve zemlje prenese. Kad su početci ovolikog djela i napredak, polučen nastojanjem prošlih vje-

Digitized by Google

kova, brzali veselo rasteći, tad na jednom bukne razdor šestnaestoga vieka. Pošto se je kršćanstvo prieporom i razmiricami raztrgalo, pošto je u borbah i ratovih snaga Europe oslabila, to su kobnu silu onih vremena osjetila takodjer sveta poduzeća. Budući da uzroci razmirica jošte postoje, je li za čudo, što je velik dio ljudi zapleten u nečovječne običaje i nerazborite obrede? Svi dakle jednako marno nastojmo, da se stara sloga uzpostavi radi obćenitog dobra. Da se ovakova sloga uzpostavi i da se blagodati kršćanske mudrosti što dalje razšire, to su sadašnja vremena veoma sgodna, jer čuvstva ljudskog bratimstva nikada nisu dublje srca pronikla, niti je ikada čovjek revnije tražio sebi jednake, da ih spozna i da im pomogne. Neizmjerne prostorije po kopnu i po moru provaljuju vozovi i ladje brzinom nevjerojatnom; to donosi izvanrednu korist ne samo za trgovinu i znaličnost umnika, nego i za sve dalje sijanje rieči Božje od istoka sunčanog do njegovog zapada.

8. Uspjehu se nada pouzdano ufajući u Gospodina.

Dobro znademo, kako dugotrajan i naporan se zahtieva posao, da se uzpostavi red, kakav želimo: a možda neće uzmanjkati onih, koji će o nas misliti, da se prepuštamo prevelikoj nadi i da tražimo ono, što bi se laglje željelo, nego li polučiti moglo. Ali mi stavljamo sve ufanje i sve pouzdanje svoje u Spasitelja roda ljudskoga, Isusa Krista, dobro se sjećajući, šta se je njekoć izvelo ludorijom i propoviedanjem križa, dočim se je *mudrost ovoga svieta* presenetila i posramila. — Vladare pako i upravitelje država izrično molimo, neka bi prema državničkoj svojoj mudrosti i vjernoj brizi za narode savjete naše istinito ocienili, ugledom i naklonjenosti svojom podupirali. Ako se samo dio traženih plodova ubere, već će to prevelika blagodat biti u tolikom komiešanju svih stvari, gdje se neuztrpljivost radi sadašnjosti sdružuje sa strahom pred budućnosti.

9. Zaključak.

Konac prošloga vieka ostavio je Europu sustalu od poraza i u tjeskobi od prevrata. Ali viek, što sada hiti prema svršetku, ne će li obratno rodu ljudskomu kao baštinu predati sretne znakove sloge uz ufanje najvećih dobara, koja su uključena u jedinstvu vjere kršćanske?

Neka željam i žudnjam našim pomaže *Bog, koji je bogat u milosrdnosti i u čijega su vlasti vremena i časovi,* i neka predobrostivo požuri te se izpuni božansko ono obećanje Isusa Krista, *da bude jedan ovčinjak i jedan pastir.*

Dano u Rimu kod svetoga Petra 20. junija 1894. vladanja našega godine 17.

Leo Pp. XIII.

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava III.

I. Ulazak u sakristiju i misno odielo u obće.

Da bude jasnije što ćemo u ovom i u sliedećim poglavljima kazati, čujmo prvo rieči sv. Sabora Tridentinskog: „*Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine ipsis adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli: propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam: ut scilicet quaedam submissa voce, alia vero clariore, in missa pronuntiarentur, instituit. Caeremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex apostolica disciplina et traditione, quo et maiestas tanti sacrificii commendaretur, et mentes fidelium, per haec visibilia Religionis et pietatis signa, ad rerum altissimarum, quae in sacrificio latent, contemplationem, excitarentur.*“ (Conc. Tr. Sess. XXII. cap. 5.)

Misnik najprvo stupi u sakristiju, da obuče misno odielo, predpostaviv dakako propisane pripravne molitve. Ovaj ulazak u sakristiju zgodno nam prikazuje ulazak božanskog slova u sakristiju utrobe Djevice Marije, gdje se je Krist, vrhovni Svećenik, obukô u našu umrlu put, i u tom ruhu na sviet izišô, da obavi prvu misu, koju započe u času svoga začeća, a dovrši na oltaru križa.

Dočim nam taj ulazak prikazuje toli uzvišeno i neizrecivo otajstvo: kojom li pomnjom i pobožnosti neće svećenik oblačiti sveto ruho? Hoće li u sakristiji govoriti, kano na ulici i drugome javnome mjestu? Hoće li s kimegod izprazno i bezpotrebno razgovarati; ter hitro i bez pomnje se oblačiti? Tako bi se Bogom podrugivao, mjesto da ga slavi! — Nek sa Davidom vapi: *Svećenici tvoji da se obuku u pravdu* (Ps. CXXXI. 19): mnogi svećenici, kad oblače blagosloveno odielo, oblače se više u nepravdu već u pravdu. Zato misnik, ako hoće da Bogu

Digitized by Google

ugodi, treba da u sakristiji ništa, osim što je uprav nuždno, ne razgovara; osobito onda, kad oblači misno odielo. — Nek skupi svu svoju pamet u promatranju otajstva, što se tude kriju. — Bude li počtom i pobožnosti oblačio ovo ruho, to će mnogo doprinieti njegovoj pobožnosti u samoj svetoj misi. Bude li činio obratno, izkusit će i u svetoj misi suhoparnost i raztrešenost. Zato treba da se svećenik u to odielo oblači onim duhom, onom ljubavi i pobožnosti, kojom je Krist obukô odjeću naše puti.

Nakit misnog odiela ujedno nam zgodno znamenuje nakit kreposti, darovâ i milosti, kojima je bila nakićena čovječja narav Isusa Krista, kad no je u djevičanskoj sakristiji uzeo našu put. — Spominje nam jošte pogrdnu odjeću, u koju je Isus u svojoj pregorkoj muci zaodjenut.

Sve ovo podsjećuje misnika na kreposti, kojima treba da je urešen, hoće li nasljedovati Vrhovnog Svećenika Isusa Krista.

2. Lotio manuum. (Pranje ruku.)

Da, domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam, ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire. Misnik koji bi propustio oprati ruke prvo svete mise, nema sumnje, da bi lako sagriešio. Ako i nije grieh, neopranih ruku blagovati zemaljski kruh, nepristojno je ipak takovima blagovati i doticati se nebeskog.

Ljaga od koje prosimo, da se očistimo, za cielo je duševna. Kriepost, koja će nas od te ljage očistiti, nije zaista u tjelesnim, već u duševnim rukama, — u dvjema moćima duše, — u razumu naime i volji. Kô što tjelesne ruke očiste tjelesne ljage, tako se razumom, t. j. vjerom i voljom, dakle pokajanjem očiste ljage duševne.

Kad misnik pere ruke, treba da pomnjivo i pobožno izgovara propisanu molitvu poleg njenog smisla, prosećі od Boga dar pokore ili pokajanja.

3. Amictus. (Naglavnik.)

Kad svećenik postavlja Naglavnik, veli: *Impone, Domine, capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diabalicos incursus.*

O tom kaže rubrika: „Najprije objema rukama uzme naglavnik za okrajke, gdje su prišivene vrpce, poljubi ga u sredini, gdje ima biti izvezen križić, i odma ga stavi na glavu, spusti na vrat, itd.“

U gornjoj molitvi prosimo oružje božje, jakost naime vjere, ufanja i strpljivosti, da odolimo djavolskim napadajima, po onoj apoštola: *Uzmite oružje božje, da bi ste se mogli braniti u zli dan, uzev u svem štit vjere, o koji ćete moći pogasiti sve razpaljene striele nečastivoga, i kaciga spasenja uzmite . . . . .* (Eph. IV, 13. 16. 17.). U vjeri, ufanju i strpljivosti počima naša jakost, da odolimo napadajima nečastivoga. Treba dakle pristupiti k ovom otajstvu podpunim pouzdanjem, da ćemo od Boga postići sve, što ištemo za naše spasenje. Napokon prosimo da se oburužamo i jakošću strpljivosti, kako bi mirno podnieli sve suprotivštine, da se tako u samoj svetoj službi otresemo neuztrpljivosti ili žurbe.

Crkveni naučitelji drže, da naglavnik znamenuje koprenu, kojom su za porugu zastrli Spasiteljevo lice. Ali naglavnik liepo znamenuje i unutrnju jakost ili strpljivost, kojom je duša Isusa Krista bila urešena u njegovom upućenju, — te jakost ili strpljivost, kojom treba da je misnikova duša ukrašena. Ovo tajinstveno znamenovanje jako liepo se izvodi iz samih rieči molitve, kad naime velimo: *Impone, Domine, capiti meo galeam salutis,* t. j. daj duši mojoj jakost, *ad expugnandos diabolicos incursus.*

Da nam naglavnik baš zgodno znamenuje krepost vjere, ufanja i strpljivosti, naziremo u načinu i okolnostima, kako se na glavu postavlja. Svećenik najprije njim zastire oči, te ga spusti na vrat i na ledja. Ono zastiranje očiju, znamenuje *vjeru,* vjerovati naime, a ne vidjeti. Kad pokrije glavu, razumievamo čvrsto *ufanje* u Boga, po onoj apoštola: *Kaciga nade spasenja* (I. Thess. V, 8.), — a dočim pokriva vrat i ledja razumieva se *jakost strpljivosti,* da odoli suprotivštinama, po onoj: *vežu bremena težka i nezgodna za nošenje, i tovare na pleća ljudska* (Mat. XXIII, 4.).

Misnik kad postavlja naglavnik prigne se, prihvati okrajke i poljubi ga, prvo što će ga na glavu postaviti. Ovaj nam poljubac prikazuje, kako se je božansko slovo u svom upućenju ponizilo pred Bogom Otcem, prignuv svoje božanstvo, da poljubi cjelovom svoje neizmjerne ljubavi i cjelovom hypostatičnog sjedinjenja samu narav čovječju, u koju se je htio obući kano u svećeničko odielo; da se ispuni ono, što je kazano u prvom poglavju Cantica: *da me hoće poljubiti poljubcem usta svojih.*

Svećenik poljubi naglavnik, dočim misnu košulju ne; jedno što na njoj nema križa, a drugo što poljubiv naglavnik, jednim poljubcem poljubi

Digitized by Google

cielo misno odielo. Poljubi se doduše i naručnik (manipulus) i naramenica (stola); al to biva iz poštovanja prama svetom križu, koji je toli na naručniku, koli na naramenici.

U ostalom kod ljubljenja naručnika i naramenice ne prigne se tielo, a kod naglavnika to se obično čini; dapače po mnenju njekojih crkvenih naučitelja, mora se činiti i to razširiv ruke, kao u znak, da se sve misno odielo jednim zagrljajem obuhvaća i ljubi. (Ollaba-Caerem. Rom. c. VIII. 7. 78. — Iraizos. Director. Sacrif. l. II. c. 3. n. 3).

4. Alba. (Misna košulja).

Dok oblači misnu košulju svećenik veli: *Dealba me, Domine, et munda cor meum: ut in sanguine Agni dealbatus, gaudiis perfruar sempiternis.*

Ovom molitvom prosimo čistoću srca po posvećujućoj milosti, koja se podaje duši jedino po Kristovim zaslugama, ili u krvi neporočnog Jaganjca, koji odnima griehe svieta. Zato se za odabrane veli: *opraše haljine svoje i ubieliše ih u krvi Jagnjetovoj.* (Apoc. VII. 14.).

Alba, po mnenju svih naučitelja, znamenuje onu bielu halju, u koju je Herod za porugu obukô Isusa Krista u njegovoj muki. Znamenuje zatim unutrnju čistoću i neizmjernu posvećujuću milost, koju je duša Kristova primila u času njegova začeća, i napokon samu unutrnju čistoću, kojom se misnikova duša ima svedj odlikovati.

Kad oblači ovo ruho misnik treba da razmišlja otajstva, što se u ovom činu kriju. — Nehajnost pri i najmanjem takovom činu mogla bi mu biti od velike duševne štete!

5. Cingulum. (Pojas).

Kad se misnik paše, veli: *Praecinge me, Domine, cingulo puritatis, et extingue in lumbis meis humorem libidinis: ut maneat in me virtus continentiae et castitatis.* Ovom molitvom, po onoj Gospodnjoj: *Neka budu vaša bedra zapregnuta,* (Luc. XII, 35.), prosimo da ne budu zapregnuta samo izvanjskom već i nutrnjom stegom čistoće. Prosimo indi dar čistoće, po kojoj bi se u nami ugasilo svako poželenje bluda; da podpunom čistoćom pristupimo k svetoj žrtvi.

Pojas kojim se misnik paše doziva nam u pamet konop kojim su Isusa u njegovoj muki zapregli i svezali; — zatim preizvrstnu čistoću, kojom je bila ukrašena prečista duša Isusova u njenom stvorenju. Napokon znamenuje čistoću, kojom treba da je sam misnik urešen.

Nije nužde spominjati, kako i pri tom činu treba mišlju pratiti otajstva, koja nam se ovdje prikazuju.

6. Manipulus. (Naručnik).

Merear, Domine, portare manipulum fletus et doloris: ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.

Ovim prosimo, da zaslužimo nositi rukovjet plača i boli, t. j. da uzmognemo nositi u srcu, oćutiti naime pravu i jaku bol za sve griehe svoje i tudje, zbog toga što Boga vriedjaju.

Dužan je svećenik utažiti srdjbu božju, jer su ljudi svojim griesima Boga izazvali, uvriedili i razsrdili; stoga misnik treba, da se za nje pokaje, kako bi ublažio njegovu srdjbu i osvetu. Treba da promisli, kolike i kakve se uvrede nanose Bogu Stvoritelju od strane svih ljudi razsijanih po svietu, te sa Prorokom nek zavapi: *Tko bi dao glavi mojoj vode, a očima mojima izvore suza, da plačem danju i noću za pobijenima kćerima naroda svojega.* (Jerem. IX, 1.). Naručnik postavljen na lievoj ruki misnikovoj, predstavlja konop, kojim su Isusovi mučitelji okrutno svezali njegove ruke, poput najgoreg razbojnika; zatim bol, koju je Isus osjetio za griehe svieta od časa njegova začeća; napokon misnikovu bol i plač, po primjeru Isusovu, za svoje i za griehe svih ljudi.

7. Naramenica. (Stola).

Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidi in praevaricatione primi parentis: et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.

Štola neumrlosti bi izgubljena neposluhom naših praroditelja, po kojima ju izgubiše i ostali ljudi. Kô što oni, i njihovi potomci izgubiše onu rek bi naravnu poslušnost i hotičnu podložnost Bogu i njegovim zapoviedima, postav suprotnici njegova zakona. Odatle i nasta suprotnost niže strane čovjeka protiva više, kô što apoštol Pavo kaza: *Vidim drugi zakon u udima svojima, koji se suproti zakonu razuma mojega i zarobljava me zakonom griehovnim* (Rim. VII.)

Molitvom, koju izgovaramo, kad postavljamo štolu, prosimo, da nam Bog po milosti svojoj poda onu hotičnu podložnost i poslušnost božjim zapoviedima, što sačinjava pravu štolu neumrlosti, koja

Digitized by Google

nas čuva od zla nagnuća k smrtnome griehu, a istodobno podaje milost, da se niža strana čovjeka pokori višoj; da tako čitav čovjek bude Bogu podložan.

Štola oko misnikova vrata, u križ posred prsa prevučena, prikazuje nam konop, kojim su Isusov vrat u njegovoj pregorkoj muki svezali; zatim savršenu Isusovu poslušnost svemogućemu Otcu od časa začeća do smrti od križa.

(8. Casula. Planeta.)

Domine, qui dixisti, jugum meum suave est, et onus meum leve: fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen.

Igo Kristovo blago i breme njegovo lako, jest križ, koji smo dužni nositi na način Isusa Krista, propinjuć našu put sa svim njezinim pohotama, ter odričuć se svake nepobožnosti.

Tražimo ovom molitvom krepost ka križu svoje samozataje, koji ljubavlju i poniznosti postaje blago igo i lako breme; rado, postojano i dobrovoljno podnosljivo, da zadobijemo milost Božju.

Kazula nam najprvo spominje križ, koji je Isus na svojim ledjama nosio; zatim unutrnji križ, želju naime samoga Isusa, da podnese muku za naš spas —; napokon znamenuje unutrnji križ misnikov, to jest, trapljenje, koje ne smije nigda ostaviti, kô što nam vele rieči gornje molitve.

* * *

Svećenik u misnom odielu na njeki način je slika i prilika samoga Isusa Krista, o čem treba takodjer da dobro promišlja.

Nakloniv se križu, nakon što je svršio sve što treba, ide pobožno i dostojanstvenom ozbiljnosti ka žrtveniku, na kom će misiti; a nuz put može promatrati, kako se nevidljivo sjedinjuje sa Kristom Gospodom, i kako ga predvode i prate Nebesnici.

Ovaj izlazak iz sakristije u Crkvu liepo nam prikazuje Isusov izlazak iz djevičanske utrobe na ovaj sviet.

Dopisi.

Iz **Biskupije Krčke**, mjeseca lipnja 1894.

(Staroslovenski jezik i nove knjige). U našoj Biskupiji rabi se staroslovenski jezik od najstarijih vremena: recimo bez straha, već od njegovoga postanka.

Poviest nas uči, da su Hrvati došli u svoju današnju domovinu oko polovice sedmoga vieka, al uči nas i to, da je Hrvata bilo po Primorju i po otocih, još koji viek prije. To ne bi bilo težko dokazat. U sedmom bo vieku bila je glavna i poslednja seoba Hrvata na jug, a prije dolazili amo na manje mahove, u više navrataka.

Našli su ovuda latinski živalj: najprije se s njim pomiešali, zatim ga nadvladali, a do kraja nestalo Latinâ — valjda se preživjeli; a ostala u ovih stranah samo čista hrvatska krv. Naši otočani, dakle i oni prvi Hrvati primili su sv. vjeru Isusovu od Latinjana, al u njoj se posvema utvrdiše u ono doba, kad su na slavenskom obzorju zasjale dvie zviezde: sveta braća Ciril i Metod. Od ovih bila je pokršćena većina Slavena, a mi Hrvati primili smo od njih i jezik, što ga mi sada običavamo zvati staroslovenski; pa se zato sv. Ciril i Metod pravom nazivlju Apoštoli i prosvjetitelji Slavena.

Znamo da su sveta braća, hodeć iz Moravske u Rim 886—87. putovala kroz Hrvatsku i Dalmaciju. Tom prilikom upoznaše Hrvati staroslovenski jezik, jer su Ciril i Metod nosili sobom u Rim i prevod sv. knjiga, u onaj jezik, pisan slovi, što jih oni izumiše. O svem tom osim poviesti, zbori krasno i hrvatska kronika iz 12. vieka. Opet znade se da je sv. Metod iza smrti panonskoga kneza Kocela, svratio se godine 878. u Istru i Dalmaciju, pa je i tom prilikom ondašnje Hrvate u sv. vjeri učvršćivao i staroslovenski jezik u sv. službu uvadjao. Kada su pak zavidni Niemci poslie smrti sv. Metoda, njegove učenike proganjali i tjerali, ovi su jatomice hrlili u Hrvatsku. To je bilo pri koncu devetoga a na početku desetoga stoljeća.

Od onih vremena uveden je bez dvojbe i po našoj biskupiji staroslovenski jezik u sveto bogoslužje.

Nije čudo, što su naši pradjedovi rado prigrlili taj jezik. Ako je još sada, narečje našega puka po otocih jedno od najbližih staroslovenštini, u ono doba svi Hrvati — ne ima sumnje — morali su ju posve dobro razumjeti, pa zato će prestati svako čudo, što se je taj jezik očuvao i uzdržao po crkvah naše Biskupije svestrano sve do ovoga vieka, a u dobrom dielu sve do danas.

Zloporabe počele se uvadjati tek u ovom

Digitized by Google

vieku. Nastalo bilo vrieme, kad su stari učitelji — glagoljaši izumrli, a mladjemu svećenstvu nije se davala prilika da uči staroslovenski. Ipak sve uzalud: našemu puku je „glagoljica," — tako on zove staroslovenski jezik, — toliko omilila, da ju on nikad u crkvi nije napustio. Odgojilo se je svećenika, osobito oko polovice ovoga vieka, koji su slova staroslovenska tek poznavali, al i ti nisu imali srca da zamiene u javnoj službi božjoj staroslovenski jezik s latinskim. Nastala mješanija staroslovenskog, latinskog i živućeg hrvatskog jezika, koju Biskupi ne dopuštali, nego samo trpjeli; puk ipak neprestao pjevati sv. mise i večernje u svojoj omiljeloj „glagoljici". Istini pako za ljubav a dotičnikom na diku, treba reći da je uviek ostao neki, ako i omedjašeni broj svećenika, koji su se služili u sv. misi staroslovenskim jezikom, pa tako „glagoljica" orila se je i ori se po naših crkvah neprekidno od njezinoga početka sve do danas.

Treba priznat: jedan od uzroka, da drugih ne donašamo, što je „glagoljica" u ovom vieku propadala, bila je i nestašica staroslovenskih knjiga. Naše su crkve imale do duše, navlastito nekoje silesiju Misala Kožičićevog, Levakovićevog, Karamanovog izdanja, al deri danas, deri sutra, knjige su postale neuporabne. Bolje su se sačuvale po samostanih naših Trećoredaca.

Hvala milom Bogu došao i svemu tomu kraj! Da je tomu tako, neka sada govori naš vrli, rodoljubni veoma revni Kaptolski Vikarij Dr. Volarić. On je prošle godine, tumačeć u tom posvema želje i čuvstva pokojnoga Biskupa Dr. Feretića, razaslao po svih Dekanatih na sve svećenstvo ovu veoma znamenitu Naredbu nadnevka 30. Rujna Br. 1181, koju smo i tako već više godina nestrpljivo očekivali, kao ozebao sunca:

„Ima više godina, da je bila posve izcrpljena zaliha staroslovenskoga Misala, izdanoga po nalogu sv. O. Urbana Pape VIII., godine 1631. (a i ona godine 1741. — Karaman; opazka dopisnika) troškom i tiskom sv. Sbora za proširenje vjere. Oskudica toga misala bila je sve to ćutljivija i za mnogoga postala rekbi izlikom, te se nije navlastito služeći pjevanu sv. misu, držao strogo okružnice Benedikta XIV. *Ex pastorali munere* od 15. kolovoza 1754., usljed koje su bili pri svetom činu dužni svećenici rabiti jedino po Svetoj Stolici odobrene i glagoljskimi pismeni tiskane knjige.

Slavno vladajući Sv. Otac Lav XIII. da doskoči toj oskudici naložio je Sv. Sboru za proširenje vjere, da providi novo izdanje staroslovenskoga Misala. Sv. je Sbor taj nalog Nj. Svetosti ovršio i dotiskao glagoljskimi pismeni novi Misal u staroslovenskom jeziku.

U Krčkoj Biskupiji uživamo od starine dičnu povlasticu rabiti na mjesto latinskoga staroslovenski jezik *in Missis celebrandis et in divinis officiis persolvendis*. Odgovori pak, što jih dadoše pojedini dušobrižnički Uredi na upite sadržane u naredbi biskupskog Ordinarijata od 17. lipnja 1880. Br. 612. svjedoče, da povlastica tekom vremena nije izumrla, i ako se kod toga moralo žalovati, što se u nekojih mjestih uveo u bogoslužje namjesto mrtvoga staroslovenskoga živući hrvatski jezik.

U svrhu dakle da se uzdrži poraba staroslovenskoga jezika u svetom bogoslužju tamo, gdje se dosada neprekidno rabila, a uzpostavi ondje, gdje se zlorabeć tu povlasticu uvuko u sveto bogoslužje živući jezik ili druge kojekakve zloporabe i mješanja jezika, pišući je naručio kod sv. Sbora za proširenje vjere u Rimu najnuždniji broj primjeraka novoizdanog staroslovenskog Misala za crkve biskupije Krčke. *Susljedno tomu biti će odsada strogo zabranjeno svećenikom služiti se u sv. činu tako zvanim Šćavetom,* koji će se moći rabiti tek da se puku pročita poslanicu i evangjelje po nedjeljah i blagdanih. *Gdje puk pjeva dielove sv. mise kao „Slava" „Vjerovanje" i t. d. svojim jezikom, tu svećeniku nije slobodno, da zapjeva latinski. Novom godinom ima kano najskrajnijim rokom prestati svaka zloporaba, te se moraju strogo provesti obstojeći crkveni propisi.* Glede točnoga i sdušnog ovršivanja ove naredbe obterećuje se savjest svakoga pojedinoga svećenika, koji će polag toga biti dužni da si na vrieme prisvoje, ako još nisu, potrebito znanje staroslovenskoga jezika i glagolskih pismena.

Ob ovom nalogu obaviestiti će Taj poštovani Ured svećenike svoga područja i strogo bdjeti, da se isti savjestno obslužuje."

Kako vidite po ovoj naredbi, koja će bilježiti novo razdobje o porabi „glagoljice", u našoj Biskupiji učvršćen je i potvrdjen staroslovenski jezik u službi božjoj, bez ikakvog izuzetka.

Kad smo mi lanjske godine primali nove Misale, pritiskali bi jih na srce, hvaleć Bogu na tom daru, a vruće moleć za onoga svetoga providnoga muža Sv. Otca Papu, koji u prkos svim poznatim spletkam naših neprijatelja, obdario hrvatski narod novim Misalom baš onda, kad smo

Digitized by Google

trepetali, da će se naše nade izjaloviti ili barem odgoditi, jer nam se porugljivo govorilo, da ga mi dočekat nećemo! . . .

U isto doba domišljali smo se našega vrloga domorodca, neumornoga radišu preč. kanonika Parčića, čijim neopisivim trudom ugledao bieli sviet; u srcu se radovali što ga Sv. Otac izvanredno počastio, te mu zaželjeli još dugi život vjeri i rodu na diku i čast; napokon Bogu smo se pomolili za sve one naše rodoljubne Biskupe, koji su pitanje potaknuli, zagovarali te nastojali da bude povoljno riešeno, ko što je i bilo. Dao Bog, uzdahnusmo, te se potvrdom i uzpostavom staroslovenskoga jezika med hrvatskim narodom postigne i poglaviti cilj, što ga imala sv. Stolica . .!

Svakako s gori navedenom Odlukom našega Prečastnog Vikarijata, barem u našoj Biskupiji nestati će svake zloporabe; ono ljulja što se bilo posijalo med pšenicom-bielicom, iztriebit će se; ono prašine, što bilo palo u ovom vieku na staroslovensku službu božju, odpuhnuti će. . .

Jednim se darom sv. Stolice tek počeli nasladjivat, a eto ti nam na vratima drugoga. Ovih dana primili smo rimski hrvatski Obrednik (Ritual) tiskan kao i Misal kod Sbora vjeroplodnice 1893. Tko znade, kolika je oskudica i te knjige bila u našoj Biskupiji, tko znade koliko se i tu podmetalo potežkoća, koliko zapreka, da knjiga ne izadje, taj može shvatiti zamašaj i novog Rituala. I na tom daru Bogu hvalimo, koji je dao kriepost svim onim dobrim dušam, te su svladale sve protimbe i posao trsile.

Milina je knjigu i pogledati: tisak je krasan, slova bistra, papir žutkast, da ti vida ne kvari, jezik prebran čisto hrvatski.

Čujemo da su Misali svi razprodani, te se sprema drugo izdanje, što bi bilo, da Bog da, osmo. Obrednici pako da su razpačani u tili čas. Dobar znak. Da napokon ne bude ničesa manjkalo, posljednih dana izašlé su i oltarne tablice u staroslovenskom jeziku, sve tri po 50 novčića.

Tako smo sada hvala Bogu i mudrim ljudem u našoj Biskupiji obskrbljeni crkvenimi knjigami.

—ž—

Zagreb 8. jula 1894.

(Došao nam je nadbiskup!) Pišem pod neposrednim dojmom slavja, kojemu bijah svjedok, da ma i slabu sliku o tom podam onim štiocem mile nam *Vrhbosne,* koji s nami ne bijahu niti biti mogahu. Hoću li Vam opisivati, kako se je Zagreb zaodjeo u svečano ruho, da se u što ljepšem liku prikaže novomu nadpastiru svomu? Trebam li da iztičem, kako prostrane uliće krasnoga grada vrve nepreglednim množtvom stranih ljudi, koji i s daleka pohitiše, da pozdrave onoga, koga im šalje Gospod, da ih vodi putem spasa u vječnu domovinu? Ne, pa ni to vam crtati neću, kako se znanci i prijatelji, što se dugo i dugo već ne vidješe, srdačno grle, u junačko cjelivaju lice, a onda iza prvih upita odmah zapredu govor o milom povodu, koji ih je amo doveo. Vedro čelo, što se ponosno u vis diže; užgano lice, s kojega radost odsieva — sve ti to kazuje, da im srce nije hladno. Pa kako će da i bude hladno, kad osjeća, da mu je udovoljeno najvrućoj želji; da ćè mu novi pastir, krv od krvi njegove, progovarati milim jezikom, kojim ga je majčina ljubav odnjihala; da će na vatri i božanske i domovinske ljubavi, što no plamsa u grudih nadpastira, naći lieka mnogoj svojoj boli; naći pouke svomu neznanju; naći podpore svojoj slaboći.

Veselje umnožaše i njeki biskupi, koji nas usrećiše svojom posjetom: sufragani preuzv. g. Strossmayer i presv. g. Drohobetzky; pa Vrhbosanski nadbiskup Stadler, koji nije žalio daleka puta, da uzmogne pasti na grudi svoga njekoć učitelja, a sada vjernoga prijatelja i u pastvi Gospodnjoj neumornoga druga. I svećenstva se našlo tu preko 300 na okupu, ne samo iz nadbiskupije Zagrebačke, koja je dakako dala najveći broj, nego takodjer iz nadbiskupije Vrhbosanske, pa iz biskupijâ bosanske i sriemske, senjske i modruške, te križevačke. Sa svjetovnim svećenstvom natjecalo se u ljubavi i redovničko: veleč. oo. franjevci, pa Isusovci i milosrdna braća.

Nadošao 7. jula, kada će nam posebni voz dovesti nadbiskupa iz Rieke, kamo je prispio već 6., svečano odpraćen od Senjana, koji nam ga težkim srcem dadoše. Prema kolodvoru hrli narod, jer će ga tu pozdraviti načelnik gradski, a dočekati svjetovne oblasti, koje su sa svih strana zemlje poslale amo vrhove svoje. Krasno bijaše pogledati niz kočija, što ih voze gizdavi konji, a u kojih sjede odlična lica u sjajnih odorah. Putem nepregledno množtvo oduševljenim klicanjem pozdravlja nadbiskupa, koji milo se smiešeći blagosivlje novo stado svoje. Na Jelačićevom trgu jedva se pomiče povorka, gdje pred crkvicom milosrdne braće čeka svećenstvo. Evo ga i kod nas,

Digitized by Google

gdje će uzeti crkveno odielo, da se uputi u stolnu crkvu. Lagano se odavlje ide prema sv. Kralju, odkle se čuje duboki mukli glas prekrasnoga Sv. Trojstva, u koji se umiešaše glasovi sa svih crkva Zagrebačkih, te gromot topova. A iz desetka hiljadâ grla ori se gromko: *Živio nadbiskup Posilović!* Pred crkvom čekaju dva mila nam gosta: nadbiskup Stadler i biskup Strossmayer. Crkva krasno razsvietljena plinom, a još divnije suncem, koje kan da je takodjer htjelo pokazati preveliku radost svoju, te su mu traci pali na veliki oltar i predivno ga razsvietlili baš u čas, kada je nadbiskup stupio u crkvu, gdje će ga pozdraviti dobri kapitularni vikar presvietli gospodin naslovni biskup Pavao Gugler. Vriedni starina naš bijaše pun veselja sve ove zadnje dane, pa mu se to vidilo, kada je uzeo, da u ime kaptola i cieloga svećenstva pozdravi nadbiskupa. A pozdravio ga s najdubljim počitanjem, sinovskom ljubavi, i otvorenim srcem, jer je u njem podielio Gospodin pastira po srcu svojem, a rodom Hrvata, uzorna svećenika, radi česa zahvaljuju Svevišnjemu za ovaj dar neizmjerne dobrote. Presvietli gospodin izrekao je čvrstu nadu, da će novi nadbiskup, u velikom nizu (69) svojih predšastnika četvrti ovoga imena, ići stopama njihovim. Ganutljivi ovaj govor bijaše prekidan na mnogih mjestih gromkimi uzklici povladjivanja, a isto tako umiljati odgovor nadbiskupa, koji je u čednosti svojoj sjajni ovaj doček i srdačni pozdrav uzeo da je namienjen ne njegovoj slaboj osobi, nego činjenici, što je po volji Božjoj odabran on, u kom srce kuca za Krista Gospoda i za narod hrvatski. On će uložiti sve svoje sile, da udovolji dužnostim svojim, pa moli podporu preč. kaptola i vrloga svećenstva, koje mu svojom otvorenošću, povjerljivošću, a osobito molitvami mnogo pomoći može. Odatlje podje nadbiskup pred presv. sakramenat, da se Gospodinu i zahvali i toplo preporuči. Vješti prsti odličnoga organiste g. Kolandera izmamiše snažne glasove iz čuvenih orgulja Zagrebačkih, koji su se divno prelievali po visokih svodovih krasne prvostolne crkve. A sad čuj i milopoj Zagrebačkoga slavulja veleč. gospodina Kostanjevca, koji je cielomu sboru dao onu milotu i ugodnost, koju možeš čuti samo u Zagrebačkoj katedralci, kad on pjeva. Divan je doista njegov glas, koji ne može da hladno ostavi srce, što ga sluša. Pjesmom zahvalnicom svrši se svečanost, poslie koje uze presvietli nadbiskup odmah primati poklonstva svjetovnih i crkvenih odaslanstva, koja su trajala mal ne do osam sati na večer. Svakomu je on smogao sgodnih rieči, koje se duboko usjekoše u srca slušalaca. Večer bijaše okrunjena sjajnom bakljadom, kakovu je Zagreb težko kada vidio i gdje je nadbiskup prizivao na slogu, na ljubav bratsku. — Dne 8. bijaše svečanost u crkvi, koja se produljila do 1 sat iza podne. Tu je nadbiskup progovorio srdačno, otčinsko slovo svomu svećenstvu, od koga je primio poklon i koje mu je na usta presv. g. biskupa Guglera zahvalilo. Na koncu sv. mise, kod koje je liepo pjevana misa Gounodova, primio je pallium nadbiskupski iz ruku preuzv. gosp. biskupa Strossmayera, koji je u poduljoj, krasnom latinštinom izrečenoj besjedi izjasnio znamenovanje ovoga čina i važnost službe i položaja nadbiskupova. Svečanosti prisustvovalo je cjelokupno svećenstvo, vrhovi svih gradjanskih i vojničkih vlasti, na čelu im preuzv. gosp. Khuen-Hedervary, te mnogobrojni narod, koji je prostranu crkvu napunio u svih ogromnih prostorijah. Poslie je nadbiskup u 2 sata sakupio u svom dvoru do 250 osoba, gdje su se izmjenjivale uz službene i mnoge neslužbene, srdačne besjede, kojim svim središte bijaše novi nadbiskup.

I tako ga imademo sada u svojoj sredini, nakon pune tri godine očekivanja, prošnja. Gospodu za to najprije hvala, pa onim, kojih otčinsko srce vazda za nas kuca: Nj. Svetosti Leonu XIII. i premilostivomu našemu caru i kralju Franji Josipu I., te njihovim savjetnikom. Poživio nam ga Bog dugo, jer ga trebamo, puno i puno trebamo. Neka nas pomažu u tom i svi štioci naše mile *Vrhbosne* svojimi molitvami.

L.

Viestnik.

Naša domovina.

(Presvietli gospodin nadbiskup) boravio je njekoliko dana u Zagrebu, gdje je prisustvovao svečanomu uvodu i ustoličenju nadbiskupa Zagrebačkoga. S Njegovom Presvietlosti prisustvovali su toj svečanosti iz Bosne: kanonici dr. Jagatić i dr. Košćak, tajnik Hadrović, franjevci: fra. Ivo Vujičić i fra. Augustin Čengić, te Isusovci: rektor

Digitized by Google

O. P. Pančić i o. Josip Celinšćak. Dne 12. u večer vratila se Nj. Presvietlost natrag.

(Urednik „Vrhbosne“) polazi ovih dana na podulji put, te misli pohoditi i čuveno prošteništе Gospino u Lourdesu. Svim svojim prijateljem i štiocem ovoga lista preporuča se, te ih moli, neka ga se danomice u svojih molitvah sjećaju, da i ovaj put uzmogne donieti duševne koristi i njemu i narodu našemu.

(Kapitularni vikari.) Kaptol biskupije Senjske izabrao je vikarom: prepošta i arhidjakona *Ignatija Vinsky;* a kaptol modruški prepošta i župnika u Novom *Ivana Potočnjaka.*

(Šterk Andrija) biskup Krčki zaredjen je u Trstu 24. lipnja. Sveti čin obavio je preuzvišeni gospodin Gorički knez-nadbiskup Zorn, a prisutni bijahu preuzv. i presv. gospoda biskupi Ljubljanski, Tršćanski i Porečki.

(Ustoličenje biskupa Dubrovačkoga) presv. gospodina dra. Josipa Marčelića obavljeno je 24. lipnja veoma svečano, te je uz gradjanstvo prisustvovala ciela Dubrovačka okolica, dapače ciela biskupija, jer je čak iz Korčule došlo naroda na slavlje. Na večer bijaše grad sjajno razsvietljen, a presvietli biskup šetao se gradskimi ulicami, praćen načelnikom grada i svojim svećenstvom.

(Redjenje). Presvietli gospodin nadbiskup redi danas u subdjakone 2 svršena bogoslova i 2 iz III. tečaja, koji će kao svećenici još slušati IV. tečaj. Isti će primiti 20. djakonat a 22. presbyterat. Bilo sretno!

Darovi. Za središnje bogoslovno sjemenište: Na ruke g. I. K. njekoliki dobročinitelji iz Kranjske 1060 for. iz Hrvatske opet 200 for.; Cvj. Rubetić 5 for. Zahvaljujući srdačno svim dobročiniteljem preporučamo im i za buduće ovu našu veliku potrebu. — *Petrov novčić:* Iv. K. 1 for.; Sarajevo 28 for.; Travnik 8 for. 50 novč.; Vareš 33 for.; Sol. Kula 3 for.; Foča 5 for.; Derventa 8 for.; Žabljak 4 for.; Podmilačje 8 for. 43 novč.; Podhum 4 for. 80 n.; Sutjeska 28 for. 40 novč.

Njemačka.

(Tristogodišnjica Ivana Petraloizija Palestrine.) Dne 2. veljače prošlo je 300 godina, od kako je Ivan Petralojzij Palestrina (Praenestino) u naručaju sv. Filipa Nerija dušu svoju predao u ruke svoga Stvoritelja i Spasitelja, komu je sav svoj život posvetio, da slavu njegovu liepom skladnom harmonijom naviešta. Na mnogih se je mjestih Njemačke i Italije taj dan svečano sproveo, te se pjevalo što više skladbâ toga glasbenoga velikana. A i mi u Sarajevu prem uz slabe naše sile i okolnosti nastojali smo, da, ako baš i ne na 2. veljače, a to bar na koju svetkovinu ove godine, proizvedemo štogod iz djela Palestrinovih. Tu nam se je prilika pružila na Srce Isusovo; i za tu svetkovinu uvježbasmo *Kyrie, Sanctus* i *Benedictus* iz peteroglasne mise Palestrinove: *O admirabile commercium,* koji su liep utisak učinili na pobožni sviet. Ako dobri Bog dade svoje milosti nastojat ćemo više puta se nasladjivati milozvučnimi harmonijami Palestrinovimi. Da se taj tristogodišnji jubilej što većma proslavi odredio je *Cecilijanski savez* u Regensburgu 8. i 9. Augusta svoju 14. glavnu skupštinu, kojoj će biti u prvom redu svrha, da što svećanije proslavi uspomenu na Ivana Palestrinu i svoga obljubljenoga Orlanda Lassa. Ovom prilikom saobćujemo i program, koga će se na toj skupštini držati. *I. Crkveno glasbeni program za oba glavna dana,* koji će izvadjati sjedinjeni sborovi (Stolne crkve, zakladni stare kapele, i sv. Emmerama i sv. Pavla). — **8. Augusta.** *Prije podne:* u $7^1/_2$ sati koralna sv. misa u staroj kapeli. u 9 sati: pontifikalna služba Božja u stolnoj crkvi: „*Ecce sacerdos*“ 6 glasova, od Hallera. — Misa: „*Tu es Petrus*“ za 6 glasova. od Palestrine. — Kolarni napjevi iz „*Missa votiva de S. Caecilia.*“ Iza koralnoga offertoriuma: „*Beatus, qui intelligit*“ 6 glas. od Orlanda. — *Poslije podne* u 5 sati u stolnoj crkvi: A. U spomen *Palestrine* 1) *Jesu rex admirabilis* 3 glas. — 2). *Exaudi Domine* 4 glas. — 3. *O admirabile commercium* 5 glas. — 4. Lamentacija *Incipit oratio* 6 glas. — 5. *Surge illuminare* 8 glas. — 6. *Salve Regina,* 12 glas. — B. U spomen *Orlanda:* 1. *Adoramus te* 3 glas. — 2. *Jubilate Deo* 4 glas. — 3. *Credo* iz mise: *In die tribulationis* 5 glas. — 4. *In monte Oliveti* 6 glas. — 5. *Tui sunt coeli,* 8 glas. — 6. *Laudate Dominum,* 12 glas. — **9. Augusta.** Prije podne: u stolnoj crkvi u 7 sati: služba Božja s procesijom, misa: *Puisque j'ai perdu* 4 gl. od Orlanda. — Offertorium: *Diffusa est gratia* 5 gl. od Palestrine. — *Pange lingua* 4 gl. od Ferd. Molitora. — *Tantum ergo* 6 gl. od Mitterera. U 9 sati: *Requiem* 4 gl. od Schildknechta — *Dies irae* 4 gl. uz pratnju s pozauni, od Hallera. — *Libera* 6 gl. od Thielena. — *Poslije podne u 5 sati:* Izvadjanje skladbâ novijega vremena. A. Liturgičko pjevanje kod svečane sv. mise: 1. *Tollite portas,* (Offert. u predvečerje rodjenja G. N. I. Kr.) za Cantus, Alt i Bass. od F. X. Brücklmayera. — 2. *Tui sunt coeli* (Offert. na dan rodjenja Gospodnjega), za 4 glasni mješoviti sbor uz pratnju orgulja od Jak. Quadfliega. — 3 *Tulerunt Jesum* (Offert. za blagdan „Svete Obitelji“) 5 gl. od P. Griesbachera. — 4. *Eripe me* (Offert. za ponedjeljak u vel. ćednu) 4 gl. od J. Auera. — 5. *Confirma* (Offert. na Duhove) 5 gl. od J. Rennera mladj. — 6. *Constitues eos principes* (Offert. za svetkovinu ss. Ap. Petra i Pavla), 4 gl. s orguljami od P. Piela. — 7. *Veritas mea* Offert. 5 gl. od Hallera. — 8. *Afferentur regi* (Offert. pro Communi Virginum) 2 gl. s orguljami od L. Ebnera. B. Pjesme za večernju pobožnost. 1.a *Jam non dicam* 4 gl. od J. Hanischa. 1.b *O vos omnes* 4 gl. od J. Hanischa. — 2. *Cor arca* (pjesma za svetkovinu presv. Srca Isusova) za 4 mužka grla s orguljami od Aug. Wiltbergera. — 3. *Regina coeli* 4 gl. od F. Könena. — 4. *In vollen Jubelchören,* pjesma na čast M. B. s orguljami od K. Greitha.

Digitized by Google

— 5. *Bittruf zum heil. Joseph* 4 gl. od Joh. Diebolda — 6. *Nun singen wir,* pjesma na čast sv. Alojsiju za 4 dječja grla od A. Stehlea. — Izlaganje presv. olt. Sakramenta. 7. *Panis angelicus,* 5 gl. od Fr. Schmidta — 8. *Te Deum* Opus 27. 4 gl. s orguljami od F. Witta. — *Tantum ergo* 8 gl. od Mitterera. — II.a). *Crkvena pripravna svetčanost.* **5. kolovoza.** U stolnoj crkvi (sam sbor stolne crkve): 8 sati u jutro pjesma prije propovieđi 5 gl. od H. Billa. 9 sati služba Božja: Missa: *O admirabile commercium,* 5 gl. od Palestrine. — Offert. *Ave Maria* 6 gl. od Orlanda. *Poslije podne:* Vespere u $2^1/_2$ sata: 4 i 5 gl. falsi bordoni od raznih starijih sklsdatelja. — **7. kolovoza** u crkvi Niedermünsterskoj u 8 sati: za vrieme sv. mise pjevat će sjedinjena mladež pjevačka iz Mohrove „Cecilije" br. 154, 157, 158, 159 i 161. — b). Izvanredna pripravna svetčanost i pokušaji: **6. kolovoza.** Zajednički pokušaj u Erhardovom domu u 5 sati. **7 kolovoza** Zajednički pokušaj u 9 i u 3 sata. 7. kolovoza u 8 sati u večer: pozdrav gostiju u Erhardovom domu. *Glasbena izvadjanja: 1. Pozdrav* sbor za 4 muž. grla od Hanischa. — 2. Tercet i sbor iz Alendelssohnova „Christa." — 3. Finale iz *Alexanderfest* od G. Fr. Händela *Cäcilias Preis.* — 4. *Die Kirche Christi* sbor od Modlmayra. **8 kolovoza** Na večer u Erhardovom domu: *Die hl. Cäcilia.* Oratorium za sole i sbor uz pratnju glasovira. Pjesma od Fr. Bonna, skladba od M. Hallera op. 57. **9. kolovoza.** Na večer u Erhardovom domu: Koncert vojničke glasbe. — Ovako je dostojno uredjena ta skupština, kojoj je svrha ne samo neka vanjska osjetna naslada već i duhovna korist: da se duhovi što većma upoznadu sa željom sv. matere Crkve, te što dostojnije slave g. Boga. A što se naročito ističe jest to, da tu nema mjesta nikakovu natjecanju pojedinih sborova — premda će se više njih složiti i zajedno izvadjati označene skladbe. Dao dobri Bog, da i kod Hrvata ta liepa crkvena umjetnost uhvati koren, te bujno procvate i prekrasan plod donese. — S naših krajeva poći će na ovu skupštinu naš urednik dr. Jagatić.

(Čudesa u Trieru.) Tri su tomu godine, što su milijuni hodočastnika sa svih strana svieta pohitili u Trier, da vide svetu haljinu Gospodinovu. Ganutljivo bijaše promatrati tu, rekli bismo, seobu naroda, koju je oduševljavala vjerska misao. Na koncu vieka, koji je pun dvojba, bijaše ovaj pojav najodrešitiji odgovor onim, koji su zloguko proricali, da će biti kraj kršćanstvu. Uzprkos Straussu i Renanu Krist gospoduje vazda u srcih, a hodočašće u Trier pokazalo je, da je u katoličkih pokrajinah Njemačke vjera u božanskoga Spasitelja življa nego ikada. Krist vlada, a za vrieme svečanosti u Trieru pokazao je svoju slavu nizom čudesa. Govorilo se o njih mnogo od to doba. Javljalo se s raznih mjesta, da su mnogi čudesno izcielili, a crkvena vlast da je točno sve izvidjala, te na osnovu sadanje znanosti svoj sud o njih izricala. Biskup Trierski sastavio je u tu svrhu povjerenstvo, koje je radilo svom strogosti. Čim se dogodilo, te je tko čudesno izcieljen, tražilo se svjedočbu liečnika, koji je bolestnika prije liečio; pitalo se liečnika opet sada, pošto je bolestnik izliečen; pazilo se na svaku i najmanju okolnost. Na taj način ne bijaše moguće, da se u sudu prevare. To još nije sve. Poslie toga podrobnoga izpitivanja čekalo se 3 godine, dok se priobće zaključci povjerenstva. To je učinio tek sada sam biskup Trierski Korum. U knjižici, ne davno izašloj, dokazuje odlični pisac u uvodu, da je čudo u obće moguće, da ga možemo dokazati, i da je ono odlučan dokaz. Za tim povieda čudesa u Trieru. Navodi jednostavno činjenicu, kako ju nalazi u iztrazi povjerenstva. Za svaki posebni slučaj imade barem 5 vjerodostojnih spisa: svjedočba župnikova, da se je bolestnik taknuo sv. haljine; svjedočba lječnika, u kojoj opisuje narav bolesti; opis čuda; nova svjedočba lječnikova, gdje opisuje stanje bolestnikovo poslie čuda; napokon izvještaj povjerenstva. Većih jamstva ne može nitko da traži. U knjizi se nabraja 38 slučajeva. Povjerenstvo zaključilo je, da je u 11 slučajeva pravo čudo, jer je posve izključeno, te bi se zdravlje moglo naravnim načinom dobiti. U ostalih (27) slučajevih izcieljenje je posve izvanredno, nu pošto sigurnost nije absolutna, povjerenstvo je volilo zaključiti, da su to samo vanredne milosti. Knjigu će rado čitati svaki, jer je doista vrlo zanimivo, kada čitajući kan da gledaš, gdje Bog izravno pokazuje svoju veliku moć. Sgodna je pako osobito za naše doba, gdje se naprječac osudjuje svako čudo.

Rusija.

(Odnošaj prema sv. stolici) Ciela Evropa pravom smatra znamenitim dogodjajem, što je uzpostavljen službeni odnošaj vatikana prema carskomu dvoru. Dvadeset i osam godina bijaše prekinut. Ovim činom car je pokazao svoje počitanje politici Leona XIII., koju tako vjerno tumači kardinal Rampolla. Odnošaj Rusije prema sv. stolici skoro je isto tako star kaošto i odnošaji većine sadanjih samostalnih država. Siže u ono još doba kad je knežević Demetrij poslan bio k velikomu Papi Grguru VII., komu je prinio Rusku kao leno sv. Petra. Od to doba opetovno bijaše službena obćenja medju Rimom i Moskvom. Vrlo znamenito i važno poslanstvo imao je O. Poževin, Isusovac, nuncij Grgura XIII., kod cara Ivana IV., o čem je na osnovu neizdanih spisa napisao djelo O. Pierling. Uzki i mal ne redoviti odnošaji uvedeni su za Katarine i Pia VI. Poslie prve diobe Poljske poslala je carica, 1782., Isusovca Ivana Benislavskoga kao vanrednoga poslanika k Piu VI. Papa je nasuprot označio nuncijem Mons. Archinta, poslie kardinala, komu je naložio, da uredi pitanje o biskupijah u novih pokrajinah ruskih. Malo kasnije poslala je carica u Rim kneza Jusupova, ministra Ruskoga na Turinskom dvoru, da Papi podnese predloge glede sjedinjenja Crkava. Na žalost ti predlozi nisu mogli biti primljeni kao

Digitized by Google

osnov daljnemu razpravljanju, pa za to ta osnova nije imala daljnih posljedica. Iste godine primio je Papa u Rimu posjet carevića i žene mu. U to doba Papa se spremao na svoj glasoviti put u Beč, uzdajući se, da će cara Josipa II. učiniti prijaznijim Crkvi. Carević je tada predao Papi u ime Katarine II., svoje majke, dragocjen ćurak, moleći ga, da ga rabi proti studeni, u koju će doći, čim ostavi blago podneblje talijansko. Stupiv na priestol pod imenom Pavla I., sin Katarinin izkazivao je i na dalje Piu VI. svoje počitanje. Kod krunenja u Moskvi 1797. imao je Papu zastupati izvanredni poslanik, Mons. Litta. Odmah za tim na želju carevu imenovan je Mons. Litta apostolskim delegatom i poslanikom u Petrogradu. Sliedeće godine sastavio je Litta ugovor glede biskupijâ u Ruskoj Poljskoj. Kad je narušen mir Tolentinski, Pavao I. ponudio je Piu VI. zaklonište u svojoj državi. Nu starac Papa bijaše tada već zarobljenik. Sve do Papine smrti u Valence Pavao I. neprestano se je živo zanimao za papu. Kod svečanih zadušnicah za papu u crkvi sv. Katarine u Petrogradu bijaše prisutan car, carica i sav dvor. Mimoišav ulaz ruskih četâ u Rim, koje je poslao Pavao I., da se uzpostave prava sv. stolice, spomenuti ćemo samo *Te Deum,* što je pjevan 4. novembra 1799. pred četami Pavla I., koje su došle pod barjaci, uzajmljenimi u basilici Sv. Petra Vatikanskoga. Kad je izabran Pio VII., poslao je k caru Aleksandru I., nasljedniku Pavla I., Mons. Arezzo kao vanrednoga nuncija. Na 23. aprila 1802. primio je opet grofa Cassini-a kao poslovodju Ruske. Kada se je ovaj umiešao u njeku spletku, koja je Napoleona vrlo razljutila, zamienio ga je grof Buturlin. Tako je potrajalo do 1810. kad je Papa postao zarobljenik, a diplomatsko tielo prekinulo svoje djelovanje. Poslie mira Bečkoga Rusija je opet nadovezala službene odnošaje te imenovala 29. januara 1817. ministrom Ruskim grofa Italinskoga, koji je 1818. sklopio ugovor sa svetom stolicom. Ovaj diplomata ostao je na svom mjestu sve do smrti 1827. Zamienio ga je knez Gagarin, koga je Grgur XVI. vrlo zavolio, te koji je prvim tajnikom imao kneza Gorčakova, kasnijega kancelara. Nasliedio ga je grof Guriev 1832. Taj preda svoje mjesto 1837. knezu Potemkinu, koji je zastupao Rusiju, kada je u Rim došao Carević, kasniji Aleksandar II. Godine 1843. nasliedio je kneza Potemkina grof Butenjev. Dvie godine za tim, 1845., dodjoše car Nikola I. i carica da posjete Papu, kojim povjestničkim činom zanimalo se je javno mnienje ciele Evrope. Uspjeh razgovora Pape i cara bijaše nov ugovor, što ga je u ime Pia IX. podpisao kardinal Lambruschini i grof Butenjev. Taj ugovor uredjuje i danas položaj crkve u carstvu Ruskom. U novembru 1848. ovaj ruski državnik obranio je posvećenu osobu Pia IX. od bjesnila prevratnika, te je pošao s Njegovom Svetosti u Gaetu i Portici. Mjeseca jula 1855. zamienio je Batenjeva barun Kiselev. Iste godine poslao je sv. Otac Mons. Chigia, poslie nunicija u Parisu i kardinala, kao vanrednoga poslanika u Moskvu, gdje je zastupao Papu kod krunitbe Aleksandra II. U početku bijahu vrlo dobri odnošaji Kiseleva prema sv. stolici. Nu usljed nemira u Poljskoj ohladiše, dok 1866. ne postade on poslanikom Ruske na dvoru u Fiorenci, dočim je u Rimu ostao kao poslovodja barun Meyendorf, zet kancelara Gorčakova. Ovaj državnik dovede do toga, te odnošaji bjehu prekinuti. Zaboraviv se u audienciji od 29. decembra 1865. povriedi dužno počitanje prema Piu IX., te morade 9. februara 1866. ostaviti Rim. Ostao je doduše još u Rimu drugi tajnik, ali ne u službenom svojstvu. Godine 1877. došao je u Rim knez Urusov, da u ime vlade svoje ugovara sa kardinalom Simeoni o uzpostavi odnošaja, ali to nije uspjelo. Nije bilo tako tri godine poslie. Mjeseca aprila 1880. slavio je car Aleksandar II. jubilej svoga krunjenja. Tom sgodom pisao je Leo XIII. caru, da mu čestita, te mu izrazi želju svoju, ne bi li se došlo do vjerskoga mira. Usljed toga naredi car svomu poslaniku u Beču, grofu Ubrilu, da započme pregovore sa Jacobiniem, pronuncijem Bečkim. Godine 1880. na 31. oktobra podpisan je ugovor o imenovanju biskupâ na upražnjene stolice. Iste zime dodjoše u Rim veliki vojvode Sergij i Pavao, sinovi carevi, gdje ih je sv. Otac ljubezno primio. Kada je Aleksandar III. nasliedio svoga otca, poslao je kneza Ubrila kao vanrednoga poslanika u Rim, da javi sv. Otcu svoj nastup na vladu. Za tim je Vatikan opredielio Vincencija Vannutellia, da kao vanredni poslanik ide u Moskvu, gdje je zastupao Nj. Svetost kod krunjenja. Dne 5. decembra 1882. uputi se Giers u Rim, da podpiše nov ugovor s kardinalom Jacobiniem, državnim tajnikom, kojim je Rusija odustala od najtežih svojih odredba, što ih sadržaje proti crkvi katoličkoj ukaz od 1864. Godine 1887. počeo je poslanik Ruski u Beču, grof Lobanov, ugovarati s nuncijem apostolskim Galimberti, ne bi li se uzpostavili službeni odnošaji. Dne 30. marta 1888. Aleksandar Iswolsky nosio je vlastoručno pismo carevo papi, gdje čestita Nj. Svetosti povodom zlatne njegove mise. Taj diplomata ostade u Rimu, te je šest godina obavljao službene poslove Ruskoga dvora kod Vatikana. Njegova skladnost i vještina pripraviše, te su službeni odnošaji opet uzpostavljeni, pa je njemu povjerena čast, da službeno zastupa Rusiju kod sv. stolice. Mudra politika Leona XIII. i plemenite nakane cara Aleksandra III. uroditi će dragocjenimi plodovi za biskupije, što su pod carskim žezlom.

SADRŽAJ: *List apostolski Leona Pape XIII.* (Okružnica). — *Tumačenje sv. mise za svećenike.* — *Dopisi.* — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLICKI LIST BOSNA PROSVJETA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 fr. 50 N NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 15. U Sarajevu 1. kolovoza 1894. God. VIII.

Vjera.

5. Vjera subjektivna. Posve je razborito, da um prione uz objavljene istine.

17. Što do sada rekosmo samo je polovica oznake sv. Pavla: Vjera je jezgra onoga, što nam se ne ukazuje. Druga: *Vjera je bitnost dobarâ, koja možemo, koja moramo ufati*, još je mnogo poučnija. Ona će nam još bolje pokazati, kako je razborito, opravdano i dično, da naša duša prione uz vjeru.

18. Čovjek, koji na ovom svietu ne bi imao ništa da ufa, bio bi ili izvanredno nješta ili nakaza. Duboko valja da je pao, te se poistovjetio s tvarî, koji ništa ne želi izvan prolaznoga i žalostnoga ovoga života niti nad njim. Duša čovječja osjeća njeku nezasitnu težnju za srećom. Mudrac ju razložito prispodablja *moru, u koje se izlievaju sve vode, a da se ono ipak ne prolije; proždirućoj vatri, koja nikada ne kaže: dosta je!* A po nagonu osjećamo i daromice nam kazuje žalostan život, da ove posvemašnje i trajne sreće, za kojom težimo svom snagom bića svoga, ne ima na ovom svietu, gdje je nevolja obćenito pravilo, a blagostanje iznimka; gdje ružno vazda guši i tlači što je liepo, zlo što je dobro, nepravo što je pravo, nered što je red, grieh što je kriepost . . .; gdje je sve, jednom riečju, taština i žalost duha. Ovo je vapaj boli i istine, što se izvija iz izvarane duše čovjeka, koji je najviše imao u rukuh sva sredstva, da postigne sreću, koji ih je redom jedno za drugim rabio, nečuvenom uztrajnošću.

„Vidio sam sve, što je pod suncem . . .; nadvisio sam u jakosti i mudrosti one, koji su prije mene bili; sve sam proučavao i naučio; opojio sam dušu svoju slastmi, podao sam se svakomu ugadjanju; podigao sam veličanstvenih spomenika, sagradio sjajnih kuća, zasadio prostranih vinorodnih predjela, uredio bašće a voćnjake napunio drveti i bilinami svake vrsti, izkopao ribnjake, da zalijem i mlada drveta mojih šuma; imao sam velik broj sluga i služkinja, brojnu obitelj, velika stada govedâ, i ovacâ; gomilao sam z'ato na zlato i srebro na srebro, podložni mi bijahu kraljevi i ciele pokrajine; palače moje bijahu pune talasa skladnozujnih; na mom stolu dragocjeno je vino punilo posude i čaše; očima svojim nisam uzkratio nikakve ljepote ni sjaja, koji mi je godio, niti srcu svomu naslade, koju je zaželilo . . A kad sam se zamislio u sama sebe, naišao sam na strašnu prazninu, osjetio sam gorki okus, tim više što na zemlji ništa stalna ne ima.

19. Salamon dodaje tomu, da je dobrim dušam to kušnja mal ne nad ljudskom snagom, što je na

Digitized by Google

ovom svietu udes dobrih vrlo često nevolja, a udes opakih sreća. Čujmo ovaj tjeskobni vapaj, što se izvio iz velike duše Davidove: Moji su koraci sustajali, moje noge skoro su me iznevjerile, kad sam bio svjedok mira grješnikova, te mal da nisam zavidio njihov udes. Čini se, da smrt ne postoji više za njih, te da su oni zaklonjeni od svake nevolje čovječanske. Oni ne imaju nikakva diela u patnjah drugih ljudi, a obćeniti bičevi ne stižu ih. Njihova pakost izlazi iz valovja njihove pretilosti, te se podavaju bez priuzdržaja svakoj želji srca svoga. Predmet njihovih misli i njihovih razgovora samo je zlo; a kad govore čini se ipak, kan da su čudovišta. Usta su im na visini nebesâ, dočim im jezik harači zemlju. Moj puk uzlovoljen gleda ih i čudi se gdje vidi, da su im dani puni opakosti. Sablaznjuje se i vapi: Bog dakle toga ipak ne zna, a znanje nije više baština Svevišnjega! A ja opet bijah u napasti da zavapim: Zar su grešnici i oni, što gutaju pakost kao vodu obasuti blagostanjem i bogatstvi! Uzalud sam ja dakle čuvao moje srce čisto i moje ruke nevine; uzalud sam ja dakle podnosio uztrpljivo kušnje, koje su me za duga dana tištile, i kazne koje su me s rana sletale. Ali ovako govoriti, značilo bi osuditi na sdvojnost i na osudu cielo pokolenje tvojih izabranika. S menom bijaše tako, ja sam se uzalud naprezao, da proniknem ovu sablaznivu tajnu mira bezbožnikâ, kad, napokon, unišav u svetište vjere moje, što je svetište Boga moga, vidio sam, gdje se pred mojim očima razvija slika njihovoga posljednjega cilja . . . Ta sreća bijaše zamka, koju si im ti stavio. U čas, gdje mišljahu da su najjači, ti si ih povalio na zemlju. U koli duboku neviljenost su na jednom pali! Njihova ih je pakost ubila; nestalo ih je kao sna u čas, kada se probudiš; slika njihova posve je izčezla iz grada! .

20. Oh! dà, bez vjere sve je ovdje protuslovlje i sdvojnost. Neka se nerazumnici, koji to hoće, osude na tu groznu sdvojnost, neka urone u neutješne valove ovih žalostnih protuslovlja; ja hoću, jer je to neobhodna potreba moje naravi, sretnu tu vjeru, koja postavši zvjezdozorom moga srca kako je bila zvjezdozor moje pameti, pokazuje mi u daljini dobri i liepi ideal, kraj moga progonstva i mojih nevoljâ, blaženstvo što nadilazi želje srca moga, s nove mašte moje, težnje sjetilâ mojih, kakova oko nije vidjelo, uho nije čulo, srce nije shvatilo, ali ga je Bog pripravio onim, koji ga ljube. *Vjera je suština stvari, kojim se mogu, kojim se nadati moram.* Kako dakle da ne bude ona osobito razložna, opravdana i dična!

21. A što smo kazali o istini valja da rečemo i o sreći. Jedino vjera nam ju daje, jer samo ona ruši u nas sve, što se sreći opire, jer samo ona čini, te se osjete utjehe i radosti, koje sreću sačinjavaju, jer samo ona nas podržaje, da posjedujemo pravu sreću!

22. Koji su najnepomirljiviji neprijatelji sreće čovjekove? Strasti i griesi! Duh nemira i ljubav za nasladom, što čini prazninu u srcu; oholost, pohlepa za posjedom, zavist, srdjba, mržnja, zlovolja, sve to razdražuje; neuredni pokreti sjetilâ, koji čine, te nastaju velike bure. Vjera pako i samo vjera može zauzdati strasti i obraniti srce od burnih valovâ strasti. Jaram je njezin povrh toga sladak i breme, što ga nalaže, lahko je.

23. Odkle se izvijaju oni bolni glasni vapaji čovječanstva? Nerazumnih li nas, mi smo se prevarili . . .? K čemu nam naša oholost? Nas je progutnula vlastita naša opakost . . . Brdine panite na nas; gore poklopite nas . . .? Iz usta bezbožnikâ i griešnikâ, koji nisu htjeli ili nisu vršili vjeru. Njihova sreća nije, u istinu, bila van prah uzvitlan vjetrom, slaba pjena burom bacana, para što se u zraku gubi.

24. A s kojih ustâ, nasuprot, vinuli se uzklici zadovoljstva i veselja dušâ sretnijih nego li su one mogle i poželjeti? Prepun sam radosti i posred mojih tuga! Ili trpiti ili umrieti! Oj dobri i mili Križu, koli dugo sam te želio! Vidim Isusa gdje stoji i drži u ruci krunu, koju će staviti na glavu svoga službenika . . .! Dosta je, Bože moj, dosta je . . .! Iz usta pravednikâ, koji su živjeli od vjere i koji su osjećali mir Božji bezkonačno sladji, nego li sve naslade sjetilne.

25. Čovjek ostavljen sebi samomu, vlastitomu si razumu, kobno postaje ubojicom i samoubojicom! On je pače jedini stvor, koji si oduzima život. Strašno je to reći, ali je istina! A još bolnije nam je priznati, da ta žedja za samoubojstvom raste s naobrazbom! U divlje doba čovjek je ubojica, kadkada pače i ljudožder. Ali ne ubija barem sebe; imade usuprot duboki i nuždni ostan da se uzdrži. Nû čim dodje u dodir s čovjekom naobraženim, koji mu donosi svoje strasti a da mu ne donese vjere, divljost čini te se radjaju u njem neuredne pohote, o kojih u svom blaženom neznanju ni sanjao nije. K svojim ustam prinosi čašu žestoka pića, a neumjerenost u njekoliko godina učini ono, česa ne

Digitized by Google

bi učiniti mogao žestok rat: ona deseta pučanstvo njekoć toli jako i živo, ona čini, te orijaškim korakom brza prema svojoj propasti. Tako su svuda poginula urodjena plemena ovoga svieta, progonjena i pokvarena od trgovaca staroga svieta. Stavite na mjesto trgovaca i obrtnika apostola vjere, prelaz iz divljega stanja u stanje naobrazbe neće više biti ubojstvo nego dobročinstvo, viditi ćete, gdje oživljuju divna poslanstva Paraguaya.

26. Danas u Evropi, osobito u Francezkoj, gdje je naobrazba u svom zenitu, ne ćeš li morati da kažeš, te se čovjek u velike zanima, kako će kidisati na svoj život? Ubija se težnjom za veličinom, u žurbi posala, u tjeskobah velikoga obrta, boraveći mal ne od običaja u pokvarenom vazduhu kazališta, kavanâ, gostionâ, zlorabeći duhan i opojna pićâ, neumjerenim plesanjem, koje se kroz cielu noć produljuje, strašću za konji i utrkami, pretjeranim igranjem, izravnim kidisanjem na svoj život, što se umnaža u strahovitom razmjeru, itd.

27. A strašne bolesti, njekoć mal ne nepoznate, koje kose same više od polovice žrtavâ smrti; bludobolja, groznica u porodu, groznica, vrućica, pomanjkanje krvi, žutica, naročito suhobolja, nisu li to žalostni plodovi a u isto doba strahovita kazna naobrazbe bez vjere? A broj onih, kojim potamnjuje um?

28. Čudna stvar! U grieh se upisuje vjeri zakon o nemrsitbi i postu, što ga ona zapovieda toli mudro i blago, da brani svoju djecu te ne uvale strasti ubojničke, a ništa se ne pazi na nevjeru, koja baca hiljade sjemenâ za smrt, koja ničU svuda pod našimi koraci.

29. A ne bi li nam baš ova težnja za samoubojstvom mogla protumačiti onu čudnu njeku ljubav, koju opažamo ne samo kod neznalica, nego i kod njekih učenjaka. Vjera daje čovjeku za izvor i za stvoritelja Boga, za praotca Adama, koji je savršen izišao iz rukû Božjih! A čovjek voli da je slučajno postao nizom pretvorbâ bez broja, a prvim otcem da mu je majmun!

Vjera mu daje dušu, koja je duh, sposobnu da shvati i da ljubi, a on se nečuveno napreza, da ne bude van uredjena tvar!

Vjera mu zapovieda, da digne oči prema nebu, gdje ga čeka, ako ju hoće blaženost vječna i bez kraja; a on voli od zemlje da načini svoju jedinu domovinu, te glasno vapi za ništavilom!

30. Ovo grozno predpostavljanje, ovo svetogrdno suzbijanje onoga što je istinito, dobro, liepo, ta neobuzdana mržnja na vjeru i na blagodati, što ih ona donosi, očevidno ne imaju ništa čovječjega! To je nadnaravno, nu paklene nadnaravnosti, te bi dobro sliep bio onaj, koji u tom nebi vidio jasan dokaz božanstvenosti naše vjere! Čudo zla, kao i čudo dobra nepobitan je dokaz istine. Evo dakle čudo zla: *Čovjek, dok je bio u časti nije shvaćao, prispodobljen je životinji nerazboritoj te učinjen njim sličan.* Čovjek, došavši po vjeri na vrhunac časti, nije toga shvatio; hotio je da se spusti do životinjâ bez razuma, te se učinio njim sličan!

31. Svršiti ću drugimi riečmi, kojimi je sv. Pavao podsjetio na vjeru kao na zvjezdozor našega uma i našega srca: Sada gledamo u ogledalu vjere, pa to što vidimo još je kao zagonetka. Nu jednom viditi ćemo licem u lice. Danas spoznajemo, ali ne spoznajemo van djelomice; jednom upoznati ćemo, kaošto sam ja upoznat. Ovdje su za mene tri velike stvari: vjera, ufanje i ljubav. U nebu od ovih trih stvari ostati će jedina ljubav, a s njom blaženstvo bez oblaka, vječni nebeski mir.[1])

Tko bi od nas bio tolik svoj neprijatelj, te bi zemlji živih po vjeri predpostavio zemlju mrtvih bez vjere, koju Job u svom toli odlučnom jeziku zove: zemlja nevolje i tminâ, vazda prikrivena sjenom smrti, gdje ne vlada nikakav red, nego vječna groza!

32. Ah dà! ništa nije izvrstnije nego li vjera, koju je toli divno sv. Pavao označio i toli divno ju uzvisio u velebnoj i zanosnoj poslanici na Jevreje.

Vjera u staro doba: Abela, Henoha, Noa, Abrahama, Isaka, Jakova, Josipa, Mojsija, Josue, Gedeona, Baruha, Samsona, Jeftea, Samuela, Davida!

Vjera u novo doba: Ivana Krstitelja, Petra, Pavla, Ivana Evangjeliste, Stjepana.

Vjera u srednjem vieku: sv. Jeronima, sv. Augustina, sv. Ambrozija, sv. Grgura, sv. Leona, sv. Ivana Krizostoma, sv. Basileja, sv. Tome Akvinca, sv. Anselma, sv. Bernarda, Karla Velikoga, sv. Ludovika.

Vjera u novije doba: sv. Franje Saleškoga, sv. Franje Žaverskoga, sv. Vinka Paulskoga, Bossueta, Fenelova, Newtona, Racinea, Corneillea, Kepplera, Eulera, Ampèrea, Canchy-a i tolikih, koji su prodičili znanost, umjetnost, mudroslovje i bogoslovje.

Vjera, kojom su toliki junaci čovječnosti svladali sviet, začepili ždrielo lavovom, obuzdali silovitost vatre, otupili oštrac mača, izcielili neizlječive

[1]) I. Cor. XIII, 12.

Digitized by Google

bolesti, izvojštili pobjede, u bjeg natjerali neprijateljsku vojsku, uzkrisili mrtve!

Vidjelo se, gdje žrtvuju sve uzkrsnuću, što ga obećaje vjera, da podnose muke, primaju bičeve i zlostavljanja, kamenovani su, piljeni, glava im odrubljena, ili se zakloniše u pustinje da blude, oni kojih sviet ne bijaše dostojan, odjeveni u kožu ovaca ili koza, hodajući amo tamo, u oskudici, u žalosti, u tjeskobi, sakrivajući se u doline ili brdine, u pećine ili špilje.

Mi dakle, videći nad našim glavama toli dičan oblak svjedokâ; oslobodimo se nevoljâ i grichâ, brzajmo hrabro i uztrpljivo prema cilju, koji je pred nami, pogledajmo i klanjajmo se početniku i savršitelju naše vjere, Gospodinu Isusu, koji sjedi s desne priestola Božjega.

33. Evo nas dakle do ovoga glavnoga zaključka: Vjera je vanredno razborita i dična, jer ona je božansko usavršenje ljudske duše. Blagosloveni zvjezdozor njezinoga uma, ona mu javlja istine, koje mu je neobhodno nuždno da poznade, a kojih ne može odkriti svojim naravnim svjetlom. Ne manje blagosloveni zvjezdozor njegova srca, upoznaje ga s dobri, koja može i mora ufati, koja će jedina utažiti neugasivu njegovu želju za blaženstvom. Vjera, medju ostalimi, ne pokazuje samo istinito i dobro, pa put, koji tamo vodi, ona je nuždan i obilat izvor sreće, jer samo ona ništi u nas sve, što se opire sreći; samo ona čini, te osjećamo utjehe i radosti, u kojih stoji blaženstvo; samo ona drži nas, te posjedujemo cjelovito i podpuno blaženstvo. Vjera, jednom riečju, diže, jača, oplemenjuje čovjeka; nevjerna znanost poništuje ga, umanjuje i snizuje.

34. Nu možda su istine vjere protivne istinam znanosti, da vjeru osudjuje znanost?

Ta dvojba krije protuslovje u riečih. Istina je jedna, te ne može biti protivna sama sebi. Pošto su dakle obadvie, objava i znanost, istina, nuždno valja da se jedna s drugom slaže. Obje su nikle u Bogu; dvie su to sestrice, koje si pružaju ruke, da se popnu na nebo, te urone u gledanje licem u lice istine, dobrote, ljepote bezkonačne.

A. J.

Turobnice.

Quod defles, illud amasti — —
Lucanus.

Proljeće ogranulo, sve se od sna budi,
Samo meni težka bol, obuhvaća grudi;
Sve se evo raduje, novomu životu
Samo moje srce tu, ne ćuti milotu.

Prije mi je ptica poj, dušu uznesivô,
Prije mi je lahor tih, grudi razblaživô;
Sada mi je ptica poj, posmrtno opjelo,
Svaki šušanj lahorka, uzdisanja vrelo.

Jedno mi je samo još, mjesto milo sveto,
Groblje to je mjestance, do kog' idem eto,
Žalostno se savija, vrba žalostiva,
Gdje mi pod njom spokojno, troje milih sniva,

Jedin im je ures krst, svih kršćana nada,
A okolo posvuda, grobni pokoj vlada;
Tek bi kadkad slavujak, na pust humak sjeo,
Kô da bi pjesmu posmrtnu, zapjevat si htjeo.

Tužan mu je pjeva struj, tužno se odziva,
Tugujući za tima, što ih grob sakriva;
Najveć mu se ovaj tu, svježi humak mili,
Nad kojim se najviše, tugujući krili. --

Svjež ov' humak sakriva, kosti mog babajke,
A kraj njeg se uzdiže, humak moje majke,
Pokraj njiju spokojno, brat mi sniva sanak,
Dok ih sve ne probudi, zadnji -- zadnji danak.....

— — — —

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

I. Uvod.

1. Raznovrstnih ima žalibože nemanî ne samo u tvarnom, nego i u moralnom svietu. Jedna je ipak osobito pakostna, a tim pogibeljnija, što se na oko umije često predstaviti, u liepom i ugladjenom odielu, nu pod tom krinkom krije se neman, koja oštrimi svojimi nokti često razkida i po najskrovitijih kutevih duše naše. Neman ta bani se po svem

Digitized by Google

svietu. Ona hoće da odvjetuje u neznatnih i važnih stvarih. Uredi i škole, zavodi i kuće pojedinih osoba dosta puta pod njezinim su uplivom. U tajnih i javnih sastancih njezin se glas sluša. Zaviruje u kolibe siromaka, gospoduje u kićenih palačah, te jao onomu, koji ustaje, da proti njoj vojuje. Ma da i jest tolike osramotila, mnoge na prosjački štap spravila, čitave pokrajine u ponor nesrećâ bacila, premda je neizrecivomu množtvu zala uzrok, ljudi se ne opametiše i ne osvjestiše! Oni još hoće da budu skutonoše te nemani, koja ih za to vara i na tanak led dovodi, navračajuć vazda vodu na svoj mlin. Pa da se tiče sve to vremenitih samo poslova, još kako — tako; ali ona cilja na — *duše,* na nje se svom silom obara. Nebrojene je grdno izranila, nakazala, ubila i tim u vječnu propast strmoglavila. I to je baš najgore, pa se čovjek nehote pita: Zar tako biti mora? Gdje je liek tomu zlu? Što i kako valja činit, da te nemani nestane? Prije nego li na ova pitanja odgovorimo, pitajmo se: A koja je to neman? To je zlokobni te dosta puta baš nesnosni *obzir ljudski,* koji čini, te se *čovjek odviše obazire na izprazna i prezira vriedna mnienja i sude ljudi, da se stroge dužnosti kršćanske povriede, koje nas često i pod težkim griehom u savjesti vežu.* Drugimi riečmi: *Krši se zakon Božji, da se ljudem ne zamjerimo, da nam se ne rugaju, da postignemo stalno dobro zemaljsko ili da odklonimo od sebe zlo njeko po našem sudu, premda se gubi vječno dobro, zaslužuje vječno zlo.*

2. Blagodarna i svemoguća desnica Božja krasnim nas je u istinu i velebnim svietom obdarila. Čim dulje ga promatraš, sve ljepši i izvrstniji ti se prikazuje. I ogromna tjelesa razasuta po neizmiernom svemiru, i silni ocean, poljane i šume, potoci i rieke, ptice i životinje, od najsićušnijih do najvećih, sve je to liepo uredjeno i skladno. Svi ti stvorovi baš su ono, što biti moraju te tako neprekidno diče i pronose slavu Stvoritelja svoga od iztoka do zapada, od sjevera do juga, kako jučer tako i danas. A medju tolikimi i tako izvrstnimi stvorovi, komu bješe *žezlo* povjereno? — Čovjeku. On je kruna svega vidljivoga svieta. On jedini, buduć stvoren na sliku i priliku Božju, dobi razum i slobodnu volju. On uzvišen je nad svu zemaljštinu. On kraljuje.

Pa buduć je i on dio svemira, buduć je i on stvor, i to najizvrstniji, valja da i on bude ono što biti mora. Kako je zviezda zviezdom, sunce suncem, ptica pticom, cvietcvietom, životinja životinjom, tako i čovjek valja da *čovjekom* bude. Je li tako, tada je glavni uvjet stavljen skladu i redu, koji je od Stvoritelja svietu namienjen. Ni je li, tada se je čovjek odalečio od pravca, što mu ga je Božja mudrost odmjerila. Divan onaj red u glavnoj je točki ozledjen, a kvariti djelo Božje, ne može očevidno da bude izvor dobra nego zla. Prevažno dakle nastaje pitanje: *je li čovjek u istinu čovjekom.* Sretna li svieta, kad bi prst Božji mogao svakomu čovjeku na čelo upisat ove dvie rieči: *čovjek si.* Ima dakle sumnje, da nije tako. Žalibože vrlo je temeljita sumnja.

3. Ogroman je broj ljudi na svietu. Ciene ih sada na tisuću i četiri sto miliuna. A medju njimi koliko je baš ljudi u *strogom* smislu? Kažu za filozofa Diogenesa, koji je živio prije Isusa Krista, da je posried bieloga dana jednom hodao sa gorućom svietiljkom u ruci po ulicah i trgovih. Ljudi znalični pitali ga: Što tražiš? A on bi odgovorio: *čovjeka tražim.* Trkajuć amo tamo naišao je na pojedine i na hrpe ljudi. Vidio je mužkaraca i žena, mladića i staraca. Namjerio se na sirote i bogatune. Vidje ljude koji planduju i druge u poslu. Oči mu zapele o ukusne haljine, zlatna puceta i druga odlikovanja. Ali sve ga to ne zadovoljava. To ne ima za nj ciene. Ta to su spoljašnosti ili izpraznosti. Pa bit će vidio i ljudi zdravih poput kremena, ljudi vrlo naučnih, koji si osvjetlaše lice na visokih školah, koji slove sa znanja raznih jezika, koji su poznati kao umjetnici. Ali ni to ga ne zadovolji — jer hoda sveudilj i traži — *čovjeka.* Tko zna, je li ga našao? — Liepa su sva ta nabrojena i ostala svojstva, al uz sve to možeš biti ipak samo čovjek *na oko,* čovjek po imenu, ali da si *pravi* čovjek, *muž* u strogom smislu, *ljudina,* za to se još nješto hoće. A to jest: da si *srca plemenita i duha neovisna.* A koliko ima takovih muževa? Upitamo li sebe, svoju savjest, hoće li nam dati svjedočanstvo: *ti si čovjek* — kako no rekosmo. Ima, hvala Bogu, takovih ljudi na svietu i jao njemu, kad ih ne bi bilo! Gdje bi danas bila prava prosvjeta, gdje nepatvorena uljudba, gdje čovječanstvo? Dà, ljudi plemenita i neovisna duha, pravi su ponos, ures i dika čovječanstva. Svaki njih zlata vriedi. Ta tko da dovoljno ocieni, dostatno nagradi roditelja i diete, poglavara i podanika, ako su pravi ljudi, ljudi plemenita i neovisna duha? Pred tim dostojanstvom izčezava svaka čast svjetska. Pored njegova svjetla bliedi svaki drugi sjaj. Pred takim mužem skidaj kapu, te se divi orijašu, oko kojega se toliki patuljci vrte. Ili kako da ih

Digitized by Google

okrstimo? Zar će nas smesti njihove palače, posjedi i lakaji? Zar će nas obmanjivati njihovi naslovi, odielo te ugladjeno ponašanje? Ili ćemo ih zar prosudjivati po broju njihovih prilizavaca, laskavaca? Hoćemo li gledati na vlast i moć, kojom se groze i upravljaju? — Priznat valja, žalibože, da ih ima na hiljade i hiljade, koji se na takve stvari osvrću, te prema tomu onda o ljudih sude. Al eto — jadnici — baš time sebe osudjuju, izdavaju si svjedočbu siromašna duha! Eto patuljaka, sitne dječice, sličica, ljudi na oko, ljudi po imenu. Pa razletili se telali njihovi po svoj zemlji, kadile im sve novine ovoga svieta, gledalo im se slike po svih kutevih, dizali im Vi spomenike, zvali ih Vi kako mu drago — patuljak ostaje patuljak. Oni su čovuljci, a ne muževi i ciela vojska takve čeljadi nalik je vojsci od papira.

Gle naproti onoga seljaka! Motri ono bistro oko. Gledaj njegovo vedro čelo. Zobunac jedina mu je haljina, prsi mu ne rese ni srebrne kolajne ni krstovi zlatni. Ima kućicu — svoju slobodicu. Niti je blaga niti posjeda u nj. Možda kakva težka nevolja muči njega i porodicu mu. Sviet ne gleda na nj, gospoda ga ne pozdravljaju, ne vozika se u sjajnih kočijah, ne dvore ga ugladjeni sluge. Ali jedno ima, i to je pravo neprocjenjivo blago. Ima *srce plemenito i duh neovisan.* I uprav zato zovemo ga: *čovjekom, mužem.* On je ponos selu svomu. On je na korist rodu svomu. On je svake hvale vriedan. Takvih ljudi hoće nam se u svakom stališu. Po njih će se narod proslavit i usrećit, dočim im *veliki patuljci* vrlo često nehote i neznajući žalibože grob kopaju.

Buduć su rieči naše u prvom redu namienjene *hrvatskomu* narodu, možemo mu stoga glasno doviknut: *Gledaj, da si uzgojiš takvih sinova, t. j. plemenita srca i duha neovisna Što ih je više, bolje po tebe. Tako sám Bog hoće, o tom ni časak nesumnjaj.*

4. Dà, ako je što sjegurno, to je neoprovrziva istina, da Bog želi, te se svi spasimo. To pako znači: on hoće, da zlo mrzimo, i izbjegavamo, dobro pako ljubimo i činimo. On hoće, da u svakoga bije srce plemenito, u svakoga žive duh neovisan. Isus Krist, naš Bog i Spasitelj pozivlje nas, da njemu slični budemo, da prigrlimo svetost. da težimo za onakvom savršenošću, kakovom se odlikuje Otac nebeski. Što želi dakle drugo, nego da u svakom srcu zasadi klicu Božanske plemenštine, svaki duh da se upriliči neovisnomu duhu Božjemu? A. Isus Krist hoće nam zaista svako pravo dobro. Ta jer je ljubio svoje, do kraja ih je ljubio, žrtvovav za njih sebe i sve svoje. —

Pa kako da mi ne želimo svakomu čovjeku, a navlastito svakomu, koji je naše gore list, da se oplemeni i naobrazi? Kako se je po sv. krstu sjedinio s Kristom te primljen u njegovu crkvu, tako neka se kasnije postepeno razvije u duhu Kristovu do zrela muža, muža srca plemenita i duha neovisna. Takve želje doista su najizvrstnije. Takvoj svrhi sile svoje posvetit, djelo je nadzemaljsko, djelo prema Božjemu srcu.

Da je u svakoga Hrvata — a narod broji više miliona duša — takvo plemenito srce i duh neovisan, divan li bi to bio narod, i premda razmjerno brojem malešan, takmio bi se s narodi prvaci na prosvjetnom i svakom inom čestitom polju. Divan bi velju bio narod, jer u srcu plemenitu budna je i živa sviest. Ono je ognjište svake krieposti. U duhu neovisnu izvor je idealnom poletu u svakom obziru. A što će to reći? Reći će: imati snagu neopisivu, neslomljivu; snagu, koja divna djela stvara, sve zaprjeke obara; snagu, koja je sa božanskom najtjesnije svezana, pa ruši neprijateljske redove, kako silni vihar ruši stabla i ogromna debla. To znači imati snagu, da se uzvišeni ciljevi Božje providnosti postignu i izvedu, da narod sebi namienjenu zadaću divno rieši, da svaki pojedinac i sav narod ukupno postigne u istinu ovdje vremenitu a ondje vječnu sreću. Sretan i presretan narod, u koga su navlastito zastupnici dviju vlasti, što ih je Bog družtvu dao, duhovne naime i svjetovne, oduševljeni za pomenuta načela, te sve svoje sile ulažu, da ta zdrava načela i u najposljednju kolibu prodru, da svi od najviših dostojanstvenika do najsiromašnijeg seljaka, budu pravi muževi, *ljudi plemenita srca i neovisna duha.*

5. Nu tu plemenštinu srca i neovisnost duha valja da sada pobliže označimo. Mogao bi si tko umišljat plemenštinu, koja nije ni sjena toga prekrasnoga svojstva. Mogao bi drugi mudrovat o neovisnosti duha, koja je sve što hoćeš, samo nije prava neovisnost. Naša plemenština i neovisnost posebne su vrsti. Ona prva izključuje vrlo mnoga djela, koja svjetovni ljudi često najizvrstnijimi ciene. Ova pako nipošto ne izključuje jednostavno svaku ovisnost, pače stalnu njeku predpostavlja, na njoj se temelji. Vidíti ćemo naime niže, da je nadnaravna, nebeska ovisnost majka najizvrstnije neovisnosti.

Crpajuć vazda iz božanskoga vrutka, nauke

Digitized by Google

naime sv. Crkve rimo-katoličke, kažemo dakle da iztičuć *plemenito* srce, ne mislimo na ono, koje u većem ili manjem stepenu naravskom njekom sklonošću tvori njeka dobra djela. Razumievamo pako srce, u kojem se dan na dan nieti iskra one ljubavi, koja je u nj prenesena iz Božanskog srca našega Spasitelja, koja iskra vrhunaravne ljubavi čisti, tješi, razblažuje, podtiče i razžaruje jadno po sebi srce ljudsko tako, te se po malo uobrazuje i upriličuje prema Božanskomu svomu uzoru. I što je bolje nalik na nj, tim ugodnija stvara, tim ljepša i izvrstnija djela svake vrsti pred Bogom.

Neovisnost duha zatim vrlo je uzvišena, ali samo ona, koja je nalik neovisnosti Isusa Krista, Božanskoga našega naučitelja. On najsvetiji bijaše u koliko čovjek i najovisniji od Otca Nebeskoga. S njim se je posve slagao. Njegovu je presvetu volju izključivo vazda najtočnije vršio od prvoga časa zemaljskoga života dok nije uzašao na nebesa. Nu ova toli savršena ovisnost prama *gore* uključuje i radja nuždno najizvrstniju neovisnost prama *doli*. I zaista, Isus Krist, najsvetiji, pravi Bog-čovjek bio je u najstrožijem smislu neovisan od svake i najmanje neuredne strasti, od uticajâ nečastivoga i od — svieta. Zar je možda čustvovao, govorio, radio po njegovoj volji, pazio na njegove hire? Pače u takvoj su medjusobnoj oprjeci bila djela Isusova i djela svjetovnih ljudi, da su ga ovi napokon na križ razpeli, najsramotniju tako mu smrt zadali.

Kako radi učitelj, tako valja da rade i učenici njegovi. Prema tomu: zar ćemo prozvat čovjekom *neovisna* duha onoga, koji ne pazi na nauku evangjeosku, koji je obično u sukobu sa voljom Božjom, ni malo nalik Isusu Kristu, a lopta svojih neobuzdanih strasti? Čovjeka, koji sluša duha paklenoga te bi smatrao gotovom nesrećom, ako nebi plovio strujom svjetovnih ljudi, kojim je kršćanstvo što i poganština, koji za zapovjedi sv. evangjelja i primjere Isusa Krista živoga Boga mare koliko za lanjski snieg? Jesu neovisni dà od Boga, i baš zato jadni robovi, strasti, nečastivogalažca i svieta-izdajice.

Neovisan dakle u pravom, kršćanskom, božjem smislu biti će samo onaj, koji se — poput Isusa Krista — umije vazda u posvemašnju ovisnost prama Bogu stavit tako, da ne poznaje bilo izravno bilo neizravno zakona do: *jedine, najsvetije nad svaku hvalu uzvišene Božje volje*. Takav čovjek ima divnu, preznamenitu neovisnost duha. Strastmi gospoduje razum, a ovaj pokoran je ugledu Božjem. Na nj nečastivi laje, al badava, kad do njega ne može. Poput orla vinuo se on u nedohitnu nebesku visinu, odakle promatra sviet, njegove ljude i sve mu ohole te izprazne taštine, koje za nj ne imaju ni ciene ni privlačne snage.

6. Posve je naravno da to nije lahak posao, pače vrlo mučan. Nu može se po malo svladat, jer Bog pomaže. Valja nam pako uza nj prionut, jer to Bog hoće i nalaže. U tu svrhu hoće se mnogih sredstava: zdrave nauke, vještih učitelja, raznolike vježbe. Nego o tom sada ne govorimo. Mi naumismo jednom samo se točkom pobliže pozabavit. Tko je voljan pomenuti uzvišeni cilj polučit, valja da najprije razne težkoće s puta ukloni. Od najvećih pako zaprjeka jest spomenuti *obzir ljudski*. To je ona ljuta rana, s koje boluje naše doba. To je ona neman, koja ne štedi nikoga, koja oštrimi pandžami zahvaća i staro i mlado, koja traži svojih žrtava na svakom mjestu i u svako doba. Šnjom se valja dakle pohrvat, nju valja pod noge skučiti. Tko je nju svladao, taj je na konju. Jao pako neopreznomu! Jao onomu, koji se s njom šali ili čak sprijateljuje, njoj povladjuje, nju brani! Grozna, strahovita, nebrojena zla grdna je ta neman jurve prouzročila, o čem ćemo niže još govoriti.

Donjekle valja naravno, da se na ostale ljude osvrćemo, buduć čovjek za družtvo stvoren, i nesumnjivo ima zato obzira *opravdanih*, koji su *dragocjen biser*, nu valja ih dobro lučit od onih koji su prava neman. Da se obaziremo na ljude, i sam Bog hoće, to razum traži, to sv. vjera zahtjeva, ali do — *granica*. Hoćemo kazati: valja obazirati se na ljude, nu tisuć puta više na Boga tako, da se za ljubav obzira ljudskoga nikada ne zapostavi obzir Božji. Valja gledati, što je ljudem drago i milo, što govore i kako sude, ali — do *mjere*; tako naime, da se, kako gore br. 1) rekosmo, za ljubav svieta *ne ozlieđi savjest, ne prestupi zakon Božji ni crkveni*. Odstupi li se od toga načela, tada je obzir ljudski *prećeran, smiešan*, i po tom *nakaza, nerazboritost, grieh*.

Jer tko je Bog a tko čovjek? Odkazati dakle Bogu posluh sbog toga, jer ljudi od svieta inače misle i sude, jer se njim mili tobože i ljubi nješto, što je pred Bogom mrzko, griešno, nije li to nizko? Doista, kada se savjesti oglušuješ, kada ne paziš na rieč Božju, kada se sramiš Isusa Krista, kada se plašiš stupiti u redove pristaša sv. crkve rimo-katoličke, i to s toga, jer sviet inače hoće i traži:

Digitized by Google

ne ima sumnje, da si pogazio dostojanstvo svoje, da si čovuljak a ne čovjek, da si patuljak a ne muž, nalik trstiki, što ju vjetar sad amo sad tamo kreće. A sad nastavimo o nemani govoriti. Opišimo joj narav, svojstva pa i sredstva da navedemo proti tomu nesretnomu zlu, proti toj ljutoj rani našega doba.

II. Lik kralja Nabukodonosora.

7. Prorok Daniel pripovieda u knjizi, što ju je po nadahnuću Božjem napisao (3. pog.), dogodjaj, koji se tiče kralja Nabukonodosora. Dogodjaj taj podaje nam sliku, gdje jasnimi i živahnimi bojami vidjamo ocrtanu *narav* ljute rane, kakva je nesretni *obzir ljudski.* Dogodjaj nam taj bistro kazuje, što je čovjek, koji je okužen ovim otrovom, kakva je hrdja, kako je stvor bez značaja. Židove odpadnike kaznio je Bog na razne načine, ne bi li se osvjestili i Bogu se od srca obratili. Bilo je za čas, jer obično su poslie još gadnije griehe počinjali. Kad opomene ne koristiše, kad razne kazne promašiše cilj, bješe izcrpljena dugotrpnost Božja i time biedan narod izručen gotovoj propasti. Najprije bješe vrat slomljen kraljestvu israelskomu, koje utonu u sužanjstvu *Asirskomu.* Asirci, ljuti vojnici, što ne sravniše sa crnom zemljom, to odvedoše sa sobom u sužanjstvo. Slična sudbina stiže i kraljestvo Judejsko. Poslie tolikih nevolja, nahrupe napokon Kaldejci za vladanja nevaljanog kralja Sedekije u zemlju Judejsku. Nesretni kralj morao je gledati, kako mu sinove pogubiše, napokon izkopaju njemu oči, grad Jerusalem i hram popale i poravne. Sliepoga kralja i sve skoro stanovnike Judejske dignu kaldejski kralj Nabukodonosor, te ih odvede u *sužanjstvo Babilonsko,* koje je trajalo sedamdeset godina. U tom sužanjstvu bijaše *Daniel,* a s njim tri druga čestita mladića: *Anania, Misael* i *Asaria.*

8. Nabukodonosor sa zlatnoga priestolja promatra prostranu državu svoju, traži premca sebi. Nu gdje će ga naći? Gle, pod nogami leže židovi. Slavu njihova kraljestva on je potamnio. Zarobio je one, koji izpoviedaju tobož i klanjaju se jedinomu pravomu Bogu. Istina je, te ne poričemo: nu zaboravi li, da sva ta vlast potiče od Onoga, koji stoluje na nebesih? Ti kralju prošibao si židove, jer Bog tako htjede. Svidje mu se, da tebe uprav *bičem* odabere, kojim će kaznit nevriedne sluge svoje. A mogao je Svemogući mjesto tebe drugoga po volji odabrati. Pa i to valja pomisliti, da će bič prije ili kasnije doći na vatru. Nu kralj, u mjesto da tu istinu ozbiljno promozga i da je se vazda sjeća, uzpravi se, a vatra, što mu iz očiju sieva pokazuje jasno, kakve se misli roje u ponosnoj glavi. Ja sam Gospodin i ne ima ga do mene, meni tko je ravan? Izvan mene što je van roblje! Sve je plien volje moje, ako ja hoću. Svaki jezik ima to priznati, svako srce za tu svetinju kucati.

Da sve to nije bilo jednostavno letanje vruće mu mašte, nego baš odluka ozbiljne volje, imalo je izkusiti cielo kraljestvo. Jednoga će dana dozvat preda se sluge svoje, da im saobći važnu zapovjed: *neka se načini ogroman zlatan lik.* Visok da je šestdeset, a širok šest lakata. Jedva kralj doreče, ruke su pune posla. Eto baš po namisli i želji — lik je gotov, predstavlja baš *božansku* osobu oholice nadri-kralja. *Namjestite ga u polju Duri pokrajine babilonske!* — I smjestiše ga. A što sada gospodaru? *Lik se ima posvetiti na očigled prostranoga moga kraljestva.* Čujte dakle i poput munje pohitite na sve četiri strane carstva. Saberite sve knezove, upravitelje i vojvode, starešine, rizničare, sudce, nastojnike i svu vlastelu. Recite: *kralj hoće, da se posveti lik.* Vjerne sluge odmah poletiše, dojaviše, sabraše. U gradu kraljevskom sastalo se nepregledno množtvo plemića i dostojanstvenika. Eno ih jur u polju Duri. Svak zna, za što je došao. Oči ne varaju. U pročelju strši eno ogroman zlatan lik. Počitanjem njekim jedan drugoga gleda, a svi opet u lik oči upiru, te izčekivaju daljne naloge mogućega vlastodržca. — Kad al eto glasnik poviče iza glasa: *Narodi, plemena i jezici, Vam se govori.* I u čas umuknuše, napeše uši. Ta šutnja gromko dovikuje: *Govori kralju, neka čujemo tvoju zapovjed — i evo nas sluga tvojih. — Kad čujete,* tako je u jezgri glasio nalog, *zvuk raznovrstnih glasila,* tada — *padite ničice i poklonite se zlatnomu liku, koji postavi car Nabukodonosor. I ako tkogod ne bi pao i poklonio se, biti će bačen u peć ognjenu razžarenu,* tako glasi dalje naredba silnoga cara.

Čudna doista zapovied, pače smiešna i nesgrappa! Načiniše njekakov lik iz raznih komada zlata, i tomu se onda imaju živa razumna bića klanjat kao Bogu! Predstavlja cara: makar, ta drugo je car a drugo Bog. — Medjuto da vidimo, što će se dalje razviti. Sve je tiho i napeto, kad al u odredjeni čas čuše se svirale, gusle i ina glasbila. Čas posvete došao je. I sbilja kao jedan čovjek, kako kazuje prorok, *popadoše svi narodi,*

Digitized by Google

plemena i jezici i pokloniše se zlatnomu liku, koji postavi kralj Nabukodonosor. Ali gle! Medju tim silnim množtvom nalazila se i tri vriedna židovska mladića: *Anania, Misael* i *Azaria.* Oni ne htjedoše se pokloniti liku, već su stajali, dok je sav narod ničice popadao. Kako da se ne opazi takva drzovitost? Onaj čas javljen je kralju prkos mladih židova, odmah bješe dakako preslušani. Što, zar tako? zagrmi kralj. Vi da ne htjedoste pokloniti se liku? Ali oni kao mladi junaci vedra čela a ozbiljna pogleda, čedno ali i odrješito uzvratiše: Istina, niti se poklonismo niti ćemo se klanjati tvojim bogovom niti tvojemu liku. Mi se klanjamo jednomu samomu Bogu, Bogu Israelskomu. Ti nam se groziš kaznami, da ćeš nas u peć razžarenu baciti. Ne bojimo se tih muka, jer Bog naš *može* nas izbaviti iz peći i izbaviti će nas iz tvojih ruku o kralju! Poznato je, što se je kasnije dogodilo. Nabukodonosora, kao da ga je guja ujela za srce. Silno se razjari. Peć se imala užarit sedam puta više nego li bijaše običaj. Mladiće svezaše i bez odvlake u oganj baciše. Al ovaj usmrti baš one ljude, koji bacahu mladiće. Njim pako popucaše samo užeta, kojimi ih svežaše, a inače niti jedan vlas na njih ne izgori. Posve slobodni šetali su posred ognja a pridruži im se i četvrti, angjeo naime s neba. Kralj videći ovo, ne mogaše se prečudit a s njim i svi velikaši i cieli narod. Dà, tako je to silno djelovalo na nj, te je strogo naložio, neka se nitko ne usudi, huliti Boga Israelskoga, jer će se utamaniti on i kuća njegova. Na posljedku uzvisi ih u zemlji svojoj i tako se on njim pokloni i prizna, da ima nješto, što je nad carem i krunom njegovom. Divne li pouke u tom istinitom dogodjaju! U svoj mrzkoj goloćinji prikazuje nam se obzir ljudski, dočim nas se s protivne strane i kako ugodno dojima veličanstven pojav one trojice prevriednih mladića. Kralj uzoholio se a mržeg pojava ne ima na svietu. Prem gazi prah, misli da je promjerio sva nebesa. Ja sam kao Bog: i nadulo se ono izprazno srce, prohtjelo mu se bogovati. I skupila se četa silnih puzavaca; sluša zapoviedi bogumrzkoga gospodara i u čas, kada će zasvirat gusle i tambure, valjaju se evo u prahu. Kleca i ničice pada hrpa patuljaka. Oj biednici, zar i zbilja mislite, kad obraz, kojim prama nebu gledate, pod noge svoje sakriste, i tako ga obezčastiste; vaš tobožnji bog da se podigo zbilja na nebesa; mislite li, da ga tim proslaviste, priestolj mu učvrstiste?

Nu pustimo te čovuljke, neka i nadalje ližu prah, pa motrimo tri ona junaka, prave u istinu ljude. Nisu oni ne patuljci već gorostasi, ne čovuljci nego muževi srčani, ljudi *plemenita srca i neovisna duha.* Sveto osvjedočenje nose u svojih grudih, pripravni i umrieti za nj. Dà, čast caru, čast vlasti njegovoj, ali ima nad njim još jedan, koji je car careva, a to je Bog, komu jedinomu svako se koljeno kao Bogu prignut ima. Gdje je, tko će taj odnošaj promienit? Gdje je, koji će se drznuti, priestolj svoj uzporedit s priestolom Boga živoga? Eno ga, kralj je to Nabukodonosor. Neka ga, ali to je buntovničtvo proti Bogu. Mi ga u tom ne slušamo, kao takovomu mí mu se ne klanjamo.

I kad padoše mameluci ničice, oni stoje tu kao klisurina i bolnim sažaljenjem u srcu gledaju na onu čeljad bez značaja. Što ih ima na tisuće i tisuće, ciela stvar biva žalostnija. Malo potraja, pa eto isti car i sva družtba njegova časti ih i slavi. Prejasna u istinu zadovoljština. Nu to je nuzgredna stvar, glavno je, *što ostaše vjerni osvjedočenju, vjerni Bogu svomu.* Tako sv. pismo o tom liku, koji bješe postavljen više stotina godina prije Isusa Krista, a sada razgledajmo se koji časak po svietu, da vidimo, što tu biva.

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava IV.

Početak mise do „Gloria in excelsis."

Prvo neg što nastavimo, treba iztaknuti, kako je sav život Isusa Krista sve do njegove smrti jedna neprekidna misa. Vrieme od njegova porodjenja do presvete njegove muke jest njeka priprava ka krvnoj žrtvi, koju je na križu imao prikazati: u svetoj misi ova se priprava prikazuje od *Uvoda* do *Prikazbe.* — Zatim kad se je približalo vrieme muke, osobito u vrtu Gethsemana, Krist Gospod prikazao je predhodno Bogu Otcu sebe i muku svoju; a ovo u sv. misi naziremo od „Prikazbe" do „Kanona". — Kad je Isus, bičevan i trnjem okrunjen, prispio na brdo Kalvarije; prije već što će ga propeti, sasma je vjerojatno, da se je jače molio za spas roda ljudskoga; što nam se

Digitized by Google

prikazuje od „Kanona“ do „Podizanja“; u ovom bo dielu svete mise i svećenik se većom žarkosti moli za spas ljudi. — Napokon od „Podizanja“ do „Pričešćenja,“ spominjemo sve ono vrieme, što je Krist na križu vjesio i ujedno njegovu smrt i grobnicu: kano što od „Pričešćenja“ do konca mise spominjemo njegovo Uzkrsnuće i Uzašašće na nebo.

Ove i mnoge druge svete tajne, kako nam se u svetoj misi divno prestavljaju, razabrat ćemo bolje iz poglavlja, što sliede.

I. Početak mise.

Svećenik stojeći pred najnižim stupnjem žrtvenika, naklonivši se duboko, počima svetu misu, prekrstiv se i govoreć: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen. — Introibo ad Altare Dei. — Ad Deum qui laetificat iuventutem meam.*

Misniku se prvo svega predočuje Veličanstvo, Svemogućnost i nazočnost presv. Trojstva; zato i ovako počima, kô da bi kazao: Svemogući Bože, Bože komu se neizmjerno imam klanjati, bojati i štovati; u ime tvoje, Otca, Sina i Duha Svetoga, kog jednog u naravi, a trojeg u osobi štujem i izpovjedam, u tvoje ime *introibo ad Altare Dei;* t. j. ja nevoljan griešnik u tvoje ime i po tvojoj kreposti unići ću k oltaru božjem, da prikažem žrtvu hvale..

Ad Deum qui laetificat iuventutem meam: ne samo da ću unići k oltaru božjem, već u sam božji zagrljaj, da primim Krista Boga, koji po euharistiji milost veseli i ponovljuje mladost duše moje.

Misnik se duboko nakloni pred žrtvenikom, da pokaže, kako je Isus ponizno došao na ovaj sviet, zatim da izkaže svoju poniznost i počitanje, kojim treba da pristupi pred lice božjeg Veličanstva

Oboruža se znamenjem svetoga križa, kano oružjem, kojim će odbiti paklenske nasrtaje i napasti, zazivljuć ujedno ime presvetog Trojstva Otca, Sina i Duha Svetoga, kano presveto i premoguće ime za pobjedu nad neprijateljima.

Tri puta se opetuju one rieči: *Introibo ad Altare Dei;* pred psalmom naime, u samom psalmu i za istim psalmom, zato da se iztakne, kako se ova sveta žrtva ima doprinieti na čast i slavu Trojedinoga Boga.

2. Psalam. XLII.

Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo et doloso erue me.

Quia tu es fortitudo mea: quare me repulisti, et quare tristis incedo dum affligit me inimicus?

Videći misnik koliko je božje milosrdje, pa dozvoljuje takovom nevriednom griešniku, da pristupi k njegovom žrtveniku; i njegovom nadom podkriepljen, moli da mu Bog bude sudac i štitnik njegove pravde.

Judica me, Deus, veli, kô da kazao: ja sam već sebe prosudio, prvo neg što ću pristupiti k oltaru; ali ti Bože, koji si pravedan u svom sudu, sudi mi, nu ujedno budi i moj odvjetnik.

Discerne causam meam de gente non sancta, t. j., od mene griešnika učini pravednika: *et ab homine iniquo et doloso,* od satane naime, *erue me.*

Sudi mi Bože milosrdno sada, jer će sud tvoj na drugome svietu biti bez milosrdja. Budi mi sudac i milostiv odvjetnik, te ako je u meni kakva opačina, uništi ju, i tako razsudi pravdu moju od svieta nepripodobna i čovjeka nepravedna i lukava izbavi me.

Misnik se podaje u ruke božje, kano pravednome sudiji, koji izpituje srca svačija, te ujedno zaklinje njegovo milosrdje, da rieši pravdu u njegov prilog, i to po milosti posvećujućoj, što od grieha čisti.

Medjutim nek protrnu opaki svećenici dok izgovaraju ove rieči: *judica me, Deus,* a znadu, da su u smrtnome griehu; jer drugo ne čine već spremaju i potvrdjuju odsudu božju opakom svojom drzovitosti i nerazboritosti.

Quia tu es fortitudo mea: t. j., sudi mi Bože kano sudac i milosrdan odvjetnik, čineć me sveta i pravedna, jer si ti jakost moja i krepost moja, po čem ću se izbaviti od grieha i satane; i jer se jedino u te uzdam i uhvam, da ću se od svih grieha i neprijatelja svojih osloboditi.

Nego dočim si ti jakost i krepost moja, zašto si me odbacio? *Quare me repulisti et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?* Ovdje se pravednik na njeki pouzdaniji način tuži, zašto je Bog dozvolio, da ga neprijatelj progoni kano da ga je odbacio od svog prijateljstva. Drugim riečima kô da bi kazao: dočim si ti Bože jakost moja, nemoj me nigda odbaciti; niti dozvoli, da me progone neprijatelji moji, a još manje da podlegnem njihovim napastima.

Kad misnik veli *judica me Deus* prikazuje Krista, kako poput krivca od svih grieha dolazi

Digitized by Google

pred sud božje pravice, govoreći: *Judica me,* t. j., dočim sam se preuzeo, da zadovoljim za griehe svih ljudi, evo me pred tvojim licem Bože Otče kano krivac svih grieha: sudi mi i na meni se osveti za griehe sviju, jer sam pripravan, da dam zadovoljštinu i pretrpim kaznu za sve. Nu pored toga *discerne causam meam de gente non sancta,* jer sâm sâm svet; *et ab homine iniquo et doloso erue me,* jer sam u pravednosti došo da spasim ovaj sviet.

* * *

Emitte lucem tuam et veritatem tuam: ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernacula tua.

Et introibo ad Altare Dei: ad Deum qui laetificat iuventutem meam.

U onim riečima *lucem et veritatem* mnogi čitaju svjetlo milosti i istinu pravednosti.

Ipsa me deduxerunt et adduxerunt. U hebrejskom stoji: *ipsa me deducent et adducent. In montem.* Njeki to drže za nebeski Jerusalem, a njeki za brdo Kalvarije.

In tabernacula tua, t. j. u sveti hram tvoj, gdje je sveto hranište tiela Kristova.

Od tih riečih možemo ovako udesiti smisao slovni, te dielom alegorični i mistični: kadno poput sliepca ne znam za svoje griehe i kad si me ti odbacio; daj, Gospode, pošlji svjetlo milosti tvoje, ti svjetlo od svjetla, da vidim i razumim istinu tvoju, evangjelja naime tvoga: jer ovo svjetlo i istina tvoja, kano vodići privedoše me po vjeri na svetu goru Kalvarije, koju ovaj oltar znamenuje: i uvedoše u dvorove tvoje, u hram tvoj, gdje je svetohranište tiela tvojega —; ili, privedoše me u sam tabernaculum tiela tvojega, i samo svjetlo i istina tvoja privest će me i uvesti u svetu goru nebeskog Jerusolima i u odaje nebeskog prebivališta.

* * *

Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus: quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

Ove rieči, *Confitebor tibi,* jedno su što: uzveličat ću tebe, slavit ću te, hvalu ću uzdavati tebi.

In cithara. U citari naime propetog Isusa —; ova je bo citara preugodna Bogu Otcu, i utišava njegovu srdžbu. — Ujedno nam ona znamenuje žarkost i jakost ljubavi Duha Svetoga.

Pošlji dakle svjetlo tvoje i istinu tvoju, i unići ću k oltaru tvomu, da prikažem žrtvu hvale; uzveličat ću ime tvoje i hvalu uzdat ću tebi u citari žarke pobožnosti i ljubavi; zahvalno ću izpovjedati ime tvoje, jer si ti Bože utočište moje i Stvoritelj moj.

Zašto si dakle snuždena, dušo moja, i što me žalostiš? Dok je sam Bog, Bog moj, zašto bi klonula i tužila?

Ufaj u Boga i u njeg se uzdaj, jer je nad tobom potvrdio milosrdje svoje; — *et quoniam adhuc confitebor illi,* i sad ću izpovjediti milosrdje njegovo u prikazbi tiela Kristova; sad ću ovom žrtvom izpovjediti, da je on spas lica mojega i Bog moj.

— Vriedno je opaziti kako u ovom psalmu nahodimo šest kitica. Kod prvih dviju na osobiti način prosimo od Boga Otca milost posvećujuću, koja nas čini sudjelnicima njegove božanske naravi, te se nazivljemo i jesmo sinovi njegovi. U trećoj i četvrtoj tražimo od Boga Sina svjetlo prave vjere, dok velimo: *Emitte lucem tuam etc.* Petom i šestom molimo da nam Duh Sveti poda žarku i živu ljubav: *Confitebor. etc.*

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Pun duhovnoga veselja, rad tolikog milosrdja, veli: *Gloria Patri etc;* t. j. slava čast i hvala Otcu, Sinu i Duhu Svetomu za toliko milosrdje i dobrotu što nam izkazuje: da budi hvala i slava Otcu, Sinu i Duhu svetomu, kako bijaše u početku, tako sada i vazda i u vieke vieka. Amen.

Kad god Svećenik izgovara ovu doksologiju, prigne glavu, u znak da je uviek spreman klanjati se Trojedinomu Bogu.

3. Antifona.

Introibo ad Altare Dei.

Ove se rieči opetuju, jer pri ovakovom činu treba imati osobitu pažnju i pobuditi u sebi krepku i živu vjeru.

Introibo ad Altare Dei, t. j., ja nevriedan sad ću zaista unići k Oltaru božjem, da prikažem najveću hostiju hvale Bogu Otcu Svemogućemu. —

Napokon križajuć se prosi pomoć od Svevišnjega: *Adjutorium nostrum in nomine Domini,* što se pred svakom posvetbom i blagoslovom moli. Podvornik mu odgovara: *qui fecit coelum et terram,*

Digitized by Google

kô da bi htio reći: nadaj se sigurno božjoj pomoći; jer je svemožan i milosrdan Stvorac neba i zemlje.

4. Confessio.

Nakon toga Svećenik, priznavajuć svoju nevriednost, skrušeno izpovieda svoje griehe pred Bogom, pravednim i milosrdnim sudcem, da ga od njih odrieši.

Izpovjed je prvi uvjet pomirenja s Bogom. Misnik ju ne čini samo u svoje ime, već i u ime ciele vojujuće Crkve. On bo nosi griehe svega puka kršćanskog, pak se stoga ima za nje kano za vlastite kajati i moliti za oproštenje. Tako se je i Prorok Danijel izpovjedao za svoje i za griehe puka, da za sve zadobije oproštenje. (Dan. IX.).

Ova nam misnikova izpovjed tajinstveno znamenuje Krista Gospoda, kako nosi griehe naše i za nje se kano krivac pred Bogom Otcem skrušeno izpovjeda. Kad ju Svećenik izgovara duboko se prigiba, da s jedne pokaže neprispodobivu poniznost Sina božjeg, koji je kakono krivac hotio nositi naše griehe; a s druge da mu bude opomena, kako je ovu izpovjed dužan učiniti ne samo riečima, već podpunom poniznosti srca svoga, kajuć se za svoje griehe i za griehe svieta. Zato se tri puta bije u prsa, poput onoga očitnika u evangjelju, u znak da je velik griešnik, vriedan kazne, nu skrušen i spreman na pokoru — ; te da se jošte spomene, kako mu se je kajati za griehe, koje je počinio mišlju, riečju i djelom.

Nu pošto se smatra nevriednim da mu se Bog smiluje, moli Blaženu Djevicu Mariju, kano kraljicu svih Sveti, sv. Mihovila Arkangjela i s njim svete Angjele, sv. Ivana Krstitelja i s njim svete staroga zavjeta; sv. Apoštole Petra i Pavla i sve svete, pa i prisutne, da se mole za nj kod Boga i izprose pomilovanje. Podvornik, na molitvu misnikovu, prihvati molit Boga za misnika, da mu oprosti griehe: *Misereatur tui,* pa sada i on u ime puka stane jednakim skrušenjem izpovjedati griehe, moleć sve svete i misnika za odvjet. Tada moli i misnik Boga za puk, da mu oprosti griehe (Misereatur), te za sebe i za njega proštenje, odriešenje i odpuštenje grieha (Indulgentiam).

Pošto su se tako svećenik i puk priredili za sv. misu, svećenik se digne i moli izmjenice sa podvornikom Boga, da se na nje obazre, pomiluje ih, pokriepi i spasi. Tad ga još moli da usliši njegovu molitvu, a isto tako i podvornik u ime puka. Onda buduć je svećenik sam pravi službenik sv. mise pozdravi puk (Dom. vobiscum), ostavlja ga i stupa na žrtvenik, te veli:

5.

Oremus, otvori ruke i sklopi, kan da će srca sviju u svoje ruke sakupiti i odnieti na žrtvenik, zatim moli: *Aufer a nobis, quaesumus Domine, iniquitates nostras; ut ad sancta sanctorum puris mereamur mentibus introire. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Oramus te, Domine, per merita Sanctorum tuorum, quorum reliquiae hic sunt, et omnium Sanctorum, ut indulgere digneris omnia peccata mea: Amen.*

Misnik tihim glasom moli ove dvie molitve i to da s većom pomnjom i pobožnosti izprosi oproštenje grieha; ter da nam prikaže Krista rodjena i u jaslice postavljena, što liepo naziremo u onom prigibanju svećenika kod druge molitve.

Kad veli: *quorum reliquiae hic sunt,* poljubi oltar, što vrlo dobro spominje onaj poljubac ljubavi, kojim je Sin Božji dolazeći s neba, po svom vremenitom rodjenju, poljubio zaručnicu svoju crkvu, koju je odredio predobiti i očistiti suzama i krvlju svojom. Prem u oltaru vidimo samog Isusa, on nam prikazuje i svetu Crkvu, s razloga što u njem počivaju moći svetaca i stoga što u njem vidimo dva naroda u vjeri Kristovoj sjedinjena. Na strani Epistole, gdje se čita stari zavjet, vidimo vjernike od naroda židovskog, koji su povjerovali u Krista; a na strani Evangjelja vjernike od ostalih naroda, koji su se sjedinili u vjeri Kristovoj.

Tako nam jedna i druga strana oltara prestavlja cielu Crkvu, koju Isus, ulazeći u ovaj sviet, kano svoju zaručnicu cjeliva.

6. Thurificatio.

U svečanoj misi svećenik, nakon što je poljubio oltar, posipa tri puta tamjana na žeravku u kadilu, govoreć: *ab illo benedicaris, in cujus honore cremaberis.* Zatim nakadi križ i oltar.

Pali se tamjan na čast Bogu, kano što se na njegovu čast užižu svieće i lampade. Medjutim se ne pali popat žrtve, kô u starome zakonu, već se upotrebljava jedino za počast i mistično značenje.

Kad upravljamo kadjenje k Sakramentu ili križu, tad je to *actus latriae;* kad k Bl. Djevici, tad je *hyperduliae;* kad k Svetima, *duliae;* — napokon kad ga upravimo živućem čovjeku, tad je to jednostavan čin ljudskog počitanja, kojim sv. Crkva časti vjerne sinove svoje ne izobćene.

Digitized by Google

Kadi se oltar kod Uvoda, da se pokaže, kad je Isus unilazio u ovaj sviet, kako je odmah počeo prosipati na vjernike miomiris svoje milosti. — Kad je u jaslicama ležao, prosuo ga je namah na pastire, koji hitro potekoše da mu se poklone. Odatle i ona Ambrozijeva: *Videte Ecclesiae surgentis exordium.* (Ambr. lib. VI. in cap. III. Luc.). Al ga nije prosuo samo na bližnje pastire, već i na kraljeve od Iztoka, koji mu donieše darove i ničice mu se pokloniše.

U pastirima vidimo sve one, koji od židova povjerovaše u Krista; a u kraljevima, sve ostale narode poganske, koji se Kristu pokloniše. Od vjernika puka židovskog i od vjernika poganskih naroda, sastoji se jedna Kristova Crkva, zaručnica njegova. Ovu nam Crkvu prikazuje oltar, kako smo prije kazali; — stoga misnik nakadiv križ, koji prestavlja Krista, redom nakadi slike ili moći svetaca; zatim sam oltar sa svih strana, počevši s desna na lievo; da u tom nazremo, kako su svi vjernici po zemlji razsijani i u Kristu sjedinjeni, primili miomirîs milosti njegove.

Treba opaziti i okolnosti, kako se kadi žrtvenik. Prie se nakadi strana Epistole, u kojoj vidimo vjernike od puka židovskog; zato što su oni prvi osjetili miomiris milosti Kristove. U trostrukom kadjenju svjetionika na istoj strani naziremo crkvene pastire od istoga naroda, koji su svjetlili nad Crkvom Kristovom. To bijahu svi Apoštoli i drugi nebrojeni sveti duhovni pastiri. Drugo trokratno kadjenje na istoj strani prestavlja nam ostale vjernike od istoga naroda, koji povjerovaše u Krista i već ga posjeduju. Napokon ono trokratno kadjenje, što se niže na istoj strani pravi, znamenuje nam vjernike od tog naroda, koji su po svietu razsijani.

Nakon što se je nakadila strana Epistole, kadi se ona od Evangjelja, u kojoj vidimo puk poganski. — Prvo trokratno kadjenje biva spram svjetionika na žrtveniku, koji nam znamenuje crkvene pastire, što od pogana povjerovaše u Krista i svjetliše nad Crkvom njegovom; drugo trokratno kadjenje, vjernike koji već uživaju Krista u nebu; napokon trokratno kadjenje, koje se niže čini, prestavlja vjernike na zemlji razsijane.

Kad kadi oltar, jedna se i druga strana trokratno nakadi, i to na čast presv. Trojstvu, i da se pokaže, kako su svi vjernici jednog i drugog naroda posvećeni sv. krstom u ime presvetoga Trojstva. Zato dočim se kade lateralija, a ova nam prikazuju katekumene, misnik provuče kadilom ne tri, već samo dva puta, jer ovi još nisu po sv. krstu posvećeni u ime presv. Trojstva.

U obće ovo paljenje tamjana ima nas opominjati, da srce naše mora goriti od ljubavi Boga; biti žrtvenikom, od koga treba, da se vruće molitve dižu prama nebu.

7. Introitus. (Uvod).

Zove se Uvod, jer je to prvo, što misnik čita, kad unilazi na Oltar; i jer se je jednoć pjevao, kad su misnika iz Sakristije vodili k žrtveniku. Svaki dan je drugčiji te izrazuje glavnu misao sv. mise. Uvodu se dodaje i po jedna kitica iz Psalma, da zahvalimo Bogu na dobročinstvih, što ih je svetcu ili svetcima učinio; ili na ona što će ih nama učiniti. Stoga odmah sliedi: *Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto;* kô kanda bi kazali: slava, čast i hvala Bogu Otcu, Sinu i Duhu Svetomu, jer si nama i svetima svojima milosrdje svoje pokazao. Zatim se opetuje Antiphona ili Uvod, u kojima se na novo vidi i potvrdjuje milosrdje božje. Uvod, u koliko ga misnik čita, znači živu želju Isusa Krista, da spasi ljude ili u nje ulije milosrdje svoje; želju, koju je Krist ulazeći u ovaj sviet, svojim plačem i suzama pokazao, tugujuć nad našim nevoljama i griesima, i želeć nas od njih osloboditi. Zato ono, što se u Uvodu čita, jest učin našeg spasenja od Krista Gospoda toli živo željena, ili učin njegovog milosrdja, kojim nas je svojim dolazkom obasuti želio. — U koliko sbor pjeva Uvod, znamenuje vapaje i želje sv. patrijarka, koji su željno očekivali dolazak Krista i spas ljudi; — ili vapaj i želje sv. Crkve i pojedinih vjernika da prime plod spasenja.

8. Kyrie eleison.

Ove su rieči grčke i znače: Gospode pomiluj; nu na grčkom jeziku izrazuju nješto jače ovaj smisao, nego na latinskom, ili kojem drugom jeziku. Zato ih sbor i jačim glasom pjeva, — pa i svećenik sam ima ih većim čuvstvom i željom izgovarati, da zadobije božje milosrdje.

Opetuju se devet puta na čast presv. Trojstva; tri put se upravljaju Otcu, tri put Sinu, a tri put Duhu Svetomu, da se presv. Trojstvo uz tolike opetovane vapaje uspješnije dirne na milosrdje.

Nego treba paziti na savez ovih vapaja sa prednjim Uvodom. U ovome vidimo milosrdje, što

Digitized by Google

je Bog Svetima svojima pokazao i što nama želi pokazati; pak stoga sada većim pouzdanjem vapijemo *Kyrie eleison,* t. j., Gospode, koji si toliko milosrdje Svetima svojima pokazao i nama pokazati želiš: smiluj se nama, smiluj se nama, smiluj se nama! Tri put vapijemo svakoj pojedinoj osobi za milosrdje, da u svakoj čitavo Trojstvo častimo; i da zadobijemo oproštenje grieha, što smo počinili mišlju, rječju, i djelom.

Potom rieči *Kyrie eleison* možemo ovako protumačiti. 1) *Kyrie eleison,* t. j. Bože Otče po svemogućnosti svojoj smiluj se nama i oprosti nam griehe, što smo počinili mišlju. 2) *Kyrie eleison,* Bože Otče, smiluj se nama rad tvog jedinorodjenog Sina i oprosti nam griehe, što smo rječju počinili, 3) *Kyrie eleison,* Bože Otče smiluj se nama i oprosti nam griehe, što smo činom počinili; — tako 1), 2), 3) *Christe eleison,* Sine božji, smiluj se nam i oprosti griehe, koje smo počinili mišlju, rječju i djelom; — pa 1). 2), 3) *Kyrie eleison,* Duše sveti, smiluj se nam i oprosti nam griehe misli, rieči i djela.

Ako se sve ovo ne može u tihoj misi razmatrati, može se lako u svečanoj.

Rieči *Kyrie eleison,* dovode nam u pamet cvil i plač djetića Isusa kad je ležao u jaslicama, te se rad nas uzdišuć molio i prosio za milosrdje.

Zatim možemo uzeti ove rieči, kano glas ciele Crkve i kano vapaj svih vjernika, koji rad Kristovih zasluga prose milosrdje; a napokon to je glas samoga misnika, kojim prosi milosrdje i oproštenje. Svećenik dakle u ime svoje, u ime Crkve i Krista prosi milosrgje i oproštenje za griehe svoje i drugih.

Ovu vapajnu molitvu svećenik moli na sredini žrtvenika, sklopljenih ruku pred propetim Isusom, da pokaže kako mu po želji Crkve skrušenje ima iz dna srca izvirati. U svečanoj misi moli se na strani Epistole, da svećenik i levite mogu jedan drugoga laglje čuti.

Viestnik.

Naša domovina.

(Spomenik dr. Franji Račkomu.) Netom je dr. Franjo Rački izpustio svoju plemenitu dušu, savkolik hrvatski narod zamisli krasnu misao; te bi se tomu u svakom obziru velikanu hrvatskoga roda podigao dostojan spomenik, pak je u tu svrhu počeo odmah i šiljati svoje prinose. Da liepa ta zamisao medjuto što prije izvedena bude, da sinovi hrvatskoga naroda u glavnom gradu Zagrebu što skorije ugledaju dostojan spomenik, podignut u slavu nezaboravnoga dr. Franje Račkoga, sastavio se u metropoli Hrvatske odbor od četiri lica, koji će o tom nastojati, te se sabiru prinosi u rečenu vele važnu svrhu. Prema tomu izdao je rečeni sl. odbor početkom mjeseca srpnja proglas na sve Hrvate, u kojem se ponajprije ističe, kako je smrt dr. Franje Račkoga sav hrvatski narod baš u srce ranila; nabrajaju se zatim velika njegova djela, izvedena navlastito na prosvjetnom i političkom polju, djela, kojimi je mili svoj hrvatski rod proslavio ne samo pred cielim slavenskim svietom, nego i pred cielom učenom Evropom. Spominjuć nadalje, kako će svim nam, osobito mladeži hrvatskoj, njegov život biti „uzor neslomiva značaja, uzor rodoljublja, uzor marljivosti i radinosti, uzor čistoga i bogoljubnoga života, uzor savjestnoga vršenja dužnosti. . .“; te podsjećajuć na istinitost rieči velikoga hrvatskoga pjesnika: „Rod bo samo, koji si mrtve štuje, na prošasti budućnost si snuje“, javlja isti sl. odbor; „da je dobivši dozvolu od poglavarstva grada Zagreba vlastan putem javnih glasila pozvati one, koji su voljni prilagati u naznačenu svrhu.“ Mole prema tomu sve rodoljube da u tu svrhu štogod doprinesu; prinosi pako neka se šalju odbornom blagajniku gosp. *Tomislavu Padaviću,* umirovljenomu županijskomu tajniku u Zagrebu u Nikolićevoj ulici. — U Zagrebu 1. srpnja 1894. — Podpisani: Dr. M. Amruš, Dr. Š. Mazzura, T. Padavić. Dr. I. Zahar. — Što se izravno pošalje na uredničtvo „Vrhbosne“, ona će dragovoljno o tom i izviestit svoje št. čitateljstvo, i odnosne prinose u Zagreb kako rečeno, odposlati. — Da Bog blagoslovi!

(Tri poslanice novo naimenovanoga nadbiskupa Zagrebačkoga.) Presvietli g. Dr. Juraj Posilović, praštajuć se s vjernim si čast. svećenstvom i bogoljubnim pukom biskupija senjske i modruške, upravio je dne 24. lipnja t. g. na nje svoju posliednju vrlo ganutljivu poslanicu. — U prvom dielu, namienjenom č. braći svećenikom, osvrće se na rieči sv. apostola Pavla, što ih je rekao u Miletu presbyterom crkve efežke, a zabilježene su u djelih apost. pogl. 20, 17—38. U drugom dielu progovara vjernikom te nastavlja tumačenje rieči sv. Pavla na Tita, pog. 2, 11—14; koje razlagajuć kroz više godina, bijaše iztumačio do ovoga odlomka: „da čekamo blaženu nadu i dolazak slave velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Krista“. Tumačenjem navedenih rieči, koje nas na osobiti način imaju sokolit na putu krieposti, jačit i kriepit u borbi,

Digitized by Google

što nam ju je vodit na ovoj zemlji, završuje presv. gospodin svoje osamnaestgodišnje apostolsko djelovanje u spomenutih biskupijah. — Druge dvie poslanice, odnose se na Zagrebačku, netom Nj. Presvietlosti povjerenu nadbiskupiju. Jedna je namienjena č. svećenstvu; druga vjernomu puku starodavne i slavne nadbiskupije Zagrebačke. — Braći svećenikom govori jednostavno i ozbiljno o zajedničkom svećeničkom zvanju, koje im je visoko cienit, koje valja da im se svuda i vazda u srce i dušu uciepi; tad samo će svi bit jedan duh, jedna volja, svi će za jednim ciljem težit te blagoslov božji ne će izostat. — Zvanje svećeničko, nastavlja Presvietli, označio je sam Gospodin, riečmi: *vi ste sol zemlje; vi ste svjetlo svieta* (Mat. 5, 13, 14,). Ma i prigovarali tomu mnogi, stoji ipak Gospodinova rieč; pazimo samo, da se pokažemo vriednimi rečenih naziva. Nu za to se ponajprije noćešto življa vjera u Gospodina Isusa. — Ne kaže Gospodin: vi imajte soli; napried stupajte sa svjetlom, već: vi jeste sol zemlje; vi jeste svjetlo svieta. A tim jasno veli, te imamo ne samo riečmi, nego i čini dokazat, cielim životom, da smo u istinu ono, što kaže. — Prvo je svojstvo soli, da čuva meso od gnjiloće. Tako je i s nami. Vjernici se imaju kriepošću Isusovih sv. sakramenata osloboditi najprije griehâ, te novim životom živjeti uzmognu, nu da u tom životu uztraju, napriedujuu i usavrše se, za to smo mi od Boga im dani, to je naša zadaća. — Sol znači nadalje mudrost, ne zaista svjetsku, već kojoj je izvor sam Isus. Svom pomnjom valja dakle nastojat, te se propovieda u istinu rieč božja. Na to se osobito kod katekizacije u obće ima pazit, a valja za naš rad i u izpovjedaonici. — Buduć smo i svjetlo svieta, sviju oči u nas su uprte. Budemo li nastojali kriepostno živjeti, kud i kamo više ćemo na taj način nego putem nauke uradit za spas duše svoje i braće naše. — Ne budemo li dobar život vodili, zaludu nam napori. Zar ne ćemo biti slični više manje farizejem? Živući u griesih ne samo što ćemo se lišit ljubavi božje, nego se pogibelji izvrgavamo, da i vjeru izgubimo. Možda nas ljudi hvale; nu što koristi, ako nas osudjuje vlastita savjest? — Ovako dakle čineći, bit će sve upravljeno na slavu božju, spasit ćemo se i zadobit krunu vječnoga života. Slave pak svjetske ne ćemo tražit, sliedeć stope ljudi ovoga svieta. Uzmanjkat nam ne će ništa, nu, ako ne postignemo, što smo želili i tražili, ne ćemo se uznemirivat. Na koncu opominje Presvietli još jednoć braću svećenike, da gorljivo obljube svoje sveto zvanje: „bez nas, veli, u milom našem narodu ne će procvasti ni vjera, ni život kršćanski;“ . . i zaključuje ovako: „sreća sviju nas, pa i zemaljska, ovisi o tom, te svikolici svoje dužnosti valjano i točno obavljaju; pak jer je naša prva i najveća dužnost, te budemo sol zemlje i svjetlo svieta; to ćemo o tom brižno nastojat i na taj način dokazat, da smo zaista sluge Kristove, istiniti ljubitelji našega naroda.“ — U poslanici napokon namienjenoj vjernomu puku nadbiskupije Zagrebačke, stavlja svimkolikim na srce te ono, što se zovu — kršćani katolici — doista i budu u svem svojem životu. Nu tko hoće da bude pravi kršćanin, ima shvatit i vjerno vršit zapovjed Isusovu, koja glasi: „Tražite najprije kraljestvo božje i njegovu pravicu, a sve ostalo će vam se nadometnuti“ (Mat. 6. 33). Pravicu pak kraljestva božjega kako nam je tražit, podučio nas je u kratko, ali podpuno sam Isus Krist, dok nas upućuje, da vršimo one divne dvie glavne zapovjedi: da ponajprije Boga nada sve ljubimo, pa onda bližnjega svoga, kano sama sebe. — Osvrće se zatim Presvietli pobliže na jednu i drugu zapovied, tumačeć narav njihovu, upozorujuć na spasonosne posljedice, što su sa vršenjem istih skopčane. Doista: pravom Presvietli naglasuje, te bi sama zapovied o ljubavi bližnjega, kada bi se od svih dobro izvršila, kadra bila ukinuti u ovom svietu svaku istinitu nevolju. „Ljudskimi nauci i zakoni naravno to se ne da izvesti, al se da, živom vjerom u Isusa Krista i duhom božjim, koji se dobiva po vjeri i iskrenom poslušnošću prama onoj vlasti, koju je Bog Gospodin naš Isus-Krist ustanovio u svojoj crkvi, da svuda i svagda naviešta njegove zakone i nastoji da se vrše“. Tko se tom osvjedočit želi, neka proučava pomnjivo povjest crkve Isusove, koja pruža na tisuće i tisuće dokaza, što su kršćani-katolici zadojeni duhom Isusovim bili kadri učinit za slavu božju i ublaženje ljudske u obće biede. — Što još tolike nevolje nisu ublažene je uzrok, jer odveć vlada duh svieta, koji je samoživost, koja izključuje ljubav, je lakomost na blago, koja ne mari za siromaka, nego ga mrzi. — „Oj, braćo moja, — tako Presvietli zaključuje svoju poslanicu, — ponavljam još jedan put, uzbudite svoju vjeru i hranite ju riečju božjom, molitvom i sv. sakramenti, oživotvarajte ju u dobrih djelih, osobito djelih ljubavi bližnjega: pa će vam Bog, po svojem svetom obećanju, dati ne samo život vječni, nego što vam je potrebito i za ovaj vremeniti. Amen!“

(Presvietli g. Pavao Gugler) nasl. biskup, kanonik i lektor prvost. kaptola Zagrebačkoga, imenovan je od Presv. g. nadbiskupa Dr. Jurja Posilovića njegovim generalnim vikarom in spiritualibus.

(Veleuč. g. Dr. Dominik Premuš) bilježnik nadb. duh. stola i nadarbenik prvost. crkve, imenovan je tajnikom presv. gosp. nadbiskupa Zagrebačkoga.

(Darovi.) Za središnje bogoslovno sjemenište: Jedan *nepoznat* dobročinitelj po v. o. Vjekos. Riedleru, družbe S. Alfonsa Ligorija *2.560* for. O kako nas je razveselio! Bog mu bio obilat platac! — *Petrov novčić:* Župe: Gromiljak 3 for.; Kiseljak 3 for.; Čemerno 1 for. 28 novč.; Triešćani 2 for. 30 novč.; Sarajevsko polje 3 for. 40 novč.; Vijaka 17 for. — *Za sveti grob:* Čemerno 1 for. 72 novč: F. Aug. Slišković, žup. u Vijaki 1 for. — *Za djetinstvo Isusovo:* F. Aug. Slišković 1 for.; —

Digitized by Google

Za *crnce:* F. Aug. Slišković 1 for. — Za *jednu plemenitu svrhu u obće:* F. Marko Baotić, žup. u Žabljaku 10 for.

Ugarska.

(Pismo apost. nuncija, Monsig. Dr. Agliardi-a grofu Ferdinandu Zichy-u.) U Ugarskoj med inimi pitanji zaprema sveudilj prvo mjesto ono o t. zv. *civilnom braku.* Duhovi su vele uzrujani: kulturni boj, možemo kazat, neizbježiv. Katolici, videći kako neprijatelji crkve i države sve to više jačaju, sve to pogibeljniji postaju, prenuše se, te bi reć, ozbiljno razmišljaju i nastoje, kako da obrane najveće svetinje sv. vjere i obiteljskoga a po tom i družtvenoga života, te u svojoj domovini zauzmu onaj položaj, što ih po svakom pravu dopada. — Osim svećenstva te biskupa ima med svetovnjaci odličnih muževa, koji svom snagom duše svoje prionuše uz svetu stvar, pripravni, uztreba li, i život svoj za nju žrtvovat. Na čelu krasnih tih muževa stoje dva plemenita grofa: Ferdinand Zichy i Nikola Eszterhazy, kojih ide najveća zasluga, što se je nedavno u Požunu mogla obdržavati katolička skupština, koja je sjajno uspjela te liepimi plodovi urodila, med kojimi nije zaista poslednji taj, što je tim povodom apost. nuncij pisao spomenutom hvaljenomu grofu Fer. Zichy-u, i tim u velike koristio, da se položaj razbistri i svikolici glasno čuju, *što Rim o cieloj stvari misli: kako je naime katolikom svakako na započetom putu svom odvažnošću uztrajat.* Pismo u hrvatskom prevodu glasi: „Državni tajnik nj. Svetosti kardinal Rampolla obznani mi ovih dana, da je nj. Svetost od katoličke u Požunu obdržavane skupštine brzojavku primila, kojom joj se izrazuju čuvstva vjernosti te crkvene poslušnosti. Nu, jer se iz brzojavke nije jasno razabiralo, komu da se odgovori, naloži meni, te u ime nj. Svetosti glasno očitujem, da je sjajno očitovanje vjerskoga osvjedočenja ugarskoga puka nj. Svetosti bilo od velike duševne utjehe, da ugarski puk pobudjuje, *ć bi u zakonitoj borbi za crkvu i državu uztrajao,* te svimkolikim učestnikom požunske katoličke skupštine kao i onim, koji uz nju pristaju, podieljuje od svega srca svoj apostolski blagoslov. Vele me raduje, Preuzvišeni gospodine, što mogu o tom obaviestiti tebe, koji si s ostalimi odličnimi te izvrstnimi muževi, grofovi: Nikolom Esterhazy-em i Josipom Zichy-em, rečenoj skupštini predsjedao. Prihvaćam ovu sgodu, te ti izrazim čuvstva najvećega štovanja.“ — Ovo je pismo vele djelovalo i umirilo katolike ugarske države. U borbi je život; valja se dakle boriti; a bila borba takva, te pobjeda bude što skorija, što sjajnija. Dao Bog!

(O zakupnini primasovih dobara.) Poznato je, da crkva katolička u Ugarskoj razpolaže silnimi nekretninami, te odnosna glava ugarskoga episkopata, knez-primas da upravlja sa jednim od najvećih dotičnih posjeda, koji je pod upravom sr. usp. kardinala Simora, neposrednim predšastnikom sadanjega kneza-primasa i kardinala vrlo liepo uredjivan, podavao sliku baš uzor-gospodarstva. O spomenutom dakle posjedu, t. j. o dobrih ugarskoga kneza-primasa u zadnje se je doba mnogo govorilo i pisalo osobito u Ugarskoj, te se je razabiralo, da je na dnevnom redu vrlo važna stvar tako, te se ima načelno jedno pitanje od nedoglednih posljedica riešiti. Znalo se naime, te sadanji knez-primas snuje o tom, da ogromne svoje nekretnine u zakup dade. Prema tomu dakle: bar za vrieme imala bi prestat samostalna uprava, te istu zamienit obična zakupnina. Hoće li u istina tako biti? — Njekoji se krugovi naravno vele poveselište; jer, vrlo dobro shvatiše, te bi se dostali na taj način liepih svota, krasnih novaca! Nu s druge strane premnogi se ipak više manje uznemirišc, te se ne mogoše bojazni nekoj oteti, pomišljajuć na razne okolnosti: kao n. p. a tko podupire u glavnom težnje odnosnih zakupnika; jer javna je tajna, da su u financijalnom pogledu u Ugarskoj židovi i slobodni zidari ponajveći bakonje; kakve će se ruke na taj način obogatit; da ne budu takve, koje ni malo ne mare za svetinje sv. crkve katoličke ako ih možda i ne oskvrnjuju; kakova će to biti uprava; poslie toliko godina kakve će to zemlje biti, kako izsisane i izcrpljene, u kakovoj će se slici svekoliko gospodarstvo prikazivat? Nu osim navedenih razloga bilo je načelno još važnijih, na koje osobito osobe strogo crkvenih načela moradoše se osvrnut. Razlozi dotični u najužem su savezu sa t. zv. sekularizacijom crkvenih dobara. Posve ozbiljno radi se o tom — a gledeć na sve, što se sbiva i na temelj, na kojem hoće da podignu modernu državu, ne može inače ni da bude — da se crkvena dobra vremenom i svojim načinom oduzmu, te crkvenim dostojanstvenikom za to stalna tobož odšteta poda. Stavimo slučaj, te se primasova dobra u zakup dadu, to bi značilo: vodu na mlin crkvenih neprijatelja navraćat, značilo bi: u ruke njihove oružje utisnut, kojim će proti crkvi i njezinom posjedu vojevat. Stvar je posve jasna. Ovi po svoj prilici te i ini važni razlozi bit će potaknuli prvostolni kaptol Ostrogonski, koji bješe upitan, da svoju o tom rekne, da se je poslie dugotrajnog i temeljitog proučavanja ciele stvari protiv zakupnine načelno i njezinih takodjer potankosti izjavio, i tim svaku odgovornost za nebrojene odnosne posljedice od sebe odklonio. Istini za volju zabilježit nam je još, da je isto stanovište i svakolika liberalna štampa u Ugarskoj bila zauzela.

SADRŽAJ: *Vjera* (nap. A. J.). — *Turobnice.* — *Obzir ljudski* — *Ljuta rana našega doba.* - *Tumačenje sv. mise za svećenike.* — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

K mladoj misi.

Quia melior est dies una in atriis tuis super millia. (Ps. 83, 11.)

Sunce gine
Za planine,
Ginu zadnji traci:
A s visina
Mjesečina
Svoje zrake baci.

Još na grani
Pjesmu zani
U vis ptica mala:
Nikad tako
Vješto, lako
Nije zapjevala.

Pjesma mila,
Slatka bila,
Glasila mi sreću:
Jer u rânu
Zoru svanu
Listić mi u cvieću.

Brat mi mio
Besjedio:
„Mlad misniče, zdravo:
Želje moje —
Želje tvoje,
Sveg' ti Bog nadavo!

Viek ti krila
Letna bila:
Sve do zviezda stizo,
I do sjaja
Zlatnog raja
Ljudske duše dizo! —

Čuj — romoni,
Zvono zvoni,
Tebe u hram zove:
Eto, brate,
Sreće za te —
Eto mise nove!

Ja miline,
U visine
Kad zaoriš: „Slava",
Kud ćeš veće
Božje sreće —
To je sreća prava!"

Ispod Vlašića na dan sv. Ignacija Loj. 1894.

Ivan Ev. Šu[illegible]r[illegible]ić.

Digitized by Google

Br. 616.

Pitanja za kler nadbiskupije Vrhbosanske.

Pitanja, koja ima kler nadbiskupije Vrhbosanske riešiti i riešena na koronu donieti, jesu:

1. Na temelju ovogodišnje enciklike sv. O. Pape „Providentissimus Deus" neka se razjasni i obrazloži: *inspiracije* 1. *pojam* („Supernaturali (Deus) virtute ita eos (scriptores) ad seribendum excitavit et movit, ita scribentibus adstitit, ut ea omnia eaque sola quae ipse juberet, et recte mente conciperent et fideliter conscribere vellent et apte infallibili veritate exprimerent...") — 2. *obseg* („Libri omnes atque integri, quos. Ecclesia tamquam sacros et canonicos recipit, *cum omnibus suis partibus* Spiritu sancto dictante conscripti sunt.")

2. Kakova treba da bude propovied, da bude u istinu rieč Božja, a naročito, koje mjesto treba da u njoj zauzima sv. pismo po onoj sv. Aug. „Sapienter autem dicit homo tanto magis vel minus, quanto in Scripturis sanctis magis minusve profecit." Doctr. chr. IV, 5.

3. Homilija vrhu priče o sijaču i sjemenu. Luk. 8. Ili:

Razmatranje „de lectione sanctarum Scripturarum". Tho. K. I. 5.

Sastanak, u kojem će se ta pitanja raspravljati, neka se obdržava prema odredbi dekanovoj ne prije svibnja, ne poslie rujna 1895.

SARAJEVO, dne 6. kolovoza 1894.

Za nadbiskupa:
Ivan Košćak,
kanonik vrhbosanski.

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

III. Obzir ljudski silno je razgranjen po svietu.

10. Lik kralja Nabukodonosora, o kom netom govorismo, riše nam vrlo sgodno *narav* obzira ljudskoga. Onom cielom množinom zavladala ta zlosretna neman. Pitaš li *razlog*, uvjeriti ćeš se, da je *strah* i *bojazan* njeka pred kraljem. A odatle što se dogodi? Kukavna ona *podlost*, dok se za volju čovjeka Bog zapostavlja, dok se nogami gazi svetinja njegova zakona. Koje li sreće, da povjest naroda ljudskoga, nije zabilježila više sličnih primjera! Nu žalibože svaki joj list vrvi od tolikih pojava. Tko iole pomnjivije tu stvar proučava, osvjedočit će se, da vladavini obzira ljudskoga premca ne ima, gledaš li na njezinu stalnost ili razgranjenost. O starom svietu da i ne govorimo. Odkada se je Spasitelj rodio, koliko kršćana nije pogazilo Božansko dostojanstvo svoje? Padoše i padaju ničice pred kumirom. Za volju ljudi okrenuše ledja Bogu svomu. Oj žalosti, oj sramote! Mjesto Nabukodonosora stavi drugo ime, a pod zlatnim likom razumi u obće sve, što se izrično i nesumnjivo protivi zakonu Božjemu ili crkvenomu, pa onda promatraj, kako patuljci u svakom mjestu i u svako doba hrpimice padaju ničice radi obzira ljudskoga i klanjaju se *zlatnomu kipu*. Nije naša nakana, da se pobliže sada bavimo pojedinimi raznimi dogodjaji, kako ih pripovieda ili svjetska ili crkvena povjest. *Letimice* samo obazriet ćemo se po svietu. Zavirit ćemo u razna mjesta, gdje ljudi borave i djeluju i vidjet ćemo, kako se obzir ljudski bilo milom bilo silom posvud hoće da uvuče. Svagdje se znade ugniezdit. Ne ima osobe, ne ima družtva, od kojega bi zazirao. A što ga ljepše paze, što mu je čovjek veći prijatelj, tim mu on pod krinkom kako hoćeš načičkanom tim goropadnije zube pokazuje, tim strašnije mu rane duši zadaje.

11. Tko će poricat, da je dobrobit ljudskoga družtva uzko spojena sa kućnim uzgojem. Divne

Digitized by Google

li zadaće, uzgajat djecu od pvoga početka u duhu Božanskog Spasitelja tako, da se za rana uciepi u mladjahna srca vrhunaravna ona ljubav, koja žeže i pali sve što je *zlo,* a potiče i sokoli na sve što je u istinu *dobro* i *plemenito.* Nu hoće se tu mnogo uputa, savjeta, opomena, a gdjegdje i kaznâ, pa kad su roditelji složni u tom poslu, kada se osobito vrhunaravnimi sredstvi služe, tada biljka liepo uspieva. Sretne djece, sretnih roditelja! Ali ako malo sa strane promotrimo, kako se gledom na pomenuti uzgoj u mnogih kršćanskih katoličkih kućah postupa, što ćemo vidjeti? Zar se ne radi mal ne izključivo obzirom na sviet, i gledom na položaj, što bi ga diete danas sutra tobož u svietu zauzeti moglo? Roditelj jedan vuče na jednu, drugi na drugu stranu. Djetetu se gleda odviše kroz prste i ondje, gdje bi moralo i šibi biti mjesta. Zašto se djeci na volju sve pušta? Zašto se ozbiljno ne postupa ni onda, kad je učinjeno štogod iz zlobe i prkosa? I opet se ušuljao nesretni obzir, što ga se ima ili prama drugu ili prama djetetu svomu. Tako se u klici često izkvari mladjahni stvor. Za mlada posije se u ono nevino srce mjesto zdrave pšenice otrovni kukolj. S vremenom sve dozrieva i svoj plod nosi. Sam Bog znade, koje su sve zle posljedice malo po malo nastale uslied nevaljanog prvobitnog uzgoja. Oj, kud sreće, da odlučuje obzir! Ali obzir na svetu vjeru, na Boga, na sv. crkvu i na ostala vrhunavna neprocjenjiva dobra!

12. Škola je dandanas vrlo razvijena. Ne namjeravamo sada pobliže razpravljat, koji su uslovi valjane škole. Mimogred samo kažemo, da u toliko vriede, u koliko su razsadnice zdrave nauke, uzvišenih načela. Gdje se mladež tako podučava i uzgaja, da crkva i domovina dobiju čestite muževe, ljude neovisna duha i plemenita srca, tu je škola na svom mjestu. Nego evo, što hoćemo da kažemo. Neman o kojoj govorimo, obzir naime ljudski, i u školah tim više svoj otrov razlieva, čim su lošije, nevaljanije. Zadji u jedan takov zavod, gdje vlada duh Isusov, gdje su ukorenjena sveta načela crkve katoličke, gdje divno uspieva poniznost, čednost, bogoljubstvo, počitanje i posluh i svaka kriepost. Sravni ga sa školom, koja je takodjer dom prosvjete, ali lažljive, otrovne i pogubne u većoj ili manjoj mjeri, gdje je navlastito uzgoj dosta kržljav, gdje vlada u pretežnijoj mjeri duh svieta i njegovih načela pa ćeš uvidit, koja ogromna razlika med jednim i drugim zavodom. Na polju prvoga ne nalazi neman tako rekuć pliena. Pokunjena valja da se proti volji povuče na svoj ležaj. Na potonjih pako zavodih ne prodje dan, da joj se štogod ne žrtvuje. Tu se ona dobrano bavi, tu hvata mladiće u svoje mreže, da im natrusi um, da im izkvari plemenita srca, pa nisu riedki, koji uslied njena otrova vremenom duševno skroz poginuše. Mnogi mladić, jer se *obazirao* na jednoga ili drugoga ili više nevaljanih drugova, tako se po malo promienio na gore, da ga jedva razpoznaješ. Nesretni obzir utisnuo mu u usta da slaže roditeljem jedan, dva i tri puta i eto ti otvoreno vrelo nebrojenih pogriešaka. Usljed obzira posta mrzak Bogu, okaljao je divnu haljinu nedužnosti, kojom je došao u zavod. Mrzak je ljudem, jer gramzi za lahkoumnim životom, a ne mari za najsvetije svoje dužnosti. Dà, poznavao si mnoge izvrstne mladiće, a sad se čudom čudiš, kad vidiš kako će ovaj strastveno prionut uz karte, onaj skitati noćju, drugi upuštat se i slušat neslane razgovore, treći pridružit se tobožnjim slobodnjakom, koji prkose učiteljem i poglavarom svojim. Nu promatraj potanko čuvstva njihova, pa ćeš se uvjeriti, kako ovi i stotine drugih na tanak led dospješe, poskliznuše, jer nisu gledali upravno u Boga razpetoga, u sv. crkvu milu majku, nego se *obazirahu* žalibože na žalostne drugove i druge ljude. Ne shvaćaju biednici, da ne mogu biti mladići neovisna duha i plemenita srca, ne otresu li se obzira ljudskoga.

13. Ali gdje na svietu da ne vlada ta kuga? Ima li mjesto, koje ostavi netaknuto? Zadji u gostione, kavane. Kud sreće da su biele vrane oni, koji se ne pokloniše obziru ljudskomu! Al dà, što je nego nesretni obzir, da oni tamo šute, dok im drzki drugovi šibaju otrovnimi jezici svetu crkvu, njezine službenike, sveti joj nauk ili obrede, kako to već umiju ljudi, u kojih je glava šuplja a srce suho i prazno. Eno onaj hvata za nedopuštenim jelom u zapovjedne postne dane, onaj i nadalje lieva u se opojna pića, premda mu je smetena glava, a razlog tomu? Često puta nije drugi nego da se ne zamjere drugarom svojim. Na jednom stolu ima raznih novina, jedna gora od druge. Nu medju kukoljem nalazi se hvala Bogu i zdravo zrno pšenice. Jedna je dobra i čestita novina, pa gle! Onaj gospodin rado bi segnuo za njom, al dà, ne će mu se! Čeka, a što čeka? Dok *njeki* otidju, jer vide li ga, mogli bi mu se nasmijati, poraglјivo ga pogledati ili ga čak *klerikalcem, natražnjakom* prozvati. Zar je to muž? A da tek zatražimo od tih nazovi-junaka, neka se predplate na takvu

Digitized by Google

katoličku novinu, neka ju javno zatraže na stanovitih mjestih, gdje manjka, što nije opravdano, ili neka u sgodno doba dignu muževno svoj glas te ju brane pa ju i preporuče! To bi bilo kao da hoćemo sa trnja ukusnih grozdova da uberemo. Zar ne, žalostni pojavi! Donosi ih pako na površinu ljuta neman, obzir ljudski.

14. A vi sveta mjesta, vi crkve, Bogu živomu posvećene, hoćete li nam jednaki prizor pokazati? Žalibože. U stanovito doba vidjamo više manje prazne bogomolje. Često puta opažamo njeke osobe, kako traže navlaš skromna i skrovita mjesta. Druge ćeš možda naći kod službe Božje, ali ih kod propoviedi ne ima. Jedni će unići u hram Gospodnji, ali samo na stanovite dane. Drugi opet zaći će u kuću Božju i po više puta, ali od *priestolja milosrdja,* izpovjedaonice, daleko se drže, dosljedno i od žrtvenika, gdje se kriepostne duše angjeoskom hranom kriepe. Poučno je takodjer, kako se mnogi katolici, ti učenici i vojnici Kristovi vladaju, dok se obavljaju razni čini svete službe Božje. Krasan i spasonosan je običaj, da vjernici učine vodom blagoslovljenom znamenje sv. križa kad unidju i izlaze iz crkve. Ali eto, mnogi navlaš to propuštaju. Drugi pristojno se ponašaju. Ne možemo prigovarat glede toga. Ali dostojanstveno to i mirno držanje odviše je, rekli bismo, ukočeno, mekanično. Dok pobožna čeljad pada ničice i u prsi udara, prigodom posvetbe kod sv. mise, da se pokloni živomu trojednomu Bogu i prizna svoju nevriednost, svoje griehe, vapijuć oproštenje i milosrdje — oni stoje ili će možda za koji časak donjekle glave prignut. I tako diljem na stotine ima sličnih pojava. Dakako da nisu sve to velika zla. Istina je, da ima tu kojekakvih razloga. Nu mislimo, te ne ćemo pogriešit, ako uztvrdimo, da je često, dà vrlo često, obzir ljudski plašljive kršćane potegnuo u svoj jaram. On guši u njih nabožna čuvstva, te ih tudji najvećim svetinjam i neprocjenjivim blagodatim svete katoličke crkve.

15. Na svietu ima raznih stališa. Jednomu je dragi Bog povjerio ovu, drugomu onu zadaću. Jedni su u državnoj službi, drugi opet nisu. Ali svaki ima stalne, svete i važne dužnosti. Nu kako se vrše? Ima tu i zlata i pieska, prem nije riedak slučaj, da će svjetovni ljudi jedno s drugim zamienit. — Sjegurno je ipak to, da će ljudi, koji su proniknuti duhom Kristovih načela, kojim je zviezda predhodnica Isus Krist i to razpeti; muževi neovisna duha i plemenita srca da će nastojati te točno i savjestno dužnostim svojim udovolje. Nastojati će o tomu u svako doba i na svakom mjestu, kad su sami ili u družtvu, kad su lahke ili težke okolnosti. Nastojati će, jer nisu vezani na zemaljštinu, jer su mu vodići savjest i oko Božje, a ti se ne mienjaju, nego su posvud i uviek jedni te isti. A sad promatraj djelovanje drugih, koji ne mare za vrhunaravne razloge, kojim je volja Božja deveta! Koliko puta stoje skrštenih ruku? Lahkoumno laćaju se i izvadjaju svoj posao, dok su daleko od oka svojih poglavara. A čim zamjete da poglavar dolazi, da je nadziratelj tu, eto u uredih žurbe, trkanja, prekapanja! Sve je kano u drugu kolotečinu došlo. Pravi pako nutrnji razlog jest, jer ta čeljad *na oko* služi. Ako i ne izključivo a to često udešen je posao i ponašanje gledom na *ljude,* i tu dakle gospoduje *obzir ljudski.*

16. U družtvu ima i dobrih i nevaljanih, što je posve naravno. Liepo je i pravo, da odličnije medju dobrimi poglavari pohvale i odlikuju, a od potonjih da se mnogi ukore i kazne. Nu tko je drugi nego nesretni obzir ljudski često tako izpremiešao sve, te se obratno sbilo. Plemeniti muževi su zapostavljeni, čak ukoreni, a hrdjakoviće se pokadilo i odlikovalo. Žalostno je to, ali stoput je veća tuga, kad opažaš, da ta neman baš kao iz temelja hoće sve da preokrene, što bješe gori da je doli, a što je doli, da dodje na gornje mjesto. I tako važna, preuplivna mjesta zapremiše nitkovići, patuljci a posljedice tomu? Bačen je kamen smutnje u onu obćinu, u ono zastupstvo, medju gradjane ili župljane. Javni poslovi uslied toga hramaju, nećudorednosti se vrata širom otvaraju, vatra nesloge i nepravde podpiruje se, a sva ta i stotinu drugih zala potiče većim dielom od zloguka — *obzira ljudskoga.* I tako je obzir na ljude, i proti glasu savjesti kadkada osudu izrekao, koja često bijaše vrelo mnogih vrlo pogubnih zala. Nitko drugi nego ta neman urinula je na stotine najamnika i u svetište Gospodinovo, koji su uzrok nebrojenomu zlu u stadu Gospodinovu. Koliko puta je obzir ljudski zatvorio usta ljudem, po zvanju zatočnikom istine i pravde, koji bi bili morali ustati bud u državnih viećih, bud u saborskih dvoranah, bud u crkvenih sastancih na obranu neprocjenjivih svetinja cielih naroda!

17. Mnogi i mnogi katolici baš su si sviestni, da je sv. crkva katolička družtvo najsavršenije, najdivnije, što ga ima na svietu. Nju utemelji sam živi Bog. Isus Krist je njezina nevidiva glava, on

Digitized by Google

ju podučava, vječna istina, on ju podpomaže, Svemogući, on sam Bog s njom je vazda do konca svieta. — Kad su si dakle svjestni toga, tada bi dosljedno baš to, imalo biti njihov najveći ponos i dika što su članovi svete crkve, što mogu kao *takvi* živit i dje ovat med ljudmi. Divnim zanosom morali bi stupat u bojne redove, a u svrhu, da brane njezina prava i svetinje, kad ustaju proti njoj dušmanske čete paklenskih sila. Ta kako da malakšu, kako da oklievaju polomit koplje s neprijateljem, kad su u duši uvjereni, da je Bog s njimi, kako je sjegurno da on bitiše, tako da im je zajamčena konačna pobjeda? Istina je, Bog ne zapušta svoje zaručnice, pa na mejdanu vidiš vazda krasnu četu hrabrih vitezova, koji se ne stide Krista, crkve i njezinih spasonosnih nauka. Ali i o tom ne sumnjaj, da bi ta slika mogla mnogo ljepša biti, da bi redovi naših borioca mogli biti brojniji i snažniji a pobjede i znatnije i brže nad zakletimi dušmani, kad i tu neman obzira ljudskoga upletena ne bi bila. Dà, rad kojekakvih *obzira ljudskih* mnogi katolici, kao da se stide imena svoga. Zakutke traže u mjesto da slobodno razviju barjak Isusa Krista. Smišljaju načine, kako da ugode ljudem, u mjesto da bez okolišanja, izpričavanja i prenavljanja pokažu činom vjernost, odanost i ljubav svetoj crkvi. Odličnim i sviestnim domorodcem dolikuje, da i oružjem u ruci brane djedovinu, na koju je dušman navalio, da i žrtava doprinesu, pa bile one još veće, dočim bi kukavština bila i sramota napustiti svetu stvar, sbog izpraznih i smiešnih razloga. Tako valja da su i katolici za svoju crkvu zauzeti i to tim više, u koliko je ona izvrstnije družtvo od gradjanskoga, u koliko ona zastupa i promiče probitke *osobito* duhovne, vrhunaravne, nebeske i vječne.

18. Što valja o cieloj duhovnoj zgradi sv. crkvi, to vriedi i o pojedinih njezinih dielovih, navlastito o vidivom temelju te božanske zgrade, svetoj apostolskoj stolici, na koju pakao od vajkada najžešće navaljuje. I baš u najnovije doba dospjela je u najkritičniji položaj, po pripuštenju providnosti Božje. Borba od početka jaka sve dalje se širi, sve žešća je i naprasitija. — S Papom je Bog, neprijatelj će dakle bit pobiedjen i zasramljen. Može li katolik o tom posumnjati? Ali ne valja zaboravit, da Bog hoće i zove nas, svoju djecu, da budemo suborioci njegovi. On hoće, neka u ovo doba kušnje dokažemo, da nismo kukolj već pšenica, ne hrdja nego prokušano zlato. Oj krasne li i zamjerne zadaće; vojevat s Bogom proti paklu i njegovim pristašam, a za sveta neoboriva prava svete stolice, za prava istinitoga namjestnika Isusa Krista, Boga-čovjeka. Oj kad bi svi katolici razumjeli taj glas! Kad bi svi na bojište zašli, i tu svoju dužnost vršili, kako to Bog hoće! Ne bi on a neprijatelju bilo davno već traga; mogao bi on po svih kutevih tražiti ostanke razderanih svojih barjaka. Ali se on žalibože još bori. Još zavadja, smućuje, jedi, žalosti i progoni svetoga pomazanika Božjega. U njegovoj svetoj osobi zlostavlja on svu crkvu. A razlog, da se zlo tako oduljilo i zaoštrilo? Najžalostnije i najsramotnije jest, što stotine i hiljade katolika robuju nesretnoj nemani, o kojoj govorimo. Sbog kojekakvih obzira ljudskih ne vrše najsvetije svoje dužnosti. Da ne ima tih obzira, hiljade i hiljade njih inače bi govorili, pisali, zauzimali se za sv. Otca Papu u privatnih i javnih sastancih. Da nije bilo i da još sada ne ima obzira kojekakvih tko bi znao kazat, kako bi se davno već bila uzbudila i razmahala katolička sviest u tolikih, u kojih još driema! A onda da vidite, kako bi neprijatelji s desna i s lieva poput snoplja padali, jer takvu četu oduševljenih sviestnih i neustrašivih borioca tko da razprši, tko da uništi?

Nije davno, što je sa Vatikana novi poziv na sve sinove sv. katoličke crkve odaslan. Bistro i jasno progovorio je otac svih vjernika, neprevarljivi učitelj svih kršćana, koje dužnosti poglavito u naše doba vežu sve katolike, kakvim oduševljenjem valja da se zauzmu navlastito za svetu stolicu i kakvom postojanošću valja da svetu stvar brane. Posluhnimo dakle glas sv. Otca, glas samoga Boga. Bacimo pod noge obzir ljudski. Svaki nas neka se pokaže koliko može, sborom i tvorom, kao vjerni sin sv. svoje majke, vjerni sin svetoga ali i progonjenoga svoga Otca duhovnoga, nasljednika sv. Petra Apostola, a namjestnika Isusa Krista. Učinismo tada svoju dužnost, osvjetlasmo si lice pred Bogom, koji se jednom neće stiditi nas, kao što se i mi stidili nismo njegovoga namjestnika. I braći svojoj dadosmo tada liep primjer, jer se nismo obazirali na ljude, na izprazni sviet, nego na Boga i crkvu njegovu, na sv. vjeru i budući naš život.

Kad bismo prosliedili tako govoriti o ljudskom obziru, mogli bismo napisati ciele knjige. Dovoljno se ipak mogosmo uvjeriti, da ne ima, rekli bismo kutića, gdje se ma kako ugniezdio nije. Njegovo carstvo obuhvaća sav sviet. Nikoga on ne štedi, a traži žrtava u svako doba, na svakom mjestu:

Digitized by Google

u palačah i kolibah, na trgu i u hramovih Bogu posvećenih. Valja zato da budemo oprezni. Ne vjerujemo mu, prikazao se on ma u kakvoj slici. Čim svetije i znamenitije su naše dužnosti, tim budnija ima da bude naša sviest. Pomoćju Boga velikoga odbijmo odmah odlučno svaki nasrtaj njegov.

Kako valja djecu uzgajati?

O uzgoju djece se nikada dosta ni govoriti ni pisati ne može. Preznameniti su uspjesi uzgajanja po obitelj, po crkvu i po državu. Prevažne su u tom pogledu škole, osobito osnovne škole, kojima je prva zadaća uzgoj djece i gdje bi se svi predmeti morali tako tumačiti, da se uzgaja. Nu, budući je pogledom na uzgajanje volja i s njom tiesno sdruženi čuvstveni život pretežniji od razuma, i budući uzgoj volje nije moguć bez duha vjerskoga, koji bi prema tomu morao pronicati učitelje i knjige; to se razabire, da li se može uzgojna zadaća polučiti u školama, gdje su učitelji i djeca raznih vjeroispovjesti? i to možda vjeroispovjesti ne samo kršćanskih, nego i nekršćanskih? Kako manjak nadoknaditi? Može mu se doskočiti barem donekle raznim sredstvima, od kojih neću napomenuti van kućni uzgoj. Pače kućni uzgoj je najprvi i najznamenitiji; škola nije van pomoćnica kuće; gdje naime kuća zbog raznih poteškoća ne može dospjeti, tamo škola pruža ruku pomoćnicu. Nu, kako valja kod kuće uzgajati, i došljedno kako bi morala i škola uzgoj nastavljati, da barem donekle uzvišenu zadaću svoju ispuni, eto nekoliko uputa[1]).

I. Uzgajaj za Boga.

Kadgod je dragi Bog svetu Elizabetu, ženu Ludovika grofa Turinškoga, usrećio jednim čedom, nije ona prema običaju spremala svečanosti i objeda, nego je iduči iza poroda prvi put u crkvu uzela i dijete sa sobom, položila ga uz voštenicu i mlado janje na oltar, klekla i molila: „O Gospodine Isuse, Tebi i miloj majci Tvojoj prikazujem ovo dijete svoje. Eto kao što si mi dijete dao, tako ga vraćam Tebi svevišnjemu Gospodaru i preblagome Ocu našemu. Samo Te za jednu milost prosim, da izvoliš ovo suzama mojim nakvašeno dijete primiti u broj sluga i prijatelja tvojih i udijeliti mu sveti tvoj blagoslov.“

Svaki je čovjek već po naravi dijete Božije, jer je Njegov stvor. „Ti si mi ga dao“ je molila sveta Elizabeta, te priznala Boga pravim ocem, od koga imade dijete sav život: tijelo uz sudjelovanje roditelja, a dušu neposredno od Boga; a budući tijelo bez duše nikakvog života nema, nego sav život od duše prima, to je jasno, da je nama sav život neposredno od Boga, da je dakle Bog pravi naš otac. Divno je ovu istinu izrazila junačka majka braće makabejske govoreći: „Ne znadem, kako ste se u utrobi mojoj razvili; jer duše i života vam nijesam ja dala, niti sam ja dijelove tjelesne sastavljala, nego Stvoritelj svijeta, koji je začetak čovjeka uredio.“

Još većim pravom moramo o krštenom djetetu kazati, da je dijete Božije. Na svetom krstu se naime u dušu ulije nov, vrhunaravni život milosti Božije uz ostale krijeposti, duša u bitnosti njezinoj i u moćima njezinim na nov stepen života se podigne, kao što gvožgje nekako nov život, život vatre, dobije, ako bačeno u vatru postane usjano i kao vatreno. Milošću Božijom duša postane u nekom smislu dionicom istoga života Božijega, jer se iz nova rodi iz Duha svetoga, te može sasma istinito sv. Ivan (I. 3, 1.) kazati: „Gle, koliku je nama ljubav Otac poklonio, da se dijecom Božijom imenujemo i jesmo!“

Ove su dvie temeljne istine, prva u pogledu na svakog, druga u pogledu na krštenog čovjeka. Može li, smije li, uzgoj ove istine da mimoide? Uzgajati valja dijete i sve njegove razne moći, kao što je pred nama; treba dakle da se uzgojitelj obazire na sve odnošaje, u kojima je dijete. No, u kratko ocrtani odnošaji prama Bogu, to su temeljni odnošaji, moraju se dakle kod uzgoja u prvoj vrsti uvažavati; ako se to ne zbude, uzgoj je manjkav i to pogledom na najvažniju, na najbitniju stranu života našega, života dječinjega.

Čovjek je dakle prema ocrtanim odnošajima obvezan, da od prvog djetinstva svoga nebeskoga Oca štuje i sluša. „Ako sam Otac, gdje je moja čast?“ zahtijeva on po ustima proroka Malakije (1, 6.). No, ako je svakome čovjeku, osobito kršća-

---

[1]) Imam pred sobom brošuricu: Vorträge für christliche Müttervereine. Von Fried. Kösterus. Regensburg. 1893. Prelijepe misli mogu koristiti takogjer svećenicima, kao u opće svim uzgojiteljima.

Digitized by Google

ninu životna zadaća, da „Bogu služi“, to je onda uzgoju prva i najglavnija zadaća, da malešno, slabo i još nerazborito dijete na to upućuje, ljubezno i ozbiljno na to navodi, da se u svim stvarima Bogu podlaže, da hoće vazda i posvuda činiti volju Božiju, da živi za Boga. Lijepo kaže sv. Alfonso Ligorij: „Bog je roditeljima dao djecu za to, da ih uzgajaju u strahu Gospodnjem i upućuju hodati stazom pravoga života.“

Takav je uzgoj namjeravala sv. Elizabeta; s toga je molila: „Tebi o Bože ovo dijete prikazujem; primi ga u broj sluga i prijatelja tvojih.“ Sigurno je djecu svoju poput Tobije opominjala: „Služite Gospodinu u istini i nastojte činiti, što se Njemu mili; sve dane života svoga imajte Boga na umu i čuvajte se, da ikada pristanete na grijeh i propustite zapoviedi Gospodina, Boga našega.“ Sigurno je vazda pazila, da su djeca njezina prema ovim opomenama živjela i rasla, te bila poslušna Bogu, Ocu nebeskomu.

Roditelji i u opće uzgojitelji! Kad započmu djeca prve rieči izgovarati, učite ih molitvu Gospodnju, gdje se djeca upućuju na „Oca, koji je na nebesima“; o neka vami i ove riječi pomnjivo govore: „neka bude volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji!“ Nastojte da djeca u istinu prema tomu živu, da im je volja Božija ravnilo i vodilo kod svakog čina. Neki pustinjak je prije svakog poduzeća i rada običavao nekoliko vremena mirno i u se kao udubljen da pričeka. Upitan, zašto tako radi, eto kako je lijepo odgovorio: „Kao što strijelac prije nego li odapne, malo pričeka, da ne promaši cilja, nego baš u središte pogodi, tako mislim i ja kako je o l potrebe, da prije svakog posla za časak pričekam, te duhovno svoje oko mirno k Bogu, najvišemu i najzadnjemu cilju nas svih pridignem te uzmognem sav rad svoj prema Njemu udesiti, moje vladanje prema Njegovoj volji uravnati.“ Eto izvrsnih misli, kao što ih moramo imati, ako vjerujemo u Boga Stvoritelja; najviše treba da su uzgojitelji ovim mislima nadahnuti, jer će jedino onda moći djecu upućivati, kako im valja „hodati vazda pred Bogom,“ (1. Mojs. 17, 1.), kako imati vazda Boga na pameti. Tako će se dijete uzgajati za Boga.

Takav uzgoj dakle je nuždan, jer se drugčije ne bi slagao sa prvim i najbitnijim odnošajem djeteta prema Bogu, ali je takav uzgoj takogjer uvjet sreće po dijete. „Ako hoćeš da ti bude sin sretan, to ga uči, da bude pobožan i dobar!„ opominje sv. Basilij. Jedino ovim će putom postignuti vječno blaženstvo. „Ako hoćeš unići u život, obdržavaj zapoviedi“ (Mat. 19, 17.) kaže Spatitelj. Šta bi ljubimcima vašim koristilo, da im možete sav svijet dati, ali kad bi uz to izgubili dušu i ne bi postigli život vječni?

Ali ne samo vječna, nego i vremenita sreća ovisi o nabožnom uzgoju. Ne zaboravimo, šta sv. Pavao Timoteju piše: „tjelesno vježbanje je za malo šta korisno; a pobožnost je korisna za sve, imajući obećanje za život sadašnji i budući.“ (I. Tim. 4, 8.). Dakle pobožan život već ovdje na zemlji puno koristi. Zar nije i Spasitelj sam obećao, „da će se onima koji ponajprvo kraljestvo Božije i njegovu pravdu traže, sve ostalo nadodati?“ (Mat. 6, 33.) Vi se dakle ne možete za ono „ostalo“ t. j. za vremenitu sreću djece pobrinuti bolje, nego time, ako ih uputite, da najprije traže pravdu Božiju, to jest ono, što je pred Bogom pravo: a to će reći uzgajati nabožno, uzgajati za Boga. Blagoslov Božiji, o kome napokon ovisi sve, će poduzeća njihova pratiti, ljubezna Providnost Božija će sve tako okrenuti, da bude na korist onima, koji se Njega boje i Njega ljube. Ali i ljudi ne mogu, a da ne bi bili skloni onima, koji su uzgojeni u strahu Gospodnjem. I to najprije će oni, koji su usrijed pokvarenog svijeta još dobri, valjano uzgojene sinove i kćeri puno voliti i pomoći im na svaki način. No i bezbožnici će ih štovati, dati njima prednost pred nevaljancima, budući znadu iz iskustva, da se na ljude bez straha Božijega niko osloniti neće moći. Obično se dječaci i djevojke iz obitelji, gdje vlada strah Božiji, traže, ako treba pouzdanih osoba, poštenih zanatlija, dobrih trgovaca, marljivih radnika, vjernih sluga.

Usuprot ne mogu se nigdje dobro upotrebiti mladići i djevojke uzgojeni u duhu svjetovnom, bez straha Božijega; nigdje nijesu baš dobri, posvuda su na teret, posvuda nevaljalci. „Koji plod žanju roditelji, koji djecu svoju ne uzgajaju u strahu Božijem?“ pita sv. Ivan Zlatoust i odgovara: „Bezobrazni, neumjerni, razkalašeni sinovi, koji su roditeljima na sramotu, koje niko, ni ljudi od svijeta, ne voli, koji kukavan život sprovode.“ „Bolje je umrijeti bez djece, nego ostaviti djecu, u kojima nema straha Gospodnjega, jer na njihov se život ne možeš osloniti, na njihova djela ne pouzdati,“ kaže već sveto pismo. No ako ih ni svijet ne voli, šta će Bog od njih učiniti? On sam nama na to odgovara: „sinove si odgojih i

Digitized by Google

podigoh, oni pako me prezirahu . . . jao zlobnomu narodu, opakim sinovima . . koji me ostaviše, uništiće se!“ (Is. 1, 2.). A sad pitam: je li to pravi uzgoj, koji djecu vodi putem pakla?

Nekoji tomu prigovaraju tvrdeći: naša djeca moraju da u svijetu živu, valja dakle da se tako uzgoje, te uzmognu sa svijetom živjeti, u svijetu raditi i napredovati.“ „Dobro“, odgovara sv. Ivan Zlatoust, „dobro, naobrazbu spoljašnju, gragjansku, društvenu ja ne zabacujem; ali ja tvrdim, da ona sama još nije dostatna.“ Mora dakle još nešto da se nadoda, to jest strah Božiji. U svemu, štogod dijete hoće, radi, govori, uči, mora se na Boga obazirati, prema Njegovoj volji sve udešavati, nikada ne smije da išta protiv zakona Njegovog i protiv objave Njegove učini. „Boj se Boga i drži zapovijedi Njegove, to jest sav čovjek!“ (Propovj. 12, 13.). Ko u poslovima svojim, u djelima i poduzećima svojim, samo ovo pita: što je meni drago? kakvu mi donosi korist? šta će svijet kazati? onaj je samo na pô čovjek, on je dijete ovoga svijeta, ali nije dijete Božije, može da posjeduje kraljestvo zemaljsko, ali ne može da posjeduje kraljestvo nebesko. Potpun čovjek je onaj, koji je naravne svoje moći dobro razvio, te ih dobro upotrebljava, koji je nešto naučio i umije da bude čedan, uljudan, uglagjen, no, uvijek tako, te se Bogu ne zamjeri, nego Mu udovoljava; i slavu Njegovu umnaža. Nabožni uzgoj pako stoji upravo u tome, da se hotimice, namjerice i sustavno dijete na takovo mišljenje navodi; dijete nabožno uzgojeno moći će da se dopadne Bogu, ali i ljudima da omili.

Vogja Albert III. iz Bavarske je običavao kazati: „Moji sinovi neka se naobraze najprvo za Boga, a onda radi Boga za svijet; najprvo neka budu kršćani, onda knezovi.“ Prema tome je postupala sveta Elizabeta, prema tome neka postupaju roditelji, prema tome neka nastoje svi učitelji, sve učiteljice, drukčije jao njima na sudnjem danu!

U tome nabožnom uzgoju je veoma znamenito, da se u srce dječinje usadi velika mržnja na grieh, pa da ne samo riječi, nego iste opomene i kazne na to smeraju. S toga kažem, sav uzgoj neka bude za djecu neprestana opomena, neka ne griješe. Prema tomu kažem:

2. Pobugjuj u srcu djece veliku mržnju na grijeh.

Sestra Monika je početkom šestnaestog vijeka stupila u red naše Gospe u Luksemburgu; prije bijaše udata, a Bog ju je djecom blagoslovio. Njezin sin pripovijeda o njoj, kako je često puta djeci kazala: „volim da te gledam mrtva pred mojim nogama, nego li da te vidim smrtno griješiti.“ U opće, kad su opomene nužne bile, običavala je podići ruku, zaprijetiti prstom i ozbiljno kazati: „djeco, sve, samo grijeha ne!“

Sličan ganutljiv prizor se čita o Kineškoj ženi, koja je prihvatila vjeru Isusovu. Svoju malu kćerku je dovela pred propeće i puna žive vjere i izrazom nježne materinske ljubavi reče joj: „Kako usrdno te ljubim, dijete moje, to znade Bog; ali bi ipak Boga prosila, neka te pozovne sa ovoga svijeta, kad bi znala, da ćeš ikada krasnu nevinost izgubiti.“ „Da“, opetuje pobožna žena tri puta i to očima pouzdano u Isusa uprtim, „da, kad bi se to dogodilo, o Bože moj, daj, uzmi moje dijete, Tvoje je vlastničtvo; nikako se ne ću tužiti radi toga, nego dobrotu ću Tvoju slaviti na uvijek.“

Zašto su mudre ove matere na grijeh toli mrzile i djeci svojoj takav strah od grijeha u srcu pobugjivale? Zar da je grijeh grozniji nego li oskudica, bolest, smrt? Kakovi su to nazori? Da li su istiniti? — Sigurno i to iz više razloga.

Prvo s toga, što je grijeh često puta izvor vremenitoj nevolji i nesreći. Što Salomon o narodima tvrdi, da ih pravednost podiže, a grijeh da ih bijednimi i nevoljnimi čini, to se može o svakome pojedincu ustvrditi. Istinu kaže prorok Jeremija govoreći: „zlo i gorko jest, što si ostavio Gospodina Boga svoga“ (2, 19.); onda sjeća Israelce na vlastito iskustvo, kako ih zloba sama pedepsa i nevjera njima se osvećuje. Zar ne potvrgjuje toga i naše vlastito iskustvo? Zar ne sudimo svaki dan i to prečesto punim pravom: „on se je sam unesrećio; surov je i svadljiv, s toga ima neprijatelja; neumjeren je i rasipan, s toga trpi oskudicu; razuzdan je i svakoj pohoti odan, s toga mu se zdravlje narušilo; nepošten je i nemaran, s toga je službu izgubio.“ Pogledajmo na svoj život! Tuge, nevolje, jadi, žalosti, suze, zdvajanja: oklen? Zar ne prečesto iz griešnih djela naših ili naših ukućana? Zar ne ćete prema tomu toliko pametni biti, da usagjujete djeci svojoj strah i mržnju na ono, što obično ne ragja van nevoljom i nesrećom? Kad god djeca griješe, ako su neposlušna, lijena, neumjerena, lažna, nepravedna, svadljiva, pa ih je s toga kakovo zlo dopalo, onda kažite: vidiš, dijete moje, tako biva, ako ne slušaš, ako lažeš,

Digitized by Google

ako u bližnjega diraš, ako kradeš, ako si oblizavo; vidiš, kako prečesto gorka kazna odmah iza svakog grijeha dogje."

Ovakove su opomene dobre, ali nijesu još dovoljne, da se prepriječi grijeh i nesreća. Nabožni se uzgoj podiže više, do sredstava izdašnijih, do sredstava vjerskih. Dijete valja da se grijeha boji i mrzi osobito s toga, jer ga je zabranio Bog, jer vrijegja Boga, jer je mrzak Bogu, jer ga kazni Bog ovdje i u vječnosti. Grijeh je najveće i najgroznije zlo upravo s toga, jer prekršuje zakon Božiji, jer je neposlušnost prema Bogu, najvišemu Gospodaru, jer se grijehom prezire Otac nebeski, izazivlje vječni svemogući sudac. Ovakav nabožan strah od grijeha valja u djeci pobugjivati, sve srce njihovo njim napunjavati, da uzdršću u dnu duše, kad na grijeh samo pomisle. Ovakova mržnja na grijeh jest vjerska, vrhunaravna, zaslužna pred Bogom, pače jedino ova mržnja može opake sklonosti i divlje strasti srca ljudskoga uspješno da obuzdava i čistoću srca da sačuva. — Ljudsko je srce od porogjenja sklono na zlo; o kako lukavo umije opake nakane svoje da izvede; i ako nema drugih zaprijeka van ljudske zabrane i zakone, ljudsku srdžbu i kaznu, to zna korake svoje tako udesiti, da usprkos tomu žugjeni cilj postigne; kako umije opake korake pritajivati, poljepšavati, ispričavati! Eto griješi se bludom, prijevarom, pijanstvom, ogovaranjem potajno — ako dogje na vidjelo, to se po drugi put stvar pametnije, lukavije udesi: srce ostane opako. No, ako se grijeh činom ne može izvesti radi spoljašnih zaprijeka, to se duša opogani griješnim mislima, željama, odlukama! Može čovjek u srcu da bude veoma opak, ali da ipak uživa dobar glas. To je ona varava pravednost pred zakonom, ono himbeno poštenje, koje se često puta nalazi, pače krivim uzgojem upravo njeguje, budući se djeca kod kuće i u školi podučavaju bojati se od ljudi i zakona a ne poput Tobije (1, 10.) „bojati se najprije Boga i radi Boga čuvati se grijeha." Od srca nevin, u istinu dobar i savjestan ne će biti van čovjek uzgajan od mladih nogu nabožno, koji je naučio, da se čuva od grijeha radi Boga; ovakav čovjek se boji raditi proti volji Božijoj bud javno bud tajno, u prisutnosti Njegovoj išta učiniti, što je Njemu mrsko, pače njegovati samo misao, kojom bi Sveznajućega uvrijedio. To je pravednost, „koja nastoji ugagjati ne ljudima nego Bogu, koji kuša srca" (1. Solunj. 2, 4.).

No, kako se može ovakav strah od grijeha u srcu dječinjem njegovati. Eto nekoliko uputa i zanimivih primjera.

Dobre su opomene, kao što je sveti Ludovik umirući djecu svoju opominjao. Sinu Filipu je kazao: „Prvo, što ti preporučam jest, da Boga upravo iz srca ljubiš i da voliš sve nevolje trpiti, nego li Njega smrtnim grijehom uvrijediti. Na-Nj misli na svakome mjestu, u svako doba i znaj, da te On vazda motri." Kćeri Isabeli je govorio: „Nastoj, da omiliš Isusu; i kad bi sigurno znala, da se za dobro ne ćeš nikada nagraditi, a za zlo nikada kazniti, to ipak nemoj učiniti išta, čim bi Isusa rastužila, nego revno nastoj činiti sve, čim Ga možeš razveseliti." Nije nužno, niti se savjetuje, da su opomene dugotrajne u mnogim riječima, ne treba ružiti i grditi, nego kratka, ozbiljna, jezgrovita neka bude opomena. „Ovo je dragi Bog zabranio!" — „Ti vrijegjaš Boga!" — „Bi li maleni Isus takva šta učinio?" — „Misli na Boga, vidi te, čuje te!" — „Zar ne znaš, da Bog grijeh kazni?" — „Zar ne ćeš u nebo doći?" Ali kod opomena ne mojte pretjeravati, ili čak neistinu kazati. Kad grmi, ne mojte kazati: „Čuješ, kako Bog kara!", ili kod neznatnih prekršaja ne mojte plašiti: „doći ćeš u pakao!" — Suprotno je veoma koristno, ako mora dijete, što je ogriješilo, kazati onu zapovijed Božiju ili crkvenu, protiv koje je sagriješilo; dobro je, ako mora donijeti katekizam i potraži, šta o učinjenom grijehu kaže; veoma je dobro, ako se dijete kod večernje molitve na grijeh sjeti i uputi, da prosi Oca nebeskoga za oprošćenje i pobudi pokajanje. Nekomu veoma razuzdanom mladiću, koji je čak molitvu Gospodnju zaboravio, je svećenik na smrtnoj postelji polako molio „Oče naš". Kad dodje do riječi: „otpusti nama duge naše!" reče bolesnik: „Da, sada se ja sjećam; tako mi je majka zapovijedila moliti svaki put, kad sam što god sagriješio."

Veoma je zanimiv postupak kršćanskog oca, o kojem njegova kćerka u nekom listu ovako pripovijeda: „Već kao dijete sam bila veoma živahnog temperamenta, s toga sam se na svakojake nevaljale čine navesti dala, te sam često pokarana i kažnjena bila. Jedno mi je pokaranje duboko u pameti ostalo, premda su od onda mnoge godine prošle; često se na nj sjećam i držim, da ga smijem kao uzor svakome preporučiti. Šta sam zgriešila, ne znadem više, ali se posljedica sjećam. Otac naime, koji je pogriešku moju opazio, uzme me šuteći i

Digitized by Google

ozbiljno za ruku i odvede me u svoju sobu. Poslie nekoliko časaka prekine tajinstvenu i mučnu šutnju i milo mi zapovijedi, neka pred propelo kleknem. On se smjesti iza mene, prekrsti se i moli mi djetinjim načinom riječi, kojima sam pogriešku ispovijedila, za nju se pokajala i usrdno za oprošćenje molila. Drščući sam s njim molila, dok mi se srce tako ganulo, te udarim u plač, i radi dubokog uzdisanja ni rieči više progovoriti ne mogoh. Onda se pridignem u srcu osvjedočena, da mi je Bog oprostio, pa i otac me je uvjeravao, da je s djetetom svojim opet izmiren." „Učinite i vi tako", nastavlja gospoja, „vodite djecu svoju, ako su veću pogriešku učinila, ka križu i neka tamo Spasitelja za oprošćenje prose. Sveti strah, griehom uvrediti Isusa, usadiće im se u srce i pratiće ih kroz sav njihov život. To će ih učiniti sretnimi, „jer gdje nema grieha, tamo ni nesreća ne može da nahudi, budući Bog sve u dobro okrene onima, koji ga ljube."

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava V.

I. Gloria in excelsis.

Nakon zadnjeg *Kyrie eleison* misnik stojeći na sredini žrtvenika, razkriliv, podignuv i sklopiv ruke, veli: *Gloria in excelsis Deo.*

Ova himna zove se angjeoska pjesma ili hvalospjev, jer počima sa riečima, što su angjeli pjevali pred pastirima, kad se je Isus porodio. U ostalom nije samo angjeoska, već i ljudî, koji se vesele Kristovu narodjenju i hvalu mu uzdaju. I ovdje treba paziti, kako je ovaj hvalospjev u savezu sa onim, što smo do sad rekli. Riečima *Kyrie eleison* prosimo od Boga milosrdje, da nas od grieha oslobodi; — a da to lašnje i uspješnije od njega izprosimo, spominjemo njegovo sveto milosrdje, što nam je Kristovim narodjenjem učinio; darovavši nam svog jedinorodjenog Sina i obasuvši nas po njem neizbrojenim dobročinstvima. Zato ovim angjeoskim hvalospjevom uzdajemo Bogu hvalu, čast i slavu; ujedno višekrat vapijemo: smiluj se, smiluj se! — Pri svem tomu baš dobro postupamo, da ganemo i zaslužimo božje milosrdje; i to, najprvo izpovjedanjem naših grieha: *Confiteor;* pak vapajima: *Kyrie eleison;* zatim pohvalom njegova milosrdja: *Gloria in excelsis Deo;* i susljedice posebnim prošnjama, što ih u molitvama izrazujemo.

Ovaj je hvalospjev dosta jasan, a da bi trebovao kakva obširna tumačenja.

Zove se i velika doksologija, jer se njom Bog osobito slavi. — Kakogod su angjeli slavili Boga, što je poslao svoga Sina, razveselio zemlju i pomirio ju s nebom; tako treba, da misnik veselo kliče: Slava Bogu na visini, jer odanle nam dolazi svaki mir i pomilovanje.

2. Dominus vobiscum.

Ovim riečima misnik pozdravlja puk, e bi ga potako, da se pomnjivo i pobožno s njime moli. „Gospod s vami" veli. t. j. Gospod po svojoj milosti bio s vama, da se pobožno i pomnjivo samnom molite, jer ćemo evo sad u molitvi prositi posebno milosrdje i milost.

„I s duhom tvojim", t. j. nek tako bude i s tvojim duhom, da zaslužiš uslišenje. Misnik, poljubiv oltar, pozdravlja puk; jer je Krist Gospod prvo u tajnosti srca svoga poljubio zaručnicu svoju Crkvu a poslie ju u javnosti pozdravio, donievši spasenje očito svakomu.

Dok misnik cjeliva oltar, nek u srcu svom zaželi sve vjernike i cielu Crkvu, koju oltar znamenuje, ljubavlju zagrliti, te svim i pojedinim vjernicima podati spas duše; — i ovakovom željom proniknut nek rekne: *Dominus vobiscum,* razkriliv i sklopiv ruke, kano da će ih sve po primjeru Kristovu primiti u krilo ljubavi svoje.

3. Oratio.

Pred molitvom kaže se *Oremus,* t. j., molimo se svi skupa sa Isusom Kristom, koji se za nas moli. Ovim riečima misnik svraća bolje pozornost vjernika na pobožnu molitvu. Ova se molitva zove Collecta ili skupna, jer misnik kakono posrednik med Bogom i ljudima skuplja želje i potrebe svih vjernika, da ih Bogu prikaže. Zaključuje se sa: *Per Dominum nostrum Jesum . . .* ili sličnim, jer u ovoj žrtvi prosimo sa Kristom i po Kristu. Zatim podvornik u ime vjernika odgovara: *Amen,* t. j. tako budi, to je naša prošnja i naša želja; da Bog uslišiši.

Svećenik sam izgovara molitve i tim nas upozoruje na molitve samoga Isusa, čiji sav život

Digitized by Google

bijaše sveudiljna molitva za nas, ko što Apoštol veli: *U dane tiela svojega prinosio je moljenja i molitve.* (Hebr. V. 7.). I onaj koji je naredio da se bezprestance molimo, tako je i sam za cielo činio.

4 Epistola.

Epistola, Evangjelje i Vjerovanje odnose se na pouku vjernika; da se ovi naime po nauci Proroka i Apoštola u Epistoli, a po riečima Isusovim u Evangjelju i po člancima vjere u Vjerovanju, poduče i nauče, kojim se je kriepostima dotični Svetac odlikovao, da ga po tom sami nasljeduju i poput njega zadobiju slavu vječnu. Epistola često se uzima iz Staroga Zavjeta, a Evangjelje iz Novoga, da po svjedočanstvu obiju katolička istina bolje zasja.

Epistola se čita prije Evangjelja, a to znači, da prije no što je Isus naviestio evangjelje, da su naime Proroci naviestili njegov dolazak; a najpotlenji sam Ivan išo je pred licem Gospodnjim, da pripravi puteve njegove.

Čita se prije evangjelja, jer ako je iz Staroga Zavjeta, poimence iz Proroka, prije je Bog obećao u starom Zakonu i Proroci prorekli, što je on u novom izpunio i na Isusa se protezalo; ako li je iz novoga Zavjeta poimence iz Poslanica sv. Apoštola, to ovi svjedoče, da je obećani Mesija zbilja došao i hoće da njemu i njegovom Evangjelju put prokrče u naša srca. — Na koncu Epistole rekne podvornik: *Deo gratias.* Zato naime što nam je po Prorocima i Apoštolima objavio svoju volju, da priznamo njega i Isusa, koga je poslao, pak treba, da mu na tom svesrdno hvalimo.

5. Graduale.

Ove molitve zovu se *Graduale,* (od *gradus* = stupanj) što su se pjevale medju Epistolom i Evangjeljem za Djakonove priprave na najdoljnjem stupnju žrtvenika, ili na stupnjevima povišega štionika, odkuda se čitalo Evangjelje; ili kad je Djakon po skalinama uzlazio na štionik.

Graduale sastoji se od izabranih odlomaka psalama, u kojima se slavi veličanstvo božje, milina Spasitelja i moć rieči božje.

Dodaje se Alleluja, a to je rieč židovska uzeta iz psalma i znači slavlje, veselje. Dodaje se zato da se istakne radost i veselje za dobročinstva, što je Bog Svetima svojima učinio i što sami uhvamo da ćemo od Boga zadobiti.

Graduale se pjeva tužnim glasom, a to nam znamenuje, da je puk propoviedanjem sv. Ivana Krstitelja pristao na pokoru; nu dodaje se ipak Alleluja, jer je pokornicima obećana utjeha i radost u ovome i u budućem vieku.

Alleluja, u korizmeno vrieme, kano u vrieme žalosti i pokore skroz se ispušta. (Rubr. Mis. X. 4.).

Poslie ovih prelaznih molitava prenese se knjiga na protivnu stranu, jer su u stara vremena vjernici poslie Evangjelja nosili darove na žrtvenik i stavljali ih na stranu Epistole. — Zatim pošto strana Epistole znači Židove, a strana Evangjelja Pogane, koji primiše vjeru Isusovu, misal se sada na onu strann prenaša, u znak, da je luč vjere prešla od Židova na Pogane. A prenaša se na koncu mise opet na stranu Epistole, jer će i Židovi na koncu svieta primiti vjeru Isusovu.

6. Evangjelje.

Dok se misal prenaša na drugu stranu, svećenik stoji na sred žrtvenika, upre oči u križ, duboko se nakloni i moli Boga sklopljenim rukama, da mu on bude u srcu i na jeziku, kako bi dostojno naviestio njegovo Evangjelje. Zato veli: *Munda cor meum ac labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaiae prophetae calculo mundasti ignito: ita me tua grata miseratione dignare mundare, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.*

Jube, Domne, benedicere. Dominus sit in corde meo et in labiis meis, ut digne et competenter annuntiem Evangelium suum. Amen.

Ovim riečima ne treba tumačenja, jer su odveć jasne.

Pozdravlja puk sa: *Dominus vobiscum,* t. j. nek bude Gospod s Vama po milosti svojoj, da dostojno i uspješno poslušate rieči sv. evangjelja. Puk odgovara: *Et cum spiritu tuo,* t. j. da dostojno naviestiš iste rieči.

Zatim veli: *Sequentia sancti Evangelii secundum* etc.; puk odgovara: *Gloria tibi Domine;* a medjutim svećenik križa početak evangjelja, u znak da je evangjelje rieč propetoga Isusa; a sebi čelo, usta i prsa, da znade, da mu je evangjelje držati u pameti, izpoviedati ga ustama i činom izpunjavati; a buduć da su na to i svi vjernici dužni, i oni se tako križaju. Na svrsi poljubi evangjelje, da pokaže, kako on i svi vjernici svim srcem i svom dušom vjeruju u Evangjelje. Nakon toga kaže: *Per evangelica dicta deleantur nostra delicta;*

Digitized by Google

dočim je puk rekao: *Laus tibi Christe,* t. j., hvala ti božanski Spasitelju, što si nam pokazao put k vječnome spasu.

Kod svečane sv. mise metne djakon knjigu najprije na žrtvenik, u znak, da je Evangjelje Isusov nauk, koga oltar prikazuje. Moli od misnika blagoslov, da rieč božja iz njegovih usta padne na plodnu njivu. — Moli blagoslov, da poput Apoštola i učenika, koji su izrično od Isusa dobili poslanstvo, i koje u djakonu nazrievamo, da poput njih naime naviesti evangjelje. Subdjakon ne ište blagoslov kad će pjevati Epistolu, jer Proroci, koje nam subdjakon predstavlja, bješe na nevidivi način poslani od Duha Svetoga. Poslie Epistole subdjakon ipak poljubi misnikovu ruku, jer je Krist bio cielj svim proročanstvima.

Nose se takodjer svieće, jer navieštanjem evangjelja narodi, koji su bili u tmini i sjeni smrtnoj, ugledaše svjetlo istine.

Okadi se knjiga tri puta, na sredini, desno i lievo, u znak poklona prama Isusu, koji nam je ovu dobru viest s neba donio, i da živući poleg evangjelja svuda raznesemo miomiris krieposti. Nakon dopjevana evangjelja subdjakon nosi misniku knjigu na poljubac; zatim djakon pokadi misnika tri puta, u znak štovanja, ter da navlastito on ima širiti na svakom mjestu miomiris znanja i života Isusova.

7. Credo.

Nakon Evangjelja misnik učini javnu izpovjed vjere, moleći naime Vjerovanje, da se plod navieštenog Evangjelja u djelu pokaže. U svečanoj sv. misi sam misnik započme Vjerovanje, a puk nastavi, u znak da je Krist prvi počeo navieštati i učiti, što smo mi kasnije imali vjerovati.

Na početku Vjerovanja misnik digne ruke k nebu, jer nam odanle sinu sunce vjere; pokloni se i sklopi ruke na prsima, u znak, da iskreno i sa svim srcem vjeruje. Na *Deum, Jesum Christum* i *simul adoratur* nakloni se, da zasvjedoči svoju vjeru u presv. Trojstvo. Na *Et incarnatus* do *homo factus est* poklekne na jedno koljeno, da pokaže kako se je Isus za nas ponizio, pak kako po tom moramo se i mi pred njim još većma poniziti i pokloniti mu se kano Bogu čovjeku.

Na koncu se misnik križa, da potvrdi svoju vjeru križem, kano čvrstim i neslomivim pečatom, ter da pokaže kako samo po križu možemo dospjeti u vječni život.

Dovle traje pouka vjernika i misa katekumena, kojima je bilo prosto biti kod sv. mise samo do prikazbe; dalje nisu smjeli, pa bi ih djakon glasno odpremio.

Hrvatska knjiga za razmatranje.

Prema nalogu Presvietloga moram da vodim njegovu ubožnicu. U toj imade više osoba zvanih: sluškinje malenog Isusa, koje siromake dvore i za njih rade. Prema svome zvanju su dužne, da nastoje oko kršćanske savršenosti, u kojoj neka im budem učiteljem. Ali eto poteškoće! Preznamenito sredstvo za napredak na putu prema savršenosti jest svagdanje razmatranje: a gdje da uzmem knjigu pomoćnicu, budući takove u milom našem jeziku nema! Ne mogu kazati, koliko sam kroz tri godine s toga patio. Nužda me nagnala te odlučih, da ja kakovu knjigu za svagdanje razmatranje priredim. Ali eto opet nove poteškoće: ne mogoh od poznatih mi knjiga skladne naći. Napokon, sam ne znadem kako, dogje mi u ruke knjiga: *„Razmatranja za svaki dan crkvene godine o svetom evangjelju Isusa Krista.* Spisao P. Antun Boissieu S. J. Ja knjigu gledam i čitam i eto što više je čitam, to mi se više dopada. Razmatranja su veoma jednostavna, posve lako razumljiva, veoma pobožnim duhom pisana i što mi se za moje svrhe osobito svigjalo: razna čuvstva, u kojima upravo molitva stoji i koja su uz odluku svrha uvažavanju predložene istine, dakle razna čuvstva su u toj knjizi opsežno izvedena, i to tako nježno, lijepo, čuvstveno, istinito, da zbilja srce duboko ganu. Ovo je dobro za početnike u razmatranju, osobito za osobe u svijetu, koje hoće pobožno živjeti, pa im je razmatranje s toga od potrebe. No, ne će biti dosadno ni za one, koji su već napredovali, nego će prečesto i njima puno koristiti. Da se čitaoci „Vrhbosne“ o opisanom načinu bolje upute, eto neka se ovdje jedno razmatranje otisne i to na primjer:

Digitized by Google

Razmatranje
za treću nedjelju poslije duhova.

„I približavahu se k njemu carinici i griješnici, da Ga čuju“ (Luk. 14, 1).

Prva točka.

Isus svakoga ljubezno prima.

Razmatranje. Razmatraj neizmjernu dobrotu Isusovu, koji je vazda spreman, da primi svakoga ne obzirući se na ugled osobe, i da pomogne svakomu u svako doba i na svakom mjestu. Jer ovako je kazao: „Dogjite k meni svi, koji ste umoreni i opterećeni, i pokrijepiti ću vas.“ Što je veća naša nevolja, to je više spreman, da nas oslobodi od nje; ne da bi nas zabacivao, nego nas očinskom nježnosti prima; jer nas ljubi više nego li mogu roditelji da svoju djecu ljube. Došao je na zemlju jedino za to, da nas izbavi iz naših nevolja; On ne želi ništa, van da nas spasi. — S toga se ne boj, ako hoćeš svaki čas k Njemu da ideš; znaj, da će te svaki čas veoma lijepo primiti.

Čuvstva. Priznanje. O slatki moj Isuse, kako mogu da Ti se na neizrecivoj ovoj dobroti dosta zahvalim? Ni angjeli je shvatiti ne mogu! Želim, da bi se ti neprestano u ime svoje i u ime drugih zahvaljivao; puno mi je žao, da Ti se nikako dosta zahvaliti ne mogu; ma što učinio, Tvojoj se dobroti nikako ni prispodobiti ne će moći.

Zastigjenje. Neizmjerno se stidim, ako pomislim, kako sam nezahvalan i slijep. Kad bi imao prigodu dolaziti k čovjeku, koji bi mogao, da me od svakoga zla oslobodi te mi sva osjetna i zemaljska dobra podijeli, to bi svaki čas htio, da uz njega budem; no, premda o Tebi, o Bože dobro znadem, kako si svemogućć i neizmjerno dobar, ipak k Tebi doći ne ću; ali utjehu rado tražim u stvorova, koji mi je dati ne mogu.

Pouzdanje. Slaba moja vjera i slabo moje pouzdanje me je od Tebe udaljivalo. Predstavljam si, kao da si daleko od mene i da za bijedu moju ni čuti ne ćeš; ali se ipak za mene staraš i željno čekaš, da Ti dogjem, te me iz nevolje izbaviti možeš. Tako ću od sada o Tebi misliti i potpuno se u Te pouzdavati.

Odluka. Ovu ću odluku držati, ma kako teško bilo. Jedino uza Tebe ću pristajati, ma kako mi se neprijatelji protivili. Udijeli mi potrebitu milost.

Druga točka.

Kako velike imadu griješnici razloge, da se približe Spasitelju.

Razmatranje. Pomisli, kako su znameniti razlozi, s kojih neka se i najveći griješnik ne boji približiti se Isusu. — Najprvo je Spasitelj upravo zato s neba na zemlju došao, te krv svoju i život prikazao, da spasi griješnika; griješnik dakle, koji ne bi htio da dogje k Njemu, ne bi radio prema Njegovoj volji, nego bi ga teško uvrijedio. Drugo Isus ne može da bolje objavi moć, dobrotu, milosrdnost, pače i pravednost svoju, kao time, što rado prima griješnika, da ga opravda i neprocjenljivim blagodatima svojim obaspe; jer ne samo da podjeljuje milost krivcu, nego veledušno i potpunije zadovoljuje On pravednosti Božjoj, nego li bi od griješnika mogla da iziskuje, budući daje Isus griješniku neizmjerne svoje zasluge; neizmjernu svoju zadovoljštinu. Treće postaje griješnik time posve vlastništvom Isusovim, koje je njemu veoma drago. — Ne boj se dakle k Isusu da se približiš, ma kako siromašan bio.

Čuvstva. *Radost.* Ne ćeš li, dušo moja, uskliktati od radosti misleći na preveliku dobrotu Isusovu prema griješnicima? Kako bi se radovala, kad bi ugreznuta u velike dugove mogla plemenitu osobu naći, koja bi te u dobroti svojoj iz nevolje izbaviti mogla i htjela! Ali eto Isus to može i posve rado hoće; raduj se s toga, ma kako bijedna bila.

Zahvala. Želim, da bi dobrotu Tvoju svim ljudima, osobito svim griješnicima, mogao da propovijedam i tako duboko u srce utisnem, te bi svi rado k Tebi dolazili i neprestano Ti se zahvaljivali. Kako bi sretan bio, da mogu svu preopsežnu dobrotu Tvoju prema nama shvatiti! O Isuse, iz svega ti se srca na nedokučivoj ljubavi prema nama zahvaljujem!

Zastigjenje. Dvostruku kaznu zaslužujem! Jer umjesto da se približavam Tebi, koji me lako od svih nevolja izbaviti možeš, ja bježim od Tebe i lišavam Te one posebne radosti, koju uživaš, ako uzmogneš kod griješnika biti.

Odluka. Da, Spasitelju moj, vazda ću ti se približavati i to neograničeno se pouzdavajući na Tvoje milosrdje, naišao na ma kakve zaprijeke. Daj mi, o Isuse moj, milost, da ne tražim utjehe van u Tebe.

Digitized by Google

Treća točka.

Kako se možeš Spasitelju uspješno približavati.

Razmatranje. Znaj, da će nastojanje Tvoje približiti se Isusu samo onda biti uspješno, ako se udaljiš od svake neuredne sklonosti k stvorovom i svemu, što se Isusu protivi. Ako hoćeš na sebi opredijeljeno mjesto doći, to se moraš sve to više udaljivati od mjestâ, što su na suprotnoj strani; isto, ako hoćeš k Isusu doći i okušati slatkost službe Njegove, to moraš da se sve to bolje udaljuješ od stvorova, jer se Njemu protive. Treba da ostaviš osjetne užitke, nepotrebne raztrešenosti i zabave; treba da se istrgaš iz mreža prolaznih dobara i neuredne samoljubnosti. — Odluči dakle odvažno, da skineš lance, kojima si prikovan na sebe i na stvorove i lako ćeš moći da nadješ Isusa; približavati ćeš Mu se, a On će te primiti onom dobrotom, kojom je već toliko griješnika primio, koji su mu se istom namjerom približili.

Čuvstva. *Začudjenje.* Smiješ li, dušo moja, čuditi se, da se slabo približuješ Isusu, budući ne ćeš da se otrgneš od stvorova, koji su Mu protivni? Kako, o Bože moj, ja volim čamiti u bijedi i nevolji, a ne ću da se odazovem premilom pozivu Tvome, neka dodjem k Tebi? O lude slijepoće sa moje strane! o neizmjerne dobrote Spasitelja moga!

Strah. Ako za ovog života zanemarujem sredstva približiti se Isusu, ne moram li pobojati se, da Mu se na drugome svijetu približiti ne ću ni moći? zar nema dovoljnog razloga, da zabaci mene, pošto sam zabacivao ja pozive Njegove? No, ako nastavim živjeti, kao što sam živio do sada, ne će li za mene sve to teže biti, da bi Njegov poziv mogao slušati?

Pokajanje. O božanski moj Spasitelju, kajem se, što sam do sada toli odan bio taštini, oholosti, uživanju, lijenosti, nepravednom prosugjivanju, nesklonosti, nenavisti, neposlušnosti i još drugim nebrojenim strastima, koje nijesam htio, da suzbijam. Za sve ove pogrješke skrušeno i ponizno molim: oprosti mi!

Odluka. Raskinuti ću dakle ove lance, ma kako težko bilo; ne ću više da budem robom mojih strasti, te uzmognem Isusu se približiti.

Molitva. O ljubezni moj Isuse, privuci me k sebi i ne dopusti, da opet sebi živem! Priznajem, velik sam griješnik, ali budući Ti ljubiš griješnike, koji se odvrate od grijeha i obrate k Tebi, to me primi danas u njihov broj i daj mi milost, da ništa ne krzmajući dodjem k Tebi i u Tebe ostanem. Amen.

Prema tomu su sva ostala razmatranja. Ja najprije nijesam mislio, da ova razmatranja u tisak dadnem. Ali sad me i ova misao muči, budući na hrvatskom jeziku ovakove knjige nemamo, pa bi možda mnogima koristiti mogao. U njemačkom jeziku su 4 sveska, svaki ima više od 430 strana. Prema tome bi i ja izdao razmatranja u 4 sveska, i to tako, da bi se tečajem godine 1895. ova knjiga mogla upotrijebiti prema tome, kako će tiskara moći dospjevati. Rukopisa uz razne dodatke za blagdane blažene Gospe i svetaca, osobito uz dodatak za mjesec juni o presv. srcu Isusovu imam oko dvie trećine gotova. No, knjige ipak izdati drukčije ne mogu, van uz pomoć pretplatnika. Ne bi rado, da bi knjiga skupa bila; nego želim, da bude što jeftinija te mogu svi svećenici, redovnici i redovnice, pa i pobožni ljudi u svijetu da si je nabave. Želim, da svezak ne bi bio skuplji od 1 for. Ako mi se prijavi oko 500 pretplatnika, mogao bi knjigu — svezak po 1 for. izdati. S toga molim:

Oni, koji bi željeli ova razmatranja imati, neka mi se što prije prijave; ako mi se prijavi 500 osoba, to ću sa tiskom odmah započeti; kad se koji svezak zgotovi, poslaću ga pretplatnicima, a oni će mi poslat po 1 for. za svezak.

U Sarajevu 30. jula 1894.

Dr. Antun Jeglić.
kanonik.

Dopisi.

Brno koncem srpnja 1894.

(Prvi sastanak č sko-slovanskih katolika.) Bogu dragomu hvala, život katolički počeo se buditi te na javu izbijati i medju narodi slavenskimi. Prvi se na poprištu nadjoše naši mili susjedi Slovenci. Za njimi eto Poljaka, kojim se u Brnu odazivlju evo djeca krune sv. Vaclava, koja sbore jezikom českim. Bijah sretan, te sam mogao biti prisutan kod prve svečane sjednice. Mučan bijaše put, kojim su braća naša do toga došla. Silnih je trebalo svladati zaprjeka, a ponajviše sa strane braće iste krvi, istoga jezika, jer na žalost, takova

Digitized by Google

je, s naše krivnje, naša kob svuda, da se medjusobno još najljuće kavgamo, te si ponajveće klipove pod noge bacamo. Nu ako je taj put i bio mučan, svi oni neumorni radnici, koji su ga pripravljali, mogli su veseo pogled baciti po liepoj, prostranoj dvorani Besjedničkoga Doma, najvećoj u Brnu, ukusno za ovu sgodu okićenoj, koju su dubkom napunili zastupnici svih stališa: svećenstvo više i niže, boljari, profesori i učitelji, gradjani i seljani, uz liep broj ženskinja. Davno prije urečena roka živ je žamor u dvorani, jer se neznani upoznavaju, poznati pozdravljaju, dok ne kucnu zvonce na zelenom stolu, da mu se sa pavlana odazove krasan mješoviti sbor za četiri grla, što ga je za ovu sgodu spjevao Vladimir Stastni, a ukajdio Fran Musil. Predsjednik pripravljajućega odbora prelat Anselm Rambouser, toplom je besjedom pozdravio liepu ovu sabranu kitu, u kojoj ima odličnika i stručnjaka svake ruke, pa je predložio za počastnoga predsjednika grofa *Egberta Belcredia,* za poslujućega predsjednika grofa *Otona Serenyia,* za podpresjednike kanonika dra. *Nikolu Karlacha* iz Praga i arhivara zemaljskoga iz Brna *Vincenta Brandla.* Predloge ove, kao i četvorice bilježnika, sbor je oduševljeno prihvatio. Izabrani predsjednici zahvališe kratkimi besjedami, te nakon njekih formalnosti umoli predsjednik prisutnoga diecesanskoga biskupa dra. Frana Sal. Bauera, da progovori sastanku. Koliko je obljubljen ovaj pastir od svoga stada, pokazalo se već onda, kada je u dvoranu došao, gdje ga je sve dugotrajnim pljeskom i radostnimi usklici pozdravilo. Isto se je pokazalo, kad je počeo govoriti. Ne od pukoga običaja i vanjske tek udvornosti, nego upravo od srca pozdravlja prisutne, koji su se u tolikom broju na okupu ovdje našli, ne plašeći se ništa, ne obazirući se ni na što. Pozdravlja svećenstvo, koje se i sada, kako i vazda našlo u prvih redovih, gdje se radi o tom, da se probudi katolička sviest, da se razplamti kršćanski život. Pozdravlja zastupnice žena, kojim je Stvoritelj namienio toli uzvišenu zadaću u družtvu ljudskom, koje od njih u budućnosti još veću budnost i revnost očekuje. Pozdravlja svakoga pojedinoga, te prosi Boga, da bi po zagovoru sv. apostola Cirila i Metoda rad i trud sastanka blagoslovio, jer ne bude li Gospod gradio dom, badava trud onim, koji grade. Presvietli govornik zaželio je, neka sastanak ovaj bude sunčani trak, koji će raztjerati magle, što se okupile po obzorju katoličkom medju Česi Moravske i Česke; neka za naobrazbu puka bude pram vode, koja oživljuje; neka bude plodni zarod budućih sastanaka. A biti će to bez dvojbe, jer svi učestnici dobro znadu, da za spasenje ne ima drugoga imena do Isusa Nazarenskoga, pa će se oni čvrsto držati Njega, koji ima rieči vječnoga života. — Poslie ove besjede poslao je sastanak brzojavne pozdrave Nj. Svetosti Papi Leonu XIII., pridruživ se u toj brzojavci zaključkom ostalih katoličkih skupština cieloga svieta katoličkoga glede povrjede nezastarjelih prava svete stolice; pa Nj. Veličanstvu caru i kralju, komu je izražena sućut nad velikim gubitkom usljed nagle smrti nadvojvode Vilhelma. — Sada uzeše prinositi pozdrave prisutni ondje Poljaci, Hrvati i Česi. Prisutni Hrvat donio je pozdrav od naroda, koji je prije dvanaest po prilici vjekova s onih liepih krajeva spustio se na jug, te zasjeo obale sinjeg mora, pa rickâ Dunava, Save i Drave. Pozdrav je donio od naroda, medju kojim su sv. apostoli putujući u Rim, sijali sjeme kršćanske prosvjete, a koji je poslie Metodove učenike gostoljubivo primio, te koji i danas još kao zenicu oka svoga čuva najljepšu baštinu sv. apostola, slavensku liturgiju. Znajući Hrvati, kako su baš usljed kršćanstva zaslužili dičan naslov *antemurale christianitatis,* znajući, da je kršćanstvo njemu rodilo i književnost, vesele se, kad vide, osobito medju slavenskimi narodi gdje se radi, kako da se ojači kršćanski život, razbudi katolička sviest. S toga razloga i šalju braći českoga jezika najsrdačniji pozdrav. — Vrlo liepo se dojmiše pozdravi dvojice seljaka: Ivana Pospišila u posebnom odielu Hanakâ i Jos. Šušteka iz Ug. Broda, koji je uprav uzhitio sastanak kratkom svojom besjedom: „Katolici ne bojte se, Slovaci od ug. Broda se ne daju!“ Na toj sjednici govorio je još grof Vojtjeh Schönborn, brat kardinala-nadbiskupa Pražkoga razvijajući razloge, s kojih su amo došli, te zadatke, koje valja da rieše. Kapelan S. Stjepana u Pragu i redaktor „Vychovatel-a“ razvijao je odnošaj škole prema crkvi i prema narodu. — Sliedeći dan (31. augusta) bijaše u 8 sati svečana sv. misa, koju je uz veliku podvorbu pjevao presv. g. biskup. Starodrevna crkva počela je primati dostojni oblik trudom presv. gospodina biskupa, koji je okrunjen uspjehom upravo nenadanim, jer je svetište tako liepo, te mu se ne možeš dosta da nadiviš. Do godine nada se Presvietli da će moći proslediti radnju u ladji, a njegovi prijatelji nadaju se od njegove vještine i neumornosti, da će na skoro

Digitized by Google

moći vidjeti cielu obnovljenu stolnu crkvu. Pjevanje na koru (mješoviti sbor) bijaše vrlo liepo. Po tom počeše odbori svoj rad, u kojih se pretresivaju najvažnija pitanja našega doba, o kojih će se takodjer govoriti u glavnih skupštinah: *Boj za prava* (dr. Neuschl); *Tisak i svjetska velevlast; Obrt i umjetnost njekoč i sada* (P. Kosmak); *Znamenitost družtvenoga života katoličkoga* (P. Stojan); *Liberalisam, socialisam i anarhisam* (Dr. Horsky); *Kršćanska naobrazba oživjela je i podigla narod Češki* (Dr. Wiesnar). — Kako vidite, sastanak je osnovan na širokoj podlozi. Sudjeluju muževi odlični, učeni, vatreni, uztrajni, pa se nadajmo, da će biti ploda, obilata ploda. A Vašemu dopisniku dozvolite još upit: Braćo Hrvati! Mislite li Vi na takav sastanak? Oh! Pregnite svom snagom svojom, da do toga dodjemo. Na čelu hrvatske crkve sada je muž, čuven sa svoje učenosti, svoga toploga osjećaja za svetu crkvu, svoje neumornosti za spas duša. U bielom Zagrebu imade toliko sila, prevriednih sila, koje su kadre, da posao uzmu u ruke. Na noge dakle! Evo nas za vama, koji ste u svaku ruku zvani, da nam budete barjaktari. Vojnika, oduševljenih borilaca biti će dovoljno, čim vide, da je razvit barjak sv. križa, u kojem znaku jedino i mi ćemo pobiediti.

Drenovci, 7. kolovoza 1894.

(Mlada misa.) Dne 5. t. mj. na 12. nedjelju po Duhovima, doživješe Drenovčani riedku zaista i jošte nevidjenu svečanost. Spomenutog naime dana u rodnom si mjestu slavio je mladu misu veleč. g. *Aleksander Šikić,* koji za pomoćnika odabra mjestnog župnika veleč. g. Stanka Matijevića, a podvorbu obaviše nadošli iz susjedstva gg. svećenici i klerici. Tom prilikom krasno je slovo rekao o dostojanstvu svećenika i što je s tim u savezu, župnik račinovački veleč. g. Nikola Crvenković. Poslje sv. mise, koja je svršila u 12 sati, mladomisnik je dielio sakupljenom mnogobrojnom pobožnom narodu svoj prvi sv. blagoslov. Doista liep je to prizor bio, te ti se i nehotice od dragosti moralo srce razigrati, kad si vidio kako još naš narod štuje i ljubi svoje pastire, pram kojim čuvstvo odanosti i štovanja dan danas nastoje u srcih pravovjernika utrnuti njeki slobodoumnjaci, ti zakleti neprijatelji Krista, crkve i svećenstva. — U 2 sata po podne sliedio je sjajan objed u kući mladomisnikovoj, što mu ga pripraviše njegovi roditelji, komu su prisustvovali svi prisutni svećenici, klerici, te znatan broj nadošlog činovničtva i otmenijih seljaka. Po hrvatskom običaju redale su se naravno i krasne nazdravice; osobito sv. Otcu papi Lavu XIII., Nj. c. i kr. apoštolskom Veličanstvu Franji Josipu I., preuzvišenom hrvatskom meceni Josipu Jurju Stossmayeru, Anti dru. Starčeviću i Hrvatskoj domovini, te prisutnim znancem i prijateljem sretnoga mladomisnika.

R. B.

Rezno, 9. augusta 1894.

(Četrnaesta glavna skupština Cecilijanske družbe.) Pozdrav Vam s Dunava, vode hladne, kako ju hrvatska narodna pjesma zove. A s onih obala Dunava, kraj kojih se diže glasovita *Ratisbona, Castra Regina,* odkle su zasjali prvi traci kršćanstva u južnoj Njemačkoj: gdje je već sv. Bonifacij utemeljio biskupiju. Znamenito bijaše ovo mjesto u prošlosti, a dani, što ih je doživjelo netom svjedoče, da će mu ne manja slava biti u budućnosti, ako ne s drugih razloga, a to s toga, što je ovdje koljevka Cecilijanske družbe. Žalostno bijaše stanje crkvene glasbe i pieva počam od polovice prošloga vieka pa do prije 25 godina. Na propise crkvene posve se bilo zaboravilo, kano da ih i ne ima. Svaki je radio kako je hotio, pa za to su nam i crkve sve bolje prazne bile, a nemalo se ima i tomu pripisati, što je duh nabožnosti sve redji postojao. Na stare velikane na polju crkvene glasbe i pieva posve se bilo zaboravilo. Crkvu pretvoriše u kazališta, a pomanjkanje pravoga crkvenoga duha u glasbi nadomjestiše zaglušnom halabukom raznih glasbala. I pokvariše nam posve pravi ukus, pa kada prije 25 godina počeše baš ovdje u Reznu vraćati se k starini, odbacivati iz crkvâ sve, što je duh svjetski u njih unio, ne bi li i njih pretvorio u promicatelje svoje misli i svojih težnja, onda se počelo tomu poduzeću rugati, smijati. S početka ograničeno na krug prijateljski nastojanje ovo izbilo je u javu, neustrašivim i neumornim radom nezaboravnoga pokojnika dra. Witta, koji je novinami i besjedom upoznao s njime cieli sviet. Dvadeset punih godina bio je on barjaktar Cecilijanaca, koji si staviše tu plemenitu cilj: da provedu točno crkvene propise glede glasbe i pieva crkvenoga. Ništa više oni ne traže, ali od toga ne popuštaju ni za dlaku. A crkva hoće, da glasba i piev budu dio njenoga bogoslužja; da bude to proniknuto istim duhom, kojim i njene molitve i obredi.

Kako svaka dobra stvar, tako je i ova imala

Digitized by Google

velikih potežkoća, ali Bog dopusti to, neka i pobjeda te krasne misli bude što sjajnija. Skupština, koja je ovih dana bila ovdje, najsjajnije je pokazala, da si je misao Cecilijanska prokrčila put u sve dielove zemlje. Ako i ne ima svagdje baš družba Cecilijanskih, ali imade crkava i sborova, koji pjevaju samo Cecilijanske skladbe. Na ovoj skupštini bijaše zastupnika iz Amerike, iz Englezke, a kopno Evropsko poslalo ih je mal ne iz svih zemalja. I naša Bosna ponosna bijaše zastupana. A i svi stališi sakupiše se ovdje, svećenstvo dakako najmnogobrojnije, ter osim svjetovnoga imade i redovnika svake ruke, osobito onih, koji njeguju crkvenu glasbu i piev. Program skupštine upravo je biran. Pošto je ovom zgodom slavljena ujedno i tristogodišnja spomen na Palestrinu i Orlanda Lassa, učestnici mogahu upravo uživati nadzemske osjećaje, slušajući razne mottete ovih velikana. Kod pontifikalne mise na 8. augusta čuli smo misu Palestrininu u 6 grla: *Tu es Petrus,* a poslie podne u istoj crkvi 6 komada od Palestrine i 6 od Orlando, za 2 pa do 12 grla. Nisam stručnjak, da se upuštam u ocjenjivanje, ali svoje utiske smio bi ocrtati, kad bi ih mogao. Ali tko da ocrta, kako je Orlando izrazio u motteti *Adoramus te Christe* onaj svoj predivni zaglavak: *Domine miserere nobis,* ili u motetti: *Jubilate Deo* onaj: *Quia ipse est Deus;* ili cieli *In monte Oliveti;* osobito: *fiat voluntas tua!* A tako i kod Palestrine u motetti: *Exaudi Domine* zaglavak *super quem vocatum est nomen tuum Deus,* ili u *Salve regina,* kada sva tri sbora pjevaju *O pia, o dulcis Virgo Maria!* Ove rieči ne može ni jedna duša nježnije izreći, nego li ih je izrekao Palestrina svojom skladbom. I to baš čini, te je ova glasba i ovaj piev toli divan, jer skladba izriče baš ono, što rieč znači, pa za to sada te oduševljuje, sokoli i hrabri; sada te skrušuje, u prah poništuje pred neizmjernim veličanstvom Božjim. Slušajući Palestrinu i Orlanda, kako ovoga posljednjega tumači ovdje sborovodja dr. Haberl prenosiš se u neposrednu blizinu Gospodina, pa ga sad hvališ i slaviš, njegovoj se slavi veseliš; sada ga moliš, da ti oprosti, ter ti milostiv sudac bude. A kad to čuješ, onda gotovo zaplačeš, pomišljajući, da je takova krasna glasba i piev ograničen na onaj maleni broj sretnih gradova, koji imadu sborove, kako ih imade Rezno. I moje je srce gotovo zaplakalo, dok nam na današnjoj skupštini duboki poznavatelj Palestrine i Orlanda dr. Haberl nije skinuo kamen sa srca, te nas poučio, kako i mi svagdje možemo pa baš i Palestrinu pjevati. Evo kratka njegova naputka: Naučite, reče nam, svoje pjevače najprije da dobro izgovaraju, jer moderna glasba dotjerala je dotlje, ter pjevači nisu ni izgovarali rieč. Kada ih naučite dobro izgovarati dajte, da pjevaju koral, najbolje s početka psalme; a kada ste ih i u tom uvježbali, dajte im odmah u ruke i Palestrinu, jer su za nj već pripravljeni. Tako su oni činili ovdje, te njihovi dječaci doista krasno pjevaju.

Vrlo liepa misao bijaše i to, da se ovom prigodom prikaže djelovanje i rad Cecilijanskih družba kroz 25 godina. U tu svrhu odabrani su razni offertoriji u razne dobe crkvene godine. Tu smo mogli čuti liepih skladba Brücklingera, Quadflega, Griesbachera, Auera, Rennera, jun., Piela, Hallera, F. Schmidta, Witta, pa za popoldanju pobožnost od Hanischa, Wiltbergera, Könena, Greitha, Diebolda, Stehlea. Dakako, da dojam ovih ne bijaše onakav, kakav dan prije, kad smo čuli Palestrinu i Orlanda. Ali ovakovi duhovi ni nisu obični. Ni stoljeća ih ne radjaju. Nije dakle čudo, da se još našao nije, koji bi im se znatno približio. Tomu se tim manje smijemo čuditi, što su djela ovih velikana do sada bila riedko komu pristupna, dok trudom Haberla nije izašlo, do 40 svezaka Palestrine, sada izlazi i Orlando, od koga će biti i 70 svezaka, medju kojim do 20 svezaka samih crkvenih skladba. Evo sada otvorena riznica, iz koje mogu naši glasbotvorci učiti i krasne misli crpati. Bez ove nauke neka se mirne duše nitko ne laća crkvenih skladba većega obsega.

Priredjivači sastanka nisu dakako zaboravili ni na zabavu članova. Na 7. augusta prostorije doma Erhardova dubkom se napuniše, gdje se članovi pozdraviše, a i raznimi pjesmami razigraše. Dne 8. na večer liepi oratorij Hallerov: *Die heil. Caecilia,* a na 9. u večer bijaše na istom mjestu koncerat vojničke glazbe.

Ovo je slaba okostnica ove sjajne skupštine. Mnogi od nas želio je, da bude kog produkcija nješto više korala: primjerice moglo se je cieli *requiem* na 9. pjevati koralno. To bi potaklo na što veće njegovanje pjevanja koralnoga. Ono, što je ovdje pjevano, (dne 5. antiphone kod vespera i umetci kod pontifikalne mise,) pokazuje, da se ni ovdje ne daje koralu nuždna pažnja. U tom pogledu svaka čast Beuroncem. Oni imadu doduše franeczke liturgičke knjige, koje sv. stolica takogjer dopušta i najnovijim svojim dekretom od 7. jula 1894., a u njih je koral po naravi svojoj

Digitized by Google

mnogo mekši i za uho ugodniji, nego naš po Regensburžkih knjigah, koji je sv. stolica istim dekretom opet autentičnimi proglasila. Nu i ovaj naš koral mnogo bi dobio, kad bismo ga umjeli predavati onako lahkim, naravnim, gladkim načinom, kako to čine Beuronci. Donjekle se tomu približuje način pjevanja u Zagrebačkoj prvostolnici, gdje bi se ipak morali odlučiti da pjevaju cieli tekst, što bi im jedva koji čas produljilo službu, jer bi onda izostale one medju-igre orgulja, kojimi se izpunjuje sada izpušteni tekst.

A ne mogu svršiti ovaj dopis, da mi iz pera ne izadje stara želja srca moga: da se mi Hrvati nadjemo na polju crkvene glasbe i pieva u zajednici s drugimi narodi katoličkimi, koji evo letimice razvijaju barjak S. Cecilije. Ne mora biti osobito oštro oko, da opazi, kako se katolički život razvija drugud i kako na javu izbija u raznih slikah. Nukani sv. Otcem papom Leonom XIII. katolici stupaju na svako polje ljudskoga mnienja i znanja, neka se vidi, kako je zaručnica Kristova prijatelj svakomu napredku, kako mu je ona pače majka, brižna majka, koja ga čuva, te ne zaluta. Za nas, koji smo njekoč slovili u povjesti kršćanstva, ne bi bilo dično da se nadjemo zadnji baš i na polju crkvene glasbe. Moj dakle: *Caeterum censeo* jest: Zagrebe naš krasni! Razvij barjak S. Cecilije, pa da vidiš, kolikim ćemo se oduševljenjem pod taj barjak okupiti. Nitko to ne može bolje od tebe. U tebe toliki stručnjaci glasbeni, u tebi toliki birani pjevači; u tebe ljudi, koji mogu da budu maeceni glasbe crkvene i pieva, kako ih je bivalo vazda i sada ih imade za mnoge druge podhvate narodne. U tebe, bieli Zagrebe, upire pouzdane oči svoje i s ovih dalekih krajeva dopisnik

L. J.

Viestnik.

Naša domovina.

(Zadušnice za pokojnoga nadvojvodu Vilima,) odslužio je dne 2. t. mj. u našoj prvostolnici sam Presv. g. nadbiskup. — Sv. činu prisustvovala je Njezina Preuzvišenost, gospoja Kallajka, te vrhovi kako vojničkih, tako i civilnih oblasti, pa liep broj nabožna obćinstva. — Visoki pokojnik, stric Nj. Veličanstva, duševno i tjelesno posve svjež i zdrav — bilo mu jedva 67 godina — preseli se, kako poznato iz nenada u vječnost. — Boraveć u omiljelom si mjestu, Badenu kraj Beča, pade dne 29. pr. mj. prije podne s konja nesretno, ali tako, te je još istoga dana poslie njekoliko sati kršćanskom odanošću u volju božju, te primivši sv. otajstva umirućih, dao dušu Bogu svomu. Bijaše gorljiv prijatelj katoličke stvari u obće, vele ga zanimaše umjetnosti, te sbog njegovih neobičnih, vele krasnih vrlina, svikolici, koji ga mogoše pobliže poznavat, vanredno su ga cienili i ljubili. — Za usavršenje topničtva u austrijskoj vojsci, stekao si je nezaboravnih zasluga. — Obnašao je takodjer čast velikoga meštra njemačkoga reda, i kao takav bio je neženja. *R. i. p.*

(Presvietli g. nadbiskup i Dr. A Jeglić) odputiše se dne 4. o. mj. u Travnik, gdje se kroz osam dana baviše duhovnimi vježbami. Nj. Presvietlost vratila se sretno dne 13. u Sarajevo: a Preč. g. Jeglić odputova put Ljubljane.

(Od izučenih naših bogoslova i misnika) namješteni su gg: *Gjebić* Niko i *Oršić* Stjepan kao duhovni pomoćnici u Sarajevu; a gg. *Odić* Niko i *Sarić* Ivan, kao katekete: onaj na ovdašnjem zavodu „Kćeri božje ljubavi"; ovaj na višoj djevojačkoj školi „milosrdnih sestara."

(Od naših ovogodišnjih mladomisnika) imao je g. Stjepan *Ezgeta* mladu misu u Žepču dne 29. srpnja; g. Ivan *Šarić* u Travniku dne 31. pr. mj. na blagdan sv. Ignacija Lojole; g. Eugen *Tvrtković* imao ju na današnju veliku svetkovinu u Kreševu: a g. Stjepan *Oršić* slavit će ju ako Bog da zdravlja — dne 20. o. mj. na Stjepanje u slav. Brodu. — Bilo sretno i spasonosno!

Cislajtanija.

(Presvietli g. Andrija Čebašek) prelat i kanonik Ljubljanski slavi na današnji veliki dan (15.) svoju zlatnu misu u glavnom gradu posestrime Kranjske. — Vriednomu jubilarcu svećeniku raduje se med inimi i „Vrhbosna" te mu od srca čestita tim radje, što joj dobro znano, kako svečarevo srce vruće kuca i za našu Bosnu, koja je već ponovnih dokaza darežljive njegove desnice doživjela. — Uzvišenomu činu prisustvovao je i naš Preč. g. Jeglić, od davna dobar znanac i štovatelj zaslužnoga svečara. — Na mnoga ljeta!

SADRŽAJ: *K mladoj misi. — Obzir ljudski — Ljuta rana našega doba — Kako valja djecu uzgajati — Tumačenje sr. mise za svećenike. — Hrvatska knjiga za razmatranje. — Dopisi. — Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI BOSANSKI PROSVJETA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.
CIENA: 3 F. 50 N NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 17. | U Sarajevu 1. rujna 1894. | God. VIII.

Kako valja djecu uzgajati?

3. Vodi djecu k blaženoj Gospi!

Sveta Brigita († 1373.) je imala osmero djece; najmlagje dijete, Katarina, je sveticom proglašeno; ali i ostala su djeca djelomice u samostanu, djelomice u svijetu veoma pobožno živjela. No, kojim sredstvom se je sveta Brigita služila, da joj je uzgoj toli liepo uspio? Sama piše, kako joj se jednom prečista Djevica Marija ukazala, te ju uputila govoreći: „Nastoj, da djeca tvoja budu takogjer moja djeca!“ Prema tomu je savjetu sveta majka radila, s toga je djecu svoju, sretno uzgojila; riječju i primjerom je u srce svoje djece djetinju, nježnu, usrdnu, jaku ljubav usagjivala i time ih učinila pobožnimi, ćudorednimi, time im osigurala sreću vremenitu i vječnu.

„Kao što bi malo diete umrijeti moralo“, tvrdi sv. Bonaventura, „da neima dojilje, isto tako duša odijeljena od Marije gubi sve ufanje na vječni život.“ Suprotno opet sv. Bernardo tvrdi, „kako je nemoguće, da bi se mogao izgubiti, ko je preblaženoj Djevici iz srca odan.“ Izgubiti se ne može, koji čvrsto uz Isusa stoji, te je s Njim u vjeri, ufanju i ljubavi spojen. „Ko Sina Božijega nema“, kaže sveti Ivan (I. Iv. 5, 12.), „nema života; ali ko ima Sina Božijega, ima takogjer život“. No, ne ćemo pogriješiti, ako dodamo: Ko ima Majku Božiju, ima takodjer Sina Božijega! Jer ko Mariju pravo štuje, kako da ne bi štovao Sina njezinog Isusa? Što nas Djevici Mariji tako vuče? Jer je Majka Božija! Da nije Majka Božija, nehajni bi bili za Djevicu iz Nazareta. Ali Ona nama je Spasitelja rodila, odhranila, poklonila, za to smo Joj sasma odani: Mariju ljubimo radi Isusa; jer nama je Isus sve, s toga smo Materi Njegovoj odani; da smo nehajni prema Njoj, posvjedočili bi, da ni za Isusa ne marimo; što više ljubimo Isusa, to više ljubimo i Mariju. Ako dakle Djevicu i Majku Mariju ljubite, pokazujete, da ste dobri kršćani, i ako djeci duboko u srce nježnu ljubav prema njoj usadite, to se možete pouzdati, da će djeca vaša i Isusu posve vjerno služiti. Skoro nikako nije moguće, da bi srce Djevici Mariji odano moglo vjeru posve i trajno da izgubi. „Mnogi vjersko mrtvi katolik povrati se k vjeri opet, ako ne propusti sasma pobožnost prema blaženoj Gospi, kao što je za mladosti obiknuo“, tvrdi Alban Stolz. Preporuča se roditeljima, da navode djecu, neka savjesno mole pozdrav angjeoski, kadgod zvono čuju. U toj se molitvi točno izrazuje uzrok, za što prečistu Djevicu i Majku štujemo: jer je pristala na to, da bude Majkom Spasitelja. Triputnim pozdravom angjeoskim dakle iskazujemo čast bla-

Digitized by Google

ženoj Gospi, uz to se Bogu vruće zahvaljujemo za nezasluženu milost, što je Sin Božiji postao čovjekom i što nas je otkupio; no, zar ne će vazda dobar kršćanin ostati onaj, koji se svaki dan više puta na tolika dobročinstva Božija radosno sjeća?

Ljubav prema Djevici Mariji tvori dakle dobre i vjerne kršćane; uz to veoma potiče na život prema Marijinom životu. Zar nije lako i obično, da prihvaćamo ponašanje onih, koje ljubimo? No, za djecu nema primjera, koji bi bio miliji i koji bi više primamljivao od onoga, što ga zriju na blaženoj Gospi. „Iza kako je spoznala Boga, odmah je odlučila, da će jedino Njemu posvetiti srce svoje i sve njegove sklonosti: sve vrijeme svoga života, i niko ne može da dokuči, kako je veledušno prihvaćala sve, štogod je Bogu moglo biti drago“, kazao je angjeo sv. Brigiti. S toga je Marija odlučila, da ide u školu u sveti hram u Jerusolimu, te je tamo mogu svećenici uzgajati za Boga. Slično će mišljenje i srce djetinje napunjavati, ako djeca obiknu na Mariju, kao na uzor svoj gledati. Ako se djeca navode, da blagdane Djevice Marije štuju, pobožno svetkuju, ako naime na ove dane štogod o Djevici čitaju i pripovijedaju i kašnje svete sakramente primaju i kod ostalih pobožnih vježba na slavu Marijinu učestvuju, to ne će nikada takav blagdan proći, a da se djeca nijesu potaknula, obodrila i oduševila za ove krijeposti, koje nama dotični blagdan o preblaženoj Gospi predstavlja i u pamet zazivlje: poniznost, poslušnost, stidnost, ustrpljenje, pouzdanje u Boga. Osobito pako će mladež zavoliti onu krijepost, koja joj je na najveću diku i ljepotu, naime svetu stidljivost i čistoću. Ova je krijepost Bogu osobito draga bila, Djevica sama ju je izvanredno cijenila; nije moguće, da ko sa prečistom Djevicom opći, a da ovu krijepost ne bi zavolio. — U nekoj elsaškoj crkvi je veoma lijepa slika, koja mnogo znači. Pred prečistom Djevicom kleči pobožna djevojka u cvijetu svoje mladosti; u desnoj ruci drži srce i nugja ga Prečistoj. Ova dar milo pogleduje, dražesno se naginje, da jednom rukom primi dar, a da drugom rukom djevojčici pokloni lijep bijel lijer. Nad slikom su kratke ali jezgrovite riječi: „dar za dar.“ Lako se može razumjeti, šta slika hoće da predstavi: mladež, koja Djevicu Mariju štuje i ljubi, dobiti će od nje bijeli lijer nevinosti. O roditelji, ako hoćete, da ovaj lijepi lijer cvate u rukama vaše dječice, vodite ih k Mariji! učite ih uz ranu i večernju molitvu nadodati molitvicu: „O moja Gospojo, o moja Majko, sav Ti se skroz prikazujem i da Ti pokažem odanost svoju, prikazujem Ti danas svoje oči, svoje uši, svoja usta, svoje srce, svu osobu svoju. Jer sam dakle sav Tvoj, dobra moja Majko, čuvaj me i brani me kao svoga!“ Podučite ih, ako bi napasti na njih navaljivale bilo po danu bilo po noći, neka odmah izgovore ovu kratku molitvicu: „O moja Gospojo, o moja Majko! Spomeni se, da sam sav Tvoj: čuvaj me i brani me kao posjed Svoj!“ P. Zucchi je običavao ovu molitvicu preporučati onima, koje je ispovijedao i to najboljim uspjehom.

Ovo djetinje pouzdanje, što se pomenutom molitvicom očituje, ne će se prevariti osobito, ako dogje iz ustiju djece. Marija naime puno voli i ljubi mladež, jer ju osobito voli takodjer Isus Njezin Sin. O koliko je godina Majka Marija njegovala Isusa kao dijete, kao dječaka, kao mladića. Da se sad onom istom brigom zauzima za djecu i za mladež u opće, dakle za vršnjake Isusove, to je Srcu Njezinom vanredno milo i slatko. Dobro znade, da obraduje Srce Isusovo, ako se materinski brine za djecu, koju je On toli volio i još voli; uz to znade, kolike pogibelji prijete djeci i mladeži, budući su bezazlena, nesmotrena, sklona na lakoumnost; ona znade, kako neprijatelji nastoje, da ih prevare te svakojakim laskanjem k sebi primame. Budući to znade, te voli da upravo mladež u svoje okrilje prima, osobito one mladiće i one djevojke, koji je nježno ljube i vruće štuju. Tisuće ih je već nad sobom iskusilo, kako su istinite ove riječi sv. Bernarda: „Ako te Marija drži, ne ćeš pasti; ako te Ona štiti, nemoj se bojati; ako te Ona vodi, ne ćeš sustati.“ To nam dokazuje obitelj sv. Brigite. Od sve djece je bio Karol najgoreg temperamenta: prevolio je sjaj, zabave, uživanje. No, nježno je ljubio preblaženu Gospu, pače često je tvrdio, da bi volio od najmučnije smrti umrijeti nego li da odustane od Djevice Marije i od Isusa. U objavama, što ih je Brigita od Djevice Marije primila, čita se, da je Ona tog sina upravo s toga, što ju je toli vruće ljubio, osobito štitila i sačuvala ga, da nije sasma zabludio i da je dušu svoju spasio. O kršćanski roditelji stavite se dakle sa djecom pod zaštitu prečiste Djevice Marije; smjestite Njezinu sliku ili Njezin kip u vaše sobe, zapalite pred slikom subotne dane svijećicu, smješćivajte u svibnju i na Njezine blagdane pred sliku kitu miomirisnog

Digitized by Google

cvijeća, molite sa djecom upravo pred slikom gore pomenutu molitvicu ili „Pod Tvoju se obranu utičemo“ i zapjevajte koju Marijinu pjesmicu. Pod okriljem blažene Gospe uzrasti će dobra, stidna, krijeposna djeca, Bogu na čast, vama na veselje i svima u blagoslov.

4. Uzgojem započmi rano.

Ivana Franciška Fremiot je nakon devet godina sretnog bračnog života muža svoga izgubila i postala udovicom. Najveća joj je briga bila, kako će šestero djece dobro uzgojiti, dakako u svijetu, a ne za svijet, nego za Boga. Srećom je našla sv. Franju Saleškoga, koji ju je pismeno i ustmeno upućivao. U njegovim listovima ima više uzgojnih uputa. Medju ostalima čita se takodjer ova: „Angjeli ljube osobito one, koji malu djecu u strahu Božjem uzgajaju.“ Ovdje je naglas na riječima: malu djecu; prema tome je sv. Franjo htio kazati, da se mora dijete odmah u prvim godinama njegovog života veoma pomljivo uzgajati.

U pogledu tjelesnom se to čini; nema majke, koja ne bi dijete brižljivo njegovala. Vazda pazi, da uklanja od djeteta sve, što bi mu tjelesno nahuditi a da mu pribavi sve, što bi mu koristiti moglo. Makar dijete vikalo, kad se pere, makar zlovoljno rukama i nogama mašilo, kad se oblači, silom mu se narivava, što mu koristi, silom opet oduzima, što bi mu nahudilo. Niko ne će tvrditi, kako treba da se tjelesni uzgoj odgodi, dok dijete razumije, zašto je tako od potrebe, za što hrana i odjeća, za što se ovo niječe, al ono dopušta? Da bi ko tako dugo njegu tjelesnu odgodio, to bi dijete moralo, da kukavno pogine.

Ali za što se pogledom na dušu premnogi sve drugčije vladaju, u prvim godinama za dijete ništa ne učine, nego sve na kašnje doba odgagjaju? Zar se u duševnom životu djeteta ne opaža ništa, što je zlo, što treba odstraniti? zar se krijepost u djeteta sama sobom poznaje? O roditelji, zar u male djece ne opažate nikakvih opakih sklonostih? Svaku pjegu na koži vidiš, ali pjega duševnih da ne vidiš? Ako djetešce viče, ruke grčevito stišće, nogama bijesno lupa, jerbo mu je majka mjesto nožička nevinu igračku dala, jer ga nosi sestra, dočim je tetku zaželjelo, je li to nevinost? Ne, to je svojevoljnost, to je prkos. — Većemu dječaku se nešto dadne, malešna dvogodišnja sestrica ne dobi ništa: ali gledaj ti nenavidne njezine oči, kojima brata kao probada, gledaj na sitne ručice, kojima hoće da bratu dar istrga! Je li to nevinost? Ne, to je jal i nenavist! Sveti Augustin pripovijeda: „vidio sam svojeglavno i nenavidno dijete; nije još moglo da govori, ali je vikom htjelo da bude po njegovoj volji; blizanca, kojega je majka dojila, pogledavalo je blijedim licem i srditim okom.“ Eto, kako se rano strasti pojavljaju. Zar ne opažaš i na posve malešnoj djeci neku surovu, divlju okrutnu ćud? Ako vole životinju mrcvariti, ako vole drugove udariti rukom, nogom ili kojim god predmetom? ako braću ili sestre vole da vuku za kosu, da ogrebu noktima, pače, ako se odvaže i na majku dignuti ruku? Fenelon piše: „Gle, kako odmah u prvo doba djeca idu za onima, koji im laskaju i sve dozvoljavaju, ali bježe od onih, koji im slobodu stežu, gle, kako umiju vikati ili šutiti, da dobiju, što žele, gle kolika je njihova lukavost, svojeglavnost, nenavist!“ Da, roditelji, pazite odmah na prve pojave raznih strasti, ne mojte da ih ne uvažite!

Nesmotreni roditelji gledaju smijući ovakove nepodobštine na djeci, pače šale se s njima. Što je mlado, dražesno je. Štogod dijete učini, sve je nekako ljupko i smiješno; štogod govori i izvodi, kao da naginje odrasle na smijeh! Dijete čuje riječi, hoće ih opetovati, ali ih okrnji; što vidi hoće, da i samo učini, ali eto nespretno, bezuspješno; svašta mu pade na um, odmah to po svoju kaže, ali tako, da se čovjek nehotice smije: u kratko, što god dijete govori ili čini, sve mu se odrasli smiju ne gledajući je li to dobro ili zlo. Pače podražuje se dijete na smiješne čine. Kažu mu se psovke ili pogrde, da ih okrnjene opetuje, daje mu se palica u ruke, da udara i bije, smiju se dosjetljivosti djeteta, koje je umjelo dobro slagati, da pogrešku prikrije. Ako na proljeće zelena travica iz puste zemlje niče, to se tome radujemo ne misleći, da ima u tome i mnogo korova, tako se i površni roditelji raduju, kad dijete započimlje da daje znakove duševnog života, ako misli i želje poput mlade zeleni niču iz njegove duše. Ali valjalo bi, da ozbiljno pomisle, kako je vrag i kukolj posijao, te je u tome što dijete misli, hoće i čini mnogo oga, što se je od zla rodilo i na zlo opet dovodi: prema tomu bi morali svaki griješni pojav mudrim načinom što prije odstranjivati i uklanjati.

Ne može se kao ozbiljan prihvatiti prigovor, da će se opake okolnosti laglje suzbijati i pogrješke laglje istrijebljivati, kad dijete ponaraste i bude pametnije. Ostanimo kod gornjeg primjera.

Digitized by Google

Šta će biti, ako se korov i kukolj ostavi, da uz dobre i koristne biljke uzraste? Pod tlom im uzima hranu, odozgo im zapriječuje svjetlost, bujno se širi i preotme mah; žetva je slaba, ali kukolj i korov treba u vatru baciti. Isto tako će se dogodit u srcu djeteta, ako se ostavi te se opaki nagoni mogu slobodno razvijati uz dobre. Opaki će nagoni sve to snažniji bivati, preoteti će mah nad dobrimi, svladati dušu, potamniti razum, oslabiti volju; pouka, opomena, poticanje na dobro ne će više koristiti, pošto su strasti postale silne. „Ako kasnije dogje razum, to je opačina već ovdje, no, ova je jača i nadvlada razum“, kaže glasovit govornik. Sveti Ivan Zlatousti kaže: „Ti se tužiš, kako sina svoga nikako ne možeš da obuzdaš? Dok je bio još posve mlad i dok se je prilično lako obuzdavati mogao, morao si ga pomnjivo uzgajati, na dužnosti priučavati, na red siliti i bolesti duševne liječiti! Dok se je njiva njegovog srca laglje obragjivala, onda bi bilo vrijeme, da si čupao trnje i strasti u djeteta ne bi bile tvojom krivnjom postale velike i silne, te ih obuzdati više ne možeš!“

Rado priznajem, da ona manja i veća ganuća svojeglavnosti, nenavisti, srdžbe, taštine za prvo djetinje doba nijesu nikakvi, ali i onda, kad stane razum da se razvija, nijesu barem smrtni grijesi, jer dijete još ne znade da je to zlo, pa s toga ni ne može zlo slobodno da namjerava: ali klice i korijen, počeci pravih grijeha, priprave i vježbe za opačine su ipak sve ove male ili veće, često čak dražesne nepodobštine, po malo postaju sve jače i razviju se u silovite strasti, koje u srcu gospoduju a s vladati se više ne dadu, ako pametni roditelji odmah s početka, odmah u klici ne nastoje manjom ili većom silom suzbijati ih. Kašnje, već nadogje razum. Kad mogu djeca bolje shvaćati, to će roditelji najprvo podučavati, na dobro protiv opačina bodriti; tek onda, ako bi to uzaludno bilo, upotrijebiti će silu, da suzbiju opake, neuredne sklonosti i nagone; dječak, djevojka čuje u kući, u školi, u crkvi, kako ružan je grijeh, kako divno lijepa je krijepost za što treba zlo bježati, a dobro činiti: sve bolje se upućuje, da razumiju, što je ćudoredan život. Ove pouke, živahne, ljubezne i usrdne, će sve to bolje uspjevati, da dijete baš voljom i osvjedočenjem pobija zlo i bježi od njega, da opet voljom i osvjedočenjem njeguje dobro i čini, a ne više radi sile, radi straha od šibe i kazne. Živjeti ćudoredno baš samosvijesno, odlučno, lako, punim srcem, to čini savršeni čovjek: ali to nije početak, nego svršetak i plod valjanog uzgoja. Samo onaj će u kašnje doba moći da opake strasti svladava, kojemu su u prvo doba roditelji opake nagone dobro suzbijali.

Ne ćemo dakle biti mudriji od Duha svetoga i postupati ćemo prema uputi svetoga pisma: „Prigni šiju sina svoga, dok je još maleno dijete; drukčije će postati neprigibivim i ne će te slušati, jer kao što se konj ne može upravljati, ako se nije obuzdavao, tako će i sin sam sebi ostavljen postati drzovit.“

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

IV. Narav obzira ljudskoga.

19. Ljuta rana obzira ljudskoga ne samo da je razgranjena, nego je i po svojoj naravi oštra i težka. Mogli bismo uztvrdit, da u *moralnom* svietu zaprema od prilike ono mjesto, što ga u tvarnom zapremaju divlje svakojake zvieri. Hiena, vuk i slične životinje ne mile se čovjeku. Svatko ih se kloni. Jao mjestu, u koje se uvukoše, jer krvave tragove za sobom ostavljaju. Oštrimi pandžami ne umiju gladit i milovat, nego razdiru i kidaju, ozledjuju i usmrćuju. I u moralnom smislu ima sličnih nemani, koje su u toliko pogubnije, u koliko je duša izvrstnija od tiela. Dà, svaki grieh, navlastito smrtni, obilježen je znamenjem ljute, divlje zvieri. Grdna je to nakaza, a ima je svake vrsti. Medju njimi iztiče se zaista *obzir ljudski*. Oštrimi nokti i zubi razdire i kida biednu dušu siroticu. Često joj težke rane zadaje, kad i kad uprav ju usmrćuje.

Scienimo, da ćemo joj narav najprikladnije predočiti raznimi primjeri. Na taj će se način posve pred nami razkrinkat. Bolnim srcem gledati ćemo ruševine, što ih je stvorila. Promatrat ćemo trpke, užasne i mnogobrojne posljedice, što ih je na površinu izniela. Po plodu stablo se poznaje, stablo žalibože otrovno i smrtonosno. — Med nebrojenimi primjeri, što ih je napose crkvena poviest ubilježila, odabrat ćemo samo njekoje, koji se stranom odnose na stari, a stranom na novi zavjet.

20. Osvrnimo se na prvom mjestu na same praroditelje naše, od kojih potičemo, s kojimi je

Digitized by Google

naša sudbina najuže bila spojena. Grieh, što ga počiniše, zove se iztočni grieh, jer ga nismo sami učinili, već od njih iztiče i na sve ljude prehadja[1]), a š njim mnoga i ogromna zla. S iztočnim griehom nadošlo je *more* svakojakih zala.

Buduć govorimo ovdje o tom griehu, to bi dakle toliko značilo, koliko da se je ova neman i tu umiešala. I jest tako. Da nas ne bi tko možda krivo razumio, naglasujemo odmah s početka, da tomu griehu nije *izključivo* povod bio obzir ljudski. Bila bo je tu donjekle zapletena pohlepa za onim voćem, pa ni oholost nije manjkala, kako to već katolički bogoslovi tumače. Ali nesretni obzir imao je svoj dio.

Prva je sagriešila Eva. Nu tim nije bila podpisana naša propast, jer još se ne bijaše bacio u naručaj zlo.retnoga grieha čovjek, Adam, glava ljudske obitelji. — Ali uzkrati posluh Bogu i on. A zašto? Bilo je razlogâ više, kako rekosmo, ali njegova Eva ne bijaše posljednja kod tog. Ne bi rekli, da je od srca povjerovao nečastivomu u slici zmije, koji reče, da će postati sličan samomu Bogu, uzjede li voće. Eva ga bijaše smutila i zavela. Ona prva uze, poče jesti a onda će ponudit svomu drugu. Uzmi i jedi, ta eto ja okusih. Što je naravnije, nego da je posmjehom, očima, vladanjem i sladkom riečju popratila i podkriepila ponudu svoju. U prvi čas, ne će bit Adam privolio. Vrlo je vjerojatno, da se je kao osupnuo, preplašio. Ali napokon pobiedi misao na nju, ljubav. Prevari se jadan. Pruži ruku, dohvati te poče jesti. Grieh bijaše učinjen; posluh prekršen. Dà, ljubio je Evu, ali odviše, *obazirao* se na nju, nu prećerano. Eto nevolje, eto kukavštine, eto vrela neizcrpivih zala.

Da taj navod podkriepimo, upozorujemo čitaoca na rieči sv. Pavla, što ih čitamo u prvom listu na Timoteja. Govoreći, kako žena ima da bude podložna čovjeku, kaže izrično: *I Adam ne bješe zaveden; nego žena zavedena, prestupi zapovjed.*[2]) Prema tomu sv. Augustin piše o griehu praroditelja (Gen. XI): Sravnjuje prekršaj Salamunov s Adamovim, te će reći od prilike: Zar je vjerojatno, da je tako mudar čovjek, kakov bijaše Salamon, sbilja povjerovao, te je ma od kakve koristi klanjati se krivim bogovom? Nipošto: nego on nije umio odkinuti se od ljubavi žena, koje ga povukoše na taj krivi put. A onda će sv. naučitelj nastavit: *Na sličan način* ponje se i Adam. Žena naime prevarena jela je od zabranjena voća, pa onda dala i njemu, neka bi jeo. ***A on ne htjede ju razžalostiti.*** — Što sliedi odatle? Da ga nije pohota zaniela, nego *ljubezniva dobrohotnost* napram drugarici povuče ga na krivu stazu. U običnom životu biva to i sto puta tako, te se grieši, da nam se tobožnji prijatelj ili prijateljica ne otudji, ne zamjeri, ne raztuži. A glasoviti biskup Martini, od koga imamo izvrstan prevod sv. pisma na talijanskom jeziku, primjećuje k istomu poglavju prve knjige Mojsijeve ovako: Premda nije vjerovao zmiji, *nije imao srčanosti* (t. j. klonu duhom i tako podleže kukavštini obzira ljudskoga), da se opre primjeru i sladkim riečim drugarice, od koje se dao izopačiti. On, buduć mudriji i savršeniji od nje, imao je biti njezin vodja i savjetnik. U raju dakle zemaljskom, kod prvoga prizora, koji se imao odigrati na pozorištu svjetskom, kad su se prvi put imale kocke kao bacit, koje će odlučiti o sretnoj ili nesretnoj sudbini cieloga roda ljudskoga — *obzir* je *ljudski* imao ulogu i to znatnu tako, te je u velike krivac nebrojenih, svake vrsti zala, što uslied iztočnoga grieha poplaviše lice čitave zemlje.

21. Poviest naroda Israelskoga vele je zanimiva i poučna. Zadjimo za koji časak amo, te se napose svrnimo na činjenice, koje se desiše neposredno za tim, kad je proglašeno deset zapoviedi. Po Mojsiji poručuje im Bog, da će ih izbavit iz sužanjstva misirskoga. Sbog opornosti misirskoga kralja, Bog čini silna čudesa. Oni su svega toga svjedoci. Prelaz preko crvenoga mora bijaše novo gorostasno čudo. Još njekoliko tjedana, i eto razapeše šatore pred gorom sinajskom. Tu će svojevoljno sklopiti zavjet s Gospodinom, te će biti izabrani narod njegov. Tri je dana priprava trajala. I kad bi treći dan u jutro, proglasi Gospodin deset zapoviedi. Poznato je, kako uzvišenim, veličanstvenim načinom sve se to zbi. *I zadrhta sav narod,* veli sv. pismo. Kad ču Božji glas, kad vidje one gromove i munje, odgovori jednim glasom: *Činit ćemo sve, što je rekao Gospodin.* Mojsija osta iza toga četrdeset dana i noći na brdu, da primi od Boga razne nauke i dvie kamenite ploče. Narod s prvine je miran, al kako Mojsija ne silazi, poče se komešat, mrmljat i to tako, te čovjek, slušajući ih, stoji zapanjen poput kamena. Dogovaraju se; da vidimo što će biti. Poslie njeke stanke stupaju pred Arona brata Mojsijeva i njihovog prvog velikog svećenika, te zahtievaju jednostavno, neka

[1]) Nije prešao samo na bl. dj. Mariju, kako sveta vjera uči. [2]) 2, 13.

Digitized by Google

im načini *bogove*, kako ih imaju Misirci, i da se pred njimi nosaju, jer, kažu, tko zna, što se dogodilo sa Mojsijom, koji ih izveo iz Misira. Čudno! Po nalogu živoga, vječnoga, svemogućega Boga, Mojsija ih je doveo dovle. A sada kao da je tko odpuhnuo dragoga Boga, imaju se odmah načinit bogovi, koji će nastaviti djelo započeto od svemoguće desnice božje. Grozota! U njekoliko dana, da se može tako promjeniti srce ljudsko? Čovjek je osupnjen, kad vidi u isto doba nedokučivu nevjernost pram Bogu i najerniju nezahvalnost; srce toli tvrdokorno i lahkoumno. — Tko da ne uzplamti svetim gnievom, tko da se ne oduševi za svetu čast Gospodinovu, tko od sviestnih ljudi da im svom odriešitošću ne oriše grozan ponor komu se približiše? Vriedi li pako to za svakoga prijatelja Božje stvari, kud više valjati će za Arona, velikoga svećenika. I za čudo! Baš on tako ne radi. Što? Zar ne shvaća on svoje zemljake? On ih ne odvraća od zla puta. I to je već velika kukavština. Reče im, tko ima zlata na sebi, neka ga skine i pred njega donese. Mišljaše jadan, da će se nesretnih dosadnika na taj način riešit. Ali se prevari. Kako on ni slutio nije, donješe mu zlatnih naušnica i sličnih stvari. A što sada? Donesosmo, viču. Mi učinismo svoje, a sad je na tebi, da ovršiš svoju. Arona ledeni znoj probija. Noge klecaju njekako oklieva. Ali što oklievaš. Sve to jače zuji u ušijuh poklik: Načini bogove, koji će nas vodit, kako nas je do sada Mojsija vodio. Samo brzo! Oj sveta, divna srčanosti razplamti dušu i srce Aronovo! Razkini one zlokobne spone, što ga muče. Razveži mu jezik, neka mu se čuje glas do posliednjeg šatora. Zakriesi njegovim očima. U grudi mu ulij sveto oduševljenje, da se vine nad svu zemaljštinu, da pod noge baci svaki strah, svaki obzir ljudski, te da im zagrmi: nipošto i nikada neću udovoljit željam Vašim, jer su bogumrzke, jer još žive onaj živi, svemogući Bog, koji prosu vrhu naših glava nebrojenih blagodati. Kako da se drznemo takim griehom vriedjat njegovo neizmjerno Veličanstvo, koje u tren oka može u prah i pepeo obratit sve to zlato, nas i sve što je naše? Ali mi tražimo, odlučno zahtievamo! Načini bogove, inače si žrtva razpaljene srčbe naše. — Slobodno Vam budi vikat, groziti se. Sbog toga ja da se iznevjerim živomu Bogu? Nikada! Pa makar se Vi digli na me, pa oskvrnuli ruke Vaše u krvi mojoj, za najsvetiju ću ju stvar proliti. Tako ću bar obranu, što ju podigoh za sveto ime Gospodinovo, za neoskvrnjenu čast Svemogućega, i činom posvjedočiti, vlastitom krvlju zapečatit.

Žalibože, stvar krenu posve drugim pravcem. Uzbunjeni narod ne ču sličnih rieči. U mjesto divne srčanosti zahvati Arona malodušnost. Srce mu obuze kažnjivi strah. *Obziruć se* dakle *na mrmljanje nezahvalnika,* duhom klonu. Zašutiše usta, stisnu se srce, zapliva njihovom strujom. Načini im *zlatno tele!* Stavi ga na žrtvenik, a oni prinješe mu žrtve. Počeše jesti, piti, plesati okolo poput pogana. Medjuto eto Mojsije s gore. Što bi bio imao izvršiti Aron, učini on. Pun svetoga gnjeva uze tele, spali ga i satre u prah. Ukori brata svoga, a sinovi Levijevi pobiše na njegovu zapovied sve, koji su se još klanjali krivim bogovom. I pade onaj dan 23 tisuće ljudi. Eto ruševina, što ih uzroči tu *obzir ljudski.*[1])

22. Bacimo sada pogled na posliednje časove velikoga svetca, što ga sv. písmo zove angjelom božjim, na predteču božanskoga Spasitelja, *sv. Ivana Krstitelja.* — Zar nije bio on žrtva nemani, koja je ljutimi pandžami zakvačila rodoskvrnca, kralja Heroda? — Da vidimo! Sv. je Ivan otvoreno, bez svakoga obzira karao kralja — griešnika. Svetac patio je za to. Herod ga baci u tamnicu. Nu nesretna Herodijada žena brata njegova, željaše, da bude i ubijen. Ne mogaše ipak to polučit, jer, kako kaže sv. pismo: *Herod bojao se je Ivana, znajući da je čovjek pravedan i svet.* Zato ga je odlučno i branio proti Herodijadi, te kako je rado slušao svetca, tako ga je i posluhnuo češće. Al eto po nesreći, Herod će jednoga dana, kad je slavio dan rodjenja, prirediti sjajnu večeru svojim velikašem. Tu se naravno jede, pije, nazdravlja, igra, pjeva. Žamor je sve veći, srca su razigrana. Napokon dodje čas, da počme ples. Herodijada imala odraslu kćerku. Pleše dakako i ona, i to baš vještački tako, te je svim gostovom, istomu Herodu neobično ugodila. Vanredna zgoda, vanredno ponašanje. Po gotovu čovjek kod sličnih zgoda nije kao obično triezan i mudar. Razum kao da je ušutkan, te srce prevladjuje i uzdami ravna. Tako se sbi i kralju. Herod zanesen za djevojkom, izvrstnom plesačicom, pristupi k njoj i reče joj: Traži, što hoćeš, i ja ću ti dati. Baš si meni i svim gostovom vanredno ugodila. Opet ti kažem i kunem ti se, da ću ti dati, što uztražiš, pa bilo i polovina kraljestva moga. — Oj Herode! Da znaš, na koga si naišao. Ti reče, pa ako te i ne

[1]) Exod. 32.

Digitized by Google

zapeče u onaj čas ali oćutjeti ćeš skoro. Nadmudriše te ženske glave. Kćerka nije se prenaglila. Prevejana prišapnut će majci: Svjetuj me majčice! Eto zgodna časa! Sada ili nikada! Lukavoj majci srce kipi od veselja. Ta to je voda na njezin mlin, kako nikada. I svjetova i nauči Herodijadicu mladu, neka traži od kralja glavu Ivana Krstitelja. I odmah udje k Herodu. Oči svih u nju uprte. Sve mramorkom šuti, a ona će: *Hoću, da mi odmah daš na krugu glavu Ivana Krstitelja.* Zabrinu se Herod, veli nadalje sv. pismo; kao da ga munja ošinula. Nije se tomu nadao. Zabrinut je. Što će to reći? U čas ona reče, a on se u duši smuti. Dà, zabrinut je, jer mu se probudila savjest, koja mu kao u slici u tren oka predoči sav njegov život, sbog čega ga je svetac karao. Sjeti se živahnije nego ikada vanredne svetosti Ivanove. Živahno mu kazuje duša, kako je Ivana često obranio od sličnih napadaja. Dà, griešiti ćeš: tako mu savjest mu grmi, ako se odazove krvničkoj želji. Nijedna prisega opravdat ju ne može. Strašno ćeš griešiti, ako pravednu krv proliješ. Tako je na jednoj strani tezulje. A druga strana što nam pokazuje? Ali radi kletve, veli sv. pismo, i *radi gostiju* ne htjede joj odreći, nego zapovjedi, da se donese glava Ivanova na krugu. I odsječe Ivanu krvnik glavu i donese ju na krugu.

Svršeno je: Sv. Ivan Krstitelj postade mučenik za istinu, postade žrtva nemani, što se *obzir ljudski* zove. Njemu podleže i onako nesretni kralj, da si dušu novim, groznim griehom otereti, da se pred svim svietom ožigoše osim opačine rodoskvrnja znamenjem i kukavna slabića, koji sbog neslana, izprazna, smiešna obzira udara svetinju u lice, prolieva krv pravednu, dušu kalja, te Boga svoga vriedja, bacajuć pod noge sveti njegov zakon.

23. Od učenika obratimo se sada k učitelju, od stvora k Stvoritelju i Spasitelju svieta. Vidjeti ćemo i tu kako ni njega neman ova ne poštedi. Dà, kod najmržega djela, što ga zloba ljudska zamislila i izvela, ubistva naime Boga-čovjeka, obzir je ljudski bio glavni pokretač. On je baš završio, okrunio da tako rečemo grozoviti ovaj zločin. Isus Krist, Božanski naš Spasitelj bijaše farizejem i ostalim glavarom židovskim sve doba, što je javno naučao i dobro činio, trn u oku. Nu kad je nadošao čas gorke njegove presvete mke i smrti, neprijatelji uzbiesniše proti Gospodinu. Njihovo vladanje za te doke odkri nam svu golotinju i grozotu ljudskih strasti. Poput zvjeradi oboriše se na nedužno božansko janješce, da ga nakažu, osakate, izkrvare, ubiju. I polučiše svoj cilj, prolivena bješe presveta krvca. Mrzka skupost natječe se kod toga prežalostnoga prizora sa divljom srčbom i paklenskom zavišću. Ona ga predaje u ruke krvnika njegovih, ove ga vuku pred sudišta, muče i zlostavljaju svaku žilicu njegovog presvetog tiela. Nu uzprkos tomu presveta je žrtva još u životu, kad li se na jednom pridruži biesnim drugaricam *obzir ljudski.* On podpisa smrtnu osudu i pribi tako na križ, usmrti Onoga, koji bijaše pravi Sin Božji, koji dodje na sviet, da nas spasi, da nas izbavi od vječne propasti i tako uvede u život vječni. Evo u kratko, što i kako bi. Farizeji, književnici i glavari svećenički dovedoše Isusa k upravitelju Ponciju Pilatu i traže, neka ga osudi na smrt. Da puk bude uz njih, za to se već poskrbiše prevejani buntovnici. Pilat s prvine zastupa valjano svoj posao. — Ja, da osudim? A zašto? Gdje su razlozi? Oni motaše, prtljaše, ali ništa ne dokazaše. On bijaše osvjedočen, da je Isus nevin. *Znadijaše bo,* kako veli sv. Marko, *da su ga iz zavisti predali glavari svećenički.*[1]) Zato im reče: Dobro, ako je zločinac, kako tvrdite, eto uzmite ga i sudite po vašem zakonu. Dà, ali on se namjerio na mudre glave, koje mu odvratiše: Nije nam slobodno nikoga na smrt osuditi. Misliše naime: mrzko ovo djelo svaliti ćemo na njegovu glavu.

Pilat udje u sudnicu. Dozva Isusa preda se, te će ga pitat i izpitivat, da vidi, nije li možda ipak ma u čem krivac. — Sudac pita, Isus odgovara. Ali sve badava. Pilat je sada još bolje uvjeren o nedužnosti Isusovoj. Izidje dakle k Židovom i reče im: *Nikakove krivice ne nalazim na tom čovjeku.*[2])

Židovi se naravno ne smiriše, nego traže još odrješitije, da Isus Krist bude osudjen na smrt. Što je imao Pilat da učini? Buduć osvjedočen o nedužnosti Isusovoj, bijaše njegova sveta dužnost, da se opre svom odlučnošću buntovnikom, da Isusa proglasi nevinim i pusti na slobodu, makar oni vikali kao biesni, makar mu se još strastvenije prietili i na mjestu ondje kamenjem ga sasuli. Buduć su duhovi vrlo uzbunjeni, ne valja oklievat. Čim prije se odluči, tim bolje po cielu stvar. Ali dà. Pilat žalibože ne udari pravim putem. Odtisnu se stranputice. Počeo je šarat, a to ne valja. Moglo se je unapred vidjeti, da će posao naopako svršiti. Tako i bi.

[1]) Mar. 15, 10. [2]) Iv. 18, 38.

Digitized by Google

Pilat ne osudi doduše odmah Isusa, nego se prihvati sredstva, koje će ga mišljaše on, iznieti na površinu. Ali to bijaše jurve nesumnjiv znak, da ga je objeručke prihvatio nemili *obzir ljudski.* — Bijaše naime o prazniku vazma običaj, da im po jednoga sužnja pusti, kojega oni hoće. Eto liepe zgode, misli Pilat. Ponuditi ću im, neka biraju, hoće li da pustim Barabu ili Isusa. — Ne ima sumnje, tako on sobom dalje razmišlja, oni će zatražit Isusa, jer se razlikuju kao dan i noć! Ali se ljuto prevari. Oj, nije on poznavao ona izkvarena srca. Svi, koliko ih je bilo, iz svega grla stadoše vikati: *Pusti nam Barabu, a Isus neka se razpne.*[1]) — Jadni Pilat baš je pogodio! Što će sada? S jedne strane obziri na poglavare, od kojih je čast, služba i plaća. S druge strane narod, koji se buni i uzrujava. Što će? Osuditi ne mogu, ta sudac sam! S Barabom sam propao! Možda ću uspjeti na koji drugi način. Ako je prvi pokušaj bio vele hrdjav, sramota i kukavština, tada je drugi iznjeo na površinu plač, i jecanje, rane i boli — vaj i kakve! Kamen bi proplakao, promatrajući, kako okrutno vojnici i ostali izprebijaše i nakazaše premiloga Spasitelja što bičevanjem, što vienccm od trnja, što opet porugami i drugimi paklenskimi upravo mukami. Digoše pako ruke na nj dakako jer im ga je Pilat bio predao. Biedni sudac misli, da će se sada ipak glavnomu udarcu uklonit. Držao je, da će Židovi biti zadovoljni, pa do osude na smrt da ne će doći. Izidje dakle opet na polje, izvede Isusa pod vienccm od trnja i u skrljetnoj haljini pred Židove, te im reče: *Evo čovjeka!*[2]) Ta ni sjena nije njegova, tako je eto izmučen i nevoljan. — Gle, tračak nade pomoli se u duši njegovoj. Dà, smirit će se i reći: Pusti ga! Ali u čas ne sta je. Jedva bo izusti one rieči, već mu odzvanja u ušijuh: *Razpni ga, razpni.*[3]) Kao da ga grom ošinuo. Oj nesretni vi ljudi, baš me sapeste vašimi jezici, gore nego da me u okove baciste! Ali još ne bješe savjest u njem posve obumrla. Još podiže svoj glas, još vapi: pravedan je, svet je, griehota je, strašna griehota osuditi krv pravednu. Jadan, klonu doduše duhom, ali ne bješe još slomljen. Još se bori i muči sam sobom. Još traži puteve, kako da ga oslobodi. Ali badava!

[1]) Iv. 18, 40. [2]) Iv. 19, 5. [3]) 19, 6.

Kad Židovi spaziše njegovu namjeru, posljednji će juriš podignut proti tvrdjavi i onako već razklimanoj. Svom snagom stadoše vikati: Ne, ne, tako ne valja! Varaš se sudče, jer: *ako ovoga pustiš, nisi prijatelj cesaru.*[1]) Dospjelo je! Što — zar tako? Sa osobom mi se carskom grozite? To je ozbiljan posao. Car namješta i skida, car plaća... Savjest se guši u blatu obzira ljudskoga. Ej, pa nek bude! Sjede jadan. Blied je. Očima prevrće, govori za sebe... Pero će u ruke. Hoće da podpiše. Ah, ruka drhće. — Opet ustane, skupi ono malo duševnih sila, što još ima, te će doviknut onim krvopijam: *Evo vaš kralj.*[2]) Kakav kralj? Neka je tvoj kralj, samo ga *razpni!* Dà, *razpni ga.* Ali vašega kralja da razpnem? O, *ne imamo kralja nego cesara!*[3])

Rekoše i pobjediše. Pilata muči dvojako strašilo. Ovdje car, ondje puk. Jedna slika crnija od druge. Kamo se okrene, peče i bode. Ideali savjesti potonuše. Njezin glas jedva da se čuje u onom maglovitom komešanju. Sjede, stisnu usta, zamoči pero i podpisa osudu. *Isus Krist neka se razpne!*

Podpisa jadan. — Tješiti će ga valjda, što je oprao ruke pred krvopijami, što je rekao: *Nisam kriv u krvi ovoga pravednika!*[4]) Grozota! Čovjek jedva vjeruje svojim očima. Je li moguće? Bog-čovjek osudjen na smrt sbog bojazni jednoga čovjeka. Dà, Boga-čovjeka ne osudi nitko drugi na smrt križa, nego *obzir ljudski.*

[1]) 19, 12. [2]) 19, 14. [3]) 19, 15. [4]) Mat. 27, 24.

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava VI.

I. Od Prikazbe do Canona.

Tek sada nastaje prava misa vjernika, misa naime, kod koje su mogli biti sami okršteni vjernici.

Sveti čin nekrvne ove žrtve počima prikazbom kruha i vina, koje se posvetbom ima pretvoriti u tielo i krv Isusa Krista. Svećenik najprije poljubi žrtvenik, obrne se k vjernicima, razkrili i sklopi ruke, pak veli: *Dominus vobiscum* — Ovaj nam poljubac prikazuje ljubav Isusa Krista, koju je pokazao svojim učenicima, osobito onda kad je s njima došao u Gethsemane i kazao im: *Sjedite tu, dok ja idem tamo, da se pomolim* (Mat. XXVI. 36), kano da se od njih sbog svoje prevelike ljubavi

Digitized by Google

nije mogo raztati. — Po isti način ovaj poljubac znamenuje ljubav, kojom je svećenik dužan sve vjernike, svu crkvu ljubiti.

Svaki put kad se misnik obrne puku, poljubi oltar, razkrili i sklopi ruke, a to je znak njegove ljubavi spram svih vjernika u Kristu.

Pozdravom: *Dominus vobiscum* potječe ih na veću pozornost k onom što se sada ima sbiti. Nakon pozdrava okrene se natrag i pozivlje ih na molitvu veleći: *Oremus,* pak moli kratku molitvicu zvanu Prikaznica. (Offertorium).

Od prikazbe do Predslavja (Praefatio) misnik prikazuje Isusa Krista, gdje se za nas moli u vrtu i sebe prikazuje Bogu Otcu, da podnese muku. — Premda je Isus za čitava svog života sebe Bogu Otcu prikazao, ipak se njegova prikazba osobito iztiče, kad je ono u vrtu kazao: *Otče moj, ako ne može ova čaša mimoići da je ne pijem, neka bude volja tvoja* (Mat. XXVI. 42.). Kako je Isus sebe Bogu Otcu prikazao, takom ljubavi i pobožnosti dužan je misnik da prikaže hostiju i kalež.

2. Offertorium (Prikazba).

Najprije se dakle čita molitvica zvana Prikaznica, koja se uviek slaže sa Uvodom; a znamenuje radost i pobožnost srca Isusova, kojom je sebe žrtvovao; — zatim, po tumačenju sv. Tome[1]), prikazuje radost i pobožnost samoga misnika i puka, kojom ovu žrtvu Bogu prikazuju. Tako je i David govorio: *pravim srcem dragovoljno prinesoh sve ovo: i s radošću vidjeh narod tvoj, koji je ovdje, kako ti dragovoljno prinosi.*[2])

Kad će misnik prikazati hostiju, upre oči u križ, jer hoće, da žrtvu donese Bogu pred oči, te veli: *Suscipe, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, hanc immaculatam hostiam, quam ego indignus famulus tuus offero tibi Deo meo vivo et vero, pro innumerabilibus peccatis et offensionibus et negligentiis meis, et pro omnibus circumstantibus, sed et pro omnibus fidelibus christianis vivis atque defunctis: ut mihi et illis proficiat ad salutem in vitam aeternam. Amen.*

Odmah kad počme prve rieči ove molitve, obori oči na hostiju zbog poniznosti i skrušenja, a hostiju medjutim drži obim rukama pred prsima prema srcu, jer srce njegovo mora biti takodjer žrtvenik presv. Trojstva.

Smisao ove molitve jasan je, pa ne treba razglabanja, al razmatranja svakako; red je naime razmišljati: tko, što, komu i za koga se ova žrtva prikazuje.

Nakon toga misnik stupi na stranu Epistole, otare kalež, ulije vina, blagoslovi kostaricu s vodom i veli:

Deus qui humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti, et mirabilius reformasti: da nobis per hujus aquae et vini mysterium, eus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps Jes. Christus Filius tuus Dominus noster. Qui tecum etc.

Bog je zaista divno naredio dostojanstvo naravi čovječje, spojivši sa zemnim tielom neumrlu dušu, al ju je još divnije obnovio u upućenju Isusa Krista G. N., kad se je bož. slovo hipostatično združilo sa čovječjom naravi našega Spasitelja, sbog koga smo i mi nevriednici zaslužili, da po njegovoj posvećujućoj milosti, koja nas s Bogom sjedinjuje, postanemo sudjelnici božanstva.

Voda se ulieva u vino zato, što je, kako kaže Florentinski i Tridentinski sabor, vjerojatno sam Isus naredjujuć sv. misu to isto učinio; zatim što je iz rebra Isusova potekla krv i voda; što na koncu znamenuje sjedinjenje Isusa, koji je sam vrelo blagoslova.

Ovo ulievanje vode u vino znamenuje takodjer tri druga divna sjedinjenja, koja razabiremo iz rieči gornje molitve. Prvo, u stvorenju čovječje naravi, kojoj bi sjedinjena duša, što nam označuju rieči: *mirabiliter condidisti.*

Drugo, kad se Krist uputio, a narav se božanska hipostatično združila sa čovječjom: *mirabilius reformasti.*

Treće biva po milosti posvećujućoj, koja nas čini sudjelnicima božanstva, a ova nam razjašnjuje rieči: *Ejus divinitatis esse consortes.*

Kad prikazuje kalež veli: *Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris, tuam deprecantes clementiam, ut in conspectu divinae maiestatis tuae pro nostra et totius mundi salute cum odore suavitatis ascendat. Amen.*

U prikazbi vina naziremo Isusa Krista, gdje prikazuje Bogu Otcu svoju krv, da se na križu prolije za spas roda ljudskoga. U tom jošte vidimo pregorku Spasiteljevu muku, kalež naime njegove grozne muke, koji je Bogu Otcu osobito u vrtu prikazao.

Po prikazbi sklopi ruke, stavi ih na žrtvenik, da se Isusom sdruži, i prignut u znak poniženja

[1]) Thom. 3. p. q. 83. art. 4.
[2]) I. Paralip. XXIX. 17.

Digitized by Google

i skrušenja moli: *In spiritu humilitatis . . .* — Prignuto izgovara ovu molitvu, da pokaže, kako je u poniznosti svojoj spreman, da sebe i vjernike Bogu u žrtvu prikaže, i kako se sasvim dragovoljno i podpunoma podlaže volji božjoj i njegovim naredbama. Tako treba raditi *da naša prikazba bude podpuna i savršena* (Thom. a Kemp. L. IV. c. VIII. de Im. Chr.) Ovaj misnikov prignuti položaj prikazuje takodjer Isusovu poniznost, kad se je u vrtu ničice molio, pokorivši se sasma volji Otca svoga, da izpije gorku čašu pregorke muke. Nakon navedene molitve, digne se, pogleda u Propetoga, razkrili ruke prama nebu da izprosi pomoć od Duha Svetoga zovuć ga tiho: *Veni, Sanctificator omnipotens* etc.

Kod rieči: *et benedic . . . .* sklopi ruke te križa žrtvene darove, jer je križ pravi znak blagoslova. Prosi od Boga, da nazočnu žrtvu blagoslovi blagoslovom pretvorbe, ujedno da blagoslovi žrtve naše poniznosti blagoslovom svoje nebeske milosti, e se naša volja uviek prilagodi i pokori volji božjoj.

3. Incensatio oblatorum.

Kad je svečana misa, odmah nakon onih rieči: *tuo sancto nomini praeparatum,* stavi se i blagoslovi tamjan u kadilu: *Per intercessionem B. Michaëlis Archangeli stantis a dextris altaris incensi, et omnium electorum suorum, incensum istud dignetur Dominus benedicere, et in odorem suavitatis accipere. Per Christum Dom. nostrum. Amen.* Dok kadi žrtvene darove veli: *Incensum istud a te benedictum ascendat ad te, Domine, et descendat super nos misericordia tua.* Rieči: *ascendat ad te,* ne treba shvatiti materijalno. Taj uzlazak treba uzeti u sasma duhovnom smislu. Prosimo naime da tamjan blagosoveni i od nas Bogu prikazan bude njemu mio, ili bolje, da naša pobožnost, kojom prikazujemo ovaj tamjan, bude ugodna božjem Veličanstvu.

Kade se žrtveni darovi, jer su na čast božju prikazani i prikazbom pripravljeni na posvećenje.

Da vidimo kojim se redom obavlja ovo kadjenje i što nam ono znamenuje. Najprije misnik okadi žrtvene darove tri puta u križ; a to znači, da je na križu bila prikazana: osoba, duša i tielo Isusa Krista. Tada mahne tri puta oko kaleža, dva puta s desna na lievo, a jedanput s lieva na desno, čim očituje vjeru u presv. Trojstvo, da će ta žrtva biti ona ista, što ju Isus na križu prikaza.

Okrug što se kadilom pravi, znamenuje vječnost božanskih osoba, a trostruki njihovo Trojstvo u vječnosti. Prva dva okruga prave se jednim smjerom, a treći obratno. U prvom prikazuje se vječni Otac, koji od nikog ne proizlazi; u drugom vječni sin, koji od vieka proizlazi od Otca; dočim se treći pravi obratno, da se iztakne kako Duh Sveti od vieka proizlazi od Otca i Sina.

Rečeni okruzi podržaju jednako središte, a to nam pokazuje, da premda su u presv. Trojstvu tri osobe, ipak ostaje jedna božanska narav.

Nakon toga misnik kadi oltar, počimljuć najprvo od križa i veli: *Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Zatim kano u Uvodu nakadi žrtvenik: *Elevatio manuum mearum . . .* etc. Kad okadi žrtvenik poda Djakonu kadilo: *Accendat,* etc. Običaj je nakon toga nakaditi i puk, na ponuku, da se moli pobožno.

Tajinstveno znamenovanje kadjenja žrtvenika već smo kod Uvoda promatrali.

4. Lavabo.

Ovomu psalmu ne treba nikakva tumačenja. Dok ga misnik izgovara, pere prste, prem je prije ruke umio. Ovo mu pranje dovodi u pamet čistoću srca, koju treba da uzdrži, dočim se ima doticati tiela Kristova; jer je dužan ne samo da bude čist i prost od težkih već i od najmanjih grieha. Zato dok pere prste veli: *Lavabo inter innocentes manus meas;* — treba indi, da u sebi pobudi pokajanje i skrušenje, nebi li tako očistio ljage srca svoga.

Misnik pri tom činu nek promisli na Isusa, kako je u vrtu krvave suze prolievao, da nas od svakoje opačine očisti: te svesrdno nek zaželi, da se u krvi onog neoskvrnjenog Jaganjca od svih najmanjih ljaga očisti.

5. Suscipe, Orate Fr.; Or. Secreta.

Opet se misnik povrati na sred žrtvenika, te pognut i sklopljenih ruku opetuje prikazbu, izrazujuć svrhu u koju ovu žrtvu doprinosi, ter moli: *Suscipe Sancta Trinitas . . .* etc.

Ova nam ponovna prikazba znamenuje Krista, koji je sebe ponovno u vrtu Bogu Otcu prikazao. — Misnik moli Presv. Trojstvo, da se udostoji milostivo primiti ovu žrtvu, koju mu on i puk prikazuju na uspomenu muke, uzkrsnuća i uzašašća Gospodinova, i na čast svim njegovima svetima.

Zatim poljubi žrtvenik, sklopljenih ruku obrne se puku, razkrili ih, kano kad čovjek za kakovu nuždnu stvar gorljivo moli, ter poziva prisutne, da se mole, veleć im glasno: *Orate fratres etc.*

Digitized by Google

Ovaj nam prizor krasno prikazuje Krista, u onom trenutku, kad je učenike opominjao: „*Orate ut non intretis in tentationem*“. Poput Krista dakle obraća se misnik puku i opominje ga: *Orate fratres;* a kad ovaj svrši, podvornik u ime puka moli· *Suscipiat* . . . . etc., a misnik potvrdi sa *Amen*, t. j., bilo, što molite.

Zatim tiho izgovara skromnu molitvu (Or. Secreta) na primier Krista, koji se je krvlju oznojen, ničice molio.

6. Praefatio. (Predslavlje).

Na koncu skromne molitve misnik prekida tišinu i glasno veli: *Per omnia saecula saeculorum.* Odg. *Amen.* Ove se rieči vežu sa zaključkom prednje molitve, inače nebi imale podpun smisao. Puk odgovara: *Amen,* t. j. neka bude onako, kako si u ime sviju prosio. Vjernici dakle ovim odgovorom potvrdjuju prošnje misnikove, zato i ovaj glasno izgovara rieči: *Per omnia saecula saeculorum,* da puk uzmogne odgovoriti: Amen. Poslie toga istim glasom nastavi: *Dominus vobiscum,* t. j. po milosti svojoj budi Gospod s vama; a nakon odgovora: *Et cum Spiritu tuo,* veli: *Sursum corda,* t. j. podignite gori srca, odbacivši zemaljske misli; na što sliedi odgovor: *Habemus ad Dominum,* t. j. *corda elevata,* kano da bi kazali: digli smo ih već k Bogu. Svećenik opet prihvati: *Gratias agamus Domino Deo nostro;* na što puk: *dignum et justum est,* t. j. *Deo gratias agere.*

Predslavlje misnik govori ili pjeva razkriljenih ruku, što znači, da su on i puk k Bogu uzdignuli dušu. Predslavljem opominju se vjernici, da izdadu hvalu Bogu po Kristu Gospodu našem; zato se u Predslavlju osobito ističe preveliko i neizmjerno božje Veličanstvo, komu drhćuć služi nebrojeni broj Angjela, Herubina i Serafina, te kliču: svet, svet, svet; da se po tom i u našim srcima uzbudi duboko poštovanje, ljubav i strahopočitanje pred takvim Gospodinom, komu se ova sveta žrtva doprinosi.

Same rieči Predslavlja jasne su, i ne trebaju raztumačenja. Misnik moli Predslavlje povišim glasom i to po primjeru Angjela, koji jakim pojem kliču: svet, svet, svet; i kano na uztuk opakoj viki židova, kad su tražili da se Isusa pogubi.

Na koncu predslavlja združuje se nebo sa zemljom, a svećenik, kano da stoji pred priestoljem božjim, prigne se u znak dubokog štovanja i u jedan glas s nebešćanim kliče: Sanctus, sanctus, sanctus. Tad neprekidno nastavlja: *Hosanna in excelsis, Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Na Benedictus misnik se opet izpravi, kano da će s pukom pohrliti pred dolazećeg Isusa, ter se prekriži, jer će se smrt Isusova na križu tajinstvenim načinom do skora ponoviti. Ovako veselo pozdravi puk Isusa kadno je svečano unilazio u Jerusolim malo dana prije nego se krvno žrtvova na križu.

Nješto o crkvenom pjevanju.

Mislimo, te ćemo ugodit štovanim čitaocem, ako im glede crkvenoga pjevanja štogod saobćimo. Ovdje donašamo okružnicu Virzburžkoga biskupa, što ju upravi na svećenstvo svoje biskupije.

Bogoštovje svete Crkve na zemlji je vanredno dostojanstveno i uzvišeno. Za smrtna čovjeka nema većega dobra, nema stvari, koja bi se po svojoj nutarnjoj vriednosti, po svojoj vrhunaravskoj i vječnoj sadržini s njim uzporediti mogla.

Već sama vanjska strana kršćanskoga bogoštovja ističe svoje uzvišeno dostojanstvo. Jer zadubili se mi u raznoliku simboliku bogoštovja, ili se divili njegovu estetično savršenomu vazda živomu prikazivanju; ili izpitivali njegovo blagoslovno djelovanje na pojedince i na kulturni razvoj: svuda se naše kršćansko čuvstvo rado sagiba pred njegovom nutrnjom istinom, pred njegovom nekom tajinstvenom privlačivom silom, pred njegovom nedospjetnom ljepotom, pred njegovim nadzemnim veličanstvom.

Častna braćo! vi znadete, te je više stoljeća minulo, dok se je kršćansko bogoslužje postepeno razvilo i usavršilo. Nu istinita je činjenica, da je crkveno bogoslužje u svom zasnutku i u svom temelju djelo *Duha svetoga,* koji si je medju smrtnimi ljudmi sgodne organe odabrao.

Samo po sebi je bilo a i sada je razumljivo, da su plemenitije umjetnosti odmah i svoju uslugu pružile tomu svoje vrsti djelu, dapače, njeke od njih su stupile s njim u uži i najuži vez.

Ako li se je medju inimi umjetnost slikarstva već veoma rano kršćanskomu bogoštovju radostno posvetila, to se s njom zajedno vrsta *glasba,* pravije *pjevanje;* siže bo već u prvo razdoblje kršćanstva.

Digitized by Google

Ovdje naumismo u kratko, s nekoliko obćenitih crta razjasniti, *vrst* i *narav crkvene glasbe,* i kakova joj važnost te položaj dopada u bogoslužju.

I.

Već se je sv. Pavao apostol više puta obraćao na priznavaoce Kristove, bodreći ih i potičući na sveto *pjevanje.* Jer pokrštenim Efežanom piše: *„Budite puni Duha svetoga, razgovarajući se medjusobom u psalmih, hvalopjevkah i duhovnih pjesmah; pjevajte i kličite u vaših srcih Gospodinu“!*[1]) I Kološane apostol isti ovako opominje: *„Rieč Kristova neka obilato prebiva u vas u svakoj mudrosti. Poučavajte i svjetujte jedan drugoga sa psalmi, popievkami i duhovnimi pjesmami, te pjevajuć slavite sa zahvalnošću Boga u srcih vaših!*[2])

Kako su već prvi kršćani na čast i slavu Krista izmjenice pjesme pjevali, o tom izvješćuje poganin Plinij. Taj običaj potvrdjuje i Tertullijan, te dodaje da to biva kod svete gostbe.

Kakav je *stvarni* sadržaj bogoslužnoga (liturgičnoga) pjevanja u ono prvotno kršćansko doba u obće bio, to se nedvojbeno vidi već iz gore navedenih rieči sv. Pavla. Za prvih kršćanskih stoljeća sačinjavali su ovaj sadržaj i ovu podlogu psalmi, čitanja proročkih knjiga staroga zavjeta, teksti evangjelja i listovi apostolski, zatim najobičnije crkvene molitve, kao *Otče naš, Kyrie eleison,* (Gospodine smiluj se), *Credo* (Vjerovanje), tomu slične hvalopievke i pjesni, a uz to i razne pjesmice, u kojih nije bilo nikakovih svjetskih idejâ ili motivâ.

I ovaj stvarni sadržaj, ova punina najuzvišenijih kršćanskih idejâ, najdubljih misli i najdivnijih uputa sačinjava najbitniji dio službenoga (da se tako izrazimo) pjevanja crkvenoga kroz ova stoljeća do danas.

Medju najbolje poznavaoce, najrevnije i najodlučnije promicatelje i gojitelje crkvenoga pjevanja u zapadnoj Crkvi i s njegove muzikalno-melodične strane broje crkveni oci *Ambrozija* u Milanu i Papu *Grgura* Velikoga u Rimu.

Naročito je ovaj posljednji znamenit kao izpravitelj, sabiratelj i redatelj liturgičnoga crkvenoga pjevanja.

Po njemu se koralno pjevanje rimske Crkve zove *Gregorijanskim* koralom. To je jednoglasno pjevanje i *službena* crkvena glasba, dočim sve ostale, koje se u crkvi rabe, jesu samo kao *zamjenjujuća* crkvena glasba.

Ako li je s jedne strane *stvarna* vriednost liturgičnoga pjevanja crkvenoga bez svake dvojbe uzvišena; to s druge strane ne zaostaje ni malo vriednost *estetično-muzikalna* istoga kao koralnoga pjevanja.

U crkvenoj vokalnoj muzici sjediniše se *oba stara* načina pjevanja: religiozna *hebrejska* muzika sa svojom oznakom svetosti i *starogrčka* muzika sa svojom živahnošću i ljepotom, kao dvie rieke u jedno. A tim je nastao jedan glasbeni sustav, koji je daleko nadkrilio sve prijašnje muzikalne sustave, te ne samo to: već ta muzika, što je nastala u i po duhu kršćanskom, iz njega baš nikla, ne samo, te se izporedit može sa svakom plemenitijom glasbom sliedećih vremena što se tiče uzvišenosti i jakosti, nego ju često i nadmašuje.

Koli silno pobudjuje liturgično pjevanje najplemenitija čuvstva i najsvetije osjećaje u čovječjoj duši, koli divno dira slušatelja i kako podiže duh ljudski put nebeskih visina!

Čim se ovo pjevanje od svakoga drugoga luči, nije samo ona hrpa silovitih, velikih, dubokih, uzvišenih idejâ, koje, kako vidjesmo njezin temelj sačinjavaju, već je to jošte i posebna vrst te način, u kom se sve to prikazuje spojeno u neko jedinstvo, ili ako hoćeš, neizmierno uzvišeno nad svako naprezanje umjetnosti lahkoćom genija ukajdano. Pa onaj brzi muzikalni prelaz s neba na zemlju, zatim opet od Njegova vječnoga Veličanstva k mukam i nevoljam čovječjim, nadalje pjesničko navješćivanje klanjanja, straha, ljubavi, nade; živahna i sladka čuvstva, pjesničke apostrofe začudjenja i strahopočitanja, pouzdanja i zahvalnosti, napokon kajde bez oznake gledom na vrieme, bez broja i bez kadencâ: sve je to dokaz onoga na vatri Božanstva uzpirenog oduševljenja, i pokazuje u duhovnom časovitom razsvjetljenju zasnovan, pače bi rekli, nadahnut način pjevanja. Ovo pjevanje sili nas, da ćutimo i pojimamo, da iznad interesâ ove zemlje i njom izazvanih borba imade još plemenitijih i svetijih interesa, još slavnijih pobjeda, koje otvaraju put u kraljestvo mira i svjetla neuvehle slave.

Kako silno djeluje veličanstveno to pjevanje na čuvstvo, izkusio je na sebi glasoviti kasnije crkveni otac Augustin, kako on u svojoj knjizi „Izpoviesti“ liepimi riečmi izriče: „Koli silne sam lievao suze kod tvojih himnâ i pjesmâ, silovito obuzet glasovi tvoje sa sladkoćom pjevajuće Crkve.“

[1]) Ef. 5. 18.
[2]) Kol. 3. 16.

Digitized by Google

Tako se sudilo još iza četrnaest stoljeća, u vrieme, kad se je svjetska glasba vrhunca dovinula: isti krugovi izvan Crkve, osobiti poznavaoci i iztražioci na polju glasbe nisu oklievali, da umjetnost korala odlučno proslave.

Tako piše Thibaut: „Katolička Crkva imade prije svega najveće pravo, da zadrži veliko prapjevanje, koje se zove Ambrozijansko i Gregorijansko, ono doista nebesko, uzvišeno pjevanje i intonacije, koje je u najljepše drevno doba Crkve um stvorio a umjetnost gojila, koje na čuvstvo silnije djeluje, nego li mnoge novijih naših skladba, koje su tako udešene, da djeluju na čuvstvo.“ [1]) I neki drugi glasbeni pisac *Otto Kade,* naziva Gregorijansko pjevanje „medju svimi proizvodi, koje je Crkva proizvela, najsamostalnijim, najosebujnijim, najdubokoumnijim i najveličanstvenijim djelom. Ništa na svietu ne može nadomjestiti vriednost ovih pismena i pjevačkih formâ, oko kojih je Crkva tisuću godina radila. Nema umjetnosti, koja bi ga dostigla živimi motivi, ono je dragocien posjed družtva, koje je u tom bogatom izboru napjeva, čim su svi liturgični tekstovi ne samo jednom, već kadkada i dvostruko, prema liturgijskom propisu zaodjenuti, našlo neko središte, u kom se Crkva i umjetnost susreću. To je biblija stavljena u glasbu.[2])

Častna braćo! liturgijsko pjevanje jest postojani izraz i da se tako izrazim, u čuvstvu zasnovana predaja dragocjenoga blaga kršćanskih istina, plodovito tlo za pravu nabožnost i ognjište, kroz koje izlazi jedan dio sjaja nebeskoga Jeruzalema na zemaljsku kuću Božju i na kršćansko družtvo.

Djelovanje liturgičnoga pjevanja još se donekle povećava tajinstvenim jezikom, u kom dolazi do naših ušiju. Jer ona neka tamna neizvjestnost liturgičnih molitava i pjesama sudara se sa naravju čovječjom, koja naginje na ono, što je tajinstveno, a naš nemiran duh sa svojim čeznućem, kojega si posvema nije ni sviestan, isto tako rado izgovara želje pune tajnâ, kao što mu se potrebe njegove često samo u mračnih, nejasnih slikah predstavljaju.

S druge strane je katolički puk, premda ne zna liturgičnoga jezika, proniknut dubokim smislom, koji pristaje liturgičnim tekstovom, i što mu ga puk sam, nekim osobito skladnim razumievanjem daje. —

U koralu, službenom pjevanju crkvenom, odsieva od prvih vremena jedinstvo Crkve, dočim ona (izuzev istočne obrede) svuda jednakim jezikom i napjevom, te istimi riečmi Bogu slavu pjeva.

II.

Častna braćo! Dobro će bit, te navedem kratki povjestni pregled o razširenju i razvoju gregorijanskoga korala u naših njemačkih krajevih.

Već se je sv. Bonifacij žarko zauzimao za unapredjivanje i njegu crkvenoga korala, kad je u Fuldi, Eichstetu, Virzburgu i Biraburgu utemeljio posebne glasbene škole.

Iza njega se je osobito car Karlo Veliki velikim oduševljenjem i snažnom odlučnošću zauzeo za koralno pjevanje, i ne bez uspjeha.

Po prilici od 10. stoljeća razvilo se je uz koral višeglasno (harmonično) pjevanje, kojega je uporabu Crkva pripustila kod liturgičkih čina.

Da se je u našoj slavnoj biskupiji već vrlo rano brižno njegovao koral, to je malo prije spomenuto. Tečajem vremena osobito su se za tu stvar zauzimali virzburžki biskupi Rudolf Scherenberg i Lorenz Bibra.

Koncil tridentski ostavio je nepromienjene prijašnje kanone, koji se tiču liturgičnoga pjevanja crkvenoga. On je sam izdao glede toga daljnje vremenu primjerene naredbe. U to doba obdržavani su razni pokrajinski i diecezanski sinodi, koji su s jedne strane imali tu svrhu, da se koral što dostojnije izvadja; s druge strane, da prosvjeduju proti zapostavljanju i prikraćivanju istoga kod službe Božje. Dakako novotarije 16. stoljeća nisu ostale bez znatnoga uztuka proti crkvenomu koralu. Nije bilo za dugo, te su se i njemačke crkvene pjesme, kao da jednako vriede koliko i pravo liturgično pjevanje, uvukle češće u svetčanu crkvenu službu Božju.

Proti tim zlorabam i samovoljam, koje su se narinule u službu Božju, gorko se tuži naš veliki biskup Julije Echter pl. Mespelbrunn. On je nastojao, da to po mogućnosti odstrani opomenami, ali se je ujedno svojski brinuo i za pozitivno unapredjivanje korala, tiskajući i šireći liturgične knjige.

Biskup Ivan Filip Schönborn izdao je g. 1669. uz neke dodatke red kod bogoslužja biskupa Julija. Isti je obnovljen po biskupu Ivanu Bogomiru Guttenbergu godine 1693. U njoj glasi stavak 3., da se na sve nedjelje, blagdane i svetkovine ,. . čin svete mise imade od svakoga mjestnoga župnika započeti i prema okolnostim dotičnoga mjesta i osoba, koje su muziku naučile, ili s figuralom (po-

[1]) U knjižici „Die Reinheit der Tonkunst.“
[2]) Izp. Gregoriusblatt 1889. str. 67.

Digitized by Google

lyphono, t. j. mnogoglasno pjevanje) ili s običnim koralom nastaviti, ili gdje takovih nema, te se mora *tiha misa služiti,* da se pjevaju njemačke pjesme iz pjesmarica za ono doba u biskupiji odobrenih.

Ova crkvena naredba ostala je i u sljedećem stoljeću u podpunoj krieposti. Manjke i pogrješke, koje su se medjuto uvukle u liturgično pjevanje nastojalo se je odstraniti knjigom „Subsidium chorale sacri cantus ecclesiastici" tiskanoj g. 1749. na zapovied biskupa Karla Filipa Greiffenklaua. Ta knjiga bijaše izvadak iz raznih većih službenih koralnih knjiga, te joj je bila svrha, da bogoljubno crkveno pjevanje uzpostavi u svoje prijašnje dostojanstvo, ugled i porabu.

Medjutim djelovanje tih naredaba trajaše samo veoma kratko vrieme; tudji elementi uvriežiše se već od dulje vremena u glasbu liturgične službe Božje; sve jače prodiranje nabožne pučke pjesme, širenje opernoga i koncertnoga sloga, gojenje instrumentalne crkvene muzike u svjetskom dakako duhu, bijahu uzrokom, te su krasne polyphone skladbe velikih majstorâ kao i sam koral stao malo po malo propadati.

Istom novije doba dočekalo je, te opet upozna veličanstvo i krasotu crkvenoga korala, ali ujedno da crkvenimi *naredbami,* koje se tiču strogoga liturgičnoga pjevanja, obnovljeno, budi i kriepi svoju samosviest. Opet se je prihvatilo za duboki smisao tridentskih naredaba glede crkvene muzike, naročito u sjed. XXII. „Od crkava treba da oni (predstojnici crkveni) svaku lahkoumnu ili nečistu muziku na orguljah ili u pjevanju .... odstrane, da se može kuća Božja u istinu smatrati kućom molitve i zvati se kućom Božjom." Opet se je sjetilo da koral ili njegova zamjena, u duhu crkvenom harmonično pjevanje, spada k obredom od Crkve propisanim, o kojih sabor tridentski (sjed. VII. De sacramentis in genere, can. 13.) izriče: „Ako tko reče, da od katoličke Crkve poprimljene i odobrene obrede, kojimi se kod svetčanoga dieljenja Sakramenata običaje služiti, prezire ili da ih službenici Crkve po volji bez grieha izostaviti smiju ili da ih svaki i pojedini predstojnik crkveni drugimi novimi zamieniti smije, neka je izopćen."[1])

Nu osobito se je za liturgično pjevanje počeo zanimati pred kojih dvadeset godina ustrojeni „Obći njemački Cecilijanski savez". Njegov ustroj radostno je pozdravila najviša crkvena oblast, koja je i njegova pravila posebnim apostolskim breveom od 16. Dec. 1870. odobrila. Na temelju ovih pravila bila je glavna zadaća tomu cecilijanskomu savezu, da crkveno pjevanje uredi opet prema crkvenim naredbam. A da se svrha toga saveza postigne, ta pravila iziskuju: 1.) da se gregorijansko pjevanje ili koral svuda njeguje, a figuralno polyphono pjevanje u koliko odgovara crkvenim zakonom, širi, bile skladbe iz starijega ili novijega doba; 2.) nabožne pjesme, koje puk kod stalnih pobožnostih običaje pjevati, dopuštaju se u toliko, u koliko se to kanoničkim propisom ne protivi. 3.) na zakone crkvene o uporabi orguljâ i ostalih dopuštenih glasbala točno će se paziti i 4.) u koliko se u nekih crkvah, osobito manjih i seoskih, ne mogu ove naredbe odmah provesti, valja odlučno nastojati oko toga, da se liturgična glasba po malo ponapravi, podigne, usavrši.

I u našoj se je diecezi 70. godine ustrojio diecezanski cecilijanski savez. Taj se je naročito u ovo zadnje doba osobito podigao te u mnogih župah ove biskupije razvio liturgičnu glasbu, kao i njemačko crkveno pjevanje. Rado priznajemo njegove velike zasluge u ovom veoma važnom položaju te radostno prihvaćamo sgodu, da se iskreno zahvalimo savezu za njegovo svrsi shodno, razborito i gorljivo nastojanje oko promicanja liturgičnoga pjevanja kao i njemačke crkvene pjesme. Njegovim nastojanjem razširilo se je u sve dalje krugove poznavanje vrlo vriednoga korala i crkvenoga figuralnoga pjevanja i tim se je dobrano doskočilo mnogogodišnjemu i na daleko razprostranjenomu neznanju koli tehnike toli razborite uporave liturgične glasbe.

Ne dvojimo, da će uz dobru volju duhovnih pastira, sborovodjâ i drugih krugova, koji su za to pozvani, poći za rukom, da se liturgično pjevanje sve više širi, te si pribavi sve više prijatelja i gojitelja.

Ne smijemo zaboraviti, da ne stoji do volje pojedinih predstojnika crkvenih, da li drži shodnim da svojoj župi namieni blagoslov liturgičnoga pjevanja. Pred nami je volja Crkve točno i jasno izražena u njezinih kanonih, da se kod liturgične službe Božje, naročito kad je *missa solemnis* i *missa cantata* i kod liturgičnih *večernjah* (vesperae) i *jutrnjah* (matutinum) *latinsko* pjevanje i to samo kao koral ili kao polyphono pjevanje imade upotrebiti. Isto vriedi i za sve liturgične čine, koji su

[1]) O tom izp. Sess. XXIV. de refor. cap. 12.

Digitized by Google

sa sv. misom neposredno skopčani (blagoslov svieća na svećnicu, blagoslov pepela, palmâ, blagoslovi i obredi velikoga tjedna). Isto tako treba sve latinske pjesme, koje svećenik intonira, n. pr. „Asperges me“, „Veni Creator“, latinski proslediti. Svjetske sentimentalne napjeve, pa i imali nabožan tekst, isto tako neliturgične večernje sa svojimi osebujnostmi valja po mogućnosti odstraniti.

Kod orgulja valja posve zabaciti sviranje svjetskih pjesama, poputnica (Marsch), plesnih komada. *Instrumentalna glasba* kao podporanj liturgičnoga pjevanja nije istina zabranjena, nu ne smije ipak nikada pjevanja nadmašiti ili zaglušiti.

Dopis.

Iz Posavine, dne 2. Augusta 1894.

Porciunkula i hodočašće u Tremošnici.

Još početkom devetnaestoga vieka po prilici, naši duhovni predji, mudro misleći i zrelo razmatrajući, odabraše *Tremošnicu* za najshodnije i najnaručnije u cieloj Posavini mjesto, kamo će vjernici od svakuda u velikom broju na *Porciunkulu* hodočastiti. A odlučiše se za rečeno mjesto, jer leži baš na središtu jednake daljine triju kotara, naime Derventskog, Gradačkog i Brčanskog.

Stoga nije čudo, što obično mnogo svieta, osobito ako je liepo i prijatno vrieme, na taj blagdan tamo se skupi; te se je jur sgodilo, da se do dvie hiljade duša u Tremošničkoj crkvi izpovjedilo i pričestilo. Ove godine pak dragi nam Bog poslao ne samo neugodno, nego baš ljuto i oštro vrieme, silnu buru i vihar, koji prouzroči baš silnu štetu. Ali uzprkos toj silnoj oluji, koja je trajala od 31. srpnja, od pol dana, pa sve do 1. kolovoza do pol dana, pobožni hodočastnici odasvuda jatomice u velikom broju k Tremošničkoj crkvi pohrliše, da postanu dielnici onoga neprocienjenoga blaga, što ga sâm predobrostivi Spasitelj na *Porciunkulu ili Gospu od angjela* asižkomu siromahu dobrostivo podieli.

Divota je bilo gledati pobožne čete Trećoredaca, kako pod svojimi zastavami u velikom broju stupaju, pjevajući milozvučne pjesmice na čast Majke Božje složene. A još je bilo milije promatrati, kako mnogi pobožni starci i starice za pokoru svojih grieha bosonogi, moleći na glas presveto Čislo putem idu.

Sutradan na samu svetkovinu Porciunkule, po točnom broju svetih čestica bijaše od jutra pa do podne pričešćeno 1.400 duša. Bijaše takodjer 14 misnika, koji su brez odmora u večer u oči svetkovine počam od 5 sati, pak iz jutra na svetkovinu sve do 12 sati u svetim ispovjednicam pokornike s velikom uztrpljivošću saslušavali. Ovaj toli nabožan, toli važan pojav pobožnosti može najbolje svjedočiti, da dobra djela i kršćanske krieposti kod pravovjernoga puka Posavskoga znatno su razvijene. Bože blagoslovi i pomnoži liepe nakane i dobru volju u vjernomu puku svomu, te se u njem i nadalje kršćanska revnost i iskrena pobožnost sve više i više uzbudjivala!

Nakon svete službe Božje, sliedio je sjajan objed, kojim vrli i velezaslužni kućni domaćina umornu braću počasti. Liepo se zabavismo, te okriepljeni na duši i na tielu, veselo se uz bratski ejelov i milozvučni „s Bogom brate do vidova“, kud tko razidjosmo. *Očevidac Posavski Hrvat.*

Br. 589.

Glasnik jugoslavenskih Franjevaca.

Od strane ovoga ordinariata naredjuje se ovim svim vč. župnim uredom nadbiskupije Vrhbosanske, da list, po imenu: „Glasnik jugoslavenskih Franjevaca“, kojega osmi eto tečaj teče, te u kojem su se od početka toplo zagovarali katolički interesi u obće, a navlastito oni, što se tiču vele dičnoga franjevačkoga reda, počam od 1. siečnja buduće godine (1895), držati imaju; odnosnu pak godišnju pristojbu iz crkvene blagajne da podmiriti mogu.

Sarajevo, dne 16. kolovoza 1894.

Nadbiskupski ordinariat Vrhbosanski.

Digitized by Google

Br. 619.

Pristojba za vjenčanje.

U vrhbosanskoj nadbiskupiji ne vlada posvuda, kako je poznato, jedan te isti običaj glede pristojbe, što se prigodom vjenčanja uplatit ima, ako su mladenci iz raznih župa. U *dolnjoj* Bosni uručuje se ciela dotična pristojba župniku zaručnice; nu u slučaju, te zaručnik hoće, da ga vjenča njegov župnik, onda se *i ovomu* plaća *podpuna* pristojba za vjenčanje. — U *gornjoj* pako Bosni postoji običaj, te si odnosnu pristojbu za vjenčanje podiele vazda oba dušobrižnika; pola zapada zaručnikova, a pola zaručničinog župnika.

Obzirom na to, poziva ovim ovaj ordinariat sve p. n. vč. dekane, neka ovamo što prije jave, koji od gore navedenih običaja u svakoj pojedinoj župi njihova dekanata postoji; te odnosno, što točnije dakako izvješće, svojimi primjetbami dogodice poprate.

Sarajevo, dne 16. kolovoza 1894.

Nadbiskupski ordinariat Vrhbosanski.

Viestnik.

Naša domovina.

(Previšnji imendan) premilostivog našeg vladara, Franje Josipa I. proslavljen je i ove godine prema običaju: liepo i dostojanstveno. Sbog nepovoljna vremena vojničke mise u logoru nije bilo; nu zato pohrliše u 9 sati u prvostolnicu u velikom broju zastupnici civilne i vojničke vlasti, da prisustvuju sv. misi, što ju je odpjevao Presv. g. nadbiskup uz svečanu podvorbu. Sv. činu prisustvovaše i Preuzviš. gospoja Kállay-ka, te njihove Preuzvišenosti: poglavica zemlje, barun Appel i njegova supruga, te znatan broj pobožna puka. Poslie sv. mise odpjevanje: „Tebe Boga hvalimo“, zaključeno carevkom. Na koru pjevaše krasno članovi našeg najnovijeg skorice ustrojenog narodnog pjevačkog družtva „Trebević“, a osobito su liepo carevku odpjevali. Taki iza službe božje odputi se Presvietli g. nadbiskup sa mnogobrojnom pratnjom u stan preuzv. g. poglavice zemlje, te će izpred njega čestitat Njegovu Veličanstvu, i ujedno zamolit, neka bi pred previšnji priestol prinieti blagoizvolio čuvstva srdačne ljubavi te nepokolebive podaničke vjernosti cjelokupnoga katoličkoga pučanstva Bosne ponosne, za koju otčinsko srce prejasnoga vladara takodjer toli vruće kuca i osjeća. Poslie podne pak u 4 sata izigrivanje u „Narodnoj bašći“ dobrotvorna lutrija u prisustvu mnogobrojnog naroda.

(Preuzviš. gosp. ministar pl. Kállay) odputovao je poslie višenedjeljnog boravka u Bosni dne 17. pr. mj. u Beč.

(Preč. g. Jeglić) vratio se sa svoga puta dne 24. pr. mj. sretno u Sarajevo.

(Odlični gosti.) Prošloga mjeseca posjetio je krasno naše Sarajevo liep broj čuvenih arheologa i antropologa. Iz svih mal ne evropskih zemalja nadjoše se tu dotični učenjaci, da medju inimi proučavaju raznolike starine, što su u potonje doba u našoj Bosni nadjene. Razpravljalo se u svem od 15. do 21. pr. mj. Naročitu pažnju pokoniše izkopinam u Butmiru (kraj Sarajeva) i okolici, te grobištim na Glasincu. Dne 23. augusta ostaviše posve zadovoljni naš grad.

(Vč. o. Nik. Nilles, dr. Is.) glasovit učenjak, zadržavao se je pr. mj. njeko vrieme u Bosni; medju inim posjetio je i Sarajevo, te poslie petdnevnoga boravka odputova put Mostara, pa kroz Dalmaciju natrag kući u Inšpruk. Častan starac Bogu hvala je zdrav i kriepak.

(Katehetski sastanak) obdržavan je dne 23 pr. mj. u Osieku. Sastalo se oko 50 p. n. gg. kateketa iz svih dielova Hrvatske, a što je vele hvale vriedno, došlo je i svjetskih učitelja tako, te je učestnika bilo oko 80 na broju. — U oči samoga sastanka pozdravio je svekolike u ime mjestnog odbora preč. opat Masper krasnom besjedom. Sutra dan sazvaše najprije Duha sv.; sliedila je sv. misa pontifikalna, koju je služio opat Masper uz mnogobrojnu asistenciju. U 9 sati otvori sastanak g. prof. Rabetić, koji bje takodjer izabran predsjednikom, oduševljenim govorom, u kojem iztaknu, kako napose kateketu ima da resi znanje i ljubav k Bogu i k narodu, te duh prave požrtvovnosti. Podpredsjednikom izabran je g. prof. Hangi, tajnici: Dr. Horvat i Dr. Jambreković, a bilježnikom g. Ante Kotlarski. — Gospoda izvjestitelji: Sasso i Djaković obrazložiše svoju stvar jasno i znanstveno. Iza toga primljeni su zaključci, te na konca povela se razprava glede njekih predmeta, n. pr. o vjeronauci na izpitu zrelosti, kletvah i t. d. što je većim dielom primljeno

Digitized by Google

i predano centr. odboru, koji će se pobrinut, kako bi se dalo što laglje i što praktičnije izvesti. — zaključke priobćit ćemo naknadno. — Samo napried! Bog će vam platit, a narod hrvatski, napose mladež njegova nadobudna sigurno zahvalnom se izkazat!

(Prvi narodni kongres kršćanskih arheologa u Spljetu — Solinu) otvoren je svečano dne 20. pr. mj. u prisutnosti mnogih med inimi dostojanstvenika, od kojih spominjemo nadbiskupe: Rajčevića i Careva; te uz sudjelovanje učenjaka, koji stranom iz naše monarhije, stranom iz Rusije, Italije, napose Rima, Njemačke te inih zemalja onamo u velikom broju pohitiše. Tom prigodom služio je presv. g. biskup spljetski Nakić u Solinu sv. misu na grobovih sv. mučenika, iza toga liepo oslovio svekolike prisutne, te proglasio kongres otvorenim. — Za predsjednika kongresa izabran je Monsignor dr. Antun de Waal, ravnatelj njemačkoga zavoda za kršćansku arheologiju i povjest u Rimu; za podpredsjednike pak msgr. Fr. Bulić i dr. Müller, profesor sveučilistni u Berlinu. — I naša bos. hrceg. vis. vlada posla tamo svoga zastupnika u osobi presv. g. Franje bar. Mollnáry-a, sarajevskog okružnog predstojnika, koji je u svom sjajnom govoru, kojim je svoj gospodi vele ugodio, liepo razvio, kako je Bosna i na polju arheologije u potonje osobito doba napredovala tako, ta se u rečenom obziru ostalim civilizovanim zemljam mirne duše pridružiti može. — Sretna bijaše misao, te je ovom prigodom svjetlo ugledala knjižica, kojoj naslov: „Vodja po Spljetu i Solinu"; nu sl. promicateljni odbor pobrinuo se je te izdao suviše u raznih jezicih tri vrlo liepe monografije, naime: *a)* Ephemeris Spalatensis (Dnevnik Spljetski); *b)* Ephemeris Salonitana; i *c)* Ephemeris Bihačensis. Sva tri dnevnika odlikuju se bogatim sadržajem i krasnimi slikami, tako na p. monografija pod *b)* ima sama 38 liepih ilustracija. Svaki svežčić ima posebnu posvetu. Da priobćimo na p. samo onu prekrasnu „Dnevnika bihačkoga", koja glasi: *Učenjacima svecieloga kršćanstva — koji hodočašćeć k grobovima svetih Solinskih mučenika — U hrvatske zemlje dohrliše — Potomci starih Bihačana s cielim hrvatskim narodom — Iz sveg srca kliču — Mili gosti dobro nam došli. — Gdje o Ilir davni, prometni Doranin, Rimljanin silni — Uz vlast svoju umjeće razvili — Hrvat s krstom svetim ljubav umjetnosti obaštinio — Kad najuljudnije Europe zemlje od varvara stradale — Sjajne hramove Bogu svetima podizao — Boreć se za Krst častni i slobodu zlatnu — Umjetnih predaja, drevnu zakladu vjeri i znanosti dohranio.*

Kongres je takodjer liepih i praktičnih zaključaka stvorio, tako med inimi: neka se podižu kršćanski muzeji, u Spljetu napose da se podigne novi muzej; u bogosl. sjemeništih da se uči kršćanska arheologija, i predavanje patrologije da se s istim u sklad dovede.

Već u svoje doba, čitajuć o pripremah za rečeni kongres, u velike smo se radovali, a po gotovu smo uzhićeni sada, gdje vidjesmo, da bješe u istinu otvoren i tako sjajno da je uspjeo. U kulturnoj povjesti krvatskoga naroda ovi će dani bit ubilježeni zlatnimi slovi, pomenutim kongresom prodičio se hrvatski narod zaista pred svomkolikom naobraženom Evropom na najsjajniji način. A čijim je marom, čijim pregnućem krasno to djelo izvedeno? Mnogih je nesumnjivo to zasluga, nu u prvom redu dopada priznanje, slava i hvala neumornog našeg msgr. Fr. Bulića i desne njegove ruke, dr. Jelića, njegova nećaka, koji kroz tolike godine pčelinjom marljivošću i uztrajnošću snovaše i radiše, kako će što ljepše pripravit, što skladnje udesit medjunarodni kongres kršćanskih arheologa, koji se je za prvi put imao otvorit u liepoj našoj Dalmaciji, toj kolievci hrvatske domovine, te tako uzvišenu svoju zadaću što sjajnije da rieši. — I uspješe divno! Čast vam zaista o prevrli muževi; djela Vaša djela su baš uzor rodoljubja, kojimi proslaviste ne samo sv. vjeru katoličku, nego i naš mili hrvatski dom; za koje ideale, daj Bože, dugo nam još radili prema onoj zlatnoj naših slavnih pradjedova: „Za krst častni i slobodu zlatnu!" —

(Posvećenje novoga biskupa Uccelini-a,) obavljeno je dne 12. augusta o. g. u Dubrovniku gradu. Sv. čin izvršen je po presvietl. g. metropoliti dalmatinskom, nadbiskupu Grguru vitezu Rajčeviću, uz asistenciju presvietle gospode: Dr. Josipa Marčelića, biskupa dubrovačkog i Filipa Nakića, biskupa spljetskoga. — Presvietli g. Uccelini čuven je muž sa vele liepih svojih vrlina. Temeljita učenost sljubila se sa čistim i plemenitim značajem, koji odsieva i blista u gorljivoj revnosti za najviše ideale: za sv. vjeru i milu domovinu. Zaista: kako je dosele bio ponos i ures zadarske bogoslovije, tako će zaufano u buduće biti prava dika slavne kotorske biskupije, kojoj baš od srca čestitamo, da, ne samo njoj, već svekolikomu narodu hrvatskomu, koji u vienac svojih biskupa ubraja sada i jednog Uccelini-a. Radost cieloga naroda dieli u svoj smjernosti i „Vrhbosna", te novomu knezu crkve katoličke kliče od svega srca: „Na mnoga ljeta"!

(Duhovne vježbe za častni kler zagrebačke nadbiskupije.) Davno si ih je želio, kao ozebao sunca. Bogu hvala, čim prije bit će i toj vrućoj te spasonosnoj želji udovoljeno. — Presvietli g. nadbiskup, dr. Juraj Posilović javio je naime skoro č. kleru, da će se tečajem mjeseca rujna duhovne zabave, što će ih vodit jedan hrvatski svećenik Isusovac iz Dalmacije, obdržavat na dva mjesta: u Zagrebu i Krapinskih toplicah. — U Zagrebu se pozivlju u prvom redu sva gospoda podarhidjakoni; početi će pak 3. rujna pod večer, a završiti se 7. prije podne. A u Krapinskih toplicah početi će 10. rujna, a završiti se 14. — Bude li Božja volja, kaže Presvietli, nakani smo i sami prisustvovati duhovnim vježbam takodjer u Krapinskih toplicah. — U duhu dieleć sveto veselje s čast. braćom zagreb. nadbiskupije, vrlo ćemo rado

Digitized by Google

i naše slabe molitve Bogu dragomu prikazat u svrhu, te nebesko to sjeme duhovnim pastirom i njihovu nabožnu stadu donese stostruki plod!

(Novi provincijal za austro-ugarsku pokrajinu družbe Isusove.) Prečastni otac Ljudevit Martin, gjeneral č. družbe Isusove imenovao je na mjesto vč. o. I. Seywald-a dojakošnjeg provincijala austro-ugarske provincije, vč. o. Franju Vidman-a, bivšeg ravnatelja Isusovačkog zavoda u Kalksburgu.

(Krstionice.) Ima već dvie godine, što su razaslane, a do danas nije sav trošak još podmiren. Molimo dužnike, te zaostali dug za iste što skorije uplate.

(Čudnovit slučaj) ozdravljenja javljen nam je skoro sa glasovitog prošteništa „Kondžila", koje spada župi Komušinskoj. Po običaju kupi se tu za svetkovinu Vel. Gospe uzprkos nepovoljna vremena sijaset puka, ne samo katolika već i ostalih kršćana te inovjeraca. Med ostalim nadje se tu i jedna sirota djevojka sa sela „Modran" župe Plehanske, imenom Josipa, kći jednoga cipelara, po rodu Talijanka. Velju „sirota", jer motreći ju, ne vidiš i ne čuješ nego časom da se smije i pjeva, časom opet šuti, da za malo stane vikat, plakat i urlikat, i tako jedan žalostan prizor izmjenjuje se s drugim žalostnijim od prvoga. A kakve je ćudi i naravi, dosta je spomenuti, da ju drži i čuva deset momaka. Tako bilo u oči Velike Gospoje, kad al istoga dana u večer oko 8 sati mogaše njekako poljubit svetu sliku blažene Gospe, pa i križ — i nu: onaj čas ko da si ju preobrazio. Ona je mirna, tiha, liepo se Bogu moli, razgovara, traži što potrebuje, u jednu rieč: ona je posve zdrava, ko svako drugo čeljade. Gosp. župnik sutradan ju motri, te će se osvjedočit o nepobitnoj činjenici, i zahvalit s pukom na tom liepom daru Velike Bogorodice, koja čuvstva i mi dieleći, pobožno šapćemo: Viekom nas čuvaj i štiti od svakog zla o presveta Bogorodice!

Cislajtanija.

(Socialni tečaj.) Najvažnije i najzamašnije pitanje našega doba, bez sumnje je ono o *socialnoj reformi.* Nevolja je zaista ogromna, obćenita, a od dana do dana raste, napreduje, sve to dalje se širi. Kako će to svršiti, pita se pravom, što će biti konac pjesme? Hoće li se to pitanje riešit prema želji i duhu te radu t. zv. socialista novovječnih: dakle naprasnim i silovitim načinom tako, te bi se s temelja postojeće družtvo oborilo, a što bi iza toga sliedilo, o tom je dakako lahko sanjat, ali težko pametnu kazat: ili se nasuprot ima mirnim putem uredit prema duhu i nastojanju Isusove sv. crkve, i njezinih gorljivih te mudrih branioca? Ovim na čelu stoji, kako je znano, sam namjestnik Isukrstov, slavno vladajući papa Leo XIII., koji u divnoj te epohalnoj okružnici svojoj o socialnom pitanju (v. „Vrhbosnu", g. 1891., str. 201 i dalje) razvija kako će crkva, svjetovna vlast i odnosni gospodari raznolikih radnika složnimi silami postepeno moći odkloniti pogibelji, kojimi nam prieti socializam; kako će ta ljuta rak-rana, bude li ju vidala evangjeoska pravednost, kojoj će naravno uz bok uviek stajati i kršćanska nesebična ljubav, sjegurno zacieliti. — S toga, svako naprezanje, svaki podhvat i rad, koji na to smiera, te se volj štogod doprinese k sretnom riešenju toli znamenitoga socialnoga pitanja, svake je hvale vriedno, djelo je kršćansko u najizvrstnijem smislu rieči. — Baš netom minuli dani mogu se u rečenom obziru preliepim uspjehom podičit. Zasluga dopada ponajveće slavno, skoro osnovano *Leonovo* družtvo, kojega je cilj, da unapredjuje prave znanosti i umjetnosti. Vrlo dobro dosjeti se isto, te bi se u Beču obdržavao *socialni tečaj,* koji će se potanko bavit sa današnjimi socialnimi pitanji. Sretna misao bijaše još sretnije izvedena. — Spomenuti tečaj obdržavan je u glavnom gradu carevine, počam od 7—10 augusta uključivo. — Ne možemo potanko sve opisivat; kažemo samo, da se tu dostojanstvenim načinom govorilo o svakom iole važnijem socialnom pitanju. Razprave, što ih upriličiše i rukovodiše baš izvrstni vještaci, odnosile su se na teoretička pitanja, ali obzirom na praktičan, svagdanji život a za osnovu služiše dakako uviek temeljne istine kršćanstva. — Med inim, da samo nešto natuknemo, bijaše govor o glavnih pojmovih gospodarstvene nauke, zatim se razlagalo o agrarnom i zanatlijskom pitanju, obzirom navlastito na odnošaje našega carstva, nadalje o ustroju i zaštiti ženskoga rada, o radničkom pitanju, kako je nastala i razvila se socialno-demokratička struja u Austriji i ostalom. Tu si mogao čuti glasovitoga O. Dr. Alberta Mariju *Weissa,* reda sv. Dominika i sveučilištnog profesora; vanredno naobraženog i duhovitog govornika, kneza Aloiza *Lichtensteina*; vrlo učenoga O. Dra. Josipa *Biederlacka,* družbe Isusove; neumornoga Dra. Drag. *Luegera,* narodnoga zastupnika i mnoge druge. — Odveć bi se razteglo te za dugo ne bi svršili, ako bi htjeli samo glavne misli svihkolikih govora zabilježit; nu ne možemo na ino, a da bar djelomice ne navedemo, što je č. O. Alb. Weiss *o posebnih socialnih zadatcih klera u današnje doba* iztaknuo. — Medju ostalim spomenu: kako socialno pitanje nije jednostavno ekonomičko, nego uprav po svojoj nutrnjoj naravi ćudoredno i pravno, te zato religiozno, družtveno, političko i gospodarstveno pitanje. S političnim pitanjem svećenik kao takav ne ma se bavit, ali ima pravo kao državljanin, kao i svi ostali gradjani. — Što se tiče načelnih ustanova, koje li će se zadaće latit svećenici gledom na socialno pitanje, valja prema nauci učenoga redovnika pamtit sliedeće. — Ponajprije kler kao stališ ima pravo i dužnost, te se zanima za socialno pitanje. On je u prvom redu pozvan, da prione uz taj posao; ta tko obći više sa pukom, koga razne tegobe i nevolje tište, nego baš svećenik? Za to se dakako hoće temeljite naobrazbe. — Ova je zadaća, veli nadalje vrlo zamašna i tegotna. Ima tu zamršenih stvari, a s raznih strana priete pogibelji. Al nu,

Digitized by Google

apostol valja da nastoji, te svim sve bude. — A ako nas, tako razpreda dalje, rečena zadaća dopala e onda ju možemo i riešit. Ako je Bog pripustio zlo, dat će nam i u borbi protiv njega potrebne snage. 1. Mi, veli, valja da smo skroz i skroz osvjedočeni o zadaći našega stališa, zato nam se je branit od stanovitih upliva, poticali oni od mogućnika ili od puka. — 2. Osvjedočeni imamo bit, da je prava, nepatvorena istina sv. evangjelja, najizvrstnije sredstvo, da se sretno kraju privede socialno pitanje .... *Katekeza je prije svega najvažnije, socialno djelo.* I štampa je važan činbenik. — 3. Nastojat nam je, te se kršćanski nauk i praktičnim životom posvjedoči. Simo spada: čestit obiteljski život, valjan uzgoj djece, šibu da dopade njezino častno mjesto, a navlastito da se njeguje sv. čistoća. Daj mi nevinih mladića, nevinih djevojaka, pak je odzvonilo socialnoj demokraciji; u obće njegovanje jednostavnog kršćanskog života i t. d. — 4. Jedan od glavnih poslova je: unapredjivat pravednost i ljubav. Ob onoj ne može se dosta propoviedat; na ovu spada osobito milostinja. To je baš katoličko djelo; valja na to nagovarat ljude, moljakat u bogataša i siromaka. — 5. Buduć smo posrednici med Bogom i ljudmi, imamo radit po omirbi prućih se stranaka, da mir uzvlada i učvrsti se, koliko kod siromaka, toliko kod bogate čeljadi. — 6. Uz to ne smijemo na se zaboravit, nad sve sveta načela vele cienit. — 7. Držeć se pravila: Svatko na svom mjestu neka razvija prema svojim silam socialno djelovanje, valja mu s toga vele uvažavat naše svagdanje svećeničke dužnosti, n. pr. čitanje sv. miše, časolova, posjećivanje bolestnika i t. d. — 8. Ima se paziti na medjusobni socialni rad, njegujuć duh jedinstva i časteć ugled starešinstva. Hoće se veliko srce, slobodno srce! U velikih, važnih pitanjih da smo jedno, u nuzgrednih štujmo tudje od naših različne nazore ... Kler ima ono radit, što je činio Isus, što su činili apostoli; mi smo spremni i našu glavu kao zalog pružit, uztraži li to naša dužnost. Dà: to bi bilo najplemenitije socialno djelo. Napried dakle, srčano i odvažno, odavle k molitvi te k poslovom našega zvanja, i to sve na putu božjega straha, pravednosti i viernog izvršivanja dužnosti! — Zaista prekrasno! Učestnika je bilo oko 400 iz svih krajeva prostrane carevine. Kler je bio vrlo dobro zastupan, te je i tim pokazao, da mu važan taj posao na srcu leži, te je voljan svom snagom o tom radit, da se to po crkvu i državu važno pitanje napokon sretno rieši. — Bog blagoslovi i unapriedi!

(Papinsko pismo austrijskim biskupom.) Biskupi zemalja, zastupanih u carevinskom vieću, sastavši se posliednji put u Beču, prije nego će se razići, upraviše sv. Otcu zajedničko pismo, u kojem mu iznovice zasvjedočuju sinovsku odanost i privrženost. — Nj. Svetost odpisa blagohotno njihovu predsjedniku, uzoritomu kardinalu i knezunadbiskupu grofu Schönbornu, te se je i tom zgodom s najvišega mjesta čulo znamenitih izjava. — Sv. Otac prije svega pohvalno ističe medjusobnu biskupâ ljubav, te podpunu odanost njihovu spram sv. stolice. Od svega im srca radi toga čestita: „jer, nastavlja sv. Otac, čim usrdniji privrženici će biskupi vrhovnoga pastira biti, tim uspješnije i izvrstnije će voditi pravim putem povjerene si narode pomoću one životvorne snage, koje božansko porieklo u Petru tražiti valja“. — Sjeća zatim biskupe dužnosti, kako im valja s njim zajedno radit, te svi vjernici čuju glas Papin, o odnosnih uputah vrhovnoga Pastira poučeni budu, te kriepko uznastoje, iste izvršiti. Veli nadalje: da mu je dobro znano, kako se prigodom posliednjeg viećanja razpravljalo i o *katoličkom* uzgoju mladeži, koja polazi *javne škole.* Izjavlja onda sv. Otac, kako mu osobito na srcu leži dobrobit mladoga naraštaja, kako ga boli, kad pomišlja na tolike zasjede neprijatelja, kojim je izvrgnuta siromašna mladež. — Da se tomu zlu doskoči, ima crkva sa državom skladno i uztrajno postupat. „Valja li to, rieči su Njeg. Svetosti, za sve u obće poslove, a to vriedi napose za obuku mladeži tako, te bi svjetovnoj vlasti, dok s jedne strane nastoji, da se mladež poduči, s druge strane pobrinuti se valjalo, da mladeži ćudoredan i vjerski uzgoj zajamčen bude po učiteljstvu sv. crkve, koja ima svim upravljat, sve nadzirat. — Mi se nadamo, te će novi ministar nastave to i izvesti, da na austrijkih učevnih zavodih svećenstvo zadobije onu moć i vlast, koja ga ide te se svekoliko odstrani, što bi na mladenačke duše uplivalo tako, te se katoličkoj vjeri otudje i neprijatelji joj budu. Uvjereni smo mili sine, te ćete i Vi katolici tim smjerom poći i radit.“ Na koncu podieljuje njim, cielokupnomu svećenstvu i svim vjernikom apostolski blagoslov. — Jošte nam je iztaknut, da su liberalne novine u velike zlorabile ovo pismo Nj. Svetosti. Tim povodom, što je sv. Otac pohvalio ministra, koji ističe prekrasno načelo: da država i crkva imaju složno na polju obuke radit, htjedoše na svu silu ljude uvjerit, da je sv. otac sporazuman u obće sa postojećimi školskimi austrijskimi zakoni, koje bl. usp. Pij IX. prozva *zakoni odurnimi* (leges abominabiles). — To nije „liberalno“ tumačenje, već je „neliberalno“ izvraćanje; kojega izvor nije možebiti glupost, već skranja naopakost i drzovitost nepojmljiva. Hrdjav u istinu liberalizam, kojemu valja izdati tako kukavno svjedočanstvo.

(Biskup Dr. Rössler o katketičkoj poduci.) Nedavno upravio je biskup sv. Hipolita, Dr. Rössler na svoje svećenstvo njekoliko rieči, odnosećih se na katketičku obuku, koje želimo ovdje u glavnom navesti, jer su doista uvaženja vriedne. — Spominje prije svega, kako je duhovna skrb za djecu zaista najvažniji, ali i najutješljiviji dio duhovne pastve u obće, te nastavlja: Sjetimo se sâmo liepih rieči, što ih Spasitelj reče: „Pustite djecu, neka dodju k meni, i ne branite im“. (Mark. 10, 14). Na djecu je božanski meštar ruke stavljao i blagoslivljao ih, nju je prigrljivao i milovao; u njihovu nevi-

Digitized by Google

nost srca, htjede, te se ugledaju svi odrasli, koji žele postići kraljestvo nebesko. Revan pastir duša boravi najradje i najčešće med djecom; ponizuje se tako, te bude i on diete; obćeć prijazno s njimi, zaboravlja često na brige i nepogodnosti, što se od duhovne pastve oddieliti nipošto ne mogu. — Jedan od glavnih razloga, zašto se u naše doba osobito bezvjerstvo te nehajnost vjerska bane i sve to dalje šire, jest neznanje vjerskih istina. Mnogi ostaviše školu, ne prisvojivši si temeljita znanja gledom na vjerske istine. Docnije niti im se je računilo nit imadoše sgode, te nadomjeste što zanemariše, namjeriše se na lahkoumne drugove, dopadoše bezstidnih prijatelja, koji okoristivši se njihovim neznanjem malo po malo podkopaše načela, što ih sa sobom kao baštinu iz pobožne kuće roditeljske ponješe, kojih su se dosele spominjali, premda nejasno te ih ni razumjeli nisu. — Za ovo zlo nije toliko lick uztrajno i revno propoviedanje rieči božje, koliko je dobro i oduševljeno katekizovanje u školi. Rieči revnoga katekete sjeća se radostno srce mladoga čovjeka i iza više godina, te u odlučnom času djeluju na nj tako, te se za zamamnimi glasovi, što ga na grieh navraćaju, ne će povesti. Baš vrieme, što ga u školi sprovedosmo, odlučuje često o cielom životu tako, te nas sreća i blagoslov prati, ili obratno — nesreća i tuga bije. Koliko dakle za tim stoji, te dušobrižnik gledom na školu savjestno svoju dužnost vrši! Od najveće je to važnosti baš za sadanje doba, gdje je broj sati za vjeronauk opredieljenih uzko stegnut, a izuzev rečeno vrieme kateketa će uslied postojećih zakona u školi jedvice štogod djelovati moći. Hvali zatim svoje svećenstvo, koje vele revno ovu svoju službu vrši. „O sretne obćine, veli, o sretne biskupije, koja ima tako revnih dušobrižnika“ . . . Te opet nastavlja: „S navedenih razloga od najveće je važnosti, da svećenik, u koliko je moguće, sam vjeronauk predaje, *te ne dopusti, da ga svjetovnjaci,* bili oni ma kako vješti učitelji, *zastupaju*“. Spominje onda potežkoću, što se broj škola pomnožava i povećava; nu, predraga braćo, veli dalje biskup, radi se o dobru duša naime djece, radi se o boljku budućega naraštaja. Tko školu ima, njegova je i pravom se kaže budućnost. Ako smo voljni našoj domovini i narodu vjeru sačuvati, tad djece ne smijemo zanemariti.“

Prosvjeta.

— „Hvaljen Isus, Marija, Josip“ naslov je „katoličkom molitveniku“, što je skoro doštampan u Winterbergu, a sastavio ga p. n. vč. g. Cvjetko Gruber, župnik ladjevački, a odobrio preč. ordinariat u Senju. — Može se dobiti kod g. pisca u Slunju i u svih knjižarah od 70 nč. do 3 fr. prema tomu, kakav je vez. — Stranica ima 524. — Poslie molitava uvrštene su njeke bogoljubne pjesme. — Sadržaj je obilat, tisak dobar, samo što su pripomenci k pojedinim pobožnostim otisnuti odveć malimi slovi. Odnosne poduke (pripomenci) da su malo obširnije i podpunije izvedene, ne bi, čini nam se, bilo s gorega. — U ostalom je knjiga dostojna preporuke.

— *„Danica“ koledar i ljetopis književnoga društva Svetojeronimskoga* za godinu 1895. tiskana u 41. 000 eksemplara dogotovljena je, i može se na razprodaju dobiti. „Danice“ ne treba hvaliti, jer se sama sobom hvali, i svakom prodavaocu biti će lako izticati njezine prednosti pred drugimi koledari. Umoljavamo Vas, da društvu pomoćnicu ruku pružite i što više „Danice“ u narodu razpačate.

Sadržaj je „Danice“ sliedeći: Prosta godina 1895. Visoka kraljevska kuća. Koledar. Ljetopis književnoga društva sv. Jeronima. Izvadak iz pravila društva svetojeronimskoga. Bratovština Hrvatskih ljudi u Istri. Izvadak iz pravila Bratovštine. Dr. Juraj Posilović. Dr. Franjo Rački (sa slikom). Dug — zao drug. Kapela sv. Ćirila i Metodija u Rimu (sa slikami). Zemun (sa slikami). Mitrovica (sa slikami). Plitvička jezera. Pokobilio se. Dvie tri protiv rakije. Dalekoglas ili Telefon (sa slikami). Kneipova pouka. Narodna priča o požaru. Narodna priča o pastiru i pastirici. Kako ćeš se čuvati otrovnih gljiva. Katoličke misije. Pabirci po vinogradarstvu. Gospodarske sitnice. Smješice. Narodne zagonetke. Kakova će biti godina 1895. Sajmovi.

Uvjeti su glede razprodaje „Danice“ isti kao i prvašnjih godina, to jest: društvo nudi razprodavaocem i razpačateljem od svake stotine prodanih komada 20 postotaka i samo plaća poštarinu od pošiljke, nu pojedine naručbe imadu sadržavati najmanje 25 komada. Poznatim trgovcem i razpačateljem, koji su dosele „Danicu“ prodavali, a ništa neduguju, pripravno je društvo poslati i u napredak „Danicu“ na komisionalnu prodaju; ostalim pako nepoznatim trgovcem i razpačateljem, kao i onim, koji svoj dug namirili nisu, jedino uz poštovno pouzeće, i to dužnikom pod tim uvjetom, da se i stari dug uz poštovno pouzeće namiri. Komisijonalni trgovci dužni su novac za prodanu „Danicu“ društvu poslati odmah čim ju prodaju, najkašnje pako do sredine mjeseca siečnja buduće godine. Ciena „Danici“ je obična 25 nov. po komadu.

Naručbe molimo poslati na „Odpravničtvo društva Svetojeronimskoga“, Zagreb, Trenkova ulica kuće br. 14.

SADRŽAJ: *Kako valja djecu uzgajati — Obzir ljudski — Ljuta rana našega doba. — Tumačenje sv. mise za svećenike. — Nješto o crkvenom pjevanju. — Dopisi. — Glasnik jugosl. Franjevaca (Okružnica) — Pristojba za ujenčanje (Okružnica) — Vestnik. — Prosrjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA
BIHBOSNA
IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU
CIENA: 3 F. 50 N NA GOD.
VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI
Broj 18. | U Sarajevu 15. rujna 1894. | God. VIII.

Kako valja djecu uzgajati?

5. Upućuj djecu na darežljivost prema bližnjemu.

Sveta Paula, udovica Rimska, preseli se iz Rima u Betlehem, da žive i umre na mjestu, gdje se je rodio Isus, Sin Boga živoga. Godine 404 umre u Betlehemu. Odlikovala se je osobito darežljivošću prema siromasima. Crta se na slikama, kako dijeli odjeću goloj siročadi, uza se imade sinka i kćerku, koji u košari nose hrane za gladne. Njezina rodbina ju je radi darežljivosti često karala, govoreći, da imade djece, kojoj treba imetak ostaviti. No, ona je običavala odgovoriti: „Najbogatija baština, što je mogu djeci ostaviti, je blagoslov nebeski, što ga milostinja iz neba na nas privlači“.

Nije se sveta Paula uzaludno pouzdavala, da će Bog blagosloviti nju i njezinu djecu upravo sbog obilate milostinje, jer Gospodin Bog u svetom pismu često obećaje „da će blagosloviti onoga koji je milosrdan“ (Poslov. 22. 9.), pače na drugome se mjestu dodaje, „da će zadovoljština i blagoslov kod onoga, koji siromahu ruku otvara, biti potpun“, to će reći, da će se protezati na sve okolnosti njegovog života. „Ko siromahu podijeli, ne će gladovati (Posl. 28. 27.), nego „si sabire dobru nagradu za dan nužde“ (Tob. 4, 10.), jer „Gospodinu pozajmljuje, ko poklanja siromahu i platiće mu za dobro njegovo“ (Poslov. 19, 17.); Bog „ga čuva, daje mu život i čini ga sretnim na zemlji“ (Ps. 40, 2.) „opire mu grijehe, iskazuje mu milosrdnost i naćiće život vječni“ (Tob. 4, 11.; 12, 9.).

Ovaj duh milosrdne darežljivosti, koji Otac nebeski toli obilato naplaćuje, valja u srca djece usagjivati, jer je djeci od naravi obično sebičnost prirogjena. Alban Stolz motrio je jednom četirigodišnju djevojčicu, kako joj kod večernje molitve suze niz lice rone; klečala je pred propelom, a peto otajstvo žalosnog dijela krunice: „koji je bio za nas raspet“, ganu ju do suza. No, češće ćemo naići na djecu, što nalikuju onomu dječaku, koji je za groznog požara plakao, što mu je igračka propala, dočim su uz njega dvije spržene starice ležale.

Majka Gertruda, koju je Pestalozzi tako lijepo ocrtao, sasma nježnih osjećaja prema bližnjemu je umjela i djeci svojoj nježnu ovu ljubav prema bližnjemu u srce usaditi. „Djeco“, kaza nekog dana svojim sinovima i kćerima, „Djeco, otac je veoma dobar rad dobio, moći će da sasluži više, nego li do sada. Možemo se nadati, da ćemo od sele svakdanji kruh uz manju brigu jesti. Zahvalite se Bogu

Digitized by Google

na njegovoj dobroti, a ne zaboravite, kako sam vama do sada svaki dan sa strahomkomadić kruha podjeljivala, bojeći se naime, da li ga nama ne će nestati. Često me je srce boljelo, što vama nijesam mogla dati dosta; ali dobri je Bog znao, da će nama pomoći i da je po vas bolje, ako se obiknete na siromaštvo i pomanjkanje i ustrpljenje, nego li na obilje. Ko ima sve prema srcu svome, lako postane lakoumnim, zaboravi na Boga. O djeco ne zaboravite nikada na našu nevolju, na naše siromaštvo; ako nama bude od sada bolje, to mislite na one, koji pate oskudicu, kao što smo do sada patili mi. Nemojte nikada zaboraviti, kolika je to nevolja, ako koga oskudica i glad muče, da budete milosrdni prema siromasima, i da im od svoga obilja rado udijelite. Zar ne, tako ćete činiti?" No, majka nije samo propovijedala; nego je tako udesila, da su njezin Niko i njezina Liza svako sebi našli po jednog siromaha, s kojim su češće htjeli da podijele svoj kruh. I prve nedjelje poslije podne smjesti majka Gertruda pred četvoricu svoje djece dvije zdjele pune mlijeka, uz zdjele dade svakomu po komadić kruha. No, djeca započeše odmah govoriti, kako će moći sada odabranike svoje obveseliti, jer su jutros gledala, kako kupe krumpire po sokaku, da si umanje glad. Uz to prione Niko uz majku govoreći, da će valjda i za sebe jošte komadić kruha dobiti. Ali dozove ga k pameti pitanje: „Zar se na siromahe tek onda misli, kad se tko već najeo?" — „No, imaću danas jošte večeru, a moj siromah ne će imati ništa, no, do večere mogu ustrpiti", računa Niko. „Da, nevolja siromaha je velika", na dostavi majka, „i morao bi čovjek sasma okrutan biti, ako ne bi rado sebi od ustiju otrgao, te bijedu njihovu umanjio." Ali, da bude ova ljubav u istinu kršćanska, trebalo je još jedno svojstvo, naime, da se činom ljubavi ne traži tašta hvala i slava, nego da se izvede jedino radi Boga. Mudra naša majka i na to djecu lijepo uputi. „Sve valja da ide redom" kaže ona, „i čovjek može da uz najbolju nakanu ipak pogriješi." Iza ovih riječi upita svoju četvoricu, kako će oni svojim odabranima kruh dostaviti. Niko kaže, da će trčati „što ga noge nose i svome Rudolfu kruh u džep potisnuti." Liza hoće, „da svojoj siroti namigne, neka dodje u ćošak, gdje će joj dati kruh potajno, da niko ne vidi." Ana misli, „da ne znade, kako će svoga Henrika naći, ali da će sve prema okolnostima udesiti." „A ti mali obešenjače", zapita majka pošljednje dijete, „kako ćeš ti?" — „U usta ću siromahu kruh potisnuti, kao što i ti činiš meni, kad si vesela" odgovori on smijući. Konačno zaključi majka: „Sve ovo je lijepo, djeco; no treba, da sve posve tiho i bez galame učinite, neka niko za to ne znade van dobri Otac nebeski."

Ako ne valja dobročinstvi tražiti sebe i svoju korist i svoju slavu, to još manje valja, pače upravo ogavno jest, da si priregjuješ raskošne zabave pod izlikom, da ćeš time siromasima pomoći. Zloporaba jest običaj u korist siromaha priregjivati predstave, zabave, plesove, bazare i dr. Zar ne znači rugati se njekim načinom sirotinji, kad se bogatiji svijet na užitke i zabave sprema, dočim siromah oskudicu i nevolju trpi. Može li se kazati, da je to sažaljenje sa bližnjim, ako se prepuštaš osjetnoj radosti i to možda čak griješnoj, kojom Boga vrijegjaš? Moraš li svakako i sam nešto uživati, kad bližnjega pomažeš? Je li to nesebična ljubav? Nipošto! nego prikrita pohlepa za uživanjem i himbena krijepost. Ne dajte se nikada na tako naopaku čovjekoljubnost zavesti, osobito djeca vaša neka kod tako varave dobrotvornosti nikada ne sudjeluju. Ako možete doskočiti osobnoj ili općoj nevolji, pomognite, što više samo možete, i to osobno, ako je ikako moguće; potražite po kućama obitelji, koje su u nuždi, zauzmite se za njihovu djecu, i potrebitu potporu dajte mudro, prema potrebi i baš od srca. Spasitelj kaže: Činite dobro i dajte zajam ne nadajući se ničemu, i biće vam velika plaća i bićete sinovi Najvišega, koji je dobrotvorom prema nezahvalnicima i zlima" (Luk. 6, 35.).

Da dijeleći blagodati suzbijaš sebičnost i ne tražiš udovoljavati ostalim strastima, to je prava kršćanska čovjekoljubnost, „ona čovjekoljubnost, koja se ukazala kod Spasitelja našega Isusa" (Tit. 3, 4.) „koji, budući bogat radi nas osiromaši, da se mi Njegovim siromaštvom obogatimo (2. Kor. 8, 9.)." No, da bude dobrotvornost u istinu kršćanska krijepost, to treba da izvire iz svete nakane, iz obzira prema Bogu. „Ne dopustite, da siromah ode prazan od vas!" kaže mudri u starom zavjetu, jer kao brat tvoj treba pomoći, ali odmah dodaje: „zauzmi se za nj radi zakona", to će reći, da učiniš volju Najvišega, te Njemu omiliš. Tek onda, kad se djela milosrgja tjelesnog i duševnog čine obzirom na Boga, tek onda postaju nabožna, i zaslužna za vječnost. Krasno je dakle postupala ona majka, koja je milostinju odregjenu, da je

Digitized by Google

njezina djeca podijele sirotinji, metnula u košaricu, što bijaše na ormaru pred kipom malenoga Isusa; odanle su je djeca vadila i siromasima nosila. Kršćansko pravilo, da se moraju i djela ljubavi prema bližnjemu radi Boga činiti, nije se moglo zornije predstaviti i dublje u srce utisnuti. Milostinja, što je vi i djeca vaša toli pobožnim načinom i svetom namjerom podijelite, to je u istinu učinjeno Isusu, i On će je obilato uzvratiti. „Dogjite blagoslovljeni Oca moga i posjedujte kraljestvo nebesko“, kazaće vam na sudnji dan, „jer ja ogladnjeh i dadoste mi jesti; ožednjeh i napojiste me; gost bijah i primiste me; gô bijah i odjenuste me; bolestan bijah i obigjoste me; u tamnici bijah i dogjoste k meni (Mat. 25, 34. i d.).

6. Upotrijebljuj razne uzgojne prigode.

Nakon dugotrajnog sretnog braka umre slavni njemački vladar Henrik ptičar. Umirući zahvali se pobožnoj svojoj ženi na dobrom primjeru i na mudrim savjetima, što mu ih je davala, osobito na tome, „što mu je srdžbu često ublažila“ i preporuči petero djece njezinoj opskrbi i brizi. Sva tronuta skupi carica djecu svoju oko mrtvoga oca i reče im: „Draga djeco, utisnite si duboko u srce što vidite. Bojte se Boga i štujte Ga, jer u Njegovoj je ruci život i smrt i najmogućnijih vladara! Ne vojujte radi vremenitih dostojanstva; gledajte ovu lješinu i u njoj konac svetske slave! Sretan i mudar je samo onaj, koji za vječnim, trajnim dobrima teži. S toga se ne brinite, koga od vas će svijet prevoliti i odabrati našljednikom, nego se sjetite riječi vječne Mudrosti: „ko se uzvisuje, poniziće se, ko se ponizuje, uzvisiće se.“ Ova opomena bijaše umjesna, jer Oto i Henrik zamrziše se radi našljedstva, kašnje se čak i zaratiše. No, majka njihova ne prestade nikada, da ne bi svaku ugodnu prigodu upotrijebila, te sinove svoje opominjala i poučavala. Kašnje je uspjevala bolje, nego li za smrti očeve.

Baš je po uzgoj veoma korisno, ako uzgojitelj razumije u pravo doba pravu riječ da prozbori. Ako se u osobitim prigodama djeci kaže, neka si to zapamte, to ovakova kratka, a odlučna opomena duboko u srcu ostane, te se uz slične prigode opet obnavlja. Ne valjaju opomene birane, koje nijesu u nikakovom savezu baš sa okolnostima, brzo se zaborave; ali ako se oslanjaju na kakav dogodjaj, koji dijete gleda, te su se djetetu čuvstva jače ganula i pobudila, to dijete naše riječi bolje shvati, duboko si ih utisne i ne zaboravi lako. Puke riječi su zvuci, koji dopiru do uha i prolaze kroza nj, oko pako prima slike i utisne ih mašti i srcu; ostaju u pameti dogogjaji, koje smo gledali i kad god se u njoj obnove, obnove se takogjer riječi, nauke, koje smo onda čuli. I ovaj dvostruki učinak je to sigurniji i jači, što je bio dogogjaj vanredniji, što je više potresao srcem djeteta.

Najužasniji dogogjaj za razumno dijete je sigurno smrt. Ne pojmim, kako mogu roditelji propustiti, da umirući ne bi djeci uopće i svakomu na pose nekoliko kratkih, no valjanih uputa za život dali. „Ovo mi otac na smrtnoj postelji rekao, ovo mi je majka umirući govorila“, ovakova uspomena često vrijedi više nego li bogata baština. Kad god ko u obitelji umre, neka se svi sakupe oko umirućega, neka se svoj djeci primjerena kršćanska istina na srce stavi. I onda, ako ko u općini umre, mogu se osobito odrasla djeca upozoriti na to, što je pokojni iz zemaljskog života sa sobom u vječnost uzeo, i šta će mu tamo koristiti ili nahuditi. Tim će se načinom prevažna načela i pravila za sav život u srce utisnuti, i ne će se lako zaboraviti.

No, i radosni dogogjaji se mogu upotrijebiti za opaske, koje će djecu dirnuti i koristiti im kroz sav život. „Poznao sam obitelj,“ piše Alban Stolz, „iz koje je sin išao na put; došavši u Mletke spremi kući ljubezan list. Zbog toga bješe u kući veliko veselje. List se je pročitao, pošto se je bila sva obitelj sakupila oko stola; nakon toga ustane djed i reče: no, sad ćemo radi lista takogjer Boga moliti i u ime sviju izgovori kratku molitvu zahvalnicu, što im je dobri Bog toliku radost pripravio.“ Zašto se molitva zahvalnica skoro jedino na jelo i na večer ograničuje? Budući se vazda opetuje, lako postane ispraznom. Ali ako se Bogu zahvaljujemo, kad su nas izvanredni dogogjaji obveselili, to se djeca osvjedoče, da je zahvala neka dužnost, koja treba da prepliće sav naš život.

Veoma je znamenito vrijeme prije i poslije svetih sakramenata pokore i pričesti, osobito kad ih djeca prime prvi put. Sad je srce dječinje poput predobre zemlje, koja će stostrukim plodom uroditi. Šta dobra majka prigodom prve svete ispovijedi djetetu govori, opomene njezine, pouke i savjeti, koje dijete čuje u to doba, kad sveti čin svim njegovim unutranjim životom potresa, nikada se

Digitized by Google

izbrisati ne će moći. Isto valja o prigodi prve sv. pričesti. U nekom se gradu obdržavale svete misije. Za istih obrati se osamdesetgodišnji starac, koji je već mnogo godina sve svete sakramente od sebe odbijao. Što je nanj djelovalo? Neka uspomena na njegovu prvu svetu pričest. Kad se je naime iz crkve vratio kući, primi ga majka sva ganuta i tronuta, odvede ga k stolu prostrtim bijelim platnom, a na njem megju dvije svijeće prelijepa kita od cvijeća. Kod stola mu daje u kratko još nekoje opomene o znamenitosti prve svete pričesti i kaže mu, kako neka budu cvijetovi znak onih krijeposti, što neka kite njegovo srce, koje je sada zaposjeo sam Isus Spasitelj i neka on na ovaj svečani dan i na učinjene odluke ne zaboravi nikada, ni nakon mnogog vremena. Eto ovaj dogogjaj stupi živo pred oči našega starca, kad je gledao mnogobrojni svijet, kako skrušeno i pobožno grne k svetim sakramentima i silno na nj djelovaše, dok ga ne sklonu, da se i on svijetu pridruži, primi svete sakramente i pripravi se na sretnu smrt.

Veća pogrješka sa zlim posljedicama može takogjer uzgojitelju izvrsnim povodom za neizbrisljive pouke biti. Divlji se dječak ofurio, pobio; bezobzirna djevojčica iskusila „da se iz šume čuje, kao što se u nju vikalo,“ eto odlučna, a ljubezna opomena, neka si to zapamte, čuvaće ih možda za vazda, da paze bolje na svoje strasti i bezobzirnosti, te ih obuzdavaju. — I opak primjer, što ga dijete vidi, može vješt uzgojitelj upotrijebiti, da u srce dječinje utisne veliku mržnju protiv dotične opačine. Prateći kao malen dječak svoga oca sastade sveti Fidelis iz Sigmaringa čovjeka baš pijana, koji nije mogao ni ići ni stajati, nego se po blatu valjao. „Kako ti se ovaj čovjek dopada?“ upita otac. Dječak oca začugjeno pogleda i s prva šuti, onda pako upita: „Oče, šta se tako ludo valja i ne može da govori?“ „Kazaću ti, dragi sinko,“ veli otac, „da se čuvaš od jednake grijehote. Ovaj je čovjek suviše pio, s toga je kao poludio i ne može niti ići, ni stajati, ni govoriti. Tako biva svakomu, koji preveć vina, piva ili rakije pije i mnogi su s toga već zdravlje, pače i život izgubili. Gle, dragi sinko moj, kako ovakav čovjek Boga vrijegja: on zlorabi novce i piće, ove darove Božije, snižuje se ispod marve, bližnjega zlim primjerom smućuje, pače stavlja se u pogibelj, da u grijehu umre i u pakao dogje. S toga, dragi sinko, čuvaj se ovoga grijeha i bježi od njega kao od zmije otrovnice.“ Fidelis je obećao, da će se vazda od pijanstva čuvati i održa riječ.

Ali nije moguće, da nabrojimo sve moguće slučajeve, koji se mogu za uzgojne svrhe korisno upotrijebiti: teške nesreće, mučne bolesti, velike grijehote, izvanredni prirodni dogogjaji, nesebični slučajevi, osobita sreća, nenadane nezgode same sobom sile na izjave i riječi, koji će vazda dobrim plodom roditi, ako dogju iz vjernog pobožnog srca.

No treba da se i ovo valjano sredstvo ne upotrijebljava van umjereno. Može se poučavanje pretjerati, te probuditi zlovolju, dosadnost. Što su djeca mlagja, to manje mogu da podnose duge i česte propovijedi i govore o pobožnim stvarima. Treba u pravo doba prestati, dok dijete još rado čuje opomene, da se ne zbude slično onomu, što Bogumil Golz u svojoj „knjizi djetinstva“ saopćuje: nekomu se je djetetu prečesto i preveć propovijedalo, no, već nekako ozlovoljeno zavapi neustrpljivo: „ali ja eto o dobrom Bogu ništa ne ću da čujem!“ Osobito za mladenačkog doba pobožne žene nabožnim opomenama rado dosagjuju; ali to ne koristi, nego baš zbog takovog dosagjivanja mladež ni ne može da opomene sluša, mrske su joj, i za vjerska čuvstva sasma otupi. Ne treba dugačke propovijedi kod svake neznatne okolnosti, nego jedino kod važnijih dogogjaja treba kratku i jezgrovitu riječ prozboriti. Upravo neobične okolnosti i kratkoća opomene ili upute sadržavaju onu tajinstvenu moć, da bude utisak neizbrisiv, opomena da se ne zaboravi i uspjeh za svu budućnost, da je siguran.

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

IV. Narav ljudskog obzira.

Ogledajmo se opet po svietu. Poznato nam je, da je sin Božji postao čovjekom i došao na zemlju, da neprocjenjivom svojom krvlju odkupi sav rod ljudski od robstva duha paklenoga i vječne propasti. Izkvarenost bješe tada dospjela na svoj vrhunac. Čovječanstvo ne samo što zagrezlo bijaše u blato opačina, nego mu bijahu, rekli bi smo, već i usta puna zloća. Ne preostade mu drugo nego da se uguši, te za uvieke propane. I

Digitized by Google

u taj čas pruži mu Bog milostivu desnicu svoju. Ako je obzir ljudski vazda harao medju djecom Adamovom, te tražio svojih žrtava, kako crnu sliku pružiti će nam u tom pogledu tek pretužno ono doba, koje spomenusmo? Pogledajmo ga malko, da vidimo iznovice, koli mrzak je obzir ljudski.

Najveća i najsilnija država, o kojoj nam povjest staroga vieka pripovjeda, bijaše rimska država. Rim, glavni njezin grad postade vremenom srce cieloga svieta. Bijaše doba, kad se je izticao nad svimi drugimi ne samo sjajem, silom i bogatstvom nego i naravskimi svojimi vrlinami. To bijaše zlatno njegovo doba, nu zdravu tu naravsku srčiku poče sve jače podgrizat crv nećudoredja, dok nije skroz i skroz bio raztočio ono na oko još gorostasno — ali u sebi trulo i gnjilo deblo. Jedan snažan udarac i eto ga oborena, uništena. — U ono doba, kad je Bog-čovjek na brdu Kalvariji krvario, za jadne ljude Bogu se molio i svoj duh Otcu nebeskomu predavao, sjaše u Rimu carska kruna na glavi cara *Tiberija*. A tko bijaše on? Podli krvopija, ubojica, koji kad se je nasitio odurnih razkalašenosti, smišlja, kako će goropadnoj ćudi njegovoj za volju pasti žrtvom vriedni i čestiti gradjani, koji na taj način izgubiše ne samo dobra svoja, čast i poštenje nego će se i u krvi svojoj okupat. Senat bijaše jedini, koji bi bio mogao donjekle bar aždaju tu obuzdat. Ta misao rek bismo da ga je kad i kad žacnula. *Senat!* Kad bi bar sjena bio njekadašnjeg čestitog tiela, kojega je mudrost i pravednost umjela i divlje varvare otrieznit i strahom napunit. Ali što da očekujemo od hrpe stvorova bez značaja, koji padaju pred zulumčarom. U mjesto da ga sus prežu, njegovu mahnitost da sapinju, oni pljeskaju i njemu se klanjaju!

Tiberija nasliedi *Kaligula*. To je onaj nečovjek, koji obilazi zatvore, te uzmogne medju kažnjenici odabrat omašnije i odeblje, da ih baci pred svoju zvjerad. To bijaše naslada njegova! Nu tko da zadovolji tu živinsku ćud? Jauk i lelek kukavnih robova bijaše mjesto glasbe. Da utovi svoje tielo, trošio je bajne svote. Žedan krvi ljudske, znao bi mladiće i djevojke okrutno mučiti, a roditelje bi silio, neka budu svjedoci sličnih grozota. Pa kad mu svjetina ne povladjuje kako on očekuje, uz pakostan posmjeh grizka ustne, izvaljuje oči, te izriče želju: Oj, kad bi sav taj puk rimski imao jednu samo glavu! Ah, pa da ju je u tren oka odrubit! Oj koliko bi krvi izteklo! Divna li prizora! Ah . . ! A *Senat?* Što drugo da učini roj bezznačajnika, nego da tomu nečovjeku s krunom prinosi žrtve, izkazuje počasti božanske! Poslie Kaligule eto *Klaudija*. Dostojan mu nasljednik; premac u svemu. I njegova je glavna težnja — naslade, razkoši, igre svakojake. Što se ljudi bolje razdiru, veća je po nj razkoš. Ta ima robova, pa kad ih uzmanjka, neka se kolju ostali gradjani! Pa i pred njim pada *Senat* ničice. Proglasuju ga Bogom, dižu mu hramove, žrtvenike.

A sad tekar ima se bezbožnosti i opačini prava kruna staviti. Tko drugi da to izvrši, nego car *Nero*. Kolika naslada kada teče krv gradjana! Hoće se njemu nježnijih žrtava i one krvi, koja i u njegovih žilah teče! Ubija svoju rodbinu! I još mu živinsko srce nije smireno. Pa eto krvi rodjene ti majke! Mlieko te njeno hranilo! Umiri se krvoloče! I smirio se. Ali za čas samo! U crnoj mu duši niknu paklena misao. Oj, liepa li prizora, kad bi veličanstven ovaj grad zasjao u vatri i plamenu! Kad bi put nebesa lizali silni ognjeni jezici! Reče, a vjerni sluge odletiše, zapališe. Vajme! Jauk i prasak odasvud se čuje. Kamen bi proplakao. Ali neće ona neman, kojoj oči od velike radosti titraju. A tko je tu groznu nesreću počinio? Odasvud pitaju. Tko drugi, nego kršćani? Tako rekoše ona zmijska usta. Na noge ljudi! Mučite ove neprijatelje carstva! Smolom im mažite tjelesa, pa ih zapalite, neka vam bajno razsvjetljuju šetališta. Bar njih nije šteta! A *Senat?* Sgraža li se možda? Hoće li bar žigosat najveće opačine Neronove? Čujte! Filozof Seneka brani pred timi prilizavci ubojicu rodjene majke. A oni udariše povladjivati! Čuj narode! Zahvalimo svi bogovom, jer je Neron ubio i vlastitu majku! — O, čovječe! Stvoren na sliku i priliku Božju, koli duboko si pao! Nerazumna životinja — ideali su tvoji! Tko da si stvori vjernu sliku o ćudorednom padu samoga pučanstva, tko da pojmi izkvarenost poganskog svieta u obće, osobito za ono doba, kad su okrunjene glave takove bile; kad su vodje i starešine tako zabrazdile; kad su njim najniži obziri — svetinje? Bog, savjest, duša, čast i dostojanstvo ljudsko — sve je bačeno pod noge. Sve je duboko zakopano u glibu najružnijih strasti. Na površini samo pomalja i vlada jedino *obzir ljudski*. I taj sviet imao je Isus Krist, na križu razapeti, pridignuti, osviestiti, očistiti, preobraziti, posvetiti, te ga podignut do dostojanstva sinova

Digitized by Google

Božjih. To djelo, da čovjek svojimi silami izvede? Nikada! To bijaše predivno djelo *Boga—čovjeka.* Primjeri što ih netom navedosmo, uprav su grozni. Ali tko bi mislio, da će se naći i u novom zavjetu sličnih? Duhu paklenomu znatno je dakako Božanski Spasitelj podrezao krila. Nu to njega ne smeta. On rovari i spletkari, što može, te iz petnih žila nastoji, da što više ojača i učvrsti kraljestvo svoje proti kraljestvu Isusa Krista, svetoj crkvi rimo-katoličkoj. Napinje se, nebi li ju kako svojom snagom i pomoću svojih pristaša izbrisao sa lica zemlje. Od toga nauma ništa ne može da ga odvrati. Ljudi na zemlji, njegovi pomagači, često su puta baš sinje kukavice, patuljci i čovuljci. Pa baš zato i jesu često robovi ljudskih obzira, jer je Lucifer svoje priestolje u srcih njihovih podigao!

Oj nesretni obzire ljudski! Kolikoj i kakvoj šteti nisi već uzrok u krilu svete matere crkve u ovo devetnaest vjekova? Tko da izkaže, koliko si puta za volju čovjeka živomu Bogu ugrabio presvetu, strogo mu dužnu čast? Tko će znati, koliko si ljutih rana zadao neokaljanoj zaručnici Isusa Krista? Komu je poznato, što si vremenitih zala prouzročio? Koliko duša okužio, otrovao i u vječnu propast bacio? Eno stadoše najednom bogumrzka usta krivovjernika Arija bulaznit, da Isus Krist nije pravi Bog. Paklenska zmija gmiže sve to dalje i truje nebrojene duše. Na žalost i okrunjene će glave njoj za volju izdati Spasitelja svoga. Ne jedan, nego više careva rimskoga istočnoga carstva okusiše od toga otrova. Nut stojite na braniku najvećih svetinja Vi čuvari Siona, Vi koji ste sol zemlje i svjetlo svieta; Vi koji ste angjeli pred Bogom živim po svojoj uzvišenoj časti? Vi nasljednici Apostola, Vi biskupi. Čuje li se vaš glas na široko i daleko? Branite li istinu i sveti nauk Kristov? Izložiste li grudi Vaše, pripravni umrieti za vječno kraljestvo na nebesih i za onoga, koji isto stvori? Krasan vienac vidimo valja priznat, takovih apostolskih muževa. Na čelu im neustrašivi *Atanazije.* Pošto ne htjedoše prignuti koljeno van pred Isusom Kristom, čeka ih progonstvo, muke, boli, patnje, smrt. Ali sve to za Boga i istinu rado od srca pate.

A što oni drugi tamo rade, obijajuć pragove zemaljskih gospodara, puzajuć pred jadnim smrtnikom? Što se tiskaju oko njega? Što znači onaj licumjerni smjeh? Patuljci! Zastidiste se dakle Isusa Krista! Sastaste se u Carigradu, a u koju svrhu? Da oborite možda tvrdju sv. Evangjela, ili pako da svoju slaboću pokažete pred svietom? Oj, najamnici! *Dvorski* vi biskupi s *Akacijem* na čelu — što ste ako ne slabe duše, koje za volju čovjeka, za volju *obzira ljudskoga* Bogu svomu najsvetiji posluh uzkraćujete; svaku svetinju nogami gazite.[1])

27. Drugi opet list povjesti zabilježio nam tužne dogodjaje, koji se sbiše takodjer poglavito na dvoru iztočnih rimskih careva, a odnose se na štovanje slika. Bilo je početkom osmoga vieka, godine 726., kad je planuo onaj boj. Car Leo III. potican duhom *oholosti*, zaljubio se u ludu, bezbožnu i najnesretniju misao, da bude ujedno i *car* i *biskup.* On razpiri žestoku vatru, poznatu pod imenom *kipoborstva.* Što je taj silni plamen onda i poslie uništio, u prah i pepeo pretvorio, te zla počinio, to sam Bog znade. Al smo voljni naglasiti tu okolnost, da su sbog *obzira ljudskih* vatru pirili i mnogi duhovnici. Pa jer napose *cara* i *biskupa* smeta pobožni patriarka German, valja da ga popustljivi Anastazij zamjeni. Taj ne će na desno nego na lievo više gledat. Zažmiriti će, kad se bude radilo o Božjoj slavi i njegovom svetom vjerozakonu. A gledati će i te kako bistro, da Carskoj Visosti udovoljeno bude. On će šibati jezikom svojim svetu osobu namjestnika Kristova. Ali zato je on popustljivi patriarka. To godi možnomu vladaru. On će uz bok gospodara zemaljskoga stati, da raztepe sanjarije o štovanju svetih slika. Time si dakako crni obraz, truje dušu, zauzima stanovište neprijatelja svete crkve Isusove, stidi se Boga i sebe. Dà, ali zato će vidjeti ljubki posmjeh Cara svoga, njegovu će čuti hvalu i on će mu stisnut patuljačku desnicu u znak, da je pogodio misao, te znade krčit put visokim tobož ako i ne spasonosnim, pače strašno pogubnim osnovam *zemaljskoga vladara!* Slegla se po malo bura, ali za kratki čas. Godine 754. uzbiesni opet, a podiže je iznovice onaj, koji bijaše poglavito od Boga pozvan, da svimi sredstvi pravi mir i blagostanje u državi promiče: naime car *Konstantin* V. *Koprony m.* Za nevriednim otcem poveo se još nevriedniji sin. Sazvati će obći sabor u Carigrad. Dobro. Sastati se imaju oni, kojim Bog povjeri najtežu, najvažniju i najuzvišeniju službu, *biskupi* svete crkve Kristove. Čovjek svim pravom znatiželjno izčekiva, kako će prosliedit viećanje, što ga vode

[1]) Sv. Jeronim. dial. adv. Luciferian: nr. 19.

Digitized by Google

takve osobe o tako važnoj stvari. Što bi oćutili, što mislili, što li kazali, motreći gdje nevriedni sin udari žestoko milu si majčicu? Skupilo ih se prieko tri stotine. Zar stupova crkve svete, oduševljenih apostola? Sastalo se čovuljaka žalibože patuljačkih skutonoša, a stranom i krivovjernika. Bilo ih je, koji se očito staviše u oprjeku sa sv. crkvom, koji su izrično branili stanovište carevo, izjavili, da su neprijatelji svetih slika. Prem se čovjek stidit mora tih izdajica svete stvari, ali se još većim negodovanjem mora odvratiti od one druge hrpe, kojim u srcu nije još ugasnula iskra svete vjere, koji prianjaju uz svetu apostolsku stolicu, u duši baš su osvjedočeni o krivovjernih i nepravednih tvrdnjah i zahtjevih svoga cara i drugova, pa ipak su *krivci* i te kakvi, da je izdana i proglašena naredba, koja štovanje svetih slika dokida.

Oj ljuta rano — *obzire ljudski!* Zar i u tom odličnom saboru tražiš žrtava? Zar ćeš i amo pružiti svoje ruke, sapeti težkimi okovi ljude, koje će poviest žigosati crnim znamenom slabih ljudi? — Oj sveta neustrašivosti, gdje si tada bila? Žalibože na stran te pritisnu ljudska slabost, kukavština! Oj kud sreće, da si stala uz bok onih po imenu Angjela! Dà, ti bi bila otvorila ona usta, razvezala one jezike, ustalila ih i dušu im zanjela svetim zanosom. Ti bi ih potaknula neka se obaziru jedino na Boga, na sv. vjeru i dušu svoju, pa ustanu i prigovore mirno ali i odlučno caru i vladaru svomu. Pa makar ih on i ne slušao, pa makar uzbiesnio proti njim, oni bi spasili bili čast i dostojanstvo svoje, učinili bi svoju dužnost, Bogu dali zasluženu hvalu a svoje duše obranili od smrtonosnih strjelica grieha. Nu mjesto toga padoše eto ničice pred kukavnim čovjekom. Zamukoše. Na obranu Svetinja ne ustadoše, gdje su *dužni* bili da ju brane. Potomstvu dadoše zao primjer slaboće, — *obzira ljudskoga.* I tako nam poviest diljem povieda mnoge žalostne slične primjere, koje pobliže dakako ne možemo promatrat. Jedan ćemo samo još navest, koji nam kazuje o nebrojenih ruševinah na polju svete crkve, kojim je *glavni* uzrok bio takodjer — *obzir ljudski.*

28. Pod konac šestoga vieka zasja i na sjevernom otoku, koji je danas domovina Engleza, luč sv. Kristove nauke. Plod je to truda mnogih revnih vjerovjestnika, koje povede sa sobom redovnik i opat a poslie biskup, sv. Augustin, ovlašten za to od pape sv. Grgura Velikoga. Iz sićušnoga sjemena omašno se stablo vremenom razvilo. Katolička crkva krasno procvala i tečajem devet vjekova sve brojnije i ljepše plodove donosi. Kad al početkom šestnaestoga vieka neprijatelj neumrlih duša baš o koren zamahnu *paklenskom* svojom sjekirom. Žalibože, te po *svojem* čovjeku izvede crnu svoju osnovu. Stablo sveto bješe oboreno. Sveta crkva, ta brižna majka, suze lieva nad užasnom sudbinom, što no stiže šačicu vjerne joj još djece. Srce joj puca od žalosti, kad motri, što zlotvor može da učini. Ah, opustiše crkve, razbjegoše se redovnici, oboriše se svete njihove ćelije, odmetnuše se od Krista Boga sveti pomazanici Božji. Puk jadan hrpimice gura se po širokoj stazi, koja vodi u propast, te na kojoj u prvih redovih stupaju duhovni pastiri. Kud pogledaš svud pustoš, svud nevolja. Domovina krvari i jauče. Zlo je to, ali neprispodobivo više pati sv. crkva. Sam Bog povjeri joj zadaću, da duše vodi u vječno blaženstvo. A gle! Mora da gleda, kako uz paklenski smieh i halabuku srtaju u ponor groznih, vječnih muka. Zločin taj tišti dušu zloglasnoga englezkoga kralja Henrika VIII. Kad čovjek čita povjest njegovu, nehote se sjeća poganskih rimskih careva. S njimi ne samo da se je natjecao u krvoločtvu, razkalašenosti, samosilju, nego ih je i nadkrilio. Kao kršćanin bijaše, i veći je krivac, strožu kazan zaslužuje, crnijom sramotom sebe pred potomstvom ožigosa. Preselio se u vječnost, kad je bio u 56. godini, i to kako kaže Cobbelt: „kao najnepravedniji, najnemilostiviji, najkukavniji i najkrvoločniji zulumčar, što ga je sviet ikad medju pogani i kršćani vidio. Kad stupi na priestolje, bijaše Englezka mirna i složna, bogata i zadovoljna; a ostavi ju razkomadanu uslied strančarenja i razkolničtva, žitelje njene nevoljne, koji, buduć prosjaci, potucaju se od nemila do nedraga.“ Ali uprav za to, što bijaše toli opak, tim veći su krivci pred Bogom i svietom oni, koji sbog kukavštine i slabosti ne umješe da mu se opru, te bar preprieče tako nebrojena zla.

Za mladih dana osvjetla si lice kao branitelj vjere, ustavši odvažno proti tvrdokornom novotaru Luteru. Pa gle! Malo za tim on će baš tu svetinju na najgori način zlostavljati. Papa naime Klemente VII., upiruć oči jedino na Boga i njegov sv. zakon, ne htjede laskati njegovoj razvraćenoj putenosti, od koje mu tako potamni um, da je tražio, neka se njegova posve zakonito sklopljena ženitba proglasi nevaljanom i on se tako rieši

Digitized by Google

spona od samoga Boga postavljenih. Pa buduć je najviša od Boga postavna crkvena vlast odvažno branila svetinju zakona, te mu odlučno doviknula: *tebi nije slobodno s drugom se vjenčat, dok prva zakonita supruga živi:* planu kao ris. Pustivši posve uzde razvraćenim svojim strastim, poviknu poput Nabukodonozora, omamljen luciferskom ohološću: *Ja sam Gospodin i ne ima ga nad menom.* Ja sam kralj, papa i biskup. Ja stvaram i utemeljujem crkvu. Dosadanju svetu apostolsku rimsku katoličku crkvu dokidam. Njezini poglavari izgubiše vlast, njezini zakoni ne obvezuju. Što ja rečem, to vriedi na zemlji i na nebu. Ne Isus Krist, nego ja sam sada put, istina i život svih mojih podanika. Zato se svim pomazanikom Gospodinovim, svim svećenikom i biskupom svečano javlja, da glava crkve, rimski biskup u cielom kraljestvu nikakve više vlasti ne ima. U buduće glava je Englezke crkve sám kralj. Svim bez iznimke strogo se nalaže od prvoga biskupa do posliednjeg župnika, da se po svih crkvah sa svetoga mjesta taj nauk propovieda. Jao i tri put jao svakomu, koji se toj naredbi uzprotivi. Taj neka je spreman na muke i smrt.

Tako siinik. Ali badava mu sav njegov jed i srčba, prietnje i mahnitosti; da su koliko svjetovni toliko navlastito duhovni poglavari gromkim i uztrajnim glasom dovikivali mu: Ne tako kralju! To je griehota, strašna griehota. Znaj, da ima nad tobom, koji je kralj kraljeva, pred kojim si prah i pepeo i komu će valjat najstrožiji račun poslie smrti o svemu podati. Al, dà! Otci domovine postadoše pravi očuhi. Branitelji prava pretvoriše se u izdajice. Dobročinitelji roda svoga krvni su neprijatelji. Zastupnici tadanji padaju sbog *obzira ljudskoga* podlo ničice, te cjeluju stope bezbožnoga silnika. Nu koliko je to žalostno, neprispodobivo više muči ti dušu, kad vidjaš, gdje si ovako obraze ocrniše isti svećenici i biskupi na čelu. Oj žalosti! Ogromna većina duhovnika pokori se netom napomenutoj kraljevoj zapovjedi. Kao omamljeni, poput snoplja pada ih više tisuća ničice pred idolom! Prignuše koljena svoja ne pred živim Bogom već pred čovjekom, pa još kakvim! Oj jadnih žrtava *obzira ljudskoga*! Slaboća njihova ne poznaje uprav granica. Istina, kralj je skrivio. Ali oni još više. On udari temelje, a oni nastaviše i dovršiše gradju posvećenu knezu podzemnih tmina. On baci uže o vrat svoga naroda, a oni ga pritegnuše, da ga obore, da ga unište gledom na vremenita i vječna dobra. On se nabaci na Boga svemožnoga i vječnoga, a podle im duše pljeskaju. On im zatvara vrata vječnoga raja i pakostnim smiehom pokazuje put, koji vodi izravno u pakao, a oni hrpimice okreću ledja Kristu razapetomu i lete kao pomamni u ždrielo duha paklenoga? Eto što je — *obzir ljudski!* Tko će izkazat, tko samo približno, lošu si sliku stvorit o nebrojenih griesih, kojim je baš taj obzir ljudski bio tada povod i uzrok? Dà, na čelu im je utisnuto, da su *krivci.* Kao čeljad bez značaja, koja sbog obzira ljudskoga zapostavi obzir pram Bogu svomu, stajati će tu ožigosana i osramoćena dok bude svieta i vieka.

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava VII.

Od Canona do Pretvorbe.

Pošto je Canon u sv. misi dio svetiji i pravilo koje se ima nepromjenljivo čuvati i obdržati u obavljanju ove svete tajne, dužan je misnik, da pri tom bude proniknut življom ljubavi i jačom pobožnosti. Sada misnik ulazi u Svetište svake svetosti, i sam on može, da unidje u ovaj Sancta Sanctorum.

Poput Mojsije sam ulazi na brdo, da sam s Bogom razgovara i da se zauzme za spas ljudi — misnik moli tiho i sam, jer se je Isus po isti način, prije neg se na križu žrtvova, molio na maslinskoj gori sam; a i zato, što ovomu otajstvenomu činu koji se u Canonu obavlja, dolikuje najveća tišina.

I. Te igitur, clementissime Pater . . . . illibata.

Za bolju jasnoću, treba malko popostati najprvo na rieč: *igitur*, koja nam podaje ovaj smisao: pošto je dostojno i pravedno tebi hvalu uzdavati, kô što je u Predslavju rečeno, stoga dakle molimo te premilosrdni Otče, da rado primiš ovu žrtvu, u znak ove naše iskrene zahvalnosti.

Rječju *rogamus* izriče se poniznost, a rječju *petimus* pouzdanje i pobožnost molitelja.

Uti accepta habeas, da rado primiš.

Et benedicas, blagoslovom naime pretvorbe u

Digitized by Google

tielo i krv Isusa Krista; jer je to uprav blagoslov, što ga ovdje prosimo.

Haec dona, t. j. darove, što si nam dao, što smo od tebe primili.

Haec munera, ona naime, što ti evo prikazujemo.

Haec sancta, na tvoju čast posvećena.

Sacrificia, koja će se u pretvorbi žrtvovati.

Illibata, t. j. neporočna i čista prije i poslie pretvorbe. Prije pretvorbe, jer žrtveni darovi treba da su od svakoga kvara čisti; poslie, jer su onda već tielo i krv Isusa Krista.

Na početku Canona misnik se duboko prigne, da pokaže duboku Kristovu poniznost i poslušnost, kojom se je za ljubav Otca svoga dragovoljno podao smrti. Zatim poljubi žrtvenik u znak, da je Isus ne samo iz ove ljubavi i poslušnosti, već takodjer iz žive ljubavi spram roda ljudskoga, kojeg je hotio s Bogom pomiriti, podnio muku smrti. Nakon toga tri puta križa žrtvene darove, na čast Presv. Trojstva. Onda nastavi razkriljenih ruku, i tako skoro u čitavom Canonu, da pokaže, da se navlastito sada ima dignuti misao i srce k Bogu i na spomen razkriljenih ruku Isusovih na križu.

In primis quae tibi offerimus . . . . . fidei cultoribus. Ove nam rieči kažu za koga se žrtva doprinosi. Najprije za svu katoličku Crkvu, jer dočim misnik doprinosi žrtvu u ime same Crkve, red je da se ova med svima u prvom redu spomene. Nek ju zato misnik živo Bogu preporuči i za njezine se potrebe moli, da ju Gospod umiri od navala vidljivih i nevidljivih neprijatelja; da ju očuva čistu i neporočnu; da ju sjedini u jedinstvo vjere pod jednim vidljivim Poglavarom i da njom upravlja po pastirima svetima i nastojnima: ujedno sa Papom našim N. i Biskupom našim N. Sv. Otac Papa poglavica je ciele Crkve, stoga nas i veže dužnost, da se za njega osobito molimo, da ga Bog obrani od svakoga zla i da ga u upravljanju Crkve uviek vodi i prosvjetljuje Duh sveti — Po isti način dužni smo osobito Bogu preporučivati svog dijecezanskog Biskupa da koristi svojim vjernicima, kojima prednjači rječju i izgledom, da skupa sa povjerenim mu stadom dospije u život vječni. Osim toga misnikova je dužnost žarko se moliti i za sve pravovjernike, častitelje katoličke i apostolske vjere, jer su svi uda ove Crkve i jer se za sve ova sveta žrtva prinosi.

2. Memento, Domine, famulorum . . . .

Pošto je misnik spomenuo sve vjernike ukupno, spominje ih pojedince, one naime za koje kani ili je dužan osobito žrtvovati; pa napokon i sve nazočne.

Memento, veli, ne ko da bi Bog zaboravio, već *memento* smilujuć se, po velikom naime milosrdju svome, sluga i službenica svojih N. N.

Ovdje postupa na primjer Isusa Krista, koji se je na brdu Kalvarije mišlju spomenuo svih, koje mu je Otac preporučio i molio se za nje, žrtvujuć se na križu. Kazali smo da se misnik najposlije spominje svih nazočnih, *omnium circumstantium,* bili oni prisutni ili osobom ili vjerom ili željom; osobito onih koje je dužan spomenuti i čija je pobožnost Bogu znana; — za njihovo dobro duševno i tjelesno.

3. Communicantes et memoriam venerantes . .

Prinosimo ovu žrtvu hvale, obćeći, u ljubavi naime, sa slavodobitnom i vojujućom Crkvom, te časteći uspomenu svetosti i slave najprvo bl. dj. Marije, koja u tom svima prednjači kano majka božja; zatim svetih apoštola i mučenika, koji su svojom krvi crkvu učvrstili; Petra i Pavla, Andrije i t. d. i svih svetih, da po njihovim zaslugama i molbama zadobijemo zaštitu božje pomoći proti svakom griehu i pogibelji.

Od početka Canona sve dovle jedna je molitva koja se sad zaključi sa: *Per Dominum nostrum etc.,* pri čem misnik sklopi ruke u znak, da se njegova molitva ima združiti sa Kristovim molitvama, ili sa onima što ih je Isus za nas na brdu Kalvarije izmolio.

4. Hanc igitur . . . .

Smisao molitve je ovaj: dočim prinosimo ovu žrtvu, obćeći sa Svetima i njihovu uspomenu časteći; molimo te dakle, da ju po njihovim zaslugama i molbama dragovoljno primiš.

Ova bo žrtva, prem je po sebi Bogu mila, može mu ipak ne prijati zbog misnikove nedostojnosti. Pak zato ovdje molimo Boga, da po zaslugama i prošnjama Svetih blago oprosti nama griehe naše, i ugodno primi ovu žrtvu iz ruku naših, kako bi se po tome oslobodili od vječnog osudjenja i ubrojili med njegove Svete.

Dok izgovara ovu molitvu, položi obje ruke na žrtvene darove, u znak, da je Isus uzeo na se griehe svieta, po onoj Prorokovoj: *I Gospod pusti na nj bezakonje sviju nas.* (Isai. LIII. 6.).

Digitized by Google

5. Quam oblationem . . . .

Heretici su se proti ovim svetim riečima opako i svetogrdno izrazili: na što je sv. Sabor Tridentinski odvratio da: *nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem et pietatem quandam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat.* (C. Trid. sess, XXII. c. 4).

U ovoj bo molitvi prosimo, da se božjom kreposti ovrši pretvorba, da se naime kruh i vino pretvori u tielo i krv Isusa Krista za naše spasenje.

Prosimo da Bog ovu žrtvu u svem i posvema blagoslovi, pa i samim suštnim blagoslovom božanstva, t. j. da postane Bog.

Mnogi sa sv. Tomom ovako tumače ove rieči: *Benedictam,* da po njoj budemo blagosloveni; *adscriptam,* da se ubrojimo u nebesnike; *ratam,* da se u dobru učvrstimo; *rationabilem,* da s nama razum zavlada i da se nizkih osjećaja izbavimo; *acceptabilem,* da napokon po ovoj žrtvi postanemo mili i ugodni Bogu. (Thom. 3. p. q. 83, art. 4 ad 7.).

Dok misnik izgovara ovu molitvu, pet puta križa nad žrtvenim darovima, u čem naziremo, kako je Isus podnio gorke boli u svih pet osjetila tiela.

Dužan je misnik gornju molitvu izgovarati velikom pazljivosti i pobožnosti; a kod rieči *corpus et sanguis fiat etc.,* može ponoviti namjeru pretvoriti zbilja kruh u tielo, a vino u krv Isusovu.

Glava VIII.

Od pretvorbe do Otčenaša.

1. Qui pridie quam pateretur . . . .

Ovako bi mogli udesiti slovnu parafrazu: koji prvo neg će podnieti muku, križa naime, uze kruh, pravi i naravni, u svoje svete ruke; i dignuvši oči, misli i tiela, u nebo k tebi Bogu Otcu svomu svemogućemu, i uzdavši tebi hvalu za plod i ustanovu ovu, blagoslovi, razlomi i dade učenicima svojima, govoreći: uzmite i jedite od ovoga svi. Ovo je bo pravo tielo moje, koje će se za vas smrti podati.

Čim misnik izusti rieči: *hoc est enim corpus meum,* poklekne na desno koljeno, da se pokloni presv. tielu Isusovu ništa ne govoreći. Zatim ustane, digne posvećenu hostiju, da joj se vjernici poklone, na što podvornik opominje zvoncem, pa ju polako spušta na tjelesnik, te opet poklekne. Dizanje hostije doziva nam u pamet povišena Isusa na križu, ili njegovo uzašašće na nebo; a spuštanje na tjelesnik, njegovu sahranu u grob ili došašće na sudnji dan. To isto valja i o dizanju i spuštanju kaleža.

Nigdje preko čitave sv. mise nije svećenik dužan da pazi na pobožnost i skupljenost koliko u ovom dielu presvete tajne.

Angjeli drhćuć kod toga hvale božju dobrotu i milosrdje u vieke vieka. Angjeoske krieposti sa stravom gledaju Gospodina svoga, predana u ruke grešnika. Dive se Herubini i Serafini, jer onaj komu kliču svet, svet, svet, na glas nevriednog svećenika snilazi na oltar, da se žrtvuje. Jao si ga dakle nemarnim, mlakim i nepripravnim misnicima.

2. Simili modo postquam . . . .

Istim načinom, dignuv naime oči u nebo k tebi Bogu Otcu svomu, po večeri, nakon blagovana vazmenog jagnjeta, primiv ovu čašu u svoje svete i častne ruke; jednako tebi hvalu uzdavši, blagoslovi, i dade učenicima svojima, govoreći: primite svetotajstveno i pijte iz nje svi. Ovo je bo prava čaša krvi moje, novoga i vječnoga zavjeta, koja će naime trajati do konca vieka: tajna vjere; — koja će se za vas i za mnoge izliti, na odpuštenje grieha. Zasebno posvećenje krvi od tiela, dozivlje nam u pamet Isusovu krv od tiela razlučenu. Dočim misnik diže kalež, ne diže ga samo, da mu se vjernici klanjaju, već i na spomen povišena Isusa na križu, gdje je krv prolio za njihovo spasenje.

Rieči: *haec quotiescumque,* izgovara dok spusti kalež na tjelesnik i poklekne: a ove nam rieči znače: kolikokrat budete kruh i tielo moje, a vino u krv moju posvetili i primili, to uviek činite na moju uspomenu ter na čast muke i smrti moje.

3. Unde et memores . . .

Ova se molitva izgovara razkriljenih ruku, na uspomenu Isusa Krista, koji je tako na križu vjesio i za nas se molio.

Pet puta križa nad prilikama, u znak pet rana Isusovih. Trikrat nad obima prilikama skupa, što nam prikazuje osobu *(hostiam puram),* dušu *(sanctam)* i tielo *(immaculatam)* Isusa Krista dok je na križu vjesio. Zatim jedan put križa hostiju, a jedan put kalež, što nam znači, kako je osjetljiva bila muka osobito u tielu i krvi, dočim se jedno od drugog odielilo.

Medjuto treba da misnik pazi, kako svako križanje nakon pretvorbe nije više blagoslov tiela

Digitized by Google

i krvi, već je odredjeni obred samo za tajinstveno znamenovanje.

4. Supra quae propitio . . . .

Ova molitva kano i ona, što sliedi, nisu već nastavak molitve: *unde et memores.* U njoj prosimo od Boga da prinesenu žrtvu blagohotno primi —; da na nju pogleda blagim i vedrim licem, obasuvši nas svojom svetom milosti; — da ju tako ugodno primi, kô što je primao žrtve staroga zakona, Abelovu, Abramovu i Melhisedekovu.

Supplices te Rogamus . . . .

Ovim se riečima dokončava molitva: *unde et memores.* I sad molimo da naše prošnje i želje posredovanjem svetih Angjela dodju pred lice Veličanstva Gospodnjeg.

Na *supplices* misnik se duboko nakloni, da pokaže poniznost Isusa Krista, kad je vjesio na križu i za nas se molio; zatim vlastitu svoju poniznost, dočim se smatra nevriednim tolike tajne, te zazivlje svete angjele u pomoć.

Nakon toga poljubi žrtvenik, što nam znamenuje, kako Isus ni na križu med samrtnim mukama, nije popustio u velikoj svojoj ljubavi spram nas. Na koncu križa presveto tielo i krv, zatim samoga sebe proseći blagoslov i milost s neba.

5. Memento etiam . . . .

Memento etiam, smilovavši se po velikom milosrdju svomu, *Domine, famulorum famularumque tuarum, qui nos praecesserunt,* t. j., koji su prvo nas s ovoga svieta prešli na drugi život, *cum signo fidei,* znamenjem sv. krsta, *et dormierunt in somno pacis,* božjeg prijateljstva; *ipsis Domine et omnibus in Christo quiescentibus,* u vjeri naime i ljubavi Kristovoj, *locum refrigerii, lucis et pacis,* izbavivši ih od ognja Čistilišta, u nebo privedi, *ut indulgeas deprecamur. Per eumdem, etc.* Sad misnik moli za vjerne mrtve, jer je ova žrtva od velike koristi za duše u čistilištu. Tako se je sam Isus na križu za ove duše molio.

Ovaj nam Memento doziva u pamet Isusa, komu je bila prva briga poslie smrti, da izbavi otce iz Predpakla i duše u čistilištu dovoljno očišćene. Kad izgovara *Per eumdem Christum etc.*, prigne glavu, da bolje gane milosrdje božje prama dušama u Čistilištu.

Ovo nam prigibanje glave po isti način zgodno prikazuje Isusa, kako je na križu vjeseći priklonio uho svoje da usliša razbojnika.

6.

Nakon što se je misnik pomolio za mrtve, dodju mu opet na pamet njegovi i tudji griesi; obrne se malko prama puku, udari se u prsa, te glasno izgovara poput carinara griešnika samo tri rieči: *nobis quoque peccatoribus,* te nastavlja tiho, razkriljenih ruku: *famulis tuis etc.* Ovdje misnik moli, da Bog podieli svima koji dielak blažene obćine svojih svetaca, od kojih se njeki imenice napominju. Na koncu dobro je da opazimo kako onaj Joannes nije Apoštol i Evangjelista, već Ivan Krstitelj, jer se ovdje ne spominje ni jedan od onih svetaca, što su spomenuti u *Communicantes*, pa ni sama Bl. Djevica Marija. Još je manje vjerojatno, da je onaj Petrus, što sa Marcellinom dolazi, da je naime Petar Apoštol; već je sasvim prilično, da je to Petar Exorcista ili Petar aleksandrinski biskup i mučenik.

Glasno misnikovo izgovaranje onih triju rieči i njegovo kucanje prsa, prestavlja nam onog razbojnika, koji je uzdajuć se u milosrdje božje, kao skrušen grešnik, zadobio kraljestvo nebesko.

7. Per quem haec omnia . . . .

Ove se rieči vežu sa zaključkom gornje molitve, ili bolje rekući, same su zaključak iste molitve. *Per quem, Christum* naime, sva ova tvoja dobra, *creas*, po pretvorbi činiš, da od zemaljskih postanu nebeska, *sanctificas,* suštnom svetosti božanstva Kristova, *vivificas,* božanskim životom Bogačovjeka, *benedicis*, blagoslovom pretvorbe u tielo i krv njegovu, *et praestas nobis*, za naše spasenje, *per ipsum,* Isusom Kristom sinom tvojim, *cum ipso,* koji je s tobom jedne naravi, *et in ipso,* kao u predmetu tvog neizmjernog uživanja, *est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti omnis honor et gloria.*

Dok izgovara rieči: *sanctificas, vivificas, benedicis,* pravi tri križa nad obima prilikama, što nam doziva u pamet ona tri sata, kad je Isus živ u najužasnijim mukama vjesio na križu. Zatim presvetom hostijom križa tri puta nad kaležem dva puta izvan kaleža. Ova nas križanja podsjećaju na pet Isusovih rana; tri prva na rane desne i lieve ruke, te one u presvetim grudima; a druge dvie na rane desne i lieve noge. — Napokon dižuć sv. tielo nad kaležem digne obojé malko i odmah spusti.

Dok se za same pretvorbe nisu posvećene prilike dizale, dizahu se sada tako visoko, da ih je mogao puk vidjeti i klanjati im se, kako to zbilja u istočnim liturgijam još i dan danas biva

Digitized by Google

Nješto o crkvenom pjevanju.

III.

Častna braćo! Do sada smo se osvrnuli na *stvarnu vriednost* liturgičnoga pjevanja u obće, te na njegovu *glasbenu* vriednost i *potrebu* za liturgično bogoslužje.

Nu vi me pravom pitate, kako je s njegovom *praktičnom* vriednošću, tehničkom mogućnošću da se spoji s crkvenim bogoslužjem?

Kad je Crkva izrično naredila, da se njezina liturgija obavlja latinskim pjevanjem, to ona nije htjela svojimi naredbami obvezati na nešto nemogućega ni svećenika, ni vjernike, dotično pjevački sbor. Ona je kroz tisuću godina izkusila, da se spomenuti način pjevanja može *praktično izvesti* ne samo u kollegiatnih i konventualnih crkvah, već i u župnih crkvah i njezinih filialih. Tim ne kanimo uztvrditi, kao da bi to bila posve lahka stvar *dostojno i valjano* izvadjati latinsko crkveno pjevanje. Tehnika i duh korala iziskuju valjanu poduku, ozbiljno i marljivo vježbanje, inače se je veoma bojati, da se može izroditi u otegnuto, mehaničko, dosadno i prosto pjevanje, te da upravo protivno djeluje onomu, za što je opredieljeno.

Uza sve to ipak ne zadaje koral nikakovih zapreka, koje se ne bi mogle svladati, ni manjim i slabijim sborovom. Obseg, u kom se njegovi teksti i motivi kreću jedva nadmašuje jednu oktavu; odnošaj jednoga glasa k drugomu većinom je jednostavan i što valja osobito spomenuti, koral je sgodan za sve vrsti grla: za školsku djecu, mladež, muževe; svi ovi mogu se izvježbati u liturgičnom pjevanju.

U ostalom ipak je samo *živomu crkvenomu duhu* moguće toli uzvišeno pjevanje trajno uzdržati i uspješno njegovati. Tim duhom treba da budu proniknuti i zadojeni dušobrižnici, a tako i ravnatelji kora i pjevači. Iskrena ljubav k Crkvi i njezinim Duhom Božjim nadahnutim propisom, revnost za slavu i čast kuće Božje, kršćanska bratinska uzajamnost upravljena na posvećenje obćine mora da sva živa uda katoličke službe Božje oduševi. Pjevački sbor zajedno sa njegovim sborovodjom treba da ogrije i pronikne ljepota i krasota muzikalnih motiva; onda će i druge moćno dirnuti i na pobožnost potaknuti.

Što se pako tiče Vašega osobnoga udioničtvovanja kod njega i izvadjanja liturgičnoga pjevanja, to je (izuzam veliku starost i bolest) bez iznimke svakomu od Vas moguće, istina u stalnih granicah, ali uspješno, djelovati. Da ste vi u prvom redu pozvani, da kršćanski duh, ljubav i privrženost k Crkvi Božjoj, počitanje prama njezinim mal ne dvietisućgodišnjim naredbam usadite u srce kršćanskomu puku: tko bi smio, tko bi htio, tko bi mogao igdje na svietu triezno poreći?

Kad dakle liturgično pjevanje spada medju ona sredstva, koja Crkva veoma cieni i izrično ih zapovieda, i kojimi se one svrhe uztrajno podržavaju, to ne ćete ni vi kao do sada vazda vjerni službenici Crkve prekrštenih ruku stajati, već ćete nastojati, da se njezine namjere i njezina svetčano izražena želja prema silam izvede.

S toga oduševljujte svoje liturgične suradnike i pomoćnike za stvar svetoga pjevanja! Protumačite ga svomu puku primjerenimi, jasnimi podukami i probudite u njemu samosviest o dužnosti, kojom se ono ima upotriebiti u liturgičnoj službi Božjoj! Nastojte, da ustrojite kakav župni cecilijanski savez, po kom ćete si pribaviti nuždnih sila za crkveni pjevački sbor!

Nu ne smijete misliti, da je tim vaša zadaća svršena. Vi ćete moći i morati pomagati, da pjevači nauče latinske tekste točno čitati. Vi ćete im bar u kratko protumačiti smisao uzvišenih misli, koji se u tih tekstih nalazi. Preporuča se nadalje osobito, da se crkvenim pjevačem predoči uzvišena služba, koju oni u katoličkoj kući Božjoj imaju vršiti.

Častna braćo! Jedva treba spomenuti, te je potrebno, da vi svoje ravnatelje kora u podpunoj ljubavi riečju i činom pomažete. Tako će oni tim radje svoje sile i svoje umjeće posvetiti toj uzvišenoj svrsi; pjevanje uspješno, dostojno proizvadjat tako, te bude zadovoljan kršćanski puk. Vi treba da upotriebite sav svoj ugled, da se izvede dostojno crkveno pjevanje. Izjavite im rado za njihov mučni rad iskreno priznanje, a ne mojte propustiti češće i njih i pjevački sbor srdačno poticati na rad. Da samo nešto natuknemo: koliko sgodnih migova i naputaka možete im podati gledom na svetkovine i za to propisane ili bar pristale pjesme, koralne ili polyphone mise, vespere!

Vam su svim dobro poznate liturgične crkvene knjige: missale, rituale, breviar i njihovo liturgično pjevanje. Isto tako vi poznajete knjige, koje u prvom redu služe za liturgično koralno pjevanje: *Graduale, ordinarium missae, i vesperale.* Tu se,

Digitized by Google

nalazi obilje ideja i muzikalnih motiva, a tko će moći bolje ocieniti njihovu vriednost i znamenovanje, nego li upravo Vi?

Mi se čvrsto nadamo, da će Vaše razborito podupiranje spomenutih osobâ mnogo doprinieti, da se uspješno goji koral i višeglasno crkveno pjevanje. Nu mi smo čvrsto osvjedočeni i o tom, da će se naći koji taj duhovni pastir, koji se neće zauzeti za to djelo liturgičnoga pjevanja, koje crkva Božja odlučno želi, jer mu se čini, da je to nemoguće izvesti u njegovoj župi, ili će glede toga kolebati. Neka nas u tom jači i to, što vidimo, kako liepo djeluje na kršćanski puk, kad se koja svetkovina obavi točno, kako to liturgične upute propisuju! Taj je utisak tako silan i moćan, da se njegovo uzvišeno i utješno djelovanje sve više obnavlja, da dušu podigne k Stvoritelju, da čovjeka tješi u njegovih bolih, da mu olakša breme, te izlije čistu radost na njegove najteže poslove: smrtni čovjek uzdiže se k Bogu svomu kad plugom ravna ili orudjem radi; on podiže oči svoje k nebu i pozdravlja nebeski grad Božji, svoju buduću baštinu.

IV.

Častna braćo! Kako znadete i kako ste mogli razabrati, sv. Mati Crkva je opetovno naredila, da se kod svečane službe Božje (missa *solemnis*) i kod svake sv. mise, koju svećenik pjeva (missa *cantata*), kao i kod *vesperâ* samo latinski koral ili mjesto njega bar figuralno, polyphono pjevanje smije rabiti. Kod takovih je dakle liturgičnih služba Božjih njemačka crkvena pjesma izključena.

U ostalom je i ona *dopuštena:* kod t. zv. tihe mise (missa privata), prije i poslije propoviedi i kateheze, kod procesija, hodočašća i poimence kod popodnevnih pučkih pobožnosti, kakovih u našoj diecezi imade priličan broj (pobožnosti raznih bratovštinâ, križnoga puta, svibanjska itd.).

Mi smo sretni, da u našoj diecezanskoj pjesmarici „Ave Maria“ imademo izabranu sbirku dogmatički izpravnih, i u crkvenom duhu sastavljenih njemačkih crkvenih pjesama, i što cienu toj knjižici podiže, jesu točno ustanovljene *melodije* odtisnute u njoj.

Nu nisu u „Ave Maria“ samo njemačke pjesme, već imade tu i strogo liturgičnih pjesama koralnih misa s Requiemom, Vespera, latinskih hymna i drugo što k tomu spada.

Odatle, što su ove koralne pjesme umetnute, imademo ne malu korist, da je naš franački, kršćanski puk u mnogih župah sve više upoznao pravi sveti govor Crkve te ga obljubio i opet se upoznao bar s nekim dielom onih uzvišenih pjesama, koje su se preko tisuću godina pjevale u franjevačkih crkvah na veliku korist naših predja. U kratko, naša pjesmarica je u tom pogledu kršćanskim obćinam postala kao mala predhodna škola za strogo liturgično crkveno pjevanje.

Pa i s inih razloga je ona bez dvojbe veoma koristna. Pred malo vremena bilo je još dosta župa, koje su, prem jedna blizu druge, imale svoje *posebne* pjesmarice s posebnimi molitvami i pjesmami. Nu sada je tomu inače. „Ave Maria“ prodrla je mal ne u sve katoličke župe. Sada crpaju iz *zajedničkoga* bistroga vrela molitve pune sadržine i bogoljubne pobude, izvrstne pjesme i svetčane napjeve. Ovim zajedničkim vezom jednolikoga pjevanja biva njihova crkvena zajednica sve užom i čvršćom, te slika jednoga stada Kristova u biskupiji ujedinjenoga, jasnijom i očitijom.

I ono još nekoliko župa, koje nisu tako sretne, te uživaju blagoslov „Ave Maria“ sigurno će ju od sada sve više njegovati i ozbiljnije upotrebljavati. Mi se tomu nadamo tim više, jer o tako važnoj i izdašnoj stvari kao što je javno bogoslužje, nema odlučivati svojevolja ili ukus pojedinaca.

Naša diecezanska pjesmarica ima istina još iz starijih diecezanskih pjesmaricâ više pjesama u posebnom dodatku. Nu taj dodatak stavljen je samo za vrieme prelaza od starih pjesama i melodija k porabi novih odobrenih i s toga je već za kratko vrieme, prema mjestnim okolnostim, izključen od dalnje porabe.

Mnoge pjesme u našoj „Ave Maria“ su prastare, franačkomu narodu poznate već od mnogo stoljeća te njemu obljubljene. U koliko je potrebno bilo, uzpostavljene su u „Ave Maria“ njihove stare častne melodije, odstranjena svaka nesgrapna, nemuzikalna privjesa, i odstranjene jezične hrapavosti ili zastarjelosti te novimi izrazi izmienjene.

Medjutim su i stare, već odavna zanemarene crkvene pjesme sa svojom uzvišenom sadržinom i napjevi uvrštene u „Ave Maria“, a povrh toga ima u njoj (pjesmarici) i posve novih pjesama, koje su u suglasju s crkvenim duhom.

Pjesme imadu više ili manje kitica prema tomu kako su opredieljene i kako se mogu rabiti, ali za svaki slučaj imade ih *dostatno*. Jer ne može biti zadaća onih, koji dolaze u crkvu, da pod cielom službom Božjom bez prestanka pjevaju; već se tu mora molitva izmjenjivati pjesmom. Tim

Digitized by Google

vjernici dobivaju sgode i potiču se, da ozbiljnije razmišljaju o smislu moljenih ili pjevanih molitava, te zarone u bogoljubna čuvstva: — neprocjeniva korist, koja je redovito sa strogo liturgičnim pjevanjem sdružena. Nasuprot neprestano pjevanje umara duh te postaje dosadnim, mehaničkim i suhoparnim.

Častna braćo! Otvarajte vašemu puku sve većma blago pjesničko sakriveno u našoj „Ave Maria“! Ondje je sahranjeno dragocjeno biserje za duhovni život. Treba ga samo naći, izvaditi i kao sjajne točke uplesti u bogoslužni život obćine.

Bodrite svoje župljane, neka se tečajem godine rado i veselo koriste bogatstvom ovih crkvenih pjesama! Ako li se oni zadovolje samo s nekoliko onih pjesama, to ih neće moći ni oni prekrasni motivi dovoljno uznieti.

Vi sami možete mnogo djelovati, da se goje i dižu njemačke crkvene pjesme. Treba samo, da ovdje ondje uzmete sadržaj pojedinih pjesama za predmet kršćanskoga nauka, te pokažete smisao same pjesme i u kakovu je savezu s crkvenom godinom. Ovaj didaktični postupak s „Ave Maria“ preporuča se osobito za odrasliju mladež. Mladež će onda sve radje slušati te pjesme i uz njih prianjati. Treba ju samo postepeno upoznavati s načinom pjevanja rečenih pjesama i s njihovom sadržinom.

Sudjelujući prijateljski s ravnatelji kora, i s učitelji pjevanja moći ćete ovu važnu stvar uspješno promicati. Izprva neka te nove pjesme iz „Ave Marija“ dobro uvježba školska mladež ili mjestni crkveni sbor, te ih u crkvi pjeva! Kad to čuju vjernici, većina njih zavoljet će nove napjeve te će se na njih laglje priučiti.

Svakako valja nastojati o tom, te svi vjernici njemačke crkvene pjesme pravilno pjevaju: da točno izgovaraju, pravo naglasuju, u stalnoj visini pjevaju — *pobožno* i *dostojanstveno*.

Bude li dakle potrebno, neka duhovni pastiri kojom sgodnom prilikom blago i oprezno upozore svoje župljane na mane i pogreške kod njihova pjevanja.

A i orguljaš mora paziti, da za pratnju njemačkih crkvenih pjesama, redovito ne uzima prejake registre, jer će u protivnom slučaju djeca a onda i sav puk lahko počet vikati.

Bude li se dušobrižnik ovako sam toplo zauzimao, da se crkveno pučko pjevanje razvije i razširi, župljani će nabožna čuvstva svoga srca i zajedničku izpoviest svoje vjere, ufanja i ljubavi sve dostojanstvenije i oduševljenije izrazivati. I kad se iz crkve kući vrate k svojim svakdanjim poslovom, čuti će još u duši svojoj odzvanjati one ozbiljne, svečane, mile glasove pjesme, koja ih tješi, podiže, na pobožnost pobudjuje.

Častna braćo! Vas je zapala istina velika ali častna i doista zahvalna zadaća, da prokrčite put reformi crkvenoga pjevanja u našoj staroslavnoj diecezi.

Ste strane ste Vi mnogo toga sretno i trajno polučili. Pitanje bo da se naša sadašnja diecezanska pjesmarica uvede u pojedine župe nije bilo baš lagano. I gle, kako ste ju Vi riešili mirno i oprezno, kako spretno i uspješno!

Medjutim ste Vi pokazali kako se živo i toplo zauzimate za pitanje o liturgičnom pjevanju; (crkvenoga korala i polyphonoga pjevanja), i to prigodom skupština i pjevačkih pokušaja, koji se drže od vremena do vremena, da se crkvena muzika pospješi, pa i tim, što ste u rečenom obziru više puta javno se pojavili, te ovdje ondje baš sjajno uspjeli.

Na tom putu, koji ste jednom sigurno nastupili, ne mojte sustati, već nastavite to djelo reforme mudro, oprezno i razborito.

Ali ne treba smalaksati ni u onih župah, gdje ima mal ne nepremostivih zaprekâ, da se liturgično pjevanje malo po malo uzpostavi. Nastojte samo, da si za svoje bogoljubno djelo pripravite sigurno tlo, onda lagano, korak po korak, ali svakako prema pravilom pastoralne razboritosti napred! Svemogući će svakako pomoći onim, koji se odano i uztrajno zauzimaju za stvar svete Crkve — a amo spada njezin posvećeni obred.

Osim onih pomoćnih sredstava za njegu liturgičnoga pjevanja, što smo gore spomenuli, prati vaše djelovanje još jedno izvanredno sredstvo, naime duboko strahopočitanje kršćanskoga puka pred sankcijom, kojom je zajednička majka kršćanstva svoje pjevanje za sva vremena osigurala i utvrdila.

Kad kršćanski puk uvidi, kolikom je brigom i skrbi Crkva vazda bdila nad čistoćom obreda u bogoslužju i nad njegovim jednim glavnim dielom, naime latinskim crkvenim pjevanjem, napustit će malo po malo svoju misao proti njemu.

Što se tiče troška za nabavu nekoliko liturgičnih knjiga, naročito *graduala*, to je isti razmjerno veoma malen.

Digitized by Google

Častna braćo! Mi ne možemo a niti hoćemo, kakovih posebnih naputaka dati u stvari promicanja liturgičnoga pjevanja. Vrst i način vašega postupka ima se prilagoditi mjestnim i inim okolnostim.

Ali smijemo reći, da smo uvjereni, da ne će biti tuj nikakove pretjerane, neobuzdane revnosti, a niti bahatoga, hladnoga ustručavanja u provedbi ove veoma važne stvari sa strane katoličkih dušobrižnikâ.

S toga Vas srdačno molimo, da hoteći uzpostaviti liturgično pjevanje dobro promislite, da li se ta uzvišena svrha može polučiti već u kratko vrieme ili istom iza duljega vremena, a da se pri tom javni mir u župi ne naruši. Mudrom opreznošću i razboritom promišljenošću potražit ćete najshodnija sredstva i puteve k svrsi, te protivne zapreke odstraniti. Ako bi se ovdje ondje htjelo reformu brzo provesti a vidjelo bi se unapried, da će se kršćanska obćina veoma uzrujati, onda se ne smije odmah provadjati radi javne velike sablazni i zlokobnoga cjepkanja u župi!

Mi ćemo samo u kratko spomenuti, da će ovi prokušani savjeti, te se poluči pravi uspjeh, duhovnoj braći veoma koristiti.

Častna braćo! Kad je latinski koral glavno liturgično pjevanje crkveno, to ga smije ipak, kako znadete, zamieniti crkvenim duhom zadojeno višeglasno (polyphono) pjevanje kod *svetčane mise (Missa solemnis,)* i *pjevane mise (Missa cantata)*, *vespera* itd. Ako li se pravilno izvede, ono će uzpaljivati sve više pobožnost slušatelja i molitelja, te ih sve više sazdavati.

Ipak se ne savjetuje, da se koji još dosta ne izučen sbor u kakvom manjem gradu ili selu odvaži na pjevanje 4, 5 ili 6 glasnih misa. Ne gledeć na veoma mučnu pripravu nebi bilo pravoga uspjeha što s toga, jer slušaoci ne razumiju toga, što možda i sbog slaboga izvadjanja.

Nasuprot preporuča se naročito za seoske crkve, bar iz početka, da se izvadjaju jednoglasne i dvoglasne mise, a ne prieči ništa, da bi se ograničilo samo na nekoliko njih, koje bi se kroz godinu opetovale. A da se pjevački sbor potakne na veću revnost, mnogo će doprinieti, da uz to vježba troglasne i četveroglasne mise.

Odanih, revnih, oduševljenih suradnika u službi svete glasbe naći ćete dosta u većini župâ naše biskupije. *Upravitelji kora i organiste* bez dvojbe su najbolji pomagači za gojenje prave crkvene glasbe.

Ne mojte s toga propustit, da njihovo nastojanje u tom pogledu iskreno dobrovoljno i stalno ne poduprete vašim položajem, znanjem i pomoću. Ovo zajedničko, složno djelovanje doniet će veliki blagoslov u Gospodinu osobito župi, ali i Vam i Vašim suradnikom.

Ovdje nam je iskreno izreći priznanje svim velezaslužnim muževom, koji su u mnogih naših gradskih i seoskih crkvah liturgičnim jednoglasnim i višeglasnim pjevanjem liepo, da prekrasno djelovali i još djeluju.

Osobitim zadovoljstvom osvrćemo se duhom na velebnu skupštinu upraviteljâ korâ, učiteljâ i svećenikâ, koji su se u listopadu ove godine sakupili u Virzburgu na crkveno-muzikalni tečaj, te oduševljeno u njem sudjelovali.

Svi ovi znakovi i sve ove činjenice utvrdjuju nas u nadi, da iz takova promišljena, svrsi shodna, uztrajnoga i prijateljskoga sudjelovanja predstojnikâ crkvenih, upraviteljâ kora, organistâ i t. d. valja očekivati veliki i trajni uspjeh za svetu stvar crkvenoga pjevanja.

Častna braćo! zauzmite se svojski i za svoj crkveni kor! obzirno pazite na one, koji bi mogli biti kao pjevači u svetoj službi na pravu pobudu pobožnosti kršćanske obćine te ih odaberite: bolje je tu imati manje ali vrstnih sila, nego li mnogo a nevaljalih! U malih seoskih crkvah dovoljan je i posve mali broj dobro uvježbanih pjevača za tu uzvišenu svrhu.

Ne krzmajte dakle, već se odvažno latite toga svetoga djela! Svaki vaš podhvat, Vas i sve, koji s vami rade na tom svetom polju stavljamo pod zaštitu sv. Cecilije, zaštitnice muzike.

Dao Bog, da po njezinu zagovoru djelo, koje zasnovaste, uspije, te pjevanje u naših kršćanskih crkvah vazda u skladu bude sa svetošću kuće Božje i veličanstvom obreda tako, te koji će prisustvovat službi Božjoj, odtrgnu se od dražesti zemaljskih stvari, potaknu se na pobožnost, i sve većma težili budu za vječnimi dobri!

Dao trojedni Bog!

Dano u Virzburgu, na dan sv. Cecilije 1893.

Franjo Josip, biskup.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Vjenčanje.) Prošle nedjelje (9.) na samu svetkovinu presv. imena Marijina, slavila je obće poznata i štovana obitelj p. n. g. Koste Hörmanna i supruge mu Olge krasnu svečanost, kojoj se radovalo više manje svekoliko pučanstvo našega grada. — Rečenog naime dana vjenčala se ovdje gospodična Zorica Hörmann, vriedna kćerka čestitih roditelja sa veleuč. g. Dr. Franjom Fačekom, kotars. liečnikom u Bos. Brodu. Vjenčao ih je sam presv. g. nadbiskup uz mnogobrojnu asistenciju. Svečanost započe u pola dvanaest sati. Ponajprije će Nj. Presvietlost oslovit mladence zanosnim govorom, u kojem ih med inim sjeti, neka često pomišljaju na tu okolnost, što Isus-Krist uzvisi ženitbeni stališ na uzvišenu čast sakramenta, jer nam htjede živu kao sliku podat onoga najusrdnijega veza, što med njim i sv. crkvom obstoji, te nam, da tako kažemo, zorno pokaže, kako nas vele ljubi, miluje. Misao na taj božanski vez, na tu nadnaravnu i najizvrstniju ljubav bit će od najveće utjehe, slasti i okriepe za vrieme cieloga, više manje sa trnjem posuta im života, dok napokon zemaljsku, rekli bismo, ljubav ne zamjeni nebeska, t. j. ona, koja nikad uvehnut, ne će. — Sliedio je sv. čin vjenčanja, te sv. misa — s blagoslovom od sv. matere crkve ustanovljenim, — pod kojom se mladenci takodjer pričestiše. — Pod misom pjevaše na koru Č. sestre: „Kćeri božje ljubavi.“ — Crkva je bila puna pobožna obćinstva, koje se vrlo liepo od početka do kraja vladalo. Zastupani bijahu i najviši krugovi, med inim prisustvovaše: Preuz. gospoja pl. Kállay-ka; te Preuz. gg. baruni Appel i Kučera sa suprugami, i mnogi drugi. — Raduje se vele i „Vrhbosna“, te želi od srca, da bude sretno i u duhu divnog crkvenog blagoslova, koji dobre mladence vickom pratio!

(Petrov novčić) bje uručen i ove godine sv. Otcu Papi prema običaju dne 1. kolovoza. t. j. o svetkovini *sv. Petra u okovih.* — Presvietli g. nadbiskup upravio je tom zgodom prieko uzor: stožernika Rampolle, na Nj. Svetost i jedno pismo, u kojem sv. Otca uvjerava o čuvstvih najdubljeg štovanja, odanosti te ljubavi, što ih ovdašnji katolici goje za velebnoga nasliednika sv. Petra, poglavice apostolâ. — Na to kard. Rampolla odgovori Nj. Presvietlosti u ime Nj. Svetosti, te u dotičnom listu med inim kaže, da je sv. Otac sa zahvalnošću primio odnosni dar, kojim će se bar donjekle namirit sv. stolice potrebe, *koje se danomice umnožavaju;* nadalje da ga se preugodno dojmilo uvjeravanje o izraženih u listu čuvstvih; da po njem kako Presvietlomu, tako i svim vjernikom srdačno zahvaljuje, i u to ime svimkolikim sveti svoj apostolski blagoslov podieljuje!“ Podpisan, M. kard. Rampolla. — Razdragani ljubežljivim odgovorom te vele dragocjenim svjedočanstvom o ljubavi Namjestnika samoga živoga Boga na zemlji; usrećeni sv. nj. apostol. blagoslovom, svom ćemo snagom duše svoje bez sumnje i u buduće nastojat, te se naši osjećaji za sv. stolicu što više učvrste, usavrše i razgrane, te tako volj koliko se utješi plemenito al i vele raztuženo srce sv. našeg Otca, te mu pomognemo ublažit tuge i boli, što ga sapeše i poklopiše, a k osjećajem i djela da se pridruže i na taj način olakotimo apostolsko breme, što med inim osobito makar i malim, ali uviek dragovoljnim prinosom, t. zv. „Petrovim novčićem“ polučiti možemo. — Dao Bog! te po najplemenitijoj milostinji, što je ima i biti može, postanemo dielnici što obilatijega blagoslova božjega!

(Presv. g. nadbiskup — začastni gradjanin grada slav. Broda.) Slav. zastupstvo slob. i kralj. grada slav. Broda zaključi jednoglasno u svojoj izvanrednoj dne 14. rujna 1889. god. t. j. — na sam dan posvećenja krasne naše prvostolnice — obdržavanoj sjednici, te se Njeg. Presvietlost, Dr. Josip Stadler, nadbiskup Vrhbosanski, odlikuje čašću *začastnoga gradjanina* slob. i kr. grada slav. Broda, gdje Ista kako je poznato, ugleda svjetlo božje. — Odnosno dično odaslanstvo, što je imalo Presv. gospodinu predat počastnu diplomu, te komu na čelu bijaše velemožni g. Sjepan Horvat, načelnik grada slav. Broda, a komu se pridružiše vč. gosp. Antun Leskovac, župnik tamošnji, te gg. gradjani i zastupnici, Mato Latković i Alojzij Šabolović, stiže ovamo sretno dne 11. popoldašnjim vlakom, dočekano na kolodvoru od Preč. g. Jeglića, Vč. g. Ambrinca, grad. župnika i njekolicine gradjana. — Sutra dan u sriedu, dodjoše oko podneva u nadbisk. stan med inim Preč. gg. kanonici: Jeglić i Košćak; Veleč. OO. Aug. Čengić, definitor franjev. te Ferd. Brixi, prof. i superior bogosl. sjeminišta; Vč. g. Al. Ambrinac, župnik gradski i više štov. gradjana, da budu svjedoci, odnosno djelnici namienjene Nj. Presvietlosti počasti, i s njom skopčane radosti. — Kad odbije pola jedan sat, stupi pred Nj. Presvietlost rečena slav. deputacija, predvodjena velemož. g. načelnikom, koji najprije baš od srca rečenom besjedom pozdravi Presv. g. nadbiskupa, iztaknuv med ostalim, kako se Brodjani sretnimi ciene, što mogu predičnu osobu Njeg. Presvietlosti, svoga domaćega sina, a toli odlična muža, biskupa i rodoljuba ubrajati med svoje začastne gradjane. — U ime svih Brodjana poljubi tada Presv. gospodina u dično čelo, i preda mu počastnu diplomu. — Presv. gosp. nadbiskup vele ganut tako odličnim dokazom ljubavi i odanosti, što ju pram njemu goje njegovu srcu toli mili Brodjani, zahvali im od svega srca, te će med ostalim naglasit, te nije vriedan takve časti, nu da joj se zaista od sveg srca raduje: ta u slav. Brodu je rodjen, tamo najprije naučio poznavat i ljubit kako sv. crkvu majku tako i svoj mili

Digitized by Google

hrvatski dom, te zaželiv svomu rodnomu mjestu u svakom obziru najobilatiji božji blagoslov, reče, kako nam se je vazda pouzdavat u Svevišnjega, kojega pomoću će i slavni grad slav. Brod uviek *kršćanskom — hrvatskom* biljkom biti. — U jedan sat bila je slavna deputacija s ostalom gospodom pozvana na ručak k Nj. Presvietlosti, kojom prigodom više je srdačnih zdravica izrečeno; tako med inim Presv. g. nadbiskup zaželi gradu Brodu, da kako dosele tako i u buduće njeguje obrt, da bude vazda svoj u svom, nadalje gledom na dužnost domoljubja, da bude združen sa srcem mile nam Hrvatske, glavnim gradom Zagrebom, a gledom na sv. vjeru i crkvu, da je u vječnoj svezi sa svojim biskupom i sv. Otcem Papom. — U večer oko 8 sati uputi se slav. deputacija, a s njom mnogo domaće gospode, u čedne istina, ali svim nam osobito mile prostorije skoro ustrojenog narodnog pjevačkog družtva „Trebević". Gosp. Juraj Vrinjanin, duša, možemo reći spomenutog družtva, pozdravi kratkom, srdačnom besjedom mile goste, u ime kojih će se zahvalit g. podnačelnik slav. Broda, a Preč. g. Jeglić u ime Presv. g. nadbiskupa, zaželiv obojica mladomu poduzeću što ljepši uspjeh. Tamburaški sbor odigra vješto par komada, a pjevači mladi, kojimi ravna požrtvovni gosp. Pissenberger, vrlo skladno odpjevaše njekoliko domoljubnih pjesama, što se je svihkolikih jako ugodno dojmilo. — U četvrtak imao je Vrhbosanski kaptol sreću i čast, te je mogao dične članove deputacije i njihovog presviet. začast. gradjanina u svom čednom domu pozdraviti i pogostiti. — Gospoda ostaše u našoj sredini tri dana, koje vrieme upotriebiše, te razgledaju grad, dotične zavode, sarajevsko Ilidže, te ine stvari. Čujemo, te je utisak bio vrlo povoljan, te baš zadovoljni, da se oprostiše s našim gradom. — Na koncu nam je još iztaknut, te je poč. diploma u umjetnom zavodu Drag. Albrechta u Zagrebu osobito ukusno izradjena, na kojoj med ostalim s jedne strane liepo se iztiče slika kućice, u kojoj se rodila Nj. Presvietlost a s druge ona prvostolne naše crkve; urešena je i sa dva grba; t. j. onim grada slav. Broda, te Nj. Presvietlosti. — Radujuć se i „Vrhbosna" od svega srca, čestita kako Nj. Presvietlosti, tako i svjestnim Brodjanom, pak najvruće želi, te i grad slav. Brod dugo i dugo se ponosio odličnim svojim začastnim gradjaninom, kojega plemenitomu za vjeru i dom vanredno oduševljenomu srcu njegovo rodno mjesto vazda bilo na najveću radost i diku, zauzimajuć u vienecu krasnih nam hrvatskih gradova uviek odlično mjesto, ne odstupajuć ni za vlas od dragocjenom krvlju naših djedova posvećenog gesla: *„Za Krst častni i slobodu zlatnu"*.

(O zaključcih stvorenih prigodom ovogodišnjeg kateketskog sastanka u Osieku) Odnosni zaključci tiču se pitanja, o kojih se imalo razpravljati u sastanku. Prvi tema, što ga je obradio prof. realke u Spljetu v. g. *Antun Sasso,* glasio je: *„koji je uzrok propadanju discipline u školah i kako bi se moglo tomu doskočiti"?* Drugi pak tema, o kojem razpravljaše v. g. prof. *Stjepan Djaković,* bio je: *„O crkvenom pjevanju u učiteljskih i pučkih školah."* — Zaključci glede *prvoga* pitanja prihvaćeni, glase: a) katehetski je sastanak tvrdo uvjeren, da za pravi uzgoj mladeži valja jedino školski sustav skroz kršćanski, i to ne samo za pučku nego i za srednju školu, za sve strukovne škole kao i za sveučilište; b) katehetski je sastanak tvrdo uvjeren, da su se, odkad se stao zapuštati sustav skroz kršćanski, naobraženi i upravljajući staleži, koji izlaze osobito iz gimnazije, sve većma otudjivali kršćanstvu, te njemu sve više otudjivali i družtvo i knjigu, dok nije napokon došlo do današnje bezkonfesionalne škole; c) katehetski sastanak dosljedno tome opet kaže, da je za valjan uzgoj mladeži potreban konfesionalni karakter škole; d) katehetski sastanak drži, da je dužan svaki kršćanin katolik svimi zakonitimi sredstvi radit, da se škole prema a) i c) resoluciji preustroje; e) katehetski sastanak napokon drži, da bi od velike koristi bilo po uzgoj mladeži osobito one u srednjih školah, kad bi se otvorili dobri katolički internati, jer bi se time mladež mnogo otela pogubnom uplivu vanjskoga družtva; f) katehetski sastanak drži, da je veoma nuždno po uzgoj mladeži, da se ona nadzire i izvan škole od učitelja i školskih organa, kako to od njih zahtieva sama uzgojna zadaća i školski propisi. — Glede *drugoga* pitanja zaključeno je sliedeće. a) Hrvatsko katoličko svećenstvo, sakupljeno na trećem obćem katehetskom sastanku, uvidjajući veliku važnost crkvenog pjevanja kao uzgojnoga sredstva, izrazuje želju, da se crkvenomu pjevanju što veća briga posveti. — b) Isto svećenstvo iztiče napose potrebu, da se za crkveno pjevanje u pučkih školah opredieli više vremena. c) Isto svećenstvo moli, da se za srednja učilišta uzpostavi svagdanja služba božja, koja u velike podupire crkveno pjevanje, k tomu da se u istih školah na temelju disciplinarnoga reda opredieli jedan sat obuke u crkvenom pjevanju za cjelokupnu katoličku mladež. d) Isto svećenstvo iztiče, da bi za buduće učitelje pjevanja i orguljaše od prieke nužde bilo, da se u učiteljskih školah za praktično vježbanje u pjevanju i orguljanju opredieli više vremena i ulaže više truda. e) Isto svećenstvo napokon iztiče potrebu jednog jedinstvenog *„Cantuale"* i tomu odgovarajuće pjesmarice za svu školsku mladež. Na koncu iztičemo još sa velikom radošću i pohvalom, te su dotična Č. gospoda zamolila sveti blagoslov od Presv. gg. nadbiskupa: Stadlera i Posilovića, biskupa Strossmayera, te inih biskupa naše domovine, koji im od sviju vele radostno bješe i podieljen.

(Darovi.) Za središnje bogosl. sjemenište priposlao nam revni M. č. g. Martin Kirchmayer, kapelan u slav. Brodu opet svotu od 16. fr. 60 n.; koja je sakupljena prigodom mlade mise, koju je naše nadbiskupije svećenik, M. č. g. Stjepan Oršić odslužio tamo na Stjepanje. — Vč. g. Juraj Mile-

Digitized by Google

tić, župnik u Sincu 10 fr.; Vč. g. Stjepan Korenić, kateh. i prefekt u plem. kralj. konviktu u Zagrebu. 25 for. — *Petrov novčić:* Banbrdo 4 for. 30 novč.; Dželilovac 2 for.; Kreševo 4 for.; Brod 3 for.

Njemačka.

(Obća skupština njemačkih katolika.) Po četrdeset i prvi put sastaše se prošlog mjeseca njemački katolici u gradu Kölnu, da pred svim svietom priznaju vjersko svoje osvjedočenje, za nj se još većma oduševe, medjusobno potaknu i ohrabre, te u buduće složnimi silami uzrade u obće poboljak katoličkih interesa, a napose u Njemačkoj, domovini njihovoj sv. katolička crkva da sve to veću slobodu zadobije, te po malo onaj položaj zauzme, što ju po naravskom, božjem, i državnom pravu dopada. — Učestnika bijaše oko 5.000, a bilo ih je takodjer i iz naše monarhije, zatim Švicarske, Nizozemske, Englezke te inih strana. — Mnogo se liepa ču o, krasne i praktične resolucije su stvorene, tako med inim — *zahtieva se uzpostava svjetske vlasti rimskoga pape,* da se povrati red Isusovački; osnuje katoličko sveučilište u Fuldi; nadalje o nedjeljnom počinku, vjerskom odgoju u školah i ostale. — Spomenut nam je još važnu činjenicu, te je skupština prieko plemenitoga grofa Ferd. Zichy-a izrazila članovom zakonodavnih tiela u Ugarskoj, koji su se borili proti gradjanskoj ženidbi, najtoplije priznanje i udivljenje. — U ime ugarskih katolika zahvališe se odmah grofovi: Zichy i Esterhazy, uvjeravajući štov. skupštinu, te će i u buduće neustrašivo za sveta prava crkve se boriti.

Prosvjeta.

— *Ispovijesti sv. Aurelija Augustina* preveo, uvodom i bilješkama popratio Antun Sasso, profesor i kateketa na c. kr. velikoj realci u Spljetu. Zagreb. Nakladom kr. sveučilištne knjižare Fr. Suppana (Rob. Ferd. Auer). 1894. — Sv. Augustin, kako je poznato, jedan je od najslavnijih sv. otaca svete naše crkve, jedan od najvećih učenjaka, što ih je svjet imao, a njegove „Ispovijesti“ bez sumnje su jedno od njegovih najglasovitijih djela. „U njem“, kao što pravo kaže učeni g. profesor, na izvanredan se upravo način otkriva čovječja narav, ono kako je najvjernije i najpotpunije zrcalo njegove duše, tako je u isto doba i živa povijest čovječje slaboće i veličine.“ Već iz ovih rieči razabrat će svatko lahko, te je ova knjiga od neprocjenjive vriednosti, jer će poslužit vrstnije nego ma koja druga, te čovjek *sebe što bolje upozna,* što je najviša i najteža, ali i najdičnija i najspasonosnija nauka, što je čovjeku namienjena na ovom svietu. — Za to ju i objelodani duboki um sv. velikana, te se njom što više okoristimo i da po spoznaji sama sebe upoznamo ujedno što savršenije i dragoga Boga, te Ga ne prestanemo sve više ljubit. — Ova ista ljubav, te se promakne slava božja, a duše neumrle što veće se okoriste, potaknu i č. g. profesora, te se odvažio, da ovu zlatnu knjigu u latinskom jeziku napisanu, „poskiti, kako sam veli, hrvatskom narodu u njegovome ruhu, eda se njom okoristi bez mnogo truda.“ Osobito pak ležaše mu na srcu, te se divnim tim djelom okoristi *hrvatska mladež,* kojoj se s toga najtoplije preporuča „kojoj za ljubav, kako kaže, sam se i latio ovoga teškoga posla.“ — I zaista ogromna bijaše to zadaća, nu koje se je učeni g. pisac, kako nam se čini, savjestno prihvatio, vrstno ju riešio, obogativ hrvatsku književnost krasnim i vjernim prevodom divnog rečenog djela svetoga Augustina. — Preporučamo je dakle što usrdnije svakomu naobraženomu čeljadetu, a napose premiloj hrvatskoj mladeži; koja proučavajuć prekrasne „Ispovijesti“, daj Bože, te se posvema osvjedočila o istinitosti onih zlatnih riečih sv. naučitelja. „Ti si nas, Gospode, učinio za tebe, i nemirno je srce naše, dok se ne upokoji u tebi.“ — A g. prevodiocu velik njegov trud, što ga pri tom imao, sam dobri Bog neka obilato nagradi. — Knjiga ima 475 strana (s uvodom) u osmini; ciena joj 2 for.; a u platnu vezanoj 2 for. 35 nč. osim toga je za frankiranje pojedinog eksemplara ustanovljeno 15 nč.

— *Pustinjačko cvieće.* Pjesme, što ih je skitio i izdao Franjo Gjurgjina, župnik u Kneginecu. U Varaždinu 1894. Sbirka ima dva diela: u prvom su razne pjesme; u drugom nalazi se prevod pjesni XXXI. iz Danteova raja, s tumačenjem. — Na koncu ima mali tumač za gdjekoje nerazumljive rieči. „Pustinjačko Cvieće“ je u obće govoreć liepo, a ima i po gdjekoji vrlo nježan listić, n. p. „Večernje zvono.“ „Mudra ribica“. Ciena je knjižici, koja obuhvaća 68 stranica, 40 novč.; a dobiva se u samoga pisca, kojega je troškom i nakladom svjetlo ugledala, i u knjižari „Dioničke tiskare“ u Zagrebu.

Na ubaviest. — Pošto se je u Vrbovskom (senjska biskupija) sagradila liepa nova velika župna crkva, to su orgulje, koje se nalaze u staroj crkvi, za novu premalene, te se za novu crkvu ne mogu upotrebiti. — S toga je crkvena uprava odlučila te orgulje prodati za 300 for. Orgulje ove imadu devet registara, i trebat će doduše nješto popravka, ali bi tada vrlo shodne bile za koju manju bud župnu, bud područnu crkvu. — Ako je tko voljan ove orgulje kupiti, neka se izvoli na podpisatog župnika obratiti. — Dodaje se, da je ove orgulje pregledao orguljar gospodin Hefferer u Zagrebu, pa se povoljno o njima izrazio. Tko dakle želi što pobliže znati, može se u predmetu obratiti na rečenog gospodina. — U Vrbovskom 31. kolovoza 1894. — Vjekoslav Vršić, župnik.

SADRŽAJ: *Kako valja djecu uzgajati. — Obzir ljudski — ljuta rana našega doba. — Tumačenje sv. mise za srećenike. — Nješto o crkvenom pjevanju. (Franjo Josip, biskup.) — Viestnik. — Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKI PROSVJETA BOSNE

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU.

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 19. | U Sarajevu 1. listopada 1894. | God. VIII.

Kako valja djecu uzgajati?

7. Uzgajajte složno.

Ima sličica, gdje se predstavlja, kako Josip i Marija Isusa nakon tri dana, iza kako ga izgubiše, u hramu opet nadjoše i kako mu preblažena Gospa i Majka govori: „evo, otac tvoj i ja sa strahom tražasmo te“ (Luk. 2, 48.). Marija kaže: „otac tvoj i ja tražasmo te.“ Nije samo Majki dijete nestalo, nije se samo ona raztužila, nije samo Majka dijete revno i strahom tražila, nego i hranitelj je njegov sa Majkom bol, tugu i žalost osjećao, š njom je dijete tražio, pače Marija stavi oca na prvo mjesto: „otac tvoj i ja.“ Prema tomu eto valja ustvrditi, da uzgajajući djecu neka otac i majka, a u školi svi učitelji i sve učiteljice složno rade, zamjenito se podupiru, pače da je osobito kod kućnog uzgoja velika pogriješka, ako otac ne sudjeljuje, ili ako u školi jedan uzgojitelj protiv drugoga radi.

Čini se, kao da sveti apostol Pavao jedino majku kao uzgojiteljicu smatra, budući uzgoj djece ubraja u dobra svojstva udovice i budući ženama radi dobrog uzgoja blaženstvo obeća; ali u listu na Efežane pisanom naročito kaže: „I vi ocevi ne razdražujte djece svoje, nego ih uzgajajte u nauci i strahu Gospodnjemu!“ (6, 4.) I zaista, kako bi moglo biti, da bi sveti Pavao oce od uzgajanja isključio, pošto je prije tvrdio, da je muž glava obitelji. Ne ćemo snizavati dostojanstvo i umanjivati upliv žene i matere, kršćanska je vjera puno uzdiže, ali nikako nije u redu, ako kod tako zamašne dužnosti ne bi sudjelovao otac, glava obitelji. Ne bi pravedno bilo, kad bi mu se usta začepila, te ne bi smio pogledom na djecu svoju ništa kazati. No to ne bi ni mudro bilo. Providnost je ne samo tjelesna nego i duševna svojstva megju oba spola podijelila: u muža je razvijen više razum a u žene čuvstvenost. Ovo je za uzgoj veoma važno. Ako bi jedino otac uzgajao, to bi bio uzgoj hladan, više bez srca i čuvstva; no, ako majka ne slijedi van sklonosti svoje čuvstvenosti, to će uzgoj preveć nerazborit biti; tamo se poremeti glava na uštrb srca, ovdje srce na uštrb glave, tamo će se uzgojiti hladni razumnici, ovdje prenapeti sanjari. Ali ako u uzgajanju djeluje očev hladniji razum uz majčinu topliju čuvstvenost, onda će uzgoj lijepo uspjeti i mladi ljudi će iz kuće u svijet stupiti, imajući glavu i srce na pravom mjestu. Druga naravna razlika stoji u tome, da u značaju očevu prevladava obično ozbiljnost i strogost, a u majčinu krotkost i milina. Jedna i druga ćud valja da kod uzgajanja sudjeljuje: strogost očevu neka milina majčina ublažuje, da ne postane tvrdoćom i okrutnosti, ali i dobrotu matere neka podupire

Digitized by Google

strogost očeva, da ne postane slabićom. — Pravim se načinom uzgaja jedino u onoj kući, gdje otac i majka složno i jedinstveno postupaju.

Potpuna sloga pako je moguća samo ondje, gdje se otac i majka u vjerskim i ćudorednim načelima slažu. Nikako nije moguće složno postupati, ako o naravi i svrsi čovjeka, o putu prema vječnosti, o sredstvima za krijepostan život otac drukčije, misli nego li majka. Otac, koji ne vjeruje, da ima vječnost, da postoji istočni grijeh, da je Spasitelj pravi Bog, da je crkva nepogrješna, takav će otac htjeti sve drukčije, da se postupa sa sinom i sa kćerkom, nego li hoće majka, koja je osvjedočena, da je čovjek stvoren za nebo, da mu je srce od djetinstva sklono na zlo, da bez Isusa nema spasa, da je crkva najsigurnija voditeljica prema sretnoj vječnosti. Upravo ovaj razdor pogledom na uzgoj djece je jedan od važnijih razloga, s kojih crkva osudjuje brak sa osobom druge vjere i odvraća od braka sa osobama lakoumnim i nehajnim. „Jedan moli, drugi kune, kojega će glas Bog uslišati? jedan gradi, drugi ruši, šta im je od toga van napor i nevolja“ (Sir. 34, 28.). To je tužna slika onih kuća, gdje „vjernik i nevjernik u istom jarmu vuku“ (2. Kor. 6, 14.). Sačuvajte potomke svoje od tako neugodnih odnošaja; ali, ako je ko već u tužnom braku, to mu ne preostaje, nego da milim i ljubeznim načinom druga svoga sklone, neka uzgoj djece samo njemu prepusti, ili da barem važnije odredbe, na koje savjest nagoni, takogjer drug odobri. Poznati su slučajevi, gdje bezvjerni oci djecu svoju u samostanskim školama uzgajaju i gdje pristaju uz majku, koja zahtjeva, da djeca uredno polaze crkvu i češće primaju svete sakramente. Mudra žena može mnogo izvesti i čovjeka svoga za sve dobre namjere predobiti.

No i jedinost u vjeri ne čuva vazda od pogrješaka pogledom na uzgoj djece; da, i u obiteljima, koje vjeru nada sve štuju i cijene, više se puta dogagja, da se otac i majka pogledom na uzgoj djece razilaze. Da se djeca od nevaljalog vladanja i od pogrješaka oduče, treba da se ove pogrješke i ova nevaljalost prije spozna. No, otac i majka nijesu jednako bistrog pogleda, jedan može dublje da zaviri, oštrije da sudi, nego drugi, koji je sasma površan; kad i kad oko jednomu zasljepljuje prećerana ljubav prema djetetu ili pak neljubav tako, da ondje ne vidi van lijepa, a ovdje opaka svojstva. S toga se savjetuje, da se otac i majka više puta razgovaraju o temperamentu i ćudi svoje djece, šta treba u njih popraviti, šta nipošto dopustiti, šta svakako zahtijevati. Onda se ne će lako dogoditi, da jedan dozvoli i odobri, što drugi kudi i zabranjuje. Ako otac i majka ne govore isto, to ne će imati kod djece ugleda, djeca ne će znati, šta bi činila, postaće oporna, prkosna, besavjesna.

Za dobar uzgoj, osobito za dobru stegu je takogjer odlučna i jaka volja od potrebe. Uzgojitelj mora biti sposoban, da izvede, što je kao nužno spoznao i s toga naredio; ako ne uspije dobrom riječju, mora da znade i silu upotrijebiti. No, ima roditelja, koji drže, da će moći polučiti sve dobrim riječima, laskanjem, obećanjem i draganjem; strašno se boje ljubimcu svome štogod na žao učiniti; osjetna, čak tjelesna kazna čini im se preokrutna. Ova opaka nježnost se osobito rado kod matera nalazi. Nekog malog djeteta bijaše otac dulje vremena otsutan; kad je dijete čulo, da će se otac naskoro vratiti, to posve otvoreno materi svojoj kaže: „dakle još četrnaest dana mogu činiti sve, što hoću.“ Majka sasma veselo pripovijeda prijateljicama svojim, kako je dijete njezino dosjetno. Ali, u istinu bi se bila majka morala stidjeti, jer se je onim riječima pretjerana njezina slaboća osudila. Žalosno je, ako dijete nije priučilo, da se od majke boji; majka mora da bude „jaka žena,“ koja umije slomiti opornost prkosnog djeteta, ako ustreba i oštrim postupkom. No, ako sama nije dosta odvažna, neka onda mirne duše dopusti, da otac dužnost učini. Kako bi naopako bilo, ako prenježna majka priječi oca, kad hoće da strože kazni; još gore, ako majka protiv oca mrmlja, grdi ga i ljuti se na nj. U takovom slučaju ne smijete ni sažaljenje pokazivati, nego svim vladanjem svojim postupak sasma odobriti. „Kako je dobro“, veli jednom mala Evica, „kako je dobro, da imade čovjek dva roditelja; ako me mama kudi i kara, onda idem k ocu, on me opet utješi.“ Smijemo se tomu dosjetu; no, od žalosti valja da zaplačeš, ako dijete tvoje o tebi takva šta može da kaže. Veoma zle su pošljedice, ako opako dijete kod jednoga od roditelja protiv drugoga zaklon nagje; otac i majka valja da su pogledom na postupak sasma složni; ako otac kazni, to mora majka barem da se gnjevi, i malomu griješniku ma na koji način nezadovoljstvo svoje da izjavi.

Ako se dopušta, da nježnija majka ozbiljniju stranu stege ocu ostavlja, to ipak time ne ćemo kazati, neka bi se otac kao neko strašilo prikazivao.

Digitized by Google

To ne valja. Ima matera, koje si ne umiju drukčije pomoći, nego time, da djeci neprestano prijete: „Čekajte, kazaću ocu, kad dogje kući.“ Nije pristojno, da se glava obitelji u tako tamnom svjetlu prikazuje i da se time narušava ljubav prema njemu i pouzdanje u njega; niti je po majku časno, ako drugo ne znade, van djecu tužiti i osvagjati. Ako djeca pogrješe, neka majka učini svoju dužnost; kao majka i uzgojiteljica neka pokara i kazni; ako je dogogjaj težak, neka ga saopći ocu, kad dogje kući, da se i on izjavi, kako je sa majkom istih misli. Time povećaje majka ugled svoj i očev i složnim se postupkom najsigurnije suzbijaju opačine kod djece. „Kuća pako, koja je razdijeljena proti sebi“, gdje su naime dvostruka načela, gdje je dvostruki uzgojni postupak „ne će obastati“ (Mat. 12, 25.).

8. Odučavaj djecu od laži.

„Šta duša ozbiljnije želi, nego li istinu?“ pita sveti Augustin; i neka poslovica veli, da djeca i lugjaci govore istinu. Nu kako to, da se uzprkos ovoj naravnoj ljubavi prema istini ipak malo koje dijete nagje, koje ne bi umjelo slagati? I kako valja djecu od laži odučavati? Na obadva ću pitanja istinitim dogogjajima odgovoriti.

Niko hoće da uhvati muhu. Zamahnuv rukom udari lijepo izbrušenu čašu sa zlatnim poklopcem, kojom se je jedino otac služio; čaša padne na tle i na sto se komadića razlupa. Sirota skapa od straha, ali misli si, najbolje da odeš odmah k ocu, te mu ispovijediš, šta si učinio. Tužan traži oca i napokon ga u bašči nalazi. „Oče, nemoj se ražljutiti“, stane vapiti, „htio sam da uhvatim muhu, ali eto udario sam tvoju lijepu čašu.“ „Šta, moju čašu, i razlupao si je?“ „Da, oče, ali oprosti mi, nijesam učinio hotimice.“ „O lopove, čekaj pokazaću ti, kako se muhe hvataju, da ne ćeš nikada zaboraviti!“ „Oče, htio sam samo muhu uloviti, ja ne mogu ništa za to!“ „Ništa za to? Čekaj, naučiću te bolje paziti!“ „Oče, oče, zar hoćeš da odrežeš prut i da me biješ? o molim te — molim te — sav život svoj. . .“ „Ti nesretni lopove! —“ „O oče — ti me biješ — ubićeš me, ubiti — o ruke moje, ruke moje! — o oče, prestani, nikada više ne ću —“. „No, sad neka bude dosta, zapamtićeš, kada si čašu razlupao.“ „O Bože, ruke moje, ruke moje!“

Drugi put prolistava Niko knjigu, u kojoj bješe krasnih slika. Knjiga mu ispane iz ruke, hoće da je uhvati, ali zahvati list i list se pretrga. Koga više zazebe nego Niku našega? Knjigu zatvori i šuteći je stavi na mjesto, gdje je bila prije. Iza koji dan hoće otac, da u knjizi nešto potraži i nagje pretrgani list. Odmah upita Nika, da li znade, ko je to učinio. Niko priznaje, da je on sam tomu kriv, ali odmah pripovijeda, kako se je dogodilo i usrdno moli oca, neka ga ne bije. Ali uzalud; otac ga opet dobro izbije.

Niko videći kako otac nikako ne može da čuje istinu, započme po malo od nje se odučavati. Kad šta učini, nikada više ne će da čin svoj prizna. Sad sve niječe, sad krivnju na druge svraća. Budući veoma nagao, mnogo je toga polupao, sad tanjur, sad čašu, sad zdjelicu, ali svaki se je put znao iz neprilike izvući, te nikada nije bio kriv on, nego ili je sluškinja tanjur na tle bacila, ili je vjetar prozor otvorio i čaše oborio, ili je mačka na stô skočila i zdjelice polupala.

Nekog dana izlije po novoj svojoj odjeći masne čorbe. Mjesto da nesreću ocu prijavi, objesi šuteći odjeću na odregjeno mjesto. Kad je drugog dana trebalo, da je obuče, urličući pritrči k ocu. „Oče, oče!“ viče, „pogledaj moju odjeću! Neko je masti na nju razlio, eto velikoga madeža, sva je odjeća pokvarena, o prelijepa odjeća!“ „No valjda nijesi ti sam to učinio?“ upita otac. „Šta?“ uzvrati on, „šta, zar da ja sam svoju odjeću zamrljam i nakazim? Ne, ja toga nijesam učinio!“

Na jesen je u vrtu sve dobro rodilo. Otac je Niki i ostaloj djeci strogo zabranio, da ne trgaju na pô zrela voća, nego da ga štede. Niko ide i drzovito pljačka po susjedovu vrtu. Susjedi bijahu veoma miroljubivi i ne htjedoše praviti galame. Jednom uzme susjedov sin kroz malen otvor plota jednu jabuku iz vrta Nikinog oca. To videći započme ovaj odmah na nevaljalu, opaku, kradljivu djecu susjedovu silno i ljuto vikati. Majka komšinica bješe u vrtu, odmah zapovijedi sinu, neka jabuku vrati i veli: „Ali, dragi susjede, pa jabuka nije velika stvar i već je na tlu ležala. Imaš pravo, nije smjelo tako biti, ja ću već sina zbog toga kazniti. A molim te, pazi i ti, da ni tvoj Niko ne dodje u moj vrt, kako je to više puta učinio, popeo se na drveće i pune džepove si voća natrgao.“ Da si sada Nikinog oca vidio! Crvena lica od ljutnje viče: „Nije istina, to je laž, moja djeca takva šta ne čine; Niko! Niko!“ Niko odmah pritrči; kroz prozor je sve vidio, šta se zbilo. „Niko, hajde amo! Susjeda tvrdi, da si ti pune

Digitized by Google

džepove voća u njezinom vrtu nakrao; zar ne, da to nije istina?" upita ga otac. „Nikako, oče," odvrati Niko smjelo i bez stida, „susjeda tebi laže, jer me njezin Marko ne voli." Srdit na lažljivu susjedu i hvaleći iskrenog sina svog ode presretni otac sa pobjedonosnim Nikom u kuću. Za nagradu dadne sinu lijep komad pogače i šest krasnih jabuka.

Na ovaj je način Niko svaki put dobro prošao. Ako je lagao, dobro je uspio, izmaknuo je kazni, ali ako je kazao istinu, dobio je gorkih batina. Može li se njemu puno zamjeriti, ako je sve to bestidnije lagao? Zar ga nijesu roditelji na laž upravo navodili, pače prisilili?

Pametnija i mudrija bješe majka male Anice. Sigrajući se sa bebom Anica u sobi sjedi; posuđje za kavu je na stolu; majka je izišla na polje, pošto je kćerci komadić šećera uzkratila. Sad Anica hoće da vidi, nema li šećera na stolu. Opazivši sudić za šećer privuče stolnjak k sebi toliko, da može iz sudića komadić šećera izvaditi. Samo malen, posve malušan komadić, majka ne će opaziti! Vrativši se majka odma razabere, da se stolnjak vucao. „Ano, jesi li oblizava bila?" Ana šuti. „Ano," nastavlja majka, „znadeš, da dragi Bog u nebu sve vidi. Dobru djecu voli i u nebo prima; ali opaka djeca, što lažu, dogju u pakao. Hoćeš li da mi istinu kažeš?" Dijete razmahiva bebom i promišlja; u čas baci bebu, sklopi ruke i reče: „Da!" „Tako je pravo, drago dijete moje, valja svaki put da govoriš istinu. Za sad te ne ću kazniti, ali moraš mi obećati, da ne ćeš nikada više krasti." „Ne ću, draga majko!" Anica se sigra dalje i pripovijeda bebi, da se ne smije lagati, jer bi to dobroga Boga u nebu uvrijedilo.

Tim putem bila bi se naravna sklonost prema istini sve to bolje jačala na spas djeteta i drugih. Ali, roditelji Anice imali su drugu pogrješku, kojom su sami uništavali sav plod dobrih svojih opomena i mudrog svoga nastojanja.

Malo iza pomenutog dogogjaja dogje sluškinja u sobu i prijavi, da dolaze u pohode gospoja mlinarica i njezina kćerka. „O gadnih lajavica!" mrmlja majka Aničina. „Gadne lajavice" šapće dijete. Kad su gospoje došle, ide im majka veselo u susret. „O, kako mi je to drago! Kako zdravo izgledate, gospojo, i kćerka vama je svaki dan ljepša. Sjedite, odložite, ma znadete, kako rado s vama razgovaram." Anica je bebu odložila i debelim očima gleda majku svoju, kojoj su „gadne lajavice" sada toli mile i drage i lijepe. Kad se gospoje uz bezbrojne ljubezne i laskave riječi oprostiše, uzdahne majka: „Hvala Bogu:" Anica upita oklijevajući: „Majko?" „Šta želiš?" „Imadeš li gadne lajavice rado?" „Šuti ili zatvorim te u spavaonicu."

Otac se vrati. Sluškinja donese račun od krojača, koji je čekao, da primi novac. „Baš mi je kesica skoro prazna!" uzdiše otac; ali majka znade za lijek: „kaži krojaču, mog muža nema kod kuće, mi ćemo novce već poslati." Sluškinja otide, ali Anica opazi, kako se okrenuta prema vratima lukavo smije. „Oče", upita Anica, „zar ti nijesi kod kuće?" Majka srdita porine dijete u spavaonicu, gdje je zatvoreno moglo da si samo traži odgovor na upit.

Drugog dana leži u kuhinji lonac za med na tlu razlupan. Ko ga je razlupao, ako ne oblizava Anica? Majka zovne dijete, moli i prijeti, sjeća na srdžbu dragoga Boga, ali Anica niječe tvrdokorno. I ovo nije bilo pošljednji put, što je znatice lagala, te varavo i nepošteno postupala.

Kad je dozrijela, obećala je zakletvom svomu „dragomu" Karolu, bogatom trgovcu, pred oltarom vjernost do groba, ali nije prestala dopisivati „najdražemu" Stjepanu, kojemu je već davno srce poklonila. Ova griješna prijevara bila je početak mnogim opačinama, koje su bračnu ljubav i blagostanje trgovčevo sasma uništile. Nakon nekoliko godina puza blijeda, bolježljiva žena po stubama, preko kojih je njekoć lijepa Anica lakom nogom skakala. Povuče za zvono na ulazu k roditeljima i sruši se u nesvijesti. Prije smrti ispovijedi grijehotu svoju. Posve poraženi stoje roditelji uz užasnu sliku, koju Ana umirući pomalo otkriva. „Kako si mogla tako grdno proti istini griješiti?" uzdiše majka; „gdje si se na toliku zlobu i opačinu naučila?" „Kod vas!" „Šta kod nas? Bezbožno dijete, zar te nijesam već u kolijevci učila, kako Bog svaku laž kazni?" „Ja sam se ravnala prema vašem primjeru! Bog neka oprosti meni i — vama!"

Razumijete li, zašto mnoga djeca lažu? Idite, a ne mojte prama tomu činiti, nego prema primjeru, koju ću vam sada u kratko ocrtati.

Dvorni savjetnik Schubert, glasovit pisac za mladež u Monakovu, pripovijeda iz dječačkog doba prizor, kojim nam pokazuje, kakova neka bude opomena, da bude kršćanska i kazna, da bude spasonosna. Kad mu je bilo šest godina, otide neke nedjelje sa drugom djecom, s kojom se ušulja u

Digitized by Google

vrt nekog konopara i tamo kradomice natrga mnogo sunovrata. Veselo priskače na večer kući i eto sada prizora, o kojem sam ovako pripovijeda.

Majka me ozbiljno pogleda: „oklen sunovrati, dijete?“ „Imam ih iz vrta konopara.“ Majka šuti, a činilo mi se, da nije vesela s moga cvijeća. Donjekle iznenadjen odem u sobu, gdje je otac sjedio i čitao. Od knjige pogleda ozbiljno moje sunovrate. Meni se pred očima smrklo. mirišilo je kao po grijehu; rad bi bio cvijeće zabacio, ali nijesam se usudio od oca; položim ga na mali stô posve u čošak. Otac me gleda: „Henriče, dogji amo!“ Ja idem k njemu. „Oklen imaš sunuvrate?“ Ja šutim sav crven; napokon tepajući kažem: „Iz naše bašče.“ „U našoj bašči nema ovakovih sunovrata.“ veli otac ozbiljno, „oklen ih imaš?“ „Susjed mi ih je poklonio.“ Otac me primi za ruku, pritegne me bliže k sebi, pogleda me pronicavo u oko i reče: „Susjed nema sunovrata; da si mi istinu kazao sinko! oklen sunovrati?“ Na pô plačući ispovijedim sve.

Onda nastavi otac: „Kad ti je susjed Karol loptu uzeo, je li to tebi pravo bilo?“ „Ne!“ „I kad je nijekao, da imade tvoju loptu, a drugog dana si je u njega našao, je li se ovo tebi dopalo?“ „Ne!“ „Eto sjećaš li se, kako si srdit k meni došao zahtjevajući, neka ja opakog Karola palicom izbijem, jer je on bezbožan lažac. A ja sam ti rekao: sinko, pazi i moli Boga, da sam isto tako ne sagriješiš. Pripovijedao si mi, da je gospodin vjeroučitelj vama zapovijedi Božije lijepo protumačio; daj, moli mi sedmu zapovijed!“ — Ja sam molio: „Ne kradi!“ Otac zapovijed opetuje, protumači je i nastavlja: „Kad ti je Karol potajno uzeo loptu, koja nije bila njegova nego tvoja, šta je učinio?“ Prilično pokunjen rekoh: „On je krao.“ „Sunovrati nijesu tvoji, nego konoparovi; kad si ih bez njegove dozvole uzeo, šta si učinio?“ Sav sam se prepao od načina, kako je otac umio izpitivati i na zaključke navoditi i jedva sam tepajući odgovorio: „ja sam krao.“

„Kad je Karol kazao, da lopte nema, ali ju je imao, to je on lagao. Ti si bio s toga ljut i punim pravom, jer je laž grijeh i velika sramota. Naš Spasitelj je rekao, da je gjavo otac laži. Mali Karol je tebi, opakome dječku, lagao; to je bilo zlo; nu ja ne znam, da li bi se bio on usudio lagati ocu svome, da ga je za loptu upitao. Kad sam ja tebe prije za sunovrate upitao, a ti si odgovorio, da su iz našeg vrta, onda, da ti ih je susjed poklonio, što si izrekao?“ Ja nijesam htio pravu riječ da kažem, rado bi bio naći drugu, ljepšu riječ, ali otac je silio, nije htio da odustane i morao sam na sva usta kazati: „izrekao sam laž.“

Otac opet veli: „Slagao si meni, ocu svome, koji te puno ljubi; ali zar ne znadeš, da gdje god bili, štagod radili, da je vazda Bog uz nas i da nas vidi; uz to su i oči angjela čuvara na mene i na tebe upravljene. Eto ne samo pred menom, svojim ocem, nego i pred očima Boga i angjela si krao i lagao; s toga prvo nego večeras legneš spavati i sutra pošto ustaneš i još više vremena moli k Gospodinu Isusu: O dragi Isuse! puno sam sagriješio; krao sam i ocu sam lagao. Oprosti mi moj grijeh, daj mi, o Bože, opet čisto srce i nježnu savjest, da se nikada više u sličan grijeh ne povratim.“ Ja sam silno plakao.

No otac jošte kaže: „Eto sada gorko plačeš To je pravo. Grijeh ragja gorkim plodom; to nam dokazuje Bog kaznom, koju je za grijeh naredio. Griješnu djecu kazni Bog rukom očevom, neka znadu, kako je grijeh gorak. Tamo kod sahata u čošku stoji moja palica; hajde, donesi je amo!“

Ja donesem palicu i primim zasluženu pedepsu. Da li me je očeva ruka puno ili malo kaznila, ne sjećam se, ali se sjećam, da više nego kazna očeva peklo me je čuvstvo, što sam Boga i oca svog prevario i nalagao. Ovaj je ispit na mene silno djelovao, bio je utisak dugotrajan u maloj mojoj duši. Laž mi se pričinjavala odurnom, gadnom! Na mnogo godina mi je dobri Bog dao, da sam bio uvijek otvoren i iskren; s toga mi je otac više puta kaznu oprostio govoreći: „Budući si iskren, te pogrješke svoje priznaješ, za njih se kaješ, to ću ti za sad kaznu oprostiti.“

Ovomu dogodjaju ne ćemo ništa dodati, jasan je. Ako ustreba, kaznite djecu svoju iz istog vrhunaravnog razloga, istim pobožnim načinom „u stezi i bojazni Gospodnjoj, koja ne razdražuje“ (Ef. 6, 4), ne ogorčava i ne otimlje djeci dobru volju, jer „uzaludna je pedepsa, koja dolazi od čovjeka ljutita iz osvete“ (Sir. 19, 28.).

Digitized by Google

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

V. Vrhunaravna ljepota i plodovi kršćanske odvažnosti.

29. Primjeri koje spomenusmo, ocrtali su nam živahnimi bojami, koli je mrzak, koli pogibeljan *obzir ljudski.* Svrha ovih redaka jest, da se u svih okolnostih odlučno od njega odvraćamo, da tu neman iz dna duše zamrzimo. Netom se spremi, da nas ili u svoje mrče zavuče ili da nas zaskoči neka smo odmah spremni na boj, opirajmo mu se, odlučno, uztrajno. Bit će umjestno, sudimo, da sada rečemo koju o protivnoj krieposti, *o svetoj kršćanskoj odvažnosti.* Na taj ćemo način ono što kazasmo prije novimi razlozi podkriepit, s novoga gledišta ljepše i obširnije protumačiti i razbistriti. Navesti ćemo i ovdje njekoliko primjera, koji će nam pokazati u prelicpom svjetlu kršćansku odvažnost. Njoj je vodja sam Bog. Put joj označuje savjest. Ona sluša glas ljudi, dok je suglasan sa glasom Božjim. Ali kada dodje s njim u protuslovje, tada i ona sa čovjekom u oprjeku dolazi, jer joj geslo: *Boga valja više slušat nego ljude.* — Promatrajuć kršćansku odvažnost, duša će nam vele uživat. Ta koga da ne zanese prelicpo ono nebesko njezino odielo? Al još divniji ures i nakit njezin jesu dobra djela, kojimi se ponosi. Sličnimi plodovi kršćanska odvažna duša ne samo da se nasladjuje, u njih mir i pokoj vrhunaravni nalazi, nego i iskrnjemu pruža veličanstvene primjere. Potiče ga, da se za njom povede. A što je glavno, po njoj on živomu Bogu čast podaje, što mu ju stvorovi vazda izkazivati imaju.

30. Tko nije čuo o vriednom starini *Tobiji* i pobožnoj njegovoj obitelji? Krasna duša bijaše naš stari Tobija. Od mladih nogu odlikovao se nježnom pobožnošću. U nevinom njegovom srcu bijaše se ona duboko ukorenila. A i to mu je na tim veću čast, što mu je takov život bio vrlo težak, jer u najnepovoljnijih okolnostih. Poslie smrti Salamonove razdieli se njegovo kraljestvo na dva diela. Na sjeveru bijaše *Izraelsko* sa deset, a na jugu *Judejsko* sa dva plemena. Od to doba tužna je povjest njihova. Najprije propade prvo, a kasnije dodje pod kosu neprijateljsku i Judejsko. Jeroboam, kralj Izraelski zaboravi na rod svoj i uzvišena djela svojih predja. On, kralj naroda svoga, iznevjeri se Bogu živomu, te načini *dva teleta od zlata,* da im se narod klanja. Strogo zabrani ljudem, da o praznicih idu u Jeruzalem te ondje dužnosti svojoj vjerskoj zadovolje. Medju nesretnim narodom *obzir* je *ljudski* strašno harao. Narod hrpimice klanja se zlatnim teocem. Zar svi baš podlegoše? Zar ne ima srca, koje još vruće kuca za Boga živoga, vječnoga? Žalibože, riedki su, a medju timi iztiče se poglavito mladić, *Tobijom* ga zovu. Ne, on ne izda sv. vjeru praotaca svojih. Nije šala u istinu, medju tako pokvarenim svietom živiti. Od rana jutra do kasne večeri nižu mu se izpred očiju nebrojene smutnje, jedna gora od druge. Nišan je ujedljivih dosjetaka. Prstom upiru u nj. Život njegov ruglu je izvržen. Ali pobožni mladić ne obazire se niti desno, niti lievo. Svim zanosom plemenite duše svoje goruće vapije, neprestano vapije k Bogu pomoć. Oči diže prama nebu, gdje stoluje živi Bog, i prima odanle dragocienu milost nježne pobožnosti, svima obilnu snagu i jakost, kojom ohrabren *baca pod noge svaki obzir ljudski.* Kloneći se kao kuge zločestih svojih drugova, mirnim i odvažnim korakom ide put Jerusolima. Ravno se tu uputio u hram Gospodnji, i klanja se Bogu svomu. Tu prinosi točno sve svoje žrtve, tu vrši svoj zakon, tu podaje Bogu zadovoljštinu kakovu već može za griehe sugradjana svojih, tu se Bogu moli za nje i za biednu otačbinu svoju, tu on, prem najmladji od koljena svoga, prednjači uzvišenim primjerom svemu narodu. Pod stare će dane, kada Bog posjeti kraljestvo Izraelsko sbog težkih i mnogih grieha željeznom šibikom u osobi poganskoga kralja Salmanassara, i on kao sužanj ostaviti milo kućno ognjište i putovati u daleki, nepoznati tudji sviet. Al posried tih novih muka i kušnja, služi vjerno Bogu svomu. Kako se je diljem cieloga života pokazivao njemu vjernim, i kad se zemljaci njegovi svi okaljaše time, što se pomiešaše sa pogani glede jela, što ih židovi nisu smjeli jesti, mladi je Tobija i tu razvio krasan svoj značaj. Preziruć sve *obzire,* za ljubav Boga svoga slična šta nikada ne okusi. Osim toga vrlo je mnogo dobra činio. Baš se je žrtvovao za svoju braću tako, da ga je za to kralj Senakerib osudio na smrt. Je li se dao smesti? *Obaziruć se jedino na Boga,* nije izgubio mir duševni. Kraljeva prietnja razpiri još jače vatru svete njegove revnosti i požrtvovne ljubavi, koju je gojio prama svojoj braći. Pred silom valjalo mu

Digitized by Google

je dakako uzmaći. Za to se ukloni sa svojom obitelju za njeko vrieme, te netom prijatnije okolnosti nastupiše, vidimo ga opet, kako marno obilazi rodjake, kako ljude tješi, bodri, žive siromake milostinjom podpomaže, a mrtve sirote strpljivo pokapa.

Prodjoše eto toliki vjekovi, a sve potomstvo upire oči u tu sjajnu zviezdu na obzorju ugodnika Božjih. A što je s onimi, koji se klanjahu zlatnomu teletu? Buduć bijaše tako odvažan, jer je prezirao *obzir ljudski,* jer mu je nad sve bio Bog i božji zakon, tko da izkaže, u kojem je obilju sašao svrhu njega i njegove obitelji blagoslov božji, ta jedina prava poluga, pravi zalog svake sreće? Uz pobožnu ženu veselio ga je bogoljubni i mili sinčić. Sam Bog šalje arkangjela Rafaela k njegovoj obitelji, po kojem bješe svi više usrećeni nego to jezik ljudski izkazati može. Na ovom svietu uživao je vazda sveti mir, a pod konac života dočeka presretne dane glede vremenite sreće, ovu pako zamieni vječna i preobilna na nebesih. Častno ime spominjati će mu se, dok bude ljudi, kojim je dao toli liep primjer, da je izpraznost i taština sva zemaljština u obće, a *obziri ljudski* napose, te kako nam se je uvjek obazirati jedino na volju Božju, *jer Boga se bojati i zapovjedi njegove obdržavati, to je sav čovjek.*[1])

31. Sličnih uzvišenih primjera nalazimo mnogo kod odabranog njekoč židovskog naroda, kako nam ih zabilježi sám Duh sveti u Svetom pismu. Pobliže da se na nje osvrćemo, nije moguće. Letimice ćemo štogod samo natuknuti. Komu da se duša ne uznese, kad promatra veličanstven lik glasovitoga, čudovitoga proroka *sv. Ilije,* toga *neustrašivoga* borioca za sveti zakon Božji? On ne samo da neće klonut duhom, kad mu valja polomit koplje sa poganskom čeljadi, nego će divnom odrješitošću koriti i griehe svojih zemljaka. Pred kralja Ahaba neustrašivo stupa, te mu svom snagom svoje rječitosti spočitava težke njegove griehe: *Nisam ja donjeo nesreću, nego ti* (Kralju), *koji si ostavio zapoviedi božje, i pristao za krivimi bozi.* Tko nije čuo o bogoljubnom *Mardokeju* — stričeviću pobožne židovke Estere, žene kralja Asvera? Klanjajući se živomu Bogu, ne htjede on klanjati se oholomu Amanu, prvomu kraljevskomu doglavniku, kako su to sve ostale kraljeve sluge činile. Nije toga hotio, prem je vrlo dobro znao, da će tako silnika Amana strašno razgnieviti, da će mu o glavi raditi, isti život svoj da time na kocku stavlja. Ne! Junak naš ne prignu koljena, jer neće da se klanja čovjeku kao Bogu. A tko da opiše dostojno sav sjaj i krasotu krieposti, što ju razvila *jaka* duša devetdeset i devet godišnjega starca Eleazara? Pogaziv svaki *obzir ljudski* prezrje on bogumrzke naloge groznoga samosilnika kralja Antioha kao i otrovne savjete svojih lažljivih neprijatelja. Svetinju zakona svoga ne oskvrnu, nego osta vjeran Bogu svomu. Posried žestokih muka, umiruć uzdiše ovako: *Gospodine, ti znaš, da težke muke podnosim, ali ih rado trpim, jer se bojim tebe.* I tako svetom *neustrašivošću* pokaza se, kako i sam reče, dostojan starosti, a mladićem ostavi junački primjer. Ostavi u istinu, jer na nj ponosom gledaju već dvadeset vjekova i gledati će do konca svieta. — Spominjuć prežalostno doba, što proživi židovski narod pod pomenutim zulumčarom, tko da se ne sjeti i one prevrle junakinje *Majke sedmero otmene braće Makabejâ.* Svi oni, ohrabreni milošću Božjom, prezirom glave svoje odvraćaju od *svih obzira ljudskih,* a posmjehom i odvažnom riečju sve laskave ponude i grozne prietnje popraćuju. Jedan radje i veselije od drugoga srće u ždrielo smrti, koja će duše njihove riešit spona, što ih vežu s tielom, da na lahkih krilih polete na novo mjesto, što im je zalog buduće njihove vječne slave! A kad i najmladji svetu dušicu pusti, okruni divno djelo sama Majka mučeničkom smrću, da ju svi budući naraštaji slave kao uzor-majku sbog *neslomive* njezine i *svete odvažnosti.*

32. Kad takvu svetost u starom zakonu nalazimo, kakve ćemo tek prizore onda naći u novom, kad se je vječna Rieč vječitoga Oca pokazala u čovječanskoj pûti i medju ljudmi prebivala? Odkupivši sviet na božanski upravo način, što je naravnije, nego da pohrli za njim i staro i mlado, bogataši i siromasi, koji će se natjecati u kršćanskoj svetosti i ljubavi božanskoj, koji će zadivit sviet divnimi djeli svojimi? Stupaju dakle pred nas nebrojeni kršćanski *odvažni i neustrašivi* junaci, odrješiti i neumoljivi protivnici svakoga *obzira.* Sviet oni zastidiše, lukavost njegovu i prevejanost izigraše, prietnje ruglu izvrgoše. Tu nam med prvimi u susret dolaze pobožne one *žene,* a na čelu im B. Dj. Marija božanska majka Isusova. Doista tko da vam se ne divi, o junakinje, tko da Vam ne izda najsjajnije svjedočanstvo radi Vaše svete *srčanosti,* što ju pokažaste u najkritičnije, u najžalostnije doba? Prenesimo se duhom na brdo

[1]) Crk. 12, 13.

Digitized by Google

Kalvariju. Kad se vjerni inače Apoštoli razbjegoše, kad se sav Jerusolim uroti proti Božanskomu patniku, kad ga poput zločinca odsudiše i na križ pribiše, te se i ondje svojimi porugami na nj nabacivahu — tada iz *srčanosti* pristupiste ka križu, te prezrievši svaki, u strašnoj slici prikazujući Vam se *obzir ljudski*, posvjedočiste javno, da je onaj na križu ljubimac srdaca Vaših. Vašimi uzdisaji i suzami osudiste one nesretnike, razveseliste angjele nebeske, čitavom potomstvu predivne podaste primjere. — Koli poučan je nadalje primjer sv. *Apostola!* Eto baš rekosmo, kako se ponješe prigodom presvete muke Isusove. Kad je valjalo, da svi na okupu budu, da stanu uz bok učitelja svoga i tu nepomični ostanu, prkoseć svim napastim i napadajem, pokuniše glave, duhom klonuše, jedan na desno, drugi na lievo krenu, žalostno se ponješe. A tko će poricati, da ih je i te kako *obzir ljudski* oklopio, te gvozdenom svojom rukom odana njihova i plemenita srca kao stegnuo i otudjio bio donjekle Božanskom Spasitelju? Ali u koliko pogriešiše, u toliko i više sve izpraviše, pošto su Duha svetoga primili. Strašilo obzira ljudskoga prikazuje se i sada na razne načine. Nu kako magla bježi pred žarkimi sunčanimi traci, tako i njega razćerava apoštolska *odvažnost*. Muževnom besjedom propoviedaju Krista razpetoga. Na sud zvani, stupaju sjegurnim korakom, a odlučnom riečju izjavljaju, da ostaju kod svojih načela. Ono što čine, Bog da zapovieda, a nad njim ga ne ima! Za to da se ne pokoravaju ljudem. Svi obziri tu prestaju. Osvjedočenja ne mienjamo, pa nas čekale još teže muke, pritisle nas i najveće biede. Jedino smrt ima nad jezikom našim vlast. Ali, kad i on zamukne, stotinu će drugih navieštati jednako neustrašivo preslavno ime Isusa-Krista, Boga-čovjeka za nas sve ljude na križu razpetoga. — I tako svi u sve doba, što su živili, imali su se i unapried boriti sa obzirom ljudskim. Al ga baciše pod noge. Sve glasnije dizahu glas svoj, dok ih sveta smrt ne sjedini s onim, koga su propoviedali, nad sve ga ljubili, za koga su najradje mučeničku smrt podnieli. — Recimo sada u obće nješto o kršćanskih mučenicih. Poganski sviet bio se je skroz izkvario, kako natuknusmo pod br. 24 (IV. gl.). Što drugo da ga snadje, nego sudbina kralja Farauna. Bijaše mu se strovaliti u jamu, što ju kopao bio kršćanstvu, koje je imalo očistiti, obnoviti i preurediti čitavo družtvo ljudsko. To je ono i postiglo, al uslied silnih te nebrojenih žrtava *neustrašivih* kršćanskih junaka, koji dragovoljno prolišе kriveu za svetu vjeru i spas braće svoje. Strašna borba trajala je puna tri vieka. Poganstvo skupilo je svu snagu, da se obori na neprijatelja, da utamani novotariju vjere Kristove. Tko se nje ne odriče, tko tobožnjim bogovom posluh odkazuje, valja da glavom plati prkos svoj. Nu sva laskanja i obećavanja s jedne, sve muke i grozote s druge strane ne slomiše snagu Kristovih vojnika. *Prezrievši sve obzire ljudske,* hrle dragovoljno u naručaj raznovrstnih suprotivština. Verige nose čameći u zatvoru. Podnose glad i žedju. Mukami se i patnjami rukuju, pak ni od iste smrti ne zaziru. Sve to pako čine, da pokažu vjernost Kristu Bogu, da ne okaljaju svetinju savjesti svoje. Dà, tri puna vieka valjalo je da se *vitežko* kršćanstvo bori sa trulom doduše ali okrutnom poganštinom, dok je preobrazilo lice zemlje. *U krvi odvažnih* kršćanskih borioca, koji prezirahu sve obzire, uguši se poganstvo i sviet zasja novom vrhunaravskom svjetlošću, vjerom Kristovom, koju sveta katolička crkva vjerno čuva, da po njoj pojedince ljude i cielo družtvo dovede do svake sreće, do vječnoga blaženstva. — Otvara nam se dakle nepregledno polje. Nebrojene činjenice mogli bi navesti, da razjasnimo i razložimo krasotu i učinke kršćanske *odvažnosti*. Nu medju tolikimi cvietovi svratiti ćemo pobliže pozornost čitatelja na jedan ili drugi samo.

33. Med tolikimi divnimi junaci za onih prvih vjekova, koji se *ne stidiše sv. evangjelja,* jedan od najdivnijih i najznamenitijih, jest apostol naroda sv. Pavao. Gromki svoj glas podizao je na obranu sv. vjere Isusove. Bezprimjernom požrtvovnošću vojevao je za zakon Božji. Svoja prsa izlagao je svakoj nepogodi i suprotivštini. Koju god kriepost pomisliš, svaka odsieva veličanstveno u velikoj onoj duši. Ne ima neprijatelja vjere Kristove, prikazao se on u kojoj mu drago slici, koga bi se on bojao. Sa svakom nemani u koštac se hvata i baš *obziru ljudskomu* bez milosrdja vratom zakreće. Ako mu je ikada itko bio ljuti protivnik, to bijaše sv. Pavao. Njemu bijaše on užasni strah i trepet. Velikan po sebi, biva još veći posred tolikih patnja i nevolja. Svaka suprotivština jači i učvršćuje sv. njegovo osvjedočenje. Što *obzir ljudski* kod mnogih drugih kao oduzimlje te ih kao mekša i slabi, to njemu pridodaje, njega bodri i podpaljuje tako, te mu velik duh sve bistrije očituje i razpoznaje. Kad bi slabić duhom klonuo, tada njemu oči živahnije kriese, razvezuje mu se jezik, rieči njegove

Digitized by Google

oštri su tada mačevi, kojimi sieče dušu i srce. Grudi mu se nadimaju neodoljivom snagom sv. zanosa i žara, pomoćju kojega prava čudesa stvara. Pomislimo samo. Prije nego se obratio, za njegovo ime znade staro i mlado, sav ga narod slavi kao najvriednijega borioca židovskoga zakona. Istim starešinam on je uzor-čovjek, ponos njihov, glavni stup i ures njihovih vieća. Što, pa takav čovjek da se u čas promieni? U tren oka da se odvaži za stranku, koju je iz sve duše mrzio, koju bi bio, što no rieč, svaki čas najradje u žlici vode utopio? On da iz najrevnijega židova postane revni kršćanin? Lako je reći, bit će tako! Ali kad se prouče sve okolnosti, kad se promotre silne brdine potežkoća, što ih nagomilao osobito *obzir ljudski,* koje je bistro njegovo oko vrlo dobro razabiralo, tada će svaki priznati, da se hoće za to neobična duševna snaga, moćan duh i snažno srce. To je djelo, koje se može izvesti, ali ih je malo, koji će častno mučnu tu zadaću riešiti. I on ju je riešio. On je izveo to djelo. I tim veća ga čast i slava ide, jer ne samo da je poslie vanrednoga svoga obraćenja obljubio vjeru Isusovu, nego je svom snagom duše svoje uz nju prionuo. On je nedostiživ u promicanju slave božje. Gorljivost njegova za spas duša zasja tako, te je zatravila sav sviet. Dok bude vieka blistati će on kao uzor apostolske revnosti na obzorju svete crkve katoličke.

Godine 45. poslie Isusa Krista već ga vidimo, kako revnuje za Krista razpetoga. Od to doba, pak sve do godine 67., kad je sa sv. Petrom u Rimu mučeničkom smrću zapečatio preslavni svoj viek, koliko je krajeva pohodio! Koliko dobra učinio! Propoviedajuć rieč božju koliko težkoća našao i koliko ih svladao! Tko bi sve to dostojno izkazao i ocienio? Čas je na moru, čas na kopnu. Sada na otoku Cipru, poslie u maloj Aziji, trudi se od mjesta do mjesta. Zatim putuje u Macedoniju i u Grčku, da se opet ukrca za malu Aziju. Kasnije ga vidimo u Jeruzalemu, a odanle će u daleki Rim. Nakon toga posjećuje opet razne krajeve, dok se napokon ne vrati opet u Rim, gdje završi divno djelovanje svoje. Obsežno bijaše to putovanje, posuto dračem i trnjem. Diljem spotiču mu se noge o razne klipove. Pogani, židovi i ista braća prieče ga u svetom djelovanju. Proti njemu se diže narod i starešine, neuki i učeni sviet, vračari i vladari. Ali sve te *obzire,* bili koje mu drago vrsti, obara jaki njegov duh. Neprijatelj scieni, da mu lomi snagu, a ono ulieva ulje u onu od Božje ljubavi silno zažganu dušu. I ona će tek onda mirovati, kad se u istinu smiri u naručaju Božanskog Spasitelja svoga.

Opraštajuć se u Miletu sa crkvenimi starješinami, kaže im: „I sad evo . . . idem u Juruzalem, ne znajući šta će mi se dogoditi; osim da mi Duh sveti po svih gradovih svjedoči govoreći, da me *okovi i nevolje* u Jeruzalemu čekaju. *Ali se ni za što ne brinem, niti marim za svoj život,* samo da svršim tečaj svoj i službu rieči, koju primih od Gospoda Isusa; *da svjedočanstvo podam evangjelju milosti Božje.*“[1])

Velikana toga ništa ne iznenadjuje, ništa ne smeta i ne buni, ništa ga ne sustože i ne prieči. Bog mu kazuje križeve, što ga čekaju, a on željno pruža ruke svoje za tom najvećom svetinjom. Očitova mu, kako će ljudi pokušati ponovno na nj odapinjat strielice svoje, ne bi li malaksao, ostavio poprište, pa ako se i ne iznevjeri, da bar zamukne. A on? Pokloni se Božjoj providnosti, ali moli gorljivo za svemogućU milost Božju, te se zavjerava Duhu svetomu, da će uztrajat u tečaju svomu, da će stieg službe Božje visoko i nepomično držati, makar se sav sviet srušio. Obećaje svečano, da će se prezirom odvratiti od svih laskanja i prietnja čovječjih, da će pod noge baciti obzire ljudske, ma ga snašlo što mu drago. Dà, ni za život isti, to najdragocjenije dobro ne mari. Samo neka se proslavi Krist razpeti, Bog i čovjek; neka se posvud čuje, da ne ima imena, u kojem bi se ljudi mogli spasiti osim u imenu *Isusa Krista.* Samo neka mogu propoviedati, svjedočiti o sv. evangjelju milosti Božje!

Što mu je s dušom sraslo, što mu je toli duboko u srcu uvrieženo, to želi i hoće da se uciepi i u srca njegove braće, navlastito svećenika, a osobito biskupa, od Boga postavljenih pastira, da ravnaju stadom Isusovim. Evo kako piše milomu svomu Timoteju i prieko njega svim glavarom svećeničkim: *Ne postidi se dakle svjedočanstva Gospodina našega Isusa Krista, ni mene sužnja njegova.*[2]) Kada su po sriedi probitci Isusa Krista i to najsvetiji, kad se radi o svjedočanstvu živoga Boga, njegova nauka, njegove crkve, tada na stranu sa svimi obziri! Zar da se za volju čovjeka, njegovih sladkih rieči, njegovih obećanja ili nasilja izdade sama istina, svjedočanstvo Gospodina na-

[1]) Dj. apost. 20. 22—24.
[2]) II. 1. 7.

Digitized by Google

šega? Ne Gospodine, tebe se nikada stiditi ne ćemo! Ali ni tvojega *sužnja*, mislimo navlastito tvojih odabranih pomazanika, svećenika naime i u prvom redu biskupa sv. majke crkve i njezine vidljive glave, sv. otca Pape. Dà, za tvoje sužnje kucat će nam vazda vruće srca naša. Štovati ćemo ih i ljubiti. Oj kako rado pobrzati će noge naše do tvojih sužnja, da vrući cjelov pritisnemo na one verige, što ih tebi za ljubav nose. One su nam milije od zlatna žezla i sjajne krune. Pobrzat ćemo do njih, te se tvojim u okove sapetim sužnjem na novo zavjeriti, da se nećemo stiditi ni njih ni svjedočanstva Gospodina našega, jer je ono slava naša, zalog ljubavi prama tebi, zalog naše buduće vječne sreće.

34. Stupismo na nepregledno polje. Od svetoga Pavla mogli bi zaredati dalje redom sv. Apostola, od kojih opet svaki stoji na čelu nepreglednog množtva katoličkih junaka i junakinja. Pa tako napried do najnovije dobe. Nu kad bi svršili? To niti je naum naš, niti je potrebno tako na široko razvijat. Poskitit ćemo dakle samo po još gdjekoji cvietak katoličke odvažnosti. — Početkom četvrtoga stoljeća nalazimo u redovih rimskih vojnika i sv. *Nikandra* i *Marciana*. Buknu iznovice progonstvo proti kršćanom. Pozvani bješe dakle i oni pred namjestnika careva, Maksima. Tražilo se od njih da se iznevjere Kristu svomu, da prignu koljena svoja pred poganskimi idoli. Naši se junaci uzprotiviše bogumrzkim zahtjevom, te odluče prije umrieti za živoga neumrloga Boga, nego da priznadu za božanstvo drva i kamenja i tako spase vremeniti život svoj. S mučenici bila je ondje pred upravi-teljem pokrajine i *Daria*, žena Nikandrova. Kako dolikuje pravoj kršćanki, sokolila je svom odlučnošću čovjeka svoga, neka uztraje u vjernosti prama Gospodinu svomu. Dok je govorila, upade joj Maksim u rieč: „Ti nesretna ženska glavo, reče, kad želiš smrt mužu svomu.“ „Varate se, odvori, ja želim, da žive u Bogu i tako izbjegne vječnoj smrti.“ „E dà, kao da te ne bi razumjeli! Ti se hoćeš njega riešiti, da uzmogneš udati se za drugoga.“ „Ako se želite o protivnom osvjedočit, odsječe ona, a vi mene jednostavno prvu ubijte.“ — Buduć Maksim dobi nalog samo za kršćanske vojnike, ne izpuni želje njezine, već zapovjedi, da se baci u tamnicu. Tu je bila kratko doba. Poslie kao odlučna junakinja nije nikamo pobjegla i sakrila se, nego se uputi opet k našim mučenikom, da vidi, kako će prizor taj nastaviti i svršiti se. Osuda je glasila, da Nikandru i Marcionu valja glave odrubit. Kad su ih vodili na stratište, Daria ne uzmače ni časak od muža, nego ga je svedj hrabrila, neka uztraje u vjeri i za nju svoju krv prolije. — „Ne kloni duhom, tako je govorila; deset sam godina bila daleko od tebe i za to cielo doba molila sam se neprekidno Bogu, neka bi mi udielio milost, da se opet vidimo. Evo sad sam tako sretna, da te gledam, gdje stupaš stazom slave. Oj sretne doista mene, da sam žena mučenika. Podaj samo dužno svjedočanstvo dragomu Bogu, te ga moli, da i mene izbavi od smrti vječne.“ — Tako je govorila i plela vienac neuvehli i mužu i sebi. Tako poginuše sveti mučenici bacivši pod noge obzir ljudski, a opasavši se divnom kršćanskom odvažnošću.

Tumačenje sv. mise za svećenike.

Glava IX.

Od Otčenaša do konca sv. mise.

1. Oremus, praceptis salutaribus . . .

Oremus, molimo svi sa Kristom za nas propetim, koji se je i za neprijatelje svoje molio; molimo, velim; i što zbog naše nedostojnosti nebi nigda smjeli kazati, već jedino upućeni i poučeni božanskim i spasonosnim opomenama i iz poslušnosti, a ne iz preuzetnosti, recimo: Otče naš, etc.

Podpuni smisao Gospodnje molitve svakomu je već poznat. Misnik prekinuv tišinu jasnim glasom izgovara ovu molitvu, koja u sebi sadrži sedam prošnja, na uspomenu onih sedam rieči, što ih Isus vjeseći na križu glasno izustio, moleći za one koji su ga propeli: *Otče, oprosti im jer ne znadu šta čine.* (Luk. XXIII. 34.).

Pod Otčenašem misnik drži razkriljene ruke, na spomen propetoga Isusa, čije rieči i onako moli.

Zadnju prošnju: *sed libera nos a malo*, izgovara podvornik, ili ako je misa pjevana, odpjeva ju puk, u znak da su i prisutni izrekli ovu molitvu.

2. Libera nos quaesumus . . .

Izbavi nas, molimo te Gospode, od svih zala prošastih, oprostiv nam griehe; od sadanjih, podavši nam pobjedu nad sadanjim napastima; od

Digitized by Google

budućih, odbraniv nas naime i od njih; — ter odvjetovanjem blažene i slavne vazda Djevice i Bogorodice Marije, sa sv. Apoštolima tvojim Petrom, Pavlom, Andrijom i Svim svetim, podaj nam milostivo mir unutrnji, bratski i božanski; da poduprti tvojom svetom i milostivom pomoći, budemo od griha uviek zaštićeni i od svake smutnje oslobodjeni. Na rieči „*da propitius pacem*“ prekriži se patenom u znak, da nam je pravi mir na križu pribavljen; — poljubi ju, da zasvjedoči ljubav i štovanje spram onoga, čije će tielo na nju postaviti, — ter je podmetne presv. tielu.

U svečanoj misi Subdjakon od Prikazbe do Otčenaša drži patenu velom zastrtu, a sad ju odkritu po Djakonu predaje misniku. I kod tihih misa patena je uviek sakrivena pod tjelesnikom. Ovo nam znamenuje, kako je za vrieme muke božanstvo Isusa Krista bilo po njeki način zastrto; nu dok je Isus na križu izdahnuo, mnogi su od nazočnih po raznim čudesnim znakovima odmah prepoznali njegovo božanstvo; tako je Pukovnik zavapio: „Zaista Sin Božji bijaše ovaj.“ (Mat. XXVII. 24.).

3. Per eumdem Dominum . . Pax Domini . . Haec commixtio . . .

Ovako se ove rieči sa prednjima vežu: podaj nam milostivo mir, ter izbavi nas od griha i od svakog smućenja po istom Gospodu našem Isusu Kristu sinu tvojem, koji s tobom živc i kraljuje u jedinstvu Duha svetoga Bog po sve vieke vieka. Amen. Misnik kod prvih rieči prelomi hostiju na dvoje, a kod drugih odlomi komadić na dolnjem prikrajku od onoga, što ga u lievoj ruci drži.

Sveti nam Toma kaže, što znamenuju ova tri komada. (Tom. 3. p. q. 83, art. 5 ad 7.). Troje je, što se je u muki i smrti Isusovoj medjusobno odielilo: krv naime, tielo ili put, pak duša. U muki bi odieljena krv od tiela, a u smrti duša od tiela. — Pored svega toga božanska je osoba ostala uviek sdružena s tielom i s krvi.

Nad kaležem se hostija lomi, jer je ovo odieljenje nastalo na visini križa.

Prva se dva komada postave na patenu, na uspomenu tiela Isusova, koje bi s križa skinuto i kao na patenu u krilu Bl. Djevice postavljeno. Treći se komadić spusti u dno kaleža, što nam prikazuje, kako je duša Isusova, odieljena od tiela, sašla nad pakao.

Nego prvo što se taj komadić spusti, njime misnik tri puta križa nad kaležem, govoreć: *Pax Domini sit semper vobiscum;* jer nas je Isus svojom žrtvom s Bogom pomirio.

Komad u kalež spušten, veli sv. Toma (Th. 3. p. q. 83, art. 5 ad 7) prikazuje nam takodjer Isusa već uzkrsnulog. Kazali smo da nam ovo spuštanje doziva u pamet Isusa, kako je sišao nad pakao; ipak to ništa ne smeta, a da ujedno znamenuje i uzkrsnuće njegovo. Jedna te ista stvar može se upotrebiti u više značenja, osobito ako se s raznog gledišta posmatra. Pa i ovo združenje dakle prestavlja nam slavno Isusovo uzkrsnuće u kome se isto tako sdružila njegova duša s tielom.

4. Agnus Dei . . .

Sve molitve od početka Canona dovle upravljene su Bogu Otcu, dočim ove što sliede do pričesti upravljaju se Sinu Bogu i čovjeku.

Najprije molitvom *Agnus Dei* prosimo od Krista Gospoda, kog u sakramentu nazočna gledamo, da nam se smiluje; jer mi slabi i nevriedni griešnici priznajemo, da smo u obavljanju ove strašne tajne počinili toliko grešaka, raztrešenosti, mlakosti, nepobožnosti i nepoštovanja.

Zato molimo samoga Spasitelja, da nam po milosrdju svome odpusti duge naše i da nadoknadi svakom našem nedostatku.

Dok izgovara *Agnus Dei,* udara se u prsa, poput onih, koji su se nakon Isusove smrti vraćali i lupali se u prsa žaleći za njegovom smrti.

Trikrat bije se u prsa, u znak, da želi od trovrstnog griha, da bude odriešen, od griešne naime misli, rieči i djela.

Trikrat veli *Agnus Dei,* da Janje ovo odnimi od nas griehe slabosti, neznanja i zlobe. Ili trikrat veli *Agnus Dei,* jer je Krist bio za života ponizno Janje, o kom sv. Ivan Krstitelj veli: „*Evo Jaganjac Božji*“ (Iv. I. 29). Bio je Janje u smrti, o kom Prorok Izajija: „kao janje na zaklanje bi vodjen i kao ovca niema pred onim koji je striže ne otvori usta svojih“ (Is. LIII. 7). Bio je janje po smrti i u ovom sakramentu, po onome što piše Apokalipsa: „Janje stajaše ko zaklano.“ (Ap. V. 6.).

5. Domine Jesu Christe. Pax tecum . . .

U zadnjem smo *Agnus Dei* kazali: *dona nobis pacem;* a da nam prošnja bude što uspješnija, dodajemo gornju molitvu, kojom se živo molimo za mir, osobito za mir i jedinstvo Crkve. U

Digitized by Google

crnim misama ju izpuštamo, jer u *Agnus Dei* nismo kazali: *dona pacem*, već: *dona eis requiem sempiternam.*

Molitva ova sjeća nas, kako smo Isusovom smrti ne samo s Bogom pomireni, već kako smo obvezani na bratski mir sa bližnjim našim, pošto smo svi odkupljeni jednom neprocjenjenom Isusovom krvi.

Nakon toga kod svečanih misa u stolnim, zbornim i konventualnim crkvama daje se cjelov mira, kao što je Isus svojim apoštolima dao, kad je med nje stupio. Ovaj cjelov mira proizhodi od drevnih vremena i Crkva tim namjerava, da se njezini vjernici druže vezom ljubavi i mira, te se tako dostojno pričeste. S prva se je misnik s podvornicima grlio i ljubio pred žrtvenikom prije mise, onda se je prije pristupa sam puk grlio i ljubio, kako bi tko do koga bio, nu samo isti spol sa istim spolom. Od XIII. vieka u rimskoj crkvi daje se cjelov mira samo med duhovničtvom, postavljanjem ruku jedan drugomu na ramena, veleći: „*Pax tecum*“ — „*et cum spiritu tuo.*“ Za puk je stranom posve nestalo tog običaja, stranom mu se nosi na ljubljenje križ ili tablica sa slikom Isusovom ili sa sv. moćima.

„*Domine Jesu*“ ..... „*Perceptio . . . corporis . . .* etc.“

Ove prekrasne molitve, u kojima se misnik s nazočnim Isusom razgovara, ne trebaju tumačenja, samo nek ih svećenik pazljivo moli.

6. Domine non sum dignus . . .

Pošto je poniznost i priznaja svoje nevriednosti najbolja priprema za sv. Pričest, misnik je dužan poput Stotnika ponizno izgovarati ove rieči, te priznati i izpovjediti svoju nevriednost i nedostojnost, da primi toliko svetotajstvo.

Nu prije toga pobožno primi u lievu ruku presvetu hostiju da se pričesti; što nam prestavlja onu zgodu, kad no je Josip od Arimateje uzeo Isusa s krila Bl. Djevice da ga sahrani.

Tri put veli: *Domine non sum dignus,* jer da dostojno primi Isusa Krista, zahtieva se poniznost u trojem, u srcu naime, u rieči i djelu. — Zatim načiniv hostijom križ vrhu patene, veli: *Corpus Domini nostri,* etc. te dostojno i čedno uzme sv. tielo, pa kratko razmišlja o presv. sakramentu. Poslie toga odkrije kalež, poklekne, da se pokloni presv. krvi, pobere pliticom mrvice sv. hostije po tjelesniku govoreć uz to: *Quid retribuam Domino* etc., — na rieči: *Calicem salutaris accipiam* etc. primi kalež, blagoslovi se presv. krvlju veleći: *Sanguis* etc. i izpije ju.

Po pričesti ulije mu podvornik vina, a misnik veli: *Quod ore* etc. i popije; zatim opet uzme vina i vode, te veli: „*Corpus tuum* etc.“ Na koncu otare prste i ustne, zatim otare kalež i uredi ga onako, kako je bio na početku mise.

Sve ove molitve i obrede dužan je misnik pomnjivo i pobožno obaviti, a kad uzima abluciju te otira i slaže kalež, neprestance treba, da u sebi pobudjuje djela ljubavi i zahvalnosti.

7. Communio, postcommunio etc.

Poslie pričesti misnik čita Antifonu, zvanu *Communio;* jer se pjeva dok vjernici pristupaju k sv. pričesti. Slaže se uviek sa Antifonom prikazbe, i sastavljena je od koje kitice iz Psalama, koja nas potječe na ljubav i zahvalu prama Bogu; te pokazuje veselje vjernika zbog božanstvene gostbe.

Ova nam Antifona tajinstveno znamenuje Uzkrsnuće G. N. Isusa Krista, rad koje se raduju nebesa i zemlja. Svršiv Communio, poljubi žrtvenik i pozdravi vjernike sa *Dominus vobiscum,* na primjer Isusa Krista, koji se je poslie Uzkrsnuća prikazao učenicima i pozdravio ih sa: *Pax vobis.* Pak poziv lje vjernike, da se svi skupa pomole sa proslavljenim Kristom, ter nastavi sa *Postcommunio,* što nam doziva u pamet, kako se je Isus i poslie svog slavnog Uzkrsnuća za nas molio i sad se ob desnu Boga Otca moli. Zatim na novo pozdravlja sa *Dominus vobiscum,* t. j. nek svojom svetom milosti Bog ostane vazda s vama i odpušta vjernike sa *Ite missa est,* idite naime u miru božjem, tajna je već gotova, ili veli *Benedicamus Domino,* kako to vrieme već donosi. Iza toga okrene se k žrtveniku i moli na tiho: *Placeat* pa blagoslovi puk govoreći: *Benedicat* etc. te na koncu čita obično zadnje evangjelje, — i buduć da se oviem sv. misa svršava, treba da Bogu zahvalimo, rad česa podvornik kaže: *Deo gratias.*

Placeat što svećenik pognut moli, prikazuje nam Isusa, gdje se za nas moli prije neg što je uzašao na nebesa. — Blagosivanje na koncu sv. mise, znamenuje blagoslov, što je Krist svojim Apoštolima i učenicima podielio prije svog Uzašašća u nebo. Napokon zadnje nas Evangjelje sjeća, kako su Apoštoli nakon Kristova Uzašašća propoviedali Evangjelje po vasionom svietu.

Digitized by Google

Glava X.

Iza sv. mise.

„Tamquam leones igitur, ignem spirantes ab illa mensa recedamus, facti diabolo terribiles, et caput nostrum mente revolventes, et charitatem, quam erga nos ostendit (Chrisost. hom. 16.).

Vraćajuć se misnik od Oltara, red je da živom ljubavi pozivlje sve stvorenje, na hvalu i slavu dobrote božje moleći: *Trium puerorum, Benedicite omnia opera* etc. Dok ovo izgovara, nek ne brza i ne bude nepobožan ili raztrešen.

Ruho ima skidati pristojnim načinom, a ne u hitnji ili bez ikakve pomnje. Zatim nije dobro da se s kime upusti u kojekake razgovore; nu nek se ukloni u prikladno mjesto, gdje će sam u tajnosti srca svoga razgovarati s Isusom, koji u njem sakramentalno jošte prebiva. — Spominjuć se neizrecivih dobročinstva i milosti, što je od Boga primio, nek mu se na svemu zahvali, više pameću, već jezikom; više srcem, već izvanjskim riečima.

Na koncu izprosiv blagoslov od Isusa Krista, može ići iz crkve ili bogomolje, pazeći u svem na sebe, osobito onoga dana, spominjuć se često, da se je tog dana okusio tiela i krvi Isusa Krista.

Attendamus itaque nobis ipsis, dilectissimi, talibus fruentes bonis, et cum aliquid turpe dicere voluerimus, vel nos ab ira corripi viderimus, vel alio quopiam huius modi vitio; consideremus, quibus facti sumus digni: talisque cogitatio nobis irrationabilium motuum sit correctio. Quo non oportet igitur esse puriorem tali fruentem sacrificio? Quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc dividentem? Os quod igne spirituali repletur, linguaque tremendo nimis sanguine rubescit? Cogita quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris! (Chrysost. hom. 61.).

Pohrvatio Ante Barač.

Dopis.

Iz Biskupije Krčke početkom Septembra 1894.

(Ustoličenje novoga Biskupa — Prvi pastirski List.) Ono što smo svi bez razlike u Biskupiji željno čekali, to smo hvala milomu Bogu i dočekali! Dne 25. augusta prispio je k nam naš novi Biskup Presvjetli i Prečastni Andrija Marija Sterk, rodjen na Voloskom — dakle krv od naše krvi, naše gore list —, a dne 26. u nedelju, u kojoj mi častimo Prečisto Srce Bl. Djevice Marije, svečano zasjeo na starodavnu stolicu Krčke Biskupije.

Otmenija lica otoka Krka, da počaste svoga novoga Pastira, podjoše mu u susret posebnim parobrodom „Vinodolom“ do Voloskoga, gdje bude ganutljivi razstanak od svojih dragih Vološćaka, od svoje mile plovanije od crkve Sv. Ane. — Odanle popratiše ga do u Krk. I vrieme, ako i vruće doprinielo svečanosti, jer bilo nebo vedro kô ribje oko, a sinje more tiho i glatko kô zrcalo. —

Čim se parobrod „Zvonimir“, na kojem se vozio Presvjetli u družtvu njekih vidjenijih osoba, u družtvu jednog kanonika iz Trsta i trih čestitih župnika iz naše čarobne Liburnije, veleč. Zamlića, Jelušića i Laginje prvih susjeda rodnog mjesta Presvjetloga, približio našim otokom Krku i Cresu, stala odmah pucnjava mužara iz obližnjih sela Cresa i Krka, a kad se ukaza pred Krk, zaslavila zvona, zagrmio grad, a sve što bilo u Krku odtrčalo k moru da ga vidi, da ga pozdravi da mu se pokloni. —

Krk, maleni od tek dvie tisuće duša, al dražestni i starinski gradić, okitio se kô što se okiti nevjestica pri dolazku svoga zaručnika. — Dočekale na moru Presvjetloga sve Oblasti i duhovne i svietovne: stolni Kaptol a na čelu mu veleučeni Dr. Bolmarčić; c. kr. kotarski poglavar, zastupnici svih mjestnih c. kr. oblasti, pa načelnik grada, načelnici svih obćina otoka Krka i mnogobrojno pučanstvo. Osloviše ga dobrodošlicom predstavnici svih oblasti, kojim Presvjetli odgovori svakomu pojedinomu u kratko, dostojanstveno, ljubezno, iztičuć svim i svakom, da je on došao k nam, da nam donese grančicu mira. —

Unišao u grad kroz liepi zelen lovor-slavoluk, na kojem se čitali pozdravni prigodni napisi, sa svom pratnjom pa po običaju pohiti najprije k svojoj novoj zaručnici stolnoj crkvi, da se pomoli pred Svetotajstvom, te uljeze u biskupske dvore. Iskrena li srdačna dočeka!... Neću da vam sada opisujem razsvjetu grada dva večera za sebice, neću prolaz Presvjetloga kroz grad uz glazbu, neću, prijazne poklone svećenstva i svega pučanstva, nego vam kažem, da najviše nas je zaniela svečanost njegovoga ustoličenja.

Digitized by Google

Već za rana jutra vrvio Krk množtvom naroda od svega otoka, a preko 50 što svećenika što redovnika dohrlilo u Krk, da prisustvuje tomu veselomu činu. Točno u 9 sati izadje novi Biskup iz svoje palače, te krene k drevnoj crkvi sv. Kvirina Biskupa i Mučenika Odvjetnika naše Biskupije, dočim ga svećenstvo izredano pred crkvom čekalo. U sv. Kvirinu čitala se sv. misa tiha a tada smo u slavlju izpratili svoga Pastira obhodom po svem gradu u stolnu crkvu Majke Božje. Svim prisutnim mogao si čitati na licu radost . . . što imamo u svojoj sredini tako miloga i dobroga Pastira.

U stolnoj crkvi držao je Presvjetli prvu pontifikalnu Misu. Već po navadi bila pročitana povelja Papina i imenovanje Kraljevo, tako isto po običaju, pokle je veleučeni Prepošt progovorio Presvjetlomu razgovještajuć psalam jedan, i pokle mu je Biskup prebranom latinštinom odvratio sliedio je od strane svega svećenstva cielov posvećenog prstena. Iza pjevanog evangjelja pročita Presvjetli Biskup svećenstvu i svemu narodu svoj prvi krasni pastirski list, pa svršiv sv. misu bio odpraćen u svoj stan gdje su mu bila predana „temporalia". U dva sata sakupila se kita svećenstva predstavnici svih oblasti — svih skupa oko osamdeset u biskupskom dvoru, gdje su bili svi skupa sjajno pogošćeni. Za gostbe ustane sam Presvjetli Biskup te nazdravi sv. Otcu Papi Velikomu Leonu XIII. prejasnomu Cesaru i Kralju Franu Josipu, a zatim sliedile nazdravice ili govori od strane veleuč. prepošta, pa od strane c. kr. kot. poglavara Zuecha, kanonika Buttignoni-a, rodoljubnoga župnika Voloskoga Vinka Zamlića i upravitelja Provikarijata Don Josa Gržetića. Svakomu je Presvjetli prijazno i zgodno odgovorio, u onom jeziku, u kojem mu tko čestitao, pa se nam najviše svidjale nazdravice, dakako u našem hrvatskom jeziku, posljednje dvojice, kao što je i med tolikimi brzojavnimi čestitkami, izazvala čestitka veleč. Don Iva Prodana urednika Katoličke Dalmacije živo odobravanje. Veselje je stignulo svoj vrhunac, kad je Presvjetli ustao se te progovorio skoro sa svakim uzvanikom, nazdravljan vatrenimi živioklici.

I svojim prvim pastirskim Listom dokazao je naš Presvjetli Biskup, da su istiniti glasovi, koji su k nam stizali o njegovoj izvanrednoj dobroti i prijaznosti. Na njegovom grbu vidi se samo križ, a izpod njega napis: *in cruce salus.* To je njegovo geslo, to je i jezgra njegovoga Lista. Iza kako se on osvrnuo na svoju rodjenu Biskupiju tršćansku, od koje mu se je mučno bilo dieliti, na svoj prvi položaj, na dragu crkvu sv. Justa, u kojoj toliko godina župnikovao, na mili oltar žalostne Majke Božje, spoznivajuć uzvišenu čast biskupsku i težko breme, koje je s njom združeno, tješi se tim što je došao u obradjeni vinograd gospodnji, te se uzda u pomoć Onoga, koji ga je pozvao medju nas. Pozdravom *mir s vami* dariva svojemu svećenstvu i svim viernikom dvie knjige, a te jesu, *križ* i *sv. evangjelje.* Liepimi izabranimi riečmi, prostim lahkim jezikom sjeća svakoga na svoje dužnosti, koje će veselo vršiti, bude li imao pred očima sveti križ, znak našega spasenja, koji odkada je bio oškropljen neoskvrnjenom krvju dragoga našega Spasitelja postao je slavodobitnim znamenom naše sv. vjere, te se u njem na čudnovati način sadržaje sva nauka naše sv. vjere. Križ dakle, prije znakom straha i pogrde, sada je „naša zastava, znamen je naše vjere, križ je sidro našeg ufanja. Sv. križem tješi naš dobri Pastir svoje svećenstvo u težkom svojem položaju, križem tješi seljaka, križem mornara, njim zanatliju i trgovca, križem roditelje, u njem će svatko naći melema svojim ranam, jer po riečih sv. Petra Damijana: ne može ljubiti Isukrsta, koji ne ljubi križa."

Govoreć o drugom daru, o drugoj knjizi, sv. evangjelju, dozivlje u pamet svojemu svećenstvu one rieči, koje su čuli prigodom primitka sv. reda. Timi riečmi veli doslovce presvietli Biskup „izručila nam je sveta mati crkva dragocieni zaklad svoje nauke, da ju navješćamo puku božjemu, izruči nam svete sakramente, te vrutke milosti, izruči nam stado Isusovo, preporučiv nam, da propoviedamo izgledom i riečju." Zato opominje svoje svećenike da neprestano čitaju sv. evangjelje, da budu dobri propoviednici, valjani vjeroučitelji, preporučuje jim da išću griešnika s ljubavlju milosrdnog Samaritanca u sv. izpoviedi, a na srce jim postavlja pobožno čitanje sv. mise i neutrudljivu molitvu za svoje stado. Svim pako viernikom poručuje, da se čvrsto drže sv. evangjelja, da rado slušaju rieč božju, da se čuvaju zavodnika, kojih žalibože svuda ima. Roditelje upućuje, da po nagovoru sv. Otca Pape Leona XIII. urede svoje obitelji prema sv. obitelji. Isus, Josip i Marija jesu ta sveta tri lica, u kojih će svatko, bio kojega mu drago stališa i zanimanja, naći uzor, koji mu je sliediti. Ne može naš Presvietli Biskup, a da ne

Digitized by Google

spomene svojim viernikom i Trsat — to glasovito svetište Majke Božje na našem hrvatskom tlu. Znade on, kako viernici a navlastito mornari i ove Biskupije rado se utiču Blaženoj Djevici Mariji Trsatskoj, a i on je još kao diete onamo sa svojimi roditelji hodočastio, pa nagovara svoje stado, da se i unapred Zagovornici nebeskoj pouzdano obraća — sada tim više, što će se doskora slaviti prenos sv. kućice u Loret.

Preporučuje napokon svim svojim viernikom, da se mole za svu crkvu božju, sv. Otca Papu, prejasnog vladara, za sve njegove predšastnike, navlastito za zadnjega blage uspomene Biskupa Frana Anijana, za kojega će obaviti čim prije svečanu sv. misu; neka se mole i za sve svećenike, za samostanske duhovne sbore i t. d. — U obće pastirski List našega novoga Biskupa protkan je ljubavlju za spas povjerenoga si stada. Vidi se da mu rieč teče iz srca, vidi se da govori „čovjek izkustva“, pa se ne čudimo, što smo čuli, da je na nekih mjestih puk plakao kad je čuo taj prvi List svojega Biskupa, gdje mu ga dušobrižnici čitaju i tumače.

Nismo uzalud molili, da nam Bog da Biskupa po Isusovom srcu. Da nam ga dragi Bog uzdrži, kriepi i poživi, te budemo, on s nami a mi s njim jedan pastir i jedno stado.

— *Ž.*—

Viestnik.

Naša domovina.

(Crkva sv. krunice u Lepantu.) Prošle godine na euharističnom kongresu u Jerusalemu potaknuta je misao, da se u Lepantu podigne crkva sv. krunice u znak zahvalnosti i u preporuku Kraljici Svete krunice. Tu misao pohvalio je sv. Otac papa Leo XIII., te je na čelu odbora, koji o tom radi, namjestnik Njegov Uzoriti gospodin kardinal L. Parocchi. Sav katolički sviet sudjeluje kod toga, šiljajući svoje prinose, pa za to želi i ordinarijat vrhbosanski, da ni mi kod toga ne uzmanjkamo. *Želi dakle, da veleč. župnici protumače puku na svetkovinu svete krunice* (7. oktobra), *kako je plemenita i zaslužna milostinja, namienjena ovoj svrhi. Što na taj dan milostinje pane neka pošalju na ordinarijat, koji će opet odpremiti na uzoritoga kardinala-predsjednika u Rim.*

(Listopadska pobožnost.) U cieloj našoj nadbiskupiji započe danas po župnih crkvah pobožnost na čast kraljice sv. krunice, na koju sv. Otac i ove godine potiče katolički sviet. Oprosti su kao i prošlih godina: *podpun,* ako se izpovjedimo i pričestimo na blagdan sv. Krunice (o. g. 7. listopada) ili u njenoj osmini, pa onda ako barem 10 puta obavimo ovu pobožnost u crkvi, ili s važna razloga kod kuće; *nepodpun* (od 7 godina i 7 četrdesetica) za svaki pojedini put, kad izmolimo krunicu s propisanom molitvom na čast sv. Josipa.

(Izpiti). Na župnički izpit došla su ove godine 4 kandidata, od kojih su dva popunila izpit drugom skupinom, a 2 polagala prvi put iz jedne skupine. Na izpit za jurisdikciju došlo je 9 duhovnih pomoćnika.

(Blagoslov franjevačkoga sjemeništa.) Na praznik Sedam žalosti Majke Božje svečano je obavljen blagoslov novoga sjemeništa franjevačkoga. Sveti čin obavio je presvietli gospodin nadbiskup, odpjevav prije u crkvi sv. Ante svečanu sv. misu, kod koje je u propoviedi razvijao zadaću i svrhu redovničkoga života. Poslie zareda hodnici i sobami nove sgrade, koju je po osnovi neimara g. Paržika liepo izveo graditelj g. Holz. Veselje braće svoje povećaše svojom prisutnošću: preč. o. exprovincijal fra. Andrija Buzuk, čuveni naš pjesnik fra. Grgo Martić, a osobito prevriedni starina fra. Augustin Andrić, koga u Sarajevu ne bijaše od 1857. godine. I katoličko pučanstvo sudjelovanjem svojim izrazilo je svoju radost, što franjevci evo dobiše stalno obitalište u srcu Bosne, pošto su se kroz dugi niz godina morali potezati po raznih kućah. Prečastni otac redodržavnik dao je u čast Presvietloga toga dana svečan objed, kod koga se našlo i ostalo svećenstvo uz mnoge odlične svjetovnjake. Braći u Gospodinu raduje se s ovoga dogadjaja od srca i *Vrhbosna!*

(Crkva u Tuzli dolnjoj.) Dne 1. o. m. polazi presvietli g. nadbiskup u Tuzlu, da 4. posveti novu crkvu, koja je u razmjerno vrlo kratkom vremenu uz veliku požrtvovnost tamošnjih katolika, a revno nastojanje tamošnjega župnika fra. Stiepe Ikića u toliko dogotovljena, te se ovaj sveti čin obaviti može. Uz mnoge druge dobročinitelje pritekoše opet u pomoć: Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda Albrecht sa 300 for.; vis. zem. vlada sa 1500 for.; gradsko poglavarstvo u Djakovu sa 52 for.; u Osieku sa 14 for. 40 n.; obitelj Josipa Hagera u Djakovu sa 50 for. Bog im obilato platio!

(Darovi.) Petrov novčić: Travnik 3 for. 21 n. — *Za središnje bogoslovno sjemenište:* dr. Ivan Hribar, odvjetnik u Ljubljani 5 for. Zahvaljujući srdačno plemenitomu dobročinitelju preporučamo toplo svim prijateljem ovu našu veliku potrebu.

Digitized by Google

(Kateheta na gimnaziji.) Vl. gospodin *Andrija Predmerski*, svećenik Vrhbosanski imenovan je vjeroučiteljem u velikoj Sarajevskoj gimnaziji.

(Urednik „Vrhbosne") vratio se je 17. septembra sa svoga dvomjesečnoga puta, te pozdravljajući štioce, zahvaljuje svim prijateljem za molitve, kojimi su ga pratili.

Rim.

(Okružnica sv. Otca o svetoj krunici.) U pastirskom listu od 8. septembra o. g., što ga je Nj. Svetost razaslala na sve biskupe i ordinarije katoličkoga svieta govori sv. Otac o tom, kako molitva sv. krunice može uzbuditi u jednu ruku veliko pouzdanje u srcu molitelja, a u drugu veliku sućut i materinsku sklonost, da nam u pomoć priteče, u srcu Djevice. Što mi Mariju u pomoć dozivljemo, to je s toga, jer nam ona po svojoj službi izpraša u Boga milost, budući dostojanstvom i zaslugami, pa i mogućnošću nad svimi nebešćani. A ta njena služba nigdje možda nije izražena, koliko u krunici. Tu se pred nas iznosi, da kao gledamo, u koliko je Djevica sudjelovala kod spasavanja ljudi. To pako vrlo uzbudjuje pobožnost, bilo da se razmatraju otajstva, bilo da se naustice moli. — Tu su najprije otajstva *radostna.* Sin Božji silazi na zemlju, čovjek je postao, ali uz privolu Marije, koja *zače po Duhu svetom.* Ivan je na vanredni način posvećen, primivši darove, da uzmogne *pripravljati pute Gospodnje,* a to se dogodi, kad po nadahnuću Božjem Marija posjeti svoju rodicu. Krist, *izčekivanje narodâ* rodjen je, a rodjen od Djevice. K njegovim jaslicam hrle pastiri i mudraci, prvienci vjere, a nalaze *Diete s Marijom majkom Njegovom.* Da se javnim obredom prikaže žrtva Bogu Otcu, hoće da donesen bude u hram, a Marija ga tu *prinese Gospodinu.* Ona ga, kad se izgubi, brižno traži i na veliku radost nadje. — Isto opažamo i kod otajstva *žalostnih.* U Getsemanu, gdje se Isus plaši i sgraža do smrti, te u sudnici, gdje ga bičuju, trnjem krune, ne ima doduše Marije, ali je ona sve to davno već znala i unapried vidjela. Kad se je kao službenica Bogu za majku predala i u hramu se posve sa Sinom prikazala, postala je ona već tada sudjelnica mukotrpnoga spasavanja roda ljudskoga: s toga ne ima nikakve dvojbe, da je ona u duši trpila pretežke tjeskobe i patnje Sina. U ostalom božanska ona žrtva, koju je ona hranila, imala se svršiti na njezine oči, u prisutnosti njenoj. Goreći od prevelike ljubavi prema nam, da dobije djece, Sina je svoga dragovoljno žrtvovala božanskoj pravdi umirući s njime srcem, mačem žalosti probodenim. — Isto potvrdjuju otajstva *slavna.* I tu se još obilatija vidi ista služba velike Djevice. Šuteći raduje se, što joj je Sin nadvladao smrt. Materinskom ga ljubavi prati, kad uzlazi u nebo. Ona ostaje još na zemlji, da bude tješiteljica i učiteljica mlade crkve, pa ju vidimo u blagovaništu s apostoli, gdje s njimi i za njih vruće moli i uskoruje dolazak Duha svetoga, taj najveći dar Kristov, čim je odkupljenje roda ljudskoga dovršeno. Ali se više još i neprestano moli za nas, kada je prenesena u neumrlo carstvo, iz ove suzne doline u sveti grad Jerusalem, te okrunjena od Sina Božjega. — Kad ovo sve promotrimo mora srce da nam bude razdragano, te se uzdamo puno postići po razgovoru premilostive Majke. — Ta se čuvstva pobudjuju i naustičnim molenjem krunice. Molimo najprije molitvu Gospodnju Otcu nebeskomu. Od njegova prestolja svraća se prošnja naša k Mariji, a to s toga, što po nauku sv. Bernarda svaka milost, koja se na ovom svietu dieli, od Boga silazi k Kristu, od Krista k Djevici, a od Djevice k nam. Kod ovoga posljednjega stupnja boravimo dulje, da onda s većim pouzdanjem smijemo doći od Krista k Bogu Otcu. A ponavljamo molitvu Gospi toli često, da slabu našu molitvu ojači nuždno pouzdanje; jer ju prosimo, da ona moli Boga za nas, kao u naše ime. Jer ako našu prošnju preporuči molitva Djevice, onda ona dobiva osobitu snagu. — A dok sve ovo može u nas uzbuditi pouzdanje, uzbudjuje u srcu Djevice sućut i milostivost prema nam. Vrlo joj je milo, kad vidi, gdje mi kao u vienac pletemo prekrasne prošnje i pohvale; što time podajemo dužnu čast Bogu; što želimo, da se samo njegova volja vrši; što iztičemo njegovu dobrotu i blagodarnost. Milo joj je, što sjedinjujemo svoje molitve s molitvom Isusa Sina njezina; što se mišlju zanosimo u tajne, koje nam u pamet dozivlju njezinu ljubav prema nam. Uz to ovako moleći pokazujemo i zahvalnost svoju za ljubav, kojom je za naš spas djelovala, a to opet u njenom srcu uzbudjuje radost, našoj pako molitvi podaje osobitu snagu. Kažemo joj: K tebi se utičemo, sveta Bogorodice; ne prezri tužne sinove Evine! Tebe molimo, milostiva i moćna posrednice našega spasa; vruće prosimo Tebe po sladkoj radosti što si ju radi Sina Isusa osjećala, po neizrecivoj žalosti što si ju s njime trpila, po sjajnoj slavi što je od njega na Tebe se izlila. — Žalostna vremena, u kojih se nalazi crkva i družtvo, traže od nas, da krunicu molimo što revnije, koli javno toli skromno u obiteljih. Bezbožnici ne miruju, radeći proti Bogu i vjeri. Budimo dakle i mi neumorni za stvar Božju. Osvrnuvši se još sv. Otac na tužne pojave, koji se javljaju u javnom životu, gdje se ne žacaju ni samu osobu božanskoga Spasitelja pogrdjivati, na kazališta iznositi, proporuča najtoplije, da se krunica moli.

SADRŽAJ: *Kako valja djecu uzgajati.* — *Obzir ljudski* — *Ljuta rana našega doba.* — *Tumačenje sv. mise za svećenike.* (Pohrvatio Ante Barač). — *Dopis.* — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAV VU ARKU

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 20. | U Sarajevu 15. listopada 1894. | God. VIII.

U sumraku.

Sumrak pao; a ja gledam eno
Kud se luči naokolo kr'jese,
Štono selce, ubavo, maleno,
Kano zv'jezde nebo svoje r'jese.

Čuj, jošt širom pjesma se ozvanja,
Seljak radin vraća ti se kući;
Radio je, muka prošla danja,
Sada ide kući pjevajući.

Kod kuće ga vjerna žena čeka,
Vatra plamsa sa ognjišta milo,
Čedo trči k njemu iz daleka,
Ne bi l' mu se oko vrata svilo.

Odmoriv se, pomoliv se Bogu,
Za večeru družina si sjeda;
Sad, da vidiš, kak uz šalu mnogu,
Tečno priprost obrok svoj pojeda!

Vjetrić piri, svjetlo podrhtava,
Od večere družina se miče,
Okr'jepljena ide, da si spava,
Jer i sutra opet posla bit će.

Pak pobožno zahvaljuje Bogu,
Koj im daje sve, što god im treba,
A da i noć srećno sprovest mogu,
Pomoć opet prose si iz neba.

Izručeni stvoritelju svome
Bezbrižno se sanku podavaju,
Svjetlo zgine i u miru tome,
Oj, da vidiš, slatko li spavaju!

* * *

Bože mili, veliki u svemu,
Tajnoviti tvoji li su puti.
Čovjek mnogi klanja se i čemu,
Gdje je sreća — niti zna, nit sluti.

Mnogi li se sv'jetom bori za nju,
Danju, noću tek o njojzi sniva,
Misli, da j' u časti, ol' imanju,
Dok zaista baš drugdje prebiva.

Dok se drugi za čast, blago bore,
Na tom sv'jetu tekar raj si traže,
Seljak prezren pogledava gore,
Radi, moli, to mu je najdraže.

Digitized by Google

Stog — dok mnogi kod sjajnih stolova
Pečal, nemir u srcu si kriju,
Prosti ljudi izpod slamna krova
Bogu vjerni veseli se smiju.

Što je svila, što srebro i zlato
Ak' kraj njega zadovoljan nisi?
Što je ime, dostojanstva jato,
Kojimi te možda sv'jet uzvisi?

Prognanik si, život ti gorčina
Pokraj svega bogatstva i blaga.
Vjera živa — to ti je milina,
Sav'jest čista — utjeha ti draga!

Živom vjerom u vječnoga Boga
Na tom sv'jetu ne ćeš raja tražit,
Što god dodje — muka — b'jeda mnoga,
Kano melem vjera će te blažit.

Sav'jest čista — 'ano gorska česma
Zadovoljstva dizat će ti krila,
C'jelo žiće bit će ti ko pjesma
Različita — ali uv'jek mila.

* * *

Drhću zv'jezde, lahorak žamori,
Selom sjaji mjesečina bl'jeda;
Nad seocem eno mjesca gori
Ko da čuva ta božija čeda.

Aleksij Rožić,
zlatarski kapelan.

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

35. Zaustavimo se sada malko kod drugoga velebnoga prizora, što nam ga pruža sveta *Agneta,* ta uzor djevojčica, ta vrlo mlada doduše ali vanredno odvažna i srčana mučenica. Gledajte ju! Ima joj tekar 13 godina. U liepom tielu još krasnija duša. Ne ima Rimljanina, koji ne bi poznavao mladu, krasnu, nježnu, naobraženu, bogatu, plemenitu Agnetu. U letu osvaja srca svojih sugradjana. Mnogi plemić pomišlja na sreću, koja bi ga stigla, kad bi njegovom bila. A roditelji njezini zar ne goje jednake želje? Njihove su glavne misli, da joj utru put što sjajnijim zarukam, da joj nadju dostojna i vriedna zaručnika. Zabavljaju time miljenicu srca svoga. Ali čista je to i nježna golubica, svietu nepoznata, ali poznata nebeskomu svomu zaručniku, Isusu Kristu, komu zavjetova lier djevičanstva svoga. — O zaručniku, zarukah zar govorite? Ah, jurve se smirilo srce moje. Nadjoh ga, imam zaručnika. Oj, mio li je i ljubezan! Nebeski ga okružuje sjaj. Prstenova me prstenom vječne vjernosti. A kakvimi me uresi dragulji, navlastito desnicu moju i vrat moj? Divan je moj zaručnik. Poljubcem svojim pomladjuje i poljepšava ures djevičanstva moga. Na čelu utisnu mi znamen, po kojem me razpoznaje kao svoju vjerenicu tako, te srca svoga ne mogu da poklonim drugomu, bio tko mu drago. — Ona je dakle kršćanka, tako govore jednoga dana i poganski poglavari. — Kako silna oluja sve ruši i obara, što joj pod silovita krila dodje, bilo granje bilo ciela stabla ili pako nježno cvieće: tako pod mač poganske bjesnoće valja da se prigne i staro i mlado, odrasli mužkarci, nježne djevojčice i malašna dječica. Pozvaše ju pred sud. Nitko već ni ne sumnja, da će joj prije ili kasnije nevina krvca proteći, da tako ljubav prama nebeskomu si zaručniku zasvjedoči. Hoće li ju to što smesti? Hoće li ju što zastrašit? Badava to izčekivaš. Veselo ide na sud. Laskanja i sladke rieči prezire. Kad joj se groze, ljubko se podsmjehiva. Okove cjeliva a oštre udarce, kojimi joj nježno tielo muče, strpljivo podnosi. Bistre oči svoje upire napram nebu, gdje stoluje njezin nebeski zaručnik. Tihano šapće s njim. Uvjerava ga o nepokolebivoj ljubavi svojoj. Ali eto ih na stratištu! Iz Rima ih došlo na hiljade i hiljade, da vide žalostan prizor. Agneta se smieši. K panju hiti, gdje stoji krvnik sa sjekirom. Kleknu. Prekriži ruke i prignu glavu. Nu za malo opet ju dignu. Pogleda ljubko na ono množtvo, pa će opet prignut glavu, a krvniku će reći: *De, udari, pripravna sam.* — Prisutne silno dirnu prizor. Kao jedan uzdah čulo se: Vaj, jadno janješce! Spasite ju! Nije zaslužila smrt! — Nije ni krvnik od drva. Probliedi. Ta uznemirilo mu se srce. Što će? Diže ruku, u kojoj bje sjekira — al mu nehote oko zape o milu onu glavicu. Gleda rumena ona lišca, s kojih odsieva angjeoski mir. I drhtnu ruka, te klonu. Ali Agneti srce jače bije. Težko čeka sretni onaj čas, kad će pohrliti u naručaj Božanskoga zaručnika. Kleči zatvorenih očijuh. Onda će

Digitized by Google

opet dignuti glavu. Pogleda krvnika i reče: „Zar još udario nisi?“ I pade sjekira na bieli vrat. Tielo klonu, a duša poleti put nebesa! Oj, odvažna djevojčice! Oj, divna kršćanska junakinjo! Zadahni i nas ovakovom mirnom nebeskom odvažnošću. Nebu se ona mili, dok pred njom pakao strepi. Srca vjernika ona oduševljuje, dok u strahu drži neprijatelje duša naših. Prava je ona slast duševna vrelo mnogobrojnih, bogatih i prekrasnih krieposti.

36. Uzmimo sada u ruke poviest novije dobe. Medju velikani, koji stupaju pred duh naš kao odlični zastupnici kršćanske odvažnosti, zaustavimo se časak kod *Tome Morusa,* velikoga kancelara na dvoru englezkoga kralja Henrika VIII. — Gore (IV. 28.) kazasmo nješto o tom zloduhu. Potican od nečovječjih svojih strasti i divlje ćudi strmoglavio je sebe i svoj narod u vrtlog nebrojenih zala. Najljuća rana, najveća tuga i nevolja bijaše ta, što je oko bezobzirnoga silnika bilo na stotine visokih patuljaka, slabića i skutonoša. Okuženi obzirom ljudskim potvrdiše oni, učvrstiše, razgraniše paklensko već po sebi djelo. Nu Bogu velikomu hvala, ne ugreznuše opet svi odličnjaci i dostojanstvenici u blato ljudskih obzira. Liepa kita svećenika, redovnika i biskupa oprje se odvažno svjetovnomu vrhovnomu gospodaru. Na hiljade moralo ih je ili seliti iz mile domovine ili na stratištu glavom platit svoj zakoniti neposluh. Još utješljivije pako jest, da se je i odličnih svjetovnjaka našlo, koji su bili sličnom svetom srčanošću oduševljeni. Medju njimi blista na osobiti način ime uzvišenoga kancelara — *Tome Morusa.* Ugledni taj i vrlo učeni muž godine je i godine sve sile posvetio vjeri, domovini i kralju. Iz petnih žila nastojao je, ne bi li kako Henrika odvratio od bogumrzke nakane, da odpusti zakonitu ženu i s drugom tobož da se vjenča. Nije uspjeo. Poznato je, da je kralj, kad je jednom poskliznuo bio, prosliedio i dalje gonio na širokoj u propast vodećoj stazi. Prohtjelo mu se najednom, da bude i vrhovna glava — papa. Poput tisuć drugih nadje se i Toma na razkršću. Zar će možda krenut krivim putem? — Uprje oči k nebu, te reče junačkim glasom: Ne pokoravam ti se. Protivi se to čovječjemu dostojanstvu, brani mi to savjest kršćanska. Reče i ne uzmače. Tisuće i tisuće drugih puzaju i šeprtljaju. Makar! Groze mu se. Ne mari! Sbace ga s visokoga mjesta, opliene, u tamnicu bace. On stoji na mjestu. — Pokušajmo drugu! Navrnimo tanke žice. Zahvatimo u najnježnija čuvstva. — Jednoga dana otvore se vrata tamnice. Tko dolazi? Žena mu sa milom dječicom. Sve je ljubio žarko iz dna plemenitoga srca svoga. I na to srce sada će se pozivati, na nj jurišat, ne bi li se smeo, klonuo, prignuo. Nije doista šala! Gorki uzdisaji, vapaji i zdvojne rieči ljubljene supruge probadaju njegovu dušu: Ah! Toma mili druže! Ne zaboravni vojno, smiluj se! Ako se već na me nećeš obazriet, ne preziri bar tužni jecaj sitne tvoje i nevine dječice... Toma, spasi se! Zaklinjem te, spasi se! Jednu samo rieč! Jednu samo i spasio si sebe i spasio nas! — Gorka je to kušnja. Težke muke, gusti oblak prikriva svjetlost vedre njegove inače duše. Uzbunilo mu se srce. Misli lete poput munje. Jednu borbu izmjenjuje druga. Napokon, kako će sve to svršiti? Zar će napastnik pobiediti? Nikada! Ma se srušio povrh glave njegove i sviet, na neustrašivoga pasti će ruševine silne. Časak stoji zamišljen. Tada upravi oči k nebu, pa na suprugu svoju i reći će joj: Ženo moja! Gledaj ovo čelo, ovu osiedjelu kosu. Reci što scieniš, kako bi dugo još mogao živit? — Deset, možda i dvadeset godina? E pa dobro. Znaj, da za dvadeset godina zemaljskoga života nisam voljan prodati cielu vječnost. Reče i ne uzmače. Žena ga ostavlja poniknutom glavom, a on poslie njekoliko dana stupa čvrstim korakom na stratište. Skupilo se nepregledno množtvo naroda, da vidi još jednom hrabroga zatočnika sv. istine. Časak još i krvnik odrubi mučeničku glavu, da ne uznemiruje više nadutoga kralja. Slava čovjeku, vječna slava kršćanskomu mučeniku, koji bijaše nebeskoga Gospodara do smrti vjeran sluga.

Uz ovoga uzvišenoga muža, koji nam je uzor i ogledalo, stoji čopor mameluka. Žalostna li prizora! Nu odvratimo oči od njih. Ne gledajmo čeljad, znamenovanu žigom podle kukavštine.

37. Prolistamo li crkvenu poviest, naći ćemo stotine sličnih primjera. A i poviest najnovije dobe obiluje hvala Bogu njimi. — Jao i stoput jao jadnomu ljudskomu družtvu, da sploh krene putem, na koji ga stranom upućuju stranom vuku na razne načine njegovi na oko a u sebi himbeni i lažljivi prijatelji. Njim jesu usta puna sladkih besjedâ, a srca obiluju otrovom. Majstorski umiju oni razdvajat samo i spljetkarit, rušit i obarat. Po njihovu, davno bi se već družtvo skotrljalo u ponor. Nu da se to ne sbi, da još ne podleže tolikim težkim ranam, da ima još života, s kojim uzpored stupa prava uljudba, prosvjeta i obći napredak u svakom obziru, ima zahvalit što izravno što neiz-

Digitized by Google

ravno spasonosnomu uplivu crkve rimokatoličke, crkve Kristove i onim muževom, koji u njezinoj školi odgojeni, zadahnuti pravom kršćanskom odvažnošću sveudilj se bore proti razvratnikom, što potajnim što otvorenim neprijateljem svakoga poredka, svake vlasti. Dà u tom pogledu neprocjenjive su zasluge, što si ih stekoše i što si ih danomice stiču vjerni sinovi svete crkve. Kao razni udovi jednoga tiela u raznolikih dielovih svieta odvažno se oni bore za najveće svetinje i svoje i ostalih sugradjana. Tako u Italiji, u Njemačkoj, u našem carstvu, u Francezkoj, pa i prieko Oceana u Americi i drugud. — Gdje bi danas Njemačka bila, da su se katolici za dobe kulturnoga boja ponjeli bili kao puzavci i laskavci ili kao strašivice i kukavice? Ne, junačkim srcem okupiše se oko zastave svete svoje majke. Neustrašivim duhom stupiše na čelo vojske dični biskupi. Oko njih oduševljeni svećenici i redovnici. — Pa gle! Sviet im se divi. A može im i zahvalan biti. Prekrasnimi bo i prevažnimi probitci urodi njihova neumorna kršćanska odvažnost po crkvu i državu.

Nu najljepši primjer pružaju nam vazda uzvišeni kormilari ladje Kristove, rimski biskupi, sv. Otci Pape. Od otaca uče sinovi. Na učitelje paze učenici. Pastire sliedi stado njihovo. U koli krasnom svjetlu prikazivala se je čitavomu svietu kršćanska odvažnost siedoga starca Pia IX.! Kako je hrabrila njegovu djecu! Pred njom strepiše i ljuti dušmani Krista Boga. Oplieniše ga. Oteše mu državu, što ju je zakonitim načinom posjedovao. Lišiše ga i vojnika i topova. Ali mu se zato vlast proteže od iztoka do zapada, od sjevera do juga. Njegov glas slušaju milioni. Na nj paze njihove savjesti. Svjestan si svoje vlasti, zaprema svoju stolicu mirnim i dostojanstvenim licem. Izvanjski je to znak nutarnje žive samosvjesti, izraz neslomljive kršćanske odvažnosti. Pred njom svaki neprijatelj bez iznimke prije ili kasnije valja da svoje oružje položi. Toj kršćanskoj odvažnosti divimo se eto i kod njegovoga vanredno mudroga nasljednika, sadanjega namjestnika Isusa Krista, Leona XIII. Ta mirna, promišljena al ujedno neslomiva i željezna srčanost, kolikimi jurve lovor-vienci nije uresila dičnu njegovu glavu? Tomu slabomu starcu čudi se vas sviet. Za njegovo prijateljstvo pitaju najsilnije države. Upliv njegove moralne moći ne odbijaju najmoćniji državnici. A mnogi drugi, koji su mu u neposrednoj blizini ne mogu da se smire! Njegove ih rieči uzpaljuju. Njegovo vladanje im je trn u oku. Njegov mir i hladnokrvno ponašanje pomršuje stotinu njihovih osnova. U jednu rieč: Svojom apostolskom odvažnošću na slavu je, ponos i korist cieloj crkvi, na strah i trepet zakletim neprijateljem. Pred njegovom apostolskom uztrajnom odvažnošću oni će se morat prignuti. Ona će ih svladat i oborit. Njemu pako i svoj crkvi te cielomu družtvu nebrojenih će blagodati još donieti.

VI. Pomagala ljudskoga obzira.

38. Upoznavši se s naravi i ćudi obzira ljudskoga, koji pandžami svojimi hoće sve da zahvati, vriedno je da malo pobliže promotrimo i razpitamo, kojimi se poglavito sredstvi ili pomagali služi. Što mu utire put, da se ušulja kako u hrdjave kolibice tako i u sjajne palače? Na prvom mjestu navodimo kao glavnije pomagalo obzira ljudskoga *drzkost*. Ljudi ovoga svieta, čim izrazitiji zastupnici pogubnih načela, tim si veću slobodu dopuštaju glede sredstva, što ih biraju, da poluče svoj cilj. Savjest, viši razlozi, načela plemenita i uzvišena ne odlučuju. Hini i pretvaraj se! Drzko buči. Zadji u njeke kuće, prati tečaj oglašenih onih sastanaka, motri kao sa visine, što i kako se radi u njekih družtvih, pa ćeš se osvjedočit, da je drzkost preotela mah. Ona željeznom šibikom ravna i nemilo udara strašive slušatelje. Posljedica je pako, da ljudi upiliše u jednoga ili više *čaratana* svoje oči. Naperiše uši, gutaju rek bi one neslane besjede. Prignuše svoje glave. „Tako je“ rekoše i eto ti pljeskanja i odobravanja. A što je napokon na svem tom? S jedne strane kratkovidna i strašiva svjetina, s druge strane naklapalo, koje neobičnom otvorenošću i bahatošću prodaje svoju robu. U sat izgovorio je množtvo mazgalija i nerazboritosti. Natovario kup prievarstva. Sve prazna slama, a on ju prodao za pravo zlato.

Uvjereni možemo biti, da što većom bahatošću i nasiljem njekim ti lažni apostoli svoj zanat tjeraju, tim veće nesmislice propoviedaju, lošiju robu prodavaju. Zaredajmo naobraženom Europom od naroda do naroda, od kraljestva do kraljestva. Proučavajmo ljude, pa ćemo se sto i sto puta osvjedočiti, da su ovakvi bahati, drzki čaratani, koji zavode ciela zastupstva, obćine i gradove, zasukani sebičnjaci i šarenjaci. Ali eto! Drzkošću svojom polučuju vanredne uspjehe. Jadna svjetina sliedi i povladjuje tim ljudem.

Od raznih nauka, što kolaju po svietu jedna od najnerazboritijih je bez sumnje ona o *dvoboju*.

Digitized by Google

U duhu vidimo na stotine i hiljade nevoljnih žrtava, kojih rumena krvca nakvasi majku zemlju. Mnogi krasan pupoljak nadobudna života bješe prelomljen prigodom dvoboja. A uslied česa? Pozvati na dvoboj i pristati uza nj velika je griehota. To se odlučno protivi petoj zapovjedi Boga svemogućega. Kako se pako tim pogrdjuje i u blato baca umiljati nauk i primjer Isusa Krista, Sina Božjega, Spasitelja našega o ljubavi pram bližnjemu, o tom bilo bi suvišno govoriti. Nu i ne obaziruć se na vrhunaravne razloge, nauk o dvoboju je i proti zdravomu razumu. Zar je krv čovječja takva tekućina, te se njom oprati mogu mrlje naše časti i poštenja? Omastiti si ruke tudjom krvlju, zar nije najveća uprav sramota? Ne mari! S druge strane podbočio se veliki čaratan — sviet. Valja se tući, kaže on! Kukavica je, tko se ne bije! Tko izlazi na dvoboj, taj dokazuje, da je junak od oka! U njega bije hrabro srce! Nije li zar tako? I tim su oboreni dokazi s protivne strane. Ovakovo drzko govorkanje dovoljno je, da zastraši mnogu dušu. Čovjek se odreče zdrava razuma, zanieče i pogazi božansko svoje kršćansko dostojanstvo, da učini najveće zlo — grieh, da na kocku stavi najvažnije probitke duše svoje.

Oj nesretni sviete! Baš da si neprijatelj Krista Boga, jer tako učit može samo crni zloduh iz pakla. Oj nesretni ubojice! Pristupi de i gledaj žrtvu, koja ti kod nogu leži. Trzajuć se, za koji će časak izdahnut. Iz rana krv pišti. Lice probliedilo, oči upale, kosa se naježila. Posliednji se jurve hropac čuje. Nu čuj! Eno dolazi staračka majčica; vriedna ženica, noseći u naručju možda nejače svoje milo. Sirote! Ničice padaju. Jedna cvili i nariče groznije od druge! Pa kako da ne lamaju rukami, kako da ne jauču, kad im srca probode oštar mač! A zabo im ga nesretnik onaj, premac ubojice Kaina. I sav taj zločin i nesreću peru time tobož, što drzkost svieta govori: Gle, gle sinje kukavice! Kako li pobježe, jer mu se neće tući! Evo junaka! Evo muža! Taj nije zaziro i za mač posegnut! Istina, trgnu ga, da ga nakvasi krvlju brata svoga; da povriedjenu tobož čast obezčasti najružnijom nečašću. A na taj način pred svietom se opošteni, Kainski lovor vienac zasluži, jer je kukavica — ako mu on ne resi krvničku glavu!

Kukavica dakle zazire od dvoboja! A poštenjak se tuče! Da vidimo. Navedimo primjer, čin, što se u istinu zbi, pa da se osvjedočimo, kako valja suditi o kukavštini, na koju sviet — čaratan toliko prstom upire.

39. Bilo godine 1846. dana 15. rujna. Na otoku Kubi na seoskom jednom dvorcu sastalo se malo veselo družtvance. Uz kapetana *Starkley-a*, po rodu Engleza bilo još njekoliko Amerikanaca i Španjolaca. Sutra će svi zajedno prosliedit put Jamaike. Na brodu bilo je njekoliko crnaca. Bijahu robovi, a sada uživaju zlatnu slobodu. Bijaše to plemenito djelo vitežkoga našega kapetana. Zaprede se razgovor i o tih crncih. A jer drugovi Starkley-ovi bijahu pristalice robstva, razdieliše se mnienja. Kako obično, kad se ljudi prepiru, rieč jedna izazivlje drugu. S prvine slabije, kasnije sve glasnije se buči. Na žestoku sliedi još žešća. Tako se desi žalibože i tu. Njeki *de Pastro,* sav uzrujan i ljutit, grdno će uvriedit englezku kraljicu, koja zabranjuje trgovinu s robovi. Starkley je to čuo. Planu. Što bi okom trenuo skoči sa sjedala, zgrabi čašu i baci ju ravno u de Pastra, doviknuv mu: Nesretniče! Zar tako govoriš o mojoj kraljici? Obća smetnja! Krika i vika. Svi se digoše. De Pastro bješe ozliedjen pa i krvca proteče. Neugodno mu je i težko. Nu još više ga peče uvrjeda. Ej, tu pregorit ne može. Što misli, smisli. Povriedjenoj časti valja dati zadovoljštinu. Dakle —: Gospodine kapetane, reći će, pozivam vas na dvoboj.

Dobro, valja se tući, svi će poviknut kao u jedan glas. Ne čudi se čitatelju! Ta vjerni su štovatelji obzira ljudskoga. — Šta? Uvrjeda je nanešena, krv neka teče! Samo ona to može oprati! Jedan se dakle nudja za svjedoka, drugi predlaže mjesto, treći govori o vremenu, kad bi se imali tući. Dok jedan razpravlja o vrsti oružja, izvadi njetko dvie kubure. Reko bi, ovaj su čas donešene iz tvornice. I metnu ih na stol pred gospodina Starkley-a. Što sada? Ovaj je očevidno pogriešio. On to uvidja, priznaje, javno izpovieda i moli gospodina de Pastra, neka mu oprosti nedjelo, što ga u naglosti počini. A što se dvoboja tiče, nastavi, *ne mogu da prihvatim, jer scienim, da je to zločin.* — Jer si hrdjaković! odvrati biesan protivnik. Kapetanu se zamagli pred očima. Krv mu udari u lice, te zadrhta poput šibe na vodi. Nu ovaj put nadjača u silnoj borbi snažan duh — i tim se svrši ona večer.

Sutradan valja da odplovi Neptun, brod, kojim je zapoviedao Starkley. Sve je spremno. Putnici se redaju. Eto i njegovih jučerašnjih dru-

Digitized by Google

gova. Prolazeć mimo njega gledju ga. Bijaše pogled sažalni. Nu kapetan ko da ne vidi. Eto i de Pastra. Ovaj ne samo što mu dobaci čudan neobičan pogled, nego poviknu opet: *kukavice!* Nu kapetan uhvati ga junačkom desnicom za ručne mišice, te u isti čas zagrmi, da se je čulo po cieloj ladji: Gospodine de Pastru! Sjetite se, molim Vas, da sam ovdje kapetan — ja. Ili poštujte moju vlast, ili ćete u zatvor! Čas iza toga trgoše na put. Na brodu je red, stega, kao u najboljoj kući. Kapetan bijaše čovjek vješt i strog. Šale za ozbiljne dobe nije poznavao. Za to ga je sve slušalo. Prodje više dana. Sretno su putovali i dobrano se primakli otoku Jamaiki. Nu u posliednji malne čas, a u noćno doba, kad su svi mirno spavali, začu se najedared vika: Vatra, vatra! U tren oka sve je uzkomešano. Ljudi pohitiše na gornju palubu. Nije šala! Dim suklja, a po sriedi iskre! U sličnih sgodah može se vidjet, tko je hladne krvi. Žalibože, malo je takvih. Tako bijaše i tu. Jedan viče gore od drugoga. Osobito ženske glave udariše u plač. Djeca vriskaju. Jao i pomagaj, odjekuje s desna i s lieva. Ovaj će simo, onaj trči tamo. Jedan zove drugoga. Tu stiska i navala. U jednu rieč: obćeniti nered zavladao na ladji. A to svakako no valja. Ali jedan ne izgubi glave! Kapetan naš. U sgodan čas sa povišega mjesta jakim svojim glasom zapovjedi: Mir svi! Slušajte! Pijano momče zapalilo vinsku žestu. Dno od broda gori a nije nade, da će se moći utrnuti. Valja nastojati da se spasimo prije nego vatra segne do puščanoga praha. Jao! Bože pomagaj! iznova se čuje. Nu strah nasta gori od prvoga. Mornari baciše se na ladjicu, da se što prije spase. Mir, rekoh! Zagrmi jače kapetan. Tko se usudi prekršit moju zapovjed, evo mu lieka — i pokaže kuburu. Eh! sbilja nije šala! Vatrom ne valja se igrati! Mornari povukoše se natrag, svaki na svoje mjesto. Sada spremajte onu najveću ladjicu, zapovieda kapetan. Eto je! Priredjena je. Liepo je prislonjena tik nizlaza. Spremna su četvorica najjačih mornara. Najprije dakle, naredjuje dalje kapetan, saći će žene, starci i djeca. U čas eto ih na okupu. Jedan željnije od drugoga silazi u ladju. Tada na jednom čuju prasak, a iz dna broda prodrje novi ognjeni plam. Nova strava i zabuna! Red se uslied toga u tili čas poremeti. Svi navališe kao da ih je tkogodj silom povukao — prama ljestvam. Pa ni de Pastro ne htjede odoeniti. Medju prvimi se riva i gura. U toj vrevi i stiski sukobi se tako nesretno s jednom djevojkom, pa je o vlasu visilo, te nije pala u more. Kapetan, koji je najsavjestnije na sve pazio, dohvati u zgodan čas de Pastra, dovikuv mu: Natrag gospodine, natrag svi. Tako ima biti i ne drugčije. Mornari! Tko se makne s njim u more! — I opet zavlada red. Pomože ženam, da mogoše saći. Kad bje ladjica puna, zapovjedi, neka prerežu uže. — Hajdete, u ime Božje. Spašeni ste. Brzo drugu ladjicu amo! Za čas evo i druge! — Tad će unići ostali putnici. Gospodine de Pastru, dodjite amo. I vi ste na redu. Nije trebalo to dvaput kazat. Ide de Pastro. Strven je. Oči mu oborene, a glava poniknuta. Sliede ostali njegovi drugovi, koji su prije njekoliko dana proti kapetanu sa de Pastrom složni bili. Prolazeći uz neustrašivoga Starkley-a, jedan mu stišče ruku, drugi mu se raduje: Živio kapetane! Tako valja! Vi ste muž, junačina. A on: Samo napried! Sad se ne pozdravlja! Brzo, brzo da ste sišli! Kad je bila i druga ladja puna, otisnu se. A sada, reče kapetan mornarom, na nami je red. Je li priredjen čamac? Dà! Sadjite. Malešan je bio, jedva se momčad njekako smjestila. Bi li bi mogla još jedna osoba naći mjesta? upita Starkley. Mornari misle, da o sebi govori. Premda je čamac bio u pogibelji, da se od velikog tereta prevali, rekoše: Da gospodine kapetane! Izvolite! Na to se kapetan prignu i zahvati pijano momče, koje bilo zapalilo brod, pa poslie zaspalo. Dignu ga i pruži prema mornarom: Kad ima još mjesta, dohvatite još toga nesretnika. Predavši im ga, duboko uzdahnu. Hvala Bogu! reče: svi su spašeni. — A vi gospodine kapetane? govore neustrpljivi mornari. Dosta je. Samnom mogli biste svi propasti. Brzo! Ne oklevajte! Naidjete li na koji čamac, upozorite ga, da ima još, koga može spasiti. Čamac ode. Osta sam kapetan. Gleda i promatra strahovit prizor, što se pred njim pružao. Vatra sve u većoj mjeri i sve to jačom žestinom uništuje sve, što se jednom zahvatilo. Jurve siže do vrhunca jarbola. A najgroznije je, da je svaki čas to bliže barutani. Dodje li do nje, bezuvjetno će na užasan način poginut. Izčekivajuć svaki čas kobni dogodjaj, preporučivao se medju to vruće Bogu. A Svemogući bdio je nad životom junačkoga kapetana. U daljini bijaše ladja. Kad ljudi spaziše da brod gori, trgoše odmah onamo, ne bi li bili od pomoći. I bili su, Bogu hvala. Na dobu još stigoše i spasiše istoga Starkley-a. Kad se je i on izkrcao burnomu klicanju i povladjivanju od strane mornara, putnika i ostalih

Digitized by Google

žitelja nije bilo ni kraja ni konca. Primiše ga kao nadnaravno njeko biće. Skinuše kape, pokloniše mu se. I pravo doista učiniše! Jer to je ljudina, to junak od oka. I nikoga od njih, pa ni de Pastra ne snadje volja, da pomisli, a još manje da reče: Evo *kukavice,* stidi se *hrdjakoviću!* A mislim, da smo i mi pri tom.[1])

[1]) Strenna d' ogni mese. Izlazi u Firenci.

Neka dakle drzkost svjetska govori o dvoboju što hoće. Njemu za volju ne bacimo mi pod noge zdrav razum, što nam ga Bog dao. A što je još važnije. Za volju njegovu ne ćemo se stidit našega katoličkoga osvjedočenja. U protivnom slučaju čelo naše bilo bi u istinu obilježeno žigom sramote i kukavštine pred Bogom i svimi misaonimi ljudmi.

Tajna velikih djela.

Po A. M. Weissu priobćio Fr. R. Glavaš.

General Ambert pripovieda u svojih arabeskah zanimivu zgodu iz života Volney-a i Napoleona prvoga. Oni ne bijahu prijatelji, al su se njihovi doživljaji u mnogo čem sudarali. Boraveći Volney na Korsici, upozna se svršetkom godine 1791. sa Napoleonom, za dvanest godina od sebe mladjim. Napoleon je rado obćio s ovim svjetskim učenjakom, jer je veliku korist crpio iz njegovih duhovitih al ozbiljnih zabava; akoprem ga nije volio. Napoleon ne bi običavao ni rieči prozboriti, nego bi pus'io Volney-a čitave ure da govori. Medjutim stajao bi do Volney-ova stola zamišljen, kao da snatri, al očito ni na pol nazočan sa svojimi misli. U to bi opazio Volney, da na komadiću papira vuče nekake poteze, iz kojih bi konačno izašla zemljovidna karta Italije. Volney je držao dvaest i četiri godišnjega mladića za pravoga snatrioca i zanešenjaka, kojemu sve manjka, da se odlučnim radom digne nad prostu svjetinu. Godine 1793. morao je Volney ostaviti Korsiku i pridje u Nizzu. Prvi Francuz s kojim se tamo sukobi bio je Napoleon, tada satnik u talijanskoj vojsci. Ovaj se zauze za izagnanika, te ga uvede i upozna sa generali i oficiri. Koliko bi god puta došao govor na žalostno stanje vojske, digao bi se Napoleon, te bi veoma vatreno podviknuo: Dobro, predjimo Alpe i prenesimo rat u srce Italije. Iz početka vidio je Volney u tomu samo potvrdu svoga prijašnjega mnienja o Napoleonu, da si taj mladić samo utvara. Morao je Volney ostati na mjestu više nedjelja i primiti gostoljubivost, koju mu je Napoleon pružao. Za sve ovo vrieme ne govoraše mladi častnik o drugom nego o Italiji. Držao bi zemljovid Italije pred sobom, pa zablještenim pogledom, i od uzrujanosti drhćućom rukom pokazivao bi svomu gostu čitavu vojnu, sa svimi bitkami, koje bi bio izvojevao: Lonato, Castiglione, Roveredo, Bassano, Arcole, Rivoli, Tagliamento, a najkašnje Leoben. Poslje toga počeo bi s poviešću Italije, došao bi na pojedine velike dogadjaje, na sve glasovite muževe, te na sva svjedočanstva veličine duha talijanskoga. Govorio bi o Grguru VII., o sicilijanskoj večernji, o Welfih i Ghibelinih, o obiteljima D' Este, Gonzaga, Medici, o talijanskih vojnah Karla VIII. Ljudevita XII. Franje I., o Michaelangelu, Danteu, Tassu, Macchiavelli-u, o Leonu X., Sikstu V. Volney bi ovo sve pomnjivo slušao šuteći, ništa ne govoreći, al ipak nije promienio svoje mnienje o Napleonu, nego ga držaše darovitim ludjakom. Godine 1795. morao je Volney, nakon raznih zgoda i nezgoda, tražiti utočište u Sjevernoj Americi. Prije svoga polazka bijaše čuo, da nezadovoljni Napoleon namjerava ponuditi svoju službu Sultanu. Sliedećega proljeća čitao je u novinah, da je buknuo rat u Italiji, a vodjenje da je povjereno Napoleonu. Početak vojne išao je podpuno po programu, kojega je on već od prije poznavao. Svaka nova viest iz Europe bila je samo potvrda onoga, što je on već dulje znao. Nalazeći se jednom u družtvu proreče unapried pobjedu. Prve evropske novine donesoše viest, da je izpunjeno njegovo proricanje. Sad se Volney ohrabri, te proreče uspjeh čitave vojne, što se sve u kratko vrieme obistini. Radi toga držahu, da se pod njim krije koji francuzki izagnani general. Budući je naime imao uzrok, da krije svoje ime, morao je stoga osvjedočiti Waschingtonove častnike, da on nije vojnik. Volney običavao je češće pripoviedati ovu zgodu, osobito poslje Napoleonova pada. Ako bi tko u tomu kaki slučaj nazrievao, rekao bi onda: O ne! ne! Misao je gospodarica dogadjaja. Italija je bila

Digitized by Google

predmet Napoleonova razmišljanja. Uztrajno se baveći ovim predmetom takovu je točnost i sigurnost bio dobio ovaj veliki duh, da ju je trebalo samo izvesti. U istinu, bez vremena i postojane marljivosti, ne ima ništa velika. Mi scienimo svedjer, ako što izvanredna na jedan mah izadje na svjetlost, da je to kao iz zemlje niklo. U istinu je drugčije. Takvu je stvar veliki koji duh već unapried predvidio, dobro razmotrio i put joj utro, te dodje u život, i to prije, nego li je na to tko i mislio. Ovo je tajna velikih dogadjaja i čina. Ova tajna sastoji u tome, da se snaga razmatranja složi sa silom vremena. Ako oštroumnost, duh i predmnieva stvar već unapreid priprave, te ako se djelo točno izvadja, kad vrieme dodje, tad sigurno biva što znamenita i velika. Govori se češće o sreći, sudbini, slučaju, udesu; ali za stalno, sve ovo ne dovodi do velikih, znatnih i stalnih dogadjaja. Misao, ona je gospodarica dogadjaja — Dovle Ambert ili bolje Volney.

Čitatelji Hübnerova „Siksta V.“ spominjati će se valjda slična razmatranja, samo što je tamo drugčije sprovedeno. Čudnovata mnogostranost, radinost i okretnost Papina čini se čovjeku gotovo nepojmljiva. Al ovo nije ništa drugo — kako dobro opaža Hübner, nego ostvarenje onoga, što je Siksto već od prije u samoći bio pripravio. Duge godine zabiti i samoće, u koju ga je nemilost njegova predšastnika bila bacila, to je bila osnovna škola njegova vladanja. U samoći promotrio je dobro ovi misaoni duh sve svoje misli i namjere, a kad bi uzvišen na papinsku stolicu dade mu se prilika, da jih sve u život provede. Tada na jedan mah počeše izlaziti djela na vidjelo toli mnogobrojna, različita i pripravljena, da se svietu učini sasvim neobična stvar. Al se i opet obistini ona rečenica — Misao je gospodarica dogadjaja!

Sličnih primjera ima mnogo iz života svetaca. Gdje god je povoda kakomu velikomu dogadjaju, zvanju ili milosti Božjoj, odmah tude vidimo i upliv čovječje misli — oli po kršćansku govoreći razmatranja — jerbo vrhunaravna milost djeluje na ljude i po ljudih na ljudski način. Tako veli Osija prorok, ali bolje po Osiji Duh sveti — Vukoh jih uzicami čovječjimi, užeti ljubavnimi (Oseae 11. 4.) Mogao je sigurno Mojsija pitati i sebe i Gospodina, kamo će to dovesti, kad bi on morao godine i godine sprovesti u pustinji Madijanskoj. Al ipak, on se je ćutio pozvan za nješto velika, te bi i u istih svetih časovih molitve mislio, da je za to odredjen. Kad bi se god za tu misao oduševio, razmišljao bi, kako da svoj puk, ako ne mogne izbaviti iz sužanjstva, a to bar da ga ćudoredno i religiozno preporodi. Kad bi mu došlo, da se ove namisli okani, kao nješta neizvediva i nemoguća, scienio bi, da je time nevjernost počinio prama Bogu, da je time izgubio svaku sklonost i snagu prama svemu onomu što je dobro; u kratko, on nije sumnjao, da mu ta misao dolazi od Boga. Ali nu! kad bi on imao čitavih četrdeset godina biti u pustinji, tad bi brojio već 80 godina, pa težko da se je mogao duljemu životu i nadati. Šta je imao on sam o sebi misliti, kako li mu se je morala svidjati ta izvanredna i riedka misao, koja mu nikad nije mira davala, a eto koju težko da mogne izvesti? Da on nije žrtva obmame? Ili možda se Bog nasladjuje u tome, da šalje u srdca ljudem namisli jedino da ih kuša ili možda i muči? Ili se napokon Bogu svidja dotle ga uzdržati, dok mu ona stvar, koja je s početka pobudila u njem oduševljenje, ne omrzne, te ga time oslobodi pogibelji samoljublja u izvadjanju nakana Gospodnjih? Odgovor na sva ova dvoumlja sliedio je kod gorućega grma. Četrdeset godina zabiti i razmatranja donesoše velike i obilne plodove, plodove djela, koja na tisuće godina trajahu.

Tako isto morao se je i Pavao pripraviti na svoje veliko djelo. Možemo si lasno zamisliti, kako je moralo biti za ovaj vatreni duh, koji je upravo cielim žarom novoobraćenika prve dokaze svoje snage i moći pokazao i prve plodove svoga rada okusio, kako mu je moralo biti, kad je na zapovied Božju morao tri godine u pustinji sprovesti. Koliko ga je opet morala žrtva stajati, kad je kašnje za pobjedonosnoga svoga putovanja po svietu morao četiri godine čamiti u tamnici u Cesareji i Rimu? Ali nu! Kad bi se on iznova dao na svoje apostolsko djelovanje, te se o moći, koja u njemu ležaše pitao, znao bi reći, da osim milosti Božje, koju nada sve uzvisuje, ne bi nikad iz njegovih ustiju onaka vatra plamtila, da se nije prije u samoći na to pripravio.

Odakle onda mislimo mi patuljci, da možemo našimi slabimi silami velika poduzeća i znamenita djela riešiti samo uz put, te ih tako postići? Na koga ćemo se tužiti onda, kad se naša očekivanja ne izpune? Za stalno, mi se u ovome malo razlikujemo od ostaloga svieta. Ako izmed nas nadje

Digitized by Google

se koji, te svrne na se pozornost, tad se odmah veli: Dobru li sreću ima taj čovjek! Pa ipak mogli bismo i mi, koji njemu zavidimo, našimi istimi darovi bez ikakove potežkoće i preteći ga, kad bismo samo uzeli stvar toli ozbiljno, kao on. Mi scienimo, da kod drugih idje to od njeke nevidive moći, oli da su, što no rieč, ljubimci sreće. Stvari teku, kako i teku, a mi se zadovoljujemo s pukim jadikovanjem, da kod nas ne idje onako, kako bi naše slavohleplje tražilo. Mi misleći, da drugim pečeni golubovi padaju iz neba, stojimo otvorenih ustiju i očiju, pa ako dogadjaji ne odgovore našemu očekivanju, tad klonemo duhom, postanemo zloćudni, oli što je još gore, zavidni i ljubomorni. — Ali s ovim mi nanosimo veliku nepravdu Bogu, našim bližnjim a i nam samim. Bog ne postupa s nami inače, nego li i s drugimi. Pa ni oni izmedju naših bližnjih, koji se drže za najviše ljubimce sreće, niesu čestoputa u boljem i pogodnijem stanju, nego smo i mi. Mi govorimo o veleumu. Nitko ne veli, da ne ima različitih stupnjeva darova i sposobnosti. Ali ti su veoma riedki, koji bi velike osnove i namisli oživotvorili, ako ne upotrebe velik trud i napor za njihov razvitak i ostvarenje. Gvido Reni bio je rek' bi stvoren za umjetnika, pa kad bi hvalio tko njegov talenat, odgovorio bi: „Okanite se toga govora; jer znate šta je talenat? Marljivost i veliki trud.“ Tko mnogo radi, taj će mnogo i postići. Bossuet bio je takodjer kao rodjen za govornika; pa kad bi ga upitali, koji je njegov govor najbolji, on bi odgovorio: onaj koga sam unapried najviše učio. Ovako se ima stvar i kod svetaca. Nitko ne će zaniekati, da niesu i kod njih različite milosti bile, ali ipak, ne će nitko ni o tome posumnjati, da onaj koji je istimi darovi više radio, više je i postigao. Da sve ovo shvatimo i upoznamo ne će se baš velikih potežkoća tomu. Ova potežkoća stoji samo u tome, da dobro upoznamo, koji je pravi način, kojim ćemo od Boga nam dane darove najbolje upotrebiti. Što se tiče radinosti, baš je ne manjka, dapače možda je i neumorna a i razvikana!

Ako pako uspjeh, pored svega toga, ne odgovara trudu uloženu, krivnja je tomu jedina, što naše poduzeće i nastojanje nije bilo pravo. Pravo govoreć, mi radimo mnogo i premnogo. Al ipak, mnogi od nas mogao bi prištediti njekoliko sati, njekoja poduzeća i posle napustiti, pa bi onda naš uspjeh bio mnogo izdašniji, kad bi od drugdje dobiveno vrieme posvetili našemu nutarnjemu životu. Ali u ovome i leži klica svega zla. Jedan sat, što posvetimo našoj duši, držimo izgubljenim za naš javni rad. Mi svedjer jadikujemo, da nam naši posli ne pripušćaju moliti ni razmatrati; ali na jedan samo pokušaj, da njekoliko časova danomice i za to uhvatimo, ne usudjujemo se ni misliti. Uviek su posli, uviek je pristup k javnomu životu, a odatle sve naše misli i polaze, ali da mi time stavljamo se u sasvim protivni položaj, na to ni ne mislimo. Stoga se ne sjećamo, da na ovaj način oduzimljemo svaku nadu znatnim i trajnim djelim.

Pa odakle otcem naše svete vjere i drugim velikim svetcem ona odlučnost i uztrajnost u njihovu radu? Upravo odatle, i ni odkle drugdje, odkle i uzoru našega življenja i našega rada. Gospodin naš i Spasitelj, pastir duša naših, došao je jedino za to i ni za što drugo nego za spas duša. On je trideset godina u samoći proživjeo. Pa i one tri godine, što je javnosti posvetio, veći je dio u zabiti sproveo. Mi ipak scienimo, da ne će nitko reći, da su to bili izgubljeni dani i godine. Bar njegovi suvremenici drugčije su sudili; jer kad bi samo progovorio, sa začudjenjem priznavahu — Nikad čovjek nije tako govorio, kao što ovaj govori (Joan. 7 46). Na temelju ovih načela, on je i svoje učenike podučio. Najprije vodi ih u samoću, da ih pripravi za njihovo zvanje i njihovo javno djelovanje, pa tek što su se svietu pokazali, opet ih namah povlači u samoću, da ono što su u svietu izgubili, u njegovoj blizini nadoknade i naplate. Odatle i ostadoše svedjer bogati duševnim dobrom, te mogahu toliku jakost pokazati u svojih djelih, da im je cieli sviet pao u krilo kao zrela jabuka.

Ove nazore moramo usvojiti i mi, pa se ne ćemo više tužiti, da naša rieč ne plamti u dušah, da naša djela ne prodiru u srca kao striela. Mi premnogo računamo na satove, koje stojimo u uredu, mi mjerimo naš rad po brojevih i kilometrih. Koli bi bolje bilo, kad bismo mi mislili na to, da Bog ne će prosudjivati naš život mjerilom nego tezuljom. Kad ovo vidimo, onda ćemo tek upoznati, da tajna velikih djela — ako ne baš velikih to ipak ozbiljnih i vriednih djela, ne stoji u množini rada ni u broju urâ nego u nutarnjoj snagi. Ovu ne ćemo mi od drugdje naučiti, ne ćemo ju usvojiti inače, nego upravo na oni način, na koji su se i drugi veliki dogadjaji svjetske poviesti i carstva božjega ostvarili, snagom duha, pokojom, odlučnošću i točnošću, kojom našu zadaću obavljamo.

Digitized by Google

— Dà i kod nas Hrvata mnogo se govori i piše, al' se malo misli i radi. Glavna i životna pitanja riešavaju se kao u zabavje pri čašah, a da se malo na sve to misli. Svak se iztiče, svak hoće da se čuje za njegovo ime u javnosti. Ako i komu, a to nam Hrvatom hoće se razmatranja. *Triezno i trajno misliti, postojano čuvstvovati, odlučno i točno naše namisli izvadjati, a pošteno i neumorno raditi,* to će nas dovesti do ostvarenja naših nada, do uspjeha naših očekivanja. Inače mi ćemo svedjer uzdisati, da ne napredujemo, da propadamo, a sami ne znamo za što. Svaki nas na ova razmatranja ima paziti. Svaki, pa koga zvanja i stališa bio, mora usvojiti načela, po kojih se izpuniše veliki svjetski dogadjaji, po kojih velikani svjetski ispuniše i ostvariše svoje namisli i po kojih izvedoše velika i trajna djela. Osobito mi hrvatski svećenici moramo se ugledati u velike naučitelje crkve božje, koji branjahu crkvu od biesne navale pogana i krivovjeraca. Ugledati se moramo u velike ugodnike božje, koji ne samo pojedince obratiše nego i čitave narode. Dà triezno mišljenje, trajno razmatranje njih je dovelo dotle, da učine velika djela. U samoći kujmo naše osnove, o njih razmatrajmo, pa kad sazriju, tad izlazimo s njima na javnost. Da ćemo mi naše zvanje, s pojavom na javnost, prije izgubiti, od njega se odalečiti, nego li ga time utvrditi, za to nam jamči samo naše izkustvo. Deder dakle, podajmo se za primjerom velikih muževa, a osobito velikih svetaca. Samoća, razumi se samoća u razmatranju i nauku sprovedena, majka je velikih misli, velike misli otac su velikih djela.

Marija.*)

Protestanti nam osobito predbacuju, da mi Mariju, majku Gospodina odviše častimo. Kažu nam: Vi ju obožavate, klanjate joj se kao Bogu.

Mi držimo i vjerujemo danas još, kao što je pred trinajst sto godina pribilježio Epifanij: *Mi Mariju slavimo i častimo; ali Ocu, Sinu i Duhu svetomu kao Bogu jedino se klanjamo.*[1]) Protestanti kažu, da mi imademo u Mariju veće povjerenje nego li u Hrista. Nu, to je neistina i potvora. Mi katolici učimo i tvrdimo: Ma koliko može Marija (za nas učiniti) to može i kao svaki drugi svetac jedino po Isusu Hristu, našem Gospodinu, njezinom i našem Spasitelju.

Kažu nam: Vi katolici, pošto priznajete neoskvrnjeno začeće Marijino, mislite, da je Marija kao Isus bez sudjelovanja čovjeka od Duha sv. začeta. Zar ima što smješnijega? Svako katoličko dijete znade, da mi izrazom neoskvrnjenog začeća ni više ni manje ne priznajemo, nego li, da je Marija bila izuzeta od proketstva našljednog grijeha i moralnog nereda, u koji je dospjelo čovječanstvo padom Adamovim. Zato ipak tvrdimo, da je Hrist i njezin Spasitelj Odkupitelj, jer je ona jedino radi Hrista i radi njegovih zasluga ostala čista od ove skvrne. Mi tvrdimo ovom naukom, da Marija nije nikad bila pod vlašću Zloga, i tvrdimo to poradi časti Hristove. Ne bi bilo dostojno, da je Odkupitelj kao nebeski Adam svoju čovječju narav primio od puti podvržene nekoć prokletstvu grijeha. Zar ima štogod, što bi se s vjerskim razborom bolje slagalo nego li ovo?

Protestantizam uživa u tom, da Mariju obezčašćuje. Kolikog li značajnog protuslovja: Obožavati sina, a majku omalovažavati! Nemamo li prava da uporavimo ovdje rieči Hristove, kada veli: *Tko ne štuje sina, ne poštuje ni oca.*? Analogno kažemo i mi: *Tko ne štuje majku ne poštuje ni sina.* Ne treba zaboraviti riječi, koje je Simeon kazao Mariji u templu: *Mač probosti će ti dušu, da se odkriju misli mnogih srcâ.*[1]) — Zaista ovo odvraćanje protestantizma od Marije ne znači ništa dobra. Ova zloradost, Marijinu čast smanjivati, izporedjivati ju s drugim ženama, dapače omalovažavati ju, najbolji je dokaz nekršćanskog mišljenja onih, koji tako osjećaju.[2])

Da je tomu tako svjedoče nam mnogi čestitije misleći protestanti. Tako nam pripovijeda sam misionar F. X. Weninger slijedeće: U Minesoti sreo sam nekog častnika franceze konjaničke pukovnije, koji je sa granice Sioux — Indijanske hrlio u Pariz, da se bori protiv ustaša baš u vrijeme

*) Po knjizi misionara F. X. Weningera *Katholicismus, Protestantismus und Unglaube* — sastavio sam ovaj kratki, ali nježni poziv k štovanju sv. prečiste Djevice. *M. S. T.*

[1]) Haeres 79.

[1]) Luk. 2, 35.

[2]) Izp. Segur. Vertraul. Unterhalt. str. 109.

Digitized by Google

kada sam ja preko Pariza putovao u Ameriku. On je bio protestant; nu oženio se je s katolikinjom, te je i djecu dao katolički odgojiti. On me je posjetio, i u razgovoru o vjeri reče mi najednoč: Što mi se kod katolika najbolje svidi, jest to, što oni Mariju takovim velepočitanjem i nježnošću štuju. Ja sam protestant, tako sam rodjen, ali ja vrlo rado slušam kad moja žena moli s mojom djecom: *Sveta Marija, majko božija, moli za nas sirote grješnike, sada i na čas smrti naše.* — „Čujte“ nastavi dalje, „što mi se je desilo u Parizu. Bio je radnički ustanak god. 1848. General Bigeau upravo je jašio izpred moje kuće i viknuo: Na polje, prijatelju, na barikade! — Ja sam u kratko sastavio oporuku, ogrliv ženu, poljubih svoju djecu i odjezdih na konju protiv ustaša. Strašan bio je to čas. Borio sam se nekoliko puta u Algiru, ali to nije bilo ništa spram ovog uličnog boja. Kada je kiša od taneta najjače zviždala oko mene, sjetio sam se molitve moje dobre djece. Na konju, usred najvećeg okršaja molih se u srcu spram neba: Sveta Marija, majko božija, moli za mene: Ostadoh neozledjen.“

Luter je radio i mislio inače. On se je dapače sramio pozdrava, kojim je Bogom opredijeljeni angjeo pozdravio Mariju i kojim ju je i Elisabeta susrela i tim je svoje lišio utjehe, koja se nalazi u tom pozdravu djece božije spram majci Gospodina. Kakovu utjehu i kakovu korist imao je on od toga? Nasuprot, protestanti! koliko utjehe za vaša srca ugrabio vam je on tim, što vas je, koliko je više mogao odijelio od one uzvišene i ljubezne majke, kojoj je Isus s križa svoje — u osobi Ivana — kao djecu predao. — *Povratite se kao djeca k majci, ona će vas privesti k Sinu, a Sin k Ocu.*

Verbász (Ugarska) 1894.

Mihajlo Sergej Trbojević,
svećenik biskupije križevačke.

Gianbatista de Rossi.

Dne 21. septembra prošlog umro je u Rimu čuveni arheolog Gianbatista De Rossi. Smrt njegova nek bude prigoda, da upoznam časne čitatelje „Vrhbosne“ sa ovom pravom slavom Italije.

Godine 1892. na dan 20. travnja, kod *Via Appia* u Rimu, u jednoj starinskoj crkvici, koja je sagragjena na ulazu u katakombu Sv. Kalista, a koja je u drevna vremena bila posvećena SS. Sikstu i Cecíliji, držala se svečana božja služba. Radilo se, kako da se počasti čuvenog kršćanskog učenjaka, komendatora Gianbatistu De Rossi, jer je vršio 70 godina svoga života i jer mu se otkrivalo poprsje mramorno.

Svi znanstveni zavodi Katoličkog Rima, mnogo Sveučilišta i Akademija inozemskih bile su zastupane, i velik broj učenjaka iz svijeh zemalja došli su bili tu, da se poklone čovjeku, koji je tako veliku zaslugu stekao po katoličku znanost.

Govorit o zaslugama stečenim od Gianbatista De Rossi, bilo bi trudno reć sve u malo crta. Jasno o njegovim velikim zaslugama govore njegova djela, koja su dandanašnji poznata svemu naobraženom svijetu.

Ono što je De Rossi učinio za kršćansku znanost, govore nam djela *Roma Sotteranea; Corpus* natpisa kršćanskih u Rimu, ogromno djelo; *Musaici* kršćanski starih rimskih bazilika i crkava sa njegovim razjašnjenjima; *Bulletino,* bogata zbirka istoričkih podataka: njegove rasprave o otkrićima rimskih grobišta, o kršćanskim natpisima u Africi; njegovo suradništvo u radnjama njemačkih učenjaka za sakupljanje starinskih natpisa latinskih, i sto drugih spisa o klasičnoj epigrafiji, o topografiji starog i srednjeg vijeka Rima, o monumentalnoj arheologiji, o povijesti starog i srednjeg vijeka.

Ima u Rimu podzemni grad. Ovdje se razviše prvi zameti kršćanske naobrazbe, tu se osnaži život kršćanski, koji zatim pokaza se svemu svijetu u krepostima i u svoj svojoj ljepoti. Tu su bili pokopani Pape Antero, Lucijo, Eutikijan, Fabijan, čigove rake otkrio je De Rossi.

Nakon progonstva, grobovi mučenika, Djevica Papa, različita svetišta tamo i amo razasuta po katakombama postadoše predmetom bogoštovlja za vjernike i tu bi neprestano hodočastili kroz godinu. Ovo je prestalo porad varvarskih navala.

Ali De Rossi on je pregledò široki podzemni grad, grobove, svetišta, oltare. On poda novi opis mjesta, položaja, vremena, i to po topografiji i hronologiji.

Digitized by Google

Iz natpisa, iz ulomaka mudro sastavljenih, iz simbola zabilježenih na opekama, u klaku, iz slika De Rossi je iz nova sagradio povijest kršćanstva prvog doba u staroj metropoli i to naslonjen na najstalnijim i najsjegurnijim dokazima.

Otkrića De Rossijeva i njegove studije pružiše apologetama nepobitnih dokaza za katoličku istinu. Duge i neprijateljske prepirke izmedju Protestanata i Katolika o starinama obreda, o početku liturgije, o naukam i porabama svetotajstva, o štovanju Preblažene Djevice, o Svetoj žrtvi mise, pak i ob istom papinu poglavarstvu, bile su prekinute sa otkrićima De Rossi-a, koji sa blijedom slikom, sa natpisom pokazò je istinu i uvjerio o pogreški neprijatelje katoličanstva.

Čuveni arheolog rimski dokazuje jasno, da mnoge od onih nauka što su Protestanti, Luteranci i Kalviniste zvali da su papini izumi, bile su naprotiv istine, kojih su se tvrdo držali i vjerno ih izvršivali u prvim godinama kršćanstva. Glas od nazad sedamnaest vjekova, izazvan od De Rossi, izagje iz katakomba Sv. Kalista, Prišile, Sv. Valentina, grobišta Ostriano, i onog Sv. Aleksandra, te poda svečano svjedočanstvo katoličkoj istini.

De Rossi sa svojim studijama i radnjama podigne na dostojanstvo znanosti pravu Arheologiju kršćansku. Veliki njemački povjestničar Mommsen pripoznade mu ovu osobitu zaslugu.

Kraljica od Španjolske posla mu veliki križ reda Izabele Katoličke. Francuska Republika ga počasti sa naslovom „veliki oficir počasne legije".

Ali najvažnija počast bi De Rossiju ona Leona XIII. sa Breveom od 6. travnja 1892. Tu mu hvali djela, radnje i rijetke vrline i podava mu blagosov.

Izmoren od neprestanog truda on se je odavna ćutio slab, tako da nije mogo prisustvovat ni arheologičnom sastanku u Spljetu, kako je živo i on i svak želio. Nemila smrt pokosi ovi dragocjeni život i dok će njegova djela biti *monumentum aere perennius* mi želimo da njegova duša bude se veselit slavodobitnoj crkvi, kad je on sa svojim umom toliko doprinio za istinu Katoličke crkve na zemlji. *R. i. p.!*

Dubrovnik 22. Septembra 1894. *P. P.*

Viestnik.

Naša domovina.

(Presvietli gospodin nadbiskup) vratio se je 5. o. mj. iz Tuzle, gdje je dan prije posvetio novu crkvu uz mnogobrojno sudjelovanje svećenstva i puka. Svečanosti prisustvovali su i odličniji krugovi gradjanski, te vrhovi gradjanskih vlasti. Revnost tamošnjih katolika poskrbila se je već i za ponutricu, te će do mala stajati u crkvi vrlo ukusan žrtvenik, izradjen u Grazu pod nadzorom profesora crkvene umjetnosti Graussa.

(† Radoničić dr. Tripo). Dne 28. rujna preselio se u vječnost obljubljeni ovaj Bokelj i revni biskup Kotorski. Rodjen u Prčanju (Boki Kotorskoj) 8. listopada 1839. izučio je nauke u Rimu, imenovan je biskupom 25. studenoga 1888. Sada je razvijao neumoran rad, dok ga ne zateče 1891. nemila bolest, koja ga je priečila posve u djelovanju. Oporaviv se ove godine pokojnik je mislio, da će sada moći opet djelovanje svoje nastaviti. Medjutim je kap prekinula nit njegovoga zasluženoga života. Za vrieme njegove bolesti upravljao je biskupijom najprije presvietli gospodin Josip Marćelić, a kada je on imenovan biskupom Dubrovačkim povjerena je uprava kotorske biskupije presvietlomu gospodinu Franji Ucelliniu, koji je nedavno upravu preuzeo. Dne 1. listopada svečano je pokopan u Kotoru u prisutnosti presv. gg. biskupâ kotorskoga i dubrovačkoga, a uz mnogobrojno učestvovanje puka. Pokojnik je poznat i kod nas ovdje iz vremena posvete naše crkve, na koju se potrudio bijaše uz vrlo velik napor i trud. *R. i. p.!*

(Petdesetgodišnjica misničtva) Veleč. gospodin *Ivan vitez Danilo,* zaslužni kaj.ževnik i odlični rodoljub u Dalmaciji služio je 29. septembra u Zadru u crkvi sv. Mihovila svoju zlatnu misu. Sv. misi prisustvovao je i presvietli gospodin nadbiskup Rajčević uz liepu kitu svečarevih prijatelja i štovatelja. Iz Dalmacije, a i iz daljih krajeva stiglo je brzojavnih i pisanih čestitaka, medju njimi i našega urednika, koji svečaru i ovim putem kliče: U zdravlju još dugo godina!

(Dvadesetpetgodišnjica redovničtva.) Vrhovna nadstojnica družbe „Kćeri Božje ljubavi" u Beču S. Ignacija slavila je 10. oktobra dvadesetipetgodišnjicu svoga redovničkoga djelovanja. Duhovne njene kćeri taj su dan svuda svečano proslavile, a osobito ovdje u Sarajevu, gdje je istu slavu svetkovala i ovdješnja predstojnica na Banjskom brieguu S. Augustina. Blagoslovio Bog njihov trudoljubivi rad, da privedu što više duša u kraljestvo Gospodnje!

Digitized by Google

(Zlatna misa u Kreševu.) Dne 9. rujna služio je vriedni starina fra. *Antun Musić* svoju zlatnu misu, kod koje je fra. Domin Tolić u propoviedi crtao blagodati staračkoga života, te opisao zasluge svečareve za red, za procvat kršćanskoga života u Bosni, a po tom i za nebo. Upravitelj samostana fra. Lovro Mihačević okupio je o podne oko svečara liep broj njegovih štovatelja, gdje su izmjenjivane mnoge liepe i zanosne zdravice. Svečaru iskreno čestita i naša *Vrhbosna!*

(Umrli.) U Kreševu preminula su u posljednje doba dva redovnika: fra. Petar Tomić i fra. Ivo Tvrtković. Prvi gorostas tielom, klonuo je usljed opetovnoga udarca kapi. Drugi bijaše pravi Job, podnoseći 30 godina težke boli na noguh, a zadnje 2 godine nije mogao ni da ustane s kreveta. Oba su preminula, primivši opetovno i pobožno svete sakramente. *R. i. p.!*

(Darovi.) Petrov novčić: I. K. 1 for. — Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Gospodja Petra Mikuličić 5 for.; Bariša Matković, župnik 2 for. 50 nč.; J. J. 2 for. Zahvaljujući toplo dobročiniteljem preporučamo i u buduće svim prijateljem ovu našu veliku potrebu. — Za *crkvu Sv. Krunice u Lepantu:* Sarajevo 6 f. 10 n.; Brajkovići 6 f. 71 n.; N. N. 50 n.

Ugarska.

(Crkveno političke zak. osnove.) Gospodska kuća imala je prvih dana ovoga mjeseca opet sgode, da razpravlja o zakonskih osnovah, koje toli duboko zasiecaju u vjerski i družtveni život naroda. Prva bijaše na dnevnom redu osnova o vjerskoj slobodi, gdje je medju ostalim odsjek III. dopuštao, da može tko ostati i bez svake vjere. Katolička oporba, a i mnogi protestanti držali su, da time država odobrava, pa i promiče po njeki način bezvjerstvo, što bi bilo na uštrb obstanka družtva samoga, koje da mora osnovano biti na načelih ćudorednih. Prema tomu je kod glasovanja pao taj odsjek, a kod trećega čitanja i ciela zakonska osnova sa 24 glasa većine. — Druga bijaše osnova o recepciji jevrejske vjeroizpoviesti. Tu je oporbu izazvala ustanova, da se može iz kršćanske vjeroizpoviesti preći u jevrejsku, dakle da može tko prestati biti kršćanin, što se protivi nauku crkve katoličke o neizbrisivom biljegu sv. krsta. Stoga je i ova osnova većinom od 6 glasova odbačena. Sada će o osnovah opet viećati zastupnička, pa po drugiput gospodska kuća, te se ne zna, kako li će konačno i to svršiti. — Primljena je pako zakonska osnova o vjeri djece, koja opet dopušta, da mogu roditelji dogovorno odrediti, u kojoj će vjeri djeca biti uzgajana, što dosadanji ugarski zakon nije dopuštao, nego je to sam odredjivao. Za ovu osnovu govorio je i kardinal primas Vaszary, jer dosadanji zakonski propis bijaše u oprjeci naročito s onimi propisi katoličke crkve, koji kod mješovitih ženitba traže obećanje akatoličke stranke, da će sva djeca biti uzgojena u vjeri katoličkoj. — Medjutim se usljed novih crkvenopolitičkih zakona razmahao Ugarskom pokret, da se osnuje nova politička katolička stranka. Pozivu, koji je razaslan iz Požuna odazivlju se pojedini krajevi zemlje, te ustrajaju posebne odbore, koji će o tom raditi dalje. Takav je odbor ustrojen 24. rujna za Bačku, gdje naša braća Bunjevci taj pokret radostno pozdraviše.

Italija.

(Slobodno zidarstvo primiče se razsulu!) Florentinska novina *Nazione* donosi sliedeći sadržaj razgovora, što ga je imao jedan urednik lista s njekim starim slobodnim zidarom. Te nazore donosimo štiocem *Vrhbosne,* makar da ne mislimo, te bi posve osnovani bili. Sav sviet je opazio, reče slobodni zidar, da se štampa od njeko doba vanredno zanima sa slobodnim zidarstvom. Činjenica, da navaljuju na nj živo njeki stari liberalci, učinila je velik utisak. Mi nastojimo da očuvamo glas slobodnog zidarstva, ali nije moguće te se ne prizna, *da se je preživjelo, da je u protimbi sa današnjimi liberalnimi nazori.* Današnje odlučne branioce slobodnoga zidarstva možemo podieliti u dvoje, prema cilju, za kojim idu: Jedni pišu u dobroj nakani, a drugi brane, jer to služi njihovoj osobnoj koristi. Na žalost priznati moram, da će se upliv zidarstva, koji je već oslabljen, još više umanjiti. Nekoč je zidarstvo računalo na radnički stališ, na radikalce političke u nižih družtvenih slojevih. Danas ovi slojevi ne ulaze više u slobodno zidarstvo, jer ne imaju više u nj nikakva pouzdanja. Danas je slobodno zidarstvo postalo udruga, u koju ulaze svi oni, koji imadu da svojim osobnim koristim izvojšte pobjedu. — Razkol će buknuti, prem je još u potaji, a položaj velikoga meštra ne mora se zaviditi. Kod posljednjega sastanka u Milanu bilo je žestokih prizora. Pa i oni, koji ne odobravaju sadanji pravac zidarstva, drže se vrlo po strani, jer znadu, da bi izključeni bili, čim bi pokazali, da se ne slažu sa starješinami. Oni miruju do odlučnoga časa. Ali ovakova vojnička stega kod osobâ, koje toliko govore o slobodnoj misli, ne može dugo potrajati. Moguće je da se varam, ali držim, da će do odlučnoga časa skoro doći.

Njemačka.

(Socijalisam njemački.) U njem. socijalismu opaža se dulje već vremena nesklad, koji je izbijao na javu donjekle i u dosadanja tri kongresa. Za 20. oktobra sazvan je četvrti kongres njihov u Frankfurt na Majni. Socijalistički listovi donieli su kratak dnevni red, a odbor, koji sastanak priredjuje, vrlo malo o njem govori. Prema tomu mogao bi tko slutiti, da sastanak neće biti baš znamenit. Nu nije tomu tako. U Frankfurtu naći će triumvirat Bebel, Liebknecht i Singer veću oporbu nego na tri prijašnja sastanka. Borba postoji još uvjek medju takozvanimi nepomirljivimi i onimi, koji

Digitized by Google

hoće da se prilagode okolnostim, kojim su na čelu Bavarci Vollmar i Grillemberger. Ovi posljednji htjedoše da prije odlučne bitke dobe pouzdanje svojih pristalica, pa su sazvali bavarske socijaliste u München, gdje su prviput razvili uz crveni socijalistički i plavobieli barjak bavarski. Tim su htjeli da i vanjskim znakom pokažu, kako teže da se prilagode posebnim prilikam svoje zemlje. Sastanak je oduševljeno odobrio rad Vollmara i Grillembergera, napose što su glasovali za bavarski proračun, pa ih je pozvao, neka se ne obaziru na napadaje berlinskih drugova, nego neka prosliede politiku, primjenjenu potrebam bavarskoga socijalisma. Vollmar reče u svom govoru, da će u Frankfurtu izjasniti braći sa sjevera posebne prilike bavarske, koje ne dopuštaju, da se goni oporba u svaku cienu, a proračun da se unapried zaniječe, naročito kad u zakonu za bavarske financije ne ima strašnih troškova, koji nastaju usljed militarisma carskoga. Oprjeke ove, što izbijaju na javu, proglasuju vodje sastanakâ još kao tek nuzgredne i nenačelne, pa s toga neće možda odmah sada u Frankfurtu doći do odlučnoga razkola, koji bi po stranku bio ubitačan. Ali hoće li se dugo moći držati stega, kada se njom drma toli žestoko, kako je to u ovih razpravah? Svakako je zanimivo pratiti ovaj pokret raztvarajući u stranci, koja je zadnjih godina toli osilila svuda, a napose u Njemačkoj.

Švicarska.

(Švicarski savez radničkih družtva) U Baleu držali su nedavno skupštinu: švicarski savez radničkih družtva i katoličke družbe u najvećoj dvorani, koju je katoličko družtvo netom kupilo za 450.000 franaka na veliku žalost radikalaca. Prije sastanka bijaše malen banket, kod kojega je pala mnoga krasna besjeda. Prvi je podigao čašu u zdravlje Nj. Svetosti čuveni Decurtins. Spomenuo je, koli silno se dojmila knjiga protestantskoga povjestničara Hurtera o Inocentu III. Ozbiljno, nepristrano crtanje Pape, koji se broji u najveće, što su upravljali crkvom, iznenadilo je. U predgovoru nije se Hurter žacao, da izrazi svoje udivljenje za odvažnost i za uztrpljivost i odlučnost, kojom je Inocent III. svladao neprilike svoga vladanja. U Leonu XIII. divimo se takodjer papi, koji je ostao vjeran idealu, što si ga je stavio na početku vladanja svoga. Kod Leona XIII. kao kod Inocenta III. to je osobito, što se brini ne samo za Crkvu, nego za cielo čovječanstvo. Inocent III. posreduje na korist cieloga kršćanstva; brani pravo narodâ proti samovolji, a u crkvi samoj uzima pod okrilje svoje uzastopce biskupe, svećenstvo, vjernike. Misli takodjer, kako će opet zauzeti sv. zemlju, a kad Friderik II. uze da krnji prava crkve, eto njega na obrani. Poput Inocenta III. i papa Leo XIII. imao je veliku misao, da izmiri crkvu na iztoku, a buduća pokolenja držati će i njega poput ovoga velikoga Pape, da je bio daleko nad svojim viekom. Vrieme i prostor povećati će njegov lik. Tako i u Rimu, kada ste blizu veličanstvene basilike sv. Petra, ne opažate odmah ogromnih razmjera. Nu pošetajte dalje na večer, u rimskoj poljani; sve će izčeznuti pred vami: nestati će spomenika, dočim se tamo u daljini diže jedino veličanstveno kube basilike vatikanske. Tako će i potomstvo tek ocrtati veliki lik Leona XIII. U njegovu vladanju sve je slično radu Inocenta III. Kao njegov predšastnik i Leo XIII. radi, da svaki dodje do svoga prava. On je proglasio naravno pravo za države i zemlje, branio je svetost ženitbe i pripravio je jedinstvo iztoka. Vrieme će popuniti njegovo djelo. Kao Inocent III. i Leo XIII. podigao je kršćansku filosofiju, te do časti pridigao duboke nauke sv. Tome. Leonu XIII. naročito imade zahvaliti katolička Švicarska, da imade danas sveučilište. Budimo zahvalni velikomu Papi, koji u ovom vieku obnavlja čudesa vladanja Inocenta III. — Zatim je Wassner, kapelan u Soleureu, nazdravio domovini. Na svakom sastanku, reče on, katolici i svećenstvo misle na domovinu. Prva naša zdravica ide zastupnika vječne domovine, ali s toga ne trpi naša domovina na zemlji. Usuprot, ona nam se prikazuje kao predvorje k domovini višoj. U čas, kad naši vojnici podnose najviše truda za nju, mi smo sretni, da možemo kazati, koliko ju ljubimo. Mi ju pozdravljamo ne samo što je po naravi liepa i što joj je poviest slavna, nego jer je to zapovied providnosti. Domoljubna uzajamnost najčvršći je zalog naše nezavisnosti. Kad Sv. Jakoba podlegli su Švicari, ali su podlegli kao junaci, ponosni i poštivani. Isto tako, kad bismo mi morali pasti, pošto smo učinili svoju dužnost, i mi bismo si stekli počitanje. Nedavno su zastupnici katoličke Švicarske izjavili svoju složnost u Luzernu. Ostanemo li ujedinjeni, naša je budućnost. Stupajmo složno pod katoličkim barjakom. Naši protivnici viču u sav glas, jer znadu, da je u tom naša jakost. Ne dajmo se smesti, jer po ovom znaku mi smo nepobjedivi. — Spočituju nam, da hoćemo izazvati vjerske borbe. To nije istina. Mi hoćemo da kod sebe očuvamo kršćansku vjeru proti onim, koji ruše svaku vjeru. Mi znademo, da vjera mora vladati ne samo u privatnom životu, nego takodjer u životu javnom. Nije li Fiorenza, dok je republika fiorentinska u cvietu bila, proglasila Krista vladarem republike? Evo što vjeruje republika! Nadošli su Medici, koji su prvobitni napis izmienili ovim: *Rex regum et dominator dominantium.* Tako i danas. Hoće da unište ime Isusa Krista, da ga iztrgnu iz naših uredba, pa da se sakrije daleko u maglu. Mi, što vjerujemo u Isusa Krista, hoćemo da potegnemo posljedice iz naše vjere. Mi nećemo ograničiti Boga čovjeka u skrovište života privatnoga, nego ćemo ga staviti kao temelj i osnovu domovine. Na taj stup stavili su ga osnivači Saveza. Svojom vjerom učinili su naši predji domovinu velikom i počitovanom. Tom vjerom i mi ćemo ju danas osloboditi od

Digitized by Google

anarhije. Proniknut tom nadom, pozvao je govornik, da kliknu urnebesno hurah! švicarskoj domovini.

Belgija.

(Svjetovna vlast sv. Stolice.) Medjunarodna skupština, koja je u Lüttichu ove godine viećala, nedavno je izdala svoje zaključke, iz kojih priobćujemo one o svjetovnoj vlasti namjestnika Kristova: I. Pravo i pravednost zahtievaju svjetovnu vlast rimske stolice. II. Svjetovna vlast je neobhodno potrebna za neodvisnost rimske stolice u vladanju crkve. III. Svjetovna vlast je zaklon po slobodu duševnosti katolikâ cieloga svieta. IV. Ugled rimske stolice, učvršćen državnom neodvisnošću, te od raznih naroda sve to više priznavan i štovan, pripomagat će najuspješnije, te se očuva mir, puci i staleži izmire, te svaka uljudba unapriedi. V. Veličini i časti Talijanske ne samo da ne prieti pogibelj od državne neodvisnosti svete stolice, već usuprot će joj obrana biti, buduć je „božanska uredba, s kojom je uslied posebne Božje odluke tiesno skopčana.“ (Rieči Leona XIII.)“ Medju podpisanimi su iz naše monarhije: grof Lederbur-Wicheln; grof Antun Pergen; barun M. Wittinghof-Schell. Ove zaključke izjasni skupština sliedećom popratnicom: Medjunarodna katolička skupština scieni, te joj je prije svega dužnost izjaviti glasno i jasno, da je uzpostava svjetovne vlasti rimske stolice, koja papi olakoćuje, te može slobodno i neodvisno svoju službu gledom na cielu crkvu vršiti, izkustvom utvrdjeni zahtjev razuma, prava i pravednosti. — Papinska čast, kojom naš Spasitelj Isus Krist odlikova sv. Petra i njegove nasljednike, takva je već sama po sebi, te je uzvišena nad svaku zemaljsku moć i vlast. Jer Krist ustanovi, te (Papa) bude vrhovna glava onoga kraljestva, što ga na ovoj zemlji utemelji za to, da svekolike ljude privede k njihovoj konačnoj svrhi, k vječnomu blaženstvu. To kraljestvo nije omedjašeno ni prostorom ni vremenom; ono obuhvata sve narode zemlje, sve vladare i njihove podanike. Svi su jednako pod vlasti onoga, komu je Spasitelj u osobi sv. Petra povjerio službu duhovnoga pastirstva; svi bez iznimke imaju nastojati, da poluče vječnu svoju svrhu, nu tako, te je pri tom On vrhovni zakonodavac, glavni vodja. Jasno je, te ova vlast, gledom na svoju svrhu i predmet tako uzvišena, gledom na svoj djelokrug tako obćenita, gledom na svoje trajanje tako neprekinuta, svaku inu vlast daleko nadkriljuje, te da njezin nosioc nijednoj državnoj glavi podčinjen ne može da bude, a da se u isti čas ne zapostavi i ne ozliedi red, što ga postavi Bog, koji je izvor svake vlasti. Ako Papa dakle nijednomu čovjeku podčinjen biti ne smije, to odatle sliedi, da ga ide čast vladarska, jer u državnom redu ne ima druge, nego da je čovjek ili podanik ili vladar; a prava istinita vladarska čast ne može se pomisliti bez zemaljskog posjeda. Čast pak vladalačka nuždno je spojena s naravju zadatka, što bješe povjeren nasljednikom sv. Petra. Taj zadatak je dvostruk: Papa ima da bude učitelj cjelokupne crkve, a za tim on njom upravlja. Kao naučitelj ciele crkve dužan je Papa paziti, te se nauka sv. vjere čista i bistra sačuva, i on ima ustanoviti, što je istina; on mora bludnje osuditi, dvojbe odstraniti, razpre presuditi; na Nj spada, te kršćanski ćudoredni zakon ne bude pomućen, okaljan, vječna načela istine i pravednosti da se u život privedu, što vriedi kako za pojedince, tako za obiteljski i družtveni život, i to za svakolika mjesta, gdje katolici živu. A buduć je Papa i vrhovni pastir, dužan je pastire i vjernike voditi, biskupe namieštati, biskupijam granice označivati, nove biskupije podizati, vjeroviestnike na sve strane svieta razšiljati, te se kraljestvo Isusa Krista proširi; dužan je s kršćanskimi i nekršćanskimi vladari ugovarati, ugovore sklapati, na stegu i red paziti i zloporabe odstranjivati; ustajati na obranu pravâ crkve, biskupâ i vjernikâ, uviek i posvuda gdje su ozliedjena ili pogibelj prieti, te budu okrnjena. Svatko će razumjeti, te vršenje dvostruke službe, što se odnosi na najvažnija i najnježnija pitanja, pitanja takva, koja se tiču i vjernikâ i vladâ, može svaki čas biti poremećeno, zapriečeno, pogibeljim izvrgnuto, pak i obustavljeno po svjetovnoj vlasti, kojoj bi papa podčinjen bio, te koja svaki čas svoj upliv i svoju vlast zlorabiti može. A tko nije voljan nesmisao braniti, da je Gospodin i spasitelj naš svoje naredbe i ustanove predao na milost i nemilost običnih ljudi, koji su jednostavni članovi crkve ili čak ni to nisu, tad je red, te zaključak stvorimo, da je ustanovom, što je Papu za vrhovnu glavu crkvi postavio, ovomu ujedno i pravo podielio, te može slobodno dvostruku svoju službu vršiti tako, da je neodvisan od svake vlasti, koja bi kako mu drago mogla uplivisati na njegovo djelovanje ili isto zapriečiti. Takva pak neodvisnost ne može da bude stalna i dugovječna, ako joj nije zajamčena svjetovna vlast. Bez ove bit će Papa, dok bude vršio svoja preimućtva, samovolji vlada, kojih će podanik biti vazda izvrgnut, tako, te će se prava njegova krnjiti, biti će stegnut, više manje progonjen. Poviest nam kazuje o činjenicah, koje svjedoče, kako je u doba, kad Pape nisu još posjedovali svjetovne vlasti, ili ju samo privremeno uživali, vlast rimskih biskupa izložena bila napadajem raznih samosilnika. Medjunarodna skupština ne može dakle, a da skroz i podpuno ne usvoji svečanu izjavu sveukupnoga episkopata od godine 1862., koja glasi: „Priznajemo, te je svjetovni suverenitet svete stolice prieka nužda, koji je božja providnost očevidno ustanovila; te ne oklievamo javno očitovati, da, kakovo je sadanje stanje svjetskih dogodjaja, obzirom na čestitu i slobodnu upravu crkve i dušâ, pomenuta svjetovna vlast neobhodno je potrebita. Baš valja, te rimski biskup, vrhovna glava svekolike crkve ne bude ni podanik ni gost ma koje obitelji, već da sjedi na svom priestolu, da je u svojoj zemlji, u svojem

Digitized by Google

kraljestvu, da je svoj gospodar, i tako uživajuć slobodu, uzmogne dostojanstveno, mirno i ljubezno štititi katoličku vjeru, svekoliko kršćanstvo braniti, njim vladati i upravljati" Pa i pravednost vojuje za uzpostavu svjetovne vlasti. Jasno nas o tom podučaje poviest kako svjetovne vladavine Papâ, tako ona medjunarodnoga prava; a pred sudištem razuma i savjesti nauka o „gotovih činjenicah" ne će nikad vrieditи. Katolička savjest ima svoja prava, koja štovati valja, pa i to je razlog, zašto medjunarodna skupština traži uzpostavu zemljištnog suvereniteta. Dvie stotine milijuna po svem svietu razsijanih katolika nazrievaju u Papi ovlašćenoga tumača božanskih zakona, koji ih u savjesti obvezuju, neprevarljivog naučitelja istinâ, uz koje njihov um valja da pristane, vrhovnoga pastira, koga glede svega, što se na vjerozakon i spas duševni odnosi, slušati imaju. Odatle sliedi, te njihova sloboda duševnosti ovisi bitno o slobodi i neodvisnosti Pape, koga sam Bog odredi za čuvara istinâ, što ih vjerovati, te zakonâ, što ih vršiti imaju; pa da imadu nezastarivo pravo, te Papa, obavljajući uzvišenu svoju službu, uživa podpunu slobodu, da je skroz neodvisan tako, te na nj nijedna vlast ni malo ni mnogo ne upliviše; a sve to da bude trajno, da se savjesti posve umire ne može se inače polučiti nego pomoću svjetovne vlasti Pa s toga gledom na počitanje, što ga katoličkoj savjesti izkazivati valja, imaju svi katolički vjernici pravo i dužnost, te zahtievaju uzpostavu papinske svjetovne vlasti. Nad svaku je sumnju, te je u svetom probitku svakoga katolika, da bude poučen u svojoj vjeri, da mu se jasno označe pravila, prema kojim će svoje vjersko i ćudoredno vladanje upriličiti, njegov biskup da je slobodno izabran; te koji će slobodno sa vrhovnim pastirom obćiti moći.

— —

Prosvjeta.

— *Veleč. O. Josip Kovačević,* vjeroučitelj obće pučke i više djevojačke škole u Požegi izdao je prema svomu obećanju i *Katekeze za II. razred katoličkih pučkih škola.* Držeći se prokušanih tumača u drugih jezicih, napose Zennoty-a, Schmitta, Meya, Mehlera, Zollnera, raztumačio je svako pitanje propisanoga maloga katekizma i to više prema dohvatu djece u II. razredu jezikom i slogom jednostavnim, kako to za djecu i pisati valja. Pisac ističe u predgovoru, da mu se kod katekeza za I. razred nisu izplatili ni tiskarski troškovi. Bilo bi vrlo žaliti, da se to dogodi i s ovimi za II. razred, ne samo stoga, što su dobre, nego i stoga, što pisac onda ne bi mogao nastaviti svoj svake preporuke vriedni rad, te nas naskoro obdariti i katekezami za III. i IV. razred. Stoga mi toplo preporučamo ne samo kateketom, nego i svim svećenikom u obće ovu knjigu. Ciena joj je 1 for. 30. novč. s poštom. Tko uzme katekeze za I. i II. razred zajedno dobiti će ih za 2 for. s poštom. Bogoslovi i preparandi dobiti će obadvoje katekeze za 1 for. 30 novč. s poštom, ali samo kod pisca u Požegi. Tko uzme 10 primjeraka jedan dobije na poklon.

— *Mala biblička poviest.* Kod Herdera u Freiburgu štampana je ova kratka poviest, koju je po dr. F. I. Knechtu pohrvatio Vladimir Bakotić. Ciena broširana 20 novč., uvezana 26 novč. Za malenu djecu vrlo sgodna knjižica.

— *Veleč. O. fra. Ignacij Strukić,* urednik „Glasnika jugosl. franjevaca" u Sarajevu dao je u tisak *Put kršćanskoj savršenosti, ili treći svjetovnji red sv. Otca Franje Asižkoga.* Knjižica će obsizati oko 11 štampanih araka, a stajati će tvrdo vezana po 35, 40, 50 i 60 novč., prema vrsti uveza. Knjigu će sbog raznih molitava i pobožnosti moći koristno rabiti i oni, koji nisu u trećem redu. Preporučamo štiocem toplo ovo djelo marljivoga i vještoga pisca, koji od 1886. neprestano upravlja trećim redom, te si je u tom stekao liepo izkustvo.

— *U Gospiću* pokrenuše novi list za puk pod imenom *Hrvat*, koji će izlaziti svaki drugi četvrtak u mjesecu. Ciena mu je 2 for. 50 novč. na godinu.

— Svuda se čuje mnogo tužbâ, da je današnji sviet kršćanski daleko odmaknuo od života, kakav nam se ukazuje u prvih vjekovih kršćanstva. Svi želimo, da se ona vremena žive vjere vrate; za njimi uzdišemo. Ali to nije dosta. Treba u tom pravcu i rada. Put, kojim poći valja, da se do toga cilja dodje, ocrtao je glasoviti pisac talijanski Mons. *Antonio Briganti* u svom spisu: *Un invito fraterno dei cristiani dei primi secoli della Chiesa ai cristiani del secolo XIX.* Torino. Tipografia e libreria salesiana 1894. Knjiga se dieli u tri odsjeka. Najprije crta život kršćana u prva četiri vieka, pokazuje nam njihovu revnost, pobožnost, junačke krieposti. Drugi odsjek niže razloge, odkle ta revnost, taj žar, ta visoka svetost života. Treći napokon razmatra kršćansko družtvo našega doba, koje se toliko razlikuje od prijašnjega. Izpituje ovdje takodjer razloge, s kojih je život kršćanski pao, pa kazuje i ljekove, koji bi mogli težku ovu bolest izcieliti, te odstraniti pogibelj, koja nam danomice sve to više prieti. Knjiga nije napisana znanstveno, ali je protkana mnogimi misli, u koje treba da se zadubi svatko, tko od srca želi napredak i blagostanje družtva.

SADRŽAJ: *U sumraku* (A. Rožić). — *Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.* — *Tajna velikih djela* (po A. M. Weiss-u priobćio Fr. A. Glavaš). — *Marija* (napisao Mihajlo Sergij Trbojević). — *Gianbatista De Rossi* (napisao P. P.). *Viestnik* — *Prosvjeta.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU

CIENA: 3 K. 50 N NA GOD.

VLASTNIK NAKLADNIK: PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 21. | U Sarajevu 1. studena 1894. | God. VIII.

Kako valja djecu uzgajati?

9. Ljubav prema djeci treba da je kršćanska.

„Može li žena zaboraviti dijete svoje, da se ne smiluje na sina utrobe svoje?“ (Is. 49, 15.) Ovim riječima Bog sam kaže, kako je nemoguće, da majka svoje dijete ne bi ljubila. Ljubav prema djetetu je materi prirogjena, jer za odgoj i uzgoj od potrebe. Šta bi od slabašnog djeteta bilo, da nema požrtvovne ljubavi majčine? Ali ova ljubav naravna još nije kršćanska krijepost; jer može li li se koku imenovati krijeposnom s toga, što piliće svoje pod krila svoja sakuplja? Krijeposnom će ova ljubav postati onda, ako se slobodnom voljom ljubavi prema Bogu sasma podredi. Valja naime djecu ljubiti, jer Bog hoće i kako on hoće. No često roditelji, osobito matere djecu ljube načinom, koji Bog ne odobrava. Ovu krivu ljubav imao je Isus pred očima, kad je rekao: „Koji ljubi sina ili kćer većma nego Mene, nije Mene dostojan“ (Mat. 10, 37.).

Ove se riječi čitaju na nekoj slici Prikazanja Marijina: Joahim i Ana su kćerku svoju Mariju doveli u hram svećeniku, da je primi u broj onih djevojaka, što su se u hramu uzgajale. Od treće do petnaeste godine neka Marija ostane u hramu, te se jedino za Boga uzgaja: tako su roditelji Bogu zavjetovali. Veliku su žrtvu prinijeli: nakon duge molitve Bog im je u sjedoj starosti ljubezno, nevino i poslušno ovo dijete poklonio; trebali su ga kod kuće, da ih u stare dane tješi i pomaže. Ali ne! Bog je dijetešce pozvao, da Njemu služi, tako su Bogu obećali, prije nego im se rodilo. Makar veoma teško bilo, oni ipak dijete prikažu, neka ostane i boravi kroz čitavih 12 godina u hramu daleko od njih.

Biste li i vi, oče i majko, u sličnom slučaju slično požrtvovno postupali? Ako ne, eto ljubili biste dijete svoje više nego Boga, vaša ljubav ne bi bila kršćanska. Na žalost ima roditelja, koji radi neuredne sklonosti ili radi sebičnosti ne dopuste, da dijete pogje od njih u stališ, koji si je prema pozivu Božijem odabralo; oni priječe djecu, da ne mogu u stališ svećenički ili redovnički, premda je zvanje Božije izvijesno; priječe djecu od braka, u koji ih očito vodi providnost Božija; priječe ih od stališa, za koji im je Bog dao sklonost i darove. Ovo nije kršćanska ljubav.

Posve opaka i bezbožna je ljubav roditelja i uzgojitelja, koji iz prenježne sklonosti prema dijetetu zlo dopuštaju ili čak pospješuju. Ljubimcu svome ne mogu ništa odreći; ljubezan pogled, čustvena molba i eto sve je dozvoljeno; čemerno

Digitized by Google

lice, kapljica na očima i zapovijed ili zabrana se već opozivlje; o, dijetetu se ne smije ništa na žao učiniti; ako je dijete zadovoljno, sve je dobro. Dakako da se savjest više puta gane i takav postupak osugjuje, ali preteško je roditeljima slušati ovaj glas Božiji, a dijetetu zapovijedati, što mu je mrsko, ili zabraniti što mu je drago; samo da je dijetetu pravo, makar se Bog vrijegjao! Tješe se roditelji, da uvrijeda nije baš tako silna i teška. O gadne prijevare! Ovo nije ljubav, nego kobna slaboća; hoće da dijetetu koriste, ali nahude mu; hoće da ne bi stvor uvrijedili, ali vrijegjaju Stvorca. Puna žarke ali prave, Bogu mile ljubavi prema djeci bješe majka braće Makabejske; prevolila je, da joj se sedmero sinova pogubi pred njezinim očima, nego da pristanu na grijeh i prijestupe zakon Božiji; pače opominjala ih je, da ustraju radi nade, što je imadu kod Boga. Ovo je jaka žena i vrijedna da joj se svi čudimo i da se za njom povodite. Ako na nju pogledate, hoće li vama teško biti da podnosite plač dijeteta, koje mora prema dužnosti učiti, a ne smije prema volji igrati, ako vas ne ganu suze tašte kćerke, kojoj odrekoste novu nepotrebitu odjeću, ako prividno tvrdim srdcem ne odustanete od zahtjeva, da dijete ide k molitvi i k službi Božijoj, kao što je dužnost, a da ne ide na puste zabave; ako podnosite tužbu da ste tvrda srca, jer nikako ne dopustite sinu opasnu zabavu, a kćerki pogibeljno poznanstvo. Kršćanska majka mora da znade odlučno kazati „ne“, kad bi se drugčije griješilo, a opet odlučno kazati „da“, ako bi se drugčije dužnost napustila i nikako se ne smije omekćati, neka sin ili kćerka mrmlja, plače, neka se ljuti, srdi.

Gdje ne koriste dobre riječi, tu moraju roditelji i uzgojitelji takogjer kazniti. Sigurno nema oca, koji bi dijecu svoju toli ljubio, koli Otac nebeski ljubi nas dijecu svoju; ali je ipak o Njemu pisano, da „kazni onoga, koga ljubi“ i izrično zahtijeva od roditelja, da se povedu za Njim: „Ko ljubi sina svoga, to će vazda za nj prut da ima pripravljen“. Kaznom se namjerava dijete popraviti: zar ova namjera nije dobra? Teško vam je dijecu kazniti, u srce vas peče, ali valja da sami sebe silite radi Boga, koji vas riječju i primjerom na to potiče; svakako valja dijete kazniti, da ne vrijegja više dobro srce Oca nebeskoga. Ko je tako mekoćutan, da ne može zamahnuti šibom, posvjedočava, da je pogledom na grijeh posve nehajan, da dakle nikako ne ljubi Boga, koji se grijehom vrijegja, ali da ne ljubi ni djeteta svoga, koje će radi grijeha propasti u ovom i u drugom životu.

Majka mora da dijete toplo i nježno ljubi; mladi cvijetak treba ove topline, da može za zemaljski i za vječni život uspjevati. Ali jao dijetetu, ako je ljubav majčina stravstvena, ako je plod osjetnog srca ljudskoga; osjetna ova i strastvena ljubav više pokvari, nego li koristi, sasma slabo i naopako uzgaja. Blaga toplina prave majčine ljubavi dopire iz sunca čiste ljubavi Božije; gdje plamti ljubav Božija, tamo će niknuti i dozrijeti nesebična, požrtvovna, Bogu odana, za vrijeme i vječnost spasonosna ljubav majčina.

10. I žalost roditelja valja da bude kršćanska.

Augustin nije bio uvijek svetac. Već kao dječak bio je veoma razuzdan, kao mladić od šestnaest godina zabludio u znatne opačine i grijehote, postane čak gadnim manihejcem. Monika, majka njegova, dugo je godina radi njegovog razuzdanog života plakala i molila. Sv. Ambrozij joj reče: „Dijete tolikih suza ne može da propane.“ U istinu, Monika doživi, kako joj se sin obrati, pokrsti i postade svećenikom. Umirući kazala je: „Sve mi se nade izpuniše. Samo to sam željela, da te kao katoličkog kršćanina vidim prvo, nego umrem. Više nego sam se nadala, Bog mi je bio milosrdan; jer ti si sada i sluga Njegov, koji sva zemaljska dobra prezire. Šta ću jošte ovdje?“

No na žalost, današnja su vremena za vjeru i ćudorednost veoma pogibeljna; s toga imade mnogo pokvarene djece, koja usprkos dobrom uzgajanju ipak ugrezavaju u smrtne grijehe, pače okorjelo u njima ostaju. Roditelji moraju biti spremni, da zablude i njihova djeca u grijeh; neka onda pomisle na sv. Moniku, za njom se povedu, pa će se takogjer njima žalost pretvoriti u radost.

Ona je plakala, često tužna uzdisala. No ima sada mnogo matera, koje mogu da opačine svoje dijece dosta mirnim srcem gledaju, pače jošte izvinjavaju veleći: „Ovo su ljudske slaboće; mladost norost; nije drukčije moguće, takovog je temperamenta; zli su ga primjeri zaveli; napast bješe odviše zamamljiva“. Roditelji, koji su još lakoumniji, misle si: „i mi za mladosti nijesmo bili bolji; u svijetu se ne može sve tako strogo zabacivati; mnogi nijesu ništa bolji“. Drugi opet gledaju

Digitized by Google

djecu mirno, jedino sebe kušaju oprati govoreći: „Šta mogu ja za to? sami znadu, šta valja i šta nevalja; ne mogu da budem posvuda s njima, da ih vazda čuvam; ja opominjem, ako ne će slušati, neka nose posljedice, šta mogu ja za to“? I ako se roditelji žaloste zbog nevaljale djece, ne žaloste se, jer su dijeca izgubila milost Božiju, nevinost, nebo, nego tuguju jedino radi vremenitih posljedica, počinjenog grijeha, radi sramote, radi troškova, radi neugodnosti i radi nevolja, koje su se iz grijeha porodile.

Ovakovo mišljenje, ovakova nehajnost pogledom na grijeh nipošto nije kršćanska. Uvrijeda Božija, pogibelj vječne propasti nikako ne smije, da nas ostavi hladne. Kao što je Isus plakao gledajući Jerusalem, kako je oporan i okorjel i nikako ne će, da se Bogu vrati, slično mora svako od učenika Isusovih da ga zazebe u srcu, da mu potrese svom dušom, kad vidi grijehote, opačine i zločine, kojima se dobri Otac nebeski vrijegja. I kao što je majka iz Naima oplakivala mrtvog sina svoga, tako valja, da svaka kršćanska majka zaplače, ako joj dijete sagriješi, izgubi milost Božiju, te će možda propasti za uvijek. Ko će u svijetu više nego li majka oplakivati najveće zlo, što je dijete zadesiti moglo, ako je naime grijehom izgubilo najveće dobro, ako je izgubilo prijateljstvo Božije? Da, „plačite nad sobom i nad dijecom svojom“, na to vas potičem sa Spasiteljem (Luk. 23, 28), ako su dijeca vaša tako nesretna, da su se zamjerila nebeskomu Ocu te su u pogibelji, da ih udari pravedna ruka Njegova.

Povedite se za svetom Monikom i u tome, da izgubljeno dijete tražite. Same suze, samo uzdisanje i pritužbe malo koriste; ako proizticu iz prave ljubavi, to će vas nukati na rad. Ko ima izopačeno dijete, neka svom snagom nastoji, neka sva moguća sredstva upotrijebi, da ga opet za Boga predobije. Najprvo valja ljubezno k srcu govoriti, niko ne umije toli nježnom silom na srce djelovati, kao što umije majka, kad govori iz rastuženog srca. O, nježne molitve plemenite žene diraju duboko u srce, osobito ako ih prate gorke suze žalosnice; i ako čak zabrinuta majka govori i to iz dna rasceviljena srca, ko će moći da joj odoli? Istina, okorjela već srca ne obrate se na prvi mah; no mudra žena znade u pravo doba molbe svoje obnavljati. Tako je jednom svetoj Monici san povodom bio, da je kušala predobiti sina. Snilo joj se, da stoji na nekoj spravi za mjerenje; ukaže joj se krasan mladić, koji je ljubezno pogleda i upita, zašto da plače? Odgovori mu, da plače radi sina svoga; ali mladić joj uzvrati: „Gdje si ti, tamo je takogjer sin tvoj“. Ona se okrene i vidi, da joj sin na onoj istoj spravi stoji. Ovaj san pripovijeda zabludjelom sinu, koji joj s početka san tako tumači, da će ona k manihejcima preći. Ali Monika primjeti, kako angjeo nije kazao: „gdje je sin tvoj, naime u nevjeri, ondje si takodjer ti“, nego „gdje si ti, naime u katoličkoj crkvi, ondje je takogjer sin tvoj“. Ovaj se je odgovor duboko zasjekao u srce Augustinovo, nije mogao da ga metne s pameti i mnogo je pomogao, da se je Augustin kašnje obratio. No za sad je ostao u opačinama manihejskim, ali Monika nije klonula duhom, nego je često nastojala, da ga predobije. Da joj se ukloni, potajno se ukrca u Rim i otide u Milan, da uči govorništvo. Šta učini Monika? Ona pogje za njim, potraži ga te preporuči sv. Ambroziju i drugim znamenitim muževima, ne bi li oni uspjeli, da napusti bludnje svoje. Sv. Monika daje time roditeljima i uzgojiteljima prevažnu nauku, neka nikada ne sustanu, nego opet i opet opominjaju i neprestano traže djecu, što su se izgubila. „Propovijedaj riječ, nastoj u dobro vrijeme i nevrijeme, pokaraj, zaprijeti, umoli sa nekim ustrpljenjem i svakom poukom“ uči sveti apostol (2. Tim. 4, 2.); uteku neka se k učiteljima, svećenicima, ispovijednicima i prijateljima, neka svi pomažu njihovo nastojanje. Napor će se obilato naplatiti. „Neka znade, da će onaj, koji obrati griješnika s krivoga puta njegova spasti dušu od smrti i pokriti mnoštvo grijeha,“ veli sv. Jakob (5, 20.). S toga sveti Pavao tri godine nije prestao noć i dan da svakoga sa suzama opominje (Act. 20, 31.).

No da se postigne iskreno pokajanje, nikako nijesu dovoljni ljudski napori, nego treba pomoći Božije. Najprvo sredstvo je molitva. S toga moramo za griješnike revno moliti. „Molite se Bogu jedan za drugoga, da postignete spasenje svoje“, opominje sv. Jakob (5, 16.) Tako je radila i vruće, ustrajno i plačući molila sv. Monika. Roditelji i uzgojitelji, ako vam je dijete u pogibelji, približajte se prijestolu milosrgja, približajte se presv. Srcu Isusovu! Zar nije Isus došao, da potraži, što se izgubilo? Zazivajte ga u nuždi, odazvaće se vama. Utjecite se takogjer k Djevici Mariji, koja je utočište griješnika, pomoćnica kršćana; moleći petu deseticu radosnog dijela krunice: „koga si, Djevice,

Digitized by Google

u crkvi našla“ isprosite si milost, da se izgubljeno vaše dijete vrati u kraljestvo milosti, vjere i krijeposti. Nema dugo, što su jedinoga sina neke udovice opaka društva pokvarila. Dugo se vremena činilo, kao da su majčine opomene, molitve i suze uzaludne. Neke večeri hoće opet da ide na pijanku; majka ga moli, neka ostane kod kuće, ali joj odvrati: „Obećao sam, da ću doći, dakle moram i hoću.“ — „Idi dakle,“ zavapi udovica, „idi, ali ja znadem, šta da učinim; zatvoriću se u moju sobu, pasti na koljena i tako dugo ću k Bogu vapiti, dok mi se ne povratiš.“ Okorjeli sin ide, ali ne može da u društvu bude veseo; prijatelji opaze njegov nemir, kušahu da ga rastresu. Uzalud! Nešto ga kući vuče; kod kuće nagje majku, gdje kleči i vruće moli, moli za njega. Ne može odoljeti, on klekne uz nju i moli s njom. Od ovog časka odluči, da će se poboljšati. U istinu, popravi se, te postane radost i utjeha dobre svoje matere.

11. Kod Boga.

Burgundska knjeginja Klotilda udala se je god. 493. za poganskog franačkog kralja Klodvika nadajući se, da će ga predobiti na kršćansku vjeru. S početka ne može da uspije i to najviše s toga, jer joj je prvo dijete poslije sv. krsta umrlo. Kralj naime je smrt djeteta pripisivao srdžbi bogova radi sv. krsta. Kraljica pako je kazala: „Svemogućemu Bogu i Stvorcu svega svijeta se zahvaljujem, što se je udostojao učiniti me majkom djeteta, koje je tako brzo u kraljestvo svoje pozvao; i budući znadem, da odmah gledaju lice Božije svi, koji su god preminuli u krsnoj nevinosti, to se radi smrti moga sinka ni malo ne žalostim.“ Ovakovim srcem valja da kršćanska majka smatra smrt svoje djece.

„Znadem,“ piše sv. Jeronim u sličnom slučaju svetoj Pauli u Rim, „znadem, da može majka naravi donekle popustiti;“ naravno je naime, boli li majku srce kad joj smrt otme ljubljeno dijete; „ali prekomjerna žalost nije prema svetoj vjeri!“ slabo je to svjedočanstvo o strahu Božijem kršćanske žene. „Strastvene suze, plač bez mjere to je otpor protiv providnosti Božije, da, uvrijeda Božijega veličanstva. Bog je najviši Gospodin, Gospodar života i smrti; stoga se moramo Njegovoj svetoj i pravednoj volji podložiti, hvaliti i slaviti Ga,“ i to takogjer za gorke udarce, za gubitak djeteta, što je bilo naša radost i utjeha. Sveti crkveni otac nadalje opominje preveć rastuženu Paulu, kako će je Sin Božiji upitati: „Zašto si žalosna stoga, da je tvoja kći postala mojom?“ Spasitelj je naime dušu svojom krvlju otkupio, milošću je sebi zaručio, ako je dakle k Sebi zovne, to se kršćanski roditelji ne smiju opirati, jer Isus prima ono, što je Njegovo. „A vjetar velik dogje ispreko pustinje i udari u četiri ugla od kuće Jobove, te pade na djecu i pogiboše.“ A što je otac sad mislio i govorio? „Gospod dade, Gospod uze, tako se zbilo; neka je blagoslovljeno ime Gospodnje“ (Job. 1, 19. 21.)

„Plači umjereno za pokojnikom, jer uživa pokoj“. Ovako savjetuje sv. pismo za smrti kojegagod. „Mi se ne smijemo žalostiti kao neznabošci, koji nemaju ni vjere ni ufanja“, opominje sv. Pavao (1. Tess. 11, 12.) pogledom na odrasle. Još manje pako je neumjerena žalost osnovana, ako umre nevino dijete. Zar ne vjerujemo, da mu je Bog odmah život vječni podijelio? U toj vjeri je velika utjeha. „Danas si ih milostivo u nebesku radost primio“, pjeva sveta crkva kod lješine djetetove. I bijela stola svećenikova opominje nas, da imademo više razloga radovati se, nego li tugovati, ako zemaljske ostanke na uvijek blažene duše sahranjujemo na groblju.

Drugo dijete sv. Klotilde bijaše takogjer u smrtnoj pogibelji; kraljica je iz svega srca vapila k Bogu, neka mu sačuva život; Bog je usliši. Još dva druga sina postadoše krijepkim mladićima i jedna kći dogje do udaje. Ali držim, da je majka često uzdisala: „o da su umrli poput prvoga djeteta!“ Jer Klodemir pade u ratu i sinove su njegove poubili; Lotar i Hildebert se zavadiše i zaratiše; kćer pako je njezin arijanski muž, vestgotski kralj Amalrik, ljuto progonio i zlostavljao. Ovih tuga ne bi bilo, da je Bog djecu u mladosti iz doline suza pozvao k Sebi u nebo. S toga ne plačite, ako vam Bog mladu djecu k Sebi uzme, dobro su sahranjena; ko znade, šta bi od njih bilo, da su ostala u životu? Mogla bi postati bolešljiva, mogla bi u najboljim godinama umrijeti naprasnom smrti; siromaštvo, nevolje i svakovrsne tuge mogle bi parati srce vaše i srce njihovo; i napokon, zar ne bi moguće bilo, da bi vama djeca nezahvalna bila i gadnom nezahvalnosti naplaćivala brigu vašu? Ko znade, za što je dobro, da providnost Božija prikrati život jednomu ili drugomu djetetu? Moglo bi zabluditi, zločesto živjeti, na uvijek propasti i doći baš u pakao, da je dulje na svijetu ostalo. Svuda eto vreba napast na nevinost, da je zavede; najbolji uzgoj mnogo puta ne može

Digitized by Google

da osujeti lukavost gjavolsku; i kako lako isti roditelji zaborave, da treba djecu neprestano imati pred očima! Zar nije bolje, da su vam djeca u mladim godinama pomrla i da znadete, kako su blažena u nebesima, nego da živu do sjede starosti u pogibeljima, u grijehu i iz nesretnog života zemaljskog panu u još nesretniji život vječni? S toga veli mudri Salomon, da je rana smrt velika sreća i znak osobite ljubavi Božije. „Jer je bio Bogu drag, s toga ga je iz srijede ovih opačina rano uzeo; on je otrgan, da zlo ne preokrene njegove pameti ili da prijevara ne zamami duše njegove". (Mudr. 4, 10. sqq.). O da ne biste vi u broju onih bili, o kojima veli: „veliko mnoštvo toga ne shvaća, i ne uzima si k srcu, da je smrt u nevinoj mladosti milost i dobrota Božija prema Njegovim odabranicima i pohod Njegovih svetih".

Ako koje dijete vaše smije i može da u crkvi na koru pjeva, punim pravom držite, da je to velika čast. Zar se prema tomu ne ćete radovati, da su vaša djeca primljena u ovaj zbor, koji stoji pred prijestolom Božijim, gdje sa angjelima i svecima Boga trojedinoga veselo hvale i slave? Uz ovo slavlje spajaju pobožne svoje molitve. Kao što mole angjeli i sveci, tako mole i nevina dječica; no, za koga? sigurno najprije za vas, za braću i sestre svoje. Iza Boga imadu od vas život, bez kojega ne bi imala života vječnoga, od vas imadu sveti krst, kojim su postala djeca Božija i sposobna za nebo, od vas imaju još drugih naravnih i vrhunaravnih dobrodati, koje ste im od velike žrtve nabavljali. Imajući u nebu prosvijetljenu pamet bolje sve to uvigjaju, nego bi ikada na zemlji mogla, zahvalna su vam i za vas Boga prose, neka razlije nad vas obilje Svojih milosti. A najrevnije će sigurno Boga moliti, neka i vas, roditelje njihove, dovede u ono blaženstvo, koje sami svi sretni i presretni već uživaju. Onda će posušiti sve suze i one, koje su vam niz lice ronile, što su djeca vaša pomrla; sad ćete ih opet naći, s njimi se združiti i nikada više ih ne ćete izgubiti, nego uvijek ćete se s njima radovati u slavnoj kući zajedničkog Oca nebeskoga. — Ovo razmatrajte i utješićete se!

Dao dobri Bog, da bi svi roditelji i njihovi namjesnici, učitelji naime i uzgojitelji, djecu lijepo u strahu Božijem uzgajali! Koliko manje bi bilo na zemlji nevolja i jada i tuga! koliko manje nesretnika tamo, gdje je plač i škripa zubi!

Dr. Antun Jeglić,

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

40. Drugo glavno pomagalo obziru ljudskomu je dan danas toli vanredno razgranjeno *novinstvo;* ono je u obće sa svomkolikom uljudbom i prosvjetom — bila ona sada kakva mu drago — novije dobe najuže skopčano. Ne ćemo sada pobliže razpravljat o naravi i ustroju novinstva, u koliko isto zadovoljava pravoj svrsi, pravomu napredku družtva ljudskoga. Ne ćemo ni o broju novina i novinara; u kakovu su razmjerju dobro i zlo novinstvo, zašto ovo potonje, premda pravi drač i korov, premda kukolj i otrovna biljka, mnogo više se razgranilo i uvriežilo nego li čestito i u pravom smislu valjano novinstvo, koje odlučno brani svekolike probitke Božje i sv. matere crkve i po tom brani i zagovara i ostala prava te vremenitu sreću naroda. Ta i ostala pitanja mimoilazimo. Ali iztičemo tu okolnost, da se *sviet,* koji u logoru protivnom onomu, gdje prebiva Isus-Krist i pravi njegovi vjernici, vanrednom vještinom služi novinstvom. To je naime drugi onaj štap, kojim obzir ljudski maše na sve strane, te dan na dan čini neizrecivo mnogo zla. Ne može se o tom ni časak posumnjati, tko i malo samo o toj stvari razmišlja. Piskara ima doista liep broj. Nu ima i novinara oštroumnih, a osim toga i prevejanih poput lije, gladkih poput ugora. Pišu za svjetinu. A ta obično ne misli niti zna misliti. Temeljite naobrazbe nema. *Za jedini onaj stup i utvrdu istine, svetu crkvu rimokatoličku*[1]*),* kako Bog reče po sv. Pavlu apostolu, ne mari. Na nju se ni ne osvrće. Liepih, zamamljivih nu i šupljih fraza ima u obilju. Je li čudo, da se sve to onda prima za gotovo zlato? I tako čitaj danas, čitaj sutra, sve po malo upija se otrov. Napokon izkvaren je ukus, oštećeno nježno vjersko čuvstvo, ozliedjena nabožna ćud. Glava puna bez smisla šupljih fraza, koje uplivišu onda na sav život i rad. Po tih načelih kroje se dužnosti prema Bogu, sebi i bližnjemu. Nu glavno je, da tih novina ide u sviet danomice na stotine i

[1]) I. Timot. 3, 15.

Digitized by Google

stotine tisuća. Poplaviše sve, sav sviet. One su nov nauk, novo evangjelje, čine *javno mnienje.* Tko će se opriet toj bujici, tko će dignuti svoj slabašni glas, gdje oko njega sve šumi i buči? Ta tko će se i osvrnuti na nj? I tako se zahvaća kratkovidne i neumne žrtve, da ih otrovni dah okuži, zaguši, unesreći.

Srce ti i nehote zadrhće, kad promatraš silnu tu svjetinu, kako guta dan na dan tu neslanu hranu. Sve više se tudji Bogu. Lahkoumno se odriče — a da i ne sluti — svetih predaja slavnih svojih pradjedova. U magli hvata za njekakvimi utvarami. Proplakao bi, kad motriš razumne, pa ipak toli zaslieplјene stvorove. Ma ljudi Božji, vi imate uši, a ne čujete! Imate oči, a ne vidite! Zar nije poviest učiteljica života? Nije li vas ona zar ništa naučila? Zar su vam rieči i fraze mjerilo za ljude i dogadjaje, a ne gotovi čini? Riečmi i frazami svatko se može nabacivati. To nije nikakva umjetnost. Nu kad poslje sladkih rečenica sliede djela i to trpka, neugodna, koja su u svakom pogledu na propast razumnih stvorova, što vas to ne će dozvati k pameti? Ne tražimo od stabla lišća, već ploda; a po plodu pozna se stablo. Zašto se to i na naš svakdanji praktični, narodni i vjerski život ne primjenjuje? Al badava! Sviet je jednom pošao krivom stazom i ne ostavlja je. Premda izčezava vjersko osvjedočenje, premda ćudorednost sve to dublje pada, premda su blagostanju silno podstrižena krila — sviet ne izpituje odkle to? Gdje je izvor tih zala? Ne će da se trudi, te proučava i iztražuje, je li moguće pravu sreću naći daleko od Boga i bez Njega. Zadovoljan je sladkimi riečmi i frazami. Što novine pišu to i on vjeruje. Tako traži obzir ljudski. Kakova slika izbila bi pred našim okom, kad bi potanko pretresli liberalno novinstvo; kad bi kukolj od zdrava zrnja razlučili! Koliko neistine i himbe, izvraćanja, potvore, huškanja, ocrnjivanja, nesgrapnosti i protuslovja! Kad bi mogli pogledati iza zavjesi te iskreno se razgovoriti s onimi, kojim su tajne poznate, vidjeli bi, kako se zlatnomu teletu za ljubav nemoral širi, štetonosne osnove i sa gospodarskoga gledišta preporučuju. Lahko u sviet bacaju zvučne fraze o slobodi, snosljivosti i neodvisnosti, o prosvjeti, napredku i obćem blagostanju, o vjernosti i odanosti prama vladaru, dočim njihova djela sve to oprovrgavaju, i u najizrazitijem su protuslovju s njihovimi frazami. Oj žalostna li prizora! Oni su apostoli tobož slobode i snosljivosti, a bičem udaraju, progone i guše svakoga, tko ne misli kako oni hoće! Zastupnici su napredka i obćeg blagostanja, a sišu poput vampira siromašni narod, s njim nečovječno postupaju, navlastito s radnici! Zagovornici su prosvjete i naobrazbe, a hoće da se utope u materijalizmu, hoće da obnove družtvo bez vjere i Boga; bez Boga, koji je istina, put i život. O ironije! Smiešna li naklapanja! Al badava! Jednom se popeše na visoku stolicu, viču, psuju. Naprasni su u svakom pogledu. I tako sve im se klanja. Svi ljube skuta i koljena obziru ljudskomu. Zaboravljaju na dostojanstvo čovječje, a što je još kud žalostnije, na dostojanstvo kršćansko.

41. Dalnje pomagalo obzira ljudskoga jesu *loše knjige.* Nevaljane knjige i zločesto novinstvo dvie su grane jednoga stabla. Ima, hvala Bogu, dobrih i valjanih knjiga svake ruke. Ni Božji ni sv. matere crkve ugled ne baca na njih nikakve sjene. Kud sreće, kad bi samo takve knjige čitali i proučavali! Obazirat se dakako pri tom valja na razne okolnosti. Druge su knjige za djecu, druge za mladež, druge opet za odraslu čeljad. Dobar savjet je dakako tu zlata vriedan. A savjet dati će savjestan roditelj, učitelj, svećenik. Nu tu je baš težkoća! Zar u mudra svećenika i u obće u crkve tražiti savjeta? Samo izusti to, pa da čuješ! I mnoge, vrlo mnoge zastraši jurve i zaštrašivati će obzir ljudski. Njegovim će pravcem udariti, te pitati savjet u onoga, koji je i sam opojen tim duhom. Mnogi i premnogi čitati će svakovrstne neslane i nevaljale spise i knjige, jer to traži *obzir ljudski.* To je prema duhu modernoga družtva! Tako rade ljudi ovoga svieta! Tako čini ovaj i onaj! I meni je dakle tako radit! Ali to je smiešno i nerazborito načelo. Jer tko iole razmišlja, shvaća, da i u duševnom kako u tvarnom svietu ima zdravih i otrovnih biljka, zdrave i nezdrave hrane. Odlučuje li možda nazor ovoga ili onoga da ne posegne za otrovnom biljkom? Ne, nego to, što je po svojoj naravi nevaljana i tielu škodljiva. Zašto se to načelo ne primjenjuje, kad se govori o duši? Ta ona više vriedi nego svi svietovi! Vanredno je slab, neustaljena značaja čovjek, koji ne mari za dobre i vrstne knjige ili uz nje njeguje i nevaljano štivo, jer tako sviet želi, jer to nalažu obziri ljudski. I s ovoga razloga ne ljubi se štivo Božje knjige, sv. pisma. Jedno zrnce njegovo više važe nego čitavi brjegovi svjetske nadri-mudrosti. U jednoj njegovoj rieči više je mudrosti, nego u čitavih nadrisvjetskih zamršenih i zasukanih susta-

Digitized by Google

vih filozofije. A da preporučiš štivo nabožne vrsti, n. pr. *Nasljeduj Krista ili Život svetaca i svetica Božjih* ili slične stvari! Mahnut će rukami, zažet ramenima. Možda će se i nasmiešiti, sažaljujući te, što si još tako nizko, te im to preporučaš. A zašto? Ta slične stvari ne čitaju se u kitnjastih dvoranah! To nije za sviet. Tomu je mjesta u zatvorenih samostanih. Protivi se dakle i opet obzir ljudski. A što duša tako ne prima zdrave hrane, nego otrov, to ne smeta. Neka je samo svjetskoj oholosti i taštini zadovoljeno. Što se time značaj slabi i pod noge baca, na to se ne gleda. Sviet u tomu zabaviti ne će, a to je glavno. Neka govore svećenici, što ih je volja. Ugled sv. matere crkve ne vidi se i ne odlučuje. Ali dragi Bog, pa duša? A vječnost i odgovornost na posebnom sudu? Eh! o tom ne razpravljamo! Dobro. Ne razpravljamo! Ali što tim postignemo? Zato zlo nije uklonjeno. Doći će dan, kada će se inače misliti, suditi i govoriti. Ali će prekasno biti. Neka onda pomognu obziri ljudski! Kad letimice duhom prodješ i kršćanskimi državami, uviditi ćeš, koliko se nevaljanih spisa i knjiga dan na dan razpačava. Koliko se zla time čini? Dakle, koji su si sviestni svoga kršćanskoga dostojanstva, koji su ljudi značajni, neka svimi silami pregnu, da uztuk dignu protiv zločestoj štampi. Svatko neka upre na svom mjestu kako i u koliko to može. Zločesta štiva čuvaj se kao zmijinog ujeda. Što osudjuje Isus Krist, božanski Spasitelj i njegova sv. mati crkva, rimokatolička, osudjuj i ti. Sa zločestim spisom u vatru! Hoćeš li podupirati zločestu štampu? Prikora bi bio vriedan, a i grjehota je to. Usuprot svom snagom i odvažnošću podupiraj na svaki način dobru štampu. Podupiraj riečju, novcem, perom. Tu ne smije da odlučuje obzir ljudski, nego obzir Isusa Krista, Sina Božjega. Ne smije se slušat nauk nedosljednih ponajviše slobodoumnika, nego glas sv. matere crkve. Zločestu štampu kao takvu ne valja gladit i milovat nego ju šibat i prstom u nju upirati. Kakva je pred Bogom, takva neka je pred našom savjesti i pred cielim narodom.

42. Prije nego zaključimo, spomenuti nam je još jedno od najglavnijih pomagala obzira ljudskoga. To su učitelji, ljudi, koji se služe živom riečju, da njegovo gospodstvo prošire. Kad se tolikom snagom i žilavošću po svih kutevih svieta služi mrtvom besjedom, štampom, kako da napusti i zanemari živu rieč? Ta ona umije silne uspjehe polučiti. Poput živih iskra pada živa besjeda medju svjetinu. Zahvaća živo srca, navlastito mladenačka; zanese ih, razpali, razdraži, da ih predobi za svoje šanjarije.

Govoreć o učiteljih, koji su pokorne sluge obzira ljudskoga, razumievamo u obće sve apostole lažljive i pokvarene nauke. Zasjedoše oni na stolice, izpod kojih suklja gusti dim, što prodire iz podzemnih odaja, da zastre bistar vid i pogled u daljinu. Stolice su široke i ognjevite, jer ih žari oganj razvraćenih strasti ljudskoga srca. Nalazimo tih stolicah u privatnih kućah i u javnih bogomoljah. Ima ih u kazalištih i raznih dvoranah. Uče u strogo zatvorenih sobah i pod vedrim nebom. Ima ih dakako i to liep broj i po školah, počam od početnih, koje posjećuju dječica od šest, sedam, osam godina, do najviših, zvale se kako mu drago. Tu se odrasla mladež vrlo često lošo baš uzgaja tako, te se nije nadat, da će biti danas sutra stupovi crkve i domovine. Biti će potajni ili otvoreni neprijatelji njihovi, na teret sebi, na sablazan iskrnjemu. Kiniti će narod, u kojem će sijati kukolj razdora, nesloge, svake nesreće. Nećemo ovdje naricati i jaukati nad ovimi zlosretnici. Sažaljivati valja navlastito biednu mladež, koja im dodje u ruke. Tko da izbroji sva zla, kojimi poplaviše jadnu zemlju napose u ovo potonje doba? Ustadoše popravljači tobož ili reformatori, a obaraju jedini čvrsti božanski ugled na zemlji. Roditelji su racionalizma, praznovjerja i bezboštva. Tko da i malo vjernu sliku dade o tih plodovih njihova predavanja i propoviedanja? Rekosmo: da poplaviše jadnu ovu zemlju. Doista: Sin Božji dostoja se stupiti na ovu zemlju. Sretne li nje! Stupao je i hodao po njoj. Propoviedao je najčišću predivnu božansku nauku. On reče: *Jedan je učitelj Vaš. Isus Krist.* On ostavi zemlju, a povjeri neprocjenjivi poklad božanskih svojih nauka svetoj crkvi rimo-katoličkoj. Neprevarljiva je ona učiteljica. Njezin je ugled odsjek Njegovoga, božanskoga ugleda. Što dakle naravnije, što dičnije po rod ljudski, što spasonosnije po sve učitelje bez iznimke, nego da crpaju nauku iz tih vrela; na nju da se vaviek obaziru, koja ne prieči nijedno znanstveno iztraživanje, a sjeguran je kažiput, sjegurna sjevernica, po kojoj ćemo razlučiti put k istini od puta k laži. Pa gle! Mjesto toga vidimo sve protivno. Ustaše i ustaju nadri-učitelji i silno se nadimlju. Kakav učitelj Isus Krist? Što kazuje ta crkva njegova? Sunce za njih nije svjetlo nego tama. Nauk sv. crkve Isusove sanjarije su i izmišljotine. Nabaciše se šačicom blata patuljci na jasno

Digitized by Google

sunce, što grije i razsvjetljuje sav sviet. Pomisliše bjednici, eno ugrabismo mu svjetlo! Pričini im se, da je potamnilo a oni zasjali. Kad tamo, al im pade blato na obraz! Na žalost ne okaljaše sebe samo, nego i mnoge druge. Ne, nisu to učitelji. Kvaritelji su oni, otmičari, što grabe ne zlato i srebro, nego nevinost Isusovih duša. Ne ubijaju tjelesa nego neumrle zaručnice Kristove, koji ima pravo na nje, jer ih je odkupio svojom neprocjenjivom krvlju. Zaista! Nesretnici su to, kojim se božanski Spasitelj, premda neizmierna blagost, strašno zagrozio, da ne zaslužuju drugo, nego da im se objesi žrvanj o vrat i bace u dubinu morsku.

Ne samo sv. vjera nego i zdrav razum zahtjeva i nalaže, da se čuvamo, bježimo te lažne apostole. Svimi dopuštenimi sredstvi valja proti njim da ustajemo, borimo se, te njihovo djelovanje, u koliko se može, zapriečimo. Učitelji, o kojih govorimo, zastupnici su i pomagači zloduha. Neprijatelji su dakle roda ljudskoga i svakoga pravoga napredka i blagostanja. Dična je zaista zadaća, glasno i jasno doviknuti tim janjcem ovo: *Vi ste vuci razdiraoci,* što vam djela pokazuju. Slavno je pod stiegom Isusa Krista, živoga Boga, bóriti se proti tim oskvrniteljem kršćanskoga dostojanstva. Spasonosno je žigosati te prevejance, razkrinkati ih i obćinstvu pokazivati njihovu plitku tobožnju učenost. Spasonosno je, prorešetat njihove fraze, pretresivati plodove njihovih načela. Spasonosno je, u jednu rieč sve uraditi i poduzeti, da se oni i njihov rad u što uže granice stegne. Ima, hvala Bogu, tako srčanih i značajnih ljudi, ali eno i slabića velikih! Ne podigoše glas svoj, gdje su to mogli i morali. Zavezanih ustiju stoje; ne opiru se bujici ni riečju ni perom ni inim radom. Pače, i ulagivaju donjekle tim apostolom. Brane, zagovaraju, prikrivaju mane njihove i nedjela. Predplatnici su njihovi, te na sto drugih načina pokazuju, da nisu voljni stati na stanovište načelno njim oprječno. Ah zašto i čemu sva ta metanisanja? Eh! sviet je tu! Druga su danas načela! Pa što će kazat ovaj, a što onaj! Badava. *Obziri ljudski* početak su i svršetak svega njihova dokazivanja. — Spomenimo ovdje, kako se je vrli jedan mladić ponjeo u družtvu, gdje je bio dovoljan broj mladih ljudi, skutonoša obzira ljudskoga, koju nekriepost zadobiše od svojih prosvietljenih učitelja. Tadijom su zvali mladića. Obično bi on poslie ručka pošao u kavanu, da se malo raztrese, po koju dobru novinu da pročita. Namjerio se kad i kad na ljude šarene boje. Mudre glave znale su, da je mladić strogih katoličkih načela, *klerikalac,* kako mnogi kažu. Nisu ga dakle štedili. Uštipnuli bi ga sad na jedan sad na drugi način. On bi bio umjeo šilo za ognjilo vratiti. Češće bi se brzo udaljili, kad su čuli, gdje odrješito znade umjestnu kazat. Jednoga dana eto ga opet u kavani. S njim je više golobradih momčića. Glave dižu poput praznih klasova. Slušatelji su na višoj školi. To su već učena gospoda. Kako jaje jajetu, tako su i oni slični svojim slobodoumnim tobož profesorom. Ovi govore koliko hoćeš; dokazivati će što te mila volja; nu koliko su dokazali, koliko prave mudrosti razvili, o tom piše druga knjiga. I danas govori se o svačem. Natječu se, jer je i Tadija tu. Valja ga bocnut. Eto za čas soli mudrosti, koliko hoćeš. Mladi momci baš na visoke se stolice popeše. Jedna iskra frca za drugom, hoćemo kazat jedna nerazboritost veća od druge. Jadan ti je srednji viek! Raztrgaše upravo njegovu svećeničku, boljarsku i vladalačku haljinu. Sgražaju se sirote nad onim mračnjačtvom. Sažaljuju ljude, koji su mogli vjerovati, da ima njekakvo nebo, pa — oj ironije! — da postoji pakao! I još nije jedan svršio, eto drugi ni dragomu Bogu ne dozvoljava gospodstva. Smiju se mladići, kad se spominje duša, vjernost. Kakva duša? Ta bjelodano dokazaše naši veliki profesori, da je sve puka tvar, a čovjek je usavršeni majmun. Sve oni na ovakovo brdo tku. A Tadija? Sluša. Uzkipilo u njem. Grize ustnice, te misli, kako da im zatvori neslana usta. U to opazi gdje prolazi vriedni svećenik, častan starina. Tadija, čim ga opazi, pozdravi starca, kako je običaj i liepo se nakloni. Ha! ha! začu se grohot kite biranih junaka. Oh! oh! Ti — sada sasuše punu pregršt kojekakvih naziva na nj — ti skidaš kapu pred svećenikom! — Tim se mjera prepunila. Srčan Tadija planu svetom srčbom. Oči mu vatra, lica živ oganj. Jakim glasom dostojanstveno doviknu neuljudnim svojim drugovom: — Znadete li tko je onaj svećenik, koga sam netom pozdravio? Čovjek taj nikada nije nikoga niti uvriedio niti razžalostio, što će posvjedočit isti njegovi najljući dušmani. To je čovjek, koji je sav svoj viek posvetio i žrtvovao boljku siromaka i mladeži. To je čovjek, koji me je od mladih nogu podučavao mudro, uzgajao, kako može najbolji otac samo uzgajat. . . A što si naučio od toga svećenika? priupitat će ga momci. A Tadija jednako oduševljeno i žarko nastavlja: — Što sam naučio od toga svećenika?

Digitized by Google

Naučio sam, da ima Bog na nebu, a čovjek da je njegov stvor i to najizvrstniji na zemlji. Poučio me je, da nisam samo blato, životinja, kako Vi o sebi kazujete. Poučio me je, da pod ovom vidljivom i razpadljivom ljuskom prebiva neprocjenjivi biser, čovječja duša, koja je neumrli duh. Eto, zašto sam se naklonio tomu svećeniku, kako se i Vi klanjate Vašim profesorom. Ali medju menom i Vami ta je razlika, da se klanjam, da pozdravljam starijega od sebe, u komu vidim živu sliku živoga Boga, posinka Božjega, kako sam i sám, Vi pako prigibate glavu, a da ni ne osjetite sveti onaj ponos, kojim se ja dičim, jer se klanjate nječemu, što vas uči, da ste kao i oni najviši stupanj životinje. Gdje je robstvo? Jesam li ja kukavica ili ste vi hrdjakovići? Toploj besjedi povladi njekolicina prisutnih u istoj sobi, a naši momci do mala se udaljiše. To bijaše muževna riječ. Tadija nije prigibao koljeno pred obzirom ljudskim. Tako ima se ponieti svaki valjan, značajan čovjek. Vazda će se klanjati Kristu, crkvi njegovoj i onim, koji sa Kristom i sa crkvom naučaju, svaku će mu čast i počitanje izkazivati. Nu nikada prignut glavu ne ćemo pred onimi, koji se dižu proti Kristu proti crkvi, proti našoj savjesti. Njim se klanjati, to bi značilo klanjati se obziru ljudskomu. Njegovi smo zakleti, neumoljivi neprijatelji, s kojim se ne sklapa primirje, nego vriedi jedino geslo. U boj proti njemu, do smrti u boj!

Čudo u Lourdesu

i Kritika Emilija Zole.*)

I.

U drugoj polovini Augusta g. 1892. digne u novinarima graju po Europi i Americi izlet u Lourdes razglašenoga Emilija Zole, romanopisca, obožavatelja verizma (a svatko znade što ova riječ znači) naše dobe.

Željan svijetu da daruje svoj novi rad, o trideset godišnjem čudu vavijek živomu u onome preglasovitom Svetištu, i o nečuvenim iskazima vjere, kojim je ondje pozorište, priključi se on narodnome hodočašću kroz one dane, gdje se bilo našlo dvadeset hiljada Franceza i hiljada bolesnika, svi da se poklone, po navadi, bijeloj Djevi na Pirenejima; i da isprose od nje ona izliječenja, što neprestance svijet snebivaju, a zastigjuju one što svegj niječu vrhunaravnost.

O njegovom tamošnjem boravku, kroz tridnevje hodočašća i dalje, o pričeku, o njegovim opaskam, o besjedama i doživljajima, tada se potanko kroz novine raznosilo i sa nevjerne i sa katoličke strane, a s ove možda i preveć. Pošto veće neg je pravo kao da su uvažavali dobre nakane i ćud. Mnogi su čak i prećerivali u nadi, da je put u Lourdes imao za njega postati, kao za Saula, put u Damasak. Paček bezazlenost mnogijeh željom preteče čin; i već su ga pomišljali u pećini Massabielle od drage Djeve obraćena u drugi stvor, proricali su divota svakojakih s njegova obraćenja i od njegove mašte, prikazivali su ga, gdje je od brljava ogledala obraćen u čisto staklo, u kojemu se zrcali rajska svjetlost.

Ali oprezniji ljudi nijesu tako ni mislili ni pisali. Malo dana pošto je Zola posjetio Svetište Lourdes, to jest na 10. Septembra, sveštenik Cartuivels di S. Foy, upravitelj Belgijskog Hodočašća, koje je došlo poslije Franceskoga, u nekome pismu, objelodanjenu u novinam, u jezgri ovako se izraziva: „Dao Bog da se lijepi san o njegovu obraćenju obistini! Ali ja pisca uzimljem kakov jest, onako na Božiju, baš kako se sam pričinja. Kako će pak on izbiti iz pameti sva lažna mnijenja, kojijeh izobila posjeduje protiva katolicima? Ovaj književnik tako darovite mašte, mnoge stvari može poznati, ali će biti nesposoban da zdravo prosudi o vrhunaravnim stvarima. Njemu fali kršćanski pogled: on je sasma nesposoban da uvaži kako valja dogogjaje Lourdeske, gdje je punina vrhunaravnosti. Njegovu će dakle djelu sve faliti. Njemu će biti sasma teško taknuti se svakako strane liječničke u ozdravljanju. Liječništvo je po njega znanost pukoga nagagjanja.

„Ne mogu a da vam ne saopćim do slova

*) O drzkom romanu E. Zola, koji je toliku uzvitlao prašinu u nevjernome taboru, a sažaljenje na katoličkoj strani, te je već u mnogijem svojijem listovima progovorila, pobijajući ga; pravo je da i naša *Vrhbosna* na istu se stvar osvrne, donašajući u prijevodu pod gornjim naslovom, što je vrijedna *Civiltà cat.* u dva svešćića Julija tek. god. iznijela. *O. A. P.*

Digitized by Google

ono što pisac *Storia medica di Lourdes,* doktor Boissarie meni odgovori, kada ga, pri odlasku, zapitah, čemu se on nada od knjige glasovitoga veriste romanopisca — Baš na ovome mjestu, primjeti Boissarie, rekosmo gosp. Zoli, da svi liječnici, toliko Pariza, koliko cijeloga svijeta, pozvati su da dodju znano ispitati dogogjaje, osvjedočiti se o ozdravljenju i da reku o tom svoje mnijenje. Ako romanopisac uljeze u naše polje, neće nam se umanjiti odgovori, pošto ćemo objelodaniti nebrojene podatke djela, što ga veći dio ne poznaje, a ipak je toliko zdušno i plodno od začetka Lourdesa. Mi se svjetlosti ne plašimo, paček želimo da zasja na svačije zenice; mi ćemo se pozvati na sve stručnjake na svijetu, vjerovali oni i mislili kako mu drago. Tada će pitanje Lourdes okrenuti novom stazom, te sveučilište i akademija franceska morati će ga proučavati. Ako nas gosp. Zola može pomoći, da postignemo tu svrhu, mi ćemo ga blagosivljati."

II.

A posljedica, pošto se nade izjaloviše, opravda i odveće predvigjanja mudrih. Nakon dvadeset mjeseca tolikog trubjenja, brdo na svijet izvali plod, koji naokolo raznesoše na dijelove i komade, *Gil Blas* iz Pariza, *New-York Herald* iz New-Yorka i *Tribuna* iz Rima. Što se ukaza? Ništa nego u istinu *ridiculus mus,* maleni Oraciev miš, okaljan s puta i izstrošen.

Sve što je dosle svijetla ugledalo sastoji u opisima bolesti do gnjušanja, i u čvoru neslanih klevetâ i podlijeh strasti, sa nerazboritijem riječima „o božanstvenim iluzijama" vjere; o sanjarskijem bolestima, i još sanjarskijem načinom izliječenijem u kupeljima Lourdesa; o pričinjanju Bernardete; o isceljivanju, ne od strane Božije, neg po utjecaju podnebja ili množije naroda, po uzrujanju živaca, po ushitu oduševljenja, po čaranju njeke izumjene i lažive pobožnosti. I zato je napokon epopeja Lourdes, sa svojim svečanostima i čudesima, od trideset godina sve do danas, za njega, sjajna himba, prijevara, ružna trgovina razgranjene lakovjernosti, dućan, prodaja praznovjerja.

Doista, smjelost romanopisca prelazi granice. Čega se i sam dosjeti, te se kaza hladan, sumnjičav, neodlučan, nijekajući stvari jasne, a tvrdeći jadnom drzovitosti tolike bezumne. Zato nije čudo, što na 27. Aprila, kad je javno u dobrotvornoj skupštini u Trocaderu Pariza čitao erticu o Bernardeti, bi izrugano to čitanje od samoga *Echo de Paris,* koji je po tome čitanju dokazivao, da je cijeli roman „prava smrt, smrt stila, smrt riječi"; a mogao je priložiti smrt umjetnosti i smrt razuma naravskoga i ljudskoga, pak i kršćanskoga.

I baš, pošto je on vidio, čuo i rukom ticao i to osobno, sve što se dogodilo u Lourdes-u, ne daje se vjerovati, da je on napisao toliko grdesija, a ne osjetio da protuslovi samomu sebi.

Kako! Zar nije znao, da svako zamašnije hodočašće sada onamo prate toliki liječnici, i da u onome god. 1892. kojemu se on pridruži, bi njih pedeset, svake vjere, mjesta i nazora? Sjegurno znao je, pošto je š njima bio u uredu za ovjerovljenje, s njekojim je od njih i govorio, ujedno š njima imao je prigode motriti bolesnike, i prije i poslije što ozdraviše.

Zar on nije znao, prije odlaska, da su bolesnici, najskoli oni narodnoga hodočašća, tačno i pomljivo ispitani od glasovitijeh liječnika, a većinom glavara klinike i sveučilišnih profesora, koji duševno izdavaju ili potpisuju svjedodžbe o bolesti, o ranama, organičnim ozledama, što bijednici trpe? Znao je odista, a u Lourdes-u, ako je hotio, mogao se do mile volje osvjedočiti.

Zar on nije sam znao, da se u uredu liječnikâ u Lourdesu vrši najveća strogost u proučavanju isceljivanja i kada se pronagje da su istinita, sud se o tom izreče, ali oprezno čeka se, da vrijeme zajamči trajnu stalnost; te da iz onoga ureda ni pismeno ni usmeno nikad se ne proslovi riječ *čudo,* jer se Crkvi ostavlja, da ona o tom rekne svoju? Jamačno on je znao, pokli je to proučavanje i gledao i slušao, a čuo je od predsjednika onoga ureda, koji mu je izjašnjivao pravila razboritosti, što se upotrebljuju.

Pa ako je sve ovo Zola znao, on nije mogao predočiti čitateljima isciljenja Lourdeska kao neku vrst igre i prijevare hinbenikâ, a da se istodobno ne ogriješi proti istini, koju je bjelodano poznao. Dakle, na kojoj je strani laž i prijevara?

Ko zna, da taj njegov verizam, koji istinu zastire, ne bude pomogao te mu je zapriječen, po drugi put, željeni ulaz u Francesku akademiju? Prošloga Maja on je drugi put ponizno zakucao na nje vrata, svojim novim romanom o Lourdesu pod pazuhom. Iz nutra ne bijaše odziva. Nije se ma ni jedan glas čuo da zatraži, te mu se otvori. U dva glasovanja, Emilio Zola dobio je dvije ništice!

Digitized by Google

III.

Dični doktor Boissarie, predsjednik klinike ili liječničkoga ureda u Lourdesu, govoreći prošle godine, u nekome sastanku generalnog društva učenika Lovanija, o dogogjajima što ih svagdano pri ruci ima, spomenu neke posebnosti, što ih je sam Zola u Lourdesu vidio, čuo i njemu u glavu rekao. Evo riječi gosp. Boissarie.

„Prošle godine (1892.) dogje u Lourdes gospojica Amalija Chaignon. Nju je na peti morila živa rana; žuljata (fistula) je do kosti dosizala, a koljeno bi ozlegjeno najočitijom ikricom (tuberkulom). Liječnici iz Poitiersa pokušaše obična liječenja. Ništa se nije postiglo. Ona stiže u Lourdes. Prije neg se bolesna ženskinja okupa u vodi iz pećine, istinitim je dokazano nje nevoljno stanje. Umočena prvom u vodu: ništa. Umočena drugom; i eto je na mah zdrave. Nema već žuljate, spoj je redovito učinjen, sve je iscijeljeno, čvora u koljenu nestade. Ona može obući cipelu, što prije za šest godina nije mogla. Otide iz Lourdesa sveosve zdrava.

„Vidim gosp. Zolu, i kažem mu slučaj gospojice Chaignon. On zaupi: Ali vi mi kazujete čudo!

„Pak se popravi, kao skeptik te primjeti: — Hotio bi ja da ovgje dogju naši učenjaci.

„Neka dogju, odgovorim mu ja.

„Pak bi ja hotio prije vigjeti; trebalo bi fotografijâ; dobro bi bilo izložiti ih u jednoj dvorani, prije i poslije vašega čuda; trebalo bi možda imenovati mješovito povjerenstvo, jer vi kod mene ne imate povjerenja. Hotio bi da općinsko vijeće, straža. . . . .

„U jednu riječ, gosp. Zola traži sijaset opreza, svaki smješniji od drugoga, prije neg se ovjerovi dotično čudo.

„Zola je na svoje oči vidio, gdje se dva od ovih vanrednih dogogjaja zbiše.

„Marija Lemarchand, koja imadjaše nemile guke, imenom zvijerinac *(lupus)*, na licu, uz ranu i otek, vidje gdje nestade i rana i oteklina: a kroz tanahnu opnicu, vidi se kao da kola krv u mreži malenijeh žila. Ja kažem je, prije no ozdravi, gosp. Zoli. Znate li što mi reče?

„Užasno je!

„Evo sada drugog dogogjaja. Marija Lebranche, suhobolna, i kao takova priznata u Parizu u *Hôtel-Dieu*, ozdravi temeljito. Ona stanuje u Parizu, u predjelu gdje i Zola: — Uzmite nje ime i nje stan, ja mu rečem; ispitajte i vigjite je: to će vam biti lako.

„Zola zapisa ime i obitalište, ali se ne htjede ni najmanje brigati za ovu bolesnicu.[1])“

Može li se bolje dokazati kritično poštenje romanopisca?

IV.

Nepoznavanje predmeta, o kom se usudi pisati, pomnaža lakoumnost njegova romana. On ponositi barjaktar novotâ, pokaza se da je zaostao najmanje od dvadeset godina. Prošlo je doba Littréa i Renana, kada se na pričanje o čudesnim Lourdeskim dogogjajima klimalo glavom nekim sažaljenjem te govorilo: — O prevareni, o varalice! — Progje takodjer doba, kada je o istome slučaju Virchow iz Berlina govorio: Ili varanje ili čudo! — Jer, smatrajući nemogućim čudo, tvrdo je za njega ostajala samo prva strana dvobira. Dà i vrijeme je minulo, kada je doktor Lala iz Rhodesa bio porugan u svijem liječničkijem listovima po Franceskoj, jerbo potpisa svjedodžbu o čudesnom iscijeljenju, što je postignuto u pećini Massabielle.

Od onda do danas mnogo se provalilo puta. Očiglednost i neprestani tek dogogjaja Lourdeskih rasvijetli pameti i svede opreznije nevjernike da sud preinače. Sada više od trista liječnika raznijeh fakulteta Franceske: Mansa, Lille-a, Marseille-a, Poitiers-a, Lavala, d' Aix-a, Besansone-a, Liona i t. d. priznaše i spovigješe ne samo pravu istinitost iscjeljenja, dali i narav njihovu, koja se fizično neda protumačiti. Megju samijem nevjernicima, bili atei, bili materijaliste, ne prepiru se veće, ima li u Lourdes-u prevarenijeh ili varalica; i sama je sumnja izbijena, nego, da li ova iscijeljenja, toli nova, toli čudesna, može ili ne znanost naravski protumačiti. „Činjenice opstoje, pisa materijalista doktor Bernheim škole u Nancy-u: uvaženi su ih ljudi opažali: megju osobam učenim i izobraženim prepirka je stegnuta na način, kako da se shvate[2])“. Niti je drukčije umovao glasoviti Charcot, upravitelj velike bónice Salpêtrière u Parizu, svladan i on nesumljavom istinitosti dogogjaja, koje je on prije no umre, prihvatio kako su dokazani bili.

Kada dakle romanopisac Emilio Zola ustaje te će u brk takovim i tolikim učenjacima: — Vi ste rulja bedaka, koje zaslijepi šaka čaratana: sve te čudesne zgode u Lourdesu, od ukazanja Djevice Bernardeti, god. 1858., do zadnjega iscjeljenja, što se sbilo pred deset ili dvadeset liječnika,

[1]) *Annales de N. D. de Lourdes 30 Mars 1894.*, strana 320—21.

[2]) Ibid. 31. *mai* 1892. str. 34.

Digitized by Google

prijevare su zasljepjene čeljadi, ili varalicâ, — to je vrhunac preuzetnosti, ili benastoće, što ti pobugjuje, ne znaš ni sam, da li veću srdžbu ili sažaljenje. Emil Zola u ovome nalikuje bajosloveu, koji bi danas kanio puk uvjeriti, da ne opstoje predjeli antipoda nego samo u glavama prevarenijeh.

Što bi se moglo primjetiti, da se on postidi? Ovo samo: — Pogji pa vigji! — Takav bje i jest vavijek odgovor, što se daje nerazumnikom, koji niječu vrhunaravnost Lourdesa. Otkada se, 11. februara 1858., Neoskvrnjena Djeva stane onamo kazivati, *Siécle, Presse, Journal des Debats,* i sto drugijeh sličnijeh novina, natrpaše u svoje stranice, koliko je nevjera znala izmisliti porugâ protiva čuda; ismjehavajući početak, izvrtajući dogogjaje, vavijek rugajući se, gotovo, kako danas Emilio Zola. Uz takovu paklenu viku kao da je imalo nestati, u grohotnom smjehu, toga prikazanja u Lourdesu. Gragjanske vlasti sklopiše savez sa psovateljima u novinam, u školam i birtijam. Ministar Rouland pisao je prefektu Tarbes-a: „Valja svršit kako bilo ovaj posao čudesâ u Lourdesu.“ Dakle sada nakon trideset i šest godina, kako stoji istina o čudesima Lourdeskim, tvrdo branjena samim razlogom — Pogji pa vigji? Tako, te silni broj nevjernika, koji su onamo pošli i vidjeli, odanlje mogahu pisati ili kliknuti: *Veni, vidi, credidi.*

V.

Zola, koji se bani velikim znanjem glede mnogo stvari u Lourdesu, ne može ne znati jakost ovoga razloga, koji je najponosniji izaziv, učinjen nevjernikom. Zaisto on zna, kako ga je shvatio i prihvatio onaj pisac lijepih darova i prekrasna srca, jedan od najvaljanijeh i najučenijeh, kojima se ponosi Francuska, E. Lasserre. I on je nijekao istinitost čudesa Lourdeskih. Ali po nagovoru protestanta, okusi na sebi vodu iz hridine Massabielle, ne pošav onamo. Netom je na se vodu stavio, na mah dobi vid očinji svakako izgubljeni. Toliko on bi haran prema Djevi, da rad te sjajne primljene milosti, odluči odmah sastaviti najsavršeniju povijes, što je ob onome svetištu pisana.

„Ne bijah zadovoljan, pisao je u predgovoru, dokaznicama vjere dostojnijem, ni pismima, ni istragama, ni svjedočanstvima pisanim: hotio sam, koliko mi bi moguće, poznati i viditi svaku stvar, te da preda mnom sve ožive, uz spomen i besjede onijeh, koji su stvar vigjeli. Poduzeh duge pute po Franceskoj, da ispitam sve one te su dijela imali u dogogjajima što imam pričati. Sve sam hotio izložiti, dok su još svjedoci živi, te označiti njihova imena i obitavalište, neka bi ih se moglo potražiti, i š njima opetovno istragu voditi, koju sam ja činio, da se o stvarima uvjeri. Hotio sam da svaki čitatelj uzmogne izviditi sam, što ja tvrdim, te priznati istinu ako sam pravo kazao, a zastiditi me ako sam lagao:“

Knjiga Lassereova bi razgrabljena u Franceskoj i po cijeloj Europi i Americi; pretiskana oko devedeset puta i prevedena u dvadeset i dva jezika[1]), i danas se pretiskava i raznozi po rukama hiljadâ osoba; koristovala je i koristuje bez primjera, da povećа vjeru i pobožnost prema Neoskvrnjenoj Božijoj Materi: a megjutim! Megjutim još se čeka, da iz vojske nevjernikâ izagje jedan, jedan sami junak, pa dokaže te je slagao. Ipak evo progjoše dvadeset i četiri godine, da je knjiga objelodanjena.

Lasserre-u u pomoć dogje gosp. Artur iz Alençona. Svladan čudesnim ozdravljenjem, što po Djevi zadobi njegova unuka, dne 23. Jula 1871., pozove sve nevjernike u Pariškom listu *L' Univers,* neka pokažu lažna dajbudi dva od čudesa, što Lasserre donosi u svojoj povijesti. Ali u njega ne ima šurkâ. On je obećavao nagradu od deset hiljada franaka, pa i još više, kad bi do koje bilo, ko bi pobjedonosno ovu stvar dokazao. Jedan liberalac ponudi se: nu kad poslije vidi da mu se zlo sprema, sramotno se povuče. Artur opet pozove, te položi petnaest hiljada pred bilježnika Turquet, i čekao je mnogo mjeseca. Žudno gledalo se onaj lijepi novac. Ipak ma ni jedan cigli od neprijateljâ ne dogje, da svotu ubere. Dugo vrijeme proteče i bez koristi, te Artur sve izloži u jednoj knjizi, koju na dar spremi svijem čianovima zavodâ, svijem dnevnicima i novinama vijernijem i nevjernijem: a u knjizi zaključivao je, kako nesposobnost nevjere, da pobija čudesa Lourdeska, sjajnim ih načinom potvrgjuje.[2])

Zar ne zna Zola slučaj čudnovatiji. A to je, da onaj isti poziv — Ajde i vidi! deset godina iza toga opetovao je Pariški *Gaulois*, kojim upravlja jevrej Arturo Meyer U Augustu 1882. baš u dane narodnoga hodočašća u Lourdes, on je tiskao čudesa, koja se onda dogagjahu. Pisac je govorio o dvadeset hiljada hodočasnika u Lourdes, o čud-

[1]) Mi imamo krasni prevod, rad pok. Dum Krsta Milasa iz Dubrovačke Biskupije.

[2]) *Les miracles de N. D. de Lourdes. Defi public à la libre pensée. Paris. Victor Palmé, 1872.*

Digitized by Google

nijem ozdravljenjima, o kojima se i sam uvjerio, te spominjao imena i nabrajao ih do pedeset raznoga stupnja, a ovako je zaglavio: „Svi ovi dogogjaji dokazani su putem usmenijeh postupaka vogjenijeh velikom strogošću i skranjim poštenjem: u ostalom neka nevjernici dodju, pa će moći suditi sami.“ [1])

Kad je ovako, kako se može sumnjiti o poštenju, iskrenosti, istinitosti svjedokâ o čudesnim iscjeljivanjim, što se dogagjaju u Lourdesu? Nije se moglo učiniti više, neg zvati da svak vidi.

VI.

Njihova neoboriva istinitost novom se je silom zaodjenula, kad bi to bilo nuždno, kada je zasnovan liječnički ured, koji poče potanko na mjestu proučavati pojedine slučaje, te znanstveno na javu iznositi putem štampe tako zvane usmene postupke. Ova ustanova još nečuvena u kršćanskoj povijesti, koja je zadivila mnoge učene inovjerce, zadade smrtni udarac nevjerstvu već poraženu. Eto sada neće popovi, ni misionari, ni dumne, ni pobožnici kogamudrago staleža, nego doktori sami, liječnici, vidari, klinici, patolozi, ovi će raznositi slavu i kupelji i pećine Neoskvrnjene Djevice onim pozivom — Dogji te vidi! Pače, e da i onaj, kome nije moguće otići, uzmogne viditi iz daljega okom pameti, eto odličnoga doktora Boissarie, koji naslijedi baruna Saint-Maclou-a, prvoga utemeljitelja ureda, razglasiva čudesne dogogjaje, razjasniva ih u svakoj potankosti, pretresa sve okolovštine po pravilima fiziologije i liječništva; a svojom glasovitom *Liječničkom povijesti*[2]), i svojim susljednim tumačenjem naučnim[3]), pozivlje se na sve učenjake svijeta molbom, da izdadu obrazložena mnijenja.

„Pošto sam tiskao svoju *Liječničku povijes* Lourdesa, pisao je malo mjeseca iza kako ju je izdao, primio sam silan broj odobrenja od nepoznatih drugova, profesora našijeh velikijeh fakulteta, članova akademijâ, liječnikâ našijeh bolnica. Ja ne mogu posumnjati o volji, te potiču moje kolege da jednako sa mnom vjeruju. Te tako, zajedno s fakultetom Lille-a, sa društvom S. Luke i klinikom Lourdesa, mi imamo jasni dokaz onoga pokreta, što se svagdano širi i množi u cijelome skupu liječnika.

[1]) Tous ces faits sont constatés par des procès verbaux, dressés avec la plus grande sévérité et la plus grande loyauté; d' ailleurs que les incrédules viennent, et ils jugeront par eux-mèmes.

[2]) *Lourdes, Histoire médicale*, 1858—1891.

[3]) *Annales de N. D. de Lourdes*, 1892—1894.

„Ne samo u Franceskoj ubire se taki plod, nego i vani u Belgiji, u Kanadi, u Beyrouthu, republikam Ekvatora i u južnoj Americi.

„Ipak i od našijeh te vjeru spovijedaju, vele su opazno postupali gledom na čudesa. I sada mi stižu mnoga pisma od drugovâ, gdje mi kažu: — Čitao sam s velikim zadovoljstvom vaše djelo o čudesima Lourdeskim: u njih nijesam ja vjerovao prije dok nijesam pročitao vašu knjigu. — Pa opet: — Vaša mi knjiga kaže, da su jasna i očita čudesa: glavu prigibam.

„Danas se u sav glas govori o čudu, o njem se pretresa, iztraživa. Profesor Desplats iz Lillea predlaže, neka se imenuje stalno povjerenstvo, kojemu bi bio zadatak, ispitivati bolesnike, prije no stignu u Lourdes i pošto se natrag vrnu, te da se prinesu slučaji čudesnoga iscjeljena znanstvenijem društvima. Koliko se naprijed krenulo zadnjijeh godina! Kako su ove preinake u nazorima i težnjama mnogo čudnovatije, no preinake u fizičnome biću bolesnikâ! Da se svijet toliko potrese, da se ojača društvo, koje bijaše stalo opet na poganstvo kretati, da se obasja konac našega vijeka takovom svjetlošću, za to trebovaše jakost ruke i besjede Božije[1])“.

VII.

Sanja li zar Emilio Zola, glasovit ne rad inoga znanja, nego što je svakome poznato, da on sam može svojim himbenim romanom ustaviti ovaj pokret i podušiti sjajnosti, o kojim toli mudro besjedi doktor Boissarie?

Možda će se usuditi reći, da je i on dohvatio rukavicu, dobačenu mu od popova i pobožnika: da je otišao u Lourdes, da je vidio; i da se ipak povratio nevjernik ko prije?

Dobro: on je pošao dakako u Lourdes: ali što da tu radi? Da vidi? Ne, on je pošao da ne vidi: nije vidio ono što je mogao, jer nije hotio. Pošao je, bilježio je, ispitivao je svaku stvar: razgledao je pećinu, kupelji, crkve, ured liječnika, bolnice, bonike, pak i čudnovato ozdravljenje, što se je doktor Boissarie dostojao prikazati mu: besjedio je sa Misionarima, sa čuvarima Svetišta, sa Ocima Uzvišenja, upraviteljima hodočašća, sa crkovnjacima, sa dumnama, sa svjetovnjacima svake ruke. Pričinjao se je golubinje prostodušnosti. Pobožno se razgovarao sa O. Antonmaria kapucinom, komu je dopustio da i broji kucanje ražа-

[1]) *Annales* itd. *31. mai 1892.* pag., 36, 41.

Digitized by Google

renoga mu srca. Što veće? U ophodu i svijeću je u ruci nosio!

U jednu riječ sve je on vidio, izuzam ono što je baš imao viditi; istinu. On ode u Lourdes, kao Fariseji u Betaniju, kad je Isukrst uskrisio Lazara već mrtva od četiri dana. Odoše da Lazara vide, ali ne da povjeruju, nego da nadju zakučicu, kako bi bolje protiva Isukrsta bjesnili. Vidješe uskrisena, ali ne htješe u njegovu uskrsnuću uviditi Boga, koji ovo uradi. Tako ti je Zola otišo u Lourdes. Nije hotio tu uviditi vrhunaravnost, da u nju vjeruje; nije tu bilo mješovita povjerenstva, općinskoga vijeća, ni straže, da mu sve razbistre: hotio je vigjeti da se čudu naruga i dade ga nevjernicima, da se njim hrane.

Zaključuje li se iz njegova romana, valja kazati, da je pošao onamo te promotri načine, kako će bolje ismjehavati sve i svakoga; da se ruga Bogu, Djevici, Bernardici, vodi, popovima, fratrima, bolesnicima, ozdravljenijem, molećijem, znanosti, religiji i vjeri: pak je u isto doba otišao, da vidi i potraži, kako da na svoje nedostojno djelo, što ga je zamišljao, svrati najveću pozornost, što bi mu poslije donijelo, na troškove nerazboritijeh, najveću što se može korist.

Ko prolista Zolino djelo i sravna ga sa dogogjaji prije njegova izleta u pećinu Massabielle, tu odmah upazi temelj njegove kritike čuda Lourdeskog.

Upitaće nas možda kogod: zašto se dakle tako ozbiljno š njim hvatati?

Ne odgovaramo ni za ikoju njegovu vrijednost ni književnu, koje ne ima, nego da se očuvaju slabi, lakovjerni i neznalice, koje se dadu tako lasno osjeniti laskanjem lukave nevjere; a jer se njeni učitelji i poslužnici bane, te se trude da se čita ovaj nedostojni roman i kod nas, te ga hvale, smatramo da je korisno skinuti mu krinku, te mu pokazati praznoću i bedastoću. Dokazaćemo dakle, u slijedećem članku, kako se kritika romanopisca, da uništi vrhunaravno u činjenicama Lourdeskim, dobro sklada sa svrhom, što si ju preduze, da zavara neumnike.

Viestnik.

Naša domovina.

(Biskup Filip Nakić.) Dne 18. oktobra stigao je u naš grad presvietli gospodin biskup Spljetski, te je bio 19. i 20. gost u presvietloga našega nadbiskupa. Nj. presvietlost razgledala je veće znamenitosti grada, naročito naše razne katoličke zavode, te izrazila svoje veliko zadovoljstvo, što se svuda opaža liep napredak. Odavlje je 20. pošao visoki gost u Travnik, u naše sjemenište, pa se onda uputio u Djakovo, odakle će u Beč po privatnom svojem poslu.

(Inštalacija rektora) Hrvatsko sveučilište slavilo je ove godine 20. godišnjicu svoga otvorenja. Kod svečane instalacije na 19. oktobra bijaše prisutan i presvietli gospodin nadbiskup Zagrebački, prije 20 godina takodjer profesor na istom visokom zavodu. Vrlo zanimiva bijaše besjeda novoga rektora velem. g. dr. Antuna Maurovića. Ocrtav obitelj, kakovu nam pokazuje poviest kod prvih naroda poganskih naročito u doba, koje je bilo neposredno prije dolazka Spasiteljeva, pokazao je velemožni govornik, kako je kršćanstvo izcielilo težke one i duboke rane, s kojih je obitelj bolovala; kako je podigla ugled žene, oplemenila muža, zauzela se za nejačad, u pomoć pritekla svakoj biedi na tom polju. A to djelovanje koli je bilo mudro i razborito! Iz toga je izveo, kako mladi sveučilištni gradjani imadu da cijene i ljube toli uzvišeno kršćanstvo, za koje su Hrvati njekoč takodjer prolievali krvcu.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* Premuš dr. Dinko, nadbiskupski tajnik u Zagrebu 10 for. Zahvaljujući najsrdačnije plemenitomu dobročinitelju preporučamo i u buduće svim svojim prijateljem ovu našu veliku potrebu. Za *Crkvu sv. Krunice u Lepantu:* Tišina 4 for.; Sutjeska 9 for.: Brod 1 for. 17 n.; Travnik 8 for.; Banbrdo 4 for.; Sarajevo 10 for.; Vareš 22 for.; Žepče 6 for.; Radunice 3 for.; Drventa 1 for. 50 novč.; Triešćani-Gračac 3 fr. 45 n.; Osova 6 fr. 30 n.; Brčko 4 fr. — *Petrov novčić:* Brajković 3 fr. 21 nč.; Suhopolje 5 for. 34 nvč.; Gornji Vakuf 8 for. 70 nvč.

Francezka.

(Lasserre E. Zoli) Proti romanu Zolinu dižu se u javnosti glasovi sa svih strana. Nam se čini osobito značajnim pismo čuvenoga Lasserea, koje nam Zolu prikazuje u svjetlu ne baš najboljem. Evo, što piše: „Dvie su evo godine, što dodjoste u Lourdes, te se razpitaste, da li me smijete posjetiti, jer ste se bojali, da ću vas zlo primiti. Nikada nisam ništa čitao iz vaših djelâ, a vi mi se predstaviste kao nevjernik, koji istinu traži. Više puta dodjoste k meni u gostionu, u kojoj bijah se nastanio. Pripoviedao sam vam bezbrojna čudesa, kojim sam ja sâm godimice bio svjedok, te

Digitized by Google

sam vam kazao, da ne govoreći o milosti, nadnaravno tako izbija u Lourdesu, te valja ili u to vjerovati ili se svakoga razuma odreći. Jednoga dana pošao sam s vami u presiromašnu odaju, u kojoj je njekoć Bernardica stanovala, u doba kada se nebeska kraljica udostojala te se na pećini Massabielle ukazala. Siromašno ono diete bijaše prošlo na obalu Gave, da kupi drva, a sada vidite, ako okom bacite naokolo, basiliku, prekrasne razne crkve i zgrade iz mramora, nalazite zlata iz svih stranâ svieta, mnoge hiljade vanrednih izcjeljivanjâ, te doznajete, da su ovdje bezbrojne duše opet dobile vjeru i mir savjesti; križarske vojne dolaze amo sa svih strana svieta. Sve ove utiske, gospodine moj, osjećaste takodjer vi s menom. Obožavatelj puti i opaka života gledao je tračak sjaja duševnoga. Njeko vrieme šutiste, u vaših očijuh zacakliše dvie suze, koje su ponješto drhtale a da pale nisu, a tada kliknuste: To je za čudo, u Lourdesu sam bio tako dirnut, kako nikada u životu, ovdje nalazim Betlehem i jaslice, izlaz i povratak; to je za čudo! Ja sam vam odvratio: Recite radje: to je *čudo,* gospodine Zola, ali bi još veće čudo bilo, kada bi takov posljedak nastao, a Bernardica bi ipak bila lažica ili snatrilica. Na to mi vi odvratiste: Bernardica ne bijaše ni jedno ni drugo; ona bijaše sredstvo onoga velikoga a nadzemaljskoga *(au de là),* što upravlja ljudskim bićem. Dodadoste: Pa ipak, koli je još daleko odavlje do stalnih vjerskih zasada, koje vi čvrsto držite. Odpovrnuo sam, da se ne brojim u one, koji imadu vlast nad dušama, pa vas nikako siliti neću. Odgovoriste: Prem nisam postao vjernikom, našao sam ipak Lourdes, česa nipošto naslućivao nisam, mjestom utjehe, nade pa i izcjeljenja, za množtvo vjernika, iz nesreće, žalosti i bolesti. Lourdes je oaza u svietu; prigovarati tomu, bilo bi zločin, pače izdajstvo čovječanstva! Obećajem vam, gospodine Lassereu, rekoste tada, da ni jedna moja rieč neće biti takova, te bi se s nje mogli raztužiti štovatelji Lourdesa, dà ja primjećujem pače, da će u mojoj knjizi naći, što će im se svidjati. — Ovomu uvjeravanju ja sam dakako vjerovao, dok se nisam sada uvjerio, da ste vi, gospodine Zola, baš ono djelo počinili, koje ste sam nedavno pravo označili zločinom. Zločin vašega pera ne dade se doduše izpričati, ali se može protumačit. Vam je težko, da budete nezavisan i nepristran izvjestitelj. Kada bi ste vi htjeli da u dogodjajih Lourdesa priznate božansko i nadnaravno, morali biste time izjaviti, da ima Bog, ćudoredni zakon i vjera. Vi biste morali istinitim i svetim proglasiti što ste prije u svojih spisih vazda pobijali i iz srca ljudskoga čupali. Vi biste jednostavno morali zaniekati svoju cielu prošlost, a to konačno ne bi drugo bilo, nego upravo vaše — „obraćenje". Drugi su doduše to učinili, pa biste mogli i vi. Ali s vašim obraćenjem morala bi nuždno skopčana biti odluka, da odmah stanete na put onoj bujici pokvarenosti, kojom već dvadeset godina, počem od svoje mladosti pa u zreloj dobi našu zemlju sramotite. Ali dakako ta blatna bujica nosi sa sobom uviek zlatnih zrnaca, a obustaviti tu značilo bi časovito propasti i izgubiti 80 do 100 hiljada libara vašega godišnjega dohodka. Vaš svjetski glas, sada samo jeka sramote, obratio bi se tada u slavu, a tada biste dakako mogao biti nepristrani povjestničar."

(„Novi duh u crkvi"). U listu *Reforme sociale* piše ob ovom predmetu Angot. Osnajajući se na dvie ove godine štampane knjige, od kojih je jednu *(L' église et siècle)* i *Vrhbosna* (br. 10. str. 158.) spomenula, dokazuje pisac, da se u crkvi opaža *novi duh.* Ne radi se tu, kako se ni ne može, da crkva promieni ili stegne svoje članke vjere. A i ako načela katolička i jesu vazda ista, mogu se i moraju razvijati kao živo sjeme, kao gorušićno zrnce, s kojim Evangjelje prispodablja kraljestvo nebesko. Ne dirajući istine kršćanske, ne može li im se naći raznih gledišta i povući iz njih novih do sada neopažanih posljedaka? Kada se govori o napredku kršćanstva, onda se pod tim napredkom mora razumiti ne samo širenje njegovo po čitavom svietu, nego i sve podpunije shvaćanje božanskih rieči. Reći će se, da crkva ne treba novoga duha, da ona ima svoje evangjelje, vazda staro i vazda novo. Pisac dokazuje, da ne može biti pitanja, te bi se dirnulo u Evangjelje, pa ni u vjerovanje, nego valja znati, da ono što nije novo može se takovim ukazati duhovom površnim ili dugo vremena zavadjanim. Ne treba se puno čuditi njihovu divljenju, kada se malo odstrani zastor neznanja i predsuda, koji im je sakrivao pravo kršćanstvo. Da im se pomogne, te jasno vide, ne treba se plašiti da se kao pomlade nepomična načela, odstraniv od njih sve ono, što im je nesrećom bilo pritrušeno. Pa onda, nisu samo ne-kršćani, koji imadu da odkrivaju kršćanstvo. Pravi duh kršćanski tako se lahko zaboravi, tako se težko podpuno vrši, da ti se lako čini, te je novotarija svakiput kada pregneš, da mu se približiš. U tom visokom i čistom idealu, naša nas slaboća vazda sjeća, da se valja preporoditi po njeki način i da svuda valja početi iz nova. To je nutarnja poviest svake duše, pa to je poviest i Crkve. Nu možda se mi primičemo onakovoj dobi, gdje sve življe izbija u javu ova nužda, da se sve obnovi. A u čem će sastojati taj novi duh? Sastojati će najprije u tom, da se pazi s ljubavlju na duboke i u istinu plemenite težnje našega doba. Htjeti pred njimi zatvoriti oči i s nepouzdanjem ih pratiti, to bi značilo bojati ih se, a bio bi to dokaz male uvidjavnosti i ljubavi. Pisac knjige *Les lettres d' un curé de campagne* kaže: Želio bi, da se kršćani otresu svakoga straha pred novimi stvarmi, da odlučno pokažu svoje oduševljenje za sve znanstvene istine u novije doba obretene, za sve, što će se skoro obresti. To bi bilo sredstvo, da se Crkva približi vieku a viek Crkvi. U pitanju radničkom Crkvi je još laglje da se spora-

Digitized by Google

zumi sa svietom. Misleći na sve bezkućnike, koje tišti neprestano nevolja, pa u istinu ne mogu misliti na dušu svoju, biskup Ireland ne plaši se kazati: Doklegod njihovo materijalno stanje ne bude popravljeno, izlišno je govoriti im o nadnaravnom životu i o dužnosti. Za to katolici, vriedni toga imena sučustvuju i pomažu svakomu, tko se diže i hoće da se bori proti nevolji i proti družtvenim nepravdam, koje su, u jednom pogledu, za to odgovorne. Jer ne smije se dopustiti, te se žali na Crkvu, da je na uslugu imetku više ili manje pošteno stečenu, da pomaže mogućnike, kako će ugušiti zahtjeve potlačenih. Napokon, ako je sve to veće poštivanje osobe ljudske težnja, na koju se u našem vieku najviše viče a i najviše uz nju prianja, Crkva može da se sprijatelji i s njom. Jer doista tko više nego Crkva propovieda i vrši to poštivanje, osobito kad se radi o malenih i o siromašnih? A kad se pomisli, da je ovo poštivanje osobe ljudske pravi temelj sloboštinâ gradjanskih i političkih, da mu ove hoće da podadu jakost i plemenštinu, onda se može pomisliti, da katolici mogu lahko prionuti uz zdrave težnje suvremene demokracije. Zaključak jest: Kad se viek bolje shvati, onda će Crkva naći uspješnija sredstva, da mu pomogne. Srećom, te se ljubav i shvaćanje pomladjuje, pa će Crkva bolje sudjelovati kod obćenitoga napredka i bolje vršiti svoju zadaću.

Njemačka.

(Triersko „družtvo za seljake“). Što više raste nevolja kod pučanstva poljoprivriednoga, veća nam je dužnost, da se zanimamo i da pomažemo družtva i ljude, koji seljaku pomažu. Dobro je braniti obrtnika, pa svaku hvalu zaslužuju oni mužev, koji se zauzimlju za radnike u štampi, u saboru bilo da traže za to pomoć od države, bilo da rade, kako će si radnik pomoći sam. Nu čini se, da je od njeko doba obrtnik postao mezimče našega družtva. Pazi se samo na nj; opraštaju mu se mušice i pogrješke, izvinjuju ga pače, što svoju zaslugu troši u nebrojenih za nj podignutih krčmah. Usuprot zaboravlja se na radnike po selih, gdje je položaj veoma žalostan. Seljaka taru ne samo zle godine, nego i utakmica inozemstva, pa za to ni dobre godine ne mogu seljaka očuvati od propasti. Prilike obrtnika su mnogo bolje nego seljaka, a dokaz tomu jest, što sela svaki dan opuste, dočim obrtnik nikada ne ostavlja grad, da ide obradjivati polje. A ipak se za obrtnika brinu najviše? Zašto? Jer obrtnici viču, priete se prevratom, dočim su seljaci, bar do sada, ostali, što imadu biti: konservativno ognjište, bedem družtva. Ali se ne smijemo varati. Uztrpljivost i kod seljaka imade granica. Medju njimi se govorka već, da će onda tek biti bolje, kad se oni toljagom dignu na bogate! Za to treba unapried se već pobrinuti, da se to preprieči. Svake hvale vriedni su njemački katolici, koji su pregnuli, da seljaku pomognu. Članovi središta neumorno rade već više godina, da podignu seljaka u nuždi. U svih skoro pokrajinah osnovali su oni „družtva za seljake,“ koja su od velike pomoći malenomu posjedniku na selu. Ona ga trgaju iz ruku lihvara, predujmljujući mu uz malene kamate; pomažu mu, da što razumnije obradjuje svoja polja, pa mu u jeftinu cienu daju novo sjeme, kemički gnoj, strojeve za poljodjelstvo. Hiljade seljakâ očuvala su od prosjačkoga štapa ova družtva, koja cvatu osobito u istočnoj Pruskoj. Pokrajina renanska imade dva takova družtva: „Družtvo renansko za seljake,“ koje je utemeljio grof Fel. Loë i koji danas još upravlja sa 40.000 njegovih članova. Drugo je: „Družtvo za seljake u pokrajini Trierskoj,“ koje utemelji i predsieda mu svećenik Dasbach, a broji preko 12.000 članova. Ovo družtvo imalo je nedavno glavnu skupštinu u Trieru, a izvještaj o njoj pokazuje, da danomice raste i napreduje, što pripisati valja neumornoj i razboritoj upravi predsjednika. Odmah iza „družtva za seljake“ držalo je glavnu skupštinu „družtvo za osiguranje kod marvinskih pošasti,“ takodjer djelo Dasbachovo. Tečajem ove godine ovo je družtvo vrlo pomoglo seljakom, te je mnoge očuvalo od posvemašnje propasti. Isto tako koristno djeluje „banka za poljoprivriednike“, koju je utemeljio Dasbach. Svećenik ovaj postao je u istinu muž providnosti za poljoprivriednike onoga kraja. Na hiljade ih se broji, koje je on spasio, te pomogao im, da su svoji. Njegov upliv s toga je velik, tim više, što je on zastupnik, uredjuje i upravlja sa još 5 ili 6 listova. Takov muž smio bi očekivati podporu s viših mjesta u svom djelovanju. Nu Dasbachu se stavljaju zaprjeke i klipovi mu se pod noge bacaju. Uzkraćuju mu i ono, što rado daju drugim. Na ovu nepravdu on se ipak ne obazire, nego neumorno rad svoj nastavlja i proširuje ga. Ustrajnost njegova bez dvojbe će okrunjena biti pobjedom i kod onih, koji danas njegova djela tek trpe, jer ne mogu drugčije. Shvatiti će se i u tih krugovih, da će se družtvo tek onda osigurati proti pogibeljim, koje mu priete, ako se uspješno podupre rad katoličkoga svećenstva, što ga ono razvija na polju socijalnom.

SADRŽAJ: *Kako valja djecu uzgajati* (napisao Dr. Antun Jeglić). — *Obzir ljudski* — *ljuta rana našega doba.* — *Čudo u Lourdesu i kritika Emilija Zole.* — *Viestnik.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNI

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAVU ARKU

CIENA: 3 F. 50 N. NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI

Broj 22. | U Sarajevu 15. studena 1894. | God. VIII.

Čudo u Lourdesu

i Kritika Emilija Zole.*)

VIII.

Kod katolikâ, sud zadnji i najveći o čudu pripada Crkvi. O nekijem prvijem čudesima u pećini Massabielle, ili radi vode što proteče, ili radi zazivanja neoskvrnjene Djeve, koja se prikaza, ovaj zakoniti sud bi izrečen, još g. 1862.; te na strogo ispitivanje, čudesa bi donešeno sto i četresti, svako prvoga reda, u prve četiri godine iza prikazanja, svako priznato za istinito i stalno. Ob ovome ko bi se hotio osvjedočiti, može ispitati izprave, što je povjest na javnost iznijela, i spise liturgične, što ih izdadoše Pape Pio IX. i Leon XIII.

Kad mi o čudu Lourdesa govorimo, ne namjeravamo prisvojiti si ugled Crkve, niti izrijeti odlučan sud, nego samo na ljucku i po općim pravilima suditi dogogjaje i njihove okolnosti, kanoti očito nad zakonima naravi ili protiv njih; te zato ih valja pripisati samo izravnomu djelovanju Boga, Stvoritelja i Gospodara iste naravi: a to je čudo.

Predpostaviv ovo, tvrdimo da u Lourdesu, u Svetištu i van njega pa i mnogo dalje, po raznim stranama svijeta, ili čudnovatom vodom koja ovdje izvire, ili bez nje, a vapijući Bogorodicu u pomoć koja se prikaza, tijekom trideset i šest prošlijeh godina, ovijeh slučajeva obistinilo se na hiljade, što se i dandanašnji dogagja: tako da ih na godinu razmjerno ima preko pet stotina.

Na primjer, presjednik ureda liječnikâ onamo nastanjen, doktor Boissarie, računajući zapisana čudesa od aprila 1893. do aprila 1894., tiskao je da u samijem prvijem sedmicama povećijeh hodočašća g. 1893. nabroji ih do sedamdeset i to potanko i napose.[1]) Premda se o mnogijem drugijem i ne slovi, jer oni koji su ih postigli ne mariše da ih uvjere pred liječnicima, njima bi dosta da su harnost svojega srca Djevici pokazali, od koje su i dobili čudo.

Istina je da sva ozdravljenja što se prose nijesu jednako čudnovata, ni jednake važnosti, i da kažu jednak stepen vrhunaravnosti. Takijeh je mnogo, barem radi nenadanoga načina kojim se dogodiše; te nadilaze naravnost.

Da obrukamo smiešnu kritiku E. Zole, koji u svome romanu drži da su utvorene i lažne bolesti, te zato da su ludovetna i umišljena ozdravljenja, s naše strane dosta je i preveć u kratko da donesemo nekoja očita i dokazana; te zatim da opazimo

[1]) *Annales de N. D. de Lourdes, 25 mars 1894, 6. 10.*

Digitized by Google

koli su neslani razlozi, kojima bi on hotio dokazati, da je čudovitost neosnovana.

IX.

Prvo ozdravljenje budi Petra od Rudder, što se ne dogodi u Lourdesu nego u Belgiji pred kipom Djevice, namještenim u pećini sačinjenoj poput Massabielleske.

Ovaj bijedni al dobri zanatlija, g. 1867. slomi nogu, drvo mu na nju palo. Kost se uprav po srijedi prelomi; i svi načini i sve sprave upotrebljene nijesu mogle kost sastaviti. Kukavan cijelu je godinu obležao. Tri liječnika uzalud su oko njega radili. Poslije osam godina, gornja strana noge nije se donje držala, i na svaku se ruku vrćela. Dvije krnj-kosti jedna od druge bile su udaljene tri centimetra, što se moglo vigjeti u dnu te ljute rane. U takovu biću, na 7. aprila 1875, Petar dade se donieti u pećinu Lourdes-Ovstaker, pun pouzdanja, da će ga Djevica onako ondje prestavljena kako se ukaza u pećini Massabiellskoj čudesno izcieliti. Kad ga dovedoše, ostade nekoje čase u molitvi pred divnijem kipom; pak se lecnu, klekne, sam se eto diže, kreće, hoda, u jedan tren on ozdravi! Uloma na nozi nestane, rana zacijeli, jedino malena oznaka ostane, da kaže mjesto kuda je prelomjena bila. Doktor Affenaer, koji ga je liječio, gledajući nogu, udre u plač i uzdišući vikne: Petre ti si doista ozdravio! Noga je tvoja zdrava i čitava, kao noga u djeteta sada rogjena. Ljucka srestva ne pomogoše nimalo; ali što ne možemo mi liječnici, to može Marija!

Boissarie, kad dogogjaj u istinskoj prostoti iskaza, priloži sve potankosti što su pretekle i slijedile ozdravljenje, te nabroji imena, mjesta, svjedoke i dokaze, što nedvojbeno jamči istinitost stvari; pogledom pak na brzinu uspjeha, pravom tvrdi, da je ovo ozdravljenje čak čudnovatije nego izcjeljenje ikrice (tuberkole) i rak-rane.[1])

Bolest dakle Petra od Rudder ne bi umišljena, niti umišljeno bi brzo ozdravljenje. Nego je oboje tako vidljivo i jasno bilo, kako su vidljive i jasne bile ruka i pero, kojim je E. Zola našarao nerazboritosti svojega romana.

X.

Na 21. Augusta g. 1889. prigodom narodnoga hodočašća u Lourdes, kada je obhod s Presvetim Svetotajstvom prolazio ispred pećine, gdje je bilo hiljada i dvjesta bolesnijeh, tek se utišali usklici od trideset hiljada hodočastnika prema Presvetoj Ostiji, pred kojom se dogodi velebno čudo, i povorka preuzela svoj put, zakrčen mnoštvom silnim; ugledni njeki redovnik, tu prisutan piše, da se iz nova začu klicanje na drugoj strani. Slijepa neka djevojčica u jedan tren progleda.

„Ja, on veli, nijesam baš vidio sam čin, ali sam je malo poslije ugledao iza reda svećenika, pa u takovu zanosu, da je bila kao izvan sebe, i da ju nisu izveli, bila se već umiešala sa svećenstvom u svetištu basilike. Čini mi se da je i sad gledam, gdje s onim začugjenim i bistrim svojim okom vrti, u licu zdrava, po seljačku obučena. Pristupim do nje, te je ovako stanem ispitivati:

— „Kćerko, okle si ti?

— „Iz Alençona, gospodine.

— „Kako se zoveš?

— „Marija Luisa Horeau

— „Koliko ti je godina?

— „Devetnaest.

— „Zar je istina da si ti slijepa bila?

— „Dakako, Gospodine.

— „Koliko je doba?

— „Otrag dvije godine, zbog vrbanca

— „A vidiš li sada?

— „Da, gospodine, podpuno.

— „A jedan dobri sveštenik njezin mješćanin, koji do nje bijaše, primjeti mi: — Svjedodžba liječnika, koji je liječio kaže, da pošto je ozleda organična, sljepilo je bilo neizlječivo.

„Kratka istraga bijaše poučna. Nu poslije sam saznao od liječničkog ureda, da ozdravljenje ove djevojčice iz Alençona bi jedno od najizvanrednijih i najbolje utvrdjenih čudesa, što se dogodiše u Lourdesu. U ostalom veselo lice onoga stvora, njen pogled ponešto neobičan, prostodušno divljenje, kojim je gledajući u crkveni svod, kao da dolazi s drugoga svijeta, promatrala mu sjajnosti, sve je ovo jamčilo da je istinita stvar. Po mom sudu, umjetnik koji bi htio u liku da prikaže zapanjenost načinio bi bio remek-djelo, da je samo prikazao lice ove djevojke.“[1])

Pokojni barun Saint-Maclou, koji je onda bio presjednikom liječničkoga ureda, slijedeći usmeni postupak objelodanio je ob ovome dogogjaju: Djevojčica Maria Luisa Horeau bijaše slijepa. Doktor Fridrik Beaudoin izjavlja, da je bolest nastala bila usljed dvije požarice, koje su pro-

[1]) *Lourdes, Histoire médicale*, str. 193—98

[1]) *Triomphe de Jésus Hostie* par le R. P. Henri Vadon S. I. Paris, 1890.

Digitized by Google

uzrokovale probod spojkâ. A poslije pridošle ozlede, što prouzrokovaše slijepilo, valja pripisati bolesti očinje žarenice i meke opne, odkle je prešla u mrežnicu. Sljepilo je trajalo dvije godine. Na 21. Augusta, u ophodu sa Presvetim Svetotajstvom, kad je ispred nje Gospodin prolazio, djevojka Horeau iznenada na mah dobi vid očinji. Sada ona razabire sve i najmanje stvari, pak i čita lahko.[1])

Bilo pogledom na početak, bilo pogledom na vrst bolesti i na nenadano ozdravljenje, istinitost toliko je tvrda, koliko je stalna istinitost očî, kojima je E. Zola mogao napisati svoj roman.

XI.

Za onoga istoga ophoda od 20. Augusta 1889. dogodi se slučaj, o kojemu se govorilo mnogo po cijeloj Franceskoj.

Petar Delannoy, od šest godina, to jest od g. 1883. trpio je od preljute drhtavice (atatse), što posvjedočiše šesnaest liječnika iz devet Pariškijeh bolnica; a megju ovijem, doktor Charcot od Salpêtrière, koji ga je liječio. Svi po dužnosti svojega zanimanja, pismenu su učinili izjavu. Strašno je taj bijednik bio mučen i usijanim gvoždjem i vješanjem do pedeset puta; ali sve bez koristi. On je bio već u trećemu razdobju bolesti kada ozlede mozga postaju neizlječive.

Ohrabren gorućim pouzdanjem u Djevicu Lourdesku dozvoliše mu te je poveden sa narodnim hodočašćem: i ne u kupkama, nego, na prolasku Svetotajstva, on, prostrt na pločniku pred pećinom, klanja se Bogu i zazivlje posrednicu milosti Djevicu: njeka mu sila čini da ustane; on već ide, u jedan tren je ozdravio, ali tako ozdravio te može učiniti najteže pokrete, kao da ga nemila bolest nije nikada ni mučila bila.

Doktor Petit, učitelj na sveučilištu u Rennesu, koji je znanstvenu spomenicu ob ovome dogogjaju napisao, pošto ga orisa i obrazloži: „Gdje je taj čovjek dobre volje primjeti, gdje je taj priznani učenjak, te će uskratiti da se pokloni pred toli čudnovatim dogogjajem? Ozdravljenje kakovo je Petra Delannoy nije se moglo dogoditi nego uprav sa strane Svemogućega Boga, koji je živ i istinit kroz mnoštvo prolazio, te blizu ovoga sniženoga pokornika zanatlije, prostrta na blagoslovjenoj zemlji pećine.[2])“

[1]) *Annales de N. D. de Lourdes*, 30. Août 1889 str. 143—144.

[2]) *Annales 30. Novem. 30. Decem. 1889, 30. Jan. 1890 Boissarie, Hist. medicale str. 356—60.*

Može li se u ovakovu dogogjaju naći štogod maštovita ili umišljena? Zar bolest? Ne: to dokazuju svjedočanstva šesnaest liječnika, i šest godina mučnoga liječenja. Zar ozdravljenje? Ni najmanje: jer bijaše očito i trajno. „U augustu slijedeće godine, 1890., za narodnoga hodočašća Delannoy, kad stigne u Lourdes, ode sa ljudima što su nemoćnike prenašali iz bolnica u kupelji; i nijedan se ne nagje okretniji od njega“. Ovako Boissarie, koji ga pred sobom vidje.[1]) Dakle što vam ostaje maštovita i izmišljena? Ništa nego pamet i srce onoga te tvrdokorno hoće da niječe istinu.

XII.

Prošle godine 1893., u narodnome hodočašću stigne u Lourdes gospojica Kostanca Piquet iz Soulaires-a, a od doktura Martin donese svjedodžbu, gdje se kazivalo, da joj je na prsima rak-rana, onda se nije odlučio rezati je, jer pošto neizlječiva u temelju, opet bi se povratila. U ostalom rad krupnoće, oteklina preveć je bila vidljiva i moglo se rukom je dohvatiti.

Na 22. i na 23. Augusta, uroni nemotnjica u kupelj; ali uzalud. Na 24., jutrom, opet se vrati, u vodu sagje; i dok je bila u vodi, oteklina spane i izčeznu sama, a da se ona i ne osjeti.

Ono isto jutro Piquet otide u ured liječnika, da ovjeri svoje nenadano izliječenje. „Najstrožim izvidjanjem, pisa Boissarie na usmenom postupku, što ga učini dvanaest ili petnaest doktura okolo mene, ne podje mi za rukom da iznagjem ma i najmanji tračak otekline, u vodi nastale.“

Ali ne zadovoljan ovom crtom, odlični liječnik objelodani svoja istraživanja o pravoj naravi otekline, potražio je svjedočanstva, koja su ju potvrdila, pratio je napredak ozdravljenja, koje se ukaza stalnim i koje prizna sam doktur bez vjere Martin: tako te pošto sumja o istini bi ostranjena, dogogjaj Piquet, pravom on veli, biće jedan od najdivnijeh u Lourdesu.[2]) Ako Zola, uza sve ovo, hoće da ga drži za igru mašte, budi mu to. Mi bismo se ipak okladili o što hoće, da on nebi nikada pristao, te se na njemu pokuša igra rak-rane, od kakve je čudnovatim redom oslobogjena Kostanca Piquet, u vodi pećine Massabielle.

XIII.

Kako rekosmo čudo Lourdesa ne pojavljiva se samo u mjestu Svetišta, uzduž Gave na podnožju

[1]) Ibid.

[2]) *Annales, 30. avril 1894,* pag. 11, seg.

Digitized by Google

Pireneja, nego svugdje, pa čak i u dalekijem Indijam i Australiji. Navesti ćemo dakle i jedno zadnje čudo; nu ono se dogodi u Italiji, kako prije spomenusmo dogodjaj u Belgiji. A donašamo ga toliko radije, jer smo veće sjegurni o njegovoj istini u cijelini; može bo se reći da se zgodi gotovo na oči onoga koji piše ove redke.

Dnevnik *La Voce della Verità* u Rimu, na 2. Decembra 1880., donese jedan list Mons. Karla Nardi-a, kanonika pokorničara i ravnatelja metereološke postaje u Fiesole, kojim moljaše da se objelodani dogogjaj, kojemu je on sam bio svjedok, a dogodi se upravo njegovoj sestri. Poviest bijaše prema listu, pisanu u Pratovecchio u Toscani 30. novembra 1880., a sadržaj mu bijaše slijedeći:

Gospogja Elvira Raggiuoli, rogjena Nardi, stara 32. godine stanujuća u ovom kraju Pratovecchio, u četvrtak na 25. mjeseca što je na izmaku razboli se težko od zažega porebrice, sa zažegom nutrine srca i žile srčanice usljed nazebe, a uz žestoku ognjicu, tako da stane buncati.

Pošto je svako i najjače srestvo umijeća neuspješno bilo, koli zbog premnogo puštene krvi, toli radi gnjusanja pred svakom hranom, te radi teška disanja i smalaksavanja u silama, nesta svake nade da će se već igda uporaviti.

Brzojavi se bratu bolesnice, kanoniku Karlu Nardi, te pošto tri liječnika rekoše svoju, obitelj odluči da se Elviri dadu Svetotajstva umirućih, koja je već pripravna bila na smrt i željna da putuje prema blaženomu vjekovječanstvu. Primivši jučer na večer Sakramente, liječnik koji ju njegova izjavi, da ne ima nikakove ili vrlo malo nade. Oko ponoći rogjak nemotnjice D. Silvio Silvestri, koji je čuvao, opazi da je oči uprla k nebu, s nekijem posmjehom na licu, te da se siluje kako bi rukom krenula prema nekomu nevidljivu predmetu. Pristupi do nje te zapita što joj bi — Gospa, odgovori, Gospa!

„D. Silvio misleći da rodica bulazni, pozove je da bi š njim izmolila *Zdravu Mariju*, te joj malo i vode od Lourdesa ponudi. Pokaza kao da je time zadovoljna, pak okusi one vode. D. Silvio štrapne je po prsima istom vodom, učini da je i drugu *Zdravu Mariju* izmolila; kad je doreče, čuje da je duboko uzdahla, pa zaviče: — Silvio, ja sam ozdravila! dobro mi je! sjedne na postelj i opetova da je ozdravila, traži da bi se pokrijepila, te blagova baš ko zdravo čeljade.

„Malo zatim, ustav na noge, otrča da izljubi sliku Presvete Djeve, što je bila pred njom na zidu.

„Ona ozdravi! Snaga se u jedan tren povrati, isto kao i prvašnje rumenilo na licu.

„Gospogja Elvira svjedoči, da u čas kad joj se rogjak približi da izmoli prvu *Zdravu Mariju*, mislila je te će izdahnuti, i da joj se pričini kao da u onaj tren gleda pred sobom Djevu Mariju, koju je srcem prosila neka bi je sa sobom u raj povela; ali joj se činilo kao da joj Gospa odgovori, e jošter ima na svijetu živjeti, i reče joj zašto. Ovaj odgovor nju malo ožalosti, jer ino ne željaše neg poći u raj: ali je Djeva pogledala, ako da je slatko kori, zašto ne prima Božije odredbe.

„Iza toga, što ona ne zna da li je san ili što drugo, počeše moliti drugu *Zdravo Marija*, ona izcieli u čas te dobi snagu i zdravlje.

„Kada je jutros propovjednik za devetnice Bezgrješnoj oglasio puku, koji je napunio crkvu Pievsku što se dogodi, veliko bijaše uzbudjenje. Svi su slavili Mariju; a najviše slavila ju je ona, što ozdravi, koja je sada, dok pišem, devet sati iza dogodjaja, zdrava, krepka, bez ikakva traga prijašnje bolesti.“

Pisac ovih redaka, deseći se tu, posjeti ju i on malo poslije; te ju nagje toli bujnu i jaku, te bi, izuzev čudo, bila bajka, da je ona njekoliko sati prije borila se sa smrću: i od nje dozna redomice i potanko sve što je slijedilo, pa i tajni razlog, s kojega joj se činilo te joj Djevica reče da mora ostati na svijetu. I ostala je; jer i sada, četernaest godina iza toga, žive, te hvala Bogu u povoljnu zdravlju.

Ostavimo san, ili drugo li što je bilo, o čem svatko neka misli što hoće. Nu tko promisli sam po sebi ovaj časomični prelaz iz stanja u kojem bijaše nemotnjica, u potpuno zdravlje, neće moći suspregnuti a da se ne nasmije pretpostavku, e je to moglo se dogoditi igrom mašte.

XIV.

Izmegju toliko hiljada čudesa, što imamo pri ruci, zadosta su za našu cijelj, pe: dosle navedenijeh. Sa stanovišta naravnijeh zakona, ne možeš ih temeljit protumačiti. Čudovitost opažaš u prvi mah.

Kakvijem se jakijem dokazom utiče E. Zola, samo da im oznaku vrhunaravnosti zbriše? Da ih vidimo, nijesu li upravo kao roman.

Naravnoj li kreposti vode, koja iz pećine izvire? Ali on to ne dokazuje dostatno. Zna i sam

Digitized by Google

da vrutak, kojega voda i naravskim načinom može odmah izliječiti svaku nemoć, pa i ikrice i rak-ranu, rad toga samo bila bi čudnovata, jer bi u svem bila drugčija nego li vode u prirodi. Pak se zna, da su iztraživali onu vodu najvještiji lučbari iz Francezke, i pronašlo se da je samo prosta i naravna voda, sa toliko rudnijeh počela, koliko trebuje da se razlikuje od kišnice. Sam Zola to priznaje, jer je u svojemu romanu nazivlje: voda dobra i čista, kao ona bistrica što teče s Pirenejskih visočina!"

Osim toga čudo u Lourdesu i drugovgje, dogagja se i bez porabe one vode: a u navedenijem dogogjajima vigjesmo Ruddera, djevojku Horeau i Delannoy-a, gdje odmah postizavaju nogu, vid i kretanje, a i ne taknuše se ni kapljice vode.

Što više, niti vazda, niti svaka, niti na jednak način ozdravlja bolest; zato krepost koja liječi, ne bi se mogla staviti u njezin naravni sastav.

Kaže Zola još otvorenije, navodeći drugi dokaz, da podnebje Lourdesa upliviše sa čudnovatom čarobnosti svojih divotâ. I ovaj mu vrijedi, koliko i onaj o vodi.

Podnebje Lourdesa nije se stvorilo godine 1858., kada započeše prikazanja i čudesa u onoj pećini. Kako se dakle otrag toliko vijekova niko ne osjeti o tome zdravstvenome uplivu?

Ako bi to bilo, stanovnici onoga malenoga grada, i okoline, ili nikada ne bi se imali razboljevati, ili kad bi se razboljeli, za najmanje veći dio njih imao bi ozdraviti, bez ičije pomoći do toga sretnoga podnebja. Zna li Zola da se je ovo dogodilo ili da se još dogagja?

Bilo bi odista čudnovato i jedino na svijetu podnebje, gdje bi zbog naravske mu vrline, ko bi otišao tamo rajiti se, u dan ili dva, ili bi mu se zacijelila zastarana rana, ili dobio izgubljeni vid očinji, ili se oslobodio bolesti rak-rane, kako se drugi oslobagjaju kakve dosadne muhe!

A pak oni koji Djevu u Lourdesu zazivlju, ozdravljuju iz daljega, na primjer iz Indija, iz Kine, kako mogu imati dijela od upliva blagotvornoga mu podnebja i čarobnog položaja?

Doista, dokaz je preveć smiješan baš i za kritika poput romana!

XV.

Ne mili ti se ovaj? nastavlja Zola; eto ti drugoga dokaza: zanos mnoštva, što onamo zatravi mašte, te uzdrma živcima i razumom.

I ovaj vrijedi koliko i drugi. Silno se mnoštvo u Lourdesu rijetko sakuplja, to jest prigodom većijeh hodočašća. Obično je kroz godinu velika tišina. Ipak nije manje čudnovatijeh ozdravljenja u doba tišine, nego prigodom bučnijeh sastanaka.[1])

Ako zanos ima naravsku silu da stvori ozdravljenja, koja se dogagjaju u Lourdesu, zašto se onda nebi vodili nemoćnici, ranavi, sičijavi, kljasti, ćoravi, u kazališta i cirkuse, da buncaju pleskajući pjevačicam i jahačicam, ili prisustvuju kakvom veličanstvenom i sjajnom slavju kakovim počašćuju političke čaratane naše dobe. Tako liječenje zanosa bilo bi najlašnje i najcjenije od svijeh. Pa zašto da čudnovate uspjehe imade samo u Lourdesu a ne drugovgje? Ili ko ikad čuo da se kaže da po kreposti zanosa u kazalištima ili trgovima, slijepi odmah dobijaju vid očinji, a da se kljasti izpravljaju? Možda će rijeti Zola, da su zanosi, koji se u Lourdesu vide, sveosve druge naravi, nego oni koji se dižu u javnijem prestavama? Ali to neće moći dokazati: a da je i dokazao, imao bi ipak dokazati, koji su naravski odnošaji megju zanosom začetim u Lourdesu, i nenadanim ozdravljenjem koje rane i ikrice.

Doktor Boissarie, kroz malo godina, kaže da je zapisao trideset ozdravljenja od sušice, svako protivno zakonima fizijologije, što ovjeroviše stotinjak liječnika; pak jedno po jedno nabraja.[2]) Zar na zbilj Zola misli, da je samo jedno od ovijeh tridesti plod zanosa hodočasnika, ili kako on veli, „neredoga vjerskoga ludila"?

Tim više što se veći dio čudesa dogagja u tišini kupeljî, u samoći špilje, kada se ni jedan glas ne podiže, da ometc slatko šuškanje lišća i tihani šum Gava.

Petar Rudder i gospogja Elvira zar postigoše nenadano ozdravljenje u bučnosti zanosa?

Njeki jevrej, da pohvali Zolin roman, tek tiskan reče, da nam on „o čudu daje razlog ljucki!" Razlog ljucki! Ma kojega ljustva? Ili onoga koje misli, ili koje cvili u koljevci, ili koje sisa na prsima dojilje?

XVI.

Nu E. Zola, kako nije otkrio predjele antipoda, tako nije sam pronašao kritiku čuda Lourdesa, kojom se toliko razmeće po svojem romanu. Napisa, pak tisne u usta svojega osoblja, sve ono

[1]) *Annales, 31. mai* 1894, pag. 30.

[2]) *Historie médicale*, pag. 330, segg.

Digitized by Google

što se čulo da govore i ponavljaju najprostiji nevjernici i najlošiji materijaliste.

Ugledni presjednik i ravnatelj liječničkoga ureda u Lourdesu, obilazeći prije njekoliko mjesecî, jednu Parišku bonicu, dade te mu jedan od doktura izbroji, jedan po jedan, sve prigovore, koji su se poslije čitali po dnevnicima Zole. Evo u kratko razgovara.

— Vi, u Lourdesu, ne ozdravljate neg samo neke živčane bolesti, kojih nestaje pod utiskom dojmovâ što se okupiše oko pećine. Studena voda u kupelji uzdrma uz ježnju vas organizam.

— Ali ima nemoćnika, koji ozdrave a da i ne unidju u kupelj.

— Tiska naroda zanosom opojena, isto djeluje.

— Nu ima nemoćnika, koji bježe mnoštvo a ipak ozdravljuju sabrani u svojoj samoći.

— Čarobni prizor mjesta i pećine djeluje mješte toga.

— Gdje su toliki ozdravljeni bolesnici koji Lourdesa ni ne vigješe.

— To imaju pripisati svojoj vjeri da će ozdraviti.

— A kamo djeca, nesposobna da vjeruju, a ipak ozdraviše?

— Vidite da se samo liječe slučaji živčani.

— Da zašto pak najvaljaniji liječnici, dostavljaju nam svagdano nebrojenijeh čudnijeh slučajeva ali istinitijeh oteklina, rana, organičnih bolesti, što se u Lourdesu sgodiše?[1])

Na drugom mjestu prilaga isti Boissarie: „U Lourdesu mi vidimo gdje se rane liječe, dok živčane bolesti više vanjske ostaju; zato nervozne osobe, koje bi došle u Lourdes da se liječe, kruto bi se prevarile.[2])“

Bi rečeno, da prošle godine 1893. prvijeh sedmica velikijeh hodočašća, na uredu liječnika zapisano je bilo sedamdeset usmenijeh postupaka glede ozdravljenja. A megju sedamdeset dogogjaja, samijeh šest pripada živčanim bolestima; šesnaest sušici, dva rak-rani, jedanaest truhlini kosti i oteklinam, sedam suhotici mišičja itd.

Okle se vidi, koliko slabim oružjem kritika juriše zadnjom i očajanički na istinu Lourdeskih čuda. Ovo je oružje, kojim se Em. Zoli bori i maše neprestano u svojemu romanu.

XVII.

Što je ta vjera, da ozdraviti moraš, ili „vlastito umišljanje“, što ga on iznosi kao da tobož tvori čudesa? Ne drugo, veto unutrašnje uvjerenje, što njetko snagom i silom mašte u sebi stvara, da će on ozdraviti. Jest to dakle tako zvana vjera ili utvaranje sgoljno maštovito, koje bi moglo imati dobar uspjeh u bolestima, koje o mašti vise; ne odista u pravijem bolestima, gdje je organizam ili pokvaren ili ozlegjen. Kako će to umišljanje imati krepost, u onome, te ga i živo začme, da mu oćera ognjicu, ili da mu zacijeli gnjilu već ranu? Vjera, koja u Lourdesu stvara divnijeh i očitijeh čudesa, nije maštovita od umišljanja to je prava, vrhunaravna u Boga i u posredovanje Djevice pred Bogom Svemogućim; ta je vjera Petra Ruddera, vjera Marije Luise Horeau, koja što bi dlanom o dlan, prvome sastavi nogu za osam godina slomjenu, a drugoj namjesti oči otrag dvije godine izgubjene. Pripisivati ova čudesa umišljenoj vjeri, nije plod razuma, koji razmišlja, nego razuma, koji bulazni.

Red je isto rijeti o tom umišljanju u opće, i o nesvjestici. U Lourdesu i van njega, oni koji postižu čudnovata ozdravljenja, ne spavaju nipošto, bdiju i te kako bdiju u pećini, bdiju u crkvama, bdiju na vrutku, bdiju u kupeljima, bdiju moleći i vapeći dosta puta za dugo vrijeme. Nesvjestica dakle, to jest san, ulazi toliko u čudo Lourdesa, koliko naravski zdravi razum u roman E. Zole.

Imalo krepost baš koju hoćeš to umišljenje, vavijek je istinit zaključak Bernheim-a, koji ga je najviše razglasivao, da ako može pomoći u bolestima djelovanja udâ, ništa pak ne može im pomoći kad se pogoršaše, a još manje kada propadoše, ništa protiva ikričavosti, ništa u lomu noga, ništa protiva jedkim i zakrustim oteklinama.

Dakle koju vrijednost ima umišljanje, da naravski protumači toliką ozdravljenja što se sgodiše u Lourdesu, gdje se brzo namjestiše članci ili neizlječivo oštećeni. Zar bi umišljanje moglo povratiti kretanje Delannoy-u, ili vid Horeau-i?

XVIII.

Isti doktor Charcot, prvak ipnotične škole, ko čovjek iskušani i razumni, bi usilovan priznati, da je umišljenje nesposobno da znanstveno protumači mnogo čudnijeh slučajeva u Lourdesu. Pa što kaza? Kaza da se i u bolnicama liječe nemoći koje nalaze liek u Lourdesu. Ali mu sjajno odgovoreno, a taj odgovor potvrdi doktoru Boissarie-u, tko? Sam Emilije Zola osobno. Neka se čita i promisli dobro: Toliko ima vrhunaravnosti u časovitom ozdravljenju jednog ogreba, koliko duboke

[1]) *Annales, 28. Fevrier, 1894*, str. 305.
[2]) *Annales, 31. Mai 1894*, str. 37

Digitized by Google

koje rane. Narav ne popravlja nego postepeno što je porušila".[1]) Ovo su uprav Zoline riječi.

Ali Chareotu bi odgovoreno: Stavimo, što ne dopuštamo, da se u vašijem bolnicama liječe sve bolesti, koje se liječe u Lourdesu, stalno je vavijek da ozdravljenje u bolnicama slijedi postepeno; i nakon toga trebuje dugijeh mjeseca i sedmica dok se zdravlje oporavi. Nu u Lourdesu ne tako. Mi svagdano imamo slučajeva ozdravljenja baš munjevnom brzinom. U jedan tren nestaje rane, oči se ponavljaju, pluća i žile popravljaju. Kako se to naravski može dogoditi?

A Chareot doveden u škripac, što je odgovorio? — Dakako, naše znanje ne može tomu dati razloga. Razlog takovijeh pojava još se neznade. Ali uz napredak nauka, iznaći će se. Znanost nije još zadnju riječ osjekla.

Dakle najčuveniji učitelj znanja koje niječe čudo, bi prisiljen te je za učinak, što ga on drži da je naravski, mjesto uzroka znanstvenoga morao navesti nepoznavanje. Što da se kaže o takovoj znanosti, kojoj je neznanje stalan i zadnji razlog?

Hoće li se ona ikada izbaviti ovoga neznanja? Hoće li ona ikada moći da kaže posljednju te znanstveno dokaže, vrhunaravno naravnim? Nije moguće. E. Zola oprovrgao je pobjedonosno Chareota, a uz Chareota oprovrgao i samoga sebe pak i kritiku svojega vlastitoga romana; tvrdeći da nenadana ozdravljenja bolesti, koje izkvare udove ili članke s toga što su nenadana, baš su zato vrhunaravna.

Koliko u bilinstvu, toliko u životinjstvu, jest stalni i nepomični zakon naravi djelovati postepeno, bilo kad se u početku sastavlja i razvija ustroj, bilo kad se popravlja, ako je oštećen a izlječiv. Sve nenadano i časomučno protivno je ovome zakonu; niti se zgoditi može, van krepošću njeke sile višje od zakona: zato svako ozdravljenje u čas, od nemoći koja ustroj oštećuje ili ozledjuje, ako ne za drugo ali radi svoje brzine, jest nad i proti zakonima naravi. Niti će se ikada zgoditi, da će ikoja znanost otkriti naravski kakav uzrok, koji će preskočiti ili nadjačati ovaj red; pošto bi samo rad toga taj uzrok postao vrhunaravan. S toga uzdanje da se može ikad iznaći uzrok, koji će pokazati, da su lažna svojstva istinitijeh i poznatijeh uzroka, nije uzdanje u nepoznato, nego uzdanje u bezumje.

Dopustilo se pako mnogo, kad se je dopustilo, da se u bolnicama poztizaju ozdravljenja što se dogagjaju u Lourdesu. Ali kad se izlječi rak-rana, zbog grozote vavijek neizlječiva? Kad se oko namjesti, koga je već nestalo? Eto u Lourdesu Kostanca Piquet dobi prvo, a djevojčica Horeau postigne drugo.

Dakle ne samo nenadani način nego i vrst i stanje bolesti koje se liječe, dokazuje da u Lourdesu ima sila čak jača od naravi.

Nu ima i više: i to je lječenje, kojim se postigoše ova ozdravljenja. U Lourdesu upotrebljavaju se samo dva liječbena sredstva, voda i molitva. Sada gdje je odnošaj naravsko liječnički megju okupanjem, pranjem, napitkom hladne vode i časovitim cjeljenjem pištanjka, otekline i t. d.? Gdje je megju molenjem *Zdrave Marije* i brzim trenutnim sastavljajem slomjene kosti? Gdje je, megju vanjskim djelom klanjanja i postizanjem očinjega vida?

Što više dakle kritika potiče, da se iztraživaju Lourdeska liečenja, u sebi i u svojim okolnostima, to većma odsijeva u njima čudovitost, to jest prestanak tvrdijeh zakona naravi, pred očima onoga, koji neće da se opire svjetlosti razuma. I pod ovim vidom, E. Zola, proti svakoj svojoj, namjeri, može se nazvati dobrotvornim razglasiteljem. Njegov ružni roman, onome koji misli i zaključuje, neće činiti da izgubi, ako ju ima, nego da dobije, ako je nema, vjeru u čudo Lourdesko.

XIX.

Odkle dakle tolika nevjera proti tolikoj očevidnosti? Upitaće možda kogod. Ne što se ne može, nego što se neće da vjeruje; mi odgovaramo: a neće da se vjeruje, jer se plaši vjerovati. Čudo je djelo samoga Boga, svemožnoga Stvoritelja i Gospodara cijeloga svijeta. Svako djelo, te nosi oznaku čuda, očito se vidi da je božanstveno. Kako jedno samo čudo dostatno je da dokaže istinitost Božije crkve, tako je dostatno da dokaže da su Božija ona Djevičina prikazivanja u pećini Massabielle. Nu ako je božanstvena crkva, božanstvena je i nje vjera; ako su božanstvena prikazanja Lourdeska, božanstveni su i nauki što su tu dani. Božanstvena vjera crkve, ne luči se od božanstvenoga zakona što ga ona uči i prepisiva, ni od božanstvenijeh potvrdâ nagradama i pedepsama, kojima je podkriepljena: istovjetno ko božanstvena

[1]) *Il y a autant de surnaturel dans la guérison instantanée d' une égratignure, que dans celle d' une plaie profonde La nature ne répare que progressivement ses brèches. Annales, 3. avril 1894., pag. 18.*

Digitized by Google

prikazanja Djeve u Lourdesu nijesu odijeljena od zakonâ koje ona potvrdi, i od pokore na koju pozove prekršitelje zakona i koji niječu božanstvenu vjeru crkve.

Naše pako današnje nevjernike prepada sva ova sjajnost božanstvenosti. Kao kršćani katolici vjerovati, kajati se kao kršćani katolici, živjeti kao kršćani katolici, pod prietnju pakla na drugom svietu, opire se njihovima idealima najdražestnijim ovoga svieta. Njima je naručnije ne vjerovati nego vjerovati. Zatvaraju dakle oči na svijetlost, e da bi rekli, da je ne vide. *Nolunt intelligere;* otimlju se razumjeti, neka bi mogli rijeti, da im je milija tobožnja znanost naravna što je „nerazumljivo“, nego vjera u vrhunaravnost, u Boga, u crkvu, u Isukrsta, u Djevicu.

Jesu kao oni jadnici o kojima veli Evangjelje, te nebi vjerovali ni mrtvijem da uskrsnu, jer neće da vjeruju neg ono što godi njihovoj tvrdoglavosti, i bolje pomaga njihovijem strastima. Vole bezumje svojega znanja nego božanstvenu istinu vjere, jer u bezumju sakriti mogu istinitost svojih sramotâ.

Dá, i po njih, bijela Djeva od Pireneja bila bi mnogo bolja i divnija, da nije preveć čista i uzvišena. Zato je pjesnički hvale kao krasnu na nebu, ali joj se praktično rugaju što je dobrotvorna na zemlji.

Po našemu mnenju, ovo je razlog tolike nevjere, proti očevidnosti čuda u Lourdesu; i ovo je sva moralna mudrost kritike, što Emilio Zola uradi u ružnome svome romanu.

U Dubrovniku, mjeseca septembra 1894. *O. A. P.*

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

VII. **Ali . . .**

43. Taj *Ali* kan da se hoće opravdat. Svakako razuman čovjek djeluje sbog stanovitih razloga. Svatko imade u svoje savjesti najboljega svjedoka. Nu tu je baš odlučna: *Kakvi* su razlozi, koliko vriede pred Bogom i nepomućenom savješću? Pred Bogom valja da smo opravdani. To je i jedino. Žalostno je, gorko žalostno, što kod mnogih i mnogih ne odlučuje to načelo. Imaju raznih razloga, ali pred Bogom puka su slama. Razvidimo pobliže po gdjekoju izpriku. Upitajmo kojega slabića. Imaš li savjest? Imam. Je li dostojno čovjeka, je li razborito, da savjest bude robkinja? Niti je dostojno, niti razborito. A nije li robkinja, ako ju žrtvuješ obzirom ljudskim? Dakako da jest. Zašto dakle proti svojemu osvjedočenju radiš? Zašto proti jasnom glasu savjesti svoje ulaziš n. pr. u ona nevaljana družtva, ne vršiš onu kršćansku dužnost? U mjesto da braniš ugled sv. crkve, njezinih ustanova, ti ili šutiš, ili čak bježiš u logor neprijateljski. Zašto glasuješ za nevriedna; zašto glasuješ za ono, o čem ne možeš sumnjati, da je proti boljku domovine, proti boljku sv. crkve? Sviet brani svoje naopako stanovište, a ti slabiću? Ne bojim se ja obraniti dobru stvar. Činio sam to i činiti ću. Nu ima slučajeva, da su ljudi izgubili svaki razbor. Za nje ne postoje razlozi. Pa što te čeka, kad uzmeš dobro braniti? Ruglo i sramota! Eto pogodismo. To peče. To je pretrpko. Težko im je, da budu nišan tudjih uvrieda. Neće smjehu da budu izvrgnuti. Plaše se, prstom će na njih pokazivati! A ne vidite li, da sve ovo ne vriedi? Je li tim oprovrgnuto, što gore rekosmo o savjesti i robovanju njezinu? Nije doista. Nismo dakle opravdani, nismo značajni ljudi. Rugaju vam se? A tko se to podruguje? Djelujete li prema načelom zdrava razuma, tad je nerazborit onaj, koji vas izsmjehava. Pa vi se plašite, bojite, osvrćete se na nerazborita? Njemu za volju gazite svoju savjest? Odričete se svoga dostojanstva čovječjega? Sa visoka položaja, s kojega upiruć oči gore u nebesa; promatrate vaskolik ovaj sviet, sada najednom padate u blato. Ludskastoj se glavi klanjate. Proti svojoj volji i osvjedočenju sapinjete sebe, svoju savjest — griešite. Dok tako radite, niste čovjek već čovuljak; niste muž nego slabić! Ljudski hiri, obziri vaše su pravilo, Vaš kažiput u mjesto razuma, savjesti, vjere, Boga.

I tako što biva? Laž, himbenost, prevara, kukavština, zloća, grieh, osokolio se, diže ponosito glavu, sebe drugim narivava. Pravo pako poštenje, značajnost i kriepost pokunjene glave bjega, zakutke traži, preda i drhće. Ne, ni za živu glavu neće tako biti u buduće. — Neka se smiju, neka se rugaju! Bilo im prosto! Mi ih sažaljujemo sirote! Mirno hajdmo svojim putem. Slušajmo Boga,

Digitized by Google

a ne ljude pa još kakve! Ne obazirajmo se na hire, mušice i neslanosti slabića, nego na glas savjesti naše. Ne izdajimo ju i ne prodajimo nikomu na svietu ni za cieli sviet.

44. Nu napokon tko je taj *sviet?* Sviet, kažete, opaža. Sviet se smije. Sviet sudi i osudjuje. Razumijemo, da o svietu govorite. Nu što je taj sviet? Scienimo, da smo se i tu poveli za bujnom maštom mjesto da hladnokrvno stvar promotrimo, kako zdrav razum traži. — Sviet je velik, ogroman; ako pomišljamo na tvar. Eto kopna i mora, svih pet dielova svieta. Na zemlji ima tisuću i petsto miliona stanovnika. To je ogroman broj, ali jeli se vas i tiče? Od tih pet dielova kruglje zemaljske gledom na vašu osobu ne možemo se očevidno obazirat na četiri diela. Europa je jedina, na koju računamo. Tisuću dakle i tristo miliuna duša gledom na vašu osobu kao da ne ima. Nu je li vas i ona sva gleda? Je li njezinih 300 miliona u vas oči upire? Da u snu na što slična pomišljamo, grohotom bi se nasmijali. Kakva Europa? Nu možebit država, u kojoj živete? Nerazborito maštanje takodjer. Što dakle? Da ne duljimo, taj sviet je vaš gradić, vaše selo, vaše mjestance i ako je poveće, onaj jedan sokak, jedan dielak mjesta. Ta koliko ih ima, koji za vas ne pitaju, jer vas jednostavno ne poznaju? Ljudi idu za svojim poslom. Mare oni za vas te za vaše snovanje! I ona šačica ljudi, u koju se stopio taj ogromni sviet, nije prebrana. Ne ćemo valjda računati dječicu, starce i druge nesposobnjake. Broj se dakle vanredno smanjio. Pa i ti što preostaše, nisu valjda svi kukolj. Ima i zdrave pšenice, ljudi poštenih, čestitih. Dokažete li vaš značaj, osvjetlate li si lice, kako dolikuje mužu od oka, oni će se zajedno s nami nasmijati tobožnjem svietu! Sviet taj, njekoliko je slabića, golobradih momčića, dva tri šarenjaka ni seljaci ni gospoda. U glavi im slama a u u žepu nješto parâ. Kada njimi zazveče sciene, te svi napeše uši, da čuju mudru iz nemudrih ustiju!

U istinu smješan je taj sviet! Tako se prikazuje, kako eto ocrtasmo. I takov će biti, makar mašta uzvitlala još veću prašinu. Kroz nju ne vidimo dok se ne slegne. A onda opazit ćemo, da je bilo štogodj malo magle, a nipošto silnih vojska ni ubojitih topova. Ali recimo, da ustane i čitav sviet proti tebi! Dok svoju dužnost činiš, te si uz dobre i s Bogom, imaš i onda ostati na svom mjestu. Nepomično gledaj u vječnu pravicu, kako i reče davni jur poganski pjesnik: *Ma se i čitav porušio sviet, posried ruševina ti duhom nećeš klonut.* Moj dragoviću! Vidio si kakov je sviet. Ima tu nješto rogoborenja. Nješto šumi ili šušti. A kad okom gore vineš, tek opažaš, da je na te palo nješto pieska. Pa recimo da je kamečak. Zar toga da se bojiš? Hoćeš li se iznevjeriti najsvetijim obvezam, što ih imaš prama Bogu svomu. O jednoj njegovoj rieči i volji visi, da u istinu sav taj sviet ili jest ili nije? Pod noge dakle strah! Budimo junaci, ljudi odvažni, katolici revni, oduševljeni.

45. Ističu na dalje, da nam se je skrbit za dobar glas. Čovjeku je prirodjeno, te teži da bude čašćen, odlikovan. Priznati ćemo, da je to sve istina. Ali naša načela ni malo se usljed toga ne ljuljaju. Pače, baš ona traže, da izvedemo takve zaključke, koji će biti novi dokaz za naše tvrdnje. „Sviet“, o kojem se toliko govori, kojega se mnogi tako plaše, njekoliko je ljudi prazne glave a pusta srca. Mudar čovjek neće doista nikada zahtjevat, da mu takva čeljad povladjuje, da ga ona slavi i uznosi. Svakomu od nas drago je, da slovi kao poštenjaković, čovjek čista čela i čistih ruku. Ali da pred nas izidje nepošteno kakovo lice, pa nas počasti nazivom *poštenjakovića*, ne bismo se tomu puno poveselili.

Čast, odlikovanje, dobar i pošten glas znamenita su dobra razumnih bića. Čovjek ne može i ne smije da bude nehajan glede njih. Prirodjeno mu je to, na to ga nutka zdrav razum, a ne prieči mu ni sv. vjera. Duh sveti pače izrično nas upućuje, *da nam se valja skrbit za dobar glas.* Samo kada se radi o načinu kako da se to izvede, valja gledat, te se ne podje stranputice. Do kraja valja onda da se sluša zdrav razum; da se pazi na nauk sv. vjere. Kad bi tko zatražio grožđja, a ti bi ga želio naći na trnju, ne bi li to bilo smiešno? Tako je i s dobrim glasom. Na srcu ti leži, a ti se trudiš, da si ga zajamčiš kod zločestih ljudi. Nije li protuslovje? Sv. vjera takodjer veli, da se staraš za dobar glas. A ti kad čuješ tu poruku Duha svetoga, mučiš se i znojiš, te udješ u volju, omiliš i naklonost si stečeš u onih, koji su neprijatelji Duha svetoga, koji ne pripoznavaju njegovih djela. Kod ljudi opakih, neprijateljâ Božjih, prijateljâ tmine i njezinih čina. Težimo dakle za tim, da si stečemo čast. Nastojmo si pribavit štovanje. Neka nam je stalo, da nas ljudi vole i ljube, da nas dobar glas posvud i uvjek prati. Ali sve to da postignemo kod čestitih, valjanih, *dobrih* ljudi. A to se dobiva jedino čestitim, valjanim životom,

Digitized by Google

kriepošću. Zato sve nam je sile upirat, da doista vazda kriepostni u srcu budemo tako, te spoljašnje ponašanje ne bude van izljev, odsjev nutrnje krieposti, svetosti.

A dobri ljudi koji su to? To su ponajprije vaši roditelji. Oni su nesumnjivo dobri, te vruće žele, da i vi takvi budete. Oj, ne oglušimo se njihovoj želji! Iza Boga, oni su na zemlji naši najveći dobročinitelji. Život imamo poslie Boga zahvaliti njim. A čija je zasluga ako ne roditeljâ, navlastito majke, da život nije za mlada uvehnuo, poginuo? Zar je potrebno nabrajati napose, što je ona glede toga učinila, prepatila? A bi li i mogli kazati sve njezine patnje? Suze, što ih je prolila, privijajući vas na svoje grudi? koliko li muklih uzdisaja ne ču ona sobica, gdje je stajala vaša koljevka? A gdje su boli i pečali, kad ste kao nejače poboljevali? samo na vas je mislila, o vašem boljku sanjala. Na jelo i pilo tada bi zaboravljala. A gdje je stotina drugih briga i nevolja? A otac vaš za koga drugoga se je toliko mučio, služeći si u znoju lica svoga svakdanji kruh, ako ne za vas? koliko ga je briga, napora i muka stajalo, dok ste se osovili na noge, privriedili si štogod i čovjekom postali? Roditeljem dakle našim nastojmo najprije ugoditi, da nas oni od srca časte i počituju. Što o njih rekosmo, vriedi i o ostalih svjetovnih i duhovnih poglavarih. Od Boga ovlašteni staraju se oni za naše vremenito i i vječno dobro. K njim valja pribrojit i sve druge članove družtva, koji su dobri, te tako vrše svoje gradjanske i kršćanske dužnosti. Pa i sebi samim valja da omilimo, t. j. svojoj savjesti. Kada daleko od žamora svjetskoga izpitujemo i prosudjujemo djela svoja, neka uzmognemo mirne i iskrene duše kazati: Učinih dužnost svoju. Uradih, kako dolikuje mužu, kršćaninu — katoliku. Ali sve to tekar je početak puta. Jest to nješto, ali glavnu stvar ne spomenusmo. Ni otca ni majke, kao ni nas, ni poglavara, ni dobrih ljudi ne bi bilo, da ne ima Boga velikoga, koji je stvorio nebo i zemlju i sve što je u njih. Podignimo se dakle nad prašinu zemaljsku! Prenesimo se u duhu u one nadzemne visine, gdje stoluje i kraljuje svemogući Bog. Okružen je nebrojenimi redovi angjela i svetih duša, koje ga neprestance hvale i slave, u njegovu uživanju najveće blaženstvo imadu. Oko ljudsko može bit natrušeno, bolno, ali nije tako oko Božje. Ono oko, što sve proniče, sve vidi, prodire i do najskrovitijih tajna nerazumljivoga srca ljudskoga. Ah slasti, ah sreće, nedohitne, nepojmljive časti, živimo i djelujemo li tako, te smo mili i dragi nebrojenim onim Božjim prijateljem, živimo li tako, te nas ljubi, časti i počituje Bog, neizmjerni Bog, naš Bog! Tebi o Bože da omilim; u Tebe da sam u časti, oj dà, to je moja najvruća, jedina želja. Kad sam Tebi u volju, što marim za sviet i njegovo govorkanje? Što vriedi njegovo hvastanje? Koje cicne su njegovi nazori, sudi? Ne, na sud svieta, neću se obazirati! Na sud ovoga svieta, koji Tebe ne pozna, Tebe ne ljubi! Na sud svieta, koji hoće da Ti ne bude mjesta u svietu, medju tvojimi! Oj, Bože! To mi i ti poručuješ po svomu Apostolu naroda sv. Pavlu: *A tko se hvali, u Gospodinu neka se hvali. Jer nije opravdan, koji se sam hvali, nego kojega Gospodin hvali!*[1]) Tko ne čezne za hvalom Gospodinovom, koji nju zapostavlja ništetnoj i izpraznoj ljudskoj hvali, biti će čovuljak, slabić, ali čovjek, muž — nikada.

VIII. Sredstva proti ljudskomu obziru.

46. Razumjesmo iz svega, da ne ima šale sa ljutom ranom, obzirom ljudskim. Kuda kreneš naići ćeš na stope njezine. On najuže povezan sa svietom, ljudmi svjetskoga duha, koji se skroz protivi duhu Isusa Krista. On ogledalo, duša njegova. Ne ima kutića, u koji se ne ušulja. A kako je tek mudar i oprezan? Značajno je kod njega, da se ne pokazuje u pravoj slici. Zamamljiva je glasa, pa pod krinkom sakriva svoje oštre zube, čuvaj se, da te ne zahvati! Bježi, budi oprezan do opasnosti. Boga moli svendilj, neka ti udieli milost, te se ne pohvali, da si postao njegovim plienom. Evo, što i kako ti se vladat, da se ogradiš, te ne uzmogne zauzeti tvrdjavu srca tvoga.

Prva je: *odmah na posao!* Tu nije časit, ruke prekrstit pa bezbrižno se ogledavat. Prije nego i slutiš, dohvatit će te. Divna je rieč božanskoga Spasitelja, koji nam dovikuje, da ne upanemo u napast: *Bdijte.* Ču li? Valja nam bditi. Daleko san, daleko bezbrižnost, kakva je snašla apostole na maslinovu brdu, dok se je on krvavim znojem za nas znojio i te kako bdio; dok je neprijatelj vrebao na njegovu svetu osobu. Valja bditi! Ne smije se izuzeti ni mjesto, ni doba ni okolnosti. Eto nas posred svieta, posred vukova. Gle, mnogi reć bi nisu vuci. Ali jesu, jesu, i te kakovi, samo se vrgoše u ovčju kožu. Ne budemo

[1]) II. Kor. 10. 18.

Digitized by Google

li bdili, kakvim se sve možemo neprilikam izvrgnut? Želimo li dakle ozbiljno, da budemo pravi ljudi, muževi od oka, kršćani-katolici ne samo imenom nego činom i djelom, a mi odmah, bezodvlačno opašimo se mačem kršćanske odvažnosti. Bez milosrdja udarajmo na neman obzira. U klici ju ugušimo! Vazda i svagdje treba da bdijemo, odvažno da se borimo: kod kuće, u školi ili na polju; zabavljali se sa svojimi rodjaci u najužem obiteljskom krugu ili u obće sa znanci i prijatelji ili obćili sa službenimi osobami; našli se u zavodu ili u privatnih kućah; latili se kojeg mu drago posla; uputili se na šetnju ili u crkvu; odlučili se ići na biralište ili da posjetimo koju bolnicu ili drugu sličnu kuću. Odmah započmimo boriti se proti njoj, te ne propustimo niti jedne zgode, gdje bi nas mogla nepripravne zaskočit. Čim savjestnije prigrlimo taj savjet, tim ćemo se izvrstnije ogradit proti njoj. O tom ovisiti će dobrano, kako će biti naše buduće vladanje. O tom ovisi, hoćemo li biti njezini gospodari ili robovi.

47. Ako ti je ikako moguće, traži vjerna i čestita *prijatelja*. A kad si ga našao, osloni se na nj. Eto drugo sredstvo. Tko ne zna za staroga, i mladoga Tobiju? Plemenitih li duša! Svim je valjalo po važnu poslu uputit se u daleki sviet. Zar će sam putovati? Preporučiv se Bogu, marljivo traži te se namjeri na prevriedna pratioca. Bio to angjeo Božji, ali on ga i njegovi još nisu znali. Stari ih Tobija blagoslovi i oni krenuše. Na daleku i tegotnu putu oj kako sjegurno stupa mladi Tobija! Doista, uz onakova pratioca kakvih li se je duševnih slasti naužívao! Milo ga je bilo gledati, nekmo li slušati njegove mudre upute, neobične savjete. On će mladića, uztreba li, pridignut, pripomoći mu u tjeskobi i nepriliki. Mjesto njega razne poslove obavlja, brani ga od zasjeda, čuva od napasti. Kako su sretno pošli još sretnije su se vratili. Mladi Tobija ne samo da se zdrav povratio nego i družicu života svoga sa sobom doveo. A ni blaga ni bogatstva manjkalo nije. Božji blagoslov, sašao je u najobilatijoj mjeri na kuću i njezine stanovnike. — Tako je i nam radit. Vruće i ponizno Bogu se molimo, pa revno tražimo, da nam Svemogući dade vriedna prijatelja. Ali *vriedan* valja da je. Zar treba tumačit, da je na piesku sagradjeno prijateljstvo, koje se ne temelji na krieposti? Ne uči li nas i izkustvo, da prijatelj pravi ne može da bude van čovjek, koji se osobito odlikuje bogoljubnošću, te mudrošću, koji je nesebičan te plemenita srca? U krilu takova prijateljstva gubi žalost žalac svoj. Prijateljstvo takovo oplemenjuje i tim kao podvostručuje svaku radost. U krilu njegovu bujno cvate i razvija se prava kršćanska kriepost. Ono je ograda proti zlu i kojekakvim manam. Čuva nas, da nepromišljeno ne radimo. Zalog je najljepše vremenite sreće. U njegovih odajah kao da upijamo, nadzemaljski čisti zrak. Ćutimo donjekle slast nebeskih razkoši. U takva prijatelja, kako ga opisasmo, ima obilje dobara. U sumnji si, što da uradiš? Eto ga, savjetnik je tvoj. Tišti li te breme posala i briga? On će prignut rado rame svoje. Nahrupi li bieda i nevolja? Oj, ne boj se! Što više se sviet od tebe udaljuje, tim bliže je prijatelj uza te. Možda ti tuga i žalost srce obuzela? Ah! imaš komu da se potužiš. Ali nu! Kad se i nadao nisi kad je zavladala tmina — ti pade! A tko drugi, pružio je desnicu, da te potiho i blago pridigne, van opet prijatelj tvoj?

To je obćenito pravilo. Za svakoga ono vriedi, a navlastito su to zlatne rieči za neizkusnu mladež. Ona se više povodi za čuvstvi srca mladenačkog, nego da sliedi upute zrela suda. Dok je kod svojih, još kako tako. Ali kad ostavi domaće ognjište, kad se nadje posried vrieve svjetske, sve je novo, tudje, hladno. Oj zaista siromašnomu mladiću srce pravoga prijatelja jest, što i ozeblu sunce, žednu napitak hladne vode! Složi li ih se pako više, pa žele odvažno koracati po putu kršćanske krieposti, tada po gotovu sretne te mladeži! To bi bila stečevina vanredna.

U novije doba, nije tomu davno, bijaše slušatelj na parižkom sveučilištu *Fridrik Ozanam*. Iz Liona rodom, sin izvrstnih katoličkih roditelja. Već za mlada učvrsti značaj svoj na Božanskoj podlozi Isusova nauka i života. Odrješit bijaše protivnik obzira ljudskoga. Došao je u Pariz sa odlučnom nakanom, da će na neprocjenjivi biser sv. vjere katoličke najstrože paziti, da će pobožno i sveto živiti. Uztraje li na toj stazi, svaka mu čast! To nije bila stvar lahka. Okružen stotinami drugova, koji ga uzeše na nišan podrugivanja i izsmichivanja, valjalo je dan na dan da izlaže junačka svoja prsa ovakovim napadajem. I on je stao vazda vjeran svojim načelom. Pače i gledao je, kako će se takovomu zlu i lieka naći, kako će se bezvjerstvu i opačini bar koliko toliko na put stati. Tražio je i nadje sedam baš vriednih, u krieposti izvježbanih i čvrstih mladića. Reče im:

Digitized by Google

Vidite, kako nam se drugovi naši, zaslieplјeni bezvjerstvom i opačinama na razne načine podrugivaju. Gledajući kako otrov nećudorednosti upijaju, u blatu se i kaljužini griehâ valjaju, pregnimo mi da u krieposti sve više napredujemo! U tu svrhu, vježbajmo se u djelih kršćanske požrtvovne ljubavi. Tako ćemo se u vjeri svetoj što bolje učvrstiti, a njim dokazati, kako su netemeljiti njihovi prigovori. Ustrojiše dakle družtvo sv. Vinka Paulskog. I to sićušno zrnce razvilo se po malo do ovećeg stabalca. S prvine bilo njih sedam. Poslie dvadeset godina bilo je podružnicâ na sve strane. U samom Parizu brojilo je družtvo dvie hiljade članova. Podupiralo je pet hiljada obitelji, koje su se s oskudicom borile. Opaki drugovi gubili se u prigovaranju, ogovaranju. Tratili su vrieme dragocjeno; Boga i crkvu vriedjali; na sablazan bili ostalomu svietu. A naši mladići? Šutili su, marljivi bili, vršili svoje dužnosti. A uz to činili su razna djela kršćanske ljubavi. Tako su se vježbali, da danas sutra i kao samostalni muževi budu ljudi značajni, na diku sv. majki crkvi, na ponos i korist ljubljenomu svomu rodu francezkomu. Nu to mogoše postići, ne ulagivajuć se i ne robujuć obziru ljudskomu. Borili su se proti njemu danomice svom odvažnošću. Nisu se obazirali ni na desno ni na lievo. Bio tko mu drago, ne bi pazili na nj, nego ravnim pravcem išli su za onim, što je kazivala savjest, zapoviedao Bog, želila sv. mati crkva. Pazili su na ono, što zahtieva pravo dostojanstvo čovjeka, još više kršćanina katolika; što iziskuju prava korist premile im domovine! U takve uzorne, čelična značaja mladiće ugledaj se krasna hrvatska mladeži, želiš li izpuniti zadaću svoju dostojno i koristno!

Četiri duhovna govorenja za Došašće.

Nedilja III. Prišašća.*)

Iz knjige bl. Pavla apošt. ka Filipjanim.

Bijahu Filipjani pribivaoci grada, koji se zvaše Filipi, postavljena u državi Europejskoj, imenom Macedonia. Njih bijaše Paval svojim pripovidanjem obratio na pravu viru Gospodinovu onda, kada dilujući on svoje apoštolstvo bijaše prošao kroz njihov grad. Nakon nikoliko vremena nahodeći se Paval u Rimu, zasužnjen u tamnici radi vire Isusove, dali imajući svejer u srcu sve crkve kršćanske, a osobito svoje pridrage Filipjane, pisao je njimi iz zimske tamnice jednu knjigu punu otčanstvene ljubavi, u kojoj knjigi on fali njih radi njihove virnosti u zakonu, koga su primili, slobodi ih da i u napried ukažu se jednako stavni u istoj viri, i daje njimi nike nauke, po kojima oni bi mogli svedjer živiti kripostno i pošteno. U dilu dakle ove knjige, koga smo sada proštili, tri stvari Paval uči Filipjane:

uči ih prvo, da svejer budu veseli u Gospodinu;

uči ih drugo, da budu krotki i dobri;

uči ih treće, da se ničim ne brinu nego da ufanje svoje postavu u Gospodina.

Najprvo dakle uči ih, da svejer budu veseli u Gospodinu: Veselite se, govori on njima, veselite se u Gospodinu vazda, opet govorim, veselite se. Za koji uzrok hoće Paval, da Filipjani svedjer budu radostni i veseli? Jeda li njihov grad bijaše medju svim mistim svita toliko čestit i srićan, da u njemu ne nahodiahu se ni ubožni, ni bolestni ni ucviljeni, ni prognani? Jeda li svi gradjani onoga mista bijahu zdravi, bogati, čestiti, obilni? Ah moji pridragi slišaoci, i grad Filipi uzidjan bijaše u dolini od suza, kako i ovi, u komu mi pribivamo. I medju Filipjanim bijahu, kako i medju nami, niki bogati, a niki ubožni, niki zdravi a niki nemoćni, niki čestiti a niki nesrećni, niki blagoslivljani, a niki progonjeni. I ondi je bilo u onim vrimenim, kako i kod nas u našim, gladnih i žednih, golih i trpećih kipâ svake vrste.

Kako dakle naučitelj narodâ piše njima, da svi i do jedan od njih imadu veseliti se? Za razumiti odluku Pavlovu razlučite, slišaoci, veselje isprazno svitovno, koje ishodi iz nestavnih dobarâ svitovnih, od veselja istinitoga duhovnoga, koje ishodi iz neprominjivih dobarâ duhovnih, i odma ćete razumiti Pavlovu misa'. Ne nutkuje Pava Filipjane da se veselu u dobrim svitovnim, nego nutkuje da se veselu u Gospodinu t. j. dobrim duhovnim. Da Apoštol bude ih nutkovâ na isprazno veselje svitovnih dobarâ, lasno bi njih bilo nutkovat, jer prvo on nutkuje da se svi veselu: a mi znamo da svi na zemlji ne posiduju toliko dobarâ zemaljskih,

*) Vidi „Vrhbosnu“ 1892. br. 22. str. 363. i br. 24. str. 394.

Digitized by Google

koliko se hoće za uzrokovati jedno zamirito veselje; drugo jer on nutkuje da se veselu vazda: a mi znademo da dobra zemaljska jesu nestavna — danas imadu se, sutra izgube se, dokle se imadu, uživaju se, kad se izgubu prošasno uživanje okrene se u ogorčanje. Nije dakle bila misal s. Apoštola nutkovati svoje sinove na ovo kratko nestavno, lažno veselje svitovno. Ovo veselje jest posve duhovno, jer izvodi iz uživanja onih dobarâ stavnih i nebeskih, koja nami priobilnom rukom podilio jest naš Spasitelj: veselite se u Gospodinu. A koja su ova dobra duhovna? Jest vira i zakon kršćanski, koga Filipjani bijahu primili u kripost pripovidanja Pavlova. Ovo je oni veliki i stavni uzrok, radi koga Apoštol hoće da svi, koji su nadareni s ovim dobrom vazda budu veseli. I s razlogom: jer da jedan čovik jur odavna pritisnut siromaštvom, dugovim, gladom, golotinjom i drugim potribam svake vrste, iznenada bude uzdignut na jednu veliku sriću, na bogastvo, na plemenstvo, jeda li se tada od svega srca ne veseli taki čovik? A koja veća srića može dopasti čovika rodjena u grihu, nego da kršćanin bude po milosti? Koji dar lipši može se dati čoviku do dara pravoga bogoštovja, koje poradja vičnje, neizgovorivo, nedospitno blaženstvo? S razlogom dakle Pava' nagovara Filipjane da se veselu, jer su dostigli ovu veliku sriću i poznali su istinu kršćanskoga bogoštovja. Ovo njihovo veselje imadijaše biti najprvo u Gospodinu t. j. radi Boga, koj njima bijaše učinio ovo veliko dobročinstvo: i imadijaše biti stavno i za vazda, jer oni imadijahu se svaki dan spomenuti ovoga Božanstvenoga dobročinstva.

Isti uzrok, koga prinošaše Apoštol Filipjanim za veseliti se, isti uzrok imamo i mi, moji pridragi slišaoci. Nije li i nas Bog metnuo u broj svojih virnika i prosvitlio svitlošću pravoga bogoštovja? Koliko tisuća na svietu ne imadu ovu sriću s kojom mi razložno možemo se dičiti? Što drugo dakle ostaje i nami, nego da s naše strane često razmišljamo ovo veliko dobročinstvo Božje i da srcem, punim veselja, fale prez pristanka uzdajemo našemu Božanstvenomu dobročiniocu.

Dali sada pitam ja, je li dosta nami veseliti se u srcu radi prave vire a da mi dostojni ne učinimo se iste vire s poštenim dilovanjem? Prava vira ne ima li biti u dilo postavljena i dilim ukazana? A koja su medjuto ta dobra dila, kojima imamo viru očito potvrditi? Nisu li jedno kršćansko kripostno i Bogu ugodno življenje? Ovo kršćansko življenje, koje u sebi uklapa sve kriposti, Filipjani imadijahu po nauku Pavla ukazati prid svim ljudim, i prid istim nevirnicima, za ne nositi zaludu ime kršćanâ. Imadijahu dakle oni u svakomu mistu, u svakoj prigodi tako pošteno i sveto podnit se, kako se pristoji kršćanim, kojima zapovidi Spasitelj, da njihova svitlost ima svitliti prid svim ljudim. Stoga govori Apoštol: Krotkost vaša neka očita bude svim ljudim. A za koj uzrok? Za ovi: Gospodin bo blizu jest. Kad jedan sluga znade da njegov gospodar pazi sva njegova dilovanja i da suviše može ga iznenada zovnuti a da razlog pridade, ako bi štogod učinio protiva svojim dužnostim: ne će li ta sluga svedjer bojat se očiju svoga gospodara i po tomu ne će li vavik dobro i pošteno vladat se? I kršćani Filipjani po nauku Pavlovu imadijahu svejer ovo promišljati, da Gospodin jest blizu njih, jer nahodeći se on svagdi, pazi sva njihova dilovanja i da kad se manje nadaju može ih prizovnuti na svoj sud, za da mu dadu razlog od njihova življenja. Ova privisoka istina, da Bog svagdi se nahodi, da je on blizu svakomu od nas i da vidi svako naše dilo toliko izvansko, koliko unutarno ima činiti da i mi svagdi pošteno i sveto živemo i da ne činimo nijedno dilo, koje bi moglo neugodno biti prid očima Božjim.

Iz ove velike istine, da Bog jest vavik blizu nas, da znade sve što činimo i što ne činimo i da s toga poznaje sve naše stanje i sve potribe naše, izvodi Apoštol ovi priugodni nauk, da kršćanin, ako bi se naša' u kakvoj potribi oli tisnoći ne ima odveć smućivat se ni priko mire pečaliti se, nego da imadu ufati se u Boga, koji je vazda kod njih i njemu uteći se s jednom srčenom molitvom. Ničim se ne brinete, o Filipjani, ako na vas napadne koja potriba, ničim se ne brinite, dali prikažite Bogu vašu potribu s molitvom i s proštenjem i s uzdavanjem falâ, to će reći u tim prigodam utecite se k primilostivomu Otcu sviju ljudi, koji poznaje sve vaše potrebe. Njemu prikažite vaše stanje i s velikim poniženstvom molite ga da vas pomože. Zafalite mu za tolika dobročinstva, koja vam je jur dosad učinio i spustite se na njegovu otčanstvenu dobrotu, da vas on izvede iz tisnoće i upravi vašu sriću, kako će biti bolje vašemu spasenju. Naučimo i mi, pridragi, ne izgubiti srdce u nevoljam, koje nam se dogadjaju, dali postavimo sve ufanje naše u onoga velikoga Boga, od koga može nami doći najveća pomoć, jer on sam jest svemogućí i pridobar. — Ako jedan sin ima potribu od koje stvari,

Digitized by Google

komu se utiče nego svomu otcu? Komu se utiče jedan prosjak, nego onomu koji može i hoće pomoći ga? Komu dakle mi imamo se uteći, nego onomu Bogu, koji može nas pomoći u svakoj stvari, jer je svemogućć i hoće nas pomoći, jer je pridobar? Da jedan premilostivi kralj ponutkuje svoje podložnike, da mu prikažu svoje potribe i da ga molu da ih oblahša, ne bi li nesvistno vladali se oni podložnici, kad bi zapustili, kad ne bi se okoristili s ovim ponutkovanjem njihova kralja? A što čini s nami naš Bog? On isti nas nutkuje, da u svim našim potribam s molitvom njega zazovnemo i da će nas on osloboditi: Zazovni mene u dnevu nevolje i ja ću te osloboditi Pitajte, rekao nam je Isus u evangjelju i bit će vam dato, iščite i naćete, klapajte i bit će vam otvoreno. Dali molite s virom bez ikakve sumlje, jer ko sumlji svrhu pomoći Božje, on je priličan valovim morskim, koje vitar valja na sve srtane. Taki čovik neka se ne ufa ištar od Boga primiti. K molitvi utekli su se svi najglasovitiji ljudi u najvećim prigodam njihova života. Molitvi utekao se je Mojze za osloboditi puk Božji od teškoga sužanstva. K molitvi utekao se je David za ubignuti od progonstva svojih neprijateljâ, k molitvi utekao se je Ezekija u svojoj bolesti, Daniel u lavskoj jami, Job u svojim ranam, babilonski mladići u strašnoj peći. K molitvi napokon utekao se je Gospodin naš i naučitelj Isus, kadno je uskrsnuo Lazara, kadno je ozdravlja' bolestne, kadno je uzmnožao kruhe, kadno je došao blizu svoje muke i smrti, kadno je htio učiniti koje mu drago zamirito dilo. Zašto dakle mi isto ne činimo u različitim našim potribam?

Po izljedim vami prikazanim naučimo se, moji pridragi, u svakoj našoj tisnoći zazovnuti na pomoć našega pridragoga Boga. Naša molitva neka bude sdružena i poniznošću i s poznanjem našega nedostojanstva. Molimo ga s pristojnom pomljom i s Bogoljubstvom, molimo ga s podloženjem naše volje njegovim odredjenjem; molimo ga s onim cilim ufanjem, s kojim jedan poslušan sin moli svoga poljubljenoga otca. Za uteći se k molitvi nemojmo čekati da naskoči na nas koja velika pogibil našega života, oli našega imanja, nemojmo čekati da drugi nutkuje nas na molitvu, dali ovu dužnost mi sami po sebi srčeno ispunjajmo i po tomu ukažimo da mi jesmo pravi sinovi obćenoga Otca. Kad molimo ne brinimo se o ričima, s kojima izgovoriti naše želje, molimo srčeno: Bog gleda na začetke našega srca, a ne na izreke našega jezika. Na ovi način mi možemo istinito ufati se, da Bog hoće nas uslišati, oli ako onda ne udili nam milost koju pitamo, da će nam u drugo doba dati milost veću, ugodniju i koristniju. Tako budi!

Na Mrtvi dan.

Ona plakaše, plakaše! Pregnuta na grobu svojih roditelja, koji bijaše u kutu prostranog grobišta, siroče stade prolijevati množ suza na hladnu ploču, sad bi suze ronila a sad lagano i tiho molila: „Gospode, čini da mi otac i mati budu uživat tvoje slatko lice, kao što to i angjeli uživaju! Mir i počinak udijeli im na vijeke!“ Ah jadnica celiva onu nijemu ploču, koja joj srcu besjedi tako jasno: čini joj se kao da vidi na ondje oca i majku da je gledaju: regbi da joj se posmjehivaju, da je sokole, da joj miluše jabučice orošene suzama. Tad nastane slatka izmjena ljupkih čustava izmegju stvora i bića, koje izgubivši tijelo nalaze se na drugom svijetu. Katkada joj se pričini da vidi one duše obkružene blistajućom svjetlosti, jedre i vesele u licu, zadubene u moru nedohitnog blaženstva. Drugi put, promjenuvši se kao po čudu svjetla slika, čine joj se roditeljska lica blijeda i puna najvećeg jada, a na njima čitaš tajne patnje. Usta im se otvaraju da progovore, kao da će je zazvat: „Danice!“ — Siroće se strese, pruža ruke kao da će zagrlit majku, ćaću: ali oni, kao lagane sjene, bježe ispred njezinih zagrljaja, iščezavaju, da se opet pojave: a ovaj put nijesu veće namršteni, dali imadu obličje meko, paćeno; približavaju se kćerci, hvataju je za ruku; majka joj polaže desnicu na rude kose, zatim se prigiblja da joj utisne celov na čelo, i šapće joj: „veselo, ljubljena moja!“ Danica ćuti onaj celov i kuša sladost; ali jaoh; matere joj nestalo, nije je: sana je nestalo.

Plači jadnice, napunjaj uzdasima žalosni smrtni počinak, kaono grlica zapuštena u osamljenim šumskim zakutcima. Imaš i zašto! Ali je Bog, koji će ti biti mješte oca, ima božanska žena, nebeska, žena, što će ti biti na mjesto matere. Ona ta božanstvena žena, umiriće tvoje jade, otrti će tvoje suze. Ona je dobra, ljubezna, sveta!

Bijaše sunce na zapadu, sakriveno za pepeljaste oblake: vjetar, preteča oluje, njihaše vrhe grobišnih čempresa: i kad i kad bi zviždnuo, kao da odlijega žalosti, što probijaju iz srca ljudske obitelji u onaj dan na grobovima umrlijeh. Danica se je odaličivala od roditeljskog groba, sa očima punim suza; ali prije nego se udalji šćede da namjesti

Digitized by Google

dva vijenca od cvijeća, što je sama splela za tu prigodu. Obrćuć se ugleda dvije dumne, koje su je iz daleka zvale da dodje k njima. Ove su koludrice pratile mnogu dječicu, skladno obučenu, što sačinjavahu mnogobrojni zavod. Danica se približi onim pobožnim ženama, jedna je milušila po licu i reče joj: kćerko znaš li što je nova? Ti nas ne poznaš, ali mi poznamo i tebe i tvoju jadnu tetku, koja te jedva hrani. S toga blažena Djevica ti je učinila milost da budeš primljena u naš zavod i to kao siroče: doznale smo jedva juče. Jesi li zadovoljna? Javi to tvojoj dobroj tetki.“ Djevojčica osta kao zapanjena da razmatra one dvie dumne: nije znala što da odgovori: šćela je plakat, ali je bilo vrelo presušilo. Samo se saže da poljubi ruku koludricama, koje odmah razumješe kakva je uzrujanost jadnicu zatekla.

* * *

Nakon godinu dana, baš u isti dan, veliki nizovi siročadi ulazahu mirno i uredno u prostrano groblje. Danica moljaše na ploči svojih roditelja, dok su joj drugarice neke, da joj ugode, napravljale vijenac stavljajući žutih cvjetova i po kakvu usahnutu jesensku ružu.

Dubrovnik o Mrtvom dne 1894.

Iz talijanskog preveo P. P.

Viestnik.

Naša domovina.

(Dušni dan.) Spomen-dan milih pokojnika, koji toli duboko potrese srcem ljudskim, svetkovalo je katoličko pučanstvo našega grada polazeći groblje sv. Mihovila koli u oči samoga dana, toli na sam dan, kada je u 9 sati veleč. gospodin gradski župnik *Vjekoslav Ambrinac* čitao tamo sv. misu i rekao kratku besjedu. Službi Božjoj prisustvovala je i katolička školska mladež osim one iz samostanskih školâ, koja je obavila pobožnost u spomen preminulih u svojoj crkvi. U stolnoj crkvi pjevana je u oči dana večernja, a na sam dan jutarnja sa slavjem, te sv. misa u 9 sati, koju je pjevao preč. gospodin dr. Ivan Košćak. Bogoslovci naši pjevali su uz koralni requiem još gradual i offertorij četveroglasno od Koenena, kako su i dan prije, na Sesvete, pjevali u četiri grla Pielovu misu.

(Mladi doktori.) U Beču promaknuta su na čast doktorsku dva mlada katolika iz Bosne: *Ljudevit Lauš* 18. oktobra, a *Marko Alaupović* 22. i. mj. Prvi, mladi franjevac, proglašen je doktorom bogoslovja; drugi, učenik naše velike gimnazije u Travniku do 7 razreda, doktorom filozofije. *I dr. Mandić*, koj je prošle godine promoviran *sub auspiciis imperatoris* katolik je iz Travnika. Neka ovi liepi primjeri potaknu našu katoličku mladež, da što prilježnije prione uz knjigu, te uzmogne užoj nam domovini u raznih položajih što više koristiti.

(Darovi.) Za *crkvu sv. Krunice u Lepantu:* Tuzla 12 fr. 60 nvč.; Morančani 4 fr.; Banbrdo 3 fr.; Doljani 3 fr.; Tolisa 2 fr. 25 nvč.; Dolac 12 fr.; Otinovci 2 fr. 40 nvč.; Tremošnica 4 fr.; Dubrave 4 fr.; Gorice 2 fr.; Crkvice 2 fr.; Podmilačje 3 fr. 11 nvč.; Ponievo 3 fr.; obitelj Peršić 2 fr.

(Petrov novčić). Otinovci 2 fr. 84 nvč.; Brčko 6 fr.; Gorice 5 fr. 10 nvč.; Crkvice 3 fr.; Ponievo 14 for.

(† Erceg fra. Andrija) preminuo je u Jajcu 18. listopada u 45. godini. *R. i. p.!*

Belgija.

(Izbori u sabor u senat.) Osmina praznika S. Krunice doniela je katolikom Belgije sjajnu, mal ne neslućenu pobjedu. Odmah kod prvoga izbora oni su dobili za zastupničku kuću 77 mjesta, dakle toliko, te bi im zajamčena bila vlast i na dalje i onda da nisu kod naknadnih izbora dotjerali do 104 zastupnika. Liberalisam pako doživio je poraz, nad kojimi se snebiva Evropa, prožeta njegovim duhom. Uz katolike ulazi u sabor znatan broj socijalista, bit će ih do 29. Zanimivo je glede njih iztaknuti najprije to, da su oni našli plodno zemljište ondje, gdje je liberalisam prije već uništio bio svaki duh vjerski. U Monsu, Charleroi, u Lüttichu, u tih središtih liberalisma, bezvjerstva, socijalisam se je strašno proširio. Danas on dolazi na javu, a porazuje najprije liberalisam, roditelje svoje. Oni su mislili, da će moći sustaviti bujicu, koju su svojom nerazboritošću pokrenuli, ali ona je zahvatila i njih. A kako će se sada katolici ponieti prema socijalistom? Imadu li oni razloga, da se plaše ovih zastupnika, kako se evo plaši toliko liberalno novinstvo, zapomagajući, što toliki socijalisti ulaze u sabornicu? Nipošto! odgovara *Union* Bruseljska. Socijaliste imadu veledušno srce, makar su im nazori krivi, a sanjarije izlišne. Oni i mi hoćemo, da puku stanje popravimo i za to da stvaramo uvjete nuždne. Nijedan dakle ne ima da se plaši drugoga. Da se postigne zajednička nam svrha, socijaliste hoće da rabe družtven prevrat, a mi družtven popravak. U tom smjeru svaki će nastajati drugoga da pouči, nastojati će odlučno i zanosno, pa će prema tomu sabornica postati zanimivim pozorištem vrlo koristna razpravljanja. Socijalisam je strahovit samo kada je prigušivana strast, ali kada se pokaže u javi, i kada može kazati svoje želje i nakane, on je gradivo, iz koga rodoljubi mogu izkresati koristnu iskru. Katolici dakle iz rodoljublja treba da uzmu temeljito proučavati socialisam. Odsada je nuždno raditi o socijalnih reformah. Ili će ih katolici stvoriti ili će u život doći proti njimi. Svaka stara razpra i nesklad treba da umukne. Budućnost imade samo kršćanska demokracija.

Digitized by Google

Poziv na predplatu.

Godina je evo na domaku, pa je red, da štovane svoje prijatelje molimo, neka predplatu na **Vrhbosnu** obnove.

Mi smo nastojali, koliko su nam slabe sile dopuštale, da održimo zadanu besjedu. Koliko smo uspjeli, o tom neką sudi liepa kita naših predplatnika, koja je i ove godine ponješto porasla, makar i ne onoliko, koliko smo mogli očekivati.

Kad smo pokrenuli prilogom, gdje donosimo hrvatski prevod sv. pisma, mi iztakosmo, da ćemo trajno uspjeti u tom tek onda, ako dobijemo novih 1200 ili barem 1000 predplatnika. Do sada dobismo jedva polovicu ovoga broja, a ipak se odlučismo, da prevod izdajemo, te tečajem dvih godina malaksali nismo. I ne samo da malaksali nismo, nego smo dali i znatno više, nego se obvezali bijasmo.

Ovaj naš odlučni i odvažni korak može trajno čvrst ostati, ako se izpuni uvjet, što ga stavismo: da se oko barjaka **Vrhbosne** prikupi još njekoliko stotinâ prijatelja.

Za to se obraćamo na prijatelje svoje, moleći ih neka nam ne samo ostanu vjerni, nego nam i novih predplatnika pribave. Sav prečastni hrvatski episkopat opetovano je svećenstvu preporučio i samu „Vrhbosnu“ i prevod „sv. pisma“; mnogi su dozvolili, da se i na „Vrhbosnu“ može predplatiti iz crkvene blagajne. Kada bi se ovoj preporuci odazvalo svećenstvo, a župnici se poslužili ovom dozvolom svojih ordinarijâ, mi bismo sliedeće godine dobili onaj broj predplatnika, koji je potreban, da se i listu i prilogu zajamči budućnost. Prijateljska ponuka naših dosadanjih predplatnika može mnogoga sklonuti, da se u naše kolo pridruži.

Mi ćemo pako i u buduće nastojati, da donosimo što biranije štivo. Uzdamo se, te ćemo moći da hrvatsko svećenstvo upoznamo sa životom i djelovanjem župnika Arleškoga Ivana Vianey-a, koji je u naše doba svojim radom uzkrisio slike onih svetih službenika u vinogradu Gospodinovu, kojim smo se, štijući im životopise, prečesto divili. A ufamo, te ćemo moći povesti štioce i prema vječnoj nam domovini, gdje nas sve čeka, neuvehla kruna, sliedeći pri tom čuvena Isusovca Ivana Nep. Stögera, koji nam uprav divno ocrta najviši cilj kršćanskoga ufanja, temeljeći svoj spis na najboljih piscih (kard. Bellarmin, O. Jerem. Drexelius, O. Rapin), koji su o tom pisali. Naći će se pako i po gdjekoja drobtinica iz nedavnoga uredničkoga putovanja, gdje će nastojati, da štiocem podade sliku života kršćanskoga, kakovu imadjaše sgodu da vidi po Njemačkoj, Belgiji, Franceskoj i Italiji.

Sve ovo, i još koješta, iznieti ćemo pred prijatelje svoje, uz pomoć Gospodinovu i ljubav starih i novih naših prijatelja. Uzdajući se čvrsto, da će novih u istinu biti, i to u znatnom broju, ne mislimo ni ovaj put jošte da povisujemo cienu predplate, koja ostaje: za **Vrhbosnu 3 for. 50 nvč.** (za bogoslove i mladež srednjih škola **2 for.**); za prevod **S. Pisma 1 for.** Do odziva je predplatnika, hoćemo li dalje jošte moći ostati kod ove ciene.

Vršeći napokon sladku dužnost, da od srca zahvalimo svim, koji su do sad bud kako pomagali nam, te je list mogao dotjerati i dovlje, u čvrstom uvjerenju, da će nas se novom godinom pod barjakom **Vrhbosne**, a za katoličku prosvjetu, naći i veći broj — molimo Gospodina, da nad nas i nad naš rad izlije obilje svetoga blagoslova svoga.

Sarajevo na Sesvete 1894.

Dr. Andrija Jagatić,
kanonik Vrhbosanski, i urednik „Vrhbosne“.

SADRŽAJ: *Čudo u Lourdesu i kritika Emilija Zole*, (napisao O. A. P.). — *Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.* — *Četiri duhovna govorenja za Došašće.* — *Na Mrtvi dan.* (iz talijanskog preveo P. P.). — *Viestnik.* — *Poziv na predplatu.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

Bosančice.

I.

Dva groba

(u banjalučkom okružju.)

Spomen ploča na dva groba
Svalila se nesmiljena,
Bez znamena pokraj puta
Ko zvijere uz dva pl'jena.

Ovdje negda — ljudi kažu,
Uz nekrsta kršćan pao;
Jogunice oba bili,
Pak ih usud pokopao:

Kaurine, miči s puta —
Nekrst reko kršćaninu;
Ne mičem se — kršćan reče —
Nit se klanjam mujezinu.

Puška pukla, kršćan pao —
Druga puče ko iz neba;
Obojicu zakopali
Nedaleko u dva greba.

* * *

Prošasti je groblje ovo
Slika rodu iste krvi:
Kako tužan žig prokletstva
Prošastu nam slavu smrvi.

II.

Kod slapa Plive.

Iz planine Vitoroge,
Plivo — vodo zelena,
Protekla si još nejaka,
Tajinstvena — malena.

Plaho ljubiš ko djevojče
Strmen gore visoke,
I odmičeš zagrljaju
U dolove duboke.

Digitized by Google

Jezera si natopila
S neba kano svedena,
Gjöl-hisaru na uglede,
Plivo, vodo zelena.

Nad Vrbasom sila tvoja
Ko na smrti počiva,
Pred smrt jošte snaga ti se
Budi kano u diva:

Glas ti silan šumi, Plivo,
Tajinstvenim romonom —
Obaraš se, pjeniš — gubiš
U Vrbasu dubokom.

Divna li si sudbe slika
Na svijetu ovome:
Sva ljepota, sila svaka,
Kako gine svakome.

Oku mojem, Plivo vodo,
U svoj Bosni slika si,
Kojom nebo zemlju ovu
Rajem malim ukrasi.

Da si živa u svom toku,
Još bi ti se sjećala:
Kako slava bana slavnih
Bosanskijeh propala;

Kada krst se sa nekrstom
Kroz vjekove borio,
Koliko je krvi svete
Hrvat za dom prolio.

Reci barem, Plivo vodo,
Sjećaš li se vjekova
Bosanskoga slavja negda:
Kralja silnih — knezova.

Ti se gubiš u ponoru,
Šum ti silan govori:
Sudba tužna slavu njinu
Ko i mene obori.

Teci, teci — tužna vodo,
Nova dol ti strmena;
Pozdravi mi dom hrvatski,
Plivo — vodo studena.

Ante Bogoslav Jagar.

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

48. Svom pomnjom nastojmo nadalje, da do njeke savršenosti doćeramo *značaj* naš. Dvie ga vlastitosti imaju navlastito resit: *neustrašivost i iskrenost.*

Sv. Franjo Saležki odlikovao se je s te strane jur kao mladić, kad je bio na sveučilištu u Bolonji. Ljubko i slastno bijaše obćiti s njim. Bijaše pravi vitez. Pogled mu mio, rieč srdačna, vladanje uzorno, ni malo ukočeno. Bilo je medju sveučilištnom mladeži svakojakih. Njekoji ga nisu poznavali. Prohtjelo im se, da ga povuku u svoje nevriedno i pustolovno kolo. Jedne večeri šaka tih delija zaskoči ga. Osorni i drzki hoće da oskvrnu najnježnija čustva. Kušaju da prodru u nevino skrovište duše njegove, gdje nježno cvate lier djevičanske čistoće. Ali u čas vidješe pred sobom ne plašivicu, već upravo junaka od oka. Živahne one oči, bistro čelo, muževno držanje, krjepak glas pokazuje, da je tu čitav čovjek. On je za najveću svetinju srca svoga voljan i velike žrtve prinieti. Kada dakle opaziše, gdje desnicom hvata za držak mača svoga, udariše u bieg! Od onoga časa nitko ni ne pomisli, da mu takve zasjede stavlja. Ugledajmo se u nj! Rekoh, *neustrašivost* se hoće. Ne smije se to zamieniti drzkošću ili čak bezobrazlukom. Nismo oholi, ali ni puzavci. Ne napadamo, ali ni ne bježimo poput zeca. Ne ima razloga, da pognemo glave, da oborimo oči, da zastidjeni preda se gledamo. Jesmo li si svjestni kakva zla, nepodobštine, slaboće? Nismo. Stupajmo dakle pred svakoga otvorenim čelom. Govorimo bistro. Gledajmo ljude u oči. Na taj način steći ćemo ugled. Tako ćemo protivnike u stegi držati. Značaj naš budi takodjer *iskren i prostodušan.* Varanju i pretvaranju, laži i hinbenosti ne bilo u nas traga. Rieči neka budu izliev srca. Jedno i drugo pako neka je ukriepljeno, učvršćeno, usavršeno djeli našimi. Ljudi prostodušni, u kojih je srce dobro, neće nikoga odbijati. Pripravni su pomoći svakoga, u koliko mogu. Nije li činom moguće? A mi pritecimo uputom, savjetom, milom riečju. Medju bratom i bratom nećemo razlikovat, ako se s nami najbolje i ne pogadja. Možda je i protivnik naš? Budimo i prema njemu uslužni. Učinimo što

Digitized by Google

možemo. Ljubavju budimo pram njemu susretljivi, obazirući se na postojeće okolnosti. Nu kad bi se drznuli nabacit se na koji mu drago način na vjeru i ćudoredje naše, tad da smo čitavi ljudi! Ne znajmo onda za šalu. Odlučno branimo svoje svetinje. Dokažimo, da smo na tom polju neustrašivi. Ima dosjetljivih, koji će kad i kad bocnut dosadnoga druga. Time će polučit kud više, nego da se s njim prepiru, da mu raznoliko dokazuju, te su istinite njihove tvrdnje. Što o tom da sudimo? Je li opravdano, dopušteno? Slaže li se sa značajem, kako ga netom opisasmo? Dosjetljivost oštroumna osobiti je dar Božji. Zato svatko neće ni moći tim oružjem na obranu ustati. Rekosmo navlaš: na obranu ustati, jer komu je dragi Bog taj dar i udielio, valja da se oprezno istim služi. Htjeti izticati se dosjetljivošću svojom, i time odlikovati se u družtvu, da se ljudi smiju i zabavljaju, više manje pogibeljno je sbog kojekakvih neugodnosti i štetonosnih posljedica glede duhovnoga života dotičnika, koji je taj dar dobio. Pa onda kako lahko se na taj način može čednost i pristojnost povriedit! U pogibelji su takodjer poniznost te kršćanska ljubav, koje krieposti valja da mladež osobito resc. Sve u svoje doba dakle, na svom mjestu i na svoj način. Ako smo dosjetljivi, riedko se hvatajmo toga orudja. A kad već bude, više da se branimo nego da napadamo. Kada se već na to odlučismo, ne valja do krvi bockati. Dosta je uštipnut, pa mir. Ljudi, koji su više mirne i plašljive ćudi, kojim je vrlo zazorno natezati se s drugovi, takvi neka dobro promisle, u kakvo će kolo stupit, kakvu se družtvu priključit. Najbolje će oni uraditi, ako se posve uklone stanovitim drugovom. Tako će izbjeći mnogim neprilikam.

Što se dosjetaka tiče, istina je, da je sgodna takva rieč kadkad najbolji uztuk drzovitomu drugu, koji se nabacuje blatom na ono, što je nam drago i sveto. Sto dokaza promašilo cilj, jedna dosjetka začepila drzka usta! Od mnogih spomenuti ćemo ovdje jednu samo kratku. Bila svetkovina, pa svieta i iz sela nagrnulo u grad. Biti će kod službe Božje, pa i druge poslove obaviti. Došla i mlada seljanka. Biti će da je prvi put stupila u grad. Svakako bila je strana, te joj valjalo za ovo i ono upitat, pa i za crkvu. Al nu! Desilo se, te došla do gospodičića, koji se u kavani naslonio o stolicu i bezbrižno zurio u bieli sviet. Upita ga dakle uljudno seljanka, gdje je ta i ta crkva? Šta crkva? Kakva crkva! Što pitaš, bôna ne bila? Podji, pa se zabavljaj po miloj volji! To će biti najbolje. Mani se crkve. Evo gledaj me. Nikada ne zavirih u crkvu. Pa nu, kako sam liepo uzrasao, ugojio se! Zdrav sam, jak, debeo. Što mi manjka? — A naša seljakinja sluša. Motri ga izpod oka a usta joj na smjeh. Tada će za čas: Ma baš liepo rekoste! Evo čujte. Moj otac imade kod kuće par volova. Ma da ih vidite! Alaj su liepi! Ugojeniji i deblji, gospodine, od vas. Pa ni oni nikada ne idu u crkvu. — Tako ona. Gospodičić se postidio, a što je bilo okolo svieta, baš od srca udriše u smieh, povladjujući domišljatoj seljanci.

49. *Odmah na posao,* takovo je prvo pravilo, a sad ćemo evo i na sliedeću vrlo važnu upozoriti: *U početku se opri. Kasno se liek sprema, kad se dugo odgadja, a zlo preotme mah.* Davno je tomu, što je njetko tu mudru rekao. A tko od nas nije se više puta osvjedočio, koli je istinita?

Na jednom sveučilištu učio u novije doba mladić. Zovimo ga Marko. Bijaše čestit u svakom pogledu. Uzorna vladanja, marljiv, uman. Vazda medju prvaci. Družba njeka imala je Marka baš na zubu. Vrebali jastrebi, ne bi li se dočepali pliena. Kušaj i simo i tamo, da ga dobiju na svoju ruku, te bi i on pristupio u njihovo družtvo *dobrotvornosti.* Žalibože bijaše leglo zlotvornosti, jer družtvo slobodnih zidara, na oko nedužnih ovčica, a u istinu lukavih, prevejanih i potajnih rušitelja svakoga reda, stege i zakona. Marko je dobro vidio, kamo mlada gospoda ciljaju. Budući čvrsta značaja reče im: E čujte! Već sam član u tri družtva, iz kojih izstupit ne mogu. To je moja obitelj, domovina i crkva. Imam dakle dužnosti kao sin, kao gradjanin i kao kršćanin katolik. A izpoviedam iskreno, da je to za moja pleća dovoljno. Izvinite me dakle! Tim neka je svršeno. Više ga nisu napastovali i Marko bijaše miran. Marko se je u *početku opro,* pa je brzo i liepo uspjeo. A tko zna, koliko bi se puta bio spotaknuo, udario, posrnuo, da nije tako uradio. Obziru ljudskomu ništa ne popuštaj. U početku mu se opri! Dobro to upamti. S njim ne valja prepirati se, razpravljati, u dogovore zalaziti. Ništa mu ne popusti i ne dozvoli! Pružiš li mu prst, i ruku će htjeti.

Na to nas upućuje i Duh Sveti, dok nam kaže, neka *ne preziremo neznatne stvari.* Obično se za nje ne haje. Što je to? Na to se obazirati nije vriedno! Malenkost je to! Čuvati ću se ovećih! Ovako govore. Nu tko tako radi, na jednom će se naći pred omašnom potežkoćom. Neće kamenčić

Digitized by Google

smetati, nego velik kamen. Nastati će značajne zaprjeke. Tako će se dogoditi, što isti Duh sveti veli, da ćemo po malo *pasti*[1]). Odlučismo boriti se proti obziru ljudskomu. Mrzko neka nam dakle bude sve, što od njega dolazi, što nas na nj sjeća. Medju nami i obzirom ljudskim neka ne ima pogodbe. Gdje se i malo pokaže, u početku odlučno se oprimo, u začetku ga ugušimo. U početku kani se onih novina, zlih knjiga, kojimi hoće njeki da te usreće. U početku uklanjaj se onoj gospodi, bježi od onih drugova. U početku ne zalazi u one kuće, razrieši one sveze. U početku opri se onim igram, zabavam. U početku opri se onim huliteljem sv. vjere i zakona. U početku šuti kod onih sastanaka i govorkanja. I tako radi u svih sličnih slučajevih. Mučno ti je? Nu promisli, da će poslie biti još mučnije i mnogo teže. Trpko ti je? Nu zato su plodovi sladki. Sumnjaš li o čem? A ti uzradi, da sumnju odstraniš. Poteci k svojim starijim, k brižljivom otcu, k dobroj majci, k vriednom učitelju, k duhovnomu pastiru svomu. Nu svakako s prvine marljivo nastoj, da razvidiš, nije li ono što ti se nudja, možda otrov po dušu, te na svu žalost i nesreću ne izkusiš, da se *kasno liek sprema, kad se dugo odgadja, a zlo preotme mah.*

50. U toj borbi hoćemo li kada oružje odložit? Hoćemo li se sladkomu miru podati? Hoćemo li misliti, da smo sjegurni, svake bojazni da je nestalo? Nikada! Uviek valja da bdijemo, *uviek da se borimo* proti ovomu zlu. To je dalnje pravilo. Ono nikada ne miruje, ne smijemo ni mi. Ono snuje i kuje dan i noć, kako bi nas prevarilo i ulovilo, i mi ćemo neprestance bditi, da nas iznenada ne naskoči. U sedamnaestom vieku sjaše na obzorju katoličkoga svieta presjajna zviezda: sv. Vinko Paulski. Bijaše muž vanredne svetosti; muž skroz proniknut apostolskim duhom. Čovjek taj zadivio je sav sviet svojimi veličanstvenimi djeli. Poznati taj svetac, veliki otac siromaka, dobročinitelj napose francezkoga naroda i cieloga svieta bijaše zakleti neprijatelj obzira ljudskoga. On bi znao kazati: *Bolje po nas, da nam svežu noge i ruke i u oganj nas bace, nego da obzir ljudski upravlja našimi djeli.* — Što god je radio, nije činio sbog svieta, njegove slave ni taštine. Njega su vodili vrhunaravni obziri. Odievao se skroz jednostavno. Budući na francezkom dvoru vrlo uvažena osoba, visoka gospoda više puta bi se šalila radi njegova skroz jednostavna odiela. On bi se na to nasmiešio, pa umiljato rekao: Bolja odjeća ni ne dolikuje sinu siromašnih roditelja, kakav sam ja. O tom velikom svetcu evo ovo se takodjer pripovieda. Jednoga dana dodje u Pariz iz njegovog dalekog rodnog mjestanca nećak mu u posjete. Javiše svetcu, da je došao. Bijaše prost seljak, obučen dakako po seljačku. Na to Vinka obuze onaj čas njeki stid. Mal da ne reče vrataru, neka ga uvede po strani kroz tajna vrata, da ga ljudi ne vide! Al nu! U čas se dosjeti, da to ne valja. Ta misao potekla je od obzira ljudskoga. U dnu duše pokaje se, što se je i za čas prevario. Čekajte, reče vrataru. Poći ću ja sam. I ode dole. Od svega srca zagrli svoga nećaka, predstavi ga svojim svećenikom i ostaloj odličnijoj gospodi, koja mu dodjoše u posjete, pa će im reći: Evo nu gledajte, gledajte! To je moj dragi nećak, jedan od najvidjenijih i najugladjenijih u mojoj obitelji. Liep ovaj primjer uči nas, da nam se ne valja sramiti naše rodbine. Zazirati od rodjaka za to, što su siromasi, što su prosta roda, to znači robovati obziru ljudskomu. Tu ne ima po sredi Isusa Krista, živoga Boga, koji ne gleda na spoljašnosti izprazne, nego na srce i nutrnju vriednost. Neizmjerno Veličanstvo Njegovo htjede roditi se u najzabitnijem mjestancu, u najvećem poniženju od prečiste i presvete ali i vanredno siromašne Djevice Marije. Dogodjaj ovaj potvrdjuje zatim naše pravilo, da *uviek* imamo biti spremni na borbu proti obziru ljudskomu. U sv. Vinka bijaše velike srčanosti. O junačka njegova prsa odbilo se na stotine otrovnih strielica, što ih ta neman bješe proti njemu odapela. Po sto puta ostavi ju zasramljenu i pobiedjenu. Težkih, nemilih udaraca zadao joj je on. Još se nije smirila, još uznemiruje svetoga čovjeka. Kako dakle da mi budemo sjegurni? Kako da si utvaramo, te smo tako sljubili se s kriepošću, da nam se nije bojati više ljudskih obzira!

51. Ovaj nas primjer liepo upozoruje i na to, da se ne uznemirujemo, ako bi se po nesreći desilo te bi i pali. Još manje u takovom slučaju skrstimo ruke. Nego *odmah ustanimo!* Pogrešku božjom pomoćju izpravimo. Prosliedimo dalje raditi. Odlučimo, da ćemo u buduće još bolje pazit. Ovo je šesto načelo. Svatko uvidja, da se takvo djelovanje slaže sa načeli zdrava razuma. To je volja Božja. U suglasju je to sa duhom sv. evangjelja, sa naukom sv. matere crkve i Isusa Krista, božanskoga našega Spasitelja. Svjetska i crkvena povjest obi-

[1]) Crk. 19, 1.

Digitized by Google

latimi primjeri to podkrjepljuje. Tko nije čuo o biednom Irskom narodu? Neizrecive su nevolje i kušnje, što ih je taj jadan patnik morao snositi, a i dan danas još dobrano podnosi. Tko ne zna glasovitoga njegova vodju O' Connella? Nadaren od Boga prekrasnimi svojstvi uma i srca posveti vanrednom požrtvovnošću sve svoje sile premilom svom narodu. Borio se je divnom neustrašivošću, željeznom dosljednošću i neobičnom mirnom vještinom kakvih petdeset godina za sveta prava plemenitih svojih nu potištenih sugradjana Iraca. Bilo je godine 1815. Bijaše mu tada 40 godina, kad no poskliznu. Bile su istina neobične potežkoće, nu *obziri* ga *ljudski* ipak shrvaše, te se odluči na dvoboj s njekim O' Esterrom. U toj borbi, premda ovaj bijaše znatno izvrstniji strielac od O' Connell-a, ipak podleže. Smrtno ranjen, umrie poslie njekoliko dana. Dvoboj smrtni je grieh. I crkva taj zločin strašno kazni. Junak od oka pade pod težkim udarcem obzira ljudskoga! Zar će duhom klonut? Hoće li sdvojiti? Ne! Ustade odmah. Uvidi, da se težko ogriešio proti Bogu, Otcu, i sv. crkvi, miloj majci svojoj. Upozna i razkaja se. Kajao se je iz dubine duše do posljednjega svoga daha. Plemenito srce njegovo brinulo se kako za udovicu tako i za kćerku umorenoga druga. Opazilo se, da je svaki put, kad bi prolazio uz kuću, gdje je pokojnik za života stanovao, klobuk skinuo, pa se molio nesumnjivo za spas duše njegove.

Sveto Pismo i najnovija otkrića u Misiru i u Asiriji.

Veoma je korisno da i svi čitatelji cijenjene „Vrhbosne“ znadu za neočekivana svjedočanstva, od mnogobrojnih otkrića učinjenih u ovo zadnje doba u Egiptu, u Kaldeji i u Asiriji. Puk onih strana jest baš onaj što je najveće imao odnošaja sa Židovima. Židovi, Asiri, i Kaldejci imadu jednak početak: za dugo vrijeme čepali su istu zemlju, živjeli su istim životom, slijedili su iste običaje. Opet se nagjoše u neposrednom doticaju kad Izraelićani bjehu odvedeni u progonstvo od Nabukodonosora.

Glede Egipta, svak zna za boravak od više godina što je puk židovski proboravio u onom mjestu. Bilo je dakle nemoguće da se otkopaju, da tako rečem, ovi pukovi iz njihovih grobovâ, a da se ne otkrije su čim bi se rasvjetlilo dogagjaje opisane u Svetom Pismu. Stvar zbilja otigje tako, i (vigji providnosti!) u vrijeme kad racjonalizam izumivaše nova oružja, kojim se uzdaše napokon uništit božanstveno djelo, dogodi se uprav da Bog učini da oživu Kaldejci, Misirci te da podadu svečano svjedočanstvo istini Mojsijevoj i njezinim svetim spisateljima.

I. *Otkrića u Misiru.* Svi znadu da za vrijeme svoje vojne u Egipat Napoleon I. bješe poveo sobom mnoštvo učenjaka da sakupe sve što bi moglo služit napretku znanosti. Već od onda počeše dragocjena otkrića, koja postadoše bezbrojna od dana kad neumornom Champollionu pogje za rukom pročitat *hieroglife* (slikovno pismo).

Buduć nemoguće raspravljat ovdje na široko o važnim otkrićima, koja su se sljedila neprestano, dosta je da podamo pojam o zaslugam za sveto Pismo.

Ko n. p. ne pozna povijest Abramovu i onu Josipovu? Ko ne zna da one povjesti uzdrže bezbrojnih osobitosti glede običajâ, navikâ, zemljopisa itd.? Ovih osobitosti uhvatiše se racjonaliste, a kašnje ih francuski slobodni mislioci prevedoše i prepisaše. Čut njih, one povjesti uzdrže bezbrojne netačnosti, pogreške, što dokazuje da pisac nije poznao mjesta o kojim je pisao, a najveće mu je falilo nadahnuća božjeg od nas mu podana.

Najprvo ljubav koju je Abram našao kod Faraonova dvora njima se učini stvar nevjerojatna. Tako su htjeli da ovce, osli, a najveće kamile poklonjene od kralja egipatskog patrijarki, da su to bile životinje koje nijesu bile naučne podnebju onog mjesta; a da naprotiv konjâ, koji nijesu bili ubrojeni medju darovima Faraonu, bilo je na pretek. Iste podvale protiv povjesti Josipa. Činjenica čaše prekazana od onoga što je bio nad carevim pićem da je izmišljotina, pošto vino, govorahu oni, bilo je gotovo nepoznato u Misiru; obred namještaja, predmeti luksusa, gjerdani, dragi kameni, su čim je bio obučen sin Jakobov povišen na dostojanstvo, sve to, kako oni tvrde, bilo je neobično u ono doba.

Eh dobro, eto da u čas ove opće navale na Sv. Pismo nova otkrića egiptologâ ućeraše najsve-

Digitized by Google

čanije u laž sve one ohole zahtjeve bezbožne znanosti, i obališe svu ovu kulu znanstvenu sagragjenu sa tolikim trudom.

Tolike slike Ipogejaca Beni-Hussana, suvremenikâ Abramovih, prekazuju prizore primanja inostranaca što malo po malo spominje posjet Abramov Faraonu. Kao što članovi obitelji patriarhe, inostranci (po natpisima ovih slikâ) jesu *amu*, ili pastiri selioci od Arapske i Palestine; ime njegovog glavara, Abschah (otac pjeska) nije bez analogije sa onim Abrama (otac mnoštva); obličje i navike jesu sasma semitske. Premda *amu* poklanjaju darove u znak podložnosti i časti, držani su ništa ne manje kao ugledne osobe: priček je učinjen po misirskom obredniku. Napokon, isti uzrok posjeta, sve je regbi istovjetno: glad u zemlji Misraima priteže ove inostrance.

Kipovi i slike u Tebi, rastumačeni od teksta vjerodostojnih i sasma tačnih, kazuju nam osle (aa), ovce (saû), i volove (aûa), kaono ti ono što sačinja najveći dio bogastva kraljevâ i knezovâ; neki spomenici prekazuju *deve;* naprotiv konji se ne vide izmedju životinja, a natpisi nas uče da su bili naučeni na ono podnebje toprv pod kraljevima pastirima, zadnji od kojih učini od Josipa svog prvog doglavnika. Naravno je dakle da se ne spominju pod dvanaestom vladajućom kućom, doba u koje Abram dogje u Egipat.

Odnosno na povijest Josipovu, nijesu manja u broju niti manje važna svjedočanstva neupravna njezine vjerodostojnosti. Vino je bilo poznato vrlo dobro izmegju starih Misiraca. Tebanski zanatlije prekazuju nam stare stanovnike Nila, koji obragjivaju *lozu*, služeć se i zlorabeć vino, i primajuć na stolu čašu iz ruka prvog doglavnika.

Mnogo vjekova prije dolaska Josipova, Misirci bili su najbolji *zlatari* i *rezbari* na svijetu, brojeć na stotine *nakite* i *drago kamenje,* prava remek-djela sa svakog gledišta, te je izlazilo iz radionica egipatskih veće nego tri tisuće godina prvo. Svi europejski muzeji imadu takovih primjeraka u velikom broju. Pristavi opis što čini Mojsije od obreda učinjenih kad Josip bi uzdignut na visoko dostojanstvo prvog doglavnika, toga od lana, gjerdan, prsten, naslov službeni što mu dava kralj i njegovo mjesto u drugim kolima pratnje kraljeve, sve to nije nego vijerni prijepis tolikih rezbarija i slikâ, koje prekazuju rečene dogagjaje.

Nek se isto reče odnosno na pripovjest o snima onoga što je bio nad pićem kraljevim i nad kraljevom hranom, o susretu sinova Jakobovih sa Josipom, o osobitom obredniku što se je služio za trpezom, što im je bila podana. Ali bez dohodit na ove osobitosti što bi mogli pomnožit na neizmjernost, i što sve dokazuju tačnost Mojsijevu i u *najmanjim okolnostima,* opažamo jedno najnovije otkriće, što se odnosi na zadnje godine boravka Židova u Egiptu i na exegezu svetog Pisma podava nauku ne manje znanu koliko neočekivanu.

Rames II., Grčki Sesostri, čigova je mumija nema vele otkrivena sasma čitava, započe progonstvo protiv Židova. Da zadovolji želji gradjenja i svome bjesnilu, usiluje Židove da sagrade u zemlji Gessen dva grada, Rames i Pithom. Sv. Pismo nam opisuje sliku strašnih kušnja Israelovih; pod batinom glavara nad misirskim radnjama, Židovi su bili usilovani mjesit opeke i peći ih na suncu. Slike osamnaeste vladajuće kuće potvrgjivaju sasma tačnost ove pripovjesti: u papirima što sadrže odnošaje glavara nad radnjama ne govori se nego o opekama sagradjenim baš kako govori Sv. Pismo.

Ipak nije se znalo mjesto gdje su bila sagragjena dva grada od Židova: teksti nijesu imali nego obćenit opis Ramesa, a Pithom nije bio spominjan u nijednom spomeniku otkrivenu do naših dana. Ali eto ovi zadnji grad podiže se iz pjeska koji je pokrivao njegove široke ostatke za toliko godina.

Mjeseca februara 1883. Naville otkrije blizu Maskhuta, na istoku Delte, neizmjernu ploču od granita, koja prikazivaše Faraona gdje sjedi izmegju boga Ra i boga Tum. Ovaj Faraon nije niko drugi nego Rames II., čigovo se ime čita šest puta u natpisu spomenika. Ruševine posred kojih egiptolog švajcarski našao je rezbarije koje su sastojale od hrpe opeka pečenih na suncu, smješani sa slamom i trstikama, i zabilježeni sa pečatom Ramesovim. Ove iste ruševine bile su opasane od ovećeg zida, isto od opeka, i zatvarale su oko četiri hektara zemlje. Odmah nakon toga nagjene su druge rezbarije, koje su nosile ime biblička Pithon i pečat Faraona progonitelja. Nije se našao nijedan komad prvo onog kraljestva.

Ovo važno otkriče u isto vrijeme što potvrgjiva istinu teksta Mojsijina, dopuštava da označi veoma dobro granice zemlje Gessena i da zabilježi tačnije putovanje Ishoda.

Ova tačnost mjesne šare postade toliko očita da isti učenjaci najkivniji, videći nova otkrića, usilovani su priznat da su pobjeni. Tako kad g-

Digitized by Google

1868. Ebers, najsjajniji egiptolog Njemačke objelodani protiv opomene svojih prijatelja racjonalista prvi svezak vrh Egipta i knjiga Mojsijevih, očitost činjenica prisili ga da se ovako izjavi: „Protiv volje turam u svijet ovu mučnu radnju. Bez sumnje ufam da ću pritegnut tako dobrohotnost nekog broja prijatelja Sv. Pisma, ali s druge strane nemogu sakrit da ću pretrpjet oštrih kritika. Poklonjam da tako rečem zlovoljno, a ipak dragovoljno, onim što bi htjeli zatvorit vrata Sv. Pisma slobodnoj kritici (?) mnogo stvari što će im bit ugodne, pošto dokazujem da osobito povijest Josipa u najsitnijem potankostima opisiva najtačnije stanje starog Misira.“

II. *Otkrića u Asiriji i u Kaldeji.* — Sa svijem mnogo brojnijem obavjestima i toliko različitim što spomenici starog Misira podadoše za razjasnit naše svete knjige, egiptologija ne održa riječ koja je bila na početku, jer nam nije dala nego jednu *neupravnu* potvrdu o istini Sv. Pisma. Nu sasma drugi su bili zaključci arheologije asirske po kojoj imamo sijaset dokaza upravnih. Teksti i rezbarije Ninivskih ruševina i vavilonskih ne samo potvrgjivaju nadahnutu pripovjest, ali na mnogim mjestima razjasnuju je i popunjivaju prazninu.

Kad se iznagje ključ hieroglifa, poče se gotovo u isto vrijeme, čitat *klinčano* pismo; ili u obliku kao klin su čim se cijepaju drva; trokutni bodež, kako su se pisala pismena, činilo bi jedan potez, koji je sličio klinu ili čavlu. Spomenici u Asiriji bijahu prekriveni takovim pismom: vladaoci asirski imadijahu običaj urezat pripovjest njihovih djela na bridnjacima ili valjcima što bi se zakopali u temelj velikih zgradâ, na mramornim pločama, koje su resile velike dvorane hramovâ i palačâ, iza bas-riliefa· što su kitili trijemove. Najbogatiji izvor sastoji u bibliotekama što su se u velikom broju otkrile u Kaldeji, Asiriji, a osobito u Ninivi. U ovom gradu, izim biblioteke palače Senakeribove, bi nagjena ona palače Asurbanipala, što sadrži po prilici 10000 ploča klinčanih, ili blago gotovo potpuno književnosti onog doba; bogoslovlje, zvjezdoznanstvo, povjest politična, prirodoznanstvo, zemljopis, gramatika. Knjige što sačinjavaju ove biblioteke sastoje od ploča od gnjile, četverouglaste i ravne, koje s jedne i s druge strane prekrivale su se klinčanim pismom sitnim zbijenim. Njekoje od ovih knjigâ sastavljene su od preko sto ploča u potpunom redu i sasma zabilježene i prebrojene. Istina je da osobito biblioteka Assurbanipal bila je teško oštećena od upaljenja palače, i porad nepogoda vremena i gramzivosti Arapa: ali što nam još ostaje jest veoma važno, i sačinja jedno od poglavitih bogatstva Muzeja Britanskoga u Londri. Za ovo blago dužni smo Layardu g. 1850. i Gjuru Smithu od g. 1873—1875.

Ovih zadnjih godina nove iskopine dovedoše do drugih otkrića ne manje važnih. U početku Aprila g. 1882. Hormuzd Rassam obogati muzej britanički sa 5000 novih ploča, koje je on našao u Abou-Habba, što odgovara Sifarnaimu Sv. Pisma. Od njegove strane muzej u Louvre g. 1881. dobije zbirku vrlo važnu klinčanih natpisa. U isto vrijeme de Sarzec, konsuo francuski u Bassorah, na četiri dana dalečine od onog mjesta otkrije ruševine što su zahvaćale prostor od šest do sedam kilometara. One razvaline sakrivahu veliki broj valjaka i ploča i zadnje ostatke takogjer hrama negda ukrašena nekim kipovima od daleke starine. Ovi kipovi jesu prvi pokusi kaldejskog kiparstva.

Evo nekih znamenitih zaključaka od kaldejskih i asirskih otkrića obzirom na biblišku exegezu.

Bas-riliefi asirski često prikazuju *stablo života;* jedan stari valjak vavilonski predočuje napastovanje Adama i Eve; vidi se zmija za ženom i na nogama je a ne plazi još. Na komadima ploče klinčane starije od Mojsija a otkrivene od G. Smitha imadu opisani svi poglaviti dogagjaji općeg potopa; pokvarenost svijeta, naredba božja da se sagradi kovčeg, sud božji protiv grešnikâ, veličina kovčega, mazanje katramom, zapovijed da se uzdrže sve živuće, ulazak u kovčeg, opis potopa, svršetak potopa, otvaranje prozora, pošiljanje pticâ, prekazivanje žrtve, blagosov božji i mir s njim.

Drugi opis od ovog istog dogagjaja bio je otkriven od Hormuzda Rassama. Ova pripovjest nije kako prvo od izvora asirskog, nego kaldejskog; ipak je posve slična i popunja mnoge praznine.

Nema mnogo, na dvanaest kilometara od Hillah, grada te je sagragjen ondje gdje je bio stari Vavilon, nagjene su ruševine od 170 metara prostora a 46 visine. Sastoje od opeka stranom pretvorenih u oganj: to je Birs-Nimrud, starinski Borsippa. Radnje Opertove ne dopuštaju da se veće sumnja da su to razvaline kule vavilonske. S druge strane, natpisi Sargona čine nam poznati materijal, koji se je upotrebljavo u toj radnji: to su pečene opeke na ognju i smola zemljana za kreč. Nije li to baš kako nam govori Sv. Pismo? Čujmo njegove riječi: „a kad narodi otidoše od istoka nagjoše ravnicu u zemlji Senarskoj i naseliše

Digitized by Google

se ondje. Pa rekoše megju sobom: hajde da pravimo ploče i da ih u vatri pečemo. I služahu su opekama mjesto kamena i smolom zemljanom mjesto kreča.“ (Gen. XI, 3.).

Vavilonske predaje glede kule Vavilona i pometnje jezikâ sliče tako živo bibličkim predajama, da neki moderni racjonaliste rekoše da „ona legenda nije mnogo starinska.“ Ali u natpisima Nabukodonosorovim, koji iz nova gradi spomenik, govori o prvoj kuli kao o stvari što sizaše u „staro doba“. Samo ime kule i činjenica pometnje jezika što primjećuje Sv. Pismo, nalazimo ih u najstarijim imenima onog spomenika (Borsippa) i grada Vavilona (Din, Tir, Ki). Prvi od ovih imena znači *kulu od jezikâ,* pismena ideografična drugog, kad ih čitaš fonetički, prevagjaju se *grad korjena jezikâ.*

Pri svjetlosti asirskih otkrića listajuć knjige starog Zavjeta, gdje nam je puk božji prekazan u svojim odnošajima sa kraljem Ninivskim i Vavilonskim, naći ćemo tolika druga bezbrojna i nepobitna svjedočanstva na korist bibličke istine: ali ovdje se mi ne možemo zaustavit raspravljajuć potanko.

Svjedočanstva ne manje važna od onih što nam donješe otkrića arheologička na korist Sv. Pisma dolaze nam takogjer od učenja jezikâ Egipta i Asirije usporegjenih sa tekstom bibličkim.

U Pentateuhu, i samo ondje, nalazimo velik broj riječi egipatskih što dokazuju kako je spisatelj poznao vrlo dobro egipatski jezik. Predaja, koja drži da je Mojsije napisao ove knjige može sama nam rastumačit na dovoljni način ovi dogagjaj.

Pentateuh.	*Egipćani.*
Tìbàh (kovčežić u kome Mojsije bi izložen u Nilu.)	Tba
Ses (lan odjeće Josipove, prvog doglavnika kralja).	Ses.
Hartum (Faraonovi vračari.)	Hartum.
Senek (goreći grm.)	Sent.

Napokon tačnost vlastitih imena Sv. Pisma potvrgjena nam je od spomenika suvremenih Asirije i Misira. I to je tim veće da se opazi, u koliko Sv. Pismo je jedina knjiga koja nam predava ortografiju izvornu ovih vlastitih imena: u svijem knjigama ne bibličkim, pa i najstarijim, često je nemoguća istovjetnost ovih imena.

Imena biblička.	*Tekst klinč. ili jeroglif.*
Madai (Medija)	Modaì.
Javan	Javanu.
Kus (etijopska)	Kuschi, Kus.
Put (Sirija)	Put.
Nemrod	Nemarad.
Babel (pometnja)	Babel.
Jerusalem	Oursalimmi.
Sennakerib	Sin-akhi-irib.
Manasse	Minasi.
Faraon	Per-aa,
Putiphar	Petiphra.
Abram	Abram ili Abu-kamu (oblik asirski, otac uzvišeni.)
Chanaan	Kanana.
Accad (grad Senaara)	Akkad.
Assur, Elam, Aram (Sin Semov)	Assur, Kam, Aramu.

Popisi mjesnih imena u natpisima Thothmesa III. u Karnaku, sadrže preveliki broj gradova i mjestâ navedenih u Bibliji.

Ne bi nikad svršili kad bi htjeli spomenut sve ono što najnovija otkrića u Misiru, Asiriji, u Palestini osvjedočiše na korist apsolutne istine naših svetih knjiga. U tu svrhu mogu se vidjeti učena djela opata Vigouroux: *Sv. Pismo i otkrića u Misiru i u Asiriji.*

Dubrovnik na Srgjevdan 1894.

Preveo P. P.

Konac života Poncija Pilata.

Tko ne znade, kako je s imenom Poncij Pilat vezan najviši i najuzvišeniji čin čitave poviesti svieta, onaj krvavi čin muke i smrti Spasa našega. Kako baš dična *Vrhbosna* donaša divne članke o ljudskom obziru, znademo da je isti zlosretni obzir najviše doprinjeo, te je pomenuto ime postalo crnim i zlogukim kršćanskomu svietu.

Pilat sudac rimski u Judeji htjeo se svomu gospodaru u svemu viernim činovnikom izdati, e mu ne bude prigovora s ni jedne strane, al kako je to težko izvesti, da bude i vuk sit i janje cielo, pokazao je tek svojim držanjem pri ročištu Kristove razprave na svojem lotostrotu. Cieli mu postupak s Isusom ne oslanja se na pravni postupak, jer

Digitized by Google

ako je spasitelj bio krivac, našto onakvo licemjerno držanje, ako je bio nedužan, našto onakva osuda. Znao je on u duši, da je nevin, jer svi navodi i svjedoci ništa u stvari temeljito ne pridonesoše, a da bi zaslužio osudu na smrt, ali — rečeni obzir — ne bilo ga, da ga ne obtuže s mlakosti kod cara, jer tko da se čini kraljem, da je protivnik carev, učini, da krivu izrečo i podpisa osudu. Nečovječna je to podlost i slabinja, a da jedan sudac, koji je inače prisegao istini i pravu, dakle Bogu i narodu, mjesto jasnoj istini i svetomu pravu dati otvorenog dokaza, i slobodu svoje sviesti i istinu i pravo daje sputati u željezne okove. I prem je dobra ženica sudčeva još zadnji korak učinila, da nedužno janje spasi iz rukuh krvoločnih vukova, nije uspjela, jer nadmašio je silan vapaj neviernoga naroda njezin nježan glas, te nevino janje predano bje nemilim vukovom na razdiranje.

Njekoji hoće, da Poncij Pilat nije bio u zlatnoj knjizi kod rimske vlade, i već da čestokrat bijaše tamo obtužen radi manjkavosti u sudačkom i pravnom postupku, pa da bi ga bio ovaj slučaj po gotovo skršio te bi izgubio službu, da nije pristao na zahtjev naroda i Spasa Krista na smrt osudio. Kako je i bio pokusio unapred bičevanjem predusriesti smrtnoj osudi, a da će se utaložiti krvava želja puka i crkvenih žudijanskih starješina, videći, da ništa ne prudi, pače da uzrujanost i bjesnoća naroda sve to više raste, odluči se na nepravednu osudu. I kako dobra mu žena Claudia Procula ništa ne mogaše izvojštiti u prilog nedužnoga okrivljenika, onaj čas opaziv što se sbiva, odbjegne od njega i pridruži se družtvu pobožnih žena u Jerusolimu. Nu na sav njegov nepravedni postupak ipak bje Pilat i opet obtužen i sbilja dignut s mjesta sudčeva te prognan u Vienne-grad južne Gallije. U to prognanje nije ga pratila dobra mu žena Claudia, koja ga ostavi čim je opazila, da podpisa onu krvavu i nepravednu osudu, nego pratila ga je druga žena Marcia nastojeć iz svih sila, da nezadovoljnomu prognaniku težak udes olakša i biedu nemirnoga mu srca ublaži. Nu to joj za rukom ne podje, jer danju i noću trpio je nesretnik najžešće boli, kako ga je neprestance grizla duša radi one težke i nepravedne osude — Spasa svietu. Lutao je ciele dane kao lud okolo najviše po pustošnih stranah i izbjegavao ljudska družtva, pače kao preplašen bojao se samo susresti s čovjekom. Eto to ti je čovječe slast i plaća grieha.

U istom gradu desila se poznata nam iz sv. pisma pobožna Hebrejka Marta, koje kuću usrećio je Gospodin svojim posjetom višekrat a brata joj Lazara uzkrisio od mrtvih, dok joj je sestra Marija Magdalena strogu u Beaume u jednoj špilji činila pokoru, a Lazar brat joj valjda kao biskup Marseljski umro. Kako je pobožna Marta po onih stranah radila o proširenju vjere Kristove, došla je mimogredce i ovamo da baci koje dobro sjeme nauka božanstvenoga te bar koju neumrlu dušu predobije vječitomu spasu. Nije trebalo dugo vremena, i hitro se proširi glas o njezinom svetom živovanju po mjestu, te ju je sve častilo i štovalo. Jednoga dana htjede ju posjetiti njeki mladić otmenih i bogatih roditelja, da lično upozna ženu, o kojoj se toli uzvišeno govori. Nu imao je prebroditi more, i kako je nespretno zaveslao, čamac mu se prevrne i on nadje u morskih valovih svoju smrt. Opazivši to ribari izvuku ga iz mora ali posve mrtva, te sva pregnuća oživjeti ga ostaše bezuspješna. Žalostni roditelji i rodjaci sgrnuše se oko njega a svjetina navalila vidjeti žalostni dogodjaj. Stao jauk i lamanje ruku do neba, a u taj čas približi se rečena svetica Marta da vidi što da se je sbilo. U isti tren eto ti ovamo Pilata i Marcije vidjeti, što se je toliko svjetina sgrnula u toliku hrpu. Stadoše ova dvojica da vide, što će biti i kako će se stvar dokrajčiti. Upozoriše ih njekoji, da je tu i njeka strana Hebrejka iz Betanije Judejske, koja osobito svet život vodi, i nikada nije krivim bogovom žrtvovala, pače da propovieda njekoga posve njim nepoznatoga Boga. Zanimalo to slušati i Pilata i Marciju, a još više obuze jih njeko osobito čuvstvo, kad ugledaše pridobnu djevojku u istočnom odielu, kako se Hebrejke u Judeji nose.

Povrati nam ga na život, klikoše uveljeni roditelji utopljenika pobožnoj djevojci, tà ti nam toliko govoriš o svojem mogućnom i milosrdnom Bogu i ne možeš prehvaliti njegove dobrote, e pa sada pokaži, da je istina što govoriš i mi te prosimo, da se na nj obratiš, te po tebi nam svoju mogućnost i dobrotu objavi.

Ne govorite ne pristojno o mojem Bogu, pripomenu ozbiljno Hebrejka. Bog, koga vam navještujem, zvao je sebe uskrsnućem i životom, ja sam ga gledala na ove svoje vlastite oči i poslužila mu često bar kojom okriepom tjelesnom, jer bio je posvemašnji siromak radi nas, prem sin nebeskoga Otca. Pače uzkrisio mi je mrtva brata iz groba, u kojem je jurve četiri dana ležao. Oh! da ste ga

Digitized by Google

vidjeli i čuli, bio je to prava božja duša od čovjeka — čovjek i Bog, Spasitelj naš — hvala mu i slava!

Pilat i Marcija napeše uha i začudjeno se pogledaše.

O kojem li to Bogu govori Hebrejka? upitaše znatiželjno mnogi. O Isusu Kristu govorim, odvrati djevojka, koj bje Mesija naš — Spas svietu, u kojega se ime svako koljeno imade prignuti na nebu, na zemlji i pod zemljom. Čuvši Marcija spomenuti ime Isusovo, htjede povući Pilata, da otidju, nu on nehtje, već da ostane i vidi kako će stvar dovršiti. Roditelji i prijatelji nesretnoga utopljenika u skup s ostalom nazočnom čeljadi moliše neprestano Hebrejku, da se zauzme kod svoga svemogućega Boga, koga navještuje, da mladiću povrati život, kako ga je povratio po njezinom pripovjedanju bratu joj Lazaru, i odma da će napustiti svoje bogove i priznati Krista Boga te postati kršćani. Sve bude tiho i svi uprješe oči na Hebrejku, a onda uzdignuv oči k nebu u vis sklopljenima rukama ležeć na koljenih zavapi gromkim glasom: Isuse, koj si me udostojao na zemlji svoga nebeskoga prijateljstva i rekao: ja sam uskrsnuće i život, tko uzvjeruje u mene, živiti će makar je i umro, dopusti mi ponoviti, što ti tom zgodom odvratih, znadem, da sve možeš, i štogod uprosiš u Otca, da će ti dati. Evo i opet časa za tu tvoju milosrdnu milost, pa usliši me i povrati život ovomu nesretniku radi obstojeća naroda, neka uzvjeruje, da si ti pravi Bog, preko kojega inoga Boga nema, i da sam ja tvoja istinita službenica.

Narod napeto slušao djevicu, a oči svoje bacao sad na nju sad na nesretnoga mrtvaca ležećega na zemlji, izgledajuć, što li će se sad sbiti. A je lva, što je Hebrejka zadnje izustila rieči svoje kriepostne molitve, mladić mrtav stade disati i kao budeći se iza duboka sna otvarati oči skočiv hitro na noge, da javno pred svietom proslavi mogućnost i ljubav Krista Boga. Roditelji presenećeni od radosti goleme priskočiše k svojem sinu, da ga zagrle i svega izljube, prekinuše onaj čas s ostalom tu nazočnom čeljadi svojom dosadanjom poganštinom i otvoreno i rado priznaše svoju vjeru u razpetoga božjega Sina.

Pilat i Marcija gledaše iz prve blizine taj toli znameniti čin, čuše dobro rieči Hebrejke, vidiše mrtva mladića opet živa na sazov onoga, koga je Pilat nepravedno na užasnu smrt osudio i zamjetiše, kako svi ondje nazočni otvoreno poslje toga čuda Isusa priznaše za Spasitelja i pravoga Boga, te se hvaleć ga i slaveć razidjoše. Sve to nije mogao Pilat podnieti, kako ga je sve užasno peklo u duši ostavi Marciju na istom mjestu, i hitro ode k obali rieke, te od onoga časa — nesta ga medju živećimi. Još iste večeri spetiše ribari lješinu čovjeka, kako ju svu nagrdjenu i užasno nakazanu vodeni valovi širom bacaju, i koliko god krat dopliva lješina k obali, toliko krat bacana strujom vodenom bijaše natrag odbijena kao da i zemlja zazre primiti onoga, koj Gospodina neba i zemlje na križnu smrt nepravedno osudi. Konačno digoše tielo, koje od sebe posve neugodni dah davaše, a tako bijaše nakazano, da ga se niti razpoznati nije moglo i dovedoše ga u zemlju Helveciju ili današnju Švicarsku te ga utonoše u jezero, koje se i danas još zove jezero Pilata nedaleko od Pilatova brda kraj Luzerna. Nu i ovo jezerce kao da se buni, što imade služiti za grob tolikomu zlotvoru, i često uzbiba se užasno i biesni nemilo, ali svoj težki plien mora kriti do sudnjega dana.

Na mjestu, gdje si je toli žalostne uspomene čovjek uzeo život, uzdignu mu Marcija, koja je poslje toli krvavog čina i sama stupila u obćinu kršćanstva, krasan kameniti spomenik, koj i danas van grada Vienne stoji na velikoj državnoj cesti. Nema na njem nikakva napisa, nu tradicija svih viekova poznijih sigurnim je dokazom o njegovom porietlu, te ista predaja prelazi od koljena do koljena, da je taj samotan i čudan stup spomenik Poncija Pilata.

Eto tako dovrši toliki zločinac na istini i pravu svojom nepravednom osudom presvetoga i prenedužnoga jaganjca, koj oduzimlje griehe svieta. Zazrimo svi jednako od svake nepravde, ne žalostimo još mi presveto Srce Isusovo, što Pilat nadopuni mjeru nepravice i nevjere. Pače kadgod mu spomenemo griešno ime u simbolu, osudimo nepravdu a odlučimo svedjer sljediti samo pravdu božju, kako nas opomenu Gospodin: tražite prije svega kraljestvo božje i pravicu njegovu, i sva ostala dati će vam se (Mat. 6, 33.).

Cvjetko Gruber.

Digitized by Google

Viestnik.

Naša domovina.

(Njegovo car. i kr. Apostolsko veličanstvo) previšnjom odlukom od 5. novembra 1894. blagoizvoljelo je premilostivo naimenovati nadbiskupskog tajnika *Štjepana Hadrovića* kanonikom u katedralnom kaptolu nadbiskupije vrhbosanske.

(Previšnji imendan) prejasne naše carice i kraljice proslavljen je svečanom službom Božjom u našoj stolnoj crkvi, koju je pjevao presvietli gospodin nadbiskup. Nj. Preuzvišenost poglavica zemlje barun Appel s vrhovi gradjanskih i vojničkih vlasti prisustvovao je sv. misi, kaošto i školska mladež sa učiteljskim osobljem, te bogoljuban narod. Naši bogoslovci pjevali su Pielovu misu: *in honorem S. Clementis*, za tim Wittov offertorij i Koenenov *Ecce sacerdos* u početku.

(Darovi.) Za *središnje bogoslovno sjemenište:* dr. Vjekoslav Homotarić 5 for.; N. N. 1 for.; F. S. 10 for. Zahvaljujući najsrdačnije plemenitim dobročiniteljem preporučamo i daljnoj ljubavi svojih prijatelja ovu našu veliku potrebu. — Za *crkvu u Lepantu:* Podmilačje 3 for. 11 novč.; Crkvice 2 for.; obitelj Peršić 2 for.; Ponievo 3 for.; Zenica 6 for. 15 novč.; Bučići 10 for.; N. N. 1 for.; Domaljevac 3 for.; Plehan 1 for.; Breške 5 for. *Petrov novčić:* Zenica 3 for. 52 novč.; Ponievo 17 for.; Radunice 3 for.; Crkvice 3 for.; Sol. Kula 3 for.; Morančani 8 for. 25 novč.; Brčko 6 for.; Gorice 5 for. 10 novč.; Bjelina 3 for. 30 novč.; Tuzla 9 for. 50 novč.; Breške 8 for.; Tremošnica 8 for. 80 novč.; Dubrave 7 for.; Domaljevac 8 for.

(Pokojni predplatnici „Vrhbosne") Posljednjih mjeseci preseliše se u vječnost sliedeći naši predplatnici: *Antonac Angjeo*, bogoslovac u Gorici; *Gabrić Vjekoslav,* svršeni bogoslovac u Zagrebu; *Gažić Mirko,* župnik u Krapju; *Dragutin Ašperger,* župnik u Poderkavju; *Fran Biankini* uprav. župe u Cesarici. Preporučamo ih u molitve svojih štilaca.

Cislajtanija.

(Prvi kat. sastanak za dolnju Austriju.) Dne 12. novembra otvoren je ovaj liepo uspjeli sastanak, gdje se pokazala sloga katolika u svih bitnih pitanjih. Već je odbor za pripravu dobio pobudu od sv. Otca i blagoslov. Sada je Otac kršćanstva opet blagoslovio vjerne sinove svoje, zahvaljujući na pozdravu, što mu ga poslaše žicom. Sastanak udostojaše posjetom svojom kardinal nadbiskup Bečki *Gruscha*, apostolski nuncij nadbiskup *Agliardi,* biskup St. Pöltena *dr. Rössler,* nadbiskup *i. p. Angerer*, vojnički biskup dr. *Belopotoczky* uz sjajnu povorku plemstva, višega i nižega svećenstva svjetovnoga i redovničkoga, te zastupnika svih družtvenih slojeva. Već u pozdravnih govorih predsjednika baruna *Vittinghof-Schella,* a osobito predsjednika odbora za pripravu *dr. Luegera* opazilo se, koliko će oduševljenje vladati u sastanku. I vladalo je doista. Umno i duboko razglabanje zamašnih pitanja o školi, o katoličkom udruživanju i kat. životu, o kršćanskoj štampi, o socijalnom sporu najodličnijih govornika, medju kojimi bijaše i knez *Lichtenstein,* o. Dominikanac *Alb. Weiss,* protkano je bilo toplimi osjećaji srca, pa za to, dok su besjednici s jedne strane rasvietljivali um, u drugu su ruku zanosili dušu na oduševljene zaključke. O stanju sv. Otca zaključio je sastanak, da mu je nuždna svjetovna vlast, te se nada, da će skoro doći vrieme, gdje će sv. Otac uživati onu podpunu nezavisnost, koja mu je neobhodno potrebna, da vrši visoku svoju službu. Sastanak smatra nuždnim, da mjesto sadanje bezkonfesionalne dodje škola konfesionalna, pa traži školu, gdje će vjera uplivisati i na odgoju djece, gdje će sva nastava biti oslonjena na vjeri djece, te prema tomu i knjige udešene i učitelji namieštani. Dok se od države ne postigne ovakova škola, valja podupirati stare i osnivati nove konfesionalne i podupirati školska društva. Preporuča postojeća politička družtva, koja stoje na temelju kršćanskom, jer tako će se postići, što želi i sv. Otac i episkopat, da osvjedočeni katolici počmu obćenito sudjelovati kod izbora za sabor i gradska zastupstva. Socijalno pitanje valja razpravljati na osnovu i u duhu okružnice Leona XIII. Pozdravlja s toga katolička družtva za meštre, djetiće i naučnike, te kršćansko-socijalna družtva radnikâ i radnicâ. Preporuča osobito tri novija poduzeća u dolnjoj Austriji u tom pravcu: družbu pobožnih radnika od svetoga Josipa Calasanza, družtvo katoličkih radnicâ i zaklonište katoličkih radnicâ (djelo sv. Filipa Nerija). Želi da se ustroje družtva na zaštitu onih djevojaka, koje iz sela dolaze u Beč, da traže službu, kao i onih, koje su već u gradu, naročito za one, koje su izgubile službu. Time će se očuvati mnoge od ćudoredne propasti. Vrlo koristnim smatra sastanak, ako se katolici udruže po stališih i po zanimanju. Prema tomu pozdravlja u novije doba osnovano družtvo katoličkih učitelja i učiteljica. Osobito toplo preporuča družtvo „kršćanske obitelji", vjerska družtva za muževe i žene, osobito družtvo „sv. obitelji", koje cielomu kršćanstvu preporuča sv. Otac Leo XIII. Preporuča mnogobrojna družtva kršćanske ljubavi, pa one za širenje vjere. — Nedjeljni odmor valja da se provede u cielom području ljudskoga rada. Radnika valja izbaviti od svakoga izrabljivanja. Ženam i djeci treba ograničiti rad u tvornicah. Sastanak je zaključio liepom besjedom kardinal dr. Gruscha saobćiv pismo sv. Otca, gdje Nj. Svetost kaže, da je svrha kat. sastanka, kako će se vjerski život u puku opet probuditi i ojačati. Ojačeni papinskim blagoslovom razidjoše se učestnici razdragani s uspjeha, kakav su riedki očekivali. Dao Bog, te i drugud zaredaju ovakovi sastanci,

Digitized by Google

da se svuda razbudi život vjere, koji je na mnogih mjestih i mal ne u svih družtvenih slojevih zahirio.

(Svečana sjednica katoličkoga školskoga družtva) Na svetkovinu zaštitnika Austrije sv. Leopolda držalo je ovo družtvo godišnju glavnu skupštinu, koja bijaše mnogobrojno posjećena. Mjesto bolestnoga predsjednika i osnovatelja družtva dra. *Gašpara Schwarza* pozdravio je skupštinu dr. *Karlo Herrdegen,* koji je izjašnjivao zadaću družtva. Crkva je majka civilizacije, pa joj valja s toga dati da upliviše na odgoju. Da se na put stane mnogim pogibeljim, koje školi priete, osnovano je družtvo, koje je moralo svladati mnogovrstne težkoće, dok evo danas broji 30.000 članova, a uzdržaje već jednu gradjansku školu, a osnovalo je i školu učiteljsku. U pismu, što ga je Rampolla upravio na predsjednika, sv. Otac hvali i odobrava svrhu družtva, odobrava dosadanji rad i uspjehe, te pozivlje neka se osnivaju naročito niže škole, gdje mladež prima svoju vjersku i ćudorednu odgoju. Advokat dr. *Maxo Hösslinger* govorio je „što može Austrija očekivati od katoličkoga školskoga družtva.“ Može očekivati naraštaj vjerski i ćudoredno uzgojen. Djecu valja naučiti u školi, koli je znamenita katolička vjera. U tu svrhu pako potrebna je odgoja, takova odgoja, koja je oprječna bezboštvu nove škole. I odrasli moraju pomagati, da se mladež odgoji za boj proti bezboštvu. Za to je tu družtvo „kršćanske stampe,“ tu su katoličke novine. Temelj katoličke države treba da stave obitelj, škola, štampa. Za tim izpituje: „od česa nas ima školsko družtvo obraniti“? Ima nas obraniti, da ne upanemo u četu socijalisma; ima umanjiti broj onih, koji preziru naš moral, a pribirati štovatelje za naš najbolji moral, za naš mali katekizam. Štampa njeke vrsti brani našu novu školu, a to je za nju najveća osuda. O potrebi konfesionalne škole govorio je i Kapucin *O. Luka Wolf.* Sliedećega dana bijaše druga sjednica na večer, gdje uz dra. *Porzera* govori i Dr. *Gustav Müller,* kanonik. Crtao je, kako se vjerski osjećaj u mladeži mora sve više i više učvršćivati. Oštrim je nožem razčinjao Ditesov pedagogij, te pokazivao ubitačne plodove nove škole. Od 1874. do 1889. narastao je broj zločina medju mladeži od 16 na 20%, pa ako gledamo samo na godine 11—14, narastao je taj broj od 333 na 614, dakle skoro 100%. Statistika morala pokazuje, da je u protestantskom Brandenburgu god. 1860—1864 bilo 721 razstava, u kat. Westfalskoj 41, u Renskih krajevih samo 4. U protest. Brandenburgu dolazi 1 nezakonit porod na 7 zakonitih, u kat. Renskoj Westfaliji samo 1 na 25. Ali za to ovdje idu katolički učitelji svaki mjesec sa svojom djecom k sv. sakramentom. Nije dakle čudo, što se katolicisam uspješnije opire socijalismu nego protestantisam. Tako primjerice biralo je 1893. u katoličkih dielovih Njemačke samo 6%, u protestantskih pako 29% socijalnodemokratički. Odatlje sliedi, da socijalnomu prevratu, koji nam prieti, može se oprieti jedino katolicisam. Za to treba svuda dizati vjerske škole, gdje je u pogibelji katoličko-vjerski život. Govorio je i *dr. Gratl,* profesor, kako je potrebno da se uzdrži kršćanska obitelj. Apostolski blagoslov podielio je apostolski nuncij nadbiskup *Agliardi.*

Ugarska.

(Osmi sastanak ugarskih katolika u Stolnom Biogradu) U svojoj okružnici na biskupe ugarske izrazio je sv. Otac želju, neka se drže kat. sastanci pod upravom biskupâ. Prema tomu dodjoše na šesti obći sastanak u Budapešti mal ne svi biskupi. Pokrajinske pako sastanke do sada su sazivali i njimi upravljali svjetovnjaci uz sudjelovanje nižega svećenstva. Biskup Stolnoga Biograda *Steiner* upravljao je sam ovaj osmi sastanak u svom sjedištu. Sudjelovanje katolika bijaše upravo vanredno. Broje do 20.000 duša gradjana i seljaka, koji dodjoše, da dadu oduška svomu srcu, svomu katoličkomu oduševljenju. I na ovom sastanku razpravljalo se najvažnija pitanja današnjega vremena. *Dr. Franjo Major* govorio je o družtvenom ustrojstvu katolika; grof dr. *Ivan Zichy* ml. *o političkom ustrojstvu;* dr. *Andrija Marsovsky o autonomiji katolikâ;* opat Cistercita *Kalocsay o socijalnom pitanju.* Ovi govorahu u dvorani, dočim je u isto doba kita vrstnih govornika besjedila pod vedrim nebom: *Karlo Kalman o socijalnom pitanju; Karlo Szentivanyi* o rečenici: *glas puka, glas Božji.* Svuda se izticala potreba ozbiljna rada, kad stojimo pred budućnošću, koja krije u sebi veliku pogibelj. Kršćanstvo je osnovalo i podržavalo državu; danas joj se podkapa temelj. Boj, koji je neizbježiv, traži da se upre sva snaga. Potrebno je, da se katolici ustroje, da kao jaka nepobjediva vojska stanu proti svojim protivnikom. Ako uspiju, te sastave u zemlji veliku katoličku vojsku, onda su već riešili dobar dio svoje zadaće. To uvjerenje treba da se raznese širom ciele zemlje, jer je u toj vojsci potreban svaki katolik. Danas treba da katolici štitom vjerskoga osvjedočenja brane svoju vjeru i apostolskoga kralja Ungarije; a onda je potrebno, da u svakoj prilici, u svakoj sgodi iztiču svoje katoličko osvjedočenje. A tako mora biti u svih slojevih družtva: kod mužkaracâ i ženâ; kod stanovnika u potleušicah seoskih te u palačah velikaških. U svakom neka budno bude osvjedočenje, da križ moramo usaditi u srce svoje, da pred njim uztrajno molimo, da se ne plašimo u svom radu nikakva podrugivanja ni težkoća. Na ovom sastanku izrično je naviešten boj protivnikom katolika, a podan je odlučniji pravac, kojim valja poći. Bijaše nužno, pa je to i učinjeno, te se osobito naglasi, da se katolici Ungarije proti zakonskim osnovam bore, da će se vazda boriti, a to po dužnosti, jer je to sveta dužnost svakoga katolika, bile osnove primljene ili ne, zakon bo Božji je više nego ono, što ljudi stvore. U prijašnjih sastancih izrazivali su katolici svoje bojazni, a ovdje pregnuše, kako

Digitized by Google

će katoličko osvjedočenje svoje prenieti i na politički život. Krivo je shvaćanje, kada se misli, da katoličtvo s politikom ne ima nikakva dodira. Vjera bo je za to, da pronikne naše cielo biće, naš razum, te prema tomu da bude udesen naš rad. I naši odnošaji dakle prema našim sugradjanom, našim bližnjim moraju biti uredjeni po katoličkom shvaćanju. Tako se je radilo vazda; uviek se je nastojalo, da se život udesi prema volji Božjoj, jer je objavljena kršćanska istina pozvana, da obnovi sviet. A da se do toga dodje, dužan je raditi svaki kršćanin. Nitko ne može zabraniti, da se tim pravcem podje u politici. Danas se političari hoće da diele u liberalce i konservativce. Katolička istina za to ne znade; za nju ne ima stranaka. Katolici su po svojoj savjesti i po rieči Božjoj gradjani domovine, oni su stranka katoličkoga puka u Ugarskoj, ili katolička pučka stranka. A moraju biti ne malena nego velika katolička stranka u Ugarskoj. Katolici hoće dakle zaći na političko polje; oni hoće da budu stranka ugarskoga katoličkoga puka. Politički njezin program razviti će se sam djelovanjem. U program je uvrštena vjernost vladaocu, pragmatičnoj sankciji, nagodbi; podržavanje katoličke vjere, oporba crkvenopolitičkim zakonom sada i vazda; u njem je zasadâ na korist obrtnikâ, radnikâ, seljakâ, kakove daje katolička vjera, koja traži, neka se svakomu čovjeku dade te živi. A da se program izvede valja raditi kod svakih izbora, nu dopuštenim načinom. — Na sastanak poslali su mnogi biskupi stranom pismene stranom brzojavne pozdrave. Utješno je, što je i s najviših krugova došlo izjava. Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda Josip odgovori na smjerni brzojavni pozdrav, da moli Svevišnjega, neka Božji blagoslov upravlja radom sastanka. Sv. Otac poslao je takodjer blagoslov svim, koji su prisutni bili. Kako se je ovaj pokret liepo razmahao, smijemo se nadati od njega liepu plodu.

Rim.

(Istočni patrijarhe u Rimu.) Dvorane vatikanske bijahu netom pozorište prizora, kakav se u njih još nikada odigrao nije. Patrijarh patrijarhâ i primas svih primasâ„ namjestnik Kristov bijaše pozvao svoju „častnu braću“ istočne patrijarhe, da dodju u „stari Rim“, gdje će viećati o prevažnom pitanju, kako da se utre put sjedinjenju crkava. Danas imade na istoku u području otomanskoga carstva pet patriarhata istočnoga obreda: *armenski* u Carigradu (naslov mu je patr. Cilicije), *grčko-melhitski* u Damasku (naslov: Antiohijski), *sirski* (takodjer s naslovom: Antiohijski) u Mardinu u Siriji, *maronitski* (Antiohijski i on) u Bekerke — Dimanu na Libanonu, *kaldejski* (s naslovom Babilonski) u Mosulu u Mesopotamiji. Patriarhat kaldejski bijaše upražnjen smrću Petra Ilije Abolmiana, koji preminu ove godine. Na viećanje dodjoše dakle: Gregorij Jusuf, patrijarha grčkomelhitski; Ciril Benham Benni, patrijarha sirski i Henejek, vikar maronitski. Armenskomu ne bijaše moguće da dodje, pa je poslao svoje nazore pismeno. Viećanje odpoče pod predsiedanjem sv. Otca 24. oktobra, a prisutni bijahu još i kardinali: Ledochowski, Langénieux, Rampolla, Vanutelli Vincenzo i Galimberti. O posljedcih ovoga viećanja podrobno se u javnosti ne zna. Ali da su oni, što su sudjelovali, zadovoljni s uspjehom, smijemo zaključiti iz adrese, koju je vikar maronitski u posljednjoj sjednici pročitao, a upravljena je na sv. Otca. Evo je u cielosti: Sveti Otče! Otčinska i posebna skrb, koju se dostoja Tvoja Svetost razviti na korist istoka, dopušta nam, te se smijemo nadati ljepšoj budućnosti onih crkava, koje su apostoli osnovali, prvi mučenici krvlju zalijali, nebrojeni niz otaca, crkvenih učitelja i priznavalaca proslavili. Prva nam je dakle dužnost, da Svetosti Tvojoj izrazimo najdublju zahvalnost i vruće molitve k nebu šaljemo, neka se dostoji, te Tvoje dragocjene dane dugo uzdrži na korist i slavu ciele crkve i ljubavi Tvoje djece na istoku. Druga nam je isto tako sveta dužnost, da se željam Svetosti Tvoje odazovemo, te se revno latimo posla, kako bi život postale plemenite nakane Tvoje Svetosti u korist sjedinjenja naše razlučene braće. Već je euharistični kongres u Jerusalemu, što ga je Svetost Tvoja podupirala i blagoslovila, utro put djelu spasa, jer s njega svi osjetiše, da je rimska crkva u istinu katolička crkva, u čijem se krilu svi kršćani sabrati mogu, bili oni ma kojega obreda. Častni legat, koga je Tvoja Svetost poslala bila, da u Tvojem uzvišenom imenu na onom svetom sastanku predsieda, umio je svojom vanrednom razboritošću i ljubežljivošću, da predobi srca katolika, osvoji štovanje i udivljenje nesjedinjenih, a svim pokaže, kako je otčinsko srce zajedničkoga Otca u Kristu vjerujućih. Ove sastanke, na koje se dostojala Tvoja Svetost, te je pozvala katoličke patrijarhe istočne, da s njimi viećaš o shodnih sredstvih, kako da se olakkoti sjedinjenje, što ga svi želimo, ne možemo a da ne priznamo djelom osobite pomoći Duha svetoga, koga je Krist obećao Petru i njegovim nasljednikom, rimskim papam. Vanrednim ovim dogodjajem Tvoja je Svetost cielomu svietu podala novi nepobitan dokaz velikoga počitanja i srdačne ljubavi, koju u svom velikom i otčinskom srcu goji za istok, a nesjedinjenim, koji dobro misle, otvorila put, da se vrate u krilo zajedničke majke. Nadajmo se, da će naša nesjedinjena braća ovu osobitu blagovolju Tvoje Svetosti po zasluzi cieniti, te će se ljubezljivim pozivom Tvojim radje odazivati. Dostojao se Gospodin, koji je Tvojoj Svetosti ovaj korak udahnuo, utjehu Ti udieliti, te vidiš, gdje je sveto ovo poduzeće srećnim uspjehom okrunjeno. Medjuim možemo mi već sada izjaviti, da će istočnjaci ime Leona XIII. vazda blagosivati i ljubiti, te da će se Tvoji odani sinovi smatrati sretnimi, da i krv svoju dadu, kako bi izprosili od božanskoga milosrdja, te se vrate tolike ovčice Kristove u pravi i jedini ovči-

Digitized by Google

njak, pa da bude „jedan pastir i jedno stado“. Za to molimo ponizno od tvoje dobrote, Sveti Otče, apostolski Tvoj blagoslov za sebe i za sve katolike na istoku, koji ma i daleko, s nami se ujedinjuju, da Tvojoj Svetosti dužnu zahvalnost izreknu i s nami uzkliknu: Živio Leo XIII., živio, živio!

Amerika.

(Kongres vjeroizpoviedî) Mi smo prošle godine u br. 20. *Vrhbosne* (str. 321.) donieli kratku viest o sastanku, što ga imadjahu razne vjeroizpoviesti u Chicagu polovicom septembra m. godine. Nije se tu razpravljalo o dogmatih ni o stegi raznih vjeroizpoviestî, nego je dana sgoda, da se svaka uzmogne pokazati, kakova je i kako upliviše na čovječanstvo, te da sve ujedine svoje sile, smije li se tako kazati, da se opru bezvjerju bilo u ma kojem liku. Pastoru presbyterijanske crkve u Chicagu, Barows-u, doktoru bogoslovja, bijaše povjereno, da u život privede ovu misao, koja je naišla na neslomive težkoće u staroj Evropi, toli razkidanoj plemenî, predajami, probitci, ali je plodno zemljište našla u mladoj Americi, gdje si pučanstvo nije tolik neprijatelj. Osnivači ovoga kongresa odmah su s početka priznavali Crkvu katoličku crkvom svih vjekova, te želeći, da ona imade u tom sastanku ono mjesto i onu ulogu, koja dolikuje njezinu visokomu dostojanstvu, radili su o tom, da ona tu sudjeluje. Nadbiskupi saveznih država, na sastanku u New-Yorku mjeseca oktobra 1892. proučavali su to pitanje, te su odlučili sudjelovati. Ravnatelju katoličkoga sveučilišta biskupu Keaneu bijaše povjereno, da udesi način, kako će katolici biti zastupani. Kongres imao je trajati 17 dana, neka bude vremena, da se vjera proučava sa svakoga gledišta i u svakom odnošaju sa životom ljudskim. Svaki dan imao je biti posvećen predmetu obćenitomu, a svaki dan imao je takodjer da govori barem jedan katolički govornik. Nedavno je o tom kongresu izvieštao Mgrs. Keane u znanstvenom sastanku Bruseljskom, pa veli: da broji u najljepše dane svoga života ovaj saobraštaj sa glavami kongresa, gdje je drevna crkva Kristova mogla biti zastupana a da ne žrtvuje ništa od svoga dostojanstva niti od svojih božanskih prava. Kongres je otvoren velebnom svečanošću 11. septembra 1893. Četiri hiljade osobâ napunilo je dvoranu Kolumbo, a druge četiri hiljade našle se u dvorani Waschington. Posred povladjivanja komu nikad kraja, zastupnici raznih vjera stupali su u povorci, da zauzmu svoja mjesta na prostranoj pozornici. Divan bijaše to skup iz svih plemena i iz svih jezika, raznih običaja narodnih i vjerskih nakita, a središte tomu kardinal Gibbons u svom grimizu. Kada je na molbu predsjednikovu pošao kardinal da rekne molitvu, kojom će se kongres otvoriti, u silnom onom množtvu nasta mûk kao u crkvi. Glasom slabim, ali koji se mogao razabrati svuda, prelat poče da moli *Molitvu Gospodinovu,* što preuzeše onda svi. Samo ovom svetom molitvom, koju su za trajanja kongresa priznali molitvom obćom, otvarali su sjednice; prije toga u jutro njeko bi vrieme svi šutili i razmišljali. Prvi dan izmjenjivali se pozdravi i odgovori. Poslie službenih govora prvi je pozdravio nadbiskup Chicaga, a prvi je odgovorio nadbiskup Nove Selandije. U svom izvještaju o tom kongresu kaže biskup-rektor Keane, da su tu mogli najodličniji crkveni dostojanstvenici pred hiljadami slušatelja izjašnjivati velike istine katoličke vjere i dobročinstva, što ih ona tvori u svietu. Kardinal Gibbons štio je radnju: *Potrebe čovječanstva izdovoljuje vjera katolička,* koju su oduševljeno pozdravili, te bijaše nuždno opetovati ju množtvu sabranu u dvorani Waschington. Nadbiskup sv. Pavla Mgr. Ireland zanosno je i rječito ocrtao, kako je vjera katolička u skladu sa današnjim stanjem modernoga života. Nadbiskup iz Santa-Fé Mgr. Chapelle govorio je o razvijanju vjere katoličke kroz sve vjekove. Mgr. Keane govorio je o tajni upućenja, te dokazao božanstvo Gospodina našega Isusa Krista, pa da je on jedini Mesija, Spasitelj svieta. Sudjelovali su tu i njeki inozemski dostojanstvenici i učenjaci. Čuveni orientalista na sveučilištu u Löwenu podastro je svoju radnju, gdje proučava i prispodablja sve vjere. Glasoviti profesor anatomije na sveučilištu u Hawardu, dr. Toma Dwight u učenoj svojoj radnji pokazivao je čovjeka u svjetlu objave i znanosti. Profesor prava na sveučilištu u Louisiani Sommes, koji uživa kao pravnik vanredan ugled u Americi, podnio je predlog katolika, da se uvede sud obranički mjesto rata. Nazore, što ih je on razvio, odšuševljeno su prihvatili. Vrlo je liepo i uzhitno govorio o „ženitbenom vezu“ prof. Martin Wade iz sveučilišta u Jowi. Najuzvišenija i najplodonosnija pitanja bijahu uvrštena u program, a katolički govornici razpravljali su ih onako poletno i dostojno, kako to njim dolikuje. A iz njekih činjenica slobodno je podati se i liepoj nadi za budućnost. Šestnaesti dan razpravljalo se o tom, kako da se ciela obitelj čovječanska vjerom ujedini. John Gmeiner, iz nadbiskupije Sv. Pavla, pokazao je, da je obitelj čovječanstva imala u zajednici praobjavu, te je razvio razloge, s kojih smijemo ufati, da bi po osnovi providnosti sva djeca Božja mogla se u budućnosti opet vratiti k jedinstvu. Nad kongresom pirio je dah života i ljubavi, koji je razgrievao srca prisutnih. U Americi ne ima onoga nepouzdanja i neprijateljstva proti vjeri, kakovo se opaža u mnogih državah Evrope. Tamo štuju crkvu i dive joj se. Tamo se zanose za nauku katoličku, koja u svom krilu nosi onako jasno, blagoslovno, božansko riešenje svih socijalnih pitanja, te su joj vrlo zahvalni za dobročinstva, što ih je učinila čovječanstvu. Zanosan bijaše prizor, kada je kardinal Gibbons zaključio kongres, na kom zastupane bijahu sve vjeroispoviesti i sva mnienja, molitvom Otcu nebeskom. Velik doista poklon drevnoj vjeri Kristovoj, čiji zastupnik imao je u ime svih da moli

Digitized by Google

uzvišenu molitvu. Mgr. Keane ističe, da je crkva kroz ono sedamnaest dana u toj vanrednoj skupštini ponosno stajala kaošto njekoć Pavao u Areopagu medju onimi, što su ga pitali; pa teško da je, poslie apostolskih vremena, mogla dignuti svoj glas u takovom skupu djece od Boga odtudjene. Vazda su ju slušali s poštovanjem, često s oduševljenjem i povladjivanjem, a to je utješna oprjeka onomu sumnjičenju, česa je puna poviest vjere iz prijašnjih vjekova. Kakav će biti tomu uspjeh? To može znati samo dobri Bog, koji daje svemu da raste. Ima ih, koji se od toga nadaju samo zlu, jer je njeka novotarija osobite vrsti: Oni drže, da je poniženje za Crkvu, što je zašla u sredinu ne samo svojih vjernika, nego i pogana. Nu božanski naš Spatitelj rekao je, da crkva njegova u veliki dan imade da donese blago ne samo staro nego i *novo;* on je crkvu učinio, kako kaže sv. Pavao, dužnikom svih onih, koji daleko blude od nje i bez vodje traže istinu. Za to prijatelji onoga kongresa misle, da će On suditi o njem drugčije. Radi Njega pokrenuta je, vodjena i svršena ova misao. Bila dakle Njemu jedinomu na čast i slavu! A izvadak onaj iz izvještaja Keaneova svršit ćemo molitvom Fenelonovom: „Gospodine, koji kažeš u sv. Pismu: A kad bi i majka zaboravila svoje vlastito diete, plod utrobe svoje, ja tebe nikada zaboraviti neću; ne odvrati pogleda svoga od nas. Ne zaboravi na one drevne crkve, kojim si ruku onako blagoslovno vodio, da posiješ vjeru kod ovih novih naroda! Sjeti se naše nevolje a milosrdja svoga!“

Prosvjeta.

— *Duhovni govori za sve nedjelje i blagdane.* Veleč. gospodin župnik u Aljmašu (z. p. Dalj u Slavoniji) sabrao je u ovom svezku predike za sve nedjelje i blagdane od prve nedjelje Adventa do Uzkrsa, obično po jednu, a gdjegdje po dvie. U drugi svezak doći će ostale i tako će tek postati cjelina. Sredstva mu ne dopustiše, da izadje na jedanput ciela knjiga, pa za to je učinjena razdioba. O tom, kako će se razpačati prvi svezak ovisiti će izdanje drugoga. Pisac bi želio čim prije, a toj se želji pridružujemo i mi, te toplo preporučamo liepu radnju marljivoga pisca. Ciena je knjizi (VIII. str. 238) 1 for. 10 novč.

— U Spljetu izlaziti će od nove godine časopis *Gospina krunica,* kojemu će poglaviti smjer biti, da po hrvatskih zemljah sve to više širi bogoljubstvo sv. ružarja ili krunice; a za tim će list uznositi i braniti sv. vjeru, promicati kršćansko ćudoredje i baviti se crkvenimi stvarmi, pak i stvarmi Dominikanskoga reda. Ovakovih časopisa imade već mal ne kod svih većih naroda, pa evo sada i nam se pruža sgoda, da predplatom pomognemo, te im se pridruži i narod hrvatski. List će uredjivati kod nas svih poznati revni *O. Angjeo Miškov,* naučitelj sv. bogoslovja reda sv. Dominika. Izlaziti će za sada početkom svakoga mjeseca, u obliku knjižice od 32 stranice u 8ni sa bojadisanim i tiskanim omotom. Predplata je za cielu godinu izvan Spljeta 5 kruna (2 for. 50 novč.). Tko sakupi 10 predbrojnikâ i obveže se primati časopis na svoje ruke, te dieliti ga dotičnim predbrojnikom, imati će jedan iztisak na dar. Uredničtvo je u Spljetu (Samostan sv. Dominika). Odazove li se pozivu znatan broj predplatnika, vjerojatno će uredničtvo moći da snizi listu cienu.

— Odavna se želi imati slika svetaca sa hrvatskim nadpisom. Stoga je već naručeno više tisuća slika presv. Srca Isusova i presv. Srca Marijina s hrv. molitvicom. Tko želi dobiti koju stotinu tih slika, neka se izvoli što prije obratiti na O. Mihovila Gattina, Isusovca u Kraljevici (sjemenište Sv. Josipa) u Hrvatskoj. Slike su liepe, a stotina ih stoji samo 1 for. a. v. Razpača li naručene slike, preduzeo si je i nadalje naručivati jošte ljepših, u velikom izboru a po svoj prilici uz istu cienu. Svaki naručitelj plaća poštovne troškove.

— *Majka u radu za Boga i Hrvatsku.* Pod ovim naslovom napisao je g. Ivan Nep. Jemeršić, župnik u Grubišnom polju u Hrvatskoj knjižicu punu domoljubnih i nabožnih savjetâ hrv. majkam. Pisac želi, da mu knjiga poput apostola raznosi kršćansku i hrvatsku misao u svaki kutić Hrvatske; neka bude ognjište, iz kojega će odsievati žar najuzvišenije ljubavi za Boga i domovinu; neka bude harfa, koja napinje sve strune našega srca na rad za Boga i Hrvate; neka bude kažiprstom, koji će pokazivati svakomu, a navlastito hrvatskim ženama put do blagostanja vječne i vremenite sreće . . . Ciena je knjižici (u 8ni str. 118) 50 novč., s poštom 5 novč. više. Dobiva se kod pisca u Grubišnom polju gdje je i pošta.

— U dioničkoj tiskari u Zagrebu izašlo je drugo izdanje učene razprave dra. Ivana Markovića, franjevca redodržave presvetoga Odkupitelja: *O Evkaristiji osobitim obzirom na epiklezu.* Može se dobiti u knjižari dioničke tiskare u Zagrebu za 2 for., a i kod veleučenoga pisca u Sinju (Da'macija), koji ju daje i erga tria sacra.

— O. V. Vannutelli dulje već vremena proučava vjersko pitanje na istoku, pa je o tom napisao i više svojih študija. Nedavno je u Rimu (Nuova tipografia nell' Orf. di S. Maria degli Angeli, Piazza delle Terme) štampao: *La questione religiosa d' Oriente. Studio pratico.* Tu piše o sredstvih i o načinu, kako bi se najlaglje došlo do jedinstva medju katolici i nesjedinjenimi; kako bi se mogli odstraniti nesporazumi, predsude, sumnjičenja, bojazljivost, što najviše sjedinjenje i spriečava. Jednostavno i jasno govori o potrebi jedinstva, o razlikosti u jedinstvu, o djelovanju katolika na istoku, o hierarhiji, o raznih obredih, o kalendaru, o raznih narodnostih itd. Knjiga je doduše pisana znatnim optimismom, jer pisac tu stvar smatra puno lagljom nego u istini jest. Ali svakako ima u njoj mnogo liepih misli, naročito za život onih, koji na istoku treba da rade.

Digitized by Google

Poziv na predplatu.

Godina je evo na domaku, pa je red, da štovane svoje prijatelje molimo, neka predplatu na **Vrhbosnu** obnove.

Mi smo nastojali, koliko su nam slabe sile dopuštale, da održimo zadanu besjedu. Koliko smo uspjeli, o tom neka sudi liepa kita naših predplatnika, koja je i ove godine ponješto porasla, makar i ne onoliko, koliko smo mogli očekivati.

Kad smo pokrenuli prilogom, gdje donosimo hrvatski prevod sv. pisma, mi iztakosmo, da ćemo trajno uspjeti u tom tek onda, ako dobijemo novih 1200 ili barem 1000 predplatnika. Do sada dobismo jedva polovicu ovoga broja, a ipak se odlučismo, da prevod izdajemo, te tečajem dvih godina malaksali nismo. I ne samo da malaksali nismo, nego smo dali i znatno više, nego se obvezali bijasmo.

Ovaj naš odlučni i odvažni korak može trajno čvrst ostati, ako se izpuni uvjet, što ga stavismo: da se oko barjaka **Vrhbosne** prikupi još njekoliko stotinâ prijatelja.

Za to se obraćamo na prijatelje svoje, moleći ih neka nam ne samo ostanu vjerni, nego nam i novih predplatnika pribave. Sav prečastni hrvatski episkopat opetovano je svećenstvu preporučio i samu „Vrhbosnu“ i prevod „sv. pisma“; mnogi su dozvolili, da se i na „Vrhbosnu“ može predplatiti iz crkvene blagajne. Kada bi se ovoj preporuci odazvalo svećenstvo, a župnici se poslužili ovom dozvolom svojih ordinarijâ, mi bismo sliedeće godine dobili onaj broj predplatnika, koji je potreban, da se i listu i prilogu zajamči budućnost. Prijateljska ponuka naših dosadanjih predplatnika može mnogoga sklonuti, da se u naše kolo pridruži.

Mi ćemo pako i u buduće nastojati, da donosimo što biranije štivo. Uzdamo se, te ćemo moći da hrvatsko svećenstvo upoznamo sa životom i djelovanjem župnika Ars-a Ivana Marije Viancy-a, koji je u naše doba svojim radom uzkrisio slike onih svetih službenika u vinogradu Gospodinovu, kojim smo se, štijući im životopise, prečesto divili. A ufamo, te ćemo moći povesti štioce i prema vječnoj nam domovini, gdje nas sve čeka neuvehla kruna, sliedeći pri tom čuvena Isusovca Ivana Nep. Stögera, koji nam uprav divno ocrta najviši cilj kršćanskoga ufanja, temeljeći svoj spis na najboljih piscih (kard. Bellarmin, O. Jerem. Drexelius, O. Rapin), koji su o tom pisali. Naći će se pako i po gdjekoja drobtinica iz nedavnoga urednikova putovanja, gdje će nastojati, da štiocem podade sliku života kršćanskoga, kakovu imadjaše sgodu da vidi po Njemačkoj, Belgiji, Franceskoj i Italiji.

Sve ovo, i još koješta, iznieti ćemo pred prijatelje svoje, uz pomoć Gospodinovu i ljubav starih i novih naših prijatelja. Uzdajući se čvrsto, da će novih u istinu biti, i to u znatnom broju, ne mislimo ni ovaj put jošte da povisujemo cienu predplate, koja ostaje: za **Vrhbosnu 3 for. 50 nvč.** (za bogoslove i mladež srednjih škola **2 for.**); za prevod **S. Pisma 1 for.** Do odziva je predplatnika, hoćemo li dalje jošte moći ostati kod ove ciene.

Vršeći napokon sladku dužnost, da od srca zahvalimo svim, koji su do sad bud kako pomagali nam, te je list mogao dotjerati i dovlje, u čvrstom uvjerenju, da će nas se novom godinom pod barjakom **Vrhbosne**, a za katoličku prosvjetu, naći i veći broj — molimo Gospodina, da nad nas i nad naš rad izlije obilje svetoga blagoslova svoga.

Sarajevo na Sesvete 1894.

Dr. Andrija Jagatić,
kanonik Vrhbosanski i urednik „Vrhbosne“.

SADRŽAJ: *Pjesme Bosančice: Dva groba i Kod slapa Plive.* (spjevao Ante Bogoslav Jagar.) — *Obzir ljudski* — *ljuta rana našega doba.* — *Sveto pismo i najnovija otkrića u Misiru i Asiriji* (preveo P. P.) — *Konac života Poncija Pilata* (napisao Cvjetko Gruber.) — *Viestnik.* — *Prosvjeta.* — *Poziv na predplatu.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte“, Sarajevo.

Digitized by Google

KATOLIČKOJ PROSVJETI BOSNA

IZLAZI SVAKOGA MJESECA 2 PUTA NA ČITAV ARKU.
CIENA: 3 F. 50 N NA GOD.

VLASTNIK I NAKLADNIK PRVOSTOLNI KAPTOL VRHBOSANSKI.

Broj 24. | U Sarajevu 15. prosinca 1894. | God. VIII.

Pjesmi.

Pjesmo moja — milje i sve moje,
Sve na zemlji kad omrkne meni,
Kad mi svanu dani nesmiljeni,
Najmilije okrilje mi tvoje:
U tebi mi utjeha skrivena,
Ljubo moja stoput poljubljena.

Najveće si od Boga mi blago —
Ma ne imô srebra niti zlata,
Ti otvaraš srcu mome vrata,
Da izljubi njemu što je drago,
Kano mati jednoč što me rodi,
Ti mi život često preporodi.

Ko ne znade jade u životu,
Uzdah što je zaljubljene grudi,
To ko ne zna — ne zna da i sudi
Tajinstvenu tvoju i krasotu;
Dahom tvojim mir u duši svane,
Bolnoj duši pjesnika odlane.

Koliko si zanjela me puta
U odaje vjekovite sreće,
Kuda sunce toplije se kreće,
Gdje ne znadoh sudba što je kruta;
Sretan bijah u tvom zagrljaju
Ko priroda u cvjetnome maju.

Vjernija si žalosti mi druga:
Kada sjeta srce svlada moje,
Tvoje lice s mojim žalostno je,
Žalost moja i tvoja je tuga;
Jedina si na svijetu tome
Pravi lijek bolnom srcu mome.

Kad uzplamtim kraj nepravde svjeta
Kletvom proti dušmaninu roda,
Ti mi riječ ko strijelu poda,
Da prokunem stoput ga prokleta;
Ti slobodna uzdižeš i roba
Ko mrtvaca iz hladnoga groba.

Da sam ovdje sirota najveća,
Ti na zemlji, ljubo moja mila,
U svoja me ljuljala bi krila,
Sanjao bih, što je barem sreća:
U pustari snivao bih snove,
Ko da glegjem ljestve Jakobove.

Digitized by Google

Hoće li te tako shvatit ljudi,
Kad uglegju lice tvoje sjetno —
Biće ti se tajno i poletno
Na veselje rijetko uzbudi;
Hoće li te osuditi za to,
Pjesmo moja, čedo moje zlato.

Mari svijet za uzdahe tvoje —
Pune su mu uživanja grudi;
Što će tebi siroti da sudi,
Kada svako lane ima svoje;
A ja ne znam većega si blaga.
Pjesmo moja, ljubo moja draga.

Ante Bogoslav Jagar.

Obzir ljudski — ljuta rana našega doba.

Za dobe zloglasnoga francezkoga prevrata, kad se je savkolik red stvari izpremiešao i po tom obćenit nered nastao, bješe u Milanu izabrano posve novo gradsko zastupstvo. Medju članovi bijaše i glasoviti svećenik Parini. — Stupivši u liepu dvoranu, pogleda okolo i opazi novotariju. Odnješe razpelo. Nova su vremena, ne treba dakle tih starina! Poče glavom mahat, stiskat ustnice, nješto kao da mrmlja. Ej, „gradjanine“ Parini-u! Što vam je? Nješto vam neće bit po volji? — Gradjanin, dà, kakav gradjanin! odgovori odličnim ponosom svećenik. Znadete, šta imam da vam kažem? Ne ima mjesta gradjaninu Kristu, ne ima mjesta ni gradjaninu Parini-u. Reče, uzme šešir i ode.

Poslie prevrata dodje vlast u ruke silnika Napoleona I., biča božjega po svu Europu. U silnom onom metežu, koji bijaše poplavio i zahvatio cielu Italiju, moraše i prevriedni namjestnik Isusa Krista sv. Otac Papa vrlo mnogo da trpi. A gdje se glava vriedja, nisu naravno ni ostala uda poštedjena. Papinska država bijaše od vajkada trn u oku svim prevratnikom. I ovaj put pružiti će svoje ruke, da što gore haraju po baštini sv. Petra, prvaka apostola. U ono dakle doba živio je u Rimu njeki Cezar Balbo. Bijaše inače čovjek vrlo plemenita značaja. Dokazuje to i cieli njegov život, mnoga odlična njegova djela. Nu u mladosti eto po nesreći pokloni se i on jedanput obziru ljudskomu. Ljudi opojeni prevratnim duhom hoće da sbace svetu osobu kormilara Isusove ladje sa njegova uzvišena priestola. Sve je priredjeno, utanačeno. Viče se, kako to obično biva, na sva usta. Proglas je gotov. Rim ima biti francezko zemljište. Tajnik toga vieća jest naš Cezar. Valja i on da podpiše. To je zlo. To će reći, pristati uz najočitiju nepravdu. To znači odricati se svojega katoličkoga osvjedočenja. To je veliki smrtni grieh. Nesumnjivo pada pod crkvene kazne, tko se tako ogrieši. Opire se Balbo na svaku ruku. Napokon popusti divljoj struji. Podpiše. Pade. Ali i ustade, i to ne oklievajuć ni malo. Probudjena savjest oštro ga je korila. U svoj poniznosti priznao je on, da je grdno pogriešio. A jer grieh zaslužuje kaznu, on joj se nije uklanjao. Sam si ju odabra i to ćutljivu, neka se ne sumnja o njegovu iskrenu kajanju. Javno je priznao u štampi svoje zlo. Opozvao ga je, osudio, zabacio i najstrože ga žigosao. Nu tu je prvi i posliednji put pao. Premda je djelovao i nadalje javno, premda mu je bilo obćiti kroz 19 godina sa Napoleonom, ostao je čvrst i stalan. A to je mnogo, kad znademo, da se ovomu kumiru sve klanjalo, sve pazilo na njegov mig, svi padali ničice. U tom žalostnom prizoru častna su iznimka talijanski svećenici, koji ne htjedoše prignuti koljena svoja pred smrtnim silnikom.

Mimoišav druge primjere, spomenuti ćemo samo još uzvišenu osobu velikoga biskupa kambrežkoga *Fenelona.* Vanredno učen bijaše on bogoslovac, izvrstan govornik. Plemeniti francezki narod njim se pravom ponosi. Bijaše on zakleti neprijatelj obzira ljudskoga. Za sve što je sveto, pravedno i plemenito oduševljen, ljubljaše nad sve istinu. Laž i pretvaranje mrzio je iz sve duše. Nije se plašio ni strepio vedrim svojim čelom stupiti pred samoga možnoga kralja Ljudevita XIV., te mu otvoreno istinu kazat. Buduć da je kralj, prem kršćanin, kadkada baš na pogansku živio, upozorivao bi ga i pismeno naš biskup na njegove mane i griehe. Znao je apostolski muž, da će odvažna njegova rieč izazvat gotovu buru, silnu halabuku, množtvo kleveta i prigovora proti njegovoj osobi. Ne mari on za to. Sviestan si zvanja svoga, rado će dati za nj život uztreba li. Evo kako mu pisa jednom sgodom: „Po naravi Ti je, kralju, dobro srce, ali odgojitelji Ti ga pokvariše. Za to ima u njem sumnjičenja, ljubomornosti, oholosti, prekomjerne ljubavi prema samomu sebi. U dvor svoj uveo si toliku razkoš, te je ubogom postala Francezka. . . . Ministri tvoji tako

Digitized by Google

obikoše laskanju, te bi skoro rekao, da Te obožavaju. Ti si dužan bio to uprav prezirno suzbiti .... Francezom je Tvoje ime mrzko, a susjedom nepodnosno. . . Što se tiče osvajanja Tvoga, lahko Ti je kazati, da je to od nužde. Što je tudje, kralju, toga nam ne treba. Jedno nam treba — pravednost . . . ." Pa će zaključit: „Dobrobit naroda Tvojih valja da Ti je preča nego li lažljiva sjena slave. Liečiti Ti valja rane, što si ih crkvi zadao. Ozbiljno misli o tom, da budeš pravi kršćanin prije nego li Te smrt zateče."

Što se sgodi tomu mužu? Težkim srcem podnoseći težke sablazni, kojih u obilju bijaše na kraljevskom dvoru, i razne nauke, koji su tada kolali, a u savezu bili s ovom razvraćenošću, napisa zlatnim perom svojim djelce, koje ugleda svjetlo pod naslovom *Načela svetaca.* Vanredno revnujući za svetu stvar, malo je odviše gdjegdje napeo žice, postavio načela odviše stroga. Djelo dodje pred najviše, nepristrano sudište rimsko. Bojazan bijaše opravdana, pa se i dogodi, što su njekoji naslućivali. Knjiga bje osudjena. Biskupa, učena i nabožna čovjeka, ošinu ta viest kao grom. Na brzo se ipak razbistri. Odmah prevagnu razbor. Vjera skrši oporno samoljubje. Pogazi svaki obzir ljudski. Ni najveće težkoće, kojih je naravno bilo, smele ga nisu. Znao je što mu valja raditi. Jedne nedelje pope se na prodikaonicu svoje stolne crkve. Bijaše dubkom puna. Mirnim ali jakim i odvažnim glasom bistro i jasno izjavi svojim vjernikom, da je Rim njegovo djelo *Načela svetaca* osudio. Opomenu ih, da ga ne smiju ni čitati ni razpačavati. A tko si ga je kupio, neka ga u oganj baci. Što se mene tiče, zaključi biskup, ne bi bio vriedan dostojanstva svoga, kada se glasu najvišega pastira, sv. Otca Pape dragovoljno odazvao ne bi, poput svake i najposliednje moje ovčice. Tko da se ne divi takvomu mužu? Tim je baš zapečatio svoj dobar glas, svoje bogoljubstvo, svoje krieposti. Časti čovjeka, muževno je, kršćanski je, svake je hvale vriedno, opozvati bludnju, okrenuti ledja griehu, zloći, sablazni i opačini, pridignuti se što prije, kada si pao.

Ili zar ćemo slušati naklapanja nedosljednoga si svieta? Pogriešili ste? Pazite da tko ne zamjeti! Za živu glavu ne opozovite rieč svoju, da se tobož popravite! Ta to nije značajno! Veselili bi se tomu svećenici! A vaš dobar glas? Vaše poštenje? Sličnimi se rečenicami nabacuju ljudi ovoga svieta. A da tko od njih po nesreći pane u blato? Bi li tada za njih častno bilo, da i nadalje u kalu se valjaju? Bi li se oni htjeli tim još i nadalje hvastati, u mjesto da se pridignu što brže, svih se mrlja rieše i u čisto ruho obuku? A kad je po sriedi duša, koja je neprocjenjive vriednosti, gdje se radi o vječnih probitcih, zar može biti častno i spasonosno hvaliti ono što je zlo? Smije li povladjivati griehu, uztrajati na putu propasti?

52. U kratko umujemo dakle ovako: Čovjek je na svietu, da upozna istinu, da tvori dobro. To priznaje svatko. Nu čovjek je po svojoj naravi pogrješljiv; t. j. on može odalečiti se od istine i time pasti u bludnju, počiniti zlo. I tomu načelu neće valjda nitko protuslovit. Odatle pako što se ima zaključit? Iz ovih načela očevidno sliedi, ako je čovjek pošao krivim putem, a neće više da se povrati na pravi put, onda je zaniekao svoju svrhu; tvrdi, da nije stvoren za istinu, da čini dobro. A na taj način tko će kazat, da mu je posao častan? Zar se tako ne poništuje sam?

Bila dva prijatelja. Dogovorili se jednoga dana, da će odjašiti u jedno mjesto i tamo se zabaviti. Dobro je bilo s početka. Dodju do razkršća. Kamo sada? Jedan će reći: podjimo na lievo, to je pravi put. Podju dakle. Drug će za njim. Prodje po sata, a potonji reći će prvomu: Brate, bilo kako mu drago, zalutasmo. Vratimo se. I dokazuje to. Eh dà! baš mora biti na tvoju! Ne stoji, što kažeš. Na pravu smo putu. Rieč jedna izazva drugu. Neko vrieme prepirali se. Tada ovaj drugi, koji je upozorio na pogrješku, okrene se pa odjaši natrag. Izgubio je dosta vremena, nu napokon prispije na mjesto zadovoljan i spokojan. A onaj prvi drug? Mudra glava, jaši dalje i dalje. Zalutao je baš junački. Izgubio je kud više vremena, pretrpio raznih neprilika na putu i napokon se osviestio, kad je bilo prekasno. — Tako biva svakomu, koji silom uviek svoju iztiče, makar da je i pogriešio, uviek jednu mlati, prem vidi, da udara po praznoj slami. Neće jadni da glavu prignu, ponize se i priznadu: Pogrieših!

Proti ovakovim najjednostavnijim načelom puno se grieši u svietu. Kada se radi o stvarih neznatnih, još kako tako. Nu ta se pravila primjenjuju na najvažnije dužnosti. Ili zar se jedanput samo čuje u svietu: Čovjek poštenjak ne mienja vjere. Bio je krivovjernik, poganin. Čast mu! Ostao je dosljedan do groba. Ostao je vjeran nauci otaca. Želite li si biti dosljedni, tada očevidno valja i drugu uztvrditi, da su sve vjere dobre. Niječete li

Digitized by Google

to, tada se sami uloviste. Sve su dakle dobre? Ako dobre, sve dakle istinite. Nu ako tako, tada će bielo i crno, istina i laž, dobro i zlo biti jedno te isto, buduć jedna vjera protuslovi drugoj, što jedna tvrdi, druga niječe. Ma to je nerazborito! Bilo kako mu drago, nu to sliedi iz postavljenih načela. U slučaju dakle, tako zaključujemo, da bilo ma kako padnemo, nikada duhom ne klonimo! To je znak slaboće i kukavičluka. Ustanimo što prije. Pogrješku izpravimo, kako dolikuje ljudem vedra duha i jake volje.

53. Dalnje pravilo, na koje valja da pazimo, jest: *točno i strogo razlikujmo vazda vidljivo od nevidljiva, te prema tomu onda i radimo.* Žalibože, mnogi glede toga grieše. Koli divna zadaća odmjerena je našemu razumu! Neprocjenjiva je blagodat za nj i to, da mu je vodičem i usavršiteljem sveta vjera ili božanski nauk. Zadaća je njegova, da iztražuje i iztraživanjem nadje istinu. Nu što i kako će radit, da dodje do toga cilja? Razum valja da se osloni skroz na nauku sv. vjere. Stvari neka promatra što pazljivije, što točnije tako, te se ne sustavi kod vanjštine. Do *jezgre* valja da prodre. Neka ne prosudjuje stvari, kako mu se pričinjaju, nego kakve su u *sebi*. Inače zamieniti će jednu s drugom; dobru će stvar držati zločestom, koristnu bez koristi, vriednu izpraznom i obratno. A tako će sav red preokrenuti! Tragom našega spoznanja poći će volja i eto gotove nesreće! Ne stupa se putem, što ga je odsjekao vječni Bog.

Površno razmatranje navlastito ako je od sv. vjere odciepljeno, vrelo je stotine pogrešaka. To je uzrok, da se čovjek zakopa u ovaj sviet, samo ono cieni i za onim teži, što očima vidi, što rukami pipa, što je vidljivo. Zaboravlja pako, zanemaruje, ne cieni što je nevidljivo. Onaj pako, koji temeljito sve promatra, neprestano oči u nauk sv. majke crkve upire, upoznati će sve to bolje taštinu i izpraznost svega, što je vidljivo i zemaljsko. On će razabrati kako su stvari duhovne, makar da su nevidljive, neizrecivo dragocjenije od svega zlata, srebra i ostaloga blaga zemaljskoga. Neće se on izgubiti u zemaljštini. Sviet i što je u njem biti će mu poput stuba, po kojih uzlazi do viših, do duhovnih, do nadzemaljskih, do vječnih istina i dobara, do samoga Boga, koji je vječna istina i vječno dobro, početak i svrha svih stvari. Svatko uvidja, kako su važna ova načela u svagdanjem životu. Gledajte ljude, kojim je vrhovno načelo: Obazirajmo se na ono, što je vidljivo. Prema tomu onda oni misle i rade. Viditi ćete, kako su *promjenljivi.* Što im je danas dobro, sutra će im biti zlo. Kakova će se uslied toga savjest izbrusiti? Biti će ponizni i poslušni sluge obzira ljudskoga. Nu ako vječna načela istine i pravde upravljaju našimi misli, željami, čustvi, govori i svakim poslom, stupati ćemo po sjegurnu putu. Stvorit ćemo si čestitu, dosljednu i na čvrstoj podlozi osnovanu savjest. Njezin pako naravski plod biti će stalan, čvrst i neokaljan značaj. Takav može da odoli buri i oluji. On neće da kao mameluk obzira ljudskoga kalja sebe a truje druge, te je na sramotu crkvi i rodu.

54. S ovim načelom u najtjesnijoj su svezi u obće sredstva, što nam ih sveta naša vjera pruža. Služit nam se je njimi, vierno i uztrajno, ako malo po malo svučemo staroga čovjeka, Adamova duha a obučemo novoga, koji je živa slika Isusa Krista Gospodina našega. Prigrlit nam je dakle svom dušom svetu *molitvu,* koja se iz skrušena i ponizna srca kao sa žrtvenika diže poput ugodna tamjana put nebesa do priestola svemogućega Boga. Znamo, koli jaka je prava molitva, kakvu zahtjeva od nas Isus Krist i sv. mati crkva. Znamo, da sve može, da ćemo po njoj izprositi sve što molimo i još više. Znamo, da ćemo po njoj sjegurno dobiti milost Božju obilatu, s milošću zasluga dobrih djela, a s ovimi vječno kraljestvo nebesko. Znamo, da je prava, vruća i uztrajna molitva najizvrstnije sredstvo, te duše naše pripravimo, da primu *sv. otajstva,* vrutke neizcrpivih Božjih milosti. Znamo, da ćemo tim vredniji postati Kristovih obećanja, što izvrstnije molimo. Navlastito pripravit će nas molitva, da što češće okriepljeni presvetim *tielom i krvlju* jaganjca Božjega, najuže se sjedinimo s našim božanskim spasiteljem, Isusom Kristom. A s njim uzko sjedinjeni, što nam može manjkat? Kada nadjemo stan po presv. Djevici majci Mariji u onom božanskom Isusovom srcu, koje je more dobrote, priestol milosrdja, obilatija pomoć u svih nevoljah naših, nije li zar jasno, da u njem sve nadjosmo? Tu je liek proti svakoj bolesti duševnoj, pomoć proti neprijateljem svake vrsti zvali se oni strasti naše, djavao ili sviet te njegovi zlosretni obziri. Dà, na taj način pribaviti ćemo si sva dosele nabrojena sredstva, orudja, kojimi nam se je boriti proti toli ljutomu neprijatelju. O tom bo sumnje ne ima, te ovako valja da otresemo po malo sa sebe sve mrlje zemaljske izpraznosti i taštine. Ovako naučimo prezirati sudove ljudi. Pomnjivo izbjegavajmo sve

Digitized by Google

zabave, družtva, sastanke, koji bi po dušu našu iole štetonosni mogli biti. Sve to većim zanosom težimo izključivo za nebeskimi i vječnimi dobri. Naša kriepost treba sve to jača da bude, pa to ljepše da donosi plodove. Budimo vazda vojnici i učenici Kristovi. Ne uzdajmo se u se, nego u Boga velikoga. Ne strepimo pred paklom i njegovimi urotnici. Ne bojmo se ljudi i njihovih napadaja. Za Isusa i jedino za njega živimo i umrimo. Njegovi sada i u vječnosti!

55. Odvažno dakle i odmah na posao! Odvažno i odmah u boj! Pred nami je povorka nepregledna preizvrstnih borioca. Ima sa svih strana svieta duša, svake vrsti, svakog stališa. Svi se bore pod jednim stiegom, pod stiegom Isusa Krista, božanskoga svoga naučitelja. Uz njih prionimo! Njegovoj zastavi prisegnimo vječnu vjernost. On je uzor naš. On nam pokaza put. Njegovimi stopami koracajmo. S njegove presvete osobe nikada naš pogled ne skrenimo. On je uviek divan, promatrao ga ma s koje strane. U svakoj dobi nedohitan je, božanstven. Sav bo svoj viek dvoje mu pred očima lebdi: da vrši volju Otca svoga nebeskoga; da unapriedi spas nas griešnika. Za to moli, za to radi, za to pati, za to žive i umire. Ali ako i jest to božansko sunce divno i nedohitno, u najdivnijoj ipak za nas svjetlosti prikaza se na brdu Golgoti. Na drvu križa doista se na vršak pope, neizmjerna njegova dobrota, milosrdje i pravednost. — Tko da ne zaljubi toga Boga čovjeka? Komu da se u srce ne usieku presvete one rane? Koga da ne oduševi presveta njegova krvca? On je sbog nas postao ruglo i prokletstvo. A mi kršćani, da se zovemo i plašimo se suda, poruga i osude ovoga svieta? Mi da se stidimo Njega, Sina Božjega, koji toliki stid htjede podnesti, da nas spasi? Na ovom svietu slavni učitelji ponos su svojih učenika. Radnici ističu svoje majstore. Sluge se diče svojimi gospodari. Vojnici oduševljeno hrle u boj, neustrašivo gledju smrti u oči, a sve za ljubav stiega, komu se zavjeriše; za ljubav vedroga svoga vladara i mile domovine. Zar samo mi kršćani da se stidimo tebe oj Isuse Kriste! Tebe, koji si naš naučitelj, naš Gospodin, naš kralj, naš Bog, naše sve! Tebe, koji si najdragovoljnije objeručke prigrlio sramotu križa i koji bi ju još po sto puta obuhvatio, da je od potrebe! Nikada, Gospodine! To bi zaista bilo svjedočanstvo, da smo slabići, da smo kukavice! Pa tada bi zaslužili strašnu osudu. Svim jadnikom, koji se za života stidiše *Lava pobjednika iz koljena Judina*[1]), doviknuti će on strašnu onu: *Ne znam vas* — a to u dan vječne pravde, dan straha i trepeta, dan obračuna za sve i svakoga, u dan, kada će pred sudcem živih i mrtvih zadrhtat svi puci zemaljski, kad će pred sjajnim znamenjem sv. križa, što će se ukazat medju oblaci, ničice pasti svi narodi ovoga svieta. Kud sreće da ih je grom ošinuo. Ali živa ova striela iz onih božanskih ustiju kao da ih je satrla! Ne znam vas niti pred ljudmi niti pred angjeli, niti pred stvorovi niti pred Otcem svojim nebeskim: *Ne znam vas* odpadnike, nevriednike, strašivice. *Ne znam vas,* i za to nećete imati diela samnom u kraljestvu nebeskom. Za sve vieke ja vas ne znam. Vaše će družtvo biti ono, čemu za ljubav mene se sramiste, mene se odrekoste. Naći ćete se u družtvu crnih izdajica, kletih odpadnika. *Ne znam vas,* pa za to: *Odstupite od mene u oganj vječni*[2]). I raztvorit će se zemlja, da ih proguta, da *strašljivci* primu svoj dio, a taj će biti *u jezeru, što gori ognjem i sumporom, koje je smrt druga*[3]). — Ne sumnjajmo braćo o tom. *Nebo i zemlja proći će, ali rieči Kristove neće proći*[4]). A on reče: *A kojigod bude mene priznavati pred ljudmi, priznat ću i ja njega pred otcem svojim, koji je na nebesih. A tko se bude mene odreći pred ljudmi, odreći ću se i ja njega* — ne priznavajuć ga za svoga sljedbenika — *pred Otcem svojim, koji je na nebesih*[5].) Slava dakle Isusu Kristu, vječnomu protivniku strašljivica. Slava Isusu Kristu, vječnomu prijatelju srčanih njegovih i postojanih izpovjednika. Slava Isusu Kristu, našemu vodji, našemu kralju, našemu Bogu. Njega sliediti budi nam vazda najveći ponos. Neka se ljuti nevjerni sviet, neka nas smiehu i ruglu izvrgava! Evo nas, da sve to na se primamo. Pa i istu smrt podnieti ćemo za ljubav onoga, koji ju je za nas pretrpio prije na križu.

[1]) Apoc. 5, 5.
[2]) Mat. 25, 41.
[3]) Apoc. 20, 8.
[4]) Mat. 24, 35.
[5]) Mat. 10, 32. 33.

Dr. Ivan Košćak.

Digitized by Google

Ave Maria!

Za pučinom mora sunce
Već uminu,
Mrak pokriva dol, vrhunce,
Svjetla ginu.

Sa ruba se iztočnoga
Sumrak goni;
A s zvonika ponosnoga
Zvonce zvoni:

Našoj Gospi pozdrav glasi,
Himnu pravi;
Čar večeri jekom krasi,
Počin javi.

Pozdrav Gospe, majke mile
Grê dolinom,
Odjeci se skladni krile
Svud planinom.

Seljak trudan domu s kukom
Svome ide,
Sklopiv ruke taknut zvukom
Molit pride:

Ustavi se, kapu skine
I pokleca,
Molbu smjernu nebu vine,
Za grieh jeca.

A i pastir, što no kući
Stado javi,
K nebu diže vapaj vrući
Gospu slavi.

U kolibi domaćica
Živo nuka,
Da se mole nje dječica
Sklopnih rukâ.

A ustnice vape malih:
„Gospe mila,
Otac, majka uživali
Zdravlja čila;

Čuvaj nam ih, majko sveta,
Dugo sretno,
Prevalili mnogo ljeta
Berićetno!“

Sliepi guslar na stazici
Gusle skida,
Uzdah bolni gor Djevici
Jad mu vida.

Eno ribar na obali
Mrežu vuče,
Pa se vere, gdje no vali
Biesni buče,

Milostivu majku moli,
Da se gane,
Ublaži mu težke boli,
Lieči rane.

Na palubi mornar ladje
želju poji,
Da se sutra zorom nadje
Medju svoji'.

Putnik, što no gorom hoda
Iz daljine,
Na glas zvonca sjeti s' roda
Otačbine;

Pa izmoren naglo stane,
Konak traži,
Da počine, dok osvane,
I osnaži.

Na mekanu legne travu,
Vapi s' slasti,
Da mu čuva rusu glavu
Od propasti.

Na zvuk zvona sve se gane
O sumraku,
Kada sve već želit stane
Noćcu laku.

U tišini toga sata
Duša plače,
Ganuće se srca hvata
Bije jače.

Digitized by Google

U zatišju dola, gore
Pozdrav skladni
Dobroj majci toj govore
Svi ti jadni;

A u skladu toga pjeva
Jad se blaži,
I o raju duša snieva:
Tim se snaži.

Jadranski labud.

Br. 908.

Pristojba za vjenčanje.

Okružnicom dne 16. kolovoza t. g. pod br. 619. izdanom bješe pozvani od ovoga ordinariata svi veleč. Otci dekani, neka ovamo dostave točno izvješće glede pristojbe za vjenčanje, odnosno isto svojimi primjetbami poprate.

Uzevši dakle ovaj ordinariat obzir na rečena izvješća, te uvaživši svekolike okolnosti, odlučio je pobrinuti se za to, te se glede spomenute vrlo važne stvari u cieloj nadbiskupiji *jednoličnost* uvede.

Počam dakle od 1. siečnja buduće godine (1895.) vriedit će glede „pristojbe za vjenčanje“ za sve obstojeće i podići se imajuće župe u nadbiskupiji Vrhbosanskoj ovaj zakon:

a) pristojba odnosna iznosi kao takva lih 2 for. i to računajuć istu u gotovom novcu;

b) ako su mladenci iz iste župe, te ih njihov župnik vjenča, platit će njemu *dva* (2) for.; a za slučaj, te bi si potražili drugoga, imaju platit i ovomu i svomu po *dva* for.;

c) ako su pak iz *raznih* župa, tad valja u *svakom* slučaju *obojici* župnikâ platit 2 for.; t. j. župniku zaručnikovu i zaručničinom, ne gledeć na to, koji od njih je vjenčanje obavio.

Ovu naredbu ima svaki veleč. O. župnik pravodobno ne samo jedan put nego i ponovno, ako uztreba, vjernikom oglasit, te med inim naglasit i na srce stavit, kako im se valja i u ovoj stvari svojoj zakonitoj duhovnoj oblasti poslušnimi izkazat. Veleč. Otci dekani dužni su paziti, da li se rečena naredba u svakoj pojedinoj župi njihova dekanata točno provadja, te u slučaju, da ne bi tako bilo, imat će o tom ovaj ordinariat u svom godišnjem izvješću obaviestit.

U Sarajevu, dne 6. prosinca 1894.

Nadbiskupski ordinariat Vrhbosanski.

Četiri duhovna govorenja o Došašću.

Nedilja IV. Prišašća

Iz 1. knjige bl. Pavla apost. Korintjanim.

Ne samo k Rimljanim i k Filipjanim, kako smo vidili prošastih Nediljâ dali jošter i Korintianim, t. j. kršćanim pribivaocim grada Korinta pisa Pava' Apoštol dvi knjige, a iz prve rečenih knjigâ izvajen jest dio vami proštiven. Uzrok, radi koga Pava' pisao je njimi ovu prvu knjigu, ovi bi, jer on bijaše začuo, da u njihovoj skupštini bijahu se zametnuli niki neskladi. Ovi neskladi pako zametnuše se meju njima radi toga, jer svi oni gradjani ne bijahu bili ni kršteni ni naučeni u nauku kršćanskomu od jednoga istoga čovika, nego niki od jednoga, a niki od drugoga Apoštola. Po tom dogodi se da svaka strana bijaše se zaljubila u onoga kipa, koga ona imade krstiteljem i naučiteljem; svaka strana držaše svoga za boljega, izvrstnijega i kripostnijega i pogrdjivaše ostale strane, koje ne imadoše istoga naučitelja. Od ovle porodi se meju njim' niko ogorčanje, niki nemir, nika zla volja jedne strane prama drugoj, a ove stvar mnogu škodu donošahu duhu kršćanske ljubavi. Kada ovo začu Apoštol Pava', postavi se na svu pomlju za odaprit se rečenomu zlu i podušiti odma u svomu početku rečeni nesklad. Za tu svrhu piše njimi jednu knjigu, punu ljubavi kršćanske i u toj knjizi neskladnim Korintianim prikazuje da ništa ne mari, jeli jedan kip bio naučen u Bogoštovju ili od ovoga ili od onoga naučitelja, istom da on bude pridao pravi nauk Gospodinov. S toga on njima govori: neka tako nas procini čovik kako službenike Isukrstove i razdilitelje otajstva Božjega. S ovim ričima hotio je Apošto' njima reći: svi mi, koji mu drago bili, koji smo trudili za dat vam nauk vire, i uzdignut vas u bogoštovju, svi mi nismo ni manje ni više nego sluge Božje, koje Bog odabrao je za udiliti vami otajstva njegova sv. zakona. Mi dakle drugo nismo nego službenici i

Digitized by Google

namisnici Boga i iz naših usta vi drugo niste čuli ni naučili, nego istine kršćanskoga zakona. U isto doba mi jesmo ne samo naučitelji dali jošter i služitelji, koji smo razdilili vami božanstvena otajstva t. j. svete sakramente, na oni način kako naredi nami Gospodin Isus. U ime ostaloga pako ne mari ništa zovemo li se mi ovako ili onako, je li jedan Petar, drugi Paval; jer Gospodin s nami služio se za dostignuti ovu svrhu kako jedan rukodilac služi se sa svojim orudjem: samo u ovomu stoji biće stvari da mi svi budemo vami pridali pravi nauk i da svi budemo bili virni u opravljenju našega držanstva. U ovomu bo stoji glavna izvrstnost jednoga opravnika i službenika da se viran najde u svomu držanstvu. S ovim ričima daklen Paval hotio je ukazati Korintianim koliko nepametno oni činjahu, uznoseći se svaki sa svojim naučiteljem bogoštovja a hudeći ostale. On hotijaše u isto doba pokazati njihovu tašću slavu, za ugoditi kojoj, svaka strana hotila se je dičiti sa svojim naučiteljem, kada svi oni naučitelji bijahu jednaci, jer jedan nauk isti pridavahu. On njima ukaza u čemu se uzdrži držanstvo jednoga apoštolskoga naučitelja i reče njimi da takoga čovika oni ne imadu ni faliti ni častiti za nijednu drugu stvar nego radi njegove službe, t. j. jer je on sluga Krstov i razdilitelj sv. sakramenta. I s ovim on njima kaže da nijednoga od taki(h) kipâ nije njima prosto ne častiti oli pogrditi, jer bi pogrdili istoga Isukrsta, komu oni jesu sluge i kako njegove sluge razdiljuju puku prisveta božanstvena otajstva našega zakona.

Ovo ima i nami služiti za nauk da vavik častimo misnike našega sv. zakona, kako iziskuje izvrstnost njihova visokoga stanja i svetoga držanstva i da nikad ništa ne rečemo ni učinimo, što bi moglo biti suprotivno njihovu poštenju. Ko časti slugu, poklon čini gospodaru, a ko slugu pogrdjuje, uvridjuje gospodara. Bistro i očito rekao je Isus Apoštolom i u njima svim misnikom: „Ko vas sliša, mene sliša, a ko vas pogrdjuje mene pogrdjuje.“ A u staromu zakonu pisano jest: Od svega srca tvoga boj se Boga i poklon nosi njegovu misniku.

Dali kad bi svit zlo sudio i govorio od ovoga ili onoga čovika, koji bi plod izvadili ta govorenja i ta sud? Jeda li slava i fala, koja se daje jednomu čoviku oli na suprotiv zloba i pohudenje, mogu učinit njega boljega i kripostnijega nego je u sebi? Ima li se daklen jedan pametan i razborit čovik mučiti i pečaliti, ako ga kogod fali oli kudi, časti ili ne štuje? More li ova izvanska fala ili pohudjenje prominuti pravo bistveno stanje njegove duše? Što daklen mi toliko rastužujemo se kad kogod nas ne časti, nego jer mi jesmo odveć zaslipljeni i cinimo ono što je vanka nas a na ono što je u nami ne gledamo? Za ovi uzrok ima razlog govoriti Apoštol: Meni za najmanje jest da budem sudjen od vas ili od kogagod drugoga čovika ili u zlo ili u dobro, jer ni ja ne sudim samoga sebe, budući da znam, da u ovomu rasudjenju mogu se ja privarit kako i vi. Doisto ja u sebi nikakve krivice ne poznajem: sasvim tim ja ne mogu stavno i istinito znati, nahodu li se u meni pomankanja, koja ja ne mogu do cila poznati i s toga ja ne cinim mene pravedna prid Gospodinom. On sam znade pravo stanje moje duše i s toga on sam može i znade suditi mene i svakoga po svomu dostojanstvu.

Ove riči Pavlove dostojne jesu da ih utištimo dobro u našoj pameti, jer one nas uču, kako opazni mi imamo biti kad sudimo ili sami sebe ili našega iskrnjega. I doisto hoće se mnogo razbornosti i ljubavi prama istim za ne ostati privareni i zanešeni svaki put, kada sudimo svrhu nas istih. Mi ne imamo tada mnogo blazniti sebe niti se imamo ciniti bolji, pošteniji i kripostniji od ostalih za ovi uzrok, jer se ne poznajemo krivci nijednoga očitoga zločinstva. Na suprotiv mi imamo svaki put oštro iskušati naše unutarnje i pravedno razviditi, imamo li mi po nesreći koju skrovitu zloću, koje brezredno prignuće, koju oskvrnu, koja bi mogla učiniti našu dušu ne ugodnu prid Bogom. Ovo razmišljanje učiniti će, da mi budemo vavik uzdržat se u poniznosti i u strahu prid Gospodinom i potaknuće nas, da se mi njemu vruće utečemo za da on, koji naša srdca mnogo bolje poznaje nego mi i očisti nas od svake premda najmanje i najskrovitije oskvrne.

Ako dakle sam i jedini Bog jest oni, koji nas može pravedno suditi i ako mi nismo u stanju suditi nas iste s onom pravednošću, s kojom poznaje nas i sudi nas sam Bog po svomu sveznanstvu: hoće li biti i kad dopušteno suditi i osudjivati nemilostivo ostale ljude? Nebi li bila jedna smionost dostojna pedipse, kad jedan podložnik hotio bi izustiti svoj sud svrhu svojih sogradjanâ, pristojeći se ta sud samomu kralju ili vlastima od njega nastavljenim? Tako isto stvar nepristojna i pedipse dostojna jest, ako jedan čovik sudi i osudjuje drugoga, kada samomu Bogu kako pripravednomu

Digitized by Google

sudcu pristoji se taki sud činiti. S toga govori Apoštol: Ne mojte prije vrimena suditi, dokle pride Gospodin, koji iznesti će na svitlost ona, koja su sakrivena u tminah i očitovati će unutrnje misli našega srca: tada biti će od Boga podana svakomu čoviku ona pofala, koja mu se pristoji.

S ovim ričima Apoštol hoće da reče: pazite da ne uvridite prav, koju sam Bog ima, sudeći ljude nemilostivo i prija vrimena. Bog sam podoban jest učiniti sud pravedan svrhu nas i svrhu naših dilovanja. Ovo će on očito učiniti u oni dan u komu bude obćenim sudom očitovati svačija dila. Tada on će suditi i naša dila i naša ostavljenja ne samo po izvanskomu licu dali po unutrenoj bistvenosti, cini i dostojanstvu. Odkriti će on tada najskrovitije misli i odluke naše duše; on će razviditi i protresti sve naše potajne zamirke i svrhe i on će istinito rasuditi, jesu li ove stvari bile u nami čiste i bezgrišne oli oskvrnute i dostojne pedipse, jesmo li mi s toga dostojni pofale i slave, ili pohudjenja i pedipse. Tada napokon svaki od nas primiti će od ruke pravednoga sudca ili uzdarje ili pedipsu, kako bude zadostojao. Dali dokle ovi veliki sud ne učini se, dokle ne odkrije se sve ono što sada stoji u tminah sakriveno, mi imamo suditi jedan drugoga po samim mirilim ljubavi kršćanske, a brinuti se samo o ovomu da se najdemo opravdani na onomu strašnomu božanstvenomu sudu. Da jedan čovik hotio bi prociniti jedan dragi kamen po samoj njegovoj veličini ili samo po izvanskomu licu, kakov bi sud on učinio? Na obličju dragi kamen jest stvar malahna: kad bi ga on hotio prociniti po samoj veličini, veću cinu on bi dao kamenitomu vrhu jedne planine nego onomu dragomu kamenu. Ovu istu nepravicu čini oni svaki čovik, koji sudi svoga iskrnjega po samim onim stvarim koje se izvanka vidu, jer ovo izvansko obličje veće krat vara čovika i zanosi njegovu pamet tako da čini mu se viditi ono što ne vidi i slišati ono što ne čuje. Ovi nepravedni sudi, koji se naslanjaju na same izvanske prikaze, jesu mnogo neugodni Bogu sudcu pravednomu, koj vavik sudi po istini: i ne samo Bogu dali još i ljudem mrzak jest oni kip, koji od svoga brata zlo sumlji, zlo sudi, zlo govori. Čovik opak čini da su svi opaki: svak miri drugoga na svoj aršin. S toga svak, koji je pametan biži od onoga, koji se ukažuje nemilostiv prama svomu iskrnjemu. Iz ovih nemilostivih sudâ izhodu nalaganja, neprijateljstva, nemir i razdiljenja, koja dižu mir i pokoj obitilim i zameću meju njima nemir i nesklad. Koje škodne slidbe ne poradjaju se dakle iz ove zloće! I koliko krivac ne će biti prid Bogom oni, koji uzrokuje ova zla!

Tisuća dogadjaji kažu nam, koliko lako čovik može se privariti i doisto vara se kada sudi drugoga. Sveto pismo prinosi nam mnoga svidočanstva. Gledajte staru mater proroka Samuela. Ona dohodi u tempal i prid korabljom Gospodinovom velikom Božjom ljubavi ražgana prosiplje svoje molitve prid Bogom ne samo srcem i pameću dali jošter ustima i ričju. Eli, veliki misnik, ondi nahodeći se i videći ono često micanje i ono crljenilo na obrazu, sudi u sebi da ona sveta starica bijaše štogod malo vinom zanešena. Naš pridobri Spasitelj ulazi u kuće očitnikâ i grišnikâ za posvetiti svojim bivanjem i svojim naukom njihove pribivaoce: a Fariseji sudu po tomu da i Gospodin naš prisveti jest jednaki grišnik, kako i ostali. Apoštola Pavla ujida zmija za ruku u otoku Malti: pribivaoci onoga otoka udilj krivo sudu da Paval ima biti čovik opak. Ovako, moji pridragi, mi se varamo u našim sudim. Što nam dakle drugo ostaje nego da zakon postavimo nami istim nikad beztemeljno suditi zlo svrhu našega iskrnjega. Ako mi budemo milostivo suditi svrhu braće naše, biti ćemo mnogo dragi Bogu, koji nam zapovida da mi bratu činimo, kako želimo da brat naš čini nami. Dobiti ćemo suviše ljubav i čast ostalih ljudi i uklonićemo od nas nenavidnost, nesklad ogorčanja i priričenja, koja truju naš život.

Za očuvati pako sebe od svih krivih sudjenja, svaki put kad dojde prigoda da začmemo koji opak sud, ustavimo se kojčas i promislimo, da se lako možemo privariti i da i mi imamo naša pomankanja, mnogo težja od pomankanja našega iskrnjega: izgulimo dakle prija gredu iz našega oka, pak ćemo mislit za izguliti slamčicu iz oka našega iskrnjega. Ako naš brat ima kakovih pomankanjâ, valja promisliti da ima i on svoje izvrsnosti, koje su dostojne časti i poklona. Najbolje pako jest u tuje posle ne umećat se; bolje je zabavljati se o sebi i o svojim stvarim i moliti Boga da ulije u naše srce sv. bratinsku ljubav.

Božanstveni neprivarivi sudče svih ljudi, ti koji sam znadeš svakoga po pravici suditi, ne dopusti da ja ikad zaludim toliko, da se učinim sudac dilovanja moga iskrnjega. Odaleči od mene svaki krivi i nepravedni sud i daj mi jedno srce

Digitized by Google

tako' dobro i ljubeznivo, da ja svrhu nijednoga čovika drugo ne budem misliti nego dobro i da prid manom opravdam ista njegova pomankanja. Tako budi!

Iznosi pop V. P.

„Rajski vijenac".

Štioče!

Već kao bogoslov stao sam tražiti, ne bih li gdje srećom našao kojega svetog vogju, da me uvede u krajeve najljepše, u krajeve svakom srcu najdraže, ali u krajeve i najdubljih Božjih otajstva. Stao sam dolaziti na izvore, da crpam iz njih zgodnu gragju, ljepše misli i spasonosne nauke o našoj vječnoj domovini, o lijepome raju. Jedan mojih dobrih profesora, videć me u mojem zanimanju, napomenu mi knjigu od učenog Isusovca Ivana Nep. Stögera: „Die Himmelskrone". Brzo je ja nabavih, još brže je pročitah, a najbrže se odrekoh svoje originalnosti, kad ugledah, da je ovu knjigu doista napisalo sveto i zlatno pero. Mene je ova knjiga upravo zanijela. Vrijedna je, rekoh, i hrvatskoga pera, kad se nije opetovno i više puta postidjela ni francuskog ni engleskog ni talijanskog, a ni drugih evropskih pera. A Nijemac je već štije u malo vremena u 8. izdanju. Vjeruj, vrijedna je, čestita je, knjiga je. Pa neka, rekoh, pogje i u moj rod hrvatski, da ga zanese kô i mene.

I evo ti javljam, štioče brate, u oči mlade godine, da ću ti je slati kroz čitavu slijedeću godinu sve listak po listak — a po našoj dragoj *Vrhbosni*. Dočekivaj ju onim srcem, kojim ću ti je ja otpremati. Ne žalim na nju pomišljat ni u zoru ni u noć, ne žalim na nju stavljat ni umorne svoje ruke od danjega težanja: pa ne žali, brate, ni ti malo vremena, da je tako malo po malo u *Vrhbosni* pročitaš.

Znam ja, štioče, kako ti svaki i najmanji dodir majke rodne zemlje — tê lijepe naše domovine podaje u borbi i radu divske snage i okrepe. Zadrijemaš — ali kad se sjetiš, za koga bdiješ: dižeš se na junačke noge, da oda sna preneš drijemnu dušu svoju. Obori te muka i rad na zemlju — ali kad se sjetiš, za koga radiš, da za domovinu svoju radiš, da te zove mila domovina: ustaješ svaki put snažniji i jači kô junačina Antej. I tako valja. Ljubi domovinu, otadžbinu svoju! Ljubi onaj izvor, na kojem si kršćen i preporogjen; ljubi onaj oltar, na kojem si prvi put Gospodina svoga primio; ljubi davne uspomene, slatke nade domovine svoje! Tako valja. „Megju najčišće ljubavi čovječjega srca spada ljubav k otadžbini," nauča veliki sveti Toma. „Ja ne poznajem veće sreće", progovara sa biskupske stolice veliki sv. Ambrozije, „od one, što se smiješi čovjeku, koji služi otadžbini, čovjeku, koji zaboravlja na sve, da njoj pokloni srce svoje."[1]) Tako je. I ti, znadem, štioče moj, ljubiš i voliš tu milu domovinu svoju. I to me eto sklonilo, te ja uzeh još kao bogoslov pomišljati na kakovo djelo o našoj vječnoj domovini. I to me navelo, da ti evo kroz čitavu, ako Bog dâ, slijedeću godinu šaljem po dragoj *Vrhbosni* sve cvijetak po cvijetak iz „Rajskoga vijenca". Šta će tek, rekoh, biti, kad se moj štioc dodirne svoje majke, obećane zemlje — vječne domovine, koju on toliko ljubi; kad se on primakne k onom najplemenitijem oguju, od kojega mu gori u srcu i taj oganj ljubavi k ovoj zemaljskoj domovini, k onome najsvetijem ognju, bez kojega ne bi imao nikada ama baš ni plamenka ljubavi za ovu svoju domovinu na zemlji?

I za badava viču oni, da ljube domovinu svoju, da su žarki rodoljubi, a domovina im vječna i vjera sveta i istina Božja nijesu ni deveta. Ja se sve bojim, da to nijesu oni grdni ljudi sebičnjaci, koji za to živu i za rod dišu, da ga sišu i isišu. Zá badava. To su ljudi izrodi, deklamatori, sofiste današnjeg vremena, junaci, koji će te preko noći prevjeriti, prodati, izdati. Kod njih je sav heroizam — podli i do skrajnosti egoizam. Za badava. O njima već okrunjeni prorok u 9. psalmu govori: *Sedent in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiant innocentem.* Sjede u zasjedama sa bogatašima, sakrivaju se, da ubiju nedužnika. Vrebaju u potaji kao lav u špilji svojoj, kako da oglobe siromaka . . . čine nepravde, glodaju narod moj kano krušac svoj. Jest, sve se bojim, da to nijesu dobri drugovi pariških komunarda. Ah, jest, jest, tako je i tako će biti, dokle god se takovi ljudi ne stanu grijati na ognjištu, gdje se jedino rasplam-

---

[1]) Vjera i otadžbina od P. Agostina da Montefeltro.

Digitized by Google

sala vatra čiste i prave ljubavi domovinske. Istinito reče veliki jedan govornik[1]) prije od prilike 4 godine: „Bez Boga ne ćete imati otadžbinu nego lješinu“. I s toga, moj dobri štioče, eto ti kroz čitavu novu godinu redaka o vječnoj domovini, o „Rajskom vijencu“. Eto ti ih u ovo ozbilje vremena, kad i naša domovina stala od nekoga vremena brojiti takovih ljudi. Sjeti se samo i u nas već socijalistâ. Sjeti se, kako se, nije baš tome davno, i u javnom kod nas životu digla riječ razvratna i nerazborita, riječ puna zlobe i zavisti, pa izrekla, da bi oni, koji su Bogu svome i svetoj crkvi svojoj i svetoj apostolskoj stolici, a po njima, to se zna, i vječnoj domovini svojoj vjerni, mogli lako žrtvovati ovim i domovinu svoju i narod svoj. Bože moj, zavapi na ovu zlobu i nesmisao naš hrvatski biskup u Djakovu, koliko ovdje nedosljednosti i protuslovlja! Eto ti dakle „Rajskoga vijenca“, da ti uvijek za dana putovanja tvoga priklikne: Ako hoćeš da čovjek na mjestu budeš, da budeš pravi dijamant, pravi sin domovini svojoj na zemlji: a ti budi i ostani svegj na putu, koji će te dovesti u domovinu istine i vječnosti. Samo ćeš tako napredovati, samo uz to geslo bit ćeš dostojan sin djedova svojih, koji su umirali najprije za domovinu vječnu, a onda toli slatko i za domovinu zemaljsku — „za krst časni i slobodu zlatnu!“ Eto tih veljih uzora, eto ti otaca, povedi se za njima i zanašaj se za lijepim rajem, za sjajnim vijencem rajskim. Za njim ajde, za njim teži, pa ne ćeš toliko vidjeti, ako ti kad i zapane sunce ove sreće zemaljske, ako ti se kada na tome svijetu i utrne zvijezda nestalne nade, ako ti se kada u duši i zamrači. Neka se dignu na te i bijes svijeta i bure života — slomit će ih sve i jedina samo pomisao na nebo, na rajski vijenac. Dok ti bude u duši te pomisli, duša će ti biti dotle živa i mlada za sve, što je sveto, pravedno i plemenito; dotle ćeš biti valjan i čitav čovjek i karakter! U toj misli nalazit ćemo svaki svaku potporu, svaku utjehu, svaku okrepu u kojem god svome zvanju. U toj misli ne će za nas više biti nikakovih muka ni teškoća; mučenicima pretvori se sva muka u rajsku slast i milinu, kad pogledaše na nebo, kad se sjetiše riječi Svetoga pisma, da „muke sadašnjega vremena nijesu ništa prema slavi, koja će nam se javiti.“[1]) U toj misli znat ćeš pravo i vjerno i domovinu svoju ljubiti i za nju raditi. Lijepo reče nedavno jedan veliki muž: Nikada iz nas pravih i vjernih domoljuba, ako smo nevjerni svojoj vječnoj domovini, vječnoj istini; ako smo nevjerni crkvi, koja se osniva na vječnoj istini i koja nas vodi u tu vječnu domovinu. Kad ne haješ za neprolazno, zar ćeš hajati za prolazno?

I s toga, štioče moj dobri, tamo, tamo gore prema nebu! Gore srce! Za rajskim vijencem nek ti se krili i diže, ako si poletna duha: tvoj duh; ako si nadahnut pjesnik: tvoja pjesma; ako si silnik ljubavi: tvoja ljubav! Sve nam leti za nebom i za rajskim vijencem!

A sad, „Rajski vijenče,“ spremaj se štiocu odmah za prvi dan mlade godine. Sve cvijetak po cvijetak skidaj sa sebe i meći ih u našu dragu *Vrhbosnu.* Ona će ih veoma rado raznašati i preko dola i preko dalekog mora. Prvi tvoj cvijetak neka progovori štiocu od srca čestitku k mladoj godini: „ Zamirisao ja jedanput u rajskom vijencu a na glavi tvojoj, štioče!“ — I sretan ti bio, „Rajski vijenče,“ svaki i najmanji cvjetić, od štioca dobrog uviek onom ljubavi priman bio, kojom ću ga ja njemu uvijek opremati. Sretan bio i Bog dragi dao, te jedanput, „Rajski vijenče,“ i u cjelini svojoj u svaki kutić zemlje Hrvatske zavirio i svako hrvatsko srce za lijepi raj oživio, upalio, zanio!

Ivan Ev. Šarić.

[1]) P. Agostino da Montefeltro.

[1]) Rim. 8, 18.

Dopisi.

Sa ušća Bosne.

(Crkva u Domaljevcu.) Pravo se kaže: da župa brez crkve, jest pravo sirotče brez majke. Tako i župa Domaljevac kroz 34 godine iza svog odieljenja od matere Tolise, Božju službu imala je u starodrevnoj drvenjari kapeli, koja je skrpita od bivšeg stana župskog u Tolisi. — Već od njekoliko godina počelo se govorkati o gradnji nove crkve, pa je u vrieme župnika Fra. Pave Kneževića počelo se i raditi. Ovaj radiša dade se sa župljanima na posao, te pripravi kamen i kreč i stavi ga na lice mjesta. Nu njemu ne bijaše sudjeno, da

Digitized by Google

crkvu odpočme. To u dio pade njegovu nastupniku pok. Fra. Mati Prgiću. Ovaj uzida crkvu do krova, ali ga dragi Bog pozva sa ovog varavog svieta na drugi, te istom njegovu nastupniku, sadanjem župniku Fra. Mati Živkoviću pojde za rukom djelo kraju privesti. — I tako Domaljevac ima sad novu liepu pače najljepšu u Posavini — crkvu. —

Dne 25. studenog obavismo blagosov ove liepe crkve. Nebo bijaše natmureno uz silni vjetar sjeverni, koji reć bi da htjedoše pokvariti ovu riedku svečanost, ali uz prkos ovoj buri, pobožnog naroda sabra se dosti na ovu svečanost, te nespokojno izčekiva početak blagosova. Veleč. Otac dekan Ćavarović uz podvorbu drugih 7—8 što svećenika što Redovnikâ iz samostana Toliškog točno u 10 ura pred podne u procesiji izajde pred glavna crkvena vrata i kratkom ali jezgrovitom besjedom upozori puk na znamenovanje ovog crkvenog blagosova, a zatim odpoče obavljati po obredih blagosov crkve. U vrieme ovog blagosova puk je molio svetu krunicu.

Po dovršenom blagosovu, svečanu misu uz podvorbu Fra. Joze Vukića i Fra. Ilije Živkovića obavio je Fra. Bono Nedić sa dolikujućom predikom ovoj svečanosti. Na koru su u Hrvatskom jeziku skladno pjevali Redovnici samostana Toliškog svete pjesme, koje su liepo i zvonko po svodovima nove crkve razliegale se.

Narod je u vrieme predike opomenut, da kod današnje službe Božje tople molitve Bogu prikaže za svetog otca Papu Lava XIII., za svetu majku crkvu, za uzvišenog našeg vladara cara i kralja Franju Josipa I., za brižnog našeg Nadpastira dra. Josipa Stadlera, kojeg posredovanjem, voljom i željom, upravo ova crkva svoju veličinu i ljepotu ima, za visoku zemaljsku vladu, koja rado podpore dieli za podignuće novih crkva, bolnicâ i školâ i. t. d.

Po dovršenoj službi Božjoj pozva gostoljubivi domaćin o. Mato Živković kako nas učestnike vanjske, tako i mnoge svoje župljane na obilni objed, koga je uz pripomoć župljanâ priredio. — Kod objeda što svećenstva, što gragjana i seljaka sabra se liepo čislo blizu do 100 osoba. — Po sebi se razumije, da Hrvatski objed ne smije proći brez uobičajenih nazdravica i liepe pjesme, koja srdca veseli. — Prvu nazdravicu reče upravitelj izpostave I. Zaharić Njegovu Veličanstvu caru i kralju, na svrhi koje pjevači odpjevaše carevku. Drugu nazdravicu reče veleč. o. Dekan Ćavarović Pres. g. Nadbiskupu, koji ako i nije prisutan, govornik drži da se i kod svog stola danas Nadbiskup veseli ovoj svečanosti. — Liepo je takodjer nazdravio o. Fra Ivo Pavić svetom otcu Papi. Fra Bono Nedić visokoj zemaljskoj vladi i njezinu činovničtvu, u kojoj iztače osobito nastojanje Pristava Zaharića. Iza ovih nazdravljalo se je domaćinu, Fra Pavi Kneževiću, Prgiću i mjestnim župljanima.

Po našem običaju kupiti su milodari od prisutnih za potreboće iste crkve, te su sa milodarima u pomoć pritekli i njekoji odsutnici kao Kotarski iz Gradačca Predstojnik, Feim aga Kučukalić, gvardijan Toliški. G. Nino Duić poklonio je ovoj crkvi lampu u vriednosti 50. for. Jedno crkveno ruho biele boje već je naručio, i danas je dao for. 30. i. t. d.

I tako nam brzo projde taj veseli dan, al je ostavio u srcu svakog prisutnika liepu, svetu a i dugotrajnu uspomenu na blagosov ove crkve. — Svakoga kršćanina veseli, što se ove godine u našoj Posavini mnogo radilo u ovoj struci. Domaljevac sagradi liepu crkvu. Selo Ugljara u svom groblju liepu kapelu. Župljani Toliški formalnu crkvu sa dva tornja na svomu groblju. Crkva Toliška uz revnost gvardijana dobi velekrasna dva oltara i orgulje; Kostrčani, Tolišani i Ugljarci podigoše spomenike u selima gdje se mole Srcu Isusovu.

Ispod Vlašića, početkom prosinca.

(Jubilej apoštolstva molitve.) Pedeset je godina minulo 3. prosinca o. g., otkako se osnovalo apoštolstvo molitve. Iz malenog gorušičnog zrnca, posijana u zabitnom i neznatnom mjestu Francuske, uzraslo je tijekom pedeset godina golemo stablo, što no je raširilo vite si grane po vasionome svijetu katoličkom. „Apoštolstvo molitve“, veli pravom sv. Otac Lav XIII., „nova je biljka, kojom se dandanas toliko krasi i ponosi vrt Božanskoga vrtara. Istom što je izniklo iz malog zrna, a evo gdje se već širi, te orjaške si grane na daleko pruža i blagotvornijem hladom svojijem zasjenjuje vaskolik katolički svijet i sakuplja pod svojom sjenom bezbroj vjernika raznijeh narodnosti“. — Ovo društvo apoštolstva molitve naraste

Digitized by Google

u prvijeh pedeset godina opstanka svoga do preko 20 milijuna članova. Lijep zaista broj! I u nas takogjer uhvatilo već klice, te se počinje razgranjivati. Posvuda se natječu katolici, kako bi što svečanije i dostojnije proslavili pedeset-godišnjicu apoštolstva molitve. Ele ne smije ni naš bijeli Šeher-Travnik zaostati za drugima. U tu se svrhu obavljala u sjemenišnoj crkvi sv. Alojzija trodnevna pobožnost prva tri dana o. mj. Preč. g. kanonik Dr. Jeglić, upravitelj apoštolstva molitve za Bosnu i Hercegovinu stiže amo već u petak, da prisutnošću svojom povisi ovu svečanost.

Prvi dan u subotu 1. prosinca tek što je crna noćca tamnijem plaštem svojijem pokrila zemljicu, navijesti veliko zvono s tornja crkve sv. Alojzija, da trodnevna svečanost započinje. U 6 sati ima biti svečani blagoslov. Ej, mili štioče, da ti je onda bilo zaviriti u naš hram. Sva se crkva zaodjenula najljepšijem ruhom, svi žrtvenici lijepo nakićeni i posvuda treperi poput jasnijeh zvjezdica plamen nebrojenih svijeća. A sada podigni der oči na veliki žrtvenik. Taj ti pliva sav u plamenu kao vatreno more. — Zaludu ćeš tražiti, gdje je slika velikog zaštitnika mladeži naše — ne ima je. Nu umjesto toga pod crvenijem nebom u svjetlu svijeća, megju šarolikijem cvijećem stoji povisoki kip Božanskog Spasitelja sa Presv. Srcem. Jedva si se dobro razabrao, kad eno ti sjajne povorke što stupa k žrtveniku: preko desetak pitomaca bakljama u ruci i časna podvorba svećenika u zlato odjevena. Uz to milozvučni glas našijeh orgulja i oduševljeno pjevanje, što no se s pjevališta razlijegahu po svoj crkvi; ej kud ćeš više. Ma nije onda čudo, te se mnogome vinuo iz grudiju slatki uzdah „taman kô u raju!“

Sjutradan u nedjelju 2. prosinca bi u $5^1/_2$ izložen Presv. oltarski sakramenat za klanjanje preko cijeloga dana. Tačno u 9 sati započe svečana služba Božija, a na pjevalištu pjevahu gojenci krasnu Niklovu misu: Missa IV. *in honorem s. Josephi.* U 5 sati poslije podne ima biti propovijed. Ej, ko će propovijedati? Pa ko drugi, nego onaj, kome toliko na srcu leži, da se apoštolstvo molitve što više utvrdi i raširi po našijem krajevima. — Preč. g. kanonik Dr. Jeglić popne se na propovijedaonicu, te nam zanosnijem riječima kratko ali bistro i vatreno ocrta osnutak, svrhu, vježbe i koristi apoštolstva molitve.

Iza propovijedi pjevale se hrvatski kao i jučer litanije Presv. Srca i obavljala pobožnost u čast Presv. Srca Isusova, kako to biva svake prve nedjelje u mjesecu, samo puno svečanije. Treći dan pjevala se opet svečana sv. misa u 9 sati, a cijela se svečanost završi svečanijem „Te Deum.“

Žalimo, što nije više naroda došlo iz okolice, nu ipak se preko 500 njih pričestilo, prem je bila mećava i ružno vrijeme. — Nadamo se, da se svaki slušatelj rado odazvao vrućoj želji preč. govornika, te se dao njegovijem vatrenijem, apoštolskijem riječima ugrijati i sklonuti, da ne ostavi crkve, a da nije odlučio upisati se u apoštolstvo molitve. Pače nadamo se, da će se ovo korisno djelo „apoštolstvo molitve“ u opće sve to više raširiti po našijem krajevima, te će i naš narod biti dionikom onijeh milosti, što ih apoštolstvo molitve donosi.

Viestnik.

Naša domovina.

(Presvietli gospodin nadbiskup) posjetio je u pratnji preč. g. kanonika Stjepana Hadrovića 3. o. m. presv. gospodina biskupa Mostarskoga O. Paškala Buconjića. Njegovu Presvietlost dočekaše na kolodvoru uz presvietloga domaćinu i mnogi odličnici, na čelu im velem. g. okružnik. Ovom sgodom posjetio je takodjer izvor Bune, te se 7. decembra povratio. Na 10. decembra pošao je presvietli gospodin nadbiskup u posjete presv. gospodinu biskupu Banjalučkomu, gdje je posjetio takodjer sve tamošnje kat. zavode, kojih je u onom ubavom kraju podignuto mnogo i liepih.

(Bogoslovno sjemenište.) Upraviteljem našega bogoslovja imenovan je O. Franjo Ž. Hamerl, koji je do sada kroz 7 godina djelovao u nadb. našem dječačkom sjemeništu u Travniku. Njegova revnost voditi će mladi ovaj naš zavod putem, kojim je pošao i liepo napredovao pod prijašnjim upraviteljem O. Ferdinandom Brixi-em.

(Milostinja za crnce.) Veleč. OO. župnici neka i ove godine u nedjelju prije Bogojavljenja sjete puk, da će se na taj blagdan po naredbi sv. Otca pape kupiti po cielom katoličkom svietu milostinja za crnce. Ubrani novac neka izvole poslati amo.

(Directorium . . archidioecesis Vrhbosnensis) dotiskan je, te će se za vremena moći razaslati po župah. Veleč. Otci neka i ove godine iz crkvene blagajne uplate za nj 50 novč.

Digitized by Google

(Darovi.) Petrov novčić: Vidovice 2 for. 50 n.; Zovik 5 fr.; Koraće 2 fr. 24 n.; Tolisa 2 fr. — Za *crkvu u Lepantu:* Zovik 2 fr.; Ulice 2 for.; Fojnica 11 fr.; Komušina 3 fr.; M. Riešnjak 2 fr.; Vijaka 7 for.

Rim.

(Crkva sv. Joahima.) Prem u Rimu ima mnogo crkva i kapela, ima ipak dielova grada, koje do nedavno nisu imale kuće Božje, da se vršiti uzmogne služba Božja, a daleko su od svojih župa, odkle bi se imalo udovoljavati njihovim potrebam duševnim. To su bili naročito manje napučeni dielovi grada. Takav je n. pr. dio iza kolodvora i Dioklecianovih kupelji. Od godine 1870., kada se navalilo svuda graditi, nastao je ovdje posve novi dio grada. Tu ne bijaše nikakve crkve, dok nisu Salesijanci, družba glasovitoga Don Bosca, sagradili crkvu na čast presvetomu Srcu Isusovu, koja je kasnije župnom proglašena. Takve su prilike bile i u onom dielu grada, koje se zove *Prati di Castello.* I ovdje se napučilo mnogo obitelji, a u blizini nigdje crkve. Sv. Otac Leo XIII. izrazio je mjeseca augusta 1891. želju, da se u Rimu sagradi crkva na čast sv. Joahima, otca preblažene Djevice Marije, čije ime on je na sv. krstu primio. Francezki svećenik, *abbé Brugidou,* preuze da izvrši ovu želju Otca kršćanstva. Činilo se najshodnijim, da se crkva gradi u *Prati di Castello,* kako bi se ujedno doskočilo duhovnim potrebam tamošnjega pučanstva. Abbé Brugidou zamisli za tim, da crkvu sv. Joahima cielo kršćanstvo pokloni sv. Otcu kao dar k pedesetgodišnjici njegova biskupskoga jubileja, a sv. Otac izrazio se u jednom javnosti predanom pismu s time sporazumnim. Ta zamisao mogla se je naravno izvesti samo darovi svih zemalja. Abbé Brugidou zasnovao je povrh toga „medjunarodno družtvo klanjanja u naknadu" (*adoration réparatrice internationale),* a na njegovu molbu proglasio je sv. Otac crkvu sv. Joahima *središnjim sielom* ove medjunarodne pobožnosti u naknadu za cielo katoličko kršćanstvo. Darovi za veličanstveno djelo priticali su vazda toli obilno, da se je gradnjom crkve moglo početi i tako je dotjerana, te se je u krypti mogla držati služba Božja, a ciela sgrada došla pod krov. Ali nije se moglo uspjeti tako, te bi crkva gotova bila, kako se je želilo, do biskupskoga jubileja papina. Razpoloživa sredstva izcrpljena su brzo osobito i stoga, što se je htjelo požuriti, ne bi li ipak do jubilejske godine crkva gotova bila, novi pako darovi sve su redje dolazili. Sv. Otac toliko mora trošiti za druga djela i zavode koli u Rimu toli u raznih djelovih katoličkoga kršćanstva, te mu je nemoguće, da nosi troškove, kako bi se crkva sv. Joahima dalje gradila. *Pogibelj je ne samo da djelo ostane nedovršeno, nego da bude ruševina.* A ipak već iz ovoga što spomenusmo svatko može uvidjeti, da se radi o stvari, koju je vriedno podupirati a šteta bi bila, da se ne svrši ili čak da propane. Ovo je u istinu katoličko poduzeće. Glavi kršćanstva leži to osobito na srcu. Crkva ova kao zajednički dar za jubilej cjelokupnoga katoličkoga kršćanstva, ovjekovječiti će uspomenu na onu toli riedku i toli krasnu svečanost. Katoličkomu svietu mora dakle da bude do toga, te složno poradi, kako će liepo djelo sigurno uspjeti. K tomu dolazi i to, da valja osjegurati obstanak uredbi, kojoj je zadaća, da njegujući življe vjerski život praktično suzbija tajno, za duše ubitačno djelovanje slobodnih zidara, koji nisu zadovoljni, što su papi otcli materialni Rim, nego bi mu htjeli još ugrabiti Rim u dušah, srca vjernika. Spomenusmo već gore medjunarodno klanjanje u naknadu, komu je središte crkva sv. Joahima. Ovo pako klanjanje u naknadu, koje obuhvata sve zemlje i narode, sve biskupije i družbe, opet je ustanova u istinu katoličkoga značaja: njoj je cilj, da cielo katoličko kršćanstvo ujedini, kako će neprestano naknadjivati i izporavljati sve uvrjede božanskomu veličanstvu, kojih je danas tolik broj ne samo u vječnom gradu, nego i po drugih zemljah kršćanstva. Da se dakle odstrane neprilike u kojih se djelo nalazi, a odkloni pogibelj, da posve ne uspije, šalje abbé Brugidou poziv na sve katolike, koji se hoće pokazati odanimi sinovi sv. Otca. Posebni predlog vrlo zaslužnoga generalnoga ravnatelja medjunarodnoga klanjanja u naknadu i superiora kapelanâ sv. Joahima glasi: *neka svaki predplatnik svih katoličkih novina u tu svrhu jedanput za vazda dade 1 franak sam ili to sakupi.* Abbé Brugidou je uvjeren, da bi djelo skoro se riešilo neprilika, ako se predlog prihvati. Darove prima *Abbé Brugidou, Rim, Via Pompeo Magno 231.*

Rusija.

(Aleksandar III. i sveta stolica.) O pokojnom caru donosi zanimivih podataka talijanska novina *Voce della verità:* Crtajući obćenitimi potezi politički smjer Aleksandra III. dolazi i do toga, kako su se za njegova vladanja popravili odnošaji medju Ruskom i sv. stolicom. To je okrunjeno uzpostavom diplomatskoga obćenja sa sv. stolicom, što je kroz 28 godina prekinuto bilo. Još za života Aleksandra II. bivali su sve to bolji odnošaji prema Rimu. Kad je car bio krunjen čestitao mu je Leo XIII., pa je ujedno izrazio najvruću svoju želju, te bi se obnovili medjusobni odnošaji. Njekoliko mjeseci za tim podpisaše ruski poslanik na Bečkom dvoru i apostolski nuncij Jacobini prvi ugovor glede crkvenih prilika u Poljskoj. Kada je Aleksandar II. umoren, u isto doba, kada je Leo XIII. poslao novomu caru svoju sućut, poslao je i državnoga tajnika kardinala Jacobini-a u villu Sciarra na Janikulu, gdje su stanovali veliki knezovi Sergij i Pavao, da i njim takodjer izrazi sućut. Medju ostalimi novostmi, koje se odnose na prve čine vladanja Aleksandra III., saobćila je takodjer ruska agencija listovom, da će se dogovori sa svetom stolicom nastaviti, uz primjetbu, da car ne gledje nerado svečanost svetih apostola Cirila i Metoda, koja se baš tada u Rimu obavljala. Radi ovih

Digitized by Google

priegovora došli su u istinu ruski državni tajnici u Rim, ali ih je papa primio privatno. Kasnije primio je svečano kneza Ubrila kao vanrednoga poslanika, koji bijaše došao, da službeno dojavi, te je Aleksandar III. stupio na priestol. U svojoj okružnici od 29. juna 1881. *Diuturnum* živo je sv. Otac požalio smrt Aleksandra II. Dobri osjećaji i vrline duše pokazaše se kod Aleksandra III., a jačilo ih je njeko prijateljstvo i pouzdanje, što ga je imao u katoličkoga jednoga svećenika, koji je boravio u okolici Spala, kamo bi car običavao ljeti dolaziti i s tim svećenikom drugovati. I ruski kancelar Giers došao je bio u Rim, da se pokloni papi; pustiše na slobodu Žitomirskoga biskupa Borovskoga, koji je već četiri godine boravio u progonstvu, a papa je mogao napokon zagrliti u Rimu junačkoga izpovjedaoca vjere nadbiskupa Felinskoga, koji je 20 već godina živio u Sibiriji. Priegovori, što ih je vodio Bečki nuncij Vanutelli potvrdjeni su u Rimu 24. decembra 1882.; car je brisao iz ukaza od godine 1865. njekolike ustanove, koje su za katolike osobito težke bile. Usljed ovoga sporazuma mogao je papa u konsistoriju od 15. marta 1883. imenovati više katoličkih biskupa u Ruskoj i Poljskoj. Dva mjeseca iza toga poslao je kardinala Vanutelli-a kao svoga zastupnika na krunjenje cara u Moskvi. Ali sada nastade stanka. Želje i nazore careve često je prepriečila i slomila birokracija i krugovi neprijazni Rimu. Poznato je, kako rusko više svećenstvo na Rim mrko gleda. Upotrebiše opet oštre mjere proti katolikom, a osobito je imala trpiti katolička Poljska; biskupa Wilne prognaše u Sibiriju, odkle se je ipak skoro vratio usljed ustrajnoga posredovanja papina. Napokon je sam Aleksandar III. izrazio svoje velepočitanje prema Leonu XIII. u brzojavci, koju mu je poslao iz Gačine zadnji dan 1887. godine, gdje je papi čestitao „pedesetgodišnjicu svećeničtva u crkvi, kojoj je njegovo slavno vladanje učinilo tolikih i krasnih usluga“. Tri mjeseca za tim naložio je car svomu zastupniku Iswolskomu, da predade papi vlastoručno pismo; Iswolskomu pošlo je takodjer za rukom, te je odstranio sve zaprjeke, da se uzpostave diplomatski odnošaji. Prošlo je jedva pol godine, a Leo XIII. posla okružnicu poljskim biskupom, koja je mogla najblagoslovnije djelovati u Poljskoj u vjerskom i političkom pravcu. Aleksandra III. dirnuše uzvišene rieči okružnice, te dopusti, neka se u novinah priobći, a mal ne odmah iza toga službeno je uzpostavljeno diplomatsko obćenje medju Ruskom i svetom stolicom, dočim je Iswolski kao zastupnik ovjerovljen. Ovim putem poklonio je car za crkvu sv. Joahima dragocjena kamena, kako je njekoč učinio za bašiliku u Ostii njegov djed Nikola. A polučilo se i više toga: dokinuše razne mjere proti katolikom, a naročito će ruski katolici radostno pozdraviti, što je dokinut *veto* proti kat. novinam i spisom iz inozemstva. Sada ih više može preko granica Ruske. Tako je mudrost i opreznost sv. Otca i u Ruskoj učinila mnogo.

Prosvjeta.

— *Glasnik S. Josipa.* Novom godinom preuzima ovaj liepi list, koji je navršio sada 22. tečaj, *tiskara A. Scholza u Zagrebu (Margaretska ulica br. 6).* Da se što više razširi medju katoličkim pukom snizio je novi nakladnik cienu za Zagreb na 24 novčića, a za one, kojim se šalje poštom na 36 novč. Javljajući ovo izričemo najprije toplu hvalu novomu vrlo poduzetnomu nakladniku, što je i ovdje učinio mogućim, da se ovaj liepi listić što više razširi medju našim narodom. A štiocem svojim preporučamo, da mu nadju što više predplatnika. Naš narod želi vjersko štivo i za njim teži. Uputimo ga, gdje će ga naći uz vrlo neznatnu novčanu žrtvu, te mu savjetom i trudom pomozimo, da do njega dodje, makar uzeli na sebe teret, da predplatu pobiremo i šaljemo, a listove dielimo. Dobro štivo mnogo pomaže dušobrižniku u njegovu radu.

— *Glasnik Presv. Srca Isusova.* Kako do sada ni jedan hrvatski list, može ovaj naš *Glasnik* pokazati na 12.734 svoja predplatnika. Gospodin je liepo blagoslovio velik trud neumornoga uredničtva i požrtvovni rad nakladnika. Sada pozivlje opet na predplatu, pa se i mi pridružujemo njegovoj molbi: *da svaki dosadanji predplatnik privede Glasniku barem jednoga novoga.* I naša je vruća želja, da si Glasnik *u svaku kršćansku kuću* utre put i svakoj kršćanskoj obitelji donese obilat blagoslov Presv. Srca Isusova. Ciena je Glasniku na cielu godinu **24 nč.** s poštom **36 nč.** Predplata neka se šalje *nakladnoj tiskari* Antuna Scholza u Zagreb (Margaretska ulica br. 6) i to *poštarskom naputnicom*, uz točnu, čitljivu oznaku imena, staleža, mjesta i posljednje pošte (zemlje). U zemljah zastupanih u carevinskom vieću (Dalmacija, Istra itd.), onda u Bosni i Hercegovini prima svaki poštarski ured naručbu na Glasnik. S toga je najbolje naručiti Glasnik upravo *kod poštarskoga ureda.* Glasnik se šalje istom onda, *kada se uplati predbrojba.* Uredničtvo *ne prima* predplate.

— *Franjevački Glasnik.* Dosadanji „Glasnik jugoslavenskih franjevaca“ što izlazi ovdje u Sarajevu već osmu godinu, promieniti će novom godinom malko naslov, te će biti *nabožno-poučni list za puk katolički.* Izlaziti će 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku u dosadanjem obliku i obsegu, a stajati će samo 50 novč. više od prijašnjega „Glasnika“, t. j. **2 for 50 n.** Za puk i mladež katoličku srednjih škola uz pol ciene, t. j. **1 for. 25 nč** List će donositi čim biranije, poučnije i zanimivije štivo, opisujuć naime naše starine i objelodanjujuć razne crte iz domaće poviesti; osvrćući se na duševne potrebe svećenstva i puka našega, i njega u svakom dobru napućujući; dajući koristne naputke za kršćansku i redovničku savršenost; uzkrisujuć pravi duh trećega reda sv. Franje, budnim okom prateći naročito franjevačke misije i pokret katolički. Preporučamo toplo novi pravac,

Digitized by Google

Poziv na predplatu.

Godina je evo na domaku, pa je red, da štovane svoje prijatelje molimo, neka predplatu na **Vrhbosnu** obnove.

Mi smo nastojali, koliko su nam slabe sile dopuštale, da održimo zadanu besjedu. Koliko smo uspjeli, o tom neka sudi liepa kita naših predplatnika, koja je i ove godine ponješto porasla, makar i ne onoliko, koliko smo mogli očekivati.

Kad smo pokrenuli prilogom, gdje donosimo hrvatski prevod sv. pisma, mi iztakosmo, da ćemo trajno uspjeti u tom tek onda, ako dobijemo novih 1200 ili barem 1000 predplatnika. Do sada dobismo jedva polovicu ovoga broja, a ipak se odlučismo, da prevod izdajemo, te tečajem dvih godina malaksali nismo. I ne samo da malaksali nismo, nego smo dali i znatno više, nego se obvezali bijasmo.

Ovaj naš odlučni i odvažni korak može trajno čvrst ostati, ako se izpuni uvjet, što ga stavismo: da se oko barjaka **Vrhbosne** prikupi još njekoliko stotinâ prijatelja.

Za to se obraćamo na prijatelje svoje, moleći ih neka nam ne samo ostanu vjerni, nego nam i novih predplatnika pribave. Sav prečastni hrvatski episkopat opetovano je svećenstvu preporučio i samu „Vrhbosnu" i prevod „sv. pisma"; mnogi su dozvolili, da se i na „Vrhbosnu" može predplatiti iz crkvene blagajne. Kada bi se ovoj preporuci odazvalo svećenstvo, a župnici se poslužili ovom dozvolom svojih ordinarijâ, mi bismo sliedeće godine dobili onaj broj predplatnika, koji je potreban, da se i listu i prilogu zajamči budućnost. Prijateljska ponuka naših dosadanjih predplatnika može mnogoga sklonuti, da se u naše kolo pridruži.

Mi ćemo pako i u buduće nastojati, da donosimo što biranije štivo. Uzdamo se, te ćemo moći da hrvatsko svećenstvo upoznamo sa životom i djelovanjem župnika Ars-a Ivana Marije Vianey-a, koji je u naše doba svojim radom uzkrisio slike onih svetih službenika u vinogradu Gospodinovu, kojim smo se, štijući im životopise, prečesto divili. A ufamo, te ćemo moći povesti štioce i prema vječnoj nam domovini, gdje nas sve čeka neuvehla kruna, sliedeći pri tom čuvena Isusovca Ivana Nep. Stögera, koji nam uprav divno ocrta najviši cilj kršćanskoga ufanja, temeljeći svoj spis na najboljih piscih (kard. Bellarmin, O. Jerem. Drexelius, O. Rapin), koji su o tom pisali. Naći će se pako i po gdjekoja drobtinica iz nedavnoga urednikova putovanja, gdje će nastojati, da štiocem podade sliku života kršćanskoga, kakovu imadjaše sgodu da vidi po Njemačkoj, Belgiji, Franceskoj i Italiji.

Sve ovo, i još koješta, iznieti ćemo pred prijatelje svoje, uz pomoć Gospodinovu i ljubav starih i novih naših prijatelja. Uzdajući se čvrsto, da će novih u istinu biti, i to u znatnom broju, ne mislimo ni ovaj put jošte da povisujemo cienu predplate, koja ostaje: za **Vrhbosnu 3 for. 50 nvč.** (za bogoslove i mladež srednjih škola **2 for.**); za prevod **S. Pisma 1 for.** Do odziva je predplatnika, hoćemo li dalje jošte moći ostati kod ove ciene.

Vršeći napokon sladku dužnost, da od srca zahvalimo svim, koji su do sad bud kako pomagali nam, te je list mogao dotjerati i dovlje, u čvrstom uvjerenju, da će nas se novom godinom pod barjakom **Vrhbosne**, a za katoličku prosvjetu, naći i veći broj — molimo Gospodina, da nad nas i nad naš rad izlije obilje svetoga blagoslova svoga.

Sarajevo na Sesvete 1894.

Dr. Andrija Jagatić,
kanonik Vrhbosanski i urednik „Vrhbosne".

SADRŽAJ: *Pjesmi* (spjevao Ante Bogoslav Jagar). — *Obzir ljudski* — *ljuta rana našega doba* (napisao Dr. Ivan Košćak). — *Ave Maria* (spjevao Jadranski labud). — *Pristojba za vjenčanje* (Nadbiskupski ordinariat Vrhbosanski). — *Četiri duhovna govorenja o Došašću* (iznosi pop V. P.). — *Rajski vijenac* (napisao Ivan Ev. Šarić). — *Dopisi.* — *Viestnik.* — *Prosvjeta.* — *Poziv na predplatu.*

Urednik **Dr. Andrija Jagatić.** Tiskara „Bosanske Pošte", Sarajevo.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3 0000 108 544 770

Digitized by Google

Digitized by Google